THE BOOK WAS DRENCHED

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_184304

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. 294.1 VAIR Accession No. P. G. 31807

Author वेद

Title ऋग्वेद संहिता · ed. by श्रीपाद शर्मी 19

This book should be returned on or before the date last marked below.

ऋग्वेद-संहिता ।

Hindi Library

महाराष्ट्रीयानेकवैदिकानां साहाय्येन विविधप्राचीनलिखितपुस्तकपाठानुसारेण च

संशोध्य

भट्टाचार्येण श्रीपादशर्मणा दामोदरभट्टसूनुना
सान्तबलेकरकुलजेन संपादिता ।

—: साहित्य निकेतन :—
(नाथ ऍण्ड संसनी) जामबाग
हैदराबाद-दक्षिण

सा च
द्वितीयवारम्

औन्धराजधान्यां

स्वीये भारतमुद्रणालये मुद्रयित्वा स्वाध्यायमण्डलद्वारा प्रकाशिता ।

विक्रमीयसंवत् १९९६; शालिवाहनशकः १८६२; खिष्टाब्दः १९४०

मूल्य ६) रु०

गोविन्द राय
नई सड़क
देहली

मुद्रकः प्रकाशकश्च

वसन्त-श्रीपाद-सातवळेकरः (B.A.)

भारतमुद्रणालयम्, **औन्ध**-नगरम् (सातारा-प्रदेशे)

ऋग्वेदमुद्रणस्य प्रस्तावः ।

तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।
छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥

(ऋग्वेदे १०।९०।९; वा० यजुर्वेदे ३१।७; अथर्ववेदे १९।६।१३)

यस्माद्दचो अपातक्षन् यजुर्यस्मादपाकषन् ।
सामानि यस्य लोमान्यथर्वाङ्गिरसो मुखम्
स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥

(अथर्ववेदे १०।७।२०)

अस्य महतो भूतस्य निःश्वसितमेतद्
यदृग्वेदो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्वाङ्गिरसः ॥

(बृ० उ० २।४।१०)

वेदानां सर्वाङ्गसुन्दरं स्खलनरहितं निर्दोषं मुद्रणं कर्तव्यमिति विचारोऽस्माकं मनसि चिरकालात्समुत्पन्नः । तदनुसारेणैकदा श्रीमतां **औन्धराज्याधिपतीनां श्रीभवानीरायाभिधानां पण्डितप्रतिनिधीनां** सकाशे वेदमुद्रणविषयकः प्रस्तावोऽस्माभिः संस्थापितः । तदा तत्रभवद्भिः शुक्लयजुर्वेदसंहिताया मुद्रणार्थं पञ्चसहस्रपरिमिता मुद्राः प्रादायिषत । तेन धनेन शुक्लयजुर्वेदीय-माध्यन्दिन-संहिताया मुद्रणं कृतं, वेदाध्ययनशीलानां पुरस्तात् तत्पुस्तकं प्रकाशितं च ।

शुक्लयजुर्वेदप्रकाशनानन्तरमीशप्रेरणया **श्रीस्वामी-हरिप्रसाद-वैदिकमुनीनां** प्रोत्साहनेन डाक्तरेत्युपपदधारिभिः **लालचन्द्रामिधैः शोभारामपुत्रैः सखूजाकुलभूषणैः** पञ्चनदप्रदेशान्तर्गत-सरगोधास्थानीय-शाहुपुरनिवासिभिः, साम्प्रतं हरिद्वारसमीपे ज्वालापुरक्षेत्रे वानप्रस्थाश्रमं स्वीकृत्य निवसद्भिर्वैदिकधर्मानुयायिभिर्द्विसहस्रपरिमिता रौप्यमुद्रा ऋग्वेदमुद्रणार्थं प्रदत्ताः । एतेन दानेन प्रोत्साहितः स्वाध्यायमण्डलस्थप्रबन्धकगणः ऋग्वेदस्य मुद्रणार्थमयतत ।

ऋग्वेदस्यान्तिमं संशोधनं केन कथं वा कर्तव्यमिति चिन्तायां भाग्यान्महाराष्ट्रीया वेदमूर्तयो घनपाठिनो ब्राह्मणाः पुण्येऽस्मिन् संशोधनकर्मणि स्वाध्यायमण्डलस्य साहाय्यार्थं समागताः । ते वेदमूर्तयः सखारामभट्ट-येङ्कूरकरप्रमुखाः श्रुतिमहोदधयो वेदभास्कराः सर्वथात्र धन्यवादार्हाः संमानार्हाश्च । विशेषतया यैः पूण्यमूर्तिभी ऋग्वेदीयपत्रसंशोधनं व्यधायि, तेषां पुण्यश्लोकानामेतानि नामधेयानि—

वैदिकाः ।

१ वेदमूर्तयः सखारामभट्ट-बाळकृष्णभट्ट-येङ्कूरकराः,
वेदाचार्या नृसिंहवाटिकास्थाः ।

२ वेदमूर्तयो गोविन्दभट्ट-भिकंभट्ट-फाटकाः,
वेदाचार्या वेदपाठशालाप्रधानाध्यापकाः पुण्यपत्तनस्थाः ।

३ वेदमूर्तयः कृष्णभट्ट-रामचन्द्रभट्ट-प्रभुणे,
वेदाचार्या याज्ञिकभूषणाः पुण्यपत्तनीयाः ।

४ वेदमूर्तयो बाळंभट्ट-वासुदेवभट्ट-माणगांवकराः,
वेदपाठशालाप्रधानाध्यापका इचलकरंजीयाः ।

५ वेदमूर्तयः शङ्करभट्ट-गङ्गारामभट्ट-कशाळीकराः,
वेदपाठशालाप्रधानाध्यापकाः सावन्तवाडीयाः ।

६ वेदवाचस्पतयः शास्त्रपञ्चानना महादेव-गोपाळभट्ट-पुरोहिताः,
वेदपाठशालाप्रधानाध्यापकाः मलकापुरदेशीयाः ।

७ वेदमूर्तयः काशीनाथभट्ट-नारायणभट्ट-केळकराः,
वैदिकचूडामणयो वेदपाठशालाप्रधानाध्यापकाः सांगलीयाः ।

८ वेदमूर्तयो गोविन्दभट्ट-रामकृष्णशास्त्री-माण्डवगणे,
वेदपाठशालाध्यापकाः सांगलीयाः ।

९ वेदमूर्तयो गणेशभट्ट-नारायणभट्ट-आठल्ये,
वेदाचार्याः साखरपेनिवासीया रत्नागिरीयाः ।

१० वेदमूर्तयः केशवभट्ट-कृष्णभट्ट-दामले,
वेदपाठशालाप्रधानाध्यापका रत्नागिरीयाः ।

शास्त्रिणः ।

११ वेदशास्त्रसम्पन्ना अनन्त-यज्ञेश्वरभट्ट-धूपकरा विद्यालङ्काराः,
विद्याविहारमन्दिरसंस्थापका, माशैल-गोमान्तकीयाः ।

संशोधकाः ।

१२ श्रीयुता नारायण-श्रीपाद-सोनटक्के,
चिन्तामणि-गणेश-काशीकराः
ति०- सु०- वरदराजशर्माणश्च
वैदिक-संशोधनमण्डलस्थाः, सभाष्ये ऋग्वेदमुद्रणे कृतपरिश्रमाः
पुण्यपत्तनीयाः ।

अध्यापकाः ।

१३ श्रीयुता दत्तात्रेय-गोविन्द-पाध्ये
संस्कृताध्यापकाः पुण्यपत्तनीयाः ।

एते सर्वेऽपि विद्वांसो धन्यवादार्हाः । एभिः स्वाध्यायमण्डलस्थैः पण्डितैश्च संशोधित एष ऋग्वेदः पाठकानां पुरस्तात्स्थाप्यते ।

आदर्श-ग्रन्थाः ।

(१) अस्य ऋग्वेदस्य मुद्रणसमये शार्मण्यदेशोद्भवैः पण्डितमोक्षमुल्लरभट्टैः आक्सफोर्डप्रदेशीये यन्त्रालये मुद्रितं ऋग्वेदपुस्तकं अतीवपरिशुद्धं समीचीनतया मुद्रितं चेति प्रमुखतयाऽस्माकमालम्बनीयमासीत् । अस्य पुस्तकस्य प्रथमं द्वितीयं च संस्करणमत्र आदर्शरूपत्वेनास्माभिः स्वीकृतम् ।

(२) मुम्बय्यां निर्णयसागराख्ये यन्त्रालये मुद्रितं वेदशास्त्रज्ञैर्वासुदेव-लक्ष्मण-पणशीकरैः संशोधितं पुस्तकं वैदिक-पाठदृष्ट्या अतीव-शुद्धम् । तत्रैव मुद्रितः पदपाठः कुम्भकोणप्रकाशितः परिशुद्ध एव । तथा च पं० मोक्षमुल्लरभट्टप्रकाशितं युरोपमुद्रितं, ऋग्वेदस्य पदपाठयुतं पुस्तकमपि समीचीनमासीत्, महामहोपाध्यायै राजारामशास्त्री-बोडसैः संशोधितं गणपति-कृष्णाजी-यन्त्रालयमुद्रितं ऋग्वेदपुस्तकं च । मुद्रितेषु ग्रन्थेष्वेत एव ग्रन्थाः समीचीना इत्यस्माभिरादृता आसन् ।

(३) लिखितेषु कतिपयेषु काशी-नासीक-त्र्यम्बकेश्वर-पुण्यपत्तन-वाई-मिरज-साङ्गली-तृसिंहवाटिका-सावन्तवाडी-गोमान्तकादि-स्थानेभ्य आनीतानि वैदिकब्राह्मणैः कुलपरम्परया परिशोधितानि वर्षशतकात्पूर्वं लिखितानि ऋग्वेदस्यातीवशुद्धानि पुस्तकानि सम्प्राप्त-वतामस्माकं ऋग्वेदपरिशोधनरूपं कर्म अतीव सुकरं जातम् । यैरेतानि पुस्तकानि दत्तानि ते सर्वेऽपि धन्यवादार्हाः ।

ऋग्वेदस्य मुद्रणसमये पं० मोक्षमुल्लरभट्टमुद्रिते पुस्तके निर्धारिता मन्त्रपाठाः प्रयत्नविशेषेणानेकविदुषां साहाय्येन च निश्चिता इति मत्वाऽस्माभिः प्रथमं तदेव पुस्तकं अन्तिमप्रमाणत्वेन स्वीकृतमासीत् । परन्तु यथा यथा स्वाध्यायमण्डले ऋग्वेदसंशोधनं मुद्रणं च प्रावर्तत, तथा तथा तत्रापि पं० मोक्षमुल्लरीये पुस्तके कतिपयानि स्खलितानि, कतिपये च मुद्रणदोषाः, कतिपयान्यक्षराणि मुद्रणयन्त्रवेगवशात्त्रुटितानि च सन्तीति सुस्पष्टमभूत् । पं० मोक्षमुल्लरभट्टस्वीकृतः पाठ ऋग्वेदे सर्वत्र ' **स्यन्द्र** ' इत्येवासीत्, परन्तु वैदिकानामभिमतः पाठः सर्वत्र, ' **ष्यन्द्र** ' इत्येवास्ति, तथा **'मध्वा रजांस्यक्षिणा'** (ऋ० १।१८१।५) इत्यत्र **'मध्वा'** इति पाठस्तैः स्वीकृतः । यथा—

मोक्षमुल्लरपाठः ।	शुद्धो वैदिकः पाठः ।
' स्यन्द्रा '	**' स्पन्द्रा '**
१ महिना रथस्य प्र स्यन्द्रा	महिना रथस्य प्र स्पन्द्रा
(मं० १।१८०।९)	
२ ते स्यन्द्रासो नोक्षणो०	ते स्पन्द्रासो नोक्षणो०
(५।५२।३)	
३ ते शुभे नरः प्र स्यन्द्राः	ते शुभे नरः प्र स्पन्द्राः
(५।५२।८)	
४ प्र स्यन्द्रासो धुनीनाम् ।	प्र स्पन्द्रासो धुनीनाम् ।
(५।८७।३)	
५ सद्यो यः स्यन्द्रो विषितो०	सद्यो यः स्पन्द्रो विषितो०
(६।१२।५)	
६ धनं न स्यन्द्रं बहुलम् ।	धनं न स्पन्द्रं बहुलम् ।
(१०।४२।५)	
' मथ्ना '	**' मथ्रा '**
१ मथ्ना रजांस्यश्विना वि घोषैः ।	मथ्रा रजांस्यश्विना वि घोषैः ।
(१।१८१।५)	

ऋग्वेदे सर्वत्र शुद्धो वैदिकः पाठः ' **स्पन्द्र०** ' इत्येव वर्तते, परन्तु पं० मोक्षमुल्लरभट्टैः ' **स्यन्द्र०** ' इत्येव सर्वत्र स्वीकृतः । ' **मथ्रा रजांस्यश्विना** ' ((ऋ० १।१८१।५) इत्यस्य स्थाने ' **मथ्ना** ' इति पाठस्तैरनुमोदितः । अग्रतो गत्वा ' **मथ्रा नेमिं** ' (ऋ० ८।४६।२३) इत्यत्र च तैः शुद्धः पाठो ' **मथ्रा** ' इत्येव स्वीकृतः, परन्तु प्रथमं (ऋ० १।१८१।५ इत्यत्र) ' **मथ्ना** ' इति अशुद्धः पाठो रक्षितः ! तथाविधपाठस्वीकरणे च प्रमाणानि तैः स्वकीयप्रस्तावनायां वाऽन्यत्र वा कुत्रापि न दत्तानि ।

पं० मोक्षमुल्लरानुयायिभिः पं० ब्लूमफील्डमहोदयैः स्वकीये (Vedic Concordance) वैदिकपादानुक्रमणीग्रन्थे मोक्षमुल्लराणामपपाठा एव शुद्धा इति मत्वा स्वीकृताः ! पं० विलसनमहोदयैः स्वकीये कोशेऽपि शुद्धम् ' **स्पन्द्रा** ' इति पाठं दत्त्वा ऋग्वेदे ' **स्यन्द्रा** ' एव दृश्यत इत्युक्तम् !

यौरोपीया भट्टमोक्षमुल्लराः, अमेरिका-पातालनिवासिनो भट्टब्लूमफील्डाः, गीर्वाणाङ्गलकोशकाराः विलसनाः, एते सर्वेऽपि वेदसंशोधनकर्माणि कुशलतमाः कथं नामैवं प्रमाद्येयुरिति मनस्यस्माकं महान् संदेहः प्रथमं संजातः । सर्वाण्येव वैदिकानां हस्तलिखितानि, सर्वाणि वैदिकैर्मुद्रितानि च ऋग्वेदपुस्तकानि खल्वेकमत्येन **'स्पन्द्र'** इत्येव पाठमुररीकुर्वन्ति, नैकमपि वैदिकस्य पुस्तकं ' **स्यन्द्र** ' इति पाठं स्वीकरोतीति पश्यन्तो, नूनं वयं जानीमः ' **स्यन्द्र** ' इति पाठो न सम्यगिति ।

' **स्पन्द्र** ' इत्यस्य च शुद्धपाठस्य विनिश्चयार्थमस्माभिर्भारतवर्षे आ-काशि-रामेश्वरं विविधेषु नगरेषु निवसद्भ्यः शतादप्यधिकेभ्यो वेदपाठिभ्यो माननीयब्राह्मणेभ्यः पत्राणि लिखितानि । तेषामध्ययनपरम्परायां कः पाठोऽभिमत इति च पृष्टास्ते सर्वेऽपि ऐकमत्येन ' **स्पन्द्र** ' इत्येव पाठः प्राचीनवैदिकपरम्पराभिमत इत्यत्र न कोऽपि व्युत्क्रमं कर्तुं शक्नोतीत्येवावोचन् । वैदिकानां पुस्तकेषु वैदिकानां पठनपाठनपरम्परासु च ' **स्यन्द्र** ' इति पाठस्याभावात्, ' **स्पन्द्र** ' इत्यस्य सद्भावाच्च, ' **स्यन्द्र** ' इति भट्टमोक्षमुल्लरादिभिरभिमतः पाठः सर्वथा अशुद्धोऽवैदिकोऽपपाठ इति, नास्त्यत्र सन्देहः । विद्वद्वरिष्ठैर्भट्टमोक्षमुल्लरैः कथं नाम सोऽपपाठः स्वीकृत इतीदानीं नैव ज्ञातुं शक्यते ।

एक एव पाठभेदः ।

ऋग्वेदे वैदिकैः सर्वैरपि वेदपाठिभिरेकं एव पदं पाठभेदेन स्वीक्रियते नान्यत्, यत्—

' **ब्रध्नं मंश्नतोर्वरुणस्य बभ्रुं** '

इति वा

' **ब्रध्नं मांश्नतोर्वरुणस्य बभ्रुं** '

(ऋ० ७।४४।३)

इति वा । पाठद्वयेऽपि **'मंश्नतोः'** इति पाठो बहुसम्मत इति कृत्वास्माभिः स एव पाठोऽस्मिन् ऋग्वेदे स्वीकृतः । सम्पूर्णे ऋग्वेदे नान्यः कोऽपि पाठभेदो वर्तते इति सर्वैर्वैदिकैरैकमत्येन मन्यते । वस्तुतस्तु नैषोऽपि पाठभेदः किन्तु कम्पस्यैव सानुनासिकस्य अकारस्य विवृतसंवृत-भेदेनोच्चारणवैचित्र्यमात्रमिति ।

विस्तरशो विवरणम् ।

अस्मिन् ऋग्वेदे ऋषि–देवता–छन्दांसि कात्यायनीयसर्वानुक्रमणीं शौनकीयबृहद्देवतां चानुसृत्य मुद्रितानि । अन्यत्रोल्लिखितानि ऋषिदैवतादीनि भाष्यकारादिभिः स्वीकृतानि च सर्वाण्यपि परिशिष्टविभागे विस्तरशः प्रदर्शयिष्यामः । अस्मिन्विषये, ऋग्वेदस्य शाखाभेदादिविषये च यत्किञ्चिदपि विशेषेण द्रष्टव्यं विचारयितव्यं चास्ति, तत्सर्वं वयं ' **ऋग्वेदस्वाध्याय** '–नामके ग्रन्थे विस्तरशो विशदीकरिष्यामः ।

सादरं निवेदनम् ।

वैदिकधर्मिणां पुरस्तादेष ऋग्वेदः सादरं समवस्थाप्यते । यावच्छक्यं तावत्संयत्यात्र स्खलनाभावः साधितः । तथापि मानवस्य स्खलनशीलत्वाद्यदि कुत्रापि केचन प्रमादा भवेयुः, ते ' **पुस्तकं संशोध्यं व्रणिनोऽङ्गवदिति** ' न्यायेन संशोध्य संशोध्य, पाठकैर्निवेदनीयाः । अस्य मुद्रणविषयेऽपि यदि किञ्चिदपि विशेषेण सूचनीयं स्यात्, तदपि निवेद्य चानुग्राह्योऽयं स्वाध्यायमण्डलस्थो जनः सर्वैरपि पाठकप्रवरैरिति सविनयमुक्त्वा विरमामः ।

प्रकाशकाः

श्रीपाद-दामोदरभट्ट-सान्तबलेकर-प्रमुखाः ।

मण्डलानुक्रमणिका ।

१	प्रथमं मण्डलम्	पृष्ठसंख्या	१-१४८
२	द्वितीयं मण्डलम्	,,	१४९-१८४
३	तृतीयं मण्डलम्	,,	१८५-२३२
४	चतुर्थं मण्डलम्	,,	२३३-२७८
५	पञ्चमं मण्डलम्	,,	२७९-३३४
६	षष्ठं मण्डलम्	,,	३३५-३९२
७	सप्तमं मण्डलम्	,,	३९३-४६०
८	अष्टमं मण्डलम्	,,	४६१-५६०
९	नवमं मण्डलम्	,,	५६१-६२६
१०	दशमं मण्डलम्	,,	६२७-७६६

अष्टकानुक्रमणिका ।

१	प्रथमोऽष्टकः	पृष्ठसंख्या	१- ९२
२	द्वितीयोऽष्टकः	,,	९२-१९१
३	तृतीयोऽष्टकः	,,	१९१-२८५
४	चतुर्थोऽष्टकः	,,	२८६-३८१
५	पञ्चमोऽष्टकः	,,	३८१-४७८
६	षष्ठोऽष्टकः	,,	४७८-५७६
७	सप्तमोऽष्टकः	,,	५७६-६६५
८	अष्टमोऽष्टकः	,,	६६५-७६६

ऋग्वेदमन्त्राणामृषिदेवता-सूची ।

सूक्तं ।	मन्त्रसंख्या ।	ऋषिः ।	देवता ।	मंत्रसंख्या ।	सूक्तं ।	मंत्रसंख्या ।	ऋषिः ।	देवता ।	मंत्रसंख्या

प्रथमं मंडलम् ।

१	९	मधुच्छंदा वैश्वामित्रः	१-९	अग्निः	९
२	९	,,	१-३	वायुः	३
			४-६	इंद्रवायू	३
			७-९	मित्रावरुणौ	३
३	१२	,,	१-३	अश्विनौ	३
			४-६	इन्द्रः	३
			७-९	विश्वे देवाः	३
			१०-१२	सरस्वती	३
४	१०	,,	१-१०	इन्द्रः १०	२३
५	१०	,,	१-१०	,, १०	
६	१०	,,	१-३	,, ३	
			४	मरुतः	१
			५	इन्द्रमरुतः	१
			६	मरुतः	१
			७	इन्द्रमरुतः	१
			८-९	मरुतः	२
			१०	इन्द्रः १	५१
७	१०	,,	१-१०	,, १०	
८	१०	,,	१-१०	,, १०	
९	१०	,,	१-१०	,, १०	
१०	१२	,,	१-१२	,, १२	
११	८	जेता माधुच्छंदसः	१-८	,, ८	
१२	१२	मेधातिथिः काण्वः	१-५	अग्निः	५
			६	निर्मथ्याहवनीयावग्नी	१
			७-१२	अग्निः	६
१३	१३	,,	१	समिद्धोऽग्निः*	१
			२	तनूनपात्	१
			३	नराशंसः	१
			४	इळः	१
			५	बर्हिः	१
			६	देवीर्द्वारः	१
			७	उषासानक्ता	१
			८	दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ	१
			९	सरस्वतीळाभारत्यः	१
			१०	त्वष्टा	१
			११	वनस्पतिः	१
			१२	स्वाहाकृतयः	१
१४	१२	,,	१-१२	विश्वे देवाः+	१२
१५	१२	,,	१	इन्द्रः ॐ	१
			२	मरुतः	१
			३	त्वष्टा	१
			४	अग्निः	१
			५	इन्द्रः	१
			६	मित्रावरुणौ	१
			७-१०	द्रविणोदा अग्निः	४

* (१।१३।१) इध्मो वा ।

+ (१।१४।१-१२) (१-२) अग्निः २, (३) विश्वे देवाः १, (४-१२) अग्निः ९, एवं द्वादश। अत्र विशेषः-अस्य सूक्तस्य विश्वैर्देवैः सहितोऽग्निर्देवता । (३) इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्राग्निपूषभगादित्यमरुद्गणाः १। (१०) विश्वेदेवाग्नीन्द्रवायुमित्रधींमानि १; (११) अग्निः १। ॐ (१।१५।१-१२) प्रत्येकं ऋतुसहितदेवताः ।

			११	अश्विनौ		१
			१२	अग्निः		१
१६	९	मेधातिथिः काण्वः	१-९	इन्द्रः		९
१७	९	,,	१-९	इन्द्रावरुणौ		९
१८	९	,,	१-३	ब्रह्मणस्पतिः		३
			४	इन्द्रब्रह्मणस्पति-सोमाः		१
			५	ब्रह्मणस्पति सोमेन्द्रदक्षिणाः		१
			६-८	सदसस्पतिः×		३
			९	नराशंसः		१
१९	९	,,	१-९	अग्नामरुतः		९
(इति प्रथमाष्टके प्रथमोऽध्यायः)						
२०	८	,,	१-८	ऋभवः		८
२१	६	,,	१-६	इन्द्राग्नी		६
२२	२१	,,	१-४	अश्विनौ		४
			५-८	सविता		४
			९-१०	अग्निः		२
			११	देव्यः		१
			१२	इंद्राणीवरुणा-न्यग्नायः		१
			१३-१४	द्यावापृथिव्यौ		२
			१५	पृथिवी		१
			१६-२१	विष्णुः●		६
२३	२४	,,	१	वायुः		१
			२-३	इंद्रवायू		२
			४-६	मित्रावरुणौ		३
			७-९	मरुतः+		३
			१०-१२	विश्वे देवाः		३
			१३-१५	पूषा		३
			१६-२२	आपः		७
			२३	अग्न्यापः		१
			२४	अग्निः		१

२४	१५	शुनःशेप आजीगर्तिः×१		कः		१
			२	अग्निः		१
			३-५	सविता●		३
			६-१५	वरुणः	१०	३१
२५	२१	,,	१-२१	,,	२१	
२६	१०	,,	१-१०	अग्निः	१०	२२
२७	१३	,,	१-१२	,,	१२	
			१३	देवाः		१
२८	९	,,	१-४	इंद्रः		४
			५-६	उलूखलं		२
			७-८	उलूखलमुसले		२
			९	प्रजापतिर्हरिश्चंद्रः+		१
२९	७	,,	१-७	इंद्रः	७	२३
३०	२२	,,	१-१६	,,	१६	
			१७-१९	अश्विनौ		३
			२०-२२	उषसः		३
३१	१८	हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः	१-१८	अग्निः		१८
३२	१५	,,	१-१५	इंद्रः	१५	३०
(इति प्रथमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः)						
३३	१५	,,	१-१५	,,	१५	
३४	१२	,,	१-१२	अश्विनौ		१२
३५	११	,,	१	अग्निमित्रवरुण-रात्रीसवितारः		१
			२-११	सविता		१०
३६	२०	कण्वो घौरः	१-१२	अग्निः		१२
			१३-१४	यूपः		२
			१५-२०	अग्निः		६
३७	१५	,,	१-१५	मरुतः	१५	४०
३८	१५	,,	१-१५	,,	१५	
३९	१०	,,	१-१०	,,	१०	
४०	८	,,	१-८	ब्रह्मणस्पतिः		८
४१	९	,,	१-३	वरुणमित्रार्यमणः		३
			४-६	आदित्याः		३

× (१।१८।६-९) चतुर्णामपि वा सदसस्पतिः। ● (१।२२।१६) देवा वा। + (१।२३।७-९) मरुत्वानिन्द्र इति केचित्। × (१।२४।१-१५) शुनःशेप आजीगर्तिः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरात ऋषिः। ● (१।२४।५) भगभक्तस्येत्यस्य भगो वा। + (१।२८।९) अधिषवणचर्म वा देवता। सोमो वा।

			७-९	वरुणमित्रार्यमणः	३	
४१	१०	कण्वो घौरः	१-१०	पूषा	१०	
४३	९	”	१-२	रुद्रः	२	
			३	रुद्रमित्रवरुणाः	१	
			४-६	रुद्रः	३	
			७-९	सोमः	३	
४४	१४	प्रस्कण्वः काण्वः	१-२	अग्न्यश्व्युषसः	२	
		”	३-१४	अग्निः १२	२१	
४५	१०	”	१-९	” ९		
			१०	अग्निदेवाः	१	
४६	१५	”	१-१५	अश्विनौ १५	२५	
(इति प्रथमाष्टके तृतीयोऽध्यायः)						
४७	१०	”	१-१०	” १०		
४८	१६	”	१-१६	उषसः १६	२०	
४९	४	”	१-४	” ४		
५०	१३	”	१-१३	सूर्यः	१३	
५१	१५	सव्य आंगिरसः	१-१५	इंद्रः १५	७२	
५२	१५	”	१-१५	” १५		
५३	११	”	१-११	” ११		
५४	११	”	१-११	” ११		
५५	८	”	१-८	” ८		
५६	६	”	१-६	” ६		
५७	६	”	१-६	” ६		
५८	९	नोधा गौतमः	१-९	अग्निः	९	
५९	७	”	१-७	वैश्वानरोऽग्निः	७	
६०	५	”	१-५	अग्निः	५	
६१	१६	”	१-१६	इंद्रः १६	३८	
(इति प्रथमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः)						
६२	१३	”	१-१३	” १३		
६३	९	नोधा गौतमः	१-९	” ९		
६४	१५	”	१-१५	मरुतः	१५	
६५	१०	पराशरः शाक्त्यः	१-१०	अग्निः	१०	१३२
६६	१०	”	१-१०	”	१०	
६७	१०	”	१-१०	”	१०	
६८	१०	”	१-१०	”	१०	
६९	१०	”	१-१०	”	१०	
७०	११	”	१-११	”	११	
७१*	१०	”	१-१०	”	१०	
७२	१०	”	१-१०	”	१०	
७३	१०	”	१-१०	”	१०	
७४	९	गोतमो राहूगणः	१-९	”	९	
७५	५	”	१-५	”	५	
७६	५	”	१-५	”	५	
७७	५	”	१-५	”	५	
७८	५	”	१-५	”	५	
७९	१२	”	१-१२×	”	१२	
८०	१६	”	१-१६	इन्द्रः	१६	५७
(इति प्रथमाष्टके पंचमोऽध्यायः)						
८१	९	”	१-९	”	९	
८२	६	”	१-६	”	६	
८३	६	”	१-६	”	६	
८४	२०	”	१-२०	”	२०	
८५	१२	”	१-१२	मरुतः	१२	३४
८६	१०	”	१-१०	”	१०	
८७	६	”	१-६	”	६	
८८	६	”	१-६	”	६	
८९	१०	”	१-१०	+विश्वे देवाः	१०	१९
९०	९	”	१-९	”	९	

* (१।७१।९) सूर्यो मित्रावरुणौ च । × (१।७९।१-३) मध्यमोऽग्निर्वा । (१।८०।१६) अथर्वाभनुर्दैव्यङ्ऋत्विग्वा ।
+ (१।८९।१-४) विश्वे देवाः ४, (५) इंद्रापूषणौ १, (६-९) विश्वे देवाः ४, (१०) अदितिः १, (१।९०।९) विश्वे देवाः ९(एवं१९) (१।८९।१-१०) अथवा (१-३,८-९) देवाः किंवा (१) ऋतुदेवाः १, (२) देवाः १, (३) भगमित्रादितिदक्षार्यमवरुणसोमाश्विसरस्वत्यः १, (४) वातपृथिवीद्युमावाश्विनः १, (५) ईशपूषणौ १, (६) इन्द्रपूषाताक्ष्यबृहस्पतयः १, (७) मरुतः १, (८-९) देवाः २, (१०) अदितिः १।
(१।९०।१-९) (१-३) वरुणमित्रार्यमणः ३, (४) इन्द्रमरुत्पूषभगाः १, (५) पूषाविष्णू १, (६) वातसिन्ध्वोषधयः १, (७) नक्तोषारजोद्यावः १, (८) वनस्पतिसूर्यगावः १, (९) मित्रवरुणार्यमेन्द्रबृहस्पतिविष्णवः १।

९१	२३ गोतमो राहूगणः	१-२३	सोमः	२३	
९२	१८ ,,	१-१५	उषसः	१५	
		१६-१८	अश्विनौ	३	
९३	१२ ,,	१-१२	अग्निषोमौ	१२	
९४	१६ कुत्स आंगिरसः	१-७	अग्निः	७	
		८	देवाग्नी	१	
		९-१५	अग्निः	७	
		१६	अग्निमित्रवरुणा-दितिसिंधु-पृथिवीद्यावः+	१	

(इति प्रथमाष्टके षष्ठोऽध्यायः।)

९५	११ ,,	१-११	औषसोऽग्निः×	११	
९६	९ ,,	१-९	द्रविणोदा अग्निः	९	
९७	८ ,,	१-८	शुचिरग्निः	८	
९८	३ ,,	१-३	वैश्वानरोऽग्निः	३	
९९	१ कश्यपो मारीचः	१	जातवेदा अग्निः	१	

१००	१९ ऋजाश्वांबरीष-सहदेवभय-मानसुराधसो वार्षागिराः	१-१९	इंद्रः	१९	५८
१०१	११ कुत्स आंगिरसः	१-११	,,	११	
१०२	११ ,,	१-११	,,	११	
१०३	८ ,,	१-८	,,	८	
१०४	९ ,,	१-९	,,	९	
१०५	१९ त्रित आप्त्यः, कुत्स आंगिरसो वा	१-१९	*विश्वे देवाः	१९	२९
१०६	७ कुत्स आंगिरसः	१-७	,,	७	
१०७	३ ,,	१-३	,,	३	
१०८	१३ कुत्स आंगिरसः	१-१३	इंद्राग्नी	१३	२१+
१०९	८ ,,	१-८	,,	८	
११०	९ ,,	१-९	ऋभवः	९	१४
१११	५ ,,	१-५	,,	५	

+ (१।९४।१६) यद्वैवस्वं वा सूक्तमिति पक्षेऽग्निरेव देवता।

× द्वे विरूप (१।९५) इत्यारभ्य जातवेदस (१।९९) इत्यंतं शुद्धोऽग्निर्विकल्पेन।

(१।१००।१-१९) इन्द्रो मरुत्वान् १८। (१९) इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १।

(१।१०१।१-११) इन्द्रो मरुत्वान् १०। (११) मरुदिन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १।

(१।१०२।११) इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः।

(१।१०३।११) ,, ,,

* (१।१०५।१-१९) (१) रोदसीभ्यां सहिताश्चन्द्ररश्मयः १, (२) रोदसी १, (३) देवाः १, (४) अग्निः १, (५) देवाः १। (६) देववरुणार्यमाणः १, (७) देवाः १, (८) इन्द्रः १, (९) रश्मयः १, (१०) इन्द्रवरुणाग्न्यर्यमसवितारः (पञ्च उक्षणः) १, (११) सुपर्णाः, (रश्मयः) १, (१२) देवाः १, (१३) अग्निः १, (१४) अग्निः १, (१५) वरुणः १, (१६) आदित्यः १, (१७) बृहस्पतिः १, (१८) अरुणः चन्द्रः १, (१९) इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १।

(१।१०६।१-७) (१) इन्द्रमित्रवरुणाग्निमरुद्दितयः १, (२) आदित्या देवाः १, (३) पितृषावापृथिव्यः, १ (४) नराशंसपूषणौ १, (५) बृहस्पतिः १, (६) इन्द्रः १, (७) अदितिदेवसवितृमित्ररुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १। (सर्वे वसुभिः सहिताः) (१।१०७।१-३) (१) आदित्याः १, (२) इन्द्रमरुद्दितयः १, (३) इन्द्रवरुणाग्न्यर्यमसवितृमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १।

* पक्षान्तरे (१।१०५) (१) विश्वे देवाः १, (२) रोदसी १, (३) विश्वे देवाः १, (४) अग्निरोदसी १, (५-७) विश्वे देवाः ३, (८) इंद्ररोदसी १, (९) सूर्यरश्मीरोदसी १, (१०) विश्वे देवाः १, (११) सूर्यरश्मीरोदसी १, (१।१०६) (१) विश्वे देवाः १, (२-३) रोदस्यौ २, (४) वरुणरोदसी १, (५-६) विश्वे देवाः २, (७) रोदसी १, (१।१०७।१-३) विश्वे देवाः ११(एवं २९)

+ (१।१०८।१-१३) (१३) इन्द्राग्नीमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १।

(१।१०९-११५) सर्वेषामेषां सप्त सप्त सूक्तानां अन्तिमस्य मन्त्रस्य मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः।

११२	२५	कुरुस्य आंगिरसः	१	द्यावापृथिव्यन्यश्विनः		१
			२-२५	अश्विनौ		२४
(इति प्रथमाष्टके सप्तमोऽध्यायः।)						
११३	२०	,,	१	उषोरात्री		१
			२-२०	उषसः		१९
११४	११	,,	१-११	रुद्रः		११
११५	६	,,	१-६	सूर्यः		६
११६	२५	कक्षीवान् औशिजो दैर्घतमसः	१-२५	अश्विनौ	२५	८३
११७	२५*	,,	१-२५	,,	२५	
११८	११	,,	१-११	,,	११	
११९	१०	,,	१-१०	,,	१०	
१२०	१२	,,	१-१२	,,	१२	
१२१	१५	,,	१-१५	इंद्रः		१५
(इति प्रथमाष्टके अष्टमोऽध्यायः।) [इति प्रथमोऽष्टकः]						
१२२	१५	,,	१-१५	विश्वे देवाः×		१५
१२३	१३	,,	१-१३	उषसः	१३*	२६
१२४	१३	,,	१-१३	,,	१३	
१२५	७	,,	१-७	स्वनयः		७
१२६	१-५	,,	१-५	भावयव्यः		५
	६	भावयव्यः	६	रोमशा		१
	७	रोमशा ब्रह्मवादिनी	७	भावयव्यः		१
१२७	११	परुच्छेपो दैवोदासिः	१-११	अग्निः	११	१९
१२८	८	परुच्छेपो दैवोदासिः	१-८	,,	८	
१२९	११	,,	१-५	इंद्रः		५
			६	इंदुः		१
			७-११	इंद्रः	५	२७
१३०	१०	,,	१-१०	,,	१०	
१३१	७	,,	१-७	,,	७	
१३२	६	,,	१-५	,,	+५	
			६	इंद्रापर्वतेंद्राः		१
१३३	७	,,	१-७	इंद्रः		७
१३४	६	,,	१-६	वायुः	६	९
१३५	९	,,	१-३	,,	३	
			४-८	इंद्रवायू		५
			९	वायुः		१
१३६	७	,,	१-५	मित्रावरुणौ		५
			६	सूर्यरोदसीमित्र-×वरुणरुद्रेंद्राग्न्य-र्यमभगसोमाः		१
			७	देवमरुदग्निमित्र-वरुणमघवानः		१
(इति द्वितीयाष्टके प्रथमोऽध्यायः)						
१३७	३	,,	१-३	मित्रावरुणौ		३
१३८	४	,,	१-४	पूषा		४
१३९	११	,,	१	विश्वे देवाः		१
			२	मित्रावरुणौ		१
			३-५	अश्विनौ		३
			६	इंद्रः		१
			७	अग्निः		१
			८	मरुतः		१

× (१।१२२) (१) रुद्रामरुतः १, (२) उषासानक्ते १, (३) विश्वे देवाः १, (४) अश्विनौ १, (५) विश्वे देवाः १, (६) मित्रावरुणसिंधवः १, (७-८) विश्वे देवाः २, (९-१०) मित्रावरुणौ २, (११-१५) विश्वे देवाः ५ (एवं १५)

×यद्वा (१।१२२) (१) रुद्रमरुतः १, (२) उषासानक्ते १, (३) अग्नि-(आदित्य)-वातेन्द्रपर्वतदेवाः १, (४) अपांनपादहोरात्राणि १, (५) देवपूषन्नयः १, (६) मित्रवरुणसिन्धवः १, (७) वरुणमित्रदेवाः १, (८) देवसङ्घः १, (९-१०) मित्रावरुणौ २, (११-१४) विश्वे देवाः ४, (१५) मित्रावरुणौ १।

(१।१३२) ६ प्रथमार्धस्य इन्द्रापर्वतौ, मध्यमस्य वज्रः, अन्त्यस्य इन्द्रः।

×(१।१३६) (६) सूर्यरोदसीमित्रवरुणरुद्राग्न्यर्यमभगसोमाः १, (७) देवेन्द्रमरुदग्निमित्रवरुणाः १। (१-५) देवाश्च ५।

(१।१३९) (९) दध्यङ्ङाथर्वणः प्रियमेधकण्वात्रिमनवः १।

			९	इंद्राग्नी	१	
			१०	बृहस्पतिः	१	
			११	विश्वे देवाः	१	
१४०	१३	दीर्घतमा औचथ्यः	१-१३	अग्निः १३	२६	
१४१	१३	"	१-१३	" १३		
१४२	१३	"	१	समिद्धोऽग्निः	१	
			२	तनूनपात्	१	
			३	नराशंसः	१	
			४	इळः	१	
			५	बर्हिः	१	
			६	देवीर्द्वारः	१	
			७	उषासानक्ता	१	
			८	दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ	१	
			९	सरस्वतीळा-भारत्यः	१	
			१०	त्वष्टा	१	
			११	वनस्पतिः	१	
			१२	स्वाहाकृतयः	१	
			१३	इंद्रः	१	
१४३	८	"	१-८	अग्निः ८	४३	
१४४	७	दीर्घतमाः	१-७	" ७		
१४५	५	"	१-५	" ५		
१४६	५	"	१-५	" ५		
१४७	५	"	१-५	" ५		
१४८	५	"	१-५	" ५		
१४९	५	"	१-५	" ५		
१५०	३	"	१-३	" ३		
१५१	९	"	१	मित्रः	१	
			२-९	मित्रावरुणौ ८	१९	
१५२	७	"	१-७	" ७		
१५३	४	"	१-४	" ४		
१५४	६	"	१-६	विष्णुः[III]	६	
१५५	६	"	१-३	इंद्राविष्णू	३	
		"	४-६	विष्णुः ३	८	
१५६	५	"	१-५	" ५		
१५७	६	"	१-६	अश्विनौ ६	१२	
(इति द्वितीयाष्टके द्वितीयोऽध्यायः)						
१५८	६	"	१-६	" ६		
१५९	५	"	१-५	द्यावापृथिवी ५	१०	
१६०	५	"	१-५	" ५		
१६१	१४	"	१-१४	ऋभवः	१४	
१६२	२२	"	१-२२	अश्वः[ψ] २२	३५	
१६३	१३	"	१-१३	" १३		

[III] (१।१५४) १-६ वैष्णवानि गृहाणि वा।

[ψ] (१।१६२) (१) मित्रावरुणार्यमवायविन्द्रप्रजापतिमरुतः १, (२) अजेन्द्रापूषणः १, (३) छागः, त्वष्टा १, (४) अजः १, (५) होत्रेऽध्वर्यवेऽग्नीद्भावस्तुच्छंस्तृब्रह्माणः १, (६) यूपसंस्कर्त्रादया ऋत्विजः १, (७) ऋतवो ऋत्विजश्च १, (८) अश्ववदामपादबंधनखलीनघासाः १, (९) अश्वक्रविः १, (१०) अश्वोदर्यतृणानि १, (११) अश्वाङ्गरसः १, (१२) अश्वसंस्कर्तारः १, (१३) मांस्पचनपात्रछेदनशस्त्रादीनि १, (१४) अश्वनिषदनादीनि १, (१५) देवाः १, (१६) वासोऽधिवासपात्रबन्धनादीनि १, (१७) अश्वः १, (१८) स्वधितिः विशास्तारः १, (१९) विशास्तृनियन्तृकृतुद्यावापृथिव्याः १, (२०) स्वधितिः विशस्तासिः, २१ देवाः, २२ अदितिः। (एते अश्वेन सहिता देवाः)

(१।१६३) (२) यमवायविन्द्रगंधर्ववसवः १, (३) यमादित्यसोमाः १, (१०) नीयमाना अश्वाः १, (१२) अज ऋत्विजः।

(१।१६४) (१) अग्नित्रायुसूर्याः १, (२-३) सूर्यरथः २, (४) ईश्वरः १, (५-८) आदित्यरूप आत्मा ४, (९) द्यावापृथिव्यौ, वृष्टिः १, (१०) आदित्यः १, (११) आदित्यचक्रम् १, (१२-१४) संवत्सरचक्रम् ३, (१५) सप्तर्षयः १, (१६) किरणाः ज्ञानी वा १, (१७) गौ १, (१८) विद्वान् १, (१९) सोमसूर्यौ १, (२०) जीवपरमात्मानौ १, (२१) आदित्यमण्डलम्, आत्मा वा १, (२२) वृक्षरूप आदित्य आत्मा वा १, (२३) सवनत्रयछन्दस्त्रयविधानम् १,

१६४	५२	दीर्घतमाः	१-४१	विश्वे देवाः		४१
			४२	वाक्समुद्राक्षरापः		१
			४३	शकधूमसोमौ		१
			४४	अग्निवायुसूर्याः		१
			४५	वाचः		१
			४६-४७	सूर्यः		२
			४८	कालचक्रम्×		१
			४९	सरस्वती		१
			५०	साध्याः		१
			५१	सूर्यः+		१
			५२	सरस्वान्❀		१
१६५	१५		१-१५	मरुत्वानिंद्रः		१५
	१,२ ४,६	इन्द्रः				
	८,१०-१२	,,				
	३,५,७,९	मरुतः				
	१३-१५	अगस्त्यो मैत्रावरुणः				
(इति द्वितीयाष्टके तृतीयोऽध्यायः)						
१६६	१५	अगस्त्यो मैत्रावरुणः	१-१५	मरुतः		१५
१६७	११	,,	१	इंद्रः		१
			२-११	मरुतः	१०	२०
१६८	१०	,,	१-१०	,,	१०	
१६९	८	,,	१-८	इंद्र 🔗	८	१३
१७०	५ १, ३, ४,	इंद्रः	१-५	,,	५	
	२, ५,	अगस्त्यो मैत्रावरुणः				
१७१	६	,,	१-२	मरुतः		२
			३-६	मरुत्वानिंद्रः		४
१७२	३	अगस्त्यः	१-३	मरुतः		३
१७३	१३	,,	१-१३	इन्द्रः	१३	४५
१७४	१०	,,	१-१०	,,	१०	
१७५	६	,,	१-६	,,	६	
१७६	६	,,	१-६	,,	६	
१७७	५	,,	१-५	,,	५	
१७८	५	,,	१-५	,,	५	
१७९	६ १-२	लोपामुद्रा	१-६	रतिः		६
	३-४	अगस्त्यो मैत्रावरुणः				
	५-६	अगस्त्यशिष्यो ब्रह्मचारी				
१८०	१०	अगस्त्य	१-१०	अश्विनौ	१०	२९
१८१	९	,,	१-९	,,	९	
१८२	८	,,	१-८	,,	८	
१८३	६	,,	१-६	,,	६	
(इति द्वितीयाष्टके चतुर्थोऽध्यायः।)						
१८४	६	,,	१-६	,,	६	
१८५	११		१-११	द्यावापृथिवी+		११
१८६	११	,,	१-११	विश्वे देवाः❀		११
१८७	११	,,	१--११	अग्निः×		११
१८८	११	,,	१	समिद्धोऽग्निः		१
			२	तनूनपात्		१
			३	इळः		१
			४	बर्हिः		१
			५	देवीर्द्वारः		१
			६	उषासानक्ते		१
			७	दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ		१

(१।१६४)(२४)अक्षरम् १, (२५) जागतरथन्तरगायत्रसामानि १, (२६) धेनुसवितारौ १, (२७--२९) सवत्सा गौः ३, (३०) शरीरं जीवश्च १, (३१) आदित्यः १, (३२) मध्यस्थानवाय्वादित्यौ, आत्मा वा १, (३३) द्युपृथिव्यादित्यवृष्टयः १, (३४-३५) वेदियज्ञसोमब्रह्माणः २, (३६) आदित्यरश्मयः, महदहंकारपञ्चतन्मात्ररूपाणि सप्ततत्त्वानि वा १, (३७) आत्मज्ञानम् १, (३८) देहात्मजीवात्मानौ १, (३९) अक्षरज्ञानिनः १, (४०) गौः १, (४१) माध्यमिका वाक्, गौरी वा १।

× (४८) संवत्सरः कालः। + (५१) पर्जन्याग्नी वा। ❀ (५२) सूर्यो वा। 🔗 १।११९।१-८ मरुत्वानिन्द्रः।

+ १।१८५।९ देवाश्च। * (१।१८६) (१-४) विश्वे देवाः ४, (५) अहिर्बुध्न्यः १, (६) त्वष्टा १, (७) इंद्रः १, (८-९) मरुतः २, (१०-११) विश्वे देवाः २ (एवं ११) × (१।१८७।१-११) ९ सोमः, १० करम्भः।

				८	सरस्वतीळा-भारत्यः	१
				९	त्वष्टा	१
				१०	वनस्पतिः	१
				११	स्वाहाकृतयः	१
१८९	८	अगस्त्यः	१-८	अग्निः		८
१९०	८	,,	१-८	बृहस्पतिः		८
१९१	१६	,,	१-१६	अप्तृणसूर्यः●		१६

इति प्रथमं मंडलम्।

अथ द्वितीयं मंडलम्।

१	१६	गृत्समदः शौनकः ×	१-१६	अग्निः	१६	२९
२	१३	,,	१-१३	,,	१३	
३	११	,,	१	समिद्धोऽग्निः		१
			२	नराशंसः		१
			३	इळः		१
			४	बर्हिः		१
			५	देवीर्द्वारः		१
			६	उषासानक्ते		१
			७	दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ		१
			८	सरस्वतीळा-भारत्यः		१
			९	त्वष्टा		१
			१०	वनस्पतिः		१
			११	स्वाहाकृतयः		१
४	९	सोमाहुतिर्भार्गवः	१-९	अग्निः	९	४९
५	८	,,	१-८	,,	८	
६	८	,,	१-८	,,	८	
७	६	,,	१-६	,,	६	
८	६	गृत्समदः शौनकः●	१-६	,,	६	

(इति द्वितीयाष्टके पंचमोऽध्यायः।)

९	६	,,	१-६	,,	६	
१०	६	गृत्समदः शौनकः	१-६	,,	६	
११	२१	,,	१-२१	इंद्रः	२१	१२६
१२	१५	,,	१-१५	,,	१५	
१३	१३	,,	१-१३	,,	१३	
१४	१२	,,	१-१२	,,	१२	
१५	१०	,,	१-१०	,,	१०	
१६	९	,,	१-९	,,	९	
१७	९	,,	१-९	,,	९	
१८	९	,,	१-९	,,	९	
१९	९	,,	१-९	,,	९	
२०	९	,,	१-९	,,	९	
२१	६	,,	१-६	,,	६	
२२	४	,,	१-४	,,	४	
२३	१९	,,	१	ब्रह्मणस्पतिः		१
			२-४	बृहस्पतिः		३
			५	ब्रह्मणस्पतिः		१
			६-८	बृहस्पतिः		३
			९	ब्रह्मणस्पतिः		१
			१०	बृहस्पतिः		१
			११	ब्रह्मणस्पतिः		१
			१२-१६	बृहस्पतिः		५
			१७	ब्रह्मणस्पतिः		१
			१८	बृहस्पतिः		१
			१९	ब्रह्मणस्पतिः		१

(इति द्वितीयाष्टके षष्ठोऽध्यायः)

२४	१६	,,	१	बृहस्पतिः		१
			२-९	ब्रह्मणस्पतिः		८
			१०	बृहस्पतिः		१
			११	ब्रह्मणस्पतिः		१
			१२	इंद्राब्रह्मणस्पती		१
			१३-१६	ब्रह्मणस्पतिः	५	१३
२५	५	,,	१-५			५
२६	४	,,	१-४			४

● (१।१९१) (२) विषघ्न्योषधिः १, (३) दर्भादयस्तृणविशेषाः १, (८-१०) सूर्यः ३, (११) कपिञ्जली १, (१२) चटिका १, (१३) नद्यः १, (१४) मयूर्यो नद्यश्च, (१५-१६) नकुलः १। × (२।२) जातवेदा अग्निः।

● (२।१-३) गृत्समद (आंगिरसः शौनहोत्रः पञ्चाद्) भार्गवः शौनकः।

२७	१७	गृत्समदः शौनकः	१-१७	आदित्याः+	१७
२८	११	"	१-११	वरुणः×	११
२९	७	"	१-७	विश्वे देवाः※	७
३०	११	"	१-५	इंद्रः	५
			६	इंद्रासोमौ	१
			७	इंद्रः	१
			८	सरस्वतीन्द्रौ	१
			९	बृहस्पतिः	१
			१०	इंद्रः	१
			११	मरुतः	१
३१	७	"	१-७	विश्वे देवाः●	७
३२	८	"	१	द्यावापृथिव्यौ	१
			२-३	इंद्रः	२
			४-५	राका	२
			६-७	सिनीवाली	२
			८	गुंगूसिनीवाली-राकासरस्वतीन्द्राणीवरुणानीः	१
३३	१५	,,	१-१५	रुद्रः	१५
३४	१५	,,	१-१५	मरुतः	१५
३५	१५	,,	१-१५	अपांनपात्	१५
३६	६	गृत्समदः शौनकः	१	इंद्रः×	१
			२	मरुतः	१
			३	त्वष्टा	१
			४	अग्निः	१
			५	इंद्रः	१
			६	मित्रावरुणौ	१
(इति द्वितीयाष्टके सप्तमोऽध्यायः)					
३७	६	,,	१-४	द्रविणोदाः	४
			५	अश्विनौ	१
			६	अग्निः	१
३८	११	,,	१-११	सविता	११
३९	८	,,	१-८	अश्विनौ	८
४०	६	,,	१-५	सोमापूषणौ	५
			६	सोमापूषणादितयः	१
४१	२१	,,	१-२	वायुः	२
			३	इंद्रवायू	१
			४-६	मित्रावरुणौ	३
			७-९	अश्विनौ	३
			१०-१२	इंद्रः	३
			१३-१५	विश्वे देवाः	३

+ (२।२७) (१) मित्रार्यमभगवरुणदक्षांशाः १, (२) मित्रार्यमवरुणादित्याः १, (७-८) अदितिश्च २, (१०) वरुणः १, (१४) इन्द्रः १, (१७) वरुणः १। (२।२७-२९) कूर्मो गार्त्समदो वा ऋषिः।

× (२।२८) (३) आदित्याः१, (९) ऋणनाशिनी १।

※ (२।२९) (१-६) विश्वे देवाः ६, (७) वरुणः १, (एवं ७) अथवा (१) आदित्यमित्रावरुणाः १, (३) वसुमित्रवरुणादितीन्द्रमरुतः १, (७) वरुणः १।

(२।३०) (१) मध्यमा वाक् १।

● (२।३१) (१) मित्रावरुणौ १, (२) विश्वे देवाः १, (३-४) विश्वे देवाः २, (५) उषासानक्ता १, (६) द्यावापृथिवी १, (७) इंद्रः १ (एवं ७)

यद्वा (२।३१) (१) मित्रावरुणौ १, (२) देवाः १, (३) इन्द्रः १, (४) त्वष्टिळाभगरोदःपूषाश्विनः १, (५) उषासानक्ताद्यावापृथिव्याः १, (६) अहिर्बुध्न्याजैकपादिन्द्राः १।

(२।३३) ११ मृगरूपो रुद्रः, १३ मरुतः।

(२।३७) १ द्रविणोदा इषश्च, २ द्रविणोदा ऊर्जश्च, ३ द्रविणोदा सहश्च, ४ द्रविणोदा सहस्यश्च, ५ अश्विनौ तपश्च, ६ अग्निस्तपस्यश्च इति केचित्। × (२।३६) इंद्रमित्यादिनां षण्णामृतुर्विशेषणं वा।

			१६-१८	सरस्वती		३
			१९-२१	द्यावापृथिव्यौ+		३
४२	३	गृत्समदः शौनकः	१-३	शकुंतः	३	६
४३	३	,,	१-३	,,	३	

(इति द्वितीयं मंडलम् ।)

अथ तृतीयं मंडलम् ।

१	२३	विश्वामित्रो गाथिनः	१-२३	अग्निः ❀		२३
२	१५	,,	१-१५	वैश्वानरोग्निः	१५	२६
३	११	,,	१-११	,,	११	
४	११	,,	१	समिद्धोऽग्निः		१
			२	तनूनपात्		१
			३	इळः		१
			४	बर्हिः		१
			५	देवीर्द्वारः		१
			६	उषासानक्ता		१
			७	दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ		१
			८	सरस्वतीळा-भारत्यः		१
			९	त्वष्टा		१
			१०	वनस्पतिः		१
			११	स्वाहाकृतयः		१
५	११	विश्वामित्रो गाथिनः	१-११	अग्निः×	११	३३
६	११	,,	१-११	,,+	११	

(इति द्वितीयाष्टके अष्टमोऽध्यायः)

[इति द्वितीयोऽष्टकः]

७	११	,,	१-११	अग्निः ❀	११	
८	११	,,	१-५	यूपः		५
			६-१०	यूपाः		५
			११	वश्चनः		१
९	९	,,	१-९	अग्निः	९	२७
१०	९	,,	१-९	,,	९	
११	९	,,	१-९	,,	९	
१२	९	,,	१-९	इंद्राग्नी		९
१३	७	ऋषभो वैश्वामित्रः	१-७	अग्निः	७	४२
१४	७	,,	१-७	,,	७	
१५	७	उत्कीलः कात्यः	१-७	,,	७	
१६	६	,,	१-६	,,	६	
१७	५	कतो वैश्वामित्रः	१-५	,,	५	
१८	५	,,	१-५	,,	५	
१९	५	गाथी कौशिकः	१-५	,,	५	

+ (२।४१।१९-२१) हविर्धाने वा । ❀ (३।१) (६) अपः १, (७) अपो द्यावापृथिव्यौ च १। (३।२) द्युस्थानोऽग्निः ।

× (३।५) प्रत्यग्निः (३।६) प्र कारवो इति सूक्तयोरन्यासां द्यावापृथिव्यादीनां निपाता दृश्यंते अतस्तयोर्लिंगोक्ता देवताः पाक्षिकाः ।

(३।५) (१-२) उषाः २, (३-४) मित्र २, (६) अपः १, (७) द्यावापृथिवी १, (८) पितरौ १, (९) देवाः १ (ह्व०)।

+ (३।६) (१) स्रक् १, (२-५) मध्यस्थानोऽग्निः ४, (६-९) विश्वेदेवाः ४, (१०) रोदसी । अत्रनिपातिनः = २-५, १० द्यावापृथिव्यौ देवाश्च ।

❀ (३।७) निपातिनः- (१) द्यावापृथिव्यौ १, (२) अग्न्यश्वाः, मध्यमा वाक् १, (३) अग्न्यश्वाः १, (४-६) देवाः १, (८) पार्थिवमध्यमौ १, (९) देवाः रोदसी १ (भा०)। ❀ (३।७) अत्र सूक्तेऽष्टम्या विश्वे देवा वा ।

(३।९) आप्योऽग्निः, ८ ऋत्विजः ।

(३।११) जातवेदाः ।

(३।१३) अग्निः प्रदाता ।

(३।१५) रक्षोहाग्निः ।

२०	५	गाथी कौशिकः	१	विश्वे देवाः		१
			२-४	अग्निः		३
			५	विश्वे देवाः		१
२१	५	,,	१-५	अग्निः	५	८
२२	५	,,	१-३	,,	३	
			४	पुरीष्याग्निः		१
			५	अग्निः	१	१४
२३	५	देवश्रवा देववातश्च भारतौ	१-५	,,	५	
२४	५	विश्वामित्रो गाथिनः	१-५	,,	५	
२५	५	,,	१-३	,,	३	
			४	अग्नीन्द्रौ		१
			५	अग्निः		१
२६	९	,,	१-३	वैश्वानरोऽग्निः		३
			४-६	मरुतः		३
			७-८	आत्मा +		२
			९	उपाध्यायः		१
२७	१५	,,	१-१५	अग्निः ※	१५	३७
२८	६	,,	१-६	,,	६	
२९	१६	,,	१-१६	,,	१६	
(इति तृतीयाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)						
३०	२२	,,	१-२२	इन्द्रः	२२	६१
३१	२२	,,	१-२२	,,	२२	
३२	१७	,,	१-१७	,,	१७	
३३	१३	१-३,५,७,९, ११-१३ विश्वामित्रो गाथिनः	१-३	नदी		३
			४,६,८,१०	नदी ऋषिका	४	१
			५	नदी		१
			६-७	इन्द्रः		२
			८	विश्वामित्रः		१
			९	नदी		१
			१०	विश्वामित्रः		१
			११-१३	नदी		३
३४	११	विश्वामित्रो गाथिनः	१-११	इन्द्रः	११	१५३
३५	११	,,	१-११	,,	११	
३६ ※	११	,,	१-११	,,	११	
३७	११	,,	१-११	,,	११	
३८ ×	१०	,,	१-१०	,,	१०	
३९	९	,,	१-९	,,	९	३
(इति तृतीयाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)						
४०	९	विश्वामित्रो गाथिनाः	१-९	,,	९	
४१	९	,,	१-९	,,	९	
४२	९	,,	१-९	,,	९	
४३	८	,,	१-८	,,	८	
४४	५	,,	१-५	,,	५	
४५	५	,,	१-५	,,	५	
४६	५	,,	१-५	,,	५	
४७	५	,,	१-५	,,	५	
४८	५	,,	१-५	,,	५	
४९	५	,,	१-५	,,	५	
५०	५	,,	१-५	,,	५	
५१	१२	,,	१-१२	,,	१२	
५२	८	,,	१-८	,,	८	

(३।२०) (१) अग्न्युषोऽश्विदधिक्रादेवाः १ (५) दधिक्राग्न्युषोबृहस्पतिसवित्रश्विमित्रवरुणभगवसुरुद्रादित्याः १ । (३।२२) (१) आहवनीयः १, (२-३) द्युस्थानः २ । (३।२३) (१-३) निर्मथ्यः ३; (४) आहवनीयः १ । (३।२४) (५) अग्निर्वा ता १ । (३।२५) मध्यस्थानोऽग्निः । + (३।२६) ७ ब्रह्म वा अग्निर्वा । ※ (३।२७।१) प्र वो वाजा इत्यस्य आत्रेयः । (३।२९।१०) अयं ते योनिरित्यस्याश्च ऋत्विजो वा । (३।२७) ऋतवो वा । ऋतुर्वा । (३।२८) जातवेदोऽग्निः । (३।२९।५) ऋत्विजो वा । (३।३१) (१-२) दुहिता २, (३) अग्निश्च १ । (३।३१) कुशिक ऐषीरथिर्वा ऋषिः । (३।३२) मरुत्वानिन्द्रः । (३।३३।६) इन्द्रसवितारौ । (३।३५) मरुत्वानिन्द्रः । ※ (३।३६।१०) घोर आङ्गिरसो वा ऋषिः । × (३।३८) प्रजापतिर्वैश्वामित्रः प्रजापतिर्वाच्यो वा, तानुभावपि वा । (३।४७) (१-२, ४-५) मरुत्वानिन्द्रः ४, (३) ऋषभः १ । (३।५१) मरुत्वानिन्द्रः ।

※

५३	२४	,,	१ इंद्रापर्वतौ	१	१
			२-१४ इंद्रः		१३
			१५-१६ ससर्परी वाक्		१
			१७-२० रथांगानि		४
			२१-२४ इंद्रोऽभिशापो वा		४
५४	२२	प्रजापतिर्वैश्वामित्रः	१-२२ विश्वे देवाः	२२ × ५८	
५५	२२	,,	१-२२ ,,	२२	
(इति तृतीयाष्टके तृतीयोऽध्यायः ।)			,,		
५६	८	,,	१-८ ,,	८	
५७	६	विश्वामित्रो गाथिनः	१-६ ,,	६	
५८	९	,,	१-९ अश्विनौ		९
५९	९	,,	१-९ मित्रः		९
६०	७	,,	१-४ ऋभवः		४
			५-७ इंद्रभूः		३
६१	७	,,	१-७ उषसाः		७
६२	१८	,,	१-३ इंद्रावरुणौ		३
			४-६ बृहस्पतिः		३
			७-९ पूषा		३
			१०-१२ सविता		३
			१३-१५ सोमः		३
			+ १६-१८ मित्रावरुणौ		३

इति तृतीयं मंडलम् ।

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

१	२०	वामदेवो गौतमः	१ अग्निः		१
			२-५ अग्निवरुणौ		४
			६-२० अग्निः	१५	३५
२	२०	,,	१-२० ,,	२०	
३	१६	,,	१ रुद्रः		१
			२-१६ अग्निः		१५
४	१५	,,	१-१५ रक्षोहाऽग्निः		१५
(इति तृतीयाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)					
५	१५	,,	१-१५ वैश्वानरोऽग्निः		१५
६	११	,,	१-११ अग्निः	११	७४
७	११	,,	१-११ ,,	११	
८	८	,,	१-८ ,,	८	
९	८	,,	१-८ ,,	८	
१०	८	,,	१-८ ,,	८	
११	६	,,	१-६ ,,	६	
१२	६	,,	१-६ ,,	६	
१३	५	,,	१-५ ,,	+ ५	
१४	५	,,	१-५ ,,	+ ५	
१५	१०	,,	१-६ ,,	६	

(३।५३) १७-१८ अनड्वाहौ च । × (३।५४) (१) अग्निः १, (२-३) विश्वे देवाः २, (४) द्यावापृथिवी १, (५) विश्वे देवाः १, (६) सूर्यद्यावापृथिव्यः १, (७-८) द्यावापृथिवी २, (९) द्यौः १, (१०) विश्वे देवाः १, (११) सविता १, (१२-१३) विश्वे देवाः २, (१४) विष्णुः १, (१५) इंद्रः १, (१६) अश्विनौ १, (१७-२१) विश्वे देवाः ५, (२२) अग्निः १ । यद्वा (३।५४) (२) द्यावापृथिव्यौ १, (१०) द्यावापृथिव्यौ १, (१२) त्वष्टृभवः १, (१३) मरुतः, सरस्वती १, (१७) देवेन्द्रभैवः १, (१८) अर्यमादितिदेववरुणाः १, (१९) अग्निपृथिवीद्यवप्सूर्यान्तरिक्षाणि १, (२०) पर्वतादित्यादितिमरुतः १, (२१) देवाः अश्विः १, (२२) अग्निः १ ।

(३।५५) (१) उषासाहनी १, (२-१०) अग्निः ९, (११) अहोरात्रे १, (१२-१४) रोदस्यौ ३, (१५) अहोरात्रे रोदस्यौ वा १, (१६) दिशः १, (१७-१८) इन्द्रो वर्षन् २, (१९) त्वष्टृसवितारौ १, (२०-२२) इन्द्रः ३ ।

(३।५६) (१ ३) संवत्सरादित्याः ३, (४) सिंधुः १, (५) सविता १ । यद्वा (३।५६) (१) देवाः १, (२-३) संवत्सरः २, (४) संवत्सरादित्याः १, (५) सिंधुसंवत्सरेळासरस्वतीभारत्यः १, (६) सवितृषिषणे १, (७) सवितृ-मित्रवरुणाग्नेदांसि १, (८) अग्निवायुसूर्याः १ । (३।५७) (१-४) विश्वे देवाः ४, (५-६) अग्निः २ । यद्वा (३।५७) (१) इन्द्राग्निदेवाः १, (२) इन्द्रपूषाग्निविश्वेदेवाः १, (३) ओषधयः सूर्यमरीचयो वा १, (४) रोदोऽग्निदीप्तयः १, (५-६) अग्निः । (एवं ५८) (३।६०) ३-४ इन्द्रश्च । + (३।६२।१६-१८) त्रसदस्निर्वा ऋषिः ।

(४।१) (१३-१६) अङ्गिरसः, १८ विश्वेदेवमित्रवरुणाः । (४।२) (४) अर्यमवरुणमित्रेन्द्राविष्णुमरुदश्विनः (१५) वामदेवस्यांगिरोभिः संवादः (१७) अग्नीन्द्रांगिरसः (भा० ।) (४।३) (१४) रक्षोहाग्निः ।

+ (४।१३) (१) अग्निरश्विनौ च १, (२) सवितृवरुणमित्राः १, (३) सूर्यः १, (४) रश्मयः १, (५०) सूर्यः १,

			७-८	सोमकः		२	
			९-१०	अश्विनौ		२	
१६	२१	,,	१-२१	इंद्रः	२१	४२	
१७	२१	,,	१-२१	,,	२१		
१८	१३	(२-३॥, ८-१३ वामदेवो गौतमः)	१	वामदेवः		१	
		(१ इंद्रः)	२-३	इंद्रः		२	
		४ (उत्तरोऽर्धर्चः ७ अदितिः)	४	इंद्रवामदेवौ		१	
			५-७	वामदेवः		३	
			८-१३	इंद्रः	६	८०	
(इति तृतीयाष्टके पञ्चमोऽध्यायः ।)							
१९	११	वामदेवो गौतमः	१-११	,,	११		
२०	११	,,	१-११	,,	११		
२१	११	,,	१-११	,,	११		
२२	११	,,	१-११	,,	११		
२३	११	,,	१-११	,,	११		
२४	११	,,	१-११	,,	११		
२५	८	,,	१-८	,,	८		
२६	× ७	,,	१-३	इंद्रात्मानौ		३	
		,,	४-७	श्येनः	४	९	
२७	● ५		१-५	,,	५		
२८	५	,,	१-५	,, +	५	१८	
२९	५	,,	१-५	,,	५		
३०	२४	,,	१-८	इंद्रः	८		
			९-११	इंद्रोषसौ		३	
			१२-२४	इंद्रः	१३	५०	
३१	१५	,,	१-१५	,,	१५		
३२	२४	,,	१-२२	,,	२२		
			२३-२४	इंद्राग्नी		२	
(इति तृतीयाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)							
३३	११	वामदेवो गौतमः	१-११	ऋभवः	११	४८	
३४	११	,,	१-११	,,	११		
३५	९	,,	१-९	,,	९		
३६	९	,,	१-९	,,	९		
३७	८	,,	१-८	,,	८		
३८	१०	,,	१	द्यावापृथिवी		१	
			२-१०	दधिक्राः	९	१९	
३९	६	,,	१-६	,,	६		
४०	५	,,	१-४	,,	४		
			५	सूर्यः		१	
४१	११	,,	१-११	इंद्रावरुणौ		११	
४२	१०	त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः	१-६	त्रसदस्युः ×		६	
			७-१०	इंद्रावरुणौ		४	
४३	७	पुरुमीळ्हाजमीळ्हौ सौहोत्रौ	१-७	अश्विनौ	७	२१	
४४	७	,,	१-७	,,	७		
४५	७	,,	१-७	,,	७		
४६	७	,,	१	वायुः		१	
			२-७	इंद्रवायू		६	
४७	४	,,	१	वायुः		१	
			२-४	इंद्रवायू		३	
४८	५	,,	१-५	वायुः		५	
४९	६	,,	१-६	इंद्राबृहस्पती		६	
५०	११	,,	१-९	बृहस्पतिः		९	
			१०-११	इंद्राबृहस्पती		२	
(इति तृतीयाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)							

(४।१४) (१) उषा १, (२) सविताद्यावापृथिविसूर्यान्तरिक्षसूर्यरश्मयः १ । (३) उषासूर्यरश्मयः १, (४) उषसः १, (५) दिवः स्कम्भः सूर्यः १, (४।१३-१४) प्रस्थानीतिसूक्तद्वयेऽत्रायं पाक्षिको देवताविभागः । (४।१३) (१) अग्न्युषोऽश्विसूर्याः १, (२) सवित्रिवरुणमित्रदेवाः १, (३) देवसूर्याः १, (४-५) सूर्यः २ । (४।१४) (१) अग्न्युषोऽाइवनः १, (२) सूर्यः १, (३) उषाः १, (४) अश्व्युषसः १, (५) सूर्यः । × (४।१३) कथामहामिति सूक्तेस्थातिसूणां ऋतं वा देवता । × (४।२६) १-३ इन्द्रो वा ऋषिः । ● श्येन देवताया अष्टर्चत्वे (४।२७।५) अधश्येत्यस्यां इंद्रदेवता पाक्षिकी । + अत्र (४।२८) त्वायुजेति पंचर्चे सूक्ते इन्द्रासोमौ वा देवते । (४।३१) १५ सूर्यः (ह्रु०) । × (४।४२) (अहं राजा वरुणः ।) आत्मा वा । (४।५०) ७-९ पुरोहितकर्म ।

५१	११	वामदेवो गौतमः	१-११	उषाः	११	१८
५२	७	,,	१-७	,,	७	
५३	७	,,	१-७	सविता	७	१३
५४	६	,,	१-६	,,	६	
५५	१०	,,	१-१०	विश्वे देवाः ❀	१०	
५६	७	,,	१-७	द्यावापृथिवी	७	
५७	८	,,	१-३	क्षेत्रपतिः	३	
			४	शुनः	१	
			५	शुनासीरौ	१	
			६-७	सीता	२	
			८	शुनासीरौ	१	
५८	११	,,	१-११	अग्निः ×	११	३७

(इति चतुर्थं मंडलम् ।)

अथ पंचमं मण्डलम् ।

१	१२	बुधगविष्ठिरावात्रेयौ	१-१२	,,	१२	
२	१२	कुमार आत्रेयः, वृशो वा जानः, उभौ वा, २, ९ वृशो जानः	१-१२	,,	१२	
३	१२	वसुश्रुत आत्रेयः	१-२	,,	२	
			३	मरुद्गणविष्णवः	१	
			४-१२	अग्निः	९	२०
४	११	,,	१-११	,,	११	
५	११	,,	१	समिद्धोऽग्निः +	१	
			२	नराशंसः	१	
			३	इळः	१	
			४	बर्हिः	१	
			५	देवीर्द्वारः	१	
			६	उषासानक्ता	१	
			७	दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ	१	
			८	सरस्वतीळाभारत्यः	१	
			९	त्वष्टा	१	
			१०	वनस्पतिः	१	
			११	स्वाहाकृतयः	१	
६	१०	वसुश्रुत आत्रेयः	१-१०	अग्निः	१०	१२७
७	१०	इध आत्रेयः	१-१०	,,	१०	
८	७	,,	१-७	,,	७	

(इति तृतीयाष्टके अष्टमोऽध्यायः ।)

९	७	गय आत्रेयः	१-७	,,	७	
१०	७	,,	१-७	,,	७	
११	६	सुतंभर आत्रेयः	१-६	,,	६	
१२	६	,,	१-६	,,	६	
१३	६	,,	१-६	,,	६	
१४	६	,,	१-६	,,	६	
१५	५	धरुण आङ्गिरसः	१-५	,,	५	
१६	५	पुरुहात्रेयः	१-५	,,	५	
१७	५	,,	१-५	,,	५	
१८	५	द्वितो मृक्तवाहा आत्रेयः	१-५	,,	५	
१९	५	वग्निरात्रेयः	१-५	,,	५	
२०	४	प्रयस्वन्त आत्रेयाः	१-४	,,	४	
२१	४	सस आत्रेयः	१-४	,,	४	
२२	४	विश्वसामा आत्रेयः	१-४	,,	४	
२३	४	द्युम्नो विश्वचर्षणि-रात्रेयः	१-४	,,	४	
२४	४	बन्धुः सुबन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुश्च क्रमेण गोपायना लौपायना वा	१-४	,,	४	
२५	९	वसूयव आत्रेयाः	१-९	,,	९	
२६	९	,,	१-८	,,	८	
			९	विश्वे देवाः	१	
२७	६	त्र्यरुणस्त्रैवृष्णः, त्रसदस्युः पौरुकुत्सः,				

❀ (४।५५) (१-७) विश्वे देवाः ७, (८) अग्निः १, (९) उषाः १, (१०) विश्वे देवाः १, (एवं १०)

* (४।५७।८) कृषिः, कृषिजीविनः, पर्जन्यः, धनं (शुनं) च (पादशो देवताः) ।

× (४।५८) सूर्यो वा गावो वा घृतस्तुतिर्वा आदित्यो वा । + (५।५।१) इध्मो वा ।

		अश्वमेधश्च			
		भारता राजानः +	१–५	अग्निः	५
		,,	६	इंद्राग्नी	१
२८	६	विश्ववारात्रेयी	१–६	अग्निः	६
२९	१५	गौरिवीतिः शाक्त्यः	१–१५	इंद्रः ×	१५ २६
३०	१५	बभ्रुरात्रेयः	१–११	,,	११
			१२–१५	ऋणंचयेंद्रौ	४
३१	१३	अवस्युरात्रेयः	१–८	इंद्रः ※	८
			९	इंद्राकुत्सौ ※	१
			१०–१३	इंद्रः	४ ६८
३२	१२	गातुरात्रेयः	१–१२	,,	१२
		(इति चतुर्थाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)			
३३	१०	संवरणः प्राजापत्यः	१–१०	,,	१०
३४	९	,,	१–९	,,	९
३५	८	प्रभूवसुराङ्गिरसः	१–८	,,	८
३६	६	,,	१–६	,,	६
३७	५	अत्रिर्भौमः	१–५	,,	५
३८	५	अत्रिर्भौमः	१–५	,,	५
३९	५	,,	१–५	,,	५
४०	९	,,	१–४	,,	४
			५	सूर्यः	१
			६–९	अत्रिः	४
४१	२०	,,	१–२०	विश्वे देवाः	२० ३०
४२	१८	,,	१–१०	,,	१०
			११	रुद्रः	१
			१२–१८	विश्वे देवाः	७ ५६
४३	१७	,,	१–१७	,,	१७
४४	१५	अवस्यारः काश्यपः ※	१–१५	,,	१५
४५	११	सदापृण आत्रेयः	१–११	,,	११
४६	८	प्रतिक्षत्र आत्रेयः	१–६	,,	६
			७–८	देवपत्नी	२
		(इति चतुर्थाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)			

+ (५।२७) अग्निर्भौम इति केचित् । × (५।२९।९) प्रथमपादस्य उशना वा । (५।३०) १२–१५ मध्यमोऽग्निर्वा (बृ०) । ※ (५।३१।८) तृतीयपादस्य कुत्सो वा, चतुर्थपादस्य उशना वा ।

(५।४१) (१) मित्रावरुणौ १, (२) विश्वे देवाः १, (३) अश्विनौ १, (४) विश्वे देवाः १, (५) मरुतः १, (६) विश्वे देवाः १, (७) उषासानक्ता १, (८–९) विश्वे देवाः २, (१०) अग्निः १, (११–१२) विश्वे देवाः २, (१३) मरुतः १, (१४) विश्वे देवाः १, (१५) भूमिः १, (१६–१८) विश्वे देवाः ३, (१९) भूमिरिडा १, (२०) विश्वे देवाः १, (एवं २०) ।

(५।४२) (१४) इलस्पतिः, पर्जन्याग्नी, पूषा, इन्द्रो, वैश्वानरो वा १ (बृ०) । यद्वा (५।४२) (१–२) विश्वे देवाः २, (३) सविता १ (४) इंद्रः १, (५) विश्वे देवाः १, (६) इंद्रः १, (७–९) बृहस्पतिः ३, (१०) मरुतः १, (११) रुद्रः १, (१२) विश्वे देवाः १, (१३–१४) पर्जन्यः २, (१५) मरुतः १, (१६–१७) विश्वे देवाः २, (१८) अश्विनौ १, (एवं १८) । (५।४३) ९ वायुः, (१०) अग्निर्देवाः १, (११) मध्यमा वाक् १, (१२) बृहस्पतिः १ । यद्वा (५।४३) (१) नदी १, (२) द्यावापृथिवी १, (३) वायुः १, (४) सोमः १, (५) इंद्रः १, (६) अग्निः १, (७) धर्मः १, (८) अश्विनौ १, (९–१०) विश्वे देवाः २, (११) सरस्वती १, (१२) बृहस्पतिः १, (१३–१५) अग्निः ३, (१६) विश्वे देवाः १, (१७) अश्विनौ १ (एवं १७) ।

(५।४४) (१–२) इंद्रः २, (३) अग्निः १, (४) सूर्यः १, (५) अग्निः १, (६) विश्वे देवाः १, (७) सूर्यः १, (८) अग्निः १, (९–१०) सूर्यः २, (११–१२) विश्वे देवाः २, (१३) सुतंभरः १, (१४–१५) अग्निः २ (एवं १५) । •यद्वा (५।४४) १२ अवस्सारेण सह सदापृण–यजत–बाहुवृक्त–श्रुतवित्–तर्याः वा ऋषयः १३ सुतंभरश्च । यद्वा (१०) क्षत्र–मनस–एववद–यजत–सध्रि–अवस्साराः १, (११) विश्ववार–यजत–मायी–अवस्साराः १ ।

(५।४५) (१) इंद्रसूर्यौ १, (२–३) विश्वे देवाः २, (४) इंद्राग्नी १, (५–१०) विश्वे देवाः ६, (११) आपः १ एवं (११) । (५।४६) (१–६) विश्वे देवाः ६, (७–८) देवपत्नी २ (एवं ८) ।

४७ + ७	प्रतिरथ आत्रेयः	१–७	विश्वे देवाः + ७		२५			
४८	५ प्रतिभानुरात्रेयः	१–५	,,	५				
४९	५ प्रतिप्रभ आत्रेयः	१–५	,,	५				
५०	५ स्वस्त्यात्रेयः	१–५	,,	५				
५१	१५ ,,	१–३	,,	३				
		४	इंद्रवायू		१			
		५	वायुः		१			
		६–७	इंद्रवायू		२			
		८–१५	विश्वे देवाः		८			
५२	१७ इयावाश्व आत्रेयः	१–१७	मरुतः	१७	९१			
५३	१६ ,,	१–१६	,,	१६				
५४	१५ ,,	१–१५	,,	१५				
५५	१० ,,	१–१०	,,	१०				
५६	९ ,,	१–९	,,	९				
५७	८ ,,	१–८	,,	८				
५८	८ ,,	१–८	,,	८				
५९	८ ,,	१–८	,,	८				
६०	८ ,,	१–८	अग्नामरुतः ×		८			
६१	१९ ,,	१–४	मरुतः		४			
		५–८	तरंतमहिषी शशीयसी		४			
		९	पुरुमीळहः		१			
		१०	तरंतः		१			
		११–१६	मरुतः		६			
		१७–१९	रथवीतिः		३			
६२	९ श्रुतविदात्रेयः	१–९	मित्रावरुणौ	९	५९			
(इति चतुर्थाष्टके तृतीयोऽध्यायः)								
६३	७ अर्चनाना आत्रेयः	१–७	,,	७				
६४	७ ,,	१–७	,,	७				
६५	६ रातहव्य आत्रेयः	१–६	,,	६				
६६	६ ,,	१–६	,,	६				
६७	५ यजत आत्रेयः	१–५	,,	५				
६८	५ ,,	१–५	,,	५				
६९	४ उरुचक्रिरात्रेयः	१–४	,,	४				
७०	४ ,,	१–४	,,	४				
७१	३ बाहुवृक्त आत्रेयः	१–३	,,	३				
७२	३ ,,	१–३	,,	३				
७३	१० पौर आत्रेयः	१–१०	अश्विनौ	१०	४८			
७४	१० ,,	१–१०	,,	१०				
७५	९ अवस्युरात्रेयः	१–९	,,	९				
७६	५ अत्रिर्भौमः	१–५	,,	५				
७७	५ ,,	१–५	,,	५				
७८	९ ससवधिरात्रेयः	१–९	,, *	९				
७९	१० सप्तश्रवा आत्रेयः	१–१०	उषा	१०	१६			
८०	६ ,,	१–६	,,	६				
८१	५ इयावाश्व आत्रेयः	१–५	सविता	५	१४			
८२	९ ,,	१–९	,,	९				
८३	१० अत्रिर्भौमः	१–१०	पर्जन्यः		१०			
८४	३ ,,	१–३	पृथिवी		३			
८५	८ ,,	१–८	वरुणः		८			
८६	६ ,,	१–६	इंद्राग्नी		६			
८७	९ एवयामरुद्रात्रेयः	१–९	मरुतः		९			
इति पंचमं मंडलम् ।								
अथ षष्ठं मण्डलम् ।								
१	१३ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः	१–१३	अग्निः	१३	५४			
(इति चतुर्थाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)								
२	११ ,,	१–११	,,	११				

+ (५।४७) (१) उषाः १, (२) सूर्यरश्मयः १, (३–५) सूर्यः ३, (६) विश्वे देवाः १, (७) मित्रावरुणाग्नयः १, (एवं ७)। (५।४८) (१) वैश्वतोऽग्निः १, (२) उषाः १, (३) इन्द्रसूर्यौ १, (४–५) अग्निः २, (एवं ५)। (५।४९) (१) विश्वे देवाः १, (२) सूर्यः १, (३–५) विश्वे देवाः ३ (एवं ५)। (५।५०) (१–२) सविता २, (३) विश्वे देवाः १, (४–५) सविता २, (एवं ५)। (५।५१) (१–२) अग्निः २, (३) विश्वे देवाः १, (४) इंद्रवायू १, (५) वायुः १, (६–७) इंद्रवायू २, (८–१५) विश्वे देवाः ८ (एवं १५)

× (५।६०) मरुतो वा । (८) पार्थिवमध्यमावग्नी मरुतश्च १ ।

* (५।७८।५-९ गर्भस्रावित्युपनिषद्) (७–९) गर्भः ।

३	८	भरद्वाजो बार्हस्पत्यः	१-८	अग्निः	८		
४	८	,,	१-८	,,	८		
५	७	,,	१-७	,,	७		
६	७	,,	१-७	,,	७		
७	७	,,	१-७	वैश्वानरोऽग्निः	७	२१	
८	७	,,	१-७	,,	७		
९	७	,,	१-७	,,	७		
१०	७	,,	१-७	अग्निः	७	९८	
११	६	,,	१-६	,,	६		
१२	६	,,	१-६	,,	६		
१३	६	,,	१-६	,,	६		
१४	६	,,	१-६	,,	६		
१५	१९	,, +	१-१९	,,	१९		
१६	४८	,,	१-४८	,,	४८		
(इति चतुर्थाष्टके पंचमोऽध्यायः ।)							
१७	१५	,,	१-१५	इंद्रः	१५	६४	
१८	१५	,,	१-१५	,,	१५		
१९	१३	,,	१-१३	,,	१३		
२०	१३	,,	१-१३	,,	१३		
२१	१२	,,	१-८	,,	८		
			९	विश्वे देवाः		१	
			१०	इंद्रः		१	
			११	विश्वे देवाः		१	
			१२	इंद्रः	१	५६	
२२	११	,,	१-११	,,	११		
२३	१०	,,	१-१०	,,	१०		
२४	१०	,,	१-१०	,,	१०		
२५	९	,,	१-९	,,	९		
२६	८	,,	१-८	,,	८		
२७	८	,,	१-७	,,	७		
			८	चायमानः		१	
२८	८	,,	१	गावः		१	
			२	गर्वेंद्रौ		१	
			३-७	गावः		५	
			८	गर्वेंद्रौ		१	
(इति चतुर्थाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)							
२९	६	भरद्वाजो बार्हस्पत्यः	१-६	इन्द्रः	६	१२८	
३०	५	,,	१-५	,,	५		
३१	५	सुहोत्रो भारद्वाजः	१-५	,,	५		
३२	५	,,	१-५	,,	५		
३३	५	शुनहोत्रो भारद्वाजः	१-५	,,	५		
३४	५	,,	१-५	,,	५		
३५	५	नरो भारद्वाजः	१-५	,,	५		
३६	५	,,	१-५	,,	५		
३७	५	भरद्वाजो बार्हस्पत्यः×	१-५	,,	५		
३८	५	,,	१-५	,,	५		
३९	५	,,	१-५	,,	५		
४०	५	,,	१-५	,,	५		
४१	५	,,	१-५	,,	५		
४२	४	,,	१-४	,,	४		
४३	४	,,	१-४	,,	४		
४४	२४	शंयुर्बार्हस्पत्यः	१-२४	,,	२४		
४५	३३	,,	१-३०	,,	३०		
			३१-३३	बृबुस्तक्षा		३	
४६	१४	,,	१-१४	इंद्रः		१४	
४७	३१	गर्गो भारद्वाजः	१-५	सोमः		५	
			६-१९	इंद्रः		१४	
			२०	देवभूमिबृहस्पतींद्राः		१	
			२१	इंद्रः		१	
			२२-२५	प्रस्तोकः		४	
			२६-२८	रथः		३	
			२९-३०	दुंदुभिः		२	
			३१	दुंदुभींद्रौ		१	
(इति चतुर्थाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)							

× (६।३) मित्रावरुणौ निपातिनौ (बृ०) । + (६।१५) वीतहव्य आङ्गिरसो वा ।

(६।३७।३) इन्द्रवायू, वायुर्निपातभाग्वा (बृ०) (६।४४।२२-२४) सोमो वा । (बृ०)(६।४५।३३) शंयोः पिता । (बृ०) (६।४७) (५) इन्द्रः सोमो निपातभाक् १, (२०) (क्रमेणपादाः) देवः, भूमिः, बृहस्पतिः, इन्द्रः १, (६।४७।२२-२५) सार्ञ्जयस्य प्रस्तोकस्य दानस्तुतिः । ४ (३१) (उत्तरार्धस्य) इन्द्रः । (बृ०)

४८	२२ शंयुर्बार्हस्पत्यः	१-१०	अग्निः	१०		
		११-१५	मरुतः	५		
		१६-१९	पूषा	४		
		२०-२१	मरुतः	२		
		२२	द्यावाभूमिर्वा पृथिवी	१		
४९	१५ऋजिश्वा भारद्वाजः	१-१५	विश्वे देवाः+१५	६३		
५०	१५ ,,	१-१५	,, १५			
५१	१६ ,,	१-१६	,, १६			
५२	१७ ,,	१-१७	,, १७			
५३	१०भरद्वाजो बार्हस्पत्यः	१-१०	पूषा १०	३२		
५४	१० ,,	१-१०	,, १०			
५५	६ ,,	१-६	,, ६			
५६	६ ,,	१-६	,, ६			
५७	६ ,,	१-६	इंद्रापूषणौ	६		
५८	४ ,,	१-४	पूषा	४		
५९	१० ,,	१-१०	इंद्राग्नी १०	२५		
६०	१५ ,,	१-१५	,, १५			
६१	१४ ,,	१-१४	सरस्वती	१४		
(इति चतुर्थाष्टके अष्टमोऽध्यायः ।)						
६२	११ ,,	१-११	अश्विनौ ११	२२		
६३	११ ,,	१-११	,, ११			
६४	६ ,,	१-६	उषाः ६	१२		
६५	६ ,,	१-६	,, ६			
६६	११ ,,	१-११	मरुतः	११		
६७	११ ,,	१-११	मित्रावरुणौ	११		
६८	११भरद्वाजो बार्हस्पत्यः	१-११	इन्द्रावरुणौ	११		
६९	८ ,,	१-८	इन्द्राविष्णू	८		
७०	६ ,,	१-६	द्यावापृथिवी	६		
७१	६ ,,	१-६	सविता	६		
७२	५ ,,	१-५	इन्द्रासोमौ	५		
७३	३ ,,	१-३	बृहस्पतिः	३		
७४	४ ,,	१-४	सोमारुद्रौ	४		
७५	१९ पायुर्भारद्वाजः	१	वर्म	१		
		२	धनुः	१		
		३	ज्या	१		
		४	धनुष्कोटिः	१		
		५	इषुधिः	१		
		६	सारथिरश्मिः	१		
		७	अश्वाः	१		
		८	रथः	१		
		९	रथगोपाः	१		
		१०	ब्राह्मणपितृसोम-द्यावापृथिविपूषाणः	१		
		११-१२	इषवः	२		
		१३	प्रतोदः	१		
		१४	हस्तत्राणः	१		
		१५-१६	इषवः	२		
		१७	युद्धभूमिकवच-ब्राह्मणस्पत्यादयः	१		
		१८	वर्मसोमवरुणाः	१		
		१९	देवब्रह्माणि	१		
		[इति षष्ठं मंडलं ।]				

(६।४८) (१३-१५) लिंगोक्ताः ३, (१३) धेनुः । १ (१४) इन्द्र-वरुणा-र्यम-विष्णवः । १ (१५) मरुत्पूषाः । १ (ऋषिः शंयुर्बार्हस्पत्यः, तृणपाणिः)। (६।४९) (१) अग्निमित्रावरुणाः १ (१४) सविता १,

+ यद्वा (६।४९) (१) विश्वे देवाः १, (२) अग्निः १, (३) अहोरात्रे १, (४) वायुः १, (५) अश्विनौ १, (६) विश्वे देवाः १, (७) सरस्वती १, (८) पूषा १, (९) अग्निस्वष्टारौ १, (१०) रुद्रः १, (११-१२) मरुतः २, (१३) विष्णुः १, (१४-१५) विश्वे देवाः २ (एवं १५) ।

(६।५०) (१) विश्वे देवाः १, (२) सूर्यः १, (३) द्यावापृथिवी १, (४-५) रोदसी, मरुतः २, (६) इन्द्रः १, (७) अपः १, (८) सविता १, (९) अग्निः १, (१०) अश्विनौ १, (११-१५) विश्वे देवाः ५ (एवं १५) (६।५१) (१-२) सूर्यः २, (३-१२) विश्वे देवाः १०, (१३) अग्निः १, (१४) सोमः १, (१५-१६) विश्वे देवाः २, (एवं १६)। (६-५२) (१-२) विश्वे देवाः २, (३) सोमः १, (४-११) विश्वे देवाः ८, (१२) अग्निः १, (१३-१५) विश्वे देवाः ३ (१६) अग्निपर्जन्यौ १, (१७) विश्वे देवाः १, (एवं १७)

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

१	२५	वसिष्ठो मैत्रावरुणिः	१	अग्निः		२५
(इति पंचमाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)						
२	११	,,	१	समिद्धोऽग्निः		१
			२	नराशंसः		१
			३	इळः		१
			४	बर्हिः		१
			५	देवीर्द्वारः		१
			६	उषासानक्ते		१
			७	दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ		१
			८	सरस्वतीळाभारत्यः		१
			९	त्वष्टा		१
			१०	वनस्पतिः		१
			११	स्वाहाकृतयः		१
३	१०	,,	१-१०	अग्निः	१०	२०
४	१०	,,	१-१०	,,	१०	
५	९	,,	१-९	वैश्वानरोऽग्निः	९	१६
६	७	,,	१-७	,,	७	
७	७	,,	१-७	अग्निः	७	३३
८	७	,,	१-७	,,	७	
९	६	,,	१-६	,,	६	
१०	५	,,	१-५	,,	५	
११	५	,,	१-५	,,	५	
१२	३	,,	१-३	,,	३	
१३	३	,,	१-३	वैश्वानरोऽग्निः		३
१४	३	,,	१-३	अग्निः		३७
१५	१५	,,	१-१५	,,	१५	
१६	१२	वसिष्ठो मैत्रावरुणः	१-१२	अग्निः	१२	
१७	७	,,	१-७	,,	७	
१८	२५	,,	१-२१	इंद्रः		२१
			२२-२५	सुदाः पैजवनः		४
१९	११	,,	१-११	इंद्रः	११	१२२
(इति पंचमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)						
२०	१०	,,	१-१०	,,	१०	
२१	१०	,,	१-१०	,,	१०	
२२	९	,,	१-९	,,	९	
२३	६	,,	१-६	,,	६	
२४	६	,,	१-६	,,	६	
२५	६	,,	१-६	,,	६	
२६	५	,,	१-५	,,	५	
२७	५	,,	१-५	,,	५	
२८	५	,,	१-५	,,	५	
२९	५	,,	१-५	,,	५	
३०	५	,,	१-५	,,	५	
३१	१२	,,	१-१२	,,	१२	
३२	२७	,,※	१-२७	,,	२७	
३३	१४	१-९	१-९	वसिष्ठपुत्राः●		९
	१०-१४	वसिष्ठपुत्रः	१०-१४	वसिष्ठः		५
३४	२५	वसिष्ठो मैत्रावरुणिः	१-१५	विश्वे देवाः×		१५
			१६	अहिः		१
			१७	अहिर्बुध्न्यः		१
			१८-२५	विश्वे देवाः●	८	४०
३५	१५	,,	१-१५	,,	१५	
(इति पञ्चमाष्टके तृतीयोऽध्यायः ।)						

(६।७५) (१) वर्मी १, (८) आयुधागारं १, (१२) कवचं १, (१५) [प्रथमपादे] दिग्धहस्तः, [द्वितीयपादे] अयोमुखी, [उत्तरार्धे] वारुणास्त्रं १, (१६) धनुर्युक्त इषुः १, (१७) कवचं १, (१८) युयुत्सुः १ ।

※ [७।३२] २६ ऋषिः– पूर्वार्धस्य शक्तिर्वासिष्ठो वा (शाळायने ब्राह्मणे), २६-२७ शक्तिर्वासिष्ठो वा (ताण्ड्यब्राह्मणे)।

● (७।३३।१-९) इंद्रो वा । × (७।३४) (१) देवाः १, (२) अपः १, (३-४) इंद्रः २, (५-७) यज्ञः ३, (८-९) देवाः २, (१०) वरुणः १, (११-१३) देवाः ३, (१४) अग्निः १, (१५) अपांनपात् १, (१६) अहिः १, (१७) अहिर्बुध्न्यः १ (१८-१९) देवाः २, (२०) देवपत्नीस्त्वष्टारौ १, (२१) त्वष्टा १, (२२-२५) विश्वे देवाः ४ (एवं २५)

● (७।३४।१८-२५) यद्वा (१८-२०) विश्वे देवाः ३, (२१) त्वष्टा १, (२२) रोदसी १, (२३) आपः १, (२४) वरुणेन्द्र-मरुतः १, (२५) इन्द्रवरुणमित्राग्निरोषधिमरुतः १।

※

३६	९वसिष्ठो मैत्रावरुणिः	१-९	विश्वे देवाः	९	
३७	८ "	१-८	"	८	
३८	८ "	१-६	सविता	६	
		७-८	वाजिनाः	२	
३९	७ "	१-७	विश्वे देवाः	७	१४
४०	७ "	१-७	"	७	
४१	७ "	१	अग्नींद्रमित्रारुणा-		
			श्विभगपूषब्रह्मण-		
			स्पतिसोमरुद्राः	१	
		२-६	भगः	५	
		७	उषाः	१	
४२	६ "	१-६	विश्वे देवाः	६	११
४३	५ "	१-५	"	५	
४४	५ "	१	दधिक्राइव्युषोऽग्नि-		
			र्भगेंद्रविष्णुपूषब्रह्म-		
			णस्पत्यादित्यद्यावा-		
			पृथिव्यापः	१	
		२-५	दधिक्राः	४	
४५	४ "	१-४	सविता	४	
४६	४ "	१-४	रुद्रः	४	
४७	४ "	१-४	आपः	४	
४८	४ "	१-४	ऋभवः	४	
४९	४ "	१-४	आपः	४	
५०	४ "	१	मित्रावरुणौ	१	
		२	अग्निः	१	
		३	विश्वे देवाः	१	
		४	नदी	१	
५१	३ "	१-३	आदित्याः	३	६
५२	३ "	१-३	"	३	
५३	३ "	१-३	द्यावापृथिवी	३	
५४	३ "	१-३	वास्तोष्पतिः	३	४
५५	८ "	१	"	१	
		२-८	प्रस्वापिनी (इंद्रः)	७	
५६	२५ "	१-२५	मरुतः	२५	४९
५७	७ "	१-७	"	७	
५८	६वसिष्ठो मैत्रावरुणिः	१-६	मरुतः	६	
५९	१२ "	१-११	"	११	
		१२	रुद्रः	१	
(इति पंचमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः।)					
६०	१२ "	१	सूर्यः	१	
		२-१२	मित्रावरुणौ	११	१८
६१	७ "	१-७		७	
६२	६ "	१-३	सूर्यः	३	
		४-६	मित्रावरुणौ	३	
६३	६ "	१-४	सूर्यः	४	
		५	सूर्यमित्रावरुणाः	१	
		६	मित्रावरुणौ	१	१४
६४	५ "	१-५	"	५	
६५	५ "	१-५	"	५	
६६	१९ "	१-३	"	३	
		४-१३	आदित्यः	१०	
		१४-१६	सूर्यः	३	
		१७-१९	मित्रावरुणौ	३	
६७	१० "	१-१०	अश्विनौ	१०	५६
६८	९ "	१-९	"	९	
६९	८ "	१-८	"	८	
७०	७ "	१-७	"	७	
७१	६ "	१-६	"	६	
७२	५ "	१-५	"	५	
७३	५ "	१-५	"	५	
७४	६ "	१-६	"	६	
७५	८ "	१-८	उषाः	८	४०
७६	७ "	१-७	"	७	
७७	६ "	१-६	"	६	
७८	५ "	१-५	"	५	
७९	५ "	१-५	"	५	
८०	३ "	१-३	"	३	
८१	६ "	१-६	"	६	
(इति पंचमाष्टके पंचमोऽध्यायः।)					

× (७।३८।६ उत्तरार्धः) भगो वा। * (७।४९।४) विश्वे देवाः वा।

८१	१०वसिष्ठो मैत्रावरुणिः	१-१०	इंद्रावरुणौ	१०	३०	
८३	१० "	१-१०	"	१०		
८४	५ "	१-५	"	५		
८५	५ "	१-५	"	५		
८६	८ "	१-८	वरुणः	८	२७	
८७	७ "	१-७	"	७		
८८	७ "	१-७	"	७		
८९	५ "	१-५	"	५		
९०	७ "	१-४	वायुः		४	
		५-७	इन्द्रवायू		३	
९१	७ "	१	वायुः		१	
		२	इन्द्रवायू		१	
		३	वायुः		१	
		४-७	इन्द्रवायू		४	
९२	५ "	१	वायुः		१	
		२	इन्द्रवायू		१	
		३	वायुः		१	
		४	इन्द्रवायू		१	
		५	वायुः		१	
९३	८ "	१-८	इन्द्राग्नी	८	२०	
९४	१२ "	१-१२	"	१२		
९५	६ "	१-२	सरस्वती		२	
		३	सरस्वान्		१	
		४-६	सरस्वती	३	६	
९६	६ "	१-३	"	३		
		४-६	सरस्वान्		३	
९७	१० "	१	इन्द्रः		१	
		२	बृहस्पतिः		१	
		३	इंद्राब्रह्मणस्पती		१	
		४-८	बृहस्पतिः		५	
		९	इंद्राब्रह्मणस्पती		१	
		१०	इंद्राबृहस्पती		१	
९८	७ * "	१-६	इन्द्रः		६	
		७	इंद्राबृहस्पती		१	

९९	७वसिष्ठो मैत्रावरुणिः	१-३	विष्णुः		३	
		४-६	इंद्राविष्णू		३	
		७	विष्णुः	१	८	
१००	७ "	१-७	"	७		
(इति पंचमाष्टके षष्ठोऽध्यायः)						
१०१	६ ,,×	१-६	पर्जन्यः	६	९	
१०२	३ ,,×	१-३	,,	३		
१०३	१० "	१-१०	मंडूकाः		१०	
१०४	२५ "	१-७	इंद्रासोमौ		७	
		८	इंद्रः		१	
		९	सोमः		१	
		१०	अग्निः		१	
		११	विश्वे देवाः		१	
		१२-१३	सोमः		२	
		१४	अग्निः		१	
		१५	इंद्रासोमौ		१	
		१६	इंद्रः		१	
		१७	ग्रावाणः		१	
		१८	मरुतः		१	
		१९-२२	इंद्रः		४	
		२३	वसिष्ठाशीःपृथिव्यंतरिक्षाणि		१	
		२४-२५	इन्द्रासोमौ		२	

(इति सप्तमं मंडलं ।)

अथाष्टमं मण्डलम् ।

१ ३४	१-२	प्रगाथः काण्वः			
	३-२९	मेध्यातिथिः			
	मेध्यातिथी	१-२९	इंद्रः		२९
	३०-३३	आसङ्गः			
	प्लायोगिः	३०-३३	आसंगमात्मा		४
	३४	शश्वती आङ्गिरसी			
	ऋचिका	३४	आसंगः		१
२ ४२	१-४०	मेधातिथिः			
	काण्वः प्रियमेध-				
	आङ्गिरसः	१-४०	इंद्रः		

× (७।१७१,१०२) वैसिष्ठो मैत्रावरुणिः (वृष्टिकामः) कुमार आग्नेयो वा । (७।१०३) पर्जन्योः वा ।

	४१-४२मेध्यातिथिः काण्वः	४१-४२	विभिंदुः		२
३	२४मेध्यातिथिः काण्वः	१-२०	इंद्रः		२०
		२१-२४	पाकस्थामा		४
४	२१ देवातिथिः काण्वः	१-१८	इंद्रः×		१८
		१९-२१	कुरुंगः		३
	(इति पंचमाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)				
५	३९ब्रह्मातिथिः काण्वः	१-३६	अश्विनौ		३६
		३७	अश्विकक्षुः		१
		३८-३९	कक्षुः		२
६	४८ वत्सः काण्वः	१-४५	इंद्रः		४५
		४६-४८	तिरिंदिरः		३
७	३६ पुनर्वत्सः काण्वः	१-३६	मरुतः		३६
८	२३ सध्वंसः काण्वः	१-२३	अश्विनौ	२३	५०
९	२१ शशकर्णः काण्वः	१-२१	,,	२१	
१०	६ प्रगाथो घौरः काण्वः	१-६	,,	६	
११	१० वत्सःकाण्वः	१-१०	अग्निः		१०
	(इति पंचमाष्टके अष्टमोऽध्यायः ।)				
१२	३३ पर्वतः काण्वः	१-३३	इंद्रः	३३	१२१
१३	३३ नारदः काण्वः	१-३३	,,	३३	
१४	१५गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ	१-१५	,,	१५	
१५	१३ ,,	१-१३	,,	१३	
१६	१२ इरिम्बिठिः काण्वः	१-१२	,,	१२	
१७	१५ ,,	१-१५	,,	१५	
१८	२२ ,,	१-३	आदित्याः		३
		४	अदितिः		१
		५	आदित्याः		१
		६-७	अदितिः		२
		८	अश्विनौ		१
		९	अग्निसूर्यानिलाः		१
		१०-२२	आदित्याः		१३
१९	३७ सोभरिः काण्वः	१-३३	अग्निः		३३
		३४-३५	आदित्याः		२
		३६-३७	त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः		२
२०	२६ ,,	१-२६	मरुतः		२६
	(इति षष्ठाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)				
२१	१८ ,,	१-१६	इंद्रः		१६
		१७-१८	चित्रः		२
२२	१८ ,,	१-१८	अश्विनौ		१८
२३	३० विश्वमना वैयश्वः	१-३०	अग्निः		३०
२४	३० ,,	१-२७	इंद्रः		२७
		२८-३०	वरुः सौचाग्निः		३
२५	२४ ,,	१-९	मित्रावरुणौ		९
		१०-१२	विश्वे देवाः		३
		१३-२४	मित्रावरुणौ		१२
२६	२५ ,,*	१-१९	अश्विनौ		१९
		२०-२५	वायुः		६
२७	२२ मनुर्वैवस्वतः	१-२२	विश्वे देवाः	२२	४१
२८	५ ,,	१-५	,,	५	
२९	१० ,,*	१-१०	,,	१०	
३०	४ ,,	१-४	,,	४	
३१	१८ ,,	१-२	यज्ञः		२
		३-४	यजमानः		२
		५-९	दंपती		५
		१०-१८	दंपत्याशिषः		९
	(इति षष्ठाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)				
३२	३० मेधातिथिः काण्वः	१-३०	इंद्रः	३०	६७
३३	१९ ,,	१-१९	,,	१९	
३४	१८ नीपातिथिः काण्वः	१-१५	,,	१५	
	१६-१८ सहस्रं वसु-रोचिषोऽङ्गिरसः	१६-१८	,,	३	
३५	२४इयावाश्व आत्रेयः	१-२४	अश्विनौ		२४

× (८।४।१५-१८) पूषा वा । (८।१२-१७) शौनकीयमते तु इंद्रः ११९, (८।१७) (१४) वास्तोष्पतीद्वौ १, (१५) इंद्रः १, इति विशेषः (एवं १२१)। (८।१७।१४) वास्तोष्पतिर्वा । (८।२६) त्र्यरुणो वाङ्गिरसऋषिः । (८।२९) कश्यपो मारीचो वा ।

३६	७ इयावाश्व आत्रेयः	१-७	इंद्रः	७	१४		
३७	७ ,,	१-७	,,	७			
३८	१० ,,	१-१०	इन्द्राग्नी		१०		
३९	१०नाभाकः काण्वः	१-१०	अग्निः		१०		
४०	१२ ,,	१-१२	इन्द्राग्नी		१२		
४१	१० ,,	१-१०	वरुणः	१०	१३		
४२	६ ,,※	१-३	,,	३			
		४-६	अश्विनौ		३		
४३	३३विरूप आङ्गिरसः	१-३३	अग्निः	३३	६३		
४४	३० ,,	१-३०	,,	३०			
४५	४२त्रिशोकः काण्वः	१	अग्नींद्रौ		१		
		२-४२	इन्द्रः	४१	६१		
(इति षष्ठाष्टके तृतीयोऽध्यायः ।)							
४६	३३ वशोऽश्व्यः	१-२०	,,	२०			
		२१-२४	पृथुश्रवाः कानीत		४		
		२५-२८	वायुः		४		
		२९-३१	इंद्रः		३		
		३२	वायुः		१		
		३३	इंद्रः		१		
४७	१८ त्रित आप्त्यः	१-१३	आदित्याः		१३		
		१४-१८	आदित्योषसः		५		
४८+	प्रगाथो घोरः काण्वः	१-१५	सोमः		१५		
६०	२० भर्गः प्रागाथः	१-२०	अग्निः		२०		
६१	१८ ,,	१-१८	इंद्रः	१८	४१		
६२	१२ प्रगाथः काण्वः	१-१२	,,	१२			
६३	१२ ,,	१-११	,,	११			
		१२	देवाः		१		
६४	१२ ,,	१-१२	इंद्रः	१२	३९		
६५	१२ प्रगाथः काण्वः	१-१२	इन्द्रः	१२			
६६	१५ कलिः प्रागाथः	१-१५	,,	१५			
६७	२१मत्स्यः साम्मदः, मान्यो मैत्रावरुणिः, बहवो वा मत्स्या जालनद्धाः	१-९	आदित्याः		९		
		१०-१२	अदितिः		३		
		१३-२१	आदित्याः		९		
(इति षष्टाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)							
६८	१९ प्रियमेध आङ्गिरसः	१-१३	इंद्रः		१३		
		१४-१९	ऋक्षाश्वमेधौ		६		
६९	१८ ,,	१-१०	इंद्रः		१०		
		११	विश्वदेववरुणाः		१		
		१२	वरुणः		१		
		१३-१८	इंद्रः	६	२१		
७०	१५ पुरुहन्मा आङ्गिरसः	१-१५	,,	१५			
७१	१५ सुदीतिपुरुमीळहौ	१-१५	अग्निः	१५	३३		
७२	१८ हर्यतः प्रागाथः	१-१८	,,	१८			
७३	१८ गोपवन आत्रेयः सप्तपदभिर्वा	१-१८	अश्विनौ		१८		
७४	१५गोपवन आत्रेयः	१-१२	अग्निः		१२		
		१३-१५	श्रुतर्वा आर्क्षः		३		
७५	१६ विरूप आङ्गिरसः	१-१६	अग्निः		१६		
७६	१२ कुरुसुतिः काण्वः	१-१२	इन्द्रः	१२	३३		
७७	११ ,,	१-११	,,	११			
७८	१० ,,	१-१०	,,	१०			

× अत्र २७ विश्वमनोत्तरं बभ्रुसूक्ते भेदपक्षे (८।२९) (१) सोमः १, (२) अग्निः १, (३) त्वष्टा १, (४) इन्द्रः १, (५) रुद्रः १, (६) पूषा १, (७) विष्णुः १, (८) अश्विनौ १, (९) मित्रावरुणौ १, (१०) अश्विनौ १, (एवं १०) (८।३१) (१-२) इंद्रः २, (३-४) यजमानः २, (५-९) दंपती ५, (१०) यजमानपरन्याशिषः१, (११-१२) पूषा २, (१३) मित्रार्यमावरुणाः १, (१४) अग्निः १, (१५-१८) यजमानः ४ (एवं १८)।

(+अत्र वालखिल्यसूक्तानि सू० ४९-५९ न संगृहीतानि) ※ (८।४२) अर्चनाना वात्रेयः ।

+अत्रैकादशसूक्तात्मकवालखिल्याध्यायस्य देवताम्बाधानबुभुत्सायां (८।४९-५४) इंद्रः ५०, (३-४) विश्वे देवाः२,(५-८) इंद्रः १३, अग्निसूर्यौ १, अश्विनौ ४, विश्वे देवाः३, इंद्रावरुणौ ७, इति क्रमः । परमभियुक्ताः स्वाहाकारे नेमसुपयुञ्जन्ति । (८।७१) सुदीतिपुरुमीळहावाङ्गिरसौ तयोर्वान्यतरः । (८।७२) हवींषि वा ।

७९	९ कृत्नुर्भार्गवः	१--९	सोमः	९	
८०	१० एकधूनौधसः	१--९	इंद्रः	९	
		१०	देवाः	१	
८१	९ कुसीदी काण्वः	१--९	इंद्रः	९	१८
(इति षष्ठाष्टके पंचमोऽध्यायः ।)					
८२	९ ,,	१--९	,,	९	
८३	९ ,,	१--९	विश्वे देवाः	९	
८४	९ उशना काव्यः	१--९	अग्निः	९	
		६४	इंद्रभवः	१	
८५	९ कृष्ण आङ्गिरसः	१--९	अश्विनौ	९	२०
८६	५ ,,	१--५	,,	५	
८७	६ ,,	१--६	,,	६	
८८	६ नोधा गौतमः	१--६	इन्द्रः	६	९२
८९	७ नृमेध-पुरुमेधा-वाङ्गिरसौ	१--७	,,	७	
९०	६ ,,	१--६	,,	६	
९१	७ अपाला आत्रेयी	१--७	,,	७	
९२	३३ श्रुतकक्षः	१--३३	,,	३३	
९३	३४ सुकक्ष आङ्गिरसः	१--३३	,,	३३	
		३४	इन्द्र-ऋभवश्चः	१	
९४	१२ बिन्दुः पूतदक्षो वा आङ्गिरसः	१--१२	मरुतः	१२	
९५	९ तिरश्चीराङ्गिरसः	१--९	इंद्रः	९	२२
९६	२१ ,,	१--१३	,,	१३	
		१४	इंद्रामरुतौ	१	
		१५	इंद्रावृहस्पती	१	
		१६-२१	इंद्रः	६	४८
९७	१५ रेभः काश्यपः	१--१५	इन्द्रः	१५	
(इति षष्ठाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)					
९८	१२ नृमेध आङ्गिरसः	१--१२	इन्द्रः	१२	
९९	८ ,,	१--८	,,	८	
१००	१२ १-३,६-१२ नेमो भार्गवः				
	४--५ इन्द्रः	१--७	,,	७	
	८--१२ नेमः	८	सुपर्णः	१	
		९	वज्रः	१	
		१०--११	वाक्	२	
		१२	इंद्रः	१	
१०१	१६ जमदग्निर्भार्गवः	१--४	मित्रावरुणौ	४	
		५	मित्रावरुणादित्याः	१	
		६	आदित्याः	१	
		७--८	अश्विनौ	२	
		९--१०	वायुः	२	
		११--१२	सूर्यः	२	
		१३	उषाः	१	
		१४	पवमानः	१	
		१५--१६	गौः	२	
१०२	२२ प्रयोगो भार्गवः	१--२२	अग्निः	२२	३५
१०३	१४ सोभरिः काण्वः	१--१३	,,	१३	
		१४	अग्नामरुतः	१	

[इति अष्टमं मंडलं ।]

अथ नवमं मंडलम् ।

१	१० मधुच्छंदा वैश्वामित्रः	१--१०	पवमानः सोमः	१०	४०
२	१० मेधातिथिः काण्वः	१--१०	,,	१०	
३	१० शुनःशेपः आजीगर्तिः	१--१०	,,	१०	
४	१० हिरण्यस्तूप आंगिरसः	१--१०	,,	१०	

(८।८३) (१--३) विश्वे देवाः ३, (४) अर्यमावरुणौ १, (५-९) विश्वे देवाः

(८।८६) विश्वको वा कार्ष्णिः । (८।८७) शुक्रीको वा वासिष्ठः प्रियमेध आङ्गिरसो वा ।

(८।९२) सुकक्षो आङ्गिरसोः वा । (८।९६) श्रुतामो मारुतो वा । (८।१०२) पावकोऽग्निर्बार्हस्पत्यो वा, गृहपति-यविष्ठौ सहसः पुत्रान्यवतरो वा ।

५	११	अमितः		१	समिद्धोऽग्निः	१	१६	८	असितः	१-८	पवमानः	सोमः	८	
				२	तनूनपात्	१	१७	८	,,	१-८	,,		८	
				३	इळः	१	१८	७	,,	१-७	,,		७	
				४	बर्हिः	१	१९	७	,,	१-७	,,		७	
				५	देवीर्द्वारः	१	२०	७	,,	१-७	,,		७	
				६	उषासानक्ता	१	२१	७	,,	१-७	,,		७	
				७	दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ	१	२२	७	,,	१-७	,,		७	
				८	सरस्वतीळाभारत्यः	१	२३	७	,,	१-७	,,		७	
				९	त्वष्टा	१	२४	७	,,	१-७	,,		७	
				१०	वनस्पतिः	१	२५	६	इळइष्युत आगस्त्यः	१-६	,,		६	
				११	स्वाहाकृतीः	१	२६	६	इध्मवाहो दार्ढच्युतः	१-६	,,		६	
६	९	,,	१-९	पवमानः सोमः	९	५१५	२७	६	नृमेध आङ्गिरसः	१-६	,,		६	
७	९	,,	१-९	,,	९		२८	६	प्रियमेध आङ्गिरसः	१-६	,,		६	
८	९	,,	१-९	,,	९		२९	६	नृमेध आङ्गिरसः	१-६	,,		६	
९	९	,,	१-९	,,	९		३०	६	विन्दुराङ्गिरसः	१-६	,,		६	
१०	९	,,	१-९	,,	९		३१	६	गोतमो राहूगणः	१-६	,,		६	
११	९	,,	१-९	,,	९		३२	६	इयावाश्व आत्रेयः	१-६	,,		६	
१२	९	,,	१-९	,,	९		३३	६	त्रित आप्त्यः	१-६	,,		६	
(इति षष्ठाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)							३४	६	,,	१-६	,,		६	
१३	९	,,	१-९	,,	९		३५	६	प्रभूवसुराङ्गिरसः	१-६	,,		६	
१४	८	,,	१-८	,,	८		३६	६	,,	१-६	,,		६	
१५	८	,,	१-८	,,	८									

(९।५-२४) काश्यपो देवलो वा ।

(९) अस्मिन्नवमे मण्डले सर्वा देवताः पवमानगुणविशिष्टाः । प्रायः सर्वत्र सोमो देवता, निपातभाजस्तु लिख्यन्ते।

(९।१) १,९-१० इन्द्रः, ४ देवाः, ६ श्रद्धा । (९।२) १,९ इन्द्रः, ६ सूर्यः । (९।३) ९ देवाः । (९।४) ४ इन्द्रः, ५-६ सूर्यः । (९।५) ९ इन्द्रप्रजापती, ११ विश्वे देवाः, वायुबृहस्पतिसूर्याग्नीन्द्राः । (९।६) ४,७,९ इन्द्रः । (९।७) ७ वाश्विन्द्राग्निः, ८ मित्रावरुणभगाः, ९ रोदसी । (९।८) १,३,९ इन्द्रः, २ वाश्वग्निः, ५ देवाः । (९।९) ३ द्यावापृथिव्यौ, ५ इन्द्रः । (९।१०) ५ इन्द्रोषोभगाः, ९ सूरः । (९।११) ६,८,९ इन्द्रः । (९।१२) १-२ इन्द्रः । (९।१३) १,८ इन्द्रः । (९।१४) ३ विश्वे देवाः । (९।१५) १ इन्द्रः । (९।१६) ३,५ इन्द्रः । (९।१७) २ इन्द्रः, ५ सूर्यः । (९।१८) ३ विश्वे देवाः, ५-६ रोदस्पी । (९।१९) २ इन्द्रः । (९।२१) १ इन्द्रः । (९।२३) ६ इन्द्रदेवाः, ७ इन्द्रः । (९।२४) २,३,५ इन्द्रः । (९।२५) १ देवमरुद्वायवः, २ देवाः, ५-६ इन्द्रः । (९।२६) ६ इन्द्रः । (९।२७) २ इन्द्रवायू, ५ सूर्यः, ६ इन्द्रः । (९।२८) ५ सूर्यः । (९।२९) १ देवाः । (९।३०) ५-६ इन्द्रः । (९।३२) २ इन्द्रः । (९।३३) ३ इन्द्रवायुवरुणमरुद्विष्णवः। (९।३४) ३ इन्द्रवायुवरुणमरुद्विष्णवः ।

३७	६	रहूगण आङ्गिरसः	१-६	पवमानः सोमः	६
३८	६	,,	१-६	,,	६
३९	६	बृहन्मति-राङ्गिरसः	१-६	,,	६
४०	६	,,	१-६	,,	६
४१	६	मेध्यातिथिः काण्वः	१-६	,,	६
४२	६	,,	१-६	,,	६
४३	६	,,	१-६	,,	६
(इति षष्ठाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः)					
४४	६	अयास्य आङ्गिरसः	१-६	,,	६
४५	६	,,	१-६	,,	६
४६	६	,,	१-६	,,	६
४७	५	कविर्भार्गवः	१-५	,,	५
४८	५	,,	१-५	,,	५
४९	५	,,	१-५	,,	५
५०	५	उचथ्य आंगिरसः	१-५	,,	५
५१	५	,,	१-५	,,	५
५२	५	,,	१-५	,,	५
५३	४	अवत्सारः काश्यपः	१-४	,,	४
५४	४	,,	१-४	,,	४
५५	४	अवत्सारः काश्यपः	१-४	,,	४
५६	४	,,	१-४	,,	४
५७	४	,,	१-४	,,	४
५८	४	,,	१-४	,,	४
५९	४	अवत्सारः काश्यपः	१-४	पवमानः सोमः	४
६०	४	,,	१-४	,,	४
६१	३०	अमहीयुराङ्गिरसः	१-३०	,,	३०
६२	३०	जमदग्निर्भार्गवः	१-३०	,,	३०
६३	३०	निध्रुविः काश्यपः	१-३०	,,	३०
६४	३०	कश्यपो मारीचः	१-३०	,,	३०
(इति सप्तमाष्टके प्रथमोऽध्यायः।)					
६५	३०	भृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्भार्गवो वा	१-३०	,,	३०
६६	३०	शतं वैखानसाः	१-१८	,,	१८
			१९-२१	अग्निः पवमानः	३
			२२-३०	पवमानः सोमः	९ ३१
६७×	३२	१-३ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ४-६ कश्यपो मारीचः ७-९ गोतमो राहूगणः, १०-१२ अत्रिर्भौमः १३-१५ विश्वामित्रो गाथिनः १६-१८, जमदग्निर्भार्गवः १९-२१, वसिष्ठो मैत्रावरुणिः	१-३	,,	२२
		२२-३२, पवित्र २३-२७ आंगिरसो वा २८-३० वसिष्ठो वा।	२८-३२	अग्निः पवमानः पवमानः सोमः पावमानाध्येता	५ ३ २

(९।३७) ६ इन्द्रः। (९।३८) २ इन्द्रः। (९।३९) ५ इन्द्रः। (९।४२) ४-५देवाः। (९।४३) २ इन्द्रः। (९।४४) १,३ देवाः, ५ भगवायुदेवाः। (९।४५) १ इन्द्रः, २ इन्द्रदेवाः। (९।४६) ३,६ इन्द्रः। (९।४८) ३-४ सुपर्णः। (९।५०) ४ देवाः, ५ इन्द्रः। (९।५१) १-२ इन्द्रः, ३ देवाः। (९।५३) ४ इन्द्रः। (९।५६) २ इन्द्रः, ४ इन्द्राविष्णू। (९।६०) ३-४ इन्द्रः। (९।६१) ७ आदित्याः, ८ इन्द्रवायुसूर्यरश्मयः, ९ भगवायुपूषवरुणाः, १२ इन्द्रवरुणमरुतः, १४-२५ इन्द्रः, १६ वैश्वानरः। (९।६२) ८,१४-१५,२९ इन्द्रः, २०-२१ देवाः।(९।६३) २-३,५-६, ९-१०,१५,१७,१९,२२ इन्द्रः। (९।६४) १२,१५,२२ इन्द्रः, २४ मित्रार्यमवरुणमरुतः। (९।६५) ३ देवाः, ८,१०,१४ इन्द्रः, २० इन्द्रवायुवरुणमरुद्विष्णवः। (९।६६) ७,१५,२९ इन्द्रः, २६ मरुतः। (९।६७) २,७-८,१६ इन्द्रः।

×यद्वा [९।६७] (१-९) पवमानः सोमः९, (१०-१२) पवमानः पूषा वा ३, (१३-२२) पवमानः सोमः ११, (२३-२४) पवमानोऽग्निः ३, (२५) पवमानः सविता वा १, (२६) पवमानाग्निः सवितारः १, (२७) विश्वे देवाः वा १, (२८-३०) पवमानः सोमः ३, (३१-३२) पवमानाध्येता २।

६८ १० वत्सप्रिर्भालन्दनः१-१० पवमानः सोमः १० ४९८
६९ १० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः १-१० ,, १०
७० १० रेणुर्वैश्वामित्रः १-१० ,, १०
७१ ९ ऋषभो वैश्वामित्रः १-९ ,, ९
७२ ९ हरिमन्त आङ्गिरसः१-९ ,, ९
७३ ९ पवित्र आङ्गिरसः १-९ ,, ९
७४ ९ कक्षीवान्दैर्घतमसः १-९ ,, ९
७५ ५ कविर्भार्गवः १-५ ,, ५
(इति सप्तमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः)
७६ ५ ,, १-५ ,, ५
७७ ५ ,, १-५ ,, ५
७८ ५ ,, १-५ ,, ५
७९ ५ ,, १-५ ,, ५
८० ५ वसुर्भारद्वाजः १-५ ,, ५
८१ ५ ,, १-५ ,, ५
८२ ५ ,, १-५ ,, ५
८३ ५ पवित्र आङ्गिरसः १-५ ,, ५
८४ ५ प्रजापतिर्वाच्यः १-५ ,, ५
८५ १२ वेनो भार्गवः १-१२ ,, १२
८६ ४८ १-१० अकृष्टा भाषाः,
११-२० सिकता निवावरी,
२१-३० पृश्नियोऽजाः,
३१-४० (अकृष्टामाषादयः) त्रयः,
४१-४५ अग्निर्भौमः,
४६-४८ गृत्समदः शौनकः ।
१-४८ पवमानः सोमः ४८
८७ ९ उशना काव्यः १-९ ,, ९
८८ ८ ,, १-८ ,, ८
८९ ७ ,, १-७ ,, ७
९० ६ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः १-६ ,, ६
(इति सप्तमाष्टके तृतीयोऽध्यायः)
९१ ६ कश्यपो मारीचः १-६ ,, ६
९२ ६ ,, १-६ ,, ६
९३ ५ नोधा गौतमः १-५ ,, ५
९४ ५ कण्वो घौरः १-५ ,, ५
९५ ५ प्रस्कण्वः काण्वः १-५ ,, ५
९६ २४ प्रतर्दनो दैवोदासिः१-२४ ,, २४
९७ ५८ १-३ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः
४-६ इंद्रप्रमतिर्वासिष्ठः
७-९ वृषगणो वासिष्ठः
१०-१२ मन्युर्वासिष्ठः
१३-१५ उपमन्युर्वासिष्ठः
१६-१८ व्याघ्रपाद्वासिष्ठः
१९-२१ शक्तिर्वासिष्ठः
२२-२४ कर्णश्रुद्भासिष्ठः
२५-२७ मृळीको वासिष्ठः
२८-३० वसुक्रो वासिष्ठः
३१-४४ पराशरः शाक्त्यः

(९।६८) १० द्यावापृथिव्यौ (तृ.) देवाः (च) । (९।६९) ६ इन्द्रधाम, १० इन्द्रः, द्यावापृथिव्यौ देवाः (च) । (९।७०) ८ मित्रवरुणावायवः, ९-१० इन्द्रः । (९।७२) ४-५ इन्द्रः । (९।७३) २ इन्द्रः, ७ वाक्, मरुतः । अग्नीरक्षोहा (बृ० दे०) (९।७४) २ द्यावापृथिव्यौ, ३ इन्द्रः, ५ आदित्यैर्गोभिः, ९ इन्द्रः । (९।७५) ५ इन्द्रः । (९।७६) इन्द्रः । (९।७७) १ इन्द्रः । (९।७८) २ इन्द्रः । (९।८०) २, ३, ५ इन्द्रः, ४ विश्वेदेवाः । (९।८१) १ इन्द्रः ४, पूषामित्रवरुणबृहस्पतिमरुद्गवश्विस्वष्टृसवितृसरस्वत्यः, ६ द्यावापृथिव्यर्यमादितिधातृभगविश्वेदेवाः । (९।८३) १ ब्रह्मणस्पतिः, ३ सोमः, सूर्यात्मा, (बृ० दे०) (९।८४) १ इन्द्रावरुणौ, ३ इन्द्रः । (९।८५) १, ४-६ इन्द्रः, ६ इन्द्रमित्रवरुणवायुबृहस्पतयः, १२ आदित्याः । (९।८६) २, ९, १३, १६, १९, २२-२३, ३५, ४१ इंद्रः, २० इंद्रवायू । (९।८७) ३ उशनाः, (द्वि) (बृ० दे०); ४, ९ इंद्रः । (९।८८) १ इंद्रः । (९।८९) ७ इंद्रः । (९।९०) १ इंद्रः, ५ वरुणमित्रेन्द्रविष्णुमरुद्देवाः । (९।९४) ५ देवाः । (९।९५) ५ इंद्रः । (९।९६) ३, ८-९, १२, २१ इंद्रः, ११ पितरः सोमवन्तः (आश्वः०।) (९।९७) १, ४, ७, १२, २०, देवाः, ५-६ इंद्रदेवाः, २५ इंद्रवायू, १२, १४, ३२, ३६, ४४, ४६ इंद्रः, २७ रोदसी, ४२ वायुमित्रवरुणमरुद्देवद्युपृथिव्यः, ४९ वायुमित्रवरुणाश्वीन्द्राः, ५८ मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः ।

४५--५८ कुत्स आङ्गिरसः १--५८ प० सोमः ५८
९८ १२ अम्बरीषो वार्षागिरः,
ऋजिश्वा भारद्वाजश्च १--१२ ,, १२
९९ ८ रेभसूनू काश्यपौ १--८ ,, ८
१०० ९ ,, १--९ ,, ९
(इति सप्तमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः)
१०१ १६ १--३ अन्धीगुः श्यावाश्विः
४--६ ययातिर्नाहुषः
७--९ नहुषो मानवः
१०--१२ मनुः सांवरणः
१३--१६ प्रजापतिर्वैश्वामित्रो
वाच्यो वा। १--१६ ,, १६
१०२ ८ त्रित आप्त्यः १--८ ,, ८
१०३ ६ द्वित आप्त्यः १--६ ,, ६
१०४ ६ पर्वतनारदौ काण्वौ,
शिखण्डिन्यावप्सरसौ
काश्यपौ वा १--६ ,, ६
१०५ ६ पर्वतनारदौ काण्वौ १--६ ,, ६
१०६ १४ १--३, १०--१४ अग्निश्चाक्षुषः
४--६ चक्षुर्मानवः
७--९ मनुराप्सवः १--१४ ,, १४
१०७ २६ सप्तर्षयः
१ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः,
२ कश्यपो मारीचः,
३ गोतमो राहूगणः,
४ अत्रिर्भौमः,
५ विश्वामित्रो गाथिनः,
६ जमदग्निर्भार्गवः,
७ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः।) १--२६ प० सोम: २६
१०८ १६ १--२ गौरिवीतिः शाक्त्यः,
३, १४--१६ शक्तिर्वासिष्ठः,
४--५ उरुराङ्गिरसः,
६--७ ऋजिश्वा भारद्वाजः,
८--९ ऊर्ध्वसद्मा आङ्गिरसः,
१०--११ कृतयशा आङ्गिरसः
१२--१३ ऋणंचयो राजर्षिः १--१६ ,, १६
१०९ २२ अग्नयो धिष्ण्या ऐश्वराः १--२२ ,, २२
११० १२ त्र्यरुणस्त्रैवृष्णः,
त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः १--१२ ,, १२
१११ ३ अनानतः पारुच्छेपिः १--३ ,, ३
११२ ४ शिशुराङ्गिरसः १--४ ,, ४
११३ ११ कश्यपो मारीचः १--११ ,, ११
११४ ४ ,, १--४ ,, ४
(इति नवमं मंडलं समाप्तम्।)

अथ दशमं मंडलं।

१ ७ त्रित आप्त्यः १-७ अग्निः ७ ५५
२ ७ ,, १-७ ,, ७
३ ७ ,, १-७ ,, ७
४ ७ ,, १-७ ,, ७
५ ७ ,, १-७ ,, ७
(इति सप्तमाष्टके पञ्चमोऽध्यायः)

(९।९८) ६, १० इंद्रः, ७ विश्वे देवाः। (९।९९) ३, ८ इंद्रः, ४, ७ देवाः। (९।१००) ५ इंद्राग्निमित्रावरुणाः, ६ इंद्रदेवविष्णवः। (९।१०१) ४ इंद्रदेवाः, ५, १६ इंद्रः। (९।१०२) ४ विश्वे देवाः। (९।१०३) ५ इंद्रः, ६ देवाः। (९।१०४) ३ मित्रावरुणौ। (९।१०५) ३ देवाः। (९।१०६) १--५ इंद्रः, ६ देवाः, ८ इंद्रदेवाः। (९।१०७) १५ मित्रावरुणौ, १७ इंद्रः, १८, २२, २३ देवाः। (९।१०८) १--३, १५, इंद्रः, १४ इंद्रमरुद्दर्यमभगमित्रवरुणाः, १६ इंद्रमित्रवरुणवायवः। (९।१०९) १ इंद्रमित्रपूषभगाः, २ इंद्रविश्वेदेवाः, ४ देवाः, ५ देवद्रुधिण्यः, १२ देवाः, १३ इंद्रः, १५ विश्वेदेवाः, १८-२० इंद्रः। (९।११०) ८, ११ इंद्रः। (९।१११) ३ इंद्रः। (९।११२) इंद्रः। (९।११३) इंद्रः। (९।११४) इंद्रः, ३ दिक्सूर्यावित्रंगादित्याः।

दशमं मण्डलम्।

(१०।१) १ अग्निर्ज्योतिष्मान् (आश्व. सू० ३, १२,) ३ विष्णुः, ५ अग्निरतिथिः, ६-७ अग्निदेवाः। (१०।२) १-५ अग्निदेवाः, ३ अग्निः पथिकृत् (आ. श्रौ. ३, १०,) ४ अग्निर्व्रतपतिः (आश्व. ६, १,)। (१०।४) ७ अग्निर्ब्रह्मण्वान् (आश्व. ३. १)। (१०।५) ५ अग्निपूषणौ (उन्नी. भा.)।

६	७	त्रित आप्त्यः	१-७ पवमानः सोमः	७	
७	७	,,	१-७ ,,	७	
८	९	त्रिशिरास्त्वाष्ट्रः	१-६ ,,	६	
			७-९ इंद्रः	३	
९	९	त्रिशिरास्त्वाष्ट्रः सिंधुद्वीप आम्बरीषो वा	१-९ आपः	९	
१०	१४	१ यमी	१ यमः	१	
		२ यमः	२ यमी		
		३ यमी	३ यमः	१	
		४ यमः	४ यमी	१	
		५-७ यमी	५-७ यमः	३	
		८-१० यमः	८-१० यमी	३	
		११ यमी	११ यमः	१	
		१२ यमः	१२ यमी	१	
		१३ यमी	१३ यमः	१	
		१४ यमः	१४ यमी	१	
११	९	हविर्धान आङ्गिरः	१-९ अग्निः	५	१८
१२	९	,,	१-९ ,,	९	
१३	× ५	हविर्धान आङ्गिरः	१-५ हविर्धानः	५	
१४	ॐ १६	यमो वैवस्वतः	१-५ यमः	५	
			६ अंगिरःपित्रथर्व-भृगुसोमाः	१	
			७-९ यमः	३	
			१०-१२ यमश्वानौ	३	
			१३-१६ यमः	४	
१५	१४	शङ्खो यामायनः	१-१४ पितरः	१४	
१६	१४	दमनो यामायनः	१-१४ अग्निः	१४	
१७	१४	देवश्रवा यामायनः	१-२ सरण्युः	२	
			३-६ पूषा	४	
			७-९ सरस्वती	३	
			१०-१४ आपः	५	
१८	१४	संकुसुको यामायनः	१-४ मथ्युः	४	
			५ धाता	१	
			६ त्वष्टा	१	
			७-१४ पितृमेधाः	८	
		(इति सप्तमाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)			
१९	८	मथितो यामायनः,	१ अग्नीषोमौ	१	
			२-८ आपः	७	
२०	१०	विमद ऐन्द्रः,	१-१० अग्निः	१०	१८
२१	८	,,	१-८ ,,	८	
२२	१५	,,	१-१५ इंद्रः	१५	२५
२३	७	,,	१-७ ,,	७	
२४	६	,,	१-३ ,,	३	
			४-६ अश्विनौ	३	
२५	११	,,	१-११ सोमः	११	
२६	९	,,	१-९ पूषा	९	
२७	२४	वसुक्र ऐन्द्रः	१-२४ इंद्रः	२४	

(१०।७) १ अग्निः स्वस्तिमान् (आश्व. २, ८,) ६ अग्निदेवाः । (१०।८) ६ अग्निर्मूर्धन्वान् (आश्व. २, १०,)। (१०।११) ९ अग्निदेवरोदस्यः ।(१०।१२) १. ४ अग्निरोदस्यः, ४ अग्निदेवाः, ८ अग्निः । वरुणः । (१०।१३) ३ यमपितृदेवाः । (१०।१४) ६ पितरोऽङ्गिरोऽथर्वभृगवः । ७-९ प्रेतात्मा, १०-११ यमश्वानौ, १२ यमदूतौ, १५ यमः । पूर्वे ऋषयः । (१०।१५) १.५ पितरः सोमवन्तः (आश्व. २-१९,) २-४ पितरो बर्हिषदः ९, १२, १३ अग्निः कव्यवाहनः, १० पितृदेवेन्द्राग्नयः, ११ पितरोऽग्निष्वात्ताः, । (१०।१६) ३, ७ प्रेतः, ६ मृतशरीरम्, ९, ११ अग्निः कव्यवाहनः, १४ पृथिवी । (१०।१९) १ अपः अग्नीषोमौ, २ ऋषेरात्मा, इन्द्रः, अग्निः, ३ अग्निः (तृ), ६ इन्द्रः, ७ देवाः । (१०।२०) १ मनः (उद्गी०) ६ अग्निदेवाः । (१०।२७) १३-१४, २४ इन्द्र आदित्यात्मा, १४ इन्द्रो विष्णुदृपः (उद्गी०) १५ इन्द्रः प्रजापतिरूपः मरुतः (बृ. दे.)। १६ पर्जन्यः (बृ. दे.) । १७ अग्नीन्द्रसोमाः पर्जन्यवायू (बृ. दे.) । १८ प्रजापतिः सविता, अग्निः (बृ. दे.)। १९ सूर्यः, २१ वज्रः, २२ ऐन्द्रं धनुः, २३ पर्जन्यानिलसूर्याः, सूर्यानिलौ (च) (बृ. दे.)। २४ इन्द्रोऽन्तरात्मा, इन्द्रः सूर्यो वा (बृ. दे.)।

× (१०।१३) विवस्वानादित्यो वा ऋषिः । ॐ (१०।१४।८-९) लिंगोक्तदेवताः पितरो वा । (१०।१७।११-१३) सोमो वा । (१०।१८।१४) प्रजापतिर्वा । (१०।१९) भृगुर्वारुणिर्वा, व्यवनो भार्गवो वा ऋषिः । गावो वा । (१०।१९ १) उत्तरार्धस्य अग्नीषोमौ वा देवते । (१०।२० २६) प्राजापत्यो वा, वसुकृद्वा वासुक्रः ऋषि ।

२८	१२	१ इंद्रस्तुषा वसुक्रपत्नी ऋषिका, २, ६, ८, १०, १२ इंद्र ऋषिः ३-५ इंद्रः ३, ४, ५, ७, ९, ११ वसुक्र ऋषिः	१ इन्द्रः	१	२५
			२ वसुक्रः		१
			६ वसुक्रः		१
			७ इंद्रः		१
			८ वसुक्रः		१
			९ इंद्रः		१
			१० वसुक्रः		१
			११ इंद्रः		१
			१२ वसुक्रः		१
२९	८	वसुक्र ऐन्द्रः	१-८ इंद्रः		८
३०	१५	कवष ऐलूषः	१-१५ आपः		१५
३१	११	,,	१-११ विश्वे देवाः		११
३२	९	,,	१-९ इंद्रः		९
(इति सप्तमाष्टके सप्तमोऽध्यायः।)					
३३	९	,,	१ विश्वे देवाः		१
			२-३ इंद्रः		२
			४-५ कुरुश्रवण-त्रासदस्त्यवः		२
			६-९ उपमश्रवाः		४
३४	१४	,,	१ अक्षाः		१
			२-६ अक्षकितवः		५
			७ अक्षाः		१
			८ अक्षकितवः		१
			९ अक्षाः		१
			१०-११ अक्षकितवः		२
			१२ अक्षाः		१
			१३ कृषिः		१
			१४ अक्षकितवः		१
३५	१४	लुशो धानाकः	१-१४ विश्वे देवाः	१४	२८
३६	१४	,,	१-१४ ,,	१४	
३७	१२	अभितपाः सौर्यः	१-१२ सूर्यः		१२
३८	५	इन्द्रो मुष्कवान्	१-५ इंद्रः		५
३९	१४	घोषा काक्षीवती	१-१४ अश्विनौ	१४	३१
४०	१४	,,	१-१४ ,,	१४	
४१	३	सुहस्त्यो घौषेयः	१-३ ,,	३	
४२	११	कृष्ण आङ्गिरसः	१-११ इंद्रः	११	३३
४३	११	,,	१-११ ,,	११	
४४	११	,,	१-११ ,,	११	
४५	१२	वत्सप्रिर्भालन्दनः	१-१२ अग्निः	१२	३२
(इति सप्तमाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः।)				,,	
४६	१०	,,	१-१० ,,	१०	
४७	८	सप्तगुरांगिरसः	१-८ इंद्रो वैकुण्ठः		८

(१०।२८) ८, ११-१२ इन्द्रदेवाः। (१०।२९) १ अश्विनौ वा। (१०।३०) १ अपः मित्रावरुणौ, ७, १३ इन्द्रापः, १० अप आवृताः (कौ. ब्रा. १२, १,) १३ अपः प्रतिख्याताः (कौ. ब्रा. १२, १,) १४ अस्पः साध्यमानाः, १५ आपः सन्तः (कौ. ब्रा.)। (१०।३१) ४ सवितृभगार्यमदेवाः ५, देवभंवः, ७-८ हिरण्यगर्भः, ९ आदित्यवातप्रजापतिमित्रवरुणाः, १० शमी गोत्रेण रूपिता, ११ कण्वः। (१०।३२) २ इन्द्रः प्रजापतिर्वा। (१०।३४) १, ८-९, १२ अक्षाः, २-५, १०-११ कितवनिन्दा, ६ कितवाक्षनिन्दा, ७, १४ अक्षनिन्दा, १३ कृषिः। (१०।३५) १ अग्निद्युपृथिविदेवाः, २ द्युपृथिवीसिन्धुपर्वत सूर्योषःसोमाः, ३ द्युपृथिव्युषोऽग्नयः, ४-५ उपासाग्नयः, ६ उषोऽग्न्यश्विनः, ७ सविता, धिष्ण्या, अग्निः, ८ देवप्रवाचनम्। सूर्यः, अग्निः। ९, १२ आदित्याग्नी, १० देवेन्द्रमित्रवरुणभगाग्नीत्, ११ आदित्याः। बृहस्पतिपुषाश्विभगाग्नयः, १३ मरुद्रुद्राग्निदेवाः, १४ देवाः। (१०।३६) १ उषोनक्तद्यृपृथिवीवरुणमित्रार्यमेन्द्रमरुत्पर्वतावादित्यान्तरिक्षस्वर्गोः, २ द्यावापृथिवी। निर्ऋतिः, ३ आदितिः। देवाः, ४ द्यावा। देवाः, ५ इन्द्रेळाबृहस्पतिदेवाः, ६ अश्विनौ, ७ मरुद्गणः, ८ सोमः, ९-११ देवाः, १२ अग्निमित्रवरुणसवितारः, १३ देवाः, १४ सविता। (१०।३७) ५ सूर्यदेवाः, ६ द्युपृथिव्यबिन्द्रमरुत्सूर्याः, ११-१२ देवाः। (१०।४०) १० पतयः। (१०।४२) १ अश्विरथः, ११ बृहस्पतिः। इन्द्रः। (१०।४३) ९ वज्रः। वाक्। इन्द्रः। (१०।४५) ४ अग्निर्दावरूपः, अग्निः क्षामवान् (ऐ. ब्रा. ३२।५,) १२ अग्निर्वैश्वानरः। द्यावापृथिव्यौ, देवाः। (१०।४७) ६ सप्तगोः, स्ववर्णनम्, ८ द्यावापृथिव्यौ।

४८	११	इंद्रो वैकुण्ठः	१-११	इंद्रः	११	२९
४९	११	,,	१-११	,,	११	
५०	७	,,	१-७	,,	७	
५१	९	१ देवाः	१	अग्निः		१
		२ अग्निः	२	देवाः		१
		३ देवाः	३	अग्निः		१
		४ अग्निः	४	देवाः		१
		५ देवाः	५	अग्निः		१
		६ अग्निः	६	देवाः		१
		७ देवाः	७	अग्निः		१
		८ अग्निः	८	देवाः		१
		९ देवाः	९	अग्निः		१
५२	६	अग्निः सौचीकः	१-६	विश्वे देवाः		६
५३	११	देवाः,	१-३	अग्निः		३
		४-५ सौचीकोऽग्निः	४-५	देवाः		२
			६-११	अग्निः		६
५४	६	बृहदुक्थो वामदेव्यः	१-६	इन्द्रः	६	१४
५५	८	,,	१-८	,,	८	
५६	७	,,	१-७	विश्वे देवाः	७	१३
५७	६	बन्धुःश्रुतबन्धु-विप्रबन्धुर्गोपायनाः	१-६	,,	६	
५८	१२	,,				
		,,	१-१२	मनः		१२
५९	१०	बन्धुः०	१-३	निर्ऋतिः		३
			४	निर्ऋतिसोमौ		१
			५-६	असुनीतिः		१
			७	पृथिवीद्यावंतरिक्ष-सोमपूषपथ्या-स्वस्तयः		१
			८-९	द्यावापृथिवी		२
			१०	इंद्राद्यावापृथिव्यः		१
६०	१२	,,	१-४	असमातिः		४
			५	इंद्रः		१
			६	असमातिः		१
			७-११	जीवः		५
			१२	हस्तः		१
६१	२७	नाभानेदिष्ठो मानवः	१-२७	विश्वे देवाः	२७	३४
(इत्यष्टमाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)						
६२	११	,,	१-७	,,	७	
			८-११	सविर्णिः		४
६३	१७	गयः प्लातः	१-१४	विश्वे देवाः		१४
			१५-१६	पथ्यास्वस्तिः		२
			१७	विश्वे देवाः	१	४८
६४	१७	,,	१-१७	,,	१७	

(१०।४८) ११ आदित्यवसुरुद्रे (मरुत्) न्द्राः । (१०।५०) ४ इन्द्रो ज्येष्ठः (आश्व: ४, १३.)। (१०।५०) २ मित्रावरुणौ, ४, ६ वरुणः । (१०।५२) २ मरुदश्विचन्द्राः । (१०।५३) २ अग्निदेवाः, ३ अग्निः सुरभिमान् (ऐ. ब्रा. ३२, ८.)५ देवाः । पृथिव्यन्तरिक्षे, ६ प्रजापतिः अग्निस्तन्तुमान् (ऐ. ब्रा. ८), अश्मन्वती नदी, ९ त्वष्टा, १० त्वष्टृक्षिण्यः । (१०।५५) ३ इंद्रः सूर्यात्मकः, ४ उषाः, ५ इंद्रः कालात्मकः, सूर्याचन्द्रमसौ (बृ. दे.) ६ इंद्रः सुपर्णात्मा, ७ इंद्रमरुतः । (१०।५६) १ अग्निवायुसूर्याः, प्राण आत्मा वा, २ पृथिवीदेवसूर्याः, ३ धुधर्मदेवादित्याः, ४ अङ्गिरसः ऋषेः पितरः, ७ बृहदुक्थः । (१०।५७) १ इंद्रः, २ तन्तुरग्न्याख्यः ३-५ पितरः मनआवर्तनम्, ६ सोमः । (१०।५९), ६ अनुमतिः (च.) (बृ. दे.)। (१०।६१) १-२ रुद्रः, ३-४ अश्विनौ, ५-६ रुद्रसृष्टिः, ७-८ रुद्रोवास्तोष्पतिः, ९ वास्तोष्पत्यग्नी, १० अङ्गिरसः ११-१३, २२, इंद्रः, १४, २० अग्निः, २५ नासत्येन्द्रौ, १६ सोमः, १७ अग्निमित्रवरुणार्यमाणः, १८ आदित्यद्यावौ, १९ माध्यमिकावाक्, नाभानेदिष्ठश्च, २१ इंद्राग्नी, २३, २५ मित्रावरुणौ, २४-२६ वरुणः, २७ देवाः । (१०।६२) गाराशराम् (नृणां स्तुतिः) कौ. ब्रा, २३, ८, ७ विश्वे देवाः । (१०।६३) ९ इंद्राग्निमित्रवरुणभगबृहस्पतिमरुतः, १० द्यौः, अदितिः (बृ. दे.) १४ इंद्र देवाः, १७ विश्वदेवादितयः । (१०।६४) ३ नराशंसपूषाग्निसूर्यचन्द्रमोयमेन्द्रवायूषोरात्र्यश्विनः, ४ अग्निबृहस्पत्यजैकपादहिर्बुध्न्याः, ५ आदित्यर्यमाणौ, ६ देवाश्वाः, ७ वाग्विन्द्रपूषाणः, ८ एकविंशतिनदीवनस्पतिपर्वताग्निकुशान्वस्तृतिष्यरुद्राः, ९ एकविंशतिनद्यः, १० देवमातृ (देवदेवपत्नी) स्वष्टिन्द्रवाजभगमरुतः, ११ मरुतः, १२ मरुदिन्द्रवरुणमित्राः, १३ मरुतः । अदितिः, १४ द्यावापृथिव्यौ, १५ होत्राद्यज्ञौ, १६ गयः, १७ विश्वदेवादितयः ।

६५	१५	वसुकर्णो वासुक्रः	१-१५	,,	१५	
६६	१५	,,	१-१५	,,	१५	
६७	१२	अयास्य आङ्गिरसः	१-१२	बृहस्पतिः	१२	२४
६८	१२	,,	१-१२	,,	१२	
६९	१२	सुमित्रो वाध्यश्वः	१-१२	अग्निः	१२	
७०	११	,,	१	समिद्धोऽग्निः	१	
			२	नराशंसः	१	
			३	इळः	१	
			४	बर्हिः	१	
			५	देवीर्द्वारः	१	
			६	उषासानक्ता	१	
			७	दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ	१	
			८	सरस्वतीळा-भारत्यः	१	
			९	त्वष्टा	१	
			१०	बृहस्पतिः	१	
			११	स्वाहाकृत्यः	१	
७१	११	बृहस्पति-राङ्गिरसः	१-११	ज्ञानं	११	

(इत्यष्टमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः) ।

७२	९	बृहस्पतिर्लौक्यः, बृहस्पतिराङ्गिरसो वा, अदितिर्दाक्षायणी वा	१-९	देवाः	९	
७३	११	गौरिवीतिः शाक्त्यः	१-११	इंद्रः	११	१७
७४	६	,,	१-६	,,	६	
७५	९	सिंधुक्षित्प्रैयमेधः	१-९	नदी	९	
७६	८	जरत्कर्णः सर्पः ऐरावतः	१-८	ग्रावाणः	८	
७७	८	स्यूमरश्मिर्भार्गवः	१-८	मरुतः	८	१६
७८	८	,,	१-८	,,	८	
७९	७	अग्निः सौचीको, वैश्वानरो वा, ससिर्वाजंभरो वा	१-७	अग्निः	७	१४
८०	७	,,	१-७	,,	७	
८१	७	विश्वकर्मा भौवनः	१-७	विश्वकर्मा	७	१४
८२	७	,,	१-७	,,	७	
८३	७	मन्युस्तापसः	१-७	मन्युः	७	१४
८४	७	,,	१-७	,,	७	
८५	४७	सूर्या सावित्री ऋषिका	१-५	सोमः	५	

(१०।६५) १ अग्नीन्द्रवरुणामित्रार्यमवायुपूषसरस्वत्यादित्यविष्णुमरुत्स्वः सोमरुद्रादितिब्रह्मणस्पतयः, २ इंद्राग्निसोमाः, ५ मित्रावरुणौ, ६ गौः, वाक् बृ. दे., ८ द्यावापृथिव्यौ, ९ पंर्जन्यवातेन्द्रवायुवरुणामित्रार्यमादित्यादितिपार्थिवदिव्यान्तरिक्षयदेवाः, १० ऋभुसोमाः, १२ अश्विनौ, १३ माध्यमिकवागजैकपात् सिन्ध्वब्धिविश्वदेवसरस्वत्यः । (१०।६६) १ देवा इंद्रज्येष्ठाः (मरुतः), २ मरुतः, ३ इंद्रवस्त्वादित्यादितिरुद्रमरुत्वद्रुद्रदेवपत्नयः, ४ अदितिर्द्युपृथिव्यग्नीन्द्रविष्णुमरुदादित्यवसुरुद्रसवितारः, ५ सरस्वद्वरुणपूषबार्हस्पत्यः, ६ यज्ञदेवर्त्विगध्वर्त्वादित्युपृथिवीन्द्राः, ७ अग्नीषोमौ, १० देववात पर्जन्यायोषधिभगार्यमवाजिनः, ११ सिन्ध्वन्तरिक्षाजैकपाम्मेधाहिर्बुध्न्यदेवाः, १२ देवादित्यवसुरुद्राः, १३ अग्न्यादित्यक्षेत्रपतिदेवाः । (१०।६७) ६ इंद्रः (भा. ऋः), ७ ब्रह्मणस्पतिः, ११ देवरोदस्यः, १२ इंद्रः, देवद्यावापृथिव्यः (च.), ३ बृहस्पतिर्वाचस्पतिः (आश्व. ४ १३)। (१०।७०) ११ अग्निवरुणेन्द्रमरुद्विश्वदेवाः । (१०।७१) १ बृहस्पतिर्वाचस्पतिः (आश्व. ४, १३) । १० सोमः (ऐ. ब्रा. ३, २) । ११ होत्रादिऋत्विङ्मणि ।

(१०।७२)५ अदितिः आश्व. सू.। (१०।७३) इन्द्रोमरुत्वान् कौ. ब्रा. १५ ३। ३-४ इंद्राग्निनः । (१०।७४) २-३ इन्द्रदेवाः । (१०।७५) । (१०।७५) १ प्राच्याः प्रतीच्या दाक्षिणात्याश्चपसप्तनद्यः २-४, ६ सिन्धुः, ५ गङ्गायमुनासरस्वतीशुतुद्रिपरुष्ण्यसिक्नी मरुद्वृधावितस्तार्जीकीयासुषोमाः, ६ सिन्धुतृष्टामयासुसर्तुरसाश्वेत्यार्जिकुभामेहत्नुगोमत्यः, ७-८ सिन्धुः, ९ सिन्धुसिन्धुरथौ। (१०।७६) १ ग्रावेन्द्रमरुद्रोदस्यः। (१०।७७) ७ मरुद्देवाः । (१०।७९) ४ अग्नेरोदस्यः । (१०।८४) ७ वरुणमन्यू। (१०।८५) १ सत्यसूर्यर्तसोमाः, २-४ सोमाओषधि, ५ चन्द्रमाः, १४-१५ अश्विनौ, १६ सूर्या सूर्यः । चन्द्रमाः, २० सूर्य, पत्यूरथमास्तेजनी, २१-२२ विश्वावसुः, २३ दम्पतीयान्तौ (अर्यमभगदेवाः, २४ वधूः, २५

			६-१६	सूर्योविवाहः	११
			१७	देवाः	१
			१८	सोमार्कौ	१
			१९	चंद्रमाः	१
			२०-२८	सूर्यासावित्री आशीः	९
			२९-३०	वधूवासः संस्पर्शनिंदा	२
			३१	दंपतीराजयक्ष्महा	१
			३२-४७	सूर्यासावित्री	१६
(इत्यष्टमाष्टके तृतीयोऽध्यायः ।)					
८६	५३	१, ८, ११-१२, १४, १९-२२	इंद्रः; ७, १३, २३ वृषा कपिरैन्द्रः, २-६, ९-१०, १५-१८ इंद्राणी	१-२३	इंद्रः २३
८७	२५	पायुर्भारद्वाजः	१-२५	रक्षोहाग्निः	२५
८८	१९	मूर्धन्वानाङ्गिरसो, वामदेव्यो वा	१-१९	सूर्यवैश्वानरौ	१९
८९	१८	रेणुर्वैश्वामित्रः	१-४	इंद्रः	४
			५	इंद्रासोमौ	१
			६-१८	इंद्रः	१३
९०	१६	नारायणः	१-१६	पुरुषः	१६
९१	१५	अरुणो वैतहव्यः	१-१५	अग्निः	१५
९२	१५	शार्यातो मानवः	१-१५	विश्वे देवाः १५	३०
९३	१५	तान्वः पार्थ्यः	१-१५	,, १५	
९४		अर्बुदः काद्रवेयः सर्पः	१-१४	प्राणाः	१४
(इति अष्टमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः)					
९५	१८	१, ३, ६, ८-१०, १ पुरूरवाः २ उर्वशी ३ पुरूरवाः ४-५ उर्वशी ६ पुरूरवाः ७ उर्वशी ८-१० पुरूरवाः ११ उर्वशी १२ पुरूरवाः १३ उर्वशी १४ पुरूरवाः १५-१६ उर्वशी १७ पुरूरवाः १८ उर्वशी	१ उर्वशी २ पुरूरवाः ३ उर्वशी ४-५ पुरूरवाः ६ उर्वशी ७ पुरूरवाः ८-१० उर्वशी ११ पुरूरवाः १२ उर्वशी १३ पुरूरवाः १४ उर्वशी १५-१६ पुरूरवाः १७ उर्वशी १८ पुरूरवाः		१ १ १ २ १ १ ३ १ १ १ १ २ १ १
९६	१३	वसुराङ्गिरसः,	१-१३	इंद्रः (हरिः)	१३
९७	२३	भिषगाथर्वणः	१-२३	ओषधयः	२३
९८	१२	देवापिरार्ष्टिषेणः (वृष्टिकामः)	१-१२	देवाः	१२
९९	१२	वस्रो वैखानसः	१-१२	इंद्रः	१२
१००	१२	दुवस्युर्वान्दनः	१-१२	विश्वे देवाः १२	२४

इंद्रः, २६ पूषाश्विनः), २४-२८ वधूर्गृहान्प्रपद्यमाना (बृ. दे.), ३६ भगार्यमसवितृपूषाणः, ३७ पूषा, ३८-३९ अग्निः, ४०-४१ सोमगन्धर्वाग्नयः, ४३ प्रजापत्यार्यमाणौ, ४५ इंद्रः, ४७ विश्वदेवाऽमातरिश्वधातृसरस्वत्यः। (१०।८६) ६-१३ इंद्राणी । (१०।८७) १५ देवाः, १८ सविता । (१०।८८) अग्निसूर्यवैश्वानराः (बृ. दे.)। (१०।८९) सोमेन्द्रौ, सोम एव वा (बृ. दे.)। (१०।९०) १६ यज्ञोपास्तिः ।

(१०।९२) १-४ अग्निः, ५ अग्मरुदिन्द्रपर्जन्याः, ६ मरुद्गरुणमित्रार्यमेन्द्राः, ७ इन्द्रासूर्यौ, ८ इंद्रः, ९ रुद्रः, १० बृहस्पतिसोमजाम्यथर्ववैदेवभृगवः, ११ घृतपृथिवीनराशंसयमादितित्वष्टृद्रविणोदःऋभुरोदसीमरुद्विष्णवः, १२ अहिर्बुध्न्य-सूर्यचन्द्रमोषुपृथिव्याः । (१०।९२) १३ पूषापांनपाद्वाऽश्विनः, १४ अग्निदेवपत्न्यदितिचन्द्रसूर्येन्द्राः, १५ अक्षिरोप्रावेन्द्र-बस्वदितयः । (१०।९३) १ द्यावापृथिव्यौ, ४ अर्यममित्रवरुणरुद्ममरुत्पूषभगाः, ५ अश्विसूर्यचन्द्रमोऽहिर्बुध्न्याः, ६ अश्विमित्रवरुणाः, ७ अश्विपूषबृहस्पतिविश्वदेवबृहस्पतिक्षत्रः, ८,११ इंद्रः, ९ सवित्रिन्द्रमरुतः, १० द्यावापृथिव्यौ, १२-१४ देवस्तुतिः, १५ गोयाच्ञा । (१०।९४) १,४,९ इन्द्रप्रावाणः । (१०।९६) इन्द्राग्नी । (१०।९८) १-३,७ बृहस्पतिः, ४-६ देवाः, ८-१२ अग्निः । (१०।१००) १ इन्द्रदेवसविन्नदितयः (सर्वत्रादितिरस्त्वेवान्त्र सूक्ते,) २ इन्द्रवायू, ३ सवितृदेवाः, ४ इन्द्रसोमौ, ५ इन्द्रबृहस्पतियज्ञमनुप्रमतयः, ६ इन्द्राग्नियज्ञाः, ७ देवाः, ९ सवितृप्रावाणः, १० गावः, ११-१२ इंद्रः ।

१०१	१२	बुधः सौम्यः	१--१२	,,	१२
१०२	१२	मुद्गलो भार्म्यश्वः	१-१२	दुघणः	१२
१०३	१३	अप्रतिरथ ऐन्द्रः	१--३	इंद्रः	३
			४	बृहस्पतिः	१
			५--११	इंद्रः	७
			१२	आपोदेवी	१
			१३	मरुतः	१
१०४	११	अष्टको वैश्वामित्रः	१--११	इंद्रः	११ २२
१०५	१२	दुर्मित्रः (सुमित्रो वा) कौत्सः	१--११	,,	११
१०६	११	भूतांशः काश्यपः	१-११	अश्विनौ	११
१०७	११	दिव्य आङ्गिरसः	१--११	दक्षिणा	११
१०८	११	१, ३, ५, ७, ९			
		१ पणयः (असुराः)	१	सरमा	१
		२ सरमा	२	पणयः	१
		३ पणयः	३	सरमा	१
		४ सरमा	४	पणयः	१
		५ पणयः	५	सरमा	१
		६ सरमा	६	पणयः	१
		७ पणयः	७	सरमा	१
		८ सरमा	८	पणयः	१
		९ पणयः	९	सरमा	१
		१०-११ सरमा	१०-११	पणयः	२
१०९	८	जुहूर्ब्रह्मजाया	१--९	विश्वे देवाः	७
११०	११	जमदग्निर्भार्गवः	१	समिद्धोऽग्निः	१
			२	तनूनपात्	१
			३	इळः	१
			४	बर्हिः	१
			५	देवीर्द्वारः	१
			६	उषासानक्ता	१
			७	दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ	१
			८	सरस्वतीळाभारत्यः	१
			९	त्वष्टा	१
			१०	वनस्पतिः	१
			११	स्वाहाकृतिः	१
१११	१०	अष्टादंष्ट्रो वैरूपः	१--१०	इंद्रः	१० ३०
११२	१०	नभःप्रभेदनो वैरूपः	१--१०	,,	१०
११३	१०	शतप्रभेदनो वैरूपः	१--१०	,,	१०
११४	१०	सप्तिर्वैरूपः	१--१०	विश्वे देवाः	१०
११५	९	उपस्तुतो वार्ष्टिहव्यः	१--९	अग्निः	९
११६	९	अग्नियुतः	१-९	इंद्रः	९
११७	९	भिक्षुराङ्गिरसः	१--९	धनाऽन्नदानं	९
११८	९	उरुक्षय आमहीयवः	१-९	रक्षोहाऽग्निः	९
११९	१३	लव ऐन्द्रः	१--१३	ऐंद्रो लवः (आत्मा)	१३

(इत्यष्टमेऽष्टके षष्ठोऽध्यायः)

१२०	९	बृहद्दिव आथर्वणः	१-९	इंद्रः	९
१२१	१०	हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः	१--१०	कः (प्रजापतिः)	१०
१२२	८	चित्रमहा वासिष्ठः	१-८	अग्निः	८

(१०।१०१) १ दधिक्राग्ण्युषहन्त्रार्विजः, १२ इन्द्रर्त्विजः। (१०।१०२) १, ३, ७, १२ इन्द्रः। (१०।१०३) ८ इन्द्रबृहस्पतिदक्षिणायज्ञसोममरुतः, ९ इन्द्रवरुणादित्यमरुतः। देवाः, ११ इन्द्रः, हृषवः, वीराः, देवाः। (१०।१०४) ८ इन्द्रापः। (१०।१०७) ८-११ भोजाः, (बृ. दे.)।

(१०।१०८) ११ पणिगोबृहस्पतिसोमप्रावर्षयः। (१०।१०९) आदित्यवरुणवाऽग्निसोमापः, २ सोमवरुणमित्राः, ३ देवब्रह्मजायाः, ४ देवसप्तर्षिबृहस्पतिब्रह्मजाया, ५ देवबृहस्पतयः, ६ देवमनुष्यराजानः, ७ देवाः। (१०।१११) ७ इन्द्रः सूर्यात्मा (उषसः,) ८-१० इन्द्रापः। (१०।११३) १ इन्द्रद्युपृथिवीविश्वदेवाः, २ विष्णुदेवेन्द्राः, ३ इन्द्रामरुतः, ८ इन्द्र-विश्वेदेवाः। (१०।११४) १ अग्न्यादित्यवायुसूर्यरश्मयः, २ अग्निवायुसूर्याः, ३ वेदिदम्पती (यजमानब्रह्माणौ वा) देवाः, ४ अग्निर्मध्यमः (बृ दे.), ५ अग्निश्छन्दांसि, कवयो वा, ६-७ यज्ञः, ८ ब्रह्मसर्वरूपा वाक्, ९ छन्दोयोगादिवेत्तृप्रभृतयः, १० सप्ताश्वसूर्याः। (१०।११६) अग्निर्जातवेदाः (कौ. ब्रा. २१, ३)। ९ इन्द्राग्निदेवाः। (१०।१२०) ३ आप्त्याः (नि.) (बृ. दे.), ९। नद्यः। (१०।१२२) अग्निर्जातवेदाः (कौ. ब्रा. २२,९)।

१२३	८ वेनो भार्गवः	१-८	वेनः		८
१२४	९ १-४ अग्निः १, ५-९ अग्निवरुण-सोमाः	१-४	अग्निः		४
		५	वरुणः		१
		६	सोमः		१
		७-८	वरुणः		२
		९	सोमेन्द्रौ		१
१२५	८ वागाम्भृणिः	१-८	आंभृणीवाक्×		८
१२६	८ कुत्समलर्षिर्हिषः शैलूषिः	१-८	विश्वे देवाः		८
१२७	८ कुशिकः सौभरः	१-८	रात्रिः		८
१२८	९ विहव्य आंगिरसः	१-९	विश्वे देवाः		९
१२९	७ प्रजापतिः परमेष्ठी	१-७	भाववृत्तम्	७	१४
१३०	७ यज्ञः प्राजापत्यः	१-७	''	७	
१३१	७ सुकीर्तिः काक्षीवतः	१-३	इन्द्रः		३
		४-५	अश्विनौ		२
		६-७	इन्द्रः		२
१३२	७ शकपूतो नार्मेधः	१	शुभ्रूमश्विनः		१
		२-६	मित्रावरुणौ		६
१३३	७ सुदाः पैजवनः	१-७	इन्द्रः	७	११
१३४	७ (१-५) मान्धाता यौवनाश्वः, ६पूर्वार्धः मान्धाता यौवनाश्वः ६(उत्तरार्धः), ७ गोधा ऋषिका	१-४	''	४	
		५-७	गोधेन्द्रः		३
१३५	७ कुमारो यामायनः	१-७	यमः		७
१३६	७ १ जूतिः, २ वात-जूतिः, ३ विप्रजूतिः ४ वृषाणकः, ५ करिक्रतः, ६ एतशः, ७ ऋष्यशृङ्गः, एते वातरशना मुनयः	१-७	केश्यग्निसूर्यवायवः		७
१३७	७ १ भरद्वाजः, २ कश्यपः, ३ गोतमः, ४ अत्रिः, ५ विश्वामित्रः, ६ जमदग्निः, ७ वसिष्ठः	१-७	विश्वे देवाः		७
१३८	६ अङ्ग औरवः	१-६	इन्द्रः		६
१३९	६ विश्वावसुर्देवगंधर्वः	१-३	सविता		३
		४	देवगंधर्वः ॐ		१
		५-६	विश्वावसुः		२
१४०	६ अग्निः पावकः	१-६	अग्निः		६
१४१	६ अग्निस्तापसः	१-६	विश्वे देवाः		६
१४२	८ १-२ जरिता, ३-४ द्रोणः, ५-६ सारिसृक्कः, ७ ८ स्तम्बमित्रः (एते शार्ङ्गाः)	१-८	अग्निः		८
	(इति अष्टमाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)				
१४३	६ अत्रिः सांख्यः	१-८	अश्विनौ		६
१४४	६ सुपर्णस्तार्क्ष्यः	१-६	इन्द्रः		६
१४५	६ इन्द्राणी	१-६	सपत्नीनाशनम्		६
१४६	६ देवमुनिरैरम्मदः	१-६	अरण्यानी		६

(१०।१२३) इन्द्रः (कौ. ब्रा. ६, ५) प्रजापतिः (ऐ. ब्रा.)। (१०।१२४) सोमः, इन्द्रः (च) (बृ. दे.)। (१०।१२६) १ देवार्यमभित्रवरुणाः, २-४,६ वरुणमित्रार्यमाणः, ५ आदित्यवरुणमित्रार्यममरुद्बृहस्पतीन्द्राग्नयः, ७ वरुण-मित्रार्यमादित्याः, ८ अग्निः (च)। (१०।१२८) १,६ अग्निः, २ देवेन्द्रविष्णुमरुद्बृहस्पत्यन्तरिक्षवायवः, ५ षड्देवी (द्युपृथिव्यहोरात्र्यओषधि) देवसोमाः, ७ सवित्र(इन्द्रो वा)श्विबृहस्पतिदेवाः ८ इन्द्रः, ९ इन्द्राग्निवरुणरुद्रादित्याः। (१०।१२९) परमेष्ठी, (बृ०दे०) परमात्मा। (१०।१३०) परमेष्ठी (बृ०दे०) परमात्मा। (१०।१३४) ७ विश्वेदेवाः (बृ० दे०)। (१०।१३५) आदित्यो वा, ३-४ नचिकेतः, ७ यमगृहम्। (१०।१३६) २-३ वातरशनाः, ४ वृषाणकः। (१०।१३७) २ वातौ, ३ वातः, ४ स्रोता, ५ देवमरुद्गणानि, ६ आपः, ७ हस्तजिह्वे। (१०।१४१) १ अग्निः, २ अर्यमभगबृहस्पतिदेवदेवेशयः, ३ सोमा-ग्न्यादित्यविष्णुसूर्यब्रह्मबृहस्पतयः, ४ इन्द्रवायुबृहस्पतयः, ५ अर्यमबृहस्पतीन्द्रवातविष्णुसरस्वतीः सवितारः। (१०।१४५) १ ओषधिखननम्, २-५ ओषधिः (पा०), ६ पतिः। (१०।१४६) २ अपांनपात्सवितारौ, ३ सवितृसुपर्णौ।

१४७	५ सुवेदाः शैरीषिः	१-५	इन्द्रः	५	५
१४८	५ पृथुर्वैन्यः	१-५	,,	५	५
१४९	५ अर्चन् हैरण्यस्तूपः	१-५	सविता		५
१५०	५ मृळीको वासिष्ठः	१-५	अग्निः		५
१५१	५ श्रद्धा कामायनी	१-५	श्रद्धा		५
१५२	५ शासो भारद्वाजः	१-५	इन्द्रः	५	१०
१५३	५ देवजामय इन्द्रमातरः	१-५	,,	५	
१५४	५ यमी वैवस्वती	१-५	भाववृत्तम्		५
१५५	५ शिरिम्बिठो भारद्वाजः	१	अलक्ष्मीनाशनम्		१
		२-३	ब्रह्मणस्पतिः		२
		४	अलक्ष्मीनाशनम्		१
		५	विश्वे देवाः		१
१५६	५ केतुरग्नेयः	१-५	अग्निः		५
१५७	५ भुवन आप्त्यः	१-५	विश्वे देवाः		५
१५८	चक्षुः सौर्यः	१-५	सूर्यः		५
१५९	६ शची पौलोमी	१-६	शची		६
१६०	५ पूरणो वैश्वामित्रः	१-५	इंद्रः		५
१६१	५ यक्ष्मनाशनः प्राजापत्यः	१-५	इंद्राग्नी		५
१६२	६ रक्षोहा ब्राह्मः	१-६	प्रजापतिः		६
१६३	६ विवृहा काश्यपः	१-६	यक्ष्मनाशनम्		६
१६४	५ प्रचेता आङ्गिरसः	१-५	दुःस्वप्ननाशनम्		५
१६५	५ कपोतो नैर्ऋतः	१-५	विश्वेदेवाः		५
१६६	५ ऋषभो वैराजः	१-५	सपत्ननाशनम्		५
१६७	४ विश्वामित्र-जमदग्नी	१-२	इंद्रः		२
		३	सोमवरुणबृहस्पत्यनुमतिधातृविधातारः		१
		४	इंद्रः		१
१६८	४ अनिलो बातायनः	१-४	वायुः		४
१६९	४ शबरः काक्षीवतः	१-४	गावः		४
१७०	४ विभ्राट् सौर्यः	१-४	सूर्यः		४
१७१	४ इटो भार्गवः	१-४	इंद्रः		४
१७२	४ संवर्त आङ्गिरसः	१-४	उषाः		४
१७३	६ ध्रुव आङ्गिरसः	१-६	राजा	६	११
१७४	५ अभीवर्त आङ्गिरसः	१-५	,,	५	
१७५	४ ऊर्ध्वग्रावा आर्बुदिः सर्पः	१ ४	ग्रावाणः		४
१७६	४ सूनुरार्भवः	१	ऋभवः		१
		२-४	अग्निः		३
१७७	पतङ्गः प्राजापत्यः	१-३	मायाभेदः		३
१७८	३ अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यः	१-३	तार्क्ष्यः		३
१७९	३ १ शिबिरौशीनरः, २ प्रतर्दनः काशिराजः, ३ वसुमना रौहिदश्वः	१-३	इंद्रः	३	६
१८०	३ जय ऐन्द्रः	१-३	,,	३	
१८१	१ प्रभो वासिष्ठः, २ सप्रथो भारद्वाजः ३ धर्मः सौर्यः	१-३	विश्वे देवाः		३
१८२	३ तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः	१-३	बृहस्पतिः		३
१८३	३ प्रजावान् प्राजापत्यः	१	यजमानः		१
		२	यजमानपत्नी		१
		३	होता		१

(१०।१५०) १ अग्न्यादित्यरुद्रवसवः, २ अग्निदेवाः । (१०।१५४) विश्वे देवाः (बृ०दे०) म्रियमाणा यजमानादयः (सा०)। (१०।१५५)४ इन्द्रः (बृ०दे०) (१०।१५७) १ इन्द्रदेवाः, २ इन्द्रादित्याः, इन्द्रादित्यमरुतः। (१०।१५८)१ सूर्यवाताग्नयः, ३ सवितृपर्वतधातारः । (१०।१६१) ४ इन्द्राग्निसवितृबृहस्पतयः । (१०।१६२) १-२ ब्रह्मागी । (१०।१६३) इन्द्रोऽग्निश्च (बृ०दे०),३ अग्निः, ४ इन्द्राब्रह्मणस्पती ।(१०।१६५) ४ यमः । (१०।१६६) १-२ इन्द्रः, ३ वाचस्पतिः, ४-५ सपत्नाः । (१०।१६९) १ रुद्रगाः, २ पर्जन्यगाः, ३ इन्द्रगाः, ४ प्रजापतिदेवपितृगाः । (१०।१७३) ३ इन्द्रसोमब्रह्मणस्पत्यः, ४ द्युपृथिवीपर्वतराजानः, ५ वरुणबृहस्पतीन्द्राग्नयः, ६ इन्द्रः । (१०।१७४)१ ब्रह्मणस्पतिः, ३ सवितृसोमविश्वभूतानि,४देवाः। (१०।१७६) अग्निः प्रणीयमानः (ऐ० ब्रा०, ५-२) । (१०।१७७) वायुः (कौ० ब्रा० ८.४) सूर्यः (बृ०दे०) । (१०।१७७) २ वाक्, ३ आदित्यः । (१०।१८०) १ इन्द्रो ज्येष्ठः (आश्व० श्रौ० ४.१३)। (१०।१८१) १ धातृसवितृविश्वावयवः, २ धातृसवितृविष्ण्वग्नयः, ३ धातृसवितृविष्णुसूर्याः । (१०।१८२) यजमानाशिषः (बृ०दे०)। २ अग्निबृहस्पती । (१०।१८३) १ पुत्रकामः, २ पुत्रकामा, ३ प्रजावान् ।

१८४	३ त्वष्टा गर्भकर्ता	१	विष्णुस्त्वष्टृप्रजापतिधातारः	१	१८७	५ वस्त्र आग्नेयः	१-५	अग्निः ५
					१८८	३ इयेन आग्नेयः	१-३	जातवेदोग्निः ३
		२	सिनीवालिसरस्वत्यश्विनः	१	१८९	३ सार्पराज्ञी	१-३	सूर्यः ३
					१९०	३ अघमर्षणो माधुच्छन्दसः	१-३	भाववृत्तम् ३
		३	आश्विनौ	१				
१८५	३ सत्य धृतिर्वारुणिः	१-३	आदित्यः	३	१९१	४ संवनन आङ्गिरसः	१	अग्निः १
१८६	३ उको वातायनः	१-३	वायुः	३			२-४	संज्ञानम् ३

(इति अष्टमाष्टके अष्टमोध्यायः)

इति दशमं मण्डलम् ।

(१०।१८५) मित्रार्यमवरुणाः (बृ० दे०)। (१०।१८७) अग्निर्जातवेदाः (ऐ० ब्रा०)। (१०।१८९) १ क्षितिस्थाना वाक्, २ अन्तरिक्षस्थाना वाक्, ३ द्यस्थाना वाक् (बृ०दे०)। (१०।१९०) १ ऋतसत्यतपोरात्रि-समुद्राः, २ समुद्र-संवत्सराहोरात्रविधातारः, ३ सूर्यचन्द्रमोधातृदिवपृथिव्यन्तरिक्षस्वः। (१०।१९१) १-४ स्तोतारः ऋत्विजो वा।

अनुक्रमणिकानुक्तदेवतासूचिका मिता । कृता धूपकरेणेयं प्रीणातु परमेश्वरम् ॥

ऋग्वेदीयसर्वानुक्रमण्यनुक्तदेवता-तद्विशेष-सूची ।

नामाक्षराणि कथमप्यधिगम्य यस्मिन् । स्वीयान्यहम्प्रथमिकामवलम्ब्य देवाः ॥
धावन्त्यधीतिजनवाञ्छितपूरणाय । तं वेदमादिममनादिमुपाश्रितोऽस्मि ॥
कात्यायनेन मुनिना नानुक्रान्ताः कुतोऽपि याः । देवतास्ताः प्रदर्श्यन्ते सायणोक्त्यनुसारतः ॥
कौषीतक्यैतरेयाख्ये ब्राह्मणारण्यके तथा । आश्वलायनसूत्रं च बृहद्देवतया सह ॥
क्वचित्स्कन्दस्वामिभाष्यमौद्गीथमपि च क्वचित् । दृष्ट्वार्थमनुसन्धाय लिख्यन्त इह देवताः ॥

अनन्तयज्ञेश्वरशर्मा, धूपकरः महाशालीक्षेत्रम्, गोवा; १८६२ शकाब्दे, ऋषिपञ्चमी

प्रथमं मण्डलम् ।

(१) १ अग्निराहवनीयः, ५ अग्निर्देवैःसहितः। (४) १ प्रजापतिः (ऐ०ब्रा० १३।६), ४ (यजमानः, इंद्रः), ५ (ऋत्विजः, इंद्रः), ७ (यजमानः, इंद्रः)। (५) १ (ऋत्विजः, इंद्रः), ५ सोमाः। (६) १ आदित्याग्निवायुनक्षत्ररूपींद्रः २ इंद्राग्नी हरी, ३ आदित्यरूपींद्रः, ६ (ऋत्वजः), ८ मरुतः, इन्द्रश्च। (८) ८ इन्द्रवाक्। (१२) ६ अग्निरग्निवान् (ऐ० ब्रा० ३२।६), अग्निः समिद्धमानः (कौ० ब्रा० ८।१), ९ अग्निर्वीतिः (ऐ० ब्रा० ३२।६), १० अग्निः पावकः (कौ० ब्रा० २।१), देवाः। (१३) इध्मादिरूपोऽग्निरेव (बृ०दे०), १२ विश्वे देवाः (ष० शि०) (१४) १-२ देवैः सहितोऽग्निः, ३-४ इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्राग्निपूषभगादित्यमरुद्गणाः, ५ अग्निः, ६-९ अग्निः देवाश्च, १० देवाग्नीन्द्र-वायुमित्राः, ११ अग्निः, १२ अग्निर्देवाश्च। (१५) १ ऋतुनासहेन्द्रः, २ ऋतुना मरुतः, ३ ऋतुना त्वष्टा, ४ ऋतुनाग्निः,

५ ऋतुभिरिन्द्रः, ६ ऋतुना मित्रावरुणौ, ७-१० ऋतुभिर्विष्णोदाः, ११ ऋतुनाश्विनौ, १२ ऋतुना गार्हपत्यः। (१८) ७-८ अग्निः (स० भा०)। (१९) मध्यमस्थानेमरुद्भिः पार्थिवोऽग्निः। (२२) ९ अग्निर्देवपत्नीश्चष्टारः (कौ०ब्रा० २८।२), १० अग्निर्देवपत्नीधिषणाः, १७-१८ विष्णुक्रमविक्रमः, २०-२१ विष्णोःपदम्। (२३) १०-१२ मरुतः, १३-१५ पूषाऽऽघृणिः (बृ० दे०), २२ उ० धं० अग्निः पयस्वान्, २४ देवा, ऋषिभिरिन्द्रः। (२५) ६ मित्रावरुणौ, (२६) ४ वरुणमित्रार्यमाणः, १० विश्वैरग्निभिः साहितोऽग्निः। (२७) ४ अग्निर्देवाश्च, १० मध्यमोऽग्निः सूर्यः (बृ०दे०)। (३१) अग्निर्जातवेदाः (कौ० ब्रा० २२-५), १८ अग्निर्ब्रह्मण्वान् (श्रौ० सू० ३-१)। (३४) ११ त्रयस्त्रिंशद्देवैः सहाश्विनौ, (३५) ५ इयावाः=सवितुरश्वाः। ७ सूर्यः, (३७) ७ मरुतः क्रीळिनः (आ०श्रौ० २।१९)। (३८) ६ निर्ऋतिः, १३-१७ मरुत्स्तोता ऋत्विग्गणः। (४०) १ ब्रह्मणस्पतिर्मरुद्भिन्द्रश्च, २ ब्राह्मणस्पतिर्मरुतश्च, ३ ब्राह्मणस्पतिर्वाग्देवाः, ४ यजमानब्रह्मणस्पतीळा ६ देवाः। (४३) ३ मित्रावरुणरुद्राविश्वे देवाः (बृ०दे०)। (४४) ६-७, ९ अग्निर्देवाः, ८ अग्निसवित्रोषोऽग्निभगाः, १३ अग्निमित्रार्यमप्रातर्यावाणः, १४ मरुद्भरुणाइन्द्युषसः। (४५) १ अग्निवसुरुद्रादित्याः (बृ०दे०), २ अग्निस्त्रयस्त्रिंशद्देवाश्च, १० देवाः (बृ०दे०)। (४६) १, १४ उषाः अश्विनौ च, ४ आदित्यः (बृ०दे०)। (५०) ३ सूर्यरश्मयः, ६ सूर्यो वरुणस्वरूपः, वरुणः (भाक्तः)। (५८) जातवेदाः (कौ०ब्रा० २२।२)। (५९) ६ वैद्युतोऽग्निः, (६०) यक्षियोऽग्निः। (६१) ७ विष्णुः (भाक्तः)। (६२) ८ राज्युषसौ, १० हस्ताङ्गुल्यः। (६४) ३ रुद्राः (भाक्ताः), ६ मरुदिन्द्रविष्णवः (ऐ०ब्रा०१२।७)। (७१) २ (अंगिरसः), ९ सूर्यो मित्रावरुणौ। (७३)६ धेनवो नद्यश्च। (७४) ६ अग्निर्देवाः।(७५)५ मित्रावरुणदेवयज्ञागन्यः। (७६) २ अग्निरोदस्यः, ३ अग्नीरक्षोहा, ४ अग्निदेवाः। (७७) ५ अग्निर्जातवेदाः (७८) १ अग्निर्जातवेदाः। (७९) १-२ अग्निर्हिरण्यवान् (ऐ०ब्रा०३२।८), ३ अर्यमग्निमित्रवरुणमरुतः, ४ अग्निर्जातवेदाः, ११-१२ अग्निर्द्विषद्भ्यरक्षोहा वा। (८२) ६ इन्द्रःपूषण्वान्। (३) २ वसतीवरीरेकधनाआपः (ऐ०ब्रा०८।२) होतृचमसेऽवनीयमाना आपः (कौ०ब्रा० १२।१) ४ अङ्गिरासः, ५ अथर्वा, सूर्यरूपीन्द्रः, उशनाकाव्यः। (८४) १०-१२ इन्द्रस्य गावः १५ चन्द्रमाः, आदित्यरश्मयश्च, १६-१८ कः प्रजापतिः (आ० श्रौ०)। (८५) २ रुद्राः (भाक्ताः), ६ ऋभवः (ऐ०ब्रा० २८।४) ९ त्वष्टा इन्द्रश्च। (८६) १ इन्द्रामरुतः (ऐ०ब्रा० २८।२), अग्निर्मरुत्वान् (ऐ०ब्रा०३२।८)। (८९) १ ऋतुदेवाः, २ देवाः, ३ भगमित्रादितिदक्षमरुदर्यमवरुणसोमाश्विसरस्वत्यः, ४ वातपृथिवीद्युनावाश्विनः, ५ इन्द्रः पूषा, ६ (१ इन्द्रः, २ पूषा, ३ तार्क्ष्यः ४ बृहस्पतिः), ७ मरुतः, ८-९ देवाः, १० अदितिः। (९०) १-३ वरुणमित्रार्यमणः, ४ इन्द्रमरुत्पूषभगाः, ५ पूषाविष्णुमरुतः, ६ वातसिन्ध्वोषधयः, ७ नक्तोषाःपृथिवीद्यावः, ८ वनस्पतिसूर्यगावः, ९ मित्रवरुणार्यमेन्द्रबृहस्पतिविष्णवः। (९१) १,२० सोमः पितृमान् (आ० श्रौ० २।१९), ६ सोमोवनस्पतिः (आ० श्रौ० ४।३)। (९४) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २३।८), इन्द्रर्भवः (ऐ० ब्रा० २८।१२)। (९५) १ अहोरात्रे, अदित्यागनी, ५ अग्निर्द्यावापृथिव्यौ च, ११ अग्निमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्याव।ः (९६) ५ नक्तोषसौ। (१००) इन्द्रो मरुत्वान्(आ०श्रौ०) ८।१, विव०), १६ इन्द्रस्याश्वपक्षीः, १९ इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः। (१०१) इन्द्रो मरुत्वान् (स०वि०), ७ रुद्राः (भाक्ताः), ११ इन्द्रमित्रवरुणा०...।(१०२) २ [सूर्याचन्द्रमसौ, इन्द्रश्च] ११ इन्द्रमित्र०...। (१०३)८इन्द्रमित्र०...। (१०४)२।१ यजमानाः, २ इन्द्रः, ७ देवाः, ३-५ कुयवाख्यासुरनाशक इन्द्रः। (१०५)१ चन्द्ररश्मिः (अस्मिन् सूक्ते सर्वत्र रोदसी देवते अनुवर्तेते) २ रोदसी, ३ देवाः, ४ अग्निः, ५ देवाः, ६ देवाः वरुणः, अर्यमा, ७ देवाः, ८ इन्द्रः, ९ सूर्यरश्मयः १० इन्द्रवरुणाग्न्यर्यमसवितारः, अग्निवायुसूर्यश्चन्द्रविद्युतो वा ११ सूर्यरश्मयः, १२ देवाः, १३-१४ अग्निः, १५ वरुणः, १६ आदित्यः, १७ बृहस्पतिः, १८ चन्द्रः, १९ इन्द्रमित्र०...। (१०६) १ इन्द्रमित्रवरुणाग्निमरुद्गितः (वसवः सर्वमन्त्रेष्वधिकाः), २ आदित्याः, ३ पितरः, द्यावापृथिव्यौ, ४नराशंसपूषणौ, ५ बृहस्पतिः, ६ इन्द्रः ७ देवादितिसवितृमित्र०... (१०७) १ आदित्याः, २ देवाः, इन्द्रमरुदादित्यादितयः, इन्द्रवरुणाग्न्यर्यमसवितृमित्र०। (१०८) १३ इन्द्राग्निमित्र०। (१०९) ७ इन्द्राग्नि, सूर्यरश्मयः, ८ इन्द्राग्निमित्र०। (११०) ७ ऋभ्विन्द्रौ, देवाः, ८ ऋभुमान्, इन्द्रमित्र०। (१११) ४ इन्द्रर्भुमरुन्मित्रवरुणाश्विनः, ५ ऋभुयः मित्र०। (११२) १ द्यावापृथिव्यौ, २ अग्निः, अश्विनौ, २५ अश्विनौ मित्र०। (११३) २-३ राज्युषसौ, २० उषोः मित्र०। (११५) ३ सूर्यस्याश्वाः, ५ सूर्यः सूर्याश्वा रश्मयो वा ६ सूर्यः, मित्र०

(११९) १-३ अश्विरथः। (१२०) १०-११ अश्विरथः। (१२२) रुद्रः, मरुतः, २ उषासानक्ते, ३ अग्निरादित्यो वा, वातः। इन्द्रापर्वतौ, देवाः, ४ अश्विनौ, अपां नपात्, अहोरात्रे, ५ अश्विनौ, पूषा, अग्निः, ६ मित्रावरुणौ, सिन्धुः, ७ वरुणमित्रौ, देवाः, ८ देवसङ्घः, ९-१०, १५ मित्रावरुणौ। (१२३) ११ दक्षिणा, ३ सविता। (१२९) १ इन्द्रोमरुत्वान् ३ इन्द्रश्चुरुद्रमित्रवरुणाः, ११ इन्द्रो रक्षोहा। (१३०) ९ सूर्यो वा। (१३२) ६ इन्द्रापर्वतौ, वज्रः, इन्द्रः। (१३६) ३, ५ मित्रावरुणौ, अर्यमा च निपातभाक्, ४ मित्रावरुणौ, विश्वे देवाः (नि०), ६ द्यावापृथिवीमित्रवरुणरुद्रेन्द्राग्नयर्यमभगसोमाः। ७ देवेन्द्रमरुदग्निमित्रवरुणाः। (१३९) ९ दध्यङ्ङृषिः प्रियमेधकण्वात्रिमनवः (बृ० दे०)। (१४०) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २५।९), ३ अरण्यौ, ४, ७-८ अग्नेर्ज्वाला, ५ स्फुलिङ्गाः, ९ दावाग्निः। (१४१) जातवेदाः (कौ० आ० २।१८)। (१४३) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २२।१)। (१४४) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २०।२)। (१४६) ३ पत्नीयजमानौ। (१५२) ४ आदित्यः। ६ धेनवः अदितिः (बृ० दे०)। (१५४) १-५ विष्णुस्त्रिविक्रमः, ६ इन्द्राविष्णू (बृ० दे०), ६ विष्णोर्गृहाणि (बृ० दे०)। (१५५) विष्णुस्त्रिविक्रमः, ६ विष्णुरादित्यात्मा। (१५६) ४-५ विष्णुर्यजात्मा। (१५७) १ अश्विनौ, सविता, ३ अश्विरथः। (१५८) ६ दीर्घतमाः। (१५९) ५ (पू०) सविता। (१६०) १ सूर्यः (ऐ० ब्रा० १७।४)। (१६१) १ अग्निः, २ ऋभवः, २ अग्निः। (१६२) १ मित्रावरुणार्यमवाश्विन्द्रप्रजापतिमरुद्राजिनः, ५ होत्रध्वर्युप्रतिप्रस्थात्रप्रोद्गावस्तुत्प्रशास्तृब्रह्माणः, ६ अश्वयूपकर्तारः, १२ अश्वमांसकामा देवाः, १५ देवाः (नि०), २ इन्द्रापूषणौ (नि० बृ० दे०) ३ पूषविश्वेदेवत्वष्टारः (नि०) ४ पूषा (नि०)। (१६३) २ वसवः, १० अश्वाः (बृ० दे०)। (१६४) १ आदित्यवाश्वमयः, २ सूर्यरथचक्राश्वाः, ३ आदित्यमण्डलरश्मयः, सावयवं संवत्सरचक्रं वा, ४-६ दुर्ज्ञेयमादित्यसत्यम् ७ आदित्यस्तद्रश्मयश्च, ८ पृथिव्यादित्यौ, ९ द्युपृथिवीवृष्टयः, १० आदित्यदेवाः, संवत्सराख्यकालो वा, ११ आदित्यचक्राग्नी, १२-१४ संवत्सरचक्रम्, १५ सप्ततवः, १६ सूर्यरश्मयः तत्त्वविद्वा, १७ गोरूपिण्याहुतिः, १८ अन्यादित्ययोर्व्यतिहारेणोपासकः, १९ सोमसूर्यचक्रभ्रमणानि, २० जीवपरमात्मानौ, २१ परमात्मा, आदित्यतद्रश्मयो वा, २२ परमात्मा, आदित्यो वा वृक्षरूपः, २३ अग्निवाश्वादित्यपदाधानवेत्तारः, २४ अक्षरम्, २५ सूर्यगात्रसामनी, २६ गोसवितारौ, मेघवायू वा २७-२८ गौः, २९ वत्सगावौ, ३० शरीरजीवौ, ३१ आदित्यः, परमात्मा, ३२ संसारः, ३३ द्युपृथिवीन्द्रवृष्टयः, ३४ अश्वमेधकर्तायजमानः (प्रश्नाः), ३५ होत्रादयः (प्रतिवचनानि), ३६ आदित्यरश्मयः, विष्णुर्वा (भाक्तः), ३७ अनात्मज्ञः (तत्परिदेवनम्) ३८ देहात्मपरमात्मनौ, ३९ आत्मज्ञानाज्ञाने, ४० गौः, ४१ वाक् माध्यमिका। (१६६) २ रुद्राः (भाक्ताः)। (१६७) ३ ऋष्टिः, ८-९ रोदसी-मरुत्पत्नी, १० इन्द्रः। (१६८) १ मरुतः रोदसी, ९ पृश्निर्मरुन्माता (पू०)। (१६९) इन्द्रो मरुतश्च (निपातिनः) (बृ०दे०)। (१७०) २, ५ इन्द्रोमरुतश्च, ४ ऋत्विजः। (१७३) ३ अग्निः, ११ इन्द्रयजमार्गानभिज्ञः, १२ इन्द्रोमरुतश्च। (१७४) १ इन्द्रदेवाः। (१७९) ५ सोमः, ६ अगस्त्यः। (१८०) १० (अश्विरथः), (१८१) २ (अश्व्यइवाः), ३ (अश्विरथः), ४ चन्द्रादित्यौ। (१८६) १ इन्द्राग्निसवितारः, २ मित्रार्यमवरुणदेवाः, ३ देवाग्निवरुणाः, ४ देवोषासानक्ताः (नि०) ५ अहिर्बुध्यः, सिन्धुः, अपांनपात्, ६ त्वष्टा, इन्द्रः, ७ इन्द्रः, ८-९ मरुतः, १० अश्विनौ, पूषा विष्णुवाश्विन्द्रदेवाः, ११ देवदीधितिः। (१८७) ९ सोमः, १० करम्भः। (१९१) २ विषघ्न्योषधिः, ३ तृणानि, ६-७ सर्पाः, ८-१० सूर्यः।

द्वितीयं मण्डलम्।

(१) जातवेदाः [कौ० ब्रा० २१।४], अग्निर्देवतारूपः। (२) जातवेदाः [कौ० ब्रा० २१।३]। (४) जातवेदाः [कौ० ब्रा० २२।९]। (५) अग्निर्ऋत्विग्रूपः। ५ अग्निपरिचारिका अङ्गुल्यः, ६ अध्वर्युः। (८) ६ अग्नीन्द्रसोमदेवाः। (९) १-२ अग्निः प्रणीयमानः [ऐ० ब्रा], ६ अग्निरनीकवान् [आश्व० सू० २।१८]। (११) इन्द्रो मरुत्वान् [कौ० ब्रा० २२।७] [आश्व० ७.११], ८ माध्यमिका वाक्। (१३) १ सोमरसः, २ नद्यः, इन्द्रः, ३ यजमानहोत्रध्वर्युब्रह्मेन्द्राः। (१८) १ इन्द्ररथः, यज्ञो वा, २ यज्ञः सोमो वा। (२३)-१९ देवाः। (२४) ६-७ अङ्गिरसः, १६ देवाः। (२६) २ ऋषेः संबन्धी पुरुषः। (२७) मित्रार्यमभगतुविजातवरुणांशाः [बृ० दे०], ७ अदितिः [अ० पा०], १० वरुणः, १२-१३ आदित्यानां

परिचारको यजमानः, १५ (पूर्ववदेव), १४ इन्द्रः [तृ० पा० भाक्तः], १७ वरुणः । (२८) ३ आदित्याः । (२९) १ आदित्याः, वरुणमित्रेदेवाः, २ देवाः, ३ वसवः, मित्रवरुणादितीन्द्रमरुतः, ४-६ देवाः, ७ वरुणः । (३०) ४ बृहस्पतिः (भाक्तः)। (३१) १ आदित्यरुद्रवसुसहितौ मित्रावरुणौ, २ देवाः, (३१) ३ इन्द्रो मरुत्वान्, ४ त्वष्टा, इलाभगरोदःपूषाश्विनः, ५ उषासानक्ता, द्यावापृथिव्यौ, ६ देवाहिर्बुध्न्याजैकपादिन्द्रसवित्रपांनपातः, ७ देवाः । (३२) ८ गुङ्गूसिनीवालीराकासरस्वतीन्द्राणीवरुणाभ्य. । (३३) ११ रुद्रो मृगरूपः,(३३) १३ मरुद्गुद्रा, (३४) १३ रुद्राः [भाक्ताः], (३५) ३ आपः समायतीः [कौ० ब्रा० १९।१], ५ तिस्रो देव्योऽपांनपाच्च, १५ अग्निः, देवाः, (३६) ३ ऋभवश्च (ऐ० ब्रा०), (३७) १ द्रविणोदा इषश्च, २ द्रविणोदा ऊर्जश्च, ३ द्रविणोदा सहश्च, ४ द्रविणोदा सहस्यश्च, ५ अश्विनौ तपाश्च, ६ अग्निः तपस्यश्च, (३८) ५ अग्निसवितारौ, ८ वरुणः, १० भगनराशंससवितारः

तृतीयं मण्डलम् ।

(१) अग्निरप्सुमान् (ऐ० ब्रा०)। (५) आग्नेये एतदादिसूक्तत्रये (बृ० दे०) मतेन भाष्यार्थपर्यालोचनेन च एता देवता निपातिन्यो दृश्यन्ते–, १–२ उषाः, ३-४ मित्रः, ७ द्यावापृथिव्यौ, ८ आपः, द्यावापृथिविमित्रवायुदेवाः । (६) १ कारवः सूक्, २–५ द्यावापृथिव्यौ, ६–९ देवाः, १० रोदसी । (७) १,६ पितरौ, ४ आपः, ७ देवाः, ८ दैव्यौ होतारौ, ९ देवरोदांसि, १० उषाः । (८) १,३ वनस्पतिः (बृ० दे०), ६ यूपाः, वनस्पतिः, ७ यूपाः, ८ आदित्यरुद्रवसुपृथिव्यन्तरिक्षयूपाः, ११ वनस्पतिः । (९) १–२ अपांनपात् । ४ (१०) देवैः सहाग्निः । (११) ५ जातवेदाः (कौ०ब्रा० २६।१७), ४ अग्निदेवाः । (१३) ३ अग्निर्दीता (आश्व०सू० ३।१३)। (१४) ३ अग्न्युषासानक्ताः, ४ अग्निःसूर्यश्च (भाक्तः) (१७) अग्निदेवाः । (२०) १ अग्न्युषोऽश्विदधिक्राः, ५ दधिक्राव्ण्युषोबृहस्पतिसवित्रग्निमित्रवरुणभगवसुरुद्रादित्याः । (२२) ४ अग्नयो धिष्ण्याः (बृ० दे०)। (२३) १–३ अग्निर्मथितः । (२४) ५ अग्निर्दीता (आश्व० सू० ३।१३)। (२५) २ अग्निदेवाः, ३ अग्निद्यावापृथिव्यः । (२६) ९ विश्वामित्रोपाध्यायरोदस्यः । (२८) अग्निः पुरोळाशादः । (२९) १,३ अग्न्यध्वर्यू, ५–६ अग्निरध्वर्व्वाद्या ऋत्विजश्च, ७–९ अग्निदेवाः, १० अग्न्यरणी, १२ अग्निदेवाः, १३ ऋत्विगग्नयः, १५ अग्निकुशिकाः, १६ होता (भाक्तः) । (३०) इन्द्रसूर्यौ, १५–१७ इन्द्रो रक्षोहा । (३१) १ पुत्रिकाकरणम्, २ पुत्रिकायाः पितृरिक्थाभागित्वम्, ४ इन्द्रमरुद्वसवः, ५ इन्द्राङ्गिरसः, ६ सरमेन्द्रौ, ११ इन्द्रः, गौः । १६ इन्द्रापः, १७ इन्द्रद्यावापृथिव्यः, २० अश्विन्द्राः । (३२) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ०ब्रा०२२।९), २–३ इन्द्रमरुद्गुद्राः । (३३) १–३ विपाछुतुद्र्यौ, ६ इन्द्रसवितारौ (बृ० दे०) । (३५) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २१।४)। (३८) ५–६ इन्द्रावरुणौ, ७ इन्द्रयद्वारः, ८ सविता ९ इन्द्रावरुणौ । (३९) १–२ इन्द्रस्तववाक्, ३ अभ्युषसः, ४–५ इन्द्राङ्गिरसः, ७ इन्द्रः सूर्यात्मा, ८ सूर्यवसवः । (४०) ३ विश्वेदेवैः सहेन्द्रः । (४७) इन्द्रो मरुत्वान् । (५०) इन्द्रो मरुत्वान् । (५१) ७–९ इन्द्रो मरुत्वान्, (आश्व० श्रौ० ८।९) (५२) इन्द्रः पुरोळाशादः । (५३) ३ अध्वर्युरिन्द्रश्च, ७ भोजाङ्गिरोमरुतः, ९ विश्वामित्रेन्द्रौ, १० देवकुशिकाः, ११ कुशिकसुदासाः, १२ रोदसीन्द्राः, १७,१९ अनड्वन्द्रौ, २० वनस्पतिः, कौशिकस्यात्मश्रेय आशंसा । (५४) १ अग्निः, २, ४–८ द्यावापृथिव्यौ, ३ द्यावापृथिव्यग्नयः, ९ द्यौः, १० रोदोमित्रवरुणादित्याः, ११ सविता, १२ त्वष्टृपूषभगाः, १३ मरुत्सरस्वत्यः, १४ विष्णुः, १५ इन्द्रः, १६ अश्विनौ, १७ देवेन्द्रभगः, १८ अर्यमादितिदेववरुणाः, १९ अग्निपृथिवीध्वपूसूर्यान्तरिक्षाणि, २० पर्वतादित्यादितिमरुतः, २१ अग्निदेवाः, २२ अग्निः । (५५) १ उषसः, (अस्मिन् सूक्ते सर्वत्र देवाः सन्त्येव), २–५ अग्निः, ६ सूर्यमित्रावरुणाः, ७ अग्निः सूर्यात्मा, ८ अग्निः, ९ अग्निसूर्यौ, १० विष्णुवरुणौ, ११ अहोरात्रे, १२–१३ द्यावापृथिव्यौ, १४ भूम्यादित्यौ, १५अहोरात्रे, द्यावापृथिव्यौ वा, १६ दिशः, मेधा वा १७ इन्द्रो वर्षन्, १८ इन्द्रः कालात्मा, १९ त्वष्टा, २०–२१ इन्द्रः, २२ इन्द्रः पर्जन्यात्मा । (५६) १ देवाः, २–३ संवत्सरः, ४ संवत्सरादित्यापः, ५ सिन्धुसंवत्सर (सूर्य) तिस्रो देव्यः, ६ सवितृधिषणे, ७ सवितृमित्रावरुणाद्यौरोदांसि, ८ अग्निवायुसूर्याः । (५७) १ इन्द्राग्निदेवाः, २ इन्द्रपूषाश्विदेवाः, ३ ओषधीद्राः, ४ रोदसी, अग्निर्दीक्षयः, ५ अग्निजिह्वा विश्वे देवाः, ६ अग्निप्रमह्यौ । (५९) २–३ मित्रः सख्यः (आश्व० सू० ४।११–१२) । (६०) ३–४ ऋभवः,

इन्द्रश्च (नि० बृ० दे०)। (६१) ६ उषोऽजनी। (६२) २ इन्द्रावरुणौ मरुद्भिर्द्यावापृथिवीभ्यां च सहितौ, ३ इन्द्रवरुणमरुद्देवपत्नीभारत्यः, ७ पूषा आघृणिः, १८ मित्रावरुणावृताबृधौ।

चतुर्थं मण्डलम्।

(१) १६ आङ्गिरसः, १७ प्रातःकालः, १८ विश्वेदेवमित्रवरुणाः। (२) ३ अग्नेरश्वौ। अग्निः, ४ अग्निः (अर्यमवरुणमित्रेन्द्रविष्णुमरुद्भिनः, नि.), १४-१८ अग्न्यङ्गिरसः, १६ अग्निः क्षामवान् (ऐ० ब्रा० ३२।५), १९ अग्न्युषसः। (३) १० सूर्यः (च० पा०), ११ अग्न्यङ्गिरसः, १२ अग्निनद्यः, १४ अग्नी रक्षोहा। (४) ८ अग्निः क्षत्रभृत् (आश्व० सू० ४-१), १० अग्नी रथवान् (कौ० ब्रा० ८,२), १२-१३ अग्निरश्मयः। (५) १३ उषसः। (६) ३ स्रुक्स्वरुस्वधितयः, ४ यज्ञकर्म, ९ अग्न्यश्वाः, १० अग्निरश्मयः। (८) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २६।१३)। (११) ६ अग्निः स्वस्तिमान् (आश्व०सू० २.८)। (१२) ३ अग्निः क्षत्रभृत् (आ० सू० ४-१)। (१३) १ अग्न्युषसः, अश्विनौ, सूर्यः, २ सविता, वरुणमित्रदेवाः, ३ देवसूर्याः, ४ सूर्यः, सूर्यरश्मयः, ५ सूर्यः। (१४) १ अग्न्युषसौ, अश्विनौ, २ सूर्यः, ३ उषाः, ४ अश्विनौ, ५ सूर्यः। (१५) १-३ अग्निर्हवींषि परितः क्रियमाणः। (१६) ५ स्वर्गः, सूर्यः। (१८) ६ नद्यः, ११ विष्णुः। (२१) ३ इन्द्रो मरुत्वान् (कौ. ब्रा. २२-१ आ. सू. ७.१), ९ इन्द्रः प्रदाता (आ० सू० ३-१३)। (२४) ९ क्रयविक्रयव्यवहारनियमः, १० वामदेवस्य इंद्रविक्रीषया प्रश्नः। (२५) ३ देवादित्यादित्यश्वीन्द्राग्ननयः, ४ अग्नीन्द्रौ। (३०) ७ इन्द्रस्य मन्युदूरीकरणम् (पृ०) (बृ० दे०), २४ इन्द्रार्यमपूषभगाः। (३१) १ कः (आश्व० २-२७), ५-६ इन्द्रः ससूर्यः, १५ सूर्यः (बृ० दे०)। (३२) १९-२१ इन्द्रो भूरिदाः। (३४) ६ ऋभव इन्द्रवन्तः, ७ इन्द्रो वरुणमरुदृतुपत्नासपत्नीसहितः, ८ ऋभव आदित्यपर्वतसवितृसिन्धुसहिताः, ११ ऋभव इन्द्रमरुद्देवोपेताः। (३५) १,७ इन्द्रभवः (सर्वा० भा०)। (३७) ६ इन्द्रभवः, ८ ऋभविन्द्राश्विनः। (३९) १ उषसः, २ मित्रावरुणौ, ३ अदितिमित्रवरुणाः (नि०), ४ वरुणमित्राग्नीन्द्राः, ५ दधिक्रामित्रवरुणाः। (४०) १ दधिक्राः, उषसः। अवन्युषःसूर्यबृहस्पत्याङ्गिरसजिष्णवः (नि०), ५ अग्निवायुसूर्याः (बृ० दे०)। (४२) १-६ त्रसदस्युः, ८ सप्त ऋषयः। (४३) १ कः, २ अश्विरथः। (५०) ७-९ पुरोहितप्रशंसा (बृ० दे०), १० ऋभवः (ऐ० ब्रा०-४८-४)। (५१) ११ उषसः, द्यावापृथिव्यौ। (५४) ४ सविता सत्यप्रसवः (आश्व० सू० ४-१३), ६ सविता, इन्द्राबृहस्पतिविसिन्ध्वादित्यादितयः (नि०)। (५५) १ देवद्युभूमिवरुणामित्राः, २ देवाः, ३ अदितिसिन्धुस्वस्त्युषासानक्ताः, ४ अर्यमवरुणाग्नीन्द्रविष्णवः, ५ पर्वतमरुद्गवरुणामित्राः, ६ रोदस्यहिर्बुध्न्याः, ७ देवादित्यान्द्रमित्रवरुणाग्नयः, ८ अग्निः, ९ उषाः, १० सवितृभगवरुणमित्रार्यमेन्द्राः। (५७) ७ सीतेन्द्रपूषणः, ८ कृषिः, कर्षकाः, पर्जन्यः, धान्यप्रार्थना (बृ०)। (५८) आदित्यो वा।

पञ्चमं मण्डलम्।

(१) ६ अग्निः सुरभिमान् (ऐ० ब्रा० ३२.८), ११ अग्निदेवाः। (२) ७ अग्निराहवनीयः (ऐ० ब्रा० ७१७)। (४) २ अग्निर्गृहपतिः (आश्व० सू० १-१३), ४ अग्निदेवाः, १० अग्निः पुत्रीदः (आश्व० सू० २-८)। (५) ११ अग्निवरुणेन्द्रमरुद्देवाः। (८) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २०-४), ३ अग्निर्विविचिः (ऐ० ब्रा० ३२-५)। (११) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २१-२)। (१३) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २६-१०)। (१४) १ अग्निर्बुद्धिमान् (कौ० ब्रा० ३.४)। (२२) १ अग्निदेवाः। (२५) ५-६ अग्निः पुत्रदः। (२६) १ अग्निः पावकः (आश्व० सू० २-१), १-२ अग्निः सदेवः, ४-५ अग्निः, सदेवः। (२७) १,२ त्र्यरुणाग्नी, ३ त्र्यरुणत्रसदस्त्र्यश्वयः, ४-६ अश्वमेधो राजा। (२८) अग्निः समिद्धः। (२९) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २२-४), ७ अग्नीन्द्रौ। (३०) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २१-३), १२-१५ ऋणञ्चयेन्द्राग्नयः (बृ० दे०), (३१) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २०-२)। (३२) ८ त्रसदस्योर्दानम्, ९ विदथस्य दानम्, १० ध्वन्यस्य दानम्। (३४) ९ शभ्यग्नी (शत्रीन्द्रौ)। (३६) ६ श्रुतरथस्य दानम्, मरुतः। (३७) १ इन्द्राग्न्युषसः, २ यजमानाध्वर्यू,

३ इन्द्राणीन्द्रौ, ४-५ इन्द्रयष्टृस्तुतिः। (३८) ३ इन्द्रमरुतः। (३९) ५ इन्द्राग्नी (बृ० दे०)। (४१) १ मित्रावरुणौ, २ मित्रवरुणार्यमवाश्विन्द्रमरुद्बृहाः, ३ अश्विनौ, रुद्रः, ४ वाताग्निपूषभगाः, ५ मरुतः, ६ वायुः, देवपत्न्यः, ७ उषासानक्ते, ८ वास्तोष्पतिस्त्वष्टृधिषणावनस्पत्योषधयः, ९ पर्वताः, आप्त्यः (मेवादित्यौ), १० अग्नां नपात्, अग्निः, ११ मरुद्गावोपधिषुवनगिरयः, १२ वायुः, आपः, १३ मरुतः, १४ मरुद्गीर्णयः, १५ मही, १६ मरुतः, अहिर्बुध्न्यः, १७ देवाः, निर्ऋतिः, १८ इडा, १९ इलोर्वश्यौ, २० देवसङ्घः, उर्वशी, मरुद्गणो वा, (४२) १ वरुणमित्रभगादितयः, वायुः, २ अदितिः, मित्रावरुणौ, ३ सविता (बृ० दे०), ४ इन्द्रः, ५ भगसवित्रंशेन्द्राः, ६ इन्द्रो मरुत्वान्, ७-९ बृहस्पतिः(बृ०दे०), १० मरुतः, ११ रुद्रः (बृ० दे०), १२ ऋभविन्द्रपत्नीनदीसरस्वतीराकाः, १३ इन्द्रः पर्जन्यो वा, १४ इळस्पतिः पर्जन्याग्नी पूषा इन्द्रः, वैश्वानरो वा (बृ. दे.), १५ मरुतः (बृ० दे०), १६ पृथिव्यन्तरिक्षवनस्पत्योषधयः, १७ देवाः, १८ अश्विनौ (बृ० दे०)। (४३) १ एकधना आपः (ऐ० ब्रा० ८-२), २ द्यावापृथिव्यौ, ३ वायुः (बृ० दे०), ४ सोमः (बृ०दे०) इन्द्रो वा, ५ इन्द्रः (बृ० दे०), ६ अग्निः (बृ० दे०) ग्ना वा, ७ घर्मः, अज्यमानो महावीराख्यः पात्रविशेषः (ऐ० ब्रा०) ८ अश्विनौ (बृ० दे०), ९ पूषवायू (बृ० दे०), १० अग्निः, देवाः (बृ० दे०), मरुतः, ११ सरस्वती (बृ० दे०), १२ बृहस्पतिः (बृ० दे०,) १३-१४ अग्निः, १५ अग्निः, पृथिवी (च० पा०), १६ देवाः, १७ अश्विनौ। (४४) १ सोम-इन्द्रो देवाः प्रजापतिर्वा (बृ० दे०), २ इन्द्रः, ३ अग्निः, ४ अग्निरादित्यो वा, ५ अग्निः, ६ देवाः, ७-९-१० सूर्यः, ८ अग्निः सूर्यो वा, ११ मदः, १२ सदापृणयजतबाहुवृक्तश्रुतवित्तर्यदेवाः, १३ सुतम्भरः, १४-१५ अग्निः। (४५) १ इन्द्राग्नि-आदित्याः, २ सूर्यः, उषाः, नद्यः, द्यौः, ३ पर्वतदृष्ट्यङ्गिरसः, ४ इन्द्राग्नी (मरुतश्च), ५-६ अङ्गिरसः, ७-८ अङ्गिरः सरमाः, ९-१० सूर्यः, ११ देवाः। (४६) १ प्रतिक्षत्रायार्याभिणी, २ अग्नीन्द्रवरुणमित्रदेवमरुद्विष्णुनासत्यरुद्रम्ना-पूषभगसरस्वत्यः, ३ इद्राग्निमित्रवरुणादितिस्त्वःपृथिवीद्युमरुत्पर्वताद्विष्णुपूषब्रह्मणस्पतिभगसवितारः, ४ विष्णुवातसोम-र्भवैश्विःवष्टारः, ५ मरुद्बृहस्पतिपूषवरुणमित्रार्यमागः, ६ पर्वताः, नद्यः, भगः, अदितिः, ७-८ देवपत्न्यः (बृ० दे० ८), इन्द्राण्यग्नाय्यश्विनीरोदसीवरुणान्यः। (४७) १ उषाः, २ सूर्यरश्मयः, ३-५ सूर्यः, ६ सूर्य-सूर्यरश्मयः, ७ मित्रावरुणा-ग्नयः। (४८) १ अग्निर्वैद्युतः, २ उषसः, ३ इन्द्रः, इन्द्रात्मादित्यः, ४ अग्निः ५ अग्निवरुणसवितारः, (४९) १ सवितृभगाश्विनः, २ सविता, ऋषेरात्मा, ३ पूषभगादितिसूर्येन्द्रविष्णुवरुणमित्राग्नयः, ४ सवितृनद्यः, ५ देवमित्रवरुणाः। (५०) १-२ नेता (सविता), ३ देवदेवपत्नीः, ४ अग्नासवितारौ, ५ नेता (सविता)। (५१) १-३ अग्निदेवाः, ८ देवाइड्युषोऽग्नयः, ९ मित्रावरुणसोमविष्णवग्नयः, १० आदित्यवस्विन्द्रवाय्वग्नयः, ११ अश्विभगादि-तिपूषद्यावापृथिव्यः, १२ वायुसोमबृहस्पत्यादित्याः, १३ देवाग्म्यभुरुद्राः, १४ मित्रवरुणपथ्यास्वस्तीन्द्राग्म्यदितयः, १५ प्रवसतां तद्गन्धूनां चाशंसा (पन्थाः)। (५६) ८ मरुद्भथन्नसदस्यौ (बृ० दे०), ९ मरुन्मीळ्हुष्यौ। (५७) १ रुद्राः (भाक्ताः)। (५८) ५ अग्निर्मरुत्वान्। (ऐ० ब्रा० ३२.८)। (५९) ८ द्रुयद्दिड्युषोमरुतः। (६०) १,६-८ अग्नामरुतः। ८ पार्थिवमध्यमाग्निमरुतः। (६१) १-४ ऋषेर्मरुद्भिषयिणी जिज्ञासा, १७-१८ रात्री (बृ० दे०)। (६२) ७ मित्रावरुण-यो रथः। (६३) ४ मित्रवरुणसूर्यपर्जन्याः, ५,६ मरुन्मित्रवरुणाः। (६४) ३ मित्रः। (६५) ४ मित्रः। (६६) ५ पृथिवी। (६७) १,३,४ वरुणमित्रार्यमणः। (६९) २ वरुणमित्रधेनुसिन्ध्वग्निवाय्वादित्याः, ३ अदितिमित्रवरुणाः, ४ मित्रवरुणदेवाः। (७५) ९ उषोऽग्न्यश्विनः। (७६) १ उषोऽग्न्यश्विनः, ७-९ गर्भः। (८२) १-३ भगो वा, ४-५ सविता दुःस्वप्नघ्नः, ६ अदितिसवितारौ, ७ सविता सत्यप्रसवः (आश्व० सू० ४ १३)। (८३) ६ मरुत्पर्जन्याः। (८४) भूमिर्मैध्यस्थाना। (८७) १ इन्द्रो विष्णुर्वा मरुत्वान्, मरुतः, ७ रुद्राः (भाक्ताः),

षष्ठं मण्डलम्।

(१) १३ अग्निः क्षत्रवान्। (आश्व० सू० ४-१)। (२) ९ अग्निर्धीमच्छत्, ११ अग्निदेवाः। (३) १ अग्निः मित्रावरुणौ (नि. प्र.)। (४) १ अग्निदेवाः। (७) ७ अग्निः क्षत्रवान्। (आश्व० सू० ४-१)। (८) २ अग्निर्व्रतपाः। (९) १ अहोरात्रे, द्यावापृथिव्यौ, २ यज्ञस्य वह्न्यात्मना रूपकम्, २-३ यज्ञस्य जगत्सृष्टेर्वा दुर्ज्ञेयत्वम्। (११) १

अग्निमरुन्मित्रावरुणाश्विद्युपृथिव्यः, ४ अग्निरोदस्यः । (१२) १ अग्निरोदस्यः । (१३) ३ अग्निरपां नपाच्च । (१४) ६ अग्निदेवाः । (१५) अग्निर्जातवेदाः (कौ० ब्रा० २३-३), १३,१९ अग्निर्गृहपतिः, १६ प्रणीयमानः (ऐ० ब्रा० ५-१), १८ अग्निदेवाः । (१६) अग्निर्होता, ३ अग्निः पथिकृत् । (आश्व० ३-१०), १० अग्निर्वीतिः, १३-१५ अग्निर्मथितः, १६ अग्निरसुरघ्नः (ऐ० ब्रा० १६-५), २४ मित्रावरुणादित्यमरुद्रोदस्यग्नयः, ४० अग्निर्जायमानः, ४१ अग्निः प्रहियमाणः (ऐ. ब्रा. ३-६), ४४ अग्निदेवाः । (१९) १ इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २१-४) । (२१) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २०-३; आश्व० ८,८), ९ वरुणमित्रेन्द्रमरुत्पूषविष्णवग्निसवित्रोषधिपर्वताः, ११ इन्द्रदेवाः । (२४) ५ इन्द्रमित्रवरुणपूषसवितारः (सा० भा०) । (२६) ८ इंद्रक्षत्रश्रियौ । (२७) ८ अग्निः । (२८) १ इंद्रगाः, २ इंद्रः, ५,८ इंद्रगाः । (३६) १-३ इंद्रं प्रति प्रभाः (३७) २ इन्द्रासोमौ, ३ इन्द्रवायू (बृ० दे०) । (४०) १२ इंद्रो मरुत्वान् । (४४) २२-२४ सोमः (बृ० दे०) । (४६) ३३ शंयोः पिता । (च० पा०) (बृ० दे०) । (४७) १-५ इंद्रः (ऐ० ब्रा०), सोमो निपाती वा (बृ० दे०), ११ इंद्रक्षाता (आश्व० सू० २.१०) २० देवाः, भूमिः, बृहस्पतिः, इंद्रः, (बृ० दे०), १२-१३ इंद्रः सुत्रामा, १८ परमात्मा वा । (४८) ११-१२ धेनुः (मरुतः), १३ धेनुः, इट् (च०) १४ इन्द्रवरुणार्यमविष्णवः, १७ वनस्पतिः । (४९) १ मित्रावरुणाग्निदेवाः, २ अग्निः, ३ अहोरात्रे, ४ वायुः ५ अश्विश्वाश्विनः, ६ पर्जन्यवातौ, मरुतः, ७ सरस्वती (ऐ० ब्रा० १३-१३ वाक्), ८ पूषा, ९ त्वष्टा, १० रुद्रः, ११ मरुतः, १२ मरुद्गणः, १३ विष्णुः, १४ अहिर्बुध्न्यपर्वतसवितृदेवभगाः, १५ विश्वे देवाः । (५०) १ देवादितिवरुणमित्रार्यम्यर्थमसवितृभगाः, २ सूर्यदेवाः, ३ द्यावापृथिव्यौ, ४-५ मरुतः, ५ रोदसी (बृ० दे०), ६ इन्द्रः, ७ अपः, ८ सविता, ९ अग्निदेवाः, १० अश्विनौ, ११ आदित्यवसुमरुद्गणाः, १२ रुद्रसरस्वतीविष्णुवायवृभुवाजविधातृपर्जन्यवाताः, १३ सवितृभगापांनपात्त्वष्टृद्युपृथिव्यः (देवसमुद्राः), १४ अहिर्बुध्न्याजैकपात्पृथिवीसमुद्रविश्वेदेवाः, १५ देवदेवपत्न्यः । (५१) १-२ सूर्यः, ३ अदितिमित्रावरुणार्यमभगाः, ४ आदित्यादितयः, ५ द्युपृथिव्यग्निवस्वादित्यादितयः, ६-९ देवाः, १० वरुणमित्राग्नयः, ११ इन्द्राग्नृपृथिवीपूषभगादितिपञ्चजनाः, १२ देवाः, १३ अग्निः, १४ सोमः, १५ देवा इंद्रज्येष्ठाः, १६ पन्थाः । (५२) १ अतियाजछागाः (तस्याकृतिः), २ मरुद्भ्यावः, ३ सोमः, ४ उषाः, सिन्धवः, पर्वताः, पितरः, ५ देवसूर्याग्नयः, ६ इन्द्रसरस्वतीपर्जन्यौषध्यग्नयः, ७-१० विश्वे देवाः, ११ इंद्रमरुत्वृष्टृमित्रार्यमणः, १२ अग्निः, १३ विश्वे देवाः, १४ विश्वे देवाः रोदस्यपांनपातः, १५ देवाः, १६ अग्निपर्जन्यौ, १७ विश्वे देवाः । (५६) २ पूषेन्द्रौ । (६०) १० अग्निः । (६१) १ सरस्वती देवतारूपा, २ सरस्वती नदीरूपा । (६२) ८ रोदस्यादित्यवसुमरुतः, ९ मित्रावरुणाश्विनः । (६६) १,३ पृश्निमरुतः, ९ अग्नामरुतः । (६८) ४ मित्रावरुणद्युपृथिव्यः । (७५) ८ आयुधागारम् (बृ० दे०), १२ कवचम् (बृ० दे०), १५ दिग्धा इषुः, अयोमुखी इषुः, वारुणास्रम्, १६ धनुर्मुक्ता इषुः (बृ०दे०), १७ योद्धुः कवचबन्धः (बृ० दे०), १८ युयुत्सुस्तुतिः (बृ दे.), १९ ऋषेरासन आशीः (च. पा.) (बृ० दे०) ।

सप्तमं मण्डलम् ।

(१) अग्निर्जातवेदाः (ऐ० ब्रा० २१-५) । (५) ८ औरसपुत्रप्रशंसा । (६) ९ अग्निः सरुद्रवसुः । (९) ५ विश्वदेवासरस्वतीमरुदाइज्यग्नयः । (१०) २ अग्निर्विविचिः । (ऐ० ब्रा० ३२-५) ४ अग्नीन्द्ररुद्रादित्यबृहस्पतयः, (११) १-५ अग्निः सदेवः । (१४) ३ अग्निः सदेवः । (१५) ११ अग्निर्भगो (आश्व० सू० २-८), भगः, (निपा.), १२ अग्निसवितृभगादितयः । (१६) ४ अग्निदेवाः । (१७) २ अग्निर्द्यावापृथिवी, ३,४,६ अग्निर्देवाः । (१९) ७ इंद्रक्षाता (आश्व० सू० २-८) । (२१) ३ सोमाभिषवप्रमाणाः । (३०) ३ इन्द्राग्निदेवाः । (३१) ८ इंद्रवाय्वौ । (३२) १० इन्द्रो मरुत्वान् (ऐ० ब्रा० २१-१) (श्रौ० सू० ७-१), २२ सूर्यः (ऐ० ब्रा०) । (३४) १ देवाः, २ अपः, ३-४ इंद्रः, ५७ यज्ञः, ८-९ देवाः, १०-११ वरुणः, १२-१३ देवाः, १४ अग्निः, १५ अपांनपात्, १६ अहिः, १७ अहिर्बुध्न्यः, १८-१९ देवाः, २० देवपत्नीस्त्वष्टारः, २१ त्वष्टा, २२ देवपत्नीरोदसीवरूथानीस्त्वष्टारः, २३ पर्वतादेवपत्न्योषधिवनस्पत्यन्तरिक्षद्यावापृथिव्यः, २४ द्युपृथिवीवरुणमरुतः, २५ इन्द्रवरुणामित्राग्न्यओषधिवृक्षमरुतः ।

(३५) १ इंद्राग्नी, इंद्रावरुणौ, इंद्रासोमौ, इंद्रापूषणौ, २ भगनराशंसपुरंधिरसत्यार्यमणः, ३ धातृधर्तृपृथिवीरोदस्याद्रि-देवस्तुतयः, ४ अग्निमित्रावरुणाश्विसुकृतवातायः, ५ द्यावापृथिव्यौ, अन्तरिक्षम्, ओषधिवृक्षाः, इंद्रः, ६ इंद्रवस्वादित्यवरुणरुद्र स्वष्टृदेवपत्नयः, ७ सोमब्रह्मप्रावयज्ञयूपमित्योषधिवेदयः, ८ सूर्यः, चतस्रो दिशः, पर्वताः, सिन्ध्वापः, ९ अदितिमरुद्विष्णु-सवित्रवायवः, १० सविता, उषसः, पर्जन्यः, क्षेत्रपतिः, ११ देवसरस्वतीध्यभिषाड्रातिषाट्दिव्यपार्थिवाप्यान्, १२ सत्य-पतयः, अर्वगावः, ऋभवः, पितरः, १३ अजैकपादहिर्बुध्न्यसमुद्रापांनपात्पृश्नयः, १४ आदित्यरुद्रवसुदेवाः, १५ देवदेवाः। (३६) १ ब्रह्म, सूर्यः, पृथिवी, अग्निः, २ मित्रावरुणौ, ३ वातः, धेनवः, पर्जन्यः, ४ इंद्रः, अर्यमा, ५ रुद्रः, ६ सर-स्वती, नद्यः, ७ मरुद्गाचः, ८ मही, पूषा, भगः, वाजः, ९ मरुद्विष्णवः। (३७) १-२ ऋभवः, ३-७ इंद्रः, ८ सविता, पर्वतः, इंद्रः देवाः। (३८) ५ सवित्रहिर्बुध्न्यवरूण्येकधेनवः, ६ सवितृभगौ। (३९) १ अग्निः उषाः, पत्नीयजमानौ, होता, २ बर्हिर्वायुपूषणः, ३ वसुमरुतः, ४ विश्वदेवाग्निभगाश्विन्द्राः, ५ मित्रवरुणेन्द्राग्न्यर्यमादितिविष्णुसरस्तीमरुतः, ६ देवाः, ७ रोदसीवरुणमित्राग्निदेवाः। (४०) १ देवाः, सविताः, २ मित्रवरुणरोदसीन्द्रार्यमादितिवायुभगाः, ३ मरुदग्निसर-स्वत्यः, ४ वरुणमित्रार्यमादितयः, ५ विष्णुः, रुद्रः, अश्विनौ, ६ पूषसरस्वतीदेवपत्नीवायवः, ७ रोदसीवरुणमित्राग्निदेवाः। (४१) ४-५ भगदेवाः, ६ भगोषसौ। (४२) १ अङ्गिरसः, पर्जन्यः, नद्यः, पत्नीयजमानौ, २ अग्निदेवाः, ३ देवाः, होता, यजमानः, ४ अग्निः, ५ अग्निमरुदिन्द्राग्न्युषोमित्रवरुणाः, ६ अग्निदेवाः। (४३) १ देवद्यावापृथिव्यः, २ देव-विंगनयः, ३ देवाग्नयः, ४ देवाः ५ अग्निः, देवाः। (४४) १ दधिक्राइंग्युषोऽग्निभगेन्द्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यु-पृथिव्यप्सूर्याः, २ दधिक्राः, यज्ञः, इळा, अश्विनौ, ३ दधिक्रावाग्न्युषःसूर्यगोवरुणाश्वदेवाः, ४ दधिक्रावोषःसूर्यादित्य-वस्वङ्गिरसः, ५ दधिक्राग्निविश्वेदेवाः। (४५) २ सवितृसूर्यौ, ४ सवितृदेवाः। (४८) २-३ ऋभविद्राः। (५१) ३ आदित्यमरुद्देवर्भिन्द्राग्न्यश्विनः। (५२) १ आदित्यमित्रावरुणद्यावापृथिव्यः, २ मित्रवरुणादित्याः, ३ सवितृवरुण-(प्रजापति) विश्वेदेवाः। (५३) २ द्यावापृथिव्यौ देव्यजनसहिती। (५५) २-४ सारमेयाः, ५-६ वारुणो जनः, ७ सूर्यः वारुणजनाश्च, ८ वारुण्यः स्त्रियः। (५६) १६ मरुतः क्रीळिनः। (आश्व. श्रौ. २-१९), २५ इन्द्रवरुणमित्राग्न्यबोषधि-वृक्षमरुतः। (५९) १ देवाग्निवरुणमित्रार्यमामरुतः, २ देवाः, ६-९ मरुतः सान्तपनाः। (आश्व० सू० २-१८-१०) मरुतो गृहमेधाः, ११ मरुतः स्वतवसः। (६०) १ अर्यमा (उ०), २-३ सूर्यमित्रवरुणाः, ४-११ मित्रार्यमवरुणाः। (६१) मित्रवरुणसूर्याः, ४ यज्ञा (उ०)। (६२) २ मित्रवरुणार्यमाग्नयः (नि०), ३ वरुणमित्राग्नयः, ४ द्यावाभूमी, वरुणवायुमित्राः। (६३) ६ मित्रवरुणार्यमणः। (६४) १३-५ मित्रवरुणार्यमणः। (६५) २ मित्रवरुणाहोरात्राणि। (६६) ४-६ मित्रार्यमसवितृभगाः, ७ मित्रवरुणार्यमणः, ९ वरुणमित्रौ, १० सूर्यः, (ऐ० ब्रा० ११-१२), मित्रवरुणार्यमणः। (६७) २ अग्निः, सूर्यः। (७२) ३ अइंग्युषोषोदस्यः, ४ अइंग्युषःसवित्रग्नयः। (१६) ४-५ आङ्गिरसः। (७७) १ अग्न्युषसौ। (७८) १ अग्न्युषसौ। (७९) १ सूर्योषसौ। (८१) २ सूर्योषसौ। (८२) १० इंद्रवरुणमित्रार्य-मादितिसवितारः। (८३) ७ देवाः। (८७) ७ वरुणदेवाः। (८८) २ अग्निवरुणौ। (९०) ४ आङ्गिरसः। (९१) ३ वायुर्नियुत्वान् (आश्व० सू०)। (९२) ५ वायुर्नियुत्वान्। (आश्व० सू०)। (९३) ७ अग्निमित्रवरुणेन्द्रार्यमादि-तयः, १६ अग्नीन्द्रविष्णुमरुतः। (९९) ७ विष्णुः शिपिविष्टः (आश्व० सू० ३-१३)। (१००) ५ विष्णुः शिपिविष्टः (आ० सू० ३-१३)। (१०४) वशिष्ठस्य शपथः।

अष्टमं मण्डलम्।

(१) ९ सोमः, १८ देवाः। (५) १ उषाः। (६) २९-३० इंद्रः सूर्यस्मा। (९) १६-१८ उषोऽश्विनः। (१०) २ बृहस्पतिविश्वदेवेन्द्रविष्ण्वश्विनः। (११) १ अग्निर्ग्नैतपतिः (आश्व० सू०)। (१३) २० रुद्रः, २८ इंद्र-रुद्रमरुतः। (१७) १० इंद्रः प्रदाता (आश्व० सू० ३-१३)। (१८) ३ सवितृभगवरुणमित्रार्यमणः, १६ पर्वतायु-पृथिव्यः, २० इन्द्राग्निमित्रवरुणाः, २१ मित्रार्यमवरुणमरुतः। (१९) ३५ वरुणमित्रार्यमणः। (२१) १७ इंद्रसरस्वती-चित्राः (बृ० दे०)। (२३) ३० मित्रावरुणौ (नि०)। (६४) २८-३० उषाः (बृ० दे०)। (२५) १०

अदित्यश्चिमरुतः, ११ मरुतः, १२ विष्णुः, १३ मित्रवरुणार्यमणः, १४-१५ पर्जन्यमरुदग्नीन्द्रविष्णवः, १६-१७-१८ मित्रः, २१ सूर्यरोदस्यः, २२-२४ वरोदनम् । (२६) ११ अश्विवरुणमित्रार्यमणः, १८ अश्विश्वेतयावर्यो । (२७) १ अग्नि-मरुद्गणस्पतिदेवाः, २ अग्निः, विश्वे देवाः, ३ यज्ञादित्यवरुणमरुतः, ४ विश्वे देवाः, ५ देवमरुदादित्यः, ६ मरुन्मित्रेन्द्र-वरुणादित्याः, ७ वरुणाद्या देवाः, ८ मरुद्विष्ण्वश्विपूषाणः, इंद्रः, ९-११ देवा (वसवः), १२ मरुत्सवितारः, १३-१४ विश्वे देवाः, १५ वरुणमित्रदेवाः, १६ देवाः, १७ अर्यममित्रवरुणाः, १८-२२ देवाः । (२८) १ त्रयस्त्रिंशद्देवाः, २-३ वरुणमित्रार्यमाग्निदेवपत्नयः, ४ देवाः, ५ मरुतः । (२९) १ सोमः, २ अग्निः, ३ त्वष्टा, ४ इंद्रः, ५ रुद्रः, ६ पूषाः, ७ विष्णुः, ८ अश्विनौ, ९ मित्रावरुणौ, १० अन्नयः । (३१) १-२ यजमानेन्द्रो (बृ० दे०), ३ यजमानः, ४ इज्या, ११ पृषा, १२ पृषा, आदित्याः, १३ मित्रार्यमवरुणाः, १४ अग्निः (बृ० दे०) । (३२) २९-३० इंद्रेन्द्राग्नी । (३३) १९ ऽऽयोगिः, स्त्रीरूप इंद्रः (बृ० दे०) । (३५) [सूक्तेऽत्र, २१ पर्यन्तं उषःसूर्यसहितावश्विनौ, तन्मध्ये निपातिन्यस्तु दृश्यन्ते,] १ अग्नीन्द्रवरुणविष्ण्वादित्यरुद्रवसवः, २ विश्वधीभुवनपृथिव्यद्रयः, ३ त्रयस्त्रिंशद्देवाऽमरुद्भृगवः, १३ मित्र-वरुणधर्नमरुतः, १४ अङ्गिरोविष्णुमरुतः, १५ मरुतः । (३६) इंद्रो मरुत्वान् (आश्व० सू० ७-१) । (३८) १० इन्द्राग्नी सरस्वतीवन्तौ । (४०) ९-११ इंद्रः । (४२) २ वरुणः, द्यावापृथिव्यौ । (४३) ९ अग्निरप्सुमान् (ऐ० ब्रा० ३१-७-१४) अग्निरग्निमान् (ऐ० ब्रा० ३२-५ २८), अग्निरब्सुमान् (आश्व० सू० ३-१३) । (४४) १ अग्नि-रतिथिः । (ऐ० ब्रा० ३-६) ३-१४ अग्निदेवः, १६ अग्निर्मूर्धन्वान् (आश्व० सू० २.११), १७ अग्निः शुचिः (ऐ० ब्रा०), अग्निर्ज्योतिष्मान् (आश्व० सू० ३-१२), २१ अग्निः शुचिः (ऐ० ब्रा० ३२-७) । (४६) ४-५ मरुदर्यममित्राः (बृ० दे०), २१-३३ पृथुश्रवसो दानप्रशंसा, ३३ कानीतदत्ता स्त्री, (२९-३१-३३ इंद्रः इति केचित्) (४७) १ वरुणमित्रादित्याः, ५ इन्द्रादित्याः, ९ अदितिः (बृ० दे०) । (४८) १० सोमोन्द्रौ, १३ सोमः पितृमान् (आश्व० सू० २-१९), १४ देवसोमाः । (६१) १३ इन्द्रोऽभयंकरः । (६३) १० इन्द्रो मरुत्वान् । (६५) १०-१२ इंद्रदेवाः विश्वे देवा वा (बृ० दे०) । (६६) १५ कलयः । (६७) २,४ वरुणमित्रार्यमणः, १०-११ अदितिः (बृ० दे०) १४-१८ आदित्यादित्याः । (६८) इन्द्रो मरुत्वान्, १४ ऋतवः (बृ० दे०) । (६९) २ इंद्रः सूर्यपर्जन्यादिरूपी, ३ गावः, ११ इन्द्राग्निविश्वदेववरुणापः । (७१) ३ अग्निविश्वदेवाः । (७२) ३ रुद्रः (भाक्तः), १२-१४ गावः, इन्द्राग्नी, १६ वायुसूर्यवाचः, १७ मित्रावरुणौ । (७३) १६ उषाः, १८ सप्तवधिः । ×

× अवशिष्टा नवमदशममण्डलयोरेषाऽनुक्रमदेवतासूची (पूर्वत्र ३२–४५ पृष्ठेषु) नवमदशममण्डलयोरधस्तादेव द्रष्टव्या ।

ऋषिसूची ।

[संग्राहकः- श्रीपण्डित. अनन्तशर्मा दिनकरसुनू रास्ते इत्युपाह्वः पुण्यपत्तनस्थः]

अंहोमुक् वामदेव्यः× १०।१२६ । (८) । [८]
अकृष्ट (ष्टाः) माषाः, 'माषाः' अकृष्टाः । पश्य ।
अक्षो मौञ्जवान् १०।३४ । (१४) । [१४]
अगस्त्यो मैत्रावरुणः १।१६५ । १३-१५ (२); १६६-१६९ । (४४); १७० । २, ५ (२); १७१-१७८ । (५४); १७९ । ३, ४ (२); १८०-१९१। (११५)। [२२०]
अगस्त्यशिष्यो ब्रह्मचारी १।१७९ । ५, ६ । [२]
अगस्त्यस्वसा ऋषिका १०।६० । (६)। [६]
अग्निः १०।१२४ । २, ३, ४ । [३]
" चाक्षुषः ९।१०६ । १-३, १०-१४ । [८]
" तापसः १०।१४१ । (६)। [६]
" पावकः ८।१०२। (२२)। १०।१४०। (६); [२८]
" बार्हस्पत्यः ८।१०२ । (२२) [२२]
" वैश्वानरः १०।७९-८० । (१४)। [१४]
" सौचीकः १०।५१ । २,४,६,८ (४); ५२। (६); ५३। ४,५ (२) । ७९-८० । (१४)। [२६]
अग्नयः धिष्ण्याः ऐडवराः ९।१०९ । (२२)। [२२]
अग्नियुतः स्थौरः १०।११६ । (९) । [९]
अग्नियूपः स्थौरः १०।११६ । (९) [९]
अग्निवरुणसोमाः १०।१२४ । १, ५-९ । [६]
अघमर्षणः माधुच्छन्दसः १०।१९० । (३) । [३]
अङ्ग औरवः १०।१३८ । (६)। [६]
अंगिरसः सहस्रं वसुरोचिषः ८।३४ । (१६-१८) [३]
अजमीळ्हः सौहोत्रः ४।४३ । (७); ४४ (७)। [१४]
अजाः पृश्निनयः, 'पृश्निनयः अजाः' पश्य ।
अत्रिः १०।१३७ । ४ [१]
अत्रिः भौमः ५।२७। (६); ३७-४३। (७९); ७६ । (५); ७७। (५); ८३-८६। (२७); ९।६७। १०-१२(३); ८६। ४१-४५ ।(५)। [१३०]
अत्रिः भौमः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः (४) अत्रिः भौमः ।
अत्रिः सांख्यः १०।१४३ । (६)। [६]
अदितिः ऋषिका ४।१८। ७ । [१]
" दाक्षायणी १०।७२ । (९)। [९]
अनानतः पारुच्छेपिः ९।१११। (३)। [३]
अनिलः वातायनः १०।१६८। (४)। [४]
अप्रीगुः इयावाक्षिः ९।१०१ । १-३ । [३]
अपाला आत्रेयी ८।९१ । (७) । [७]
अप्रतिरथः ऐन्द्रः १०।१०३ । (१३)। [१३]
अप्सरसौ शिखण्डिन्यौ 'शिखण्डिन्यौ अप्सरसौ'
अभितपाः सौर्यः १०।३७ । (१२)। [१२]
अभीवर्तः आंगिरसः १०।१७४। (५)। [५]
अमहीयुः आंगिरसः ९।६१ । (३०)। [३०]
अम्बरीषः वार्षागिरः १।१००। (१९); ९।९८। (१२)। [३१]
अयास्यः आंगिरसः ९।४४-४६। (१८); १०।६७। (१२); ६८ । (१२)। [४२]
अरिष्टनेमिः तार्क्ष्यः १०।१७८ । (३)। [३]
अरुणः वैतहव्यः १०।९१ । (१५)। [१५]
अर्चन् हैरण्यस्तूपः १०।१४९ । (५)। [५]
अर्चनाना आत्रेयः ५।६३ । (७); ६४ । (७); ८।४२ । (६) । [२०]
अर्बुदः काद्रवेयः (सर्पः) १०।९४ । (१४)। [१४]
अवत्सारः काश्यपः ५।४४। (१५); ९।५३-६०। (३२)। [४७]
अवस्युः आत्रेयः ५।३१ । (१३); ७५ । (९)। [२२]
अश्वमेधः भारतः राजा ५।२७ । (६)। [६]
अश्वसूक्ती काण्वायनः ८।१४। (१५); १५ (१३) [२८]
अश्व्यः वसः 'वसः अश्व्यः'
अष्टकः वैश्वामित्रः १०।१७४ । (११)। [११]
अष्टादंष्ट्रः वैरूपः १०।१११ । (१०)। [१०]
असितः काश्यपः ९।५-२४ । (१६४)। [१६४]
(काश्यपः देवलः ?)

× अत्र प्रथमं मण्डलाङ्कः, तदूर्ध्वं सूक्ताङ्कः, अनंतरं सूक्तस्था ( ) मंत्रसंख्या, तत्पश्चात् तस्यर्चेमंत्राणां सर्वयोगस्य [ ] संख्यास्ततीति बोद्धव्यम् ।

असुराः पणवः	पणयः असुराः
आगस्त्यः इळहच्युतः	इळहच्युतः आगस्त्यः
आग्नेयः कुमारः	कुमारः आग्नेयः
" केतुः	केतुः "
" वत्सः	वत्सः "
" श्येनः	श्येनः "
आंगिः हविर्धानः	हविर्धानः आंगिः
आंगिरसः अभीवर्तः	अभीवर्तः आंगिरसः
" अमहीयुः	अमहीयुः "
" अयास्यः	अयास्यः "
" उचथ्यः	उचथ्यः "
" ऊरुः	ऊरुः "
" ऊर्ध्वसद्मा	ऊर्ध्वसद्मा "
" कुत्सः	कुत्सः "
" कृतयशाः	कृतयशाः "
" कृष्णः	कृष्णः "
" घोरः	घोरः "
" तिरश्चीः	तिरश्चीः "
" दिव्यः	दिव्यः "
" धरुणः	धरुणः "
" ध्रुवः	ध्रुवः "
" नृमेधः	नृमेधः "
" पवित्रः	पवित्रः "
" पुरुमीळहः	पुरुमीळहः "
" पुरुमेधः	पुरुमेधः "
" पुरुहन्मा	पुरुहन्मा "
" पूतदक्षः	पूतदक्षः "
" प्रचेताः	प्रचेताः "
" प्रभूवसुः	प्रभूवसुः "
" प्रियमेधः	प्रियमेधः "
" वरुः	वरुः "
" विन्दुः	विन्दुः "
" बृहन्मतिः	बृहन्मतिः "
" भिक्षुः	भिक्षुः "
" मूर्धन्वान्	मूर्धन्वान् "
" रहूगणः	रहूगणः "

आंगिरसः विरूपः	विरूपः आंगिरसः
" विहव्यः	विहव्यः "
" वीतहव्यः	वीतहव्यः "
" स्यूम्नयः	स्यूम्नयः "
" शिशुः	शिशुः "
" शौनहोत्रः(भार्गवः)	शौनहोत्रः "
" श्रुतकक्षः	श्रुतकक्षः "
" संवननः	संवननः "
" संवर्तः	संवर्तः "
" सप्तगुः	सप्तगुः "
" सप्त्यः	सप्त्यः "
" सुकक्षः	सुकक्षः "
" सुदीतिः	सुदीतिः "
" हरिमन्तः	हरिमन्तः "
" हिरण्यस्तूपः	हिरण्यस्तूपः "
आंगिरसी शश्वती(ऋषिका)	शश्वती आंगिरसी ।
आजीगर्तिः शुनःशेपः	शुनःशेपः आजीगर्तिः ।
आत्रेयः अर्चनाना	अर्चनाना आत्रेयः ।
" अवस्युः	अवस्युः "
" इषः	इषः "
" उरुचक्रिः	उरुचक्रिः "
" एवयामरुत्	एवयामरुत् "
" कुमारः	कुमारः "
" गयः	गयः "
" गविष्ठिरः	गविष्ठिरः "
" गातुः	गातुः "
" गोपवनः	गोपवनः "
" द्युम्नः विश्ववर्षणिः	द्युम्नः विश्ववर्षणिः "
" द्वितः मृक्तवाहाः	द्वितः मृक्तवाहाः "
" पूरुः	पूरुः "
" पौरः	पौरः "
" प्रतिक्षत्रः	प्रतिक्षत्रः "
" प्रतिप्रभः	प्रतिप्रभः "
" प्रतिभानुः	प्रतिभानुः "
" प्रतिरथः	प्रतिरथः "
" बभ्रुः	बभ्रुः "
" बाहुवृक्तः	बाहुवृक्तः "

Linda Seminar Library OSAKA UNIVERSITY Nonaka

आत्रेयः बुधः	बुधः	आत्रेयः
" यजतः	यजतः	"
" रातहव्यः	रातहव्यः	"
" वह्निः	वह्निः	"
" वसुश्रुतः	वसुश्रुतः	"
" विश्ववसामा	विश्ववसामा	"
" इयावाश्वः	इयावाश्वः	"
" श्रुतवित्	श्रुतवित्	"
" सत्यश्रवाः	सत्यश्रवाः	"
" सदापृणः	सदापृणः	"
" सप्तवध्रिः	सप्तवध्रिः	"
" सप्तः	सप्तः	"
" सुतम्भरः	सुतम्भरः	"
" स्वस्ति	स्वस्ति	"
आत्रेयाः प्रयस्वन्तः	प्रयस्वन्तः	आत्रेयाः।
" वसूयवः	वसूयवः	"
आत्रेयी अपाला	अपाला	आत्रेयी।
" विश्ववारा	विश्ववारा	"
आथर्वणः बृहद्दिवः	बृहद्दिवः	आथर्वणः।
" भिषक्	भिषक्	"
आदित्यः विवस्वान्	विवस्वान्	आदित्यः।
आप्त्यः त्रितः	त्रितः	आप्त्यः।
" द्वितः	द्वितः	"
" भुवनः	भुवनः	"
आप्सवः मनुः	मनुः	आप्सवः।
आमहीयवः उरुक्षयः	उरुक्षयः	आमहीयवः।
आम्बरीषः सिन्धुद्वीपः	सिन्धुद्वीपः	आम्बरीषः।
आम्भृणी वाक्	वाक्	आम्भृणी।

आयुः काण्वः ८।५२। (१०) [१०]

आर्बुदिः ऊर्ध्वयावाः (सर्पः) ऊर्ध्वयावाः आर्बुदिः (सर्पः)

आर्भवः सुनुः सुनुः आर्भवः।

आर्ष्टिषेणः देवापिः (वृष्टिकामः) देवापिः आर्ष्टिषेणः (वृष्टिकामः)

आसंगः प्लाबोगिः ८।१। (३०–३३) [४]

इटः भार्गवः १०।१७१। (४) [४]

इन्द्रः १।१६५। १, २, ४, ६, ८, १०–१२, (८); १७०। १, ३, ४ (३); ४।१८। १, ४ उत्तरार्धः (१॥); ४।२६।१–३।(३); ८।१००। ४,५ (२); १०।८६। १, ८, ११, १२, १४, १९–२२ (९)। [२६॥]

इन्द्रः ऋषिः १०।२८। २, ६, ८, १०, १२। [५]

इन्द्रः मुष्कवान् १०।३८। (५) [५]

इन्द्रः वैकुण्ठः १०।४८।(११);४९।(११);५०। (७)[२९]

इन्द्रप्रमतिः वासिष्ठः ९।९७। ४–६ [३]

इन्द्रमातरः देवजामयः, 'देवजामयः इन्द्रमातरः।'

इन्द्रस्नुषा वसुक्रपत्नी (ऋषिका) १०।२८। १ [१]

इन्द्राणी १०।८६। २–६, ९, १०, १५–१८ (११); १४५। (६) [१७]

इरिम्बिठिः काण्वः ८।१६। (१२); १७। (१५); १८। (२२) [४९]

इषः आत्रेयः ५७। (१०); ८। (७) [१७]

इध्मवाहः दार्ढच्युतः ९।२६। (६) [६]

उच्चथ्यः आंगिरसः ९।५०।(५);५१।(५); ५२। (५) [१५]

उत्कीलः कात्यः ३।१५। (७); १६। (६) [१३]

उपमन्युः वासिष्ठः ९।९७। १३-१५। [३]

उपस्तुतः वार्ष्टिहव्यः १०।११५। (९) [९]

उरुक्षयः आमहीयवः १०।११८। (९) [९]

उरुचक्रिः आत्रेयः ५।६९ (४); ७०। (४) [८]

उर्वशी (ऋषिका) १०।९५। २, ४, ५, ७, ११, १३, १५, १६, १८। [९]

उलः वातायनः १०।१८६। (३) [३]

उशना काव्यः ८।८४। (९); ९।८७। (९); ८८। (८); ८९। (७)। [३३]

ऊरुः आंगिरसः ९।१०८। ४, ५। [२]

ऊर्ध्वकृशनः यामायनः १०।१४४। (६) [६]

ऊर्ध्वग्रावा आर्बुदिः (सर्पः) १०।१७५। (४) [४]

ऊर्ध्वनाभा ब्राह्मः १०।१०९। (७) [७]

ऊर्ध्वसद्मा आंगिरसः ९।१०८। ८-९। [२]

ऋजिश्वा भारद्वाजः ६।४९–५२। (६३); ९।९८। (१२); १०८। ६, ७ (२)। [७७]

ऋज्राश्वः वार्षागिरः १।१०० (१९) [१९]

ऋणंचयः (राजर्षिः) ९।१०८। ११, १३। [२]

ऋषभः वैराजः १०।१६६। (५) [५]

ऋषभः वैश्वामित्रः ३।१३।(७),१४।(७);९।७१।(९)। [२३]
" शाक्तः १०।१६६। (५)। [५]
ऋषिः इन्द्रः इन्द्रः ऋषिः ।
" पुरूरवाः ऐलः पुरूरवाः ऐलः "
ऋषिः यमः वैवस्वतः यमः वैवस्वतः (ऋषिः)
" वसुक्रः वसुक्रः (ऋषिः)
ऋषयः सप्त ९।१०७। (२६) [२६]
ऋषिका अगस्त्यस्वसा अगस्त्यस्वसा (ऋषिका)
" अदितिः अदितिः "
" इन्द्रस्नुषा इन्द्रस्नुषा "
" उर्वशी उर्वशी "
" गोधा गोधा "
" नदी नदी "
" यमी वैवस्वती यमी वैवस्वती "
" शश्वती आंगिरसी शश्वती आंगिरसी (ऋषिका)
" सरमा देवशुनी सरमा देवशुनी "
" सूर्या सावित्री सूर्या सावित्री "
ऋष्यशृंगः (वातरशनः) १०।१३६। ७। [१]
एकधूः नौधसः ८।८०। (१०)। [१०]
एतशः (वातरशनः) १०।१३६। ६। [१]
एरम्मदः देवमुनिः देवमुनिः एरम्मदः।
एवयामरुत् आत्रेयः ५।८७। (९)। [९]
एवावदः ५।४४। १०। [१]
ऐन्द्रः अप्रतिरथः अप्रतिरथः ऐन्द्रः।
ऐन्द्रः जयः जयः ऐन्द्रः
" लबः १०।११९।(१३) [१३] लबः "
" वसुक्रः वसुक्रः "
" विमदः विमदः "
" वृषाकपिः वृषाकपिः "
" सर्वहरिः सर्वहरिः "
ऐरावतः जरत्कर्णः (सर्पः) जरत्कर्णः ऐरावतः (सर्पः)
ऐलः पुरूरवाः (ऋषिः) पुरूरवाः ऐलः (ऋषिः)
ऐलूषः कवषः कवषः ऐलूषः।
ऐश्वराः धिष्ण्याः अग्नयः अग्नयः ऐश्वराः धिष्ण्याः।
ऐषीरथिः कुशिकः कुशिकः ऐषीरथिः।
औचथ्यः दीर्घतमाः दीर्घतमाः औचथ्यः।
औरवः अङ्गः अङ्गः औरवः।
औशिजः दैर्घतमसः कक्षीवान् औशिजः
कक्षीवान् दैर्घतमसः
औशीनरः शिबिः शिबिः औशीनरः
कक्षीवान् औशिजः दैर्घतमसः १।११६-१२५। (१४६)
१२६। १-५ (५)। [१५१]
कक्षीवान् दैर्घतमसः ९।७४। (९) [९]
कण्वः घौरः १।३६-४३ (९६), ९।९४। (५)। [१०१]
कतः वैश्वामित्रः ३।१७। (५), १८। (५) [१०]
कपोतः नैर्ऋतः १०।१६५। (५) [५]
करिक्रतः (वातरशनः) १०।१३६। ५। [१]
कर्णश्रुत् वासिष्ठः ९।२७। २२-२४। ३। [३]
कलिः प्रागाथः ८।६६। (१५)। [१५]
कवषः ऐलूषः १०।३०-३४। (५८)। [५८]
कविः भार्गवः ९।४७-४९। (१५),७५-७९। (२५)। [४०]
कश्यपः मारीचः १।९९। (१), ८।२९। (१०); ९।६४।
(३०), ६७। ४-६ (३), ९१। (६), ९२।
(६), ११३। (११), ११४। (४)। [७१]
मारीचः १०।१३७। २। [१]
" (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः-कश्यपः मारीचः।
काक्षीवतः शबरः शबरः काक्षीवतः।
" सुकीर्तिः सुकीर्तिः "
काक्षीवती घोषा घोषा काक्षीवती।
काण्वः आयुः आयुः काण्वः
" हरिम्बिठिः हरिम्बिठिः "
" कुसीदी कुसीदी "
" कुरुसुतिः कुरुसुतिः "
" कृशः कृशः "
" त्रिशोकः त्रिशोकः "
" देवातिथिः देवातिथिः "
" नाभाकः नाभाकः "
" नारदः नारदः "
" नीपातिथिः नीपातिथिः "
" पर्वतः पर्वतः "
" पुनर्वत्सः पुनर्वत्सः "
" पुष्टिगुः पुष्टिगुः "
" पृषध्रः पृषध्रः "
" प्रगाथः प्रगाथः "

काण्वः प्रगाथः (घौरः) प्रगाथः (घौरः) काण्वः ।
,, प्रस्कण्वः प्रस्कण्वः काण्वः ।
,, ब्रह्मातिथिः ब्रह्मातिथिः ,,
,, मातरिश्वा मातरिश्वा ,,
,, मेधातिथिः मेधातिथिः ,,
,, मेध्यः मेध्यः ,,
,, मेध्यातिथिः मेध्यातिथिः,,
,, वत्सः वत्सः ,,
,, शशकर्णः शशकर्णः ,,
,, श्रुष्टिगुः श्रुष्टिगुः ,,
,, सध्वंसः सध्वंसः ,,
,, सुपर्णः सुपर्णः ,,
,, सोभरिः सोभरिः ,,

काण्वायनः अश्वसूक्ती अश्वसूक्ती काण्वायनः ।
काण्वायनः गोपूक्ती गोपूक्ती काण्वायनः ।
काव्यः उत्कीलः उत्कीलः काव्यः ।
काद्रवेयः अर्बुदः (सर्पः) अर्बुदः काद्रवेयः (सर्पः)।
कामायनी श्रद्धा श्रद्धा कामायनी ।
कार्ष्णिः विश्वकः विश्वकः कार्ष्णिः ।
काव्यः उशना उशना काव्यः ।
काशिराजः प्रतर्दनः १०।१७९। २ [१]
प्रतर्दनः काशिराजः ।

काश्यपः अवत्सारः अवत्सारः काश्यपः ।
,, असितः असितः ,,
,, देवलः देवलः ,,
,, निध्रुविः निध्रुविः ,,
,, भूतांशः भूतांशः ,,
,, रेभः रेभः ,,
,, विवृहा विवृहा ,,

काश्यपौ रेभसूनू रेभसूनू काश्यपौ ।
,, शिखण्डिन्यौ शिखण्डिन्यौ ,,

कुत्सः आंगिरसः १।९४-९८ । (४७), १०१-११५ (१६५), ९।९७।४५-५८। (१४)। [२२६]
कुमारः आग्नेयः ७।१०१। (६), १०२। (३)। [९]
,, आत्रेयः ५।२ । (१२)। [१२]
,, यामायनः १०।१३५। (७) । [७]
कुरुसुतिः काण्वः ८।७६। (१२), ७७। (११), ७८। (१०) । [३३]
कुलमलबर्हिषः शैलूषिः १०।१२६। (८)। [८]
कुशिकः ऐषीरथिः ३।३१। (२२) । [२२]
,, सौभरिः १०।१२७। (८) [८]
कुसीदी काण्वः ८।८१। (९), ८२। (९), ८३। (९)। [२७]
कूर्मः गार्त्समदः २।२७। (१७), २८। (११), २९। (७)। [३५]
,, गृत्समदः २।२७। (१७), २८। (११), २९। (७) । [३५]
कृतयशाः आंगिरसः ९।१०८। १०,११। (१) । [१]
कृत्नुः भार्गवः ८।७९। (९) । [९]
कृशः काण्वः ८।५५ [७]। (५)। [५]
कृष्णः आंगिरसः ८।८५ (९), ८६। (५), ८७। (६), १०।४२। (११), ४३, (११), ४४। (११)। [५३]
केतुः आग्नेयः १०।१५६। (५)। [५]
कौत्सः दुर्मित्रः दुर्मित्रः कौत्सः ।
,, सुमित्रः सुमित्रः ,,
कौशिकः गाथी गाथी कौशिकः ।
क्षत्रमनसः ५।४४ । १० । [१]
गयः आत्रेयः ५।९ । (७), १० (७) । [१४]
,, प्लातः १०।६३। (१७), ६४। (१७)। [३४]
गर्गः भारद्वाजः ६।४७। (३१)। [३१]
गर्भकर्ता त्वष्टा त्वष्टा गर्भकर्ता ।
गविष्ठिरः आत्रेयः ५।१। (१२) । [१२]
गातुः ,, ५।३२ । (१२) । [१२]
गाथिनः विश्वामित्रः विश्वामित्रः गाथिनः ।
गाथी कौशिकः ३।१९-२२ । (२०)। [२०]
गार्त्समदः कूर्मः कूर्मः गार्त्समदः ।
गृत्समदः २।२७ । (१७), २८।(११), २५।(७)। [३५]
गृत्समदः शौनकः (आंगिरसः शौनहोत्रः) भार्गवः २।१-३ । (४०), ८-२६ । (१८८), ३०-४३। (१३५), ९।८६। ४६-४८ (३)। [३६६]
गृहपतिः सहसःपुत्रः ८।१०२ । (२२)। [२२]

गोतमः (सप्तर्षीणां एकः)१०।१३७। ३ [१]
" राहूगणः १।७४-९३। (२०४), ९।३१। (६), ६७। ७-९। (३)। [२१३]
" " (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः गोतमो राहूगणः
गोधा (ऋषिका) १०।१३४। ६ उत्तरार्धः- ७। [१॥]
गोपवनः आत्रेयः ८।७३। (१८), ७४। (१५)। [३३]
गोपायनः बन्धुः बन्धुः गोपायनः।
" विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः "
" श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः "
" सुबन्धुः सुबन्धुः "
गोपूक्ती काण्वायनः ८।१४। (१५), १५। (१३)। [२८]
गौतमः नोधा नोधा गौतमः।
" वामदेवः वामदेवः "
गौपायनः बन्धुः बन्धुः गौपायनः।
" विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः "
" श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः "
गौरिवीतिः शाक्त्यः ५।२९। (१५), ९।१०८। १-२ (२), १०।७३। (११), ७४। (६)। [३४]
घर्मः तापसः १०।११४। (१०)। [१०]
" सौर्यः १०।१८१। ३। [१]
घोरः आंगिरसः ३।३६। १०। [१]
घोषा काक्षीवती १०।३९। (१४), ४०। (१४)। [२८]
घौरः कण्वः कण्वः घौरः।
घौरः काण्वः प्रगाथः प्रगाथः काण्वः घौरः।
घौषेयः सुहस्त्यः सुहस्त्यः घौषेयः।
चक्षुः मानवः १।१०६। ४-६ (३)। [३]
" सौर्यः १०।१५८। (५) [५]
चाक्षुषः अग्निः अग्निः चाक्षुषः।
चित्रमहा वासिष्ठः १०।१२२। (८)। [८]
च्यवनः भार्गवः १०।१९। (८)। [८]
जमदग्निः ३।६२। १६-१८ (३); १०।१३७। ६ (१)। [४]
" भार्गवः ८।१०१। (१६); ९।६२। (३०); ६५। (३०), ६७। १६-१८ (३)। [७९]
जमदग्निः भार्गवः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः (६ जमदग्निः भार्गवः)
जमदग्निविश्वामित्रौ १०।१६७। (४)। [४]
जयः ऐन्द्रः १०।१८०। (३)। [३]
जरत्कर्णः ऐरावतः (सर्पः) १०।७६। (८)। [८]
जरिता (शार्ङ्गः) १०।१४२। १-२। [२]
जानः वृशः वृशः जानः।
जामदग्निः परशुरामः परशुरामः जामदग्निः।
जामदग्न्यः रामः रामः जामदग्न्यः।
जुहूः ब्रह्मजाया १०।१०९। (७)। [७]
जूतिः (वातरशनः) १०।१३६। १। [१]
जेता माधुच्छन्दसः १।११। (८)। [८]
तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः १०।१८२। (३)। [३]
तर्यः ५।४४। १२ [१]
तान्वः प्रार्थ्यः १०।९३। (१५)। [१५]
तापसः अग्निः अग्निः तापसः।
" घर्मः घर्मः "
" मन्युः मन्युः "
तार्क्ष्यः अरिष्टनेमिः अरिष्टनेमिः तार्क्ष्यः।
" सुपर्णः सुपर्णः "
तिरश्चीः आंगिरसः ८।९५। (९), ९६ (२१)। [३०]
तृणपाणिः ५।४९। ५ (१), ६।४८। (२२)। [२३]
त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः ४।४२। (१०), ५।२७। (६), ९।११०। (१२)। [२८]
त्रितः आप्त्यः १।१०५। (१९); ८।४७। (१८), ९।३३। (६), ३४। (६), १०२।(८); १०।१-७। (४९) [१०६]
त्रिशिराः त्वाष्ट्रः १०।८। (९), ९ (९)। [१८]
त्रिशोकः काण्वः ८।४५। (४२)। [४२]
त्रैवृष्णः व्यरुणः (भारतः राजा) व्यरुणः त्रैवृष्णः।
व्यरुणः त्रैवृष्णः (भारतः राजा) ५।२७। (६), ९।११०। (१२)। [१८]
त्वष्टा गर्भकर्ता १०।१८४। (३)। [३]
त्वाष्ट्रः त्रिशिराः त्रिशिराः त्वाष्ट्रः।
दक्षिणा प्राजापत्या १०।१०७। (११)। [११]
दमनः यामायनः १०।१६ (१४)। [१४]
दाक्षायणी अदितिः अदितिः दाक्षायणी।
दार्ढच्युतः इध्मवाहः इध्मवाहः दार्ढच्युतः।
दिव्यः आंगिरसः १०।१०७। (११) [११]

दीर्घतमाः औचथ्यः १।१४०-१६४। (२४२)। [२४२]
दुर्मित्रः कौत्सः १०।१०५। (११)। [११]
दुवस्युः वान्दनः १०।१००। (१२)। [१२]
इळहच्युतः आगस्त्यः ९।२५। (६)। [६]
देवगन्धर्वः विश्वावसुः विश्वावसुः देवगन्धर्वः।
देवजामयः इन्द्रमातरः १०।१५३। (५)। [५]
देवमुनिः ऐरम्मदः १०।१४६। (६) [६]
देवरातः वैश्वामित्रः (शुनःशेपः आजीगर्तिः)
१।२४। (१५) [१५]
देवलः काश्यपः ९।५-२४। (१६४)। [१६४]
देववातः भारतः ३।२३। (५)। [५]
देवशुनी सरमा (ऋषिका) सरमा देवशुनी (ऋषिका)
देवश्रवाः भारतः ३।२३। (५)। [५]
" यामायनः १०।१७। (१४)। [१४]
देवाः १०।५१। १,३,५,७,९ (५);
५३।१-३, ६-११ (९)। [१४]
देवातिथिः काण्वः ८।४।२१। [२१]
देवापिः आर्ष्टिषेणः (वृष्टिकामः) १०।९८। (१२) [१२]
दैर्घतमसः कक्षीवान् कक्षीवान् दैर्घतमसः।
दैर्घतमसः कक्षीवान् कक्षीवान् औशिजः
औशिजः दैर्घतमसः।
दैवोदासिः परुच्छेपः परुच्छेपः दैवोदासिः।
" प्रतर्दनः प्रतर्दनः "
द्युतानः मारुतः ८।९६। (२१)। [२१]
द्युम्नः विश्वचर्षणिः आत्रेयः ५।२३। (४)। [४]
द्युम्नीकः वासिष्ठः ८।८७। (६)। [६]
द्रोणः (शार्ङ्गः) १०।१४२। ३,४ (२)। [२]
द्वितः आप्त्यः ९।१०३। (६)। [६]
द्वितः मृक्तवाहाः आत्रेयः ५।१८। (५)। [५]
धरुणः आंगिरसः ५।१५। (५)। [५]
धानाकः लुशः लुशः धानाकः।
धिष्ण्याः ऐश्वराः अग्नयः अग्नयः धिष्ण्याः ऐश्वराः।
ध्रुवः आंगिरसः १०।१७३। (६)। [६]
नदी ऋषिका ३।३३। ४,६,८,१०। (४)। [४]
नभः प्रभेदनः वैरूपः १०।११२। (१०)। [१०]
नरः भारद्वाजः ६।३५। (५), ३६। (५)। [१०]
नहुषः मानवः ९।१०१। ७-९ (३)। [३]
नाभाकः काण्वः ८।३९ (१०), ४० (१२), ४१ (१०),
४२ (६)। [३८]
नाभानेदिष्ठः मानवः १०।६१ (२७), ६२ (११)। [३८]
नारदः काण्वः ८।१३ (३३), ९।१०४ (६), १०५ (६)।
[४५]
नारायणः १०।९०। (१६)। [१६]
नार्मेधः शकपूतः शकपूतः नार्मेधः।
नाहुषः ययातिः ययातिः नाहुषः।
निध्रुविः काश्यपः ९।६३ (३०)। [३०]
निवावरी सिकता सिकता निवावरी।
नीपातिथिः काण्वः ८।३४। १-१५। [१५]
नृमेधः आंगिरसः ८।८९ (७), ९०(६), ९८(१२),
९९(८);९।२७।(६),२९।(६)। [४५]
नेमः भार्गवः ८।१००(१-३,६-१२)। [१०]
नैर्ऋतः कपोतः कपोतः नैर्ऋतः।
नोधा गौतमः १।५८-६४ (७४), ८।८८। (६),
९।९३। (५)। [८५]
नौधसः एकधूः एकधूः नौधसः।
पणयः असुराः १०।१०८। १, ३, ५, ७, ९। [५]
पतङ्गः प्राजापत्यः १०।१७७। (३)। [३]
परमेष्ठी प्रजापतिः प्रजापतिः परमेष्ठी।
पराशरः शाक्त्यः १।६५-७३। (९१),
९।९७। ३१-४४(१४)। [१०५]
परुच्छेपः दैवोदासिः १।१२७-१३९। (१००)। [१००]
पर्वतः काण्वः ८।१२। (३३), ९।१०४। (६),
१०५। (६), [४५]
पवित्रः आंगिरसः ९।६७। २२-३२ (११)। ७३। (९)
८३। (५)। [२५]
परशुरामः जामदग्निः १०।११०। (११)। [११]
[निर्णयसागरोक्तः पाठः]
पायुः भारद्वाजः ६।७५। (१९), १०।८७। (२५)। [४४]
पारुच्छेपिः अनानतः अनानतः पारुच्छेपिः।
पावकः अग्निः ८।१०२। (२२), १०।१४०। (६)। [२८]
पुनर्वत्सः काण्वः ८।७। (३६)। [३६]
पुरुमीळ्हः आंगिरसः ८।७१। (१५)। [१५]
" सौहोत्रः ४।४३। (७), ४४। (७)। [१४]

पुरुमेधः आंगिरसः ८।८९। (७), ९०। (६)। [१३]
पुरूरवाः ऐलः (ऋषिः) १०।९५। (१, ३, ६, ८-१०, १२, १४, १७)। [९]
पुरुहन्मा आंगिरसः ८।७०। (१५)। [१५]
पुष्टिगुः काण्वः ८।५० [२]। (१०)। [१०]
पूतदक्षः आंगिरसः ८।९४। (१२)। [१२]
पूरणः वैश्वामित्रः १०।१६०। (५)। [५]
पूरुः आत्रेयः ५।१६। (५), १७। (५)। [१०]
पृथुः वैन्यः १।१४८। (५)। [५]
पृश्नियः अजाः ९।८६। (२१-३०, ३१-४०)। [२०]
पृषध्रः काण्वः ८।५६ [८]। (५)। [५]
पैजवनः सुदाः सुदाः पैजवनः।
पौरः आत्रेयः ५।७३। (१०), ७४। (१०)। [२०]
पौरुकुत्स्यः त्रसदस्युः त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः।
पौलोमी शची १०।१५९। (६)। [६]
प्रगाथः काण्वः ८।६३। (१२), ६४। (१२), ६५। (१२)। [३६]
प्रगाथः घौरः काण्वः ८।१। १,२ (२), १०। (६), ४८। (१५), ६२। (११)। [३५]
प्रचेताः आंगिरसः १०।१६४। (५)। [५]
प्रजापतिः परमेष्ठी १०।१२९। (७)। [७]
प्रजापतिः वाच्यः ३।३८। (१०), ५४। (२२), ५५। (२२), ५६। (८), ९।८४। (५), १०१। १३-१६(४)। [७१]
,, वैश्वामित्रः ३।३८। (१०), ५४। (२२), ५५। (२२), ५६ । (८), ९।१०१। १३-१६(४)। [६६]
प्रजावान् प्राजापत्यः १०।१८३। (३)। [३]
प्रतर्दनः काशिराजः १०।१७९।२। [१]
,, दैवोदासिः ९।९६। (२४)। [२४]
प्रतिक्षत्रः आत्रेयः ५।४६। (८)। [८]
प्रतिप्रभः ,, ५।४९। (५)। [५]
प्रतिभानुः ,, ५।४८। (५)। [५]
प्रतिरथः ,, ५।४७। (७)। [७]
प्रथः वासिष्ठः १०।१८१। (१), [१]
प्रभूवसुः आंगिरसः ५।३५। (८), ३६। (६), ९।३५। (६), ३६। (६)। [२६]
प्रयस्वन्तः आत्रेयाः ५।२०। (४)। [४]
प्रयोगः भार्गवः ८।१०२। (२२)। [२२]
प्रस्कण्वः काण्वः १।४४-५०। (८२), ८।४९ [१]। (१०), ९।९५। (५)। [९७]
प्रागाथः कक्षिः कक्षिः प्रागाथः।
,, भर्गः भर्गः प्रागाथः
,, हर्यतः हर्यतः ,,
प्राजापत्यः पतङ्गः पतङ्गः प्राजापत्यः।
,, प्रजावान् प्रजावान् ,,
,, यक्ष्मनाशनः यक्ष्मनाशनः ,,
,, यज्ञः यज्ञः ,,
,, विमदः विमदः ,,
,, विष्णुः विष्णुः ,,
,, संवरणः संवरणः ,,
,, हिरण्यगर्भः हिरण्यगर्भः ,,
प्राजापत्या दक्षिणा दक्षिणा प्राजापत्या।
प्रार्थ्यः तान्वः तान्वः प्रार्थ्यः।
प्रियमेधः आंगिरसः ८।२।१-४० (४०), ६८। (१९), ६९। (१८), ८७। (६), ९।२८। (६)। [८९]
प्रैयमेधः सिन्धुक्षित् सिन्धुक्षित् प्रैयमेधः।
प्लातः गयः गयः प्लातः।
प्लायोगिः आसंगः आसंगः प्लायोगिः।
बन्धुः गोपायनः ५।२४। १। [१]
,, गौपायनः १०।५७-६०। (४०)। [४०]
,, लौपायनः ५।२४। (१)। [१]
बभ्रुः आत्रेयः ५।३०। (१५)। [१५]
बरुः आंगिरसः १०।९६। (१३)। [१३]
बार्हस्पत्यः (अग्निः) ८।१०२। (२२)। [२२]
,, तपुर्मूर्धा तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः।
,, भरद्वाजः भरद्वाजः ,,
,, शंयुः शंयुः ,,
बाहुवृक्तः (आत्रेयः) ५।४४। १२ (१), ५।७१। (३), ७२। (३)। [७]
बिन्दुः आंगिरसः ८।९४। (१२), ९।३०। (६)। [१८]
बिभ्राट् सौर्यः १०।१७०। (४)। [४]
बुधः आत्रेयः ५।१। (१२)। [१२]
,, सौम्यः १०।१०१। (१२)। [१२]

बृहदुक्थः वामदेव्यः १०।५४। (६), ५५। (८), ५६। (७), [२१]
बृहद्दिवः आथर्वणः १०।१२०। (९)। [९]
बृहन्मतिः आंगिरसः ९।३९। (६), ४०। (६), १०। ७१। (११), ७२। (९)। [३२]
बृहस्पतिः लौक्यः १०।७२। (९)। [९]
ब्रह्मचारी अगस्त्यशिष्यः अगस्त्यशिष्यः ब्रह्मचारी।
ब्रह्मजाया जुहूः जुहूः ब्रह्मजाया।
ब्रह्मवादिनी रोमशा रोमशा ब्रह्मवादिनी।
ब्रह्मातिथिः काण्वः ८।५। (३९)। [३९]
ब्राह्मः ऊर्ध्वनाभा ऊर्ध्वनाभा ब्राह्मः।
ब्राह्मः रक्षोहा रक्षोहा ब्राह्मः।
भयमानः वार्षागिरः १।१००। (१९)। [१९]
भरद्वाजः बार्हस्पत्यः ६।१-३०। (३१६), ३७-४३। (३३), ५३-७४। (१८०), ९।६७। १-३ (३)। [५३२]
भरद्वाजः १०।१३७। (१)। [१]
भरद्वाजः बार्हस्पत्यः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः (१ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः)
भर्गः प्रागाथः ८।६०। (१०), ६१। (१८)। [३८]
भारतः देववातः देववातः भारतः।
भारतः राजा अश्वमेधः अश्वमेधः भारतः राजा।
,, ,, त्रसदस्युः त्रसदस्युः ,, ,,
,, ,, त्र्यरुणः त्र्यरुणः ,, ,,
भारद्वाजः ऋजिश्वा ऋजिश्वा भारद्वाजः।
भारद्वाजः गर्गः गर्गः भारद्वाजः।
,, नरः नरः ,,
,, पायुः पायुः ,,
,, वसुः वसुः ,,
,, शासः शासः ,,
,, शिरिम्बिठः शिरिम्बिठः ,,
,, शुनहोत्रः शुनहोत्रः ,,
,, सप्रथः सप्रथः ,,
,, सुहोत्रः सुहोत्रः ,,
भारद्वाजी रात्रिः रात्रिः भारद्वाजी।
भार्गवः इटः इटः भार्गवः।
,, कविः कविः ,,
भार्गवः कृत्नुः कृत्नुः भार्गवः।
,, गृत्समदः शौनकः गृत्समदः शौनकः भार्गवः।
,, आंगिरसः शौनहोत्रः ,,
च्यवनः च्यवनः भार्गवः।
,, जमदग्निः जमदग्निः ,,
,, नेमः नेमः ,,
,, प्रयोगः प्रयोगः ,,
,, वेनः वेनः ,,
,, सोमाहुतिः सोमाहुतिः ,,
,, स्यूमरश्मिः स्यूमरश्मिः ,,
भार्म्यश्वः मुद्गलः मुद्गलः भार्म्यश्वः।
भालन्दनः वत्सप्रिः वत्सप्रिः भालन्दनः।
भावयव्यः १।१२६। ६। [१]
भिक्षुः आंगिरसः १०।११७। (९)। [९]
भिषक् आथर्वणः १०।९७। [२३]। (२३)
भुवनः आप्त्यः १०।१५७। (५)। [५]
भूतांशः काश्यपः १०।१०६। (११)। [११]
भृगुः वारुणिः ९।६५। (३०), १०।१९। (८)। [३८]
भौमः अत्रिः अत्रिः भौमः।
भौवनः विश्वकर्मा विश्वकर्मा भौवनः।
,, साधनः साधनः ,,
मत्स्यः साम्मदः ८।६७। (२१)। [२१]
मत्स्याः (जालनद्धाः बहवः) ८।६७। (२१)। [२१]
मथितः यामायनः १०।१९। (८)। [८]
मधुच्छन्दाः वैश्वामित्रः १।१-१०। (१०२), ९।१। (१०)। [११२]
मनुः आप्सवः ९।१०६। ७-९। [३]
,, वैवस्वतः ८।२७-३१। (५९)। [५९]
,, सांवरणः ९।१०१। १०-१२ (३)। [३]
मन्युः तापसः १०।८३। (७), ८४। (७)। [१४]
,, वासिष्ठः ९।९७। १०-१२ (३)। [३]
मरुतः १।१६५। ३, ५, ७, ९ (४)। [४]
मातरिश्वा काण्वः ८।५४ [६]। (८)। [८]
माधुच्छन्दसः अघमर्षणः अघमर्षणः माधुच्छन्दसः।
,, जेता जेता ,,
मानवः चक्षुः चक्षुः मानवः।
,, नहुषः नहुषः ,,

मानवः नाभानेदिष्ठ नाभानेदिष्ठः मानवः
,, शार्यातः शार्यातः ,,
मान्धाता यौवनाश्वः १०।१३४। १-५,६पूर्वार्धः। [५॥]
मान्यः मैत्रावरुणिः ८।६७। (२१)। [२१]
मायी ५।४४। ११। [१]
मारीचः कश्यपः कश्यपः मारीचः।
मारुतः श्रुतानः श्रुतानः मारुतः।
माषाः अकृष्टाः ९।८६। १-१०, ३१-४० (२०) [२०]
मुद्गलः भार्म्यश्वः १०।१०२। (१२)। [१२]
मुष्कवान् इंद्रः इंद्रः मुष्कवान्।
मूर्धन्वान् आंगिरसः १०।८८। (१९)। [१९]
,, वामदेव्यः १०।८८। (१९)। [१९]
मृक्तवाहाः आत्रेयः द्वितः द्वितः मृक्तवाहाः आत्रेयः।
मृळीकः वासिष्ठः ९।९७। २५-२७ (३);
१०।१५०। (५)। [८]
मेधातिथिः काण्वः १।१२-२३। (१४३); ८। १।
३-२९ (२७); २। १-४२ (४२)।
३२। (३०); ९।२। (१०),
४१। (६), ४२। (६),
४३। (६)। [२७०]
मेध्यः ,, ८।५३ [५]। (८), ५७ [९]
(४), ५८ [१०]। (३)। [१५]
मेध्यातिथिः ,, ८।१। ३-२९ (२७); ३। (२४);
३३। (१९), [७०]
मैत्रावरुणः अगस्त्यः अगस्त्यः मैत्रावरुणः।
मैत्रावरुणिः मान्यः मान्यः मैत्रावरुणिः
,, वासिष्ठः वासिष्ठः ,,।
यक्ष्मनाशनः प्राजापत्यः १०।१६१। (५)। [५]
यजतः ५।४४। १०-१२ (३)। [३]
यजतः आत्रेयः ५।६७। (५), ६८। (५)। [१०]
यज्ञः प्राजापत्यः १०।१३०। (७)। [७]
यमः वैवस्वतः (ऋषिः) १०। १०। २, ४, ६, ८, ९, १०,
१२, १४ (८); १४। (१६)। [२४]
यमी वैवस्वती (ऋषिका) १०।१०। १, ३, ५, ७
११, १३ (६), १५४। (५)। [११]
ययातिः नाहुषः ९।१०१। ४-६। [३]
यविष्ठः सहसः पुत्रः ८।१०२। (२२)। [२२]
यामायनः ऊर्ध्वकृशनः ऊर्ध्वकृशनः यामायनः।
,, कुमारः कुमारः ,,
,, दमनः दमनः ,,
,, देवश्रवाः देवश्रवाः ,,
,, मथितः मथितः ,,
,, शंखः शंखः ,,
,, संकुसुकः संकुसुकः ,,
यौवनाश्वः मान्धाता मान्धाता यौवनाश्वः।
रक्षोहा ब्राह्मः १०।१६२। (६) [६]
रहूगणः आंगिरसः ९।३७। (६), ३८। (६) [१२]
राजर्षिः ऋणंचयः ऋणंचयः राजर्षिः।
रातहव्यः आत्रेयः ५।६५। (६), ६६। (६) [१२]
रात्रिः भारद्वाजी १०।१२७। (८) [८]
रामः जामदग्न्यः १०।११०। (११) [११]
राहूगणः गौतमः गौतमः राहूगणः।
रेणुः वैश्वामित्रः ९।७०। (१०), १०।८९। (१८) [२८]
रेभः काश्यपः ८।९७। (१५) [१५]
रेभसूनुः काश्यपः ९।९९। (८); १००। (९) [१७]
रेभसूनू काश्यपौ ९।९९। (८), १००। (९) [१७]
रोमशा ब्रह्मवादिनी १।१२६। ७। [१]
रौहिदश्वः वसुमनाः वसुमनाः रौहिदश्वः।
लबः ऐन्द्रः १०।११९। (१३) [१३]
लुशः धानाकः १०।३५। (१४), ३६। (१४) [२८]
लोपामुद्रः १।१७९। १, २। [२]
लौक्यः बृहस्पतिः बृहस्पतिः लौक्यः।
लौपायनः बन्धुः बन्धुः लौपायनः।
,, विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः ,,
,, श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः ,,
,, सुबन्धुः सुबन्धुः ,,
वत्सः आग्नेयः १०।१८७। (५) [५]
,, काण्वः ८।६। (४८), ११। (१०) [५८]
वत्सप्रिः भालन्दनः ९।६८। (१०), १०।४५। (१२),
४६। (१०) [३२]
वध्रुः वैखानसः १०।९९। (१२) [१२]
वरुणः अग्निः सोमः १०।१२४। (१, ५-९) [६]
वह्निः आत्रेयः ५।१९। (५) [५]
वशः अश्व्यः ८।४६। (३३) [३३]

वसिष्ठः मैत्रावरुणिः ७।१-३२। (२९२), ३३। १-९ (९), ३४-१०४। (५३५); ९।६७। १९-२१ (३), ९०। (६), ९७। १-३ (३)। [८४८]
वसिष्ठः ९।६७। २२-३२ (११); १०-१३७। ७ (१)। [१२]
वसिष्ठः मैत्रावरुणिः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः।
वसिष्ठपुत्राः ७।३३। १०-१४ (५)। [५]
वसुः भारद्वाजः ९।८०। (५), ८१। (५), ८२। (५)। [१५]
वसुकर्णः वासुक्रः १०।६५। (१५), ६६। (१५)। [३०]
वसुकृत् वासुक्रः १०।२०-२६। (६६)। [६६]
वसुक्रः ऋषिः १०।२८। ३,४,५,७,९,११। [६]
,, ऐन्द्रः १०।२७। (२४), २९। (८)। [३२]
,, वासिष्ठः ९।९७। २८-३०(३)। [३]
वसुक्रपत्नी इन्द्रस्नुषा (ऋषिका) १०।२८। १। [१]
वसुमनाः रौहिदश्वः १०।१७९। ३। [१]
वसुरोचिषः अंगिरसः सहस्रम् ८।३४। १६-१८। [३]
वसुश्रुतः आत्रेयः ५।३। (१२), ४। (११), ५। (११), ६। (१०)। [४४]
वसूयवः आत्रेयाः ५।२५। (९), २६। (९)। [१८]
वाक् आम्भृणी १०।१२५। (८)। [८]
वाच्यः प्रजापतिः प्रजापतिः वाच्यः।
वाजम्भरः सप्तिः सप्तिः वाजम्भरः।
वातजूतिः (वातरशनः) १०।१३६। २। [१]
वातरशनाः (१ ऋष्यशृंगाः, २ एतशः, ३ करिक्रतः, ४ जूतिः, ५ वातजूतिः, ६ विप्रजूतिः, ७ वृषाणकः।) १०।१३६। (७)। [७]
वातायनः आनिलः आनिलः वातायनः।
,, उलः उलः ,,
वाध्यश्वः सुमित्रः सुमित्रः वाध्यश्वः
वान्दनः दुवस्युः दुवस्युः वान्दनः।
वामदेवः गौतमः ४।१-१७। (२०६), १८। १-३॥, ८-१३ (८॥), १९-४१। (२३९), ४५-५८। (१०७)। [५६०॥]
वामदेव्यः अंहोमुक् अंहोमुक् वामदेव्यः।
,, बृहदुक्थः बृहदुक्थः ,,
वामदेवः मूर्धन्वान् मूर्धन्वान् वामदेव्यः।
वारुणिः भृगुः भृगुः वारुणिः।
,, सत्यधृतिः सत्यधृतिः ,,
वार्षागिरः अम्बरीषः अम्बरीषः वार्षागिरः।
,, ऋज्राश्वः ऋज्राश्वः ,,
,, भयमानः भयमानः ,,
,, सहदेवः सहदेवः ,,
,, सुराधाः सुराधाः ,,
वार्ष्टिहव्यः उपस्तुतः उपस्तुतः वार्ष्टिहव्यः।
वासिष्ठः इंद्रप्रमतिः इंद्रप्रमतिः वासिष्ठः।
,, उपमन्युः उपमन्युः ,,
,, कर्णश्रुत् कर्णश्रुत् ,,
,, चित्रमहाः चित्रमहाः ,,
,, शुष्णीकः शुष्णीकः ,,
,, प्रथः प्रथः ,,
,, मन्युः मन्युः ,,
,, मृळीकः मृळीकः ,,
,, वसुक्रः वसुक्रः ,,
,, वृषगणः वृषगणः ,,
,, व्याघ्रपाद् व्याघ्रपाद् ,,
वासुक्रः वसुकर्णः वसुकर्णः वासुक्रः।
,, वसुकृत् वसुकृत् ,,
विप्रजूतिः (वातरशनः) १०।१३६। ३। [१]
विप्रबन्धुः गोपायनः ५।२४। (४)। [४]
,, गौपायनः १०।५७-६०। (४०)। [४०]
,, लौपायनः ५।२४। (४)। [४]
विमदः ऐन्द्रः १०।२०-२६। (६६)। [६६]
,, प्राजापत्यः १०।२०-२६। (६६)। [६६]
विरूपः आंगिरसः ८।४३। (३३), ४४। (३०), ७५। (१६)। [७९]
विवस्वान् आदित्यः १०।१३। (५)। [५]
विवृहः काश्यपः १०।१६३। (६)। [६]
विभ्राट् सौर्यः १०।१७०। (४)। [४]
विश्वकः कार्ष्णिः ८।८६। (५)। [५]
विश्वकर्मा भौवनः १०।८१। (७), ८२। (७)। [१४]
विश्वचर्षणिः आत्रेयः शुक्रः शुक्रः विश्वचर्षणिः आत्रेयः।
विश्वमनाः वैयश्वः ८।२३-२६। (१०९), [१०९]

विश्ववारः ५।४४। ११। [१]
विश्ववारा आत्रेयी ५।२८। (६)। [६]
विश्वसामा आत्रेयः ५।२२। (४)। [४]
विश्वामित्रः गाथिनः ३।१-१२ (१४०), २४-३२ (११७),३३।१-३,५,७,९,११-१३। (९), ३४। (११)। ३५। (११),३६। १-९,११।(१०), ३७-५३ (१४४)। ५७-६२। (५६)। ९। ६७। १३-१५ (३)। [५०१]
विश्वामित्रः गाथिनः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः ।
विश्वामित्रः १०।१३७। ५ । [१]
विश्वामित्रः जमदग्निः १०।१६७। (४)। [४]
विश्वावसुः देवगन्धर्वः १०।१३९।(६)। [६]
विष्णुः प्राजापत्यः १०।१०४। (३)। [३]
विहव्यः आंगिरसः १०।१२८। (९)। [९]
वीतहव्यः '' ६।१५। (१९)। [१९]
वृशः जानः ५।२। (१२)। [१२]
वृषगणः वासिष्ठः ९।९७।७-९ (३)। [३]
वृषाकपिः ऐन्द्रः १०।८६।७,१३,१३ (३)। [३]
वृषाणकः वातरशनः १०।१३६।४। [१]
वेनः भार्गवः ९।८५।(१२); १०।१२३।(८)। [१०]
वैकुण्ठः इन्द्रः — इन्द्रः वैकुण्ठः।
वैखानसः वसूनः — वसूनः वैखानसः।
वैखानसाः (शतम्) ९।६६। (३०)। [३०]
वैतहव्यः अरुणः — अरुणः वैतहव्यः।
वैन्यः पृथुः — पृथुः वैन्यः।
वैयश्वः विश्वमनाः — विश्वमनाः वैयश्वः।
वैराजः ऋषभः — ऋषभः वैराजः ।
वैरूपः अष्टादंष्ट्रः — अष्टादंष्ट्रः वैरूपः ।
'' नभःप्रभेदनः — नभःप्रभेदनः ''
'' शतप्रभेदनः — शतप्रभेदनः ''
'' सधिः — सधिः ''
वैवस्वतः मनुः — मनुः वैवस्वतः।
'' यमः — यमः ''
वैवस्वती यमी — यमी वैवस्वती ।
वैश्वानरः अग्निः — अग्निः वैश्वानरः।
वैश्वामित्रः अष्टकः — अष्टकः वैश्वामित्रः ।
'' ऋषभः — ऋषभः ''
'' कतः — कतः ''
'' देवरातः — देवरातः ''
'' पूरणः — पूरणः ''
'' प्रजापतिः — प्रजापतिः ''
'' मधुच्छन्दाः — मधुच्छन्दाः ''
'' रेणुः — रेणुः ''
व्यश्वः आंगिरसः ८।२६। (२५)। [२५]
व्याघ्रपाद् वासिष्ठः ९।९७।१६-१८ (३)। [३]
शंयुः बार्हस्पत्यः ६।४४। (२४), ४५। (३३), ४६ (१४), ४८। (२२)। [९३]
शकपूतः नार्मेधः १०।१३२। (७) । [७]
शक्तिः वासिष्ठः ७।३३। २६।२७ (२), ९।९७। १९-२१ (३) १०८।३,१४-१६ (४)। [९]
शंखः यामायनः १०।१५। (१४)। [१४]
शची पौलोमी १०।१५९। (६)। [६]
(शतम्) वैखानसाः — वैखानसाः (शतम्)।
शतप्रभेदनः वैरूपः १०।११३। (१०) । [१०]
शवरः काक्षीवतः १०।१६९। (४)। [४]
शशकर्णः काण्वः ८।९। (२१)। [२१]
शश्वती आंगिरसी (ऋषिका) ८।१। ३४ । [१]
शाक्त्यः गौरिवीतिः — गौरिवीतिः शाक्त्यः ।
'' पराशरः — पराशरः ''
शाकरः ऋषभः — ऋषभः शाकरः ।
शार्ङ्गः जरिता १-२
'' द्रोणः ३-४
'' साारिसृक्षः ५-६
'' स्तम्बमित्रः ७-८ | १०।१४२। (८) [८]
शार्यातः मानवः १०।९२। (१५) । [१५]
शासः भारद्वाजः १०।१५२। (५) । [५]
शिखण्डिन्यौ अप्सरसौ
'' काश्यपौ | ९।१०४। (६)। [६]
शिबिः औशीनरः १०।१७९। (१)। [१]
शिरिम्बिठः भारद्वाजः १०।१५५। (५)। [५]

शिशुः आंगिरसः ९।११२। (४)। [४]
शुनःशेपः आजीगर्तिः १।२५-३० (८१); ९। ३। (१०)। [९२]
शुनःशेपः आजीगर्तिः कृत्रिमः देवरातः वैश्वामित्रः वा- १।२४। (१५)। [१५]
शुनहोत्रः भारद्वाजः ६।३३। (५)। ३४। (५); [१०]
शैरीषिः सुवेदाः सुवेदाः शैरीषिः।
शैलूषिः कुल्मलबर्हिषः कुल्मलबर्हिषः शैलूषिः।
शौनकः गृत्समदः गृत्समदः शौनकः।
शौनहोत्रः आंगिरसः आंगिरसः शौनहोत्रः।
श्यावाश्वः आत्रेयः ५।५२-६१। (११८); ८१। (५), ८२। (९), ८।३५-३८। (४८), ९।३२। (६)। [१८६]
श्यावाश्विः अन्धीगुः अन्धीगुः श्यावाश्विः।
श्येनः आग्नेयः १०।१८८। (३)। [३]
श्रद्धा कामायनी १०।१५१। (५)। [५]
श्रुतकक्षः आंगिरसः ८।९२। (३३)। [३३]
श्रुतवन्धुः गौपायनः १०।५७। (६),५८। (१२), ५९।(१०), ६०। (१२)। [४०]
" गोपायनः ५।२४। (३)। [३]
" लौपायनः ५।२४। (३)। [३]
श्रुतविद् ५।४४।१२। [१]
" आत्रेयः ५।६२। (९)। [९]
श्रुष्टिगुः काण्वः ८।५१ [३]। (१०)। [१०]
संवननः आंगिरसः १०।१९१। (४)। [४]
संवरणः प्राजापत्यः ५।३३। (१०), ३४। (९)। [१९]
संवर्तः आंगिरसः १०।१७२। (४)। [४]
संकुसुकः सामायनः १०।१८। (१४)। [१४]
सत्यधृतिः वारुणिः १०।१८५। (३)। [३]
सत्यश्रवाः आत्रेयः ५।७९। (१०)। ८०। (६)। [१६]
सदापृणः " ५।४४।१२ (१), ४५। (११)। [१२]
सध्वंसः काण्वः ८।८। (२३)। [२३]
सप्तिः " ५।४४।१०। [१]
सप्तिः वैरूपः १०।११४। (१०)। [१४]
सप्तर्षयः ४अत्रिः भौमः
२कश्यपः मारीचः
३गोतमः राहूगणः
६जमदग्निः भार्गवः
१भरद्वाजः बार्हस्पत्यः
७वसिष्ठः मैत्रावरुणिः
५विश्वामित्रः गाथिनः ९।१०७।(२६)। [२६]
सप्तगुः आंगिरसः १०।४७। (८)। [८]
सप्तवध्रिः ८।७३। (१८)। [१८]
" आत्रेयः ५।७८। (९)। [९]
सप्तिः वाजम्भरः १०।७९। (७), ८०। (७)। [१४]
सप्रथः भारद्वाजः १०।१८१।२। [१]
सरमा देवशुनी (ऋषिका) १०।१०८।१,४,६,८, १०, ११, (६)। [६]
(सर्पः) अर्बुदः काद्रवेयः अर्बुदः काद्रवेयः सर्पः।
" ऊर्ध्वग्रावा आर्बुदिः ऊर्ध्वग्रावा आर्बुदिः "
" ऐरावतः जरत्कर्णः ऐरावतः जरत्कर्ण "
सर्वहरिः ऐन्द्रः १०।९६। (१३)। [१३]
सव्यः आंगिरसः १।५१-५७। (७१)। [७१]
ससः आत्रेयः ५।२१। (४)। [४]
सहदेवः वार्षागिरः १।१००। (१९)। [१९]
सहसःपुत्रः गृहपतिः गृहपतिः सहसःपुत्रः।
" " यविष्ठः यविष्ठः " "
सहस्रम् वसुरोचिषः आंगिरसः८।३४।१६-१८(३)। [३]
सांवरणः मनुः मनुः सांवरणः।
सांख्यः अत्रिः अत्रिः सांख्यः।
साधनः भौवनः १०।१५७। (५)। [५]
साम्मदः मत्स्यः मत्स्यः साम्मदः।
सारिसृक्तः शार्ङ्गः १०।१४२। ५, ६ (२)। [२]
सार्पराज्ञी १०।१८९। (३)। [३]
सावित्री सूर्या (ऋषिका) सूर्या सावित्री ऋषिका।
सिकता निवावरी ९।८६। ११-२०,३१-४० २०। [२०]
सिन्धुक्षित् प्रैयमेधः १०।७५। (९)। [९]
सिन्धुद्वीपः आम्बरीषः १०।९। (९)। [९]
सुकक्षः आंगिरसः ८।९२। (३३), ९३। (३४)। [६७]
सुकीर्तिः काक्षीवतः १०।३३१। (७)। [७]
सुतंभरः ५।४४। १३। [१]
सुतंभरः आत्रेयः ५।११। (६), १२: (६), १३। (६), १४। (६)। [२४]

सुदाः पैजवनः
सुदासः ,, | १०।१३३ । (७)। [७]
सुदीतिः आंगिरसः ८।७१ । (१५)। [१५]
सुपर्णः काण्वः ८।५९ [११]। (७)। [७]
,, तार्क्ष्यः १०।१४४ । (६)। [६]
सुबन्धुः गोपायनः
,, लौपायनः | ५।२४ । २ । [१]
सुमित्रः वाध्र्यश्वः १०।६९। (१२), ७०। ११। [१२]
सुमित्रः कौत्सः १०।१०५ । ११। [११]
सुराधाः वार्षागिरः १।१०० । १९। [१९]
सुवेदाः शैरीषिः १०।१४७ । (५)। [५]
सुहस्त्यः घौषेयः १०।४१ । (३)। [३]
सुहोत्रः भारद्वाजः ६।३१। (५), ३२ । (५)। [१०]
सूनुः आर्भवः १०।१७६ । (४)। [४]
सूर्या सावित्री ऋषिका १०।८५ । (४७)। [४७]
सोभरिः काण्वः ८।१९-२२। (९९), १०३। (१४)॥ [११३]
सोमः अग्निः वरुणः १०।१२४। १,५-९ (६)। [६]
सोमाहुतिः भार्गवः २।४। (९), ५। (८), ६। (८), ७। (६)। [३१]
सौचीकः अग्निः | अग्निः सौचीकः।
सौभरिः काण्वः | काण्वः सौभरिः ।
सौम्यः बुधः । | बुधः सौम्यः ।
सौर्यः अभितपाः | अभितपाः सौर्यः ।
,, घर्मः | घर्मः ,,
,, चक्षुः | चक्षुः ,,
,, विभ्राट् | विभ्राट् ,,
सौहोत्रः अजमीळहः | अजमीळहः सौहोत्रः ।
,, पुरुमीळहः | पुरुमीळहः ,,
स्तम्बमित्रः शार्ङ्गः १०।१४२ । ७,८ (२) । [२]
स्थौरः अग्नियुतः | अग्नियुतः स्थौरः ।
,, अग्नियूपः | अग्नियूपः ,,
स्वस्त्यात्रेयः ५।५०। (५), ५१। (१५)। [२०]
हरिमन्तः आंगिरसः ९।७२ । (९) । [९]
हर्यतः प्रागाथः ८।७२ । (१८)। [१८]
हविर्धानः आंगिः १०।११। (९),१२।(९), १३। (५)।[२३]
हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः १०।१२१ । (१०)। [१०]
हिरण्यस्तूपः आंगिरसः १।३१-३५। (७१), ९।४। (१०), ६९ । (१०)। [९१]
हैरण्यस्तूपः अर्चन् | अर्चन् हैरण्यस्तूपः ।

॥ अनुवाकसूत्रम् ॥

अग्निमीळे, सुरूपकृत्नु,—मन्द्र सानसि,—मग्निं दूतं, सोमानं स्वरणं, कस्य नूनं, त्वमग्ने प्रथमः, प्र वो यह्व,—मग्ने विवस्व,—भि त्यं मेषं, नू चित्सहोजाः, पश्वा न तायु,—मुपप्रयंतः, प्र ये शुम्भते, इमं स्तोम,—मिन्द्रं मित्रं वरुणं, नासत्याभ्यां, कदित्था,—ग्निं होतार,—मां त्वा जुवो, वेदिषदे, ऽबोध्यग्निः, कया शुभा, युवो रजांसि; त्वमग्ने द्युभि,—र्यो जात एव, गृणानां त्वा, ऽऽते पितः; सोमस्य मा, प्र वो देवाये,—च्छन्तित्वे,—द्रं मतिरि,—मं महे; त्वां ह्यग्ने, भद्रं ते, यन्न इंद्रः, प्र ऋभुभ्यो,—ऽग्न पिबा;—ऽबोध्यग्निः, प्र वेधसे, महि महे, विदा दिव, आ रुद्रासो, यदद्य स्थ;—स्त्वं ह्यग्ने प्रथम,—स्त्वमग्ने यज्ञानां, वृषा मदो, यो रयिवो, हुवे वः, स्तुषे नरा,—ग्निं नर,—स्त्वे ह यत्, प्र शुक्रैतु, कं हास्यक्ता, अप स्वसुः,

प्रे वीरया; मो चिदन्य,—न्महाँ इंद्र, इन्द्रः सुतेषु, वयमु त्वा, या यजाती,—मे विप्रस्या,—म्मे आ याहि, यो राजा, ऽऽतू न इंद्र क्षुमंतं, गौर्धयति;[] स्वाँदिष्ठया, पवस्व दक्षसाधनो, ऽयो वीती, प्रे वेवमच्छा, प्रे तं आशवो,—ऽस्यै प्रेषा, सँखायऽआ निषीदता;—ऽग्ने बृहन्,—त्वष्टा दुहित्रे, प्रे देवत्रा, ऽच्छा म इन्द्रमि,—दँमित्था, भद्रा अग्नेः, सँत्येनोत्तभिता, सं जागृवद्भि,—रिंद्रं हव्य, तमस्य द्यावापृथिवी, नाँसदासीन्न, छोस इत्थेत्यनुवाकाः पंचाशीतिः ॥८५॥

अनुवाकानुक्रमणी।

अनु-वाकः	प्रारंभाः	सूक्तानि	मंत्र-संख्या	मंडलानां मंत्रसंख्या
१	अग्निमीळे	३(१-३)	३०	
२	सुरूपकृत्नुमूतये	४(४-७)	४०	
३	एन्द्र सानसिं	४(८-११)	४०	
४	अग्निं दूतं	६(१२-१७)	६६	
५	सोमानं स्वरणं	६(१८-२३)	७७	
६	कस्य नूनं	७(२४-३०)	९७	
७	त्वमग्ने प्रथमो	५(३१-३५)	७१	
८	प्र वो यह्वं	८(३६-४३)	९६	
९	अग्ने विवस्वद्	७(४४-५०)	८२	
१०	अभि त्यं मेषं	७(५१-५७)	७२	
११	नू चित् सहोजा	७(५८-६४)	७४	
१२	पश्वा न तायुं	९(६५-७३)	९१	
१३	उपप्रयन्तो	११(७४-८४)	९८	
१४	प्र ये शुम्भन्ते	९(८५-९३)	१०६	
१५	इमं स्तोममर्हते	१२(९४-१०५)	१२५	
१६	इदं मित्रं	१०(१०६-११५)	१०७	
१७	नासत्याभ्यां	५(११६-१२०)	८३	
१८	कदित्था नूँः	६(१२१-१२६)	७०	
१९	अग्निं होतारं	७(१२७-१३३)	६०	
२०	आ त्वा जुवो	६(१३४-१३९)	४०	
२१	वेदिषदे	१७(१४०-१५६)	११९	
२२	अबोध्यग्निरुर्म	८(१५७-१६४)	१२३	
२३	कया शुभा	१५(१६५-१७९)	१२४	
२४	युवो रजांसि	१२(१८०-१९१)	११५	
		१९१		
		प्रथम-मंडलस्य मंत्रसंख्या २००६		
२५(१)	त्वमग्ने शुभिः	११(१-११)	११०	
२६(२)	यो जात एव	११(१२-२२)	१०५	
२७(३)	गणानां त्वा	१०(२३-३२)	१०५	
२८(४)	आ ते पितः	११(३३-४३)	१०९	
		४३		
		द्वितीय-मंडलस्य मंत्रसंख्या ४२९		
२९(१)	सोमस्य मा	१२(१-१२)	१४०	
३०(२)	प्र वो देवाय	१७(१३-२९)	११८	
३१(३)	इच्छन्ति त्वा	९(३०-३८)	१२८	
३२(४)	इन्द्रं मतिर्हृद	१५(३९-५३)	१२३	
३३(५)	इमं महे	९(५४-६२)	१०८	
		६२		
		तृतीय-मंडलस्य मंत्रसंख्या ६१७		
३४(१)	त्वां अग्ने	१०(१-१०)	१३२	
३५(२)	भद्रं ते अग्ने	११(११-२१)	१२०	
३६(३)	यज्ञ इन्द्रो	११(२२-३२)	१२६	

अनुवाकः प्रारंभः	सूक्तानि	मंत्र-संख्या	मंडलानां मंत्रसंख्या
३७(४) प्र ऋभुभ्यो	१३(३३-४५)	१११	
३८(५) अग्रं पिबा	१३(४६-५८)	१००	
	५८		
चतुर्थ-मंडलस्य मंत्रसंख्या ५८९			
३९(१) अबोध्यग्निः	१४(१-१४)	१२३	
४०(२) प्र वेधसे	१८(१५-३२)	१३०	
४१(३) महि महे	१२(३३-४४)	१२७	
४२(४) विदा दिवो	१२(४५-५६)	१२३	
४३(५) आ रुद्रासः	१६(५७-७२)	११०	
४४(६) यदद्य स्थः	१५(७३-८७)	११४	
	८७		
पंचम-मंडलस्य मंत्रसंख्या ७२७			
४५(१) त्वं ह्यग्ने	१५(१-१५)	१२५	
४६(२) त्वमग्ने यज्ञानां	८(१६-२३)	१३७	
४७(३) वृषा मदः	२०(२४-४३)	१६७	
४८(४) यो रयिवो	६(४४-४९)	१३९	
४९(५) हुवे वो	१२(५०-६१)	१२९	
५०(६) स्तुषे नरा	१४(६२-७५)	११८	
	७५		
षष्ठ-मंडलस्य मंत्रसंख्या ७६५			
५१(१) अग्निं नरो	१७(१-१७)	१४५	
५२(२) त्वे ह यत्	१६(१८-३३)	१६१	
५३(३) प्र शुक्रैतु	२२(३४-५५)	१४६	
५४(४) क इं व्यक्ता	१५(५६-७०)	१४४	
५५(५) अप स्वसुः	१९(७१-८९)	११९	
५६(६) प्र वीरया	१५(९०-१०४)	१२६	
	१०४		
सप्तम-मंडलस्य मंत्रसंख्या ८४१			
५७(१) मा चिदन्यद्	५(१-५)	१६०	
५८(२) महाँ इन्द्रो	७(६-१२)	१७७	
५९(३) इन्द्रः सुवेषु	८(१३-२०)	१७३	
६०(४) वयमु त्वाम्	१०(२१-३०)	१८६	
६१(५) यो यजाति	१२(३१-४२)	१७१	
६२(६) इमे विप्रस्य	६(४३-४८)	१७१	

अनुवाकः प्रारंभः	सूक्तानि	मंत्र-संख्या	मंडलानां मंत्रसंख्या
६३(७) अग्न आ	१०(६०-६९)	१५९	
६४(८) यो राजा	११(७०-८०)	१४९	
६५(९) आ तू न	१३(८१-९३)	१४९	
६६(१०)गौर्धयति	१०(९४-१०३)	१४१	
	९२	१६३६	
[वालखिल्यस्य सूक्तानि (४९-५९)	११	मंत्रसंख्या ८०]	
	१०३		
अष्टम-मंडलस्य मंत्रसंख्या १७१६			
६७(१) स्वादिष्ठया	२४(१-२४)	२०४	
६८(२) पवस्व दक्ष	३६(२५-६०)	१९४	
६९(३) अया वीती	७(६१-६७)	२१२	
७०(४) प्र देवमच्छा	१८(६८-८५)	१२८	
७१(५) प्र त आशवः	११(८६-९६)	१२०	
७२(६) अस्य प्रेषा	७(९७-१०३)	११७	
७३(७) सखाय आ	११(१०४-११४)	१२४	
	११४		
नवम-मंडलस्य मंत्रसंख्या ११०८			
७४(१) अग्ने बृहन्तु	१६(१-१६)	१४८	
७५(२) त्वष्टा दुहित्रे	१३(१७-२९)	१४६	
७६(३) प्र देवत्रा	१३(३०-४२)	१४५	
७७(४) अच्छा म	१८(४३-६०)	१६८	
७८(५) इदमित्था	८(६१-६८)	१२६	
७९(६) भद्रा अग्नेः	१६(६९-८४)	१३५	
८०(७) सत्येनोत्तभिता	६(८५-९०)	१४२	
८१(८) सं जागृवद्भिः	९(९१-९९)	१४३	
८२(९) इंद्र इद्ध	१३(१००-११२)	१४२	
८३(१०)नमस्य द्यावा	१६(११३-१२८)	१४६	
८४(११)नासदासीन्नो	२३(१२९-१५१)	१४४	
८५(१२)शास इत्था	४०(१५२-१९१)	१६९	
	१९१		
दशम-मंडलस्य मंत्रसंख्या १७५४			
सूक्तानि १०२८ दशानां मंडलानां मंत्रसंख्या १०५५२			

अध्यायानुक्रमणी ।

अध्या- यः	प्रारंभः वर्गः	सूक्तानि	मंत्र- संख्या	अष्टकानां मंत्रसंख्या
१	अग्निमीळे ३७	१९(१-१९)	१९४	
२	अयं देवाय ३८	१३(२०-३२)	१८९	
३	एतायामोप ३५	१४(३३-४६)	१७३	
४	अयं वां मधु २९	१५(४७-६१)	१५१	
५	प्र मन्महे ३१	१९(६२-८०)	१८५	
६	इन्द्रो मदाय ३२	१४(८१-९४)	१६३	
७	द्वे विरूपे ३७	१८(९५-११२)	१७९	
८	इदं श्रेष्ठं २६	९(११३-१२१)	१३५	
	२६५	१२१		
		प्रथमाष्टकस्य मंत्रसंख्या		१३७०
९	प्र वः पान्तं २६	१५(१२२-१३६)	१३७	
१०	सुप्तमा यातम् २७	२१(१३७-१५७)	१४३	
११	वसू रुद्रा २६	८(१५८-१६५)	१३१	
१२	तन्नु वोचाम २९	१८(१६६-१८३)	१४१	
१३	ता वामद्य २९	१६(१८४-१९१; २।१-८)	१५९	
१४	नि होता ३२	१५(९-२३)	१५७	
१५	सेमामविड्ढि २५	१३(२४-३६)	१३७	
१६	मन्दस्व होत्रा २७	१३(३७-४३; ३।१-६)	१४०	
	२२१	११९		
		द्वितीयाष्टकस्य मंत्रसंख्या		११४७
१७	प्र य आरुः ३४	२३(७-२९)	१७६	
१८	इच्छन्ति त्वा २६	१०(३०-३९)	१३७	
१९	इन्द्र त्वा ३१	१६(४०-५५)	१५८	
२०	न ता मिनन्ति २५	११(५६-६१; ४।१-४)	१३५	
२१	वैश्वानराय २६	१४(५-१८)	१४८	
२२	एवा त्वा ३०	१४(१९-३२)	१५९	
२३	प्र ऋभुभ्यो २७	१८(३३-५०)	१४४	

अध्या- यः	प्रारंभः वर्गः	सूक्तानि	मंत्र- संख्या	अष्टकानां मंत्रसंख्या
२४	इदमु त्य २६	१६(५१-५८; ५।१-८)	१५२	
	२२५	१२२		
		तृतीयाष्टकस्य मंत्रसंख्या		१२०९
२५	त्वामग्ने हवि ३३	२४(९-३२)	१६८	
२६	महि महे २८	१४(३३-४६)	१४६	
२७	प्रयुञ्जती ३१	१६(४७-६२)	१६४	
२८	ऋतस्य गोपा३६	२६(६३-८७;६।१)	१७७	
२९	त्वं हि क्षैत ३०	१५(२-१६)	१६०	
३०	पिबा सोम २५	१२(१७-२८)	१३१	
३१	इन्द्रं वो ३५	१९(२९-४७)	१७६	
३२	यज्ञा यज्ञा ३२	१४(४८-६१)	१६६	
	२५०	१४०		
		चतुर्थाष्टकस्य मंत्रसंख्या		१२८९
३३	स्तुषे नरा २७	१५(६२-७५;७।१)	१४३	
३४	जुषस्व नः ३०	१८(२-१९)	१६६	
३५	उग्रो जज्ञे ३०	१६(२०-३५)	१५५	
३६	प्र ब्रह्मैतु ३०	२४(३६-५९)	१५६	
३७	यदद्य सूर्य २७	२१(६०-८०)	१५०	
३८	प्रयु २५	२०(८१-१००)	१४५	
३९	तिस्रो वाचः ३३	८(१०१-१०४; ८।१-४)	१६५	
४०	दूरादिहेव ३६	७(५-११)	१८३	
	२३८	१२९		
		पंचमाष्टकस्य मंत्रसंख्या		१२६३
४१	य इन्द्र ४०	९(१२-२०)	२०६	
४२	वयमु त्वाम् ४०	११(२१-३१)	२०४	
४३	प्र कृताम्यृ ४९	१४(३२-४५)	२५८	
४४	त्वावतः ५४	२२(४६-६७)	२६८	

अध्या- यः	प्रारंभः वर्गः	सूक्तानि	मंत्र- संख्या	अष्टकानां मंत्रसंख्या
४५	आत्वा रथं ३८	१४(६८-८१)	१९५	
४६	आ प्र द्रव ३८	१६(८२-९७)	१९७	
४७	इन्द्राय साम ३९	१८(९८-१०३; ९।१-१२)	१९८	
४८	सोमः पुनानो३३	३१(१३-४३)	२०४	
	३३१ १३५			षष्ठाष्टकस्य मंत्रसंख्या १७३०
४९	प्र ण इन्दो ४१	२१(४४-६४)	२००	
५०	हिन्वन्ति ३३	११(६५-७५)	१६३	
५१	धर्ता दिवः २६	१५(७६-९०)	१३५	
५२	असर्जि वक्वा २८	१०(९१-१००)	१३८	
५३	पुरोजिती वो ३३	१९(१०१-११४; १०।१-५)	१८९	
५४	अयं स यस्य २८	१३(६-१८)	१४१	
५५	नि वर्तध्वं ३०	१४(१९-३२)	१५३	

अध्या- यः	प्रारंभः वर्गः	सूक्तानि	मंत्र- संख्या	अष्टकानां मंत्रसंख्या
५६	प्र मा युयुज्रे २९	१३(३३-४५)	१४४	
	२४८ ११६			सप्तमाष्टकस्य मंत्रसंख्या १२६३
५७	प्र होता ३०	१६(४६-६१)	१६१	
५८	ये यज्ञेन २४	१०(६२-७१)	१३३	
५९	देवानां नु २८	१४(७२-८५)	१४८	
६०	वि हि सोतोः३१	९(८६-९४)	१६०	
६१	हये जाये २७	११(९५-१०५)	१४९	
६२	उभा उ नूनं २७	१४(१०६-११९)	१४०	
६३	तदिदास ३०	२३(१२०-१४२)	१७२	
६४	त्यं चिदश्रिम् ४९	४९(१४३-११९)	२१८	
	२४६ १४६			अष्टमाष्टकस्य मंत्रसंख्या १२८१

अध्यायाः ६४,वर्गाः २०२४, सूक्तानि १०२८,मन्त्राः१०५५२।

अथ ऋग्वेदीयः सांख्यायन-संहिताक्रमः।

अग्निर्मोळे० (ऋ० १।१।१)...वा पुरस्तात्॥ [ऋ० ८।४८।१५]
अभि प्र वः० [ऋ० ८।४९।१]...न आयुः॥ [ऋ० ८।५९।७]
अग्न आ याह्य० [ऋ०८।६०।१]सुसहासति॥ ऋ०१०।१९१।४

संज्ञानमुशना०	॥१॥	[परिशिष्टं. ३६]
संज्ञानं वः०	॥२॥	,,
यत् कक्षीवाँ०	॥३॥	,,
सं वो मनांसि०	॥४॥	,,
तच्छंयोरा वृणीमहे०	॥१५॥[१]	,,
नैर्हस्यं सेनादरणं०	॥५॥	,,
परिवर्स्माण्येषा०	॥६॥	,,
ऐषु नश्चषा०	॥७॥[२]	,,
प्राध्वराणां०	॥८॥	,,
गोकामो अश्वकामः०	॥९॥	,,
यदक्षरं भूतकृतं०	॥१०॥	,,
जमदग्निराप्यायते०	॥११॥	[परिशिष्टं. ३६]
शिवा नः प्रदिशः सन्त्वा नः प्रदिशो दिशः ॥१२॥[३]		,,
अजो यस्तेजो दृक्षे शुक्रं ज्योतिः परो गुहा ॥१३॥		,,
यद्दृषिः कश्यपः०	॥१३॥	,,
यद्देवानां व्यायुषं०	॥१४॥	,,
तच्छंयोरा वृणीमहे०	॥१५॥[४]	,,

इति सांख्यायनीय संहिता।

[१] शांख्यायनीये ऋग्वेदे बालखिल्यसूक्तानि संहितान्तर्गतान्येव सन्ति। अतोऽत्र 'अथ बालखिल्यं। इति बालखिल्यं।' इत्यारम्भान्तसूचकं न विद्यते।

[२] 'संज्ञानमुशना' इति शाकलकेऽन्ते यत्परिशिष्टं वर्तते, तत्तु शांख्यायनीय-संहिताया अन्ते एव संहितांगभूतं वर्तते, तस्य चत्वारो वर्गास्ते त्वत्र यथाक्रमं दर्शिताः।

अथ ऋग्वेदीयो बाष्कलसंहिताक्रमः ।

गौतमादाशिजः कुत्सः पराच्छेपाद्वसिः परः । कुत्साद्दीर्घतमा इत्येष तु बाष्कलकः क्रमः ॥२१॥
(अनुवाकानुक्रमणी)

ऋषयः	प्रारंभाः	अन्ताः	ऋषयः
(मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः)	अग्निमीळे १।१।१	——श्रुष्टिमन्तम् १।९३।१२	(गोतमो राहूगणः)
(कक्षीवान् औशिजः)	नासत्याभ्यां० १।११६।१	—जुषध्वम् १।१३९।११	(पराच्छेपो दैवोदासिः)
(कुत्स आंगिरसः)	इमं स्तोमम० १।९४।१	—उत द्यौः १।१११५।६	(कुत्स आंगिरसः)
(दीर्घतमा औचथ्यः)	वेकिपदे प्रिय० १।१४०।१	—हरिश्रियम् ८।५०।१०	(पुष्टिगुः काण्वः)
(भर्गः प्रागाथः)	अग्न आ याह्य० ८।६०।१	—सोमस्य पीतये ८।९४।१२	(बिन्दुराङ्गिरसः)
(श्रुष्टिगुः काण्वः)	यथा मनौ सां० ८।५१।१	—चन संनशे ८।५५।५	(कृशः काण्वः)
(तिरश्चिरांगिरसः)	आ त्वा गिरो ८।९५।१	—विश्वने कम् १०।८८।१८	(मूर्धन्वानाङ्गिरसः)
(मेध्यः काण्वः)	एक एवाग्नि० ८।५८।२	—सर्वम् ८।५८।२	(मेध्यः काण्वः)
,, ,,	यमुत्विजो ८।५८।१	——संवित ८।५८।१	,, ,,
(मूर्धन्वानाङ्गिरसः)	यावन्मात्रमुषसो १०।८८।१९	—सुसहासति १०।१९१।४	(संवनन आङ्गिरसः)
	संज्ञानमुशना०	——चतुष्पदे [१५ ऋचः (परिशिष्टं ३६)]	

॥ इति ऋग्वेदीया बाष्कलसंहिता ॥

(३७) परिशिष्टम् ।

[७ निविदुपनिषदौ ब्रह्मवादिन्यौ । अश्विनौ, ७ इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप्, ६ द्विपदा ।]

प्रधारयन्तु मधुनो घृतस्य यदविन्दथुः सुरीं उस्रियायाः ।
मित्रावरुणौ भुवनस्य कारू तावश्विना जुषतां सर्मीके १
आवां रथं शतयावानमाशुं प्रातर्यावाणं सुषदं हिरण्ययम् ।
आतिष्ठद्यत्र दुहिता विवस्वतः तं मामवाश्वमवसे करामहे २
आवामश्वासो रथिरा विपश्चितो वाग्धुषजः सुयुजो घृतश्चुतः ।
येभिर्याथोपं सूर्यां वरेयं तेभिर्नो दस्रावतं सम्त्सु ३
यद्वा रेतो अश्विना पोषयित्नु यद्वासभो वध्रिमत्यै सुदानू ।
यस्माज्जज्ञे वेवकामः सुदक्षस् स्तदस्यै दत्तं भिषजावभिष्यु ४
यन्नासत्या भेषजं चित्रभानु येनावथुस्तोककामां च घोषाम्
तदस्यै दत्तं त्रिषु पुंसुवध्यै येनाविन्वत्तनयं सा सुहस्त्यम् ५
वर्षङ् वां दस्रावस्मिन् सुतो नासत्या होता कृणोतु वेधाः ६
इन्द्रावरुणा सौमनसमद्दसं रायस्पोषं यजमानेषु धत्तम् ।
प्रजां पुष्टिं भूतिमस्मासु धत्तं दीर्घायुत्वाय प्र तिरतं न आयुः ७

ऋग्वेद-संहिता।

प्रथमं मण्डलम्।

॥ प्रथमोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ वर्गाः १-३७] [प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सूक्तानि १-३]

(१)

९ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

॥ ३ॐ ॥ अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् । होतारं रत्नधातमम् १
अग्निः पूर्वेभिर्ऋषिभिरीड्यो नूतनैरुत । स देवाँ एह वक्षति २
अग्निना रयिमश्नवत् पोषमेव दिवेदिवे । यशसं वीरवत्तमम् ३
अग्ने यं यज्ञमध्वरं विश्वतः परिभूरसि । स इद् देवेषु गच्छति ४
अग्निर्होता कविक्रतुः सत्यश्चित्रश्रवस्तमः । देवो देवेभिरा गमत् ५ [१]

यदङ्ग दाशुषे त्वमग्ने भद्रं करिष्यसि । तवेत् तत् सत्यमङ्गिरः ६
उप त्वाग्ने दिवेदिवे दोषावस्तर्धिया वयम् । नमो भरन्त एमसि ७
राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविम् । वर्धमानं स्वे दमे ८
स नः पितेव सूनवेऽग्ने सूपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ९ [२] (९)

(२)

९ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ वायुः; ४-६ इन्द्र-वायू; ७-९ मित्रा-वरुणौ । गायत्री ।

वायवा याहि दर्शते मे सोमा अरंकृताः । तेषां पाहि श्रुधी हवम् १
वायं उक्थेभिर्जरन्ते त्वामच्छा जरितारः । सुतसोमा अहर्विदः २
वायो तव प्रपृञ्चती धेना जिगाति दाशुषे । उरूची सोमपीतये ३
इन्द्रवायू इमे सुता उप प्रयोभिरा गतम् । इन्दवो वामुशन्ति हि ४
वायविन्द्रश्च चेतथः सुतानां वाजिनीवसू । तावा यातमुप द्रवत् ५ [३]

वायविन्द्रश्च सुन्वत आ यातमुप निष्कृतम् । मक्ष्वित्था धिया नरा ६ (१५)

मित्रं हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादसम् । धियं घृताचीं साधन्ता ७
ऋतेन मित्रावरुणा वृतावृधावृतस्पृशा । क्रतुं बृहन्तमाशाथे ८
कवी नो मित्रावरुणा तुविजाता उरुक्षया । दक्षं दधाते अपसम् ९ [४](१८)

(३)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ अश्विनौ; ४-६ इन्द्रः; ७-९ विश्वे देवाः, १०-१२ सरस्वती । गायत्री ।

अश्विना यज्वरीरिषो द्रवत्पाणी शुभस्पती । पुरुभुजा चनस्यतम् १
अश्विना पुरुदंससा नरा शवीरया धिया । धिष्ण्या वनतं गिरः २
दस्रा युवाकवः सुता नासत्या वृक्तबर्हिषः । आ यातं रुद्रवर्तनी ३
इन्द्रा याहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः । अण्वीभिस्तना पूतासः ४
इन्द्रा याहि धियेषितो विप्रजूतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वाघतः ५
इन्द्रा याह्रि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्व नश्चनः ६ [५]

ओमासश्चर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गत । दाश्वांसो दाशुषः सुतम् ७
विश्वे देवासो अप्तुरः सुतमा गन्त तूर्णयः । उस्रा इव स्वसराणि ८
विश्वे देवासो अस्रिध एहिमायासो अद्रुहः । मेधं जुषन्त वह्नयः ९
पावका नः सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । यज्ञं वष्टु धियावसुः १०
चोदयित्री सूनृतानां चेतन्ती सुमतीनाम् । यज्ञं दधे सरस्वती ११
महो अर्णः सरस्वती प्र चेतयति केतुना । धियो विश्वा वि राजति १२ [६](३०)

(४) [द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ४-७]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

सुरूपकृत्नुमूतये सुदुघामिव गोदुहे । जुहूमसि द्यविद्यवि १
उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः पिब । गोदा इद् रेवतो मदः २
अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनाम् । मा नो अति ख्य आ गहि ३
परेहि विग्रमस्तृतमिन्द्रं पृच्छा विपश्चितम् । यस्ते सखिभ्य आ वरम् ४
उत ब्रुवन्तु नो निदो निरन्यतश्चिदारत । दधाना इन्द्र इद् दुवः ५ [७]

उत नः सुभगाँ अरिर्वोचेयुर्दस्म कृष्टयः । स्यामेदिन्द्रस्य शर्मणि ६
एमाशुमाशवे भर यज्ञश्रियं नृमादनम् । पतयन् मन्दयत्सखम् ७
अस्य पीत्वा शतक्रतो घनो वृत्राणामभवः । प्रावो वाजेषु वाजिनम् ८ (३८)

तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो । धनानामिन्द्र सातये ९
यो रायोऽवनिर्महान्त् सुपारः सुन्वतः सखा । तस्मा इन्द्राय गायत १० [८] (४०)

(५)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वेता नि षीदतेन्द्रमभि प्र गायत । सखायः स्तोमवाहसः १
पुरुतमं पुरुणामीशानं वार्याणाम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते २
स घा नो योग आ भुवत् स राये स पुरंध्याम् । गमद्वाजेभिरा स नः ३
यस्य संस्थे न वृण्वते हरी समत्सु शत्रवः । तस्मा इन्द्राय गायत ४
सुतपात्रे सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये । सोमासो दध्याशिरः ५ [९]

त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः । इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुक्रतो ६
आ त्वा विशन्त्वाशवः सोमास इन्द्र गिर्वणः । शं ते सन्तु प्रचेतसे ७
त्वां स्तोमा अवीवृधन् त्वामुक्था शतक्रतो । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ८
अक्षितोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सहस्रिणम् । यस्मिन् विश्वानि पौंस्या ९
मा नो मर्ता अभि द्रुहन् तनूनामिन्द्र गिर्वणः । ईशानो यवया वधम् १० [१०] (५०)

(६)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ इन्द्रः, ४, ६, ८, ९ मरुतः,
५, ७ मरुत इन्द्रश्च, १० इन्द्रः । गायत्री ।

युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि १
युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा २
केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ३
आदह स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमेरिरे । दधाना नाम यज्ञियम् ४
वीळु चिदारुजत्नुभिर्गुहा चिदिन्द्र वह्निभिः । अविन्द उस्रिया अनु ५ [११]

वेवयन्तो यथा मतिमच्छा विदद्वसुं गिरः । महामनूषत श्रुतम् ६
इन्द्रेण सं हि दृक्षसे संजग्मानो अबिभ्युषा । मन्दू समानवर्चसा ७
अनवद्यैरभिद्युभिर्मखः सहस्वदर्चति । गणैरिन्द्रस्य काम्यैः ८
अतः परिज्मन्ना गहि दिवो वा रोचनादधि । सर्मस्मिन्नृञ्जते गिरः ९
इतो वा सातिमीमहे दिवो वा पार्थिवादधि । इन्द्रं महो वा रजसः १० [१२] (६०)

*

(७)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रमिद्गाथिनो बृह—दिन्द्रमर्केभिरर्किणः । इन्द्रं वाणीरनूषत १
इन्द्र इद्धर्योः सचा संमिश्ल आ वचोयुजा । इन्द्रो वज्री हिरण्ययः २
इन्द्रो दीर्घाय चक्षसे आ सूर्यं रोहयद् दिवि । वि गोभिरद्रिमैरयत् ३
इन्द्र वाजेषु नोऽव सहस्रप्रधनेषु च । उग्र उग्राभिरूतिभिः ४
इन्द्रं वयं महाधन इन्द्रमर्भे हवामहे । युजं वृत्रेषु वज्रिणम् ५ [१३]

स नो वृषन्नमुं चरुं सत्रादावन्नपा वृधि । अस्मभ्यमप्रतिष्कुतः ६
तुञ्जेतुञ्जे य उत्तरे स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः । न विन्धे अस्य सुष्टुतिम् ७
वृषा यूथेव वंसगः कृष्टीरियर्त्योजसा । ईशानो अप्रतिष्कुतः ८
य एकश्चर्षणीनां वसूनामिरज्यति । इन्द्रः पञ्च क्षितीनाम् ९
इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः १०[१४](७०)

(८) [तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ८-११]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

एन्द्र सानसिं रयिं सजित्वानं सदासहम् । वर्षिष्ठमूतये भर १
नि येनं मुष्टिहत्यया नि वृत्रा रुणधामहै । त्वोतासो न्यर्वता २
इन्द्र त्वोतास आ वयं वज्रं घना ददीमहि । जयेम सं युधि स्पृधः ३
वयं शूरेभिरस्तृभि रिन्द्र त्वया युजा वयम् । सासह्याम पृतन्यतः ४
महाँ इन्द्रः परश्च नु महित्वमस्तु वज्रिणे । द्यौर्न प्रथिना शवः ५ [१५]

समोहे वा य आशत नरस्तोकस्य सनितौ । विप्रासो वा धियायवः ६
यः कुक्षिः सोमपातमः समुद्र इव पिन्वते । उर्वीरापो न काकुदः ७
एवा ह्यस्य सूनृता विरप्शी गोमती मही । पक्वा शाखा न दाशुषे ८
एवा हि ते विभूतय ऊतय इन्द्र मावते । सद्यश्चित् सन्ति दाशुषे ९
एवा ह्यस्य काम्या स्तोम उक्थं च शंस्या । इन्द्राय सोमपीतये १०[१६](८०)

(९)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः । महाँ अभिष्टिरोजसा १
एमेनं सृजता सुते मन्दिमिन्द्राय मन्दिने । चाकिं विश्वानि चक्रये २ (८२)

मत्स्वा सुशिप्र मन्दिभिः स्तोमेभिर्विश्वचर्षणे । सचैषु सवनेष्वा ३
अस्मृग्रमिन्द्र ते गिरः प्रति त्वामुदहासत । अजोषा वृषभं पतिम् ४
सं चोदय चित्रमर्वाग् राध इन्द्र वरेण्यम् । असदित् ते विभु प्रभु ५ [१७]

अस्मान्त्सु तत्र चोदयेन्द्र राये रभस्वतः । तुविद्युम्न यशस्वतः ६
सं गोमदिन्द्र वाजवदस्मे पृथु श्रवो बृहत् । विश्वायुर्धेह्यक्षितम् ७
अस्मे धेहि श्रवो बृहद् द्युम्नं सहस्रसातमम् । इन्द्र ता रथिनीरिषः ८
वसोरिन्द्रं वसुपतिं गीर्भिर्गृणन्त ऋग्मियम् । होम गन्तारमूतये ९
सुते सुते न्योकसे बृहद् बृहत एदरिः । इन्द्राय शूषमर्चति १० [१८](९०)

(१०)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

गायन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वा शतक्रत उद् वंशमिव येमिरे १
यत् सानोः सानुमारुहद् भूर्यस्पष्ट कर्त्वम् । तदिन्द्रो अर्थं चेतति यूथेन वृष्णिरेजति २
युक्ष्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यप्रा । अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपश्रुतिं चर ३
एहि स्तोमाँ अभि स्वरा भि गृणीह्या रुव । ब्रह्म च नो वसो सचेन्द्र यज्ञं च वर्धय ४
उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्धनं पुरुनिष्षिधे । शक्रो यथा सुतेषु णो रारणत् सख्येषु च ५
तमित् संखित्व ईमहे तं राये तं सुवीर्ये । स शक्र उत नः शकदिन्द्रो वसु दयमानः ६ [१९]

सुविवृतं सुनिरजमिन्द्र त्वादातमिद्यशः । गवामप व्रजं वृधि कृणुष्व राधो अद्रिवः ७
नहि त्वा रोदसी उभे ऋघायमाणमिन्वतः । जेषः स्वर्वतीरपः सं गा अस्मभ्यं धूनुहि ८
आश्रुत्कर्ण श्रुधी हवं नू चिद्दधिष्व मे गिरः । इन्द्र स्तोममिमं मम कृष्वा युजश्चिदन्तरम् ९
विद्मा हि त्वा वृषन्तमं वाजेषु हवनश्रुतम् । वृषन्तमस्य हूमह ऊतिं सहस्रसातमाम् १०
आ तू न इन्द्र कौशिक मन्दसानः सुतं पिब । नव्यमायुः प्र सू तिर कृधी सहस्रसामृषिम् ११
परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः । वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः १२ [२०]
(१०२)

(११)

८ जेता माधुच्छन्दसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन् समुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमं रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिम् १
सख्ये त इन्द्र वाजिनो मा भेम शवसस्पते । त्वामभि प्र णोनुमो जेतारमपराजितम् २
पूर्वीरिन्द्रस्य रातयो न वि दस्यन्त्यूतयः । यदी वाजस्य गोमतः स्तोतृभ्यो मंहते मघम् ३
(१०५)

पुरां भिन्दुर्युवा कविरमितौजा अजायत । इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धर्ता वज्री पुरुष्टुतः ४
त्वं वलस्य गोमतो ऽपावरद्रिवो बिलम् । त्वां देवा अबिभ्युषस् तुज्यमानास आविषुः ५
तवाहं शूर रातिभिः प्रत्यायं सिन्धुमावदन् । उपातिष्ठन्त गिर्वणो विदुष्टे तस्य कारवः ६
मायाभिरिन्द्र मायिनं त्वं शुष्णमवातिरः । विदुष्टे तस्य मेधिरास् तेषां श्रवांस्युत्तिर ७
इन्द्रमीशानमोजसाभि स्तोमा अनूषत । सहस्रं यस्य रातय उत वा सन्ति भूयसीः ८[२१]
(११०)

(१२) [चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० १२-१७]

१२ मेधातिथिः काण्वः । अग्निः, ६ प्रथमपादस्य [निर्मथ्याहवनीयौ] अग्नी । गायत्री ।

अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् । अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम् १
अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विश्पतिम् । हव्यवाहं पुरुप्रियम् २
अग्ने देवाँ इहा वह जज्ञानो वृक्तबर्हिषे । असि होता न ईड्यः ३
ताँ उशतो वि बोधय यदग्ने यासि दूत्यम् । देवैरा सत्सि बर्हिषि ४
घृताहवन दीदिवः प्रति ष्म रिषतो दह । अग्ने त्वं रक्षस्विनः ५
अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा । हव्यवाड् जुह्वास्यः ६ [२२]

कविमग्निमुप स्तुहि सत्यधर्माणमध्वरे । देवममीवचातनम् ७
यस्त्वामग्ने हविष्पतिर्दूतं देव सपर्यति । तस्य स्म प्राविता भव ८
यो अग्निं देववीतये हविष्माँ आविवासति । तस्मै पावक मृळय ९
स नः पावक दीदिवो ऽग्ने देवाँ इहा वह । उप यज्ञं हविश्च नः १०
स नः स्तवान आ भर गायत्रेण नवीयसा । रयिं वीरवतीमिषम् ११
अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिर्देवहूतिभिः । इमं स्तोमं जुषस्व नः १२ [२३](१२२)

(१३)

१२ मेधातिथिः काण्वः । (आप्रीसूक्तं, अग्निरूपा देवताः=) १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः, ४ इळः, ५ बर्हिः, ६ देवीर्द्वारः, ७ उषासानक्ता, ८ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ९ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः । गायत्री ।

सुसमिद्धो न आ वह देवाँ अग्ने हविष्मते । होतः पावक यक्षि च १
मधुमन्तं तनूनपाद् यज्ञं देवेषु नः कवे । अद्या कृणुहि वीतये २
नराशंसमिह प्रियमस्मिन् यज्ञ उप ह्वये । मधुजिह्वं हविष्कृतम् ३
अग्ने सुखतमे रथे देवाँ ईळित आ वह । असि होता मनुर्हितः ४
स्तृणीत बर्हिरानुषग् घृतपृष्ठं मनीषिणः । यत्रामृतस्य चक्षणम् ५ (१२७)

वि श्रयन्तामृतावृधो द्वारो देवीरसश्चतः । अद्या नूनं च यष्टवे ६ [२४]

नक्तोषासा सुपेशसास्मिन् यज्ञ उप ह्वये । इदं नो बर्हिरासदे ७
ता सुजिह्वा उप ह्वये होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमम् ८
इळा सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोभुवः । बर्हिः सीदन्त्वस्रिधः ९
इह त्वष्टारमग्रियं विश्वरूपमुप ह्वये । अस्माकमस्तु केवलः १०
अव सृजा वनस्पते देव देवेभ्यो हविः । प्र दातुरस्तु चेतनम् ११
स्वाहा यज्ञं कृणोतनेन्द्राय यज्वनो गृहे । तत्र देवाँ उप ह्वये १२ [२५] (१३४)

(१४)

१२ मेधातिथिः काण्वः । विश्वे देवाः (विश्वैर्देवैः सहितोऽग्निः), ३ इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्राग्निपूषभगादित्यमरुद्गणाः, १० विश्वेदेवाग्नीन्द्रवायुमित्रधामानि, ११ अग्निः । गायत्री ।

एभिरग्ने दुवो गिरो विश्वेभिः सोमपीतये । देवेभिर्याहि यक्षि च १
आ त्वा कण्वा अहूषत गृणन्ति विप्र ते धियः । देवेभिरग्न आ गहि २
इन्द्रवायू बृहस्पतिं मित्राग्निं पूषणं भगम् । आदित्यान् मारुतं गणम् ३
प्र वो भ्रियन्त इन्दवो मत्सरा मादयिष्णवः । द्रप्सा मध्वश्चमूषदः ४
ईळते त्वामवस्यवः कण्वासो वृक्तबर्हिषः । हविष्मन्तो अरंकृतः ५
घृतपृष्ठा मनोयुजो ये त्वा वहन्ति वह्नयः । आ देवान्त्सोमपीतये ६ [२६]

तान् यजत्राँ ऋतावृधोऽग्ने पत्नीवतस्कृधि । मध्वः सुजिह्व पायय ७
ये यजत्रा य ईड्यास् ते ते पिबन्तु जिह्वया । मधोरग्ने वषट्कृति ८
आकीं सूर्यस्य रोचनाद् विश्वान्देवाँ उषर्बुधः । विप्रो होतेह वक्षति ९
विश्वेभिः सोम्यं मध्वग्न इन्द्रेण वायुना । पिबा मित्रस्य धामभिः १०
त्वं होता मनुर्हितोऽग्ने यज्ञेषु सीदसि । सेमं नो अध्वरं यज ११
युक्ष्वा ह्यरुषी रथे हरितो देव रोहितः । ताभिर्देवाँ इहा वह १२[२७](१४६)

(१५)

१२ मेधातिथिः काण्वः । [प्रतिदैवतं ऋतुसहितम् =] १ इन्द्रः, २ मरुतः, ३ त्वष्टा, ४ अग्निः, ५ इन्द्रः, ६ मित्रावरुणौ, ७-१० द्रविणोदाः, ११ अश्विनौ, १२ अग्निः । गायत्री ।

इन्द्र सोमं पिब ऋतुना ऽऽ त्वा विशन्त्विन्दवः । मत्सरासस्तदोकसः १
मरुतः पिबत ऋतुना पोत्राद् यज्ञं पुनीतन । यूयं हि ष्ठा सुदानवः २
अभि यज्ञं गृणीहि नो ग्नावो नेष्टः पिब ऋतुना । त्वं हि रत्नधा असि ३
अग्ने देवाँ इहा वह सादया योनिषु त्रिषु । परि भूष पिब ऋतुना ४ (१५०)

ब्राह्मणादिन्द्र राधसः पिबा सोममनूनम् । तवेद्धि सख्यमस्तृतम् ५
युवं दक्षं धृतव्रत मित्रावरुण दूळभम् । ऋतुना यज्ञमाशाथे ६ [२८]

त्रविणोदा द्रविणसो ग्रावहस्तासो अध्वरे । यज्ञेषु देवमीळते ७
त्रविणोदा ददातु नो वसूनि यानि शृण्विरे । देवेषु ता वनामहे ८
त्रविणोदाः पिपीषति जुहोत प्र च तिष्ठत । नेष्ट्राद्हतुभिरिष्यत ९
यत् त्वा तुरीयमृतुभि द्रविणोदो यजामहे । अध स्मा नो ददिर्भव १०
अश्विना पिबतं मधु दीद्यग्नी शुचिव्रता । ऋतुना यज्ञवाहसा ११
गार्हपत्येन सन्त्य ऋतुना यज्ञनीरसि । देवान् देवयते यज १२ [२९](१५८)

(१६)

९ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वा वहन्तु हरयो वृषणं सोमपीतये । इन्द्र त्वा सूरचक्षसः १
इमा धाना घृतस्नुवो हरी इहोप वक्षतः । इन्द्रं सुखतमे रथे २
इन्द्रं प्रातर्हवामह इन्द्रं प्रयत्यध्वरे । इन्द्रं सोमस्य पीतये ३
उप नः सुतमा गहि हरिभिरिन्द्र केशिभिः । सुते हि त्वा हवामहे ४
सेमं नः स्तोममा गह्युपेदं सवनं सुतम् । गौरो न तृषितः पिब ५ [३०]

इमे सोमास इन्दवः सुतासो अधि बर्हिषि । ताँ इन्द्र सहसे पिब ६
अयं ते स्तोमो अग्रियो हृदिस्पृगस्तु शंतमः । अथा सोमं सुतं पिब ७
विश्वमित्सवनं सुत मिन्द्रो मदाय गच्छति । वृत्रहा सोमपीतये ८
सेमं नः काममा पृण गोभिरश्वैः शतक्रतो । स्तवाम त्वा स्वाध्यः ९ [३१](१६७)

(१७)

९ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रावरुणौ। गायत्री, ४-५ पादनिचृत् (५ ह्रसीयसी वा) गायत्री।

इन्द्रावरुणयोरहं सम्राजोरव आ वृणे । ता नो मृळात ईदृशे १
गन्तारा हि स्थोऽवसे हवं विप्रस्य मावतः । धर्तारा चर्षणीनाम् २
अनुकामं तर्पयेथा मिन्द्रावरुण राय आ । ता वां नेदिष्ठमीमहे ३
युवाकु हि शचीनां युवाकु सुमतीनाम् । भूयाम वाजदाव्नाम् ४
इन्द्रः सहस्रदाव्नां वरुणः शंस्यानाम् । क्रतुर्भवत्युक्थ्यः ५ [३२]

तयोरिदवसा वयं सनेम नि च धीमहि । स्यादुत प्ररेचनम् ६ (१७३)

इन्द्रावरुण वामहं हुवे चित्राय राधसे । अस्मान्सु जिग्युषस्कृतम् ७
इन्द्रावरुण नू नु वां सिषासन्तीषु धीष्वा । अस्मभ्यं शर्म यच्छतम् ८
प्र वामश्नोतु सुष्टुति—रिन्द्रावरुण यां हुवे । यामूधार्थे सधस्तुतिम् ९ [३३] (१७६)

(१८) [पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० १८-२३]

९ मेधातिथिः काण्वः । १-३ ब्रह्मणस्पतिः, ४ इन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः सोमश्च, ५ ब्रह्मणस्पतिः सोम इंद्रो दक्षिणा च, ६-८ सदसस्पतिः, ९ सदसस्पतिर्नराशंसो वा । गायत्री ।

सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कक्षीवन्तं य औशिजः १
यो रेवान् यो अमीवहा वसुवित् पुष्टिवर्धनः । स नः सिषक्तु यस्तुरः २
मा नः शंसो अररुषो धूर्तिः प्रणङ् मर्त्यस्य । रक्षा णो ब्रह्मणस्पते ३
स घा वीरो न रिष्यति यमिन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः । सोमो हिनोति मर्त्यम् ४
त्वं तं ब्रह्मणस्पते सोम इन्द्रश्च मर्त्यम् । दक्षिणा पात्वंहसः ५ [३४]

सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनिं मेधामयासिषम् ६
यस्मादृते न सिध्यति यज्ञो विपश्चितश्चन । स धीनां योगमिन्वति ७
आदृध्नोति हविष्कृतिं प्राञ्चं कृणोत्यध्वरम् । होत्रा देवेषु गच्छति ८
नराशंसं सुधृष्टम—मपश्यं सप्रथस्तमम् । दिवो न सद्ममखसम् ९ [३५] (१८५)

(१९)

९ मेधातिथिः काण्वः । अग्निर्मरुतश्च । गायत्री ।

प्रति त्यं चारुमध्वरं गोपीथाय प्र हूयसे । मरुद्भिरग्न आ गहि १
नहि देवो न मर्त्यो महस्तव क्रतुं परः । मरुद्भिरग्न आ गहि २
ये महो रजसो विदु—र्विश्वे देवासो अद्रुहः । मरुद्भिरग्न आ गहि ३
य उग्रा अर्कमानृचु—रनाधृष्टास ओजसा । मरुद्भिरग्न आ गहि ४
ये शुभ्रा घोरवर्पसः सुक्षत्रासो रिशादसः । मरुद्भिरग्न आ गहि ५ [३६]

ये नाकस्याधि रोचने दिवि देवास आसते । मरुद्भिरग्न आ गहि ६
य ईङ्खयन्ति पर्वतान् तिरः समुद्रमर्णवम् । मरुद्भिरग्न आ गहि ७
आ ये तन्वन्ति रश्मिभिस् तिरः समुद्रमोजसा । मरुद्भिरग्न आ गहि ८
आभि त्वा पूर्वपीतये सृजामि सोम्यं मधु । मरुद्भिरग्न आ गहि ९ [३७] (१९४)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३८] (२०)

८ मेधातिथिः काण्वः। ऋभवः। गायत्री।

अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रेभिरासया। अकारि रत्नधातमः १
य इन्द्राय वचोयुजा ततक्षुर्मनसा हरी। शमीभिर्यज्ञमाशत २
तक्षन् नासत्याभ्यां परिज्मानं सुखं रथम्। तक्षन् धेनुं सबर्दुघाम् ३
युवाना पितरा पुनः सत्यमन्त्रा ऋजूयवः। ऋभवो विष्ट्यक्रत ४
सं वो मदासो अग्मतेन्द्रेण च मरुत्वता। आदित्येभिश्च राजभिः ५ [१]

उत त्यं चमसं नवं त्वष्टुर्देवस्य निष्कृतम्। अकर्त चतुरः पुनः ६
ते नो रत्नानि धत्तन त्रिरा साप्तानि सुन्वते। एकमेकं सुशस्तिभिः ७
अधारयन्त वह्नयोऽभजन्त सुकृत्यया। भागं देवेषु यज्ञियम् ८ [२] (२०२)

(२१)

६ मेधातिथिः काण्वः। इन्द्राग्नी। गायत्री।

इहेन्द्राग्नी उप ह्वये तयोरित् स्तोममुश्मसि। ता सोमं सोमपातमा १
ता यज्ञेषु प्र शंसतेन्द्राग्नी शुम्भता नरः। ता गायत्रेषु गायत २
ता मित्रस्य प्रशस्तय इन्द्राग्नी ता हवामहे। सोमपा सोमपीतये ३
उग्रा सन्ता हवामहे उपेदं सवनं सुतम्। इन्द्राग्नी एह गच्छताम् ४
ता महान्ता सदस्पती इन्द्राग्नी रक्ष उब्जतम्। अप्रजाः सन्त्वत्रिणः ५
तेन सत्येन जागृतमधि प्रचेतुने पदे। इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम् ६ [३] (२०८)

(२२)

२१ मेधातिथिः काण्वः। १-४ अश्विनौ; ५-८ सविता; ९-१० अग्निः ११ देव्यः; १२ इन्द्राणी-वरुणान्यग्नाय्यः; १३-१४ द्यावापृथिव्यौ; १५ पृथिवी; १६ विष्णुर्देवा वा; १७-२१ विष्णुः। गायत्री।

प्रातर्युजा वि बोधयाश्विनावेह गच्छताम्। अस्य सोमस्य पीतये १
या सुरथा रथीतमोभा देवा दिविस्पृशा। अश्विना ता हवामहे २
या वां कशा मधुमत्यश्विना सूनृतावती। तया यज्ञं मिमिक्षतम् ३
नहि वामस्ति दूरके यत्रा रथेन गच्छथः। अश्विना सोमिनो गृहम् ४
हिरण्यपाणिमूतये सवितारमुप ह्वये। स चेत्ता देवता पदम् ५ [४]

अपां नपातमवसे सवितारमुप स्तुहि। तस्य व्रतान्युश्मसि ६ (२१४)

विभक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य राधसः । सवितारं नृचक्षसम् ७
सखाय आ नि षीदत सविता स्तोम्यो नु नः । दाता राधांसि शुम्भति ८
अग्ने पत्नीरिहा वह देवानामुशतीरुप । त्वष्टारं सोमपीतये ९
आ ग्ना अग्न इहावसे होत्रां यविष्ठ भारतीम् । वरूत्रीं धिषणां वह १० [५]

अभि नो देवीरवसा महः शर्मणा नृपत्नीः । अच्छिन्नपत्राः सचन्ताम् ११
इहेन्द्राणीमुप ह्वये वरुणानीं स्वस्तये । अग्नायीं सोमपीतये १२
मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपृतां नो भरीमभिः १३
तयोरिद् घृतवत् पयो विप्रा रिहन्ति धीतिभिः । गन्धर्वस्य ध्रुवे पदे १४
स्योना पृथिवि भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छा नः शर्म सप्रथः १५ [६]

अतो देवा अवन्तु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्याः सप्त धामभिः १६
इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् । समूळ्हमस्य पांसुरे १७
त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । अतो धर्माणि धारयन् १८
विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा १९
तद् विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव चक्षुराततम् २०
तद् विप्रासो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते । विष्णोर्यत् परमं पदम् २१ [७] (२२९)

(२३)

२४ मेधातिथिः काण्वः । १ वायुः; २-३ इन्द्रवायू; ४-६ मित्रावरुणौ; ७-९, इन्द्रो मरुत्वान्; १०-१२ विश्वे देवाः; १३-१५ पूषा; १६-२२, २३ (पूर्वार्धस्य) आपः; २३ (उत्तरार्धस्य), २४ अग्निः । १-१८ गायत्री, १९ पुरउष्णिक्, २१ प्रतिष्ठा; २०, २२-२४ अनुष्टुप् ।

तीव्राः सोमास आ गह्याशीर्वन्तः सुता इमे । वायो तान् प्रस्थितान् पिब १
उभा देवा दिविस्पृशेन्द्रवायू हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये २
इन्द्रवायू मनोजुवा विप्रा हवन्त ऊतये । सहस्राक्षा धियस्पती ३
मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये । जज्ञाना पूतदक्षसा ४
ऋतेन यावृतावृधावृतस्य ज्योतिषस्पती । ता मित्रावरुणा हुवे ५ [८]

वरुणः प्राविता भुवन् मित्रो विश्वाभिरूतिभिः । करतां नः सुराधसः ६
मरुत्वन्तं हवामह इन्द्रमा सोमपीतये । सजूर्गणेन तृम्पतु ७
इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूषरातयः । विश्वे मम श्रुता हवम् ८
हत वृत्रं सुदानव इन्द्रेण सहसा युजा । मा नो दुःशंस ईशत ९
विश्वान् देवान् हवामहे मरुतः सोमपीतये । उग्रा हि पृश्निमातरः १० [९] (२३९)

जर्यतामिव तन्यतु मरुतामेति धृष्णुया । यच्छुभं याथना नरः ११
हस्काराद् विद्युतस्पर्यतो जाता अवन्तु नः । मरुतो मृळयन्तु नः १२
आ पूषञ्चित्रबर्हिष माघृणे धरुणं दिवः । आजा नष्टं यथा पशुम् १३
पूषा राजानमाघृणिरपगूळ्हं गुहा हितम् । अविन्दच्चित्रबर्हिषम् १४
उतो स मह्यमिन्दुभिः षड् युक्ताँ अनुसेषिधत् । गोभिर्यवं न चर्कृषत् १५[१०]

अम्बयो यन्त्यध्वभिर्जामयो अध्वरीयताम् । पृञ्चतीर्मधुना पयः १६
अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्त्वध्वरम् १७
अपो देवीरुप ह्वये यत्र गावः पिबन्ति नः । सिन्धुभ्यः कर्त्वं हविः १८
अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तये । देवा भवत वाजिनः १९
अप्सु मे सोमो अब्रवीदन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशंभुवमापश्च विश्वभेषजीः २० [११]

आपः पृणीत भेषजं वरूथं तन्वे३ मम । ज्योक् च सूर्यं दृशे २१
इदमापः प्र वहत यत् किं च दुरितं मयि । यद् वाहमभिदुद्रोह यद् वा शेप उतानृतम् २२
आपो अद्यान्वचारिषं रसेन समगस्महि । पयस्वानग्न आ गहि तं मा सं सृज वर्चसा २३
सं माग्ने वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा । विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात् सह ऋषिभिः २४[१२]

(२४) [षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० २४-३०]

१'५ आजीगर्तिः शुनःशेपः स ऋतिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १ कः (प्रजापतिः); २ अग्निः, ३-५ सविता, ५ भगो वा, ६-१५ वरुणः । १,२,६-१५ त्रिष्टुप्, ३-५ गायत्री ।

कस्य नूनं कतमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
को नो मह्या अदितये पुनर्दात् पितरं च दृशेयं मातरं च १
अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
स नो मह्या अदितये पुनर्दात् पितरं च दृशेयं मातरं च २
अभि त्वा देव सवितरीशानं वार्याणाम् । सदावन् भागमीमहे ३
यश्चिद्धि त इत्था भगः शशमानः पुरा निदः । अद्वेषो हस्तयोर्दधे ४
भगभक्तस्य ते वयमुदशेम तवावसा । मूर्धानं राय आरभे ५[१३]

नहि ते क्षत्रं न सहो न मन्युं वयश्चनामी पतयन्त आपुः ।
नेमा आपो अनिमिषं चरन्तीर्न ये वातस्य प्रमिनन्त्यभ्वम् ६
अबुध्ने राजा वरुणो वनस्योर्ध्वं स्तूपं ददते पूतदक्षः ।
नीचीनाः स्थुरुपरि बुध्न एषामस्मे अन्तर्निहिताः केतवः स्युः ७ (२६०)

उरुं हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ ।
अपदे पादा प्रतिधातवेऽकरुतापवक्ता हृदयाविधश्चित् ८
शतं ते राजन् भिषजः सहस्रमुर्वी गभीरा सुमतिष्टे अस्तु ।
बाधस्व दूरे निर्ऋतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्र मुमुग्ध्यस्मत् ९
अमी य ऋक्षा निहितास उच्चा नक्तं ददृश्रे कुह चिद् दिवेयुः ।
अदब्धानि वरुणस्य व्रतानि विचाकशच्चन्द्रमा नक्तमेति १० [१४]

तत् त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस् तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।
अहेळमानो वरुणेह बोध्युरुशंस मा न आयुः प्र मोषीः ११
तदिन्नक्तं तद् दिवा मह्यमाहुस् तदयं केतो हृद आ वि चष्टे ।
शुनःशेपो यमह्वद् गृभीतः सो अस्मान् राजा वरुणो मुमोक्तु १२
शुनःशेपो ह्यह्वद् गृभीतस् त्रिष्वादित्यं द्रुपदेषु बद्धः ।
अवैनं राजा वरुणः ससृज्याद् विद्वाँ अदब्धो वि मुमोक्तु पाशान् १३
अव ते हेळो वरुण नमोभिरव यज्ञेभिरीमहे हविर्भिः ।
क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेता राजन्नेनांसि शिश्रथः कृतानि १४
उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमं श्रथाय ।
अथा वयमादित्य व्रते तवानागसो अदितये स्याम १५ [१५] (२६८)

(२५)

२१ आजीगर्तिः शुनःशेपः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । वरुणः । गायत्री ।

यच्चिद्धि ते विशो यथा प्र देव वरुण व्रतम् । मिनीमसि द्यविद्यवि १
मा नो वधाय हत्नवे जिहीळानस्य रीरधः । मा हृणानस्य मन्यवे २
वि मृळीकाय ते मनो रथीरश्वं न संदितम् । गीर्भिर्वरुण सीमहि ३
परा हि मे विमन्यवः पतन्ति वस्यइष्टये । वयो न वसतीरुप ४
कदा क्षत्रश्रियं नरमा वरुणं करामहे । मृळीकायोरुचक्षसम् ५ [१६]

तदित् समानमाशाते वेनन्ता न प्र युच्छतः । धृतव्रताय दाशुषे ६
वेदा यो वीनां पदमन्तरिक्षेण पतताम् । वेद नावः समुद्रियः ७
वेद मासो धृतव्रतो द्वादश प्रजावतः । वेदा य उपजायते ८
वेद वातस्य वर्तनिमुरोर्ऋष्वस्य बृहतः । वेदा ये अध्यासते ९
नि षसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा । साम्राज्याय सुक्रतुः १० [१७] (२७८)

अतो विश्वान्यद्भुता चिकित्वाँ अभि पश्यति । कृतानि या च कर्त्वा ११
स नो विश्वाहा सुक्रतु रादित्यः सुपथा करत् । प्र ण आयूँषि तारिषत् १२
बिभ्रद् द्रापिं हिरण्ययं वरुणो वस्त निर्णिजम् । परि स्पशो नि षेदिरे १३
न यं दिप्सन्ति दिप्सवो न द्रुह्वाणो जनानाम् । न देवमभिमातयः १४
उत यो मानुषेष्वा यशश्चक्रे असाम्या । अस्माकमुदरेष्वा १५ [१८]

परा मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु । इच्छन्तीरुरुचक्षसम् १६
सं नु वोचावहै पुनर्यतो मे मध्वाभृतम् । होतेव क्षदसे प्रियम् १७
दर्शं नु विश्वदर्शतं दर्शं रथमधि क्षमि । एता जुषत मे गिरः १८
इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृळय । त्वामवस्युरा चके १९
त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च ग्मश्च राजसि । स यामनि प्रतिं श्रुधि २०
उदुत्तमं मुमुग्धि नो वि पाशं मध्यमं चृत । अवाधमानि जीवसे २१ [१९] (२८९)

(२६)

१० आजीगर्तिः शुनःशेपः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । अग्निः, । गायत्री ।

वसिष्वा हि मियेध्य वस्त्राण्यूर्जां पते । सेमं नो अध्वरं यज १
नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ठ मन्मभिः । अग्ने दिवित्मता वचः २
आ हि ष्मा सूनवे पिता पिर्यजत्यापये । सखा सख्ये वरेण्यः ३
आ नो बर्ही रिशादसो वरुणो मित्रो अर्यमा । सीदन्तु मनुषो यथा ४
पूर्व्य होतरस्य नो मन्द्रस्व सख्यस्य च । इमा उ षु श्रुधी गिरः ५ [२०]

यच्चिद्धि शश्वता तना देवंदेवं यजामहे । त्वे इद्धूयते हविः ६
प्रियो नो अस्तु विश्पति र्होता मन्द्रो वरेण्यः । प्रियाः स्वग्नयो वयम् ७
स्वग्नयो हि वार्यं देवासो दधिरे च नः । स्वग्नयो मनामहे ८
अथा न उभयेषा ममृत मर्त्यानाम् । मिथः सन्तु प्रशस्तयः ९
विश्वेभिरग्ने अग्निभि रिमं यज्ञमिदं वचः । चनो धाः सहसो यहो १० [२१] (२९९)

(२७)

१३ आजीगर्तिः शुनःशेपः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१२ अग्निः १३ देवाः । १-१२ गायत्री, १३ त्रिष्टुप् ।

अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्दध्या अग्निं नमोभिः । सम्राजन्तमध्वराणाम् १
स घा नः सूनुः शवसा पृथुप्रगामा सुशेवः । मीढ्वाँ अस्माकं बभूयात् २ (३०१)

स नो दूराच्चासाच्च नि मर्त्यादघायोः । पाहि सदमिद् विश्वायुः ३
इममू षु त्वमस्माकं सनिं गायत्रं नव्यांसम् । अग्ने देवेषु प्र वोचः ४
आ नो भज परमेष्वा वाजेषु मध्यमेषु । शिक्षा वस्वो अन्तमस्य ५ [२२]

विभक्तासि चित्रभानो सिन्धोरूर्मा उपाक आ । सद्यो दाशुषे क्षरसि ६
यमग्ने पृत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषः ७
नकिरस्य सहन्त्य पर्येता कयस्य चित् । वाजो अस्ति श्रवाय्यः ८
स वाजं विश्वचर्षणिरवन्द्विरस्तु तरुता । विप्रेभिरस्तु सनिता ९
जराबोध तदिद विविड्ढि विशेविशे यज्ञियाय । स्तोमं रुद्राय दृशीकम् १० [२३]

स नो महाँ अनिमानो धूमकेतुः पुरुश्चन्द्रः । धिये वाजाय हिन्वतु ११
स रेवाँ इव विश्पतिर्दैव्यः केतुः शृणोतु नः । उक्थैरग्निर्बृहद्भानुः १२
नमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आशिनेभ्यः ।
यजाम देवान् यदि शक्नवाम मा ज्यायसः शंसमा वृक्षि देवाः १३ [२४] (३१२)

(२८)

९ आजीगर्तिः शुनःशेपः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-४ इन्द्रः, ५-६ उलूखलं, ७-८ उलूखलमुसले, ९ प्रजापतिर्हरिश्चन्द्रः, (अधिपवण-) चर्म सोमो वा । १-६ अनुष्टुप्, ७-९ गायत्री ।

यत्र ग्रावा पृथुबुध्न ऊर्ध्वो भवति सोतवे । उलूखलसुतानामवेद्विन्द्र जल्गुलः १
यत्र द्वाविव जघनाधिषवण्या कृता । उलूखलसुतानामवेद्विन्द्र जल्गुलः २
यत्र नार्यपच्यवमुपच्यवं च शिक्षते । उलूखलसुतानामवेद्विन्द्र जल्गुलः ३
यत्र मन्थां विबध्नते रश्मीन् यमितवा इव । उलूखलसुतानामवेद्विन्द्र जल्गुलः ४
यच्चिद्धि त्वं गृहेगृह उलूखलक युज्यसे । इह द्युमत्तमं वद जयतामिव दुन्दुभिः ५ [२५]

उत स्म ते वनस्पते वातो वि वात्यग्रमित् । अथो इन्द्राय पातवे सुनु सोममुलूखल ६
आयजी वाजसातमा ता ह्युच्चा विजर्भृतः । हरी इवान्धांसि बप्सता ७
ता नो अद्य वनस्पती ऋष्वावृष्वेभिः सोतृभिः । इन्द्राय मधुमत सुतम् ८
उच्छिष्टं चम्वोर्भर सोमं पवित्र आ सृज । नि धेहि गोरधि त्वचि ९ [२६] (३२१)

(२९)

७ आजीगर्तिः शुनःशेपः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

यच्चिद्धि सत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि ।
आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ १ (३२२)

शिप्रिन् वाजानां पते शचीवस्तव दंसना ।
आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ २
नि ष्वापया मिथूदृशा सस्तामबुध्यमाने ।
आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ३
ससन्तु त्या अरातयो बोधन्तु शूर रातयः ।
आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ४
समिन्द्र गर्दभं मृण नुवन्तं पापयामुया ।
आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ५
पताति कुण्डृणाच्या दूरं वातो वनादधि ।
आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ६
सर्वं परिक्रोशं जहि जम्भया कृकदाश्वम् ।
आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ७ [२७] (३२८)

(३०)

२२ आजीगर्तिः शुनःशेपः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१६ इन्द्रः, १७-१९ अश्विनौ, २०-२२ उषाः । १-१०, १२-१५, १७-२२ गायत्री, ११ पादनिचृद्गायत्री, १६ त्रिष्टुप् ।

आ व इन्द्रं क्रिविं यथा वाजयन्तः शतक्रतुम् । मंहिष्ठं सिञ्च इन्दुभिः १
शतं वा यः शुचीनां सहस्रं वा समाशिराम् । एदुं निम्नं न रीयते २
सं यन्मदाय शुष्मिण एना ह्यस्योदरे । समुद्रो न व्यचो दधे ३
अयमु ते समतसि कपोत इव गर्भधिम् । वचस्तच्चिन्न ओहसे ४
स्तोत्रं राधानां पते गिर्वाहो वीर यस्य ते । विभूतिरस्तु सूनृता ५ [२८]

ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये ऽस्मिन् वाजे शतक्रतो । समन्येषु ब्रवावहै ६
योगेयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे । सखाय इन्द्रमूतये ७
आ घा गमद्यदि श्रवत् सहस्रिणीभिरूतिभिः । वाजेभिरुप नो हवम् ८
अनु प्रत्नस्यौकसो हुवे तुविप्रतिं नरम् । यं ते पूर्वं पिता हुवे ९
तं त्वा वयं विश्ववारा ऽऽ शास्महे पुरुहूत । सखे वसो जरितृभ्यः १० [२९]

अस्माकं शिप्रिणीनां सोमपाः सोमपात्राम् । सखे वज्रिन्त्सखीनाम् ११
तथा तदस्तु सोमपाः सखे वज्रिन् तथा कृणु । यथा त उश्मसीष्टये १२
रेवतीर्नः सधमाद इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः । क्षुमन्तो याभिर्मदेम १३ (३४१)

आ घ त्वावान् त्मनाप्तः स्तोतृभ्यो धृष्णवियानः। ऋणोरक्षं न चक्र्योः १४
आ यद् दुवः शतक्रत्वा कामं जरितॄणाम् । ऋणोरक्षं न शचीभिः १५ [३०]

शश्वदिन्द्रः पोप्रुथद्भिर्जिगाय नानदद्भिः शाश्वसद्भिर्धनानि ।
स नो हिरण्यरथं वंसनावान् त्स नः सनिता सनये स नोऽदात् १६
आश्विनावश्वावत्येषा यातं शवीरया । गोमद् दस्रा हिरण्यवत् १७
समानयोजनो हि वां रथो दस्रावमर्त्यः । समुद्रे अश्विनेयते १८
न्यघ्न्यस्य मूर्धनि चक्रं रथस्य येमथुः । परि द्यामन्यदीयते १९
कस्त उषः कधप्रिये भुजे मर्तो अमर्त्ये । कं नक्षसे विभावरि २०
वयं हि ते अमन्मह्या ऽऽन्तादा पराकात । अश्वे न चित्रे अरुषि २१
त्वं त्येभिरा गहि वाजेभिर्दुहितर्दिवः । अस्मे रयिं नि धारय २२ [३१] (३५०)

(३१) [सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ३१-३५]

१८ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । अग्निः । जगती; ८, १६, १८ त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषिर्देवो देवानामभवः शिवः सखा ।
तव व्रते कवयो विद्मनापसो ऽजायन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः १
त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः कविर्देवानां परि भूषसि व्रतम् ।
विभुर्विश्वस्मै भुवनाय मेधिरो द्विमाता शयुः कतिधा चिदायवे २
त्वमग्ने प्रथमो मातरिश्वन आविर्भव सुक्रतूया विवस्वते ।
अरेजेतां रोदसी होतृवूर्ये ऽसघ्नोर्भारमयजो महो वसो ३
त्वमग्ने मनवे द्यामवाशयः पुरूरवसे सुकृते सुकृत्तरः ।
श्वात्रेण यत् पित्रोर्मुच्यसे पर्या ऽऽ त्वा पूर्वमनयन्नापरं पुनः ४
त्वमग्ने वृषभः पुष्टिवर्धन उद्यतस्रुचे भवसि श्रवाय्यः ।
य आहुतिं परि वेदा वषट्कृतिमेकायुरग्रे विश आविवाससि ५ [३२]

त्वमग्ने वृजिनवर्तनिं नरं सक्मन् पिपर्षि विदथे विचर्षणे ।
यः शूरसाता परितक्म्ये धने दभ्रेभिश्चित् समृता हंसि भूयसः ६
त्वं तमग्ने अमृतत्व उत्तमे मर्तं दधासि श्रवसे दिवेदिवे ।
यस्तातृषाण उभयाय जन्मने मयः कृणोषि प्रय आ च सूरये ७ (३५७)

त्वं नो अग्ने सनये धनानां यशसं कारुं कृणुहि स्तवानः।
ऋध्याम कर्मापसा नवेन देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः ८

त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थ आ देवो देवेष्वनवद्य जागृविः।
तनूकृद् बोधि प्रमतिश्च कारवे त्वं कल्याण वसु विश्वमोपिषे ९

त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं पितासि नस् त्वं वयस्कृत तव जामयो वयम्।
सं त्वा रायः शतिनः सं सहस्रिणः सुवीरं यन्ति व्रतपामदाभ्य १० [३३]

त्वामग्ने प्रथममायुमायवे देवा अकृण्वन् नहुषस्य विश्पतिम्।
इळामकृण्वन् मनुषस्य शासनीं पितुर्यत् पुत्रो ममकस्य जायते ११

त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य।
त्राता तोकस्य तनये गवामस्यनिमेषं रक्षमाणस्तव व्रते १२

त्वमग्ने यज्यवे पायुरन्तरोऽनिषङ्गाय चतुरक्ष इध्यसे।
यो रातहव्यो ऽवृकाय धायसे कीरेश्चिन् मन्त्रं मनसा वनोषि तम् १३

त्वमग्न उरुशंसाय वाघते स्पार्हं यद् रेक्णः परमं वनोषि तत्।
आध्रस्य चित् प्रमतिरुच्यसे पिता प्र पाकं शास्सि प्र दिशो विदुष्टरः १४

त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं नरं वर्मेव स्यूतं परि पासि विश्वतः।
स्वादुक्षद्मा यो वसतौ स्योनकृज् जीवयाजं यजते सोपमा दिवः १५ [३४]

इमामग्ने शरणिं मीमृषो न इममध्वानं यमगाम दूरात्।
आपिः पिता प्रमतिः सोम्यानां भृमिरस्यृषिकृन् मर्त्यानाम् १६

मनुष्वदग्ने अङ्गिरस्वदङ्गिरो ययातिवत् सदने पूर्ववच्छुचे।
अच्छ याह्या वहा दैव्यं जनमा सादय बर्हिषि यक्षि च प्रियम् १७

एतेनाग्ने ब्रह्मणा वावृधस्व शक्ती वा यत् ते चकृमा विदा वा।
उत प्र णेष्यभि वस्यो अस्मान् त्सं नः सृज सुमत्या वाजवत्या १८ [३५] (३६८)

(३२)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्र वोचं यानि चकार प्रथमानि वज्री।
अहन्नहिमन्वपस्ततर्द प्र वक्षणा अभिनत् पर्वतानाम् १ (३६९)

अहन्नहिं पर्वते शिश्रियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वर्यं ततक्ष ।
वाश्रा इव धेनवः स्यन्दमाना अञ्जः समुद्रमव जग्मुरापः ॥ २

वृषायमाणो ऽवृणीत सोमं त्रिकद्रुकेष्वपिबत् सुतस्य ।
आ सायकं मघवादत्त वज्रमहन्नेनं प्रथमजामहीनाम् ॥ ३

यद्विन्द्राहन् प्रथमजामहीनान्मान्मायिनाममिनाः प्रोत मायाः ।
आत् सूर्यं जनयन् द्यामुषासं तादीत्ना शत्रुं न किला विवित्से ॥ ४

अहन् वृत्रं वृत्रतरं व्यंसमिन्द्रो वज्रेण महता वधेन ।
स्कन्धांसीव कुलिशेना विवृक्णाऽहिः शयत उपपृक् पृथिव्याः ॥ ५ [३६]

अयोद्धेव दुर्मद आ हि जुह्वे महावीरं तुविबाधमृजीषम् ।
नातारीदस्य समृतिं वधानां सं रुजानाः पिपिष इन्द्रशत्रुः ॥ ६

अपादहस्तो अपृतन्यादिन्द्रमास्य वज्रमधि सानौ जघान ।
वृष्णो वध्रिः प्रतिमानं बुभूषन् पुरुत्रा वृत्रो अशयद् व्यस्तः ॥ ७

नदं न भिन्नममुया शयानं मनो रुहाणा अति यन्त्यापः ।
याश्चिद् वृत्रो महिना पर्यतिष्ठत् तासामहिः पत्सुतःशीर्बभूव ॥ ८

नीचावया अभवद् वृत्रपुत्रेन्द्रो अस्या अव वधर्जभार ।
उत्तरा सूरधरः पुत्र आसीद् दानुः शये सहवत्सा न धेनुः ॥ ९

अतिष्ठन्तीनामनिवेशनानां काष्ठानां मध्ये निहितं शरीरम् ।
वृत्रस्य निण्यं वि चरन्त्यापो दीर्घं तम आशयदिन्द्रशत्रुः ॥ १० [३७]

दासपत्नीरहिगोपा अतिष्ठन् निरुद्धा आपः पणिनेव गावः ।
अपां बिलमपिहितं यदासीद् वृत्रं जघन्वाँ अप तद् ववार ॥ ११

अश्व्यो वारो अभवस्तदिन्द्र सृके यत् त्वा प्रत्यहन् देव एकः ।
अजयो गा अजयः शूर सोममवासृजः सर्तवे सप्त सिन्धून् ॥ १२

नास्मै विद्युन्न तन्यतुः सिषेध न यां मिहमकिरद् ध्रादुनिं च ।
इन्द्रश्च यद् युयुधाते अहिश्चोतापरीभ्यो मघवा वि जिग्ये ॥ १३

अहेर्यातारं कमपश्य इन्द्र हृदि यत् ते जघ्नुषो भीरगच्छत् ।
नव च यन् नवतिं च स्रवन्तीः श्येनो न भीतो अतरो रजांसि ॥ १४ (३८२)

इन्द्रो यातो ऽवसितस्य राजा शमस्य च शृङ्गिणो वज्रबाहुः।
सेदु राजा क्षयति चर्षणीना—मरान् न नेमिः परि ता बभूव १५[३८](३८३)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३५] (३३)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

एतायामोप गव्यन्त इन्द्रं—मस्माकं सु प्रमतिं वावृधाति।
अनामृणः कुविदादस्य रायो गवां केतं परमावर्जते नः १
उपेदहं धनदामप्रतीतं जुष्टां न श्येनो वसतिं पतामि।
इन्द्रं नमस्यन्नुपमेभिरर्कैर्यः स्तोतृभ्यो हव्यो अस्ति यामन् २
नि सर्वसेन इषुधीरसक्त समर्यो गा अजति यस्य वष्टि।
चोष्कूयमाण इन्द्र भूरि वामं मा पणिर्भूरस्मदधि प्रवृद्ध ३
वधीर्हि दस्युं धनिनं घनेनँ एकश्चरन्नुपशाकेभिरिन्द्र।
धनोरधि विषुणक् ते व्यायन्नयज्वानः सनकाः प्रेतिमीयुः ४
परा चिच्छीर्षा ववृजुस्त इन्द्राऽयज्वानो यज्वभिः स्पर्धमानाः।
प्र यद् दिवो हरिवः स्थातरुग्र निरव्रताँ अधमो रोदस्योः ५ [१]

अयुयुत्सन्ननवद्यस्य सेना मयातयन्त क्षितयो नवग्वाः।
वृषायुधो न वध्रयो निरष्टाः प्रवद्भिरिन्द्राच्चितयन्त आयन् ६
त्वमेतान् रुदतो जक्षतश्चायोधयो रजस इन्द्र पारे।
अवादहो दिव आ दस्युमुच्चा प सुन्वतः स्तुवतः शंसमावः ७
चक्राणासः परीणहं पृथिव्या हिरण्येन मणिना शुम्भमानाः।
न हिन्वानासस्तितिरुस्त इन्द्रं परि स्पशो अदधात् सूर्येण ८
परि यदिन्द्र रोदसी उभे अबुभोजीर्महिना विश्वतः सीम्।
अमन्यमानाँ अभि मन्यमानै—र्निर्ब्रह्मभिरधमो दस्युमिन्द्र ९
न ये दिवः पृथिव्या अन्तमापु—र्न मायाभिर्धनदां पर्यभूवन्।
युजं वज्रं वृषभश्चक्र इन्द्रो निर्ज्योतिषा तमसो गा अदुक्षत् १० [२]

अनु स्वधामक्षरन्नापो अस्या—ऽवर्धत मध्य आ नाव्यानाम्।
सधीचीनेन मनसा तमिन्द्र ओजिष्ठेन हन्मनाहन्नभि द्यून् ११ (३९४)

न्याविध्यदिलीबिशस्य दृळ्हा वि शृङ्गिणमभिनच्छुष्णमिन्द्रः ।
यावत्तरो मघवन् यावदोजो वज्रेण शत्रुमवधीः पृतन्युम् १२

अभि सिध्मो अजिगादस्य शत्रून् वि तिग्मेन वृषभेणा पुरोऽभेत् ।
सं वज्रेणासृजद् वृत्रमिन्द्रः प्र स्वां मतिमतिरच्छाशदानः १३

आवः कुत्समिन्द्र यस्मिञ्चाकन् प्रावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युम् ।
शफच्युतो रेणुरस्तेक्षत द्यामुच्छ्वैत्रेयो नृषाह्याय तस्थौ १४

आवः शमं वृषभं तुग्र्यासु क्षेत्रजेषे मघवञ्छ्वित्र्यं गाम् ।
ज्योक् चिदत्र तस्थिवांसो अक्रञ्छत्रूयतामधरा वेदनाकः १५[३] (३९८)

(३४)

१२ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । अश्विनौ । जगती; ९,१२ त्रिष्टुप् ।

त्रिश्चिन् नो अद्या भवतं नवेदसा विभुर्वां याम उत रातिरश्विना ।
युवोर्हि यन्त्रं हिम्येव वाससोऽभ्यायंसेन्या भवतं मनीषिभिः १

त्रयः पवयो मधुवाहने रथे सोमस्य वेनामनु विश्व इद् विदुः ।
त्रयः स्कम्भासः स्कभितास आरभे त्रिर्नक्तं याथस्त्रिर्वश्विना दिवा २

समाने अहन् त्रिरवद्यगोहना त्रिरद्य यज्ञं मधुना मिमिक्षतम् ।
त्रिर्वाजवतीरिषो अश्विना युवं दोषा अस्मभ्यमुषसश्च पिन्वतम् ३

त्रिर्वर्तिर्यातं त्रिरनुव्रते जने त्रिः सुप्राव्ये त्रेधेव शिक्षतम् ।
त्रिर्नान्द्यं वहतमश्विना युवं त्रिः पृक्षो अस्मे अक्षरेव पिन्वतम् ४

त्रिर्नो रयिं वहतमश्विना युवं त्रिर्देवताता त्रिरुतावतं धियः ।
त्रिः सौभगत्वं त्रिरुत श्रवांसि नस् त्रिष्ठं वां सूरे दुहिता रुहद् रथम् ५

त्रिर्नो अश्विना दिव्यानि भेषजा त्रिः पार्थिवानि त्रिरु दत्तमद्भ्यः ।
ओमानं शंयोर्ममकाय सूनवे त्रिधातु शर्म वहतं शुभस्पती ६[४]

त्रिर्नो अश्विना यजता दिवेदिवे परिं त्रिधातु पृथिवीमशायतम् ।
तिस्रो नासत्या रथ्या परावत आत्मेव वातः स्वसराणि गच्छतम् ७

त्रिरश्विना सिन्धुभिः सप्तमातृभिस् त्रयं आहावास्त्रेधा हविष्कृतम् ।
तिस्रः पृथिवीरुपरि प्रवा दिवो नाकं रक्षेथे द्युभिरक्तुभिर्हितम् ८ (४०६)

क॒ऽ त्री च॒क्रा त्रि॒वृतो॒ रथ॑स्य॒ क॒ऽ त्रयो॑ व॒न्धुरो॒ ये स॒नीळाः॑ ।
क॒दा योगो॑ वा॒जिनो॒ रास॑भस्य॒ येन॑ य॒ज्ञं ना॑सत्योप॒या॒थः ९
आ ना॑सत्या॒ गच्छ॑तं हू॒यते॑ ह॒वि॒र्मध्वः॑ पिबतं मधुपेभि॒रास॑भिः ।
यु॒वोर्हि पूर्वं॑ सवि॒तोष॒सो रथ॑मृ॒ताय॑ चि॒त्रं घृ॒तव॑न्तमिष्यति १०
आ ना॑सत्या त्रिभि॒रेका॑दशै॒रिह॒ दे॒वेभि॑र्यातं मधुपेय॒मश्वि॑ना ।
प्राय॒स्तारि॑ष्टं॒ नी रपां॑सि मृक्षतं॒ सेध॑तं॒ द्वेषो॑ भवतं सचा॒भुवा॑ ११
आ नो॑ अश्विना त्रि॒वृता॒ रथे॑ना॒र्वाञ्चं॑ र॒यिं व॑हतं सु॒वीर॑म् ।
शृ॒ण्वन्ता॑ वामवसे जोहवीमि वृ॒धे च॑ नो भवतं वाज॒सातौ॑ १२ [५] (४१०)

(३५)

११ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । १ (पादानां क्रमेण) अग्निः, मित्रावरुणौ, रात्रिः, सविता च । २-११ सविता । त्रिष्टुप्, १,९ जगती, ।

ह्व॒या॒म्य॒ग्निं प्र॑थ॒मं स्व॒स्तये॒ ह्व॒या॒मि॒ मि॒त्रावरु॑णावि॒हाव॑से ।
ह्व॒या॒मि॒ रात्रीं॑ जग॒तो नि॒वेश॑नीं॒ ह्व॒या॒मि॒ दे॒वं स॑वि॒तार॑मू॒तये॑ १
आ कृ॒ष्णेन॑ रज॒सा व॑र्त॒मानो॒ नि॒वेश॑य॒न्न॒मृतं॑ मर्त्यं॑ च ।
हि॒र॒ण्यये॑न सवि॒ता रथे॑ना॒ऽऽ दे॒वो या॑ति॒ भुव॑नानि॒ पश्य॑न् २
या॑ति॒ दे॒वः प्र॒वता॑ या॒त्यु॒द्वता॑ या॑ति॒ शु॒भ्राभ्यां॑ यज॒तो हरि॑भ्याम् ।
आ दे॒वो या॑ति सवि॒ता प॑रा॒वतो॒ऽप॒ विश्वा॑ दुरि॒ता बा॑धमानः ३
अ॒भी॒वृ॒तं कृ॒शनै॒र्विश्व॑रूपं॒ हि॒र॒ण्यश॑म्यं यज॒तो बृ॒हन्त॑म् ।
आस्था॒द् रथं॑ सवि॒ता चि॒त्रभा॑नुः कृ॒ष्णा रजां॑सि तवि॒षीं द॑धा॒नः ४
वि जना॒ञ्छया॑वाः शि॒तिपा॑दो अख्यन् रथं॑ हिर॒ण्यप्र॑उगं वह॒न्तः ।
शश्व॒द् विशः॑ सवि॒तुर्दैव्य॑स्यो॒पस्थे॑ विश्वा॒ भुव॑नानि तस्थुः ५
ति॒स्रो द्यावः॑ सवि॒तुर्द्वा उ॒पस्था॒ँ एका॑ य॒मस्य॒ भुव॑ने वि॒राषा॑ट् ।
आ॒णिं न रथ्य॑ममृता॒धि तस्थु॒रि॒ह ब्र॑वीतु य उ॒ तच्चि॑केतत् ६ [६]

वि सु॑प॒र्णो अ॒न्तरि॑क्षाण्यख्यद् ग॒भीरवे॑पा असु॒रः सु॒नी॒थः ।
क्वे॑दानीं॒ सूर्यः॑ कश्चि॑केत कत॒मां द्यां र॒श्मिर॒स्या त॑ता॒न ७
अ॒ष्टौ व्य॑ख्यत् ककु॒भः पृ॑थि॒व्यास्त्री धन्व॒ योज॑ना स॒प्त सिन्धू॑न् ।
हि॒र॒ण्या॒क्षः स॑वि॒ता दे॒व आगा॒द् दध॒द्रत्ना॑ दा॒शुषे॒ वार्या॑णि ८ (४१८)

हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणि—रुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।
अपामीवां बाधते वेति सूर्यं—मभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति ९
हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमृळीकः स्ववाँ यात्वर्वाङ् ।
अपसेधन् रक्षसो यातुधाना—नस्थाद् देवः प्रतिदोषं गृणानः १०
ये ते पन्थाः सवितः पूर्व्यासो ऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।
तेभिर्नो अद्य पथिभिः सुगेभी रक्षा च नो अधि च ब्रूहि देव ११ [७] (४२१)

(३६) [अष्टमोऽनुवाकः॥८॥ सू० ३६-४३]

२० कण्वो घौरः । अग्निः, १३-१४ यूपो वा । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः (१३ उपरिष्टाद्बृहती । ऐ०ब्रा० २।२ चरणच्छेदः)

प्र वो यह्वं पुरूणां विशां देवयतीनाम् ।
अग्निं सूक्तेभिर्वचोभिरीमहे यं सीमिदन्य ईळते १
जनासो अग्निं दधिरे सहोवृधं हविष्मन्तो विधेम ते ।
स त्वं नो अद्य सुमना इहाविता भवा वाजेषु सन्त्य २
प्र त्वा दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् ।
महस्ते सतो वि चरन्त्यर्चयो दिवि स्पृशन्ति भानवः ३
देवासस्त्वा वरुणो मित्रो अर्यमा सं दूतं प्रत्नमिन्धते ।
विश्वं सो अग्ने जयति त्वया धनं यस्ते ददाश मर्त्यः ४
मन्द्रो होता गृहपति—रग्ने दूतो विशामसि ।
त्वे विश्वा संगतानि व्रता ध्रुवा यानि देवा अकृण्वत ५ [८]

त्वे इदग्ने सुभगे यविष्ठ्य विश्वमा हूयते हविः ।
स त्वं नो अद्य सुमना उतापरं यक्षि देवान्त्सुवीर्या ६
तं घेमित्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।
होत्राभिरग्निं मनुषः समिन्धते तितिर्वांसो अति स्रिधः ७
घ्नन्तो वृत्रमतरन् रोदसी अप उरु क्षयाय चक्रिरे ।
भुवत् कण्वे वृषा द्युम्न्याहुतः क्रन्ददश्वो गविष्टिषु ८
सं सीदस्व महाँ असि शोचस्व देववीतमः ।
वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतम् ९
यं त्वा देवासो मनवे दधुरिह यजिष्ठं हव्यवाहन ।
यं कण्वो मेध्यातिथिर्धनस्पृतं यं वृषा यमुपस्तुतः १० [९] (४३१)

यमग्निं मेध्यातिथिः कण्व ईध ऋतादधि ।
तस्य प्रेषो दीदियुस्तमिमा ऋचस् तमग्निं वर्धयामसि ११
रायस्पूर्धि स्वधावोऽस्ति हि ते ऽग्ने देवेष्वाप्यम् ।
त्वं वाजस्य श्रुत्यस्य राजसि स नो मृळ महाँ असि १२

ऊर्ध्व ऊ षु ण ऊतये तिष्ठा देवो न सविता ।
ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदञ्जिभिर्वाघद्भिर्विह्वयामहे १३
ऊर्ध्वो नः पाह्यंहसो नि केतुना विश्वं समत्रिणं दह ।
कृधी न ऊर्ध्वाञ्चरथाय जीवसे विदा देवेषु नो दुवः १४

पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि धूर्तेररावणः ।
पाहि रीषत उत वा जिघांसतो बृहद्भानो यविष्ठ्य १५ [१०]

घनेव विष्वग्वि जह्यराव्णस् तपुर्जम्भ यो अस्मधृक् ।
यो मर्त्यः शिशीते अत्यक्तुभिर्मा नः स रिपुरीशत १६

अग्निर्वव्ने सुवीर्यमग्निः कण्वाय सौभगम् ।
अग्निः प्रावन् मित्रोत मेध्यातिथिमग्निः साता उपस्तुतम् १७
अग्निना तुर्वशं यदुं परावत उग्रादेवं हवामहे ।
अग्निर्नयन्नववास्त्वं बृहद्रथं तुर्वीतिं दस्यवे सहः १८

नि त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जनाय शश्वते ।
दीदेथ कण्व ऋतजात उक्षितो यं नमस्यन्ति कृष्टयः १९
त्वेषासो अग्नेरमवन्तो अर्चयो भीमासो न प्रतीतये ।
रक्षस्विनः सदमिद् यातुमावतो विश्वं समत्रिणं दह २०[११](४४१)

(३७)

१५ कण्वो घौरः। मरुतः। गायत्री।

क्रीळं वः शर्धो मारुतमनर्वाणं रथेशुभम् । कण्वा अभि प्र गायत १
ये पृषतीभिर्ऋष्टिभिः साकं वाशीभिरञ्जिभिः । अजायन्त स्वभानवः २
इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद् वदान् । नि यामञ्चित्रमृञ्जते ३
प्र वः शर्धाय घृष्वये त्वेषद्युम्नाय शुष्मिणे । देवत्तं ब्रह्म गायत ४
प्र शंसा गोष्वघ्न्यं क्रीळं यच्छर्धो मारुतम् । जम्भे रसस्य वावृधे ५ [१२](४४६)

को वो वर्षिष्ठ आ नरो दिवश्च ग्मश्च धूतयः । यत् सीमन्तं न धूनुथ ६
नि वो यामाय मानुषो वृध उग्राय मन्यवे । जिहीत पर्वतो गिरिः ७
येषामज्मेषु पृथिवी जुजुर्वाँ इव विश्पतिः । भिया यामेषु रेजते ८
स्थिरं हि जानमेषां वयो मातुर्निरेतवे । यत् सीमनु द्विता शवः ९
उदु त्ये सूनवो गिरः काष्ठा अज्मेष्वत्नत । वाश्रा अभिज्ञु यातवे १० [१३]

त्यं चिद् घा वीर्यं पृथुं मिहो नपातममृधम् । प्र चयावयन्ति यामभिः ११
मरुतो यद्ध वो बलं जनाँ अचुच्यवीतन । गिरींरचुच्यवीतन १२
यद्ध यान्ति मरुतः सं ह ब्रुवतेऽध्वन्ना । शृणोति कश्चिदेषाम् १३
प्र यात शीभमाशुभिः सन्ति कण्वेषु वो दुवः । तत्रो षु मादयाध्वै १४
अस्ति हि ष्मा मदाय वः स्मसि ष्मा वयमेषाम् । विश्वं चिदायुर्जीवसे १५ [१४] (४५६)

(३८)

१५ कण्वो घौरः । मरुतः । गायत्री ।

कद्ध नूनं कधप्रियः पिता पुत्रं न हस्तयोः । दधिध्वे वृक्तबर्हिषः १
कं नूनं कद् वो अर्थं गन्ता दिवो न पृथिव्याः । कं वो गावो न रण्यन्ति २
कं वः सुम्ना नव्यांसि मरुतः कं सुविता । कोऽश्वाँनि सौभगा ३
यद् यूयं पृश्निमातरो मर्तासः स्यातन । स्तोता वो अमृतः स्यात् ४
मा वो मृगो न यवसे जरिता भूदजोष्यः । पथा यमस्य गादुप ५ [१५]

मो षु णः परापरा निर्ऋतिर्दुर्हणा वधीत् । पदीष्ट तृष्णया सह ६
सत्यं त्वेषा अमवन्तो धन्वञ्चिदा रुद्रियासः । मिहं कृण्वन्त्यवाताम् ७
वाश्रेव विद्युन्मिमाति वत्सं न माता सिषक्ति । यदेषां वृष्टिरसर्जि ८
दिवा चित् तमः कृण्वन्ति पर्जन्येनोदवाहेन । यत् पृथिवीं व्युन्दन्ति ९
अध स्वनान्मरुतां विश्वमा सद्म पार्थिवम् । अरेजन्त प्र मानुषाः १० [१६]

मरुतो वीळुपाणिभिश्चित्रा रोधस्वतीरनु । यातेमखिद्रयामभिः ११
स्थिरा वः सन्तु नेमयो रथा अश्वास एषाम् । सुसंस्कृता अभीशवः १२
अच्छा वदा तना गिरा जरायै ब्रह्मणस्पतिम् । अग्निं मित्रं न दर्शतम् १३
मिमीहि श्लोकमास्ये पर्जन्य इव ततनः । गाय गायत्रमुक्थ्यम् १४
वन्दस्व मारुतं गणं त्वेषं पनस्युमर्किणम् । अस्मे वृद्धा असन्निह १५ [१७] (४७१)

(३९)

१० कण्वो घौरः । मरुतः । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

प्र यदित्था परावतः शोचिर्न मानमस्यथ ।
कस्य क्रत्वा मरुतः कस्य वर्पसा कं याथ कं ह धूतयः १
स्थिरा वः सन्त्वायुधा पराणुदे वीळू उत प्रतिष्कभे ।
युष्माकमस्तु तविषी पनीयसी मा मर्त्यस्य मायिनः २
परा ह यत् स्थिरं हथ नरो वर्तयथा गुरु ।
वि याथन वनिनः पृथिव्या व्याशाः पर्वतानाम् ३
नहि वः शत्रुर्विविदे अधि द्यवि न भूम्यां रिशादसः ।
युष्माकमस्तु तविषी तना युजा रुद्रासो नू चिदाधृषे ४
प्र वेपयन्ति पर्वतान् वि विञ्चन्ति वनस्पतीन् ।
प्रो आरत मरुतो दुर्मदा इव देवासः सर्वया विशा ५ [१८]

उपो रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं प्रष्टिर्वहति रोहितः ।
आ वो यामाय पृथिवी चिदश्रोदबीभयन्त मानुषाः ६
आ वो मक्षू तनाय कं रुद्रा अवो वृणीमहे ।
गन्ता नूनं नोऽवसा यथा पुरेत्था कण्वाय बिभ्युषे ७
युष्मेषितो मरुतो मर्त्येषित आ यो नो अभ्व ईषते ।
वि तं युयोत शवसा व्योजसा वि युष्माकाभिरूतिभिः ८
असामि हि प्रयज्यवः कण्वं रुद्र प्रचेतसः ।
असामिभिर्मरुत आ न ऊतिभिर्गन्ता वृष्टिं न विद्युतः ९
असाम्योजो बिभृथा सुदानवो ऽसामि धूतयः शवः ।
ऋषिद्विषे मरुतः परिमन्यव इषुं न सृजत द्विषम् १० [१९] (४८१)

(४०)

८ कण्वो घौरः । ब्रह्मणस्पतिः । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे ।
उप प्र यन्तु मरुतः सुदानव इन्द्र प्राशूर्भवा सचा १
त्वामिद्धि सहसस्पुत्र मर्त्य उपब्रूते धने हिते ।
सुवीर्यं मरुत आ स्वश्व्यं दधीत यो व आचके २ (४८२)

प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता ।
अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ३
यो वाघते ददाति सूनरं वसु स धत्ते अक्षिति श्रवः ।
तस्मा इळां सुवीरामा यजामहे सुप्रतूर्तिमनेहसम् ४
प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिर्मन्त्रं वदत्युक्थ्यम् ।
यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकांसि चक्रिरे ५ [२०]

तमिद् वोचेमा विदथेषु शंभुवं मन्त्रं देवा अनेहसम् ।
इमां च वाचं प्रतिहर्यथा नरो विश्वेद् वामा वो अश्नवत् ६
को देवयन्तमश्नवज् जनं को वृक्तबर्हिषम् ।
प्रप्र दाश्वान् पस्त्याभिरस्थिता ऽन्तर्वावत् क्षयं दधे ७
उप क्षत्रं पृञ्चीत हन्ति राजभिर्भये चित् सुक्षितिं दधे ।
नास्य वर्ता न तरुता महाधने नार्भे अस्ति वज्रिणः ८ [२१] (४८९)

(४१)

९ कण्वो घौरः । वरुणमित्रार्यमणः, ४-६ आदित्याः । गायत्री ।

यं रक्षन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा । नू चित् स दभ्यते जनः १
यं बाहुतेव पिप्रति पान्ति मर्त्यं रिषः । अरिष्टः सर्व एधते २
वि दुर्गा वि द्विषः पुरो घ्नन्ति राजान एषाम् । नयन्ति दुरिता तिरः ३
सुगः पन्था अनृक्षर आदित्यास ऋतं यते । नात्रावखादो अस्ति वः ४
यं यज्ञं नयथा नर आदित्या ऋजुना पथा । प्र वः स धीतये नशत् ५ [२२]

स रत्नं मर्त्यो वसु विश्वं तोकमुत त्मना । अच्छा गच्छत्यस्तृतः ६
कथा राधाम सखायः स्तोमं मित्रस्यार्यम्णः । महि प्सरो वरुणस्य ७
मा वो घ्नन्तं मा शपन्तं प्रति वोचे देवयन्तम् । सुम्नैरिद् व आ विवासे ८
चतुरश्चिद् ददमानाद् बिभीयादा निधातोः । न दुरुक्ताय स्पृहयेत् ९ [२३] (४९८)

(४२)

१० कण्वो घौरः । पूषा । गायत्री ।

आ पूषञ्नध्वनस्तिर व्यंहो विमुचो नपात् । सक्ष्वा देव प्र णस्पुरः १
यो नः पूषञ्नघो वृको दुःशेव आदिदेशति । अप स्म तं पथो जहि २ (५००)

अप त्यं परिपन्थिनं मुषीवाणं हुरश्चितम् । दूरमधि स्रुतेरज ३
त्वं तस्य द्वयाविनो ऽघशंसस्य कस्य चित् । पदाभि तिष्ठ तपुषिम् ४
आ तत् ते दस्र मन्तुमः पूषन्नवो वृणीमहे । येन पितॄनचोदयः ५ [२४]

अधा नो विश्वसौभग हिरण्यवाशीमत्तम । धनानि सुषणा कृधि ६
अति नः सश्चतो नय सुगा नः सुपथा कृणु । पूषन्निह क्रतुं विदः ७
अभि सूयवसं नय न नवज्वारो अध्वने । पूषन्निह क्रतुं विदः ८
शग्धि पूर्धि प्र यंसि च शिशीहि प्रास्युदरम् । पूषन्निह क्रतुं विदः ९
न पूषणं मेथामसि सूक्तैरभि गृणीमसि । वसूनि दस्ममीमहे १० [२५] (५०८)

(४३)

९. कण्वो घौरः । रुद्रः, २ रुद्रः, मित्रावरुणौ च, ७-९. सोमः ।
गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

कद रुद्राय प्रचेतसे मीळ्हुष्टमाय तव्यसे । वोचेम शंतमं हृदे १
यथा नो अदितिः करत् पश्वे नृभ्यो यथा गवे । यथा तोकाय रुद्रियम् २
यथा नो मित्रो वरुणो यथा रुद्रश्चिकेतति । यथा विश्वे सजोषसः ३
गाथपतिं मेधपतिं रुद्रं जलाषभेषजम् । तच्छंयोः सुम्नमीमहे ४
यः शुक्र इव सूर्यो हिरण्यमिव रोचते । श्रेष्ठो देवानां वसुः ५ [२६]

शं नः करत्यर्वते सुगं मेषाय मेष्ये । नृभ्यो नारिभ्यो गवे ६
अस्मे सोम श्रियमधि नि धेहि शतस्य नृणाम् । महि श्रवस्तुविनृम्णम् ७
मा नः सोमपरिबाधो मारातयो जुहुरन्त । आ न इन्दो वाजे भज ८
यास्ते प्रजा अमृतस्य परस्मिन् धामन्नृतस्य ।
मूर्धा नाभा सोम वेन आभूषन्तीः सोम वेदः ९ [२७] (५१७)

(४४) (नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ४४-५०)

१४ प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १-२ अग्निः, अश्विनौ, उषाश्च ।
प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

अग्ने विवस्वदुषस श्चित्रं राधो अमर्त्य ।
आ दाशुषे जातवेदो वहा त्व—मद्या देवाँ उषर्बुधः १ (५१८)

जुष्टो हि दूतो असि हव्यवाहनो ऽग्ने रथीरध्वराणाम् ।
सजूरश्विभ्यामुषसा सुवीर्यमस्मे धेहि श्रवो बृहत् २

अद्या दूतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुप्रियम् ।
धूमकेतुं भाऋजीकं व्युष्टिषु यज्ञानामध्वरश्रियम् ३
श्रेष्ठं यविष्ठमतिथिं स्वाहुतं जुष्टं जनाय दाशुषे ।
देवाँ अच्छा यातवे जातवेदसमग्निमीळे व्युष्टिषु ४

स्तविष्यामि त्वामहं विश्वस्यामृत भोजन ।
अग्ने त्रातारममृतं मियेध्य यजिष्ठं हव्यवाहन ५ [२८]

सुशंसो बोधि गृणते यविष्ठ्य मधुजिह्वः स्वाहुतः ।
प्रस्कण्वस्य प्रतिरन्नायुर्जीवसे नमस्या दैव्यं जनम् ६

होतारं विश्ववेदसं सं हि त्वा विश इन्धते ।
स आ वह पुरुहूत प्रचेतसो ऽग्ने देवाँ इह द्रवत् ७
सवितारमुषसमश्विना भगमग्निं व्युष्टिषु क्षपः ।
कण्वासस्त्वा सुतसोमास इन्धते हव्यवाहं स्वध्वर ८

पतिर्ह्यध्वराणामग्ने दूतो विशामसि ।
उषर्बुध आ वह सोमपीतये देवाँ अद्य स्वर्दृशः ९
अग्ने पूर्वा अनूषसो विभावसो दीदेथ विश्वदर्शतः ।
असि ग्रामेष्वविता पुरोहितो ऽसि यज्ञेषु मानुषः १० [२९]

नि त्वा यज्ञस्य साधनमग्ने होतारमृत्विजम् ।
मनुष्वद् देव धीमहि प्रचेतसं जीरं दूतममर्त्यम् ११
यद् देवानां मित्रमहः पुरोहितो ऽन्तरो यासि दूत्यम् ।
सिन्धोरिव प्रस्वनितास ऊर्मयो ऽग्नेर्भ्राजन्ते अर्चयः १२

शृधि श्रुत्कर्ण वह्निभिर्देवैरग्ने सयावभिः ।
आ सीदन्तु बर्हिषि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरम् १३
शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः सुदानवो ऽग्निजिह्वा ऋतावृधः ।
पिबतु सोमं वरुणो धृतव्रतो ऽश्विभ्यामुषसा सजूः १४ [३०] (५३१)

(४५)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १० (उत्तरार्धस्य) देवाः । अनुष्टुप् ।

त्वमग्ने वसूँरिह रुद्राँ आदित्याँ उत । यजा स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतप्रुषम् १
श्रुष्टीवानो हि दाशुषे देवा अग्ने विचेतसः । तान् रोहिदश्व गिर्वणस्त्रयस्त्रिंशतमा वह २
प्रियमेधवदत्रिवज्जातवेदो विरूपवत् । अङ्गिरस्वन्महिव्रत प्रस्कण्वस्य श्रुधी हवम् ३
महिकेरव ऊतये प्रियमेधा अहूषत । राजन्तमध्वराणामग्निं शुक्रेण शोचिषा ४
घृताहवन सन्त्ये मा उ षु श्रुधी गिरः । याभिः कण्वस्य सूनवो हवन्तेऽवसे त्वा ५

[३१]

त्वां चित्रश्रवस्तम हवन्ते विक्षु जन्तवः । शोचिष्केशं पुरुप्रियाग्ने हव्याय वोळ्हवे ६
नि त्वा होतारमृत्विजं दधिरे वसुवित्तमम् । श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं विप्रा अग्ने दिविष्टिषु ७
आ त्वा विप्रा अचुच्यवुः सुतसोमा अभि प्रयः । बृहद् भा बिभ्रतो हविरग्ने मर्ताय दाशुषे ८
प्रातर्याव्णः सहस्कृत सोमपेयाय सन्त्य । इहाद्य दैव्यं जनं बर्हिरा सादया वसो ९
अर्वाञ्चं दैव्यं जनमग्ने यक्ष्व सहूतिभिः । अयं सोमः सुदानवस्तं पात तिरोअह्न्यम् १०

[३२] (५४१)

(४६)

१५ प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । गायत्री ।

एषो उषा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया दिवः । स्तुषे वामश्विना बृहत् १
या वत्रा सिन्धुमातरा मनोतरा रयीणाम् । धिया देवा वसुविदा २
वच्यन्ते वां ककुहासो जूर्णायामधि विष्टपि । यद् वां रथो विभिष्पतात् ३
हविषा जारो अपां पिपर्ति पपुरिर्नरा । पिता कुटस्य चर्षणिः ४
आदारो वां मतीनां नासत्या मतवचसा । पातं सोमस्य धृष्णुया ५ [३३]

या नः पीपरदश्विना ज्योतिष्मती तमस्तिरः । तामस्मे रासाथामिषम् ६
आ नो नावा मतीनां यातं पाराय गन्तवे । युञ्जाथामश्विना रथम् ७
अरित्रं वां दिवस्पृथु तीर्थे सिन्धूनां रथः । धिया युयुज्र इन्दवः ८
दिवस्कण्वास इन्दवो वसु सिन्धूनां पदे । स्वं व्रिं कुह धित्सथः ९
अभूदु भा उ अंशवे हिरण्यं प्रति सूर्यः । व्यख्यज्जिह्वयासितः १० [३४]

अभूदु पारमेतवे पन्था ऋतस्य साधुया । अदर्शि वि स्रुतिर्दिवः ११
तत्तदिदश्विनोरवो जरिता प्रति भूषति । मदे सोमस्य पिप्रतोः १२ (५५३)

वावसाना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा । मनुष्वच्छंभू आ गतम् १३
युवोरुषा अनु श्रियं परिज्मनोरुपाचरत् । ऋता वनथो अक्तुभिः १४
उभा पिबतमश्विनोभा नः शर्म यच्छतम् । अविद्रियाभिरूतिभिः १५ [३५] (५५६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२९] (४७)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । प्रगाथः=विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

अयं वां मधुमत्तमः सुतः सोम ऋतावृधा ।
तमश्विना पिबतं तिरोअह्न्यं धत्तं रत्नानि दाशुषे १
त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेशसा रथेना यातमश्विना ।
कण्वासो वां ब्रह्म कृण्वन्त्यध्वरे तेषां सु शृणुतं हवम् २

अश्विना मधुमत्तमं पातं सोममृतावृधा ।
अथाद्य दस्रा वसु बिभ्रता रथे दाश्वांसमुप गच्छतम् ३
त्रिषधस्थे बर्हिषि विश्ववेदसा मध्वा यज्ञं मिमिक्षतम् ।
कण्वासो वां सुतसोमा अभिद्यवो युवां हवन्ते अश्विना ४

याभिः कण्वमभिष्टिभिः प्रावतं युवमश्विना ।
ताभिः ष्वस्माँ अवतं शुभस्पती पातं सोममृतावृधा ५ [१]

सुदासे दस्रा वसु बिभ्रता रथे पृक्षो वहतमश्विना ।
रयिं समुद्रादुत वा दिवस्परि स्मे धत्तं पुरुस्पृहम् ६

यन्नासत्या परावति यद् वा स्थो अधि तुर्वशे ।
अतो रथेन सुवृता न आ गतं साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ७
अर्वाञ्चा वां सप्तयोऽध्वरश्रियो वहन्तु सवनेदुप ।
इषं पृञ्चन्ता सुकृते सुदानव आ बर्हिः सीदतं नरा ८

तेन नासत्या गतं रथेन सूर्यत्वचा ।
येन शश्वदूहथुर्दाशुषे वसु मध्वः सोमस्य पीतये ९
उक्थेभिर्वागवसे पुरुवसू अर्कैश्च नि ह्वयामहे ।
शश्वत् कण्वानां सदसि प्रिये हि कं सोमं पपथुरश्विना १० [२] (५६६)

(४८)

१६ प्रस्कण्वः काण्वः । उषाः । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

सह वामेन न उषो व्युच्छा दुहितर्दिवः ।
सह द्युम्नेन बृहता विभावरि राया देवि दास्वती १
अश्वावतीर्गोमतीर्विश्वसुविदो भूरि च्यवन्त वस्तवे ।
उदीरय प्रति मा सूनृता उषश्चोद राधो मघोनाम् २

उवासोषा उच्छाच्च नु देवी जीरा रथानाम् ।
ये अस्या आचरणेषु दध्रिरे समुद्रे न श्रवस्यवः ३
उषो ये ते प्र यामेषु युञ्जते मनो दानाय सूरयः ।
अत्राह तत् कण्व एषां कण्वतमो नाम गृणाति नृणाम् ४

आ घा योषेव सूनर्युषा याति प्रभुञ्जती ।
जरयन्ती वृजनं पद्वदीयत उत्पातयति पक्षिणः ५ [३]

वि या सृजति समनं व्यर्थिनः पदं न वेत्योदती ।
वयो नकिष्टे पप्तिवांस आसते व्युष्टौ वाजिनीवति ६

एषायुक्त परावतः सूर्यस्योदयनादधि ।
शतं रथेभिः सुभगोषा इयं वि यात्यभि मानुषान् ७
विश्वमस्या नानाम चक्षसे जगज्ज्योतिष्कृणोति सूनरी ।
अप द्वेषो मघोनी दुहिता दिव उषा उच्छदप स्रिधः ८

उष आ भाहि भानुना चन्द्रेण दुहितर्दिवः ।
आवहन्ती भूर्यस्मभ्यं सौभगं व्युच्छन्ती दिविष्टिषु ९
विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं त्वे वि यदुच्छसि सूनरि ।
सा नो रथेन बृहता विभावरि श्रुधि चित्रामघे हवम् १० [४]

उषो वाजं हि वंस्व यश्चित्रो मानुषे जने ।
तेना वह सुकृतो अध्वराँ उप ये त्वा गृणन्ति वह्नयः ११
विश्वान् देवाँ आ वह सोमपीतये ऽन्तरिक्षादुषस्त्वम् ।
सास्मासु धा गोमदश्वावदुक्थ्यमुषो वाजं सुवीर्यम् १२

यस्या रुशन्तो अर्चयः प्रति भद्रा अदृक्षत ।
सा नो रयिं विश्ववारं सुपेशसमुषा ददातु सुग्म्यम् १३ (५७९)

ये चिद्धि त्वामृषयः पूर्व ऊतये जुहूरेऽवसे महि ।
सा नः स्तोमाँ अभि गृणीहि राधसोषः शुक्रेण शोचिषा १४
उषो यदद्य भानुना वि द्वारावृणवो दिवः ।
प्र नो यच्छतादवृकं पृथु च्छर्दिः प्र देवि गोमतीरिषः १५
सं नो राया बृहता विश्वपेशसा मिमिक्ष्वा समिळाभिरा ।
सं द्युम्नेन विश्वतुरोषो महि सं वाजैर्वाजिनीवति १६ [५] (५८२)

(४९)

४ प्रस्कण्वः काण्वः । उषाः । अनुष्टुप् ।

उषो भद्रेभिरा गहि दिवश्चिद् रोचनादधि । वहन्त्वरुणप्सव उप त्वा सोमिनो गृहम् १
सुपेशसं सुखं रथं यमध्यस्था उषस्त्वम् । तेना सुश्रवसं जनं प्रावाद्य दुहितर्दिवः २
वयश्चित् ते पतत्रिणो द्विपच्चतुष्पदर्जुनि । उषः प्रारन्नृतूँरनु दिवो अन्तेभ्यस्परि ३
व्युच्छन्ती हि रश्मिभिर्विश्वमाभासि रोचनम् । तां त्वामुषर्बुधो गीर्भिः कण्वा अहूषत ४ [६] (५८६)

(५०)

१३ प्रस्कण्वः काण्वः । सूर्यः (११-१३ रोगघ्न्य उपनिषदः, १३ अन्त्योऽर्धर्चः द्विपद्प्रश्च) । गायत्री, १०-१३ अनुष्टुप् ।

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यम् १
अप त्ये तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः । सूराय विश्वचक्षसे २
अदृश्रमस्य केतवो वि रश्मयो जनाँ अनु । भ्राजन्तो अग्नयो यथा ३
तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचनम् ४
प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्ङुदेषि मानुषान् । प्रत्यङ् विश्वं स्वर्दृशे ५ [७]

येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनाँ अनु । त्वं वरुण पश्यसि ६
वि द्यामेषि रजस्पृथ्वहा मिमानो अक्तुभिः । पश्यञ्जन्मानि सूर्य ७
सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षण ८
अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरो रथस्य नप्त्यः । ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ९
उद् वयं तमसस्परि ज्योतिष्पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् १०
उद्यन्नद्य मित्रमह आरोहन्नुत्तरां दिवम् । हृद्रोगं मम सूर्य हरिमाणं च नाशय ११

(५९७)

शुकेषु मे हरिमाणं रोपणाकासु दध्मसि । अथो हारिद्रवेषु मे हरिमाणं नि दध्मसि १२
उदगादयमादित्यो विश्वेन सहसा सह । द्विषन्तं मह्यं रन्धयन् मो अहं द्विषते रधम् १३
[८] (५९९)

(५१) [दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ५१-५७]

१५ सव्य आङ्गिरसः। इन्द्रः। जगती, १४-१५ त्रिष्टुप्।

अभि त्यं मेषं पुरुहूतमृग्मियमिन्द्रं गीर्भिर्मदता वस्वो अर्णवम् ।
यस्य द्यावो न विचरन्ति मानुषा भुजे मंहिष्ठमभि विप्रमर्चत १
अभीमवन्वन्स्वभिष्टिमूतयो ऽन्तरिक्षप्रां तविषीभिरावृतम् ।
इन्द्रं दक्षास ऋभवो मदच्युतं शतक्रतुं जवनी सूनृतारुहत् २
त्वं गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरपोतात्रये शतदुरेषु गातुवित् ।
ससेन चिद् विमदायावहो वस्वाजावद्रिं वावसानस्य नर्तयन् ३
त्वमपामपिधानावृणोरपाऽधारयः पर्वते दानुमद् वसु ।
वृत्रं यदिन्द्र शवसावधीरहिमादित् सूर्यं दिव्यारोहयो दृशे ४
त्वं मायाभिरप मायिनोऽधमः स्वधाभिर्ये अधि शुप्तावजुह्वत ।
त्वं पिप्रोर्नृमणः प्रारुजः पुरः प्र ऋजिश्वानं दस्युहत्येष्वाविथ ५ [९]

त्वं कुत्सं शुष्णहत्येष्वाविथाऽरन्धयोऽतिथिग्वाय शम्बरम् ।
महान्तं चिदर्बुदं नि क्रमीः पदा सनादेव दस्युहत्याय जज्ञिषे ६
त्वे विश्वा तविषी सध्र्यग्घिता तव राधः सोमपीथाय हर्षते ।
तव वज्रश्चिकिते बाह्वोर्हितो वृश्चा शत्रोरव विश्वानि वृष्ण्या ७
वि जानीह्यार्यान् ये च दस्यवो बर्हिष्मते रन्धया शासदव्रतान् ।
शाकी भव यजमानस्य चोदिता विश्वेत् ता ते सधमादेषु चाकन ८
अनुव्रताय रन्धयन्नपव्रता नाभूभिरिन्द्रः श्नथयन्ननाभुवः ।
वृद्धस्य चिद् वर्धतो द्यामिनक्षतः स्तवानो वज्रो वि जघान संदिहः ९
तक्षद् यत् ते उशना सहसा सहो वि रोदसी मज्मना बाधते शवः ।
आ त्वा वातस्य नृमणो मनोयुज आ पूर्यमाणमवहन्नभि श्रवः १० [१०]

मन्दिष्ट यदुशने काव्ये सचाँ इन्द्रो वङ्कू वङ्कुतराधि तिष्ठति ।
उग्रो ययिं निरपः स्रोतसासृजद् वि शुष्णस्य दृंहिता ऐरयत् पुरः ११ (६१०)

आ स्मा रथं वृषपाणेषु तिष्ठसि शार्यातस्य प्रभृता येषु मन्दसे ।
इन्द्र यथा सुतसोमेषु चाकनो ऽनर्वाणं श्लोकमा रोहसे दिवि १२

अर्दया अभीं महते वचस्यवे कक्षीवते वृचयाभिन्द्र सुन्वते ।
मेनाभवो वृषणश्वस्य सुक्रतो विश्वेत् ता ते सवनेषु प्रवाच्या १३

इन्द्रो अश्रायि सुध्यो निरेके पज्रेषु स्तोमो दुर्यो न यूपः ।
अश्वयुर्गव्यू रथयुर्वसूयुरिन्द्र इदायः क्षयति प्रयन्ता १४

इदं नमो वृषभाय स्वराजे सत्यशुष्माय तवसेऽवाचि ।
अस्मिन्निन्द्र वृजने सर्ववीराः स्मत् सूरिभिस्तव शर्मन्स्याम १५ [११] (६१४)

(५२)

१५ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; १३, १५ त्रिष्टुप् ।

त्यं सु मेषं महया स्वर्विदं शतं यस्य सुभ्वः साकमीरते ।
अत्यं न वाजं हवनस्यदं रथमेन्द्रं ववृत्यामवसे सुवृक्तिभिः १

स पर्वतो न धरुणेष्वच्युतः सहस्रमूतिस्तविषीषु वावृधे ।
इन्द्रो यद् वज्रमवधीन्नदीवृतं मुञ्जन्नणींसि जहदाणो अन्धसा २

स हि द्वरो द्वरिषु व्रव ऊधनि चन्द्रबुध्नो मदवृद्धो मनीषिभिः ।
इन्द्रं तमह्वे स्वपस्यया धिया मंहिष्ठारातिं स हि पप्रिरन्धसः ३

आ यं पृणन्ति दिवि सद्मबर्हिषः समुद्रं न सुभ्वः स्वा अभिष्टयः ।
तं वृत्रहत्ये अनु तस्थुरूतयः शुष्मा इन्द्रमवाता अहूतप्सवः ४

अभि स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यतो रघ्वीरिव प्रवणे सस्रुरूतयः ।
इन्द्रो यद् वज्री धृषमाणो अन्धसा भिनद् वलस्य परिधीरिव त्रितः ५ [१२]

परीं घृणा चरति तित्विषे शवो ऽपो वृत्वी रजसो बुध्नमाशयत् ।
वृत्रस्य यत् प्रवणे दुर्गृभिश्वनो निजघन्थ हन्वोरिन्द्र तन्यतुम् ६

हृदं न हि त्वा न्यृषन्त्यूर्मयो ब्रह्माणीन्द्र तव यानि वर्धना ।
त्वष्टा चित् ते युज्यं वावृधे शव स्ततक्ष वज्रमभिभूत्योजसम् ७

जघन्वाँ उ हरिभिः संभृतक्रतविन्द्र वृत्रं मनुषे गातुयन्नपः ।
अर्यच्छथा बाह्वोर्वज्रमायस मधारयो दिव्या सूर्यं दृशे ८ (६२२)

बृहत् स्वश्चन्द्रममवद् यदुक्थ्य१॒॑मकृण्वत भियसा रोहणं दिवः ।
यन्मानुषप्रधना इन्द्रमूतय: स्वर्नृषाचो मरुतोऽमदन्ननु ९
द्यौश्चिदस्यामवाँ अहेः स्वना दयोयवीद् भियसा वज्र इन्द्र ते ।
वृत्रस्य यद् बद्बधानस्य रोदसी मदे सुतस्य शवसाभिनच्छिरः १० [१३]

यदिन्द्रिवन्द्र पृथिवी दशभुजि रहांनि विश्वा ततनन्त कृष्टयः ।
अत्राह ते मघवन् विश्रुतं सहो द्यामनु शवसा बर्हणा भुवत् ११
त्वमस्य पारे रजसो व्योमनः स्वभूत्योजा अवसे धृषन्मनः ।
चकृषे भूमिं प्रतिमानमोजसो ऽपः स्वः परिभूरेष्या दिवम् १२
त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या ऋष्ववीरस्य बृहतः पतिर्भूः ।
विश्वमाप्रा अन्तरिक्षं महित्वा सत्यमद्धा नकिरन्यस्त्वावान् १३
न यस्य द्यावापृथिवी अनु व्यचो न सिन्धवो रजसो अन्तमानशुः ।
नोत स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यत एको अन्यच्चकृषे विश्वमानुषक् १४
आर्चन्नत्र मरुतः सस्मिन्नाजौ विश्वे देवासो अमदन्ननु त्वा ।
वृत्रस्य यद् भृष्टिमता वधेन नि त्वमिन्द्र प्रत्यानं जघन्थ १५ [१४] (६२९)

(५३)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

न्यृ१॒॑ षु वाचं प्र महे भरामहे गिर इन्द्राय सदने विवस्वतः ।
नू चिद्धि रत्नं ससतामिवाविदन्न दुष्टुतिर्द्रविणोदेषु शस्यते १
दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र गोरसि दुरो यवस्य वसुन इनस्पतिः ।
शिक्षानरः प्रदिवो अकामकर्शनः सखा सखिभ्यस्तमिदं गृणीमसि २
शचीव इन्द्र पुरुकृद् द्युमत्तम तवेदिदमभितश्चेकिते वसु ।
अतः संगृभ्याभिभूत आ भर मा त्वायतो जरितुः काममूनयीः ३
एभिर्द्युभिः सुमना एभिरिन्दुभिर्निरुन्धानो अमतिं गोभिरश्विना ।
इन्द्रेण दस्युं दरयन्त इन्दुभिर्युतद्वेषसः समिषा रभेमहि ४
समिन्द्र राया समिषा रभेमहि सं वाजेभिः पुरुश्चन्द्रैरभिद्युभिः ।
सं देव्या प्रमत्या वीरशुष्मया गोअग्रयाश्वावत्या रभेमहि ५ [१५] (६३४)

ते त्वा मदा अमदन् तानि वृष्ण्या ते सोमासो वृत्रहत्येषु सत्पते ।
यत् कारवे दश वृत्राण्यप्रति बर्हिष्मते नि सहस्राणि बर्हयः ६
युधा युधमुप घेदेषि धृष्णुया पुरा पुरं समिदं हंस्योजसा ।
नम्या यदिन्द्र सख्या परावति निबर्हयो नमुचिं नाम मायिनम् ७
त्वं करञ्जमुत पर्णयं वधी स्तेजिष्ठयातिथिग्वस्य वर्तनी ।
त्वं शता वङ्रदस्याभिनत् पुरो ऽनानुदः परिषूता ऋजिश्वना ८
त्वमेताञ्जनराज्ञो द्विर्दशाबन्धुना सुश्रवसोपजग्मुषः ।
षष्टिं सहस्रा नवतिं नव श्रुतो नि चक्रेण रथ्या दुष्पदावृणक् ९
त्वमाविथ सुश्रवसं तवोतिभिस्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वयाणम् ।
त्वमस्मै कुत्समतिथिग्वमायुं महे राज्ञे यूने अरन्धनायः १०
य उदृचीन्द्र देवगोपाः सखायस्ते शिवतमा असाम ।
त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ११[१६](६४०)

(५४)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; ६, ८-९, ११ त्रिष्टुप् ।

मा नो अस्मिन् मघवन् पृत्स्वंहसि नहि ते अन्तः शवसः परीणशे ।
अक्रन्दयो नद्योऽ रोरुवद् वना कृथा न क्षोणीर्भियसा समारत १
अर्चा शक्राय शाकिने शचीवते शृण्वन्तमिन्द्रं महयन्नभि ष्टुहि ।
यो धृष्णुना शवसा रोदसी उभे वृषा वृषत्वा वृषभो न्यृञ्जते २
अर्चा दिवे बृहते शूष्यं१ वचः स्वक्षत्रं यस्य धृषतो धृषन्मनः ।
बृहच्छ्रवा असुरो बर्हणा कृतः पुरो हरिभ्यां वृषभो रथो हि षः ३
त्वं दिवो बृहतः सानु कोपयो ऽव त्मना धृषता शम्बरं भिनत् ।
यन्मायिनो बन्दिनो मन्दिना धृषच्छितां गभस्तिमशानिं पृतन्यसि ४
नि यद् वृणक्षि श्वसनस्य मूर्धनि शुष्णस्य चिद् बन्दिनो रोरुवद् वना ।
प्राचीनेन मनसा बर्हणावता यदुद्या चित् कृणवः करत्वा परि ५[१७]

त्वमाविथ नर्यं तुर्वशं यदुं त्वं तुर्वीतिं वय्यं शतक्रतो ।
त्वं रथमेतशं कृत्व्ये धने त्वं पुरो नवतिं दम्भयो नव ६ (६४६)

स घा राजा सत्पतिः शूशुवज्जनो रातहव्यः प्रति यः शासमिन्वति ।
उक्था वा यो अभिगृणाति राधसा दानुरस्मा उपरा पिन्वते दिवः ७

असमं क्षत्रमसमा मनीषा प्र सोमपा अपसा सन्तु नेमे ।
ये त इन्द्र दुदुषो वर्धयन्ति महि क्षत्रं स्थविरं वृष्ण्यं च ८

तुभ्येदेते बहुला अद्रिदुग्धाश्चमूषदश्चमसा इन्द्रपानाः ।
व्यश्नुहि तर्पया काममेषामथा मनो वसुदेयाय कृष्व ९

अपामतिष्ठद्धरुणाह्वरं तमोऽन्तर्वृत्रस्य जठरेषु पर्वतः ।
अभीमिन्द्रो नद्यो वविणा हिता विश्वा अनुष्ठाः प्रवणेषु जिघ्नते १०

स शेवृधमधि धा द्युम्नमस्मे महि क्षत्रं जनाषाळिन्द्र तव्यम् ।
रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरीन् राये च नः स्वपत्या इषे धाः ११[१८](६५१)

(५५)

८ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

दिवश्चिदस्य वरिमा वि पप्रथ इन्द्रं न महा पृथिवी चन प्रति ।
भीमस्तुविष्माञ्चर्षणिभ्य आतपः शिशीते वज्रं तेजसे न वंसगः १

सो अर्णवो न नद्यः समुद्रियः प्रति गृभ्णाति विश्रिता वरीमभिः ।
इन्द्रः सोमस्य पीतये वृषायते सनात् स युध्म ओजसा पनस्यते २

त्वं तमिन्द्र पर्वतं न भोजसे महो नृम्णस्य धर्मणामिरज्यसि ।
प्र वीर्येण देवताति चेकिते विश्वस्मा उग्रः कर्मणे पुरोहितः ३

स इद् वने नमस्युभिर्वचस्यते चारु जनेषु प्रब्रुवाण इन्द्रियम् ।
वृषा छन्दुर्भवति हर्यतो वृषा क्षेमेण धेनां मघवा यदिन्वति ४

स इन्महानि समिथानि मज्मना कृणोति युध्म ओजसा जनेभ्यः ।
अधा चन श्रद् दधति त्विषीमत इन्द्राय वज्रं निघनिघ्नते वधम् ५[१९]

स हि श्रवस्युः सदनानि कृत्रिमा क्षमया वृधान ओजसा विनाशयन् ।
ज्योतींषि कृण्वन्नवृकाणि यज्यवेऽव सुक्रतुः सर्तवा अपः सृजत् ६

वृत्राय मनः सोमपावन्नस्तु ते ऽर्वाञ्चा हरी वन्दनश्रुदा कृधि ।
यमिष्ठासः सारथयो य इन्द्र ते न त्वा केता आ दभ्नुवन्ति भूर्णयः ७ (६५८)

अप्रक्षितं वसु बिभर्षि हस्तयो रथाङ्गं सहस्तन्वि श्रुतो दधे ।
आवृतासोऽवृतासो न कर्तृभिस्तनूषु ते क्रतव इन्द्र भूरयः ८ [२०] (६५९)

(५६)

६ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

एष प्र पूर्वीरव तस्य चम्रिषो ऽत्यो न योषामुदयंस्त भुर्वणिः ।
दक्षं महे पाययते हिरण्ययं रथमावृत्या हरियोगमृभ्वसम् १
तं गूर्तयो नेमन्निषः परीणसः समुद्रं न संचरणे सनिष्यवः ।
पतिं दक्षस्य विदथस्य नू सहो गिरिं न वेना अधि रोह तेजसा २
स तुर्वणिर्महाँ अरेणु पौंस्यं गिरेर्भृष्टिर्न भ्राजते तुजा शवः ।
येन शुष्णं मायिनंमायसो मदे दुध्र आभूषु रामयन्नि दामनि ३
वेवी यदि तविषी त्वावृधोतय इन्द्रं सिषक्त्युषसं न सूर्यः ।
यो धृष्णुना शवसा बाधते तम इर्यर्ति रेणुं बृहदर्हरिष्वणिः ४
वि यत् तिरो धरुणमच्युतं रजो ऽतिष्ठिपो दिव आतासु बर्हणा ।
स्वर्मीळ्हे यन्मद इन्द्र हर्ष्याहन् वृत्रं निरपामौब्जो अर्णवम् ५
त्वं दिवो धरुणं धिष ओजसा पृथिव्या इन्द्र सदनेषु माहिनः ।
त्वं सुतस्य मदे अरिणा अपो वि वृत्रस्य समया पाष्यारुजः ६ [२१] (६६५)

(५७)

६ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

प्र मंहिष्ठाय बृहते बृहद्रये सत्यशुष्माय तवसे मतिं भरे ।
अपामिव प्रवणे यस्य दुर्धरं राधो विश्वायु शवसे अपावृतम् १
अध ते विश्वमनु हासदिष्टय आपो निम्नेव सवना हविष्मतः ।
यत् पर्वते न समशीत हर्यत इन्द्रस्य वज्रः श्नथिता हिरण्ययः २
अस्मै भीमाय नमसा समध्वर उषो न शुभ्र आ भरा पनीयसे ।
यस्य धाम श्रवसे नामेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नायसे ३
इमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टुत ये त्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो ।
नहि त्वदन्यो गिर्वणो गिरः सघत् क्षोणीरिव प्रति नो हर्य तद् वचः ४ (६६९)

भूरि त इन्द्र वीर्यं१ तव स्मस्य—स्य स्तोतुर्मघवन् कामम॒मा पृण ।
अनु॑ ते द्यौर्बृ॒हती वीर्यं॑ मम॒ इ॒यं च॑ ते पृथि॒वी ने॑म॒ ओज॑से ५
त्वं तमि॑न्द्र॒ पर्व॑तं म॒हामु॒रुं व॒ज्रेण॑ वज्रिन् पर्व॒शश्च॑कर्तिथ ।
अवा॑सृजो निवृ॒ताः सर्त॑वा अ॒पः स॒त्रा विश्वं॑ दधिषे॒ केव॑लं॒ सहः॑ ६ [२२] (६७१)

[एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० ५८-६४]

(५८)

९ नोधा गौतमः । अग्निः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

नू चि॑त् स॒हो॒जा अ॒मृतो॒ नि तु॑न्दते॒ होता॒ यद् दू॒तो अभ॑वद् वि॒वस्व॑तः ।
वि सा॑धि॒ष्ठेभिः॑ प॒थिभी॒ रजो॑ मम॒ आ दे॒वता॑ता ह॒विषा॑ विवासति १
आ स्वम॒द्मं यु॒वमा॑नो अ॒जर॑—स्तृ॒ष्ववि॑ष्यन्न॒तसे॑षु तिष्ठति ।
अत्यो॒ न पृ॒ष्ठं प्रु॑षि॒तस्य॑ रोचते दि॒वो न सानु॑ स्तनयन्नचिक्रदत् २
क्राणा॑ रु॒द्रेभि॑र्वसु॒भिः॑ पु॒रोहि॑तो॒ होता॒ नि॒षत्तो॑ रयि॒षाळम॑र्त्यः ।
रथो॒ न वि॒क्ष्वृ॑ञ्जसान आयु॒षु॒ व्यानु॑षग्वार्या॑ दे॒व ऋ॑ण्वति ३
वि वा॑तजू॒तो अ॑त॒सेषु॑ तिष्ठते॒ वृथा॑ जु॒हूभि॑: सृण्या॑ तुविष्व॒णिः॑ ।
तृ॒षु यद॑ग्ने॒ वनि॑नो॒ वृषा॑यसे॒ कृ॒ष्णं त॒ एमं॑ रुश॒दूर्मे॑ अजर ४
तपु॑र्जम्भो॒ वन॒ आ वा॑तचो॒दितो॒ यूथे॒ न सा॒ह्वाँ अव॑ वाति॒ वंस॑गः ।
अ॒भि॒व्र॒जन्न॑क्षि॒तं पाज॑सा॒ रज॑: स्थातुश्च॒रथं॑ भयते पत॒त्रिण॑: ५ [२३]

वृ॒धु॒ड्ढा भृ॑गवो मानु॒षेष्वा॒ रयिं॒ न चारुं॑ सु॒हवं॑ जने॒भ्यः॑ ।
होता॑रमग्ने अ॒तिथिं॑ वरे॒ण्यं मि॒त्रं न शे॒वं दि॒व्याय॒ जन्म॑ने ६
होता॑रं स॒प्त जु॒ह्वो॒३ यजि॑ष्ठं॒ यं वा॒घतो॑ वृ॒णते॑ अध्व॒रेषु॑ ।
अ॒ग्निं विश्वे॑षामर॒तिं वसू॑नां स॒पर्या॑मि प्रय॒सा या॑मि॒ रत्न॑म् ७
अच्छि॑द्रा सू॒नो सह॑सो नो॒ अद्य स्तो॒तृभ्यो॑ मित्रमहः॒ शर्म॑ यच्छ ।
अग्ने॑ गृणन्त॒मंह॑स उरुष्यो॒—र्जो॑ नपात् पू॒र्भिरा॑यसीभिः ८
भवा॒ वरू॑थं गृण॒ते वि॑भावो॒ भवा॑ मघवन् म॒घव॑द्भ्यः॒ शर्म॑ ।
उ॒रु॒ष्याग्ने॒ अंह॑सो गृ॒णन्तं॑ प्रा॒तर्म॑क्षू धि॒यावसुर्जगम्यात् ९ [२४] (६८०)

(५९)

७ नोधा गौतमः । अग्निर्वैश्वानरः । त्रिष्टुप् ।

वया इदग्ने अग्नयस्ते अन्ये त्वे विश्वे अमृता मादयन्ते ।
वैश्वानर नाभिरसि क्षितीनां स्थूणेव जनाँ उपमिद् ययन्थ १

मूर्धा दिवो नाभिरग्निः पृथिव्या अथाभवदरती रोदस्योः ।
तं त्वा देवासोऽजनयन्त देवं वैश्वानर ज्योतिरिदार्याय २

आ सूर्ये न रश्मयो ध्रुवासो वैश्वानरे दधिरेऽग्ना वसूनि ।
या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु या मानुषेष्वसि तस्य राजा ३

बृहती इव सूनवे रोदसी गिरो होता मनुष्योऽ न दक्षः ।
स्वर्वते सत्यशुष्माय पूर्वीर्वैश्वानराय नृतमाय यह्वीः ४

दिवश्चित् ते बृहतो जातवेदो वैश्वानर प्र रिरिचे महित्वम् ।
राजा कृष्टीनामसि मानुषीणां युधा देवेभ्यो वरिवश्चकर्थ ५

प्र नू महित्वं वृषभस्य वोचं यं पूरवो वृत्रहणं सचन्ते ।
वैश्वानरो दस्युमग्निर्जघन्वाँ अधूनोत् काष्ठा अव शम्बरं भेत् ६

वैश्वानरो महिम्ना विश्वकृष्टिर्भरद्वाजेषु यजतो विभावा ।
शातवनेये शतिनीभिरग्निः पुरुणीथे जरते सूनृतावान् ७ [२५] (६८७)

(६०)

५ नोधा गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वह्निं यशसं विदथस्य केतुं सुप्राव्यं दूतं सद्योअर्थम् ।
द्विजन्मानं रयिमिव प्रशस्तं रातिं भरद् भृगवे मातरिश्वा १

अस्य शासुरुभयासः सचन्ते हविष्मन्त उशिजो ये च मर्ताः ।
दिवश्चित् पूर्वो न्यसादि होता ऽऽपृच्छ्यो विश्पतिर्विक्षु वेधाः २

तं नव्यसी हृद आ जायमानमस्मत् सुकीर्तिर्मधुजिह्वमश्याः ।
यमृत्विजो वृजने मानुषासः प्रयस्वन्त आयवो जीजनन्त ३

उशिक् पावको वसुर्मानुषेषु वरेण्यो होताधायि विक्षु ।
दमूना गृहपतिर्दम आँ अग्निर्भुवद् रयिपती रयीणाम् ४ (६९१)

तं त्वा वयं पतिमग्ने रयीणां प्र शंसामो मतिभिर्गोतमासः ।
आशुं न वाजंभरं मर्जयन्तः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ५ [२६] (६९२)

(६१)

१६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्मा इदु प्र तवसे तुराय प्रयो न हर्मि स्तोमं माहिनाय ।
ऋचीषमायाध्रिगव ओहमिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा १
अस्मा इदु प्रय इव प्र यंसि भराम्याङ्गूषं बाधे सुवृक्ति ।
इन्द्राय हृदा मनसा मनीषा प्रत्नाय पत्ये धियो मर्जयन्त २
अस्मा इदु त्यमुपमं स्वर्षां भराम्याङ्गूषमास्येन ।
मंहिष्ठमच्छोक्तिभिर्मतीनां सुवृक्तिभिः सूरिं वावृधध्यै ३
अस्मा इदु स्तोमं सं हिनोमि रथं न तष्टेव तत्सिनाय ।
गिरश्च गिर्वाहसे सुवृक्तीन्द्राय विश्वमिन्वं मेधिराय ४
अस्मा इदु सप्तिमिव श्रवस्येन्द्रायार्कं जुह्वा३ समञ्जे ।
वीरं दानौकसं वन्दध्यै पुरां गूर्तश्रवसं दर्माणम् ५ [२७]

अस्मा इदु त्वष्टा तक्षद् वज्रं स्वपस्तमं स्वर्यं१ रणाय ।
वृत्रस्य चिद् विदद् येन मर्म तुजन्नीशानस्तुजता किये धाः ६
अस्येदु मातुः सवनेषु सद्यो महः पितुं पपिवाञ्चार्वन्ना ।
मुषायद् विष्णुः पचतं सहीयान् विध्यद् वराहं तिरो अद्रिमस्ता ७
अस्मा इदु ग्नाश्चिद् देवपत्नीरिन्द्रायार्कमहिहत्य ऊवुः ।
परि द्यावापृथिवी जभ्र उर्वी नास्य ते महिमानं परि ष्टः ८
अस्येदेव प्र रिरिचे महित्वं दिवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात् ।
स्वराळिन्द्रो दम आ विश्वगूर्तः स्वरिरमत्रो ववक्षे रणाय ९
अस्येदेव शवसा शुषन्तं वि वृश्चद् वज्रेण वृत्रमिन्द्रः ।
गा न व्राणा अवनीरमुञ्चदभि श्रवो दावने सचेताः १०. [२८]

अस्येदु त्वेषसा रन्त सिन्धवः परि यद् वज्रेण सीमयच्छत् ।
ईशानकृद् दाशुषे दशस्यन् तुर्वीतये गाधं तुर्वणिः कः ११ (७०३)

अस्मा इदु प्र भरा तूतुजानो वृत्राय वज्रमीशानः किये॒धाः ।
गोर्न पर्व॒ वि रदा॑ तिरश्चे॒ ष्यन्नर्णां॑स्यपां॒ चर॑ध्यै ॥ १२
अस्येदु प्र ब्रूहि पूर्व्याणि॑ तु॒रस्य॒ कर्मा॑णि नव्य॒ उक्थैः॑ ।
युधे यदि॑ष्णान आयु॒धान्यृघा॑यमाणो निरि॒णाति॒ शत्रू॑न् ॥ १३
अस्येदु॑ भि॒या गिर॑यश्च॒ दृह्ळा॒ द्यावा॑ च॒ भूमा॑ जनुष॒स्तुजे॑ते ।
उपो॑ वे॒नस्य॒ जोगु॑वान ओ॒णिं॑ स॒द्यो भु॑वद् वी॒र्या॑य नो॒धाः ॥ १४
अस्मा इदु॒ त्यदनु॑ दा॒य्येषा॒मेको॒ यद् व॒न्ने भूरे॑रीशा॑नः ।
प्रैत॑श॒ सूर्ये॑ पस्पृधा॒नं सौव॑श्व्ये सुष्वि॒माव॒दिन्द्रः॑ ॥ १५
एवा ते॑ हारियोजना सुवृ॒क्ती॒न्द्र॒ ब्रह्मा॑णि गोत॒मासो॑ अक्रन् ।
ऐषु॑ वि॒श्वपे॑शस॒ धिय॑ं धाः॒ प्रात॑र्मक्षू॒ धिया॑वसुर्जगम्यात् ॥ १६ [२९] (७०८)

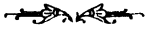

पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३१] (६२)

१३ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र मन्म॑हे शवसा॒नाय॑ शू॒ष॒मा॑ङ्गू॒षं गिर्व॑णसे अङ्गि॒र॒स्वत् ।
सुवृ॒क्ति॒भिः॒ स्तुव॑त ऋ॒ग्मि॒या॒या॒ऽर्चामा॑र्कं नरे॒ विश्रु॑ताय ॥ १
प्र वो॑ म॒हे म॒हि नमो॑ भरध्वमाङ्गू॒ष्यं॑ शवसा॒नाय॒ साम॑ ।
येना॑ नः॒ पूर्वे॑ पि॒तर॑ः पदज्ञा॒ अर्च॑न्तो अङ्गि॒रसो॒ गा अवि॑न्दन् ॥ २
इन्द्र॒स्याङ्गि॑रसां॒ चेष्टौ॒ वि॒दत् स॒रमा॑ तनयाय धा॒सिम् ।
बृह॒स्पति॑र्भि॒नदद्रिं॑ वि॒वद् गाः॒ समु॒स्रिया॑भिर्वावशन्त॒ नर॑ः ॥ ३
स सु॒ष्टुभा॒ स स्तु॒भा स॒प्त विप्रैः॑ स्व॒रेणाद्रिं॒ स्वर्यो॑ऽ नवग्वैः ।
स॒रण्यु॑भिः॒ फलि॑गमिन्द्र शक्र॒ वलं॑ रवेण दरयो॒ दश॑ग्वैः ॥ ४
गृ॒णानो अङ्गि॑रोभिर्दस्म॒ वि व॑ रु॒षसा॒ सूर्ये॑ण॒ गोभि॒रन्धः॑ ।
वि भूम्या॑ अप्रथय इन्द्र॒ सानु॑ दि॒वो रज॒ उप॑रमस्तभायः ॥ ५ [१]

तदु॒ प्रय॑क्षतममस्य॒ कर्म॑ वृ॒त्रस्य॒ चारु॑तममस्ति॒ दंसः॑ ।
उ॒पह्व॑रे यदुप॒रा अ॑पिन्व॒न् मध्वर्ण॑सो॒ नद्य॑श्चतस्रः ॥ ६
द्विता वि व॑व्रे॒ सन॒जा॒ सनी॑ळे॒ अया॑स्यः॒ स्तव॑मानेभि॒रर्कैः॑ ।
भगो॒ न मेने॑ पर॒मे व्यो॑म॒न्नधा॑रयद् रोद॒सी सु॒दंसाः॑ ॥ ७ (७१५)

सनाद् दिवं परि भूमा विरूपे पुनर्भुवा युवती स्वेभिरेवैः ।
कृष्णेभिरक्तोषा रुशद्भि—र्वपुर्भिरा चरतो अन्यान्या ८
सनेमि सख्यं स्वपस्यमानः सूनुर्दाधार शवसा सुदंसाः ।
आमासु चिद् दधिषे पक्वमन्तः पयः कृष्णासु रुशद् रोहिणीषु ९
सनात् सनीळा अवनीरवाता व्रता रक्षन्ते अमृताः सहोभिः ।
पुरू सहस्रा जनयो न पत्नी—र्दुवस्यन्ति स्वसारो अह्रयाणम् १० [२]

सनायुवो नमसा नव्यो अर्के—र्वसूयवो मतयो दस्म दद्युः ।
पतिं न पत्नीरुशतीरुशन्तं स्पृशन्ति त्वा शवसावन् मनीषाः ११
सनादेव तव रायो गभस्तौ न क्षीयन्ते नोप दस्यन्ति दस्म ।
द्युमाँ असि क्रतुमाँ इन्द्र धीरः शिक्षा शचीवस्तव नः शचीभिः १२
सनायते गोतम इन्द्र नव्य—मतक्षद् ब्रह्म हरियोजनाय ।
सुनीथाय नः शवसान नोधाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् १३ [३] (७२१)

(६३)

९ नोधा गौतमः। इन्द्रः। त्रिष्टुप् ।

त्वं महाँ इन्द्र यो ह शुष्मै—र्द्यावा जज्ञानः पृथिवी अमे धाः ।
यद्धं ते विश्वा गिरयश्चिदभ्वा भिया दृळ्हासः किरणा नैजन् १
आ यद्वरीं इन्द्र विव्रता वे—रा ते वज्रं जरिता बाह्वोर्धात् ।
येनाविहर्यतक्रतो अमित्रान् पुरं दृण्णासि पुरुहूत पूर्वीः २
त्वं सत्य इन्द्र धृष्णुरेतान् त्वमृभुक्षा नर्यस्त्वं पाट् ।
त्वं शुष्णं वृजनं पृक्ष आणौ यूने कुत्साय द्युमते सचाहन् ३
त्वं ह त्यदिन्द्र चोदीः सखा वृत्रं यद् वज्रिन् वृषकर्मञ्छुष्णाः ।
यद्धं शूर वृषमणः पराचै—र्वि दस्यूँर्योनावकृतो वृथाधाट् ४
त्वं ह त्यदिन्द्रारिषण्यन् दृळ्हस्य चिन्मर्तानामजुष्टौ ।
व्यस्मदा काष्ठा अर्वते व—र्घनेव वज्रिञ्छथिह्यमित्रान् ५ [४]

त्वां ह त्यदिन्द्राणीसातौ स्वर्मीळ्हे नर आजा हवन्ते ।
तव स्वधाव इयमा समर्य ऊतिर्वाजेष्वतसाय्या भूत् ६
त्वं ह त्यदिन्द्र सप्त युध्यन् पुरो वज्रिन् पुरुकुत्साय दर्दः ।
बर्हिर्न यत् सुदासे वृथा व—र्गंहो राजन् वरिवः पूरवे कः ७ (७२८)

त्वं त्यां न इन्द्र देव चित्रा मिषमापो न पीपयः परिज्मन् ।
यया शूर प्रत्यस्मभ्यं यंसि त्मनमूर्जं न विश्वध क्षरध्यै ८
अकारि त इन्द्र गोतमेभिर्ब्रह्माण्योक्ता नमसा हरिभ्याम् ।
सुपेशसं वाजमा भरा नः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ९ [५] (७३०)

(६४)

१५ नोधा गौतमः । मरुतः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

वृष्णे शर्धाय सुमखाय वेधसे नोधः सुवृक्तिं प्र भरा मरुद्भ्यः ।
अपो न धीरो मनसा सुहस्त्यो गिरः समञ्ज विदथेष्वाभुवः १
ते जज्ञिरे दिव ऋष्वास उक्षणो रुद्रस्य मर्या असुरा अरेपसः ।
पावकासः शुचयः सूर्या इव सत्वानो न द्रप्सिनो घोरवर्पसः २
युवानो रुद्रा अजरा अभोग्घनो ववक्षुरध्रिगावः पर्वता इव ।
दृळ्हा चिद् विश्वा भुवनानि पार्थिवा प्र च्यावयन्ति दिव्यानि मज्मना ३
चित्रैरञ्जिभिर्वपुषे व्यञ्जते वक्षःसु रुक्माँ अधि येतिरे शुभे ।
अंसेष्वेषां नि मिमृक्षुरृष्टयः साकं जज्ञिरे स्वधया दिवो नरः ४
ईशानकृतो धुनयो रिशादसो वातान् विद्युतस्तविषीभिरक्रत ।
दुहन्त्यूधर्दिव्यानि धूतयो भूमिं पिन्वन्ति पयसा परिज्रयः ५ [६]
पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पयो घृतवद् विदथेष्वाभुवः ।
अत्यं न मिहे वि नयन्ति वाजिन मुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तमाक्षितम् ६
महिषासो मायिनश्चित्रभानवो गिरयो न स्वतवसो रघुष्यदः ।
मृगा इव हस्तिनः खादथा वना यदारुणीषु तविषीरयुग्ध्वम् ७
सिंहा इव नानदति प्रचेतसः पिशा इव सुपिशो विश्ववेदसः ।
क्षपो जिन्वन्तः पृषतीभिर्ऋष्टिभिः समित् सबाधः शवसाहिमन्यवः ८
रोदसी आ वदता गणश्रियो नृषाचः शूराः शवसाहिमन्यवः ।
आ वन्धुरेष्वमतिर्न दर्शता विद्युन्न तस्थौ मरुतो रथेषु वः ९
विश्ववेदसो रयिभिः समोकसः संमिश्लासस्तविषीभिर्विरप्शिनः ।
अस्तार इषुं दधिरे गभस्त्योरनन्तशुष्मा वृषखादयो नरः १० [७] (७४०)

हिरण्ययेभिः पविभिः पयोवृध उज्जिघ्नन्त आपथ्योऽ न पर्वतान् ।
मखा अयासः स्वसृतो ध्रुवच्युतो दुधक्रतो मरुतो भ्राजदृष्टयः ११
घृषुं पावकं वनिनं विचर्षणिं रुद्रस्य सूनुं हवसा गृणीमसि ।
रजस्तुरं तवसं मारुतं गण मूजीषिणं वृषणं सश्चत श्रिये १२
प्र नू स मर्तः शवसा जनाँ अति तस्थौ व ऊती मरुतो यमावत ।
अर्वाङ्त्रिवाजं भरते धना नृभिरापृच्छ्यं क्रतुमा क्षेति पुष्यति १३
चर्कृत्यं मरुतः पृत्सु दुष्टरं द्युमन्तं शुष्मं मघवत्सु धत्तन ।
धनस्पृतमुक्थ्यं विश्वचर्षणिं तोकं पुष्येम तनयं शतं हिमाः १४
नू ष्ठिरं मरुतो वीरवन्त मूतीषाहं रयिमस्मासु धत्त ।
सहस्रिणं शतिनं शूशुवांसं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् १५ [८] (७४५)

(६५) [द्वादशोऽनुवाकः ॥१२॥ सू० ६५-७३]

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

पश्वा न तायुं, गुहा चतन्तं नमो युजानं, नमो वहन्तम् १
सजोषा धीराः, पदैरनु ग्म न्नुप त्वा सीदन्, विश्वे यजत्राः ॥१॥ २
ऋतस्य वेवा, अनु व्रता गु भुवत् परिष्टिर्द्यौर्न भूम ३
वर्धन्तीमापः, पन्वा सुशिश्वि मृतस्य योना, गर्भे सुजातम् ॥२॥ ४
पृष्टिर्न रण्वा, क्षितिर्न पृथ्वी गिरिर्न भुज्म, क्षोदो न शंभु ५
अत्यो नाज्मन्, त्सर्गप्रतक्तः सिन्धुर्न क्षोदः, क ईं वराते ॥३॥ ६
जामिः सिन्धूनां, भ्रातेव स्वसा मिभ्यान्न राजा, वनान्यत्ति ७
यद् वातजूतो, वना व्यस्थात् वृग्निहिं दाति, रोमा पृथिव्याः ॥४॥ ८
श्वसित्यप्सु, हंसो न सीदन् क्रत्वा चेतिष्ठो, विशामुषर्भुत् ९
सोमो न वेधा, ऋतप्रजातः पशुर्न शिश्वा, विभुर्दूरेभाः ॥५॥ १० [९] (७५५)

(६६)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

रयिर्न चित्रा, सूरो न संदृग् गायुर्न प्राणो, नित्यो न सूनुः १
तक्वा न भूर्णिर्वना सिषक्ति पयो न धेनुः, शुचिर्विभावा ॥१॥ २
दाधार क्षेममोको न रण्वो यवो न पक्वो, जेता जनानाम् ३ (७५८)

ऋषिर्न स्तुभ्वा, विक्षु प्रशस्तो वाजी न प्रीतो, वयो दधाति ॥२॥ ४
दुरोकशोचिः, क्रतुर्न नित्यो जायेव योनावरं विश्वस्मै ५
चित्रो यदभ्राट्, छ्वेतो न विक्षु रथो न रुक्मी, त्वेषः समत्सु ॥३॥ ६
सेनेव सृष्टामं दधात्यस्तुर्न दिद्युत्, त्वेषप्रतीका ७
यमो ह जातो, यमो जनित्वं जारः कनीनां, पतिर्जनीनाम् ॥४॥ ८
तं वश्चराथो, वयं वसत्यास्तं न गावो, नक्षन्त इद्धम् ९
सिन्धुर्न क्षोदः, प्र नीचीरैनोन्नवन्त गावः, स्वर्दृशीकेे ॥५॥ १०[१०](७६५)

(६७)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

वनेषु जायुर्मतेषु मित्रो वृणीते श्रुष्टिं, राजेवाजुर्यम् १
क्षेमो न साधुः, क्रतुर्न भद्रो भुवत् स्वाधी, होता हव्यवाट् ॥१॥ २
हस्ते दधानो, नृम्णा विश्वान्यर्मे देवान् धाद्, गुहा निषीदन् ३
विदन्तीमत्र, नरो धियंधा हृदा यत् तष्टान्, मन्त्राँ अशंसन् ॥२॥ ४
अजो न क्षां, दाधार पृथिवीं तस्तम्भ द्यां, मन्त्रेभिः सत्यैः ५
प्रिया पदानि, पश्वो नि पाहि विश्वायुरग्ने, गुहा गुहं गाः ॥३॥ ६
य ईं चिकेत, गुहा भवन्तमा यः ससाद, धारामृतस्य ७
वि ये चृतन्त्यृता सपन्त आदिद् वसूनि, प्र ववाचास्मै ॥४॥ ८
वि यो वीरुत्सु, रोधन्महित्वोत प्रजा, उत प्रसुष्वन्तः ९
चित्तिरपां, दमे विश्वायुः सद्मेव धीराः, समायं चक्रुः ॥५॥ १०[११](७७५)

(६८)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

श्रीणन्नुप स्थाद्, दिवं भुरण्युः स्थातुश्चरथमक्तून् व्यूर्णोत् १
परि यदेषामेको विश्वेषां भुवद् देवो, देवानां महित्वा ॥१॥ २
आदित् ते विश्वे, क्रतुं जुषन्त शुष्काद् यद् देव, जीवो जनिष्ठाः ३
भजन्त विश्वे, देवत्वं नाम ऋतं सपन्तो, अमृतमेवैः ॥२॥ ४
ऋतस्य प्रेषा, ऋतस्य धीतिर्विश्वायुर्विश्वे, अपांसि चक्रुः ५
यस्तुभ्यं दाशाद्, यो वा ते शिक्षात् तस्मै चिकित्वान्, रयिं दयस्व ॥३॥ ६ (७८१)

होता निषत्तो, मनोरपत्ये स चिक्वांसां, पती रयीणाम् ७
इच्छन्त रेतो, मिथस्तनूषु सं जानत स्वैर्दक्षैरमूराः ॥४॥ ८
पितुर्न पुत्राः, क्रतुं जुषन्त श्रोषन् ये अस्य, शासं तुरासः ९
वि राय और्णोद्, दुरः पुरुक्षुः पिपेश नाकं, स्तृभिर्दमूनाः ॥५॥ १० [१२](७८५)

(६९)

१० पराशरः शाक्त्यः। अग्निः। द्विपदा विराट्।

शुक्रः शुशुक्वाँ, उषो न जारः पप्रा समीची, दिवो न ज्योतिः १
परि प्रजातः, क्रत्वा बभूथ भुवो देवानां, पिता पुत्रः सन् ॥१॥ २
वेधा अदृप्तो, अग्निर्विजान—ञ्जूधर्नं गोनां, स्वाद्मा पितूनाम् ३
जने न शेवः, आहूर्यः सन् मध्ये निषत्तो, रण्वो दुरोणे ॥२॥ ४
पुत्रो न जातो, रण्वो दुरोणे वाजी न प्रीतो, विशो वि तारीत् ५
विशो यदह्वे, नृभिः सनीळा अग्निर्देवत्वा, विश्वान्यश्याः ॥३॥ ६
नकिष्ट एता, व्रता मिनन्ति नृभ्यो यदेभ्यः, श्रुष्टिं चकर्थ ७
तत् तु ते दंसो, यदहन्त्समाने—नूभिर्यद् युक्तो, विवे रपांसि ॥४॥ ८
उषो न जारो, विभावोसः संज्ञातरूपश्चिकेतदस्मै ९
त्मना वहन्तो, दुरो व्यृण्वन् नवन्त विश्वे, स्वर्ण्हशीके ॥५॥ १० [१३](७९५)

(७०)

११ पराशरः शाक्त्यः। अग्निः। द्विपदा विराट्।

वनेम पूर्वीरर्यो मनीषा अग्निः सुशोको, विश्वान्यश्याः १
आ दैव्यानि, व्रता चिकित्वा—ना मानुषस्य, जनस्य जन्म ॥१॥ २
गर्भो यो अपां, गर्भो वनानां गर्भश्च स्थातां, गर्भश्चरथाम् ३
अद्रौ चिदस्मा, अन्तर्दुरोणे विशां न विश्वो, अमृतः स्वाधीः ॥२॥ ४
स हि क्षपावाँ, अग्नी रयीणां दाशद् यो अस्मा, अरं सूक्तैः ५
एता चिकित्वो, भूमा नि पाहि देवानां जन्म, मर्तांश्च विद्वान् ॥३॥ ६
वर्धान्यं पूर्वीः, क्षपो विरूपाः स्थातुश्च रथमृतप्रवीतम् ७
अरांधि होता, स्वर्ण्निषत्तः कृण्वन् विश्वान्यपांसि सत्या ॥४॥ ८
गोषु प्रशस्तिं, वनेषु धिष्व भरन्त विश्वे, बलिं स्वर्णः ९ (८०४)

वि त्वा नरः, पुरुत्रा सपर्यन् पितुर्न जिव्रेर्वि वेदो भरन्त ॥ ५ ॥ १०
साधुर्न गृध्नुरस्तेव शूरो यातेव भीमस्त्वेषः समत्सु ॥ ६ ॥ ११ [१४] (८०६)

(७१)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उप प्र जिन्वन्नुशतीरुशन्तं पतिं न नित्यं जनयः सनीळाः ।
स्वसारः श्यावीमरुषीमजुष्रन् चित्रमुच्छन्तीमुषसं न गावः १
वीळु चिद् दृळ्हा पितरो न उक्थैरद्रिं रुजन्नङ्गिरसो रवेण ।
चक्रुर्दिवो बृहतो गातुमस्मे अहः स्वर्विविदुः केतुमुस्राः २
दधन्नृतं धनयन्नस्य धीतिमादिदर्यो दिधिषोऽ३ विभृत्राः ।
अतृष्यन्तीरपसो यन्त्यच्छा देवाञ्जन्म प्रयसा वर्धयन्तीः ३
मथीद् यदीं विभृतो मातरिश्वा गृहेगृहे श्येतो जेन्यो भूत् ।
आदीं राज्ञे न सहीयसे सचा सन्ना दूत्यं भृगवाणो विवाय ४
महे यत् पित्र ईं रसं दिवे करवं त्सरत् पृशन्यश्चिकित्वान् ।
सृजदस्ता धृषता दिद्युमस्मै स्वायां देवो दुहितरि त्विषिं धात् ५ [१५]

स्व आ यस्तुभ्यं दम आ विभाति नमो वा दाशादुशतो अनु द्यून् ।
वधीं अग्ने वयो अस्य द्विबर्हा यासद् राया सरथं यं जुनासि ६
अग्निं विश्वा अभि पृक्षः सचन्ते समुद्रं न स्रवतः सप्त यह्वीः ।
न जामिभिर्वि चिकिते वयो नो विदा देवेषु प्रमतिं चिकित्वान् ७
आ यदिषे नृपतिं तेज आनट् छुचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीके ।
अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाध्यं जनयत् सूदयच्च ८
मनो न योऽध्वनः सद्य एत्येकः सत्रा सूरो वस्व ईशे ।
राजाना मित्रावरुणा सुपाणी गोषु प्रियममृतं रक्षमाणा ९
मा नो अग्ने सख्या पित्र्याणि प्र मर्षिष्ठा अभि विदुष्कविः सन् ।
नभो न रूपं जरिमा मिनाति पुरा तस्या अभिशस्तेरधीहि १० [१६] (८१६)

(७२)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि काव्या वेधसः शश्वतस्कर्हस्ते दधानो नर्या पुरूणि ।
अग्निर्भुवद् रयिपती रयीणां सत्रा चक्राणो अमृतानि विश्वा १ (८१७)

अस्मे वत्सं परि षन्तं न विन्द॒न्निच्छन्तो विश्वे अमृता अमूराः ।
श्रमयुवः पक्व्यां धियंधा॒स्तस्थुः पदे परमे चार्वग्नेः २
तिस्रो यदग्ने शरदस्त्वामि॒च्छुचिं घृतेन शुचयः सपर्यान् ।
नामानि चिद् दधिरे यज्ञियान्य॒सूदयन्त तन्वः सुजाताः ३
आ रोदसी बृहती वेविदाना॒ः प्र रुद्रिया जभ्रिरे यज्ञियासः ।
विदन्मर्तो नेमधिता चिकित्वा॒न्नग्निं पदे परमे तस्थिवांसम् ४
संजानाना उप सीदन्नभिज्ञु पत्नीवन्तो नमस्यं नमस्यन् ।
रिरिक्वांसस्तन्वः कृण्वत स्वाः सखा सख्युर्निमिषि रक्षमाणाः ५ [१७]

त्रयः सप्त यद् गुह्यानि त्वे इत् पदाविदन्निहिता यज्ञियासः ।
तेभी रक्षन्ते अमृतं सजोषाः पशूश्च स्थातृ॒श्चरथं च पाहि ६
विद्वाँ अग्ने वयुनानि क्षितीनां व्यानुषक् छुरुधो जीवसे धाः ।
अन्तर्विद्वाँ अध्वनो देवयाना॒नतन्द्रो दूतो अभवो हविर्वाट् ७
स्वाध्यो दिव आ सप्त यह्वी रायो दुरो व्यृतज्ञा अजानन् ।
विदद् गव्यं सरमा दृ॒ळ्हमूर्वं येना नु कं मानुषी भोजते विट् ८
आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्थुः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुम् ।
महा महद्भिः पृथिवी वि तस्थे माता पुत्रैरदितिर्धायसे वेः ९
अधि श्रियं नि दधुश्चारुमस्मिन् दिवो यक्षी अमृता अकृण्वन् ।
अध क्षरन्ति सिन्धवो न सृष्टाः प्र नीचीरग्ने अरुषीरजानन् १० [१८] (८२६)

(७३)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

रयिर्न यः पितृवित्तो वयोधाः सुप्रणीतिश्चिकितुषो न शासुः ।
स्योनशीरतिथिर्न प्रीणानो होतेव सद्म विधतो वि तारीत् १
देवो न यः सविता सत्यमन्मा क्रत्वा निपाति वृजनानि विश्वा ।
पुरुप्रशस्तो अमतिर्न सत्य आत्मेव शेवो दिधिषाय्यो भूत् २
देवो न यः पृथिवीं विश्वधाया उपक्षेति हितमित्रो न राजा ।
पुरःसदः शर्मसदो न वीरा अनवद्या पतिजुष्टेव नारी ३ (८२९)

तं त्वा नरो दम आ नित्यमिद्ध—मग्ने सचन्त क्षितिषु ध्रुवासु ।
अधि द्युम्नं नि दधुर्भूर्यस्मिन् भवा विश्वायुर्धरुणो रयीणाम् ४
वि पृक्षो अग्ने मघवानो अश्यु—र्वि सूरयो ददतो विश्वमायुः ।
सनेम वाजं समिथेष्वर्यो भागं देवेषु श्रवसे दधानाः ५ [१९]

ऋतस्य हि धेनवो वावशानाः स्मदूध्नीः पीपयन्त द्युभक्ताः ।
परावतः सुमतिं भिक्षमाणा वि सिन्धवः समया सस्रुरद्रिम् ६
त्वे अग्ने सुमतिं भिक्षमाणा दिवि श्रवो दधिरे यज्ञियासः ।
नक्ता च चक्रुरुषसा विरूपे कृष्णं च वर्णमरुणं च सं धुः । ७
यान् राये मर्तान्त्सुषूदो अग्ने ते स्याम मघवानो वयं च ।
छायेव विश्वं भुवनं सिसक्षया—पप्रिवान् रोदसी अन्तरिक्षम् ८
अवन्द्विरग्ने अवतो नृभिर्नॄन् वीरैर्वीरान् वनुयामा त्वोताः ।
ईशानासः पितृवित्तस्य रायो वि सूरयः शतहिमा नो अश्युः ९
एता ते अग्न उचथानि वेधो जुष्टानि सन्तु मनसे हृदे च ।
शकेम रायः सुधुरो यमं ते ऽधि श्रवो देवभक्तं दधानाः १० [२०] (८३६)

(७४) [त्रयोदशोऽनुवाकः ॥१३॥ सू० ७४-८४]

९ गोतमो राहूगणः । अग्निः । गायत्री ।

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्नये । आरे अस्मे च शृण्वते १
यः स्नीहितीषु पूर्व्यः संजग्मानासु कृष्टिषु । अरक्षद् दाशुषे गयम् २
उत ब्रुवन्तु जन्तव उदग्निर्वृत्रहाजनि । धनंजयो रणेरणे ३
यस्य दूतो असि क्षये वेषि हव्यानि वीतये । दस्मत् कृणोष्यध्वरम् ४
तमित् सुहव्यमङ्गिरः सुदेवं सहसो यहो । जना आहुः सुबर्हिषम् ५ [२१]

आ च वहासि ताँ इह देवाँ उप प्रशस्तये । हव्या सुश्चन्द्र वीतये ६
न योरुपब्दिरश्व्यः शृण्वे रथस्य कच्चन । यदग्ने यासि दूत्यम् ७
त्वोतो वाज्यद्रयोऽभि पूर्वस्मादपरः । प्र दाश्वाँ अग्ने अस्थात् ८
उत द्युमत् सुवीर्यं बृहदग्ने विवाससि । देवेभ्यो देव दाशुषे ९ [२२] (८४५)

(७५)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । गायत्री ।

जुषस्व॑ स॒प्रथ॑स्तमं॒ वचो॑ दे॒वप्स॑रस्तमम् । ह॒व्या जुह्वा॑न आ॒सनि॑ १
अथा॑ ते अङ्गिरस्तमा॒ग्ने वेध॒स्तम प्रि॒यम् । वो॒चेम॒ ब्रह्म॑ सान॒सि २
कस्ते॑ जा॒मिर्जना॑ना॒मग्ने॒ को दा॒श्वध्व॑रः । को ह॒ कस्मि॒न्नसि॑ श्रि॒तः ३
त्वं जा॒मिर्जना॑ना॒मग्ने॑ मि॒त्रो अ॑सि प्रि॒यः । सखा॒ सख्यि॑भ्य ईड्यः ४
यजा॑ नो मि॒त्रावरु॑णा॒ यजा॑ दे॒वाँ ऋ॒तं बृ॒हत् । अग्ने॒ यक्षि॒ स्वं दम॑म् ५ [२३] (८५०)

(७६)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

का त॒ उपे॑ति॒र्मन॑सो॒ वरा॑य॒ भुव॑दग्ने॒ शंत॑मा का म॒नी॒षा ।
को वा॑ यु॒ज्ञैः परि॒ दक्षं॑ त आप॒ केन॑ वा ते॒ मन॑सा दाशेम १
एह्य॑ग्न इ॒ह होता॒ नि षी॑दा॒दब्ध॑: सु पु॒रए॒ता भ॑वा नः ।
अव॑तां त्वा रोद॒सी वि॒श्वमि॑न्वे॒ यजा॑ म॒हे सौ॑मन॒साय॑ दे॒वान् २
प्र सु वि॒श्वान् र॒क्षसो॑ धक्ष्य॒ग्ने॒ भवा॑ य॒ज्ञाना॑मभिशस्ति॒पावा॑ ।
अथा॑ व॑ह सोम॑पतिं॒ हरि॑भ्या॒मा॒ति॒थ्यम॑स्मै चक्रमा सु॒दान॑वे ३
प्र॒जाव॑ता॒ वच॑सा॒ वह्नि॑रासा॒ ऽऽ च॑ हुवे॒ नि च॑ सत्सीह दे॒वैः ।
वेषि॑ होत्र॒मुत पो॒त्रं य॑जत्र बो॒धि प्र॑यन्तर्जनि॒तर्व॑सू॒नाम् ४
यथा॒ विप्र॑स्य मनु॒षो ह॒विर्भि॑र्दे॒वाँ अय॑जः क॒वि॒र्भिः क॒विः सन् ।
ए॒वा हो॑तः सत्यतर॒ त्वम॒द्या॒ग्ने॑ मन्द्र॒या जु॒ह्वा॑ यजस्व ५ [२४] (८५५)

(७७)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

क॒था दा॑शेमा॒ग्नये॒ कास्मै॑ दे॒वजु॑ष्टोच्यते॒ भामि॑ने गीः ।
यो मर्त्ये॑ष्व॒मृत॑ ऋ॒तावा॒ होता॑ यजि॑ष्ठ इ॒त् कृ॒णोति॑ दे॒वान् १
यो अ॑ध्व॒रेषु॑ शंत॑म ऋ॒तावा॒ होता॒ तमू॒ नमो॑भि॒रा कृ॑णुध्वम् ।
अ॒ग्निर्यद् वेर्म॑ती॒ये दे॒वा॒न्त्स च॒ बोधा॑ति॒ मन॑सा यजाति २
स हि क्रतुः॒ स मर्यः॒ स सा॑धु॒र्मि॒त्रो न भू॒द्यु॒तस्य॒ र॒थीः ।
तं मे॑धे॒षु प्रथ॑मं दे॒वय॑न्ती॒र्विश॒ उप॑ ब्रुवते दु॒स्ममा॑रीः ३ (८५८)

स नो नृणां नृतमो रिशादा अग्निर्गिरोऽवसा वेतु धीतिम् ।
तना च ये मघवानः शविष्ठा वाजप्रसूता इषयन्त मन्म ४

एवाग्निर्गोतमेभिर्ऋतावा विप्रेभिरस्तोष्ट जातवेदाः ।
स एषु द्युम्नं पीपयत् स वाजं स पुष्टिं याति जोषमा चिकित्वान् ५[२५] (८६०)

(७८)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । गायत्री ।

अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदो विचर्षणे । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः १
तमु त्वा गोतमो गिरा रायस्कामो दुवस्यति । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः २
तमु त्वा वाजसातम मङ्गिरस्वद्धवामहे । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः ३
तमु त्वा वृत्रहन्तमं यो दस्यूँरवधूनुषे । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः ४
अवोचाम रहूगणा अग्नये मधुमद् वचः । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः ५[२६] (८६५)

(७९)

१२ गोतमो राहूगणः । १-३ अग्निः मध्यमोऽग्निर्वा; ४-१२ अग्निः । १-३ त्रिष्टुप्; ४-६ उष्णिक्; ७-१२ गायत्री ।

हिरण्यकेशो रजसो विसारेऽहिर्धुनिर्वात इव ध्रजीमान् ।
शुचिभ्राजा उषसो नवेदा यशस्वतीरपस्युवो न सत्याः १
आ ते सुपर्णा अमिनन्तँ एवैः कृष्णो नोनाव वृषभो यदीदम् ।
शिवाभिर्न स्मयमानाभिरागात् पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यभ्रा २
यदीमृतस्य पयसा पियानो नयन्नृतस्य पथिभी रजिष्ठैः ।
अर्यमा मित्रो वरुणः परिज्मा त्वचं पृञ्चन्त्युपरस्य योनौ ३
अग्ने वाजस्य गोमत ईशानः सहसो यहो । अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ४
स इधानो वसुष्कविरग्निरीळेन्यो गिरा । रेवदस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ५
क्षपो राजन्नुत त्मनाग्ने वस्तोरुतोषसः । स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति ६ [२७]

अवा नो अग्न ऊतिभिर्गायत्रस्य प्रभर्मणि । विश्वासु धीषु वन्द्य ७
आ नो अग्ने रयिं भर सत्रासाहं वरेण्यम् । विश्वासु पृत्सु दुष्टरम् ८
आ नो अग्ने सुचेतुना रयिं विश्वायुपोषसम् । मार्डीकं धेहि जीवसे ९ (८७४)

प्र पूतास्तिग्मशोचिषे वाचो गोतमाग्नये । भरस्व सुम्नयुर्गिरः १०
यो नो अग्नेऽभिदासत्यन्ति दूरे पदीष्ट सः । अस्माकमिद् वृधे भव ११
सहस्राक्षो विचर्षणिरग्नी रक्षांसि सेधति । होता गृणीत उक्थ्यः १२ [२८] (८७७)

(८०)

१६ गोतमो राहूगणः । इन्द्रः, १६ इन्द्रः, (अथर्वा, मनुः दध्यङ् च) । पंक्तिः ।

इत्था हि सोम इन्मदे ब्रह्मा चकार वर्धनम् ।
शविष्ठ वज्रिन्नोजसा पृथिव्या निः शशा अहिमर्चन्ननु स्वराज्यम् १
स त्वामदद् वृषा मदः सोमः श्येनाभृतः सुतः ।
येना वृत्रं निरद्भ्यो जघन्थ वज्रिन्नोजसार्चन्ननु स्वराज्यम् २
प्रेह्यभीहि धृष्णुहि न ते वज्रो नि यंसते ।
इन्द्र नृम्णं हि ते शवो हनो वृत्रं जया अपोऽर्चन्ननु स्वराज्यम् ३
निरिन्द्र भूम्या अधि वृत्रं जघन्थ निर्दिवः ।
सृजा मरुत्वतीरव जीवधन्या इमा अपोऽर्चन्ननु स्वराज्यम् ४
इन्द्रो वृत्रस्य दोधतः सानुं वज्रेण हीळितः ।
अभिक्रम्याव जिघ्नते ऽपः समाय चोदयन्नर्चन्ननु स्वराज्यम् ५ [२९]

अधि सानौ नि जिघ्नते वज्रेण शतपर्वणा ।
मन्वान इन्द्रो अन्धसः सखिभ्यो गातुमिच्छत्यर्चन्ननु स्वराज्यम् ६
इन्द्र तुभ्यमिदद्रिवोऽनुत्तं वज्रिन् वीर्यम् ।
यद्ध त्यं मायिनं मृगं तमु त्वं मायया वधीरर्चन्ननु स्वराज्यम् ७
वि ते वज्रासो अस्थिरन्नवतिं नाव्या अनु ।
महत् तं इन्द्र वीर्यं बाह्वोस्ते बलं हितमर्चन्ननु स्वराज्यम् ८
सहस्रं साकमर्चत परि ष्टोभत विंशतिः ।
शतैनमन्वनोनवुरिन्द्राय ब्रह्मोद्यतमर्चन्ननु स्वराज्यम् ९
इन्द्रो वृत्रस्य तविषीं निरहन्त्सहसा सहः ।
महत् तदस्य पौंस्यं वृत्रं जघन्वाँ असृजदर्चन्ननु स्वराज्यम् १० [३०]
इमे चित् तव मन्यवे वेपेते भियसा मही ।
यदिन्द्र वज्रिन्नोजसा वृत्रं मरुत्वाँ अवधीरर्चन्ननु स्वराज्यम् ११ (८८८)

न वेपसा न तन्यते न्द्रं वृत्रो वि बीभयत् ।
अभ्येनं वज्र आयसः सहस्रभृष्टिरायता र्चन्ननु स्वराज्यम् १२
यद् वृत्रं तव चाशनिं वज्रेण समयोधयः ।
अहिमिन्द्र जिघांसतो दिवि ते बद्बधे शवो ऽर्चन्ननु स्वराज्यम् १३
अभिष्टने ते अद्रिवो यत् स्था जगच्च रेजते ।
त्वष्टा चित् तव मन्यव इन्द्रं वेविज्यते भिया र्चन्ननु स्वराज्यम् १४
नहि नु यादधीमसीन्द्रं को वीर्या परः ।
तस्मिन्ब्रह्मणमुत क्रतुं वृवा ओजांसि सं दधुर र्चन्ननु स्वराज्यम् १५
यामथर्वा मनुष्पिता दध्यङ् धियमतंत ।
तस्मिन् ब्रह्माणि पूर्वथेन्द्र उक्था समग्मता र्चन्ननु स्वराज्यम् १६ [३१] (८९३)

—»※«—

(८१)

षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२]

९ गोतमो राहूगणः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

इन्द्रो मदाय वावृधे शवसे वृत्रहा नृभिः ।
तमिन्महत्स्वाजिषू तेमर्भे हवामहे स वाजेषु प्र नोऽविषत् १
असि हि वीर सेन्यो ऽसि भूरि परादुदिः ।
असि दभ्रस्य चिद् वृधो यजमानाय शिक्षसि सुन्वते भूरि ते वसु २
यदुदीरत आजयो धृष्णवे धीयते धना ।
युक्ष्वा मघवन्नृजुता हरी कं हनः कं वसौ दधो ऽस्माँ इन्द्र वसौ दधः ३
क्रत्वा महाँ अनुष्वधं भीम आ वावृधे शवः ।
श्रिय ऋष्व उपाकयोर्नि शिप्री हरिवान् दधे हस्तयोर्वज्रमायसम् ४
आ पप्रौ पार्थिवं रजो बद्बधे रोचना दिवि ।
न त्वावाँ इन्द्र कश्चन न जातो न जनिष्यते ऽति विश्वं ववक्षिथ ५ [१]

यो अर्यो मर्तभोजनं परादर्दाति दाशुषे ।
इन्द्रो अस्मभ्यं शिक्षतु वि भजा भूरि ते वसु भक्षीय तव राधसः ६
मदेमदे हि नो ददि र्यूथा गवामृजुक्रतुः ।
सं गृभाय पुरू शतो भयाहस्त्या वसु शिशीहि राय आ भर ७ (९००)

मादयस्व सुते सचा शवसे शूर राधसे ।
विद्मा हि त्वा पुरुवसुमुप कामान्त्ससृज्महे ऽथा नोऽविता भव ८
एते त इन्द्र जन्तवो विश्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।
अन्तर्हि ख्यो जनानामर्यो वेदो अदाशुषां तेषां नो वेद आ भर ९ [२] (९०२)

(८२)

६ गोतमो राहूगणः। इन्द्रः। पंक्तिः; ६ जगती।

उपो षु शृणुही गिरो मघवन् मातथा इव ।
यदा नः सूनृतावतः कर आदर्थयास इद् योजा न्विन्द्र ते हरी १
अक्षन्नमीमदन्त ह्यव प्रिया अधूषत ।
अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजा न्विन्द्र ते हरी २
सुसंदृशं त्वा वयं मघवन् वन्दिषीमहि ।
प्र नूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो याहि वशाँ अनु योजा न्विन्द्र ते हरी ३
स घा तं वृषणं रथमधि तिष्ठाति गोविदम् ।
यः पात्रं हारियोजनं पूर्णमिन्द्र चिकेतति योजा न्विन्द्र ते हरी ४
युक्तस्ते अस्तु दक्षिण उत सव्यः शतक्रतो ।
तेन जायामुप प्रियां मन्दानो याह्यन्धसो योजा न्विन्द्र ते हरी ५
युनज्मि ते ब्रह्मणा केशिना हरी उप प्र याहि दधिषे गभस्त्योः ।
उत त्वा सुतासो रभसा अमन्दिषुः पूषण्वान् वज्रिन्त्समु पत्न्यामदः ६ [३] (९०८)

(८३)

६ गोतमो राहूगणः। इन्द्रः। जगती।

अश्वावति प्रथमो गोषु गच्छति सुप्रावीरिन्द्र मर्त्यस्तवोतिभिः ।
तमित् पृणक्षि वसुना भवीयसा सिन्धुमापो यथाभितो विचेतसः १
आपो न देवीरुप यन्ति होत्रियमवः पश्यन्ति विततं यथा रजः ।
प्राचैर्देवासः प्र णयन्ति देवयुं ब्रह्मप्रियं जोषयन्ते वरा इव २
अधि द्वयोरदधा उक्थ्यं वचो यतस्रुचा मिथुना या सपर्यतः ।
असंयत्तो व्रते ते क्षेति पुष्यति भद्रा शक्तिर्यजमानाय सुन्वते ३ (९११

आदङ्गिराः प्रथमं दधिरे वय इद्भाग्नेयः शम्या ये सुकृत्यया।
सर्वं पणेः समविन्दन्त भोजन मश्वावन्तं गोमन्तमा पशुं नरः ४
यज्ञैरथर्वा प्रथमः पथस्तते ततः सूर्यो व्रतपा वेन आजनि।
आ गा आजदुशना काव्यः सचा यमस्य जातममृतं यजामहे ५
बर्हिर्वा यत् स्वपत्याय वृज्यते ऽर्को वा श्लोकमाघोषते दिवि।
ग्रावा यत्र वदति कारुरुक्थ्य स्तस्येदिन्द्रो अभिपित्वेषु रण्यति ६ [४] (९१४)

(८४)

२० गोतमो राहूगणः। इन्द्रः। १-६ अनुष्टुप्; ७-९ उष्णिक्; १०-१२ पंक्तिः; १३-१५ गायत्री; १६-१८ त्रिष्टुप्; (प्रगाथः=) १९ बृहती; २० सतोबृहती।

असावि सोम इन्द्र ते शविष्ठ धृष्णवा गहि।
आ त्वा पृणक्त्विन्द्रियं रजः सूर्यो न रश्मिभिः १
इन्द्रमिद्धरी वहतो ऽप्रतिधृष्टशवसम्।
ऋषीणां च स्तुतीरुप यज्ञं च मानुषाणाम् २
आ तिष्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी।
अर्वाचीनं सु ते मनो ग्रावा कृणोतु वग्नुना ३
इमामिन्द्र सुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदम्।
शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरन् धारा ऋतस्य सादने ४
इन्द्राय नूनमर्चतो क्थानि च ब्रवीतन।
सुता अमत्सुरिन्दवो ज्येष्ठं नमस्यता सहः ५ [५]

नकिष्ट्वद् रथीतरो हरी यदिन्द्र यच्छसे।
नकिष्ट्वानु मज्मना नकिः स्वश्व आनशे ६
य एक इद् विदयते वसु मर्ताय दाशुषे।
ईशानो अप्रतिष्कुत इन्द्रो अङ्ग ७
कदा मर्तमराधसं पदा क्षुम्पमिव स्फुरत्।
कदा नः शुश्रवद् गिर इन्द्रो अङ्ग ८ (९२२)

काण्वः प्रगाथः (घौरः) प्रगाथः (घौरः) काण्वः ।
,, प्रस्कण्वः प्रस्कण्वः काण्वः ।
,, ब्रह्मातिथिः ब्रह्मातिथिः ,,
,, मातरिश्वा मातरिश्वा ,,
,, मेधातिथिः मेधातिथिः ,,
,, मेध्यः मेध्यः ,,
,, मेध्यातिथिः मेध्यातिथिः,,
,, वत्सः वत्सः ,,
,, शशकर्णः शशकर्णः ,,
,, श्रुष्टिगुः श्रुष्टिगुः ,,
,, सध्वंसः सध्वंसः ,,
,, सुपर्णः सुपर्णः ,,
,, सोभरिः सोभरिः ,,

काण्वायनः अश्वसूक्ती अश्वसूक्ती काण्वायनः ।
काण्वायनः गोपूक्ती गोपूक्ती काण्वायनः ।
काव्यः उत्कीलः उत्कीलः काव्यः ।
काद्रवेयः अर्बुदः (सर्पः) अर्बुदः काद्रवेयः (सर्पः)।
कामायनी श्रद्धा श्रद्धा कामायनी ।
कार्ष्णिः विश्वकः विश्वकः कार्ष्णिः ।
काव्यः उशना उशना काव्यः ।
काशिराजः प्रतर्दनः १०।१७९। २ [१]
प्रतर्दनः काशिराजः ।

काश्यपः अवत्सारः अवत्सारः काश्यपः ।
,, असितः असितः ,,
,, देवलः देवलः ,,
,, निध्रुविः निध्रुविः ,,
,, भूतांशः भूतांशः ,,
,, रेभः रेभः ,,
,, विवृहा विवृहा ,,

काश्यपौ रेभसूनू रेभसूनू काश्यपौ ।
,, शिखण्डिन्यौ शिखण्डिन्यौ ,,

कुत्सः आंगिरसः १।९४-९८ । (४७), १०१-११५ (१६५), ९।९७।४५-५८। (१४)। [२२६]

कुमारः आग्नेयः ७।१०१। (६), १०२। (३)। [९]
,, आत्रेयः ५।२। (१२)। [१२]
,, यामायनः १०।१३५। (७)। [७]

कुरुसुतिः काण्वः ८।७६। (१२), ७७। (११), ७८। (१०)। [३३]
कुलमलबर्हिषः शैलूषिः १०।१२६। (८)। [८]
कुशिकः ऐषीरथिः ३।३१। (२२)। [२२]
,, सौभरिः १०।१२७। (८) [८]
कुसीदी काण्वः ८।८१। (९), ८२। (९), ८३। (९)। [२७]
कूर्मः गार्त्समदः २।२७। (१७), २८। (११), २९। (७)। [३५]
,, गृत्समदः २।२७। (१७), २८। (११), २९। (७)। [३५]
कृतयशाः आंगिरसः ९।१०८। १०,११। (२)। [२]
कृत्नुः भार्गवः ८।७९। (९)। [९]
कृशः काण्वः ८।५५ [७]। (५)। [५]
कृष्णः आंगिरसः ८।८५ (९), ८६। (५), ८७। (६), १०।४२। (११), ४३, (११), ४४। (११)। [५३]
केतुः आग्नेयः १०।१५६। (५)। [५]
कौत्सः दुर्मित्रः दुर्मित्रः कौत्सः ।
,, सुमित्रः सुमित्रः ,,
कौशिकः गाथी गाथी कौशिकः ।
क्षत्रमनसः ५।४४। १०। [१]
गयः आत्रेयः ५।९। (७), १०(७)। [१४]
,, प्लातः १०।६३। (१७), ६४। (१७)। [३४]
गर्गः भारद्वाजः ६।४७। (३१)। [३१]
गर्भकर्ता त्वष्टा त्वष्टा गर्भकर्ता ।
गविष्ठिरः आत्रेयः ५।१। (१२)। [१२]
गातुः ,, ५।३२। (१२)। [१२]
गाथिनः विश्वामित्रः विश्वामित्रः गाथिनः ।
गाथी कौशिकः ३।१९-२२। (२०)। [२०]
गार्त्समदः कूर्मः कूर्मः गार्त्समदः ।
गृत्समदः २।२७। (१७), २८।(११), २५।(७)। [३५]
गृत्समदः शौनकः (आंगिरसः शौनहोत्रः) भार्गवः २।१-३। (४०), ८-२६। (१८८), ३०-४३। (१३५), ९।८६। ४६-४८ (३)। [३६६]
गृहपतिः सहसःपुत्रः ८।१०२। (२२)। [२२]

गोतमः (सप्तर्षीणां एकः)१०।१३७। ३ [१]
" राहूगणः १।७४-९३। (२०४), ९।३१। (६), ६७। ७-९। (३)। [२१३]
" . " (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः गोतमो राहूगणः
गोधा (ऋषिका) १०।१३४। ६ उत्तरार्धः- ७। [१॥]
गोपवनः आत्रेयः ८।७३। (१८), ७४। (१५)। [३३]
गोपायनः बन्धुः बन्धुः गोपायनः।
" विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः "
" श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः "
" सुबन्धुः सुबन्धुः "
गोपूक्ती काण्वायनः ८।१४। (१५), १५। (१३)। [२८]
गौतमः नोधा नोधा गौतमः।
" वामदेवः वामदेवः "
गौपायनः बन्धुः बन्धुः गौपायनः।
" विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः "
" श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः "
गौरिवीतिः शाक्त्यः ५।२९। (१५), ९।१०८। १-२ (२), १०।७३। (११), ७४। (६)। [३४]
घर्मः तापसः १०।११४। (१०)। [१०]
" सौर्यः १०।१८१। ३। [१]
घोरः आंगिरसः ३।३६। १०। [१]
घोषा काक्षीवती १०।३९। (१४), ४०। (१४)। [२८]
घौरः कण्वः कण्वः घौरः।
घौरः काण्वः प्रगाथः प्रगाथः काण्वः घौरः।
घौषेयः सुहस्त्यः सुहस्त्यः घौषेयः।
चक्षुः मानवः १।१०६। ४-६ (३)। [३]
" सौर्यः १०।१५८। (५) [५]
चाक्षुषः अग्निः अग्निः चाक्षुषः।
चित्रमहा वासिष्ठः १०।१२२। (८)। [८]
च्यवनः भार्गवः १०।१९। (८)। [८]
जमदग्निः ३।६२। १६-१८ (३); १०।१३७। ६ (१)। [४]
" भार्गवः ८।१०१। (१६); ९।६२। (३०); ६५। (३०), ६७। १६-१८ (३)। [७९]
जमदग्निः भार्गवः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः (६ जमदग्निः भार्गवः)
जमदग्निविश्वामित्रौ १०।१६७। (४)। [४]
जयः ऐन्द्रः १०।१८०। (३)। [३]
जरत्कर्णः ऐरावतः (सर्पः) १०।७६। (८)। [८]
जरिता (शार्ङ्गः) १०।१४२। १-२। [२]
जानः बृशः बृशः जानः।
जामदग्निः परशुरामः परशुरामः जामदग्निः।
जामदग्न्यः रामः रामः जामदग्न्यः।
जुहूः ब्रह्मजाया १०।१०९। (७)। [७]
जूतिः (वातरशनः) १०।१३६। १। [१]
जेता माधुच्छन्दसः १।११। (८)। [८]
तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः १०।१८२। (३)। [३]
तर्यः ५।४४। १२ [१]
तान्वः प्रार्थ्यः १०।९३। (१५)। [१५]
तापसः अग्निः अग्निः तापसः।
" घर्मः घर्मः "
" मन्युः मन्युः "
तार्क्ष्यः अरिष्टनेमिः अरिष्टनेमिः तार्क्ष्यः।
" सुपर्णः सुपर्णः "
तिरश्चीः आंगिरसः ८।९५। (९), ९६ (२१)। [३०]
तृणपाणिः ५।४९। ५ (१), ६।४८। (२२)। [२३]
त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः ४।४२। (१०), ५।२७। (६), ९।११०। (१२)। [२८]
त्रितः आप्त्यः १।१०५। (१९); ८।४७। (१८), ९।३३। (६), ३४। (६), १०२।(८); १०।१ ७। (४९) [१०६]
त्रिशिराः त्वाष्ट्रः १०।८। (९), ९ (९)। [१८]
त्रिशोकः काण्वः ८।४५। (४२)। [४२]
त्रैवृष्णः व्यरुणः (भारतः राजा) व्यरुणाः त्रैवृष्णः।
व्यरुणः त्रैवृष्णः (भारतः राजा) ५।२७। (६), ९।११०। (१२)। [१८]
त्वष्टा गर्भकर्ता १०।१८४। (३)। [३]
त्वाष्ट्रः त्रिशिराः त्रिशिराः त्वाष्ट्रः।
दक्षिणा प्राजापत्या १०।१०७। (११)। [११]
दमनः यामायनः १०।१६ (१४)। [१४]
दाक्षायणी अदितिः अदितिः दाक्षायणी।
दार्ढच्युतः इध्मवाहः इध्मवाहः दार्ढच्युतः।
दिव्यः आंगिरसः १०।१०७। (११) [११]

पूर्वीभिर्हि ददाशिम शरद्भिर्मरुतो वयम् । अवोभिश्चर्षणीनाम् ६
सुभगः स प्रयज्यवो मरुतो अस्तु मर्त्यः । यस्य प्रयांसि पर्षथ ७
शशमानस्य वा नरः स्वेदस्य सत्यशवसः । विदा कामस्य वेनतः ८
यूयं तत् सत्यशवस आविष्कर्त महित्वना । विध्यता विद्युता रक्षः ९
गूहता गुह्यं तमो वि यात विश्वमत्रिणम् । ज्योतिष्कर्ता यदुश्मसि १०[१२](९५६)

(८७)

६ गोतमो राहूगणः । मरुतः । जगती ।

प्रत्वक्षसः प्रतवसो विरप्शिनो ऽनानता अविथुरा ऋजीषिणः ।
जुष्टतमासो नृतमासो अञ्जिभिर्व्यानज्रे के चिदुस्रा इव स्तृभिः १
उपह्वरेषु यदचिध्वं यायिं वयं इव मरुतः केन चित् पथा ।
श्रोतन्ति कोशा उप वो रथेष्वा घृतमुक्षता मधुवर्णमर्चते २
प्रैषामज्मेषु विथुरेव रेजते भूमिर्यामेषु यद्भ युञ्जते शुभे ।
ते क्रीळयो धुनयो भ्राजदृष्टयः स्वयं महित्वं पनयन्त धूतयः ३
स हि स्वसृत् पृषदश्वो युवा गणोऽया ईशानस्तविषीभिरावृतः ।
असि सत्य ऋणयावानेद्यो ऽस्या धियः प्राविताथा वृषा गणः ४
पितुः प्रत्नस्य जन्मना वदामसि सोमस्य जिह्वा प्र जिगाति चक्षसा ।
यदीमिन्द्रं शम्यृक्वाण आशता दिन्नामानि यज्ञियानि दधिरे ५
श्रियसे कं भानुभिः सं मिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्वाभिः सुखादयः ।
ते वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नः ६ [१३] (९६२)

(८८)

६ गोतमो राहूगणः । मरुतः । त्रिष्टुप्, १, ६ प्रस्तारपंक्तिः; ५ विराड्रूपा ।

आ विद्युन्मद्भिर्मरुतः स्वर्कै रथेभिर्यात ऋष्टिमद्भिरश्वपर्णैः ।
आ वर्षिष्ठया न इषा वयो न पप्तता सुमायाः १
तेऽरुणेभिर्वरमा पिशङ्गैः शुभे कं यान्ति रथतूभिरश्वैः ।
रुक्मो न चित्रः स्वधितीवान् पव्या रथस्य जङ्घनन्त भूम २ (९६४)

श्रिये कं वो अधि तनूषु वाशी-र्मेधा वना न क्रणवन्त ऊर्ध्वा ।
युष्मभ्यं कं मरुतः सुजाता-स्तुविद्युम्नासो धनयन्ते अद्रिम् ३
अहानि गृध्राः पर्या व आगु-रिमां धियं वार्क्यां च देवीम् ।
ब्रह्म कृण्वन्तो गोतमासो अर्के-रूर्ध्वं नुनुद्र उत्सधिं पिबध्यै ४
एतत् त्यन्न योजनमचेति सस्वर्ह यन्मरुतो गोतमो वः ।
पश्यन् हिरण्यचक्रानयोदंष्ट्रान् विधावतो वराहून् ५
एषा स्या वो मरुतोऽनुभर्त्री प्रति ष्टोभति वाघतो न वाणी ।
अस्तोभयद् वृथासा-मनु स्वधां गर्भस्त्योः ६ [१४] (९६८)

(८९)

१० गोतमो राहूगणः । विश्वेदेवाः; (१-२, ८-९ देवाः, १० अदितिः) । जगती; ६ विराट्-स्थाना; ८-१० त्रिष्टुप् ।

आ नो भद्राः क्रतवो यन्तु विश्वतो ऽदब्धासो अपरीतास उद्भिदः ।
देवा नो यथा सदमिद् वृधे अस-न्नप्रायुवो रक्षितारो दिवेदिवे १
देवानां भद्रा सुमतिर्ऋजूयतां देवानां रातिरभि नो नि वर्तताम् ।
देवानां सख्यमुप सेदिमा वयं देवा न आयुः प्र तिरन्तु जीवसे २
तान् पूर्वया निविदा हूमहे वयं भगं मित्रमदितिं दक्षमस्रिधम् ।
अर्यमणं वरुणं सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करत् ३
तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत् पिता द्यौः ।
तद् ग्रावाणः सोमसुतो मयोभुव-स्तदश्विना शृणुतं धिष्ण्या युवम् ४
तमीशानं जगतस्तस्थुषस्पतिं धियंजिन्वमवसे हूमहे वयम् ।
पूषा नो यथा वेदसामसद् वृधे रक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये ५ [१५]

स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ६
पृषदश्वा मरुतः पृश्निमातरः शुभंयावानो विदथेषु जग्मयः ।
अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसा गमन्निह ७
भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभि-र्व्यशेम देवहितं यदायुः ८ (९७६)

शतमित्नु शरंवो अन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनूनाम् ।
पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुर्गन्तोः ९
अदितिद्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम् १० [१६] (९७८)

(९०)

९ गोतमो राहूगणः । विश्वेदेवाः; । गायत्री; ९ अनुष्टुप् ।

ऋजुनीती नो वरुणो मित्रो नयतु विद्वान् । अर्यमा देवैः सजोषाः १
ते हि वस्वो वसवाना स्ते अप्रमूरा महोभिः । व्रता रक्षन्ते विश्वाहा २
ते अस्मभ्यं शर्म यंस न्नमृता मर्त्येभ्यः । बाधमाना अप द्विषः ३
वि नः पथः सुवितायं चियन्त्विन्द्रो मरुतः । पूषा भगो वन्द्यासः ४
उत नो धियो गोअग्राः पूषन् विष्णवेवयावः । कर्ता नः स्वस्तिमतः ५ [१७]

मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः ६
मधु नक्तमुतोषसो मधुमत् पार्थिवं रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ७
मधुमान्नो वनस्पति र्मधुमाँ अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नः ८
शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वर्यमा ।
शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुरुक्रमः ९ [१८] (९८७)

(९१)

२३ गोतमो राहूगणः । सोमः । त्रिष्टुप्; ५-१६ गायत्री; १७ उष्णिक् ।

त्वं सोम प्र चिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् ।
तव प्रणीती पितरो न इन्दो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः १
त्वं सोम क्रतुभिः सुक्रतुर्भू स्त्वं दक्षैः सुदक्षो विश्ववेदाः ।
त्वं वृषा वृषत्वेभिर्महित्वा द्युम्नेभिर्द्युम्न्यभवो नृचक्षाः २
राजो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद् गभीरं तव सोम धाम ।
शुचिष्ट्वमसि प्रियो न मित्रो दक्षाय्यो अर्यमेवासि सोम ३
या ते धामानि दिवि या पृथिव्यां या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ।
तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेळन् राजन्त्सोम प्रति हव्या गृभाय ४ (९९१)

त्वं सोमासि सत्पतिस्त्वं राजोत वृत्रहा । त्वं भद्रो असि क्रतुः ५ [१९]

त्वं च सोम नो वशो जीवातुं न मरामहे । प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः ६
त्वं सोम महे भगं त्वं यून ऋतायते । दक्षं दधासि जीवसे ७
त्वं नः सोम विश्वतो रक्षा राजन्नघायतः । न रिष्येत् त्वावतः सखा ८
सोम यास्ते मयोभुव ऊतयः सन्ति दाशुषे । ताभिर्नोऽविता भव ९
इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि । सोम त्वं नो वृधे भव १० [२०]

सोम गीर्भिष्ट्वा वयं वर्धयामो वचोविदः । सुमृळीको न आ विश ११
गयस्फानो अमीवहा वसुवित् पुष्टिवर्धनः । सुमित्रः सोम नो भव १२
सोम रारन्धि नो हृदि गावो न यवसेष्वा । मर्य इव स्व ओक्ये १३
यः सोम सख्ये तव रारणद् देव मर्त्यः । तं दक्षः सचते कविः १४
उरुष्या णो अभिशस्तेः सोम नि पाह्यंहसः । सखा सुशेव एधि नः १५ [२१]

आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य संगथे १६
आ प्यायस्व मदिन्तम सोम विश्वेभिरंशुभिः । भवा नः सुश्रवस्तमः सखा वृधे १७
सं ते पयांसि समु यन्तु वाजाः सं वृष्ण्यान्यभिमातिषाहः ।
आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व १८
या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम् ।
गयस्फानः प्रतरणः सुवीरो ऽवीरहा प्र चरा सोम दुर्यान् १९
सोमो धेनुं सोमो अर्वन्तमाशुं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
सादन्यं विदथ्यं सभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै २० [२२]

अषाळ्हं युत्सु पृतनासु पप्रिं स्वर्षामप्सां वृजनस्य गोपाम् ।
भरेषुजां सुक्षितिं सुश्रवसं जयन्तं त्वामनु मदेम सोम २१
त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।
त्वमा ततन्थोर्वन्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ २२
त्वेवेन नो मनसा देव सोम रायो भागं सहसावन्नभि युध्य ।
मा त्वा तनदीशिषे वीर्यस्यो भयेभ्यः प्र चिकित्सा गविष्टौ २३ [२३] (१०१०)

(९२)

१८ गोतमो राहूगणः। उषाः, १६-१८ अश्विनौ। १-४ जगती;
५-१२ त्रिष्टुप्; १३-१८ उष्णिक्।

एता उ त्या उषसः केतुमक्रत पूर्वे अर्धे रजसो भानुमञ्जते।
निष्कृण्वाना आयुधानीव धृष्णवः प्रति गावोऽरुषीर्यन्ति मातरः १
उदपप्तन्नरुणा भानवो वृथा स्वायुजो अरुषीर्गा अयुक्षत।
अक्रन्नुषासो वयुनानि पूर्वथा रुशन्तं भानुमरुषीरशिश्रयुः २
अचीन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः समानेन योजनेना परावतः।
इषं वहन्तीः सुकृते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय सुन्वते ३
अधि पेशांसि वपते नृतूरिवापोर्णुते वक्ष उस्रेव बर्जहम्।
ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वती गावो न व्रजं व्युषा आवर्तमः ४
प्रत्यर्ची रुशदस्या अदर्शि वि तिष्ठते बाधते कृष्णमभ्वम्।
स्वरुं न पेशो विदथेष्वञ्जञ् चित्रं दिवो दुहिता भानुमश्रेत् ५ [२४]

अतारिष्म तमसस्पारमस्योषा उच्छन्ती वयुना कृणोति।
श्रिये छन्दो न स्मयते विभाती सुप्रतीका सौमनसायाजीगः ६
भास्वती नेत्री सूनृतानां दिवः स्तवे दुहिता गोतमेभिः।
प्रजावतो नृवतो अश्वबुध्यानुषो गोअग्राँ उप मासि वाजान् ७
उषस्तमश्यां यशसं सुवीरं दासप्रवर्गं रयिमश्वबुध्यम्।
सुदंससा श्रवसा या विभासि वाजप्रसूता सुभगे बृहन्तम् ८
विश्वानि देवी भुवनाभिचक्ष्या प्रतीची चक्षुरुर्विया वि भाति।
विश्वं जीवं चरसे बोधयन्ती विश्वस्य वाचमविदन्मनायोः ९
पुनःपुनर्जायमाना पुराणी समानं वर्णमभि शुम्भमाना।
श्वघ्नीव कृत्नुर्विज आमिनाना मर्तस्य देवी जरयन्त्यायुः १० [२५]

व्यूर्वती दिवो अन्ताँ अबोध्यप स्वसारं सनुतर्युयोति।
प्रमिनती मनुष्या युगानि योषा जारस्य चक्षसा वि भाति ११
पशून्न चित्रा सुभगा प्रथाना सिन्धुर्न क्षोदः उर्विया व्यश्वैत्।
अमिनती दैव्यानि व्रतानि सूर्यस्य चेति रश्मिभिर्दृशाना १२ (१०२२)

उषस्तच्चित्रमा भरा स्मभ्यं वाजिनीवति । येन तोकं च तनयं च धामहे १३
उषो अद्येह गोमत्यश्वावति विभावरि । रेवदस्मे व्युच्छ सूनृतावति १४
युक्ष्वा हि वाजिनीवत्यश्वाँ अद्यारुणाँ उषः । अथा नो विश्वा सौभगान्या वह १५[२६]

अश्विना वर्तिरस्मदा गोमद् दस्रा हिरण्यवत् । अर्वाग्रथं समनसा नि यच्छतम् १६
यावित्था श्लोकमा दिवो ज्योतिर्जनाय चक्रथुः । आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवम् १७
एह देवा मयोभुवा वत्सा हिरण्यवर्तनी । उषर्बुधो वहन्तु सोमपीतये १८[२७](१०२८)

(९३)

१२ गोतमो राहूगणः । अग्नीषोमौ । १-३ अनुष्टुप्; ४-७, १२ त्रिष्टुप्; ८ जगती त्रिष्टुब्वा; ९-११ गायत्री ।

अग्नीषोमाविमं सु मे शृणुतं वृषणा हवम् ।
प्रातिं सूक्तानि हर्यतं भवतं दाशुषे मयः १
अग्नीषोमा यो अद्य वामिदं वचः सपर्यति ।
तस्मै धत्तं सुवीर्यं गवां पोषं स्वश्व्यम् २
अग्नीषोमा य आहुतिं यो वां दाशाद्धविष्कृतिम् ।
स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्व्यश्नवत् ३
अग्नीषोमा चेति तद् वीर्यं वां यदमुष्णीतमवसं पणिं गाः ।
अवातिरतं बृसयस्य शेषोऽविन्दतं ज्योतिरेकं बहुभ्यः ४
युवमेतानि दिवि रोचनान्यग्निश्च सोम सक्रतू अधत्तम् ।
युवं सिन्धूँरभिशस्तेरवद्या दग्नीषोमावमुञ्चतं गृभीतान् ५
आन्यं दिवो मातरिश्वा जभारामथ्नादन्यं परि श्येनो अद्रेः ।
अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानोरुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकम् ६ [२८]

अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीतं हर्यतं वृषणा जुषेथाम् ।
सुशर्माणा स्ववसा हि भूतमथा धत्तं यजमानाय शं योः ७
यो अग्नीषोमा हविषा सपर्याद् देवद्रीचा मनसा यो घृतेन ।
तस्य व्रतं रक्षतं पातमंहसो विशे जनाय महि शर्म यच्छतम् ८
अग्नीषोमा सवेदसा सहूती वनतं गिरः । सं देवत्रा बभूवथुः ९
अग्नीषोमावनेन वां यो वां घृतेन दाशति । तस्मै दीदयतं बृहत् १० (१०३८)

अग्नीषोमाविमानि नो युवं हव्या जुजोषतम्। आ यातमुप नः सचा ११
अग्नीषोमा पिपृतमर्वतो न आ प्यायन्तामुस्रिया हव्यसूदः।
अस्मे बलानि मघवत्सु धत्तं कृणुतं नो अध्वरं श्रुष्टिमन्तम् १२[२९](१०४०)

(९४) [पञ्चदशोऽनुवाकः ॥१५॥ सू० ९४-१०५]

१६ कुत्स आङ्गिरसः। अग्निः (जातवेदाः); ८ (त्रयः पादाः) देवाः, १६ उत्तरार्धस्य अग्निः, मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावो वा। जगती; १५-१६ त्रिष्टुप्।

इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सं महेमा मनीषया।
भद्रा हि नः प्रमतिरस्य संसद्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव १
यस्मै त्वमायजसे स साधत्यनर्वा क्षेति दधते सुवीर्यम्।
स तूताव नैनमश्नोत्यंहति रग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव २
शकेम त्वा समिधं साधया धिय स्त्वे देवा हविरदन्त्याहुतम्।
त्वमादित्याँ आ वह तान् ह्युश्मस्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ३
भरामेध्मं कृणवामा हवींषि ते चितयन्तः पर्वणापर्वणा वयम्।
जीवातवे प्रतरं साधया धियोऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ४
विशां गोपा अस्य चरन्ति जन्तवो द्विपच्च यदुत चतुष्पदक्तुभिः।
चित्रः प्रकेत उषसो महाँ अस्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ५ [३०]

त्वमध्वर्युरुत होतासि पूर्व्यः प्रशास्ता पोता जनुषा पुरोहितः।
विश्वा विद्वाँ आर्त्विज्या धीर पुष्यसग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ६
यो विश्वतः सुप्रतीकः सदृङ्ङसि दूरे चित् सन्तळिदिवाति रोचसे।
रात्र्याश्चिदन्धो अति देव पश्यसग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ७
पूर्वो देवा भवतु सुन्वतो रथोऽस्माकं शंसो अभ्यस्तु दूढ्यः।
तदा जानीतोत पुष्यता वचोऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ८
वधैर्दुःशंसाँ अप दूढ्यो जहि दूरे वा ये अन्ति वा के चिदत्रिणः।
अथा यज्ञाय गृणते सुगं कृधग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ९
यदयुक्था अरुषा रोहिता रथे वातजूता वृषभस्येव ते रवः।
आदिन्वसि वनिनो धूमकेतुनाऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव १०[३१](१०५०)

अधं स्वनादुत बिभ्युः पतत्रिणो द्रप्सा यत् ते यवसादो व्यस्थिरन् ।
सुगं तत् ते तावकेभ्यो रथेभ्यो ऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ११

अयं मित्रस्य वरुणस्य धायसे ऽवयातां मरुतां हेळो अद्भुतः ।
मृळा सु नो भूत्वेषां मनः पुनरग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव १२

देवो देवानामसि मित्रो अद्भुतो वसुर्वसूनामसि चारुरध्वरे ।
शर्मन्त्स्याम तव सप्रथस्तमे ऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव १३

तत् ते भद्रं यत् समिद्धः स्वे दमे सोमाहुतो जरसे मृळयत्तमः ।
दधासि रत्नं द्रविणं च दाशुषे ऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव १४

यस्मै त्वं सुद्रविणो ददाशो ऽनागास्त्वमदिते सर्वताता ।
यं भद्रेण शवसा चोदयासि प्रजावता राधसा ते स्याम १५

स त्वमग्ने सौभगत्वस्य विद्वानस्माकमायुः प्र तिरेह देव ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १६[३२](१०५६)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३२] (९५)

११ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, औषसोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या वत्समुप धापयेते ।
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाञ् छुक्रो अन्यस्यां ददृशे सुवर्चाः १

दशेमं त्वष्टुर्जनयन्त गर्भमतन्द्रासो युवतयो विभृत्रम् ।
तिग्मानीकं स्वयशसं जनेषु विरोचमानं परि षीं नयन्ति २

त्रीणि जाना परि भूषन्त्यस्य समुद्र एकं दिव्येकमप्सु
पूर्वामनु प्र दिशं पार्थिवानामृतून् प्रशासद् वि दधावनुष्ठु ३

क इमं वो निण्यमा चिकेत वत्सो मातृर्जनयत स्वधाभिः ।
बह्वीनां गर्भो अपसामुपस्थान्महान् कविर्निश्चरति स्वधावान् ४

आविष्टयो वर्धते चारुरासु जिह्मानामूर्ध्वः स्वयशा उपस्थे ।
उभे त्वष्टुर्बिभ्यतुर्जायमानात् प्रतीची सिंहं प्रति जोषयेते ५ [१]

उभे भद्रे जोषयेते न मेने गावो न वाश्रा उप तस्थुरेवैः ।
स दक्षाणां दक्षपतिर्बभूवाञ्ञन्ति यं दक्षिणतो हविर्भिः ६ (१०६२)

❀

उद् यंयमीति सवितेव बाहू उभे सिचौ यतते भीम ऋञ्जन् ।
उच्छुक्रमत्कमजते सिमस्मा अवा मातृभ्यो वसना जहाति ७
त्वेषं रूपं कृणुत उत्तरं यत् सँपृञ्चानः सदने गोभिरद्भिः ।
कविर्बुध्नं परि मर्मृज्यते धीः सा देवताता समितिर्बभूव ८
उरु ते ज्रयः पर्येति बुध्नं विरोचमानं महिषस्य धाम ।
विश्वेभिरग्ने स्वयशोभिरिद्धो ऽदब्धेभिः पायुभिः पाह्यस्मान् ९
धन्वन्स्रोतः कृणुते गातुमूर्मिं शुक्रैरूर्मिभिरभि नक्षति क्षाम् ।
विश्वा सनानि जठरेषु धत्ते ऽन्तर्नवासु चरति प्रसूषु १०
एवा नो अग्ने समिधा वृधानो रेवत् पावक श्रवसे वि भाहि ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ११[२](१०६७)

(९६)

९. कुत्स आङ्गिरसः। अग्निः, द्रविणोदा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

स प्रत्नथा सहसा जायमानः सद्यः काव्यानि बळधत्त विश्वा ।
आपश्च मित्रं धिषणा च साधन् देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् १
स पूर्वया निविदा कव्यतायोरिमाः प्रजा अजनयन्मनूनाम् ।
विवस्वता चक्षसा द्यामपश्च देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् २
तमीळत प्रथमं यज्ञसाधं विश आरीराहुतमृञ्जसानम् ।
ऊर्जः पुत्रं भरतं सृप्रदानुं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् ३
स मातरिश्वा पुरुवारपुष्टिर्विदद् गातुं तनयाय स्वर्वित् ।
विशां गोपा जनिता रोदस्योर्देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् ४
नक्तोषासा वर्णमामेम्याने धापयेते शिशुमेकं समीची ।
द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्वि भाति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् । ५ [३]

रायो बुध्नः संगमनो वसूनां यज्ञस्य केतुर्मन्मसाधनो वेः ।
अमृतत्वं रक्षमाणास एनं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् ६
नू चं पुरा च सदनं रयीणां जातस्य च जायमानस्य च क्षाम् ।
सतश्च गोपां भवतश्च भूरेर्देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् ७
द्रविणोदा द्रविणसस्तुरस्य द्राविणोदाः सनरस्य प्र यंसत् ।
द्रविणोदा वीरवतीमिषं नो द्रविणोदा रासते दीर्घमायुः ८ (१०७५)

एवा नो अग्ने समिधा वृधानो रेवत् पावक श्रवसे वि भाहि ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ९ [४] (१०७६)

(९७)

८ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, शुचिरग्निर्वा । गायत्री ।

अप नः शोशुचदघमग्ने शुशुग्ध्या रयिम् । अप नः शोशुचदघम् १
सुक्षेत्रिया सुगातुया वसूया च यजामहे । अप नः शोशुचदघम् २
प्र यद् भन्दिष्ठ एषां प्रास्माकासश्च सूरयः । अप नः शोशुचदघम् ३
प्र यत् ते अग्ने सूरयो जायेमहि प्र ते वयम् । अप नः शोशुचदघम् ४
प्र यदग्नेः सहस्वतो विश्वतो यन्ति भानवः । अप नः शोशुचदघम् ५
त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतः परिभूरसि । अप नः शोशुचदघम् ६
द्विषो नो विश्वतोमुखाति नावेव पारय । अप नः शोशुचदघम् ७
स नः सिन्धुमिव नावयाति पर्षा स्वस्तये । अप नः शोशुचदघम् ८ [५] (१०७८)

(९८)

३ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, वैश्वानरोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कं भुवनानामभिश्रीः ।
इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण १
पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वा ओषधीरा विवेश ।
वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तम् २
वैश्वानर तव तत् सत्यमस्त्वस्मान् रायो मघवानः सचन्ताम् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ३ [६] (१०७७)

(९९)

१ कश्यपो मारीचः । अग्निः, जातवेदा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

जातवेदसे सुनवाम सोममरातीयतो नि दहाति वेदः ।
स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः १ [७] (१०८८)

(१००)

१९ वार्षागिराः ऋज्राश्वाऽम्बरीष-सहदेव-भयमान-सुराधसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

स यो वृषा वृष्ण्येभिः समोका महो दिवः पृथिव्याश्च सम्राट् ।
सतीनसत्वा हव्यो भरेषु मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १
यस्यानाप्तः सूर्यस्येव यामो भरेभरे वृत्रहा शुष्मो अस्ति ।
वृषन्तमः सखिभिः स्वेभिरेवैर्मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती २
दिवो न यस्य रेतसो दुघानाः पन्थासो यन्ति शवसापरीताः ।
तरद्वेषाः सासहिः पौंस्येभिर्मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ३
सो अङ्गिरोभिरङ्गिरस्तमो भूद् वृषा वृषभिः सखिभिः सखा सन् ।
ऋग्मिभिर्ऋग्मी गातुभिर्ज्येष्ठो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ४
स सूनुभिर्न रुद्रेभिर्ऋभ्वा नृषाह्ये सासह्वाँ अमित्रान् ।
सनीळेभिः श्रवस्यानि तूर्वन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ५ [८]

स मन्युमीः समदनस्य कर्ता ऽस्माकेभिर्नृभिः सूर्यं सनत् ।
अस्मिन्नहन्त्सत्पतिः पुरुहूतो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ६
तमूतयो रणयञ्छूरसातौ तं क्षेमस्य क्षितयः कृण्वत त्राम् ।
स विश्वस्य करुणस्येश एको मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ७
तमप्सन्त शवस उत्सवेषु नरो नरमवसे तं धनाय ।
सो अन्धे चित् तमसि ज्योतिर्विदन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ८
स सव्येन यमति व्राधतश्चित् स दक्षिणे संगृभीता कृतानि ।
स कीरिणा चित् सनिता धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ९
स ग्रामेभिः सनिता स रथेभिर्विदे विश्वाभिः कृष्टिभिर्ऋषिद्य ।
स पौंस्येभिरभिभूरशस्तीर्मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १० [९]

स जामिभिर्यत् समजाति मीळ्हे ऽजामिभिर्वा पुरुहूत एवैः ।
अपां तोकस्य तनयस्य जेषे मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ११
स वज्रभृद् दस्युहा भीम उग्रः सहस्रचेताः शतनीथ ऋभ्वा ।
चम्रीषो न शवसा पाञ्चजन्यो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १२ (११००)

तस्य वज्रः क्रन्दति स्मत् स्वर्षा द्यौर्न त्वेषो रवथः शिमीवान् ।
तं संचन्ते सनयस्तं धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १३
यस्याजस्रं शवसा मानमुक्थं परिभुजद् रोदसी विश्वतः सीम् ।
स पारिषत् क्रतुभिर्मन्दसानो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १४
न यस्य द्यौर्न पृथिवी न मर्ता आपश्चन शवसो अन्तमापुः ।
स प्ररिक्वा त्वक्षसा क्षमो द्यौरश्च मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १५ [१०]

रोहिच्छ्यावा सुमदंशुर्ललामी धूर्क्षा राय ऋज्राश्वस्य ।
वृषण्वन्तं बिभ्रती धूर्षु रथं मन्द्रा चिकेत नाहुषीषु विक्षु १६
एतत् त्यत् त इन्द्र वृष्ण उक्थं वार्षागिरा अभि गृणन्ति राधः ।
ऋज्राश्वः प्रष्टिभिरम्बरीषः सहदेवो भयमानः सुराधाः १७
दस्यूञ्छिम्यूँश्च पुरुहूत एवैर्हत्वा पृथिव्यां शर्वा नि बर्हीत् ।
सनत् क्षेत्रं सखिभिः श्वित्न्येभिः सनत् सूर्यं सनदपः सुवज्रः
विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्त्वपरिह्वृताः सनुयाम वाजम् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [११] (११०७)

(१०१)

११ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः (१ गर्भस्त्राविष्युपनिषद्) । जगती; ८-११ त्रिष्टुप् ।

प्र मन्दिने पितुमदर्चता वचो यः कृष्णगर्भा निरहन्नृजिश्वना ।
अवस्यवो वृषणं वज्रदक्षिणं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे १
यो ध्यंसं जाह्नषाणेन मन्युना यः शम्बरं यो अहन् पिप्रुमव्रतम् ।
इन्द्रो यः शुष्णमशुषं न्यावृणङ् मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे २
यस्य द्यावापृथिवी पौंस्यं महद् यस्य व्रते वरुणो यस्य सूर्यः ।
यस्येन्द्रस्य सिन्धवः सश्चति व्रतं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ३
यो अश्वानां यो गवां गोपतिर्वशी य आरितः कर्मणिकर्मणि स्थिरः ।
वीळोश्चिदिन्द्रो यो असुन्वतो वधो मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ४
यो विश्वस्य जगतः प्राणतस्पतिर्यो ब्रह्मणे प्रथमो गा अविन्दत् ।
इन्द्रो यो दस्यूँरधराँ अवातिरन् मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ५ (१११२)

यः शूरैर्भिर्हव्यो यश्च भीरुभिर्यो धावद्भिर्हूयते यश्च जिग्युभिः।
इन्द्रं यं विश्वा भुवनाभि संदधुर्मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ६ [१२]

रुद्राणामेति प्रदिशा विचक्षणो रुद्रेभिर्योषा तनुते पृथु व्रयः।
इन्द्रं मनीषा अभ्यर्चति श्रुतं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ७
यद् वा मरुत्वः परमे सधस्थे यद् वावमे वृजने मादयासे।
अत आ याह्यध्वरं नो अच्छा त्वाया हविश्चकृमा सत्यराधः ८
त्वायेन्द्र सोमं सुषुमा सुदक्ष त्वाया हविश्चकृमा ब्रह्मवाहः।
अथा नियुत्वः सगणो मरुद्भिरस्मिन् यज्ञे बर्हिषि मादयस्व ९
मादयस्व हरिभिर्ये त इन्द्र वि ष्यस्व शिप्रे वि सृजस्व धेने।
आ त्वा सुशिप्र हरयो वहन्तूशन् हव्यानि प्रति नो जुषस्व १०
मरुत्स्तोत्रस्य वृजनस्य गोपा वयमिन्द्रेण सनुयाम वाजम्।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ११ [१३] (१११८)

(१०२)

११ कुत्स आङ्गिरसः। इन्द्रः। जगती; ११ त्रिष्टुप्।

इमां ते धियं प्र भरे महो महीमस्य स्तोत्रे धिषणा यत त आनजे।
तमुत्सवे च प्रसवे च सासहिमिन्द्रं देवासः शवसामदुन्नुदु १
अस्य श्रवो नद्यः सप्त बिभ्रति द्यावाक्षामा पृथिवी दर्शतं वपुः।
अस्मे सूर्याचन्द्रमसाभिचक्षे श्रद्धे कमिन्द्र चरतो वितर्तुरम् २
तं स्मा रथं मघवन् प्राव सातये जैत्रं यं ते अनुमदाम संगमे।
आजा नं इन्द्र मनसा पुरुष्टुत त्वायद्भ्यो मघवञ्छर्म यच्छ नः ३
वयं जयेम त्वया युजा वृतमस्माकमंशमुदवा भरेभरे।
अस्मभ्यमिन्द्र वरिवः सुगं कृधि प्र शत्रूणां मघवन् वृष्ण्या रुज ४
नाना हि त्वा हवमाना जना इमे धनानां धर्तरवसा विपन्यवः।
अस्माकं स्मा रथमा तिष्ठ सातये जैत्रं हीन्द्र निभृतं मनस्तव ५ [१४]

गोजिता बाहू अमितक्रतुः सिमः कर्मन्कर्मञ्छतमूतिः खजंकरः।
अकल्प इन्द्रः प्रतिमानमोजसाथा जना वि ह्वयन्ते सिषासवः ६ (११२४)

उत तें शतान्मघवन्नुच्च भूयस उत सहस्राद् रिरिचे कृष्टिषु श्रवः ।
अमात्रं त्वा धिषणा तित्विषे म ह्यधा वृत्राणि जिघ्नसे पुरंदर ७
त्रिविष्टिधातु प्रतिमानमोजस स्तिस्रो भूमीर्नृपते त्रीणि रोचना ।
अतीदं विश्वं भुवनं ववक्षिथा शत्रुरिन्द्र जनुषा सनादसि
त्वां देवेषु प्रथमं हवामहे त्वं बभूथ पृतनासु सासहिः । ८
सेमं नः कारुमुपमन्युमुद्धिव मिन्द्रः कृणोतु प्रसवे रथं पुरः
त्वं जिगेथ न धना रुरोधिथा भैष्वाजा मघवन् महत्सु च । ९
त्वामुग्रमवसे सं शिशीम स्यथा न इन्द्र हवनेषु चोदय
विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अ स्त्वपरिह्वृताः सनुयाम वाजम् । १०
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ११[१५](११२९)

(१०३)

८ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तत तं इन्द्रियं परमं पराचै रधारयन्त कवयः पुरेदम् ।
क्षमेदमन्यद् दिव्यन्यदस्य समी पृच्यते समनेव केतुः १
स धारयत् पृथिवीं पप्रथच्च वज्रेण हत्वा निरपः ससर्ज ।
अहन्नहिमभिनद्रौहिणं व्यहन् व्यंसं मघवा शचीभिः २
स जातूमर्मा श्रद्दधान ओजः पुरो विभिन्दन्नचरद् वि दासीः ।
विद्वान् वज्रिन् दस्यवे हेतिमस्या ऽऽर्यं सहो वर्धया द्युम्नमिन्द्र ३
तदूचुषे मानुषेमा युगानि कीर्तेन्यं मघवा नाम बिभ्रत् ।
उपप्रयन् दस्युहत्याय वज्री यद्धं सूनुः श्रवसे नाम दधे ४
तदस्येदं पश्यता भूरि पुष्टं श्रदिन्द्रस्य धत्तन वीर्याय ।
स गा अविन्दुत सो अविन्दुदश्वान् त्स ओषधीः सो अपः स वनानि ५ [१६]

भूरिकर्मणे वृषभाय वृष्णे सत्यशुष्माय सुनवाम सोमम् ।
य आदृत्या परिपन्थीव शूरो ऽयज्वनो विभजन्नेति वेदः ६
तदिन्द्र प्रेव वीर्यं चकर्थ यत् ससन्तं वज्रेणाबोधयोऽहिम् ।
अनु त्वा पत्नीर्हर्षितं वयश्च विश्वे देवासो अमदन्ननु त्वा ७
शुष्णं पिप्रुं कुयवं वृत्रमिन्द्र यदावधीर्वि पुरः शम्बरस्य ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ८[१७](११३७)

(१०४)

९ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

योनिष्ट इन्द्र निषदे अकारि तमा नि षीद स्वानो नार्वा ।
विमुच्या वयोऽवसायाश्वान् वृषा वस्तोर्वहीयसः प्रपित्वे १
ओ त्ये नर इन्द्रमूतये गुर्नू चित् तान् त्सद्यो अध्वनो जगम्यात् ।
देवासो मन्युं दासस्य शम्मन् ते न आ वक्षन् त्सुविताय वर्णम् २
अव त्मना भरते केतवेदा अव त्मना भरते फेनमुद्नः ।
क्षीरेण स्नातः कुयवस्य योषे हते ते स्यातां प्रवणे शिफायाः ३
युयोप नाभिरुपरस्यायोः प्र पूर्वाभिस्तिरते राष्टि शूरः ।
अश्वसी कुलिशी वीरपत्नी पयो हिन्वाना उदभिर्भरन्ते ४
प्रति यत् स्या नीथादर्शि दस्योरोको नाच्छा सदनं जानती गात् ।
अध स्मा नो मघवञ्चर्कृतादिन्मा नो मघेव निष्पपी परा दाः ५[१८]

स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अप्स्वनागास्त्व आ भज जीवशंसे ।
मान्तरां भुजमा रीरिषो नः श्रद्धितं ते महत इन्द्रियाय ६
अधा मन्ये श्रत् ते अस्मा अधायि वृषा चोदस्व महते धनाय ।
मा नो अकृते पुरुहूत योनाविन्द्र क्षुध्यद्भ्यो वय आसुतिं दाः ७
मा नो वधीरिन्द्र मा परा दा मा नः प्रिया भोजनानि प्र मोषीः ।
आण्डा मा नो मघवञ्छक्र निर्भेन्मा नः पात्रा भेत् सहजानुषाणि ८
अर्वाङेहि सोमकामं त्वाहुरयं सुतस्तस्य पिबा मदाय ।
उरुव्यचा जठर आ वृषस्व पितेव नः शृणुहि हूयमानः ९[१९](११४६)

(१०५)

१९ त्रित आप्त्यः, कुत्स आङ्गिरसो वा । विश्वे देवाः । पंक्तिः;
८ यवमध्या महाबृहती; १९ त्रिष्टुप् ।

चन्द्रमा अप्स्वन्तरा सुपर्णो धावते दिवि ।
न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो वित्तं मे अस्य रोदसी १
अर्थमिद् वा उ अर्थिन आ जाया युवते पतिम् ।
तुञ्जाते वृष्ण्यं पयः परिदाय रसं दुहे वित्तं मे अस्य रोदसी २ (११४८)

मो षु देवा अदः स्व१—रव पादि दिवस्परि ।
मा सोम्यस्य शंभुवः शूने भूम कदा चन वित्तं मे अस्य रोदसी ३
यज्ञं पृच्छाम्यवमं स तद् दूतो वि वोचति ।
कं क्रतं पूर्व्यं गतं कस्तद् बिभर्ति नूतनो वित्तं मे अस्य रोदसी ४
अमी ये देवाः स्थन त्रिष्वा रोचने दिवः ।
कद् व क्रतं कदनृतं क्रं प्रत्ना व आहुति—र्वित्तं मे अस्य रोदसी ५[२०]

कद् व क्रतस्य धर्णसि कद् वरुणस्य चक्षणम् ।
कर्द्वर्यम्णो महस्पथा—तिं क्रामेम दूढ्यो वित्तं मे अस्य रोदसी ६
अहं सो अस्मि यः पुरा सुते वदामि कानि चित् ।
तं मा व्यन्त्याध्यो३ वृको न तृष्णजं मृगं वित्तं मे अस्य रोदसी ७
सं मा तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पर्शवः ।
मूषो न शिश्ना व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो वित्तं मे अस्य रोदसी ८
अमी ये सप्त रश्मय—स्तत्रा मे नाभिरातता ।
त्रितस्तद् वेदाप्त्यः स जामित्वाय रेभति वित्तं मे अस्य रोदसी ९
अमी ये पञ्चोक्षणो मध्ये तस्थुर्महो दिवः ।
देवत्रा नु प्रवाच्यं सधीचीना नि वावृतु—र्वित्तं मे अस्य रोदसी १०[२१]

सुपर्णा एत आसते मध्य आरोधने दिवः ।
ते सेधन्ति पथो वृकं तरन्तं यह्वतीरपो वित्तं मे अस्य रोदसी ११
नव्यं तदुक्थ्यं हितं देवासः सुप्रवाचनम् ।
ऋतमर्षन्ति सिन्धवः सत्यं तातान सूर्ये वित्तं मे अस्य रोदसी १२
अग्ने तव त्यदुक्थ्यं देवेष्वस्त्याप्यम् ।
स नः सत्तो मनुष्वदा देवान् यक्षि विदुष्टरो वित्तं मे अस्य रोदसी १३
सत्तो होता मनुष्वदा देवाँ अच्छा विदुष्टरः ।
अग्निर्हव्या सुषूदति देवो देवेषु मेधिरो वित्तं मे अस्य रोदसी १४
ब्रह्मा कृणोति वरुणो गातुविदं तमीमहे ।
व्यूर्णोति हृदा मतिं नव्यो जायतामृतं वित्तं मे अस्य रोदसी १५[२२]

असौ यः पन्था आदित्यो दिवि प्रवाच्यं कृतः ।
न स देवा अतिक्रमे तं मर्तासो न पश्यथ वित्तं मे अस्य रोदसी १६ (११६२)

त्रितः कूपेऽवहितो देवान् हवत ऊतये ।
तच्छुश्राव बृहस्पतिः कृण्वन्नंहूरणादुरु वित्तं मे अस्य रोदसी १७
अरुणो मा सकृद् वृकः पथा यन्तं ददर्श हि ।
उज्जिहीते निचाय्या तष्टेव पृष्ट्यामयी वित्तं मे अस्य रोदसी १८
एनाङ्गूषेण वयमिन्द्रवन्तोऽभि ष्याम वृजने सर्ववीराः ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [२३](११६५)

(१०६) [षोडशोऽनुवाकः ॥१६॥ सू० १०६-११५]

ऽ कुत्स आङ्गिरसः। विश्वे देवाः। जगती; ७ त्रिष्टुप्।

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमूतये मारुतं शर्धो अदितिं हवामहे ।
रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन १
त आदित्या आ गता सर्वतातये भूत देवा वृत्रतूर्येषु शंभुवः ।
रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन २
अवन्तु नः पितरः सुप्रवाचना उत देवी देवपुत्रे ऋतावृधा ।
रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ३
नराशंसं वाजिनं वाजयन्निह क्षयद्वीरं पूषणं सुम्नैरीमहे ।
रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ४
बृहस्पते सदमिन्नः सुगं कृधि शं योरयत् ते मनुर्हितं तदीमहे ।
रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ५
इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं शचीपतिं काटे निबाळ्ह ऋषिरह्वदूतये ।
रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ६
देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवस्त्राता त्रायतामप्रयुच्छन् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ७ [२४](११७२)

(१०७)

३ कुत्स आङ्गिरसः। विश्वे देवाः। त्रिष्टुप्।

यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृळयन्तः ।
आ वोऽर्वाची सुमतिर्ववृत्याद्नंहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासत् १ (११७३)

उप नो वेवा अवसा गमन्त्वङ्गिरसां साममिः स्तूयमानाः ।
इन्द्रं इन्द्रियैर्मरुतो मरुद्भि रादित्यैर्नो अदितिः शर्म यंसत् २
तन्न इन्द्रस्तद् वरुणस्तबुग्नि स्तदर्यमा तत् सविता चनो धात् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ३ [२५] (११७५)

(१०८)

१३ कुत्स आंगिरसः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथो वा मभि विश्वानि भुवनानि चष्टे ।
तेना यातं सरथं तस्थिवांसा था सोमस्य पिबतं सुतस्य १
यावदिदं भुवनं विश्वम स्युरुव्यचा वरिमता गभीरम् ।
तावाँ अयं पातवे सोमो अ स्त्वरमिन्द्राग्नी मनसे युवभ्याम् २
चक्राथे हि सध्य१ङ्काम भद्रं संधीचीना वृत्रहणा उत स्थः ।
ताविन्द्राग्नी सध्यञ्चा निषद्या वृष्णः सोमस्य वृषणा वृषेथाम् ३
समिद्धेष्वग्निष्वानजाना यतस्रुचा बर्हिरु तिस्तिराणा ।
तीव्रैः सोमैः परिषिक्तेभिरर्वा गेन्द्राग्नी सौमनसाय यातम् ४
यानीन्द्राग्नी चक्रथुर्वीर्याणि यानि रूपाण्युत वृष्ण्यानि ।
या वां प्रत्नानि सख्या शिवानि तेभिः सोमस्य पिबतं सुतस्य ५ [२६]

यदब्रुवं प्रथमं वां वृणानोऽयं सोमो असुरैर्नो विहव्यः ।
तां सत्यां श्रद्धामभ्या हि यात मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ६
यदिन्द्राग्नी मदथः स्वे दुरोणे यद् ब्रह्मणि राजनि वा यजत्रा ।
अतः परि वृषणावा हि यात मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ७
यदिन्द्राग्नी यदुषु तुर्वशेषु यद् द्रुह्युष्वनुषु पूरुषु स्थः ।
अतः परि वृषणावा हि यात मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ८
यदिन्द्राग्नी अवमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां परमस्यामुत स्थः ।
अतः परि वृषणावा हि यात मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ९
यदिन्द्राग्नी परमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यामवमस्यामुत स्थः ।
अतः परि वृषणावा हि यात मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १० (११८५)

यदिन्द्राग्नी दिविष्ठो यत् पृथिव्यां यत् पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ।
अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ११

यदिन्द्राग्नी उदिता सूर्यस्य मध्ये दिवः स्वधया मादयेथे ।
अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १२

एवेन्द्राग्नी पपिवांसा सुतस्य विश्वास्मभ्यं सं जयतं धनानि ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १३ [२७] (११८८)

(१०९)

८ कुत्स आंगिरसः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

वि ह्यख्यं मनसा वस्य इच्छन्निन्द्राग्नी जास उत वा सजातान् ।
नान्या युवत् प्रमतिरस्ति मह्यं स वां धियं वाजयन्तीमतक्षम् १

अश्रवं हि भूरिदावत्तरा वां विजामातुरुत वा घा स्यालात् ।
अथा सोमस्य प्रयती युवभ्यामिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नव्यम् २

मा च्छेद्म रश्मीरिति नाधमानाः पितॄणां शक्तीरनुयच्छमानाः ।
इन्द्राग्निभ्यां कं वृषणो मदन्ति ता ह्यद्री धिषणाया उपस्थे ३

युवाभ्यां देवी धिषणा मदायेन्द्राग्नी सोममुशती सुनोति ।
तावश्विना भद्रहस्ता सुपाणी आ धावतं मधुना पृङ्क्तमप्सु ४

युवामिन्द्राग्नी वसुनो विभागे तवस्तमा शुश्रव वृत्रहत्ये ।
तावासद्या बर्हिषि यज्ञे अस्मिन् प्र चर्षणी मादयेथां सुतस्य ५ [२८]

प्र चर्षणिभ्यः पृतनाहवेषु प्र पृथिव्या रिरिचाथे दिवश्च ।
प्र सिन्धुभ्यः प्र गिरिभ्यो महित्वा प्रेन्द्राग्नी विश्वा भुवनात्यन्या ६

आ भरतं शिक्षतं वज्रबाहू अस्माँ इन्द्राग्नी अवतं शचीभिः ।
इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य येभिः सपित्वं पितरो न आसन् ७

पुरंदरा शिक्षतं वज्रहस्तास्माँ इन्द्राग्नी अवतं भरेषु ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ८ [२९] (११९६)

(११०)

९ कुत्स आङ्गिरसः । ऋभवः । जगती; ५, ९ त्रिष्टुप् ।

ततं मे अपस्तदु तायते पुनः स्वादिष्ठा धीतिरुचथाय शस्यते ।
अयं समुद्र इह विश्वदेव्यः स्वाहाकृतस्य समु तृप्णुत ऋभवः १
आभोगयं प्र यदिच्छन्त ऐतना पाकाः प्राच्यो मम के चिदापयः ।
सौधन्वनासश्चरितस्य भूमना गच्छत सवितुर्वाशुषो गृहम् २
तत् सविता वोऽमृतत्वमासुव दगोह्यं यच्छ्रवयन्त ऐतन ।
त्यं चिच्चमसमसुरस्य भक्षणा मेकं सन्तमकृणुता चतुर्वयम् ३
विष्वी शमी तरणित्वेना वाघतो मर्तासः सन्तो अमृतत्वमानशुः ।
सौधन्वना ऋभवः सूरचक्षसः संवत्सरे समपृच्यन्त धीतिभिः ४
क्षेत्रमिव वि ममुस्तेजनेनँ एकं पात्रमृभवो जेहमानम् ।
उपस्तुता उपमं नाधमाना अमर्त्येषु श्रव इच्छमानाः ५ [३०]

आ मनीषामन्तरिक्षस्य नृभ्यः सुचेव घृतं जुहवाम विद्मना ।
तरणित्वा ये पितुरस्य सश्चिर ऋभवो वाजमरुहन् दिवो रजः ६
ऋभुर्न इन्द्रः शवसा नवीया नृभुर्वाजेभिर्वसुभिर्वसुर्ददिः ।
युष्माकं देवा अवसाहनि प्रिये ऽभि तिष्ठेम पृत्सुतीरसुन्वताम् ७
निश्चर्मणो ऋभवो गामपिंशत सं वत्सेनासृजता मातरं पुनः ।
सौधन्वनासः स्वपस्यया नरो जिव्री युवाना पितरा कृणोतन ८
वाजेभिर्नो वाजसातावविड्ढि भूमाँ इन्द्र चित्रमा दर्षि राधः ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ९ [३१](१२०५)

(१११)

५ कुत्स आङ्गिरसः । ऋभवः । जगती; ५ त्रिष्टुप् ।

तक्षन् रथं सुवृतं विद्मनापस स्तक्षन् हरी इन्द्रवाहा वृषण्वसू ।
तक्षन् पितृभ्यामृभवो युवद् वय स्तक्षन् वत्साय मातरं सचाभुवम् १
आ नो यज्ञाय तक्षत ऋभुमद्वयः कृत्वे दक्षाय सुप्रजावतीमिषम् ।
यथा क्षयाम सर्ववीरया विशा तन्नः शर्धाय धासथा स्विन्द्रियम् २ (१२०७)

आ तक्षत सातिमस्मभ्यमृभवः सातिं रथाय सातिमर्वते नरः ।
सातिं नो जैत्रीं सं महेत विश्वहा जामिमजामिं पृतनासु सक्षणिम् ३
ऋभुक्षणमिन्द्रमा हुव ऊतय ऋभून् वाजान् मरुतः सोमपीतये ।
उभा मित्रावरुणा नूनमश्विना ते नो हिन्वन्तु सातये धिये जिषे ४
ऋभुर्भराय सं शिशातु सातिं समर्यजिद्वाजो अस्माँ अविष्टु ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदिंतिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ५ [३२](१२१०)

(११२)

२५ कुत्स आङ्गिरसः । १ (आद्यपादस्य) द्यावापृथिव्यौ, १ (द्वितीयपादस्य) अग्निः, १ (उत्तरार्धस्य) अश्विनौ; २-२५ अश्विनौ । जगती; २४-२५ त्रिष्टुप् ।

ईळे द्यावापृथिवी पूर्वचित्तये ऽग्निं घर्मं सुरुचं यामन्निष्टये ।
याभिर्भरे कारमंशाय जिन्वथ स्ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १
युवोर्वपुर्नाय सुभरा असश्चतो रथमा तस्थुर्वचसं न मन्तवे ।
याभिर्धियोऽवथः कर्मन्निष्टये ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् २
युवं तासां दिव्यस्य प्रशासने विशां क्षयथो अमृतस्य मज्मना ।
याभिर्धनुमस्वं१ पिन्वथो नरा ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् ३
याभिः परिज्मा तनयस्य मज्मना द्विमाता तुर्षु तरणिर्विभूषति ।
याभिस्त्रिमन्तुरभवद् विचक्षण स्ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् ४
याभी रेभं निवृतं सितमद्रय उद् वन्दनमैरयतं स्वर्दृशे ।
याभिः कण्वं प्र सिषासन्तमावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् ५ [३३]

याभिरन्तकं जसमानमारणे भुज्युं याभिरव्यथिभिर्जिजिन्वथुः ।
याभिः कर्कन्धुं वय्यं च जिन्वथ स्ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् ६
याभिः शुचन्तिं धनसां सुषंसदं तप्तं घर्ममोम्यावन्तमत्रये ।
याभिः पृश्निगुं पुरुकुत्समावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् ७
याभिः शचीभिर्वृषणा परावृजं प्रान्धं श्रोणं चक्षस एतवे कृथः ।
याभिर्वर्तिकां ग्रसिताममुञ्चतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् ८
याभिः सिन्धुं मधुमन्तमस्रध्वतं वसिष्ठं याभिरजरावजिन्वतम् ।
याभिः कुत्सं श्रुतर्यं नर्यमावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् ९ (१२१९)

याभिर्विश्पलां धनसामथव्यं सहस्रमीळ्ह आजावजिन्वतम् ।
याभिर्वेशमश्व्यं प्रेणिमावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १० [३४]

याभिः सुदानू औशिजाय वणिजे दीर्घश्रवसे मधु कोशो अक्षरत् ।
कक्षीवन्तं स्तोतारं याभिरावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् ११
याभी रसां क्षोदसोद्वः पिपिन्वथुः सनश्वं याभी रथमावतं जिषे ।
याभिस्त्रिशोकं उस्रिया उदाजत ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १२
याभिः सूर्यं परियाथः परावति मन्धातारं क्षैत्रपत्येष्वावतम् ।
याभिर्विप्रं प्र भरद्वाजमावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १३
याभिर्महामतिथिग्वं कशोजुवं दिवोदासं शम्बरहत्य आवतम् ।
याभिः पुरुभ्यो त्रसदस्युमावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १४
याभिर्वभ्रुं विषिपानमुपस्तुतं कलिं याभिर्वित्तजानिं दुवस्यथः ।
याभिरश्व्यमुत पृथिमावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १५ [३५]

याभिर्नरा शयवे याभिरत्रये याभिः पुरा मनवे गातुमीषथुः ।
याभिः शारीराजतं स्यूमरश्मये ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १६
याभिः पठर्वा जठरस्य मज्मना ऽग्निर्नार्दीदेच्चित द्रुह्वो अज्मन्ना ।
याभिः शर्यातमवथो महाधने ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १७
याभिरङ्गिरो मनसा निरण्यथो ऽग्रं गच्छथो विवरे गोअर्णसः ।
याभिर्मनुं शूरमिषा समावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १८
याभिः पत्नीर्विमदाय न्यूहथुरा घ वा याभिररुणीरशिक्षतम् ।
याभिः सुदास ऊहथुः सुदेव्यं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् १९
याभिः शंताती भवथो दवाशुषे भुज्युं याभिरवथो याभिरध्रिगुम् ।
ओम्यावतीं सुभरामृतस्तुभं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् २० [३६]

याभिः कृशानुमरसने दुवस्यथो जवे याभिर्यूनो अर्वन्तमावतम् ।
मधु प्रियं भरथो यत् सरड्भ्य स्ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् २१
याभिर्नरं गोषुयुधं नृषाह्ये क्षेत्रस्य साता तनयस्य जिन्वथः ।
याभी रथाँ अवथो याभिरर्वत स्ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् २२
याभिः कुत्समार्जुनेयं शतक्रतू प्र तुर्वीतिं प्र च दभीतिमावतम् ।
याभिर्ध्वसन्तिं पुरुषन्तिमावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम् २३ (१२३३)

अप्रंस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दस्रा वृषणा मनीषाम् ।
अद्यूत्येऽवंसे नि ह्वये वां वृधे च नो भवतं वाजसातौ २४
द्युभिरक्तुभिः परि पातमस्मा नरिष्टेभिरश्विना सौभगेभिः ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः २५ [३७] (१२३५)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-२६] (११३)

२० कुत्स आङ्गिरसः । १ उषाः (उत्तरार्धस्य) रात्रिश्च; २-२० उषाः । त्रिष्टुप् ।

इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागाच्चित्रः प्रकेतो अजनिष्ट विभ्वा ।
यथा प्रसूता सवितुः सवायैवा रात्र्युषसे योनिमारैक् १
रुशद्वत्सा रुशती श्वेत्यागाद्दारं गुकृष्णा सदनान्यस्याः ।
समानबन्धू अमृते अनूची द्यावा वर्णं चरत आमिनाने २
समानो अध्वा स्वस्रोरनन्तस्तमन्यान्या चरतो देवशिष्टे ।
न मेथेते न तस्थतुः सुमेके नक्तोषासा समनसा विरूपे ३
भास्वती नेत्री सूनृतानामचेति चित्रा वि दुरो न आवः ।
प्रार्प्या जगद्व्युं नो रायो अख्यदुषा अजीगर्भुवनानि विश्वा ४
जिह्मश्येऽ चरितवे मघोन्याभोगयं इष्टये राय उ त्वम् ।
दभ्रं पश्यन्नुदियिवा विचक्ष उषा अजीगर्भुवनानि विश्वा ५ [१]

क्षत्राय त्वं श्रवसे त्वं महीया इष्टये त्वमर्थमिव त्वमित्यै ।
विसदृशा जीविताभिप्रचक्ष उषा अजीगर्भुवनानि विश्वा ६
एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि व्युच्छन्ती युवतिः शुक्रवासाः ।
विश्वस्येशाना पार्थिवस्य वस्व उषो अद्येह सुभगे व्युच्छ ७
परायतीनामन्वेति पाथ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनाम् ।
व्युच्छन्ती जीवमुदीरयन्त्युषा मृतं कं चन बोधयन्ती ८
उषो यदग्निं समिधे चकर्थ वि यदावश्चक्षसा सूर्यस्य ।
यन्मानुषान् यक्ष्यमाणाँ अजीगस्तद् देवेषु चकृषे भद्रमप्नः ९
कियात्या यत् समया भवाति या व्यूषुर्याश्च नूनं व्युच्छान् ।
अनु पूर्वाः कृपते वावशाना प्रदीध्याना जोषमन्याभिरेति १० [२] (१२४५)

ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः ।
अस्माभिरू नु प्रतिचक्ष्याभूदो ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान् ११

यावयद् द्वेषा ऋतपा ऋतेजाः सुम्नावरी सूनृता ईरयन्ती ।
सुमङ्गलीर्बिभ्रती देववीतिमिहाद्योषः श्रेष्ठतमा व्युच्छ १२

शश्वत् पुरोषा व्युवास देव्यथो अद्येदं व्यावो मघोनी ।
अथो व्युच्छादुत्तराँ अनु द्यूनजरामृता चरति स्वधाभिः १३

व्यूर्ण्वभिर्दिव आतासु बप्सदपः कृण्वाना निर्णिजं देव्यावः ।
प्रबोधयन्त्यरुणेभिरश्वैरोषा याति सुयुजा रथेन १४

आवहन्ती पोष्या वार्याणि चित्रं केतुं कृणुते चेकिताना ।
ईयुषीणामुपमा शश्वतीनां विभातीनां प्रथमोषा व्यश्वैत् १५ [३]

उदीर्ध्वं जीवो असुर्न आगादप प्रागात् तम आ ज्योतिरेति ।
आरैक् पन्थां यातवे सूर्याया गन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः १६

स्यूमना वाच उदियर्ति वह्निः स्तवानो रेभ उषसो विभातीः ।
अद्या तदुच्छ गृणते मघोन्यस्मे आयुर्नि दिदीहि प्रजावत् १७

या गोमतीरुषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति दाशुषे मर्त्याय ।
वायोरिव सूनृतानामुदर्के ता अश्वदा अश्नवत् सोमसुत्वा १८

माता देवानामदितेरनीकं यज्ञस्य केतुर्बृहती वि भाहि ।
प्रशस्तिकृद् ब्रह्मणे नो व्युच्छा नो जने जनय विश्ववारे १९

यच्चित्रमप्न उषसो वहन्ती जानाय शशमानाय भद्रम् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः २० [४] (१२५५)

(११४)

११ कुत्स आङ्गिरसः । रुद्रः । जगती; १०-११ त्रिष्टुप् ।

इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्र भरामहे मतीः ।
यथा शमसद् द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम् १

मृळा नो रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते ।
यच्छं च योश्च मनुरायेजे पिता तदश्याम तव रुद्र प्रणीतिषु २ (१२५७)

*

अश्याम ते सुमतिं देवयज्यया क्षयद्वीरस्य तव रुद्र मीढ्वः ।
सुम्नायन्निद् विशो अस्माकमा चरारिष्टवीरा जुहवाम ते हविः ३
त्वेषं वयं रुद्रं यज्ञसाधं वङ्कुं कविमवसे नि ह्वयामहे ।
आरे अस्मद् दैव्यं हेळो अस्यतु सुमतिमिद् वयमस्या वृणीमहे ४
त्रिवो वराहमरुषं कपर्दिनं त्वेषं रूपं नमसा नि ह्वयामहे ।
हस्ते बिभ्रद् भेषजा वार्याणि शर्म वर्म च्छर्दिरस्मभ्यं यंसत ५ [५]

इदं पित्रे मरुतामुच्यते वचः स्वादोः स्वादीयो रुद्राय वर्धनम् ।
रास्वा च नो अमृत मर्तभोजनं त्मने तोकाय तनयाय मृळ ६
मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।
मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिषः ७
मा नस्तोके तनये मा न आयौ मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।
वीरान् मा नो रुद्र भामितो वधीर्हविष्मन्तः सदमित् त्वा हवामहे ८
उप ते स्तोमान् पशुपा इवाकरं रास्वा पितर्मरुतां सुम्नमस्मे ।
भद्रा हि ते सुमतिर्मृळयत्तमाथा वयमव इत् ते वृणीमहे ९
आरे ते गोघ्नमुत पूरुषघ्नं क्षयद्वीर सुम्नमस्मे ते अस्तु ।
मृळा च नो अधि च ब्रूहि देवाधा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः १०
अवोचाम नमो अस्मा अवस्यवः शृणोतु नो हवं रुद्रो मरुत्वान् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ११ [६] (१२६६)

(११५)

६ कुत्स आङ्गिरसः । सूर्यः । त्रिष्टुप् ।

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च १
सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां मर्यो न योषामभ्येति पश्चात् ।
यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्राय भद्रम् २
भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य चित्रा एतग्वा अनुमाद्यासः ।
नमस्यन्तो दिव आ पृष्ठमस्थुः परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः ३ (१२६९)

तत् सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्वितंतं सं जभार ।
यदेदयुक्त हरितः सधस्था दाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै ४
तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्योरुपस्थे ।
अनन्तमन्यद् रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्धरितः सं भरन्ति ५
अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरंहसः पिपृता निरवद्यात् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ६ [७] (१२७२)

(११६) [सप्तदशोऽनुवाकः ॥१७॥ सू० ११६-१२०]

२५ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

नासत्याभ्यां बर्हिरिव प्र वृञ्जे स्तोमाँ इयर्म्यभ्रियेव वातः ।
यावभंगाय विमदाय जायां सेनाजुवा न्यूहतू रथेन १
वीळुपत्मभिराशुहेमभिर्वा वेवानां वा जूतिभिः शाशदाना ।
तद् रासभो नासत्या सहस्रमाजा यमस्य प्रधने जिगाय २
तुग्रो ह भुज्युमश्विनोदमेघे रयिं न कश्चिन्ममृवाँ अवाहाः ।
तमूहथुर्नौभिरात्मन्वतीभिरन्तरिक्षप्रुद्भिरपोदकाभिः ३
तिस्रः क्षपस्त्रिरहातिव्रजद्भिर्नासत्या भुज्युमूहथुः पतङ्गैः ।
समुद्रस्य धन्वन्नार्द्रस्य पारे त्रिभी रथैः शतपद्भिः षळश्वैः ४
अनारम्भणे तदवीरयेथामनास्थाने अग्रभणे समुद्रे ।
यदश्विना ऊहथुर्भुज्युमस्तं शतारित्रां नावमातस्थिवांसम् ५ [८]

यमश्विना वृदथुः श्वेतमश्वं मघाश्वाय शश्वदित् स्वस्ति ।
तद् वां दात्रं महि कीर्तेन्यं भूत् पैद्वो वाजी सदमिद्धव्यो अर्यः ६
युवं नरा स्तुवते पज्रियाय कक्षीवते अरदतं पुरंधिम् ।
कारोतराच्छफादश्वस्य वृष्णः शतं कुम्भाँ असिञ्चतं सुरायाः ७
हिमेनाग्निं घंसमवारयेथां पितुमतीमूर्जमस्मा अधत्तम् ।
ऋबीसे अत्रिमश्विनावनीतमुन्निन्यथुः सर्वगणं स्वस्ति ८
परावतं नासत्यानुदेथामुच्चाबुध्नं चक्रथुर्जिह्मबारम् ।
क्षरन्नापो न पायनाय राये सहस्राय तृष्यते गोतमस्य ९ (१२८१)

जुजुरुषो नासत्योत वविं प्रामुञ्चतं क्षापिमिव च्यवानात् ।
प्रातिरतं जहितस्यायुर्दस्रा दित् पतिमकृणुतं कनीनाम् १० [९]

तद् वां नरा शंस्यं राध्यं चाभिष्टिमन्नासत्या वरूथम् ।
यद् विद्वांसा निधिमिवापगूळ्हमुद् दर्शतादूपथुर्वन्दनाय ११
तद् वां नरा सनये दंस उग्रमाविष्कृणोमि तन्यतुर्न वृष्टिम् ।
वृध्यङ् ह यन्मध्वाथर्वणो वामश्वस्य शीर्ष्णा प्र यदीमुवाच १२
अजोहवीन्नासत्या करा वां महे यामन् पुरुभुजा पुरंधिः ।
श्रुतं तच्छासुरिव वधिमत्या हिरण्यहस्तमश्विनावदत्तम् १३
आस्नो वृकस्य वर्तिकामभीके युवं नरा नासत्यामुमुक्तम् ।
उतो कविं पुरुभुजा युवं ह कृपमाणमकृणुतं विचक्षे १४
चरित्रं हि वेरिवाच्छेदि पर्णमाजा खेलस्य परितक्म्यायाम् ।
सद्यो जङ्घामायसीं विश्पलायै धने हिते सर्तवे प्रत्यधत्तम् १५ [१०]

शतं मेषान् वृक्ये चक्षदानमृज्राश्वं तं पितान्धं चकार ।
तस्मा अक्षी नासत्या विचक्ष आधत्तं दस्रा भिषजावनर्वन् १६
आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य काष्मीवातिष्ठदर्वता जयन्ती ।
विश्वे देवा अन्वमन्यन्त हृद्भिः समु श्रिया नासत्या सचेथे १७
यदयातं दिवोदासाय वर्ति भरद्वाजायाश्विना हयन्ता ।
रेवदुवाह सचनो रथो वां वृषभश्च शिंशुमारश्च युक्ता १८
रयिं सुक्षत्रं स्वपत्यमायुः सुवीर्यं नासत्या वहन्ता ।
आ जह्नावीं समनसोप वाजैः स्त्रिरह्नो भागं दधतीमयातम् १९
परिविष्टं जाहुषं विश्वतः सीं सुगेभिर्नक्तमूहथू रजोभिः ।
विभिन्दुना नासत्या रथेन वि पर्वताँ अजरयू अयातम् २० [११]

एकस्या वस्तोरावतं रणाय वशमश्विना सनये सहस्रा ।
निरंहतं दुच्छुना इन्द्रवन्ता पृथुश्रवसो वृषणावरातीः २१
शरस्य चिदार्चत्कस्यावतादा नीचादुच्चा चक्रथुः पार्तवे वाः ।
शयवे चिन्नासत्या शचीभिर्जसुरये स्तर्यं पिप्यथुर्गाम् २२
अवस्यते स्तुवते कृष्णियाय ऋजूयते नासत्या शचीभिः ।
पशुं न नष्टमिव दर्शनाय विष्णाप्वं ददथुर्विश्वकाय २३ (१२९५)

दश॒ रात्री॒रशि॑विना॒ नव॒ द्यू॒—नवं॑नद्धं श्नथि॒तम॒प्स्व१॑न्तः ।
विपु॑तं रे॒भमु॒दनि॑ प्रवृ॒क्त॒—मुन्नि॑न्यथुः सोम॑मिव सु॒वेणा॑ २४
प्र वां॑ दं॒सॉस्यश्विनाववोच॒—म॒स्य पति॑: स्यां सु॒गवः॑ सु॒वीरः॑ ।
उ॒त पश्ये॑न्नश्नुवन् दी॒र्घमायु॒—रस्तं॑मिवेज्जरि॒माणं॑ जगम्याम् २५ [१२] (१२९७)

(११७)

२५ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

मध्वः॒ सोम॑स्याश्विना॒ मदा॑य॒ प्रत्नो॑ होता॒ वि॑वासते वाम् ।
ब॒र्हिष्म॑ती॒ रा॒तिर्वि॑श्रि॒ता॒ गी॒—रि॒षा या॑तं नास॒त्योप॒ वाजैः॑ १
यो वां॑मश्विना॒ मन॑सो॒ जवी॑यान् रथः॒ स्व॒श्वो॑ विशं॒ आजि॑गाति ।
येन॒ गच्छ॑थः सु॒कृतो॑ दुरो॒णं॑ तेन॑ नरा॒ व॒र्ति॒र॒स्मभ्यं॑ यातम् २
ऋषिं॑ नरावंहसः पाञ्चज॒न्य॒—मृ॒बी॒सा॒दत्रिं॑ मुञ्चथो गणे॒न॑ ।
मि॒न॒न्ता॒ दस्योॅरशि॑वस्य मा॒या अनु॑पूर्वं वृषणा॒ चोद॑यन्ता ३
अश्वं॑ न गू॒ळ्हमश्विना दु॒रेवै॒—र्ऋषिं॑ नरा वृषणा रे॒भम॒प्सु ।
सं तं रि॑णीथो विपु॒तं दं॒सो॒भि॒—र्न वां॑ जूर्यन्ति पू॒र्व्या कृ॒तानि॑ ४
सु॒षु॒प्वांसं॑ न निर्ऋ॑तेरु॒पस्थे॒ सूर्यं॑ न दं॒सा॒ तम॑सि क्षि॒यन्त॑म् ।
शु॒भे रु॒क्मं न दं॒श॒तं नि॒खा॒त॒—मुदू॑पथुरश्विना॒ वन्द॑नाय ५ [१३]

तद् वां॑ नरा॒ शंस्यं॑ पज्रि॒येण॑ क॒क्षीव॑ता नासत्या॒ परि॑ज्मन् ।
शफा॑दश्वस्य॒ वा॒जिनो॒ जना॑य॒ श॒तं कु॒म्भाँ॑ असिञ्चतं॒ मधू॑नाम् ६
युवं नरा॑ स्तुव॒ते कृ॑ष्णि॒याय॑ विष्णा॒प्वं॑ ददथुर्विश्वकाय ।
घोषा॑यै चित् पितृ॒षदे॑ दुरो॒णे पतिं॑ जू॒र्यन्त्या अश्विनावदत्तम् ७
युवं श्यावा॑य रुश॒तीमद॑त्तं म॒हः क्षो॒णस्यो॑श्विना॒ कण्वा॑य ।
प्रवा॒च्यं॑ तद् वृषणा कृ॒तं वां॑ यन्नार्ष॒दाय॒ श्रवो॑ अध्यधत्तम् ८
पु॒रू व॒पूँ॑ष्यश्विना॒ दधा॑ना॒ नि पे॒दव॑ ऊहथुरा॒शुमश्व॑म् ।
स॒ह॒स्र॒सां वा॒जि॒न॒मप्र॑तीत॒—महि॑हनं श्रव॒स्यं१॑ तरु॑त्रम् ९
ए॒तानि॑ वां श्रव॒स्या॑ सु॒दानू॒ ब्रह्मा॑ङ्कू॒षं सद॑नं॒ रोद॑स्योः ।
यद् वां॑ प॒ज्रासो॑ अश्विना॒ हव॑न्ते या॒तमि॒षा च॑ वि॒दुषे॑ च॒ वाज॑म् १० [१४] (१३०७)

सूनोर्मानेनाश्विना गृणाना वाजं विप्राय भुरणा रदन्ता ।
अगस्त्ये ब्रह्मणा वावृधाना सं विश्पलां नासत्यारिणीतम् ११
कुह यान्ता सुष्टुतिं काव्यस्य दिवो नपाता वृषणा शयुत्रा ।
हिरण्यस्येव कलशं निखात मुदूपथुर्दशमे अश्विनाहन् १२
युवं च्यवानमश्विना जरन्तं पुनर्युवानं चक्रथुः शचीभिः ।
युवो रथं दुहिता सूर्यस्य सह श्रिया नासत्यावृणीत १३
युवं तुग्राय पूर्व्येभिरेवैः पुनर्मन्यावभवतं युवाना ।
युवं भुज्युमर्णसो निः समुद्राद् विभिरूहथुर्ऊर्ज्रेभिरश्वैः १४
अजोहवीदश्विना तौग्र्यो वां प्रोळ्हः समुद्रमव्यथिर्जगन्वान् ।
निष्टमूहथुः सुयुजा रथेन मनोजवसा वृषणा स्वस्ति १५ [१५]

अजोहवीदश्विना वर्तिका वा मास्नो यत सीममुञ्चतं वृकस्य ।
वि जयुषा ययथुः सान्वद्रेर्जातं विष्वाचो अहतं विषेण १६
शतं मेषान् वृक्ये मामहानं तमः प्रणीतमशिवेन पित्रा ।
आक्षी ऋज्राश्वे अश्विनावधत्तं ज्योतिरन्धाय चक्रथुर्विचक्षे १७
शुनमन्धाय भरमह्वयत् सा वृकीरश्विना वृषणा नरेति ।
जारः कनीन इव चक्षदानः ऋज्राश्वः शतमेकं च मेषान् १८
मही वामूतिरश्विना मयोभूरुत स्रामं धिष्ण्या सं रिणीथः ।
अथा युवामिदह्वयत् पुरंधिरागच्छतं सीं वृषणाववोभिः १९
अधेनुं दस्रा स्तर्यं विषक्ता मर्पिन्वतं शयवे अश्विना गाम् ।
युवं शचीभिर्विमदाय जायां न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषाम् २० [१६]

यवं वृकेणाश्विना वपन्तेषं दुहन्ता मनुषाय दस्रा ।
अभि दस्युं बकुरेणा धमन्तोरु ज्योतिश्चक्रथुरार्याय २१
आथर्वणायाश्विना दधीचेऽश्व्यं शिरः प्रत्यैरयतम् ।
स वां मधु प्र वोचदुतायन् त्वाष्ट्रं यद् दस्रावपिकक्ष्यं वाम् २२
सदा कवी सुमतिमा चके वां विश्वा धियो अश्विना प्रावतं मे ।
अस्मे रयिं नासत्या बृहन्तमपत्यसाचं श्रुत्यं रराथाम् २३
हिरण्यहस्तमश्विना रराणा पुत्रं नरा वधिमत्या अदत्तम् ।
त्रिधा ह श्यावमश्विना विकस्त मुज्जीवसं ऐरयतं सुदानू २४ (१३२१)

एतानि वामश्विना वीर्याणि प्र पूर्व्याण्यायवोऽवोचन् ।
ब्रह्म कृण्वन्तो वृषणा युवभ्यां सुवीरासो विदथमा वदेम २५ [१७] (१३२२)

(११८)

११ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां रथो अश्विना श्येनपत्वा सुमृळीकः स्ववाँ यात्वर्वाङ् ।
यो मर्त्यस्य मनसो जवीयान् त्रिवन्धुरो वृषणा वातरंहाः १
त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण सुवृता यातमर्वाक् ।
पिन्वतं गा जिन्वतमर्वतो नो वर्धयतमश्विना वीरमस्मे २
प्रवद्यामना सुवृता रथेन दस्रावि मं शृणुतं श्लोकमद्रेः ।
किमङ्ग वां प्रत्यवर्तिं गमिष्ठा हुर्विप्रासो अश्विना पुराजाः ३
आ वां श्येनासो अश्विना वहन्तु रथे युक्तास आशवः पतङ्गाः ।
ये अप्तुरो दिव्यासो न गृध्रा अभि प्रयो नासत्या वहन्ति ४
आ वां रथं युवतिस्तिष्ठदत्र जुष्ट्वी नरा दुहिता सूर्यस्य ।
परि वामश्वा वपुषः पतङ्गा वयो वहन्त्वरुषा अभीके ५ [१८]

उद् वन्दनमैरतं दंसनाभि रुद्रेभं दस्रा वृषणा शचीभिः ।
निष्टौग्र्यं पारयथः समुद्रात् पुनश्च्यवानं चक्रथुर्युवानम् ६
युवमत्रयेऽवनीताय तप्त मूर्जमोमानमश्विनावधत्तम् ।
युवं कण्वायापिरिप्ताय चक्षुः प्रत्यधत्तं सुष्टुतिं जुजुषाणा ७
युवं धेनुं शयवे नाधिताया पिन्वतमश्विना पूर्व्याय ।
अमुञ्चतं वर्तिकामंहसो निः प्रति जङ्घां विश्पलाया अधत्तम् ८
युवं श्वेतं पेदव इन्द्रजूत महिहनमश्विनावत्तमश्वम् ।
जोहूत्रमर्यो अभिभूतिमुग्रं सहस्रसां वृषणं वीळुजम्भम् ९
ता वां नरा स्ववसे सुजाता हवामहे अश्विना नाधमानाः ।
आ न उप वसुमता रथेन गिरो जुषाणा सुविताय यातम् १०
आ श्येनस्य जवसा नूतनेना स्मे यातं नासत्या सजोषाः ।
हवे हि वामश्विना रातहव्यः शश्वत्तमायां उषसो व्युष्टौ ११ [१९] (१३२३)

(११९)

१० कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः। अश्विनौ। जगती।

आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं जीराश्वं यज्ञियं जीवसे हुवे।
सहस्रकेतुं वनिनं शतद्वसुं श्रुष्टीवानं वरिवोधामभि प्रयः १

ऊर्ध्वा धीतिः प्रत्यस्य प्रयाम्न्यधायि शस्मन्त्समयन्त आ दिशः।
स्वदामि घर्मं प्रति यन्त्यूतय आ वामूर्जानी रथमश्विनारुहत् २

सं यन्मिथः पस्पृधानासो अग्मत शुभे मखा अमिता जायवो रणे।
युवोरहं प्रवणे चेकिते रथो यदश्विना वहथः सूरिमा वरम् ३

युवं भुज्युं भुरमाणं विभिर्गतं स्वयुक्तिभिर्निवहन्ता पितृभ्य आ।
यासिष्टं वर्तिर्वृषणा विजेन्यं दिवोदासाय महि चेति वामवः ४

युवोरश्विना वपुषे युवायुजं रथं वाणी येमतुरस्य शर्ध्यम्।
आ वां पतित्वं सख्याय जग्मुषी योषावृणीत जेन्या युवां पती ५ [२०]

युवं रेभं परिषूतेरुरुष्यथो हिमेन घर्मं परितप्तमत्रये।
युवं शयोरवसं पिप्यथुर्गवि प्र दीर्घेण वन्दनस्तार्यायुषा ६

युवं वन्दनं निरृतेरजरण्यया रथं न दंसा करणा समिन्वथः।
क्षेत्रादा विप्रं जनथो विपन्यया प्र वामत्र विधते दंसना भुवत् ७

अगच्छतं कृपमाणं परावति पितुः स्वस्य त्यजसा निबाधितम्।
स्ववर्तीरित ऊतीर्युवोरहं चित्रा अभीके अभवन्नभिष्टयः ८

उत स्या वां मधुमन्मक्षिकारपन्मदे सोमस्यौशिजो हुवन्यति।
युवं दधीचो मन आ विवासथो ऽथा शिरः प्रति वामश्व्यं वदत् ९

युवं पेदवे पुरुवारमश्विना स्पृधां श्वेतं तरुतारं दुवस्यथः।
शर्यैरभिद्युं पृतनासु दुष्टरं चर्कृत्यमिन्द्रमिव चर्षणीसहम् १० [२१] (११४३)

(१२०)

१२ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः। अश्विनौ (१२ दुःस्वप्ननाशनम्)। १ गायत्री, २ ककुप्, ३ का-विराट्, ४ नष्टरूपी, ५ तनुशिरा, ६ उष्णिक्, ७ विष्टार-बृहती, ८ कृतिः, ९ विराट्, १०-१२ गायत्री।

का राधद्धोत्राश्विना वां को वां जोष उभयोः। कुथा विधात्यप्रचेताः १ (११४४)

विद्वांसाविद् दुरः पृच्छेदविद्वानित्थापरो अचेताः । नू चिन्नु मर्ते अक्रौ २
ता विद्वांसा हवामहे वां ता नो विद्वांसा मन्म वोचेतमद्य । प्रार्चद् दयमानो युवाकुः ३
वि पृच्छामि पाक्याꣳ न देवान् वषट्कृतस्याद्भुतस्य दस्रा । पातं च सह्यसो युवं च रभ्यसो नः ४
प्र या घोषे भृगवाणे न शोभे यया वाचा यजति पञ्चियो वाम् । प्रैषयुर्न विद्वान् ५ [२२]

श्रुतं गायत्रं तकवानस्याहं चिद्धि रिरेभाश्विना वाम् । आक्षी शुभस्पती दन् ६
युवं ह्यास्तं मह्यो रन् युवं वा यन्निरतंतसतम् । ता नो वसू सुगोपा स्यातं पातं नो वृकादघायोः ७
मा कस्मै धातमभ्यमित्रिणे नो माकुत्रा नो गृहेभ्यो धेनवो गुः । स्तनाभुजो अशिश्वीः ८
दुहीयन् मित्रधितये युवाकु रायेचं नो मिमीतं वाजवत्यै । इषे चं नो मिमीतं धेनुमत्यै ९
अश्विनोरसनं रथमनश्वं वाजिनीवतोः । तेनाहं भूरि चाकन १०
अयं समह मा तनू ह्याते जनाँ अनु । सोमपेयं सुखो रथः ११
अध स्वप्नस्य निर्विदे ऽभुञ्जतश्च रेवतः । उभा ता बस्रि नश्यतः १२ [२३] (१३५५)

(१२१) [अष्टादशोऽनुवाकः ॥१८॥ सू० १२१-१२६]

१५ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । इन्द्रो विश्वे देवा वा । त्रिष्टुप् ।

कवित्था नॄँः पात्रं देवयतां श्रवद् गिरो अङ्गिरसां तुरण्यन् ।
प्र यदानड्भिश आ हर्म्यस्योरु क्रंसते अध्वरे यजत्रः १
स्तम्भीद्ध द्यां स धरुणं पृथाय ऽद्भुर्वाजाय द्रविणं नरो गोः ।
अनु स्वजां महिषश्चक्षत वां मेनामश्वस्य परि मातरं गोः २
नक्षद्धवमरुणीः पूर्व्यं राट् तुरो विशामङ्गिरसामनु द्यून् ।
तक्षद् वज्रं नियुतं तस्तभद् द्यां चतुष्पदे नर्याय द्विपादे ३
अस्य मदे स्वर्यं दा ऋताया पीवृतमुस्रियाणामनीकम् ।
यद्ध प्रसर्गे त्रिककुम्निवर्तदप द्रुहो मानुषस्य दुरो वः ४
तुभ्यं पयो यत् पितरावनीतां राधः सुरेतस्तुरणे भुरण्यू ।
शुचि यत् ते रेक्ण आयजन्त सबर्दुघायाः पय उस्रियायाः ५ [२४]

अध प्र जज्ञे तरणिर्ममत्तु प्र रोच्यस्या उषसो न सूरः ।
इन्दुर्येभिराष्ट स्वेदुहव्यैः सुवेण सिञ्चन्नरणाभि धाम ६
स्विध्मा यद् वनधितिरपस्यात् सूरो अध्वरे परि रोधना गोः ।
यद्ध प्रभासि कृत्व्यॉ अनु द्यून्नर्वाविंशे पश्विषे तुराय ७ (१३६२)

*

अष्टा महो दिव आदो हरी इह द्युम्नासाहमभि योधान उत्सम् ।
हरिं यत् ते मन्दिनं दुक्षन् वृधे गोरभसमद्रिभिर्वाताप्यम् ८
त्वमायसं प्रति वर्तयो गोर्विवो अश्मानमुपनीतमृभ्वा ।
कुत्सायं यत्र पुरुहूत वन्वन्नृष्वमनन्तैः परियासि वधैः ९
पुरा यत् सूरस्तमसो अपीतेस्तमद्रिवः फलिगं हेतिमस्य ।
शुष्णस्य चित् परिहितं यदोजो दिवस्परि सुग्रथितं तदादः १० [२५]
अनु त्वा मही पाजसी अचक्रे द्यावाक्षामा मदतामिन्द्र कर्मन् ।
त्वं वृत्रमाशयानं सिरासु महो वज्रेण सिष्वपो वराहुम् ११
त्वमिन्द्र नर्यो याँ अवो नॄन् तिष्ठा वातस्य सुयुजो वहिष्ठान् ।
यं ते काव्य उशना मन्दिनं दाद् वृत्रहणं पार्यं ततक्ष वज्रम् १२
त्वं सूरो हरितो रामयो नून् भरच्चक्रमेतशो नायमिन्द्र ।
प्रास्यं पारं नवतिं नाव्यानामपि कर्तमवर्तयोऽयज्यून् १३
त्वं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः पाहि वज्रिवो दुरितादभीके ।
प्र नो वाजान् रथ्योऽश्वबुध्यान् निषे यन्धि श्रवसे सूनृतायै १४
मा सा ते अस्मत् सुमतिर्वि दसद् वाजप्रमहः समिषो वरन्त ।
आ नो भज मघवन् गोष्वर्यो महिष्ठास्ते सधमादः स्याम १५ [२६] (१३७०)

॥ इति प्रथमोऽष्टकः ॥ १ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२६] (१२२)

१५ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः। विश्वे देवाः। त्रिष्टुप्, ५-६ विराड्रूपा।

प्र वः पान्तं रघुमन्यवोऽन्धो यज्ञं रुद्राय मीळ्हुषे भरध्वम् ।
विवो अस्तोष्यसुरस्य वीरैर्विष्वेव मरुतो रोदस्योः १
पत्नीव पूर्वहूतिं वावृधध्या उषासानक्ता पुरुधा विदाने ।
स्तरीर्नात्कं द्युतं वसाना सूर्यस्य श्रिया सुदृशी हिरण्यैः २
ममत्तु नः परिज्मा वसर्हा ममत्तु वातो अपां वृषण्वान् ।
शिशीतमिन्द्रापर्वता युवं न स्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः ३
उत त्या मे यशसा श्वेतनायै व्यन्ता पान्तौशिजो हुवध्यै ।
प्र वो नपातमपां कृणुध्वं प्र मातरा रास्पिनस्यायोः ४ (१३७४)

आ वो रुवण्युमौशिजो हुवध्यै घोषेव शंसमर्जुनस्य नंशे ।
प्र वः पूष्णे वावन आँ अच्छा वोचेय वसुतातिमग्नेः ५ [१]

श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमो त श्रुतं सदने विश्वतः सीम् ।
श्रोतु नः श्रोतुरातिः सुश्रोतुः सुक्षेत्रा सिन्धुरद्भिः ६
स्तुषे सा वां वरुण मित्र रातिर्गवां शता पृक्षयामेषु पत्रे ।
श्रुतर्थे प्रियरथे दधानाः सद्यः पुष्टिं निरुन्धानासो अग्मन् ७
अस्य स्तुषे महिमघस्य राधः सचा सनेम नहुषः सुवीराः ।
जनो यः पज्रेभ्यो वाजिनीवा नश्वावतो रथिनो मह्यं सूरिः ८
जनो यो मित्रावरुणावभिष्टौ गपो न वां सुनोत्यक्षणयाधृक् ।
स्वयं स यक्ष्मं हृदये नि धत्त आप यदीं होत्राभिर्ऋतावा ९
स वाधतो नहुषो दंसुजूतः शर्धस्तरो नरां गूर्तश्रवाः ।
विसृष्टरातिर्याति बाह्वोसत्वा विश्वासु पृत्सु सनुमिच्छूरः १० [२]

अध स्मन्ता नहुषो हवं सूरेः श्रोता राजानो अमृतस्य मन्द्राः ।
नभोजुवो यन्निरवस्य राधः प्रशस्तये महिना रथवते ११
एतं शर्धं धाम यस्य सूरेरित्यवोचन् दशतयस्य नंशे ।
द्युम्नानि येषु वसुतातौ रारन् विश्वे सन्वन्तु प्रभृथेषु वाजम् १२
मन्दामहे दशतयस्य धासेर्द्वियत् पञ्च बिभ्रतो यन्त्यन्ना ।
किमिष्टाश्वं इष्टरश्मिरेत ईशानासस्तरुष ऋञ्जते नॄन् १३
हिरण्यकर्णं मणिग्रीवमर्णस्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः ।
अर्यो गिरः सद्य आ जग्मुषीरो नाश्वाकन्तूभयेष्वस्मे १४
चत्वारो मा मशर्शारस्य शिश्वो स्रयो राज्ञ आर्यवसस्य जिष्णोः ।
रथो वां मित्रावरुणा दीर्घाप्साः स्यूमगभस्तिः सूरो नाद्यौत १५ [३](१३८५)

(१२३)

१३ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

पृथू रथो दक्षिणाया अयोज्यैनं देवासो अमृतासो अस्थुः ।
कृष्णादुदस्थादर्या विहाया अश्रिकित्सन्ती मानुषाय क्षयाय १ (१३८६)

पूर्वा विश्वस्माद् भुवनादबोधि जयन्ती वाजं बृहती सनुत्री ।
उच्चा व्यख्यद् युवतिः पुनर्भूरोषा अगन् प्रथमा पूर्वहूतौ २
यदद्य भागं विभजासि नृभ्य उषो देवि मर्त्यत्रा सुजाते ।
देवो नो अत्र सविता दमूना अनागसो वोचति सूर्याय ३
गृहंगृहमहना यात्यच्छा दिवेदिवे अधि नामा दधाना ।
सिषासन्ती द्योतना शश्वदागादग्रमग्रमिद् भजते वसूनाम् ४
भगस्य स्वसा वरुणस्य जामिरुषः सूनृते प्रथमा जरस्व ।
पश्चा स दध्या यो अघस्य धाता जयेम तं दक्षिणया रथेन ५ [४]

उदीरतां सूनृता उत पुरन्धीरुदग्नयः शुशुचानासो अस्थुः ।
स्पार्हा वसूनि तमसापगूळ्हाविष्कृण्वन्त्युषसो विभातीः ६
अपान्यदेत्यभ्येन्यदेति विषुरूपे अहनी सं चरेते ।
परिक्षितोस्तमो अन्या गुहाकरद्यौदुषाः शोशुचता रथेन ७
सदृशीरद्य सदृशीरिदु श्वो दीर्घं सचन्ते वरुणस्य धाम ।
अनवद्यास्त्रिंशतं योजनान्येकैका क्रतुं परि यन्ति सद्यः ८
जानत्यह्नः प्रथमस्य नाम शुक्रा कृष्णादजनिष्ट श्वितीची ।
ऋतस्य योषा न मिनाति धामाहरहर्निष्कृतमाचरन्ती ९
कन्येव तन्वा शाशदानाँ एषि देवि देवमियक्षमाणम् ।
संस्मयमाना युवतिः पुरस्ताद्याविर्वक्षांसि कृणुषे विभाती १० [५]

सुसंकाशा मातृमृष्टेव योषाविस्तन्वं कृणुषे दृशे कम् ।
भद्रा त्वमुषो वितरं व्युच्छ न तत् ते अन्या उषसो नशन्त ११
अश्वावतीर्गोमतीर्विश्ववारा यतमाना रश्मिभिः सूर्यस्य ।
परा च यन्ति पुनरा च यन्ति भद्रा नाम वहमाना उषासः १२
ऋतस्य रश्मिमनुयच्छमाना भद्रं भद्रं क्रतुमस्मासु धेहि ।
उषो नो अद्य सुहवा व्युच्छास्मासु रायो मघवत्सु च स्युः १३ [६] (१३९८)

(१२४)

१३ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः। उषाः। त्रिष्टुप् ।

उषा उच्छन्ती समिधाने अग्ना उद्यन्त्सूर्य उर्विया ज्योतिरश्रेत् ।
देवो नो अत्र सविता न्वर्थं प्रासावीद् द्विपत् प्र चतुष्पदित्यै १ (१३९९)

अमिनती दैव्यानि व्रतानि प्रमिनती मनुष्या युगानि ।
ईयुषीणामुपमा शश्वतीना—मायतीनां प्रथमोषा व्यद्यौत २
एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि ज्योतिर्वसाना समना पुरस्तात् ।
ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु प्रजानतीव न दिशो मिनाति ३
उषो अदर्शि शुन्ध्युवो न वक्षो नोधा ईवाविरकृत प्रियाणि ।
अह्मसन्न संसतो बोधयन्ती शश्वत्तमागात् पुनरेयुषीणाम् ४
पूर्वे अर्धे रजसो अप्त्यस्य गवां जनित्र्यकृत प्र केतुम् ।
व्यु प्रथते वितरं वरीय ओ—भा पृणन्ती पित्रोरुपस्था ५ [७]

एवेदेषा पुरुतमा दृशे कं नाजामिं न परि वृणक्ति जामिम् ।
अरेपसा तन्वा शाशदाना नाभादीधते न महो विभाती ६
अभ्रातेव पुंस एति प्रतीची गर्तारुगिव सनये धनानाम् ।
जायेव पत्य उशती सुवासा उषा हस्रेव नि रिणीते अप्सः ७
स्वसा स्वस्रे ज्यायस्यै योनिमारै—गपैत्यस्याः प्रतिचक्ष्येव ।
व्युच्छन्ती रश्मिभिः सूर्यस्या—ञ्जिमङ्गे समनगा इव व्राः ८
आसां पूर्वासामहसु स्वसृणा—मपरा पूर्वामभ्येति पश्चात् ।
ताः प्रत्नवन्नव्यसीर्नूनमस्मे रेवदुच्छन्तु सुदिना उषासः ९
प्र बोधयोषः पृणतो मघो—न्यबुध्यमानाः पणयः ससन्तु ।
रेवदुच्छ मघवद्भ्यो मघोनि रेवत् स्तोत्रे सूनृते जारयन्ती १० [८]

अवेयमश्वैद् युवतिः पुरस्ताद् युङ्क्ते गवामरुणानामनीकम् ।
वि नूनमुच्छादसति प्र केतु—र्गृहंगृहमुप तिष्ठाते अग्निः ११
उत ते वयश्चिद् वसतेरपप्तन् नरश्च ये पितुभाजो व्युष्टौ ।
अमा सते वहसि भूरि वाम—मुषो देवि दाशुषे मर्त्याय १२
अस्तोढ्वं स्तोम्या ब्रह्मणा मे ऽवीवृधध्वमुशतीरुषासः ।
युष्माकं देवीरवसा सनेम सहस्रिणं च शतिनं च वाजम् १३ [९](१४११)

(१२५)

७ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । स्वनयस्य दानस्तुतिः । त्रिष्टुप्, ४-५ जगती ।

प्राता रत्नं प्रातरित्वा दधाति तं चिकित्वान् प्रतिगृह्या नि धत्ते ।
तेन प्रजां वर्धयमान आयू रायस्पोषेण सचते सुवीरः १ (१४१२)

सुगुर्सत् सुहिरण्यः स्वश्वो बृहदस्मै वय इन्द्रो दधाति ।
यस्त्वायन्तं वसुना प्रातरित्वो मुक्षीजयेव पादमुत्सिनाति २

आर्यमद्य सुकृतं प्रातरिच्छ न्निष्टेः पुत्रं वसुमता रथेन ।
अंशोः सुतं पायय मत्सरस्य क्षयद्वीरं वर्धय सूनृताभिः ३

उप क्षरन्ति सिन्धवो मयोभुव ईजानं च यक्ष्यमाणं च धेनवः ।
पृणन्तं च पपुरिं च श्रवस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विश्वतः ४

नाकस्य पृष्ठे अधि तिष्ठति श्रितो यः पृणाति स ह देवेषु गच्छति ।
तस्मा आपो घृतमर्षन्ति सिन्धव स्तस्मा इयं दक्षिणा पिन्वते सदा ५

दक्षिणावतामिमानि चित्रा दक्षिणावतां दिवि सूर्यासः ।
दक्षिणावन्तो अमृतं भजन्ते दक्षिणावन्तः प्र तिरन्त आयुः ६

मा पृणन्तो दुरितमेन आरन् मा जारिषुः सूरयः सुव्रतासः ।
अन्यस्तेषां परिधिरस्तु कश्चि दपृणन्तमभि सं यन्तु शोकाः ७ [१०] (१४१८)

(१२६)

७ (१-५) कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः, (६) स्वनयो भावयव्यः, (७) रोमशा । १-५ स्वनयो भावयव्यः, ६ रोमशा, ७ स्वनयो भावयव्यः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

अमन्दान् स्तोमान् प्र भरे मनीषा सिन्धावधि क्षियतो भाव्यस्य ।
यो मे सहस्रममिमीत सवा नतूर्तो राजा श्वघ्न इच्छमानः १

शतं राजो नाधमानस्य निष्काञ् छतमश्वान् प्रयतान् त्सद्य आदम् ।
शतं कक्षीवाँ असुरस्य गोनां दिवि श्रवोऽजरमा ततान २

उप मा श्यावाः स्वनयेन वत्ता वधूमन्तो दश रथासो अस्थुः ।
षष्टिः सहस्रमनु गव्यमागात् सनत् कक्षीवाँ अभिपित्वे अह्नाम् ३

चत्वारिंशद् दशरथस्य शोणाः सहस्रस्याग्रे श्रेणिं नयन्ति ।
मक्वच्युतः कृशनावतो अत्यान् कक्षीवन्त उदमृक्षन्त पज्राः ४

पूर्वामनु प्रयतिमा ददे व स्त्रीन् युक्ताँ अष्टावरिधायसो गाः ।
सुबन्धवो ये विश्या इव व्रा अनस्वन्तः श्रव ऐषन्त पज्राः ५

आगंधिता परिगंधिता या कशीकेव जङ्घहे ।
ददाति मह्यं यादुरी याशूनां भोज्या शता ६ (१४२५)

उपोप मे परा मृश मा मे दभ्राणि मन्यथाः ।
सर्वाहमस्मि रोमशा गन्धारीणामिवाविका ७ [११](१४२५)

(१२७) [एकोनविंशोऽनुवाकः ॥१९॥ सू० १२७-१३३]

११ परुच्छेपो दैवोदासिः। अग्निः। अत्यष्टिः, ६ अतिधृतिः।

अग्निं होतारं मन्ये दास्वन्तं वसुं सूनुं सहसो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् ।
य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा ।
घृतस्य विभ्राष्टिमनु वष्टि शोचिषा ऽऽजुह्वानस्य सर्पिषः १

यजिष्ठं त्वा यजमाना हुवेम ज्येष्ठमङ्गिरसां विप्र मन्मभिर्विप्रेभिः शुक्र मन्मभिः ।
परिज्मानमिव द्यां होतारं चर्षणीनाम् ।
शोचिष्केशं वृषणं यमिमा विशः प्रावन्तु जूतये विशः २

स हि पुरू चिदोजसा विरुक्मता दीद्यानो भवति द्रुहंतरः परशुर्न द्रुहंतरः ।
वीळु चिद् यस्य समृतौ श्रुवद् वनेव यत् स्थिरम् ।
निष्षहमाणो यमते नायते धन्वासहा नायते ३

हुह्वा चिदस्मा अनु दुर्यथा विदे तेजिष्ठाभिररणिभिर्वाष्ट्यवसे ऽग्नये वाष्ट्यवसे ।
प्र यः पुरूणि गाहते तक्षद् वनेव शोचिषा ।
स्थिरा चिदन्ना नि रिणात्योजसा नि स्थिराणि चिदोजसा ४

तमस्य पृक्षमुपरासु धीमहि नक्तं यः सुदर्शतरो दिवातरादप्रायुषे दिवातरात् ।
आदस्यायुर्ग्रभणवद् वीळु शर्म न सूनवे ।
भक्तमभक्तमवो व्यन्तो अजरा अग्नयो व्यन्तो अजराः ५ [१२]

स हि शर्धो न मारुतं तुविष्वणिरप्स्वतीषूर्वरास्विष्टनिरातनास्विष्टनिः ।
आदद्रव्यान्यादृदिर्यज्ञस्य केतुरर्हणा ।
अधा स्मास्य हर्षतो हृषीवतो विश्वे जुषन्त पन्थां नरः शुभे न पन्थाम् ६

द्विता यदीं कीस्तासो अभिद्यवो नमस्यन्त उपवोचन्त भृगवो मन्मभन्तो दाशा भृगवः ।
अग्निरीशे वसूनां शुचिर्यो धर्णिरेषाम् ।
प्रियो अपिधीर्वनिषीष्ट मेधिरः आ वनिषीष्ट मेधिरः ७ (१४३२)

विश्वासां त्वा विशां पतिं हवामहे सर्वासां समानं दंपतिं भुजे सत्यगिर्वाहसं भुजे।
अतिथिं मानुषाणां पितुर्न यस्यासया।
अमी च विश्वे अमृतास आ ययो हव्या देवेष्वा वयः ८

त्वमग्ने सहसा सहन्तमः शुष्मिन्तमो जायसे देवतातये रयिर्न देवतातये।
शुष्मिन्तमो हि ते मदो द्युम्निन्तम उत क्रतुः।
अध स्मा ते परि चरन्त्यजर श्रुष्टीवानो नाजर ९

प्र वो महे सहसा सहस्वत उषर्बुधे पशुषे नाग्नये स्तोमो बभूत्वग्नये।
प्रति यदीं हविष्मान् विश्वासु क्षासु जोगुवे।
अग्ने रेभो न जरत ऋषूणां जूर्णिर्होता ऋषूणाम् १०

स नो नेदिष्ठं दद्दशान आ भरा—ग्ने देवेभिः सचनाः सुचेतुना महो रायः सुचेतुना।
माहिं शविष्ठ नस्कृधि संचक्षे भुजे अस्यै।
माहिं स्तोतृभ्यो मघवन् त्सुवीर्यं मर्धीरुग्रो न शवसा ११ [१३](१४३६)

(१२८)

८ परुच्छेपो दैवोदासिः। अग्निः। अत्यष्टिः।

अयं जायत मनुषो धरीमणि होता यजिष्ठ उशिजामनु व्रत—मग्निः स्वमनु व्रतम्।
विश्वश्रुष्टिः सखीयते रयिरिव श्रवस्यते।
अदब्धो होता नि षददिळस्पदे परिवीत इळस्पदे १

तं यज्ञसाधमपि वातया—स्यृतस्य पथा नमसा हविष्मता देवताता हविष्मता।
स न ऊर्जामुपाभृ—त्यया कृपा न जूर्यति।
यं मातरिश्वा मनवे परावतो देवं भाः परावतः २

एवेन सद्यः पर्येति पार्थिवं मुहुर्गी रेतो वृषभः कनिक्रदद् दधद् रेतः कनिक्रदत्।
शतं चक्षाणो अक्षभि—र्देवो वनेषु तुर्वणिः।
सदो दधान उपरेषु सानु—ष्वग्निः परेषु सानुषु ३

स सुक्रतुः पुरोहितो दमेदमे ऽग्निर्यज्ञस्याध्वरस्य चेतति क्रत्वा यज्ञस्य चेतति।
क्रत्वा वेधा इषूयते विश्वा जातानि पस्पशे।
यतो घृतश्रीरतिथिरजायत वह्निर्वेधा अजायत ४ (१४४०)

कृत्वा यदस्य तविषीषु पृञ्चते ऽग्नेरवेण मरुतां न भोज्ये षिराय न भोज्या ।
स हि ष्मा दानमिन्वति वसूनां च मज्मना ।
स नक्षासते दुरितादभिह्रुतः शंसादुघादभिह्रुतः ५ [१४]

विश्वो विहाया अरतिर्वसुर्दधे हस्ते दक्षिणे तरणिर्न शिश्रथ च्छ्रवस्यया न शिश्रथत् ।
विश्वस्मा इदिषुध्यते देवत्रा हव्यमोहिषे ।
विश्वस्मा इत् सुकृते वारमृण्व त्यग्निर्द्वारा व्यृण्वति ६
स मानुषे वृजने शंतमो हितोऽग्निर्यज्ञेषु जेन्यो न विश्पतिः प्रियो यज्ञेषु विश्पतिः ।
स हव्या मानुषाणामिळा कृतानि पत्यते ।
स नक्षासते वरुणस्य धूर्तिमहो देवस्य धूर्तिः ७
अग्निं होतारमीळते वसुधितिं प्रियं चेतिष्ठमरतिं न्येरिरे हव्यवाहं न्येरिरे ।
विश्वायुं विश्ववेदसं होतारं यजतं कविम् ।
देवासो रण्वमवसे वसूयवो गीर्भी रण्वं वसूयवः ८ [१५] (१४४४)

(१२९)

११ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः, ६ इन्दुः । अत्यष्टिः; ८-९ अतिशक्वर्यौ; ११ अष्टिः ।

यं त्वं रथमिन्द्र मेधसातये ऽपाका सन्तमिषिर प्रणयसि प्रानवद्य नयसि ।
सद्यश्चित्तमभिष्टये करो वशश्च वाजिनम् ।
सास्माकमनवद्य तूतुजान वेधसामिमां वाचं न वेधसाम् १
स श्रुधि यः स्मा पृतनासु कासु चिद् वृक्षाय्य इन्द्र भरहूतये नृभि रसि प्रतूर्तये नृभिः ।
यः शूरैः स्वः सनिता यो विप्रैर्वाजं तरुता ।
तमींशानासः इरधन्त वाजिनं पृक्षमत्यं न वाजिनम् २
वृस्मो हि ष्मा वृषणं पिन्वसि त्वचं कं चिद् यावीररुं शूर मर्त्यं परिवृणक्षि मर्त्यम् ।
इन्द्रोत तुभ्यं तद् दिवे तद् रुद्राय स्वयशसे ।
मित्राय वोचं वरुणाय सप्रथः सुमृळीकाय सप्रथः ३
अस्माकँ व इन्द्रमुश्मसीष्टये सखायं विश्वायुं प्रासहं युजं वाजेषु प्रासहं युजम् ।
अस्माकं ब्रह्मोतये ऽवा पृत्सुषु कासु चित् ।
नहि त्वा शत्रुः स्तरते स्तृणोषि यं विश्वं शत्रुं स्तृणोषि यम् ४
नि षू नमातिमतिं कयस्य चित् तेजिष्ठाभिररणीभिर्नोतिभि रुग्राभिरुग्रोतिभिः ।
नेषि णो यथा पुरा ऽनेनाः शूर मन्यसे ।
विश्वानि पूरोरप पर्षि वह्निरासा वह्निर्नो अच्छ ५ [१६] (१४४९)

प्र तद् वोचेयं भव्यायेन्दवे हव्यो न य इषवान् मन्म रेजति रक्षोहा मन्म रेजति ।
स्वयं सो अस्मदा निदो वधैरजेत दुर्मतिम् ।
अव स्रवेदघशंसोऽवतरमव क्षुद्रमिव स्रवेत् ६

वनेम तद्धोत्रया चितन्त्या वनेम रयिं रयिवः सुवीर्यं रण्वं सन्तं सुवीर्यम् ।
दुर्मन्मानं सुमन्तुभिरेमिषा पृचीमहि ।
आ सत्याभिरिन्दो द्युम्नहूतिभिर्यजत्रं द्युम्नहूतिभिः ७

प्रप्रा वो अस्मे स्वयशोभिरूती परिवर्ग इन्दो दुर्मतीनां दरीमन् दुर्मतीनाम् ।
स्वयं सा रिषयध्यै या न उपेषे अत्रैः ।
हतेमसन्न वक्षति क्षिप्ता जूर्णिर्न वक्षति ८

त्वं न इन्द्र राया परीणसा याहि पथाँ अनेहसा पुरो याह्यरक्षसा ।
सचस्व नः पराक आ सचस्वास्तमीक आ ।
पाहि नो दूरादारादभिष्टिभिः सदा पाह्यभिष्टिभिः ९

त्वं न इन्द्र राया तरूषसोग्रं चित् त्वा महिमा सक्षदवसे महे मित्रं नावसे ।
ओजिष्ठ त्रातरविता रथं कं चिदमर्त्य ।
अन्यमस्मद् रिरिषः कं चिदद्रिवो रिरिक्षन्तं चिदद्रिवः १०

पाहि न इन्द्र सुष्टुत स्रिधो ऽवयाता सदमिद् दुर्मतीनां देवः सन् दुर्मतीनाम् ।
हन्ता पापस्य रक्षस स्राता विप्रस्य मावतः ।
अधा हि त्वा जनिता जीजनद् वसो रक्षोहणं त्वा जीजनद् वसो ११[१७](१४५५)

(१३०)

१० परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः; १० त्रिष्टुप् ।

एन्द्र याह्युप नः परावतो नायमच्छा विदथानीव सत्पतिरस्तं राजेव सत्पतिः ।
हवामहे त्वा वयं प्रयस्वन्तः सुते सचा ।
पुत्रासो न पितरं वाजसातये मंहिष्ठं वाजसातये १

पिबा सोममिन्द्र सुवानमद्रिभिः कोशेन सिक्तमवतं न वंसगस्तातृषाणो न वंसगः ।
मदाय हर्यताय ते तुविष्टमाय धायसे ।
आ त्वा यच्छन्तु हरितो न सूर्यं महा विश्वेव सूर्यम् २ (१४५७)

अविन्दद् विवो निहितं गुहा निधिं वेर्न गर्भं परिवीतमश्म न्यनन्ते अन्तरश्मनि ।
व्रजं वज्री गवामिव सिषासन्नङ्गिरस्तमः ।
अपावृणोदिष इन्द्रः परीवृता द्वार इषः परीवृताः ३
दाद्हाणो वज्रमिन्द्रो गभस्त्योः क्षद्मेव तिग्ममसनाय सं शर्य दहिहत्याय सं शर्यत् ।
संविव्यान ओजसा शवोभिरिन्द्र मज्मना ।
तष्टेव वृक्षं वनिनो नि वृश्चसि परश्वेव नि वृश्चसि ४
त्वं वृथा नद्य इन्द्र सर्तवे ऽच्छा समुद्रमसृजो रथाँ इव वाजयतो रथाँ इव
इत ऊतीरयुक्षत समानमर्थमक्षितम् ।
धेनूरिव मनवे विश्वदोहसो जनाय विश्वदोहसः ५ [१८]

इमां ते वाचं वसूयन्त आयवो रथं न धीरः स्वपा अतक्षिषुः सुम्नाय त्वामतक्षिषुः ।
शुम्भन्तो जेन्यं यथा वाजेषु विप्र वाजिनम् ।
अत्यमिव शवसे सातये धना विश्वा धनानि सातये ६
भिनत् पुरो नवतिमिन्द्र पूरवे दिवोदासाय महि दाशुषे नृतो वज्रेण दाशुषे नृतो ।
अतिथिग्वाय शम्बरं गिरेरुग्रो अवाभरत् ।
महो धनानि दयमान ओजसा विश्वा धनान्योजसा ७
इन्द्रः समत्सु यजमानमार्यं प्रावद् विश्वेषु शतमूतिराजिषु स्वर्मीळ्हेष्वाजिषु ।
मनवे शासदव्रतान् त्वचं कृष्णामरन्धयत् ।
दक्षन्न विश्वं ततृषाणमोषति न्यर्शसानमोषति ८
सूरश्चक्रं प्र वृहज्जात ओजसा प्रपित्वे वाचमरुणो मुषायती शान आ मुषायति ।
उशना यत् परावतो ऽजगन्नूतये कवे ।
सुम्नानि विश्वा मनुषेव तुर्वणि रहा विश्वेव तुर्वणिः ९
स नो नव्येभिर्वृषकर्मन्नुक्थैः पुरां दर्तः पायुभिः पाहि शग्मैः ।
दिवोदासेभिरिन्द्र स्तवानो वावृधीथा अहोभिरिव द्यौः १० [१९] (१४६५)

(१३१)

७ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः ।

इन्द्राय हि द्यौरसुरो अनम्नते न्द्राय मही पृथिवी वरीमभि द्युम्नसाता वरीमभिः ।
इन्द्रं विश्वे सजोषसो देवासो दधिरे पुरः ।
इन्द्राय विश्वा सवनानि मानुषा रातानि सन्तु मानुषा १ (१४६६)

विश्वेषु हि त्वा सवनेषु तुञ्जते समानमेकं वृषमण्यवः पृथक् स्वः सनिष्यवः पृथक् ।
तं त्वा नावं न पर्षणिं शूषस्य धुरि धीमहि ।
इन्द्रं न यज्ञैश्चितयन्त आयवः स्तोमेभिरिन्द्रमायवः २

वि त्वा ततस्रे मिथुना अवस्यवो व्रजस्य साता गव्यस्य निःसृजः सक्षन्त इन्द्र निःसृजः ।
यद् गव्यन्ता द्वा जना स्व१र्यन्ता समूहसि ।
आविष्करिक्रद् वृषणं सचाभुवं वज्रमिन्द्र सचाभुवम् ३

विदुष्टे अस्य वीर्यस्य पूरवः पुरो यदिन्द्र शारदीरवातिरः सासहानो अवातिरः ।
शासस्तमिन्द्र मर्त्यमयज्युं शवसस्पते ।
महीममुष्णाः पृथिवीमिमा अपो मन्दसान इमा अपः ४

आदित् ते अस्य वीर्यस्य चर्किरन् मदेषु वृषन्नुशिजो यदाविथ सखीयतो यदाविथ ।
चकर्थ कारमेभ्यः पृतनासु प्रवन्तवे ।
ते अन्यामन्यां नद्यं सनिष्णत श्रवस्यन्तः सनिष्णत ५

उतो नो अस्या उषसो जुषेत ह्य१र्कस्य बोधि हविषो हवीमभिः स्वर्षाता हवीमभिः ।
यदिन्द्र हन्तवे मृधो वृषा वज्रिञ्चिकेतसि ।
आ मे अस्य वेधसो नवीयसो मन्म श्रुधि नवीयसः ६

त्वं तमिन्द्र वावृधानो अस्मयुरमित्रयन्तं तुविजात मर्त्यं वज्रेण शूर मर्त्यम् ।
जहि यो नो अघायति शृणुष्व सुश्रवस्तमः ।
रिष्टं न यामन्नप भूतु दुर्मतिर्विश्वाप भूतु दुर्मतिः ७ [२०] (१४७२)

(१३२)

६ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः; ६ (१ अर्धर्चस्य) इन्द्रापर्वतौ । अत्यष्टिः ।

त्वया वयं मघवन् पूर्व्ये धन इन्द्रत्वोताः सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतः ।
नेदिष्ठे अस्मिन्नह न्यधि वोचा नु सुन्वते ।
अस्मिन् यज्ञे वि चयेमा भरे कृतं वाजयन्तो भरे कृतम् १

स्वर्जेषे भरं आप्रस्य वक्मन्न्युषर्बुधः स्वस्मिन्नञ्जसि क्राणस्य स्वरमिन्नञ्जसि ।
अहन्निन्द्रो यथा विदे शीर्ष्णाशीर्ष्णोपवाच्यः ।
अस्मत्रा ते सध्यक् सन्तु रातयो भद्रा भद्रस्य रातयः २ (१४७४)

तत् तु प्रयः प्रत्नथा ते शुशुक्वनं यस्मिन् युज्ञे वारमकृण्वत क्षयं मूतस्य वारंसि क्षयम् ।
वि तद् वोचेरध द्विता ऽन्तः पश्यन्ति रश्मिभिः ।
स घा विवेद अन्विन्द्रो गवेषणो बन्धुक्षिद्भ्यो गवेषणः ३

नू ष्टुत्था ते पूर्वथा च प्रवाच्यं यदङ्गिरोभ्योऽवृणोरप व्रजमिन्द्र शिक्षन्नप व्रजम् ।
ऐभ्यः समान्या दिशा ऽस्मभ्यं जेषि योत्सि च ।
सुन्वद्भ्यो रन्धया कं चिदव्रतं हृणायन्तं चिदव्रतम् ४

सं यज्जनान् कर्तुभिः शूर ईक्षयद्भ्वनं हिते तरुषन्त श्रवस्यवः प्र यक्षन्त श्रवस्यवः ।
तस्मा आयुः प्रजावदिद् बाधे अर्चन्त्योजसा ।
इन्द्रं ओक्यं दिधिषन्त धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः ५

युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तंतमिद्धतं वज्रेण तंतमिद्धतम् ।
दूरे चत्ताय च्छन्त्सद् गहनं यदिनक्षत् ।
अस्माकं शत्रून् परि शूर विश्वतो दर्मा दर्षीष्ट विश्वतः ६ [२१] (१४७८)

(१३३)

७ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । १ त्रिष्टुप्, २-४ अनुष्टुप्, ५ गायत्री, ६ धृतिः, ७ अष्टिः ।

उभे पुनामि रोदसी ऋतेन दुहो दहामि सं महीरनिन्द्राः ।
अभिव्लग्य यत्र हता अमित्रा वैलस्थानं परि तृल्हा अशेरन् १

अभिव्लग्या चिदद्रिवः शीर्षा यातुमतीनाम् ।
छिन्धि वटूरिणा पदा महावटूरिणा पदा २

अवासां मघवञ्जहि शर्धो यातुमतीनाम् ।
वैलस्थानके अर्मके महावैलस्थे अर्मके ३

यासां तिस्रः पञ्चाशतो ऽभिव्लङ्गैरपावपः ।
तत् सु ते मनायति तकत् सु ते मनायति ४

पिशङ्गभृष्टिमम्भृणं पिशाचिमिन्द्र सं मृण ।
सर्वं रक्षो नि बर्हय ५

अवर्महेन्द्र दाद्हि श्रुधी नः शुशोच हि द्यौः क्षा न भीषाँ अद्रिवो घृणान्न भीषाँ अद्रिवः ।
शुष्मिन्तमो हि शुष्मिभिर्वधैरुग्रेभिरीयसे ।
अपूरुषघ्नो अप्रतीत शूर सत्वभिस्त्रिसप्तैः शूर सत्वभिः ६ (१४८४)

वनोति हि सुन्वन् क्षयं परीणसः सुन्वानो हि ष्मा यजत्यव द्विषो देवानामव द्विषः ।
सुन्वान इत् सिषासति सहस्रा वाज्यवृतः ।
सुन्वानायेन्द्रो ददात्याभुवं रयिं ददात्याभुवम् ७ [२२] (१४८५)

(१३४) [विंशोऽनुवाकः ॥२०॥ सू० १३४-१३९]

६ परुच्छेपो दैवोदासिः । वायुः । अत्यष्टिः, ६ अष्टिः ।

आ त्वा जुवो रारहाणा अभि प्रयो वायो वहन्त्विह पूर्वपीतये सोमस्य पूर्वपीतये ।
ऊर्ध्वा ते अनु सूनृता मनस्तिष्ठतु जानती ।
नियुत्वता रथेना याहि दावने वायो मखस्य दावने १
मन्दन्तु त्वा मन्दिनो वायविन्दवो ऽस्मत् क्राणासः सुकृता अभिद्यवो गोभिः क्राणा अभिद्यवः ।
यद्ध क्राणा इरध्यै दक्षं सचन्त ऊतयः ।
सधीचीना नियुतो दावने धिय उप ब्रुवत ईं धियः २
वायुर्युङ्क्ते रोहिता वायुररुणा वायू रथे अजिरा धुरि वोळ्हवे वहिष्ठा धुरि वोळ्हवे ।
प्र बोधया पुरंधिं जार आ ससतीमिव ।
प्र चक्षय रोदसी वासयोषसः श्रवसे वासयोषसः ३
तुभ्यमुषासः शुचयः परावति भद्रा वस्त्रा तन्वते दंसु रश्मिषु चित्रा नव्येषु रश्मिषु ।
तुभ्यं धेनुः सबर्दुघा विश्वा वसूनि दोहते ।
अजनयो मरुतो वक्षणाभ्यो दिव आ वक्षणाभ्यः ४
तुभ्यं शुक्रासः शुचयस्तुरण्यवो मदेषूग्रा इषणन्त भुर्वण्यु—पामिषन्त भुर्वणिं ।
त्वां त्सारी दसमानो भगमीट्टे तक्ववीये ।
त्वं विश्वस्माद् भुवनात् पासि धर्मणा—ऽसुर्यात् पासि धर्मणा ५
त्वं नो वायवेषामपूर्व्यः सोमानां प्रथमः पीतिमर्हसि सुतानां पीतिमर्हसि ।
उतो विहुत्मतीनां विशां ववर्जुषीणाम् ।
विश्वा इत् ते धेनवो दुह्र आशिरं घृतं दुहत आशिरम् ६ [२३] (१४९१)

(१३५)

९ परुच्छेपो दैवोदासिः । १-३, ९ वायुः; ४-८ इन्द्रवायू । अत्यष्टिः; ७-८ अष्टिः ।

स्तीर्णं बर्हिरुप नो याहि वीतये सहस्रेण नियुता नियुत्वते शतिनीभिर्नियुत्वते ।
तुभ्यं हि पूर्वपीतये देवा देवाय येमिरे ।
प्र ते सुतासो मधुमन्तो अस्थिरन् मदाय क्रत्वे अस्थिरन् । १ (१४९२)

तुभ्यायं सोमः परिपूतो अद्रिभिः स्पार्हा वसानः परि कोशमर्षति शुक्रा वसानो अर्षति ।
तवायं भाग आयुषु सोमो देवेषु हूयते ।
वह वायो नियुतो याह्यस्मयु जुषाणो याह्यस्मयुः २
आ नो नियुद्भिः शतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।
तवायं भाग ऋत्वियः सरश्मिः सूर्ये सचा ।
अध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत वायो शुक्रा अयंसत ३
आ वां रथो नियुत्वान् वक्षदवसे ऽभि प्रयांसि सुधितानि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।
पिबतं मध्वो अन्धसः पूर्वपेयं हि वां हितम् ।
वायवा चन्द्रेण राधसा गत मिन्द्रश्च राधसा गतम् ४
आ वां धियो ववृत्युरध्वराँ उपे ममिन्दुं मर्मृजन्त वाजिन माशुमत्यं न वाजिनम् ।
तेषां पिबतमस्मयू आ नो गन्तमिहोत्या ।
इन्द्रवायू सुताना मद्रिभिर्युवं मदाय वाजदा युवम् ५ [२४]

इमे वां सोमा अप्स्वा सुता इहा ध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत वायो शुक्रा अयंसत ।
एते वामभ्यसृक्षत तिरः पवित्रमाशवः ।
युवायवोऽति रोमाण्यव्यया सोमासो अत्यव्यया ६
अति वायो ससतो याहि शश्वतो यत्र ग्रावा वदति तत्र गच्छतं गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् ।
वि सूनृता ददृशे रीयते घृत मा पूर्णया नियुता याथो अध्वर मिन्द्रश्च याथो अध्वरम् ७
अत्राह तद् वहेथे मध्व आहुतिं यमश्वत्थमुपतिष्ठन्त जायवो ऽस्मे ते सन्तु जायवः ।
साकं गावः सुवते पच्यते यवो न ते वाय उप दस्यन्ति धेनवो नाप दस्यन्ति धेनवः ८
इमे ये ते सु वायो बाह्वोजसो ऽन्तर्नदी ते पतयन्त्युक्षणो महि व्राधन्त उक्षणः ।
धन्वंश्चिद् ये अनाशवो जीराश्चिदगिरौकसः ।
सूर्यस्येव रश्मयो दुर्नियन्तवो हस्तयोर्दुर्नियन्तवः ९ [२५] (१५००)

(१३६)

७ परुच्छेपो दैवोदासिः । १-५ मित्रावरुणौ, ६-७ लिङ्गोक्ताः । अत्यष्टिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्र सु ज्येष्ठं निचिराभ्यां बृहन्नमो हव्यं मतिं भरता मृळयद्भ्यां स्वादिष्ठं मृळयद्भ्याम् ।
ता सम्राजा घृतासुती यज्ञेयज्ञ उपस्तुता ।
अर्षतो: क्षत्रं न कुतश्चनाधृषे देवत्वं नू चिदाधृषे १ (१५०१)

अदर्शि गातुरुरवे वरीयसी पन्था ऋतस्य समयंस्त रश्मिभिः—श्रक्षुभर्गस्य रश्मिभिः।
द्युक्षं मित्रस्य सादन—मर्यम्णो वरुणस्य च।
अथा दधाते बृहदुक्थ्यं१ वय उपस्तुत्यं बृहद् वयः २
ज्योतिष्मतीमदितिं धारयत्क्षितिं स्वर्वतीमा सचेते दिवेदिवे जागृवांसा दिवेदिवे।
ज्योतिष्मत् क्षत्रमाशाते आदित्या दानुनस्पती।
मित्रस्तयोर्वरुणो यातयज्जनो ऽर्यमा यातयज्जनः ३
अयं मित्राय वरुणाय शंतमः सोमो भूत्ववपानेष्वाभगो देवो देवेष्वाभगः।
तं देवासो जुषेरत विश्वे अद्य सजोषसः।
तथा राजाना करथो यदीमहे ऋतावाना यदीमहे ४
यो मित्राय वरुणायाविधज्जनो ऽनर्वाणं तं परि पातो अंहसो दाश्वांसं मर्तमंहसः।
तमर्यमाभि रक्ष—त्यृजूयन्तमनु व्रतम्।
उक्थैर्य एनोः परिभूषति व्रतं स्तोमैराभूषति व्रतम् ५
नमो दिवे बृहते रोदसीभ्यां मित्राय वोचं वरुणाय मीळ्हुषे सुमृळीकाय मीळ्हुषे।
इन्द्रमग्निमुप स्तुहि द्युक्षमर्यमणं भगम्।
ज्योग्जीवन्तः प्रजया सचेमहि सोमस्योती सचेमहि ६
ऊती देवानां वयमिन्द्रवन्तो मंसीमहि स्वर्यशसो मरुद्भिः।
अग्निर्मित्रो वरुणः शर्म यंसन् तदश्याम मघवानो वयं च ७ [२६] (१५०७)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ वर्गाः १-२७] (१३७)

३ परुच्छेपो दैवोदासिः। मित्रावरुणौ। अतिशाकरी।

सुषुमा यातमद्रिभि—र्गोश्रीता मत्सरा इमे सोमासो मत्सरा इमे।
आ राजाना दिविस्पृशा ऽस्मत्रा गन्तमुप नः।
इमे वां मित्रावरुणा गवाशिरः सोमाः शुक्रा गवाशिरः १
इम आ यातमिन्दवः सोमासो दध्याशिरः सुतासो दध्याशिरः।
उत वामुषसो बुधि साकं सूर्यस्य रश्मिभिः।
सुतो मित्राय वरुणाय पीतये चारुर्ऋताय पीतये २
तां वां धेनुं न वासरी—मंशुं दुहन्त्यद्रिभिः सोमं दुहन्त्यद्रिभिः।
अस्मत्रा गन्तमुप नो ऽर्वाञ्चा सोमपीतये।
अयं वां मित्रावरुणा नृभिः सुतः सोम आ पीतये सुतः ३ [१] (१५१०)

(१३८)

४ परुच्छेपो दैवोदासिः । पूषा । अत्यष्टिः ।

प्रप्र पूष्णस्तुविजातस्य शस्यते महित्वमस्य तवसो न तन्दते स्तोत्रमस्य न तन्दते ।
अचीमि सुम्नयन्नहमन्त्यूतिं मयोभुवम् ।
विश्वस्य यो मन आयुयुवे मखो देव आयुयुवे मखः १

प्र हि त्वा पूषन्नजिरं न यामनि स्तोमेभिः कृण्व ऋणवो यथा मृध उष्ट्रो न पीपरो मृधः ।
हुवे यत् त्वा मयोभुवं देवं सख्याय मर्त्यः ।
अस्माकमाङ्गूषान् द्युम्निनस्कृधि वाजेषु द्युम्निनस्कृधि २

यस्य ते पूषन् त्सख्ये विपन्यवः क्रत्वा चित् सन्तोऽवसा बुभुज्रिर इति क्रत्वा बुभुज्रिरे ।
तामनु त्वा नवीयसीं नियुतं राय ईमहे ।
अहेळमान उरुशंस सरी भव वाजेवाजे सरी भव ३

अस्या ऊ षु ण उप सातये भुवो ऽहेळमानो रथिवाँ अजाश्व श्रवस्यतामजाश्व ।
ओ षु त्वा ववृतीमहि स्तोमेभिर्दस्म साधुभिः ।
नहि त्वा पूषन्नतिमन्य आघृणे न ते सख्यमपह्नवे ४ [२] (१५१४)

(१३९)

११ परुच्छेपो दैवोदासिः । १ विश्वे देवाः, २ मित्रावरुणौ, ३-५ अश्विनौ, ६ इन्द्रः, ७ अग्निः, ८ मरुतः, ९ इन्द्राग्नी, १० बृहस्पतिः, ११ विश्वे देवाः । अत्यष्टिः, ५ बृहती, ११ त्रिष्टुप् ।

अस्तु श्रौषट् पुरो अग्निं धिया दध आ नु तच्छर्धो दिव्यं वृणीमह इन्द्रवायू वृणीमहे ।
यद्ध क्राणा विवस्वति नाभा संदायि नव्यसी ।
अध प्र सू न उप यन्तु धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः १

यद्ध त्यन्मित्रावरुणावृतादध्यादुदाथे अनृतं स्वेन मन्युना दक्षस्य स्वेन मन्युना ।
युवोरित्थाधि सद्म स्वपंस्यया हिरण्ययम् ।
धीभिश्चन मनसा स्वेभिरक्षभिः सोमस्य स्वेभिरक्षभिः २

युवां स्तोमेभिर्देवयन्तो अश्विना ऽऽश्रावयन्त इव श्लोकमायवो युवां हव्याभ्याऽयवः ।
युवोर्विश्वा अधि श्रियः पृक्षश्च विश्ववेदसा ।
प्रुषायन्ते वां पवयो हिरण्यये रथे दस्रा हिरण्यये ३ (१५१७)

अचेति दस्रा व्युनाकमृण्वथो युञ्जते वां रथयुजो दिविष्टिष्वध्वस्मानो दिविष्टिषु ।
आधिं वां स्थाम वन्धुरे रथे दस्रा हिरण्यये ।
पथेव यन्तावनुशासता रजोऽञ्जसा शासता रजः ४

शचीभिर्नः शचीवसू दिवा नक्तं दशस्यतम् ।
मा वां रातिरुप दसत् कदा चनास्मद् रातिः कदा चन ५ [३]

वृषान्निन्द्र वृषपाणास इन्दव इमे सुता अद्रिषुतास उद्भिदु स्तुभ्यं सुतास उद्भिदः ।
ते त्वा मन्दन्तु दावने महे चित्राय राधसे ।
गीर्भिर्गीर्वाहः स्तवमान आ गहि सुमृळीको न आ गहि ६

ओ षू णो अग्ने शृणुहि त्वमीळितो देवेभ्यो ब्रवसि यज्ञियेभ्यो राजभ्यो यज्ञियेभ्यः ।
यद्द्र त्यामङ्गिरोभ्यो धेनुं देवा अदत्तन ।
वि तां दुह्रे अर्यमा कर्तरी सचाँ एष तां वेद मे सचा ७

मो षु वो अस्मदभि तानि पौंस्या सना भूवन् द्युम्नानि मोत जारिषु रस्मत् पुरोत जारिषुः ।
यद् वश्चित्रं युगेयुगे नव्यं घोषादमर्त्यम् ।
अस्मासु तन्मरुतो यच्च दुष्टरं दिधृता यच्च दुष्टरम् ८

वृध्यङ् ह मे जनुषं पूर्वो अङ्गिराः प्रियमेधः कण्वो अत्रिर्मनुर्विदु स्ते मे पूर्वे मनुर्विदुः ।
तेषां देवेष्वायति रस्माकं तेषु नाभयः ।
तेषां पदेन मह्या नमे गिरेन्द्राग्नी आ नमे गिरा ९

होता यक्षद् वनिनो वन्त वार्यं बृहस्पतिर्यजति वेन उक्षभिः पुरुवारेभिरुक्षभिः ।
जगृभ्मा दूरआदिशं श्लोकमद्रेरध त्मना ।
अधारयदररिन्दानि सुक्रतुः पुरू सद्मानि सुक्रतुः १०

ये देवासो दिव्येकादश स्थ पृथिव्यामध्येकादश स्थ ।
अप्सुक्षितो महिनैकादश स्थ ते देवासो यज्ञमिमं जुषध्वम् ११ [४] (१५२५)

(१४०) [एकविंशोऽनुवाकः॥२१॥ सू० १४०-१५६]

१३ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । जगती, १० त्रिष्टुब्वा, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

वेविषद्वे प्रियधामाय सुद्युते धासिमिव प्र भरा योनिमग्नये ।
वस्त्रेणेव वासया मन्मना शुचिं ज्योतीरथं शुक्रवर्णं तमोहनम् १ (१५२६)

अभि द्विजन्मा त्रिवृदन्नमृज्यते संवत्सरे वावृधे जग्धमी पुनः ।
अन्यस्यासा जिह्वया जेन्यो वृषा न्य१न्येन वनिनो मृष्ट वारणः २
कृष्णप्रुतौ वेविजे अस्य सक्षिता उभा तरेते अभि मातरा शिशुम् ।
प्राचाजिह्मं ध्वसयन्तं तृषुच्युता मा साच्यं कुपयं वर्धनं पितुः ३
मुमुक्ष्वो३ मनवे मानवस्यते रघुद्रुवः कृष्णसीतास ऊ जुवः ।
असमना अजिरासो रघुष्यवो वातजूता उप युज्यन्त आशवः ४
आदस्य ते ध्वसयन्तो वृथेरते कृष्णमभ्वं महि वर्पः करिक्रतः ।
यत् सीं महीमवनिं प्राभि मर्मृशद्भिश्वसन् त्स्तनयन्नेति नानदत् ५ [५]

भूषन् न योऽधि बभ्रुषु नम्नते वृषेव पत्नीरभ्येति रोरुवत् ।
ओजायमानस्तन्वश्च शुम्भते भीमो न शृङ्गा दविधाव दुर्गृभिः ६
स संस्तिरो विष्टिरः सं गृभायति जानन्नेव जानतीर्नित्य आ शये ।
पुनर्वर्धन्ते अपि यन्ति देव्यं मन्यद् वर्पः पित्रोः कृण्वते सचा ७
तमग्रुवः केशिनीः सं हि रेभिर ऊर्ध्वास्तस्थुर्मधुषीः प्रायवे पुनः ।
तासां जरां प्रमुञ्चन्नेति नानदद् दसुं परं जनयञ्जीवमस्तृतम् ८
अधीवासं परि मातू रिहन्नहं तुविग्रेभिः सत्वभिर्याति वि ज्रयः ।
वयो दधत् पद्वते रेरिहत् सदा ऽनु श्येनीं सचते वर्तनीरहं ९
अस्माकमग्ने मघवत्सु दीदिह्यध श्वसीवान् वृषभो दमूनाः ।
अवास्या शिशुमतीरदीदेर्वर्मेव युत्सु परिजर्भुराणः १० [६]

इदमग्ने सुधितं दुर्धितादधि प्रियाद् चिन्मन्मनः प्रेयो अस्तु ते ।
यत् ते शुक्रं तन्वो रोचते शुचि तेनास्मभ्यं वनसे रत्नमा त्वम् ११
रथाय नावमुत नो गृहाय नित्यारित्रां पद्वतीं रास्यग्ने ।
अस्माकं वीराँ उत नो मघोनो जनाँश्च या पारयाच्छर्म या च १२
अभी नो अग्न उक्थमिज्जुगुर्या द्यावाक्षामा सिन्धवश्च स्वगूर्ताः ।
गव्यं यव्यं यन्तो दीर्घाहेषं वरमरुण्यो वरन्त १३ [७] (१५३८)

(१४१)

१३ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

बळित्था तद् वपुषे धायि दर्शतं देवस्य भर्गः सहसो यतो जनि ।
यदीमुप ह्वरते साधते मति ऋतस्य धेना अनयन्त सस्रुतः १ (१५३९)

पुक्षो वपुः पितुमान् नित्य आ शये द्वितीयमा सप्तशिवासु मातृषु ।
तृतीयमस्य वृषभस्य दोहसे दशप्रमतिं जनयन्त योषणः २

निर्यदीं बुध्नान्महिषस्य वर्पस ईशानासः शवसा क्रन्त सूरयः ।
यदीमनु प्रदिवो मध्व आधवे गुहा सन्तं मातरिश्वा मथायति ३

प्र यत् पितुः परमान्नीयते पर्या पृक्षुधो वीरुधो दंसु रोहति ।
उभा यदस्य जनुषं यदिन्वत आदिद् यविष्ठो अभवद् घृणा शुचिः ४

आदिन्मातॄराविशद् यास्वा शुचिरहिंस्यमान उर्विया वि वावृधे ।
अनु यत् पूर्वा अरुहत् सनाजुवो नि नव्यसीष्ववरासु धावते ५ [८]

आदिद्धोतारं वृणते दिविष्टिषु भगमिव पपृचानास ऋञ्जते ।
देवान् यत् कृत्वा मज्मना पुरुष्टुतो मर्तं शंसं विश्वधा वेति धायसे ६

वि यदस्थाद् यजतो वातचोदितो ह्वारो न वक्रा जरणा अनाकृतः ।
तस्य पत्मन् कृक्षुषः कृष्णजंहसः शुचिजन्मनो रज आ व्यध्वनः ७

रथो न यातः शिक्वभिः कृतो द्यामङ्गेभिररुषेभिरीयते ।
आदस्य ते कृष्णासो दक्षि सूरयः शूरस्येव त्वेषथादीषते वयः ८

त्वया ह्यग्ने वरुणो धृतव्रतो मित्रः शाशद्रे अर्यमा सुदानवः ।
यत् सीमनु क्रतुना विश्वथा विभुरराव्ना नेमिः परिभूरजायथाः ९

त्वमग्ने शशमानाय सुन्वते रत्नं यविष्ठ देवतातिमिन्वसि ।
तं त्वा नु नव्यं सहसो युवन् वयं भगं न कारे महिरत्न धीमहि १०

अस्मे रयिं न स्वर्थं दमूनसं भगं दक्षं न पपृचासि धर्णसिम् ।
रश्मींरिव यो यमति जन्मनी उभे देवानां शंसमृत आ च सुक्रतुः ११

उत नः सुद्योत्मा जीराश्वो होता मन्द्रः शृणवच्चन्द्ररथः ।
स नो नेषन्नेषतमैरमूरो ऽग्निर्वामं सुवितं वस्यो अच्छ १२

अस्ताव्यग्निः शिमीवद्भिरर्कैः साम्राज्याय प्रतरं दधानः ।
अमी च ये मघवानो वयं च मिहं न सूरो अति निष्टतन्युः १३ [९] (१५५१)

(१४२)

१३ दीर्घतमा औचथ्यः । (आप्रीसूक्तं)= १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः, ४ इळः, ५ बर्हिः, ६ देवीः द्वारः, ७ उषासानक्ता, ८ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ९ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः, १३ इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

समिद्धो अग्न आ वह देवाँ अद्य यतस्रुचे । तन्तुं तनुष्व पूर्व्यं सुतसोमाय दाशुषे १
घृतवन्तमुप मासि मधुमन्तं तनूनपात् । यज्ञं विप्रस्य मावतः शशमानस्य दाशुषः २
शुचिः पावको अद्भुतो मध्वा यज्ञं मिमिक्षति । नराशंसस्त्रिरा दिवो देवो देवेषु यज्ञियः ३
ईळितो अग्न आ वहेन्द्रं चित्रमिह प्रियम् । इयं हि त्वा मतिर्ममाच्छा सुजिह्व वच्यते ४
स्तृणानासो यतस्रुचो बर्हिर्यज्ञे स्वध्वरे । वृञ्जे देवव्यचस्तममिन्द्राय शर्म सप्रथः ५
वि श्रयन्तामृतावृधः प्रयै देवेभ्यो महीः । पावकासः पुरुस्पृहो द्वारो देवीरसश्चतः ६ [१०]

आ भन्दमाने उषासानक्तोषासा सुपेशसा । यह्वी ऋतस्य मातरा सीदतां बर्हिरा सुमत् ७
मन्द्रजिह्वा जुगुर्वणी होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमं सिध्रमद्य दिविस्पृशम् ८
शुचिर्देवेष्वर्पिता होत्रा मरुत्सु भारती । इळा सरस्वती मही बर्हिः सीदन्तु यज्ञियाः ९
तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरु वारं पुरु त्मना । त्वष्टा पोषाय वि ष्यतु राये नाभा नो अस्मयुः १०
अवसृजन्नुप त्मना देवान् यक्षि वनस्पते । अग्निर्हव्या सूषूदति देवो देवेषु मेधिरः ११
पुष्णवते मरुत्वते विश्वदेवाय वायवे । स्वाहा गायत्रवेपसे हव्यमिन्द्राय कर्तन १२
स्वाहाकृतान्या गह्युप हव्यानि वीतये । इन्द्रा गहि श्रुधी हवं त्वां हवन्ते अध्वरे १३ [११]
(१५६४)

(१४३)

८ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

प्र तव्यसीं नव्यसीं धीतिमग्नये वाचो मतिं सहसः सूनवे भरे ।
अपां नपाद् यो वसुभिः सह प्रियो होता पृथिव्यां न्यसीददृत्वियः १
स जायमानः परमे व्योमन्याविरग्निरभवन्मातरिश्वने ।
अस्य क्रत्वा समिधानस्य मज्मना प्र द्यावा शोचिः पृथिवी अरोचयत् २
अस्य त्वेषा अजरा अस्य भानवः सुसंदृशः सुप्रतीकस्य सुद्युतः ।
मात्वक्षसो अत्यक्तुर्न सिन्धवो ऽग्ने रेजन्ते असंसन्तो अजराः ३ (१५६७)

यमिरिरे भृगवो विश्ववेदसं नाभा पृथिव्या भुवनस्य मज्मना ।
अग्निं तं गीर्भिर्हिनुहि स्व आ दमे य एको वस्वो वरुणो न राजति ४

न यो वराय मरुतामिव स्वनः सेनेव सृष्टा दिव्या यथाशनिः ।
अग्निर्जम्भैस्तिगितैरत्ति भर्वति योधो न शत्रून् त्स वना न्यृञ्जते ५

कुविन्नो अग्निरुचथस्य वीरसद् वसुष्कुविद् वसुभिः काममावरत् ।
चोदः कुवित् तुतुज्यात् सातये धियः शुचिप्रतीकं तमया धिया गृणे ६

घृतप्रतीकं व ऋतस्य धूर्षदं मग्निं मित्रं न समिधान ऋञ्जते ।
इन्धानो अक्रो विदथेषु दीद्यच्छुक्रवर्णामुदु नो यंसते धियम् ७

अप्रयुच्छन्नप्रयुच्छद्भिरग्ने शिवेभिर्नः पायुभिः पाहि शग्मैः ।
अदब्धेभिरदृपितेभिरिष्टे ऽनिमिषद्भिः परि पाहि नो जाः ८ [१२] (१५७२)

(१४४)

७ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । जगती ।

एति प्र होता व्रतमस्य माययो ध्वां दधानः शुचिपेशसं धियम् ।
अभि सुचः क्रमते दक्षिणावृतो या अस्य धाम प्रथमं ह निंसते १

अभीमृतस्य दोहना अनूषत योनौ देवस्य सदने परीवृताः ।
अपामुपस्थे विभृतो यदावस दधे स्वधा अधयद् याभिरीयते २

युयूषतः सवयसा तदिद् वपुः समानमर्थं वितरित्रता मिथः ।
आदीं भगो न हव्यः समस्मदा वोळ्हुर्न रश्मीन् त्समयंस्त सारथिः ३

यमीं द्वा सवयसा सपर्यतः समाने योना मिथुना समोकसा ।
दिवा न नक्तं पलितो युवाजनि पुरू चरन्नजरो मानुषा युगा ४

तमीं हिन्वन्ति धीतयो दश विशो देवं मर्तास ऊतये हवामहे ।
धनोरधि प्रवत आ स ऋण्वत्यभिव्रजद्भिर्वयुना नवाधित ५

त्वं ह्यग्ने दिव्यस्य राजसि त्वं पार्थिवस्य पशुपा इव त्मना ।
एनी त एते बृहती अभिश्रिया हिरण्ययी वक्वरी बर्हिराशाते ६

अग्ने जुषस्व प्रति हर्य तद् वचो मन्द्र स्वधाव ऋतजात सुक्रतो ।
यो विश्वतः प्रत्यङ्ङसि दर्शतो रण्वः संदृष्टौ पितुमाँ इव क्षयः ७ [१३] (१५७३)

(१४५)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

तं पृच्छता स जगामा स वेदु स चिकित्वाँ इयते सा न्वीयते ।
तस्मिन् त्सन्ति प्रशिषस्तस्मिन्निष्टयः स वाजस्य शवसः शुष्मिणस्पतिः १
तमित् पृच्छान्ति न सिमो वि पृच्छति स्वेनेव धीरो मनसा यदग्रभीत् ।
न मृष्यते प्रथमं नापरं वचो ऽस्य क्रत्वा सचते अप्रदृपितः २
तमिद् गच्छन्ति जुह्वः१ स्तमर्वती विश्वान्येकः शृणवद् वचांसि मे ।
पुरुप्रैषस्तनूरिर्यज्ञसाधनो ऽच्छिद्रोतिः शिशुरादत्त सं रभः ३
उपस्थायं चरति यत समारत सद्यो जातस्तत्सार युज्येभिः ।
अभि श्वान्तं मृशते नान्द्यं मुदे यदीं गच्छन्त्युशतीरपिष्टितम ४
स ईं मृगो अप्यो वनर्गु रुपे त्वच्युपमस्यां नि धायि ।
व्यब्रवीद् वयुना मर्त्येभ्यो ऽग्निर्विद्वाँ ऋतचिद्धि सत्यः ५ [१४] (१५८४)

(१४६)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्रिमूर्धानं सप्तरश्मिं गृणीषे ऽनूनमग्निं पित्रोरुपस्थे ।
निषत्तमस्य चरतो ध्रुवस्य विश्वा दिवो रोचनापप्रिवांसम १
उक्षा महाँ अभि ववक्ष एने अजरस्तस्थाविताऽऊतिर्ऋष्वः ।
उर्व्याः पदो नि दधाति सानौ रिहन्त्यूधो अरुषासो अस्य २
समानं वत्समभि संचरन्ती विष्वग्धेनू वि चरतः सुमेके ।
अनपवृज्यां अध्वनो मिमाने विश्वान् केताँ अधि महो दधाने ३
धीरासः पदं कवयो नयन्ति नाना हृदा रक्षमाणा अजुर्यम् ।
सिषासन्तः पर्यपश्यन्त सिन्धु माविरेभ्यो अभवत् सूर्यो नन् ४
दिद्दक्षेण्यः परि काष्ठासु जेन्य ईळेन्यो महो अर्भाय जीवसे ।
पुरुत्रा यदभवत् सूरहैभ्यो गर्भेभ्यो मघवा विश्वदर्शतः ५ [१५] (१५८९)

(१४७)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

कथा ते अग्ने शुचयन्त आयो र्दवाशुर्वाजेभिराशुषाणाः ।
उमे यत् तोके तनये दधाना ऋतस्य सामन् रणयन्त देवाः १ (१५९०)

बोधा मे अस्य वचसो यविष्ठ मंहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः।
पीपर्ति त्वो अनु त्वो गृणाति वन्दारुस्ते तन्वं वन्दे अग्ने २

ये पायवो मामतेयं ते अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन्।
ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेदा दिप्सन्त इद रिपवो नाह देभुः ३

यो नो अग्ने अररिवाँ अघायुररातीवा मर्चयति द्वयेन।
मन्त्रो गुरुः पुनरस्तु सो अस्मा अनु मृक्षीष्ट तन्वं दुरुक्तैः ४

उत वा यः सहस्य प्रविद्वान् मर्तो मर्तं मर्चयति द्वयेन।
अतः पाहि स्तवमान स्तुवन्त मग्ने माकिर्नो दुरिताय धायीः ५ [१६](१५९४)

(१४८)

५ दीर्घतमा औचथ्यः। अग्निः। त्रिष्टुप्।

मथीद् यदीं विष्टो मातरिश्वा होतारं विश्वाप्सुं विश्वदेव्यम्।
नि यं दधुर्मनुष्यासु विक्षु स्व१र्ण चित्रं वपुषे विभावम् १

दुदानमिन्न ददभन्त मन्मा ग्निर्वरूथं मम तस्य चाकन्।
जुषन्त विश्वान्यस्य कर्मोपस्तुतिं भरमाणस्य कारोः २

नित्यं चिन्नु यं सदने जगृभ्रे प्रशस्तिभिर्दधिरे यज्ञियासः।
प्र सू नयन्त गृभयन्त इष्टावश्वासो न रथ्यो रारहाणाः ३

पुरूणि दस्मो नि रिणाति जम्भै राद् रोचते वन आ विभावा।
आदस्य वातो अनु वाति शोचिरस्तुर्न शर्यामसनामनु द्यून् ४

न यं रिपवो न रिषण्यवो गर्भे सन्तं रेषणा रेषयन्ति।
अन्धा अपश्या न ददभन्नभिख्या नित्यास ईं प्रेतारो अरक्षन् ५ [१७](१५९९)

(१४९)

५ दीर्घतमा औचथ्यः। अग्निः। विराट्।

महः स राय एषते पतिर्दन्निन इनस्य वसुनः पद आ।
उप ध्रजन्तमद्रयो विधन्नित् १

स यो वृषा नरां न रोदस्योः श्रवोभिरस्ति जीवपीतसर्गः।
प्र यः ससाणः शिश्रीत योनौ २ (१६०१)

आ यः पुरं नार्मिणीमदीदेद् दस्यः कविर्नभन्यो नावा ।
सूरो न रुरुक्वाञ्छतात्मा ३

अभि द्विजन्मा त्री रोचनानि विश्वा रजांसि शुशुचानो अस्थात् ।
होता यजिष्ठो अपां सधस्थे ४

अयं स होता यो द्विजन्मा विश्वा दधे वार्याणि श्रवस्या ।
मर्तो यो अस्मै सुतुको ददाश ५ [१८] (१६०४)

(१५०)

३ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । उष्णिक् ।

पुरु त्वा दाश्वान् वोचेऽरिरग्ने तव स्विदा । तोदस्येव शरण आ महस्य १
व्यनिनस्य धनिनः प्रहोषे चिदररुषः । कदा चन प्रजिगतो अदेवयोः २
स चन्द्रो विप्र मर्त्यो महो व्राधन्तमो दिवि । प्रप्रेत तेऽग्ने वनुषः स्याम ३ [१९] (१६०७)

(१५१)

९ दीर्घतमा औचथ्यः । १ मित्रः, २-९ मित्रावरुणौ । जगती ।

मित्रं न यं शिम्या गोषु गव्यवः स्वाध्यो विदथे अप्सु जीजनन् ।
अरेजेतां रोदसी पाजसा गिरा प्रति प्रियं यजतं जनुषामवः १
यद्ध त्यद् वां पुरुमीळ्हस्य सोमिनः प्र मित्रासो न दधिरे स्वाभुवः ।
अध क्रतुं विदतं गातुमर्चत उत श्रुतं वृषणा पस्त्यावतः २
आ वां भूषन् क्षितयो जन्म रोदस्योः प्रवाच्यं वृषणा दक्षसे महे ।
यदीमृताय भरथो यदर्वते प्र होत्रया शिम्या वीथो अध्वरम् ३
प्र सा क्षितिरसुर या महि प्रिय ऋतावानावृतमा घोषथो बृहत् ।
युवं दिवो बृहतो दक्षमाभुवं गां न धुर्युप युञ्जाथे अपः ४
मही अत्र महिना वारमृण्वथो ऽरेणवस्तुज आ सन्न् धेनवः ।
स्वरन्ति ता उपरताति सूर्यं मा निम्रुचः उषसस्तक्वीरिव ५ [२०]
आ वामृताय केशिनीरनूषत मित्र यत्र वरुण गातुमर्चथः ।
अव त्मना सृजतं पिन्वतं धियो युवं विप्रस्य मन्मनामिरज्यथः ६
यो वां यज्ञैः शशमानो ह दाशति कविर्होता यजति मन्मसाधनः ।
उपाह तं गच्छथो वीथो अध्वरं मच्छा गिरः सुमतिं गन्तमस्मयू ७ (१६१४)

युवां यज्ञैः प्रथमा गोभिरञ्जत ऋतावाना मनसो न प्रयुक्तिषु ।
भरन्ति वां मन्मना संयता गिरो ऽदृप्यता मनसा रेवदाशाथे ८

रेवद् वयो दधाथे रेवदाशाथे नरा मायाभिरितऊति माहिनम् ।
न वां द्यावोऽहभिर्नोत सिन्धवो न देवत्वं पणयो नानशुर्मघम ९[२१](१६१६)

(१५२)

७ दीर्घतमा औचथ्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे युवोरच्छिद्रा मन्तवो ह सर्गाः ।
अवातिरतमनृतानि विश्वे ऋतेन मित्रावरुणा सचेथे १

एतच्चन त्वो वि चिकेतदेषां सत्यो मन्त्रः कविशस्त ऋघावान् ।
त्रिरश्रिं हन्ति चतुरश्रिरुग्रो देवनिदो ह प्रथमा अजूर्यन् २

अपादेति प्रथमा पद्वतीनां कस्तद् वां मित्रावरुणा चिकेत ।
गर्भो भारं भरत्या चिदस्य ऋतं पिपर्त्यनृतं नि तारीत् ३

प्रयन्तमित् परि जारं कनीनां पश्यामसि नोपनिपद्यमानम् ।
अनवपृग्णा वितता वसानं प्रियं मित्रस्य वरुणस्य धाम ४

अनश्वो जातो अनभीशुरर्वा कनिक्रदत् पतयदूर्ध्वसानुः ।
अचित्तं ब्रह्म जुजुषुर्युवानः प्र मित्रे धाम वरुणे गृणन्तः ५

आ धेनवो मामतेयमवन्ती ब्रह्मप्रियं पीपयन् त्सस्मिन्नूधन् ।
पित्वो भिक्षेत वयुनानि विद्वान् नासाविवासन्नादीमिरुष्येत ६

आ वां मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं नमसा देवाववसा ववृत्याम् ।
अस्माकं ब्रह्म पृतनासु सह्या अस्माकं वृष्टिर्दिव्या सुपारा ७[२२](१६१३)

(१५३)

४ दीर्घतमा औचथ्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यजामहे वां महः सजोषा हव्येभिर्मित्रावरुणा नमोभिः ।
घृतैर्घृतस्नू अध यद् वामस्मे अध्वर्यवो न धीतिभिर्भरन्ति १

प्रस्तुतिर्वां धाम न प्रयुक्तिरयामि मित्रावरुणा सुवृक्तिः ।
अनक्ति यद् वां विदथेषु होता सुम्नं वां सूरिर्वृषणावियक्षन् २ (१६१५)

पीपायं धेनुरदितिर्ऋताय जनाय मित्रावरुणा हविर्दे ।
हिनोति यद् वां विदथे सपर्यन् त्स रातहव्यो मानुषो न होता ३

उत वां विक्षु मद्यास्वन्धो गाव आपश्च पीपयन्त देवीः ।
उतो नो अस्य पूर्व्यः पतिर्दन् वीतं पातं पयस उस्रियायाः ४ [२३](१६२७)

(१५४)

६ दीर्घतमा औचथ्यः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्र वोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि ।
यो अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः १

प्र तद् विष्णुः स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।
यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा २

प्र विष्णवे शूषमेतु मन्म गिरिक्षित उरुगायाय वृष्णे ।
य इदं दीर्घं प्रयतं सधस्थमेको विममे त्रिभिरित् पदेभिः ३

यस्य त्री पूर्णा मधुना पदान्यक्षीयमाणा स्वधया मदन्ति ।
य उ त्रिधातु पृथिवीमुत द्यामेको दाधार भुवनानि विश्वा ४

तदस्य प्रियमभि पाथो अश्यां नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।
उरुक्रमस्य स हि बन्धुरित्था विष्णोः पदे परमे मध्व उत्सः ५

ता वां वास्तून्युश्मसि गमध्यै यत्र गावो भूरिशृङ्गा अयासः ।
अत्राह तदुरुगायस्य वृष्णः परमं पदमव भाति भूरि ६ [२४](१६३३)

(१५५)

६ दीर्घतमा औचथ्यः । विष्णुः, १-३ इन्द्राविष्णू । जगती ।

प्र वः पान्तमन्धसो धियायते महे शूराय विष्णवे चार्चत ।
या सानुनि पर्वतानामदाभ्या महस्तस्थतुरर्वतेव साधुना १

त्वेषमित्था समरणं शिमीवतोरिन्द्राविष्णू सुतपा वामुरुष्यति ।
या मर्त्याय प्रतिधीयमानमित् कृशानोरस्तुरसनामुरुष्यथः २

ता ईं वर्धन्ति मह्यस्य पौंस्यं नि मातरा नयति रेतसे भुजे ।
दधाति पुत्रोऽवरं परं पितुर्नाम तृतीयमधि रोचने दिवः ३ (१६३६)

तत्तदिदस्य पौंस्यं गृणीमसी नस्यं त्रातुरवृकस्य मीळ्हुषः।
यः पार्थिवानि त्रिभिरिद् विगामभि रुरु क्रमिष्टोरुगायाय जीवसे ४

द्वे इदस्य क्रमणे स्वर्दृशोऽभिख्याय मर्त्यो भुरण्यति।
तृतीयमस्य नकिरा दधर्षति वयश्चन पतयन्तः पतत्रिणः ५

चतुर्भिः साकं नवतिं च नामभिश्चक्रं न वृत्तं व्यतीँरवीविपत्।
बृहच्छरीरो विमिमान ऋक्वभिर्युवाकुमारः प्रत्येत्याहवम् ६ [२५] (१६३९)

(१५६)

५ दीर्घतमा औचथ्यः। विष्णुः। जगती।

भवा मित्रो न शेव्यो घृतासुतिर्विभूतद्युम्न एवया उ सप्रथाः।
अधा ते विष्णो विदुषा चिदर्ध्यः स्तोमो यज्ञश्च राध्यो हविष्मता १

यः पूर्व्याय वेधसे नवीयसे सुमज्जानये विष्णवे ददाशति।
यो जातमस्य महतो महि ब्रवत् सेदु श्रवोभिर्युज्यं चिदभ्यसत् २

तमु स्तोतारः पूर्व्यं यथा विद ऋतस्य गर्भं जनुषा पिपर्तन।
आस्य जानन्तो नाम चिद् विवक्तन महस्ते विष्णो सुमतिं भजामहे ३

तमस्य राजा वरुणस्तमश्विना क्रतुं सचन्त मारुतस्य वेधसः।
दाधार दक्षमुत्तममहर्विदं व्रजं च विष्णुः सखिवाँ अपोर्णुते ४

आ यो विवाय सचथाय दैव्य इन्द्राय विष्णुः सुकृते सुकृत्तरः।
वेधा अजिन्वत् त्रिषधस्थ आर्य ऋतस्य भागे यजमानमाभजत् ५ [२६] (१६४४)

(१५७) [द्वाविंशोऽनुवाकः ॥२२॥ सू० १५७-१६४

६ दीर्घतमा औचथ्यः। अश्विनौ। जगती, ५-६ त्रिष्टुप्।

अबोध्यग्निर्जम उदेति सूर्यो व्युषाश्चन्द्रा महावो अर्चिषा।
आयुक्षातामश्विना यातवे रथं प्रासावीद् देवः सविता जगत् पृथक् १

यद् युञ्जाथे वृषणमश्विना रथं घृतेन नो मधुना क्षत्रमुक्षतम्।
अस्माकं ब्रह्म पृतनासु जिन्वतं वयं धना शूरसाता भजेमहि २ (१६४६)

अर्वाङ् त्रिचक्रो मधुवाहनो रथो जीराश्वो अश्विनोर्यातु सुष्टुतः ।
त्रिबन्धुरो मघवा विश्वसौभगः शं न आ वक्षद् द्विपदे चतुष्पदे ३
आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवं मधुमत्या नः कशया मिमिक्षतम् ।
प्रायुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचाभुवा ४
युवं ह गर्भं जगतीषु धत्थो युवं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।
युवमग्निं च वृषणावपश्च वनस्पतीँरश्विनावैरयेथाम् ५
युवं ह स्थो भिषजा मेषजेभिः रथो ह स्थो रथ्याराथ्येभिः ।
अथो ह क्षत्रमधि धत्थ उग्रा यो वां हविष्मान् मनसा ददाश ६ [२७](१६५०)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६] (१५८)

६ दीर्घतमा औचथ्यः । अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

वसू रुद्रा पुरुमन्तू वृधन्ता दशस्यतं नो वृषणावभिष्टौ ।
दस्रा ह यद् रेक्ण औचथ्यो वां प्र यत् सस्राथे अकवाभिरूती १
को वां दाशत् सुमतये चिदस्यै वसू यद् धेथे नमसा पदे गोः ।
जिगृतमस्मे रेवतीः पुरंधीः कामप्रेणेव मनसा चरन्ता २
युक्तो ह यद् वां तौग्र्याय पेरुर्वि मध्ये अर्णसो धायि पज्रः ।
उप वामवः शरणं गमेयं शूरो नाज्म पतयद्भिरेवैः ३
उपस्तुतिरौचथ्यमुरुष्येन्मा मामिमे पतत्रिणी वि दुग्धाम् ।
मा मामेधो दशतयश्चितो धाक् प्र यद् वां बद्धस्तमनि खादति क्षाम् ४
न मा गरन् नद्यो मातृतमा दासा यदीं सुसमुब्धमवाधुः ।
शिरो यदस्य त्रैतनो वितक्षत् स्वयं दास उरो अंसावपि ग्ध ५
दीर्घतमा मामतेयो जुजुर्वान् दशमे युगे ।
अपामर्थं यतीनां ब्रह्मा भवति सारथिः । ६ [१] (१६५६)

(१५९)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी ऋतावृधा मही स्तुषे विदथेषु प्रचेतसा ।
देवेभिर्ये देवपुत्रे सुदंससेत्था धिया वार्याणि प्रभूषतः १ (१६५७)

उत मन्ये पितुरद्रुहो मनो मातुर्महि स्वतवस्तद्ध्रवीमभिः ।
सुरेतसा पितरा भूम चक्रतु रुरु प्रजाया अमृतं वरीमभिः २
ते सूनवः स्वपसः सुदंससो मही जज्ञुर्मातरा पूर्वचित्तये ।
स्थातुश्च सत्यं जगतश्च धर्मणि पुत्रस्य पाथः पदमद्वयाविनः ३
ते मायिनो ममिरे सुप्रचेतसो जामी सयोनी मिथुना समोकसा ।
नव्यंनव्यं तन्तुमा तन्वते दिवि समुद्रे अन्तः कवयः सुदीतयः ४
तद् राधो अद्य सवितुर्वरेण्यं वयं देवस्य प्रसवे मनामहे ।
अस्मभ्यं द्यावापृथिवी सुचेतुना रयिं धत्तं वसुमन्तं शतग्विनम् ५ [२] (१६६१)

(१६०)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

ते हि द्यावापृथिवी विश्वशंभुव ऋतावरी रजसो धारयत्कवी ।
सुजन्मनी धिषणे अन्तरीयते देवो देवी धर्मणा सूर्यः शुचिः १
उरुव्यचसा महिनी असश्चता पिता माता च भुवनानि रक्षतः ।
सुधृष्टमे वपुष्ये न रोदसी पिता यत् सीमभि रूपैरवासयत् २
स वह्निः पुत्रः पित्रोः पवित्रवान् पुनाति धीरो भुवनानि मायया ।
धेनुं च पृश्निं वृषभं सुरेतसं विश्वाहा शुक्रं पयो अस्य दुक्षत ३
अयं देवानामपसामपस्तमो यो जजान रोदसी विश्वशंभुवा ।
वि यो ममे रजसी सुक्रतूयया ऽजरेभिः स्कम्भनेभिः समानृचे ४
ते नो गृणाने महिनी महि श्रवः क्षत्रं द्यावापृथिवी धासथो बृहत ।
येनाभि कृष्टीस्ततनाम विश्वहा पनाय्यमोजो अस्मे समिन्वतम् ५ [३] (१६६२)

(१६१)

१४ दीर्घतमा औचथ्यः । ऋभवः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

किमु श्रेष्ठः किं यविष्ठो न आजगन् किमीयते दूत्यं कद् यदूचिम ।
न निन्दिम चमसं यो महाकुलो ऽग्नेर्भ्रातर्वृण इद् भूतिमूदिम १
एकं चमसं चतुरः कृणोतन तद् वो देवा अब्रुवन् तद् व आगमम् ।
सौधन्वना यद्येवा करिष्यथ साकं देवैर्यज्ञियासो भविष्यथ २ (१६६८)

अग्निं दूतं प्रति यद्ब्रवीतना श्वः कर्त्वो रथं उतेह कर्त्वः ।
धेनुः कर्त्वा युवशा कर्त्वा द्वा तानि भ्रातरनु वः कृत्वयेमसि ३

चकृवांसं ऋभवस्तदपृच्छत क्वेदभूद् यः स्य दूतो न आजगन् ।
यदावाख्यच्चमसाञ्चतुरः कृता नादित् त्वष्टा ग्नास्वन्तन्यानजे ४

हनामिनाँ इति त्वष्टा यदब्रवी च्चमसं ये देवपानमनिन्दिषुः ।
अन्या नामानि कृण्वते सुते सचाँ अन्यैरेनान् कन्याश्च नामभिः स्परत् । ५ [४]

इन्द्रो हरी युयुजे अश्विना रथं बृहस्पतिर्विश्वरूपामुषासजत ।
ऋभुर्विभ्वा वाजो देवाँ अगच्छत स्वर्पसो यज्ञियं भागमैतन ६

निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभि र्या जरन्ता युवशा ताकृणोतन ।
सौधन्वना अश्वादश्वमतक्षत युक्त्वा रथमुप देवाँ अयातन ७

इदमुदकं पिबतेत्यब्रवीतनेदं वा घा पिबता मुञ्जनेजनम् ।
सौधन्वना यदि तन्नेव हर्यथ तृतीये घा सवने मादयाध्वै ८

आपो भूयिष्ठा इत्येको अब्रवी दग्निर्भूयिष्ठ इत्यन्यो अब्रवीत् ।
वधर्यन्तीं बहुभ्यः प्रैको अब्रवी दुता वदन्तश्चमसाँ अपिंशत ९

श्रोणामेक उदकं गामवाजति मांसमेकः पिंशति सूनयाभृतम् ।
आ निम्रुचः शकुनेको अपाभरत् किं स्वित् पुत्रेभ्यः पितरा उपावतुः १० [५]

उद्वत्स्वस्मा अकृणोतना तृणं निवत्स्वपः स्वपस्यया नरः ।
अगोह्यस्य यदसस्तना गृहे तदद्येदमृभवो नानु गच्छथ ११

संमील्य यद् भुवना पर्यसर्पत क्व स्वित् तात्या पितरा व आसतुः ।
अशपत यः करस्नौ व आददे यः प्राब्रवीत् प्रो तस्मा अब्रवीतन १२

सुषुप्वांसं ऋभवस्तदपृच्छता गोह्य क इदं नो अबूबुधत् ।
श्वानं बस्तो बोधयितारमब्रवीत् संवत्सर इदमद्या व्यख्यत १३

दिवा यान्ति मरुतो भूम्याऽग्नि रयं वातो अन्तरिक्षेण याति ।
अद्भिर्याति वरुणः समुद्रै र्युष्माँ इच्छन्तः शवसो नपातः १४ [६] (१६८०)

(१६२)

२२ दीर्घतमा औचथ्यः । अश्वः । त्रिष्टुप्; ३, ६ जगती ।

मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायु—रिन्द्र ऋभुक्षा मरुतः परि ख्यन् ।
यद् वाजिनो देवजातस्य सप्तेः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि १

यन्निर्णिजा रेक्णसा प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति ।
सुप्राङजो मेम्यद् विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमप्येति पाथः २

एष च्छागः पुरो अश्वेन वाजिना पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ।
अभिप्रियं यत् पुरोळाशमर्वता त्वष्टेदेनं सौश्रवसाय जिन्वति ३

यद्धविष्यमृतुशो देवयानं त्रिर्मानुषाः पर्यश्वं नयन्ति ।
अत्रा पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः ४

होताध्वर्युरावया अग्निमिन्धो ग्रावग्राभ उत शंस्ता सुविप्रः ।
तेन यज्ञेन स्वरंकृतेन स्विष्टेन वक्षणा आ पृणध्वम् ५ [७]

यूपव्रस्का उत ये यूपवाहा—श्चषालं ये अश्वयूपाय तक्षति ।
ये चार्वते पचनं संभरन्त्युतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु ६

उप प्रागात सुमन्मेऽधायि मन्म देवानामाशा उप वीतपृष्ठः ।
अन्वेनं विप्रा ऋषयो मदन्ति देवानां पुष्टे चकृमा सुबन्धुम् ७

यद् वाजिनो दाम संदानमर्वतो या शीर्षण्या रशना रज्जुरस्य ।
यद् वा घास्य प्रभृतमास्ये तृणं सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ८

यदश्वस्य क्रविषो मक्षिकाश यद् वा स्वरौ स्वधितौ रिप्तमस्ति ।
यद्धस्तयोः शमितुर्यन्नखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ९

यदूवध्यमुदरस्यापवाति य आमस्य क्रविषो गन्धो अस्ति ।
सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तूत मेधं शृतपाकं पचन्तु १० [८]

यत् ते गात्रादग्निना पच्यमाना—दभि शूलं निहतस्यावधावति ।
मा तद् भूम्यामा श्रिषन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशद्भ्यो रातमस्तु ११

ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वं य ईमाहुः सुरभिर्निर्हरेति ।
ये चार्वतो मांसभिक्षामुपासत उतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु १२ (१६९२)

यन्नीक्षणं मांस्पचन्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि ।
ऊष्मण्यापिधानाँ चरूणा—मङ्काः सूनाः परि भूषन्त्यश्वम् १३

निक्रमणं निषदनं विवर्तनं यच्च पड्वीशमर्वतः ।
यच्च पपौ यच्च घासिं जघास सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु १४

मा त्वाग्निर्ध्वनयीद् धूमगन्धि—र्मोखा भ्राजन्त्यभि विक्त जघ्रिः ।
इष्टं वीतमभिगूर्तं वषट्कृतं तं देवासः प्रति गृभ्णन्त्यश्वम् १५ [९]

यदश्वाय वासं उपस्तृण—न्त्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै ।
संदानमर्वन्तं पड्वीशं प्रिया देवेष्वा यामयन्ति । १६

यत् ते सादे महसा शूकृतस्य पाष्ण्यी वा कशया वा तुतोद ।
स्रुचेव ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा सूदयामि १७

चतुस्त्रिंशद् वाजिनो देवबन्धो—र्वङ्क्रीरश्वस्य स्वधितिः समेति ।
अच्छिद्रा गात्रा वयुना कृणोत परुष्परुरनुघुष्या वि शंस्त १८

एकस्त्वष्टुरश्वस्या विशस्ता द्वा यन्तारा भवतस्तथ ऋतुः ।
या ते गात्राणामृतुथा कृणोमि ताता पिण्डानां प्र जुहोम्यग्नौ १९

मा त्वा तपत् प्रिय आत्मापियन्तं मा स्वधितिस्तन्व१ आ तिष्ठिपत ते ।
मा ते गृध्नुरविशस्तातिहायं छिद्रा गात्राण्यसिना मिथू कः २०

न वा उ एतन्म्रियसे न रिष्यसि देवाँ इदेषि पथिभिः सुगेभिः ।
हरी ते युञ्जा पृषती अभूता—मुपास्थाद् वाजी धुरि रासभस्य २१

सुगव्यं नो वाजी स्वश्व्यं पुंसः पुत्राँ उत विश्वापुषं रयिम् ।
अनागास्त्वं नो अदितिः कृणोतु क्षत्रं नो अश्वो वनतां हविष्मान् २२[१०](१७०२)

(१६३)

१३ दीर्घतमा औचथ्यः । अश्वः । त्रिष्टुप् ।

यदक्रन्दः प्रथमं जायमान उद्यन् त्समुद्रादुत वा पुरीषात् ।
श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तुत्यं महि जातं ते अर्वन् १ (१७०३)

यमेन॑ दत्तं त्रित एनमायुन॒ गिन्द्र॑ एणं प्रथ॒मो अध्य॑तिष्ठत् ।
गन्ध॒र्वो अ॑स्य रश॒नामगृ॑भ्णात् सू॒रादश्वं॑ वसवो॒ निर॑तष्ट २

असि॑ य॒मो अस्या॑दित्यो अर्व॒न्नसि॑ त्रि॒तो गुह्ये॑न व्र॒तेन॑ ।
असि॒ सोमे॑न स॒मया॒ विपृ॑क्त आहु॒स्ते त्रीणि॑ दि॒वि बन्ध॑नानि ३

त्रीणि॑ त आहु॒र्दि॒वि बन्ध॑नानि॒ त्रीण्य॒प्सु त्रीण्य॒न्तः स॑मु॒द्रे ।
उ॒तेव॑ मे वरु॒णश्छ॑न्त्स्यर्व॒न् यत्रा॑ त आहुः प॒र॒मं ज॒नित्र॑म् ४

इ॒मा ते॑ वाजिन्नव॒मार्जना॑नी॒मा शफा॑नां सनि॒तुर्नि॑धाना॑ ।
अत्रा॑ ते भ॒द्रा र॑श॒ना अ॑पश्य॒मृत॑स्य॒ या अ॑भिर॒क्षन्ति॑ गो॒पाः ५ [११]

आ॒त्मान॑ं ते॒ मन॑सा॒रादजाना॒मवो॑ दि॒वा प॒तय॑न्तं पत॒ङ्गम् ।
शिरो॑ अपश्यं प॒थिभिः॑ सु॒गेभि॒रेणु॒भिर्जे॒हमा॑नं पत॒त्रि ६

अत्रा॑ ते रू॒पमु॑त्त॒मम॑पश्यं॒ जिगी॑षमाण॒मिष॒ आ प॒दे गोः॑ ।
य॒दा ते॒ मर्तो॑ अनु॒ भोग॑मान॒ळादिद् ग्रसि॑ष्ठ ओष॒धीरजी॑गः ७

अनु॑ त्वा॒ रथो॒ अनु॒ मर्यो॑ अर्व॒न्ननु॒ गावोऽनु॒ भगः॑ क॒नीना॑म् ।
अनु॒ व्राता॑स॒स्तव॑ स॒ख्यमी॑यु॒रनु॑ दे॒वा म॑मिरे वी॒र्यं॑ ते ८

हिर॑ण्यशृङ्गोऽयो॑ अस्य॒ पादा॒ मनो॑जवा॒ अव॑र॒ इन्द्र॑ आसीत् ।
दे॒वा इद॑स्य हवि॒रद्य॑माय॒न् यो अर्व॑न्तं प्रथ॒मो अ॒ध्यति॑ष्ठत् ९

ई॒र्मान्ता॑सः सिलि॒कमध्य॑मासः॒ सं शू॒रणा॑सो दि॒व्यासो॒ अत्याः॑ ।
हं॒सा इ॑व श्रेणि॒शो य॑तन्ते॒ यदाक्षि॑षुर्दि॒व्यमज्म॒मश्वाः॑ १० [१२]

तव॒ शरी॑रं पतयि॒ष्ण्व॑र्वन् तव॒ चित्तं॑ वात॒ इ॒व ध्र॒जी॑मान् ।
तव॒ शृङ्गा॑णि॒ विष्ठि॑ता पुरु॒त्रा॒रण्ये॑षु॒ जर्भु॑राणा चरन्ति ११

उप॒ प्रागा॒च्छस॑नं वा॒ज्यर्वा॑ दे॒वद्री॑चा॒ मन॑सा दीध्या॒नः ।
अ॒जः पु॒रो नी॑यते॒ नाभि॑र॒स्या॒नु प॒श्चात् क॒वयो॑ यन्ति॒ रे॒भाः १२

उप॒ प्रागा॑त् पर॒मं यत् स॒धस्थ॒मर्वाँ॑ अ॒च्छा॑ पि॒तरं॑ मा॒तरं॑ च ।
अ॒द्या दे॒वाञ्जु॒ष्ट॒तमो॒ हि ग॒म्या॒ अथा॑ शास्ते दा॒शुषे॑ वा॒र्या॑णि १३ [१३] (१७१५)

(१६४)

५२ दीर्घतमा औचथ्यः । १-४१ विश्वे देवाः; ४२ आद्यर्धर्चस्य वाक्, द्वितीयस्य आपः; ४३ आद्यर्धर्चस्य शकधूमः, द्वितीयस्य सोमः; ४४ केशिनः (अग्निः सूर्यो वायुश्च;) ४५ वाक्; ४६-४७ सूर्यः; ४८ संवत्सरकालचक्रम्; ४९ सरस्वती; ५० साध्याः; ५१ सूर्यः; पर्जन्याग्नयो वा; ५२ सरस्वान्, सूर्यो वा । त्रिष्टुप्; १२, १५, २३, २९, ३६, ४१ जगती; ४२ प्रस्तारपंक्तिः; ५१ अनुष्टुप् ।

अस्य वामस्य पलितस्य होतुस्तस्य भ्राता मध्यमो अस्त्यश्नः ।
तृतीयो भ्राता घृतपृष्ठो अस्यात्रापश्यं विश्पतिं सप्तपुत्रम् १

सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रमेको अश्वो वहति सप्तनामा ।
त्रिनाभि चक्रमजरमनर्वं यत्रेमा विश्वा भुवनाधि तस्थुः २

इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः सप्तचक्रं सप्त वहन्त्यश्वाः ।
सप्त स्वसारो अभि सं नवन्ते यत्र गवां निहिता सप्त नाम ३

को ददर्श प्रथमं जायमानमस्थन्वन्तं यदनस्था बिभर्ति ।
भूम्या असुरसृगात्मा क्व स्वित् को विद्वांसमुप गात् प्रष्टुमेतत् ४

पाकः पृच्छामि मनसाविजानन् देवानामेना निहिता पदानि ।
वत्से बष्कयेऽधि सप्त तन्तून् वि तत्निरे कवय ओतवा उ ५ [१४]

अचिकित्वाञ्चिकितुषश्चिदत्र कवीन् पृच्छामि विद्मने न विद्वान् ।
वि यस्तस्तम्भ षळिमा रजांस्यजस्य रूपे किमपि स्विदेकम् ६

इह ब्रवीतु य ईमङ्ग वेदास्य वामस्य निहितं पदं वेः ।
शीर्ष्णः क्षीरं दुह्रते गावो अस्य वव्रिं वसाना उदकं पदापुः ७

माता पितरमृत आ बभाज धीत्यग्रे मनसा सं हि जग्मे ।
सा बीभत्सुर्गभरसा निविद्धा नमस्वन्त इदुपवाकमीयुः ८

युक्ता मातासीद् धुरि दक्षिणाया अतिष्ठद् गर्भो वृजनीष्वन्तः ।
अमीमेद् वत्सो अनु गामपश्यद् विश्वरूप्यं त्रिषु योजनेषु ९

तिस्रो मातॄस्त्रीन् पितॄन् बिभ्रदेक ऊर्ध्वस्तस्थौ नेमव ग्लापयन्ति ।
मन्त्रयन्ते दिवो अमुष्य पृष्ठे विश्वविदं वाचमविश्वमिन्वाम् १० [१५]

द्वादशारं नहि तज्जराय वर्वर्ति चक्रं परि द्यामृतस्य ।
आ पुत्रा अग्ने मिथुनासो अत्र सप्त शतानि विंशतिश्च तस्थुः ११ (१७२६)

पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं दिव आहुः परे अर्धे पुरीषिणम् ।
अथेमे अन्य उपरे विचक्षणं सप्तचक्रे षळर आहुरर्पितम् १२
पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने तस्मिन्ना तस्थुर्भुवनानि विश्वा ।
तस्य नाक्षस्तप्यते भूरिभारः सनादेव न शीर्यते सनाभिः १३
सनेमि चक्रमजरं वि वावृत उत्तानायां दश युक्ता वहन्ति ।
सूर्यस्य चक्षू रजसैत्यावृतं तस्मिन्नार्पिता भुवनानि विश्वा १४
साकंजानां सप्तथमाहुरेकजं षळिद्यमा ऋषयो देवजा इति ।
तेषामिष्टानि विहितानि धामशः स्थात्रे रेजन्ते विकृतानि रूपशः १५ [१६]

स्त्रियः सतीस्ताँ उ मे पुंस आहुः पश्यदक्षण्वान्न वि चेतदन्धः ।
कविर्यः पुत्रः स ईमा चिकेत यस्ता विजानात स पितुष्पितासत् १६
अवः परेण पर एनावरेण पदा वत्सं बिभ्रती गौरुदस्थात् ।
सा कद्रीची कं स्विदर्धं परागात् क्व स्वित् सूते नहि यूथे अन्तः १७
अवः परेण पितरं यो अस्या नुवेद पर एनावरेण ।
कवीयमानः क इह प्र वोचद् देवं मनः कुतो अधि प्रजातम् १८
ये अर्वाञ्चस्ताँ उ परांच आहुर्ये परांञ्चस्ताँ उ अर्वाच आहुः ।
इन्द्रश्च या चक्रथुः सोम तानि धुरा न युक्ता रजसो वहन्ति १९
द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया समानं वृक्षं परि षस्वजाते ।
तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्वत्त्यनश्नन्नन्यो अभि चाकशीति २० [१७]

यत्रा सुपर्णा अमृतस्य भागमनिमेषं विदथाभिस्वरन्ति ।
इनो विश्वस्य भुवनस्य गोपाः स मा धीरः पाकमत्रा विवेश २१
यस्मिन् वृक्षे मध्वदः सुपर्णा निविशन्ते सुवते चाधि विश्वे ।
तस्येदाहुः पिप्पलं स्वाद्वग्रे तन्नोन्नशद्यः पितरं न वेद २२
यद् गायत्रे अधि गायत्रमाहितं त्रैष्टुभाद् वा त्रैष्टुभं निरतक्षत ।
यद् वा जगज्जगत्याहितं पदं य इत् तद् विदुस्ते अमृतत्वमानशुः २३
गायत्रेण प्रति मिमीते अर्कमर्केण साम त्रैष्टुभेन वाकम् ।
वाकेन वाकं द्विपदा चतुष्पदाक्षरेण मिमते सप्त वाणीः २४
जगता सिन्धुं दिव्यस्तभायद् रथंतरे सूर्यं पर्यपश्यत् ।
गायत्रस्य समिधस्तिस्र आहुस्ततो मह्ना प्र रिरिचे महित्वा २५ [१८] (१७४०)

उप ह्वये सुदुघां धेनुमेतां सुहस्तो गोधुगुत दोहदेनाम् ।
श्रेष्ठं सवं सविता साविषन्नो ऽभीद्धो घर्मस्तदु षु प्र वोचम् २६
हिङ्कृण्वती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छन्ती मनसाभ्यागात् ।
दुहामश्विभ्यां पयो अघ्न्येयं सा वर्धतां महते सौभगाय २७
गौरमीमेदनु वत्सं मिषन्तं मूर्धानं हिङ्कृणोन्मातवा उ ।
सृक्कांणं घर्ममभि वावशाना मिमाति मायुं पयते पयोभिः २८
अयं स शिङ्क्ते येन गौरभीवृता मिमाति मायुं ध्वसनावधि श्रिता ।
सा चित्तिभिर्नि हि चकार मर्त्यं विद्युद् भवन्ती प्रति वव्रिमौहत २९
अनच्छये तुरगातु जीवमेजद् ध्रुवं मध्य आ पस्त्यानाम् ।
जीवो मृतस्य चरति स्वधाभिरमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ३० [१९]

अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परा च पथिभिश्चरन्तम् ।
स सध्रीचीः स विषूचीर्वसान आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः ३१
य ईं चकार न सो अस्य वेद य ईं ददर्श हिरुगिन्नु तस्मात् ।
स मातुर्योना परिवीतो अन्तर्बहुप्रजा निर्ऋतिमा विवेश ३२
द्यौर्मे पिता जनिता नाभिरत्र बन्धुर्मे माता पृथिवी महीयम् ।
उत्तानयोश्चम्वोर्योनिरन्तरत्रा पिता दुहितुर्गर्भमाधात् ३३
पृच्छामिं त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि यत्र भुवनस्य नाभिः ।
पृच्छामिं त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामिं वाचः परमं व्योम ३४
इयं वेदिः परो अन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ।
अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम ३५ [२०]

सप्ताधंगर्भा भुवनस्य रेतो विष्णोस्तिष्ठन्ति प्रदिशा विधर्मणि ।
ते धीतिभिर्मनसा ते विपश्चितः परिभुवः परि भवन्ति विश्वतः ३६
न वि जानामि यदिवेदमस्मि निण्यः संनद्धो मनसा चरामि ।
यदा मागन् प्रथमजा ऋतस्यादिद् वाचो अश्नुवे भागमस्याः ३७
अपाङ् प्राङेति स्वधया गृभीतो ऽमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ।
ता शश्वन्ता विषूचीना वियन्ता न्यन्यं चिक्युर्न नि चिक्युरन्यम् ३८
ऋचो अक्षरे परमे व्योमन् यस्मिन् देवा अधि विश्वे निषेदुः ।
यस्तन्न वेद किमृचा करिष्यति य इत् तद् विदुस्त इमे समासते ३९ (१७५४)

सूयवसाद् भगवती हि भूया अथो वयं भगवन्तः स्याम ।
अद्धि तृणमघ्न्ये विश्वदानीं पिब शुद्धमुदकमाचरन्ती ४० [२१]

गौरीर्मिमाय सलिलानि तक्ष—त्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।
अष्टापदी नवपदी बभूवुषी सहस्राक्षरा परमे व्योमन् ४१
तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ।
ततः क्षरत्यक्षरं तद् विश्वमुप जीवति ४२
शकमयं धूममारादपश्यं विषूवता पर एनावरेण ।
उक्षाणं पृश्निमपचन्त वीरा—स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ४३
त्रयः केशिन ऋतुथा वि चक्षते संवत्सरे वपत एक एषाम् ।
विश्वमेको अभि चष्टे शचीभि—र्ध्राजिरेकस्य ददृशे न रूपम् ४४
चत्वारि वाक् परिमिता पदानि तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः ।
गुहा त्रीणि निहिता नेङ्गयन्ति तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ति ४५
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहु—रथो दिव्यः स सुपर्णो गरुत्मान् ।
एकं सद् विप्रा बहुधा वद—न्त्यग्निं यमं मातरिश्वानमाहुः ४६ [२२]

कृष्णं नियानं हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति ।
त आववृत्रन् त्सदनादृतस्या—दिद् घृतेन पृथिवी व्युद्यते ४७
द्वादश प्रधयश्चक्रमेकं त्रीणि नभ्यानि क उ तच्चिकेत ।
तस्मिन् त्साकं त्रिशता न शङ्कवोऽर्पिताः षष्टिर्न चलाचलासः ४८
यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभू—र्येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि ।
यो रत्नधा वसुविद् यः सुदत्रः सरस्वति तमिह धातवे कः ४९
यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवा—स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।
ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः ५०
समानमेतदुदकमुच्चैत्यव चाहभिः ।
भूमिं पर्जन्या जिन्वन्ति दिवं जिन्वन्त्यग्नयः ५१
दिव्यं सुपर्णं वायसं बृहन्त—मपां गर्भं दर्शतमोषधीनाम् ।
अभीपतो वृष्टिभिस्तर्पयन्तं सरस्वन्तमवसे जोहवीमि ५२ [२३] (१७६७)

(१६५) [त्रयोविंशोऽनुवाकः॥२३॥ सू० १६५-१७९]

(१५) १, २, ४, ६, ८, १०-१२ इन्द्रः; ३, ५, ७, ९ मरुतः; १३-१५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुत्वानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कया शुभा सवयसः सनीळाः समानया मरुतः सं मिमिक्षुः ।
कया मती कुत एतास एते ऽर्चन्ति शुष्मं वृषणो वसूया १
कस्य ब्रह्माणि जुजुषुर्युवानः को अध्वरे मरुत आ ववर्त ।
श्येनाँ इव ध्रजतो अन्तरिक्षे केन महा मनसा रीरमाम २
कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः सन्नेको यासि सत्पते किं त इत्था ।
सं पृच्छसे समराणः शुभानैर्वोचेस्तन्नो हरिवो यत् ते अस्मे ३
ब्रह्माणि मे मतयः शं सुतासः शुष्मं इयर्ति प्रभृतो मे अद्रिः ।
आ शासते प्रति हर्यन्त्युक्थेमा हरी वहतस्ता नो अच्छ ४
अतो वयमन्तमेभिर्युजानाः स्वक्षत्रेभिस्तन्वः शुम्भमानाः ।
महोभिरेताँ उप युज्महे न्विन्द्रं स्वधामनु हि नो बभूथ ५ [२४]

कस्या वो मरुतः स्वधासीद् यन्मामेकं समधत्ताहिहत्ये ।
अहं ह्युग्रस्तविषस्तुविष्मान् विश्वस्य शत्रोरनमं वधस्नैः ६
भूरि चकर्थ युज्येभिरस्मे समानेभिर्वृषभ पौंस्येभिः ।
भूरीणि हि कृणवामा शविष्ठेन्द्र क्रत्वा मरुतो यद् वशाम ७
वधीं वृत्रं मरुत इन्द्रियेण स्वेन भामेन तविषो बभूवान् ।
अहमेता मनवे विश्वश्चन्द्राः सुगा अपश्चकर वज्रबाहुः ८
अनुत्तमा ते मघवन्नकिर्नु न त्वावाँ अस्ति देवता विदानः ।
न जायमानो नशते न जातो यानि करिष्या कृणुहि प्रवृद्ध ९
एकस्य चिन्मे विभ्वस्त्वोजो या नु दधृष्वान् कृणवै मनीषा ।
अहं हयुग्रो मरुतो विदानो यानि च्यवमिन्द्र इदीश एषाम् १०[२५]

अमन्दन्मा मरुतः स्तोमो अत्र यन्मे नरः श्रुत्यं ब्रह्म चक्र ।
इन्द्राय वृष्णे सुमखाय मह्यं सख्ये सखायस्तन्वे तनूभिः ११
एवेवेते प्रति मा रोचमाना अनेद्यः श्रव एषो दधानाः ।
संचक्ष्या मरुतश्चन्द्रवर्णा अच्छान्त मे छदयाथा च नूनम् १२
को न्वत्र मरुतो मामहे वः प्र यातन सखीँरच्छा सखायः ।
मन्मानि चित्रा अपिवातयन्त एषां भूत नवेदा म ऋतानाम् १३ (१७८०)

आ यद् दुवस्याद् दुवसे न कारु—रस्माञ्चक्रे मान्यस्य मेधा ।
ओ षु वर्त्त मरुतो विप्रमच्छे—मा ब्रह्माणि जरिता वो अर्चत् १४
एष वः स्तोमो मरुत इयं गी—र्मान्दार्यस्य मान्यस्य कारोः ।
एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् १५ [२६] (१७८१)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व०१-२९] (१६६)

१५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगती; १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तन्नु वोचाम रभसाय जन्मने पूर्वं महित्वं वृषभस्य केतवे ।
एधेव यामन् मरुतस्तुविष्वणो युधेव शक्रास्तविषाणि कर्तन १
नित्यं न सूनुं मधु बिभ्रत उप क्रीळन्ति क्रीळा विदथेषु घृष्वयः ।
नक्षन्ति रुद्रा अवसा नमस्विनं न मर्धन्ति स्वतवसो हविष्कृतम् २
यस्मा ऊमासो अमृता अरासत रायस्पोषं च हविषा ददाशुषे ।
उक्षन्त्यस्मै मरुतो हिता इव पुरू रजांसि पयसा मयोभुवः ३
आ ये रजांसि तविषीभिरव्यत प्र व एवासः स्वयतासो अध्रजन् ।
भयन्ते विश्वा भुवनानि हर्म्या चित्रो वो यामः प्रयतास्वृष्टिषु ४
यत् त्वेषयामा नदयन्त पर्वतान् दिवो वा पृष्ठं नर्या अचुच्यवुः ।
विश्वो वो अज्मन् भयते वनस्पतिः रथीयन्तीव प्र जिहीत ओषधिः ५ [१]

यूयं न उग्रा मरुतः सुचेतुना ऽरिष्टग्रामाः सुमतिं पिपर्तन ।
यत्रा वो दिद्युद् रदति क्रिविर्दती रिणाति पश्वः सुधितेव बर्हणा ६
प्र स्कम्भदेष्णा अनवभ्रराधसो ऽलातृणासो विदथेषु सुष्टुताः ।
अर्चन्त्यर्कं मदिरस्य पीतये विदुर्वीरस्य प्रथमानि पौंस्या ७
शतभुजिभिस्तमभिह्रुतेरघात् पूर्भी रक्षता मरुतो यमावत ।
जनं यमुग्रास्तवसो विरप्शिनः पाथना शंसात् तनयस्य पुष्टिषु ८
विश्वानि भद्रा मरुतो रथेषु वो मिथस्पृध्येव तविषाण्याहिता ।
अंसेष्वा वः प्रपथेषु खादयो ऽक्षो वश्चक्रा समया वि वावृते ९
भूरीणि भद्रा नर्येषु बाहुषु वक्षःसु रुक्मा रभसासो अञ्जयः ।
अंसेष्वेताः पविषु क्षुरा अधि वयो न पक्षान् व्यनु श्रियो धिरे १० [२] (१७९२)

महान्तो महा विभ्वो३ विभूतयो दूरेदृशो ये दिव्या इव स्तृभिः ।
मन्द्राः सुजिह्वाः स्वरितार आसभिः संमिश्ला इन्द्रे मरुतः परिष्टुभः ११

तद् वः सुजाता मरुतो महित्वनं दीर्घं वो दात्रमदितेरिव व्रतम् ।
इन्द्रश्चन त्यजसा वि ह्रुणाति त—ज्जनाय यस्मै सुकृते अराध्वम् १२

तद् वो जामित्वं मरुतः परे युगे पुरू यच्छंसममृतास आवत ।
अया धिया मनवे श्रुष्टिमाव्या साकं नरो दंससेरा चिकित्रिरे १३

येन दीर्घं मरुतः शूशवाम युष्माकेन परीणसा तुरासः ।
आ यत् ततनन् वृजने जनास एभिर्यज्ञेभिस्तदभीष्टिमश्याम् १४

एष वः स्तोमो मरुत इयं गी—र्मान्दार्यस्य मान्यस्य कारोः ।
एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् १५[३](१७०.७)

(१६७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । १ इन्द्रः; २–११ मरुतः । त्रिष्टुप्; (१० पुरस्ताज्ज्योतिः ।)

सहस्रं त इन्द्रोतयो नः सहस्रमिषो हरिवो गूर्ततमाः ।
सहस्रं रायो मादयध्यै सहस्रिण उप नो यन्तु वाजाः १

आ नोऽवोभिर्मरुतो यान्वच्छा ज्येष्ठेभिर्वा बृहद् दिवैः सुमायाः ।
अध यदेषां नियुतः परमाः समुद्रस्य चिद् धनयन्त पारे २

मिम्यक्ष येषु सुधिता घृताची हिरण्यनिर्णिगुपरा न ऋष्टिः ।
गुहा चरन्ती मनुषो न योषा सभावती विदथ्येव सं वाक् ३

परा शुभ्रा अयासो यव्या साधारण्येव मरुतो मिमिक्षुः ।
न रोदसी अप नुदन्त घोरा जुषन्त वृधं सख्याय देवाः ४

जोषद् यदीमसुर्या सचध्यै विषितस्तुका रोदसी नृमणाः ।
आ सूर्येव विधतो रथं गात् त्वेषप्रतीका नभसो नेत्या ५[४]

आस्थापयन्त युवतिं युवानः शुभे निमिश्लां विदथेषु पज्राम् ।
अर्को यद् वो मरुतो हविष्मान् गायद् गाथं सुतसोमो दुवस्यन् ६

प्र तं विवक्मि वक्म्यो य एषां मरुतां महिमा सत्यो अस्ति ।
सचा यदीं वृषमणा अहंयुः स्थिरा चिज्जनीर्वहते सुभागाः ७ (१८०४)

पान्ति मित्रावरुणावव॒द्या॒च्यन्त ईमर्य॒मो अप्र॑शस्तान् ।
उत च्यव॑न्ते अच्यु॒ता ध्रु॒वाणि॑ वावृध ईं मरुतो॒ दात्रि॑वारः ८

न॒ही नु वो॑ मरुतो अन्य॒स्मे आरात्ति॑च्चि॒च्छव॑सो अन्त॒मापुः ।
ते धृ॒ष्णु॒ना शव॑सा शूशुवां॒सो ऽर्णो॒ न द्वेषो॑ धृ॒षता परि॑ ष्ठुः ९

व॒यम॒द्येन्द्र॑स्य॒ प्रेष्ठा॑ व॒यं श्वो वो॑चेमहि सम॒र्ये ।
व॒यं पु॒रा म॑हि॒ च नो॒ अनु॒ द्यून् तन्न॒ ऋभु॑क्षा न॒रामनु॑ ष्यात् १०

ए॒ष व॒: स्तोमो॑ मरुत इ॒यं गी॒र्मान्दा॒र्यस्य॑ मा॒न्यस्य॑ का॒रोः ।
एषा या॑सीष्ट त॒न्वे॑ व॒यां वि॒द्यामे॒षं वृ॒जनं॑ जी॒रदा॑नुम् ११ [५] (१८०८)

(१६८)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगती; ८-१० त्रिष्टुप् ।

य॒ज्ञाय॑ज्ञा वः सम॒ना तु॑तु॒र्वणि॒र्धियं॑धियं वो देव॒या उ॑ दधिध्वे ।
आ वो॒ऽर्वाचः॑ सुवि॒ताय॒ रोद॑स्यो॒र्महे॑ ववृत्यामवसे सुवृ॒क्तिभिः॑ १

व॒वा॒सो न ये स्व॒जाः स्वत॑वस॒ इषं॑ स्व॒रभि॑जायन्त धू॒तयः॑ ।
सह॒स्रिया॑सो अ॒पां नोर्मय॑ आ॒सा गावो॒ वन्द्या॑सो नोक्षणः २

सोमा॑सो॒ न ये सु॒तास्तृ॒ताꣳ॑शवो॒ हृत्सु पी॒तासो॑ दु॒वसो॒ नास॑ते ।
ऐषा॑मꣳसेषु॒ रम्भि॑णीव रारभे॒ हस्ते॑षु॒ खादि॑श्च॒ कृति॑श्च॒ सं द॑धे ३

अव॒ स्वयु॑क्ता॒ दिव॒ आ वृथा॑ यय॒ु॒रम॑र्त्याः कशया॒ चोद॑त॒ त्मना॑ ।
अरे॑णवस्तुविजा॒ता अ॑चु॒च्यव॒ु॒र्ह्रदं॑हानि चिन्मरुतो॒ भ्राज॑दृष्टयः ४

को वो॒ऽन्तम॑रुत ऋष्टिविद्युतो॒ रेज॑ति॒ त्मना॒ हन्वे॑व जि॒ह्वया॑ ।
धन्व॑च्युतो॒ इषां॑ न याम॑नि पुरु॒प्रेषा॑ अहन्यो॒३॒॑ नैत॑शः ५ [६]

क्व॑ स्विदु॒स्य रज॑सो म॒हस्परं॒ क्व॑रं मरुतो॒ यस्मि॒न्नाय॑य ।
यच्च्या॒वय॑थ वि॒थुरे॑व॒ संहि॑तं॒ व्य॑द्रिणा पतथ॒ त्वेष॑म॒र्णव॑म् ६

सा॒तिर्न वो॑ऽम॒वती॑ स्व॒र्वती॒ त्वेषा विपा॑का मरुतः॒ पिपि॑ष्वती ।
भ॒द्रा वो॑ रा॒तिः पृ॒णतो॒ न दक्षि॑णा पृथु॒ज्रयी॑ असु॒र्ये॑व जञ्जती ७

प्रति॑ ष्टोभन्ति सिन्ध॒वः प॒विभ्यो॒ यदु॒भ्रियां॑ वा॒चमु॑दी॒रय॑न्ति ।
अव॑ स्मयन्त वि॒द्युतः॑ पृथि॒व्यां यदी॑ घृ॒तं म॒रुतः॑ प्रुष्णु॒वन्ति॑ ८ (१८१६)

असूत पृश्निर्महते रणाय त्वेषमयासां मरुतामनीकम् ।
ते सप्सरासोऽजनयन्ताभ्वमादित् स्वधामिषिरां पर्यपश्यन् ९

एष वः स्तोमो मरुत इयं गीर्मान्दार्यस्य मान्यस्य कारोः ।
एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् १० [७] (१८१८)

(१६९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, २ चतुष्पदा विराट् ।

महश्चित् त्वमिन्द्र यत एतान् महश्चिदसि त्यजसो वरूता ।
स नो वेधो मरुतां चिकित्वान् त्सुम्ना वनुष्व तव हि प्रेष्ठा १

अयुज्रन्त इन्द्र विश्वकृष्टीर्विदानासो निष्षिधो मर्त्यत्रा ।
मरुतां पृत्सुतिर्हासमाना स्वर्मीळ्हस्य प्रधनस्य सातौ २

अभ्यक् सा त इन्द्र ऋष्टिरस्मे सनेम्यभ्वं मरुतो जुनन्ति ।
अग्निश्चिद्धि ष्मातसे शुशुक्वानापो न द्वीपं दधति प्रयांसि ३

त्वं तू न इन्द्र तं रयिं दा ओजिष्ठया दक्षिणयेव रातिम् ।
स्तुतश्च यास्ते चकनन्त वायोः स्तनं न मध्वः पीपयन्त वाजैः ४

त्वे राय इन्द्र तोशतमाः प्रणेतारः कस्य चिदृतायोः ।
ते षु णो मरुतो मृळयन्तु ये स्मा पुरा गातूयन्तीव देवाः ५ [८]

प्रति प्र याहीन्द्र मीळ्हुषो नॄन् महः पार्थिवे सदने यतस्व ।
अध यदेषां पृथुबुध्नासु एता स्तीर्थे नार्यः पौंस्यानि तस्थुः ६

प्रति घोराणामेतामामयासां मरुतां शृण्व आयतामुपब्दिः ।
ये मर्त्यं पृतनायन्तमूमैर्ऋणावानं न पतयन्त सर्गैः ७

त्वं मानेभ्य इन्द्र विश्वजन्या रदा मरुद्भिः शुरुधो गोअग्राः ।
स्तवानेभिः स्तवसे देव देवैर्विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ८ [९] (१८२६)

(१७०)

(५) १, ३, ४ इन्द्रः, ४ अगस्त्यो वा;) २, ५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । १ बृहती, २-४ अनुष्टुप्, ५ त्रिष्टुप् ।

न नूनमस्ति नो श्वः कस्तद् वेद यदद्भुतम् ।
अन्यस्य चित्तमभि संचरेण्यमुताधीतं वि नश्यति १ (१८२७)

किं नं इन्द्र जिघांससि भ्रातरो मरुतस्तवं ।
तेभिः कल्पस्व साधुया मा नः समरणे वधीः २

किं नो भ्रातरगस्त्य सखा सन्नति मन्यसे ।
विद्मा हि ते यथा मनो ऽस्मभ्यमिन्न दित्ससि ३

अरं कृण्वन्तु वेदिं समग्निमिन्धतां पुरः ।
तत्रामृतस्य चेतनं यज्ञं ते तनवावहै ४

त्वमीशिषे वसुपते वसूनां त्वं मित्राणां मित्रपते धेष्ठः ।
इन्द्र त्वं मरुद्भिः सं वदस्वाध प्राशान ऋतुथा हवींषि ५ [१०](१८३१)

(१७१)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः; ३-६ मरुत्वानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्रति व एना नमसाहमेमि सूक्तेन भिक्षे सुमतिं तुराणाम् ।
रराणता मरुतो वेद्याभिर्नि हेळो धत्त वि मुचध्वमश्वान् १

एष वः स्तोमो मरुतो नमस्वान् हृदा तष्टो मनसा धायि देवाः ।
उपेमा यात मनसा जुषाणा यूयं हि ष्ठा नमस इद् वृधासः २

स्तुतासो नो मरुतो मृळयन्तूत स्तुतो मघवा शंभविष्ठः ।
ऊर्ध्वा नः सन्तु कोम्या वनान्यहानि विश्वा मरुतो जिगीषा ३

अस्मादहं तविषादीषमाण इन्द्राद् भिया मरुतो रेजमानः ।
युष्मभ्यं हव्या निशितान्यासन् तान्यारे चकृमा मृळता नः ४

येन मानासश्चितयन्त उस्रा व्युष्टिषु शवसा शश्वतीनाम् ।
स नो मरुद्भिर्वृषभ श्रवो धा उग्र उग्रेभिः स्थविरः सहोदाः ५

त्वं पाहीन्द्र सहीयसो नॄन् भवा मरुद्भिरवयातहेळाः ।
सुप्रकेतेभिः सासहिर्दधानो विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ६ [११] (१८३७)

(१७२)

३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । गायत्री ।

चित्रो वोऽस्तु यामश्चित्र ऊती सुदानवः । मरुतो अहिभानवः १
आरे सा वः सुदानवो मरुत ऋष्टिरती शरुः । आरे अश्मा यमस्यथ २
तृणस्कन्दस्य नु विशः परि वृङ्क्त सुदानवः । ऊर्ध्वान् नः कर्त जीवसे ३ [१२](१८४०)

(१७३)

१३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्; ४ विराट्स्थाना, विषमपदा वा ।

गायत् साम नभन्यं॑ यथा वे॒रर्चा॑म तद् वा॑वृधा॒नं स्व॑र्वत् ।
गावो॑ धे॒नवो॑ ब॒र्हिष्यद॑ब्धा आ यत् स॒द्मानं॑ दि॒व्यं विवा॑सान् १
अर्च॑द् वृषा॒ वृष॑भिः स्वे॒दुह॑व्यै॒र्मृगो॒ नाश्नो॒ अति॑ यज्जुगु॒र्यात् ।
प्र मं॑न्वयु॒र्मना॑ गू॒र्तो होता॑ भर॑ते॒ मर्यो॑ मिथु॒ना यज॑त्रः २
नक्ष॒द्धोता॒ परि॒ सद्म॑ मि॒ता यन् भर॑द् गर्भ॒मा श॒रद॑: पृथि॒व्याः ।
क्र॒न्द॒दश्वो॒ नर्य॑मानो रु॒वद् गौ॒रन्त॑र्दू॒तो न रोद॑सी चर॒द् वाक् ३
ता कर्मा॑षतरास्मै॒ प्र च्यौ॒त्नानि॑ दे॒वय॑न्तो॒ भर॑न्ते ।
जुजो॑षदिन्द्रो॒ वर॑स्मवं॒शा नास॑त्येव सु॒ग्म्यो॑ रथे॒ष्ठाः ४
तमु॑ हुवीन्द्रं॒ यो ह॒ सत्वा॒ यः शूरो॑ म॒घवा॒ यो रथे॒ष्ठाः ।
प्र॒ती॒चश्चि॒द् योधी॑यान् वृषण्वान् ववव्रु॒षश्चि॒त्तम॑सो विह॒न्ता ५ [१३]

प्र यदि॒त्था म॑हि॒ना नृभ्यो॒ अ॒स्त्यर॑ं रोद॑सी क॒क्ष्ये॑३ नास्मै ।
सं वि॑व्य इन्द्रो॒ वज्र॑नं॒ न भूमा॒ भर्ति॑ स्व॒धावाँ॑ ओप॒शमि॑व द्याम् ६
स॒मत्सु॑ त्वा शूर स॒तामु॑रा॒णं प्र॑पथि॒न्तमं॑ पर॒ितं॑सयध्यै ।
स॒जोष॑स इन्द्रं॒ मदे॑ क्षो॒णीः सू॒रिं चि॒द् ये अनु॑मद॒न्ति वा॒जैः ७
एवा हि ते॒ शं सव॑ना समुद्र आपो॒ यत् त॑ आसु मद॒न्ति दे॒वीः ।
विश्वा॑ ते अनु॒ जोष्या॑ भूद् गौः सू॒रीँश्चि॒द् यदि॑ धि॒षा वे॒षि॒ जना॑न् ८
असा॑म॒ यथा॑ सु॒षखा॑य॒ एन स्व॒भि॒ष्टयो॑ नरां॑ न शंसैः ।
अस॑द् यथा॑ न इन्द्रो॑ वन्दने॒ष्ठा स्तु॒रो न कर्म॑ नर्य॒मान॒ उक्था॑ ९
विष्पर्धसो॒ नरां॑ न शंसै॒रस्माकासदिन्द्रो॒ वज्र॑हस्तः ।
मि॒त्रायु॒वो न पू॒र्पति॑ सुशि॒ष्टौ॑ मध्या॒युव॒ उप॑ शिक्षन्ति य॒ज्ञैः १० [१४]

य॒ज्ञो हि ष्मेन्द्रं॑ कश्चि॒दृन्ध॒ञ्जुहु॑राणश्चि॒न्मन॑सा परि॒यन् ।
ती॒र्थे नाच्छा॑ तातृषा॒णमोकोः॑ वी॒र्घो न सि॒ध्रमा कृ॑णोत्यध्वा॑ ११
मो षू ण॑ इन्द्रात्र॑ पृत्सु दे॒वै॒रस्ति॒ हि ष्मा॑ ते शुष्मिन्नव॒याः ।
म॒हश्चि॒द् यस्य॑ मी॒ळ्हुषो॑ य॒व्या ह॒विष्म॑तो म॒रुतो॒ वन्द॑ते॒ गीः १२
ए॒ष स्तोम॑ इन्द्र तु॒भ्यम॒स्मे ए॒तेन॑ गातुं॑ हरिवो विदो नः ।
आ नो॑ ववृत्याः सु॒विता॑य देव वि॒द्यामे॒षं व॒जनं॑ जी॒रदा॑नुम् १३ [१५] (१८५३)

(१७४)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

त्वं राजेन्द्र ये चे देवा रक्षा नृन् पाह्यसुर त्वमस्मान् ।
त्वं सत्पतिर्मघवा नस्तरुत्र—स्त्वं सत्यो वसवानः सहोदाः १

दनो विशं इन्द्र मृधवाचः सप्त यत् पुरः शर्म शारदीर्दर्त ।
ऋणोरपो अनवद्याणा यूने वृत्रं पुरुकुत्साय रन्धीः २

अजा वृतं इन्द्र शूरपत्नी द्यां च येभिः पुरुहूत नूनम् ।
रक्षो अग्निमशुषं तूर्वयाणं सिंहो न दमे अपांसि वस्तोः ३

शेषन् नु त इन्द्र सस्मिन् योनौ प्रशस्तये पवीरवस्य मह्ना ।
सृजदर्णांस्यव यद् युधा गा—स्तिष्ठद्धरी धृषता मृष्ट वाजान् ४

वह कुत्समिन्द्र यस्मिञ्चाकन् त्स्यूमन्यू ऋज्रा वातस्याश्वा ।
प्र सूरश्चक्रं वृहतादभीके ऽभि स्पृधो यासिषद् वज्रबाहुः ५ [१६]

जघन्वाँ इन्द्र मित्रेरू—श्चोदप्रवृद्धो हरिवो अदाशून् ।
प्र ये पश्यन्नर्यमणं सचायो—स्त्वया शूर्ता वहमाना अपत्यम् ६

रपत् कविरिन्द्रार्कसातौ क्षां दासायोपबर्हणीं कः ।
करत् तिस्रो मघवा दानुचित्रा नि दुर्योणे कुयवाचं मृधि श्रेत् ७

सना ता त इन्द्र नव्या आगुः सहो नभोऽविरणाय पूर्वीः
भिनत् पुरो न भिदो अदेवी—र्ननमो वधरदेवस्य पीयोः ८

त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती—र्ऋणोरपः सीरा न स्रवन्तीः ।
प्र यत् समुद्रमति शूर पर्षि पारया तुर्वशं यदुं स्वस्ति ९

त्वमस्माकमिन्द्र विश्वधा स्या अवृकतमो नरां नृपाता ।
स नो विश्वासां स्पृधां सहोदा विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् १० [१७] (१८६३)

(१७५)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । १ स्कंधोग्रीवी बृहती; २-५ अनुष्टुप्; ६ त्रिष्टुप् ।

मत्स्यपायि ते महः पात्रस्येव हरिवो मत्सरो मदः ।
वृषा ते वृष्ण इन्दु—र्वाजी सहस्रसातमः १

आ नस्ते गन्तु मत्सरो वृषा मदो वरेण्यः । सहावाँ इन्द्र सानसिः पृतनाषाळमर्त्यः २

(१८६५)

त्वं हि शूरः सनिता चोदयो मनुषो रथम् । सहावान् दस्युमव्रत मोषः पात्रं न शोचिषा ३
मुषाय सूर्यं कवे चक्रमीशान ओजसा । वह शुष्णाय वधं कुत्सं वातस्याश्वैः ४
शुष्मिन्तमो हि ते मदो द्युम्निन्तम उत क्रतुः । वृत्रघ्ना वरिवोविदा मंसीष्ठा अश्वसातमः ५
यथा पूर्वेभ्यो जरितृभ्य इन्द्र मय इवापो न तृष्यते बभूथ ।
तामनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ६[१८](१८६९)

(१७६)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ; ६ त्रिष्टुप् ।

मत्सि नो वस्य इष्टय इन्द्रमिन्दो वृषा विश । ऋघायमाण इन्वसि शत्रुमन्ति न विन्दसि १
तस्मिन्ना वेशया गिरो य एकश्चर्षणीनाम् । अनु स्वधा यमुप्यते यवं न चर्कृषद् वृषा २
यस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च क्षितीनां वसु । स्पाशयस्व यो अस्मधुग्विव्येवाशनिर्जहि ३
असुन्वन्तं समं जहि वृणाशं यो न ते मयः । अस्मभ्यमस्य वेदनं कृद्धि सूरिश्चिदोहते ४
आवो यस्य द्विबर्हसो ऽर्केषु सानुषगसत् । आजाविन्द्रस्येन्दो प्रावो वाजेषु वाजिनम् ५
यथा पूर्वेभ्यो जरितृभ्य इन्द्र मय इवापो न तृष्यते बभूथ ।
तामनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ६[१९](१८७५)

(१७७)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ चर्षणिप्रा वृषभो जनानां राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः ।
स्तुतः श्रवस्यन्नवसोप मद्रिग्युक्त्वा हरी वृषणा याह्यर्वाङ् १
ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र ब्रह्मयुजो वृषरथासो अत्याः ।
ताँ आ तिष्ठ तेभिरा याह्यर्वाङ् हवामहे त्वा सुत इन्द्र सोमे २
आ तिष्ठ रथं वृषणं वृषा ते सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि ।
युक्त्वा वृषभ्यां वृषभ क्षितीनां हरिभ्यां याहि प्रवतोप मद्रिक् ३ (१८७८)

अयं यज्ञो देवया अयं मियेधं इमा ब्रह्माण्ययमिन्द्र सोमः ।
स्तीर्णं बर्हिरा तु शक्र प्र याहि पिबा निषद्य वि मुचा हरी इह ४

ओ सुष्टुत इन्द्र याह्यर्वाङुप ब्रह्माणि मान्यस्य कारोः ।
विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ५[२०](१८८०

(१७८)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यद्ध स्या त इन्द्र श्रुष्टिरस्ति ययाँ बभूथ जरितृभ्य ऊती ।
मा नः कामं महयन्तमा धग्विश्वा ते अश्याँ पर्यापं आयोः १

न घा राजेन्द्र आ दभन्नो या नु स्वसारा कृणवन्त योनौ ।
आपश्चिदस्मै सुतुकां अवेषन् गमन्न इन्द्रः सख्या वयश्च २

जेता नृभिरिन्द्रः पृत्सु शूरः श्रोता हवं नाधमानस्य कारोः ।
प्रभर्ता रथं दाशुषे उपाक उद्यन्ता गिरो यदिं च त्मना भूत् ३

एवा नृभिरिन्द्रः सुश्रवस्या प्रखादः पुक्षो अभि मित्रिणो भूत् ।
समर्य इषः स्तवते विवाचि सत्राकरो यजमानस्य शंसः ४

त्वया वयं मघवन्निन्द्र शत्रूनभि ष्याम महतो मन्यमानान् ।
त्वं त्राता त्वमु नो वृधे भूर्विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ५[२१](१८८

(१७९)

(६) १-२ लोपामुद्राः; ३-४ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः; ५-६ अगस्त्यशिष्यो ब्रह्मचारी। रतिः। त्रिष्टुप्; ५ बृहती

पूर्वीरहं शरदः शश्रमाणा दोषा वस्तोरुषसो जरयन्तीः ।
मिनाति श्रियं जरिमा तनूनामप्यू नु पत्नीर्वृषणो जगम्युः १

ये चिद्धि पूर्व ऋतसाप आसन् त्साकं देवेभिरवदन्ब्रुतानि ।
ते चिदवासुर्नह्यन्तमापुः समू नु पत्नीर्वृषभिर्जगम्युः २

न मृषा श्रान्तं यदवन्ति देवा विश्वा इत् स्पृधो अभ्यश्नवाव ।
जयावेदत्र शतनीथमाजिं यत् सम्यञ्चा मिथुनावभ्यजावं ३

नदस्य मा रुधतः काम आगन्नित आजातो अमुतः कुतश्चित् ।
लोपामुद्रा वृषणं नी रिणाति धीरमधीरा धयति श्वसन्तम् ४ (१८

इमं नु सोममन्तितो हृत्सु पीतमुप ब्रुवे ।
यत् सीमागश्चकृमा तत् सु मृळतु पुलुकामो हि मर्त्यः ५

अगस्त्यः खनमानः खनित्रैः प्रजामपत्यं बलमिच्छमानः ।
उभौ वर्णावृषिरुग्रः पुपोष सत्या देवेष्वाशिषो जगाम ६ [२२](१८९१)

(१८०) [चतुर्विंशोऽनुवाकः ॥२४॥ सू० १८०-१९१]

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

युवो रजांसि सुयमासो अश्वा रथो यद् वां पर्यर्णांसि दीयत् ।
हिरण्ययां वां पवयः प्रुषायन् मध्वः पिबन्ता उषसः सचेथे १

युवमत्यस्यावनक्षथो यद् विपत्मनो नर्यस्य प्रयज्योः ।
स्वसा यद् वां विश्वगूर्ती भरात्यै वाजायेट्टे मधुपाविषे च २

युवं पयं उस्रियायामधत्तं पक्वमामायामव पूर्व्यं गोः ।
अन्तर्यद् वनिनो वामृतप्सू ह्वारो न शुचिर्यजते हविष्मान् ३

युवं ह घर्मं मधुमन्तमत्रये ऽपो न क्षोदोऽवृणीतमेषे ।
तद् वां नरावश्विना पश्वइष्टी रथ्येव चक्रा प्रति यन्ति मध्वः ४

आ वां वानाय ववृतीय दस्रा गोरोहेण तौग्र्यो न जिह्वेः ।
अपः क्षोणी सचते माहिना वां जूर्णो वामक्षुरंहसो यजत्रा ५ [२३]

नि यद् युवेथे नियुतः सुदानू उप स्वधाभिः सृजथः पुरंधिम् ।
प्रेषद् वेषद् वातो न सूरिरा महे ददे सुव्रतो न वाजम् ६

वयं चिद्धि वां जरितारः सत्या विपन्यामहे वि पणिर्हितावान् ।
अधा चिद्धि ष्माश्विनावनिन्द्या पाथो हि ष्मा वृषणावन्तिदेवम् ७

युवां चिद्धि ष्माश्विनावनु द्यून् विरुद्रस्य प्रस्रवणस्य सातौ ।
अगस्त्यो नरां नृषु प्रशस्तः कारा धुनीव चितयत् सहस्रैः ८

प्र यद् वहेथे महिना रथस्य प्र स्पन्द्रा याथो मनुषो न होता ।
धत्तं सूरिभ्य उत वा स्वश्व्यं नासत्या रयिषाचः स्याम ९

तं वां रथं वयमद्या हुवेम स्तोमैरश्विना सुविताय नव्यम् ।
अरिष्टनेमिं परि द्यामियानं विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् १०[२४](१९०१)

(१८१)

९ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः। अश्विनौ। त्रिष्टुप्।

कदु प्रेष्ठाविषां रयीणा मंध्वर्यन्ता यदुन्निनीथो अपाम् ।
अयं वां यज्ञो अकृत प्रशस्तिं वसुधिती अवितारा जनानाम् १

आ वामश्वासः शुचयः पयस्पा वातरंहसो दिव्यासो अत्याः ।
मनोजुवो वृषणो वीतपृष्ठा एह स्वराजो अश्विना वहन्तु २

आ वां रथोऽवनिर्न प्रवत्वान् त्सुप्रवन्धुरः सुविताय गम्याः ।
वृष्णः स्थातारा मनसो जवीया नहंपूर्वो यजतो धिष्ण्या यः ३

डहेह जाता समवावशीता मरेपसा तन्वाऽ नामभिः स्वैः ।
जिष्णुर्वामन्यः सुमखस्य सूरिर्दिवो अन्यः सुभगः पुत्र ऊहे ४

प्र वां निचेरुः ककुहो वशाँ अनु पिशङ्गरूपः सदनानि गम्याः ।
हरी अन्यस्य पीपयन्त वाजैर्मधा रजांस्यश्विना वि घोषैः ५ [२५]

प्र वां शरद्वान् वृषभो न निष्षाट् पूर्वीरिषश्चरति मध्व इष्णन् ।
एवैरन्यस्य पीपयन्त वाजैर्वर्धन्तीरूर्ध्वा नद्यो न आगुः ६

असर्जि वां स्थविरा वेधसा गीर्बाळ्हे अश्विना त्रेधा क्षरन्ती ।
उपस्तुताववतं नाधमानं यामन्नयामञ्छृणुतं हवं मे ७

उत स्या वां रुशतो वप्ससो गीरिषिरहिषि सदसि पिन्वते नॄन् ।
वृषा वां मेघो वृषणा पीपाय गोर्न सेके मनुषो दशस्यन् ८

युवां पूषेवाश्विना पुरंधिरग्निमुषां न जरते हविष्मान् ।
हुवे यद् वां वरिवस्या गृणानो विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ९ [२६] (१९१०)

(१८२)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः। अश्विनौ। जगती; ६, ८ त्रिष्टुप्।

अभूदिदं वयुनमो षु भूषता रथो वृषण्वान् मदता मनीषिणः ।
धियंजिन्वा धिष्ण्या विश्पलावसू दिवो नपाता सुकृते शुचिव्रता १

इन्द्रतमा हि धिष्ण्या मरुत्तमा दस्रा दंसिष्ठा रथ्या रथीतमा ।
पूर्णं रथं वहेथे मध्व आचितं तेन दाश्वांसमुप याथो अश्विना २ (१९११)

किमत्र दस्रा कृणुथः किमासाथे जनो यः कश्चिदहविर्महीयते ।
आतिं क्रमिष्टं जुरतं पणेरसुं ज्योतिर्विप्राय कृणुतं वचस्यवे ३

जम्भयतमभितो रायतः शुनो हतं मृधो विदथुस्तान्यश्विना ।
वाचंवाचं जरितू रत्निनीं कृतमुभा शंसं नासत्यावतं मम ४

युवमेतं चक्रथुः सिन्धुषु प्लवमात्मन्वन्तं पक्षिणं तौग्र्याय कम् ।
येन देवत्रा मनसा निरूहथुः सुपप्तनी पेतथुः क्षोदसो महः ५ [२७]

अवविद्धं तौग्र्यमप्स्वन्तरनारम्भणे तमसि प्रविद्धम् ।
चतस्रो नावो जठलस्य जुष्टा उदश्विभ्यामिषिताः पारयन्ति ६

कः स्विद् वृक्षो निष्ठितो मध्ये अर्णसो यं तौग्र्यो नाधितः पर्यषस्वजत् ।
पर्णा मृगस्य पतरोरिवारभ उदश्विना ऊहथुः श्रोमताय कम् ७

तद् वां नरा नासत्यावनु ष्याद् यद् वां मानास उचथमवोचन् ।
अस्मादद्य सदसः सोम्यादा विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ८ [२८] (१९१८)

(१८३)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

तं युञ्जाथां मनसो यो जवीयान् त्रिवन्धुरो वृषणा यस्त्रिचक्रः ।
येनोपयाथः सुकृतो दुरोणं त्रिधातुना पतथो विर्न पर्णैः १

सुवृद् रथो वर्तते यन्नभि क्षां यत् तिष्ठथः क्रतुमन्तानु पृक्षे ।
वपुर्वपुष्या सचतामियं गीर्विवो दुहित्रोषसा सचेथे २

आ तिष्ठतं सुवृतं यो रथो वामनु व्रतानि वर्तते हविष्मान् ।
येन नरा नासत्येषयध्यै वर्तिर्याथस्तनयाय त्मने च ३

मा वां वृको मा वृकीरा दधर्षीन्मा परि वर्क्तमुत मातिं धक्तम् ।
अयं वां भागो निहित इयं गीर्दस्राविमे वां निधयो मधूनाम् ४

युवां गोतमः पुरुमीळ्हो अत्रिर्दस्रा हवतेऽवसे हविष्मान् ।
दिशं न दिष्टामृजूयेव यन्ता मे हवं नासत्योप यातम् ५

अतारिष्म तमसस्पारमस्य प्रति वां स्तोमो अश्विनावधायि ।
एह यातं पथिभिर्देवयानैर्विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ६ [२९] (१९२४)

[पञ्चमोऽध्यायः । ॥५॥ व० १-२९] (१८४)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

ता वामद्य तावपरं हुवेमोच्छन्त्यामुषसि वह्निरुक्थैः ।
नासत्या कुह चित् सन्तावर्यो दिवो नपाता सुदास्तराय १
अस्मे ऊ षु वृषणा मादयेथामुत प्णीहंतमूर्म्या मदन्ता ।
श्रुतं मे अच्छोक्तिभिर्मतीनामेष्टा नरा निचेतारा च कर्णैः २
श्रिये पूषन्निषुकृतेव देवा नासत्या वहतुं सूर्यायाः ।
वच्यन्ते वां ककुहा अप्सु जाता युगा जूर्णेव वरुणस्य भूरेः ३
अस्मे सा वां माध्वी रातिरस्तु स्तोमैर्हिनोतं मान्यस्य कारोः ।
अनु यद् वां श्वस्या सुदानू सुवीर्याय चर्षणयो मदन्ति ४
एष वां स्तोमो अश्विनावकारि मानेभिर्मघवाना सुवृक्ति ।
यातं वर्तिस्तनयाय त्मने चागस्त्ये नासत्या मदन्ता ५
अतारिष्म तमसस्पारमस्य प्रति वां स्तोमो अश्विनावधायि ।
एह यातं पथिभिर्देवयानैर्विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ६ [१] (१९३०)

(१८५)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । द्यावापृथिव्यौ । त्रिष्टुप् ।

कतरा पूर्वा कतरापरायोः कथा जाते कवयः को वि वेद ।
विश्वं त्मना बिभृतो यद्ध नाम वि वर्तेते अहनी चक्रियेव १
भूरिं द्वे अचरन्ती चरन्तं पद्वन्तं गर्भमपदी दधाते ।
नित्यं न सूनुं पित्रोरुपस्थे द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् २
अनेहो दात्रमदितेरनर्वं हुवे स्वर्वदवधं नमस्वत् ।
तद् रोदसी जनयतं जरित्रे द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ३
अतप्यमाने अवसावन्ती अनु ष्याम रोदसी देवपुत्रे ।
उभे देवानामुभयेभिरह्वां द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ४
संगच्छमाने युवती समन्ते स्वसारा जामी पित्रोरुपस्थे ।
अभिजिघ्रन्ती भुवनस्य नाभिं द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ५ [२] (१९३५)

उर्वी सद्मनी बृहती ऋतेन हुवे देवानामवसा जनित्री ।
धृधाते ये अमृतं सुप्रतीके द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ६

उर्वी पृथ्वी बहुले दूरेअन्ते उप ब्रुवे नमसा यज्ञे अस्मिन् ।
धृधाते ये सुभगे सुपत्नी द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ७

देवान् वा यच्चकृमा कच्चिदागः सखायं वा सदमिज्जास्पतिं वा ।
इयं धीर्भूया अवयानमेषां द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ८

उभा शंसा नर्या मामविष्टामुभे मामूती अवसा सचेताम् ।
भूरि चिदर्यः सुदास्तरायेषा मदन्त इषयेम देवाः ९

ऋतं दिवे तदवोचं पृथिव्या अभिश्रावाय प्रथमं सुमेधाः ।
पातामवद्याद् दुरितादभीके पिता माता च रक्षतामवोभिः १०

इदं द्यावापृथिवी सत्यमस्तु पितर्मातर्यदिहोपब्रुवे वाम् ।
भूतं देवानामवमे अवोभिर्विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ११ [३] (१९४१)

(१८६)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ न इळाभिर्विदथे सुशस्ति विश्वानरः सविता देव एतु ।
अपि यथा युवानो मत्सथा नो विश्वं जगदभिपित्वे मनीषा १

आ नो विश्व आस्का गमन्तु देवा मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ।
भुवन् यथा नो विश्वे वृधासः करन्त्सुषहा विथुरं न शवः २

प्रेष्ठं वो अतिथिं गृणीषेऽग्निं शस्तिभिस्तुर्वणिः सजोषाः ।
असद् यथा नो वरुणः सुकीर्तिरिषश्च पर्षदरिगूर्तः सूरिः ३

उप व एषे नमसा जिगीषोषासानक्ता सुदुघेव धेनुः ।
समाने अहन् विमिमानो अर्कं विषुरूपे पयसि सस्मिन्नूधन् ४

उत नोऽहिर्बुध्न्योऽ मयस्करः शिशुं न पिप्युषीव वेति सिन्धुः ।
येन नपातमपां जुनाम मनोजुवो वृषणो यं वहन्ति ५ [४]

उत नः ईं त्वष्टा गन्त्वच्छा स्मत् सूरिभिरभिपित्वे सजोषाः ।
आ वृत्रहेन्द्रश्चर्षणिप्रास्तुविष्टमो नरां न इह गम्याः ६ (१९४७)

उत नं ईं मतयोऽश्वयोगाः शिशुं न गावस्तरुणं रिहन्ति ।
तमीं गिरो जनयो न पत्नीः सुरभिष्टमं नरां नसन्त ७
उत नं ईं मरुतो वृद्धसेनाः स्मद् रोदसी समनसः सदन्तु ।
पृषदश्वासोऽवनयो न रथा रिशादसो मित्रयुजो न देवाः ८
प्र नु यदेषां महिना चिकित्रे प्र युञ्जते प्रयुजस्ते सुवृक्ति ।
अध यदेषां सुदिने न शरु—र्विश्वमेरिणं पुषायन्त सेनाः ९
प्रो अश्विनाववसे कृणुध्वं प्र पूषणं स्वतवसो हि सन्ति ।
अद्वेषो विष्णुर्वात ऋभुक्षा अच्छा सुम्नाय ववृतीय देवान् १०
इयं सा वो अस्मे दीधितिर्यजत्रा अपिप्राणी च सदनी च भूयाः ।
नि या देवेषु यतते वसूयु—र्विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ११ [५] (१९५२)

(१८७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अग्निः । १ अनुष्टुब्गर्भा उष्णिक्; ३, ५-७, ११ अनुष्टुप्; ११ बृहती वा; २, ४, ८-१० गायत्री ।

पितुं नु स्तोषं महो धर्माणं तविषीम् । यस्य त्रितो व्योजसा वृत्रं विपर्वमर्दयत् १
स्वादो पितो मधो पितो वयं त्वा ववृमहे । अस्माकमविता भव २
उप नः पितवा चर शिवः शिवाभिरूतिभिः । मयोभुरद्विषेण्यः सखा सुशेवो अद्वयाः ३
तव त्ये पितो रसा रजांस्यनु विष्ठिताः । दिवि वाता इव श्रिताः ४
तव त्ये पितो ददत—स्तव स्वादिष्ठ ते पितो । प्र स्वाक्षानो रसानां तुविग्रीवा इवेरते ५ [६]

त्वे पितो महानां देवानां मनो हितम् । अकारि चारु केतुना तवाहिमवसावधीत् ६
यदूदो पितो अजगन् विवस्व पर्वतानाम् । अत्रा चिन्नो मधो पितो ऽरं भक्षाय गम्याः ७
यवपामोषधीनां परिशमारिशामहे । वातापे पीव इद् भव ८
यत् ते सोम गवाशिरो यवाशिरो भजामहे । वातापे पीव इद् भव ९
करम्भ ओषधे भव पीवो वृक्क उदारथिः । वातापे पीव इद् भव १०
तं त्वा वयं पितो वचोभि—र्गावो न हव्या सुषूदिम ।
देवेभ्यस्त्वा सधमाद—मस्मभ्यं त्वा सधमादम् ११ [७] (१९६३)

(१८८)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । आप्रीसूक्तं= [१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । गायत्री ।

समिद्धो अद्य राजसि देवो देवैः सहस्रजित् । दूतो हव्या कविर्वह १
तनूनपाद्घृतं यते मध्वा यज्ञः समज्यते । दधत् सहस्रिणीरिषः २
आजुह्वानो न ईड्यो देवाँ आ वक्षि यज्ञियान् । अग्ने सहस्रसा असि ३
प्राचीनं बर्हिरोजसा सहस्रवीरमस्तृणन् । यत्रादित्या विराजथ ४
विराट् सम्राड्भिभ्वीः प्रभ्वी बर्ह्वीश्च भूयसीश्च याः । दुरो घृतान्यक्षरन् ५ [८]

सुरुक्मे हि सुपेशसा ऽधि श्रिया विराजतः । उषासावेह सीदताम् ६
प्रथमा हि सुवाचसा होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमम् ७
भारतीळे सरस्वति या वः सर्वा उपब्रुवे । ता नश्चोदयत श्रिये ८
त्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः पशून् विश्वान् त्समानजे । तेषां नः स्फातिमा यज ९
उप त्मन्या वनस्पते पाथो देवेभ्यः सृज । अग्निर्हव्यानि सिष्वदत् १०
पुरोगा अग्निर्देवानां गायत्रेण समज्यते । स्वाहाकृतीषु रोचते ११ [९] (१९७४)

(१८९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नमउक्तिं विधेम १
अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान् त्स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ।
पूश्च पृथ्वी बहुला न उर्वी भवा तोकाय तनयाय शं योः २
अग्ने त्वमस्मद् युयोध्यमीवा अनग्नित्रा अभ्यमन्त कृष्टीः ।
पुनरस्मभ्यं सुविताय देव क्षां विश्वेभिरमृतेभिर्यजत्र ३
पाहि नो अग्ने पायुभिरजस्रैरुत प्रिये सदन आ शुशुक्वान् ।
मा ते भयं जरितारं यविष्ठ नूनं विदन्मापरं सहस्वः ४
मा नो अग्नेऽव सृजो अघायाऽविष्यवे रिपवे दुच्छुनायै ।
मा दत्वते दशते मादते नो मा रीषते सहसावन् परा दाः ५ [१०] (१९७९)

वि घ त्वावाँ ऋतजात यंसद् गृणानो अंग्ने तन्वे३ वरूथम् ।
विश्वाद् रिरिक्षोरुत वा निनित्सो—रभिह्रुतामसि हि देव विष्पट् ६

त्वं ताँ अंग्न उभयान् वि विद्वान् वोषिं प्रपित्वे मनुषो यजत्र ।
अभिपित्वे मनवे शास्यो भू—र्मर्मृजेन्य उशिग्भिर्नाक्तः ७

अवोचाम निवचनान्यस्मिन् मानस्य सूनुः सहसाने अग्नौ ।
वयं सहस्रमृषिभिः सनेम विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ८ [११] (१९८२)

(१९०)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

अनर्वाणं वृषभं मन्द्रजिह्वं बृहस्पतिं वर्धया नव्यमर्कैः ।
गाथान्यः सुरुचो यस्य देवा आशृण्वन्ति नवमानस्य मर्ताः १

तमृत्विया उप वाचः सचन्ते सर्गो न यो देवयतामसर्जि ।
बृहस्पतिः स ह्यश्वो वरांसि विभ्वाभवत् समृते मातरिश्वा २

उपस्तुतिं नमस उद्यतिं च श्लोकं यंसत् सवितेव प्र बाहू ।
अस्य क्रत्वाहन्योऽ३ यो अस्ति मृगो न भीमो अरक्षसस्तुविष्मान् ३

अस्य श्लोको दिवीयते पृथिव्या—मत्यो न यंसद् यक्षभृद् विचेताः ।
मृगाणां न हेतयो यन्ति चेमा बृहस्पतेरहिमायाँ अभि द्यून् ४

ये त्वा देवोस्रिकं मन्यमानाः पापा भद्रमुपजीवन्ति पज्राः ।
न दूढ्ये३ अनु ददासि वामं बृहस्पते चयस इत् पियारुम् ५ [१२]

सुप्रैतुः सूयवसो न पन्था दुर्नियन्तुः परिप्रीतो न मित्रः ।
अनर्वाणो अभि ये चक्षति नोऽपीवृता अपोर्णुवन्तो अस्थुः ६

सं यं स्तुभोऽवनयो न यन्ति समुद्रं न स्रवतो रोधचक्राः ।
स विद्वाँ उभयं चष्टे अन्त—र्बृहस्पतिस्तर आपश्च गृध्रः ७

एवा महस्तुविजातस्तुविष्मान् बृहस्पतिर्वृषभो धायि देवः ।
स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद् विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ८ [१३] (१९९०)

(१९१)

१६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अप्तृणसूर्याः (विषघ्नोपनिषद्) । अनुष्टुप्; १०-१२ महापंक्तिः; १३ महाबृहती ।

कङ्कतो न कङ्कतो ऽथो सतीनकङ्कतः ।
द्वाविति प्लुषी इति न्य१दृष्टा अलिप्सत १

अदृष्टान् हन्त्याय—त्यथो हन्ति परायती ।
अथो अवघ्नती ह—न्त्यथो पिनष्टि पिंषती २

शरासः कुशरासो दर्भासः सैर्या उत ।
मौञ्जा अदृष्टा वैरिणाः सर्वे साकं न्यलिप्सत ३

नि गावो गोष्ठे असदन् नि मृगासो अविक्षत ।
नि केतवो जनानां न्य१दृष्टा अलिप्सत ४

एत उ त्ये प्रत्यदृश्रन् प्रदोषं तस्करा इव ।
अदृष्टा विश्वदृष्टाः प्रतिबुद्धा अभूतन ५ [१४]

द्यौर्वः पिता पृथिवी माता सोमो भ्रातादितिः स्वसा ।
अदृष्टा विश्वदृष्टा—स्तिष्ठतेलयता सु कम् ६

ये अंस्या ये अङ्क्याः सूचीका ये प्रकङ्कताः ।
अदृष्टाः किं चनेह वः सर्वे साकं नि जस्यत ७

उत् पुरस्तात् सूर्य एति विश्वदृष्टो अदृष्टहा ।
अदृष्टान् त्सर्वाञ्जम्भयन् त्सर्वाश्च यातुधान्यः ८

उदपप्तदसौ सूर्यः पुरु विश्वानि जूर्वन् ।
आदित्यः पर्वतेभ्यो विश्वदृष्टो अदृष्टहा ९

सूर्ये विषमा सजामि दृतिं सुरावतो गृहे ।
सो चिन्नु न मरति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १० [१५]

इयत्तिका शकुन्तिका सका जघास ते विषम् ।
सो चिन्नु न मरति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार ११ (२००१)

त्रिः सप्त विष्पुलिङ्गका विषस्य पुष्पमक्षन् ।
ताश्चिच्छु न मरन्ति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १२

नवानां नवतीनां विषस्य रोपुषीणाम् ।
सर्वासामग्रभं नामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १३

त्रिः सप्त मयूर्यः सप्त स्वसारो अग्रुवः ।
तास्ते विषं वि जभ्रिर उदकं कुम्भिनीरिव १४

इयत्तकः कुषुम्भक स्तकं भिनदश्मना ।
ततो विषं प्र वावृते पराचीरनु संवतः १५

कुषुम्भकस्तदब्रवीद् गिरेः प्रवर्तमानकः ।
वृश्चिकस्यारसं विष मरसं वृश्चिक ते विषम् १६ [१६] (२००६)

॥ इति प्रथमं मण्डलं समाप्तम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

(१) [प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-११]

१६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणि॒स्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मन॒स्परि॑ ।
त्वं वने॑भ्यस्त्वमोष॑धीभ्य॒स्त्वं नृ॒णां नृ॑पते जायसे॒ शुचि॑: १

तवाग्ने॒ होत्रं॑ तव॑ पो॒त्रमृ॒त्वियं॒ तव॑ ने॒ष्ट्रं त्वम॒ग्निर्ब॑ृहत॒तायु॑तः ।
तव॑ प्रशास्त्रं॑ त्वम॑ध्वरीयसि ब्र॒ह्मा चासि॑ गृहप॑तिश्च॒ नो॒ दमे॑ २

त्वम॑ग्न इन्द्रो॑ वृष॒भः स॒तामसि॑ त्वं विष्णु॑रुरुगा॒यो न॑म॒स्य॑: ।
त्वं ब्र॒ह्मा र॑यि॒विद् ब्र॑ह्मणस्पते॒ त्वं वि॑धर्तः सचसे॒ पुर॑न्ध्या ३

त्वम॑ग्ने॒ राजा॒ वरु॑णो धृ॒तव्र॑त॒स्त्वं मि॒त्रो भ॑वसि द॒स्म ई॒ड्य॑: ।
त्वम॑र्य॒मा सत्प॑तिर्यस्य॒ संभु॑जं॒ त्वमंशो॑ विद॒थे॑ देव भाजयुः ४

त्वम॑ग्ने॒ त्वष्टा॑ विध॒ते सु॒वीर्यं॒ तव॒ ग्नावो॑ मित्रमहः सजा॒त्य॑म् ।
त्वमा॑शुहे॒मा र॑रिषे॒ स्वश्व्यं॒ त्वं न॒रां शर्धो॑ असि पुरु॒वसुः॑ ५ [१७]

त्वम॑ग्ने रु॒द्रो असु॑रो म॒हो दि॒व॒स्त्वं शर्धो॑ मारु॒तं पृ॒क्ष ई॑शिषे ।
त्वं वा॑तैररु॒णैर्या॑सि शंग॒य॒स्त्वं पू॒षा वि॑ध॒तः पा॑सि॒ नु त्मना॑ ६

त्वम॑ग्ने द्रविणो॒दा अ॑र॒ंकृ॒ते॒ त्वं दे॒वः स॑वि॒ता र॑त्न॒धा अ॑सि ।
त्वं भगो॑ नृपते॒ वस्व॑ ईशिषे॒ त्वं पा॒युर्द॑मे॒ यस्ते॑ऽवि॑धत् ७

त्वाम॑ग्ने दम॒ आ वि॒श्पति॑ं विश॒स्त्वां राजा॑नं सुवि॒दत्र॑मृञ्जते ।
त्वं विश्वा॑नि स्वनीक पत्यसे॒ त्वं स॒हस्रा॑णि श॒ता द॑श॒ प्रति॑ ८

त्वाम॑ग्ने पि॒तर॑मिष्टि॒भिर्नर॒स्त्वां भ्रा॒त्राय॒ शम्या॑ तनू॒रुच॑म् ।
त्वं पु॒त्रो भ॑वसि॒ यस्ते॑ऽवि॑धत् त्वं सखा॑ सु॒शेवः॑ पास्या॒धृषः॑ ९ (९)

त्वमग्न ऋभुराके नमस्य॑—स्त्वं वाजस्य क्षुमतो राय ईशिषे ।
त्वं वि भास्यनु दक्षि वावने त्वं विशिक्षुरसि यज्ञमातनिः १० [१८]

त्वमग्ने अदितिर्देव दाशुषे त्वं होत्रा भारती वर्धसे गिरा ।
त्वमिळा शतहिमासि दक्षसे त्वं वृत्रहा वसुपते सरस्वती ११

त्वमग्ने सुभृत उत्तमं वय॒—स्तवं स्पार्हं वर्ण आ संदृशि श्रियः ।
त्वं वाजः प्रतरणो बृहन्नसि त्वं रयिर्बहुलो विश्वतस्पृथुः १२

त्वामग्न आदित्यास आस्य॑ त्वां जिह्वां शुचयश्चक्रिरे कवे ।
त्वां रातिषाचो अध्वरेषु सश्चिरे त्वे देवा हविरदन्त्याहुतम् १३

त्वे अग्ने विश्वे अमृतासो अद्रुहः आसा देवा हविरदन्त्याहुतम् ।
त्वया मर्तासः स्वदन्त आसुतिं त्वं गर्भो वीरुधां जज्ञिषे शुचिः १४

त्वं तान् त्सं च प्रति चासि मज्मना ऽग्ने सुजात प्र च देव रिच्यसे ।
पृक्षो यदत्र महिना वि ते भुव॒—दनु द्यावापृथिवी रोदसी उभे १५

ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशस॒—मग्ने रातिमुपसृजन्ति सूरयः ।
अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १६ [१९] (१६)

(२)

१३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

यज्ञेन वर्धत जातवेदस॒—मग्निं यजध्वं हविषा तना गिरा ।
समिधानं सुप्रयसं स्वर्णरं द्युक्षं होतारं वृजनेषु धूर्षदम् १

अभि त्वा नक्तीरुषसो ववाशिरे ऽग्ने वत्सं न स्वसरेषु धेनवः ।
दिव इवेदरतिर्मानुषा युगा क्षपो भासि पुरुवार संयतः २

तं देवा बुध्ने रजसः सुदंससं दिवस्पृथिव्योररतिं न्येरिरे ।
रथमिव वेद्यं शुक्रशोचिष॒—मग्निं मित्रं न क्षितिषु प्रशंस्यम् ३

तमुक्षमाणं रजसि स्व आ दमे चन्द्रमिव सुरुचं ह्वार आ दधुः ।
पृश्न्याः पतरं चितयन्तमक्षभिः पाथो न पायुं जनसी उभे अनु ४

स होता विश्वं परि भूत्वध्वरं तमु हव्यैर्मनुष ऋञ्जते गिरा ।
हिरिशिप्रो वृधसानासु जर्भुरद् द्यौ॒—र्न स्तृभिश्चितयद् रोदसी अनु ५ [२०] (२१)

स नो रेवत् समिधानः स्वस्तये संदद्वस्वान् रयिमस्मासु दीदिहि ।
आ नः कृणुष्व सुविताय रोदसी अग्ने हव्या मनुषो देव वीतये ६

दा नो अग्ने बृहतो दाः सहस्रिणो दुरो न वाजं श्रुत्या अपा वृधि ।
प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि स्वर्ण शुक्रमुषसो वि दिद्युतुः ७

स ईधान उषसो राम्या अनु स्वर्ण दीदेदरुषेण भानुना ।
होत्राभिरग्निर्मनुषः स्वध्वरो राजा विशामतिथिश्चारुरायवे ८

एवा नो अग्ने अमृतेषु पूर्व्य धीष्पीपाय बृहद् दिवेषु मानुषा ।
दुहाना धेनुर्वृजनेषु कारवे त्मना शतिनं पुरुरूपमिषणि ९

वयमग्ने अर्वता वा सुवीर्यं ब्रह्मणा वा चितयेमा जनाँ अति ।
अस्माकं द्युम्नमधि पञ्च कृष्टिषु द्या स्वर्ण शुशुचीत दुष्टरम् १०

स नो बोधि सहस्य प्रशंस्यो यस्मिन् त्सुजाता दधन्त सूरयः ।
यमग्ने यज्ञमुपयन्ति वाजिनो नित्ये तोके दीदिवांसं स्वे दमे ११

उभयासो जातवेदः स्याम ते स्तोतारो अग्ने सूरयश्च शर्मणि ।
वस्वो रायः पुरुश्चन्द्रस्य भूयसः प्रजावतः स्वपत्यस्य शग्धि नः १२

ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशसमग्ने रातिमुपसृजन्ति सूरयः ।
अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १३ [२१] (२९)

(३)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । आप्रीसूक्तं= [१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्यां प्रत्यङ् विश्वानि भुवनान्यस्थात् ।
होता पावकः प्रदिवः सुमेधा देवो देवान् यजत्वग्रिरर्हन् १

नराशंसः प्रति धामान्यञ्जन् तिस्रो दिवः प्रति महा स्वर्चिः ।
घृतप्रुषा मनसा हव्यमुन्दन् मूर्धन् यज्ञस्य समनक्तु देवान् २

ईळितो अग्ने मनसा नो अर्हन् देवान् यक्षि मानुषात् पूर्वो अद्य ।
स आ वह मरुतां शर्धो अच्युतमिन्द्रं नरो बर्हिषदं यजध्वम् ३ (३२)

देवं बर्हिर्वर्धमानं सुवीरं स्तीर्णं राये सुभरं वेद्यस्याम् ।
घृतेनाक्तं वसवः सीदतेदं विश्वे देवा आदित्या यज्ञियासः ४

वि श्रयन्तामुर्विया हूयमाना द्वारो देवीः सुप्रायणा नमोभिः ।
व्यचस्वतीर्वि प्रथन्तामजुर्या वर्णं पुनाना यशसं सुवीरम् ५ [२२]

साध्वपांसि सनता न उक्षिते उषासानक्ता वय्येव रण्विते ।
तन्तुं ततं संवयन्ती समीची यज्ञस्य पेशः सुदुघे पयस्वती ६

दैव्या होतारा प्रथमा विदुष्टर ऋजु यक्षतः समृचा वपुष्टरा ।
देवान् यजन्तावृतुथा समञ्जतो नाभा पृथिव्या अधि सानुषु त्रिषु ७

सरस्वती साधयन्ती धियं न इळा देवी भारती विश्वतूर्तिः ।
तिस्रो देवीः स्वधया बर्हिरेदमच्छिद्रं पान्तु शरणं निषद्य ८

पिशङ्गरूपः सुभरो वयोधाः श्रुष्टी वीरो जायते देवकामः ।
प्रजां त्वष्टा वि ष्यतु नाभिमस्मे अथा देवानामप्येतु पाथः ९

वनस्पतिरवसृजन्नुप स्था दग्निर्हविः सूदयाति प्र धीभिः ।
त्रिधा समक्तं नयतु प्रजानन् देवेभ्यो दैव्यः शमितोप हव्यम् १०

घृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनिर्घृते श्रितो घृतमस्वस्य धाम ।
अनुष्वधमा वह मादयस्व स्वाहाकृतं वृषभ वक्षि हव्यम् ११ [२३] (४०)

(४)

९ सोमाहुतिर्भार्गवः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

हुवे वः सुद्योत्मानं सुवृक्तिं विशाममग्निमतिथिं सुप्रयसम् ।
मित्र इव यो दिधिषाय्यो भूद्देव आदेवे जने जातवेदाः १

इमं विधन्तो अपां सधस्थे द्विता दधुर्भृगवो विक्ष्वायोः ।
एष विश्वान्यभ्यस्तु भूमा देवानामग्निररतिर्जीराश्वः २

अग्निं देवासो मानुषीषु विक्षु प्रियं धुः क्षेष्यन्तो न मित्रम् ।
स दीदयदुशतीरूर्म्या आ वृक्षाय्यो यो दास्वते दम आ ३

अस्य रण्वा स्वस्येव पुष्टिः संदृष्टिरस्य हियानस्य वृक्षोः ।
वि यो भरिभ्रदोषधीषु जिह्वामत्यो न रथ्यो दोधवीति वारान् ४ (४४)

आ यन्मे अभ्वं वनवः पनन्तो शिग्म्यो नामिमीत वर्णम् ।
स चित्रेण चिकिते रंसु भासा जुजुर्वाँ यो मुहुरा युवा भूत् ५ [२४]

आ यो वना तातृषाणो न भाति वार्ण पृथा रथ्येव स्वानीत् ।
कृष्णाध्वा तपू रण्वश्चिकेत द्यौरिव स्मयमानो नभोभिः ६
स यो व्यस्थादभि दक्षदुर्वीं पशुर्नैति स्वयुरगोपाः ।
अग्निः शोचिष्माँ अतसान्युष्णन् कृष्णव्यथिरस्वदयन्न भूम ७
नू ते पूर्वस्यावसो अधीतौ तृतीये विदथे मन्म शंसि ।
अस्मे अग्ने संयद्वीरं बृहन्तं क्षुमन्तं वाजं स्वपत्यं रयिं दाः ८
त्वया यथा गृत्समदासो अग्ने गुहा वन्वन्त उपराँ अभि ष्युः ।
सुवीरासो अभिमातिषाहः स्मत् सूरिभ्यो गृणते तद् वयो धाः ९ [२५] (४९)

(५)

८ सोमाहुतिर्भार्गवः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

होताजनिष्ट चेतनः पिता पितृभ्य ऊतये ।
प्रयक्षञ्श्रेन्यं वसु शकेम वाजिनो यमम् १
आ यस्मिन् त्सप्त रश्मयस्तता यज्ञस्य नेतरि ।
मनुष्वद् दैव्यमष्टमं पोता विश्वं तदिन्वति २
वृधन्वे वा यदीमनु वोचद् ब्रह्माणि वेरु तत् ।
परि विश्वानि काव्या नेमिश्चक्रमिवाभवत् ३
साकं हि शुचिना शुचिः प्रशास्ता क्रतुनाजनि ।
विद्वाँ अस्य व्रता ध्रुवा वया इवानु रोहते ४
ता अस्य वर्णमायुवो नेष्टुः सचन्त धेनवः ।
कुवित् तिसृभ्य आ वरं स्वसारो या इदं ययुः ५
यदीं मातुरुप स्वसा घृतं भरन्त्यस्थित ।
तासामध्वर्युरागतौ यवो वृष्टीव मोदते ६
स्वः स्वाय धायसे कृणुतामृत्विगृत्विजम् ।
स्तोमं यज्ञं चादरं वनेमा रयिमा वयम् ७
यथा विद्वाँ अरं करद् विश्वेभ्यो यजतेभ्यः ।
अयमग्ने त्वे अपि यं यज्ञं चकृमा वयम् ८ [२६] (५७)

(६)

८ सोमाहुतिर्भार्गवः। अग्निः। गायत्री।

इमां मे अग्ने समिधमिमामुपसदं वनेः । इमा उ षु श्रुधी गिरः १
अया ते अग्ने विधेमोर्जो नपादघ्न्यमिष्टे । एना सूक्तेन सुजात २
तं त्वा गीर्भिर्गिर्वणसं द्रविणस्युं द्रविणोदः । सपर्यं सपर्यवः ३
स बोधि सूरिर्मघवा वसुपते वसुदावन् । युयोध्यस्मद् द्वेषांसि ४
स नो वृष्टिं दिवस्परि स नो वाजमनर्वाणम् । स नः सहस्रिणीरिषः ५
ईळानायावस्यवे यविष्ठ दूत नो गिरा । यजिष्ठ होतरा गहि ६
अन्तर्ह्यग्न ईयसे विद्वान् जन्मोभया कवे । दूतो जन्येव मित्र्यः ७
स विद्वाँ आ च पिप्रयो यक्षि चिकित्व आनुषक्। आ चास्मिन् त्सत्सि बर्हिषि ८ [२७] (६५)

(७)

६ सोमाहुतिर्भार्गवः। अग्निः। गायत्री।

श्रेष्ठं यविष्ठ भारता ऽग्ने द्युमन्तमा भर । वसो पुरुस्पृहं रयिम् १
मा नो अरातिरीशत देवस्य मर्त्यस्य च । पर्षि तस्या उत द्विषः २
विश्वा उत त्वया वयं धारा उदन्या इव । अति गाहेमहि द्विषः ३
शुचिः पावक वन्द्यो ऽग्ने बृहद् वि रोचसे । त्वं घृतेभिराहुतः ४
त्वं नो असि भारता ऽग्ने वशाभिरुक्षभिः । अष्टापदीभिराहुतः ५
द्रुन्नः सर्पिरासुतिः प्रत्नो होता वरेण्यः । सहसस्पुत्रो अद्भुतः ६ [२८] (७१)

(८)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः। अग्निः। गायत्री; ६ अनुष्टुप्।

वाजयन्निव नू रथान् योगाँ अग्नेरुप स्तुहि । यशस्तमस्य मीळ्हुषः १
यः सुनीथो ददाशुषे ऽजुर्यो जरयन्नरिं । चारुप्रतीक आहुतः २
य उ श्रिया दमेष्वा दोषोषसि प्रशस्यते । यस्य व्रतं न मीयते ३
आ यः स्वर्ण भानुना चित्रो विभात्यर्चिषा । अश्वानो अजरैरभि ४
अत्रिमनु स्वराज्य मग्निमुक्थानि वावृधुः । विश्वा अधि श्रियो दधे ५
अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य देवानामूतिभिर्वयम् । अरिष्यन्तः सचेमह्यभि ष्याम पृतन्यतः ६ [२९]

(७७)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२] (९)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि होता॑ होतृषद॒ने विदा॑न॒स्त्वेषो दी॑दि॒वाँ अ॑सदत् सु॒दक्षः॑ ।
अद॑ब्धव्रतप्रमति॒र्वसि॑ष्ठः सहस्रंभ॒रः शुचि॑जिह्वो अ॒ग्निः १
त्वं दू॒तस्त्वमु॑ नः परस्पा॒स्त्वं वस्य॒ आ वृ॑षभ प्रणे॒ता ।
अग्ने॑ तो॒कस्य॑ न॒स्तने॑ तनू॒ना॒मप्र॑युच्छन् दीद्यद् बोधि गो॒पाः २
वि॒धेम॑ ते पर॒मे जन्म॑न्नग्ने वि॒धेम॑ स्तो॒मैर॑वरे स॒धस्थे॑ ।
यस्मा॒द् योने॑रु॒दारि॑था॒ यजे॒ तं प्र त्वे हवी॑षि जुहुरे॒ समि॑न्द्धे ३
अग्ने॒ यज॑स्व ह॒विषा॒ यजी॑या॒ञ्छ्रुष्टी॒ वेष्णम॒भि गृ॑णीहि राधः ।
त्वं ह्यसि र॒यिप॑ती र॒यीणां॒ त्वं शु॒क्रस्य॒ वर्च॑सो मनो॒ता ४
उ॒भये॑ ते॒ न क्षी॑यते वसव्यै॒ वि॒वेदि॑दि॒वे जा॑यमानस्य दस्म ।
कृ॒धि क्षु॒मन्तं॑ जरि॒तार॑मग्ने कृ॒धि पति॑ं स्वप॒त्यस्य॑ रा॒यः ५
सैना॑नीकेन सु॒विदत्रो॑ अ॒स्मे यष्टा॑ दे॒वाँ आ॑यजि॒ष्ठः स्व॒स्ति ।
अद॑ब्धो गो॒पा उ॒त नः॑ परस्पा॒ अग्ने॑ द्यु॒मदु॒त रे॒वद् दि॑दीहि ६ [१] (८३)

(१०)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्र पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

जो॒हूत्रो॑ अ॒ग्निः प्र॑थ॒मः पि॒तेव॒ ळस्प॒दे म॑नु॒षा यत् समि॑द्धः ।
श्रि॒यं॒ वसा॑नो अ॒मृतो॒ वि चे॑ता॒ मर्मृ॑जेन्यः श्रव॒स्यु॑॑: स वा॒जी १
श्रु॒धी अ॒ग्निश्चि॒त्रभा॑नुर्ह॒वं मे॒ विश्वा॑भि॒र्गीभि॒॑रमृतो॒ वि चे॑ताः ।
श्ये॒वा रथं॑ वहतो रोहि॒ता वो॒ ता॒रु॒षाहं॑ चक्रे॒ वि भृ॑त्रः २
उ॒त्ता॒नाया॑मजनयन् त्सु॒षूत॑ं भु॒वद्वह्नि॑ः पु॒रुपे॑शासु॒ गर्भः॑ ।
शिरि॑णायां चिदु॒क्तु॒ना महो॑भि॒॒रप॑रीवृतो वसति प्रचे॒ताः ३
जिघ॑र्म्यग्निं ह॒विषा॑ घृ॒तेन॑ प्रतिक्षि॒यन्तं॑ भुवनानि॒ विश्वा॑ ।
पृथुं॑ ति॒रश्चा॑ वय॒सा बृ॑ह॒न्तं॑ व्यचि॑ष्ठमन्ने॒ रभ॑सं दृशा॒नं ४
आ वि॒श्वतः॑ प्र॒त्यञ्चं॑ जिघर्म्य॒॒रक्ष॑सा॒ मन॑सा॒ तज्जु॑षेत ।
मर्य॑श्रीः स्पृहयद्व॒र्णो अ॒ग्नि॒॒र्नाभि॑मृशे॑ तन्वा॒३॑ जर्भु॑राणः ५ (८८)

जेया भागं सहसानो वरेण त्वादूतासो मनुवद् वदेम ।
अनूनमग्निं जुह्वा वचस्या मधुपृचं धनसा जोहवीमि ६ [२] (८९)

(११)

१२ गृत्समद (आगिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । विराट्स्थाना; २१ त्रिष्टुप् ।

श्रुधी हवमिन्द्र मा रिषण्यः स्यामं ते वावने वसूनाम् ।
इमा हि त्वामूर्जो वर्धयन्ति वसुयवः सिन्धवो न क्षरन्तः १
सूजो महीरिन्द्र या अपिन्वः पारिष्ठिता अहिना शूर पूर्वीः ।
अमर्त्यं चिद् वासं मन्यमानमवाभिनदुक्थैर्वावृधानः २
उक्थेष्विन्नु शूर येषु चाकन् त्स्तोमेष्विन्द्र रुद्रियेषु च ।
तुभ्येदेता यासु मन्दसानः प्र वायवे सिस्रते न शुभ्राः ३
शुभ्रं नु ते शुष्मं वर्धयन्तः शुभ्रं वज्रं बाह्वोर्दधानाः ।
शुभ्रस्त्वमिन्द्र वावृधानो अस्मे दासीर्विशः सूर्येण सह्याः ४
गुहा हितं गुह्यं गूळ्हमप्स्वपीवृतं मायिनं क्षियन्तम्
उतो अपो द्यां तस्तभ्वांसमहन्नहिं शूर वीर्येण ५ [३]

स्तवा नु त इन्द्र पूर्व्या महान्युत स्तवाम नूतना कृतानि ।
स्तवा वज्रं बाह्वोरुशन्तं स्तवा हरी सूर्यस्य केतू ६
हरी नु त इन्द्र वाजयन्ता वृतश्चुतं स्वारमस्वार्ष्टाम् ।
वि समना भूमिरप्रथिष्टाऽरस्त पर्वताश्चित् सरिष्यन् ७
नि पर्वतः साद्यप्रयुच्छन् त्सं मातृभिर्वावशानो अक्तान् ।
दूरे पारे वाणीं वर्धयन्त इन्द्रेषितां धमनिं पप्रथन् नि ८
इन्द्रो महां सिन्धुमाशयानं मायाविनं वृत्रमस्फुरन्निः ।
अरेजेतां रोदसी भियाने कनिक्रदतो वृष्णो अस्य वज्रात् ९
अरोरवीद् वृष्णो अस्य वज्रोऽमानुषं यन्मानुषो निजूर्वात् ।
नि मायिनो दानवस्य माया अपादयत् पपिवान् त्सुतस्य १० [४]

पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मन्दन्तु त्वा मन्दिनः सुतासः ।
पृणन्तस्ते कुक्षी वर्धयन्विथा सुतः पौर इन्द्रमाव ११ (१००)

त्वे इन्द्राप्यंभूम विप्रा धियं वनेम ऋतया सपन्तः ।
अवस्यवो धीमहि प्रशस्तिं सद्यस्ते रायो वावनें स्याम १२

स्याम ते त इन्द्र ये त ऊती अवस्यव ऊर्जं वर्धयन्तः ।
शुष्मिन्तमं यं चाकनाम देवा ऽस्मे रयिं रासि वीरवन्तम् १३

रासि क्षयं रासि मित्रमस्मे रासि शर्ध इन्द्र मारुतं नः ।
सजोषसो ये च मन्दसानाः प्र वायवः पान्त्यग्रणीतिम् १४

व्यन्त्विन्नु येषु मन्दसान स्तुपत् सोमं पाहि द्रह्यदिन्द्र ।
अस्मान् त्सु पृत्सु तरुत्रा ऽवर्धयो द्यां बृहद्भिरर्कैः १५ [५]

बृहन्त इन्नु ये ते तरुत्रो क्थेभिर्वा सुम्नमाविवासान् ।
स्तृणानासो बर्हिः पस्त्यावत् त्वोता इदिन्द्र वाजमग्मन् १६

उग्रेष्विन्नु शूर मन्दसान स्निकदुकेषु पाहि सोममिन्द्र ।
प्रदोधुवच्छ्मश्रुषु प्रीणानो याहि हरिभ्यां सुतस्य पीतिम् १७

धिष्वा शवः शूर येन वृत्र मवाभिनद् दानुमौर्णवाभम् ।
अपावृणोज्ज्योतिरार्याय नि सव्यतः सादि दस्युरिन्द्र १८

सनेम ये त ऊतिभिस्तरन्तो विश्वाः स्पृध आर्येण दस्यून् ।
अस्मभ्यं तत् त्वाष्ट्रं विश्वरूप मरन्धयः साख्यस्य त्रितायं १९

अस्य सुवानस्य मन्दिनस्त्रितस्य न्यर्बुदं वावृधानो अस्तः ।
अवर्तयत् सूर्यो न चक्रं भिनद् वलमिन्द्रो अङ्गिरस्वान् २०

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः २१ [६] (११०)

(१२) [द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १२-२२]

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यो जात एव प्रथमो मनस्वान् देवो देवान् क्रतुना पर्यभूषत् ।
यस्य शुष्माद् रोदसी अभ्यसेतां नृम्णस्य मह्ना स जनास इन्द्रः १
यः पृथिवीं व्यथमानामदृंहद् यः पर्वतान् प्रकुपिताँ अरम्णात् ।
यो अन्तरिक्षं विममे वरीयो यो द्यामस्तभ्नात् स जनास इन्द्रः २ (१११)

यो हत्वाहिमरिणात् सप्त सिन्धून् यो गा उदाजदपधा वलस्य ।
यो अश्मनोरन्तरग्निं जजान संवृक् समत्सु स जनास इन्द्रः ३

येनेमा विश्वा च्यवना कृतानि यो दासं वर्णमधरं गुहाकः ।
श्वघ्नीव यो जिगीवाँ लक्षमाददर्यः पुष्टानि स जनास इन्द्रः ४

यं स्मा पृच्छन्ति कुह सेति घोरमुतेमाहुर्नैषो अस्तीत्येनम् ।
सो अर्यः पुष्टीर्विज इवा मिनाति श्रदस्मै धत्त स जनास इन्द्रः ५ [७]

यो रध्रस्य चोदिता यः कृशस्य यो ब्रह्मणो नाधमानस्य कीरेः ।
युक्तग्रावणो योऽविता सुशिप्रः सुतसोमस्य स जनास इन्द्रः ६

यस्याश्वासः प्रदिशि यस्य गावो यस्य ग्रामा यस्य विश्वे रथासः ।
यः सूर्यं य उषसं जजान यो अपां नेता स जनास इन्द्रः ७

यं क्रन्दसी संयती विह्वयेते परेऽवर उभया अमित्राः ।
समानं चिद् रथमातस्थिवांसा नाना हवेते स जनास इन्द्रः ८

यस्मान्न ऋते विजयन्ते जनासो यं युध्यमाना अवसे हवन्ते ।
यो विश्वस्य प्रतिमानं बभूव यो अच्युतच्युत् स जनास इन्द्रः ९

यः शश्वतो मह्येनो दधानानमन्यमानाञ्छर्वा जघान ।
यः शर्धते नानुददाति शृध्यां यो दस्योर्हन्ता स जनास इन्द्रः १० [८]

यः शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तं चत्वारिंश्यां शरद्यन्वविन्दत् ।
ओजायमानं यो अहिं जघान दानुं शयानं स जनास इन्द्रः ११

यः ससर्परिमर्वृषभस्तुविष्मानवासृजत् सर्तवे सप्त सिन्धून् ।
यो रौहिणमस्फुरद् वज्रबाहुर्द्यामारोहन्तं स जनास इन्द्रः १२

द्यावा चिदस्मै पृथिवी नमेते शुष्माच्चिदस्य पर्वता भयन्ते ।
यः सोमपा निचितो वज्रबाहुर्यो वज्रहस्तः स जनास इन्द्रः १३

यः सुन्वन्तमवति यः पचन्तं यः शंसन्तं यः शशमानमूती ।
यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्येदं राधः स जनास इन्द्रः १४

यः सुन्वते पचते दुध्र आ चिद् वाजं ददर्षि स किलासि सत्यः ।
वयं त इन्द्र विश्वहा प्रियासः सुवीरासो विदथमा वदेम १५ [९] (११५)

(१३)

१३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इंद्रः । जगती; १३ त्रिष्टुप् ।

ऋतुर्जनित्री तस्यां अपस्परि मक्षू जात आविशद् यासु वर्धते ।
तदाहना अभवत् पिप्युषी पयो ऽशोः पीयूषं प्रथमं तदुक्थ्यम् १
सधीमा यन्ति परि बिभ्रतीः पयो विश्वप्स्न्याय प्र भरन्त भोजनम् ।
समानो अध्वा प्रवतामनुष्यवे यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युक्थ्यः २
अन्वेको वदति यद् ददाति तद् रूपा मिनन्तदपा एक ईयते ।
विश्वा एकस्य विनुदस्तितिक्षते यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युक्थ्यः ३
प्रजाभ्यः पुष्टिं विभजन्त आसते रयिमिव पृष्ठं प्रभवन्तमायते ।
असिन्वन् दंष्ट्रैः पितुरत्ति भोजनं यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युक्थ्यः ४
अधाकृणोः पृथिवीं संदृशे दिवे यो धौतीनामहिहन्नारिणक् पथः ।
तं त्वा स्तोमेभिरुदभिर्न वाजिनं देवं देवा अजनन् त्सास्युक्थ्यः ५ [१०]

यो भोजनं च दयसे च वर्धन मार्द्रादा शुष्कं मधुमद् दुदोहिथ ।
स शेवधिं नि दधिषे विवस्वति विश्वस्यैक ईशिषे सास्युक्थ्यः ६
यः पुष्पिणीश्च प्रस्वश्च धर्मणा ऽधि दाने व्यावनीरधारयः ।
यश्चासमा अजनो विद्युतो दिव उरुरूर्वाँ अभितः सास्युक्थ्यः ७
यो नार्मरं सहवसुं निहन्तवे पुक्षाय च वासवेशाय चावहः ।
ऊर्जयन्त्या अपरिविष्टमास्य मुतैवाद्य पुरुकृत् सास्युक्थ्यः ८
शतं वा यस्य दश साकमाद्य एकस्य श्रुष्टौ यन्द्धो चोदमाविथ ।
अरज्जौ दस्यून् त्समुनब्भीतये सुप्राव्यो अभवः सास्युक्थ्यः ९
विश्वेदनु रोधना अस्य पौंस्यं ददुरस्मै दधिरे कृत्नवे धनम् ।
षळस्तभ्ना विष्टिरः पञ्च संदृशः परि परो अभवः सास्युक्थ्यः १० [११]

सुप्रवाचनं तव वीर वीर्यं यदेकेन क्रतुना विन्दसे वसु ।
जातूष्ठिरस्य प्र वयः सहस्वतो या चकर्थ सेन्द्र विश्वास्युक्थ्यः ११
अरमयः सरपसस्तरायं कं तुर्वीतये च वय्याय च स्रुतिम् ।
नीचा सन्तमुदनयः परावृजं प्रान्धं श्रोणं श्रवयन् त्सास्युक्थ्यः १२
अस्मभ्यं तद् वसो दानाय राधः समर्थयस्व बहु ते वसव्यम् ।
इन्द्र यद्वित्रं श्रवस्या अनु द्यून् बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १३ [१२] (१३८)

(१४)

१२ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अध्वर्यवो भरतेन्द्राय सोम—मामत्रेभिः सिञ्चता मद्यमन्धः ।
कामी हि वीरः सदमस्य पीतिं जुहोत वृष्णे तदिदेष वष्टि १
अध्वर्यवो यो अपो वव्रिवांसं वृत्रं जघानाशन्येव वृक्षम् ।
तस्मा एतं भरत तद्वशाय एष इन्द्रो अर्हति पीतिमस्य २
अध्वर्यवो यो दृभीकं जघान यो गा उदाजदप हि वलं वः ।
तस्मा एतमन्तरिक्षे न वात—मिन्द्रं सोमैरोर्णुत जूर्न वस्त्रैः ३
अध्वर्यवो य उरणं जघान नवं चख्वांसं नवतिं च बाहून् ।
यो अर्बुदमव नीचा बबाधे तमिन्द्रं सोमस्य भृथे हिनोत ४
अध्वर्यवो यः स्वश्नं जघान यः शुष्णमशुषं यो व्यंसम् ।
यः पिप्रुं नमुचिं यो रुधिक्रां तस्मा इन्द्रायान्धसो जुहोत ५
अध्वर्यवो यः शतं शम्बरस्य पुरो बिभेदाश्मनेव पूर्वीः ।
यो वर्चिनः शतमिन्द्रः सहस्र—मपावपद् भरता सोममस्मै ६ [१३]

अध्वर्यवो यः शतमा सहस्रं भूम्या उपस्थेऽवपज्जघन्वान् ।
कुत्सस्यायोरतिथिग्वस्य वीरान् न्यावृणग् भरता सोममस्मै ७
अध्वर्यवो यन्नरः कामयाध्वे श्रुष्टी वहन्तो नशथा तदिन्द्रे ।
गभस्तिपूतं भरत श्रुताये—न्द्राय सोमं यज्यवो जुहोत ८
अध्वर्यवः कर्तना श्रुष्टिमस्मै वने निषूतं वन उन्नयध्वम् ।
जुषाणो हस्त्यमभि वावशे व इन्द्राय सोमं मधिरं जुहोत ९
अध्वर्यवः पयसोधर्यथा गोः सोमेभिरीं पृणता भोजमिन्द्रम् ।
वेदाहमस्य निभृतं म एतद् दित्सन्तं भूयो यजतश्चिकेत १०
अध्वर्यवो यो दिव्यस्य वस्वो यः पार्थिवस्य क्षम्यस्य राजा ।
तमूर्दरं न पृणता यवेने—न्द्रं सोमेभिस्तदपो वो अस्तु ११
अस्मभ्यं तद् वसो दानाय राधः समर्थयस्व बहु ते वसव्यम् ।
इन्द्र यच्चित्रं श्रवस्या अनु द्यून् बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १२ [१४] (१५०)

(१५)

१० गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र घा न्वस्य महतो महानि सत्या सत्यस्य करणानि वोचम् ।
त्रिकद्रुकेष्वपिबत् सुतस्या स्य मदे अहिमिन्द्रो जघान १
अवंशे द्यामस्तभायद् बृहन्त मा रोदसी अपृणद्नन्तरिक्षम् ।
स धारयत् पृथिवीं पप्रथच्च सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार २
सद्मेव प्राचो वि मिमाय मानै र्वज्रेण खान्यतृणन्नदीनाम् ।
वृथासृजत् पथिभिर्दीर्घयाथैः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ३
स प्रवोळ्हॄन् परिगत्या वृभीते र्विश्वमधागायुधमिद्धे अग्नौ ।
सं गोभिरश्वैरसृजद् रथेभिः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ४
स ईं महीं धुनिमेतोररम्णात् सो अस्नातॄनपारयत् स्वस्ति ।
त उत्सायं रयिमभि प्र तस्थुः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ५ [१५]

सोदञ्चं सिन्धुमरिणान्महित्वा वज्रेणान उषसः सं पिपेष ।
अजवसो जविनीभिर्विवृश्चन् त्सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ६
स विद्वाँ अपगोहं कनीना मविर्भवन्नुदतिष्ठत् परावृक् ।
प्रति श्रोणः स्थाद् व्यनगचष्ट सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ७
भिनद् वलमङ्गिरोभिर्गृणानो वि पर्वतस्य दंहितान्यैरत् ।
रिणग्रोधांसि कृत्रिमाण्येषां सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ८
स्वश्नाभ्युप्या चुमुरिं धुनिं च जघन्थ दस्युं प्र वृभीतिमावः ।
रम्भी चिदत्र विविदे हिरण्यं सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ९
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दाक्षिणा मघोनी ।
शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १० [१६] (१६०)

(१६)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती; ९ त्रिष्टुप् ।

प्र वः सतां ज्येष्ठतमाय सुष्टुति मग्नावि व समिधाने हविर्भरे ।
इन्द्रमजुर्यं जरयन्तमुक्षितं सनाद् युवानमवसे हवामहे १
यस्मादिन्द्राद् बृहतः किं चनेमृते विश्वान्यस्मिन् त्संभृताधि वीर्या ।
जठरे सोमं तन्वी३ सहो महो हस्ते वज्रं भरति शीर्षणि क्रतुम् २ (१६२)

न क्षोणीभ्यां परिभ्वे त इन्द्रियं न समुद्रैः पर्वतैरिन्द्र ते रथः ।
न ते वज्रमन्वश्नोति कश्चन यदाशुभिः पतसि योजना पुरु ३

विश्वे ह्यस्मै यजताय धृष्णवे क्रतुं भरन्ति वृषभाय सश्चते ।
वृषा यजस्व हविषा विदुष्टरः पिबेन्द्र सोमं वृषभेण भानुना ४

वृष्णः कोशाः पवते मध्व ऊर्मिर्वृषभान्नाय वृषभाय पातवे ।
वृषणाध्वर्यू वृषभासो अद्रयो वृषणं सोमं वृषभाय सुष्वति ५ [१७]

वृषा ते वज्र उत ते वृषा रथो वृषणा हरी वृषभाण्यायुधा ।
वृष्णो मदस्य वृषभ त्वमीशिष इन्द्र सोमस्य वृषभस्य तृप्णुहि ६

प्र ते नावं न समने वचस्युवं ब्रह्मणा यामि सवनेषु दाधृषिः ।
कुविन्नो अस्य वचसो निबोधिषदिन्द्रमुत्सं न वसुनः सिचामहे ७

पुरा संबाधादभ्या ववृत्स्व नो धेनुर्न वत्सं यवसस्य पिप्युषी ।
सकृत्सु ते सुमतिभिः शतक्रतो सं पत्नीभिर्न वृषणो नसीमहि ८

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ९ [१८] (१६९)

(१७)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती; ८-९ त्रिष्टुप् ।

तदस्मै नव्यमङ्गिरस्वदर्चत शुष्मा यदस्य प्रत्नथोदीरते ।
विश्वा यद् गोत्रा सहसा परीवृता मदे सोमस्य दंहितान्यैरयत् १

स भूतु यो ह प्रथमाय धायसे ओजो मिमानो महिमानमातिरत् ।
शूरो यो युत्सु तन्वं परिव्यत शीर्षाणि द्यां महिना प्रत्यमुञ्चत २

अधाकृणोः प्रथमं वीर्यं महद् यदस्याग्रे ब्रह्मणा शुष्ममैरयः ।
रथेष्ठेन हर्यश्वेन विच्युताः प्र जीरयः सिस्रते सध्यगाक् पृथक् ३

अधा यो विश्वा भुवनाभि मज्मनेशानकृत् प्रवया अभ्यवर्धत ।
आद् रोदसी ज्योतिषा वह्निरातनोत् सीव्यन् तमांसि दुधिता समव्ययत् ४

स प्राचीनान् पर्वतान् दंहदोजसा ऽधराचीनमकृणोदपामपः ।
अधारयत् पृथिवीं विश्वधायसमस्तभ्नान्मायया द्यामवस्रसः ५ [१९] (१७४)

सास्मा अरं बाहुभ्यां यं पिताकृणोद् विश्वस्मादा जनुषो वेदसस्परि ।
येना पृथिव्यां नि किरिं शयध्यै वज्रेण हत्व्यवृणक् तुविष्वणिः ६
अमाजूरिव पित्रोः सचा सती समानादा सदसस्त्वामिये भगम् ।
कृधि प्रकेतमुप मास्या भर बृद्धि भागं तन्वो३ येन मामहः ७
भोजं त्वामिन्द्र वयं हुवेम बृदिश्वमिन्द्रापांसि वाजान् ।
अविड्डीन्द्र चित्रया न ऊती कृधि वृषन्निन्द्र वस्यसो नः ८
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
शिक्षा स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ९ [२०] (१७८)

(१८)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्राता रथो नवो योजि सस्निश्चतुर्युगस्त्रिकशः सप्तरश्मिः ।
दशारित्रो मनुष्यः स्वर्षाः स इष्टिभिर्मतिभी रंह्यो भूत् १
सास्मा अरं प्रथमं स द्वितीयमुतो तृतीयं मनुषः स होता ।
अन्यस्या गर्भमन्य ऊ जनन्त सो अन्येभिः सचते जेन्यो वृषा २
हरी नु कं रथ इन्द्रस्य योज माये सूक्तेन वचसा नवेन ।
मो षु त्वामत्र बहवो हि विप्रा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये ३
आ द्वाभ्यां हरिभ्यामिन्द्र याह्या चतुर्भिरा षड्भिर्हूयमानः ।
आष्टाभिर्दशभिः सोमपेयमयं सुतः सुमख मा मृधस्कः ४
आ विंशत्या त्रिंशता याह्यर्वाङा चत्वारिंशता हरिभिर्युजानः ।
आ पञ्चाशता सुरथेभिरिन्द्रा ऽऽ षष्टया सप्तत्या सोमपेयम् ५ [२१]

आशीत्या नवत्या याह्यर्वाङा शतेन हरिभिरुह्यमानः ।
अयं हि ते शुनहोत्रेषु सोम इन्द्र त्वाया परिषिक्तो मदाय ६
मम ब्रह्मेन्द्र याह्यच्छा विश्वा हरी धुरि धिष्वा रथस्य ।
पुरुत्रा हि विहव्यो बभूथास्मिञ्छूर सवने मादयस्व ७
न म इन्द्रेण सख्यं वि योषद्वस्मभ्यमस्य दक्षिणा दुहीत ।
उप ज्येष्ठे वरूथे गभस्तौ प्रायेप्राये जिगीवांसः स्याम ८
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
शिक्षा स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ९ [२२] (१७७)

(१९)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपाय्यस्यान्धसो मदाय मनीषिणः सुवानस्य प्रयसः ।
यस्मिन्निन्द्रः प्रदिवि वावृधान ओको दधे ब्रह्मण्यन्तश्च नरः १

अस्य मन्वानो मध्वो वज्रहस्तो ऽहिमिन्द्रो अर्णोवृतं वि वृश्चत् ।
प्र यद् वयो न स्वसराण्यच्छा प्रयांसि च नदीनां चक्रमन्त २

स माहिन इन्द्रो अर्णो अपां प्रेरयदहिहाच्छा समुद्रम् ।
अजनयत् सूर्यं विदद् गा अकुनाह्नां वयुनानि साधत् ३

सो अप्रतीनि मनवे पुरूणीन्द्रो दाशद् दाशुषे हन्ति वृत्रम् ।
सद्यो यो नृभ्यो अतसाय्यो भूत् पर्षूधानेभ्यः सूर्यस्य सातौ ४

स सुन्वत इन्द्रः सूर्यमा ऽऽ देवो रिणङ्मर्त्याय स्तवान् ।
आ यद् रयिं गृहदवद्यमस्मै भरदंशं नैतशो दशस्यन् ५ [२३]

स रन्धयत् सदिवः सारथये शुष्णमशुषं कुयवं कुत्साय ।
दिवोदासाय नवतिं च नवेन्द्रः पुरो व्यैरच्छम्बरस्य ६

एवा त इन्द्रोचथमहेम श्रवस्या न त्मना वाजयन्तः ।
अश्याम तत् साप्तमाशुषाणा ननमो वधरदेवस्य पीयोः ७

एवा ते गृत्समदाः शूर मन्मावस्यवो न वयुनानि तक्षुः ।
ब्रह्मण्यन्त इन्द्र ते नवीय इषमूर्जं सुक्षितिं सुम्नमश्युः ८

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ९ [२४] (१९६)

(२०)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ३ विराड्रूपा ।

वयं ते वय इन्द्र विद्धि षु णः प्र भरामहे वाजयुर्न रथम् ।
विपन्यवो दीध्यतो मनीषा सुम्नमियक्षन्तस्त्वावतो नॄन् १

त्वं न इन्द्र त्वाभिरूती त्वायतो अभिष्टिपासि जनान् ।
त्वामिनो वृषभो वरूते त्थाधीरभि यो नक्षति त्वा २ (१९८)

स नो युवेन्द्रो जोहूत्रः सखा शिवो नरामस्तु पाता ।
यः शंसन्तं यः शशमानमूती पचन्तं च स्तुवन्तं च प्रणेषत् ३

तमु स्तुष इन्द्रं तं गृणीषे यस्मिन् पुरा वावृधुः शाशदुश्च ।
स वस्वः कामं पीपरदियानो ब्रह्मण्यतो नूतनस्यायोः ४

सो अङ्गिरसामुचथा जुजुष्वान् ब्रह्मा तूतोदिन्द्रो गातुमिष्णन् ।
मुष्णन्नृषसः सूर्येण स्तवान श्नस्य चिच्छिश्नथत् पूर्व्याणि ५ [२५]

स ह श्रुत इन्द्रो नाम वेद ऊर्ध्वो भुवन्मनुषे दस्मतमः ।
अवं प्रियमर्शसानस्य साह्वा च्छिरो भरद् दासस्य स्वधावान् ६

स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोनीः पुरंदरो दासीरैरयद् वि ।
अजनयन् मनवे क्षामपश्चं सत्रा शंसं यजमानस्य तूतोत् ७

तस्मै तवस्यं मनुं दायि सत्रेन्द्राय वेवेभिरर्णसातौ ।
प्रति यदस्य वज्रं बाह्वोर्धु हत्वी दस्यून् पुर आयसीर्नि तारीत् ८

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ९ [२६] (२०५)

(२१)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती; ६ त्रिष्टुप् ।

विश्वजितं धनजितं स्वर्जितं सत्राजितं नृजितं उर्वराजितं ।
अश्वाजितं गोजितं अभितं भरेन्द्राय सोमं यजताय हर्यतम् १

अभिभुवेऽभिभङ्गाय वन्वते ऽषाळ्हाय सहमानाय वेधसे ।
तुविग्रये वह्नये दुष्टरीतवे सत्रासाहे नम इन्द्राय वोचत २

सत्रासाहो जनभक्षो जनंसह इच्यवनो युधमो अनु जोषमुक्षितः ।
वृतंचयः सहुरिर्विक्ष्वारित इन्द्रस्य वोचं प्र कृतानि वीर्या ३

अनानुदो वृषभो दोधतो वधो गम्भीर ऋष्वो असमष्टकाव्यः
रध्रचोदः श्रथनो वीळितस्पृथु रिन्द्रः सुयज्ञ उषसः स्वर्जनत् ४

यज्ञेन गातुमप्तुरो विविद्रिरे धियो हिन्वाना उशिजो मनीषिणः ।
अभिस्वरा निषवा गा अवस्यव इन्द्रे हिन्वाना द्रविणान्याशत ५ (२१०)

इन्द्र श्रेष्ठानि द्रविणानि धेहि चित्तिं दक्षस्य सुभगत्वमस्मे ।
पोषं रयीणामरिष्टिं तनूनां स्वाध्यानं वाचः सुदिनत्वमह्नाम् ६ [२७] (२११)

(२२)

४ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः ।
१ अष्टिः; २-३ अतिशाकरी; ४ अष्टिः अतिशाकरी वा ।

त्रिकद्रुकेषु महिषो यवाशिरं तुविशुष्मस्तृपत् सोममपिबद् विष्णुना सुतं यथावशत् ।
स ईं ममादु महि कर्म कर्तवे महामुरुं सैनं सश्चद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः १
अध त्विषीमाँ अभ्योजसा क्रिविं युधाभवदा रोदसी अपृणदस्य मज्मना प्र वावृधे ।
अधत्तान्यं जठरे प्रेमरिच्यत सैनं सश्चद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः २
साकं जातः क्रतुना साकमोजसा ववक्षिथ साकं वृद्धो वीर्यैः सासहिर्मृधो विचर्षणिः ।
दाता राधः स्तुवते काम्यं वसु सैनं सश्चद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः ३
तव त्यन्नर्यं नृतोऽप इन्द्र प्रथमं पूर्व्यं दिवि प्रवाच्यं कृतम् ।
यद् देवस्य शवसा प्रारिणा असुं रिणन्नपः ।
भुवद् विश्वमभ्यादेवमोजसा विदादूर्जं शतक्रतुर्विदादिषम् ४ [२८] (२१५)

(२३) [तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० २३-३१]

१९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । बृहस्पतिः; १, ५, ९, ११, १७, १९, ब्रह्मणस्पतिः । जगती; १५, १९ त्रिष्टुप् ।

गणानां त्वा गणपतिं हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नूतिभिः सीद सादनम् १
देवाश्चित् ते असुर्य प्रचेतसो बृहस्पते यज्ञियं भागमानशुः ।
उस्रा इव सूर्यो ज्योतिषा महो विश्वेषामिज्जनिता ब्रह्मणामसि २
आ विबाध्या परिरापस्तमांसि च ज्योतिष्मन्तं रथमृतस्य तिष्ठसि ।
बृहस्पते भीममभित्रदम्भनं रक्षोहणं गोत्रभिदं स्वर्विदम् ३
सुनीतिभिर्नयसि त्रायसे जनं यस्तुभ्यं दाशान्न तमंहो अश्नवत् ।
ब्रह्मद्विषस्तपनो मन्युमीरसि बृहस्पते महि तत् ते महित्वनम् ४
न तमंहो न दुरितं कुतश्चन नारातयस्तितिरुर्न द्वयाविनः ।
विश्वा इदस्माद् ध्वरसो वि बाधसे यं सुगोपा रक्षसि ब्रह्मणस्पते ५ [२९] (२२०)

त्वं नो गोपाः पथिकृद् विचक्षण स्तवं व्रताय मतिभिर्जरामहे ।
बृहस्पते यो नो अभि ह्वरो दधे स्वा तं मर्मर्तु दुच्छुना हरस्वती ६
उत वा यो नो मर्चयादनागसो ऽरातीवा मर्तः सानुको वृकः ।
बृहस्पते अप तं वर्तया पथः सुगं नो अस्यै देववीतये कृधि ७
त्रातारं त्वा तनूनां हवामहे ऽवस्पर्तरधिवक्तारमस्मयुम् ।
बृहस्पते देवनिदो नि बर्हय मा दुरेवा उत्तरं सुम्नमुन्नशन् ८
त्वया वयं सुवृधा ब्रह्मणस्पते स्पार्हा वसु मनुष्या ददीमहि ।
या नो दूरे तळितो या अरातयो ऽभि सन्ति जम्भया ता अनप्नसः ९
त्वया वयमुत्तमं धीमहे वयो बृहस्पते पप्रिणा सस्निना युजा ।
मा नो दुःशंसो अभिदिप्सुरीशत प्र सुशंसा मतिभिस्तारिषीमहि १० [३०]

अनानुदो वृषभो जग्मिराहवं निष्टप्ता शत्रुं पृतनासु सासहिः ।
असि सत्य ऋणया ब्रह्मणस्पत उग्रस्य चिद् दमिता वीळुहर्षिणः ११
अदेवेन मनसा यो रिषण्यति शासामुग्रो मन्यमानो जिघांसति ।
बृहस्पते मा प्रणक् तस्य नो वधो नि कर्म मन्युं दुरेवस्य शर्धतः १२
भरेषु हव्यो नमसोपसद्यो गन्ता वाजेषु सनिता धनंधनम् ।
विश्वा इदर्यो अभिदिप्स्वोऽ मृधो बृहस्पतिर्वि ववर्हा रथाँ इव १३
तेजिष्ठया तपनी रक्षसस्तप ये त्वा निदे ददिरे दृष्टवीर्यम् ।
आविस्तत् कृष्व यदसत् त उक्थ्यं बृहस्पते वि परिरापो अर्दय १४
बृहस्पते अति यदर्यो अर्हाद् द्युमद् विभाति क्रतुमज्जनेषु ।
यद् दीदयच्छवस ऋतप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् १५ [३१]

मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि द्रुहस्पदे निरामिणो रिपवोऽन्नेषु जागृधुः ।
आ देवानामोहते वि व्रयो हृदि बृहस्पते न परः साम्नो विदुः १६
विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यस्परि त्वष्टाजनत् साम्नःसाम्नः कविः ।
स ऋणचिदृणया ब्रह्मणस्पतिर्द्रुहो हन्ता मह ऋतस्य धर्तरि १७
तवं श्रिये व्यजिहीत पर्वतो गवां गोत्रमुदसृजो यदङ्गिरः ।
इन्द्रेण युजा तमसा परीवृतं बृहस्पते निरपामौब्जो अर्णवम् १८
ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।
विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १९ [३२] (२३४)

१६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः; १, १० बृहस्पतिः; १२ इन्द्राब्रह्मणस्पती । जगती; १२, १६ त्रिष्टुप् ।

सेमामविड्ढि प्रभृतिं य ईशिषे ऽया विधेम नवया महा गिरा ।
यथा नो मीढ्वान् स्तवते सखा तव बृहस्पते सीषधः सोत नो मतिम् १
यो नन्त्वान्यनमन्नयोजसोता दर्दर्मन्युना शम्बराणि वि ।
प्राच्यावयदच्युता ब्रह्मणस्पति रा चाविंशद् वसुमन्तं वि पर्वतम् २
तद् देवानां देवतमाय कर्त्व मश्नन् हव्हावदन्त वीळिता ।
उद् गा आजदभिनद् ब्रह्मणा वल मगूहत् तमो व्यचक्षयत् स्वः ३
अश्मास्यमवतं ब्रह्मणस्पति मर्धुधारमभि यमोजसातृणत् ।
तमेव विश्वे पपिरे स्वर्दृशो बहु साकं सिसिचुरुत्समुद्रिणम् ४
सना ता का चिद् भुवना भवीत्वा मान्द्रैः शरद्भिर्दुरो वरन्त वः ।
अयतन्ता चरतो अन्यदन्यदिद् या चकार वयुना ब्रह्मणस्पतिः ५ [१]

अभिनक्षन्तो अभि ये तमानशु निधिं पणीनां परमं गुहा हितम् ।
ते विद्वांसः प्रतिचक्ष्यानृता पुन र्यत उ आयन् तदुदीयुराविशम् ६
ऋतावानः प्रतिचक्ष्यानृता पुन रात आ तस्थुः कवयो महस्पथः ।
ते बाहुभ्यां धमितमग्निमश्मनि नकिः षो अस्त्यरणो जहुर्हि तम् ७
ऋतज्येन क्षिप्रेण ब्रह्मणस्पति र्यत्र वष्टि प्र तदश्नोति धन्वना ।
तस्य साध्वीरिषवो याभिरस्यति नृचक्षसो दृशये कर्णयोनयः ८
स संनयः स विनयः पुरोहितः स सुष्टुतः स युधि ब्रह्मणस्पतिः ।
चाक्षमो यद् वाजं भरते मती धना ऽऽदित् सूर्यस्तपति तप्यतुर्वृथा ९
विभु प्रभु प्रथमं मेहनावतो बृहस्पतेः सुविदत्राणि राध्या ।
इमा सातानि वेन्यस्य वाजिनो येन जना उभये भुञ्जते विशः १० [२]

योऽवरे वृजने विश्वथा विभु र्महामु रण्वः शवसा ववक्षिथ ।
स देवो देवान् प्रति पप्रथे पृथु विश्वेदु ता परिभूर्ब्रह्मणस्पतिः ११
विश्वं सत्यं मघवाना युवोरिदा पश्चन प्र मिनन्ति व्रतं वाम् ।
अच्छेन्द्राब्रह्मणस्पती हविर्नो ऽन्नं युजेव वाजिना जिगातम् १२ (२४६)

उताशिष्ठा अनु शृण्वन्ति वह्नयः सुमेयो विप्रो भरते मती धना ।
वीळुद्वेषा अनु वशा ऋणमावृदिः स ह वाजी समिथे ब्रह्मणस्पतिः १३

ब्रह्मणस्पतेरभवद् यथावशं सत्यो मन्युर्महि कर्मा करिष्यतः ।
यो गा उदाजत् स दिवे वि चाभजन् महीव रीतिः शवसासरत् पृथक् १४

ब्रह्मणस्पते सुयमस्य विश्वहा रायः स्याम रथ्यो३ वयस्वतः ।
वीरेषु वीराँ उप पृङ्धि नस्त्वं यदीशानो ब्रह्मणा वेषि मे हवम् १५

ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।
विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १६ [३] (२५०)

(२५)

५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

इन्धानो अग्निं वनवद् वनुष्यतः कृतब्रह्मा शूशुवद् रातहव्य इत् ।
जातेन जातमति स प्र सर्सृते यंयं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः १

वीरेभिर्वीरान् वनवद् वनुष्यतो गोभी रयिं पप्रथद् बोधति त्मना ।
तोकं च तस्य तनयं च वर्धते यंयं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः २

सिन्धुर्न क्षोदः शिमीवाँ ऋघायतो वृषेव वध्रीरभि वष्ट्योजसा ।
अग्नेरिव प्रसितिर्नाह वर्तवे यंयं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ३

तस्मा अर्षन्ति दिव्या असश्चतः स सत्वभिः प्रथमो गोषु गच्छति ।
अनिभृष्टतविषिर्हन्त्योजसा यंयं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ४

तस्मा इद् विश्वे धुनयन्त सिन्धवो ऽच्छिद्रा शर्म दधिरे पुरूणि ।
देवानां सुम्ने सुभगः स एधते यंयं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ५ [४] (२५५)

(२६)

४ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

ऋजुरिच्छंसो वनवद् वनुष्यतो देवयन्निददेवयन्तमभ्यसत् ।
सुप्रावीरिद् वनवत् पृत्सु दुष्टरं यज्वेदयज्योर्वि भजाति भोजनम् १

यजस्व वीर प्र विहि मनायतो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये ।
हविष्कृणुष्व सुभगो यथाससि ब्रह्मणस्पतेरव आ वृणीमहे २ (२५७)

स इज्जनेन स विशा स जन्मना स पुत्रैर्वाजं भरते धना नृभिः ।
देवानां यः पितरमाविवासति श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम् ३
यो अस्मै हव्यैर्घृतवद्भिरविधत् प्र तं प्राचा नयति ब्रह्मणस्पतिः ।
उरुष्यतीमंहसो रक्षती रिषोऽहोश्चिदस्मा उरुचक्रिरद्भुतः ४ [५] (१५९)

(२७)

१७ कूर्मो गार्त्समदो, गृत्समदो वा । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

इमा गिरं आदित्येभ्यो घृतस्नूः सनाद् राजभ्यो जुह्वा जुहोमि ।
शृणोतु मित्रो अर्यमा भगो नस्तुविजातो वरुणो दक्षो अंशः १
इमं स्तोमं सक्रतवो मे अद्य मित्रो अर्यमा वरुणो जुषन्त ।
आदित्यासः शुचयो धारपूता अवृजिना अनवद्या अरिष्टाः २
त आदित्यास उरवो गभीरा अदब्धासो दिप्सन्तो भूर्यक्षाः ।
अन्तः पश्यन्ति वृजिनोत साधु सर्वं राजभ्यः परमा चिदन्ति ३
धारयन्त आदित्यासो जगत् स्था देवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः ।
दीर्घाधियो रक्षमाणा असुर्यं मृतावानश्रयमाना ऋणानि ४
विद्यामादित्या अवसो वो अस्य यदर्यमन् भय आ चिन्मयोभु ।
युष्माकं मित्रावरुणा प्रणीती परि श्वभ्रेव दुरितानि वृज्याम् ५ [६]

सुगो हि वो अर्यमन् मित्र पन्था अनृक्षरो वरुण साधुरस्ति ।
तेनादित्या अधि वोचता नो यच्छता नो दुष्परिहन्तु शर्म ६
पिपर्तु नो अदितिः राजपुत्रा अति द्वेषांस्यर्यमा सुगेभिः ।
बृहन्मित्रस्य वरुणस्य शर्मोप स्याम पुरुवीरा अरिष्टाः ७
तिस्रो भूमीर्धारयन् त्रीरुत द्यून् त्रीणि व्रता विदथे अन्तरेषाम् ।
ऋतेनादित्या महि वो महित्वं तदर्यमन् वरुण मित्र चारु ८
त्री रोचना दिव्या धारयन्त हिरण्ययाः शुचयो धारपूताः ।
अस्वप्नजो अनिमिषा अदब्धा उरुशंसा ऋजवे मर्त्याय ९
त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ये च देवा असुर ये च मर्ताः ।
शतं नो रास्व शरदो विचक्षेऽश्यामायूंषि सुधितानि पूर्वी १० [७] (१६९)

न दक्षिणा वि चिकिते न सव्या न प्राचीनमादित्या नोत पश्चा ।
पाक्या चिद् वसवो धीर्या चिद् युष्मानीतो अभयं ज्योतिरश्याम् ११

यो राजभ्य ऋतनिभ्यो ददाश यं वर्धयन्ति पुष्टयश्च नित्याः ।
स रेवान् याति प्रथमो रथेन वसुदावा विदथेषु प्रशस्तः १२

शुचिरपः सूयवसा अदब्ध उप क्षेति वृद्धवयाः सुवीरः ।
नकिष्टं घ्नन्त्यन्तितो न दूराद् य आदित्यानां भवति प्रणीतौ १३

अदिते मित्र वरुणोत मृळ यद् वो वयं चकृमा कच्चिदागः ।
उर्वश्यामभयं ज्योतिरिन्द्र मा नो दीर्घा अभि नशन्तमिस्राः १४

उभे अस्मै पीपयतः समीची दिवो वृष्टिं सुभगो नाम पुष्यन् ।
उभा क्षयावाजयन् याति पृत्सू भावर्धौ भवतः साधू अस्मै १५

या वो माया अभिद्रुहे यजत्राः पाशा आदित्या रिपवे विचृत्ताः ।
अश्वीव ताँ अति येषं रथेना रिष्टा उरावा शर्मन् त्स्याम १६

माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विदं शूनमापेः ।
मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १७ [८] (२७६)

(२८)

११ कूर्मो गार्त्समदो, गृत्समदो वा । वरुणः (१० दुःस्वप्ननाशिनी ।) त्रिष्टुप् ।

इदं कुवेरादित्यस्य स्वराज्ञो विश्वानि सान्त्यभ्यस्तु मह्ना ।
अति यो मन्द्रो यजथाय देवः सुकीर्तिं भिक्षे वरुणस्य भूरेः १

तव व्रते सुभगासः स्याम स्वाध्यो वरुण तुष्टुवांसः ।
उपायन उषसां गोमतीना मग्मयो न जरमाणा अनु द्यून् २

तव स्याम पुरुवीरस्य शर्मन्नुरुशंसस्य वरुण प्रणेतः ।
यूयं नः पुत्रा अदितेरदब्धा अभि क्षमध्वं युज्याय देवाः ३

प्र सीमादित्यो असृजद् विधर्ताँ ऋतं सिन्धवो वरुणस्य यन्ति ।
न श्राम्यन्ति न वि मुचन्त्येते वयो न पप्तू रघुया परिज्मन् ४

वि मच्छ्रथाय रशनामिवाग ऋध्याम ते वरुण खामृतस्य ।
मा तन्तुश्छेदि वयतो धियं मे मा मात्रा शार्यपसः पुर ऋतोः ५ [९] (२८१)

अपो सु म्यक्ष वरुण भियसं मत सम्राळृतावोऽनु मा गृभाय ।
दामेव वत्साद् वि मुमुग्ध्यंहो नहि त्ववारे निमिषश्चनेशे ६
मा नो वधैर्वरुण ये त इष्टा—वेनः कृण्वन्तमसुर भ्रीणन्ति ।
मा ज्योतिषः प्रवसथानि गन्म वि पू मृधः शिश्रथो जीवसे नः ७
नमः पुरा ते वरुणोत नून—मुतापरं तुविजात ब्रवाम ।
त्वे हि कं पर्वते न श्रिता—न्यप्रच्युतानि दूळभ व्रतानि ८
परं ऋणा सावीरध मत्कृतानि माहं राजन्यकृतेन भोजम् ।
अव्युष्टा इन्नु भूयसीरुषास आ नो जीवान् वरुण तासु शाधि ९
यो मे राजन् युज्यो वा सखा वा स्वप्ने भयं भीरवे मह्यमाह ।
स्तेनो वा यो दिप्सति नो वृको वा त्वं तस्माद् वरुण पाह्यस्मान् १०
माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदाम्न आ विदं शूनमापेः ।
मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ११ [१०] (२८७)

(२९)

७ कुर्मो गार्त्समदो, गृत्समदो वा । विश्वेदेवाः । त्रिष्टुप् ।

धृतव्रता आदित्या इरिरा आरे मत कर्त रहसूरिवागः ।
शृण्वतो वो वरुण मित्र देवा भद्रस्य विद्वाँ अवसे हुवे वः १
यूयं देवाः प्रमतिर्यूयमोजो यूयं द्वेषांसि सनुतर्युयोत ।
अभिक्षत्तारो अभि च क्षमध्व—मद्या च नो मृळयतापरं च २
किमु नु वः कृणवामापरेण किं सनेन वसव आप्येन ।
यूयं नो मित्रावरुणादिते च स्वस्तिमिन्द्रामरुतो दधात ३
हुये देवा यूयमिन्नापयः स्थ ते मृळत नाधमानाय मह्यम् ।
मा वो रथो मध्यमवाळृते भू—न्मा युष्मावत्स्वापिषु श्रमिष्म ४
प्र व एको मिमय भूर्यागो यन्मा पितेव कितवं शशास ।
आरे पाशा आरे अघानि देवा मा माधि पुत्रे विमिव ग्रभीष्ट ५
अर्वाञ्चो अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्दि भयमानो व्ययेयम् ।
त्राध्वं नो देवा निजुरो वृकस्य त्राध्वं कर्तादवपदो यजत्राः ६
माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदाम्न आ विदं शूनमापेः ।
मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ७ [११] (२९४)

(३०)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः, ६ इन्द्रासोमौ, ८ (पूर्वार्धस्य) सरस्वती, ९ बृहस्पतिः, ११ मरुतः । त्रिष्टुप्; ११ जगती ।

क्रतं वेवाय कृण्वते सवित्र इन्द्रायाहिघ्ने न रमन्त आपः ।
अहरहर्यात्यक्तुरपां कियात्या प्रथमः सर्ग आसाम् १

यो वृत्राय सिनमत्राभरिष्यत प्र तं जनित्री विदुषे उवाच ।
पथो रदन्तीरनु जोषमस्मै कृवेदिवे धुनयो यन्त्यर्थम् २

ऊर्ध्वो ह्यस्थादध्यन्तरिक्षे ऽधा वृत्राय प्र वधं जभार ।
मिहं वसान उप हीमदुद्रोत् तिग्मायुधो अजयच्छत्रुमिन्द्रः ३

बृहस्पते तपुषाश्नेव विध्य वृकद्वरसो असुरस्य वीरान् ।
यथा जघन्थ धृषता पुरा चिद्देवा जहि शत्रुमस्माकमिन्द्र ४

अव क्षिप दिवो अश्मानमुच्चा येन शत्रुं मन्दसानो निजूर्वाः ।
तोकस्य सातौ तनयस्य भूरेरस्माँ अर्धं कृणुतादिन्द्र गोनाम् ५ [१२]

प्र हि क्रतुं वृहथो यं वनुथो रघ्रस्य स्थो यजमानस्य चोदौ ।
इन्द्रासोमा युवमस्माँ अविष्टमस्मिन् भयस्थे कृणुतमु लोकम् ६

न मा तमन्न श्रमन्नोत तन्द्रन्न वोचाम मा सुनोतेति सोमम् ।
यो मे पुणाद् यो ददद् यो निबोधाद् यो मा सुन्वन्तमुप गोभिरायत् ७

सरस्वति त्वमस्माँ अविड्ढि मरुत्वती धृषती जेषि शत्रून् ।
त्यं चिच्छर्धन्तं तविषीयमाणमिन्द्रो हन्ति वृषभं शण्डिकानाम् ८

यो नः सनुत्य उत वा जिघत्नुरभिख्याय तं तिगितेन विध्य ।
बृहस्पत आयुधैर्जेषि शत्रून् द्रुहे रीषन्तं परि धेहि राजन् ९

अस्माकेभिः सत्वभिः शूर शूरैर्वीर्या कृधि यानि ते कर्त्वानि ।
ज्योगभूवन्ननुधूपितासो हत्वी तेषामा भरा नो वसूनि १०

तं वः शर्धं मारुतं सुम्नयुर्गिरो नमसा दैव्यं जनम् ।
यथा रयिं सर्ववीरं नशामहा अपत्यसाचं शुत्यं विवेदिवे ११ [१३] (३०५)

(३१)

७ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । विश्वे देवाः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

अस्माकं मित्रावरुणावतं रथं—मादित्यै रुद्रैर्वसुभिः सचाभुवा ।
प्र यद् वयो न पप्तन्वस्मन्नस्परि श्रवस्यवो हृषीवन्तो वनर्षदः १

अधा स्मा न उदवता सजोषसो रथं देवासो अभि विक्षु वाजयुम् ।
यद्वाशवः पद्याभिस्तितऋतो रजः पृथिव्याः सानो जङ्घनन्त पाणिभिः २

उत स्य न इन्द्रो विश्वचर्षणिर्दिवः शर्धेन मारुतेन सुक्रतुः ।
अनु नु स्थात्यवृकाभिरूतिभी रथं महे सनये वाजसातये ३

उत स्य देवो भुवनस्य सक्षणि—स्त्वष्टा ग्नाभिः सजोषा जूजुवद् रथम् ।
इळा भगो बृहद्दिवोत रोदसी पूषा पुरंधिरश्विनावधा पती ४

उत त्ये देवी सुभगे मिथूदृशो—षासानक्ता जगतामपीजुवा ।
स्तुषे यद् वां पृथिवि नव्यसा वचः स्थातुश्च वयस्त्रिवया उपस्तिरे ५

उत वः शंसमुशिजामिव श्मसि—महिर्बुध्न्योऽज एकपादुत ।
त्रित ऋभुक्षाः संविता चनो दधे ऽपां नपादाशुहेमा धिया शमि ६

एता वो वश्म्युद्यता यजत्रा अतक्षन्नायवो नव्यसे सम् ।
श्रवस्यवो वाजं चकानाः सप्तिर्न रथ्यो अहं धीतिमश्याः ७ [१४] (३१२)

(३२)

८ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गव शौनकः । १ द्यावापृथिवी, २-३ इन्द्रस्त्वष्टा वा, ४-५ राका, ६-७ सिनीवाली, ८ लिङ्गोक्ताः । जगती; ६-८ अनुष्टुप् ।

अस्य मे द्यावापृथिवी ऋतायतो भूतमवित्री वचसः सिषासतः ।
ययोरायुः प्रतरं ते इदं पुर उपस्तुते वसूयुर्वां महो दधे १

मा नो गुह्या रिपं आयोरहन् दभन् मा नं आभ्यो रीरधो दुच्छुनाभ्यः ।
मा नो वि यौः सख्या विद्धि तस्य नः सुम्नायता मनसा तत् त्वेमहे २

अहेळता मनसा शृष्टिमा वह दुहानां धेनुं पिप्युषीमसश्चतम् ।
पद्याभिराशुं वचसा च वाजिनं त्वां हिनोमि पुरुहूत विश्वहा ३

राकामहं सुहवां सुष्टुती हुवे शृणोतु नः सुभगा बोधतु त्मना
सीव्यत्वपः सूच्याच्छिद्यमानया ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यम् ४ (३१६)

यास्ते राके सुमतयः सुपेशसो याभिर्ददासि दाशुषे वसूनि ।
ताभिर्नो अद्य सुमना उपागहि सहस्रपोषं सुभगे रराणा ५

सिनीवालि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा ।
जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिड्ढि नः ६

या सुबाहुः स्वङ्गुरिः सुषूमा बहुसूवरी ।
तस्यै विश्पत्न्यै हविः सिनीवाल्यै जुहोतन ७

या गुङ्गूर्या सिनीवाली या राका या सरस्वती ।
इन्द्राणीमह्व ऊतये वरुणानीं स्वस्तये ८ [१५] (३२०)

(३३) [चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४३]

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । रुद्रः । त्रिष्टुप् ।

आ ते पितर्मरुतां सुम्नमेतु मा नः सूर्यस्य संदृशो युयोथाः ।
अभि नो वीरो अर्वति क्षमेत प्र जायेमहि रुद्र प्रजाभिः १

त्वादत्तेभी रुद्र शंतमेभिः शतं हिमा अशीय भेषजेभिः ।
व्यस्मद् द्वेषो वितरं व्यंहो व्यमीवाश्चातयस्वा विषूचीः २

श्रेष्ठो जातस्य रुद्र श्रियासि तवस्तमस्तवसां वज्रबाहो ।
पर्षि णः पारमंहसः स्वस्ति विश्वा अभीती रपसो युयोधि ३

मा त्वा रुद्र चुकुधामा नमोभिर्मा दुष्टुती वृषभ मा सहूती ।
उन्नो वीराँ अर्पय भेषजेभिर्भिषक्तमं त्वा भिषजां शृणोमि ४

हवींमभिर्हवंते यो हविर्भिरव स्तोमेभी रुद्रं दिषीय ।
ऋदूदरः सुहवो मा नो अस्यै बभ्रुः सुशिप्रो रीरधन्मनायै ५ [१६]

उन्मा ममन्द वृषभो मरुत्वान् त्वक्षीयसा वयसा नाधमानम् ।
घृणीव च्छायामरपा अशीयाऽऽ विवासेयं रुद्रस्य सुम्नम् ६

कदा स्य ते रुद्र मृळयाकुर्हस्तो यो अस्ति भेषजो जलाषः ।
अपभर्ता रपसो दैव्यस्याभी नु मा वृषभ चक्षमीथाः ७

प्र बभ्रवे वृषभाय श्वितीचे महो महीं सुष्टुतिमीरयामि ।
नमस्या कल्मलीकिनं नमोभिर्गृणीमसि त्वेषं रुद्रस्य नाम ८ (३२८)

स्थिरेभिरङ्गैः पुरुरूप उग्रो बभ्रुः शुक्रेभिः पिपिशे हिरण्यैः ।
ईशानादस्य भुवनस्य भूरेर्न वा उ योषद् रुद्रादसुर्यम् ९
अहँन् बिभर्षि सायकानि धन्वाहँन् निष्कं यजतं विश्वरूपम् ।
अहँन्निदं दयसे विश्वमभ्वं न वा ओजीयो रुद्र त्वदस्ति १० [१७]

स्तुहि श्रुतं गर्तसदं युवानं मृगं न भीममुपहत्नुमुग्रम् ।
मृळा जरित्रे रुद्र स्तवानो ऽन्यं ते अस्मन्नि वपन्तु सेनाः ११
कुमारश्चित् पितरं वन्दमानं प्रति नानाम रुद्रोपयन्तम् ।
भूरेर्दातारं सत्पतिं गृणीषे स्तुतस्त्वं भेषजा रास्यस्मे १२
या वो भेषजा मरुतः शुचीनि या शंतमा वृषणो या मयोभु ।
यानि मनुरवृणीता पिता नस्ता शं च योश्च रुद्रस्य वश्मि १३
परि णो हेती रुद्रस्य वृज्याः परि त्वेषस्य दुर्मतिर्महि गात् ।
अव स्थिरा मघवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृळ १४
एवा बभ्रो वृषभ चेकितान यथा देव न हृणीषे न हंसि ।
हवनश्रुन्नो रुद्रेह बोधि बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १५ [१८] (३३५)

(३४)

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । मरुत् । जगती; १५ त्रिष्टुप् ।

धारावरा मरुतो धृष्णवोजसो मृगा न भीमास्तविषीभिरर्चिनः ।
अग्रयो न शुशुचाना ऋजीषिणो भूमिं धमन्तो अप गा अवृण्वत १
द्यावो न स्तृभिश्चितयन्त खादिनो व्यौभ्रिया न द्युतयन्त वृष्टयः ।
रुद्रो यद् वो मरुतो रुक्मवक्षसो वृषाजनि पृश्न्याः शुक्र ऊधनि २
उक्षन्ते अश्वाँ अत्याँ इवाजिषु नदस्य कर्णैस्तुरयन्त आशुभिः ।
हिरण्यशिप्रा मरुतो दविध्वतः पृक्षं याथ पृषतीभिः समन्यवः ३
पृक्षे ता विश्वा भुवना ववक्षिरे मित्राय वा सदमा जीरदानवः
पृषदश्वासो अनवभ्रराधस ऋजिप्यासो न वयुनेषु धूर्षदः ४
इन्धन्वभिर्धेनुभी रप्शदूधभी रध्वस्मभिः पथिभिर्भ्राजदृष्टयः ।
आ हंसासो न स्वसराणि गन्तन मधोर्मदाय मरुतः समन्यवः ५ [१९] (३४०)

आ नो ब्रह्माणि मरुतः समन्यवो नरां न शंसः सवनानि गन्तन ।
अश्वामिव पिप्यत धेनुमूधनि कर्ता धियं जरित्रे वाजपेशसम् ६

तं नो दात मरुतो वाजिनं रथं आपानं ब्रह्म चितयद् दिवेदिवे ।
इषं स्तोतृभ्यो वृजनेषु कारवे सनिं मेधामरिष्टं दुष्टरं सहः ७

यद् युञ्जते मरुतो रुक्मवक्षसो ऽश्वान् रथेषु भग आ सुदानवः ।
धेनुर्न शिश्वे स्वसरेषु पिन्वते जनाय रातहविषे महीमिषम् ८

यो नो मरुतो वृकतातिं मर्त्यो रिपुर्दधे वसवो रक्षता रिषः ।
वर्तयत तपुषा चक्रियाभि तमव रुद्रा अशसो हन्तना वधः ९

चित्रं तद् वो मरुतो यामं चेकिते पृश्न्या यदूधरप्यापयो दुहुः ।
यद् वा निदे नवमानस्य रुद्रिया स्त्रितं जराय जुरतामदाभ्याः १० [२०]

तान् वो महो मरुत एवयावो विष्णोरिषस्य प्रभृथे हवामहे ।
हिरण्यवर्णान् ककुहान् यतस्रुचो ब्रह्मण्यन्तः शंस्यं राध ईमहे ११

ते दर्शग्वाः प्रथमा यज्ञमूहिरे ते नो हिन्वन्तूषसो व्युष्टिषु ।
उषा न रामीररुणैरपोर्णुते महो ज्योतिषा शुचता गोअर्णसा १२

ते क्षोणीभिररुणेभिर्नाञ्जिभी रुद्रा ऋतस्य सदनेषु वावृधुः ।
निमेघमाना अत्येन पाजसा सुश्चन्द्रं वर्णं दधिरे सुपेशसम् १३

ताँ इयानो महि वरूथमूतय उप घेदेना नमसा गृणीमसि ।
त्रितो न यान् पञ्च होतॄनभिष्टय आववर्तदवराञ्चक्रियावसे १४

यया रध्रं पारयथात्यंहो यया निदो मुञ्चथ वन्दितारम् ।
अर्वाची सा मरुतो या व ऊतिरो षु वाश्रेव सुमतिर्जिगातु १५ [२१] (३५०)

(३५)

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः। अपांनपात्। त्रिष्टुप्।

उपेमसृक्षि वाजयुर्वचस्यां चनो दधीत नाद्यो गिरो मे ।
अपां नपादाशुहेमा कुवित् स सुपेशसस्करति जोषिषद्धि १

इमं स्वस्मै हृद आ सुतष्टं मन्त्रं वोचेम कुविदस्य वेदत् ।
अपां नपादसुर्यस्य मह्ना विश्वान्यर्यो भुवना जजान २ (३५२)

समन्या यन्त्युप यन्त्यन्याः समानमूर्वं नद्यः पृणन्ति ।
तमू शुचिं शुचयो दीदिवांस—मपां नपातं परि तस्थुरापः ३

तमस्मेरा युवतयो युवानं मर्मृज्यमानाः परि यन्त्यापः ।
स शुक्रेभिः शिक्वभी रेवदस्मे दीदायानिध्मो घृतनिर्णिगप्सु ४

अस्मै तिस्रो अव्यथ्याय नारी—र्देवाय देवीर्दिधिषन्त्यन्नम् ।
कृता इवोप हि प्रसर्से अप्सु स पीयूषं धयति पूर्वसूनाम् ५ [२२]

अश्वस्यात्र जनिमास्य च स्व—र्दुहो रिषः संपृचः पाहि सूरीन् ।
आमासु पूषु परो अप्रमृष्यं नारातयो वि नशन्नानृतानि ६

स्व आ दमे सुदुघा यस्य धेनुः स्वधां पीपाय सुभ्वन्नमत्ति ।
सो अपां नपादूर्जयन्नप्स्व१न्त—र्वसुदेयाय विधते वि भाति ७

यो अप्स्वा शुचिना दैव्येन ऋतावाजस्र उर्विया विभाति ।
वया इदन्या भुवनान्यस्य प्र जायन्ते वीरुधश्च प्रजाभिः ८

अपां नपादा ह्यस्थादुपस्थं जिह्मानामूर्ध्वो विद्युतं वसानः ।
तस्य ज्येष्ठं महिमानं वहन्ती—र्हिरण्यवर्णाः परि यन्ति यह्वीः ९

हिरण्यरूपः स हिरण्यसंदृ—ग्पां नपात् सेदु हिरण्यवर्णः ।
हिरण्ययात् परि योनेर्निषद्या हिरण्यदा ददत्यन्नमस्मै १० [२३]

तदस्यानीकमुत चारु नामा—पीच्यं वर्धते नप्तुरपाम् ।
यमिन्धते युवतयः समित्था हिरण्यवर्णं घृतमन्नमस्य ११

अस्मै बहूनामवमाय सख्ये यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।
सं सानु मार्ज्मि दिधिषामि बिल्मै—र्दधाम्यन्नैः परि वन्द ऋग्मिः १२

स ईं वृषाजनयत् तासु गर्भं स ईं शिशुर्धयति तं रिहन्ति ।
सो अपां नपादनभिम्लातवर्णो ऽन्यस्येवेह तन्वा विवेष १३

अस्मिन् पदे परमे तस्थिवांस—मध्वस्माभिर्विश्वहा दीदिवांसम् ।
आपो नप्त्रे घृतमन्नं वहन्तीः स्वयमत्कैः परि दीयन्ति यह्वीः १४

अयांसमग्ने सुक्षितिं जनाया—यांसमु मघवद्भ्यः सुवृक्तिम् ।
विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १५ [२४] (३६५)

(३६)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः- १ इन्द्रो मधुश्च, २ मरुतो माधवश्च, ३ त्वष्टा शुक्रश्च, ४ अग्निः शुचिश्च, ५ इन्द्रो नभश्च, ६ मित्रावरुणौ नभस्यश्च । जगती ।

तुभ्यं हिन्वानो वसिष्ट गा अपो ऽधुक्षन् त्सीमविभिरद्रिभिर्नरः ।
पिबेन्द्र स्वाहा प्रहुतं वषट्कृतं होत्रादा सोमं प्रथमो य ईशिषे १

यज्ञैः संमिश्लाः पृषतीभिर्ऋष्टिभिर्यामञ्छुभ्रासो अञ्जिषु प्रिया उत ।
आसद्या बर्हिर्भरतस्य सूनवः पोत्रादा सोमं पिबता दिवो नरः २

अमेव नः सुहवा आ हि गन्तन नि बर्हिषि सदतना रणिष्टन ।
अथा मन्दस्व जुजुषाणो अन्धस स्वष्टर्देवेभिर्जनिभिः सुमद्गणः ३

आ वक्षि देवाँ इह विप्र यक्षि चोशन् होतर्नि षदा योनिषु त्रिषु ।
प्रति वीहि प्रस्थितं सोम्यं मधु पिबाग्नीध्रात् तव भागस्य तृप्णुहि ४

एष स्य ते तन्वो नृम्णवर्धनः सह ओजः प्रदिवि बाह्वोर्हितः ।
तुभ्यं सुतो मघवन् तुभ्यमाभृत स्त्वमस्य ब्राह्मणादा तृपत् पिब ५

जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे सत्तो होता निविदः पूर्व्या अनु ।
अच्छा राजाना नमसा एत्यावृतं प्रशास्त्रादा पिबतं सोम्यं मधु ६ [२५] (३७१)

[अष्टमोऽध्यायः॥८॥ व० १-२७] (३७)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः- १-४ द्रविणोदा ऋतवश्च, ५ अश्विनौ ऋतवश्च, ६ अग्निः ऋतुश्च । जगती ।

मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धसो ऽध्वर्यवः स पूर्णां वष्ट्यासिचम् ।
तस्मा एतं भरत तद्वशो ददिर्होत्रात् सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः १

यमु पूर्वमहुवे तमिदं हुवे सेदु हव्यो ददिर्यो नाम पत्यते ।
अध्वर्युभिः प्रस्थितं सोम्यं मधु पोत्रात् सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः २

मेधिरन्तु ते वह्नयो येभिरीयसे ऽरिषण्यन् वीळयस्वा वनस्पते ।
आयूया धृष्णो अभिगूर्या त्वं नेष्ट्रात् सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः ३

अपाद्धोत्रादुत पोत्रादमत्तो त नेष्ट्रादृतुषत प्रयो हितम् ।
तुरीयं पात्रममृक्तमर्त्यं द्रविणोदाः पिबतु द्राविणोदसः ४ (३७५)

अर्वाञ्चमद्य यय्यं नृवाहणं रथं युञ्जाथामिह वां विमोचनम् ।
पृङ्क्तं हवींषि मधुना हि कं गत—मथा सोमं पिबतं वाजिनीवसू ५

जोष्यग्ने समिधं जोष्याहुतिं जोषि ब्रह्म जन्यं जोषि सुष्टुतिम् ।
विश्वेभिर्विश्वाँ ऋतुना वसो महं उशन् देवाँ उशतः पायया हविः ६ [१] (३७७)

(३८)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः। सविता। त्रिष्टुप्।

उदु ष्य देवः सविता सवाय शश्वत्तमं तदपा वह्निरस्थात् ।
नूनं देवेभ्यो वि हि धाति रत्न—मथाभजद् वीतिहोत्रं स्वस्ती १

विश्वस्य हि श्रुष्टये देव ऊर्ध्वः प्र बाहवा पृथुपाणिः सिसर्ति ।
आपश्चिदस्य व्रत आ निमृग्या अयं चिद् वातो रमते परिज्मन् २

आशुभिश्चिद्यान् वि मुचाति नून—मरीरमदर्तमानं चिदेतोः ।
अह्यर्णां चिन्नद्यो अविष्या—मनु व्रतं सवितुर्मोक्यागात् ३

पुनः समव्यद् वितंतं वयन्ती मध्या कर्तोर्न्यधाच्छक्म धीरः ।
उत संहास्यास्थाद् व्यृतूँरदर्धर—रमतिः सविता देव आगात् ४

नानौकांसि दुर्या विश्वमायु—र्वि तिष्ठते प्रभवः शोकों अग्नेः ।
ज्येष्ठं माता सूनवे भागमाधा—दन्वस्य केतमिषितं सवित्रा ५ [२]

समावर्ति विथितो जिगीषु—र्विश्वेषां कामश्चरतामभूत ।
शश्वाँ अपो विकृतं हित्व्यागा—दनु व्रतं सवितुर्दैव्यस्य ६

त्वया हितमप्यमप्सु भागं धन्वान्वा मृगयसो वि तस्थुः ।
वनानि विभ्यो नकिरस्य तानि व्रता देवस्य सवितुर्मिनन्ति ७

याद्राध्यं वरुणो योनिमप्य—मनिशितं निमिषि जर्भुराणः ।
विश्वो मार्ताण्डो व्रजमा पशुर्गात् स्थशो जन्मानि सविता व्याकः ८

न यस्येन्द्रो वरुणो न मित्रो व्रतमर्यमा न मिनन्ति रुद्रः ।
नारातयस्तमिदं स्वस्ति हुवे देवं सवितारं नमोभिः ९

भगं धियं वाजयन्तः पुरंधिं नराशंसो ग्नास्पतिर्नो अव्याः ।
आये वामस्य संगथे रयीणां प्रिया देवस्य सवितुः स्याम १० (३७७)

अस्मभ्यं तद् दिवो अद्भ्यः पृथिव्या—स्त्वया वृत्तं काम्यं राध आ गात् ।
शं यत् स्तोतृभ्य आपये भवा—त्युरुशंसाय सवितर्जरित्रे ११ [३] (३८८)

(३९)

८ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

ग्रावाणेव तदिदर्थं जरेथे गृध्रेव वृक्षं निधिमन्तमच्छ ।
ब्रह्माणेव विदथं उक्थशासा दूतेव हव्या जन्या पुरुत्रा १

प्रातर्यावाणा रथ्येव वीरा ऽजेव यमा वरमा सचेथे ।
मेनेव तन्वाऽ शुम्भमाने दंपतीव क्रतुविदा जनेषु २

शृङ्गेव नः प्रथमा गन्तमर्वाक् छफाविव जर्भुराणा तरोभिः ।
चक्रवाकेव प्रति वस्तोरुसा ऽर्वाञ्चा यातं रथ्येव शक्रा ३

नावेव नः पारयतं युगेव नभ्येव न उपधीव प्रधीव ।
श्वानेव नो अरिषण्या तनूनां खृगलेव विस्रसः पातमस्मान् ४

वातेवाजुर्या नद्येव रीति—रक्षी इव चक्षुषा यातमर्वाक् ।
हस्ताविव तन्वेऽ शंभविष्ठा पादेव नो नयतं वस्यो अच्छ ५ [४]

ओष्ठाविव मध्वास्ने वदन्ता स्तनाविव पिप्यतं जीवसे नः ।
नासेव नस्तन्वो रक्षितारा कर्णाविव सुश्रुता भूतमस्मे ६

हस्तेव शक्तिमभि संदुदी नः क्षामेव नः समजतं रजांसि ।
इमा गिरो अश्विना युष्मयन्तीः क्षणोत्रेणेव स्वधितिं सं शिशीतम् ७

एतानि वामश्विना वर्धनानि ब्रह्म स्तोमं गृत्समदासो अक्रन् ।
तानि नरा जुजुषाणोप यातं बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ८ [५] (३९६)

(४०)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । सोमापूषणौ, ६ (अन्त्यार्धर्चस्य) अदितिः । त्रिष्टुप् ।

सोमापूषणा जनना रयीणां जनना दिवो जनना पृथिव्याः ।
जातौ विश्वस्य भुवनस्य गोपौ देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम् १

इमौ देवौ जायमानौ जुषन्ते—मौ तमांसि गूहतामजुष्टा ।
आभ्यामिन्द्रः पक्वमामास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनदुस्रियासु २ (३९८)

सोमापूषणा रजसो विमानं सप्तचक्रं रथमविश्वमिन्वम् ।
विषूवृतं मनसा युज्यमानं तं जिन्वथो वृषणा पञ्चरश्मिम् ३

दिव्यः सदनं चक्र उच्चा पृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे ।
तावस्मभ्यं पुरुवारं पुरुक्षुं रायस्पोषं वि ष्यतां नाभिमस्मे ४

विश्वान्यन्यो भुवना जजान विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति ।
सोमापूषणाववतं धियं मे युवाभ्यां विश्वाः पृतना जयेम ५

धियं पूषा जिन्वतु विश्वमिन्वो रयिं सोमो रयिपतिर्दधातु ।
अवतु देव्यदितिरनर्वा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ६ [६] (४०१)

(४१)

२१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । १-२ वायुः, ३ इंद्रवायू, ४-६ मित्रावरुणौ, ७-९ अश्विनौ, १०-१२ इन्द्रः, १३-१५ विश्वे देवाः, १६-१८ सरस्वती, १९-२१ द्यावापृथिव्यौ हविर्धाने वाः (१९ तृतीयपादस्य अग्निर्वा) । गायत्री; १६-१७ अनुष्टुप् ; १८ बृहती ।

वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेभिरा गहि ।
नियुत्वान् त्सोमपीतये १

नियुत्वान् वायवा गह्ययं शुक्रो अयामि ते ।
गन्तासि सुन्वतो गृहम् २

शुक्रस्याद्य गवाशिर इन्द्रवायू नियुत्वतः ।
आ यातं पिबतं नरा ३

अयं वां मित्रावरुणा सुतः सोम ऋतावृधा ।
ममेदिह श्रुतं हवम् ४

राजानावनभिद्रुहा ध्रुवे सदस्युत्तमे ।
सहस्रस्थूण आसाते ५ [७]

ता सम्राजा घृतासुती आदित्या दानुनस्पती ।
सचेते अनवह्वरम् ६

गोमदू षु नासत्या ऽश्वावद् यातमश्विना ।
वर्ती रुद्रा नृपाय्यम् ७ (४०९)

न यत् परो नान्तर आदधर्षद् वृषण्वसू ।
दुःशंसो मर्त्यो रिपुः ८

ता न आ वोळ्हमश्विना रयिं पिशङ्गसंदृशम् ।
धिष्ण्या वरिवोविदम् ९

इन्द्रो अङ्ग महद् भय—मभी षदप चुच्यवत् ।
स हि स्थिरो विचर्षणिः १० [८]

इन्द्रश्च मृळयाति नो न नः पश्चादघं नशत् ।
भद्रं भवाति नः पुरः ११

इन्द्र आशाभ्यस्परि सर्वाभ्यो अभयं करत् ।
जेता शत्रून् विचर्षणिः १२

विश्वे देवास आ गत शृणुता म इमं हवम् ।
एदं बर्हिर्नि षीदत १३

तीव्रो वो मधुमाँ अयं शुनहोत्रेषु मत्सरः ।
एतं पिबत काम्यम् १४

इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूषरातयः ।
विश्वे मम श्रुता हवम् १५ [९]

अम्बितमे नदीतमे देवितमे सरस्वति ।
अप्रशस्ता इव स्मसि प्रशस्तिमम्ब नस्कृधि १६

त्वे विश्वा सरस्वति श्रितायूंषि देव्याम् ।
शुनहोत्रेषु मत्स्व प्रजां देवि दिदिड्ढि नः १७

इमा ब्रह्म सरस्वति जुषस्व वाजिनीवति ।
या ते मन्म गृत्समदा ऋतावरि प्रिया देवेषु जुह्वति १८

प्रेतां यज्ञस्य शंभुवा युवामिदा वृणीमहे ।
अग्निं च हव्यवाहनम् १९

द्यावा नः पृथिवी इमं सिधमद्य दिविस्पृशम् ।
यज्ञं देवेषु यच्छताम् २०

आ वामुपस्थमग्रुहा देवाः सीदन्तु यज्ञियाः ।
इहाद्य सोमपीतये २१ [१०] (४२३)

(४२)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिञ्जलरूपीन्द्रः) । त्रिष्टुप् ।

कनिक्रदज्जनुषं प्रब्रुवाण इयर्ति वाचमरितेव नावम् ।
सुमङ्गलश्च शकुने भवासि मा त्वा का चिदभिभा विश्व्या विदत् १
मा त्वा श्येन उद् वधीन्मा सुपर्णो मा त्वा विदद्विषुमान् वीरो अस्ता ।
पित्र्यामनु प्रदिशं कनिक्रदत् सुमङ्गलो भद्रवादी वदेह २
अव क्रन्द दक्षिणतो गृहाणां सुमङ्गलो भद्रवादी शकुन्ते ।
मा नः स्तेन ईशत माघशंसो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ३ [११] (४२६)

(४३)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (=कपिञ्जलरूपीन्द्रः) । जगती; २ अतिशक्करी अष्टिश्च ।

प्रवक्षिणिवभि गृणन्ति कारवो वयो वदन्त ऋतुथा शकुन्तयः ।
उभे वाचौ वदति सामगा इव गायत्रं च त्रैष्टुभं चानु राजति १
उद्गातेव शकुने साम गायसि ब्रह्मपुत्र इव सवनेषु शंससि ।
वृषेव वाजी शिशुमतीरपीत्या सर्वतो नः शकुने भद्रमा वद
विश्वतो नः शकुने पुण्यमा वद २
आववृत्स्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिद्धि नः ।
यदुत्पतन् वदसि कर्करिर्यथा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ३ [१२] (४२९)

॥ इति द्वितीयं मण्डलं समाप्तम् ॥२॥

मंत्रसंख्या–

प्रथममण्डलस्य मंत्रसंख्या	२००६
द्वितीयमण्डलस्य मंत्रसंख्या	४२९
सर्वयोगः	२४३५

अथ तृतीयं मण्डलम्।

(१) [प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१२]

२३ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

सोमस्य मा तवसं वक्षयाग्ने वह्निं चकर्थ विदथे यजध्यै ।
देवाँ अच्छा दीद्यद् युञ्जे अद्रिं शमाये अग्ने तन्वं जुषस्व १

प्राञ्चं यज्ञं चकृम वर्धतां गीः समिद्भिरग्निं नमसा दुवस्यन् ।
दिवः शशासुर्विदथा कवीनां गृत्साय चित् तवसे गातुमीषुः २

मयो दधे मेधिरः पूतदक्षो दिवः सुबन्धुर्जनुषा पृथिव्याः ।
अविन्दन्नु दर्शतमप्स्वन्तर्देवासो अग्निमपसि स्वसॄणाम् ३

अवर्धयन् त्सुभगं सप्त यह्वीः श्वेतं जज्ञानमरुषं महित्वा ।
शिशुं न जातमभ्यारुरश्वा देवासो अग्निं जनिमन् वपुष्यन् ४

शुक्रेभिरङ्गैः रजं आततन्वान् कृतुं पुनानः कविभिः पवित्रैः ।
शोचिर्वसानः पर्यायुरपां श्रियो मिमीते बृहतीरनूनाः ५ [१३]

वव्राजा सीमनदतीरदब्धा दिवो यह्वीरवसाना अनग्नाः ।
सना अत्र युवतयः सयोनी रेकं गावं दधिरे सप्त वाणीः ६

स्तीर्णा अस्य संहतो विश्वरूपा घृतस्य योनौ सरथे मधूनाम् ।
अस्थुरत्र धेनवः पिन्वमाना मही दस्मस्य मातरा समीची ७

बभ्राणः सूनो सहसो व्यद्यौद् दधानः शुक्रा रभसा वपूंषि ।
श्रोतन्ति धारा मधुनो घृतस्य वृषा यत्र वावृधे काव्येन ८

पितुश्चिदूधर्जनुषा विवेद व्यस्य धारा असृजद् वि धेनाः
गुहा चरन्तं सखिभिः शिवेभिर्दिवो यह्वीभिर्न गुहा बभूव ९ (९)

पितुश्च गर्भं जनितुश्च बभ्रे पूर्वीरेको अधयत् पीप्यानाः ।
वृष्णे सपत्नी शुचये सबन्धू उभे अस्मै मनुष्येह नि पाहि १० [१४]

उरौ महाँ अनिबाधे ववर्धाऽऽपो अग्निं यशसः सं हि पूर्वीः ।
ऋतस्य योनावशयद् दमूना जामीनामग्निरपसि स्वसॄणाम् ११
अक्रो न बभ्रिः संमिथे महीनां दिद्युक्षेयः सूनवे भार्ऋजीकः ।
उदुस्रिया जनिता यो जजानाऽपां गर्भो नृतमो यह्वो अग्निः १२
अपां गर्भं दर्शतमोषधीनां वना जजान सुभगा विरूपम् ।
देवासश्चिन्मनसा सं हि जग्मुः पनिष्ठं जातं तवसं दुवस्यन् १३
बृहन्त इद् भानवो भार्ऋजीकमग्निं संचन्त विद्युतो न शुक्राः ।
गुहेव वृद्धं सदसि स्वे अन्तरपार ऊर्वे अमृतं दुहानाः १४
ईळे च त्वा यजमानो हविर्भिरीळे सखित्वं सुमतिं निकामः ।
देवैरवो मिमीहि सं जरित्रे रक्षा च नो दम्येभिरनीकैः १५ [१५]

उपक्षेतारस्तव सुप्रणीते ऽग्ने विश्वानि धन्या दधानाः ।
सुरेतसा श्रवसा तुञ्जमाना अभि ष्याम पृतनायूँरदेवान् १६
आ देवानामभवः केतुरग्ने मन्द्रो विश्वानि काव्यानि विद्वान् ।
प्रति मर्तीँ अवासयो दमूना अनु देवान् रथिरो यासि साधन् । १७
नि दुरोणे अमृतो मर्त्यानां राजा ससाद विदथानि साधन् ।
घृतप्रतीक उर्विया व्यद्यौदग्निर्विश्वानि काव्यानि विद्वान् १८
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभिर्महान् महीभिरूतिभिः सरण्यन् ।
अस्मे रयिं बहुलं संतरुत्रं सुवाचं भागं यशसं कृधी नः १९
एता ते अग्ने जनिमा सनानि प्र पूर्व्याय नूतनानि वोचम् ।
महान्ति वृष्णे सवना कृतेमा जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदाः २०
जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदा विश्वाभिर्नेत्रभिरिध्यते अजस्रः ।
तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्याऽपि भद्रे सौमनसे स्याम २१
इमं यज्ञं सहसावन् त्वं नो देवत्रा धेहि सुकृतो रराणः ।
प्र यँसि होतर्बृहतीरिषो नोऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व २२
इळामग्ने पुरुदंसँ सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावाऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे २३ [१६] (१३)

(२)

१५ गाथिनो विश्वामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

वैश्वानराय धिषणामृतावृधे घृतं न पूतमग्नये जनामसि ।
द्विता होतारं मनुषश्च वाघतो धिया रथं न कुलिशः समृण्वति १
स रोचयज्जनुषा रोदसी उभे स मात्रोरभवत् पुत्र ईड्यः ।
हव्यवाळग्निरजरश्चनोहितो दूळभो विशामतिथिर्विभावसुः २
कृत्वा दक्षस्य तरुषो विधर्मणि देवासो अग्निं जनयन्त चित्तिभिः ।
रुरुचानं भानुना ज्योतिषा महा मत्यं न वाजं सनिष्यन्नुप ब्रुवे ३
आ मन्द्रस्य सनिष्यन्तो वरेण्यं वृणीमहे अह्रयं वाजमूम्यम् ।
रातिं भृगूणामुशिजं कविक्रतुमग्निं राजन्तं दिव्येन शोचिषा ४
अग्निं सुम्नाय दधिरे पुरो जना वाजश्रवसमिह वृक्तबर्हिषः ।
यतस्रुचः सुरुचं विश्वदेव्यं रुद्रं यज्ञानां साधदिष्टिमपसाम् ५ [१७]

पावकशोचे तव हि क्षयं परि होतर्यज्ञेषु वृक्तबर्हिषो नरः ।
अग्ने दुवं इच्छमानास आप्यमुपासते द्रविणं धेहि तेभ्यः ६
आ रोदसी अपृणदा स्वर्महज्जातं यदेनमपसो अधारयन् ।
सो अध्वराय परि णीयते कविरत्यो न वाजसातये चनोहितः ७
नमस्यत हव्यदातिं स्वध्वरं दुवस्यत दम्यं जातवेदसम् ।
रथीर्ऋतस्य बृहतो विचर्षणिरग्निर्देवानामभवत् पुरोहितः ८
तिस्रो यह्वस्य समिधः परिज्मनो ऽग्नेरपुनन्नुशिजो अमृत्यवः ।
तासामेकामदधुर्मर्त्ये भुज मु लोकमु द्वे उप जामिमीयतुः ९
विशां कविं विश्पतिं मानुषीरिषः सं सीमकृण्वन् त्स्वधितिं न तेजसे ।
स उद्वतो निवतो याति वेविषत स गर्भमेषु भुवनेषु दीधरत् १० [१८]

स जिन्वते जठरेषु प्रजज्ञिवान् वृषा चित्रेषु नानदन्न सिंहः ।
वैश्वानरः पृथुपाजा अमर्त्यो वसु रत्ना दयमानो वि दाशुषे ११
वैश्वानरः प्रत्नथा नाकमारुहद् दिवस्पृष्ठं भन्दमानः सुमन्मभिः ।
स पूर्वज्जनयञ्छन्तबे धनं समानमजमं पर्येति जागृविः १२
ऋतावानं यज्ञियं विप्रमुक्थ्यं मा यं दुधे मातरिश्वा दिवि क्षयम् ।
तं चित्रयामं हरिकेशमीमहे सुदीतिमग्निं सुविताय नव्यसे १३ (३६)

शुचिं न यामन्निषिरं स्वर्दृशं केतुं दिवो रोचनस्थामुषर्बुधम् ।
अग्निं मूर्धानं दिवो अप्रतिष्कुतं तमीमहे नमसा वाजिनं बृहत् १४
मन्द्रं होतारं शुचिमद्वयाविनं दमूनसमुक्थ्यं विश्वचर्षणिम् ।
रथं न चित्रं वपुषाय दर्शतं मनुर्हितं सदमिद् राय ईमहे १५ [१९] (३८)

(३)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

वैश्वानराय पृथुपाजसे विपो रत्ना विधन्त धरुणेषु गातवे ।
अग्निर्हि देवाँ अमृतो दुवस्त्यथा धर्माणि सनता न दूदुषत् १
अन्तर्दूतो रोदसी दस्म ईयते होता निषत्तो मनुषः पुरोहितः ।
क्षयं बृहन्तं परि भूषति द्युभिर्देवेभिरग्निरिषितो धियावसुः २
केतुं यज्ञानां विदथस्य साधनं विप्रासो अग्निं महयन्त चित्तिभिः ।
अपांसि यस्मिन्नधि संदधुर्गिर स्तस्मिन्त्सुम्नानि यजमान आ चके ३
पिता यज्ञानामसुरो विपश्चितां विमानमग्निर्वयुनं च वाघताम् ।
आ विवेश रोदसी भूरिवर्पसा पुरुप्रियो भन्दते धामभिः कविः ४
चन्द्रमाग्निं चन्द्ररथं हरिव्रतं वैश्वानरमप्सुषदं स्वर्विदम् ।
विगाहं तूर्णिं तविषीभिरावृतं भूर्णिं देवास इह सुश्रियं दधुः ५ [२०]

अग्निर्देवेभिर्मनुषश्च जन्तुभिस्तन्वानो यज्ञं पुरुपेशसं धिया ।
रथीरन्तरीयते साधदिष्टिभिर्जीरो दमूना अभिशस्तिचातनः ६
अग्ने जरस्व स्वपत्य आयुन्यूर्जा पिन्वस्व समिषो दिदीहि नः ।
वयांसि जिन्व बृहतश्च जागृव उशिग्देवानामसि सुक्रतुर्विपाम् ७
विश्पतिं यह्वमतिथिं नरः सदा यन्तारं धीनामुशिजं च वाघताम् ।
अध्वराणां चेतनं जातवेदसं प्र शंसन्ति नमसा जूतिभिर्वृधे ८
विभावा देवः सुरणः परि क्षिती रग्निर्बभूव शवसा सुमद्रथः ।
तस्य व्रतानि भूरिपोषिणो वय मुप भूषेम दम आ सुवृक्तिभिः ९
वैश्वानर तव धामान्या चके येभिः स्वर्विदभवो विचक्षण ।
जात आपृणो भुवनानि रोदसी अग्ने ता विश्वा परिभूरसि त्मना १०
वैश्वानरस्य दंसनाभ्यो बृह दरिणादेकः स्वपस्यया कविः ।
उभा पितरा महयन्नजायता ग्निर्द्यावापृथिवी भूरिरेतसा ११ [२१] (९४)

(४)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । आप्रीसूक्तं [= १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः]। त्रिष्टुप् ।

समित्समित् सुमना बोध्यस्मे शुचाशुचा सुमतिं रासि वस्वः ।
आ देव देवान् यजथाय वक्षि सखा सखीन् त्सुमना यक्ष्यग्ने १

यं देवासस्त्रिरहन्नायजन्ते दिवेदिवे वरुणो मित्रो अग्निः ।
सेमं यज्ञं मधुमन्तं कृधी न स्तनूनपाद् घृतयोनिं विधन्तम् २

प्र दीधितिर्विश्ववारा जिगाति होतारमिळः प्रथमं यजध्यै ।
अच्छा नमोभिर्वृषभं वन्दध्यै स देवान् यक्षदिषितो यजीयान् ३

ऊर्ध्वो वां गातुरध्वरे अकार्यूर्ध्वा शोचींषि प्रस्थिता रजांसि ।
दिवो वा नाभा न्यसादि होता स्तृणीमहि देवव्यचा वि बर्हिः ४

सप्त होत्राणि मनसा वृणाना इन्वन्तो विश्वं प्रति यन्नृतेन ।
नृपेशसो विदथेषु प्र जाता अभीमं यज्ञं वि चरन्त पूर्वीः ५ [२२]

आ भन्दमाने उषसा उपाके उत स्मयेते तन्वा३ विरूपे ।
यथा नो मित्रो वरुणो जुजोष दिन्द्रो मरुत्वाँ उत वा महोभिः ६

दैव्या होतारा प्रथमा न्यृञ्जे सप्त पृक्षासः स्वधया मदन्ति ।
ऋतं शंसन्त ऋतमित् त आहुरनु व्रतं व्रतपा दीध्यानाः ७

आ भारती भारतीभिः सजोषा इळा देवैर्मनुष्येभिरग्निः ।
सरस्वती सारस्वतेभिरर्वाक् तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं सदन्तु ८

तन्नस्तुरीपमध पोषयित्नु देव त्वष्टर्वि रराणः स्यस्व ।
यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः ९

वनस्पतेऽव सृजोप देवान ग्निर्हविः शमिता सूदयाति ।
सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेद १०

आ याह्यग्ने समिधानो अर्वाङिन्द्रेण देवैः सरथं तुरेभिः ।
बर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ११ [२३] (७०)

(५)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्निरुषसश्चेकितानो ऽबोधि विप्रः पदवीः कवीनाम् ।
पृथुपाजा देवयद्भिः समिद्धो ऽप द्वारा तमसो वह्निरावः १

प्रेद्धमग्निर्वावृधे स्तोमेभिर्गीर्भिः स्तोतॄणां नमस्य उक्थैः ।
पूर्वीर्ऋतस्य संदृशश्चकानः सं दूतो अद्यौदुषसो विरोके २

अधाय्यग्निर्मानुषीषु विक्ष्वग्निर्गोपा गर्भो मित्र ऋतेन साधन् ।
आ हर्यतो यजतः सान्वस्थादभूदु विप्रो हव्यो मतीनाम् ३

मित्रो अग्निर्भवति यत् समिद्धो मित्रो होता वरुणो जातवेदाः ।
मित्रो अध्वर्युरिषिरो दमूना मित्रः सिन्धूनामुत पर्वतानाम् ४

पातिं प्रियं रिपो अग्नेः पदं वेः पातिं यह्वश्चरणं सूर्यस्य ।
पाति नाभा सप्तशीर्षाणमग्निः पातिं देवानामुपमादमृष्वः ५ [२४]

ऋभुश्चक्र ईड्यं चारु नाम विश्वानि देवो वयुनानि विद्वान् ।
ससस्य चर्म घृतवत् पदं वेस्तदिद्गन्धर्वो रक्षति प्रयुच्छन् ६

आ योनिमग्निर्घृतवन्तमस्थात् पृथुप्रगाणमुशन्तमुशानः ।
दीद्यानः शुचिर्ऋष्वः पावकः पुनःपुनर्मातरा नव्यसी कः ७

सद्यो जात ओषधीभिर्ववक्षे यदी वर्धन्ति प्रस्वो घृतेन ।
आप इव प्रवता शुम्भमाना उरुष्यदग्निः पित्रोरुपस्थे ८

उदु ष्टुतः समिधा यह्वो अद्यौद् वर्ष्मन् दिवो अधि नाभा पृथिव्याः ।
मित्रो अग्निरीड्यो मातरिश्वा ऽऽ दूतो वक्षद् यजथाय देवान् ९

उदस्तम्भीत् समिधा नाकमृष्वोऽ ऽग्निर्भवन्नुत्तमो रोचनानाम् ।
यदी भृगुभ्यः परि मातरिश्वा गुहा सन्तं हव्यवाहं समीधे १०

इळामग्ने पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ११ [२५] (७१)

(६)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र कारवो मनना वच्यमाना देवद्रीचीं नयत देवयन्तः ।
दक्षिणावाड् वाजिनी प्राच्येति हविर्भरन्त्यग्नये घृताचीं १
आ रोदसी अपृणा जायमान उत प्र रिक्था अध नु प्रयज्यो ।
द्विवश्चिदग्ने महिना पृथिव्या वच्यन्तां ते वह्नयः सप्तजिह्वाः २
द्यौश्च त्वा पृथिवी यज्ञियासो नि होतारं सादयन्ते दमाय ।
यदी विशो मानुषीर्देवयन्तीः प्रयस्वतीरीळते शुक्रमर्चिः ३
महान् त्मधस्थे ध्रुव आ निषत्तो ऽन्तर्द्यावा माहिने हर्यमाणः ।
आस्क्रे सपत्नी अजरे अमृक्ते सबर्दुघे उरुगायस्य धेनू ४
व्रता ते अग्ने महतो महानि तव क्रत्वा रोदसी आ ततन्थ ।
त्वं दूतो अभवो जायमान—स्त्वं नेता वृषभ चर्षणीनाम् ५ [२६]
ऋतस्य वा केशिना योग्याभि—र्घृतस्नुवा रोहिता धुरि धिष्व ।
अथा वह देवान् देव विश्वान् त्स्वध्वरा कृणुहि जातवेदः ६
द्विवश्चिदा ते रुचयन्त रोका उषो विभातीरनु भासि पूर्वीः ।
अपो यदग्न उशधग्वनेषु होतुर्मन्द्रस्य पनयन्त देवाः ७
उरौ वा ये अन्तरिक्षे मदन्ति दिवो वा ये रोचने सन्ति देवाः ।
ऊमा वा ये सुहवासो यजत्रा आयेमिरे रथ्यो अग्ने अश्वाः ८
ऐभिरग्ने सरथं याह्यर्वाङ् नानारथं वा विभवो ह्यश्वाः ।
पत्नीवतस्त्रिंशतं त्रींश्च देवा—ननुष्वधमा वह मादयस्व ९
स होता यस्य रोदसी चिदुर्वी यज्ञंयज्ञमभि वृधे गृणीतः ।
प्राची अध्वरेव तस्थतुः सुमेके ऋतावरी ऋतजातस्य सत्ये १०
इळामग्ने पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ११ [२७] (८२)

॥ इति द्वितीयोऽष्टकः ॥ २ ॥

॥ अथ तृतीयोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३४ ॥] (७)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः त्रिष्टुप् ।

प्र य आरुः शितिपृष्ठस्य धासे—रा मातरा विविशुः सप्त वाणीः ।
परिक्षिता पितरा सं चरेते प्र सस्राते दीर्घमायुः प्रयक्षे १ (८३)

विवक्षसो धेनवो वृष्णो अश्वा देवीरा तस्थौ मधुमद् वहन्तीः ।
ऋतस्य त्वा सदसि क्षेमयन्तं पर्येका चरति वर्तनिं गौः २
आ सीमरोहत् सुयमा भवन्तीः पतिश्चिकित्वान् रयिविद् रयीणाम् ।
प्र नीलपृष्ठो अतसस्य धासेस्ता अवासयत् पुरुधप्रतीकः ३
महिं त्वाष्ट्रमूर्जयन्तीरजुर्यं स्तभूयमानं वहतो वहन्ति ।
व्यङ्गेभिर्दिद्युतानः सधस्थ एकामिव रोदसी आ विवेश ४
जानन्ति वृष्णो अरुषस्य शेवमुत ब्रध्नस्य शासने रणन्ति ।
विवोरुचः सुरुचो रोचमाना इळा येषां गण्या माहिना गीः ५ [१]

उतो पितृभ्यां प्रविदानु घोषं महो महद्भ्यामनयन्त शूषम् ।
उक्षा ह यत्र परि धानमक्तोरनु स्वं धाम जरितुर्ववक्ष ६
अध्वर्युभिः पञ्चभिः सप्त विप्राः प्रियं रक्षन्ते निहितं पदं वेः ।
प्राञ्चो मदन्त्युक्षणो अजुर्या देवा देवानामनु हि व्रता गुः ७
दैव्या होतारा प्रथमा न्यृञ्जे सप्त पृक्षासः स्वधया मदन्ति ।
ऋतं शंसन्त ऋतमित् त आहुरनु व्रतं व्रतपा दीध्यानाः ८
वृषायन्ते महे अत्याय पूर्वीर्वृष्णे चित्राय रश्मयः सुयामाः ।
देव होतर्मन्द्रतररश्चिकित्वान् महो देवान् रोदसी एह वक्षि ९
पृक्षप्रयजो द्रविणः सुवाचः सुकेतव उषसो रेवदूषुः ।
उतो चिदग्ने महिना पृथिव्याः कृतं चिदेनः सं महे दशस्य १०
इळामग्ने पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ११ [२] (९३)

(८)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । यूपः, ६-१० यूपाः, ८ विश्वे देवा वा, ११ ब्रह्मचनः । त्रिष्टुप्; ३, ७ अनुष्टुप् ।

अश्वन्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वनस्पते मधुना दैव्येन ।
यदूर्ध्वस्तिष्ठा द्रविणेह धत्ताद् यद् वा क्षयो मातुरस्या उपस्थे १
समिद्धस्य श्रयमाणः पुरस्ताद् ब्रह्म वन्वानो अजरं सुवीरम् ।
आरे अस्मदमतिं बाधमान उच्छ्रयस्व महते सौभगाय २ (९५)

उच्छ्रयस्व वनस्पते वर्ष्मन् पृथिव्या अधि ।
सुमितीयमानो वर्चो धा यज्ञवाहसे ३
युवा सुवासाः परिवीत आगात् स उ श्रेयान् भवति जायमानः ।
तं धीरासः कवय उन्नयन्ति स्वाध्यो३ मनसा देवयन्तः ४
जातो जायते सुदिनत्वे अह्नां समर्य आ विदथे वर्धमानः ।
पुनन्ति धीरा अपसो मनीषा देवया विप्र उदियर्ति वाचम् ५ [३]

यान् वो नरो देवयन्तो निमिम्यु—र्वनस्पते स्वधितिर्वा ततक्ष ।
ते देवासः स्वरवस्तस्थिवांसः प्रजावदस्मे दिधिषन्तु रत्नम् ६
ये वृक्णासो अधि क्षमि निमितासो यतस्रुचः ।
ते नो व्यन्तु वार्यं देवत्रा क्षेत्रसाधसः ७
आदित्या रुद्रा वसवः सुनीथा द्यावाक्षामा पृथिवी अन्तरिक्षम् ।
सजोषसो यज्ञमवन्तु देवा ऊर्ध्वं कृण्वन्त्वध्वरस्य केतुम् ८
हंसा इव श्रेणिशो यतानाः शुक्रा वसानाः स्वरवो न आगुः ।
उन्नीयमानाः कविभिः पुरस्ताद् देवा देवानामपि यन्ति पाथः ९
शृङ्गाणीवेच्छृङ्गिणां सं ददृश्रे चषालवन्तः स्वरवः पृथिव्याम् ।
वाघद्भिर्वा विहवे श्रोषमाणा अस्माँ अवन्तु पृतनाज्येषु १०
वनस्पते शतवल्शो वि रोह सहस्रवल्शा वि वयं रुहेम ।
यं त्वामयं स्वधितिस्तेजमानः प्रणिनाय महते सौभगाय ११ [४] (१०४)

(९)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । बृहती, ९ त्रिष्टुप् ।

सखायस्त्वा ववृमहे देवं मर्तास ऊतये ।
अपां नपातं सुभगं सुदीदितिं सुप्रतूर्तिमनेहसम् १
कायमानो वना त्वं यन्मातृरजगन्नपः ।
न तत् ते अग्ने प्रमृषे निवर्तनं यद् दूरे सन्निहाभवः २
अति तृष्टं ववक्षिथा—थैव सुमना असि ।
प्रप्रान्ये यन्ति पर्यन्य आसते येषां सख्ये असि श्रितः ३
ईयिवांसमति स्रिधः शश्वतीरति सश्चतः ।
अन्वीमविन्दन् निचिरासो अद्रुहोऽप्सु सिंहमिव श्रितम् ४ (१०८)

ससूवांसमिव त्मना ऽग्निमित्था तिरोहितम् ।
ऐनं नयन्मातरिश्वा परावतो देवेभ्यो मथितं परि ५ [५]

तं त्वा मर्ता अगृभ्णत देवेभ्यो हव्यवाहन ।
विश्वान् यद् यज्ञाँ अभिपासि मानुष तव क्रत्वा यविष्ठ्य ६
तद् भद्रं तव दंसना पाकाय चिच्छदयति ।
त्वां यदग्ने पशवः समासते समिद्धमपिशर्वरे ७
आ जुहोता स्वध्वरं शीरं पावकशोचिषम् ।
आशुं दूतमजिरं प्रत्नमीड्यं श्रुष्टी देवं सपर्यत ८
त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यन् ।
औक्षन् घृतैरस्तृणन् बर्हिरस्मा आदिद्धोतारं न्यसादयन्त ९ [६] (११३)

(१०)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । उष्णिक् ।

त्वामग्ने मनीषिणः सम्राजं चर्षणीनाम् । देवं मर्तास इन्धते समध्वरे १
त्वां यज्ञेष्वृत्विज मग्ने होतारमीळते । गोपा ऋतस्य दीदिहि स्वे दमे २
स घा यस्ते ददाशति समिधा जातवेदसे । सो अग्ने धत्ते सुवीर्यं स पुष्यति ३
स केतुरध्वराणामग्निर्देवेभिरा गमत् । अञ्जानः सप्त होतृभिर्हविष्मते ४
प्र होत्रे पूर्व्यं वचो ऽग्नये भरता बृहत् । विपां ज्योतींषि बिभ्रते न वेधसे ५ [७]

अग्निं वर्धन्तु नो गिरो यतो जायत उक्थ्यः । महे वाजाय द्रविणाय दर्शतः ६
अग्ने यजिष्ठो अध्वरे देवान् देवयते यज । होता मन्द्रो वि राजस्यति स्रिधः ७
स नः पावक दीदिहि द्युमदस्मे सुवीर्यम् । भवा स्तोतृभ्यो अन्तमः स्वस्तये ८
तं त्वा विप्रा विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते । हव्यवाहममर्त्यं सहोवृधम् ९ [८] (१२२)

(११)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निर्होता पुरोहितो ऽध्वरस्य विचर्षणिः । स वेद यज्ञमानुषक् १
स हव्यवाळमर्त्य उशिग्दूतश्चनोहितः । अग्निर्धिया समृण्वति २
अग्निर्धिया स चेतति केतुर्यज्ञस्य पूर्व्यः । अर्थं ह्यस्य तरणि ३
अग्निं सूनुं सनश्रुतं सहसो जातवेदसम् । वह्निं देवा अकृण्वत ४ (१२६)

अदाभ्यः पुरएता विशामग्निर्मानुषीणाम् । तूर्णी रथः सदा नवः ५ [९]

साह्वान् विश्वा अभियुजः क्रतुर्देवानाममृक्तः । अग्निस्तुविश्रवस्तमः ६
अभि प्रयांसि वाहसा दाश्वाँ अश्नोति मर्त्यः । क्षयं पावकशोचिषः ७
परि विश्वानि सुधिता ऽग्नेरश्याम मन्मभिः । विप्रासो जातवेदसः ८
अग्ने विश्वानि वार्या वाजेषु सनिषामहे । त्वे देवास एरिरे ९ [१०] (१३१)

(१२)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इन्द्राग्नी आ गतं सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम् । अस्य पातं धियेषिता १
इन्द्राग्नी जरितुः सचा यज्ञो जिगाति चेतनः । अया पातमिमं सुतम् २
इन्द्रमग्निं कविच्छदा यज्ञस्य जूत्या वृणे । ता सोमस्येह तृम्पताम् ३
तोशा वृत्रहणा हुवे सजित्वानापराजिता । इन्द्राग्नी वाजसातमा ४
प्र वामर्चन्त्युक्थिनो नीथाविदो जरितारः । इन्द्राग्नी इष आ वृणे ५ [११]

इन्द्राग्नी नवतिं पुरो दासपत्नीरधूनुतम् । साकमेकेन कर्मणा ६
इन्द्राग्नी अपसस्पर्यु प्र यन्ति धीतयः । ऋतस्य पथ्या३ अनु ७
इन्द्राग्नी तविषाणि वां सधस्थानि प्रयांसि च । युवोरप्तूर्यं हितम् ८
इन्द्राग्नी रोचना दिवः परि वाजेषु भूषथः । तद् वां चेति प्र वीर्यम् ९ [१२] (१४०)

(१३) [द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १३-२९]

७ ऋषभो वैश्वामित्रः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

प्र वो देवायाग्नये बर्हिष्ठमर्चास्मै ।
गमद् देवेभिरा स नो यजिष्ठो बर्हिरा सदत् १
ऋतावा यस्य रोदसी दक्षं सचन्त ऊतयः ।
हविष्मन्तस्तमीळते तं सनिष्यन्तोऽवसे २
स यन्ता विप्र एषां स यज्ञानामथा हि षः ।
अग्निं तं वो दुवस्यत दाता यो वनिता मघम् ३
स नः शर्माणि वीतये ऽग्निर्यच्छतु शंतमा ।
यतो नः प्रुष्णवद् वसु दिवि क्षितिभ्यो अप्स्वा ४ (१४४)

दीदिवांसमपूर्व्यं वस्वीभिरस्य धीतिभिः ।
ऋक्वाणो अग्निमिन्धते होतारं विश्पतिं विशाम् ५

उत नो ब्रह्मन्नविष उक्थेषु देवहूतमः ।
शं नः शोचा मरुद्वृधो ऽग्ने सहस्रसातमः ६

नू नो रास्व सहस्रवत् तोकवत् पुष्टिमद् वसु ।
द्युमदग्ने सुवीर्यं वर्षिष्ठमनुपक्षितम् ७ [१३] (१४७)

(१४)

७ ऋषभो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

आ होता मन्द्रो विदथान्यस्थात् सत्यो यज्वा कवितमः स वेधाः ।
विद्युद्रथः सहसस्पुत्रो अग्निः शोचिष्केशः पृथिव्यां पाजो अश्रेत् १

अयामि ते नमउक्तिं जुषस्व ऋतावस्तुभ्यं चेतते सहस्वः ।
विद्वाँ आ वक्षि विदुषो नि षत्सि मध्य आ बर्हिरूतये यजत्र २

द्रवतां त उपसा वाजयन्ती अग्ने वातस्य पथ्याभिरच्छ ।
यत् सीमञ्जन्ति पूर्व्यं हविर्भिरा वन्धुरेव तस्थतुर्दुरोणे ३

मित्रश्च तुभ्यं वरुणः सहस्वो ऽग्ने विश्वे मरुतः सुम्नमर्चन् ।
यच्छोचिषा सहसस्पुत्र तिष्ठा अभि क्षितीः पृथयन् त्सूर्यो नॄन् ४

वयं ते अद्य रंरिमा हि काममुत्तानहस्ता नमसोपसद्य ।
यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवानग्ने धता मन्मना विप्रो अग्ने ५

त्वद्धि पुत्र सहसो वि पूर्वीर्देवस्य यन्त्यूतयो वि वाजाः ।
त्वं देहि सहस्रिणं रयिं नो ऽद्रोघेण वचसा सत्यमग्ने ६

तुभ्यं दक्ष कविक्रतो यानीमा देव मर्तासो अध्वरे अकर्म ।
त्वं विश्वस्य सुरथस्य बोधि सर्वं तदग्ने अमृत स्वदेह ७ [१४] (१५४)

(१५)

७ कात्य उत्कीलः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वि पाजसा पृथुना शोशुचानो बाधस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः ।
सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्यामग्नेरहं सुहवस्य प्रणीतौ १ (१५५)

त्वं नो अस्या उषसो व्युष्टौ त्वं सूर उदिते बोधि गोपाः ।
जन्मेव नित्यं तनयं जुषस्व स्तोमं मे अग्ने तन्वा सुजात २

त्वं नृचक्षा वृषभानु पूर्वीः कृष्णास्वग्ने अरुषो वि भाहि ।
वसो नेषि च पर्षि चात्यंहः कृधी नो राय उशिजो यविष्ठ ३

अषाळ्हो अग्ने वृषभो दिदीहि पुरो विश्वाः सौभगा संजिगीवान् ।
यज्ञस्य नेता प्रथमस्य पायो र्जातवेदो बृहतः सुप्रणीते ४

अच्छिद्रा शर्म जरितः पुरूणि देवाँ अच्छा दीद्यानः सुमेधाः ।
रथो न सस्निरभि वक्षि वाजमग्ने त्वं रोदसी नः सुमेके ५

प्र पीपय वृषभ जिन्व वाजानग्ने त्वं रोदसी नः सुदोघे ।
देवेभिर्देव सुरुचा रुचानो मा नो मर्तस्य दुर्मतिः परि ष्ठात् ६

इळामग्ने पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावाऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ७ [१५] (१६१)

(१६)

६ कात्य उत्कीलः । अग्निः । प्रगाथः (= १, ३, ५ बृहती; २, ४, ६ सतोबृहती) ।

अयमग्निः सुवीर्यस्येशे महः सौभगस्य ।
राय ईशे स्वपत्यस्य गोमत ईशे वृत्रहथानाम् १

इमं नरो मरुतः सश्चता वृधं यस्मिन् रायः शेवृधासः ।
अभि ये सन्ति पृतनासु दूढ्यो विश्वाहा शत्रुमादभुः २

स त्वं नो रायः शिशीहि मीढ्वो अग्ने सुवीर्यस्य ।
तुविद्युम्न वर्षिष्ठस्य प्रजावतोऽनमीवस्य शुष्मिणः ३

चक्रिर्यो विश्वा भुवनाभि सासहिश्चक्रिर्देवेष्वा दुवः ।
आ देवेषु यतत आ सुवीर्य आ शंस उत नृणाम् ४

मा नो अग्नेऽमतये मावीरतायै रीरधः ।
मागोतायै सहसस्पुत्र मा निदेऽप द्वेषांस्या कृधि ५

शग्धि वाजस्य सुभग प्रजावतोऽग्ने बृहतो अध्वरे ।
सं राया भूयसा सृज मयोभुना तुविद्युम्न यशस्वता ६ [१६] (१६७)

(१७)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

समिध्यमानः प्रथमानु धर्मा समक्तुभिरज्यते विश्ववारः ।
शोचिष्केशो घृतनिर्णिक् पावकः सुयज्ञो अग्निर्यजथाय देवान् १
यथायजो होत्रमग्ने पृथिव्या यथा दिवो जातवेदश्चिकित्वान् ।
एवानेन हविषा यक्षि देवान् मनुष्वद् यज्ञं प्र तिरेममद्य २
त्रीण्यायूंषि तव जातवेदस्तिस्र आजानीरुषसस्ते अग्ने ।
ताभिर्देवानामवो यक्षि विद्वान्नथा भव यजमानाय शं योः ३
अग्निं सुदीतिं सुदृशं गृणन्तो नमस्यामस्त्वेड्यं जातवेदः ।
त्वां दूतमरतिं हव्यवाहं देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम् ४
यस्त्वद्रोता पूर्वो अग्ने यजीयान् द्विता च सत्ता स्वधया च शंभुः ।
तस्यानु धर्म प्र यजा चिकित्वोऽथा नो धा अध्वरं देववीतौ ५ [१७] (१७२)

(१८)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

भवा नो अग्ने सुमना उपेतौ सखेव सख्ये पितरेव साधुः ।
पुरुद्रुहो हि क्षितयो जनानां प्रति प्रतीचीर्दहतादरातीः १
तपो ष्वग्ने अन्तराँ अमित्रान् तपा शंसमररुषः परस्य ।
तपो वसो चिकितानो अचित्तान् वि ते तिष्ठन्तामजरा अयासः २
इध्मेनाग्न इच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तरसे बलाय ।
यावदीशे ब्रह्मणा वन्दमान इमां धियं शतसेयाय देवीम् ३
उच्छोचिषा सहसस्पुत्र स्तुतो बृहद् वयः शशमानेषु धेहि ।
रेवदग्ने विश्वामित्रेषु शं योर्ममुज्मा ते तन्वं भूरि कृत्वः ४
कृधि रत्नं सुसनितर्धनानां स घेदग्ने भवसि यत् समिद्धः ।
स्तोतुर्दुरोणे सुभगस्य रेवत् सूरो करन्ना दधिषे वपूंषि ५ [१८] (१७७)

(१९)

५ गाथी कौशिकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं होतारं प्र वृणे मियेधे गृत्सं कविं विश्वविदुममूरम् ।
स नो यक्षद् देवताता यजीयान् राये वाजाय वनते मघानि । १ (१७८)

प्र तें अग्ने हविष्मतीमियर्मर्यच्छा सुद्युम्नां रातिनीं घृताचीम् ।
प्रदक्षिणिद् देवतातिमुराणः सं रातिभिर्वसुभिर्यज्ञमश्रेत् २
स तेजीयसा मनसा त्वोत उत शिक्ष स्वपत्यस्य शिक्षोः ।
अग्ने रायो नृतमस्य प्रभूतौ भूयाम ते सुष्टुतयश्च वस्वः ३
भूरीणि हि त्वे दधिरे अनीका ऽग्ने देवस्य यज्यवो जनासः ।
स आ वह देवतातिं यविष्ठ शर्धो यदद्य दिव्यं यजासि ४
यत् त्वा होतारमनजन् मियेधे निषादयन्तो यजथाय देवाः ।
स त्वं नो अग्नेऽवितेह बोध्यधि श्रवांसि धेहि नस्तनूषु ५ [१९] (१८१)

(२०)

५ गाथी कौशिकः । अग्निः १, ५ विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

अग्निमुषसमश्विना दधिक्रां व्युष्टिषु हवते वह्निरुक्थैः ।
सुज्योतिषो नः शृण्वन्तु देवाः सजोषसो अध्वरं वावशानाः १
अग्ने त्री ते वाजिना त्री षधस्था तिस्रस्ते जिह्वा ऋतजात पूर्वीः ।
तिस्र उ ते तन्वो देववाता स्ताभिर्नः पाहि गिरो अप्रयुच्छन् २
अग्ने भूरीणि तव जातवेदो देव स्वधावोऽमृतस्य नाम ।
याश्च माया मायिनां विश्वमिन्व त्वे पूर्वीः संदधुः पृष्टबन्धो ३
अग्निर्नेता भग इव क्षितीनां दैवीनां देव ऋतुपा ऋतावा ।
स वृत्रहा सनयो विश्ववेदाः पर्षद् विश्वाति दुरिता गृणन्तम् ४
दधिक्रामग्निमुषसं च देवीं बृहस्पतिं सवितारं च देवम् ।
अश्विना मित्रावरुणा भगं च वसून् रुद्राँ आदित्याँ इह हुवे ५ [२०] (१८७)

(२१)

५ गाथी कौशिकः । अग्निः । १ त्रिष्टुप्, २-३ अनुष्टुप्, ४ विराड्रूपा, ५ सतोबृहती ।

इमं नो यज्ञमृतेषु धेही मा हव्या जातवेदो जुषस्व ।
स्तोकानामग्ने मेदसो घृतस्य होतः प्राशान प्रथमो निषद्य १
घृतवन्तः पावक ते स्तोकाः श्वोतन्ति मेदसः ।
स्वधर्मन् देववीतये श्रेष्ठं नो धेहि वार्यम् २ (१८९)

तुभ्यं स्तोका घृतश्चुतो ऽग्ने विप्राय सन्त्य ।
ऋषिः श्रेष्ठः समिध्यसे यज्ञस्य प्राविता भव ३

तुभ्यं श्रोतन्त्यध्रिगो शचीवः स्तोकासो अग्ने मेदसो घृतस्य ।
कविशस्तो बृहता भानुनागा हव्या जुषस्व मेधिर ४

ओजिष्ठं ते मध्यतो मेदु उद्भृतं प्र ते वयं ददामहे ।
श्रोतन्ति ते वसो स्तोका अधि त्वचि प्रति तान् देवशो विहि ५ [२१] (१९२)

(२२)

५ गार्थी कौशिकः । अग्निः; ४ पुरीष्या अग्नयः । त्रिष्टुप् । ४ अनुष्टुप् ।

अयं सो अग्निर्यस्मिन् त्सोममिन्द्रः सुतं दधे जठरे वावशानः ।
सहस्रिणं वाजमत्यं न सप्तिं ससवान् त्सन् त्स्तूयसे जातवेदः १

अग्ने यत् ते दिवि वर्चः पृथिव्यां यदोषधीष्वप्स्वा यजत्र ।
येनान्तरिक्षमुर्वाततन्थ त्वेषः स भानुरर्णवो नृचक्षाः २

अग्ने दिवो अर्णमच्छा जिगास्य—च्छा देवाँ ऊचिषे धिष्ण्या ये ।
या रोचने परस्तात् सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः ३

पुरीष्यासो अग्नयः प्रावणेभिः सजोषसः ।
जुषन्तां यज्ञमद्रुहो ऽनमीवा इषो महीः ४

इळामग्ने पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ५ [२२] (१९७)

(२३)

५ देवश्रवा देववातश्च भारतौ । अग्निः । त्रिष्टुप्, ३ सतोबृहती ।

निर्मथितः सुधित आ सधस्थे युवा कविरध्वरस्य प्रणेता ।
जूर्यत्स्वग्निरजरो वनेष्वा दधे अमृतं जातवेदाः १

अमन्थिष्टां भारता रेवदग्निं देवश्रवा देववातः सुदक्षम् ।
अग्ने वि पश्य बृहताभि राये—षां नो नेता भवतादनु द्यून् २

दश क्षिपः पूर्व्यं सीमजीजनन् त्सुजातं मातृषु प्रियम् ।
अग्निं स्तुहि दैववातं देवश्रवो यो जनानामसद् वशी ३ (२००)

नि त्वा दधे वर आ पृथिव्या इळायास्पदे सुदिनत्वे अह्नाम् ।
दृषद्वत्यां मानुष आपयायां सरस्वत्यां रेवदग्ने दिदीहि ४

इळामग्ने पुरुदꣳसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावाऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ५ [२३] (२०२)

(२४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री; १ अनुष्टुप् ।

अग्ने सहस्व पृतना अभिमातीरपास्य । दुष्टरस्तरन्नरातीर्वर्चो धा यज्ञवाहसे १
अग्न इळा समिध्यसे वीतिहोत्रो अमर्त्यः । जुषस्व सू नो अध्वरम् २
अग्ने द्युम्नेन जागृवे सहसः सूनवाहुत । एदं बर्हिः सदो मम ३
अग्ने विश्वेभिरग्निभिर्देवेभिर्महया गिरः । यज्ञेषु य उ चायवः ४
अग्ने दा दाशुषे रयिं वीरवन्तं परीणसम् । शिशीहि नः सूनुमतः ५ [२४] (२०७)

(२५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः; ४ अग्नीन्द्रौ । विराट् ।

अग्ने दिवः सूनुरसि प्रचेता स्तना पृथिव्या उत विश्ववेदाः ।
ऋधग्देवाँ इह यजा चिकित्वः १
अग्निः सनोति वीर्याणि विद्वान् त्सनोति वाजममृताय भूषन् ।
स नो देवाँ एह वहा पुरुक्षो २
अग्निर्द्यावापृथिवी विश्वजन्ये आ भाति देवी अमृते अमूरः ।
क्षयन् वाजैः पुरुश्चन्द्रो नमोभिः ३
अग्न इन्द्रश्च दाशुषो दुरोणे सुतावतो यज्ञमिहोप यातम् ।
अमर्धन्ता सोमपेयाय देवा ४
अग्ने अपां समिध्यसे दुरोणे नित्यः सूनो सहसो जातवेदः ।
सधस्थानि महयमान ऊती ५ [२५] (२१२)

(२६)

९ गाथिनो विश्वामित्रः; ७ आत्मा। १-३ वैश्वानरोऽग्निः, ४-६ मरुतः, ७-८ आत्मा (अग्निर्वा), ९ विश्वामित्रोपाध्यायः। १-६ जगती, ७-९ त्रिष्टुप्।

वैश्वानरं मनसाग्निं निचाय्या हविष्मन्तो अनुषत्यं स्वर्विदम्।
सुदानुं देवं रथिरं वसूयवो गीर्भी रण्वं कुशिकासो हवामहे १
तं शुभ्रमग्निमवसे हवामहे वैश्वानरं मातरिश्वानमुक्थ्यम्।
बृहस्पतिं मनुषो देवतातये विप्रं श्रोतारमतिथिं रघुष्यदम् २
अश्वो न क्रन्दञ्छ्निभिः समिध्यते वैश्वानरः कुशिकेभिर्युगेयुगे।
स नो अग्निः सुवीर्यं स्वश्व्यं दधातु रत्नममृतेषु जागृविः ३
प्र यन्तु वाजास्तविषीभिरग्नयः शुभे संभिश्लाः पृषतीरयुक्षत।
बृहद्दक्षो मरुतो विश्ववेदसः प्र वेपयन्ति पर्वताँ अदाभ्याः ४
अग्निश्रियो मरुतो विश्वकृष्टय आ त्वेषमुग्रमवसे ईमहे वयम्।
ते स्वानिनो रुद्रिया वर्षनिर्णिजः सिंहा न हेषक्रतवः सुदानवः ५ [२६]

वातंवातं गणंगणं सुशस्तिभिर्—रग्नेर्भामं मरुतामोज ईमहे।
पृषद्श्वासो अनवभ्रराधसो गन्तारो यज्ञं विदथेषु धीराः ६
अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन्।
अर्कस्त्रिधातू रजसो विमानो ऽजस्रो घर्मो हविरस्मि नाम ७
त्रिभिः पवित्रैरपुपोद्ध्यर्कं हृदा मतिं ज्योतिरनु प्रजानन्।
वर्षिष्ठं रत्नमकृत स्वधाभिर्—रादिद् द्यावापृथिवी पर्यपश्यत ८
शतधारमुत्समक्षीयमाणं विपश्चितं पितरं वक्त्वानाम्।
मेळिं मदन्तं पित्रोरुपस्थे तं रोदसी पिपृतं सत्यवाचम् ९ [२७] (२२१)

(२७)

१५ गाथिनो विश्वामित्रः। अग्निः, १ ऋतवो वा। गायत्री।

प्र वो वाजा अभिद्यवो हविष्मन्तो घृताच्या। देवाञ्जिगाति सुम्नयुः १
ईळे अग्निं विपश्चितं गिरा यज्ञस्य साधनम्। श्रुष्टीवानं धितावानम् २
अग्ने शकेम ते वयं यमं देवस्य वाजिनः। अति द्वेषांसि तरेम ३
समिध्यमानो अध्वरेऽग्निः पावक ईड्यः। शोचिष्केशस्तमीमहे ४ (२२५)

पृथुपाजा अमर्त्यो घृतनिर्णिक् स्वाहुतः । अग्निर्यज्ञस्य हव्यवाट् ५ [२८]

तं सबाधो यतस्रुच इत्था धिया यज्ञवन्तः । आ चक्रुरग्निमूतये ६
होता वेवो अमर्त्यः पुरस्तादेति मायया । विदथानि प्रचोदयन् ७
वाजी वाजेषु धीयते ऽध्वरेषु प्र णीयते । विप्रो यज्ञस्य साधनः ८
धिया चक्रे वरेण्यो भूतानां गर्भमा दधे । दक्षस्य पितरं तना ९
नि त्वा दधे वरेण्यं दक्षस्येळा सहस्कृत । अग्ने सुदीतिमुशिजम् १० [२९]

अग्निं यन्तुरमप्तुरं मृतस्य योगे वनुषः । विप्रा वाजैः समिन्धते ११
ऊर्जो नपातमध्वरे दीदिवांसमुप द्यवि । अग्निमीळे कविक्रतुम् १२
ईळेन्यो नमस्यस्तिरस्तमांसि दर्शतः । समग्निरिध्यते वृषा १३
वृषो अग्निः समिध्यते ऽश्वो न देववाहनः । तं हविष्मन्त ईळते १४
वृषणं त्वा वयं वृषन् वृषणः समिधीमहि । अग्ने दीद्यतं बृहत् १५ [३०] (२३६)

(२८)

६ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । १-२, ६ गायत्री, ३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अग्ने जुषस्व नो हविः पुरोळाशं जातवेदः । प्रातःसावे धियावसो १
पुरोळा अग्ने पचत स्तुभ्यं वा घा परिष्कृतः । तं जुषस्व यविष्ठ्य २
अग्ने वीहि पुरोळाश माहुतं तिरोअह्न्यम् । सहसः सूनुरस्यध्वरे हितः ३
माध्यंदिने सवने जातवेदः पुरोळाशमिह कवे जुषस्व ।
अग्ने यह्वस्य तव भागधेयं न प्र मिनन्ति विदथेषु धीराः ४
अग्ने तृतीये सवने हि कानिषः पुरोळाशं सहसः सूनवाहुतम् ।
अथा वेवेष्वध्वरं विपन्यया धा रत्नवन्तममृतेषु जागृविम् ५
अग्ने वृधान आहुतिं पुरोळाशं जातवेदः । जुषस्व तिरोअह्न्यम् ६ [३१] (२४२)

(२९)

१६ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः, ५ ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप्;
१, ४, १०, १२ अनुष्टुप्; ६, ११, १४, १५ जगती ।

अस्तीदमधिमन्थनमस्ति प्रजननं कृतम् ।
एतां विश्पत्नीमा भराग्निं मन्थाम पूर्वथा १
अरण्योर्निहितो जातवेदा गर्भ इव सुधितो गर्भिणीषु ।
दिवेदिव ईड्यो जागृवद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्येभिरग्निः २ (२४४)

उत्तानायामव भरा चिकित्वान् त्सद्यः प्रवीता वृषणं जजान ।
अरुषस्तूपो रुशदस्य पाज इळायास्पुत्रो वयुनेऽजनिष्ट ३
इळायास्त्वा पदे वयं नाभा पृथिव्या अधि ।
जातवेदो नि धीमह्यग्ने हव्याय वोळ्हवे ४
मन्थता नरः कविमद्वयन्तं प्रचेतसममृतं सुप्रतीकम् ।
यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरस्ता द्विं नरो जनयता सुशेवम् ५ [३२]

यर्ही मन्थन्ति बाहुभिर्विरोचते ऽश्वो न वाज्यरुषो वनेष्वा ।
चित्रो न यामन्नश्विनोरनिवृतः परि वृणक्त्यश्मनस्तृणा दहन् ६
जातो अग्नी रोचते चेकितानो वाजी विप्रः कविशस्तः सुदानुः ।
यं देवास ईड्यं विश्वविदं हव्यवाहमदधुरध्वरेषु ७
सीद होतः स्व उ लोके चिकित्वान् त्सादया यज्ञं सुकृतस्य योनौ ।
देवावीर्देवान् हविषा यजाग्ने बृहद् यजमाने वयो धाः ८
कृणोत धूमं वृषणं सखायो ऽस्रेधन्त इतन वाजमच्छ ।
अयमग्निः पृतनाषाट् सुवीरो येन देवासो असहन्त दस्यून् ९
अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।
तं जानन्नग्न आ सीदाथा नो वर्धया गिरः १० [३३]

तनूनपादुच्यते गर्भ आसुरो नराशंसो भवति यद् विजायते ।
मातरिश्वा यदमिमीत मातरि वातस्य सर्गो अभवत् सरीमणि ११
सुनिर्मथा निर्मथितः सुनिधा निहितः कविः ।
अग्ने स्वध्वरा कृणु देवान् देवयते यज १२
अजीजनन्नमृतं मर्त्यासो ऽस्रेमाणं तरणिं वीळुजम्भम् ।
दश स्वसारो अग्रुवः समीचीः पुमांसं जातमभि सं रभन्ते १३
प्र सप्तहोता सनकादरोचत मातुरुपस्थे यदशोचदूधनि ।
न नि मिषति सुरणो दिवेदिवे यदसुरस्य जठरादजायत १४
अमित्रायुधो मरुतामिव प्रयाः प्रथमजा ब्रह्मणो विश्वमिद् विदुः ।
द्युम्नवद् ब्रह्म कुशिकास एरिरे एकैकस्मिन् दमे अग्निं समीधिरे १५
यदद्य त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन् होतश्चिकित्वोऽवृणीमहीह ।
ध्रुवमया ध्रुवमुताशमिष्ठाः प्रजानन् विद्वाँ उप याहि सोमम् १६ [३४] (२५८)

२२ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयांसि ।
तितिक्षन्ते अभिशस्तिं जनानामिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रकेतः १
न ते दूरे परमा चिद् रजांस्या तु प्र याहि हरिवो हरिभ्याम् ।
स्थिराय वृष्णे सवना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्नौ २
इन्द्रः सुशिप्रो मघवा तरुत्रो महाव्रातस्तुविकूर्मिर्ऋघावान् ।
यदुग्रो धा बाधितो मर्त्येषु क्रत्वा त्या ते वृषभ वीर्याणि ३
त्वं हि ष्मा च्यावयन्नच्युतान्येको वृत्रा चरसि जिघ्नमानः ।
तव द्यावापृथिवी पर्वतासो ऽनु व्रताय निमितेव तस्थुः ४
उताभये पुरुहूत श्रवोभिरेको दृळ्हमवदो वृत्रहा सन् ।
इमे चिदिन्द्र रोदसी अपारे यत् संगृभ्णा मघवन् काशिरित् ते ५ [१]

प्र सू त इन्द्र प्रवता हरिभ्यां प्र ते वज्रः प्रमृणन्नेतु शत्रून् ।
जहि प्रतीचो अनूचः पराचो विश्वं सत्यं कृणुहि विष्टमस्तु ६
यस्मै धायुरदधा मर्त्याया भक्तं चिद् भजते गेह्यं सः ।
भद्रा त इन्द्र सुमतिर्घृताची सहस्रदाना पुरुहूत रातिः ७
सहदानुं पुरुहूत क्षियन्तं महस्तमिन्द्र सं पिणक् कुणारुम् ।
अभि वृत्रं वर्धमानं पियारुमपादमिन्द्र तवसा जघन्थ ८
नि सामनामिषिरामिन्द्र भूमिं महीमपारां सदने ससत्थ ।
अस्तभ्नाद् द्यां वृषभो अन्तरिक्षमर्षन्त्वापस्त्वयेह प्रसूताः ९
अलातृणो वल इन्द्र व्रजो गोः पुरा हन्तोर्भयमानो व्यार ।
सुगान् पथो अकृणोन्निरजे गाः प्रावन् वाणीः पुरुहूतं धमन्तीः १० [२]

एको द्वे वसुमती समीची इन्द्र आ पप्रौ पृथिवीमुत द्याम् ।
उतान्तरिक्षादभि नः समीक इधो रथीः सयुजः शूर वाजान् ११
दिशः सूर्यो न मिनाति प्रदिष्टा दिवेदिवे हर्यश्वप्रसूताः ।
सं यदनळ्हश्वन आदिदश्वैर्विमोचनं कृणुते तत् त्वस्य १२
विदक्षन्त उषसो यामन्नक्तोर्विवस्वत्या महि चित्रमनीकम् ।
विश्वे जानन्ति महिना यदागादिन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरूणि १३ (२७१)

महि ज्योतिर्निहितं वक्षणास्वामा पक्वं चरति बिभ्रती गौः।
विश्वं स्वाद्म संभृतमुस्रियायां यत् सीमिन्द्रो अदधाद् भोजनाय १४

इन्द्र दह्यं यामकोशा अभूवन् यज्ञाय शिक्ष गृणते सखिभ्यः।
दुर्मायवो दुरेवा मर्त्यासो निषङ्गिणो रिपवो हन्त्वासः १५ [३]

सं घोषः शृण्वेऽवमैरमित्रैर्जहि न्येष्वशनिं तपिष्ठाम्।
वृश्चेमधस्ताद् वि रुजा सहस्व जहि रक्षो मघवन् रन्धयस्व १६

उद् वृह रक्षः सहमूलमिन्द्र वृश्चा मध्यं प्रत्यग्रं शृणीहि।
आ कीवतः सललूकं चकर्थ ब्रह्मद्विषे तपुषिं हेतिमस्य १७

स्वस्तये वाजिभिश्च प्रणेतः सं यन्महीरिषः आसत्सि पूर्वीः।
रायो वन्तारो बृहतः स्यामास्मे अस्तु भग इन्द्र प्रजावान् १८

आ नो भर भगमिन्द्र द्युमन्तं नि ते वृष्ण्यं धीमहि प्रेके।
ऊर्वं इव पप्रथे कामो अस्मे तमा पृण वसुपते वसूनाम् १९

इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च।
स्वर्यवो मतिभिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय वाहः कुशिकासो अक्रन् २०

आ नो गोत्रा दर्दृहि गोपते गाः समस्मभ्यं सनयो यन्तु वाजाः।
विवक्षा असि वृषभ सत्यशुष्मोऽस्मभ्यं सु मघवन् बोधि गोदाः २१

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् २२ [४] (२८०)

(३१)

२२ कुशिक ऐषीरथिः, गाथिनो विश्वामित्रो वा। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

शासद् वह्निर्दुहितुर्नप्त्यं गाद् विद्वाँ ऋतस्य दीधितिं सपर्यन्।
पिता यत्र दुहितुः सेकमृञ्जन् त्सं शग्म्येन मनसा दधन्वे १

न जामये तान्वो रिक्थमारैक् चकार गर्भं सनितुर्निधानम्।
यदी मातरो जनयन्त वह्निमन्यः कर्ता सुकृतोरन्य ऋन्धन् २

अग्निर्जज्ञे जुह्वा३ रेजमानो महस्पुत्राँ अरुषस्य प्रयक्षे।
महान् गर्भो मह्या जातमेषां महो प्रवृद्धर्यश्वस्य यज्ञैः ३ (२८३)

अभि जैत्रीरसचन्त स्पृधानं महि ज्योतिस्तमसो निरजानन् ।
तं जानतीः प्रत्युदायन्नुषासः पतिर्गवामभवदेक इन्द्रः ४
वीळौ सतीरभि धीरा अतुन्दन् प्राचाहिन्वन् मनसा सप्त विप्राः ।
विश्वामविन्दन् पथ्यामृतस्य प्रजानन्नित्ता नमसा विवेश ५ [५]

विदद् यदी सरमा रुग्णमद्रेर्महि पाथः पूर्व्यं सध्र्यक्कः ।
अग्रं नयत् सुपद्यक्षराणामच्छा रवं प्रथमा जानती गात् ६
अगच्छदु विप्रतमः सखीयन्नसूदयत् सुकृते गर्भमद्रिः ।
ससान मर्यो युवभिर्मखस्यन्नथाभवदङ्गिराः सद्यो अर्चन् ७
सतःसतः प्रतिमानं पुरोभूर्विश्वा वेदु जनिमा हन्ति शुष्णम् ।
प्र णो विवः पंदुवीर्गव्युरर्चन् त्सखा सखीरमुञ्चन्निरवद्यात् ८
नि गव्यता मनसा सेदुरर्कैः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुम् ।
इदं चिन्नु सदनं भूर्येषां येन मासाँ असिषासन्नृतेन ९
संपश्यमाना अमदन्नभि स्वं पयः प्रत्नस्य रेतसो दुघानाः ।
वि रोदसी अतपद् घोष एषां जाते निःष्ठामदधुर्गोषु वीरान् १० [६]

स जातेभिर्वृत्रहा सेदु हव्यैरुदुस्रियाः असृजदिन्द्रो अर्कैः ।
उरूच्यस्मै घृतवद् भरन्ती मधु स्वाद्म दुदुहे जेन्या गौः ११
पित्रे चिच्चकृः सदनं समस्मै महि त्विषीमत् सुकृतो वि हि ख्यन् ।
विष्कभ्नन्तः स्कम्भनेना जनित्री आसीना ऊर्ध्वं रभसं वि मिन्वन् १२
मही यदि धिषणा शिश्नथे धात् सद्योवृधं विभ्वं रोदस्योः ।
गिरो यस्मिन्ननवद्याः समीची विश्वा इन्द्राय तविषीरनुत्ताः १३
मह्या ते सख्यं वव्रिम शक्तीरा वृत्रघ्ने नियुतो यन्ति पूर्वीः ।
महि स्तोत्रमव आगन्म सूरेरस्माकं सु मघवन् बोधि गोपाः १४
महि क्षेत्रं पुरु श्चन्द्रं विविद्वान् नादित् सखिभ्यश्चरथं समैरत् ।
इन्द्रो नृभिरजनद् दीद्यानः साकं सूर्यमुषसं गातुमग्निम् १५ [७]

अपश्चिवृष विभ्वो दमूनाः प्र सध्रीचीरसृजद् विश्वश्चन्द्राः ।
मध्वः पुनानाः कविभिः पवित्रैर्द्युभिर्हिन्वन्त्यक्तुभिर्धनुत्रीः १६
अनु कृष्णे वसुधिती जिहाते उभे सूर्यस्य मंहना यजत्रे ।
परि यत् ते महिमानं वृजध्यै सखाय इन्द्र काम्या ऋजिप्याः १७ (१९७)

पार्तेर्भव वृत्रहन् त्सूनृतानां गिरां विश्वायुर्वृषभो वयोधाः।
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभिर्महान् महीभिरूतिभिः सरण्यन् १८

तमङ्गिरस्वन्नमसा सपर्यन् नव्यं कृणोमि सन्यसे पुराजाम्।
द्रुहो वि याहि बहुला अदेवीः स्वश्च नो मघवन् त्सातये धाः १९

मिहः पावकाः प्रतता अभूवन् त्स्वस्ति नः पिपृहि पारमासाम्।
इन्द्र त्वं रथिरः पाहि नो गिरो मक्षूमक्षू कृणुहि गोजितो नः २०

अदेदिष्ट वृत्रहा गोपतिर्गा अन्तः कृष्णाँ अरुषैर्धामभिर्गात्।
प्र सूनृता दिशमान ऋतेन दुरश्च विश्वा अवृणोदप स्वाः २१

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् २२ [८] (३०२)

(३२)

१७ गाथिनो विश्वामित्रः। इन्द्रः। त्रिष्टुप।

इन्द्र सोमं सोमपते पिबेमं माध्यंदिनं सवनं चारु यत् ते।
प्रप्रुथ्या शिप्रे मघवन्नृजीषिन् विमुच्या हरी इह मादयस्व १

गवाशिरं मन्थिनमिन्द्र शुक्रं पिबा सोमं रिरिमा ते मदाय।
ब्रह्मकृता मारुतेना गणेन सजोषा रुद्रैस्तृपदा वृषस्व २

ये ते शुष्मं ये तविषीमवर्धन्नर्चन्त इन्द्र मरुतस्त ओजः।
माध्यंदिने सवने वज्रहस्त पिबा रुद्रेभिः सगणः सुशिप्र ३

त इन्वस्य मधुमद् विविप्र इन्द्रस्य शर्धो मरुतो य आसन्।
येभिर्वृत्रस्येषितो विवेदा मर्मणो मन्यमानस्य मर्म ४

मनुष्वदिन्द्र सवनं जुषाणः पिबा सोमं शश्वते वीर्याय।
स आ ववृत्स्व हर्यश्व यज्ञैः सरण्युभिरपो अर्णा सिसर्षि ५ [९]

त्वमपो यद्ध वृत्रं जघन्वाँ अत्याँ इव प्रासृजः सर्तवाजौ।
शयानमिन्द्र चरता वधेन वव्रिवांसं परि देवीरदेवम् ६

यजाम इन्नमसा वृद्धमिन्द्रं बृहन्तमुष्वमजरं युवानम्।
यस्य प्रिये ममतुर्यज्ञियस्य न रोदसी महिमानं ममाते ७ (३०९)

इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरूणि व्रतानि देवा न मिनन्ति विश्वे ।
दाधार यः पृथिवीं द्यामुतेमां जजान सूर्यमुषसं सुदंसाः ८

अद्रोघ सत्यं तव तन्महित्वं सद्यो यज्जातो अपिबो ह सोमम् ।
न द्यावं इन्द्र तवसस्त ओजो नाहा न मासाः शरदो वरन्त ९

त्वं सद्यो अपिबो जात इन्द्र मदाय सोमं परमे व्योमन् ।
यद्ध द्यावापृथिवी आविवेशीरथाभवः पूर्व्यः कारुधायाः १० [१०]

अहन्नहिं परिशयानमर्णो ओजायमानं तुविजात तव्यान् ।
न ते महित्वमनु भूदध द्यौर्यदन्यया स्फिग्या३ क्षामवस्थाः ११

यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भूदुत प्रियः सुतसोमो मियेधः ।
यज्ञेनं यज्ञमव याजियः सन् यज्ञस्ते वज्रमहिहत्य आवत् १२

यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अर्वागेनं सुम्नाय नव्यसे ववृत्याम् ।
यः स्तोमेभिर्वावृधे पूर्व्येभिर्यो मध्यमेभिरुत नूतनेभिः १३

विवेष यन्मा धिषणा जजान स्तवै पुरा पार्यादिन्द्रमह्नः ।
अंहसो यत्र पीपरद् यथा नो नावेव यान्तमुभये हवन्ते १४

आपूर्णो अस्य कलशः स्वाहा सेक्तेव कोशं सिसिचे पिबध्यै ।
समु प्रिया आववृत्रन् मदाय प्रदक्षिणिदभि सोमास इन्द्रम् १५

न त्वा गभीरः पुरुहूत सिन्धुर्नाद्रयः परि पन्तो वरन्त ।
इत्था सखिभ्य इषितो यदिन्द्राऽऽहञ्चिदर्जो गव्यमूर्वम् १६

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् १७ [११] (३१९)

(३३)

१३ गाथिनो विश्वामित्रः; ४, ६, ८, १० नद्यः ऋषिकाः । नद्यः; ४, ८, १० विश्वामित्रः; ६, ७ इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

प्र पर्वतानामुशती उपस्थादश्वे इव विषिते हासमाने ।
गावेव शुभ्रे मातरा रिहाणे विपाट्छुतुद्री पयसा जवेते १

इन्द्रेषिते प्रसवं भिक्षमाणे अच्छा समुद्रं रथ्येव याथः ।
समाराणे ऊर्मिभिः पिन्वमाने अन्या वामन्यामप्येति शुभ्रे २ (३२१)

अच्छा सिन्धुं मातृतमामयासं विपाशमुर्वीं सुभगामगन्म ।
वत्समिव मातरा संरिहाणे समानं योनिमनु संचरन्ती ३
एना वयं पयसा पिन्वमाना अनु योनिं देवकृतं चरन्तीः ।
न वर्तवे प्रसवः सर्गतक्तः किंयुर्विप्रो नद्यो जोहवीति ४
रमध्वं मे वचसे सोम्याय ऋतावरीरुप मुहूर्तमेवैः ।
प्र सिन्धुमच्छा बृहती मनीषा ऽवस्युरह्वे कुशिकस्य सूनुः ५ [१२]

इन्द्रो अस्माँ अरदद् वज्रबाहु—रपाहन् वृत्रं परिधिं नदीनाम् ।
देवोऽनयत् सविता सुपाणि—स्तस्य वयं प्रसवे याम उर्वीः ६
प्रवाच्यं शश्वधा वीर्यं१ त—दिन्द्रस्य कर्म यदहिं विवृश्चत् ।
वि वज्रेण परिषदो जघाना—ऽऽयन्नापोऽयनमिच्छमानाः ७
एतद् वचो जरितर्मापि मृष्ठा आ यत् ते घोषानुत्तरा युगानि ।
उक्थेषु कारो प्रति नो जुषस्व मा नो नि कः पुरुषत्रा नमस्ते ८
ओ षु स्वसारः कारवे शृणोत ययौ वो दूरादनसा रथेन ।
नि षू नमध्वं भवता सुपारा अधोअक्षाः सिन्धवः स्रोत्याभिः ९
आ ते कारो शृणवामा वचांसि ययाथ दूरादनसा रथेन ।
नि ते नसे पीप्यानेव योषा मर्यायेव कन्या शश्वचै ते १० [१३]

यदङ्ग त्वा भरताः संतरेयु—र्गव्यन् ग्राम इषित इन्द्रजूतः ।
अर्षादह प्रसवः सर्गतक्त आ वो वृणे सुमतिं यज्ञियानाम् ११
अतारिषुर्भरता गव्यवः स—मभक्त विप्रः सुमतिं नदीनाम् ।
प्र पिन्वध्वमिषयन्तीः सुराधा आ वक्षणाः पृणध्वं यात शीभम् १२
उद् वं ऊर्मिः शम्या ह—न्त्वापो योक्त्राणि मुञ्चत ।
मादुष्कृतौ व्येनसा ऽघ्न्यौ शूनमारताम् १३ [१४] (३३१)

(३४)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रः पूर्भिदातिरद् दासमर्कै—र्विदद् वसुर्दयमानो वि शत्रून् ।
ब्रह्मजूतस्तन्वा वावृधानो भूरिदात्र आपृणद् रोदसी उभे १
मखस्य ते तविषस्य प्र जूति—मियर्मि वाचममृताय भूषन् ।
इन्द्र क्षितीनामसि मानुषीणां विशां दैवीनामुत पूर्वयावा २ (३३४)

इन्द्रो॑ वृ॒त्रमवृणोच्छर्धनीतिः॒ प्र मा॒यिना॑ममिना॒द् वर्प॑णीतिः ।
अह॒न् व्यं॑समुशध॒ग्वने॑ष्वावि॒र्धेना॑ अकृणोद् रा॒म्याणा॑म् ३
इन्द्रः॑ स्वर्षा॒ ज॒न॒यन्न॒हानि॒ जिगा॑यो॒शिग्भिः॒ पृत॑ना अभि॒ष्टिः ।
प्रारो॑चय॒न्मन॑वे के॒तुम॒ह्ना॒मवि॑न्दज्ज्यो॒तिर्बृ॒हते॒ रणा॑य ४
इन्द्र॒स्तुजो॑ ब॒र्हणा॒ आ वि॑वेश॒ नृव॒द् दधा॑नो॒ नर्या॑ पु॒रूणि॑ ।
अचे॑तय॒द् धिय॑ इ॒मा ज॑रि॒त्रे॒ प्रेमं वर्ण॑मतिरच्छु॒क्रमा॑सा॑म् ५ [१५]

म॒हो म॒हानि॑ पनयन्त्य॒स्ये॒न्द्र॑स्य॒ कर्म॑ सुकृ॒ता पु॒रूणि॑ ।
वृ॒जने॑न वृ॒जि॒नान् त्सं पि॑पेष॒ माया॑भि॒र्दस्यूँ॒रभि॑भूत्योजाः ६
युधे॒न्द्रो॑ म॒ह्ना वरि॑वश्चकार॒ दे॒वेभ्यः॒ सत्प॑तिश्चर्षणि॒प्राः ।
विव॑स्वतः॒ सद॑ने अस्य॒ तानि॒ विप्रा॑ उ॒क्थेभिः॒ क॒वयो॑ गृणन्ति ७
स॒त्रासा॑हं॒ वरे॑ण्यं सहो॒दां स॑स॒वांसं॑ स्व॒र॑पश्च॑ दे॒वीः ।
स॒सा॒न॒ यः पृ॑थि॒वीं द्या॒मु॒तेमा॒मिन्द्रं॑ मदन्त्यनु॒ धीर॑णासः ८
स॒सा॒नात्याँ॑ उ॒त सूर्यं॑ ससा॒ने॒न्द्रः॑ ससान पुरुभोज॑सं॒ गाम् ।
हि॒र॒ण्यय॑मु॒त भोगं॑ ससान॒ हत्वी॑ दस्यू॒न् प्रार्यं॑ वर्ण॒मावत् ९
इन्द्र॒ ओष॑धीरसनो॒दह॑ानि॒ वन॒स्पती॑रसनो॒दन्त॑रि॒क्षम् ।
बि॒भेद॑ वलं॑ नुनु॒दे वि॒वा॒चो॒ऽथा॒भव॒द् द॑मि॒ताभि॑क्रतू॒नाम् १०
शुनं॑ हुवेम म॒घवा॑न॒मिन्द्र॒मस्मि॑न् भरे॒ नृत॑मं वाज॒सातौ॑ ।
शृ॒ण्वन्त॑मु॒ग्रमू॒तये॑ स॒मत्सु॒ घ्नन्तं॑ वृ॒त्राणि॑ सं॒जित॑ं॒ धना॑नाम् ११ [१६] (३४३)

(३५)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तिष्ठा॒ हरी॒ रथ॒ आ यु॒ज्यमा॑ना॒ याहि॒ वायु॑र्न नि॒युतो॑ नो॒ अच्छ॑ ।
पिबा॒स्यन्धो॑ अ॒भिसृ॑ष्टो अ॒स्मे इन्द्र॒ स्वाहा॑ रि॒रिमा॒ ते॒ मदा॑य १
उपा॑जिरा पुरुहू॒ताय॒ सप्ती॒ हरी॒ रथ॑स्य धू॒र्षा यु॑नज्मि ।
ब्र॒वद् यथा॒ संभृ॑तं वि॒श्वत॑श्चि॒दुप॑ेमं य॒ज्ञमा व॑हात॒ इन्द्र॑म् २
उपो॑ नयस्व वृषणा॒ तपु॑ष्पो॒तेम॑व॒ त्वं वृ॑षभ स्वधावः ।
अ॒र्से॒तामश्वा॒ वि मु॑चे॒ह शो॑णा॒ दि॒वेदि॑वे सदृशी॒रद्धि॒ धाना॒ः ३
ब्रह्म॑णा ते ब्रह्मयुजा॒ युनज्मि॒ हरी॒ सखा॑या सध॒मादे॒ आ॒शू ।
स्थि॒रं रथं॑ सु॒खमि॑न्द्राधि॒तिष्ठ॑न् प्र॒जान॑न् विद्वाँ॒ उप॑ याहि॒ सोम॑म् ४ (३४७)

मा ते हरी वृषणा वीतपृष्ठा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये ।
अत्यायाहि शश्वतो वयं ते ऽरं सुतेभिः कृणवाम सोमैः ५ [१७]

तवायं सोमस्त्वमेह्यर्वाङ् शश्वत्तमं सुमना अस्य पाहि ।
अस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्या दधिष्वेमं जठर इन्दुमिन्द्र ६
स्तीर्णं ते बर्हिः सुत इन्द्र सोमः कृता धाना अत्तवे ते हरिभ्याम् ।
तदोकसे पुरुशाकाय वृष्णे मरुत्वते तुभ्यं राता हवींषि ७
इमं नरः पर्वतास्तुभ्यमापः समिन्द्र गोभिर्मधुमन्तमकन् ।
तस्यागत्या सुमना ऋष्व पाहि प्रजानन् विद्वान् पथ्या३ अनु स्वाः ८
याँ आभजो मरुत इन्द्र सोमे ये त्वामवर्धन्नभवन् गणस्ते ।
तेभिरेतं सजोषा बावशानो३ ऽग्नेः पिब जिह्वया सोममिन्द्र ९
इन्द्र पिब स्वधया चित् सुतस्या—ऽग्नेर्वा पाहि जिह्वया यजत्र ।
अध्वर्यो वा प्रयति शक्र हस्ता—द्धोतुर्वा यज्ञं हविषो जुषस्व १०
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ११ [१८] (३५४)

(३६)

११ गाथिनो विश्वामित्रः, १० घोर आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इमामू षु प्रभृतिं सातये धाः शश्वच्छश्वदूतिभिर्यादमानः ।
सुतेसुते वावृधे वर्धनेभि—र्यः कर्मभिर्महद्भिः सुश्रुतो भूत् १
इन्द्राय सोमाः प्रदिवो विदाना ऋभुर्येभिर्वृषपर्वा विहायाः ।
प्रयम्यमानान् प्रति षू गृभाये—न्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्णः २
पिबा वर्धस्व तवं घा सुतास इन्द्र सोमासः प्रथमा उतेमे ।
यथापिबः पूर्व्याँ इन्द्र सोमाँ एवा पाहि पन्यो अद्या नवीयान् ३
महाँ अमत्रो वृजने विरप्श्युर्—ग्रं शवः पत्यते धृष्णवोजः ।
नाहं विव्याच पृथिवी चनैनं यत् सोमासो हर्यश्वममन्दन् ४
महाँ उग्रो वावृधे वीर्याय समाचक्रे वृषभः काव्येन ।
इन्द्रो भगो वाजदा अस्य गावः प्र जायन्ते दक्षिणा अस्य पूर्वीः ५ [१९] (३५९)

प्र यत् सिन्धवः प्रसवं यथाय—न्नापः समुद्रं रथ्येव जग्मुः ।
अतश्चिदिन्द्रः सदसो वरीयान् यदीं सोमः पृणति दुग्धो अंशुः ६

समुद्रेण सिन्धवो यादमाना इन्द्राय सोमं सुषुतं भरन्तः ।
अंशुं दुहन्ति हस्तिनो भरित्रै—मध्वः पुनन्ति धारया पवित्रैः ७

हृदा इव कुक्षयः सोमधानाः समी विव्याच सवना पुरूणि ।
अन्ना यदिन्द्रः प्रथमा व्याश वृत्रं जघन्वाँ अवृणीत सोमम् ८

आ तू भर माकिरेतत् परि ष्ठाद् विद्मा हि त्वा वसुपतिं वसूनाम् ।
इन्द्र यत् ते माहिनं दत्रम—स्त्यस्मभ्यं तद्धर्यश्व प्र यन्धि ९

अस्मे प्र यन्धि मघवन्नृजीषि—न्निन्द्र रायो विश्ववारस्य भूरेः ।
अस्मे शतं शरदो जीवसे धा अस्मे वीराञ्छश्वत इन्द्र शिप्रिन् १०

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ११ [२०] (३६५)

(३७)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री, ११ अनुष्टुप् ।

वार्त्रहत्याय शवसे पृतनाषाह्याय च । इन्द्र त्वा वर्तयामसि १
अर्वाचीनं सु ते मन उत चक्षुः शतक्रतो । इन्द्र कृण्वन्तु वाघतः २
नामानि ते शतक्रतो विश्वाभिर्गीर्भिरीमहे । इन्द्राभिमातिषाह्ये ३
पुरुष्टुतस्य धामभिः शतेन महयामसि । इन्द्रस्य चर्षणीधृतः ४
इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुहूतमुप ब्रुवे । भरेषु वाजसातये ५ [२१]

वाजेषु सासहिर्भव त्वामीमहे शतक्रतो । इन्द्र वृत्राय हन्तवे ६
द्युम्नेषु पृतनाज्ये पृत्सुतूर्षु श्रवःसु च । इन्द्र साक्ष्वाभिमातिषु ७
शुष्मिन्तमं न ऊतये द्युम्निनं पाहि जागृविम् । इन्द्र सोमं शतक्रतो ८
इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु । इन्द्र तानि त आ वृणे ९
अगन्निन्द्र श्रवो बृहद् द्युम्नं दधिष्व दुष्टरम् । उत ते शुष्मं तिरामसि १०
अर्वावतो न आ ग—ह्यथो शक्र परावतः ।
उ लोको यस्ते अद्रिव इन्द्रेह तत आ गहि ११ [२२] (३७६)

(३८)

१० प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा, तावुभावपि वा गाथिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अभि तष्टेव दीधया मनीषा—मत्यो न वाजी सुधुरो जिहानः ।
अभि प्रियाणि मर्मृशत् परांणि कवीरिच्छामि संदृशे सुमेधाः १
इनोत पृच्छ जनिमा कवीनां मनोधृतः सुकृतस्तक्षत द्याम् ।
इमा उ ते प्रण्योऽ३ वर्धमाना मनोवाता अध नु धर्मणि ग्मन् २
नि षीमिदत्र गुह्या दधाना उत क्षत्राय रोदसी समञ्जन् ।
सं मात्राभिर्ममिरे येमुरुर्वी अन्तर्महीं समृते धायसे धुः ३
आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूष—ञ्छ्रियो वसानश्चरति स्वरोचिः ।
महत् तद् वृष्णो असुरस्य नामा—ऽऽ विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ ४
असूत पूर्वो वृषभो ज्यायां—निमा अस्य शुरुधः सन्ति पूर्वीः ।
दिवो नपाता विदथस्य धीमिः क्षत्रं राजाना प्रदिवो दधाथे ५ [२३]

त्रीणि राजाना विदथे पुरूणि परि विश्वानि भूषथः सदांसि ।
अपश्यमत्र मनसा जगन्वान् व्रते गन्धर्वाँ अपि वायुकेशान् ६
तदिन्नवस्य वृषभस्य धेनो—रा नामभिर्ममिरे सक्म्यं गोः ।
अन्यदन्यदसुर्यं१ वसाना नि मायिनो ममिरे रूपमस्मिन् ७
तदिन्नवस्य सवितुर्नकिर्मे हिरण्ययीममतिं यामशिश्रेत् ।
आ सुष्टुती रोदसी विश्वमिन्वे अपीव योषा जनिमानि वव्रे ८
युवं प्रत्नस्य साधथो महो यद् दैवी स्वस्तिः परि णः स्यातम् ।
गोपाजिह्वस्य तस्थुषो विरूपा विश्वे पश्यन्ति मायिनः कृतानि ९
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् १० [२४] (३८६)

(३९) [चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३९-५३]

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं मतिर्हृद आ वच्यमाना ऽच्छा पतिं स्तोमतष्टा जिगाति ।
या जागृविर्विदथे शस्यमाने—न्द्र यत् ते जायते विन्दि तस्यं १ (३८७)

विवश्चिदा पूर्व्या जायमाना वि जागृविर्विदथे शस्यमाना ।
भद्रा वस्त्राण्यर्जुना वसाना सेयमस्मे सनजा पित्र्या धीः २
यमा चिदत्र यमसूरसूत जिह्वाया अग्रं पतदा ह्यस्थात् ।
वपूंषि जाता मिथुना सचेते तमोहना तपुषो बुध्न एता ३
नकिरेषां निन्विता मर्त्येषु ये अस्माकं पितरो गोषु योधाः ।
इन्द्र एषां दंहिता माहिनावान् गोत्राणि ससृजे दंसनावान् ४
सखा ह यत्र सखिभिर्नवग्वैरभिज्ञ्वा सत्वभिर्गा अनुग्मन् ।
सत्यं तदिन्द्रो दशभिर्दशग्वैः सूर्यं विवेद तमसि क्षियन्तम् ५ [२५]

इन्द्रो मधु संभृतमुस्रियायां पद्वद् विवेद शफवन्नमे गोः ।
गुहा हितं गुह्यं गूळ्हमप्सु हस्ते दधे दक्षिणे दक्षिणावान् ६
ज्योतिर्वृणीत तमसो विजानन्नारे स्याम दुरितादभीके ।
इमा गिरः सोमपाः सोमवृद्ध जुषस्वेन्द्र पुरुतमस्य कारोः ७
ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनु ष्या नो वारे स्याम दुरितस्य भूरेः ।
भूरि चिद्धि तुजतो मर्त्यस्य सुपारासो वसवो बर्हणावत् ८
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ९ [२६] (३९५)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३१ ॥] (४०)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रं त्वा वृषभं वयं सुते सोमे हवामहे । स पाहि मध्वो अन्धसः १
इन्द्रं क्रतुविदं सुतं सोमं हर्य पुरुष्टुत । पिबा वृषस्व तातृपिम् २
इन्द्र प्र णो धितावानं यज्ञं विश्वेभिर्देवेभिः । तिर स्तवान विश्पते ३
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव प्र यन्ति सत्पते । क्षयं चन्द्रास इन्दवः ४
वृधिष्वा जठरे सुतं सोममिन्द्र वरेण्यम् । तव द्युक्षास इन्दवः ५ [१]

गिर्वणः पाहि नः सुतं मधोर्धाराभिरज्यसे । इन्द्र त्वादातमिद् यशः ६
अभि द्युम्नानि वनिन इन्द्रं सचन्ते अक्षिता । पीत्वी सोमस्य वावृधे ७
अर्वावतो न आ गहि परावतश्च वृत्रहन् । इमा जुषस्व नो गिरः ८
यदन्तरा परावतमर्वावतं च हूयसे । इन्द्रेह तत आ गहि ९ [२] (४०४)

(४१)

९ गाथिनो विश्वामित्रः। इन्द्रः। गायत्री।

आ तू न इन्द्र मद्र्यग्घुवानः सोमपीतये । हरिभ्यां याह्यद्रिवः १
सत्तो होता न ऋत्वियस्तिस्तिरे बर्हिरानुषक् । अर्युज्रन् प्रातरद्रयः २
इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः क्रियन्त आ बर्हिः सीद । वीहि शूर पुरोळाशम् ३
रारन्धि सवनेषु ण एषु स्तोमेषु वृत्रहन् । उक्थेष्विन्द्र गिर्वणः ४
मतयः सोमपामुरुं रिहन्ति शवसस्पतिम् । इन्द्रं वत्सं न मातरः ५ [३]

स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे । न स्तोतारं निदे करः ६
वयमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो जरामहे । उत त्वमस्मयुर्वसो ७
मारे अस्मद् वि मुमुचो हरिप्रियार्वाङ् याहि । इन्द्र स्वधावो मत्स्वेह ८
अर्वाञ्चं त्वा सुखे रथे वहतामिन्द्र केशिना । घृतस्नू बर्हिरासदे ९ [४] (४१३)

(४२)

९ गाथिनो विश्वामित्रः। इन्द्रः। गायत्री।

उप नः सुतमा गहि सोममिन्द्र गवाशिरम् । हरिभ्यां यस्ते अस्मयुः १
तमिन्द्र मदमा गहि बर्हिष्ठां ग्रावभिः सुतम् । कुविन्ववस्य तृप्णवः २
इन्द्रमित्था गिरो मम च्छागुरिषिता इतः । आवृते सोमपीतये ३
इन्द्रं सोमस्य पीतये स्तोमैरिह हवामहे । उक्थेभिः कुविदागमत् ४
इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् दधिष्व शतक्रतो । जठरे वाजिनीवसो ५ [५]

विद्मा हि त्वा धनंजयं वाजेषु दधृषं कवे । अधा ते सुम्नमीमहे ६
इममिन्द्र गवाशिरं यवाशिरं च नः पिब । आगत्या वृषभिः सुतम् ७
तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्ये सोमं चोदामि पीतये । एष रारन्तु ते हृदि ८
त्वां सुतस्य पीतये प्रत्नमिन्द्र हवामहे । कुशिकासो अवस्यवः ९ [६] (४२२)

(४३)

८ गाथिनो विश्वामित्रः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

आ याह्यर्वाङुप वन्धुरेष्टा स्तवेदनु प्रदिवः सोमपेयम् ।
प्रिया सखायया वि मुचोप बर्हिस्त्वामिमे हव्यवाहो हवन्ते १ (४२३)

आ याहि पूर्वीरतिं चर्षणीराँ अर्य आशिष उप नो हरिभ्याम् ।
इमा हि त्वा मतयः स्तोमतष्टा इन्द्र हवन्ते सख्यं जुषाणाः २
आ नो यज्ञं नमोवृधं सजोषा इन्द्र देव हरिभिर्याहि तूयम् ।
अहं हि त्वा मतिभिर्जोहवीमि घृतप्रयाः सधमादे मधूनाम् ३
आ च त्वामेता वृषणा वहातो हरी सखाया सुधुरा स्वङ्गा ।
धानावदिन्द्रः सवनं जुषाणः सखा सख्युः शृणवद् वन्दनानि ४
कुविन्मा गोपां करसे जनस्य कुविद् राजानं मघवन्नृजीषिन् ।
कुविन्म ऋषिं पपिवांसं सुतस्य कुविन्मे वस्वो अमृतस्य शिक्षाः ५
आ त्वा बृहन्तो हरयो युजाना अर्वागिन्द्र सधमादो वहन्तु ।
प्र ये द्विता त्रिव ऋञ्जन्त्याताः सुसंमृष्टासो वृषभस्य मूराः ६
इन्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्ण आ यं ते श्येन उशते जभार ।
यस्य मदे च्यावयसि प्र कृष्टी र्यस्य मदे अप गोत्रा ववर्थ ७
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ८ [७] (४३०)

(४४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

अयं ते अस्तु हर्यतः सोम आ हरिभिः सुतः ।
जुषाण इन्द्र हरिभिर्न आ गह्या तिष्ठ हरितं रथम् १
हर्यन्नुषसमर्चयः सूर्यं हर्यन्नरोचयः ।
विद्वाँश्चिकित्वान् हर्यश्व वर्धस इन्द्र विश्वा अभि श्रियः २
द्यामिन्द्रो हरिधायसं पृथिवीं हरिवर्पसम् ।
अधारयद्धरितोर्भूरि भोजनं ययोरन्तर्हरिश्चरत् ३
जज्ञानो हरितो वृषा विश्वमा भाति रोचनम् ।
हर्यश्वो हरितं धत्त आयुध मा वज्रं बाह्वोर्हरिम् ४
इन्द्रो हर्यन्तमर्जुनं वज्रं शुक्रैरभीवृतम् ।
अधारयद्धरिभिराद्भिः सुत मुद् गा हरिभिराजत ५ [८] (४३५)

(४५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्याहि मयूररोमभिः ।
मा त्वा के चिन्नि यमन्विं न पाशिनोऽति धन्वेव ताँ इहि १

वृत्रखादो वलंरुजः पुरां दर्मो अपामजः ।
स्थाता रथस्य हर्योरभिस्वर इन्द्रो दृळ्हा चिदारुजः २

गम्भीराँ उदधीरिव क्रतुं पुष्यसि गा इव ।
प्र सुगोपा यवसं धेनवो यथा हृदं कुल्या इवाशत ३

आ नस्तुजं रयिं भरांशं न प्रतिजानते ।
वृक्षं पक्वं फलमङ्कीव धूनुहीन्द्र संपारणं वसु ४

स्वयुरिन्द्र स्वराळसि स्मद्दिष्टिः स्वयशस्तरः ।
स वावृधान ओजसा पुरुष्टुत भवा नः सुश्रवस्तमः ५ [९] (४४०)

(४६)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

युध्मस्य ते वृषभस्य स्वराज उग्रस्य यूनः स्थविरस्य घृष्वेः ।
अजूर्यतो वज्रिणो वीर्येणेन्द्र श्रुतस्य महतो महानि १

महाँ असि महिष वृष्ण्येभिर्धनस्पृदुग्र सहमानो अन्यान् ।
एको विश्वस्य भुवनस्य राजा स योधया च क्षयया च जनान् २

प्र मात्राभी रिरिचे रोचमानः प्र केवेभिर्विश्वतो अप्रतीतः ।
प्र मज्मना दिव इन्द्रः पृथिव्याः प्रोरोर्महो अन्तरिक्षादृजीषी ३

उरुं गभीरं जनुषाभ्युग्रं विश्वव्यचसमवतं मतीनाम् ।
इन्द्रं सोमासः प्रदिवि सुतासः समुद्रं न स्रवत आ विशन्ति ४

यं सोममिन्द्र पृथिवीद्यावा गर्भं न माता बिभृतस्त्वाया ।
तं ते हिन्वन्ति तमु ते मृजन्त्यध्वर्यवो वृषभ पातवा उ ५ [१०] (४४५)

(४७)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मरुत्वाँ इन्द्र वृषभो रणाय पिबा सोममनुष्वधं मदाय ।
आ सिञ्चस्व जठरे मध्व ऊर्मिं त्वं राजासि प्रदिवः सुतानाम् १

सजोषा इन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् ।
जहि शत्रूँरप मृधो नुदस्वाऽथाभयं कृणुहि विश्वतो नः २

उत ऋतुभिर्ऋतुपाः पाहि सोममिन्द्र देवेभिः सखिभिः सुतं नः ।
याँ आभजो मरुतो ये त्वा ऽन्वहन् वृत्रमदधुस्तुभ्यमोजः ३

ये त्वाहिहत्ये मघवन्नवर्धन् ये शाम्बरे हरिवो ये गविष्टौ ।
ये त्वा नूनमनुमदन्ति विप्राः पिबेन्द्र सोमं सगणो मरुद्भिः ४

मरुत्वन्तं वृषभं वावृधानमकवारिं दिव्यं शासमिन्द्रम् ।
विश्वासाहमवसे नूतनायोग्रं सहोदामिह तं हुवेम ५ [११] (४५०)

(४८)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सद्यो ह जातो वृषभः कनीनः प्रभर्तुमावदन्धसः सुतस्य ।
साधोः पिब प्रतिकामं यथा ते रसाशिरः प्रथमं सोम्यस्य १

यज्जायथास्तदहरस्य कामेऽशोः पीयूषमपिबो गिरिष्ठाम् ।
तं ते माता परि योषा जनित्री महः पितुर्दम आसिञ्चदग्रे २

उपस्थाय मातरमन्नमैट्ट तिग्ममपश्यद्वृभि सोममूधः ।
प्रयावयन्नचरद् गृत्सो अन्यान् महानि चक्रे पुरुधप्रतीकः ३

उग्रस्तुराषाळभिभूत्योजा यथावशं तन्वं चक्र एषः ।
त्वष्टारमिन्द्रो जनुषाभिभूयाऽऽमुष्या सोममपिबच्चमूषु ४

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ५ [१२] (४५५)

*

(४९)

५ गाथिनो विश्वामित्रः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

शंसा महामिन्द्रं यस्मिन् विश्वा आ कृष्टयः सोमपाः काममव्यन्।
यं सुक्रतुं धिषणे विभ्वतष्टं घनं वृत्राणां जनयन्त देवाः १
यं नु नकिः पृतनासु स्वराजं द्विता तरति नृतमं हरिष्ठाम्।
इनतमः सत्वभिर्यो ह शूषैः पृथुज्रया अमिनादायुर्दस्योः २
सहावा पृत्सु तरणिर्नार्वा व्यानशी रोदसी मेहनावान्।
भगो न कारे हव्यो मतीनां पितेव चारुः सुहवो वयोधाः ३
धर्ता दिवो रजसस्पृष्ट ऊर्ध्वो रथो न वायुर्वसुभिर्नियुत्वान्।
क्षपां वस्ता जनिता सूर्यस्य विभक्ता भागं धिषणेव वाजम् ४
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ५ [१३] (४६०)

(५०)

५ गाथिनो विश्वामित्रः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

इन्द्रः स्वाहा पिबतु यस्य सोममागत्या तुम्रो वृषभो मरुत्वान्।
ओरुव्यचाः पृणतामेभिरन्नैरास्य हविस्तन्वः काममृध्याः १
आ ते सपर्यू जवसे युनज्मि ययोरनु प्रदिवः श्रुष्टिमावः।
इह त्वा धेयुर्हरयः सुशिप्र पिबा त्वस्य सुषुतस्य चारोः २
गोभिर्मिमिक्षुं दधिरे सुपारमिन्द्रं ज्यैष्ठ्याय धायसे गृणानाः।
मन्वानः सोमं पपिवाँ ऋजीषिन् त्समस्मभ्यं पुरुधा गा इषण्य ३
इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च।
स्वर्यवो मतिभिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्रायवाहः कुशिकासो अक्रन् ४
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ५ [१४] (४६५)

(५१)

१२ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-३ जगती, १०-१२ गायत्री ।

चर्षणीधृतं मघवानमुक्थ्य१—मिन्द्रं गिरो बृहतीरभ्यनूषत ।
वावृधानं पुरुहूतं सुवृक्तिभि—रमर्त्यं जरमाणं दिवेदिवे १
शतक्रतुमर्णवं शाकिनं नरं गिरो म इन्द्रमुप यन्ति विश्वतः ।
वाजसनिं पूर्भिदं तूर्णिमप्तुरं धामसाचमभिषाचं स्वर्विदम् २
आकरे वसोर्जरिता पनस्यते ऽनेहसः स्तुभ इन्द्रो दुवस्यति ।
विवस्वतः सदन आ हि पिप्रिये सत्रासाहमभिमातिहनं स्तुहि ३
नृणामु त्वा नृतमं गीर्भिरुक्थै—रभि प्र वीरमर्चता सबाधः ।
सं सहसे पुरुमायो जिहीते नमो अस्य प्रदिव एक ईशे ४
पूर्वीरस्य निष्षिधो मर्त्येषु पुरू वसूनि पृथिवी बिभर्ति ।
इन्द्राय द्याव ओषधीरुतापो रयिं रक्षन्ति जीरयो वनानि ५ [१५]

तुभ्यं ब्रह्माणि गिर इन्द्र तुभ्यं सत्रा दधिरे हरिवो जुषस्व ।
बोध्या१पिरवसो नूतनस्य सखे वसो जरितृभ्यो वयो धाः ६
इन्द्र मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबः सुतस्य ।
तव प्रणीती तव शूर शर्म—न्ना विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः ७
स वावशान इह पाहि सोमं मरुद्भिरिन्द्र सखिभिः सुतं नः ।
जातं यत् त्वा परि देवा अभूषन् महे भराय पुरुहूत विश्वे ८
अप्तूर्ये मरुत आपिरेषो ऽमन्वान्निन्द्रमनु दातिवाराः ।
तेभिः साकं पिबतु वृत्रखादः सुतं सोमं दाशुषः स्वे सधस्थे ९
इदं ह्यन्वोजसा सुतं राधानां पते । पिबा त्वस्य गिर्वणः १०
यस्ते अनु स्वधामसत् सुते नि यच्छ तन्वम् । स त्वा ममत्तु सोम्यम् ११
प्र ते अश्नोतु कुक्ष्योः प्रेन्द्र ब्रह्मणा शिरः । प्र बाहू शूर राधसे १२ [१६] (४७७)

(५२)

८ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-४ गायत्री, ६ जगती ।

धानावन्तं करम्भिण—मपूपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्र प्रातर्जुषस्व नः १
पुरोळाशं पचत्यं जुषस्वेन्द्रा गुरस्व च । तुभ्यं हव्यानि सिस्रते २ (४७९)

पुरोळाशं च नो घसो जोषयासे गिरश्च नः । वधूयुरिव योषणाम् ३
पुरोळाशं सनश्रुत प्रातःसावे जुषस्व नः । इन्द्र क्रतुर्हि ते बृहन् ४
माध्यंदिनस्य सवनस्य धानाः पुरोळाशमिन्द्र कृष्वेह चारुम् ।
प्र यत् स्तोता जरिता तूर्णर्थो वृषायमाण उप गीर्भिरीट्टे ५ [१७]

तृतीये धानाः सवने पुरुष्टुत पुरोळाशमाहुतं मामहस्व नः ।
ऋभुमन्तं वाजवन्तं त्वा कवे प्रयस्वन्त उप शिक्षेम धीतिभिः ६
पूषण्वते ते चकृमा करम्भं हरिवते हर्यश्वाय धानाः ।
अपूपमद्धि सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् ७
प्रति धाना भरत तूयमस्मै पुरोळाशं वीरतमाय नृणाम् ।
त्रिवेदिवे सदृशीरिन्द्र तुभ्यं वर्धन्तु त्वा सोमपेयाय धृष्णो ८ [१८] (४८५)

(५३)

२४ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः; १ इन्द्रापर्वतौ; १५, १६ वाक्, (सरस्वती); १७-२० रथाङ्गानि; २१-२४ अभिशापः । त्रिष्टुप्; १०, १६ जगती; १३ गायत्री; १२, २०, २२ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

इन्द्रापर्वता बृहता रथेन वामीरिष आ वहतं सुवीराः ।
वीतं हव्यान्यध्वरेषु देवा वर्धेथां गीर्भिरिळया मदन्ता १
तिष्ठा सु कं मघवन् मा परा गाः सोमस्य नु त्वा सुषुतस्य यक्षि ।
पितुर्न पुत्रः सिचमा रभे त इन्द्र स्वादिष्ठया गिरा शचीवः २
शंसावाध्वर्यो प्रति मे गृणीहीन्द्राय वाहः कृणवाव जुष्टम् ।
एदं बर्हिर्यजमानस्य सीदाथा च भूदुक्थमिन्द्राय शस्तम् ३
जायेदस्तं मघवन् त्सेदु योनिस्तदित् त्वा युक्ता हरयो वहन्तु ।
यदा कदा च सुनवाम सोममग्निष्ठा दूतो धन्वात्यच्छ ४
परा याहि मघवन्ना च याहीन्द्र भ्रातरुभयत्रा ते अर्थम् ।
यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो रासभस्य ५ [१९]

अपाः सोममस्तमिन्द्र प्र याहि कल्याणीर्जाया सुरणं गृहे ते ।
यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो दक्षिणावत् ६ (४९१)

इमे भोजा अङ्गिरसो विरूपा दिवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।
विश्वामित्राय ददतो मघानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः ७
रूपंरूपं मघवा बोभवीति मायाः कृण्वानस्तन्वं परि स्वाम् ।
त्रिर्यद् दिवः परि मुहूर्तमागात् स्वैर्मन्त्रैरनृतुपा ऋतावा ८
महाँ ऋषिर्देवजा देवजूतो ऽस्तभ्नात् सिन्धुमर्णवं नृचक्षाः ।
विश्वामित्रो यदवहत् सुदास—मप्रियायत कुशिकेभिरिन्द्रः ९
हंसा इव कृणुथ श्लोकमद्रिभि—र्मदन्तो गीर्भिरध्वरे सुते सचा ।
देवेभिर्विप्रा ऋषयो नृचक्षसो वि पिबध्वं कुशिकाः सोम्यं मधु १० [२०]

उप प्रेत कुशिकाश्चेतयध्व—मश्वं राये प्र मुञ्चता सुदासः ।
राजा वृत्रं जङ्घनत् प्रागपागुद—गथा यजाते वर आ पृथिव्याः ११
य इमे रोदसी उभे अहमिन्द्रमतुष्टवम् ।
विश्वामित्रस्य रक्षति ब्रह्मेदं भारतं जनम् १२
विश्वामित्रा अरासत ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे । करदिन्नः सुराधसः १३
किं ते कृण्वन्ति कीकटेषु गावो नाशिरं दुह्रे न तपन्ति घर्मम् ।
आ नो भर प्रमगन्दस्य वेदो नैचाशाखं मघवन् रन्धया नः १४
ससर्परीरमतिं बाधमाना बृहन्मिमाय जमदग्निदत्ता ।
आ सूर्यस्य दुहिता ततान श्रवो देवेष्वमृतमजुर्यम् १५ [२१]

ससर्परीरभरत् तूयमेभ्यो ऽधि श्रवः पाञ्चजन्यासु कृष्टिषु ।
सा पक्ष्या नव्यमायुर्दधाना यां मे पलस्तिजमदग्नयो ददुः १६
स्थिरौ गावौ भवतां वीळुरक्षो मेषा वि वर्हि मा युगं वि शारि ।
इन्द्रः पातल्यं ददतां शरीतो ररिष्टनेमे अभि नः सचस्व १७
बलं धेहि तनूषु नो बलमिन्द्रानळुत्सु नः ।
बलं तोकाय तनयाय जीवसे त्वं हि बलदा असि १८
अभि व्ययस्व खदिरस्य सार—मोजो धेहि स्पन्दने शिंशपायाम् ।
अक्षौ वीळो वीळित वीळयस्व मा यामादस्मादव जीहिपो नः १९
अयमस्मान् वनस्पति—र्मा च हा मा च रीरिषत् ।
स्वस्त्या गृहेभ्य आवसा आ विमोचनात् २० [२२](५०५)

इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो अद्य याच्छ्रेष्ठाभिर्मघवञ्छूर जिन्व ।
यो नो द्वेष्ट्यधरः सस्पदीष्ट यमु द्विष्मस्तमु प्राणो जहातु २१

परशुं चिद् वि तपति शिम्बलं चिद् वि वृश्चति ।
उखा चिदिन्द्र येषन्ती प्रयस्ता फेनमस्यति २२

न सायकस्य चिकिते जनासो लोधं नयन्ति पशु मन्यमानाः ।
नावाजिनं वाजिना हासयन्ति न गर्दभं पुरो अश्वान्नयन्ति २३

इम इन्द्र भरतस्य पुत्रा अपपित्वं चिकितुर्न प्रपित्वम् ।
हिन्वन्त्यश्वमरणं न नित्यं ज्यावाजं परि णयन्त्याजौ २४ [२३](५०९)

(५४) [पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५४-६२]

२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमं महे विदथ्याय शूषं शश्वत् कृत्व ईड्याय प्र जभ्रुः ।
शृणोतु नो दम्येभिरनीकैः शृणोत्वग्निर्दिव्यैरजस्रः १

महि महे विबे अर्चा पृथिव्यै कामो म इच्छञ्चरति प्रजानन् ।
ययोर्ह स्तोमे विदथेषु देवाः संपर्यवो मादयन्ते सचायोः २

युवोर्ऋतं रोदसी सत्यमस्तु महे षु णः सुविताय प्र भूतम् ।
इदं दिवे नमो अग्ने पृथिव्यै संपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम् ३

उतो हि वां पूर्व्या आविविद्र ऋतावरी रोदसी सत्यवाचः ।
नरश्चिद् वां समिथे शूरसातौ ववन्दिरे पृथिवि वेविदानाः ४

को अद्धा वेद क इह प्र वोचद् देवाँ अच्छा पथ्या ३ का समेति ।
दक्षं श्च एषामवमा सदांसि परेषु या गुह्येषु व्रतेषु ५ [२४]

कविर्नृचक्षा अभि षीमचष्ट ऋतस्य योना विधृते मदन्ती ।
नाना चक्राते सदनं यथा वेः समानेन क्रतुना संविदाने ६

समान्या वियुते दूरेअन्ते ध्रुवे पदे तस्थतुर्जागरूके ।
उत स्वसारा युवती भवन्ती आदु ब्रुवाते मिथुनानि नाम ७

विश्वेदेते जनिमा सं विविक्तो महो देवान् बिभ्रती न व्यथेते ।
एजद् ध्रुवं पत्यते विश्वमेकं चरत् पतत्रि विषुणं वि जातम् ८ (५१७)

सना पुराणमध्येम्यारान्महः पितुर्जनितुर्जामि तन्नः ।
देवासो यत्र पनितार एवैः रुरौ पथि व्युते तस्थुरन्तः ९
इमं स्तोमं रोदसी प्र ब्रवीम्यृदूदरा शृणवन्नग्निजिह्वाः ।
मित्रः सम्राजो वरुणो युवान आदित्यासः कवयः पप्रथानाः १० [२५]

हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्वस्त्रिरा दिवो विदथे पत्यमानः ।
देवेषु च सवितः श्लोकमश्रेरादस्मभ्यमा सुव सर्वतातिम् ११
सुकृत् सुपाणिः स्ववाँ ऋतावा देवस्त्वष्टावसे तानि नो धात ।
पूषण्वन्त ऋभवो मादयध्वमूर्ध्वग्रावाणो अध्वरमतष्ट १२
विद्युद्रथा मरुतः ऋष्टिमन्तो दिवो मर्या ऋतजाता अयासः ।
सरस्वती शृणवन् यज्ञियासो धाता रयिं सहवीरं तुरासः १३
विष्णुं स्तोमासः पुरुदस्ममर्का भगस्येव कारिणो यामनि ग्मन् ।
उरुक्रमः ककुहो यस्य पूर्वीर्न मर्धन्ति युवतयो जनित्रीः १४
इन्द्रो विश्वैर्वीर्यैः पत्यमान उभे आ पप्रौ रोदसी महित्वा ।
पुरंदरो वृत्रहा धृष्णुषेणः संगृभ्या न आ भरा भूरिं पश्वः १५ [२६]

नासत्या मे पितरा बन्धुपृच्छा सजात्यमश्विनोश्चारु नाम ।
युवं हि स्थो रयिदौ नो रयीणां दात्रं रक्षेथे अकवैरदब्धा १६
महत् तद् वः कवयश्चारु नाम यद्ध देवा भवथ विश्व इन्द्रे ।
सख ऋभुभिः पुरुहूत प्रियेभिरिमां धियं सातये तक्षता नः १७
अर्यमा णो अदितिर्यज्ञियासो ऽदब्धानि वरुणस्य व्रतानि ।
युयोत नो अनपत्यानि गन्तोः प्रजावान् नः पशुमाँ अस्तु गातुः १८
देवानां दूतः पुरुध प्रसूतो ऽनागान् नो वोचतु सर्वताता ।
शृणोतु नः पृथिवी द्यौरुतापः सूर्यो नक्षत्रैरुर्वन्तरिक्षम् १९
शृण्वन्तु नो वृषणः पर्वतासो ध्रुवक्षेमास इळया मदन्तः ।
आदित्यैर्नो अदितिः शृणोतु यच्छन्तु नो मरुतः शर्म भद्रम् २०
सदा सुगः पितुमाँ अस्तु पन्था मध्वा देवा ओषधीः सं पिपृक्त ।
भगो मे अग्ने सख्ये न मृध्या उद् रायो अश्र्यां सदनं पुरुक्षोः २१
स्वदस्व हव्या समिषो दिदीह्यस्मद्र्यक् सं मिमीहि श्रवांसि ।
विश्वाँ अग्ने पृत्सु ताञ्जेषि शत्रूनहा विश्वा सुमना दीदिहि नः २२[२७](५३१)

(५५)

२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

उषसः पूर्वा अध यद् व्यूषु—र्महद् वि जज्ञे अक्षरं पदे गोः ।
व्रता देवानामुप नु प्रभूषन् महद् देवानामसुरत्वमेकम् १
मो षू णो अत्र जुहुरन्त देवा मा पूर्वे अग्ने पितरः पदज्ञाः ।
पुराण्योः सद्मनोः केतुरन्त—र्महद् देवानामसुरत्वमेकम् २
वि मे पुरुत्रा पतयन्ति कामाः शम्यच्छा दीद्ये पूर्व्याणि ।
समिन्द्रे अग्नावुतामिद् वदेम महद् देवानामसुरत्वमेकम् ३
समानो राजा विभृतः पुरुत्रा शये शयासु प्रयुतो वनानु ।
अन्या वत्सं भरति क्षेति माता महद् देवानामसुरत्वमेकम् ४
आक्षित् पूर्वास्वपरा अनूरुत् सद्यो जातासु तरुणीष्वन्तः ।
अन्तर्वतीः सुवते अप्रवीता महद् देवानामसुरत्वमेकम् ५ [२८]

शयुः परस्तादध नु द्विमाता ऽबन्धनश्चरति वत्स एकः ।
मित्रस्य ता वरुणस्य व्रतानि महद् देवानामसुरत्वमेकम् ६
द्विमाता होता विदथेषु सम्राळन्वग्रं चरति क्षेति बुध्नः ।
प्र रण्यानि रण्यवाचो भरन्ते महद् देवानामसुरत्वमेकम् ७
शूरस्येव युध्यतो अन्तमस्य प्रतीचीनं ददृशे विश्वमायत् ।
अन्तर्महिश्चरति निष्षिधं गो—र्महद् देवानामसुरत्वमेकम् ८
नि वेवेति पलितो दूत आ—स्वन्तर्महाँश्चरति रोचनेन ।
वपूंषि बिभ्रदभि नो वि चष्टे महद् देवानामसुरत्वमेकम् ९
विष्णोर्गोपाः परमं पाति पाथः प्रिया धामान्यमृता दधानः ।
अग्निष्टा विश्वा भुवनानि वेद महद् देवानामसुरत्वमेकम् १० [२९]

नाना चक्राते यम्या वपूंषि तयोरन्यद् रोचते कृष्णमन्यत् ।
श्यावी च यदरुषी च स्वसारौ महद् देवानामसुरत्वमेकम् ११
माता च यत्र दुहिता च धेनू सबर्दुघे धापयेते समीची ।
ऋतस्य ते सदसीळे अन्त—र्महद् देवानामसुरत्वमेकम् १२
अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरूधः ।
ऋतस्य सा पयसापिन्वतेळा महद् देवानामसुरत्वमेकम् १३ (५४४)

पद्या॑ वस्ते पुरुरू॒पा वपूं॑ष्यू॒र्ध्वा तस्थौ॒ त्र्यवि॑ रेरिहा॒णा ।
ऋ॒तस्य॒ सद्म॒ वि च॑रामि वि॒द्वान् म॒हद् दे॒वाना॑मसुर॒त्वमेक॑म् १४

प॒दे इ॑व॒ निहि॑ते दस्मे अ॒न्त॒स्तयो॑रन्य॒द् गुह्य॒मावि॑रन्यत् ।
स॒धी॒चीना॑ प॒थ्या॒३॑ सा वि॒षूची॑ म॒हद् दे॒वाना॑मसुर॒त्वमेक॑म् १५ [३०]

आ धे॒नवो॑ धुनयन्ता॒मशि॑श्वीः सब॒र्दुघा॑ः शश॒या अ॒प्र॒दु॒ग्धाः ।
नव्या॑नव्या युव॒तयो॒ भव॑न्ती॒र्म॒हद् दे॒वाना॑मसुर॒त्वमेक॑म् १६

यदु॒न्यासु॑ वृष॒भो रो॑र॒वीति॒ सो अ॒न्यस्मि॑न् यू॒थे नि द॑धाति॒ रेतः॑ ।
स हि क्षपा॑वा॒न् त्स भगः॒ स राजा॑ म॒हद् दे॒वाना॑मसुर॒त्वमेक॑म् १७

वी॒रस्य॒ नु स्वश्व्यं॑ जनास॒ः प्र नु वो॑चाम वि॒दुर॑स्य दे॒वाः ।
षो॒ळ्हा यु॒क्ताः प॒ञ्चप॒श्चा व॑हन्ति म॒हद् दे॒वाना॑मसुर॒त्वमेक॑म् १८

दे॒वस्त्वष्टा॑ सवि॒ता वि॒श्वरू॑पः पुपोष॑ प्र॒जाः पु॑रु॒धा ज॑जान ।
इ॒मा च॒ विश्वा॒ भुव॑नान्यस्य म॒हद् दे॒वाना॑मसुर॒त्वमेक॑म् १९

म॒ही सम॑रञ्चम्वा॑ समी॒ची उ॒भे ते अ॑स्य॒ वसु॑ना॒ न्यृ॑ष्टे ।
शृ॒ण्वे वी॒रो वि॒न्दमा॑नो॒ वसू॑नि म॒हद् दे॒वाना॑मसुर॒त्वमेक॑म् २०

इ॒मां च॑ नः पृथि॒वीं वि॒श्वधा॑या उप॑ क्षेति हि॒तमि॑त्रो॒ न राजा॑ ।
पुरः॑सदः॒ शर्म॑सदो॒ न वी॒रा म॒हद् दे॒वाना॑मसुर॒त्वमेक॑म् २१

नि॒ष्षिध्व॑रीस्त॒ ओष॑धीरुतापो॑ र॒यिं त॑ इन्द्र पृथि॒वी बि॑भर्ति ।
सखा॑यस्ते वाम॒भाजः॑ स्याम म॒हद् दे॒वाना॑मसुर॒त्वमेक॑म् २२[३१](५५३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२५] (५६)

८ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

न ता मि॑नन्ति मा॒यिनो॒ न धीरा॑ व्र॒ता दे॒वानां॑ प्रथ॒मा ध्रु॒वाणि॑ ।
न रोद॑सी अदुहा॒ वेद्या॑भि॒र्न पर्व॑ता॒ निन॑मे॒ तस्थि॒वांस॑ः १

षड् भा॒राँ एको॒ अच॑रन् बिभ॒र्त्यृ॒तं वर्षि॑ष्ठमुप॒ गाव॒ आगुः॑ ।
ति॒स्रो म॒हीरु॑प॒रास्त॑स्थु॒रत्या॒ गुहा॒ द्वे नि॑हि॒ते दर्श्ये॑का २ (५५५)

त्रिपाजस्यो वृषभो विश्वरूप उत त्र्युधा पुरुध प्रजावान् ।
त्र्यनीकः पत्यते माहिनावान् त्स रेतोधा वृषभः शश्वतीनाम् ३

अभीक आसां पदवीरबोध्यादित्यानामह्वे चारु नाम ।
आपश्चिदस्मा अरमन्त देवीः पृथग् व्रजन्तीः परि षीमवृञ्जन् ४

त्री षधस्था सिन्धवस्त्रिः कवीना मुत त्रिमाता विदथेषु सम्राट् ।
ऋतावरीर्योषणास्तिस्रो अप्या स्त्रिरा दिवो विदथे पत्यमानाः ५

त्रिरा दिवः संवितर्वार्याणि दिवेदिव आ सुव त्रिर्नो अह्नः ।
त्रिधातु राय आ सुवा वसूनि भगं त्रातर्धिषणे सातये धाः ६

त्रिरा दिवः संविता सोपवीति राजाना मित्रावरुणा सुपाणी ।
आपश्चिदस्य रोदसी चिदुर्वी रत्नं भिक्षन्त सवितुः सवाय ७

त्रिरुत्तमा दूणशा रोचनानि त्रयो राजन्त्यसुरस्य वीराः ।
ऋतावान इषिरा दूळभास स्त्रिरा दिवो विदथे सन्तु देवाः ८ [१] (५६१)

(५७)

६ गाथिनो विश्वामित्रः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र मे विविक्वाँ अविदन्मनीषां धेनुं चरन्तीं पयुतामगोपाम् ।
सद्यश्चिद् या दुदुहे भूरि धासे रिन्द्रस्तदग्निः पनितारो अस्याः १

इन्द्रः सु पूषा वृषणा सुहस्ता दिवो न प्रीताः शंशयं दुदुह्रे ।
विश्वे यदस्यां रणयन्त देवाः प्र वोऽत्र वसवः सुम्नमश्याम् २

या जामयो वृष्णं इच्छन्ति शक्तिं नमस्यन्तीर्जानते गर्भमस्मिन् ।
अच्छा पुत्रं धेनवो वावशाना महश्चरन्ति बिभ्रतं वपूंषि ३

अच्छा विवक्मि रोदसी सुमेके ग्राव्णो युजानो अध्वरे मनीषा ।
इमा उ ते मनवे भूरिवारा ऊर्ध्वा भवन्ति दर्शता यजत्राः ४

या ते जिह्वा मधुमती सुमेधा अग्ने देवेष्वच्यत उरूची ।
तयेह विश्वाँ अवसे यजत्रा ना सादय पायया चा मधूनि ५

या ते अग्ने पर्वतस्येव धारा संश्चन्ती पीपयद् देव चित्रा ।
तामस्मभ्यं प्रमतिं जातवेदो वसो रास्व सुमतिं विश्वजन्याम् ६ [२] (५६७)

(५८)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

धेनुः प्लत्यस्य काम्यं दुहाना ऽन्तः पुत्रश्चरति दक्षिणायाः ।
आ द्योतनिं वहति शुभ्रयामो षसः स्तोमो अश्विनावजीगः १
सुयुग् वहन्ति प्रति वामुतेनो ध्वा भवन्ति पितरेव मेधाः ।
जरेथामस्मद् वि पणेर्मनीषां युवोरवश्चकृमा यातमर्वाक् २
सुयुग्भिरश्वैः सुवृता रथेन दस्राविमं शृणुतं श्लोकमद्रेः ।
किमङ्ग वां प्रत्यवर्तिं गमिष्ठा ऽऽहुर्विप्रासो अश्विना पुराजाः ३
आ मन्येथामा गतं कच्चिदेवैर्विश्वे जनासो अश्विना हवन्ते ।
इमा हि वां गोऋजीका मधूनि प्र मित्रासो न वदुरुस्रो अग्रे ४
तिरः पुरू चिदश्विना रजांस्याङ्गूषो वां मघवाना जनेषु ।
एह यातं पथिभिर्देवयानैर्दस्राविमे वां निधयो मधूनाम् ५ [३]

पुराणमोकः सख्यं शिवं वां युवोर्नरा द्रविणं जह्नाव्याम् ।
पुनः कृण्वानाः सख्या शिवानि मध्वा मदेम सह नू समानाः ६
अश्विना वायुना युवं सुदक्षा नियुद्भिश्च सजोषसा युवाना ।
नासत्या तिरोअह्न्यं जुषाणा सोमं पिबतमस्रिधा सुदानू ७
अश्विना परि वामिषः पुरूची रीयुर्गीर्भिर्यतमाना अमृध्राः ।
रथो ह वामृतजा अद्रिजूतः परि द्यावापृथिवी याति सद्यः ८
अश्विना मधुपुत्तमो युवाकुः सोमस्तं पातमा गतं दुरोणे ।
रथो ह वां भूरि वर्पः करिक्रत् सुतावतो निष्कृतमागमिष्ठः ९ [४] (५७६)

(५९)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । मित्रः । त्रिष्टुप्, ६-९ गायत्री ।

मित्रो जनान् यातयति ब्रुवाणो मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्याम् ।
मित्रः कृष्टीरनिमिषाभि चष्टे मित्राय हव्यं घृतवज्जुहोत १
प्र स मित्र मर्तो अस्तु प्रयस्वान् यस्त आदित्य शिक्षति व्रतेन ।
न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनमंहो अश्नोत्यन्तितो न दूरात् २ (५७८)

अनमीवास इळया मदन्तो मितज्ञवो वरिमन्ना पृथिव्याः ।
आदित्यस्य व्रतमुपक्षियन्तो वयं मित्रस्य सुमतौ स्याम ३
अयं मित्रो नमस्यः सुशेवो राजा सुक्षत्रो अजनिष्ट वेधाः ।
तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्या—ऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ४
महाँ आदित्यो नमसोपसद्यो यातयज्जनो गृणते सुशेवः ।
तस्मा एतत् पन्यतमाय जुष्ट—मग्नौ मित्राय हविरा जुहोत ५ [५]

मित्रस्य चर्षणीधृतो ऽवो देवस्य सानसि । द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम् ६
अभि यो महिना दिवं मित्रो बभूव सप्रथाः । अभि श्रवोभिः पृथिवीम् ७
मित्राय पञ्च येमिरे जना अभिष्टिशवसे । स देवान् विश्वान् बिभर्ति ८
मित्रो देवेष्वायुषु जनाय वृक्तबर्हिषे । इषं इष्टवता अकः ९ [६] (५८५)

(६०)

७ गाथिनो विश्वामित्रः । ऋभवः, ५-७ इन्द्र ऋभवश्च । जगती ।

इहेह वो मनसा बन्धुता नर उशिजो जग्मुरभि तानि वेदसा ।
याभिर्मायाभिः प्रतिजूतिवर्पसः सौधन्वना यज्ञियं भागमानश १
याभिः शचीभिश्चमसाँ अपिंशत यया धिया गामरिणीत चर्मणः ।
येन हरी मनसा निरतक्षत तेन देवत्वमृभवः समानश २
इन्द्रस्य सख्यमृभवः समानशु—र्मनोर्नपातो अपसो दधन्विरे ।
सौधन्वनासो अमृतत्वमेरिरे विष्वी शमीभिः सुकृतः सुकृत्यया ३
इन्द्रेण याथ सरथं सुते सचाँ अथो वशानां भवथा सह श्रिया ।
न वः प्रतिमै सुकृतानि वाघतः सौधन्वना ऋभवो वीर्याणि च ४
इन्द्र ऋभुभिर्वाजवद्भिः समुक्षितं सुतं सोममा वृषस्वा गभस्त्योः ।
धियेषितो मघवन् दाशुषो गृहे सौधन्वनेभिः सह मत्स्वा नृभिः ५
इन्द्र ऋभुमान् वाजवान् मत्स्वेह नो ऽस्मिन् त्सवने शच्या पुरुष्टुत ।
इमानि तुभ्यं स्वसराणि येमिरे व्रता देवानां मनुषश्च धर्मभिः ६
इन्द्र ऋभुभिर्वाजिभिर्वाजयन्निह स्तोमं जरितुरुप याहि यज्ञियम् ।
शतं केतेभिरिषिरेभिरायवे सहस्रणीथो अध्वरस्य होमनि ७ [७] (५९२)

(६१)

७ गाथिनो विश्वामित्रः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उषो वाजेन वाजिनि प्रचेताः स्तोमं जुषस्व गृणतो मघोनि ।
पुराणी देवि युवतिः पुरंधिरनु व्रतं चरसि विश्ववारे १
उषो देव्यमर्त्या वि भाहि चन्द्ररथा सूनृता ईरयन्ती ।
आ त्वा वहन्तु सुयमासो अश्वा हिरण्यवर्णां पृथुपाजसो ये २
उषः प्रतीची भुवनानि विश्वोर्ध्वा तिष्ठस्यमृतस्य केतुः ।
समानमर्थं चरणीयमाना चक्रमिव नव्यस्या ववृत्स्व ३
अव स्यूमेव चिन्वती मघोन्युषा याति स्वसरस्य पत्नी ।
स्वर्जनन्ती सुभगा सुदंसा आन्ताद् दिवः पप्रथ्र आ पृथिव्याः ४
अच्छा वो देवीमुषसं विभातीं प्र वो भरध्वं नमसा सुवृक्तिम् ।
ऊर्ध्वं मधुधा दिवि पाजो अश्रेत् प्र रोचना रुरुचे रण्वसंदृक् ५
ऋतावरी दिवो अर्कैरबोध्या रेवती रोदसी चित्रमस्थात् ।
आयतीमग्न उषसं विभातीं वाममेषि द्रविणं भिक्षमाणः ६
ऋतस्य बुध्न उषसामिषण्यन् वृषा मही रोदसी आ विवेश ।
मही मित्रस्य वरुणस्य माया चन्द्रेव भानुं वि दधे पुरुत्रा ७ [८] (५९९)

(६२)

१८ गाथिनो विश्वामित्रः, १६-१८ जमदग्निर्वा । १-३ इन्द्रावरुणौ, ४-६ बृहस्पतिः, ७-९ पूषा, १०-१२ सविता, १३-१५ सोमः, १६-१८ मित्रावरुणौ । गायत्री, १-३ त्रिष्टुप् ।

इमा उ वां भुमयो मन्यमाना युवावते न तुज्या अभूवन् ।
क्रत्यादिन्द्रावरुणा यशो वां येन स्मा सिनं भरथः सखिभ्यः १
अयमु वां पुरुतमो रयीयञ्छश्वत्तममवसे जोहवीति ।
सजोषाविन्द्रावरुणा मरुद्भिर्दिवा पृथिव्या शृणुतं हवं मे २
अस्मे तदिन्द्रावरुणा वसु ष्या वस्मे रयिं मरुतः सर्ववीरः ।
अस्मान् वरूत्रीः शरणैरवन्त्वस्मान् होत्रा भारती दक्षिणाभिः ३ (६०१)

बृहस्पते जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य । रास्व रत्नानि दाशुषे ४
शुचिमर्कैर्बृहस्पतिमध्वरेषु नमस्यत । अनाम्योज आ चके ५ [९]

वृषभं चर्षणीनां विश्वरूपमदाभ्यम् । बृहस्पतिं वरेण्यम् । ६
इयं ते पूषन्नाघृणे सुष्टुतिर्देव नव्यसी । अस्माभिस्तुभ्यं शस्यते ७
तां जुषस्व गिरं मम वाजयन्तीमवा धियम् । वधूयुरिव योषणाम् ८
यो विश्वाभि विपश्यति भुवना सं च पश्यति । स नः पूषाविता भुवत् ९
तत् सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् १० [१०]

देवस्य सवितुर्वयं वाजयन्तः पुरंध्या । भगस्य रातिमीमहे ११
देवं नरः सवितारं विप्रा यज्ञैः सुवृक्तिभिः । नमस्यन्ति धियेषिताः १२
सोमो जिगाति गातुविद् देवानामेति निष्कृतम् । ऋतस्य योनिमासदम् १३
सोमो अस्मभ्यं द्विपदे चतुष्पदे च पशवे । अनमीवा इषस्करत् १४
अस्माकमायुर्वर्धयन्नभिमातीः सहमानः । सोमः सधस्थमासदत् १५
आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम् । मध्वा रजांसि सुक्रतू १६
उरुशंसा नमोवृधा मह्ना दक्षस्य राजथः । द्राघिष्ठाभिः शुचिव्रता १७
गृणाना जमदग्निना योनावृतस्य सीदतम् । पातं सोममृतावृधा १८ [११] (६१७)

॥ इति तृतीयं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

द्वितीयमंडलस्यान्तपर्यन्तं	२४३५
तृतीय-मण्डलस्य	६१७
सर्वयोगः-	३०५२

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१०]

(१)

१० वामदेवो गौतमः । अग्निः, १-५ अग्नीवरुणौ वा । त्रिष्टुप्, १ अष्टिः, २ अतिजगती, ३ धृतिः ।

त्वां ह्यग्ने सदमित् समन्यवो देवासो देवमरतिं न्येरिरे इति क्रत्वा न्येरिरे ।
अमर्त्यं यजत मर्त्येष्वा देवमादेवं जनत प्रचेतसं विश्वमादेवं जनत प्रचेतसम् १

स भ्रातरं वरुणमग्न आ ववृत्स्व देवाँ अच्छा सुमती यज्ञवनसं ज्येष्ठं यज्ञवनसम् ।
ऋतावानमादित्यं चर्षणीधृतं राजानं चर्षणीधृतम् २

सखे सखायमभ्या ववृत्स्वाशुं न चक्रं रथ्येव रंह्यास्मभ्यं दस्म रंह्या ।
अग्ने मृळीकं वरुणे सचा विदो मरुत्सु विश्वभानुषु ।
तोकाय तुजे शुशुचान शं कृध्यस्मभ्यं दस्म शं कृधि ३

त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेळोऽव यासिसीष्ठाः ।
यजिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्र मुमुग्ध्यस्मत् ४

स त्वं नो अग्नेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ ।
अव यक्ष्व नो वरुणं रराणो वीहि मृळीकं सुहवो न एधि ५ [१२]

अस्य श्रेष्ठा सुभगस्य संदृग् देवस्य चित्रतमा मर्त्येषु ।
शुचि घृतं न तप्तमघ्न्यायाः स्पार्हा देवस्य मंहनेव धेनोः ६

त्रिरस्य ता परमा सन्ति सत्या स्पार्हा देवस्य जनिमान्यग्नेः ।
अनन्ते अन्तः परिवीत आगाच्छुचिः शुक्रो अर्यो रोरुचानः ७

स वृतो विश्वेदभि वष्टि सद्मा होता हिरण्यरथो रंसुजिह्वः ।
रोहिदश्वो वपुष्यो विभावा सदा रण्वः पितुमतीव संसत् ८

स चेतयन्मनुषो यज्ञबन्धुः प्र तं मह्या रशनया नयन्ति ।
स क्षेत्यस्य दुर्यासु साधन् देवो मर्तस्य सधनित्वमाप ९ (९)

स तू नो अग्निर्नयतु प्रजान॒न्नच्छा रत्नं॑ दे॒वभ॑क्तं॒ यदस्य ।
धिया यद् विश्वे॑ अमृता अकृ॒ण्वन् द्यौष्पि॒ता ज॑नि॒ता स॒त्यमु॑क्षन् १० [१३]

स जा॑यत प्रथ॒मः प॒स्त्या॑सु म॒हो बु॒ध्ने र॒जसो॒ अस्य योनौ॑ ।
अपा॑दशी॒र्षा गु॒हमा॑नो अन्ता ऽऽयोयु॑वानो वृष॒भस्य॑ नी॒ळे ११
प्र शर्धं॑ आर्त प्रथ॒मं वि॑प॒न्याँ ऋ॒तस्य॒ योना॑ वृष॒भस्य॑ नी॒ळे ।
स्पा॒र्हो युवा॑ वपु॒ष्यो॑ वि॒भावा॑ स॒प्त प्रि॒यासो॑ऽजनयन्त वृ॒ष्णे १२
अ॒स्माक॑मत्र॒ पि॒तरो॑ मनु॒ष्या॑ अ॒भि प्र से॑दुर्ऋ॒तमा॑शु॒षाणाः ।
अश्म॑व्रजाः सु॒दुघा॑ व॒व्रे अ॒न्त॒रुदु॒स्रा आ॑जन्नु॒षसो॑ हु॒वा॒नाः १३
ते म॑र्मृजत दृ॒ष्टवां॑सो अ॒द्रिं तदे॑षाम॒न्ये अ॒भितो॒ वि वो॑चन् ।
प॒श्वय॑न्त्रासो अ॒भि का॒रम॑र्चन् वि॒दन्त॒ ज्योति॑श्चकृ॒पन्त॑ धी॒भिः १४
ते गव्य॑ता मन॒सा दृ॒ध्रमु॒ब्धं गा येमा॑नं॒ परि॒ षन्त॒मद्रि॑म् ।
दृ॒ळ्हं नरो॒ वच॑सा दैव्ये॒न व्र॒जं गोम॑न्तमु॒शिजो॒ वि व॑वुः १५ [१४]

ते म॑न्वत प्रथ॒मं नाम॑ धे॒नो॒स्त्रिः स॒प्त मा॒तुः प॑र॒माणि॑ विन्दन् ।
तज्जा॑न॒तीर॒भ्य॑नूषत॒ व्रा आवि॑र्भुवद॒रुणी॒र्य॒शसा॒ गोः १६
नेश॒त् तमो॒ दुधि॑तं॒ रोच॑त॒ द्यौ॒रुद् दे॒व्या उ॒षसो॑ भा॒नुर॑र्त ।
आ सूर्यो॑ बृह॒तस्ति॑ष्ठदज्रा॒ ऋजु॒ मर्ते॑षु वृ॒जिना॒ च॒ पश्य॑न् १७
आदित् प॒श्चा बु॑बुधा॒ना व्य॑ख्य॒न्नादिद् रत्नं॑ धारयन्त द्यु॒भ॑क्तम् ।
विश्वे॑ विश्वा॑सु दु॒र्या॑सु दे॒वा मित्र॒ धि॒ये व॑रुण स॒त्यम॑स्तु १८
अच्छा॑ वोचेय शुशु॒चान॒मग्निं होता॑रं॒ वि॒श्वभ॑रसं॒ यजि॑ष्ठम् ।
शु॒च्यू॒धो॑ अतृ॒णन्न गवा॒मन्धो॒ न पू॒तं प॑रिषि॒क्तमं॑शोः १९
विश्वे॑षा॒मदि॑तिर्य॒ज्ञिया॑नां॒ विश्वे॑षा॒मति॑थि॒र्मानु॑षाणाम् ।
अ॒ग्निर्दे॒वाना॒मव॑ आवृणा॒नः सु॑मृळी॒को भ॑वतु जा॒तवे॑दाः २० [१५] (१०)

(२)

२० वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यो मर्त्ये॑ष्वमृत ऋ॒तावा॑ दे॒वो दे॒वेष्व॑र॒तिर्नि॒धायि॑ ।
होता॑ यजि॒ष्ठो म॒ह्ना शु॒चध्यै॑ ह॒व्यैर॒ग्निर्मनु॑ष ईरयध्यै १ (११)

इह त्वं सूनो सहसो नो अद्य जातो जाताँ उभयाँ अन्तरग्ने ।
दूत ईयसे युयुजान ऋष्व ऋजुमुष्कान् वृषणः शुक्राँश्च २
अत्या वृधस्नू रोहिता घृतस्नू ऋतस्य मन्ये मनसा जविष्ठा ।
अन्तरीयसे अरुषा युजानो युष्माँश्च देवान् विश आ च मर्तान् ३
अर्यमणं वरुणं मित्रमेषा मिन्द्राविष्णू मरुतो अश्विनोत ।
स्वश्वो अग्ने सुरथः सुराधा एदु वह सुहविषे जनाय ४
गोमाँ अग्नेऽविमाँ अश्वी यज्ञो नृवत्सखा सदमिदप्रमृष्यः ।
इळावाँ एषो असुर प्रजावान् दीर्घो रयिः पृथुबुध्नः सभावान् ५ [१६]

यस्ते द्रुग्धं जभरत् सिष्विदानो मूर्धानं वा ततपते त्वाया ।
भुवस्तस्य स्वतवाँः पायुरग्ने विश्वस्मात् सीमघायत उरुष्य ६
यस्ते भरादन्नियते चिदन्नं निशिषन्मन्द्रमतिथिमुदीरत् ।
आ देवयुरिनधते दुरोणे तस्मिन् रयिर्ध्रुवो अस्तु दास्वान् ७
यस्त्वा दोषा य उषसि प्रशंसात् प्रियं वा त्वा कृणवते हविष्मान् ।
अश्वो न स्वे दम आ हेम्यावान् तमंहसः पीपरो दाश्वांसम् ८
यस्तुभ्यमग्ने अमृताय दाशद् दुवस्त्वे कृणवते यतस्रुक् ।
न स राया शशमानो वि योषन्नैनमंहः परि वरदघायोः ९
यस्य त्वमग्ने अध्वरं जुजोषो देवो मर्तस्य सुधितं ररणः ।
प्रीतेदसद्धोत्रा सा यविष्ठासामं यस्य विधतो वुधासः १० [१७]

चित्तिमचित्तिं चिनवद् वि विद्वान् पृष्ठेव वीता वृजिना च मर्तान् ।
राये च नः स्वपत्याय देव दितिं च रास्वादितिमुरुष्य ११
कविं शशासुः कवयोऽदब्धा निधारयन्तो दुर्यास्वायोः ।
अतस्त्वं दृशयाँ अग्न एतान् पड्भिः पश्येरद्धृताँ अर्य एवैः १२
त्वमग्ने वाघते सुप्रणीतिः सुतसोमाय विधते यविष्ठ ।
रत्नं भर शशमानाय घृष्वे पृथु श्चन्द्रमवसे चर्षणिप्राः १३
अधा ह यद् वयमग्ने त्वाया पड्भिर्हस्तेभिश्चकृमा तनूभिः ।
रथं न क्रन्तो अपसा भुरिजो ऋतं येमुः सुध्य आशुषाणाः १४
अधा मातुरुषसः सप्त विप्रा जायेमहि प्रथमा वेधसो नॄन् ।
दिवस्पुत्रा अङ्गिरसो भवेमा द्रिं रुजेम धनिनं शुचन्तः १५ [१८] (३५)

अधा यथा नः पितरः परासः प्रत्नासो अग्न ऋतमाशुषाणाः ।
शुचीदयन् दीधितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणीरप व्रन् १६

सुकर्माणः सुरुचो देवयन्तो ऽयो न देवा जनिमा धमन्तः ।
शुचन्तो अग्निं ववृधन्त इन्द्रं मूर्वं गव्यं परिषदन्तो अग्मन् १७

आ यूथेव क्षुमति पश्वो अख्यद् देवानां यज्जनिमान्त्युग्र ।
मर्तानां चिदुर्वशीरकृप्रन् वृधे चिदर्य उपरस्यायोः १८

अकर्म ते स्वपसो अभूम ऋतमवस्रन्नुषसो विभातीः ।
अनूनमग्निं पुरुधा सुश्चन्द्रं देवस्य मर्मृजतश्चारु चक्षुः १९

एता ते अग्न उचथानि वेधो ऽवोचाम कवये ता जुषस्व ।
उच्छोचस्व कृणुहि वस्यसो नो महो रायः पुरुवार प्र यन्धि २० [१९] (४०)

(३)

१६ वामदेवो गौतमः । अग्निः, १ रुद्रः । त्रिष्टुप् ।

आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययजं रोदस्योः ।
अग्निं पुरा तनयित्नोरचित्ता द्धिरण्यरूपमवसे कृणुध्वम् १

अयं योनिश्चकृमा यं वयं ते जायेव पत्य उशती सुवासाः ।
अर्वाचीनः परिवीतो नि षीदेमा उ ते स्वपाक प्रतीचीः २

आशुण्वते अर्टपिताय मन्म नृचक्षसे सुमृळीकाय वेधः ।
देवाय शस्तिममृताय शंस ग्रावेव सोता मधुषुद् यमीळे ३

त्वं चिन्नः शम्या अग्ने अस्या ऋतस्य बोध्यृतचित् स्वाधीः ।
कदा त उक्था सधमाद्यानि कदा भवन्ति सख्या गृहे ते ४

कथा ह तद् वरुणाय त्वमग्ने कथा दिवे गर्हसे कन्न आगः ।
कथा मित्राय मीळ्हुषे पृथिव्यै ब्रवः कदर्यमणे कद् भगाय ५ [२०]

कद् धिष्ण्यासु वृधसानो अग्ने कद् वातायं प्रतवसे शुभंये ।
परिज्मने नासत्याय क्षे ब्रवः कदग्ने रुद्राय नृघ्ने ६

कथा महे पुष्टिंभराय पूष्णे कद् रुद्राय सुमखाय हविर्दे ।
कद् विष्णव उरुगायाय रेतो ब्रवः कदग्ने शर्वे बृहत्यै ७ (४७)

कथा शर्धाय मरुतामुताय कथा सूरे बृहते पृच्छ्यमानः ।
प्रति ब्रवोऽदितये तुराय साधा दिवो जातवेदश्चिकित्वान् ८

ऋतेन ऋतं नियतमीळ आ गो॒रामा सचा मधुमत् पक्वमग्ने ।
कृष्णा सती रुशता धासिनैषा जामर्येण पयसा पीपाय ९

ऋतेन हि ष्मा वृषभश्चिदक्तः पुमाँ अग्निः पयसा पृष्ठ्येन ।
अस्पन्दमानो अचरद् वयोधा वृषा शुक्रं दुदुहे पृश्निरूधः १० [२१]

ऋतेनाद्रिं व्यसन् भिदन्तः समङ्गिरसो नवन्त गोभिः ।
शुनं नरः परि षदन्नुषास॒मावि॑: स्वर॑भवज्जाते अ॒ग्नौ ११

ऋतेन वेदीरमृता अमृक्ता अर्णोभिरापो मधुमद्भिरग्ने ।
वाजी न सर्गेषु प्रस्तुभानः प्र सदमित् स्रवितवे दधन्युः १२

मा कस्य यक्षं सदमिद्धुरो गा मा वेशस्य प्रमिनतो मापेः ।
मा भ्रातुरग्ने अनृजोर्ऋणं वे॒मा सख्युर्दक्षं रिपो भुजेम १३

रक्षा णो अग्ने तव रक्षणेभी रारक्षाणः सुमख प्रीणानः ।
प्रति ष्फुर वि रुज वीड्वंहो जहि रक्षो महि चिद् वावृधानम् १४

एभिर्भव सुमना अग्ने अर्के॒भिर्मान् त्स्पृश मन्मभिः शूर वाजान् ।
उत ब्रह्माण्यङ्गिरो जुषस्व सं ते शस्तिर्देववाता जरेत १५

एता विश्वा विदुषे तुभ्यं वेधो नीथान्यग्ने निण्या वचांसि ।
निवचना कवये काव्या॒न्यशंसिषं मतिभिर्विप्र उक्थैः १६ [२२] (५६)

(४)

१५ वामदेवो गौतमः । रक्षोहाऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवाँ इभेन ।
तृष्वीमनु प्रसितिं द्रूणानो ऽस्तासि विध्य रक्षसस्तपिष्ठैः १

तव भ्रमास आशुया पत॒न्त्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः ।
तपूंष्यग्ने जुह्वा पतङ्गा॒नसंदितो वि सृज विष्वगुल्काः २

प्रति स्पशो वि सृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशो अस्या अदब्धः ।
यो नो दूरे अघशंसो यो अ॒न्त्यग्ने माकिष्टे व्यथिरा दधर्षीत् ३ (५९)

उदग्ने तिष्ठ प्रत्या तनुष्व न्य१मित्राँ ओषतात् तिग्महेते ।
यो नो अरातिं समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम् ४

ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्म—दविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्ने ।
अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामिं प्र मृणीहि शत्रून् ५ [२३]

स तें जानाति सुमतिं यविष्ठ य ईवते ब्रह्मणे गातुमैरत् ।
विश्वान्यस्मै सुदिनानि रायो द्युम्नान्यर्यो वि दुरो अभि द्यौत् ६

सेदग्ने अस्तु सुभगः सुदानु—र्यस्त्वा नित्येन हविषा य उक्थैः ।
पिप्रीषति स्व आयुषि दुरोणे विश्वेदस्मै सुदिना सासदिष्टिः ७

अर्चामि ते सुमतिं घोष्यर्वाक् सं ते वावाता जरतामियं गीः ।
स्वश्वास्त्वा सुरथा मर्जयेमा—ऽस्मे क्षत्राणि धारयेरनु द्यून् ८

इह त्वा भूर्या चरेदुप त्मन् दोषावस्तर्दीदिवांसमनु द्यून् ।
क्रीळन्तस्त्वा सुमनसः सपेमा—ऽभि द्युम्ना तस्थिवांसो जनानाम् ९

यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो अग्न उपयाति वसुमता रथेन ।
तस्य त्राता भवसि तस्य सखा यस्ते आतिथ्यमानुषग् जुजोषत् १० [२४]

महो रुजामि बन्धुता वचोभि—स्तन्मा पितुर्गोतमादन्वियाय ।
त्वं नो अस्य वचसश्चिकिद्धि होतर्यविष्ठ सुक्रतो दमूनाः ११

अस्वप्नजस्तरणयः सुशेवा अतन्द्रासोऽवृका अश्रमिष्ठाः ।
ते पायवः सध्र्यञ्चो निषद्या—ऽग्ने तव नः पान्त्वमूर १२

ये पायवो मामतेयं ते अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।
ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेदा दिप्सन्त इद् रिपवो नाह देभुः १३

त्वया वयं सधन्य१स्त्वोता—स्तव प्रणीत्यश्याम वाजान् ।
उभा शंसा सूदय सत्यताते ऽनुष्ठुया कृणुह्यह्रयाण १४

अया ते अग्ने समिधा विधेम प्रति स्तोमं शस्यमानं गृभाय ।
दहाशसो रक्षसः पाह्य१स्मान् दुहो निदो मित्रमहो अवद्यात् १५ [२५] (७१)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२६] (५)

१५ वामदेवो गौतमः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरायं मीळ्हुषे सजोषाः कथा दाशेमाग्नये बृहद् भाः ।
अनूनेन बृहता वक्षथेनोपं स्तभायदुपमिन्न रोधः १

मा निन्दत य इमां मह्यं रातिं देवो ददौ मर्त्याय स्वधावान् ।
पाकायं गृत्सो अमृतो विचेता वैश्वानरो नृतमो यह्वो अग्निः २

साम द्विबर्हा महि तिग्मभृष्टिः सहस्रंरेता वृषभस्तुविष्मान् ।
पदं न गोरपगूळ्हं विविद्वान्नग्निर्मह्यं प्रेदु वोचन्मनीषाम् ३

प्र ताँ अग्निर्बभसत् तिग्मजम्भस्तपिष्ठेन शोचिषा यः सुराधाः ।
प्र ये मिनन्ति वरुणस्य धाम प्रिया मित्रस्य चेततो ध्रुवाणि ४

अभ्रातरो न योषणो व्यन्तः पतिरिपो न जनयो दुरेवाः ।
पापासः सन्तो अनृता असत्या इदं पदमजनता गभीरम् ५ [१]

इदं मे अग्ने कियते पावकामिनते गुरुं भारं न मन्म ।
बृहद् दधाथ धृषता गभीरं यह्वं पृष्ठं प्रयसा सप्तधातु ६

तमिन्वेवं समना समानमभि क्रत्वा पुनती धीतिरश्याः ।
ससस्य चर्मन्नधि चारु पृश्नेरग्रे रुप आरुपितं जबारु ७

प्रवाच्यं वचसः किं मे अस्य गुहा हितमुप निणिग् वदन्ति ।
यदुस्रियाणामप वारिव व्रन् पाति प्रियं रुपो अग्रं पदं वेः ८

इदमु त्यन्महि महामनीकं यदुस्रिया सचत पूर्व्यं गौः ।
ऋतस्यं पदे अधि दीद्यानं गुहा रघुष्यद् रघुयद् विवेद ९

अधं द्युतानः पित्रोः सचासा समनुत गुह्यं चारु पृश्नेः ।
मातुष्पदे परमे अन्ति षद् गोर्वृष्णः शोचिषः प्रयतस्य जिह्वा १० [२]

ऋतं वोचे नमसा पृच्छ्यमानस्तवाशसा जातवेदो यदीदम् ।
त्वमस्य क्षयसि यद्ध विश्वं दिवि यदु द्रविणं यत् पृथिव्याम् ११

किं नो अस्य द्रविणं कद्ध रत्नं वि नो वोचो जातवेदश्चिकित्वान् ।
गुहाध्वनः परमं यन्नो अस्य रेकु पदं न निदाना अगन्म १२ (८१)

का मर्यादा वयुना कद्ध वाम—मच्छा गमेम रघवो न वाजम् ।
कदा नो देवीरमृतस्य पत्नीः सूरो वर्णेन ततनन्नुषासः १३
अनिरेण वचसा फल्गवेन प्रतीत्येन कुधुनात्वपासः ।
अधा ते अग्ने किमिहा वदन्त्यनायुधास आसता सचन्ताम् १४
अस्य श्रिये समिधानस्य वृष्णो वसोरनीकं दम आ रुरोच ।
रुशद् वसानः सुदृशीकरूपः क्षितिर्न राया पुरुवारो अद्यौत १५ [३] (८६)

(६)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्व ऊ षु णो अध्वरस्य होत—रग्ने तिष्ठ देवताता यजीयान् ।
त्वं हि विश्वमभ्यसि मन्म प्र वेधसश्चित् तिरसि मनीषाम् १
अमूरो होता न्यसादि विक्ष्व१—ग्निर्मन्द्रो विदथेषु प्रचेताः ।
ऊर्ध्वं भानुं सवितेवाश्रे—न्मेतेव धूमं स्तभायदुप द्याम् २
यता सुजूर्णी रातिनी घृताची प्रदक्षिणिद् देवतातिमुराणः ।
उदु स्वरुर्नवजा नाक्रः पश्वो अनक्ति सुधितः सुमेकः ३
स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्ना ऊर्ध्वो अध्वर्युर्जुजुषाणो अस्थात् ।
पर्यग्निः पशुपा न होता त्रिविष्ट्येति प्रदिव उराणः ४
परि त्मना मितद्रुरेति होता ऽग्निर्मन्द्रो मधुवचा ऋतावा ।
द्रवन्त्यस्य वाजिनो न शोका भयन्ते विश्वा भुवना यदभ्राट् ५ [४]

भद्रा ते अग्ने स्वनीक संदृग् घोरस्य सतो विषुणस्य चारुः ।
न यत् ते शोचिस्तमसा वरन्त न ध्वस्मानस्तन्वी३ रेप आ धुः ६
न यस्य सातुर्जनितोरवारि न मातरापितरा नू चिदिष्टौ ।
अधा मित्रो न सुधितः पावकोऽ३ ऽग्निर्दीदाय मानुषीषु विक्षु ७
द्विर्यं पञ्च जीजनन् त्संवसाना: स्वसारो अग्निं मानुषीषु विक्षु ।
उषर्बुधमथर्यो३ न दन्तं शुक्रं स्वासं परशुं न तिग्मम् ८
तव त्ये अग्ने हरितो घृतस्ना रोहितास ऋज्वञ्चः स्वञ्चः ।
अरुषासो वृषण ऋजुमुष्का आ देवतातिमह्वन्त वस्माः ९ (९५)

ये ह॒ त्ये ते सह॑माना अ॒यास॑स्त्वे॒षासो॑ अग्ने अ॒र्चय॒श्चर॑न्ति ।
श्ये॒नासो॒ न दु॑व॒सनासो॒ अर्थं॑ तुविष्व॒णसो॒ मारु॑तं॒ न शर्धः॑ १०

अका॑रि ब्र॒ह्म स॑मिधा॒न तु॒भ्यं॑ शंसा॑त्यु॒क्थं यज॑ते व्यू॒ धाः ।
होता॑रमग्निं मनु॒षो नि षे॑दु॒र्नम॒स्यन्त॑ उ॒शिज॒: शंस॑मा॒योः ११ [५] (९७)

(७)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १ जगती, २-६ अनुष्टुप् ।

अ॒यमि॒ह प्र॑थ॒मो धा॑यि धा॒तृभि॒र्होता॑ यजि॒ष्ठो अध्व॒रेष्वीड्यः॑ ।
यमप्न॑वानो॒ भृग॑वो विरु॒रुचु॒र्वने॑षु चि॒त्रं वि॒भ्वं॑ वि॒शेवि॑शे १

अग्ने॑ क॒दा त॑ आनु॒षग्भुव॑द्दे॒वस्य॒ चेत॑नम् ।
अधा॒ हि त्वा॑ जगृ॒भ्रिरे॑ मर्ता॑सो विक्ष्वीड्य॑म् २

ऋ॒तावा॑नं विचेत॒सं प॒श्यन्तो॒ द्यामि॑व स्तृ॒भिः ।
विश्वे॑षामध्व॒राणां॑ हस्कर्ता॒रं द॑मे॒दमे ३

आशुं॑ दू॒तं वि॒वस्व॑तो॒ विश्वा॒ यश्चर्ष॑णीर॒भि ।
आ जभ्रुः केतु॑माय॒वो॒ भृग॑वाणं वि॒शेवि॑शे ४

तमी॑ होतारमानु॒षक्चि॑कि॒त्वांस॑ नि षे॑दिरे ।
र॒ण्वं पा॑वक॒शोचि॑षं॒ यजि॑ष्ठं स॒प्त धा॑मभिः ५ [६]

तं शश्व॑तीषु मातृ॒षु वन॒ आ वी॑तम॒श्वि॑तम् ।
चि॒त्रं सन्तं॒ गुहा॑ हि॒तं सुवे॑दं कू॒चिद॒र्थिन॑म् ६

स॒सस्य॒ यद् वि॒युता॒ सस्मि॒न्नूध॒न्नृत॑स्य धाम॑न् र॒णय॑न्त दे॒वाः ।
म॒हाँ अ॒ग्निर्नम॑सा रा॒तह॑व्यो॒ वेर॑ध्व॒राय॒ सद॒मिद्तावा॑ ७

वेर॑ध्व॒रस्य॑ दू॒त्यानि विद्वा॒नुभे अ॒न्ता रोद॑सी संचिक्वित्वान् ।
दू॒त ई॑यसे प्र॒दिव॑ उरा॒णो॒ विदु॑ष्टरो दि॒व आरो॑धनानि ८

कृ॒ष्णं त॒ एम॑ रुश॒तः पुरो भा॒श्चरि॑ष्णव॒र्चिर्व॑पु॒षामि॑देकम् ।
यद॑प्न॑वीता॒ दध॑ते ह॒ गर्भं॑ स॒द्यश्चि॑ज्जा॒तो भव॑सीदु॒ दूतः॑ ९

स॒द्यो जा॒तस्य॑ द॒दृशा॒नमो॑जो॒ यद॑स्य॒ वातो॑ अनु॒वाति॑ शो॒चिः ।
वृ॒णक्ति॑ ति॒ग्मामत॑सेषु॒ जिह्वां॑ स्थि॒रा चि॒दन्ना॑ दयते॒ वि जम्भैः॑ १० (१०७)

तुषु यदन्ना तुषुणा ववक्ष तुषुं दूतं कृणुते यह्वो अग्निः ।
वातस्य मेळिं सचते निजूर्वन्नाशुं न वाजयते हिन्वे अर्वा ११ [७] (१०८)

(८)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

दूतं वो विश्ववेदसं हव्यवाहममर्त्यम् । यजिष्ठमृञ्जसे गिरा १
स हि वेदा वसुधितिं महाँ आरोधनं दिवः । स देवाँ एह वक्षति २
स वेद देव आनमं देवाँ ऋतायते दमे । दाति प्रियाणि चिद् वसु ३
स होता सेदु दूत्यं चिकित्वाँ अन्तरीयते । विद्वाँ आरोधनं दिवः ४
ते स्याम ये अग्नये ददाशुर्हव्यदातिभिः । य ईं पुष्यन्त इन्धते ५
ते राया ते सुवीर्यैः ससवांसो वि शृण्विरे । ये अग्ना दधिरे दुवः ६
अस्मे रायो दिवेदिवे सं चरन्तु पुरुस्पृहः । अस्मे वाजास ईरताम् ७
स विप्रश्चर्षणीनां शवसा मानुषाणाम् । अतिं क्षिप्रेव विध्यति ८ [८] (११६)

(९)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

अग्ने मृळ महाँ असि य ईमा देवयुं जनम् । इयेथ बर्हिरासदम् १
स मानुषीषु दूळभो विक्षु प्रावीरमर्त्यः । दूतो विश्वेषां भुवत् २
स सद्म परि णीयते होता मन्द्रो दिविष्टिषु । उत पोता नि षीदति ३
उत ग्ना अग्निरध्वर उतो गृहपतिर्दमे । उत ब्रह्मा नि षीदति ४
वेषि ह्यध्वरीयता मुपवक्ता जनानाम् । हव्या च मानुषाणाम् ५
वेषीद्वस्य दूत्यं यस्य जुजोषो अध्वरम् । हव्यं मर्तस्य वोळ्हवे ६
अस्माकं जोष्यध्वर मस्माकं यज्ञमङ्गिरः । अस्माकं शृणुधी हवम् ७
परि ते दूळभो रथो ऽस्माँ अश्नोतु विश्वतः । येन रक्षसि दाशुषः ८ [९] (११४)

(१०)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । पदपंक्तिः; ४, ६, ७, उष्णिग्गर्भा, ५ महापदपंक्तिः, ८ उष्णिक् ।

अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रं हृदिस्पृशम् । ऋध्यामा त ओहैः १
अधा ह्यग्ने क्रतोर्भद्रस्य दक्षस्य साधोः । रथीर्ऋतस्य बृहतो बभूथ २ (११६)

एमिर्नो अर्कैर्भवा नो अर्वाङ् स्वर्ण ज्योतिः । अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः ३
आभिष्टे अद्य गीर्भिर्गृणन्तो ऽग्ने दाशेम । प्र ते दिवो न स्तनयन्ति शुष्माः ४
तव स्वादिष्ठा ऽग्ने संदृष्टिरिदा चिदह्न इदा चिदुक्तोः । श्रिये रुक्मो न रोचत उपाके ५
घृतं न पूतं तनूररेपाः शुचि हिरण्यम् । तत् ते रुक्मो न रोचत स्वधावः ६
कृतं चिद्धि ष्मा सनेमि द्वेषो ऽग्न इनोषि मर्तात् । इत्था यजमानादृतावः ७
शिवा नः सख्या सन्तु भ्रात्रा ऽग्ने देवेषु युष्मे । सा नो नाभिः सदने सस्मिन्नूधन् ८[१०] (१३१)

(११) [द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ११-२१]

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

भद्रं ते अग्ने सहसिन्ननीकमुपाक आ रोचते सूर्यस्य ।
रुशद् दृशे ददृशे नक्तया चिदरूक्षितं दृश आ रूपे अन्नम् १
वि षाह्यग्ने गृणते मनीषां खं वेषसा तुविजात स्तवानः ।
विश्वेभिर्यद् वावनः शुक्र देवैरा स्तन्नो रास्व सुमहो भूरि मन्म २
त्वदग्ने काव्या त्वन्मनीषास्त्वदुक्था जायन्ते राध्यानि ।
त्वदेति द्रविणं वीरपेशा इत्याधिये दाशुषे मर्त्याय ३
त्वद् वाजी वाजंभरो विहाया अभिष्टिकृज्जायते सत्यशुष्मः ।
त्वद् रयिर्देवजूतो मयोभुरा स्त्वादाशुर्जुजुवाँ अग्ने अर्वा ४
त्वामग्ने प्रथमं देवयन्तो देवं मर्ता अमृत मन्द्रजिह्वम् ।
द्वेषोयुतमा विवासन्ति धीभिर्दमूनसं गृहपतिममूरम् ५
आरे अस्मदमतिमारे अंहो आरे विश्वां दुर्मतिं यन्निपासि ।
दोषा शिवः सहसः सूनो अग्ने यं देव आ चित् सचसे स्वस्ति ६ [११] (१३८)

(१२)

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यस्त्वामग्न इनधते यतस्रुक् त्रिस्ते अन्नं कृणवत् सस्मिन्नहन् ।
स सु द्युम्नैरभ्यस्तु प्रसक्षत् तव क्रत्वा जातवेदश्चिकित्वान् १
इध्मं यस्ते जभरच्छश्रमाणो महो अग्ने अनीकमा संपर्यन् ।
स इधानः प्रति दोषामुषासं पुष्यन् रयिं संचते घृतनिर्णिक् २ (१४०)

अग्निरीशे बृहतः क्षत्रियस्या ऽग्निर्वाजस्य परमस्य रायः ।
दधाति रत्नं विधते यविष्ठो व्यानुषङ्मर्त्याय स्वधावान् ३

यच्चिद्धि ते पुरुषत्रा यविष्ठा ऽचित्तिभिश्चकृमा कच्चिदागः ।
कृधी ष्व१स्माँ अदितेरनागान् व्येनांसि शिश्रथो विष्वगग्ने ४

महश्चिदग्न एनसो अभीक ऊर्वाद् देवानामुत मर्त्यानाम् ।
मा ते सखायः सदमिद् रिषाम यच्छा तोकाय तनयाय शं योः ५

यथा ह त्यद् वसवो गौर्यं चित् पदि पितामुञ्चता यजत्राः ।
एवो ष्व१स्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तार्यग्ने प्रतरं न आयुः ६ [१२] (१४४)

(१३)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके) । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्निरुषसामग्रमख्यद् विभातीनां सुमना रत्नधेयम् ।
यातमश्विना सुकृतो दुरोण मुत सूर्यो ज्योतिषा देव एति १

ऊर्ध्वं भानुं सविता देवो अश्रेद् द्रप्सं दविध्वद् गविषो न सत्वा ।
अनु व्रतं वरुणो यन्ति मित्रो यत् सूर्यं दिव्यारोहयन्ति २

यं सीमकृण्वन् तमसे विपृचे ध्रुवक्षेमा अनवस्यन्तो अर्थम् ।
तं सूर्यं हरितः सप्त यह्वीः स्पशं विश्वस्य जगतो वहन्ति ३

वहिष्ठेभिर्विहरन्यासि तन्तुं मवव्ययन्नसितं देव वस्म ।
दविध्वतो रश्मयः सूर्यस्य चर्मेवावाधुस्तमो अप्स्व१न्तः ४

अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यङ्ङुत्तानोऽव पद्यते न ।
कया याति स्वधया को ददर्श दिवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम् ५ [१३] (१४९)

(१४)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके) । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्निरुषसो जातवेदा अख्यद् देवो रोचमाना महोभिः ।
आ नासत्योरुगाया रथेने मं यज्ञमुप नो यातमच्छ १

ऊर्ध्वं केतुं सविता देवो अश्रे ज्ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वन् ।
आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं वि सूर्यो रश्मिभिश्चेकितानः २ (१५१)

आवहन्त्यरुणीर्ज्योतिषागान्महि चित्रा रश्मिभिश्चेकिताना ।
प्रबोधयन्ती सुवितायं देव्यु१षा ईयते सुयुजा रथेन ३
आ वां वहिष्ठा इह ते वहन्तु रथा अश्वास उषसो व्युष्टौ ।
इमे हि वां मधुपेयाय सोमा अस्मिन् यज्ञे वृषणा मादयेथाम् ४
अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यङ्ङुत्तानोऽव पद्यते न ।
कया याति स्वधया को ददर्श दिवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम् ५ [१४] (१५४)

(१५)

१० वामदेवो गौतमः । अग्निः, ७-८ सोमकः साहदेव्यः, ९-१० अश्विनौ । गायत्री ।

अग्निर्होता नो अध्वरे वाजी सन् परि णीयते । देवो देवेषु यज्ञियः १
परि त्रिविष्ट्यध्वरं यात्यग्नी रथीरिव । आ देवेषु प्रयो दधत् २
परि वाजपतिः कविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत् । दधद् रत्नानि दाशुषे ३
अयं यः सृञ्जये पुरो दैववाते समिध्यते । द्युमाँ अमित्रदम्भनः ४
अस्य घा वीर ईवतो ऽग्नेरीशीत मर्त्यः । तिग्मजम्भस्य मीळ्हुषः ५ [१५]
तमर्वन्तं न सानसिमरुषं न दिवः शिशुम् । मर्मृज्यन्ते दिवेदिवे ६
बोधद्यन्मा हरिभ्यां कुमारः साहदेव्यः । अच्छा न हूत उदरम् ७
उत त्या यजता हरी कुमारात् साहदेव्यात् । प्रयता सद्य आ ददे ८
एष वां देवावश्विना कुमारः साहदेव्यः । दीर्घायुरस्तु सोमकः ९
तं युवं देवावश्विना कुमारं साहदेव्यम् । दीर्घायुषं कृणोतन १० [१६] (१६४)

(१६)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ सत्यो यातु मघवाँ ऋजीषी द्रवन्त्वस्य हरयः उप नः ।
तस्मा इदन्धः सुषुमा सुदक्षमिहाभिपित्वं करते गृणानः १
अव स्य शूराध्वनो नान्ते ऽस्मिन् नो अद्य सवने मन्दध्यै ।
शंसात्युक्थमुशनेव वेधाश्चिकितुषे असुर्याय मन्म २
कविर्न निण्यं विदथानि साधन् वृषा यत् सेकं विपिपानो अर्चात् ।
दिव इत्था जीजनत् सप्त कारूनहा चिच्चक्रुर्वयुना गृणन्तः ३ (१६७)

स्व१र्यद् वेदि सुदृशीकमर्कै—र्महि ज्योतीं रुरुचुर्यद्ध वस्तोः ।
अन्धा तमांसि दुधिता विचक्षे नृभ्यश्चकार नृतमो अभिष्टौ ४
ववक्ष इन्द्रो अमितमृजी—ष्यु१भे आ पप्रौ रोदसी महित्वा ।
अतश्चिदस्य महिमा वि रे—च्यभि यो विश्वा भुवना बभूव ५ [१७]

विश्वानि शक्रो नर्याणि विद्वा—नपो रिरेच सखिभिर्निकामैः ।
अश्मानं चिद् ये बिभिदुर्वचोभि—र्व्रजं गोमन्तमुशिजो वि वव्रुः ६
अपो वृत्रं वव्रिवांसं परा हन् प्रावत् ते वज्रं पृथिवी सचेताः ।
प्राणांसि समुद्रियाण्यैनोः पतिर्भवञ्छवसा शूर धृष्णो ७
अपो यदद्रिं पुरुहूत दर्द—राविर्भुवत् सरमा पूर्व्यं ते ।
स नो नेता वाजमा दर्षि भूरिं गोत्रा रुजन्नङ्गिरोभिर्गृणानः ८
अच्छा कविं नृमणो गा अभिष्टौ स्वर्षाता मघवन्नाधमानम् ।
ऊतिभिस्तमिषणो द्युम्नहूतौ नि मायावानब्रह्मा दस्युरर्त ९
आ दस्युघ्ना मनसा याह्यस्तं भुवत् ते कुत्सः सख्ये निकामः ।
स्वे योनौ नि षदतं सरूपा वि वां चिकित्सदृतचिद्ध नारी १० [१८]

यासि कुत्सेन सरथमवस्यु—स्तोदो वातस्य हर्योरीशानः ।
ऋज्रा वाजं न गध्यं युयूषन् कविर्यदहन् पार्याय भूषात् ११
कुत्साय शुष्णमशुषं नि बर्हीः प्रपित्वे अह्नः कुयवं सहस्रा ।
सद्यो दस्यून् प्र मृण कुत्स्येन प्र सूरश्चक्रं वृहतादभीके १२
त्वं पिप्रुं मृगयं शूशुवांस—मृजिश्वने वैदथिनाय रन्धीः ।
पञ्चाशत् कृष्णा नि वपः सहस्रा ऽत्कं न पुरो जरिमा वि दर्दः १३
सूर उपाके तन्वं१ दधानो वि यत् ते चेत्यमृतस्य वर्पः ।
मृगो न हस्ती तविषीमुषाणः सिंहो न भीम आयुधानि बिभ्रत् १४
इन्द्रं कामा वसूयन्तो अग्मन् त्स्वर्मीळ्हे न सवने चकानाः ।
श्रवस्यवः शशमानासः उक्थै—रोको न रण्वा सुदृशीव पुष्टिः १५ [१९]

तमिद् व इन्द्रं सुहवं हुवेम यस्ता चकार नर्या पुरूणि ।
यो मावते जरित्रे गध्यं चिन्मक्षू वाजं भरति स्पार्हराधाः १६
तिग्मा यदन्तरशनिः पतात्ति कस्मिञ्चिच्छूर मुहुके जनानाम् ।
घोरा यदर्य समृतिर्भवात्यधा स्मा नस्तन्वो बोधि गोपाः १७ (१८१)

भुवोऽविता वामदेवस्य धीनां भुवः सखावृको वाजसातौ ।
त्वामनु प्रमतिमा जगन्मो रुशंसो जरित्रे विश्वधा स्याः १८

एभिर्नृभिरिन्द्र त्वायुभिष्ट्वा मघवन्द्विर्मघवन् विश्व आजौ ।
द्यावो न द्युम्नैरभि सन्तो अर्यः क्षपो मंदेम शरदश्च पूर्वीः १९

एवेदिन्द्राय वृषभाय वृष्णे ब्रह्माकर्म भृगवो न रथम् ।
नू चिद् यथा नः सख्या वियोष दर्सन्न उग्रोऽविता तनूपाः २०

नू ष्टुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः २१ [२०] (१८५)

(१७)

२१ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १५ एकपदा विराट् ।

त्वं महाँ इन्द्र तुभ्यं ह क्षा अनु क्षत्रं मंहना मन्यत द्यौः ।
त्वं वृत्रं शवसा जघन्वान् त्सृजः सिन्धूँरहिना जग्रसानान् १

तव त्विषो जनिमन् रेजत द्यौ रेजद् भूमिर्भियसा स्वस्य मन्योः ।
ऋघायन्त सुभ्वः पर्वतास आर्दन् धन्वानि सरयन्त आपः २

भिनद् गिरिं शवसा वज्रमिष्णन्नाविष्कृण्वानः सहसान ओजः ।
वधीद् वृत्रं वज्रेण मन्दसानः सरन्नापो जवसा हतवृष्णीः ३

सुवीरस्ते जनिता मन्यत द्यौरिन्द्रस्य कर्ता स्वपस्तमो भूत् ।
य ईं जजान स्वर्यं सुवज्रमनपच्युतं सदसो न भूम ४

य एक इच्च्यावयति प्र भूमा राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः ।
सत्यमेनमनु विश्वे मदन्ति रातिं देवस्य गृणतो मघोनः ५ [२१]

सत्रा सोमा अभवन्नस्य विश्वे सत्रा मदासो बृहतो मदिष्ठाः ।
सत्राभवो वसुपतिर्वसूनां दत्रे विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः ६

त्वमग्ने प्रथमं जायमानो ऽमे विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः ।
त्वं प्रति प्रवत आशयानमहिं वज्रेण मघवन् वि वृश्चः ७

सत्राहणं दाधृषिं तुम्रमिन्द्रं महामपारं वृषभं सुवज्रम् ।
हन्ता यो वृत्रं सनितोत वाजं दाता मघानि मघवा सुराधाः ८ (१९३)

अयं वृतश्चातयते समीची—र्य आजिषु मघवा शृण्व एकः ।
अयं वाजं भरति यं सनोत्य—स्य प्रियासः सख्ये स्याम ९

अयं शृण्वे अध जयन्नुत घ्न—न्नयमुत प्र कृणुते युधा गाः ।
यदा सत्यं कृणुते मन्युमिन्द्रो विश्वं दृळ्हं भयत एजदस्मात् १० [२२]

समिन्द्रो गा अजयत् सं हिरण्या समश्विया मघवा यो ह पूर्वीः ।
एभिर्नृभिर्नृतमो अस्य शाकै रायो विभक्ता सँभरश्च वस्वः ११

कियत् स्विदिन्द्रो अध्येति मातुः कियत् पितुर्जनितुर्यो जजान ।
यो अस्य शुष्मं मुहुकैरियर्ति वातो न जूतः स्तनयद्भिरभ्रैः १२

क्षियन्तं त्वमक्षियन्तं कृणोति—र्यातं रेणुं मघवा समोहम् ।
विभञ्जनुरशनिमाँ इव द्यौ—रुत स्तोतारं मघवा वसौ धात् १३

अयं चक्रामिषणत् सूर्यस्य न्येतशं रीरमत् समृमाणम् ।
आ कृष्ण ईं जुहुराणो जिघर्ति त्वचो बुध्ने रजसो अस्य योनौ १४

असिक्न्यां यजमानो न होता १५ [२३]

गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विप्रा अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः ।
जनीयन्तो जनिदामक्षितोति—मा च्यावयामोऽवते न कोशम् १६

त्राता नो बोधि दद्दशान आपि—रभिख्याता मर्डिता सोम्यानाम् ।
सखा पिता पितृतमः पितॄणां कर्तेमु लोकमुशते वयोधाः १७

सखीयतामविता बोधि सखा गृणान इन्द्र स्तुवते वयो धाः ।
वयं ह्या ते चकृमा सबाध आभिः शमीभिर्महयन्त इन्द्र १८

स्तुत इन्द्रो मघवा यद्ध वृत्रा भूरीण्येको अप्रतीनि हन्ति ।
अस्य प्रियो जरिता यस्य शर्म—न्नकिर्देवा वारयन्ते न मर्ताः १९

एवा न इन्द्रो मघवा विरप्शी करत् सत्या चर्षणीधृदनर्वा ।
त्वं राजा जनुषां धेह्यस्मे अधि श्रवो माहिनं यज्जरित्रे २०

नू ष्टुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः २१ [२४] (२०९)

(१८)

१३ वामदेवो गौतमः, १ इन्द्रः, ४ (उत्तरार्धर्चस्य), ७ अदितिः ।
१ वामदेवः, २-४ (पूर्वार्धर्चस्य), ८-१३ इन्द्रः, ४ (उत्तरार्धर्चस्य),
७ वामदेवः । त्रिष्टुप् ।

अयं पन्था अनुवित्तः पुराणो यतो देवा उदजायन्त विश्वे ।
अतश्चिदा जनिषीष्ट प्रवृद्धो मा मातरममुया पत्तवे कः १

नाहमतो निरया दुर्गहैतत् तिरश्चता पार्श्वान्निर्गमाणि ।
बहूनि मे अकृता कर्त्वानि युध्यै त्वेन सं त्वेन पृच्छै २

परायतीं मातरमन्वचष्ट न नानु गान्यनु नू गमानि ।
त्वष्टुर्गृहे अपिबत् सोममिन्द्रः शतधन्यं चम्वोः सुतस्य ३

किं स ऋधक् कृणवद् यं सहस्रं मासो जभार शरदश्च पूर्वीः ।
नही न्वस्य प्रतिमानमस्त्यन्तर्जातेषूत ये जनित्वाः ४

अवद्यमिव मन्यमाना गुहाकरिन्द्रं माता वीर्येण न्यृष्टम् ।
अथोदस्थात् स्वयमत्कं वसान आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ५ [२५]

एता अर्षन्त्यललाभवन्तीरक्रतावरीरिव संक्रोशमानाः ।
एता वि पृच्छ किमिदं भनन्ति कमापो अद्रिं परिधिं रुजन्ति ६

किमु ष्विदस्मै निविदो भनन्तेन्द्रस्यावद्यं दिधिषन्त आपः ।
मन्मैतान् पुत्रो महता वधेन वृत्रं जघन्वाँ असृजद् वि सिन्धून् ७

मर्मृज्यान त्वा युवतिः परास मर्मृज्यान त्वा कुषवा जगार ।
मर्मृज्चिदापः शिशवे ममृड्यु र्मर्मृज्चिदिन्द्रः सहसोदतिष्ठत् ८

मर्मृज्यान ते मघवन् व्यंसो निविविध्वाँ अप हनू जघान ।
अधा निविद्ध उत्तरो बभूवाच्छिरो दासस्य सं पिणग्वधेन ९

गूर्तिः समूव स्थविरं तवागा मनाधृष्यं वृषभं तुम्रमिन्द्रम् ।
अरीळ्हं वत्सं चरथाय माता स्वयं गातुं तन्वः इच्छमानम् १०

उत माता महिषमन्ववेनद् वमी त्वा जहति पुत्र देवाः ।
अथाब्रवीद् वृत्रमिन्द्रो हनिष्यन् त्सखे विष्णो वितरं वि क्रमस्व ११ (२१७)

कस्ते मातरं विधवामचक्रच्छयुं कस्त्वामजिघांसच्चरन्तम् ।
कस्ते वेवो अधि मार्डीक आसीद् यत् प्राक्षिणाः पितरं पावृगृह्य १२
अवर्त्या शुनं आन्त्राणि पेचे न देवेषु विविदे मर्डितारम् ।
अपश्यं जायाममहीयमानामधा मे श्येनो मध्वा जभार १३ [२६] (२१९)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १ ३०] (१९)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

एवा त्वामिन्द्र वाजिन्नत्र विश्वे देवासः सुहवास ऊमाः ।
महामुभे रोदसी वृद्धमृष्वं निरेकमिद् वृणते वृत्रहत्ये १
अवासृजन्त जिवयो न देवा भुवः सम्राळिन्द्र सत्ययोनिः ।
अहन्नहिं परिशयानमर्णः प्र वर्तनीररदो विश्वधेनाः २
अतृप्णुवन्तं वियतमबुध्यमबुध्यमानं सुषुपाणमिन्द्र ।
सप्त प्रतिं प्रवत आशयानमहिं वज्रेण वि रिणा अपर्वन् ३
अक्षोदयच्छवसा क्षामं बुध्नं वार्णं वातस्तविषीभिरिन्द्रः ।
दृळ्हान्यौभ्नादुशमान ओजोऽवाभिनत् ककुभः पर्वतानाम् ४
आभि प्र दद्रुर्जनयो न गर्भं रथा इव प्र ययुः साकमद्रयः ।
अतर्पयो विसृतं उज्र ऊर्मीन् त्वं वृताँ अरिणा इन्द्र सिन्धून् ५ [१]

त्वं महीमवनिं विश्वधेनां तुर्वीतये वय्याय क्षरन्तीम् ।
अरमयो नमसैजदर्णः सुतरणाँ अकृणोरिन्द्र सिन्धून् ६
प्राग्रुवो नभन्वोऽ न वक्वा ध्वस्रा अपिन्वद् युवतीर्ऋतज्ञाः ।
धन्वान्यज्राँ अपृणक् तृषाणाँ अधोगिन्द्रः स्तर्योऽ दंसुपत्नीः ७
पूर्वीरुषसः शरदश्च गूर्ता वृत्रं जघन्वाँ असृजद् वि सिन्धून् ।
परिष्ठिता अतृणद् बद्बधानाः सीरा इन्द्रः स्रवितवे पृथिव्या ८
वज्रीभिः पुत्रमग्रुवो अदानं निवेशनाद्धरिव आ जभर्थ ।
व्यऽन्धो अख्यदहिमादधानो निर्भूदुखच्छित् समरन्त पर्व ९
प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्राऽऽविद्वाँ आह विदुषे करांसि ।
यथायथा वृष्ण्यानि स्वगूर्ता ऽपांसि राजन् नर्याविवेषीः १०
नू ष्टुत इन्द्र नू गृणान इषे जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [२] (२१०)

(२०)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ न इन्द्रो दूरादा न आसादभिष्टिकृदवसे यासदुग्रः ।
ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः संगे समत्सु तुर्वणिः पृतन्यून् १
आ न इन्द्रो हरिभिर्यात्वच्छार्वाचीनोऽवसे राधसे च ।
तिष्ठाति वज्री मघवा विरप्शी मं यज्ञमनु नो वाजसातौ २
इमं यज्ञं त्वमस्माकमिन्द्र पुरो दधत् सनिष्यसि क्रतुं नः ।
श्वघ्नीव वाजिन् त्समये धनानां त्वया वयमर्य आजिं जयेम ३
उशन्नु षु णः सुमना उपाके सोमस्य नु सुषुतस्य स्वधावः ।
पा इन्द्र प्रतिभृतस्य मध्वः समन्धसा ममदः पृष्ठ्येन ४
वि यो रारप्श ऋषिभिर्नवेभिर्वृक्षो न पक्वः सृण्यो न जेता ।
मर्यो न योषामभि मन्यमानोऽच्छा विवक्मि पुरुहूतमिन्द्रम् ५ [३]

गिरिर्न यः स्वतवाँ ऋष्व इन्द्रः सनादेव सहसे जात उग्रः ।
आर्दता वज्रं स्थविरं न भीम उद्नेव कोशं वसुना न्यृष्टम् ६
न यस्य वर्ता जनुषा न्वस्ति न राधस आमरीता मघस्य ।
उद्वावृषाणस्तविषीव उग्राऽस्मभ्यं दद्धि पुरुहूत रायः ७
ईक्षे रायः क्षयस्य चर्षणीनामुत व्रजमपवर्तासि गोनाम् ।
शिक्षानरः समिथेषु प्रहावान् वस्वो राशिमभिनेतासि भूरिम् ८
कया तच्छृण्वे शच्या शचिष्ठो यया कृणोति मुहु का चिदृष्वः ।
पुरु दाशुषे विचयिष्ठो अंहोऽथा दधाति द्रविणं जरित्रे ९
मा नो मर्धीरा भरा दद्धि तन्नः प्र दाशुषे दातवे भूरि यत् ते ।
नव्ये देष्णे शस्ते अस्मिन् त उक्थे प्र ब्रवाम वयमिन्द्र स्तुवन्तः १०
नू द्युत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽन पीपेः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [४] (२४१)

(२१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रोऽवस उप न इह स्तुतः सधमादस्तु शूरः ।
दाशुषानस्तविषीर्यस्य पूर्वीर्द्यौर्न क्षत्रमभिभूति पुष्यात् १ (२४२)

तस्येदिह स्तवथ वृष्ण्यानि तुविद्युम्नस्य तुविराधसो नॄन् ।
यस्य क्रतुर्विदथ्यो३ न सम्राट् साह्वान् तरुत्रो अभ्यस्ति कृष्टीः २
आ यात्विन्द्रो दिव आ पृथिव्या मक्षू समुद्रादुत वा पुरीषात् ।
स्वर्णरादवसे नो मरुत्वान् परावतो वा सदनादृतस्य ३
स्थूरस्य रायो बृहतो य ईशे तमु ष्टवाम विदथेष्विन्द्रम् ।
यो वायुना जयति गोमतीषु प्र धृष्णुया नयति वस्यो अच्छ ४
उप यो नमो नमसि स्तभायन्निर्यातिं वाचं जनयन् यजध्यै ।
ऋञ्जसानः पुरुवारं उक्थैरिन्द्रं कृण्वीत सदनेषु होता ५ [५]

धिषा यदि धिषण्यन्तः सरण्यान् त्सदन्तो अद्रिमौशिजस्य गोहे ।
आ दुरोषाः पास्त्यस्य होता यो नो महान् त्संवरणेषु वह्निः ६
सत्रा यदीं भार्वरस्य वृष्णः सिषक्ति शुष्मः स्तुवते भराय ।
गुहा यदीमौशिजस्य गोहे प्र यद् धिये प्रायसे मदाय ७
वि यद् वरांसि पर्वतस्य वृण्वे पयोभिर्जिन्वे अपां जवांसि ।
विदद् गौरस्य गवयस्य गोहे यदी वाजाय सुध्यो३ वहन्ति ८
भद्रा ते हस्ता सुकृतोत पाणी प्रयन्तारा स्तुवते राध इन्द्र ।
का ते निषत्तिः किमु नो ममत्सि किं नोदुदु हर्षसे दातवा उ ९
एवा वस्व इन्द्रः सत्यः सम्राड्ढन्ता वृत्रं वरिवः पूरवे कः ।
पुरुष्टुत क्रत्वा नः शग्धि रायो भक्षीय तेऽवसो दैव्यस्य १०
नू ष्टुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्यो३ न पीपेः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [६] (२५३)

(२२) [तृतीयोऽनुवाकः ॥ सू० २२-३२]

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यन्न इन्द्रो जुजुषे यच्च वष्टि तन्नो महान् करति शुष्म्या चित् ।
ब्रह्म स्तोमं मघवा सोममुक्था यो अश्मानं शवसा बिभ्रदेति १
वृषा वृष्णिं चतुरश्रिमस्यन्नुग्रो बाहुभ्यां नृतमः शचीवान् ।
श्रिये परुष्णीमुषमाण ऊर्णां यस्याः पवीणि सख्याय विव्ये २
यो देवो देवतमो जायमानो महो वाजेभिर्महद्भिश्च शुष्मैः ।
दधानो वज्रं बाह्वोरुशन्तं द्यामभेन रेजयत् प्र भूम ३ (२५४)

विश्वा रोधांसि प्रवतश्च पूर्वी द्यौर्न ष्वाज्जनिमन् रेजत क्षाः ।
आ मातरा भरति शुष्म्या गो नृवत् परिज्मन् नोनुवन्त वाताः ४
ता तू त इन्द्र महतो महानि विश्वेष्वित् सवनेषु प्रवाच्या ।
यच्छूर धृष्णो धृषता दधृष्वान्हिं वज्रेण शवसाविवेषीः ५ [७]

ता तू ते सत्या तुविनृम्ण विश्वा प्र धेनवः सिस्रते वृष्ण ऊधः ।
अधा ह त्वद् वृषमणो भियानाः प्र सिन्धवो जवसा चक्रमन्त ६
अत्राह ते हरिवस्ता उ देवीरवोभिरिन्द्र स्तवन्त स्वसारः ।
यत् सीमनु प्र मुचो बद्बधाना दीर्घामनु प्रसितिं स्यन्दयध्यै ७
पिपीळे अंशुर्मद्यो न सिन्धुरा त्वा शमी शशमानस्य शक्तिः ।
अस्मद्र्यक् शुशुचानस्य यम्या आशुर्न रश्मिं तुव्योजसं गोः ८
अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ज्येष्ठा नृम्णानि सत्रा सहुरे सहांसि ।
अस्मभ्यं वृत्रा सुहनानि रन्धि जहि वधर्वनुषो मर्त्यस्य ९
अस्माकमित् सु शृणुहि त्वमिन्द्रास्मभ्यं चित्राँ उप माहि वाजान् ।
अस्मभ्यं विश्वा इषणः पुरंधीरस्माकं सु मघवन् बोधि गोदाः १०
नू ष्टुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [८] (२६३)

(२३)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, ८-१० ऋतं वा । त्रिष्टुप् ।

कथा महामवृधत् कस्य होतुर्यज्ञं जुषाणो अभि सोममूधः ।
पिबन्नुशानो जुषमाणो अन्धो ववक्ष ऋष्वः शुचते धनाय १
को अस्य वीरः सधमादमाप समानंश सुमतिभिः को अस्य ।
कदस्य चित्रं चिकिते कदूती वृधे भुवच्छशमानस्य यज्योः २
कथा शृणोति हूयमानमिन्द्रः कथा शृण्वन्नवसामस्य वेद ।
का अस्य पूर्वीरुपमातयो ह कथैनमाहुः पपुरिं जरित्रे ३
कथा सबाधः शशमानो अस्य नशदभि द्रविणं दीध्यानः ।
देवो भुवन्नवेदा म ऋतानां नमो जगभ्वाँ अभि यज्जुजोषत् ४
कथा कदस्या उषसो व्युष्टौ देवो मर्तस्य सख्यं जुजोष ।
कथा कदस्य सख्यं सखिभ्यो ये अस्मिन् कामं सुयुजं ततस्रे ५ [९] (२६४)

किमादमत्रं सख्यं सखिभ्यः कदा नु ते भ्रात्रं प्र ब्रवाम ।
श्रिये सुदृशो वपुरस्य सर्गाः स्वर्ण चित्रतममिष आ गोः ६
दुहं जिघांसन् ध्वरसमनिन्द्रां तेतिक्ते तिग्मा तुजसे अनीका ।
ऋणा चिद् यत्र ऋणया न उग्रो दूरे अज्ञाता उषसो बबाधे ७
ऋतस्य हि शुरुधः सन्ति पूर्वीर्ऋतस्य धीतिर्वृजिनानि हन्ति ।
ऋतस्य श्लोको बधिरा ततर्दु कर्णा बुधानः शुचमान आयोः ८
ऋतस्य दृळ्हा धरुणानि सन्ति पुरूणि चन्द्रा वपुषे वपूंषि ।
ऋतेन दीर्घमिषणन्त पृक्षं ऋतेन गावं ऋतमा विवेशुः ९
ऋतं येमान ऋतमिद् वनोत्यृतस्य शुष्मस्तुरया उ गव्युः ।
ऋताय पृथ्वी बहुले गभीरे ऋताय धेनू परमे दुहाते १०
नू ष्टुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योर न पीपेः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [१०] (२७४)

(२४)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १० अनुष्टुप् ।

का सुष्टुतिः शवसः सूनुमिन्द्रमर्वाचीनं राधस आ ववर्तत् ।
दादिर्हि वीरो गृणते वसूनि स गोपतिर्निष्षिधां नो जनासः १
स वृत्रहत्ये हव्यः स ईड्यः स सुष्टुत इन्द्रः सत्यराधाः ।
स यामन्ना मघवा मर्त्याय ब्रह्मण्यते सुष्वये वरिवो धात् २
तमिन्नरो वि ह्वयन्ते समीके रिरिक्वांसस्तन्वः कृण्वत त्राम् ।
मिथो यत् त्यागमुभयासो अग्मन् नरस्तोकस्य तनयस्य सातौ ३
क्रतूयन्ति क्षितयो योगे उग्राऽऽशुषाणासो मिथो अर्णसातौ ।
सं यद् विशोऽववृत्रन्त युध्मा आदिन्नेम इन्द्रयन्ते अभीके ४
आदिद्ध नेम इन्द्रियं यजन्त आदित् पक्तिः पुरोळाशं रिरिच्यात् ।
आदित् सोमो वि पपृच्यादसुष्वीनादिज्जुजोष वृषभं यजध्यै ५ [११]

कृणोत्यस्मै वरिवो य इत्थेन्द्राय सोममुशते सुनोति ।
सध्रीचीनेन मनसाविवेनन् तमित् सखायं कृणुते समत्सु ६ (२८०)

य इन्द्राय सुनवत् सोममद्य पचात् पक्तीरुत भृज्जाति धानाः ।
प्रति मनायोरुचथानि हर्यन् तस्मिन् दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्रः ७
यदा समर्यं व्यचेदृघावा दीर्घं यदाजिमभ्यख्यदर्यः ।
आर्चिक्रदद् वृषणं पत्न्यच्छा दुरोण आ निशितं सोमसुद्भिः ८
भूयसा वस्नमचरत् कनीयो ऽविक्रीतो अकानिषं पुनर्यन् ।
स भूयसा कनीयो नारिरेचीद् वीना दक्षा वि दुहन्ति प्र वाणम् ९
क इमं दशभिर्ममेन्द्रं क्रीणाति धेनुभिः ।
यदा वृत्राणि जङ्घनद्दधैनं मे पुनर्ददत् १०
नू ष्टुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [१२] (२८५)

(२५)

८ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

को अद्य नर्यो देवकाम उशन्निन्द्रस्य सख्यं जुजोष ।
को वा महेऽवसे पार्याय समिद्धे अग्नौ सुतसोम ईट्टे १
को नानाम वचसा सोम्याय मनायुर्वी भवति वस्त उस्राः ।
क इन्द्रस्य युज्यं कः सखित्वं को भ्रात्रं वष्टि कवये क ऊती २
को देवानामवो अद्या वृणीते क आदित्याँ अदितिं ज्योतिरीट्टे ।
कस्याश्विनाविन्द्रो अग्निः सुतस्यां ऽशोः पिबन्ति मनसाविवेनम् ३
तस्मा अग्निर्भारतः शर्म यंस ज्ज्योक् पश्यात् सूर्यमुच्चरन्तम् ।
य इन्द्राय सुनवामेत्याह नरे नर्याय नृतमाय नृणाम् ४
न तं जिनन्ति बहवो न वुध्रा उर्वस्मा अदितिः शर्म यंसत् ।
प्रियः सुकृत् प्रिय इन्द्रे मनायुः प्रियः सुप्रावीः प्रियो अस्य सोमी ५ [१३]

सुप्राव्यः प्राशुषाळेष वीरः सुष्वेः पक्तिं कृणुते केवलेन्द्रः ।
नासुष्वेरापिर्न सखा न जामिर्दुष्प्राव्योऽवहन्तेदवाचः ६
न रेवता पणिना सख्यमिन्द्रो ऽसुन्वता सुतपाः सं गृणीते ।
आस्य वेदः खिदति हन्ति नग्नं वि सुष्वये पक्तये केवलो भूत ७
इन्द्रं परेऽवरे मध्यमास इन्द्रं यान्तोऽवसितास इन्द्रम् ।
इन्द्रं क्षियन्त उत युध्यमाना इन्द्रं नरो वाजयन्तो हवन्ते ८ [१४] (२९१)

(२६)

७ वामदेवो गौतमः; १-३ इन्द्रो वा । १-३ इन्द्रः, आत्मा वा, ४-७ श्येनः । त्रिष्टुप् ।

अहं मनुरभवं सूर्यश्चाᳬऽहं कक्षीवाँ ऋषिरस्मि विप्रः ।
अहं कुत्समार्जुनेयं न्यृञ्जेᳬऽहं कविरुशना पश्यता मा १

अहं भूमिमददामार्यायाᳬऽहं वृष्टिं दाशुषे मर्त्याय ।
अहमपो अनयं वावशाना ममेदु वासो अनु केतमायन् २

अहं पुरो मन्दसानो व्यैरं नव साकं नवतीः शम्बरस्य ।
शततमं वेश्यं सर्वताता दिवोदासमतिथिग्वं यदावम् ३

प्र सु ष विभ्यो मरुतो विरस्तु प्र श्येनः श्येनेभ्य आशुपत्वा ।
अचक्रया यत् स्वधया सुपर्णो हव्यं भरन्मनवे देवजुष्टम् ४

भरद् यदि विरतो वेविजानः पथोरुणा मनोजवा असर्जि ।
तूयं ययौ मधुना सोम्येनोᳬत श्रवो विविदे श्येनो अत्रा ५

ऋजीपी श्येनो ददमानो अंशुं परावतः शकुनो मन्द्रं मदम् ।
सोमं भरद् दाक्षायणो देववान् दिवो अमुष्मादुत्तरादादाय ६

आदाय श्येनो अभरत् सोमं सहस्रं सवाँ अयुतं च साकम् ।
अत्रा पुरंधिरजहादरातीर्मदे सोमस्य मूरा अमूरः ७ [१५] (३००)

(२७)

५ वामदेवो गौतमः । श्येनः, ५ इन्द्रो वा । त्रिष्टुप् , ५ शक्वरी ।

गर्भे नु सन्नन्वेषामवेदमहं देवानां जनिमानि विश्वा ।
शतं मा पुर आयसीररक्षन्नध श्येनो जवसा निरदीयम् १

न घा स मामप जोषं जभाराᳬभीमांस त्वक्षसा वीर्येण ।
ईर्मा पुरंधिरजहादरातीरुत वातां अतरच्छूशुवानः २

अव यच्छ्येनो अस्वनीदध द्योर्वि यद् यदि वात ऊहुः पुरंधिम् ।
सृजद् यदस्मा अव ह क्षिपज्ज्यां कृशानुरस्ता मनसा भुरण्यन् ३

ऋजिप्य ईमिन्द्रावतो न भुज्युं श्येनो जभार बृहतो अधि ष्णोः ।
अन्तः पतत् पतत्र्यस्य पर्ण मध्व यामनि प्रसितस्य तद् वेः ४ (३०४)

अधं श्वेतं कलशं गोभिरक्तमापिप्यानं मघवा शुक्रमन्धः ।
अध्वर्युभिः प्रयतं मध्वो अग्रमिन्द्रो मदाय प्रति धत् पिबध्यै शूरो मदाय प्रति धत् पिबध्यै ५
[१६] (३०५)

(२८)

५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, इन्द्रासोमौ वा । त्रिष्टुप् ।

त्वा युजा तव तत् सोम सख्य इन्द्रो अपो मनवे सस्रुतस्कः ।
अहन्नहिमरिणात् सप्त सिन्धूनपावृणोदपिहितेव खानि १
त्वा युजा नि खिदत् सूर्यस्येन्द्रश्चक्रं सहसा सद्य इन्दो ।
अधि ष्णुना बृहता वर्तमानं महो द्रुहो अप विश्वायु धायि २
अहन्निन्द्रो अदहदग्निरिन्दो पुरा दस्यून् मध्यंदिनादभीके ।
दुर्गे दुरोणे क्रत्वा न यातां पुरू सहस्रा शर्वा नि बर्हीत् ३
विश्वस्मात् सीमधमाँ इन्द्र दस्यून् विशो दासीरकृणोरप्रशस्ताः ।
अबाधिथाममृणतं नि शत्रूनविन्देथामपचितिं वधत्रैः ४
एवा सत्यं मघवाना युवं तदिन्द्रश्च सोमोर्वमश्व्यं गोः ।
आदर्दृतमपिहितान्यश्ना रिरिचथुः क्षाश्चित् ततृदाना ५ [१७] (३१०)

(२९)

५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नः स्तुत उप वाजेभिरूती इन्द्र याहि हरिभिर्मन्दसानः ।
तिरश्चिदर्यः सवना पुरूण्याङ्गूषेभिर्गृणानः सत्यराधाः १
आ हि ष्मा याति नर्यश्चिकित्वान् हूयमानः सोतृभिरुप यज्ञम् ।
स्वश्वो यो अभीरुर्मन्यमानः सुष्वाणेभिर्मदति सं ह वीरैः २
श्रावयेदस्य कर्णा वाजयध्यै जुष्टामनु प्र दिशं मन्दयध्यै ।
उद्वावृषाणो राधसे तुविष्मान् करन्न इन्द्रः सुतीर्थाभयं च ३
अच्छा यो गन्ता नाधमानमूती इत्था विप्रं हवमानं गृणन्तम् ।
उप त्मनि दधानो धुर्याऽशून् त्सहस्राणि शतानि वज्रबाहुः ४
त्वोतासो मघवन्निन्द्र विप्रा वयं ते स्याम सूरयो गृणन्तः ।
भेजानासो बृहद्दिवस्य राय आक्राण्यस्य वावने पुरुक्षोः ५ [१८] (३१५)

(१०)

२४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, ९-११ इन्द्रोषसौ । गायत्री, ८, २४ अनुष्टुप् ।

नकिरिन्द्र त्वदुत्तरो न ज्यायाँ अस्ति वृत्रहन् । नकिरेवा यथा त्वम् १
सत्रा ते अनु कृष्टयो विश्वा चक्रेव वावृतुः । सत्रा महाँ असि श्रुतः २
विश्वे चनेदुना त्वा देवासः इन्द्र युयुधुः । यदहा नक्तमातिरः ३
यत्रोत बाधितेभ्य—श्चक्रं कुत्साय युध्यते । मुषाय इन्द्र सूर्यम् ४
यत्र देवाँ ऋघायतो विश्वाँ अयुध्य एक इत् । त्वमिन्द्र वनूँरहन् ५ [१९]

यत्रोत मर्त्याय क—मरिणा इन्द्र सूर्यम् । प्रावः शचीभिरेतशम् ६
किमादुतासि वृत्रहन् मघवन् मन्युमत्तमः । अत्राह दानुमातिरः ७
एतद् घेदुत वीर्य१—मिन्द्र चकर्थ पौंस्यम् । स्त्रियं यद् दुर्हणायुवं वधीर्दुहितरं दिवः ८
दिवाश्चिद् घा दुहितरं महान् महीयमानाम् । उषासमिन्द्र सं पिणक् ९
अपोषा अनसः सरत् संपिष्टादह बिभ्युषी । नि यत् सीं शिश्नथद् वृषा १० [२०]

एतदस्या अनः शये सुसंपिष्टं विपाश्या । ससारं सीं परावतः ११
उत सिन्धुं विबाल्यं वितस्थानामधि क्षमि । परिष्ठा इन्द्र मायया १२
उत शुष्णस्य धृष्णुया प्र मृक्षो अभि वेदनम् । पुरो यदस्य संपिणक् १३
उत दासं कौलितरं बृहतः पर्वतादधि । अवाहन्निन्द्र शम्बरम् १४
उत दासस्य वर्चिनः सहस्राणि शतावधीः । अधि पञ्च प्रधीरिव १५ [२१]

उत त्यं पुत्रमग्रुवः परावृक्तं शतक्रतुः । उक्थेष्विन्द्र आभजत् १६
उत त्या तुर्वशायदू अस्नाता शचीपतिः । इन्द्रो विद्वाँ अपारयत् १७
उत त्या सद्य आर्या सरयोरिन्द्र पारतः । अर्णाचित्ररथावधीः १८
अनु द्वा जहिता नयोऽन्धं श्रोणं च वृत्रहन् । न तत् ते सुम्नमष्टवे १९
शतमश्मन्मयीनां पुरामिन्द्रो व्यास्यत् । दिवोदासाय दाशुषे २० [२२]

अस्वापयद् दभीतये सहस्रा त्रिंशतं हथैः । दासानामिन्द्रो मायया २१
स घेदुतासि वृत्रहन् त्समान इन्द्र गोपतिः । यस्ता विश्वानि चिच्युषे २२
उत नूनं यदिन्द्रियं करिष्या इन्द्र पौंस्यम् । अद्या नकिष्टदा मिनत् २३
वामंवामं त आदुरे देवो ददात्वर्यमा । वामं पूषा वामं भगो वामं देवः करूळती २४

[२३] (११९)

(११)

१५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । गायत्री, ३ पादनिचृत् ।

कया नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा । कया शचिष्ठया वृता १
कस्त्वा सत्यो मदानां मंहिष्ठो मत्सदन्धसः । दृळ्हा चिदारुजे वसु २
अभी षु णः सखीनामविता जरितॄणाम् । शतं भवास्यूतिभिः ३
अभी न आ ववृत्स्व चक्रं न वृत्तमर्वतः । नियुद्भिश्चर्षणीनाम् ४
प्रवता हि क्रतूनामा हा पदेव गच्छसि । अभक्षि सूर्ये सचा ५ [२४]

सं यत्ते इन्द्र मन्यवः सं चक्राणि दधन्विरे । अध त्वे अध सूर्ये ६
उत स्मा हि त्वामाहुरिन्मघवानं शचीपते । दातारमविदीधयुम् ७
उत स्मा सद्य इत्परि शशमानाय सन्वते । पुरू चिन्मंहसे वसु ८
नहि ष्मा ते शतं चन राधो वरन्त आमुरः । न च्यौत्नानि करिष्यतः ९
अस्माँ अवन्तु ते शतमस्मान्त्सहस्रमूतयः । अस्मान् विश्वा अभिष्टयः १० [२५]

अस्माँ इहा वृणीष्व सख्याय स्वस्तये । महो राये दिवित्मते ११
अस्माँ अविड्ढि विश्वहेन्द्र राया परीणसा । अस्मान् विश्वाभिरूतिभिः १२
अस्मभ्यं तां अपा वृधि व्रजाँ अस्तेव गोमतः । नवाभिरिन्द्रोतिभिः १३
अस्माकं धृष्णुया रथो युमाँ इन्द्रानपच्युतः । गव्युरश्वयुरीयते १४
अस्माकमुत्तमं कृधि श्रवो देवेषु सूर्य । वर्धिष्ठं द्यामिवोपरि १५ [२६] (३५४)

(१२)

१४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, २३-२४ इन्द्राग्नी । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र वृत्रहास्माकमर्धमा गहि । महान् महीभिरूतिभिः १
भूमिश्चिद् यासि तूतुजिरा चित्र चित्रिणीष्वा । चित्रं कृणोष्युतये २
वृध्रेभिश्चिच्छशीयांसं हंसि व्राधन्तमोजसा । सखिभिर्ये त्वे सचा ३
वयमिन्द्र त्वे सचा वयं त्वाभि नोनुमः । अस्माँअस्माँ इदुदव ४
स नश्चित्राभिरद्रिवो ऽनवद्याभिरूतिभिः । अनाधृष्टाभिरा गहि ५ [२७]

भूयामो षु त्वावतः सखाय इन्द्र गोमतः । युजो वाजाय घृष्वये ६
त्वं ह्येक ईशिषे इन्द्र वाजस्य गोमतः । स नो यन्धि महीमिषम् ७ (३११)

न त्वा॑ वरन्ते अ॒न्यथा॒ यद् दि॒त्सासि॑ स्तु॒तो म॒घम् । स्तो॒तृभ्य॑ इन्द्र गिर्वणः ८
अ॒भि त्वा॒ गोत॑मा गि॒रा ऽनू॑षत॒ प्र वा॒वने॑ । इन्द्र॒ वाजा॑य॒ घृष्व॑ये ९
प्र ते॑ वोचाम वी॒र्या॒३॒॑ या म॑न्दसा॒न आर॒ुजः । पुरो॒ दासी॑र॒भीत्य॑ १० [२८]

ता ते॑ गृणन्ति वे॒धसो॒ यानि॑ च॒कर्थ॒ पौंस्या॑ । सु॒तेष्वि॑न्द्र गिर्वणः ११
अवी॑वृधन्त गोत॒मा इन्द्र॒ त्वे स्तोम॑वाहसः । ऐषु॑ धा वी॒रव॒द् यशः॑ १२
यच्चि॒द्धि शश्व॑ता॒मसी॒न्द्र साधा॑रण॒स्त्वम् । तं त्वा॑ व॒यं ह॑वामहे १३
अ॒र्वा॒ची॒नो व॑सो भव॒ ऽस्मे सु म॑त्स्वान्ध॒सः । सोमा॑नामिन्द्र सोमपाः १४
अ॒स्माकं॑ त्वा मती॒ना॒ मा स्तोम॑ इन्द्र यच्छतु । अ॒र्वागा व॑र्तया॒ हरी॑ १५
पु॒रो॒ळाशं॑ च नो॒ घसो॑ जो॒षया॑से गिरश्च नः । व॒धूयु॑रि॑व योष॑णाम् १६ [२९]

सह॑स्रं व्यती॑नां यु॒क्ता॒ना॒मिन्द्र॑मीमहे । श॒तं सोम॑स्य खा॒र्यः॑ १७
सह॑स्रा॒ ते श॒ता व॒यं गवा॒मा च्या॑वयामसि । अ॒स्म॒त्रा रा॑ध॒ एतु॑ ते १८
दश॑ ते कु॒लशा॑नां हिर॑ण्यानामधीमहि । भूरि॑दा अ॑सि वृत्रहन् १९
भूरि॑दा॒ भूरि॑ दे॒हि नो॒ मा वृ॒भ्रं भूर्या॑ भर । भूरि॒ घेदि॑न्द्र दित्ससि २०
भूरि॑दा ह्यसि श्रुतः पु॑रुत्रा शूर वृत्रहन् । आ नो॑ भजस्व राध॑सि २१
प्र ते॑ ब॒भ्रू वि॑चक्षण शंसा॑मि गोषणो नपात् । मा॒भ्यां गा अनु॑ शिश्रथः २२
कनी॑नकेव॒ विद्र॒धे नवे॑ दु॒पदे॑ अ॒र्भके॑ । ब॒भ्रू यामे॑षु शोभेते २३
अरं॑ म उस्रयाम्णे ऽरमनु॑स्रयाम्णे । ब॒भ्रू यामे॑ष्वस्रिधा॑ २४ [३०] (३७८)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२७] (३३) [चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४५]

११ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

प्र ऋ॒भुभ्यो॑ दू॒तमि॑व वा॒चमि॑ष्य उप॒स्तिरे॑ श्वैत॒रीं धे॒नुमी॑ळे ।
ये वा॑त॒जूता॑स्त॒रणि॑भि॒रेवैः॑ परि॒ द्यां स॒द्यो अ॒पसो॑ बभू॒वुः ॥ १
य॒दा॒रम॑क्रन्त्र॒भवः॑ पि॒तृभ्यां॑ परि॑विष्टी वे॒षणा॑ दं॒सना॑भिः ।
आदि॒द् दे॒वाना॒मुप॑ स॒ख्यमा॑य॒न् धीरा॑सः पु॒ष्टिम॑वहन् म॒नायै॑ २
पु॒नर्ये चक्रुः॑ पि॒तरा॒ युवा॑ना॒ सना॒ यूपे॑व ज॒रणा॑ शया॑ना ।
ते वा॒जो वि॒भ्वाँ॑ ऋ॒भुरि॑न्द्रवन्तो॒ मधु॑ष्परसो नोऽवन्तु य॒ज्ञम् ३
यत् सं॑वत्स॒मृ॒भवो॒ गाम॑र॒क्षन् यत् सं॑वत्स॒मृ॒भवो॒ मा अपि॑शन् ।
यत् सं॑वत्स॒मभ॑रन् भा॒सो अ॒स्या॒ स्ताभि॒: शमी॑भिरृ॒तुत्व॑मा॒शुः ४ (३८१)

ज्येष्ठ आह चमसा द्वा करेति कनीयान् त्रीन् कृणवामेत्याह ।
कनिष्ठ आह चतुरस्करेति त्वष्ट ऋभवस्तत् पनयद् वचो वः ५ [१]

सत्यमूचुर्नर एवा हि चकृ—रनु स्वधामृभवो जग्मुरेताम् ।
विभ्राजमानांश्चमसाँ अहेवा—ऽवेनत् त्वष्टा चतुरो दृष्टश्वान् ६
द्वादश द्यून् यदगोह्यस्या—ऽऽतिथ्ये रणन्भवः ससन्तः ।
सुक्षेत्रा कृण्वन्नयन्त सिन्धून् धन्वातिष्ठन्नोषधीर्निम्नमापः ७
रथं ये चक्रुः सुवृतं नरेष्ठां ये धेनुं विश्वजुवं विश्वरूपाम् ।
त आ तक्षन्त्वृभवो रयिं नः स्ववसः स्वपसः सुहस्ताः ८
अपो ह्येषामजुषन्त देवा अभि क्रत्वा मनसा दीध्यानाः ।
वाजो देवानामभवत् सुकर्मेन्द्रस्य ऋभुक्षा वरुणस्य विभ्वा ९
ये हरी मेधयोक्था मदन्त इन्द्राय चक्रुः सयुजा ये अश्वा ।
ते रायस्पोषं द्रविणान्यस्मे धत्त ऋभवः क्षेमयन्तो न मित्रम् १०
इदाह्नः पीतिमुत वो मदं धु—र्न ऋते श्रान्तस्य सख्याय देवाः ।
ते नूनमस्मे ऋभवो वसूनि तृतीये अस्मिन् त्सवने दधात ११ [२] (३८९)

(३४)

११ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

ऋभुर्विभ्वा वाज इन्द्रो नो अच्छे—मं यज्ञं रत्नधेयोप यात ।
इदा हि वो धिषणा केश्यह्ना—मधात् पीतिं सं मदा अग्मता वः १
विदानासो जन्मनो वाजरत्ना उत ऋतुभिर्ऋभवो मादयध्वम् ।
सं वो मदा अग्मत सं पुरंधिः सुवीरामस्मे रयिमेरयध्वम् २
अयं वो यज्ञ ऋभवोऽकारि यमा मनुष्वत् प्रदिवो दधिध्वे ।
प्र वोऽच्छा जुजुषाणासो अस्थु—रभूत विश्वे अग्रियोत वाजाः ३
अभूदु वो विधते रत्नधेय—मिदा नरो दाशुषे मर्त्याय ।
पिबत वाजा ऋभवो वृदे वो महि तृतीयं सवनं मदाय ४
आ वाजा यातोप न ऋभुक्षा महो नरो द्रविणसो गृणानाः ।
आ वः पीतयोऽभिपित्वे अह्ना—मिमा अस्तं नवस्व इव ग्मन् ५ [३]

आ नपातः शवसो यातनोपे—मं यज्ञं नमसा हूयमानाः ।
तृजोषसः सूरयो यस्य च स्थ मध्वः पात रत्नधा इन्द्रवन्तः ६ (३९५)

सजोषा इन्द्र वरुणेन सोमं सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः ।
अग्नेपाभिर्ऋतुपाभिः सजोषा गनास्पतीभी रत्नधाभिः सजोषाः ७

सजोषस आदित्यैर्मादयध्वं सजोषस ऋभवः पर्वतेभिः ।
सजोषसो दैव्येना सवित्रा सजोषसः सिन्धुभी रत्नधेभिः ८

ये अश्विना ये पितरा य ऊती धेनुं ततक्षुर्ऋभवो ये अश्वा ।
ये अंसत्रा य ऋधग्रोदसी ये विभ्वो नरः स्वपत्यानि चक्रुः ९

ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं रयिं धत्थ वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।
ते अग्नेपा ऋभवो मन्दसाना अस्मे धत्त ये च रातिं गृणन्ति १०

नापाभूत न वोऽतीतृषामानिःशस्ता ऋभवो यज्ञे अस्मिन् ।
समिन्द्रेण मदथ सं मरुद्भिः सं राजभी रत्नधेयाय देवाः ११ [४] (४००)

(३५)

९ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

इहोप यात शवसो नपातः सौधन्वना ऋभवो माप भूत ।
अस्मिन् हि वः सवने रत्नधेयं गमन्तिवन्द्रमनु वो मदासः १

आगन्बभ्रूणामिह रत्नधेयमभूत् सोमस्य सुषुतस्य पीतिः ।
सुकृत्यया यत् स्वपस्यया चँ एकं विचक्र चमसं चतुर्धा २

व्यकृणोत चमसं चतुर्धा सखे वि शिक्षेत्यब्रवीत ।
अथैत वाजा अमृतस्य पन्थां गणं देवानामृभवः सुहस्ताः ३

किंमयः स्विच्चमस एष आस यं काव्येन चतुरो विचक्र ।
अथा सुनुध्वं सवनं मदाय पात ऋभवो मधुनः सोम्यस्य ४

शच्याकर्त पितरा युवाना शच्याकर्त चमसं देवपानम् ।
शच्या हरी धनुतरावतष्टेन्द्रवाहावृभवो वाजरत्नाः ५ [५]

यो वः सुनोत्यभिपित्वे अह्नां तीव्रं वाजासः सवनं मदाय ।
तस्मै रयिमृभवः सर्ववीरं मा तक्षत वृषणो मन्दसानाः ६

प्रातः सुतमपिबो हर्यश्व माध्यंदिनं सवनं केवलं ते ।
समृभुभिः पिबस्व रत्नधेभिः सखीयाँ इन्द्र चकृषे सुकृत्या ७ (४०७)

ये देवासो अमंवता सुकृत्या इयेना इवेदधि विषि निषेद् ।
ते रत्नं धात शवसो नपातः सौधन्वना अमंवतामृतासः ८

यत् तृतीयं सवनं रत्नधेय मकृणुध्वं स्वपस्या सुहस्ताः ।
तद्धभवः परिषिक्तं व एतत् सं मदेभिरिन्द्रियेभिः पिबध्वम् ९ [६] (४०९)

(३६)

९ वामदेवो गोतमः । ऋभवः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अनश्वो जातो अनभीशुरुक्थ्यो रथस्त्रिचक्रः परि वर्तते रजः ।
महत् तद् वो देव्यस्य प्रवाचनं द्यामृभवः पृथिवीं यच्च पुष्यथ १

रथं ये चक्रुः सुवृतं सुचेतसो ऽविह्वरन्तं मनसस्परि ध्यया ।
ताँ ऊ नु वृष्ण्यस्य सवनस्य पीतय आ वो वाजा ऋभवो वेदयामसि २

तद् वो वाजा ऋभवः सुप्रवाचनं देवेषु विभ्वो अभवन्महित्वनम् ।
जिग्री यत् सन्तं पितरं सनाजुरा पुनर्युवाना चरथाय तक्षथ ३

एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयं निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभिः ।
अथा देवेष्वमृतत्वमानश श्रुष्टी वाजा ऋभवस्तद् व उक्थ्यम् ४

ऋभुतो रयिः प्रथमश्चवस्तमो वाजश्रुतासो यमजीजनन् नरः ।
विभ्वतष्टो विदथेषु प्रवाच्यो यं देवासोऽवथा स विचर्षणिः ५ [७]

स वाज्यर्वा स ऋषिर्वचस्यया स शूरो अस्ता पृतनासु दुष्टरः ।
स रायस्पोषं स सुवीर्यं दधे यं वाजो विभ्वाँ ऋभवो यमाविषुः ६

श्रेष्ठं वः पेशो अधि धायि दर्शतं स्तोमो वाजा ऋभवस्तं जुजुष्टन ।
धीरासो हि ष्ठा कवयो विपश्चित स्तान् व एना ब्रह्मणा वेदयामसि ७

यूयमस्मभ्यं धिषणाभ्यस्परि विद्वांसो विश्वा नर्याणि भोजना ।
द्युमन्तं वाजं वृषशुष्ममुत्तम मा नो रयिमृभवस्तक्षता वयः ८

इह प्रजामिह रयिं रराणा इह श्रवो वीरवत् तक्षता नः ।
येन वयं चितयेमात्यन्यान् तं वाजं चित्रमृभवो ददा नः ९ [८] (४१८)

(३७)

८ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप्, ५-८ अनुष्टुप् ।

उप नो वाजा अध्वरमृभुक्षा देवा यात पथिभिर्देवयानैः ।
यथा यज्ञं मनुषो विक्ष्वाऽऽसु दधिध्वे रण्वाः सुदिनेष्वह्नाम् १
ते वो हृदे मनसे सन्तु यज्ञा जुष्टासो अद्य घृतनिर्णिजो गुः ।
प्र वः सुतासो हरयन्त पूर्णाः क्रत्वे दक्षाय हर्षयन्त पीताः २
त्र्युदायं वेवहितं यथा वः स्तोमो वाजा ऋभुक्षणो वृदे वः ।
जुह्वे मनुष्वदुपरासु विक्षु युष्मे सचा बृहद्दिवेषु सोमम् ३
पीवोअश्वाः शुचद्रथा हि भूता—ऽयंःशिप्रा वाजिनः सुनिष्काः ।
इन्द्रस्य सूनो शवसो नपातो ऽनु वश्चेत्यग्रियं मदाय ४
ऋभुमृभुक्षणो रयिं वाजे वाजिन्तमं युजम् ।
इन्द्रस्वन्तं हवामहे सदासातममश्विनम् ५ [९]

सेदृभवो यमवथ यूयमिन्द्रश्च मर्त्यम् ।
स धीभिरस्तु सनिता मेधसाता सो अर्वता ६
वि नो वाजा ऋभुक्षणः पथश्चितन यष्टवे ।
अस्मभ्यं सूरयः स्तुता विश्वा आशास्तरीषणि ७
तं नो वाजा ऋभुक्षण इन्द्र नासत्या रयिम् ।
समश्वं चर्षणिभ्य आ पुरु शस्त मघत्तये ८ [१०] (४२६)

(३८)

१० वामदेवो गौतमः । दधिक्राः १ द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

उतो हि वां दात्रा सन्ति पूर्वा या पुरुभ्यस्त्रसदस्युर्नितोशे ।
क्षेत्रासां ददथुरुर्वरासां घनं दस्युभ्यो अभिभूतिमुग्रम् १
उत वाजिनं पुरुनिष्षिध्वानं दधिक्रामु ददथुर्विश्वकृष्टिम् ।
ऋजिप्यं श्येनं प्रुषितप्सुमाशुं चर्कृत्यमर्यो नृपतिं न शूरम् २
यं सीमनु प्रवतेव द्रवन्तं विश्वः पुरुभक्षति हर्षमाणः ।
पड्भिर्गृध्यन्तं मेधयुं न शूरं रथतुरं वातमिव भ्रजन्तम् ३ (४२९)

यः स्मारुन्धानो गध्या समत्सु सनुतरश्चरति गोषु गच्छन् ।
आविर्ऋजीको विदथा निचिक्यत् तिरो अरतिं पर्याप आयोः ४
उत स्मैनं वस्त्रमथिं न तायुमनुं क्रोशन्ति क्षितयो भरेषु ।
नीचायमानं जसुरिं न श्येनं श्रवश्चाच्छा पशुमच्च यूथम् ५ [११]

उत स्मासु प्रथमः संरिष्यन् नि वेवेति श्रेणिभी रथानाम् ।
सृजं कृण्वानो जन्यो न शुभ्वा रेणुं रेरिहत् किरणं ददृश्वान् ६
उत स्य वाजी सहुरिर्क्रतावा शुश्रूषमाणस्तन्वा समर्ये ।
तुरं यतीषु तुरयन्नृजिप्यो ऽधि भ्रुवोः किरते रेणुमुञ्जन् ७
उत स्मास्य तन्यतोरिव द्योर्ऋघायतो अभियुजो भयन्ते ।
यदा सहस्रमभि षीमयोधीद् दुर्वर्तुः स्मा भवति भीम ऋञ्जन् ८
उत स्मास्य पनयन्ति जना जूतिं कृष्टिप्रो अभिभूतिमाशोः ।
उतैनमाहुः समिथे वियन्तः परा दधिक्रा असरत् सहस्रैः ९
आ दधिक्राः शवसा पञ्च कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान ।
सहस्रसाः शतसा वाज्यर्वा पृणक्तु मध्वा समिमा वचांसि १० [१२] (४३६)

(३९)

६ वामदेवो गौतमः । दधिक्राः । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

आशुं दधिक्रां तमु नु ष्टवाम विवस्पृथिव्या उत चर्किराम ।
उच्छन्तीर्मामुषसः सूदयन्त्वति विश्वानि दुरितानि पर्षन् १
महश्चर्कर्म्यर्वतः क्रतुप्रा दधिक्राव्णः पुरुवारस्य वृष्णः ।
यं पूरुभ्यो दीदिवांसं नाग्निं वृदर्थुर्मित्रावरुणा ततुरिम् २
यो अश्वस्य दधिक्राव्णो अकारीत् समिद्धे अग्ना उषसो व्युष्टौ ।
अनागसं तमदितिः कृणोतु स मित्रेण वरुणेना सजोषाः ३
दधिक्राव्ण इष ऊर्जो महो यन्मन्महि मरुतां नाम भद्रम् ।
स्वस्तये वरुणं मित्रमाग्निं हवामहे इन्द्रं वज्रबाहुम् ४
इन्द्रमिवेदुभये वि ह्वयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
वृधिक्रामु सूदनं मर्त्याय वृदर्थुर्मित्रावरुणा नो अश्वम् ५
दधिक्राव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।
सुरभि नो मुखा करत् प्र ण आयूंषि तारिषत् ६ [१३] (४३७)

(४०)

५ वामदेवो गौतमः । दधिक्राः, ५ सूर्यः । जगती, १ त्रिष्टुप् ।

वृधिक्राव्ण इदु नु चर्किराम विश्वा इन्मामुषसः सूदयन्तु ।
अपाग्नेरुषसः सूर्यस्य बृहस्पतेरङ्गिरसस्य जिष्णोः १
सत्वा भरिषो गविषो दुवन्यस च्छ्रवस्याद्विष उषसस्तुरण्यसत्
सत्यो द्रवो द्रवरः पतङ्गरो दधिक्रावेषमूर्जं स्वर्जनत् २
उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पूर्णं न वेरनु वाति प्रगर्धिनः ।
श्येनस्येव ध्रजतो अङ्कसं परि दधिक्राव्णः सहोजा तरित्रतः ३
उत स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिकक्ष आसनि ।
क्रतुं दधिक्रा अनु संतवीत्वत पथामङ्कांस्यन्वापनीफणत् ४
हंसः शुचिषद् वसुरन्तरिक्षस द्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ।
नृषद् वरसदृतसद् व्योमस वृजा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतम् ५ [१४] (४४७)

(४१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रा को वां वरुणा सुम्नमाप स्तोमो हविष्माँ अमृतो न होता ।
यो वां हृदि क्रतुमाँ अस्मदुक्तः पस्पर्शदिन्द्रावरुणा नमस्वान् १
इन्द्रा ह यो वरुणा चक्र आपी देवौ मर्तः सख्याय प्रयस्वान् ।
स हन्ति वृत्रा समिथेषु शत्रू नवोभिर्वा महद्भिः स प्र शृण्वे २
इन्द्रा ह रत्नं वरुणा धेष्ठा तथा नृभ्यः शशमानेभ्यस्ता ।
यवी सखाया सख्याय सोमैः सुतेभिः सुप्रयसा मादयैते ३
इन्द्रा युवं वरुणा विद्युमस्मि क्षोजिष्ठमुग्रा नि वधिष्टं वज्रम् ।
यो नो दुरेवो वृकतिर्दुमीति स्तस्मिन् मिमाथामभिभूत्योजः ४
इन्द्रा युवं वरुणा भूतमस्या धियः प्रेतारा वृषभेव धेनोः ।
सा नो दुहीयद् यवसेव गत्वी सहस्रधारा पयसा मही गौः ५ [१५]

तोके हिते तनय उर्वरासु सूरो दृशीके वृषणश्च पौंस्ये ।
इन्द्रा नो अत्र वरुणा स्याता नवोभिर्वृस्मा परितक्म्यायाम् ६ (४५१)

युवामिन्द्रावरुणा पूर्व्याय परि प्रभूती गविषः स्वापी ।
वृणीमहे सख्याय प्रियाय शूरा मंहिष्ठा पितरेव शंभू ७
ता वां धियोऽवसे वाजयन्तीं राजिं न जग्मुर्युवयूः सुदानू ।
श्रिये न गाव उप सोममस्थुरिन्द्रं गिरो वरुणं मे मनीषाः ८
इमा इन्द्रं वरुणं मे मनीषा अग्मन्नुप द्रविणमिच्छमानाः ।
उपेमस्थुर्जोष्टारं इव वस्वो रघ्वीरिव श्रवसो भिक्षमाणाः ९
अश्व्यस्य त्मना रथ्यस्य पुष्टेर्नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।
ता चक्राणा ऊतिभिर्नव्यसीभिरस्मत्रा रायो नियुतः सचन्ताम् १०
आ नो बृहन्ता बृहतीभिरूती इन्द्रं यातं वरुण वाजसातौ ।
यद् विश्ववः पृतनासु प्रकीळान् तस्यं वां स्याम सनितारं आजेः ११ [१६] (४५८)

(४२)

१० त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः । त्रसदस्युः, ७-१० इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

मम द्विता राष्ट्रं क्षत्रियस्य विश्वायोर्विश्वे अमृता यथा नः ।
क्रतुं सचन्ते वरुणस्य देवा राजामि कृष्टेरुपमस्य वव्रेः १
अहं राजा वरुणो मह्यं तान्यसुर्याणि प्रथमा धारयन्त ।
क्रतुं सचन्ते वरुणस्य देवा राजामि कृष्टेरुपमस्य वव्रेः २
अहमिन्द्रो वरुणस्ते महित्वो द्यावा गभीरे रजसी सुमेके ।
त्वष्टेव विश्वा भुवनानि विद्वान् त्समैरयं रोदसी धारयं च ३
अहमपो अपिन्वमक्षमाणा धारयं दिवं सदन ऋतस्य ।
ऋतेन पुत्रो अदितेर्ऋतावोर्त त्रिधातु प्रथयद् वि भूमं ४
मां नरः स्वश्वा वाजयन्तो मां वृताः समरणे हवन्ते ।
कृणोम्याजिं मघवाहमिन्द्र इर्यमि रेणुमभिभूत्योजाः ५ [१७]

अहं ता विश्वा चकरं नकिर्मा दैव्यं सहो वरते अप्रतीतम् ।
यन्मा सोमासो ममदन्यदुक्थो भे भयेते रजसी अपारे ६
विदुष्टे विश्वा भुवनानि तस्य ता प्र ब्रवीषि वरुणाय वेधः ।
त्वं वृत्राणि शृण्विषे जघन्वान् त्वं वृतॉं अरिणा इन्द्र सिन्धून् ७ (४६५)

अस्माकमत्र पितरस्त आसन् त्सप्त ऋषयो दीर्घहे बध्यमाने ।
त आयजन्त त्रसदस्युमस्या इन्द्रं न वृत्रतुरमर्धदेवम् ८
पुरुकुत्सानी हि वामदाश॒द्भ्यो॒भिरिन्द्रावरुणा नमोभिः ।
अथा राजानं त्रसदस्युमस्या वृत्रहणं ददथुरर्धदेवम् ९
राया वयं सस्वांसो मदेम हव्येन देवा यवसेन गावः ।
तां धेनुमिन्द्रावरुणा युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्तीम् १० [१८] (४६८)

(४३)

७ पुरुमीळ्हाजमीळ्हौ सौहोत्रौ । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

क उ श्रवत् कतमो याज्ञियानां वन्दारु देवः कतमो जुषाते ।
कस्येमां देवीममृतेषु प्रेष्ठां हृदि श्रेषाम सुष्टुतिं सुहव्याम् १
को मृळाति कतम आगमिष्ठो देवानामु कतमः शंभविष्ठः ।
रथं कमाहुर्द्रुवदश्वमाशुं यं सूर्यस्य दुहितावृणीत २
मक्षू हि ष्मा गच्छथ ईवतो द्यू॒न्निन्द्रो न शक्तिं परितक्म्यायाम् ।
विव आजाता दिव्या सुपर्णा कया शचीनां भवथः शचिष्ठा ३
का वां भूदुपमातिः कया न आश्विना गमथो हूयमाना ।
को वां महश्चित् त्यजसो अभीके उरुष्यतं माध्वी दस्रा न ऊती ४
उरु वां रथः परि नक्षति द्या॒मा यत् समुद्रावभि वर्तते वाम् ।
मध्वा माध्वी मधु वां पुषायन् यत् सीं वां पृक्षो भुरजन्त पक्वाः ५
सिन्धुर्ह वां रसया सिञ्चदश्वान् घृणा वयोऽरुषासः परि ग्मन् ।
तदू षु वामजिरं चेति यानं येन पती भवथः सूर्यायाः ६
इहेह यद् वां समना पपृक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरत्ना ।
उरुष्यतं जरितारं युवं ह श्रितः कामो नासत्या युवद्रिक् ७ [१९] (४७५)

(४४)

७ पुरुमीळ्हाजमीळ्हौ सौहोत्रौ । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

तं वां रथं वयमद्या हुवेम पृथुज्रयमश्विना संगतिं गोः ।
यः सूर्यां वहति वन्धुरायु॒र्गिर्वाहसं पुरुतमं वसूयुम् १ (४७६)

युवं श्रियमश्विना देवता तां दिवो नपाता वनथः शचीभिः ।
युवोर्वपुरभि पृक्षः सचन्ते वहन्ति यत् ककुहासो रथे वाम् २
को वामद्या करते रातहव्य ऊतये वा सुतपेयाय वार्कैः ।
ऋतस्य वा वनुषे पूर्व्याय नमो येमानो अश्विना ववर्तत् ३
हिरण्ययेन पुरुभू रथेने—मं यज्ञं नासत्योप यातम् ।
पिबाथ इन्मधुनः सोम्यस्य दधथो रत्नं विधते जनाय ४
आ नो यातं दिवो अच्छा पृथिव्या हिरण्ययेन सुवृता रथेन ।
मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः सं यद् वदे नाभिः पूर्व्या वाम् ५
नू नो रयिं पुरुवीरं बृहन्तं दस्रा मिमाथामुभयेष्वस्मे ।
नरो यद् वामश्विना स्तोममावन् त्सधस्तुतिमाजमीळ्हासो अग्मन् ६
इहेह यद् वां समना पपृक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरत्ना ।
उरुष्यतं जरितारं युवं ह श्रितः कामो नासत्या युवद्रिक् ७ [२०] (४८१)

(४५)

७ वामदेवो गौतमः । अश्विनौ । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

एष स्य भानुरुदियर्ति युज्यते रथः परिज्मा दिवो अस्य सानवि ।
पृक्षासो अस्मिन् मिथुना अधि त्रयो दृतिस्तुरीयो मधुनो वि रप्शते १
उद् वां पृक्षासो मधुमन्त ईरते रथा अश्वास उषसो व्युष्टिषु ।
अपोर्णुवन्तस्तम आ परीवृतं स्वर्ण शुक्रं तन्वन्त आ रजः २
मध्वः पिबतं मधुपेभिरासभि—रुत प्रियं मधुने युञ्जाथां रथम् ।
आ वर्तनिं मधुना जिन्वथस्पथो दृतिं वहेथे मधुमन्तमश्विना ३
हंसासो ये वां मधुमन्तो अस्रिधो हिरण्यपर्णा उहुव उषर्बुधः ।
उवप्रुतो मन्दिनो मन्दिनिस्पृशो मध्वो न मक्षः सवनानि गच्छथः ४
स्वध्वरासो मधुमन्तो अग्नय उस्रा जरन्ते प्रति वस्तोरश्विना ।
यन्निक्तहस्तस्तरणिर्विचक्षणः सोमं सुषाव मधुमन्तमद्रिभिः ५
आकेनिपासो अहभिर्दविध्वतः स्वर्ण शुक्रं तन्वन्त आ रजः ।
सूरश्चिदश्वान् युयुजान ईयते विश्वाँ अनु स्वधया चेतथस्पथः ६
प्र वामवोचमश्विना धियंधा रथः स्वश्वो अजरो यो अस्ति ।
येन सद्यः परि रजाँसि याथो हविष्मन्तं तरणिं भोजमच्छ ७ [२१] (४८९)

(४६) [पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ४६-५८]

७ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । गायत्री ।

अग्रँ पिबा मधूनां सुतं वायो दिविष्टिषु । त्वं हि पूर्वपा असि १
शतेना नो अभिष्टिभि र्नियुत्वाँ इन्द्रसारथिः । वायो सुतस्य तृम्पतम् २
आ वाँ सहस्रं हरय इन्द्रवायू अभि प्रयः । वहन्तु सोमपीतये ३
रथं हिरण्यवन्धुर मिन्द्रवायू स्वध्वरम् । आ हि स्थाथो दिविस्पृशम् ४
रथेन पृथुपाजसा दाश्वांसमुप गच्छतम् । इन्द्रवायू इहा गतम् ५
इन्द्रवायू अयं सुत स्तं देवेभिः सजोषसा । पिबतं दाशुषो गृहे ६
इह प्रयाणमस्तु वा मिन्द्रवायू विमोचनम् । इह वां सोमपीतये ७ [२२] (४९६)

(४७)

४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । अनुष्टुप् ।

वायो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं दिविष्टिषु ।
आ याहि सोमपीतये स्पार्हो देव नियुत्वता १
इन्द्रश्च वायवेषां सोमानां पीतिमर्हथः ।
युवां हि यन्तीन्दवो निम्नमापो न सध्र्यक् २
वायविन्द्रश्च शुष्मिणा सरथं शवसस्पती ।
नियुत्वन्ता न ऊतय आ यातं सोमपीतये ३
या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो दाशुषे नरा ।
अस्मे ता यज्ञवाहसेन्द्रवायू नि यच्छतम् ४ [२३] (५००)

(४८)

५ वामदेवो गौतमः । वायुः । अनुष्टुप् ।

विहि होत्रा अवीता विपो न रायो अर्यः ।
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये १
नियुवाणो अशस्ती र्नियुत्वाँ इन्द्रसारथिः ।
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये २ (५०१)

अनु कृष्णे वसुधिती येमाते विश्वपेशसा ।
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये ३
वहन्तु त्वा मनोयुजो युक्तासो नवतिर्नव ।
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये ४
वायो शतं हरीणां युवस्व पोष्याणाम् ।
उत वा ते सहस्रिणो रथ आ यातु पाजसा ५ [२४] (५०५)

(४९)

६ वामदेवो गौतमः । इन्द्राबृहस्पती । गायत्री ।

इदं वामास्ये हविः प्रियमिन्द्राबृहस्पती । उक्थं मदश्च शस्यते १
अयं वां परि षिच्यते सोम इन्द्राबृहस्पती । चारुर्मदाय पीतये २
आ नं इन्द्राबृहस्पती गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् । सोमपा सोमपीतये ३
अस्मे इन्द्राबृहस्पती रयिं धत्तं शतग्विनम् । अश्वावन्तं सहस्रिणम् ४
इन्द्राबृहस्पती वयं सुते गीर्भिर्हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये ५
सोममिन्द्राबृहस्पती पिबतं दाशुषो गृहे । मादयेथां तदोकसा ६ [२५] (५११)

(५०)

११ वामदेवो गौतमः । बृहस्पतिः, १०-११ इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप्, १० जगती ।

यस्तस्तम्भ सहसा वि ज्मो अन्तान् बृहस्पतिस्त्रिषधस्थो रवेण ।
तं प्रत्नास ऋषयो दीध्यानाः पुरो विप्रा दधिरे मन्द्रजिह्वम् १
धुनेतयः सुप्रकेतं मदन्तो बृहस्पते अभि ये नस्ततस्रे ।
पृषन्तं सृप्रमदब्धमूर्वं बृहस्पते रक्षतादस्य योनिम् २
बृहस्पते या परमा परावद्त आ त ऋतस्पृशो नि षेदुः ।
तुभ्यं खाता अवता अद्रिदुग्धा मध्वः श्चोतन्त्यभितो विरप्शम् ३
बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो महो ज्योतिषः परमे व्योमन् ।
सप्तास्यस्तुविजातो रवेण वि सप्तरश्मिरधमत् तमांसि ४
स सुष्टुभा स ऋक्वता गणेन वलं रुरोज फलिगं रवेण ।
बृहस्पतिरुस्रिया हव्यसूदः कनिक्रदद् वावशतीरुदाजत् ५ [२६] (५१६)

एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।
बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयं स्याम पतयो रयीणाम् ६

स इद् राजा प्रतिजन्यानि विश्वा शुष्मेण तस्थावभि वीर्येण ।
बृहस्पतिं यः सुभृतं बिभर्ति वल्गूयति वन्दते पूर्वभाजम् ७

स इत् क्षेति सुधित ओकसि स्वे तस्मा इळा पिन्वते विश्वदानीम् ।
तस्मै विशः स्वयमेवा नमन्ते यस्मिन् ब्रह्मा राजनि पूर्व एति ८

अप्रतीतो जयति सं धनानि प्रतिजन्यान्युत या सजन्या ।
अवस्यवे यो वरिवः कृणोति ब्रह्मणे राजा तमवन्ति देवाः ९

इन्द्रश्च सोमं पिबतं बृहस्पते ऽस्मिन् यज्ञे मन्दसाना वृषण्वसू ।
आ वां विशन्त्विन्दवः स्वाभुवो ऽस्मे रयिं सर्ववीरं नि यच्छतम् १०

बृहस्पत इन्द्र वर्धतं नः सचा सा वां सुमतिर्भूत्वस्मे ।
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधी र्जजस्तमर्यो वनुषामरातीः ११ [२७](५२२)

—»»❀««—

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-२६] (५१)

११ वामदेवो गौतमः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

इदमु त्यत् पुरुतमं पुरस्ता ज्ज्योतिस्तमसो वयुनावदस्थात् ।
नूनं दिवो दुहितरो विभाती र्गातुं कृणवन्नुषसो जनाय १

अस्थुरु चित्रा उषसः पुरस्ता न्मिता इव स्वरवोऽध्वरेषु
व्यू व्रजस्य तमसो द्वारो च्छन्तीरव्रञ्छुचयः पावकाः २

उच्छन्तीरद्य चितयन्त भोजान् राधोदेयायोषसो मघोनीः ।
अचित्रे अन्तः पणयः ससन्त्वबुध्यमानास्तमसो विमध्ये ३

कुवित् स देवीः सनयो नवो वा यामो बभूयादुषसो वो अद्य ।
येना नवग्वे अङ्गिरे दशग्वे सप्तास्ये रेवती रेवदूष ४

यूयं हि देवीर्ऋतयुग्भिरश्वैः परिप्रयाथ भुवनानि सद्यः ।
प्रबोधयन्तीरुषसः ससन्तं द्विपाच्चतुष्पाच्चरथाय जीवम् ५ [१]

क्व स्विदासां कतमा पुराणी यया विधाना विदुर्ऋभूणाम् ।
शुभं यच्छुभ्रा उषसश्चरन्ति न वि ज्ञायन्ते सदृशीरजुर्याः ६ (५२८)

ता घा ता भद्रा उषसः पुरासु रभिष्टिद्युम्ना ऋतजातसत्याः ।
यास्वीजानः शंशमान उक्थैः स्तुवञ्छंसन् द्रविणं सद्य आप ७
ता आ चरन्ति समना पुरस्तात् समानतः समना पप्रथानाः ।
ऋतस्य देवीः सदसो बुधाना गवां न सर्गा उषसो जरन्ते ८
ता इच्चेदेव संमना संमानी रमीतवर्णा उषसश्चरन्ति ।
गूहन्तीरभ्वमसितं रुशद्भिः शुक्रास्तनूभिः शुचयो रुचानाः ९
रयिं दिवो दुहितरो विभातीः प्रजावन्तं यच्छतास्मासु देवीः ।
स्योनादा वः प्रतिबुध्यमानाः सुवीर्यस्य पतयः स्याम १०
तद् द्यौ दिवो दुहितरो विभाती रुपं बुव उषसो यज्ञकेतुः ।
वयं स्याम यशसो जनेषु तद् द्यौश्च धत्तां पृथिवी च देवी ११ [२] (५३३)

(५२)

७ वामदेवो गौतमः । उषाः । गायत्री ।

प्रति ष्या सूनरी जनी व्युच्छन्ती परि स्वसुः ।
दिवो अदर्शि दुहिता १
अश्वेव चित्रारुषी माता गवामृतावरी ।
सखाभूदश्विनोरुषाः २
उत सखास्यश्विनोरुत माता गवामसि ।
उतोषो वस्व ईशिषे ३
यावयद्द्वेषसं त्वा चिकित्वित् सूनृतावरि ।
प्रति स्तोमैरभुत्स्महि ४
प्रति भद्रा अदृक्षत गवां सर्गा न रश्मयः ।
ओषा अप्रा उरु ज्रयः ५
आपप्रुषी दिवावरि व्यावर्ज्योतिषा तमः ।
उषो अनु स्वधामव ६
आ द्यां तनोषि रश्मिभिरान्तरिक्षमुरु प्रियम् ।
उषः शुक्रेण शोचिषा ७ [३] (५४०)

(५३)

७ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती ।

तद् देवस्य सवितुर्वार्यं महद् वृणीमहे असुरस्य प्रचेतसः ।
छर्दिर्येन दाशुषे यच्छति त्मना तन्नो महाँ उदयान् देवो अक्तुभिः १
विबो धर्ता भुवनस्य प्रजापतिः पिशङ्गं द्रापिं प्रति मुञ्चते कविः ।
विचक्षणः प्रथयन्नापृणन्नुर्वं जीजनत् सविता सुम्नमुक्थ्यम् २
आप्रा रजाँसि दिव्यानि पार्थिवा श्लोकं देवः कृणुते स्वाय धर्मणे ।
प्र बाहू अस्राक् सविता सवीमनि निवेशयन् प्रसुवन्नक्तुभिर्जगत् ३
अदाभ्यो भुवनानि प्रचाकशद् व्रतानि देवः सविताभि रक्षते ।
प्रास्रांग्बाहू भुवनस्य प्रजाभ्यो धृतव्रतो महो अज्मस्य राजति ४
त्रिरन्तरिक्षं सविता महित्वना त्री रजाँसि परिभूस्त्रीणि रोचना ।
तिस्रो दिवः पृथिवीस्तिस्र इन्वति त्रिभिर्व्रतैरभि नो रक्षति त्मना ५
बृहत्सुम्नः प्रसवीता निवेशनो जगतः स्थातुरुभयस्य यो वशी ।
स नो देवः सविता शर्म यच्छत्वस्मे क्षयाय त्रिवरूथमंहसः ६
आगन् देव ऋतुभिर्वर्धतु क्षयं दधातु नः सविता सुप्रजामिषम् ।
स नः क्षपाभिरहभिश्च जिन्वतु प्रजावन्तं रयिमस्मे समिन्वतु ७ [४] (५४७)

(५४)

१ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती, ६ त्रिष्टुप् ।

अभूद् देवः सविता वन्द्यो नु न इदानीमह्न उपवाच्यो नृभिः ।
वि यो रत्ना भजति मानवेभ्यः श्रेष्ठं नो अत्र द्रविणं यथा दधत् १
देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्योऽमृतत्वं सुवसि भागमुत्तमम् ।
आदिद् वामानं सवितर्व्यूणुषेऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः २
अचित्ती यच्चकृमा दैव्ये जने कनैर्दक्षैः प्रयुती पूरुषत्वता ।
देवेषु च सवितर्मानुषेषु च त्वं नो अत्र सुवतादनागसः ३
न प्रमिये सवितुर्दैव्यस्य तद् यथा विश्वं भुवनं धारयिष्यति ।
यत् पृथिव्या वरिमन्ना स्वर्दृशे वर्ष्मन् दिवः सुवति सत्यमस्य तत् ४ (५५१)

इन्द्रज्येष्ठान् बृहद्भ्यः पर्वतेभ्यः क्षयाँ एभ्यः सुवसि पस्त्यावतः ।
यथायथा पतयन्तो वियेमिर एवैव तस्थुः सवितः सवाय ते ५

ये ते त्रिरहन् त्सवितः सवासो दिवेदिवे सौभगमासुवन्ति ।
इन्द्रो द्यावापृथिवी सिन्धुरद्भिरादित्यैर्नो अदितिः शर्म यंसत् ६ [५] (५५३)

(५५)

१० वामदेवो गौतमः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ८-१० गायत्री ।

को वस्त्राता वसवः को वरूता द्यावाभूमी अदिते त्रासीथां नः ।
सहीयसो वरुण मित्र मर्तात् को वोऽध्वरे वरिवो धाति देवाः १

प्र ये धामानि पूर्व्याण्यर्चान् वि यदुच्छान् वियोतारो अमूराः ।
विधातारो वि ते दधुरजस्रा ऋतधीतयो रुरुचन्त दस्माः २

प्र पस्त्याऽअदितिं सिन्धुमर्कैः स्वस्तिमीळे सख्याय देवीम् ।
उभे यथा नो अहनी निपात उषासानक्ता करतामदब्धे ३

व्यर्यमा वरुणश्चेति पन्थामिषस्पतिः सुवितं गातुमग्निः ।
इन्द्राविष्णू नूवदु षु स्तवाना शर्म नो यन्तमवद् वरूथम् ४

आ पर्वतस्य मरुतामवांसि देवस्य त्रातुरवि भगस्य ।
पात् पतिर्जन्यादंहसो नो मित्रो मित्रियादुत नः उरुष्येत् ५ [६]

नू रोदसी अहिना बुध्न्येन स्तुवीत देवी अप्येभिरिष्टैः ।
समुद्रं न संचरणे सनिष्यवो धर्मस्वरसो नद्योऽअप व्रन् ६

देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवस्त्राता त्रायतामप्रयुच्छन् ।
नहि मित्रस्य वरुणस्य धासिमर्हामसि प्रमियं सान्वग्नेः ७

अग्निरीशे वसव्यस्याग्निर्महः सौभगस्य ।
तान्यस्मभ्यं रासते ८

उषो मघोन्या वह सूनृते वार्या पुरु ।
अस्मभ्यं वाजिनीवति ९

तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा ।
इन्द्रो नो राधसा गमत् १० [७] (५६३)

(५६)

७ वामदेवो गौतमः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप्, ५-७ गायत्री ।

मही द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे रुचा भवतां शुचयद्भिरर्कैः ।
यत् सीं वरिष्ठे बृहती विमिन्वन् रुवद्दोक्षा पप्रथानेभिरेवैः १
वेवी वेवेभिर्यजते यजत्रे ऋमिनती तस्थतुरुक्षमाणे ।
ऋतावरी अद्रुहा देवपुत्रे यज्ञस्य नेत्री शुचयद्भिरर्कैः २
स इत् स्वपा भुवनेष्वास य इमे द्यावापृथिवी जजान ।
उर्वी गभीरे रजसी सुमेके अवंशे धीरः शच्या समैरत् ३
नू रोदसी बृहद्भिर्नो वरूथैः पत्नीवद्भिरिषयन्ती सजोषाः ।
उरूची विश्वे यजते नि पातं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ४
प्र वां महि द्यवी अभ्युपस्तुतिं भरामहे ।
शुची उप प्रशस्तये ५
पुनाने तन्वा मिथः स्वेन दक्षेण राजथः ।
ऊह्याथे सनाद्दृतम् ६
मही मित्रस्य साधथस्तरन्ती पिप्रती ऋतम् ।
परि यज्ञं नि षेदथुः ७ [८] (५७०)

(५७)

८ वामदेवो गौतमः । १-३ क्षेत्रपतिः; ४ शुनः; ५, ८ शुनासीरौ; ६-७ सीता । अनुष्टुप्; ५ पुर उष्णिक्; १, ३, ८ त्रिष्टुप् ।

क्षेत्रस्य पतिना वयं हितेनेव जयामसि ।
गामश्वं पोषयित्न्वा स नो मृळातीदृशे १
क्षेत्रस्य पते मधुमन्तमूर्मिं धेनुरिव पयो अस्मासु धुक्ष्व ।
मधुश्चुतं घृतमिव सुपूतमृतस्य नः पतयो मृळयन्तु २
मधुमतीरोषधीर्द्याव आपो मधुमन्नो भवत्वन्तरिक्षम् ।
क्षेत्रस्य पतिर्मधुमान् नो अस्त्वरिष्यन्तो अन्वेनं चरेम ३
शुनं वाहाः शुनं नरः शुनं कृषतु लाङ्गलम् ।
शुनं वरत्रा बध्यन्तां शुनमष्ट्रामुदिङ्गय ४ (५७१)

शुनासीराविमां वाचं जुषेथां यद् दिवि चक्रथुः पयः ।
तेनेमामुप सिञ्चतम् ५

अर्वाची सुभगे भव सीते वन्दामहे त्वा ।
यथा नः सुभगाससि यथा नः सुफलाससि ६

इन्द्रः सीतां नि गृह्णातु तां पूषानु यच्छतु ।
सा नः पयस्वती दुहामुत्तरामुत्तरां समाम् ७

शुनं नः फाला वि कृषन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अभि यन्तु वाहैः ।
शुनं पर्जन्यो मधुना पयोभिः शुनासीरा शुनमस्मासु धत्तम् ८ [९] (५७८)

(५८)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः, सूर्यो वाऽऽपो वा गावो वा घृतस्तुतिर्वा । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

समुद्रादूर्मिर्मधुमाँ उदारदुपांशुना सममृतत्वमानट् ।
घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नाभिः १

वयं नाम प्र ब्रवामा घृतस्यास्मिन् यज्ञे धारयामा नमोभिः ।
उप ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद् गौर एतत् २

चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासो अस्य ।
त्रिधा बद्धो वृषभो रोरवीति महो देवो मर्त्याँ आ विवेश ३

त्रिधा हितं पणिभिर्गुह्यमानं गविं देवासो घृतमन्वविन्दन् ।
इन्द्र एकं सूर्य एकं जजान वेनादेकं स्वधया निष्टतक्षुः ४

एता अर्षन्ति हृद्यात् समुद्राच्छतव्रजा रिपुणा नावचक्षे ।
घृतस्य धारा अभि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्य आसाम् ५ [१०]

सम्यक् स्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः ।
एते अर्षन्त्यूर्मयो घृतस्य मृगा इव क्षिपणोरीषमाणाः ६

सिन्धोरिव प्राध्वने शूघनासो वातप्रमियः पतयन्ति यह्वाः ।
घृतस्य धारा अरुषो न वाजी काष्ठा भिन्दन्नूर्मिभिः पिन्वमानः ७ (५८५)

अभि प्रवन्त समनेव योषाः कल्याण्य१: स्मयमानासो अग्निम् ।
घृतस्य धाराः समिधो नसन्त ता जुषाणो हर्यति जातवेदाः ८

कन्या इव वहतुमेतवा उ अञ्ज्यञ्जाना अभि चाकशीमि ।
यत्र सोमः सूयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत् पवन्ते ९

अभ्यर्षत सुष्टुतिं गव्यमाजिमस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।
इमं यज्ञं नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत् पवन्ते १०

धामन् ते विश्वं भुवनमधि श्रितमन्तः समुद्रे हृद्य१न्तरायुषि ।
अपामनीके समिथे य आभृतस्तमश्याम मधुमन्तं त ऊर्मिम् ११ [११] (५८९)

॥ इति चतुर्थं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

तृतीयमंडलस्यान्तपर्यन्तं	३०५२
चतुर्थमंडलस्य	५८९
सर्वयोगः-	३६४१

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

(१) [प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१४]

१२ बुधगविष्ठिरावात्रेयौ । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अबोध्यग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुषासम् ।
यह्वा इव प्र वयामुज्जिहानाः प्र भानवः सिस्रते नाकमच्छ १
अबोधि होता यजथाय देवान्ऊर्ध्वो अग्निः सुमनाः प्रातरस्थात् ।
समिद्धस्य रुशददर्शि पाजो महान् देवस्तमसो निरमोचि २
यदीं गणस्य रशनामजीगः शुचिरङ्क्ते शुचिभिर्गोभिरग्निः ।
आद् दक्षिणा युज्यते वाजयन्त्युत्तानामूर्ध्वो अधयज्जुहूभिः ३
अग्निमच्छा देवयतां मनांसि चक्षूंषीव सूर्ये सं चरन्ति ।
यदीं सुवाते उषसा विरूपे श्वेतो वाजी जायते अग्रे अह्नाम् ४
जनिष्ट हि जेन्यो अग्रे अह्नां हितो हितेष्वरुषो वनेषु ।
दमेदमे सप्त रत्ना दधानो ऽग्निर्होता नि षसादा यजीयान् ५
अग्निर्होता न्यसीदद् यजीयान्नृपस्थे मातुः सुरभा उ लोके ।
युवा कविः पुरुनिःष्ठ ऋतावा धर्ता कृष्टीनामुत मध्य इद्धः ६ [१२]

प्र णु त्यं विप्रमध्वरेषु साधुमग्निं होतारमीळते नमोभिः ।
आ यस्ततान रोदसी ऋतेन नित्यं मृजन्ति वाजिनं घृतेन ७
मार्जाल्यो मृज्यते स्वे दमूनाः कविप्रशस्तो अतिथिः शिवो नः ।
सहस्रशृङ्गो वृषभस्तदोजा विश्वाँ अग्ने सहसा प्रास्यन्यान् ८
प्र सद्यो अग्ने अत्येष्यन्या नाविर्यस्मै चारुतमो बभूथ ।
ईळेन्यो वपुष्यो विभावा प्रियो विशामतिथिर्मानुषीणाम् ९
तुभ्यं भरन्ति क्षितयो यविष्ठ बलिमग्ने अन्तित ओत दूरात् ।
आ भन्दिष्ठस्य सुमतिं चिकिद्धि बृहत् ते अग्ने महि शर्म भद्रम् १० (१०)

आद्य रथं भानुमो भानुमन्त मग्ने तिष्ठ यजतेभिः समन्तम् ।
विद्वान् पथीनामुर्विन्तरिक्ष मेह देवान् हविरद्याय वक्षि ११
अवोचाम कवये मेध्याय वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णे ।
गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ दिवीव रुक्ममुरुव्यञ्चमश्रेत् १२ [१३] (११)

(२)

१२ कुमार आत्रेयः, वृशो वा जानः, उभौ वा; १, ९ वृशो जानः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १२ शाक्वरी ।

कुमारं माता युवतिः समुब्धं गुहा बिभर्ति न ददाति पित्रे ।
अनीकमस्य न मिनज्जनासः पुरः पश्यन्ति निहितमरतौ १
कमेतं त्वं युवते कुमारं पेषी बिभर्षि महिषी जजान ।
पूर्वीर्हि गर्भः शरदो ववर्धाऽपश्यं जातं यदसूत माता २
हिरण्यदन्तं शुचिवर्णमारात् क्षेत्रादपश्यमायुधा मिमानम् ।
वृवानो अस्मा अमृतं विपृक्वत् किं मामनिन्द्राः कृणवन्ननुक्थाः ३
क्षेत्रादपश्यं सनुतश्चरन्तं सुमद् यूथं न पुरु शोभमानम् ।
न ता अगृभ्रन्नजनिष्ट हि षः पलिक्नीरिद् युवतयो भवन्ति ४
के मे मर्यकं वि यवन्त गोभिर्न येषां गोपा अरणश्चिदास ।
य ईं जगृभ्रुरव ते सृजन्त्वाजाति पश्व उप नश्रिकित्वान् ५
वसां राजानं वसतिं जनानामरातयो नि दधुर्मर्त्येषु ।
ब्रह्माण्यत्रेरव तं सृजन्तु निन्दितारो निन्द्यासो भवन्तु ६ [१४]

शुनश्चिच्छेपं निदितं सहस्राद् यूपादमुञ्चो अशमिष्ट हि षः ।
एवास्मदग्ने वि मुमुग्धि पाशान् होतश्चिकित्व इह तू निषद्य ७
हृणीयमानो अप हि मदेयेः प्र मे देवानां व्रतपा उवाच ।
इन्द्रो विद्वाँ अनु हि त्वा चचक्ष तेनाहमग्ने अनुशिष्ट आगाम् ८
वि ज्योतिषा बृहता भात्यग्निराविर्विश्वानि कृणुते महित्वा ।
प्रादेवीर्मायाः सहते दुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षसे विनिक्षे ९
उत स्वानासो दिवि षन्त्वग्नेस्तिग्मायुधा रक्षसे हन्तवा उ ।
मदे चिदस्य प्र रुजन्ति भामा न वरन्ते परिबाधो अदेवीः १० (१२)

एतं ते स्तोमं तुविजात विप्रो रथं न धीरः स्वपा अतक्षम् ।
यदीदग्ने प्रति त्वं देव हर्याः स्वर्वतीरप एना जयेम ११

तुविग्रीवो वृषभो वावृधानो ऽशत्रुर्यः समजाति वेदः ।
इतीममग्निममृता अवोचन् बर्हिष्मते मनवे शर्म यंसद्विष्मते मनवे शर्म यंसत् १२[१५](२४)

(३)

११ वसुश्रुत आत्रेयः । अग्निः, ३ मरुद्बृहद्विष्णवः । त्रिष्टुप्, १ विराट् ।

त्वमग्ने वरुणो जायसे यत् त्वं मित्रो भवसि यत् समिद्धः ।
त्वे विश्वे सहसस्पुत्र देवास्त्वमिन्द्रो दाशुषे मर्त्याय १

त्वमर्यमा भवसि यत् कनीनां नाम स्वधावन् गुह्यं बिभर्षि ।
अञ्जन्ति मित्रं सुधितं न गोभिर्यद् दंपती समनसा कृणोषि २

तव श्रिये मरुतो मर्जयन्त रुद्र यत् ते जनिम चारु चित्रम् ।
पदं यद् विष्णोरुपमं निधायि तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम् ३

तव श्रिया सुदृशो देव देवाः पुरू दधाना अमृतं सपन्त ।
होतारमग्निं मनुषो नि षेदुरदक्षस्यन्त उशिजः शंसमायोः ४

न त्वद्धोता पूर्वो अग्ने यजीयान् न काव्यैः पुरो अस्ति स्वधावः ।
विशश्च यस्या अतिथिर्भवासि स यज्ञेन वनवद् देव मर्तान् ५

वयमग्ने वनुयाम त्वोता वसूयवो हविषा बुध्यमानाः ।
वयं समर्ये विदथेष्वह्नां वयं राया सहसस्पुत्र मर्तान् ६ [१६]

यो न आगो अभ्येनो भरात्यधीदघमघशंसे दधात ।
जही चिकित्वो अभिशस्तिमेताग्ने यो नो मर्चयति द्वयेन ७

त्वामस्या व्युषि देव पूर्वे दूतं कृण्वाना अयजन्त हव्यैः ।
संस्थे यदग्न ईयसे रयीणां देवो मर्तैर्वसुभिरिध्यमानः ८

अव स्पृधि पितरं योधि विद्वान् पुत्रो यस्ते सहसः सून ऊहे ।
कदा चिकित्वो अभि चक्षसे नो ऽग्ने कदाँ ऋतचिद् यातयासे ९

भूरि नाम वन्दमानो दधाति पिता वसो यदि तज्जोषयासे ।
कुविद् देवस्य सहसा चकानः सुम्नमग्निर्वनते वावृधानः १० (२४)

त्वमङ्ग जरितारं यविष्ठ विश्वान्यग्ने दुरितातिं पर्षि ।
स्तेना अदृश्रन् रिपवो जनासो ऽज्ञातकेता वृजिना अभूवन् ११
इमे यामासस्त्वद्रिगभूवन् वसवे वा तदिदागो अवाचि ।
नाहायमग्निरभिशस्तये नो न रीषते वावृधानः परा दात् १२ [१७] (३१)

(४)

११ वसुश्रुत आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्वामग्ने वसुपतिं वसूनामभि प्र मन्दे अध्वरेषु राजन् ।
त्वया वाजं वाजयन्तो जयेमाभि ष्याम पृत्सुतीर्मर्त्यानाम् १
हव्यवाळग्निरजरः पिता नो विभुर्विभावा सुदृशीको अस्मे ।
सुगार्हपत्याः समिषो दिदीह्यस्मद्र्यक् सं मिमीहि श्रवांसि २
विशां कविं विश्पतिं मानुषीणां शुचिं पावकं घृतपृष्ठमग्निम् ।
नि होतारं विश्वविदं दधिध्वे स देवेषु वनते वार्याणि ३
जुषस्वाग्न इळया सजोषा यतमानो रश्मिभिः सूर्यस्य ।
जुषस्व नः समिधं जातवेदु आ च देवान् हविरद्याय वक्षि ४
जुष्टो दमूना अतिथिर्दुरोण इमं नो यज्ञमुप याहि विद्वान् ।
विश्वा अग्ने अभियुजो विहत्या शत्रूयतामा भरा भोजनानि ५ [१८]

वधेन दस्युं प्र हि चातयस्व वयः कृण्वानस्तन्वे स्वायै ।
पिपर्षि यत् सहसस्पुत्र देवान् त्सो अग्ने पाहि नृतम वाजे अस्मान् ६
वयं ते अग्न उक्थैर्विधेम वयं हव्यैः पावक भद्रशोचे ।
अस्मे रयिं विश्ववारं समिन्वास्मे विश्वानि द्रविणानि धेहि ७
अस्माकमग्ने अध्वरं जुषस्व सहसः सूनो त्रिषधस्थ हव्यम् ।
वयं देवेषु सुकृतः स्याम शर्मणा नस्त्रिवरूथेन पाहि ८
विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदः सिन्धुं न नावा दुरितातिं पर्षि ।
अग्ने अत्रिवन्नमसा गृणानोऽस्माकं बोध्यविता तनूनाम् ९
यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानो ऽमर्त्यं मर्त्यो जोहवीमि ।
जातवेदो यशो अस्मासु धेहि प्रजाभिरग्ने अमृतत्वमश्याम् १० (३२)

यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः स्योनम् ।
अश्विनं स पुत्रिणं वीरवन्तं गोमन्तं रयिं नशते स्वस्ति ११ [१९] (४७)

(५)

११ वसुश्रुत आत्रेयः । आप्रीसूक्तं= (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः ६ उषासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री ।

सुसमिद्धाय शोचिषे घृतं तीव्रं जुहोतन । अग्नये जातवेदसे १
नराशंसः सुधृदती—मं यज्ञमदाभ्यः । कविर्हि मधुहस्त्यः २
ईळितो अग्न आ वहे—न्द्रं चित्रमिह प्रियम् । सुखै रथेभिरूतये ३
ऊर्णम्रदा वि प्रथस्वा—ऽभ्यर्का अनूषत । भवा नः शुभ्र सातये ४
देवीर्द्वारो वि श्रयध्वं सुप्रायणा न ऊतये । प्रप्र यज्ञं पृणीतन ५ [२०]

सुप्रतीके वयोवृधा यह्वी ऋतस्य मातरा । दोषामुषासमीमहे ६
वातस्य पत्मन्नीळिता दैव्या होतारा मनुषः । इमं नो यज्ञमा गतम् ७
इळा सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोभुवः । बर्हिः सीदन्त्वग्निधः ८
शिवस्त्वष्टरिहा गहि विभुः पोष उत त्मना । यज्ञेयज्ञे न उदव ९
यत्र वेत्थ वनस्पते देवानां गुह्या नामानि । तत्र हव्यानि गामय १०
स्वाहाग्नये वरुणाय स्वाहेन्द्राय मरुद्भ्यः । स्वाहा देवेभ्यो हविः ११ [२१] (५८)

(६)

१० वसुश्रुत आत्रेयः । अग्निः । पङ्क्तिः ।

अग्निं तं मन्ये यो वसु—रस्तं यं यन्ति धेनवः ।
अस्तमर्वन्त आशवो ऽस्तं नित्यासो वाजिन इषं स्तोतृभ्य आ भर १
सो अग्निर्यो वसुर्गृणे सं यमायन्ति धेनवः ।
समर्वन्तो रघुद्रुवः सं सुजातासः सूरय इषं स्तोतृभ्य आ भर २
अग्निर्हि वाजिनं विशे ददाति विश्वचर्षणिः ।
अग्नी राये स्वाभुवं स प्रीतो याति वार्य—मिषं स्तोतृभ्य आ भर ३
आ ते अग्न इधीमहि द्युमन्तं देवाजरम् ।
यद्ध स्या त्ते पनीयसी समिद् दीदयति द्यवी—षं स्तोतृभ्य आ भर ४ (६१)

आ तें अग्न ऋचा हविः शुक्रस्य शोचिषस्पते ।
सुश्चन्द्र दस्म विश्पते हव्यवाट् तुभ्यं हूयत इषं स्तोतृभ्य आ भर ५ [२२]

प्रो त्ये अग्नयोऽग्निषु विश्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।
ते हिन्विरे त इन्विरे त इषण्यन्त्यानुषगिषं स्तोतृभ्य आ भर ६
तव त्ये अग्ने अर्चयो महिं बाधन्त वाजिनः ।
ये पत्वभिः शफानां व्रजा भुरन्त गोनामिषं स्तोतृभ्य आ भर ७
नवा नो अग्न आ भर स्तोतृभ्यः सुक्षितीरिषः ।
ते स्याम य आनृचुस्त्वादूतासो दमेदम इषं स्तोतृभ्य आ भर ८
उभे सुश्चन्द्र सर्पिषो दर्वी श्रीणीष आसनि ।
उतो न उत पूपूर्या उक्थेषु शवसस्पत इषं स्तोतृभ्य आ भर ९
एवाँ अग्निमजुर्यमुगींर्भिर्यज्ञेभिरानुषक् ।
दधवस्मे सुवीर्यमुत त्यदाश्वश्व्यमिषं स्तोतृभ्य आ भर १० [२३](६८)

(७)

१० इष आत्रेयः। अग्निः। अनुष्टुप्, १० पङ्क्तिः।

सखायः सं वः सम्यञ्चमिषं स्तोमं चाग्नये ।
वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो नप्त्रे सहस्वते १
कुत्रा चिद् यस्य समृतौ रणवा नरो नृषदने ।
अर्हन्तश्चिद् यमिन्धते संजनयन्ति जन्तवः २
सं यदिषो वनामहे सं हव्या मानुषाणाम् ।
उत द्युम्नस्य शवस ऋतस्य रश्मिमा ददे ३
सः स्मा कृणोति केतुमा नक्तं चिद् दूर आ सते ।
पावको यद् वनस्पतीन् प्र स्मा मिनात्यजरः ४
अव स्म यस्य वेषणे स्वेदं पथिषु जुह्वति ।
अभीमह स्वजेन्यं भूमा पृष्ठेव रुरुहुः ५ [२४]

यं मर्त्यः पुरुस्पृहं विदद् विश्वस्य धायसे ।
प्र स्वादनं पितूनामस्तेतातिं चिकायथे ६ (७४)

स हि ष्मा धन्वाक्षितं दाता न दात्या पशुः ।
हिरिश्मश्रुः शुचिदन्नुरानिभृष्टतविषिः ७
शुचिः ष्म यस्मा अत्रिवत् प्र स्वधितीव रीयते ।
सुपूरसूत माता क्राणा यदानशे भगम् ८
आ यस्ते सर्पिरासुते ऽग्ने शमस्ति धायसे ।
एषु द्युम्नमुत श्रव आ चित्तं मर्त्येषु धाः ९
इति चिन्मन्युमध्रिज स्तवादातमा पशुं ददे ।
आदग्ने अपूणतो ऽत्रिः सासह्याद् दस्यून निषः सासह्यान्नॄन् १० [२५] (७८)

(८)

७ इष आत्रेयः । अग्निः । जगती ।

त्वामग्न ऋतायवः समीधिरे प्रत्नं प्रत्नास ऊतये सहस्कृत ।
पुरुश्चन्द्रं यजतं विश्वधायसं दमूनसं गृहपतिं वरेण्यम् १
त्वामग्ने अतिथिं पूर्व्यं विशः शोचिष्केशं गृहपतिं नि षेदिरे ।
बृहत्केतुं पुरुरूपं धनस्पृतं सुशर्माणं स्ववसं जरद्विषम् २
त्वामग्ने मानुषीरीळते विशो होत्राविदं विविचिं रत्नधातमम् ।
गुहा सन्तं सुभग विश्वदर्शतं तुविष्वणसं सुयजं घृताश्रियम् ३
त्वामग्ने धर्णसिं विश्वधा वयं गीर्भिर्गृणन्तो नमसोप सेदिम ।
स नो जुषस्व समिधानो अङ्गिरो देवो मर्तस्य यशसा सुवीतिभिः ४
त्वमग्ने पुरुरूपो विशेविशे वयो दधासि प्रत्नथा पुरुष्टुत ।
पुरूण्यन्ना सहसा वि राजसि त्विषिः सा ते तित्विषाणस्य नाधृषे ५
त्वामग्ने समिधानं यविष्ठ्य देवा दूतं चक्रिरे हव्यवाहनम् ।
उरुज्रयसं घृतयोनिमाहुतं त्वेषं चक्षुर्दधिरे चोदयन्मति ६
त्वामग्ने प्रदिव आहुतं घृतैः सुम्नायवः सुषमिधा समीधिरे ।
स वावृधान ओषधीभिरुक्षितो ऽभि द्यावोसि पार्थिवा वि तिष्ठसे ७ [२६] (७५)

[इति तृतीयोऽष्टकः ॥३॥]

॥ अथ चतुर्थोऽष्टकः ॥४॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३३] (९)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५, ७ पङ्क्तिः ।

त्वामग्ने हविष्मन्तो देवं मर्तास ईळते ।
मन्ये त्वा जातवेदसं स हव्या वक्ष्यानुषक् १

अग्निर्होता दास्वतः क्षयस्य वृक्तबर्हिषः ।
सं यज्ञासश्चरन्ति यं सं वाजासः श्रवस्यवः २

उत स्म यं शिशुं यथा नवं जनिष्टारणी ।
धर्तारं मानुषीणां विशामग्निं स्वध्वरम् ३

उत स्म दुर्गृभीयसे पुत्रो न ह्वार्याणाम् ।
पुरू यो दग्धासि वना ऽग्ने पशुर्न यवसे ४

अधा स्म यस्यार्चयः सम्यक् संयन्ति धूमिनः ।
यदीमह त्रितो दिव्युप ध्मातेव धमति शिशीते धातरी यथा ५

तवाहमग्न ऊतिभिर्मित्रस्य च प्रशस्तिभिः ।
द्वेषोयुतो न दुरिता तुर्याम मर्त्यानाम् ६

तं नो अग्ने अभी नरो रयिं सहस्व आ भर ।
स क्षेपयत् स पोषयद् भुवद् वाजस्य सातये उतैधि पृत्सु नो वृधे ७ [१] (९१)

(१०)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४, ७ पङ्क्तिः ।

अग्न ओजिष्ठमा भर द्युम्नमस्मभ्यमध्रिगो ।
प्र नो राया परीणसा रत्सि वाजाय पन्थाम् १

त्वं नो अग्ने अद्भुत क्रत्वा दक्षस्य मंहना ।
त्वे असुर्यं१मारुहत् क्राणा मित्रो न यज्ञियः २

त्वं नो अग्न एषां गयं पुष्टिं च वर्धय ।
ये स्तोमेभिः प्र सूरयो नरो मघान्यानशुः ३

ये अग्ने चन्द्र ते गिरः शुम्भन्त्यश्वराधसः ।
शुष्मेभिः शुष्मिणो नरो दिवश्चिद् येषां बृहत् सुकीर्तिर्बोधति त्मना ४ (९२)

तव त्ये अग्ने अर्चयो भ्राजन्तो यन्ति धृष्णुया ।
परिज्मानो न विद्युतः स्वानो रथो न वाजयुः ५
नू नो अग्न ऊतये सबाधसश्च रातये ।
अस्माकासश्च सूरयो विश्वा आशास्तरीषणि ६
त्वं नो अग्ने अङ्गिरः स्तुतः स्तवान आ भर ।
होतर्विभ्वासहं रयिं स्तोतृभ्यः स्तवसे च न उतैधि पुत्सु नो वृधे ७ [२] (९९)

(११)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । जगती ।

जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृवि रग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे ।
घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमद् वि भाति भरतेभ्यः शुचिः १
यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितमग्निं नरस्त्रिषधस्थे समीधिरे ।
इन्द्रेण देवैः सरथं स बर्हिषि सीदन्नि होता यजथाय सुक्रतुः २
असंमृष्टो जायसे मात्रोः शुचिर्मन्द्रः कविरुदतिष्ठो विवस्वतः ।
घृतेन त्वावर्धयन्नग्न आहुत धूमस्ते केतुरभवद् दिवि श्रितः ३
अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साधुया ऽग्निं नरो वि भरन्ते गृहेगृहे ।
अग्निर्वृतो अभवद्धव्यवाहनो ऽग्निं वृणाना वृणते कविक्रतुम् ४
तुभ्येदमग्ने मधुमत्तमं वचस्तुभ्यं मनीषा इयमस्तु शं हृदे ।
त्वां गिरः सिन्धुमिवावनीर्महीरा पृणन्ति शवसा वर्धयन्ति च ५
त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहा हितमन्वविन्दञ्छिश्रियाणं वनेवने ।
स जायसे मथ्यमानः सहो महत् त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः ६ [३] (१०५)

(१२)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्नये बृहते यज्ञियाय ऋतस्य वृष्णे असुराय मन्म ।
घृतं न यज्ञ आस्ये सुपूतं गिरं भरे वृषभाय प्रतीचीम् १
ऋतं चिकित्व ऋतमिच्चिकिद्धि तस्य धारा अनु तृन्धि पूर्वीः ।
नाहं यातुं सहसा न द्वयेन ऋतं सपाम्यरुषस्य वृष्णः २ (१०७)

कया नो अग्न ऋतयन्नृतेन भुवो नवेदा उचथस्य नव्यः ।
वेदा मे देव ऋतुपा ऋतूनां नाहं पतिं सनितुरस्य रायः ३
के ते अग्ने रिपवे बन्धनासः के पायवः सनिषन्त द्युमन्तः ।
के धासिमग्ने अनृतस्य पान्ति क आसतो वचसः सन्ति गोपाः ४
सख्यायस्ते विषुणा अग्न एते शिवासः सन्तो अशिवा अभूवन् ।
अधूर्षत स्वयमेते वचोभिर्ऋजूयते वृजिनानि ब्रुवन्तः ५
यस्ते अग्ने नमसा यज्ञमीट्ट ऋतं स पात्यरुषस्य वृष्णः ।
तस्य क्षयः पृथुरा साधुरेतु प्रसर्ष्णीणस्य नहुषस्य शेषः ६ [४] (१११)

(१३)

ऋ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । गायत्री ।

अर्चन्तस्त्वा हवामहे ऽर्चन्तः समिधीमहि । अग्ने अर्चन्त ऊतये १
अग्नेः स्तोमं मनामहे सिध्रमद्य दिविस्पृशः । देवस्य द्रविणस्यवः २
अग्निर्जुषत नो गिरो होता यो मानुषेष्वा । स यक्षद् दैव्यं जनम् ३
त्वमग्ने सप्रथा असि जुष्टो होता वरेण्यः । त्वया यज्ञं वि तन्वते ४
त्वामग्ने वाजसातमं विप्रा वर्धन्ति सुष्टुतम् । स नो रास्व सुवीर्यम् ५
अग्ने नेमिरराँ इव देवाँस्त्वं परिभूरसि । आ राधश्चित्रमृञ्जसे ६ [५] (११७)

(१४)

ऋ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निं स्तोमेन बोधय समिधानो अमर्त्यम् । हव्या देवेषु नो वधत् १
तमध्वरेष्वीळते देवं मर्ता अमर्त्यम् । यजिष्ठं मानुषे जने २
तं हि शश्वन्त ईळते स्रुचा देवं घृतश्चुता । अग्निं हव्याय वोळ्हवे ३
अग्निर्जातो अरोचत घ्नन् दस्यूञ्ज्योतिषा तमः । अविन्दद् गा अपः स्वः ४
अग्निमीळेन्यं कविं घृतपृष्ठं सपर्यत । वेतु मे शृणवद्धवम् ५
अग्निं घृतेन वावृधुः स्तोमेभिर्विश्वचर्षणिम् । स्वाधीभिर्वचस्युभिः ६ [६] (११९)

(१५) [द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १५-३२]

५ धरुण आङ्गिरसः। अग्निः। त्रिष्टुप्।

प्र वेधसे कवये वेद्याय गिरं भरे यशसे पूर्व्याय।
घृतप्रसत्तो असुरः सुशेवो रायो धर्ता धरुणो वस्वो अग्निः १
ऋतेन ऋतं धरुणं धारयन्त यज्ञस्य शाके परमे व्योमन्।
दिवो धर्मन् धरुणे सेदुषो नॄन्नातैरजाताँ अभि ये ननक्षुः २
अंहोयुवस्तन्वस्तन्वते वि वयो महद् दुष्टरं पूर्व्याय।
स संवतो नवजातस्तुतुर्यात् सिंहं न क्रुद्धमभितः परि ष्टुः ३
मातेव यद् भरसे पप्रथानो जनंजनं धायसे चक्षसे च।
वयोवयो जरसे यद् दधानः परि त्मना विषुरूपो जिगासि ४
वाजो नु ते शवसस्पात्वन्त मुरुं दोधं धरुणं देव रायः।
पवं न तायुर्गुहा दधानो महो राये चितयन्नत्रिमस्पः ५ [७] (१२८)

(१६)

५ पूरुरात्रेयः। अग्निः। अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः।

बृहद् वयो हि भानवे ऽर्चा देवायाग्नये।
यं मित्रं न प्रशस्तिभिर्मर्तासो दधिरे पुरः १
स हि द्युभिर्जनानां होता दक्षस्य बाह्वोः।
वि हव्यमग्निरानुषग्भगो न वारमृण्वति २
अस्य स्तोमे मघोनः सख्ये वृद्धशोचिषः।
विश्वा यस्मिन् तुविष्वणि समर्ये शुष्ममादधुः ३
अधा ह्यग्न एषां सुवीर्यस्य मंहना।
तमिद् यह्वं न रोदसी परि श्रवो बभूवतुः ४
नू न एहि वार्यमग्ने गृणान आ भर।
ये वयं ये च सूरयः स्वस्ति धामहे सचा तैर्विप्रुषा वृधे ५ [८] (१२९)

(१७)

५ पूरुरात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

आ यज्ञैर्देव मर्त्य इत्था तव्यांसमूतये ।
अग्निं कृते स्वध्वरे पुरुरीळीतावसे १

अस्य हि स्वयशस्तर आसा विधर्मन् मन्यसे ।
तं नाकं चित्रशोचिषं मन्द्रं प्रो मनीषया २

अस्य वासा उ अर्चिषा य आयुक्त तुजा गिरा ।
क्रिवो न यस्य रेतसा बृहच्छोचन्त्यर्चयः ३

अस्य क्रत्वा विचेतसो वरमस्य वसु रथ आ ।
अधा विश्वासु हव्यो ऽग्निर्विक्षु प्र शस्यते ४

नू न इद्धि वार्यमासा सचन्त सूरयः ।
ऊर्जो नपाद्भिष्टये पाहि शुग्धि स्वस्तय उतैधि पुत्सु नो वृधे ५ [९] (११८)

(१८)

५ द्वितो सृक्तवाहा आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

प्रातरग्निः पुरुप्रियो विशः स्तवेतातिथिः ।
विश्वानि यो अमर्त्यो हव्या मर्तेषु रण्यति १

द्वितायं सृक्तवाहसे स्वस्य दक्षस्य मंहना ।
इन्दुं स धत्त आनुषक् स्तोता चित् ते अमर्त्य २

तं वो वीर्घायुशोचिषं गिरा हुवे मघोनाम् ।
अरिष्टो येषां रथो व्यश्वदावन्नीयते ३

चित्रा वा येषु दीधितिरासन्नक्था पान्ति ये ।
स्तीर्णं बर्हिः सुवर्णरे श्रवांसि दधिरे परि ४

ये मे पञ्चाशतं वृदुरश्वानां सधस्तुति ।
द्युमदग्ने महि श्रवो बृहत् कृधि मघोनाम् नुवद्मृत नृणाम् ५ [१०] (११९)

(१९)

५ वत्रिरात्रेयः। अग्निः। गायत्री, ३-४ अनुष्टुप्, ५ विराड्रूपा।

अभ्यवस्थाः प्र जायन्ते प्र वर्धन्विश्विकेत। उपस्थे मातुर्वि चष्टे १
जुह्वे वि चितयन्तो ऽनिमिषं नृम्णं पान्ति। आ द्रुह्वां पुरं विविशुः २
आ श्वैत्रेयस्य जन्तवो द्युमद् वर्धन्त कृष्टयः।
निष्कग्रीवो बृहदुक्थ एना मध्वा न वाजयुः ३
प्रियं दुग्धं न काम्यमजामि जाम्योः सचा।
घर्मो न वाजजठरो ऽदब्धः शश्वतो दभः ४
क्रीळन् नो रश्म आ भुवः सं भस्मना वायुना वेविदानः।
ता अस्य सन् धृषजो न तिग्माः सुसंशिता वक्ष्यो वक्षणेस्थाः ५ [११] (१४८)

(२०)

४ प्रयस्वन्त आत्रेयाः। अग्निः। अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः।

यमग्ने वाजसातम त्वं चिन् मन्यसे रयिम्।
तं नो गीर्भिः श्रवाय्यं देवत्रा पनया युजम् १
ये अग्ने नेरयन्ति ते वृद्धा उग्रस्य शवसः।
अप द्वेषो अप ह्वरो ऽन्यव्रतस्य सश्चिरे २
होतारं त्वा वृणीमहे ऽग्ने दक्षस्य साधनम्।
यज्ञेषु पूर्व्यं गिरा प्रयस्वन्तो हवामहे ३
इत्था यथा त ऊतये सहसावन् दिवेदिवे।
राय ऋताय सुक्रतो गोभिः ष्याम सधमादो वीरैः स्याम सधमादः ४ [१२] (१५२)

(२१)

४ सस आत्रेयः। अग्निः। अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः।

मनुष्वत् त्वा नि धीमहि मनुष्वत् समिधीमहि। अग्ने मनुष्वदङ्गिरो देवान् देवयते यज १
त्वं हि मानुषे जने ऽग्ने सुप्रीत इध्यसे। सुचस्त्वा यन्त्यानुषक् सुजात सर्पिरासुते २
त्वां विश्वे सजोषसो देवासो दूतमक्रत। सपर्यन्तस्त्वा कवे यज्ञेषु देवमीळते ३
देवं वो देवयज्यया ऽग्निमीळीत मर्त्यः।
समिद्धः शुक्र दीदिह्यतस्य योनिमासदः ससस्य योनिमासदः ४ [१३] (१५६)

(२२)

४ विश्वसामा आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

प्र विश्वसामन्नत्रिव दर्चा पावकशोचिषे । यो अध्वरेष्वीड्यो होता मन्द्रतमो विशि १
न्यग्निं जातवेदसं दधाता देवमृत्विजम् । प्र यज्ञ एत्वानुषग्द्या देवव्यचस्तमः २
चिकित्विन्मनसं त्वा देवं मर्तास ऊतये । वरेण्यस्य तेऽवस इयानासो अमन्महि ३
अग्ने चिकिद्ध्यस्य नः स्तुतं वचः सहस्य ।
तं त्वा सुशिप्र दंपते स्तोमैर्वर्धन्त्यत्रयो गीर्भिः शुम्भन्त्यत्रयः ४ [१४] (१६०)

(२३)

४ द्युम्नो विश्वचर्षणिरात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

अग्ने सहन्तमा भर द्युम्नस्य प्रासहा रयिम् । विश्वा यश्चर्षणीरभ्यासा वाजेषु सासहत् १
तमग्ने पृतनाषहं रयिं सहस्व आ भर । त्वं हि सत्यो अद्भुतो दाता वाजस्य गोमतः २
विश्वे हि त्वा सजोषसो जनासो वृक्तबर्हिषः । होतारं सद्मसु प्रियं व्यन्ति वार्या पुरु ३
स हि ष्मा विश्वचर्षणिरभिभाति सहो दधे ।
अग्ने एषु क्षयेष्वा रेवन्नः शुक्र दीदिहि द्युमत् पावक दीदिहि ४ [१५] (१६४)

(२४)

४ गौपायना लौपायना वा बन्धुः सुबन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुश्च । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरूथ्यः १
वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमं रयिं दाः ॥१॥ २
स नो बोधि श्रुधी हवमुरुष्या णो अघायतः समस्मात् ३
तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः ॥२॥ ४ [१६] (१६८)

(२५)

९ वसूयव आत्रेयाः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

अच्छा वो अग्निमवसे देवं गासि स नो वसुः ।
रासत् पुत्र ऋभूणामुतावा पर्षति द्विषः १
स हि सत्यो यं पूर्वे चिद् देवासश्चिद् यमीधिरे ।
होतारं मन्द्रजिह्वमित् सुदीतिभिर्विभावसुम् २ (१७०)

स नो धीती वरिष्ठया श्रेष्ठया च सुमत्या ।
अग्ने रायो दिदीहि नः सुवृक्तिभिर्वरेण्य ३

अग्निर्देवेषु राजत्य—ग्निर्मर्तेष्वाविशन् ।
अग्निर्नो हव्यवाहनो ऽग्निं धीभिः सपर्यत ४

अग्निस्तुविश्रवस्तमं तुविब्रह्माणमुत्तमम् ।
अतूर्तं श्रावयत्पतिं पुत्रं ददाति दाशुषे ५ [१७]

अग्निर्ददाति सत्पतिं सासाहं यो युधा नृभिः ।
अग्निरत्यं रघुष्यदं जेतारमपराजितम् ६

यद् वाहिष्ठं तदग्नये बृहदर्च विभावसो ।
महिषीव त्वद् रयि—स्त्वद् वाजा उदीरते ७

तव द्युमन्तो अर्चयो ग्रावेवोच्यते बृहत् ।
उतो ते तन्यतुर्यथा स्वानो अर्त त्मना दिवः ८

एवाँ अग्निं वसूयवः सहसानं ववन्दिम ।
स नो विश्वा अति द्विषः पर्षन्नावेव सुक्रतुः ९ [१८] (१७७)

(२६)

९ वसूयव आत्रेयाः । अग्निः, ९ विश्वे देवाः । गायत्री ।

अग्ने पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिह्वया । आ देवान् वक्षि यक्षि च १
तं त्वा घृतस्नवीमहे चित्रभानो स्वर्दृशम् । देवाँ आ वीतये वह २
वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तं समिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे ३
अग्ने विश्वेभिरा गहि देवेभिर्हव्यदातये । होतारं त्वा वृणीमहे ४
यजमानाय सुन्वत आग्ने सुवीर्यं वह । देवैरा सत्सि बर्हिषि ५ [१९]

समिधानः सहस्रजिदग्ने धर्माणि पुष्यसि । देवानां दूत उक्थ्यः ६
न्यग्ने जातवेदसं होत्रवाहं यविष्ठ्यम् । दधाता देवमूत्विजम् ७
प्र यज्ञ एत्वानुष—गद्या देवव्यचस्तमः । स्तृणीत बर्हिरासदे ८
एवं मरुतो अश्विना मित्रः सीदन्तु वरुणः । देवासः सर्वया विशा ९ [२०] (१८९)

(२७)

६ त्रैवृष्णस्त्र्यरुणः, पौरुकुत्सस्त्रसदस्युः, भारतोऽश्वमेधश्च राजानः (अग्निर्भौम इति केचित्) । अग्निः ६ इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अनस्वन्ता सत्पतिर्मामहे मे गावा चेतिष्ठो असुरो मघोनः ।
त्रैवृष्णो अग्ने दृशभिः सहस्रै वैश्वानर त्र्यरुणश्चिकेत १
यो मे शता च विंशतिं च गोनां हरी च युक्ता सुधुरा ददाति ।
वैश्वानर सुष्टुतो वावृधानो ऽग्ने यच्छ त्र्यरुणाय शर्म २
एवा ते अग्ने सुमतिं चकानो नविष्ठाय नवमं त्रसदस्युः ।
यो मे गिरस्तुविजातस्य पूर्वीर्युक्तेनाभि त्र्यरुणो गृणाति ३
यो म इतिं प्रवोचत्यश्वमेधाय सूरये ।
ददद्ऋचा सनिं यते ददन्मेधामृतायते ४
यस्य मा परुषाः शतमुद्धर्षयन्त्युक्षणः ।
अश्वमेधस्य दानाः सोमा इव त्र्याशिरः ५
इन्द्राग्नी शतदाव्न्यश्वमेधे सुवीर्यम् ।
क्षत्रं धारयतं बृहद् दिवि सूर्यमिवाजरम् ६ [२१] (१९२)

(२८)

६ विश्ववाराात्रेयी । अग्निः । १, ३ त्रिष्टुप्, २ जगती, ४ अनुष्टुप्, ५-६ गायत्री ।

समिद्धो अग्निर्दिवि शोचिरश्रेत् प्रत्यङ्ङुषसमुर्विया वि भाति ।
एति प्राचीं विश्ववारा नमोभिर्देवाँ ईळाना हविषा घृताचीं १
समिध्यमानो अमृतस्य राजसि हविष्कृण्वन्तं सचसे स्वस्तये ।
विश्वं स धत्ते द्रविणं यमिन्वस्यातिथ्यमग्ने नि च धत्त इत् पुरः २
अग्ने शर्धं महते सौभगाय तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु ।
सं जास्पत्यं सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महांसि ३
समिद्धस्य प्रमहसो ऽग्ने वन्दे तव श्रियम् ।
वृषभो द्युम्नवाँ असि समध्वरेष्विध्यसे ४
समिद्धो अग्न आहुत देवान् यक्षि स्वध्वर । त्वं हि हव्यवाळसि ५
आ जुहोता दुवस्यताग्निं प्रयत्यध्वरे । वृणीध्वं हव्यवाहनम् ६ [२२] (१९८)

(२९)

१५ गौरिवीतिः शाक्त्यः । इन्द्रः, ९ (प्रथमपादस्य) उशना वा । त्रिष्टुप् ।

अर्यमा मनुषो देवताता त्री रोचना दिव्या धारयन्त ।
अर्चन्ति त्वा मरुतः पूतदक्षास्त्वमेषामृषिरिन्द्रासि धीरः १
अनु यदीं मरुतो मन्दसानमार्चन्निन्द्रं पपिवांसं सुतस्य ।
आदत्त वज्रमभि यद्हिं हन्नपो यह्वीरसृजत् सर्तवा उ २
उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्येन्द्रः सोमस्य सुषुतस्य पेयाः ।
तद्धि हव्यं मनुषे गा अविन्वद्हन्नहिं पपिवाँ इन्द्रो अस्य ३
आद् रोदसी वितरं वि ष्कभायत् संविव्यानश्चिद् भियसे मृगं कः ।
जिगर्तिमिन्द्रो अपजगुराणः प्रतिं श्वसन्तमवदानवं हन् ४
अध क्रत्वा मघवन् तुभ्यं देवा अनु विश्वे अददुः सोमपेयम् ।
यत् सूर्यस्य हरितः पतन्तीः पुरः सतीरुपरा एतशे कः ५ [२३]

नव यदस्य नवतिं च भोगान् त्साकं वज्रेण मघवा विवृश्चत् ।
अर्चन्तीन्द्रं मरुतः सधस्थे त्रैष्टुभेन वचसा बाधत द्याम् ६
सखा सख्ये अपचत् तूयमाग्निरस्य क्रत्वा महिषा त्री शतानि ।
त्री साकमिन्द्रो मनुषः सरांसि सुतं पिबद् वृत्रहत्याय सोमम् ७
त्री यच्छता महिषाणामघो मा स्त्री सरांसि मघवा सोम्यापाः ।
कारं न विश्वे अह्वन्त देवा भरमिन्द्राय यदहिं जघान ८
उशना यत् सहस्यैरयातं गृहमिन्द्र जूजुवानेभिरश्वैः ।
वन्वानो अत्र सरथं ययाथ कुत्सेन देवैरवनोर्ह शुष्णम् ९
प्रान्यच्चक्रमवृहः सूर्यस्य कुत्सायान्यद् वरिवो यातवेऽकः ।
अनासो दस्यूँरमृणो वधेन नि दुर्योण आवृणङ् मृध्रवाचः १० [२४]

स्तोमासस्त्वा गौरिवीतेरवर्धन्नरन्धयो वैदथिनाय पिप्रुम् ।
आ त्वामृजिश्वा सख्याय चक्रे पचन् पक्तीरपिबः सोममस्य ११
नवग्वासः सुतसोमास इन्द्रं दशग्वासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
गव्यं चिदूर्वमपिधानवन्तं तं चिन्नरः शशमाना अप व्रन् १२
कथो नु ते परि चराणि विद्वान् वीर्या मघवन् या चकर्थ ।
या चो नु नव्या कृणवः शविष्ठ प्रेदु ता ते विदथेषु ब्रवाम १३ (२११)

एता विश्वा चकृवाँ इन्द्र भूर्या परीतो जनुषा वीर्येण ।
या चिन्नु वज्रिन् कृणवो दधृष्वान् न ते वर्ता तविष्या अस्ति तस्याः १४
इन्द्र ब्रह्म क्रियमाणा जुषस्व या ते शविष्ठ नव्या अकर्म ।
वस्वेव भव्रा सुकृता वसूयू रथं न धीरः स्वपा अतक्षम् १५ [२५] (११३)

(३०)

१५ बभ्रुरात्रेयः । इन्द्रः, १२-१५ ऋणंचयेन्द्रौ । त्रिष्टुप् ।

कस्य वीरः को अपश्यदिन्द्रं सुखरथमीयमानं हरिभ्याम् ।
यो राया वज्री सुतसोममिच्छन् तदोको गन्ता पुरुहूत ऊती १
अवाचचक्षं पदमस्य सस्वरुग्रं निधातुरन्वायमिच्छन् ।
अपृच्छमन्याँ उत ते म आहुरिन्द्रं नरो बुबुधाना अशेम २
प्र नु वयं सुते या ते कृतानीन्द्र ब्रवाम यानि नो जुजोषः ।
वेदद्विद्वाञ्छृणवच्च विद्वान् वहतेऽयं मघवा सर्वसेनः ३
स्थिरं मनश्चकृषे जात इन्द्र वेषीदेको युधये भूयसश्चित् ।
अश्मानं चिच्छवसा दिद्युतो वि विदो गवामूर्वमुस्रियाणाम् ४
परो यत् त्वं परम आजनिष्ठाः परावति श्रुत्यं नाम बिभ्रत् ।
अतश्चिदिन्द्राद्भयन्त देवा विश्वा अपो अजयद् दासपत्नीः ५ [२६]

तुभ्येदेते मरुतः सुशेवा अचैन्यर्कं सुन्वन्त्यन्धः ।
अहिमोहानमप आशयानं प्र मायाभिर्मायिनं सक्षदिन्द्रः ६
वि षू मृधो जनुषा दानमिन्व न्नहन् गवां मघवन् त्संचकानः ।
अत्रा दासस्य नमुचेः शिरो यदवर्तयो मनवे गातुमिच्छन् ७
युजं हि मामकृथा आदिदिन्द्र शिरो दासस्य नमुचेर्मथायन् ।
अश्मानं चित् स्वर्यं वर्तमानं प्र चक्रियेव रोदसी मरुद्भ्यः ८
स्त्रियो हि दास आयुधानि चक्रे किं मा करन्नबला अस्य सेनाः ।
अन्तर्ह्यख्यदुभे अस्य धेने अथोप प्रैद् युधये दस्युमिन्द्रः ९
समत्र गावोऽभितोऽनवन्तेहेह वत्सैर्वियुता यदासन् ।
सं ता इन्द्रो असृजदस्य शाकैर्यदीं सोमासः सुषुता अमन्दन् १० [२७]

यदीं सोमा बभ्रुधूता अमन्दन्नरोरवीद् वृषभः सादनेषु ।
पुरंदरः पपिवाँ इन्द्रो अस्य पुनर्गवामदधादुस्रियाणाम् ११ (११४)

भद्रमिदं रुशमा अग्ने अक्रन् गवां चत्वारि ददतः सहस्रा ।
ऋणंचयस्य प्रयता मघानि प्रत्यग्रभीष्म नृतमस्य नृणाम् १२
सुपेशसं मावं सृजन्त्यस्तं गवां सहस्रैः रुशमासो अग्ने ।
तीव्रा इन्द्रममदन्तुः सुतासो ऽक्तोर्व्युष्टौ परितक्म्यायाः १३
औच्छत् सा रात्री परितक्म्या यां ऋणंचये राजनि रुशमानाम् ।
अत्यो न वाजी रघुरज्यमानो बभ्रुश्चत्वार्यसनत् सहस्रा १४
चतुःसहस्रं गव्यस्य पश्वः प्रत्यग्रभीष्म रुशमेष्वग्ने ।
धर्मश्चित् तप्तः प्रवृजे य आसीद्यस्मयस्तम्वादाम विप्राः १५ [२८](२२८)

(३१)

१३ अवस्युरात्रेयः । इन्द्रः, ८ तृतीयपादस्य कुत्सो वा, चतुर्थपादस्य उशना वा, ९ इन्द्राकुत्सौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रो रथाय प्रवतं कृणोति यमध्यस्थान्मघवा वाजयन्तम् ।
यूथेव पश्वो व्युनोति गोपा अरिष्टो याति प्रथमः सिषासन् १
आ प्र द्रव हरिवो मा वि वेनः पिशङ्गराते अभि नः सचस्व ।
नहि त्वदिन्द्र वस्यो अन्यदस्त्यमेनाँश्चिज्जनिवतश्चकर्थ २
उद्यत् सहः सहस आजनिष्ट देवीर्द इन्द्रं इन्द्रियाणि विश्वा ।
प्राचोदयत् सुदुघा वव्रे अन्तर्वि ज्योतिषा संवृतवत् तमोऽवः ३
अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन् त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम् ।
ब्रह्माण इन्द्रं महयन्तो अर्कैरवर्धयन्नहये हन्तवा उ ४
वृष्णे यत् ते वृषणो अर्कमर्चान्निन्द्र ग्रावाणो अदितिः सजोषाः ।
अनश्वासो ये पवयोऽरथा इन्द्रेषिता अभ्यवर्तन्त दस्यून् ५ [२९]

प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं प्र नूतना मघवन् या चकर्थ ।
शक्तीवो यद् विभरा रोदसी उभे जयन्नपो मनवे दानुचित्राः ६
तदिन्नु ते करणं दस्म विप्राऽहिं यद् हन्नोजो अत्रामिमीथाः ।
शुष्णस्य चित् परि माया अगृभ्णाः प्रपित्वं यन्नप दस्यूँरसेधः ७
त्वमपो यवये तुर्वशाया ऽरमयः सुदुघाः पार इन्द्र ।
उग्रमयातमवहो ह कुत्सं सं ह यद् वामुशनारन्त देवाः ८ (२३६)

इन्द्रा॑कुत्सा॒ वह॑माना॒ रथे॑ना॒ऽऽ वाम॑त्या॒ अपि॒ कर्णं॑ वहन्तु ।
निः षी॑मज्यो॒ धम॑थो॒ निः ष॒धस्था॑न् मघोनो॑ हृ॒दो व॑र॒थस्त॑मांसि ९
वात॑स्य यु॒क्तान् त्सु॒यु॒जश्चि॒दश्वा॑न् क॒विर्श्चि॑दृ॒षो अ॑जगन्नव॒स्युः ।
विश्वे॑ ते अत्र॑ म॒रुतः॑ सखा॑य इन्द्र॒ ब्रह्मा॑णि तविषीमवर्धन् १० [३०]

सू॒रश्चि॒द् रथं॑ परि॒तक्म्या॑यां पू॒र्वं क॑रदु॒परं॑ जूजु॒वांस॑म् ।
भर॑च्चक्रमेत॒शः सं रि॑णाति पु॒रो दधत् स॑नि॒ष्यति॒ क्रतुं॑ नः ११
आयं॑ जे॒ना अ॒भिच॑क्षे॒ जगा॑मे॒न्द्रः॑ सखा॑यं सु॒तसो॑ममि॒च्छन् ।
वद॑न् ग्रावा॒व॑ वेदिं॒ भ्रिया॑ते॒ यस्य॑ जी॒रमध्व॒र्यव॒श्चर॑न्ति । १२
ये चा॒कन॑न्त॒ चाक॑नन्त॒ नू ते॑ मर्ता॑ अमृत॒ मो ते अं॑ह आर॑न् ।
वा॒वृ॒न्धि यज्यू॑रुत तेषु॑ धे॒ह्यो॒जो जने॑षु॒ येषु॑ ते॒ स्याम॑ १३ [३१] (१४१)

(३१)

१२ गातुरात्रेयः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अर्द॑र्वृ॒रुत्स॒मसृ॑जो॒ वि खानि॒ त्वम॑र्ण॒वान् ब॑द्बु॒धाना॑ँ अरम्णाः ।
म॒हान्त॑मिन्द्र॒ पर्व॑तं॒ वि यद् वः॒ सृजो॒ वि धारा॒ अव॑ दान॒वं ह॑न् १
त्वमु॒त्सा॑ँ ऋ॒तुभि॑र्बद्बु॒धाना॑ँ अरे॑ह ऊधः॒ पर्व॑तस्य वज्रिन् ।
अहिं॑ चिदुग्र॒ प्रयु॑तं॒ शया॑नं ज॒घन्वा॑ँ इन्द्र तविषी॒मधत्थाः २
त्यस्य॑ चिन्महतो नि॒र्मृग॑स्य॒ वध॑र्जघा॒न त॑विषी॒भिरि॑न्द्रः ।
य एक॒ इद॑प्र॒तिर्म॑न्यमा॒न आद॑स्मा॒वन्यो अ॑जनिष्ट॒ तव्या॑न् ३
त्यं चि॑दे॒षां स्व॒धया॒ मद॑न्तं मि॒हो नपा॑तं सु॒वृधं॑ तमो॒गाम् ।
वृ॒षप्र॑भर्मा दा॒न॒वस्य॒ भामं॑ व॒ज्रेण॑ व॒ज्री नि ज॑घा॒न॒ शुष्ण॑म् ४
त्यं चि॑दस्य॒ क्रतु॑भि॒र्निष॑त्तम॒मृ॒णो॒ वि॒दद्वि॑दस्य॒ मर्म॑ ।
यदी॑ सु॒क्षत्र॒ प्रभृ॑ता॒ मद॑स्य यु॒युत्स॑न्तं तमसि॒ हर्म्ये॑ धाः ५
त्यं चि॑दित्था क॒त्पय॑ं शया॒न॒मसू॑र्ये तमसि॒ वावृ॑धा॒नम् ।
तं चि॑न्मन्दा॒नो वृ॑ष॒भः सु॒तस्यो॒च्चैरि॑न्द्रो॑ अपगू॒र्या॑ ज॒घान ६ [३२]

उद् यदि॑न्द्रो॑ महते दा॒न॒वाय॒ वध॑र्यमि॒ष्ट सहो॑ अप्र॒तीत॑म् ।
यदी॑ वज्र॑स्य॒ प्रभृ॑तौ॒ वृ॒दा॒भ॒ विश्व॑स्य जन्तो॒रध॒र्मं च॑कार ७ (१४८)

यं चिदृणं मधुपं शयानमसिन्वं वज्रं मघादुदुग्रः ।
अपादमत्रं महता वधेन नि दुर्योण आवृणङ् मृधवाचम् ८
को अस्य शुष्मं तविषीं वरात एको धना भरते अप्रतीतः ।
मे चिदस्य प्रयसो नु देवी इन्द्रस्यौजसो भियसा जिहाते ९
यस्मै देवी स्वधितिर्जिहीत इन्द्राय गातुरुशतीव येमे ।
ं यदोजो बुवते विश्वमाभिरनु स्वधाव्ने क्षितयो नमन्त १०
एकं नु त्वा सत्पतिं पाञ्चजन्यं जातं शृणोमि यशसं जनेषु ।
ं मे जगृभ्र आशसो नविष्ठं दोषा वस्तोर्हवमानास इन्द्रम् ११
वा हि त्वामृतुथा यातयन्तं मघा विप्रेभ्यो ददतं शृणोमि ।
कें ते ब्रह्माणो गृहते सखायो ये त्वाया निदुधुः कामिन्द्र १२[३३](२५३)

—»»❀««—

द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-२८] (३३) [तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३३-४४]

१० प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महि महे तवसे दीध्ये नॄन्निन्द्रायेत्था तवसे अतव्यान् ।
गो अस्मै सुमतिं वाजसातौ स्तुतो जनेन समर्यश्चिकेत १
स त्वं न इन्द्र धियसानो अर्के हरीणां वृषन् योकत्रमश्रेः ।
ग इत्था मघवन्नु जोषं वक्षो अभि प्रायः संक्षि जनान् २
न ते त इन्द्राभ्यस्मद्दृष्वाऽयुक्तासो अब्रह्मता यदसन् ।
तेष्ठा रथमधि तं वज्रहस्ताऽऽ रश्मिं देव यमसे स्वश्वः ३
रू यत् त इन्द्र सन्त्युक्था गवे चकर्थोर्वरासु युध्यन् ।
तक्षे सूर्याय चिदोकसि स्वे वृषा समत्सु वृत्रस्य नाम चित् ४
यं ते त इन्द्र ये च नरः शर्धो जजाना याताश्च रथाः ।
आस्माञ्चगम्यादहिशुष्म सत्वा भगो न हव्यः प्रभुथेषु चारुः ५[१]

पुक्षेण्यमिन्द्र त्वे ह्योजो नृम्णानि च नृतमानो अर्मतः ।
स न एनीं वसवानो रयिं दाः प्रायः स्तुषे तुविमघस्य दानम् ६
वा न इन्द्रोतिभिरव पाहि गृणतः शूर कारून् ।
इम तुरं वदतो वाजसातौ पिप्रीहि मध्वः सुषुतस्य चारोः ७ (२६०)

उत त्ये मा पौरुकुत्स्यस्य सूरे ब्रह्मसदस्योर्हिरण्यो रराणाः ।
वहन्तु मा दश श्येतासो अस्य गैरिक्षितस्य क्रतुमिर्नु संभ्ये ८
उत त्ये मा मारुताश्वस्य शोणाः क्रत्वामघासो विदथस्य रातौ ।
सहस्रा मे च्यवतानो दशान आनूकमर्यो वपुषे नाचैत् ९
उत त्ये मा ध्वन्यस्य जुष्टा लक्ष्मण्यस्य सुरुचो यतानाः ।
महा रायः संवरणस्य ऋषेर्व्रजं न गावः प्रयता अपि ग्मन् १० [२] (११२)

(३४)

९ प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अजातशत्रुमजरा स्वर्वत्यनु स्वधामिता वस्मभीयते ।
सुनोतन पचत ब्रह्मवाहसे पुरुष्टुतायं प्रतरं दधातन १
आ यः सोमेन जठरमापिप्रता ऽमन्दत मघवा मध्वो अन्धसः ।
यर्दी मृगाय हन्तवे महावधः सहस्रभृष्टिमुशनां वधं यमत् २
यो अस्मै घ्रंस उत वा य ऊधनि सोमं सुनोति भवति द्युमाँ अहं ।
अपाप शक्रस्तनुदिमूहति तनूशुभ्रं मघवा यः कवासखः ३
यस्यावधीत् पितरं यस्य मातरं यस्य शक्रो भ्रातरं नात ईषते ।
वेतीद्वस्य प्रयता यतंकरो न किल्बिषादीषते वस्व आकरः ४
न पश्चभिर्वृशभिर्वक्षथारभं नासुन्वता सचते पुष्यता चन ।
जिनाति वेदमुया हन्ति वा धुनिरा देवयुं भजति गोमति व्रजे ५ [३]

वित्वक्षणः समृतौ चक्रमासजो ऽसुन्वतो विषुणः सुन्वतो वधः ।
इन्द्रो विश्वस्य दमिता विभीषणो यथावशं नयति दासमार्यः ६
समी पणेरजति भोजनं मुषे वि वाशुषे भजति सूनरं वसु ।
दुर्गे चन ध्रियते विश्व आ पुरु जनो यो अस्य तविषीमचुक्रुधत् ७
सं यज्जनौ सुधनौ विश्वशर्धसा ववेदिन्द्रो मघवा गोषु शुभ्रिषु ।
युजं ह्यन्यमकृत प्रवेपनीर्दुवीं गव्यं सृजते सत्वभिर्धुनिः ८
सहस्रसामाग्निवेशिं गृणीषे शत्रिमग्न उपमां केतुमर्यः ।
तस्मा आपः संयतः पीपयन्त तस्मिन् क्षत्रममवत् त्वेषमस्तु ९ [४] (११३)

(३५)

८ प्रभूवसुराङ्गिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ८ पङ्क्तिः ।

यस्ते साधिष्ठोऽवस इन्द्र क्रतुष्टमा भर ।
अस्मभ्यं चर्षणीसहं सस्निं वाजेषु दुष्टरम् १
यदिन्द्र ते चतस्रो यच्छूर सन्ति तिस्रः ।
यद् वा पञ्च क्षितीनां मवस्तत् सु न आ भर २
आ तेऽवो वरेण्यं वृषन्तमस्य हूमहे ।
वृषजूतिर्हि जज्ञिष आभूभिरिन्द्र तुर्वणिः ३
वृषा ह्यसि राधसे जज्ञिषे वृष्णि ते शवः ।
स्वक्षत्रं ते धृषन्मनः सत्राहमिन्द्र पौंस्यम् ४
त्वं तमिन्द्र मर्त्यं ममित्रयन्तमद्रिवः ।
सर्वरथा शतक्रतो नि याहि शवसस्पते ५ [५]

त्वामिद् वृत्रहन्तम जनासो वृक्तबर्हिषः ।
उग्रं पूर्वीषु पूर्व्यं हवन्ते वाजसातये ६
अस्माकमिन्द्र वृष्टरं पुरोयावानमाजिषु ।
सयावानं धनेधने वाजयन्तमवा रथम् ७
अस्माकमिन्द्रेहि नो रथमवा पुरंध्या ।
वयं शविष्ठ वार्यं विवि श्रवो दधीमहि विवि स्तोमं मनामहे ८ [६] (१८०)

(३६)

६ प्रभूवसुराङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ३ जगती ।

स आ गमदिन्द्रो यो वसूनां चिकेतद् दातुं दामनो रयीणाम् ।
धन्वच्चरो न वंसगस्तृषाणश्चकमानः पिबतु दुग्धमंशुम् १
आ ते हनू हरिवः शूर शिप्रे रुहत् सोमो न पर्वतस्य पृष्ठे ।
अनु त्वा राजन्वर्धतो न हिन्वन् गीर्भिर्मदेम पुरुहूत विश्वे २
चक्रं न वृत्तं पुरुहूत वेपते मनो मिया मे अमतेरिदद्रिवः ।
रथादधि त्वा जरिता सदावृध कुविन्नु स्तोषन्मघवन् पुरुवसुः ३ (१८१)

एष ग्रावेव जरिता तं इन्द्रेयर्ति वाचं बृहदाशुषाणः ।
प्र सव्येन मघवन् यंसि रायः प्र दक्षिणिद्धरिवो मा वि वेनः ४
वृषा त्वा वृषणं वर्धतु द्यौर्वृषा वृषभ्यां वहसे हरिभ्याम् ।
स नो वृषा वृषरथः सुशिप्र वृषक्रतो वृषा वज्रिन् भरे धाः ५
यो रोहितौ वाजिनौ वाजिनीवान् त्रिभिः शतैः सचमानावदिष्ट ।
यूने समस्मै क्षितयो नमन्तां श्रुतरथाय मरुतो दुवोया ६ [७] (२८६)

(३७)

५ भौमोऽत्रिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं भानुना यतते सूर्यस्याऽऽजुह्वानो घृतपृष्ठः स्वञ्चाः ।
तस्मा अमृधा उषसो व्युच्छान् य इन्द्राय सुनवामेत्याह १
समिद्धाग्निर्वनवत् स्तीर्णबर्हिर्युक्तग्रावा सुतसोमो जराते ।
ग्रावाणो यस्येषिरं वदन्त्यध्वर्युहविषाव सिन्धुम् २
वधूरियं पतिमिच्छन्त्येति य ईं वहाते महिषीमिषिराम् ।
आस्य श्रवस्याद् रथ आ च घोषात् पुरू सहस्रा परि वर्तयाते ३
न स राजा व्यथते यस्मिन्निन्द्रस्तीव्रं सोमं पिबति गोसखायम् ।
आ सत्वनैरजति हन्ति वृत्रं क्षेति क्षितीः सुभगो नाम पुष्यन् ४
पुष्यात् क्षेमे अभि योगे भवात्युभे वृतौ संयती सं जयाति ।
प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भवाति य इन्द्राय सुतसोमो ददाशत् ५ [८] (२९१)

(३८)

५ भौमोऽत्रिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

उरोष्ट इन्द्र राधसो विश्वी रातिः शतक्रतो ।
अधा नो विश्वचर्षणे द्युम्ना सुक्षत्र मंहय १
यदीमिन्द्र श्रवाय्यमिषं शविष्ठ वधिषे ।
पप्रथे दीर्घश्रुत्तमं हिरण्यवर्ण दुष्टरम् २
शुष्मासो ये ते अद्रिवो मेहना केतसापः ।
उषा वेवावमिर्मये विवश्च ग्मश्च राजथः ३ (२९४)

उतो नो अस्य कस्य चिद् वक्षस्य तव वृत्रहन् ।
अस्मभ्यं नृम्णमा भर ऽस्मभ्यं नृमणस्यसे ४
तू त आभिरभिष्टिभि स्तव शर्मञ्छतक्रतो ।
इन्द्र स्याम सुगोपाः शूर स्याम सुगोपाः ५ [९] (२९६)

(३९)

५ भौमोऽत्रिः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

यर्विन्द्र चित्र मेहना ऽस्ति त्वादातमद्विवः ।
धस्तन्नो विद्वसु उभयाहस्त्या भर १
यन्मन्यसे वरेण्य मिन्द्र द्युक्षं तदा भर ।
विद्याम तस्य ते वय मकूपारस्य दावने २
यत् ते दित्सु प्रराध्यं मनो अस्ति श्रुतं बृहत् ।
तेन हूळ्हा चिदद्रिव आ वाजं दर्षि सातये ३
यंहिष्ठं वो मघोनां राजानं चर्षणीनाम् ।
इन्द्रमुप प्रशस्तये पूर्वीभिर्जुजुषे गिरः
अस्मा इत् काव्यं वचः उक्थमिन्द्राय शंस्यम् ।
तस्मा उ ब्रह्मवाहसे गिरो वर्धन्त्यत्रयो गिरः शुम्भन्त्यत्रयः ५ [१०] (३०१)

(४०)

९ भौमोऽत्रिः । इन्द्रः, ५ सूर्यः, ६-९ अत्रिः । १-३ उष्णिक्; ५, ९ अनुष्टुप्; ४, ६-८ त्रिष्टुप् ,

आ याह्यद्रिभिः सुतं सोमं सोमपते पिब । वृषन्निन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम १
वृषा ग्रावा वृषा मदो वृषा सोमो अयं सुतः । वृषन्निन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम २
वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिञ्चित्राभिरूतिभिः । वृषन्निन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम ३
ऋजीषी वज्री वृषभस्तुराषाड् छुष्मी राजा वृत्रहा सोमपावा ।
युक्त्वा हरिभ्यामुप यासदर्वाङ् माध्यंदिने सवने मत्सदिन्द्रः ४
यत् त्वा सूर्य स्वर्भानु स्तमसाविध्यदासुरः ।
अक्षेत्रविद् यथा मुग्धो भुवनान्यदीधयुः ५ [११] (३०२)

स्वर्भानोरध यदिन्द्र माया अवो दिवो वर्तमाना अवाहन् ।
गूळ्हं सूर्यं तमसापव्रतेन तुरीयेण ब्रह्मणाविन्ददत्रिः ६
मा मामिमं तव सन्तमत्र हरस्या द्रुग्धो भियसा नि गारीत् ।
त्वं मित्रो असि सत्यराधास्तौ मेहावतं वरुणश्च राजा ७
ग्राव्णो ब्रह्मा युयुजानः सपर्यन् कीरिणा देवान् नमसोपशिक्षन् ।
अत्रिः सूर्यस्य दिवि चक्षुराधात् स्वर्भानोरप माया अघुक्षत् ८
यं वै सूर्यं स्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः ।
अत्रयस्तमन्वविन्दन् नह्यन्ये अशक्नुवन् ९ [१२] (११०)

(४१)

२० भौमोऽत्रिः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६-१७ अतिजगती, २० एकपदा विराट् ।

को नु वां मित्रावरुणावृतायन् दिवो वा महः पार्थिवस्य वा दे ।
ऋतस्य वा सदसि त्रासीथां नो यज्ञायते वा पशुषो न वाजान् १
ते नो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिन्द्र ऋभुक्षा मरुतो जुषन्त ।
नमोभिर्वा ये दधते सुवृक्तिं स्तोमं रुद्राय मीळ्हुषे सजोषाः २
आ वां येष्ठाश्विना हुवध्यै वातस्य पत्मन् रथ्यस्य पुष्टौ ।
उत वा दिवो असुराय मन्म प्रान्धांसीव यज्यवे भरध्वम् ३
प्र सक्षणो दिव्यः कण्वहोता त्रितो दिवः सजोषा वातो अग्निः ।
पूषा भगः प्रमथे विश्वभोजा आजिं न जग्मुराश्वश्वतमाः ४
प्र वो रयिं युक्ताश्वं भरध्वं राय एषेऽवसे दधीत धीः ।
सुशेव एवैरौशिजस्य होता ये व एवा मरुतस्तुराणाम् ५ [१३]

प्र वो वायुं रथयुजं कृणुध्वं प्र देवं विप्रं पनितारमर्कैः ।
हृषुध्यव ऋतसापः पुरंधीरस्तीर्णो अत्र पत्नीरा धिये धुः ६
उप व एषे वन्द्येभिः शूषैः प्र यह्वी दिवश्चितयद्भिरर्कैः ।
उषासानक्ता विदुषीव विश्व मा हा वहतो मर्त्याय यज्ञम् ७
अभि वो अर्चे पोष्यावतो नॄन् वास्तोष्पतिं त्वष्टारं रराणः ।
धन्या सजोषा धिषणा नमोभिर्वनस्पतीँरोषधी राय एषे ८
तुजे नस्तने पर्वताः सन्तु स्वैतवो ये वसवो न वीराः ।
पनित आप्त्यो यजतः सदा नो वर्धाद्भः शंसं नर्यो अमिष्टौ ९ (१११)

वृष्णो अस्तोषि भूम्यस्य गर्भं त्रितो नपातमपां सुवृक्ति ।
गृणीते अग्निरेतरी न शूषैः शोचिष्केशो नि रिणाति वना १० [१४]

कथा महे रुद्रियाय ब्रवाम कद् राये चिकितुषे भगाय ।
आप ओषधीरुत नोऽवन्तु द्यौर्वना गिरयो वृक्षकेशाः ११
शृणोतु न ऊर्जां पतिर्गिरः स नभस्तरीयाँ इषिरः परिज्मा ।
शृण्वन्त्वापः पुरो न शुभ्राः परि स्रुचो बबृहाणस्यादेः १२
विद्मा चिन्नु महान्तो ये व एवा ब्रवाम दस्मा वार्यं दधानाः ।
वयश्चन सुम्ब्यो आ वदन्ति क्षुभा मर्तमनुयतं वधस्नैः १३
आ दैव्यानि पार्थिवानि जन्मा ऽपश्चाच्छा सुमखाय वोचम् ।
वर्धन्तां द्यावो गिरश्चन्द्राग्रा उदा वर्धन्तामभिषाता अर्णाः १४
पदेपदे मे जरिमा नि धायि वरूत्री वा शक्रा या पायुभिश्च ।
सिषक्तु माता महो रसा नः स्मत् सूरिभिर्ऋजुहस्तैर्ऋजुवनिः १५ [१५]

कथा दाशेम नमसा सुदानू नेवया मरुतो अच्छोक्तौ प्रश्रवसो मरुतो अच्छोक्तौ ।
मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषे धाद् वस्माकं भूदुपमातिवनिः १६
इति चिन्नु प्रजायै पशुमत्यै देवासो वनते मर्त्यो वः आ देवासो वनते मर्त्यो वः ।
अत्रा शिवां तन्वो धासिमस्या जरां चिन्मे निर्ऋतिर्जगृसीत १७
तां वो देवाः सुमतिमूर्जयन्तीमिषमश्याम वसवः शसा गोः ।
सा नः सुदानुर्मृळयन्ती देवी प्रति द्रवन्ती सुविताय गम्याः १८
अभि न इळा युवस्य माता स्मन्नदीभिरुर्वशी वा गृणातु ।
उर्वशी वा बृहद्दिवा गृणाना ऽभूर्णवाना प्रभुथस्यायोः १९
सिषक्तु न ऊर्ज्यस्य पुष्टेः २० [१६] (३३०)

(४२)

१८ भौमोऽत्रिः । विश्वे देवाः, ११ रुद्रः । त्रिष्टुप्, १७ एकपदा विराट् ।

प्र शंतमा वरुणं दीधिती गीर्मित्रं भगमदितिं नूनमश्याः ।
पूषयोनिः पञ्चहोता शृणोत्वर्तपन्था असुरो मयोभुः १
प्रति मे स्तोममदितिर्जगृभ्यात् सूनुं न माता हृद्यं सुशेवम् ।
ब्रह्म प्रियं देवहितं यदस्त्यहं मित्रे वरुणे यन्मयोभु २ (३३१)

उदीरय कवितमं कवीना मुनत्तेनमभि मध्वा घृतेन ।
स नो वसूनि प्रयता हितानि चन्द्राणि देवः सविता सुवाति ३
सामेन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सं सूरिभिर्हरिवः सं स्वस्ति ।
सं ब्रह्मणा देवहितं यदस्ति सं देवानां सुमत्या यज्ञियानाम् ४
देवो भगः सविता रायो अंश इन्द्रो वृत्रस्य संजितो धनानाम् ।
ऋभुक्षा वाज उत वा पुरंधिरवन्तु नो अमृतासस्तुरासः ५ [१७]

मरुत्वतो अप्रतीतस्य जिष्णोरजूर्यतः प्र ब्रवामा कृतानि ।
न ते पूर्वे मघवन् नापरासो न वीर्यं१ नूतनः कश्चनाप ६
उप स्तुहि प्रथमं रत्नधेयं बृहस्पतिं सनितारं धनानाम् ।
यः शंसते स्तुवते शंभविष्ठः पुरूवसुरागमज्जोहुवानम् ७
तवोतिभिः सचमाना अरिष्टा बृहस्पते मघवानः सुवीराः ।
ये अश्वदा उत वा सन्ति गोदा ये वस्त्रदाः सुभगास्तेषु रायः ८
विसर्माणं कृणुहि वित्तमेषां ये भुञ्जते अपृणन्तो न उक्थैः ।
अपव्रतान् प्रसवे वावृधानान् ब्रह्मद्विषः सूर्याद् यावयस्व ९
य ओहते रक्षसो देववीता वचक्रेभिस्तं मरुतो नि यात ।
यो वः शमी शशमानस्य निन्दात् तुच्छ्यान् कामान् करते सिष्विदानः १० [१८]

तमु ष्टुहि यः स्विषुः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य ।
यक्ष्वा महे सौमनसाय रुद्रं नमोभिर्देवमसुरं दुवस्य ११
दमूनसो अपसो ये सुहस्ता वृष्णः पत्नीर्नद्यो विभ्वतष्टाः ।
सरस्वती बृहद्दिवोत राका दशस्यन्तीर्वरिवस्यन्तु शुभ्राः १२
प्र सू महे सुशरणाय मेधां गिरं भरे नव्यसीं जायमानाम् ।
य ओहना दुहितुर्वक्षणासु रूपा मिनानो अकृणोदिदं नः १३
प्र सुष्टुतिः स्तनयन्तं रुवन्तमिळस्पतिं जरितर्नूनमश्याः ।
यो अब्दिमाँ उदनिमाँ इयर्ति प्र विद्युता रोदसी उक्षमाणः १४
एषः स्तोमो मारुतं शर्धो अच्छा रुद्रस्य सूनूँर्युवन्यूँरुदश्याः ।
कामो राये हवते मा स्वस्त्युप स्तुहि पृषदश्वाँ अयासः १५
प्रैषः स्तोमः पृथिवीमन्तरिक्षं वनस्पतीँरोषधीः राये अश्याः ।
देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धात् १६ (१०६)

उरौ देवा अनिबाधे स्याम १७
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।
आ नो रयिं वहतमोत वीरा—ना विश्वान्यमृता सौभगानि १८ [१९] (३४८)

(४३)

१७ भौमोऽत्रिः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६ एकपदा विराट् ।

आ धेनवः पयसा तूर्ण्यर्था अमर्धन्तीरुप नो यन्तु मध्वा ।
महो राये बृहतीः सप्त विप्रो मयोभुवो जरिता जोहवीति १
आ सुष्टुती नमसा वर्तयध्यै द्यावा वाजाय पृथिवी अमृधे ।
पिता माता मधुवचाः सुहस्ता भरेभरे नो यशसावविष्टाम् २
अध्वर्यवश्चकृवांसो मधूनि प्र वायवे भरत चारु शुक्रम् ।
होतेव नः प्रथमः पाह्यस्य देव मध्वो ररिमा ते मदाय ३
दश क्षिपो युञ्जते बाहू अद्रिं सोमस्य या शमितारा सुहस्ता ।
मध्वो रसं सुगभस्तिर्गिरिष्ठां चानिश्वदद् दुदुहे शुक्रमंशुः ४
असावि ते जुजुषाणाय सोमः क्रत्वे दक्षाय बृहते मदाय ।
हरी रथे सुधुरा योगे अर्वा—गिन्द्र प्रिया कृणुहि हूयमानः ५ [२०]

आ नो महीमरमतिं सजोषा ग्नां देवीं नमसा रातहव्याम् ।
मधोर्मदाय बृहतीमृतज्ञा—माग्ने वह पथिभिर्देवयानैः ६
अश्नन्ति यं प्रथयन्तो न विप्रा वपावन्तं नाग्निना तपन्तः ।
पितुर्न पुत्र उपसि प्रेष्ठ आ घर्मो अग्निमृतयन्नसादि ७
अच्छा मही बृहती शंतमा गी—र्दूतो न गन्त्वश्विना हुवध्यै ।
मयोभुवा सरथा यातमर्वा—ग्गन्तं निधिं धुरमाणिर्न नाभिम् ८
प्र तव्यसो नमउक्तिं तुरस्या—ऽहं पूष्ण उत वायोरदिक्षि ।
या राधसा चोदितारा मतीनां या वाजस्य द्रविणोदा उत त्मन् ९
आ नामभिर्मरुतो वक्षि विश्वा—ना रूपेभिर्जातवेदो हुवानः ।
यज्ञं गिरो जरितुः सुष्टुतिं च विश्वे गन्त मरुतो विश्व ऊती १० [२१]

आ नो दिवो बृहतः पर्वतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञम् ।
हवं देवी जुजुषाणा घृताची शग्मां नो वाचमुशती शृणोतु ११ (३५९)

आ वेधसं नीलपृष्ठं बृहन्तं बृहस्पतिं सदने सादयध्वम् ।
सादद्योनिं दम आ दीदिवांसं हिरण्यवर्णमरुषं सपेम १२
आ धर्णसिर्बृहद्दिवो रराणो विश्वेभिर्गन्त्वोमभिर्हुवानः ।
ग्मा वसान ओषधीरमृध्रः स्रिधातुशृङ्गो वृषभो वयोधाः १३
मातुष्पदे परमे शुक्र आयोर्विपन्यवो रास्पिरासो अग्मन् ।
सुशेव्यं नमसा रातहव्याः शिशुं मृजन्त्यायवो न वासे १४
बृहद्वयो बृहते तुभ्यमग्ने धियाजुरो मिथुनासः सचन्त ।
देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धात् १५
उरौ देवा अनिबाधे स्याम १६
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।
आ नो रयिं वहतमोत वीरान् विश्वान्यमृता सौभगानि १७ [२२] (१६५)

(४४)

१५ काश्यपोऽवत्सारः (१० क्षत्र-मनस-एवावद-यजत-सध्रि-अवत्सारान्; ११ विश्ववार-यजत-मायी-अवत्सारान्, १२ अवत्सारेण सह सदापृण-यजत-बाहुवृक्त-श्रुतवित्-तर्यान्, १३ सुतंभरश्च)। विश्वे देवाः। जगती, १४-१५ त्रिष्टुप्।

तं प्रत्नथा पूर्वथा विश्वथेमथा ज्येष्ठतातिं बर्हिषदं स्वर्विदम् ।
प्रतीचीनं वृजनं दोहसे गिरा ऽऽशुं जयन्तमनु यासु वर्धसे १
श्रिये सुदृशीरुपरस्य याः स्वर्विरोचमानः ककुभामचोदते ।
सुगोपा असि न दभाय सुक्रतो परो मायाभिर्ऋत आस नाम ते २
अत्यं हविः सचते सच्च धातु चाऽरिष्टगातुः स होता सहोभरिः ।
प्रसर्स्राणो अनु बर्हिर्वृषा शिशुर्मध्ये युवाजरो विसुहा हितः ३
प्र वः एते सुयुजो यामन्निष्टये नीचीरमुष्मै यम्य ऋताबृधः ।
सुयन्तुभिः सर्वशासैरभीशुभिः क्रिविर्नामानि प्रवणे मुषायति ४
संजर्भुराणस्तरुभिः सुतेगृभं वयाकिनं चित्तगर्भासु सुस्वरुः ।
धारवाकेष्वृजुगाथ शोभसे वर्धस्व पत्नीरभि जीवो अध्वरे ५ [२३]

यादृगेव दृश्ये तादृगुच्यते सं छायया दधिरे सिध्रयाप्स्वा ।
महीमस्मभ्यमुरुषामुरु ज्रयो बृहत् सुवीरमनपच्युतं सहः ६
वेत्यग्निर्जनिवान् वा अति स्पृधः समर्यता मनसा सूर्यः कविः ।
घ्नंसं रक्षन्तं परि विश्वतो गयमस्माकं शर्म वनवत् स्वावसुः ७ (१७२)

ज्यायाँसमस्य यतुनस्य केतुनं ऋषिस्वरं चरति यासु नाम ते ।
याह्यश्मिन् धावि तमंपस्यया विदुद् य उं स्वयं वहते सो अरँ करत् ८

समुद्रमांसामव तस्थे अग्रिमा न रिष्यति सर्वनं यस्मिन्नायता ।
अत्रा न हार्दि क्रवणस्य रेजते यत्रा मतिर्विद्यते पूतबन्धनी ९

स हि क्षत्रस्य मनसस्य चित्तिभि रेवावदस्य यजतस्य सभेः ।
अवत्सारस्य स्पृणवाम रण्वभिः शर्विष्ठं वाजं विदुषा विदध्यैम् १० [२४]

श्येन आसामादितिः कक्ष्यो३ मदो विश्ववारस्य यजतस्य मायिनः ।
समन्यमन्यमर्थयन्त्येतवे विदुर्विषाणं परिपानमन्ति ते ११

सदापृणो यजतो वि द्विषो वधीद् बाहुवृक्तः शृतवित् तयो वः सचा ।
उभा स वरा प्रत्येति भाति च यदीं गणं भजते सुप्रयावभिः १२

सुतंभरो यजमानस्य सत्पतिर्विश्वासामूधः स धियामुदञ्चनः ।
भरद् धेनू रसवच्छिश्रिये पयो ऽनुब्रुवाणो अध्येति न स्वपन् १३

यो जागार तमृचः कामयन्ते यो जागार तमु सामानि यन्ति ।
यो जागार तमयं सोम आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः १४

अग्निर्जागार तमृचः कामयन्ते ऽग्निर्जागार तमु सामानि यन्ति ।
अग्निर्जागार तमयं सोम आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः १५ [२५] (३८०)

(४५) [चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४५-५६]

११ सदापृण आत्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

विदा दिवो विष्यन्नाविर्मुक्थैरायत्या उषसो अर्चिनो गुः ।
अपावृत व्रजिनीरुत स्वर्गाद् वि दुरो मानुषीर्देव आवः १
व सूर्यो अमतिं न श्रियं सादो वाद् गवां माता जानती गात् ।
धन्वर्णसो नद्यः खादोअर्णाः स्थूणेव सुमिता दृंहत द्यौः २
अस्मा उक्थाय पर्वतस्य गर्भो महीनां जनुषे पूर्व्याय ।
वि पर्वतो जिहीत साधत द्यौरविवासन्तो दसयन्त भूमं ३
सूक्तेभिर्वो वचोभिर्देवजुष्टैरिन्द्रा न्वग्नी अवसे हुवध्यै ।
उक्थेभिर्हि ष्मा कवयः सुयज्ञा आविवासन्तो मरुतो यजन्ति ४ (३८४)

एतो न्वद्य सुध्योऽ भवाम प्र वुच्छुना मिनवामा वरीयः ।
आरे द्वेषांसि सनुतर्दधामा ऽयाम प्राज्ञो यजमानमच्छ ५ [२६]

एता धियं कृणवामा सखायो ऽप या माताँ ऋणुत व्रजं गोः ।
यया मनुर्विशिशिप्रं जिगाय यया वणिग्वङ्कुरापा पुरीषम् ६
अनूनोदत्र हस्तयतो अद्रिरार्चन् येन दृशं मासो नवग्वाः ।
ऋतं यती सरमा गा अविन्दद् विश्वानि सत्याङ्गिराश्चकार ७
विश्वे अस्या व्युषि माहिनायाः सं यद् गोभिरङ्गिरसो नवन्त ।
उत्स आसां परमे सधस्थ ऋतस्य पथा सरमा विवेद गाः ८
आ सूर्यो यातु सप्ताश्वः क्षेत्रं यदस्योर्विया दीर्घयाथे ।
रघुः श्येनः पतयदन्धो अच्छा युवा कविर्दीदयद् गोषु गच्छन् ९
आ सूर्यो अरुहच्छुक्रमर्णो ऽयुक्त यद्धरितो वीतपृष्ठाः ।
उद्ना न नावमनयन्त धीरा आशृण्वतीरापो अर्वागतिष्ठन् १०
धियं वो अप्सु दधिषे स्वर्षां ययातरन् दृशं मासो नवग्वाः ।
अया धिया स्याम देवगोपा अया धिया तुतुर्यामात्यंहः ११ [२७](३९१)

(४६)

८ प्रतिक्षत्र आत्रेयः । विश्वे देवाः, ७-८ देवपत्न्यः । जगती; १, ८ त्रिष्टुप् ।

हयो न विद्वाँ अयुजि स्वयं धुरि तां वहामि प्रतरणीमवस्युवम् ।
नास्या वश्मि विमुचं नावृतं पुनर्विद्वान् पथः पुरएत ऋजु नेषति १
अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्र यन्त मारुतोत विष्णो ।
उभा नासत्या रुद्रो अध ग्नाः पूषा भगः सरस्वती जुषन्त २
इन्द्राग्नी मित्रावरुणादितिं स्वः पृथिवीं द्यां मरुतः पर्वताँ अपः ।
हुवे विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं भगं नु शंसं सवितारमूतये ३
उत नो विष्णुरुत वातो अश्विनोत त्वष्टोत विभ्वानु मंसते ४
उत त्यन्नो मारुतं शर्ध आ गमद् दिविक्षयं यजतं बर्हिरासदे ।
बृहस्पतिः शर्म पूषोत नो यमद् वरूथ्यं वरुणो मित्रो अर्यमा ५ (३९६)

उत त्ये नः पर्वतासः सुशस्तयः सुकीतयो नव्यसा कर्मणे भुवन् ।
भगो विभक्ता शवसावसा गमद्दधन्वा अदितिः श्रोतु मे हवम् ६
देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु नः प्रावन्तु नस्तुजये वाजसातये ।
याः पार्थिवासो या अपामपि व्रते ता नो देवीः सुहवाः शर्म यच्छत ७
उत या व्यन्तु देवपत्नीरिन्द्राण्यग्नाय्यश्विनी राट् ।
आ रोदसी वरुणानी शृणोतु व्यन्तु देवीर्य ऋतुर्जनीनाम् ८ [२८] (३९९)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३१] (४७)

७ प्रतिरथ आत्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रयुञ्जती दिव एति ब्रुवाणा मही माता दुहितुर्बोधयन्ती ।
आविर्वासयन्ती युवतिर्मनीषा पितृभ्य आ सदने जोहुवाना १
अजिरासस्तदप ईयमाना आतस्थिवांसो अमृतस्य नाभिम् ।
अनन्तासः उरवो विश्वतः सीं परि द्यावापृथिवी यन्ति पन्थाः २
उक्षा समुद्रो अरुषः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुरा विवेश ।
मध्ये दिवो निहितः पृश्निरश्मा वि चक्रमे रजसस्पात्यन्तौ ३
चत्वार ईं बिभ्रति क्षेमयन्तो दश गर्भं चरसे धापयन्ते ।
त्रिधातवः परमा अस्य गावो दिवश्चरन्ति परि सद्म अन्तान् ४
इदं वपुर्निवचनं जनासश्चरन्ति यन्नद्यस्तस्थुरापः ।
द्वे यदीं विभृतो मातुरन्ये इहेह जाते यम्या सबन्धू ५
वि तन्वते धियो अस्मा अपांसि वस्त्रा पुत्राय मातरो वयन्ति ।
उपप्रक्षे वृषणो मोदमाना दिवस्पृथा वध्वो यन्त्यच्छ ६
तदस्तु मित्रावरुणा तदग्ने शं योरस्मभ्यमिदमस्तु शस्तम् ।
अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठां नमो दिवे बृहते सादनाय ७ [१] (४०६)

(४८)

५ प्रतिभानुरात्रेयः । विश्वे देवाः । जगती ।

कर्वं प्रियाय धाम्ने मनामहे स्वक्षत्राय स्वयशसे महे वयम् ।
आमेन्यस्य रजसो यदभ्र आँ अपो वृणाना वितनोति मायिनी १
ता अन्नत वयुनं वीरवक्षणं समान्या वृतया विश्वमा रजः ।
अपो अपाचीरपरा अपेजते प्र पूर्वाभिस्तिरते देवयुर्जनः २ (४०८)

आ ग्रावाभिरहन्यैभिरक्तुभिर्वरिष्ठं वज्रमा जिघर्ति मायिनि ।
शतं वा यस्य प्रचरन्त्स्वे दमे संवर्तयन्तो वि च वर्तयन्नहा ३
तामस्य रीतिं परशोरिव प्रत्यनीकमरुध्यं भुजे अस्य वर्पसः ।
सचा यदि पितुमन्तमिव क्षयं रत्नं दधाति भरहूतये विशे ४
स जिह्वया चतुरनीक ऋञ्जते चारु वसानो वरुणो यतन्नरिम् ।
न तस्य विम्न पुरुषत्वता वयं यतो भगः सविता दाति वार्यम् ५ [२] (४११)

(४९)

५ प्रतिप्रभ आत्रेयः, (५ तृणपाणिः) । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

देवं वो अद्य सवितारमेषे भगं च रत्नं विभजन्तमायोः ।
आ वां नरा पुरुभुजा ववृत्यां दिवेदिवे चिदश्विना सखीयन् १
प्रतिं प्रयाणमसुरस्य विद्वान् त्सुक्तैर्देवं सवितारं दुवस्य ।
उप ब्रुवीत नमसा विजानन्नेयेष्ठं च रत्नं विभजन्तमायोः २
अकृत्रया दयते वार्याणि पूषा भगो अदितिर्वस्त उस्राः ।
इन्द्रो विष्णुर्वरुणो मित्रो अग्निरहानि भद्रा जनयन्त दस्माः ३
तन्नो अनर्वा सविता वरूथं तत् सिन्धव इषयन्तो अनु ग्मन् ।
उप यद् वोचे अध्वरस्य होता रायः स्याम पतयो वाजरत्नाः ४
प्र ये वसुभ्य ईवदा नमो दुर्ये मित्रे वरुणे सूक्तवाचः ।
अवैत्वभ्वं कृणुता वरीयो दिवस्पृथिव्योरवसा मदेम ५ [३] (४१५)

(५०)

५ स्वस्त्यात्रेयः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

विश्वो देवस्य नेतुर्मर्तो वुरीत सख्यम् ।
विश्वो राय इषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे १
ते तं देव नेतर्ये चेमाँ अनुशसे ।
ते राया ते ह्याऽपृचे सचेमहि सचथ्यैः २
अतो न आ नृनतिथी नतः पत्नीर्दिशस्यत ।
आरे विश्वं पथेष्ठां द्विषो युयोतु यूयुविः ३ (४१९)

यत्र वह्निरभिहितो दुद्रवद् द्रोण्यः पशुः ।
नृमणा वीरपस्त्यो ऽर्णा धीरेव सनिता ४
एष ते देव नेता रथस्पतिः शं रयिः ।
शं राये शं स्वस्तय इषःस्तुतो मनामहे देवस्तुतो मनामहे ५ [४] (४२१)

(५१)

१५ स्वस्त्यात्रेयः । विश्वे देवाः; ४, ६-७ इन्द्रवायू, ५ वायुः । १-४ गायत्री; ५-१० उष्णिक्; ११-१३ जगती त्रिष्टुब्वा; १४-१५ अनुष्टुप् ।

अग्ने सुतस्य पीतये विश्वैरूमेभिरा गहि । देवेभिर्हव्यदातये १
ऋतधीतय आ गत सत्यधर्माणो अध्वरम् । अग्नेः पिबत जिह्वया २
विप्रेभिर्विप्र सन्त्य प्रातर्यावभिरा गहि । देवेभिः सोमपीतये ३
अयं सोमश्चमू सुतो ऽमत्रे परि षिच्यते । प्रिय इन्द्राय वायवे ४
वायवा याहि वीतये जुषाणो हव्यदातये । पिबा सुतस्यान्धसो अभि प्रयः ५ [५]

इन्द्रश्च वायवेषां सुतानां पीतिमर्हथः । ताञ्जुषेथामरेपसावभि प्रयः ६
सुता इन्द्राय वायवे सोमासो दध्याशिरः । निम्नं न यन्ति सिन्धवोऽभि प्रयः ७
सजूर्विश्वेभिर्देवेभिरश्विभ्यामुषसा सजूः । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ८
सजूर्मित्रावरुणाभ्यां सजूः सोमेन विष्णुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ९
सजूरादित्यैर्वसुभिः सजूरिन्द्रेण वायुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण १० [६]

स्वस्ति नो मिमीतामश्विना भगः स्वस्ति देव्यदितिरनर्वणः ।
स्वस्ति पूषा असुरो दधातु नः स्वस्ति द्यावापृथिवी सुचेतुना ११
स्वस्तये वायुमुप ब्रवामहै सोमं स्वस्ति भुवनस्य यस्पतिः ।
बृहस्पतिं सर्वगणं स्वस्तये स्वस्तय आदित्यासो भवन्तु नः १२
विश्वे देवा नो अद्या स्वस्तये वैश्वानरो वसुरग्निः स्वस्तये ।
देवा अवन्त्वृभवः स्वस्तये स्वस्ति नो रुद्रः पात्वंहसः १३
स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति पथ्ये रेवति ।
स्वस्ति न इन्द्रश्चाग्निश्च स्वस्ति नो अदिते कृधि १४
स्वस्ति पन्थामनु चरेम सूर्याचन्द्रमसाविव ।
पुनर्ददताघ्नता जानता सं गमेमहि १५ [७] (४३६)

(५२)

१७ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । अनुष्टुप्: ६, १६-१७ पङ्क्तिः ।

प्र इयावाश्व धृष्णुया ऽर्चा मरुद्भिर्ऋक्वभिः ।
ये अद्रोघमनुष्वधं श्रवो मदन्ति यज्ञियाः १
ते हि स्थिरस्य शवसः सखायः सन्ति धृष्णुया ।
ते यामन्ना धृषद्विनस्मनो पान्ति शश्वतः २
ते स्पन्द्रासो नोक्षणो ऽतिष्कन्दन्ति शर्वरीः ।
मरुतामधा महो दिवि क्षमा च मन्महे ३
मरुत्सु वो दधीमहि स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया ।
विश्वे ये मानुषा युगा पान्ति मर्त्यं रिषः ४
अहन्तो ये सुदानवो नरो असामिशवसः ।
प्र यज्ञं यज्ञियेभ्यो दिवो अर्चा मरुद्भ्यः ५ [८]

आ रुक्मैरा युधा नरं ऋष्वा ऋष्टीरसृक्षत ।
अन्वेनाँ अह विद्युतो मरुतो जज्झतीरिव मानुर्ते त्मना दिवः ६
ये वावृधन्त पार्थिवा य उरावन्तरिक्ष आ ।
वृजने वा नदीनां सधस्थे वा महो दिवः ७
शर्धो मारुतमुच्छंस सत्यशवसमृभ्वसम् ।
उत स्म ते शुभे नरः प्र स्पन्द्रा युजत त्मना ८
उत स्म ते परुष्ण्या मूर्णा वसत शुन्ध्यवः ।
उत पव्या रथानामद्रिं भिन्दन्त्योजसा ९
आपथयो विपथयो ऽन्तस्पथा अनुपथाः ।
एतेभिर्मह्यं नामभिर्यज्ञं विष्टार ओहते १० [९]

अधा नरो न्योहते ऽधा नियुत ओहते ।
अधा पारावता इति चित्रा रूपाणि दर्शया ११
छन्दुःस्तुभः कुभन्यव उत्समा कीरिणो नृतुः
ते मे के चिन्न तायव ऊमा आसन् दृशि त्विषे १२
य ऋष्वा ऋष्टिविद्युतः कवयः सन्ति वेधसः ।
तमृषे मारुतं गणं नमस्या रमया गिरा १३ (३४९)

अच्छा ऋषे मारुतं गणं वाना मित्रं न योषणा ।
दिवो वा धृष्णव ओजसा स्तुता धीभिरिषण्यत १४

नू मन्वान एषां वेवाँ अच्छा न वक्षणा ।
वाना सचेत सूरिभि र्यामश्रुतेभिरञ्जिभिः १५

प्र ये मे बन्ध्वेषे गां वोचन्त सूरयः पृश्निं वोचन्त मातरम् ।
अधा पितरमिष्मिणं रुद्रं वोचन्त शिक्वसः १६

सप्त मे सप्त शाकिन एकमेका शता ददुः ।
यमुनायामधि श्रुत मुद्राधो गव्यं मृजे नि राधो अश्व्यं मृजे १७ [१०] (४५३)

(५३)

१६ श्यावाश्व आत्रेयः । मरुतः । १, ५, १०-११, १५ ककुप्; २ बृहती; ३ अनुष्टुप्, ४ पुरउष्णिक्, ६-७, ९, १३-१४, १६ सतोबृहती; ८, १२ गायत्री ।

को वेद जानमेषां को वा पुरा सुम्नेष्वास मरुताम् ।
यद् युयुज्रे किलास्यः १

एतान् रथेषु तस्थुषः कः शुश्राव कथा ययुः ।
कस्मै ससुः सुदासे अन्वापय इळाभिर्वृष्टयः सह २

ते म आहुर्य आययु रुप द्युभिर्विभिर्मदे ।
नरो मर्या अरेपस इमान् पश्यन्निति ष्टुहि ३

ये अञ्जिषु ये वाशीषु स्वभानवः सप्सु रुक्मेषु खादिषु ।
श्राया रथेषु धन्वसु ४

युष्माकं स्मा रथाँ अनु मुदे ददे मरुतो जीरदानवः ।
वृष्टी द्यावो यतीरिव ५ [११]

आ यं नरः सुदानवो ददाशुषे दिवः कोशमचुच्यवुः ।
वि पर्जन्यं सृजन्ति रोदसी अनु धन्वना यन्ति वृष्टयः ६

ततुवानाः सिन्धवः क्षोदसा रजः प्र ससुर्धेनवो यथा ।
स्यन्ना अश्वा इवा ध्वनो विमोचने वि यद् वर्तन्त एन्यः ७

आ यात मरुतो दिव आन्तरिक्षादुमादुत ।
मा स्थात परावतः ८ (४६१)

मा वो रसानितभा कुभा क्रुमु—र्मा वः सिन्धुर्नि रीरमत् ।
मा वः परि ष्ठात् सरयुः पुरीषिण्य—स्मे इत् सुम्नमस्तु वः ९

तं वः शर्धं रथानां त्वेषं गणं मारुतं नव्यसीनाम् ।
अनु प्र यन्ति वृष्टयः १० [१२]

शर्धंशर्धं व एषां व्रातंव्रातं गणंगणं सुशस्तिभिः ।
अनु क्रामेम धीतिभिः ११

कस्मा अद्य सुजाताय रातहव्याय प्र ययुः ।
एना यामेन मरुतः १२

येन तोकाय तनयाय धान्यं बीजं वहध्वे अक्षितम् ।
अस्मभ्यं तद् धत्तन यद् व ईमहे राधो विश्वायु सौभगम् १३

अतीयाम निदस्तिरः स्वस्तिभि—र्हित्वावद्यमरातीः ।
वृष्टी शं योरप उस्रि भेषजं स्याम मरुतः सह १४

सुवेवः संमहासति सुवीरो नरो मरुतः स मर्त्यः ।
यं त्रायध्वे स्याम ते १५

स्तुहि भोजान् त्स्तुवतो अस्य यामनि रणन् गावो न यवसे ।
यतः पूर्वाँ इव सखींरनु ह्वय गिरा गृणीहि कामिनः १६ [१३] (४६९)

(५४)

१५ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

प्र शर्धाय मारुताय स्वभानव इमां वाचमनजा पर्वतच्युते ।
धर्मस्तुभे दिव आ पृष्ठयज्वने द्युम्नश्रवसे महि नृम्णमर्चत १

प्र वो मरुतस्तविषा उदन्यवो वयोवृधो अश्वयुजः परिज्रयः ।
सं विद्युता दधति वाशति त्रितः स्वरन्त्यापोऽवना परिज्रयः २

विद्युन्महसो नरो अश्मदिद्यवो वातत्विषो मरुतः पर्वतच्युतः ।
अब्दुया चिन्मुहुरा ह्रादुनीवृतः स्तनयदमा रभसा उदोजसः ३

व्यक्तून् रुद्रा व्यहानि शिक्वसो व्यन्तरिक्षं वि रजांसि धूतयः ।
वि यद्व्रजाँ अजथ नावं इव यथा वि दुर्गाणि मरुतो नाह रिष्यथ ४ (४७१)

तद् वीर्यं वो मरुतो महित्वनं दीर्घं तंतान सूर्यो न योजनम् ।
एता न यामे अगृभीतशोचिषो ऽनश्वत्वां यद्दयायातना गिरिम् ५ [१४]

अभ्राजि शर्धो मरुतो यदर्णसं मोषथा वृक्षं कंपनेव वेधसः ।
अधं स्मा नो अरमतिं सजोषस श्रक्षुरिव यन्तमनु नेषथा सुगम् ६
न स जीयते मरुतो न हन्यते न स्रेधति न व्यथते न रिष्यति ।
नास्य रायु उप दस्यन्ति नोतयु ऋषिं वा यं राजानं वा सुषूदथ ७
नियुत्वन्तो ग्रामजितो यथा नरो ऽर्यमणो न मरुतः कवन्धिनः ।
पिन्वन्त्युत्सं यविनासो अस्वरन् व्युन्दन्ति पृथिवीं मध्वो अन्धसा ८
प्रवत्वतीयं पृथिवी मरुद्भ्यः प्रवत्वती द्यौर्भवति प्रयज्यवः ।
प्रवत्वतीः पृथ्या अन्तरिक्ष्याः प्रवत्वन्तः पर्वता जीरदानवः ९
यन्मरुतः समरसः स्वर्णरः सूर्य उदिते मदथा दिवो नरः ।
न वोऽश्वाः शथयन्ताह सिस्रतः सद्यो अस्याध्वनः पारमशुथ १० [१५]

अंसेषु व ऋष्टयः पत्सु खादयो वक्षःसु रुक्मा मरुतो रथे शुभः ।
अग्निभ्राजसो विद्युतो गभस्त्योः शिप्राः शीर्षसु वितता हिरण्ययीः ११
तं नाकमर्यो अगृभीतशोचिषं रुशत् पिप्पलं मरुतो वि धूनुथ ।
समच्यन्त वृजनातिंत्विषन्त यत् स्वरन्ति घोषं वितंतमृतायवः १२
युष्मादत्तस्य मरुतो विचेतसो रायः स्याम रथ्यो वयस्वतः ।
न यो युच्छति तिष्योर्यथा विशो ऽस्मे रारन्त मरुतः सहस्रिणम् । १३
यूयं रयिं मरुतः स्पार्हवीरं यूयमृषिमवथ सामविप्रम् ।
यूयमर्वन्तं भरताय वाजं यूयं धत्थ राजानं श्रुष्टिमन्तम् १४
तद् वो यामि द्रविणं सद्यऊतयो येना स्वर्णं ततनाम नृभिः ।
इदं सु मे मरुतो हर्यता वचो यस्य तरेम तरसा शतं हिमाः १५ [१६] (४८४)

(५५)

१० इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्रयज्यवो मरुतो भ्राजदृष्टयो बृहद् वयो दधिरे रुक्मवक्षसः ।
ईयन्ते अश्वैः सुयमेभिराशुभिः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत १
स्वयं दधिध्वे तविषीं यथा विद बृहन्महान्त उर्विया वि राजथ ।
उतान्तरिक्षं ममिरे व्योजसा शुभं यातामनु रथा अवृत्सत २ (४८५)

साकं जाताः सुभ्वः साकमुक्षिताः श्रिये चिदा प्रतरं वावृधुर्नरः ।
विरोकिणः सूर्यस्येव रश्मयः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ३

आभूषेण्यं वो मरुतो महित्वनं दिदृक्षेण्यं सूर्यस्येव चक्षणम् ।
उतो अस्माँ अमृतत्वे दधातन शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ४

उदीरयथा मरुतः समुद्रतो यूयं वृष्टिं वर्षयथा पुरीषिणः ।
न वो दस्रा उप दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ५ [१७]

यदश्वान् धृषु पृषतीरयुग्ध्वं हिरण्ययान् प्रत्यक्ताँ अमुग्ध्वम् ।
विश्वा इत् स्पृधो मरुतो व्यस्यथ शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ६

न पर्वता न नद्यो वरन्त वो यत्राचिध्वं मरुतो गच्छथेदु तत् ।
उत द्यावापृथिवी याथना परि शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ७

यत् पूर्व्यं मरुतो यच्च नूतनं यदुद्यते वसवो यच्च शस्यते ।
विश्वस्य तस्य भवथा नवेदसः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ८

मृळत नो मरुतो मा वधिष्टना ऽस्मभ्यं शर्म बहुलं वि यन्तन ।
अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गातन शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ९

यूयमस्मान् नयत वस्यो अच्छा निर्ऋतिभ्यो मरुतो गृणानाः ।
जुषध्वं नो हव्यदातिं यजत्रा वयं स्याम पतयो रयीणाम् १० [१८] (४९४)

(५६)

९ श्यावाश्व आत्रेयः । मरुतः । बृहती; ३, ७ सतोबृहती ।

अग्ने शर्धन्तमा गणं पिष्टं रुक्मेभिरञ्जिभिः ।
विशो अद्य मरुतामव ह्वये दिवश्चिद् रोचनादधि १

यथा चिन्मन्यसे हृदा तदिन्मे जग्मुराशसः ।
ये ते नेदिष्ठं हवनान्यागमन् तान् वर्ध भीमसंदृशः २

मीळ्हुष्मंतीव पृथिवी परोहता मदन्त्येत्यस्मदा ।
ऋक्षो न वो मरुतः शिमीवाँ अमो दुधो गौरिव भीमयुः ३

नि ये रिणन्त्योजसा वृथा गावो न दुर्धुरः ।
अश्मान चित् स्वर्यं पर्वतं गिरिं प्र च्यावयन्ति यामभिः ४ (४९८)

उत् तिष्ठ नूनमेषां स्तोमैः समुक्षितानाम् ।
मरुतां पुरुतममर्पूर्व्यं गवां सर्गमिव ह्वये ५ [१९]

युङ्ग्ध्वं ह्यरुषी रथे युङ्ग्ध्वं रथेषु रोहितः ।
युङ्ग्ध्वं हरी अजिरा धुरि वोळ्हवे वहिष्ठा धुरि वोळ्हवे ६
उत स्य वाज्यरुषस्तुविष्वणिरिह स्म धायि दर्शतः ।
मा वो यामेषु मरुतश्चिरं करत् प्र तं रथेषु चोदत ७
रथं नु मारुतं वयं श्रवस्युमा हुवामहे ।
आ यस्मिन् तस्थौ सुरणानि बिभ्रती सचा मरुत्सु रोदसी ८
तं वः शर्धं रथेशुभं त्वेषं पनस्युमा हुवे ।
यस्मिन् त्सुजाता सुभगा महीयते सचा मरुत्सु मीळ्हुषी ९ [२०] (५०३)

(५७) [पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५७-७२]

८ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगती, ७-८ त्रिष्टुप् ।

आ रुद्रास इन्द्रवन्तः सजोषसो हिरण्यरथाः सुविताय गन्तन ।
इयं वो अस्मत् प्रति हर्यते मतिस्तृष्णजे न दिव उत्सा उदन्यवे १
वाशीमन्त ऋष्टिमन्तो मनीषिणः सुधन्वान इषुमन्तो निषङ्गिणः ।
स्वश्वाः स्थ सुरथाः पृश्निमातरः स्वायुधा मरुतो याथना शुभम् २
धुनुथ द्यां पर्वतान् वाशुषे वसु नि वो वना जिहते यामनो भिया ।
कोपयथ पृथिवीं पृश्निमातरः शुभे यदुग्राः पृषतीरयुग्ध्वम् ३
वातत्विषो मरुतो वर्षनिर्णिजो यमा इव सुसदृशः सुपेशसः ।
पिशङ्गाश्वा अरुणाश्वा अरेपसः प्रत्वक्षसो महिना द्यौरिवोरवः ४
पुरुप्रुषा अश्रिमन्तः सुदानव स्त्वेषसंदृशो अनवभ्रराधसः ।
सुजातासो जनुषा रुक्मवक्षसो दिवो अर्का अमृतं नाम भेजिरे ५ [२१]

ऋष्टयो वो मरुतो अंसयोरधि सह ओजो बाह्वोर्वो बलं हितम् ।
नृम्णा शीर्षस्वायुधा रथेषु वो विश्वा वः श्रीरधि तनूषु पिपिशे ६
गोमदश्वावद् रथवत् सुवीरं चन्द्रवद् राधो मरुतो ददा नः ।
प्रशस्तिं नः कृणुत रुद्रियासो भक्षीय वोऽवसो दैव्यस्य ७
हुवे नरो मरुतो मृळता नस्तुवीमघासो अमृता ऋतज्ञाः ।
सत्यश्रुतः कवयो युवानो बृहद्गिरयो बृहदुक्षमाणाः ८ [२२] (५११)

(५८)

८ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

तमु नूनं तविषीमन्तमेषां स्तुषे गणं मारुतं नव्यसीनाम् ।
य आश्वश्वा अमवद् वहन्त उतेशिरे अमृतस्य स्वराजः १

त्वेषं गणं तवसं खादिहस्तं धुनिव्रतं मायिनं दातिवारम् ।
मयोभुवो ये अमिता महित्वा वन्दस्व विप्र तुविराधसो नॄन् २

आ वो यन्तूदवाहासो अद्य वृष्टिं ये विश्वे मरुतो जुनन्ति ।
अयं यो अग्निर्मरुतः समिद्ध एतं जुषध्वं कवयो युवानः ३

यूयं राजानमिर्यं जनाय विभ्वतष्टं जनयथा यजत्राः ।
युष्मदेति मुष्टिहा बाहुजूतो युष्मत् सदश्वो मरुतः सुवीरः ४

अरा इवेदचरमा अहेव प्रप्र जायन्ते अकवा महोभिः ।
पृश्नेः पुत्रा उपमासो रभिष्ठाः स्वया मत्या मरुतः सं मिमिक्षुः ५

यत् प्रायासिष्ट पृषतीभिरश्वैर्वीळुपविभिर्मरुतो रथेभिः ।
क्षोदन्त आपो रिणते वना न्यओषधीर्वृषभः क्रन्दतु द्यौः ६

प्रथिष्ट यामन् पृथिवी चिदेषां भर्तेव गर्भं स्वमिच्छवो धुः ।
वातान् ह्यश्वान् धुर्यायुयुक्ष्रे वर्षं स्वेदं चक्रिरे रुद्रियासः ७

हुये नरो मरुतो मृळता न स्तुवीमघासो अमृता ऋतज्ञाः ।
सत्यश्रुतः कवयो युवानो बृहद्गिरयो बृहदुक्षमाणाः ८ [२३] (५१९)

(५९)

८ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

प्र वः स्पळक्रन् त्सुवितायं वावने ऽर्चा दिवे प्र पृथिव्या ऋतं भरे ।
उक्षन्ते अश्वान् तरुषन्त आ रजो ऽनु स्वं भानुं श्रथयन्त अर्णवैः १

अमादेषां भियसा भूमिरेजति नौर्न पूर्णा क्षरति व्यथिर्यती ।
दूरेहशो ये चितयन्त एमभिरन्तर्महे विदथे येतिरे नरः २

गवामिव श्रियसे शृङ्गमुत्तमं सूर्यो न चक्षू रजसो विसर्जने ।
अत्या इव सुभ्वश्चारवः स्थन मर्या इव श्रियसे चेतथा नरः ३ (५२१)

को वो महान्ति महतामुदश्नवत् कस्काव्या मरुतः को ह पौंस्या ।
यूयं ह भूमिं किरणं न रेजथ प्र यद् भरध्वे सुविताय दावने ४
अश्वा इवेदरुषासः सबन्धवः शूरा इव प्रयुधः प्रोत युयुधुः ।
मर्या इव सुवृधो वावृधुर्नरः सूर्यस्य चक्षुः प्र मिनन्ति वृष्टिभिः ५
ते अज्येष्ठा अकनिष्ठास उद्भिदो ऽमध्यमासो महसा वि वावृधुः ।
सुजातासो जनुषा पृश्निमातरो दिवो मर्या आ नो अच्छा जिगातन ६
वयो न ये श्रेणीः पप्तुरोजसा ऽन्तान् दिवो बृहतः सानुनस्परि ।
अश्वास एषामुभये यथा विदुः प्र पर्वतस्य नभनूँरचुच्यवुः ७
मिमातु द्यौरदितिर्वीतये नः सं दानुचित्रा उषसो यतन्ताम् ।
आचुच्यवुर्दिव्यं कोशमेत ऋषे रुद्रस्य मरुतो गृणानाः ८ [२४] (५२७)

(६०)

८ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतोऽग्नामरुतो वा । त्रिष्टुप्; ७-८ जगती ।

ईळे अग्निं स्ववसं नमोभिरिह प्रसत्तो वि चयत् कृतं नः ।
रथैरिव प्र भरे वाजयद्भिः प्रदक्षिणिन्मरुतां स्तोममृध्याम् १
आ ये तस्थुः पृषतीषु श्रुतासु सुखेषु रुद्रा मरुतो रथेषु ।
वना चिदुग्रा जिहते नि वो भिया पृथिवी चिद् रेजते पर्वतश्चित् २
पर्वतश्चिन्महि वृद्धो बिभाय दिवश्चित् सानु रेजत स्वने वः ।
यत् क्रीळथ मरुत ऋष्टिमन्त आपइव सध्र्यञ्चो धवध्वे ३
वरा इवेद् वैरवतासो हिरण्यैरभि स्वधाभिस्तन्वः पिपिश्रे ।
श्रिये श्रेयांसस्तवसो रथेषु सत्रा महांसि चक्रिरे तनूषु ४
अज्येष्ठासो अकनिष्ठास एते सं भ्रातरो वावृधुः सौभगाय ।
युवा पिता स्वपा रुद्र एषां सुदुघा पृश्निः सुदिना मरुद्भ्यः ५
यदुत्तमे मरुतो मध्यमे वा यद् वावमे सुभगासो दिवि ष्ठ ।
अतो नो रुद्रा उत वा न्वस्या ऽग्ने वित्ताद्धविषो यद् यजाम ६
अग्निश्च यन्मरुतो विश्ववेदसो दिवो वर्ष्मध्व उत्तरादधि ष्णुभिः ।
ते मन्दसाना धुनयो रिशादसो वामं धत्त यजमानाय सुन्वते ७
अग्ने मरुद्भिः शुभयद्भिरृक्वभिः सोमं पिब मन्दसानो गणश्रिभिः ।
पावकेभिर्विश्वमिन्वेभिरायुभिर्वैश्वानर प्रदिवा केतुना सजूः ८ [२५] (५३५)

(६१)

१९ श्यावाश्व आत्रेयः । १-४, ११-१६ मरुतः; ५-८ तरन्तमहिषी शशीयसी; ९ वैदद्दश्विः पुरुमीळ्हः, १० वैदद्दश्विस्तरन्तः, १७-१९ दाभ्यो रथवीतिः । गायत्री, ३ निचृत्, ५ अनुष्टुप्, ९ सतोबृहती ।

के ष्ठा नरः श्रेष्ठतमा य एकएक आयय । परमस्याः परावतः १
क्वा३ वोऽश्वाः क्वा३ भीशवः कथं शेक कथा यय । पृष्ठे सदो नसोर्यमः २
जघने चोद एषां वि सक्थानि नरो यमुः । पुत्रकृथे न जनयः ३
परा वीरास एतन मर्यासो भद्रजानयः । अग्नितपो यथासथ ४
सनत साश्व्यं पशु मुत गव्यं शतावयम् । श्यावाश्वस्तुताय या दोर्वीरायोपबर्बृहत् ५ [२६]

उत त्वा स्त्री शशीयसी पुंसो भवति वस्यसी । अदेवत्रादराधसः ६
वि या जानाति जसुरिं वि तृष्यन्तं वि कामिनम् । देवत्रा कृणुते मनः ७
उत घा नेमो अस्तुतः पुमाँ इतिं ब्रुवे पणिः । स वैरदेय इत् समः ८
उत मेऽरपद् युवतिर्ममन्दुषी प्रातिं श्यावाय वर्तनिम् ।
वि रोहिता पुरुमीळ्हाय येमतु विप्राय दीर्घयशसे ९
यो मे धेनूनां शतं वैदद्दश्विर्यथा ददत् । तरन्त इव मंहना १० [२७]

य ईं वहन्त आशुभिः पिबन्तो मदिरं मधु । अत्र श्रवांसि दधिरे ११
येषां श्रियाधि रोदसी विभ्राजन्ते रथेष्वा । दिवि रुक्म इवोपरि १२
युवा स मारुतो गण स्त्वेषरथो अनेद्यः । शुभंयावाप्रतिष्कुतः १३
को वेद नूनमेषां यत्रा मदन्ति धूतयः । ऋतजाता अरेपसः १४
यूयं मतीं विपन्यवः प्रणेतारं इत्था धिया । श्रोतारो यामहूतिषु १५ [२८]

ते नो वसूनि काम्या पुरुश्चन्द्रा रिशादसः । आ यज्ञियासो ववृत्तन १६
एतं मे स्तोममूर्म्ये दाभ्याय परा वह । गिरो देवि रथीरिव १७
उत मे वोचतादितिं सुतसोमे रथवीतौ । न कामो अप वेति मे १८
एष क्षेति रथवीति र्मघवा गोमतीरनु । पर्वतेष्वपश्रितः १९ [२९] (५५४)

(६२)

९ श्रुतविदात्रेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

ऋतेन ऋतमपिहितं ध्रुवं वां सूर्यस्य यत्र विमुचन्त्यश्वान् ।
दशं शता सह तस्थुस्तदेकं देवानां श्रेष्ठं वपुषामपश्यम् १ (५५५)

तत् सु वां मित्रावरुणा महित्व मीर्मा तस्थुषीरहभिर्दुदुह्रे ।
विश्वाः पिन्वथः स्वसरस्य धेना अनु वामेकः पविरा ववर्त २

अधारयतं पृथिवीमुत द्यां मित्रराजाना वरुणा महोभिः ।
वर्धयतमोषधीः पिन्वतं गा अव वृष्टिं सृजतं जीरदानू ३

आ वामश्वासः सुयुजो वहन्तु यतरश्मय उप यन्त्ववाक् ।
घृतस्य निर्णिगनु वर्तते वा मुप सिन्धवः प्रदिवि क्षरन्ति ४

अनु श्रुतामर्मतिं वर्धदुर्वी बर्हिरिव यजुषा रक्षमाणा ।
नमस्वन्ता धृतदक्षाधि गर्ते मित्रासाथे वरुणेळास्वन्तः ५ [३०]

अक्रविहस्ता सुकृते परस्पा यं त्रासाथे वरुणेळास्वन्तः ।
राजाना क्षत्रमहृणीयमाना सहस्रस्थूणं बिभृथः सह द्वौ ६

हिरण्यनिर्णिगयो अस्य स्थूणा वि भ्राजते दिव्य१श्वाजनीव ।
भद्रे क्षेत्रे निमिता तिल्विले वा सनेम मध्वो अधिगर्त्यस्य ७

हिरण्यरूपमुषसो व्युष्टा वयःस्थूणमुदिता सूर्यस्य ।
आ रोहथो वरुण मित्र गर्त मतश्चक्षाथे अदितिं दितिं च ८

यद् बंहिष्ठं नातिविधे सुदानू अच्छिद्रं शर्म भुवनस्य गोपा ।
तेन नो मित्रावरुणावविष्टं सिषासन्तो जिगीवांसः स्याम ९ [३१] (५६३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३६] (६३)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । जगती ।

ऋतस्य गोपावधि तिष्ठथो रथं सत्यधर्माणा परमे व्योमनि ।
यमत्र मित्रावरुणावथो युवं तस्मै वृष्टिर्मधुमत् पिन्वते दिवः १

सम्राजावस्य भुवनस्य राजथो मित्रावरुणा विदथे स्वर्दृशा ।
वृष्टिं वां राधो अमृतत्वमीमहे द्यावापृथिवी वि चरन्ति तन्यवः २

सम्राजा उग्रा वृषभा दिवस्पती पृथिव्या मित्रावरुणा विचर्षणी ।
चित्रेभिरभ्रैरुप तिष्ठथो रवं द्यां वर्षयथो असुरस्य मायया ३

माया वां मित्रावरुणा दिवि श्रिता सूर्यो ज्योतिश्चरति चित्रमायुधम् ।
तमभ्रेण वृष्ट्या गूहथो दिवि पर्जन्य वृप्सा मधुमन्त ईरते ४ (५६७)

*

रथं युञ्जते मरुतः शुभे सुखं शूरो न मित्रावरुणा गविष्टिषु ।
रजांसि चित्रा वि चरन्ति तन्यवो दिवः सम्राजा पयसा न उक्षतम् ५
वाचं सु मित्रावरुणाविरावतीं पर्जन्यश्चित्रां वदति त्विषीमतीम् ।
अभ्रा वसत मरुतः सु मायया द्यां वर्षयतमरुणामरेपसम् ६
धर्मणा मित्रावरुणा विपश्चिता व्रता रक्षेथे असुरस्य मायया ।
ऋतेन विश्वं भुवनं वि राजथः सूर्यमा धत्थो दिवि चित्र्यं रथम् ७ [१] (५७०)

(६४)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप्, ७ पङ्क्तिः ।

वरुणं वो रिशादसमूचा मित्रं हवामहे । परि व्रजेव बाह्वोर्जगन्वांसा स्वर्णरम् १
ता बाहवा सुचेतुना प्र यन्तमस्मा अर्चते । शेवं हि जार्यं वां विश्वासु क्षासु जोगुवे २
यन्नूनमश्यां गातिं मित्रस्य यायां पथा । अस्य प्रियस्य शर्मण्यहिंसानस्य सश्चिरे ३
युवाभ्यां मित्रावरुणोपमं धेयामूचा । यद्ध क्षये मघोनां स्तोतॄणां च स्पूर्धसे ४
आ नो मित्र सुकीर्तिभिर्वरुणश्च सधस्थ आ । स्वे क्षये मघोनां सखीनां च वृधसे ५
युवं नो येषु वरुण क्षत्रं बृहच्च बिभ्रथः । उरु णो वाजसातये कृतं राये स्वस्तये ६
उच्छन्त्यां मे यजता देवक्षत्रे रुशद्गवि ।
सुतं सोमं न हस्तिभिरा पवित्रे धावतं नरा विभ्रतावर्चनानसम् ७ [२] (५७७)

(६५)

६ रातहव्य आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप्, ६ पङ्क्तिः ।

यश्चिकेत स सुक्रतुर्देवत्रा स ब्रवीतु नः । वरुणो यस्य दर्शतो मित्रो वा वनते गिरः १
ता हि श्रेष्ठवर्चसा राजाना दीर्घश्रुत्तमा । ता सत्पती ऋतावृधा ऋतावाना जनेजने २
ता वामियानोऽवसे पूर्वा उप ब्रुवे सचा । स्वश्वासः सु चेतुना वाजाँ अभि प्र दावने ३
मित्रो अंहोश्चिदादुरु क्षयाय गातुं वनते । मित्रस्य हि प्रतूर्वतः सुमतिरस्ति विधतः ४
वयं मित्रस्यावसि स्याम सप्रथस्तमे । अनेहसस्त्वोतयः सत्रा वरुणशेषसः ५
युवं मित्रेमं जनं यतथः सं च नयथः ।
मा मघोनः परि ख्यतं मो अस्माकमृषीणां गोपीथे न उरुष्यतम् ६ [३] (५८१)

(६६)

६ रातहव्य आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

आ चिकितान सुक्रतू देवौ मर्त रिशादसा । वरुणाय ऋतपेशसे दधीत प्रयसे महे १
ता हि क्षत्रमविह्रुतं सम्यगसुर्यमाशाते । अधा व्रतेव मानुषं स्वर्ण धायि दर्शतम् २
ता वामेषे रथानामूर्वी गव्यूतिमेषाम् । रातहव्यस्य सुष्टुतिं वधूयुरा स्तोमैर्मनामहे ३
अधा हि काव्या युवं दक्षस्य पूर्भिरद्भुता । नि केतुना जनानां चिकेथे पूतदक्षसा ४
तद्वृतं पृथिवि बृहच्छ्रवो वरुष ऋषीणाम् । जरयसानावरं पथ इति क्षरन्ति यामभिः ५
आ यद् वामीयचक्षसा मित्र वयं च सूरयः । व्यचिष्ठे बहुपाय्ये यतेमहि स्वराज्ये ६ [४] (५८९)

(६७)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

बळित्था देव निष्कृतमादित्या यजतं बृहत् । वरुण मित्रार्यमन् वर्षिष्ठं क्षत्रमाशाथे १
आ यद् योनिं हिरण्ययं वरुण मित्र सदथः । धर्तारा चर्षणीनां यन्तं सुम्नं रिशादसा २
विश्वे हि विश्ववेदसो वरुणो मित्रो अर्यमा । व्रता पदेव सश्चिरे पान्ति मर्त्यं रिषः ३
ते हि सत्या ऋतस्पृश ऋतावानो जनेजने । सुनीथासः सुदानवोऽहोश्चिदुरुचक्रयः ४
को नु वां मित्रास्तुतो वरुणो वा तनूनाम् । तत् सु वामेषते मतिरत्रिभ्य एषते मतिः ५ [५] (५९४)

(६८)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

प्र वो मित्राय गायत वरुणाय विपा गिरा । महिक्षत्रावृतं बृहत् १
सम्राजा या घृतयोनी मित्रश्चोभा वरुणश्च । देवा देवेषु प्रशस्ता २
ता नः शक्तं पार्थिवस्य महो रायो दिव्यस्य । महि वां क्षत्रं देवेषु ३
ऋतमृतेन सपन्ते धिरं दक्षमाशाते । अद्रुहा देवौ वर्धते ४
वृष्टिर्यावा रीत्यापो वनस्पती दानुमत्याः । बृहन्तं गर्तमाशाते ५ [६] (५९९)

(६९)

४ उरुचक्रिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

त्री रोचना वरुण त्रीँरुत द्यून् त्रीणि मित्र धारयथो रजांसि ।
वावृधानावमतिं क्षत्रियस्यानु व्रतं रक्षमाणावजुर्यम् १ (६००)

इरावतीर्वरुण धेनवो वां मधुमद् वां सिन्धवो मित्र दुह्रे ।
त्रयस्तस्थुर्वृषभास्तिसृणां धिषणानां रेतोधा वि द्युमन्तः २
प्रातर्वेवीमदितिं जोहवीमि मध्यंदिन उदिता सूर्यस्य ।
राये मित्रावरुणा सर्वताते ळे तोकाय तनयाय शं योः ३
या धर्तारा रजसो रोचनस्थो तादित्या दिव्या पार्थिवस्य ।
न वां देवा अमृता आ मिनन्ति व्रतानि मित्रावरुणा ध्रुवाणि ४ [७] (६०३)

(७०)

४ उरुचक्रिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

पुरूरुणा चिद्ध्यस्त्य वो नूनं वां वरुण । मित्र वांसि वां सुमतिम् १
ता वां सम्यग्द्रुह्वाणे धमश्याम धायसे । वयं ते रुद्रा स्याम २
पातं नो रुद्रा पायुभि रुत त्रायेथां सुत्रात्रा । तुर्याम दस्यून् तनूभिः ३
मा कस्याद्भुतक्रतू यक्षं भुजेमा तनूभिः । मा शेषसा मा तनसा ४ [८] (६०७)

(७१)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

आ नो गन्तं रिशादसा वरुण मित्र बर्हणा । उपेमं चारुमध्वरम् १
विश्वस्य हि प्रचेतसा वरुण मित्र राजथः । ईशाना पिप्यतं धियः २
उप नः सुतमा गतं वरुण मित्र दाशुषः । अस्य सोमस्य पीतये ३ [९] (६१०)

(७२)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । उष्णिक् ।

आ मित्रे वरुणे वयं गीर्भिर्जुहुमो अत्रिवत् । नि बर्हिषि सदतं सोमपीतये १
व्रतेन स्थो ध्रुवक्षेमा धर्मणा यातयज्जना । नि बर्हिषि सदतं सोमपीतये २
मित्रश्च नो वरुणश्च जुषेतां यज्ञमिष्टये । नि बर्हिषि सदतां सोमपीतये ३ [१०] (६१३)

(७३) [षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ७३-८७]

१० पौर आत्रेयः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

यदद्य स्थः परावति यदर्वावत्यश्विना । यद् वा पुरू पुरुभुजा यदन्तरिक्ष आ गतम् १
इह त्या पुरुभूतमा पुरू दंसांसि बिभ्रता । वस्या याम्याधिगू हुवे तुविष्टमा भुजे २ (६१५)

ईर्मान्यद् वपुषे वपु—श्चक्रं रथस्य येमथुः । पर्यन्या नाहुषा युगा मह्ना रजांसि दीयथः ३
तदू षु वामेना कृतं विश्वा यद् वामनु ष्टवे । नाना जातावरेपसा समस्मे बन्धुमेयथुः ४
आ यद् वां सूर्या रथं तिष्ठद् रघुष्यदं सदा । परि वामरुषा वयो घृणा वरन्त आतपः ५ [११]

युवोरत्रिश्चिकेतति नरा सुम्नेन चेतसा । घर्मं यद् वामरेपसं नासत्यान्ना भुरण्यति ६
उग्रो वां ककुहो ययिः शृण्वे यामेषु संतनिः । यद् वां दंसोभिरश्विना ऽत्रिर्नराववर्तति ७
मध्व ऊ षु मधूयुवा रुद्रा सिषक्ति पिप्युषी । यत् समुद्राति पर्षथः पक्वाः पृक्षो भरन्त वाम् ८
सत्यामिद् वा उ अश्विना युवामाहुर्मयोभुवा । ता यामन् यामहूतमा यामन्ना मृळयत्तमा ९
इमा ब्रह्माणि वर्धना ऽश्विभ्यां सन्तु शंतमा । या तक्षाम रथाँ इवा ऽवोचाम बृहन्नमः १० [१२]

(६२३)

(७४)

१० पौर आत्रेयः । अश्विनौ । अनुष्टुप्, ८ निचृत् ।

कूष्ठो देवावश्विना ऽद्या दिवो मनावसू । तच्छ्रेष्ठवथो वृषण्वसू अत्रिर्वामा विवासति १
कुह त्या कुह नु श्रुता दिवि देवा नासत्या । कस्मिन्ना यतथो जने को वां नदीनां सचा २
कं याथः कं ह गच्छथः कमच्छा युञ्जाथे रथम् । कस्य ब्रह्माणि रण्यथो वयं वामुश्मसीष्टये ३
पौरं चिद्धयुदपुतं पौरं पौराय जिन्वथः । यदीं गृभीततातये सिंहमिव द्रुहस्पदे ४
प्र च्यवानाज्जुजुरुषो वविमत्कं न मुञ्चथः । युवा यदी कृथः पुना ऽरा काममृण्वे वध्वः ५ [१३]

अस्ति हि वामिह स्तोता स्मसि वां संदृशि श्रिये । नू श्रुतं म आ गत—मवोभिर्वाजिनीवसू ६
को वामद्य पुरूणा—मा वव्ने मर्त्यानाम् । को विप्रो विप्रवाहसा को यज्ञैर्वाजिनीवसू ७
आ वां रथो रथानां येष्ठो यात्वश्विना । पुरू चिदस्मयुस्तिर आङ्गूषो मर्त्येष्वा ८
शमू षु वां मधूयुवा ऽस्माकमस्तु चर्कृतिः । अर्वाचीना विचेतसा विभिः श्येनेव दीयतम् ९
अश्विना यद्ध कर्हि चि—च्छ्रुष्ट्यागतमिमं हवम् । वस्वीरू षु वां भुजः पृञ्चन्ति सु वां पृचः १० [१४]

(६२३)

(७५)

९ अवस्युरात्रेयः । अश्विनौ । पङ्क्तिः ।

प्रति प्रियतमं रथं वृषणं वसुवाहनम् ।
स्तोता वामश्विनावृषिः स्तोमेन प्रति भूषति माध्वी मम श्रुतं हवम् १
अत्यायातमश्विना तिरो विश्वा अहं सना ।
दस्रा हिरण्यवर्तनी सुषुम्ना सिन्धुवाहसा माध्वी मम श्रुतं हवम् २ (६२५)

आ नो रत्नानि बिभ्रता—वश्विना गच्छतं युवम् ।
रुद्रा हिरण्यवर्तनी जुषाणा वाजिनीवसू माध्वी मम श्रुतं हवम् ३
सुष्टुभो वां वृषण्वसू रथे वाणीच्याहिता ।
उत वां ककुहो मृगः पृक्षः कृणोति वापुषो माध्वी मम श्रुतं हवम् ४
बोधिन्मनसा रथ्येषिरा हवनश्रुता ।
विमिश्र्यवानमश्विना नि यांथो अद्वयाविनं माध्वी मम श्रुतं हवम् ५ [१५]

आ वां नरा मनोयुजो ऽश्वासः पुषितप्सवः ।
वयो वहन्तु पीतये सह सुम्नेभिरश्विना माध्वी मम श्रुतं हवम् ६
अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम् ।
तिरश्चिदर्यया परि वर्तिर्यातमदाभ्या माध्वी मम श्रुतं हवम् ७
अस्मिन् यज्ञे अदाभ्या जरितारं शुभस्पती ।
अवस्युमश्विना युवं गृणन्तमुप भूषथो माध्वी मम श्रुतं हवम् ८
अभूदुषा रुशत्पशु—राग्निरधाय्यृत्वियः ।
अयोजि वां वृषण्वसू रथो दस्रावमर्त्यो माध्वी मम श्रुतं हवम् ९ [१६] (६४२)

(७६)

५ भौमोऽत्रिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ भात्यग्निरुषसामनीक—मुद् विप्राणां देवया वाचो अस्थुः ।
अर्वाञ्चा नूनं रथ्येह यातं पीपिवांसमश्विना घर्ममच्छ १
न सँस्कृतं प्र मिमीतो गमिष्ठा ऽन्ति नूनमश्विनोपस्तुतेह ।
दिवाभिपित्वेऽवसागमिष्ठा प्रत्यवर्तिं वाशुषे शंभविष्ठा २
उता यातं संगवे प्रातरह्नो मध्यंदिन उदिता सूर्यस्य ।
दिवा नक्तमवसा शंतमेन नेदानीं पीतिरश्विना ततान ३
इदं हि वां प्रदिवि स्थानमोक इमे गृहा अश्विनेदं दुरोणम् ।
आ नो दिवो बृहतः पर्वतादा ऽद्भ्यो यातमिषमूर्जं वहन्ता ४
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।
आ नो रयिं वहतमोत वीरा—ना विश्वान्यमृता सौभगानि ५ [१७] (६४७)

(७७)

५ भौमोऽत्रिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वं पुरा गृध्रादररुषः पिबातः ।
प्रातर्हि यज्ञमश्विना दधाते प्र शंसन्ति कवयः पूर्वभाजः १
प्रातर्यजध्वमश्विना हिनोत न सायमस्ति देवया अजुष्टम् ।
उतान्यो अस्मद् यजते वि चावः पूर्वःपूर्वो यजमानो वनीयान् २
हिरण्यत्वङ्मधुवर्णो घृतस्नुः पृक्षो वहन्ना रथो वर्तते वाम् ।
मनोजवा अश्विना वातरंहा येनातियाथो दुरितानि विश्वा ३
यो भूयिष्ठं नासत्याभ्यां विवेष चनिष्ठं पित्वो ररते विभागे ।
स तोकमस्य पीपरच्छमीभिरनूर्ध्वभासः सदमित् तुतुर्यात् ४
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।
आ नो रयिं वहतमोत वीरानाविश्वान्यमृता सौभगानि ५ [१८] (६५१)

(७८)

९ सप्तवध्रिरात्रेयः । अश्विनौ (५-९ गर्भस्राविण्युपनिषद्) ।
अनुष्टुप्, १-३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप् ।

अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम् । हंसाविव पततमा सुताँ उप १
अश्विना हरिणाविव गौराविवानु यवसम् । हंसाविव पततमा सुताँ उप २
अश्विना वाजिनीवसू जुषेथां यज्ञमिष्टये । हंसाविव पततमा सुताँ उप ३
अत्रिर्यद् वामवरोहन्नृबीसमजोहवीन्नाधमानेव योषा ।
श्येनस्य चिज्जवसा नूतनेना ऽऽगच्छतमश्विना शंतमेन ४ [१९]

वि जिहीष्व वनस्पते योनिः सूष्यन्त्या इव । श्रुतं मे अश्विना हवं सप्तवध्रिं च मुञ्चतम् ५
मीताय नाधमानाय ऋषये सप्तवध्रये । मायाभिरश्विना युवं वृक्षं सं च वि चाचथः ६
यथा वातः पुष्करिणीं समिङ्गयति सर्वतः । एवा ते गर्भ एजतु निरैतु दशमास्यः ७
यथा वातो यथा वनं यथा समुद्र एजति । एवा त्वं दशमास्य सहावेहि जरायुणा ८
दश मासाञ्छशयानः कुमारो अधि मातरि । निरैतु जीवो अक्षतो जीवो जीवन्त्या अधि ९
[२०] (६६१)

(७९)

१० सत्यश्रवा आत्रेयः । उषाः । पङ्क्तिः ।

महे नो अद्य बोधयो षो राये दिवित्मती ।
यथा चिन्नो अबोधयः सत्यश्रवसि वाय्ये सुजाते अश्वसूनृते १
या सुनीथे शौचद्रथे व्यौच्छो दुहितर्दिवः ।
सा व्युच्छ सहीयसि सत्यश्रवसि वाय्ये सुजाते अश्वसूनृते २
सा नो अद्याभरद्वसु व्युच्छा दुहितर्दिवः ।
यो व्यौच्छः सहीयसि सत्यश्रवसि वाय्ये सुजाते अश्वसूनृते ३
अभि ये त्वा विभावरि स्तोमैर्गृणन्ति वह्नयः ।
मघैर्मघोनि सुश्रियो दामन्वन्तः सुरातयः सुजाते अश्वसूनृते ४
यच्चिद्धि ते गणा इमे छदयन्ति मघत्तये ।
परि चिद वष्टयो दधु र्ददतो राधो अह्रयं सुजाते अश्वसूनृते ५ [२१]

एषु धा वीरवद् यश उषो मघोनि सूरिषु ।
ये नो राधांस्यह्रया मघवानो अरासत सुजाते अश्वसूनृते ६
तेभ्यो द्युम्नं बृहद् यश उषो मघोन्या वह ।
ये नो राधांस्यश्व्या गव्या भजन्त सूरयः सुजाते अश्वसूनृते ७
उत नो गोमतीरिष आ वहा दुहितर्दिवः ।
साकं सूर्यस्य रश्मिभिः शुक्रैः शोचद्भिरर्चिभिः सुजाते अश्वसूनृते ८
व्युच्छा दुहितर्दिवो मा चिरं तनुथा अपः ।
नेत् त्वा स्तेन यथा रिपुं तपाति सूरो अर्चिषा सुजाते अश्वसूनृते ९
एतावद् वेदुषस्त्वं भूयो वा दातुमर्हसि ।
या स्तोतृभ्यो विभावर्युच्छन्ती न प्रमीयसे सुजाते अश्वसूनृते १० [२२] (६७१)

(८०)

६ सत्यश्रवा आत्रेयः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

द्युतद्यामानं बृहतीमृतेन ऋतावरीमरुणप्सुं विभातीम् ।
देवीमुषसं स्वरावहन्तीं प्रति विप्रासो मतिभिर्जरन्ते १
एषा जनं दर्शता बोधयन्ती सुगान् पथः कृणवती यात्यग्रे ।
बृहद्रथा बृहती विश्वमिन्वो षा ज्योतिर्यच्छत्यग्रे अह्नाम् २ (६७२)

एषा गोभिररुणेभिर्युजाना ऽस्रेधन्ती रयिमप्रायु चक्रे ।
पथो रदन्ती सुविताय देवी पुरुष्टुता विश्ववारा वि भाति ३
एषा व्येनी भवति द्विबर्हा आविष्कृण्वाना तन्वं पुरस्तात् ।
ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु प्रजानतीव न दिशो मिनाति ४
एषा शुभ्रा न तन्वो विदानोर्ध्वेव स्नाती दृशये नो अस्थात् ।
अप द्वेषो बाधमाना तमांस्युषा दिवो दुहिता ज्योतिषागात् ५
एषा प्रतीची दुहिता दिवो नॄन् योषेव भद्रा नि रिणीते अप्सः ।
व्यूर्ण्वती दाशुषे वार्याणि पुनर्ज्योतिर्युवतिः पूर्वथाकः ६ [२३] (६७७)

(८१)

५ श्यावाश्व आत्रेयः । सविता । जगती ।

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।
वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः १
विश्वा रूपाणि प्रति मुञ्चते कविः प्रासावीद् भद्रं द्विपदे चतुष्पदे ।
वि नाकमख्यत् सविता वरेण्यो ऽनु प्रयाणमुषसो वि राजति २
यस्य प्रयाणमन्वन्य इद् ययुर्देवा देवस्य महिमानमोजसा ।
यः पार्थिवानि विममे स एतशो रजांसि देवः सविता महित्वना ३
उत यासि सवितस्त्रीणि रोचनोत सूर्यस्य रश्मिभिः समुच्यसि ।
उत रात्रीमुभयतः परीयस उत मित्रो भवसि देव धर्मभिः ४
उतेशिषे प्रसवस्य त्वमेक इदुत पूषा भवसि देव यामभिः ।
उतेदं विश्वं भुवनं वि राजसि श्यावाश्वस्ते सवितः स्तोममानशे ५ [२४] (६८१)

(८२)

१ श्यावाश्व आत्रेयः । सविता । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

तत् सवितुर्वृणीमहे वयं देवस्य भोजनम् । श्रेष्ठं सर्वधातमं तुरं भगस्य धीमहि १
अस्य हि स्वयंशस्तरं सवितुः कच्चन प्रियम् । न मिनन्ति स्वराज्यम् २
स हि रत्नानि दाशुषे सुवाति सविता भगः । तं भागं चित्रमीमहे ३
अद्या नो देव सवितः प्रजावत् सावीः सौभगम् । परा दुःष्वप्न्यं सुव ४
विश्वानि देव सवितर्दुरितानि परा सुव । यद् भद्रं तन्न आ सुव ५ [२५]
अनागसो अदितये देवस्य सवितुः सवे । विश्वा वामानि धीमहि ६ (६८८)

आ विश्वदेवं सत्पतिं सूक्तैरद्या वृणीमहे । सत्यसवं सवितारम् ७
य इमे उभे अहनी पुर एत्यप्रयुच्छन् । स्वाधीर्वेवः सविता ८
य इमा विश्वा जातान्याश्रावयति श्लोकेन । प्र च सुवाति सविता ९ [२६] (६९१)

(८३)

१० भौमोऽत्रिः । पर्जन्यः । त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ९ अनुष्टुप् ।

अच्छा वद तवसं गीर्भिराभिः स्तुहि पर्जन्यं नमसा विवास ।
कनिक्रदद् वृषभो जीरदानू रेतो दधात्योषधीषु गर्भम् १
वि वृक्षान् हन्त्युत हन्ति रक्षसो विश्वं बिभाय भुवनं महावधात् ।
उतानागा ईषते वृष्ण्यावतो यत् पर्जन्यः स्तनयन् हन्ति दुष्कृतः २
रथीव कशयाश्वाँ अभिक्षिप्नावीर्दूतान् कृणुते वर्ष्याँ अह ।
दूरात् सिंहस्य स्तनथा उदीरते यत् पर्जन्यः कृणुते वर्ष्यं नभः ३
प्र वाता वान्ति पतयन्ति विद्युत उदोषधीर्जिहते पिन्वते स्वः ।
इरा विश्वस्मै भुवनाय जायते यत् पर्जन्यः पृथिवीं रेतसावति ४
यस्य व्रते पृथिवी नन्नमीति यस्य व्रते शफवज्जर्भुरीति ।
यस्य व्रत ओषधीर्विश्वरूपाः स नः पर्जन्य महि शर्म यच्छ ५ [२७]

दिवो नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः ।
अर्वाङेतेन स्तनयित्नुनेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः ६
अभि क्रन्द स्तनय गर्भमा धा उदन्वता परि दीया रथेन ।
दृतिं सु कर्ष विषितं न्यञ्चं समा भवन्तूद्वतो निपादाः ७
महान्तं कोशमुदचा नि षिञ्च स्यन्दन्तां कुल्या विषिताः पुरस्तात् ।
घृतेन द्यावापृथिवी व्युन्धि सुप्रपाणं भवत्वघ्न्याभ्यः ८
यत् पर्जन्य कनिक्रदत् स्तनयन् हंसि दुष्कृतः ।
प्रतीदं विश्वं मोदते यत् किं च पृथिव्यामधि ९
अवर्षीर्वर्षमुदु षू गृभाया ऽकर्धन्वान्यत्येतवा उ ।
अजीजन ओषधीर्भोजनाय कमुत प्रजाभ्योऽविदो मनीषां १० [२८] (७०१)

(८४)

३ भौमोऽत्रिः । पृथिवी । अनुष्टुप् ।

बळित्था पर्वतानां खिद्रं बिभर्षि पृथिवि । प्र या भूमिं प्रवत्वति महा जिनोषि महिनि १
(७०२)

स्तोमासस्त्वा विचारिणि प्रति ष्टोभन्त्युक्तुभिः । प्र या वाजं न हेषन्तं पेरुमस्यस्यर्जुनि २
हृळ्हा चिद् या वनस्पतीन् क्षमया दर्धर्ष्योजसा । यत ते अभ्रस्य विद्युतो दिवो वर्षन्ति वृष्टयः ३
[२९] (७०४)

(८५)

८ भौमोऽत्रिः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

प्र सम्राजे बृहदर्चा गभीरं ब्रह्म प्रियं वरुणाय श्रुतायं ।
वि यो जघान शमितेव चर्मोपस्तिरे पृथिवीं सूर्याय १
वनेषु व्यन्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पय उस्रियासु ।
हृत्सु क्रतुं वरुणो अप्स्वग्निं दिवि सूर्यमदधात् सोममद्रौ २
नीचीनबारं वरुणः कबन्धं प्र ससर्ज रोदसी अन्तरिक्षम् ।
तेन विश्वस्य भुवनस्य राजा यवं न वृष्टिर्व्युनत्ति भूम ३
उनत्ति भूमिं पृथिवीमुत द्यां यदा दुग्धं वरुणो वष्ट्यादित् ।
समभ्रेण वसत पर्वतास स्तविषीयन्तः श्रथयन्त वीराः ४
इमामू ष्वासुरस्य श्रुतस्य महीं मायां वरुणस्य प्र वोचम् ।
मानेनेव तस्थिवाँ अन्तरिक्षे वि यो ममे पृथिवीं सूर्येण ५ [३०]

इमामू नु कवितमस्य मायां महीं देवस्य नकिरा दधर्ष ।
एकं यदुद्ना न पुणन्त्येनीरासिञ्चन्तीरवनयः समुद्रम् ६
अर्यम्ये वरुण मित्र्ये वा सखाये वा सदमिद् भ्रातरे वा ।
वेशं वा नित्ये वरुणारणे वा यत् सीमागश्चकृमा शिश्रथस्तत् ७
कितवासो यद् रिरिपुर्न दीवि यद् वा घा सत्यमुत यन्न विद्म ।
सर्वा ता वि ष्य शिथिरेव देवाधा ते स्याम वरुण प्रियासः ८ [३१] (७१२)

(८६)

६ भौमोऽत्रिः । इन्द्राग्नी । अनुष्टुप्, ६ विराट्पूर्वा ।

इन्द्राग्नी यमवथ उभा वाजेषु मर्त्यम् । हृळ्हा चित् स प्र भेदति द्युम्ना वाणीरिव त्रितः १
या पृतनासु दुष्टरा या वाजेषु श्रवाय्या । या पञ्च चर्षणीरभीन्द्राग्नी ता हवामहे २
तयोरिदमवच्छवस्तिग्मा विद्युन्मघोनोः । प्रति द्रुणा गभस्त्योर्गवां वृत्रघ्न एषते ३
ता वामेषे रथानामिन्द्राग्नी हवामहे । पती तुरस्य राधसो विद्वांसा गिर्वणस्तमा ४
ता वृधन्तावनु द्यून् मर्तीय देवावदभा । अहेन्ता चित् पुरो दधेऽशेव देवावर्वते ५ (७१७)

एवेन्द्राग्निभ्यामहावि हव्यं शूष्यं घृतं न पूतमद्रिभिः।
ता सूरिषु श्रवो बृहद् रयिं गृणत्सु दिधृतमिषं गृणत्सु दिधृतम् ६ [३२] (७१८)

(८७)

९ एवयामरुदात्रेयः। मरुतः। अतिजगती।

प्र वो महे मतयो यन्तु विष्णवे मरुत्वते गिरिजा एवयामरुत्।
प्र शर्धाय प्रयज्यवे सुखादये तवसे भन्ददिष्टये धुनिव्रताय शवसे १
प्र ये जाता महिना ये च नु स्वयं प्र विद्मना बुवत एवयामरुत्।
कृत्वा तद् वो मरुतो नाधृषे शवो वाना महा तदेषामधृष्टासो नाद्रयः २
प्र ये दिवो बृहतः शृण्विरे गिरा सुशुक्वानः सुभ्वः एवयामरुत्।
न येषामिरी सधस्थ ईष्टे आँ अग्नयो न स्वविद्युतः प्र स्पन्द्रासो धुनीनाम् ३
स चक्रमे महतो निरुरुक्रमः समानस्मात् सदस एवयामरुत्।
यदायुक्त त्मना स्वादधि ष्णुभिर्विष्पर्धसो विमहसो जिगाति शेवृधो नृभिः ४
स्वनो न वोऽमवान् रेजयद् वृषा त्वेषो ययिस्तविष एवयामरुत्।
येना सहन्त ऋञ्जत स्वरोचिषः स्थारश्मानो हिरण्ययाः स्वायुधास इष्मिणः ५ [३३]

अपारो वो महिमा वृद्धशवसस्त्वेषं शवोऽवत्वेवयामरुत्।
स्थातारो हि प्रसितौ संदृशि स्थन ते न उरुष्यता निदः शुशुक्वांसो नाग्नयः ६
ते रुद्रासः सुमखा अग्नयो यथा तुविद्युम्ना अवन्त्वेवयामरुत्।
वीघं पृथु पप्रथे सद्म पार्थिवं येषामज्मेष्वा महः शर्धांस्यद्भुतैनसाम् ७
आदेषो नो मरुतो गातुमेतन श्रोता हवं जरितुरेवयामरुत्।
विष्णोर्महः समन्यवो युयोतन स्मद् रथ्योर्न दंसना ऽप द्वेषांसि सनुतः ८
गन्ता नो यज्ञं यज्ञियाः सुशमि श्रोता हवमरक्ष एवयामरुत्।
ज्येष्ठासो न पर्वतासो व्योमनि युयं तस्य प्रचेतसः स्यात दुर्धर्तवो निदः ९ [३४] (७२७)

॥ इति पञ्चमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

चतुर्थ-मण्डलस्यान्तपर्यन्तं	३६४१
पञ्चम-मण्डलस्य	७२७
सर्वयोगः-	४३६८

अथ षष्ठं मण्डलम्।

(१) [प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१५]

१३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः। अग्निः। त्रिष्टुप्।

त्वं ह्यग्ने प्रथमो मनोता ऽस्या धियो अभवो दस्म होता।
त्वं सीं वृषन्नकृणोर्दुष्टरीतु सहो विश्वस्मै सहसे सहध्यै १
अधा होता न्यसीदो यजीयान्निळस्पद इषयन्नीड्यः सन्।
तं त्वा नरः प्रथमं देवयन्तो महो राये चितयन्तो अनु ग्मन् २
वृतेव यन्तं बहुभिर्वसव्यैः स्त्वे रयिं जागृवांसो अनु ग्मन्।
रुशन्तमग्निं दर्शतं बृहन्तं वपावन्तं विश्वहा दीदिवांसम् ३
पदं देवस्य नमसा व्यन्तः श्रवस्यवः श्रव आपन्नमृक्तम्।
नामानि चिद् दधिरे यज्ञियानि भद्रायां ते रणयन्त संदृष्टौ ४
त्वां वर्धन्ति क्षितयः पृथिव्यां त्वां राय उभयासो जनानाम्।
त्वं त्राता तरणे चेत्यो भूः पिता माता सदमिन्मानुषाणाम् ५ [३५]

सपर्येण्यः स प्रियो विक्ष्वग्निर्होता मन्द्रो नि षसादा यजीयान्।
तं त्वा वयं दम आ दीदिवांसमुप द्युबाधो नमसा सदेम ६
तं त्वा वयं सुध्यो नव्यमग्ने सुम्नायव ईमहे देवयन्तः।
त्वं विशो अनयो दीद्यानो दिवो अग्ने बृहता रोचनेन ७
विशां कविं विश्पतिं शश्वतीनां नितोशनं वृषभं चर्षणीनाम्।
प्रेतीषणिमिषयन्तं पावकं राजन्तमग्निं यजतं रयीणाम् ८
सो अग्न ईजे शशमे च मर्तो यस्त आनट् समिधा हव्यदातिम्।
य आहुतिं परि वेदा नमोभिर्विश्वेत् स वामा दधते त्वोतः ९
अस्मा उ ते महि महे विधेम नमोभिरग्ने समिधोत हव्यैः।
वेदी सूनो सहसो गीर्भिरुक्थैरा ते भद्रायां सुमतौ यतेम १० (१०)

आ यस्ततन्थ रोदसी वि भासा श्रवोभिश्च श्रवस्यस्तरुत्रः ।
बृहद्भिर्वाजैः स्थविरेभिरस्मे रेवद्भिरग्ने वितरं वि भाहि ११
नूनद् वसो सदमिद्धेह्यस्मे भूरि तोकाय तनयाय पश्वः ।
पूर्वीरिषो बृहतीरारेअघा अस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु १२
पुरूण्यग्ने पुरुधा त्वाया वसूनि राजन् वसुता ते अश्याम् ।
पुरूणि हि त्वे पुरुवार सन्त्यग्ने वसु विधते राजनि त्वे १३ [३६] (१३)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३०] (२)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ११ शकरी ।

त्वं हि क्षैतवद् यशो ऽग्ने मित्रो न पत्यसे । त्वं विचर्षणे श्रवो वसो पुष्टिं न पुष्यसि १
त्वां हि ष्मा चर्षणयो यज्ञेभिर्गीर्भिरीळते । त्वां वाजी यात्यवृको रजस्तूर्विश्वचर्षणिः २
सजोषस्त्वा विवो नरो यज्ञस्य केतुमिन्धते । यद्ध स्य मानुषो जनः सुम्नायुर्जुह्वे अध्वरे ३
ऋधद् यस्ते सुदानवे धिया मर्तः शशमते । ऊती ष बृहतो विवो द्विषो अंहो न तरति ४
समिधा यस्त आहुतिं निशितिं मर्त्यो नशत् । वयावन्तं स पुष्यति क्षयमग्ने शतायुषम् ५ [१]

त्वेषस्ते धूम ऋण्वति दिवि षञ्छुक्र आततः । सूरो न हि द्युता त्वं कृपा पावक रोचसे ६
अधा हि विक्ष्वीड्यो ऽसि प्रियो नो अतिथिः । रण्वः पुरीव जूर्यः सूनुर्न त्रंयाय्यः ७
क्रत्वा हि द्रोणे अज्यसे ऽग्ने वाजी न कृत्व्यः । परिज्मेव स्वधा गयो ऽत्यो न ह्वार्यः शिशुः ८
त्वं त्या चिदच्युता ऽग्ने पशुर्न यवसे । धामा ह यत् ते अजर वना वृश्चन्ति शिक्वसः ९
वेषि ह्यध्वरीयता मग्ने होता दमे विशां । समृधो विश्पते कृणु जुषस्व हव्यमङ्गिरः १०
अच्छा नो मित्रमहो देव देवाग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः ।
वीहि स्वस्तिं सुक्षितिं दिवो नॄन् द्विषो अंहांसि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ११
[२] (१४)

(३)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने स क्षेषदृतपा ऋतेजा उरु ज्योतिर्नशते देवयुष्टे ।
यं त्वं मित्रेण वरुणः सजोषा देव पासि त्यजसा मर्तमंहः १
ईजे यज्ञेभिः शशमे शमीभिर्ऋधद्वाराया ग्नये ददाश ।
एवा चन तं यशसामजुष्टिर्नाहो मर्तं नशते न प्रदृप्तिः २ (१५)

सूरो न यस्य दृशतिररेपा भीमा यदेति शुचतस्त आ धीः ।
हेषस्वतः शुरुधो नायमक्तोः कुत्रा चिद् रण्वो वसतिर्वनेजाः ३

तिग्मं चिदेम महि वर्पो अस्य भसदश्वो न यमसान आसा ।
विजेहमानः परशुर्न जिह्वां द्रविर्न द्रावयति दारु धक्षत् ४

स इद्स्तेव प्रति धादसिष्य—च्छिशीत तेजोऽयसो न धाराम् ।
चित्रध्रजतिररतिर्यो अक्तो—र्वेर्न वृषद्वा रघुपत्मजंहाः ५ [३]

स ईं रेभो न प्रति वस्त उस्राः शोचिषा रारपीति मित्रमहाः ।
नक्तं य ईमरुषो यो दिवा नृ—नमर्त्यो अरुषो यो दिवा नॄन् ६

दिवो न यस्य विधतो नवीनोद् वृषा रुक्ष ओषधीषु नूनोत् ।
घृणा न यो धृजसा पत्मना य—न्ना रोदसी वसुना दं सुपत्नी ७

धायोभिर्वा यो युज्येभिरर्कै—र्विद्युन्न द्रविद्योत् स्वेभिः शुष्मैः ।
शर्धो वा यो मरुतां ततक्ष ऋभुर्न त्वेषो रंभसानो अद्यौत् ८ [४] (३२)

(४)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यथा होतर्मनुषो देवताता यज्ञेभिः सूनो सहसो यजासि ।
एवा नो अद्य समना समाना—नुशन्नग्न उशतो यक्षि देवान् १

स नो विभावा चक्षणिर्न वस्तो—रग्निर्वन्दारु वेद्यश्वनो धात् ।
विश्वायुर्यो अमृतो मर्त्येषू—षर्भुद् भूदतिथिर्जातवेदाः २

द्यावो न यस्य पनयन्त्यभ्वं भासांसि वस्ते सूर्यो न शुक्रः ।
वि य इनोत्यजरः पावको ऽश्नस्य चिच्छिश्नथत् पूर्व्याणि ३

वक्षो हि सूनो अस्यद्यसद्वा चक्रे अग्निर्जनुषाज्मान्नम् ।
स त्वं नं ऊर्जसन ऊर्जं धा राजेव जेरवृके क्षेष्यन्तः ४

निर्तिक्ति यो वारणमन्नमत्ति वायुर्न राष्ट्र्यत्येत्यक्तून् ।
तुर्याम यस्तं आदिशामरातीर—त्यो न हुतः पतंतः परिह्रुत् ५ [५]

आ सूर्यो न भानुमद्भिरर्कै—रग्ने ततन्थ रोदसी वि भासा ।
चित्रो नयत् परि तमांस्यक्तः शोचिषा पत्मन्नौशिजो न दीयन् ६ (३८)

त्वां हि मन्द्रतममर्कशोकै—र्ववृमहे महि नः श्रोष्यग्ने ।
इन्द्रं न त्वा शवसा देवता वायुं पृणन्ति राधसा नृतमाः ७

नू नो अग्नेऽवृकेभिः स्वस्ति वेषि रायः पथिभिः पर्यभूहः ।
ता सूरिभ्यो गृणते रासि सुम्नं मदेम शतहिमाः सुवीराः ८ [६] (४०)

(५)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

हुवे वः सूनुं सहसो युवानमद्रोघवाचं मतिभिर्यविष्ठम् ।
य इन्वति द्रविणानि प्रचेता विश्ववाराणि पुरुवारो अध्रुक् १

त्वे वसूनि पुर्वणीक होत—र्दोषा वस्तोरेरिरे यज्ञियासः ।
क्षामेव विश्वा भुवनानि यस्मिन् त्सं सौभगानि दधिरे पावके २

त्वं विक्षु प्रदिवः सीद आसु क्रत्वा रथीरभवो वार्याणाम् ।
अतं इनोषि विधते चिकित्वो व्यानुषग्जातवेदो वसूनि ३

यो नः सनुत्यो अभिदासदग्ने यो अन्तरो मित्रमहो वनुष्यात् ।
तमजरेभिर्वृषभिस्तव स्वै—स्तपा तपिष्ठ तपसा तपस्वान् ४

यस्ते यज्ञेन समिधा य उक्थै—रर्केभिः सूनो सहसो ददाशत् ।
स मर्त्येष्वमृत प्रचेता राया द्युम्नेन श्रवसा वि भाति ५

स तत् क्रुधीषितस्तूयमग्ने स्पृधो बाधस्व सहसा सहस्वान् ।
यच्छस्यसे द्युभिरक्तो वचोभि—स्तज्जुषस्व जरितुर्घोषि मन्म ६

अश्याम तं काममग्ने तवोती अश्याम रयिं रयिवः सुवीरम् ।
अश्याम वाजमभि वाजयन्तो ऽश्याम द्युम्नमजराजरं ते ७ [७] (४७)

(६)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र नव्यसा सहसः सूनुमच्छा यज्ञेन गातुमव इच्छमानः ।
वृश्चद्वनं कृष्णयामं रुशन्तं वीती होतारं विश्यं जिगाति १

स श्वितानस्तन्यतू रोचनस्था अजरेभिर्नानदद्भिर्यविष्ठः ।
यः पावकः पुरुतमः पुरूणि पृथून्यग्निरनुयाति भर्वन् २ (४९)

वि ते विष्वग्वातजूतासो अग्ने भामासः शुचे शुचयश्चरन्ति ।
तुविम्रक्षासो दिव्या नवग्वा वना वनन्ति धृषता रुजन्तः ३
ये ते शुक्रासः शुचयः शुचिष्मः क्षां वपन्ति विषितासो अश्वाः ।
अध भ्रमस्त उर्विया वि भाति यातयमानो अधि सानु पृश्नेः ४
अध जिह्वा पापतीति प्र वृष्णो गोषुयुधो नाशनिः सृजाना ।
शूरस्येव प्रसितिः क्षातिरग्ने र्दुर्वर्तुर्भीमो दयते वनानि ५
आ भानुना पार्थिवानि व्रयांसि महस्तोदस्य धृषता ततन्थ ।
स बाधस्वाप भया सहोभिः स्पृधो वनुष्यन् वनुषो नि जूर्व ६
स चित्र चित्रं चितयन्तमस्मे चित्रक्षत्र चित्रतमं वयोधाम् ।
चन्द्रं रयिं पुरुवीरं बृहन्तं चन्द्र चन्द्राभिर्गृणते युवस्व ७ [८] (५४)

(७)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, ६-७ जगती ।

मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।
कविं सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः १
नाभिं यज्ञानां सदनं रयीणां महामाहावमभि सं नवन्त ।
वैश्वानरं रथ्यमध्वराणां यज्ञस्य केतुं जनयन्त देवाः २
त्वद् विप्रो जायते वाज्यग्ने त्वद् वीरासो अभिमातिषाहः ।
वैश्वानर त्वमस्मासु धेहि वसूनि राजन् त्स्पृहयाय्याणि ३
त्वां विश्वे अमृत जायमानं शिशुं न देवा अभि सं नवन्ते ।
तव क्रतुभिरमृतत्वमायन् वैश्वानर यत् पित्रोरदीदेः ४
वैश्वानर तव तानि व्रतानि महान्यग्ने नकिरा दधर्ष ।
यज्जायमानः पित्रोरुपस्थे ऽविन्दः केतुं वयुनेष्वह्नाम् ५
वैश्वानरस्य विमितानि चक्षसा सानूनि दिवो अमृतस्य केतुना ।
तस्येदु विश्वा भुवनाधि मूर्धनि वया इव रुरुहुः सप्त विस्रुहः ६
वि यो रजांस्यमिमीत सुक्रतु र्वैश्वानरो वि दिवो रोचना कविः ।
परि यो विश्वा भुवनानि पप्रथे ऽदब्धो गोपा अमृतस्य रक्षिता ७ [९] (६१)

*

(८)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

पुक्षस्य वृष्णो अरुषस्य नू सहः प्र नु वोचं विदथा जातवेदसः ।
वैश्वानरायं मतिर्नव्यसी शुचिः सोमं इव पवते चारुरग्नये १

स जायमानः परमे व्योमनि व्रतान्यग्निर्व्रतपा अरक्षत ।
व्यन्तरिक्षममिमीत सुक्रतुर्वैश्वानरो महिना नाकमस्पृशत् २

व्यस्तभ्नाद् रोदसी मित्रो अद्भुतो ऽन्तर्वावदत्कृणोज्ज्योतिषा तमः
वि चर्मणीव धिषणे अवर्तयद् वैश्वानरो विश्वमधत्त वृष्ण्यम् ३

अपामुपस्थे महिषा अगृभ्णत विशो राजानमुप तस्थुरृग्मियम् ।
आ दूतो अग्निमभरद् विवस्वतो वैश्वानरं मातरिश्वा परावतः ४

युगेयुगे विदथ्यं गृणद्भ्यो ऽग्ने रयिं यशसं धेहि नव्यसीम् ।
पव्येव राजन्नघशंसमजर नीचा नि वृश्च वनिनं न तेजसा ५

अस्माकमग्ने मघवत्सु धारया ऽनामि क्षत्रमजरं सुवीर्यम् ।
वयं जयेम शतिनं सहस्रिणं वैश्वानर वाजमग्ने तवोतिभिः ६

अदब्धेभिस्तव गोपाभिरिष्टे ऽस्माकं पाहि त्रिषधस्थ सूरीन् ।
रक्षा च नो दुरुषां शर्धो अग्ने वैश्वानर प्र च तारीः स्तवानः ७ [१०] (६८)

(९)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, (७ प्रस्तारपंक्तिर्वा) ।

अहश्च कृष्णमहरर्जुनं च वि वर्तेते रजसी वेद्याभिः ।
वैश्वानरो जायमानो न राजा ऽवातिरज्ज्योतिषाग्निस्तमांसि १

नाहं तन्तुं न वि जानाम्योतुं न यं वयन्ति समरेऽतमानाः ।
कस्य स्वित् पुत्र इह वक्त्वानि परो वदात्यवरेण पित्रा २

स इत् तन्तुं स वि जानात्योतुं स वक्त्वान्यृतुथा वदाति ।
य ईं चिकेतदमृतस्य गोपा अवश्चरन् परो अन्येन पश्यन् ३

अयं होता प्रथमः पश्यतेमं इदं ज्योतिरमृतं मर्त्येषु ।
अयं स जज्ञे ध्रुव आ निषत्तो ऽमर्त्यस्तन्वा३ वर्धमानः ४ (७१)

ध्रुवं ज्योतिर्निहितं दृशये कं मनो जविष्ठं पतयत्स्वन्तः ।
विश्वे देवाः समनसः सकेता एकं क्रतुमभि वि यन्ति साधु ५

वि मे कर्णा पतयतो वि चक्षु वीदं ज्योतिर्हृदय आहितं यत् ।
वि मे मनश्चरति दूरआधीः किं स्विद् वक्ष्यामि किमु नू मनिष्ये ६

विश्वे देवा अनमस्यन् भियानास्त्वाममे तमसि तस्थिवांसम् ।
वैश्वानरोऽवतूतये नो ऽमर्त्योऽवतूतये नः ७ [११] (७५)

(१०)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप्; ७ द्विपदा विराट् ।

पुरो वो मन्द्रं दिव्यं सुवृक्तिं प्रयति यज्ञे अग्निमध्वरे दधिध्वम् ।
पुर उक्थेभिः स हि नो विभावा स्वध्वरा करति जातवेदाः १

तमु ष्टुमः पुरुणीक होतरग्ने अग्निभिर्मनुष इधानः ।
स्तोमं यमस्मै ममतेव शूषं घृतं न शुचि मतयः पवन्ते २

पीपाय स श्रवसा मर्त्येषु यो अग्नये ददाश विप्र उक्थैः ।
चित्राभिस्तमूतिभिश्चित्रशोचिरव्रजस्य साता गोमतो दधाति ३

आ यः पप्रौ जायमान उर्वी दूरेदृशा भासा कृष्णाध्वा ।
अध बहु चित् तम ऊर्म्यायास्तिरः शोचिषा ददृशे पावकः ४

नू नश्चित्रं पुरुवाजाभिरूती अग्ने रयिं मघवन्त्स्वश्च धेहि ।
ये राधसा श्रवसा चात्यन्यान् त्सुवीर्येभिश्चाभि सन्ति जनान् ५

इमं यज्ञं चनो धा अग्न उशन् यं ते आसानो जुहुते हविष्मान् ।
भरद्वाजेषु दधिषे सुवृक्तिमवीर्वाजस्य गध्यस्य सातौ ६

वि द्वेषांसीनुहि वर्धयेळां मदेम शतहिमाः सुवीराः ७ [१२] (८१)

(११)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यजस्व होतरिषितो यजीयानग्ने बाधो मरुतां न प्रयुक्ति ।
आ नो मित्रावरुणा नासत्या द्यावा होत्राय पृथिवी ववृत्याः १ (८२)

त्वं होता मन्द्रतमो नो अध्रुगन्तर्देवो विदथा मर्त्येषु ।
पावकया जुह्वा३ वह्निरासा ऽग्ने यजस्व तन्वं१ तव स्वाम् २

धन्या चिद्धि त्वे धिषणा वष्टि प्र देवाञ्जन्म गृणते यजध्यै ।
वेषिष्ठो अङ्गिरसां यद्ध विप्रो मधु च्छन्दो भनति रेभ इष्टौ ३

अदिद्युतत् स्वपाको विभावा ऽग्ने यजस्व रोदसी उरूची ।
आयुं न यं नमसा रातहव्या अश्वन्ति सुप्रयसं पञ्च जनाः ४

वृञ्जे ह यन्नमसा बर्हिरग्नावयामि सुरघृतवती सुवृक्तिः ।
अम्यक्षि सद्म सदने पृथिव्या अधायि यज्ञः सूर्ये न चक्षुः ५

वृशस्या नः पुवणीक होतर्देवेभिरग्ने अग्निभिरिधानः ।
रायः सूनो सहसो वावसाना अतिं स्रसेम वृजनं नांहः ६ [१३] (८८)

(११)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् (६ पुरस्ताज्ज्योतिर्वा) ।

मध्ये होता दुरोणे बर्हिषो राळग्निस्तोदस्य रोदसी यजध्यै ।
अयं स सूनुः सहस ऋतावा दूरात् सूर्यो न शोचिषा ततान १

आ यस्मिन् त्वे स्वपाके यजत्र यक्षद् राजन् त्सवर्तातेव नु द्यौः ।
त्रिषधस्थस्ततुरुषो न जंहो हव्या मघानि मानुषा यजध्यै २

तेजिष्ठा यस्यारतिर्वनेराट् तोदो अध्वन् न वृधसानो अद्यौत् ।
अद्रोघो न द्रविता चेतति त्म न्नमर्त्योऽवर्त्र ओषधीषु ३

सास्माकेभिरेतरी न शूषैरग्निः स्टवे दम आ जातवेदाः ।
द्वेषो वन्वन् कृत्वा नावी स्रः पितेव जारयायि यज्ञैः ४

अधं स्मास्य पनयन्ति भासो वृथा यत् तक्षदनुयाति पृथ्वीम् ।
सद्यो यः स्पन्द्रो विषितो धवीया नृणो न तायुरति धन्वा राट् ५

स त्वं नो अर्वन् निदाया विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिधानः ।
वेषिं रायो वि यासि वृच्चुना मदेम शतहिमाः सुवीराः ६ [१४] (९४)

(१३)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्वद् विश्वा सुभग सौभगान्यग्ने वि यन्ति वनिनो न वयाः ।
श्रुष्टी रयिर्वाजो वृत्रतूर्ये दिवो वृष्टिरीड्यो रीतिरपाम् १
त्वं भगो न आ हि रत्नमिषे परिज्मेव क्षयसि दस्मवर्चाः ।
अग्ने मित्रो न बृहत ऋतस्यासि क्षत्ता वामस्य देव भूरेः २
स सत्पतिः शवसा हन्ति वृत्रमग्ने विप्रो वि पणेर्भर्ति वाजम् ।
यं त्वं प्रचेत ऋतजात राया सजोषा नप्त्रापां हिनोषि ३
यस्ते सूनो सहसो गीर्भिरुक्थैर्यज्ञैर्मर्तो निशितिं वेद्यानट् ।
विश्वं स देव प्रति वारमग्ने धत्ते धान्यं पत्यते वसव्यैः ४
ता नृभ्य आ सौश्रवसा सुवीरा ऽग्ने सूनो सहसः पुष्यसे धाः ।
कृणोषि यच्छवसा भूरि पश्वो वयो वृकायारये जसुरये ५
वह्मा सूनो सहसो नो विहाया अग्ने तोकं तनयं वाजि नो दाः ।
विश्वाभिर्गीर्भिरभि पूर्तिमश्यां मदेम शतहिमाः सुवीराः ६ [१५] (१००)

(१४)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ६ शक्करी ।

अग्रा यो मर्त्यो वयो धियं जोषं धीतिभिः । भसन्नु ष प्र पूर्व्य इषं वुरीतावसे १
अग्निरिद्धि प्रचेता अग्निर्वेधस्तम ऋषिः । अग्निं होतारमीळते यज्ञेषु मनुषो विशः २
नाना ह्यग्नेऽवसे स्पर्धन्ते रायो अर्यः । तूर्वन्तो दस्युमायवो व्रतैः सीक्षन्तो अव्रतम् ३
अग्निरप्सामृतीषहं वीरं ददाति सत्पतिम् । यस्य त्रसन्ति शवसः संचक्षि शत्रवो भिया ४
अग्निर्हि विश्वना निदो देवो मर्तमुरुष्यति । सहावा यस्यावृतो रयिर्वाजेष्ववृतः ५
अच्छा नो मित्रमहो देव देवाग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः ।
वीहि स्वस्तिं सुक्षितिं दिवो नृन् द्विषो अंहांसि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ६
[१६] (१०१)

(१५)

१९ बार्हस्पत्यो भरद्वाजो, वीतहव्य आङ्गिरसो वा । अग्निः । जगती; ३, १५ शक्वरी; ६ अतिशक्वरी; १०-१४, १६, १९ त्रिष्टुप्, १७ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

इममू षु वो अतिथिमुषर्बुधं विश्वासां विशां पतिमृञ्जसे गिरा ।
वेतीद् विवो जनुषा कच्चिदा शुचिर्ज्योक् चिदत्ति गर्भो यदच्युतम् १
मित्रं न यं सुधितं भृगवो वुधुर्वनस्पतावीड्यमूर्ध्वशोचिषम् ।
स त्वं सुप्रीतो वीतहव्ये अद्भुत प्रशस्तिभिर्महयसे दिवेदिवे २
स त्वं दक्षस्यावृको वृधो भूरर्यः परस्यान्तरस्य तरुषः ।
रायः सूनो सहसो मर्त्येष्वा छर्दिर्यच्छ वीतहव्याय सप्रथो भरद्वाजाय सप्रथः ३
द्युतानं वो अतिथिं स्वर्णरमग्निं होतारं मनुषः स्वध्वरम् ।
विप्रं न द्युक्षवचसं सुवृक्तिभिर्हव्यवाहमरतिं देवमृञ्जसे ४
पावकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षामन् रुरुच उषसो न भानुना ।
तूर्वन् न यामन्नेतशस्य नू रण आ यो घृणे न ततृषाणो अजरः ५ [१७]

अग्निमग्निं वः समिधा दुवस्यत प्रियंप्रियं वो अतिथिं गृणीषणि ।
उप वो गीर्भिरमृतं विवासत देवो देवेषु वनते हि वार्यं देवो देवेषु वनते हि नो दुवः ६
समिद्धमग्निं समिधा गिरा गृणे शुचिं पावकं पुरो अध्वरे ध्रुवम् ।
विप्रं होतारं पुरुवारमद्रुहं कविं सुम्नैरीमहे जातवेदसम् ७
त्वां दूतमग्ने अमृतं युगेयुगे हव्यवाहं दधिरे पायुमीड्यम् ।
देवासश्च मर्तासश्च जागृविं विभुं विश्पतिं नमसा नि षेदिरे ८
विभूषन्नग्न उभयाँ अनु व्रता दूतो देवानां रजसी समीयसे ।
यत् ते धीतिं सुमतिमावृणीमहे ऽध स्मा नस्त्रिवरूथः शिवो भव ९
तं सुप्रतीकं सुदृशं स्वञ्चमविद्वांसो विदुष्टरं सपेम ।
स यक्षद् विश्वा वयुनानि विद्वान् प्र हव्यमग्निरमृतेषु वोचत १० [१८]

तमग्ने पास्युत तं पिपर्षि यस्त आनट् कवये शूर धीतिम् ।
यज्ञस्य वा निशितिं वोदितिं वा तमित् पृणक्षि शवसोत राया ११
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमु नः सहसावन्नवद्यात् ।
सं त्वा ध्वस्मन्वदुभ्येतु पाथः सं रयिः स्पृहयाय्यः सहस्री १२ (११

अग्निर्होता गृहपतिः स राजा विश्वा वेद जनिमा जातवेदाः ।
देवानामुत यो मर्त्यानां यजिष्ठः स प्र यजतामृतावा १३
अग्ने यक्ष्व विशो अध्वरस्य होतः पावकशोचे वेष्षि हि यज्वा ।
ऋता यजासि महिना वि यद् भूर्हव्या वह यविष्ठ या ते अद्य १४
अभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यो नि त्वा दधीत रोदसी यजध्यै ।
अवा नो मघवन् वाजसाता वग्ने विश्वानि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम १५ [१९]

अग्ने विश्वेभिः स्वनीक देवैरूर्णावन्तं प्रथमः सीद योनिम् ।
कुलायिनं घृतवन्तं सवित्रे यज्ञं नय यजमानाय साधु १६
इममु त्यमथर्ववदग्निं मन्थन्ति वेधसः ।
यमङ्कूयन्तमानयन्नमूरं श्याव्याभ्यः १७
जनिष्वा देववीतये सर्वताता स्वस्तये ।
आ देवान् वक्ष्यमृताँ ऋतावृधो यज्ञं देवेषु पिस्पृशः १८
वयमु त्वा गृहपते जनानामग्ने अकर्म समिधा बृहन्तम् ।
अस्थूरि नो गार्हपत्यानि सन्तु तिग्मेन नस्तेजसा सं शिशाधि १९ [२०] (१२५)

(१६) [द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १६-२३]

४८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । गायत्री १, ६ वर्धमाना, २७, ४७-४८ अनुष्टुप्, ४६ त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने यज्ञानां होता विश्वेषां हितः । देवेभिर्मानुषे जने १
स नो मन्द्राभिरध्वरे जिह्वाभिर्यजा महः । आ देवान् वक्षि यक्षि च २
वेत्था हि वेधो अध्वनः पथश्च देवाञ्जसा । अग्ने यज्ञेषु सुक्रतो ३
त्वामीळे अध द्विता भरतो वाजिभिः शुनम् । ईजे यज्ञेषु यज्ञियम् ४
त्वमिमा वार्या पुरु दिवोदासाय सुन्वते । भरद्वाजाय दाशुषे ५ [२१]

त्वं दूतो अमर्त्य आ वहा दैव्यं जनम् । शृण्वन् विप्रस्य सुष्टुतिम् ६
त्वामग्ने स्वाध्यो मर्तासो देववीतये । यज्ञेषु देवमीळते ७
तव प्र यक्षि संदृशमुत क्रतुं सुदानवः । विश्वे जुषन्त कामिनः ८
त्वं होता मनुर्हितो वह्निरासा विदुष्टरः । अग्ने यक्षि दिवो विशः ९ (१३४)

अग्न आ याहि वीतये गृणानो हव्यदातये । नि होता सत्सि बर्हिषि १० [२२]
तं त्वा समिद्भिरङ्गिरो घृतेन वर्धयामसि । बृहच्छोचा यविष्ठ्य ११
स नः पृथु श्रवाय्य मच्छा देव विवाससि । बृहद्दीदे सुवीर्यम् १२
त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत । मूर्ध्नो विश्वस्य वाघतः १३
तमु त्वा दध्यङ्ङृषिः पुत्र ईधे अथर्वणः । वृत्रहणं पुरंदरम् १४
तमु त्वा पाथ्यो वृषा समीधे दस्युहन्तमम् । धनंजयं रणेरणे १५ [२३]
एह्यू षु ब्रवाणि ते ऽग्न इत्थेतरा गिरः । एभिर्वर्धास इन्दुभिः १६
यत्र क्व च ते मनो दक्षं दधस उत्तरम् । तत्रा सदः कृणवसे १७
नहि ते पूर्तमक्षिपद् भुवन्नेमानां वसो । अथा दुवो वनवसे १८
आग्निरगामि भारतो वृत्रहा पुरुचेतनः । दिवोदासस्य सत्पतिः १९
स हि विश्वाति पार्थिवा रयिं दाशन्महित्वना । वन्वन्नवातो अस्तृतः २० [२४]
स प्रत्नवन्नवीयसा ऽग्ने द्युम्नेन संयता । बृहत् ततन्थ भानुना २१
प्र वः सखायो अग्नये स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया । अर्च गाय च वेधसे २२
स हि यो मानुषा युगा सीदद्धोता कविक्रतुः । दूतश्च हव्यवाहनः २३
ता राजाना शुचिव्रता ऽऽदित्यान् मारुतं गणम् । वसो यक्षीह रोदसी २४
वस्वी ते अग्ने संदृष्टिरिषयते मर्त्याय । ऊर्जो नपादमृतस्य २५ [२५]
क्रत्वा दा अस्तु श्रेष्ठो ऽद्य त्वा वन्वन् त्सुरेक्णाः । मर्त आनाश सुवृक्तिम् २६
ते तं अग्ने त्वोता इषयन्तो विश्वमायुः । तरन्तो अर्यो अरातीर्वन्वन्तो अर्यो अरातीः २७
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा यासद् विश्वं न्यत्रिणम् । अग्निर्नो वनते रयिम् २८
सुवीरं रयिमा भर जातवेदो विचर्षणे । जहि रक्षांसि सुक्रतो २९
त्वं नः पाह्यंहसो जातवेदो अघायतः । रक्षा णो ब्रह्मणस्कवे ३० [२६]
यो नो अग्ने दुरेव आ मर्तो वधाय दाशति । तस्मान्नः पाह्यंहसः ३१
त्वं तं देव जिह्वया परि बाधस्व दुष्कृतम् । मर्तो यो नो जिघांसति ३२
भरद्वाजाय सप्रथः शर्म यच्छ सहन्त्य । अग्ने वरेण्यं वसु ३३
अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद् द्रविणस्युर्विपन्यया । समिद्धः शुक्र आहुतः ३४
गर्भे मातुः पितुष्पिता विदिद्युतानो अक्षरे । सीदन्नृतस्य योनिमा ३५ [२७]
ब्रह्म प्रजावदा भर जातवेदो विचर्षणे । अग्ने यद् दीदयद् दिवि ३६
उप त्वा रण्वसंदृशं प्रयस्वन्तः सहस्कृत । अग्ने ससृज्महे गिरः ३७ (१६१)

उप च्छायामिव घृणेरगन्म शर्म ते वयम् । अग्ने हिरण्यसंदृशः ३८
य उग्र इव शर्यहा तिग्मशृङ्गो न वंसगः । अग्ने पुरो रुरोजिथ ३९
आ यं हस्ते न खादिनं शिशुं जातं न बिभ्रति । विशामग्निं स्वध्वरं ४० [२८]

प्र देवं देववीतये भरता वसुवित्तमम् । आ स्वे योनौ नि षीदतु ४१
आ जातं जातवेदसि प्रियं शिशीतातिथिम् । स्योन आ गृहपतिम् ४२
अग्ने युक्ष्वा हि ये तवाऽश्वासो देव साधवः । अरं वहन्ति मन्यवे ४३
अच्छा नो याह्या वहाऽभि प्रयांसि वीतये । आ देवान् त्सोमपीतये ४४
उदग्ने भारत द्युमदजस्रेण दविद्युतत् । शोचा वि भाह्यजर ४५ [२९]

वीती यो देवं मर्तो दुवस्येद्वग्निमीळीताध्वरे हविष्मान् ।
होतारं सत्ययजं रोदस्योरुत्तानहस्तो नमसा विवासेत् ४६
आ तेअग्न ऋचा हविर्हृदा तष्टं भरामसि । ते ते भवन्तूक्षणं ऋषभासो वशा उत ४७
अग्निं देवासो अग्रियमिन्धते वृत्रहन्तमम् । येना वसून्याभृता तूळ्हा रक्षांसि वाजिना ४८ [३०]

(१७३)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२५] (१७)

१५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ; १५ द्विपदा त्रिष्टुप् ।

पिबा सोममभि यमुग्र तर्दो ऊर्वं गव्यं महि गृणान इन्द्र ।
वि यो धृष्णो वधिषो वज्रहस्त विश्वा वृत्रमभित्रिया शवोभिः १
स ईं पाहि य ऋजीषी तरुत्रो यः शिप्रवान् वृषभो यो मतीनाम् ।
यो गोत्रभिद् वज्रभृद् यो हरिष्ठाः स इन्द्र चित्राँ अभि तृन्धि वाजान् २
एवा पाहि प्रत्नथा मन्दतु त्वा शृधि ब्रह्म वावृधस्वोत गीर्भिः ।
आविः सूर्यं कृणुहि पीपिहीषो जहि शत्रूँरभि गा इन्द्र तृन्धि ३
ते त्वा मदा बृहदिन्द्र स्वधाव इमे पीता उक्षयन्त द्युमन्तम् ।
महामनूनं तवसं विभूतिं मत्सरासो जर्हृषन्त प्रसाहम् ४
येभिः सूर्यमुषसं मन्दसानो ऽवासयोऽप दृळ्हानि दर्द्रत् ।
महामद्रिं परि गा इन्द्र सन्तं नुत्था अच्युतं सदसस्परि स्वात् ५ [१]

तव क्रत्वा तव तद् दंसनाभिरामासु पक्वं शच्या नि दीधः ।
और्णोर्दुरः उस्रियाभ्यो वि दृळ्हो दूर्वाद् गा अंसृजो अङ्गिरस्वान् ६ (१७९)

पप्राथ क्षां महि दंसो व्युर्वीमुप द्यामृष्वो बृहदिन्द्र स्तभायः।
अधारयो रोदसी देवपुत्रे प्रत्ने मातरा यह्वी ऋतस्य ७
अध त्वा विश्वे पुर इन्द्र देवा एकं नवसे दधिरे भराय।
अदेवो यदभ्यौहिष्ट देवान् त्स्वर्षाता वृणत इन्द्रमत्र ८
अध द्यौश्चित् ते अप सा नु वज्राद् द्वितानमद् भियसा स्वस्य मन्योः।
अहिं यदिन्द्रो अभ्योहसानं नि चिद् विश्वायुः शयथे जघान ९
अध त्वष्टा ते महे उग्र वज्रं सहस्रभृष्टिं ववृतच्छताश्रिम्।
निकाममरमणसं येन नवन्तमहिं सं पिणगृजीषिन् १० [२]

वर्धान् यं विश्वे मरुतः सजोषाः पचच्छतं महिषाँ इन्द्र तुभ्यम्।
पूषा विष्णुस्त्रीणि सरांसि धावन् वृत्रहणं मघवित्वमंशुमस्मै ११
आ क्षोदो महि वृतं नदीनां परिष्ठितमसृज ऊर्मिमपाम्।
तासामनु प्रवत इन्द्र पन्थां प्रार्दयो नीचीरपसः समुद्रम् १२
एवा ता विश्वा चकृवांसमिन्द्रं महामुग्रमजुर्यं सहोदाम्।
सुवीरं त्वा स्वायुधं सुवज्रमा ब्रह्म नव्यमवसे ववृत्यात् १३
स नो वाजाय श्रवस इषे च राये धेहि द्युमत इन्द्र विप्रान्।
भरद्वाजे नृवत इन्द्र सूरीन् दिवि च स्मैधि पार्ये न इन्द्र १४
अया वाजं देवहितं सनेम मदेम शतहिमाः सुवीराः १५ [३] (१८८)

(१८)

१५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

तमु ष्टुहि यो अभिभूत्योजा वन्वन्नवातः पुरुहूत इन्द्रः।
अषाळ्हमुग्रं सहमानमाभिर्गीर्भिर्वर्धं वृषभं चर्षणीनाम् १
स युध्मः सत्वा खजकृत् समद्वा तुविम्रक्षो नदनुमाँ ऋजीषी।
बृहद्रेणुश्च्यवनो मानुषीणामेकः कृष्टीनामभवत् सहावा २
त्वं ह नु त्यददमायो दस्यूँरेकः कृष्टीरवनोरार्याय।
अस्ति स्विन्नु वीर्यं तत् त इन्द्र न स्विदस्ति तदु तथा वि वोचः ३
सदिद्धि ते तुविजातस्य मन्ये सहः सहिष्ठ तुरतस्तुरस्य।
उग्रमुग्रस्य तवसस्तवीयो ऽरंधस्य रधतुरो बभूव ४ (१९१)

तन्नः प्रत्नं सख्यमस्तु युष्मे इत्था वदद्भिर्वलमङ्गिरोभिः ।
हन्नच्युतच्युद् दस्मेषयन्त मृणोः पुरो वि दुरो अस्य विश्वाः ५ [४]

स हि धीभिर्हव्यो अस्त्युग्र ईशानकृन्महति वृत्रतूर्ये ।
स तोकसाता तनये स वज्री वितन्तसाय्यो अभवत् समत्सु ६
स मज्मना जनिम मानुषाणा मर्मर्त्येन नाम्नाति प्र सर्स्रे ।
स द्युम्नेन स शवसोत राया स वीर्येण नृतमः समोकाः ७
स यो न मुहे न मिथू जनो भूत् सुमन्तुनामा चुमुरिं धुनिं च ।
वृणक् पिप्रुं शम्बरं शुष्णमिन्द्रः पुरां च्यौत्नाय शयथाय नू चित् ८
उदावता त्वक्षसा पन्यसा च वृत्रहत्याय रथमिन्द्र तिष्ठ ।
धिष्व वज्रं हस्त आ दक्षिणत्रा ऽभि प्र मन्द पुरुदत्र मायाः ९
अग्निर्न शुष्कं वनमिन्द्र हेती रक्षो नि धक्ष्यशनिर्न भीमा ।
गम्भीरया कृष्वया यो रुरोजा ध्वानयद् दुरिता दुम्भयच्च १० [५]

आ सहस्रं पथिभिरिन्द्र राया तुविद्युम्न तुविवाजेभिरर्वाक् ।
याहि सूनो सहसो यस्य नू चिद्देव ईशे पुरुहूत योतोः ११
प्र तुविद्युम्नस्य स्थविरस्य घृष्वेर्दिवो ररप्शे महिमा पृथिव्याः ।
नास्य शत्रुर्न प्रतिमानमस्ति न प्रतिष्ठिः पुरुमायस्य सह्योः १२
प्र तत् ते अद्या करणं कृतं भूत् कुत्सं यदायुमतिथिग्वमस्मै ।
पुरू सहस्रा नि शिशा अभि क्षा मुत तूर्वयाणं धृषता निनेथ १३
अनु त्वाहिंध्ने अधं देव देवा मदन् विश्वे कवितमं कवीनाम् ।
करो यत्र वरिवो बाधिताय दिवे जनाय तन्वे गृणानः १४
अनु द्यावापृथिवी तत् त ओजो ऽमर्त्या जिहत इन्द्र देवाः ।
कृष्वा कृत्नो अकृतं यत् ते अस्यु कथं नवीयो जनयस्व यज्ञैः १५ [६] (२०३)

(१९)

१३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महाँ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा उत द्विबर्हा अमिनः सहोभिः ।
अस्मद्र्यग्वावृधे वीर्यायो रुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत् १
इन्द्रमेव धिषणा सातये धाद् बृहन्तमुष्वमजरं युवानम् ।
अषाळ्हेन शवसा शूशुवांसं सद्यश्चिद् यो वावृधे असामि २ (२०५)

पृथू करम्भा बहुला गभस्ती अस्मद्र्यक् सं मिमीहि श्रवांसि ।
यूथेव पश्वः पशुपा दमूना अस्माँ इन्द्राभ्या ववृत्स्वाजौ ३
तं व इन्द्रं चतिनमस्य शाकै रिह नूनं वाजयन्तो हुवेम ।
यथा चित् पूर्वे जरितार आसु रनेद्या अनवद्या अरिष्टाः ४
धृतवतो धनदाः सोमवृद्धः स हि वामस्य वसुनः पुरुक्षुः ।
सं जग्मिरे पथ्या३ रायो अस्मिन् त्समुद्रे न सिन्धवो यादमानाः ५ [७]

शविष्ठं न आ भर शूर शव ओजिष्ठमोजो अभिभूत उग्रम् ।
विश्वा द्युम्ना वृण्या मानुषाणा मस्मभ्यं दा हरिवो मादयध्यै ६
यस्ते मदः पृतनाषाळमृध्र इन्द्र तं न आ भर शूशुवांसम् ।
येन तोकस्य तनयस्य सातौ मँसीमहि जिगीवांसस्त्वोताः ७
आ नो भर वृषणं शुष्ममिन्द्र धनस्पृतं शूशुवांसं सुदक्षम् ।
येन वंसाम पृतनासु शत्रून् तवोतिभिरुत जामीँरजामीन् ८
आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्चा दोत्तरादधरादा पुरस्तात् ।
आ विश्वतो अभि समेत्वर्वाङिन्द्र द्युम्नं स्ववद्धेह्यस्मे ९
नूनत् त इन्द्र नृतमाभिरूती वंसीमहि वामं श्रोमतेभिः ।
ईक्षे हि वस्व उभयस्य राजन् धा रत्नं महि स्थूरं बृहन्तम् १०
मरुत्वन्तं वृषभं वावृधानमकवारिं दिव्यं शासमिन्द्रम् ।
विश्वासाहमवसे नूतनायोग्रं सहोदामिह तं हुवेम ११
जनं बिभ्रन् महि चिन्मन्यमान मेभ्यो नृभ्यो रन्धया येष्वस्मि ।
अधा हि त्वा पृथिव्यां शूरसातौ हवामहे तनये गोष्वप्सु १२
वयं त एभिः पुरुहूत सख्यैः शत्रोःशत्रोरुत्तर इत् स्याम ।
घ्नन्तो वृत्राण्युभयानि शूर राया मदेम बृहता त्वोताः १३ [८] (११६)

(२०)

१३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ७ विराट् ।

द्यौर्न य इन्द्राभि भूमार्यस्तस्थौ रयिः शवसा पुत्सु जनान् ।
तं नः सहस्रभरमुर्वरासां वृद्धि सूनो सहसो वृत्रतुरम् १ (११७)

विषो न तुभ्यमन्विन्द्र सत्रा ऽसुर्यं वेवेभिर्धायि विश्वम् ।
अहिं यद् वृत्रमपो वव्रिवांसं हन्नृजीषिन् विष्णुना सचानः २
तूर्वन्नोजीयान् तवसस्तवीयान् कृतब्रह्मेन्द्रो वृद्धमहाः ।
राजाभवन्मधुनः सोम्यस्य विश्वासां यत् पुरां दर्तुमावत् ३
शतैरपद्रन् पणयं इन्द्रात्र दशोणये कवयेऽर्कसातौ ।
वधैः शुष्णस्यासुरस्य मायाः पित्वो नारिरेचीत् किं चन प्र ४
महो द्रुहो अप विश्वायु धायि वज्रस्य यत् पतने पाकि शुष्णः ।
उरु ष सरथं सारथये क—रिन्द्रः कुत्साय सूर्यस्य सातौ ५ [९]

प्र श्येनो न मदिरमंशुमस्मै शिरो दासस्य नमुचेर्मथायन् ।
प्रावन्नमीं साप्यं ससन्तं पणिग्राया समिषा सं स्वस्ति ६
वि पिप्रोरहिमायस्य दृळ्हाः पुरो वज्रिञ्छवसा न दर्दः ।
सुदासमन् तद् रेकणो अप्रमृष्य—मूजिश्वने दात्रं दाशुषे दाः ७
स वेतसुं दर्शमायं दशोणिं तूर्तुजिमिन्द्रः स्वभिष्टिमुग्रः ।
आ तुग्रं शश्वदिभं द्योतनाय मातुर्न सीमुप सृजा इयध्यै ८
स ईं स्पृधो वनते अप्रतीतो बिभ्रद् वज्रं वृत्रहणं गभस्तौ ।
तिष्ठद्धरी अध्यस्तेव गर्ते वचोयुजा वहत इन्द्रमुष्वम् ९
सनेम तेऽवसा नव्य इन्द्र प्र पूरवः स्तवन्त एना यजैः
सप्त यत् पुरः शर्म शारदीर्दर्—र्हन् दासीः पुरुकुत्साय शिक्षन् १०
त्वं वृध इन्द्र पूर्व्यो भू—र्विरिवस्यन्नुशने काव्याय ।
परा नववास्त्वमनुदेयं महे पित्रे ददाथ स्वं नपातम् ११
त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती—र्कृणोरपः सीरा न स्रवन्तीः ।
प्र यत् समुद्रमति शूर पर्षि पारया तुर्वशं यदुं स्वस्ति १२
तव ह त्यदिन्द्र विश्वमाजौ सस्तो धुनीचुमुरी या ह सिष्वप् ।
वीव्यदित् तुभ्यं सोमेभिः सुन्वन् दभीतिरिध्मभृतिः पक्थ्यैः १३ [१०](२२९)

(२१)

१२ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः ९, ११ विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमा उ त्वा पुरुतमस्य कारो—र्हव्यं वीर हव्या हवन्ते ।
धियो रथेष्ठामजरं नवीयो रयिर्विभूतिरीयते वयस्या १ (२३०)

तमु स्तुष इन्द्रं यो विदानो गिर्वाहसं गीर्भिर्यज्ञवृद्धम् ।
यस्य दिवमतिं मह्ना पृथिव्याः पुरुमायस्य रिरिचे महित्वम् २
स इत् तमोऽवयुनं ततन्वत् सूर्येण वयुनवच्चकार ।
कदा ते मतीरमृतस्य धामे यक्षन्तो न मिनन्ति स्वधावः ३
यस्ता चकार स कुह स्विदिन्द्रः कमा जनं चरति कासु विक्षु ।
कस्ते यज्ञो मनसे शं वरायं को अर्क इन्द्र कतमः स होता ४
इदा हि ते वेविषतः पुराजाः प्रत्नास आसुः पुरुकृत् सखायः ।
ये मध्यमास उत नूतनास उतावमस्य पुरुहूत बोधि ५ [११]

तं पृच्छन्तोऽवरासः परांणि प्रत्ना त इन्द्र श्रुत्यानु येमुः ।
अचीमसि वीर ब्रह्मवाहो यादेव विद्म तात् त्वा महान्तम् ६
अभि त्वा पाजो रक्षसो वि तस्थे महिं जज्ञानमभि तत् सु तिष्ठ ।
तवं प्रत्नेन युज्येन सख्या वज्रेण घृष्णो अप ता नुदस्व ७
स तु श्रुधीन्द्र नूतनस्य ब्रह्मण्यतो वीर कारुधायः ।
त्वं ह्याङ्पिः प्रदिवि पितृणां शश्वद् बभूथ सुहव एष्टौ ८
प्रोतये वरुणं मित्रमिन्द्रं मरुतः कृष्वावसे नो अद्य ।
प्र पूषणं विष्णुमग्निं पुरंधिं सवितारमोषधीः पर्वतांश्च ९
इम उ त्वा पुरुशाक प्रयज्यो जरितारो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
श्रुधी हवमा हुवतो हुवानो न त्वावाँ अन्यो अमृत त्वदस्ति १०
नू म आ वाचमुप याहि विद्वान् विश्वेभिः सूनो सहसो यजत्रैः ।
ये अग्निजिह्वा ऋतसाप आसुर्ये मनुं चक्रुरुपरं दसाय ११
स नो बोधि पुरएता सुगेषू त दुर्गेषु पथिकृद् विदानः ।
ये अश्वमास उरवो वहिष्ठास्तेभिर्न इन्द्राभि वक्षि वाजम् १२ [१२] (२४१)

(२२)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

य एक इद्धव्यश्चर्षणीनामिन्द्रं तं गीर्भिरभ्यर्च आभिः ।
यः पत्यते वृषभो वृष्ण्यावान् त्मत्यः सत्वा पुरुमायः सहस्वान् १
तमु नः पूर्वे पितरो नवग्वाः सप्त विप्रासो अभि वाजयन्तः ।
नक्षद्दाभं ततुरिं पर्वतेष्ठामद्रोघवाचं मतिभिः शविष्ठम् २ (२४२)

तमीमह इन्द्रमस्य गायः पुरुवीरस्य नृवतः पुरुक्षोः ।
यो अस्कृधोयुरजरः स्वर्वान् तमा भर हरिवो मावृयध्यै ३
तन्नो वि वोचो यदि ते पुरा चिज्जरितार आनशुः सुम्नमिन्द्र ।
कस्ते भागः किं वयो दधाथ खिद्रः पुरुहूत पुरुवसोऽसुरघ्नः ४
तं पृच्छन्ती वज्रहस्तं रथेष्ठामिन्द्रं वेपी वक्वरी यस्य नू गीः ।
तुविग्रीवं तुविकूर्मिं रभोदां गातुर्मिषे नक्षते तुम्नमच्छ ५ [१३]

अया ह त्यं मायया वावृधानं मनोजुवा स्वतवः पर्वतेन ।
अच्युता चिद् वीळिता स्वोजो रुजो वि दृळ्हा धृषता विरप्शिन् ६
तं वो धिया नव्यस्या शविष्ठं प्रत्नं प्रत्नवत् परितंसयध्यै ।
स नो वक्षदनिमानः सुवह्नेन्द्रो विश्वान्यतिं दुर्गहाणि ७
आ जनाय दुर्हणे पार्थिवानि दिव्यानि दीपयोऽन्तरिक्षा ।
तपा वृषन् विश्वतः शोचिषा तान् ब्रह्मद्विषे शोचय क्षामपश्च ८
मुषो जनस्य दिव्यस्य राजा पार्थिवस्य जगतस्त्वेषसंदृक् ।
धिष्व वज्रं दक्षिण इन्द्र हस्ते विश्वा अजुर्य दयसे वि मायाः ९
आ संयतमिन्द्र णः स्वस्तिं शत्रुतूर्याय बृहतीममृध्राम् ।
यया दासान्यार्याणि वृत्रा करो वज्रिन् सुतुका नाहुषाणि १०
स नो नियुद्भिः पुरुहूत वेधो विश्ववाराभिरा गहि प्रयज्यो ।
न या अदेवो वरते न देव आभिर्याहि तूयमा मन्द्रयद्रिक् ११ [१४] (२५२)

(२३)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सुत इत् त्वं निमिश्ल इन्द्र सोमे स्तोमे ब्रह्माणि शस्यमान उक्थे ।
यद् वा युक्ताभ्यां मघवन् हरिभ्यां बिभ्रद् वज्रं बाह्वोरिन्द्र यासि १
यद् वा दिवि पार्ये सुष्विमिन्द्र वृत्रहत्येऽवसि शूरसातौ ।
यद् वा दक्षस्य विभ्युषो अबिभ्यन्दूरन्धयः शर्धत इन्द्र दस्यून् २
पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीरुग्रो जरितारमूती ।
कर्ता वीराय सुष्वय उ लोकं दाता वसु स्तुवते कीरये चित् ३ (२५५)

गन्तेयान्ति सवना हरिभ्यां बभ्रिर्वज्री पपिः सोमं वृद्रिगाः ।
कर्ता वीरं नर्यं सर्ववीरं श्रोता हवं गृणतः स्तोमवाहाः ४
अस्मै वयं यद् वावान तद् विविष्म इन्द्राय यो नः प्रविवो अपस्कः ।
सुते सोमे स्तुमसि शंसदुक्थेन्द्राय ब्रह्म वर्धनं यथासत् ५ [१५]

ब्रह्माणि हि चकृषे वर्धनानि तावत् त इन्द्र मतिभिर्विविष्मः ।
सुते सोमे सुतपाः शंतमानि रान्ध्या क्रियास्म वक्षणानि यज्ञैः ६
स नो बोधि पुरोळाशं रराणः पिबा तु सोमं गोऋजीकमिन्द्र ।
एदं बर्हिर्यजमानस्य सीदो रुं कृधि त्वायत उ लोकम् ७
स मन्दस्वा ह्यनु जोषमुग्र प्र त्वा यज्ञास इमे अश्नुवन्तु ।
प्रेमे हवासः पुरुहूतमस्मे आ त्वेयं धीरवस इन्द्र यम्याः ८
तं वः सखायः सं यथा सुतेषु सोमेभिरीं पृणता भोजमिन्द्रम् ।
कुवित् तस्मा असति नो भराय न सुष्विमिन्द्रोऽवसे मृधाति ९
एवेदिन्द्रः सुते अस्ताव्यि सोमे भरद्वाजेषु क्षयदिन्मघोनः ।
असद् यथा जरित्र उत सूरिरिन्द्रो रायो विश्ववारस्य दाता १० [१६] (२६२)

(२४) [तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० २४-४३]

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वृषा मदु इन्द्रे श्लोक उक्था सचा सोमेषु सुतपा ऋजीषी ।
अर्चन्यो मघवा नृभ्य उक्थैर्युक्ष्वो राजा गिरामक्षितोतिः १
ततुरिर्वीरो नर्यो विचेताः श्रोता हवं गृणत उग्र्यूतिः ।
वसुः शंसो नरां कारुधाया वाजी स्तुतो विदथे दाति वाजम् २
अक्षो न चक्र्योः शूर बृहन् प्र ते महा रिरिचे रोदस्योः ।
वृक्षस्य नु ते पुरुहूत वया व्युतयो रुरुहुरिन्द्र पूर्वीः ३
शचीवतस्ते पुरुशाक शाका गवामिव सुतयः संचरणीः ।
वत्सानां न तन्तयस्त इन्द्र दामन्वन्तो अवामानः सुदामन् ४
अन्यवृद्य कर्वरमन्यदु श्वो ऽसच्च सन्मुहुराचक्रिरिन्द्रः ।
मित्रो नो अत्र वरुणश्च पूषा ऽर्यो वशस्य पर्येतास्ति ५ [१७] (२६७)

वि त्वदापो न पर्वतस्य पृष्ठा दुक्थेभिरिन्द्रानयन्त यज्ञैः ।
तं त्वाभिः सुष्टुतिभिर्वाजयन्त आजिं न जग्मुर्गिर्वाहो अश्वाः ६
न यं जरन्ति शरदो न मासा न द्याव इन्द्रमवकर्शयन्ति ।
वृद्धस्य चिद् वर्धतामस्य तनूः स्तोमेभिरुक्थैश्च शस्यमाना ७
न वीळवे नमते न स्थिराय न शर्धते दस्युजूताय स्तवान् ।
अजा इन्द्रस्य गिरयश्चिदष्वा गम्भीरे चिद् भवति गाधमस्मै ८
गम्भीरेण न उरुणामन्त्रिन् प्रेषो यन्धि सुतपावन् वाजान् ।
स्था ऊ षु ऊर्ध्व ऊती अरिष्टण्य नक्तोर्युष्टौ परितक्म्यायाम् ९
सचस्व नायमवसे अभीक इतो वा तमिन्द्र पाहि रिषः ।
अमा चैनमरण्ये पाहि रिषो मदेम शतहिमाः सुवीराः १०[१८](२७२)

(२५)

९ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

या त ऊतिरवमा या परमा या मध्यमेन्द्र शुष्मिन्नस्ति ।
ताभिरू षु वृत्रहत्येऽवीर्न एभिश्च वाजैर्महान् न उग्र १
आभिः स्पृधो मिथतीररिष्णन्नमित्रस्य व्यथया मन्युमिन्द्र ।
आभिर्विश्वा अभियुजो विषूची रायो वि शोऽवा तारीर्दासीः २
इन्द्र जामय उत ये ऽजामयो ऽर्वाचीनासो वनुषो युयुज्रे ।
त्वमेषां विथुरा शवांसि जहि वृष्ण्यानि कृणुह्री पराचः ३
शूरो वा शूरं वनते शरीरैस्तनूरुचा तरुषि यत् कृण्वैतैः ।
तोके वा गोषु तनये यदप्सु वि क्रन्दसी उर्वरासु ववैते ४
नहि त्वा शूरो न तुरो न धृष्णुर्न त्वा योधो मन्यमानो युयोध ।
इन्द्र नकिष्ट्वा प्रत्यस्त्येषां विश्वा जातान्यभ्यसि तानि ५[१९]

स पत्यत उभयोर्नृम्णमयोर्यदी वेधसः समिथे हवन्ते ।
वृत्रे वा महो नृवति क्षये वा व्यचस्वन्ता यदि वितन्तसैते ६
अधा स्मा ते चर्षणयो यदेजान्निन्द्र त्रातोत भवा वरूता ।
अस्माकासो ये नृतमासो अर्य इन्द्र सूरयो दधिरे पुरो नः ७
अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्ये ।
अनु क्षत्रमनु सहो यजत्रेन्द्र देवेभिरनु ते नृपह्ये ८ (२८०)

एवा नः स्पृधः समजा सम॒त्स्विन्द्र॑ रारन्धि मिथतीरदेवीः ।
विद्याम॒ वस्तोरवसा गृणन्तो॑ भरद्वाजा उत ते इन्द्र नूनम् ९ [२०] (२८१)

(२६)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

श्रुधी न॑ इन्द्र ह्वयामसि त्वा म॒हो वाज॑स्य सा॒तौ वा॑वृषा॒णाः ।
सं यद् विशोऽय॑न्त शूर॒साता॒ उ॒ग्रं नोऽवः॑ पार्ये॑ अहन् दाः १
त्वां वा॒जी ह॑वते वाजिनेयो म॒हो वाज॑स्य गध्य॑स्य सा॒तौ ।
त्वां वृ॒त्रेष्विन्द्र सत्पतिं॑ तरु॒त्रं॒ त्वां चष्टे मुष्टि॒हा गोषु॑ यु॒ध्यन् २
त्वं क॒विं चो॑दयोऽर्कसा॒तौ॒ त्वं कुत्सा॑य शुष्णं॑ वा॒शुषे॑ वर्क् ।
त्वं शिरो॑ अम॒र्मणः॑ परा॑ह॒न्नति॑थिग्वाय॒ शंस्यं॑ करि॒ष्यन् ३
त्वं रथं॒ प्र भ॑रो॒ योध॑मृ॒ष्व॒मावो॒ युध्य॑न्तं वृष॒भं द॑शद्यु॒म् ।
त्वं तुग्रं॑ वेत॒सवे॒ सचा॑हन् त्वं तुजिं॑ गृणन्त॒मिन्द्र॑ तू॒तोः ४
त्वं तदु॒क्थमिं॑न्द्र बर्ह॒णा कः॒ प्र यच्छ॒ता स॒हस्रा॑ शूर॒ दर्षि॑ ।
अव॑ गि॒रेर्दासं॑ शम्ब॒रं ह॒न् प्रावो॒ दिवो॑दासं चि॒त्राभि॑रू॒ती ५ [२१]

त्वं श्र॒द्धाभि॑र्मन्दसा॒नः सोमै॑र्॒ भीत॑ये चुमु॒रिमिन्द्र सिष्वप् ।
त्वं र॒जिं पिठी॑नसे दशस्यन् ष॒ष्टिं स॒हस्रा॒ शच्या॑ सचा॑हन् ६
अहं॑ च॒न तत् सू॒रिभि॑रानशा॒यां तव॒ ज्याय॑ इन्द्र सु॒म्नमोजः॑ ।
त्वया॒ यत् स्तवं॑न्ते सधवीर वी॒रास्त्रि॒वरू॑थेन नहु॒षा शवि॑ष्ठ ७
व॒यं ते॑ अस्यामिन्द्र द्यु॒म्नहू॑तौ॒ सखा॑यः स्याम महि॒न प्रे॒ष्ठाः ।
प्रात॑र्दनिः क्षत्र॒श्रीर॑स्तु श्रे॒ष्ठो॑ घ॒ने वृ॒त्राणां॑ स॒नये॒ धना॑नाम् ८ [२२] (२८९)

(२७)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः। इन्द्रः, ८ अभ्यावर्ती चायमानः (दानं)। त्रिष्टुप्।

किम॑स्य॒ मदे॒ किम्व॑स्य पी॒ता॒विन्द्रः॒ किम॑स्य स॒ख्ये च॑कार ।
रणा॑ वा॒ ये नि॒षदि॒ किं ते अ॑स्य पु॒रा वि॑विद्रे॒ किमु॒ नूत॑नासः १
सद॑स्य॒ मदे॒ सद्व॑स्य पी॒ता॒विन्द्रः॒ सद॑स्य स॒ख्ये च॑कार ।
रणा॑ वा॒ ये नि॒षदि॒ सत् ते अ॑स्य पु॒रा वि॑विद्रे॒ सदु॒ नूत॑नासः २ (२९१)

नहि नु ते महिमनः समस्य न मघवन् मघवत्त्वस्य विद्म ।
न राधसोराधसो नूतनस्येन्द्र नकिर्दृदृश इन्द्रियं ते ३
एतत् त्यत् त इन्द्रियमचेति येनावधीर्वरशिखस्य शेषः ।
वज्रस्य यत् ते निहतस्य शुष्मात् स्वनाच्चिदिन्द्र परमो वुदारः ४
वधीदिन्द्रो वरशिखस्य शेषोऽभ्यावर्तिने चायमानाय शिक्षन् ।
वृचीवतो यद्धरियूपीयायां हन् पूर्वे अर्धे भियसापरो दर्त् ५ [२३]

त्रिंशच्छतं वर्मिणं इन्द्र साकं युव्यावर्त्यां पुरुहूत श्रवस्या ।
वृचीवन्तः शरवे पत्यमानाः पात्रा भिन्वाना न्यर्थान्यायन् ६
यस्य गावावरुषा सूयवस्यू अन्तरू षु चरतो रेरिहाणा ।
स सृञ्जयाय तुर्वशं परादाद् वृचीवतो दैववाताय शिक्षन् ७
द्वयाँ अग्ने रथिनो विंशतिं गा वधूमतो मघवा मह्यं सम्राट् ।
अभ्यावर्ती चायमानो दुदाति दूणाशेयं दक्षिणा पार्थवानाम् ८ [२४] (२९७

(२८)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । गावः; २, ८ इन्द्रो गावो वा । त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ८ अनुष्टुप् ।

आ गावो अग्मन्नुत भद्रमक्रन् त्सीदन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मे ।
प्रजावतीः पुरुरूपा इह स्युरिन्द्राय पूर्वीरुषसो दुहानाः १
इन्द्रो यज्वने पृणते च शिक्षत्युपेद् ददाति न स्वं मुषायति ।
भूयोभूयो रयिमिदस्य वर्धयन्नभिन्ने खिल्ये नि दधाति देवयुम् २
न ता नशन्ति न दभाति तस्करो नासामामित्रो व्यथिरा दधर्षति ।
देवाँश्च याभिर्यजते ददाति च ज्योगित् ताभिः सचते गोपतिः सह ३
न ता अर्वा रेणुककाटो अश्नुते न सँस्कृतत्रमुप यन्ति ता अभि ।
उरुगायमभयं तस्य ता अनु गावो मर्तस्य वि चरन्ति यज्वनः ४
गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छान् गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः ।
इमा या गावः स जनास इन्द्र इच्छामीद्धृदा मनसा चिदिन्द्रम् ५
यूयं गावो मेदयथा कृशं चिदश्रीरं चित् कृणुथा सुप्रतीकम् ।
भद्रं गृहं कृणुथ भद्रवाचो बृहद् वो वय उच्यते सभासु ६ (३०१

प्रजावतीः सूयवसं रिशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः।
मा वः स्तेन ईशत माघशंसः परि वो हेती रुद्रस्य वृज्याः ७
उपेदमुपपर्चनमासु गोषूप पृच्यताम्।
उप ऋषभस्य रेतस्युपेन्द्र तव वीर्ये ८ [२५] (१०५)

—»»❀««—

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३५] (२९)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

इन्द्रं वो नरः सख्याय सेपुर्महो यन्तः सुमतये चकानाः।
महो हि दाता वज्रहस्तो अस्ति महामु रण्वमवसे यजध्वम् १
आ यस्मिन् हस्ते नयौ मिमिक्षुरा रथे हिरण्यये रथेष्ठाः।
आ रश्मयो गभस्त्योः स्थूरयो राधवन्नश्वासो वृषणो युजानाः २
श्रिये ते पादा दुव आ मिमिक्षुर्धृष्णुर्वज्री शवसा दक्षिणावान्।
वसानो अत्कं सुरभिं दृशे कं स्वर्ण नृतविषिरो बभूथ ३
स सोम आमिश्लतमः सुतो भूद् यस्मिन् पक्तिः पच्यते सन्ति धानाः।
इन्द्रं नरः स्तुवन्तो ब्रह्मकारा उक्था शंसन्तो देववाततमाः ४
न ते अन्तः शवसो धाय्यस्य वि तु बाबधे रोदसी महित्वा।
आ ता सूरिः पृणति तूतुजानो यूथेवाप्सु समीजमान ऊती ५
एवेदिन्द्रः सुहवः ऋष्वो अस्तु तीव्रा अनूती हिरिशिप्रः सत्वा।
एवा हि जातो असमात्योजाः पुरू च वृत्रा हनति नि दस्यून् ६ [१] (३११)

(३०)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

भूय इद् वावृधे वीर्यायैको अजुर्यो दयते वसूनि।
प्र रिरिचे दिव इन्द्रः पृथिव्या अर्धमिदस्य प्रति रोदसी उभे १
अधा मन्ये बृहदस्य धायसो यानि दाधार नकिरा मिनाति।
विश्वेदिन्द्रे सूयवो दशोणयो भूद् वि सम्राज्यर्या सुक्रतुर्धात् २
अद्या चिन्नू चित् तदपो नदीनां यदाभ्यो अरदो गातुमिन्द्र।
नि पर्वता अद्रसवो न सेदुस्त्वया हढानि सुक्रतो रजांसि ३ (३१४)

सत्यमित् तन्न त्वावाँ अन्यो अस्तीन्द्रं देवो न मर्त्यो ज्यायान् ।
अहन्नहिं परिशयानमर्णोऽवासृजो अपो अच्छा समुद्रम् ४
त्वमपो वि दुरो विषूचीरिन्द्र दृळ्हमरुजः पर्वतस्य ।
राजाभवो जगतश्चर्षणीनां साकं सूर्यं जनयन् द्यामुषासम् ५ [२] (३१६)

(३१)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ४ शक्करी ।

अभूरेको रयिपते रयीणामा हस्तयोरधिथा इन्द्र कृष्टीः ।
वि तोके अप्सु तनये च सूरेऽवोचन्त चर्षणयो विवाचः १
त्वद् भियेन्द्र पार्थिवानि विश्वाऽच्युता चिच्च्यावयन्ते रजाँसि ।
द्यावाक्षामा पर्वतासो वनानि विश्वं दृळ्हं भयते अज्मन्ना ते २
त्वं कुत्सेनाभि शुष्णमिन्द्राऽशुषं युध्य कुयवं गविष्टौ ।
दर्षा पिपित्वे अध सूर्यस्य मुषायश्चक्रमविवे रपांसि ३
त्वं शतान्यव शम्बरस्य पुरो जघन्थाप्रतीनि दस्योः ।
अशिक्षो यत्र शच्या शचीवो दिवोदासाय सुन्वते सुतक्रे भरद्वाजाय गृणते वसूनि ४
स सत्यसत्वन् महते रणाय रथमा तिष्ठ तुविनृम्ण भीमम् ।
याहि प्रपथिन्नवसोप मद्रिक् प्र च श्रुत श्रावय चर्षणिभ्यः ५ [३] (३२१)

(३२)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपूर्व्या पुरुतमान्यस्मै महे वीराय तवसे तुराय ।
विरप्शिने वज्रिणे शंतमानि वचांस्यासा स्थविराय तक्षम् १
स मातरा सूर्येणा कवीनामवासयद् रुजदद्रिं गृणानः ।
स्वाधीभिर्ऋक्वभिर्वावशान उदुस्रियाणामसृजन्निदानम् २
स वह्निभिर्ऋक्वभिर्गोषु शश्वन् मितज्ञुभिः पुरुकृत्वा जिगाय ।
पुरः पुरोहा सखिभिः सखीयन् दृळ्हा रुरोज कविभिः कविः सन् ३
स नीथाभिर्जरितारमच्छा महो वाजेभिर्महद्भिश्च शुष्मैः ।
पुरुवीराभिर्वृषभ क्षितीनामा गिर्वणः सुविताय प्र याहि ४ (३२५)

स सर्गेण शवसा तक्तो अत्यै॑—रप इन्द्रो दक्षिणतस्तुराषाट् ।
इत्था सृजाना अनपावृदर्थं दिवेदिवे विविषुरप्रमृष्यम् ५ [४] (३२६)

(३३)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

य ओजिष्ठ इन्द्र तं सु नो वा मदो वृषन् त्स्वभिष्टिर्दास्वान् ।
सौवश्व्यं यो वनवत् स्वश्वो वृत्रा समत्सु सासहद्वमित्रान् १
त्वां हीन्द्रावसे विवाचो हवन्ते चर्षणयः शूरसातौ ।
त्वं विप्रेभिर्वि पणीँरशाय॑—स्त्वोत इत् सनिता वाजमर्वा २
त्वं ताँ इन्द्रोभयाँ अमित्रान् दासा वृत्राण्यार्या च शूर ।
वधीर्वनेव सुधितेभिरत्कै॑—रा पृत्सु दर्षि नृणां नृतम ३
स त्वं न इन्द्राकवाभिरूती सखा विश्वायुरविता वृधे भूः ।
स्वर्षाता यद्ध्वयामसि त्वा युध्यन्तो नेमधिता पृत्सु शूर ४
नूनं न इन्द्रापराय च स्या भवा मृळीक उत नो अभिष्टौ ।
इत्था गृणन्तो महिनस्य शर्मन् दिवि ष्याम पार्ये गोषतमाः ५ [५] (३३१)

(३४)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं च त्वे जग्मुर्गिर इन्द्र पूर्वी॑—र्वि च त्वद् यन्ति विभ्वो मनीषाः ।
पुरा नूनं च स्तुतय ऋषीणां पस्पृध्र इन्द्रे अध्युक्थार्का १
पुरुहूतो यः पुरुगूर्त ऋभ्वाँ एकः पुरुप्रशस्तो अस्ति यज्ञैः ।
रथो न महे शवसे युजानोऽस्माभिरिन्द्रो अनुमाद्यो भूत् २
न यं हिंसन्ति धीतयो न वाणी॑—रिन्द्रं नक्षन्तीदुभि वर्धयन्तीः ।
यदिं स्तोतारः शतं यत् सहस्रं गृणन्ति गिर्वणसं शं तदस्मै ३
अस्मा एतद् दिव्यश्चेव मासा मिमिक्ष इन्द्रे न्ययामि सोमः ।
जनं न धन्वन्नभि सं यदापः सत्रा वावृधुर्हवनानि यज्ञैः ४
अस्मा एतन्महाबृषमस्मा इन्द्राय स्तोत्रं मतिभिरवाचि ।
असद् यथा महति वृत्रतूर्य इन्द्रो विश्वायुरविता वृधश्च ५ [६] (३३६)

(३५)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कदा भुवन् रथक्षयाणि ब्रह्म कदा स्तोत्रे सहस्रपोष्यं दाः ।
कदा स्तोमं वासयोऽस्य राया कदा धियः करसि वाजरत्नाः १
कहिं स्वित् तदिन्द्र यन्नृभिर्नॄन् वीरैर्वीरान् नीळयासे जयाजीन् ।
त्रिधातु गा अधि जयासि गोष्विन्द्र द्युम्नं स्वर्वद् धेह्यस्मे २
कहिं स्वित् तदिन्द्र यज्जरित्रे विश्वप्सु ब्रह्म कृणवः शविष्ठ ।
कदा धियो न नियुतो युवासे कदा गोमघा हवनानि गच्छाः ३
स गोमघा जरित्रे अश्वश्रन्द्रा वाजश्रवसो अधि धेहि पृक्षः ।
पीपिहीषः सुदुघामिन्द्र धेनुं भरद्वाजेषु सुरुचो रुरुच्याः ४
तमा नूनं वृजनमन्यथा चिच्छूरो यच्छक्र वि दुरो गृणीषे ।
मा निररं शुक्रदुघस्य धेनोरङ्गिरसान् ब्रह्मणा विप्र जिन्व ५ [७] (३४१)

(३६)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सत्रा मदासस्तव विश्वजन्याः सत्रा रायोऽध ये पार्थिवासः ।
सत्रा वाजानामभवो विभक्ता यद् देवेषु धारयथा असुर्यम् १
अनु प्र येजे जन ओजो अस्य सत्रा दधिरे अनु वीर्याय ।
स्थूमगृभे दुधयेऽवते च क्रतुं वृञ्जन्यापिं वृत्रहत्ये २
तं सधीचीरुतयो वृष्ण्यानि पौंस्यानि नियुतः सश्चुरिन्द्रम् ।
समुद्रं न सिन्धव उक्थशुष्मा उरुव्यचसं गिर आ विशन्ति ३
स रायस्कामुप सृजा गृणानः पुरुश्चन्द्रस्य त्वमिन्द्र वस्वः ।
पतिर्बभूथासमो जनानामेको विश्वस्य भुवनस्य राजा ४
स तु श्रुधि श्रुत्या यो दुवोयुर्द्यौर्न भूमाभि रायो अर्यः ।
असो यथा नः शवसा चकानो युगेयुगे वयसा चेकितानः ५ [८] (३४६)

(३७)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अर्वाग्रथं विश्ववारं त उग्रेन्द्र युक्तासो हरयो वहन्तु ।
कीरिश्चिद्धि त्वा हवते स्वर्वानृधीमहि सधमादस्ते अद्य १ (३४७)

प्रो द्रोणे हरयः कर्माग्मन् पुनानास ऋज्यन्तो अभूवन् ।
इन्द्रो नो अस्य पूर्व्यः पपीयाद् द्युक्षो मदस्य सोम्यस्य राजा २

आससाणासः शवसानमच्छेन्द्रं सुचक्रे रथ्यासो अश्वाः ।
अभि श्रव ऋज्यन्तो वहेयुर्नू चिन्नु वायोरमृतं वि दस्येत् ३

वरिष्ठो अस्य दक्षिणामियर्तीन्द्रो मघोनां तुविकूर्मितमः ।
यया वज्रिवः परियास्यंहो मघा च धृष्णो दयसे वि सूरीन् ४

इन्द्रो वाजस्य स्थविरस्य वृते न्द्रो गीर्भिर्वर्धतां वृद्धमहाः ।
इन्द्रो वृत्रं हनिष्ठो अस्तु सत्वा ऽऽ ता सूरिः पृणति तूतुजानः ५ [९] (३५१)

(३८)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपावृत उदु नश्चित्रतमो महीं मर्षद् द्युमतीमिन्द्रहूतिम् ।
पन्यसीं धीतिं दैव्यस्य यामन्नन्नस्य रातिं वनते सुदानुः १

दूराच्चिदा वसतो अस्य कर्णा घोषादिन्द्रस्य तन्यति ब्रुवाणः ।
एयमेनं वेवहूतिर्वावृत्यान्मद्यो गिन्द्रमियमुच्यमाना २

तं वो धिया परमया पुराजामजरमिन्द्रमभ्यनूष्यर्कैः ।
ब्रह्मा च गिरो दधिरे समस्मिन् महाँश्च स्तोमो अधि वर्धदिन्द्रे ३

वर्धाद् यं यज्ञ उत सोम इन्द्रं वर्धाद् ब्रह्म गिर उक्था च मन्म ।
वर्धाहैनमुषसो यामन्नक्तोर्वर्धान् मासाः शरवो द्याव इन्द्रम् ४

एवा जज्ञानं सहसे असामि वावृधानं राधसे च श्रुतायं ।
महामुग्रमवसे विप्र नूनमा विवासेम वृत्रतूर्येषु ५ [१०] (३५६)

(३९)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मन्द्रस्य कवेर्दिव्यस्य वह्नेर्विप्रमन्मनो वचनस्य मध्वः ।
अपा नस्तस्य सचनस्य देवेषो युवस्व गृणते गोअग्राः १

अयमुशानः पर्यद्रिमुस्रा ऋतधीतिभिर्ऋतयुर्युजानः ।
रुजदरुणं वि बलस्य सानुं पणीँर्वचोभिरभि योधदिन्द्रः २ (३५८)

अयं द्योतयदुद्युतो व्यक्तून् दोषा वस्तोः शरद इन्दुरिन्द्र ।
इमं केतुमदधुर्नू चिदह्नां शुचिजन्मन उषसश्चकार ३

अयं रोचयदुरुचो रुचानोऽयं वासयद् व्यृतेन पूर्वीः ।
अयमीयत ऋतयुग्भिरश्वैः स्वर्विदा नाभिना चर्षणिप्राः ४

नू गृणानो गृणते प्रत्न राजन्निषः पिन्व वसुदेयाय पूर्वीः ।
अप ओषधीरविषा वनानि गा अर्वतो नृनुचसे रिरीहि ५ [११] (३६१)

(४०)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

इन्द्र पिब तुभ्यं सुतो मदाया ऽवं स्य हरी वि मुचा सखायां ।
उत प्र गाय गृण आ निषद्याऽथा यज्ञाय गृणते वयो धाः १

अस्य पिब यस्य जजान इन्द्र मदाय क्रत्वे अपिबो विरप्शिन् ।
तमु ते गावो नर आपो अद्रिरिन्दुं समह्यन् पीतये समस्मै २

समिद्धे अग्नौ सुत इन्द्र सोम आ त्वा वहन्तु हरयो वहिष्ठाः ।
त्वायता मनसा जोहवीमीन्द्रा याहि सुविताय महे नः ३

आ याहि शश्वदुशता यथाथेन्द्र महा मनसा सोमपेयम् ।
उप ब्रह्माणि शृणव इमा नो ऽथा ते यज्ञस्तन्वेऽ वयो धात् ४

यदिन्द्र दिवि पार्थे यदध्न्यद् वा स्वे सदने यत्र वासि ।
अतो नो यज्ञमवसे नियुत्वान् त्सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः ५ [१२] (३६६)

(४१)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

अहेळमान उप याहि यज्ञं तुभ्यं पवन्त इन्दवः सुतासः ।
गावो न वज्रिन् त्स्वमोको अच्छेन्द्रा गहि प्रथमो यज्ञियानाम् १

या ते काकुत् सुकृता या वरिष्ठा यया शश्वत् पिबसि मध्व ऊर्मिम् ।
तया पाहि प्र ते अध्वर्युरस्थात् सं ते वज्रो वर्ततामिन्द्र गव्युः २

एष ब्रध्नो वृषभो विश्वरूप इन्द्राय वृष्णे समकारि सोमः ।
एतं पिब हरिवः स्थातरुग्र यस्येशिषे प्रदिवि यस्ते अन्नम् ३ (३६९)

सुतः सोमो असुतादिन्द्र वर्स्यानयं श्येताञ्चिकितुषे रणाय ।
एतं तितिर्व उप याहि यज्ञं तेन विश्वास्तविषीरा पृणस्व ४
ह्वर्यामसि त्वेन्द्र याह्यर्वाङरं ते सोमस्तन्वे भवाति ।
शतक्रतो मादयस्वा सुतेषु प्रास्माँ अव पृतनासु प्र विक्षु ५ [१३] (३७१)

(४२)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ४ बृहती ।

प्रत्यस्मै पिपीषते विश्वानि विदुषे भर । अरंगमाय जग्मये ऽपश्चाद्घ्वने नरे १
एमेनं प्रत्येतन सोमेभिः सोमपातमम् । अभित्रेभिर्ऋजीषिणमिन्द्रं सुतेभिरिन्दुभिः २
यदी सुतेभिरिन्दुभिः सोमेभिः प्रतिभूषथ । वेदा विश्वस्य मेधिरो धृषत् तंतमिदेषते ३
अस्माअस्मा इदन्धसो ऽध्वर्यो प्र भरा सुतम् । कुवित् समस्य जेन्यस्य शर्धतो ऽभिशस्तेरवस्परत् ४
[१४] (३७५)

(४३)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । उष्णिक् ।

यस्य त्यच्छम्बरं मदे दिवोदासाय रन्धयः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब १
यस्य तीव्रसुतं मदं मध्यमन्तं च रक्षसे । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब २
यस्य गा अन्तरश्मनो मदे दृळ्हा अवासृजः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ३
यस्य मन्वानो अन्धसो माघोनं दधिषे शवः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ४ [१५] (३७६)

(४४) [चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४४-४९]

१४ शंयुर्बार्हस्पत्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-६ अनुष्टुप्, ७-९ (८ वा) विराट् ।

यो रयिवो रयितमो यो द्युम्नैर्द्युम्नवत्तमः ।
सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः १
यः शग्मस्तुविशग्म ते रायो वामा मतीनाम् ।
सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः २
येन वृद्धो न शवसा तुरो न स्वाभिरूतिभिः ।
सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः ३
त्यमु वो अप्रहणं गृणीषे शवसस्पतिम् ।
इन्द्रं विश्वासाहं नरं मंहिष्ठं विश्वचर्षणिम् ४ (३८१)

यं वर्धयन्तीद् गिरः पतिं तुरस्य राधसः।
तमिद्वंस्य रोदसी वेवी शुष्मं सपर्यतः ५ [१६]

तद् व उक्थस्य बर्हणेन्द्रायोपस्तृणीषणि।
विपो न यस्योतयो वि यद् रोहन्ति सक्षितः ६
अविंदुद् दक्षं मित्रो नवीयान् पपानो वेवेभ्यो वस्यो अचैत्।
ससवान् त्स्तोलाभिर्धीतरीभिरुरुष्या पायुरभवत् सखिभ्यः ७
ऋतस्य पथि वेधा अपायि श्रिये मनांसि देवासो अक्रन्।
दधानो नाम महो वचोभिर्वपुर्दृशये वेन्यो व्यावः ८
द्युमत्तमं दक्षं धेह्यस्मे सेधा जनानां पूर्वीररातीः।
वर्धीयो वयः कृणुहि शचीभिर्धनस्य सातावस्माँ अविड्ढि ९
इन्द्र तुभ्यमिन्मघवन्नभूम वयं दात्रे हरिवो मा वि वेनः।
नकिरापिर्दृहशे मर्त्यत्रा किमङ्ग रधचोदनं त्वाहुः १० [१७]

मा जस्वने वृषभ नो ररीथा मा ते रेवतः सख्ये रिषाम।
पूर्वीष्टे इन्द्र निष्षिधो जनेषु जह्यसुंष्वीन् प्र वृहापृणतः ११
उरुभ्राणीव स्तनयन्नियर्ती न्द्रो राधांस्यश्व्यानि गव्या।
त्वमंसि प्रदिवः कारुधाया मा त्वावामान आ दंभन् मघोनः १२
अध्वर्यो वीर प्र महे सुतानामिन्द्राय भर स ह्यस्य राजा।
यः पूर्व्याभिरुत नूतनाभिर्गीर्भिर्ववृधे गृणतामृषीणाम् १३
अस्य मदे पुरु वर्पांसि विद्वानिन्द्रो वृत्राण्यप्रती जघान
तमु प्र होषि मधुमन्तमस्मे सोमं वीराय शिप्रिणे पिबध्यै १४
पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता वृत्रं वज्रेण मन्दसानः।
गन्ता यज्ञं परावतश्चिदच्छा वसुर्धीनामविता कारुधायाः १५ [१८]

इदं त्यत् पात्रमिन्द्रपानमिन्द्रस्य प्रियममृतमपायि।
मत्सद् यथा सौमनसाय देवं व्यस्मद् द्वेषो युयवद् व्यंहः १६
एना मन्दानो जहि शूर शत्रूनभिमजामिं मघवन्नमित्रान्।
अभिषेणाँ अभ्याश्वेदिशानान् पराचः इन्द्र प्र मृणा जही च १७
आसु ष्मा णो मघवन्निन्द्र पृत्स्वस्मभ्यं महि वरिवः सुगं कः।
अर्षा तोकस्य तनयस्य जेष इन्दो सूरीन् कृणुहि स्मा नो अर्धम् १८ (३९७)

आ त्वा हरयो वृषणो युजाना वृषरथासो वृषरश्मयोऽत्याः ।
अस्मत्राञ्चो वृषणो वज्रबाहो वृष्णे मदाय सुयुजो वहन्तु १९

आ ते वृषन् वृषणो द्रोणमस्थु घृतप्रुषो नोर्मयो मदन्तः ।
इन्द्र प्र तुभ्यं वृषभिः सुतानां वृष्णे भरन्ति वृषभाय सोमम् २० [१९]

वृषासि दिवो वृषभः पृथिव्या वृषा सिन्धूनां वृषभः स्तियानाम् ।
वृष्णे त इन्दुर्वृषभ पीपाय स्वादू रसो मधुपेयो वराय २१

अयं देवः सहसा जायमान इन्द्रेण युजा पणिमस्तभायत् ।
अयं स्वस्य पितुरायुधानीन्दुरमुष्णादशिवस्य मायाः २२

अयमकृणोदुषसः सुपत्नीरयं सूर्ये अदधाज्ज्योतिरन्तः ।
अयं त्रिधातु दिवि रोचनेषु त्रितेषु विन्ददमृतं निगूळ्हम् २३

अयं द्यावापृथिवी वि ष्कभायदयं रथमयुनक् सप्तरश्मिम् ।
अयं गोषु शच्या पक्वमन्तः सोमो दाधार दशयन्त्रमुत्सम् २४ [२०] (४०३)

(४५)

३३ शंयुर्बार्हस्पत्यः । इन्द्रः, ३१-३३ बृबुस्तक्षा । गायत्री, २९ अतिनिचृत्, ३१ पादनिचृत्, ३३ अनुष्टुप् ।

य आनयत् परावतः सुनीती तुर्वशं यदुम् । इन्द्रः स नो युवा सखा १
अविप्रे चिद् वयो दधदनाशुना चिदर्वता । इन्द्रो जेता हितं धनम् २
महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः । नास्य क्षीयन्त ऊतयः ३
सखायो ब्रह्मवाहसे ऽर्चत प्र च गायत । स हि नः प्रमतिर्महीं ४
त्वमेकस्य वृत्रहन्नविता द्वयोरसि । उतेदृशे यथा वयम् ५ [२१]

नयसीद्वृति द्विषः कृणोष्युक्थशंसिनः । नृभिः सुवीर उच्यसे ६
ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसं गीर्भिः सखायमृग्मियम् । गां न दोहसे हुवे ७
यस्य विश्वानि हस्तयो रूचुर्वसूनि नि द्विता । वीरस्य पृतनाषहः ८
वि दुळ्हानिं चिदद्रिवो जनानां शचीपते । वृह माया अनानत ९
तमु त्वा सत्य सोमपा इन्द्र वाजानां पते । अर्वन्तमह्रयामहे श्रवस्यवः १० [२२]

तमु त्वा यः पुरासिथ यो वा नूनं हिते धने । हव्यः स शुंधी हवम् ११ (४१४)

धीभिरर्वद्भिरर्वतो वाजाँ इन्द्र श्रवाय्यान् । त्वया जेष्म हितं धनम् १२
अमूरु वीर गिर्वणो महाँ इन्द्र धने हिते । भरे वितन्तसाय्यः १३
या त ऊतिरभिष्टये मक्षूजवस्तमासति । तया नो हिनुही रथम् १४
स रथेन रथीतमो ऽस्माकेनाभियुग्वना । जेषि जिष्णो हितं धनम् १५ [२३]

य एक इत् तमु ष्टुहि कृष्टीनां विचर्षणिः । पतिर्जज्ञे वृषक्रतुः १६
यो गृणतामिदासिथा ऽऽपिरुती शिवः सखा । स त्वं न इन्द्र मृळय १७
धिष्व वज्रं गभस्त्योरक्षोहत्याय वज्रिवः । सासह्याम पृतन्यतः १८
प्रत्नं रयीणां युजं सखायं कीरिचोदनम् । ब्रह्मवाहस्तमं हुवे १९
स हि विश्वानि पार्थिवाँ एको वसूनि पत्यते । गिर्वणस्तमो अधिगुः २० [२४]

स नो नियुद्भिरा पृण कामं वाजेभिरश्विभिः । गोमद्भिर्गोपते धृषत् २१
तद् वो गाय सुते सचा पुरुहूताय सत्वने । शं यद् गवे न शाकिने २२
न घा वसुभिर्यमते दानं वाजस्य गोमतः । यत् सीमुप श्रवद् गिरः २३
कुवित्सस्य प्र हि व्रजं गोमन्तं दस्युहा गमत् । शचीभिरप नो वरत् २४
इमा उ त्वा शतक्रतो ऽभि प्र णोनुवुर्गिरः । इन्द्रं वत्सं न मातरः २५ [२५]

तृणाशं सख्यं तव गौरसि वीर गव्यते । अश्वो अश्वायते भव २६
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे । न स्तोतारं निदे करः २७
इमा उ त्वा सुतेसुते नक्षन्ते गिर्वणो गिरः । वत्सं गावो न धेनवः २८
पुरूतमं पुरूणां स्तोतृणां विवाचि । वाजेभिर्वाजयताम् २९
अस्माकमिन्द्र भूतु ते स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः । अस्मान् राये महे हिनु ३०
अधि बुबुः पणीनां वर्षिष्ठे मूर्धन्नस्थात् । उरुः कक्षो न गाङ्गयः ३१
यस्य वायोरिव द्रवद् भद्रा रातिः सहस्रिणी । सद्यो दानाय मंहते ३२
तत् सु नो विश्वे अर्य आ सदा गृणन्ति कारवः । बुबुं सहस्रदातमं सूरिं सहस्रसातमम्
३३ [२६] (४३६)

(४६)

१४ शंयुर्बार्हस्पत्यः । इन्द्रः । प्रगाथः (=विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वामिद्धि हवामहे साता वाजस्य कारवः ।
त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नर स्त्वां काष्ठास्वर्वतः १ (४३७)

स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया महः स्तवानो अद्रिवः ।
गामश्वं रथ्यमिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न जिग्युषे २

यः सत्राहा विचर्षणिरिन्द्रं तं हूमहे वयम् ।
सहस्रमुष्क तुविनृम्ण सत्पते भवा समत्सु नो वृधे ३

बाधसे जनान् वृषभेव मन्युना वृषौ मीळ्ह क्रचीषम ।
अस्माकं बोध्यविता महाधने तनूष्वप्सु सूर्ये ४

इन्द्र ज्येष्ठं न आ भर ओजिष्ठं पपुरि श्रवः ।
येनेमे चित्र वज्रहस्त रोदसी ओभे सुशिप्र प्राः ५ [२७]

त्वामुग्रमवसे चर्षणीसहं राजन् वेवेषु हूमहे ।
विश्वा सु नो विथुरा पिब्दना वसो ऽमित्रान् त्सुषहान् कृधि ६

यदिन्द्र नाहुषीष्वाँ ओजो नृम्णं च कृष्टिषु ।
यद् वा पञ्च क्षितीनां द्युम्नमा भर सत्रा विश्वानि पौंस्या ७

यद् वा तृक्षौ मघवन् दुह्यावा जने यत् पूरौ कच्च वृष्ण्यम् ।
अस्मभ्यं तद् रिरीहि सं नृषाह्ये ऽमित्रान् पृत्सु तुर्वणे ८

इन्द्रं त्रिधातु शरणं त्रिवरूथं स्वस्तिमत् ।
छर्दिर्यच्छ मघवद्भ्यश्च मह्यं च यावया दिद्युमेभ्यः ९

ये गव्यता मनसा शर्धमादभुरभिप्रघ्नन्ति धृष्णुया ।
अध स्मा नो मघवन्निन्द्र गिर्वण स्तनूपा अन्तमो भव १० [२८]

अध स्मा नो वृधे भवेन्द्र नायमवा युधि ।
यवुन्तरिक्षे पतयन्ति पर्णिनो दिव्यवस्तिग्ममूर्धानः ११

यत्र शूरासस्तन्वो वितन्वते प्रिया शर्म पितृणाम् ।
अध स्मा यच्छ तन्वे३ तने च छर्दिरचित्तं यावय द्वेषः १२

यदिन्द्र सर्गे अर्वत श्चोदयासे महाधने ।
असमने अध्वनि वृजिने पथि श्येनाँ इव श्रवस्यतः १३

सिन्धूँरिव प्रवण आशुया यतो यदि क्रोशमनु ष्वणि ।
आ ये वयो न वर्वृतत्यामिषि गृभीता बाह्वोर्गवि १४ [२९] (४५०)

(४७)

३१ गर्गो भारद्वाजः । इन्द्रः, १-५ सोमः, २० देव-भूमि-बृहस्पतीन्द्राः, २२-२५ सार्ञ्जयः प्रस्तोकः (दानस्तुतिः), २६-२८ रथः, २९-३० दुंदुभिः, ३१ दुंदुभीन्द्रौ । त्रिष्टुप् ; १९ बृहती, २३ अनुष्टुप्, २४ गायत्री, २५ द्विपदा त्रिष्टुप्, २७ जगती ।

स्वादुष्किलायं मधुमाँ उतायं तीव्रः किलायं रसवाँ उतायम् ।
उतो न्व१स्य पपिवांसमिन्द्रं न कश्चन सहत आहवेषु १
अयं स्वादुरिह मादिष्ठ आस यस्येन्द्रो वृत्रहत्येषु ममाद ।
पुरूणि यश्चयौत्ना शम्बरस्य वि नवतिं नव च वेद्यो१ हन् २
अयं मे पीत उदियर्ति वाचमयं मनीषामुशतीमजीगः ।
अयं षळुर्वीरमिमीत धीरो न याभ्यो भुवनं कच्चनारे ३
अयं स यो वरिमाणं पृथिव्या वष्मार्णं दिवो अकृणोदयं सः
अयं पीयूषं तिसृषु प्रवत्सु सोमो दाधारोर्व१न्तरिक्षम् ४
अयं विदच्चित्रबर्हसीकमर्णः शुक्रसन्नामुषसामनीके ।
अयं महान् महता स्कम्भनेनोद् द्यामस्तभ्नाद् वृषभो मरुत्वान् ५ [३०]

धुषत् पिब कलशे सोममिन्द्र वृत्रहा शूर समरे वसूनाम् ।
माध्यंदिने सवन आ वृषस्व रयिस्थानो रयिमस्मासु धेहि ६
इन्द्र प्र णः पुरएतेव पश्य प्र नो नय प्रतरं वस्यो अच्छ ।
भवा सुपारो अतिपारयो नो भवा सुनीतिरुत वामनीतिः ७
उरुं नो लोकमनु नेषि विद्वान् त्स्वर्वज्ज्योतिरभयं स्वस्ति ।
कृष्वा ते इन्द्र स्थविरस्य बाहू उप स्थेयाम शरणा बृहन्ता ८
वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे धा वहिष्ठयोः शतावन्नश्वयोरा ।
इषमा वक्षीषां वर्षिष्ठां मा नस्तारीन्मघवन् रायो अर्यः ९
इन्द्र मूळ मह्यं जीवातुमिच्छ चोदय धियमर्यसो न धाराम् ।
यत् किं चाहं त्वायुरिदं वदामि तज्जुषस्व कृधि मा देववन्तम् १० [३१]

त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।
ह्वयामि शक्रं पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ११
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः सुमृळीको भवतु विश्ववेदाः ।
बाधतां द्वेषो अभयं कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम १२ (४६१)

तस्य॑ व॒यं सु॒म॒तौ य॒ज्ञिय॒स्याऽपि॑ भ॒द्रे सौ॑मन॒से स्या॑म ।
स सु॒त्रामा॒ स्ववाँ॑ इन्द्रो॒ अ॒स्मे आरा॒च्चिद् द्वेषः॑ सनु॒तर्यु॑योतु १३
अव॒ त्वे इ॑न्द्र प्रव॒तो नोर्मि॑—र्गिरो॒ ब्रह्मा॑णि नियु॒तो॑ धवन्ते ।
उ॒रू न रा॑धः सव॒ना पु॑रू॒ण्य॒—पो गा व॑ज्रिन् युवसे समिन्दू॑न् १४
क ई॑ स्तव॒त् कः पृ॑णात् को य॑जाते॒ यदु॒ग्रमि॑न्म॒घवा॑ वि॒श्वहावे॑त् ।
पादा॑विव प्रहर॒न्नन्य॑म॒न्यं कृ॒णोति॒ पूर्व॑मपरं॒ शची॑भिः १५ [३२]

शृ॒ण्वे वी॑र उ॒ग्रमू॒ग्रं द॒माय॒—न्न्य॑म॒न्यम॑तिने॒नीय॑मानः ।
एध॑मानद्विळु॒भय॑स्य॒ राजा॑ चोष्कू॒यते॒ विश॒ इन्द्रो॑ मनु॒ष्या॑न् १६
परा॒ पूर्वे॑षां स॒ख्या वृ॑णक्ति॒ वित॑र्तु॒राणो॒ अप॑रेभि॒रेति॑ ।
अना॑नुभूतीरवधू॒न्वा॒नः पू॒र्वीरिन्द्रः॑ शर॒दस्त॑रतीति १७
रू॒पंरू॑पं प्रति॒रूपो॑ बभूव॒ तद॑स्य रू॒पं प्र॑ति॒चक्ष॑णाय ।
इन्द्रो॑ मा॒याभिः॑ पुरुरू॒प ई॑यते यु॒क्ता ह्य॑स्य हर॑यः श॒ता दश॑ १८
यु॒जा॒नो ह॒रिता॒ रथे॒ भूरि॒ त्वष्टे॑ह रा॑जति ।
को वि॒श्वाहा॑ द्विष॒तः पक्ष॑ आसत॒ उता॑सी॒नेषु॑ सू॒रिषु॑ १९
अग॑व्यू॒ति क्षे॒त्रमा॑ग॒न्म दे॒वा उ॒र्वी स॒ती भूमि॑रंहू॒र॒णाभू॑त् ।
बृह॑स्पते॒ प्र चि॑कित्सा॒ गवि॑ष्टा॒—वित्था स॒ते ज॑रि॒त्र इ॑न्द्र पन्था॑म् २० [३३]

क्रि॒वे॑र्दि॒वे स॒ह॒शी॒र॒न्यमर्धं॑ कृ॒ष्णा अ॑से॒धद॒प स॒द्मनो॑ जाः ।
अह॑न् दा॒सा वृ॑ष॒भो व॑स्न॒यन्तो॒—दव्र॑जे व॒र्चिनं॑ शम्ब॒रं च २१
प्र॒स्तो॒क इ॒त्नु रा॑धसस्त इन्द्र॒ दश॒ कोशा॑यी॒र्दश॑ वा॒जिनो॑ऽदात् ।
दि॒वो॑दासादति॒थिग्व॑स्य रा॑धः॒ शाम्ब॑रं॒ वसु॒ प्रत्य॑ग्रभीष्म २२
दशा॑श्वान् दश॒ कोशा॑न् दश॒ वस्त्रा॑धि॒भोज॑ना ।
दशो॑ हिरण्यपि॒ण्डान् दि॒वो॑दासादसानिषम् २३
दश॒ रथा॑न् प्रष्टि॒मतः॒ शतं॑ गा अथ॑र्वभ्यः । अ॒श्व॒थः॒ पा॒यवे॑ऽदात् २४
मह्ति॑ रा॒धो॑ वि॒श्वज॑न्यं दधा॒नान् भ॒रद्वा॑जान् त्सा॒र्ञ्ज॒यो अ॒भ्य॑यष्ट २५ [३४]

वन॑स्पते वी॒ड्व॑ङ्गो॒ हि भू॒या अ॒स्मत्स॑खा प्रतर॒णः सु॒वी॒रः ।
गोभिः॑ सन्नद्धो॒ असि॑ वी॒ळय॑स्वा॒—ऽऽस्था॒ता ते॑ जयतु॒ जेत्वा॑नि २६
दि॒वस्पृ॑थि॒व्याः पर्योज॒ उद्भृ॑तं॒ वन॒स्पति॑भ्यः॒ पर्या॑भृतं॒ सहः॑ ।
अपा॑मो॒ज्मान॑ं॒ परि॒ गोभि॑रावृत॒—मिन्द्र॑स्य॒ वज्रं॑ ह॒विषा॒ रथं॑ यज २७ (४७७)

इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः ।
सेमां नो हव्यदातिं जुषाणो देव रथ प्रति हव्या गृभाय २८
उप श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्ठितं जगत् ।
स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण देवैर्दूराद् दवीयो अप सेध शत्रून् २९
आ क्रन्दय बलमोजो न आ धा निः ष्टनिहि दुरिता बाधमानः ।
अप प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुना इत इन्द्रस्य मुष्टिरसि वीळयस्व ३०
आमूरज प्रत्यावर्तयेमाः कृतुमद् दुन्दुभिर्वावदीति ।
समश्वपर्णाश्चरन्ति नो नरोऽस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु ३१ [३५] (४८१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३२] (४८)

२२ शंयुर्बार्हस्पत्यः (तृणपाणिः)। १-१०अग्निः; ११-१५,२०-२१मरुतः (१३-१५ लिंगोक्ता वा), १६-१९ पूषा, २२ द्यावाभूमी वा पृश्निर्वा। प्रगाथः= (१, ३बृहती; २, ४सतोबृहती; ५बृहती, ६ महासतोबृहती; ७महाबृहती, ८ महासतोबृहती; ९ बृहती, १० सतोबृहती; ११ ककुप्, १२ सतोबृहती), १३ पुरउष्णिक्, १४ बृहती, १५ अतिजगती, १६ ककुप्, १७ सतोबृहती, १८ पुरउष्णिक्, १९-२० बृहती, २१ महाबृहती यवमध्या, २२ अनुष्टुप् ।

यज्ञायज्ञा वो अग्नये गिरागिरा च दक्षसे । प्रप्र वयममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शंसिषम् १
ऊर्जो नपातं स हिनायमस्मयुर्दाशेम हव्यदातये ।
भुवद् वाजेष्वविता भुवद् वृध उत त्राता तनूनाम् २

वृषा ह्यग्ने अजरो महान् विभास्यर्चिषा ।
अजस्रेण शोचिषा शोशुचच्छुचे सुक्रतोभिः सु दीदिहि ३
महो देवान् यजसि यक्ष्यानुषक् तव क्रत्वोत दंसना ।
अर्वाचः सीं कृणुह्यग्नेऽवसे रास्व वाजोत वंस्व ४

यमापो अद्रयो वना गर्भमृतस्य पिप्रति ।
सहसा यो मथितो जायते नृभिः पृथिव्या अधि सानवि ५ [१]

आ यः पप्रौ भानुना रोदसी उभे धूमेन धावते दिवि ।
तिरस्तमो ददृश ऊर्म्यास्वा श्यावास्वरुषो वृषा श्यावा अरुषो वृषा ६

बृहद्भिरग्ने अर्चिभिः शुक्रेण देव शोचिषा ।
भरद्वाजे समिधानो यविष्ठ्य रेवन्नः शुक्र दीदिहि द्युमत् पावक दीदिहि ७
विश्वासां गृहपतिर्विशामसि त्वमग्ने मानुषीणाम् ।
शतं पूर्भिर्यविष्ठ पाह्यंहसः समेद्धारं शतं हिमाः स्तोतृभ्यो ये च ददति ८ (४८१)

त्वं नश्चित्र ऊत्या वसो राधांसि चोदय।
अस्य रायस्त्वमग्ने रथीरसि विदा गाधं तुचे तु नः ९
पर्षि तोकं तनयं पर्तृभिष्ट्व मदंन्धैरप्रयुत्वभिः।
अग्ने हेळांसि दैव्या युयोधि नो ऽदेवानि हुरांसि च १० [२]

आ सखायः सबर्दुघां धेनुमजध्वमुप नव्यसा वचः। सृजध्वमनपस्फुराम् ११
या शर्धाय मारुताय स्वर्मानवे श्रवोऽमृत्यु धुक्षत। या मुष्टीके मरुतां तुराणां या सुम्नैरेवयावरी १२
भरद्वाजायाव धुक्षत द्विता। धेनुं च विश्वदोहस मिषं च विश्वभोजसम् १३
तं व इन्द्रं न सुकृतुं वरुणमिव मायिनम्। अर्यमणं न मन्द्रं सुप्रभोजसं विष्णुं न स्तुष आदिशे १४
त्वेषं शर्धो न मारुतं तुविष्व ण्यनर्वाणं पूषणं सं यथा शता।
सं सहस्रा कारिषच्चर्षणिभ्य आँ आविर्गूळ्हा वसू करत् सुवेदा नो वसू करत् १५
आ मा पूषन्नुप द्रव शंसिषं नु ते अपिकर्ण आघृणे। अघा अर्यो अरातयः १६ [३]

मा काकम्बीरमुद् वृहो वनस्पति मशस्तीर्वि हि नीनशः।
मोत सूरो अह एवा चन ग्रीवा आदर्धते वेः १७
दृतेरिव तेऽवृकमस्तु सख्यम्। अच्छिद्रस्य दधन्वतः सुपूर्णस्य दधन्वतः १८
पुरो हि मर्त्यैरसि समो देवैरुत श्रिया। अभि ख्यः पूषन् पृतनासु नस्त्व मवा नूनं यथा पुरा १९
वामी वामस्य धूतयः प्रणीतिरस्तु सूनृता। देवस्य वा मरुतो मर्त्यस्य वे जानस्य प्रयज्यवः २०
सद्यश्चिद् यस्य चर्कृतिः परि द्यां देवो नैति सूर्यः।
त्वेषं शवो दधिरे नाम यज्ञियं मरुतो वृत्रहं शवो ज्येष्ठं वृत्रहं शवः २१
सकृद्द्यौरजायत सकृद् भूमिरजायत। पृश्न्या दुग्धं सकृत् पय स्तवुन्यो नानु जायते २२ [४]

(४९) (५०३)

१५ ऋजिश्वा भारद्वाजः। विश्वे देवाः। त्रिष्टुप्, १५ शाकरी।

स्तुषे जनं सुव्रतं नव्यसीभि गीर्भिर्मित्रावरुणा सुम्नयन्ता।
त आ गमन्तु त इह श्रुवन्तु सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निः १
विशोविश ईड्यमध्वरे ष्वदृष्टक्रतुमरतिं युवत्योः।
दिवः शिशुं सहसः सूनुमग्निं यज्ञस्य केतुमरुषं यजध्यै २
अरुषस्य दुहितरा विरूपे स्तृभिरन्या पिंपिशे सूरो अन्या।
मिथस्तुरा विचरन्ती पावके मन्म श्रुतं नक्षत ऋच्यमाने ३ (५०६)

प्र वायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्रयिं विश्ववारं रथप्राम् ।
द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविमियक्षसि प्रयज्यो ४
स मे वपुश्छदयदृश्विनोर्यो रथो विरुक्मान् मनसा युजानः ।
येन नरा नासत्येषयध्यै वर्तिर्याथस्तनयाय त्मने च ५ [५]

पर्जन्यवाता वृषभा पृथिव्याः पुरीषाणि जिन्वतमप्यानि ।
सत्यश्रुतः कवयो यस्य गीर्भिर्जगतः स्थातर्जगदा कृणुध्वम् । ६
पावीरवी कन्या चित्रायुः सरस्वती वीरपत्नी धियं धात् ।
ग्नाभिरच्छिद्रं शरणं सजोषा दुराधर्षं गृणते शर्म यंसत् ७
पृथस्पथः परिपतिं वचस्या कामेन कृतो अभ्यानळर्कम् ।
स नो रासच्छुरुधश्चन्द्राग्रा धियंधियं सीषधाति प्र पूषा ८
प्रथमभाजं यशसं वयोधां सुपाणिं देवं सुगभस्तिमृभ्वम् ।
होतारं यक्षद् यजतं पस्त्यानामग्निस्त्वष्टारं सुहवं विभावा ९
भुवनस्य पितरं गीर्भिराभी रुद्रं दिवा वर्धया रुद्रमक्तौ ।
बृहन्तमृष्वमजरं सुषुम्नमृधग्घुवेम कविनेषितासः १० [६]

आ युवानः कवयो यज्ञियासो मरुतो गन्त गृणतो वरस्याम् ।
अचित्रं चिद्धि जिन्वथा वृधन्त इत्था नक्षन्तो नरो अङ्गिरस्वत् ११
प्र वीराय प्र तवसे तुराया ऽजा यूथेव पशुरक्षिरस्तम् ।
स पिंस्पृशति तन्वि श्रुतस्य स्तृभिर्न नाकं वचनस्य विप्रः १२
यो रजांसि विममे पार्थिवानि त्रिश्चिद् विष्णुर्मनवे बाधितायं ।
तस्य ते शर्मन्नुपदद्यमाने राया मदेम तन्वा३ तनां च १३
तन्नोऽहिर्बुध्न्यो अद्भिरर्कैस्तत् पर्वतस्तत् सविता चनो धात् ।
तदोषधीभिरभि रातिषाचो भगः पुरंधिर्जिन्वतु प्र राये १४
नू नो रयिं रथ्यं चर्षणिप्रां पुरुवीरं मह ऋतस्य गोपाम् ।
क्षयं दाताजरं येन जनान् त्स्पृधो अदेवीरभि च क्रमाम विश आदेवीरभ्य१ श्नवाम १५ [७] (५१८)

(५०) [पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५०-६१]

१५ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

हुवे वो देवीमदितिं नमोभिर्मृळीकाय वरुणं मित्रमग्निम् ।
अभिक्षदामर्यमणं सुशेवं त्रातॄन् देवान् त्सवितारं भगं च १ (५१९)

सुज्योतिषः सूर्य दक्षपितृ॑ननागास्त्वे सुमहो वीहि देवान् ।
द्विजन्मानो य ऋतसापः सत्याः स्वर्वन्तो यजता अग्निजिह्वाः २
उत द्यावापृथिवी क्षत्रमुरु बृहद् रोदसी शरणं सुषुम्ने ।
महस्करथो वरिवो यथा नो ऽस्मे क्षयाय धिषणे अनेहः ३
आ नो रुद्रस्य सूनवो नमन्ता॑मद्या हूतासो वसवोऽधृष्टाः ।
यद्वीमर्भे महति वा हितासो बाधे मरुतो अह्वाम देवान् ४
मिम्यक्ष येषु रोदसी नु देवी सिषक्ति पूषा अभ्यर्धयज्वा ।
श्रुत्वा हवं मरुतो यद्ध याथ भूमा रेजन्ते अध्वनि प्रविक्ते ५ [८]

अभि त्यं वीरं गिर्वणसमर्चे॑न्द्रं ब्रह्मणा जरितर्नवेन ।
श्रवदिद्धवमुप च स्तवानो रासद् वाजाँ उप महो गृणानः ६
ओमानमापो मानुषीरमृक्तं धात तोकाय तनयाय शं योः ।
यूयं हि ष्ठा भिषजो मातृतमा विश्वस्य स्थातुर्जगतो जनित्रीः ७
आ नो देवः सविता त्रायमाणो हिरण्यपाणिर्यजतो जगम्यात् ।
यो दत्रवाँ उषसो न प्रतीकं व्यूर्णुते वाशुषे वार्याणि ८
उत त्वं सूनो सहसो नो अद्या देवाँ अस्मिन्नध्वरे ववृत्याः ।
स्यामहं ते सवमिद् रातौ तव स्याम्नेऽवसा सुवीरः ९
उत त्या मे हवमा जग्म्यातं नासत्या धीभिर्युवमङ्ग विप्रा ।
अत्रिं न महस्तमसोऽमुमुक्तं तूर्वतं नरा दुरितादभीके १० [९]

ते नो रायो द्युमतो वाजवतो दातारो भूत नृवतः पुरुक्षोः ।
दृशस्यन्तो दिव्याः पार्थिवासो गोजाता अप्या मृळता च देवाः ११
ते नो रुद्रः सरस्वती सजोषा मीळ्हुष्मन्तो विष्णुर्मृळन्तु वायुः ।
ऋभुक्षा वाजो दैव्यो विधाता पर्जन्यावाता पिप्यतामिषं नः १२
उत स्य देवः सविता भगो नो ऽपां नपादवतु दानु पप्रिः ।
त्वष्टा देवेभिर्जनिभिः सजोषा द्यौर्देवेभिः पृथिवी समुद्रैः १३
उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोत्वज एकपात् पृथिवी समुद्रः ।
विश्वे देवा ऋतावृधो हुवानाः स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अवन्तु १४
एवा नपातो मम तस्य धीभिर्भरद्वाजा अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
ग्ना हुतासो वसवोऽधृष्टा विश्वे स्तुतासो भूता यजत्राः १५ [१०] (५३३)

(५१)

१६ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १३-१५ उष्णिक्, १६ अनुष्टुप् ।

उदु त्यच्चक्षुर्महि मित्रयोराँ एतिं प्रियं वरुणयोरदब्धम् ।
ऋतस्य शुचिं दर्शतमनीकं रुक्मो न दिव उदिता व्यद्यौत् १
वेदु यज्ञीणिं विदथान्येषां देवानां जन्म सनुतरा च विप्रः ।
ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्नभि चष्टे सूरो अर्य एवान् २
स्तुष उ वो महे ऋतस्य गोपा नदिंतिं मित्रं वरुणं सुजातान् ।
अर्यमणं भगमदब्धधीती नच्छा वोचे सधन्यः पावकान् ३
रिशादसः सत्पतीँरदब्धान् महो राज्ञः सुवसनस्य दातॄन् ।
यूनः सुक्षत्रान् क्षयतो दिवो नॄनादित्यान् याम्यदितिं दुवोयु ४
द्यौष्पितः पृथिवि मातरध्रुगग्ने भ्रातर्वसवो मृळता नः ।
विश्वे आदित्या अदिते सजोषा अस्मभ्यं शर्म बहुलं वि यन्त ५ [११]

मा नो वृकाय वृक्ये समस्मा अघायते रीरधता यजत्राः ।
यूयं हि ष्ठा रथ्यो नस्तनूनां यूयं दक्षस्य वचसो बभूव ६
मा व एनो अन्यकृतं भुजेम मा तत् कर्म वसवो यच्चयध्वे ।
विश्वस्य हि क्षयथ विश्वदेवाः स्वयं रिपुस्तन्वं रीरिषीष्ट ७
नम इदुग्रं नम आ विवासे नमो दाधार पृथिवीमुत द्याम् ।
नमो देवेभ्यो नम ईश एषां कृतं चिदेनो नमसा विवासे ८
ऋतस्य वो रथ्यः पूतदक्षा नृतस्य पस्त्यसवो अदब्धान् ।
ताँ आ नमोभिरुरुचक्षसो नॄन् विश्वान्व आ नमे महो यजत्राः ९
ते हि श्रेष्ठवर्चसस्त उ न स्तिरो विश्वानि दुरिता नयन्ति ।
सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निर्ऋतधीतयो वक्मराजसत्याः १० [१२]

ते न इन्द्रः पृथिवी क्षामं वर्धन् पूषा भगो अदितिः पञ्च जनाः ।
सुशर्माणः स्ववसः सुनीथा भवन्तु नः सुत्रात्रासः सुगोपाः ११
नू सद्मानं दिव्यं नंशि देवा भारद्वाजः सुमतिं याति होता ।
आसानेभिर्यजमानो मियेधैर्देवानां जन्म वसुयुर्ववन्द १२
अप त्यं वृजिनं रिपुं स्तेनमग्ने दुराध्यम् । दविष्ठमस्य सत्पते कृधी सुगम् १३ (५४६)

ग्रावाणः सोम नो हि कं सखित्वनाय वावशुः। जही न्यत्रिणं पणिं वृको हि षः १४
यूयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिद्यवः। कर्ता नो अध्वन्ना सुगं गोपा अमा १५
अपि पन्थामगन्महि स्वस्तिगामनेहसम्। येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु १६ [१३]
(५४९)

(५२)

१७ ऋजिश्वा भारद्वाजः। विश्वे देवाः। त्रिष्टुप्, ७-१२ गायत्री, १४ जगती।

न तद् दिवा न पृथिव्यानु मन्ये न यज्ञेन नोत शमीभिरभिः।
उज्जन्तु तं सुभ्वः पर्वतासो नि हीयतामतियाजस्य यष्टा १
अतिं वा यो मरुतो मन्यते नो ब्रह्म वा यः क्रियमाणं निनित्सात्।
तपूंषि तस्मै वृजिनानि सन्तु ब्रह्मद्विषमभि तं शोचतु द्यौः २
किमङ्ग त्वा ब्रह्मणः सोम गोपां किमङ्ग त्वाहुरभिशस्तिपां नः।
किमङ्ग नः पश्यसि निद्यमानान् ब्रह्मद्विषे तपुषिं हेतिमस्य ३
अवन्तु मामुषसो जायमाना अवन्तु मा सिन्धवः पिन्वमानाः।
अवन्तु मा पर्वतासो ध्रुवासोऽवन्तु मा पितरो देवहूतौ ४
विश्वदानीं सुमनसः स्याम पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम्।
तथा करद् वसुपतिर्वसूनां देवाँ ओहानोऽवसागमिष्ठः ५ [१४]

इन्द्रो नेदिष्ठमवसागमिष्ठः सरस्वती सिन्धुभिः पिन्वमाना।
पर्जन्यो न ओषधीभिर्मयोभुररिंशः सुशंसः सुहवः पितेव ६
विश्वे देवास आ गत शृणुता म इमं हवम्। एदं बर्हिर्नि षीदत ७
यो वो देवा घृतस्नुना हव्येन प्रतिभूषति। तं विश्व उप गच्छथ ८
उप नः सूनवो गिरः शृण्वन्त्वमृतस्य ये। सुमृळीका भवन्तु नः ९
विश्वे देवा ऋतावधर्ऋतुभिर्हवनश्रुतः। जुषन्तां युज्यं पयः १० [१५]

स्तोत्रमिन्द्रो मरुद्गण स्वष्टृमान् मित्रो अर्यमा। इमा हव्या जुषन्त नः ११
इमं नो अग्ने अध्वरं होतर्वियुनशो यज। चिकित्वान् दैव्यं जनम् १२
विश्वे देवाः शृणुतेमं हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ।
ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वम् १३
विश्वे देवा मम शृण्वन्तु यज्ञियाः उभे रोदसी अपां नपाच्च मन्म।
मा वो वचांसि परिचक्ष्याणि वोचं सुम्नेष्विद् वो अन्तमा मदेम १४ (५६१)

ये के च ज्मा महिनो अहिमाया दिवो जज्ञिरे अपां सधस्थे ।
ते अस्मभ्यमिषये विश्वमायुः क्षपः उन्ना वरिवस्यन्तु देवाः १५

अग्नीषोमा पर्जन्यावतं धियं मे ऽस्मिन् हवे सुहवा सुष्टुतिं नः ।
इळामन्यो जनयद् गर्भमन्यः प्रजावतीरिष आ धत्तमस्मे १६

स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्नौ सूक्तेन महा नमसा विवासे ।
अस्मिन् नो अद्य विदथे यजत्रा विश्वे देवा हविषि मादयध्वम् १७ [१६] (५६६)

(५३)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ८ अनुष्टुप् ।

वयमु त्वा पथस्पते रथं न वाजसातये । धिये पूषन्नयुज्महि १
अभि नो नर्यं वसु वीरं प्रयतदक्षिणम् । वामं गृहपतिं नय २
अदित्सन्तं चिदाघृणे पूषन् दानाय चोदय । पणेश्चिद् वि भ्रदा मनः ३
वि पथो वाजसातये चिनुहि वि मृधो जहि । साधन्तामुग्र नो धियः ४
परि तृन्धि पणीना—मारया हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय ५ [१७]

वि पूषन्नारया तुद पणेरिच्छ हृदि प्रियम् । अथेमस्मभ्यं रन्धय ६
आ रिख किकिरा कृणु पणीनां हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय ७
यां पूषन् ब्रह्मचोदनी—मारां बिभर्ष्याघृणे । तया समस्य हृदय—मा रिख किकिरा कृणु ८
या ते अष्ट्रा गोओपशा ऽऽघृणे पशुसाधनी । तस्यास्ते सुम्नमीमहे ९
उत नो गोषणिं धिय—मश्वसां वाजसामुत । नृवत् कृणुहि वीतये १० [१८] (४७६)

(५४)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन् विदुषा नय यो अञ्जसानुशासति । य एवेदमिति ब्रवत् १
समु पूष्णा गमेमहि यो गृहाँ अभिशासति । इम एवेति च ब्रवत् २
पूष्णश्चक्रं न रिष्यति न कोशोऽवं पद्यते । नो अस्य व्यथते पविः ३
यो अस्मै हविषाविध—न्न तं पूषापि मृष्यते । प्रथमो विन्दते वसु ४
पूषा गा अन्वेतु नः पूषा रक्षत्वर्वतः । पूषा वाजं सनोतु नः ५ [१९]
पूषन्नु प्र गा इहि यजमानस्य सुन्वतः । अस्माकं स्तुवतामुत ६ (५८१)

माकिर्नेशन्माकीं रिष॒न्माकीं सं शा॑रि केवटे । अथारिष्टाभिरा गहि ७
शृण्वन्तं पूषणं व॒य॒मिर्यमनष्टवेदसम् । ईशानं राय ईमहे ८
पूषन् तव व्रते व॒यं न रिष्येम कदा॑ च॒न । स्तोतारस्त इह स्मसि ९
परि॑ पूषा पुरस्ता॒द्धस्तं दधातु दक्षिणम् । पुनर्नो॑ नष्टमाजतु १० [२०] (५८६)

(५५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

एहि॒ वां॑ विमुचो नपा॒दाघृ॑णे सं सचावहै । रथीर्ऋ॑तस्य नो भव १
रथीत॑मं कपर्दि॒न॒मीशा॑नं राधसो म॒हः । रायः सखा॑यमीमहे २
रायो धारा॑स्याघृणे वसो॑ राशिरजाश्व । धीव॑तोधीवतः सखा॑ ३
पूषणं॑ न्व॒१॒॑जाश्व॒मुप॑ स्तोषाम वा॒जिन॑म् । स्वसुर्यो जार उ॒च्यते॑ ४
मातुर्दि॑धिषुमब्रवं॒ स्वसु॑र्जारः शृणोतु नः । भ्रातेन्द्र॑स्य सखा॒ मम॑ ५
आजासः॑ पूषणं॒ रथे॑ निशु॒म्भास्ते ज॑नश्रियम् । देवं॑ वहन्तु बिभ्रतः ६ [२१] (५९१)

(५६)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ६ अनुष्टुप् ।

य एं॑नमादिदे॑शति क॒रम्भादि॑ति पूषणम् । न तेन॑ देव आदिशे १
उ॒त घा॒ स र॒थीत॑मः सख्या॒ सत्प॑तिर्युजा । इन्द्रो॑ वृ॒त्राणि॑ जिघ्नते २
उ॒तादः॑ पृ॑रुषे गवि॒ सूर॑श्चक्रं हिर॒ण्यय॑म् । न्यै॑रयद् र॒थीत॑मः ३
यदु॒द्य त्वा॑ पुरुष्टुत॒ ब्रवा॑म दस्र मन्तुमः । तत् सु नो॒ मन्म॑ साधय ४
इ॒मं च॑ नो गवेषणं॒ सात॑ये सीषधो॒ गण॑म् । आरात् पू॑षन्नसि श्रुतः ५
आ ते॑ स्व॒स्तिमी॑महे॒ आरे॑अघा॒मुपा॑वसुम् । अ॒द्या च॑ सर्वतातये॒ श्वश्चा॑ सर्वतातये ६
[२२] (५९८)

(५७)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रापूषणौ । गायत्री ।

इन्द्रा नु पूषणा॑ व॒यं सख्या॑य स्व॒स्तये॑ । हुवेम॒ वाज॑सातये १
सोम॑मन्य उपा॑सवु॒त पात॑वे च॒म्वोः सु॒तम् । क॒रम्भ॒मन्य इ॑च्छति २
अ॒जा अ॒न्यस्य॒ वह्न॑यो॒ हरी॑ अ॒न्यस्य॒ संभृ॑ता । ताभ्यां॑ वृ॒त्राणि॑ जिघ्नते ३
यदि॑न्द्रो अन॑य॒द् रितो॑ म॒हीरपो॑ वृष॒न्तमः॑ । तत्र॑ पूषाभ॑वत् स॒चा॑ ४ (६०२)

तां पूष्णः सुमतिं वयं वृक्षस्य प्र वयामिव । इन्द्रस्य चा रभामहे ५
उत् पूषणं युवामहे ऽभीशूँरिव सारथिः । मह्या इन्द्रं स्वस्तये ६ [२३] (६०४)

(५८)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । त्रिष्टुप्, २ जगती ।

शुक्रं ते अन्यद् यजतं ते अन्यद् विषुरूपे अहनी द्यौरिवासि ।
विश्वा हि माया अवसि स्वधावो भद्रा ते पूषन्निह रातिरस्तु १
अजाश्वः पशुपा वाजपस्त्यो धियंजिन्वो भुवने विश्वे अर्पितः
अष्ट्रां पूषा शिथिरामुद्वरीवृजत् संचक्षाणो भुवना देव ईयते २
यास्ते पूषन्नावो अन्तः समुद्रे हिरण्ययीरन्तरिक्षे चरन्ति ।
ताभिर्यासि दूत्यां सूर्यस्य कामेन कृत श्रव इच्छमानः ३
पूषा सुबन्धुर्दिव आ पृथिव्या इळस्पतिर्मघवा वृत्रहन्तमः ।
यं देवासो अददुः सूर्याये कामेन कृतं तवसं स्वञ्चम् ४ [२४] (६०८)

(५९)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । बृहती, ७-१० अनुष्टुप् ।

प्र नु वोचा सुतेषु वां वीर्या३ यानि चक्रथुः ।
हतासो वां पितरो देवशत्रव इन्द्राग्नी जीवथो युवम् १
बळित्था महिमा वामिन्द्राग्नी पनिष्ट आ ।
समानो वां जनिता भ्रातरा युवं यमाविहेहमातरा २
ओकिवांसा सुते सचा अश्वा सप्ती इवादने ।
इन्द्रा न्वग्नी अवसेह वज्रिणा वयं देवा हवामहे ३
य इन्द्राग्नी सुतेषु वां स्तवत तेष्वृतावृधा ।
जोषवाकं वदतः पज्रहोषिणा न देवा भसथश्चन ४
इन्द्राग्नी को अस्य वां देवौ मर्तश्चिकेतति ।
विषूचो अश्वान् युयुजान ईयत एकः समान आ रथे ५ [२५]

इन्द्राग्नी अपाक्रियं पूर्वागात पद्वतीभ्यः । हित्वी शिरो जिह्वया वावदुच्चरत् त्रिंशत् पदा न्यक्रमीत ६
इन्द्राग्नी आ हि तन्वते नरो धन्वानि बाह्वोः । मा नो अस्मिन् महाधने परा वर्क्तं गविष्टिषु ७ (६१५)

*

इन्द्राग्नी तर्पन्ति मा—ऽघा अर्यो अरातयः । अप द्वेषांस्या कृतं युयुतं सूर्यादधि ८
इन्द्राग्नी युवोरपि वसु दिव्यानि पार्थिवा । आ न इह प्र यच्छतं रयिं विश्वायुपोषसम् ९
इन्द्राग्नी उक्थवाहसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता । विश्वाभिर्गीर्भिरा गत—मस्य सोमस्य पीतये १०
[२६] (६१८)

(६०)

१५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । गायत्री; १-३, १३ त्रिष्टुप्, १४ बृहती, १५ अनुष्टुप् ।

श्रथद् वृत्रमुत संनोति वाज—मिन्द्रा यो अग्नी सहुरी सपर्यात् ।
इरज्यन्ता वसव्यस्य भूरेः सहस्तमा सहसा वाजयन्ता १
ता योधिष्टमभि गा इन्द्र नून—मपः स्वरुषसो अग्न ऊळ्हाः ।
विशः स्वरुषस इन्द्र चित्रा अपो गा अग्ने युवसे नियुत्वान् २
आ वृत्रहणा वृत्रहभिः शुष्मै—रिन्द्रं यातं नमोभिरग्ने अर्वाक् ।
युवं राधोभिरकवेभिरिन्द्रा—ऽग्ने अस्मे भवतमुत्तमेभिः ३
ता हुवे ययोरिदं पप्ने विश्वं पुरा कृतम् । इन्द्राग्नी न मर्धतः ४
उग्रा विघनिना मृध इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मृळात ईदृशे ५ [२७]

हतो वृत्राण्यार्या हतो दासानि सत्पती । हतो विश्वा अप द्विषः ६
इन्द्राग्नी युवामिमे ऽभि स्तोमा अनूषत । पिबतं शंभुवा सुतम् ७
या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो दाशुषे नरा । इन्द्राग्नी ताभिरा गतम् ८
ताभिरा गच्छतं नरो—पेदं सवनं सुतम् । इन्द्राग्नी सोमपीतये ९
तमीळिष्व यो अर्चिषा वना विश्वा परिष्वजत् । कृष्णा कृणोति जिह्वया १० [२८]

य इन्द्र आविवासति सुम्नमिन्द्रस्य मर्त्यः । द्युम्नाय सुतरा अपः ११
ता नो वाजवतीरिषे आशून् पिपृतमर्वतः । इन्द्रमग्निं च वोळ्हवे १२
उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सह मादयध्यै ।
उभा दातारा विषां रयीणा—मुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् १३
आ नो गव्येभिरश्व्यै—र्वसव्यै रुप गच्छतम् ।
सखायौ देवौ सख्याय शंभुवे—न्द्राग्नी ता हवामहे १४
इन्द्राग्नी शृणुतं हवं यजमानस्य सुन्वतः । वीतं हव्यान्या गतं पिबतं सोम्यं मधु १५
[२९] (६२२)

(६१)

१४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सरस्वती । गायत्री, १-३, १३ जगती; १४ त्रिष्टुप् ।

इयमददाद् रभसमृणच्युतं दिवोदासं वध्यश्वाय दाशुषे ।
या शश्वन्तमाचखादावसं पणिं ता ते दात्राणि तविषा सरस्वति १
इयं शुष्मेभिर्बिसखा इवारुजत् सानु गिरीणां तविषेभिरूर्मिभिः ।
पारावतघ्नीमवसे सुवृक्तिभिः सरस्वतीमा विवासेम धीतिभिः २
सरस्वति देवनिदो नि बर्हय प्रजां विश्वस्य बृसयस्य मायिनः ।
उत क्षितिभ्योऽवनीरविन्दो विषेभ्यो अस्रवो वाजिनीवति ३
प्र णो देवी सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । धीनामवित्र्यवतु ४
यस्त्वा देवि सरस्व त्युपब्रुवे धने हिते । इन्द्रं न वृत्रतूर्ये ५ [३०]

त्वं देवि सरस्व त्यवा वाजेषु वाजिनि । रदा पूषेव नः सनिम् ६
उत स्या नः सरस्वती घोरा हिरण्यवर्तनिः । वृत्रघ्नी वष्टि सुष्टुतिम् ७
यस्या अनन्तो अह्रुत स्त्वेषश्चरिष्णुरर्णवः । अमश्चरति रोरुवत् ८
सा नो विश्वा अति द्विषः स्वसृरन्या ऋतावरी । अतन्नहेव सूर्यः ९
उत नः प्रिया प्रियासु सप्तस्वसा सुजुष्टा । सरस्वती स्तोम्या भूत १० [३१]

आपप्रुषी पार्थिवान्युरु रजो अन्तरिक्षम् । सरस्वती निदस्पातु ११
त्रिषधस्था सप्तधातुः पञ्च जाता वर्धयन्ती । वाजेवाजे हव्या भूत १२
प्र या महिम्ना महिनासु चेकिते द्युम्नेभिरन्या अपसामपस्तमा ।
रथं इव बृहती विभ्वने कृतोपस्तुत्या चिकितुषा सरस्वती १३
सरस्वत्यभि नो नेषि वस्यो माप स्फरीः पयसा मा न आ धक् ।
जुषस्व नः सख्या वेश्या च मा त्वत् क्षेत्राण्यरणानि गन्म १४ [३२] (६४७)

॥ इति चतुर्थोऽष्टकः ॥ ३ ॥

॥ अथ पञ्चमोऽष्टकः ॥ ५ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२७] (६१) [षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६१-७५]

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

स्तुषे नरा दिवो अस्य प्रसन्ता ऽश्विना हुवे जरमाणो अर्कैः ।
या सद्य उस्रा व्युषि ज्मो अन्तान् युयूषतः पर्युरू वरांसि १
ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमाणा रथस्य भानुं रुरुचू रजोभिः ।
पुरू वरांस्यमिता मिमाना ऽपो धन्वान्यति याथो अज्रान् २ (६४९)

ता ह त्यद् वर्तिर्यदध्वमुग्रेत्था धियं ऊहथुः शश्वदश्वैः ।
मनोजवेभिरिषिरैः शयध्यै परि व्यथिर्दाशुषो मर्त्यस्य ३

ता नव्यसो जरमाणस्य मन्मोप भूषतो युयुजानसप्ती ।
शुभं पृक्षमिषमूर्जं वहन्ता होता यक्षत् प्रत्नो अध्रुग्युवाना ४

ता वल्गू वुस्रा पुरुशाकतमा प्रत्ना नव्यसा वचसा विवासे ।
या शंसते स्तुवते शंभविष्ठा बभूवतुर्गृणते चित्ररातीं ५ [१]

ता भुज्युं विभिरद्भ्यः समुद्रात् तुग्रस्य सूनुमूहथू रजोभिः ।
अरेणुभिर्योजनेभिर्भुजन्ता पतत्रिभिरर्णसो निरुपस्थात् ६

वि जयुषा रथ्या यातमर्वाङ् श्रुतं हवं वृषणा वध्रिमत्याः ।
वृशस्यन्ता शयवे पिप्यथुर्गामिति च्यवाना सुमतिं भुरण्यू ७

यद् रोदसी प्रदिवो अस्ति भूमा हेळो देवानामुत मर्त्यत्रा ।
तदादित्या वसवो रुद्रियासो रक्षोयुजे तपुरघं दधात ८

य ईं राजानावृतुथा विदधद् रजसो मित्रो वरुणश्चिकेतत् ।
गम्भीराय रक्षसे हेतिमस्य द्रोघाय चिद् वचस आनवाय ९

अन्तरैश्चक्रैस्तनयाय वर्ति द्युमता यातं नूवता रथेन ।
सनुत्येन त्यजसा मर्त्यस्य वनुष्यतामपि शीर्षा वृवृक्तम् १०

आ परमाभिरुत मध्यमाभिर्नियुद्भिर्यातमवमाभिरर्वाक् ।
हळहस्य चिद् गोमतो वि व्रजस्य दुरो वर्तं गृणते चित्ररातीं ११ [२] (६५८)

(६३)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप्, १ विराट्, ११ एकपदा त्रिष्टुप् ।

कऽ इ त्या वल्गू पुरुहूताद्य दूतो न स्तोमोऽविदुन्नमस्वान् ।
आ यो अर्वाङ्नासत्या ववर्त प्रेष्ठा ह्यसथो अस्य मन्मन् १

अरं मे गन्तं हवनायास्मै गृणाना यथा पिबाथो अन्धः ।
परिं ह त्यद् वर्तिर्याथो रिषो न यत् परो नान्तरस्तुतुर्यात् २

अकारि वामन्धसो वरीमन्नस्तारि बर्हिः सुप्रायणतमम् ।
उत्तानहस्तो युवयुर्वन्दा ऽऽ वां नक्षन्तो अद्रय आञ्जन् ३ (६६६)

ऊर्ध्वो वामग्निरध्वरेष्वस्थात् प्र रातिरेति जूर्णिनी घृताची ।
प्र होता गूर्तमना उराणो ऽयुक्त यो नासत्या हवीमन् ४
अधि श्रिये दुहिता सूर्यस्य रथं तस्थौ पुरुभुजा शतोतिम् ।
प्र मायाभिर्मायिना भूतमत्र नरा नृतू जनिमन् यज्ञियानाम् ५ [३]
युवं श्रीभिर्दर्शताभिरभिः शुभे पुष्टिमूहथुः सूर्यायाः ।
प्र वां वयो वपुषेऽनु पप्तन् नक्षद् वाणी सुष्टुता धिष्ण्या वाम् ६
आ वां वयोऽश्वासो वहिष्ठा अभि प्रयो नासत्या वहन्तु ।
प्र वां रथो मनोजवा असर्जि षः पक्ष इषिधो अनु पूर्वीः ७
पुरु हि वां पुरुभुजा वेष्णं धेनुं न इषं पिन्वतमसक्राम् ।
स्तुतश्च वां माध्वी सुष्टुतिश्च रसाश्च ये वामनु रातिमग्मन् ८
उत मं ऋज्रे पुरयस्य रघ्वी सुमीळ्हे शतं पेरुके च पक्वा ।
शाण्डो दाद्भिरणिनः स्मद्दिष्टीन् दश वशासो अभिषाचं ऋष्वान् ९
सं वां शता नासत्या सहस्रा ऽश्वानां पुरुपन्था गिरे दात् ।
भरद्वाजाय वीर नू गिरे दा द्रुता रक्षांसि पुरुदंससा स्युः १०
आ वां सुम्ने वरिमन्त्सूरिभिः ष्याम् ११ [४] (६६९)

(६४)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उदु श्रिय उषसो रोचमाना अस्थुरपां नोर्मयो रुशन्तः ।
कृणोति विश्वा सुपथा सुगान्यभूदु वस्वी दक्षिणा मघोनी १
भद्रा दिदृक्ष उर्विया वि भात्युत ते शोचिर्भानवो द्यामपप्तन् ।
आविर्वक्षः कृणुषे शुम्भमानो षो देवि रोचमाना महोभिः २
वहन्ति सीमरुणासो रुशन्तो गावः सुभगामुर्विया प्रथानाम् ।
अपेजते शूरो अस्तेव शत्रून् बाधते तमो अजिरो न वोळ्हा ३
सुगोत ते सुपथा पर्वते ष्ववाते अपस्तरसि स्वभानो ।
सा न आ वह पृथुयामन्नृष्वे रयिं दिवो दुहितरिषयध्यै ४
सा वह योक्षभिरुषातो षो वरं वहसि जोषमनु ।
त्वं दिवो दुहितर्या ह देवी पूर्वहूतौ मंहना दर्शता भूः ५ (६७४)

उत् ते वयश्चिद् वसतेरपप्तन् नरश्च ये पितुभाजो व्युष्टौ ।
अमा सते वहसि भूरि वाम—मुषो देवि वाशुषे मर्त्याय ६ [५] (६७५)

(६५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः। उषाः। त्रिष्टुप्।

एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः क्षितीरुच्छन्ती मानुषीरजीगः ।
या भानुना रुशता राम्या—स्वञ्जायि तिरस्तमसश्चिदक्तून् १
वि तद् ययुररुणयुग्भिरश्वै—श्चित्रं भान्त्युषसश्चन्द्ररथाः ।
अग्रं यज्ञस्य बृहतो नयन्ती—र्वि ता बाधन्ते तम ऊर्म्यायाः २
श्रवो वाजमिषमूर्जं वहन्ती—र्नि वाशुषे उषसो मर्त्याय ।
मघोनीर्वीरवत् पत्यमाना अवो धात विधते रत्नमद्य ३
ह्वदा हि वो विधते रत्नमस्ती—दा वीराय वाशुषे उषासः ।
ह्वदा विप्राय जरते यदुक्था नि ष्म मावते वहथा पुरा चित् ४
ह्वदा हि तं उषो अद्रिसानो गोत्रा गवामङ्गिरसो गृणन्ति ।
व्यर्कैण बिभिदुर्ब्रह्मणा च सत्या नृणामभवद् देवहूतिः ५
उच्छा दिवो दुहितः प्रत्नवन्नो भरद्वाजवद् विधते मघोनि ।
सुवीरं रयिं गृणते रिरीह्युरुगायमधि धेहि श्रवो नः ६ [६] (६८१)

(६६)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः। मरुतः। त्रिष्टुप्।

वपुर्नु तच्चिकितुषे चिदस्तु समानं नाम धेनु पत्यमानम् ।
मर्तेष्वन्यद् दोहसे पीपाय सकृच्छुक्रं दुदुहे पृश्निरूधः १
ये अग्नयो न शोशुचन्निधाना द्विर्यत् त्रिर्मरुतो वावृधन्त ।
अरेणवो हिरण्ययास एषां साकं नृम्णैः पौंस्येभिश्च भूवन् २
रुद्रस्य ये मीळ्हुषः सन्ति पुत्रा यांश्रो नु दाधृविर्भरध्यै ।
विदे हि माता महो मही षा सेत् पृश्निः सुभ्वे गर्ममाधात् ३
न य ईषन्ते जनुषोऽया न्व१—ऽन्तः सन्तोऽवद्यानि पुनानाः ।
निर्यद् दुह्रे शुचयोऽनु जोष—मनु श्रिया तन्वमुक्षमाणाः ४ (६८५)

मक्षू न येषु वोहसे चिकित्वा आ नाम धृष्णु मारुतं दधानाः ।
न ये स्तौना अयासो मह्ना नू चित् सुदानुरव यासदुग्रान् ५ [७]

त इद्उग्राः शवसा धृष्णुषेणा उभे युजन्त रोदसी सुमेके ।
अध स्मैषु रोदसी स्वशोचिरामवत्सु तस्थौ न रोकः ६
अनेनो वो मरुतो यामो अस्त्वनश्वश्चिद् यमजत्यरथीः ।
अनवसो अनभीशू रजस्तूर्वि रोदसी पथ्या याति साधन् ७
नास्य वर्ता न तरुता न्वस्ति मरुतो यमवथ वाजसातौ ।
तोके वा गोषु तनये यमप्सु स व्रजं दर्ता पार्ये अध द्योः ८
प्र चित्रमर्कं गृणते तुराय मारुताय स्वतवसे भरध्वम् ।
ये सहांसि सहसा सहन्ते रेजते अग्ने पृथिवी मखेभ्यः ९
त्विषीमन्तो अध्वरस्येव विद्युत् तृषुच्यवसो जुह्वो३ नाग्नेः ।
अर्चत्रयो धुनयो न वीरा भ्राजज्जन्मानो मरुतो अधृष्टाः १०
तं वृधन्तं मारुतं भ्राजदृष्टिं रुद्रस्य सूनुं हवसा विवासे ।
विवः शर्धाय शुचयो मनीषा गिरयो नाप उग्रा अस्पृधन् ११ [८] (६९१)

(६७)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

विश्वेषां वः सतां ज्येष्ठतमा गीर्भिर्मित्रावरुणा वावृधध्यै ।
सं या रश्मेव यमतुर्यमिष्ठा द्वा जनाँ असमा बाहुभिः स्वैः १
इयं मद् वां प्र स्तृणीते मनीषोप प्रिया नमसा बर्हिरच्छ ।
यन्तं नो मित्रावरुणावधृष्टं छर्दिर्यद् वां वरूथ्यं सुदानू २
आ यातं मित्रावरुणा सुशस्त्युप प्रिया नमसा हूयमाना ।
सं यावप्नःस्थो अपसेव जना ऽच्छधीयतश्चिद् यतथो महित्वा ३
अश्वा न या वाजिना पूतबन्धू ऋता यद् गर्भमदितिर्भरध्यै ।
प्र या महि महान्ता जायमाना घोरा मतीय रिपवे नि दीधः ४
विश्वे यद् वां मंहना मन्दमानाः क्षत्रं वेवासो अदधुः सजोषाः ।
परि यद् भूथो रोदसी चिदुर्वी सन्ति स्पशो अदब्धासो अमूराः ५ [९]

ता हि क्षत्रं धारयेथे अनु द्यून् हंहेथे सानुमुपमादिव द्योः ।
हुवध्यो नक्षत्र उत विश्ववेदवो भूमिमातान् द्यां धासिनायोः ६ (६९८)

ता विग्रं धैथे जठरं पृणध्या आ यत् सद्म सभृतयः पृणन्ति ।
न मृष्यन्ते युवतयोऽवाता वि यत् पयो विश्वजिन्वा भरन्ते ७

ता जिह्वया सदुमेदं सुमेधा आ यद् वां सत्यो अरतिर्ऋते भूत् ।
तद् वां महित्वं घृतान्नावस्तु युवं दाशुषे वि चयिष्टमंहः ८

प्र यद् वां मित्रावरुणा स्पृधन् प्रिया धाम युवधिता मिनन्ति ।
न ये देवास ओहसा न मर्ता अयज्ञसाचो अप्यो न पुत्राः ९

वि यद् वाचं कीस्तासो भरन्ते शंसन्ति के चिन्निविदो मनानाः ।
आद् वां ब्रवाम सत्यान्युक्था नकिर्देवेभिर्यतथो महित्वा १०

अवोरित्था वां छर्दिषो अभिष्टौ युवोर्मित्रावरुणावस्कृधोयु ।
अनु यद् गावः स्फुरानृजिप्यं धृष्णु यद् रणे वृषणं युनजन् ११ [१०] (७०३)

(६८)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप्, ९-१० जगती ।

श्रुष्टी वां यज्ञ उद्यतः सजोषा मनुष्वद् वृक्तबर्हिषो यजध्यै ।
आ य इन्द्रावरुणाविषे अद्य महे सुम्नाय मह आववर्तत् १

ता हि श्रेष्ठा देवताता तुजा शूराणां शविष्ठा ता हि भूतम् ।
मघोनां मंहिष्ठा तुविशुष्मं ऋतेन वृत्रतुरा सर्वसेना २

ता गृणीहि नमस्येभिः शूषैः सुम्नेभिरिन्द्रावरुणा चकाना ।
वज्रेणान्यः शवसा हन्ति वृत्रं सिषक्त्यन्यो वृजनेषु विप्रः ३

ग्राश्च यन्नरश्च वावृधन्त विश्वे देवासो नरां स्वर्गूर्ताः ।
प्रैभ्य इन्द्रावरुणा महित्वा द्यौश्च पृथिवि भूतमुर्वी ४

स इत् सुदानुः स्ववाँ ऋतावेन्द्रा यो वां वरुण दाशति त्मन् ।
इषा स द्विषस्तरेद् दास्वान् वंसद् रयिं रयिवतश्च जनान् ५ [११]

यं युवं दाश्वंध्वराय देवा रयिं धत्थो वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।
अस्मे स इन्द्रावरुणावपि ष्यात् प्र यो भनक्ति वनुषामशस्तीः ६

उत नः सुत्रात्रो देवगोपाः सूरिभ्यं इन्द्रावरुणा रयिः ष्यात् ।
येषां शुष्मः पृतनासु साह्वान् प्र सद्यो द्युम्ना तिरते ततुरिः ७ (७१०)

नू नं इन्द्रावरुणा गृणाना पृङ्क्तं रयिं सौश्रवसाय देवा ।
इत्था गृणन्तो महिनस्य शर्धोऽपो न नावा दुरिता तरेम ८

प्र सम्राजे बृहते मन्म नु प्रिय—मर्चे वेवाय वरुणाय सप्रथः ।
अयं य उर्वी महिना महिव्रतः क्रत्वा विभात्यजरो न शोचिषा ९

इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिबतं मद्यं धृतव्रता ।
युवो रथो अध्वरं देववीतये प्रति स्वसरमुप याति पीतये १०

इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृषणा वृषेथाम् ।
इदं वामन्धः परिषिक्तमस्मे आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयेथाम् ११ [१२] (७१४)

(६९)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राविष्णू । त्रिष्टुप् ।

सं वां कर्मणा समिषा हिनोमीन्द्राविष्णू अपसस्पारे अस्य ।
जुषेथां यज्ञं द्रविणं च धत्तमरिष्टैर्नः पथिभिः पारयन्ता १

या विश्वासां जनितारा मतीना मिन्द्राविष्णू कलशा सोमधाना ।
प्र वां गिरः शस्यमाना अवन्तु प्र स्तोमासो गीयमानासो अर्कैः २

इन्द्राविष्णू मदपती मदाना मा सोमं यातं द्रविणो दधाना ।
सं वामञ्जन्त्वक्तुभिर्मतीनां सं स्तोमासः शस्यमानास उक्थैः ३

आ वामश्वासो अभिमातिषाह इन्द्राविष्णू सधमादो वहन्तु ।
जुषेथां विश्वा हवना मतीना मुप ब्रह्माणि शृणुतं गिरो मे ४

इन्द्राविष्णू तत पनयाय्यं वां सोमस्य मद उरु चक्रमाथे ।
अकृणुतमन्तरिक्षं वरीयोऽप्रथतं जीवसे नो रजांसि ५

इन्द्राविष्णू हविषा वावृधाना ऽग्राद्राना नमसा रातहव्या ।
घृतासुती द्रविणं धत्तमस्मे समुद्रः स्थः कलशः सोमधानः ६

इन्द्राविष्णू पिबतं मध्वो अस्य सोमस्य दस्रा जठरं पृणेथाम् ।
आ वामन्धांसि मदिराण्यग्मन्नुप ब्रह्माणि शृणुतं हवं मे ७

उभा जिग्यथुर्न परा जयेथे न परा जिग्ये कतरश्चनैनोः ।
इन्द्रश्च विष्णो यदपस्पृधेथां त्रेधा सहस्रं वि तदैरयेथाम् ८ [१३] (७२२)

(७०)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । द्यावापृथिवी । जगती ।

घृतवंती भुवनानामभिश्रियो॒र्वी पृथ्वी मधुदुघे सुपेशसा ।
द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा १

असश्चन्ती भूरिधारे पयस्वती घृतं दुहाते सुकृते शुचिव्रते ।
राजन्ती अस्य भुवनस्य रोदसी अस्मे रेतः सिञ्चतं यन्मनुर्हितम् २

यो वामुजवे क्रमणाय रोदसी मर्तो ददाश धिषणे स साधति ।
प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्परि युवोः सिक्ता विषुरूपाणि सव्रता ३

घृतेन द्यावापृथिवी अभीवृते घृतश्रिया घृतपृचा घृतावृधा ।
उर्वी पृथ्वी होतृवूर्ये पुरोहिते ते इद् विप्रा ईळते सुम्नमिष्टये ४

मधु नो द्यावापृथिवी मिमिक्षतां मधुश्रुता मधुदुघे मधुव्रते ।
दधाने यज्ञं द्रविणं च देवता महि श्रवो वाजमस्मे सुवीर्यम् ५

ऊर्जं नो द्यौश्च पृथिवी च पिन्वतां पिता माता विश्वविदा सुदंससा ।
संराणे रोदसी विश्वशम्भुवा सनिं वाजं रयिमस्मे समिन्वताम् ६ [१४] (७२८)

(७१)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सविता । जगती, ४-६ त्रिष्टुप् ।

उदु ष्य देवः सविता हिरण्यया बाहू अयंस्त सवनाय सुक्रतुः ।
घृतेन पाणी अभि प्रुष्णुते मखो युवा सुदक्षो रजसो विधर्मणि १

देवस्य वयं सवितुः सवीमनि श्रेष्ठे स्याम वसुनश्च दावने ।
यो विश्वस्य द्विपदो यश्चतुष्पदो निवेशने प्रसवे चासि भूमनः २

अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वं शिवेभिरद्य परि पाहि नो गयम् ।
हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा माकिर्नो अघशंस ईशत ३

उदु ष्य देवः सविता दमूना हिरण्यपाणिः प्रतिदोषमस्थात् ।
अयोहनुर्यजतो मन्द्रजिह्व आ दाशुषे सुवति भूरि वामम् ४ (७३१)

उर्वी अयाँ उपवक्तेव बाहू हिरण्यया सविता सुप्रतीका ।
विबो रोहाँस्यरुहत् पृथिव्या अरीरमत् पतयत् कच्चिदभ्वम् ५

वाममद्य संवितर्वाममु श्वो दिवेदिवे वाममस्मभ्यं सावीः ।
वामस्य हि क्षयस्य देव भूरेरया धिया वामभाजः स्याम ६ [१५] (७३४)

(७२)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रासोमौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रासोमा महि तद् वां महित्वं युवं महानि प्रथमानि चक्रथुः ।
युवं सूर्यं विविदथुर्युवं स्व१र्विश्वा तमांस्यहतं निदश्च १

इन्द्रासोमा वासयथ उषास मुत सूर्यं नयथो ज्योतिषा सह ।
उप द्यां स्कम्भथुः स्कम्भनेना प्रथतं पृथिवीं मातरं वि २

इन्द्रासोमावहिमपः परिष्ठां हथो वृत्रमनु वां द्यौरमन्यत ।
प्राणीस्यैरयतं नदीना मा समुद्राणि पप्रथुः पुरूणि ३

इन्द्रासोमा पक्वमामास्वन्तर्नि गवामिद् दधथुर्वक्षणासु ।
जगृभथुरनपिनद्धमासु रुशच्चित्रासु जगतीष्वन्तः ४

इन्द्रासोमा युवमङ्ग तरुत्र मपत्यसाचं श्रुत्यं रराथे ।
युवं शुष्मं नर्यं चर्षणिभ्यः सं विव्यथुः पृतनाषाहमुग्रा ५ [१६] (७३९)

(७३)

३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

यो अद्रिभित् प्रथमजा ऋतावा बृहस्पतिराङ्गिरसो हविष्मान् ।
द्विबर्हज्मा प्राघर्मसत् पिता न आ रोदसी वृषभो रोरवीति १

जनाय चिद् य ईवत उ लोकं बृहस्पतिर्देवहूतौ चकार ।
घ्नन् वृत्राणि वि पुरो दर्दरीति जयञ्छत्रूरमित्रान् पृत्सु साहन् २

बृहस्पतिः समजयद् वसूनि महो व्रजान् गोमतो देव एषः ।
अपः सिषासन् त्स्व१रप्रतीतो बृहस्पतिर्हन्त्यमित्रमर्कैः ३ [१७] (७४२)

(७४)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सोमारुद्रौ । त्रिष्टुप् ।

सोमारुद्रा धारयेथामसुर्यं१ प्र वामिष्टयोऽरमश्नुवन्तु ।
दमेदमे सप्त रत्ना दधाना शं नो भूतं द्विपदे शं चतुष्पदे १

सोमारुद्रा वि वृहतं विषूचीममीवा या नो गयमाविवेश ।
आरे बाधेथां निर्ऋतिं पराचैरस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु २

सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मे विश्वा तनूषु भेषजानि धत्तम् ।
अव स्यतं मुञ्चतं यन्नो अस्ति तनूषु बद्धं कृतमेनो अस्मत् ३

तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृळतं नः ।
प्र नो मुञ्चतं वरुणस्य पाशाद् गोपायतं नः सुमनस्यमाना ४ [१८] (७४६)

(७५)

१९ पायुर्भारद्वाजः । (संग्रामाशिषः) १ वर्म, २ धनुः, ३ ज्या, ४ आर्ची, ५ इषुधिः, ६ (पूर्वार्धः) सारथिः, ६ (उत्तरार्धः) रश्मयः, ७ अश्वाः, ८ रथः, ९ रथगोपाः, १० ब्राह्मण-पितृ-सोम-द्यावा-पृथिवी-पूषाणः, ११-१२, १५-१६ इषवः, १३ प्रतोदः, १४ हस्तघ्नः, १७ युद्धभूमि-कवच-ब्रह्मणस्पत्यादयः, १८ वर्म-सोम-वरुणाः, १९ देवब्रह्माणि । त्रिष्टुप् ६, १० जगती; १२, १३, १५, १६, १९ अनुष्टुप्, १७ पङ्क्तिः ।

जीमूतस्येव भवति प्रतीकं यद् वर्मी याति समदामुपस्थे ।
अनाविद्धया तन्वा जय त्वं स त्वा वर्मणो महिमा पिपर्तु १

धन्वना गा धन्वनाजिं जयेम धन्वना तीव्राः समदो जयेम ।
धनुः शत्रोरपकामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयेम २

वक्ष्यन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णं प्रियं सखायं परिषस्वजाना ।
योषेव शिङ्क्ते वितताधि धन्वञ्ज्या इयं समने पारयन्ती ३ (७४९)

ते आचरन्ती समनेव योषा मातेव पुत्रं बिभृतामुपस्थे ।
अप शत्रून् विध्यतां संविदाने आर्ची इमे विष्फुरन्ती अमित्रान् ४

बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्र श्रिश्वा कृणोति समनावगत्य ।
इषुधिः सङ्काः पृतनाश्च सर्वीः पृष्ठे निनद्धो जयति प्रसूतः ५ [१९]

रथे तिष्ठन् नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुषारथिः ।
अभीशूनां महिमानं पनायत मनः पश्चादनु यच्छन्ति रश्मयः ६

तीव्रान् घोषान् कृण्वते वृषपाणयो ऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
अवक्रामन्तः प्रपदैरमित्रान् क्षिणन्ति शत्रूँरनपव्ययन्तः ७

रथवाहनं हविरस्य नाम यत्रायुधं निहितमस्य वर्म ।
तत्रा रथमुप शग्मं सदेम विश्वाहा वयं सुमनस्यमानाः ८

स्वादुषंसदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रेश्रितः शक्तीवन्तो गभीराः ।
चित्रसेना इषुबला अमृधाः सतोवीरा उरवो व्रातसाहाः ९

ब्राह्मणासः पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
पूषा नः पातु दुरितादृतावृधो रक्षा माकिर्नो अघशंस ईशत १० [२०]

सुपर्णं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः संनद्धा पतति प्रसूता ।
यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म यंसन् ११

ऋजीते परि वृङ्धि नो ऽश्मा भवतु नस्तनूः ।
सोमो अधि ब्रवीतु नो ऽदितिः शर्म यच्छतु १२

आ जङ्घन्ति सान्वेषां जघनाँ उप जिघ्नते ।
अश्वाजनि प्रचेतसो ऽश्वान् त्समत्सु चोदय १३

अहिरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्याया हेतिं परिबाधमानः ।
हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान् पुमांसं परि पातु विश्वतः १४

आलाक्ता या रुरुशीर्ष्णयो यस्या अयो मुखम् ।
इदं पर्जन्यरेतस इष्वै वेव्यै बृहन्नमः १५ [२१] (७६१)

अवसृष्टा परा पत शरव्ये ब्रह्मसंशिते ।
गच्छामित्रान् प्र पद्यस्व मामीषां कं चनोच्छिषः १६

यत्र बाणाः संपतन्ति कुमारा विशिखा इव ।
तत्रा नो ब्रह्मणस्पतिरदितिः शर्म यच्छतु विश्वाहा शर्म यच्छतु १७

मर्माणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानु वस्ताम् ।
उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु १८

यो नः स्वो अरणो यश्च निष्ट्यो जिघांसति ।
देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम् १९ [२२] (७६५)

॥ इति षष्ठं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

पञ्चममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ४३६८
षष्ठमण्डलस्य ७६५
सर्वयोगः- ५१३३

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

(१) [प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१७]

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । विराट् , १९-२५ त्रिष्टुप् ।

अग्निं नरो दीधितिभिरणयो हस्तच्युती जनयन्त प्रशस्तम् । दूरेदृशं गृहपतिमथर्युम् १
तमग्निमस्ते वसवो न्यृण्वन् त्सुप्रतिचक्षमवसे कुतश्चित् । दक्षाय्यो यो दम आस नित्यः २
प्रेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो नोऽजस्रया सूर्म्या यविष्ठ । त्वां शश्वन्त उप यन्ति वाजाः ३
प्र ते अग्नयोऽग्निभ्यो वरं निः सुवीरासः शोशुचन्त द्युमन्तः । यत्रा नरः समासते सुजाताः ४
दा नो अग्ने धिया रयिं सुवीरं स्वपत्यं सहस्य प्रशस्तम् । न यं यावा तरति यातुमावान् ५[२३]

उप यमीतिं युवतिः सुदक्षं दोषा वस्तोर्हविष्मती घृताची । उप स्वैनमरमतिर्वसूयुः ६
विश्वा अग्नेऽप द्वेषांसी दुहार्ती येभिस्तपोभिरदहो जरूथम् । प्र निःस्वरं चातयस्वामीवाम् ७
आ यस्ते अग्न इधते अनीकं वासिष्ठ शुक्र दीदिवः पावक । उतो न एभिः स्तवथैरिह स्याः ८
वि ये ते अग्ने भेजिरे अनीकं मर्ता नरः पित्र्यासः पुरुत्रा । उतो न एभिः सुमना इह स्याः ९
इमे नरो वृत्रहत्येषु शूरा विश्वा अदेवीरभि सन्तु माया:। ये मे धियं पनयन्त प्रशस्ताम् १०[२४]

मा शूने अग्ने नि षदाम नृणां माशेषसोऽवीरता परि त्वा । प्रजावतीषु दुर्यासु दुर्य ११
यमश्वी नित्यमुपयाति यज्ञं प्रजावन्तं स्वपत्यं क्षयं नः । स्वर्जन्मना शेषसा वावृधानम् १२
पाहि नो अग्ने रक्षसो अजुष्टात् पाहि धूर्तेररुषो अघायोः । त्वा युजा पृतनायूँरभि ष्याम् १३
सेदग्निरग्नीँरत्यस्त्वन्यान् यत्र वाजी तनयो वीळुपाणिः । सहस्रपाथा अक्षरा समेति १४
सेदग्निर्यो वनुष्यतो निपाति समेद्धारमंहस उरुष्यात् । सुजातासः परि चरन्ति वीराः १५[२५]

अयं सो अग्निराहुतः पुरुत्रा यमीशानः समिद्धे हविष्मान् । परि यमेत्यध्वरेषु होता १६
त्वे अग्न आहवनानि भूरीशानास आ जुहुयाम नित्या । उभा कृण्वन्तो वहतू मियेधे १७
इमो अग्ने वीततमानि हव्या ऽजस्रो वक्षि देवतातिमच्छ । प्रति न ईं सुरभीणि व्यन्तु १८
मा नो अग्नेऽवीरते परा दा दुर्वाससेऽमतये मा नो अस्यै ।
मा नः क्षुधे मा रक्षस ऋतावो मा नो दमे मा वन आ जुहूर्थाः १९ (१९)

नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवद्भ्यः सुषूदः ।
रातौ स्यामोभयासु आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २० [२६]

त्वमग्ने सुहवो रण्वसंदृक् सुवीती सूनो सहसो दिदीहि ।
मा त्वे सचा तनये नित्य आ धग्धा वीरो अस्मन्नर्यो वि दासीत् २१
मा नो अग्ने दुर्भृतये सचैषु देवेद्वेष्वग्निषु प्र वोचः ।
मा ते अस्मान् दुर्मतयो भुमाच्चिद् देवस्य सूनो सहसो नशन्त २२
स मर्तो अग्ने स्वनीक रेवान्मर्त्ये य आजुहोति हव्यम् ।
स देवता वसुवानि दधाति यं सूरिरर्थी पृच्छमान एति २३
महो नो अग्ने सुवितस्य विद्वान् रयिं सूरिभ्य आ वहा बृहन्तम् ।
येन वयं सहसावन् मदेमाऽविक्षितास आयुषा सुवीराः २४
नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवद्भ्यः सुषूदः ।
रातौ स्यामोभयासु आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २५ [२७] (२५)

—»»❀««—

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३०] (२)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आप्रीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

जुषस्व नः समिधमग्ने अद्य शोचा बृहद् यजतं धूममृण्वन् ।
उप स्पृश दिव्यं सानु स्तूपैः सं रश्मिभिस्ततनः सूर्यस्य १
नराशंसस्य महिमानमेषामुप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ।
ये सुक्रतवः शुचयो धियंधाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या २
ईळेन्यं वो असुरं सुदक्षमन्तर्दूतं रोदसी सत्यवाचम् ।
मनुष्वदग्निं मनुना समिद्धं समध्वराय सदमिन्महेम ३
सपर्यवो भरमाणा अभिज्ञु प्र वृञ्जते नमसा बर्हिरग्नौ ।
आजुह्वाना घृतपृष्ठं पृषद्वदध्वर्यवो हविषा मर्जयध्वम् ४
स्वाध्योऽवि दुरो देवयन्तो ऽशिश्रयू रथयुर्देवताता ।
पूर्वी शिशुं न मातरा रिहाणे समग्रुवो न समनेष्वञ्जन् ५ [१]
उत योषणे दिव्ये मही न उषासानक्ता सुदुघेव धेनुः ।
बर्हिषदा पुरुहूते मघोनी आ यज्ञियें सुवितायं श्रयेताम् ६ (११)

विप्रा यज्ञेषु मानुषेषु कारू मन्ये वां जातवेदसा यजध्यै ।
ऊर्ध्वं नो अध्वरं कृतं हवेषु ता देवेषु वनथो वार्याणि ७
आ भारती भारतीभिः सजोषा इळा देवैर्मनुष्येभिरग्निः ।
सरस्वती सारस्वतेभिरर्वाक् तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं सदन्तु ८
तन्नस्तुरीपमध पोषयित्नु देव त्वष्टर्वि रराणः स्यस्व ।
यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः ९
वनस्पतेऽव सृजोप देवा—नग्निर्हविः शमिता सूदयाति ।
सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेद १०
आ याह्यग्ने समिधानो अर्वा—ङिन्द्रेण देवैः सरथं तुरेभिः ।
बर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ११ [२] (३६)

(३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं वो देवमग्निभिः सजोषा यजिष्ठं दूतमध्वरे कृणुध्वम् ।
यो मर्त्येषु निधृविर्ऋतावा तपुर्मूर्धा घृतान्नः पावकः १
प्रोथदश्वो न यवसेऽविष्यन् यदा महः संवरणाद् व्यस्थात् ।
आदस्य वातो अनु वाति शोचि—रध स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति २
उद् यस्य ते नवजातस्य वृष्णो ऽग्ने चरन्त्यजरा इधानाः ।
अच्छा द्यामरुषो धूम एति सं दूतो अग्न ईयसे हि देवान् ३
वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो अश्रेत् तृषु यदन्ना समवृक्त जम्भैः ।
सेनेव सृष्टा प्रसितिष्ट एति यवं न दस्म जुह्वा विवेक्षि ४
तमिद् दोषा तमुषसि यविष्ठ—मग्निमत्यं न मर्जयन्त नरः ।
निशिशानो अतिथिमस्य योनौ दीदायं शोचिराहुतस्य वृष्णः ५ [३]

सुसंदृक् ते स्वनीक प्रतीकं वि यद् रुक्मो न रोचस उपाके ।
विषो न ते तन्यतुरेति शुष्म—श्चित्रो न सूरः प्रति चक्षि भानुम् ६
यथा वः स्वाहाग्नये दाशेम परीळाभिर्घृतवद्भिश्च हव्यैः ।
तेभिर्नो अग्ने अमितैर्महोभिः शतं पूर्भिरायसीभिर्नि पाहि ७ (४३)

या वां ते सन्ति वाशुषे अधृष्टा गिरो वा याभिर्नृवतीरुरुष्याः ।
ताभिर्नः सूनो सहसो नि पाहि स्मत् सूरीञ्जरितॄञ्जातवेदः ८
निर्यत् पुतेव स्वधितिः शुचिर्गात् स्वया कृपा तन्वाऽ रोचमानः ।
आ यो मात्रोरुशन्यो जनिष्ट देवयज्याय सुक्रतुः पावकः ९
एता नो अग्ने सौभगा दिदीह्यपि क्रतुं सुचेतसं वतेम ।
विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [४] (४९)

(४)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वः शुक्राय भानवे भरध्वं हव्यं मतिं चाग्नये सुपूतम् ।
यो दैव्यानि मानुषा जनूंष्यन्तर्विश्वानि विद्मना जिगाति १
स गृत्सो अग्निस्तरुणश्चिदस्तु यतो यविष्ठो अजनिष्ट मातुः ।
सं यो वना युवते शुचिदन्ना समिदत्ति सद्यः २
अस्य देवस्य संसद्यनीके यं मर्तासः श्येतं जगृभ्रे ।
नि यो गृभं पौरुषेयीमुवोचद्दुरोकमग्निरायवे शुशोच ३
अयं कविरकविषु प्रचेता मर्तेष्वग्निरमृतो नि धायि ।
स मा नो अत्र जुहुरः सहस्वः सदा त्वे सुमनसः स्याम ४
आ यो योनिं देवकृतं ससाद क्रत्वा हयग्निरमृताँ अतारीत् ।
तमोषधीश्च वनिनश्च गर्भं भूमिश्च विश्वधायसं बिभर्ति ५ [५]

ईशे ह्यग्निरमृतस्य भूरेरीशे रायः सुवीर्यस्य दातोः ।
मा त्वा वयं सहसावन्नवीरा माप्सवः परि षदाम मादुवः ६
परिषद्यं ह्यरणस्य रेकणो नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।
न शेषो अग्ने अन्यजातमस्त्यचेतानस्य मा पथो वि दुक्षः ७
नहि ग्रभायारणः सुशेवोऽन्योदर्यो मनसा मन्तवा उ ।
अधा चिदोकः पुनरित् स एत्या ऽऽ नो वाज्यभीषाळेतु नव्यः ८
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमु नः सहसावन्नवद्यात् ।
सं त्वा ध्वस्मन्वदुभ्येतु पाथः सं रयिः स्पृहयाय्यः सहस्री ९ (५५)

एता नो अग्ने सौभगा दिदीह्य—पि कर्तुं सुचेतसं वतेम ।
विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [६] (५६)

(५)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्नये तवसे भरध्वं गिरं विवो अरतये पृथिव्याः ।
यो विश्वेषामसुतानामुपस्थे वैश्वानरो वावृधे जागृवद्भिः १
पुष्टो दिवि धाय्यग्निः पृथिव्यां नेता सिन्धूनां वृषभः स्तियानाम् ।
स मानुषीरभि विशो वि भाति वैश्वानरो वावृधानो वरेण २
त्वद् भिया विश आयन्नसिक्नी—रसमना जहतीर्भोजनानि ।
वैश्वानर पुरवे शोशुचानः पुरो यदग्ने दुरयन्नदीदेः ३
तवं त्रिधातु पृथिवी उत द्यौ—र्वैश्वानर व्रतमग्ने सचन्त ।
त्वं भासा रोदसी आ ततन्था—ऽजस्रेण शोचिषा शोशुचानः ४
त्वामग्ने हरितो वावशाना गिरः सचन्ते धुनयो घृताचीः ।
पतिं कृष्टीनां रथ्यं रयीणां वैश्वानरमुषसां केतुमह्नाम् ५ [७]

त्वे असुर्यं वसवो न्यृण्वन् क्रतुं हि ते मित्रमहो जुषन्त ।
त्वं दस्यूँरोकसो अग्न आज उरु ज्योतिर्जनयन्नार्याय ६
स जायमानः परमे व्योमन् वायुर्न पाथः परि पासि सद्यः ।
त्वं भुवना जनयन्नभि क्र—न्नपत्याय जातवेदो दशस्यन् ७
तामग्ने अस्मे इषमेरयस्व वैश्वानर द्युमतीं जातवेदः ।
यया राधः पिन्वसि विश्ववार पृथु श्रवो दाशुषे मर्त्याय ८
तं नो अग्ने मघवद्भ्यः पुरुक्षुं रयिं नि वाजं श्रुत्यं युवस्व ।
वैश्वानर महि नः शर्म यच्छ रुद्रेभिरग्ने वसुभिः सजोषाः ९ [८] (६५)

(६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र सम्राजो असुरस्य प्रशस्तिं पुंसः कृष्टीनामनुमाद्यस्य ।
इन्द्रस्येव प्र तवसस्कृतानि वन्दे दारुं वन्दमानो विवक्मि १ (६६)

कविं केतुं धासिं भानुमद्रे हिन्वन्ति शं राज्यं रोदस्योः ।
पुरुदुरस्य गीर्भिरा विवासे ऽग्नेर्व्रतानि पूर्व्या महानि २
न्यक्रतून् ग्रथिनो मुध्रवाचः पणीँरश्रद्धाँ अवृधाँ अयज्ञान् ।
प्र ता दस्यूँरग्निर्विवाय पूर्वश्चकारापराँ अयज्यून् ३
यो अपाचीने तमसि मदन्तीः प्राचीश्चकार नृतमः शचीभिः ।
तमीशानं वस्वो अग्निं गृणीषे ऽनानतं दमयन्तं पृतन्यून् ४
यो वेद्यो ३ अनमयद् वधस्नैर्यो अर्यपत्नीरुषसश्चकार ।
स निरुध्या नहुषो यह्वो अग्निर्विशश्चक्रे बलिहृतः सहोभिः ५
यस्य शर्मन्नुप विश्वे जनास एवैस्तस्थुः सुमतिं भिक्षमाणाः ।
वैश्वानरो वरमा रोदस्यो राग्निः ससाद पित्रोरुपस्थम् ६
आ वेवो ददे बुध्या ३ वसूनि वैश्वानर उदिता सूर्यस्य ।
आ समुद्रादवरादा परस्मादाग्निर्ददे दिव आ पृथिव्याः ७ [९] (७१)

(७)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो वेवं चित् सहसानमग्निमश्वं न वाजिनं हिषे नमोभिः ।
भवा नो दूतो अध्वरस्य विद्वान् त्मना वेवेषु विविदे मितद्रुः १
आ याह्यग्ने पथ्या ३ अनु स्वा मन्द्रो वेवानां सख्यं जुषाणः ।
आ सानु शुष्मैर्नदयन् पृथिव्या जम्भेभिर्विश्वमुशधग्वनानि २
प्राचीनो यज्ञः सुधितं हि बर्हिः प्रीणीते अग्निरीळितो न होता ।
आ मातरा विश्ववारे हुवानो यतो यविष्ठ जज्ञिषे सुशेवः ३
सद्यो अध्वरे रथिरं जनन्त मानुषासो विचेतसो य एषाम् ।
विशामधायि विश्पतिर्दुरोणे ऽग्निर्मन्द्रो मधुवचा ऋतावा ४
असादि वृतो वह्निराजगन्वा नग्निर्ब्रह्मा नृषदने विधर्ता ।
द्यौश्च यं पृथिवी वावृधाते आ यं होता यजति विश्ववारम् ५
एते द्युम्नेभिर्विश्वमातिरन्त मन्त्रं ये वारं नर्या अतक्षन् ।
प्र ये विशस्तिरन्त श्रोषमाणा आ ये मे अस्य दीधयन्नुतस्य ६ (७८)

नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहसो वसूनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मघवन्नय आनड् युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [१०] (७९)

(८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इन्धे राजा समर्यो नमोभिर्यस्य प्रतीकमाहुतं घृतेन ।
नरो हव्येभिरीळते सबाध आग्निरग्रं उषसामशोचि १
अयमु ष्य सुमहाँ अवेदि होता मन्द्रो मनुषो यह्वो अग्निः ।
वि भा अकः ससृजानः पृथिव्यां कृष्णप्रविरोषधीभिर्वक्षे २
कया नो अग्ने वि वसः सुवृक्तिं कामु स्वधामृणवः शस्यमानः ।
कदा भवेम पतयः सुदत्र रायो वन्तारो दुष्टरस्य साधोः ३
प्रप्रायमग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यत् सूर्यो न रोचते बृहद् भाः ।
अभि यः पूरुं पृतनासु तस्थौ द्युतानो दैव्यो अतिथिः शुशोच ४
असन्नित् त्वे आहवनानि भूरि भुवो विश्वेभिः सुमना अनीकैः ।
स्तुतश्चिद्ग्ने शृण्विषे गृणानः स्वयं वर्धस्व तन्वं सुजात ५
इदं वचः शतसाः संसहस्रमुदग्नये जनिषीष्ट द्विबर्हाः ।
शं यत् स्तोतृभ्य आपये भवाति द्युमदमीवचातनं रक्षोहा ६
नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहसो वसूनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मघवन्नय आनड् युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [११] (८६)

(९)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अबोधि जार उषसामुपस्था द्धोता मन्द्रः कवितमः पावकः ।
दधाति केतुमुभयस्य जन्तो र्हव्या देवेषु द्रविणं सुकृत्सु १
स सुक्रतुर्यो वि दुरः पणीनां पुनानो अर्कं पुरुभोजसं नः ।
होता मन्द्रो विशां दमूना स्तिरस्तमो दृढशे राम्याणाम् २
अमूरः कविरदितिर्विवस्वान् त्सुसंसन्मित्रो अतिथिः शिवो नः ।
चित्रभानुरुषसां भात्यग्रे ऽपां गर्भः प्रस्व आ विवेश ३
ईळेन्यो वो मनुषो युगेषु समनगा अशुचज्जातवेदाः ।
सुसंदृशा भानुना यो विभाति प्रति गावः समिधानं बुधन्त ४ (९०)

अग्ने याहि दूत्यं१ मा रिषण्यो देवाँ अच्छा बृहत्कृता गणेन ।
सरस्वतीं मरुतो अश्विनापो यक्षि देवान् रत्नधेयाय विश्वान् ५
त्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो जरूथं हन् यक्षि राये पुरंधिम् ।
पुरुणीथा जातवेदो जरस्व युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [१२] (९१)

(१०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उषो न जारः पृथु पाजो अश्रेद् दविद्युतद् दीद्यच्छोशुचानः ।
वृषा हरिः शुचिरा भाति भासा धियो हिन्वान उशतीरजीगः १
स्वर्ण वस्तोरुषसामरोचि यज्ञं तन्वाना उशिजो न मन्म ।
अग्निर्जन्मानि देव आ वि विद्वान् द्रवद् दूतो देवयावा वनिष्ठः २
अच्छा गिरो मतयो देवयन्तीरग्निं यन्ति द्रविणं भिक्षमाणाः ।
सुसंदृशं सुप्रतीकं स्वञ्चं हव्यवाहमरतिं मानुषाणाम् ३
इन्द्रं नो अग्ने वसुभिः सजोषा रुद्रं रुद्रेभिरा वहा बृहन्तम् ।
आदित्येभिरदितिं विश्वजन्यां बृहस्पतिमृक्वभिर्विश्ववारम् ४
मन्द्रं होतारमुशिजो यविष्ठमग्निं विशं ईळते अध्वरेषु ।
स हि क्षपावाँ अभवद् रयीणामतन्द्रो दूतो यजथाय देवान् ५ [१३] (९७)

(११)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महाँ अस्यध्वरस्य प्रकेतो न ऋते त्वदमृता मादयन्ते ।
आ विश्वेभिः सरथं याहि देवैरग्ने होता प्रथमः सदेह १
त्वामीळते अजिरं दूत्याय हविष्मन्तः सदमिन्मानुषासः ।
यस्य देवैरासदो बर्हिरग्ने ऽहान्यस्मै सुदिना भवन्ति २
त्रिश्चिदक्तोः प्र चिकितुर्वसूनि त्वे अन्तर्दाशुषे मर्त्याय ।
मनुष्वदग्न इह यक्षि देवान् भवा नो दूतो अभिशस्तिपावा ३
अग्निरीशे बृहतो अध्वरस्याग्निर्विश्वस्य हविषः कृतस्य ।
क्रतुं ह्यस्य वसवो जुषन्ताग्नर्वा देवा दधिरे हव्यवाहम् ४ (१०१)

आग्ने वह हविरद्याय देवा—निन्द्रज्येष्ठास इह मादयन्ताम् ।
इमं यज्ञं दिवि देवेषु धेहि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१४] (१०२)

(१२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अगन्म महा नमसा यविष्ठं यो दीदाय समिद्धः स्वे दुरोणे ।
चित्रभानुं रोदसी अन्तरुर्वी स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यञ्चम् १
स मह्ना विश्वा दुरितानि साह्वा—नग्निः स्तवे दम आ जातवेदाः ।
स नो रक्षिषद् दुरितादवद्या—दस्मान् गृणत उत नो मघोनः २
त्वं वरुण उत मित्रो अग्ने त्वां वर्धन्ति मतिभिर्वसिष्ठाः ।
त्वे वसु सुषणनानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [१५] (१०५)

(१३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्नये विश्वशुचे धियंधे ऽसुरघ्ने मन्म धीतिं भरध्वम् ।
भरे हविर्न बर्हिषि प्रीणानो वैश्वानराय यतये मतीनाम् १
त्वमग्ने शोचिषा शोशुचान आ रोदसी अपृणा जायमानः ।
त्वं देवाँ अभिशस्तेरमुञ्चो वैश्वानर जातवेदो महित्वा २
जातो यदग्ने भुवना व्यख्यः पशून् न गोपा इर्यः परिज्मा ।
वैश्वानर ब्रह्मणे विन्द गातुं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [१६] (१०८)

(१४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १ बृहती ।

समिधा जातवेदसे देवाय देवहूतिभिः ।
हविर्भिः शुक्रशोचिषे नमस्विनो वयं दाशेमाग्नये १
वयं ते अग्ने समिधा विधेम वयं दाशेम सुष्टुती यजत्र ।
वयं घृतेनाध्वरस्य होत—र्वयं देव हविषा भद्रशोचे २
आ नो देवेभिरुप देवहूति—मग्ने याहि वषट्कृतिं जुषाणः ।
तुभ्यं देवाय दाशतः स्याम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [१७] (१११)

(१५)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । गायत्री ।

उपसद्याय मीळ्हुषे आस्ये जुहुता हविः । यो नो नेदिष्ठमाप्यम् १
यः पञ्च चर्षणीराभि निषसाद दमेदमे । कविर्गृहपतिर्युवा २
स नो वेदो अमात्य—मग्नी रक्षतु विश्वतः । उतास्मान् पात्वंहसः ३
नवं नु स्तोममग्नये दिवः श्येनाय जीजनम् । वस्वः कुविद् वनाति नः ४
स्पार्हा यस्य श्रियो दृशे रयिर्वीरवतो यथा । अग्ने यज्ञस्य शोचतः ५ [१८]

सेमां वेतु वषट्कृति—मग्निर्जुषत नो गिरः । यजिष्ठो हव्यवाहनः ६
नि त्वा नक्ष्य विश्पते द्युमन्तं देव धीमहि । सुवीरमग्न आहुत ७
क्षपं उस्रश्च दीदिहि स्वग्नयस्त्वया वयम् । सुवीरस्त्वमस्मयुः ८
उप त्वा सातये नरो विप्रासो यन्ति धीतिभिः । उपाक्षरा सहस्रिणी ९
अग्नी रक्षांसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिः पावक ईड्यः १० [१९]

स नो राधांस्या भर—शानः सहसो यहो । भगश्च दातु वार्यम् ११
त्वमग्ने वीरवद् यशो देवश्च सविता भगः । दितिश्च दाति वार्यम् १२
अग्ने रक्षा णो अंहसः प्रति ष्म देव रीषतः । तपिष्ठैरजरो दह १३
अधा मही न आयस्य—नाधृष्टो नृपीतये । पूर्भवा शतभुजिः १४
त्वं नः पाह्यंहसो दोषावस्तरघायतः । दिवा नक्तमदाभ्य १५ [२०] (१२६)

(१६)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । प्रगाथः (=विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

एना वो अग्निं नमसो—र्जो नपातमा हुवे ।
प्रियं चेतिष्ठमरतिं स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम् १
स योजते अरुषा विश्वभोजसा स दुद्रवत् स्वाहुतः ।
सुब्रह्मा यज्ञः सुशमी वसूनां देवं राधो जनानाम् २
उदस्य शोचिरस्था—दाजुह्वानस्य मीळ्हुषः ।
उद् धूमासो अरुषासो दिविस्पृशः समग्निमिन्धते नरः ३
तं त्वा दूतं कृण्महे यशस्तमं देवाँ आ वीतये वह ।
विश्वा सूनो सहसो मर्तभोजना रास्व तद् यत् त्वेमहे ४ (१३०)

त्वमग्ने गृहपतिस्त्वं होता नो अध्वरे ।
त्वं पोता विश्ववार प्रचेता यक्षि वेषि च वार्यम् ५

कृधि रत्नं यजमानाय सुक्रतो त्वं हि रत्नधा असि ।
आ नः क्षत्रं शिशीहि विश्वमुत्विजं सुशंसो यश्च दक्षते ६ [२१]

त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।
यन्तारो ये मघवानो जनानामूर्वान् दयन्त गोनाम् ७

येषामिळा घृतहस्ता दुरोण आँ अपिं प्राता निषीदति ।
ताँस्त्वायस्व सहस्य द्रुहो निदो यच्छा नः शर्म दीर्घश्रुत् ८

स मन्द्रया च जिह्वया वह्निरासा विदुष्टरः ।
अग्ने रयिं मघवद्भ्यो न आ वह हव्यदातिं च सूदय ९

ये राधांसि ददुत्यश्व्या मघा कामेन श्रवसो महः ।
ताँ अंहसः पिपृहि पर्तृभिष्ट्वं शतं पूर्भिर्यविष्ठ्य १०

देवो वो द्रविणोदाः पूर्णां विवष्ट्यासिचम् ।
उद् वा सिञ्चध्वमुप वा पृणध्वमादिद् वो देव ओहते ११

तं होतारमध्वरस्य प्रचेतसं वह्निं देवा अकृण्वत ।
दधाति रत्नं विधते सुवीर्यमग्निर्जनाय दाशुषे १२ [२२](१३८)

(१७)

७ मैत्रावरुणिर्वासिष्ठः । अग्निः । द्विपदा त्रिष्टुप् ।

अग्ने भव सुषमिधा समिद्ध उत बर्हिरुर्विया वि स्तृणीताम् १
उत द्वारः उशतीर्वि श्रयन्तामुत देवाँ उशत आ वहेह ॥१॥ २
अग्ने वीहि हविषा यक्षि देवान् त्स्वध्वरा कृणुहि जातवेदः ३
स्वध्वरा करति जातवेदा यक्षद् देवाँ अमृतान् पिप्रयच्च ॥२॥ ४
वंस्व विश्वा वार्याणि प्रचेतः सत्या भवन्त्वाशिषो नो अद्य ५
त्वामु ते दधिरे हव्यवाहं देवासो अग्न ऊर्ज आ नपातम् ॥३॥ ६
ते तं देवाय दाशतः स्याम महो नो रत्ना वि दध इयानः ॥४॥ ७ [२३] (१४५)

(१८) [द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १८-३३]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, २२-२५ सुदासः पैजवनः । त्रिष्टुप् ।

त्वे ह यत् पितरश्चिन्न इन्द्र विश्वा वामा जरितारो असन्वन् ।
त्वे गावः सुदुघास्त्वे ह्यश्वा—स्त्वं वसु देवयते वनिष्ठः १

राजेव हि जनिभिः क्षेष्येवा—ऽव द्युभिरभि विदुष्कविः सन् ।
पिशा गिरो मघवन् गोभिरश्वै—स्त्वायतः शिशीहि राये अस्मान् २

इमा उ त्वा पस्पृधानासो अत्र मन्द्रा गिरो देवयन्तीरुप स्थुः ।
अर्वाचीं ते पथ्या राय एतु स्यामं ते सुमताविन्द्र शर्मन् ३

धेनुं न त्वा सूयवसे दुदुक्ष—न्नुप ब्रह्माणि ससृजे वसिष्ठः ।
त्वामिन्मे गोपतिं विश्व आहा ऽऽ न इन्द्रः सुमतिं गन्त्वच्छ ४

अणींसि चित् पप्रथाना सुदास इन्द्रो गाधान्यकृणोत् सुपारा ।
शर्धन्तं शिम्युमुचथस्य नव्यः शापं सिन्धूनामकृणोदशस्तीः ५ [२४]

पुरोळा इत् तुर्वशो यक्षुरासीद् राये मत्स्यासो निशिता अपीव ।
श्रुष्टिं चक्रुर्भृगवो द्रुह्यवश्च सखा सखायमतरद् विषूचोः ६

आ पक्थासो भलानसो भनन्ता ऽलिनासो विषाणिनः शिवासः ।
आ योऽनयत् सधमा आर्यस्य गव्या तृत्सुभ्यो अजगन् युधा नॄन् ७

दुराध्योऽशे अदितिं सेवयन्तो ऽचेतसो वि जगृभ्रे परुष्णीम् ।
महावि॑व्यक् पृथिवीं पप्रथानः पशुष्कविरंशयच्चायमानः ८

ईयुरर्थं न न्यर्थं परुष्णी—माशुश्चनेदभिपित्वं जगाम ।
सुदास इन्द्रः सुतुकाँ अमित्रा—नरन्धयन्मानुषे वाधिवाचः ९

ईयुर्गावो न यवसादगोपा यथाकृतमभि मित्रं चितासः ।
पृश्निगावः पृश्निनिप्रेषितासः श्रुष्टिं चक्रुर्नियुतो रन्तयश्च १०[२५]

एकं च यो विंशतिं च श्रवस्या वैकर्णयोर्जनान् राजा न्यस्तः ।
वृत्रमो न सद्मन् नि शिशाति बर्हिः शूरः सर्गमकृणोदिन्द्र एषाम् ११

अधं श्रुतं कवषं वृद्धमप्स्व—नुं द्रुह्युं नि वृणग्वज्रबाहुः ।
वृणाना अत्र सख्याय सख्यं त्वायन्तो ये अमदन्ननु त्वा १२ (१५७)

वि सद्यो विश्वा दृंहितान्येषा—मिन्द्रः पुरः सहसा सप्त दर्दः।
व्यानवस्य तृत्सवे गयं भा—ग्जेष्म पूरुं विदथे मघवाचम् १३

नि गव्यवोऽनवो द्रुह्यवश्च षष्टिः शता सुषुपुः षट् सहस्रा।
षष्टिर्वीरासो अधि षड् दुवोयु विश्वेदिन्द्रस्य वीर्या कृतानि १४

इन्द्रेणैते तृत्सवो वेविषाणा आपो न सृष्टा अधवन्त नीचीः।
दुर्मित्रासः प्रकलविन्मिमाना जहुर्विश्वानि भोजना सुदासे १५ [२६]

अधं वीरस्य शृतपामनिन्द्रं परा शर्धन्तं नुनुदे अभि क्षाम्।
इन्द्रो मन्युं मन्युम्यो मिमाय भेजे पथो वर्तनिं पत्यमानः १६

आध्रेण चित् तद्वेकं चकार सिंह्यं चित् पेत्वेना जघान।
अवं सक्तीर्वेश्यावृश्चदिन्द्रः प्रायच्छद् विश्वा भोजना सुदासे १७

शश्वन्तो हि शत्रवो रारधुष्टे भेदस्य चिच्छर्धतो विन्दु रन्धिम्।
मर्ताँ एनः स्तुवतो यः कृणोति तिग्मं तस्मिन् नि जहि वज्रमिन्द्र १८

आवदिन्द्रं यमुना तृत्सवश्च प्रात्र भेदं सर्वताता मुषायत्।
अजासश्च शिग्रवो यक्षवश्च बलिं शीर्षाणि जभ्रुरश्व्यानि १९

न त इन्द्र सुमतयो न रायः संचक्षे पूर्वी उषसो न नूत्नाः।
वेर्वकं चिन्मान्यमानं जघन्था—ऽव त्मना बृहतः शम्बरं भेत् २० [२७]

प्र ये गृहादमदुस्त्वाया पराशरः शतयातुर्वसिष्ठः।
न ते भोजस्य सख्यं मृषन्ता—ऽधा सूरिभ्यः सुदिना व्युच्छान् २१

द्वे नप्तुर्वर्वतः शते गो—र्द्वा रथा वधूमन्ता सुदासः।
अहिन्नग्ने पैजवनस्य दानं होतेव सद्म पर्येमि रेभन् २२

चत्वारो मा पैजवनस्य दानाः स्मद्दिष्टयः कृशनिनो निरेके।
ऋज्रासो मा पृथिविष्ठाः सुदास—स्तोकं तोकाय श्रवसे वहन्ति २३

यस्य श्रवो रोदसी अन्तरुर्वी शीर्ष्णेशीर्ष्णे विबभाजा विभक्ता।
ससेदिन्द्रं न सवतो गृणन्ति नि युध्यामधिमंशिशाद्भीके २४

इमं नरो मरुतः सश्चतानु दिवोदासं न पितरं सुदासः।
अविष्टना पैजवनस्य केतं दूणाशं क्षत्रमजरं दुवोयु २५ [२८](१७०)

(१९)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यस्ति॒ग्मशृ॑ङ्गो वृष॒भो न भी॒म एक॑: कृ॒ष्टीश्च्या॒वय॑ति प्र विश्वा॑: ।
य: शश्व॑तो अदा॑शुषो गय॒स्य प्रय॑न्तासि सुष्वि॒तराय॒ वेद॑: १

त्वं ह॒ त्यदि॑न्द्र कुत्स॒मावः॒ शुश्रू॑षमाणस्तन्वा॑ सम॒र्ये ।
दास॑ं यच्छु॒ष्णं कु॒यव॑ं न्य॒स्मा अर॑न्धय आर्जु॒नेया॑य शिक्षन् २

त्वं धृ॑ष्णो धृषता वी॒तहव्य॑ं प्रावो॒ विश्वा॑भिरू॒तिभि॑: सु॒दास॑म् ।
प्र पौरु॑कुत्सिं त्र॒सद॑स्युमावः॒ क्षेत्र॑साता वृत्र॒हत्ये॑षु पूरुम् ३

त्वं नृभि॑र्नृमणो दे॒ववी॑तौ॒ भूरी॑णि वृ॒त्रा हर्य॑श्व हंसि ।
त्वं नि दस्यु॑ं चुमु॒रिं॑ धुनिं॑ चा॒ऽस्वा॑पयो दु॒भीत॑ये सु॒हन्तु॑ ४

तव॑ च्यौ॒त्नानि॑ वज्रहस्त॒ तानि॒ नव॒ यत् पुरो॑ नव॒तिं॑ च॒ सद्यः॑ ।
नि॒वेश॑ने शतत॒मावि॑वेषी॒रह॑ञ्च वृ॒त्रं नर्मु॑चिमु॒ताह॑न् ५ [२९]

सना॒ ता त॑ इन्द्र भोज॒नानि॒ रात॑हव्याय दा॒शुषे॑ सु॒दास॑े ।
वृष्णे॑ ते॒ हरी॑ वृषणा युनज्मि॒ व्यन्तु॒ ब्रह्मा॑णि पुरुशाक॒ वाज॑म् ६

मा ते॑ अ॒स्यां स॑हसावन् परि॑ष्टा॒वघा॑य भूम हरिवः परा॒दे ।
त्रा॑यस्व नोऽवृ॒केभि॒र्वरू॑थै॒स्तव॑ प्रि॒यास॑: सू॒रिषु॑ स्याम ७

प्रि॒यास॒ इत् ते॑ मघवन्नभिष्टौ॒ नरो॑ मदेम शर॒णे सखा॑यः ।
नि तु॒र्वशं॑ नि याद्वं॑ शिशी॒ह्यति॑थिग्वाय॒ शंस्य॑ं करि॒ष्यन् ८

सद्यश्चि॒न्नु ते॑ मघवन्नभिष्टौ॒ नर॑: शंसन्त्युक्थ॒शास॑ उ॒क्था ।
ये ते॒ हवे॑भि॒र्वि प॒णीँर॑दा॒श॒न्नस्मान् वृ॑णीष्व युज्या॒य तस्मै॑ ९

ए॒ते स्तोमा॑ नरां॒ नृत॑म॒ तुभ्य॒॑मस्म॒द्र्य॑ञ्चो ददतो म॒घानि॑ ।
तेषा॑मिन्द्र वृत्रहत्ये॒ शिवो भू॒: सखा॑ च॒ शूरो॑ऽविता च॑ नृ॒णाम् १०

नू इ॑न्द्र शूर॒ स्तव॑मान ऊ॒ती ब्रह्म॑जूतस्तन्वा॑ वावृधस्व ।
उप॑ नो॒ वाजा॑न् मिमी॒ह्युप॒ स्तीन् यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभि॒: सदा॑ नः ११ [३०](१८१)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३०] (२०)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उग्रो जज्ञे वीर्याय स्वधावा॒ञ्चक्रिरपो नर्यो यत् करिष्यन् ।
जग्मिर्युवा नृषदनमवोभि॒स्त्राता न इन्द्र एनसो महश्चित् १
हन्ता वृत्रमिन्द्रः शूशुवानः प्रावीन्नु वीरो जरितारमूती ।
कर्ता सुदासे अह वा उ लोकं दाता वसु मुहुरा दाशुषे भूत् २
युध्मो अनर्वा खजकृत् समद्वा शूरः सत्राषाड् जनुषेमषाळ्हः ।
व्यास इन्द्रः पृतनाः स्वोजा अधा विश्वं शत्रूयन्तं जघान ३
उभे चिदिन्द्र रोदसी महित्वा ऽऽ पप्राथ तविषीभिस्तुविष्मः ।
नि वज्रमिन्द्रो हरिवान् मिमिक्षन् त्समन्धसा मदेषु वा उवोच ४
वृषा जजान वृषणं रणाय तमु चिन्नारी नर्यं ससूव ।
प्र यः सेनानीरध नृभ्यो अस्ती॒नः सत्वा गवेषणः स धृष्णुः ५ [१]

नू चित् स भ्रेषते जनो न रेषन् मनो यो अस्य घोरमाविवासात् ।
यज्ञैर्य इन्द्रे दधते दुवांसि क्षयत् स राय ऋतपा ऋतेजाः ६
यदिन्द्र पूर्वो अपराय शिक्ष॒न्नयज्ज्यायान् कनीयसो वृष्णम् ।
अमृत इत् पर्यासीत दूर॒मा चित्र चित्रयं भरा रयिं नः ७
यस्त इन्द्र प्रियो जनो ददाश॒दसन्निरेके अद्रिवः सखा ते ।
वयं ते अस्यां सुमतौ चनिष्ठाः स्याम वरूथे अघ्नतो नृपीतौ ८
एष स्तोमो अचिक्रदद् वृषा त उत स्तामुर्मघवन्नक्रपिष्ट ।
रायस्कामो जरितारं त आगन् त्वमङ्ग शक्र वस्व आ शको नः ९
स न इन्द्र त्वर्यताया इषे धा॒स्त्मना च ये मघवानो जुनन्ति ।
वस्वी षु ते जरित्रे अस्तु शक्ति॒र्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२] (१९१)

(२१)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि देवं गोऋजीकमन्धो न्यस्मिन्निन्द्रो जनुषेमुवोच ।
बोधामसि त्वा हर्यश्व यज्ञै॒र्बोधा नः स्तोममन्धसो मदेषु १
प्र यन्ति यज्ञं विपयन्ति बर्हिः सोममादो विदथे दधवांचः ।
न्यु ह्रियन्ते यशसो गृभादा दूरउपब्दो वृषणो नृषाचः २ (१९२)

त्वमिन्द्र स्रावितवा अपस्कः परिष्ठिता अहिना शूर पूर्वीः ।
त्वद् वावक्रे रथ्यो३ न धेना रेजन्ते विश्वा कृत्रिमाणि भीषा ३
भीमो विवेषायुधेभिरेषा मपांसि विश्वा नर्याणि विद्वान् ।
इन्द्रः पुरो जहृषाणो वि दूधोत् वि वज्रहस्तो महिना जघान ४
न यातवे इन्द्र जूजुवुर्नो न वन्दना शविष्ठ वेद्याभिः ।
स शर्धदुर्यो विषुणस्य जन्तो र्मा शिश्नदेवा अपि गुर्ऋतं नः ५ [३]

अभि क्रत्वेन्द्र भूरध ज्मन् न ते विव्यङ् महिमानं रजांसि ।
स्वेना हि वृत्रं शवसा जघन्थ न शत्रुरन्तं विविदद् युधा ते ६
वेवाश्रित् ते असुर्याय पूर्वे ऽनु क्षत्राय ममिरे सहांसि ।
इन्द्रो मघानि दयते विषह्यो न्द्रं वाजस्य जोहुवन्त सातौ ७
कीरिश्चिद्धि त्वामवसे जुहावे शानमिन्द्र सौभगस्य भूरेः ।
अवो बभूथ शतमूते अस्मे अभिक्षत्तुस्त्वावतो वरूता ८
सखायस्त इन्द्र विश्वह स्याम नमोवृधासो महिना तरुत्र ।
वन्वन्तु स्मा तेऽवसा समीके ऽभीतिमर्यो वनुषां शवांसि ९
स न इन्द्र त्वर्यताया इषे धा स्मनां च ये मघवानो जुनन्ति ।
वस्वी षु ते जरित्रे अस्तु शक्ति र्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [४] (२०१)

(२२)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । विराट्, ९ त्रिष्टुप् ।

पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषाव हर्यश्वाद्रिः ।
सोतुर्बाहुभ्यां सुयतो नार्वा १
यस्ते मदो युज्यश्चारुरस्ति येन वृत्राणि हर्यश्व हंसि ।
स त्वामिन्द्र प्रभूवसो ममत्तु २
बोधा सु मे मघवन् वाचमेमां यां ते वसिष्ठो अर्चति प्रशस्तिम् ।
इमा ब्रह्म सधमादे जुषस्व ३
श्रुधी हवं विपिपानस्याद्रे र्बोधा विप्रस्यार्चतो मनीषाम् ।
कृष्वा दुवांस्यन्तमा सचेमा ४
न ते गिरो अपि मृष्ये तुरस्य न सुष्टुतिमसुर्यस्य विद्वान् ।
सदा ते नाम स्वयशो विवक्मि ५ [५] (२०६)

भूरि हि ते सवना मानुषेषु भूरिं मनीषी हवते त्वामित् ।
मारे अस्मन्मघवञ्छंयोक् कः ६

तुभ्येदिमा सवना शूर विश्वा तुभ्यं ब्रह्माणि वर्धना कृणोमि ।
त्वं नृभिर्हव्यो विश्वधासि ७

नू चिन्नु ते मन्यमानस्य दस्मो दंश्नुवन्ति महिमानमुग्र ।
न वीर्यमिन्द्र ते न राधः ८

ये च पूर्व ऋषयो ये च नूत्ना इन्द्र ब्रह्माणि जनयन्त विप्राः ।
अस्मे ते सन्तु सख्या शिवानि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ९ [६] (२१०)

(२३)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उदु ब्रह्माण्येरत श्रवस्येन्द्रं समर्ये महया वसिष्ठ ।
आ यो विश्वानि शवसा ततानोपश्रोता म ईवतो वचांसि १

अयामि घोष इन्द्र वेवजामिरिज्यन्त यच्छुरुधो विवाचि ।
नहि स्वमायुश्चिकिते जनेषु तानीदंहांस्यति पर्ष्यस्मान् २

युजे रथं गवेषणं हरिभ्यामुप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः ।
वि बाधिष्ट स्य रोदसी महित्वेन्द्रो वृत्राण्यप्रती जघन्वान् ३

आपश्चित् पिप्युः स्तर्यो न गावो नक्षन्नृतं जरितारस्त इन्द्र ।
याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वं हि धीभिर्दयसे वि वाजान् ४

ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु शुष्मिणं तुविराधसं जरित्रे ।
एको देवत्रा दयसे हि मर्तानस्मिञ्छूर सवने मादयस्व ५

एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [७] (२१६)

(२४)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

योनिष्ट इन्द्र सदने अकारि तमा नृभिः पुरुहूत प्र याहि ।
असो यथा नोऽविता वृधे च दवो वसूनि ममदश्च सोमैः १ (२१७)

गृभीतं ते मन इन्द्र द्विबर्हाः सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि ।
विसृष्टधेना भरते सुवृक्ति—रियमिन्द्रं जोहुवती मनीषा २

आ नो वि॒व आ पृथिव्या कृजीषि—न्निदं बर्हिः सोमपेयाय याहि ।
वहन्तु त्वा हरयो मद्र्यञ्च—माङ्गूषमच्छा तवसं मदाय ३

आ नो विश्वाभिरूतिभिः सजोषा ब्रह्म जुषाणो हर्यश्व याहि ।
वरीवृजत् स्थविरेभिः सुशिप्रा—ऽस्मे दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्र ४

एष स्तोमो मह उग्राय वाहे धुरीवात्यो न वाजयन्नधायि ।
इन्द्रं त्वायमर्क ईट्टे वसूनां विवीव द्यामधि नः श्रोमतं धाः ५

एवा न इन्द्र वार्यस्य पूर्धि प्र ते महीं सुमतिं वेविदाम ।
इषं पिन्व मघवन्त्र्यः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [८] (२२२)

(२५)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ ते मह इन्द्रोत्युग्र समन्यवो यत् समरन्त सेनाः ।
पतांति विद्युन्नर्यस्य बाह्वो—र्मा ते मनो विष्वद्र्यग्वि चारीत् १

नि दुर्ग इन्द्र श्नथिह्यमित्रा—नभि ये नो मर्तासो अमन्ति ।
आरे तं शंसं कृणुहि निनित्सो—रा नो भर संभरणं वसूनाम् २

शतं ते शिप्रिन्नूतयः सुदासे सहस्रं शंसा उत रातिरस्तु ।
जहि वधर्वनुषो मर्त्यस्या—ऽस्मे द्युम्नमधि रत्नं च धेहि ३

त्वावतो हीन्द्र क्रत्वे अस्मि त्वावतोऽवितुः शूर रातौ ।
विश्वेदहानि तविषीव उग्र ओकः कृणुष्व हरिवो न मर्धीः ४

कुत्सा एते हर्यश्वाय शुष्मिन्द्रे सहो देवजूतमियानाः ।
सत्रा कृधि सुहना शूर वृत्रा वयं तरुत्राः सनुयाम वाजम् ५

एवा न इन्द्र वार्यस्य पूर्धि प्र ते महीं सुमतिं वेविदाम ।
इषं पिन्व मघवन्त्र्यः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [९] (२२८)

(२६)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

न सोम इन्द्रमसुतो ममादु नाब्रह्माणो मघवानं सुतासः ।
तस्मा उक्थं जनये यज्जुजोषाद्भुवन्नवीयः शृणवद् यथा नः १

उक्थमुक्थे सोम इन्द्रं ममाद नीथेनीथे मघवानं सुतासः ।
यदी सबाधः पितरं न पुत्राः समानदक्षा अवसे हवन्ते २

चकार ता कृणवन्नूनमन्या यानि ब्रुवन्ति वेधसः सुतेषु ।
जनीरिव पतिरेकः समानो नि मामृजे पुर इन्द्रः सु सर्वाः ३

एवा तमाहुरुत शृण्व इन्द्र एको विभक्ता तरणिर्मघानाम् ।
मिथस्तुरः ऊतयो यस्य पूर्वीरस्मे भद्राणि सश्चत प्रियाणि ४

एवा वसिष्ठ इन्द्रमूतये नॄन् कृष्टीनां वृषभं सुते गृणाति ।
सहस्रिण उप नो माहि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१०] (२३३)

(२७)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं नरो नेमधिता हवन्ते यत् पार्या युनजते धियस्ताः ।
शूरो नृषाता शवसश्चकान आ गोमति व्रजे भजा त्वं नः १

य इन्द्र शुष्मो मघवन् ते अस्ति शिक्षा सखिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः
त्वं हि हव्हा मघवन् विचेता अपा वृधि परिवृतं न राधः २

इन्द्रो राजा जगतश्चर्षणीनामधि क्षमि विषुरूपं यदस्ति ।
ततो ददाति दाशुषे वसूनि चोदद् राध उपस्तुतश्चिदर्वाक् ३

नू चिन्न इन्दो मघवन् सहूती दानो वाजं नि यमते न ऊती ।
अनूना यस्य दक्षिणा पीपाय वामं नृभ्यो अभिवीता सखिभ्यः ४

नू इन्द्र राये वरिवस्कृधी न आ ते मनो ववृत्याम मघाय ।
गोमद्रथवाववद् व्यन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [११] (२३८)

(२८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

ब्रह्मा ण इन्द्रोप याहि विद्वा॒नर्वाञ्चस्ते हरयः सन्तु युक्ताः ।
विश्वे चिद्धि त्वा विहवन्त मर्ता अस्माकमिच्छृणुहि विश्वमिन्व १

हवं त इन्द्र महिमा व्यानड् ब्रह्म यत् पासि शवसिन्नृषीणाम् ।
आ यद् वज्रं दधिषे हस्त उग्र घोरः सन् क्रत्वा जनिष्ठा अषाळ्हः २

तव प्रणीतीन्द्र जोहुवानान् त्सं यन्नृन् न रोदसी निनेथ ।
महे क्षत्राय शवसे हि जज्ञे ऽतूतुजिं चित् तूतुजिरशिश्नत् ३

एभिर्न इन्द्राहभिर्दशस्य दुर्मित्रासो हि क्षितयः पवन्ते ।
प्रति यच्चष्टे अनृतमनेना अव द्रिता वरुणो मायी नः सात ४

वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१२] (२४३)

(२९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्वे आ तु प्र याहि हरिवस्तदोकाः ।
पिबा त्वस्य सुषुतस्य चारोर्ददो मघानि मघवन्नियानः १

ब्रह्मन् वीर ब्रह्मकृतिं जुषाणो ऽर्वाचीनो हरिभिर्याहि तूयम् ।
अस्मिन्नु षु सवने मादयस्वोप ब्रह्माणि शृणव इमा नः २

का ते अस्त्यरंकृतिः सुकृतेः कदा नूनं ते मघवन् दाशेम ।
विश्वा मतीरा ततने त्वाया ऽधा म इन्द्र शृणवो हवेमा ३

उतो घा ते पुरुष्याꣳ इदासन् येषां पूर्वेषामशृणोर्ऋषीणाम् ।
अधाहं त्वा मघवञ्होहवीमि त्वं न इन्द्रासि प्रमतिः पितेव ४

वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१३] (२४८)

(३०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देव शवसा याहि शुष्मिन् भवा वृध इन्द्र रायो अस्य ।
महे नृम्णाय नृपते सुवज्र महि क्षत्राय पौंस्याय शूर १
हवन्त उ त्वा हव्यं विवाचि तनूषु शूराः सूर्यस्य सातौ ।
त्वं विश्वेषु सेन्यो जनेषु त्वं वृत्राणि रन्धया सुहन्तु । २
अहा यदिन्द्र सुदिना व्युच्छान् दधो यत् केतुमुपमं समत्सु ।
न्य१ग्निः सीं वृदसुरो न होता हुवानो अत्र सुभगाय देवान् ३
वयं ते त इन्द्र ये च देव स्तवन्त शूर दर्दतो मघानि ।
यच्छा सूरिभ्य उपमं वरूथं स्वाभुवो जरणामश्नवन्त ४
वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१४] (२५३)

(३१)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । गायत्री, १०-१२ विराट् ।

प्र व इन्द्राय मादनं हर्यश्वाय गायत । सखायः सोमपाव्ने १
शंसेदुक्थं सुदानव उत द्युक्षं यथा नरः । चकृमा सत्यराधसे २
त्वं न इन्द्र वाजयुस्त्वं गव्युः शतक्रतो । त्वं हिरण्ययुर्वसो ३
वयमिन्द्र त्वायवोऽभि प्र णोनुमो वृषन् । विद्धी त्व१स्य नो वसो ४
मा नो निदे च वक्तवे ऽर्यो रन्धीरराव्णे । त्वे अपि क्रतुर्मम ५
त्वं वर्मासि सप्रथः पुरोयोधश्च वृत्रहन् । त्वया प्रतिं ब्रुवे युजा ६ [१५]

महाँ उतासि यस्य ते ऽनु स्वधावरी सहः । मन्नातें इन्द्र रोदसी ७
तं त्वा मरुत्वती परि भुवद् वाणी सयावरी । नक्षमाणा सह द्युभिः ८
ऊर्ध्वासस्त्वान्विन्दवो भुवन् दृस्ममुप द्यविं । सं ते नमन्त कृष्टयः ९
प्र वो महे महिवृधे भरध्वं प्रचेतसे प्र सुमतिं कृणुध्वम् ।
विशः पूर्वीः प्र चरा चर्षणिप्राः १० (२६३)

उरुव्यचसे महिने सुवृक्तिमिन्द्राय ब्रह्म जनयन्त विप्राः ।
तस्य व्रतानि न मिनन्ति धीराः ११

इन्द्रं वाणीरनुत्तमन्युमेव सत्रा राजानं दधिरे सहध्यै ।
हर्यश्वाय बर्हया समापीन् १२ [१६] (२६५)

(३२)

२७ (१-२५) मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः, २६ पूर्वार्धर्चस्य शाक्तिर्वासिष्ठो वा (शाट्यायने ब्राह्मणे), २६-२७ शाक्तिर्वासिष्ठो वा (ताण्डके ब्राह्मणे) । इन्द्रः । प्रगाथः- (बृहती, सतोबृहती), ३ द्विपदा विराट् ।

मो षु त्वा वाघतश्चना ऽऽरे अस्मन्नि रीरमन् ।
आरात्ताच्चित् सधमादं न आ गहीह वा सन्नुप श्रुधि १
इमे हि ते ब्रह्मकृतः सुते सचा मधौ न मक्ष आसते ।
इन्द्रे कामं जरितारो वसूयवो रथे न पादुमा दधुः २

रायस्कामो वज्रहस्तं सुदक्षिणं पुत्रो न पितरं हुवे ३
इम इन्द्राय सुन्विरे सोमासो दध्याशिरः ।
ताँ आ मदाय वज्रहस्त पीतये हरिभ्यां याह्योक आ ४

श्रवच्छ्रुत्कर्ण ईयते वसूनां नू चिन्नो मर्धिषद् गिरः ।
सद्यश्चिद् यः सहस्राणि शता ददन्नकिर्दित्संन्तमा मिनत् ५ [१७]

स वीरो अप्रतिष्कुत इन्द्रेण शूशुवे नृभिः ।
यस्ते गभीरा सवनानि वृत्रहन् त्सुनोत्या च धावति ६

भवा वरूथं मघवन् मघोनां यत् समजासि शर्धतः ।
वि त्वाहतस्य वेदनं भजेम ह्या दृणाशो भरा गयम् ७
सुनोता सोमपात्रे सोममिन्द्राय वज्रिणे ।
पचता पक्तीरवसे कृणुध्वमित् पृणन्नित् पृणते मयः ८

मा स्रेधत सोमिनो दक्षता महे कृणुध्वं राय आतुजे ।
तरणिरिज्जयति क्षेति पुष्यति न देवासः कवत्नवे ९
नकिः सुदासो रथं पर्यास न रीरमत् ।
इन्द्रो यस्याविता यस्य मरुतो गमत् स गोमति व्रजे १० [१८] (२७५)

गमद् वाजं वाजयन्निन्द्र मर्त्यो यस्य त्वमविता भुवः ।
अस्माकं बोध्यविता रथानाम् ११
उदिन्नवस्य रिच्यते ऽशो धनं न जिग्युषः ।
य इन्द्रो हरिवान् न दभन्ति तं रिपो दक्षं दधाति सोमिनि १२
मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेशसं दधात यज्ञियेष्वा ।
पूर्वीश्चन प्रसितयस्तरन्ति तं य इन्द्रे कर्मणा भुवत् १३
कस्तमिन्द्र त्वावसु मा मर्त्यो दधर्षति ।
श्रद्धा इत् ते मघवन् पार्ये दिवि वाजी वाजं सिषासति १४
मघोनः स्म वृत्रहत्येषु चोदय ये ददति प्रिया वसु ।
तव प्रणीती हर्यश्व सूरिभि र्विश्वा तरेम दुरिता १५ [१९]

तवेदिन्द्रावमं वसु त्वं पुष्यसि मध्यमम् ।
सत्रा विश्वस्य परमस्य राजसि नकिष्ट्वा गोषु वृण्वते १६
त्वं विश्वस्य धनदा असि श्रुतो य ईं भवन्त्याजयः ।
तवायं विश्वः पुरुहूत पार्थिवो ऽवस्युर्नाम भिक्षते १७
यदिन्द्र यावतस्त्व मेतावदहमीशीय ।
स्तोतारमिद् दिधिषेय रदावसो न पापत्वाय रासीय १८
शिक्षेयमिन्महयते दिवेदिवे राय आ कुहचिद्विदे ।
नहि त्वदन्यन्मघवन् न आप्यं वस्यो अस्ति पिता चन १९
तरणिरित् सिषासति वाजं पुरंध्या युजा ।
आ व इन्द्रं पुरुहूतं नमे गिरा नेमिं तष्टेव सुद्रुम् २० [२०]

न दुष्टुती मर्त्यो विन्दते वसु न स्रेधन्तं रयिर्नशत् ।
सुशक्तिरिन्मघवन् तुभ्यं मावते देष्णं यत् पार्ये दिवि २१
अभि त्वा शूर नोनुमो ऽदुग्धा इव धेनवः ।
ईशानमस्य जगतः स्वर्दृशमीशानमिन्द्र तस्थुषः २२
न त्वावाँ अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।
अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे २३
अभी षतस्तदा भरेन्द्र ज्यायः कनीयसः ।
पुरूवसुर्हि मघवन् त्सनादसि भरेभरे च हव्यः २४ (२८९)

परा णुदस्व मघवन्नमित्रान् त्सुवेदा नो वसू कृधि ।
अस्माकं बोध्यविता महाधने भवा वृधः सखीनाम् २५

इन्द्र क्रतुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा ।
शिक्षा णो अस्मिन् पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीमहि २६

मा नो अज्ञाता वृजना दुराध्यो३ माशिवासो अव क्रमुः ।
त्वया वयं प्रवतः शश्वतीरपो ऽति शूर तरामसि २७ [२१] (१९२)

(३३)

१४ (१-९) मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः, १०-१४ वसिष्ठपुत्राः । १-९ वसिष्ठपुत्राः इन्द्रो वा; १०-१४ वसिष्ठः । त्रिष्टुप् ।

श्वित्यञ्चो मा दक्षिणतस्कपर्दा धियंजिन्वासो अभि हि प्रमन्दुः ।
उत्तिष्ठन् वोचे परि बर्हिषो नॄन् न मे दूरादवितवे वसिष्ठाः १

दूरादिन्द्रमनयन्ना सुतेन तिरो वैशन्तमति पान्तमुग्रम् ।
पाशद्युम्नस्य वायतस्य सोमात् सुतादिन्द्रोऽवृणीता वसिष्ठान् २

एवेन्नु कं सिन्धुमेभिस्ततारैवेन्नु कं भेदमेभिर्जघान ।
एवेन्नु कं दाशराज्ञे सुदासं प्रावदिन्द्रो ब्रह्मणा वो वसिष्ठाः ३

जुष्टी नरो ब्रह्मणा वः पितॄणामक्षमव्ययं न किला रिषाथ ।
यच्छक्वरीषु बृहता रवेणेन्द्रे शुष्ममदधाता वसिष्ठाः ४

उद् द्यामिवेत् तृष्णजो नाथितासो ऽदीधयुर्दाशराज्ञे वृतासः ।
वसिष्ठस्य स्तुवत इन्द्रो अश्रोर्दुरः तृत्सुभ्यो अकृणोदु लोकम् ५ [२२]

वृण्डा इवेद् गोअजनास आसन् परिच्छिन्ना भरता अर्भकासः ।
अभवच्च पुरएता वसिष्ठ आदित् तृत्सूनां विशो अप्रथन्त ६

त्रयः कृण्वन्ति भुवनेषु रेतस्तिस्रः प्रजा आर्या ज्योतिरग्राः ।
त्रयो घर्मास उषसं सचन्ते सर्वाँ इत् ताँ अनु विदुर्वसिष्ठाः ७

सूर्यस्येव वक्षथो ज्योतिरेषां समुद्रस्येव महिमा गभीरः ।
वातस्येव प्रजवो नान्येन स्तोमो वसिष्ठा अन्वेतवे वः ८

त इन्निण्यं हृदयस्य प्रकेतैः सहस्रवल्शमभि सं चरन्ति ।
यमेन ततं परिधिं वयन्तोऽप्सरस उप सेदुर्वसिष्ठाः ९ (२०१)

विद्युतो ज्योतिः परि संजिहानं मित्रावरुणा यदपश्यतां त्वा ।
तत् ते जन्मोतैकं वसिष्ठाऽगस्त्यो यत् त्वा विश आजभार १० [२३]

उतासि मैत्रावरुणो वसिष्ठोर्वश्या ब्रह्मन् मनसोऽधि जातः ।
द्रप्सं स्कन्नं ब्रह्मणा दैव्येन विश्वे देवाः पुष्करे त्वाददन्त ११
स प्रकेत उभयस्य प्रविद्वान् त्सहस्रदान उत वा सदानः ।
यमेन ततं परिधिं वयिष्यन्नप्सरसः परि जज्ञे वसिष्ठः १२
सत्रे ह जाताविषिता नमोभिः कुम्भे रेतः सिषिचतुः समानम् ।
ततो ह मान उदियाय मध्यात् ततो जातमृषिमाहुर्वसिष्ठम् १३
उक्थभृतं सामभृतं बिभर्ति ग्रावाणं बिभ्रत् प्र वदात्यग्रे ।
उपेनमाध्वं सुमनस्यमाना आ वो गच्छाति प्रतृको वसिष्ठः १४ [२४] (३०६)

(३४) [तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३४-५५]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः, १६ अहिः, १७ अहिर्बुध्न्यः । द्विपदा विराट्, २२-२५ त्रिष्टुप् ।

प्र शुक्रैतु देवी मनीषा अस्मत् सुतष्टो रथो न वाजी १
विदुः पृथिव्या दिवो जनित्रं शृण्वन्त्यापो अध क्षरन्तीः २
आपश्चिदस्मै पिन्वन्त पृथ्वीर्वृत्रेषु शूरा मंसन्त उग्राः ३
आ धूर्ष्वस्मै दधाताश्वानिन्द्रो न वज्री हिरण्यबाहुः ४
अभि प्र स्थाताहेव यज्ञं यातेव पत्मन् त्मना हिनोत ५
त्मना समत्सु हिनोत यज्ञं दधात केतुं जनाय वीरम् ६
उदस्य शुष्मादद् भानुर्नार्त बिभर्ति भारं पृथिवी न भूम ७
ह्वयामि देवाँ अयातुरग्रे साधन्नृतेन धियं दधामि ८
अभि वो देवीं धियं दधिध्वं प्र वो देवत्रा वाचं कृणुध्वम् ९
आ चष्ट आसां पाथो नदीनां वरुण उग्रः सहस्रचक्षाः १० [२५]

राजा राष्ट्रानां पेशो नदीनामनुत्तमस्मै क्षत्रं विश्वायु ११
अविष्टो अस्मान् विश्वासु विक्ष्वद्युं कृणोत शंसं निनित्सोः १२
व्येतु विद्युद् द्विषामशेवा युयोत विष्वग्यस्तनूनाम् १३
अवीन्नो अग्निर्हव्यान्नमोभिः प्रेष्ठो अस्मा अधायि स्तोमः १४
सजूर्देवैरपां नपातं सखायं कृध्वं शिवो नो अस्तु १५ (३२१)

अजामुक्थैराहिं गृणीषे बुध्ने नदीनां रजःसु षीदन् १६
मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषे धान्मा यज्ञो अस्य स्रिधदृतायोः १७
उत नं एषु नृषु श्रवो धुः प्र रायेयन्तु शर्धन्तो अर्यः १८
तपन्ति शत्रुं स्वर्णभूमा महासेनासो अमेभिरेषाम् १९
आ यन्नः पत्नीर्गमन्त्यच्छा त्वष्टा सुपाणिर्दधातु वीरान् २० [२६]

प्रति नः स्तोमं त्वष्टा जुषेत स्यादुस्मे अरमतिर्वसूयुः २१
ता नो रासन् रातिषाचो वसून्या रोदसी वरुणानी शृणोतु ।
वरूत्रीभिः सुशरणो नो अस्तु त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायः २२
तन्नो रायः पर्वतास्तन्न आपस्तद् रातिषाच ओषधीरुत द्यौः ।
वनस्पतिभिः पृथिवी सजोषा उभे रोदसी परि पासतो नः २३
अनु तद्यौर्वी रोदसी जिहाताम् अनु द्युक्षो वरुण इन्द्रसखा ।
अनु विश्वे मरुतो ये सहासो रायः स्याम धरुणं धियध्यै २४
तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्निराप ओषधीर्वनिनो जुषन्त ।
शर्मन् त्स्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २५ [२७] (३३१)

(३५)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

शं नं इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहव्या ।
शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः शं न इन्द्रापूषणा वाजसातौ १
शं नो भगः शमु नः शंसो अस्तु शं नः पुरंधिः शमु सन्तु रायः ।
शं नः सत्यस्य सुयमस्य शंसः शं नो अर्यमा पुरुजातो अस्तु २
शं नो धाता शमु धर्ता नो अस्तु शं न उरूची भवतु स्वधाभिः ।
शं रोदसी बृहती शं नो अद्रिः शं नो देवानां सुहवानि सन्तु ३
शं नो अग्निर्ज्योतिरनीको अस्तु शं नो मित्रावरुणावश्विना शम् ।
शं नः सुकृतां सुकृतानि सन्तु शं न इषिरो अभि वातु वातः ४
शं नो द्यावापृथिवी पूर्वहूतौ शमन्तरिक्षं दृशये नो अस्तु ।
शं न ओषधीर्वनिनो भवन्तु शं नो रजसस्पतिरस्तु जिष्णुः ५ [२८] (३३६)

शं न इन्द्रो वसुभिर्देवो अस्तु शमादित्येभिर्वरुणः सुशंसः ।
शं नो रुद्रो रुद्रेभिर्जलाषः शं नस्त्वष्टा ग्नाभिरिह शृणोतु ६
शं न सोमो भवतु ब्रह्म शं नः शं नो ग्रावाणः शमु सन्तु यज्ञाः ।
शं नः स्वरूणां मितयो भवन्तु शं नः प्रस्वः शम्वस्तु वेदिः ७
शं नः सूर्य उरुचक्षा उदेतु शं नश्चतस्रः प्रदिशो भवन्तु ।
शं नः पर्वता ध्रुवयो भवन्तु शं नः सिन्धवः शमु सन्त्वापः ८
शं नो अदितिर्भवतु व्रतेभिः शं नो भवन्तु मरुतः स्वर्काः ।
शं नो विष्णुः शमु पूषा नो अस्तु शं नो भवित्रं शम्वस्तु वायुः ९
शं नो देवः सविता त्रायमाणः शं नो भवन्तूषसो विभातीः ।
शं नः पर्जन्यो भवतु प्रजाभ्यः शं नः क्षेत्रस्य पतिरस्तु शंभुः १० [२९]

शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु शं सरस्वती सह धीभिरस्तु ।
शमभिषाचः शमु रातिषाचः शं नो दिव्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः ११
शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु शं नो अर्वन्तः शमु सन्तु गावः ।
शं न ऋभवः सुकृतः सुहस्ताः शं नो भवन्तु पितरो हवेषु १२
शं नो अज एकपाद्देवो अस्तु शं नोऽहिर्बुध्न्यः शं समुद्रः ।
शं नो अपां नपात् पेरुरस्तु शं नः पृश्निर्भवतु देवगोपा १३
आदित्या रुद्रा वसवो जुषन्तेदं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः ।
शृण्वन्तु नो दिव्याः पार्थिवासो गोजाता उत ये यज्ञियासः १४
ये देवानां यज्ञिया यज्ञियानां मनोर्यजत्रा अमृता ऋतज्ञाः ।
ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १५ [३०] (३४६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३०] (३६)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ब्रह्मैतु सदनाद्ऋतस्य वि रश्मिभिः ससृजे सूर्यो गाः ।
वि सानुना पृथिवी संस्र उर्वी पृथु प्रतीकमध्येधे अग्निः १
इमां वां मित्रावरुणा सुवृक्तिमिषं न कृण्वे असुरा नवीयः ।
इनो वामन्यः पवुवीरदब्धो जनं च मित्रो यतति ब्रुवाणः २
आ वातस्य ध्रजतो रन्त इत्या अपीपयन्त धेनवो न सूदाः ।
महो दिवः सदने जायमानोऽचिक्रदद् वृषभः सस्मिन्नूधन् ३ (३४९)

गिरा य एता युनजद्धरी त इन्द्र प्रिया सुरथा शूर धायू ।
प्र यो मन्युं रिरिक्षतो मिनात्या सुक्रतुर्मर्यमणं ववृत्याम् ४
यजन्ते अस्य सख्यं वयश्च नमस्विनः स्व ऋतस्य धामन् ।
वि पृक्षो बाबधे नृभिः स्तवान इदं नमो रुद्राय प्रेष्ठम् ५ [१]

आ यत् साकं यशसो वावशानाः सरस्वती सप्तथी सिन्धुमाता ।
याः सुष्वयन्त सुदुघाः सुधारा अभि स्वेन पयसा पीप्यानाः ६
उत त्ये नो मरुतो मन्दसाना धियं तोकं च वाजिनोऽवन्तु ।
मा नः परि ख्यदक्षरा चरन्त्यवीवृधन् युज्यं ते रयिं नः ७
प्र वो महीमरमतिं कृणुध्वं प्र पूषणं विदथ्यं न वीरम् ।
भगं धियोऽवितारं नो अस्याः सातौ वाजं रातिषाचं पुरंधिम् ८
अच्छायं वो मरुतः श्लोक एत्वच्छा विष्णुं निषिक्तपामवोभिः ।
उत प्रजायै गृणते वयो धुर्यं पात स्वस्तिभिः सदा नः ९ [२] (३५५)

(३७)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ वो वाहिष्ठो वहतु स्तवध्यै रथो वाजा ऋभुक्षणो अमृक्तः ।
अभि त्रिपृष्ठैः सवनेषु सोमैर्मदे सुशिप्रा महभिः पृणध्वम् १
यूयं ह रत्नं मघवत्सु धत्थ स्वर्दृशं ऋभुक्षणो अमृक्तम् ।
सं यज्ञेषु स्वधावन्तः पिबध्वं वि नो राधांसि मतिभिर्दयध्वम् २
उवोचिथ हि मघवन् देष्णं महो अर्भस्य वसुनो विभागे ।
उभा ते पूर्णा वसुना गभस्ती न सूनृता नि यमते वसव्या ३
त्वामिन्द्र स्वयशा ऋभुक्षा वाजो न साधुरस्तमेष्यृक्वा ।
वयं नु ते दाश्वांसः स्याम ब्रह्म कृण्वन्तो हरिवो वसिष्ठाः ४
सानीतासि प्रवतो दाशुषे चिद् याभिर्विवेषो हर्यश्व धीभिः ।
ववन्मा नु ते युज्याभिरूती कदा न इन्द्र राय आ दशस्येः ५ [३]

वासयसीव वेधसस्त्वं नः कदा न इन्द्र वचसो बुबोधः ।
अस्तं तात्या धिया रयिं सुवीरं पृक्षो नो अर्वा न्युहीत वाजी ६ (३६१)

अभि यं देवी निर्ऋतिश्चिदीशे नक्षन्त इन्द्रं शरदः सुपृक्षः ।
उप त्रिबन्धुर्जरदष्टिमेत्यस्ववेशं यं कृणवन्त मर्ताः ७
आ नो राधांसि सवितः स्तवध्या आ रायो यन्तु पर्वतस्य रातौ ।
सदा नो दिव्यः पायुः सिषक्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [४] (३६३)

(३८)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-६ सविता, ६ उत्तरार्धस्य भगो वा, ७-८ वाजिनः । त्रिष्टुप् ।

उदु ष्य देवः सविता ययाम हिरण्ययीममतिं यामशिश्रेत् ।
नूनं भगो हव्यो मानुषेभिर्वि यो रत्ना पुरूवसुर्दधाति १
उदु तिष्ठ सवितः श्रुध्यस्य हिरण्यपाणे प्रभृतावृतस्य ।
द्युर्वीं पृथ्वीममतिं सृजान आ नृभ्यो मर्तभोजनं सुवानः २
अपि ष्टुतः सविता देवो अस्तु यमा चिद् विश्वे वसवो गृणन्ति ।
स नः स्तोमान् नमस्यश्चनो धाद् विश्वेभिः पातु पायुभिर्नि सूरीन् ३
अभि यं देव्यदितिर्गृणाति सवं देवस्य सवितुर्जुषाणा ।
अभि सम्राजो वरुणो गृणन्त्यभि मित्रासो अर्यमा सजोषाः ४
अभि ये मिथो वनुषः सपन्ते रातिं दिवो रातिषाचः पृथिव्याः ।
अहिर्बुध्न्यं उत नः शृणोतु वरूत्र्येकधेनुभिर्नि पातु ५
अनु तन्नो जास्पतिर्मंसीष्ट रत्नं देवस्य सवितुरियानः ।
भगमुग्रोऽवसे जोहवीति भगमनुग्रो अध याति रत्नम् ६
शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।
जम्भयन्तोऽहिं वृकं रक्षांसि सनेम्यस्मद् युयवन्नमीवाः ७
वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः ।
अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः ८ [५] (३७१)

(३९)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्वो अग्निः सुमतिं वस्वो अश्रेत् प्रतीची जूर्णिर्देवताति मेति ।
भेजाते अद्री रथ्येव पन्थामृतं होता न इषितो यजाति १
प्र वावृजे सुप्रया बर्हिरेषामा विश्पतीव बीरिट इयाते ।
विशामक्तोरुषसः पूर्वहूतौ वायुः पूषा स्वस्तये नियुत्वान् २ (३७२)

ज्मया अत्र वसवो रन्त देवा उरावन्तरिक्षे मर्जयन्त शुभ्राः ।
अर्वाक् पथ उरुज्रयः कृणुध्वं श्रोता दूतस्य जगमुषो नो अस्य ३

ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमाः सधस्थं विश्वे अभि सन्ति देवाः ।
ताँ अध्वर उशतो यक्ष्यग्ने श्रुष्टी भगं नासत्या पुरंधिम् ४

आग्ने गिरो दिव आ पृथिव्या मित्रं वह वरुणमिन्द्रमग्निम् ।
आर्यमणमदितिं विष्णुमेषां सरस्वती मरुतो मादयन्ताम् ५

ररे हव्यं मतिभिर्यज्ञियानां नक्षत् कामं मर्त्यानामसिन्वन् ।
धाता रयिमविदस्यं सदासां सक्षीमहि युज्येभिर्नु देवैः ६

नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठे ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [६] (३७८)

(४०)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

ओ श्रुष्टिर्विदथ्या३ समेतु प्रति स्तोमं दधीमहि तुराणाम् ।
यदद्य देवः सविता सुवाति स्यामास्य रत्निनो विभागे १

मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी च द्युभक्तमिन्द्रो अर्यमा ददातु ।
दितेष्टु देव्यदितीरनर्वा वायुश्च यन्नियुवते भगश्च २

सेदुग्रो अस्तु मरुतः स शुष्मी यं मर्त्यं पृषदश्वा अवाथ ।
उतेमग्निः सरस्वती जुनन्ति न तस्य रायः पर्येतास्ति ३

अयं हि नेता वरुण ऋतस्य मित्रो राजानो अर्यमापो धुः ।
सुहवा देव्यदितिरनर्वा ते नो अंहो अति पर्षन्नरिष्टान् ४

अस्य देवस्य मीळ्हुषो वया विष्णोरेषस्य प्रभृथे हविर्भिः ।
विदे हि रुद्रो रुद्रियं महित्वं यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ५

मात्रे पूषन्नाघृण इरस्यो वरूत्री यद् रातिषाचश्च रासन् ।
मयोभुवो नो अर्वन्तो नि पान्तु वृष्टिं परिज्मा वातो ददातु ६

नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठे ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [७] (३८५)

(४१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ अग्नीन्द्रमित्रावरुणाश्विभगपूषब्रह्मणस्पतिसोमरुद्राः, २-६ भगः, ७ उषसः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना ।
प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम १
प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमदितेर्यो विधर्ता ।
आध्रश्चिद् यं मन्यमानस्तुरश्चिद् राजा चिद् यं भगं भक्षीत्याह २
भग प्रणेतर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवा ददन्नः ।
भग प्र णो जनय गोभिरश्वै र्भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम ३
उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम् ।
उतोदिता मघवन् त्सूर्यस्य वयं देवानां सुमतौ स्याम ४
भग एव भगवाँ अस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याम ।
तं त्वा भग सर्व इज्जोहवीति स नो भग पुरएता भवेह ५
समध्वरायोषसो नमन्त दधिक्रावेव शुचये पदाय ।
अर्वाचीनं वसुविदं भगं नो रथमिवाश्वा वाजिन आ वहन्तु ६
अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः ।
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [८] (३९२)

(४२)

६ मैत्रावरुणिर्वासिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ब्रह्माणो अङ्गिरसो नक्षन्त प्र क्रन्दनुर्नभन्यस्य वेतु ।
प्र धेनव उदप्रुतो नवन्त युज्यातामद्री अध्वरस्य पेशः १
सुगस्ते अग्ने सनवित्तो अध्वा युक्ष्वा सुते हरितो रोहितश्च ।
ये वा सद्मन्नरुषा वीरवाहो हुवे देवानां जनिमानि सत्तः २
समु वो यज्ञं महयन् नमोभिः प्र होता मन्द्रो रिरिचे उपाके ।
यजस्व सु पुवणीक देवान यज्ञियामरमतिं ववृत्याः ३
यदा वीरस्य रेवतो दुरोणे स्योनशीरतिथिराचिकेतत् ।
सुप्रीतो अग्निः सुधितो दम आ स विशे दाति वार्यमियत्यै ४ (३९६)

इमं नो अग्ने अध्वरं जुषस्व मरुत्स्विन्द्रे यशसं कृधी नः ।
आ नक्ता बर्हिः सदतामुषासो शन्ता मित्रावरुणा यजेह ५
एवाग्निं सहस्यं वसिष्ठो रायस्कामो विश्वप्स्न्यस्य स्तौत् ।
इषं रयिं पप्रथद् वाजमस्मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [९] (३९८)

(४३)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अर्चन् द्यावा नमोभिः पृथिवी इषध्यै ।
येषां ब्रह्माण्यसमानि विप्रा विष्वग्वियन्ति वनिनो न शाखाः १
प्र यज्ञ एतु हेत्वो न सप्ति रुद्यच्छध्वं समनसो घृताचीः ।
स्तृणीत बर्हिरध्वराय साधू ध्वा शोचींषि देवयून्यस्थुः २
आ पुत्रासो न मातरं विभृत्राः सानौ देवासो बर्हिषः सदन्तु ।
आ विश्वाची विदथ्यामनक्त्वग्ने मा नो देवताता मृधस्कः ३
ते सीषपन्त जोषमा यजत्रा ऋतस्य धाराः सुदुघा दुहानाः ।
ज्येष्ठं वो अद्य महु आ वसूना मा गन्तन समनसो यति ष्ठ ४
एवा नो अग्ने विक्ष्वा दशस्य त्वया वयं सहसावन्नास्काः ।
राया युजा संधमादो अरिष्टा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१०] (४०३)

(४४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । दधिक्राः, १ दधिक्राण्व्युषोऽग्निर्भगेन्द्राविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यापः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

दधिक्रां वः प्रथममश्विनोषसमग्निं समिद्धं भगमूतये हुवे ।
इन्द्रं विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिमादित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः १
दधिक्रामु नमसा बोधयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
इळां देवीं बर्हिषि सादयन्तो ऽश्विना विप्रा सुहवा हुवेम २
दधिक्रावाणं बुबुधानो अग्निमुषं बुध उषसं सूर्यं गाम् ।
ब्रध्नं मंश्नतोर्वरुणस्य बभ्रुं ते विश्वास्मद् दुरिता यावयन्तु ३
दधिक्रावा प्रथमो वाज्यर्वा ऽग्ने रथानां भवति प्रजानन् ।
संविक्रान उषसा सूर्येण ऽऽदित्येभिर्वसुभिरङ्गिरोभिः ४ (४०७)

आ नो दधिक्राः पथ्यामनक्त्वृतस्य पन्थामन्वेतवा उ ।
शृणोतु नो दैव्यं शर्धो अग्निः शृण्वन्तु विश्वे महिषा अमूराः ५ [११] (४०८)

(४५)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सविता । त्रिष्टुप् ।

आ देवो यातु सविता सुरत्नोऽन्तरिक्षप्रा वहमानो अश्वैः ।
हस्ते दधानो नर्या पुरूणि निवेशयंश्च प्रसुवंश्च भूम १
उदस्य बाहू शिथिरा बृहन्ता हिरण्यया दिवो अन्ताँ अनष्टाम् ।
घृतं सो अस्य महिमा पनिष्ट सूरश्चिदस्मा अनु दादपस्याम् २
न घा नो देवः सविता सहावा ऽऽ साविषद् वसुपतिर्वसूनि ।
वेश्वर्यमाणो अमतिमुरूचीं मर्तभोजनमध रासते नः ३
आ गिरः सवितारं सुजिह्वं पूर्णगभस्तिमीळते सुपाणिम् ।
चेत्रं वयो बृहदस्मे दधातु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ४ [१२] (४११)

(४६)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । रुद्रः । जगती, ४ त्रिष्टुप् ।

आ रुद्राय स्थिरधन्वने गिरः क्षिप्रेषवे देवाय स्वधाव्ने ।
अषाळ्हाय सहमानाय वेधसे तिग्मायुधाय भरता शृणोतु नः १
न हि क्षयेण क्षम्यस्य जन्मनः साम्राज्येन दिव्यस्य चेतति ।
अवन्नवन्तीरुप नो दुरश्चरा ऽनमीवो रुद्र जासु नो भव २
मा ते दिद्युदवसृष्टा दिवस्परि क्षमया चरति परि सा वृणक्तु नः ।
सहस्रं ते स्वपिवात भेषजा मा नस्तोकेषु तनयेषु रीरिषः ३
मा नो वधी रुद्र मा परा दा मा ते भूम प्रसितौ हीळितस्य ।
आ नो भज बर्हिषि जीवशंसे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ४ [१३] (४१६)

(४७)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

आपो यं वः प्रथमं देवयन्त इन्द्रपानमूर्मिमकृण्वतेळः ।
तं वो वयं शुचिमरिप्रमद्य घृतप्रुषं मधुमन्तं वनेम १ (४१७)

तमूर्मिमाँपो मधुमत्तमं वो ऽपां नपादवत्वाशुहेमा ।
यस्मिन्निन्द्रो वसुभिर्मादयाते तमश्याम देवयन्तो वो अद्य २
शतपवित्राः स्वधया मदन्ती देवीर्देवानामपि यन्ति पाथः ।
ता इन्द्रस्य न मिनन्ति व्रतानि सिन्धुभ्यो हव्यं घृतवज्जुहोत ३
याः सूर्यो रश्मिभिराततान याभ्य इन्द्रो अरदद् गातुमूर्मिम् ।
ते सिन्धवो वरिवो धातना नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ४ [१४] (४२०)

(४८)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । ऋभवः, ४ विश्वे देवा वा । त्रिष्टुप् ।

ऋभुक्षणो वाजा मादयध्वमस्मे नरो मघवानः सुतस्य ।
आ वोऽर्वाचः क्रतवो न यातां विभ्वो रथं नर्यं वर्तयन्तु १
ऋभुर्ऋभुभिरभि वः स्याम विभ्वो विभुभिः शवसा शवांसि ।
वाजो अस्माँ अवतु वाजसाता विन्द्रेण युजा तरुषेम वृत्रम् २
ते चिद्धि पूर्वीरभि सन्ति शासा विश्वाँ अर्य उपरताति वन्वन् ।
इन्द्रो विभ्वाँ ऋभुक्षा वाजो अर्यः शत्रोर्मिथत्या कृणवन् वि नृम्णम् ३
नू देवासो वरिवः कर्तना नो भूत नो विश्वेऽवसे सजोषाः ।
समस्मे इषं वसवो ददीरन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ४ [१५] (४२४)

(४९)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य मध्यात् पुनाना यन्त्यनिविशमानाः ।
इन्द्रो या वज्री वृषभो रराद ता आपो देवीरिह मामवन्तु १
या आपो दिव्या उत वा स्रवन्ति खनित्रिमा उत वा याः स्वयंजाः ।
समुद्रार्था याः शुचयः पावका स्ता आपो देवीरिह मामवन्तु २
यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यञ्जनानाम् ।
मधुश्चुतः शुचयो याः पावका स्ता आपो देवीरिह मामवन्तु ३
यासु राजा वरुणो यासु सोमो विश्वे देवा यासूर्जं मदन्ति ।
वैश्वानरो यास्वग्निः प्रविष्ट स्ता आपो देवीरिह मामवन्तु ४ [१६] (४२८)

(५०)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ मित्रावरुणौ, २ अग्निः, ३ विश्वे देवाः, ४ नद्यः । जगती, ४ अतिजगती शाक्करी वा ।

आ मां मित्रावरुणेह रक्षतं कुलाययद् विश्वयन्मा न आ गन् ।
अजकावं दुर्दृशीकं तिरो दधे मा मां पद्येन रपसा विदुत्सरुः १
यद् विजामन् परुषि वन्दनं भुवदृष्ठीवन्तौ परि कुल्फौ च देहत् ।
अग्निष्टच्छोचन्नप बाधतामितो मा मां पद्येन रपसा विदुत्सरुः २
यच्छल्मलौ भवति यन्नदीषु यदोषधीभ्यः परि जायते विषम् ।
विश्वे देवा निरितस्तत् सुवन्तु मा मां पद्येन रपसा विदुत्सरुः ३
याः प्रवतो निवत उद्वतः उदन्वतीरनुदकाश्च याः ।
ता अस्मभ्यं पयसा पिन्वमानाः शिवा देवीरशिपदा भवन्तु सर्वा नद्यो अशिमिदा भवन्तु ४
[१७] (४३१)

(५१)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यानामवसा नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शंतमेन ।
अनागास्त्वे अदितित्वे तुरासइमं यज्ञं दधतु श्रोषमाणाः १
आदित्यासो अदितिर्मादयन्तां मित्रो अर्यमा वरुणो रजिष्ठाः ।
अस्माकं सन्तु भुवनस्य गोपाः पिबन्तु सोममवसे नो अद्य २
आदित्या विश्वे मरुतश्च विश्वे देवाश्च विश्व ऋभवश्च विश्वे ।
इन्द्रो अग्निरश्विना तुष्टुवाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [१८] (४३५)

(५२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यासो अदितयः स्याम पूर्देवत्रा वसवो मर्त्यत्रा ।
सनेम मित्रावरुणा सनन्तो भवेम द्यावापृथिवी भवन्तः १
मित्रस्तन्नो वरुणो मामहन्त शर्म तोकाय तनयाय गोपाः ।
मा वो भुजेमान्यजातमेनो मा तत् कर्म वसवो यच्चयध्वे २
तुरण्यवोऽङ्गिरसो नक्षन्त रत्नं देवस्य सवितुरियानाः ।
पिता च तन्नो महान् यजत्रो विश्वे देवाः समनसो जुषन्त ३ [१९] (४३८)

(५३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः सबाध ईळे बृहती यजत्रे ।
ते चिद्धि पूर्वे कवयो गृणन्तः पुरो मही दधिरे देवपुत्रे १
प्र पूर्वजे पितरा नव्यसीभिर्गीर्भिः कृणुध्वं सदने ऋतस्य ।
आ नो द्यावापृथिवी दैव्येन जनेन यातं महि वां वरूथम् २
उतो हि वां रत्नधेयानि सन्ति पुरूणि द्यावापृथिवी सुदासे ।
अस्मे धत्तं यदसदस्कृधोयु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२०] (४४१)

(५४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः । त्रिष्टुप् ।

वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मान् स्वावेशो अनमीवो भवा नः ।
यत् त्वेमहे प्रति तन्नो जुषस्व शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे १
वास्तोष्पते प्रतरणो न एधि गयस्फानो गोभिरश्वेभिरिन्दो ।
अजरासस्ते सख्ये स्याम पितेव पुत्रान् प्रति नो जुषस्व २
वास्तोष्पते शग्मया संसदा ते सक्षीमहि रण्वया गातुमत्या ।
पाहि क्षेम उत योगे वरं नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२१] (४४४)

(५५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः, २-८ इन्द्रः (२-८ प्रस्तावपिनी उपनिषद्) ।
१ गायत्री, २-४ उपरिष्टाद्बृहती, ५-८ अनुष्टुप् ।

अमीवहा वास्तोष्पते विश्वा रूपाण्याविशन् । सखा सुशेव एधि नः १
यदर्जुन सारमेय दतः पिशङ्ग यच्छसे ।
वीव भ्राजन्त ऋष्टय उप स्रक्वेषु बप्सतो नि षु स्वप २
स्तेनं राय सारमेय तस्करं वा पुनःसर ।
स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि षु स्वप ३
त्वं सूकरस्य दर्हहि तव दर्दर्तु सूकरः ।
स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि षु स्वप ४ (४४८)

सस्तु माता सस्तु पिता सस्तु श्वा सस्तु विश्पतिः ।
ससन्तु सर्वे ज्ञातयः सस्त्वयमभितो जनः ५

य आस्ते यश्च चरति यश्च पश्यति नो जनः ।
तेषां सं हन्मो अक्षाणि यथेदं हर्म्यं तथा ६

सहस्रशृङ्गो वृषभो यः समुद्रादुदाचरत् ।
तेना सहस्येना वयं नि जनान् त्स्वापयामसि ७

प्रोष्ठेशया वह्येशया नारीर्यास्तल्पशीवरीः
स्त्रियो याः पुण्यगन्धा स्ताः सर्वाः स्वापयामसि ८ [२२] (४५२)

(५६) [चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ५६-७०]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप्, १-११ द्विपदा विराट् ।

क ईं व्यक्ता नरः सनीळा रुद्रस्य मर्या अधा स्वश्वाः १
नकिर्ह्येषां जनूंषि वेद ते अङ्ग विद्रे मिथो जनित्रम् ॥१॥ २
अभि स्वपूभिर्मिथो वपन्त वातस्वनसः श्येना अस्पृधन् ३
एतानि धीरो निण्या चिकेत पृश्निर्यदूधो मही जभार ॥२॥ ४
सा विट् सुवीरा मरुद्भिरस्तु सनात् सहन्ती पुष्यन्ती नृम्णम् ५
यामं येष्ठाः शुभा शोभिष्ठाः श्रिया संमिश्ला ओजोभिरुग्राः ॥३॥ ६
उग्रं व ओजः स्थिरा शवांस्य धा मरुद्भिर्गणस्तुविष्मान् ७
शुभ्रो वः शुष्मः क्रुध्मी मनांसि धुनिर्मुनिरिव शर्धस्य धृष्णोः ॥४॥ ८
सनेम्यस्मद् युयोत द्विषुं मा वो दुर्मतिरिह प्रणङ्नः ९
प्रिया वो नाम हुवे तुराणा मा यत् तृपन्मरुतो वावशानाः ॥५॥ १० [२३]

स्वायुधास इष्मिणः सुनिष्का उत स्वयं तन्वः शुम्भमानाः ॥६॥ ११
शुचीं वो हव्या मरुतः शुचीनां शुचिं हिनोम्यध्वरं शुचिभ्यः ।
ऋतेन सत्यमृतसाप आय ञ्छुचिजन्मानः शुचयः पावकाः १२
अंसेष्वा मरुतः खादयो वो वक्षःसु रुक्मा उपशिश्रियाणाः ।
वि द्युतो न वृष्टिभी रुचाना अनु स्वधामायुधैर्यच्छमानाः १३
प्र बुध्या व ईरते महांसि प्र नामानि प्रयज्यवस्तिरध्वम् ।
सहस्रियं दम्यं भागमेतं गृहमेधीयं मरुतो जुषध्वम् १४ (४६६)

यादिं स्तुतस्य मरुतो अधीथे—त्था विप्रस्य वाजिनो हवींमन् ।
मक्षू रायः सुवीर्यस्य दात नू चिद् यमन्य आदभद्रावा १५ [२४]

अत्यासो न ये मरुतः स्वञ्चो यक्षदृशो न शुभयन्त मर्याः ।
ते हर्म्येष्ठाः शिशवो न शुभ्रा वत्सासो न प्रक्रीळिनः पयोधाः १६

वृशस्यन्तो नो मरुतो मृळन्तु वरिवस्यन्तो रोदसी सुमेके ।
आरे गोहा नृहा वधो वो अस्तु सुम्नेभिरस्मे वसवो नमध्वम् १७

आ वो होता जोहवीति सत्तः सत्राचीं रातिं मरुतो गृणानः ।
य ईवतो वृषणो अस्ति गोपाः सो अद्रयावी हवते व उक्थैः १८

इमे तुरं मरुतो रामयन्ती—मे सहः सहस आ नमन्ति ।
इमे शंसं वनुष्यतो नि पान्ति गुरु द्वेषो अरुरुषे दधन्ति १९

इमे रध्रं चिन्मरुतो जुनन्ति भृमिं चिद् यथा वसवो जुषन्त ।
अप बाधध्वं वृषणस्तमांसि धत्त विश्वं तनयं तोकमस्मे २० [२५]

मा वो दात्रान्मरुतो निरराम मा पश्चाद् दघ्म रथ्यो विभागे ।
आ नः स्पार्हे भजतना वसव्ये३ यदीं सुजातं वृषणो वो अस्ति २१

सं यद्धनन्त मन्युभिर्जनासः शूरा यह्वीष्वोषधीषु विक्षु ।
अध स्मा नो मरुतो रुद्रियास—स्त्रातारो भूत पृतनास्वर्यः २२

भूरिं चक्र मरुतः पित्र्याण्यु—क्थानि या वः शस्यन्ते पुरा चित् ।
मरुद्भिरुग्रः पृतनासु साळ्हा मरुद्भिरित् सनिता वाजमर्वा २३

अस्मे वीरो मरुतः शुष्म्यस्तु जनानां यो असुरो विधर्ता ।
अपो येन सुक्षितये तरेमा—ऽध स्वमोको अभि वः स्याम २४

तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्नि—राप ओषधीर्वनिनो जुषन्त ।
शर्मन् त्स्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २५ [२६] (४७७)

(५७)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

मध्वो वो नाम मारुतं यजत्राः प्र यज्ञेषु शवसा मदन्ति ।
ये रेजयन्ति रोदसी चिदुर्वी पिन्वन्त्युत्सं यदयासुरुग्राः १ (४७८)

निचेतारो हि मरुतो गृणन्तं प्रणेतारो यजमानस्य मन्म ।
अस्मार्कमद्य विदथेषु बर्हिरा वीतये सदत पिप्रियाणाः २

नैतावदन्ये मरुतो यथेमे भ्राजन्ते रुक्मैरायुधैस्तनूभिः ।
आ रोदसी विश्वपिशः पिशानाः समानमञ्जयंञ्जते शुभे कम् ३

ऋधक् सा वो मरुतो विद्युदस्तु यद् व आगः पुरुषता करांम ।
मा वस्तस्यामपि भूमा यजत्रा अस्मे वो अस्तु सुमतिश्चनिष्ठा ४

कृते चिद्वत्र मरुतो रणन्ताऽनवद्यासः शुचयः पावकाः ।
प्र णोऽवत सुमतिभिर्यजत्राः प्र वाजेभिस्तिरत पुष्यसे नः ५

उत स्तुतासो मरुतो व्यन्तु विश्वेभिर्नामभिर्नरो हवींषि ।
ददात नो अमृतस्य प्रजायै जिगृत रायः सूनृता मघानि ६

आ स्तुतासो मरुतो विश्व ऊती अच्छा सूरीन् त्सर्वताता जिगात ।
ये नस्त्मना शतिनो वर्धयन्ति यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [२७] (४८४)

(५८)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

प्र साकमुक्षे अर्चता गणाय यो दैव्यस्य धाम्नस्तुविष्मान् ।
उत क्षोदन्ति रोदसी महित्वा नक्षन्ते नाकं निर्ऋतेरवंशात् १

जनूश्चिद् वो मरुतस्त्वेष्येण भीर्मासस्तुविमन्यवोऽयासः ।
प्र ये महोभिरोजसोत सन्ति विश्वो वो यामन् भयते स्वर्दृक् २

बृहद् वयो मघवद्भ्यो दधात जुजोषन्निन्मरुतः सुष्टुतिं नः ।
गतो नाध्वा वि तिराति जन्तुं प्र णः स्पार्हाभिरूतिभिस्तिरेत ३

युष्मोतो विप्रो मरुतः शतस्वी युष्मोतो अर्वा सहुरिः सहस्री ।
युष्मोतः सम्राळुत हन्ति वृत्रं प्र तद् वो अस्तु धूतयो वृष्णम् ४

ताँ आ रुद्रस्य मीळ्हुषो विवासे कुविन्नंसन्ते मरुतः पुनर्नः ।
यत् सस्वतो जिहीळिरे यदावि रंव तदेन ईमहे तुराणाम् ५

प्र सा वाचि सुष्टुतिर्मघोनामिदं सूक्तं मरुतो जुषन्त ।
आराच्चिद् द्वेषो वृषणो युयोत यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [२८] (४९०)

(५९)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-११ मरुतः; १२ रुद्रः (मृत्युविमोचनी ऋक्) ।
प्रगाथः =(विषमा बृहती, समा सतोबृहती); ७-८ त्रिष्टुप्, ९-११ गायत्री, १२ अनुष्टुप् ।

यं त्रायध्व इदमिदं देवासो यं च नयथ ।
तस्मा अग्ने वरुण मित्रार्यमन् मरुतः शर्म यच्छत १

युष्माकं देवा अवसाहनि प्रिय इजानस्तरति द्विषः ।
प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति २

नहि वश्चरमं चन वसिष्ठः परिमंसते ।
अस्माकमद्य मरुतः सुते सचा विश्वे पिबत कामिनः ३

नहि व ऊतिः पृतनासु मर्धति यस्मा अराध्वं नरः ।
अभि व आवर्त सुमतिर्नवीयसी तूयं यात पिपीषवः ४

ओ षु घृष्विराधसो यातनान्धांसि पीतये ।
इमा वो हव्या मरुतो रारे हि कं मो ष्व१न्यत्र गन्तन ५

आ च नो बर्हिः सदतावितं च नः स्पार्हाणि दातवे वसु ।
अस्मेधन्तो मरुतः सोम्ये मधौ स्वाहेह मादयाध्वै ६ [२९]

सस्वश्चिद्धि तन्व१: शुम्भमाना आ हंसासो नीलपृष्ठा अपप्तन् ।
विश्वं शर्धो अभितो मा नि षेदुः नरो न रण्वाः सवने मदन्तः ७

यो नो मरुतो अभि दुर्हृणायु स्तिरश्चित्तानि वसवो जिघांसति ।
दुहः पाशान् प्रति स मुचीष्ट तपिष्ठेन हन्मना हन्तना तम् ८

सांतपना इदं हविर्मरुतस्तज्जुजुष्टन । युष्माकोती रिशादसः ९
गृहमेधास आ गत मरुतो मापभूतन । युष्माकोती सुदानवः १०
इहेह वः स्वतवसः कवयः सूर्यत्वचः । यज्ञं मरुत आ वृणे ११

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् ।
उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् १२ [३०] (५०१)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व०१- १७] (६०)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ सूर्यः, २-१२ मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यदद्य सूर्य ब्रवोऽनागा उद्यन् मित्राय वरुणाय सत्यम् ।
वयं देवत्रादिते स्याम तव प्रियासो अर्यमन् गृणन्तः १ (५०२)

एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षा उभे उदेति सूर्यो अभि ज्मन् ।
विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च गोपा ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन् २

अयुक्त सप्त हरितः सधस्थाद् या ईं वहन्ति सूर्यं घृताचीः ।
धामानि मित्रावरुणा युवाकुः सं यो यूथेव जनिमानि चष्टे ३

उद् वां पृक्षासो मधुमन्तो अस्थुरा सूर्यो अरुहच्छुक्रमर्णः ।
यस्मा आदित्या अधि वनो रदन्ति मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ४

इमे चेतारो अनृतस्य भूरेर्मित्रो अर्यमा वरुणो हि सन्ति ।
इम ऋतस्य वावृधुर्दुरोणे शग्मासः पुत्रा अदितेरदब्धाः ५

इमे मित्रो वरुणो दूळभासो ऽचेतसं चिच्चितयन्ति दक्षैः ।
अपि क्रतुं सुचेतसं वतन्तस्तिरश्चिद्दंहः सुपथा नयन्ति ६ [१]

इमे दिवो अनिमिषा पृथिव्या अक्रिक्त्वांसो अचेतसं नयन्ति ।
प्रव्राजे चिन्नद्यो गाधमस्ति पारं नो अस्य विष्पितस्य पर्षन् ७

यद् गोपावददितिः शर्म भद्रं मित्रो यच्छन्ति वरुणः सुदासे ।
तस्मिन्ना तोकं तनयं दधाना मा कर्म देवहेळनं तुरासः ८

अव वेविदं होत्राभिर्यजेत रिपः काश्चिद् वरुणधृतः सः ।
परि द्वेषोभिरर्यमा वृणक्तु रुं सुदासे वृषणा उ लोकम् ९

सस्वश्चिद्धि समृतिस्त्वेष्येषा मपीच्येन सहसा सहन्ते ।
युष्मद् भिया वृषणो रेजमाना दक्षस्य चिन्महिना मृळता नः १०

यो ब्रह्मणे सुमतिमायजाते वाजस्य सातौ परमस्य रायः ।
सीक्षन्त मन्युं मघवानो अर्य उरु क्षयाय चक्रिरे सुधातु ११

इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि ।
विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १२ [२] (५१४)

(६१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

उद् वां चक्षुर्वरुण सुप्रतीकं देवयोरेति सूर्यस्तनन्वान् ।
अभि यो विश्वा भुवनानि चष्टे स मन्युं मर्त्येष्वा चिकेत १ (५१५)

प्र वां स मित्रावरुणावृतावा विप्रो मन्मानि दीर्घश्रुदियर्ति ।
यस्य ब्रह्माणि सुक्रतू अवाथ आ यत् क्रत्वा न शरदः पृणैथे २
प्रोरोर्मित्रावरुणा पृथिव्याः प्र दिव ऋष्वाद् बृहतः सुदानू ।
स्पशो दधाथे ओषधीषु विक्षु धग्यतो अनिमिषं रक्षमाणा ३
शंसा मित्रस्य वरुणस्य धाम शुष्मो रोदसी बद्बधे महित्वा ।
अयन् मासा अयज्वनामवीराः प्र यज्ञमन्मा वृजनं तिराते ४
अमूरा विश्वा वृषणाविमा वां न यासु चित्रं ददृशे न यक्षम् ।
दुहः सचन्ते अनृता जनानां न वां निण्यान्युचितें अभूवन् ५
समु वां यज्ञं महयं नमोभिर्हुवे वां मित्रावरुणा सबाधः ।
प्र वां मन्मान्युचसे नवानि कृतानि ब्रह्म जुजुषन्निमानि ६
इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि
विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [३] (५२१)

(६२)

६ मैत्रावरुणिर्वासिष्ठः । १-३ सूर्यः, ४-६ मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

उत सूर्यो बृहदुचीर्व्यश्रेत् पुरु विश्वा जनिम मानुषाणाम् ।
समो दिवा ददृशे रोचमानः क्रत्वा कृतः सुकृतः कर्तृभिर्भूत् १
स सूर्य प्रति पुरो न उद् गा एभिः स्तोमेभिरेतशेभिरर्वैः ।
प्र नो मित्राय वरुणाय वोचो ऽनागसो अर्यम्णे अग्नये च २
वि नः सहस्रं शुरुधो रदन्त्वृतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्का मा नः कामं पूपुरन्तु स्तवानाः ३
द्यावाभूमी अदिते त्रासीथां नो ये वां जज्ञुः सुजनिमान ऋष्वे ।
मा हेळे भूम वरुणस्य वायो र्मा मित्रस्य प्रियतमस्य नृणाम् ४
प्र बाहवा सिसृतं जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन ।
आ नो जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा ५
नू मित्रो वरुणो अर्यमा न स्तमने तोकाय वरिवो दधन्तु ।
सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [४] (५२७)

(६३)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-४ सूर्यः, ५ सूर्य-मित्रावरुणाः, ६ मित्रावरुणौ अर्यमा च । त्रिष्टुप् ।

उद्वेति सुभगो विश्वचक्षाः साधारणः सूर्यो मानुषाणाम् ।
चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्य देव—श्चर्मेव यः समविंव्यक् तमांसि १

उद्वेति प्रसवीता जनानां महान् केतुरर्णवः सूर्यस्य ।
समानं चक्रं पर्याविवृत्सन् यदेतशो वहति धूर्षु युक्तः २

विभ्राजमान उषसामुपस्थाद् रेभैरुदेत्यनुमद्यमानः ।
एष मे देवः सविता चचक्षन्वु यः समानं न प्रमिनाति धाम ३

विवो रुक्म उरुचक्षा उदेति दूरेअर्थस्तरणिर्भ्राजमानः ।
नूनं जनाः सूर्येण प्रसूता अयन्नर्थानि कृणवन्नपांसि ४

यत्रा चकुरमृता गातुमस्मै श्येनो न दीयन्नन्वेति पाथः ।
प्रति वां सूर उदिते विधेम नमोभिर्मित्रावरुणोत हव्यैः ५

नू मित्रो वरुणो अर्यमा न—स्तमने तोकाय वरिवो दधन्तु ।
सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [५] (५३३)

(६४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

विवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां प्र वां घृतस्य निर्णिजो ददीरन् ।
हव्यं नो मित्रो अर्यमा सुजातो राजा सुक्षत्रो वरुणो जुषन्त १

आ राजाना महऋतस्य गोपा सिन्धुपती क्षत्रिया यातमर्वाक् ।
इळां नो मित्रावरुणोत वृष्टिं—मवं दिव इन्वतं जीरदानू २

मित्रस्तन्नो वरुणो देवो अर्यः प्र साधिष्ठेभिः पथिभिर्नयन्तु ।
बवद् यथा न आदुरिः सुदासं इषा मदेम सह देवगोपाः ३

यो वां गर्तं मनसा तक्षदेत—मूध्वां धीतिं कृणवद् धारयच्च ।
उक्षेथां मित्रावरुणा घृतेन ता राजाना सुक्षितीस्तर्पयेथाम् ४

एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि ।
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधी—र्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [६] (५३८)

(६५)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

प्रति वां सूर उदिते सुक्तैर्मित्रं हुवे वरुणं पूतदक्षम् ।
ययोरसुर्यमक्षितं ज्येष्ठं विश्वस्य यामन्नाचितां जिगत्नु १
ता हि देवानामसुरा तावर्या ता नः क्षितीः करतमूर्जयन्तीः ।
अश्याम मित्रावरुणा वयं वां द्यावा च यत्र पीपयन्नहा च २
ता भूरिपाशावनृतस्य सेतू दुरत्येतू रिपवे मर्त्याय ।
ऋतस्य मित्रावरुणा पथा वामपो न नावा दुरिता तरेम ३
आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं घृतैर्गव्यूतिमुक्षतमिळाभिः ।
प्रति वामत्र वरमा जनाय पृणीतमुन्नो दिव्यस्य चारोः ४
एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि ।
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [७] (५४६)

(६६)

१९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ, ४-१३ आदित्याः, १४-१६ सूर्यः ।
गायत्री; १०-१५ प्रगाथः =(समा बृहती, विषमा सतोबृहती,)
१६ पुर उष्णिक् ।

प्र मित्रयोर्वरुणयोः स्तोमो न एतु शूष्यः । नमस्वान् तुविजातयोः १
या धारयन्त देवाः सुदक्षा दक्षपितरा । असुर्याय प्रमहसा २
ता नः स्तिपा तनूपा वरुण जरितॄणाम् । मित्र साधयतं धियः ३
यदद्य सूर उदिते ऽनागा मित्रो अर्यमा । सुवाति सविता भगः ४
सुप्रावीरस्तु स क्षयः प्र नु यामन् त्सुदानवः । ये नो अंहोऽतिपिप्रति ५ [८]

उत स्वराजो अदितिरदब्धस्य व्रतस्य ये । महो राजान ईशते ६
प्रति वां सूर उदिते मित्रं गृणीषे वरुणम् । अर्यमणं रिशादसम् ७
राया हिरण्ययया मतिरियमवृकाय शवसे । इयं विप्रा मेधसातये ८
ते स्याम देव वरुण ते मित्र सूरिभिः सह । इषं स्वश्च धीमहि ९
बहवः सूरचक्षसो ऽग्निजिह्वा ऋतावृधः ।
त्रीणि ये येमुर्विदथानि धीतिभिर्विश्वानि परिभूतिभिः १० [९] (५५३)

वि ये दधुः शरवं मासमाद॑हर्यज्ञमक्तुं चाद॒चम् ।
अनाप्यं वरुणो मित्रो अर्यमा क्षत्रं राजान आशत ११

तद् वो अद्य मनामहे सूक्तैः सूर उदिते ।
यदोहते वरुणो मित्रो अर्यमा युयमृतस्य रथ्यः १२

ऋतावान ऋतजाता ऋतावृधो घोरासो अनृतद्विषः ।
तेषां वः सुम्ने सुच्छर्दिष्टमे नरः स्याम ये च सूरयः १३

उदु त्यद् दर्शतं वपुर्दिव एति प्रतिह्वरे ।
यदीमाशुर्वहति केव एतशो विश्वस्मै चक्षसे अरम् १४

शीर्ष्णःशीर्ष्णो जगतस्तस्थुषस्पतिं समया विश्वमा रजः ।
सप्त स्वसारः सुविताय सूर्यं वहन्ति हरितो रथे १५ [१०]

तच्चक्षुर्देवहितं शुक्रमुच्चरत् । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् १६
काव्येभिरद्भ्या ऽऽ यातं वरुण द्युमत् । मित्रश्च सोमपीतये १७
दिवो धामभिर्वरुण मित्रश्चा यातमद्रुहा । पिबतं सोममातुजी १८
आ यातं मित्रावरुणा जुषाणावाहुतिं नरा । पातं सोममृतावृधा १९ [११] (५६१)

(६७)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

प्रति वां रथं नृपती जरध्यै हविष्मता मनसा यज्ञियेन ।
यो वां दूतो न धिष्ण्यावजीग॒रच्छा सुनुर्न पितरा विवक्मि १
अशोच्यग्निः समिधानो अस्मे उषो अद्वथन् तमसश्चिदन्ताः ।
अचेति केतुरुषसः पुरस्ता॒च्छ्रिये दिवो दुहितुर्जायमानः २
अभि वां नूनमश्विना सुहोता स्तोमैः सिषक्ति नासत्या विवक्वान् ।
पूर्वीभिर्यातं पथ्याभिरर्वाक् स्वर्विदा वसुमता रथेन ३
अबोधि नूनमश्विना युवाकु॒र्हुवे यद् वां सुते माध्वी वसूयुः ।
आ वां वहन्तु स्थविरासो अश्वाः पिबाथो अस्मे सुषुता मधूनि ४
प्राचीमु देवाश्विना धियं मे ऽमृधां सातये कृतं वसूयुम् ।
विश्वा अविष्टं वाज॒ आ पुरंधी॒स्ता नः शक्तं शचीपती शचीभिः ५ [१२] (५६७)

अविष्टं धीष्वश्विना न आसु प्रजावद् रेतो अह्रयं नो अस्तु ।
आ वां तोके तनये तूतुजानाः सुरत्नासो देववीतिं गमेम ६

एष स्य वां पूर्वगत्वेव सख्ये निधिर्हितो माध्वी रातो अस्मे ।
अहेळता मनसा यातमर्वाङ्गश्नन्ता हव्यं मानुषीषु विक्षु ७

एकस्मिन् योगे भुरणा समाने परि वां सप्त सवतो रथो गात् ।
न वायन्ति सुभ्वो देवयुक्ता ये वां धूर्षु तरणयो वहन्ति ८

असश्चता मघवद्भ्यो हि भूतं ये राया मघदेयं जुनन्ति ।
प्र ये बन्धुं सूनृताभिस्तिरन्ते गव्या पुञ्चन्तो अश्व्या मघानि ९

नू मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ।
धत्तं रत्नानि जरितं च सूरीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [१३] (५७१)

(६८)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । विराट्,८-९ त्रिष्टुप् ।

आ शुभ्रा यातमश्विना स्वश्वा गिरो दस्रा जुजुषाणा युवाकोः ।
हव्यानि च प्रतिभृता वीतं नः १

प्र वामन्धांसि मद्यान्यस्थुरं गन्तं हविषो वीतये मे ।
तिरो अर्यो हवनानि श्रुतं नः २

प्र वां रथो मनोजवा इयर्ति तिरो रजांस्यश्विना शतोतिः ।
अस्मभ्यं सूर्यावसू इयानः ३

अयं ह यद् वां देवया उ अद्रिरूर्ध्वो विवक्ति सोमसुद् युवभ्याम् ।
आ वल्गू विप्रो ववृतीत हव्यैः ४

चित्रं ह यद् वां भोजनं न्वस्ति न्यत्रये महिष्वन्तं युयोतम् ।
यो वामोमानं दधते प्रियः सन् ५ [१४]

उत त्यद् वां जुरते अश्विना भूच्यवानाय प्रतीत्यं हविर्दे ।
अधि यद् वपं इतऊति धत्थः ६

उत त्यं भुज्युमश्विना सखायो मध्ये जहुर्दुरेवासः समुद्रे ।
निरीं पर्षदरावा यो युवाकुः ७ (५७९)

वृकाय चिज्जसमानाय शक्त—मुत श्रुतं शयवे हूयमाना ।
यावद्भ्यामर्पिन्वतमपो न स्तर्यं चिच्छक्त्यश्विना शचीभिः ८

एष स्य कारुर्जरते सूक्तै—रग्रे बुधान उषसां सुमन्मा ।
इषा तं वर्धदुघ्न्या पयोभि—र्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ९ [१५] (५८१)

(६९)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां रथो रोदसी बद्बधानो हिरण्ययो वृषभिर्यात्वश्वैः ।
घृतवर्तनिः पविभी रुचान इषां वोळ्हा नृपतिर्वाजिनीवान् १

स पप्रथानो अभि पञ्च भूमा त्रिवन्धुरो मनसा यातु युक्तः ।
विशो येन गच्छथो देवयन्तीः कुत्रा चिद् यामश्विना दधाना २

स्वश्वा यशसा यातमर्वाग् दस्रा निधिं मधुमन्तं पिबाथः ।
वि वां रथो वध्वाऽ यादमानो ऽन्तान् दिवो बाधते वर्तनिभ्याम् ३

युवोः श्रियं परि योषावृणीत सूरो दुहिता परितक्म्यायाम् ।
यद् देवयन्तमवथः शचीभिः परि ध्वंसमोमना वां वयो गात् ४

यो ह स्य वां रथिरा वस्त उस्रा रथो युजानः परियाति वर्तिः ।
तेन नः शं योरुषसो व्युष्टौ न्यश्विना वहतं यज्ञे अस्मिन् ५

नरा गौरेव विद्युतं तृषाणा ऽस्माकमद्य सवनोप यातम् ।
पुरुत्रा हि वां मतिभिर्हवन्ते मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः ६

युवं भुज्युमवविद्धं समुद्र उदूहथुरर्णसो अस्रिधानैः ।
पतत्रिभिरश्रमैरव्यथिभि—र्दंसनाभिरश्विना पारयन्ता ७

नू मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ।
धत्तं रत्नानि जरतं च सूरीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [१६] (५८९)

(७०)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ विश्ववाराश्विना गतं नः प्र तत् स्थानमवाचि वां पृथिव्याम् ।
अश्वो न वाजी शुनपृष्ठो अस्था—दा यत् सेदथुर्ध्रुवसे न योनिम् १ (५९०)

सिषक्ति सा वां सुमतिश्चनिष्ठा ऽतापि घर्मो मनुषो दुरोणे ।
यो वां समुद्रान् त्सरितः पिपर्त्येतग्वा चिन्न सुयुजा युजानः २

यानि स्थानान्यश्विना वृधाथे दिवो यह्वीष्वोषधीषु विक्षु ।
नि पर्वतस्य मूर्धनि सदन्तेषं जनाय वाशुषे वहन्ता ३

चनिष्टं देवा ओषधीष्वप्सु यद् योग्या अश्नवैथे ऋषीणाम् ।
पुरूणि रत्ना दधतौ न्यस्मे अनु पूर्वाणि चक्र्यथुर्युगानि ४

शुश्रुवांसा चिदश्विना पुरूण्यभि ब्रह्माणि चक्षाथे ऋषीणाम् ।
प्रति प्र यातं वरमा जनायास्मे वामस्तु सुमतिश्चनिष्ठा ५

यो वां यज्ञो नासत्या हविष्मान् कृतब्रह्मा समयोर्ह भवति ।
उप प्र यातं वरमा वसिष्ठमिमा ब्रह्माण्यृच्यन्ते युवभ्याम् ६

इयं मनीषा इयमश्विना गीरिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।
इमा ब्रह्माणि युवयून्यग्मन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [१७] (५९६)

(७१) [पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ७१-८९]

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

अप स्वसुरुषसो नग्जिहीते रिणक्ति कृष्णीररुषाय पन्थाम् ।
अश्वामघा गोमघा वां हुवेम दिवा नक्तं शरुमस्मद् युयोतम् १

उपायातं वाशुषे मर्त्याय रथेन वाममश्विना वहन्ता ।
युयुतमस्मदनिराममीवां दिवा नक्तं माध्वी त्रासीथां नः २

आ वां रथमवमस्यां व्युष्टौ सुम्नायवो वृषणो वर्तयन्तु ।
स्यूमगभस्तिमृतयुग्भिरश्वैराश्विना वसुमन्तं वहेथाम् ३

यो वां रथो नृपती अस्ति वोळ्हा त्रिवन्धुरो वसुमाँ उन्नयामा ।
आ नं एना नासत्योप यातमभि यद् वां विश्वपस्न्यो जिगाति ४

युवं च्यवानं जरसोऽमुमुक्तं नि पेदव ऊहथुराशुमश्वम् ।
निरंहसस्तमसः स्पर्तमत्रिं नि जाहुषं शिथिरे धातमन्तः ५

इयं मनीषा इयमश्विना गीरिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।
इमा ब्रह्माणि युवयून्यग्मन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [१८] (६०१)

(७२)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ गोमता नासत्या रथेना—ऽश्वावता पुरुश्चन्द्रेण यातम् ।
अभि वां विश्वा नियुतः सचन्ते स्पार्हया श्रिया तन्वा शुभाना १
आ नो वेवेभिरुप यातमर्वाक् सजोषसा नासत्या रथेन ।
युवोर्हि नः सख्या पित्र्याणि समानो बन्धुरुत तस्य वित्तम् २
उदु स्तोमासो अश्विनोरबुध—ञ्छामि ब्रह्माण्युषसश्च देवीः ।
आविर्वासन् रोदसी धिष्ण्येमे अच्छा विप्रो नासत्या विवक्ति ३
वि चेदुच्छन्त्यश्विना उषासः प्र वां ब्रह्माणि कारवो भरन्ते ।
ऊर्ध्वं भानुं सविता देवो अश्रेद् बृहद्वयः समिधा जरन्ते ४
आ पश्चातान्नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१९] (६०७)

(७३)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

अतारिष्म तमसस्पारमस्य प्रति स्तोमं देवयन्तो दधानाः ।
पुरुदंसा पुरुतमा पुराजा ऽमर्त्या हवते अश्विना गीः १
न्यु प्रियो मनुषः सादि होता नासत्या यो यजते वन्दते च ।
अशीतं मध्वो अश्विना उपाक आ वां वोचे विदथेषु प्रयस्वान् २
अहेम यज्ञं पथामुराणा इमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।
श्रुष्टीवेव प्रेषितो वामबोधि प्रति स्तोमैर्जरमाणो वसिष्ठः ३
उप त्या वह्नी गमतो विशं नो रक्षोहणा संभृता वीळुपाणी ।
समन्धांस्यग्मत मत्सराणि मा नो मर्धिष्टमा गतं शिवेन ४
आ पश्चातान्नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [२०] (६११)

(७४)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । प्रगाथः=(विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

इमा उ वां दिविष्टय उस्रा हवन्ते अश्विना ।
अयं वामह्वेऽवसे शचीवसू विशंविशं हि गच्छथः १

युवं चित्रं ददथुर्भोजनं नरा चोदेथां सूनृतावते ।
अर्वाग्रथं समनसा नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु २

आ यातमुप भूषतं मध्वः पिबतमश्विना ।
दुग्धं पयो वृषणा जेन्यावसू मा नो मर्धिष्टमा गतम् ३

अश्वासो ये वामुप दाशुषो गृहं युवां दीयन्ति बिभ्रतः ।
मक्षूयुभिर्नरा हयेभिरश्विना ऽऽ देवा यातमस्मयू ४

अधा ह यन्तो अश्विना पृक्षः सचन्त सूरयः ।
ता यंसतो मघवद्भ्यो ध्रुवं यशश्छर्दिरस्मभ्यं नासत्या ५

प्र ये ययुरवृकासो रथा इव नृपातारो जनानाम् ।
उत स्वेन शवसा शूशुवुर्नर उत क्षियन्ति सुक्षितिम् ६ [२१] (६१८)

(७५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

व्युषा आवो दिविजा ऋतेनाऽऽविष्कृण्वाना महिमानमागात् ।
अप द्वेषस्तम आवरजुष्टाङ्गिरस्तमा पथ्या अजीगः १

महे नो अद्य सुविताय बोधयुषो महे सौभगाय प्र यन्धि ।
चित्रं रयिं यशसं धेह्यस्मे देवि मर्तेषु मानुषि श्रवस्युम् २

एते त्ये भानवो दर्शतायाश्चित्रा उषसो अमृतास आगुः ।
जनयन्तो दैव्यानि व्रतान्यापृणन्तो अन्तरिक्षा व्यस्थुः ३

एषा स्या युजाना परकात् पञ्च क्षितीः परि सद्यो जिगाति ।
अभिपश्यन्ती वयुना जनानां विवो दुहिता भुवनस्य पत्नी ४

वाजिनीवती सूर्यस्य योषा चित्रामघा राय ईशे वसूनाम् ।
ऋषिष्टुता जरयन्ती मघोन्युषा उच्छति वह्निभिर्गृणाना ५ (६२३)

प्रति द्युतानामरुषासो अश्वाश्चित्रा अद्दृश्रन्नुषसं वहन्तः ।
याति शुभ्रा विश्वपिशा रथेन दधाति रत्नं विधते जनाय ६
सत्या सत्येभिर्महती महद्भिर्देवी देवेभिर्यजता यजत्रैः ।
रुजद् दृळ्हानि दददुस्रियाणां प्रति गाव उषसं वावशन्त ७
नू नो गोमद् वीरवद् धेहि रत्नमुषो अश्वावत् पुरुभोजो अस्मे ।
मा नो बर्हिः पुरुषता निदे कर्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [२२] (६२६)

(७६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

उदु ज्योतिरमृतं विश्वजन्यं विश्वानरः सविता देवो अश्रेत् ।
कृत्वा देवानामजनिष्ट चक्षुराविरकर्भुवनं विश्वमुषाः १
प्र मे पन्था देवयाना अदृश्रन्नमर्धन्तो वसुभिरिष्कृतासः ।
अभूदु केतुरुषसः पुरस्तात् प्रतीच्यागादधि हर्म्येभ्यः २
तानीदहानि बहुलान्यासन् या प्राचीनमुदिता सूर्यस्य ।
यतः परि जार इवाचरन्त्युषो दृक्षे न पुनर्यतीव ३
त इद् देवानां सधमाद आस ऋतावानः कवयः पूर्व्यासः ।
गूळ्हं ज्योतिः पितरो अन्वविन्दन् त्सत्यमन्त्रा अजनयन्नुषासम् ४
समान ऊर्वे अधि संगतासः सं जानते न यतन्ते मिथस्ते ।
ते देवानां न मिनन्ति व्रतान्यमर्धन्तो वसुभिर्यादमानाः ५
प्रति त्वा स्तोमैरीळते वसिष्ठा उषर्बुधः सुभगे तुष्टुवांसः ।
गवां नेत्री वाजपत्नी न उच्छोषः सुजाते प्रथमा जरस्व ६
एषा नेत्री राधसः सूनृतानामुषा उच्छन्ती रिभ्यते वसिष्ठैः ।
दीर्घश्रुतं रयिमस्मे दधाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [२३] (६३३)

(७७)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

उषो ररुचे युवतिर्न योषा विश्वं जीवं प्रसुवन्ती चरायै ।
अभूदग्निः समिधे मानुषाणामकर्ज्योतिर्बाधमाना तमांसि १ (६३४)

विश्वं प्रतीची सप्रथा उदस्थाद् रुशद् वासो बिभ्रती शुक्रमश्वैत् ।
हिरण्यवर्णा सुदृशीकसंदृग् गवां माता नेत्र्यह्नामरोचि २

देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ती श्वेतं नयन्ती सुदृशीकमश्वम् ।
उषा अदर्शि रश्मिभिर्व्यक्ता चित्रामघा विश्वमनु प्रभूता ३

अन्तिवामा दूरे अमित्रमुच्छो वीं गव्यूतिमभयं कृधी नः ।
यावय द्वेष आ भरा वसूनि चोदय राधो गृणते मघोनि ४

अस्मे श्रेष्ठेभिर्भानुभिर्वि भाह्यु षो देवि प्रतिरन्ती न आयुः ।
इषं च नो दधती विश्ववारे गोमदश्वावद् रथवच्च राधः ५

यां त्वा दिवो दुहितर्वर्धयन्त्युषः सुजाते मतिभिर्वसिष्ठाः ।
सास्मासु धा रयिमुष्वं बृहन्तं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [२४] (६३९)

(७८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति केतवः प्रथमा अदृश्रन्नूर्ध्वा अस्या अञ्चयो वि श्रयन्ते ।
उषो अर्वाचा बृहता रथेन ज्योतिष्मता वाममस्मभ्यं वक्षि १

प्रति षीमग्निर्जरते समिद्धः प्रति विप्रासो मतिभिर्गृणन्तः ।
उषा याति ज्योतिषा बाधमाना विश्वा तमांसि दुरिताप देवी २

एता उ त्याः प्रत्यदृश्रन् पुरस्ता ज्ज्योतिर्यच्छन्तीरुषसो विभातीः ।
अजीजनन् त्सूर्यं यज्ञमग्निं मपाचीनं तमो अगादजुष्टम् ३

अचेति दिवो दुहिता मघोनी विश्वे पश्यन्त्युषसं विभातीम् ।
आस्थाद् रथं स्वधया युज्यमान मा यमश्वासः सुयुजो वहन्ति ४

प्रति त्वाद्य सुमनसो बुधन्ता ऽस्माकासो मघवानो वयं च ।
तिलिवलायध्वमुषसो विभाती र्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [२५] (६४४)

(७९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

व्युषा आवः पथ्या जनानां पञ्च क्षितीर्मानुषीर्बोधयन्ती ।
सुसंदृग्भिरुक्षभिर्भानुमश्रेद् वि सूर्यो रोदसी चक्षसावः १ (६४५)

व्यश्नते विवो अन्तेष्वक्तून् विशो न युक्ता उषसो यतन्ते ।
सं ते गावस्तम आ वर्तयन्ति ज्योतिर्यच्छन्ति सवितेव बाहू २
अभूदुषा इन्द्रतमा मघोन्यजीजनत् सुविताय श्रवांसि ।
वि विवो देवी दुहिता दधात्यङ्गिरस्तमा सुकृते वसूनि ३
तावदुषो राधो अस्मभ्यं रास्व यावत् स्तोतृभ्यो अरदो गृणाना ।
यां त्वा जज्ञुर्वृषभस्या रवेण वि दृळ्हस्य दुरो अद्रेरौर्णोः ४
देवंदेवं राधसे चोदयन्त्यस्मद्र्यक् सूनृता ईरयन्ती ।
व्युच्छन्ती नः सनये धियो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [२६] (६४९)

(८०)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति स्तोमेभिरुषसं वसिष्ठा गीर्भिर्विप्रासः प्रथमा अबुध्रन् ।
विवर्तयन्तीं रजसी समन्ते आविष्कृण्वतीं भुवनानि विश्वा १
एषा स्या नव्यमायुर्दधाना गूह्वी तमो ज्योतिषोषा अबोधि ।
अग्रं एति युवतिरह्नयाणा प्राचिकितत् सूर्यं यज्ञमग्निम् २
अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः ।
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२७] (६५२)

[अथ षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२५] (८१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती)।

प्रत्यु अदर्शायत्युच्छन्ती दुहिता विवः ।
अपो महिं व्ययति चक्षसे तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरी १
उदुस्रियाः सृजते सूर्यः सचा उद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् ।
तवेदुषो व्युषि सूर्यस्य च सं भक्तेन गमेमहि २
प्रति त्वा दुहितर्दिव उषो जीरा अभुत्स्महि ।
या वहसि पुरु स्पार्हं वनन्वति रत्नं न दाशुषे मयः ३
उच्छन्ती या कृणोषि मंहना महि प्रख्यै देवि स्वर्दृशे ।
तस्यास्ते रत्नभाज ईमहे वयं स्याम मातुर्न सूनवः ४ (६५६)

तच्चित्रं राध आ भरो—षो यद् दीर्घश्रुत्तमम् ।
यत् ते दिवो दुहितर्मर्तभोजनं तद् रास्व भुनजामहे ५
श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनं वाजाँ अस्मभ्यं गोमतः ।
चोदयित्री मघोनः सूनृतावत्यु—षा उच्छदप स्रिधः ६ [१] (६५८)

(८१)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नो विशे जनाय महि शर्म यच्छतम् ।
दीर्घप्रयज्युमति यो वनुष्यति वयं जयेम पृतनासु दूढ्यः १
सम्राळन्यः स्वराळन्य उच्यते वां महान्ताविन्द्रावरुणा महावसू ।
विश्वे देवासः परमे व्योमनि सं वामोजो वृषणा सं बलं दधुः २
अन्वपां खान्यतृन्तमोजसा सूर्यमैरयतं दिवि प्रभुम् ।
इन्द्रावरुणा मदे अस्य मायिनो ऽपिन्वतमपितः पिन्वतं धियः ३
युवामिद् युत्सु पृतनासु वह्नयो युवां क्षेमस्य प्रसवे मितज्ञवः ।
शाना वस्व उभयस्य कारव इन्द्रावरुणा सुहवा हवामहे ४
इन्द्रावरुणा यदिमानि चक्रथु—र्विश्वा जातानि भुवनस्य मज्मना ।
क्षमेण मित्रो वरुणं दुवस्यति मरुद्भिरुग्रः शुभमन्य ईयते ५ [२]

महे शुल्काय वरुणस्य नु त्विष ओजो मिमाते धुवमस्य यत् स्वम् ।
अजामिमन्यः श्नथयन्तमातिरद् दुध्रेभिरन्यः प्र वृणोति भूयसः ६
न तमंहो न दुरितानि मर्त्य—मिन्द्रावरुणा न तपः कुतश्चन ।
यस्यं देवा गच्छथो वीथो अध्वरं न तं मर्तस्य नशते परिह्वृतिः ७
अर्वाङ्नरा दैव्येनावसा गतं शृणुतं हवं यदिं मे जुजोषथः ।
युवोर्हि सख्यमुत वा यदाप्यं मार्डीकमिन्द्रावरुणा नि यच्छतम् ८
अस्माकमिन्द्रावरुणा भरेभरे पुरोयोधा भवतं कृष्ट्योजसा ।
यद् वां हवन्त उभये अधि स्पृधि नरस्तोकस्य तनयस्य सातिषु ९
अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः ।
अवध्रं ज्योतिरदितेर्ऋतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे १० [३] (६६८)

(८३)

१० मैत्रावरुणिर्वासिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

युवां नरा पश्यमानास आप्यं प्राचा गव्यन्तः पृथुपर्शवो ययुः ।
दासा च वृत्रा हतमार्याणि च सुदासमिन्द्रावरुणावसावतम् १
यत्रा नरः समर्यन्ते कृतध्वजो यस्मिन्नाजा भवति किं चन प्रियम् ।
यत्रा भयन्ते भुवना स्वर्दृशस्त्रा न इन्द्रावरुणाधि वोचतम् २
सं भूम्या अन्तां ध्वसिरा अदृक्षतेन्द्रावरुणा दिवि घोष आरुहत् ।
अस्थुर्जनानामुप मामरातयो ऽर्वागवसा हवनश्रुता गतम् ३
इन्द्रावरुणा वधनाभिरप्रति भेदं वन्वन्ता प्र सुदासमावतम् ।
ब्रह्माण्येषां शृणुतं हवीमनि सत्या तृत्सूनामभवत् पुरोहितिः ४
इन्द्रावरुणावभ्या तपन्ति माघान्यर्यो वनुषामरातयः ।
युवं हि वस्व उभयस्य राजथो ऽधं स्मा नोऽवतं पार्ये दिवि ५ [४]

युवां हवन्त उभयास आजिष्विन्द्रं च वस्वो वरुणं च सातये ।
यत्र राजभिर्दशभिर्निबाधितं प्र सुदासमावतं तृत्सुभिः सह ६
दश राजानः समिता अयज्यवः सुदासमिन्द्रावरुणा न युयुधुः ।
सत्या नृणामद्मसदामुपस्तुतिर्देवा एषामभवन् देवहूतिषु ७
वृशराज्ञे परियत्ताय विश्वतः सुदास इन्द्रावरुणावशिक्षतम् ।
श्वित्यञ्चो यत्र नमसा कपर्दिनो धिया धीवन्तो असपन्त तृत्सवः ८
वृत्राण्यन्यः समिथेषु जिघ्नते व्रतान्यन्यो अभि रक्षते सदा ।
हवामहे वां वृषणा सुवृक्तिभिरस्मे इन्द्रावरुणा शर्म यच्छतम् ९
अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः ।
अवध्रं ज्योतिरदितेर्ऋतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे १० [५] (६७८)

(८४)

५ मैत्रावरुणिर्वासिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां राजानावध्वरे ववृत्यां हव्येभिरिन्द्रावरुणा नमोभिः ।
प्र वां घृताची बाह्वोर्दधाना परि त्मना विषुरूपा जिगाति १ (६७९)

युवो राष्ट्रं बृहदिन्वति द्यौर्यौ सेतृभिररज्जुभिः सिनीथः ।
परि नो हेळो वरुणस्य वृज्या उरुं न इन्द्रः कृणवदु लोकम् २
कृतं नो यज्ञं विदथेषु चारुं कृतं ब्रह्माणि सूरिषु प्रशस्ता ।
उपो रयिर्वृजूतो न एतु प्र णः स्पार्हाभिरूतिभिस्तिरेतम् ३
अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं रयिं धत्तं वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।
प्र य आदित्यो अनृता मिनात्यमिता शूरो दयते वसूनि ४
इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।
सुरत्नासो देववीतिं गमेम युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [६] (६८३)

(८५)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

पुनीषे वामरक्षसं मनीषां सोममिन्द्राय वरुणाय जुह्वत् ।
घृतप्रतीकामुषसं न देवीं ता नो यामन्नुरुष्यतामभीके १
स्पर्धन्ते वा उ देवहूये अत्र येषु ध्वजेषु दिद्यवः पतन्ति ।
युवं ताँ इन्द्रावरुणावमित्रान् हतं परेचः शर्वा विषूचः २
आपश्चिद्धि स्वयशसः सदःसु देवीरिन्द्रं वरुणं देवता धुः ।
कृष्टीरन्यो धारयति प्रविक्ता वृत्राण्यन्यो अप्रतीनि हन्ति ३
स सुकर्तुर्ऋतचिदस्तु होता य आदित्य शवसा वां नमस्वान् ।
आववर्तदवसे वां हविष्मान्त्सदित् स सुविताय प्रयस्वान् ४
इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।
सुरत्नासो देववीतिं गमेम युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [७] (६८८)

(८६)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

धीरा त्वस्य महिना जनूंषि वि यस्तस्तम्भ रोदसी चिदुर्वी ।
प्र नाकमृष्वं नुनुदे बृहन्तं द्विता नक्षत्रं पप्रथच्च भूम १
उत स्वया तन्वा३ सं वदे तत् कदा न्व१न्तर्वरुणे भुवानि ।
किं मे हव्यमहृणानो जुषेत कदा मृळीकं सुमना अभि ख्यम् २ (६९०)

पुच्छे तदेनो वरुण दिदक्षू—पो एमि चिकितुषो विपृच्छम् ।
समानमिन्मे कवयश्चिदाहु—रयं ह तुभ्यं वरुणो हृणीते ३

किमाग आस वरुण ज्येष्ठं यत् स्तोतारं जिघांससि सखायम् ।
प्र तन्मे वोचो दूळभ स्वधावो ऽव त्वानेना नमसा तुर इयाम् ४

अव द्रुग्धानि पित्र्या सृजा नो ऽव या वयं चकृमा तनूभिः ।
अव राजन् पशुतृपं न तायुं सृजा वत्सं न दाम्नो वसिष्ठम् ५

न स स्वो दक्षो वरुण धृतिः सा सुरा मन्युर्विभीदको अचित्तिः ।
अस्ति ज्यायान् कनीयस उपारे स्वप्नश्चनेदनृतस्य प्रयोता ६

अरं वासो न मीळ्हुषे करा—ण्यहं देवाय भूर्णयेऽनागाः ।
अचेतयदचितो देवो अर्यो गृत्सं राये कवितरो जुनाति ७

अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावो हृदि स्तोम उपश्रितश्चिदस्तु ।
शं नः क्षेमे शमु योगे नो अस्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [८] (६९६)

(८७)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

रदत् पथो वरुणः सूर्याय प्राणीसि समुद्रियो नदीनाम् ।
सर्गो न सृष्टो अर्वतीरदाय—श्रकार महीरवनीरहभ्यः १

आत्मा ते वातो रज आ नवीनोत् पशुर्न भूर्णिर्यवसे ससवान् ।
अन्तर्महो बृहती रोदसीमे विश्वा ते धाम वरुण प्रियाणि २

परि स्पशो वरुणस्य स्मदिष्टा उभे पश्यन्ति रोदसी सुमेके ।
ऋतावानः कवयो यज्ञधीराः प्रचेतसो य इषयन्त मन्म ३

उवाच मे वरुणो मेधिराय त्रिः सप्त नामाघ्न्या बिभर्ति ।
विद्वान् पदस्य गुह्या न वोचद् युगाय विप्र उपराय शिक्षन् ४

तिस्रो द्यावो निहिता अन्तरस्मिन् तिस्रो भूमीरुपरा षड्विधानाः ।
गृत्सो राजा वरुणश्चक्र एतं त्रिवि प्रेङ्खं हिरण्ययं शुभे कम् ५

अव सिन्धुं वरुणो द्यौरिव स्याद् द्रप्सो न श्वेतो मृगस्तुविष्मान् ।
गम्भीरशंसो रजसो विमानः सुपारक्षत्रः सतो अस्य राजा ६ (७०२)

यो मृळयाति चक्रुषे चिदागो वयं स्याम वरुणे अनागाः ।
अनु व्रतान्यदितेरुधन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [९] (७०३

(८८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः, (७ पाशविमोचनी)। त्रिष्टुप् ।

प्र शुन्ध्युवं वरुणाय प्रेष्ठां मतिं वसिष्ठ मीळ्हुषे भरस्व ।
य ईमर्वाञ्चं करते यजत्रं सहस्रामघं वृषणं बृहन्तम् १
अधा न्वस्य संदृशं जगन्वा—नग्नेरनीकं वरुणस्य मंसि ।
स्व१र्यदश्मन्नधिपा उ अन्धो ऽभि मा वपुर्दृशये निनीयात् २
आ यद् रुहाव वरुणश्च नावं प्र यत् समुद्रमीरयाव मध्यम् ।
अधि यदपां स्नुभिश्चरावं प्र प्रेङ्ख ईङ्खयावहै शुभे कम् ३
वसिष्ठं ह वरुणो नाव्याधा—दृषिं चकार स्वपा महोभिः ।
स्तोतारं विप्रः सुदिनत्वे अह्नां यान्नु द्यावस्ततनन् यादुषासः ४
क१ त्यानि नौ सख्या बभूवुः सचावहे यदवृकं पुरा चित् ।
बृहन्तं मानं वरुण स्वधावः सहस्रद्वारं जगमा गृहं ते ५
य आपिर्नित्यो वरुण प्रियः सन् त्वामागांसि कृणवत् सखा ते ।
मा त एनस्वन्तो यक्षिन् भुजेम यन्धि ष्मा विप्रः स्तुवते वरूथम् ६
ध्रुवासु त्वासु क्षितिषु क्षियन्तो व्य१स्मत् पाशं वरुणो मुमोचत् ।
अवो वन्वाना अदितेरुपस्थाद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [१०] (७१०

(८९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । गायत्री, ५ जगती ।

मो षु वरुण मृन्मयं गृहं राजन्नहं गमम् । मृळा सुक्षत्र मृळय १
यदोमि प्रस्फुरन्निव दृतिर्न ध्मातो अद्रिवः । मृळा सुक्षत्र मृळय २
क्रत्वः समह दीनता प्रतीपं जगमा शुचे । मृळा सुक्षत्र मृळय ३
अपां मध्ये तस्थिवांसं तृष्णाविदज्जरितारम् । मृळा सुक्षत्र मृळय ४
यत् किं चेदं वरुण दैव्ये जनेऽभिद्रोहं मनुष्या३श्चरामसि ।
अचित्ती यत् तव धर्मा युयोपिम मा नस्तस्मादेनसो देव रीरिषः ५ [११] (७१५

(९०) [षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ९०-१०४]

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वायुः, ५-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

प्र वीरया शुचयो दद्रिरे वामध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः ।
वहा वायो नियुतो याह्यच्छा पिबा सुतस्यान्धसो मदाय १
ईशानाय प्रहुतिं यस्त आनड् शुचिं सोमं शुचिपास्तुभ्यं वायो ।
कृणोषि तं मर्त्येषु प्रशस्तं जातोजातो जायते वाज्यस्य २
राये नु यं जज्ञतू रोदसीमे राये देवी धिषणा धाति देवम् ।
अधा वायुं नियुतः सश्चत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके ३
उच्छन्त्युषसः सुदिना अरिप्रा उरु ज्योतिर्विविदुर्दीध्यानाः ।
गव्यं चिदूर्वमुशिजो वि वव्रुस्तेषामनु प्रदिवः ससुरापः ४
ते सत्येन मनसा दीध्यानाः स्वेन युक्तासः क्रतुना वहन्ति ।
इन्द्रवायू वीरवाहं रथं वामीशानयोरभि पृक्षः सचन्ते ५
ईशानासो ये दधते स्वर्णो गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्हिरण्यैः ।
इन्द्रवायू सूरयो विश्वमायुरर्वद्भिर्वीरैः पृतनासु सह्युः ६
अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।
वाजयन्तः स्ववसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [१२] (७२१

(९१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १, ३ वायुः; २, ४-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

कुविद्वङ्ग नमसा ये वृधासः पुरा देवा अनवद्यास आसन् ।
ते वायवे मनवे बाधितायास्वासयन्वृषसं सूर्येण १
उशन्तो दूता न दभाय गोपा मासश्च पाथः शरदश्च पूर्वीः ।
इन्द्रवायू सुष्टुतिर्वामियाना मार्डीकमीट्टे सुविते च नव्यम् २
पीवोअन्ना रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिषक्ति नियुतामभिश्रीः ।
ते वायवे समनसो वि तस्थुर्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः ३
यावत् तरस्तन्वो३ यावदोजो यावन्नरश्चक्षसा दीध्यानाः ।
शुचिं सोमं शुचिपा पातमस्मे इन्द्रवायू सदतं बर्हिरेदम् ४ (७२६

नियुवाना नियुतः स्पार्हवीरा इन्द्रवायू सरथं यातमर्वाक् ।
इदं हि वां प्रभृतं मध्वो अग्र—मधं प्रीणाना वि मुमुक्तमस्मे ५
या वां शतं नियुतो याः सहस्र—मिन्द्रवायू विश्ववाराः सचन्ते ।
आभिर्यातं सुविदत्राभिरर्वाक् पातं नरा प्रतिभृतस्य मध्वः ६
अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।
वाजयन्तः स्ववसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [१३] (७२९)

(९२)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वायुः, २, ४ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

आ वायो भूष शुचिपा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।
उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयम् १
प्र सोता जीरो अध्वरेष्वस्थात् सोममिन्द्राय वायवे पिबध्यै ।
प्र यद् वां मध्वो अग्रियं भर—न्त्यध्वर्यवो देवयन्तः शचीभिः २
प्र याभिर्यासि दाश्वांसमच्छा नियुद्भिर्वायविष्टये दुरोणे ।
नि नो रयिं सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्व्यं च राधः ३
ये वायव इन्द्रमादनास आदेवासो नितोशनासो अर्यः ।
घ्नन्तो वृत्राणि सूरिभिः ष्याम सासह्वांसो युधा नृभिरमित्रान् ४
आ नो नियुद्भिः शतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम् ।
वायो अस्मिन् त्सवने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१४] (७३४)

(९३)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

शुचिं नु स्तोमं नवजातमद्य—न्द्राग्नी वृत्रहणा जुषेथाम् ।
उभा हि वां सुहवा जोहवीमि ता वाजं सद्य उशते धेष्ठा १
ता सानसी शवसाना हि भूतं साकंवृधा शवसा शूशुवांसा ।
क्षयन्तौ रायो यवसस्य भूरेः पृङ्क्तं वाजस्य स्थविरस्य घृष्वेः २
उपो ह यद् विदथं वाजिनो गु—र्धीभिर्विप्राः प्रमतिमिच्छमानाः ।
अर्वन्तो न काष्ठां नक्षमाणा इन्द्राग्नी जोहुवतो नरस्ते ३ (७३७)

गीर्भिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमान ईट्टे रयिं यशसं पूर्वभाजम् ।
इन्द्राग्नी वृत्रहणा सुवज्रा प्र नो नव्येभिस्तिरतं वुष्णैः ४
सं यन्महीं मिथती स्पर्धमाने तनूरुचा शूरसाता यतेते ।
अदेवयुं विदथे देवयुभिः सत्रा हतं सोमसुता जनेन ५ [१५]

इमामु षु सोमसुतिमुप न एन्द्राग्नी सौमनसाय यातम् ।
नू चिद्धि परिमन्नाथे अस्मा ना वां शश्वद्भिर्वृतीय वाजैः ६
सो अग्न एना नमसा समिद्धो ऽच्छा मित्रं वरुणमिन्द्रं वोचेः ।
यत् सीमागश्चकृमा तत् सु मृळ तदर्यमादितिः शिश्रथन्तु ७
एता अग्न आशुषाणास इष्टी युवोः सचाभ्यश्याम वाजान् ।
मेन्द्रो नो विष्णुर्मरुतः परि ख्यन् युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [१६] (७४१)

(९४)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्राग्नी । गायत्री, १२ अनुष्टुप् ।

इयं वामस्य मन्मन इन्द्राग्नी पूर्व्यस्तुतिः । अभ्राद् वृष्टिरिवाजनि १
शृणुतं जरितुर्हवमिन्द्राग्नी वनतं गिरः । ईशाना पिप्यतं धियः २
मा पापत्वाय नो नरेन्द्राग्नी माभिशस्तये । मा नो रीरधतं निदे ३
इन्द्रे अग्ना नमो बृहत् सुवृक्तिमेरयामहे । धिया धेना अवस्यवः ४
ता हि शश्वन्त ईळत इत्था विप्रास ऊतये । सबाधो वाजसातये ५
ता वां गीर्भिर्विपन्यवः प्रयस्वन्तो हवामहे । मेधसाता सनिष्यवः ६ [१७]

इन्द्राग्नी अवसा गत मस्मभ्यं चर्षणीसहा । मा नो दुःशंस ईशत ७
मा कस्य नो अरुरुषो धूर्तिः प्रणङ्मर्त्यस्य । इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम् ८
गोमद्धिरण्यवद् वसु यद् वामश्वावदीमहे । इन्द्राग्नी तद् वनेमहि ९
यत् सोम आ सुते नरेन्द्राग्नी अजोहवुः । सतीवन्ता सपर्यवः १०
उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्वाना चिदा गिरा । आङ्गूषैराविवासतः ११
तावित् दुःशंसं मर्त्यं दुर्धिद्राशं रक्षस्विनम् । आभोगं हन्मना हत मुदृधिं हन्मना हतम् १२
[१८] (७५४)

(९५)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ३ सरस्वान् । त्रिष्टुप् ।

प्र क्षोदसा धायसा सस्र एषा सरस्वती धरुणमायसी पूः ।
प्रबाबधाना रथ्येव याति विश्वा अपो महिना सिन्धुरन्याः १

एकाचेतत् सरस्वती नदीनां शुचिर्यती गिरिभ्य आ समुद्रात् ।
रायश्चेतन्ती भुवनस्य भूरेर्घृतं पयो दुदुहे नाहुषाय २

स वावृधे नर्यो योषणासु वृषा शिशुर्वृषभो यज्ञियासु ।
स वाजिनं मघवद्भ्यो दधाति वि सातये तन्वं मामृजीत ३

उत स्या नः सरस्वती जुषाणोपं श्रवत् सुभगा यज्ञे अस्मिन् ।
मितज्ञुभिर्नमस्यैरियाना राया युजा चिदुत्तरा सखिभ्यः ४

इमा जुह्वाना युष्मदा नमोभिः प्रति स्तोमं सरस्वति जुषस्व ।
तव शर्मन् प्रियतमे दधाना उप स्थेयाम शरणं न वृक्षम् ५

अयमु ते सरस्वति वासिष्ठो द्वारावृतस्य सुभगे व्यावः ।
वर्धा शुभ्रे स्तुवते रासि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [१९] (७६०)

(९६)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ४-६ सरस्वान् । १-१ प्रगाथः = (१ बृहती, २ सतोबृहती), ३ प्रस्तारपङ्क्तिः, ४-६ गायत्री ।

बृहदु गायिषे वचोऽसुर्या नदीनाम् ।
सरस्वतीमिन्महया सुवृक्तिभिः स्तोमैर्वसिष्ठ रोदसी १

उभे यत् ते महिना शुभ्रे अन्धसी अधिक्षियन्ति पूरवः ।
सा नो बोध्यवित्री मरुत्सखा चोदु राधो मघोनाम् २

भद्रमिद् भद्रा कृणवत् सरस्वत्यर्कवारी चेतति वाजिनीवती ।
गृणाना जमदग्निवत् स्तुवाना च वसिष्ठवत् ३

जनीयन्तो न्वग्रवः पुत्रीयन्तः सुदानवः । सरस्वन्तं हवामहे ४

ये ते सरस्व ऊर्मयो मधुमन्तो घृतश्चुतः । तेभिर्नोऽविता भव ५

पीपिवांसं सरस्वतः स्तनं यो विश्वदर्शतः । भक्षीमहि प्रजामिषम् ६ [२०] (७६६)

(९७)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ इन्द्रः; २, ४-८ बृहस्पतिः; ३, ९ इन्द्राबृहस्पती, १० इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप् ।

यज्ञे दिवो नृषदने पृथिव्या नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।
इन्द्राय यत्र सवनानि सुन्वे गमन्मदाय प्रथमं वयश्च १
आ दैव्या वृणीमहेऽवांसि बृहस्पतिर्नो मह आ सखायः ।
यथा भवेम मीळ्हुषे अनागा यो नो दाता परावतः पितेव २
तमु ज्येष्ठं नमसा हविर्भिः सुशेवं ब्रह्मणस्पतिं गृणीषे ।
इन्द्रं श्लोको महि दैव्यः सिषक्तु यो ब्रह्मणो देवकृतस्य राजा ३
स आ नो योनिं सदतु प्रेष्ठो बृहस्पतिर्विश्ववारो यो अस्ति ।
कामो रायः सुवीर्यस्य तं दात् पर्षन्नो अतिं सश्चतो अरिष्टान् ४
तमा नो अर्कममृताय जुष्टमिमे धासुरमृतासः पुराजाः ।
शुचिक्रन्दं यजतं पस्त्यानां बृहस्पतिमनर्वाणं हुवेम ५ [२१]

तं शग्मासो अरुषासो अश्वा बृहस्पतिं सहवाहो वहन्ति ।
सहस्रिद् यस्य नीलवत् सधस्थं नभो न रूपमरुषं वसानाः ६
स हि शुचिः शतपत्रः स शुन्ध्युर्हिरण्यवाशीरिषिरः स्वर्षाः ।
बृहस्पतिः स स्वावेश ऋष्वः पुरू सखिभ्य आसुतिं करिष्ठः ७
देवी देवस्य रोदसी जनित्री बृहस्पतिं वावृधतुर्महित्वा ।
उक्षाण्याय दक्षता सखायः करद् ब्रह्मणे सुतरा सुगाधा ८
इयं वां ब्रह्मणस्पते सुवृक्तिर्ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे अकारि ।
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्जजस्तमर्यो वनुषामरातीः ९
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।
धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२२] (७७६)

(९८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, ७ इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप् ।

अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशुं जुहोतन वृषभाय क्षितीनाम् ।
गौराद् वेदीयाँ अवपानमिन्द्रो विश्वाहेद् याति सुतसोममिच्छन् १ (७७७)

यद् दंधिषे प्रदिवि चार्वन्नं विवेर्विवे पीतिमिदस्य वक्षि ।
उत हूदोत मनसा जुषाण उशन्निन्द्र प्रस्थितान् पाहि सोमान् २
जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ प्र ते माता महिमानमुवाच ।
एन्द्र पप्राथोर्वन्तरिक्षं युधा देवेभ्यो वरिवश्चकर्थ ३
यद् योधयां महतो मन्यमानान् त्साक्षाम ताम् बाहुभिः शाशदानान् ।
यद् वा नृभिर्वृत इन्द्राभियुध्या स्तं त्वयाजिं सौश्रवसं जयेम ४
प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि प्र नूतना मघवा या चकार ।
यदेददेवीरसहिष्ट माया अथाभवत् केवलः सोमो अस्य ५
तवेदं विश्वमभितः पशव्यं यत् पश्यसि चक्षसा सूर्यस्य ।
गवामसि गोपतिरेक इन्द्र भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः ६
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।
धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [२३] (७८३)

(९९)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः, ४-६ इन्द्राविष्णू । त्रिष्टुप् ।

परो मात्रया तन्वा वृधान न ते महित्वमन्वश्नुवन्ति ।
उभे ते विद्म रजसी पृथिव्या विष्णो देव त्वं परमस्य वित्से १
न ते विष्णो जायमानो न जातो देव महिम्नः परमन्तमाप ।
उदस्तभ्ना नाकमृष्वं बृहन्तं दाधर्थ प्राचीं ककुभं पृथिव्याः २
इरावती धेनुमती हि भूतं सूयवसिनी मनुषे दशस्या ।
व्यस्तभ्ना रोदसी विष्णवेते दाधर्थ पृथिवीमभितो मयूखैः ३
उरुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकं जनयन्ता सूर्यमुषासमग्निम् ।
दासस्य चिद् वृषशिप्रस्य माया जघ्नथुर्नरा पृतनाज्येषु ४
इन्द्राविष्णू दृंहिताः शम्बरस्य नव पुरो नवतिं च श्नथिष्टम् ।
शतं वर्चिनः सहस्रं च साकं हथो अप्रत्यसुरस्य वीरान् ५
इयं मनीषा बृहती बृहन्तो रुक्मा तवसा वर्धयन्ती ।
ररे वां स्तोमं विदथेषु विष्णो पिन्वतमिषो वृजनेष्विन्द्र ६
वर्षतू ते विष्णवास आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [२४] (७९०)

(१००)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

नू मर्तो॑ दयते सनि॒ष्यन् यो विष्णा॑व उरुगा॒याय॒ दाश॑त् ।
प्र यः स॒त्राच्या॒ मन॑सा॒ यजा॑त ए॒तावन्तं॒ नर्य॒मावि॑वासात् १
त्वं विष्णो सु॒म॒तिं वि॒श्वज॑न्या॒—मप्र॑युतामेवया॒वो म॒तिं दाः॑
पव॑र्गो॒ यथा॑ नः सु॒वि॒तस्य॒ भूरे॒—रश्वा॑वतः पुरुश्च॒न्द्रस्य॑ रा॒यः २
त्रिर्वि॒॑ष्णवः पृ॑थि॒वीमे॒ष ए॒तां वि च॑क्रमे श॒तच॒॑सं म॑हि॒त्वा ।
प्र विष्णु॒॑रस्तु॒ त॒वस॒स्तवी॑यान् त्वे॒षं ह्य॒॑स्य॒ स्थवि॒॑रस्य॒ नाम॑ ३
वि च॑क्रमे पृथि॒वीमे॒ष ए॒तां क्षे॒त्रा॑य॒ विष्णु॒र्मनु॑षे दश॒स्यन् ।
ध्रु॒वासो॑ अस्य की॒रयो॒ जना॑स उरुक्षि॒तिं सु॒जनि॑मा चकार ४
प्र तत् ते॑ अ॒द्य शि॑पिविष्ट॒ नामा॒—ऽर्यः शं॑सामि॒ वयु॑ना॒नि वि॒द्वान् ।
तं त्वा॑ गृणामि त॒वस॒मत॒॑व्यान् क्षय॑न्तम॒स्य रज॑सः प॒रा॒के ५
किमि॒त् ते॑ विष्णो परि॒चक्ष्यं॑ भू॒त् प्र यद् व॒॑वक्षे॑ शिपिवि॒ष्टो अ॑स्मि ।
मा वर्पो॑ अ॒स्मदप॑ गूह ए॒तद् यदु॒न्यरू॑पः स॒मिथे॑ ब॒भूथ॑ ६
वष॑ट् ते विष्णवास॒ आ कृ॑णोमि॒ तन्मे॑ जुषस्व शिपिविष्ट ह॒व्यम् ।
वर्ध॑न्तु त्वा सुष्टु॒तयो॒ गिरो॑ मे यू॒यं पा॑त स्व॒स्ति॒भिः॒ सदा॑ नः ७ [२५] (७९७)

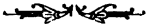

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३३] (१०१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । त्रिष्टुप् ।

ति॒स्रो वा॒चः प्र व॒॑दु॒ ज्योति॑रग्रा॒ या ए॒तद् दु॒ह्रे म॒॑धु॒दोघ॑मू॒धः ।
स व॒त्सं कृ॒ण्वन् ग॑र्भ॒मोष॑धीनां स॒द्यो जा॒तो वृ॒॑ष॒भो रो॑रवीति १
यो वर्ध॒॑न ओष॑धीनां॒ यो अ॒पां यो विश्व॒॑स्य॒ जग॑तो दे॒व ई॑शे ।
स त्रि॒धातु॒ शर॑णं॒ शर्म॑ यंसत् त्रि॒वरू॑थं॒ ज्योति॑ष्मत्य॒स्मे २
स्त॒रीरु॑ त्वद् भव॒॑ति सू॒त उ॒ त्वद् यथा॑व॒शं त॒न्वं॑ चक्र ए॒षः ।
पि॒तुः पय॒ः प्रति॑ गृभ्णाति मा॒ता तेन॑ पि॒ता व॑र्धते॒ तेन॑ पु॒त्रः ३
यस्मि॒न् विश्वा॑नि॒ भुव॑नानि॒ तस्थु॒—स्तिस्रो॒ द्यावो॑ ह्येधा स॒सु॒रापः॑ ।
त्रय॒ः कोशा॑स उपसे॒चना॑सो॒ मध्व॒॑ः श्चोत॑न्त्यभि॒तो॑ वि॒रप्श॑म् ४
इ॒दं वच॒ः पज॒॑न्याय॑ स्व॒राजे॑ हृ॒दो अ॑स्त्वन्त॒रं तज्जु॑जोषत् ।
मयो॒भुवो॑ वृ॒ष्टय॑ः सन्त्व॒स्मे सु॑पिप्प॒ला ओष॑धीर्दे॒वगो॑पाः ५ (८०२)

स रेतोधा वृषभः शश्वतीनां तस्मिन्नात्मा जगतस्तस्थुषश्च ।
तन्मे क्रतं पातु शतशारदाय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [१] (८०३)

(१०२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । गायत्री, २ पादनिचृत् ।

पर्जन्याय प्र गायत दिवस्पुत्राय मीळ्हुषे । स नो यवसमिच्छतु १
यो गर्भमोषधीनां गवां कृणोत्यर्वताम् । पर्जन्यः पुरुषीणाम् २
तस्मा इदास्ये हविर्जुहोता मधुमत्तमम् । इळां नः संयतं करत् ३ [२] (८०६)

(१०३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मण्डूकाः (पर्जन्यः) । त्रिष्टुप्, १ अनुष्टुप् ।

संवत्सरं शशयाना ब्राह्मणा व्रतचारिणः ।
वाचं पर्जन्यजिन्विताम प्र मण्डूका अवादिषुः १
दिव्या आपो अभि यदेनमायन् हृतिं न शुष्कं सरसी शयानम् ।
गवामह न मायुर्वत्सिनीनां मण्डूकानां वग्नुरत्रा समेति २
यदीमेनाँ उशतो अभ्यवर्षीत् तृष्यावतः प्रावृष्यागतायाम् ।
अक्खलीकृत्या पितरं न पुत्रो अन्यो अन्यमुप वदन्तमेति ३
अन्यो अन्यमनु गृभ्णात्येनोरपां प्रसर्गे यदमन्दिषाताम् ।
मण्डूको यदभिवृष्टः कनिष्कन् पृश्निः संधुक्षे हरितेन वाचम् ४
यदेषामन्यो अन्यस्य वाचं शाक्तस्येव वदति शिक्षमाणः ।
सर्वं तदेषां समृधेव पर्व यत् सुवाचो वदथनाध्यप्सु ५ [३]

गोमायुरेको अजमायुरेकः पृश्निरेको हरित एक एषाम् ।
समानं नाम बिभ्रतो विरूपाः पुरुत्रा वाचं पिपिशुर्वदन्तः ६
ब्राह्मणासो अतिरात्रे न सोमे सरो न पूर्णमभितो वदन्तः ।
संवत्सरस्य तदहः परि ष्ठ यन्मण्डूकाः प्रावृषीणं बभूव ७
ब्राह्मणासः सोमिनो वाचमक्रत ब्रह्म कृण्वन्तः परिवत्सरीणम् ।
अध्वर्यवो घर्मिणः सिष्विदाना आविर्भवन्ति गुह्या न के चित् ८
इरिहितिं जुगुपुर्द्रावृशस्य क्रतुं नरो न प्र मिनन्त्येते ।
संवत्सरे प्रावृष्यागतायां तमा घर्मा अश्नुवते विसर्गम् ९
गोमायुरदादजमायुरक्तात् पृश्निरक्राद्धरितो नो वसूनि ।
मण्डूकाः दर्दुरतः शतानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः १० [४] (८१६)

(१०४)

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । (राक्षोघ्नं) इन्द्रासोमौ; ८, १६, १९-२२ इन्द्रः; ९, १२-१३ सोमः; १०, १४ अग्निः, ११ देवाः, १७ ग्रावाणः, १८ मरुतः, २३ (पूर्वार्धस्य) वासिष्ठाशीः, (उत्तरार्धस्य) पृथिव्यन्तरिक्षे । त्रिष्टुप्; १-६, १८, २१, २३ जगती; ७ जगती त्रिष्टुब्वा; २५ अनुष्टुप् ।

इन्द्रासोमा तपतं रक्ष उब्जतं न्यर्पयतं वृषणा तमोवृधः ।
परा शृणीतमचितो न्योषतं हतं नुदेथां नि शिशीतमत्रिणः १
इन्द्रासोमा समघशंसमभ्यघं तपुर्ययस्तु चरुरग्निवाँ इव ।
ब्रह्मद्विषे क्रव्यादे घोरचक्षसे द्वेषो धत्तमनवायं किमीदिने २
इन्द्रासोमा दुष्कृतो वव्रे अन्तरनारम्भणे तमसि प्र विध्यतम् ।
यथा नातः पुनरेकश्चनोदयत् तद् वामस्तु सहसे मन्युमच्छवः ३
इन्द्रासोमा वर्तयतं दिवो वधं सं पृथिव्या अघशंसाय तर्हणम् ।
उत् तक्षतं स्वर्यं पर्वतेभ्यो येन रक्षो बाधते निजूर्वथः ४
इन्द्रासोमा वर्तयतं दिवस्पर्यग्नितप्तेभिर्युवमश्महन्मभिः ।
तपुर्वधेभिरजरेभिरत्रिणो नि पर्शाने विध्यतं यन्तु निस्वरम् ५ [५]

इन्द्रासोमा परि वां भूतु विश्वतः इयं मतिः कक्ष्याश्वेव वाजिना ।
यां वां होत्रां परिहिनोमि मेधये मा ब्रह्माणि नृपतीव जिन्वतम् ६
प्रति स्मरेथां तुजयद्भिरेवैर्हतं द्रुहो रक्षसो भङ्गुरावतः ।
इन्द्रासोमा दुष्कृते मा सुगं भूद् यो नः कदा चिदभिदासति द्रुहा ७
यो मा पाकेन मनसा चरन्तमभिचष्टे अनृतेभिर्वचोभिः ।
आप इव काशिना संगृभीता असन्नस्त्वासत इन्द्र वक्ता ८
ये पाकशंसं विहरन्त एवैर्ये वा भद्रं दूषयन्ति स्वधाभिः ।
अहये वा तान् प्रददातु सोम आ वा दधातु निर्ऋतेरुपस्थे ९
यो नो रसं दिप्सति पित्वो अग्ने यो अश्वानां यो गवां यस्तनूनाम् ।
रिपुः स्तेनः स्तेयकृद् द्रुभ्रमेतु नि ष हीयतां तन्वा३ तना च १० [६]

परः सो अस्तु तन्वा३ तना च तिस्रः पृथिवीरधो अस्तु विश्वाः ।
प्रति शुष्यतु यशो अस्य देवा यो नो दिवा दिप्सति यश्च नक्तम् ११
सुविज्ञानं चिकितुषे जनाय सच्चासच्च वचसी पस्पृधाते ।
तयोर्यत् सत्यं यतरदृजीय स्तदित् सोमोऽवति हन्त्यासत् १२ (८२८)

न वा उ सोमो वृजिनं हिनोति न क्षत्रियं मिथुया धारयन्तम् ।
हन्ति रक्षो हन्त्यासद् वदन्त-मुभाविन्द्रस्य प्रसितौ शयाते १३
यदि वाहमनृतदेव आस मोघं वा वेवाँ अप्यूहे अग्ने ।
किमस्मभ्यं जातवेदो हृणीषे द्रोघवाचस्ते निर्ऋथं सचन्ताम् १४
अद्या मुरीय यदि यातुधानो अस्मि यदि वायुस्ततप पूरुषस्य ।
अधा स वीरैर्दशभिर्वि यूया यो मा मोघं यातुधानेत्याह १५ [७]

यो मायातुं यातुधानेत्याह यो वा रक्षाः शुचिरस्मीत्याह ।
इन्द्रस्तं हन्तु महता वधेन विश्वस्य जन्तोरधमस्पदीष्ट १६
प्र या जिगाति खर्गलेव नक्त-मप द्रुहा तन्वं गूहमाना ।
वव्राँ अनन्ताँ अव सा पदीष्ट ग्रावाणो घ्नन्तु रक्षस उप्दैः १७
वि तिष्ठध्वं मरुतो विक्षिवश्चत गृभायत रक्षसः सं पिनष्टन ।
वयो ये भूत्वी पतयन्ति नक्तभि-र्ये वा रिपो दधिरे देवे अध्वरे १८
प्र वर्तय दिवो अश्मानमिन्द्र सोमाशितं मघवन् त्सं शिशाधि ।
प्राक्तादपाक्तादधरादुदक्ता-दभि जहि रक्षसः पर्वतेन १९
एत उ त्ये पतयन्ति श्वयातव इन्द्रं दिप्सन्ति दिप्सवोऽदाभ्यम् ।
शिशीते शक्रः पिशुनेभ्यो वधं नूनं सृजदुशनिं यातुमद्भ्यः २० [८]

इन्द्रो यातूनामभवत् पराशरो हविर्मथीनामभ्याविवासताम् ।
अभीदु शक्रः परशुर्यथा वनं पात्रेव भिन्दन् त्सत एति रक्षसः २१
उलूकयातुं शुशुलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।
सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं दृषदेव प्र मृण रक्ष इन्द्र २२
मा नो रक्षो अभि नड्यातुमावता-मपोच्छतु मिथुना या किमीदिना ।
पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वंहसो ऽन्तरिक्षं दिव्यात् पात्वस्मान् २३
इन्द्र जहि पुमांसं यातुधान-मुत स्त्रियं मायया शाशदानाम् ।
विग्रीवासो मूरदेवा ऋदन्तु मा ते दृशन् त्सूर्यमुच्चरन्तम् २४
प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वेन्द्रश्च सोम जागृतम् । रक्षोभ्यो वधमस्यत-मशनिं यातुमद्भ्यः २५ [९] (८४१)

॥ इति सप्तमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र--संख्या
षष्ठमण्डलस्यान्तपर्यन्तं ५१३३
सप्तममण्डलस्य ८४१
सर्वयोगः- ५९७४

अथाष्टमं मण्डलम् ।

(१) [प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-५]

(३४) १-२ प्रगाथो (घौरः) काण्वः; ३-२९ मेधातिथि-मेध्यातिथी काण्वौ, ३०-३३ प्लायोगि-रासङ्गः, ३४ आङ्गिरसी शश्वती ऋषिका । इन्द्रः, ३०-३४ आसङ्गः । १-४ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), ५-३२ बृहती, ३३-३४ त्रिष्टुप् ।

मा चिदन्यद् वि शंसत सखायो मा रिषण्यत ।
इन्द्रमित् स्तोता वृषणं सचा सुते मुहुरुक्था च शंसत १

अवक्रक्षिणं वृषभं यथाजुरं गां न चर्षणीसहम् ।
विद्वेषणं संवननोभयंकरं मंहिष्ठमुभयाविनम् २

यच्चिद्धि त्वा जना इमे नाना हवन्त ऊतये ।
अस्माकं ब्रह्मेदमिन्द्र भूतु ते ऽहा विश्वा च वर्धनम् ३

वि तर्तूर्यन्ते मघवन् विपश्चितो ऽर्यो विपो जनानाम् ।
उप क्रमस्व पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्ठमूतये ४

महे चन त्वामद्रिवः परा शुल्काय देयाम् ।
न सहस्राय नायुताय वज्रिवो न शताय शतामघ ५ [१०]

वस्याँ इन्द्रासि मे पितुरुत भ्रातुरभुञ्जतः ।
माता च मे छदयथः समा वसो वसुत्वनाय राधसे ६

केयथ केदसि पुरुत्रा चिद्धि ते मनः ।
अलर्षि युध्म खजकृत् पुरंदर प्र गायत्रा अंगासिषुः ७

प्रास्मै गायत्रमर्चत वावातुर्यः पुरंदरः ।
याभिः काण्वस्योप बर्हिरासदं यासद् वज्री भिनत् पुरः ८

ये ते सन्ति दशग्विनः शतिनो ये सहस्रिणः ।
अश्वासो ये ते वृषणो रघुद्रुव स्तेभिर्नस्तूयमा गहि ९ (९)

आ त्वा॑द्य सं॒बर्दुघां॑ हुवे गा॑यत्रवे॑पसम् ।
इन्द्रं॑ धे॒नुं सु॒दुघा॒मन्या॒मिष॑मुरुधा॒रामर॑ंकृतम् १० [११]

यत् तु॒दत् सू॒र एत॑शं॒ वङ्कू॒ वात॑स्य प॒र्णिना॑ ।
वह॒त् कुत्स॑मार्जुने॒यं श॒तक्र॑तुः॒ त्सर॑द् गन्ध॒र्वमस्तृ॑तम् ११
य ऋ॒ते चि॑दभि॒श्रिषः॑ पु॒रा ज॒त्रुभ्य॑ आतृ॒दः॑ ।
संधा॑ता सं॒धिं म॒घवा॑ पुरू॒वसु॑रि॒ष्कर्ता॑ वि॒ह्रुतं॑ पुनः॑ १२
मा भूम॑ नि॒ष्ट्या॑ इ॒वे॑न्द्र त्वदर॑णा इव ।
वना॑नि न प्रजहि॒तान्य॒द्रिवो॒ दुरो॑षासो॒ अम॑न्महि १३
अम॑न्म॒हीद॑ना॒शवो॑ऽनु॒ग्रास॑श्च वृत्रहन् ।
स॒कृत् सु ते॑ महता शू॒र रा॑धसा॒ऽनु स्तो॑मं मुदीमहि १४
यदि॒ स्तोमं॑ मम॒ श्रव॑दु॒स्माक॒मिन्द्र॒मिन्द॑वः ।
ति॒रः प॒वित्रं॑ ससृ॒वांस॑ आ॒शवो॒ मन्द॑न्तु तु॒ग्र्यावृ॑धः १५ [१२]

आ त्वा॑द्य स॒धस्तु॑तिं॒ वाव॑तुः सख्यु॒रा ग॑हि ।
उप॑स्तुतिर्म॒घोना॑ प्र त्वा॑व॒त्वधा॑ ते वश्मि सुष्टु॒तिम् १६
सोता॒ हि सो॒ममद्रि॑भि॒रेमे॑नमप्सु धावत ।
गव्या॑ वस्त्रे॒व वा॑सयन्त इन्नरो॒ निर्धु॑क्षन् व॒क्षणा॑भ्यः १७
अध॒ ज्मो अध॑ वा दि॒वो बृ॑ह॒तो रो॑च॒नाद॒धि ।
अ॒या व॑र्धस्व त॒न्वा॑ गि॒रा मम॑ ऽऽ जा॒ता सु॑क्रतो पृण १८
इन्द्रा॑य सु म॒दिन्त॑मं॒ सोमं॑ सोता॒ वरे॑ण्यम् ।
शक्र एणं॑ पीपय॒द् विश्व॑या धि॒या हि॑न्वा॒नं न वा॑ज॒युम् १९
मा त्वा॒ सोम॑स्य॒ गल्द॑या॒ सदा॒ याच॑न्नहं गि॒रा ।
भूर्णिं॒ मृगं॑ न सव॑नेषु चुक्रुधं॒ क ईशा॑नं॒ न या॑चिषत् २० [१३]

मदे॑नेषितं॒ मद॑मु॒ग्रमु॒ग्रेण॒ शव॑सा ।
विश्वे॑षां तरु॒तारं॑ मदच्यु॒तं मदे॒ हि ष्मा ददा॑ति नः २१
शेवा॑रे॒ वार्या॑ पुरु॒ वे॒वो मर्ता॑य दा॒शुषे॑ ।
स सु॑न्व॒ते च॑ स्तुवते च रासते॒ विश्व॑गूर्तो अरिष्टु॒तः २२
एन्द्र॑ याहि मत्स्व॑ चि॒त्रेण॑ देव॒ राध॑सा ।
सरो॒ न प्रास्यु॒दरं॑ सपी॒तिभि॒रा सोमे॑भिरुरु स्फि॒रम् २३ (१३)

आ त्वा सहस्रमा शतं युक्ता रथे हिरण्यये ।
ब्रह्मयुजो हरय इन्द्र केशिनो वहन्तु सोमपीतये २४
आ त्वा रथे हिरण्यये हरी मयूरशेप्या ।
शितिपृष्ठा वहतां मध्वो अन्धसो विवक्षणस्य पीतये २५ [१४]

पिबा त्वस्य गिर्वणः सुतस्य पूर्वपा इव ।
परिष्कृतस्य रसिन इयमासुति श्चारुर्मदाय पत्यते २६
य एको अस्ति दुसना महाँ उग्रो अभि व्रतैः ।
गमत् स शिप्री न स योषदा गम द्धवं न परि वर्जति २७
त्वं पुरं चरिष्ण्वं वधैः शुष्णस्य सं पिणक् ।
त्वं भा अनु चरो अध द्विता यदिन्द्र हव्यो भुवः २८
मम त्वा सूर उदिते मम मध्यंदिने दिवः ।
मम प्रपित्वे अपिशर्वरे वस वा स्तोमासो अवृत्सत २९
स्तुहि स्तुहीद्वेते घा ते मंहिष्ठासो मघोनाम् ।
निन्दिताश्वः प्रपथी परमज्या मघस्य मेध्यातिथे ३० [१५]

आ यदश्वान् वनन्वतः श्रद्धयाहं रथे रुहम् ।
उत वामस्य वसुनश्चिकेतति यो अस्ति याद्वः पशुः ३१
य ऋज्रा मह्यं मामहे सह त्वचा हिरण्यया ।
एष विश्वान्यभ्यस्तु सौभगा ऽऽ संगस्य स्वनद्रथः ३२
अध प्लायोगिरति दासदन्या नासंगो अग्ने वशाभिः सहस्रैः ।
अधोक्षणो दश मह्यं रुशन्तो नळा इव सरसो निरतिष्ठन् ३३
अन्वस्य स्थूरं ददृशे पुरस्ता दनस्थ ऊरुरवरम्बमाणः ।
शश्वती नार्यभिचक्ष्याह सुभद्रमस्य भोजनं बिभर्षि ३४ [१६] (३४)

(२)

(४२) १-४० मेधातिथिः काण्वः, आङ्गिरसः प्रियमेधश्च, ४१-४२ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः, ४१-४१ विभिन्दुः । गायत्री, २८ अनुष्टुप् ।

इदं वसो सुतमन्धः पिबा सुपूर्णमुदरम् । अनाभयिन् रिमा ते १
नृभिर्धूतः सुतो अश्नै रव्यो वारैः परिपूतः । अश्वो न निक्तो नदीषु २
तं ते यवं यथा गोभिः स्वादुमकर्म श्रीणन्तः । इन्द्र त्वास्मिन् त्सधमादे ३ (३७)

इन्द्र इत् सोमपा एक इन्द्रः सुतपा विश्वायुः । अन्तर्देवान् मर्त्याँश्च ४
न यं शुष्को न दुराशी न तृष्णा उरुव्यचसम् । अपस्पृण्वते सुहार्दम् ५ [१७]

गोभिर्यदीमन्ये अस्मन् मृगं न वा मृगयन्ते । अभित्सरन्ति धेनुभिः ६
त्रय इन्द्रस्य सोमाः सुतासः सन्तु देवस्य । स्वे क्षये सुतपात्नः ७
त्रयः कोशासः श्वोतन्ति तिस्रश्चम्वः सुपूर्णाः । समाने अधि भार्मन् ८
शुचिरसि पुरुनिःष्ठाः क्षीरैर्मध्यत आशीर्तः । बुध्ना मन्दिष्ठः शूरस्य ९
इमे त इन्द्र सोमास्तीव्रा अस्मे सुतासः । शुक्रा आशिरं याचन्ते १० [१८]

ताँ आशिरं पुरोळाशमिन्देमं सोमं श्रीणीहि । रेवन्तं हि त्वा शृणोमि ११
हृत्सु पीतासो युध्यन्ते दुर्मदासो न सुरायाम् । ऊधर्न नग्ना जरन्ते १२
रेवाँ इद् रेवतः स्तोता स्यात् त्वावतो मघोनः । प्रेदु हरिवः श्रुतस्य १३
उक्थं चन शस्यमानमगोरारिरा चिकेत । न गायत्रं गीयमानं १४
मा नं इन्द्र पीयत्नवे मा शर्धते परा दाः । शिक्षा शचीवः शचीभिः १५ [१९]

वयमु त्वा तदिदर्था इन्द्र त्वायन्तः सखायः । कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते १६
न घेमन्यदा पपन वज्रिन्नपसो नविष्टौ । तवेदु स्तोमं चिकेत १७
इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं न स्वप्नाय स्पृहयन्ति । यन्ति प्रमादमतन्द्राः १८
ओ षु प्र याहि वाजेभिर्मा हृणीथा अभ्यस्मान् । महाँ इव युवजानिः १९
मो ष्वद्य दुर्हणावान् त्सायं करदारे अस्मत् । अश्रीर इव जामाता २० [२०]

विद्मा ह्यस्य वीरस्य भूरिदावरीं सुमतिम् । त्रिषु जातस्य मनांसि २१
आ तू षिञ्च कण्वमन्तं न घा विद्म शवसानात् । यशस्तरं शतमूतेः २२
ज्येष्ठेन सोतरिन्द्राय सोमं वीराय शक्राय । भरा पिबन्नर्याय २३
यो वेदिष्ठो अव्यथिष्वश्वावन्तं जरितृभ्यः । वाजं स्तोतृभ्यो गोमन्तम् २४
पन्यँपन्यमित् सोतार आ धावत मद्याय । सोमं वीराय शूराय २५ [२१]

पाता वृत्रहा सुतमा घा गमन्नारे अस्मत् । नि यमते शतमूतिः २६
एह हरी ब्रह्मयुजा शग्मा वक्षतः सखायम् । गीर्भिः श्रुतं गिर्वणसम् २७
स्वादवः सोमा आ याहि श्रीताः सोमा आ याहि ।
शिप्रिन्नृषीवः शचीवो नायमच्छा सधमादम् २८
स्तुतश्च यास्त्वा वर्धन्ति महे राधसे नृम्णाय । इन्द्र कारिणं वृधन्तः २९ (६१)

गिरश्च यास्ते गिर्वाह उक्था च तुभ्यं तानि । सत्रा दधिरे शवांसि ३० [२२]

एवेवेष तुविकूर्मिर्वाजाँ एको वज्रहस्तः । सनादमृक्तो दयते ३१
हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः पुरू पुरुहूतः । महान् महीभिः शचीभिः ३२
यस्मिन् विश्वाश्चर्षणयः उत च्यौत्ना ज्रयांसि च। अनु घेन्मन्दी मघोनः ३३
एष एतानि चकारेन्द्रो विश्वा योऽतिशुष्णवे । वाजदावा मघोनाम् ३४
प्रभर्ता रथं गव्यन्तमपाकाच्चिद् यमवति । इनो वसु स हि वोळ्हा ३५ [२३]

सनिता विप्रो अर्वद्रिर्हन्ता वृत्रं नृभिः शूरः । सत्योऽविता विधन्तम् ३६
यजध्वैनं प्रियमेधा इन्द्रं सत्राचा मनसा । यो भूत् सोमैः सत्यमद्वा ३७
गाथश्रवसं सत्पतिं श्रवस्कामं पुरुत्मानम् । कण्वासो गात वाजिनम् ३८
य ऋते चिद् गास्पदेभ्यो दात् सखा नृभ्यः शचीवान्। ये अस्मिन् कामममश्रियन् ३९
इत्था धीवन्तमद्रिवः काण्वं मेध्यातिथिम् । मेधो भूतोऽभि यन्नयः ४०
शिक्षा विभिन्दो अस्मै चत्वार्ययुता ददत् । अष्टा परः सहस्रा ४१
उत सु त्ये पयोवृधा माकी रणस्य नप्त्या । जनित्वनाय मामहे ४२ [२४] (७६)

(३)

२४ मेध्यातिथिः काण्वः। इन्द्रः, २१-२४ कौरयाणः पाकस्थामा। प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), २१ अनुष्टुप्, २२-२३ गायत्री, २४ बृहती।

पिबा सुतस्य रसिनो मत्स्वा न इन्द्र गोमतः ।
आपिर्नो बोधि सधमाद्यो वृधेऽस्माँ अवन्तु ते धियः १
भूयाम ते सुमतौ वाजिनो वयं मा नः स्तरभिमातये ।
अस्माञ्चित्राभिरवताद्भिष्टिभिर्मा नः सुम्नेषु यामय २
इमा उ त्वा पुरूवसो गिरो वर्धन्तु या मम ।
पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितोऽभि स्तोमैरनूषत ३
अयं सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पप्रथे ।
सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ४
इन्द्रमिद् देवतातय इन्द्रं प्रयत्यध्वरे ।
इन्द्रं समीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये ५ [२५] (८१)

इन्द्रो॑ म॒ह्ना रोद॑सी पप्रथच्छव॒ इन्नृ॒भिः सूर्यं॑मरोचयत् ।
इन्द्रे॑ ह॒ विश्वा॒ भुव॑नानि येमि॒रे इन्द्रे॑ सुवा॒नास॒ इन्द॑वः ६

आ॒भि त्वा॑ पू॒र्वपी॑तय॒ इन्द्र॒ स्तोमे॑भिरा॒यवः॑ ।
स॒मी॒ची॒नास॑ ऋ॒भव॒: सम॑स्वरन् रु॒द्रा गृ॑णन्त पू॒र्व्यम् ७

अ॒स्येदिन्द्रो॑ वावृधे वृष्ण्यं॑ शवो॒ मदे॑ सु॒तस्य॒ विष्ण॑वि ।
अ॒द्या तम॑स्य महि॒मान॑मा॒यवो ऽनु॑ ष्टुवन्ति पू॒र्वथा॑ ८

तत् त्वा॑ यामि सु॒वीर्यं॑ तद् ब्रह्म॑ पू॒र्वचि॑त्तये ।
येना॒ यति॑भ्यो॒ भृग॑वे॒ धने॑ हि॒ते येन॒ प्रस्क॑ण्व॒मावि॑थ ९

येना॑ स॒मुद्र॑मसृ॒जो म॒हीर॒पस्तदि॑न्द्र वृ॒ष्णि॑ ते॒ शवः॑ ।
स॒द्यः सो अ॑स्य महि॒मा न सं॑नशे॒ यं क्षो॒णीर॑नुच॒क्रदे॑ १० [२६]

शा॒ध्यी न॑ इन्द्र॒ यत् त्वा॑ र॒यिं यामि॑ सु॒वीर्य॑म् ।
शा॒ध्यि वाजा॑य प्रथ॒मं सि॑षासते शा॒ध्यि स्तोमा॑य पू॒र्व्य ११

शा॒ध्यी नो॑ अ॒स्य यद्ध॑ पौ॒रमावि॑थ धि॒यं इ॑न्द्र सिषासतः ।
शा॒ध्यि यथा॒ रुश॑मं श्या॒वकं॑ कृ॒प॒मिन्द्र॒ प्राव॒: स्वर्णरम् १२

कन्न॒व्यो॑ अत॒सीनां॑ तु॒रो गृ॑णीत॒ मर्त्यः॑ ।
न॒ही न्वस्य महि॒मान॑मिन्द्रि॒यं स्वर्गृ॑णन्त आ॒नशुः १३

कदु॑ स्तु॒वन्त॑ ऋतयन्त दे॒वत॒ ऋषिः॑ को विप्र॑ ओहते ।
क॒दा हवं॑ मघवन्निन्द्र सुन्व॒तः कदु॑ स्तु॒वत आ ग॑मः १४

उदु॒ त्ये मधु॑मत्तमा॒ गिरः॒ स्तोमा॑स ईरते ।
स॒त्रा॒जितो॑ धन॒सा अ॑क्षि॒तोतयो॒ वाज॑यन्तो॒ रथा॑ इव १५ [२७]

कण्वा॑ इव॒ भृग॑वः॒ सूर्या॑ इव॒ विश्व॒मिद् धी॒तमा॑नशुः ।
इन्द्रं॒ स्तोमे॑भि॒र्महय॑न्त आ॒यवः॑ प्रि॒यमे॑धासो अस्वरन् १६

यु॒क्ष्वा हि वृ॑त्रहन्तम॒ हरी॑ इन्द्र परा॒वतः॑ ।
अ॒र्वा॒ची॒नो म॑घव॒न् त्सोम॑पीतय उ॒ग्र ऋ॒ष्वेभि॒रा ग॑हि १७

इ॒मे हि ते॑ का॒रवो॑ वावशु॒र्धिया॒ विप्रा॑सो मे॒धसा॑तये ।
स त्वं नो॑ मघवन्निन्द्र गिर्वणो वे॒नो न शृ॑णुधी॒ हव॑म् १८

निरि॑न्द्र बृह॒तीभ्यो॑ वृ॒त्रं धनु॑भ्यो अस्फुरः ।
निर्बु॑दस्य मृ॒गय॑स्य मा॒यिनो॒ निः पर्व॑तस्य॒ गा आ॑जः १९ (९५)

निरग्नयो रुरुचुर्निरु सूर्यो निः सोम इन्द्रियो रसः ।
निरन्तरिक्षादधमो महामहिं कृपे तदिन्द्र पौंस्यम् २० [२८]

यं मे दुरिन्द्रो मरुतः पाकस्थामा कौरयाणः ।
विश्वेषां त्मना शोभिष्ठ—मुपेव दिवि धावमानम् २१
रोहिंतं मे पाकस्थामा सुधुरं कक्ष्यप्राम् ।
अदाद् रायो विबोधनम् २२
यस्मा अन्ये दश प्रति धुरं वहन्ति वह्नयः ।
अस्तं वयो न तुग्र्यम् २३
आत्मा पितुस्तनूर्वासं ओजोदा अभ्यञ्जनम् ।
तुरीयमिद् रोहितस्य पाकस्थामानं भोजं दातारमब्रवम् २४ [२९] (१००)

(४)

२१ देवातिथिः काण्वः । इन्द्रः, १५-१८ पूषा वा, १९-२१ कुरुङ्गः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), २१ पुर उष्णिक् ।

यदिन्द्र प्रागपागुदङ् न्यग्वा हूयसे नृभिः ।
सिमा पुरू नृषूतो अस्यानवे ऽसि प्रशर्ध तुर्वशे १
यद् वा रुमे रुशमे श्यावके कृप इन्द्र मादयसे सचा ।
कण्वासस्त्वा ब्रह्मभिः स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छन्त्या गहि २
यथा गौरो अपा कृतं तृष्यन्नेत्यवेरिणम् ।
आपित्वे नः प्रपित्वे तूयमा गहि कण्वेषु सु सचा पिब ३
मन्दन्तु त्वा मघवन्निन्द्रेन्दवो राधोदेयाय सुन्वते ।
आमुष्या सोममपिबश्चमू सुतं ज्येष्ठं तद् दधिषे सहः ४
प्र चक्रे सहसा सहो बभञ्ज मन्युमोजसा ।
विश्वे त इन्द्र पृतनायवो यहो नि वृक्षा इव येमिरे ५ [३०]

सहस्रेणेव सचते यवीयुधा यस्त आनळुपस्तुतिम् ।
पुत्रं प्रावर्गं कृणुते सुवीर्यं वाश्रोति नमउक्तिभिः ६
मा भेम मा श्रमिष्मो—ग्रस्य सख्ये तव ।
महत् ते वृष्णो अभिचक्ष्यं कृतं पश्येम तुर्वशं यदुम् ७ (१०७)

सव्यामनु स्फिग्यं वावसे वृषा न वानो अस्य रोषति ।
मध्वा संपृक्ताः सारघेण धेनव स्तूयमेहि द्रवा पिब ८

अश्वी रथी सुरूप इद् गोमाँ इदिन्द्र ते सखा ।
श्वात्रभाजा वयसा सचते सदा चन्द्रो याति सभामुप ९

ऋश्यो न तृष्यन्नवपानमा गहि पिबा सोमं वशाँ अनु ।
निमेघमानो मघवन् त्रिवेदिव ओजिष्ठं दधिषे सहः १० [३१]

अध्वर्यो द्रावया त्वं सोममिन्द्रः पिपासति ।
उप नूनं युयुजे वृषणा हरी आ च जगाम वृत्रहा ११

स्वयं चित् स मन्यते दाशुरिर्जनो यत्रा सोमस्य तृम्पसि ।
इदं ते अन्नं युज्यं समुक्षितं तस्येहि प्र द्रवा पिब १२

रथेष्ठायाध्वर्यवः सोममिन्द्राय सोतन ।
अधिं ब्रध्नस्यार्द्रयो वि चक्षते सुन्वन्तो दाश्वध्वरम् १३

उप ब्रध्नं वावाता वृषणा हरी इन्द्रमपसु वक्षतः ।
अर्वाञ्चं त्वा सप्तयोऽध्वरश्रियो वहन्तु सवनेदुप १४

प्र पूषणं वृणीमहे युज्याय पुरूवसुम् ।
स शक्र शिक्ष पुरुहूत नो धिया तुजे राये विमोचन १५ [३२]

सं नः शिशीहि भुरिजोरिव क्षुरं रास्व रायो विमोचन ।
त्वे तन्नः सुवेदमुस्रियं वसु यं त्वं हिनोषि मर्त्यम् १६

वेमि त्वा पूषन्नृञ्जसे वेमि स्तोतव आघृणे ।
न तस्य वेम्यरणं हि तद् वसो स्तुषे पज्राय साम्ने १७

परा गावो यवसं कच्चिदाघृणे नित्यं रेवणो अमर्त्य ।
अस्माकं पूषन्नविता शिवो भव मंहिष्ठो वाजसातये १८

स्थूरं राधः शताश्वं कुरुङ्गस्य दिविष्टिषु ।
राज्ञस्त्वेषस्य सुभगस्य रातिषु तुर्वशेष्वमन्महि १९

धीभिः सातानि काण्वस्य वाजिनः प्रियमेधैरभिद्युभिः ।
पष्टिं सहस्रानु निर्मजामजे निर्यूथानि गवामृषिः २०

वृक्षाश्चिन्मे अभिपित्वे अरारणुः ।
गां भजन्त मेहना ऽश्वं भजन्त मेहना २१ [३३] (१२१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३६] (५)

३९ ब्रह्मातिथिः काण्वः । अश्विनौ, ३७ (उत्तरार्धस्य)-३९ वैद्यः कशुः । गायत्री, ३७-३८ बृहती, ३९ अनुष्टुप् ।

दुराधिहेव यत् स॒त्यरु॑णप्सुरशिश्वितत् । वि भानुं॑ विश्वधातनत् १
नृवद् दस्रा मनो॑युजा॒ रथे॑न पृथुपाजसा । सचेथे अश्विनो॑षसम् २
युवाभ्यां॑ वाजिनीवसू॒ प्रति॑ स्तोमा॑ अदृक्षत । वाचं॑ दूतो यथो॑हिषे ३
पुरु॒प्रिया॑ णं॒ ऊ॒तये॑ पुरुमन्द्रा॑ पु॑रूवसू । स्तुषे॑ कण्वा॑सो अ॒श्विना॑ ४
मंहि॑ष्ठा वाज॒सात॑मे॒ षय॑न्ता शु॒भस्पती॑ । गन्ता॑रा दा॒शुषो॑ गृ॒हम् ५ [१]

ता सु॑दे॒वाय॑ दा॒शुषे॑ सु॒मेधा॑मविंतारिणीम् । घृ॒तैर्गव्यू॑तिमुक्षतम् ६
आ नः॑ स्तो॒मम॒पं द्र॒वत् तूय॑ं इ॒ष्येनो॑भिरा॒शुभिः॑ । या॒तम॑श्वे॒भिर॑श्विना ७
येभि॑स्ति॒स्रः प॑रा॒वतो॑ दि॒वो वि॒श्वा॑नि रो॒चना॑ । त्रीँर॑क्तून् प॑रिदी॒यथः॑ ८
उ॒त नो॑ गोम॑तीरिषं॑ उ॒त सा॒तीर॑हर्विदा । वि प॒थः सा॒तये॑ सितम् ९
आ नो॑ गोम॑न्तमश्विना सु॒वीरं॑ सु॒रथं॑ र॒यिम् । वो॒ळ्हम॑श्वा॑वतीरिषः १० [२]

वा॒वृ॒धाना॑ शु॒भस्पती॑ दस्रा॑ हिरण्यवर्तनी । पिब॑तं सो॒म्यं मधु॑ ११
अ॒स्मभ्यं॑ वाजिनीवसू॒ मघ॑वद्भ्यश्च स॒प्रथः॑ । छ॒र्दिर्यन्त॑मदा॒भ्यम् १२
नि षु ब्र॒ह्म॒ जना॑नां॒ याविं॑ष्टं॒ तू॒यमा ग॑तम् । मो ष्व॑न्याँ उपा॑रतम् १३
अ॒स्य पिं॑बतमश्विना यु॒वं मद॑स्य॒ चारु॑णः । मध्वो॑ रा॒तस्य॑ धिष्ण्या १४
अ॒स्मे आ व॑हतं र॒यिं शा॒तव॑न्तं सहस्रि॒णम् । पु॒रु॒क्षुं वि॒श्वधा॑यसम् १५ [३]

पु॒रु॒त्रा चि॒द्धि वां॑ नरा॒ विह्व॑यन्ते मनी॒षिणः॑ । वाघद्भि॑रश्विना ग॑तम् १६
जना॑सो वृ॒क्तब॑र्हिषो॒ हवि॑ष्मन्तो अ॒रं॑कृतः । युवां॑ हवन्ते अश्विना १७
अ॒स्माक॑मद्य वां॒मयं॑ स्तो॒मो वा॑हिष्ठो॒ अन्त॑मः । युवा॒भ्यां॑ भूत्वश्विना १८
यो ह॑ वां॒ मधु॑नो॒ द॒ति॒राहि॑तो रथ॒चर्ष॑णे । ततः॑ पिबतमश्विना १९
तेन॑ नो वाजिनीवसू॒ पश्वे॑ तो॒काय॒ शं गवे॑ । व॒ह॒तं॑ पी॒व॒री॑रिषः २० [४]

उ॒त नो॑ दि॒व्या इ॒षं॑ उ॒त सिन्धू॑रहर्विदा । अप॒ द्वारे॑व वर्षथः २१
क॒दा वां॑ तौ॒ग्र्यो वि॑धत् समु॒द्रे ज॑हि॒तो नरा॑ । यद् वां॑ रथो॒ विभि॑ष्पतात् २२
युवं कण्वा॑य नासत्या ऽपि॑रिप्ताय हू॒र्म्ये॑ । शश्व॑दू॒तीर्दे॑शस्यथः २३
ता॒भि॒रा या॑तमू॒तिभि॒र्नव्य॑सीभिः सु॒शस्ति॑भिः । यद् वां॑ वृषण्वसू॒ हवे॒ २४ (१४५)

यथा चित् कण्वमावतं प्रियमेधमुपस्तुतम् । आत्रिं शिञ्जारमश्विना २५ [५]

यथोत कृत्व्ये धने ऽशुं गोष्वगस्त्यम् । यथा वाजेषु सोभरिम् २६
एतावद् वां वृषण्वसू अतो वा भूयो अश्विना । गृणन्तः सुम्नमीमहे २७
रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीशुमश्विना । आ हि स्थाथो दिविस्पृशम् २८
हिरण्ययी वां रभि रीषा अक्षो हिरण्ययः । उभा चक्रा हिरण्यया २९
तेन नो वाजिनीवसू परावतश्चिदा गतम् । उपेमां सुष्टुतिं मम ३० [६]

आ वहेथे पराकात् पूर्वीरश्नन्तावश्विना । इषो दासीरमर्त्या ३१
आ नो द्युम्नैरा श्रवोभि रा राया यातमश्विना । पुरुश्चन्द्रा नासत्या ३२
एह वां प्रुषितप्सवो वयो वहन्तु पर्णिनः । अच्छा स्वध्वरं जनम् ३३
रथं वामनुगायसं य इषा वर्तते सह । न चक्रमभि बाधते ३४
हिरण्ययेन रथेन द्रवत्पाणिभिरश्वैः । धीजवना नासत्या ३५ [७]

युवं मृगं जागृवांसं स्वर्दृशो वा वृषण्वसू । ता नः पृङ्क्तमिषा रयिम् ३६
ता मे अश्विना सनीनां विद्यातं नवानाम् ।
यथा चिच्चैद्यः कशुः शतमुष्ट्रानां ददत् सहस्रा दश गोनाम् ३७
यो मे हिरण्यसंदृशो दश राज्ञो अमंहत ।
अधस्पदा इच्चैद्यस्य कृष्टय श्चर्मम्ना अभितो जनाः ३८
माकिरेना पथा गाद् येनेमे यन्ति चेदयः ।
अन्यो नेत् सूरिरोहते भूरिदावत्तरो जनः ३९ [८] (१६०)

(६) [द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ६-१२]

४८ वत्सः काण्वः। इन्द्रः, ४६-४८ तिरिन्दिरः पार्शव्यः। गायत्री।

महाँ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव । स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे १
प्रजामृतस्य पिप्रतः प्र यद् भरन्त वह्नयः । विप्रा ऋतस्य वाहसा २
कण्वा इन्द्रं यदक्रत स्तोमैर्यज्ञस्य साधनम् । जामि ब्रुवत आयुधम् ३
समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमन्त कृष्टयः । समुद्रायेव सिन्धवः ४
ओजस्तदस्य तित्विष उभे यत् समवर्तयत् । इन्द्रश्चर्मेव रोदसी ५ [९]

वि चिद् वृत्रस्य दोधतो वज्रेण शतपर्वणा । शिरो बिभेद वृष्णिना ६ (१६६)

इमा अभि प्र णोनुमो विपामग्रेषु धीतयः । अग्नेः शोचिर्न द्युतः ७
गुहा सतीरुप त्मना प्र यच्छोचन्त धीतयः । कण्वा ऋतस्य धारया ८
प्र तमिन्द्र नशीमहि रयिं गोमन्तमश्विनम् । प्र ब्रह्म पूर्वचित्तये ९
अहमिद्धि पितुष्परि मेधामृतस्य जग्रभ । अहं सूर्य इवाजनि १० [१०]

अहं प्रत्नेन मन्मना गिरः शुम्भामि कण्ववत् । येनेन्द्रः शुष्ममिद् दधे ११
ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवुर्ऋषयो ये च तुष्टुवुः । ममेद् वर्धस्व सुष्टुतः १२
यदस्य मन्युरध्वनीद् वि वृत्रं पर्वशो रुजन् । अपः समुद्रमैरयत् १३
नि शुष्णं इन्द्र धर्णसिं वज्रं जघन्थ दस्यवि । वृषा ह्युग्र शृण्विषे १४
न द्याव इन्द्रमोजसा नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । न विव्यचन्त भूमयः १५ [११]

यस्ते इन्द्र महीरपः स्तभूयमान आशयत् । नि तं पद्यासु शिश्नथः १६
य इमे रोदसी मही समीची समजग्रभीत् । तमोभिरिन्द्र तं गुहः १७
य इन्द्र यतयस्त्वा भृगवो ये च तुष्टुवुः । ममेदुग्र श्रुधी हवम् १८
इमास्ते इन्द्र पृश्नयो घृतं दुहत आशिरम् । एनामृतस्य पिप्युषीः १९
या इन्द्र प्रस्वस्त्वा ऽऽसा गर्भमचक्रिरन् । परि धेनेव सूर्यम् २० [१२]

त्वामिच्छवसस्पते कण्वा उक्थेन वावृधुः । त्वां सुतास इन्दवः २१
तवेदिन्द्र प्रणीतिषु त प्रशस्तिरद्रिवः । यज्ञो वितन्तसाय्यः २२
आ न इन्द्र महीमिषं पुरं न दर्षि गोमतीम् । उत प्रजां सुवीर्यम् २३
उत त्यदाश्वश्व्यं यदिन्द्र नाहुषीष्वा । अग्ने विक्षु प्रदीदयत् २४
अभि व्रजं न तत्निषे सूर उपाकचक्षसम् । यदिन्द्र मृळयासि नः २५ [१३]

यवृद्ध तविषीयस इन्द्र प्रराजसि क्षितीः । महाँ अपार ओजसा २६
तं त्वा हविष्मतीर्विश उप ब्रुवत ऊतये । उरुज्रयसमिन्दुभिः २७
उपह्वरे गिरीणाँ संगथे च नदीनाम् । धिया विप्रो अजायत २८
अतः समुद्रमुद्वत श्चिकित्वाँ अव पश्यति । यतो विपान एजति २९
आदित् प्रत्नस्य रेतसो ज्योतिष्पश्यन्ति वासरम् । परो यदिध्यते दिवा ३० [१४]

कण्वास इन्द्र ते मतिं विश्वे वर्धन्ति पौंस्यम् । उतो शविष्ठ वृष्ण्यम् ३१
इमां म इन्द्र सुष्टुतिं जुषस्व प्र सु मामव । उत प्र वर्धया मतिम् ३२
उत ब्रह्मण्या वयं तुभ्यं प्रवृद्ध वज्रिवः । विप्रा अतक्ष्म जीवसे ३३
अभि कण्वा अनूषता ऽऽपो न प्रवता यतीः । इन्द्रं वनन्वती मतिः ३४ (१९४)

इन्द्रमुक्थानि वावृधुः समुद्रमिव सिन्धवः । अनुत्तमन्युमजरम् ३५ [१५]

आ नो याहि परावतो हरिभ्यां हर्यताभ्याम् । इमामिन्द्र सुतं पिब ३६
त्वामिद् वृत्रहन्तम जनासो वृक्तबर्हिषः । हवन्ते वाजसातये ३७
अनु त्वा रोदसी उभे चक्रं न वर्त्येतशम् । अनु सुवानास इन्दवः ३८
मन्दस्वा सु स्वर्णर उतेन्द्र शर्यणावति । मत्स्वा विवस्वतो मती ३९
वावृधान उप द्यवि वृषा वज्र्यरोरवीत् । वृत्रहा सोमपातमः ४० [१६]

ऋषिर्हि पूर्वजा अस्येक ईशान ओजसा । इन्द्रं चोष्कूयसे वसु ४१
अस्माकं त्वा सुताँ उप वीतपृष्ठा अभि प्रयः । शतं वहन्तु हरयः ४२
इमां सु पूर्व्यां धियं मधोर्घृतस्य पिप्युषीम् । कण्वा उक्थेन वावृधुः ४३
इन्द्रमिद् विमहीनां मेधे वृणीत मर्त्यः । इन्द्रं सनिष्युरूतये ४४
अर्वाञ्चं त्वा पुरुष्टुत प्रियमेधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः ४५
शतमहं तिरिन्दिरे सहस्रं पर्शावा ददे । राधांसि याद्वानाम् ४६
त्रीणि शतान्यर्वतां सहस्रा दश गोनाम् । दुदुष्पज्राय साम्ने ४७
उदानट् ककुहो दिवमुष्ट्राञ्चतुर्युजो ददत् । श्रवसा याद्वं जनम् ४८ [१७] (२०८)

(७)

३६ पुनर्वत्सः काण्वः । मरुतः । गायत्री ।

प्र यद् वस्त्रिष्टुभमिषं मरुतो विप्रो अक्षरत् । वि पर्वतेषु राजथ १
यवुद्ध तविषीयवो यामं शुभ्रा अचिध्वम् । नि पर्वता अहासत २
उदीरयन्त वायुभिर्वाश्रासः पृश्निमातरः । धुक्षन्त पिप्युषीमिषम् ३
वर्षन्ति मरुतो मिहं प्र वेपयन्ति पर्वतान् । यद् यामं यान्ति वायुभिः ४
नि यद् यामाय वो गिरिर्नि सिन्धवो विधर्मणे । महे शुष्माय येमिरे ५ [१८]

युष्माँ उ नक्तमूतये युष्मान् दिवा हवामहे । युष्मान् प्रयत्यध्वरे ६
उदु त्ये अरुणप्सव श्चित्रा यामेभिरीरते । वाश्रा अधि ष्णुना दिवः ७
सुजन्ति रश्मिमोजसा पन्थां सूर्याय यातवे । ते भानुभिर्वि तस्थिरे ८
इमां मे मरुतो गिरमिमं स्तोममुपश्रुतः । इमं मे वनता हवम् ९
त्रीणि सरांसि पृश्नयो दुदुह्रे वज्रिणे मधु । उत्सं कबन्धमुद्रिणम् १० [१९]

मरुतो यद्ध वो दिवः सुम्नायन्तो हवामहे । आ तू न उप गन्तन ११ (२१९)

युयं हि ष्ठा सुदानवो रुद्रा ऋभुक्षणो दमे । उत प्रचेतसो मदे १२
आ नो रयिं मरुच्युतं पुरुक्षुं विश्वधायसम् । ईर्यता मरुतो दिवः १३
अधीव यद् गिरीणां यामं शुभ्रा अचिध्वम् । सुवानैर्मन्दध्व इन्दुभिः १४
एतावतश्चिदेषां सुम्नं भिक्षेत मर्त्यः । अदाभ्यस्य मन्मभिः १५ [२०]

ये तृप्सा इव रोदसी धमन्त्यनु वृष्टिभिः । उत्सं दुहन्तो अक्षितम् १६
उदु स्वानेभिरीरत उद् रथैरुदु वायुभिः । उत स्तोमैः पृश्निमातरः १७
येनाव तुर्वशं यदुं येन कण्वं धनस्पृतम् । राये सु तस्य धीमहि १८
इमा उ वः सुदानवो घृतं न पिप्युषीरिषः । वर्धान् काण्वस्य मन्मभिः १९
क्व नूनं सुदानवो मदथा वृक्तबर्हिषः । ब्रह्मा को वः सपर्यति २० [२१]

नहि ष्म यद्ध वः पुरा स्तोमेभिर्वृक्तबर्हिषः । शर्धाँ ऋतस्य जिन्वथ २१
समु त्ये महतीरपः सं क्षोणी समु सूर्यम् । सं वज्रं पर्वशो दधुः २२
वि वृत्रं पर्वशो यय्वि पर्वताँ अराजिनः । चक्राणा वृष्णि पौंस्यम् २३
अनु त्रितस्य युध्यतः शुष्ममावन्नुत क्रतुम् । अन्विन्द्रं वृत्रतूर्ये २४
विद्युद्धस्ता अभिद्यवः शिप्राः शीर्षन् हिरण्ययीः । शुभ्रा व्यञ्जत श्रिये २५ [२२]

उशना यत् परावतं उक्षणो रन्धयातन । द्यौर्न चक्रदद् भिया २६
आ नो मखस्य दावने ऽश्वैर्हिरण्यपाणिभिः । देवास उप गन्तन २७
यदेषां पृषती रथे प्रष्टिर्वहति रोहितः । यान्ति शुभ्रा रिणन्नपः २८
सुषोमे शर्यणावत्यार्जीके पस्त्यावति । ययुर्निचक्रया नरः २९
कदा गच्छाथ मरुत इत्था विप्रं हवमानम् । मार्डीकेभिर्नाधमानम् ३० [२३]

कद्ध नूनं कधप्रियो यदिन्द्रमजहातन । को वः सखित्व ओहते ३१
सहो षु णो वज्रहस्तैः कण्वासो अग्निं मरुद्भिः । स्तुषे हिरण्यवाशीभिः ३२
ओ षु वृष्णः प्रयज्यू ना नव्यसे सुविताय । ववृत्यां चित्रवाजान् ३३
गिरयश्चिन्नि जिहते पर्शीनासो मन्यमानाः । पर्वताश्चिन्नि येमिरे ३४
आक्षणयावानो वह न्त्यन्तरिक्षेण पततः । धातारः स्तुवते वयः ३५
अग्निर्हि जानिं पूर्व्य ऽश्छन्दो न सूरो अर्चिषा । ते भानुभिर्वि तस्थिरे ३६ [२४] (१४४)

(८)

२३ सध्वंसः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

आ नो विश्वाभिरूतिभि॒रश्विना गच्छतं युवम् ।
दस्रा हिरण्यवर्तनी पिबतं सोम्यं मधु १
आ नूनं यातमश्विना रथेन सूर्यत्वचा ।
भुजी हिरण्यपेशसा कवी गम्भीरचेतसा २
आ यातं नहुषस्पर्या ऽऽन्तरिक्षात् सुवृक्तिभिः ।
पिबाथो अश्विना मधु कण्वानां सवने सुतम् ३
आ नो यातमुपश्रु॒त्यश्विना सोमपीतये ।
स्वाहा स्तोमस्य वर्धना प्र कवी धीतिभिर्नरा ५ [२५]

यच्चिद्धि वां पुर ऋषयो जुह्वरेऽवसे नरा ।
आ यातमश्विना गत॒मुपेमां सुष्टुतिं मम ६
दिवश्चिद् रोचनाद॒ध्या नो गन्तं स्वर्विदा ।
धीभिर्वत्सप्रचेतसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता ७
किमन्ये पर्यासते ऽस्मत् स्तोमेभिरश्विना ।
पुत्रः कण्वस्य वामृषि॒र्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ८
आ वां विप्र इहावसे ऽहुत स्तोमेभिरश्विना ।
अरिप्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं मयोभुवा ९
आ यद् वां योषणा रथ॒मतिष्ठद् वाजिनीवसू ।
विश्वान्यश्विना युवं प्र धीतान्यगच्छतम् १० [२६]

अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना ।
वत्सो वां मधुमद् वचो ऽशंसीत् काव्यः कविः ११
पुरुमन्द्रा पुरूवसू मनोतरा रयीणाम् ।
स्तोमं मे अश्विनाविम॒मभि वह्नी अनूषाताम् १२
आ नो विश्वान्यश्विना धत्तं राधांस्यह्नया ।
कृतं न ऋत्वियावतो मा नो रीरधतं निदे १३ (२५७)

यन्नासत्या परावति यद् वा स्थो अध्यम्बरे ।
अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना १४
यो वां नासत्यावृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ।
तस्मै सहस्रनिर्णिजमिषं धत्तं घृतश्चुतम् १५ [२७]

प्रास्मा ऊर्जं घृतश्चुतमश्विना यच्छतं युवम् ।
यो वां सुम्नाय तुष्टवद् वसूयाद् दानुनस्पती १६
आ नो गन्तं रिशादसेमं स्तोमं पुरुभुजा ।
कृतं नः सुश्रियो नरे मा दातमभिष्टये १७
आ वां विश्वाभिरूतिभिः प्रियमेधा अहूषत ।
राजन्तावध्वराणामश्विना यामहूतिषु १८
आ नो गन्तं मयोभुवाऽश्विना शंभुवा युवम् ।
यो वां विपन्यू धीतिभिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् १९
याभिः कण्वं मेधातिथिं याभिर्वशं दशव्रजम् ।
याभिर्गोशर्यमावतं ताभिर्नोऽवतं नरा २० [२८]

याभिर्नरा त्रसदस्युमावतं कृत्व्ये धने ।
ताभिः ष्वस्माँ अश्विना प्रावतं वाजसातये २१
प्र वां स्तोमाः सुवृक्तयो गिरो वर्धन्त्वश्विना
पुरुत्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं पुरुस्पृहा २२
त्रीणि पदान्यश्विनोरविः सान्ति गुहा परः ।
कवी ऋतस्य पत्मभिरर्वाग्जीवेभ्यस्परि २३ [२९] (२७७)

(९)

२१ शशकर्णः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप्; १, ४, ६, १४-१५ बृहती; २, ३, २०, २१ गायत्री; ५ ककुप्; १० त्रिष्टुप्; ११ विराट्; १२ जगती ।

आ नूनमश्विना युवं वत्सस्य गन्तमवसे ।
प्रास्मै यच्छतमवृकं पृथु च्छर्दिर्युयुतं या अरातयः १
यदुन्तरिक्षे यद् दिवि यत् पञ्च मानुषाँ अनु । नृम्णं तद् धत्तमश्विना २
ये वां दंसांस्यश्विना विप्रासः परिमामृशुः । एवेत् काण्वस्य बोधतम् ३ (२७०)

अयं वां घर्मो अश्विना स्तोमेन परि षिच्यते ।
अयं सोमो मधुमान् वाजिनीवसू येन वृत्रं चिकेतथः ४
यदप्सु यद् वनस्पतौ यदोषधीषु पुरुदंससा कृतम् ।
तेन माविष्टमश्विना ५ [३०]

यन्नासत्या भुरण्यथो यद् वा देव भिषज्यथः ।
अयं वां वत्सो मतिभिर्न विन्धते हविष्मन्तं हि गच्छथः ६
आ नूनमश्विनोक्तृभिः स्तोमं चिकेत वामया ।
आ सोमं मधुमत्तमं घर्मं सिञ्चादथर्वणि ७
आ नूनं रघुवर्तनिं रथं तिष्ठाथो अश्विना ।
आ वां स्तोमा इमे मम नभो न चुच्यवीरत ८
यदद्य वां नासत्योक्थैरा चुच्युवीमहि ।
यद् वा वाणीभिरश्विने वेत् काण्वस्य बोधतम् ९
यद् वां कक्षीवाँ उत यद् व्यश्व ऋषिर्यद् वां दीर्घतमा जुहाव ।
पृथी यद् वां वैन्यः सादनेष्वे वेदतो अश्विना चेतयेथाम् १० [३१]

यातं छर्दिष्पा उत नः परस्पा भूतं जगत्पा उत नस्तनूपा ।
वर्तिस्तोकाय तनयाय यातम् ११
यदिन्द्रेण सरथं याथो अश्विना यद् वा वायुना भवथः समोकसा ।
यदादित्येभिर्ऋभुभिः सजोषसा यद् वा विष्णोर्विक्रमणेषु तिष्ठथः १२
यदद्याश्विनावहं हुवेय वाजसातये ।
यत् पृत्सु तुर्वणे सह स्तच्छ्रेष्ठमश्विनोरवः १३
आ नूनं यातमश्विने मा हव्यानि वां हिता ।
इमे सोमासो अधि तुर्वशे यदा विमे कण्वेषु वामथ १४
यन्नासत्या पराके अर्वाके अस्ति भेषजम् ।
तेन नूनं विमदाय प्रचेतसा छर्दिर्वत्साय यच्छतम् १५ [३२]

अभुत्स्यु प्र देव्या साकं वाचाहमश्विनोः ।
व्यावर्वृत्या मतिं वि रातिं मर्त्येभ्यः १६
प्र बोधयोषो अश्विना प्र देवि सूनृते महि ।
प्र यज्ञहोतरानुषक् प्र मदाय श्रवो बृहत् १७ (२८४)

यदुषो यासि भानुना सं सूर्येण रोचसे ।
आ हायमश्विनो रथो वर्तिर्याति नृपाय्यम् १८

यदापीतासो अंशवो गावो न दुह्र ऊधभिः ।
यद् वा वाणीरनूषत प्र देवयन्तो अश्विना १९

प्र द्युम्नाय प्र शवसे प्र नृषाह्याय शर्मणे । प्र दक्षाय प्रचेतसा २०

यन्नूनं धीभिरश्विना पितुर्योनां निषीदथः । यद् वा सुम्नेभिरुकथ्या २१ [३३] (२८८)

(१०)

६ प्रगाथो (घौरः) काण्वः । अश्विनौ । १ बृहती, २ मध्येज्योतिः, ३ अनुष्टुप् (पिंगलमतेन-शंकुमती), ४ आस्तारपंक्तिः, ५-६ प्रगाथः = (५ बृहती, ६ सतोबृहती) ।

यत् स्थो वीर्घप्रसद्मनि यद् वादो रोचने दिवः ।
यद् वा समुद्रे अध्याकृते गृहे ऽत आ यातमश्विना १

यद् वा यज्ञं मनवे संमिमिक्षथु—रेवेत् काण्वस्य बोधतम् ।
बृहस्पतिं विश्वान् देवाँ अहं हुव इन्द्राविष्णू अश्विनावाशुहेषसा २

त्या न्वश्विना हुवे सुदंससा गृभे कृता ।
ययोरस्ति प्र णः सख्यं देवेष्वध्याप्यम् ३

ययोरधि प्र यज्ञा असूरे सन्ति सूरयः ।
ता यज्ञस्याध्वरस्य प्रचेतसा स्वधाभिर्या पिबतः सोम्यं मधु ४

यदद्याश्विनावपाग् यत् प्राक् स्थो वाजिनीवसू ।
यद् द्रुह्यव्यनवि तुर्वशे यदौ हुवे वामथ मा गतम् ५

यदन्तरिक्षे पर्थः पुरुभुजा यद् वेमे रोदसी अनु ।
यद् वा स्वधाभिरधितिष्ठथो रथ—मत आ यातमश्विना ६ [३४] (२९४)

(११)

१० वत्सः काण्वः । अग्निः । गायत्री, १ प्रतिष्ठा, २ वर्धमाना, १० त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्वा । त्वं यज्ञेष्वीड्यः १

त्वमसि प्रशस्यो विदथेषु सहन्त्य । अग्ने रथीरध्वराणाम् २

स त्वमस्मदप द्विषो युयोधि जातवेदः । अदेवीरग्ने अरातीः ३ (२९७)

अन्ति चित् सन्तमह यज्ञं मर्तस्य रिपोः । नोप वेषि जातवेदः ४
मर्ता अमर्त्यस्य ते भूरि नाम मनामहे । विप्रासो जातवेदसः ५ [३५]

विप्रं विप्रासोऽवसे देवं मर्तास ऊतये । अग्निं गीर्भिर्हवामहे ६
आ तं वत्सो मनो यमत् परमाच्चित् सधस्थात् । अग्ने त्वांकामया गिरा ७
पुरुत्रा हि सदृङ्ङसि विशो विश्वा अनु प्रभुः । समत्सु त्वा हवामहे ८
समत्स्वग्निमवसे वाजयन्तो हवामहे । वाजेषु चित्रराधसम् ९
प्रत्नो हि कमीड्यो अध्वरेषु सनाच्च होता नव्यश्च सत्सि ।
स्वां चाग्ने तन्वं पिप्रयस्वा ऽस्मभ्यं च सौभगमा यजस्व १० [३६] (३०४)

[इति पंचमोऽष्टकः ॥५॥]

[अथ षष्ठोऽष्टकः ॥६॥]

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४०] (१२)

३३ पर्वतः काण्वः । इन्द्रः । उष्णिक्, ३३ शंकुमती (पिंगलमतेन) ।

य इन्द्र सोमपातमो मदः शविष्ठ चेततति । येना हंसि न्यत्रिणं तमीमहे १
येना दशग्वमधिगुं वेपयन्तं स्वर्णरम् । येना समुद्रमाविथा तमीमहे २
येन सिन्धुं महीरपो रथाँ इव प्रचोदयः । पन्थामृतस्य यातवे तमीमहे ३
इमं स्तोममभिष्टये घृतं न पूतमद्रिवः । येना नु सद्य ओजसा ववक्षिथ ४
इमं जुषस्व गिर्वणः समुद्र इव पिन्वते । इन्द्र विश्वाभिरूतिभिर्ववक्षिथ ५ [१]

यो नो वेदः परावतः सखित्वनाय मामहे । दिवो न वृष्टिं प्रथयन् ववक्षिथ ६
ववक्षुरस्य केतवे उत वज्रो गभस्त्योः । यत् सूर्यो न रोदसी अवर्धयत् ७
यदिं प्रवृद्ध सत्पते सहस्रं महिषाँ अघः । आदित् ते इन्द्रियं महि प्र वावृधे ८
इन्द्रः सूर्यस्य रश्मिभिर्न्यृञ्जसानमोषति । अग्निर्वनेव सासहिः प्र वावृधे ९
इयं ते कृत्वियावती धीतिरेति नवीयसी । सपर्यन्ती पुरुप्रिया मिमीत इत् १० [२]

गर्भो यज्ञस्य देवयुः क्रतुं पुनीत आनुषक् । स्तोमैरिन्द्रस्य वावृधे मिमीत इत् ११
सनिर्मित्रस्य पप्रथ इन्द्रः सोमस्य पीतये । प्राची वाशीव सुन्वते मिमीत इत् १२
यं विप्रा उक्थवाहसो ऽभिप्रमन्दुरायवः । घृतं न पिप्य आसन्युतस्य यत् १३
उत स्वराजे अदितिः स्तोममिन्द्राय जीजनत् । पुरुप्रशस्तमूतये क्रतस्य यत् १४
अभि वह्नय ऊतये ऽनूषत प्रशस्तये । न देव विव्रता हरी क्रतस्य यत् १५ [३]

यत् सोममिन्द्र विष्णवि यद् वा घ त्रित आप्त्ये । यद् वा मरुत्सु मन्दसे समिन्दुभिः १६
यद् वा शक्र परावति समुद्रे अधि मन्दसे । अस्माकमित् सुते रणा समिन्दुभिः १७ (३२१)

यद् वासि सुन्वतो वृधो यजमानस्य सत्पते । उक्थे वा यस्य रण्यसि समिन्दुभिः १८
वेषंदेवं वोऽवसे इन्द्रमिन्द्रं गृणीषणि । अधा यज्ञाय तुर्वणे व्यानशुः १९
यज्ञेभिर्यज्ञवाहसं सोमेभिः सोमपातमम् । होत्राभिरिन्द्रं वावृधुर्व्यानशुः २० [४]

महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः । विश्वा वसूनि दाशुषे व्यानशुः २१
इन्द्रं वृत्राय हन्तवे वेवासो दधिरे पुरः । इन्द्रं वाणीरनूषता समोजसे २२
महान्तं महिना वयं स्तोमेभिर्हवनश्रुतम् । अर्केरभि प्र णोनुमः समोजसे २३
न यं विवित्को रोदसी नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । अमादिदस्य तित्विषे समोजसः २४
यदिन्द्र पृतनाज्ये वेवास्त्वा दधिरे पुरः । आदित् ते हर्यता हरी ववक्षतुः २५ [५]

यदा वृत्रं नदीवृतं शवसा वज्रिन्नवधीः । आदित् ते हर्यता हरी ववक्षतुः २६
यदा ते विष्णुरोजसा त्रीणि पदा विचक्रमे । आदित् ते हर्यता हरी ववक्षतुः २७
यदा ते हर्यता हरी वावृधाते दिवेदिवे । आदित् ते विश्वा भुवनानि येमिरे २८
यदा ते मारुतीर्विशस्तुभ्यमिन्द्र नियेमिरे । आदित् ते विश्वा भुवनानि येमिरे २९
यदा सूर्यमुमुषि शुक्रं ज्योतिरधारयः । आदित् ते विश्वा भुवनानि येमिरे ३०
इमां त इन्द्र सुष्टुतिं विप्र इयर्ति धीतिभिः । जामिं पदेव पिप्रतीं प्राध्वरे ३१
यदस्य धामनि प्रिये समीचीनासो अस्वरन् । नाभा यज्ञस्य दोहना प्राध्वरे ३२
सुवीर्यं स्वश्व्यं सुगव्यमिन्द्र दद्धि नः । होतेव पूर्वचित्तये प्राध्वरे ३३ [६] (३३७)

(१३) [तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० १३-२०]

३३ नारदः काण्वः। इन्द्रः। उष्णिक्।

इन्द्रः सुतेषु सोमेषु क्रतुं पुनीत उक्थ्यम् । विदे वृधस्य दक्षसो महान् हि षः १
स प्रथमे व्योमनि देवानां सदने वृधः । सुपारः सुश्रवस्तमः समप्सुजित् २
तमह्वे वाजसातय इन्द्रं भराय शुष्मिणम् । भवा नः सुम्ने अन्तमः सखा वृधे ३
इयं त इन्द्र गिर्वणो रातिः क्षरति सुन्वतः । मन्दानो अस्य बर्हिषो वि राजसि ४
नूनं तदिन्द्र दद्धि नो यत् त्वा सुन्वन्त ईमहे । रयिं नश्चित्रमा भर स्वर्विदम् ५ [७]

स्तोता यत् ते विचर्षणि रातिप्रशर्धयद् गिरः । वया इवानु रोहते जुषन्त यत् ६
प्रत्नवज्जनया गिरः शृणुधी जरितुर्हवम् । मदेमदे ववक्षिथा सुकृत्वने ७
क्रीळन्त्यस्य सूनृता आपो न प्रवता यतीः । अया धिया य उच्यते पतिर्दिवः ८
उतो पतिर्य उच्यते कृष्टीनामेक इद् वशी । नमोवृधैरवस्युभिः सुते रण ९ (३४६)

स्तुहि श्रुतं विपश्चितं हरी यस्य प्रसक्षिणा । गन्तारा दाशुषो गृहं नमस्विनः १० [८]

तूतुजानो महेमते ऽश्वेभिः पुषितप्सुभिः । आ याहि यज्ञमाशुभिः शमिद्धि ते ११
इन्द्र शविष्ठ सत्पते रयिं गृणत्सु धारय । श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनम् १२
हवे त्वा सूर उदिते हवे मध्यंदिने दिवः । जुषाण इन्द्र सप्तिभिर्न आ गहि १३
आ तू गहि प्र तु द्रव मत्स्वा सुतस्य गोमतः । तन्तुं ततुष्व पूर्व्यं यथा विदे १४
यच्छक्रासि परावति यदर्वावति वृत्रहन् । यद् वा समुद्रे अन्धसोऽवितेदसि १५ [९]

इन्द्रं वर्धन्तु नो गिर इन्द्रं सुतास इन्दवः । इन्द्रे हविष्मतीर्विशो अराणिषुः १६
तमिद् विप्रा अवस्यवः प्रवत्वतीभिरूतिभिः । इन्द्रं क्षोणीरवर्धयन् वया इव १७
त्रिकद्रुकेषु चेतनं देवासो यज्ञमत्नत । तमिद् वर्धन्तु नो गिरः सदावृधम् १८
स्तोता यत् ते अनुव्रत उक्थान्यृतुथा वधे । शुचिः पावक उच्यते सो अद्भुतः १९
तदिद् रुद्रस्य चेतति यह्वं प्रत्नेषु धामसु । मनो यत्रा वि तद् दधुर्विचेतसः २० [१०]

यदिं मे सख्यमावरं इमस्य पाह्यन्धसः । येन विश्वा अति द्विषो अतारिम २१
कदा त इन्द्र गिर्वणः स्तोता भवाति शंतमः । कदा नो गव्ये अश्व्ये वसौ दधः २२
उत ते सुष्टुता हरी वृषणा वहतो रथम् । अजुर्यस्य मदिन्तमं यमीमहे २३
तमीमहे पुरुष्टुतं यह्वं प्रत्नाभिरूतिभिः । नि बर्हिषि प्रिये सदद्धा द्विता २४
वर्धस्वा सु पुरुष्टुत ऋषिष्टुताभिरूतिभिः । धुक्षस्व पिप्युषीमिषमवा च नः २५ [११]

इन्द्र त्वमविते दसीत्था स्तुवतो अद्रिवः । ऋतादियर्मि ते धियं मनोयुजम् २६
इह त्या संधमाद्या युजानः सोमपीतये । हरी इन्द्र प्रतद्वसू अभि स्वर २७
अभि स्वरन्तु ये तव रुद्रासः सक्षत श्रियम् । उतो मरुत्वतीर्विशो अभि प्रयः २८
इमा अस्य प्रतूर्तयः पदं जुषन्त यद् दिवि । नाभा यज्ञस्य सं दधुर्यथा विदे २९
अयं दीर्घाय चक्षसे प्राचिं प्रयत्यध्वरे । मिमीते यज्ञमानुषग्विचक्ष्य ३० [१२]
वृषायमिन्द्र ते रथ उतो ते वृषणा हरी । वृषा त्वं शतक्रतो वृषा हवः ३१
वृषा ग्रावा वृषा मदो वृषा सोमो अयं सुतः । वृषा यज्ञो यमिन्वसि वृषा हवः ३२
वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिञ्चित्राभिरूतिभिः । वावन्थ हि प्रतिष्टुतिं वृषा हवः ३३ [१३]
(३७०)

(१४)

१५ गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्व एक इत् । स्तोता मे गोषखा स्यात् १ (३७१)

शिक्षेयमस्मै दित्सेयं शचीपते मनीषिणे । यदहं गोपतिः स्याम् २
धेनुष्टे इन्द्र सूनृता यजमानाय सुन्वते । गामश्वं पिप्युषीं दुहे ३
न ते वर्तास्ति राधस इन्द्र देवो न मर्त्यः । यद् दित्ससि स्तुतो मघम् ४
यज्ञ इन्द्रमवर्धयद् यद् भूमिं व्यवर्तयत् । चक्राण ओपशं दिवि ५ [१४]

वावृधानस्य ते वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । ऊतिमिन्द्रा वृणीमहे ६
व्यन्तरिक्षमतिरन्मदे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभिनद् वलम् ७
उद् गा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृण्वन् गुहा सतीः । अर्वाञ्चं नुनुदे वलम् ८
इन्द्रेण रोचना दिवो दृळ्हानि दंहितानि च । स्थिराणि न पराणुदे ९
अपामूर्मिर्मदन्निव स्तोम इन्द्राजिरायते । वि ते मदा अराजिषुः १० [१५]

त्वं हि स्तोमवर्धन इन्द्रास्युक्थवर्धनः । स्तोतॄणामुत भद्रकृत् ११
इन्द्रमित् केशिना हरी सोमपेयाय वक्षतः । उप यज्ञं सुराधसम् १२
अपां फेनेन नमुचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजयः स्पृधः १३
मायाभिरुत्सिसृप्सत इन्द्र द्यामारुरुक्षतः । अव दस्यूँरधूनुथाः १४
असुन्वामिन्द्र संसदं विषूचीं व्यनाशयः । सोमपा उत्तरो भवन् १५ [१६] (३८५)

(१५)

१३ गोपूक्त्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । उष्णिक् ।

तमभि प्र गायत पुरुहूतं पुरुष्टुतं । इन्द्रं गीर्भिस्तविषमा विवासत १
यस्य द्विबर्हसो बृहत् सहो दाधार रोदसी । गिरीँरज्राँ अपः स्वर्वृषत्वना २
स राजसि पुरुष्टुतँ एको वृत्राणि जिघ्नसे । इन्द्र जैत्रा श्रवस्या च यन्तवे ३
तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पृत्सु सासहिम् । उ लोककृत्नुमद्रिवो हरिश्रियम् ४
येन ज्योतीँष्यायवे मनवे च विवेदिथ । मन्दानो अस्य बर्हिषो वि राजसि ५ [१७]

तवद्या चित् त उक्थिनोऽनु ष्टुवन्ति पूर्वथा । वृषपत्नीरपो जया दिवेदिवे ६
तव त्यदिन्द्रियं बृहत् तव शुष्ममुत क्रतुम् । वज्रं शिशाति धिषणा वरेण्यम् ७
तव द्यौरिन्द्र पौंस्यं पृथिवी वर्धति श्रवः । त्वामापः पर्वतासश्च हिन्विरे ८
त्वां विष्णुर्बृहन् क्षयो मित्रो गृणाति वरुणः । त्वां शर्धो मरुत्वतो अनु मारुतम् ९
त्वं वृषा जनानां मंहिष्ठ इन्द्र जज्ञिषे । सत्रा विश्वा स्वपत्यानि दधिषे १० [१८]

सत्रा त्वं पुरुष्टुतँ एको वृत्राणि तोशसे । नान्य इन्द्रात् करणं भूयं इन्वति ११ (३९६)

यदिन्द्र मन्मशस्त्वा नाना हवंत ऊतये । अस्माकेभिर्नृभिरत्रा स्वर्जय १२
अरं क्षयाय नो महे विश्वा रूपाण्याविशन् । इन्द्रं जैत्राय हर्षया शचीपतिम् १३ [१९] (३९८)

(१६)

१२ हरिम्बिठिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र सम्राजं चर्षणीना मिन्द्रं स्तोता नव्यं गीर्भिः । नरं नृषाहं मंहिष्ठम् १
यस्मिन्नुक्थानि रण्यन्ति विश्वानि च श्रवस्या । अपामवो न समुद्रे २
तं सुष्टुत्या विवासे ज्येष्ठराजं भरे कृत्नुम् । महो वाजिनं सनिभ्यः ३
यस्यानूना गभीरा मदा उरवस्तरुत्राः । हर्षुमन्तः शूरसातौ ४
तमिद् धनेषु हिते ष्वधिवाकाय हवन्ते । येषामिन्द्रस्ते जयन्ति ५
तमिच्च्यौत्नैरायन्ति तं कृतेभिश्चर्षणयः । एष इन्द्रो वरिवस्कृत् ६ [२०]

इन्द्रो ब्रह्मेन्द्र ऋषिरिन्द्रः पुरू पुरुहूतः । महान् महीभिः शचीभिः ७
स स्तोम्यः स हव्यः सत्यः सत्वा तुविकूर्मिः । एकश्चित् सन्नभिभूतिः ८
तमर्केभिस्तं साम्भिस्तं गायत्रैश्चर्षणयः । इन्द्रं वर्धन्ति क्षितयः ९
प्रणेतारं वस्यो अच्छा कर्तारं ज्योतिः समत्सु । सासह्वांसं युधामित्रान् १०
स नः पप्रिः पारयाति स्वस्ति नावा पुरुहूतः । इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ११
स त्वं न इन्द्र वाजेभिर्दशस्या च गातुया च । अच्छा च नः सुम्नं नेषि १२ [२१] (४१०)

(१७)

१५ हरिम्बिठिः काण्वः । इन्द्रः; १४ वास्तोष्पतिर्वा । गायत्री, प्रगाथः = (१४ बृहती, १५ सतोबृहती) ।

आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् । एदं बर्हिः सदो मम १
आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु २
ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ३
आ नो याहि सुतावतो ऽस्माकं सुष्टुतीरुप । पिबा सु शिप्रिन्नन्धसः ४
आ ते सिञ्चामि कुक्ष्योरनु गात्रा वि धावतु । गृभाय जिह्वया मधु ५ [२२]

स्वादुष्टे अस्तु संसुदे मधुमान् तन्वे३ तव । सोमः शमस्तु ते हृदे ६
अयमु त्वा विचर्षणे जनीरिवाभि संवृतः । प्र सोम इन्द्र सर्पतु ७
तुविग्रीवो वपोदरः सुबाहुरन्धसो मदे । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्नते ८ (४१८)

इन्द्र प्रेहि पुरस्त्वं विश्वस्येशान ओजसा । वृत्राणि वृत्रहञ्जहि ९
वीर्धस्ते अस्त्वङ्कुशो येना वसु प्रयच्छसि । यजमानाय सुन्वते १० [२३]

अयं त इन्द्र सोमो निपूतो अधि बर्हिषि । एहीमस्य द्रवा पिब ११
शाचिगो शाचिपूजनाऽयं रणाय ते सुतः । आखण्डल प्र हूयसे १२
यस्ते शृङ्गवृषो नपात् प्रणपात् कुण्डपाय्यः । न्यस्मिन् दध्र आ मनः १३
वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूणां ऽसत्रं सोम्यानाम् ।
द्रप्सो भेत्ता पुरां शश्वतीनाऽमिन्द्रो मुनीनां सखा १४
पृदाकुसानुर्यजतो गवेषण एकः सन्नभि भूयसः ।
भूर्णिमश्वं नयत् तुजा पुरो गृभेऽन्द्रं सोमस्य पीतये १५ [२४] (४२५)

(१८)

२२ इरिम्बिठिः काण्वः । आदित्याः; ४-६, ७, अदितिः; ८ अश्विनौ; ९ अग्निसूर्यानिलाः । उष्णिक् ।

इदं ह नूनमेषां सुम्नं भिक्षेत मर्त्यः । आदित्यानामपूर्व्यं सवीमनि १
अनर्वाणो ह्येषां पन्था आदित्यानाम् । अदब्धाः सन्ति पायवः सुगेवृधः २
तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा । शर्म यच्छन्तु सप्रथो यदीमहे ३
वेवेभिर्देव्यविते ऽरिष्टभर्मन्ना गहि । स्मत् सूरिभिः पुरुप्रिये सुशर्मभिः ४
ते हि पुत्रासो अदितेर्विदुर्द्वेषांसि योतवे । अंहोश्चिदुरुचक्रयोऽनेहसः ५ [२५]

अदितिर्नो दिवा पशुमदितिर्नक्तमद्वया । अदितिः पात्वंहसः सदावृधा ६
उत स्या नो दिवा मतिरदितिरूत्या गमत् । सा शंताति मयस्करदप स्रिधः ७
उत त्या दैव्या भिषजा शं नः करतो अश्विना । युयुयातामितो रपो अप स्रिधः ८
शमग्निरग्निभिः करच्छं नस्तपतु सूर्यः । शं वातो वात्वरपा अप स्रिधः ९
अपामीवामप स्रिधमप सेधत दुर्मतिम् । आदित्यासो युयोतना नो अंहसः १० [२६]

युयोता शरुमस्मदाँ आदित्यास उतामतिम् । ऋधद्द्वेषः कृणुत विश्ववेदसः ११
तत् सु नः शर्म यच्छता ऽऽदित्या यन्मुमोचति । एनस्वन्तं चिदेनसः सुदानवः १२
यो नः कश्चिद् रिरिक्षति रक्षस्त्वेन मर्त्यः । स्वैः ष एवैर्रिरिषीष्ट युर्जनः १३
समित् तमघमश्नवद् दुःशंसं मर्त्यं रिपुम् । यो अस्मत्रा दुर्हणावाँ उप द्वयुः १४
पाकत्रा स्थन देवा हृत्सु जानीथ मर्त्यम् । उप द्वयुं चाद्वयुं च वसवः १५ [२७]

आ शर्म पर्वतानामोतापां वृणीमहे । द्यावाक्षामारे अस्मद् रपस्कृतम् १६ (४४१)

ते नो भद्रेण शर्मणा युष्माकं नावा वसवः । अति विश्वानि दुरिता पिपर्तन १७
तुचे तनाय तत् सु नो द्राघीय आयुर्जीवसे । आदित्यासः सुमहसः कृणोतन १८
यज्ञो हीळो वो अन्तर आदित्या अस्ति मृळत । युष्मे इद् वो अपि ष्मसि सजात्ये १९
बृहद् वरूथं मरुतां देवं त्रातारमश्विना । मित्रमीमहे वरुणं स्वस्तये २०
अनेहो मित्रार्यमन् नूवद् वरुण शंस्यम् । त्रिवरूथं मरुतो यन्त नश्छर्दिः २१
ये चिद्धि मृत्युबन्धव आदित्या मनवः स्मसि । प्र सू न आयुर्जीवसे तिरेतन २२[२८](४४७)

(१९)

३७ सोभरिः काण्वः । अग्निः, ३४-३५ आदित्याः; ३६-३७ त्रसदस्यु: पौरुकुत्स्यः ।
१-२६ प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोबृहती), २७ द्विपदा विराट्,
२८-३३ प्रगाथः = (समा ककुप्, विषमा सतोबृहती), ३४ उष्णिक्,
३५ सतोबृहती, ३६ ककुप्; ३७ पङ्क्तिः ।

तं गूर्धया स्वर्णरं देवासो देवमरतिं दधन्विरे । देवत्रा हव्यमोहिरे १
विभूतरातिं विप्र चित्रशोचिष मग्निमीळिष्व यन्तुरम् ।
अस्य मेधस्य सोम्यस्य सोभरे प्रेमध्वराय पूर्व्यम् २
यजिष्ठं त्वा ववृमहे देवं देवत्रा होतारमर्मर्त्यम् । अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम् ३
ऊर्जो नपातं सुभगं सुदीदितिं मग्निं श्रेष्ठशोचिषम् ।
स नो मित्रस्य वरुणस्य सो अपा मा सुम्नं यक्षते विवि ४
यः समिधा य आहुती यो वेदेन ददाश मर्तो अग्नये । यो नमसा स्वध्वरः ५ [२९]

तस्येदर्वन्तो रंहयन्त आशव स्तस्य द्युम्नितमं यशः ।
न तमंहो देवकृतं कुतश्चन न मर्त्यकृतं नशत् ६
स्वग्नयो वो अग्निभिः स्याम सूनो सहस ऊर्जां पते । सुवीरस्त्वमस्मयुः ७
प्रशंसमानो अतिथिर्न मित्रियो ऽग्नी रथो न वेद्यः ।
त्वे क्षेमासो अपि सन्ति साधव स्त्वं राजा रयीणाम् ८
सो अद्धा वाश्वध्वरो ऽग्ने मर्तः सुभग स प्रशंस्यः । स धीभिरस्तु सनिता ९
यस्य त्वमूर्ध्वो अध्वराय तिष्ठसि क्षयद्वीरः स साधते ।
सो अर्वद्भिः सनिता स विपन्युभिः स शूरैः सनिता कृतम् १० [३०]

यस्याग्निर्वपुर्गृहे स्तोमं चनो दधीत विश्ववार्यः । हव्या वा वेविषद् विषः ११ (४५८)

विप्रस्य वा स्तुवतः सहसो यहो मक्षूतमस्य रातिषु ।
अवोदेवमुपरिमर्त्यं कृधि वसो विविदुषो वचः १२
यो अग्निं हव्यदातिभि—र्नमोभिर्वा सुदक्षमाविवासति । गिरा वाजिरशोचिषम् १३
समिधा यो निशितीं दाशदर्दितिं धामभिरस्य मर्त्यः ।
विश्वेत् स धीभिः सुभगो जनाँ अति द्युम्नैरुद्न इव तारिषत् १४
तदग्ने द्युम्नमा भर यत् सासहत् सदने कं चिदत्रिणम् । मन्युं जनस्य दूढ्यः १५ [३१]

येन चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमा येन नासत्या भगः ।
वयं तत् ते शवसा गातुवित्तमा इन्द्रत्वोता विधेमहि १६
ते घेदग्ने स्वाध्योऽ ये त्वा विप्र निदधिरे नृचक्षसम् । विप्रासो देव सुक्रतुम् १७
त इद् वेदिं सुभग त आहुतिं ते सोतुं चक्रिरे दिवि ।
त इद् वाजेभिर्जिग्युर्महद् धनं ये त्वे कामं न्येरिरे १८
भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः १९
भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये येना समत्सु सासहः ।
अव स्थिरा तनुहि भूरि शर्धतां वनेमा ते अभिष्टिभिः २० [३२]

ईळे गिरा मनुर्हितं यं देवा दूतमरतिं न्येरिरे । यजिष्ठं हव्यवाहनम् २१
तिग्मजम्भाय तरुणाय राजते प्रयो गायस्यग्नये ।
यः पिंशते सूनृताभिः सुवीर्यं मग्निर्घृतेभिराहुतः २२
यदी घृतेभिराहुतो वाशीमग्निर्भरत उच्चावं च । असुर इव निर्णिजम् २३
यो हव्यान्यैरयता मनुर्हितो देव आसा सुगन्धिना ।
विवासते वार्याणि स्वध्वरो होता देवो अमर्त्यः २४
यदग्ने मर्त्यस्त्वं स्यामहं मित्रमहो अमर्त्यः । सहसः सूनवाहुत २५ [३३]

न त्वा रासीयाभिशस्तये वसो न पापत्वाय सन्त्य ।
न मे स्तोतामतीवा न दुर्हितः स्यादग्ने न पापया २६
पितुर्न पुत्रः सुभृतो दुरोण आ देवाँ एतु प्र णो हविः २७
तवाहमग्न ऊतिभि—र्नेदिष्ठाभिः सचेय जोषमा वसो । सदा देवस्य मर्त्यः २८
तव क्रत्वा सनेयं तव रातिभि—रग्ने तव प्रशस्तिभिः ।
त्वामिदाहुः प्रमतिं वसो ममा—ऽग्ने हर्षस्व दातवे २९
प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तिरते वाजभर्मभिः । यस्य त्वं सख्यमावरः ३० [३४] (४७७)

तवं द्रप्सो नीलवान् वाश ऋत्विय इन्धानः सिष्णवा ददे ।
त्वं महीनामुषसामसि प्रियः क्षपो वस्तुषु राजसि ३१

तमागन्म सोभरयः सहस्रमुष्कं स्वभिष्टिमवसे । सम्राजं त्रासदस्यवम् ३२

यस्य ते अग्ने अन्ये अग्नय उपक्षितो वया इव ।
विशो न द्युम्ना नि युवे जनानां तवं क्षत्राणि वर्धयन् ३३

यमादित्यासो अद्रुहः पारं नयथ मर्त्यम् । मघोनां विश्वेषां सुदानवः ३४

यूयं राजानः कं चिच्चर्षणीसहः क्षयन्तं मानुषाँ अनु ।
वयं ते वो वरुण मित्रार्यमन् त्स्यामेहतस्य रथ्यः ३५

अदान्मे पौरुकुत्स्यः पञ्चाशतं त्रसदस्युर्वधूनाम् । मंहिष्ठो अर्यः सत्पतिः ३६

उत मे प्रयियोर्वयियोः सुवास्त्वा अधि तुग्वनि ।
तिसृणां सप्तीनां श्यावः प्रणेता भुवद् वसुर्दीयानां पतिः ३७ [३५] (४८४)

(२०)

२६ सोभरिः काण्वः । मरुतः । प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोबृहती), १४ सतो विराट् ।

आ गन्ता मा रिषण्यत प्रस्थावानो मापं स्थाता समन्यवः । स्थिरा चिन्नमयिष्णवः १

वीळुपविभिर्मरुत ऋभुक्षण आ रुद्रासः सुदीतिभिः ।
इषा नो अद्या गंता पुरुस्पृहो यज्ञमा सोभरीयवः २

विद्मा हि रुद्रियाणां शुष्ममुग्रं मरुतां शिमीवताम् । विष्णोरेषस्य मीळ्हुषाम् ३

वि द्वीपानि पार्पतन् तिष्ठद् दुच्छुनो भे युजन्त रोदसी ।
प्र धन्वान्यैरत शुभ्रखादयो यदेजथ स्वभानवः ४

अच्युता चिद् वो अज्मन्ना नानदति पर्वतासो वनस्पतिः । भूमिर्यामेषु रेजते ५ [३६]

अमाय वो मरुतो यातवे द्यौर्जिहीत उत्तरा बृहत् ।
यत्रा नरो देदिशते तनूष्वा त्वक्षांसि बाह्वोजसः ६

स्वधामनु श्रियं नरो महिं त्वेषा अमवन्तो वृषप्सवः । वहन्ते अहुतप्सवः ७

गोभिर्वाणो अज्यते सोभरीणां रथे कोशे हिरण्ययें ।
गोबन्धवः सुजातास इषे भुजे महान्तो नः स्परसे नु ८

प्रति वो वृषदञ्जयो वृष्णे शर्धाय मारुताय भरध्वम् । हव्या वृषप्रयाण्वे ९ (४९३)

वृषणश्वेन मरुतो वृषप्सुना रथेन वृषनाभिना ।
आ श्येनासो न पक्षिणो वृथा नरो हव्या नो वीतये गत १० [३७]

समानमञ्ज्येषां वि भ्राजन्ते रुक्मासो अधि बाहुषु । दविद्युतत्यृष्टयः ११
त उग्रासो वृषण उग्रबाहवो नकिष्टनूषु येतिरे ।
स्थिरा धन्वान्यायुधा रथेषु वो ऽनीकेष्वधि श्रियः १२
येषामर्णो न सप्रथो नाम त्वेषं शश्वतामेकमिद् भुजे । वयो न पित्र्यं सहः १३
तान् वन्दस्व मरुतस्ताँ उप स्तुहि तेषां हि धुनीनाम् ।
अराणां न चरमस्तदेषां वृाना महा तदेषाम् १४
सुभगः स वं ऊतिष्वास पूर्वासु मरुतो व्युष्टिषु । यो वो नूनमुतासति १५ [३८]

यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो नर आ हव्या वीतये गथ ।
अभि ष द्युम्नैरुत वाजसातिभिः सुम्ना वो धूतयो नशत् १६
यथा रुद्रस्य सूनवो दिवो वशन्त्यसुरस्य वेधसः । युवानस्तथेदसत् १७
ये चार्हन्ति मरुतः सुदानवः स्मन्मीळ्हुषश्चरन्ति ये ।
अतश्चिदा न उप वस्यसा हृदा युवान आ ववृध्वम् १८
यूनं ऊ षु नविष्ठया वृष्णः पावकाँ अभि सोभरे गिरा । गाय गा इव चर्कृषत १९
साहा ये सन्ति मुष्टिहेव हव्यो विश्वासु पृत्सु होतृषु ।
वृष्णश्चन्द्रान्न सुश्रवस्तमान् गिरा वन्दस्व मरुतो अर्ह २० [३९]

गावश्चिद् घा समन्यवः सजात्येन मरुतः सबन्धवः । रिहते ककुभो मिथः २१
मर्तश्चिद् वो नृतवो रुक्मवक्षस उप भ्रातृत्वमायति ।
अधि नो गात मरुतः सदा हि वं आपित्वमस्ति निधुवि २२
मरुतो मारुतस्य न आ भेषजस्य वहता सुदानवः । यूयं सखायः सप्तयः २३
याभिः सिन्धुमवथ याभिस्तूर्वथ याभिर्दाशस्यथा क्रिविम् ।
मयो नो भूतोतिभिर्मयोभुवः शिवाभिरसचद्विषः २४
यत् सिन्धौ यदसिक्न्यां यत् समुद्रेषु मरुतः सुबर्हिषः । यत् पर्वतेषु भेषजम् २५
विश्वं पश्यन्तो बिभृथा तनूष्वा ऽऽ तेना नो अधि वोचत ।
क्षमा रपो मरुत आतुरस्य न इष्कर्ता विह्रुतं पुनः २६ [४०] (५१०)

—※१०※—

१८ सोभरिः काण्वः । इन्द्र, १७-१८ चित्रः । प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोबृहती)।

वयमु त्वामपूर्व्य स्थूरं न कच्चिद् भरन्तोऽवस्यवः । वाजे चित्रं हवामहे १
उप त्वा कर्मन्नूतये स नो युवोग्रश्चक्राम यो धृषत् ।
त्वामिद्धर्यतारं वव्रमहे सखाय इन्द्र सानसिम् २
आ याहीम इन्वतो ऽश्वपते गोपत उर्वरापते । सोमं सोमपते पिब ३
वयं हि त्वा बन्धुमन्तमबन्धवो विप्रास इन्द्र येमिम ।
या ते धामानि वृषभ तेभिरा गहि विश्वेभिः सोमपीतये ४
सीदन्तस्ते वयो यथा गोश्रीते मधौ मदिरे विवक्षणे । अभि त्वामिन्द्र नोनुमः ५ [१]

अच्छा च त्वेना नमसा वदामसि किं मुहुश्चिद् वि दीधयः ।
सन्ति कामासो हरिवो दुदिष्टन स्मो वयं सन्ति नो धियः ६
नूत्ना इदिन्द्र ते वयमूती अभूम नहि नू ते अद्रिवः । विद्मा पुरा परीणसः ७
विद्मा सखित्वमुत शूर भोज्यमा ते ता वज्रिन्नीमहे ।
उतो समस्मिन्ना शिशीहि नो वसो वाजे सुशिप्र गोमति ८
यो नः इदमिदं पुरा प्र वस्य आनिनाय तमु वः स्तुषे । सखाय इन्द्रमूतये ९
हर्यश्वं सत्पतिं चर्षणीसहं स हि ष्मा यो अमन्दत ।
आ तु नः स वयति गव्यमश्व्यं स्तोतृभ्यो मघवा शतम् १० [२]

त्वया ह स्विद् युजा वयं प्रति श्वसन्तं वृषभ बुवीमहि । संस्थे जनस्य गोमतः ११
जयेम कारे पुरुहूत कारिणो ऽभि तिष्ठेम दुर्ध्यः ।
नृभिर्वृत्रं हन्याम शूशुयाम चा ऽवेरिन्द्र प्र णो धियः १२
अभ्रातृव्यो अना त्वमनापिरिन्द्र जनुषा सनादसि । युधेदापित्वमिच्छसे १३
नकीं रेवन्तं सख्याय विन्दसे पीयन्ति ते सुराश्वः ।
यदा कृणोषि नदुनुं समूहस्यादित् पितेव हूयसे १४
मा ते अमाजुरो यथा मूरास इन्द्र सख्ये त्वावतः । नि षदाम सचा सुते १५ [३]

मा ते गोदत्र निरराम राधस इन्द्र मा ते गृहामहि ।
हळ्हा चिदुर्वयः प्र मृशाभ्या भर न ते दामान आदभे १६
इन्द्रो वा घेदियन्मघं सरस्वती वा सुभगा दुदिर्वसुः । त्वं वा चित्र दाशुषे १७ (५२७)

चित्र इद् राजा राजका इदन्यके यके सरस्वतीमनु ।
पर्जन्य इव ततनद्धि वृष्ट्या सहस्रमयुता ददत् १८ [४] (५२८)

(२२)

१८ सोभरिः काण्वः । अश्विनौ । १-६ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), ७ बृहती, ८ अनुष्टुप्, ११ ककुप्, १२ मध्येज्योतिः, प्रगाथः = (९, १३, १५, १७ ककुप्; १०, १४, १६, १८ सतोबृहती)।

ओ त्यमद्य आ रथं—मद्या दंसिष्ठमूतये ।
यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी आ सूर्यायै तस्थथुः १
पूर्वापुषं सुहवं पुरुस्पृहं भुज्युं वाजेषु पूर्व्यम् ।
सचनावन्तं सुमतिभिः सोभरे विद्वेषसमनेहसम् २
इह त्या पुरुभूतमा देवा नमोभिरश्विना ।
अर्वाचीना स्ववसे करामहे गन्तारा दाशुषो गृहम् ३
युवो रथस्य परि चक्रमीयत ईर्मान्यद् वामिषण्यति ।
अस्माँ अच्छा सुमतिर्वाँ शुभस्पती आ धेनुरिव धावतु ४
रथो यो वां त्रिवन्धुरो हिरण्याभीशुरश्विना ।
परि द्यावापृथिवी भूषति श्रुत—स्तेन नासत्या गतम् ५ [५]

कृशस्यन्ता मनवे पूर्व्यं दिवि यवं वृकेण कर्षथः ।
ता वामद्य सुमतिभिः शुभस्पती अश्विना प्र स्तुवीमहि ६
उप नो वाजिनीवसू यातमुतस्य पथिभिः ।
येभिस्तुग्रं वृषणा त्रासदस्यवं महे क्षत्राय जिन्वथः ७
अयं वामद्रिभिः सुतः सोमो नरा वृषण्वसू ।
आ यातं सोमपीतये पिबतं दाशुषो गृहे ८
आ हि रुहतमश्विना रथे कोशे हिरण्यये वृषण्वसू । युञ्जाथां पीवरीरिषः ९
याभिः पक्थमवथो याभिरध्रिगुं याभिर्बभ्रुं विजोषसम् ।
ताभिर्नो मक्षू तूयमश्विना गतं भिषज्यतं यदातुरम् १० [६]

यदध्रिगावो अध्रिगू इदा चिदह्नो अश्विना हवामहे । वयं गीर्भिर्विपन्यवः ११
ताभिरा यातं वृषणोप मे हवं विश्वप्सुं विश्ववार्यम् ।
इषा मंहिष्ठा पुरुभूतमा नरा याभिः क्रिविं वावृधुस्ताभिरा गतम् १२ (५४०)

ताविदा चिदहानां तावश्विना वन्दमान उप ब्रुवे । ता ऊ नमोभिरीमहे १३
ताविद् दोषा ता उषसि शुभस्पती ता यामन् रुद्रवर्तनी ।
मा नो मर्ताय रिपवे वाजिनीवसू पुरो रुद्रावति ख्यतम् १४
आ सुग्म्याय सुग्म्यं प्राता रथेनाश्विना वा सक्षणी । हुवे पितेव सोभरी १५ [७]

मनोजवसा वृषणा मदच्युता मक्षुंगमाभिरूतिभिः ।
आरात्ताच्चिद् भूतमस्मे अवसे पूर्वीभिः पुरुभोजसा १६
आ नो अश्वावदश्विना वर्तिर्यासिष्टं मधुपातमा नरा । गोमद् दस्रा हिरण्यवत् १७
सुप्रावर्गं सुवीर्यं सुष्ठु वार्य—मनाधृष्टं रक्षस्विना ।
अस्मिन्ना वामायाने वाजिनीवसू विश्वा वामानि धीमहि १८ [८] (५४६)

(२३)

३० विश्वमना वैयश्वः । अग्निः । उष्णिक् ।

ईळिष्वा हि प्रतीव्यं यजस्व जातवेदसम् । चरिष्णुधूममगृभीतशोचिषम् १
वामानं विश्वचर्षणे ऽग्निं विश्वमनो गिरा । उत स्तुषे विष्पर्धसो रथानाम् २
येषामाबाध ऋग्मियं इषः पृक्षश्च निग्रभे । उपविदा वह्निर्विन्दते वसु ३
उदस्य शोचिरस्थाद् दीदिवियुषो व्यजरम् । तपुर्जम्भस्य सुद्युतो गणश्रियः ४
उदु तिष्ठ स्वध्वर स्तवानो देव्या कृपा । अभिख्या भासा बृहता शुशुक्वनिः ५ [९]

अग्ने याहि सुशस्तिभि—र्हव्या जुह्वान आनुषक् । यथा दूतो बभूथ हव्यवाहनः ६
अग्निं वः पूर्व्यं हुवे होतारं चर्षणीनाम् । तमया वाचा गृणे तमु वः स्तुषे ७
यज्ञेभिरुद्धतक्रतुं यं कृपा सूदयन्त इत् । मित्रं न जने सुधितमुतावनि ८
ऋतावानमृतायवो यज्ञस्य साधनं गिरा । उपो एनं जुजुषुर्नमस्यदे ९
अच्छा नो अङ्गिरस्तमं यज्ञासो यन्तु संयतः । होता यो अस्ति विक्ष्वा यशस्तमः १० [१०]

अग्ने तव त्ये अजरे—न्धानासो बृहद् भाः । अश्वा इव वृषणस्तविषीयवः ११
स त्वं न ऊर्जां पते रयिं रास्व सुवीर्यम् । प्राव नस्तोके तनये समत्स्वा १२
यद् वा उ विश्पतिः शितः सुप्रीतो मनुषो विशि । विश्वेदग्निः प्रति रक्षांसि सेधति १३
श्रुष्ट्यग्ने नवस्य मे स्तोमस्य वीर विश्पते । नि मायिनस्तपुषा रक्षसो दह १४
न तस्य मायया चन रिपुरीशीत मर्त्यः । यो अग्नये ददाश हव्यदातिभिः १५ [११]

व्यश्वस्त्वा वसुविद—मुक्षण्युरप्रीणाद्दर्षिः । महो राये तमु त्वा समिधीमहि १६ (५६१)

उशना॑ काव्यस्त्वा॒ नि होता॑रमसादयत् । आय॒जिं त्वा॒ मन॑वे जातवेदसम् १७
विश्वे॒ हि त्वा॑ स॒जोष॑सो॒ देवा॑सो दू॒तमक्र॑त । श्रु॒ष्टी दे॑व प्रथ॒मो य॒ज्ञियो॑ भुवः १८
इ॒मं घा॑ वी॒रो अ॒मृतं॑ दू॒तं कृ॑ण्वीत॒ मर्त्यः॑ । पा॒वकं॑ कृ॒ष्णव॑र्तनिं॒ विहा॑यसम् १९
तं हु॑वेम य॒तस्रु॑चः सु॒भास॑ꣳ शु॒क्रशो॑चिषम् । विशा॑म॒ग्निम॒जरं॑ प्र॒त्नमी॑ड्य॑म् २० [१२]

यो अ॑स्मै ह॒व्यदा॑तिभि॒—राहु॑तिं॒ मर्तो॑ऽविधत् । भूरि॒ पोषं॒ स ध॑त्ते वी॒रव॒द् यशः॑ २१
प्र॒थ॒मं जा॒तवे॑द॒स—म॒ग्निं य॒ज्ञेषु॑ पू॒र्व्यम् । प्रति॒ सु॒गे॑ति॒ नम॑सा ह॒विष्म॑ती २२
आभि॑र्विधेमाग्नये॒ ज्येष्ठा॑भिर्म॒न्मभि॑र्वसुवत् । म॒ꣳहि॒ष्ठाभि॑र्मतिभिः॑ शु॒क्रशो॑चिषे २३
नू॒नम॑र्च॒ विहा॑यसे॒ स्तोमे॑भिः स्थू॒रयू॑पवत् । ऋषे॑ वैयश्व दम्या॒याग्नये॑ २४
अति॑थिं मानु॒षाणां॑ सू॒नुं व॑न॒स्पती॑नाम् । विप्रा॑ अ॒ग्निम॑वसे प्र॒त्नमी॑ळते २५ [१३]

म॒हो विश्वाँ॑ अ॒भि ष॒तो॒ऽ३ऽभि ह॒व्यानि॑ मानु॒षा । अग्ने॒ नि ष॑त्सि॒ नम॑सा॒धि ब॒र्हिषि॑ २६
वंस्वा॑ नो॒ वार्या॑ पु॒रु वंस्व॑ रा॒यः पु॑रुस्पृहः॑ । सु॒वीर्य॑स्य प्र॒जाव॑तो॒ यशा॑स्वतः २७
त्वं वरो॑ सु॒षाम्णे ऽग्ने॒ जना॑य चोदय । सदा॑ वसो॒ गाति॑ं यवि॑ष्ठ शश्व॒ते २८
त्वं हि सु॑प्रतू॒रसि॒ त्वं नो॒ गोम॑तीरिषः॑ । म॒हो रा॒यः सा॒तिम॑ग्ने॒ अपा॑ वृधि २९
अग्ने॒ त्वं य॒शा अ॒—स्या मि॒त्रावरु॑णा वह । क्र॒तावा॑ना सम्रा॒जा पू॒तद॑क्षसा ३० [१४] (५७६)

(१४)

३० विश्वमना वैयश्वः । इन्द्रः, १८-३० वरुः सौषाम्णिः । उष्णिक्, ३० अनुष्टुप् ।

सखा॑य आ शिषामहि ब्रह्मेन्द्रा॑य व॒ज्रिणे॑ । स्तु॒ष ऊ॒ षु वो॒ नृत॑माय धृ॒ष्णवे॑ १
शव॑सा ह्यसि श्रु॒तो वृ॑त्र॒हत्ये॑न वृत्र॒हा । म॒घैर्म॑घोनो॒ अति॑ शूर दाशसि २
स नः॒ स्तवा॑न आ भ॑र र॒यिं चि॒त्रश्र॑वस्तमम् । नि॒रे॒के चि॑द् यो ह॑रिवो॒ वसु॑र्दा॒दिः ३
आ नि॑रे॒कमु॒त प्रि॒य—मिन्द्र॒ दर्षि॑ जना॑नाम् । धृ॒ष॒ता धृ॑ष्णो॒ स्तव॑मान आ भ॑र ४
न ते॑ स॒व्यं न दक्षि॑णं॒ हस्तं॑ वरन्त आमु॑रः । न प॑रि॒बाधो॑ हरिवो॒ गवि॑ष्टिषु ५ [१५]

आ त्वा॒ गोभि॑रिव व्र॒जं गी॒र्भिः कृ॑णोम्यद्रिवः॒ । आ स्मा॒ काम॑ं जरि॒तुरा मनः॑ पृण ६
विश्वा॑नि वि॒श्वम॑नसो धि॒या नो॑ वृत्रहन्तम । उ॒ग्र प्र॑णेत॒रधि॒ षू व॑सो गहि ७
व॒यं ते॑ अ॒स्य वृ॑त्रहन् वि॒द्याम॑ शूर॒ नव्य॑सः । वसो॑ः स्पा॒र्हस्य॑ पुरुहूत रा॒धसः॑ ८
इन्द्र॒ यथा॒ ह्यस्ति॒ ते ऽपरी॑तं नृ॒तो शव॑ः । अमृ॑क्ता रा॒तिः पु॑रुहूत द्रा॒शुषे॑ ९
आ वृ॑षस्व महामह म॒हे नृ॒त॑म॒ राध॑से । द्र॒ळ्हश्चि॑द् वृह्य मघवन् म॒घत्त॑ये १० [१६]

नू अ॒न्यत्रा॑ चिदद्रिव॒—स्त्वन्नो॑ जग्मु॒राश॑सः । मघ॑वञ्छ॒ग्धि तव॒ तन्न॑ ऊ॒तिभिः॑ ११ (५८७)

नह्यऽङ्ग नृतो त्वदूनं विन्दामि राधसे । राये द्युम्नाय शवसे च गिर्वणः १२
एन्द्रमिन्द्राय सिञ्चत पिबाति सोम्यं मधु । प्र राधसा चोदयाते महित्वना १३
उपो हरीणां पतिं दक्षं पृञ्चन्तमब्रवम् । नूनं श्रुधि स्तुवतो अश्व्यस्य १४
नह्यऽङ्ग पुरा चन जज्ञे वीरतरस्त्वत् । नकी राया नैवथा न भन्दना १५ [१७]

एदु मध्वो मदिन्तरं सिञ्च वाध्वर्यो अन्धसः । एवा हि वीरः स्तवते सदावृधः १६
इन्द्रं स्थातर्हरीणां नकिष्टे पूर्व्यस्तुतिम् । उदानंश शवसा न भन्दना १७
तं वो वाजानां पतिमहूमहि श्रवस्यवः । अप्रायुभिर्यज्ञेभिर्वावृधेन्यम् १८
एतो न्विन्द्रं स्तवाम सखायः स्तोम्यं नरम् । कृष्टीर्यो विश्वा अभ्यस्त्येक इत् १९
अगोरुधाय गविषे द्युक्षाय दस्म्यं वचः । घृतात् स्वादीयो मधुनश्च वोचत २०[१८]

यस्यामितानि वीर्याऽ न राधः पर्येतवे । ज्योतिर्न विश्वमभ्यस्ति दक्षिणा २१
स्तुहीन्द्रं व्यश्ववदनूर्मिं वाजिनं यमम् । अर्यो गयं मंहमानं वि दाशुषे २२
एवा नूनमुप स्तुहि वैयश्व दशमं नवम् । सुविद्वांसं चकृत्यं चरणीनाम् २३
वेत्था हि निर्ऋतीनां वज्रहस्त परिवृजम् । अहरहः शुन्ध्युः परिपदामिव २४
तविन्द्राव आ भर येना दंसिष्ठ कृत्वने । द्विता कुत्साय शिश्नथो नि चोदय २५ [१९]

तमु त्वा नूनमीमहे नव्यं दंसिष्ठ सन्यसे । स त्वं नो विश्वा अभिमातीः सक्षणिः २६
य ऋक्षादंहसो मुचद् यो वार्यात् सप्त सिन्धुषु । वधर्दासस्य तुविनृम्ण नीनमः २७
यथा वरो सुषाम्णे सनिभ्य आवहो रयिम् । व्यश्वेभ्यः सुभगे वाजिनीवति २८
आ नार्यस्य दक्षिणा व्यश्वाँ एतु सोमिनः । स्थूरं च राधः शतवत् सहस्रवत् २९
यत् त्वा पृच्छादीजानः कुहया कुहयाकृते । एषो अपश्रितो वलो गोमतीमव तिष्ठति ३० [२०] (६०६)

(२५)

१४ विश्वमना वैयश्वः। मित्रावरुणौ, १०-१२ विश्वे देवाः। उष्णिक्, २३ उष्णिग्गर्भा।

ता वां विश्वस्य गोपा देवा देवेषु यज्ञिया । ऋतावाना यजसे पूतदक्षसा १
मित्रा तना न रथ्याऽ वरुणो यश्च सुक्रतुः । सनात् सुजाता तनया धृतव्रता २
ता माता विश्ववेदसा ऽसुर्याय प्रमहसा । मही जजानादितिर्ऋतावरी ३
महान्ता मित्रावरुणा सम्राजा देवावसुरा । ऋतावानावृतमा घोषतो बृहत् ४
नपाता शवसो महः सूनू दक्षस्य सुक्रतू । सुप्रदानू इषो वास्त्वधि क्षितः ५ [२१]

सं या दानूनि येमथुर्दिव्याः पार्थिवीरिषः । नभस्वतीरा वां चरन्तु वृष्टयः ६ (६११)

अधि या बृहतो दिवोऽभि यूथेव पश्यतः । ऋतावाना सम्राजा नमसे हिता ७
ऋतावानाना नि षेदतुः साम्राज्याय सुक्रतू । धृतव्रता क्षत्रिया क्षत्रमाशतुः ८
अक्ष्णश्चिद् गातुवित्तरा ऽनुत्वणेन चक्षसा । नि चिन्मिषन्ता निचिरा नि चिक्यतुः ९
उत नो वेद्यादिति रुरुष्यतां नासत्या । उरुष्यन्तु मरुतो बृद्धशवसः १० [२२]

ते नो नावमुरुष्यत दिवा नक्तं सुदानवः । अरिष्यन्तो नि पायुभिः सचेमहि ११
अध्नते विष्णवे वय मरिष्यन्तः सुदानवे । श्रुधि स्वयावन् त्सिन्धो पूर्वचित्तये १२
तद् वायँ वृणीमहे वरिष्ठं गोपुयत्यम् । मित्रो यत् पान्ति वरुणो यदर्यमा १३
उत नः सिन्धुरपां तन्मरुतस्तदृश्विना । इन्द्रो विष्णुर्मीढ्वांसः सजोषसः १४
ते हि ष्मा वनुषो नरो ऽभिमातिं कयस्य चित् । तिग्मं न क्षोदः प्रतिघ्नन्ति भूर्णयः १५ [२३]

अयमेकं इत्था पुरू रु चष्टे वि विश्पतिः । तस्य व्रतान्यनु वश्चरामसि १६
अनु पूर्वाण्योक्या साम्राज्यस्य सश्चिम । मित्रस्य व्रता वरुणस्य दीर्घश्रुत् १७
परि यो रश्मना दिवो ऽन्तान् ममे पृथिव्याः । उभे आ पप्रौ रोदसी महित्वा १८
उदु ष्य शरणे दिवो ज्योतिरयंस्त सूर्यः । अग्निर्न शुक्रः समिधान आहुतः १९
वचो दीर्घप्रसद्मनीशे वाजस्य गोमतः । ईशे हि पित्वोऽविषस्य दावने २० [२४]

तत् सूर्यं रोदसी उभे दोषा वस्तोरुषं बुवे । भोजेष्वस्माँ अभ्युच्चरा सदा २१
ऋज्रमुक्षण्यायने रजतं हरयाणे । रथं युक्तमसनाम सुषामणि २२
ता मे अश्व्यानां हरीणां नितोशना । उतो नु कृत्व्यानां नृवाहसा २३
स्मदभीशू कशावन्ता विप्रा नविष्ठया मती । महो वाजिनावर्वन्ता सचासनम् २४ [२५] (६३०)

(२६)

२५ विश्वमना वैयश्वः, व्यश्वो वाङ्गिरसः । अश्विनौ, २०-२५ वायुः । उष्णिक्; १६-१९,२१,२५ गायत्री; २० अनुष्टुप् ।

युवोरु षू रथं हुवे सधस्तुत्याय सूरिषु । अतूर्तदक्षा वृषणा वृषण्वसू १
युवं वरो सुषाम्णे महे तने नासत्या । अवोभिर्याथो वृषणा वृषण्वसू २
ता वामद्य हवामहे हव्येभिर्वाजिनीवसू । पूर्वीरिष इषयन्तावाति क्षपः ३
आ वां वाहिष्ठो अश्विना रथो यातु श्रुतो नरा । उप स्तोमान् तुरस्य दर्शथः श्रिये ४
जुहुराणा चिदश्विना ऽऽ मन्येथां वृषण्वसू । युवं हि रुद्रा पर्षथो अति द्विषः ५ [२६]

वृत्रा हि विश्वमानुषङ् मक्षूभिः परिदीयथः । धियंजिन्वा मधुवर्णा शुभस्पती ६ (६३६)

उप नो यातमश्विना राया विश्वपुषा सह । मघवाना सुवीरावनपच्युता ७
आ मे अस्य प्रतीव्य१मिन्द्रनासत्या गतम् । वेवा वेवेभिरद्य सचनस्तमा ८
वयं हि वां हवामह उक्षण्यन्तो व्यश्ववत् । सुमतिभिरुप विप्राविहा गतम् ९
अश्विना स्तुषे स्तुहि कुवित् ते श्रवतो हवम् । नेदीयसः कूळयातः पणीँरुत १० [२७]

वैयश्वस्य श्रुतं नरो तो मे अस्य वेदथः । सजोषसा वरुणो मित्रो अर्यमा ११
युवादत्तस्य धिष्ण्या युवानीतस्य सूरिभिः । अहरहर्वृषणा मह्यं शिक्षतम् १२
यो वां यज्ञेभिरावृतो ऽधिवस्त्रा वधूरिव । सपर्यन्ता शुभे चक्राते अश्विना १३
यो वामुरुव्यचस्तमं चिकेतति नृपाय्यम् । वर्तिरश्विना परि यातमस्मयू १४
अस्मभ्यं सु वृषण्वसू यातं वर्तिर्नृपाय्यम् । विपुद्रुहेव यज्ञमूहथुर्गिरा १५ [२८]

वाहिष्ठो वां हवानां स्तोमो दूतो हुवन्नरा । युवाभ्यां भूत्वश्विना १६
यदुदो दिवो अर्णव इषो वा मदथो गृहे । श्रुतमिन्मे अमर्त्या १७
उत स्या श्वेतयावरी वाहिष्ठा वां नदीनाम् । सिन्धुर्हिरण्यवर्तनिः १८
स्मदेतया सुकीर्त्या ऽश्विना श्वेतया धिया । वहेथे शुभ्रयावाना १९
युक्ष्वा हि त्वं रथासहा युवस्व पोष्या वसो ।
आन्नो वायो मधु पिबा ऽस्माकं सवना गहि २० [२९]

तव वायवृतस्पते त्वष्टुर्जामातरद्भुत । अवांस्या वृणीमहे २१
त्वष्टुर्जामातरं वय मीशानं राय ईमहे । सुतावन्तो वायुं द्युम्ना जनासः २२
वायो याहि शिवा दिवो वहस्वा सु स्वश्व्यम् । वहस्व महः पृथुपक्षसा रथे २३
त्वां हि सुष्परस्तमं नृषदनेषु हूमहे । ग्रावाणं नाश्वपृष्ठं मंहना २४
स त्वं नो देव मनसा वायो मन्दानो अग्रियः । कृधि वाजाँ अपो धियः २५ [३०] (६५५)

(२७)

२१ मनुर्वैवस्वतः । विश्वे देवाः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्निरुक्थे पुरोहितो ग्रावाणो बर्हिरध्वरे ।
ऋचा यामि मरुतो ब्रह्मणस्पतिं वेवाँ अवो वरेण्यम् १
आ पशुं गासि पृथिवीं वनस्पतीनुषासा नक्तमोषधीः ।
विश्वे च नो वसवो विश्ववेदसो धीनां भूत प्रावितारः २ (६५७)

प्र सू न एत्वध्वरो ऽग्ना देवेषु पूर्व्यः ।
आदित्येषु प्र वरुणे धृतव्रते मरुत्सु विश्वमानुषु ३
विश्वे हि ष्मा मनवे विश्ववेदसो भुवन् वृधे रिशादसः ।
अरिष्टेभिः पायुभिर्विश्ववेदसो यन्ता नोऽवृकं छर्दिः ४
आ नो अद्य सर्मनसो गन्ता विश्वे सजोषसः ।
ऋचा गिरा मरुतो देव्यर्दिते सदने पस्त्ये महि ५ [३१]

अभि प्रिया मरुतो या वो अश्व्या हव्या मित्र प्रयाथन ।
आ बर्हिरिन्द्रो वरुणस्तुरा नर आदित्यासः सदन्तु नः ६
वयं वो वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आनुषक् ।
सुतसोमासो वरुण हवामहे मनुष्वदिन्द्राग्नयः ७
आ प्र यात मरुतो विष्णो अश्विना पूषन् माकीनया धिया ।
इन्द्र आ यातु प्रथमः सनिष्युभिर्वृषा यो वृत्रहा गृणे ८
वि नो देवासो अदुहो ऽच्छिद्रं शर्म यच्छत ।
न यद् दूराद् वसवो नू चिदन्तितो वरूथमाधृषति ९
अस्ति हि वः सजात्यं रिशादसो देवासो अस्त्याप्यम् ।
प्र णः पूर्वस्मै सुविताय वोचत मक्षू सुम्नाय नव्यसे १० [३२]

इदा हि व उपस्तुतिमिदा वामस्य भक्तये ।
उप वो विश्ववेदसो नमस्युराँ असुक्षयन्यामिव ११
उदु ष्य वः सविता सुप्रणीतयो ऽस्थाद्ध्वो वरेण्यः ।
नि द्विपादश्चतुष्पादो अर्थिनो ऽविश्रन् पतयिष्णवः १२
देवंदेवं वोऽवसे देवंदेवमभिष्टये ।
देवंदेवं हुवेम वाजसातये गृणन्तो देव्या धिया १३
देवासो हि ष्मा मनवे समन्यवो विश्वे साकं सरातयः ।
ते नो अद्य ते अपरं तुचे तु नो भवन्तु वरिवोविदः १४
प्र वः शंसाम्यद्रुहः संस्थ उपस्तुतीनाम् ।
न तं धूर्तिर्वरुण मित्र मर्त्यं यो वो धामभ्योऽविधत् १५
प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति ।
प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्पर्यरिष्टः सर्व एधते १६ [३३] (६७१)

ऋते स विन्दते युधः सुगेभिर्यात्यध्वनः ।
अर्यमा मित्रो वरुणः सरातयो यं त्रायन्ते सजोषसः १७
अत्रे चिदस्मै कृणुथा न्यञ्चनं दुर्गे चिदा सुसरणम् ।
एषा चिदस्मादशनिः परो नु सास्रेधन्ती वि नश्यतु १८

यदद्य सूर्य उद्यति मित्रयक्षत्रा ऋतं बुध ।
यन्निम्रुचि प्रबुधि विश्ववेदसो यद् वा मध्यंदिने दिवः १९
यद् वाभिपित्वे असुरा ऋतं यते छर्दिर्यम वि दाशुषे ।
वयं तद् वो वसवो विश्ववेदस उप स्थेयाम मध्य आ २०

यदद्य सूर उदिते यन्मध्यंदिन आतुचि ।
वामं धत्थ मनवे विश्ववेदसो जुह्वानाय प्रचेतसे २१
वयं तद् वः सम्राज आ वृणीमहे पुत्रो न बहुपाय्यम् ।
अश्याम तदादित्या जुह्वतो हविर्येन वस्योऽनशामहै २२ [३४] (६७७)

(२८)

५ मनुर्वैवस्वतः । विश्वे देवाः । गायत्री, ४ पुरउष्णिक् ।

ये त्रिंशति त्रयस्परो देवासो बर्हिरासदन् । विदन्नह द्वितासनन् १
वरुणो मित्रो अर्यमा स्मद्रातिषाचो अग्नयः । पत्नीवन्तो वषट्कृताः २
ते नो गोपा अपाच्या स्त उदक्त इत्था न्यक् । पुरस्तात् सर्वया विशा ३
यथा वशन्ति देवास्तथेदसत् तदेषां नकिरा मिनत् । अर्वा चन मर्त्यः ४
सप्तानां सप्त ऋष्टयः सप्त द्युम्नान्येषाम् । सप्तो अधि श्रियो धिरे ५ [३५] (६८१)

(२९)

१० मनुर्वैवस्वतः, कश्यपो वा मारीचः । विश्वे देवाः । द्विपदा विराट् ।

बभ्रुरेको विषुणः सूनरो युवाऽर्यङ्के हिरण्ययम् १
योनिमेक आ ससाद द्योतनो ऽन्तर्देवेषु मेधिरः ॥१॥ २
वाशीमेको बिभर्ति हस्त आयसीमन्तर्देवेषु निर्ऋतिः ३
वज्रमेको बिभर्ति हस्त आहितं तेन वृत्राणि जिघ्नते ॥२॥ ४
तिग्ममेको बिभर्ति हस्त आयुधं शुचिरुग्रो जलाषभेषजः ५ (६८७)

पथ एकः पीपाय तस्करो यथाँ एष वेद निधीनाम् ॥३॥ ६
त्रीण्येक उरुगायो वि चक्रमे यत्र देवासो मदन्ति ७
विभिर्द्वा चरत एकया सह प्र प्रवासेव वसतः ॥४॥ ८
सद्यो द्वा चक्राते उपमा दिवि सम्राजा सर्पिरासुती ९
अचन्त एके महि साम मन्वत तेन सूर्यमरोचयन् ॥५॥ १०[३६] (६९२)

(३०)

४ मनुर्वैवस्वतः । विश्वे देवाः । १ गायत्री, २ पुरउष्णिक्, ३ बृहती, ४ अनुष्टुप् ।

नहि वो अस्त्यर्भको देवासो न कुमारकः । विश्वे सतोमहान्त इत् १
इति स्तुतासो असथा रिशादसो ये स्थ त्रयश्च त्रिंशच्च । मनोर्देवा यज्ञियासः २
ते नस्त्राध्वं तेऽवत त उ नो अधि वोचत ।
मा नः पथः पित्र्यान्मानवादधि दूरं नैष्ट परावतः ३
ये देवास इह स्थन विश्वे वैश्वानरा उत ।
अस्मभ्यं शर्म सप्रथो गवेऽश्वाय यच्छत ४ [३७] (६९३)

(३१) [पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ३१-४२]

१८ मनुर्वैवस्वतः । १-४ यज्ञः यजमानश्च, ५-९ दंपती, १०-१८ दंपत्याशिषः ।
गायत्री, ९, १४ अनुष्टुप्, १० पादनिचृत्, १५-१८ पङ्क्तिः ।

यो यजाति यजात इत् सुनवच्च पचाति च । ब्रह्मेदिन्द्रस्य चाकनत् १
पुरोळाशं यो अस्मै सोमं ररत आशिरम् । पादित् तं शक्रो अंहसः २
तस्य द्युमाँ असद् रथो देवजूतः स शूशुवत् । विश्वा वन्वन्नमित्रिया ३
अस्य प्रजावती गृहे ऽसश्चन्ती दिवेदिवे । इळा धेनुमती दुहे ४
या दंपती समनसा सुनुत आ च धावतः । देवासो नित्यया शिरा ५ [३८]

प्रति प्राशव्यँ इतः सम्यञ्चा बर्हिरीशाते । न ता वाजेषु वायतः ६
न देवानामपि ह्रुतः सुमतिं न जुगुक्षतः । श्रवो बृहद् विवासतः ७
पुत्रिणा ता कुमारिणा विश्वमायुर्व्यश्नुतः । उभा हिरण्यपेशसा ८
वीतिहोत्रा कृतद्वसू दशस्यन्तामृताय कम् । समूधो रोमशं हतो देवेषु कृणुतो दुवः ९
आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे नदीनाम् । आ विष्णोः सचाभुवः १० [३९]

ऐतु पूषा रयिर्भगः स्वस्ति सर्वधातमः । उरुरध्वा स्वस्तये ११ (७०७)

अरमंतिरनर्वणो विश्वो देवस्य मनसा । आदित्यानामनेहस इत् १२
यथा नो मित्रो अर्यमा वरुणः सन्ति गोपाः । सुगा ऋतस्य पन्थाः १३
अग्निं वः पूर्व्यं गिरा देवमीळे वसूनाम् ।
सपर्यन्तः पुरुप्रियं मित्रं न क्षेत्रसाधसम् १४
मक्षू देववतो रथः शूरो वा पृत्सु कासु चित् ।
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्ष—त्यभीदयज्वनो भुवत् १५
न यजमान रिष्यसि न सुन्वान न देवयो ।
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्ष—त्यभीदयज्वनो भुवत् १६
नकिष्टं कर्मणा नश—न्न प्र योषन्न योषति ।
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्ष—त्यभीदयज्वनो भुवत् १७
असदत्र सुवीर्य—मुत त्यदाश्वश्व्यम् ।
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्ष—त्यभीदयज्वनो भुवत् १८ [४०] (७१४)

— ❀ —

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-४९] (३२)

३० मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र कृतान्यूजीषिणः कण्वा इन्द्रस्य गाथया । मरुद्भिः सोमपा वृषा १
यः सूर्यं इन्दुमनशिं पिप्युं दासमहीशुवम् । वधीदुग्रो रिणन्नपः २
न्यर्बुदस्य विष्टपं वृष्माणं बृहतस्तिर । कृषे तदिन्द्र पौंस्यम् ३
प्रति श्रुतायं वो धृषत् तूर्णाशं न गिरेरधि । हुवे सुशिप्रमूतये ४
स गोरश्वस्य वि व्रजं मन्दानः सोम्येभ्यः । पुरं न शूर दर्षसि ५ [१]

यदि मे रारणः सुत उक्थे वा दधसे चनः । आरादुप स्वधा गहि ६
वयं घा ते अपि ष्मसि स्तोतार इन्द्र गिर्वणः । त्वं नो जिन्व सोमपाः ७
उत नः पितुमा भर संराणो अविक्षितम् । मघवन् भूरि ते वसु ८
उत नो गोमतस्कृधि हिरण्यवतो अश्विनः । इळाभिः सं रभेमहि ९
बृबदुक्थं हवामहे सृप्रकरस्नमूतये । साधु कृण्वन्तमवसे १० [२]

यः संस्थे चिच्छतक्रतु—रादीं कृणोति वृत्रहा । जरितृभ्यः पुरुवसुः ११
स नः शक्रश्चिदा शकद् दानवाँ अन्तराभरः । इन्द्रो विश्वाभिरूतिभिः १२
यो रायोऽवनिर्महान् त्सुपारः सुन्वतः सखा । तमिन्द्रमभि गायत १३ (७२७)

आयन्तारं महि स्थिरं पृतनासु श्रवोजितम् । भूरेरीशानमोजसा १४
नकिरस्य शचीनां नियन्ता सूनृतानाम् । नकिर्वक्ता न दाधृषि १५ [३]

न नूनं ब्रह्मणामृणं प्राशूनामस्ति सुन्वताम् । न सोमो अप्रता पपे १६
पन्यं इदुप गायत पन्यं उक्थानि शंसत । ब्रह्मा कृणोत पन्य इत् १७
पन्य आ दर्दिरच्छता सहस्रा वाज्यर्वृतः । इन्द्रो यो यज्वनो वृधः १८
वि षू चर स्वधा अनु कृष्टीनामन्वाहुवः । इन्द्र पिब सुतानाम् १९
पिब स्वधैनवाना—मुत यस्तुभ्ये सचा । उतायमिन्द्र यस्तव २० [४]

अतीहि मन्युषाविणं सुषुवांसमुपारणे । इमं रातं सुतं पिब २१
इहि तिस्रः परावतं इहि पञ्च जनाँ अति । धेना इन्द्रावचाकशत् २२
सूर्यो रश्मिं यथा सृजा ऽऽ त्वा यच्छन्तु मे गिरः । निम्नमापो न सध्र्यक् २३
अध्वर्यवा तु हि षिञ्च सोमं वीराय शिप्रिणे । भरा सुतस्य पीतये २४
य उद्नः फलिगं भिन—दृयऽक् सिन्धूँरवासृजत् । यो गोषु पक्वं धारयत् २५ [५]

अहन् वृत्रमृचीषम और्णवाभमहीशुवम् । हिमेनाविध्यदर्बुदम् २६
प्र वं उग्राय निष्टुरे ऽपाळ्हाय प्रसक्षिणे । देवत्तं ब्रह्म गायत २७
यो विश्वान्यभि व्रता सोमस्य मदे अन्धसः । इन्द्रो देवेषु चेतति २८
इह त्या संधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या । वोळ्हामभि प्रयो हितम् २९
अर्वाञ्चं त्वा पुरुष्टुत प्रियमेधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः ३० [६] (७४४)

(३३)

१९ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः । बृहती, १६-१८ गायत्री, १९ अनुष्टुप् ।

वयं घ त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तबर्हिषः ।
पवित्रस्य प्रस्रवणेषु वृत्रहन् परि स्तोतार आसते १
स्वरन्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थिनः ।
कदा सुतं तृषाण ओक आ गम इन्द्र स्वब्दीव वंसगः २
कण्वेभिर्धृष्णवा धृषद् वाजं दर्षि सहस्रिणम् ।
पिशङ्गरूपं मघवन् विचर्षणे मक्षू गोमन्तमीमहे ३
पाहि गायान्धसो मदे इन्द्राय मेध्यातिथे ।
यः संमिश्लो हरिर्यः सुते सचा वज्री रथी हिरण्ययः ४ (७४८)

❀

यः सुपव्यः सुदक्षिण इनो यः सुक्रतुर्गुणे ।
य आकरः सहस्रा यः शतामघ इन्द्रो यः पुर्भिदारितः ५ [७]

यो धृषितो योऽवृतो यो अस्ति श्मश्रुषु श्रितः ।
विभूतद्युम्नश्श्यवनः पुरुष्टुतः क्रत्वा गौरिव शाकिनः ६
क ईं वेद सुते सचा पिबन्तं कद् वयो दधे ।
अयं यः पुरो विभिनत्योजसा मन्दानः शिप्र्यन्धसः ७
वाना मृगो न वारणः पुरुत्रा चरथं दधे ।
नकिष्ट्वा नि यमदा सुते गमो महाँश्चरस्योजसा ८
य उग्रः सन्ननिष्टृतः स्थिरो रणाय संस्कृतः ।
यदिं स्तोतुर्मघवा शृणवद्धवं नेन्द्रो योषत्या गमत् ९
सत्यमित्था वृषेदसि वृषजूतिर्नोऽवृतः
वृषा ह्युग्र शृण्विषे परावति वृषो अर्वावतिं श्रुतः १० [८]

वृषणस्ते अभीशवो वृषा कशा हिरण्ययी ।
वृषा रथो मघवन् वृषणा हरी वृषा त्वं शतक्रतो ११
वृषा सोता सुनोतु ते वृषन्भृजीषिन्ना भर ।
वृषा दधन्वे वृषणं नदीष्वा तुभ्यं स्थातर्हरीणाम् १२
एन्द्र याहि पीतये मधु शविष्ठ सोम्यम् ।
नायमच्छा मघवा शृणवद् गिरो ब्रह्मोक्था च सुक्रतुः १३
वहन्तु त्वा रथेष्ठा—मा हरयो रथयुजः
तिरश्चिदर्यं सवनानि वृत्रह—न्नन्येषां या शतक्रतो १४
अस्माकमद्यान्तमं स्तोमं धिष्व महामह ।
अस्माकं ते सवना सन्तु शंतमा मदाय द्युक्ष सोमपाः १५ [९]

नहि पस्तव नो मम शास्त्रे अन्यस्य रण्यति । यो अस्मान् वीर आनयत् १६
इन्द्रश्चिद् घा तदब्रवीत् स्त्रिया अशास्यं मनः । उतो अह क्रतुं रघुम् १७
सतीं चिद् घा मदच्युता मिथुना वहतो रथम् । एवेद् धूर्ष्णु उत्तरा १८
अधः पश्यस्व मोपरि संतरां पादकौ हर ।
मा ते कशप्लकौ दृशन् स्त्री हि ब्रह्मा बभूविथ १९ [१०] (७६३)

(३४)

(१८) १-१५ नीपातिथिः काण्वः, १६-१८ सहस्रं वसुरोचिषोऽङ्गिरसः। इन्द्रः। अनुष्टुप्, १६-१८ गायत्री।

एन्द्रं याहि हरिभि॒रुप॑ कण्वस्य सुष्टुतिम्।
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो १
आ त्वा ग्रावा वदन्निह सोमी घोषेण यच्छतु।
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो २
अत्रा वि नेमिरेषा॒मुरां न धूनुते वृकः।
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ३
आ त्वा कण्वा इहावसे हवन्ते वाजसातये।
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ४
दधामि ते सुतानां वृष्णे न पूर्वपाय्यम्।
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ५ [११]

स्मत्पुरंधिर्न आ गहि विश्वतोधीर्न ऊतये।
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ६
आ नो याहि महेमते सहस्रोते शतामघ।
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ७
आ त्वा होता मनुर्हितो देवत्रा वक्षदीड्यः।
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ८
आ त्वा मदच्युता हरी श्येनं पक्षेव वक्षतः।
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ९
आ याह्यर्य आ परि स्वाहा सोमस्य पीतये।
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो १० [१२]

आ नो याह्युप॑श्रु॒त्युक्थेषु॑ रणया इह।
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ११
सरूपै॒रा सु नो॑ गहि संभू॒तैः संभृताश्वः।
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो १२ (७७५)

आ याहि पर्वतेभ्यः समुद्रस्याधि विष्टपः ।
त्रिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो १३
आ नो गव्यान्यश्व्या सहस्रा शूर दर्दहि ।
त्रिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो १४
आ नः सहस्रशो भरा—ऽयुतानि शतानि च ।
त्रिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो १५
आ यदिन्द्रश्च दद्महे सहस्रं वसुरोचिषः । ओजिष्ठमश्व्यं पशुम् १६
य ऋज्रा वातरंहसो ऽरुषासो रघुष्यदः । भ्राजन्ते सूर्या इव १७
पारावतस्य रातिषु द्रवच्चक्रेष्वाशुषु । तिष्ठं वनस्य मध्य आ १८ [१३] (७८१)

(३५)

१४ इयावाश्व आत्रेयः । अश्विनौ । उपरिष्टाज्ज्योतिः (त्रिष्टुप्), २२, २४ पङ्क्तिः, २३ महाबृहती ।

अग्निनेन्द्रेण वरुणेन विष्णुना ऽऽदित्यै रुद्रैर्वसुभिः सचाभुवा ।
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना १
विश्वाभिर्धीभिर्भुवनेन वाजिना त्रिवा पृथिव्याद्रिभिः सचाभुवा ।
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना २
विश्वैर्देवैस्त्रिभिरेकादशैरिहा—ऽद्भिर्मरुद्भिर्भृगुभिः सचाभुवा ।
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना ३
जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे विश्वेह देवौ सवनावं गच्छतम् ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चे—यं नो वोळ्हमश्विना ४
स्तोमं जुषेथां युवशेव कन्यनां विश्वेह देवौ सवनावं गच्छतम् ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चे—यं नो वोळ्हमश्विना ५
गिरो जुषेथामध्वरं जुषेथां विश्वेह देवौ सवनावं गच्छतम् ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चे—यं नो वोळ्हमश्विना ६ [१४]

हारिद्रवेव पतथो वनेदुप सोमं सुतं महिषेवावं गच्छथः ।
सजोषसा उषसा सूर्येण च त्रिर्वर्तिर्यातमश्विना ७
हंसाविव पतथो अध्वगाविव सोमं सुतं महिषेवावं गच्छथः ।
सजोषसा उषसा सूर्येण च त्रिर्वर्तिर्यातमश्विना ८ (७८९)

श्येनाविव पतथो हव्यदातये सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।
सजोषसा उषसा सूर्येण च त्रिर्वर्तिर्यातमश्विना ९
पिबतं च तृप्णुतं चा च गच्छतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जँ नो धत्तमश्विना १०
जयतं च प्र स्तुतं च प्र चावतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जँ नो धत्तमश्विना ११
हतं च शत्रून् यततं च मित्रिणः प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जँ नो धत्तमश्विना १२ [१५]

मित्रावरुणवन्ता उत धर्मवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमश्विना १३
अङ्गिरस्वन्ता उत विष्णुवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमश्विना १४
ऋभुमन्ता वृषणा वाजवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमाश्विना १५
ब्रह्म जिन्वतमुत जिन्वतं धियो हतं रक्षाँसि सेधतममीवाः ।
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १६
क्षत्रं जिन्वतमुत जिन्वतं नृन् हतं रक्षाँसि सेधतममीवाः ।
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १७
धेनूर्जिन्वतमुत जिन्वतं विशो हतं रक्षाँसि सेधतममीवाः
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १८ [१६]

अत्रेरिव शृणुतं पूर्व्यस्तुतिं श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्न्यम् १९
सर्गाँ इव सृजतं सुष्टुतीरुप श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्न्यम् २०
रश्मींरिव यच्छतमध्वराँ उप श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्न्यम् २१
अर्वाग् रथं नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु ।
आ यातमश्विना गत—मवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि वाशुषे २२ (८०३)

नमोवाके प्रस्थिते अध्वरे नरा विवक्षणस्य पीतये ।
आ यातमश्विना गत—मवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि वाशुषे २३
स्वाहाकृतस्य तृम्पतं सुतस्य देवावन्धसः ।
आ यातमश्विना गत—मवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि वाशुषे २४ [१७](८०५)

(३६)

७ इयावाश्व आत्रेयः । इन्द्रः । शक्करी, ७ महापङ्क्तिः ।

अवितासि सुन्वतो वृक्तबर्हिषः पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।
यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ज्रयः समप्सुजि—न्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते १
प्रावा स्तोतारं मघव—न्नव त्वां पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।
यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ज्रयः समप्सुजि—न्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते २
ऊर्जा वेवाँ अवस्यो—जसा त्वां पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।
यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ज्रयः समप्सुजि—न्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ३
जनिता दिवो जनिता पृथिव्याः पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।
यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ज्रयः समप्सुजि—न्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ४
जनिताश्वानां जनिता गवामसि पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।
यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ज्रयः समप्सुजि—न्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ५
अत्रीणां स्तोममदिवो महस्कृधि पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।
यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु ज्रयः समप्सुजि—न्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ६
इयावाश्वस्य सुन्वत—स्तस्था शृणु यथाशृणो—रत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।
प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्नृषाह्य इन्द्र ब्रह्माणि वर्धयन् ७ [१८] (८१३)

(३७)

७ इयावाश्व आत्रेयः । इन्द्रः । महापङ्क्तिः, १ अतिजगती ।

प्रेदं ब्रह्म वृत्रतूर्येष्वाविथ प्र सुन्वतः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।
माध्यंदिनस्य सवनस्य वृत्रह—न्नेनेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः १
सेहान उग्र पृतना अभि द्रुहः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।
माध्यंदिनस्य सवनस्य वृत्रहन्नेनेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः २ (८१४)

एकराळस्य भुवनस्य राजसि शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।
माध्यंदिनस्य सवनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः ३

सस्थावाना यवयसि त्वमेक इच्छचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।
माध्यंदिनस्य सवनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः ४

क्षेमस्य च प्रयुजश्च त्वमीशिषे शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।
माध्यंदिनस्य सवनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः ५

क्षत्राय त्वमवसि न त्वमाविथ शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।
माध्यंदिनस्य सवनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः ६

इयावाश्वस्य रेभत स्तथा शृणु यथाशृणोः रत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।
प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्नृषाह्य इन्द्र क्षत्राणि वर्धयन् ७ [१९] (८१९)

(३८)

१० इयावाश्व आत्रेयः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विजा सस्नी वाजेषु कर्मसु । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम् १
तोशासा रथयावाना वृत्रहणापराजिता । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम् २
इदं वां मदिरं मध्व धुक्षन्नद्रिभिर्नरः । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम् ३
जुषेथां यज्ञमिष्टये सुतं सोमं सधस्तुती । इन्द्राग्नी आ गतं नरा ४
इमा जुषेथां सवना येभिर्हव्यान्यूहथुः । इन्द्राग्नी आ गतं नरा ५
इमां गायत्रवर्तनिं जुषेथां सुष्टुतिं मम । इन्द्राग्नी आ गतं नरा ६ [२०]
प्रातर्यावभिरा गतं केवेभिर्जेन्यावसू । इन्द्राग्नी सोमपीतये ७
इयावाश्वस्य सुन्वतो ऽत्रीणां शृणुतं हवम् । इन्द्राग्नी सोमपीतये ८
एवा वामह्व ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः । इन्द्राग्नी सोमपीतये ९
आहं सरस्वतीवतो रिन्द्राग्न्योरवो वृणे । याभ्यां गायत्रमुच्यते १० [२१] (८२९)

(३९)

१० नाभाकः काण्वः । अग्निः । महापङ्क्तिः ।

अग्निमस्तोष्युग्निमर्यमग्निमीळा यजध्यै ।
अग्निर्वेधाँ अनक्तु न उभे हि विदथे कविरन्तश्चरति दूत्यं १ नभन्तामन्यके समे १ (८३०)

न्यग्ने नव्यसा वचः स्तनूषु शंसमेषाम् ।
न्यरातीः ररावणां विश्वा अर्यो अरातीरितो युच्छन्त्वामुरो नभन्तामन्यके समे २
अग्ने मन्मानि तुभ्यं कं घृतं न जुह्व आसनि ।
स देवेषु प्र चिकिद्धि त्वं ह्यसि पूर्व्यः शिवो दूतो विवस्वतो नभन्तामन्यके समे ३
तत्तदग्निर्वयो दधे यथायथा कृपण्यति ।
ऊर्जाहुतिर्वसूनां शं च योश्च मयो दधे विश्वस्यै देवहूत्यै नभन्तामन्यके समे ४
स चिकेत सहीयसा ऽग्निश्चित्रेण कर्मणा ।
स होता शश्वतीनां दक्षिणाभिरभीवृत इनोति च प्रतीव्यं नभन्तामन्यके समे ५ [२२]

अग्निर्जाता देवानामग्निर्वेदु मर्तानामपीच्यम् ।
अग्निः स द्रविणोदा अग्निर्द्वारा व्यूर्णुते स्वाहुतो नवीयसा नभन्तामन्यके समे ६
अग्निर्देवेषु संवसुः स विक्षु यज्ञियास्वा ।
स मुदा काव्या पुरु विश्वं भूमेव पुष्यति देवो देवेषु यज्ञियो नभन्तामन्यके समे ७
यो अग्निः सप्तमानुषः श्रितो विश्वेषु सिन्धुषु ।
तमागन्म त्रिपस्त्यं मन्धातुर्दस्युहन्तममग्निं यज्ञेषु पूर्व्यं नभन्तामन्यके समे ८
अग्निस्त्रीणि त्रिधातून्या क्षेति विदथा कविः ।
स त्रीरेकादशाँ इह यक्षच्च पिप्रयच्च नो विप्रो दूतः परिष्कृतो नभन्तामन्यके समे ९
त्वं नो अग्न आयुषु त्वं देवेषु पूर्व्य वस्व एकं इरज्यसि ।
त्वामापः परिस्रुतः परि यन्ति स्वसेतवो नभन्तामन्यके समे १० [२३](८३९)

(४०)

१२ नाभाकः काण्वः । इन्द्राग्नी । महापंक्तिः, १ शक्करी, १२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्राग्नी युवं सु नः सहन्ता दासथो रयिम् ।
येन दृळ्हा समत्स्वा वीळु चित् साहिषीमहि नभन्तामन्यके समे १
नहि वां वव्रयामहे ऽथेन्द्रमिद् यजामहे शविष्ठं नृणां नरम् ।
स नः कदा चिदर्वता गमदा वाजसातये गमदा मेधसातये नभन्तामन्यके समे २
ता हि मध्यं भरीषा मिन्द्राग्नी अधिक्षितः ।
ता उ कवित्वना कवी पृच्छ्यमाना सखीयते सं धीतमश्नुतं नरा नभन्तामन्यके समे ३
(८४१)

अभ्यर्च नभाकव—इन्द्राग्नी यजसा गिरा ।
ययोर्विश्वमिदं जगं—वियं द्यौः पृथिवी मह्युप—स्थे बिभृतो वसु नभन्तामन्यके समे ४
प्र ब्रह्माणि नभाकव—इन्द्राग्निभ्यामिरज्यत ।
या सप्तबुध्नमर्णवं जिह्मबारमपोर्णुत इन्द्र ईशान ओजसा नभन्तामन्यके समे ५
अपि वृश्च पुराणवद् वततेरिव गुष्पित—मोजो दासस्य दम्भय ।
वयं तदस्य संभृतं वस्विन्द्रेण वि भजेमहि नभन्तामन्यके समे ६ [२४]

यदिन्द्राग्नी जना इमे विह्वयन्ते तना गिरा ।
अस्माकेभिर्नृभिर्वयं सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतो नभन्तामन्यके समे ७
या नु श्वेताववो दिव उच्चरात उप द्युभिः ।
इन्द्राग्न्योरनु व्रत—महाना यन्ति सिन्धवो यान् त्सी बन्धादमुञ्चतां नभन्तामन्यके समे ८
पूर्वीष्ट इन्द्रोपमातयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः सूनो हिन्वस्य हरिवः ।
वस्वो वीरस्यापचो या नु साधन्त नो धियो नभन्तामन्यके समे ९
तं शिशीता सुवृक्तिभि—स्त्वेषं सत्वानमूग्मियम् ।
उतो नु चिद् य ओजसा शुष्णस्याण्डानि भेदति जेषत् स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके समे १०
तं शिशीता स्वध्वरं सत्यं सत्वानमूत्वियम् ।
उतो नु चिद् य ओहत आण्डा शुष्णस्य भेदु—त्यजैः स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके समे ११
एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन्नवीयो मन्धातृवदङ्गिरस्वदवाचि ।
त्रिधातुना शर्मणा पातमस्मान् वयं स्याम पतयो रयीणाम् १२ [२५] (८५१)

(४१)

१० नाभाकः काण्वः । वरुणः । महापङ्क्तिः ।

अस्मा ऊ षु प्रभूतये वरुणाय मरुद्भ्यो ऽर्चा विदुष्टरेभ्यः ।
यो धीता मानुषाणां पश्वो गा इव रक्षति नभन्तामन्यके समे १
तमू षु संमना गिरा पितॄणां च मन्मभिः ।
नाभाकस्य प्रशस्तिभि—र्यः सिन्धूनामुपोदये सप्तस्वसा स मध्यमो नभन्तामन्यके समे २
स क्षपः परि षस्वजे न्युप्तो मायया दधे स विश्वं परि दर्शतः ।
तस्य वेनीरनु व्रत—मुषस्तिस्रो अवर्धयन् नभन्तामन्यके समे ३ (८५४)

यः ककुभो निधारयः पृथिव्यामधि दर्शतः।
स माता पूर्व्यं पदं तद् वरुणस्य सप्त्यं स हि गोपा इवेर्यो नभन्तामन्यके समे ४
यो धर्ता भुवनानां य उस्राणामपीच्या३ वेद नामानि गुह्या।
स कविः काव्या पुरु रूपं द्यौरिव पुष्यति नभन्तामन्यके समे ५ [२६]

यस्मिन् विश्वानि काव्या चक्रे नाभिरिव श्रिता।
व्रितं जूती संपर्यत व्रजे गावो न संयुजे युजे अश्वाँ अयुक्षत नभन्तामन्यके समे ६
य आस्वत्कं आशये विश्वा जातान्येषाम्।
परि धामानि मर्मृशद् वरुणस्य पुरो गये विश्वे वेवा अनु व्रतं नभन्तामन्यके समे ७
स समुद्रो अपीच्य—स्तुरो द्यामिव रोहति नि यदासु यजुर्दधे।
स माया अचिना पदा ऽस्तृणान्नाकमारुह—न्नभन्तामन्यके समे ८
यस्य श्वेता विचक्षणा तिस्रो भूमीरधिक्षितः।
त्रिरुत्तराणि पप्रतु—र्वरुणस्य ध्रुवं सदः स सप्तानामिरज्यति नभन्तामन्यके समे ९
यः श्वेताँ अधिनिर्णिज—श्चक्रे कृष्णाँ अनु व्रता।
स धामं पूर्व्यं ममे यः स्कम्भेन वि रोदसी अजो न द्यामधारय—न्नभन्तामन्यके समे १०
[२७] (८६१)

(४१)

६ नाभाकः काण्वः, अर्चनाना आत्रेयो वा। १-३ वरुणः, ४-६ अश्विनौ। १-३ त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप्।

अस्तभ्नाद् द्यामसुरो विश्ववेदा अमिमीत वरिमाणं पृथिव्याः।
आसीदद् विश्वा भुवनानि सम्राड् विश्वेत् तानि वरुणस्य व्रतानि १
एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तं नमस्या धीरममृतस्य गोपाम्।
स नः शर्म त्रिवरूथं वि यंसत् पातं नो द्यावापृथिवी उपस्थे २
इमां धियं शिक्षमाणस्य देव क्रतुं दक्षं वरुण सं शिशाधि।
ययाति विश्वा दुरिता तरेम सुतर्माणमधि नावं रुहेम ३
आ वां ग्रावाणो अश्विना धीभिर्विप्रा अचुच्यवुः।
नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ४
यथा वामत्रिरश्विना गीर्भिर्विप्रो अजोहवीत्।
नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ५ (८६६)

एवा वांमह्व ऊतये यथाहुंवन्त मेधिराः ।
नासत्या सोमंपीतये नभन्तामन्यके समे ६ [२८] (८३७)

(४३) [षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ४३-४८]

३३ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

इमे विप्रस्य वेधसो ऽग्नेरस्तृतयज्वनः । गिरः स्तोमांस ईरते १
अस्मै ते प्रतिहर्यते जातवेदो विचर्षणे । अग्ने जनामि सुष्टुतिम् २
आरोका इव घेदहं तिग्मा अग्ने तव त्विषः । वृद्धिर्वनानि बप्सति ३
हरयो धूमकेतवो वातजूता उप द्यविं । यतन्ते वृथगग्नयः ४
एते त्ये वृथगग्नय इद्धासः समदृक्षत । उषसामिव केतवः ५ [२९]

कृष्णा रजांसि पत्सुतः प्रयाणे जातवेदसः । अग्निर्यद् रोधति क्षमि ६
धासिं कृण्वान ओषधी—र्बप्सदग्निर्न वायति । पुनर्यन् तरुणीरपि ७
जिह्वाभिरह नन्नम—दृर्चिषा जरणाभवन् । अग्निर्वनेषु रोचते ८
अप्स्वग्ने सधिष्टव सौषधीरनु रुध्यसे । गर्भे सञ्जायसे पुनः ९
उदग्ने तव तद् घृता—दृर्ची रोचत आहुतम् । निंसानं जुह्वो३ मुखे १० [३०]

उक्षान्नाय वशान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे । स्तोमैर्विधेमाग्नये ११
उत त्वा नमसा वयं होतर्वरेण्यक्रतो । अग्ने समिद्भिरीमहे १२
उत त्वा भृगुवच्छुचे मनुष्वदग्न आहुत । अङ्गिरस्वद्ध्वामहे १३
त्वं ह्यग्ने अग्निना विप्रो विप्रेण सन् त्सता । सखा सख्या समिध्यसे १४
स त्वं विप्राय दाशुषे रयिं देहि सहस्रिणम् । अग्ने वीरवतीमिषम् १५ [३१]

अग्ने भ्रातः सहस्कृत रोहिदश्व शुचिव्रत । इमं स्तोमं जुषस्व मे १६
उत त्वाग्ने मम स्तुतो वाश्राय प्रतिहर्यते । गोष्ठं गाव इवाशत १७
तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । अग्ने कामाय येमिरे १८
अग्निं धीभिर्मनीषिणो मेधिरासो विपश्चितः । अग्रसद्याय हिन्विरे १९
तं त्वामज्मेषु वाजिनं तन्वाना अग्ने अध्वरम् । वह्निं होतारमीळते २० [३२]

पुरुत्रा हि सदङ्असि विशो विश्वा अनु प्रभुः । समत्सु त्वा हवामहे २१
तमीळिष्व य आहुतो ऽग्निर्विभ्राजते घृतैः । इमं नः शृणवद्धवम् २२
तं त्वा वयं हवामहे शृण्वन्तं जातवेदसम् । अग्ने घ्नन्तमप द्विषः २३ (८९०)

विशां राजानमद्भुत—मध्यक्षं धर्मणामिमम् । अग्निमीळे स उ श्रवत् २४
अग्निं विश्वायुवेपसं मर्यं न वाजिनं हितम् । सप्तिं न वाजयामसि २५ [३३]

घ्नन् मृधोऽप द्विषो दहन् रक्षांसि विश्वहा । अग्ने तिग्मेन दीदिहि २६
यं त्वा जनास इन्धते मनुष्वदङ्गिरस्तम । अग्ने स बोधि मे वचः २७
यदग्ने दिविजा असि पशुजा वा सहस्कृत । तं त्वा गीर्भिर्हवामहे २८
तुभ्यं घेत ते जना इमे विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । धासिं हिन्वन्त्यत्तवे २९
ते घेदग्ने स्वाध्यो ऽहा विश्वा नृचक्षसः । तरन्तः स्याम दुर्गहा ३० [३४]

अग्निं मन्द्रं पुरुप्रियं शीरं पावकशोचिषम् । हुवेम मन्द्रेभिरीमहे ३१
स त्वमग्ने विभावसुः सृजन् त्सूर्यो न रश्मिभिः । शर्धन् तमांसि जिघ्नसे ३२
तत् ते सहस्व ईमहे दात्रं यन्नोपदस्यति । त्वदग्ने वार्यं वसु ३३ [३५] (९००)

(४४)

३० विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन १
अग्ने स्तोमं जुषस्व मे वर्धस्वानेन मन्मना । प्रति सूक्तानि हर्य नः २
अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहमुप ब्रुवे । देवाँ आ सादयादिह ३
उत ते बृहन्तो अर्चयः समिधानस्य दीदिवः । अग्ने शुक्रास ईरते ४
उप त्वा जुह्वो३ मम घृताचीर्यन्तु हर्यत । अग्ने हव्या जुषस्व नः ५ [३६]

मन्द्रं होतारमृत्विजं चित्रभानुं विभावसुम् । अग्निमीळे स उ श्रवत् ६
प्रत्नं होतारमीड्यं जुष्टमग्निं कविक्रतुम् । अध्वराणामभिश्रियम् ७
जुषाणो अङ्गिरस्तमे मा हव्यान्यानुषक् । अग्ने यज्ञं नय ऋतुथा ८
समिधान उ सन्त्य शुक्रशोच इहा वह । चिकित्वान् दैव्यं जनम् ९
विप्रं होतारमद्रुहं धूमकेतुं विभावसुम् । यज्ञानां केतुमीमहे १० [३७]

अग्ने नि पाहि नस्त्वं प्रति ष्म देव रीषतः । भिन्धि द्वेषः सहस्कृत ११
अग्निः प्रत्नेन मन्मना शुम्भानस्तन्वं३ स्वाम् । कविर्विप्रेण वावृधे १२
ऊर्जो नपातमा हुवे ऽग्निं पावकशोचिषम् । अस्मिन् यज्ञे स्वध्वरे १३
स नो मित्रमहस्त्व मग्ने शुक्रेण शोचिषा । देवैरा सत्सि बर्हिषि १४
यो अग्निं तन्वो३ दमे देवं मर्तः सपर्यति । तस्मा इद् दीदयद् वसु १५ [३८] (९१५)

अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत् पतिः पृथिव्या अयम् । अपां रेतांसि जिन्वति १६
उदग्ने शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते । तव ज्योतींष्यर्चयः १७
ईशिषे वार्यस्य हि दात्रस्याग्ने स्वर्पतिः । स्तोता स्यां तव शर्मणि १८
त्वामग्ने मनीषिण स्त्वां हिन्वन्ति चित्तिभिः । त्वां वर्धन्तु नो गिरः १९
अदब्धस्य स्वधावतो दूतस्य रेभतः सदा । अग्नेः सख्यं वृणीमहे २० [३९]

अग्निः शुचिव्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः । शुची रोचत आहुतः २१
उत त्वा धीतयो मम गिरो वर्धन्तु विश्वहा । अग्ने सख्यस्य बोधि नः २२
यदग्ने स्यामहं त्वं त्वं वा घा स्या अहम् । स्युष्टे सत्या इहाशिषः २३
वसुर्वसुपतिर्हि क मर्त्यग्ने विभावसुः । स्यामं ते सुमतावपि २४
अग्ने धृतव्रताय ते समुद्रायेव सिन्धवः । गिरो वाश्रास ईरते २५ [४०]

युवानं विश्पतिं कविं विश्वादं पुरुवेपसम् । अग्निं शुम्भामि मन्मभिः २६
यज्ञानां रथ्यं वयं तिग्मजम्भाय वीळवे । स्तोमैरिषेमाग्नये २७
अयमग्ने त्वे अपि जरिता भूतु सन्त्य । तस्मै पावक मृळय २८
धीरो ह्यस्यद्मसद् विप्रो न जागृविः सदा । अग्ने दीदयसि द्यवि २९
पुराग्ने दुरितेभ्यः पुरा मृधेभ्यः कवे । प्र ण आयुर्वसो तिर ३० [४१] (९३०)

(४५)

४२ त्रिशोकः काण्वः । इन्द्रः; १ अग्नीन्द्रौ । गायत्री ।

आ घा ये अग्निमिन्धते स्तृणन्ति बर्हिरानुषक् । येषामिन्द्रो युवा सखा १
बृहन्निविध्म एषां भूरि शस्तं पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा २
अयुद्ध इद् युधा वृतं शूर आजति सत्वभिः । येषामिन्द्रो युवा सखा ३
आ बुन्दं वृत्रहा ददे जातः पृच्छद् वि मातरम् । क उग्राः के ह शृण्विरे ४
प्रति त्वा शवसी वदद् गिरावप्सो न योधिषत् । यस्ते शत्रुत्वमाचके ५ [४२]

उत त्वं मघवञ्छृणु यस्ते वष्टि वचस्यति तत् । यद् वीळयासि वीळु तत् ६
यत्राजिं यात्याजिकृदिन्द्रः स्वश्वयुरुपं । रथीतमो रथीनाम् ७
वि षु विश्वा अभियुजो वज्रिन् विष्वग्यथा वृह । भवा नः सुश्रवस्तमः ८
अस्माकं सु रथं पुर इन्द्रः कृणोतु सातये । न यं धूर्वन्ति धूर्तयः ९
वज्यामं ते परि द्विषो ऽरं ते शक्र कारवे । गमेमेदिन्द्र गोमतः १० [४३] (९४०)

शर्नैश्चिद् यन्तो अद्रिवो ऽश्वावन्तः शतग्विनः । विवक्षणा अनेहसः ११
ऊर्ध्वा हि ते क्रिवेदिवे सहस्रा सूनृता शता । जरितृभ्यो विमंहते १२
विश्मा हि त्वा धनंजय—मिन्द्र हवन्त चिदारुजम् । आदारिणं यथा गयम् १३
ककुहं चित् त्वा कवे मन्दन्तु धृष्णविन्दवः । आ त्वा पृणिं यदीमहे १४
यस्ते रेवाँ अदाशुरिः प्रममर्ष मघत्तये । तस्य नो वेद आ भर १५ [४४]

इम उ त्वा वि चक्षते सखाय इन्द्र सोमिनः । पुष्टावन्तो यथा पशुम् १६
उत त्वाबाधिरं वयं शृत्कर्णं सन्तमूतये । दूरादिह हवामहे १७
यच्छुश्रूया इमं हवं दुर्मर्षं चक्रिया उत । भवेरापिर्नो अन्तमः १८
यच्चिद्धि ते अपि व्यथिर्—जगन्वांसो अमन्महि । गोदा इदिन्द्र बोधि नः १९
आ त्वा रम्भं न जिव्रयो ररभ्मा शवसस्पते । उश्मसि त्वा सधस्थ आ २० [४५]

स्तोत्रमिन्द्राय गायत पुरुनृम्णाय सत्वने । नक्रिर्यं वृण्वते युधि २१
अभि त्वा वृषभा सुते सुतं सृजामि पीतये । तृम्पा व्यश्नुही मदम् २२
मा त्वा मूरा अविष्यवो मोपहस्वान आ दभन् । माकीं ब्रह्मद्विषो वनः २३
इह त्वा गोपरीणसा महे मन्दन्तु राधसे । सरो गौरो यथा पिब २४
या वृत्रहा परावति सना नवा च चुच्युवे । ता संसत्सु प्र वोचत २५ [४६]

अपिबत् कद्रुवः सुत—मिन्द्रः सहस्रबाह्वे । अत्रादेदिष्ट पौंस्यम् २६
सत्यं तत् तुर्वशे यदौ विदानो अह्नवाय्यम् । व्यानट् तुर्वणे शमि २७
तरणिं वो जनानां त्रदं वाजस्य गोमतः । समानमु प्र शंसिषम् २८
ऋभुक्षणं न वर्तवे उक्थेषु तुग्र्यावृधम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते २९
यः कृन्तदिद् वि योन्यं त्रिशोकाय गिरिं पृथुम् । गोभ्यो गातुं निरेतवे ३० [४७]

यद् दूधिषे मनस्यसि मन्वानः प्रेदियक्षसि । मा तत् करिन्द्र मृळय ३१
वृभ्रं चिद्धि त्वावतः कृतं शृण्वे अधि क्षमि । जिगात्विन्द्र ते मनः ३२
तवेदु ताः सुकीर्तयो ऽसन्नुत प्रशस्तयः । यदिन्द्र मृळयासि नः ३३
मा न एकस्मिन्नागसि मा द्वयोरुत त्रिषु । वधीर्मा शूर भूरिषु ३४
बिभया हि त्वावत उग्रादभिप्रभङ्गिणः । दुस्मादूहमूतीषहः ३५ [४८]

मा सख्युः शूनमा विदे मा पुत्रस्य प्रभूवसो । आवृत्वद् भूतु ते मनः ३६
को नु मर्या अमिथितः सखा सखायमब्रवीत् । जहा को अस्मदीषते ३७
एवारे वृषभा सुते ऽसिन्वन् भूर्यावयः । श्वघ्नीव निवता चरन् ३८ (९६८)

आ तं एता वचोयुजा हरी गृभ्णे सुमद्रथा । यदीं ब्रह्मभ्य इद्वदः ३९
भिन्धि विश्वा अप द्विषः परि बाधो जही मृधः । वसु स्पार्हं तदा भर ४०
यद्वीळाविन्द्र यत् स्थिरे यत् पर्शाने पराभृतम् । वसु स्पार्हं तदा भर ४१
यस्य ते विश्वमानुषो भूरेर्वृत्तस्य वेदति । वसु स्पार्हं तदा भर ४२ [४९] (९७०)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-५४] (४६)

३३ वशोऽइत्र्यः । इन्द्रः, २१-२४ कानीतः पृथुश्रवाः; २५-२८, ३१ वायुः । गायत्री, १ पादनिचृत्; ५ ककुप्, ७ बृहती, ८ अनुष्टुप्, ९ सतोबृहती, ११-१२ विपरीतोत्तरः प्रगाथः=(बृहती, विपरीता), १३ द्विपदा जगती, १४ बृहती पिपीलिकमध्या, १५ ककुम्न्यंकुशिरा, १६ विराट्, १७ जगती, १८ उपरिष्टाद् बृहती, १९ बृहती, २० विषमपदा बृहती; २१,२४ पङ्क्तिः; २२ संस्तारपङ्क्तिः, २५-२८ प्रगाथः = (बृहती, सतोबृहती), ३० द्विपदा विराट्, ३१ उष्णिक्, ३२ पङ्क्तिः ।

त्वावतः पुरूवसो वयमिन्द्र प्रणेतः । स्मसि स्थातर्हरीणाम् १
त्वां हि सत्यमद्रिवो विद्म दातारमिषाम् । विद्म दातारं रयीणाम् २
आ यस्य ते महिमानं शतमूते शतक्रतो । गीर्भिर्गृणन्ति कारवः ३
सुनीथो घा स मर्त्यो यं मरुतो यमर्यमा । मित्रः पान्त्यद्रुहः ४
दधानो गोमदश्ववत् सुवीर्यमादित्यजूत एधते । सदा राया पुरुस्पृहा ५ [१]

तमिन्द्रं दानमीमहे शवसानमभीर्वम् । ईशानं राय ईमहे ६
तस्मिन् हि सन्त्युतयो विश्वा अभीरवः सचा ।
तमा वहन्तु सप्तयः पुरूवसुं मदाय हरयः सुतम् ७
यस्ते मदो वरेण्यो य इन्द्र वृत्रहन्तमः ।
य आवृदिः स्वर्नृभिर्यः पृतनासु दुष्टरः ८
यो दुष्टरो विश्ववार श्रवाय्यो वाजेष्वस्ति तरुता ।
स नः शविष्ठ सवना वसो गहि गमेम गोमति व्रजे ९
गव्यो षु णो यथा पुरा ऽश्वयोत रथया । वरिवस्य महामह १० [२]

नहि ते शूर राधसो ऽन्तं विन्दामि सत्रा ।
दशस्या नो मघवन्नू चिदद्रिवो धियो वाजेभिराविथ ११
य ऋष्वः श्रावयत्सखा विश्वेत् स वेद जनिमा पुरुष्टुतः ।
तं विश्वे मानुषा युगेन्द्रं हवन्ते तविषं यतस्रुचः १२
स नो वाजेष्वविता पुरूवसुः पुरःस्थाता । मघवा वृत्रहा भुवत् १३ (९८५)

अभि वो वीरमन्धसो मदेषु गाय गिरा महा विचेतसम् ।
इन्द्रं नाम श्रुत्यं शाकिनं वचो यथा १४
वृदी रेक्णस्तन्वे वृदिर्वसुं वृदिर्वाजेषु पुरुहूत वाजिनम् । नूनमर्थ १५ [३]

विश्वेषामिरज्यन्तं वसूनां सासह्वांसं चिदुस्य वर्पसः । कृपयतो नूनमत्यर्थ १६
महः सु वो अरमिषे स्तवामहे मीळ्हुषे अरंगमाय जग्मये ।
यज्ञेभिर्गीर्भिर्विश्वमनुषां मरुता—मियक्षसि गायं त्वा नमसा गिरा १७
ये पातयन्ते अज्मभि—र्गिरीणां स्नुभिरेषाम् ।
यज्ञं महिष्वणीनां सुम्नं तुविष्वणीनां प्राध्वरे १८

प्रभङ्गं दुर्मतीना—मिन्द्र शविष्ठा भर । रयिमस्मभ्यं युज्यं चोदयन्मते ज्येष्ठं चोदयन्मते १९
सनितः सुसनितरुग्र चित्र चेतिष्ठ सूनृत ।
प्रासहा सम्राट् सहुरिं सहन्तं भुज्युं वाजेषु पूर्व्यम २० [४]

आ स एतु य ईवदाँ अदेवः पूर्तमादुदे ।
यथा चिद्रशो अश्व्यः पृथुश्रवसि कानीते ऽऽस्या व्युष्यादुदे २१
पष्टिं सहस्राश्व्यस्यायुतासन—मुष्ट्रानां विंशतिं शता ।
दश श्यावीनां शता दश त्र्यरुषीणां दश गवां सहस्रा २२

दश श्यावा ऋधद्रयो वीतवारास आशवः । मथ्रा नेमिं नि वावृतुः २३
दानासः पृथुश्रवसः कानीतस्य सुराधसः ।
रथं हिरण्ययं दद्व—न्मंहिष्ठः सूरिरंभू—द्रर्षिष्ठमकृत श्रवः २४
आ नो वायो महे तने याहि मखाय पार्जसे ।
वयं हि ते चकृमा भूरि दावने सद्यश्चिन्महि दावने २५ [५]

यो अश्वेभिर्वहते वस्त उस्रा—स्त्रिः सप्त सप्ततीनाम् ।
एभिः सोमेभिः सोमसुद्भिः सोमपा दानाय शुक्रपूतपाः २६
यो म इमं चिदु त्मना—मन्दच्चित्रं दावने ।
अरद्वे अक्षे नहुषे सुकृत्वनि सुकृत्तराय सुक्रतुः २७
उच्चथ्ये ऽवपुषि यः स्वरा—ळुत वायो घृतस्नाः ।
अश्वेषितं रजेषितं शुनेषितं प्राज्म तद्विदं नु तत् २८ (१०००)

अध॒ प्रियमि॑षिरा॒य॒ षष्टिं॑ स॒हस्रा॑सनम् । अश्वा॑नामिन्न वृ॒ष्णाम् २९
गावो॒ न यू॒थमुप॑ यन्ति॒ वध्र॑य॒ उप॒ मा य॑न्ति॒ वध्र॑यः ३०
अध॒ यच्चा॑रथे॒ गणे॒ शत॑मुष्ट्रा॒ँ अचि॑क्रदत् । अध॒ श्वित्ने॑षु विंश॒तिं॒ शता॒ ३१
श॒तं व्रा॒से ब॑ल्बू॒थे॒ विप्र॑स्तरुक्ष॒ आ द॑दे ।
ते ते॑ वायविमे॒ जना॒ मद॑न्तीन्द्रगोपा॒ मद॑न्ति दे॒वगो॑पाः ३२
अध॒ स्या योष॑णा म॒ही प्र॑ती॒ची व॒शमि॑श्व॒यम् । अधि॑रुक्मा॒ वि नी॑यते ३३[६] (१००५)

(४७)

१८ त्रित आप्त्यः । आदित्याः, १४-१८ आदित्योपसः (दुःष्वप्नघ्नं) । महापङ्क्तिः ।

महिं॑ वो महतामवो॒ वरु॑ण मित्र दा॒शुषे॑ ।
यमा॑दित्या॒ अभि द्रु॒हो॒ रक्ष॑था॒ नेम॒घं न॑श॒—दने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॒ सु॒ऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॒ १
विदा॑ दे॒वा अ॒घाना॒—मादि॑त्यासो॒ अपा॑कृतिम् ।
पक्षा॑ व॒यो यथो॒परि॒ व्य१॑स्मे शर्म॑ यच्छता॒—ने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॒ सु॒ऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॒ २
व्य१॑स्मे अधि॒ शर्म॑ तत॒ पक्षा॑ व॒यो न य॑न्तन ।
विश्वा॑नि विश्ववेदसो॒ वरू॑थ्या॒ मना॑महे ऽने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॒ सु॒ऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॒ ३
यस्मा॒ अरा॑सत क्षयं॒ जीवा॑तुं च॒ प्रचे॑तसः ।
मनो॑र्विश्वस्य घेदि॒म आ॑दि॒त्या राय॑ ईशते ऽने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॒ सु॒ऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॒ ४
परि॑ णो वृणजन्न॒घा दुर्गा॑णि॒ रथ्यो॑ यथा ।
स्यामेदिन्द्र॑स्य॒ शर्म॒—ण्यादि॒त्यानामु॒तावस्य॒—ने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॒ सु॒ऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॒ ५ [७]

परि॑हूतेव॒ना जनो॑ यु॒ष्मादत्तस्य॑ वायति ।
दे॒वा अ॑दब्धमाश॒ वो॒ यमा॑दित्या॒ अहे॑तना—ने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॒ सु॒ऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॒ ६
न तं ति॒ग्मं च॒न त्य॒जो॒ न द्वा॑स॒भि तं गु॒रु ।
यस्मा॑ उ॒ शर्म॑ स॒प्रथ॒ आदि॑त्यासो॒ अरा॑ध्व—मने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॒ सु॒ऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॒ ७
यु॒ष्मे दे॒वा अपि॑ ष्मसि॒ युध्य॑न्त इव॒ वर्म॑सु ।
यूयं म॒हो न॒ एन॑सो॒ यूयमर्भा॑दुरुष्यता—ने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॒ सु॒ऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॒ ८ (१०१३)

अदितिर्न उरुष्यत्व—दितिः शर्म यच्छतु ।
माता मित्रस्य रेवतो ऽर्यम्णो वरुणस्य चा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ९
यद्देवाः शर्म शरणं यद्भद्रं यदनातुरम् ।
त्रिधातु यद्वरूथ्यं तदस्मासु वि यन्तना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १० [८]

आदित्या अव हि ख्यता—धि कूलादिव स्पशः ।
सुतीर्थमर्वतो यथा—नु नो नेषथा सुग—मनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ११
नेह भद्रं रक्षस्विने नावयै नोपया उत ।
गवे च भद्रं धेनवे वीराय च श्रवस्यते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १२
यद्गाविर्यदपीच्यं देवासो अस्ति दुष्कृतम् ।
त्रिते तद्विश्वमाप्त्य आरे अस्मद् दधातना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १३
यच्च गोषु दुष्ष्वप्न्यं यच्चास्मे दुहितर्दिवः ।
त्रिताय तद्विभावर्यापत्याय परा वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १४
निष्कं वा घा कृणवते स्रजं वा दुहितर्दिवः ।
त्रिते दुष्ष्वप्न्यं सर्वमाप्त्ये परि दद्मस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १५ [९]

तदन्नाय तदपसे तं भागमुपसेदुषे ।
त्रिताय च द्विताय च वोचेयं दुष्ष्वप्न्यं वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १६
यथा कलां यथा शफं यथर्णं संनयामसि ।
एवा दुष्ष्वप्न्यं सर्वमाप्त्ये सं नयामस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १७
अजैष्माद्यासनाम चाभूमागांसो वयम् ।
उषो यस्माद् दुष्ष्वप्न्या—दभैष्माप तदुच्छत्व—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १८ [१०]
(१०२३)

(४८)

१५ प्रगाथो घौरः काण्वः । सोमः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

स्वादोरभक्षि वयसः सुमेधा स्वाध्यो वरिवोवित्तरस्य ।
विश्वे यं देवा उत मर्त्यासो मधु ब्रुवन्तो अभि संचरन्ति १
अन्तश्च प्रागा अदितिर्भवास्य—वयाता हरसो दैव्यस्य ।
इन्दविन्द्रस्य सख्यं जुषाणः श्रौष्टीव धुरमनु राय ऋध्याः २ (१०२५)

अपाम् सोमममृता अभूमागन्म ज्योतिरविदाम देवान् ।
किं नूनमस्मान् कृणवदराति: किमु धूर्तिरमृत मर्त्यस्य ३
शं नो भव हृद आ पीत इन्दो पितेव सोम सूनवे सुशेव: ।
सखेव सख्ये उरुशंस धीर: प्र ण आयुर्जीवसे सोम तारी: ४
इमे मा पीता यशसं उरुष्यवो रथं न गाव: समनाह पर्वसु ।
ते मा रक्षन्तु विस्रसश्चरित्रादुत मा स्मादियवयन्त्विन्दव: ५ [११]

अग्निं न मा मथितं सं दिदीपः प्र चक्षय कृणुहि वस्यसो नः ।
अथा हि ते मदु आ सोम मन्ये रेवाँ इव प्र चरा पुष्टिमच्छ ६
इषिरेण ते मनसा सुतस्य भक्षीमहि पित्र्यस्येव रायः ।
सोम राजन् प्र ण आयूंषि तारीरहानीव सूर्यो वासराणि ७
सोम राजन् मृळया नः स्वस्ति तवं स्मसि व्रत्या३स्तस्य विद्धि ।
अलर्ति दक्ष उत मन्युरिन्दो मा नो अर्यो अनुकामं परा दाः ८
त्वं हि नस्तन्वः सोम गोपा गात्रेगात्रे निषसत्था नृचक्षाः ।
यत् ते वयं प्रमिनाम व्रतानि स नो मृळ सुषखा देव वस्यः ९
ऋदूदरेण सख्या सचेय यो मा न रिष्येद्धर्यश्व पीतः ।
अयं यः सोमो न्यधायस्मे तस्मा इन्द्रं प्रतिरमेम्यायुः १० [१२]

अप त्या अस्थुरनिरा अमीवा निरत्रसन् तमिषीचीरभैषुः
आ सोमो अस्माँ अरुहद् विहाया अगन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः ११
यो न इन्दुः पितरो हृत्सु पीतो ऽमर्त्यो मर्त्याँ आविवेश ।
तस्मै सोमाय हविषा विधेम मृळीके अस्य सुमतौ स्याम १२
त्वं सोम पितृभिः संविदानो ऽनु द्यावापृथिवी आ ततन्थ ।
तस्मै त इन्दो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रयीणाम् १३
त्रातारो देवा अधि वोचता नो मा नो निद्रा ईशत मोत जल्पिः
वयं सोमस्य विश्वहा प्रियासः सुवीरासो विदथमा वदेम । १४
त्वं नः सोम विश्वतो वयोधास्त्वं स्वर्विदा विशा नृचक्षाः ।
त्वं न इन्द ऊतिभिः सजोषाः पाहि पश्चादादुत वा पुरस्तात् १५[१३](१०३८)

अथ वालखिल्यम् ।

(४९) [१]

१० प्रस्कण्वः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अभि प्र वः सुराधस॒मिन्द्र॑मर्च यथा॑ विदे ।
यो जरि॒तृभ्यो॑ म॒घवा॑ पुरू॒वसुः॑ स॒हस्रे॑णेव शिक्षति १

श॒तानी॑केव प्र जिगाति धृ॒ष्णुया॑ हन्ति॑ वृ॒त्राणि॑ दा॒शुषे॑ ।
गि॒रेरि॑व॒ प्र रसा॑ अस्य पिन्विरे॒ दत्रा॑णि पुरुभोज॒सः २

आ त्वा॑ सु॒तास॒ इन्द॑वो॒ मदा॑य इन्द्र गिर्वणः ।
आपो॒ न व॑ज्रिन्नो॒क्यं॑ सरः॑ पृणन्ति॑ शूर राध॑से ३

अने॒हसं॑ प्रतर॒णं वि॒वक्ष॑णं॒ मध्वः॒ स्वादि॑ष्ठमीं पिब ।
आ यथा॑ मन्दसा॒नः कि॒रासि॑ नः॒ प्र क्षु॒द्रेव॒ त्मना॑ धृषत् ४

आ नः॒ स्तोम॒मुप॑ द्रव॒ द्धियानो॒ अश्वो॒ न सोतृ॑भिः ।
यं ते॑ स्वधावन् त्स्व॒दय॑न्ति॒ धेन॑व इन्द्र कण्वे॑षु रा॒तयः॑ ५[१४]

उ॒ग्रं न वी॒रं नम॒सोप॑ सेदिम॒ विभू॑तिमक्षि॒तावसु॑म् ।
उद्री॑व॒ वज्रि॒न्नव॒तो न सि॑ञ्चते॒ क्षर॑न्तीन्द्र धी॒तयः॑ ६

यद्ध॑ नू॒नं यद्वा॑ य॒ज्ञे यद्वा॑ पृथि॒व्यामधि॑ ।
अतो॑ नो य॒ज्ञमा॑शुभि॒र्महे॑मत उग्र उ॒ग्रेभि॒रा ग॑हि ७

अ॒जि॒रासो॒ हर॑यो॒ ये त॑ आ॒शवो॒ वाता॑ इव प्रसक्षि॒णः ।
येभि॒रप॑त्यं मनु॒षः प॒रीय॑से॒ येभि॒र्विश्वं॒ स्व॑र्दृ॒शे ८

ऋ॒तावा॑नस्त ईमहे॒ इन्द्र॑ सु॒म्नस्य॒ गोम॑तः ।
यथा॒ प्रावो॑ मघव॒न् मेध्या॑तिथिं॒ यथा॑ नीपा॑तिथिं॒ धने॑ ९

यथा॒ कण्वे॑ मघवन् त्रसद॒स्यवि॒ यथा॑ पु॒क्थे दृ॑ळ्हव्र॒जे ।
यथा॒ गोश॑र्ये॒ असि॑षासो॒ अद्र॑यो॒ऽश्व॒जिन्द्र॒ गोम॒द्धिर॑ण्यवत् १०[१५](१०४८)

(५०) [१]

१० पुष्टिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

प्र सु श्रुतं सुराधसमर्चा शक्रमभिष्टये ।
यः सुन्वते स्तुवते काम्यं वसु सहस्रेणेव मंहते १

शतानीका हेतयो अस्य दुष्टरा इन्द्रस्य सामिषो महीः ।
गिरिर्न भुज्मा मघवत्सु पिन्वते यदीं सुता अमन्दिषुः २

यदीं सुतास इन्दवोऽभि प्रियममन्दिषुः ।
आपो न धायि सवनं म आ वसो दुघाइवोप दाशुषे ३

अनेहसं वो हवमानमूतये मध्वः क्षरन्ति धीतयः ।
आ त्वा वसो हवमानास इन्दव उप स्तोत्रेषु दधिरे ४

आ नः सोमे स्वध्वर इयानो अत्यो न तोशते ।
यं ते स्वदावन्त्स्वदन्ति गूर्तयः पौरे छन्दयसे हवम् ५ [१६]

प्र वीरमुग्रं विविचिं धनस्पृतं विभूतिं राधसो महः ।
उद्रीव वज्रिन्नवतो वसुत्वना सदा पीपेथ दाशुषे ६

यद्ध नूनं परावति यद् वा पृथिव्यां दिवि ।
युजान इन्द्र हरिभिर्महेमत ऋष्व ऋष्वेभिरा गहि ७

रथिरासो हरयो ये ते अस्रिध ओजो वातस्य पिप्रति ।
येभिर्नि दस्युं मनुषो निघोषयो येभिः स्वः परीयसे ८

एतावतस्ते वसो विद्याम शूर नव्यसः ।
यथा प्राव एतशं कृत्व्ये धने यथा वशं दशव्रजे ९

यथा कण्वे मघवन् मेधे अध्वरे दीर्घनीथे दमूनसि ।
यथा गोशर्ये असिषासो अद्रिवो मयि गोत्रं हरिश्रियम् १०[१७](१०५८)

(५१) [२]

१० श्रुष्टिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनौ सांवरणौ सोममिन्द्रापिबः सुतम् ।
नीपातिथौ मघवन् मेध्यातिथौ पुष्टिगौ श्रुष्टिगौ सचा १ (१०५९)

पार्षद्वाणः प्रस्कण्वं समसादय च्छयानं जिह्मबुद्धितम् ।
सहस्राण्यसिषासद् गवामृषिः स्वोतो दस्यवे वृकः २

य उक्थेभिर्न विन्धते चिकित्य ऋषिचोदनः ।
इन्द्रं तमच्छा वद नव्यस्या मत्यं रिष्यन्तं न भोजसे ३

यस्मा अर्कं सप्तशीर्षाणमानृचुस्त्रिधातुमुत्तमे पदे ।
स त्वं नो विश्वा भुवनानि चिक्रदो दादिर्जनिष्ट पौंस्यम् ४

यो नो दाता वसूनामिन्द्रं तं हूमहे वयम् ।
विद्मा ह्यस्य सुमतिं नवीयसीं गमेम गोमति व्रजे ५ [१८]

यस्मै त्वं वसो दानाय शिक्षसि स रायस्पोषमश्नुते ।
तं त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे ६

कदा चन स्तरीरसि नेन्द्र सश्चसि दाशुषे ।
उपोपेन्नु मघवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते ७

प्र यो ननक्षे अभ्योजसा क्रिविं वधैः शुष्णं निघोषयन् ।
यदेदस्तम्भीत् प्रथयन्नमूं दिव मादिर्जनिष्ट पार्थिवः ८

यस्यायं विश्व आर्यो दासः शेवधिपा अरिः ।
तिरश्चिद्वर्ये रुशमे पवीरवि तुभ्येत् सो अज्यते रयिः ९

तुरण्यवो मधुमन्तं घृतश्चुतं विप्रासो अर्कमानृचुः ।
अस्मे रयिः पप्रथे वृष्ण्यं शवो ऽस्मे सुवानास इन्दवः १०[१९](१०६८)

(५२) [४]

१० आयुः काण्वः। इन्द्रः। प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती)।

यथा मनौ विवस्वति सोमं शक्रापिबः सुतम् ।
यथा त्रिते छन्द इन्द्र जुजोषस्या यौ मादयसे सचा १

पृषध्रे मेध्ये मातरिश्वनीन्द्र सुवाने अमन्दथाः ।
यथा सोमं दशाशिप्रे दशोण्ये स्यूमरश्मावृजूनसि २

य उक्था केवला दधे यः सोमं धृषितापिबत् ।
यस्मै विष्णुस्त्रीणि पदा विचक्रम उप मित्रस्य धर्मभिः ३ (१०७१)

यस्य त्वामिन्द्र स्तोमेषु चाकनो वाजे वाजिञ्छतक्रतो ।
तं त्वा वयं सुदुघामिव गोदुहो जुहूमसि श्रवस्यवः ४

यो नो दाता स नः पिता महाँ उग्र ईशानकृत ।
अयामन्नुग्रो मघवा पुरूवसुर्गोरश्वस्य प्र दातु नः ५ [२०]

यस्मै त्वं वसो दानाय मंहसे स रायस्पोषमिन्वति ।
वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे ६

कदा चन प्र युच्छस्युभे नि पासि जन्मनी ।
तुरीयादित्य हवनं त इन्द्रिय मा तस्थावमृतं दिवि ७

यस्मै त्वं मघवन्निन्द्र गिर्वणः शिक्षो शिक्षसि दाशुषे ।
अस्माकं गिर उत सुष्टुतिं वसो कण्ववच्छृणुधी हवम् ८

अस्तावि मन्म पूर्व्यं ब्रह्मेन्द्राय वोचत ।
पूर्वीर्कृतस्य बृहतीरनूषत स्तोतुर्मेधा असृक्षत ९

समिन्द्रो रायो बृहतीरधूनुत सं क्षोणी समु सूर्यम् ।
सं शुक्रासः शुचयः सं गवाशिरः सोमा इन्द्रममन्दिषुः १० [२१] (१०७८)

(५३) [५]

८ मेध्यः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

उपमं त्वा मघोनां ज्येष्ठं च वृषभाणाम् ।
पृभित्तमं मघवन्निन्द्र गोविदं मीशानं राय ईमहे १

य आयुं कुत्समतिथिग्वमर्दयो वावृधानो दिवेदिवे ।
तं त्वा वयं हर्यश्वं शतक्रतुं वाजयन्तो हवामहे २

आ नो विश्वेषां रसं मध्वः सिञ्चन्त्वद्रयः ।
ये परावति सुन्विरे जनेष्वा ये अर्वावतीन्दवः ३

विश्वा द्वेषांसि जहि चाव चा कृधि विश्वे सन्वन्त्वा वसु ।
शीष्टेषु चित्ते मविरासो अंशवो यत्रा सोमस्य तृम्पसि ४ [२२]

इन्द्र नेदीय एदिहि मितमेधाभिरूतिभिः ।
आ शंतम शंतमाभिरभिष्टिभिर्नो स्वापे स्वापिभिः ५ (१०८३)

आजितुरं सत्पतिं विश्वचर्षणिं कृधि प्रजास्वाभगम् ।
प्र सू तिरा शचीभिर्ये त उक्थिनः क्रतुं पुनत आनुषक् ६
यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते स्याम भरेषु ते ।
वयं होत्राभिरुत देवहूतिभिः ससवांसो मनामहे ७
अहं हि ते हरिवो वज्म वाजयु—राजिं यामि सवोतिभिः ।
त्वामिदेव तममे समश्वयु—र्गव्युरग्रे मथीनाम् ८ [२३] (१०८६)

(५४) [६]

८ मातरिश्वा काण्वः । इन्द्रः, ३-४ विश्वे देवाः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

एतत् त इन्द्र वीर्यं गीर्भिर्गृणन्ति कारवः ।
ते स्तोभन्त ऊर्जमावन् घृतश्चुतं पौरासो नक्षन् धीतिभिः १
नक्षन्त इन्द्रमवसे सुकृत्यया येषां सुतेषु मन्दसे ।
यथा संवर्ते अमदो यथा कृश एवास्मे इन्द्र मत्स्व २
आ नो विश्वे सजोषसो देवासो गन्तनोप नः
वसवो रुद्रा अवसे न आ गम—न्छृण्वन्तु मरुतो हवम् ३
पूषा विष्णुर्हवनं मे सरस्व—त्यवन्तु सप्त सिन्धवः ।
आपो वातः पर्वतासो वनस्पतिः शृणोतु पृथिवी हवम् ४ [२४]

यदिन्द्र राधो अस्ति ते माघोनं मघवत्तम ।
तेन नो बोधि सधमाद्यो वृधे भगो दानाय वृत्रहन् ५
आजिपते नृपते त्वमिद्धि नो वाज आ वक्षि सुक्रतो ।
वीती होत्राभिरुत देववीतिभिः ससवांसो वि शृण्विरे ६
सन्ति ह्यूर्य आशिष इन्द्र आयुर्जनानाम् ।
अस्मान् नक्षस्व मघवन्नुपावसे धुक्षस्व पिप्युषीमिषम् ७
वयं त इन्द्र स्तोमेभिर्विधेम त्वमस्माकं शतक्रतो ।
महि स्थूरं शशयं राधो अह्रयं प्रस्कण्वाय नि तोशय ८ [२५] (१०९४)

(५५) [७]

५ कृशः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च । गायत्री, ३, ५ अनुष्टुप् ।

भूरीदिन्द्रस्य वीर्यं व्यख्यमभ्यायति । राधस्ते दस्यवे वृक १
शतं श्वेतासः उक्षणो विवि तारो न रोचन्ते । मह्ना दिवं न तस्तभुः २
शतं वेणूञ्छतं शुनः शतं चर्माणि म्लातानि ।
शतं मे बल्बजस्तुका अरुषीणां चतुःशतम् ३
सुवेवाः स्थ काण्वायना वयोवयो विचरन्तः । अश्वासो न चङ्क्रमत ४
आदित् साप्तस्य चर्किर—न्नानूनस्य महि श्रवः ।
श्यावीरतिध्वसन् पथ—श्चक्षुषा चन संनशे ५ [२६] (१०९९)

(५६) [८]

५ पृषध्रः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च ५ अग्निमूर्यौ । गायत्री, ५ पङ्क्तिः ।

प्रति ते दस्यवे वृक राधो अदृर्यह्वयम् । द्यौर्न प्रथिना शवः १
दश मह्यं पौतक्रतः सहस्रा दस्यवे वृकः । नित्याद्रायो अमंहत २
शतं मे गर्दभानां शतमूर्णावतीनाम् । शतं दासाँ अति स्रजः ३
तत्रो अपि प्राणीयत पुतक्रतायै व्यक्ता । अश्वानामिन्न यूथ्याम् ४
अचेत्यग्निश्चिकितु—र्हव्यवाट् स सुमद्रथः ।
अग्निः शुक्रेण शोचिषा बृहत् सूरो अरोचत दिवि सूर्यो अरोचत ५ [२७] (११०४)

(५७) [९]

४ मेध्यः काण्वः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

युवं देवा क्रतुना पूर्व्येण युक्ता रथेन तविषं यजत्रा ।
आगच्छतं नासत्या शचीभि—रिदं तृतीयं सवनं पिबाथः १
युवां वेवाऋयं एकादशासः सत्याः सत्यस्य दहशे पुरस्तात् ।
अस्माकं यज्ञं सवनं जुषाणा पातं सोममश्विना दीद्यग्नी २
पनाय्यं तदश्विना कृतं वां वृषभो दिवो रजसः पृथिव्याः ।
सहस्रं शंसा उत ये गविष्टौ सर्वाँ इत ताँ उप याता पिबध्यै ३ (११०७)

अयं वां भागो निहितो यजत्रे मा गिरो नासत्योप यातम् ।
पिबतं सोमं मधुमन्तमस्मे प्र वाश्वांसमवतं शचीभिः ४ [२८] (११०८)

(५८) [१०]

३ मेध्यः काण्वः । विश्वे देवाः, १ ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप् ।

यमृत्विजो बहुधा कल्पयन्तः सचेतसो यज्ञमिमं वहन्ति ।
यो अनूचानो ब्राह्मणो युक्त आसीत् का स्वित् तत्र यजमानस्य संवित् १
एक एवाग्निर्बहुधा समिद्ध एकः सूर्यो विश्वमनु प्रभूतः ।
एकैवोषाः सर्वमिदं वि भात्येकं वा इदं वि बभूव सर्वम् २
ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं त्रिचक्रं सुखं रथं सुपवं भूरिवारम् ।
चित्रामघा यस्य योगेऽधिजज्ञे तं वां हुवे अतिं रिक्तं पिबध्यै ३ [२९] (१११९)

(५९) [११]

७ सुपर्णः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इमानि वां भागधेयानि सिस्रत इन्द्रावरुणा प्र महे सुतेषु वाम् ।
यज्ञेयज्ञे ह सवना भुरण्यथो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षथः १
निष्पिध्वरीरोषधीरापो आस्ता मिन्द्रावरुणा महिमानमाशत ।
या सिस्रतू रजसः पारे अध्वनो ययोः शत्रुर्नकिरादेव ओहते २
सत्यं तदिन्द्रावरुणा कृशस्य वां मध्व ऊर्मिं दुहते सप्त वाणीः ।
ताभिर्वाश्वांसमवतं शुभस्पती यो वामदब्धो अभि पाति चित्तिभिः ३
घृतप्रुषः सौम्या जीरदानवः सप्त स्वसारः सदन कृतस्य ।
या ह वामिन्द्रावरुणा घृतश्चुतस्ताभिर्धत्तं यजमानाय शिक्षतम् ४ [३०]

अवोचाम महते सौभगाय सत्यं त्वेषाभ्यां महिमानमिन्द्रियम् ।
अस्मान् त्स्विन्द्रावरुणा घृतश्चुतस्त्रिभिः साप्तेभिरवतं शुभस्पती ५
इन्द्रावरुणा यदृषिभ्यो मनीषां वाचो मतिं श्रुतमदत्तमग्रे ।
यानि स्थानान्यसृजन्त धीरा यज्ञं तन्वानास्तपसाभ्यपश्यम् ६
इन्द्रावरुणा सौमनसमद्दसं रायस्पोषं यजमानेषु धत्तम् ।
प्रजां पुष्टिं भूतिमस्मासु धत्तं दीर्घायुत्वाय प्र तिरतं न आयुः ७ [३१] (१११८)

॥ इति वालखिल्यं समाप्तम् ॥

(६०) [सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ६०-६९]

२० भर्गः प्रागाथः । अग्निः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्न आ याह्यग्निभि॒र्होतारं त्वा वृणीमहे ।
आ त्वामनक्तु प्रयता ह॒विष्म॑ती यजिष्ठं ब॒र्हिरा॒सदे॑ १
अच्छा॒ हि त्वा॑ सहसः सूनो अङ्गिरः॒ सु॒चश्च॑रन्त्यध्व॒रे ।
ऊर्जो नपातं घृ॒तके॑शमीमहे॒ ऽग्निं य॒ज्ञेषु॑ पू॒र्व्यम् २
अग्ने॑ क॒विर्वे॑धा अ॑सि होता॑ पावक॒ यक्ष्यः॑ ।
मन्द्रो॒ यजि॑ष्ठो अध्व॒रेष्वीड्यो॒ विप्रे॑भिः शुक्र॒ मन्म॑भिः ३
अद्रो॑घमा॒ वहो॑शतो यविष्ठ्य॒ दे॒वाँ अ॑जस्र॒ वी॒तये॑ ।
अ॒भि प्रयां॑सि सु॒धिता॑ व॑सो गहि॒ मन्दे॑स्व धी॒तिभि॑र्हितः ४
त्वमि॒त् स॒प्रथा॑ अस्य॒ग्ने व्रा॒तर्क्र॑तस्क॒विः ।
त्वां विप्रा॑सः समिधान दीदिव॒ आ वि॑वासन्ति वे॒धसः॑ ५ [३२]

शोचा॑ शोचिष्ठ दीदि॒हि वि॒शे मयो॒ रास्वे॑ स्तो॒त्रे म॒हाँ अ॑सि ।
दे॒वाना॑ शर्म॒न् मम॑ सन्तु सू॒रयः॑ शत्रू॒पाहः॒ स्व॒ग्नयः॑ ६
यथा॑ चिद् वृ॒द्धम॑त॒स॒ग्ने सं॑जूर्वं॑सि क्ष॒मि ।
ए॒वा दे॑ह मित्रमहो॒ यो अ॑स्म॒धुग् दुर्म॑न्मा॒ कश्च॑ वेन॑ति ७
मा नो॒ मर्ता॑य रि॒पवे॑ रक्षस्विने॒ माघशं॑साय रीरधः ।
अग्ने॑धन्द्विस्त॒रणि॑भिर्यविष्ठ्य॒ शि॒वेभिः॑ पाहि पा॒युभिः॑ ८
पा॒हि नो॑ अग्न एक॑या पा॒ह्यु॒त द्वि॒तीय॑या ।
पा॒हि गी॒र्भिस्ति॒सृभि॑रूर्जां पते॒ पा॒हि च॑तसृ॒भिर्व॑सो ९
पा॒हि विश्व॑स्माद्रक्षसो॒ अरा॑ण्णः॒ प्र स्म॒ वाजे॑षु नोऽव ।
त्वामि॒द्धि नेदि॑ष्ठं दे॒वता॑तय॒ आपिं॑ नक्षामहे॒ धिये॑ १० [३३]

आ नो॑ अग्ने वयो॒वृधं॑ र॒यिं पा॑वक॒ शंस्य॑म् ।
रास्वा॑ च न उपमाते पुरु॒स्पृहं॑ सु॒नी॒ती स्व॑र्यशस्तरम् ११
येन॒ व॑सा॑म पृ॒तना॑सु शर्ध॑त॒—स्तर॑न्तो अ॒र्य आदिशः॑ ।
स त्वं नो॑ वर्धं प्रयसा शचीवसो॒ जिन्वा॒ धियो॑ वसुविदः॑ १२
शिशा॑नो वृष॒भो य॑था॒—ग्निः शु॒क्रेषु॑ दवि॑ध्वत् ।
ति॒ग्मा अ॑स्य॒ हन॑वो॒ न प्र॑ति॒धृषे॑ सु॒जम्भ॑ः सहसो॒ यहुः॑ १३ (११३१)

नहि ते अग्ने वृषभ प्रतिधृषे जम्भासो यद्वितिष्ठसे ।
स त्वं नो होतः सुहुतं हविष्कृधि वंस्वा नो वार्या पुरु १४

शेषे वनेषु मात्रोः सं त्वा मर्तास इन्धते ।
अतन्द्रो हव्या वहसि हविष्कृत आदिद् देवेषु राजसि १५ [३४]

सप्त होतारस्तमिदीळते त्वा ऽग्ने सुत्यजमह्वयम् ।
भिनत्स्यद्रिं तपसा वि शोचिषा प्राग्ने तिष्ठ जनाँ अति १६

अग्निमग्निं वो अधिगुं हुवेम वुक्तबर्हिषः ।
अग्निं हितप्रयसः शश्वतीष्वा ऽऽ होतारं चर्षणीनाम् १७

केतेन शर्मन् त्सचते सुपामण्य ग्ने तुभ्यं चिकित्वना ।
इषण्यया नः पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्ठमूतये १८

अग्ने जरितर्विश्पतिं स्तेपानो देव रक्षसः ।
अप्रोषिवान् गृहपतिर्महाँ असि त्विवस्पायुर्दुरोणयुः १९

मा नो रक्ष आ वेशीदाघृणीवसो मा यातुर्यातुमावताम् ।
परोगव्यूत्यर्निराम्प क्षुध मग्ने सेधं रक्षस्विनः २० [३५] (११३८)

(६१)

१८ भर्गः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती,) १७ शंकुमती ।

उभयं शृणवच्च न इन्द्रो अर्वागिदं वचः ।
सत्राच्या मघवा सोमपीतये धिया शविष्ठ आ गमत् १

तं हि स्वराजं वृषभं तमोजसे धिषणे निष्टतक्षतुः ।
उतोपमानां प्रथमो नि षीदसि सोमकामं हि ते मनः २

आ वृषस्व पुरुवसो सुतस्येन्द्रान्धसः ।
विद्मा हि त्वा हरिवः पृत्सु सासहिं मधुष्टं चिद् दधृष्वणिम् ३

अपामिसत्य मघवन् तथेदस इन्द्र क्रत्वा यथा वशः ।
सनेम वाजं तव शिप्रिन्नवसा मक्षू चिद्यन्तो अद्रिवः ४

शग्ध्यूषु शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।
भगं न हि त्वा यशसं वसुविदं मनु शूर चरामसि ५ [३६] (११४१)

पौरो अश्वस्य पुरुकृद् गवामस्युत्सो देव हिरण्ययः ।
नकिर्हि दानं परिमर्धिषत् त्वे यद्यद्यामि तदा भर ६

त्वं ह्योहि चेरवे विदा भगं वसुत्तये ।
उद् वावृषस्व मघवन् गविष्टय उदिन्द्राश्वमिष्टये ७

त्वं पुरू सहस्राणि शतानि च यूथा दानाय मंहसे ।
आ पुरंदरं चकृम विप्रवचस इन्द्रं गायन्तोऽवसे ८

अविप्रो वा यदविधद्विप्रो वेन्द्र ते वचः ।
स प्र ममन्दत् त्वाया शतक्रतो प्राचामन्यो अहंसन ९

उग्रबाहुर्म्रक्षकृत्वा पुरंदरो यदि मे शृणवद्ब्रवम् ।
वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे १० [३७]

न पापासो मनामहे नारायासो न जल्हवः ।
यदिन्निवन्द्रं वृषणं सचा सुते सखायं कृणवामहै ११

उग्रं युयुज्म पृतनासु सासहिं मृणकातिमदाभ्यम् ।
वेदा भूमं चित् सनिता रथीतमो वाजिनं यमिद्भ नशत् १२

यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।
मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतिभिर्वि द्विषो वि मृधो जहि १३

त्वं हि राधस्पते राधसो महः क्षयस्यासि विधतः ।
तं त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे १४

इन्द्रः स्पळुत वृत्रहा परस्पा नो वरेण्यः ।
स नो रक्षिषच्चरमं स मध्यमं स पश्चात् पातु नः पुरः १५ [३८]

त्वं नः पश्चादधरादुत्तरात् पुर इन्द्र नि पाहि विश्वतः ।
आरे अस्मत् कृणुहि दैव्यं भय मारे हेतीरदेवीः १६

अद्याद्या श्वःश्व इन्द्र त्रास्व परे च नः ।
विश्वा च नो जरितॄन् त्सत्पते अहा दिवा नक्तं च रक्षिषः १७

प्रभङ्गी शूरो मघवा तुवीमघः संमिश्लो वीर्याय कम् ।
उभा ते बाहू वृषणा शतक्रतो नि या वज्रं मिमिक्षतुः १८ [३९] (११५६)

(६२)

१२ प्रगाथो घौरः काण्वः । इन्द्रः । पङ्क्तिः, ७-९ बृहती ।

प्रो अंस्मा उपंस्तुतिं भरंता यज्जुजोंषति ।
उक्थैरिन्द्रंस्य माहिंनं वयो वर्धन्ति सोमिनो भद्रा इन्द्रंस्य रातयः १
अयुजो अंसमो नृभि—रेकः कृष्टीरयास्यः ।
पूर्वीरति प्र वावृधे विश्वा जातान्योजंसा भद्रा इन्द्रंस्य रातयः २
अहिंतेन चिदर्वता जीरदानुः सिषासति ।
प्रवाच्यमिन्द्र तत् तव वीर्याणि करिष्यतो भद्रा इन्द्रंस्य रातयः ३
आ याहि कृणवाम त इन्द्र ब्रह्माणि वर्धना ।
येभिः शविष्ठ चाकनो भद्रमिह श्रवस्यते भद्रा इन्द्रंस्य रातयः ४
धृषतश्चिद् धृषन्मनः कृणोषीन्द्र यत् त्वम् ।
तीव्रैः सोमैः सपर्यतो नमोभिः प्रतिभूषतो भद्रा इन्द्रंस्य रातयः ५
अवं चष्ट ऋचीषमो ऽवताँ इव मानुषः ।
जुष्टी दक्षंस्य सोमिनः सखायं कृणुते युजं भद्रा इन्द्रंस्य रातयः ६ [४०]

विश्वे त इन्द्र वीर्यं देवा अनु क्रतुं ददुः ।
भुवो विश्वस्य गोपतिः पुरुष्टुत भद्रा इन्द्रंस्य रातयः ७
गृणे तदिन्द्र ते शव उपमं देवतातये ।
यद्धंसि वृत्रमोजसा शचीपते भद्रा इन्द्रंस्य रातयः ८
समनेव वपुष्यतः कृणवन्मानुषा युगा ।
विदे तदिन्द्रश्चेतनमधा श्रुतो भद्रा इन्द्रंस्य रातयः ९
उज्जातामिन्द्र ते शव उत त्वामुत तव क्रतुम् ।
भूरिंगो भूरि वावृधु—र्मघवन् तव शर्मणि भद्रा इन्द्रंस्य रातयः १०
अहं च त्वं च वृत्रह—न्त्सं युज्याव सनिभ्य आ ।
अरातीवा चिदद्रिवो ऽनु नौ शूर मंसते भद्रा इन्द्रंस्य रातयः ११
सत्यमिद् वा उ तं वय—मिन्द्रं स्तवाम नानृतम् ।
महाँ असुन्वतो वधो भूरि ज्योतींषि सुन्वतो भद्रा इन्द्रंस्य रातयः १२ [४१] (११६८)

(६३)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः, १२ देवाः । गायत्री; १, ४-५, ७ अनुष्टुप्; १२ त्रिष्टुप् ।

स पूर्व्यो महानां वेनः क्रतुभिरानजे । यस्य द्वारा मनुष्पिता देवेषु धिय आनजे १
विवो मानं नोत्सवुन् त्सोमपृष्ठासो अद्रयः । उक्था ब्रह्म च शंस्या २
स विद्वाँ अङ्गिरोभ्य इन्द्रो गा अवृणोदपः । स्तुषे तदस्य पौंस्यम् ३
स प्रत्नथा कविवुध इन्द्रो वाकस्य वक्षणिः । शिवो अर्कस्य होमन्यस्मन्ना गन्त्ववसे ४
आदु नु ते अनु क्रतुं स्वाहा वरस्य यज्यवः । श्वात्रमर्का अनूषते न्द्र गोत्रस्य दावने ५
इन्द्रे विश्वानि वीर्या कृतानि कर्त्वानि च । यमर्का अध्वरं विदुः ६ [४२]

यत् पाञ्चजन्यया विशेन्द्रे घोषा असृक्षत । अस्तृणाद्बर्हणा विपो ऽर्यो मानस्य स क्षयः ७
इयमु ते अनुष्टुतिश्चकृषे तानि पौंस्या । प्रावश्चक्रस्य वर्तनिम् ८
अस्य वृष्णो व्योदन उरु क्रमिष्ट जीवसे । यवं न पश्व आ ददे ९
तद्धाना अवस्यवो युष्माभिर्दक्षपितरः । स्याम मरुत्वंतो वृधे १०
बळ्वित्थायाय धाम्न ऋक्वभिः शूर नोनुमः । जेषामेन्द्र त्वया युजा ११
अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहत्ये भरहूतौ सजोषाः ।
यः शंसते स्तुवते धायि पज्र इन्द्रज्येष्ठा अस्माँ अवन्तु देवाः १२ [४३] (११८०)

(६४)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

उत त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विषो जहि १
एदा पणीँरराधसो नि बाधस्व महाँ असि । नहि त्वा कश्चन प्रति २
त्वमीशिषे सुतानामिन्द्र त्वमसुतानाम् । त्वं राजा जनानाम् ३
एहि प्रेहि क्षयो वि व्या घोषश्चर्षणीनाम् । ओभे पृणासि रोदसी ४
त्यं चित् पर्वतं गिरिं शतवन्तं सहस्रिणम् । वि स्तोतृभ्यो रुरोजिथ ५
वयमु त्वा दिवा सुते वयं नक्तं हवामहे । अस्माकं काममा पृण ६ [४४]

क इ स्य वृषभो युवा तुविग्रीवो अनानतः । ब्रह्मा कस्तं सपर्यति ७
कस्य स्वित् सवनं वृषा जुजुष्वाँ अव गच्छति । इन्द्रं क उ स्विदा चके ८
कं ते वृत्रा असक्षत वृत्रहन् कं सुवीर्या । उक्थे क उ स्विदन्तमः ९ (११८९)

अयं ते मानुषे जने सोमः पूरुषु सूयते । तस्येहि प्र द्रवा पिब १०
अयं ते शर्यणावति सुषोमायामधि प्रियः । आर्जीकीये मदिन्तमः ११
तमद्य राधसे महे चारुं मदाय घृष्वये । एहीमिन्द्र द्रवा पिब १२ [४५] (११९१)

(६५)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्र प्रागपागुदङ् न्यग्वा हूयसे नृभिः । आ याहि तूयमाशुभिः १
यद्वा प्रस्रवणे दिवो मादयासे स्वर्णरे । यद्वा समुद्रे अन्धसः २
आ त्वा गीर्भिर्महामुरुं हुवे गामिव भोजसे । इन्द्र सोमस्य पीतये ३
आ त इन्द्र महिमानं हरयो देव ते महः । रथे वहन्तु बिभ्रतः ४
इन्द्र गृणीष उ स्तुषे महाँ उग्र ईशानकृत् । एहि नः सुतं पिब ५
सुतावन्तस्त्वा वयं प्रयस्वन्तो हवामहे । इदं नो बर्हिरासदे ६ [४६]

यच्चिद्धि शश्वतामसीन्द्र साधारणस्त्वम् । तं त्वा वयं हवामहे ७
इदं ते सोम्यं मध्वन्धुक्षन्नद्रिभिर्नरः । जुषाण इन्द्र तत् पिब ८
विश्वाँ अर्यो विपश्चितोऽति ख्यस्तूयमा गहि । अस्मे धेहि श्रवो बृहत् ९
त्राता मे पूषतीनां राजा हिरण्यवीनाम् । मा देवा मघवा रिषत् १०
सहस्रे पूषतीनामधि श्रन्दं बृहत् पृथु । शुक्रं हिरण्यमा ददे ११
नपातो दुर्गहस्य मे सहस्रेण सुराधसः । श्रवो देवेष्वक्रत १२ [४७] (११०४)

(६६)

१५ कलिः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), १५ अनुष्टुप् ।

तरोभिर्वो विदद्वसुमिन्द्रं सबाध ऊतये ।
बृहद्गायन्तः सुतसोमे अध्वरे हुवे भरं न कारिणम् १
न यं दुधा वरन्ते न स्थिरा मुरो मदे सुशिप्रमन्धसः ।
य आहत्या शशमानाय सुन्वते दाता जरित्र उक्थ्यम् २
यः शक्रो मुष्को अश्व्यो यो वा कीजो हिरण्ययः ।
स ऊर्वस्य रेजयत्यपावृतिमिन्द्रो गव्यस्य वृत्रहा ३
निखातं चिद्यः पुरुसंभृतं वसूद्विद्वपति वाशुषे ।
वज्री सुशिप्रो हर्यश्व इत् करदिन्द्रः कृत्वा यथा वशत् ४ (११०८)

यद्गावन्थ पुरुहूत पुरा चिच्छूर नृणाम् ।
वयं तत् ते इन्द्र सं भरामसि यज्ञमुक्थं तुरं वचः ५ [४८]

सचा सोमेषु पुरुहूत वज्रिवो मदाय शुक्ष सोमपाः ।
त्वमिद्धि ब्रह्मकृते काम्यं वसु देष्ठः सुन्वते भुवः ६
वयमेनामिदा ह्यो ऽपीपेमेह वज्रिणम् ।
तस्मा उ अद्य समना सुतं भरा ऽऽ नूनं भूषत श्रुते ७
वृकश्चिदस्य वारण उरामथिरा वयुनेषु भूषति ।
सेमं नः स्तोमं जुजुषाण आ गहीन्द्र प्र चित्रया धिया ८
कदू न्व१स्याकृतमिन्द्रस्यास्ति पौंस्यम् ।
केनो नु कं श्रोमतेन न शुश्रुवे जनुषः परि वृत्रहा ९
कदू महीरधृष्टा अस्य तविषीः कदु वृत्रघ्नो अस्तृतम् ।
इन्द्रो विश्वान् बेकनाटाँ अहर्दृशे उत क्रत्वा पणीँरभि १० [४९]

वयं घा ते अपूर्व्येन्द्र ब्रह्माणि वृत्रहन् ।
पुरूतमासः पुरुहूत वज्रिवो भूतिं न प्र भरामसि ११
पूर्वीश्चिद्धि त्वे तुविकूर्मिन्नाशसो हवन्त इन्द्रोतयः ।
तिरश्चिद्वर्यः सवना वसो गहि शर्विष्ठ श्रुधि मे हवम् १२
वयं घा ते त्वे इद्विन्द्र विप्रा अपि ष्मसि ।
नहि त्वदन्यः पुरुहूत कश्चन मघवन्नस्ति मर्डिता १३
त्वं नो अस्या अमतेरुत क्षुधोऽभिशस्तेरव स्पृधि ।
त्वं न ऊती तव चित्रया धिया शिक्षा शचिष्ठ गातुवित् १४
सोम इद्वः सुतो अस्तु कलेयो मा बिभीतन ।
अपेदेष ध्वस्मायति स्वयं पेषो अपायति १५ [५०] (१२१९)

(६७)

११ मत्स्यः सास्मदः, मैत्रावरुणिर्मान्यः, बहवो वा मत्स्या जालनद्धाः ।
आदित्याः, १०-१२ अदितिः । गायत्री ।

त्यान् नु क्षत्रियाँ अव आदित्यान् याचिषामहे । सुमृळीकाँ अभिष्टये १
मित्रो नो अत्यंहतिं वरुणः पर्षदर्यमा । आदित्यासो यथा विदुः २
तेषां हि चित्रमुक्थ्यं१ वरूथमस्ति दाशुषे । आदित्यानामरंकृते ३ (१२२२)

महिं वो महतामवो वरुंण मित्रार्यमन् । अवांस्या वृणीमहे ४
जीवान् नो अभि धेतना ऽऽदित्यासः पुरा हथात् । कद्धं स्थ हवनश्रुतः ५ [५१]

यद्वः श्रान्तायं सुन्वते वरूंथमस्ति यच्छर्दिः । तेना नो अधि वोचत ६
अस्ति देवा अंहोरुर्वा स्ति रत्नमनागसः । आदित्या अद्रुंतैनसः ७
मा नः सेतुः सिषेदुषे मुहे वृणक्तु नस्परिं । इन्द्र इन्द्रि श्रुतो वशी ८
मा नो मूचा रिंपूणां वृजिनानामविष्यवः । देवा अभि प्र मृक्षत ९
उत त्वामंदिते मह्यहं वेव्युप ब्रुवे । सुमृळीकामभिष्टये १० [५२]

पार्षि वीने गंभीर आँ उग्रपुत्रे जिघांसतः । माकिंस्तोकस्य नो रिषत् ११
अनेहो न उरुव्रज उरूंचि वि प्रसंतवे । कृधि तोकाय जीवसे १२
ये मूर्धानः क्षितीना मदंब्धासः स्वयंशसः । व्रता रक्षन्ते अदुहः १३
ते नं आप्नो वृकाणा मादित्यासो मुमोचत । स्तेनं बद्धमिवादिते १४
अपो पु णं इयं शरु रादित्या अप दुर्मतिः । अस्मवेत्वजंघ्नुषी १५ [५३]

शश्वद्धि वः सुदानव आदित्या ऊतिभिर्वयम् । पुरा नूनं बुभुज्महे १६
शश्वंन्तं हि प्रचेतसः प्रतियन्तं चिदेनंसः । देवाः कृणुथ जीवसे १७
तत् सु नो नव्यं सन्यंस आदित्या यन्मुमोचति । बन्धाद्बद्धमिवादिते १८
नास्माकमस्ति तत् तर आदित्यासो अतिष्कदे । यूयमस्मभ्यं मृळत १९
मा नो हेतिर्विवस्वत आदित्याः कुत्रिमा शरुः । पुरा नु जरसो वधीत् २०
वि पु द्वेषो व्यंहति मादित्यासो वि संहितम् । विष्वग्वि वृहता रपः २१ [५४] (१२४०)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३८] (६८)

१९ प्रियमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः॥ १४-१९ ऋक्षाश्वमेधौ । गायत्री, अनुष्टुब्मुखः प्रगाथः= (अनुष्टुप्+गायत्र्यौ) १, ४, ७, १० अनुष्टुप्, १६ शंकुमती ।

आ त्वा रथं यथोतयें सुम्नाय वर्तयामसि । तुविकूर्मिमृतीषहमिन्द्र शविष्ठ सत्पते १
तुविशुष्म तुविक्रतो शचींवो विश्वया मते । आ पंप्राथ महित्वना २
यस्यं ते महिना महः परिं ज्मायन्तमीयतुः । हस्ता वज्रं हिरण्ययम् ३
विश्वानंरस्य वस्पति मनानतस्य शर्वसः । एवैश्च चर्षणीना मूती हुवे रथानाम् ४
अभिष्टये सदावृधं स्वर्मीळ्हेषु यं नरः । नाना हवन्त ऊतयें ५ [१]

पुरोमात्रमृचीषम मिन्द्रमुग्रं सुराधसम् । ईशानं चिद्रसूनाम् ६
तंतमिद्राधसे महे इन्द्रं चोदामि पीतयें । यः पूर्व्यामनुष्टुति मीशे कृष्टीनां नृतुः ७ (१२४७)

न यस्य ते शवसान सख्यमानंश मर्त्यः । नकिः शवांसि ते नशत् ८
त्वोतासस्त्वा युजा ऽप्सु सूर्ये महद्धनम् । जयेम पृत्सु वज्रिवः ९
तं त्वा यज्ञेभिरीमहे तं गीर्भिर्गिर्वणस्तम ।
इन्द्र यथा चिदाविंथ वाजेषु पुरुमाय्यम् १० [२]

यस्य ते स्वादु सख्यं स्वाद्वी प्रणीतिरद्रिवः । यज्ञो वितन्तसाय्यः ११
उरु णस्तन्वे३ तनं उरु क्षयाय नस्कृधि । उरु णो यन्धि जीवसे १२
उरुं नृभ्य उरुं गवे उरुं रथाय पन्थाम् । देववीतिं मनामहे १३
उप मा षड् द्वाद्वा नरः सोमस्य हर्ष्या । तिष्ठन्ति स्वादुरातयः १४
ऋज्राविन्द्रोत आ ददे हरी ऋक्षस्य सूनवि । आश्वमेधस्य रोहिता १५ [३]

सुरथाँ आतिथिग्वे स्वभीशूँरार्क्षे । आश्वमेधे सुपेशसः १६
षळश्वाँ आतिथिग्व इन्द्रोते वधूमतः । सचा पूतक्रतौ सनम् १७
ऐषु चेतद्वृषण्वत्यन्तर्ऋज्रेष्वरुषी । स्वभीशुः कशावती १८
न युष्मे वाजबन्धवो निनित्सुश्चन मर्त्यः । अवद्यमधि दीधरत् १९ [४] (१२५९)

(६९)

१८ प्रियमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः, ११ (अर्धर्चस्य) विश्वे देवाः, ११ (उत्तरार्धस्य)- १२ वरुणः । अनुष्टुप्, २ उष्णिक्, ४-६ गायत्री, ११, १६ पङ्क्तिः, १७-१८ बृहती ।

प्रप्र वस्त्रिष्टुभमिषं मन्दद्वीरायेन्दवे । धिया वो मेधसातये पुरंध्या विवासति १
नदं व ओदतीनां नदं योयुवतीनाम् । पतिं वो अघ्न्यानां धेनूनामिषुध्यसि २
ता अस्य सूददोहसः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।
जन्मन् देवानां विशस्त्रिष्वा रोचने दिवः ३
अभि प्र गोपतिं गिरेन्द्रमर्च यथा विदे । सूनुं सत्यस्य सत्पतिम् ४
आ हरयः ससृज्रिरेऽरुषीरधि बर्हिषि । यत्राभि संनवामहे ५ [५]

इन्द्राय गावो आशिरं दुदुह्रे वज्रिणे मधु । यत् सीमुपह्वरे विदत् ६
उद्यद्वज्रमस्य विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वहि ।
मध्वः पीत्वा सचेवहि त्रिः सप्त सख्युः पदे ७
अर्चत प्रार्चत प्रियमेधासो अर्चत । अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धृष्ण्वर्चत ८
अव स्वराति गर्गरो गोधा परि सनिष्वणत् ।
पिङ्गा परि चनिष्कदिन्द्राय ब्रह्मोद्यतम् ९ (१२६८)

आ यत् पतन्त्येन्यः सुदुघा अनपस्फुरः । अपस्फुरं गृभायत सोममिन्द्राय पातवे १० [६]

अपादिन्द्रो अपादग्नि—र्विश्वे देवा अमत्सत ।
वरुण इद्विह क्षयत् तमापो अभ्यनूषत वत्सं संशिश्वरीरिव ११
सुकेतो अस्सि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः । अनुक्षरन्ति काकुदं सूर्यं सुषिरामिव १२
यो द्यतीरफाणयत् सुयुक्ताँ उप दाशुषे । तक्षो नेता तदिद्वपु—रुपमा यो अमुच्यत १३
अतीदु शक्र ओहत इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ।
भिनत् कनीनं ओदनं पच्यमानं परो गिरा १४
अर्भको न कुमारको ऽधि तिष्ठन् नवं रथम् । स पक्षन्महिषं मृगं पित्रे मात्रे विभुक्तुम् १५
आ तू सुशिप्र दंपते रथं तिष्ठा हिरण्ययम् ।
अधं द्युक्षं सचेवहि सहस्रपादमरुषं स्वस्तिगामनेहसम् १६
तं घेमित्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।
अर्थं चिदस्य सुधितं यदेतव आवर्तयन्ति दावने १७
अनु प्रत्नस्यौकसः प्रियमेधास एषाम् ।
पूर्वामनु प्रयतिं वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आशत १८ [७] (१२७७)

(७०) [अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ७०-८०]

१५ पुरुहन्मा आङ्गिरसः । इन्द्रः। बृहती; १-६ प्रगाथाः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), १२ शंकुमती, १३ उष्णिक्, १४ अनुष्टुप्, १५ पुरउष्णिक् ।

यो राजा चर्षणीनां याता रथेभिरध्रिगुः ।
विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गृणे १
इन्द्रं तं शुम्भ पुरुहन्मन्नवसे यस्य द्विता विधर्तरि ।
हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो महो दिवे न सूर्यः २
नकिष्टं कर्मणा नश—द्यश्चकार सदावृधम् ।
इन्द्रं न यज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वस—मधृष्टं धृष्णवोजसम् ३
अषाळ्हमुग्रं पृतनासु सासहिं यस्मिन् महीरुरुज्रयः ।
सं धेनवो जायमाने अनोनवु—र्द्यावः क्षामो अनोनवुः ४
यद्द्यावः इन्द्र ते शतं शतं भूमीरुत स्युः ।
न त्वा वज्रिन् त्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी ५ [८] (१२८१)

आ पप्राथ महिना वृष्ण्या वृषन् विश्वा शविष्ठ शवसा ।
अस्माँ अव मघवन् गोमति व्रजे वज्रिञ्चित्राभिरूतिभिः ६
न सीमदेव आप दिषं दीर्घायो मर्त्यः ।
एतग्वा चिद्य एतशा युयोजते हरी इन्द्रो युयोजते ७
तं वो महो महाय्य मिन्द्रं दानाय सक्षणिम् ।
यो गाधेषु य आरणेषु हव्यो वाजेष्वस्ति हव्यः ८
उदु षु णो वसो महे मृशस्व शूर राधसे ।
उदु षु महो मघवन् मघत्तय उदिन्द्र श्रवसे महे ९
त्वं न इन्द्र ऋतयु स्त्वानिदो नि तृम्पसि ।
मध्ये वसिष्व तुविनृम्णोर्वो र्नि दासं शिश्नथो हथैः १० [९]

अन्यव्रतममानुष मयज्वानमदेवयुम् ।
अव स्वः सखा दुधुवीत पर्वतः सुम्नाय दस्युं पर्वतः ११
त्वं न इन्द्रासां हस्ते शविष्ठ दावने । धानानां न सं गृभायास्मयु द्विः सं गृभायास्मयुः १२
सखायः क्रतुमिच्छत क्रथा राधाम शरस्य । उपस्तुतिं भोजः सूरिर्यो अह्रयः १३
भूरिभिः समहऋषिभि र्बर्हिष्मद्भिः स्तविष्यसे ।
यत्रित्थमेकैमेकमि च्छरं वत्सान् पराददः १४
कर्णगृह्या मघवा शौरदेव्यो वत्सं नस्त्रिभ्य आनयत् । अजां सूरिर्न धातवे १५ [१०] (११९१)

(७१)

१५ सुदीति-पुरुमीळ्हावाङ्गिरसौ, तयोर्वान्यतरः । अग्निः । गायत्री,
१०-१५ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वं नो अग्ने महोभिः पाहि विश्वस्या अरातेः । उत द्विषो मर्त्यस्य १
नहि मन्युः पौरुषेय ईशे हि वः प्रियजात । त्वमिदसि क्षपावान् २
स नो विश्वेभिर्देवेभि रूर्जो नपाद्भद्रशोचे । रयिं देहि विश्ववारम् ३
न तमग्ने अरातयो मर्तं युवन्त रायः । यं त्रायसे दाश्वांसम् ४
यं त्वं विप्र मेधसाता वग्ने हिनोषि धनाय । स तवोती गोषु गन्ता ५ [११]

त्वं रयिं पुरुवीर मग्ने दाशुषे मर्ताय । प्र णो नय वस्यो अच्छ ६
उरुष्या णो मा परा दा अघायते जातवेदः । दुराध्येऽ३ मर्ताय ७ (११९९)

अग्ने माकिष्टे देवस्य रातिमदेवो युयोत । त्वमीशिषे वसूनाम् ८
स नो वस्व उप मा स्यूर्जो नपान्माहिनस्य । सखे वसो जरितृभ्यः ९
अच्छा नः शीरशोचिषं गिरो यन्तु दर्शतम् ।
अच्छा यज्ञासो नमसा पुरूवसुं पुरुप्रशस्तमूतये १० [१२]

अग्निं सूनुं सहसो जातवेदसं दानाय वार्याणाम् ।
द्विता यो भूदमृतो मर्त्येष्वा होता मन्द्रतमो विशि ११
अग्निं वो देवयज्यया ऽग्निं प्रयत्यध्वरे ।
अग्निं धीषु प्रथममग्निमर्वत्यग्निं क्षैत्राय साधसे १२
अग्निरिषां सख्ये ददातु न ईशे यो वार्याणाम् ।
अग्निं तोके तनये शश्वदीमहे वसुं सन्तं तनूपाम् १३
अग्निमीळिष्वावसे गाथाभिः शीरशोचिषम् ।
अग्निं राये पुरुमीळ्ह श्रुतं नरो ऽग्निं सुदीतये छर्दिः १४
अग्निं द्वेषो योतवै नो गृणीमस्यग्निं शं योश्च दातवे ।
विश्वासु विक्ष्वविते हव्यो भुवद्रस्तुर्ऋषूणाम् १५ [१३] (१३०७)

(७१)

१८ हर्यतः प्रागाथः । अग्निः हवींषि वा । गायत्री ।

हविष्कृणुध्वमा गमदध्वर्युर्वनते पुनः । विद्वाँ अस्य प्रशासनम् १
नि तिग्मभ्यं शुं सीदद्धोता मनावधि । जुषाणो अस्य सख्यम् २
अन्तरिच्छन्ति तं जने रुद्रं परो मनीषया । गृभ्णन्ति जिह्वया ससम् ३
जाम्यतीतपे धनुर्बयोधा अरुहद्वनम् । हृषदं जिह्वयावधीत् ४
चरन् वत्सो रुशन्निह निवातारं न विन्दते । वेति स्तोतव अब्यम् ५ [१४]

उतो न्वस्य यन्महदश्वावद्योजनं बृहत् । दामा रथस्य दर्शते ६
दुहन्ति सप्तैकामुप द्वा पञ्च सृजतः । तीर्थे सिन्धोरधि स्वरे ७
आ वृशभिर्विवस्वत इन्द्रः कोशमचुच्यवीत् । खेदया त्रिवृता दिवः ८
परि त्रिधातुरध्वरं जूर्णिरेति नवीयसी । मध्वा होतारो अञ्जते ९
सिञ्चन्ति नमसावत मुच्चाचक्रं परिज्मानम् । नीचीनबारमक्षितम् १० [१५]

अभ्यारमिदद्रयो निषिक्तं पुष्करे मधु । अवतस्य विसर्जने ११ (१११८)

गाव॒ उपा॑वताव॒तं म॒ही य॒ज्ञस्य॑ र॒प्सुदा॑ । उ॒भा कर्णा॑ हिर॒ण्यया॑ १२
आ सु॒ते सि॑ञ्चत श्रि॒यं रोद॑स्योर॒भिश्रि॑यम् । र॒सा दु॑हीत वृष॒भम् १३
ते जा॑नत स्वमो॒क्यं॑ सं व॒त्सासो॒ न मा॒तृभिः॑ । मि॒थो न॑सन्त जा॒मिभिः॑ १४
उप॒ स्रक्वे॑षु बप्सतः॒ कृण्व॒ते धरु॑णं दि॒वि । इन्द्रे॑ अ॒ग्ना नम॒: स्व॑: १५ [१६]

अधु॑क्षत् पिप्यु॒षीमि॑ष॒मूर्जं॑ स॒प्तप॑दीम॒रिः । सूर्य॑स्य स॒प्त र॒श्मिभिः॑ १६
सोम॑स्य मित्रावरुणो॒ दि॑वा॒ सूर॒ आ द॑दे । तदा॑तु॒रस्य॑ भेष॒जम् १७
उ॒तो न्व॑स्य॒ यत् प॒दं ह॑र्य॒तस्य॑ नि॒धान्य॑म् । परि॒ द्यां जि॒ह्वया॑तनत् १८[१७](१३२५)

(७३)

१८ गोपवन आत्रेयः सप्तर्षिर्वा। अश्विनौ। गायत्री।

उदी॑राथामृताय॒ते यु॒ञ्जाथां॑ म॒श्विना॒ रथ॑म् । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ १
नि॒मिषं॒श्चिज्जवी॑यसा॒ रथे॑ना॒ यात॑म॒श्विना । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ २
उप॑ स्तृणीत॒मत्र॑ये हि॒मेन॑ घ॒र्ममा॑श्विना । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ ३
कुह॑ स्थः॒ कुह॑ जग्मथुः॒ कुह॑ श्ये॒नेव॑ पेतथुः । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ ४
यद्यु॒द्य कर्हि॑ कर्हि॑ चि॒च्छ्रुध्यात॑मिमं ह॒वम् । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ ५ [१८]

अ॒श्विना॑ याम॒हूत॑मा॒ नेदि॑ष्ठं या॒म्याप्य॑म् । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ ६
अव॑न्तम॒त्रये॑ गृ॒हं कृ॑णु॒तं यु॒वम॑श्विना । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ ७
वरे॑थे अ॒ग्निमा॑तपो॒ वद॑ते व॒ल्गव॒त्रये॑ । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ ८
प्र स॒प्तव॑धिराशसा॒ धारा॑म॒ग्नेर॑शायत । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ ९
इ॒हा गं॑त वृषण्वसू॒ शृणु॑तं म॒ इ॒मं ह॒वम् । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ १० [१९]

किमि॒दं वां॑ पुराण॒वज्जर॑तोरिव शस्यते । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ ११
स॒मा॒नं वां॑ सजा॒त्यं॑ समा॒नो ब॑न्धु॒रश्वि॑ना । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ १२
यो वां॑ रजां॒स्यश्वि॑ना॒ रथो॑ वियाति॒ रोद॑सी । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ १३
आ नो॒ गव्ये॑भिरश्व्यै॒: सह॑स्रै॒रुप॑ गच्छतम् । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ १४
मा नो॒ गव्ये॑भिरश्व्यै॒: सह॑स्रै॒भिरति॑ ख्यतम् । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ १५
अरु॑णप्सु॒रुषा॑ अ॒भ्व॑दक॒र्ज्योति॑र्कृ॒तावरी॑ । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ १६
अ॒श्विना॒ सु वि॒चाक॑श॒द्वक्षं॑ पर॒शुमाँ॑ इव । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ १७
पुरं॒ न धृ॒ष्णवा रु॑ज कृ॒ष्णया॑ बाधि॒तो वि॒शा । अन्ति॒ षद्भू॑तु वा॒मवः॑ १८[२०](१३४३)

(७४)

१५ गोपवन आत्रेयः। अग्निः, १३-१५ आर्क्षः श्रुतर्वा। १-१२ अनुष्टुम्मुखः प्रगाथः= (अनुष्टुप् + गायत्र्यौ), १३-१५ अनुष्टुप्।

विशोविंशो वो अतिथिं वाजयन्तः पुरुप्रियम्।
आग्निं वो दुर्यं वचः स्तुषे शूषस्य मन्मभिः १
यं जनासो हविष्मन्तो मित्रं न सर्पिरासुतिम्। प्रशंसन्ति प्रशस्तिभिः २
पन्यांसं जातवेदसं यो देवतात्युद्यता। हव्यान्यैरयद्दिवि ३
आगन्म वृत्रहन्तमं ज्येष्ठमग्निमानवम्।
यस्य श्रुतर्वा बृहन्नार्क्षो अनीक एधते ४
अमृतं जातवेदसं तिरस्तमांसि दर्शतम्। घृताहवनमीड्यम् ५ [२१]

सबाधो यं जना इमे ऽग्निं हव्येभिरीळते। जुह्वानासो यतस्रुचः ६
इयं ते नव्यसी मतिरग्ने अधायि दस्मदा।
मन्द्र सुजात सुक्रतो ऽमूर दस्मातिथे ७
सा ते अग्ने शंतमा चनिष्ठा भवतु प्रिया। तया वर्धस्व सुष्टुतः ८
सा द्युम्नैर्द्युम्निनी बृहदुपोप श्रवसि श्रवः। दधीत वृत्रतूर्ये ९
अश्वमिद्गां रथप्रां त्वेषमिन्द्रं न सत्पतिम्।
यस्य श्रवांसि तूर्वथ पन्यंपन्यं च कृष्टयः १० [२२]

यं त्वा गोपवनो गिरा चनिष्ठदग्ने अङ्गिरः। स पावक श्रुधी हवम् ११
यं त्वा जनास ईळते सबाधो वाजसातये। स बोधि वृत्रतूर्ये १२
अहं हुवान आर्क्षे श्रुतर्वणि मघोनि।
शर्धांसीव स्तुकाविनां मक्षा शीर्षा चतुर्णाम् १३
मां चत्वार आशवः शविष्ठस्य द्रवित्नवः।
सुरथासो अभि प्रयो वक्षन् वयो न तुग्र्यम् १४
सत्यमित् त्वा महेनदि परुष्ण्यव देदिशम्।
नेमापो अश्वदातरः शविष्ठादस्ति मर्त्यः १५ [२३] (१३५८)

(७५)

१६ विरूप आङ्गिरसः। अग्निः। गायत्री।

युक्ष्वा हि देवहूतमाँ अश्वाँ अग्ने रथीरिव। नि होता पूर्व्यः सदः १
उत नो देव देवाँ अच्छा वोचो विदुष्टरः। अद्रिश्वा वार्या कृधि २ (१३६०)

त्वं ह यद्यविष्ठ्य सहसः सूनवाहुत । क्रतावा यज्ञियो भुवः ३
अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य शतिनस्पतिः । मूर्धा कवी रयीणाम् ४
तं नेमिमृभवो यथा ऽऽ नमस्व सहूतिभिः । नेदीयो यज्ञमङ्गिरः ५ [२४]

तस्मै नूनमभिद्यवे वाचा विरूप नित्यया । वृष्णे चोदस्व सुष्टुतिम् ६
कमु ष्विदस्य सेनया ऽग्नेरपाकचक्षसः । पणिं गोषु स्तरामहे ७
मा नो वेधानां विशः प्रस्नातीरिवोस्राः । कृशं न हासुरघ्न्याः ८
मा नः समस्य दूढ्यः परिद्वेषसो अंहतिः । ऊर्मिर्न नावमा वधीत् ९
नमस्ते अग्न ओजसे गृणन्ति देव कृष्टयः । अमैरमित्रमर्दय १० [२५]

कुवित् सु नो गविष्टये ऽग्ने संवेषिषो रयिम् । उरुकृदुरु णस्कृधि ११
मा नो अस्मिन् महाधने परा वर्ग्भारभृद्यथा । संवर्गं सं रयिं जय १२
अन्यमस्मद्रिया इय—मग्ने सिषक्तु दुच्छुना । वधी नो अमवच्छवः १३
यस्याजुष्नन्नमस्विनः शमीमदुर्मखस्य वा । तं घेदग्निर्वृधावति १४
परस्या अधि संवतो ऽवराँ अभ्या तर । यत्राहमस्मि ताँ अव १५
विद्मा हि ते पुरा वय—मग्ने पितुर्यथावसः । अधा ते सुम्नमीमहे १६[२६](१३७४)

(७६)

१२ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

इमं नु मायिनं हुव इन्द्रमीशानमोजसा । मरुत्वन्तं न वृञ्जसे १
अयमिन्द्रो मरुत्सखा वि वृत्रस्याभिनच्छिरः । वज्रेण शतपर्वणा २
वावृधानो मरुत्सखेन्द्रो वि वृत्रमैरयत् । सृजन् त्समुद्रियाँ अपः ३
अयं ह येन वा इदं स्वर्मरुत्वता जितम् । इन्द्रेण सोमपीतये ४
मरुत्वन्तमृजीषिण—मोजस्वन्तं विरप्शिनम् । इन्द्रं गीर्भिर्हवामहे ५
इन्द्रं प्रत्नेन मन्मना मरुत्वन्तं हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये ६ [२७]

मरुत्वाँ इन्द्र मीढ्वः पिबा सोमं शतक्रतो । अस्मिन् यज्ञे पुरुष्टुत ७
तुभ्येदिन्द्र मरुत्वते सुताः सोमासो अद्रिवः । हृदा हूयन्त उक्थिनः ८
पिबेदिन्द्र मरुत्सखा सुतं सोमं दिविष्टिषु । वज्रं शिशान ओजसा ९
उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वी शिप्रे अवेपयः । सोममिन्द्र चमू सुतम् १०
अनु त्वा रोदसी उभे क्रक्षमाणमकृपेताम् । इन्द्र यद्दस्युहाभवः ११
वाचमष्टापदीमहं नवस्रक्तिमृतस्पृशम् । इन्द्रात् परि तन्वं ममे १२[२८](१३८६)

(७७)

११ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १०-११ प्रगाथः=(बृहती, सतोबृहती)।

जज्ञानो नु शतक्रतु॒र्वि पृ॑च्छदिति मा॒तर॑म् । क उ॒ग्राः के ह॑ शृण्विरे १
आदी॑ं शव॒स्यब्रवी॒दौर्ण॑वाभमहीशुव॑म् । ते पु॑त्र सन्तु नि॒ष्टुरः॑ २
समित् तान् वृ॑त्रहाखि॒दुत् खे अरा॑ँ इव खेद॒या । प्रवृ॑द्धो दस्युहाभवत् ३
एक॑या प्रतिधापिंबत् सा॒कं सरां॑सि त्रिंश॑तम् । इन्द्रः॒ सोम॑स्य काणु॒का ४
आभि गन्ध॒र्वम॑तृण॒दबु॒ध्नेषु॒ रज॒ःस्वा । इन्द्रो॑ ब्रह्म॒भ्य॒ इद्वृ॒धे ५ [२९]

निरा॑विध्यद्गि॒रिभ्य॒ आ धार॑यत् प॒क्रमो॑दु॒नम् । इन्द्रो॑ बु॒न्दं स्वा॑ततम् ६
श॒तब्र॑ध्न इषु॒स्तव॑ स॒हस्र॑पर्ण॒ एक॒ इत् । यमि॑न्द्र चकृ॒षे यु॒जम् ७
तेन॑ स्तो॒तृभ्य॒ आ भ॑र॒ नृभ्यो॒ नारि॑भ्यो अ॒र्त्तवे । स॒द्यो जा॒त ऋ॑भुष्ठिर ८
ए॒ता च्यौ॒त्नानि॑ ते कृ॒ता वर्षि॑ष्ठानि परी॒णसा । हृ॒दा वी॒ड्वधा॑रयः ९
विश्वेत् ता विष्णु॒राभ॑र॒दुरु॒क्रमस्त्वेषि॑तः ।
श॒तं म॑हि॒षान् क्षी॒रपा॑कमो॒दनं॑ वरा॒हमि॑न्द्र॒ एमु॑षम् १०
तु॒विक्षं॑ ते सु॒कृ॑तं सू॒मयं॑ धनुः॒ साधु॑र्बुन्दो हिरण्ययः॑ ।
उ॒भा ते॑ बा॒हू रण्या॒ सुसं॑स्कृत ऋ॒दूपे॑ चिदृदू॒वृधा॑ ११[३०](१३९७)

(७८)

१० कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १० बृहती ।

पु॒रो॒ळाशं॑ नो अन्धस॒ इन्द्र॑ स॒हस्र॒मा भ॑र । श॒ता च॑ शूर गो॒नाम् १
आ नो॑ भर व्यश्व॒िनं॑ गामश्व॑म॒भ्य॑श्व॒िनम् । सचा॑ म॒ना हि॑रण्यया॑ २
उ॒त नः॑ कर्ण॒शोभ॑ना पुरू॒णि॑ धृष्णवा भ॑र । त्वं हि शृ॑ण्वि॒षे वसो॒ ३
नकी॑ वृधी॒क इ॑न्द्र ते॒ न सु॒षा न सु॒दा उ॒त । नान्यस्त्वच्छू॑र वाघतः॑ ४
नकी॒मिन्द्रो॒ निकर्त॑वे॒ न श॒क्रः परि॑शक्तवे । विश्वं॑ शृणोति॒ पश्य॑ति ५ [३१]

स म॒न्युं म॑र्त्या॒ना॒मद॑ब्धो॒ नि चि॑कीषते । पु॒रा नि॒दश्चि॑कीषते ६
क्रत्व॒ इत् पू॒र्णमु॒दरं॑ तु॒रस्या॑स्ति विध॒तः । वृ॒त्रघ्नः सो॑म॒पात्त॑मः ७
त्वे वसू॑नि संगता॒ विश्वा॑ च सोम सौभगा । सु॒दात्वप॑रिह्वृता ८
त्वामि॒द्यव॑युर्मम॒ कामो॑ गव्यु॒र्हिर॑ण्ययुः । त्वाम॑श्व॒युरे॑षते ९
तवेदि॑न्द्राहमाशसा॒ हस्ते॒ दात्रं॑ च॒ना द॑दे ।
दि॒नस्य॑ वा मघवन् त्सं॒भृत॑स्य वा पू॒र्धि यव॑स्य का॒शिना॑ १०[३२](१४०७)

(७९)

९ कृत्नुर्भार्गवः । सोमः । गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

अयं कृत्नुरगृभीतो विश्वजिदुद्भिदित् सोमः । ऋषिर्विप्रः काव्येन १
अभ्यूर्णोति यन्नग्नं भिषक्ति विश्वं यत् तुरम् । प्रेमन्धः ख्यन्निः श्रोणो भूत् २
त्वं सोम तनूकृद्भ्यो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्यः । उरु यन्तासि वरूथम् ३
त्वं चित्ती तव दक्षैर्दिव आ पृथिव्या ऋजीषिन् । यावीरघस्य चिद् द्वेषः ४
अर्थिनो यन्ति चेदर्थं गच्छानिद्दुर्षो रातिम् । ववृज्युस्तृष्यतः कामम् ५ [३३]

विदद्यत् पूर्व्यं नष्टमुदीमृतायुमीरयत् । प्रेमायुस्तारीदतीर्णम् ६
सुशेवो नो मृळयाकुरहत्नक्रतुरद्वातः । भवा नः सोम शं हृदे ७
मा नः सोम सं वीविजो मा वि वीभिषथा राजन् । मा नो हार्दि त्विषा वधीः ८
अव यत् स्वे सधस्थे देवानां दुर्मतीरीक्षे ।
राजन्नप द्विषः सेध मीढ्वो अप स्रिधः सेध ९ [३४] (१४१६)

(८०)

१० एकधूनौधसः । इन्द्रः, १० देवाः । गायत्री, १० त्रिष्टुप् ।

नह्यन्यं बळाकरं मर्डितारं शतक्रतो । त्वं नं इन्द्र मृळय १
यो नः शश्वत् पुराविथाभृथो वाजसातये । स त्वं नं इन्द्र मृळय २
किमङ्ग रधचोदनः सुन्वानस्यावितेदसि । कुवित् स्विन्द्र णः शकः ३
इन्द्र प्र णो रथमव पश्चाच्चित् सन्तमद्रिवः । पुरस्तादिनं मे कृधि ४
हन्तो नु किमाससे प्रथमं नो रथं कृधि । उपमं वाजयु श्रवः ५ [३५]

अवा नो वाजयुं रथं सुकरं ते किमित् परि । अस्मान् त्सु जिग्युषस्कृधि ६
इन्द्र हव्यस्व पूरसि भद्रा त एति निष्कृतम् । इयं धीर्ऋत्वियावती ७
मा सीमवघ्य आ भागुर्वी काष्ठा हितं धनम् । अपावृक्ता अरत्नयः ८
तुरीयं नाम यज्ञियं यदा करस्तदुश्मसि । आदित् पतिर्न ओहसे ९
अवीवृधद्धो अमृता अमन्दीर्देवकृष्टयो देवा उत याश्च देवीः ।
तस्मा उ राधः कृणुत प्रशस्तं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् १० [३६] (१४१६)

(८१) [नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ८१-९३]

९ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं चित्रं ग्राभं सं गृभाय । महाहस्ती दक्षिणेन १
विद्मा हि त्वा तुविकूर्मिं तुविदेष्णं तुवीमघम् । तुविमात्रमवोभिः २
नहि त्वा शूर देवा न मर्तासो दित्सन्तम् । भीमं न गां वारयन्ते ३
एतो न्विन्द्रं स्तवामेशानं वस्वः स्वराजम् । न राधसा मर्धिषन्नः ४
प्र स्तोषदुषं गासिषच्छ्रवत् साम गीयमानम् । अभि राधसा जुगुरत् ५ [३७]

आ नो भर दक्षिणेनाभि सव्येन प्र मृश । इन्द्र मा नो वसोर्निर्भाक् ६
उप क्रमस्वा भर धृषता धृष्णो जनानाम् । अदाशूष्टरस्य वेदः ७
इन्द्र य उ नु ते अस्ति वाजो विप्रेभिः सनित्वः । अस्माभिः सु तं सनुहि ८
सद्योजुवस्ते वाजा अस्मभ्यं विश्वश्चन्द्राः । वशैश्च मक्षू जरन्ते ९ [३८] (१४३५)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३८] (८२)

९ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ प्र द्रव परावतो ऽर्वावतश्च वृत्रहन् । मध्वः प्रति प्रभर्मणि १
तीव्राः सोमास आ गहि सुतासो मादयिष्णवः । पिबा दुधृग्यथोचिषे २
इषा मन्दस्वादु ते ऽरं वराय मन्यवे । भुवत् त इन्द्र शं हृदे ३
आ त्वशत्रवा गहि न्युक्थानि च हूयसे । उपमे रोचने दिवः ४
तुभ्यायमद्रिभिः सुतो गोभिः श्रीतो मदाय कम् । प्र सोम इन्द्र हूयते ५ [१]

इन्द्र श्रुधि सु मे हवमस्मे सुतस्य गोमतः । वि पीतिं तृसिमश्नुहि ६
य इन्द्र चमसेष्वा सोमश्चमूषु ते सुतः । पिबेदस्य त्वमीशिषे ७
यो अप्सु चन्द्रमा इव सोमश्चमूषु दद्दशे । पिबेदस्य त्वमीशिषे ८
यं ते श्येनः पदाभरत् तिरो रजांस्यस्पृतम् । पिबेदस्य त्वमीशिषे ९ [२] (१४४४)

(८३)

९ कुसीदी काण्वः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

देवानामिदवो महत् तदा वृणीमहे वयम् । वृष्णामस्मभ्यमूतये १
ते नः सन्तु युजः सदा वरुणो मित्रो अर्यमा । वृधासश्च प्रचेतसः २
अतिं नो विष्पिता पुरु नौभिरपो न पर्षथ । युयमूतस्य रथ्यः ३ (१४४७)

वामं नो अस्त्वर्यमन् वामं वरुण शंस्यम् । वामं ह्यावृणीमहे ४
वामस्य हि प्रचेतस ईशानासो रिशादसः । नेमादित्या अघस्य यत् ५ [३]

वयमिद्रः सुदानवः क्षियन्तो यान्तो अध्वन्ना । देवा वृधाय हूमहे ६
अधि न इन्द्रैषां विष्णो सजात्यानाम् । इता मरुतो अश्विना ७
प्र भ्रातृत्वं सुदानवो ऽध द्विता समान्या । मातुर्गर्भं भरामहे ८
यूयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिद्यवः । अधा चिद्व उत ब्रुवे ९ [४] (१४५३)

(८४)

९ उशना काव्यः । अग्निः । गायत्री ।

प्रेष्ठं वो अतिथिं स्तुषे मित्रमिव प्रियम् । अग्निं रथं न वेद्यम् १
कविमिव प्रचेतसं यं देवासो अध द्विता । नि मर्त्येष्वादधुः २
त्वं यविष्ठ दाशुषो नॄंः पाहि शृणुधी गिरः । रक्षा तोकमुत त्मना ३
कया ते अग्ने अङ्गिर ऊर्जो नपादुपस्तुतिम् । वराय देव मन्यवे ४
दाशेम कस्य मनसा यज्ञस्य सहसो यहो । कदु वोच इदं नमः ५ [५]

अधा त्वं हि नस्करो विश्वा अस्मभ्यं सुक्षितीः । वाजद्रविणसो गिरः ६
कस्य नूनं परीणसो धियो जिन्वसि दंपते । गोषाता यस्य ते गिरः ७
तं मर्जयन्त सुक्रतुं पुरोयावानमाजिषु । स्वेषु क्षयेषु वाजिनम् ८
क्षेति क्षेमेभिः साधुभिर्नकिर्यं घ्नन्ति हन्ति यः । अग्ने सुवीर एधते ९ [६] (१४६२)

(८५)

९ कृष्ण आङ्गिरसः । अश्विनौ । गायत्री ।

आ मे हवं नासत्या ऽश्विना गच्छतं युवम् । मध्वः सोमस्य पीतये १
इमं मे स्तोममश्विने मं मे शृणुतं हवम् । मध्वः सोमस्य पीतये २
अयं वां कृष्णो अश्विना हवते वाजिनीवसू । मध्वः सोमस्य पीतये ३
शृणुतं जरितुर्हवं कृष्णस्य स्तुवतो नरा । मध्वः सोमस्य पीतये ४
छर्दिर्यन्तमदाभ्यं विप्राय स्तुवते नरा । मध्वः सोमस्य पीतये ५ [७]

गच्छतं दाशुषो गृह मित्था स्तुवतो अश्विना । मध्वः सोमस्य पीतये ६
युञ्जाथां रासभं रथे वीळुङ्गे वृषण्वसू । मध्वः सोमस्य पीतये ७ (१४६९)

त्रिबन्धुरेण त्रिवृता रथेना यातमश्विना । मध्वः सोमस्य पीतये ८
नू मे गिरो नासत्या ऽश्विना प्रावतं युवम् । मध्वः सोमस्य पीतये ९ [८] (१४७१)

(८६)

५ कृष्ण आङ्गिरसः, विश्वको वा कार्ष्णिः । अश्विनौ । जगती ।

उभा हि वृत्रा मिषजा मयोभुवोभा दक्षस्य वचसो बभूवथुः ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् १
कथा नूनं वां विमना उप स्तवद्युवं धियं ददथुर्वस्यइष्टये ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् २
युवं हि ष्मा पुरुभुजेममेधतुं विष्णाप्वे ददथुर्वस्यइष्टये ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ३
उत त्यं वीरं धनसामजीषिणं दूरे चित् सन्तमवसे हवामहे ।
यस्य स्वादिष्ठा सुमतिः पितुर्यथा मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ४
ऋतेन देवः सविता शमायत ऋतस्य शृङ्गमुर्विया वि पप्रथे ।
ऋतं सासाह महि चित् पृतन्यतो मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ५ [९] (१४७६)

(८७)

६ कृष्ण आङ्गिरसो, वासिष्ठो वा द्युम्नीकः, प्रियमेध आङ्गिरसो वा । अश्विनौ ।
प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

द्युम्नी वां स्तोमो अश्विना क्रिविर्न सेक आ गतम् ।
मध्वः सुतस्य स त्रिवि प्रियो नरा पातं गौराविवेरिणे १
पिबतं घर्मं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं नरा ।
ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ नि पातं वेदसा वयः २
आ वां विश्वाभिरूतिभिः प्रियमेधा अहूषत ।
ता वर्तिर्यातमुप वृक्तबर्हिषो जुष्टं यज्ञं दिविष्टिषु ३
पिबतं सोमं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं सुमत् ।
ता वावृधाना उप सुष्टुतिं दिवो गन्तं गौराविवेरिणम् ४
आ नूनं यातमश्विना ऽश्वेभिः पुषितप्सुभिः ।
दस्रा हिरण्यवर्तनी शुभस्पती पातं सोममृतावृधा ५ (१४८१)

वयं हि वां हवामहे विपन्यवो विप्रासो वाजसातये ।
ता वल्गू दस्रा पुरुदंससा धिया ऽश्विना श्रुष्ट्या गतम् ६ [१०] (१४८१)

(८८)

६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

तं वो दस्ममृतीषहं वसोर्मन्दानमन्धसः ।
अभि वत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीर्भिर्नवामहे १

द्युक्षं सुदानुं तविषीभिरावृतं गिरिं न पुरुभोजसम् ।
क्षुमन्तं वाजं शतिनं सहस्रिणं मक्षू गोमन्तमीमहे २

न त्वा बृहन्तो अद्रयो वरन्त इन्द्र वीळवः ।
यद्दित्ससि स्तुवते मावते वसु नकिष्टदा मिनाति ते ३

योद्धासि क्रत्वा शवसोत दंसना विश्वा जाताभि मज्मना ।
आ त्वायमर्क ऊतये ववर्तति यं गोतमा अजीजनन् ४

प्र हि रिरिक्ष ओजसा दिवो अन्तेभ्यस्परि ।
न त्वा विव्याच रज इन्द्र पार्थिव मनुं स्वधां ववक्षिथ ५

नकिः परिष्टिर्मघवन् मघस्य ते यद्दाशुषे दशस्यसि ।
अस्माकं बोध्युचथस्य चोदिता मंहिष्ठो वाजसातये ६ [११] (१४८८)

(८९)

७ नृमेध-पुरुमेधावाङ्गिरसौ । इन्द्रः । १-४ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), ५-६ अनुष्टुप्, ७ बृहती ।

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहंतमम् ।
येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि १

अपाधमदभिशस्तीरशस्तिहा ऽथेन्द्रो द्युक्षमाभवत् ।
देवास्त इन्द्र सख्याय येमिरे बृहद्भानो मरुद्गण २

प्र व इन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्मार्चत ।
वृत्रं हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा ३

अभि प्र भर धृषता धृषन्मनः श्रवश्चित्ते असदृहत् ।
अर्षन्त्वापो जवसा वि मातरो हनो वृत्रं जया स्वः ४ (१४९२)

यज्जायथा अपूर्व्य मघवन् वृत्रहत्याय ।
तत् पृथिवीमप्रथय—स्तदस्तभ्ना उत द्याम् ५
तत् ते यज्ञो अजायत तदर्क उत हस्कृतिः ।
तद्विश्वमभिभूरसि यज्जातं यच्च जन्त्वम् ६
आमासु पक्वमैरय आ सूर्ये रोहयो दिवि ।
घर्मं न सामन् तपता सुवृक्तिभि—र्जुष्टं गिर्वणसे बृहत् ७ [१२] (१४९५)

(९०)

६ नृमेध-पुरुमेधावाङ्गिरसौ । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

आ नो विश्वासु हव्य इन्द्रः समत्सु भूषतु ।
उप ब्रह्माणि सवनानि वृत्रहा परमज्या ऋचीषमः १
त्वं दाता प्रथमो राधसाम—स्यसि सत्य ईशानकृत् ।
तुविद्युम्नस्य युज्या वृणीमहे पुत्रस्य शवसो महः २
ब्रह्मा त इन्द्र गिर्वणः क्रियन्ते अनतिद्रुता ।
इमा जुषस्व हर्यश्व योजने—न्द्र या ते अमन्महि ३
त्वं हि सत्यो मघवन्ननानतो वृत्रा भूरि न्यृञ्जसे ।
स त्वं शविष्ठ वज्रहस्त दाशुषे ऽर्वाञ्चं रयिमा कृधि ४
त्वमिन्द्र यशा असृ—जीषी शवसस्पते ।
त्वं वृत्राणि हंस्यप्रतीन्येक इद—नुत्ता चर्षणीधृता ५
तमु त्वा नूनमसुर प्रचेतसं राधो भागमिवेमहे ।
महीव कृत्तिः शरणा त इन्द्र प्र ते सुम्ना नो अश्नवन् ६ [१३] (१५०१)

(९१)

७ आत्रेयी अपाला । इन्द्रः । अनुष्टुप्, १-२ पङ्क्तिः ।

कन्याऽइव वारवायती सोममपि स्रुताविदत् ।
अस्तं भरन्त्यब्रवी—दिन्द्राय सुनवै त्वा शक्राय सुनवै त्वा १
असौ य एषि वीरको गृहंगृहं विचाकशत् ।
इमं जम्भसुतं पिब धानावन्तं करम्भिण—मपूपवन्तमुक्थिनम् २ (१५०१)

आ चन त्वा चिकित्सामो ऽधि चन त्वा नेमसि ।
शनैरिव शनकैरिवेन्द्रायेन्दो परि स्रव ३
कुविच्छकत् कुवित् करत् कुविन्नो वस्यसस्करत् ।
कुवित् पतिद्विषो यतीरिन्द्रेण संगमामहै ४
इमानि त्रीणि विष्टपा तानीन्द्र वि रोहय ।
शिरस्ततस्योर्वरा मादिदं म उपोदरे ५
असौ च या न उर्वरादिमां तन्वं मम ।
अथो ततस्य यच्छिरः सर्वा ता रोमशा कृधि ६
खे रथस्य खेऽनसः खे युगस्य शतक्रतो ।
अपालामिन्द्र त्रिष्पूत्व्यकृणोः सूर्यत्वचम् ७ [१४] (१५०८)

(९२)

३३ श्रुतकक्षः सुकक्षो वा आङ्गिरसः । इन्द्रः । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

पान्तमा वो अन्धस इन्द्रमभि प्र गायत । विश्वासाहं शतक्रतुं मंहिष्ठं चर्षणीनाम् १
पुरुहूतं पुरुष्टुतं गाथान्यं सनश्रुतम् । इन्द्र इति ब्रवीतन २
इन्द्र इन्नो महानां त्राता वाजानां नृतुः । महाँ अभिष्टिवा यमत् ३
अपादु शिप्रयन्धसः सुदक्षस्य प्रहोषिणः । इन्दोरिन्द्रो यवाशिरः ४
तम्वभि प्रार्चते नृभिः सोमस्य पीतये । तदिद्धर्यस्य वर्धनम् ५ [१५]

अस्य पीत्वा मदानां देवो देवस्यौजसा । विश्वाभि भुवना भुवत् ६
त्यमु वः सत्रासाहं विश्वासु गीर्ष्वायतम् । आ च्यावयस्यूतये ७
युध्मं सन्तमनर्वाणं सोमपामनपच्युतम् । नरमवार्यक्रतुम् ८
शिक्षा ण इन्द्र राय आ पुरु विद्वाँ ऋचीषम । अवा नः पार्ये धने ९
अतश्चिदिन्द्र ण उपा ऽऽ याहि शतवाजया । इषा सहस्रवाजया १० [१६]

अर्याम धीवतो धियो ऽवीन्द्रः शक्र गोदरे । जयेम पृत्सु वज्रिवः ११
वयमु त्वा शतक्रतो गावो न यवसेष्वा । उक्थेषु रणयामसि १२
विश्वा हि मर्त्यत्वना ऽनुकामा शतक्रतो । अगन्म वज्रिन्नाशसः १३
त्वे सु पुत्र शवसो ऽवृत्रन् कामकातयः । न त्वामिन्द्रातिरिच्यते १४
स नो वृषन् त्सानिष्ठया सं घोरया द्रवित्न्वा । धियावीडृ पुरंध्या १५ [१७] (१५१३)

यस्ते नूनं शतक्रत॒विन्द्र द्युम्नितमो मदः । तेन नूनं मदे मदेः १६
यस्ते चित्रश्रवस्तमो य इन्द्र वृत्रहन्तमः । य ओजोदातमो मदः १७
विश्वा हि यस्ते अद्रिव॒स्त्वादत्तः सत्य सोमपाः । विश्वासु दस्म कृष्टिषु १८
इन्द्राय मद्वने सुतं परि ष्टोभन्तु नो गिरः । अर्कमर्चन्तु कारवः १९
यस्मिन् विश्वा अधि श्रियो रणन्ति सप्त संसदः । इन्द्रे सुते हवामहे २० [१८]

त्रिकद्रुकेषु चेतनं देवासो यज्ञमत्तत । तमिद्वर्धन्तु नो गिरः २१
आ त्वा विशन्त्विन्दवः समुद्रमिव सिन्धवः । न त्वामिन्द्राति रिच्यते २२
विव्यक्थ महिना वृषन् भक्षं सोमस्य जागृवे । य इन्द्र जठरेषु ते २३
अरं त इन्द्र कुक्षये सोमो भवतु वृत्रहन् । अरं धामभ्य इन्दवः २४
अरमश्वाय गायति श्रुतकक्षो अरं गवे । अरमिन्द्रस्य धाम्ने २५
अरं हि ष्मा सुतेषु णः सोमेष्विन्द्र भूषसि । अरं ते शक्र दावने २६ [१९]

पराकात्ताच्चिदद्रिव॒स्त्वां नक्षन्त नो गिरः । अरं गमाम ते वयम् २७
एवा ह्यसि वीरयु॒रेवा शूर उत स्थिरः । एवा ते राध्यं मनः २८
एवा रातिस्तुवीमघ विश्वेभिर्धायि धातृभिः । अधा चिदिन्द्र मे सचा २९
मो षु ब्रह्मेव तन्द्रयु॒र्भुवो वाजानां पते । मत्स्वा सुतस्य गोमतः ३०
मा नः इन्द्राभ्या३दिशः सूरो अक्तुष्वा यमन् । त्वा युजा वनेम तत् ३१
त्वयेदिन्द्र युजा वयं प्रति ब्रुवीमहि स्पृधः । त्वमस्माकं तव स्मसि ३२
त्वामिद्धि त्वायवो ऽनुनोनुवतश्चरान् । सखाय इन्द्र कारवः ३३ [२०] (१५४१)

(९३)

३४ सुकक्ष आङ्गिरसः । इन्द्रः, ३४ इन्द्र-ऋभवश्च । गायत्री ।

उद्धेदभि श्रुतामघं वृषभं नर्याप॑सम् । अस्तारमेषि सूर्य १
नव यो नवतिं पुरो बिभेद बाह्वोजसा । अहिं च वृत्रहावधीत् २
स न इन्द्रः शिवः सखा ऽश्वावद्गोमद्यवमत् । उरुधारेव दोहते ३
यद्वृद्ध कच्च वृत्रह॒न्नुदगा अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ४
यद्वा प्रवृद्ध सत्पते न मरा इति मन्यसे । उतो तत् सत्यमित् तव ५ [२१]

ये सोमासः परावति ये अर्वावति सुन्विरे । सर्वाँस्ताँ इन्द्र गच्छसि ६
तामिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् ७ (१५४८)

इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स मदे हितः । द्युम्नी श्लोकी स सोम्यः ८
गिरा वज्रो न संभृतः सबलो अनपच्युतः । ववक्ष ऋष्वो अस्तृतः ९
दुर्गे चिन्नः सुगं कृधि गृणान इन्द्र गिर्वणः । त्वं च मघवन् वशः १० [२२]

यस्य ते नू चिदादिशं न मिनन्ति स्वराज्यम् । न देवो नाधिगुर्जनः ११
अधा ते अप्रतिष्कुतं देवी शुष्मं सपर्यतः । उभे सुशिप्र रोदसी १२
त्वमेतदधारयः कृष्णासु रोहिणीषु च । परुष्णीषु रुशत् पयः १३
वि यदहेरधं त्विषो विश्वे देवासो अक्रमुः । विदन्मृगस्य ताँ अमः १४
आदु मे निवरो भुवद्वृत्रहादिष्ट पौंस्यम् । अजातशत्रुरस्तृतः १५ [२३]

श्रुतं वो वृत्रहन्तमं प्र शर्धं चर्षणीनाम् । आ शुषे राधसे महे १६
अया धिया च गव्यया पुरुणामन् पुरुष्टुत । यत् सोमेसोम आभवः १७
बोधिन्मना इदस्तु नो वृत्रहा भूर्यासुतिः । शृणोतु शक्र आशिषम् १८
कया त्वं नं ऊत्या ऽभि प्र मन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आ भर १९
कस्य वृषा सुते सचा नियुत्वान् वृषभो रणत् । वृत्रहा सोमपीतये २० [२४]

अभी षु णस्त्वं रयिं मन्दसानः सहस्रिणम् । प्रयन्ता बोधि दाशुषे २१
पत्नीवन्तः सुता इम उशन्तो यन्ति वीतये । अपां जग्मिर्निचुम्पुणः २२
इष्टा होत्रा असृक्षत न्द्रं वृधासो अध्वरे । अच्छावभृथमोजसा २३
इह त्या संधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या । वोळ्हामभि प्रयो हितम् २४
तुभ्यं सोमाः सुता इमे स्तीर्णं बर्हिर्विभावसो । स्तोतृभ्य इन्द्रमा वह २५ [२५]

आ ते दक्षं वि रोचना दधद्रत्ना वि दाशुषे । स्तोतृभ्य इन्द्रमर्चत २६
आ ते दधामीन्द्रिय मुक्था विश्वा शतक्रतो । स्तोतृभ्य इन्द्र मृळय २७
भद्रंभद्रं न आ भरेषमूर्जं शतक्रतो । यदिन्द्र मृळयासि नः २८
स नो विश्वान्या भर सुवितानि शतक्रतो । यदिन्द्र मृळयासि नः २९
त्वामिद्वृत्रहन्तम सुतावन्तो हवामहे । यदिन्द्र मृळयासि नः ३० [२६]

उप नो हरिभिः सुतं याहि मदानां पते । उप नो हरिभिः सुतम् ३१
द्विता यो वृत्रहन्तमो विद इन्द्रः शतक्रतुः । उप नो हरिभिः सुतम् ३२
त्वं हि वृत्रहन्नेषां पाता सोमानामसि । उप नो हरिभिः सुतम् ३३
इन्द्रं क्षये दंदातु न ऋभुक्षणमृभुं रयिम् । वाजी ददातु वाजिनम् ३४ [२७] (१५७५)

(९४) [दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ९४-१०३]

१२ बिन्दुः पूतदक्षो वा आङ्गिरसः। मरुतः। गायत्री।

गौर्धयति मरुतां श्रवस्युर्माता मघोनाम् । युक्ता वह्नी रथानाम् १
यस्या देवा उपस्थे व्रता विश्वे धारयन्ते । सूर्यामासा दृशे कम् २
तत् सु नो विश्वे अर्य आ सदा गृणन्ति कारवः । मरुतः सोमपीतये ३
अस्ति सोमो अयं सुतः पिबन्त्यस्य मरुतः । उत स्वराजो अश्विना ४
पिबन्ति मित्रो अर्यमा तना पूतस्य वरुणः । त्रिषधस्थस्य जावतः ५
उतो न्वस्य जोषमाँ इन्द्रः सुतस्य गोमतः । प्रातर्होतेव मत्सति ६ [२८]

कदत्विषन्त सूर्य स्तिर आप इव स्रिधः । अर्षन्ति पूतदक्षसः ७
कद्वो अद्य महानां देवानामवो वृणे । त्मना च दस्मवर्चसाम् ८
आ ये विश्वा पार्थिवानि पप्रथन् रोचना दिवः । मरुतः सोमपीतये ९
त्यान् नु पूतदक्षसो दिवो वो मरुतो हुवे । अस्य सोमस्य पीतये १०
त्यान् नु ये वि रोदसी तस्तभुर्मरुतो हुवे । अस्य सोमस्य पीतये ११
त्यं नु मारुतं गणं गिरिष्ठां वृषणं हुवे । अस्य सोमस्य पीतये १२ [२९] (१५८७)

(९५)

९ तिरश्चीराङ्गिरसः। इन्द्रः। अनुष्टुप्।

आ त्वा गिरो रथीरिवास्थुः सुतेषु गिर्वणः ।
अभि त्वा समनूषत इन्द्रं वत्सं न मातरः १
आ त्वा शुक्रा अचुच्यवुः सुतास इन्द्र गिर्वणः ।
पिबा त्वस्यान्धसः इन्द्र विश्वासु ते हितम् । २
पिबा सोमं मदाय कमिन्द्र श्येनाभृतं सुतम् ।
त्वं हि शश्वतीनां पती राजा विशामसि ३
श्रुधी हवं तिरश्च्या इन्द्र यस्त्वा सपर्यति ।
सुवीर्यस्य गोमतो रायस्पूर्धि महाँ असि ४
इन्द्र यस्ते नवीयसीं गिरं मन्द्रामजीजनत् ।
चिकित्विन्मनसं धियं प्रत्नामृतस्य पिप्युषीम् ५ [३०]

तमु ष्टवाम यं गिर इन्द्रमुक्थानि वावृधुः ।
पुरूण्यस्य पौंस्या सिषासन्तो वनामहे ६ (१५९१)

एतो न्विन्द्रं स्तवाम शुद्धं शुद्धेन साम्ना।
शुद्धैरुक्थैर्वावृध्वांसं शुद्ध आशीर्वान् ममत्तु ७
इन्द्र शुद्धो न आ गहि शुद्धः शुद्धाभिरूतिभिः।
शुद्धो रयिं नि धारय शुद्धो ममद्धि सोम्यः ८
इन्द्र शुद्धो हि नो रयिं शुद्धो रत्नानि दाशुषे।
शुद्धो वृत्राणि जिघ्नसे शुद्धो वाजं सिषाससि ९ [३१] (१५९६)

(९६)

२१ तिरश्चीराङ्गिरसो, द्युतानो वा मारुतः। इन्द्रः, १४ इन्द्रामरुतः १५ इन्द्राबृहस्पती। त्रिष्टुप्, ४ विराट्, २१ पुरस्ताज्ज्योतिः।

अस्मा उषास आतिरन्त यामन्निन्द्राय नक्तमूर्म्याः सुवाचः।
अस्मा आपो मातरः सप्त तस्थुर्नृभ्यस्तराय सिन्धवः सुपाराः १
अतिविद्धा विथुरेणा चिदस्रा त्रिः सप्त सानु संहिता गिरीणाम्।
न तद्देवो न मर्त्यस्तुतुर्याद्यानि प्रवृद्धो वृषभश्चकार २
इन्द्रस्य वज्रं आयसो निमिश्ल इन्द्रस्य बाह्वोर्भूयिष्ठमोजः।
शीर्षन्निन्द्रस्य क्रतवो निरेक आसन्नेषन्त शुत्या उपाके ३
मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां मन्ये त्वा च्यवनमच्युतानाम्।
मन्ये त्वा सत्वनामिन्द्र केतुं मन्ये त्वा वृषभं चर्षणीनाम् ४
आ यद्वज्रं बाह्वोरिन्द्र धत्से मरुच्युतमहये हन्तवा उ।
प्र पर्वता अनवन्त प्र गावः प्र ब्रह्माणो अभिनक्षन्त इन्द्रम् ५ [३२]

तमु ष्टवाम य इमा जजान विश्वा जातान्यवराण्यस्मात्।
इन्द्रेण मित्रं दिधिषेम गीर्भिरुपो नमोभिर्वृषभं विशेम ६
वृत्रस्य त्वा श्वसथादीषमाणा विश्वे देवा अजहुर्ये सखायः।
मरुद्भिरिन्द्र सख्यं ते अस्त्वथेमा विश्वाः पृतना जयासि ७
त्रिः षप्तिस्त्वा मरुतो वावृधाना उस्रा इव राशयो यज्ञियासः।
उप त्वेमः कृधि नो भागधेयं शुष्मं त एना हविषा विधेम ८
तिग्ममायुधं मरुतामनीकं कस्त इन्द्र प्रति वज्रं दधर्ष।
अनायुधासो असुरा अदेवाश्चक्रेण ताँ अप वप ऋजीषिन् ९
मह उग्राय तवसे सुवृक्तिं प्रेरय शिवतमाय पथ्वः।
गिर्वाहसे गिर इन्द्राय पूर्वीर्धेहि तन्वे कुविद्वङ्ग वेदत् १० [३३] (१६०६)

उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां दुणा न पारमीरया नदीनाम् ।
नि स्पृश धिया तन्वि श्रुतस्य जुष्टतरस्य कुविवृङ्क वेदत् ११

तद्विविड्डि यत् त इन्द्रो जुजोषत् स्तुहि सुष्टुतिं नमसा विवास ।
उप भूष जरितर्मा रुवण्यः श्रावया वाचं कुविवृङ्क वेदत् १२

अव द्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठ—दियानः कृष्णो दशभिः सहस्रैः ।
आवत् तमिन्द्रः शच्या धमन्त—मप स्नेहितीर्नृमणा अधत्त १३

द्रप्समपश्यं विषुणे चरन्त—मुपह्वरे नद्यो अंशुमत्याः ।
नभो न कृष्णमवतस्थिवांस—मिष्यामि वो वृषणो युध्यताजौ १४

अध द्रप्सो अंशुमत्या उपस्थे ऽधारयत् तन्वं तित्विषाणः ।
विशो अदेवीरभ्याचरन्ती—र्बृहस्पतिना युजेन्द्रः ससाहे १५ [३४]

त्वं ह त्यत् सप्तभ्यो जायमानो ऽशत्रुभ्यो अभवः शत्रुरिन्द्र ।
गूळ्हे द्यावापृथिवी अन्वविन्दो विभुमद्भ्यो भुवनेभ्यो रणं धाः १६

त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजो वज्रेण वज्रिन् धृषितो जघन्थ ।
त्वं शुष्णस्यावातिरो वधत्रै—स्त्वं गा इन्द्र शच्येदविन्दः १७

त्वं ह त्यदृषभ चर्षणीनां घनो वृत्राणां तविषो बभूथ ।
त्वं सिन्धूँरसृजस्तस्तभानान् त्वमपो अजयो दासपत्नीः १८

स सुक्रतू रणिता यः सुतेष्व—नुत्तमन्युर्यो अहेव रेवान् ।
य एक इन्नर्यपांसि कर्ता स वृत्रहा प्रतीदन्यमाहुः १९

स वृत्रहेन्द्रश्चर्षणीधृत् तं सुष्टुत्या हव्यं हुवेम ।
स प्राविता मघवा नोऽधिवक्ता स वाजस्य श्रवस्यस्य दाता २०

स वृत्रहेन्द्र ऋभुक्षाः सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूव ।
कृण्वन्नपांसि नर्या पुरूणि सोमो न पीतो हव्यः सखिभ्यः २१ [३५] (१६१७)

(९७)

१५ रेभः काश्यपः । इन्द्रः । बृहती, १०, १३ अतिजगती, ११-१२ उपरिष्टाद्बृहती, १४ त्रिष्टुप्, १५ जगती ।

या इन्द्र भुज आभरः स्वर्वाँ असुरेभ्यः
स्तोतारमिन्मघवन्नस्य वर्धय ये च त्वे वृक्तबर्हिषः १ (१६१८)

यमिन्द्र दधिषे त्व—मश्वं गां भागमव्ययम् ।
यजमाने सुन्वति दक्षिणावति तस्मिन् तं धेहि मा पणौ २
य इन्द्र सस्त्यव्रतो ऽनुष्वापमदेवयुः ।
स्वैः प एवैर्मुमुरत् पोष्यं रयिं सनुतर्धेहि तं ततः ३
यच्छक्रासि परावति यदर्वावति वृत्रहन् ।
अतस्त्वा गीर्भिर्द्युगदिन्द्र केशिभिः सुतावाँ आ विवासति ४
यद्वासि रोचने दिवः समुद्रस्याधि विष्टपि ।
यत् पार्थिवे सदने वृत्रहन्तम यदुन्तरिक्ष आ गहि ५ [३६]

स नः सोमेषु सोमपाः सुतेषु शवसस्पते ।
मादयस्व राधसा सूनृतावते—न्द्र राया परीणसा ६
मा नं इन्द्र परा वृण—ग्भवा नः सधमाद्यः ।
त्वं न ऊती त्वमिन्न आप्यं मा नं इन्द्र परा वृणक् ७
अस्मे इन्द्र सचा सुते नि षदा पीतये मधु ।
कृधी जरित्रे मघवन्नवो महु—स्मे इन्द्र सचा सुते ८
न त्वा देवासं आशत न मर्त्यासो अद्रिवः ।
विश्वा जातानि शवसाभिभूरसि न त्वा देवासं आशत ९
विश्वाः पृतना अभिभूतरं नरं सजू—स्ततक्षुरिन्द्रं जजनुश्च राजसे ।
क्रत्वा वरिष्ठं वर आमुरिमुतो—ग्रमोजिष्ठं तवसं तरस्विनम् १० [३७]

समी रेभासो अस्वर—ञ्जिन्द्रं सोमस्य पीतये ।
स्वर्पतिं यदीं वृधे धृतव्रतो ह्योजसा समूतिभिः ११
नेमिं नमन्ति चक्षसा मेषं विप्रा अभिस्वरा ।
सुदीतयो वो अद्रुहो ऽपि कर्णे तरस्विनः समृक्वभिः १२
तमिन्द्रं जोहवीमि मघवानमुग्रं सत्रा दधानमप्रतिष्कुतं शवांसि ।
मंहिष्ठो गीर्भिरा च यज्ञियो ववर्तद्राये नो विश्वा सुपथा कृणोतु वज्री १३
त्वं पुरं इन्द्र चिकिदेना व्योजसा शविष्ठ शक्र नाशयध्यै ।
त्वद्विश्वानि भुवनानि वज्रिन् द्यावा रेजेते पृथिवी च भीषा १४
तन्मं ऋतमिन्द्र शूर चित्र पात्व—पो न वज्रिन् दुरितातिं पर्षि भूरिं ।
कदा नं इन्द्र राय आ दशस्ये—र्विश्वप्स्न्यस्य स्पृहयाय्यस्य राजन् १५[३८](१६३२)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३९] (९८)

१२ नृमेध आङ्गिरसः। इन्द्रः। उष्णिक्; ७, १०-११ ककुप्; ९, १२ पुरउष्णिक्।

इन्द्रा॑य सा॒मं गायत विप्रा॑य बृ॒हते बृ॒हत् । ध॒र्मकृ॑ते विप॒श्चिते॑ पनस्यवे १
त्वमि॑न्द्रा॒भिभू॑रसि त्वं सूर्यमरोचयः । विश्व॑कर्मा॒ विश्व॑देवो म॒हाँ अ॑सि २
विभ्राज॒न्योति॑षा स्व१॒॑रगच्छो रोच॑नं दि॒वः । वे॒वास्त॑ इन्द्र सख्याय येमिरे ३
एन्द्र नो गधि प्रि॒यः स॑त्रा॒जिद्गो॒ह्यः । गिरि॑र्न वि॒श्वत॑स्पृ॒थुः पति॑र्दि॒वः ४
आभि हि स॑त्य सोमपा उ॒भे ब॑भूथ रोदसी । इन्द्रा॑सि सुन्व॒तो वृ॒धः पति॑र्दि॒वः ५
त्वं हि शश्व॑तीना॒मिन्द्र॑ कृ॒ता पु॑रामसि । हन्ता॑ दस्यो॒र्मनो॑र्वृधः पति॑र्दि॒वः ६[१]

अधा॑ हीन्द्र गिर्वण उप॑ त्वा॒ कामा॑न् म॒हः स॑सृज्महे । उदे॑व यन्त॒ उदभिः ७
वार्ण त्वा॑ यव्या॒भि॒र्वर्धन्ति शूर ब्रह्माणि । वावृ॒ध्वांस॑ं चिदद्रिवो दि॒वेदि॑वे ८
युञ्जन्ति॒ हरी॑ इ॒षिर॑स्य गा॒थयो॒रौ रथ॑ उरुयु॒गे । इन्द्र॒वाहा॑ वचो॒युजा॑ ९
त्वं न॑ इन्द्रा॒ भर॑ँ ओजो॑ नृ॒म्णं श॑तक्रतो विचर्षणे । आ वी॒रं पृ॑तना॒षह॑म् १०
त्वं हि नः॑ पि॒ता व॑सो॒ त्वं मा॒ता श॑तक्रतो ब॒भूवि॑थ । अधा॑ ते सु॒म्नमी॑महे ११
त्वां शु॑ष्मिन् पुरुहूत वाजयन्त॒मुप॑ ब्रुवे शतक्रतो । स नो॑ रास्व सुवी॒र्य॑म् १२[२] (१६४४)

(९९)

८ नृमेध आङ्गिरसः। इन्द्रः। प्रगाथः=(विषमा बृहती, समा सतोबृहती)।

त्वामि॒दा ह्यो नरो ऽपी॑प्यन् वज्रिन् भू॒र्णयः
स इ॑न्द्र स्तो॒मवा॑हसामि॒ह श्रु॒ध्यु॒प स्वस॑रमा ग॑हि १
मत्स्वा॑ सुशिप्र हरिवस्तदी॑महे॒ त्वे आ भू॑षन्ति वे॒धसः॑ ।
तव॒ श्रवां॑स्युप॒मान्यु॑क्थ्या॒ सुते॑ष्विन्द्र गिर्वणः २
श्रा॒यन्त॒ इव॒ सूर्यं॑ वि॒श्वेदि॑न्द्रस्य भक्षत ।
वसू॑नि जा॒ते जन॑मान॒ ओज॑सा॒ प्रति॑ भा॒गं न दी॑धिम ३
अन॑र्शरातिं वसु॒दामुप॑ स्तुहि॒ भद्रा इन्द्र॑स्य रा॒तयः॑ ।
सो अ॑स्य॒ काम॑ं विधतो न रोषति॒ मनो॑ दा॒नाय॑ चोदयन् ४
त्वमि॑न्द्र प्रतू॒र्तिष्व॒भि विश्वा॑ अ॒सि स्पृधः॑ ।
अ॒शस्ति॑हा॒ जनि॑ता वि॒श्वतू॑रसि त्वं तू॒र्य तरुष्य॒तः ५ (१६४९)

अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरा ।
विश्वास्ते स्पृधः श्नथयन्त मन्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्वसि ६

इत ऊती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितम् ।
आशुं जेतारं हेतारं रथीतमं मतूर्तं तुग्र्यावृधम् ७

इष्कर्तारमनिष्कृतं सहस्कृतं शतभूतिं शतक्रतुम् ।
समानमिन्द्रमवसे हवामहे वसवानं वसुजुवम् ८ [३] (११५२)

(१००)

(११) १-३,६-१२ नेमो भार्गवः, ४-५ इन्द्रः । इन्द्रः, ८ सुपर्णः, ९ वज्रो वा, १० ११ वाक् । त्रिष्टुप्, ६ जगती, ७-९ अनुष्टुप् ।

अयं त एमि तन्वा पुरस्ताद्विश्वे देवा अभि मा यन्ति पश्चात् ।
यदा मह्यं दीधरो भागमिन्द्राऽऽदिन्मया कृणवो वीर्याणि १

दधामि ते मधुनो भक्षमग्रे हितस्ते भागः सुतो अस्तु सोमः ।
असश्च त्वं दक्षिणतः सखा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि २

प्र सु स्तोमं भरत वाजयन्त इन्द्राय सत्यं यदि सत्यमस्ति ।
नेन्द्रो अस्तीति नेम उ त्व आह क ईं ददर्श कमभि ष्टवाम ३

अयमस्मि जरितः पश्य मेह विश्वा जातान्यभ्यस्मि महा ।
ऋतस्य मा प्रदिशो वर्धयन्त्यादर्दिरो भुवना ददरीमि ४

आ यन्मा वेना अरुहन्नृतस्यैकमासीनं हर्यतस्य पृष्ठे ।
मनश्चिन्मे हृद आ प्रत्यवोचदधीचक्रुश्छशुमन्तः सखायः ५

विश्वेत् ता ते सवनेषु प्रवाच्या या चकर्थ मघवन्निन्द्र सुन्वते ।
पारावतं यत् पुरुसंभृतं व स्वपावृणोः शरभाय कृपिंबन्धवे ६ [४]

प्र नूनं धावता पृथङ् नेह यो वो अवावरीत् ।
नि षीं वृतस्य मर्मणि वज्रमिन्द्रो अपीपतत् ७

मनोजवा अयमान आयसीमंतरत् पुरम् ।
दिवं सुपर्णो गत्वाय सोमं वज्रिण आभरत् ८

समुद्रे अन्तः शयत उद्ना वज्रो अभीवृतः ।
भरन्नस्मै संयतः पुरःप्रस्रवणा बलिम् ९ (११६६)

❀

यद्वाग्वदन्त्यविचेतनानि राष्ट्री देवानां निषसाद मन्द्रा ।
चतस्र ऊर्जं दुदुहे पयांसि क्व स्विदस्याः परमं जगाम १०
देवीं वाचमजनयन्त देवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति ।
सा नो मन्द्रेषमूर्जं दुहाना धेनुर्वागस्मानुप सुष्टुतैतु ११
सखे विष्णो वितरं वि क्रमस्व द्यौर्देहि लोकं वज्राय विष्कभे ।
हनाव वृत्रं रिणचाव सिन्धून्निन्द्रस्य यन्तु प्रसवे विसृष्टाः १२ [५](१६६४)

(१०१)

१६ जमदग्निर्भार्गवः । मित्रावरुणौ, ५ मित्रावरुणादित्याः, ६ आदित्याः, ७-८ अश्विनौ, ९-१० वायुः, ११-१२ सूर्यः, १३ उषाः सूर्यप्रभा वा, १४ पवमानः, १५-१६ गौः । १-२ प्रगाथः = (बृहती, सतोबृहती), ३ गायत्री, ४ सतोबृहती, ५-१३ प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती,) १४-१६ त्रिष्टुप् ।

ऋधगित्था स मर्त्यः शशमे देवतातये ।
यो नूनं मित्रावरुणावभिष्टय आचक्रे हव्यदातये १
वसिष्ठक्षत्रा उरुचक्षसा नरा राजाना दीर्घश्रुत्तमा ।
ता बाहुता न दंसना रथर्यतः साकं सूर्यस्य रश्मिभिः २
प्र यो वां मित्रावरुणा ऽजिरो दूतो अद्रवत् । अर्यःशीर्षा मदेरघुः ३
न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतवे न संवादाय रमते ।
तस्मान्नो अद्य समृतेरुरुष्यतं बाहुभ्यां न उरुष्यतम् ४
प्र मित्राय प्रार्यम्णे संचथ्यमृतावसो ।
वरुथ्यं वरुणे छन्त्यं वचः स्तोत्रं राजसु गायत ५ [६]

ते हिन्विरे अरुणं जेन्यं वस्वेकं पुत्रं तिसृणाम् ।
ते धामान्यमृता मर्त्यानामदब्धा अभि चक्षते ६
आ मे वचांस्युद्यता द्युमत्तमानि कर्त्वा ।
उभा यातं नासत्या सजोषसा प्रति हव्यानि वीतये ७
रातिं यद्वामरक्षसं हवामहे युवाभ्यां वाजिनीवसू ।
प्राचीं होत्रां प्रतिरन्तावितं नरा गृणाना जमदग्निना ८
आ नो यज्ञं दिविस्पृशं वायो याहि सुमन्मभिः ।
अन्तः पवित्र उपरि श्रीणानो ऽयं शुक्रो अयामि ते ९ (१६७१)

वेत्यध्वर्युः पथिभी रजिष्ठैः प्रति हव्यानि वीतये ।
अधा नियुत्व उभयस्य नः पिब शुचिं सोमं गवाशिरम् १० [७]

बण्महाँ असि सूर्य बळादित्य महाँ असि ।
महस्ते सतो महिमा पनस्यते ऽद्धा देव महाँ असि ११

बट् सूर्य श्रवसा महाँ असि सत्रा देव महाँ असि ।
मह्ना देवानामसुर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम् १२

इयं या नीच्यर्किणी रूपा रोहिण्या कृता ।
चित्रेव प्रत्यदर्शायत्यन्तर्दशासु बाहुषु १३

प्रजा ह तिस्रो अत्यायमीयुर्न्यन्या अर्कमभितो विविश्रे ।
बृहद्ध तस्थौ भुवनेष्वन्तः पवमानो हरित आ विवेश १४
माता रुद्राणां दुहिता वसूनां स्वसादित्यानाममृतस्य नाभिः ।
प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदितिं वधिष्ट १५
वोचेविदं वाचमुदीरयन्तीं विश्वाभिर्धीभिरुपतिष्ठमानाम् ।
देवीं देवेभ्यः पर्ययुषीं गामा मावृक्त मर्त्यो दभ्रचेताः १६ [८] (१६८०)

(१०२)

२२ भार्गवः प्रयोगः, अग्निर्बार्हस्पत्यः, पावको वा, सहसः पुत्रौ गृहपति-यविष्ठौ तयोरन्यतरः । अग्निः । गायत्री ।

त्वमग्ने बृहद्वयो दधासि देव दाशुषे ।
कविर्गृहपतिर्युवा १
स न ईळानया सह देवाँ अग्ने दुवस्युवा ।
चिकिद्धिभानवा वह २
त्वया ह स्विद्युजा वयं चोदिष्ठेन यविष्ठ्य ।
अभि ष्मो वाजसातये ३
और्वभृगुवच्छुचिमप्नवानवदा हुवे ।
अग्निं समुद्रवाससम् ४
हुवे वातस्वनं कविं पर्जन्यक्रन्द्यं सहः ।
अग्निं समुद्रवाससम् ५ [९] (१६८५)

आ सवं सवितुर्यथा भगस्येव भुजिं हुवे ।
अग्निं समुद्रवाससम् ६
अग्निं वो वृधन्तमध्वराणां पुरुतमम् ।
अच्छा नप्त्रे सहस्वते ७
अयं यथा न आभुवत् त्वष्टा रूपेव तक्ष्या ।
अस्य क्रत्वा यशस्वतः ८
अयं विश्वा अभि श्रियो ऽग्निर्देवेषु पत्यते ।
आ वाजैरुप नो गमत् ९
विश्वेषामिह स्तुहि होतॄणां यशस्तमम् ।
अग्निं यज्ञेषु पूर्व्यम् १० [१०]

शीरं पावकशोचिषं ज्येष्ठो यो दमेष्वा ।
वीदायं दीर्घश्रुत्तमः ११
तमर्वन्तं न सानसिं गृणीहि विप्र शुष्मिणम् ।
मित्रं न यातयज्जनम् १२
उप त्वा जामयो गिरो देदिशतीर्हविष्कृतः ।
वायोरनीके अस्थिरन् १३
यस्य त्रिधात्ववृतं बर्हिस्तस्थावसंदिनम् ।
आपश्चिन्नि दधा पदम् १४
पदं देवस्य मीळ्हुषो ऽनाधृष्टाभिरूतिभिः ।
भद्रा सूर्य इवोपदृक् १५ [११]

अग्ने घृतस्य धीतिभिस्तेपानो देव शोचिषा ।
आ देवान् वक्षि यक्षि च १६
तं त्वाजनन्त मातरः कविं देवासो अङ्गिरः ।
हव्यवाहममर्त्यम् १७
प्रचेतसं त्वा कवे ऽग्ने दूतं वरेण्यम् ।
हव्यवाहं नि षेदिरे १८
नहि मे अस्त्यघ्न्या न स्वधितिर्वनन्वति ।
अथैतादृगभरामि ते १९ (१६९९)

यद॑ग्ने कानि कानि चि॒दा ते दारू॑णि द॒ध्मसि ।
ता जु॑षस्व यविष्ठ्य २०
यद॒न्यु॑पजिह्वि॒का यद्व॒म्रो अ॑ति॒सर्प॑ति ।
सर्वं॑ तद॑स्तु ते घृतम् २१
अ॒ग्निमिन्धा॑नो मन॑सा धियं॑ सचेत॒ मर्त्यः॑ ।
अ॒ग्निमी॑धे वि॒वस्व॑भिः २२ [१२] (१७०२)

(१०३)

१४ सोभरिः काण्वः । अग्निः, १४ अग्नामरुतः । बृहती; ५ विराड्रूपा; ७,९,११, १३ सतोबृहती; ८, १२ ककुप्; १० ह्रसीयसी; १४ अनुष्टुप् ।

अद॑र्शि गातु॒वित्त॑मो यस्मि॑न् व्र॒तान्या॑दु॒धुः ।
उपो॒ षु जा॒तमार्य॑स्य व॒र्धन॒मग्निं न॑क्षन्त नो॒ गिरः॑ १
प्र दैवो॑दासो अ॒ग्नि॒र्देवाँ॑ अच्छा॒ न म॒ज्मना॑ ।
अनु॑ मा॒तरं॑ पृथि॒वीं वि वा॑वृते॒ तस्थौ॒ नाक॑स्य॒ सान॑वि २
यस्मा॒द्रेज॑न्त कृ॒ष्टय॑श्च॒र्कृत्या॑नि कृ॒ण्व॒तः ।
सह॑स्रसां मे॒धसा॑तावि॒व त्मना॒ ऽग्निं धी॒भिः स॑पर्यत ३
प्र यं रा॒ये निनी॑षसि॒ मर्तो॒ यस्ते॑ वसो॒ दाश॑त् ।
स वी॒रं ध॑त्ते अग्न उक्थ॒शंसि॑नं॒ त्मना॑ सहस्रपो॒षिण॑म् ४
स ह॒व्ये चि॒॑दुभि तृ॑णत्ति॒ वाज॒मर्व॑ता॒ स ध॑त्ते अक्षि॑ति॒ श्रवः॑ ।
त्वे दे॑व॒त्रा सदा॑ पुरूवसो॒ विश्वा॑ वा॒मानि॑ धीमहि ५ [१३]

यो विश्वा॑ दय॑ते॒ वसु॒ होता॑ म॒न्द्रो जना॑नाम् ।
मधो॑र्न पात्रा॑ प्रथ॒मान्य॑स्मै॒ प्र स्तोमा॑ यन्त्य॒ग्नये॑ ६
अश्वं॑ न गी॒र्भी र॑थ्यं॑ सु॒दान॑वो॒ मर्मृ॑ज्यन्ते दे॒वय॑वः ।
उ॒भे तो॒के तन॑ये दस्म विश्पते॒ पर्षि॑ राधो॑ म॒घोना॑म् ७
प्र मं॑हि॒ष्ठाय गायत ऋ॒ताव्ने॑ बृ॒हते॒ शुक्र॑शोचिषे ।
उप॑स्तुतासो अ॒ग्नये॑ ८
आ वं॑सते म॒घवा॑ वी॒रव॒द्यश॒: समि॑द्धो द्यु॒म्न्याहु॑तः ।
कु॒विन्नो॑ अस्य सु॒मति॑र्नवी॒यस्य॒च्छा वाजे॑भिरागमत् ९ (१७११)

प्रेष्ठं॑मु प्रि॒याणां॑ स्तु॒ह्यासा॒वार्ति॑थिम् ।
अ॒ग्निं रथा॑नां॒ यम॑म् १० [१४]

उर्दि॑ता॒ यो निर्दि॑ता॒ वेर्दि॑ता व॒—स्वा य॒ज्ञियो॑ व॒वर्त॑ति ।
दु॒ष्टरा॒ यस्य॑ प्रव॒णे नोर्म॑यो॒ धिया वा॒जं सिषा॑सतः ११
मा नो॑ हृणीता॒मार्ति॑थि॒—र्वसु॑र॒ग्निः पु॑रुप्रश॒स्त ए॒षः ।
यः सु॒होता॑ स्वध्व॒रः १२
मो ते रि॑षन्ये अ॒च्छोक्ति॑भिर्व॒सो ऽग्ने॑ के॒भि॑श्चि॒देवैः ।
की॒रिश्चि॒द्धि त्वामीट्टे॑ दू॒त्याय॒ रात॑हव्यः स्वध्व॒रः १३
आग्ने॑ याहि म॒रुत्स॑खा रु॒द्रेभि॒: सोम॑पीतये ।
सो॒म॒र्या॒ उप॑ सुष्टु॒तिं मा॒दय॑स्व॒ स्वर्णरे १४[१५](१७१६)

॥ इत्यष्टमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र–संख्या

सप्तममण्डलस्यान्तपर्यन्तं	५९७४
अष्टममण्डलस्य (वालखिल्यसहिता)	१७१६
,, (वालखिल्यरहिता १६३६)	
सर्वयोगः	७६९०

अथ नवमं मण्डलम् ।

(१) [प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-२४]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया । इन्द्राय पातवे सुतः १
रक्षोहा विश्वचर्षणिरभि योनिमयोहतम् । द्रुणा सधस्थमासदत् २
वरिवोधातमो भव मंहिष्ठो वृत्रहन्तमः । पर्षि राधो मघोनाम् ३
अभ्यर्ष महानां देवानां वीतिमन्धसा । अभि वाजमुत श्रवः ४
त्वामच्छा चरामसि तदिदर्थं त्विेविदिवे । इन्वो त्वे न आशसः ५ [१६]

पुनाति ते परिस्रुतं सोमं सूर्यस्य दुहिता । वारेण शश्वता तना ६
तमीमण्वीः समर्य आ गृभ्णन्ति योषणो दश । स्वसारः पार्ये दिवि ७
तमीं हिन्वन्त्यग्रुवो धमन्ति बाकुरं दृतिम् । त्रिधातु वारणं मधु ८
अभीमममद्र्या उत श्रीणन्ति धेनवः शिशुम् । सोममिन्द्राय पातवे ९
अस्येदिन्द्रो मदेष्वा विश्वा वृत्राणि जिघ्नते । शूरो मघा च मंहते १० [१७] (१०)

(२)

१० मेधातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व देववीरतिं पवित्रं सोम रंह्या । इन्द्रमिन्दो वृषा विश १
आ वच्यस्व महि प्सरो वृषेन्दो द्युम्नवत्तमः । आ योनिं धर्णसिः सदः २
अधुक्षत प्रियं मधु धारा सुतस्य वेधसः । अपो वसिष्ट सुक्रतुः ३
महान्तं त्वा महीरन्वापो अर्षन्ति सिन्धवः । यद्गोभिर्वासयिष्यसे ४
समुद्रो अप्सु मामृजे विष्टम्भो धरुणो दिवः । सोमः पवित्रे अस्मयुः ५ [१८]

अचिक्रदद्वृषा हरिर्महान् मित्रो न दर्शतः । सं सूर्येण रोचते ६
गिरस्त इन्दो ओजसा मर्मृज्यन्ते अपस्युवः । याभिर्मदाय शुम्भसे ७
तं त्वा मदाय घृष्वय उ लोककृत्नुमीमहे । तव प्रशस्तयो महीः ८
अस्मभ्यमिन्दविन्द्रयुर्मध्वः पवस्व धारया । पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव ९
गोषा इन्दो नृषा असि अश्वसा वाजसा उत । आत्मा यज्ञस्य पूर्व्यः १० [१९] (२०)

(३)

१० आजीगर्तिः शुनःशेपः, कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष देवो अमर्त्यः पर्णवीरिव दीयति । अभि द्रोणान्यासदम् १
एष देवो विपा कृतो ऽति ह्वरांसि धावति । पवमानो अदाभ्यः २
एष देवो विपन्युभिः पवमान ऋतायुभिः । हरिर्वाजाय मृज्यते ३
एष विश्वानि वार्या शूरो यन्निव सत्वभिः । पवमानः सिषासति ४
एष देवो रथर्यति पवमानो दशस्यति । आविष्कृणोति वग्वनुम् ५ [२०]

एष विप्रैरभिष्टुतो ऽपो देवो वि गाहते । दधद्रत्नानि दाशुषे ६
एष दिवं वि धावति तिरो रजांसि धारया । पवमानः कनिक्रदत् ७
एष दिवं व्यासरत् तिरो रजांस्यस्पृतः । पवमानः स्वध्वरः ८
एष प्रत्नेन जन्मना देवो देवेभ्यः सुतः । हरिः पवित्रे अर्षति ९
एष उ स्य पुरुव्रतो जज्ञानो जनयन्निषः । धारया पवते सुतः १० [२१] (३०)

(४)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सना च सोम जेषि च पवमान महि श्रवः । अथा नो वस्यसस्कृधि १
सना ज्योतिः सना स्वर्विश्वा च सोम सौभगा । अथा नो वस्यसस्कृधि २
सना दक्षमुत क्रतुमपं सोम मृधो जहि । अथा नो वस्यसस्कृधि ३
पवीतारः पुनीतन सोममिन्द्राय पातवे । अथा नो वस्यसस्कृधि ४
त्वं सूर्ये न आ भज तव क्रत्वा तवोतिभिः । अथा नो वस्यसस्कृधि ५ [२२]

तव क्रत्वा तवोतिभिर्ज्योक् पश्येम सूर्यम् । अथा नो वस्यसस्कृधि ६
अभ्यर्ष स्वायुध सोमं द्विबर्हसं रयिम् । अथा नो वस्यसस्कृधि ७
अभ्यर्षा नपच्युतो रयिं समत्सु सासहिः । अथा नो वस्यसस्कृधि ८
त्वां यज्ञैरवीवृधन् पवमान विधर्मणि । अथा नो वस्यसस्कृधि ९
रयिं नश्चित्रमश्विनमिन्दो विश्वायुमा भर । अथा नो वस्यसस्कृधि १० [२३] (४०)

(५)

११ काश्यपोऽसितो देवलो वा । आप्रीसूक्तम्= (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः)। गायत्री, ८-११ अनुष्टुप्।

समिद्धो विश्वतस्पतिः पवमानो वि राजति । प्रीणन् वृषा कनिक्रदत् १
तनूनपात् पवमानः शृङ्गे शिशानो अर्षति । अन्तरिक्षेण रारजत् २
ईळेन्यः पवमानो रयिर्वि राजति द्युमान् । मधोर्धारा अभिरोजसा ३
बर्हिः प्राचीनमोजसा पवमानः स्तृणन् हरिः । देवेषु देव ईयते ४
उदातैर्जिहते बृहद् द्वारो देवीर्हिरण्ययीः । पवमानेन सुष्टुताः ५ [२४]

सुशिल्पे बृहती मही पवमानो वृषण्यति । नक्तोषासा न दर्शते ६
उभा देवा नृचक्षसा होतारा दैव्या हुवे । पवमान इन्दो वृषा ७
भारती पवमानस्य सरस्वतीळा मही ।
इमं नो यज्ञमा गमन् तिस्रो देवीः सुपेशसः ८
त्वष्टारमग्रजां गोपां पुरोयावानमा हुवे ।
इन्दुरिन्द्रो वृषा हरिः पवमानः प्रजापतिः ९
वनस्पतिं पवमान मध्वा समङ्ग्धि धारया ।
सहस्रवल्शं हरितं भ्राजमानं हिरण्ययम् १०
विश्वे देवाः स्वाहाकृतिं पवमानस्या गत ।
वायुर्बृहस्पतिः सूर्य ऽग्निरिन्द्रः सजोषसः ११ [२५] (५१)

(६)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

मन्द्रया सोम धारया वृषा पवस्व देवयुः । अव्यो वारेष्वस्मयुः १
अभि त्यं मद्यं मदमिन्दविन्द्र इति क्षर । अभि वाजिनो अर्वतः २
अभि त्यं पूर्व्यं मदं सुवानो अर्ष पवित्र आ । अभि वाजमुत श्रवः ३
अनु द्रप्सास इन्दव आपो न प्रवतासरन् । पुनाना इन्द्रमाशत ४
यमत्यमिव वाजिनं मृजन्ति योषणो दश । वने क्रीळन्तमत्यविम् ५ [२६]

तं गोभिर्वृषणं रसं मदाय देववीतये । सुतं भराय सं सृज ६ (५७)

देवो देवाय धारयेन्द्राय पवते सुतः । पयो यदस्य पीपयत् ७
आत्मा यज्ञस्य रंह्या सुष्वाणः पवते सुतः । प्रत्नं नि पाति काव्यम् ८
एवा पुनान इन्द्रयुर्मदं मदिष्ठ वीतये । गुहा चिद्दधिषे गिरः ९ [२७] (६०)

(७)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृग्रमिन्दवः पथा धर्मन्नृतस्य सुश्रियः । विदाना अस्य योजनम् १
प्र धारा मध्वो अग्रियो महीरपो वि गाहते । हविर्हविष्षु वन्द्यः २
प्र युजो वाचो अग्रियो वृषावं चक्रदद्वने । सद्मामि सत्यो अध्वरः ३
परि यत् काव्या कविर्नृम्णा वसानो अर्षति । स्वर्वाजी सिषासति ४
पवमानो अभि स्पृधो विशो राजेव सीदति । यदीमृण्वन्ति वेधसः ५ [२८]

अव्यो वारे परि प्रियो हरिर्वनेषु सीदति । रेभो वनुष्यते मती ६
स वायुमिन्द्रमश्विना साकं मदेन गच्छति । रणा यो अस्य धर्मभिः ७
आ मित्रावरुणा भगं मध्वः पवन्त ऊर्मयः । विदाना अस्य शक्मभिः ८
अस्मभ्यं रोदसी रयिं मध्वो वाजस्य सातये । श्रवो वसूनि सं जितम् ९ [२९] (६९)

(८)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमा अभि प्रियमिन्द्रस्य काममक्षरन् । वर्धन्तो अस्य वीर्यम् १
पुनानास्श्चमूषदो गच्छन्तो वायुमश्विना । ते नो धान्तु सुवीर्यम् २
इन्द्रस्य सोम राधसे पुनानो हार्दि चोदय । ऋतस्य योनिमासदम् ३
मृजन्ति त्वा दश क्षिपो हिन्वन्ति सप्त धीतयः । अनु विप्रा अमादिषुः ४
देवेभ्यस्त्वा मदाय कं सृजानमति मेष्यः । सं गोभिर्वासयामसि ५ [३०]

पुनानः कलशेष्वा वस्त्राण्यरुषो हरिः । परि गव्यान्यव्यत ६
मघोन आ पवस्व नो जहि विश्वा अप द्विषः । इन्दो सखायमा विश ७
वृष्टिं दिवः परि स्रव द्युम्नं पृथिव्या अधि । सहो नः सोम पृत्सु धाः ८
नृचक्षसं त्वा वयमिन्दपीतं स्वर्विदम् । भक्षीमहि प्रजामिषम् ९ [३१] (७८)

(९)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा। पवमानः सोमः। गायत्री।

परि प्रिया दिवः कविर्वयांसि नप्त्योर्हितः। सुवानो याति कविक्रतुः १
प्र क्षयाय पन्यसे जनाय जुष्टो अद्रुहे। वीत्यर्षं चनिष्ठया २
स सूनुर्मातरा शुचिर्जातो जाते अरोचयत्। महान् मही ऋतावृधा ३
स सप्त धीतिभिर्हितो नद्यो अजिन्वदुक्षितः। या एकमक्षि वावृधुः ४
ता अभि सन्तमस्तृतं महे युवानमा दधुः। इन्दुमिन्द्र तवं व्रते ५ [३२]

अभि वह्निरमर्त्यः सप्त पश्यति वावहिः। क्रिविर्दुवीरतर्पयत् ६
अधा कर्लेषु नः पुमस्तमांसि सोम योध्या। तानि पुनान जङ्घनः ७
नू नव्यसे नवीयसे सूक्ताय साधया पथः। प्रत्नवद्रोचया रुचः ८
पवमान महि श्रवो गामश्वं रासि वीरवत्। सना मेधां सना स्वः ९ [३३] (८७)

(१०)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा। पवमानः सोमः। गायत्री।

प्र स्वानासो रथा इवाऽवन्तो न श्रवस्यवः। सोमासो राये अक्रमुः १
हिन्वानासो रथा इव दधन्विरे गभस्त्योः। भरासः कारिणामिव २
राजानो न प्रशस्तिभिः सोमासो गोभिरञ्जते। यज्ञो न सप्त धातृभिः ३
परि सुवानास इन्दवो मदाय बर्हणा गिरा। सुता अर्षन्ति धारया ४
आपानासो विवस्वतो जनन्त उषसो भगम्। सूरा अण्वं वि तन्वते ५ [३४]

अप द्वारा मतीनां प्रत्ना ऋण्वन्ति कारवः। वृष्णो हरस आयवः ६
समीचीनास आसते होतारः सप्तजामयः। पदमेकस्य पिप्रतः ७
नाभा नाभिं न आ ददे चक्षुश्चित् सूर्ये सचा। कवेरपत्यमा दुहे ८
अभि प्रिया दिवस्पदमध्वर्युभिर्गुहा हितम्। सूरः पश्यति चक्षसा ९ [३५] (९६)

(११)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा। पवमानः सोमः। गायत्री।

उपास्मै गायता नरः पवमानायेन्दवे। अभि देवाँ इयक्षते १
अभि ते मधुना पयोऽथर्वाणो अशिश्रयुः। देवं देवाय देवयु २
स नः पवस्व शं गवे शं जनाय शमर्वते। शं राजन्नोषधीभ्यः ३ (९९)

बभ्रवे नु स्वतवसे ऽरुणाय दिविस्पृशे । सोमाय गाथमर्चत ४
हस्तच्युतेभिरद्रिभिः सुतं सोमं पुनीतन । मधावा धावता मधु ५ [३६]
नमसेदुप सीदत वृष्णेदुभि श्रीणीतन । इन्दुमिन्द्रे दधातन ६
अमित्रहा विचर्षणिः पवस्व सोम शं गवे । देवेभ्यो अनुकामकृत् ७
इन्द्राय सोम पातवे मदाय परि षिच्यसे । मनश्चिन्मनसस्पतिः ८
पवमान सुवीर्यं रयिं सोम रिरीहि नः । इन्दविन्द्रेण नो युजा ९ [३७] (१०५)

(१२)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा असृग्रमिन्दवः सुता ऋतस्य सादने । इन्द्राय मधुमत्तमाः १
अभि विप्रा अनूषत गावो वत्सं न मातरः । इन्दुं सोमस्य पीतये २
मवृच्युत क्षेति सादने सिन्धोरूर्मा विपश्चित् । सोमो गौरी अधि श्रितः ३
कविर्नाभा विचक्षणो ऽव्यो वारे महीयते । सोमो यः सुक्रतुः कविः ४
यः सोमः कलशेष्वाँ अन्तः पवित्र आहितः । तमिन्दुः परि षस्वजे ५ [३८]
प्र वाचमिन्दुरिष्यति समुद्रस्याधि विष्टपि । जिन्वन् कोशं मधुश्चुतम् ६
नित्यस्तोत्रो वनस्पतिर्धीनामन्तः सबर्दुघः । हिन्वानो मानुषा युगा ७
अभि प्रिया कविस्पदा सोमो हिन्वानो अर्षति । विप्रस्य धारया कविः ८
आ पवमान धारय रयिं सहस्रवर्चसम् । अस्मे इन्दो स्वाभुवम् ९ [३९] (११४)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३३] (१३)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमः पुनानो अर्षति सहस्रधारो अत्यविः । वायोरिन्द्रस्य निष्कृतम् १
पवमानमवस्यवो विप्रमभि प्र गायत । सुष्वाणं देववीतये २
पवन्ते वाजसातये सोमाः सहस्रपाजसः । गृणाना देववीतये ३
उत नो वाजसातये पवस्व बृहतीरिषः । द्युमदिन्दो सुवीर्यम् ४
ते नः सहस्रिणं रयिं पवन्तामा सुवीर्यम् । सुवाना देवास इन्दवः ५ [१]
अत्या हियाना न हेतृभिरसृग्रं वाजसातये । वि वारमव्यमाशवः ६
वाश्रा अर्षन्तीन्दवो ऽभि वत्सं न धेनवः । वृधन्विरे गभस्त्योः ७
जुष्ट इन्द्राय मत्सरः पवमान कनिक्रदत् । विश्वा अप द्विषो जहि ८
अपघ्नन्तो अराव्णः पवमानाः स्वर्दृशः । योनावृतस्य सीदत ९ [२] (११३)

(१४)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रासिष्यदत् कविः सिन्धोरूर्मावधि श्रितः । कारं बिभ्रत् पुरुस्पृहम् १
गिरा यदी सबन्धवः पञ्च व्राता अपस्यवः । परिष्कृण्वन्ति धर्णसिम् २
आदस्य शुष्मिणो रसे विश्वे देवा अमत्सत । यदी गोभिर्वसायते ३
निरिणानो वि धावति जहच्छर्याणि तान्वा । अत्रा सं जिघ्रते युजा ४
नमीभिर्यो विवस्वतः शुभ्रो न मामृजे युवा । गाः कृण्वानो न निर्णिजम् ५ [३]

अति श्रिती तिरश्चता गव्या जिगात्यण्व्या । वरनुमियर्ति यं विदे ६
अभि क्षिपः समग्मत मर्जयन्तीरिषस्पतिम् । पृष्ठा गृभ्णत वाजिनः ७
परि दिव्यानि मर्मृशद् विश्वानि सोम पार्थिवा । वसूनि याह्यस्मयुः ८ [४] (१३१)

(१५)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष धिया यात्यण्व्या शूरो रथेभिराशुभिः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् १
एष पुरू धियायते बृहते देवतातये । यत्रामृतास आसते २
एष हितो वि नीयते ऽन्तः शुभ्रावता पथा । यदी तुञ्जन्ति भूर्णयः ३
एष शृङ्गाणि दोधुवच्छिशीते यूथ्यो३ वृषा । नृम्णा दधान ओजसा ४
एष रुक्मिभिरीयते वाजी शुभ्रेभिरंशुभिः । पतिः सिन्धूनां भवन् ५
एष वसूनि पिब्दना परुषा ययिवाँ अति । अव शादेषु गच्छति ६
एतं मृजन्ति मर्ज्यमुप द्रोणेष्वायवः । प्रचक्राणं महीरिषः ७
एतमु त्यं दश क्षिपो मृजन्ति सप्त धीतयः । स्वायुधं मदिन्तमम् ८ [५] (१३९)

(१६)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते सोतार ओण्यो३ रसं मदाय घृष्वये । सर्गो न तक्त्येतशः १
कृत्वा दक्षस्य रथ्यमपो वसानमन्धसा । गोषामण्वेषु सश्चिम २
अनसमप्सु दुष्टरं सोमं पवित्र आ सृज । पुनीहीन्द्राय पातवे ३
प्र पुनानस्य चेतसा सोमः पवित्रे अर्षति । कृत्वा सधस्थमासदत् ४ (१४३)

प्र त्वा नमोभिरिन्दव इन्द्र सोमा असृक्षत । महे भराय कारिणः ५
पुनानो रूपे अव्यये विश्वा अर्षन्नभि श्रियः । शूरो न गोषु तिष्ठति ६
दिवो न सानु पिप्युषी धारा सुतस्य वेधसः । वृथा पवित्रे अर्षति ७
त्वं सोम विपश्चितं तना पुनान आयुषु । अव्यो वारं वि धावसि ८ [६] (१४७)

(१७)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र निम्नेनेव सिन्धवो घ्नन्तो वृत्राणि भूर्णयः । सोमा असृग्रमाशवः १
अभि सुवानास इन्दवो वृष्टयः पृथिवीमिव । इन्द्रं सोमासो अक्षरन् २
अत्यूर्मिर्मत्सरो मदः सोमः पवित्रे अर्षति । विघ्नन् रक्षांसि देवयुः ३
आ कलशेषु धावति पवित्रे परि षिच्यते । उक्थैर्यज्ञेषु वर्धते ४
अति त्री सोम रोचना रोहन् न भ्राजसे दिवम् । इष्णन् त्सूर्यं न चोदयः ५
अभि विप्रा अनूषत मूर्धन् यज्ञस्य कारवः । दधानाश्चक्षसि प्रियम् ६
तमु त्वा वाजिनं नरो धीभिर्विप्रा अवस्यवः । मृजन्ति देवतातये ७
मधोर्धारामनु क्षर तीव्रः सधस्थमासदः । चारुर्ऋताय पीतये ८ [७] (१५५)

(१८)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सुवानो गिरिष्ठाः पवित्रे सोमो अक्षाः । मदेषु सर्वधा असि १
त्वं विप्रस्त्वं कविर्मधु प्र जातमन्धसः । मदेषु सर्वधा असि २
तव विश्वे सजोषसो देवासः पीतिमाशत । मदेषु सर्वधा असि ३
आ यो विश्वानि वार्या वसूनि हस्तयोर्दधे । मदेषु सर्वधा असि ४
य इमे रोदसी मही सं मातरेव दोहते । मदेषु सर्वधा असि ५
परि यो रोदसी उभे सद्यो वाजेभिरर्षति । मदेषु सर्वधा असि ६
स शुष्मी कलशेष्वा पुनानो अचिक्रदत् । मदेषु सर्वधा असि ७ [८] (१६१)

(१९)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यत् सोम चित्रमुक्थ्यं दिव्यं पार्थिवं वसु । तन्नः पुनान आ भर १
युवं हि स्थः स्वर्पती इन्द्रश्च सोम गोपती । ईशाना पिप्यतं धियः २ (१६४)

वृषा पुनान आयुषु स्तनयन्नधि बर्हिषि । हरिः सन् योनिमासदत् ३
अवावशन्त धीतयो वृषभस्याधि रेतसि । सूनोर्वत्सस्य मातरः ४
कुविद्गृष्ण्यन्तीभ्यः पुनानो गर्भमादधत् । याः शुक्रं दुहते पयः ५
उप शिक्षापतस्थुषो भियसमा धेहि शत्रुषु । पवमान विदा रयिम् ६
नि शत्रोः सोम वृष्ण्यं नि शुष्मं नि वयस्तिर । दूरे वा सतो अन्ति वा ७ [९] (१६९)

(२०)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र कविर्देववीतये ऽव्यो वारेभिरर्षति । साह्वान् विश्वा अभि स्पृधः १
स हि ष्मा जरितृभ्य आ वाजं गोमन्तमिन्वति । पवमानः सहस्रिणम् २
परि विश्वानि चेतसा मृशसे पवसे मती । स नः सोम श्रवो विदः ३
अभ्यर्ष बृहद्यशो मघवद्भ्यो ध्रुवं रयिम् । इषं स्तोतृभ्य आ भर ४
त्वं राजेव सुव्रतो गिरः सोमा विवेशिथ । पुनानो वह्ने अद्भुत ५
स वह्निरप्सु दुष्टरो मृज्यमानो गभस्त्योः । सोमश्चमूषु सीदति ६
क्रीळुर्मखो न मंहयुः पवित्रे सोम गच्छसि । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम् ७ [१०] (१७६)

(२१)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते धावन्तीन्दवः सोमा इन्द्राय घृष्वयः । मत्सरासः स्वर्विदः १
प्रवृण्वन्तो अभियुजः सुष्वये वरिवोविदः । स्वयं स्तोत्रे वयस्कृतः २
वृथा क्रीळन्त इन्दवः सधस्थमभ्येकमित् । सिन्धोरूर्मा व्यक्षरन् ३
एते विश्वानि वार्या पवमानास आशत । हिता न सप्तयो रथे ४
आस्मिन् पिशङ्गमिन्दवो दधाता वेनमादिशे । यो अस्मभ्यमरावा ५
ऋभुर्न रथ्यं नवं दधाता केतमादिशे । शुक्राः पवध्वमर्णसा ६
एत उ त्ये अवीवशन् काष्ठां वाजिनो अक्रत । सतः प्रासाविषुर्मतिम् ७ [११] (१८३)

(२२)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमास आशवो रथा इव प्र वाजिनः । सर्गाः सृष्टा अहेषत १
एते वाता इवोरवः पर्जन्यस्येव वृष्टयः । अग्नेरिव भ्रमा वृथा २ (१८५)

एते पूता विपश्चितः सोमासो दध्याशिरः । विपा व्यानशुर्धियः ३
एते मृष्टा अमर्त्याः ससुर्वांसो न शंश्रमुः । इयक्षन्तः पथो रजः ४
एते पृष्ठानि रोदसो विप्रयन्तो व्यानशुः । उतेदमुत्तमं रजः ५
तन्तुं तन्वानमुत्तम मनुं प्रवत आशत । उतेदमुत्तमाय्यम् ६
त्वं सोम पणिभ्य आ वसु गव्यानि धारयः । ततं तन्तुमचिक्रदः ७ [१२] (१९०)

(२३)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा असृग्रमाशवो मधोर्मदस्य धारया । अभि विश्वानि काव्या १
अनु प्रत्नास आयवः पदं नवीयो अक्रमुः । रुचे जनन्त सूर्यम् २
आ पवमान नो भरा ऽर्यो अदाशुषो गयम् । कृधि प्रजावतीरिषः ३
अभि सोमास आयवः पवन्ते मद्यं मदम् । अभि कोशं मधुश्चुतम् ४
सोमो अर्षति धर्णसि दधान इन्द्रियं रसम् । सुवीरो अभिशस्तिपाः ५
इन्द्राय सोम पवसे देवेभ्यः सधमाद्यः । इन्दो वाजं सिषाससि ६
अस्य पीत्वा मदानामिन्द्रो वृत्राण्यप्रति । जघान जघनच्च नु ७ [१३] (१९७)

(२४)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासो अधन्विषुः पवमानास इन्दवः । श्रीणाना अप्सु मृञ्जत १
अभि गावो अधन्विषुरापो न प्रवता यतीः । पुनाना इन्द्रमाशत २
प्र पवमान धन्वसि सोमेन्द्राय पातवे । नृभिर्यतो वि नीयसे ३
त्वं सोम नृमादनः पवस्व चर्षणीसहे । सस्निर्यो अनुमाद्यः ४
इन्दो यदद्रिभिः सुतः पवित्रं परिधावसि । अरमिन्द्रस्य धाम्ने ५
पवस्व वृत्रहन्तमो ऽक्थेभिरनुमाद्यः । शुचिः पावको अद्भुतः ६
शुचिः पावक उच्यते सोमः सुतस्य मध्वः । देवावीरघशंसहा ७ [१४] (२०४)

(२५) [द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० २५-६०]

१ दृळहच्युत आगस्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व दक्षसाधनो देवेभ्यः पीतये हरे । मरुद्भ्यो वायवे मदः १
पवमान धिया हितोऽभि योनिं कनिक्रदत् । धर्मणा वायुमा विश २ (२०६)

सं देवैः शोभते वृषा कविर्योनावधि प्रियः । वृत्रहा देववीतमः ३
विश्वा रूपाण्याविशन् पुनानो याति हर्यतः । यत्रामृतास आसते ४
अरुषो जनयन् गिरः सोमः पवत आयुषक् । इन्द्रं गच्छन् कविक्रतुः ५
आ पवस्व मदिन्तम पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदम् ६ [१५] (२१०)

(२६)

६ इध्मवाहो दार्ढच्युतः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तममृक्षन्त वाजिनं मुपस्थे अदितेरधि । विप्रासो अण्व्या धिया १
तं गावो अभ्यनूषत सहस्रधारमक्षितम् । इन्दुं धर्तारमा दिवः २
तं वेधा मेधयाहृचन् पवमानमधि द्यवि । धर्णसिं भूरिधायसम् ३
तमह्यन् भुरिजोर्धिया संवसानं विवस्वतः । पतिं वाचो अदाभ्यम् ४
तं सानावधि जामयो हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । हर्यतं भूरिचक्षसम् ५
तं त्वा हिन्वन्ति वेधसः पवमान गिरावृधम् । इन्दविन्द्राय मत्सरम् ६ [१६] (२११)

(२७)

६ नृमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष कविरभिष्टुतः पवित्रे अधि तोशते । पुनानो घ्नन्नप स्रिधः १
एष इन्द्राय वायवे स्वर्जित् परि षिच्यते । पवित्रे दक्षसाधनः २
एष नृभिर्वि नीयते दिवो मूर्धा वृषा सुतः । सोमो वनेषु विश्ववित् ३
एष गव्युरचिक्रदत् पवमानो हिरण्ययुः । इन्दुः सत्राजिदस्तृतः ४
एष सूर्येण हासते पवमानो अधि द्यवि । पवित्रे मत्सरो मदः ५
एष शुष्म्यसिष्यददन्तरिक्षे वृषा हरिः । पुनान इन्दुरिन्द्रमा ६ [१७] (२१२)

(२८)

६ प्रियमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष वाजी हितो नृभिर्विश्वविन्मनसस्पतिः । अव्यो वारं वि धावति १
एष पवित्रे अक्षरत् सोमो देवेभ्यः सुतः । विश्वा धामान्याविशन् २
एष देवः शुभायते ऽधि योनावमर्त्यः । वृत्रहा देववीतमः ३
एष वृषा कनिक्रदद्दशभिर्जामिभिर्यतः । अभि द्रोणानि धावति ४ (२१३)

एष सूर्यमरोचयत् पवमानो विचर्षणिः । विश्वा धामानि विश्ववित् ५
एष शुष्म्यदाभ्यः सोमः पुनानो अर्षति । देवावीरघशंसहा ६ [१८] (२२८)

(२९)

६ नृमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्रास्य धारा अक्षरन् वृष्णः सुतस्यौजसा । देवाँ अनु प्रभूषतः १
साप्तिं मृजन्ति वेधसो गृणन्तः कारवो गिरा । ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्यम् २
सुषहा सोम तानि ते पुनानाय प्रभूवसो । वर्धा समुद्रमुक्थ्यम् ३
विश्वा वसूनि संजयन् पवस्व सोम धारया । इन्दो द्वेषांसि सध्र्यक् ४
रक्षा सु नो अरुरुषः स्वनात् समस्य कस्य चित् । निदो यत्र मुमुच्महे ५
एन्दो पार्थिवं रयिं दिव्यं पवस्व धारया । द्युमन्तं शुष्ममा भर ६ [१९] (२३४)

(३०)

६ बिन्दुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र धारा अस्य शुष्मिणो वृथा पवित्रे अक्षरन् । पुनानो वाचमिष्यति १
इन्दुर्हियानः सोतृभिर्मृज्यमानः कनिक्रदत् । इयर्ति वग्नुमिन्द्रियम् २
आ नः शुष्मं नृषाह्यं वीरवन्तं पुरुस्पृहम् । पवस्व सोम धारया ३
प्र सोमो अति धारया पवमानो असिष्यदत् । अभि द्रोणान्यासदम् ४
अप्सु त्वा मधुमत्तमं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । इन्दविन्द्राय पीतये ५
सुनोता मधुमत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे । चारुं शर्धाय मत्सरम् ६ [२०] (२४०)

(३१)

६ गोतमो राहूगणः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासः स्वाध्यः पवमानासो अक्रमुः । रयिं कृण्वन्ति चेतनम् १
दिवस्पृथिव्या अधि भवेन्दो द्युम्नवर्धनः । भवा वाजानां पतिः २
तुभ्यं वाता अभिप्रिय स्तुभ्यमर्षन्ति सिन्धवः । सोम वर्धन्ति ते महः ३
आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य संगथे ४
तुभ्यं गावो घृतं पयो बभ्रो दुदुह्रे अक्षितम् । वर्धिष्ठे अधि सानवि ५
स्वायुधस्य ते सतो भुवनस्य पते वयम् । इन्दो सखित्वमुश्मसि ६ [२१] (२४६)

(३२)

६ इयावाश्व आत्रेयः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासो मदच्युतः श्रवसे नो मघोनः । सुता विदथे अक्रमुः १
आदीं त्रितस्य योषणो हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । इन्दुमिन्द्राय पीतये २
आदीं हंसो यथा गणं विश्वस्यावीवशन्मतिम् । अत्यो न गोभिरज्यते ३
उभे सोमावचाकशन् मृगो न तक्तो अर्षसि । सीदन्नृतस्य योनिमा ४
अभि गावो अनूषत योषा जारमिव प्रियम् । अर्षन्नाजिं यथा हितम् ५
अस्मे धेहि द्युमद्यशो मघवद्भ्यश्च मह्यं च । सनिं मेधामुत श्रवः ६ [२२] (२५१)

(३३)

६ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासो विपश्चितो ऽपां न यन्त्यूर्मयः । वनानि महिषा इव १
अभि द्रोणानि बभ्रवः शुक्रा ऋतस्य धारया । वाजं गोमन्तमक्षरन् २
सुता इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः । सोमा अर्षन्ति विष्णवे ३
तिस्रो वाच उदीरते गावो मिमन्ति धेनवः । हरिरेति कनिक्रदत् ४
अभि ब्रह्मीरनूषत यह्वीर्ऋतस्य मातरः । मर्मृज्यन्ते दिवः शिशुम् ५
रायः समुद्रांश्चतुरो ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः । आ पवस्व सहस्रिणः ६ [२३] (२५८)

(३४)

६ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सुवानो धारया तनेन्दुर्हिन्वानो अर्षति । रुजद्दृळ्हा व्योजसा १
सुत इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः । सोमो अर्षति विष्णवे २
वृषाणं वृषभिर्यतं सुन्वन्ति सोममद्रिभिः । दुहन्ति शक्मना पयः ३
भुवत् त्रितस्य मर्ज्यो भुवदिन्द्राय मत्सरः । सं रूपैरज्यते हरिः ४
अभीमृतस्य विष्टपं दुहते धृष्णिमातरः । चारुं प्रियतमं हविः ५
समेनमह्रुता इमा गिरो अर्षन्ति सस्रुतः । धेनूर्वाश्रो अवीवशत् ६ [२४] (२६४)

(३५)

६ प्रभूवसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ नः पवस्व धारया पवमान रयिं पृथुम् । यया ज्योतिर्विदासि नः १
इन्दो समुद्रमीङ्खय पवस्व विश्वमेजय । रायो धर्ता न ओजसा २ (२६६)

त्वया वीरेण वीरवो ऽभि ष्याम पृतन्यतः । क्षरा णो अभि वार्यम् ३
प्र वाजमिन्दुरिष्यति सिषासन् वाजसा ऋषिः । व्रता विदान आयुधा ४
तं गीर्भिर्वाचमीङ्खयं पुनानं वासयामसि । सोमं जनस्य गोपतिम् ५
विश्वो यस्यं व्रते जनो दाधार धर्मणस्पतेः । पुनानस्य प्रभूवसोः ६ [२५] (२७०)

(३६)

ऋ प्रभूवसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असर्जि रथ्यो यथा पवित्रे चम्वोः सुतः । कार्ष्मन् वाजी न्यक्रमीत् १
स वह्निः सोम जागृविः पवस्व देववीरति । अभि कोशं मधुश्चुतम् २
स नो ज्योतींषि पूर्व्य पवमान वि रोचय । क्रत्वे दक्षाय नो हिनु ३
शुम्भमान ऋतायुभिर्मृज्यमानो गभस्त्योः । पवते वारे अव्यये ४
स विश्वा दाशुषे वसु सोमो दिव्यानि पार्थिवा । पवतामान्तरिक्ष्या ५
आ दिवस्पृष्ठमश्वयुर्गव्ययुः सोम रोहसि । वीरयुः शवसस्पते ६ [२६] (२७६)

(३७)

ऋ रहूगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स सुतः पीतये वृषा सोमः पवित्रे अर्षति । विघ्नन् रक्षांसि देवयुः १
स पवित्रे विचक्षणो हरिरर्षति धर्णसिः । अभि योनिं कनिक्रदत् २
स वाजी रोचना दिवः पवमानो वि धावति । रक्षोहा वारमव्ययम् ३
स वित्रस्याधि सानवि पवमानो अरोचयत् । जामिभिः सूर्यं सह ४
स वृत्रहा वृषा सुतो वरिवोविददाभ्यः । सोमो वाजमिवासरत् ५
स देवः कविर्नृषितो ऽभि द्रोणानि धावति । इन्दुरिन्द्राय मंहना ६ [२७] (२८१)

(३८)

ऋ रहूगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष उ स्य वृषा रथो ऽव्यो वारेभिरर्षति । गच्छन् वाजं सहस्रिणम् १
एतं त्रितस्य योषणो हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । इन्दुमिन्द्राय पीतये २
एतं त्यं हरितो दश मर्मृज्यन्ते अपस्युवः । याभिर्मदाय शुम्भते ३
एष स्य मानुषीष्वा श्येनो न विक्षु सीदति । गच्छन्नारो न योषितम् ४
एष स्य मद्यो रसो ऽवं चष्टे दिवः शिशुः । य इन्दुर्वारमाविशत् ५
एष स्य पीतये सुतो हरिरर्षति धर्णसिः । क्रन्दन् योनिमभि प्रियम् ६ [२८] (२८८)

(३९)

ऋ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आशुर्षे बृहन्मते परि प्रियेण धाम्ना । यत्र देवा इति ब्रुवन् १
परिष्कृण्वन्ननिष्कृतं जनाय यातयन्निषः । वृष्टिं दिवः परि स्रव २
सुत एति पवित्र आ त्विषिं दधान ओजसा । विचक्षाणो विरोचयन् ३
अयं स यो दिवस्परि रघुयामा पवित्र आ । सिन्धोरूर्मा व्यक्षरत् ४
आविवासन् परावतो अथो अर्वावतः सुतः । इन्द्राय सिच्यते मधु ५
समीचीना अनूषत हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । योनावृतस्य सीदत ६ [२९] (२९४)

(४०)

ऋ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पुनानो अक्रमीदभि विश्वा मृधो विचर्षणिः । शुम्भन्ति विप्रं धीतिभिः १
आ योनिमरुणो रुहद्रघुर्दिन्द्रं वृषा सुतः । ध्रुवे सदसि सीदति २
नू नो रयिं महामिन्दो ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः । आ पवस्व सहस्रिणम् ३
विश्वा सोम पवमान द्युम्नानीन्दवा भर । विदाः सहस्रिणीरिषः ४
स नः पुनान आ भर रयिं स्तोत्रे सुवीर्यम् । जरितुर्वर्धया गिरः ५
पुनान इन्दवा भर सोम द्विबर्हसं रयिम् । वृषन्निन्दो न ऊतये ६ [३०] (३००)

(४१)

ऋ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ये गावो न भूर्णयस्त्वेषा अयासो अक्रमुः । घ्नन्तः कृष्णामप त्वचम् १
सुवितस्य मनामहे ऽति सेतुं दुरास्यम् । साह्वांसो दस्युमव्रतम् २
शृण्वे वृष्टेरिव स्वनः पवमानस्य शुष्मिणः । चरन्ति विद्युतो दिवि ३
आ पवस्व महीमिषं गोमदिन्दो हिरण्यवत् । अश्वावद्राजवत् सुतः ४
स पवस्व विचर्षण आ मही रोदसी पृण । उषाः सूर्यो न रश्मिभिः ५
परि णः शर्मयन्त्या धारया सोम विश्वतः । सरा रसेव विष्टपम् ६ [३१] (३०६)

(४२)

ऋ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

जनयन् रोचना दिवो जनयन्नप्सु सूर्यम् । वसानो गा अपो हरिः १
एष प्रत्नेन मन्मना देवो देवेभ्यस्परि । धारया पवते सुतः २ (३०८)

वावृधानाय तूर्वये पवन्ते वाजसातये । सोमाः सहस्रपाजसः ३
दुहानः प्रत्नमित् पयः पवित्रे परि षिच्यते । क्रन्दन् देवाँ अजीजनत् ४
अभि विश्वानि वार्या ऽभि देवाँ ऋताबृधः । सोमः पुनानो अर्षति ५
गोमन्नः सोम वीरवद्‌ अश्वावद्‌ यवमत् सुतः । पवस्व बृहतीरिषः ६ [३२] (३१९)

(४३)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यो अत्यं इव मृज्यते गोभिर्मदाय हर्यतः । तं गीर्भिर्वासयामसि १
तं नो विश्वा अवस्युवो गिरः शुम्भन्ति पूर्वथा । इन्दुमिन्द्राय पीतये २
पुनानो याति हर्यतः सोमो गीर्भिः परिष्कृतः । विप्रस्य मेध्यातिथेः ३
पवमान विदा रयिमस्मभ्यं सोम सुश्रियम् । इन्दो सहस्रवर्चसम् ४
इन्दुरत्यो न वाजसृत् कनिक्रन्ति पवित्र आ । यदक्षारति देवयुः ५
पवस्व वाजसातये विप्रस्य गृणतो वृधे । सोम रास्व सुवीर्यम् ६ [३३] (३१८)

॥ इति षष्ठोऽष्टकः ॥६॥

॥ अथ सप्तमोऽष्टकः ॥७॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४१] (४४)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ण इन्दो महे तन ऊर्मिं न बिभ्रदर्षसि । अभि देवाँ अयास्यः १
मती जुष्टो धिया हितः सोमो हिन्वे परावति । विप्रस्य धारया कविः २
अयं देवेषु जागृविः सुत एति पवित्र आ । सोमो याति विचर्षणिः ३
स नः पवस्व वाजयुश्चक्राणश्चारुमध्वरम् । बर्हिष्माँ आ विवासति ४
स नो भगाय वायवे विप्रवीरः सदावृधः । सोमो देवेष्वा यमत् ५
स नो अद्य वसुत्तये क्रतुविद्‌ क्रतुवित्तमः । वाजं जेषि श्रवो बृहत् ६ [१] (३२४)

(४५)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स पवस्व मदाय कं नृचक्षा देववीतये । इन्दुरिन्द्राय पीतये १
स नो अर्षाभि दुत्यं त्वमिन्द्राय तोशसे । देवान् त्सखिभ्य आ वरम् २
उत त्वामरुणं वयं गोभिरञ्मो मदाय कम् । वि नो राये दुरो वृधि ३
अत्यू पवित्रमक्रमीद्‌ वाजी धुरं न यामनि । इन्दुर्देवेषु पत्यते ४
समी सखायो अस्वरन् वने क्रीळन्तमत्यविम् । इन्दुं नावा अनूषत ५
तया पवस्व धारया यया पीतो विचक्षसे । इन्दो स्तोत्रे सुवीर्यम् ६ [२] (३३०)

(४६)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृग्रन् देववीतये ऽत्यासः कृत्व्या इव । क्षरन्तः पर्वतावृधः १
परिष्कृतास इन्दवो योषेव पित्र्यावती । वायुं सोमा असृक्षत २
एते सोमास इन्दवः प्रयस्वन्तश्चमू सुताः । इन्द्रं वर्धन्ति कर्मभिः ३
आ धावता सुहस्त्यः शुक्रा गृभ्णीत मन्थिना । गोभिः श्रीणीत मत्सरम् ४
स पवस्व धनंजय प्रयन्ता राधसो महः । अस्मभ्यं सोम गातुवित् ५
एतं मृजन्ति मर्ज्यं पवमानं दश क्षिपः । इन्द्राय मत्सरं मदम् ६ [३] (३३६)

(४७)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया सोमः सुकृत्यया महश्चिद्वृध्यवर्धत । मन्दान उद्भिषायते १
कृतानीदस्य कर्त्वा चेतन्ते दस्युतर्हणा । ऋणा च धृष्णुश्चयते २
आत् सोमं इन्द्रियो रसो वज्रः सहस्रसा भुवत् । उक्थं यदस्य जायते ३
स्वयं कविर्विधर्तरि विप्राय रत्नमिच्छति । यदी मर्मृज्यते धियः ४
सिषासतू रयीणां वाजेष्ववर्तामिव । भरेषु जिग्युषामसि ५ [४] (३४१)

(४८)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतं सधस्थेषु महो दिवः । चारुं सुकृत्ययेमहे १
संवृक्तधृष्णुमुक्थ्यं महामहिव्रतं मदम् । शतं पुरो रुरुक्षणिम् २
अतस्त्वा रयिमभि राजानं सुक्रतो दिवः । सुपर्णो अध्यक्षरत् ३
विश्वस्मा इत् स्वर्दृशे साधारणं रजस्तुरम् । गोपामृतस्य विभरत् ४
अधा हिन्वान इन्द्रियं ज्यायो महित्वमानशे । अभिष्टिकृद्विचर्षणिः ५ [५] (३४६)

(४९)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व वृष्टिमा सु नो ऽपामूर्मिं दिवस्परि । अयक्ष्मा बृहतीरिषः १
तया पवस्व धारया यया गाव इहागमन् । जन्यास उप नो गृहम् २
घृतं पवस्व धारया यज्ञेषु देववीतमः । अस्मभ्यं वृष्टिमा पव ३
स न ऊर्जे व्यव्ययं पवित्रं धाव धारया । देवासः शृणवन् हि कम् ४
पवमानो असिष्यदद्रक्षांस्यपजङ्घनत् । प्रत्नवद्रोचयन् रुचः ५ [६] (३५१)

(५०)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत ते शुष्मासः ईरते सिन्धोरूर्मेरिव स्वनः । वाणस्य चोदया पविम् १
प्रसवे त उदीरते तिस्रो वाचो मखस्युवः । यदव्य एषि सानवि २
अव्यो वारे परि प्रियं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । पवमानं मधुश्चुतम् ३
आ पवस्व मदिन्तम पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदम् ४
स पवस्व मदिन्तम गोभिरञ्जानो अक्तुभिः । इन्दविन्द्राय पीतये ५ [७] (३५६)

(५१)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अध्वर्यो अद्रिभिः सुतं सोमं पवित्र आ सृज । पुनीहीन्द्राय पातवे १
विवः पीयूषमुत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे । सुनोता मधुमत्तमम् २
तव त्य इन्दो अन्धसो देवा मधोर्व्यश्नते । पवमानस्य मरुतः ३
त्वं हि सोम वर्धयन् त्सुतो मदाय भूर्णये । वृषन् त्स्तोतारमूतये ४
अभ्यर्ष विचक्षण पवित्रं धारया सुतः । अभि वाजमुत श्रवः ५ [८] (३६१)

(५२)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि द्युक्षः सनद्रयि—र्भरद्वाजं नो अन्धसा । सुवानो अर्ष पवित्र आ १
तव प्रत्नेभिरध्वभि—रव्यो वारे परि प्रियः । सहस्रधारो यात् तना २
चरुर्न यस्तमीङ्खये—न्दो न दानमीङ्खय । वृषैवं धन्नवीङ्खय ३
नि शुष्ममिन्दवेषां पुरुहूत जनानाम् । यो अस्माँ आदिदेशति ४
शतं नो इन्द ऊतिभिः सहस्रं वा शुचीनाम् । पवस्व मंहयद्रयिः ५ [९] (३६६)

(५३)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत ते शुष्मासो अस्थू रक्षो भिन्दन्तो अद्रिवः । नुदस्व याः परिस्पृधः १
अया निजघ्निरोजसा रथसङ्गे धने हिते । स्तवा अविभ्युषा हृदा २
अस्य व्रतानि नाधृषे पवमानस्य दूढ्या । रुज यस्त्वा पृतन्यति ३
तं हिन्वन्ति मदच्युतं हरिं नदीषु वाजिनम् । इन्दुमिन्द्राय मत्सरम् ४ [१०] (३७०)

(५४)

४ अवत्सारः काश्यपः। पवमानः सोमः। गायत्री।

अस्य प्रत्नामनु द्युतं शुक्रं दुदुह्रे अह्र्यः । पयः सहस्रसामृषिम् १
अयं सूर्य इवोपदृग्गयं सरांसि धावति । सप्त प्रवत आ दिवम् २
अयं विश्वानि तिष्ठति पुनानो भुवनोपरि । सोमो देवो न सूर्यः ३
परि णो देववीतये वाजाँ अर्षसि गोमतः । पुनान इन्दविन्द्रयुः ४ [११] (३७४)

(५५)

४ अवत्सारः काश्यपः। पवमानः सोमः। गायत्री।

यवंयवं नो अन्धसा पुष्टंपुष्टं परि स्रव । सोम विश्वा च सौभगा १
इन्दो यथा तव स्तवो यथा ते जातमन्धसः । नि बर्हिषि प्रिये सदः २
उत नो गोविदश्ववित् पवस्व सोमान्धसा । मक्षूतमेभिरहभिः ३
यो जिनाति न जीयते हन्ति शत्रुमभीत्य । स पवस्व सहस्रजित् ४ [१२] (३७८)

(५६)

४ अवत्सारः काश्यपः। पवमानः सोमः। गायत्री।

परि सोम ऋतं बृहद्वाशुः पवित्रे अर्षति । विघ्नन् रक्षाँसि देवयुः १
यत् सोमो वाजमर्षति शतं धारा अपस्युवः । इन्द्रस्य सख्यमाविशन् २
अभि त्वा योषणो दश जारं न कन्यानूषत । मृज्यसे सोम सातये ३
त्वमिन्द्राय विष्णवे स्वादुरिन्दो परि स्रव । नृन् त्स्तोतॄन् पाह्यंहसः ४ [१३] (३८१)

(५७)

४ अवत्सारः काश्यपः। पवमानः सोमः। गायत्री।

प्र ते धारा असश्चतो दिवो न यन्ति वृष्टयः । अच्छा वाजं सहस्रिणम् १
अभि प्रियाणि काव्या विश्वा चक्षाणो अर्षति । हरिस्तुञ्जान आयुधा २
स मर्मृजान आयुभिरभो राजेव सुव्रतः । श्येनो न वंसु षीदति ३
स नो विश्वा दिवो वसूतो पृथिव्या अधि । पुनान इन्दवा भर ४ [१४] (३८६)

(५८)

४ अवत्सारः काश्यपः। पवमानः सोमः। गायत्री।

तरत् स मन्दी धावति धारा सुतस्यान्धसः । तरत् स मन्दी धावति १
उग्रा वेद वसूनां मर्तस्य देव्यवसः । तरत् स मन्दी धावति २ (३८८)

❀

ध्वस्रयोः पुरुषन्त्यो—रा सहस्राणि दद्महे । तरत् स मन्दी धावति ३
आ ययोस्त्रिंशतं तना सहस्राणि च दद्महे । तरत् स मन्दी धावति ४ [१५] (३९०)

(५९)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व गोजिदश्वजि—द्धिरण्यजित् सोम रण्यजित् । प्रजावदत्नमा भर १
पवस्वाङ्गिरो अदाभ्यः पवस्वौषधीभ्यः । पवस्व धिषणाभ्यः २
त्वं सोम पवमानो विश्वानि दुरिता तर । कविः सीदु नि बर्हिषि ३
पवमान स्वर्विदो जायमानोऽभवो महान् । इन्दो विश्वाँ अभीदसि ४ [१६] (३९४)

(६०)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री, ३ पुरउष्णिक् ।

प्र गायत्रेण गायत पवमानं विचर्षणिम् । इन्दुं सहस्रचक्षसम् १
तं त्वा सहस्रचक्षस—मथो सहस्रभर्णसम् । अति वारमपाविषुः २
अति वारान् पवमानो असिष्यदत् कलशाँ अभि धावति । इन्द्रस्य हार्द्याविशन् ३
इन्द्रस्य सोम राधसे शं पवस्व विचर्षणे । प्रजावदेत आ भर ४ [१७] (३९८)

(६१) [तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ६१-६७]

३० अमहीयुरात्रिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया वीती परि स्रव यस्त इन्दो मदेष्वा । अवाहन् नवतीर्नव १
पुरः सद्य इत्थाधिये दिवोदासाय शम्बरम् । अध त्यं तुर्वशं यदुम् २
परि णो अश्वमश्ववि—द्गोमदिन्दो हिरण्यवत् । क्षरा सहस्रिणीरिषः ३
पवमानस्य ते वयं पवित्रमभ्युन्दतः । सखित्वमा वृणीमहे ४
ये ते पवित्रमूर्मयोऽभिक्षरन्ति धारया । तेभिर्नः सोम मृळय ५ [१८]

स नः पुनान आ भर रायिं वीरवतीमिषम् । ईशानः सोम विश्वतः ६
एतमु त्यं दश क्षिपो मृजन्ति सिन्धुमातरम् । समादित्येभिरख्यत ७
समिन्द्रेणोत वायुना सुत एति पवित्र आ । सं सूर्यस्य रश्मिभिः ८
स नो भगाय वायवे पूष्णे पवस्व मधुमान् । चारुर्मित्रे वरुणे च ९
उच्चा ते जातमन्धसो दिवि षद्भूम्या ददे । उग्रं शर्म महि श्रवः १० [१९]

एना विश्वान्यर्य आ द्युम्नानि मानुषाणाम् । सिषासन्तो वनामहे ११ (४०९)

स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुद्भ्यः । वरिवोवित् परि स्रव १२
उपो षु जातमप्तुरं गोभिर्भङ्गं परिष्कृतम् । इन्दुं देवा अयासिषुः १३
तमिद्वर्धन्तु नो गिरो वत्सं संशिश्वरीरिव । य इन्द्रस्य हृदंसनिः १४
अर्षा णः सोम शं गवे धुक्षस्व पिप्युषीमिषम् । वर्धा समुद्रमुक्थ्यम् १५ [२०]

पवमानो अजीजन दिवश्चित्रं न तन्यतुम् । ज्योतिर्वैश्वानरं बृहत् १६
पवमानस्य ते रसो मदो राजन्नदुच्छुनः । वि वारमव्यमर्षति १७
पवमान रसस्तव दक्षो वि राजति द्युमान् । ज्योतिर्विश्वं स्वर्दृशे १८
यस्ते मदो वरेण्य स्तेना पवस्वान्धसा । देवावीरघशंसहा १९
जघ्निर्वृत्रमभित्रियं सस्निर्वाजं दिवेदिवे । गोषा उ अश्वसा असि २० [२१]

संमिश्लो अरुषो भव सूपस्थाभिर्न धेनुभिः । सीदञ्छ्येनो न योनिमा २१
स पवस्व य आविथेन्द्रं वृत्राय हन्तवे । वव्रिवांसं महीरपः २२
सुवीरासो वयं धना जयेम सोम मीढ्वः । पुनानो वंधं नो गिरः २३
त्वोतासस्तवावसा स्याम वन्वन्तो आमुरः । सोमं व्रतेषु जागृहि २४
अपघ्नन् पवते मृधो ऽप सोमो अरावणः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् २५ [२२]

महो नो राय आ भर पवमान जही मृधः । रास्वेन्दो वीरवद्यशः २६
न त्वा शतं चन ह्रुतो राधो दित्संन्तमा मिनन् । यत् पुनानो मखस्यसे २७
पवस्वेन्दो वृषा सुतः कृधी नो यशसो जने । विश्वा अप द्विषो जहि २८
अस्य ते सख्ये वयं तवेन्दो द्युम्न उत्तमे । सासह्याम पृतन्यतः २९
या ते भीमान्यायुधा तिग्मानि सन्ति धूर्वणे । रक्षा समस्य नो निदः ३० [२३] (४२८)

(६२)

३० जमदग्निर्भार्गवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते असृग्रमिन्दव स्तिरः पवित्रमाशवः । विघ्नन्तो दुरिता पुरु सुगा तोकाय वाजिनः । तना कृण्वन्तो अर्वते २
कृण्वन्तो वरिवो गवे ऽभ्यर्षन्ति सुष्टुतिम् । इळामस्मभ्यं संयतम् ३
असाव्यंशुर्मदाया ऽप्सु दक्षो गिरिष्ठाः । श्येनो न योनिमासदत् ४
शुम्भमन्धो देववात मप्सु धूतो नृभिः सुतः । स्वदन्ति गावः पयोभिः ५ [२४]

आकीमश्वं न हेतारो ऽशूशुभन्नृतायवः । मध्वो रसं सधमादे ६ (४३४)

यास्ते धारा मधुश्चुतो ऽसृग्रमिन्द ऊतये । ताभिः पवित्रमासदः ७
सो अर्षेन्द्राय पीतये तिरो रोमाण्यव्यया । सीदन् योना वनेष्वा ८
त्वमिन्दो परि स्रव स्वादिष्ठो अङ्गिरोभ्यः । वरिवोविद्घृतं पयः ९
अयं विचर्षणिर्हितः पवमानः स चेतति । हिन्वान आप्यं बृहत् १० [२५]

एष वृषा वृषव्रतः पवमानो अशस्तिहा । करद्वसूनि दाशुषे ११
आ पवस्व सहस्रिणं रयिं गोमन्तमश्विनम् । पुरुश्चन्द्रं पुरुस्पृहम् १२
एष स्य परि षिच्यते मर्मृज्यमान आयुभिः । उरुगायः कविक्रतुः १३
सहस्रधीतिः शतामघो विमानो रजसः कविः । इन्द्राय पवते मदः १४
गिरा जात इह स्तुत इन्दुरिन्द्राय धीयते । विर्योना वसतावि व १५ [२६]

पवमानः सुतो नृभिः सोमो वाजमिवासरत् । चमूषु शक्मनासदम् १६
तं त्रिपृष्ठे त्रिवन्धुरे रथे युञ्जन्ति यातवे । ऋषीणां सप्त धीतिभिः १७
तं सोतारो धनस्पृतं माशुं वाजाय यातवे । हरिं हिनोत वाजिनम् १८
आविशन् कलशं सुतो विश्वा अर्षन्नभि श्रियः । शूरो न गोषु तिष्ठति १९
आ त इन्दो मदाय कं पयो दुहन्त्यायवः । देवा देवेभ्यो मधु २० [२७]

आ नः सोमं पवित्र आ सृजता मधुमत्तमम् । देवेभ्यो देवश्रुत्तमम् २१
एते सोमा असृक्षत गृणानाः श्रवसे महे । मदिन्तमस्य धारया २२
अभि गव्यानि वीतये नृम्णा पुनानो अर्षसि । सनद्वाजः परि स्रव २३
उत नो गोमतीरिषो विश्वा अर्ष परिष्टुभः । गृणानो जमदग्निना २४
पवस्व वाचो अग्रियः सोम चित्राभिरूतिभिः । अभि विश्वानि काव्या २५ [२८]

त्वं समुद्रिया अपो ऽग्रियो वाचं ईरयन् । पवस्व विश्वमेजय २६
तुभ्येमा भुवना कवे महिम्ने सोम तस्थिरे । तुभ्यमर्षन्ति सिन्धवः २७
प्र ते दिवो न वृष्टयो धारा यन्त्यसश्चतः । अभि शुक्रामुपस्तिरम् २८
इन्द्रायेन्दुं पुनीतनो ग्रं दक्षाय साधनम् । ईशानं वीतिराधसम् २९
पवमान ऋतः कविः सोमः पवित्रमासदत् । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम् ३० [२९] (४५८)

(६३)

३० निध्रुविः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ पवस्व सहस्रिणं रयिं सोम सुवीर्यम् । अस्मे श्रवांसि धारय १
इषमूर्जं च पिन्वस इन्द्राय मत्सरिन्तमः । चमूष्वा नि षीदसि २ (४६०)

सुत इन्द्राय विष्णवे सोमः कलशे अक्षरत् । मधुमाँ अस्तु वायवे ३
एते असृग्रमाशवो ऽति ह्वरांसि बभ्रवः । सोमा ऋतस्य धारया ४
इन्द्रं वर्धन्तो अप्तुरः कृण्वन्तो विश्वमार्यम् । अपघ्नन्तो अराव्णः ५ [३०]
सुता अनु स्वमा रजो ऽभ्यर्षन्ति बभ्रवः । इन्द्रं गच्छन्त इन्दवः ६
अया पवस्व धारया यया सूर्यमरोचयः । हिन्वानो मानुषीरपः ७
अयुक्त सूर एतशं पवमानो मनावधि । अन्तरिक्षेण यातवे ८
उत त्या हरितो दश सूरो अयुक्त यातवे । इन्दुरिन्द्र इति ब्रुवन् ९
परीतो वायवे सुतं गिर इन्द्राय मत्सरम् । अव्यो वारेषु सिञ्चत १० [३१]

पवमान विदा रयिमस्मभ्यं सोम दुष्टरम् । यो दूणाशो वनुष्यता ११
अभ्यर्ष सहस्रिणं रयिं गोमन्तमश्विनम् । अभि वाजमुत श्रवः १२
सोमो देवो न सूर्यो ऽद्रिभिः पवते सुतः । दधानः कलशे रसम् १३
एते धामान्यार्या शुक्रा ऋतस्य धारया । वाजं गोमन्तमक्षरन् १४
सुता इन्द्राय वज्रिणे सोमासो दध्याशिरः । पवित्रमत्यक्षरन् १५ [३२]
प्र सोम मधुमत्तमो राये अर्ष पवित्र आ । मदो यो देववीतमः १६
तमी मृजन्त्यायवो हरिं नदीषु वाजिनम् । इन्दुमिन्द्राय मत्सरम् १७
आ पवस्व हिरण्यवदश्ववत् सोम वीरवत् । वाजं गोमन्तमा भर १८
परि वाजे न वाजयुमव्यो वारेषु सिञ्चत । इन्द्राय मधुमत्तमम् १९
कविं मृजन्ति मर्ज्यं धीभिर्विप्रा अवस्यवः । वृषा कनिक्रदर्पति २० [३३]

वृषणं धीभिरप्तुरं सोममृतस्य धारया । मती विप्राः समस्वरन् २१
पवस्व देवायुषगिन्द्रं गच्छतु ते मदः । वायुमा रोह धर्मणा २२
पवमान नि तोशसे रयिं सोम श्रवाय्यम् । प्रियः समुद्रमा विश २३
अपघ्नन् पवसे मृधः क्रतुवित् सोम मत्सरः । नुदस्वादेवयुं जनम् २४
पवमाना असृक्षत सोमाः शुक्रास इन्दवः । अभि विश्वानि काव्या २५ [३४]
पवमानास आशवः शुभ्रा असृग्रमिन्दवः । घ्नन्तो विश्वा अप द्विषः २६
पवमाना दिवस्पर्यन्तरिक्षादसृक्षत । पृथिव्या अधि सानवि २७
पुनानः सोम धारयेन्दो विश्वा अप स्रिधः । जहि रक्षाँसि सुक्रतो २८
अपघ्नन् त्सोम रक्षसो ऽभ्यर्ष कनिक्रदत् । द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम् २९
अस्मे वसूनि धारय सोम दिव्यानि पार्थिवा । इन्दो विश्वानि वार्या ३० [३५] (४८८)

(६४)

ऋ० कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा देव वृषव्रतः । वृषा धर्माणि दधिषे १
वृष्णस्ते वृष्ण्यं शवो वृषा वनं वृषा मदः । सत्यं वृषन् वृषेदसि २
अश्वो न चक्रदो वृषा सं गा इन्दो समर्वतः । वि नो राये दुरो वृधि ३
असृक्षत प्र वाजिनो गव्या सोमासो अश्वया । शुक्रासो वीरयाशवः ४
शुम्भमाना ऋतायुभिर्मृज्यमाना गभस्त्योः । पवन्ते वारे अव्यये ५ [३६]

ते विश्वा दाशुषे वसु सोमा दिव्यानि पार्थिवा । पवन्तामान्तरिक्ष्या ६
पवमानस्य विश्ववित् प्र ते सर्गा असृक्षत । सूर्यस्येव न रश्मयः ७
केतुं कृण्वन् दिवस्परि विश्वा रूपाभ्यर्षसि । समुद्रः सोम पिन्वसे ८
हिन्वानो वाचमिष्यसि पवमान विधर्मणि । अक्रान् देवो न सूर्यः ९
इन्दुः पविष्ट चेतनः प्रियः कवीनां मती । सृजदश्वं रथीरिव १० [३७]

ऊर्मिर्यस्ते पवित्र आ देवावीः पर्यक्षरत् । सीदन्नृतस्य योनिमा ११
स नो अर्ष पवित्र आ मदो यो देववीतमः । इन्दविन्द्राय पीतये १२
इषे पवस्व धारया मज्यमानो मनीषिभिः । इन्दो रुचाभि गा इहि १३
पुनानो वरिवस्कृध्यूर्जं जनाय गिर्वणः । हरे सृजान आशिरम् १४
पुनानो देववीतय इन्द्रस्य याहि निष्कृतम् । द्युतानो वाजिभिर्यतः १५ [३८]

प्र हिन्वानास इन्दवो ऽच्छा समुद्रमाशवः । धिया जूता असृक्षत १६
मर्मृजानास आयवो वृथा समुद्रमिन्दवः । अग्मन्नृतस्य योनिमा १७
परि णो याह्यस्मयुर्विश्वा वसून्योजसा । पाहि नः शर्म वीरवत् १८
मिमाति वह्निरेतशः पदं युजान ऋक्वभिः । प्र यत् समुद्र आहितः १९
आ यद्योनिं हिरण्ययमाशुर्ऋतस्य सीदति । जहात्यप्रचेतसः २० [३९]

अभि वेना अनूषते यक्षन्ति प्रचेतसः । मज्जन्त्यविचेतसः २१
इन्द्रायेन्दो मरुत्वते पवस्व मधुमत्तमः । ऋतस्य योनिमासदम् २२
तं त्वा विप्रा वचोविदः परिष्कृण्वन्ति वेधसः । सं त्वा मृजन्त्यायवः २३
रसं ते मित्रो अर्यमा पिबन्ति वरुणः कवे । पवमानस्य मरुतः २४
त्वं सोम विपश्चितं पुनानो वाचमिष्यसि । इन्दो सहस्रभर्णसम् २५ [४०] (५११)

उतो सहस्रभर्णसं वाचं सोम मखस्युवम् । पुनान इन्दुवा भर २६
पुनान इन्दवेषां पुरुहूत जनानाम् । प्रियः समुद्रमा विश २७
दविद्युतत्या रुचा परिष्टोभन्त्या कृपा । सोमाः शुक्रा गवाशिरः २८
हिन्वानो हेतृभिर्यत आ वाजं वाज्यक्रमीत् । सीदन्तो वनुषो यथा २९
ऋधक् सोम स्वस्तये संजग्मानो दिवः कविः । पवस्व सूर्यो दृशे ३० [४१] (५१८)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३३] (६५)

३० भृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्भार्गवो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

हिन्वन्ति सूरमुस्रयः स्वसारो जामयस्पतिम् । महामिन्दुं महीयुवः १
पवमान रुचारुचा देवो देवेभ्यस्परि । विश्वा वसून्या विश २
आ पवमान सुष्टुतिं वृष्टिं देवेभ्यो दुवः । इषे पवस्व संयतम् ३
वृषा ह्यसि भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे । पवमान स्वाध्यः ४
आ पवस्व सुवीर्यं मन्दमानः स्वायुध । इहो ष्विन्दुवा गहि ५ [१]

यदुद्भिः परिषिच्यसे मृज्यमानो गभस्त्योः । द्रुणा सधस्थमश्नुषे ६
प्र सोमाय व्यश्ववत् पवमानाय गायत । महे सहस्रचक्षसे ७
यस्य वर्णं मधुश्चुतं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । इन्दुमिन्द्राय पीतये ८
तस्य ते वाजिनो वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । सखित्वमा वृणीमहे ९
वृषा पवस्व धारया मरुत्वते च मत्सरः । विश्वा दधान ओजसा १० [२]

तं त्वा धर्तारमोण्योः पवमान स्वर्दृशम् । हिन्वे वाजेषु वाजिनम् ११
अया चित्तो विपानया हरिः पवस्व धारया । युजं वाजेषु चोदय १२
आ नं इन्दो महीमिषं पवस्व विश्वदर्शतः । अस्मभ्यं सोम गातुवित् १३
आ कलशा अनूषतेन्दो धाराभिरोजसा । एन्द्रस्य पीतये विश १४
यस्य ते मद्यं रसं तीव्रं दुहन्त्यद्रिभिः । स पवस्वाभिमातिहा १५ [३]

राजा मेधाभिरीयते पवमानो मनावधि । अन्तरिक्षेण यातवे १६
आ नं इन्दो शतग्विनं गवां पोषं स्वश्व्यम् । वहा भगत्तिमूतये १७
आ नः सोम सहो जुवो रूपं न वर्चसे भर । सुष्वाणो देववीतये १८
अर्षा सोम द्युमत्तमो ऽभि द्रोणानि रोरुवत् । सीदञ्छ्येनो न योनिमा १९
अप्सा इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः । सोमो अर्षति विष्णवे २० [४] (५३८)

इषं तोकाय नो दधदस्मभ्यं सोम विश्वतः । आ पवस्व सहस्रिणम् २१
ये सोमासः परावति ये अर्वावति सुन्विरे । ये वादः शर्यणावति २२
य आर्जीकेषु कृत्वसु ये मध्ये पस्त्यानाम् । ये वा जनेषु पञ्चसु २३
ते नो वृष्टिं दिवस्परि पवन्तामा सुवीर्यम् । सुवाना देवास इन्दवः २४
पवते हर्यतो हरिर्गृणानो जमदग्निना । हिन्वानो गोरधि त्वचि २५ [५]

प्र शुक्रासो वयोजुवो हिन्वानासो न सप्तयः । श्रीणाना अप्सु मृञ्जत २६
तं त्वा सुतेष्वाभुवो हिन्विरे देवतातये । स पवस्वानया रुचा २७
आ ते दक्षं मयोभुवं वह्निमद्या वृणीमहे । पान्तमा पुरुस्पृहम् २८
आ मन्द्रमा वरेण्यमा विप्रमा मनीषिणम् । पान्तमा पुरुस्पृहम् २९
आ रयिमा सुचेतुनमा सुक्रतो तनूष्वा । पान्तमा पुरुस्पृहम् ३० [६] (५४८)

(६६)

३० शतं वैखानसाः । पवमानः सोमः, १९-२१ अग्निः पवमानः । गायत्री, १८ अनुष्टुप् ।

पवस्व विश्वचर्षणेऽभि विश्वानि काव्या । सखा सखिभ्य ईड्यः १
ताभ्यां विश्वस्य राजसि ये पवमान धामनी । प्रतीची सोम तस्थतुः २
परि धामानि यानि ते त्वं सोमासि विश्वतः । पवमान ऋतुभिः कवे ३
पवस्व जनयन्निषोऽभि विश्वानि वार्या । सखा सखिभ्य ऊतये ४
तव शुक्रासो अर्चयो दिवस्पृष्ठे वि तन्वते । पवित्रं सोम धामभिः ५ [७]

तवेमे सप्त सिन्धवः प्रशिषं सोम सिस्रते । तुभ्यं धावन्ति धेनवः ६
प्र सोम याहि धारया सुत इन्द्राय मत्सरः । दधानो अक्षिति श्रवः ७
समु त्वा धीभिरस्वरन् हिन्वतीः सप्त जामयः । विप्रमाजा विवस्वतः ८
मृजन्ति त्वा समग्युवोऽव्ये जीरावधि ष्वणि । रेभो यवुज्यसे वने ९
पवमानस्य ते कवे वाजिन् त्सर्गा असृक्षत । अर्वन्तो न श्रवस्यवः १० [८]

अच्छा कोशं मधुश्चुतमसृग्रं वारे अव्यये । अवावशन्त धीतयः ११
अच्छा समुद्रमिन्दवोऽस्तं गावो न धेनवः । अग्मन्नृतस्य योनिमा १२
प्र णं इन्दो महे रण आपो अर्षन्ति सिन्धवः । यद्गोभिर्वासयिष्यसे १३
अस्य ते सख्ये वयमियक्षन्तस्त्वोतयः । इन्दो सख्ित्वमुश्मसि १४
आ पवस्व गविष्टये महे सोम नृचक्षसे । एन्द्रस्य जठरे विश १५ [९] (५६१)

महाँ असि सोम ज्येष्ठ उग्राणामिन्दु ओजिष्ठः । युध्वा सञ्छश्वज्जिगेथ १६
य उग्रेभ्यश्चिदोजीया ञ्छूरेभ्यश्चिच्छूरतरः । भूरिदाभ्यश्चिन्मंहीयान् १७
त्वं सोम सूर एषस्तोकस्य साता तनूनाम् । वृणीमहे सख्याय वृणीमहे युज्याय १८
अग्न आयूँषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् १९
अग्निर्ऋषिः पवमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागयम् २० [१०]

अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधद्रयिं मयि पोषम् २१
पवमानो अति ह्रिधो ऽभ्यर्षति सुष्टुतिम् । सूरो न विश्वदर्शतः २२
स मर्मृजान आयुभिः प्रयस्वान् प्रयसे हितः । इन्दुरत्यो विचक्षणः २३
पवमान ऋतं बृहच्छुक्रं ज्योतिरजीजनत् । कृष्णा तमांसि जङ्घनत् २४
पवमानस्य जङ्घ्नतो हरेश्चन्द्रा असृक्षत । जीरा अजिरशोचिषः २५ [११]

पवमानो रथीतमः शुभ्रेभिः शुभ्रशस्तमः । हरिश्चन्द्रो मरुद्गणः २६
पवमानो व्यश्नवद्रश्मिभिर्वाजसातमः । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम् २७
प्र सुवान इन्दुरक्षाः पवित्रमत्यव्ययम् । पुनान इन्दुरिन्द्रमा २८
एष सोमो अधि त्वचि गवां क्रीळत्यद्रिभिः । इन्द्रं मदाय जोहुवत् २९
यस्य ते द्युम्नवत् पयः पवमानाभृतं दिवः । तेन नो मृळ जीवसे ३० [१२] (५७८)

(६७)

(१-३२) १-३ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, ४-६ कश्यपो मारीचः, ७-९ गोतमो राहूगणः, १०-१२ अत्रिर्भौमः, १३-१५ विश्वामित्रो गाथिनः, १६-१८ जमदग्निर्भार्गवः, १९-२१ वासिष्ठो मैत्रावरुणिः, २२-३२ पवित्र आङ्गिरसो वा वसिष्ठो वा उभौ वा । पवमानः सोमः, १०-१२ पवमानः पूषा वा, २३-२७ पवमानोऽग्निः, २५ पवमानः सविता वा, २६पवमानाग्निसवितारः, २७विश्वे देवा वा, ३१-३२ पावमान्यध्येता । गायत्री, १६-१८ नित्यद्विपदा गायत्री, ३० पुरउष्णिक्; २७, ३१, ३२, अनुष्टुप् ।

त्वं सोमासि धारयुर्मन्द्र ओजिष्ठो अध्वरे । पवस्व मंहयद्रयिः १
त्वं सुतो नृमादनो दधन्वान् मत्सरिन्तमः । इन्द्राय सूरिरन्धसा २
त्वं सुष्वाणो अद्रिभिरभ्यर्ष कनिक्रदत् । द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम् ३
इन्दुर्हिन्वानो अर्षति तिरो वाराण्यव्यया । हरिर्वाजमचिक्रदत् ४
इन्दो व्यव्यमर्षसि वि श्रवांसि वि सौभगा । वि वाजान् त्सोम गोमतः ५ [१३]

आ न इन्दो शतग्विनं रयिं गोमन्तमश्विनम् । भरा सोम सहस्रिणम् ६
पवमानास इन्दवस्तिरः पवित्रमाशवः । इन्द्रं यामेभिराशत ७ (५८५)

*

ककुहः सोम्यो रस इन्दुरिन्द्राय पूर्व्यः । आयुः पवत आयवे ८
हिन्वन्ति सूरमुस्रियः पवमानं मधुश्चुतम् । अभि गिरा समस्वरन् ९
अविता नो अजाश्वः पूषा यामनियामनि । आ भक्षत् कन्यासु नः १० [१४]

अयं सोमः कपर्दिने घृतं न पवते मधु । आ भक्षत् कन्यासु नः ११
अयं त आघृणे सुतो घृतं न पवते शुचिः । आ भक्षत् कन्यासु नः १२
वाचो जन्तुः कवीनां पवस्व सोम धारया । देवेषु रत्नधा असि १३
आ कलशेषु धावति इयेनो वर्म वि गाहते । अभि द्रोणा कनिक्रदत् १४
परि प्र सोम ते रसो ऽसर्जि कलशे सुतः । इयेनो न तक्तो अर्षति १५ [१५]

पवस्व सोम मन्दय—न्निन्द्राय मधुमत्तमः १६
असृग्रन् देववीतये वाजयन्तो रथा इव १७
ते सुतासो मदिन्तमाः शुक्रा वायुमसृक्षत १८
ग्रावाणो तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रं सोम गच्छसि । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम् १९
एष तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रमति गाहते । रक्षोहा वारमव्ययम् २० [१६]

यदन्ति यच्च दूरके भयं विन्दति मामिह । पवमान वि तज्जहि २१
पवमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनातु नः २२
यत् ते पवित्रमर्चिष्य—ग्ने वितततमन्तरा । ब्रह्म तेन पुनीहि नः २३
यत् ते पवित्रमर्चिष—दग्ने तेन पुनीहि नः । ब्रह्मसवैः पुनीहि नः २४
उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च । मां पुनीहि विश्वतः २५ [१७]

त्रिभिष्ट्वं देव सवित—र्वसिष्ठैः सोम धामभिः । अग्ने दक्षैः पुनीहि नः २६
पुनन्तु मां देवजनाः पुनन्तु वसवो धिया ।
विश्वे देवाः पुनीत मा जातवेदः पुनीहि मा २७
प्र प्यायस्व प्र स्यन्दस्व सोम विश्वेभिरंशुभिः । देवेभ्य उत्तमं हविः २८
उप प्रियं पनिप्रतं युवानमाहुतीवृधम् । अगन्म बिभ्रतो नमः २९
अलाय्यस्य परशुर्ननाश त—मा पवस्व देव सोम । आखुं चिदेव देव सोम ३०
यः पावमानीरध्ये—त्यृषिभिः संभृतं रसम् ।
सर्वं स पूतमश्नाति स्वदितं मातरिश्वना ३१
पावमानीर्यो अध्ये—त्यृषिभिः संभृतं रसम् ।
तस्मै सरस्वती दुहे क्षीरं सर्पिर्मधूदकम् ३२ [१८] (६१०)

(६८) [चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ६८-८५]

१० वत्सप्रिर्भालन्दनः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्र देवमच्छा मधुमन्त इन्दवो ऽसिष्यदन्त गाव आ न धेनवः ।
बर्हिषदो वचनावन्त ऊधभिः परिस्रुतमुस्रिया निर्णिजं धिरे १
स रोरुवदुभि पूर्वा अचिक्रद दुपारुहः श्रथयन् त्स्वादते हरिः ।
तिरः पवित्रं परियन्नरुर्व्यो नि शर्याणि दधते देव आ वरम् २
वि यो ममे यम्या संयती मदः साकंवुधा पयसा पिन्वदक्षिता ।
मही अपारे रजसी विवेविद दभिवजन्नक्षितं पाज आ ददे ३
स मातरा विचरन् वाजयन्नपः प्र मेधिरः स्वधया पिन्वते पदम् ।
अंशुर्यवेन पिपिशे यतो नृभिः सं जामिभिर्नसते रक्षते शिरः ४
सं दक्षेण मनसा जायते कविर्ऋतस्य गर्भो निहितो युमा परः ।
यूना ह सन्ता प्रथमं वि जज्ञतुर्गुहा हितं जनिम नेममुद्यतम् ५ [१९]

मन्द्रस्य रूपं विविदुर्मनीषिणः श्येनो यदन्धो अभरत् परावतः ।
तं मर्जयन्त सुवृधं नदीष्वाँ उशन्तमंशुं परियन्तमूर्मियम् ६
त्वां मृजन्ति दश योषणः सुतं सोम ऋषिभिर्मतिभिर्धीतिभिर्हितम् ।
अव्यो वारेभिरुत देवहूतिभिर्नृभिर्यतो वाजमा दर्षि सातये ७
परिप्रयन्तं वय्यं सुषंसदं सोमं मनीषा अभ्यनूषत स्तुभः ।
यो धारया मधुमाँ ऊर्मिणा दिव इयर्ति वाचं रयिषाळमर्त्यः ८
अयं दिव इयर्ति विश्वमा रजः सोमः पुनानः कलशेषु सीदति ।
अद्भिर्गोभिर्मृज्यते अद्रिभिः सुतः पुनान इन्दुर्वरिवो विदत् प्रियम् ९
एवा नः सोम परिषिच्यमानो वयो दधच्चित्रतमं पवस्व ।
अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् १० [२०] (६२०)

(६९)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती, ९-१० त्रिष्टुप् ।

इषुर्न धन्वन् प्रति धीयते मतिर्वत्सो न मातुरुप सर्ज्यूधनि ।
उरुधारेव दुहे अग्र आयत्यस्य व्रतेष्वपि सोम इष्यते १
उपो मतिः पृच्यते सिच्यते मधु मन्द्राजनी चोदते अन्तरासनि ।
पवमानः संतनिः प्रघ्नतामिव मधुमान् द्रप्सः परि वारमर्षति २ (६२१)

अव्ये वधूयुः पवते परि त्वचि श्रथ्नीते नप्तीरदितेर्ऋतं यते ।
हरिरक्तान् यजतः संयतो मदो नृम्णा शिशानो महिषो न शोभते ३
उक्षा मिमाति प्रति यन्ति धेनवो दिवस्य धीरुपं यन्ति निष्कृतम् ।
अत्यक्रमीदर्जुनं वारमव्यय मत्कं न निक्तं परि सोमो अव्यत ४
अमृक्तेन रुशता वाससा हरि रमर्त्यो निर्णिजानः परि व्यत ।
दिवस्पृष्ठं बर्हणा निर्णिजे कृतो पस्तरणं चम्वोर्नभस्मयम् । ५ [२१]

सूर्यस्येव रश्मयो द्रावयित्नवो मत्सरासः प्रसुपः साकमीरते ।
तन्तुं ततं परि सर्गास आशवो नेन्द्राहते पवते धाम किं चन ६
सिन्धोरिव प्रवणे निम्न आशवो वृषच्युता मदासो गातुमाशत ।
शं नो निवेशे द्विपदे चतुष्पदे ऽस्मे वाजाः सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः ७
आ नः पवस्व वसुमद्धिरण्यवद्दश्वांवद्दोममद्यवंमत् सुवीर्यम् ।
यूयं हि सोम पितरो मम स्थन दिवो मूर्धानः प्रस्थिता वयस्कृतः ८
एते सोमाः पवमानास इन्द्वं रथा इव प्र यंयुः सातिमच्छ ।
सुताः पवित्रमति यन्त्यव्यं हित्वी वर्पि हरितो वृष्टिमच्छ ९
इन्दविन्द्राय बृहते पवस्व सुमृळीको अनवद्यो रिशादाः ।
भरा चन्द्राणि गृणते वसूनि देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः १० [२२] (६३०)

(७०)

१० रेणुर्वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

त्रिरस्मै सप्त धेनवो दुदुह्रे सत्यामाशिरं पूर्व्ये व्योमनि ।
चत्वार्यन्या भुवनानि निर्णिजे चारूणि चक्रे यहतैरवर्धत १
स भिक्षमाणो अमृतस्य चारुण उभे द्यावा काव्येना वि शश्रथे ।
तेजिष्ठा अपो महना परि व्यत यदी देवस्य श्रवसा सदो विदुः २
ते अस्य सन्तु केतवोऽमृत्यवो ऽदाभ्यासो जनुषी उभे अनु ।
येभिर्नृम्णा च देव्या च पुनत आदिद्राजानं मनना अगृभ्णत ३
स मृज्यमानो दशभिः सुकर्मभिः प्र मध्यमासु मातृषु प्रमे सचा ।
व्रतानि पानो अमृतस्य चारुण उभे नृचक्षा अनु पश्यते विशौ ४
स मर्मृजान इन्द्रियाय धायस ओभे अन्ता रोदसी हर्षते हितः ।
वृषा शुष्मेण बाधते वि दुर्मतीरादेदिशानः शर्यहेव शुरुधः ५ [२३] (६३५)

स मातरा न ददृशान उस्रियो नानददेति मरुतामिव स्वनः ।
जानन्नृतं प्रथमं यत् स्वर्णरं प्रशस्तये कर्मवृणीत सुक्रतुः ६
रुवति भीमो वृषभस्तविष्यया शृङ्गे शिशानो हरिणी विचक्षणः ।
आ योनिं सोमः सुकृतं नि षीदति गव्ययी त्वग्भवति निर्णिगव्ययी ७
शुचिः पुनानस्तन्वमरेपस मव्ये हरिन्यधाविष्ट सानवि ।
जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे त्रिधातु मधु क्रियते सुकर्मभिः ८
पवस्व सोम देववीतये वृषेन्द्रस्य हार्दि सोमधानमा विश ।
पुरा नो बाधाद्दुरितादि पारय क्षेत्रविद्धि दिश आहा विपृच्छते ९
हितो न सप्तिरभि वाजमर्ष इन्द्रस्येन्दो जठरमा पवस्व ।
नावा न सिन्धुमति पर्षि विद्वाञ्छूरो न युध्यन्नव नो निदः स्पः १० [२४] (६४०)

(७१)

९ ऋषभो वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

आ दक्षिणा सृज्यते शुष्म्या३सदं वेतिं द्रुहो रक्षसः पाति जागृविः ।
हरिरोपशं कृणुते नभस्पय उपस्तिरे चम्वो३र्ब्रह्म निर्णिजे १
प्र कृष्टिहेव शूष एति रोरुव दसुर्यं३ वर्णं नि रिणीते अस्य तम् ।
जहाति वव्रिं पितुरेति निष्कृत मुपप्रुतं कृणुते निर्णिजं तना २
अद्रिभिः सुतः पवते गभस्त्यो वृषायते नभसा वेपते मती ।
स मोदते नसते साधते गिरा नेनिक्ते अप्सु यजते परीमणि ३
परिं द्युक्षं सहसः पर्वतावृधं मध्वः सिञ्चन्ति हर्म्यस्य सक्षणिम् ।
आ यस्मिन् गावः सुहुतादु ऊधनि मूर्धञ्छ्रीणन्त्यग्रियं वरीमभिः ४
सप्ती रथं न भुरिजोरहेषत दश स्वसारो अदितेरुपस्थ आ ।
जिगादुपं ज्रयति गोरपीच्यं पदं यदस्य मतुथा अजीजनन् ५ [२५]

श्येनो न योनिं सदनं धिया कृतं हिरण्ययमासदं देव एषति ।
ए रिणन्ति बर्हिषि प्रियं गिरा ऽश्वो न देवाँ अप्येति यज्ञियः ६
परा व्यक्तो अरुषो दिवः कविर्वृषा त्रिपृष्ठो अनविष्ट गा अभि ।
सहस्रणीतिर्यतीः परायती रेभो न पूर्वीरुषसो वि राजति ७
त्वेषं रूपं कृणुते वर्णो अस्य स यत्राशयत् समृता सेधति स्रिधः ।
अप्सा याति स्वधया दैव्यं जनं सं सुष्टुती नसते सं गोअग्रया ८ (६४८)

उक्षेव यूथा परियन्नरावीदधि त्विषीरधित सूर्यस्य ।
दिव्यः सुपर्णोऽव चक्षत क्षां सोमः परि क्रतुना पश्यते जाः ९ [२६] (६४९)

(७२)

९ हरिमन्त आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

हरिं मृजन्त्यरुषो न युज्यते सं धेनुभिः कलशे सोमो अज्यते ।
उद्वाचमीरयति हिन्वते मती पुरुष्टुतस्य कति चित् परिप्रियः १
साकं वदन्ति बहवो मनीषिण इन्द्रस्य सोमं जठरे यदादुहुः ।
यदी मृजन्ति सुगभस्तयो नरः सनीळाभिर्दशभिः काम्यं मधु २
अरममाणो अत्येति गा अभि सूर्यस्य प्रियं दुहितुस्तिरो रवम् ।
अन्वस्मै जोषमभरद्विनंगुसः सं दूरीभिः स्वसृभिः क्षेति जामिभिः ३
नृधूतो अद्रिषुतो बर्हिषि प्रियः पतिर्गवां प्रदिव इन्दुरक्रविर्यः ।
पुरंधिवान् मनुषो यज्ञसाधनः शुचिर्धिया पवते सोम इन्द्र ते ४
नृबाहुभ्यां चोदितो धारया सुतो ऽनुष्वधं पवते सोम इन्द्र ते ।
आप्राः क्रतून् त्समजैरध्वरे मती वेर्न द्रुषच्चम्वोरासदद्धरिः ५ [२७]

अंशुं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितं कविं कवयोऽपसो मनीषिणः ।
समी गावो मतयो यन्ति संयतं क्रतस्य योना सदने पुनर्भुवः ६
नाभा पृथिव्या धरुणो महो दिवो ऽपामूर्मौ सिन्धुष्वन्तरुक्षितः ।
इन्द्रस्य वज्रो वृषभो विभूवसुः सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः ७
स तू पवस्व परि पार्थिवं रजः स्तोत्रे शिक्षन्नाधून्वते च सुक्रतो ।
मा नो निर्भाग्वसुनः सादनस्पृशो रयिं पिशङ्गं बहुलं वसीमहि ८
आ तू न इन्दो शतदात्वश्व्यं सहस्रदातु पशुमद्धिरण्यवत् ।
उप मास्व बृहती रेवतीरिषो ऽधिं स्तोत्रस्य पवमान नो गहि ९ [२८] (६५८)

(७३)

९ पवित्र आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

सक्रे वृप्सस्य धमतः समस्वर ऋतस्य योना समरन्त नाभयः ।
त्रीन् त्स मूर्धो असुरश्चक्र आरभे सत्यस्य नावः सुकृतमपीपरन् १ (६५९)

सम्यक् सम्यञ्चो महिषा अहेषत सिन्धोरूर्मावधि वेना अवीविपन् ।
मधोर्धाराभिर्जनयन्तो अर्कमित् प्रियामिन्द्रस्य तन्वमवीवृधन् २
पवित्रवन्तः परि वाचमासते पितैषां प्रत्नो अभि रक्षति व्रतम् ।
महः समुद्रं वरुणस्तिरो दधे धीरा इच्छेकुर्धरुणेष्वारभम् ३
सहस्रधारेऽव ते समस्वरन् दिवो नाके मधुजिह्वा असश्चतः ।
अस्य स्पशो न नि मिषन्ति भूर्णयः पदेपदे पाशिनः सन्ति सेतवः ४
पितुर्मातुरध्या ये समस्वर ऋचा शोचन्तः संदहन्तो अव्रतान् ।
इन्द्रद्विष्टामप धमन्ति मायया त्वचमसिक्नीं भूमनो दिवस्परि ५ [२९]

प्रत्नान्मानादध्या ये समस्वर उच्छोकयन्त्रासो रभसस्य मन्तवः ।
अपानक्षासो बधिरा अहासत ऋतस्य पन्थां न तरन्ति दुष्कृतः ६
सहस्रधारे वितते पवित्र आ वाचं पुनन्ति कवयो मनीषिणः ।
रुद्रास एषामिषिरासो अद्रुहः स्पशः स्वञ्चः सुदृशो नृचक्षसः ७
ऋतस्य गोपा न दभाय सुक्रतु स्त्री प पवित्रा हृद्यन्तरा दधे ।
विद्वान् त्स विश्वा भुवनाभि पश्यत्यवाजुष्टान् विध्यति कर्ते अव्रतान् ८
ऋतस्य तन्तुर्विततः पवित्र आ जिह्वाया अग्रे वरुणस्य मायया ।
धीरास्श्चित् तत् समिनक्षन्त आशता ऽत्रा कर्तमव पदात्यप्रभुः ९ [३०] (६६७)

(७४)

९ कक्षीवान् दैर्घतमसः । पवमानः सोमः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

शिशुर्न जातोऽव चक्रदद्वने स्वर्यद्वाज्यरुषः सिषासति ।
दिवो रेतसा सचते पयोवृधा तमीमहे सुमती शर्म सप्रथः १
दिवो यः स्कम्भो धरुणः स्वातत आपूर्णो अंशुः पर्येति विश्वतः ।
सेमे मही रोदसी यक्षदावृता समीचीने दाधार समिषः कविः २
महि प्सरः सुकृतं सोम्यं मधु वीं गव्यूतिरदितेर्ऋतं यते ।
ईशे यो वृष्टेरित उस्रियो वृषा ऽपां नेता य इतऊतिर्ऋग्मियः ३
आत्मन्वन्नभो दुह्यते घृतं पय ऋतस्य नाभिरमृतं वि जायते ।
समीचीनाः सुदानवः प्रीणन्ति तं नरो हितमव मेहन्ति पेरवः ४
अरावीवृधुः सचमान ऊर्मिणा देवाव्यं मनुषे पिन्वति त्वचम् ।
दधाति गर्भमदितेरुपस्थ आ येन तोकं च तनयं च धामहे ५ [३१] (६७२)

सहस्रधारेऽव ता असश्चत स्तृतीये सन्तु रजसि प्रजावतीः ।
चतस्रो नाभो निहिता अवो दिवो हविर्भरन्त्यमृतं घृतश्चुतः ६
श्वेतं रूपं कृणुते यत् सिषासति सोमो मीढ्वाँ असुरो वेतु भूमनः ।
धिया शमी सचते सेमभि प्रवद् दिवस्कबन्धमव दर्षदुद्रिणम् ७
अधं श्वेतं कलशं गोभिरक्तं काष्मन्ना वाज्यक्रमीत् ससवान् ।
आ हिन्विरे मनसा देवयन्तः कक्षीवते शतहिमाय गोनाम् ८
अद्भिः सोम पपृचानस्य ते रसो ऽव्यो वारं वि पवमान धावति ।
स मृज्यमानः कविभिर्मदिन्तम स्वदुस्वेन्द्राय पवमान पीतये ९ [३२](६७६)

(७५)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अभि प्रियाणि पवते चनोहितो नामानि यह्वो अधि येषु वर्धते ।
आ सूर्यस्य बृहतो बृहन्नधि रथं विष्वञ्चमरुहद्विचक्षणः १
ऋतस्य जिह्वा पवते मधु प्रियं वक्ता पतिर्धियो अस्या अदाभ्यः ।
दधाति पुत्रः पित्रोरपीच्यं नाम तृतीयमधि रोचने दिवः २
अव द्युतानः कलशाँ अचिक्रद ब्रुभिर्यमानः कोश आ हिरण्ययें ।
अभीमृतस्य दोहना अनूषता ऽधि त्रिपृष्ठ उषसो वि राजति ३
अद्रिभिः सुतो मतिभिश्चनोहितः प्रचोचयन् रोदसी मातरा शुचिः ।
रोमाण्यव्या समया वि धावति मधोर्धारा पिन्वमाना दिवेदिवे ४
परि सोम प्र धन्वा स्वस्तये नृभिः पुनानो अभि वासयाशिरम् ।
ये ते मदा आहनसो विहायस स्तेभिरिन्द्रं चोदय दातवे मघम् ५[३३](६८१)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६] (७६)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

धर्ता दिवः पवते कृत्व्यो रसो दक्षो देवानामनुमाद्यो नृभिः ।
हरिः सृजानो अत्यो न सत्वभि र्वृथा पाजाँसि कृणुते नदीष्वा १
शूरो न धत्त आयुधा गभस्त्योः स्वर्षाः सिषासन् रथिरो गविष्टिषु ।
इन्द्रस्य शुष्ममीरयन्नपस्युभि रिन्दुर्हिन्वानो अज्यते मनीषिभिः २ (६८२)

इन्द्रस्य सोम पवमान ऊर्मिणा तविष्यमाणो जठरेष्वा विश ।
प्र णः पिन्व विद्युदभ्रेव रोदसी धिया न वाजाँ उप मासि शश्वतः ३
विश्वस्य राजा पवते स्वर्दृशं ऋतस्य धीतिमृषिषाळवीवशत् ।
यः सूर्यस्यासिरेण मृज्यते पिता मतीनामसमष्टकाव्यः ४
वृषेव यूथा परि कोशमर्षस्यपामुपस्थे वृषभः कनिक्रदत् ।
स इन्द्राय पवसे मत्सरिन्तमो यथा जेषाम समिथे त्वोतयः ५ [१] (६८६)

(७७)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

एष प्र कोशे मधुमाँ अचिक्रद दिन्द्रस्य वज्रो वपुषो वपुष्टरः ।
अभीमृतस्य सुदुघा घृतश्चुतो वाश्रा अर्षन्ति पयसेव धेनवः १
स पूर्व्यः पवते यं दिवस्परि श्येनो मथायदिषितस्तिरो रजः ।
स मध्व आ युवते वेविजान इत कृशानोरस्तुर्मनसाह बिभ्युषा २
ते नः पूर्वीस उपरास इन्दवो महे वाजाय धन्वन्तु गोमते ।
ईक्षेण्यासो अद्योऽ न चारवो ब्रह्मब्रह्म ये जुजुषुर्हविर्हविः ३
अयं नो विद्वान् वनवद्वनुष्यत इन्दुः सत्राचा मनसा पुरुष्टुतः
इनस्य यः सदने गर्भमादधे गवामुरुब्जमभ्यर्षति व्रजम् ४
चक्रिर्दिवः पवते कृत्व्यो रसो महाँ अदब्धो वरुणो दुरुग्यते ।
असावि मित्रो वृजनेषु यज्ञियो ऽत्यो न यूथे वृषयुः कनिक्रदत् ५ [२] (६९१)

(७८)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र राजा वाचं जनयन्नसिष्यदद्वपो वसानो अभि गा इयक्षति ।
गृभ्णाति रिप्रमविरस्य तान्वा शुद्धो देवानामुप याति निष्कृतम् १
इन्द्राय सोम परि षिच्यसे नृभिर्नृचक्षा ऊर्मिः कविरंज्यसे वने ।
पूर्वीर्हि ते सुतयः सन्ति यातवे सहस्रमश्वा हरयश्चमूषदः २
समुद्रियो अप्सरसो मनीषिणो मासींना अन्तरभि सोममक्षरन् ।
ता ईं हिन्वन्ति हर्म्यस्य सक्षणिं याचन्ते सुम्नं पवमानमक्षितम् ३ (६९४)

गोजिन्नः सोमो रथजिद्धिरण्यजित् स्वर्जिद्वाजित् पवते सहस्रजित्।
यं देवासश्चक्रिरे पीतये मदं स्वादिष्ठं द्रप्समरुणं मयोभुवम् ४
एतानि सोम पवमानो अस्मयुः सत्यानि कृण्वन् द्रविणान्यर्षसि।
जहि शत्रुमन्तिके दूरके च य उर्वीं गव्यूतिमभयं च नस्कृधि ५ [३] (५९६)

(७९)

५ कविर्भार्गवः। पवमानः सोमः। जगती।

अचोदसो नो धन्वन्त्विन्दवः प्र सुवानासो बृहद्दिवेषु हर्यः।
वि च नशन् न इषो अरातयो ऽर्यो नशन्त सनिषन्त नो धियः १
प्र णो धन्वन्त्विन्दवो मदच्युतो धना वा येभिरर्वतो जुनीमसि।
तिरो मर्तस्य कस्य चित् परिह्वृतिं वयं धनानि विश्वधा भरेमहि २
उत स्वस्या अरात्या अरिर्हि ष उतान्यस्या अरात्या वृको हि षः।
धन्वन् न तृष्णा समरीत ताँ अभि सोम जहि पवमान दुराध्यः ३
दिवि ते नाभा परमो य आददे पृथिव्यास्ते रुरुहुः सानवि क्षिपः।
अद्रयस्त्वा बप्सति गोरधि त्वचि प्सु त्वा हस्तैर्दुदुहुर्मनीषिणः ४
एवा त इन्दो सुभ्वं सुपेशसं रसं तुञ्जन्ति प्रथमा अभिश्रियः।
निदंनिदं पवमान नि तारिष आविस्ते शुष्मो भवतु प्रियो मदः ५ [४] (७०१)

(८०)

५ वसुर्भारद्वाजः। पवमानः सोमः। जगती।

सोमस्य धारा पवते नृचक्षस ऋतेन देवान् हवते दिवस्परि।
बृहस्पते रवथेना वि दिद्युते समुद्रासो न सवनानि विव्यचुः १
यं त्वा वाजिन्निन्द्रा अभ्यनूषता ऽयोहतं योनिमा रोहसि द्युमान्।
मघोनामायुः प्रतिरन् महि श्रव इन्द्राय सोम पवसे वृषा मदः २
एन्द्रस्य कुक्षा पवते मदिन्तम ऊर्जं वसानः श्रवसे सुमङ्गलः।
प्रत्यङ् स विश्वा भुवनाभि पप्रथे क्रीळन् हरित्यः स्यन्दते वृषा ३
तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं नरः सहस्रधारं दुहते दश क्षिपः।
नृभिः सोम प्रच्युतो ग्रावभिः सुतो विश्वान् देवाँ आ पवस्वा सहस्रजित् ४
तं त्वा हस्तिनो मधुमन्तमद्रिभि र्दुहन्त्यप्सु वृषभं दश क्षिपः।
इन्द्रं सोम मादयन् दैव्यं जनं सिन्धोरिवोर्मिः पवमानो अर्षसि ५ [५] (७०६)

(८१)

५ वसुर्भारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

प्र सोमस्य पवमानस्योर्मय इन्द्रस्य यन्ति जठरं सुपेशसः ।
वृधा यदीमुन्नीता यशसा गवां दानाय शूरमुदमन्दिषुः सुताः १
अच्छा हि सोमः कलशाँ असिष्यदद्रयो न वोळ्हा रघुवर्तनिर्वृषा ।
अथा देवानामुभयस्य जन्मनो विद्वाँ अश्नोत्यमृतं इतश्च यत् २
आ नः सोम पवमानः किरा वस्विन्दो भव मघवा राधसो महः ।
शिक्षा वयोधो वसवे सु चेतुना मा नो गयमारे अस्मत् परा सिचः ३
आ नः पूषा पवमानः सुरातयो मित्रो गच्छन्तु वरुणः सजोषसः ।
बृहस्पतिर्मरुतो वायुरश्विना त्वष्टा सविता सुयमा सरस्वती ४
उभे द्यावापृथिवी विश्वमिन्वे अर्यमा देवो अदितिर्विधाता ।
भगो नृशंस उर्वन्तरिक्षं विश्वे देवाः पवमानं जुषन्त ५ [६] (७११)

(८२)

५ वसुर्भारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

असावि सोमो अरुषो वृषा हरी राजेव दस्मो अभि गा अचिक्रदत् ।
पुनानो वारं पर्येत्यव्ययं श्येनो न योनिं घृतवन्तमासदम् १
कविर्वेधस्या पर्येषि माहिनमत्यो न मृष्टो अभि वाजमर्षसि ।
अपसेधन् दुरिता सोम मृळय घृतं वसानः परि यासि निर्णिजम् २
पर्जन्यः पिता महिषस्य पर्णिनो नाभा पृथिव्या गिरिषु क्षयं दधे ।
स्वसार आपो अभि गा उतासरन् त्सं ग्रावभिर्नसते वीते अध्वरे ३
जायेव पत्यावधि शेव मंहसे पज्राया गर्भ शृणुहि ब्रवीमि ते ।
अन्तर्वाणीषु प्र चरा सु जीवसेऽनिन्द्यो वृजने सोम जागृहि ४
यथा पूर्वेभ्यः शतसा अमृध्रः सहस्रसाः पर्यया वाजमिन्दो ।
एवा पवस्व सुविताय नव्यसे तव व्रतमन्वापः सचन्ते ५ [७] (७१६)

(८३)

५ पवित्र आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः ।
अतप्ततनूर्न तदामो अश्नुते शृतास इद्वहन्तस्तत् समाशत १ (७१७)

तपोष्पवित्रं विततं दिवस्पदे शोचन्तो अस्य तन्तवो व्यस्थिरन् ।
अवन्त्यस्य पवीतारमाशवो दिवस्पृष्ठमधि तिष्ठन्ति चेतसा २

अरूरुचदुषसः पृश्निरग्रिय उक्षा बिभर्ति भुवनानि वाजयुः ।
मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृचक्षसः पितरो गर्भमा दधुः ३

गन्धर्व इत्था पदमस्य रक्षति पाति देवानां जनिमान्यद्भुतः ।
गृभ्णाति रिपुं निधया निधापतिः सुकृत्तमा मधुनो भक्षमाशत ४

हविर्हविष्मो महि सद्म दैव्यं नभो वसानः परि यास्यध्वरम् ।
राजा पवित्ररथो वाजमारुहः सहस्रभृष्टिर्जयसि श्रवो बृहत् ५ [८] (७२१)

(८४)

५ वाच्यः प्रजापतिः । पवमानः सोमः । जगती ।

पवस्व देवमादनो विचर्षणिरप्सा इन्द्राय वरुणाय वायवे ।
कृधी नो अद्य वरिवः स्वस्तिमद्रुक्षितौ गृणीहि दैव्यं जनम् १

आ यस्तस्थौ भुवनान्यमर्त्यो विश्वानि सोमः परि तान्यर्षति ।
कृण्वन् त्संचूतं विचृतमभिष्टय इन्दुः सिषक्त्युषसं न सूर्यः २

आ यो गोभिः सृज्यत ओषधीष्वा देवानां सुम्न इषयन्नुपावसुः ।
आ विद्युता पवते धारया सुत इन्द्रं सोमो मादयन् दैव्यं जनम् ३

एष स्य सोमः पवते सहस्रजिद्विन्वानो वाचमिषिरामुषर्बुधम् ।
इन्दुः समुद्रमुदियर्ति वायुभिरेन्द्रस्य हार्दि कलशेषु सीदति ४

अभि त्यं गावः पयसा पयोवृधं सोमं श्रीणन्ति मतिभिः स्वर्विदम् ।
धनंजयः पवते कृत्व्यो रसो विप्रः कविः काव्येना स्वर्चनाः ५ [९] (७२६)

(८५)

१२ वेनो भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती, ११-१२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्राय सोम सुषुतः परि स्रवाऽपामीवा भवतु रक्षसा सह ।
मा ते रसस्य मत्सत द्रयाविनो द्रविणस्वन्त इह सन्त्विन्दवः १

अस्मान् त्सु मर्य पवमान चोदय दक्षो देवानामसि हि प्रियो मदः ।
जहि शत्रूँरभ्या भन्दनायतः पिबेन्द्र सोममव नो मृधो जहि २ (७२८)

अदब्ध इन्दो पवसे मदिन्तम आत्मेन्द्रस्य भवसि धासिरुत्तमः ।
अभि स्वरन्ति बहवो मनीषिणो राजानमस्य भुवनस्य निंसते ३

सहस्रणीथः शतधारो अद्भुत इन्द्रायेन्दुः पवते काम्यं मधु ।
जयन् क्षेत्रमभ्यर्षा जयन्नप उरुं नो गातुं कृणु सोम मीढ्वः ४

कनिक्रदत् कलशे गोभिरज्यसे व्यव्ययं समया वारमर्षसि ।
मर्मृज्यमानो अत्यो न सानसिरिन्द्रस्य सोम जठरे समक्षरः ५

स्वादुः पवस्व दिव्याय जन्मने स्वादुरिन्द्राय सुहवीतुनाम्ने ।
स्वादुर्मित्राय वरुणाय वायवे बृहस्पतये मधुमाँ अदाभ्यः ६ [१०]

अत्यं मृजन्ति कलशे दश क्षिपः प्र विप्राणां मतयो वाचं ईरते ।
पवमाना अभ्यर्षन्ति सुष्टुतिमिन्द्रं विशन्ति मदिरास इन्दवः ७

पवमानो अभ्यर्षा सुवीर्यं मुर्वीं गव्यूतिं महि शर्म सप्रथः ।
मार्किर्नो अस्य परिषूतिरीशते न्वो जयेम त्वया धनंधनम् ८

अधि द्यामस्थाद्वृषभो विचक्षणो ऽरूरुचद्वि दिवो रोचना कविः ।
राजा पवित्रमत्येति रोरुवद्दिवः पीयूषं दुहते नृचक्षसः ९

दिवो नाके मधुजिह्वा असश्चतो वेना दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठाम् ।
अप्सु द्रप्सं वावृधानं समुद्र आ सिन्धोरूर्मा मधुमन्तं पवित्र आ १०

नाके सुपर्णमुपपप्तिवांसं गिरो वेनानामकृपन्त पूर्वीः ।
शिशुं रिहन्ति मतयः पनिप्रतं हिरण्ययं शकुनं क्षामणि स्थाम् ११

ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके अस्थाद्विश्वा रूपा प्रतिचक्षाणो अस्य ।
भानुः शुक्रेण शोचिषा व्यद्यौत् प्रारूरुचद्रोदसी मातरा शुचिः १२ [११] (७३८)

(८६) [पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ८६-९६]

(१-४८) १-१० अकृष्टा माषाः, ११-२० सिकता निवावरी, २१-३० पृश्नियोऽजाः, ३१-४० अकृष्टमाषादयस्त्रयः, ४१-४५ भौमोऽत्रिः, ४६-४८ गृत्समदः शौनकः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र त आशवः पवमान धीजवो मदा अर्षन्ति रघुजा इव त्मना ।
दिव्याः सुपर्णा मधुमन्त इन्दवो मदिन्तमासः परि कोशमासते १

प्र ते मदासो मदिरास आशवो ऽसृक्षत रथ्यासो यथा पृथक् ।
धेनुर्न वत्सं पयसाभि वज्रिणमिन्द्रमिन्दवो मधुमन्त ऊर्मयः २ (७४०)

अत्यो न हियानो अभि वाजमर्ष स्वर्वित् कोशं दिवो अद्रिमातरम् ।
वृषा पवित्रे अधि सानो अव्यये सोमः पुनान इन्द्रियाय धायसे ३
प्र त आश्विनीः पवमान धीजुवो दिव्या असृग्रन् पयसा धरीमणि ।
प्रान्तर्ऋषयः स्थाविरीरसृक्षत ये त्वा मृजन्त्यृषिषाण वेधसः ४
विश्वा धामानि विश्वचक्ष ऋभ्वसः प्रभोस्ते सतः परि यन्ति केतवः ।
व्यानशिः पवसे सोम धर्मभिः पतिर्विश्वस्य भुवनस्य राजसि ५ [१२]

उभयतः पवमानस्य रश्मयो ध्रुवस्य सतः परि यन्ति केतवः ।
यदी पवित्रे अधि मृज्यते हरिः सत्ता नि योना कलशेषु सीदति ६
यज्ञस्य केतुः पवते स्वध्वरः सोमो देवानामुप याति निष्कृतम् ।
सहस्रधारः परि कोशमर्षति वृषा पवित्रमत्येति रोरुवत् ७
राजा समुद्रं नद्योऽ वि गाहते ऽपामूर्मिं संचते सिन्धुषु श्रितः ।
अध्यस्थात् सानु पवमानो अव्ययं नाभा पृथिव्या धरुणो महो दिवः ८
दिवो न सानु स्तनयन्नचिक्रदद् द्यौश्च यस्य पृथिवी च धर्मभिः ।
इन्द्रस्य सख्यं पवते विवेविदत् सोमः पुनानः कलशेषु सीदति ९
ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधु प्रियं पिता देवानां जनिता विभूवसुः ।
दधाति रत्नं स्वधयोरपीच्यं मदिन्तमो मत्सर इन्द्रियो रसः १० [१३]

अभिक्रन्दन् कलशं वाज्यर्षति पतिर्दिवः शतधारो विचक्षणः ।
हरिर्मित्रस्य सदनेषु सीदति मर्मृजानोऽविभिः सिन्धुभिर्वृषा ११
अग्रे सिन्धूनां पवमानो अर्षत्यग्रे वाचो अग्रियो गोषु गच्छति ।
अग्रे वाजस्य भजते महाधनं स्वायुधः सोतृभिः पूयते वृषा १२
अयं मतवाञ्छकुनो यथा हितो ऽव्ये ससार पवमान ऊर्मिणा ।
तव क्रत्वा रोदसी अन्तरा कवे शुचिर्धिया पवते सोम इन्द्र ते १३
द्वापिं वसानो यजतो दिविस्पृशमन्तरिक्षप्रा भुवनेष्वर्पितः ।
स्वर्जज्ञानो नभसाभ्यक्रमीत् प्रत्नमस्य पितरमा विवासति १४
सो अस्य विशे महि शर्म यच्छति यो अस्य धाम प्रथमं व्यानशे ।
पदं यदस्य परमे व्योमन् यतो विश्वा अभि सं याति संयतः १५ [१४]

प्रो अयासीदिन्दुरिन्द्रस्य निष्कृतं सखा सख्युर्न प्र मिनाति संगिरम् ।
मर्य इव युवतिभिः समर्षति सोमः कलशे शतयाम्ना पथा १६ (७५४)

प्र वो धियो मन्द्रयुवो विपन्युवः पनस्युवः संवसनेष्वक्रमुः ।
सोमं मनीषा अभ्यनूषत स्तुभो ऽभि धेनवः पयसेमशिश्रयुः १७
आ नः सोम संयतं पिप्युषीमिषमिन्दो पवस्व पवमानो अस्रिधम् ।
या नो दोहते त्रिरहन्नसश्चुषी क्षुमद्वाजवन्मधुमत् सुवीर्यम् १८
वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अहः प्रतरीतोषसो दिवः ।
कृणा सिन्धूनां कलशाँ अवीवशदिन्द्रस्य हार्द्याविशन् मनीषिभिः १९
मनीषिभिः पवते पूर्व्यः कविर्नृभिर्यतः परि कोशाँ अचिक्रदत् ।
त्रितस्य नाम जनयन् मधु क्षरदिन्द्रस्य वायोः सख्याय कर्तवे २० [१५]

अयं पुनान उषसो वि रोचयदयं सिन्धुभ्यो अभवदु लोककृत् ।
अयं त्रिः सप्त दुदुहान आशिरं सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः २१
पवस्व सोम दिव्येषु धामसु सृजान इन्दो कलशे पवित्र आ ।
सीदन्निन्द्रस्य जठरे कनिक्रदन्नृभिर्यतः सूर्यमारोहयो दिवि २२
अद्रिभिः सुतः पवसे पवित्र आँ इन्दुरिन्द्रस्य जठरेष्वाविशन् ।
त्वं नृचक्षा अभवो विचक्षण सोम गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरपः २३
त्वां सोम पवमानं स्वाध्यो ऽनु विप्रासो अमदन्नवस्यवः ।
त्वां सुपर्ण आभरद् दिवस्परि न्यग्रोधे विश्वाभिर्मतिभिः परिष्कृतम् २४
अव्ये पुनानं परि वार ऊर्मिणा हरिं नवन्ते आभि सप्त धेनवः ।
अपामुपस्थे अध्यायवः कविमृतस्य योना महिषा अहेषत २५ [१६]

इन्दुः पुनानो अति गाहते मृधो विश्वानि कृण्वन् त्सुपथानि यज्यवे ।
गाः कृण्वानो निर्णिजं हर्यतः कविरत्यो न क्रीळन् परि वारमर्षति २६
असश्चतः शतधारा अभिश्रियो हरिं नवन्तेऽव ता उदन्युवः ।
क्षिपो मृजन्ति परि गोभिरावृतं तृतीये पृष्ठे अधि रोचने दिवः २७
तवेमाः प्रजा दिव्यस्य रेतस स्त्वं विश्वस्य भुवनस्य राजसि ।
अथेदं विश्वं पवमान ते वशे त्वमिन्दो प्रथमो धामधा असि २८
त्वं समुद्रो असि विश्ववित् कवे तवेमाः पञ्च प्रदिशो विधर्मणि ।
त्वं द्यां च पृथिवीं चाति जभ्रिषे तव ज्योतींषि पवमान सूर्यः २९
त्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि देवेभ्यः सोम पवमान पूयसे ।
त्वामुशिजः प्रथमा अगृभ्णत तुभ्येमा विश्वा भुवनानि येमिरे ३० [१७] (७६८)

प्र रेभ एत्यति वारमव्ययं वृषा वनेष्ववं चक्रदद्धरिः ।
सं धीतयो वावशाना अनूषत शिशुं रिहन्ति मतयः पनिप्नतम् ३१
स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत तन्तुं तन्वानस्त्रिवृतं यथा विदे ।
नयन्नृतस्य प्रशिषो नवीयसीः पतिर्जनीनामुप याति निष्कृतम् ३२
राजा सिन्धूनां पवते पतिर्दिव ऋतस्य याति पथिभिः कनिक्रदत् ।
सहस्रधारः परि षिच्यते हरिः पुनानो वाचं जनयन्नुपावसुः ३३
पवमान मह्यर्णो वि धावसि सूरो न चित्रो अव्ययानि पव्यया ।
गर्भस्तिपूतो नृभिरद्रिभिः सुतो महे वाजाय धन्याय धन्वसि ३४
इषमूर्जं पवमानाभ्यर्षसि श्येनो न वंसु कलशेषु सीदसि ।
इन्द्राय मद्वा मद्यो मदः सुतो दिवो विष्टम्भ उपमो विचक्षणः ३५ [१८]

सप्त स्वसारो अभि मातरः शिशुं नवं जज्ञानं जेन्यं विपश्चितम् ।
अपां गन्धर्वं दिव्यं नृचक्षसं सोमं विश्वस्य भुवनस्य राजसे ३६
ईशान इमा भुवनानि वीयसे युजान इन्दो हरितः सुपर्ण्यः ।
तास्ते क्षरन्तु मधुमद्घृतं पय स्तवं व्रते सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः ३७
त्वं नृचक्षा असि सोम विश्वतः पवमान वृषभ ता वि धावसि ।
स नः पवस्व वसुमद्धिरण्यवद्वयं स्याम भुवनेषु जीवसे ३८
गोवित् पवस्व वसुविद्धिरण्यविद्रेतोधा इन्दो भुवनेष्वर्पितः ।
त्वं सुवीरो असि सोम विश्ववित् तं त्वा विप्रा उप गिरेम आसते ३९
उन्मध्व ऊर्मिर्वननां अतिष्ठिप दृपो वसानो महिषो वि गाहते ।
राजा पवित्ररथो वाजमारुहत् सहस्रभृष्टिर्जयति श्रवो बृहत् ४० [१९]

स मन्दना उदियर्ति प्रजावती विश्वायुर्विश्वाः सुभरा अहर्दिवि ।
ब्रह्म प्रजावद्रयिमश्वपस्यं पीत इन्दुरिन्द्रमस्मभ्यं याचतात् ४१
सो अग्रे अह्नां हरिर्हर्यतो मदः प्र चेतसा चेतयते अनु द्युभिः ।
द्वा जना यातयन्नन्तरीयते नरा च शंसं दैव्यं च धर्तरि ४२
अस्रन्ते व्यस्रन्ते समस्रन्ते क्रतुं रिहन्ति मधुनाभ्यस्रन्ते ।
सिन्धोरुच्छ्वासे पतयन्तमुक्षणं हिरण्यपावाः पशुमासु गृभ्णते ४३
विपश्चिते पवमानाय गायत महीं न धारामव्यये अर्षति ।
अहिर्न जूर्णामति सर्पति त्वच मत्यो न क्रीळन्नसरद्वृषा हरिः ४४ (७८१)

अग्रेगो राजाप्यस्तविष्यते विमानो अह्नां भुवनेष्वर्पितः।
हरिर्घृतस्नुः सुदृशीको अर्णवो ज्योतीरथः पवते राय ओक्यः ४५ [२०]

असर्जि स्कम्भो दिव उद्यतो मदः परि त्रिधातुर्भुवनान्यर्षति।
अंशुं रिहन्ति मतयः पनिप्रतं गिरा यदि निर्णिजमृग्मिणो ययुः ४६
प्र ते धारा अत्यण्वानि मेष्यः पुनानस्य संयतो यन्ति रंहयः।
यद्गोभिरिन्दो चम्वोः समज्यस आ सुवानः सोम कलशेषु सीदसि ४७
पवस्व सोम क्रतुविन्न उक्थ्यो ऽव्यो वारे परि धाव मधु प्रियम्।
जहि विश्वान् रक्षस इन्दो अत्रिणो बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ४८ [२१](७८६)

(८७)

९ उशना काव्यः। पवमानः सोमः। त्रिष्टुप्।

प्र तु द्रव परि कोशं नि षीद नृभिः पुनानो अभि वाजमर्ष।
अश्वं न त्वा वाजिनं मर्जयन्तो ऽच्छा बर्ही रशनाभिर्नयन्ति १
स्वायुधः पवते देव इन्दुरशस्तिहा वृजनं रक्षमाणः।
पिता देवानां जनिता सुदक्षो विष्टम्भो दिवो धरुणः पृथिव्याः २
ऋषिर्विप्रः पुरएता जनानामृभुर्धीरः उशना काव्येन।
स चिद्विवेद निहितं यदासामपीच्यं गुह्यं नाम गोनाम् ३
एष स्य ते मधुमाँ इन्द्र सोमो वृषा वृष्णे परि पवित्रे अक्षाः।
सहस्रसाः शतसा भूरिदावा शश्वत्तमं बर्हिरा वाज्यस्थात् ४
एते सोमा अभि गव्या सहस्रा महे वाजायामृताय श्रवांसि।
पवित्रेभिः पवमाना असृग्रन्नृक्षवस्यवो न पृतनाजो अत्याः ५ [२२]

परि हि ष्मा पुरुहूतो जनानां विश्वासरन्द्रोजना पूयमानः।
अथा भर श्येनभृत प्रयांसि रयिं तुञ्जानो अभि वाजमर्ष ६
एष सुवानः परि सोमः पवित्रे सर्गो न सृष्टो अदधावदर्वा।
तिग्मे शिशानो महिषो न शृङ्गे गा गव्यन्नभि शूरो न सत्वा ७
एषा यया परमादन्तरद्रेः कूचित् सतीरूर्वे गा विवेद।
दिवो न विद्युत् स्तनयन्त्यभ्रैः सोमस्य ते पवत इन्द्र धारा ८
उत स्म राशिं परि यासि गोनामिन्द्रेण सोम सरथं पुनानः।
पूर्वीरिषो बृहतीर्जीरदानो शिक्षा शचीवस्तव ता उपष्टुत् ९ [२३] (७९५)

*

(८८)

८ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्वे तुभ्यं पवते त्वमस्य पाहि ।
त्वं ह यं चकृषे त्वं ववृष इन्दुं मदाय युज्याय सोमम् १

स ईं रथो न भुरिषाळयोजि महः पुरूणि सातये वसूनि ।
आदीं विश्वा नहुष्याणि जाता स्वर्षाता वनं ऊर्ध्वा नवन्त २

वायुर्न यो नियुत्वाँ इष्टयामा नासत्येव हव आ शंभविष्ठः ।
विश्ववारो द्रविणोदा इव त्मन् पूषेव धीजवनोऽसि सोम ३

इन्द्रो न यो महा कर्माणि चक्रिर्हन्ता वृत्राणामसि सोम पूर्भित् ।
पैद्रो न हि त्वमहिनाम्नां हन्ता विश्वस्यासि सोम दस्योः ४

अग्निर्न यो वन आ सुज्यमानो वृथा पाजांसि कृणुते नदीषु ।
जनो न युध्वा महत उपब्दिरियर्ति सोमः पवमान ऊर्मिम् ५

एते सोमा अति वाराण्यव्या दिव्या न कोशासो अभ्रवर्षाः ।
वृथा समुद्रं सिन्धवो न नीचीः सुतासो अभि कलशाँ असृग्रन् ६

शुष्मी शर्धो न मारुतं पवस्वानभिशस्ता दिव्या यथा विट् ।
आपो न मक्षू सुमतिर्भवा नः सहस्राप्साः पृतनाषाण्न यज्ञः ७

राजो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद्भीरं तव सोम धाम ।
शुचिष्ट्वमसि प्रियो न मित्रो दक्षाय्यो अर्यमेवासि सोम ८ [२४] (८०३)

(८९)

७ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्रो स्य वह्निः पथ्याभिरस्यान् दिवो न वृष्टिः पवमानो अक्षाः ।
सहस्रधारो असचन्नयस्मे मातुरुपस्थे वन आ च सोमः १

राजा सिन्धूनामवसिष्ट वास ऋतस्य नावमारुहद्राजिष्ठाम् ।
अप्सु द्रप्सो वावृधे शयेनजूतो दुह ईं पिता दुह ईं पितुर्जाम् २

सिंहं नसन्त मध्वो अयासं हरिमरुषं दिवो अस्य पतिम् ।
शूरो युत्सु प्रथमः पृच्छते गा अस्य चक्षसा परि पात्युक्षा ३ (८०९)

मधुपृष्ठं घोरमयासमश्वं रथे युञ्जन्त्युरुचक्र ऋष्वम् ।
स्वसारं ईं जामयो मर्जयन्ति सनाभयो वाजिनमूर्जयन्ति ४
चतस्र ईं घृतदुहः सचन्ते समाने अन्तर्धरुणे निषत्ताः ।
ता ईमर्षन्ति नमसा पुनाना—स्ता ईं विश्वतः परि षन्ति पूर्वीः ५
विष्टम्भो दिवो धरुणः पृथिव्या विश्वा उत क्षितयो हस्ते अस्य ।
असत् त उत्सो गृणते नियुत्वान् मध्वो अंशुः पवत इन्द्रियायं ६
वन्वन्नवातो अभि देववीति—मिन्द्राय सोम वृत्रहा पवस्व ।
शग्धि महः पुरुश्चन्द्रस्य रायः सुवीर्यस्य पतयः स्याम ७ [२५] (८१०)

(९०)

६ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र हिन्वानो जनिता रोदस्यो रथो न वाजं सनिष्यन्नयासीत् ।
इन्द्रं गच्छन्नायुधा संशिशानो विश्वा वसु हस्तयोरादधानः १
अभि त्रिपृष्ठं वृषणं वयोधा—मांङ्गूषाणामवावशन्त वाणीः ।
वना वसानो वरुणो न सिन्धून् वि रत्नधा दयते वार्याणि २
शूरग्रामः सर्ववीरः सहावा—जेता पवस्व सनिता धनानि ।
तिग्मायुधः क्षिप्रधन्वा समत्स्व—षाळ्हः साह्वान् पृतनासु शत्रून् ३
उरुगव्यूतिरभयानि कृण्वन् त्समीचीने आ पवस्वा पुरंधी ।
अपः सिषासन्त्सुषसः स्वर्गाः सं चिक्रदो महो अस्मभ्यं वाजान् ४
मत्सि सोम वरुणं मत्सि मित्रं मत्सीन्द्रमिन्दो पवमान विष्णुम् ।
मत्सि शर्धो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि महामिन्द्रमिन्दो मदाय ५
एवा राजेव क्रतुमाँ अमेन विश्वा घनिघ्नद्दुरिता पवस्व ।
इन्दो सुक्ताय वचसे वयो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [२६] (८१६)
[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२८] (९१)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

असर्जि वक्वा रथ्ये यथाजौ धिया मनोता प्रथमो मनीषी ।
दश स्वसारो अधि सानो अव्ये ऽजन्ति वह्निं सदनान्यच्छ १
वीती जनस्य दिव्यस्य कव्यै—रधि सुवानो नहुष्येभिरिन्दुः ।
प यो नृभिरमृतो मर्त्येभि—र्मर्मृजानोऽविभिर्गोभिरद्रिः २ (८१८)

वृषा वृष्णे रोरुवदुंशुरस्मै पवमानो रुशदींर्ते पयो गोः ।
सहस्रमृक्वा पथिभिर्वचोवि दध्वस्मभिः सूरो अण्वं वि याति ३
रुजा हरिभ्यां क्षिप्रेभिरक्षैः सदांसि पुनान इन्द ऊर्णुहि वि वाजान् ।
वृश्चोपरिष्टात् तुजता वधेन ये अन्ति दूरादुपनायमेषाम् ४
स प्रत्नवन्नव्यसे विश्ववार सूक्ताय पथः कृणुहि प्राचः ।
ये दुष्पहासो वनुषां बृहन्तस्ताँस्ते अश्याम पुरुकृत् पुरुक्षो ५
एवा पुनानो अपः स्वर्गा अस्मभ्यं तोका तनयानि भूरि ।
शं नः क्षेत्रमुरु ज्योतींषि सोम ज्योङ्नः सूर्यं दृशये रिरीहि ६ [१] (८९१)

(९२)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

परि सुवानो हरिरंशुः पवित्रे रथो न सर्जि सनये हियानः ।
आपच्छ्लोकमिन्द्रियं पूयमानः प्रति देवाँ अजुषत प्रयोभिः १
अच्छा नृचक्षा असरत् पवित्रे नाम दधानः कविरस्य योनौ ।
सीदन् होतेव सदने चमूषूपेमग्मन्नृषयः सप्त विप्राः २
प्र सुमेधा गातुविद्विश्वदेवः सोमः पुनानः सदं एति नित्यम् ।
भुवद्विश्वेषु काव्येषु रन्ता ऽनु जनान् यतते पञ्च धीरः ३
तव त्ये सोम पवमान निण्ये विश्वे देवास्त्रय एकादशासः ।
दश स्वधाभिरधि सानो अव्ये मृजन्ति त्वा नद्यः सप्त यह्वीः ४
तन्नु सत्यं पवमानस्यास्तु यत्र विश्वे कारवः संनसन्त ।
ज्योतिर्यदह्ने अकृणोदु लोकं प्रावन्मनुं दस्यवे करभीकम् ५
परि सद्मेव पशुमान्ति होता राजा न सत्यः समितीरियानः ।
सोमः पुनानः कलशाँ अयासीत् सीदन् मृगो न महिषो वनेषु ६ [२] (८९८)

(९३)

५ नोधा गौतमः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

साकमुक्षो मर्जयन्त स्वसारो दश धीरस्य धीतयो धनुत्रीः ।
हरिः पर्यद्रवज्जाः सूर्यस्य द्रोणं ननक्षे अत्यो न वाजी १
सं मातृभिर्न शिशुर्वावशानो वृषा दधन्वे पुरुवारो अद्भिः ।
मर्यो न योषामभि निष्कृतं यन् त्सं गच्छते कलशे शतयामभिः २ (८९०)

उत प्र पिप्य ऊधरघ्न्याया इन्दुर्धारामिः सचते सुमेधाः ।
मूर्धानं गावः पयसा चमू ष्वभि श्रीणन्ति वसुभिर्न निक्तैः ३
स नो देवेभिः पवमान रेन्दो रयिमश्विनं वावशानः ।
रथिरायतामुशती पुरंधिरस्मद्र्यग्गा दावने वसूनाम् ४
नू नो रयिमुप मास्व नृवन्तं पुनानो वाताप्यं विश्वश्चन्द्रम् ।
प्र वन्वितुरिन्दो तार्यायुः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ५ [३] (८३३)

(९४)

५ कण्वो घौरः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अधि यदस्मिन् वाजिनीव शुभः स्पर्धन्ते धियः सूर्ये न विशः ।
अपो वृणानः पवते कवीयन् व्रजं न पशुवर्धनाय मन्म १
द्विता व्यूर्ण्वन्नमृतस्य धामं स्वर्विदे भुवनानि प्रथन्त ।
धियः पिन्वानाः स्वसरे न गावः ऋतायन्तीरभि वावश्र इन्दुम् २
परि यत् कविः काव्या भरते शूरो न रथो भुवनानि विश्वा ।
देवेषु यशो मर्ताय भूषन् दक्षाय रायः पुरुभूषु नव्यः ३
श्रिये जातः श्रिय आ निरियाय श्रियं वयो जरितृभ्यो दधाति ।
श्रियं वसाना अमृतत्वमायन् भवन्ति सत्या समिथा मितद्रौ ४
इषमूर्जमभ्यर्षाश्वं गामुरु ज्योतिः कृणुहि मत्सि देवान् ।
विश्वानि हि सुषहा तानि तुभ्यं पवमान बाधसे सोम शत्रून् ५ [४] (८३८)

(९५)

५ प्रस्कण्वः काण्वः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

कनिक्रन्ति हरिरा सृज्यमानः सीदन् वनस्य जठरे पुनानः ।
नृभिर्यतः कृणुते निर्णिजं गा अतो मतीर्जनयत स्वधाभिः १
हरिः सृजानः पथ्यामृतस्येर्ति वाचमरितेव नावम् ।
देवो देवानां गुह्यानि नामाऽऽविष्कृणोति बर्हिषि प्रवाचे २
अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाः प्र मनीषा ईरते सोममच्छ ।
नमस्यन्तीरुप च यन्ति सं चाऽऽ च विशन्त्युशतीरुशन्तम् ३ (८४१)

तं मर्मृजानं महिषं न सानाव॑ंशुं दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठाम् ।
तं वावशानं मतयः सचन्ते त्रितो बिभर्ति वरुणं समुद्रे ४
इष्यन् वाचमुपवक्तेव होतुः पुनान इन्दो वि ष्या मनीषाम् ।
इन्द्रश्च यत् क्षयथः सौभगाय सुवीर्यस्य पतयः स्याम ५ [५] (८४३)

(९६)

१४ वैवोदासिः प्रतर्दनः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र सेनानीः शूरो अग्रे रथानां गव्यन्नेति हर्षते अस्य सेना ।
भद्रान् कृण्वन्निन्द्रहवान् त्सखिभ्य आ सोमो वस्त्रा रभसानि दत्ते १
समस्य हरिं हरयो मृजन्त्यश्वहयैरनिशितं नमोभिः ।
आ तिष्ठति रथमिन्द्रस्य सखा विद्वाँ एना सुमतिं यात्यच्छ २
स नो देव देवतांते पवस्व महे सोम प्सरस इन्द्रपानः ।
कृण्वन्नपो वर्षयन् द्यामुतेमा मुरोरा नो वरिवस्या पुनानः ३
अजीतयेऽहतये पवस्व स्वस्तये सर्वतातये बृहते ।
तदुशन्ति विश्व इमे सखाय स्तदुहं वश्मि पवमान सोम ४
सोमः पवते जनिता मतीनां जनिता दिवो जनिता पृथिव्याः
जनिताग्नेर्जनिता सूर्यस्य जनितेन्द्रस्य जनितोत विष्णोः ५ [६]

ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम् ।
श्येनो गृध्राणां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन् ६
प्रावीविपद्वाच ऊर्मिं न सिन्धुर्गिरः सोमः पवमानो मनीषाः ।
अन्तः पश्यन् वृजनेमावरा ण्या तिष्ठति वृषभो गोषु जानन् ७
स मत्सरः पृत्सु वन्वन्नवातः सहस्ररेता अभि वाजमर्ष ।
इन्द्रायेन्दो पवमानो मनीष्यं१शोरूर्मिमीरय गा इषण्यन् ८
परि प्रियः कलशे देववात इन्द्राय सोमो रण्यो मदाय ।
सहस्रधारः शतवाज इन्दुर्वाजी न सप्तिः समना जिगाति ९
स पूर्व्यो वसुविज्जायमानो मृजानो अप्सु दुदुहानो अद्रौ ।
अभिशस्तिपा भुवनस्य राजा विदद्गातुं ब्रह्मणे पूयमानः १० [७]

त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।
वन्वन्नवातः परिधीँरपोर्णु वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा नः ११ (८५४)

यथापवथा मनवे वयोधा अमित्रहा वरिवोविद्भविष्मान् ।
एवा पवस्व द्रविणं दधान इन्द्रे सं तिष्ठ जनयायुधानि १२

पवस्व सोम मधुमाँ ऋतावा ऽपो वसानो अधि सानो अव्ये ।
अव द्रोणानि घृतवन्ति सीद मदिन्तमो मत्सर इन्द्रपानः १३

वृष्टिं दिवः शतधारः पवस्व सहस्रसा वाजयुर्वेववीती ।
सं सिन्धुभिः कलशे वावशानः समुस्रियाभिः प्रतिरन् न आयुः १४

एष स्य सोमो मतिभिः पुनानो ऽत्यो न वाजी तरतीदरातीः ।
पयो न दुग्धमदितेरिषिरमुर्विव गातुः सुयमो न वोळ्हा १५[८]

स्वायुधः सोतृभिः पूयमानो ऽभ्यर्ष गुह्यं चारु नाम ।
अभि वाजं सप्तिरिव श्रवस्या ऽभि वायुमभि गा देव सोम १६

शिशुं जज्ञानं हर्यतं मृजन्ति शुम्भन्ति वह्निं मरुतो गणेन ।
कविर्गीर्भिः काव्येना कविः सन् त्सोमः पवित्रमत्येति रेभन् १७

ऋषिमना य ऋषिकृत् स्वर्षाः सहस्रणीथः पदवीः कवीनाम् ।
तृतीयं धाम महिषः सिषासन् त्सोमो विराजमनु राजति ष्टुप् १८

चमूषच्छ्येनः शकुनो विभृत्वा गोविन्दुर्द्रप्स आयुधानि बिभ्रत् ।
अपामूर्मिं सचमानः समुद्रं तुरीयं धाम महिषो विवक्ति १९

मर्यो न शुभ्रस्तन्वं मृजानो ऽत्यो न सृत्वा सनये धनानाम् ।
वृषेव यूथा परि कोशमर्षन् क्रनिक्रदच्चम्वोरा विवेश २० [९]

पवस्वेन्दो पवमानो महोभिः क्रनिक्रवत् परि वाराण्यर्ष ।
क्रीळञ्चम्वोरा विश पूयमान इन्द्रं ते रसो मविरो ममत्तु २१

प्रास्य धारा बृहतीरसृग्रन्नक्तो गोभिः कलशाँ आ विवेश ।
साम कृण्वन् त्सामन्यो विपश्चित् क्रन्दन्नेत्यभि सख्युर्न जामिम् २२

अपघ्नन्नेषि पवमान शत्रून् प्रियां न जारो अभिगीत इन्दुः ।
सीदन् वनेषु शकुनो न पत्वा सोमः पुनानः कलशेषु सत्ता २३

आ ते रुचः पवमानस्य सोम योषेव यन्ति सुदुघाः सुधाराः ।
हरिरानीतः पुरुवारो अप्स्वचिक्रदत् कलशे देवयूनाम् २४[१०](८६७)

(९७) [षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ९७-१०३]

(५८) १-३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः, ४-६ वासिष्ठ इन्द्रप्रमतिः, ७-९ वासिष्ठो वृषगणः, १०-१२ वासिष्ठो मन्युः, १३-१५ वासिष्ठ उपमन्युः, १६-१८ वासिष्ठो व्याघ्रपाद्, १९-२१ वासिष्ठः शक्तिः, २२-२४ वासिष्ठः कर्णश्रुद्, २५-२७ वासिष्ठो मृळीकः, २८-३० वासिष्ठो वसुक्रः, ३१-३४ पराशरः शाक्त्यः, ३५-५८ कुत्स आङ्गिरसः। पवमानः सोमः। त्रिष्टुप्।

अस्य प्रेषा हेमना पूयमानो देवो देवेभिः समपृक्त रसम्।
सुतः पवित्रं पर्येति रेभन् मितेव सद्म पशुमान्ति होता १
भद्रा वस्त्रा समन्या३ वसानो महान् कविर्निवचनानि शंसन्।
आ वच्यस्व चम्वोः पूयमानो विचक्षणो जागृविर्देववीतौ २
समु प्रियो मृज्यते सानो अव्ये यशस्तरो यशसां क्षैतो अस्मे।
अभि स्वर धन्वा पूयमानो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३
प्र गायताभ्यर्चाम देवान् त्सोमं हिनोत महते धनाय।
स्वादुः पवाते अति वारमव्य मा सीदति कलशं देवयुर्नः ४
इन्दुर्देवानामुप सख्यमायन् त्सहस्रधारः पवते मदाय।
नृभिः स्तवानो अनु धाम पूर्व मगन्निन्द्रं महते सौभगाय ५ [११]

स्तोत्रे राये हरिरर्षा पुनान इन्द्रं मदो गच्छतु ते भराय।
देवैर्याहि सरथं राधो अच्छा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६
प्र काव्यमुशनेव ब्रुवाणो देवो देवानां जनिमा विवक्ति।
महिव्रतः शुचिबन्धुः पावकः पदा वराहो अभ्येति रेभन् ७
प्र हंसास्तृपलं मन्युमच्छा मादस्तं वृषगणा अयासुः।
आङ्गूष्यं३ पवमानं सखायो दुर्मर्षं साकं प्र वदन्ति वाणम् ८
स रंहत उरुगायस्य जूतिं वृथा क्रीळन्तं मिमते न गावः।
परीणसं कृणुते तिग्मशृङ्गो दिवा हरिर्ददृशे नक्तमुज्रः ९
इन्दुर्वाजी पवते गोन्योघा इन्द्रे सोमः सह इन्वन् मदाय।
हन्ति रक्षो बाधते पर्यरातीर्वरिवः कृण्वन् वृजनस्य राजा १० [१२]

अध धार्या मध्वा पृचान स्तिरो रोमं पवते अद्रिदुग्धः।
इन्दुरिन्द्रस्य सख्यं जुषाणो देवो देवस्य मत्सरो मदाय ११ (८७८)

अभि प्रियाणि पवते पुनानो देवो देवान् रत्नेन रसेन पृञ्चन् ।
इन्दुर्धर्माण्यृतुथा वसानो दश क्षिपो अव्यत सानो अव्ये १२
वृषा शोणो अभिकनिक्रदद्गा नदयन्नेति पृथिवीमुत द्याम् ।
इन्द्रस्येव वग्नुरा शृण्व आजौ प्रचेतयन्नर्षति वाचमेमाम् १३
रसाय्यः पयसा पिन्वमान ईरयन्नेषि मधुमन्तमंशुम् ।
पवमानः संतनिमेषि कृण्वन्निन्द्राय सोम परिषिच्यमानः १४
एवा पवस्व मदिरो मदायो दद्गाभस्य नमयन् वधस्नैः ।
परि वर्णं भरमाणो रुशन्तं गव्युर्नो अर्ष परि सोम सिक्तः १५ [१३]

जुष्टी नं इन्दो सुपथा सुगान्युरौ पवस्व वरिवांसि कृण्वन् ।
घनेव विष्वग्दुरितानि विघ्नन्नधि ष्णुना धन्व सानो अव्ये १६
वृष्टिं नो अर्ष दिव्यां जिगत्नुमिळावतीं शंगयीं जीरदानुम् ।
स्तुकेव वीता धन्वा विचिन्वन् बन्धूरिमाँ अवराँ इन्दो वायून् १७
ग्रन्थिं न वि ष्य ग्रथितं पुनान ऋजुं च गातुं वृजिनं च सोम ।
अत्यो न क्रदो हरिरा सृजानो मर्यो देव धन्व पस्त्यावान् १८
जुष्टो मदाय देवतात इन्दो परि ष्णुना धन्व सानो अव्ये ।
सहस्रधारः सुरभिरदब्धः परि स्रव वाजसातौ नृषह्ये १९
अरश्मानो येऽरथा अयुक्ता अत्यासो न ससृजानासं आजौ ।
एते शुक्रासो धन्वन्ति सोमा देवासस्ताँ उप याता पिबध्यै २० [१४]

एवा नं इन्दो अभि देववीतिं परि स्रव नभो अर्णश्चमूषु ।
सोमो अस्मभ्यं काम्यं बृहन्तं रयिं ददातु वीरवन्तमुग्रम् २१
तक्षद्यत्री मनसो वेनतो वाग्ज्येष्ठस्य वा धर्मणि क्षोरनीके ।
आदीमायन् वरमा वावशाना जुष्टं पतिं कलशे गाव इन्दुम् २२
प्र दानुदो दिव्यो दानुपिन्व ऋतमृताय पवते सुमेधाः ।
धर्मा भुवद्वृजन्यस्य राजा प्र रश्मिभिर्दृशये भार्रि भूम २३
पवित्रेभिः पवमानो नृचक्षा राजा देवानामुत मर्त्यानाम् ।
द्विता भुवद्वयिपती रयीणामृतं भरत् सुभृतं चार्विन्दुः २४
अर्वाँ इव श्रवसे सातिमच्छेन्द्रस्य वायोरभि वीतिमर्ष ।
स नः सहस्रा बृहतीरिषो दा भवा सोम द्रविणोवित् पुनानः २५ [१५] (८९२)

देवाव्यो नः परिषिच्यमानाः क्षयं सुवीरं धन्वन्तु सोमाः ।
आयज्यवः सुमतिं विश्ववारा होतारो न दिवियजो मन्द्रतमाः २६
एवा देव देवताते पवस्व महे सोम प्सरसे देवपानः ।
महाश्विद्धि ष्मसि हिताः समर्ये कृधि सुष्ठाने रोदसी पुनानः २७
अश्वो न क्रदो वृषभिर्युजानः सिंहो न भीमो मनसो जवीयान् ।
अर्वाचीनैः पथिभिर्ये रजिष्ठा आ पवस्व सौमनसं न इन्दो २८
शतं धारा देवजाता असृग्रन् त्सहस्रमेनाः कवयो मृजन्ति ।
इन्दो सनित्रं दिव आ पवस्व पुरएतासि महतो धनस्य २९
दिवो न सर्गा असस्रुग्रमह्नां राजा न मित्रं प्र मिनाति धीरः ।
पितुर्न पुत्रः क्रतुभिर्यतान आ पवस्व विशे अस्या अजीतिम् ३० [१६]

प्र ते धारा मधुमतीरसृग्रन् वारान् यत् पूतो अत्येष्यव्यान् ।
पवमान पवसे धाम गोनां जज्ञानः सूर्यमपिन्वो अर्कैः ३१
कनिक्रदद्वृषभो जीरदानुर्नभन्तामन्यके समे ।
सं सीदस्व महाँ असि शोचस्व देववीतमः ३२
पवस्व वाजसातमो हि षः पूरुभूषसि ।
इन्दो सहस्रभर्णसं तुरं वाजाय मार्जय ३३
अस्मे धेहि द्युमदयो मघवद्भ्यश्च मघोनि ।
आ पवस्व सहस्रिणं रयिं सोम सुवीर्यम् ३४
अस्मे वसूनि धारय पवमान दिवेदिवे ।
अस्मे शतं हिमा असन्वसोर्दुरो वि सश्चिरे ३५ [१७]

एवा नः सोम परिषिच्यमान आ पवस्व पयमानः स्वस्ति ।
इन्द्रमा विश बृहता रवेण वर्धया वाचं जनया पुरंधिम् ३६
आ जागृविर्विप्र ऋता मतीनां सोमः पुनानो असदच्चमूषु ।
सपन्ति यं मिथुनासो निकामा अध्वर्यवो रथिरासः सुहस्ताः ३७
स पुनान उप सूरे न धातोभे अप्रा रोदसी वि ष आवः ।
प्रिया चिद्यस्य प्रियसास ऊती स तू धनं कारिणे न प्र यंसत् ३८
स वर्धिता वर्धनः पूयमानः सोमो मीढ्वाँ अभि नो ज्योतिषावीत् ।
येना नः पूर्वे पितरः पदज्ञाः स्वर्विदो अभि गा अद्रिमुष्णन् ३९ (९०९)

अक्रान् त्समुद्रः प्रथमे विधर्मञ्जनयन् प्रजा भुवनस्य राजा ।
वृषा पवित्रे अधि सानो अव्ये बृहत् सोमो वावृधे सुवान इन्दुः ४० [१८]

महत् तत् सोमो महिषश्चकारा ऽपां यद्गर्भोऽवृणीत देवान् ।
अदधादिन्द्रे पवमान ओजो ऽजनयत् सूर्ये ज्योतिरिन्दुः ४१
मत्सि वायुमिष्टये राधसे च मत्सि मित्रावरुणा पूयमानः ।
मत्सि शर्धो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि द्यावापृथिवी देव सोम ४२
ऋजुः पवस्व वृजिनस्य हन्ता ऽपामीवां बाधमानो मृधश्च ।
अभिश्रीणन् पयः पयसाभि गोनाभिन्द्रस्य त्वं तव वयं सखायः ४३
मध्वः सूदं पवस्व वस्व उत्सं वीरं च न आ पवस्वा भगं च ।
स्वदस्वेन्द्राय पवमान इन्दो रयिं च न आ पवस्वा समुद्रात् ४४
सोमः सुतो धारयात्यो न हित्वा सिन्धुर्न निम्नमभि वाज्यक्षाः ।
आ योनिं वन्यमसदत् पुनानः समिन्दुर्गोभिरसरत् समद्भिः ४५ [१९]

एष स्य तें पवत इन्द्र सोमश्चमूषु धीरो उशते तवस्वान् ।
स्वर्चक्षा रथिरः सत्यशुष्मः कामो न यो देवयतामसर्जि ४६
एष प्रत्नेन वयसा पुनानस्तिरो वर्पांसि दुहितुर्दधानः ।
वसानः शर्म त्रिवरूथमप्सु होतेव याति समनेषु रेभन् ४७
नू नस्त्वं रथिरो देव सोम परिं स्रव चम्वोः पूयमानः ।
अप्सु स्वादिष्ठो मधुमाँ ऋतावा देवो न यः सविता सत्यमन्मा ४८
अभि वायुं वीत्यर्षा गृणानोऽभि मित्रावरुणा पूयमानः ।
अभी नरं धीजवनं रथेष्ठाभीन्द्रं वृषणं वज्रबाहुम् ४९
अभि वस्त्रा सुवसनान्यर्षाभि धेनूः सुदुघाः पूयमानः ।
अभि चन्द्रा भर्तवे नो हिरण्याभ्यश्वान् रथिनो देव सोम ५० [२०]

अभी नो अर्ष दिव्या वसून्यभि विश्वा पार्थिवा पूयमानः
अभि येन द्रविणमश्नवामाभ्यर्षेयं जमदग्निवन्नः ५१
अया पवा पवस्वैना वसूनि माँश्चत्व इन्दो सरसि प्र धन्व ।
ब्रध्नश्चिदत्र वातो न जूतः पुरुमेधश्चित् तकवे नरं दात् ५२
उत न एना पवया पवस्वाधि श्रुते श्रवाय्यस्य तीर्थे ।
षष्टिं सहस्रा नैगुतो वसूनि वृक्षं न पक्वं धूनवद्रणाय ५३ (११०)

महीमे अंस्य वृषनामं शूषे माँश्वत्वे वा पृशने वा वर्धत्रे ।
अस्वापयन्निगुतः स्नेहयच्चा ऽपामित्रॉं अपाचितो अचेतः ५४
सं त्री पवित्रा वितंतान्येष्य न्वेकं धावसि पूयमानः ।
असि भगो असि दात्रस्य दाता ऽसि मघवा मघवन्द्रय इन्दो ५५ [२१]

एष विश्ववित् पवते मनीषी सोमो विश्वस्य भुवनस्य राजा ।
द्रप्सॉं ईरयन् विदथेष्विन्दु र्वि वारमव्यं समयाति याति ५६
इन्दुं रिहन्ति महिषा अदब्धाः पदे रेभन्ति कवयो न गृध्राः ।
हिन्वन्ति धीरा दशभिः क्षिपाभिः समञ्जते रूपमपां रसेन ५७
त्वया वयं पवमानेन सोम भरे कृतं वि चिनुयाम शश्वत् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ५८ [२२] (९१५)

(९८)

१२ अम्बरीषो वार्षागिरः, ऋजिश्वा भारद्वाजश्च । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, ११ बृहती ।

अभि नो वाजसातमं रयिमर्ष पुरुस्पृहम् ।
इन्दो सहस्रभर्णसं तुविद्युम्नं विभ्वासहम् १
परि ष्य सुवानो अव्ययं रथे न वर्माव्यत ।
इन्दुरभि द्रुणा हितो हियानो धाराभिरक्षाः २
परि ष्य सुवानो अक्षा इन्दुरव्ये मदच्युतः ।
धारा य ऊर्ध्वो अध्वरे भ्राजा नैति गव्ययुः ३
स हि त्वं देव शश्वते वसु मर्ताय दाशुषे ।
इन्दो सहस्रिणं रयिं शतात्मानं विवाससि ४
वयं ते अस्य वृत्रहन् वसो वस्वः पुरुस्पृहः ।
नि नेदिष्ठतमा इषः स्याम सुम्नस्याध्रिगो ५
द्विर्यं पञ्च स्वयशसं स्वसारो अद्रिसंहतम् ।
प्रियमिन्द्रस्य काम्यं प्रस्नापयन्त्यूर्मिणम् ६ [२३]

परि त्यं हर्यतं हरिं बभ्रुं पुनन्ति वारेण ।
यो देवान् विश्वाँ इत् परि मदेन सह गच्छति ७
अस्य वो ह्यवसा पान्तो दक्षसाधनम् ।
यः सूरिषु श्रवो बृहद् बृधे स्वर्ण हर्यतः ८ (९१६)

स वां यज्ञेषु मानवी इन्दुर्जनिष्ट रोदसी ।
देवो देवी गिरिष्ठा अस्रेधन् तं तुविष्वणि ९
इन्द्राय सोम पातवे वृत्रघ्ने परि षिच्यसे ।
नरे च दक्षिणावते देवाय सदनासदे १०
ते प्रत्नासो व्युष्टिषु सोमाः पवित्रे अक्षरन् ।
अपप्रोथन्तः सनुतर्हुरश्चितः प्रातस्ताँ अप्रचेतसः ११
तं सखायः पुरोरुचं यूयं वयं च सूरयः ।
अश्याम वाजगन्ध्यं सनेम वाजपस्त्यम् १२ [२४] (९३७)

(९९)

८ रेभसूनू काश्यपौ । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, १ बृहती ।

आ हर्यताय धृष्णवे धनुस्तन्वन्ति पौंस्यम् ।
शुक्रां वयन्त्यसुराय निर्णिजं विपामग्रे महीयुवः १
अध क्षपा परिष्कृतो वाजाँ अभि प्र गाहते ।
यदी विवस्वतो धियो हरिं हिन्वन्ति यातवे २
तमस्य मर्जयामसि मदो य इन्द्रपातमः ।
यं गाव आसभिर्दुधुः पुरा नूनं च सूरयः ३
तं गाथया पुराण्या पुनानमभ्यनूषत ।
उतो कृपन्त धीतयो देवानां नाम बिभ्रतीः ४
तमुक्षमाणमव्यये वारे पुनन्ति धर्णसिम् ।
दूतं न पूर्वचित्तय आ शासते मनीषिणः ५ [२५]

स पुनानो मदिन्तमः सोमश्चमूषु सीदति ।
पशौ न रेत आदधत् पतिर्वचस्यते धियः ६
स मृज्यते सुकर्मभिर्देवो देवेभ्यः सुतः ।
विदे यदासु संदृग्मर्हीरपो वि गाहते ७
सुत इन्दो पवित्र आ नृभिर्यतो वि नीयसे ।
इन्द्राय मत्सरिन्तमश्चमूष्वा नि षीदसि ८ [२६] (९४५)

(१००)

९ रेभसूनू काश्यपौ । पवमानः सोमः । अनुष्टुप् ।

अभी नवन्ते अद्रुहः प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् ।
वत्सं न पूर्व आयुनि जातं रिहन्ति मातरः १
पुनान इन्दवा भर सोमं द्विबर्हसं रयिम् ।
त्वं वसूनि पुष्यसि विश्वानि दाशुषो गृहे २
त्वं धियं मनोयुजं सृजा वृष्टिं न तन्यतुः ।
त्वं वसूनि पार्थिवा दिव्या च सोम पुष्यसि ३
परि ते जिग्युषो यथा धारा सुतस्य धावति ।
रंहमाणा व्यव्ययं वारं वाजीव सानसिः ४
क्रत्वे दक्षाय नः कवे पवस्व सोम धारया ।
इन्द्राय पातवे सुतो मित्राय वरुणाय च ५ [२७]

पवस्व वाजसातमः पवित्रे धारया सुतः ।
इन्द्राय सोम विष्णवे देवेभ्यो मधुमत्तमः ६
त्वां रिहन्ति मातरो हरिं पवित्रे अद्रुहः ।
वत्सं जातं न धेनवः पवमान विधर्मणि ७
पवमान महि श्रव श्चित्रेभिर्यासि रश्मिभिः ।
शर्धन् तमांसि जिघ्नसे विश्वानि दाशुषो गृहे ८
त्वं द्यां च महिव्रत पृथिवीं चाति जभ्रिषे ।
प्रति द्रापिममुञ्चथाः पवमान महित्वना ९ [२८] (९५४)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ व० १-३३] (१०१)

(१६) १-३ अन्धीगुः श्यावाश्विः, ४-६ ययातिर्नाहुषः, ७-९ नहुषो मानवः, १०-१२ मनुः सांवरणः, १३-१६ वैश्वामित्रो वाच्यो वा प्रजापतिः । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, २-३ गायत्री ।

पुरोजिती वो अन्धसः सुतायं मादयित्नवे ।
अप श्वानं श्नथिष्टन सखायो दीर्घजिह्वयम् १
यो धारया पावकया परिप्रस्यन्दते सुतः । इन्दुरश्वो न कृत्व्यः २
तं दुरोषमभी नरः सोमं विश्वाच्या धिया । यज्ञं हिन्वन्त्यद्रिभिः ३ (९५७)

सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः ।
पवित्रवन्तो अक्षरन् देवान् गच्छन्तु वो मदाः ४

इन्दुरिन्द्राय पवत इति देवासो अब्रुवन् ।
वाचस्पतिर्मखस्यते विश्वस्येशान ओजसा ५ [१]

सहस्रधारः पवते समुद्रो वाचमीङ्खयः ।
सोमः पती रयीणां सखेन्द्रस्य दिवेदिवे ६

अयं पूषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अर्षति ।
पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यख्यद्रोदसी उभे ७

समु प्रिया अनूषत गावो मदाय घृष्वयः ।
सोमासः कृण्वते पथः पवमानास इन्दवः ८

य ओजिष्ठस्तमा भर पवमान श्रवाय्यम् ।
यः पञ्च चर्षणीरभि रयिं येन वनामहै ९

सोमाः पवन्त इन्दवो ऽस्मभ्यं गातुवित्तमाः ।
मित्राः सुवाना अरेपसः स्वाध्यः स्वर्विदः १० [२]

सुष्वाणासो व्यद्रिभिश्चिताना गोरधि त्वचि ।
इषमस्मभ्यमभितः समस्वरन् वसुविदः ११

एते पूता विपश्चितः सोमासो दध्याशिरः ।
सूर्यासो न दर्शतासो जिगत्नवो ध्रुवा घृते १२

प्र सुन्वानस्यान्धसो मर्तो न वृत तद्वचः ।
अप श्वानमराधसं हता मखं न भृगवः १३

आ जामिरत्के अव्यत भुजे न पुत्र ओण्योः
सरज्जारो न योषणां वरो न योनिमासदम् १४

स वीरो दक्षसाधनो वि यस्तस्तम्भ रोदसी ।
हरिः पवित्रे अव्यत वेधा न योनिमासदम् १५

अव्यो वारेभिः पवते सोमो गव्ये अधि त्वचि ।
कनिक्रदद्वृषा हरिरिन्द्रस्याभ्येति निष्कृतम् १६ [३] (९७०)

(१०२)

८ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

क्राणा शिशुर्महीनां हिन्वन्नृतस्य दीधितिम् । विश्वा परि प्रिया भुवदध द्विता १
उप त्रितस्य पाष्यो३ रभक्त यद्ह पदम् । यज्ञस्य सप्त धामभिरध प्रियम् २
त्रीणि त्रितस्य धारया पृष्ठेष्वेरया रयिम् । मिमीते अस्य योजना वि सुक्रतुः ३
जज्ञानं सप्त मातरो वेधामशासत श्रिये । अयं ध्रुवो रयीणां चिकेत यत् ४
अस्य व्रते सजोषसो विश्वे देवासो अद्रुहः । स्पार्हा भवन्ति रन्तयो जुषन्त यत् ५ [४]

यमी गर्भमृतावृधो दृशे चारुमजीजनन् । कविं मंहिष्ठमध्वरे पुरुस्पृहम् ६
समीचीने अभि त्मना यह्वी ऋतस्य मातरा । तन्वाना यज्ञमानुषग्यदञ्जते ७
क्रत्वा शुक्रेभिरक्षभिर्ऋणोरप व्रजं दिवः । हिन्वन्नृतस्य दीधितिं प्राध्वरे ८ [५] (९७८)

(१०३)

९ द्वित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

प्र पुनानाय वेधसे सोमाय वच उद्यतम् । भृतिं न भरा मतिभिर्जुजोषते १
परि वाराण्यव्यया गोभिरञ्जानो अर्षति । त्री षधस्था पुनानः कृणुते हरिः २
परि कोशं मधुश्चुतमव्ययं वारे अर्षति । अभि वाणीरृषीणां सप्त नूषत ३
परि णेता मतीनां विश्वदेवो अदाभ्यः । सोमः पुनानश्चम्वोर्विशद्धरिः ४
परि दैवीरनु स्वधा इन्द्रेण याहि सरथम् । पुनानो वाघद्वाघद्भिरमर्त्यः ५
परि सप्तिर्न वाजयुर्देवो देवेभ्यः सुतः । व्यानशिः पवमानो वि धावति ६ [६] (९८४)

(१०४) [सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० १०४-११४]

६ पर्वतनारदौ काण्वौ, काश्यपौ शिखण्डिन्यावप्सरसौ वा । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

सखाय आ नि षीदत पुनानाय प्र गायत । शिशुं न यज्ञैः परि भूषत श्रिये १
समी वत्सं न मातृभिः सृजता गयसाधनम् । देवाव्यं३ मदमभि द्विशवसम् २
पुनाता दक्षसाधनं यथा शर्धाय वीतये । यथा मित्राय वरुणाय शंतमः ३
अस्मभ्यं त्वा वसुविदमभि वाणीरनूषत । गोभिष्टे वर्णमभि वासयामसि ४
स नो मदानां पत इन्दो देवप्सरा असि । सखेव सख्ये गातुवित्तमो भव ५
सनेमि कृध्य३स्मदा रक्षसं कं चिदत्रिणम् । अपादेवं द्व्युमंहो युयोधि नः ६ [७] (९९०)

(१०५)

६ पर्वतनारदौ काण्वौ । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

तं वः सखायो मदाय पुनानमभि गायत । शिशुं न यज्ञैः स्वदयन्त गूर्तिभिः १
सं वत्स इव मातृभिरिन्दुर्हिन्वानो अज्यते । देवावीर्मदो मतिभिः परिष्कृतः २
अयं देवेभ्यो मधुमत्तमः सुतः ३
गोमन्न इन्दो अश्ववत् सुतः सुदक्ष धन्व । शुचिं ते वर्णमधि गोषु दीधरम् ४
स नो हरीणां पत इन्दो देवप्सरस्तमः । सखेव सख्ये नर्यो रुचे भव ५
सनेमि त्वमस्मदाँ अदेवं कं चिदृत्रिणम् । साह्वाँ इन्दो परि बाधो अप द्वयुम् ६ [८] (९९६)

(१०६)

(१४) १-३,१०-१४ अग्निश्चाक्षुषः, ४-६ चक्षुर्मानवः, ७-९ मनुराप्सवः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

इन्द्रमच्छ सुता इमे वृषणं यन्तु हरयः । श्रुष्टी जातास इन्दवः स्वर्विदः १
अयं भराय सानसिरिन्द्राय पवते सुतः । सोमो जैत्रस्य चेतति यथा विदे २
अस्येदिन्द्रो मदेष्वा ग्राभं गृभ्णीत सानसिम् । वज्रं च वृषणं भरत् समप्सुजित् ३
प्र धन्वा सोम जागृविरिन्द्रायेन्दो परि स्रव । द्युमन्तं शुष्ममा भर स्वर्विदम् ४
इन्द्राय वृषणं मदं पवस्व विश्वदर्शतः । सहस्रयामा पथिकृद्विचक्षणः ५ [९]

अस्मभ्यं गातुवित्तमो देवेभ्यो मधुमत्तमः । सहस्रं याहि पथिभिः कनिक्रदत् ६
पवस्व देववीतय इन्दो धाराभिरोजसा । आ कलशं मधुमान् त्सोम नः सदः ७
तवं द्रप्सा उदप्रुत इन्द्रं मदाय वावृधुः । त्वां देवासो अमृताय कं पपुः ८
आ नः सुतास इन्दवः पुनाना धावता रयिम् । वृष्टिद्यावो रीत्यापः स्वर्विदः ९
सोमः पुनान ऊर्मिणा ऽव्यो वारं वि धावति । अग्रे वाचः पवमानः कनिक्रदत् १० [१०]

धीभिर्हिन्वन्ति वाजिनं वने क्रीळन्तमत्यविम् । अभि त्रिपृष्ठं मतयः समस्वरन् ११
असर्जि कलशाँ अभि मीळ्हे सप्तिर्न वाजयुः । पुनानो वाचं जनयन्नसिष्यदत् १२
पवते हर्यतो हरिरति ह्वरांसि रंह्या । अभ्यर्षन् त्स्तोतृभ्यो वीरवद्यशः १३
अया पवस्व देवयुर्मधोर्धारा असृक्षत । रेभन् पवित्रं पर्येषि विश्वतः १४ [११] (१०१०)

❀

(१०७)

२६ सप्तर्षयः (१ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, २ कश्यपो मारीचः, ३ गोतमो राहूगणः, ४ भौमोऽत्रिः, ५ विश्वामित्रो गाथिनः, ६ जमदग्निर्भार्गवः, ७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः) । पवमानः सोमः । प्रगाथः= (१, ४, ६, ८, ९, १०, १२, १४, १७ बृहती; २, ५, ७, ११, १३, १५, १८ सतोबृहती,) ३, १६ द्विपदा विराट्; १९-२६ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

परीतो षिञ्चता सुतं सोमो य उत्तमं हविः ।
दधन्वाँ यो नर्यो अप्स्वन्तरा सुषाव सोममद्रिभिः १
नूनं पुनानोऽविभिः परि स्रवा ऽदब्धः सुरभितरः ।
सुते चित् त्वाप्सु मदामो अन्धसा श्रीणन्तो गोभिरुत्तरम् २
परि सुवानश्चक्षसे देवमादनः क्रतुरिन्दुर्विचक्षणः ३
पुनानः सोम धारया ऽपो वसानो अर्षसि ।
आ रत्नधा योनिमृतस्य सीद ऽस्युत्सो देव हिरण्ययः ४
दुहान ऊधर्दिव्यं मधु प्रियं प्रत्नं सधस्थमासदत् ।
आपृच्छ्यं धरुणं वाज्यर्षति नृभिर्धूतो विचक्षणः ५ [१२]
पुनानः सोम जागृवि ऽरव्यो वारे परि प्रियः ।
त्वं विप्रो अभवोऽङ्गिरस्तमो मधुमा यज्ञं मिमिक्ष नः ६
सोमो मीढ्वान् पवते गातुवित्तम ऋषिर्विप्रो विचक्षणः ।
त्वं कविरभवो देववीतम आ सूर्यं रोहयो दिवि ७
सोम उ षुवाणः सोतृभि ऽधि ष्णुभिरवीनाम् ।
अश्वयेव हरिता याति धारया मन्द्रया याति धारया ८
अनूपे गोमान् गोभिरक्षाः सोमो दुग्धाभिरक्षाः ।
समुद्रं न संवरणान्यग्मन् मन्दी मदाय तोशते ९
आ सोम सुवानो अद्रिभि ऽस्तिरो वाराण्यव्यया ।
जनो न पुरि चम्वोर्विशद्धरिः सदो वनेषु दधिषे १० [१३]
स मामृजे तिरो अण्वानि मेष्यो मीळ्हे सप्तिर्न वाजयुः ।
अनुमाद्यः पवमानो मनीषिभिः सोमो विप्रेभिर्ऋक्वभिः ११
प्र सोम देववीतये सिन्धुर्न पिप्ये अर्णसा ।
अंशोः पयसा मदिरो न जागृवि ऽच्छा कोशं मधुश्चुतम् १२ (१०२१)

आ हर्यतो अर्जुने अत्के अव्यत प्रियः सूनुर्न मर्ज्यः ।
तमीं हिन्वन्त्यपसो यथा रथं नदीष्वा गभस्त्योः १३

अभि सोमास आयवः पवन्ते मद्यं मदम् ।
समुद्रस्याधि विष्टपि मनीषिणो मत्सरासः स्वर्विदः १४

तरत् समुद्रं पवमान ऊर्मिणा राजा देव ऋतं बृहत् ।
अर्षन्मित्रस्य वरुणस्य धर्मणा प्र हिन्वान ऋतं बृहत् १५ [१४]

नृभिर्यमानो हर्यतो विचक्षणो राजा देवः समुद्रियः १६

इन्द्राय पवते मदः सोमो मरुत्वते सुतः ।
सहस्रधारो अत्यव्यमर्षति तमीं मृजन्त्यायवः १७

पुनानश्चमू जनयन् मतिं कविः सोमो देवेषु रण्यति ।
अपो वसानः परि गोभिरुत्तरः सीदन् वनेष्वव्यत १८

तवाहं सोम रारण सख्य इन्दो दिवेदिवे ।
पुरूणि बभ्रो नि चरन्ति मामव परिधीँरति ताँ इहि १९

उताहं नक्तमुत सोम ते दिवा सख्याय बभ्र ऊधनि ।
घृणा तपन्तमति सूर्यं परः शकुना इव पप्तिम २० [१५]

मृज्यमानः सुहस्त्य समुद्रे वाचमिन्वसि ।
रयिं पिशङ्गं बहुलं पुरुस्पृहं पवमानाभ्यर्षसि २१

मृजानो वारे पवमानो अव्यये वृषावं चक्रदो वने ।
देवानां सोम पवमान निष्कृतं गोभिरञ्जानो अर्षसि २२
पवस्व वाजसातये ऽभि विश्वानि काव्या ।
त्वं समुद्रं प्रथमो वि धारयो देवेभ्यः सोम मत्सरः २३

स तू पवस्व परि पार्थिवं रजो दिव्या च सोम धर्मभिः ।
त्वां विप्रासो मतिभिर्विचक्षण शुभ्रं हिन्वन्ति धीतिभिः २४
पवमाना असृक्षत पवित्रमति धारया ।
मरुत्वन्तो मत्सरा इन्द्रिया हयां मेधामभि प्रयांसि च २५

अपो वसानः परि कोशमर्षती न्दुर्हियानः सोतृभिः ।
जनयन्योतिर्मन्दना अवीवशद् गाः कृण्वानो न निर्णिजम् २६ [१६] (१०३६)

(१०८)

(१-१६) १-२ गौरिवीतिः शाक्त्यः, ३, १४-१६ शक्तिर्वासिष्ठः, ४-५ ऊरुराङ्गिरसः, ६-७ ऋजिश्वा भारद्वाजः, ८-९ ऊर्ध्वसद्मा आङ्गिरसः, १०-११ कृतयशा आङ्गिरसः, १२-१३ ऋणंचयो राजर्षिः । पवमानः सोमः । काकुभः प्रगाथः= (विषमा ककुप्, समा सतोबृहती), १३ यवमध्या गायत्री ।

पव॑स्व मधुमत्तम॒ इन्द्रा॑य सोम क्रतुवित्तमो॒ मदः॑ । महि॒ द्युक्ष॑तमो॒ मदः॑ १
यस्य॑ ते पी॒त्वा वृ॑ष॒भो वृ॒षा॒यते॒ ऽस्य पी॒ता स्व॒र्विदः॑ ।
स सु॒प्रके॑तो अ॒भ्य॑क्रमीदि॒षो ऽच्छा॒ वाज॑ नैतशः २
त्वं ह्या॑ङ्ग दैव्या॒ पव॑मान॒ जनि॑मानि द्यु॒मत्त॑मः । अ॒मृ॒त॒त्वाय॑ घो॒षयः॑ ३
येना॒ नव॑ग्वो॒ दध्य॑ङ्ङपो॒र्णुते॒ येन॒ विप्रा॑स आपि॒रे ।
दे॒वाना॑ सु॒म्ने अ॒मृत॑स्य॒ चारु॑णो॒ येन॒ श्रवां॑स्या॒नशुः॑ ४
ए॒ष स्य धार॑या सु॒तो ऽव्यो॒ वारे॑भिः पवते म॒दिन्त॑मः । क्रीळ॒न्नूर्मि॑रपामिव ५ [१७]

य उ॒स्रिया॒ अप्या॑ अ॒न्तर॑श्मनो॒ निर्गा अ॑कृ॒न्तदोज॑सा ।
अ॒भि व्र॒जं त॑तृषि॒षे गव्य॒मश्व्यं॑ वर्मी॑व धृ॒ष्णवा रु॑ज ६
आ सो॒ता परि॑ षिञ्चता॒ ऽश्वं न स्तोम॑म॒प्तुरं॑ रज॒स्तुर॑म् । व॒न॒क्र॒क्षमु॑द्व॒प्रुत॑म् ७
स॒हस्र॑धारं वृष॒भं प॑यो॒वृधं॑ प्रि॒यं दे॒वाय॒ जन्म॑ने ।
ऋ॒तेन॒ य ऋ॒तजा॑तो विवावृ॒धे राजा॑ दे॒व ऋ॒तं बृ॒हत् ८
अ॒भि द्यु॒म्नं बृ॑ह॒द्य॒श इ॑षस्पते दि॒दीहि दे॑व देव॒युः । वि कोशं॑ मध्य॒मं यु॑व ९
आ व॑च्यस्व सुदक्ष च॒म्वोः॑ सु॒तो वि॒शां व॒ह्निर्न वि॒श्पतिः॑ ।
वृ॒ष्टिं दि॒वः प॑वस्व री॒तिम॒पां जिन्वा॒ गवि॑ष्टये॒ धियः॑ १० [१८]

ए॒तमु॒ त्यं म॑दच्युतं स॒हस्र॑धारं वृष॒भं दि॒वो दु॑हुः । ११
वि॒श्वा वसू॑नि बिभ्रतम् वृषा॒ वि ज॑ज्ञे॒ जन॑यन्न॒मर्त्यः॑ प्रतप॒ञ्ज्योति॑षा॒ तमः॑ ।
स सु॒ष्टुतः॑ क॒विभि॒र्निर्णि॑जं दधे त्रि॒धात्व॑स्य दं॒ससा १२
स सु॑न्वे॒ यो वसू॑नां यो रा॒यामा॑ने॒ता य इ॒ळाना॑म् । सोमो॒ यः सु॑क्षि॒तीना॑म् १३
यस्य॑ न इन्द्रः पि॒बाद्यस्य॑ म॒रुतो॒ यस्य॑ वार्य॒मणा॒ भगः॑ ।
आ येन॑ मि॒त्रावरु॑णा करा॒महे॒ ऐन्द्र॒मव॑से म॒हे १४
इन्द्रा॑य सोम॒ पात॑वे नृ॒भिर्य॒तः स्वा॑यु॒धो म॒दिन्त॑मः । पव॑स्व मधुमत्तमः १५
इन्द्र॑स्य हार्दि॑ सोम॒धाना॒मा वि॑श समु॒द्रमि॑व सिन्धवः ।
जु॒ष्टो मि॒त्राय॒ वरु॑णाय वा॒यवे॒ दि॒वो वि॑ष्टम्भ उत्त॑मः १६ [१९] (१०५२)

(१०९)

२२ अग्नयो धिष्ण्या ऐश्वरयः । पवमानः सोमः । द्विपदा विराट् ।

परि॒ प्र ध॒न्वेन्द्रा॑य सोम स्वादु॒र्मित्रा॑य॒ पू॒ष्णे भगा॑य १
इन्द्र॑स्ते सोम सु॒तस्य॑ पेया॒ः क्रत्वे॒ दक्षा॑य॒ विश्वे॑ च दे॒वाः ॥१॥ २
ए॒वामृता॑य म॒हे क्षया॑य॒ स शु॒क्रो अ॑र्ष दि॒व्यः पी॒यूष॑ः ३
पव॑स्व सोम म॒हान् त्समु॒द्रः पि॒ता दे॒वाना॑ं विश्वा॒भि धाम॑ ४
शु॒क्रः पव॑स्व दे॒वेभ्य॑ः सोम दि॒वे पृ॑थि॒व्यै शं च॑ प्र॒जाय॑ै ५
दि॒वो ध॒र्तासि॑ शु॒क्रः पी॒यूष॑ः स॒त्ये विध॑र्मन् वा॒जी पव॑स्व ॥३॥ ६
पव॑स्व सोम द्यु॒म्नी सु॑धा॒रो म॒हामवी॑ना॒मनु॑ पू॒र्व्यः ७
नृभि॑र्येमा॒नो ज॑ज्ञा॒नः पू॒तः क्षर॒द्विश्वा॑नि म॒न्द्रः स्व॑र्वित् ॥४॥ ८
इन्दु॑ः पुना॒नः प्र॒जामु॑रा॒णः कर॒द्विश्वा॑नि द्रविणा॒नि नः ९
पव॑स्व सोम॒ क्रत्वे॒ दक्षा॑या॒ऽश्वो न नि॒क्तो वा॒जी धना॑य ॥५॥ १० [२०]

तं ते॑ सो॒तारो॒ रस॑ं मदा॑य पुनन्ति॒ सोम॑ं म॒हे द्यु॒म्नाय॑ ११
शिशुं॑ जज्ञा॒नं हरि॑ं मृजन्ति प॒वित्रे॒ सोम॑ं दे॒वेभ्य॒ इन्दु॑म् ॥६॥ १२
इन्दु॑ः पविष्ट॒ चारु॑र्मदा॒या॒ऽपामु॒पस्थे॑ क॒विर्भगा॑य १३
बिभ॑र्ति॒ चार्वि॑न्द्र॒स्य॒ नाम॒ येन॒ विश्वा॑नि वृ॒त्रा ज॒घान॑ ॥७॥ १४
पिब॑न्त्यस्य॒ विश्वे॑ दे॒वास॒ो गोभि॑ः श्री॒तस्य॒ नृभि॑ः सु॒तस्य॑ १५
प्र सु॑वा॒नो अ॑क्षाः स॒हस्र॑धार॒ऽस्ति॒रः प॒वित्रं॑ वि वा॒रम॑व्यम् ॥८॥ १६
स वा॒ज्य॑क्षाः स॒हस्र॑रेता अ॒द्भिर्मृ॑जा॒नो गोभि॑ः श्री॒णान॑ः १७
प्र सोम॑ याहीन्द्र॒स्य कु॒क्षा नृभि॑र्येमा॒नो अ॒द्रिभि॑ः सु॒तः ॥९॥ १८
अ॒सर्जि॑ वा॒जी ति॒रः प॒वित्र॒मि॒न्द्राय॒ सोम॑ः स॒हस्र॑धार॑ः १९
अ॒ज्य॒न्त्येनं॑ मध्वो॒ रसे॑ने॒न्द्राय॒ वृष्ण॒ इन्दु॑ं मदा॑य ॥१०॥ २०
दे॒वेभ्य॑स्त्वा॒ वृथा॒ पाज॑से॒ऽपो वसा॑नं॒ हरि॑ं मृजन्ति २१
इन्दु॒रिन्द्रा॑य तोशते॒ नि तो॑शते श्री॒णन्नु॒ग्रो रि॑ण॒न्नपः ॥११॥ २२ [२१](१०७४)

(११०)

ऋ० त्र्यरुणस्त्रैवृष्णः, त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः । पवमानः सोमः । १-३ पिपीलिकमध्या अनुष्टुप्, ४-९ ऊर्ध्वबृहती, १०-१२ विराट् ।

पर्यू षु प्र धन्व वाजसातये परि वृत्राणि सक्षणिः ।
द्विषस्तरध्या ऋणया न ईयसे १

अनु हि त्वा सुतं सोम मदामसि महे समर्यराज्ये ।
वाजाँ अभि पवमान प्र गाहसे २

अजीजनो हि पवमान सूर्यं विधारे शक्मना पयः ।
गोजीरया रंहमाणः पुरंध्या ३

अजीजनो अमृत मर्त्येष्वाँ ऋतस्य धर्मन्नमृतस्य चारुणः ।
सदासरो वाजमच्छा सनिष्यदत् ४

अभ्यभि हि श्रवसा ततर्दिथो त्सं न कं चिज्जनपानमक्षितम् ।
शर्याभिर्न भरमाणो गभस्त्योः ५

आदीं के चित् पश्यमानास आप्यं वसुरुचो दिव्या अभ्यनूषत ।
वारं न देवः सविता व्यूर्णुते ६ [२२]

त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिषो महे वाजाय श्रवसे धियं दधुः ।
स त्वं नो वीर वीर्याय चोदय ७

दिवः पीयूषं पूर्व्यं यदुक्थ्यं महो गाहाद्दिव आ निरधुक्षत ।
इन्द्रमभि जायमानं समस्वरन् ८

अध यदीमे पवमान रोदसी इमा च विश्वा भुवनाभि मज्मना ।
यूथे न निष्ठा वृषभो वि तिष्ठसे ९

सोमः पुनानो अव्यये वारे शिशुर्न क्रीळन् पवमानो अक्षाः ।
सहस्रधारः शतवाज इन्दुः १०

एष पुनानो मधुमाँ ऋतावेन्द्रायेन्दुः पवते स्वादुरूर्मिः ।
वाजसनिर्वरिवोविद्वयोधाः ११

स पवस्व सहमानः पृतन्यून् त्सेधन् रक्षांस्यप दुर्गहाणि ।
स्वायुधः सासह्वान् त्सोम शत्रून् १२ [२३] (१०८९)

(१११)

३ अनानतः पारुच्छेपिः । पवमानः सोमः । अत्यष्टिः ।

अया रुचा हरिण्या पुनानो विश्वा द्वेषाँसि तरति स्वयुर्वभिः सूरो न स्वयुर्वभिः ।
धारा सुतस्य रोचते पुनानो अरुषो हरिः ।
विश्वा यद्रूपा परियात्यृक्वभिः सप्तास्येभिर्ऋक्वभिः १
त्वं त्यत् पणीनां विदो वसु सं मातृभिर्मर्जयसि स्व आ दमे ऋतस्य धीतिभिर्दमे ।
परावतो न साम तद् यत्रा रणन्ति धीतयः ।
त्रिधातुभिररुषीभिर्वयो दधे रोचमानो वयो दधे २
पूर्वामनु प्रदिशं याति चेकितत् सं रश्मिभिर्यतते दर्शतो रथो दैव्यो दर्शतो रथः ।
अग्मन्नुक्थानि पौंस्ये—न्द्रं जैत्राय हर्षयन् ।
वज्रश्च यद्भवथो अनपच्युता समत्स्वनपच्युता ३ [२४] (१०८९)

(११२)

४ शिशुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

नानानं वा उ नो धियो वि व्रतानि जनानाम् ।
तक्षा रिष्टं रुतं भिषग् ब्रह्मा सुन्वन्तमिच्छति—न्द्रायेन्दो परि स्रव १
जरतीभिरोषधीभिः पर्णेभिः शकुनानाम् ।
कामारो अश्मभिर्द्युभि—र्हिरण्यवन्तमिच्छती—न्द्रायेन्दो परि स्रव २
कारुरहं ततो भिष—ग्गुपलप्रक्षिणी नना ।
नानाधियो वसूयवो ऽनु गा इव तस्थिमे—न्द्रायेन्दो परि स्रव ३
अश्वो वोळ्हा सुखं रथं हसनामुपमन्त्रिणः ।
शेपो रोमण्वन्तौ भेदौ वारिन्मण्डूक इच्छती—न्द्रायेन्दो परि स्रव ४ [२५] (१०९३)

(११३)

११ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

शर्यणावति सोम—मिन्द्रः पिबतु वृत्रहा ।
बलं दधान आत्मनि करिष्यन् वीर्यं महा—दिन्द्रायेन्दो परि स्रव १
आ पवस्व दिशां पत आर्जीकात् सोम मीढ्वः ।
ऋतवाकेन सत्येन श्रद्धया तपसा सुत इन्द्रायेन्दो परि स्रव २
पर्जन्यवृद्धं महिषं तं सूर्यस्य दुहिताभरत् ।
तं गन्धर्वाः प्रत्यगृभ्णन् तं सोमे रसमादधु—रिन्द्रायेन्दो परि स्रव ३ (१०९६)

ऋतं वदन्नृतद्युम्न सत्यं वदन् त्सत्यकर्मन् ।
श्रद्धां वदन् त्सोम राजन् धात्रा सोम परिष्कृत इन्द्रायेन्दो परि स्रव ४
सत्यमुग्रस्य बृहतः सं स्रवन्ति संस्रवाः ।
सं यन्ति रसिनो रसाः पुनानो ब्रह्मणा हर इन्द्रायेन्दो परि स्रव ५ [२६]
यत्र ब्रह्मा पवमान छन्दस्यां३ वाचं वदन् ।
ग्राव्णा सोमे महीयते सोमेनानन्दं जनय न्निन्द्रायेन्दो परि स्रव ६
यत्र ज्योतिरजस्रं यस्मिन् लोके स्वर्हितम् ।
तस्मिन् मां धेहि पवमाना ऽमृते लोके अक्षित इन्द्रायेन्दो परि स्रव ७
यत्र राजा वैवस्वतो यत्रावरोधनं दिवः ।
यत्रामूर्यह्वतीरापस्तत्र माममृतं कृधी न्द्रायेन्दो परि स्रव ८
यत्रानुकामं चरणं त्रिनाके त्रिदिवे दिवः ।
लोका यत्र ज्योतिष्मन्तस्तत्र माममृतं कृधी न्द्रायेन्दो परि स्रव ९
यत्र कामा निकामाश्च यत्र ब्रध्नस्य विष्टपम् ।
स्वधा च यत्र तृप्तिश्च तत्र माममृतं कृधी न्द्रायेन्दो परि स्रव १०
यत्रानन्दाश्च मोदाश्च मुदः प्रमुद आसते ।
कामस्य यत्रासाः कामास्तत्र माममृतं कृधी न्द्रायेन्दो परि स्रव ११ [२७](११०४)

(११४)

४ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

य इन्दोः पवमानस्या ऽनु धामान्यक्रमीत् ।
तमाहुः सुप्रजा इति यस्ते सोमाविधन्मन इन्द्रायेन्दो परि स्रव १
ऋषे मन्त्रकृतां स्तोमैः कश्यपोद्वर्धयन् गिरः ।
सोमं नमस्य राजानं यो जज्ञे वीरुधां पतिरिन्द्रायेन्दो परि स्रव २
सप्त दिशो नानासूर्याः सप्त होतार ऋत्विजः ।
देवा आदित्या ये सप्त तेभिः सोमाभि रक्ष नः इन्द्रायेन्दो परि स्रव ३
यत् ते राजञ्छृतं हविस्तेन सोमाभि रक्ष नः ।
अरातीवा मा नस्तारीन्मो च नः किं चनाममदिन्द्रायेन्दो परि स्रव ४ [२८](११०८)

॥ इति नवमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्रसंख्या

अष्टममण्डलस्यान्तपर्यन्तं	७६९०
नवममण्डलस्य	११०८
सर्वयोगः	८७९८

अथ दशमं मण्डलम् ।

(१) [प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१६]

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने बृहन्नुषसामूर्ध्वो अस्थान्निर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषागात् ।
अग्निर्भानुना रुशता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सद्मान्यप्राः १
स जातो गर्भो असि रोदस्योरग्ने चारुर्विभृत ओषधीषु ।
चित्रः शिशुः परि तमांस्यक्तून् प्र मातृभ्यो अधि कनिक्रदद्गाः २
विष्णुरित्था परमस्य विद्वान्त्सातो बृहन्नभि पाति तृतीयम् ।
आसा यदस्य पयो अक्त स्वं सचेतसो अभ्यर्चन्त्यत्र ३
अतं उ त्वा पितुभृतो जनित्रीरन्नावृधं प्रति चरन्त्यन्नैः ।
ता ईं प्रत्येषि पुनरन्यरूपा असि त्वं विक्षु मानुषीषु होता ४
होतारं चित्ररथमध्वरस्य यज्ञस्ययज्ञस्य केतुं रुशन्तम् ।
प्रत्यर्धिं देवस्यदेवस्य मह्ना श्रिया त्वग्निमतिथिं जनानाम् ५
स तु वस्त्राण्यध पेशनानि वसानो अग्निर्नाभा पृथिव्याः ।
अरुषो जातः पद इळायाः पुरोहितो राजन् यक्षीह देवान् ६
आ हि द्यावापृथिवी अग्न उभे सदा पुत्रो न मातरा ततन्थ ।
प्र याह्यच्छोशतो यविष्ठाऽथा वह सहस्येह देवान् ७ [२९] (७)

(२)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

पिप्रीहि देवाँ उशतो यविष्ठ विद्वाँ ऋतूँरृतुपते यजेह ।
ये दैव्या ऋत्विजस्तेभिरग्ने त्वं होतॄणामस्यायजिष्ठः १
वेषिं होत्रमुत पोत्रं जनानां मन्धातासि द्रविणोदा ऋतावा ।
स्वाहा वयं कृणवामा हवींषि देवो देवान् यजत्वग्निरर्हन् २
आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छक्रवाम तदनु प्रवोळ्हुम् ।
अग्निर्विद्वान् स यजात् सेदु होता सो अध्वरान् स ऋतून् कल्पयाति ३ (१०)

यद्वो॑ व॒यं प्र॑मि॒नाम॑ व्र॒तानि॑ विदु॒षां दे॒वा अ॑विदुष्टरासः।
अग्निष्टद्विश्व॒मा पृ॑णाति वि॒द्वान् येभि॑र्दे॒वाँ ऋ॑तु॒भिः क॒ल्पया॑ति ४
यत् पा॑क॒त्रा मन॑सा दी॒नद॑क्षा॒ न य॒ज्ञस्य॑ मन्व॒ते मर्त्या॑सः।
अग्निष्टद्धोता॑ क्रतु॒विद्वि॒जान॒न् यजि॑ष्ठो दे॒वाँ ऋ॑तु॒शो य॑जाति ५
विश्वे॑षां ह्यध्व॒राणा॒मनी॑कं चि॒त्रं के॒तुं जनि॑ता त्वा॒ ज॒जान॑।
स आ य॑जस्व नृ॒वतीरनु॒ क्षाः स्पा॒र्हा इषः॑ क्षु॒मतीर्वि॒श्वज॑न्याः ६
यं त्वा॒ द्यावा॑पृथि॒वी यं त्वाप॒—स्त्वष्टा॒ यं त्वा॑ सु॒जनि॑मा ज॒जान॑।
पन्था॑मनु॒ प्रवि॑द्वान् पि॒तृया॑णं द्यु॒मद॑ग्ने समिधा॒नो वि भा॑हि ७ [३०] (१४)

(३)

७ त्रित आप्त्यः। अग्निः। त्रिष्टुप्।

इ॒नो रा॑जन्नर॒तिः समि॑द्धो रौद्रो दक्षा॑य सुषु॒माँ॑ अदर्शि।
चि॒किद्वि भा॑ति भा॒सा बृ॑ह॒ता ऽसि॑क्नीमेति रु॒शती॒मप॑ाजन् १
कृ॒ष्णां यदे॑नी॒मभि॒ वर्प॑सा॒ भू—ज्जन॑यन् योषां बृह॒तः पि॒तुर्जाम्।
ऊ॒र्ध्वं भा॒नुं सूर्य॑स्य स्तभा॒यन् दि॒वो व॑सु॒भिर॑रतिर्वि भा॑ति २
भ॒द्रो भ॒द्रया॒ सच॑मान॒ आगा॑त् स्वसा॑रं जा॒रो अ॒भ्ये॑ति प॒श्चात्।
सु॒प्र॒के॒तैर्द्यु॒भि॑र॒ग्निर्वि॑तिष्ठ॒न् रु॒शद्वि॑वर्णो॒ अ॒भि राम॑मस्थात् ३
अ॒स्य या॒मासो॑ बृह॒तो न व॒ग्नू—न्नि॒न्धाना॒ अग्नेः॑ सख्यु॒ः शि॒वस्य॑।
ई॒ड्यस्य॒ वृष्णो॑ बृह॒तः स्वा॒सो॒ भा॒मासो॒ या॒म॒न्नृक्त॑वश्चिकित्रे ४
स्व॒ना न य॑स्य॒ भा॒मास॑ः पव॒न्ते॒ रो॒च॒मा॒न॒स्य॒ बृ॒ह॒तः॒ सु॒दि॒वः॑।
ज्येष्ठे॑भि॒र्य॑स्तेजि॒ष्ठैः क्री॒ळु॒म॒द्भि॒—र्वर्षि॑ष्ठेभि॒र्भा॒नु॒भि॒र्न॒क्ष॒ति॒ द्याम् ५
अ॒स्य शु॒ष्मासो॑ दद॒शा॒न॒प॒वे॒—र्जेह॑मानस्य स्वनयन् नियु॒द्भिः।
प्र॒ते॒भि॒र्यो रु॒शद्भि॑र्वे॒वत॑मो॒ वि रे॑भ॒द्भि॒र॒र॒तिर्भा॒ति॒ वि॒भ्वा॑
स आ व॑क्षि महि॒ न आ च॑ सत्सि दि॒वस्पृ॑थि॒व्योर॑र॒तिर्यु॑व॒त्योः।
अग्निः॑ सु॒तु॒कः॑ सु॒तु॒के॒भि॒र॒श्वै॒ र॒भ॒स्व॒द्भी॒ र॒भ॒स्वाँ॑ एह॑ गम्याः ७ [३१] (१५)

(४)

७ त्रित आप्त्यः। अग्निः। त्रिष्टुप्।

प्र ते॑ यक्षि॒ प्र त॑ इयर्मि॒ मन्म॒ भुवो॒ यथा॑ वन्द्यो॒ नो॑ हवे॑षु।
धन्वन्नि॑व॒ प्रपा॑ अ॒सि॒ त्वम॑ग्न इयक्षवे॒ पू॒रवे॑ प्रत्न॒ राज॑न् १ (१६)

यं त्वा जनासो अभि संचरन्ति गावो उष्णमिव व्रजं यविष्ठ ।
दूतो देवानामसि मर्त्यानामन्तर्महाँश्चरसि रोचनेन २
शिशुं न त्वा जेन्यं वर्धयन्ती माता बिभर्ति सचनस्यमाना ।
धनोरधि प्रवता यासि हर्यन्त्रिगर्षसे पशुरिवावसृष्टः ३
मुरा अमूर न वयं चिकित्वो महित्वमग्ने त्वमङ्ग विंत्से ।
शर्ये वविश्चरति जिह्वयादन् रेरिह्यते युवतिं विश्पतिः सन् ४
कूचिज्जायते सनयासु नव्यो वने तस्थौ पलितो धूमकेतुः ।
अस्नातापो वृषभो न प्र वेति सचेतसो यं प्रणयन्त मर्ताः ५
तनूत्यजेव तस्करा वनर्गू रशनाभिर्दशभिरभ्यधीताम् ।
इयं ते अग्ने नव्यसी मनीषा युक्ष्वा रथं न शुचयद्भिरर्वद्भिः ६
ब्रह्म च ते जातवेदो नमश्चेयं च गीः सदमिद्वर्धनी भूत् ।
रक्षा णो अग्ने तनयानि तोका रक्षोत नस्तन्वो३ अप्रयुच्छन् ७ [३२] (१८)

(५)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

एकः समुद्रो धरुणो रयीणामस्मद्ह्रदो भूरिजन्मा वि चष्टे ।
सिषक्त्यूर्ध्वो निर्णिग्योरुपस्थ उत्संस्य मध्ये निहितं पदं वेः १
समानं नीळं वृषणो वसानाः सं जग्मिरे महिषा अवीतीभिः ।
ऋतस्य पदं कवयो नि पान्ति गुहा नामानि दधिरे पराणि २
ऋतायिनी मायिनी सं दधाते मित्वा शिशुं जज्ञतुर्वर्धयन्ती ।
विश्वस्य नाभिं चरतो ध्रुवस्य कवेश्चित्तन्तुं मनसा वियन्तः ३
ऋतस्य हि वर्तनयः सुजातमिषो वाजाय प्रदिवः सचन्ते ।
अधीवासं रोदसी वावसाने घृतैरन्नैर्वावृधाते मधूनाम् ४
सप्त स्वसॄरुषीर्वावशानो विद्वान्मध्व उज्जभारा दृशे कम् ।
अन्तर्येमे अन्तरिक्षे पुराजा इच्छन्वविमविदत्पूषणस्य ५
सप्त मर्यादाः कवयस्ततक्षुस्तासामेकामिदभ्यंहुरो गात् ।
आयोर्ह स्कम्भ उपमस्य नीळे पथां विसर्गे धरुणेषु तस्थौ ६
असच्च सच्च परमे व्योमन्दक्षस्य जन्मन्नदितेरुपस्थे ।
अग्निर्ह नः प्रथमजा ऋतस्य पूर्व आयुनि वृषभश्च धेनुः ७ [३३] (३५)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-१८] (६)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अयं स यस्य शर्मन्नवोभि-रग्नेरधंते जरिताभिष्टौ ।
ज्येष्ठेभिर्यो भानुभिर्ऋषूणां पर्येति परिवीतो विभावा १

यो भानुभिर्विभावा विभा-त्यग्निर्देवेभिर्ऋतावाजस्रः ।
आ यो विवाय सख्या सखिभ्यो ऽपरिह्वृतो अत्यो न सप्तिः २

ईशे यो विश्वस्या देववीते-रीशे विश्वायुरुषसो व्युष्टौ ।
आ यस्मिन् मना हवींष्यग्ना-वरिष्टरथः स्कभ्नाति शूषैः ३

शूषेभिर्वृधो जुषाणो अर्कै-र्देवाँ अच्छा रघुपत्वा जिगाति ।
मन्द्रो होता स जुह्वा३ यजिष्ठः संमिश्लो अग्निरा जिघर्ति देवान् ४

तमुस्रामिन्द्रं न रेजमान-मग्निं गीर्भिर्नमोभिरा कृणुध्वम् ।
आ यं विप्रासो मतिभिर्गृणन्ति जातवेदसं जुह्वं सहानाम् ५

सं यस्मिन् विश्वा वसूनि जग्मु-र्वाजे नाश्वाः सप्तीवन्त एवैः ।
अस्मे ऊतीरिन्द्ववाततमा अर्वाचीना अग्न आ कृणुष्व ६

अधा ह्यग्ने महा निषद्या सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूथ ।
तं ते देवासो अनु केतमाय-न्नधावर्धन्त प्रथमास ऊमाः ७ [१] (४२)

(७)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

स्वस्ति नो दिवो अग्ने पृथिव्या विश्वायुर्धेहि यजथाय देव ।
सचेमहि तव दस्म प्रकेते-रुरुष्या णो उरुभिर्देव शंसैः १

इमा अग्ने मतयस्तुभ्यं जाता गोभिरश्वैरभि गृणन्ति राधः ।
यदा ते मर्तो अनु भोगमानड् वसो दधानो मतिभिः सुजात २

अग्निं मन्ये पितरमग्निमापि-मग्निं भ्रातरं सदमित् सखायम् ।
अग्नेरनीकं बृहतः संपर्यं दिवि शुक्रं यजतं सूर्यस्य ३

सिधा अग्ने धियो अस्मे सनुत्री-र्यं त्रायसे दम आ नित्यहोता ।
कृतावा स रोहिदश्वः पुरुक्षु-र्द्युभिरस्मा अहभिर्वाममस्तु ४ (४६)

द्युभिर्हितं मित्रमिव प्रयोगं प्रत्नमृत्विजमध्वरस्य जारम् ।
बाहुभ्यामग्निमायवोऽजनन्त विक्षु होतारं न्यसादयन्त ५

स्वयं यजस्व दिवि देव देवान् किं ते पाकः कृणवदप्रचेताः ।
यथायजं ऋतुभिर्देव देवान्नेवा यजस्व तन्वं सुजात ६

भवा नो अग्नेऽवितोत गोपा भवा वयस्कृदुत नो वयोधाः ।
रास्वा च नः सुमहो हव्यदातिं त्रास्वोत नस्तन्वो अप्रयुच्छन् ७ [२] (४९)

(८)

९ त्रिशिरास्त्वाष्ट्रः । अग्निः, ७-९ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र केतुना बृहता यात्यग्निरा रोदसी वृषभो रोरवीति ।
दिवश्चिदन्ताँ उपमाँ उदानळपामुपस्थे महिषो ववर्ध १

मुमोदु गर्भो वृषभः ककुद्मानसिन्वमा वत्सः शिमीवाँ अरावीत ।
स देवतात्युद्यतानि कृण्वन् त्सवेषु क्षयेषु प्रथमो जिगाति २

आ यो मूर्धानं पित्रोररब्ध न्यध्वरे दधिरे सूरो अर्णः ।
अस्य पत्मन्नरुषीरश्वबुध्ना ऋतस्य योनौ तन्वो जुषन्त ३

उषउषो हि वसो अग्रमेषि त्वं यमयोरभवो विभावा ।
ऋतायं सप्त दधिषे पदानि जनयन् मित्रं तन्वे स्वायै ४

भुवश्चक्षुर्महः ऋतस्य गोपा भुवो वरुणो यद्रताय वेषि ।
भुवो अपां नपाज्जातवेदो भुवो दूतो यस्य हव्यं जुजोषः ५ [३]

भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्भिः सचसे शिवाभिः ।
दिवि मूर्धानं दधिषे स्वर्षां जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहम् ६

अस्य व्रतः क्रतुना वावृधे अन्तरिच्छन् धीतिं पितुरेवैः परस्य ।
सचस्यमानः पित्रोरुपस्थे जामि ब्रुवाण आयुधानि वेति ७

स पित्र्याण्यायुधानि विद्वानिन्द्रेषित आप्त्यो अभ्ययुध्यत् ।
त्रिशीर्षाणं सप्तरश्मिं जघन्वान् त्वाष्ट्रस्य चिन्निः ससृजे त्रितो गाः ८

भूरीदिन्द्र उदिनक्षन्तमोजोऽवाभिनत् सत्पतिर्मन्यमानम् ।
त्वाष्ट्रस्य चिद्विश्वरूपस्य गोनाच्चक्राणस्त्रीणि शीर्षा परा वर्क् ९ [४] (५८)

(९)

९ त्रिशिरास्त्वाष्ट्रः, सिन्धुद्वीप आम्बरीषो वा । आपः । गायत्री, ५ वर्धमाना गायत्री, ७ प्रतिष्ठा गायत्री, ८-९ अनुष्टुप् ।

आपो हि ष्ठा मयोभुव॒स्ता न॑ ऊर्जे दधातन । महे रणा॑य॒ चक्ष॑से १
यो वः॑ शिवत॒मो रस॒स्तस्य॑ भाजयतेह नः । उश॒तीरि॑व मा॒तरः॑ २
तस्मा॒ अरं॑ गमाम वो॒ यस्य॒ क्षया॑य॒ जिन्व॑थ । आपो॑ ज॒नय॑था च नः ३
शं नो॑ दे॒वीर॒भिष्ट॑य॒ आपो॑ भवन्तु पी॒तये॑ । शं योर॒भि स्र॑वन्तु नः ४
ईशा॑ना वार्या॒णां क्षय॑न्तीश्चर्षणी॒नाम् । अपो या॑चामि भेष॒जम् ५
अप्सु मे॒ सोमो॑ अब्रवी॒दन्तर्विश्वा॑नि भेष॒जा । अ॒ग्निं च॑ वि॒श्वश॑म्भुवम् ६
आपः॑ पृणीत भेष॒जं वरू॑थं तन्वे॒३॒॑ मम॑ । ज्योक् च॒ सूर्यं॑ दृ॒शे ७
इ॒दमा॑पः प्र व॑हत॒ यत् किं च॑ दुरि॒तं मयि॑ ।
यद्वा॒हम॑भिदु॒द्रोह॒ यद्वा॑ शे॒प उ॒तानृ॑तम् ८
आपो॑ अ॒द्यान्व॑चारिषं॒ रसे॑न॒ सम॑गस्महि ।
पय॑स्वानग्न॒ आ ग॑हि॒ तं मा॒ सं सृ॑ज॒ वर्च॑सा ९ [५] (६७)

(१०)

१४ नवमीवर्ज्यानामयुजां षष्ठ्याश्च वैवस्वती यमी ऋषिका । यमः । षष्ठीवर्ज्यानां युजां नवम्याश्च वैवस्वतो यमः ऋषिः । यमी । त्रिष्टुप्, १३ विराट्स्थाना ।

ओ चि॒त् सखा॑यं स॒ख्या ववृ॑त्यां॒ तिरः॑ पु॒रू चि॑दर्ण॒वं ज॑ग॒न्वान् ।
पि॒तुर्नपा॑तमा दधीत वे॒धा अधि॒ क्षमि॑ प्रत॒रं दीध्या॑नः १
न ते॒ सखा॑ सख्यं॑ वष्ट्ये॒तत् सल॑क्ष्मा॒ यद्विषु॑रूपा॒ भवा॑ति ।
म॒हस्पु॒त्रासो॑ असु॒रस्य॑ वी॒रा दि॒वो ध॒र्तार॑ उर्वि॒या परि॑ ख्यन् २
उ॒शन्ति॑ घा॒ ते अ॒मृता॑स॒ एत॒दे॑कस्य चित् त्य॒जस॑ं मर्त्य॑स्य ।
नि ते॑ मनो॒ मन॑सि धाय्य॒स्मे जन्यु॒ः पति॑स्त॒न्व१॒॑मा वि॑विश्याः ३
न यत् पु॒रा च॑कृ॒मा कद्ध नू॒नमृ॒ता व॑दन्तो॒ अनृ॑तं रपेम ।
ग॒न्ध॒र्वो अ॒प्स्वप्या॑ च॒ योषा॒ सा नो॒ नाभिः॑ पर॒मं जामि॑ तन्नौ॑ ४
गर्भे॒ नु नौ॑ जनि॒ता दं॑पती क॒र्देवस्त्वष्टा॑ सवि॒ता वि॒श्वरू॑पः ।
नकि॑रस्य॒ प्र मि॑नन्ति व्र॒तानि॒ वेद॑ नाव॒स्य पृ॑थि॒वी उ॒त द्यौः ५ [६] (७१)

को अस्य वेद प्रथमस्याह्नः क ईं ददर्श क इह प्र वोचत् ।
बृहन्मित्रस्य वरुणस्य धाम कदु ब्रव आहनो वीच्या नॄन् ६
यमस्य मा यम्यं१ काम आगन् त्समाने योनौ सहशेय्याय ।
जायेव पत्ये तन्वं रिरिच्यां वि चिद्वृहेव रथ्येव चक्रा ७
न तिष्ठन्ति न नि मिषन्त्येते देवानां स्पश इह ये चरन्ति ।
अन्येन मदाहनो याहि तूयं तेन वि वृह रथ्येव चक्रा ८
रात्रीभिरस्मा अहभिर्दशस्येत् सूर्यस्य चक्षुर्मुहुरुन्मिमीयात् ।
दिवा पृथिव्या मिथुना सबन्धू यमीर्यमस्य विबृयादजामि ९
आ घा ता गच्छानुत्तरा युगानि यत्र जामयः कृणवन्नजामि ।
उप बर्बृहि वृषभाय बाहु मन्यमिच्छस्व सुभगे पतिं मत् १० [७]

किं भ्रातासद्यदनाथं भवाति किमु स्वसा यन्निर्ऋतिर्निगच्छात् ।
काममूता बह्वेतद्रपामि तन्वा मे तन्वं१ सं पिपृग्धि ११
न वा उ ते तन्वा तन्वं१ सं पपृच्यां पापमाहुर्यः स्वसारं निगच्छात् ।
अन्येन मत् प्रमुदः कल्पयस्व न ते भ्राता सुभगे वष्ट्येतत् १२
बतो बतासि यम नैव ते मनो हृदयं चाविदाम ।
अन्या किल त्वां कक्ष्येव युक्तं परि ष्वजाते लिबुजेव वृक्षम् १३
अन्यमू षु त्वं यम्यन्य उ त्वां परि ष्वजाते लिबुजेव वृक्षम् ।
तस्य वा त्वं मन इच्छा स वा तवाधा कृणुष्व संविदं सुभद्राम् १४ [८] (८१)

(११)

९ आङ्गिर्हविर्धानः । अग्निः । जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वृषा वृष्णे दुदुहे दोहसा दिवः पयांसि यह्वो अदितिरदाभ्यः ।
विश्वं स वेद वरुणो यथा धिया स यज्ञियो यजतु यज्ञियाँ ऋतून् १
रपद्गन्धर्वीरप्या च योषणा नदस्य नादे परि पातु मे मनः ।
इष्टस्य मध्ये अदितिर्नि धातु नो भ्राता नो ज्येष्ठः प्रथमो वि वोचति २
सो चिन्नु भद्रा क्षुमती यशस्वत्युषा उवास मनवे स्वर्वती ।
यदीमुशन्तमुशतामनु क्रतुमग्निं होतारं विदथाय जीजनन् ३ (८४)

अध त्यं द्रप्सं विभ्वं विचक्षणं विराभरदिषितः श्येनो अध्वरे ।
यदी विशो वृणते वृत्रमार्या अग्निं होतारमध धीरजायत ४
सदांसि रण्वो यवसेव पुष्यते होत्राभिरग्ने मनुषः स्वध्वरः ।
विपस्य वा यच्छशमान उक्थ्यं१ वाजं ससवाँ उपयासि भूरिभिः ५ [९]

उदीरय पितरा जार आ भग मियक्षति हर्यतो हृत्त इष्यति ।
विवक्ति वह्निः स्वपस्यते मख स्तविष्यते असुरो वेपते मती ६
यस्ते अग्ने सुमतिं मर्तो अक्षत् सहसः सूनो अति स प्र शृण्वे ।
इषं दधानो वहमानो अश्वे रा स द्युमाँ अमवान् भूषति द्यून् ७
यदद्य एषा समितिर्भवाति देवी देवेषु यजता यजत्र ।
रत्नां च यद्भिजासि स्वधावो भागं नो अत्र वसुमन्तं वीतात् ८
श्रुधी नो अग्ने सदने सधस्थे युक्ष्वा रथममृतस्य द्रविणम् ।
आ नो वह रोदसी देवपुत्रे मार्किर्देवानामप भूरिह स्याः ९ [१०] (९०)

(१२)

९ आङ्गिर्हविर्धानः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

द्यावा ह क्षामा प्रथमे ऋतेना भिश्रावे भवतः सत्यवाचा ।
देवो यन्मर्तान् यजथाय कृण्वन् त्सीदद्धोता प्रत्यङ् स्वमसुं यन् १
देवो देवान् परिभूर्ऋतेन वहा नो हव्यं प्रथमश्चिकित्वान् ।
धूमकेतुः समिधा भारतीको मन्द्रो होता नित्यो वाचा यजीयान् २
स्वावृग्देवस्यामृतं यदी गो रतो जातासो धारयन्त उर्वी ।
विश्वे देवा अनु तत् ते यजुर्गु र्दुहे यदेनी दिव्यं घृतं वाः ३
अर्चामि वां वर्धायापो घृतस्नू द्यावाभूमी शृणुतं रोदसी मे ।
अहा यद द्यावोऽसुनीतिमयन् मध्वा नो अत्र पितरा शिशीताम् ४
किं स्विन्नो राजा जगृहे कदस्या तिं व्रतं चक्रमा को वि वेद ।
मित्रश्चिद्धि ष्मा जुहुराणो देवा छ्लोको न यातामपि वाजो अस्ति ५ [११]

दुर्मन्त्वत्रामृतस्य नाम सलक्ष्मा यद्विषुरूपा भवाति ।
यमस्य यो मनवते सुम न्त्वग्ने तमृष्व पाह्यप्रयुच्छन् ६ (९१)

यस्मिन् देवा विदथे मादयन्ते विवस्वतः सदने धारयन्ते ।
सूर्ये ज्योतिरदधुर्मास्य१क्तून् परि द्योतनिं चरतो अजस्रा ७

यस्मिन् देवा मन्मनि संचरन्त्यपीच्ये३ न वयमस्य विद्म ।
मित्रो नो अत्रादितिरनागान् त्सविता देवो वरुणाय वोचत् ८

श्रुधी नो अग्ने सदने सधस्थे युक्ष्वा रथमृतस्य द्रविनुम् ।
आ नो वह रोदसी देवपुत्रे माकिर्देवानामप भूरिह स्याः ९ [१२] (९९)

(१३)

५ आङ्गिर्हविर्धानः, विवस्वानादित्यो वा । हविर्धाने । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

युजे वां ब्रह्म पूर्व्यं नमोभिर्वि श्लोक एतु पथ्येव सूरेः ।
शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि दिव्यानि तस्थुः १

यमे इव यतमाने यदैतं प्र वां भरन् मानुषा देवयन्तः ।
आ सीदतं स्वमु लोकं विदाने स्वासस्थे भवतमिन्दवे नः २

पञ्च पदानि रुपो अन्वरोहं चतुष्पदीमन्वेमि व्रतेन ।
अक्षरेण प्रति मिम एता मृतस्य नाभावधि सं पुनामि ३

देवेभ्यः कमवृणीत मृत्युं प्रजायै कममृतं नावृणीत ।
बृहस्पतिं यज्ञमकृण्वत ऋषिं प्रियां यमस्तन्वं१ प्रारिरेचीत ४

सप्त क्षरन्ति शिशवे मरुत्वते पित्रे पुत्रासो अप्यवीवतन्नृतम् ।
उभे इदस्योभयस्य राजत उभे यतेते उभयस्य पुष्यतः ५ [१३] (१०४)

(१४)

१६ वैवस्वतो यमः । यमः, ६ अङ्गिरःपितरर्थर्वभृगुसोमाः, ७-९ लिङ्गोक्तदेवताः, पितरो वा, १०-१२ श्वानौ । त्रिष्टुप्, १३, १४, १६, अनुष्टुप्, १५ बृहती ।

परेयिवांसं प्रवतो महीरनु बहुभ्यः पन्थामनुपस्पशानम् ।
वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा दुवस्य १

यमो नो गातुं प्रथमो विवेद नैषा गव्यूतिरपभर्तवा उ ।
यत्रा नः पूर्वे पितरः परेयुरेना जज्ञानाः पथ्या३ अनु स्वाः २

मातली कव्यैर्यमो अङ्गिरोभिर्बृहस्पतिर्ऋक्वभिर्वावृधानः ।
यांश्च देवा वावृधुर्ये च देवान् त्स्वाहान्ये स्वधयान्ये मदन्ति ३ (१०७)

इमं यम प्रस्तरमा हि सीदाङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः ।
आ त्वा मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषा मादयस्व ४
अङ्गिरोभिरा गहि यज्ञियेभिर्यम वैरूपैरिह मादयस्व ।
विवस्वन्तं हुवे यः पिता ते ऽस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्य ५ [१४]

अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः ।
तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सौमनसे स्याम ६
प्रेहि प्रेहि पथिभिः पूर्व्येभिर्यत्रा नः पूर्वे पितरः परेयुः ।
उभा राजाना स्वधया मदन्ता यमं पश्यासि वरुणं च देवम ७
सं गच्छस्व पितृभिः सं यमेनेष्टापूर्तेन परमे व्योमन् ।
हित्वावद्यं पुनरस्तमेहि सं गच्छस्व तन्वा सुवर्चाः ८
अपेत वीत वि च सर्पतातो ऽस्मा एतं पितरो लोकमक्रन् ।
अहोभिरद्भिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्यवसानमस्मै ९
अति द्रव सारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ शबलौ साधुना पथा ।
अथा पितॄन् त्सुविदत्राँ उपेहि यमेन ये सधमादं मदन्ति १० [१५]

यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ चतुरक्षौ पथिरक्षी नृचक्षसौ ।
ताभ्यामेनं परि देहि राजन् त्स्वस्ति चास्मा अनमीवं च धेहि ११
उरूणसावसुतृपा उदुम्बलौ यमस्य दूतौ चरतो जनाँ अनु ।
तावस्मभ्यं दृशये सूर्यायै पुनर्दातामसुमद्येह भद्रम् १२
यमाय सोमं सुनुत यमाय जुहुता हविः ।
यमं ह यज्ञो गच्छत्यग्निदूतो अरंकृतः १३
यमाय घृतवद्धवि र्जुहोत प्र च तिष्ठत ।
स नो देवेष्वा यमद् दीर्घमायुः प्र जीवसे १४
यमाय मधुमत्तमं राज्ञे हव्यं जुहोतन ।
इदं नम ऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वेभ्यः पथिकृद्भ्यः १५
त्रिकद्रुकेभिः पतति षळुर्वीरेकमिद्बृहत् ।
त्रिष्टुब्गायत्री छन्दांसि सर्वा ता यम आहिता १६ [१६] (१२०)

(१५)

१४ शङ्खो यामायनः । पितरः । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

उदीरतामवर उत् परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।
असुं य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु १
इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उपरास ईयुः ।
ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु विक्षु २
आहं पितॄन्त्सुविदत्राँ अवित्सि नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।
बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहागमिष्ठाः ३
बर्हिषदः पितर ऊत्यर्वागिमा वो हव्या चकृमा जुषध्वम् ।
त आ गतावसा शंतमेनाऽथा नः शं योररपो दधात ४
उपहूताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु निधिषु प्रियेषु ।
त आ गमन्तु त इह श्रुवन्त्वधि ब्रुवन्तु तेऽवन्त्वस्मान् ५ [१७]

आच्या जानु दक्षिणतो निषद्येमं यज्ञमभि गृणीत विश्वे ।
मा हिंसिष्ट पितरः केन चिन्नो यद्व आगः पुरुषता करिम ६
आसीनासो अरुणीनामुपस्थे रयिं धत्त दाशुषे मर्त्याय ।
पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जं दधात ७
ये नः पूर्वे पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ।
तेभिर्यमः संरराणो हवींष्युशन्नुशद्भिः प्रतिकाममत्तु ८
ये तातृषुर्देवत्रा जेहमाना होत्राविदः स्तोमतष्टासो अर्कैः ।
आग्ने याहि सुविदत्रेभिरर्वाङ् सत्यैः कव्यैः पितृभिर्घर्मसद्भिः ९
ये सत्यासो हविरदो हविष्पा इन्द्रेण देवैः सरथं दधानाः ।
आग्ने याहि सहस्रं देववन्दैः परैः पूर्वैः पितृभिर्घर्मसद्भिः १० [१८]

अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत सदःसदः सदत सुप्रणीतयः ।
अत्ता हवींषि प्रयतानि बर्हिष्यथा रयिं सर्ववीरं दधातन ११
त्वमग्न ईळितो जातवेदोऽवाड्ढव्यानि सुरभीणि कृत्वी ।
प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षन्नद्धि त्वं देव प्रयता हवींषि १२
ये चेह पितरो ये च नेह याँश्च विद्म याँ उ च न प्रविद्म ।
त्वं वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधाभिर्यज्ञं सुकृतं जुषस्व १३ (१३३)

ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा मध्ये दिवः स्वधया मादयन्ते ।
तेभिः स्वराळसुनीतिमेतां यथावशं तन्वं कल्पयस्व १४ [१९] (१३४)

(१६)

१४ दमनो यामायनः । अग्निः । त्रिष्टुप्, ११-१४ अनुष्टुप् ।

मैनमग्ने वि दहो माभि शोचो मास्य त्वचं चिक्षिपो मा शरीरम् ।
यदा शृतं कृणवो जातवेदो ऽथेमेनं प्र हिणुतात् पितृभ्यः १
शृतं यदा करसि जातवेदो ऽथेमेनं परि दत्तात् पितृभ्यः ।
यदा गच्छात्यसुनीतिमेता—मथा देवानां वशनीर्भवाति २
सूर्यं चक्षुर्गच्छतु वातमात्मा द्यां च गच्छ पृथिवीं च धर्मणा ।
अपो वा गच्छ यदि तत्र ते हित—मोषधीषु प्रति तिष्ठा शरीरैः ३
अजो भागस्तपसा तं तपस्व तं ते शोचिस्तपतु तं ते अर्चिः ।
यास्ते शिवास्तन्वो जातवेद—स्ताभिर्वहैनं सुकृतामु लोकम् ४
अव सृज पुनरग्ने पितृभ्यो यस्त आहुतश्चरति स्वधाभिः ।
आयुर्वसान उप वेतु शेषः सं गच्छतां तन्वा जातवेदः ५ [२०]

यत् ते कृष्णः शकुन आतुतोद पिपीलः सर्प उत वा श्वापदः ।
अग्निष्टद्विश्वादगदं कृणोतु सोमश्च यो ब्राह्मणाँ आविवेश ६
अग्नेर्वर्म परि गोभिर्व्ययस्व सं प्रोर्णुष्व पीवसा मेदसा च ।
नेत त्वा धृष्णुर्हरसा जर्हृषाणो दधृग्विधक्ष्यन् पर्यङ्ख्याति ७
इममग्ने चमसं मा वि जिह्वरः प्रियो देवानामुत सोम्यानाम् ।
एष यश्चमसो देवपान—स्तस्मिन् देवा अमृता मादयन्ते ८
क्रव्यादमग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराज्ञो गच्छतु रिप्रवाहः ।
इहैवायमितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ९
यो अग्निः क्रव्यात् प्रविवेश वो गृह—मिमं पश्यन्नितरं जातवेदसम् ।
तं हरामि पितृयज्ञाय देवं स धर्ममिन्वात् परमे सधस्थे १० [२१]

यो अग्निः क्रव्यवाहनः पितॄन् यक्षदृतावृधः ।
प्रेदु हव्यानि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य आ ११
उशन्तस्त्वा नि धीम—ह्युशन्तः समिधीमहि ।
उशन्नुशत आ वह पितॄन् हविषे अत्तवे १२ (१४६)

यं त्वमग्ने समदह॑—स्तमु निर्वापया पुनः ।
कियाम्ब्वत्र रोहतु पाकदूर्वा व्यल्कशा १३
शीतिके॒ शीतिकावति ह्लादिके॒ ह्लादिकावति ।
मण्डूक्या॒३॑ सु सं ग॑म इ॒मं स्व१॑ग्निं हर्षय १४ [२२] (१४८)

(१७) [द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १७-२९]

१४ देवश्रवा यामायनः । १-२ सरण्यूः ३-६ पूषा, ७-९ सरस्वती, १०-१४ आपः, ११-१३ सोमो वा । त्रिष्टुप्, १३-१४ अनुष्टुप्, १३ पुरस्ताद्बृहती वा ।

त्वष्टा दुहित्रे वहतुं कृ॑णोती॒—तीदं विश्वं भुवनं समेति ।
यमस्य माता पर्युह्यमा॑ना म॒हो जाया विव॑स्वतो ननाश १
अपागूहन्नमृतां मर्त्येभ्यः कृत्वी सवर्णामददुर्विवस्वते ।
उताश्विनावभरद्यत् तदासी॒—दज॑हादु द्वा मिथुना सर॑ण्यूः २
पूषा त्वेतश्चर्यावयतु प्र विद्वा॒—ननष्टपशुर्भुवनस्य गोपाः ।
स त्वैतेभ्यः परि॑ ददत् पितृभ्यो ऽग्नि॑र्देवेभ्यः सुविदत्रिये॑भ्यः ३
आयुर्विश्वायुः परि॑ पासति त्वा पूषा त्वा पातु प्रप॑थे पुरस्तात् ।
यत्रास॑ते सुकृतो यत्र॑ ते ययु॒—स्तत्र त्वा देवः सवि॑ता दधातु ४
पूषेमा आशा॑ अनु वेदु॑ सर्वाः सो अस्माँ॑ अभयतमेन नेषत् ।
स्वस्तिदा आघृणिः सर्ववीरो ऽप्रयुच्छन् पुर एतु प्रजानन् ५ [२३]

प्रप॑थे प॒थामजनिष्ट पूषा प्रप॑थे दि॒वः प्रप॑थे पृथि॒व्याः ।
उ॒भे अभि प्रियत॑मे स॒धस्थे आ च॒ परा॑ च चरति प्रजा॑नन् ६
सर॑स्वतीं देव॒यन्तो॑ हवन्ते॒ सर॑स्वतीमध्व॒रे ता॒यमा॑ने ।
सर॑स्वतीं सुकृतो॑ अह्वयन्त॒ सर॑स्वती दा॒शुषे वा॒र्यं॑ दात् ७
सर॑स्वति या स॒रथं॑ य॒याथ॑ स्व॒धाभि॑र्देवि पितृ॒भिर्म॑दन्ती ।
आस॒द्यास्मिन् ब॒र्हिषि॑ मादयस्वा॒—ऽनमी॑वा इष॒ आ धे॑ह्य॒स्मे ८
सर॑स्वतीं यां पितरो॒ हव॑न्ते॒ दक्षि॑णा य॒ज्ञम॒भिन॑क्षमाणाः ।
सह॑स्रार्घमि॒ळो अत्र॒ भाग॑ं रा॒यस्पोषं॑ यजमानेषु धेहि ९
आपो॑ अ॒स्मान् मा॒तरः॑ शुन्धयन्तु घृ॒तेन॑ नो घृत॒प्वः॑ पुनन्तु ।
वि॒श्वं हि रि॒प्रं प्र॒वह॑न्ति दे॒वी॒—रुदि॑दा॒भ्यः॑ शु॒चिरा पू॒त ए॑मि १० [२४] (१५८)

द्रप्सश्चस्कन्द प्रथमाँ अनु द्यू—निमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।
समानं योनिमनु संचरन्तं द्रप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः ११

यस्ते द्रप्सः स्कन्दति यस्ते अंशु—र्बाहुच्युतो धिषणाया उपस्थात् ।
अध्वर्योर्वा परि वा यः पवित्रात् तं ते जुहोमि मनसा वषट्कृतम् १२

यस्ते द्रप्सः स्कन्नो यस्ते अंशु—रवश्च यः पुरः स्रुचा ।
अयं देवो बृहस्पतिः सं तं सिञ्चतु राधसे १३

पयस्वतीरोषधयः पयस्वन्मामकं वचः ।
अपां पयस्वदित् पय—स्तेन मा सह शुन्धत १४ [२५] (१६२)

(१८)

१४ संकुसुको यामायनः । १-४ मृत्युः, ५ धाता, ६ त्वष्टा, ७-१४ पितृमेधाः, १४ प्रजापतिर्वा । त्रिष्टुप्, ११ प्रस्तारपङ्क्तिः, १३ जगती, १४ अनुष्टुप् ।

परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते स्व इतरो देवयानात् ।
चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजां रीरिषो मोत वीरान् १

मृत्योः पदं योपयन्तो यदैत द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ।
आप्यायमानाः प्रजया धनेन शुद्धाः पूता भवत यज्ञियासः २

इमे जीवा वि मृतैरावविृत्र—न्नभूद्भद्रा देवहूतिर्नो अद्य ।
प्राञ्चो अगाम नृतये हसाय द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ३

इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमेतम् ।
शतं जीवन्तु शरदः पुरूची—रन्तर्मृत्युं दधतां पर्वतेन ४

यथाहान्यनुपूर्वं भवन्ति यथ ऋतव ऋतुभिर्यन्ति साधु ।
यथा न पूर्वमपरो जहात्येवा धातरायूंषि कल्पयैषाम् ५ [२६]

आ रोहतायुर्जरसं वृणाना अनुपूर्वं यतमाना यति ष्ठ ।
इह त्वष्टा सुजनिमा सजोषा दीर्घमायुः करति जीवसे वः ६

इमा नारीरविधवाः सुपत्नी—राञ्जनेन सर्पिषा सं विशन्तु ।
अनश्रवोऽनमीवाः सुरत्ना आ रोहन्तु जनयो योनिमग्रे ७

उदीर्ष्व नार्यभि जीवलोकं गतासुमेतमुप शेष एहि ।
हस्तग्राभस्य दिधिषोस्तवेदं पत्युर्जनित्वमभि सं बभूथ ८ (१७०)

धनुर्हस्तादाददानो मृतस्या—ऽस्मे क्षत्राय वर्चसे बलाय ।
अत्रैव त्वमिह वयं सुवीरा विश्वाः स्पृधो अभिमातीर्जयेम ९

उप सर्प मातरं भूमिमेता—मुरुव्यचसं पृथिवीं सुशेवाम् ।
ऊर्णम्रदा युवतिर्दक्षिणावत एषा त्वा पातु निर्ऋतेरुपस्थात् १० [२७]

उच्छ्वञ्चस्व पृथिवि मा नि बाधथाः सूपायनास्मै भव सूपवञ्चना ।
माता पुत्रं यथा सिचा ऽभ्येनं भूम ऊर्णुहि ११

उच्छ्वञ्चमाना पृथिवी सु तिष्ठतु सहस्रं मित उप हि श्रयन्ताम् ।
ते गृहासो घृतश्चुतो भवन्तु विश्वाहास्मै शरणाः सन्त्वत्र १२

उत् ते स्तभ्नामि पृथिवीं त्वत् परी—मं लोगं निदधन्मो अहं रिषम् ।
एतां स्थूणां पितरो धारयन्तु तेऽत्रा यमः सादना ते मिनोतु १३

प्रतीचीने मामहनी—ष्वाः पर्णमिवा दधुः ।
प्रतीचीं जग्रभा वाच—मश्वं रशनया यथा १४ [२८] (१७६)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०] (१९)

८ मथितो यामायनः, भृगुर्वारुणिर्वा, भार्गवश्च्यवनो वा । आपः, गावो वा,
१ उत्तरार्धस्य अग्नीषोमौ । अनुष्टुप्, ६ गायत्री ।

नि वर्तध्वं मानु गाता—ऽस्मान् त्सिषक्त रेवतीः ।
अग्नीषोमा पुनर्वसू अस्मे धारयतं रयिम् १

पुनरेना नि वर्तय पुनरेना न्या कुरु ।
इन्द्र एणा नि यच्छ—त्वग्निरेना उपाजतु २

पुनरेता नि वर्तन्ता—मस्मिन् पुष्यन्तु गोपतौ ।
इहैवाग्ने नि धारये—ह तिष्ठतु या रयिः ३

यन्नियानं न्यर्यनं संज्ञानं यत् परायणम् ।
आवर्तनं निवर्तनं यो गोपा अपि तं हुवे ४

य उदानड् व्यर्यनं य उदानट् परायणम् ।
आवर्तनं निवर्तन—मपि गोपा नि वर्तताम् ५

आ निवर्त नि वर्तय पुनर्न इन्द्र गा देहि । जीवाभिर्भुनजामहै ६ (१८१)

परि॑ वो विश्वतो॑ दध ऊर्जा॑ घृतेन॒ पय॑सा ।
ये दे॒वाः के च॑ यज्ञिया॒स्ते र॒य्या सं सृ॑जन्तु नः ७
आ नि॑वर्तन वर्तय॒ नि नि॑वर्तन वर्तय ।
भूम्या॑श्चर्तस्रः प्र॒दिश॒स्ताभ्य॑ एना नि व॑र्तय ८ [१] (१८४)

(२०)

१० ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । अग्निः । गायत्री, १ एकपदा विराट् (एष मन्त्रः शान्त्यर्थः) २ अनुष्टुप्, ९ विराट् १० त्रिष्टुप् ।

भद्रं नो॑ अपि॑ वातय॒ मनः॑ १
अ॒ग्निमी॑ळे॒ भुजां॑ यविष्ठं॒ शासा॒ मित्रं॑ दुर्धरी॑तुम् ।
यस्य॒ धर्म॑न् त्स्व॒र्१॑रेणीः॑ सप॒र्यन्ति॑ मा॒तरू॑धः २
यमा॒सा कू॒पनी॑ळं॒ भासा॑केतुं॒ व॒र्धय॑न्ति । भ्राज॑न्ते॒ श्रेणि॑दन् ३
अर्यो॑ विशां॑ गातु॒री॑ति॒ प्र यदा॑न॒ड् दि॒वो अन्ता॑न् । क॒विर॒ग्रं दी॒द्या॑नः ४
जु॒षद्र॒व्या मानु॑षस्यो॒र्ध्वस्तस्था॒वृभ्वा॑ य॒ज्ञे । मि॒न्वन् त्स॒द्म पु॒र ए॑ति ५
स हि क्षेमो॑ ह॒विर्य॒ज्ञः श्रु॒ष्टीद॑स्य गातु॒री॑ति । अ॒ग्निं दे॒वा वा॑शी॒मन्त॑म् ६ [२]

य॒ज्ञासा॑हं दु॒व इ॒षे ऽग्निं पू॒र्वस्य॒ शेव॑स्य । अ॒द्रेः सू॒नुमायु॑मा॒हुः ७
नरो॒ ये के चास्मदा॒ विश्वेत् ते वा॑म आ॒ स्युः । अ॒ग्निं ह॒विषा॑ वर्धन्तः ८
कृ॒ष्णः श्वे॒तोऽरु॑षो यामो॑ अस्य॒ ब्रध्न॑ ऋ॒ज्र उ॒त शो॒णो॒ यश॑स्वान् ।
हिर॑ण्यरूपं॒ जनि॑ता॒ जजान ९
एवा॑ ते अग्ने विम॒दो म॑नी॒षा॒मूर्जो॑ नपादमृ॒तेभि॑: स॒जोषा॑: ।
गिर॒ आ व॑क्षत् सुम॒तीरि॑या॒न इ॒षमू॒र्जं सु॒क्षि॒तिं वि॒श्वमा॑भाः १० [३] (१९४)

(२१)

८ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । अग्निः । आस्तारपङ्क्तिः ।

आग्निं न स्ववृ॑क्तिभि॒र्होता॑रं त्वा वृणीमहे ।
य॒ज्ञाय॑ स्ती॒र्णब॑र्हिषे॒ वि वो॒ मदे॑ शी॒रं पा॑व॒कशो॑चिषं विवक्षसे १
त्वामु॒ ते स्वा॑भुवः शुम्भन्त्यश्वरा॒धसः॑ ।
वे॒ति॒ त्वामु॑प॒सेच॑नी॒ वि वो॒ मदे॒ ऋजी॑तिरग्न आहु॒तिर्वि॑वक्षसे २
त्वे ध॒र्माण॑ आसते जुहू॒भिः॑ सिञ्च॒तीरि॑व ।
कृ॒ष्णा रू॒पाण्यर्जु॑ना॒ वि वो॒ मदे॒ विश्वा॒ अधि॒ श्रियो॑ धिषे॒ विव॑क्षसे ३ (१९७)

यमग्ने मन्यसे रयिं सहसावन्नमर्त्य ।
तमा नो वाजसातये वि वो मदे यज्ञेषु चित्रमा भर विवक्षसे ४
अग्निर्जातो अथर्वणा विदद्विश्वानि काव्या ।
भुवद्दूतो विवस्वतो वि वो मदे प्रियो यमस्य काम्यो विवक्षसे ५ [४]

त्वां यज्ञेष्वीळते ऽग्ने प्रयत्यध्वरे ।
त्वं वसूनि काम्या वि वो मदे विश्वा दधासि दाशुषे विवक्षसे ६
त्वां यज्ञेष्वृत्विजं चारुमग्ने नि षेदिरे ।
घृतप्रतीकं मनुषो वि वो मदे शुक्रं चेतिष्ठमक्षभिर्विवक्षसे ७
अग्ने शुक्रेण शोचिषो रु प्रथयसे बृहत् ।
अभिक्रन्दन् वृषायसे वि वो मदे गर्भं दधासि जामिषु विवक्षसे ८ [५] (२०२)

(२२)

१५ ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । इन्द्रः । पुरस्तादबृहती ५,७,९ अनुष्टुप्; १५ त्रिष्टुप् ।

कुह श्रुत इन्द्रः कस्मिन्नद्य जने मित्रो न शूयते ।
ऋषीणां वा यः क्षये गृहा वा चकृषे गिरा १
इह श्रुत इन्द्रो अस्मे अद्य स्तवे वज्रभृचीपमः ।
मित्रो न यो जनेष्वा यशश्चक्रे असाम्या २
महो यस्पतिः शवसो असाम्या महो नृम्णस्य तूतुजिः ।
भर्ता वज्रस्य धृष्णोः पिता पुत्रमिव प्रियम् ३
युजानो अश्वा वातस्य धुनी रेवो रेवस्य वाजिवः ।
स्यन्ता पथा विरुक्मता सृजानः स्तोष्यध्वनः ४
त्वं त्या चिद्वातस्याश्वागा ऋज्रा त्मना वहध्यै ।
ययोर्विवो न मर्त्यो यन्ता नकिर्विदार्यः ५ [६]

अध ग्मन्तोशना पृच्छते वां कदर्था न आ गृहम् ।
आ जग्मथुः पराकाद् दिवश्च ग्मश्च मर्त्यम् ६
आ न इन्द्र पृक्षसे ऽस्माकं ब्रह्मोद्यतम् ।
तत् त्वा याचामहेऽवः शृण्वं यद्ध्नमानुषम् ७ (२०३)

*

अकर्मा दस्युरभि नो अमन्तुरन्यव्रतो अमानुषः ।
त्वं तस्यामित्रहन् वधर्दासस्य दम्भय ८
त्वं न इन्द्र शूर शूरैरुत त्वोतासो बर्हणा ।
पुरुत्रा ते वि पूतयो नवन्त क्षोणयो यथा ९
त्वं तान् वृत्रहत्ये चोदयो नॄन् कार्पाणे शूर वज्रिवः ।
गुहा यदीं कवीनां विशां नक्षत्रशवसाम् १० [७]

मक्षू ता त इन्द्र दानाप्नस आक्षाणे शूर वज्रिवः ।
यद्ध शुष्णस्य दम्भयो जातं विश्वं सयावभिः ११
माकुर्ध्यगिन्द्र शूर वस्वीरस्मे भूवन्नभिष्टयः ।
वयंवयं त आसां सुम्ने स्याम वज्रिवः १२
अस्मे ता त इन्द्र सन्तु सत्या ऽहिंसन्तीरुपस्पृशः ।
विद्याम यासां भुजो धेनूनां न वज्रिवः १३
अहस्ता यदपदी वर्धत क्षाः शचीभिर्वेद्यानाम् ।
शुष्णं परि प्रदक्षिणिद् विश्वायवे नि शिश्नथः १४
पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मा रिषण्यो वसवान वसुः सन् ।
उत त्रायस्व गृणतो मघोनो महश्च रायो रेवतस्कृधी नः १५ [८] (२१७)

(२३)

७ ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । इन्द्रः । जगती; १, ७ त्रिष्टुप्, ५ अभिसारिणी ।

यजामह इन्द्रं वज्रदक्षिणं हरीणां रथ्यं१ विव्रतानाम् ।
प्र श्मश्रु दोधुवदूर्ध्वथा भूद् वि सेनाभिर्दयमानो वि राधसा १
हरी न्वस्य या वने विदे वस्विन्द्रो मघैर्मघवा वृत्रहा भुवत् ।
ऋभुर्वाज ऋभुक्षाः पत्यते शवो ऽवं क्षणोमि दासस्य नाम चित् २
यदा वज्रं हिरण्ययमिदथा रथं हरी यमस्य वहतो वि सूरिभिः ।
आ तिष्ठति मघवा सनश्रुत इन्द्रो वाजस्य दीर्घश्रवसस्पतिः ३
सो चिन्नु वृष्टिर्यूथ्या३ स्वा सचाँ इन्द्रः श्मश्रूणि हरिताभि पुष्णुते ।
अवं वेति सुक्षयं सुते मधू दिद्धूनोति वातो यथा वनम् ४
यो वाचा विवाचो मृधवाचः पुरू सहस्राशिवा जघान ।
तत्तदिदस्य पौंस्यं गृणीमसि पितेव यस्तविषीं वावृधे शवः ५ (२२२)

स्तोमैं त इन्द्र विमदा अजीजन—न्नपूर्व्यं पुरुतमं सुदानवे ।
विश्मा ह्यस्य भोजनमिनस्य य—दा पशुं न गोपाः करामहे ६
मार्किर्न एना सख्या वि यौषु—स्तवं चेन्द्र विमदस्य च ऋषेः ।
विश्मा हि ते प्रमतिं देव जामिव—दुस्मे ते सन्तु सख्या शिवानि ७ [९] (२२४)

(२४)

६ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । इन्द्रः, ४-६ अश्विनौ ।
आस्तारपङ्क्तिः, ४-६ अनुष्टुप ।

इन्द्र सोममिमं पिब मधुमन्तं चमू सुतम् ।
अस्मे रयिं नि धारय वि वो मदे सहस्रिणं पुरुवसो विवक्षसे १
त्वां यज्ञेभिरुक्थै—रुप हव्येभिरीमहे ।
शचीपते शचीनां वि वो मदे श्रेष्ठं नो धेहि वार्यं विवक्षसे २
यस्पतिर्वार्याणा—मसि रध्रस्य चोदिता ।
इन्द्र स्तोतृणामविता वि वो मदे द्विषो नः पाह्यंहसो विवक्षसे ३
युवं शक्रा मायाविना समीची निरमन्थतम् ।
विमदेन यदीळिता नासत्या निरमन्थतम् ४
विश्वे देवा अकृपन्त समीच्योर्निष्पतन्त्योः ।
नासत्यावब्रुवन् देवाः पुनरा वहतादितिं ५
मधुमन्मे परायणं मधुमत् पुनरायनम् ।
ता नो देवा देवतया युवं मधुमतस्कृतम् ६ [१०] (२३०)

(२५)

११ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । सोमः आस्तारपङ्क्तिः ।

भद्रं नो अपि वातय मनो दक्षमुत क्रतुम् ।
अधा ते सख्ये अन्धसो वि वो मदे रणन् गावो न यवसे विवक्षसे १
हृदिस्पृशस्त आसते विश्वेषु सोम धामसु ।
अधा कामा इमे मम वि वो मदे वि तिष्ठन्ते वसूयवो विवक्षसे २
उत व्रतानि सोम ते प्राहं मिनामि पाक्या ।
अधा पितेव सूनवे वि वो मदे मृळा नो अभि चिद्वधाद्विवक्षसे ३ (२३३)

समु प्र यन्ति धीतयः सर्गासोऽवतॉ इव ।
क्रतुं नः सोम जीवसे वि वो मदे धारया चमसाँ इव विवक्षसे ४
तव त्ये सोम शक्तिभिर्निकामासो व्यण्विरे ।
गृत्सस्य धीरास्तवसो वि वो मदे व्रजं गोमन्तमश्विनं विवक्षसे ५ [११]

पशुं नः सोम रक्षसि पुरुत्रा विष्ठितं जगत् ।
समाकृणोषि जीवसे वि वो मदे विश्वा सपश्यन् भुवना विवक्षसे ६
त्वं नः सोम विश्वतो गोपा अदाभ्यो भव ।
सेधा राजन्नप स्रिधो वि वो मदे मा नो दुःशंस ईशता विवक्षसे ७
त्वं नः सोम सुक्रतुर्वयोधेयाय जागृहि ।
क्षेत्रवित्तरो मनुषो वि वो मदे द्रुहो नः पाह्यंहसो विवक्षसे ८
त्वं नो वृत्रहन्तमेन्द्रस्येन्दो शिवः सखा ।
यत् सीं हवन्ते समिथे वि वो मदे युध्यमानास्तोकसातौ विवक्षसे ९
अयं घ स तुरो मदु इन्द्रस्य वर्धत प्रियः ।
अयं कक्षीवतो महो वि वो मदे मतिं विप्रस्य वर्धयद्विवक्षसे १०
अयं विप्राय दाशुषे वाजाँ इयर्ति गोमतः ।
अयं सप्तभ्य आ वरं वि वो मदे प्रान्धं श्रोणं च तारिषद्विवक्षसे ११ [१२] (२४१)

(२६)

९ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुक्रो वसुकृद्वा । पूषा । अनुष्टुप्; १, ४ उष्णिक् ।

प्र ह्यच्छा मनीषाः स्पार्हा यन्ति नियुतः ।
प्र दस्रा नियुद्रथः पूषा अविष्टु माहिनः १
यस्य त्यन्महित्वं वाताप्यमयं जनः ।
विप्र आ वंसद्धीतिभिश्चिकेत सुष्टुतीनाम् २
स वेद सुष्टुतीनामिन्दुर्न पूषा वृषा ।
अभि प्सुरः प्रपायति व्रजं न आ प्रपायति ३
मंसीमहि त्वा वयमस्माकं देव पूषन् ।
मतीनां च साधनं विप्राणां चाधवम् ४
प्रत्यर्धिर्यज्ञानामश्वहयो रथानाम् ।
ऋषिः स यो मनुर्हितो विप्रस्य यावयत्सखः ५ [१३] (२४६)

आधीषमाणाया: पतिः शुचायाश्च शुचस्य च ।
वासोवायोऽवींना मा वासांसि मर्मृजत् ६

इनो वाजानां पतिरिनः पुष्टीनां सखा ।
प्र श्मश्रु हर्यतो वृधोद् वि वृथा यो अदाभ्यः ७

आ ते रथस्य पूष न्नजा धुरं ववृत्युः ।
विश्वस्यार्थिनः सखा सनोजा अनपच्युतः ८

अस्माकमूर्जा रथं पूषा अविष्टु माहिनः ।
भुवद्वाजानां वृध इमं नः शृणवद्धवम् ९ [१४] (२५७)

(२७)

२४ ऐन्द्रो वसुकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असत् सु मे जरितः साभिवेगो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षम् ।
अनाशीर्दामहमस्मि प्रहन्ता सत्यध्वृतं वृजिनायन्तमाभुम् १

यदीदहं युधये संनयान्यदेवयून् तन्वा३ शूशुजानान् ।
अमा ते तुम्रं वृषभं पचानि तीव्रं सुतं पञ्चदशं नि षिञ्चम् २

नाहं तं वेद य इति ब्रवीत्यदेवयून् त्समरणे जघन्वान् ।
यदावाख्यत् समरणमृघावदादिद्धं मे वृषभा प्र ब्रुवन्ति ३

यदज्ञातेषु वृजनेष्वासं विश्वे सतो मघवानो म आसन् ।
जिनामि वेत् क्षेम आ सन्तमाभुं प्र तं क्षिणां पर्वते पादगृह्य ४

न वा उ मां वृजने वारयन्ते न पर्वतासो यदहं मनस्ये ।
मम स्वनात् क्रुधुकर्णो भयात एवेदनु द्यून् किरणः समेजात् ५ [१५]

दर्शन्नवत्रं शतपाँ अनिन्द्रान् बाहुक्षदः शर्खे पत्यमानान् ।
घृषुं वा ये निनिदुः सखायमध्यू न्वेषु पवयो ववृत्युः ६

अभूर्वैक्षीर्व्युं आयुरानड् दर्षन्नु पूर्वो अपरो नु दर्षत् ।
द्वे पवस्ते परि तं न भूतो यो अस्य पारे रजसो विवेष ७

गावो यवं प्रयुता अर्यो अक्षन् ता अपश्यं सहगोपाश्चरन्तीः ।
हवा इदूर्यो अभितः समायन् किर्यदासु स्वपतिश्छन्दयाते ८ (२५८)

सं यद्ययं यवसादो जनानाम्महं यवादं उर्वज्रे अन्तः ।
अत्रा युक्तोऽवसातारमिच्छादथो अयुक्तं युनजद्भवन्वान् ९
अत्रेदु मे मंससे सत्यमुक्तं द्विपाच्च यच्चतुष्पात् संसृजानि ।
स्त्रीभिर्यो अत्र वृषणं पृतन्यादयुद्धो अस्य वि भजानि वेदः १० [१६]

यस्यानक्षा दुहिता जात्वास कस्तां विद्वाँ आभि मन्याते अन्धाम् ।
कतरो मेनिं प्रति तं मुचाते य ईं वहाति य ईं वा वरेयात् ११
कियती योषा मर्यतो वधूयोः परिप्रीता पन्यसा वार्येण ।
भद्रा वधूर्भवति यत् सुपेशाः स्वयं सा मित्रं वनुते जने चित् १२
पत्तो जगार प्रत्यञ्चमत्ति शीर्ष्णा शिरः प्रति दधौ वरूथम् ।
आसीन ऊर्ध्वामुपसि क्षिणाति न्यङ्ङुत्तानामन्वेति भूमिम् १३
बृहन्नच्छायो अपलाशो अर्वा तस्थौ माता विषितो अत्ति गर्भः ।
अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरूधः १४
सप्त वीरासो अधरादुदायन्नष्टोत्तरात्तात् समजग्मिरन्ते ।
नवं पश्चातात् स्थिविमन्त आयन् दश प्राक् सानु वि तिरन्त्यश्नैः १५ [१७]

वृशानामेकं कपिलं समानं तं हिन्वन्ति क्रतवे पार्याय ।
गर्भं माता सुधितं वक्षणास्वर्वेनन्तं तुषयन्ती बिभर्ति १६
पीवानं मेषमपचन्त वीरा न्युप्ता अक्षा अनु दीव आसन् ।
द्वा धनुं बृहतीमप्स्वन्तः पवित्रवन्ता चरतः पुनन्ता १७
वि क्रोशनासो विष्वञ्च आयन् पचाति नेमो नहि पक्षवृधः ।
अयं मे देवः सविता तदाह द्वन्न इद्वनवत् सर्पिरन्नः १८
अपश्यं ग्रामं वहमानमारादंचक्रया स्वधया वर्तमानम् ।
सिषक्त्यूर्ध्वः प्र युगा जनानां सद्यः शिश्ना प्रमिनानो नवीयान् १९
एतौ मे गावौ प्रमरस्य युक्तौ मो षु प्र सेधीर्मुहुरिन्ममन्धि ।
आपश्चिदस्य वि नशन्त्यर्थं सूरश्च मर्क उपरो बभूवान् २० [१८]

अयं यो वज्रः पुरुधा विवृत्तोऽवः सूर्यस्य बृहतः पुरीषात् ।
श्रव इदेना परो अन्यदस्ति तदव्यथी जरिमाणस्तरन्ति २१
वृक्षेवृक्षे नियता मीमयद्गौस्ततो वयः प्र पतान् पूरुषादः ।
अथेदं विश्वं भुवनं भयात इन्द्राय सुन्वदृषये च शिक्षात् २२ (१७१)

देवानां मानें प्रथमा अतिष्ठन् कुन्तत्रादेषामुपरा उदायन् ।
त्रयस्तपन्ति पृथिवीमनूपा द्वा बभ्रूकं वहतः पुरीषम् २३
सा ते जीवातुरुत तस्य विद्धि मा स्मैतादृगपं गूहः समर्ये ।
आविः स्वः कृणुते गूहते बुसं स पादुरस्य निर्णिजो न मुच्यते २४ [१९] (२७४)

(२८)

(१२) १ इन्द्रस्तुपा वसुकपत्नी ऋषिका; २,६,८,१०,१२ इन्द्र ऋषिः; ३,४,५,७,९,११ ऐन्द्रो वसुक ऋषिः। २,६,८,१०,१२ ऐन्द्रो वसुको देवता; १,३,४,५,७,९,११ इन्द्रो देवता। त्रिष्टुप्।

विश्वो ह्यन्यो अरिराजगाम ममेदह श्वशुरो ना जगाम ।
जक्षीयाद्धाना उत सोमं पपीयात् स्वाशितः पुनरस्तं जगायात् १
स रोरुवद्वृषभस्तिग्मशृङ्गो वर्ष्मन् तस्थौ वरिमन्ना पृथिव्याः ।
विश्वेष्वेनं वृजनेषु पामि यो मे कुक्षी सुतसोमः पृणाति २
अद्रिणा ते मन्दिन इन्द्र तूयान् त्सुन्वन्ति सोमान् पिबसि त्वमेषाम् ।
पचन्ति ते वृषभाँ अत्सि तेषां पृक्षेण यन्मघवन् हूयमानः ३
इदं सु मे जरितरा चिकिद्धि प्रतीपं शापं नद्यो वहन्ति ।
लोपाशः सिंहं प्रत्यञ्चमत्साः क्रोष्टा वराहं निरतक्त कक्षात् ४
कथा त एतदहमा चिकेतं गृत्सस्य पाकस्तवसो मनीषाम् ।
त्वं नो विद्वाँ ऋतुथा वि वोचो यमर्धं ते मघवन् क्षेम्या धूः ५
एवा हि मां तवसं वर्धयन्ति क्षितश्चिन्मे बृहत उत्तरा धूः ।
पुरू सहस्रा नि शिशामि साकमंशुं हि मा जनिता जजान ६ [२०]

एवा हि मां तवसं जज्ञुरुग्रं कर्मन्कर्मन् वृषणमिन्द्र देवाः ।
वधीं वृत्रं वज्रेण मन्दसानो ऽपं व्रजं महिना दाशुषे वम् ७
देवास आयन् परशूँरबिभ्रन् वना वृश्चन्तो अभि विड्भिरायन् ।
नि सुद्वं दधतो वक्षणासु यत्रा कृपीटमनु तद्दहन्ति ८
शशः क्षुरं प्रत्यञ्चं जगारा ऽद्रिं लोगेन व्यभेदमारात् ।
बृहन्तं चिद्बृहते रन्धयानि वयद्वत्सो वृषभं शूशुवानः ९
सुपर्ण इत्था नखमा सिषाया वरुद्धः परिपवं न सिंहः ।
निरुद्धश्चिन्महिषस्तर्ष्यावान् गोधा तस्मा अयथं कर्षवेतत् १० (२८४)

तेभ्यो गोधा अयथं कर्षदेत—द्ये ब्रह्मणः प्रतिपीयन्त्यन्नैः ।
सिम उक्षणोऽवसृष्टाँ अदन्ति स्वयं बलानि तन्वः शृणानाः ११
एते शमीभिः सुशमी अभूवन् ये हिन्विरे तन्वः सोम उक्थैः ।
नृवद्वदन्नुप नो माहि वाजान् दिवि श्रवो दधिषे नाम वीरः १२ [२१] (१८६)

(२०)

८ ऐन्द्रो वसुक्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वने न वा यो न्यधायि चाक—न्छुचिर्वां स्तोमो भुरणावजीगः ।
यस्येदिन्द्रः पुरुदिनेषु होता नृणां नर्यो नृतमः क्षपावान् १
प्र तें अस्या उषसः प्रापरस्या नृतौ स्याम नृतमस्य नृणाम् ।
अनु त्रिशोकः शतमावहन्नृन् कुत्सेन रथो यो असत् ससवान् २
कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो भू—द्दुरो गिरो अभ्युग्रो वि धाव ।
कद्वाहो अर्वागुप मा मनीषा आ त्वा शक्यामुपमं राधो अन्नैः ३
कदु द्युम्नमिन्द्र त्वावतो नॄन् कया धिया करसे कन्न आगन् ।
मित्रो न सत्य उरुगाय भृत्या अन्ने समस्य यदसन् मनीषाः ४
प्रेरय सूरो अर्थं न पारं ये अस्य कामं जनिधा इव ग्मन् ।
गिरश्च ये ते तुविजात पूर्वी—र्नर इन्द्र प्रतिशिक्षन्त्यन्नैः ५ [२२]

मात्रे नु ते सुमिते इन्द्र पूर्वी द्यौर्मज्मना पृथिवी काव्येन ।
वरांय ते घृतवन्तः सुतासः स्वाद्मन् भवन्तु पीतये मधूनि ६
आ मध्वो अस्मा असिचन्नमत्र—मिन्द्राय पूर्णं स हि सत्यराधाः ।
स वावृधे वरिमन्ना पृथिव्या अभि क्रत्वा नर्यः पौंस्यैश्च ७
व्यानळिन्द्रः पृतना स्वोजा आस्मै यतन्ते सख्याय पूर्वीः ।
आ स्मा रथं न पृतनासु तिष्ठ यं भद्रया सुमत्या चोदयासे ८ [२३] (१९४)

(३०) [तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३०-४१]

१५ कवष ऐलूषः । आपः, अपां नः पात् वा । त्रिष्टुप् ।

प्र देवत्रा ब्रह्मणे गातुरे—त्वपो अच्छा मनसो न प्रयुक्ति ।
महीं मित्रस्य वरुणस्य धासिं पृथुज्रयसे रीरधा सुवृक्तिम् १ (१९५)

अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि भूता—ऽच्छाप इतोशतीरुशन्तः ।
अव याश्वष्टे अरुणः सुपर्ण—स्तमास्यध्वमूर्मिमद्या सुहस्ताः २
अध्वर्यवोऽप इता समुद्र—मपां नपातं हविषा यजध्वम् ।
स वो ददद्ऊर्मिमद्या सुपूतं तस्मै सोमं मधुमन्तं सुनोत ३
यो अनिधमो दीदयदप्स्वन्त—र्यं विप्रास ईळते अध्वरेषु ।
अपां नपान्मधुमतीरपो दा याभिरिन्द्रो वावृधे वीर्याय ४
याभिः सोमो मोदते हर्षते च कल्याणीभिर्युवतिभिर्न मर्यः ।
ता अध्वर्यो अपो अच्छा परेहि यदासिञ्चा ओषधीभिः पुनीतात ५ [२४]

एवेद्यूने युवतयो नमन्त यदीमुशन्नुशतीरित्यच्छ ।
सं जानते मनसा सं चिकित्रे ऽध्वर्यवो धिषणापश्च देवीः ६
यो वो वृताभ्यो अकृणोदु लोकं यो वो मह्या अभिशस्तेरमुञ्चत ।
तस्मा इन्द्राय मधुमन्तमूर्मिं देवमादनं प्र हिणोतनापः ७
प्रास्मै हिनोत मधुमन्तमूर्मिं गर्भो यो वः सिन्धवो मध्व उत्सः ।
घृतपृष्ठमीड्यमध्वरेष्वा—ऽऽपो रेवतीः शृणुता हवं मे ८
तं सिन्धवो मत्सरमिन्द्रपानं—मूर्मिं प्र हेत य उभे इयर्ति ।
मदच्युतमौशानं नभोजां परि व्रितन्तुं विचरन्तमुत्समम ९
आववृत्रतीरध नु द्विधारा गोपयुधो न नियवं चरन्तीः ।
ऋषे जनित्रीर्भुवनस्य पत्नी—रपो वन्दस्व सवृधः सयोनीः १० [२५]

हिनोता नो अध्वरं देवयज्या हिनोत ब्रह्म सनये धनानाम ।
ऋतस्य योगे वि ष्यध्वमूधः श्रुष्टीवरीर्भूतनास्मभ्यमापः ११
आपो रेवतीः क्षयथा हि वस्वः क्रतुं च भद्रं बिभृथामृतं च ।
रायश्च स्थ स्वपत्यस्य पत्नीः सरस्वती तद्गृणते वयो धात १२
प्रति यदापो अदृश्रमायती—घृतं पयांसि बिभ्रतीर्मधूनि ।
अध्वर्युभिर्मनसा संविदाना इन्द्राय सोमं सुषुतं भरन्तीः १३
एमा अग्मन् रेवतीर्जीवधन्या अध्वर्यवः सादयता सखायः ।
नि बर्हिषि धत्तन सोम्यासो ऽपां नप्त्रा संविदानास एनाः १४
आग्मन्नाप उशतीर्बर्हिरेदं न्यध्वरे असदन् देवयन्तीः ।
अध्वर्यवः सुनुतेन्द्राय सोम—मभूदु वः सुशका देवयज्या १५ [२६] (३०९)

❀

(३१)

११ कवष ऐलूषः। विश्वे देवाः। त्रिष्टुप्।

आ नो देवानामुप वेतु शंसो विश्वेभिस्तुरैरवसे यजत्रः।
तेभिर्वयं सुषखायो भवेम तरन्तो विश्वा दुरिता स्याम १
परि चिन्मर्तो द्रविणं ममन्या—दृतस्य पथा नमसा विवासेत्।
उत स्वेन क्रतुना सं वदेत श्रेयाँसं दक्षं मनसा जगृभ्यात् २
अधायि धीतिरसमृग्रमंशा—स्तीर्थे न दुस्ममुप यन्त्यूमाः।
अभ्यानश्म सुवितस्य शूषं नवेदसो अमृतानामभूम ३
नित्यश्चाकन्यात् स्वपतिर्दमूना यस्मा उ देवः सविता जजान।
भगो वा गोभिरर्यमेमनज्यात् सो अस्मै चारुश्छदयद्युत स्यात् ४
इयं सा भूया उषसामिव क्षा यद्ध क्षुमन्तः शवसा समायन्।
अस्य स्तुतिं जरितुर्भिक्षमाणा आ नः शग्मास उप यन्तु वाजाः ५ [२७]

अस्येदेषा सुमतिः पप्रथाना ऽभवत् पूर्व्या भूमना गौः।
अस्य सनीळा असुरस्य योनौ समान आ भरणे बिभ्रमाणाः ६
किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः।
संतस्थाने अजरे इतऊती अहानि पूर्वीरुषसो जरन्त ७
नैतावदेना परो अन्यदस्त्युक्षा स द्यावापृथिवी बिभर्ति।
त्वचं पवित्रं कृणुत स्वधावान् यदीं सूर्यं न हरितो वहन्ति ८
स्तेगो न क्षामत्येति पृथ्वीं मिहं न वातो वि ह वाति भूम।
मित्रो यत्र वरुणो अज्यमानो ऽग्निर्वने न व्यसृष्ट शोकम् ९
स्तरीर्यत् सूत सद्यो अज्यमाना व्यथिरव्यथीः कृणुत स्वगोपा।
पुत्रो यत् पूर्वैः पित्रोर्जनिष्ट शस्यां गौर्जगार यद्ध पुच्छान् १०
उत कण्वं नृषदः पुत्रमाहु—रुत श्यावो धनमादत्त वाजी।
प्र कृष्णाय रुशदपिन्वतोध—र्कृतमत्र नकिरस्मा अपीपेत् ११ [२८] (३२०)

(३२)

९ कवष ऐलूषः। इन्द्रः। जगती, ६-९ त्रिष्टुप्।

प्र सु ग्मन्ता धियसानस्य सक्षणिं वरेभिर्वराँ अभि षु प्रसीदतः।
अस्माकमिन्द्रं उभयं जुजोषति यत् सोम्यस्यान्धसो बुबोधति १ (३२१)

वीन्द्र यासि दिव्यानि रोचना वि पार्थिवानि रजसा पुरुष्टुत ।
ये त्वा वहन्ति मुहुरध्वराँ उप ते सु वन्वन्तु वग्वनाँ अराधसः २
तदिन्मे छन्त्सद्रपुषो वपुष्टरं पुत्रो यज्जानं पित्रोरधीयति ।
जाया पतिं वहति वग्नुना सुमत् पुंस इद्भद्रो वहतुः परिष्कृतः ३
तदित् सधस्थमभि चारु दीधय गावो यच्छासन् वहतुं न धेनवः ।
माता यन्मन्तुर्यूथस्य पूर्व्या ऽभि वाणस्य सप्तधातुरिज्जनः ४
प्र वोऽच्छा रिरिचे देवयुष्पद—मेकों रुद्रेभिर्याति तुर्वणिः ।
जरा वा येष्वमृतेषु दावने परि व ऊमेभ्यः सिञ्चता मधु ५ [२९]

निधीयमानमपगूळ्हमप्सु प्र मे देवानां व्रतपा उवाच ।
इन्द्रो विद्वाँ अनु हि त्वा चचक्ष तेनाहमग्ने अनुशिष्ट आगाम् ६
अक्षेत्रवित् क्षेत्रविदं ह्यप्राट् स प्रैति क्षेत्रविदानुशिष्टः ।
एतद्वै भद्रमनुशासनस्यो—त सुतिं विन्दत्यञ्जसीनाम् ७
अद्येदु प्राणीदमन्निमाहा ऽपीवृतो अधयन्मातुरूधः ।
एमेनमाप जरिमा युवान—महेळन् वसुः सुमना बभूव ८
एतानि भद्रा कलश क्रियाम कुरुश्रवण ददतो मघानि ।
वान इद्वो मघवानः सो अ—स्त्वयं च सोमो हृदि यं बिभर्मि ९ [३०] (३३९)

—※०※—

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-२९] (३३)

९ कवष ऐलूषः । १ विश्वे देवाः, २-३ इन्द्रः, ४-५ कुरुश्रवणस्त्रासदस्यवः, ६-९ उपमश्रवा मैत्रातिथिः।
१ त्रिष्टुप्; प्रगाथः (२ बृहती, ३ सतोबृहती), ४-९ गायत्री ।

प्र मा युयुज्रे प्रयुजो जनानां वहामि स्म पूषणमन्तरेण ।
विश्वे देवासो अध मामरक्षन् दुःशासुरागादिति घोष आसीत् १
सं मा तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पर्शवः ।
नि बाधते अमतिर्न्नग्नता जसु—र्वेर्न वेवीयते मतिः २
मूषो न शिश्ना व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो ।
सकृत् सु नो मघवन्निन्द्र मृळया—ऽधा पितेव नो भव ३
कुरुश्रवणमावृणि राजानं त्रासदस्यवम् । महिष्ठं वाघतामृषिः ४
यस्य मा हरितो रथे तिस्रो वहन्ति साधुया । स्तवै सहस्रदक्षिणे ५ [१] (३३४)

यस्य प्रस्वादसो गिरं उपमश्रवसः पितुः । क्षेत्रं न रण्वमुचुषे ६
अधि पुत्रोपमश्रवो नपान्मित्रातिथेरिहि । पितुष्टे अस्मि वन्दिता ७
यदीशीयामृतानामुत वा मर्त्यानाम् । जीवेदिन्मघवा मम ८
न देवानामतिं व्रतं शतात्मा चन जीवति । तथा युजा वि वावृते ९ [२] (३३८)

(३४)

१४ कवष ऐलूषः अक्षो मौजवान् वा । १, ७, ९, १२ अक्षाः, १३ कृषिः । २-६, ८, १०, ११, १४ अक्ष-कितव-निन्दा । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

प्रावेपा मा बृहतो मादयन्ति प्रवातेजा इरिणे वव्र्तानाः ।
सोमस्येव मौजवतस्य भक्षो विभीदको जागृविर्मह्यमच्छान् १
न मा मिमेथ न जिहीळ एषा शिवा सखिभ्य उत मह्यमासीत ।
अक्षस्याहमेकपरस्य हेतोरनुव्रतामप जायामरोधम् २
द्वेष्टि श्वश्रूरप जाया रुणद्धि न नाथितो विन्दते मर्डितारम् ।
अश्वस्येव जरतो वस्न्यस्य नाहं विन्दामि कितवस्य भोगम् ३
अन्ये जायां परि मृशन्त्यस्य यस्यागृधद्वेदने वाज्यक्षः ।
पिता माता भ्रातर एनमाहुर्न जानीमो नयता बद्धमेतम् ४
यदादीध्ये न दविषाण्येभिः परायद्भ्योऽव हीये सखिभ्यः ।
न्युप्ताश्च बभ्रवो वाचमक्रतँ एमीदेषां निष्कृतं जारिणीव ५ [३]
सभामेति कितवः पृच्छमानो जेष्यामीति तन्वा३ शूशुजानः ।
अक्षासो अस्य वि तिरन्ति कामं प्रतिदीव्ने दधत आ कृतानि ६
अक्षास इदङ्कुशिनो नितोदिनो निकृत्वानस्तपनास्तापयिष्णवः ।
कुमारदेष्णा जयतः पुनर्हणो मध्वा संपृक्ताः कितवस्य बर्हणा ७
त्रिपञ्चाशः क्रीळति व्रात एषां देव इव सविता सत्यधर्मा ।
उग्रस्य चिन्मन्यवे ना नमन्ते राजा चिदेभ्यो नम इत् कृणोति ८
नीचा वर्तन्त उपरि स्फुरन्त्यहस्तासो हस्तवन्तं सहन्ते ।
दिव्या अङ्गारा इरिणे न्युप्ताः शीताः सन्तो हृदयं निर्दहन्ति ९
जाया तप्यते कितवस्य हीना माता पुत्रस्य चरतः क्व स्वित् ।
ऋणावा बिभ्यद्धनमिच्छमानो ऽन्येषामस्तमुप नक्तमेति १० [४] (३४८)

स्त्रियं दृष्ट्वाय कितवं ततापान्येषां जायां सुकृतं च योनिम्
पूर्वाह्णे अश्वान् युजुजे हि बभ्रून् त्सो अग्नेरन्ते वृषलः पपाद ११
यो वः सेनानीर्महतो गणस्य राजा व्रातस्य प्रथमो बभूव ।
तस्मै कृणोमि न धना रुणध्मि दशाहं प्राचीस्तदृतं वदामि १२
अक्षैर्मा दीव्यः कृषिमित् कृषस्व वित्ते रमस्व बहु मन्यमानः ।
तत्र गावः कितव तत्र जाया तन्मे वि चष्टे सवितायमर्यः १३
मित्रं कृणुध्वं खलु मृळतां नो मा नो घोरेण चरताभि धृष्णु ।
नि वो नु मन्युर्विशतामरातिरन्यो बभ्रूणां प्रसितौ न्वस्तु १४ [५] (३५१)

(३५)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती, १३-१४ त्रिष्टुप् ।

अबुध्रमु त्य इन्द्रवन्तो अग्नयो ज्योतिर्भरन्त उषसो व्युष्टिषु ।
मही द्यावापृथिवी चेततामपो ऽद्या देवानामव आ वृणीमहे १
द्विबर्हा पृथिव्योरव आ वृणीमहे मातॄन् त्सिन्धून् पर्वताञ्छर्यणावतः ।
अनागास्त्वं सूर्यमुषासमीमहे भद्रं सोमः सुवानो अद्या कृणोतु नः २
द्यावा नो अद्य पृथिवी अनागसो मही त्रायेतां सुविताय मातरा ।
उषा उच्छन्त्यप बाधतामघं स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे ३
इयं न उस्रा प्रथमा सुवेदसं रेवत् सनिभ्यो रेवती व्युच्छतु ।
आरे मन्युं दुर्विदत्रस्य धीमहि स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे ४
प्र याः सिस्रते सूर्यस्य रश्मिभिर्ज्योतिर्भरन्तीरुषसो व्युष्टिषु ।
भद्रा नो अद्य श्रवसे व्युच्छत स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे ५ [६]

अनमीवा उषस आ चरन्तु न उदग्नयो जिहतां ज्योतिषा बृहत ।
आयुक्षातामश्विना तूतुजिं रथं स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे ६
श्रेष्ठं नो अद्य सवितर्वरेण्यं भागमा सुव स हि रत्नधा असि ।
रायो जनित्रीं धिषणामुप ब्रुवे स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे ७
पिपर्तु मा तदृतस्य प्रवाचनं देवानां यन्मनुष्याꣳ अमन्महि ।
विश्वा इदुस्राः स्पळदेति सूर्यः स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे ८ (३६०)

अद्वेषो अद्य बर्हिषः स्तरीमणि ग्राव्णां योगे मन्मनः साध ईमहे ।
आदित्यानां शर्मणि स्था भुरण्यसि स्वस्त्य१ग्निं समिधानमीमहे ९

आ नो बर्हिः सधमादे बृहद्दिवि देवाँ ईळे सादया सप्त होतॄन् ।
इन्द्रं मित्रं वरुणं सातये भगं स्वस्त्य१ग्निं समिधानमीमहे १० [७]

त आदित्या आ गता सर्वतातये वृधे नो यज्ञमवता सजोषसः ।
बृहस्पतिं पूषणमश्विना भगं स्वस्त्य१ग्निं समिधानमीमहे ११

तन्नो देवा यच्छत सुप्रवाचनं छर्दिरादित्याः सुभरं नृपाय्यम् ।
पश्वे तोकाय तनयाय जीवसे स्वस्त्य१ग्निं समिधानमीमहे १२

विश्वे अद्य मरुतो विश्व ऊती विश्वे भवन्त्वग्नयः समिद्धाः ।
विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे १३

यं देवासोऽवथ वाजसातौ यं त्रायध्वे यं पिपृथात्यंहः ।
यो वो गोपीथे न भयस्य वेद ते स्याम देववीतये तुरासः १४ [८] (३६६)

(३६)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती, १३-१४ त्रिष्टुप् ।

उषासानक्ता बृहती सुपेशसा द्यावाक्षामा वरुणो मित्रो अर्यमा ।
इन्द्रं हुवे मरुतः पर्वताँ अप आदित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः १

द्यौश्च नः पृथिवी च प्रचेतस ऋतावरी रक्षतामंहसो रिषः ।
मा दुर्विदत्रा निर्ऋतिर्न ईशत तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे २

विश्वस्मान्नो अदितिः पात्वंहसो माता मित्रस्य वरुणस्य रेवतः ।
स्वर्वज्ज्योतिरवृकं नशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ३

ग्रावा ववृन्नप रक्षाँसि सेधतु दुष्ष्वप्न्यं निर्ऋतिं विश्वमत्रिणम् ।
आदित्यं शर्म मरुतामशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ४

एन्द्रो बर्हिः सीदतु पिन्वतामिळा बृहस्पतिः सामभिर्ऋक्वो अर्चतु ।
सुप्रकेतं जीवसे मन्म धीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ५ [९]

विविस्पृशं यज्ञमस्माकमश्विना जीराध्वरं कृणुतं सुम्नमिष्टये ।
प्राचीनंरश्मिमाहुतं घृतेन तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ६ (३७२)

उप॑ ह्वये सुहवं मारुतं गणं पाव॒कमू॒ष्वं सु॒रुच्यायं शंभुवम् ।
रायस्पोषं॑ सौश्रव॒साय॑ धीमहि तद् दे॒वाना॒मवो॑ अ॒द्या वृ॑णीमहे ७
अपां॑ पेरुं॑ जीवधन्यं॑ भरामहे देवा॒व्यं॑ सुहवमध्वर॒श्रिय॑म् ।
सु॒रश्मिं॑ सोम॑मिन्द्रि॒यं यमी॑महि तद् दे॒वाना॒मवो॑ अ॒द्या वृ॑णीमहे ८
सने॑म तत् सु॑सनि॒ता॑ सनि॒त्वभि॒—र्वयं॑ जी॒वा जी॒वपु॑त्रा अना॑गसः
ब्रह्म॒द्विषो॑ विष्व॒गेनो॑ भरेरत तद् दे॒वाना॒मवो॑ अ॒द्या वृ॑णीमहे ९
ये स्था मनो॑र्य॒ज्ञिया॒स्ते शृ॑णोतन॒ यद्वो॑ देवा ई॒मह॑े तद्दातन ।
जैत्रं॑ क्रतुं॑ र॒यिमद्वी॑रव॒द्यश॒—स्तद् दे॒वाना॒मवो॑ अ॒द्या वृ॑णीमहे १० [१०]

म॒हद्व॒द्य म॑हता॒मा वृ॑णीमहे ऽवो॑ दे॒वानां॑ बृह॒ता॒मन॒र्वणा॑म् ।
यथा॒ वसु॑ वी॒रजा॑तं॑ नशा॑महै तद् दे॒वाना॒मवो॑ अ॒द्या वृ॑णीमहे ११
म॒हो अ॒ग्नेः सं॑मि॒धा॒नस्य॒ शर्म॒—ण्यना॑गा मि॒त्रे वरु॑णे स्व॒स्तये॑ ।
श्रेष्ठे॑ स्याम सवि॒तुः सवी॑मनि तद् दे॒वाना॒मवो॑ अ॒द्या वृ॑णीमहे १२
ये सं॑वि॒तुः स॒त्यस॑वस्य॒ विश्वे॑ मि॒त्रस्य॑ व्र॒ते वरु॑णस्य दे॒वाः ।
ते सौभ॑गं वी॒रव॒द्गोम॑दप्नो॒ दधा॑तन॒ द्रवि॑णं चि॒त्रम॒स्मे १३
सवि॒ता प॒श्चात्सं॑ सवि॒ता पु॒रस्ता॑त् सवि॒तोत्त॒रात्ता॑त् सवि॒ताध॒रात्ता॑त् ।
सवि॒ता नः॑ सुवतु सर्व॒ताति॑ सवि॒ता नो॑ रासतां दी॒र्घमायुः॑ १४ [११] (३८०)

(३७)

१२ सौर्योऽभितपाः । सूर्यः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

नमो॑ मि॒त्रस्य॒ वरु॑णस्य॒ चक्ष॑से म॒हो दे॒वाय॒ तद्ऋ॒तं स॑पर्यत ।
दू॒रेदृ॑शे दे॒वजा॑ताय के॒तवे॑ दि॒वस्पु॒त्राय॒ सूर्या॑य शंसत १
सा मा॑ स॒त्योक्तिः॑ परि॑ पातु वि॒श्वतो॒ द्यावा॑ च॒ यत्र॑ त॒तन॒न्नहा॑नि च ।
विश्वं॑म॒न्यन्नि वि॑शते॒ यदे॑जति वि॒श्वाहापो॑ वि॒श्वाहोदे॑ति॒ सूर्यः॑ २
न ते॑ अदेवः प्र॒दिवो॒ नि वा॑सते॒ यदे॑तशे॒भिः॑ पत॒रै र॑थ॒र्यसि॑ ।
प्राचीन॑म॒न्यदनु॑ वर्तते॒ रज॒ उद॑न्येन॒ ज्योति॑षा यासि सूर्य ३
येन॑ सूर्य॒ ज्योति॑षा बा॒धसे॒ तमो॒ जग॑च्च॒ विश्व॑मुदि॒यर्षि॑ भा॒नुना॑ ।
तेना॒स्मद्विश्वा॒मनि॑रा॒मना॑हुति॒—मपा॑मी॒वामप॑ दुष्वप्न्यं॑ सुव ४
विश्व॑स्य हि प्रे॒षि॑तो रक्ष॑सि व्र॒त—मह॑रह॒र्यन्नु॒च्चरा॑सि स्व॒धा अनु॑ ।
यदु॒द्य त्वा॑ सूर्योप॒ब्रवा॑महै॒ तं नो॑ दे॒वा अनु॑ मंसीरत क्र॒तुम् ५ (३८५)

तं नो द्यावापृथिवी तन्न आप इन्द्रः शृण्वन्तु मरुतो हवं वचः ।
मा शूने भूम सूर्यस्य संदृशि भद्रं जीवन्तो जरणामशीमहि ६ [१२]

विश्वाहा त्वा सुमनसः सुचक्षसः प्रजावन्तो अनमीवा अनागसः ।
उद्यन्तं त्वा मित्रमहो दिवेदिवे ज्योग्जीवाः प्रति पश्येम सूर्य ७
महि ज्योतिर्बिभ्रतं त्वा विचक्षण भास्वन्तं चक्षुषेचक्षुषे मयः ।
आरोहन्तं बृहतः पाजसस्परि वयं जीवाः प्रति पश्येम सूर्य ८
यस्य ते विश्वा भुवनानि केतुना प्र चेरते नि च विशन्ते अक्तुभिः ।
अनागास्त्वेन हरिकेश सूर्याऽह्नाह्ना नो वस्यसावस्यसोदिहि ९
शं नो भव चक्षसा शं नो अह्ना शं भानुना शं हिमा शं घृणेन ।
यथा शमध्वञ्छमसद् दुरोणे तत सूर्य द्रविणं धेहि चित्रम् १०
अस्माकं देवा उभयाय जन्मने शर्म यच्छत द्विपदे चतुष्पदे ।
अदत पिबदुजयमानमाशितं तदस्मे शं योररपो दधातन ११
यद्वो देवाश्चकृम जिह्वया गुरु मनसो वा प्रयुती देवहेळनम ।
अरावा यो नो अभि दुच्छुनायते तस्मिन् तदेनो वसवो नि धेतन १२ [१३] (३९९)

(३८)

१ मुष्कवानिन्द्रः । इन्द्रः । जगती ।

अस्मिन् न इन्द्र पृत्सुतौ यशस्वति शिभीवति क्रन्दसि प्रावं सातये ।
यत्र गोपाता धृषितेषु खादिषु विष्वक् पतन्ति दिव्यवो नृषाह्ये १
स नः क्षुमन्तं सदने व्यूर्णुहि गोअर्णसं रयिमिन्द्र श्रवाय्यम् ।
स्याम ते जयतः शक्र मेदिनो यथा वयमुश्मसि तद्वसो कृधि २
यो नो दास आर्यो वा पुरुष्टुताऽदेव इन्द्र युधये चिकेतति ।
अस्माभिष्टं सुपहाः सन्तु शत्रव स्वया वयं तान् वनुयाम संगमे ३
यो वृभेभिर्हव्यो यश्च भूरिभिर्यो अभीके वरिवोविद्यृषाह्ये ।
तं विखादे सस्मिमद्य श्रुतं नरं मर्वाञ्चमिन्द्रमवसे करामहे ४
स्ववृजं हि त्वामहमिन्द्र शुश्रवानानुदं वृषभ रधचोदनम् ।
प्र मुञ्चस्व परि कुत्सादिहा गहि किमु त्वावान् मुष्कयोर्बद्ध आसते ५ [१४] (३९७)

(३९)

१४ काक्षीवती घोषा । अश्विनौ । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

यो वां परिज्मा सुवृदश्विना रथो दोषामुषासो हव्यो हविष्मता ।
शश्वत्तमासस्तमु वामिदं वयं पितुर्न नाम सुहवं हवामहे १
चोदयतं सूनृताः पिन्वतं धिय उत पुरंधीरीरयतं तदुश्मसि ।
यशसं भागं कृणुतं नो अश्विना सोमं न चारुं मघवत्सु नस्कृतम २
अमाजुरश्चिद्भवथो युवं भगोऽनाशोश्चिदवितारापमस्य चित ।
अन्धस्य चिन्नासत्या कृशस्य चि द्युवामिदाहुर्भिषजा रुतस्य चित ३
युवं च्यवानं सनयं यथा रथं पुनर्युवानं चरथाय तक्षथुः ।
निष्टौग्र्यमूहथुरद्भ्यस्परि विश्वेत् ता वां सवनेषु प्रवाच्या ४
पुराणा वां वीर्या३ प्र ब्रवा जन ऽथो हासथुर्भिषजा मयोभुवा ।
ता वां नु नव्यावसे करामहे ऽयं नासत्या श्रदुरिर्यथा दधत् ५ [१५]

इयं वामह्वे शृणुतं मे अश्विना पुत्रायेव पितरा मह्यं शिक्षतम् ।
अनापिरज्ञा असजात्यामतिः पुरा तस्या अभिशस्तेरवस्पृतम ६
युवं रथेन विमदाय शुन्ध्युवं न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषणाम ।
युवं हवं वध्रिमत्या अगच्छतं युवं सुपूतिं चक्रथुः पुरंधये ७
युवं विप्रस्य जरणामुपेयुषः पुनः कलेरकृणुतं युवद्वयः ।
युवं वन्दनमृश्यदादुदूपथु र्युवं सद्यो विश्पलामेतवे कृथः ८
युवं ह रेभं वृषणा गुहा हित मुदेरयतं ममृवांसमश्विना ।
युवमूबीसमुत तप्तमत्रय ओमन्वन्तं चक्रथुः सप्तवध्रये ९
युवं श्वेतं पेदवेऽश्विनाश्वं नवभिर्वाजिनैर्नवती च वाजिनम् ।
चर्कृत्यं ददथुर्दावयत्सखं भगं न नृभ्यो हव्यं मयोभुवम् १० [१६]

न तं राजानावदिते कुतश्चन नांहो अश्नोति दुरितं नकिर्भयम् ।
यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी पुरोरथं कृणुथः पत्न्या सह ११
आ तेन यातं मनसो जवीयसा रथं यं वामृभवश्चक्रुरश्विना ।
यस्य योगे दुहिता जायते दिव उभे अहनी सुदिने विवस्वतः १२
ता वर्तिर्यातं जयुषा वि पर्वत मपिन्वतं शयवे धेनुमश्विना ।
वृकस्य चिद्वर्तिकामन्तरास्या द्युवं शचीभिर्यसिताममुञ्चतम् १३ (४१०)

एतं वां स्तोममश्विनावकर्मा तक्षाम भृगवो न रथम् ।
न्यमृक्षाम योषणां न मर्ये नित्यं न सूनुं तनयं दधानाः १४ [१७] (४११)

(४०)

१४ काक्षीवती घोषा । अश्विनौ । जगती ।

रथं यान्तं कुह को ह वां नरा प्रति द्युमन्तं सुवितायं भूषति ।
प्रातर्यावाणं विभ्वं विशेविशे वस्तोर्वस्तोर्वहमानं धिया शमि १
कुह स्विद् दोषा कुह वस्तोरश्विना कुहाभिपित्वं करतः कुहोषतुः ।
को वां शयुत्रा विधवेव देवरं मर्यं न योषा कृणुते सधस्थ आ २
प्रातर्जरेथे जरणेव कार्पया वस्तोर्वस्तोर्यजता गच्छथो गृहम् ।
कस्य ध्वस्रा भवथः कस्य वा नरा राजपुत्रेव सवनाव गच्छथः ३
युवां मृगेव वारणा मृगण्यवो दोषा वस्तोर्हविषा नि ह्वयामहे ।
युवं होत्रामृतुथा जुह्वते नरेषं जनाय वहथः शुभस्पती ४
युवां ह घोषा पर्यश्विना यती राज्ञ ऊचे दुहिता पृच्छे वां नरा ।
भूतं मे अह्न उत भूतमक्तवे ऽश्वावते रथिनें शक्तमर्वते ५ [१८]

युवं कवी पृः पर्यश्विना रथं विशो न कुत्सो जरितुर्नशायथः ।
युवोर्ह मक्षा पर्यश्विना मधवा सा भरत निष्कृतं न योषणा ६
युवं ह भुज्युं युवमश्विना वशं युवं शिञ्जारमुशनामुपारथुः ।
युवो रराव परि सख्यमासते युवोरहमवसा सुम्नमा चके ७
युवं ह कृशं युवमश्विना शयुं युवं विधन्तं विधवामुरुष्यथः ।
युवं सनिभ्यः स्तनयन्तमश्विना ऽपं व्रजमूर्णुथः सप्तास्यम् ८
जानिष्ठ योषा पतयत् कनीनको वि चारुहन् वीरुधो वंसना अनु ।
आस्मै रीयन्ते निवनेव सिन्धवो ऽस्मा अह्ने भवति तत् पतित्वनम् ९
जीवं रुदन्ति वि मयन्ते अध्वरे दीर्घामनु प्रसितिं दीधियुर्नरः ।
वामं पितृभ्यो य इदं समेरिरे मयः पतिभ्यो जनयः परिष्वजे १० [१९]

न तस्य विद्म तदु षु प्र वोचत युवा ह यद्युवत्याः क्षेति योनिषु ।
प्रियो स्त्रियस्य वृषभस्य रेतिनो गृहं गमेमाश्विना तदुश्मसि ११
आ वामगन् त्समतिर्वाजिनीवसू न्यश्विना हृत्सु कामा अयंसत ।
अभूतं गोपा मिथुना शुभस्पती प्रिया अर्यम्णो दुर्यां अशीमहि १२ (४१३)

ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ धत्तं रयिं सहवीरं वचस्यवे ।
कृतं तीर्थं सुप्रपाणं शुभस्पती स्थाणुं पथिष्ठामप दुर्मतिं हतम् १३
क्व स्विदद्य कतमास्वश्विना विक्षु दस्रा मादयेते शुभस्पती ।
क ईं नि येमे कतमस्य जग्मतुर्विप्रस्य वा यजमानस्य वा गृहम् १४ [२०] (४२५)

(४१)

३ सुहस्त्यो घौषेयः । अश्विनौ । जगती ।

समानमु त्यं पुरुहूतमुक्थ्यं१ रथं त्रिचक्रं सवना गणिग्मतम् ।
परिज्मानं विवृथ्यं सुवृक्तिभिर्वयं व्युष्टा उषसो हवामहे १
प्रातर्युजं नासत्याधि तिष्ठथः प्रातर्यावाणं मधुवाहनं रथम् ।
विशो येन गच्छथो यज्वरीर्नरा कीरेश्चिद्यज्ञं होतुमन्तमश्विना २
अध्वर्युं वा मधुपाणिं सुहस्त्यमग्निधं वा धृतदक्षं दमूनसम्
विप्रस्य वा यत् सवनानि गच्छथो ऽत आ यातं मधुपेयमश्विना ३ [२१] (४२८)

(४२)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्तेव सु प्रतरं लायमस्यन् भूर्षन्निव प्र भरा स्तोममस्मै ।
वाचा विप्रास्तरत वाचमर्यो नि रामय जरितः सोम इन्द्रम् १
दोहेन गामुप शिक्षा सखायं प्र बोधय जरितर्जारमिन्द्रम् ।
कोशं न पूर्णं वसुना न्यृष्टमा च्यावय मघदेयाय शूरम् २
किमङ्ग त्वा मघवन् भोजमाहुः शिशीहि मा शिशयं त्वा शृणोमि ।
अप्रस्वती मम धीरस्तु शक्र वसुविदं भगमिन्द्रा भरा नः ३
त्वां जना ममसत्येष्विन्द्र संतस्थाना वि ह्वयन्ते समीके ।
अत्रा युजं कृणुते यो हविष्मान् नासुन्वता सख्यं वष्टि शूरः ४
धनं न स्पन्द्रं बहुलं यो अस्मै तीव्रान् त्सोमाँ आसुनोति प्रयस्वान् ।
तस्मै शत्रून् त्सुतुकान् प्रातरह्नो नि स्वष्ट्रान् युवति हन्ति वृत्रम् ५ [२२]

यस्मिन् वयं दधिमा शंसमिन्द्रे यः शिश्राय मघवा कामंमस्मे ।
आराच्चित् सन् भयतामस्य शत्रुर्न्यस्मै द्युम्ना जन्या नमन्ताम् ६ (४३४)

आराच्छत्रुमप बाधस्व दूर—मुग्रो यः शम्बः पुरुहूत तेन ।
अस्मे धेहि यवमद्गोमदिन्द्र कृधी धियं जरित्रे वाजरत्नाम् ७
प्र यमन्तर्वृषसवासो अग्मन् तीव्राः सोमा बहुलान्तास इन्द्रम् ।
नाहं वामानं मघवा नि यंस—न्नि सुन्वते वहति भूरि वामम् ८
उत प्रहामतिदीव्या जयाति कृतं यच्छ्वघ्नी विचिनोति काले ।
यो वेवकामो न धना रुणद्धि समित् तं राया सृजति स्वधावान् ९
गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।
वयं राजभिः प्रथमा धना—न्यस्माकेन वृजनेना जयेम १०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चा—दुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ११ [२३] (४३९)

(४३) [चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४३-६०]

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अच्छा म इन्द्रं मतयः स्वर्विदः सधीचीर्विश्वा उशतीरनूषत ।
परि ष्वजन्ते जनयो यथा पतिं मर्यं न शुन्ध्युं मघवानमूतये १
न घा त्वद्रिगप वेति मे मन—स्वे इत् कामं पुरुहूत शिश्रय ।
राजेव दस्म नि षदोऽधि बर्हि—ष्यस्मिन् त्सु सोमेऽवपानमस्तु ते २
विषूवृदिन्द्रो अमतेरुत क्षुधः स इद्रायो मघवा वस्व ईशते ।
तस्येदिमे प्रवणे सप्त सिन्धवो वयो वर्धन्ति वृषभस्य शुष्मिणः ३
वयो न वृक्षं सुपलाशमासदन् त्सोमास इन्द्रं मन्दिनश्चमूषदः ।
प्रैषामनीकं शवसा दविद्युत—द्वि दत स्वर्मनवे ज्योतिरार्यम ४
कृतं न श्वघ्नी वि चिनोति देवने संवर्गं यन्मघवा सूर्यं जयत् ।
न तत् ते अन्यो अनु वीर्यं शक—न्न पुराणो मघवन् नोत नूतनः ५ [२४]

विशंविशं मघवा पर्यशायत जनानां धेना अवचाकशद्वृषा ।
यस्याहं शक्रः सवनेषु रण्यति स तीव्रैः सोमैः सहते पृतन्यतः ६
आपो न सिन्धुमभि यत् समक्षरन् त्सोमास इन्द्रं कुल्या इव ह्रदम् ।
वर्धन्ति विप्रा महो अस्य सादने यवं न वृष्टिर्दिव्येन दानुना ७ (४४६)

वृषा न क्रुद्धः पतयद्रजःस्वा यो अर्यपत्नीरकृणोदिमा अपः ।
स सुन्वते मघवा जीरदानवे ऽविन्दज्ज्योतिर्मनवे हविष्मते ८
उज्जायतां परशुर्ज्योतिषा सह भूया कृतस्य सुदुघा पुराणवत् ।
वि रोचतामरुषो भानुना शुचिः स्वर्ण शुक्रं शुशुचीत सत्पतिः ९
गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम ।
वयं राजभिः प्रथमा धनान्यस्माकेन वृजनेना जयेम १०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ११ [२५] (४५०)

(४४)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; १-३, १०-११ त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रः स्वपतिर्मदाय यो धर्मणा तूतुजानस्तुविष्मान् ।
प्रत्वक्षाणो अति विश्वा सहांस्यपारेण महता वृष्ण्येन १
सुष्ठामा रथः सुयमा हरी ते मिम्यक्ष वज्रो नृपते गभस्तौ ।
शीभं राजन् त्सुपथा याह्यर्वाङ् वर्धाम ते पपुषो वृष्ण्यानि २
एन्द्रवाहो नृपतिं वज्रबाहुमुग्रमुग्रासस्तविषास एनम् ।
प्रत्वक्षसं वृषभं सत्यशुष्ममेमस्मत्रा सधमादो वहन्तु ३
एवा पतिं द्रोणसाचं सचेतसमूर्जः स्कम्भं धरुण आ वृषायसे ।
ओजः कृष्व सं गृभाय त्वे अप्यसो यथा केनिपानामिनो वृधे ४
गमन्नस्मे वसून्या हि शंसिषं स्वाशिषं भरमा याहि सोमिनः ।
त्वमीशिषे सास्मिन्ना सत्सि बर्हिष्यनाधृष्या तव पात्राणि धर्मणा ५ [२६]

पृथक् प्रायन् प्रथमा देवहूतयो ऽकृण्वत श्रवस्यानि दुष्टरा ।
न ये शेकुर्यज्ञियां नावमारुहमीर्मैव ते न्यविशन्त केपयः ६
एवैवापागपरे सन्तु दूढ्यो ऽश्वा येषां दुर्युज आयुयुज्रे ।
इत्था ये प्रागुपरे सन्ति दावने पुरूणि यत्र वयुनानि भोजना ७
गिरींरज्रान् रेजमानाँ अधारयद् द्यौः क्रन्ददन्तरिक्षाणि कोपयत् ।
समीचीने धिषणे वि ष्कभायति वृष्णः पीत्वा मद उक्थानि शंसति ८ (४५८)

इमं बिभर्मि सुकृतं ते अङ्कुशं येनारुजासि मघवञ्छफारुजः ।
अस्मिन् त्सु ते सवने अस्त्वोक्यं सुत इष्टौ मघवन् बोध्याभगः ९
गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।
वयं राजभिः प्रथमा धनान्यस्माकेन वृजनेना जयेम १०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ११ [२७] (४६१)

(४५)

१२ वत्सप्रिर्भालन्दनः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्रिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद् द्वितीयं परि जातवेदाः ।
तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः १
विद्मा ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्मा ते धाम विभृता पुरुत्रा ।
विद्मा ते नाम परमं गुहा यद्विद्मा तमुत्सं यत आजगन्थ २
समुद्रे त्वा नृमणा अप्स्वन्तर्नृचक्षा ईधे दिवो अग्न ऊधन् ।
तृतीये त्वा रजसि तस्थिवांसमपामुपस्थे महिषा अवर्धन् ३
अक्रन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् ।
सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ४
श्रीणामुदारो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रार्पणः सोमगोपाः ।
वसुः सूनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्र उषसामिधानः ५
विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भ आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ।
वीळुं चिदद्रिमभिनत् पराय शन्ना यदग्निमयजन्त पञ्च ६ [२८]

उशिक् पावको अरतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निरमृतो नि धायि ।
इयर्ति धूममरुषं भरिभ्रदुच्छुक्रेण शोचिषा द्यामिनक्षन् ७
दृशानो रुक्म उर्विया व्यद्यौद् दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।
अग्निरमृतो अभवद्वयोभिर्यदेनं द्यौरजनयत् सुरेताः ८
यस्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचेऽपूपं देव घृतवन्तमग्ने ।
प्र तं नय प्रतरं वस्यो अच्छाभि सुम्नं देवभक्तं यविष्ठ ९ (४७०)

आ तं भज सौश्रवसेष्वग्न उक्थऽउक्थ आ भज शस्यमाने।
प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भवात्युज्जातेन भिनदुदुज्जनित्वैः १०
त्वामग्ने यजमाना अनु द्यून् विश्वा वसु दधिरे वार्याणि।
त्वया सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोमन्तमुशिजो वि वव्रुः ११
अस्तांव्यग्निर्नरां सुशेवो वैश्वानर ऋषिभिः सोमगोपाः।
अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् १२ [२९] (४७३)
॥इति सप्तमोऽष्टकः ॥७॥

॥ अथाष्टमोऽष्टकः ॥८॥
[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३०] (४६)
१० वत्सप्रिर्भालन्दनः। अग्निः। त्रिष्टुप्।

प्र होता जातो महान् नभोवि ऋषद्वा सीददुपामुपस्थे।
दधिर्यो धायि स ते वयांसि यन्ता वसूनि विधते तनूपाः १
इमं विधन्तो अपां सधस्थे पशुं न नष्टं पदैरनु ग्मन्।
गुहा चतन्तमुशिजो नमोभि रिच्छन्तो धीरा भृगवोऽविन्दन् २
इमं त्रितो भूर्यविन्ददिच्छन् वैभूवसो मूर्धन्यघ्न्याया:।
स शेवृधो जात आ हर्म्येषु नाभिर्युवा भवति रोचनस्य ३
मन्द्रं होतारमुशिजो नमोभिः प्राञ्चं यज्ञं नेतारमध्वराणाम्।
विशामकृण्वन्नरतिं पावकं हव्यवाहं दधतो मानुषेषु ४
प्र भूर्जयन्तं महां विपोधां मूरा अमूरं पुरां दुर्माणम्।
नयन्तो गर्भं वनां धियं धुर्हिरिश्मश्रुं नार्वीणं धनर्चम् ५ [१]
नि पस्त्यासु त्रितः स्तभूयन् परिवीतो योनौ सीदन्तः।
अतः संगृभ्या विशां दमूना विधर्मणायन्त्रीरीयते नॄन् ६
अस्याजरासो दुमामरित्रा अर्चद्धूमासो अग्नयः पावकाः।
श्वितीचयः श्वात्रासो भुरण्यवो वनर्षदो वायवो न सोमाः ७
प्र जिह्वया भरते वेपो अग्निः प्र वयुनानि चेतसा पृथिव्याः।
तमायवः शुचयन्तं पावकं मन्द्रं होतारं दधिरे यजिष्ठम् ८
द्यावा यमाग्निं पृथिवी जनिष्टा मापस्त्वष्टा भृगवो यं सहोभिः।
हृळेन्यं प्रथमं मातरिश्वा वेरास्तं तक्षुर्मनवे यजत्रम् ९
यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं पुरुस्पृहो मानुषासो यजत्रम्।
स यामन्नग्ने स्तुवते वयो धाः प्र देवयन् यशसः सं हि पूर्वीः १० [२] (४८३)

(४७)

८ सप्तगुरांगिरसः । वैकुण्ठ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जगुभ्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं वसूयवो वसुपते वसूनाम् ।
विभ्मा हि त्वा गोपतिं शूर गोनामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः १
स्वायुधं स्ववसं सुनीथं चतुःसमुद्रं धरुणं रयीणाम् ।
चर्कृत्यं शंस्यं भूरिवारमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः २
सुब्रह्माणं देववन्तं बृहन्तमुरुं गभीरं पृथुबुध्नमिन्द्र ।
श्रुतऋषिमुग्रमभिमातिषाहमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ३
सनद्वाजं विप्रवीरं तरुत्रं धनस्पृतं शूशुवांसं सुदक्षम् ।
दस्युहनं पूर्भिदमिन्द्र सत्यमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ४
अश्वावन्तं रथिनं वीरवन्तं सहस्रिणं शतिनं वाजमिन्द्र ।
भद्रव्रातं विप्रवीरं स्वर्णामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ५ [३]

प्र सप्तगुमृतधीतिं सुमेधां बृहस्पतिं मतिरच्छा जिगाति ।
य आङ्गिरसो नमसोपसद्यो ऽस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ६
वनीवानो मम दूतास इन्द्रं स्तोमाश्चरन्ति सुमतीरियानाः ।
हृदिस्पृशो मनसा वच्यमाना अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ७
यत् त्वा यामि वृद्धि तन्न इन्द्र बृहन्तं क्षयमसमं जनानाम् ।
अभि तद् द्यावापृथिवी गृणीतामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ८ [४] (४९१)

(४८)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; ७, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अहं भुवं वसुनः पूर्व्यस्पतिरहं धनानि सं जयामि शश्वतः ।
मां हवन्ते पितरं न जन्तवो ऽहं दाशुषे वि भजामि भोजनम् १
अहमिन्द्रो रोधो वक्षो अथर्वण स्त्रिताय गा अजनयमहेरधि ।
अहं दस्युभ्यः परि नुम्णमा ददे गोत्रा शिक्षन् दधीचे मातरिश्वने २
मह्यं त्वष्टा वज्रमतक्षदायसं मयि देवासोऽवृजन्नपि क्रतुम् ।
ममानीकं सूर्यस्येव दुष्टरं मामार्यन्ति कृतेन कर्त्वेन च ३ (४९४)

अहमेतं गव्ययमश्व्यं पशुं पुरीषिणं सार्यकेना हिरण्ययम् ।
पुरू सहस्रा नि शिशामि दाशुषे यन्मा सोमास उक्थिनो अमन्दिषुः ४
अहमिन्द्रो न परा जिग्य इद्धनं न मृत्यवेऽव तस्थे कदा चन ।
सोममिन्मा सुन्वन्तो याचता वसु न मे पूरवः सख्ये रिषाथन ५ [५]

अहमेताञ्छाश्वसतो द्वाद्वेन्द्रं ये वज्रं युधयेऽकृण्वत ।
आह्वयमानाँ अव हन्मनाहनं हळ्हा वतुन्नमस्युनमस्विनः ६
अभीदमेकमेको अस्मि निष्षाळभी द्वा किमु त्रयः करन्ति ।
खले न पर्षान् प्रति हन्मि भूरि किं मा निन्दन्ति शत्रवोऽनिन्द्राः ७
अहं गुङ्भ्यो अतिथिग्वमिष्कर्मिषं न वृत्रतुरं विक्षु धारयम् ।
यत् पर्णयघ्न उत वा करञ्जहे प्राहं महे वृत्रहत्ये अशुश्रवि ८
प्र मे नमी साप्य इषे भुजे भूद्वामेषे सख्या कृणुत द्विता ।
द्विर्यदस्य समिथेषु मंहय मादिदेनं शंस्यमुक्थ्यं करम् ९
प्र नेमस्मिन् दद्हशे सोमो अन्तर्गोपा नेमविरस्था कृणोति ।
स तिग्मशृङ्गं वृषभं युयुत्सन् दुहस्तस्थौ बहुले बद्धो अन्तः १०
आदित्यानां वसूनां रुद्रियाणां देवो देवानां न मिनामि धाम ।
ते मा भद्राय शवसे ततक्षुरपराजितमस्तृतमषाळ्हम् ११ [६] (५०२)

(४९)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; २, ११ त्रिष्टुप् ।

अहं दां गृणते पूर्व्यं वस्वहं ब्रह्म कृणवं मह्यं वर्धनम् ।
अहं भुवं यजमानस्य चोदिताऽयज्वनः साक्षि विश्वस्मिन् भरे १
मां धुरिन्द्रं नामं देवता दिवश्च ग्मश्चापां च जन्तवः ।
अहं हरी वृषणा विव्रता रघू अहं वज्रं शवसे धृष्णवा ददे २
अहमत्कं कवये शिश्नथं हथैरहं कुत्समावमाभिरूतिभिः ।
अहं शुष्णस्य श्नथिता वधर्यमं न यो रर आर्यं नाम दस्यवे ३
अहं पितेव वेतसूँरभिष्टये तुग्रं कुत्साय स्मदिभं च रन्धयम् ।
अहं भुवं यजमानस्य राजनि प्र यन्द्वरे तुजये न प्रियाधृषे ४ (५०३)

अहं रन्धयं मृगयं श्रुतर्वणे यन्माजिहीत वयुना चनानुषक्।
अहं वेशं नम्रमायवेऽकर—महं सव्याय पङ्क्तिभिरन्धयम् ५ [७]

अहं स यो नवंवास्त्वं बृहद्रथं सं वृत्रेव दासं वृत्रहारुजम्।
यद्वर्धयन्त प्रथयन्तमानुषग्—दूरे पारे रजसो रोचनाकरम् ६

अहं सूर्यस्य परि याम्याशुभिः प्रैतशेभिर्वहमान ओजसा।
यन्मा सावो मनुष आह निर्णिज ऋधक् कृषे दासं कृत्व्यं हथैः ७

अहं संप्तहा नहुषो नहुष्टरः प्राश्रावयं शवसा तुर्वशं यदुम्
अहं न्यन्यं सहसा सहस्करं नव व्राधतो नवतिं च वक्षयम् ८

अहं सप्त स्रवतो धारयं वृषा द्रविल्वः पृथिव्यां सीरा अधि।
अहमर्णांसि वि तिरामि सुक्रतुर्—युधा विदं मनवे गातुमिष्टये ९

अहं तदासु धारयं यदासु न वेवश्चन त्वष्टाधारयद्दशत्।
स्पार्हं गवामूधःसु वक्षणास्वा मधोर्मधु श्वात्र्यं सोममाशिरम् १०

एवा वेवाँ इन्द्रो विव्ये नॄन् प्र च्यौत्नेन मघवा सत्यराधाः।
विश्वेत् ता ते हरिवः शचीवोऽभि तुरासः स्वयशो गृणन्ति ११ [८] (५१३)

(५०)

७ वैकुण्ठ इन्द्रः। इन्द्रः। जगती; ३, ४ अभिसारिणी, ५ त्रिष्टुप्।

प्र वो महे मन्दमानायान्धसो ऽर्चा विश्वानराय विश्वाभुवे।
इन्द्रस्य यस्य सुमखं सहो महि श्रवो नृम्णं च रोदसी सपर्यतः १

सो चिन्नु सख्या नर्य इनः स्तुत—श्चर्कृत्य इन्द्रो मावते नरे।
विश्वासु धूर्षु वाजकृत्येषु सत्पते वृत्रे वाप्स्वभि शूर मन्दसे २

के ते नर इन्द्र ये त इट्टे ये ते सुम्नं संधन्यमियक्षान्।
के ते वाजायासुर्याय हिन्विरे के अप्सु स्वासूर्वरासु पौंस्ये ३

भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा महान् भुवो विश्वेषु सवनेषु यज्ञियः।
भुवो नॄँश्च्यौत्नो विश्वस्मिन् भरे ज्येष्ठश्च मन्त्रो विश्वचर्षणे। ४

अवा नु कं ज्यायान् यज्ञवनसो महीं त ओमाञ्चां कृष्टयो विदुः।
असो नु कं मजरो वर्धीश्च विश्वेवेता सवना तूतुमा कृषे ५ (५१८)

एता विश्वा सवना तूतुमा कृषे स्वयं सूनो सहसो यानि दधिषे ।
वराय ते पात्रं धर्मण तना यज्ञो मन्त्रो ब्रह्मोद्यतं वचः ६
ये ते विप्र ब्रह्मकृतः सुते सचा वसूनां च वसुनश्च दावने ।
प्र ते सुम्नस्य मनसा पथा भुवन् मदे सुतस्य सोम्यस्यान्धसः ७ [९] (५२०)

(५१)

(९) १, ३, ५, ७, ९ देवाः; २, ४, ६, ८ सौचीकोऽग्निः । २, ४, ६, ८ देवाः, १, ३, ५, ७, ९ अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महत् तदुल्बं स्थविरं तदासी—द्येनाविष्टितः प्राविवेशिथापः ।
विश्वा अपश्यद्बहुधा ते अग्ने जातवेदस्तन्वो देव एकः १
को मा ददर्श कतमः स देवो यो मे तन्वो बहुधा पर्यपश्यत् ।
काहं मित्रावरुणा क्षियन्त्य—ग्नेर्विश्वाः समिधो देवयानीः २
ऐच्छाम त्वा बहुधा जातवेदः प्रविष्टमग्ने अप्स्वोषधीषु ।
तं त्वा यमो अचिकेच्चित्रभानो दशान्तरुष्यादतिरोचमानम् ३
होत्रादहं वरुण बिभ्यदायं नेदेव मा युनजन्नत्र देवाः ।
तस्य मे तन्वो बहुधा निविष्टा एतमर्थं न चिकेताहमग्निः ४
एहि मनुर्देवयुर्यज्ञकामो ऽरंकृत्या तर्मसि क्षेष्यग्ने ।
सुगान् पथः कृणुहि देवयानान् वहं हव्यानि सुमनस्यमानः ५ [१०]

अग्नेः पूर्वे भ्रातरो अर्थमेतं रथीवाध्वानमन्वावरीवुः ।
तस्माद्रिया वरुण दूरमायं गौरो न क्षेप्नोरविजे ज्यायाः ६
कुर्मस्त आयुरजरं यदग्ने यथा युक्तो जातवेदो न रिष्याः ।
अथा वहासि सुमनस्यमानो भागं देवेभ्यो हविषः सुजात ७
प्रयाजान् मे अनुयाजाँश्च केवला—नूर्जस्वन्तं हविषो दत्त भागम् ।
घृतं चापां पुरुषं चौषधीना—मग्नेश्च वीर्घमायुरस्तु देवाः ८
तवं प्रयाजा अनुयाजाश्च केवल ऊर्जस्वन्तो हविषः सन्तु भागाः ।
तवाग्ने यज्ञोऽयमस्तु सर्व—स्तुभ्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रः ९ [११] (५२१)

(५२)

६ सौचीकोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

विश्वे देवाः शास्तन मा यथेह होता वृतो मनवै यन्निषद्य ।
प्र मे ब्रूत भागधेयं यथा वो येन पथा हव्यमा वो वहानि १
अहं होता न्यसीदं यजीयान् विश्वे देवा मरुतो मा जुनन्ति ।
अहरहरश्विनाध्वर्यवं वां ब्रह्मा समिद्धवति साहुतिर्वाम् २
अयं यो होता किरु स यमस्य कमप्यूहे यत् समञ्जन्ति देवाः ।
अहरहर्जायते मासिमास्य—था देवा दधिरे हव्यवाहम् ३
मां देवा दधिरे हव्यवाह—मपम्लुक्तं बहु कृच्छ्रा चरन्तम् ।
अग्निर्विद्वान् यज्ञं नः कल्पयाति पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम् ४
आ वो यक्ष्यमृतत्वं सुवीरं यथा वो देवा वरिवः करणि ।
आ ब्राह्मोर्वज्रमिन्द्रस्य धेया—मथेमा विश्वाः पृतना जयाति ५
त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यन् ।
औक्षन् घृतैरस्तृणन् बर्हिरस्मा आदिद्धोतारं न्यसादयन्त ६ [१२] (५३५)

(५३)

११ देवाः, ४-५ सौचीकोऽग्निः । अग्निः, ४-५ देवाः । १-५, ८ त्रिष्टुप्; ६-७, ९-११ जगती ।

यमैच्छाम मनसा सोऽयमागा—द्यज्ञस्य विद्वान् परुषश्चिकित्वान् ।
स नो यक्षद् देवताता यजीयान् नि हि षत्सदन्तरः पूर्वो अस्मत् १
अराधि होता निषदा यजीया—नभि प्रयाꣳसि सुधितानि हि ख्यत् ।
यजामहै यज्ञियान् हन्त देवाँ ईळामहा ईड्याँ आज्येन २
साध्वीमकर्देववीतिं नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्याम् ।
स आयुरागात् सुरभिर्वसानो भद्रामकर्देवहूतिं नो अद्य ३
तवद्य वाचः प्रथमं मसीय येनासुराँ अभि देवा असाम ।
ऊर्जाद उत यज्ञियासः पञ्च जना मम होत्रं जुषध्वम् ४
पञ्च जना मम होत्रं जुषन्तां गोजाता उत ये यज्ञियासः ।
पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वंहसो ऽन्तरिक्षं दिव्यात् पात्वस्मान् ५ [१३] (५४०)

तन्तुं तन्वन् रजसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः पथो रक्ष धिया कृतान् ।
अनुल्बणं वयत जोगुवामपो मनुर्भव जनया दैव्यं जनम् ६

अक्षानहो नह्यतनोत सोम्या इष्कृणुध्वं रशना ओत पिंशत ।
अष्टावन्धुरं वहताभितो रथं येन देवासो अनयन्नभि प्रियम् ७

अश्मन्वती रीयते सं रभध्व मुत्तिष्ठत प्र तरता सखायः ।
अत्रा जहाम ये असन्नशेवाः शिवान् वयमुत्तरेमाभि वाजान् । ८

त्वष्टा माया वेदुपसामपस्तमो बिभ्रत् पात्रा देवपानानि शंतमा ।
शिशीते नूनं परशुं स्वायसं येन वृश्चादेतशो ब्रह्मणस्पतिः ९

सतो नूनं कवयः सं शिशीत वाशीभिर्याभिरमृताय तक्षथ ।
विद्वांसः पदा गुह्यानि कर्तन येन देवासो अमृतत्वमानशुः १०

गर्भे योषामदधुर्वत्समासन्यपीच्येन मनसोत जिह्वया ।
स विश्वाहा सुमना योग्या अभि सिषासन्निर्वनते कार इज्जितिम् ११ [१४] (५४६)

(५४)

६ बृहदुक्थो वामदेव्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तां सु ते कीर्तिं मघवन् महित्वा यत् त्वा भीते रोदसी अह्वयेताम् ।
प्रावो देवाँ आतिरो दासमोजः प्रजायै त्वस्यै यदशिक्ष इन्द्र १

यदचरस्तन्वा वावृधानो बलानीन्द्र प्रब्रुवाणो जनेषु ।
मायेत् सा ते यानि युद्धान्याहुर्नाद्य शत्रुं ननु पुरा विवित्से २

क उ नु ते महिमनः समस्याऽस्मत् पूर्व ऋषयोऽन्तमापुः ।
यन्मातरं च पितरं च साक मजनयथास्तन्वः स्वायाः ३

चत्वारि ते असुर्याणि नामाऽदाभ्यानि महिषस्य सन्ति ।
त्वमङ्ग तानि विश्वानि वित्से येभिः कर्माणि मघवञ्चकर्थ ४

त्वं विश्वा दधिषे केवलानि यान्यावियं च गुहा वसूनि ।
काममिन्मे मघवन् मा वि तारीस्त्वमाज्ञाता त्वमिन्द्रासि दाता ५

यो अर्धाज्ज्योतिषि ज्योतिरन्तर्यो असृजन्मधुना सं मधूनि ।
अधं प्रियं शूषमिन्द्राय मन्म ब्रह्मकृतो बृहदुक्थादवाचि ६ [१५] (५५२)

(५५)

८ बृहद्युक्थो वामदेव्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

दूरे तन्नाम गुह्यं पराचैर्यत् त्वा भीते अह्वयेतां वयोधै ।
उदस्तभ्नाः पृथिवीं द्यामभीके भ्रातुः पुत्रान् मघवन् तित्विषाणः १
महत् तन्नाम गुह्यं पुरुस्पृग् येन भूतं जनयो येन भव्यम् ।
प्रत्नं जातं ज्योतिर्यदस्य प्रियं प्रियाः समविशन्त पञ्च २
आ रोदसी अपृणादोत मध्यं पञ्च देवाँ ऋतुशः सप्तसप्त ।
चतुस्त्रिंशता पुरुधा वि चष्टे सरूपेण ज्योतिषा विव्रतेन ३
यदुष औच्छः प्रथमा विभानामजनयो येन पुष्टस्य पुष्टम् ।
यत् ते जामित्वमवरं परस्या महन्महत्या असुरत्वमेकम् ४
विधुं दद्राणं समने बहूनां युवानं सन्तं पलितो जगार ।
देवस्य पश्य काव्यं महित्वा ऽद्या ममार स ह्यः समान ५ [१६]

शाक्मना शाको अरुणः सुपर्ण आ यो महः शूरः सनादनीळः ।
यच्चिकेत सत्यमित् तन्न मोघं वसु स्पार्हमुत जेतोत दाता ६
ऐभिर्ददे वृष्ण्या पौंस्यानि येभिरौक्षद्वृत्रहत्याय वज्री ।
ये कर्मणः क्रियमाणस्य मह्न ऋतेकर्ममुदजायन्त देवाः ७
युजा कर्माणि जनयन् विश्वौजा अशस्तिहा विश्वमनास्तुराषाट् ।
पीत्वी सोमस्य दिव आ वृधानः शूरो निर्युधाधमद्दस्यून् ८ [१७] (५६०)

(५६)

७ बृहद्युक्थो वामदेव्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४-६ जगती ।

इदं त एकं पर ऊ त एकं तृतीयेन ज्योतिषा सं विशस्व ।
संवेशने तन्वश्चारुरेधि प्रियो देवानां परमे जनित्रे १
तनूष्टे वाजिन् तन्वं नयन्ती वाममस्मभ्यं धातु शर्म तुभ्यम् ।
अह्रुतो महो धरुणाय देवान् दिवीव ज्योतिः स्वमा मिमीयाः २
वाज्यसि वाजिनेना सुवेनीः सुवितः स्तोमं सुवितो दिवं गाः ।
सुवितो धर्म प्रथमानु सत्या सुवितो देवान् त्सुवितोऽनु पत्म ३
महिम्न एषां पितरश्चनेशिरे देवा देवेष्वदधुरपि क्रतुम् ।
समविव्यचुरुत यान्यत्विषुरेषां तनूषु नि विविशुः पुनः ४ (५६४)

सहोभिर्विश्वं परि चक्रमू रजः पूर्वा धामान्यमिता मिमानाः ।
तनूषु विश्वा भुवना नि येमिरे प्रासारयन्त पुरुध प्रजा अनु ५
द्विधा सूनवोऽसुरं स्वर्विदं मास्थापयन्त तृतीयेन कर्मणा ।
स्वां प्रजां पितरः पित्र्यं सह आवरेष्वदधुस्तन्तुमातमम् ६
नावा न क्षोदः प्रदिशः पृथिव्याः स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ।
स्वां प्रजां बृहदुक्थो महित्वा ऽऽवरेष्वदधादा परेषु ७ [१८] (५६७)

(५७)

६ बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुर्गौपायनाः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

मा प्र गाम पथो वयं मा यज्ञादिन्द्र सोमिनः । मान्तः स्थुर्नो अरातयः १
यो यज्ञस्य प्रसाधन स्तन्तुर्देवेष्वातंतः । तमाहुतं नशीमहि २
मनो न्वा हुवामहे नाराशंसेन सोमेन । पितॄणां च मन्मभिः ३
आ तं एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे । ज्योक् च सूर्यं दृशे ४
पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः । जीवं व्रातं सचेमहि ५
वयं सोम व्रते तव मनस्तनूषु बिभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि ६ [१९] (५७३)

(५८)

१२ बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुर्गौपायनाः । मन आवर्तनम् । अनुष्टुप् ।

यत् ते यमं वैवस्वतं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे १
यत् ते दिवं यत् पृथिवीं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे २
यत् ते भूमिं चतुर्भृष्टिं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ३
यत् ते चतस्रः प्रदिशो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ४
यत् ते समुद्रमर्णवं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ५
यत् ते मरीचीः प्रवतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ६ [२०]

यत् ते अपो यदोषधीर्मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ७
यत् ते सूर्यं यदुषसं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ८
यत् ते पर्वतान् बृहतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ९
यत् ते विश्वमिदं जगन्मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे १०
यत् ते परः परावतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ११
यत् ते भूतं च भव्यं च मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे १२
[२१] (५८५)

(५९)

१० बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुर्गौपायनाः । १-३ निर्ऋतिः, ४ निर्ऋतिः सोमश्च, ५-६ असुनीतिः, ७ पृथिवी-द्यावापृथिवी-सोम-पूषा-पथ्या-स्वस्तयः, ८-१० द्यावापृथिवी, १० (पूर्वार्धस्य) इन्द्र-द्यावापृथिव्यः । त्रिष्टुप्, ८ पङ्क्तिः, ९ महापङ्क्तिः, १० पङ्क्त्युत्तरा ।

प्र तार्यायुः प्रतरं नवीयः स्थातारेव क्रतुमता रथस्य ।
अध च्यवान उत त्वोत्यर्थं परातरं सु निर्ऋतिर्जिहीताम् १
सामन्नु राये निधिमन्नवन्नं करामहे सु पुरुध श्रवांसि ।
ता नो विश्वानि जरिता ममत्तु परातरं सु निर्ऋतिर्जिहीताम् २
अभी ष्वर्यः पौंस्यैर्भवेम द्यौर्न भूमिं गिरयो नाजान् ।
ता नो विश्वानि जरिता चिकेत परातरं सु निर्ऋतिर्जिहीताम् ३
मो षु णः सोम मृत्यवे परा दाः पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।
द्युभिर्हितो जरिमा सू नो अस्तु परातरं सु निर्ऋतिर्जिहीताम् ४
असुनीते मनो अस्मासु धारय जीवातवे सु प्र तिरा न आयुः
रारन्धि नः सूर्यस्य संदृशि घृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व ५ [२२]

असुनीते पुनरस्मासु चक्षुः पुनः प्राणमिह नो धेहि भोगम् ।
ज्योक् पश्येम सूर्यमुच्चरन्तमनुमते मृळया नः स्वस्ति ६
पुनर्नो असुं पृथिवी ददातु पुनर्द्यौर्देवी पुनरन्तरिक्षम् ।
पुनर्नः सोमस्तन्वं ददातु पुनः पूषा पथ्यां३ या स्वस्तिः ७
शं रोदसी सुबन्धवे यह्वी ऋतस्य मातरा ।
भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चनाममत् ८
अवं द्रुके अवं त्रिका क्विवश्चरन्ति भेषजा ।
क्षमा चरिष्ण्वेककं भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चनाममत् ९
समिन्द्रेरय गामनड्वाहं य आवहदुशीनराण्या अनः ।
भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चनाममत् १० [२३] (५९५)

(६०)

११ बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुर्गौपायनाः, ६ अगस्त्यस्वसा एषां माता ऋषिका । १-४, ६ असमातिः, ५ इन्द्रः, ७-११ जीवः, १२ हस्तः । अनुष्टुप्, १-५ गायत्री, ८-९ पंक्तिः ।

आ जनं त्वेषसंदृशं माहीनानामुपस्तुतम् । अगन्म बिभ्रतो नमः १
असमातिं नितोशनं त्वेषं निययिनं रथम् । मजेरथस्य सत्पतिम् २ (५९७)

यो जनान् महिषाँ इवाऽतितस्थौ पवीरवान् । उतापवीरवान् युधा ३
यस्येक्ष्वाकुरुप व्रते रेवान् मंगत्येधते । क्विर्वि पञ्च कृष्टयः ४
इन्द्रं क्षत्रासमातिषु रथप्रोष्ठेषु धारय । क्विर्वीव सूर्यं दृशे ५
अगस्त्यस्य नद्भ्यः सप्ती युनक्षि रोहिता ।
पणीन् न्यक्रमीरभि विश्वान् राजन्नराधसः ६ [२४]

अयं मातायं पिता ऽयं जीवातुरागमत् । इदं तवं प्रसर्पणं सुबन्धवेहि निरिहि ७
यथा युगं वरत्रया नह्यन्ति धरुणाय कम् ।
एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ८
यथेयं पृथिवी मही दाधारेमान् वनस्पतीन् ।
एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ९
यमादहं वैवस्वतात् सुबन्धोर्मन आभरम् । जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये १०
न्यङ्ङ्वातोऽव वाति न्यक् तपति सूर्यः । नीचीनमघ्न्या दुहे न्यग्भवतु ते रपः ११
अयं मे हस्तो भगवानयं मे भगवत्तरः । अयं मे विश्वभेषजो ऽयं शिवाभिमर्शनः १२
[२५] (६०७)

(६१) [पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ६१-६८]

२७ नाभानेदिष्ठो मानवः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इदमित्था रौद्रं गूर्तवचा ब्रह्म क्रत्वा शच्यामन्तराजौ ।
क्राणा यदस्य पितरा मंहनेष्ठाः पर्षत् पक्थे अहन्ना सप्त होतॄन् १
स इद्वानाय दभ्याय वन्वन्ऋज्रयवानः सूदैरमिमीत वेदिम् ।
तूर्वयाणो गूर्तवचस्तमः क्षोदो न रेत इतऊति सिञ्चत् २
मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शच्या वनुथो द्रवन्ता ।
आ यः शर्याभिस्तुविनृम्णो अस्याऽशीर्णीतादिशं गभस्तौ ३
कृष्णा यद्रोष्वरुणीषु सीदद् दिवो नपाताश्विना हुवे वाम् ।
वीतं मे यज्ञमा गतं मे अन्नं ववन्वांसा नेषमस्मृतधू ४
प्रथिष्ट यस्य वीरकर्ममिष्णदनुष्ठितं नु नर्यो अपौहत् ।
पुनस्तदा वृहति यत् कनाया दुहितुरा अनुभृतमनर्वा ५ [२६]

मध्या यत् कर्त्वमभवदूभीके कामं कृण्वाने पितरि युवत्याम् ।
मनानग्नेतो जहतुर्वियन्ता सानौ निषिक्तं सुकृतस्य योनौ ६ (६१३)

पिता यत् स्वां दुहितरमधिष्कन् क्षमया रेतः संजग्मानो नि षिञ्चत् ।
स्वाध्योऽजनयन् ब्रह्म देवा वास्तोष्पतिं व्रतपां निरतक्षन् ७
स ईं वृषा न फेनमस्यवाजौ स्मदा परैदप वृग्रचेताः ।
सरत् पदा न दक्षिणा परावृङ् न ता नु मे पृशन्यो जगृभ्रे ८
मक्षू न वह्निः प्रजाया उपब्दि—रग्निं न नग्न उप सीदुदूधः ।
सनिंतेध्मं सनितोत वाजं स धर्ता जज्ञे सहसा यवीयुत् ९
मक्षू कनायाः सख्यं नवग्वा ऋतं वदन्त ऋतयुक्तिमग्मन् ।
द्विबर्हसो य उप गोपमागु—रदक्षिणासो अच्युता दुदुक्षन् १० [२७]

मक्षू कनायाः सख्यं नवीयो राधो न रेत ऋतमित् तुरण्यन् ।
शुचि यत् ते रेक्ण आयजन्त सबर्दुघायाः पय उस्रियायाः ११
पश्वा यत् पश्चा वियुता बुधन्ते—तिं ब्रवीति वक्तरी रराणः ।
वसोर्वसुत्वा कारवोऽनेहा विश्वं विवेष्टि द्रविणमुप क्षु १२
तदिन्नवस्य परिषद्वानो अग्मन् पुरू सदन्तो नार्षदं बिभित्सन् ।
वि शुष्णस्य संगथितमनर्वा विदत् पुरुप्रजातस्य गुहा यत् १३
भगो ह नामोत यस्य देवाः स्व१र्ण ये त्रिषधस्थे निषेदुः ।
अग्निर्ह नामोत जातवेदाः श्रुधी नो होतर्ऋतस्य होताधुक् १४
उत त्या मे रौद्रावर्चिमन्ता नासत्याविन्द्र गूर्तये यजध्यै ।
मनुष्वद्बर्हिषे रराणा मन्दू हितप्रयसा विक्षु यज्यू १५ [२८]

अयं स्तुतो राजा वन्दि वेधा अपश्च विप्रस्तरति स्वसेतुः ।
स कक्षीवन्तं रेजयत् सो अग्निं नेमिं न चक्रमर्वतो रघुद्रु १६
स द्विबर्धुर्वितरणो यष्टा सबर्धुं धेनुमस्वं दुहध्यै ।
सं यन्मित्रावरुणा वृञ्ज उक्थै—र्ज्येष्ठेभिरर्यमणं वरूथैः १७
तद्बन्धुः सूरिर्दिवि ते धियंधा नाभानेदिष्ठो रपति प्र वेनन् ।
सा नो नाभिः परमास्य वा घा—ऽहं तत् पश्चा कतिथश्चिदास १८
इयं मे नाभिरिह मे सधस्थ—मिमे मे देवा अयमस्मि सर्वः ।
द्विजा अहं प्रथमजा ऋतस्ये—दं धेनुरदुहज्जायमाना १९
अधासु मन्द्रो अरतिर्विभावा ऽवं स्यति द्विवर्तनिर्वनेषाट् ।
ऊर्ध्वा यच्छ्रेणिर्न शिशुर्दन् मक्षू स्थिरं शेवृधं सूत माता २० [२९] (६१७)

अधा गाव उपमातिं कनाया अनु श्वान्तस्य कस्य चित् परेयुः ।
श्रुधि त्वं सुद्रविणो नस्त्वं या ळाश्वघ्नस्य वावृधे सूनृताभिः २१
अध त्वमिन्द्र विद्रुचस्मान् महो राये नृपते वज्रबाहुः ।
रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरीनंहसस्ते हरिवो अभिष्टौ २२
अध यद्राजाना गविष्टौ सरत् सरण्युः कारवे जरण्युः ।
विप्रः प्रेष्ठः स होषां बभूव परा च वक्षदुत पर्षदेनान् २३
अधा न्वस्य जेन्यस्य पुष्टौ वृथा रेभन्त ईमहे तवू नु ।
सरण्युरस्य सूनुरश्वो विप्रश्चासि श्रवसश्च सातौ २४
युवोर्यदिं सख्यायास्मे शर्धाय स्तोमं जुजुषे नमस्वान् ।
विश्वत्र यस्मिन्ना गिरः समीचीः पूर्वीर्वं गातुर्दाशत् सूनृतायै २५
स गृणानो अद्भिर्देववानिति सुबन्धुर्नमसा सूक्तैः ।
वर्धदुक्थैर्वचोभिरा हि नूनं व्यध्वैति पयस उस्रियायाः २६
त ऊ षु णो महो यंजत्रा भूत देवास ऊतये सजोषाः ।
ये वाजाँ अनयता वियन्तो ये स्था निचेतारो अमूराः २७ [३०] (६१४)

—»०«—

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ व० १-२४] (६१)

११ नाभानेदिष्ठो मानवः । विश्वे देवाः, १-६ अङ्गिरसो वा, ८-११ सावर्णेर्दानम् । जगती; ५, ८, ९ अनुष्टुप्; प्रगाथः= (६ बृहती, ७ सतोबृहती); १० गायत्री, ११ त्रिष्टुप् ।

ये यज्ञेन दक्षिणया समक्ता इन्द्रस्य सख्यममृतत्वमानश ।
तेभ्यो भद्रमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः १
य उदाजन् पितरो गोमयं वस्वङ्तेनाभिन्दन् परिवत्सरे वलम् ।
वीर्यावत्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः २
य ऋतेन सूर्यमारोहयन् दिव्यपथयन् पृथिवीं मातरं वि ।
सुप्रजास्त्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः ३
अयं नाभा वदति वल्गु वो गृहे देवपुत्रा ऋषयस्तच्छृणोतन ।
सुब्रह्मण्यमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः ४
विरूपास इदृषयस्त इद्गम्भीरवेपसः । ते अङ्गिरसः सूनवस्ते अग्नेः परिं जज्ञिरे ५ [१]

ये अग्नेः परिं जज्ञिरे विरूपासो दिवस्परिं ।
नवग्वो नु दशग्वो अङ्गिरस्तमः सचा देवेषु मंहते ६ (६४०)

इन्द्रेण युजा निः सृजन्त वाघतो व्रजं गोमन्तमश्विनम् ।
सहस्रं मे ददतो अष्टकर्ण्यः श्रवो देवेष्वक्रत ७
प्र नूनं जायतामयं मनुस्तोकमेव रोहतु । यः सहस्रं शताश्वं सद्यो दानाय मंहते ८
न तमश्नोति कश्चन दिव इव सान्वारभम् ।
सावर्ण्यस्य दक्षिणा वि सिन्धुरिव पप्रथे ९
उत दासा परिविषे स्मद्दिष्टी गोपरीणसा । यदुस्तुर्वश्च मामहे १०
सहस्रदा ग्रामणीर्मा रिषन्मनुः सूर्येणास्य यतमानेतु दक्षिणा
सावर्णेर्देवाः प्र तिरन्त्वायुर्यस्मिन्नश्रान्ता असनाम वाजम् ११ [२] (६४५)

(६३)

१७ गयः प्लातः । विश्वे देवाः; १५-१६ पथ्या स्वस्तिः । जगती, १५ त्रिष्टुब्वा; १६-१७ त्रिष्टुप् ।

परावतो ये दिधिषन्त आप्यं मनुप्रीतासो जनिमा विवस्वतः ।
ययातेर्ये नहुष्यस्य बर्हिषि देवा आसते ते अधि ब्रुवन्तु नः १
विश्वा हि वो नमस्यानि वन्द्या नामानि देवा उत यज्ञियानि वः ।
ये स्थ जाता अदितेरन्वस्परि ये पृथिव्यास्ते मे इह श्रुता हवम् २
येभ्यो माता मधुमत् पिन्वते पयः पीयूषं द्यौरदितिरद्रिबर्हाः ।
उक्थशुष्मान् वृषभरान् त्स्वप्नस स्ताँ आदित्याँ अनु मदा स्वस्तये ३
नृचक्षसो अनिमिषन्तो अर्हणा बृहद्देवासो अमृतत्वमानशुः ।
ज्योतीरथा अहिमाया अनागसो दिवो वर्ष्माणं वसते स्वस्तये ४
सम्राजो ये सुवृधो यज्ञमाययु रपरिह्वृता दधिरे दिवि क्षयम् ।
ताँ आ विवास नमसा सुवृक्तिभि र्महो आदित्याँ अदितिं स्वस्तये ५ [३]

को वः स्तोमं राधति यं जुजोषथ विश्वे देवासो मनुषो यति ष्ठन ।
को वोऽध्वरं तुविजाता अरं करद् यो नः पर्षदत्यंहः स्वस्तये ६
येभ्यो होत्रां प्रथमामायेजे मनुः समिद्धाग्निर्मनसा सप्त होतृभिः ।
त आदित्या अभयं शर्म यच्छत सुगा नः कर्त सुपथा स्वस्तये ७
य ईशिरे भुवनस्य प्रचेतसो विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च मन्तवः ।
ते नः कृतादकृतादेनसस्पर्या द्या देवासः पिपृता स्वस्तये ८ (६५३)

भरेष्विन्द्रं सुहवं हवामहेंऽहोमुचं सुकृतं दैव्यं जनम् ।
अग्निं मित्रं वरुणं सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये ९
सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहसं सुशर्माणमदितिं सुप्रणीतिम् ।
दैवीं नावं स्वरित्रामनागसमस्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये १० [४]

विश्वे यजत्रा अधि वोचतोतये त्रायध्वं नो दुरेवाया अभिह्रुतः ।
सत्यया वो देवहूत्या हुवेम शृण्वतो देवा अवसे स्वस्तये ११
अपामीवामप विश्वामनाहुतिमपारातिं दुर्विदत्रामघायतः ।
आरे देवा द्वेषो अस्मद्युयोतनोरु णः शर्म यच्छता स्वस्तये १२
अरिष्टः स मर्तो विश्वं एधते प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्परि ।
यमादित्यासो नयथा सुनीतिभिरति विश्वानि दुरिता स्वस्तये १३
यं देवासोऽवथ वाजसातौ यं शूरसाता मरुतो हिते धने ।
प्रातर्यावाणं रथमिन्द्र सानसिमरिष्यन्तमा रुहेमा स्वस्तये १४
स्वस्ति नः पथ्यासु धन्वसु स्वस्त्यप्सु वृजने स्वर्वति ।
स्वस्ति नः पुत्रकृथेषु योनिषु स्वस्ति राये मरुतो दधातन १५
स्वस्तिरिद्धि प्रपथे श्रेष्ठा रेक्णस्वत्यभि या वाममेति ।
सा नो अमा सो अरणे नि पातु स्वावेशा भवतु देवगोपा १६
एवा प्लतेः सूनुरवीवृधद्वो विश्व आदित्या अदिते मनीषी ।
ईशानासो नरो अमर्त्येना ऽस्तावि जनो दिव्यो गयेन १७ [५] (६६२)

(६४)

१७ गयः प्लातः । विश्वे देवाः । जगती; १२, १६, १७ त्रिष्टुप् ।

कथा देवानां कतमस्य यामनि सुमन्तु नाम शृण्वतां मनामहे ।
को मृळाति कतमो नो मयस्करत् कतम ऊती अभ्या ववर्तति १
क्रतूयन्ति क्रतवो हृत्सु धीतयो वेनन्ति वेनाः पतयन्त्या दिशः ।
न मर्डिता विद्यते अन्य एभ्यो देवेषु मे अधि कामा अयंसत २
नरा वा शंसं पूषणमगोह्यमग्निं देवेद्धमभ्यर्चसे गिरा ।
सूर्यामासा चन्द्रमसा युवं दिवि त्रितं वातमुषसमक्तुमश्विना ३ (६६५)

कथा कविस्तुवीरवान् कया गिरा बृहस्पतिर्वावृधते सुवृक्तिभिः ।
अज एकपात् सुहवेभिर्ऋक्वभि—रहिः शृणोतु बुध्न्यो३ हवीमनि ४
दक्षस्य वादिते जन्मनि व्रते राजाना मित्रावरुणा विवाससि ।
अतूर्तपन्थाः पुरुरथो अर्यमा सप्तहोता विषुरूपेषु जन्मसु ५ [६]

ते नो अवन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः ।
सहस्रसा मेधसाताविव त्मना महो ये धनं समिथेषु जभ्रिरे ६
प्र वो वायुं रथयुजं पुरंधिं स्तोमैः कृणुध्वं सख्याय पूषणम् ।
ते हि वेरस्य सवितुः सवीमनि क्रतुं सचन्ते सचितः सचेतसः ७
त्रिः सप्त सस्रा नद्यो महीरपो वनस्पतीन् पर्वताँ अग्निमूतये ।
कृशानुमस्तॄन् तिष्यं सधस्थ आ रुद्रं रुद्रेषु रुद्रियं हवामहे ८
सरस्वती सरयुः सिन्धुरूर्मिभि—र्महो महीरवसा यन्तु वक्षणीः ।
वेरीरापो मातरः सूदयित्नवो घृतवत् पयो मधुमन्नो अर्चत ९
उत माता बृहद्दिवा शृणोतु न—स्त्वष्टा वेवेभिर्जनिभिः पिता वचः ।
ऋभुक्षा वाजो रथस्पतिर्भगो रण्वः शंसः शशमानस्य पातु नः १० [७]

रण्वः संदृष्टौ पितुमाँ इव क्षयो भद्रा रुद्राणां मरुतामुपस्तुतिः ।
गोभिः ष्याम यशसो जनेष्वा सदा देवास इळया सचेमहि ११
यां मे धियं मरुत इन्द्र देवा अददात वरुण मित्र युयम् ।
तां पीपयत पयसेव धेनुं कुविद्नो अधि रथे वहाथ १२
कुविद्वङ्ग प्रति यथा चिदस्य नः सजात्यस्य मरुतो बुबोधथ ।
नामा यत्र प्रथमं संनसामहे तत्र जामित्वमदितिर्दधातु नः १३
ते हि द्यावापृथिवी मातरा मही देवी देवाञ्जन्मना यज्ञिये इतः ।
उभे विभूत उभयं भरीमाभिः पुरू रेतांसि पितृभिश्च सिञ्चतः १४
वि षा होत्रा विश्वमश्नोति वार्यं बृहस्पतिररमतिः पनीयसी ।
ग्रावा यत्र मधुषुदुच्यते बृह—द्वीवशन्त मतिभिर्मनीषिणः १५
एवा कविस्तुवीरवाँ ऋतज्ञा द्रविणस्युर्द्रविणसश्चकानः ।
उक्थेभिरत्र मतिभिश्च विप्रो ऽपीपयद्वयो दिव्यानि जन्म १६
एवा प्लतेः सूनुरवीवृधद्वो विश्व आदित्या अदिते मनीषी ।
ईशानासो नरो अमर्त्येना ऽस्तावि जनो दिव्यो गयेन १७ [८] (६७९)

(६५)

१५ वसुकर्णो वासुक्रः । विश्वे देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

अग्निरिन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा वायुः पूषा सरस्वती सजोषसः ।
आदित्या विष्णुर्मरुतः स्वर्बृहत् सोमो रुद्रो अदितिर्ब्रह्मणस्पतिः १
इन्द्राग्नी वृत्रहत्येषु सत्पती मिथो हिन्वाना तन्वा३ समोकसा ।
अन्तरिक्षं महा पप्रुरोजसा सोमो घृतश्रीर्महिमानमीरयन् २
तेषां हि महा महतामनर्वणां स्तोमाँ इयर्म्यृतज्ञा ऋतावृधाम् ।
ये अप्सुवर्मर्णवं चित्ररांधस—स्ते नो रासन्तां महयें सुमिद्र्याः ३
स्वर्णरमन्तरिक्षाणि रोचना द्यावाभूमी पृथिवी स्कम्भुरोजसा ।
पृक्षा इव महयन्तः सुरातयो देवाः स्तवन्ते मनुषाय सूरयः ४
मित्राय शिक्ष वरुणाय दाशुषे या सम्राजा मनसा न प्रयुच्छतः ।
ययोर्धाम धर्मणा रोचते बृहद् ययोरुभे रोदसी नार्धसी वृतौ ५ [९]

या गौर्वेतीनिं पर्येति निष्कृतं पयो दुहाना वतनीरवारतः ।
सा प्रबुवाणा वरुणाय दाशुषे देवेभ्यो दाशद्धविषा विवस्वते ६
विवक्षसो अग्निजिह्वा ऋतावृधं ऋतस्य योनिं विमृशन्त आसते ।
द्यां स्कभित्व्य१प आ चक्रुरोजसा यज्ञं जनित्वी तन्वी३ नि मामृजुः ७
परिक्षिता पितरा पूर्वजावरी ऋतस्य योना क्षयतः समोकसा ।
द्यावापृथिवी वरुणाय सव्रते घृतवत् पयो महिषाय पिन्वतः ८
पर्जन्यावाता वृषभा पुरीषिणे—न्द्रवायू वरुणो मित्रो अर्यमा ।
देवाँ आदित्याँ अदितिं हवामहे ये पार्थिवासो दिव्यासो अप्सु ये ९
त्वष्टारं वायुमृभवो य ओहते दैव्या होतारा उषसं स्वस्तये ।
बृहस्पतिं वृत्रखादं सुमेधस—मिन्द्रियं सोमं धनसा उ ईमहे १० [१०]

ब्रह्म गामश्वं जनयन्त ओषधी—र्वनस्पतीन् पृथिवीं पर्वताँ अपः ।
सूर्यं दिवि रोहयन्तः सुदानव आर्या व्रता विसृजन्तो अधि क्षमि ११
भुज्युमंहसः पिपृथो निरश्विना श्यावं पुत्रं वध्रिमत्या अजिन्वतम् ।
कमद्युवं विमदायोहथुर्युवं विष्णाप्वं१ विश्वकायावं सृजथः १२
पावीरवी तन्यतुरेकपावृजो दिवो धर्ता सिन्धुरापः समुद्रियः ।
विश्वे देवासः शृणवन् वचाँसि मे सरस्वती सह धीभिः पुरंध्या १३ (६९२)

विश्वे॑ दे॒वाः सह॒ धी॒भिः पु॑रं॒ध्या मनो॑र्यजत्रा अ॒मृता॑ ऋतज्ञाः ।
रा॒तिषा॑चो अ॒भिषा॑चः स्व॒र्विदः॒ स्व१॑र्गिरो॒ ब्रह्म॑ सू॒क्तं जु॑षेरत १४

दे॒वान् व॑सिष्ठो अ॒मृता॑न् ववन्दे॒ ये विश्वा॒ भुव॑नाभि प्र॒तस्थुः ।
ते नो॑ रासन्तामुरुगा॒यम॒द्य यू॒यं पा॑त स्व॒स्ति॒भिः सदा॑ नः १५ [११] (६९४)

(६६)

१५ वसुकर्णो वासुक्रः । विश्वे देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

दे॒वान् हु॑वे बृ॒हच्छ्र॑वसः स्व॒स्तये॑ ज्योति॒ष्कृतो॑ अध्व॒रस्य॒ प्रचे॑तसः ।
ये वा॑वृधुः प्र॒तरं॑ वि॒श्ववे॑दस॒ इन्द्र॑ज्येष्ठासो अ॒मृता॑ ऋ॒ता॒वृधः १
इन्द्र॑प्रसूता॒ वरु॑णप्रशिष्टा॒ ये सूर्य॑स्य॒ ज्योति॑षो भा॒गमा॑न॒शुः ।
म॒रुद्ग॑णे वृ॒जने॒ मन्म॑ धीमहि॒ माघो॑नि॒ यज्ञं॑ जनयन्त सू॒रयः॑ २
इन्द्रो॒ वसु॑भिः॒ परि॑ पातु नो॒ गय॑—मा॒दि॒त्यै॒र्नो॒ अदि॑तिः॒ शर्म॑ यच्छतु ।
रु॒द्रो रु॒द्रेभि॑र्दे॒वो मृ॑ळयाति न॒—स्त्वष्टा॑ नो॒ ग्नाभिः॑ सु॒विता॑य जिन्वतु ३
अदि॑तिर्द्या॒वाप॑थि॒वी ऋ॒तं म॒ह—दिन्द्रा॑विष्णू॒ म॒रुतः॒ स्व॑र्बृ॒हत् ।
दे॒वाँ आ॑दि॒त्याँ अव॑से हवामहे॒ वसू॑न् रु॒द्रान् त्स॑वि॒तार॑ं सु॒दंस॑सम् ४
सर॑स्वान् धी॒भिर्व॑रु॒णो धृ॒तव्र॑तः॒ पू॒षा विष्णु॑र्महि॒मा वा॒युर॒श्विना॑ ।
ब्रह्म॑कृतो॒ अमृता॑ वि॒श्ववे॑दसः॒ शर्म॑ नो यंसन् त्रि॒वरू॑थमंह॒सः ५ [१२]

वृषा॑ य॒ज्ञो वृ॑ष॒णः स॑न्तु यज्ञि॒या॒ वृष॑णो दे॒वा वृ॑ष॒णो ह॒विष्कृ॑तः ।
वृष॑णा द्या॒वाप॑थि॒वी ऋ॒तावरी॒ वृषा॑ प॒र्जन्यो॒ वृष॑णो वृष॒स्तुभः॑ ६
अग्नी॑षोमा॒ वृष॑णा वाज॒सात॑ये पुरुप्रश॒स्ता वृष॑णा॒ उप॑ ब्रुवे ।
या वी॑जि॒रे वृ॑ष॒णो दे॑वय॒ज्यया॒ ता नः॒ शर्म॑ त्रि॒वरू॑थं॒ वि यं॑सतः ७
धृ॒तव्र॑ताः क्ष॒त्रिया॑ य॒ज्ञनि॑ष्कृतो॒ बृह॒द्दिवा॑ अध्व॒राणा॑मभि॒श्रिय॑ः ।
अ॒ग्निहो॑तार ऋ॒तसा॑पो॒ अद्रु॑हो ऽपो॑ अ॒सृ॒ज॒न्न॒नु॑ वृ॒त्रतू॑र्ये॑ ८
द्यावा॑पृथि॒वी ज॑नयन्न॒भि व्र॒ता ऽऽप॒ ओष॑धीर्व॒निना॑नि यज्ञि॒या ।
अ॒न्तरि॑क्षं स्व१॑रा प॑प्रु॒रूत॑ये॒ वशं॑ दे॒वास॑स्तन्वी३॑ नि मा॑मृजुः ९
धर्ता॑रो दि॒व ऋ॒भवः॑ सु॒हस्ता॑ वातापर्ज॒न्या म॑हि॒षस्य॑ तन्य॒तोः ।
आप॒ ओष॑धीः प्र ति॑रन्तु नो॒ गिरो॒ भगो॑ रा॒तिर्वा॒जिनो॑ यन्तु मे॒ हव॑म् १० [१३] (७०४)

स मुद्रः सिन्धू रजो अन्तरिक्ष—मज एकपात् तनयित्नुरर्णवः ।
अहिर्बुध्न्यः शृणवद्वचांसि मे विश्वे देवास उत सूरयो मम ११
स्याम वो मनवो देववीतये प्राञ्चं नो यज्ञं प्र णयत साधुया ।
आदित्या रुद्रा वसवः सुदानव इमा ब्रह्म शस्यमानानि जिन्वत १२
दैव्या होतारा प्रथमा पुरोहित ऋतस्य पन्थामन्वेमि साधुया ।
क्षेत्रस्य पतिं प्रतिवेशमीमहे विश्वान् देवाँ अमृताँ अप्रयुच्छतः १३
वसिष्ठासः पितृवद्वाचमक्रत देवाँ ईळाना ऋषिवत् स्वस्तये ।
प्रीता इव ज्ञातयः काममेत्या—ऽस्मे देवासोऽवं धूनुता वसु १४
देवान् वसिष्ठो अमृतान् ववन्दे ये विश्वा भुवनाभि प्रतस्थुः ।
ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १५[१४](७०९)

(६७)

१२ अयास्य आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

इमां धियं सप्तशीर्ष्णीं पिता नः ऋतप्रजातां बृहतीमविन्दत् ।
तुरीयं स्विज्जनयद्विश्वजन्यो ऽयास्यं उक्थमिन्द्राय शंसन् १
ऋतं शंसन्त ऋजु दीध्याना दिवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।
विप्रं पदमङ्गिरसो दधाना यज्ञस्य धाम प्रथमं मनन्त २
हंसैरिव सखिभिर्वावदद्भि—रश्मन्मयानि नहना व्यस्यन् ।
बृहस्पतिरभिकनिक्रदद्गा उत प्रास्तौदुच्च विद्वाँ अगायत् ३
अवो द्वाभ्यां पर एकया गा गुहा तिष्ठन्तीरनृतस्य सेतौ ।
बृहस्पतिस्तमसि ज्योतिरिच्छन्—नुदुस्रा आकर्वि हि तिस्र आवः ४
विभिद्या पुरं शयथेमपाचीं निस्त्रीणि साकमुदधेरकृन्तत् ।
बृहस्पतिरुषसं सूर्यं गा—मर्कं विवेद स्तनयन्निव द्यौः ५
इन्द्रो वलं रक्षितारं दुघानां करेणेव वि चकर्ता रवेण ।
स्वेदाञ्जिभिराशिरमिच्छमानो ऽरोदयत् पणिमा गा अमुष्णात् ६[१५]

स ईं सत्येभिः सखिभिः शुचद्भि—र्गोधायसं वि धनसैरदर्दः ।
ब्रह्मणस्पतिर्वृषभिर्वराहै—र्घर्मस्वेदेभिर्द्रविणं व्यानट् ७
ते सत्येन मनसा गोपतिं गा इयानासः इषणयन्त धीभिः ।
बृहस्पतिर्मिथोअवद्यपेभि—रुदस्रियाः असृजत स्वयुग्भिः ८ (७१७)

तं वर्धयन्तो मतिभिः शिवाभिः सिंहमिव नानदतं सधस्थे ।
बृहस्पतिं वृषणं शूरसातौ भरेभरे अनु मदेम जिष्णुम् ९

यदा वाजमसनद्विश्वरूप—मा द्यामरुक्षदुत्तराणि सद्म ।
बृहस्पतिं वृषणं वर्धयन्तो नाना सन्तो बिभ्रतो ज्योतिरासा १०

सत्यामाशिषं कृणुता वयोधे कीरिं चिद्ध्यवथ स्वेभिरेवैः ।
पश्चा मृधो अप भवन्तु विश्वा—स्तद्रोदसी शृणुतं विश्वमिन्वे ११

इन्द्रो महा महतो अर्णवस्य वि मूर्धानमभिनदर्बुदस्य ।
अहन्नहिमरिणात् सप्त सिन्धून् कुवैद्यावापृथिवी प्रावतं नः १२ [१६] (७११)

(६८)

१९ अयास्य आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

उदप्रुतो न वयो रक्षमाणा वावदतो अभ्रियस्येव घोषाः ।
गिरिभ्रजो नोर्मयो मदन्तो बृहस्पतिमभ्यर्का अनावन् । १

सं गोभिराङ्गिरसो नक्षमाणो भगं इवेदर्यमणं निनाय ।
जनेमित्रो न दंपती अनक्ति बृहस्पते वाजयाशूँरिवाजौ २

साध्वर्या अतिथिनीरिषिराः स्पार्हाः सुवर्णा अनवद्यरूपाः ।
बृहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितूर्या निर्गा ऊपे यवमिव स्थिविभ्यः ३

आप्रुषायन् मधुन ऋतस्य योनिमवक्षिपन्नर्क उल्कामिव द्योः ।
बृहस्पतिरुद्धरन्नश्मनो गा भूम्या उद्नेव वि त्वचं बिभेद ४

अप ज्योतिषा तमो अन्तरिक्षा—दुद्नः शीपालमिव वातो आजत् ।
बृहस्पतिरनुमृश्या वलस्या—ऽभ्रमिव वात आ चक्र आ गाः ५

यदा वलस्य पीयतो जसुं भेद् बृहस्पतिरग्नितपोभिरर्कैः ।
बृद्भिर्न जिह्वा परिविष्टमाद—दाविर्निधीरकृणोदुस्रियाणाम् ६ [१७]

बृहस्पतिरमत हि त्यदासां नाम स्वरीणां सदने गुहा यत् ।
आण्डेव भित्त्वा शकुनस्य गर्भ—मुदुस्रियाः पर्वतस्य त्मनाजत् ७

अश्नापिनद्धं मधु पर्यपश्य—न्मत्स्यं न दीन उदनि क्षियन्तम् ।
निष्टज्जभार चमसं न वृक्षाद् बृहस्पतिर्विरवेणा विकृत्य ८ (७१९)

सोषामविन्वत् स स्वर्षाः सो अग्निं सो अर्केण वि बबाधे तमांसि ।
बृहस्पतिर्गोवपुषो वलस्य निर्मज्जानं न पर्वणो जभार ९
हिमेव पर्णा मुषिता वनानि बृहस्पतिनाकृपयद्वलो गाः ।
अनानुकृत्यमपुनश्चकार यात् सूर्यामासा मिथ उच्चरातः १०
अभि श्यावं न कृशनेभिरश्वं नक्षत्रेभिः पितरो द्यामपिंशन् ।
रात्र्यां तमो अदधुर्ज्योतिरह्न् बृहस्पतिर्भिनदद्रिं विदद्वाः ११
इदमकर्म नमो अभ्रियाय यः पूर्वीरन्वानोनवीति ।
बृहस्पतिः स हि गोभिः सो अश्वैः स वीरेभिः स नृभिर्नो वयो धात् १२ [१८] (७३३

(६९) [षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६९-८४]

१२ सुमित्रो वाध्यश्वः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

भद्रा अग्नेर्वाध्यश्वस्य संदृशो वामी प्रणीतिः सुरणा उपेतयः ।
यदीं सुमित्रा विशो अग्र इन्धते घृतेनाहुतो जरते दविद्युतत् १
घृतमग्नेर्वाध्यश्वस्य वर्धनं घृतमन्नं घृतमस्यास्य मेदनम् ।
घृतेनाहुत उर्विया वि पप्रथे सूर्य इव रोचते सर्पिरासुतिः २
यत् ते मनुर्यदनीकं सुमित्रः समीधे अग्ने तदिदं नवीयः ।
स रेवच्छोच स गिरो जुषस्व स वाजं दर्षि स इह श्रवो धाः ३
यं त्वा पूर्वमीळितो वाध्यश्वः समीधे अग्ने स इदं जुषस्व ।
स नः स्तिपा उत भवा तनूपा द्युम्नं रक्षस्व यदिदं ते अस्मे ४
भवा द्युम्नी वाध्यश्वोत गोपा मा त्वा तारीदभिमातिर्जनानाम् ।
शूर इव धृष्णुश्च्यवनः सुमित्रः प्र नु वोचं वाध्यश्वस्य नाम ५
समुद्र्या पर्वत्याँ वसूनि दासा वृत्राण्यार्या जिगेथ ।
शूर इव धृष्णुश्च्यवनो जनानां त्वमग्ने पृतनायूँरभि ष्याः ६ [१९]

दीर्घतन्तुर्बृहदुक्षायमग्निः सहस्रस्तरीः शतनीथ ऋभ्वा ।
द्युमान् द्युमत्सु नृभिर्मृज्यमानः सुमित्रेषु दीदयो देवयत्सु ७
त्वे धेनुः सुदुघा जातवेदो ऽसश्चतेव समना संबर्धुक् ।
त्वं नृभिर्दक्षिणावद्भिरग्ने सुमित्रेभिरिध्यसे देवयद्भिः ८
देवाश्चित् ते अमृता जातवेदो महिमानं वाध्यश्व प्र वोचन् ।
यत् संपृच्छं मानुषीर्विश आयन् त्वं नृभिरजयस्त्वावृधेभिः ९ (७४२)

पितेव पुत्रमभिरुपस्थे त्वामग्ने वध्यश्वः सपर्यन् ।
जुषाणो अस्य समिधं यविष्ठो—त पूर्वाँ अवनोर्वार्धतश्चित् १०
शश्वदग्निर्वध्यश्वस्य शत्रून् नृभिर्जिगाय सुतसोमवद्भिः ।
समनं चिद्दहश्चित्रभानो ऽव वार्धन्तमभिनद्बर्धश्चित् ११
अयमग्निर्वध्यश्वस्य वृत्रहा सनकात् प्रेद्धो नमसोपवाक्यः ।
स नो अजामिमुत वा विजामी—नभि तिष्ठ शर्धतो वाध्यश्व १२ [२०] (७४५)

(७०)

११ सुमित्रो वाध्यश्वः । आप्रीसूक्तं= (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

इमां मे अग्ने समिधं जुषस्वे—ळस्पदे प्रति हर्या घृताचीम् ।
वर्ष्मन् पृथिव्याः सुदिनत्वे अह्ना—मूर्ध्वो भव सुक्रतो देवयज्या १
आ देवानामग्रयावेह यातु नराशंसो विश्वरूपेभिरश्वैः ।
ऋतस्य पथा नमसा मियेधो देवेभ्यो देवतमः सुषूदत् २
शश्वत्तममीळते दूत्याय हविष्मन्तो मनुष्यासो अग्निम् ।
वहिष्ठैरश्वैः सुवृता रथेना ऽऽ देवान् वक्षि नि षदेह होतः ३
वि प्रथतां देवजुष्टं तिरश्चा दीर्घं द्वाध्मा सुरभि भूत्वस्मे ।
अहेळता मनसा देव बर्हि—रिन्द्रज्येष्ठाँ उशतो यक्षि देवान् ४
दिवो वा सानु स्पृशता वरीयः पृथिव्या वा मात्रया वि श्रयध्वम् ।
उशतीर्द्वारो महिना महद्भि—र्वेवं रथं रथयुर्धारयध्वम् ५ [२१]

देवी दिवो दुहितरा सुशिल्पे उषासानक्ता सदतां नि योनौ ।
आ वां देवासः उशती उशन्त उरौ सीदन्तु सुभगे उपस्थे ६
ऊर्ध्वो ग्रावा बृहदग्निः समिद्धः प्रिया धामान्यदितेरुपस्थे ।
पुरोहितावृत्विजा यज्ञे अस्मिन् विदुष्टरा द्रविणमा यजेथाम् ७
तिस्रो देवीर्बर्हिरिदं वरीय आ सीदत चकृमा वः स्योनम् ।
मनुष्वद्यज्ञं सुधिता हवींषी—ळा देवी घृतपदी जुषन्त ८
देवं त्वष्टुर्यद्ध चारुत्वमान—ज्यदङ्गिरसामभवः सचाभूः ।
स देवानां पाथ उप प्र विद्वा—नुशन् यक्षि द्रविणोदः सुरत्नः ९ (७५४)

वनस्पते रशनया नियूया देवानां पाथ उप वक्षि विद्वान् ।
स्वदाति देवः कणवद्भुवीष्यवर्तां द्यावापृथिवी हवं मे १०
आग्ने वह वरुणमिष्टये न इन्द्रं विशो मरुतो अन्तरिक्षात् ।
सीदन्तु बर्हिर्विश्व आ यजत्राः स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ११ [२२] (७५६)

(७१)

११ बृहस्पतिराङ्गिरसः । ज्ञानम् । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

बृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रं यत् प्रैरत नामधेयं दधानाः ।
यदेषां श्रेष्ठं यदरिप्रमासीत् प्रेणा तदेषां निहितं गुहाविः १
सक्तुमिव तितउना पुनन्तो यत्र धीरा मनसा वाचमक्रत ।
अत्रा सखायः सख्यानि जानते भद्रैषां लक्ष्मीर्निहिताधि वाचि २
यज्ञेन वाचः पदवीयमायन् तामन्वविन्दन्नृषिषु प्रविष्टाम् ।
तामाभृत्या व्यदधुः पुरुत्रा तां सप्त रेभा अभि सं नवन्ते ३
उत त्वः पश्यन् न ददर्श वाचमुत त्वः शृण्वन् न शृणोत्येनाम् ।
उतो त्वस्मै तन्वं वि सस्रे जायेव पत्य उशती सुवासाः ४
उत त्वं सख्ये स्थिरपीतमाहुर्नैनं हिन्वन्त्यपि वाजिनेषु ।
अधेन्वा चरति मायया एष वाचं शुश्रुवाँ अफलामपुष्पाम् ५ [२३]

यस्तित्याज सचिविदं सखायं न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति ।
यदीं शृणोत्यलकं शृणोति नहि प्रवेद सुकृतस्य पन्थाम् ६
अक्षण्वन्तः कर्णवन्तः सखायो मनोजवेष्वसमा बभूवुः ।
आदघ्नास उपकक्षास उ त्वे ह्रदा इव स्नात्वा उ त्वे ददृश्रे ७
हृदा तष्टेषु मनसो जवेषु यद्ब्राह्मणाः संयजन्ते सखायः ।
अत्राह त्वं वि जहुर्वेद्याभिरोहब्रह्माणो वि चरन्त्युत्वे ८
इमे ये नार्वाङ् न परश्चरन्ति न ब्राह्मणासो न सुतेकरासः ।
त एते वाचमभिपद्य पापया सिरीस्तन्त्रं तन्वते अप्रजज्ञयः ९
संवै नन्दन्ति यशसागतेन सभासाहेन सख्या सखायः ।
किल्बिषस्पृत् पितुषणिर्ह्येषामरं हितो भवति वाजिनाय १०
ऋचां त्वः पोषमास्ते पुपुष्वान् गायत्रं त्वो गायति शकरीषु ।
ब्रह्मा त्वो वदति जातविद्यां यज्ञस्य मात्रां वि मिमीत उ त्वः ११ [२४] (७६७)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२८] (७२)

९ लौक्यो बृहस्पतिः, बृहस्पतिरांङ्गिरसो वा, दाक्षायणी अदितिर्वा । देवाः । अनुष्टुप् ।

देवानां नु वयं जाना प्र वोचाम विपन्यया ।
उक्थेषु शस्यमानेषु यः पश्यादुत्तरे युगे १
ब्रह्मणस्पतिरेता सं कर्मार इवाधमत् ।
देवानां पूर्व्ये युगेऽसतः सदजायत २
देवानां युगे प्रथमेऽसतः सदजायत ।
तदाशा अन्वजायन्त तदुत्तानपदस्परि ३
भूर्जज्ञ उत्तानपदो भुव आशा अजायन्त ।
अदितेर्दक्षो अजायत दक्षाद्वदितिः परि ४
अदितिर्ह्यजनिष्ट दक्ष या दुहिता तव ।
तां देवा अन्वजायन्त भद्रा अमृतबन्धवः ५ [१]

यद्देवा अदः सलिले सुसंरब्धा अतिष्ठत ।
अत्रा वो नृत्यतामिव तीव्रो रेणुरपायत ६
यद्देवा यतयो यथा भुवनान्यपिन्वत ।
अत्रा समुद्र आ गूळ्हमा सूर्यमजभर्तन ७
अष्टौ पुत्रासो अदितेर्ये जातास्तन्वस्परि ।
देवाँ उप प्रैत् सप्तभिः परा मार्ताण्डमास्यत् ८
सप्तभिः पुत्रैरदितिरुप प्रैत् पूर्व्यं युगम् ।
प्रजायै मृत्यवे त्वत् पुनर्मार्ताण्डमाभरत् ९ [२] (७७६)

(७३)

११ गौरिवीतिः शाक्त्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जनिष्ठा उग्रः सहसे तुरायं मन्द ओजिष्ठो बहुलाभिमानः ।
अवर्धन्निन्द्रं मरुतश्चिदत्र माता यद्वीरं दधनद्धनिष्ठा १
दुहो निषत्ता पृशनी चिदेवैः पुरू शंसेन बावृधुष्ट इन्द्रम् ।
अभीवृतेव ता महापदेन ध्वान्तात् प्रपित्वादुदरन्त गर्भाः २
ऋष्वा ते पादा प्र यजिगात्यर्वन् बाजा उत ये चिदत्र ।
त्वमिन्द्र सालावृकान् त्सहस्रमासन् दधिषे अश्विना ववृत्याः ३ (७७९)

समना तूर्णिरुप यासि यज्ञ—मा नासत्या सख्याय वक्षि ।
वसाव्यामिन्द्र धारयः सहस्रा ऽश्विना शूर दृवतुर्मघानि ४
मन्दमान ऋतादधि प्रजायै सखिभिरिन्द्र इषिरेभिरर्थम् ।
आभिर्हि माया उप दस्युमागा—न्मिहः प्र तस्रा अवपत् तमांसि ५ [३]

सनामाना चिद्ध्वसयो न्यस्मा अवाहन्निन्द्र उषसो यथानः ।
ऋष्वैरगच्छः सखिभिर्निकामैः साकं प्रतिष्ठा हृद्या जघन्थ ६
त्वं जघन्थ नमुचिं मखस्युं दासं कृण्वान ऋषये विमायम् ।
त्वं चकर्थ मनवे स्योनान् पथो देवत्राञ्जसेव यानान् ७
त्वमेतानि पप्रिषे वि नामे—शान इन्द्र दधिषे गभस्तौ ।
अनु त्वा देवाः शवसा मद—न्त्युपरिबुध्नान् वनिनश्चकर्थ ८
चक्रं यदस्याप्स्वा निषत्त—मुतो तदस्मै मध्विच्छद्यात् ।
पृथिव्यामतिषितं यदूधः पयो गोष्वदधा ओषधीषु ९
अश्वादियायेति यद्रवु—न्त्योजसो जातमुत मन्य एनम् ।
मन्योरियाय हर्म्येषु तस्थौ यतः प्रजज्ञ इन्द्रो अस्य वेद १०
वयः सुपर्णा उप सेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नाधमानाः ।
अप ध्वान्तमूर्णुहि पूर्धि चक्षु—र्मुमुग्ध्य१स्मान् निधयेव बद्धान् ११ [४] (७८७)

(७४)

६ गौरिवीतिः शाक्त्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वसूनां वा चर्कृषे इयक्षन् धिया वा यज्ञैर्वा रोदस्योः ।
अर्वन्तो वा ये रयिमन्तः साता वनुं वा ये सुश्रुणं सुश्रुतो धुः १
हवं एषामसुरो नक्षत द्यां श्रवस्यता मनसा निंसत क्षाम् ।
चक्षाणा यत्र सुवितायं देवा द्यौर्न वारेभिः कृणवन्त स्वैः २
इयमेषाममृतानां गीः सर्वताता ये कृपणन्त रत्नम् ।
धियं च यज्ञं च साधन्त—स्ते नो धान्तु वसव्य१मसामि ३
आ तत् त इन्द्रायवः पनन्ता ऽभि य ऊर्वं गोमन्तं तितृत्सान् ।
सकृत्स्वं१ ये पुरुपुत्रां महीं सहस्रधारां बृहतीं दुदुक्षन् ४ (७९१)

शचीव इन्द्रमवसे कृणुध्व मनानतं दुमयन्तं पृतन्यून् ।
ऋभुक्षणं मघवानं सुवृक्तिं भर्ता यो वज्रं नर्यं पुरुक्षुः ५
यद्वावान् पुरुतमं पुराषाळा वृत्रहेन्द्रो नामान्यप्राः ।
अचेति प्रासहस्पतिस्तुविष्मान् यदीमुश्मसि कर्तवे करत् तत् ६ [५] (७९३)

(७५)

९ सिन्धुक्षित् प्रैयमेधः । नद्यः । जगती ।

प्र सु व आपो महिमानमुत्तमं कारुर्वोचाति सदने विवस्वतः ।
प्र सप्तसप्त त्रेधा हि चक्रमुः प्र सृत्वरीणामति सिन्धुरोजसा १
प्र तेऽरदद्वरुणो यातवे पथः सिन्धो यद्वाजाँ अभ्यद्रवस्त्वम् ।
भूम्या अधि प्रवता यासि सानुना यदेषामग्रं जगतामिरज्यसि २
दिवि स्वनो यतते भूम्योपर्यनन्तं शुष्ममुदियर्ति भानुना ।
अभ्रादिव प्र स्तनयन्ति वृष्टयः सिन्धुर्यदेति वृषभो न रोरुवत् ३
अभि त्वा सिन्धो शिशुमिन्न मातरो वाश्रा अर्षन्ति पयसेव धेनवः ।
राजेव युध्वा नयसि त्वमित् सिचौ यदासामग्रं प्रवतामिनक्षसि ४
इमं मे गङ्गे यमुने सरस्वति शुतुद्रि स्तोमं सचता परुष्ण्या ।
असिक्न्या मरुद्वृधे वितस्तया ऽऽर्जीकीये शृणुह्या सुषोमया ५ [६]

तृष्टामया प्रथमं यातवे सजूः सुसर्त्वा रसया श्वेत्या त्या ।
त्वं सिन्धो कुभया गोमतीं क्रुमुं मेहत्नू सरथं याभिरीयसे ६
ऋजीत्येनी रुशती महित्वा परि ज्रयांसि भरते रजांसि ।
अदब्धा सिन्धुरपसामपस्तमा ऽश्वा न चित्रा वपुषीव दर्शता ७
स्वश्वा सिन्धुः सुरथा सुवासा हिरण्ययी सुकृता वाजिनीवती ।
ऊर्णावती युवतिः सीलमावत्युताधि वस्ते सुभगा मधुवृधम् ८
सुखं रथं युयुजे सिन्धुरश्विनं तेन वाजं सनिषदस्मिन्नाजौ ।
महान् ह्यस्य महिमा पनस्यते ऽदब्धस्य स्वयशसो विरप्शिनः ९ [७] (८०१)

(७६)

८ सर्प ऐरावतो जरत्कर्णः । ग्रावाणः । जगती ।

आ वं ऋञ्जस ऊर्जां व्युष्टि—ष्विन्द्रं मरुतो रोदसी अनक्तन ।
उभे यथा नो अहनी सचाभुवा सदःसदो वरिवस्यात उद्भिदा १
तदु श्रेष्ठं सवनं सुनोतना—ऽत्यो न हस्तयतो अद्रिः सोतरि ।
विदद्गव्यो अभिभूति पौंस्यं महो राये चित् तरुते यदर्वतः २
तदिद्गर्चस्य सवनं विवेरपो यथा पुरा मनवे गातुमश्रेत् ।
गोअर्णसि त्वाष्ट्रे अश्वनिर्णिजि प्रेमध्वरेष्वध्वराँ अशिश्रयुः ३
अप हत रक्षसो भङ्गुरावतः स्कभायत निर्ऋतिं सेधतामतिम् ।
आ नो रयिं सववीरं सुनोतन देवाव्यं भरत श्लोकमद्रयः ४
विश्वश्चिदा वोऽमवत्तरेभ्यो विभ्वना चिदाप्वंपस्तरेभ्यः ।
वायोश्चिदा सोमरभस्तरेभ्यो ऽग्नेश्चिदर्च पितुकृत्तरेभ्यः ५ [८]

भुरन्तु नो यशसः सोत्वन्धसो ग्रावाणो वाचा विविता विवित्मता ।
नरो यत्र दुहते काम्यं मधवा—घोषयन्तो अभितो मिथस्तुरः ६
सुन्वन्ति सोमं रथिरासो अद्रयो निरस्य रसं गविषो दुहन्ति ते ।
दुहन्त्यूधरुपसेचनाय कं नरो हव्या न मर्जयन्त आसभिः ७
एते नरः स्वपसो अभूतन य इन्द्राय सुनुथ सोममद्रयः ।
वामंवामं वो दिव्याय धाम्ने वसुंवसु वः पार्थिवाय सुन्वते ८ [९] (८१०)

(७७)

८ स्यूमरश्मिर्भार्गवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अभ्रप्रुषो न वाचा प्रुषा वसु हविष्मन्तो न यज्ञा विजानुषः ।
सुमारुतं न ब्रह्माणमर्हसे गणमस्तोष्येषां न शोभसे १
श्रिये मर्यासो अश्वीरकृण्वत सुमारुतं न पूर्वीरति क्षपः ।
विवस्वत्रास एता न येतिर आदित्यासस्ते अक्रा न वावृधुः २
प्र ये दिवः पृथिव्या न बर्हणा त्मना रिरिक्रे अभ्राञ्च सूर्यः ।
पाजस्वन्तो न वीराः पनस्यवो रिशादसो न मर्या अभिद्यवः ३ (८११)

युष्माकँ बुध्ने अपां न यामंनि विथुर्यति न मही श्रथुर्यति ।
विश्वप्सुर्यज्ञो अर्वागयं सु वः प्रयस्वन्तो न सत्राच आ गत ४
यूयं धूर्षु प्रयुजो न रश्मिभि—र्ज्योतिंष्मन्तो न भासा व्युष्टिषु ।
श्येनासो न स्वयंशसो रिशादसः प्रवासो न प्रसितासः परिप्रुषः ५ [१०]

प्र यद्वहध्वे मरुतः पराकाद् यूयं महः संवरणस्य वस्वः ।
विदानासो वसवो राध्यस्या—ऽऽराच्चिद् द्वेषः सनुतर्युयोत ६
य उदृचिं यज्ञे अध्वरेष्ठा मरुद्भ्यो न मानुषो ददाशत् ।
रेवत् स वयो दधते सुवीरं स देवानामपि गोपीथे अस्तु ७
ते हि यज्ञेषु यज्ञियासु ऊमा आदित्येन नाम्ना शंभविष्ठाः ।
ते नोऽवन्तु रथतूर्मनीषां महश्च यामन्नध्वरे चकानाः ८ [११] (८१८)

(७८)

८ स्यूमरश्मिर्भार्गवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, २, ५-७ जगती ।

विप्रासो न मन्मभिः स्वाध्यो देवाव्यो न यज्ञैः स्वप्नसः ।
राजानो न चित्राः सुसंदृशः क्षितीनां न मर्या अरेपसः १
अग्निर्न ये भ्राजसा रुक्मवक्षसो वातासो न स्वयुजः सद्यऊतयः ।
प्रज्ञातारो न ज्येष्ठाः सुनीतयः सुशर्माणो न सोमा ऋतं यते २
वातासो न ये धुनयो जिगत्नवो ऽग्नीनां न जिह्वा विरोकिणः ।
वर्मण्वन्तो न योधाः शिमीवन्तः पितॄणां न शंसाः सुरातयः ३
रथानां न येरवः सनाभयो जिगीवांसो न शूरा अभिद्यवः ।
वरेयवो न मर्या घृतप्रुषो ऽभिस्वर्तारो अर्कं न सुष्टुभः ४
अश्वासो न ये ज्येष्ठास आशवो दिधिषवो न रथ्यः सुदानवः ।
आपो न निम्नैरुदभिर्जिगत्नवो विश्वरूपा अङ्गिरसो न सामभिः ५ [१२]

ग्रावाणो न सूरयः सिन्धुमातर आदर्दिरासो अद्रयो न विश्वहा ।
शिशूला न क्रीळयः सुमातरो महाग्रामो न यामञ्चुत त्विषा ६
उषसां न केतवोऽध्वरश्रियः शुभंयवो नाञ्जिभिर्व्यश्वितन् ।
सिन्धवो न ययियो भ्राजदृष्टयः परावतो न योजनानि ममिरे ७
सुभागान्नो देवाः कृणुता सुरत्ना—नस्मान् त्स्तोतॄन् मरुतो वावृधानाः ।
अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गात सनाद्धि वो रत्नधेयानि सन्ति ८ [१३] (८१९)

(७९)

७ सौचीकोऽग्निर्वैश्वानरो वा, सप्तिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यमस्य महतो महित्व—ममर्त्यस्य मर्त्यासु विक्षु ।
नाना हनू विभृते सं भरेते असिन्वती बप्सती भूर्यत्तः १
गुहा शिरो निहितमृधगक्षी असिन्वन्नत्ति जिह्वया वनानि ।
अत्राण्यस्मै पड्भिः सं भर—न्त्युत्तानहस्ता नमसाधि विक्षु २
प्र मातुः प्रतरं गुह्यमिच्छन् कुमारो न वीरुधः सर्पदुर्वीः ।
ससं न पक्वमविदच्छचन्तं रिरिह्वांसं रिप उपस्थे अन्तः ३
तद्वामृतं रोदसी प्र ब्रवीमि जायमानो मातरा गर्भो अत्ति ।
नाहं देवस्य मर्त्यश्चिकेता—ऽग्निरङ्ग विचेताः स प्रचेताः ४
यो अस्मा अन्नं तृष्वा३दधा—त्याजर्यघृतैर्जुहोति पुष्यति ।
तस्मै सहस्रमक्षभिर्वि चक्षे ऽग्ने विश्वतः प्रत्यङ्ङसि त्वम् ५
किं देवेषु त्यज एनश्चकर्था—ऽग्ने पृच्छामि नु त्वामविद्वान् ।
अक्रींळन् क्रीळन् हरिरत्तवेऽदन् वि पर्वशश्चकर्त गामिवासिः ६
विषूचो अश्वान् युयुजे वनेजा ऋजीतिभी रशनाभिर्गृभीतान् ।
चक्षदे मित्रो वसुभिः सुजातः समानृधे पर्वभिर्वावृधानः ७ [१४] (८३३)

(८०)

७ सौचीकोऽग्निः वैश्वानरो वा, सप्तिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निः सप्तिं वाजंभरं ददा—त्यग्निर्वीरं श्रुत्यं कर्मनिःषाम् ।
अग्नी रोदसी वि चरत् समञ्ज—न्नग्निर्नारीं वीरकुक्षिं पुरंधिम् १
अग्नेरप्रसः समिदस्तु भद्रा ऽग्निर्महो रोदसी आ विवेश ।
अग्निरेकं चोदयत् सम—त्स्वग्निर्वृत्राणि दयते पुरूणि २
अग्निर्ह त्यं जरतः कर्णमावा—ऽग्निरुद्रियो निरदहज्जरूथम् ।
अग्निरत्रिं घर्म उरुष्यदन्त—रग्निर्नृमेधं प्रजयासृजत् सम् ३
अग्निर्वाद् द्राविणं वीरपेशा अग्निर्ऋषिं यः सहस्रा सनोति ।
अग्निर्दिवि हव्यमा तताना—ऽग्नेर्धामानि विभृता पुरुत्रा ४ (८३७)

अग्निमुक्थैर्ऋषयो वि ह्वयन्ते ऽग्निं नरो यामनि बाधितासः ।
अग्निं वयो अन्तरिक्षे पतन्तो ऽग्निः सहस्रा परि याति गोनाम् ५
अग्निं विशं ईळते मानुषीर्या अग्निं मनुषो नहुषो वि जाताः ।
अग्निर्गान्धर्वीं पथ्यामृतस्या ऽग्नेर्गन्धूर्तिर्घृत आ निषत्ता ६
अग्नये ब्रह्म ऋभवस्ततक्षुर ग्निं महामवोचामा सुवृक्तिम् ।
अग्ने पाहि जरितारं यविष्ठा ऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व ७ [१५] (८४०)

(८१)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप्, २ विराड्रूपा ।

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्व दृषिर्होता न्यसीदत् पिता नः ।
स आशिषा द्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छदवराँ आ विवेश १
किं स्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं कतमत् स्वित् कथासीत् ।
यतो भूमिं जनयन् विश्वकर्मा वि द्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः २
विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात् ।
सं बाहुभ्यां धमति सं पतत्रै र्द्यावाभूमी जनयन् देव एकः ३
किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।
मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु तद् यदध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन् ४
या ते धामानि परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा ।
शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः ५
विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।
मुह्यन्त्वन्ये अभितो जनास इहास्माकं मघवा सूरिरस्तु ६
वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये मनोजुवं वाजे अद्या हुवेम ।
स नो विश्वानि हवनानि जोषद् विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा ७ [१६] (८४७)

(८२)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप् ।

चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमेने अजनन्नन्नमाने ।
यदेदन्ता अदन्दहन्त पूर्व आदिद्द्यावापृथिवी अप्रथेताम् १
विश्वकर्मा विमना आद्विहाया धाता विधाता परमोत संदृक् ।
तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्रा सप्तऋषीन् पर एकमाहुः २ (८४९)

यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।
यो देवानां नामधा एक एव तं सम्प्रश्नं भुवना यन्त्यन्या ३

त आयजन्त द्रविणं समस्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना ।
असूर्ते सूर्ते रजसि निषत्ते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि ४

परो दिवा पर एना पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।
कं स्विद्गर्भं प्रथमं दध्र आपो यत्र देवाः समपश्यन्त विश्वे ५

तमिद्गर्भं प्रथमं दध्र आपो यत्र देवाः समगच्छन्त विश्वे ।
अजस्य नाभावध्येकमर्पितं यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुः ६

न तं विदाथ य इमा जजानान्यद्युष्माकमन्तरं बभूव ।
नीहारेण प्रावृता जल्प्या चासुतृप उक्थशासश्चरन्ति ७ [१७] (८५४)

(८३)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

यस्ते मन्योऽविधद्वज्र सायक सह ओजः पुष्यति विश्वमानुषक् ।
साह्याम दासमार्यं त्वया युजा सहस्कृतेन सहसा सहस्वता १

मन्युरिन्द्रो मन्युरेवास देवो मन्युर्होता वरुणो जातवेदाः ।
मन्युं विश ईळते मानुषीर्याः पाहि नो मन्यो तपसा सजोषाः २

अभीहि मन्यो तवसस्तवीयान् तपसा युजा वि जहि शत्रून् ।
अमित्रहा वृत्रहा दस्युहा च विश्वा वसून्या भरा त्वं नः ३

त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजाः स्वयंभूर्भामो अभिमातिषाहः ।
विश्वचर्षणिः सहुरिः सहावानस्मास्वोजः पृतनासु धेहि ४

अभागः सन्नप परेतो अस्मि तव क्रत्वा तविषस्य प्रचेतः ।
तं त्वा मन्यो अक्रतुर्जिहीळाहं स्वा तनूर्बलदेयाय मेहि ५

अयं ते अस्म्युप मेह्यर्वाङ् प्रतीचीनः सहुरे विश्वधायः ।
मन्यो वज्रिन्नभि मामा ववृत्स्व हनावा दस्यूँरुत बोध्यापेः ६

अभि प्रेहि दक्षिणतो भवा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि ।
जुहोमि ते धरुणं मध्वो अग्रमुभा उपांशु प्रथमा पिबाव ७ [१८] (८६१)

(८४)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । जगती, १-३ त्रिष्टुप् ।

त्वया॑ मन्यो स॒रथ॑मारु॒जन्तो॒ हर्ष॑माणासो धृ॒षिता॑ मरुत्वः ।
ति॒ग्मेष॑व॒ आयु॑धा सं॒शिशा॑ना॒ अभि॒ प्र य॑न्तु॒ नरो॑ अ॒ग्निरू॑पाः १
अ॒ग्निरि॑व मन्यो त्वि॒षितः स॑ह॒स्व सेना॑नीर्नः सहुरे हू॒त ए॑धि ।
ह॒त्वाय॒ शत्रू॒न् वि भ॑जस्व॒ वेद॒ ओजो॒ मिमा॑नो॒ वि मृधो॑ नुदस्व २
सह॑स्व मन्यो अ॒भिमा॑तिम॒स्मे रु॒जन् मृ॒णन् प्र॑मृ॒णन् प्रेहि॑ शत्रू॑न् ।
उ॒ग्रं ते॒ पाजो॑ न॒न्वा रु॑रुध्रे॒ वशी॒ वशं॑ नयस॒ एक॒ज त्वम् ३
एको॑ बहू॒नामसि॑ मन्यवी॒ळितो॒ विशं॑विशं॒ युध॑ये॒ सं शि॑शाधि ।
अक॑ृत्तरुक् त्वया॒ युजा॒ वय॑ं द्यु॒मन्तं॑ घोषं॑ विज॒याय॑ कृण्महे ४
वि॒जेष॑कृदिन्द्र॒ इवानव॒ब्रवो॒ऽस्माकं॑ मन्यो अधि॒पा भ॑वे॒ह ।
प्रि॒यं ते॒ नाम॑ सहुरे गृणीमसि॒ विद्मा॒ तमुत्सं॒ यत॑ आब॒भूथ॑ ५
आभू॑त्या सह॒जा व॑ज्र सायक॒ सहो॑ बिभर्ष्यभिभूत उत्त॑रम् ।
क्रत्वा॑ नो मन्यो स॒ह मे॒द्ये॑धि॒ महा॑ध॒नस्य॑ पुरुहूत सं॒सृजि॑ ६
संसृ॑ष्टं॒ धन॑मु॒भय॑ं स॒माक॑ृत॒मस्मभ्यं॑ दत्तां॒ वरु॑णश्च॒ मन्यु॑ः ।
भि॒यं द॑धा॒ना हृ॒दये॑षु॒ शत्र॑व॒ः परा॑जितासो॒ अप॒ नि ल॑यन्ताम् ७ [१९] (८६८)

(८५) [सप्तमोऽनुवाकः ॥७॥ सू० ८५-९०]

४७ सावित्री सूर्या ऋषिका । १-५ सोमः, ६-१६ सूर्याविवाहः, १७ देवाः, १८ सोमार्कौ, १९ चन्द्रमाः, २०-२८ नृणां विवाहमन्त्रा आशीःप्रायाः, २९-३० वधूवासःसंस्पर्शनिन्दा, ३१ दम्पत्योर्यक्ष्मनाशनं, ३२-४७ सूर्या सावित्री । अनुष्टुप्; १४, १९-२१, २३-२४, २६, ३६-३७, ४४ त्रिष्टुप्; १८, २७, ४३ जगती; ३४ उरोबृहती ।

स॒त्येनोत्त॑भिता॒ भूमि॑ः सू॒र्येणोत्त॑भिता॒ द्यौः ।
ऋ॒तेनादि॒त्यास्ति॑ष्ठन्ति॒ दि॒वि सोमो॒ अधि॒ श्रित॑ः १
सोमे॑नादि॒त्या ब॒लिन॑ः सोमे॑न पृथि॒वी म॒ही ।
अथो॒ नक्ष॑त्राणामे॒षा॒मु॒पस्थे॒ सोम॒ आहि॑तः २
सोमं॑ मन्यते पपि॒वान् यत् सं॒पिंष॒न्त्योष॑धिम् ।
सोमं॒ यं ब्र॒ह्माणो॑ विदु॒र्न तस्या॑श्नाति॒ कश्च॒न ३
आच्छ॑द्धि॒धानै॑र्गुपि॒तो बा॒र्हतैः॒ सोम॑ रक्षि॒तः ।
ग्रा॒व्णामि॑च्छृण्वन् ति॒ष्ठसि॒ न ते॑ अश्नाति॒ पार्थि॑वः ४ (८७१)

यत् त्वा देव प्रपिबन्ति तत आ प्यायसे पुनः ।
वायुः सोमस्य रक्षिता समानां मास आकृतिः ५ [२०]

रैभ्यासीदनुदेयी नाराशंसी न्योचनी । सूर्यायाः भद्रमिद्वासो गाथयेति परिष्कृतम् ६
चित्तिरा उपबर्हणं चक्षुरा अभ्यञ्जनम् । द्यौर्भूमिः कोश आसीद् यदयात् सूर्या पतिम् ७
स्तोमा आसन् प्रतिधयः कुरीरं छन्द ओपशः ।
सूर्यायाः अश्विना वरा ऽग्निरासीत् पुरोगवः ८
सोमो वधूयुरभवदश्विनास्तामुभा वरा । सूर्यां यत् पत्ये शंसन्तीं मनसा सवितादात् ९
मनो अस्या अन आसीद् द्यौरासीदुत च्छदिः । शुक्रावनड्वाहावास्तां यदयात् सूर्या गृहम् १० [२१]

ऋक्सामाभ्यामभिहितौ गावौ ते सामनावितः ।
श्रोत्रं ते चक्रे आस्तां दिवि पन्थाश्चराचरः ११
शुचीं ते चक्रे यात्या व्यानो अक्ष आहतः । अनो मनस्मयं सूर्या ऽऽरोहत् प्रयती पतिम् १२
सूर्यायै वहतुः प्रागात् सविता यमवासृजत् । अघासु हन्यन्ते गावो ऽर्जुन्योः पर्युह्यते १३
यदश्विना पृच्छमानावयातं त्रिचक्रेण वहतुं सूर्यायाः ।
विश्वे देवा अनु तद्मामजानन् पुत्रः पितरावavृणीत पूषा १४
यदयातं शुभस्पती वरेयं सूर्यामुप । कैकं चक्रं वामासीत् क्व देष्ट्राय तस्थथुः १५ [२२]

द्वे ते चक्रे सूर्ये ब्रह्माण ऋतुथा विदुः । अथैकं चक्रं यद्गुहा तदद्धातय इद्विदुः १६
सूर्यायै देवेभ्यो मित्राय वरुणाय च । ये भूतस्य प्रचेतस इदं तेभ्योऽकरं नमः १७
पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशू क्रीळन्तौ परि यातो अध्वरम् ।
विश्वान्यन्यो भुवनाभिचष्टे ऋतूँरन्यो विदधज्जायते पुनः १८
नवोनवो भवति जायमानो ऽह्नां केतुरुषसामेत्यग्रम् ।
भागं देवेभ्यो वि दधात्यायन् प्र चन्द्रमास्तिरते दीर्घमायुः १९
सुकिंशुकं शल्मलिं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुवृतं सुचक्रम् ।
आ रोह सूर्ये अमृतस्य लोकं स्योनं पत्ये वहतुं कृणुष्व २० [२३]

उदीर्ष्वातः पतिवती ह्येषा विश्वावसुं नमसा गीर्भिरीळे ।
अन्यामिच्छ पितृषदं व्यक्तां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि २१
उदीर्ष्वातो विश्वावसो नमसेळामहे त्वा ।
अन्यामिच्छ प्रफर्व्यं सं जायां पत्या सृज २२ (८९०)

अनृक्षरा ऋजवः सन्तु पन्था येभिः सखायो यन्ति नो वरेयम् ।
समर्यमा सं भगो नो निनीयात् सं जास्पत्यं सुयममस्तु देवाः २३
प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य पाशाद् येन त्वाबध्नात् सविता सुशेवः ।
ऋतस्य योनौ सुकृतस्य लोके ऽरिष्टां त्वा सह पत्या दधामि २४
प्रेतो मुञ्चामि नामुतः सुबद्धाममुतस्करम् ।
यथेयमिन्द्र मीढ्वः सुपुत्रा सुभगासति २५ [२४]

पूषा त्वेतो नयतु हस्तगृह्याश्विना त्वा प्र वहतां रथेन ।
गृहान् गच्छ गृहपत्नी यथासो वशिनी त्वं विदथमा वदासि २६
इह प्रियं प्रजया ते समृध्यतामस्मिन् गृहे गार्हपत्याय जागृहि ।
एना पत्या तन्वं सं सृजस्वाधा जिव्री विदथमा वदाथः २७
नीललोहितं भवति कृत्यासक्तिर्व्यज्यते ।
एधन्ते अस्या ज्ञातयः पतिर्बन्धेषु बध्यते २८
परा देहि शामुल्यं ब्रह्मभ्यो वि भजा वसु ।
कृत्यैषा पद्वती भूत्वा जाया विशते पतिम् २९
अश्रीरा तनूर्भवति रुशती पापयामुया ।
पतिर्यद्वध्वो३ वाससा स्वमङ्गमभिधित्सते ३० [२५]

ये वध्वश्चन्द्रं वहतुं यक्ष्मा यन्ति जनादनु ।
पुनस्तान् यज्ञिया देवा नयन्तु यत आगताः ३१
मा विदन् परिपन्थिनो य आसीदन्ति दंपती ।
सुगेभिर्दुर्गमतीता पथ विद्वान्त्वरीतयः ३२
सुमङ्गलीरियं वधूरिमां समेत पश्यत ।
सौभाग्यमस्यै दत्त्वाया थास्तं वि परेतन ३३
तृष्टमेतत् कटुकमेत दपाष्ठवद्विषवन्नैतदत्तवे ।
सूर्या यो ब्रह्मा विद्यात् स इद्वाधूयमर्हति ३४
आशसनं विशसन मथो अधिविकर्तनम् ।
सूर्यायाः पश्य रूपाणि तानि ब्रह्मा तु शुन्धति ३५ [२६]

गृभ्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदष्टिर्यथासः ।
भगो अर्यमा सविता पुरंधिर्मह्यं त्वादुर्गार्हपत्याय देवाः ३६ (१०४)

तां पूषञ्छिवतमामेरयस्व यस्यां बीजं मनुष्या३ वपन्ति ।
या न ऊरू उशती विश्रयाते यस्यामुशन्तः प्रहरामं शेपम् ३७

तुभ्यमग्ने पर्यवहन् त्सूर्यां वहतुना सह ।
पुनः पतिभ्यो जायां दा अग्ने प्रजया सह ३८

पुनः पत्नीमग्निरदा—दायुषा सह वर्चसा ।
दीर्घायुरस्या यः पति—र्जीवाति शरदः शतम् ३९

सोमः प्रथमो विविदे गन्धर्वो विविद उत्तरः ।
तृतीयो अग्निष्टे पति—स्तुरीयस्ते मनुष्यजाः ४० [२७]

सोमो ददद्गन्धर्वाय गन्धर्वो दददग्नये ।
रयिं च पुत्राँश्चादा—दग्निर्मह्यमथो इमाम् ४१

इहैव स्तं मा वि यौष्टं विश्वमायुर्व्यश्नुतम् ।
क्रीळन्तौ पुत्रैर्नप्तृभि—र्मोदमानौ स्वे गृहे ४२

आ नः प्रजां जनयतु प्रजापति—राजरसाय समनक्त्वर्यमा ।
अदुर्मङ्गलीः पतिलोकमा विश शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे ४३

अघोरचक्षुरपतिघ्येधि शिवा पशुभ्यः सुमनाः सुवर्चाः ।
वीरसूर्देवकामा स्योना शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे ४४

इमां त्वमिन्द्र मीढ्वः सुपुत्रां सुभगां कृणु ।
दशास्यां पुत्राना धेहि पतिमेकादशं कृधि ४५

सम्राज्ञी श्वशुरे भव सम्राज्ञी श्वश्वां भव ।
ननान्दरि सम्राज्ञी भव सम्राज्ञी अधि देवृषु ४६

समञ्जन्तु विश्वे देवाः समापो हृदयानि नौ ।
सं मातरिश्वा सं धाता समु देष्ट्री दधातु नौ ४७ [२८] (९१५)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३१] (८६)

(२३) इन्द्रः; ७, १३, २३ ऐन्द्रो वृषाकपिः; २-६, ९-१०, १५-१८ इन्द्राणी । इन्द्रः। पङ्क्तिः ।

वि हि सोतोरसृक्षत नेन्द्रं देवममंसत ।
यत्रामदद्वृषाकपि—रर्यः पुष्टेषु मत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १ (९१६)

परा हीन्द्र धावसि वृषाकपेरति व्यथिः ।
नो अह प्र विन्द स्यन्यत्र सोमपीतये विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २
किमयं त्वां वृषाकपिश्चकार हरितो मृगः ।
यस्मा इरस्यसीदु न्वर्यो वा पुष्टिमद्वसु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ३
यमिमं त्वं वृषाकपिं प्रियमिन्द्राभिरक्षसि ।
श्वा न्वस्य जम्भिष दपि कर्णे वराहयु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ४
प्रिया तृष्टानि मे कपिर्व्यक्ता व्यदूदुषत् ।
शिरो न्वस्य राविषं न सुगं दुष्कृते भुवं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ५ [१]

न मत स्त्री सुभसत्तरा न सुयाशुतरा भुवत् ।
न मत प्रतिच्यवीयसी न सक्थ्युद्यमीयसी विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ६
उवे अम्ब सुलाभिके यथेवाङ्ग भविष्यति ।
भसन्मे अम्ब सक्थि मे शिरो मे वीव हृष्यति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ७
किं सुबाहो स्वङ्गुरे पृथुष्टो पृथुजाघने ।
किं शूरपत्नि नस्त्वमभ्यमीषि वृषाकपिं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ८
अवीरामिव मामयं शरारुरभि मन्यते ।
उताहमस्मि वीरिणीन्द्रपत्नी मरुत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ९
संहोत्रं स्म पुरा नारी समनं वावं गच्छति ।
वेधा ऋतस्य वीरिणीन्द्रपत्नी महीयते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १० [२]

इन्द्राणीमासु नारिषु सुभगामहमश्रवम् ।
नह्यस्या अपरं चन जरसा मरते पतिर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ११
नाहमिन्द्राणि रारण सख्युर्वृषाकपेर्ऋते ।
यस्येदमप्यं हविः प्रियं देवेषु गच्छति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १२
वृषाकपायि रेवति सुपुत्र आदु सुस्नुषे ।
घसत्त इन्द्र उक्षणः प्रियं काचित्करं हविर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १३
उक्षणो हि मे पञ्चदश साकं पचन्ति विंशतिम् ।
उताहमद्मि पीव इदुभा कुक्षी पृणन्ति मे विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १४
वृषभो न तिग्मशृङ्गोऽन्तर्यूथेषु रोरुवत् ।
मन्थस्तं इन्द्र शं हृदे यं ते सुनोति मावयुर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १५ [३] (९१०)

न सेशे यस्य रम्बते ऽन्तरा सक्थ्या३ कपृत् ।
सेदीशे यस्य रोमशं निषेदुषो विजृम्भते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १६
न सेशे यस्य रोमशं निषेदुषो विजृम्भते ।
सेदीशे यस्य रम्बते ऽन्तरा सक्थ्या३ कपृद् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १७
अयमिन्द्र वृषाकपिः परस्वन्तं हतं विदत् ।
असिं सूनां नवं चरु—मादेधस्यान आचितं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १८
अयमेमि विचाकशद् विचिन्वन् दासमार्यम् ।
पिबामि पाकसुत्वनो ऽभि धीरमचाकशं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १९
धन्व च यत् कृन्तत्रं च कति स्वित् ता वि योजना ।
नेदीयसो वृषाकपे ऽस्तमेहि गृहाँ उप विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २०
पुनरेहि वृषाकपे सुविता कल्पयावहै ।
य एष स्वप्ननंशनो ऽस्तमेषि पथा पुन—र्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २१
यदुदश्वो वृषाकपे गृहमिन्द्राजगन्तन ।
क्व१ स्य पुल्वघो मृगः कमगञ्जनयोपनो विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २२
पर्शुर्ह नाम मानवी साकं संसूव विंशतिम् ।
भद्रं भल त्यस्या अभूद् यस्या उदरमामयद् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २३ [४] (९३८)

(८७)

२५ पायुर्भारद्वाजः । रक्षोहाग्निः । त्रिष्टुप्, २२-२५ अनुष्टुप् ।

रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्मि मित्रं प्रथिष्टमुप यामि शर्म ।
शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिद्धः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तम् १
अयोदंष्ट्रो अर्चिषा यातुधाना—नुप स्पृश जातवेदः समिद्धः ।
आ जिह्वया मूरदेवान् रभस्व क्रव्यादो वृक्त्व्यपि धत्स्वासन् २
उभोभयाविन्नुप धेहि दंष्ट्रा हिंस्रः शिशानोऽवरं परं च ।
उतान्तरिक्षे परि याहि राज—न्त्सम्भैः सं धेह्यभि यातुधानान् ३
यज्ञैरिषूः संनममानो अग्ने वाचा शल्याँ अशनिभिर्दिहानः ।
ताभिर्विध्य हृदये यातुधानान् प्रतीचो बाहून् प्रति भङ्ध्येषाम् ४
अग्ने त्वचं यातुधानस्य भिन्धि हिंस्राशनिर्हरसा हन्त्वेनम् ।
प्र पर्वाणि जातवेदः शृणीहि क्रव्यात क्रविष्णुर्षि चिनोतु वृक्णम् ५ [५] (९४३)

यत्रेदानीं पश्यसि जातवेदु—स्तिष्ठन्तमग्न उत वा चरन्तम् ।
यद्वान्तरिक्षे पथिभिः पतन्तं तमस्तां विध्य शर्वा शिशानः ६
उतालब्धं स्पृणुहि जातवेद आलेभानादृष्टिभिर्यातुधानात् ।
अग्ने पूर्वो नि जहि शोशुचान आमादः क्षिवङ्कास्तमंवुन्त्वेनीः ७
इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्ने यो यातुधानो य इदं कृणोति ।
तमा रभस्व समिधा यविष्ठ नृचक्षसश्चक्षुषे रन्धयैनम् ८
तीक्ष्णेनाग्ने चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्राञ्चं वसुभ्यः प्र णय प्रचेतः ।
हिंस्रं रक्षांस्यभि शोशुचानं मा त्वा दभन् यातुधाना नृचक्षः ९
नृचक्षा रक्षः परि पश्य विक्षु तस्य त्रीणि प्रति शृणीह्यग्रा ।
तस्याग्ने पृष्टीर्हरसा शृणीहि त्रेधा मूलं यातुधानस्य वृश्च १० [६]

त्रिर्यातुधानः प्रसितिं त एत्वृतं यो अग्ने अनृतेन हन्ति ।
तमर्चिषा स्फूर्जयञ्जातवेदः समक्षमेनं गृणते नि वृङ्धि ११
तदग्ने चक्षुः प्रति धेहि रेभे शफारुजं येन पश्यसि यातुधानम् ।
अथर्ववज्ज्योतिषा दैव्येन सत्यं धूर्वन्तमचितं न्योष १२
यदग्ने अद्य मिथुना शपातो यद्वाचस्तृष्टं जनयन्त रेभाः ।
मन्योर्मनसः शरव्या३ जायते या तया विध्य हृदये यातुधानान् १३
परा शृणीहि तपसा यातुधानान् पराग्ने रक्षो हरसा शृणीहि ।
परार्चिषा मूरदेवाञ्छृणीहि परासुतृपो अभि शोशुचानः १४
पराद्य देवा वृजिनं शृणन्तु प्रत्यगेनं शपथा यन्तु तृष्टाः ।
वाचास्तेनं शरव ऋच्छन्तु मर्मन् विश्वस्यैतु प्रसितिं यातुधानः १५ [७]

यः पौरुषेयेण क्रविषा समङ्क्ते यो अश्व्येन पशुना यातुधानः ।
यो अघ्न्याया भरति क्षीरमग्ने तेषां शीर्षाणि हरसापि वृश्च १६
संवत्सरीणं पय उस्रियायास्तस्य माशीद्यातुधानो नृचक्षः ।
पीयूषमग्ने यतमस्तितृप्सात् तं प्रत्यञ्चमर्चिषा विध्य मर्मन् १७
विषं गवां यातुधानाः पिबन्त्वा वृश्च्यन्तामदितये दुरेवाः ।
परैनान् देवः सविता ददातु परा भागमोषधीनां जयन्ताम् १८
सनादग्ने मृणसि यातुधानान् न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः ।
अनु दह सहमूरान् कव्यादो मा ते हेत्या मुक्षत दैव्यायाः १९ (९५७)

त्वं नो अग्ने अधरादुदक्तात् त्वं पश्चादुत रक्षा पुरस्तात् ।
प्रति ते ते अजरासस्तपिष्ठा अघशंसं शोशुचतो दहन्तु २० [८]

पश्चात् पुरस्तादधरादुदक्तात् कविः काव्येन परि पाहि राजन् ।
सखे सखायमजरो जरिम्णे ऽग्ने मर्ताँ अमर्त्यस्त्वं नः २१
परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।
धृषद्वर्णं दिवेदिवे हन्तारं भङ्गुरावताम् २२
विषेण भङ्गुरावतः प्रति ष्म रक्षसो दह ।
अग्ने तिग्मेन शोचिषा तपुरग्राभिर्कृष्टिभिः २३
प्रत्यग्ने मिथुना दह यातुधानां किमीदिना ।
सं त्वा शिशामि जागृ—ह्यदब्धं विप्र मन्मभिः २४
प्रत्यग्ने हरसा हरः शृणीहि विश्वतः प्रति ।
यातुधानस्य रक्षसो बलं वि रुज वीर्यम् २५ [९] (९६३)

(८८)

१९ आङ्गिरसो मूर्धन्वान्, वामदेव्यो वा । सूर्य-वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

हविष्पान्तमजरं स्वर्विदं दिविस्पृशमाहुतं जुष्टमग्नौ ।
तस्य भर्मणे भुवनाय देवा धर्मणे कं स्वधया पप्रथन्त १
गीर्णं भुवनं तमसापगूळ्ह—माविः स्वरभवज्जाते अग्नौ ।
तस्य देवाः पृथिवी द्यौरुतापो ऽरणयन्नोषधीः सख्ये अस्य २
देवेभिर्न्विषितो यज्ञियेभि—रग्निं स्तोषाण्यजरं बृहन्तम् ।
यो भानुना पृथिवीं द्यामुतेमा—मातताना रोदसी अन्तरिक्षम् ३
यो होतासीत् प्रथमो देवजुष्टो यं समाञ्जन्नाज्येना वृणानाः ।
स पत्त्रीत्वरं स्था जगद्य—च्छात्रमग्निरकृणोज्जातवेदाः ४
यज्जातवेदो भुवनस्य मूर्ध—न्नतिष्ठो अग्ने सह रोचनेन ।
तं त्वाहेम मतिभिर्गीर्भिरुक्थैः स यज्ञियो अभवो रोदसिप्राः ५ [१०]

मूर्धा भुवो भवति नक्तमग्नि—स्ततः सूर्यो जायते प्रातरुद्यन् ।
मायामू तु यज्ञियानामेता—मपो यत् तूर्णिश्चरति प्रजानन् ६
द्वेशन्यो यो महिना समिद्धो ऽरोचत विवियोनिर्विभावा ।
तस्मिन्नग्नौ सूक्तवाकेन देवा हविर्विश्व आजुहवुस्तनूपाः ७ (९७०)

सूक्तवाकं प्रथममादिदग्निमादिद्धविरजनयन्त देवाः ।
स एषां यज्ञो अभवत् तनूपास्तं द्यौर्वेद तं पृथिवी तमापः ८
यं देवासोऽजनयन्ताग्निं यस्मिन्नाजुहवुर्भुवनानि विश्वा ।
सो अर्चिषा पृथिवीं द्यामुतेमामृजूयमानो अतपन्महित्वा ९
स्तोमेन हि दिवि देवासो अग्निमजीजनन्छक्तिभी रोदसिप्राम् ।
तमू अकृण्वन् त्रेधा भुवे कं स ओषधीः पचति विश्वरूपाः १० [११]

यदेदेनमदधुर्यज्ञियासो दिवि देवाः सूर्यमादितेयम् ।
यदा चरिष्णू मिथुनावभूतामादित प्रापश्यन् भुवनानि विश्वा ११
विश्वस्मा अग्निं भुवनाय देवा वैश्वानरं केतुमह्नामकृण्वन् ।
आ यस्तताने।षसो विभाती रपो ऊर्णोति तमो अर्चिषा यन् १२
वैश्वानरं कवयो यज्ञियासोऽग्निं देवा अजनयन्नजुर्यम् ।
नक्षत्रं प्रत्नममिनच्चरिष्णु यक्षस्याध्यक्षं तविषं बृहन्तम् १३
वैश्वानरं विश्वहा दीदिवांसं मन्त्रैरग्निं कविमच्छा वदामः ।
यो महिम्ना परिबभूवोर्वी उतावस्तादुत देवः परस्तात् १४
द्वे सुती अशृणवं पितृणामहं देवानामुत मर्त्यानाम् ।
ताभ्यामिदं विश्वमेजत् समेति यदन्तरा पितरं मातरं च १५ [१२]

द्वे समीची बिभृतश्चरन्तं शीर्षतो जातं मनसा विमृष्टम् ।
स प्रत्यङ् विश्वा भुवनानि तस्थावप्रयुच्छन् तरणिर्भ्राजमानः १६
यत्रा वदेते अवरः परश्च यज्ञन्योः कतरो नौ वि वेद ।
आ शेकुरित् सधमादं सखायो नक्षन्त यज्ञं क इदं वि वोचत् १७
कत्यग्नयः कति सूर्यासः कत्युषासः कत्वु स्विदापः ।
नोपस्पिजं वः पितरो वदामि पृच्छामिं वः कवयो विद्मने कम् १८
यावन्मात्रमुषसो न प्रतीकं सुपर्ण्योऽवसते मातरिश्वः ।
तावद्दधात्युप यज्ञमायन् ब्राह्मणो होतुरवरो निषीदन् १९ [१३] (९८१)

(८९)

१८ रेणुर्वैश्वामित्रः । इन्द्रः, ५ इन्द्रासोमौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं स्तवा नृतमं यस्य मह्ना विबबाधे रोचना वि ज्मो अन्तान् ।
आ यः पप्रौ चर्षणीधृद्वरोभिः प्र सिन्धुभ्यो रिरिचानो महित्वा १ (९८२)

स सूर्यः पर्युरू वरांस्येन्द्रो ववृत्यादप्थ्येव चक्रा ।
अतिष्ठन्तमपस्यं१ न सर्गं कृष्णा तमांसि त्विष्या जघान २
समानमस्मा अनपावृदर्च क्ष्मया दिवो असमं ब्रह्म नव्यम् ।
वि यः पृष्ठेव जनिमान्यर्य इन्द्रश्चिकाय न सखायमीषे ३
इन्द्राय गिरो अनिशितसर्गा अपः प्रेरयं सगरस्य बुध्नात् ।
यो अक्षेणेव चक्रिया शचीभिर्विष्वक् तस्तम्भ पृथिवीमुत द्याम् ४
आपान्तमन्युस्तृपलप्रभर्मा धुनिः शिमीवाञ्छरुमाँ ऋजीषी ।
सोमो विश्वान्यतसा वनानि नार्वागिन्द्रं प्रतिमानानि देभुः ५ [१४]

न यस्य द्यावापृथिवी न धन्व नान्तरिक्षं नाद्रयः सोमो अक्षाः ।
यद्स्य मन्युरधिनीयमानः शृणाति वीळु रुजति स्थिराणि ६
जघान वृत्रं स्वधितिर्वनेव रुरोज पुरो अरदन्न सिन्धून् ।
बिभेद गिरिं नवमिन्न कुम्भमा गा इन्द्रो अकृणुत स्वयुग्भिः ७
त्वं ह त्यदृणया इन्द्र धीरो ऽसिर्न पर्वं वृजिना शृणासि ।
प्र ये मित्रस्य वरुणस्य धाम युजं न जना मिनन्ति मित्रम् ८
प्र ये मित्रं प्रार्यमणं दुरेवाः प्र संगिरः प्र वरुणं मिनन्ति ।
न्य१मित्रेषु वधमिन्द्र तुम्रं वृषन् वृषाणमरुषं शिशीहि ९
इन्द्रो दिव इन्द्र ईशे पृथिव्या इन्द्रो अपामिन्द्र इत् पर्वतानाम् ।
इन्द्रो वृधामिन्द्र इन्मेधिराणामिन्द्रः क्षेमे योगे हव्य इन्द्रः १० [१५]

प्राक्तुभ्य इन्द्रः प्र वृधो अहभ्यः प्रान्तरिक्षात् प्र समुद्रस्य धासेः ।
प्र वातस्य प्रथसः प्र ज्मो अन्तात् प्र सिन्धुभ्यो रिरिचे प्र क्षितिभ्यः ११
प्र शोशुचत्या उषसो न केतुरसिन्वा ते वर्ततामिन्द्र हेतिः ।
अश्मेव विध्य दिव आ सृजान स्तपिष्ठेन हेषसा द्रोघमित्रान् १२
अन्वह मासा अन्विद्वना न्यन्वोषधीरनु पर्वतासः ।
अन्विन्द्रं रोदसी वावशाने अन्वापो अजिहत जायमानम् १३
कहि स्वित् सा ते इन्द्र चेत्यास्य वृधस्य यद्विनदो रक्ष एषत् ।
मित्रकुवो यच्छसने न गावः पृथिव्या आपृगमुया शयन्ते १४
शम्बयन्तो अभि ये नस्ततस्रे महि व्राधन्त ओगणासः इन्द्र ।
अन्धेनामित्रास्तमसा सचन्तां सुज्योतिषो अक्तवस्ताँ अभि ष्युः १५ (९९७)

पुरूणि हि त्वा सवना जनानां ब्रह्माणि मन्दन् गृणतामृषीणाम् ।
इमामाघोषन्नवसा सहूतिं तिरो विश्वाँ अर्चतो याह्यर्वाङ् १६
एवा ते वयमिन्द्र भुञ्जतीनां विद्याम सुमतीनां नवानाम् ।
विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो विश्वामित्रा उत त इन्द्र नूनम् १७
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् १८ [१६] (१०००)

(९०)

१६ नारायणः । पुरुषः । अनुष्टुप्, १६ त्रिष्टुप् ।

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।
स भूमिं विश्वतो वृत्वा ऽत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् १
पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यम् ।
उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति २
एतावानस्य महिमा ऽतो ज्यायाँश्च पूरुषः ।
पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ३
त्रिपादूर्ध्व उदैत् पुरुषः पादोऽस्येहाभवत् पुनः ।
ततो विष्वङ् व्यक्रामत् साशनानशने अभि ४
तस्माद्विराळजायत विराजो अधि पूरुषः ।
स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः ५ [१७]

यत् पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतन्वत ।
वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः ६
तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन् पुरुषं जातमग्रतः ।
तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये ७
तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यम् ।
पशून् ताँश्चक्रे वायव्यान् आरण्यान् ग्राम्याश्च ये ८
तस्माद्यज्ञात् सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।
छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद् यजुस्तस्मादजायत ९
तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयादतः ।
गावो ह जज्ञिरे तस्मात् तस्माज्जाता अजावयः १० [१८] (१०१०)

यत् पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।
मुखं किमस्य कौ बाहू का ऊरू पादा उच्येते ११
ब्राह्मणोऽस्य मुखमासी॒द्बाहू राज॒न्यः कृतः ।
ऊरू तद॑स्य॒ यद्वैश्यः॑ पद्भ्यां शूद्रो अजायत १२
चन्द्रमा मनसो जात॒श्चक्षोः॒ सूर्यो॑ अजायत ।
मुखादिन्द्र॑श्चाग्निश्च॑ प्राणाद्वायु॑रजायत १३
नाभ्या आसीदन्तरि॑क्षं शी॒र्ष्णो द्यौः सम॑वर्तत ।
पद्भ्यां भूमि॑र्दिश॒ः श्रोत्रा॑त् तथा॑ लो॒काँ अ॑कल्पयन् १४
स॒प्तास्या॑सन् परिधय॒स्त्रिः स॒प्त स॒मिधः॑ कृताः ।
दे॒वा यद्य॒ज्ञं त॑न्वा॒ना अब॑ध्नन् पुरु॑षं प॒शुम् १५
य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञम॑यजन्त दे॒वा॒स्तानि॒ धर्मा॑णि प्रथ॒मान्या॑सन् ।
ते ह॒ नाकं॑ महि॒मानः॑ सचन्त॒ यत्र॒ पूर्वे॑ सा॒ध्याः सन्ति॑ दे॒वाः १६ [१९] (१०२३)

(९१) [अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ९१-९९]

१५ अरुणो वैतहव्यः । अग्निः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

सं जा॑गृवद्भिर्जरमा॑ण इध्यते॒ दमे॑ दमू॒ना इ॒षय॑न्निळस्प॒दे ।
विश्व॑स्य॒ होता॑ ह॒विषो॒ वरे॑ण्यो॒ विभु॒र्विभा॑वा॒ सुख॑रा॒ सखी॑यते १
स दर्शि॑तश्रीरति॑थिर्गृ॒हेगृ॑हे॒ वने॑वने शिशि॒ये तक्व॑वीरि॑व ।
जनं॑जनं॒ जन्यो॒ नाति॑ मन्यते॒ विश॒ आ क्षे॑ति॒ वि॒श्यो॒३॑ विशं॑विशम् २
सु॒दक्षो॒ दक्षै॒ः क्रतु॑नासि सु॒क्रतु॒रग्ने॑ क॒विः काव्ये॑नासि विश्व॒वित् ।
वसु॒र्वसू॑नां क्षयसि॒ त्वमे॑क इद् द्यावा॑ च॒ यानि॑ पृथि॒वी च॒ पुष्य॑तः ३
प्र॒जान॒न्नग्ने॒ तव॒ योनि॑मृ॒त्विय॒मिळा॑यास्प॒दे घृ॒तव॑न्तमास॒दः ।
आ ते॑ चिकित्र उ॒षसा॑मिवे॒तयो॒ऽरेप॑सः सू॒र्यस्ये॑व र॒श्मय॑ः ४
तव॒ श्रियो॑ वर्ष्य॑स्येव वि॒द्युत॒श्चित्रा॑श्चिकित्र उ॒षसां॑ न के॒तवः॑ ।
यदो॑षधीर॒भिसृ॑ष्टो॒ वना॑नि च॒ परि॑ स्व॒यं चि॑नुषे॒ अन्न॑मास्ये॑ ५ [२०]

तमोष॑धीर्दधिरे॒ गर्भ॑मृ॒त्विय॑ं॒ तमापो॑ अ॒ग्निं ज॑नयन्त मा॒तरः॑ ।
तमित् स॑मा॒नं व॒निन॑श्च वी॒रुधो॒ऽन्तर्व॑तीश्च सु॒वते॑ च॒ वि॒श्वहा॑ ६
वातो॑पधूत इ॒षितो॒ वशाँ॑ अनु॒ तृषु॒ यद॒न्ना वे॒विष॑द्वितिष्ठ॒से ।
आ ते॑ यतन्ते र॒थ्यो॒३॑ यथा॑ पृथ॒क् शर्धां॑स्यग्ने॒ अज॑राणि॒ धक्ष॑तः ७ (१०२३)

मेधाकारं विदथस्य प्रसाधनमग्निं होतारं परिभूतमं मतिम् ।
तमिद्भं हविष्या समानमित् तमिन्महे वृणते नान्यं त्वत् ८
त्वामिदत्र वृणते त्वायवो होतारमग्ने विदथेषु वेधसः ।
यद्देवयन्तो दधति प्रयांसि ते हविष्मन्तो मनवो वुक्तबर्हिषः ९
तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमृत्वियं तव नेष्ट्रं त्वमग्निदृतायतः ।
तवं प्रशास्त्रं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे १० [२१]

यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मर्त्यः समिधा दाशदुत वा हविष्कृति ।
तस्य होता भवसि यासि दूत्यं१मुप बूषे यजस्यध्वरीयसि ११
इमा अस्मै मतयो वाचो अस्मदाँ ऋचो गिरः सुष्टुतयः समग्मत ।
वसूयवो वसवे जातवेदसे वृद्धासु चिद्वर्धनो यासु चाकनत् १२
इमां प्रत्नाय सुष्टुतिं नवीयसीं वोचेयमस्मा उशते शृणोतु नः ।
भुया अन्तरा हृद्यस्य निस्पृशे जायेव पत्य उशती सुवासाः १३
यस्मिन्नश्वास ऋषभास उक्षणो वशा मेषा अवसृष्टास आहुताः ।
कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे हृदा मतिं जनये चारुमग्नये १४
अहाव्यग्ने हविरास्ये ते स्रुचीव घृतं चम्वीव सोमः ।
वाजसानिं रयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं बृहन्तम् १५ [२२] (१०३१)

(९२)

१५ शार्यातो मानवः । विश्वे देवाः । जगती ।

यज्ञस्य वो रथ्यं विश्पतिं विशां होतारमक्तोरतिथिं विभावसुम् ।
शोचच्छुष्कासु हरिणीषु जर्भुरद् वृषा केतुर्यजतो द्यामशायत १
इमममञ्जस्पामुभये अकृण्वत धर्माणमग्निं विदथस्य साधनम् ।
अक्तुं न यह्वमुषसः पुरोहितं तनूनपातमरुषस्य निंसते २
बळस्य नीथा वि पणेश्च मन्महे वया अस्य प्रहुता आसुरत्तवे ।
यदा घोरासो अमृतत्वमाशता विज्जनस्य दैव्यस्य चर्किरन् ३
ऋतस्य हि प्रसितिर्द्यौरुरु व्यचो नमो मह्यरमतिः पनीयसी ।
इन्द्रो मित्रो वरुणः सं चिकित्रिरे ऽथो भगः सविता पूतदक्षसः ४
प्र रुद्रेण ययिना यन्ति सिन्धव स्तिरो महीमरमतिं दधन्विरे ।
येभिः परिज्मा परियन्नुरु ज्रयो वि रोरुवज्जठरे विश्वमुक्षते ५ [२३] (१०३६)

क्राणा रुद्रा मरुतो विश्वकृष्टयो दिवः श्येनासो असुरस्य नीळयः ।
तेभिश्चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमेन्द्रो देवेभिरर्वशेभिरर्वशः ६
इन्द्रे भुजं शशमानास आशत सूरो दृशीके वृषणश्च पौंस्ये ।
प्र ये न्वस्याहर्णा ततक्षिरे युजं वज्रं नृषदनेषु कारवः ७
सूरश्चिदा हरितो अस्य रीरम दिन्द्रादा कश्चिद्भयते तवीयसः ।
भीमस्य वृष्णो जठरादभिश्वसो दिवेदिवे सहुरिः स्तन्नबाधितः ८
स्तोमं वो अद्य रुद्राय शिक्वसे क्षयद्वीराय नमसा दिदिष्टन ।
येभिः शिवः स्ववाँ एवयावभिर्दिवः सिषक्ति स्वयशा निकामभिः ९
ते हि प्रजाया अभरन्त वि श्रवो बृहस्पतिर्वृषभः सोमजामयः ।
यज्ञैरथर्वा प्रथमो वि धारय देवा दक्षैर्भृगवः सं चिकित्रिरे १० [२४]

ते हि द्यावापृथिवी भूरिरेतसा नराशंसश्चतुरङ्गो यमोऽदितिः ।
देवस्त्वष्टा द्रविणोदा ऋभुक्षणः प्र रोदसी मरुतो विष्णुरर्हिरे ११
उत स्य नः उशिजामुर्विया कविरहिः शृणोतु बुध्न्यो३ हवीमनि ।
सूर्यामासा विचरन्ता दिविक्षिता धिया शमीनहुषी अस्य बोधतम् १२
प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्यो ऽपां नपादवतु वायुरिष्टये ।
आत्मानं वस्यो अभि वातमर्चत तदश्विना सुहवा यामनि श्रुतम् १३
विशामासामभयानामधिक्षितं गीर्भिरु स्वयशसं गृणीमसि ।
ग्राभिर्विश्वाभिरदितिमनर्वणमक्तोर्युवानं नृमणा अधा पतिम् १४
रेभदत्र जनुषा पूर्वो अङ्गिरा ग्रावाण ऊर्ध्वा अभि चक्षुरध्वरम् ।
येभिर्विहाया अभवद्विचक्षणः पाथः सुमेकं स्वधितिर्वनन्वति १५ [२५] (१०४६)

(९३)

१५ तान्वः पार्थ्यः । विश्वे देवाः । प्रस्तारपंक्तिः; २, ३, १३ अनुष्टुप्; ९ अक्षरैः पंक्तिः, ११ न्यङ्कुसारिणी, १५ पुरस्तादृबृहती ।

महिं द्यावापृथिवी भूतमुर्वी नारी यह्वी न रोदसी सदं नः ।
तेभिर्नः पातं सह्यस एभिर्नः पातं शूषणि १
यज्ञेयज्ञे स मर्त्यो देवान् त्सपर्यति । यः सुम्नैर्दीर्घश्रुत्तम आविवासात्येनान् २
विश्वेषामिरज्यवो देवानां वामेहः । विश्वे हि विश्वमहसो विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः ३ (१०४९)

ते घा राजानो अमृतस्य मन्द्रा अर्यमा मित्रो वरुणः परिज्मा ।
कद्रुद्रो नृणां स्तुतो मरुतः पूषणो भगः ४
उत नो नक्तमपां वृषण्वसू सूर्यामासा सदनाय सधन्या ।
सचा यत् साद्येषा महिर्बुध्नेषु बुध्यः ५ [२६]

उत नो देवावश्विना शुभस्पती धामभिर्मित्रावरुणा उरुष्यताम् ।
महः स राय एषते ऽति धन्वेव दुरिता ६
उत नो रुद्रा चिन्मृळतामश्विना विश्वे देवासो रथस्पतिर्भगः ।
ऋभुर्वाज ऋभुक्षणः परिज्मा विश्ववेदसः ७
ऋभुर्ऋभुक्षा ऋभुर्विधतो मदु आ ते हरी जूजुवानस्य वाजिना ।
दुष्टरं यस्य साम चिद्दधर्यज्ञो न मानुषः ८
कृधी नो अह्रयो देव सवितः स चं स्तुषे मघोनाम् ।
सहो न इन्द्रो वह्निभिर्नेषां चर्षणीनां चक्रं रश्मिं न योयुवे ९
ऐषु द्यावापृथिवी धातं महदुस्मे वीरेषु विश्वचर्षणि श्रवः ।
पृक्षं वाजस्य सातये पृक्षं रायोत तुर्वणे १० [२७]

एतं शंसमिन्द्रास्मयुष्टं कूचित् सन्तं सहसावन्नभिष्टये सदा पाह्यभिष्टये ।
मेदतां वेदता वसो ११
एतं मे स्तोमं तना न सूर्ये द्युतद्यामानं वावृधन्त नृणाम् ।
संवननं नाश्व्यं तष्टेवानपच्युतम् १२
वावर्त येषां राया युक्तैषां हिरण्ययी । नेमधिता न पौंस्या वृथेव विष्टान्ता १३
प्र तद्दुःशीमे पृथवाने वेने प्र रामे वोचमसुरे मघवत्सु ।
ये युक्त्वाय पञ्च शता स्मयु पथा विश्राव्येषाम् १४
अधीन्ववत्रं सप्ततिं च सप्त च ।
सद्यो दिदिष्ट तान्वः सद्यो दिदिष्ट पार्थ्यः सद्यो दिदिष्ट मायवः १५ [२८] (१०६१)

(९४)

१४ अर्बुदः काद्रवेयः सर्पः । ग्रावाणः । जगती; ५, ७, १४ त्रिष्टुप् ।

प्रैते वदन्तु प्र वयं वदाम ग्रावभ्यो वाचं वदता वदद्भ्यः ।
यदद्रयः पर्वताः साकमाशवः श्लोकं घोषं भरथेन्द्राय सोमिनः १ (१०६२)

एते वदन्ति शतवत् सहस्रव दभि क्रन्दन्ति हरितेभिरासभिः ।
विष्टी ग्रावाणः सुकृतः सुकृत्यया होतुश्चित् पूर्वे हविरद्यमाशत २
एते वदुन्त्यविदन्नना मधु न्यूङ्खयन्ते अधि पक्व आमिषि ।
वृक्षस्य शाखामरुणस्य बप्सत स्ते सूभर्वा वृषभाः प्रेमरावियुः ३
बृहद्वदन्ति मविरेण मन्दिने न्द्रं क्रोशन्तोऽविदन्नना मधु ।
संरभ्या धीराः स्वसृभिरनर्तिषु राधोषयन्तः पृथिवीमुपब्दिभिः ४
सुपर्णा वाचमकृतोप द्यव्या खरे कृष्णा इषिरा अनर्तिषुः ।
न्यङ्ङि यन्त्युपरस्य निष्कृतं पुरू रेतो दधिरे सूर्यश्चितः ५ [२९]

उग्रा इव प्रवहन्तः समायमुः साकं युक्ता वृषणो बिभ्रतो धुरः ।
यच्छ्वसन्तो जग्रसाना अरावियुः शुण्व एषां प्रोथथो अवेतामिव ६
दशावनिभ्यो दशकक्ष्येभ्यो दशयोक्त्रेभ्यो दशयोजनेभ्यः ।
दशाभीशुभ्यो अर्चताजरेभ्यो दश धुरो दश युक्ता वहन्द्रुचः ७
ते अद्रयो दशयन्त्रास आशव स्तेषामाधानं पर्येति हर्यतम् ।
त ऊं सुतस्य सोम्यस्यान्धसोऽशोः पीयूषं प्रथमस्य भेजिरे ८
ते सोमादो हरी इन्द्रस्य निंसतेऽशुं दुहन्तो अध्यासते गवि ।
तेभिर्दुग्धं पपिवान् त्सोम्यं मधविन्द्रो वर्धते प्रथते वृषायते ९
वृषा वो अंशुर्न किलो रिषाथने ळावन्तः सदमित् स्थनाशिताः ।
रैवत्येव महसा चारवः स्थन यस्य ग्रावाणो अजुषध्वमध्वरम् १० [३०]

तुविला अतृदिलासो अद्रयोऽश्रमणा अशृथिता अमृत्यवः ।
अनातुरा अजराः स्थामविष्णवः सुपीवसो अतृषिता अतृष्णजः ११
ध्रुवा एव वः पितरो युगेयुगे क्षेमकामासः सदसो न युञ्जते ।
अजुर्यासो हरिषाचो हरिद्रव आ द्यां रवेण पृथिवीमशुश्रवुः १२
तदिद्रुवन्त्यद्रयो विमोचने यामन्नञ्जस्पा इव घेदुपब्दिभिः ।
वपन्तो बीजमिव धान्याकृतः पुञ्जन्ति सोमं न मिनन्ति बप्सतः १३
सुते अध्वरे अधि वाचमकृता ऽऽ क्रीळयो न मातरं तुदन्तः ।
वि षू मुञ्चा सुषुवुषो मनीषां वि वर्तन्तामद्रयश्चार्यमानाः १४ [३१] (१०७५)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२७] (९५)

१८ ऐलः पुरूरवाः । उर्वशी देवता । २, ४-५, ७, ११, १३, १५-१६, १८, उर्वशी ऋषिका । पुरूरवा देवता । त्रिष्टुप् ।

हये जाये मनसा तिष्ठ घोरे वचांसि मिश्रा कृणवावहै नु ।
न नौ मन्त्रा अनुदितास एते मयस्करन् परतरे चनाहन् १
किमेता वाचा कृणवा तवाहं प्राक्रमिषमुषसामग्रियेव ।
पुरूरवः पुनरस्तं परेहि दुरापना वात इवाहमस्मि २
इषुर्न श्रिय इषुधेरसना गोषाः शतसा न रंहिः ।
अवीरे क्रतौ वि दविद्युतन्नोरा न मायुं चितयन्त धुनयः ३
सा वसु दधती श्वशुराय वय उषो यदि वष्ट्यन्तिगृहात् ।
अस्तं ननक्षे यस्मिञ्चाकन् दिवा नक्तं शथिता वैतसेन ४
त्रिः स्म माह्नः शथयो वैतसेनोत स्म मेऽव्यत्यै पृणासि ।
पुरूरवोऽनु ते केतमायं राजा मे वीर तन्वस्तदासीः ५ [१]

या सुजूर्णिः श्रेणिः सुम्नआपिर्हृदेचक्षुर्न ग्रन्थिनी चरण्युः ।
ता अञ्जयोऽरुणयो न संसुः श्रिये गावो न धेनवोऽनवन्त ६
समस्मिन्नायमान आसत ग्या उतेमवर्धन् नद्यः स्वगूर्ताः ।
महे यत् त्वा पुरूरवो रणाया ऽवर्धयन् दस्युहत्याय देवाः ७
सचा यदासु जहतीष्वक्रममानुषीषु मानुषो निषेवे ।
अप स्म मत् तरसन्ती न भुज्युस्ता अत्रसन् रथस्पृशो नाश्वाः ८
यदासु मर्तो अमृतासु निस्पृक् सं क्षोणीभिः क्रतुभिर्न पृङ्क्ते ।
ता आतयो न तन्वः शुम्भत स्वा अश्वासो न क्रीळयो दन्दशानाः ९
विद्युन्न या पतन्ती दविद्योद्धरन्ती मे अप्या काम्यानि ।
जनिष्टो अपो नर्यः सुजातः प्रोर्वशीं तिरत दीर्घमायुः १० [२]

जजिष इत्था गोपीथ्याय हि दधाथ तत् पुरूरवो म ओजः ।
अशासं त्वा विदुषी सस्मिन्नहन् न म आशृणोः किमभुग्वदासि ११
कदा सूनुः पितरं जात इच्छाच्चक्रन्नाश्रु वर्तयद्विजानन् ।
को दंपती समनसा वि यूयोदध यदग्निः श्वशुरेषु दीदयत् १२ (१०८७)

प्रति ब्रवाणि वर्तयते अश्रु चक्रन् न क्रन्दद्वाध्ये शिवाये ।
प्र तत् ते हिनवा यत् ते अस्मे परेह्यस्तं नहि मूर मापः १३
सुदेवो अद्य प्रपतेदनावृत् परावतं परमां गन्तवा उ ।
अधा शयीत निर्ऋतेरुपस्थे ऽधैनं वृका रभसासो अद्युः १४
पुरूरवो मा मृथा मा प्र पप्तो मा त्वा वृकासो अशिवास उ क्षन् ।
न वै स्त्रैणानि सख्यानि सन्ति सालावृकाणां हृदयान्येता १५ [३]

यद्विरूपाचरं मर्त्येष्ववसं रात्रीः शरदश्चतस्रः ।
घृतस्य स्तोकं सकृदह्न आश्नां तादेवेदं तातृपाणा चरामि १६
अन्तरिक्षप्रां रजसो विमानीमुप शिक्षाम्युर्वशीं वसिष्ठः ।
उप त्वा रातिः सुकृतस्य तिष्ठान्नि वर्तस्व हृदयं तप्यते मे १७
इति त्वा देवा इम आहुरैळ यथेमेतद्भवसि मृत्युबन्धुः ।
प्रजा ते देवान् हविषा यजाति स्वर्ग उ त्वमपि मादयासे १८ [४] (१०९३)

(९६)

१३ बरुराङ्गिरसः, सर्वहरिर्वा ऐन्द्रः । हरिः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

प्र ते महे विदथे शंसिषं हरी प्र ते वन्वे वनुषो हर्यतं मदम् ।
घृतं न यो हरिभिश्चारु सेचत आ त्वा विशन्तु हरिवर्पसं गिरः १
हरिं हि योनिमभि ये समस्वरन् हिन्वन्तो हरी दिव्यं यथा सदः ।
आ यं पृणन्ति हरिभिर्न धेनव इन्द्राय शूषं हरिवन्तमर्चत २
सो अस्य वज्रो हरितो य आयसो हरिर्निकामो हरिरा गभस्त्योः ।
द्युम्नी सुशिप्रो हरिमन्युसायक इन्द्रे नि रूपा हरिता मिमिक्षिरे ३
दिवि न केतुरधि धायि हर्यतो विव्यचद्वज्रो हरितो न रंह्या ।
तुवद्दधिं हरिशिप्रो य आयसः सहस्रशोका अभवद्धरिभ्यः ४
त्वंत्वमहर्यथा उपस्तुतः पूर्वेभिरिन्द्र हरिकेश यज्वभिः ।
त्वं हर्यसि तव विश्वमुक्थ्यं मसामि राधो हरिजात हर्यतम् ५ [५]

ता वज्रिणं मन्दिनं स्तोम्यं मद इन्द्रं रथे वहतो हर्यता हरी ।
पुरूण्यस्मै सवनानि हर्यत इन्द्राय सोमा हरयो दधन्विरे ६
अरं कामाय हरयो दधन्विरे स्थिराय हिन्वन् हरयो हरी तुरा ।
अर्वाञ्चिर्यो हरिभिर्जोषमीयते सो अस्य कामं हरिवन्तमानशे ७ (११००)

हरिंश्मशारुर्हरिंकेश आयस—स्तुरस्पेये यो हरिपा अवर्धत ।
अर्वाङ्निर्यो हरिंभिर्वाजिनीवसु—रति विश्वा दुरिता पारिंषद्धरी ८

सुवेव यस्य हरिंणी विपेततुः शिप्रे वाजाय हरिंणी दविध्वतः ।
प्र यत् कृते चमसे मर्मृजद्धरी पीत्वा मदस्य हर्यतस्यान्धसः ९

उत स्म सद्म हर्यतस्य पस्त्योऽ—रत्यो न वाजं हरिंवाँ अचिक्रदत् ।
महीं चिद्धि धिषणाहर्यदोजसा बृहद्वयो दधिषे हर्यतश्चिदा १० [६]

आ रोदंसी हर्यमाणो महित्वा नव्यंनव्यं हर्यसि मन्म नु प्रियम् ।
प्र पस्त्यमसुर हर्यतं गो—रादिष्कृधि हरंये सूर्याय ११

आ त्वा हर्यन्तं प्रयुजो जनानां रथे वहन्तु हरिंशिप्रमिन्द्र ।
पिबा यथा प्रतिभृतस्य मध्वो हर्यन् यज्ञं संधमादे दशोणिम् १२

अपाः पूर्वेषां हरिवः सुतानाम—थो इदं सवनं केवलं ते ।
ममद्धि सोमं मधुमन्तमिन्द्र सत्रा वृषञ्जठर आ वृषस्व १३ [७] (११०६

(९७)

२३ आथर्वणो भिषग्। ओषधयः। अनुष्टुप्।

या ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा ।
मनै नु बभ्रूणामहं शतं धामानि सप्त च १

शतं वो अम्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः ।
अधा शतक्रत्वो यूय—मिमं मे अगदं कृत २

ओषधीः प्रति मोदध्वं पुष्पवतीः प्रसूवरीः ।
अश्वा इव सजित्वरी—र्वीरुधः पारयिष्णवः ३

ओषधीरिति मातर—स्तद्वो देवीरुप ब्रुवे ।
सनेयमश्वं गां वासं आत्मानं तव पूरुष ४

अश्वत्थे वो निषदनं पर्णे वो वसतिष्कृता ।
गोभाज इत किलासथ यत् सनवथ पूरुषम् ५ [८]

यत्रौषधीः समग्मत राजानः समिताविव ।
विप्रः स उच्यते भिषग् रक्षोहामीवचातनः ६ (१११

अश्वावतीं सोमावतीमूर्जयन्तीमुदोजसम् । आविंत्सि सर्वा ओषधी—रस्मा अरिष्टतातये ७
उच्छुष्मा ओषधीनां गावो गोष्ठादिवेरते । धनं सनिष्यन्तीना—मात्मानं तव पूरुष ८
इष्कृतिर्नाम वो माता ऽथो यूयं स्थ निष्कृतीः ।
सीराः पतत्रिणीः स्थन यवामर्यति निष्कृथ ९
अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इव व्रजमक्रमुः । ओषधीः प्राचुच्यवु—र्यत् किं च तन्वो३ रपः १०[९]

यदिमा वाजयन्नह—मोषधीर्हस्त आदधे । आत्मा यक्ष्मस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ११
यस्यौषधीः प्रसर्पथाङ्गमङ्गं परुष्परुः । ततो यक्ष्मं वि बाधध्व उग्रो मध्यमशीरिव १२
साकं यक्ष्म प्र पत चाषेण किकिदीविना ।
साकं वातस्य ध्राज्या साकं नश्य निहाकया १३
अन्या वो अन्यामव—त्वन्यान्यस्या उपावत ।
ताः सर्वाः संविदाना इदं मे प्रावता वचः १४
याः फलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः
बृहस्पतिप्रसूता—स्ता नो मुञ्चन्त्वंहसः १५[१०]

मुञ्चन्तु मा शपथ्या३—दथो वरुण्यादुत ।
अथो यमस्य पड्वीशात् सर्वस्माद्देवकिल्बिषात् १६
अवपतन्तीरवदन् दिव ओषधयस्परि । यं जीवमश्नवामहै न स रिष्याति पूरुषः । १७
या ओषधीः सोमराज्ञी—र्बह्वीः शतविचक्षणाः । तासां त्वमस्युत्तमा—रं कामाय शं हृदे १८
या ओषधीः सोमराज्ञी—र्विष्ठिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसूता अस्यै सं दत्त वीर्यम् १९
मा वो रिषत् खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विपच्चतुष्पदस्माकं सर्वमस्त्वनातुरम् २०
याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगत्य वीरुधो ऽस्यै सं दत्त वीर्यम् २१
ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मण—स्तं राजन् पारयामसि २२
त्वमुत्तमास्योषधे तव वृक्षा उपस्तयः ।
उपस्तिरस्तु सो३ ऽस्माकं यो अस्माँ अभिदासति २३[११] (११२९)

(९८)

१२ आर्ष्टिषेणो देवापिः (वृष्टिकामः) । देवाः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पते प्रति मे देवतामिहि मित्रो वा यद्वरुणो वासि पूषा ।
आदित्यैर्वा यद्वसुभिर्मरुत्वान् त्स पर्जन्यं शंतनवे वृषाय १ (११३०)

आ वेवो दूतो अजिरश्चिकित्वान् त्वद्देवापे अभि मामगच्छत् ।
प्रतीचीनः प्रति मामा ववृत्स्व दधामि ते द्युमतीं वाचमासन् २
अस्मे धेहि द्युमतीं वाचमासन् बृहस्पते अनमीवामिषिराम् ।
ययां वृष्टिं शंतनवे वनाव द्विवो द्रप्सो मधुमाँ आ विवेश ३
आ नो द्रप्सा मधुमन्तो विशन्विन्द्रं वेह्यधिरथं सहस्रम् ।
नि षीद होत्रमृतुथा यजस्व देवान् देवापे हविषा सपर्य ४
आर्ष्टिषेणो होत्रमृषिर्निषीदन् देवापिर्देवसुमतिं चिकित्वान् ।
स उत्तरस्मादधरं समुद्रमपो दिव्या असृजद्वर्ष्या अभि ५
अस्मिन् त्समुद्रे अध्युत्तरस्मिन्नापो देवेभिर्निवृता अतिष्ठन् ।
ता अद्रवन्नार्ष्टिषेणेन सृष्टा देवापिना प्रेषिता मरुक्षणीषु ६ [१२]

यद्देवापिः शंतनवे पुरोहितो होत्राय वृतः कृपयन्नदीधेत् ।
देवश्रुतं वृष्टिवनिं रराणो बृहस्पतिर्वाचमस्मा अयच्छत् ७
यं त्वा देवापिः शुशुचानो अग्न आर्ष्टिषेणो मनुष्यः समीधे ।
विश्वेभिर्देवैरनुमद्यमानः प्र पर्जन्यमीरया वृष्टिमन्तम् ८
त्वां पूर्व ऋषयो गीर्भिरायन् त्वामध्वरेषु पुरुहूत विश्वे ।
सहस्राण्यधिरथान्यस्मे आ नो यज्ञं रोहिदश्वोप याहि ९
एतान्यग्ने नवतिर्नव त्वे आहुतान्यधिरथा सहस्रा ।
तेभिर्वर्धस्व तन्वः शूर पूर्वीर्दिवो नो वृष्टिमिषितो रिरीहि १०
एतान्यग्ने नवतिं सहस्रा सं प्र यच्छ वृष्ण इन्द्राय भागम् ।
विद्वान् पथ ऋतुशो देवयानान्यैलानं दिवि देवेषु धेहि ११
अग्ने बाधस्व वि मृधो वि दुर्गहा ऽपामीवामप रक्षाँसि सेध ।
अस्मात् समुद्रादूर्हतो दिवो नो ऽपां भूमानमुप नः सृजेह १२ [१३] (११४१)

(९९)

१२ वम्रो वैखानसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कं नश्चित्रमिषण्यसि चिकित्वान् पृथुग्रमानं वाश्रं वावृधध्यै ।
कत् तस्य दातु शवसो व्युष्टौ तक्षद्वज्रं वृत्रतुरमपिन्वत् १
स हि द्युता विद्युता वेति साम पृथुं योनिमसुरत्वा ससाद ।
स सनीळेभिः प्रसहानो अस्य भ्रातुर्न ऋते सप्तथस्य मायाः २ (११४२)

स वाजं यातापदुष्पदा यन् त्स्वर्षाता परि षदत् सनिष्यन् ।
अनर्वा यच्छतदुरस्य वेदो घ्नञ्छश्वदेवाँ अभि वर्पसा भूत् ३
स यह्वयोऽवनीर्गोष्ववा ऽऽजुहोति प्रधन्यासु सस्निः ।
अपावृो यत्र युज्यासोऽरथा द्रोण्यश्वास ईरते घृतं वाः ४
स रुद्रेभिरशस्तवार ऋभ्वा हित्वी गयमारेअवद्य आगात् ।
वम्रस्य मन्ये मिथुना विवव्री अन्नमभीत्यारोदयन्मुषायन् ५
स इद्दासं तुवीरवं पतिर्दन् षळक्षं त्रिशीर्षाणं दमन्यत् ।
अस्य त्रितो न्वोजसा वृधानो विपा वराहमयोअग्रया हन् ६ [१४]

स दुह्वणे मनुष ऊर्ध्वसान आ साविषदर्शसानाय शरुम् ।
स नृतमो नहुषोऽस्मत सुजातः पुरोऽभिनदर्हन् दस्युहत्ये ७
सो अभ्रियो न यवस उदन्यन् क्षयाय गातुं विदन्नो अस्मे ।
उप यत सीदादिन्दुं शरीरैः श्येनोऽयोपाष्टिर्हन्ति दस्यून् ८
स बाधतः शवसानेभिरस्य कुत्साय शुष्णं कृपणे परादात् ।
अयं कविर्मनयच्छस्यमान—मत्कं यो अस्य सनितोत नृणाम् ९
अयं दशस्यन् नर्येभिरस्य दस्मो देवेभिर्वरुणो न मायी ।
अयं कनीनं ऋतुपा अवे—द्यमिमीताररुं यश्चतुष्पात् १०
अस्य स्तोमेभिरौशिज ऋजिश्वा व्रजं दरयद्वृषभेण पिप्रोः ।
सुत्वा यद्यजतो द्यामदयद्गीः पुरं इयानो अभि वर्पसा भूत् ११
एवा महो असुर वक्षथाय वम्रकः पाड्भिरुपं सर्पदिन्द्रम् ।
स ईयानः करति स्वस्तिमस्मा इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमाभाः १२ [१५] (११५३)

(१००) [नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० १००-११२]

१२ दुवस्युर्वान्दनः । विश्वे देवाः । जगती, १२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्र दृह्य मघवन् त्वावदिद्भुज इह स्तुतः सुतपा बोधि नो वृधे ।
देवेभिर्नः सविता पावतु श्रुत—मा सर्वतातिमदितिं वृणीमहे १
भराय सु भरत भागमृत्वियं प्र वायवे शुचिपे क्रन्ददिष्टये ।
गौरस्य यः पयसः पीतिमानश आ सर्वतातिमदितिं वृणीमहे २ (११५५)

आ नो देवः सविता साविष्द्वयं ऋजूयते यजमानाय सुन्वते ।
यथा देवान् प्रतिभूषेम पाकव—दा सर्वतातिमदितिं वृणीमहे ३

इन्द्रो अस्मे सुमना अस्तु विश्वहा राजा सोमः सुवितस्याध्येतु नः ।
यथायथा मित्रधितानि संवुधु—रा सर्वतातिमदितिं वृणीमहे ४

इन्द्रं उक्थेन शवसा परुर्दधे बृहस्पते प्रतरीतास्यायुषः ।
यज्ञो मनुः प्रमतिर्नः पिता हि क—मा सर्वतातिमदितिं वृणीमहे ५

इन्द्रस्य नु सुकृतं दैव्यं सहो ऽग्निर्गृहे जरिता मेधिरः कविः ।
यज्ञश्च भूद्विदथे चारुरन्तम आ सर्वतातिमदितिं वृणीमहे ६ [१६]

न वो गुहा चकृम भूरि दुष्कृतं नाविष्ट्यं वसवो देवहेळनम् ।
माकिर्नो देवा अनृतस्य वपसु आ सर्वतातिमदितिं वृणीमहे ७

अपामीवां सविता साविषन्नय—ग्वरीय इदप सेधन्त्वद्वयः
ग्रावा यत्र मधुषुदुच्यते बृह—दा सर्वतातिमदितिं वृणीमहे ८

ऊर्ध्वो ग्रावा वसवोऽस्तु सोतरि विश्वा द्वेषाँसि सनुतर्युयोत ।
स नो देवः सविता पायुरीड्य आ सर्वतातिमदितिं वृणीमहे ९

ऊर्जं गावो यवसे पीवो अत्तन ऋतस्य याः सदने कोशे अङ्ध्वे ।
तनूरेव तन्वो अस्तु भेषज—मा सर्वतातिमदितिं वृणीमहे १०

क्रतुप्रावा जरिता शश्वतामव इन्द्र इद्भद्रा प्रमतिः सुतावताम् ।
पूर्णमूर्धर्दिव्यं यस्य सिक्तय आ सर्वतातिमदितिं वृणीमहे ११

चित्रस्ते भानुः क्रतुप्रा अभिष्टिः सन्ति स्पृधो जरणिप्रा अधृष्टाः ।
रजिष्ठया रज्या पश्व आ गो—स्तूतूर्षति पर्यग्रं दुवस्युः १२ [१७](११६५)

(१०१)

१२ बुधः सौम्यः । विश्वे देवा, ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप्; ४, ६ गायत्री; ५ बृहती; ९, १२ जगती ।

उद्बुध्यध्वं समनसः सखायः समग्निमिन्ध्वं बहवः सनीळाः ।
दधिक्रामग्निमुषसं च देवी—मिन्द्रावतोऽवसे नि ह्वये वः १

मन्द्रा कृणुध्वं धिय आ तनुध्वं नावमरित्रपरणीं कृणुध्वम् ।
इष्कृणुध्वमायुधारं कृणुध्वं प्राञ्चं यज्ञं प्र णयता सखायः २ (११६७)

युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह बीजम् ।
गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत् सृण्यः पक्वमेयात् ३

सीरा युञ्जन्ति कवयो युगा वि तन्वते पृथक् । धीरा देवेषु सुम्नया ४

निराहावान् कृणोतन सं वरत्रा दधातन ।
सिञ्चामहा अवतमुद्रिणं वयं सुषेकमनुपक्षितम् ५

इष्कृताहावमवतं सुवरत्रं सुषेचनम् । उद्रिणं सिञ्चे अक्षितम् ६ [१८]

प्रीणीताश्वान् हितं जयाथ स्वस्तिवाहं रथमित् कृणुध्वम् ।
द्रोणाहावमवतमश्मचक्रमंसत्रकोशं सिञ्चता नृपाणम् ७

व्रजं कृणुध्वं स हि वो नृपाणो वर्म सीव्यध्वं बहुला पृथूनि ।
पुरः कृणुध्वमायसीरधृष्टा मा वः सुस्रोच्चमसो दृंहता तम् ८

आ वो धियं यज्ञियां वर्त ऊतये देवीं देवां यजतां यज्ञियामिह ।
सा नो दुहीयद्यवसेव गत्वी सहस्रधारा पयसा मही गौः ९

आ तू षिञ्च हरिमीं द्रोरुपस्थे वाशीभिस्तक्षताश्मन्मयीभिः ।
परि ष्वजध्वं दशा कक्ष्याभिरुभे धुरौ प्रति वह्निं युनक्त १०

उभे धुरौ वह्निरापिब्दमानोऽन्तर्योनेव चरति द्विजानिः ।
वनस्पतिं वन आस्थापयध्वं नि षू दधिध्वमखनन्त उत्सम् ११

कपृन्नरः कपृथमुद्दधातन चोदयत खुदत वाजसातये ।
निष्टिग्र्यः पुत्रमा च्यावयोतय इन्द्रं सबाध इह सोमपीतये १२[१९](११७७)

(१०२)

१२ मुद्गलो भार्म्यश्वः । द्रुघण, इन्द्रो वा । त्रिष्टुप्; १, ३, १२ बृहती ।

प्र ते रथं मिथूकृतमिन्द्रोऽवतु धृष्णुया ।
अस्मिन्नाजौ पुरुहूत श्रवाय्ये धनभक्षेषु नोऽव १

उत स्म वातो वहति वासो अस्या अधिरथं यदजयत सहस्रम् ।
रथीरभून्मुद्गलानी गविष्टौ भरे कृतं व्यचेदिन्द्रसेना २

अन्तर्यच्छन् जिघांसतो वज्रमिन्द्राभिदासतः ।
दासस्य वा मघवन्नार्यस्य वा सनुतर्यवया वधम् ३ (११८०)

उन्नो ह्रदमपिबज्जर्हृषाणः कूटं स्म तृंहदभिमातिमेति ।
प्र मुष्कभारः श्रव इच्छमानो ऽजिरं बाहू अभरत् सिषासन् ४
न्यक्रन्दयन्नुपयन्त एनं ममेहयन् वृषभं मध्य आजेः ।
तेन सूभर्वं शतवत् सहस्रं गवां मुद्गलः प्रधने जिगाय ५
ककर्दवे वृषभो युक्त आसीदवावचीत् सारथिरस्य केशी ।
दुर्धेर्युक्तस्य द्रवतः सहानस ऋच्छन्ति ष्मा निष्पदो मुद्गलानीम् ६ [२०]

उत प्रधिमुदहन्नस्य विद्वानुपायुनग्वंसगमत्र शिक्षन् ।
इन्द्र उदावत् पतिमघ्यानामरंहत पद्याभिः ककुद्मान् ७
शुनमष्ट्राव्यचरत् कपर्दी वरत्रायां दार्वानह्यमानः ।
नृम्णानिं कृण्वन् बहवे जनाय गाः पस्पशानस्तविषीरधत्त ८
इमं तं पश्य वृषभस्य युञ्जं काष्ठाया मध्ये दुघणं शयानम् ।
येन जिगाय शतवत् सहस्रं गवां मुद्गलः पृतनाज्येषु ९
आरे अघा को न्वित्था ददर्श यं युञ्जन्ति तम्वा स्थापयन्ति ।
नास्मै तृणं नोदकमा भरन्त्युत्तरो धुरो वहति प्रदेदिशत् १०
परिवृक्तेव पतिविद्यमानदप्यानां कूचक्रेणेव सिञ्चन् ।
एषेष्यां चिद्रथ्यां जयेम सुमङ्गलं सिनवदस्तु सातम् ११
त्वं विश्वस्य जगत श्चक्षुरिन्द्रासि चक्षुषः ।
वृषा यवाजिं वृषणा सिषाससि चोदयन् वाघ्रिणा युजा १२ [२१](११८९)

(१०३)

१२ ऐन्द्रोऽप्रतिरथः । इन्द्रः, ४ बृहस्पतिः, १२ अप्वा देवी, १३ मरुतो वा । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघनः क्षोभणश्चर्षणीनाम् ।
संक्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेना अजयत् साकमिन्द्रः १
संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्च्यवनेन धृष्णुना ।
तदिन्द्रेण जयत तत् सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा २
स इषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी संस्रष्टा स युध इन्द्रो गणेन ।
संसृष्टजित् सोमपा बाहुशर्ध्युग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ३ (११९१)

बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहामित्राँ अपबाधमानः ।
प्रभञ्जन्त्सेनाः प्रमृणो युधा जयन्—अस्माकमेध्यविता रथानाम् ४
बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।
अभिवीरो अभिसत्वा सहोजाः जैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित् ५
गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमज्म प्रमृणन्तमोजसा ।
इमं सजाता अनु वीरयध्व—मिन्द्रं सखायो अनु सं रभध्वम् ६ [२२]

अभि गोत्राणि सहसा गाहमानो ऽदयो वीरः शतमन्युरिन्द्रः ।
दुश्च्यवनः पृतनाषाळयुध्यो ऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु ७
इन्द्र आसां नेता बृहस्पति—र्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।
देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रम् ८
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुतां शर्ध उग्रम् ।
महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात् ९
उद्धर्षय मघवन्नायुधा—न्युत् सत्वनां मामकानां मनांसि ।
उद्वृत्रहन् वाजिनां वाजिना—न्युद्रथानां जयतां यन्तु घोषाः १०
अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजे—ष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।
अस्माकं वीरा उत्तरे भव—न्वस्माँ उ देवा अवता हवेषु ११
अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्वे परेहि ।
अभि प्रेहि निर्दह हृत्सु शोकै—रन्धेनामित्रास्तमसा सचन्ताम १२
प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्म यच्छतु ।
उग्रा वः सन्तु बाहवो ऽनाधृष्या यथासथ १३ [२३] (१२०२)

(१०४)

११ अष्टको वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि सोमः पुरुहूत तुभ्यं हरिभ्यां यज्ञमुप याहि तूयम् ।
तुभ्यं गिरो विप्रवीरा इयाना दधन्विर इन्द्र पिबा सुतस्य १
अप्सु धूतस्य हरिवः पिबेह नृभिः सुतस्य जठरं पृणस्व ।
मिमिक्षुर्यमद्रय इन्द्र तुभ्यं तेभिर्वर्धस्व मदमुक्थवाहः २
प्रोग्रां पीतिं वृष्णं हर्यमि सत्यां प्रयै सुतस्य हर्यश्व तुभ्यम् ।
इन्द्र धेनाभिरिह मादयस्व धीभिर्विश्वाभिः शच्या गृणानः ३ (१२०५)

ऊती शचीवस्तव वीर्येण वयो दधाना उशिजः ऋतज्ञाः ।
प्रजावदिन्द्र मनुषो दुरोणे तस्थुर्गृणन्तः सधमाद्यासः ४
प्रणीतिभिष्टे हर्यश्व सुष्टोः सुषुम्नस्य पुरुरुचो जनासः ।
मंहिष्ठामूतिं वितिरे दधानाः स्तोतार इन्द्र तव सूनृताभिः ५ [२४]

उप ब्रह्माणि हरिवो हरिभ्यां सोमस्य याहि पीतये सुतस्य ।
इन्द्रं त्वा यज्ञः क्षममाणमानड् वाश्वाँ अस्यध्वरस्य प्रकेतः ६
सहस्रवाजमभिमातिषाहं सुतेरणं मघवानं सुवृक्तिम् ।
उप भूषन्ति गिरो अप्रतीत—मिन्द्रं नमस्या जरितुः पनन्त ७
सप्तापो देवीः सुरणा अमृक्ता याभिः सिन्धुमतर इन्द्र पूर्भित् ।
नवतिं स्रोत्या नव च स्रवन्ती—र्देवेभ्यो गातुं मनुषे च विन्दः ८
अपो महीरभिशस्तेरमुञ्चो ऽजागरास्वधि देव एकः ।
इन्द्र यास्त्वं वृत्रतूर्ये चकर्थ ताभिर्विश्वायुस्तन्वं पुपुष्याः ९
वीरण्यः क्रतुरिन्द्रः सुशस्ति—रुताप्ति धेना पुरुहूतमीट्टे ।
आदंयद्वज्रमकृणोदु लोकं ससाहे शक्रः पृतना अभिष्टिः १०
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ११ [२५] (१११३)

(१०५)

११ कौत्सो दुर्मित्रः सुमित्रो वा । इन्द्रः । उष्णिक्; १ गायत्री वा; २, ७ पिपीलिकमध्या; ११ त्रिष्टुप् ।

कदा वसो स्तोत्रं हर्यत आवं शमशा रुधद्वाः । दीर्घं सुतं वाताप्याय १
हरी यस्य सुयुजा विबर्हा वे—रर्वन्तानु शेपा । उभा रजी न केशिना पतिर्दन् २
अप योरिन्द्रः पापज आ मर्तो न शश्रमाणो बिभीवान् । शुभे यद्युयुजे तविषीवान् ३
सचायोरिन्द्रश्चर्क्रषे आँ उपानसः सपर्यन् । नदयोर्विवर्तयोः शूर इन्द्रः ४
अधि यस्तस्थौ केशवन्ता व्यचस्वन्ता न पृष्ट्यै । वनोति शिप्राभ्यां शिप्रिणीवान् ५ [२६]

प्रास्तौद्दृष्वौजा ऋष्वेभि—स्ततक्ष शूरः शवसा । ऋभुर्न क्रतुभिर्मातरिश्वा ६
वज्रं यश्चक्रे सुहनाय दस्यवे हिरीमशो हिरीमान् । अरुतहनुरुद्धृतं न रजः ७
अव नो वृजिना शिशी—ह्यूचा वनेमानृचः । नाब्रह्मा यज्ञ ऋधगजोषति त्वे ८
ऊर्ध्वा यत् ते त्रेतिनी भू—द्यज्ञस्य धृषु सन्मन् । सजूर्नावं स्वयशसं सचायोः ९ (१११२)

श्रिये ते पृश्निरुपसेचनी भू—च्छ्रिये दर्विरेपाः । यया स्वे पात्रे सिञ्चस उत १०
शतं वा यदसुर्य प्रति त्वा सुमित्र इत्थास्तौद्दुर्मित्र इत्थास्तौत् ।
आवो यद्स्युहत्ये कुत्सपुत्रं प्रावो यद्स्युहत्ये कुत्सवत्सम् ११ [२७] (१०२४)

—※०※—

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२७] (१०६)

११ भूतांशः काश्यपः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

उभा उ नूनं तदिदर्थयेथे वि तन्वाथे धियो वस्त्रापसेव ।
सधीचीना यातवे प्रेमजीगः सुदिनेव पृक्ष आ तंसयेथे १
उष्टारेव फर्वरेषु श्रयेथे प्रायोगेव श्वात्र्या शासुरेथः ।
दूतेव हि ष्ठो यशसा जनेषु मापं स्थातं महिषेवावपानात् २
साकंयुजा शकुनस्येव पक्षा पश्वेव चित्रा यजुरा गमिष्टम् ।
अग्निरिव देवयोर्दीदिवांसा परिज्मानेव यजथः पुरुत्रा ३
आपी वो अस्मे पितरेव पुत्रो—ग्नेर्व रुचा नृपतीव तुर्वै ।
इर्येव पुष्ट्यै किरणेव भुज्यै श्रुष्टीवानेव हवमा गमिष्टम् ४
वंसगेव पूषण्या शिम्बाता मित्रेव ऋता शतरा शातपन्ता ।
वाजेवोच्चा वयसा घर्म्येष्ठा मेषेवेषा संपर्या पुरीषा ५ [१]

सृण्येव जभ्रेरी तुर्फरीतू नैतोशेव तुर्फरी पर्फरीका ।
उदन्यजेव जेमना मदेरू ता मे जराय्वजरं मरायु ६
पत्नेव चर्चरं जारं मरायु क्षत्रेवार्थेषु तर्तरीथ उग्रा ।
ऋभू नापंत खरमज्रा खरजु—र्वायुर्न पर्फरत् क्षयद्रयीणाम् ७
घर्मेव मधु जठरे सनेरू भगेविता तुर्फरी फारिवारम् ।
पतरेव चचरा चन्द्रनिर्णि—ङ्मनऋङ्गा मनन्याऽ न जग्मी ८
बृहन्तेव गम्भरेषु प्रतिष्ठां पादेव गाधं तरते विदाथः ।
कर्णेव शासुरनु हि स्मराथो—ऽशेव नो भजतं चित्रमप्नः ९
आरङ्गरेव मध्वरेयेथे सारघेव गवि नीचीनबारे ।
कीनारेव स्वेदमासिष्विदाना क्षामेवोर्जा सूयवसात् सचेथे १०
ऋध्याम स्तोमं सनुयाम वाज—मा नो मन्त्रं सरथेहोप यातम् ।
यज्ञो न पक्वं मधु गोष्वन्त—रा भूतांशो अश्विनोः काममप्राः ११ [२] (१०३५)

(१०७)

११ दिव्य आङ्गिरसः, दक्षिणा वा प्राजापत्या । दक्षिणा, दक्षिणादातारो वा । त्रिष्टुप्, ४ जगती ।

आविर्भून्महि माघोनमेषां विश्वं जीवं तमसो निरमोचि ।
महि ज्योतिः पितृभिर्वृत्तमागादुरुः पन्था दक्षिणाया अदर्शि १

उच्चा दिवि दक्षिणावन्तो अस्थुर्ये अश्वदाः सह ते सूर्येण ।
हिरण्यदा अमृतत्वं भजन्ते वासोदाः सोम प्र तिरन्त आयुः २

दैवी पूर्तिर्दक्षिणा देवयज्या न कवारिभ्यो नाहि ते पणन्ति ।
अथा नरः प्रयतदक्षिणासो ऽवद्यभिया बहवः पृणन्ति ३

शतधारं वायुमर्कं स्वर्विदं नृचक्षसस्ते अभि चक्षते हविः ।
ये पृणन्ति प्र च यच्छन्ति संगमे ते दक्षिणां दुहते सप्तमातरम् ४

दक्षिणावान् प्रथमो हूत एति दक्षिणावान् ग्रामणीरग्रमेति ।
तमेव मन्ये नृपतिं जनानां यः प्रथमो दक्षिणामाविवाय ५ [३]

तमेव ऋषिं तमु ब्रह्माणमाहुर्यज्ञन्यं सामगामुक्थशासम् ।
स शुक्रस्य तन्वो वेद तिस्रो यः प्रथमो दक्षिणया रराध ६

दक्षिणाश्वं दक्षिणा गां ददाति दक्षिणा चन्द्रमुत यद्धिरण्यम् ।
दक्षिणान्नं वनुते यो न आत्मा दक्षिणां वर्म कृणुते विजानन् ७

न भोजा मम्रुर्न्यर्थमीयुर्न रिष्यन्ति न व्यथन्ते ह भोजाः ।
इदं यद्विश्वं भुवनं स्वश्चैतत्सर्वं दक्षिणैभ्यो ददाति ८

भोजा जिग्युः सुरभिं योनिमग्रे भोजा जिग्युर्वध्वं१ या सुवासाः ।
भोजा जिग्युरन्तःपेयं सुरायां भोजा जिग्युर्ये अहूताः प्रयन्ति ९

भोजायाश्वं सं मृजन्त्याशुं भोजायास्ते कन्याः शुम्भमाना ।
भोजस्येदं पुष्करिणीव वेश्म परिष्कृतं देवमानेव चित्रम् १०

भोजमश्वाः सुष्ठुवाहो वहन्ति सुवृद्रथो वर्तते दक्षिणायाः ।
भोजं देवासोऽवता भरेषु भोजः शत्रूंरन्त्समनीकेषु जेता ११ [४] (१२४६)

(१०८)

११ पणयोऽसुराः । सरमा देवता । २, ४, ६, ८, १०-११ सरमा देवशुनी ऋषिका । पणयो देवता । त्रिष्टुप् ।

किमिच्छन्ती सरमा प्रेदमानड् दूरे ह्यध्वा जगुरिः पराचैः ।
कास्मेहितिः का परितक्म्यासीत् कथं रसायाः अतरः पयांसि १

इन्द्रस्य दूतीरिषिता चरामि महः इच्छन्ती पणयो निधीन् वः ।
अतिष्कदो भियसा तन्न आवत् तथा रसायाः अतरं पयांसि २

कीदृङिन्द्रः सरमे का दृशीका यस्येदं दूतीरसरः पराकात् ।
आ च गच्छान्मित्रमेना दधामा—ऽथा गवां गोपतिर्नो भवाति ३

नाहं तं वेद दभ्यं दभत् स यस्येदं दूतीरसरं पराकात् ।
न तं गूहन्ति स्रवतो गभीरा हता इन्द्रेण पणयः शयध्वे ४

इमा गावः सरमे या ऐच्छः परि दिवो अन्तान् सुभगे पतन्ती ।
कस्त एना अव सृजादयुध्व्यु—तास्माकमायुधा सन्ति तिग्मा ५ [५]

असेन्या वः पणयो वचांस्य—निषव्यास्तन्वः सन्तु पापीः ।
अधृष्टो व एतवा अस्तु पन्था बृहस्पतिर्व उभया न मृळात ६

अयं निधिः सरमे अद्रिबुध्नो गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्न्यृष्टः ।
रक्षन्ति तं पणयो ये सुगोपा रेकुं पदमलकमा जगन्थ ७

एह गमन्नृषयः सोमशिता अयास्यो अङ्गिरसो नवग्वाः ।
त एतमूर्वं वि भजन्त गोना—मथैतद्वचः पणयो वमान्नित् ८

एवा च त्वं सरम आजगन्थ प्रबाधिता सहसा दैव्येन ।
स्वसारं त्वा कृणवै मा पुनर्गा अप ते गवां सुभगे भजाम ९

नाहं वेद भ्रातृत्वं नो स्वसृत्व—मिन्द्रो विदुरङ्गिरसश्च घोराः ।
गोकामा मे अच्छदयन् यदाय—मपात इत पणयो वरीयः १०

दूरमित पणयो वरीय उदावो यन्तु मिनतीर्ऋतेन ।
बृहस्पतिर्या अविन्दन्निगूळ्हाः सोमो ग्रावाण ऋषयश्च विप्राः ११ [६] (१२५७)

(१०९)

७ जुहूर्ब्रह्मजाया, ब्राह्मः ऊर्ध्वनाभा वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

तेऽवदन् प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषे ऽकूपारः सलिलो मातरिश्वा ।
वीळुहरास्तप उग्रो मयोभूरापो देवीः प्रथमजा ऋतेन १
सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मजायां पुनः प्रायच्छदहृणीयमानः ।
अन्वर्तिता वरुणो मित्र आसीदग्निर्होता हस्तगृह्या निनाय २
हस्तेनैव ग्राह्य आधिरस्या ब्रह्मजायेयमिति चेदवोचन् ।
न दूताय प्रह्ये तस्थ एषा तथा राष्ट्रं गुपितं क्षत्रियस्य ३
देवा एतस्यामवदन्त पूर्वे सप्तऋषयस्तपसे ये निषेदुः ।
भीमा जाया ब्राह्मणस्योपनीता दुर्धां दधाति परमे व्योमन् ४
ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः स देवानां भवत्येकमङ्गम् ।
तेन जायामन्वविन्दद्बृहस्पतिः सोमेन नीतां जुह्वं१ न देवाः ५
पुनर्वै देवा अददुः पुनर्मनुष्या उत ।
राजानः सत्यं कृण्वाना ब्रह्मजायां पुनर्ददुः ६
पुनर्दाय ब्रह्मजायां कृत्वी देवैर्निकिल्बिषम् ।
ऊर्जं पृथिव्या भक्त्वायोरुगायमुपासते ७ [७] (१२६४)

(११०)

११ जमदग्निर्भार्गवः, जामदग्न्यो रामो वा । आप्रीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीद्वारः, ६ उषासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान् यजसि जातवेदः ।
आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान् त्वं दूतः कविरसि प्रचेताः १
तनूनपात् पथ ऋतस्य यानान् मध्वा समञ्जन्त्स्वदया सुजिह्व ।
मन्मानि धीभिरुत यज्ञमृन्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः २
आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्चा ऽऽ याह्यग्ने वसुभिः सजोषाः ।
त्वं देवानामसि यह्व होता स एनान् यक्षीषितो यजीयान् ३
प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्नाम् ।
व्युं प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अदितये स्योनम् ४ (१२६८

व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुम्भमानाः ।
देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः ५ [८]

आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उषासानक्ता सदतां नि योनौ ।
दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिशं दधाने ६
दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्यै ।
प्रचोदयन्ता विदथेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता ७
आ नो यज्ञं भारती तूयमेत्विळा मनुष्वदिह चेतयन्ती ।
तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं स्योनं सरस्वती स्वपसः सदन्तु ८
य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिंशद्भुवनानि विश्वा ।
तमद्य होतरिषितो यजीयान् देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान् ९
उपावसृज त्मन्या समञ्जन् देवानां पाथ ऋतुथा हवींषि ।
वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन १०
सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञमग्निर्देवानामभवत पुरोगाः ।
अस्य होतुः प्रदिश्यृतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविरदन्तु देवाः ११ [९] (१२७५)

(१११)

१० वैरूपोऽष्टादंष्ट्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मनीषिणः प्र भरध्वं मनीषां यथायथा मतयः सन्ति नृणाम् ।
इन्द्रं सत्यैरयामा कृतेभिः स हि वीरो गिर्वणस्युर्विदानः १
ऋतस्य हि सदसो धीतिरद्यौत् सं गाभिर्याभिर्वृषभो गोभिरानट् ।
उदतिष्ठत् तविषेणा रवेण महान्ति चित् सं विव्याचा रजांसि २
इन्द्रः किल श्रुत्या अस्य वेदु स हि जिष्णुः पथिकृत् सूर्याय ।
आन्मेनां कृण्वन्नच्युतो भुवद्गोः पतिर्दिवः सनजा अप्रतीतः ३
इन्द्रो महा महतो अर्णवस्य व्रतामिनादङ्गिरोभिर्गृणानः ।
पुरूणि चिन्नि ततानारजांसि दाधार यो धरुणं सत्यताता ४
इन्द्रो दिवः प्रतिमानं पृथिव्या विश्वा वेद सवना हन्ति शुष्णम् ।
महीं चिद् द्यामातनोत् सूर्येण चास्कम्भ चित् कम्भनेन स्कभीयान् ५ [१०]

वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रमस्तरदेवस्य शूशुवानस्य मायाः ।
वि धृष्णो अत्र धृषता जघन्था ऽथाभवो मघवन् बाह्वोजाः ६ (१२८१)

सचन्त यदुषसः सूर्येण चित्रामस्य केतवो रामविन्दन् ।
आ यन्नक्षत्रं दृदृशे दिवो न पुनर्यतो नकिरद्धा नु वेद ७

दूरं किल प्रथमा जग्मुरासामिन्द्रस्य याः प्रसवे ससुरापः ।
क्व स्विदग्नं क्व बुध्न आसामापो मध्यं क्व वो नूनमन्तः ८

सृजः सिन्धूँरहिना जग्रसानाँ आदित्येता: प्र विविज्रे जवेन ।
मुमुक्षमाणा उत या मुमुच्रे ऽधेत्येता न रमन्ते नितिक्ताः ९

सधीचीः सिन्धुमुशतीरिवायन् त्सनाज्जार आरितः पुरिदासाम् ।
अस्तमा ते पार्थिवा वसून्न्यस्मे जग्मुः सूनृता इन्द्र पूर्वीः १० [११] (११८५)

(११२)

१० वैरूपो नभःप्रभेदनः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र पिब प्रतिकामं सुतस्य प्रातःसावस्तव हि पूर्वपीतिः ।
हर्षस्व हन्तवे शूर शत्रूननक्थेभिष्टे वीर्याऽ३ प्र ब्रवाम १

यस्ते रथो मनसो जवीया नेन्द्र तेन सोमपेयाय याहि ।
तूयमा ते हरयः प्र द्रवन्तु येभिर्यासि वृषभिर्मन्दमानः २

हरित्वता वर्चसा सूर्यस्य श्रेष्ठैं रूपैस्तन्वं स्पर्शयस्व ।
अस्माभिरिन्द्र सखिभिर्हुवानः सधीचीनो मादयस्वा निषद्य ३

यस्य त्यत् ते महिमानं मदेष्विमे मही रोदसी नाविविक्ताम् ।
तदोक आ हरिभिरिन्द्र युक्तैः प्रियेभिर्याहि प्रियमन्नमच्छ ४

यस्य शश्वत् पपिवाँ इन्द्र शत्रूननानुकृत्या रणया चकर्थ ।
स ते पुरंधिं तविषीमियर्ति स ते मदाय सुत इन्द्र सोमः ५ [१२]

इदं ते पात्रं सनवित्तमिन्द्र पिबा सोममेना शतक्रतो ।
पूर्णं आहावो मघवन्नस्य मध्वो यं विश्व इदभिहर्यन्ति देवाः ६

वि हि त्वामिन्द्र पुरुधा जनासो हितप्रयसो वृषभ ह्वयन्ते ।
अस्माकं ते मधुमत्तमानीमा भुवन्त्सवना तेषु हर्य ७

प्र तं इन्द्र पूर्व्याणि प्र नूनं वीर्या वोचं प्रथमा कृतानि ।
सतीनमन्युरशथायो अद्रिं सुवेदुनामकृणोर्ब्रह्मणे गाम् ८ (११९३)

नि षु सीद गणपते गणेषु त्वामाहुर्विप्रतमं कवीनाम् ।
न ऋते त्वत् क्रियते किं चनारे महामर्कं मघवञ्चित्रमर्च ९
अभिख्या नो मघवन् नाधमानान् त्सखे बोधि वसुपते सखीनाम् ।
रणं कृधि रणकृत् सत्यशुष्मा ऽभक्ते चिदा भजा राये अस्मान् १० [१३](११९५)

(११३) [दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ११३-११८]

१० वैरूपः शतप्रभेदनः । इन्द्रः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

तमस्य द्यावापृथिवी सचेतसा विश्वेभिर्देवैरनु शुष्ममावताम् ।
यदैत् कृण्वानो महिमानमिन्द्रियं पीत्वी सोमस्य क्रतुमाँ अवर्धत १
तमस्य विष्णुर्महिमानमोजसांऽशुं दधन्वान् मधुनो वि रप्शते ।
देवेभिरिन्द्रो मघवा सयावभिर्वृत्रं जघन्वाँ अभवद्वरेण्यः २
वृत्रेण यदहिना बिभ्रदायुधा समस्थिथा युधये शंसमाविदे ।
विश्वे ते अत्र मरुतः सह त्मना ऽवर्धन्नुग्र महिमानमिन्द्रियम् ३
जज्ञान एव व्यबाधत स्पृधः प्रापश्यद्वीरो अभि पौंस्यं रणम् ।
अवाभरद्भिषितो वज्रमायसं शेवं मित्राय वरुणाय दाशुषे ४
आदिन्द्रः सत्रा तविषीरपत्यत वरीयो द्यावापृथिवी अबाधत ।
अवाभरद्भिषितो वज्रमायसं शेवं मित्राय वरुणाय दाशुषे ५ [१४]

इन्द्रस्यात्र तविषीभ्यो विरप्शिनं ऋघायतो अरंहयन्त मन्यवे ।
वृत्रं यदुग्रो व्यवृश्चदोजसा ऽपो बिभ्रतं तमसा परीवृतम् ६
या वीर्याणि प्रथमानि कर्त्वा महित्वेभिर्यतमानौ समीयतुः ।
ध्वान्तं तमोऽवं दध्वसे हत इन्द्रो मह्ना पूर्वहूतावपत्यत ७
विश्वे देवासो अध वृष्ण्यानि ते ऽवर्धयन्त्सोमवत्या वचस्यया ।
रुद्रं वृत्रमहिमिन्द्रस्य हन्मना ऽग्निर्न जम्भैस्तुष्वन्नमावयत् ८
भूरि दक्षेभिर्वचनेभिरृक्वभिः सख्येभिः सख्यानि प्र वोचत ।
इन्द्रो धुनिं च चुमुरिं च दुम्भयं ऽहन्नहामनस्या शृणुते वृभीतये ९
त्वं पुरूण्या भरा स्वश्व्या येभिर्मंसै निवचनानि शंसन् ।
सुगेभिर्विश्वा दुरिता तरेम विदो षु णं उर्विया गाधमद्य १० [१५](१३०५)

(११४)

१० वैरूपः साध्रिः, तापसो घर्मो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४ जगती ।

घर्मा समन्ता त्रिवृतं व्यापतु—स्तयोर्जुष्टिं मातरिश्वा जगाम ।
विबस्पयो दिधिषाणा अवेषन् विदुर्देवाः सहसामानमर्कम् १
तिस्रो द्वेष्ट्राय निर्ऋतीरुपासते दीर्घश्रुतो वि हि जानन्ति वह्नयः ।
तासां नि चिक्युः कवयो निदानं परेषु या गुह्येषु व्रतेषु २
चतुष्कपर्दा युवतिः सुपेशा घृतप्रतीका वयुनानि वस्ते ।
तस्यां सुपर्णा वृषणा नि षेदतु—र्यत्र देवा दधिरे भागधेयम् ३
एकः सुपर्णः स समुद्रमा विवेश स इदं विश्वं भुवनं वि चष्टे ।
तं पाकेन मनसापश्यमन्तित—स्तं माता रेळिह स उ रेळिह मातरम् ४
सुपर्णं विप्राः कवयो वचोभि—रेकं सन्तं बहुधा कल्पयन्ति ।
छन्दांसि च दधतो अध्वरेषु ग्रहान्त्सोमस्य मिमते द्वादश ५ [१६]

पत्त्रिंशाँश्च चतुरः कल्पयन्त—श्छन्दांसि च दधत आद्वयुशम् ।
यज्ञं विमाय कवयो मनीष ऋक्सामाभ्यां प्र रथं वर्तयन्ति ६
चतुर्दशान्ये महिमानो अस्य तं धीरा वाचा प्र णयन्ति सप्त ।
आप्तानं तीर्थं क इह प्र वोचद्येन पथा प्रपिबन्ते सुतस्य ७
सहस्रधा पञ्चदशान्युक्था यावद्द्यावापृथिवी तावदित् तत् ।
सहस्रधा महिमानः सहस्रं यावद्ब्रह्म विष्ठितं तावती वाक् ८
कश्छन्दसां योगमा वेद धीरः को धिष्ण्यां प्रति वाचं पपाद ।
कमृत्विजामष्टमं शूरमाहु—र्हरी इन्द्रस्य नि चिकाय कः स्वित ९
भूम्या अन्तं पर्येके चरन्ति रथस्य धूर्षु युक्तासो अस्थुः ।
श्रमस्य वायं वि भजन्त्येभ्यो यदा यमो भवति हर्म्ये हितः १० [१७] (११५)

(११५)

९ वार्ष्टिहव्य उपस्तुतः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप्, ९ शक्करी ।

चित्र इच्छिशोस्तरुणस्य वक्षथो न यो मातरावप्येति धातवे ।
अनूधा यदि जीजनदधा च नु ववक्ष सद्यो महि दूत्यं१ चरन् १
अग्निर्ह नाम धायि दन्नपस्तमः सं यो वना युवते भस्मना वृता ।
अभिप्रमुरा जुह्वा स्वध्वर इनो न प्रोथमानो यवसे वृषा २ (११७)

तं वो विं न द्रुषदं वेवमन्धंस इन्दुं प्रोथन्तं प्रवपन्तमर्णवम् ।
आसा वह्निं न शोचिषा विरप्शिनं महिव्रतं न सरजन्तमध्वनः ३

वि यस्य ते ज्रयसानस्याजर धक्षोर्न वाताः परि सन्त्यच्युताः ।
आ रण्वासो युयुधयो न सत्वनं त्रितं नशन्त प्र शिषन्त इष्टये ४

स इद्वह्निः कण्वतमः कण्वसखा ऽर्यः परस्यान्तरस्य तरुषः ।
अग्निः पातु गृणतो अग्निः सूरीन्नग्निर्ददातु तेषामवो नः ५ [१८]

वाजिन्तमाय सह्यसे सुपित्र्य तूपु च्यवानो अनु जातवेदसे ।
अनुद्रे चिद्यो धृषता वरं सते महिन्तमाय धन्वनेर्दविष्यते ६

एवाग्निर्मर्तैः सह सूरिभिर्वसुः ष्टवे सहसः सूनरो नृभिः ।
मित्रासो न ये सुधिता ऋतायवो द्यावो न द्युम्नैरभि सन्ति मानुषान् ७

ऊर्जो नपात् सहसावन्निति त्वोपस्तुतस्य वन्दते वृषा वाक् ।
त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ८

इति त्वाग्ने वृष्टिहव्यस्य पुत्रा उपस्तुतास ऋषयोऽवोचन् ।
ताँश्च पाहि गृणतश्च सूरीन् वप्रङ्खळित्यूर्ध्वासो अनक्षन् नमो नम इत्यूर्ध्वासो अनक्षन् ९ [१९]

(११६) (१३७४)

९ स्थौरोऽग्नियुतः स्थौरोऽग्नियूपो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

पिबा सोमं महत इन्द्रियाय पिबा वृत्राय हन्तवे शविष्ठ ।
पिब राये शवसे हूयमानः पिब मध्वस्तृपदिन्द्रा वृषस्व १

अस्य पिब क्षुमतः प्रस्थितस्येन्द्र सोमस्य वरमा सुतस्य ।
स्वस्तिदा मनसा मादयस्वाऽर्वाचीनो रेवते सौभगाय २

ममत्तु त्वा दिव्यः सोम इन्द्र ममत्तु यः सुयते पार्थिवेषु ।
ममत्तु येन वरिवश्चकर्थ ममत्तु येन निरिणासि शत्रून् ३

आ द्विबर्हा अमिनो यात्विन्द्रो वृषा हरिभ्यां परिषिक्तमन्धः ।
गव्या सुतस्य प्रभृतस्य मध्वः सत्रा खेदामरुशहा वृषस्व ४

नि तिग्मानिं भ्राशयन् भ्राश्या न्यर्व स्थिरा तनुहि यातुजूनाम् ।
उग्राय ते सहो बलं ददामि प्रतीत्या शत्रून् विगदेषु वृश्च ५ [२०] (१३७९)

व्यर्य इन्द्र तनुहि श्रवांस्यो जः स्थिरेव धन्वनोऽभिमातीः
अस्मद्र्यग्वावृधानः सहोभिरनिभृष्टस्तन्वं वावृधस्व ६

इदं हविर्मघवन् तुभ्यं रातं प्रति सम्राळहृणानो गृभाय ।
तुभ्यं सुतो मघवन् तुभ्यं पक्वोऽद्रीन्द्र पिब च प्रस्थितस्य ७

अद्रीदिन्द्र प्रस्थितेमा हवींषि चनो दधिष्व पचतोत सोमम् ।
प्रयस्वन्तः प्रति हर्यामसि त्वा सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः ८

प्रेन्द्राग्निभ्यां सुवचस्यामियर्मि सिन्धाविव प्रेरयं नावमर्कैः ।
अया इव परि चरन्ति देवा ये अस्मभ्यं धनदा उद्भिदश्च ९ [२१](१३३३)

(११७)

९ भिक्षुराङ्गिरसः । धनान्नदानं । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

न वा उ देवाः क्षुधमिद्वधं ददुरुताशितमुप गच्छन्ति मृत्यवः ।
उतो रयिः पृणतो नोप दस्यत्युतापृणन् मर्डितारं न विन्दते १

य आधाय चकमानाय पित्वोऽन्नवान्त्सन् रफितायोपजग्मुषे ।
स्थिरं मनः कृणुते सेवते पुरोतो चित् स मर्डितारं न विन्दते २

स इद्भोजो यो गृहवे ददात्यन्नकामाय चरते कृशाय ।
अरमस्मै भवति यामहूता उतापरीषु कृणुते सखायम् ३

न स सखा यो न ददाति सख्ये सचाभुवे सचमानाय पित्वः ।
अपास्मात् प्रेयान्न तदोको अस्ति पृणन्तमन्यमरणं चिदिच्छेत् ४

पृणीयादिन्नाधमानाय तव्यान् द्राघीयांसमनु पश्येत पन्थाम् ।
ओ हि वर्तन्ते रथ्येव चक्रान्यमन्यमुप तिष्ठन्त रायः ५ [२२]

मोघमन्नं विन्दते अप्रचेताः सत्यं ब्रवीमि वध इत् स तस्य ।
नार्यमणं पुष्यति नो सखायं केवलाघो भवति केवलादी ६

कृषन्नित् फाल आशितं कृणोति यन्नध्वानमप वृङ्क्ते चरित्रैः ।
वदन् ब्रह्मावदतो वनीयान् पृणन्नापिरपृणन्तमभि ष्यात् ७

एकपाद्भूयो द्विपदो वि चक्रमे द्विपात् त्रिपादमभ्येति पश्चात् ।
चतुष्पादेति द्विपदामभिस्वरे संपश्यन् पङ्क्तीरुपतिष्ठमानः ८ (१३४१)

समौ चिद्भस्तौ न समं विविष्टः संमातरा चिन्न समं दुहाते ।
यमयोश्चिन्न समा वीर्याणि ज्ञाती चित सन्तौ न समं पृणीतः ९ [२३](१३४१)

(११८)

९ उरुक्षय आमहीयवः । रक्षोहाऽग्निः । गायत्री ।

अग्ने हंसि न्यत्रिणं दीद्यन्मर्त्येष्वा । स्वे क्षये शुचिव्रत १
उत्तिष्ठसि स्वाहुतो घृतानि प्रति मोदसे । यत् त्वा सुचः समस्थिरन् २
स आहुतो वि रोचते ऽग्निरीळेन्यो गिरा । सुचा प्रतीकमज्यते ३
घृतेनाग्निः समज्यते मधुप्रतीक आहुतः । रोचमानो विभावसुः ४
जरमाणः समिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन । तं त्वा हवन्त मर्त्याः ५ [२४]

तं मर्ता अमर्त्यं घृतेनाग्निं सपर्यत । अदाभ्यं गृहपतिम् ६
अदाभ्येन शोचिषा ऽग्ने रक्षस्त्वं दह । गोपा ऋतस्य दीदिहि ७
स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष यातुधान्यः । उरुक्षयेषु दीद्यत् ८
तं त्वा गीर्भिरुरुक्षया हव्यवाहं समीधिरे । यजिष्ठं मानुषे जने ९ [२५](१३५१)

(११९)

१३ ऐन्द्रो लवः । आत्मा (इन्द्रः) । गायत्री ।

इति वा इतिं मे मनो गामश्वं सनुयामितिं । कुवित् सोमस्यापामितिं १
प्र वातां इव दोधत उन्मा पीता अयंसत । कुवित् सोमस्यापामितिं २
उन्मा पीता अयंसत रथमश्वा इवाशवः । कुवित् सोमस्यापामितिं ३
उप मा मतिरस्थित वाश्रा पुत्रमिव प्रियम् । कुवित् सोमस्यापामितिं ४
अहं तष्टेव वन्धुरं पर्यचामि हृदा मतिम् । कुवित् सोमस्यापामितिं ५
नहि मे अक्षिपच्चना ऽच्छान्त्सुः पश्च कृष्टयः । कुवित् सोमस्यापामितिं ६ [२६]

नहि मे रोदसी उभे अन्यं पक्षं चन प्रति । कुवित् सोमस्यापामितिं ७
अभि द्यां महिना भुव मभी मां पृथिवीं महीम् । कुवित् सोमस्यापामितिं ८
हन्ताहं पृथिवीमिमां नि दधानीह वेह वा । कुवित् सोमस्यापामितिं ९
ओषमित् पृथिवीमहं जङ्घनानीह वेह वा । कुवित् सोमस्यापामितिं १०
द्विबि मे अन्यः पक्षोऽधो अन्यमचीकृषम् । कुवित सोमस्यापामितिं ११ (१३६१)

अहमस्मि महामहो ऽभिनभ्यमुदीषितः । कुवित् सोमस्यापामितिं १२
गृहो याम्यरंकृतो देवेभ्यो हव्यवाहनः । कुवित् सोमस्यापामितिं १३ [२७] (११६४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०] (१२०)

९ आथर्वणो बृहद्दिवः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनृम्णः ।
सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रूननु यं विश्वे मदन्त्यूमाः १
वावृधानः शवसा भूर्योजाः शत्रुर्दासाय भियसं दधाति ।
अव्यनच्च व्यनच्च सस्नि सं ते नवन्त प्रभृता मदेषु २
त्वे क्रतुमपि वृञ्जन्ति विश्वे द्विर्यदेते त्रिर्भवन्त्यूमाः ।
स्वादोः स्वादीयः स्वादुना सृजा सम्मदः सु मधु मधुनाभि योधीः ३
इतिं चिद्धि त्वा धना जयन्तं मदेमदे अनुमदन्ति विप्राः ।
ओजीयो धृष्णो स्थिरमा तनुष्व मा त्वा दभन् यातुधाना दुरेवाः ४
त्वया वयं शाशदग्महे रणेषु प्रपश्यन्तो युधेन्यानि भूरि ।
चोदयामि त आयुधा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयांसि ५ [१]

स्तुषेयं पुरुवर्पसमृभ्वमिनतममाप्त्यमाप्त्यानाम् ।
आ दधते शवसा सप्त दानून् प्र साक्षते प्रतिमानानि भूरि ६
नि तर्दधिषेऽवरं परं च यस्मिन्नाविथावसा दुरोणे ।
आ मातरा स्थापयसे जिगत्नू अतं इनोषि कवेरा पुरूणि ७
इमा ब्रह्म बृहद्दिवो विवक्तीन्द्राय शूषमंगियः स्वर्षाः ।
महो गोत्रस्य क्षयति स्वराजो दुरश्च विश्वा अवृणोदप स्वाः ८
एवा महान् बृहद्दिवो अथर्वा ऽवोचत स्वां तन्वं१ मिन्द्रमेव ।
स्वसारो मातरिश्वरीरयिप्रा हिन्वन्ति च शवसा वर्धयन्ति च ९ [२] (११७३)

(१२१)

१० हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः । कः (प्रजापतिः) । त्रिष्टुप् ।

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम १
य आत्मदा बलदा यस्य विश्व उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।
यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम २ (११७५)

यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।
य ईशे अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम ३

यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रं रसया सहाहुः ।
यस्येमाः प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम ४

येन द्यौरुग्रा पृथिवी च दृळ्हा येन स्वः स्तभितं येन नाकः ।
यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम ५ [३]

यं क्रन्दसी अवसा तस्तभाने अभ्यैक्षेतां मनसा रेजमाने ।
यत्राधि सूर उदितो विभाति कस्मै देवाय हविषा विधेम ६

आपो ह यद्बृहतीर्विश्वमायन् गर्भं दधाना जनयन्तीरग्निम् ।
ततो देवानां समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम ७

यश्चिदापो महिना पर्यपश्यद् दक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञम् ।
यो देवेष्वधि देव एक आसीत् कस्मै देवाय हविषा विधेम ८

मा नो हिंसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मा जजान ।
यश्चापश्चन्द्रा बृहतीर्जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम ९

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव ।
यत् कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम् १० [४] (१३८१)

(१२२)

८ चित्रमहा वासिष्ठः । अग्निः । जगती: १, ५ त्रिष्टुप् ।

वसुं न चित्रमहसं गृणीषे वामं शेवमतिथिमद्विषेण्यम् ।
स रासते शुरुधो विश्वधायसोऽग्निर्होता गृहपतिः सुवीर्यम् १

जुषाणो अग्ने प्रति हर्य मे वचो विश्वानि विद्वान् वयुनानि सुक्रतो ।
घृतनिर्णिग्ब्रह्मणे गातुमेरय तव देवा अजनयन्ननु व्रतम् २

सप्त धामानि परियन्नमर्त्यो दाशद्वाशुषे सुकृते मामहस्व ।
सुवीरेण रयिणाग्ने स्वाभुवा यस्त आनट् समिधा तं जुषस्व ३

यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्मन्त ईळते सप्त वाजिनम् ।
शृण्वन्तमग्निं घृतपृष्ठमुक्षणं पृणन्तं देवं पृणते सुवीर्यम् ४ (१३८७)

त्वं दूतः प्रथमो वरेण्यः स हूयमानो अमृताय मत्स्व ।
त्वां मर्जयन् मरुतो वाशुषो गृहे त्वां स्तोमेभिर्भृगवो वि रुरुचुः ५ [५]

इषं दुहन्त्सुदुघां विश्वधायसं यज्ञप्रियं यजमानाय सुक्रतो ।
अग्ने घृतस्नुस्त्रिरकृतानि दीद्यद्वर्तिर्यज्ञं परियन्त्सुक्रतूयसे ६

त्वामिदस्या उषसो व्युष्टिषु दूतं कृण्वाना अयजन्त मानुषाः ।
त्वां देवा महयाय्याय वावृधुराज्यमग्ने निमृजन्तो अध्वरे ७

नि त्वा वसिष्ठा अहन्त वाजिनं गृणन्तो अग्ने विदथेषु वेधसः ।
रायस्पोषं यजमानेषु धारय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [६] (१३९१)

(१२३)

८ वेनो भार्गवः । वेनः । त्रिष्टुप् ।

अयं वेनश्चोदयत् पृश्निगर्भा ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने ।
इममपां संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभी रिहन्ति १

समुद्रादूर्मिमुदियर्ति वेनो नभोजाः पृष्ठं हर्यतस्य दर्शि ।
ऋतस्य सानावधि विष्टपि भ्रात् समानं योनिमभ्यनूषत व्राः २

समानं पूर्वीरभि वावशाना स्तिष्ठन् वत्सस्य मातरः सनीळाः ।
ऋतस्य सानावधि चक्रमाणा रिहन्ति मध्वो अमृतस्य वाणीः ३

जानन्तो रूपमकृपन्त विप्रा मृगस्य घोषं महिषस्य हि ग्मन् ।
ऋतेन यन्तो अधि सिन्धुमस्थुर्विदद्गन्धर्वो अमृतानि नाम ४

अप्सरा जारमुपसिष्मियाणा योषा बिभर्ति परमे व्योमन् ।
चरत् प्रियस्य योनिषु प्रियः सन् त्सीदत् पक्षे हिरण्यये स वेनः ५ [७]

नाके सुपर्णमुप यत् पतन्तं हृदा वेनन्तो अभ्यचक्षत त्वा ।
हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतं यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युम् ६

ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके अस्थात् प्रत्यङ् चित्रा बिभ्रदस्यायुधानि ।
वसानो अत्कं सुरभिं दृशे कं स्वर्णं नाम जनत प्रियाणि ७

व्रप्सः समुद्रमभि यज्जिगाति पश्यन् गृध्रस्य चक्षसा विधर्मन् ।
भानुः शुक्रेण शोचिषा चकानस्तृतीये चक्रे रजसि प्रियाणि ८ [८] (१३९९)

(१२४)

१ अग्निः, १, ५-९ अग्नि-वरुण-सोमाः । १ अग्निः; २-४ अग्नेरात्मा; ५, ७-८ वरुणः, ६ सोमः, ९ इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

इमं नो अग्न उप यज्ञमेहि पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम् ।
असो हव्यवाळुत नः पुरोगा ज्योगेव दीर्घं तम आशयिष्ठाः १
अर्वाङेवाद्येवः प्रचता गुहा यन् प्रपश्यमानो अमृतत्वमेमि ।
शिवं यत् सन्तमशिवो जहामि स्वात् सख्यादरणीं नाभिमेमि २
पश्यन्नन्यस्या अतिथिं वयाया ऋतस्य धाम वि मिमे पुरूणि ।
शंसामि पित्रे असुराय शेवं मयस्कियाद्यज्ञियं भागमेमि ३
बह्वीः समा अकरमन्तरस्मिन्निन्द्रं वृणानः पितरं जहामि ।
अग्निः सोमो वरुणस्ते चयन्ते पर्यावर्द्राष्ट्रं तदवाभ्यायन् ४
निर्माया उ त्ये असुरा अभूवन् त्वं च मा वरुण कामयासे ।
ऋतेन राजन्ननृतं विविञ्चन् मम राष्ट्रस्याधिपत्यमेहि ५ [९]

इदं स्वरिदमिदास वाममयं प्रकाश उर्वन्तरिक्षम् ।
हनाव वृत्रं निरेहि सोम हविष्मन्ता सन्तो हविषा यजाम ६
कविः काव्वित्वा विवि रूपमासज दर्भूती वरुणो निरपः सृजत् ।
क्षेमं कृण्वाना जनयो न सिन्धवस्ता अस्य वर्णं शुचयो भरिभ्रति ७
ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं सचन्ते ता ईमा क्षेति स्वधया मदन्तीः ।
ता ईं विशो न राजानं वृणाना बीभत्सुवो अप वृत्रादतिष्ठन् ८
बीभत्सूनां सयुजं हंसमाहुरपां विद्यानां सख्ये चरन्तम् ।
अनुष्टुभमनु चर्चुर्यमाणमिन्द्रं नि चिक्युः कवयो मनीषा ९ [१०] (१४०८)

(१२५)

८ वागाम्भृणी । आत्मा । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यहमादित्यैरुत विश्वदेवैः ।
अहं मित्रावरुणोभा बिभर्म्यहमिन्द्राग्नी अहमश्विनोभा १
अहं सोममाहनसं बिभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगम् ।
अहं दधामि द्रविणं हविष्मते सुप्राव्ये३ यजमानाय सुन्वते २ (१४१०)

अहं राष्ट्री संगमनी वसूनां चिकितुषी प्रथमा यज्ञियानाम् ।
तां मा देवा व्यदधुः पुरुत्रा भूरिस्थात्रां भूर्यावेशयन्तीम् ३
मया सो अन्नमत्ति यो विपश्यति यः प्राणिति य ईं शृणोत्युक्तम् ।
अमन्तवो मां त उप क्षियन्ति श्रुधि श्रुत श्रद्धिवं ते वदामि ४
अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवेभिरुत मानुषेभिः ।
यं कामये तंतमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमेधाम् ५ [११]

अहं रुद्राय धनुरा तनोमि ब्रह्मद्विषे शरवे हन्तवा उ ।
अहं जनाय समदं कृणोम्यहं द्यावापृथिवी आ विवेश ६
अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन् मम योनिरप्स्वन्तः समुद्रे ।
ततो वि तिष्ठे भुवनानु विश्वोतामूं द्यां वर्ष्मणोप स्पृशामि ७
अहमेव वात इव प्र वाम्यारभमाणा भुवनानि विश्वा ।
परो दिवा पर एना पृथिव्यैतावती महिना सं बभूव ८ [१२] (१४१६)

(१२६)

८ शैल्पविः कुत्सलवर्हिषो, वामदेव्योऽहोमुग्वा । विश्वे देवाः । उपरिष्टाद्बृहती, ८ त्रिष्टुप् ।

न तमंहो न दुरितं देवासो अष्ट मर्त्यम् ।
सजोषसो यमर्यमा मित्रो नयन्ति वरुणो अति द्विषः १
तद्वि वयं वृणीमहे वरुण मित्रार्यमन् ।
येना निरंहसो यूयं पाथ नेथा च मर्त्यमति द्विषः २
ते नूनं नोऽयमूतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।
नयिष्ठा उ नो नेषणि पर्षिष्ठा उ नः पर्षण्यति द्विषः ३
यूयं विश्वं परि पाथ वरुणो मित्रो अर्यमा ।
युष्माकं शर्मणि प्रिये स्याम सुप्रणीतयोऽति द्विषः ४
आदित्यासो अति स्रिधो वरुणो मित्रो अर्यमा ।
उग्रं मरुद्भी रुद्रं हुवेमेन्द्रमग्निं स्वस्तयेऽति द्विषः ५
नेतार ऊ षु णास्तिरो वरुणो मित्रो अर्यमा ।
अति विश्वानि दुरिता राजानश्चर्षणीनामति द्विषः ६
शुनमस्मभ्यमूतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।
शर्म यच्छन्तु सप्रथ आदित्यासो यदीमहे अति द्विषः ७ (१४१३

यथा ह त्यद्वसवो गौर्यं चित् पदि षिताममुञ्चता यजत्राः ।
एवो ष्वस्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तार्यग्ने प्रतरं न आयुः ८ [१३] (१४२४)

(१२७)

८ कुशिकः सौभरः, रात्रिर्वा भारद्वाजी । रात्रिः । गायत्री ।

रात्री व्यख्यदायती पुरुत्रा देव्यक्षभिः । विश्वा अधि श्रियोऽधित १
ओर्वप्रा अमर्त्या निवतो देव्युद्वतः । ज्योतिषा बाधते तमः २
निरु स्वसारमस्कृतोषसं देव्यायती । अपेदु हासते तमः ३
सा नो अद्य यस्या वयं नि ते यामन्नविक्ष्महि । वृक्षे न वसतिं वयः ४
नि ग्रामासो अविक्षत नि पद्वन्तो नि पक्षिणः । नि श्येनासश्चिदर्थिनः ५
यावया वृक्यं वृकं यवय स्तेनमूर्म्ये । अथा नः सुतरा भव ६
उप मा पेपिशत् तमः कृष्णं व्यक्तमस्थित । उष ऋणेव यातय ७
उप ते गा इवाकरं वृणीष्व दुहितर्दिवः । रात्रि स्तोमं न जिग्युषे ८ [१४] (१४३२)

(१२८)

९ विहव्य आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

ममाग्ने वर्चो विहवेष्वस्तु वयं त्वेन्धानास्तन्वं पुषेम ।
मह्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेण पृतना जयेम १
मम देवा विहवे सन्तु सर्व इन्द्रवन्तो मरुतो विष्णुरग्निः ।
ममान्तरिक्षमुरुलोकमस्तु मह्यं वातः पवतां कामे अस्मिन् २
मयि देवा द्रविणमा यजन्तां मय्याशीरस्तु मयि देवहूतिः ।
दैव्या होतारो वनुषन्त पूर्वेऽरिष्टाः स्याम तन्वा सुवीराः ३
मह्यं यजन्तु मम यानि हव्या ऽऽकूतिः सत्या मनसो मे अस्तु ।
एनो मा नि गां कतमच्चनाहं विश्वे देवासो अधि वोचता नः ४
देवीः षळुर्वीरुरु नः कृणोत विश्वे देवास इह वीरयध्वम् ।
मा हास्महि प्रजया मा तनूभिर्मा रधाम द्विषते सोम राजन् ५ [१५]

अग्ने मन्युं प्रतिनुदन् परेषामदब्धो गोपाः परि पाहि नस्त्वम् ।
प्रत्यञ्चो यन्तु निगुतः पुनस्तेऽमैषां चित्तं प्रबुधां वि नेशत् ६ (१४३८)

धाता धातॄणां भुवनस्य यस्पतिर्देवं त्रातारमभिमातिषाहम् ।
इमं यज्ञमश्विनोभा बृहस्पतिर्देवाः पान्तु यजमानं न्यर्थात् ७
उरुव्यचा नो महिषः शर्म यंस द्विस्मिन् हवे पुरुहूतः पुरुक्षुः ।
स नः प्रजायै हर्यश्व मृळयेन्द्र मा नो रीरिषो मा परा दाः ८
ये नः सपत्ना अप ते भवन्त्विन्द्राग्निभ्यामव बाधामहे तान् ।
वसवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृशं मोग्रं चेत्तारमधिराजमक्रन् ९ [१६] (१४४१)

(१२९) [एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० १२९-१५१]

७ प्रजापतिः परमेष्ठी । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप् ।

नासदासीन्नो सदासीत् तदानीं नासीद्रजो नो व्योमा परो यत् ।
किमावरीवः कुह कस्य शर्मन्नम्भः किमासीद्गहनं गभीरम् १
न मृत्युरासीदमृतं न तर्हि न रात्र्या अह्न आसीत् प्रकेतः ।
आनीदवातं स्वधया तदेकं तस्माद्धान्यन्न परः किं चनास २
तम आसीत् तमसा गूळ्हमग्रेऽप्रकेतं सलिलं सर्वमा इदम् ।
तुच्छ्येनाभ्वपिहितं यदासीत् तपसस्तन्महिनाजायतैकम् ३
कामस्तदग्रे समवर्तताधि मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् ।
सतो बन्धुमसति निरविन्दन् हृदि प्रतीष्या कवयो मनीषा ४
तिरश्चीनो विततो रश्मिरेषामधः स्विदासी३दुपरि स्विदासी३त् ।
रेतोधा आसन् महिमान आसन् त्स्वधा अवस्तात् प्रयतिः परस्तात् ५
को अद्धा वेद क इह प्र वोचत् कुत आजाता कुतं इयं विसृष्टिः ।
अर्वाग्देवा अस्य विसर्जनेनाऽथा को वेद यत आबभूव ६
इयं विसृष्टिर्यत आबभूव यदि वा दधे यदि वा न ।
यो अस्याध्यक्षः परमे व्योमन् त्सो अङ्ग वेद यदि वा न वेद ७ [१७] (१४४८)

(१३०)

७ यज्ञः प्राजापत्यः । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

यो यज्ञो विश्वतस्तन्तुभिस्तत एकशतं देवकर्मेभिरायतः ।
इमे वयन्ति पितरो य आययुः प्र वयाप वयेत्यासते तते १ (१४४९)

पुमाँ एनं तनुत उत् कृणत्ति पुमान् वि तंत्ने अधि नाके अस्मिन् ।
इमे मयूखा उप सेदुरू सदः सामानि चक्रुस्तसराणयोतवे २

कासीत् प्रमा प्रतिमा किं निदान—माज्यं किमासीत् परिधिः क आसीत ।
छन्दः किमासीत् प्रउगं किमुक्थं यद्देवा देवमयजन्त विश्वे ३

अग्नेर्गायत्र्यभवत् सयुग्वो—ष्णिहया सविता सं बभूव ।
अनुष्टुभा सोमं उक्थैर्महस्वान् बृहस्पतेर्बृहती वाचमावत् ४

विराण्मित्रावरुणयोरभिश्री—रिन्द्रस्य त्रिष्टुबिह भागो अह्नः ।
विश्वान् देवाञ्जगत्या विवेश तेन चाकल्पे ऋषयो मनुष्याः ५

चाकल्पे तेन ऋषयो मनुष्या यज्ञे जाते पितरो नः पुराणे ।
पश्यन् मन्ये मनसा चक्षसा तान् य इमं यज्ञमयजन्त पूर्वे ६

सहस्तोमाः सहछन्दस आवृतः सहप्रमा ऋषयः सप्त दैव्याः ।
पूर्वेषां पन्थामनुदृश्य धीरा अन्वालेभिरे रथ्येव रश्मीन् ७ [१८] (१४५५)

(१३१)

७ सुकीर्तिः काक्षीवतः । इन्द्रः, ४-५ अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ४ अनुष्टुप् ।

अप प्राचः इन्द्र विश्वाँ अमित्रा—नपापाचो अभिभूते नुदस्व ।
अपोदीचो अप शूराधराचः उरौ यथा तव शर्मन् मदेम १

कुविद्वङ्ग यवमन्तो यवं चि—द्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय ।
इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः २

नहि स्थूरयृतुथा यातमस्ति नोत श्रवो विविदे संगमेषु ।
गव्यन्त इन्द्रे सख्याय विप्रा अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः ३

युवं सुरामंमश्विना नमुचावासुरे सचा ।
विपिपाना शुभस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतम् ४

पुत्रमिव पितरावश्विनोभे—न्द्रावथुः काव्यैर्दंसनाभिः ।
यत् सुरामं व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक् ५

इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः सुमृळीको भवतु विश्ववेदाः ।
बाधतां द्वेषो अभयं कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम ६ (१४६१)

तस्य॑ व॒यं सु॒म॒तौ य॒ज्ञिय॒स्या॒ऽपि॑ भ॒द्रे सौ॑मन॒से स्या॑म ।
स सु॒त्रामा॒ स्ववाँ॑ इन्द्रो॒ अ॒स्मे आरा॒च्चिद् द्वेषः॑ सनु॒तर्यु॑योतु ७ [१९] (१४६१)

(१३२)

७ शकपूता नार्मेधः । मित्रावरुणौ, १ द्युभूम्यश्विनः । विराड्रूपा, १ न्यङ्कुसारिणी, २, ६ प्रस्तारपङ्क्तिः, ७ महासतोबृहती ।

ई॒जा॒नमिद् द्यौर्गू॒र्तावं॑सु॒—रीजा॑नं भू॒मि॒र॒भि प्र॑भू॒षणि॑ ।
ई॒जा॒नं दे॒वाव॒श्विना॒—व॒भि सु॒म्नैर॑वर्धताम् १
ता वां॑ मित्रावरुणा धार॒यत्क्षि॑ती सुषु॒म्नेषि॑त॒त्वता॑ यजामसि ।
यु॒वोः क्रा॒णाय॑ सख्ये॒—र॒भि ष्या॑म र॒क्षसः॑ २
अधा॑ चि॒न्नु यद्दि॒धिषा॑महे वा॒—म॒भि प्रि॒यं रे॑क॒णः॒ पत्य॑मानाः ।
वृ॒द्धाँ॑ वा॒ यत् पु॒ष्य॑ति रे॒क्ण॒ः सम्वा॑रन् नकि॑रस्य म॒घानि॑ ३
अ॒सा॒व॒न्यो अ॑सुर सूयत द्यौ॒—स्त्वं विश्वे॑षां वरुणासि॒ राजा॑ ।
मू॒र्धा र॒थ॑स्य चाकन् नैतावै॒तन्नसान्तकु॒धुक् ४
अ॒स्मिन्त्स्वे॑ऽ॒तच्छ॑कपूत एनो॑ हि॒ते मि॒त्रे नि॒ग॑तान् हन्ति वी॒रान् ।
अ॒वो॒र्वा॒ यद्भ्रात॒ तनू॒ष्वः॑ प्रि॒यासु॑ यज्ञि॒या॒स्ववा॑ ५
यु॒वोर्हि मा॒तादि॑तिर्विचेत॒सा द्यौर्न भूमिः॒ पय॑सा पुपू॒तनि॑ ।
अव॑ प्रि॒या दि॑दिष्ट॒न सूरो॑ निनिक्त र॒श्मिभिः॑ ६
यु॒वं ह्य॑प्न॒राजा॑वसीदतं॑ तिष्ठद्र॒थं न ध्रु॑षदं॑ वन॒र्षद॑म् ।
ता नः॑ कणू॒क॒यन्ती॒—र्नु॒मेध॑स्तत्रे॒ अंह॑सः॒ सु॒मेध॑स्तत्रे॒ अंह॑सः ७ [२०] (१४६९)

(१३३)

७ सुदाः पैजवनः । इन्द्रः । शक्करी, ४-६ महापङ्क्तिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्रो ष्व॑स्मै पुरो॒र॒थ॒—मिन्द्रा॑य शू॒षम॑र्चत ।
अ॒भीके॑ चिदु लो॒क॒कृत॒ संगे॑ स॒मत्सु॑ वृ॒त्र॒हा ऽस्माकं॑ बोधि चोदि॒ता
नभ॑न्तामन्य॒के॒षां ज्या॒का अधि॒ धन्व॑सु १
त्वं सिन्धूँ॑रवा॒सृ॒जो ऽध॒रा॒चो अ॑हन्न॒हिम् ।
अ॒श॒त्रु॒रि॑न्द्र जज्ञिषे॒ विश्वं॑ पुष्यसि॒ वार्यं॑ तं त्वा॒ परि॑ ष्वजामहे
नभ॑न्तामन्य॒के॒षां ज्या॒का अधि॒ धन्व॑सु २ (१४७१)

वि षु विश्वा अरातयो ऽर्यो नशन्त नो धियः ।
अस्तासि शत्रवे वधं यो नं इन्द्र जिघांसति या ते रातिर्दुर्दिर्वसु
नमन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ३
यो नं इन्द्राभितो जनो वृकायुरादिदेशति ।
अधस्पदं तमीं कृधि विबाधो अंसि सासहि—नमन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ४
यो नं इन्द्राभिदासति सनाभिर्यश्च निष्ट्यः ।
अव तस्य बलं तिर महीव द्यौरध त्मना नमन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ५
वयमिन्द्र त्वायवः सखित्वमा रभामहे ।
ऋतस्य नः पथा नया—ऽति विश्वानि दुरिता नमन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ६
अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र तां शिक्ष या दोहते प्रति वरं जरित्रे ।
अच्छिद्रोध्नी पीपयद्यथा नः सहस्रधारा पयसा मही गौः ७ [२१] (१४७६)

(१३४)

७, १-६ (पूर्वार्धस्य) मान्धाता यौवनाश्वः, ६ (उत्तरार्धस्य)- ७ गोधा ऋषिका । इन्द्रः । महापङ्क्तिः, ७ पंक्तिः ।

उभे यदिन्द्र रोदसी आपप्राथोषा इव ।
महान्तं त्वा महीनां सम्राजं चर्षणीनां देवी जनित्र्यजीजन—द्भद्रा जनित्र्यजीजनत् १
अवं स्म दुर्हणायतो मर्तस्य तनुहि स्थिरम् ।
अधस्पदं तमीं कृधि यो अस्माँ आदिदेशति देवी जनित्र्यजीजन—द्भद्रा जनित्र्यजीजनत् २
अव त्या बृहतीरिषो विश्वश्चन्द्रा अमित्रहन् ।
शचीभिः शक्र धूनुहीन्द्र विश्वाभिरूतिभि—र्देवी जनित्र्यजीजन—द्भद्रा जनित्र्यजीजनत् ३
अव यत् त्वं शतक्रत—विन्द्र विश्वानि धूनुषे ।
रयिं न सुन्वते सचा सहस्रिणीभिरूतिभि—र्देवी जनित्र्यजीजन—द्भद्रा जनित्र्यजीजनत् ४
अव स्वेदा इवाभितो विष्वक् पतन्तु दिद्यवः ।
दूर्वाया इव तन्तवो व्यस्मदेतु दुर्मति—र्देवी जनित्र्यजीजन—द्भद्रा जनित्र्यजीजनत् ५
दीर्घं ह्यङ्कुशं यथा शक्तिं बिभर्षि मन्तुमः ।
पूर्वेण मघवन् पदा ऽजो वयां यथा यमो देवी जनित्र्यजीजन—द्भद्रा जनित्र्यजीजनत् ६
नकिर्देवा मिनीमसि नकिरा योपयामसि मन्त्रश्रुत्यं चरामसि ।
पक्षेभिरपिकक्षेभि—रत्राभि सं रभामहे ७ [२२] (१४८३)

(१३५)

७ कुमारो यामायनः । यमः । अनुष्टुप् ।

यस्मिन् वृक्षे सुपलाशे देवैः संपिबते यमः ।
अत्रा नो विश्पतिः पिता पुराणाँ अनु वेनति १
पुराणाँ अनुवेनन्तं चरन्तं पापयामुया । असूयन्नभ्यचाकशं तस्मा अस्पृहयं पुनः २
यं कुमार नवं रथमचक्रं मनसाकृणोः । एकेषं विश्वतः प्राञ्चमपश्यन्नधि तिष्ठसि ३
यं कुमार प्रावर्तयो रथं विप्रेभ्यस्परि । तं सामानु प्रावर्तत समितो नाव्याहितम् ४
कः कुमारमजनयद्रथं को निरवर्तयत् । कः स्वित् तदद्य नो ब्रूयादनुदेयी यथाभवत् ५
यथाभवदनुदेयी ततो अग्रमजायत । पुरस्ताद्बुध्न आततः पश्चान्निरयणं कृतम् ६
इदं यमस्य सादनं देवमानं यदुच्यते ।
इयमस्य धम्यते नाळी रयं गीर्भिः परिष्कृतः ७ [२३] (१४९०)

(१३६)

[७] १ जूतिः, २ वातजूतिः, ३ विप्रजूतिः, ४ वृषाणकः, ५ करिक्रतः, ६ एतशः, ७ ऋष्यशृङ्गः (एते वातरशना मुनयः) । केशिनः= अग्नि-सूर्य-वायवः । अनुष्टुप् ।

केश्यग्निं केशी विषं केशी बिभर्ति रोदसी ।
केशी विश्वं स्वर्दृशे केशीदं ज्योतिरुच्यते १
मुनयो वातरशनाः पिशङ्गा वसते मला ।
वातस्यानु ध्राजिं यन्ति यद्देवासो अविक्षत २
उन्मदिता मौनेयेन वाताँ आ तस्थिमा वयम् ।
शरीरेदस्माकं यूयं मर्तासो अभि पश्यथ ३
अन्तरिक्षेण पतति विश्वा रूपावचाकशत् ।
मुनिर्देवस्यदेवस्य सौकृत्याय सखा हितः ४
वातस्याश्वो वायोः सखा ऽथो देवेषितो मुनिः ।
उभौ समुद्रावा क्षेति यश्च पूर्व उतापरः ५
अप्सरसां गन्धर्वाणां मृगाणां चरणे चरन् ।
केशी केतस्य विद्वान् त्सखा स्वादुर्मदिन्तमः ६
वायुरस्मा उपामन्थत् पिनष्टि स्मा कुनन्नमा ।
केशी विषस्य पात्रेण यद्रुद्रेणापिबत् सह ७ [२४] (१४९७)

(१३७)

७,१ भरद्वाजः, २ कश्यपः, ३ गोतमः, ४ अत्रिः, ५ विश्वामित्रः, ६ जमदग्निः, ७ वसिष्ठः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

उत देवा अवहितं देवा उन्नयथा पुनः ।
उतागश्चक्रुषं देवा देवा जीवयथा पुनः १
द्वाविमौ वातौ वात आ सिन्धोरा परावतः ।
दक्षं ते अन्य आ वातु परान्यो वातु यद्रपः २
आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः ।
त्वं हि विश्वभेषजो देवानां दूत ईयसे ३
आ त्वागमं शन्तातिभि—रथो अरिष्टतातिभिः
दक्षं ते भद्रमाभार्षं परा यक्ष्मं सुवामि ते ४
त्रायन्तामिह देवा—स्त्रायतां मरुतां गणः ।
त्रायन्तां विश्वा भूतानि यथायमरपा असत् ५
आप इद्वा उ भेषजी—रापो अमीवचातनीः ।
आपः सर्वस्य भेषजी—स्तास्ते कृण्वन्तु भेषजम् ६
हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुरोगवी ।
अनामयित्नुभ्यां त्वा ताभ्यां त्वोप स्पृशामसि ७ [२५] (१५०४)

(१३८)

६ अङ्ग औरवः । इन्द्रः । जगती ।

तव त्य इन्द्र सख्येषु वह्नय ऋतं मन्वाना व्यदार्दिरुर्वलम् ।
यत्रा दशस्यन्नुषसो रिणन्नपः कुत्साय मन्मन्नह्याश्च दंसयः १
अवासृजः प्रस्वः श्वञ्चयो गिरी—नुदाज उस्रा अर्पिबो मधु प्रियम् ।
अवर्धयो वनिनो अस्य दंससा शुशोच सूर्यं ऋतजातया गिरा २
वि सूर्यो मध्ये अमुचद्रथं दिवो विदद्दासाय प्रतिमानमार्यः ।
द्रुळ्हानि पिप्रोरसुरस्य मायिन इन्द्रो व्यास्यच्चकुवाँ ऋजिश्वना ३
अनाधृष्टानि धृषितो व्यास्य—न्निधीँरदेवाँ अमृणद्वयास्यः ।
मात्रेव सूर्यो वसु पुर्यमा ददे गृणानः शत्रूँरशृणाद्विरुक्मता ४ (१५०८)

अयुद्धसेनो विभ्वा विभिन्वता दाशद्वृत्रहा तुज्यानि तेजते ।
इन्द्रस्य वज्रादभिभेदभिश्नथः प्राक्रामच्छुन्ध्यूरजहादुषा अनः ५
एता त्या ते श्रुत्यानि केवला यदेक एकमकृणोरयज्ञम् ।
मासां विधानमदधा अधि द्यवि त्वया विभिन्नं भरति प्रधिं पिता ६ [२६] (१५१०)

(१३९)

६ देवगन्धर्वो विश्वावसुः । सविता, ४-६ आत्मा । त्रिष्टुप् ।

सूर्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात् सविता ज्योतिरुदयाँ अजस्रम् ।
तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान् त्संपश्यन् विश्वा भुवनानि गोपाः १
नृचक्षा एष दिवो मध्य आस्त आपप्रिवान् रोदसी अन्तरिक्षम् ।
स विश्वाचीरभि चष्टे घृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च केतुम् २
रायो बुध्नः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभि चष्टे शचीभिः ।
देव इव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे धनानाम् ३
विश्वावसुं सोम गन्धर्वमापो दक्षशुषीस्तदृतेना व्यायन् ।
तदन्ववैदिन्द्रो रारहाण आसां परि सूर्यस्य परिधीँरपश्यत ४
विश्वावसुरभि तन्नो गृणातु दिव्यो गन्धर्वो रजसो विमानः ।
यद्वा घा सत्यमुत यन्न विद्म धियो हिन्वानो धिय इन्नो अव्याः ५
सन्निमविन्दच्चरणे नदीनामपावृणोद्दुरो अश्मव्रजानाम् ।
प्रासां गन्धर्वो अमृतानि वोचदिन्द्रो दक्षं परि जानादहीनाम् ६ [२७] (१५१६)

(१४०)

६ अग्निः पावकः । अग्निः । सतोबृहती, १-२ विष्टारपङ्क्तिः, ६ उपरिष्टाज्ज्योतिः ।

अग्ने तव श्रवो वयो महि भ्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।
बृहद्भानो शवसा वाजमुक्थ्यं दधासि दाशुषे कवे १
पावकरोचिः शुक्रशोचिरमर्त्यपप्रिवान् रोदसी उभे ।
प्रिया मातरा विचरन्नुपावसि प्रणक्षि रोदसी उभे २
ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व धीतिभिर्हितः ।
त्वे इषः सं दधुर्भूरिरेतसः श्वित्रो नेतो वामजाताः ३ (१५१९)

इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व जन्तुभिरस्मे रायो अमर्त्य ।
स दर्शतस्य वपुषो वि राजसि पृणक्षि सानसिं क्रतुम् ४
इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तं राधसो महः ।
रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधासि सानसिं रयिम् ५
क्रतावानं महिषं विश्वदर्शतमग्निं सुम्नाय दधिरे पुरो जनाः ।
श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं त्वा गिरा दैव्यं मानुषा युगा ६ [२८](१५२२)

(१४१)

६ अग्निस्तापसः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अग्ने अच्छा वदेह नः प्रत्यङ् नः सुमना भव ।
प्र नो यच्छ विशस्पते धनदा असि नस्त्वम १
प्र नो यच्छत्वर्यमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः ।
प्र देवाः प्रोत सूनृता रायो देवी ददातु नः २
सोमं राजानमवसे ऽग्निं गीर्भिर्हवामहे ।
आदित्यान् विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम ३
इन्द्रवायू बृहस्पतिं सुहवेह हवामहे ।
यथा नः सर्व इज्जनः संगत्यां सुमना असत ४
अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय ।
वातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनम ५
त्वं नो अग्ने अग्निभिर्ब्रह्म यज्ञं च वर्धय ।
त्वं नो देवतातये रायो दानाय चोदय ६ [२९](१५२८)

(१४२)

८ शार्ङ्गाः- १-२ जरिता, ३-४ द्रोणः, ५-६ सारिसृक्वः, ७-८ स्तम्बमित्रः । अग्निः ।
त्रिष्टुप्, १-२ जगती, ७-८ अनुष्टुप् ।

अयमग्ने जरिता त्वे अभूदपि सहसः सूनो नन्द्यन्यदस्त्याप्यम् ।
भद्रं हि शर्म त्रिवरूथमस्ति त आरे हिंसानामप दिद्युमा कृधि १
प्रवत् ते अग्ने जनिमा पितूयतः साचीव विश्वा भुवना न्यृञ्जसे ।
प्र सत्पतिः प्र सनिषन्त नो धियः पुरश्चरन्ति पशुपा इव त्मना २ (१५३०)

उत वा उ परि वृणक्षि बप्स॑द्गोरर्म॒ उल॑पस्य स्वधावः ।
उत खिल्या उर्वराणां भवन्ति मा ते हेतिं तविषीं चुक्रुधाम ३
यदुद्वतो निवतो यासि बप्सत् पृथ्गेषि प्रगार्धनीव सेना ।
यदा ते वातो अनुवाति शोचिर्वनेव॒ स्मश्रु॑ वपसि प्र भूम ४
प्रत्यस्य श्रेणयो दृंहन्न एकं नियानं बहवो रथासः ।
बाहू यदग्ने अनुमर्मृजानो न्यङ्ङुत्तानामन्वेषि भूमिम् ५

उत ते शुष्मा जिहतामुत ते अर्चिरुत ते अग्ने शशमानस्य वाजाः ।
उच्छ्वञ्चस्व नि नम॒ वर्धमान आ त्वाद्य विश्वे वसवः सदन्तु ६
अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनम् ।
अन्यं कृणुष्वेतः पन्थां तेन याहि वशाँ अनु ७
आयने ते परायणे दूर्वा रोहन्तु पुष्पिणीः ।
हृदाश्च पुण्डरीकाणि समुद्रस्य गृहा इमे ८ [३०] (१५३६)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-४९] (१४३)

६ अत्रिः सांख्यः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

त्यं चिदत्रिमृतजुर्मर्थमश्वं न यातवे ।
कक्षीवन्तं यदी पुना रथं न कृणुथो नवम् १
त्यं चिदश्वं न वाजिनं मरुतो यमतत ।
दृळ्हं ग्रन्थिं न वि ष्यत मित्रं यविष्ठमा रजः
नरा दंसिष्ठावत्रये शुभ्रा सिषासतं धियः ।
अथा हि वां दिवो नरा पुनः स्तोमो न विशसे ३
चिते तद्वां सुराधसा गातिः सुमतिरश्विना ।
आ यन्नः सदने पृथौ समने पर्पथो नरा ४
युवं भुज्युं समुद्र आ रजसः पार ईङ्खितम् ।
यातमच्छा पतत्रिभिर्नासत्या सातये कृतम् ५
आ वां सुम्नैः शंयू इव मंहिष्ठा विश्ववेदसा ।
समस्मे भूषतं नरो न पित्युषीरिषः ६ [१] (१५४१)

(१४४)

ऋ तार्क्ष्यः सुपर्णः, यामायन ऊर्ध्वकृशनो वा । इन्द्रः । गायत्री, २ बृहती, ५ सतोबृहती, ६ विष्टारपङ्क्तिः ।

अयं हि ते अमर्त्य इन्दुरत्यो न पत्यते । दक्षो विश्वायुर्वर्धसे १
अयमस्मासु काव्य ऋभुर्वज्रो दास्वते ।
अयं विभर्त्यूर्ध्वकृशनं मदं मुभुर्न कृत्व्यं मदम् २
घृषुः श्येनाय कृत्वन आसु स्वासु वंसगः । अव दीधेदहीशुवः ३
यं सुपर्णः परावतः श्येनस्य पुत्र आभरत् । शतचक्रं योऽह्यो वर्तनिः ४
यं ते श्येनश्चारुमवृकं पदाभर दरुणं मानमन्धसः ।
एना वयो वि तार्यायुर्जीवसे एना जागार बन्धुता ५
एवा तदिन्द्र इन्दुना क्वेवेषु चिद्धारयाते महि त्यजः ।
कृत्वा वयो वि तार्यायुः सुकृतो कृत्वायमस्मदा सुतः ६ [२] (१५४८)

(१४५)

ऋ इन्द्राणी । सपत्नीबाधनम् (उपनिषत्) । अनुष्टुप, ६ पङ्क्तिः ।

इमां खनाम्योषधिं वीरुधं बलवत्तमाम् ।
यया सपत्नीं बाधते यया संविन्दते पतिम् १
उत्तानपर्णे सुभगे देवजूते सहस्वति ।
सपत्नीं मे परा धम पतिं मे केवलं कुरु २
उत्तराहमुत्तर उत्तरेदुत्तराभ्यः ।
अधा सपत्नी या ममाऽधरा साधराभ्यः ३
नह्यस्या नाम गृभ्णामि नो अस्मिन् रमते जने ।
परामेव परावतं सपत्नीं गमयामसि ४
अहमस्मि सहमाना ऽथ त्वमसि सासहिः ।
उभे सहस्वती भूत्वी सपत्नीं मे सहावहै ५
उप तेऽधां सहमाना मभि त्वाधां सहीयसा ।
मामनु प्र ते मनो वत्सं गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु ६ [३] (१५५४

(१४६)

६ ऐरम्मदो देवमुनिः। अरण्यानी। अनुष्टुप्।

अरण्यान्यरण्या—न्यसौ या प्रेव नश्यसि।
कथा ग्रामं न पृच्छसि न त्वा भीरिव विन्दती ॥ १

वृषारवाय वदते यदुपावति चिच्चिकः।
आघाटिभिरिव धावय—न्नरण्यानिर्महीयते ॥ २

उत गाव इवाद—न्त्युत वेश्मेव दृश्यते।
उतो अरण्यानिः सायं शकटीरिव सर्जति ॥ ३

गामङ्गैष आ ह्वयति दार्वङ्गैषो अपावधीत्।
वसन्नरण्यान्यां साय—मक्रुक्षदिति मन्यते ॥ ४

न वा अरण्यानिर्हं—न्त्यन्यश्चेन्नाभिगच्छति।
स्वादोः फलस्य जग्ध्वाय यथाकामं नि पद्यते ॥ ५

आञ्जनगन्धिं सुरभिं बह्वन्नामकृषीवलाम्।
प्राहं मृगाणां मातर—मरण्यानिमशंसिषम् ॥ ६ [४] (१५६०)

(१४७)

१ सुवेदाः शैरीषिः। इन्द्रः। जगती, ५ त्रिष्टुप्।

अत्तं दधामि प्रथमाय मन्यवे ऽहन्यद्वृत्रं नर्यं विवेरपः।
उभे यत्त्वा भवतो रोदसी अनु रेजेते शुष्मात् पृथिवी चिदद्रिवः ॥ १

त्वं मायाभिरनवद्य मायिनं श्रवस्यता मनसा वृत्रमर्दयः।
त्वामिन्नरो वृणते गविष्टिषु त्वां विश्वासु हव्यास्विष्टिषु ॥ २

एषु चाकन्धि पुरुहूत सूरिषु वृधासो ये मघवन्नानशुर्मघम्।
अर्चन्ति तोके तनये परिष्टिषु मेधसाता वाजिनमह्वये धने ॥ ३

स इद्भु रायः सुभृतस्य चाकन—न्मदं यो अस्य रंह्यं चिकेतति।
त्वावृधो मघवन् दाश्वध्वरो मक्षू स वाजं भरते धना नृभिः ॥ ४

त्वं शर्धाय महिना गृणान उरु क्रुधि मघवञ्छग्धि रायः।
त्वं नो मित्रो वरुणो न मायी पित्वो न दस्म दयसे विभक्ता ॥ ५ [५] (१५६५)

(१४८)

५ पृथुर्वैन्यः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

सुष्वाणास इन्द्र स्तुमसि त्वा ससवांसश्च तुविनृम्ण वाजम्।
आ नो भर सुवितं यस्य चाकन् त्मना तना सनुयाम त्वोताः १
ऋष्वस्त्वामिन्द्र शूर जातो दासीर्विशः सूर्येण सह्याः।
गुहा हितं गुह्यं गूळ्हमप्सु बिभृमसि प्रस्रवणे न सोमम् २
अर्यो वा गिरो अभ्यर्च विद्वान्नृणीणां विप्रः सुमतिं चकानः।
ते स्याम ये रणयन्त सोमैरेनोत तुभ्यं रथोळ्ह भक्षैः ३
इमा ब्रह्मेन्द्र तुभ्यं शंसि दा नृभ्यो नृणां शूर शवः।
तेभिर्भव सक्रतुर्येषु चाकन्नुत त्रायस्व गृणत उत स्तीन् ४
श्रुधी हवमिन्द्र शूर पृथ्या उत स्तवसे वेन्यस्यार्कैः।
आ यस्ते योनिं घृतवन्तमस्वान्नूर्मिर्न निम्नैर्द्रवयन्त वक्वाः ५ [६] (१५७०)

(१४९)

५ अर्चन् हैरण्यस्तूपः। सविता। त्रिष्टुप्।

सविता यन्त्रैः पृथिवीमरम्णाद्स्कम्भने सविता द्यामदृंहत्।
अश्वमिवाधुक्षद्धुनिमन्तरिक्षमतूर्ते बद्धं सविता समुद्रम् १
यत्रा समुद्रः स्कभितो व्यौनदपां नपात् सविता तस्य वेद।
अतो भूरत आ उत्थितं रजोऽतो द्यावापृथिवी अप्रथेताम् २
पश्येदमन्यदभवद्यजत्रमर्मर्त्यस्य भुवनस्य भूना।
सुपर्णो अङ्ग सवितुर्गरुत्मान् पूर्वो जातः स उ अस्यानु धर्म ३
गाव इव ग्रामं यूयुधिरिवाश्वान् वाश्रेव वत्सं सुमना दुहाना।
पतिरिव जायामभि नो न्येतु धर्ता दिवः सविता विश्ववारः ४
हिरण्यस्तूपः सवितर्यथा त्वाऽऽङ्गिरसो जुह्वे वाजे अस्मिन्।
एवा त्वार्चन्नवसे वन्दमानः सोमस्येवांशुं प्रति जागराहम् ५ [७] (१५७१)

(१५०)

५ मृळीको वासिष्ठः। अग्निः। बृहती, ४-५ उपरिष्टाज्ज्योतिः, ४ जगती वा।

समिन्द्राग्निश्चित् सामिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन।
आदित्यै रुद्रैर्वसुभिर्न आ गहि मृळीकाय न आ गहि १ (१५७२)

इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि ।
मर्तासस्त्वा समिधान हवामहे मूळीकाय हवामहे २
त्वामु जातवेदसं विश्ववारं गृणे धिया ।
अग्ने देवाँ आ वह नः प्रियव्रतान् मूळीकाय प्रियव्रतान् ३
अग्निर्देवो देवानामभवत् पुरोहितो ऽग्निं मनुष्याऽ ऋषयः समीधिरे ।
अग्निं महो धनसातावहं हुवे मूळीकं धनसातये ४
अग्निरत्रिं भरद्वाजं गविष्ठिरं प्रावन्नः कण्वं त्रसदस्युमाहवे ।
अग्निं वसिष्ठो हवते पुरोहितो मूळीकाय पुरोहितः ५ [८] (१५८०)

(१५१)

५ श्रद्धा कामायनी । श्रद्धा । अनुष्टुप् ।

श्रद्धयाग्निः समिध्यते श्रद्धया हूयते हविः ।
श्रद्धां भगस्य मूर्धनि वचसा वेदयामसि १
प्रियं श्रद्धे ददतः प्रियं श्रद्धे दिदासतः ।
प्रियं भोजेषु यज्वस्विदं म उदितं कृधि २
यथा देवा असुरेषु श्रद्धामुग्रेषु चक्रिरे ।
एवं भोजेषु यज्वस्वस्माकमुदितं कृधि ३
श्रद्धां देवा यजमाना वायुगोपा उपासते ।
श्रद्धां हृदय्याऽयाकूत्या श्रद्धया विन्दते वसु ४
श्रद्धां प्रातर्हवामहे श्रद्धां मध्यंदिनं परि ।
श्रद्धां सूर्यस्य निम्रुचि श्रद्धे श्रद्धापयेह नः ५ [९] (१५८१)

(१५२) [द्वादशोऽनुवाकः ॥१२॥ सू० १५२-१९१]

५ शासो भारद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

शास इत्था महाँ असि मित्रसादो अद्भुतः ।
न यस्य हन्यते सखा न जीयते कदा चन १
स्वस्तिदा विशस्पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी ।
वृषेन्द्रः पुर एतु नः सोमपा अभयंकरः २ (१५८७)

वि रक्षो वि मृधो जहि वि वृत्रस्य हनू रुज ।
वि मन्युमिन्द्र वृत्रह—न्नमित्रस्याभिदासतः ३
वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।
यो अस्माँ अभिदास—त्यधरं गमया तमः ४
अधेन्द्र द्विषतो मनो ऽप जिज्यासतो वधम् ।
वि मन्योः शर्म यच्छ वरीयो यवया वधम् ५ [१०] (१५९०)

(१५३)

५ देवजामय इन्द्रमातरः । इन्द्रः । गायत्री ।

ईङ्खयन्तीरपस्युव इन्द्रं जातमुपासते । भेजानासः सुवीर्यम् १
त्वमिन्द्र बलादधि सहसो जात ओजसः । त्वं वृषन् वृषेदसि २
त्वमिन्द्रासि वृत्रहा व्यन्तरिक्षमतिरः । उद् द्यामस्तभ्ना ओजसा ३
त्वमिन्द्र सजोषस—मर्कं बिभर्षि बाह्वोः । वज्रं शिशान ओजसा ४
त्वमिन्द्राभिभूरसि विश्वा जातान्योजसा । स विश्वा भुव आभवः ५ [११] (१५९५)

(१५४)

५ यमी वैवस्वती । भाववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

सोम एकेभ्यः पवते घृतमेक उपासते ।
येभ्यो मधु प्रधावति ताँश्चिदेवापि गच्छतात् १
तपसा ये अनाधृष्या—स्तपसा ये स्वर्ययुः ।
तपो ये चक्रिरे महा—स्ताँश्चिदेवापि गच्छतात् २
ये युध्यन्ते प्रधनेषु शूरासो ये तनूत्यजः ।
ये वा सहस्रदक्षिणा—स्ताँश्चिदेवापि गच्छतात् ३
ये चित् पूर्व ऋतसाप ऋतावान ऋतावृधः ।
पितॄन् तपस्वतो यम ताँश्चिदेवापि गच्छतात् ४
सहस्रणीथाः कवयो ये गोपायन्ति सूर्यम् ।
ऋषीन् तपस्वतो यम तपोजाँ अपि गच्छतात् ५ [१२] (१६००)

(१५५)

ऋ शिरिम्बिठो भारद्वाजः । अलक्ष्मीघ्नम्, २-३ ब्रह्मणस्पतिः, ५ विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अरायि काणे विकटे गिरिं गच्छ सदान्वे ।
शिरिम्बिठस्य सत्वभि—स्तेभिष्ट्वा चातयामसि १
चत्तो इतश्चत्तामुतः सर्वा भ्रूणान्यारुषी ।
अराय्यं ब्रह्मणस्पते तीक्ष्णशृङ्गोदृषन्निहि २
अदो यदारु प्लवते सिन्धोः पारे अपूरुषम् ।
तदा रभस्व दुर्हणो तेन गच्छ परस्तरम् ३
यद्ध प्राचीरजगन्तोरो मण्डूरधाणिकीः ।
हता इन्द्रस्य शत्रवः सर्वे बुद्बुदयाशवः ४
परीमे गामनेषत पर्यग्निमहृषत ।
देवेष्वक्रत श्रवः क इमाँ आ दधर्षति ५ [१३] (१६०५)

(१५६)

ऋ केतुराग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निं हिन्वन्तु नो धियः सप्तिमाशुमिवाजिषु । तेन जेष्म धनंधनम् १
यया गा आकरामहे सेनयाग्ने तवोत्या । तां नो हिन्व मघत्तये २
आग्ने स्थूरं रयिं भर पृथुं गोमन्तमश्विनम् । अङ्धि खं वर्तया पणिम् ३
अग्ने नक्षत्रमजर—मा सूर्यं रोहयो दिवि । दधज्ज्योतिर्जनेभ्यः ४
अग्ने केतुर्विशामसि प्रेष्ठः श्रेष्ठ उपस्थसत । बोधा स्तोत्रे वयो दधत् ५ [१४] (१६१०)

(१५७)

ऋ भुवन आप्त्यः, साधनो वा भौवनः । विश्वे देवाः । द्विपदा त्रिष्टुप् ।

इमा नु कं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः १
यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चाऽऽदित्यैरिन्द्रः सह चीकॢपाति ॥१॥ २
आदित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्भि—रस्माकं भूत्वविता तनूनाम् ३
हत्वाय देवा असुरान् यदायन् देवा देवत्वमभिरक्षमाणाः ॥२॥ ४
प्रत्यञ्चमर्कमनयञ्छचीभि—रादित् स्वधामृषयः पर्यपश्यन् ॥३॥ ५ [१५] (१६१५)

(१५८)

५ चक्षुः सौर्यः । सूर्यः । गायत्री, २ स्वराट् ।

सूर्यो नो दिवस्पातु वातो अन्तरिक्षात् । अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः १
जोषा सवितर्यस्य ते हरः शतं सवाँ अर्हति । पाहि नो द्युमतः पतन्त्याः २
चक्षुर्नो देवः सविता चक्षुर्न उत पर्वतः । चक्षुर्धाता दधातु नः ३
चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे चक्षुर्विख्यै तनूभ्यः । सं चेदं वि च पश्येम ४
सुसंदृशं त्वा वयं प्रति पश्येम सूर्य । वि पश्येम नृचक्षसः ५ [१६] (१६२०)

(१५९)

६ पौलोमी शची । शची (आत्मानं तुष्टाव) । अनुष्टुप् ।

उदसौ सूर्यो अगादुदयं मामको भगः ।
अहं तद्विद्वला पति—मभ्यसाक्षि विषासहिः १
अहं केतुरहं मूर्धाऽहमुग्रा विवाचनी ।
ममेदनु क्रतुं पतिः सेहानाया उपाचरेत् २
मम पुत्राः शत्रुहणोऽथो मे दुहिता विराट् ।
उताहमस्मि संजया पत्यौ मे श्लोक उत्तमः ३
येनेन्द्रो हविषा कृत्व्य—भवद् द्युम्न्युत्तमः ।
इदं तदक्रि देवा असपत्ना किलाभुवम् ४
असपत्ना सपत्नघ्नी जयन्त्यभिभूवरी ।
आवृक्षमन्यासां वर्चो राधो अस्थेयसामिव ५
समजैषमिमा अहं सपत्नीरभिभूवरी ।
यथाहमस्य वीरस्य विराजानि जनस्य च ६ [१७] (१६२६)

(१६०)

५ पूरणो वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तीव्रस्याभिवयसो अस्य पाहि सर्वरथा वि हरी इह मुञ्च ।
इन्द्र मा त्वा यजमानासो अन्ये नि रीरमन् तुभ्यमिमे सुतासः १
तुभ्यं सुतास्तुभ्यमु सोत्वासस्त्वां गिरः श्वात्र्या आ ह्वयन्ति ।
इन्द्रेदमद्य सवनं जुषाणो विश्वस्य विद्वाँ इह पाहि सोमम् २
य उशता मनसा सोममस्मै सर्वहृदा देवकामः सुनोति ।
न गा इन्द्रस्तस्य परा ददाति प्रशस्तमिच्चारुमस्मै कृणोति ३ (१६२९)

अनुंस्पष्टो भवत्येषो अंस्य यो अंस्मै रेवान् न सुनोति सोमंम् ।
निररत्नौ मघवा तं दधाति ब्रह्मद्विषो हन्त्यनानुदिष्टः ४
अश्वायन्तो गव्यन्तो वाजयंन्तो हवामहे त्वोपगन्तवा उं ।
आभूषन्तस्ते सुमतौ नवायां वयमिन्द्र त्वा शुनं हुवेम ५ [१८] (१६३१)

(१६१)

५ प्राजापत्यो यक्ष्मनाशनः । इन्द्राग्नी, राजयक्ष्मघ्नं वा । त्रिष्टुप्, ५ अनुष्टुप् ।

मुञ्चामिं त्वा हविषा जीवनाय कमज्ञातयक्ष्मादुत राजयक्ष्मात् ।
ग्राहिर्जग्राह यदि वैतदेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमेनम् १
यदि क्षितायुर्यदि वा परेतो यदि मृत्योरन्तिकं नीत एव ।
तमा हरामि निर्ऋतेरुपस्था दस्पार्षमेनं शतशारदाय २
सहस्राक्षेण शतशारदेन शतायुषा हविषाहार्षमेनम् ।
शतं यथेमं शरदो नयाती न्द्रो विश्वस्य दुरितस्य पारम् ३
शतं जीव शरदो वर्धमानः शतं हेमन्ताञ्छतमु वसन्तान् ।
शतमिन्द्राग्नी सविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषेमं पुनर्दुः ४
आहार्षं त्वाविदं त्वा पुनरागाः पुनर्नव ।
सर्वाङ्ग सर्वं ते चक्षुः सर्वमायुश्च तेऽविदम् ५ [१९] (१६३६)

(१६२)

६ ब्राह्मो रक्षोहा । रक्षोहा । अनुष्टुप् ।

ब्रह्मणाग्निः संविदानो रक्षोहा बाधतामितः ।
अमीवा यस्ते गर्भं दुर्णामा योनिमाशये १
यस्ते गर्भममीवा दुर्णामा योनिमाशये ।
अग्निष्टं ब्रह्मणा सह निष्क्रव्यादमनीनशत् २
यस्ते हन्ति पतयन्तं निषत्स्नुं यः सरीसृपम् ।
जातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ३
यस्त ऊरू विहरत्यन्तरा दंपती शये ।
योनिं यो अन्तरारोळ्हि तमितो नाशयामसि ४
यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा निपद्यते ।
प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ५ (१६४१)

यस्त्वा स्वप्नेन तमसा मोहयित्वा निपद्यते।
प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ६ [२०](१६४१)

(१६३)

६ विवृहा काश्यपः। यक्ष्मनाशनम्। अनुष्टुप्।

अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां छुबुकादधि।
यक्ष्मं शीर्षण्यं मस्तिष्का—ज्जिह्वाया वि वृहामि ते १
ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनूक्यात्।
यक्ष्मं दोषण्य१मंसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते २
आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोर्हृदयादधि।
यक्ष्मं मतस्नाभ्यां यक्नः प्लाशिभ्यो वि वृहामि ते ३
ऊरुभ्यां ते अष्ठीवद्भ्यां पार्ष्णिभ्यां प्रपदाभ्याम्।
यक्ष्मं श्रोणिभ्यां भासदा—द्भसतो वि वृहामि ते ४
मेहनाद्वनंकरणा—ल्लोमभ्यस्ते नखेभ्यः।
यक्ष्मं सर्वस्मादात्मन—स्तमिदं वि वृहामि ते ५
अङ्गादङ्गाल्लोम्नोलोम्नो जातं पर्वणिपर्वणि।
यक्ष्मं सर्वस्मादात्मन—स्तमिदं वि वृहामि ते ६ [२१](१६४८)

(१६४)

५ प्रचेता आङ्गिरसः। दुःस्वप्ननाशनम्। अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप्, ५ पङ्क्तिः।

अपेहि मनसस्पते ऽप क्राम परश्चर।
परो निर्ऋत्या आ चक्ष्व बहुधा जीवतो मनः १
भद्रं वै वरं वृणते भद्रं युञ्जन्ति दक्षिणम्।
भद्रं वैवस्वते चक्षु—र्बहुत्रा जीवतो मनः २
यदाशसा निःशसाभिशसो—पारिम जाग्रतो यत् स्वपन्तः।
अग्निर्विश्वान्यप दुष्कृता—न्यजुष्टान्यारे अस्मद् दधातु ३
यदिन्द्र ब्रह्मणस्पते ऽभिद्रोहं चरामसि।
प्रचेता न आङ्गिरसो द्विषतां पात्वंहसः ४
अजैष्माद्यासनाम चा—ऽभूमानागसो वयम्।
जाग्रत्स्वप्नः संकल्पः पापो यं द्विष्मस्तं स ऋच्छतु यो नो द्वेष्टि तमृच्छतु ५ [२२](१६५३)

(१६५)

५ नैर्ऋतः कपोतः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

देवाः कपोत इषितो यदिच्छन् दूतो निर्ऋत्या इदमाजगाम ।
तस्मा अर्चाम कृणवाम निष्कृतिं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे १
शिवः कपोत इषितो नो अस्त्वनागा देवाः शकुनो गृहेषु ।
अग्निर्हि विप्रो जुषतां हविर्नः परि हेतिः पक्षिणी नो वृणक्तु २
हेतिः पक्षिणी न दभात्यस्मा नाष्ट्रां पदं कृणुते अग्निधाने ।
शं नो गोभ्यश्च पुरुषेभ्यश्चास्तु मा नो हिंसीदिह देवाः कपोतः ३
यदुलूको वदति मोघमेतद्यत् कपोतः पदमग्नौ कृणोति ।
यस्य दूतः प्रहित एष एतत् तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ४
ऋचा कपोतं नुदत प्रणोदमिषं मदन्तः परि गां नयध्वम् ।
संयोपयन्तो दुरितानि विश्वा हित्वा न ऊर्जं प्र पतात् पतिष्ठः ५ [२३] (१६५८)

(१६६)

५ ऋषभो वैराजः, ऋषभः शाक्करो वा । सपत्नघ्नम् । अनुष्टुप्, ५ महापङ्क्तिः ।

ऋषभं मा समानानां सपत्नानां विषासहिम् ।
हन्तारं शत्रूणां कृधि विराजं गोपतिं गवाम् १
अहमस्मि सपत्नहेन्द्र इवारिष्टो अक्षतः ।
अधः सपत्ना मे पदोरिमे सर्वे अभिष्ठिताः २
अत्रैव वोऽपि नह्याम्युभे आर्त्नी इव ज्यया ।
वाचस्पते नि षेधेमान् यथा मदधरं वदान् ३
अभिभूरहमागमं विश्वकर्मेण धाम्ना ।
आ वश्चित्तमा वो व्रतमा वोऽहं समितिं ददे ४
योगक्षेमं व आदायाऽहं भूयासमुत्तम आ वो मूर्धानमक्रमीम् ।
अधस्पदान्म उद्वदत मण्डूका इवोदका न्मण्डूका उदकादिव ५ [२४] (१६६३)

(१६७)

४ विश्वामित्र-जमदग्नी । इन्द्रः, २ सोम-वरुण-बृहस्पति-अनुमति-मघवत्-धातृ-विधातारः । जगती ।

तुभ्येदमिन्द्र परि षिच्यते मधु त्वं सुतस्य कलशस्य राजसि ।
त्वं रायिं पुरुवीरामु नस्कृधि त्वं तपः परितप्यांजयः स्वः १ (१६६४)

स्वर्जितं महि मन्वानमन्धसो हवामहे परि शक्रं सुताँ उप ।
इमं नो यज्ञमिह बोधया गहि स्पृधो जयन्तं मघवानमीमहे २
सोमस्य राज्ञो वरुणस्य धर्मणि बृहस्पतेरनुमत्या उ शर्मणि ।
तवाहमद्य मघवन्नुपस्तुतौ धातर्वीर्धातः कुलशाँ अभक्षयम् ३
प्रसूतो भक्षमकरं चरावपि स्तोमं चेमं प्रथमः सूरिरुन्मृजे ।
सुते सातेन यद्यागमं वां प्रति विश्वामित्रजमदग्नी दमे ४ [२५] (१६६७)

(१६८)

४ अनिलो वातायनः । वायुः । त्रिष्टुप् ।

वातस्य नु महिमानं रथस्य रुजन्नेति स्तनयन्नस्य घोषः ।
दिविस्पृग्यात्यरुणानि कृण्व—न्नुतो एति पृथिव्या रेणुमस्यन् १
सं प्रेरते अनु वातस्य विष्ठा एनं गच्छन्ति समनं न योषाः ।
ताभिः सयुक् सरथं देव ईयते ऽस्य विश्वस्य भुवनस्य राजा २
अन्तरिक्षे पथिभिरीयमानो न नि विशते कतमच्चनाहः ।
अपां सखा प्रथमजा ऋतावा क्व स्विज्जातः कुत आ बभूव ३
आत्मा देवानां भुवनस्य गर्भो यथावशं चरति देव एषः ।
घोषा इदस्य शृण्विरे न रूपं तस्मै वाताय हविषा विधेम ४ [२६] (१६७१)

(१६९)

४ शबरः काक्षीवतः । गावः । त्रिष्टुप् ।

मयोभूर्वातो अभि वातु सा ऊर्जस्वतीरोषधीरा रिशन्ताम् ।
पीवस्वतीर्जीवधन्याः पिब—न्त्ववसाय पद्वते रुद्र मृळ १
याः सरूपा विरूपा एकरूपा यासामग्निरिष्ट्या नामानि वेद ।
या अङ्गिरस्तपसेह चक्रु—स्ताभ्यः पर्जन्य महि शर्म यच्छ २
या देवेषु तन्वमैरयन्त यासां सोमो विश्वा रूपाणि वेद ।
ता अस्मभ्यं पयसा पिन्वमानाः प्रजावतीरिन्द्र गोष्ठे रिरीहि ३
प्रजापतिर्मह्यमेता रराणो विश्वैर्देवैः पितृभिः संविदानः ।
शिवाः सतीरुप नो गोष्ठमाक—स्तासां वयं प्रजया सं सदेम ४ [२७] (१६७५)

(१७०)

४ विभ्राट् सौर्यः । सूर्यः । जगती, ४ आस्तारपङ्क्तिः ।

विभ्राड् बृहत् पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविंहुतम् ।
वातंजूतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः पुपोष पुरुधा वि राजति १
विभ्राड् बृहत् सुभृतं वाजसातमं धर्मन् दिवो धरुणे सत्यमर्पितम् ।
अभित्रहा वृत्रहा दस्युहंतमं ज्योतिर्जज्ञे असुरहा सपत्नहा २
इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं विश्वजिद्धनजिदुच्यते बृहत् ।
विश्वभ्राड् भ्राजो महि सूर्यो दृश उरु पप्रथे सह ओजो अच्युतम् ३
विभ्राजञ्ज्योतिषा स्वर्१—रगच्छो रोचनं दिवः ।
येनेमा विश्वा मुवनान्याभृता विश्वकर्मणा विश्वदेव्यावता ४ [२८] (१६७९)

(१७१)

४ इटो भार्गवः । इन्द्रः । गायत्री ।

त्वं त्यमिटतो रथ—मिन्द्र प्रावः सुतावतः । अशृणोः सोमिनो हवम् १
त्वं मखस्य दोधतः शिरोऽव त्वचो भरः । अगच्छः सोमिनो गृहम् २
त्वं त्यमिन्द्र मर्त्य—मास्त्रबुध्नाय वेन्यम् । मुहुः श्रथ्ना मनस्यवे ३
त्वं त्यमिन्द्र सूर्यं पश्चा सन्तं पुरस्कृधि । देवानां चित्तिरो वशम् ४ [२९] (१६८३)

(१७२)

४ संवर्त आङ्गिरसः । उषाः । द्विपदा विराट् ।

आ याहि वनसा सह गावः सचन्त वर्तनिं यदूधभिः १
आ याहि वस्व्या धिया मंहिष्ठो जारयन्मखः सुदानुभिः ॥१॥ २
पितुभृतो न तन्तुमित् सुदानवः प्रतिं दध्मो यजामसि ३
उषा अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तनिं सुजातता ॥२॥ ४ [३०] (१६८७)

(१७३)

६ ध्रुव आङ्गिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

आ त्वाहार्षमन्तरेधि ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः ।
विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्राष्ट्रमधि भ्रशत् १ (१६८८)

ध्रुवैधि मापं च्योष्ठाः पर्वत ध्रुवार्विचाचलिः ।
इन्द्र इवेह ध्रुवस्तिष्ठेह राष्ट्रमु धारय २

ध्रुवमिन्द्रो अदीधरद् ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ।
तस्मै सोमो अधि ब्रवत् तस्मा उ ब्रह्मणस्पतिः ३

ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रुवासः पर्वतो इमे ।
ध्रुवं विश्वमिदं जगद् ध्रुवो राजा विशामयम् ४

ध्रुवं ते राजा वरुणो ध्रुवं देवो बृहस्पतिः ।
ध्रुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवम् ५

ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ऽभि सोमं मृशामसि ।
अथो त इन्द्रः केवली विशो बलिहृतस्करत् ६ [३१] (१६९३)

(१७४)

५ अभीवर्त आङ्गिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

अभीवर्तेन हविषा येनेन्द्रो अभिवावृते ।
तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते ऽभि राष्ट्राय वर्तय १

अभिवृत्य सपत्नानभि या नो अरातयः ।
अभि पृतन्यन्तं तिष्ठाभि यो नं इरस्यति २

अभि त्वा देवः सविता ऽभि सोमो अवीवृतत् ।
अभि त्वा विश्वा भूतान्यभीवर्तो यथाससि ३

येनेन्द्रो हविषा कृत्व्य भवद् द्युम्न्युत्तमः ।
इदं तदक्रि देवा असपत्नः किलाभुवम् ४

असपत्नः सपत्नहा ऽभिराष्ट्रो विषासहिः ।
यथाहमेषां भूतानां विराजानि जनस्य च ५ [३२] (१६९८)

(१७५)

४ ऊर्ध्वग्रावा सर्प आर्बुदिः । ग्रावाणः । गायत्री ।

प्र वो ग्रावाणः सविता देवः सुवतु धर्मणा । धृषु युज्यध्वं सुनुत १

ग्रावाणो अप दुच्छुना मप सेधत दुर्मतिम् । उन्नः कर्तन भेषजम् २ (१७००)

ग्रावाणं उपरप्सवा महीयन्ते सजोषसः । वृष्णे दधतो वृष्ण्यम् ३
ग्रावाणः सविता नु वो देवः सुवतु धर्मणा । यजमानाय सुन्वते ४ [३३](१७०२)

(१७६)

४ सुनुराभेनः । १ ऋभव, २-४ अग्निः । अनुष्टुप्, २ गायत्री ।

प्र सूनवे ऋभूणां बृहन्नवन्त वृजनां ।
क्षामा ये विश्वधायसो ऽभ्रान् धेनुं न मातरम् १
प्र देवं देव्या धिया भरता जातवेदसम् ।
हव्या नो वक्षदानुषक् २
अयमु ष्य प्र देवयुर्होता यज्ञाय नीयते ।
रथो न योरभीवृतो घृणीवाञ्चेतति त्मना ३
अयमग्निरुरुष्यत्यमूताादिव जन्मनः ।
सहसश्चित सहीयान् देवो जीवातवे कृतः ४ [३४](१७०६)

(१७७)

३ पतङ्गः प्राजापत्यः । मायाभेदः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

पतङ्गमक्तमसुरस्य मायया हृदा पश्यन्ति मनसा विपश्चितः ।
समुद्रे अन्तः कवयो वि चक्षते मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः १
पतङ्गो वाचं मनसा बिभर्ति तां गन्धर्वोऽवदद्गर्भे अन्तः ।
तां द्योतमानां स्वर्यं मनीषामृतस्य पदे कवयो नि पान्ति २
अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परा च पथिभिश्चरन्तम् ।
स सध्रीचीः स विषूचीर्वसान आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः ३ [३५](१७०९)

(१७८)

३ अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यः । तार्क्ष्यः । त्रिष्टुप् ।

त्यमू षु वाजिनं देवजूतं सहावानं तरुतारं रथानाम् ।
अरिष्टनेमिं पृतनाजमाशुं स्वस्तये तार्क्ष्यमिहा हुवेम १
इन्द्रस्येव रातिमाजोहुवानाः स्वस्तये नावमिवा रुहेम ।
उर्वी न पृथ्वी बहुले गभीरे मा वामेतौ मा परेतौ रिषाम २ (१७११)

सद्यश्चिद्यः शर्वसा पञ्च कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान ।
सहस्रसाः शतसा अस्य रंहि—र्न स्मा वरन्ते युवतिं न शर्याम् ३ [३६](१७१०)

(१७९)

३ क्रमेण- शिबिरौशीनरः, काशिराजः प्रतर्दनः, रौहिदश्वो वसुमनाः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १ अनुष्टुप् ।

उत्तिष्ठतावं पश्यते—न्द्रस्य भागमृत्वियम् ।
यदि श्रातो जुहोतन यद्यश्रातो ममत्तन १
श्रातं हविरो ष्विन्द्र प्र याहि जगाम सूरो अध्वनो विमध्यम् ।
परि त्वासते निधिभिः सखायः कुलपा न व्राजपतिं चरन्तम् २
श्रातं मन्य ऊधनि श्रातमग्नौ सुश्रातं मन्ये तदृतं नवीयः ।
माध्यंदिनस्य सवनस्य वृध्नः पिबेन्द्र वज्रिन् पुरुकृज्जुषाणः ३ [३७](१७११)

(१८०)

३ जय सेन्द्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र ससाहिषे पुरुहूत शत्रू—ञ्जयेष्ठस्ते शुष्म इह रातिरस्तु ।
इन्द्रा भर दक्षिणेना वसूनि पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम् १
मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आ जगन्था परस्याः ।
सृकं संशाय पविमिन्द्र तिग्मं वि शत्रूंन् ताळ्हि वि मृधो नुदस्व २
इन्द्रं क्षत्रमभि वाममोजो ऽजायथा वृषभ चर्षणीनाम् ।
अपानुवो जनममित्रयन्त—मुरुं देवेभ्यो अकृणोरु लोकम् ३ [३८](१७१८)

(१८१)

३ क्रमेण- प्रथो वासिष्ठः, सप्रथो भारद्वाजः, घर्मः सौर्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रथश्च यस्य सप्रथश्च नामा—ऽऽनुष्टुभस्य हविषो हविर्यत् ।
धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो रथन्तरमा जभारा वासिष्ठः १
अविन्दन्ते अतिहितं यदासी—द्यज्ञस्य धाम परमं गुहा यत् ।
धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो—र्भरद्वाजो बृहदा चक्रे अग्नेः २
तेऽविन्दन् मनसा दीध्याना यजुः ष्कन्नं प्रथमं देवयानम् ।
धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो—रा सूर्यादभरन् घर्ममेते ३ [३९](१७२१)

*

(१८२)

३ तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः। बृहस्पतिः। त्रिष्टुप्।

बृहस्पतिर्नयतु दुर्गहा तिरः पुनर्नेषद्यघशंसाय मन्म।
क्षिपदश्मस्तिमपं दुर्मतिं हन्नथा करद्यजमानाय शं योः १
नराशंसो नोऽवतु प्रयाजे शं नो अस्त्वनुयाजो हवेषु।
क्षिपदश्मस्तिमपं दुर्मतिं हन्नथा करद्यजमानाय शं योः २
तपुर्मूर्धा तपतु रक्षसो ये ब्रह्मद्विषः शरवे हन्तवा उ।
क्षिपदश्मस्तिमपं दुर्मतिं हन्नथा करद्यजमानाय शं योः ३ [४०](१७२४)

(१८३)

३ प्रजावान् प्राजापत्यः। १ यजमानः, २ यजमानपत्नी, ३ होत्राशिषः। त्रिष्टुप्।

अपश्यं त्वा मनसा चेकितानं तपसो जातं तपसो विभूतम्।
इह प्रजामिह रयिं रराणः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकाम १
अपश्यं त्वा मनसा दीध्यानां स्वायां तनू ऋत्व्ये नाधमानाम्।
उप मामुच्चा युवतिर्बभूयाः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकामे २
अहं गर्भमदधामोषधीष्वहं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः।
अहं प्रजा अजनयं पृथिव्यामहं जनिभ्यो अपरीषु पुत्रान् ३ [४१](१७२७)

(१८४)

३ त्वष्टा गर्भकर्ता, विष्णुर्वा प्राजापत्यः। १ विष्णु-त्वष्टृ-प्रजापति-धातारः, २ सिनीवाली-सरस्वत्यश्विनः, ३ अश्विनौ। अनुष्टुप्।

विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिंशतु।
आ सिञ्चतु प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातु ते १
गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति।
गर्भं ते अश्विनौ देवावा धत्तां पुष्करस्रजा २
हिरण्ययी अरणी यं निर्मन्थतो अश्विना।
तं ते गर्भं हवामहे दशमे मासि सूतवे ३ [४२](१७३०)

(१८५)

३ सत्यधृतिर्वारुणिः। आदित्यः (स्वस्त्ययनम्)। गायत्री।

महि त्रीणामवोऽस्तु द्युक्षं मित्रस्यार्यम्णः। दुराधर्षं वरुणस्य १

नहि तेषामुमा चन नाध्वसु वारणेषु । ईशे रिपुरघशंसः २
यस्मै पुत्रासो अदितेः प्र जीवसे मर्त्याय । ज्योतिर्यच्छन्त्यजस्रम् ३ [४३](१७३३)

(१८६)

३ वातायन उलः । वायुः । गायत्री ।

वात आ वातु भेषजं शंभु मयोभु नो हृदे । प्र ण आयूंषि तारिषत् १
उत वात पितासि न उत भ्रातोत नः सखा । स नो जीवातवे कृधि २
यदुदो वात ते गृहेऽमृतस्य निधिर्हितः । ततो नो देहि जीवसे ३ [४४](१७३६)

(१८७)

५ आग्नेयो वत्सः । अग्निः । गायत्री ।

प्राग्नये वाचमीरय वृषभाय क्षितीनाम् । स नः पर्षदति द्विषः १
यः परस्याः परावत स्तिरो धन्वातिरोचते । स नः पर्षदति द्विषः २
यो रक्षांसि निजूर्वति वृषा शुक्रेण शोचिषा । स नः पर्षदति द्विषः ३
यो विश्वाभि विपश्यति भुवना सं च पश्यति । स नः पर्षदति द्विषः ४
यो अस्य पारे रजसः शुक्रो अग्निरजायत । स नः पर्षदति द्विषः ५ [४५](१७४१)

(१८८)

३ आग्नेयः श्येनः । जातवेदा अग्निः । गायत्री ।

प्र नूनं जातवेदस मश्वं हिनोत वाजिनम् । इदं नो बर्हिरासदे १
अस्य प्र जातवेदसो विप्रवीरस्य मीळ्हुषः । महीमिंयर्मि सुष्टुतिम् २
या रुचो जातवेदसो देवत्रा हव्यवाहनीः । ताभिर्नो यज्ञमिन्वतु ३ [४६](१७४४)

(१८९)

३ सार्पराज्ञी । आत्मा, सूर्यो वा । गायत्री ।

आयं गौः पृश्निरक्रमी दसदन्मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्त्स्वः १
अन्तश्चरति रोचना ऽस्य प्राणादपानती । व्यख्यन्महिषो दिवम् २
त्रिंशद्धाम वि राजति वाक् पतङ्गाय धीयते । प्रति वस्तोरह द्युभिः ३ [४७](१७४७)

(१९०)

ऋ माधुच्छन्दसोऽघमर्षणः । भाववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

ऋतं च सत्यं चाभीद्धात् तपसोऽध्यजायत । ततो रात्र्यजायत ततः समुद्रो अर्णवः १
समुद्रादर्णवादधि संवत्सरो अजायत । अहोरात्राणि विदधद्विश्वस्य मिषतो वशी २
सूर्याचन्द्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत् । दिवं च पृथिवीं चाऽन्तरिक्षमथो स्वः ३[४८](१७५०)

(१९१)

४ संवनन आङ्गिरसः । १ अग्निः, २-४ संज्ञानम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप् ।

संसमिद्युवसे वृषन्नग्ने विश्वान्यर्य आ ।
इळस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या भर १
सं गच्छध्वं सं वदध्वं सं वो मनांसि जानताम् ।
देवा भागं यथा पूर्वे संजानाना उपासते २
समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं मनः सह चित्तमेषाम् ।
समानं मन्त्रमभि मन्त्रये वः समानेन वो हविषा जुहोमि ३
समानी व आकूतिः समाना हृदयानि वः ।
समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहासति ४ [४९](१७५४)

॥ इति दशमं मण्डलं समाप्तम् ॥

॥ ऋग्वेदसंहिता समाप्ता ॥

मन्त्रसंख्या	
नवममण्डलस्यान्तपर्यन्तं	८७९८
दशममण्डलस्य	१७५४
(वालखिल्यसहितः) सर्वयोगः	१०५५२
वालखिल्यमन्त्राः	८०
(वालखिल्यरहितः) सर्वयोगः	१०४७२

ऋग्वेदे मण्डलानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

मण्डलानि ।	सूक्तसंख्या ।	मन्त्रसंख्या ।
प्रथममण्डलस्य	१९१	२००६
द्वितीयमण्डलस्य	४३	४२९
तृतीयमण्डलस्य	६२	६१७
चतुर्थमण्डलस्य	५८	५८९
पञ्चममण्डलस्य	८७	७२७
षष्ठमण्डलस्य	७५	७६५
सप्तममण्डलस्य	१०४	८४१
अष्टममण्डलस्य	९२	१६३६
नवममण्डलस्य	११४	११०८
दशममण्डलस्य	१९१	१७५४
	१०१७	१०४७२
वालखिल्यसूक्तानाम्	११	८०
	१०२८	१०५५२

अष्टकानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

अष्टकानाम् ।	सूक्तानि ।	वर्गाः ।	ऋचः ।	अक्षराणि ।
प्रथमाष्टकस्य	१२१	२६५	१३७०	४८९३१
द्वितीयाष्टकस्य	११९	२२१	११४७	५१७१८
तृतीयाष्टकस्य	१२२	२२५	१२०९	४७६३६
चतुर्थाष्टकस्य	१४०	२५०	१२८९	४९७६२
पञ्चमाष्टकस्य	१२९	२३८	१२६३	४८०२२
षष्ठाष्टकस्य	१२४	३१३	१६५०	४८४१२
सप्तमाष्टकस्य	११६	२४८	१२६३	४७५६२
अष्टमाष्टकस्य	१४६	२४६	१२८१	५२१७८
	१०१७	२००६	१०४७२	३९४२२१
वालखिल्यसूक्तानाम्	११	१८	८०	३०४४
	१०२८	२०२४	१०५५२	३९७२६५

ऋग्वेदे गायत्र्यादिच्छन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	२४४९	५८,७७०
२ उष्णिक्	२८	३९८	११,१४४
३ अनुष्टुप्	३२	८५८	२७,४५६
४ बृहती	३६	३७१	१३,३०६
५ पङ्क्तिः	४०	४९८	१९,९२०
६ त्रिष्टुप्	४४	४२५१	१,८७,००४
७ जगती	४८	१३४६	६४,६०८
८ अतिजगती	५२	१७	८८४
९ शक्करी	५६	१९	१,०६४
१० अतिशक्करी	६०	१०	६००
११ अष्टिः	६४	७	४४८
१२ अत्यष्टिः	६८	८२	५,५७६
१३ धृतिः	७२	२	१४४
१४ अतिधृतिः	७६	१	७६
१५ द्विपदा गायत्री	१६	३	४८
१६ द्विपदा विराट्	२०	१३९	२,७८०
१७ द्विपदा त्रिष्टुप्	२२	१४	३०८
१८ द्विपदा जगती	२४	१	२४
१९ एकपदा विराट्	१०	५	५०
२० एकपदा त्रिष्टुप्	११	१	११
		१०४७२	३,९४,२२१

वालखिल्यादि सूक्तानां छन्दसां मन्त्रसंख्या।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	७	१६८
२ अनुष्टुप्	३२	२	६४
३ बृहती	३६	५६	२१२८
४ पङ्क्तिः	४०	१	४०
५ त्रिष्टुप्	४४	७	३०८
६ जगती	४८	७	३३६
		८०	३०४४
		सर्वयोगः १०५५२	३९७२६५

अथ परिशिष्टानि।

(अथ खिलसूक्तानि।)

(१) [ऋ० अ० १-४-८] [ऋ० मं० १।५० सूक्तस्यानन्तरम्]

शनैश्चिद्य सूर्येणा—ऽऽदित्येन सहीयसा। अहं यशस्विनां यशो विद्यारूपमुपा ददे १
उद्यन्नद्य वि नो भज पिता पुत्रेभ्यो यथा। दीर्घायुत्वस्य हेशिषे तस्य नो धेहि सूर्य २
उद्यन्तं त्वा मित्रमह आरोहन्तं विचक्षण। पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् ३

(२) [ऋ० अ० २-५-१६] [ऋग्वेदस्य प्रथममण्डलस्यान्ते।]

मा बिभेर्न मरिष्यसि परि त्वा पामि सर्वतः। घनेन हन्मि वृश्चिक—महिं दण्डेनागतम् १
आदित्यरथवेगेन विष्णुबाहुबलेन च। गरुडपक्षनिपातेन भूमिं गच्छ महायशाः २
गरुडस्य पातमात्रेण त्रयो लोकाः प्रकंपिताः। प्रकंपिता मही सर्वा सशैलवनकानना ३
गगनं नष्टचन्द्रार्कं ज्योतिषं न प्रकाशते।
देवता भयभीताश्च मारुतो न प्लवायति [मारुतो न प्लवायत्यो नमः] ४
भो सर्प भद्र भद्रं ते दूरं गच्छ महाविष। जन्मेजयस्य यज्ञान्ते आस्तीकवचनं स्मर ५
आस्तीकवचनं श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते। शतधा भिद्यते मूर्ध्नि शिंशवृक्षफलं यथा ६
नर्मदायै नमः प्रात—र्नर्मदायै नमो निशि। नमोऽस्तु नर्मदे तुभ्यं त्राहि मां विषसर्पतः ७
यो जरत्कारुणा जातो जरत्कार्वां महायशाः। तस्य स्मराभि भद्रं ते दूरं गच्छ महाविष ८
[आसितं चार्थसिद्धिं च सुनीतिं चापि यः स्मरेत्। दिवा वा यदि वा रात्रौ नास्ति सर्पभयं भवेत् ९ *
अगस्तिर्माधवश्चैव मुचुकुंदो महामुनिः। कपिलो मुनिरास्तीकः पञ्चैते सुखशायिनः १० *]

खिललक्षणं= "परशाखीयं स्वशाखायामपेक्षावशात्पठ्यते तत्खिलमुच्यते।"
[म० भा० शां० ३२३।१० (कुं०) नीलकंठ-टीका]

सू० १ पाठभेदाः— १ शनैश्चित्सूर्येण आ०। ०रूपाण्या ददे। २। देहि (तै० ब्रा० ७।६।२२)।

सू० २ पाठभेदाः- १-०महं दण्डेना०। [१ घनेन०। अथर्व० १०।४।९] ३ जातमात्रेण। ४ भयविस्रस्ता। ५ महायशाः। जनमेजयस्य। १० अगस्त्यो माधव०। [* ९-१० बहुषु पुस्तकेषु नोपलभ्येते।]

(५-६ महाभारते आदि० ५८।२५-२६ कुं०)—
सर्पापसर्प भद्रं ते गच्छ सर्प महाविष। जनमेजयस्य यज्ञान्ते आस्तीकवचनं स्मर॥
आस्तीकस्य वचः श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते। शतधा भिद्यते मूर्धा शिंशवृक्षफलं यथा॥

८ जरत्कारुणाऽजातो; जगत्कारणाज्जातो। भूमिं गच्छ। महायशाः।
(महाभारते आदि० ५८।२४ कुं०) यो जरत्कारुणा जातो जरत्कारौ महायशाः।

८-९ हरेत्। (महाभारते आदि० ५८।२३ कुं०)
असितं चार्तिमन्तं च सुनीथं चापि यः स्मरेत्। दिवा वा यदि रात्रौ वा नास्य सर्पभयं भवेत्॥

(३) [ऋ०अ०२-७-१५] [ऋ०मं०२-३२ सूक्तस्यानन्तरम्।]

८ हिरण्यगर्भः। १-२ कुहूः, ३-४ अनुमतिः, ५-८ धाता।
त्रिष्टुप्, ५ गायत्री; ३, ४, ७ अनुष्टुप्।

कुहूमहं सुवृतं विद्मनापस—मस्मिन् यज्ञे सुहवां जोहवीमि।
सा नो ददातु श्रवणं पितृणां तस्यै ते देवि हविषा विधेम १
कुहूर्देवानाममृतस्य पत्नी हव्या नो अस्य हविषः शृणोतु।
सं दाशुषे किरतु भूरि वामं रायस्पोषं यजमाने दधातु २
अनु नोऽद्यानुमति—र्यज्ञं देवेषु मन्यताम्।
अग्निश्च हव्यवाहनो भवतं दाशुषे मयः ३
अन्विदनुमते त्वं मन्यासै शं च नस्कृधि।
क्रत्वे दक्षाय नो हिनु प्र ण आयूँषि तारिषत् ४
धाता ददातु नो रयि—मीशानो जगतस्पतिः। स नः पूर्णेन वावनत् ५
धाता ददातु दाशुषे वसूनि प्रजाकामाय मीळ्हुषे दुरोणे।
तस्मै देवा अमृताः सं व्ययन्तां विश्वे देवासो अदितिः सजोषाः ६
धाता ददातु दाशुषे प्राचीं जीवातुमक्षिताम्।
वयं देवस्य धीमहि सुमतिं वाजिनीवतः ७
धाता प्रजानामुत राय ईशे धातेदं विश्वं भुवनं जजान।
धाता कृष्टीरनिमिषाभिचष्टे धात्रे इन्द्रव्यं घृतवज्जुहोत ८

(४) [ऋ० अ० २-८-१२] [ऋग्वेदस्य द्वितीयमण्डलस्यान्ते।]

भद्रं वद दक्षिणतो भद्रमुत्तरतो वद। भद्रं पुरस्तान्नो वद भद्रं पश्चात् कपिंजल १
भद्रं वद पुत्रै—र्भद्रं वद गृहेषु च। भद्रमस्माकं नो वद भद्रं नो अभयं वद २
भद्रमधस्तान्नो वद भद्रमुपरिष्टान्नो वद। भद्रंभद्रं न आ वद भद्रं नः सर्वतो वद ३
असपत्नः पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतस्कृधि। अभयं सततं पश्चाद् भद्रमुत्तरतो गृहे ४
यौवनानि महयसि जिग्युषामिव दुंदुभिः। शकुंतक प्रदक्षिणं शतपत्राभि नो वद ५
आवदंस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिद्धि नः।
यदुत्पतन् वदसि कर्करिर्यथा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ६

सू० ४ पाठभेदाः- १ क-पिंगलः (निरु० ३।४।१८)। २ ०स्माकं वद; ०भयं कृधि। ४ असपत्नं। ६ (ऋ० २।४३।३)॥

(५) [ऋ० अ० ४-२-२५] [ऋ० मं० ५।४४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

जागर्षि त्वं भुवने जातवेदो जागर्षि यत्र यजते हविष्मान् ।
इयं हविः श्रद्दधानो जुहोमि तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम् १

(६) [ऋ० अ० ४-२-३] [ऋ० मं० ५।४९ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येत्तृणान्यग्ना—विरिणे वोकूकेऽपि वा । यद्वस्तृणैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् १
वापीकूपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा] २

(७) [ऋ० अ० ४-२-७] [ऋ० मं० ५।५१ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

स्वस्त्ययनं तार्क्ष्यमरिष्टनेमिं बृहद्भूतं वायसं दैवतानाम् ।
असुरघ्नमिन्द्रसखं समत्सु बृहद्यशो नावमिवा रुहेम १
अंहोमुचमाङ्गिरसं गयं च स्वस्त्यात्रेयं मनसा च तार्क्ष्यम् ।
प्रयतपाणिः शरणं प्र पद्ये स्वस्ति संबाधेभ्यो अभयं नो अस्तु २

(८) [ऋ० अ० ४-४-१९] [ऋ० ५।८४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

वर्षन्तु ते विभावरि दिवो अभ्रस्य विद्युतः । रोहन्तु सर्वबीजा—न्यव ब्रह्मद्विषो जहि १

(९) [ऋ० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

आ ते गर्भो योनिमेतु पुमान् बाण इवेषुधिम् ।
आ वीरो जायतां पुत्रस्ते दशमास्यः १
करोमि ते प्राजापत्य—मा गर्भो योनिमेतु ते
अनूनः पूर्णो जायता—मश्लोणोऽपीशाचधीतः २
पुमांस्ते पुत्रो नारिं तं पुमाननुजायताम् ।
तानिं भद्राणि बीजा—न्यृषभा जनयन्ति नौ ३
यानिं भद्राणि बीजा—न्यृषभा जनयन्ति नः ।
तैस्त्वं पुत्रान् विन्दस्व सा प्रसूर्धेनुका भव ४

सू० ५।१ (ऋ० ५।३।३) 'तेन पासि०' । सू० ६ पाठभेदाः— १ [निक्षिपेत्तत्प्रयत्नेन त्यक्तेऽन्यत्र भयावहम् । (ऋविधाने) । २ तृणं हस्ते धृत्वा उदके निक्षिपेत् ।] यत् स्तृणैरध्ययनं तदधीतं स्तृणानि भव ते भव । सू० ७ पाठभेदाः- १ महाद्भुतं । २ ०भयं च नो ।

*

कामः समृद्ध्यतां मह्य मपराजितमेव मे ।
यं कामं कामये देव तं मे वायो समर्द्धय ५

(१०) [ऋ० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

अग्निरैतु प्रथमो देवतानां सोऽस्यै प्रजां मुञ्चतु मृत्युपाशात् ।
तदयं राजा वरुणोऽनुमन्यतां यथेयं स्त्री पौत्रमघं न रोदात् १
इमामग्निस्त्रायतां गार्हपत्यः प्रजामस्यै नयतु दीर्घमायुः ।
अशून्योपस्था जीवतामस्तु माता पौत्रमानन्दमभि प्रबुद्ध्यतामियम् २
मा ते गृहे निशि घोष उत्था दन्यत्र त्वद्दुर्दतयः सं विशन्तु ।
मा त्वं विकेश्युर आबधिष्ठा जीवपत्नी पतिलोके विराज
पश्यन्ती प्रजां सुमनस्यमाना ३
अप्रजस्तां पौत्रमृत्युं पाप्मानमुत वाघम् ।
शीर्ष्णः स्रजमिवोन्मुच्य द्विषन्द्रुहः प्रतिमुञ्चामि पाशम् ४
देवकृतं ब्राह्मणं कल्पमानं तेन हन्मि योनिषदः पिशाचान् ।
क्रव्यादो मृत्यूनधरान् पातयामि दीर्घमायुस्तव जीवन्तु पुत्राः ५

(११) [ऋ० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

॥ अथ श्रीसूक्तम् ॥

(ऋषयः- आनन्द-कर्दम-श्रीद-चिक्लीताः श्रीपुत्राः । देवता- श्रीरग्निश्च ।
छन्दः- अनुष्टुप्, ४ बृहती, ५-६ त्रिष्टुप्, १५ आस्तारपंक्तिः)

हिरण्यवर्णां हरिणीं सुवर्णरजतस्रजाम् । चन्द्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १
तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् । यस्यां हिरण्यं विन्देयं गामश्वं पुरुषानहम् २
अश्वपूर्वां रथमध्यां हस्तिनादप्रमोदिनीम् । श्रियं देवीमुप ह्वये श्रीर्मा देवी जुषताम् ३
कां सोस्मितां हिरण्यप्राकारामार्द्रां ज्वलन्तीं तृप्तां तर्पयन्तीम् ।
पद्मेस्थितां पद्मवर्णां तामिहोप ह्वये श्रियम् ४
चन्द्रां प्रभासां यशसा ज्वलन्तीं श्रियं लोके देवजुष्टामुदाराम् ।
तां पद्मिनीमीं शरणं प्र पद्ये ऽलक्ष्मीर्मे नश्यतां त्वां वृणे ५ [१]

सू० ११ पाठभेदाः- १ ०स्रजम्; ममा वह । ३ अश्वपूर्णां; ०प्रबोधिनीम्; देवीर्जु० । ५ पद्मनेमिं, पद्मनेमीं; शरणमहं प्र०; वृणोमि ।

आदित्यवर्णे तपसोऽधि जातो वनस्पतिस्तव वृक्षोऽथ बिल्वः ।
तस्य फलानि तपसा नुदन्तु या अन्तरा याश्च बाह्या अलक्ष्मीः ६
उपैतु मां देवसखः—कीर्तिश्च मणिना सह । प्रादुर्भूतोऽस्मि राष्ट्रेऽस्मिन् कीर्तिमृद्धिं ददातु मे ७
क्षुत्पिपासामलां ज्येष्ठा—मलक्ष्मीं नाशयाम्यहम् । अभूतिमसमृद्धिं च सर्वां निर्णुद मे गृहात् ८
गन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोप ह्वये श्रियम् ९
मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीमहि । पशूनां रूपमन्नस्य मयि श्रीः श्रयतां यशः १० [२]

कर्दमेन प्रजा भूता मयि संभव कर्दम । श्रियं वासय मे कुले मातरं पद्ममालिनीम् ११
आपः सृजन्तु स्निग्धानि चिक्लीत वस मे गृहे । नि च देवीं मातरं श्रियं वासय मे कुले १२
आर्द्रां पुष्करिणीं पुष्टिं पिङ्गलां पद्ममालिनीम् । चन्द्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १३
आर्द्रां यः करिणीं यष्टिं सुवर्णां हेममालिनीम् । सूर्यां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १४
तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् ।
यस्यां हिरण्यं प्रभूतं गावो दास्योऽश्वान् विन्देयं पुरुषानहम् १५ [३]

यः शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहम् । सूक्तं पञ्चदशर्चं च श्रीकामः सततं जपेत् १६
पद्मानने पद्मविपद्मपत्रे पद्मप्रिये पद्मदलायताक्षि ।
विश्वप्रिये विष्णुमनोऽनुकूले त्वत्पादपद्मं मयि सं नि धत्स्व १७
पद्मानने पद्मऊरु पद्माक्षि पद्मसंभवे । तन्मे भजसि पद्माक्षि येन सौख्यं लभाम्यहम् १८
अश्वदायै गोदायै धनदायै महाधने । धनं मे जुषतां देवि सर्वकामांश्च देहि मे १९
पुत्रपौत्रधनं धान्यं हस्त्यश्वाश्वतरी रथम् । प्रजानां भवसि माता आयुष्मन्तं करोतु मे २०
धनमग्निर्धनं वायु—र्धनं सूर्यो धनं वसुः । धनमिन्द्रो बृहस्पति—र्वरुणो धनमश्विना २१ [४]

वैनतेय सोमं पिब सोमं पिबतु वृत्रहा । सोमं धनस्य सोमिनो मह्यं ददातु सोमिनः २२
न क्रोधो न च मात्सर्यं न लोभो नाशुभा मतिः ।
भवन्ति कृतपुण्यानां भक्त्या श्रीसूक्तजापिनाम् २३

---

६ मा यान्तरा०, ममान्तरा । ७ भूतःसु, ०भूतोऽस्तु, ०भूतोऽसि । ऋद्धिं, वृद्धिं । ११ मे गृहे । १२ स्रजन्तु, स्रजन्ति । १३ यष्करि० । यष्टीं, पुष्टीं० । पिङ्गलां पद्म०, चन्द्रां हिर० । ममा वह । १४, ०यष्टीं, पुष्करिणीं यष्टीं, यःकरिणीं यष्टिं, पुष्करिणीं पुष्टीं, पुष्करिणीं पुष्टिं । १५, लक्ष्मी मलप० । प्रभूतिं । १६ श्रियः पद्म० । १८ पद्मासने पद्म । पद्मिनि पद्मपात्रे० । १९ अश्वदायै च गौदायै धनदायै, लभतां । २० हस्त्यश्वादिगवैडकम् । करोतु मां । २१ वरुणं धनमस्तु मे, वरुण धनममस्तु ते, ०धनमश्नुते । २२ मघं । २३ श्रीसूक्तजपकारिणाम्; भक्तानां श्रीसूक्तं जपेत् ।

सरसिजनिलये सरोजहस्ते धवलतरांशुकगंधमाल्यशोभे ।
भगवति हरिवल्लभे मनोज्ञे त्रिभुवनभूतिकरि प्रसीद मह्यम् २४
विष्णुपत्नीं क्षमां देवीं माधवीं माधवप्रियाम् । लक्ष्मीं प्रियसखीं भूमिं नमाम्यच्युतवल्लभाम् २५
महालक्ष्म्यै च विद्महे—विष्णुपत्न्यै च धीमहि । तन्नो लक्ष्मीः प्र चोदयात् २६
आनंदः कर्दमः श्रीद—श्चिक्लीत इति विश्रुताः । ऋषयः श्रियः पुत्राश्च श्रीर्देवीर्देवता मताः २७
ऋणरोगादिदारिद्र्य—पापक्षुदपमृत्यवः । भयशोकमनस्तापा नश्यन्तु मम सर्वदा २८ [५]
श्रीवर्चस्वमायुष्यमारोग्यमाविधा—च्छोभमानं महीयते ।
धनं धान्यं पशुं बहुपुत्रलाभं शतसंवत्सरं दीर्घमायुः २९

॥ इति श्रीसूक्तम् ॥ ×

---

२४ धवलतरां । शुभगन्धमाल्यशोभे, ०शुकगन्धमाल्यशो(शु)भे । ०भूतिकरी । २५ विष्णोः प्रिय० । २६ महादेव्यै । २७ मा विधाच्छुभमानं, ०माविधाच् शुभमानं । २८ आनन्दकर्दमश्रीदचि० । २९ रोगशोक० ।

× श्रीसूक्तस्यान्ते एते श्लोकाः केषुचित्पुस्तकेषु दृश्यन्ते—

(१)

विश्वेश्वर विरूपाक्ष विश्वरूप सदाशिव । शरणं भव भूतेश करुणाकर शंकर १
हर शंभो महादेव विश्वेशामरवल्लभ । शिव शंकर सर्वात्मन् नीलकंठ नमोऽस्तु ते २
मृत्युंजयाय रुद्राय नीलकंठाय शंभवे । अमृतेशाय शर्वाय महादेवाय ते नमः ३
एतानि शिवनामानि यः पठेन्नियतः सकृत् । नास्ति मृत्युभयं तस्य पापरोगादि किंचन ४

(२)

यज्ञेशाच्युत गोविन्द माधवानन्त केशव । कृष्ण विष्णो हृषीकेश वासुदेव नमोऽस्तु ते १
कृष्णाय गोपिनाथाय चक्रिणे मुरवैरिणे । अमृतेशाय गोपाय गोविन्दाय नमो नमः २
एतान्यनन्तनामानि मण्डलान्ते (सदा) पठेत् । ३

(३)

वासनाद् वासुदेवोऽसि वासितं ते जगत्त्रयं । सर्वभूतनिवासोऽसि वासुदेव नमोऽस्तु ते १
दश सप्त च नामानि मण्डलान्तेषु यः पठेत् । स शिवस्य पदं गत्वा शिवलोके महीयते २

एतानि शिवनामानि मण्डलान्ते सकृत्पठेत् ।

(१) ३ श्रीमहादेवाय० ।

(१२) [ऋ० अ० ४-७-१०] [ऋ० मं० ६।४४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

चक्षुश्च श्रोत्रं च मनश्च वाक् च प्राणापानौ देह इदं शरीरम् ।
द्वौ प्रत्यञ्चावनुलोमौ विसर्गावेतं तं मन्ये दशयन्त्रमुत्तमम् १
नखश्च पृष्ठश्च करौ च बाहू जंघे चोरू उदरं शिरश्च ।
रोमाणि मांसं रुधिरास्थिमज्जमेतच्छरीरं जलबुद्बुदोपमम् २
भ्रुवौ ललाटे च तथा च कर्णौ हनू कपोलौ छुबुकस्तथा च ।
ओष्ठौ च दन्ताश्च तथैव जिह्वा मे तच्छरीरं मुखरत्नकोशम् ३

(१३) [ऋ० अ० ४-८-४] [ऋ० मं० ६।४८ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येत्तृणान्यग्ना—विरिणे वोवृकेऽपि वा । यदस्तृणैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् १
वापीकूपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा] २

(१४) [ऋ० अ० ५-३-३०] [ऋ० मं० ७।३५ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

शर्वतीः पारयन्त्येते तं पृच्छन्ति वचो युजा । अभ्यारं तं यमाकेतुं य एवेदमिति ब्रवन् १
भासाकेतुं परिसुतं भारतीर्ब्रह्मवर्धनीः । संजानाना महो माता य एवेदमिति ब्रवत् २
इन्द्रस्तं किं विभुं प्रभुं भानुनेयं सरस्वतीम् । येन सूर्यमरोचय—द्येनेमे रोदसी उभे ३
जुषस्वाग्ने अङ्गिरः काण्वं मेध्यातिथिम् । मा त्वा सोमस्य बर्बृहत सुतस्य मधुमत्तमः ४
त्वमग्ने अङ्गिरः शोचस्व देववीतमः । आ शंतम शंतमाभि—रमिष्टिभिः शान्तिः स्वस्तिमंकुर्वत ५
शं नः कनिक्रदद् वृषः पर्जन्यो अभि वर्षतु ।
शं नो द्यावापृथिवी शं प्रजाभ्यः शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे ६

(१५) [ऋ० अ० ५-४-२२] [ऋ० मं० ७।५५ सूक्तस्यानन्तरम्।]

स्वप्न स्वप्नाधिकरणे सर्वं नि ष्वापया जनम् । आसूर्यमन्यान् त्स्वापया—व्युषं जाग्रियामहम् १
अजगरो नाम सर्पः सर्पिरविषो महान् । तस्मिन् हि सर्पः सुधित—स्तेन त्वा स्वापयामसि २
सर्पः सर्पो अजगरः सर्पिरविषो महान् । तस्य सर्पीत् सिन्धव—स्तस्य गाधमशीमहि ३

सू० १२ पाठभेदाः- २ उरश्च पृष्ठीश्च, उरश्च पृष्ठश्च, उरश्च पृष्टिश्च । लोमानि । ३ हनुः ।

सू० १३ पाठभेदाः- १ यस्तृणैरध्ययनं तदधीतं०; यस्तृणैरध्ययनस्तदधीतं स्तृणानि भवते भव । स्तृणाभ्य० । यत् स्तृणैरध्ययनं० । सूक्तान्ते स्तृणान्यग्नौ० ॥ २ ॥ (पद्य षष्ठं परिशिष्टम्)

सू० १४ पाठभेदाः- १ ०यन्त्येतं तं, यन्त्येतेदं । अभ्यारं सं । ब्रवत् । २ पुरुस्पृहं । ३ सरस्वती । ५ शांति स्व०, शांतिं स्व० ।

सू० १५ पाठभेदाः- १ स्वप्नः, यामिनं । ०ह्यपुषं यह्वपू१ळहं । ३ यस्य शुष्कार्त्सधव ० ।

कालिको नाम सर्पो नवनागसहस्रबलः। यमुनह्रदे ह सो जातोऽ यो नारायणवाहनः ४
यादृं कालिकदूतस्य यदि काःकालिकाद्भयात्।
जन्मभूमिमतिक्रान्तो निर्विषो याति कालिकः ५
आ याहीन्द्र पथिभिरीळितेभि—र्यज्ञमिमं नो भागधेयं जुषस्व।
तृप्तां जहुर्मातुळस्येव योषां भागस्ते पैतृष्वसेयीं वपामिव ६
यशस्करं बलवन्तं प्रभुत्वं तमेव राजाधिपतिर्बभूव।
संकीर्णनागाश्वपतिर्नराणां सुमंगल्यं सततं वीर्घमायुः ७
कर्कोटको नाम सर्पो यो दृष्टीविष उच्यते। तस्य सर्पस्य सर्पत्वं तस्मै सर्प नमोऽस्तु ते ८
येऽदो रोचने दिवो ये वा सूर्यस्य रश्मिषु। येषामप्सु सदस्कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ९×
या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीननु। ये वावटेषु शेरते तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः १०
नमो अस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु। ये अन्तरिक्षे ये दिवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ११
उग्रायुधाः प्रमतिनः प्रवीरा मायाविनो बलिनो मिच्छमानाः।
ये देवानसुराः पराभवन् तांस्त्वं वज्रेण मघवन् निवारय १२

(१६) [ऋ०अ०५।६।२०] [ऋ० मं० ७।९६ सूक्तस्यानन्तरम्।]

यस्य व्रतं पशवो यन्ति सर्वे यस्य व्रतमुपतिष्ठन्त आपः।
यस्य व्रते पुष्टिपतिर्निविष्ट—स्तं सरस्वन्तमवसे हुवेम १

(१७) [ऋ०अ०५।७।४] [ऋ० मं० ७।१०३ सूक्तस्यानन्तरम्।]

उपप्लवत मण्डूकि वर्षमा वद तादुरि। मध्ये ह्रदस्य प्लवस्व निगृह्य चतुरः पदः १

(१८) [ऋ०अ० ७।२।१८] [ऋ०मं० ९।६७ सूक्तस्यानन्तरम्।]

पावमानीः स्वस्त्ययनीः सुदुघा हि घृतश्चुतः। ऋषिभिः संभृतो रसो ब्राह्मणेष्वमृतं हितम् १
पावमानीर्दिशन्तु न इमं लोकमथो अमुम्। कामान् त्समर्धयन्तु नो देवीर्देवैः समाहिताः २
येन देवाः पवित्रेणा—त्मानं पुनते सदा। तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु माम् ३

---

४ यामुनह्रदे संजातो ह। ५ काकालिकाद्भयात्, काकालिकाद्भयम्, काःकालिकाद्भयम्। ० भूमिपरिक्रान्तो।
× ९-११ ये वामी (वा० य० १३-८, ७, ६)। (१६) १ [श्रौ० सू० पू० अ० ३।८]
सू० १७ पाठभेदाः- १ उपप्लवद। मण्डूकी। प्लवस्व। विगृह्य। परः।
सू० १८ पाठभेदाः- २ म इमं। देवैर्देवीः। ३ सहस्रेण धारेण।

प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्यामं हिरण्मयम् । तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे ४

इन्द्रः पुनीतो सह मा पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या ।
यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा जातवेदा मूर्जयन्त्या पुनातु ५

ऋषयस्तु तपस्तेपुः सर्वे स्वर्गजिगीषवः । तपन्तस्तपसोग्रेण पावमानीर्ऋचोऽब्रुवन् ६ [१]

यन्मे गर्भे वसतः पापमुग्रं यज्जायमानस्य च किञ्चिदन्यत् ।
जातस्य च यच्चापि च वर्धतो मे तत् पावमानीभिरहं पुनामि ७

मातापित्रोर्यन्न कृतं वचो मे यत् स्थावरं जङ्गमंमाबभूव ।
विश्वस्य तत् प्रहृषितं वचो मे तत् पावमानीभिरहं पुनामि ८

गोघ्नात् तस्करत्वात् स्त्रीवधाद्यच्च किल्बिषम् ।
पापकं च चरणेभ्यस् तत् पावमानीभिरहं पुनामि ९

ब्रह्मवधात् सुरापानात् स्वर्णस्तेयाद् वृषलिगमनमैथुनसंगमात् ।
गुरोर्दाराधिगमनाच्च तत् पावमानीभिरहं पुनामि १०

बालघ्नान्मातृपितृवधाद्भ्रूमितस्करात् सर्ववर्णगमनमैथुनसंगमात् ।
पापेभ्यश्च प्रतिग्रहात् सद्यः प्रहरति सर्वदुष्कृतं तत् पावमानीभिरहं पुनामि ११

क्रयविक्रयाद्योनिदोषाद् भक्षाद्भोज्यात् प्रतिग्रहात् ।
असंभोजनाच्चापि नृशंसं तत् पावमानीभिरहं पुनामि १२

दुर्यष्टं दुरधीतं पापं यच्चाज्ञानतो कृतम् ।
अयाजिताश्वासंयाज्यास् तत् पावमानीभिरहं पुनामि १३

अमन्त्रमन्नं यत् किंचिद्भूयते च हुताशने ।
संवत्सरकृतं पापं तत् पावमानीभिरहं पुनामि १४

ऋतस्य योनयोऽमृतस्य धाम विश्वा देवेभ्यः पुण्यगन्धाः ।
ता न आपः प्र वहन्तु पापं शुद्धा गच्छामि सुकृतां लोकं तत् पावमानीभिरहं पुनामि १५[२]

पावमानीः स्वस्त्ययनी यार्भिर्गच्छति नान्वनम् ।
पुण्यांश्च भक्षान् भक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति १६

पावमानीः पितॄन् देवान् ध्यायेद्यश्च सरस्वतीम् । पितॄंस्तस्योप वर्तेत क्षीरं सर्पिर्मधूदकम् १७

---

५ सुनीतो, पुनीहि । मां । मोर्जयन्त्या, ऊर्जयन्त्या । १० वृषळि(ली)गमन० । १० दाराद्धि ग०, दाराभिग० । १७ पावमानीः, पावमानीं, पावमानं । ऋषींस्तस्योप तिष्ठे०।

पावमानं परं ब्रह्म शुक्रं ज्योतिः सनातनम्। ऋषींस्तस्योप तिष्ठेत क्षीरं सर्पिर्मधूदकम् १८
पावमानं परं ब्रह्म ये पठन्ति मनीषिणः। सप्त जन्म भवेद्विप्रो धनाढ्यो वेदपारगः १९
दशोत्तराण्यृचांश्चैव पावमानीः शतानि षट्। एतज्जुह्वन्जपेन् मन्त्रं घोरमृत्युभयं हरेत् २०
एतत्पुण्यं पापहरं रोगमृत्युभयापहम्। पठतां शृण्वतां चैव ददाति परमां गतिम्। २१[३]

(१९) [ऋ०अ०६।७।२०] [ऋ०मं० ९।३।५ मन्त्रस्थानान्तरम्]

इळैव वामनु वस्तां घृतेन यस्याः पदे पुनते देवयन्तः।
घृतपदी शक्करी सोमपृष्ठोप यज्ञमस्थित वैश्वदेवी १
वैश्वदेवी पुनती देव्या गाद्यस्यामिमा बह्वस्तन्वो वीतपृष्ठाः।
तया मदन्तः सधमादेषु वयं स्याम पतयो रयीणाम् २

(२०) [ऋ०अ०७।५।२८] [ऋग्वेदस्य नवममण्डलस्यान्ते।]

यत्र तत् परमं पदं विष्णोर्लोके महीयते।
देवैः सुकृतकर्मभिस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्दो परि स्रव १
यत्र तत् परमाप्यं भूतानामधिपतिम्।
भावभावी च योगीश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्दो परि स्रव २
यत्र लोकास्तनूत्यजः श्रद्धया तपसा जिताः।
तेजश्च यत्र ब्रह्म च तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्दो परि स्रव ३
यत्र देवा महात्मानः सेन्द्राश्च समरुद्गणाः।
ब्रह्मा च यत्र विष्णुश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्दो परि स्रव ४
यत्र गंगा च यमुना च यत्र प्राची सरस्वती।
यत्र सोमेश्वरो देवस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्दो परि स्रव ५
यत्र तद्विष्णुर्महीयते नराणामधिपतिम्।
यत्र शङ्खचक्रगदाधरस्मरणं मुक्तिश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्दो परि स्रव ६

(२१) [ऋ०अ०७।६।५] [ऋ०मं० १०।९ सूक्तस्यानन्तरम्]

सप्तर्षीस्तदुपसो दिवा नक्तं च सप्तधीः। वरेण्यक्रतूरहमा देवीरवसे हुवे १

---

१८ पितृंस्तस्योप वर्तते। १९ सप्तजन्मा। २० ०ण्यृचश्चैव; घोरं मृ०। सू० १९ पाठभेदाः- १ इनैव। पदेषु न। ०पृष्ठो। सू० २० पाठभेदाः- २ ०माद्यं। भूतानामधिपतिः, देवानामधिपतिं, भूतानामधिपतिं। भावभावि। च योगी च, वयो गीश्च। ३ त्यजाः। ब्रह्मा। ४ ब्रह्म च। [१९।२] (वा० य० १९।४४)

(२२) [ऋ०अ०८।३।६] [ऋ० १०।७५।५ मन्त्रस्यानन्तरम् ।]

सितासिते सरिते यत्र संगथे तत्रापुतासो दिवमुत्पतन्ति ।
ये वै तन्वं१ वि सृजन्ति धीरा—स्ते जनासो अमृतत्वं भजन्ते १

(२३) [ऋ०अ०८।३।२८] [ऋ०मं० १०।८५ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

अविधवा भव वर्षाणि शतं सांग्रं तु सुव्रता । तेजस्वी च यशस्वी च धर्मपत्नी पतिव्रता १
जनयद्बहुपुत्राणि मा च दुःखं लभेत् क्वचित् । भर्ता ते सोमपा नित्यं भवेद्धर्मपरायणः २
अष्टपुत्रा भव त्वं च सुभगा च पतिव्रता । भर्तुश्चैव पितुर्भ्रातुर्हृदयानंदिनी सदा ३
इन्द्रस्य तु यथेन्द्राणी श्रीधरस्य यथा श्रिया । शंकरस्य यथा गौरी तद्भर्तुरपि भर्तरि ४
अत्रेर्यथानुसूया स्याद् वसिष्ठस्याप्यरुन्धती । कौशिकस्य यथा सती तथा त्वमपि भर्तरि५
ध्रुवैधि पोष्या मयि मह्यं त्वाबृहस्पतिः । मया पत्या प्रजावती सं जीव शरदः शतम् ६

(२४) [ऋ०अ०८।५।२३] [ऋ०मं०१०।१०३ सूक्तस्यानन्तरम्]

असौ या सेना मरुतः परेषाम—भ्यैति न ओजसा स्पर्धमाना ।
तां गूहत तमसापव्रतेन यथामीषामन्यो अन्यं न जानात् १
अन्धा अमित्रा भवता—शीर्षाणा अहय इव ।
तेषां वो अग्निर्दग्धाना—मग्निर्मूळ्हानामि—न्द्रो हन्तु वरंवरम् २

(२५) [ऋ०अ०८।६।१] [ऋ०मं० १०।१०६ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

हविर्भिरेके स्वरितः सचन्ते सुन्वन्त एके सवनेषु सोमान् ।
शचीमर्दन्त उत दक्षिणाभि—र्नेज्जिह्मायन्त्यो नरके पताम १

(२६) [ऋ०अ०८।७।१४] [ऋ०मं० १०।१२७ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

॥ अथ रात्रीसूक्तम् ॥

आ रात्रि पार्थिवं रजः पितरः प्रायु धामभिः ।
दिवः सदांसि बृहती वि तिष्ठस आ त्वेषं वर्तते तमः १
ये ते रात्रि नृचक्षसो युक्तासो नवतिर्नव । अशीतिः संत्वष्टा उतो ते सप्त सप्ततीः २
रात्रीं प्र पद्ये जननीं सर्वभूतनिवेशनीम् । भद्रां भगवतीं कृष्णां विश्वस्य जगतो निशाम् ३

सू० २२ पाठभेदाः— १ सरितो । संगते ।

सू० २३ पाठभेदः- ३ ०नंदनी । [सू० २४] १ यथामीषा अन्यो । १ [अथ० ३।२।६; वा० य० १७।४७; साम० १८६०] २ [अथ० ६।६७।२; साम० १८७१] [सू०२५] नरकं । सू० २६पाठभेदाः- १ पितुरः प्रायि, पितरप्रायु, पितुरप्रायि, पितुरः प्रायु, । २ सन्त्यष्टा। सप्ततिः, सप्तति । ३ दिशां ।

संवेशिनीं संयमिनीं ग्रहनक्षत्रमालिनीम् ।
प्रपन्नोऽहं शिवां रात्रीं भद्रे पारमशीमहि [भद्रे पारमशीमह्यो नमः] ४
स्तोष्यामि प्रयतो देवीं शरण्यां बहुचप्रियाम् ।
सहस्रसंमितां दुर्गां जातवेदसे सुनवाम सोमम् ५ [१]

शान्त्यर्थं तद् द्विजातीना—मृषिभिः सोमपाश्रिताः ।
ऋग्वेदे त्वं समुत्पन्ना—ऽरातीयतो नि दहाति वेदः ६
ये त्वां वेदि प्र पद्यन्ति ब्राह्मणा हव्यवाहनीम् ।
अविद्या बहुविद्या वा स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा ७
ये अग्निवर्णां शुभां सौम्यां कीर्तयिष्यन्ति ये द्विजाः ।
तांस्तारयति दुर्गाणि नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः ८

दुर्गेषु विषमे घोरे संग्रामे रिपुसंकटे । अग्निचोरनिपातेषु दुष्टग्रहनिवारिणि ९
दुर्गेषु विषमेषु त्वं संग्रामेषु वनेषु च ।
मोहयित्वा प्र पद्यन्ते तेषां मे अभयं कुरु [तेषां मे अभयं कुर्वो नमः] १०[२]
केशिनीं सर्वभूतानां पञ्चमीति च नाम च ।
सा मां समा निशा देवी सर्वतः परि रक्षतु [सर्वतः परि रक्षत्वो नमः] ११

तामग्निवर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टाम् ।
दुर्गां देवीं शरणमहं प्र पद्ये सुतरसि तरसे नमः सुतरसि तरसे नमः १२
दुर्गा दुर्गेषु स्थानेषु शं नो देवीरभिष्टये । य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं रात्रौरात्रौ सदा पठेत् १३

[रात्रिः कुशिकः सौभरो रात्रिर्वा भारद्वाजो रात्रिस्तवो गायत्री ।]

रात्रीसूक्तं जपेन्नित्यं तत्कालमुपपद्यते ।
न योनिं पुनरायाति सर्वपापैः प्रमुच्यते । १४

सू० २६ पाठभेदाः— ४ संवेशनीं, संयमनीं । गृह्य० । ६ समुपाश्रिताः । ७ त्वां देव । प्रपद्यन्ते? सा नः । ८ अग्निवर्णां सोम्यां । ९ ०दुष्टग्रहनिवारिण, ०षु सर्वग्रहनिवारणे, अग्निचोरनिपाते च सर्वग्रह-निवारिणे (रिणि) सर्व (दुष्ट) ग्रहनिवार (रि) ण्यो नमः । १० त्वां? कृणु; तषां मे अभयं कुर्वो (कृण्वो)नमः । ११ नामुत । समां दिशां देवीं देवी । १३ युग्मं । रात्रीसूक्तं जपेत्सदा । १४ रात्रिः कुशिकः सौभरो रात्रिस्तवो गायत्री, रात्रि कुशिकं सौभरो रात्रिर्वा भारद्वाजी रात्रिस्तवं गायत्रं; रात्रिः कुशिकसोभरो रात्रिस्तवो गायत्री । तत्काल उपपद्यते ।

क्षीरेण स्नापिता दुर्गा चन्दनेन विलेपिता
बिल्वपत्रकृतापीडा नमो दुर्गे नमो नमः १५ [३]

सर्वभूतपिशाचेभ्यः सर्वसर्पसरीसृपैः ।
दैवेभ्यो मानुषेभ्यश्च उभयेभ्योऽभिरक्ष मां १६
या ऋग्वेदे स्तुता देवी काश्यपेन उदाहृता ।
जातवेदप्रभा गौरी जातवेदसे सुनवाम सोमम् १७
सुरासुरैरद्विजवरैः पिशाचोरगराक्षसैः ।
अरातिभय उत्पन्ने अरातीयतो नि दहाति वेदः १८
गजद्वारेऽपथे घोरे संग्रामेषु च गौतमी ।
सर्वं रक्षतु दुरितं स नः पर्षदतिं दुर्गाणि विश्वा १९
महाभये समुत्पन्ने स्मरन्ति च जपन्ति च ।
सर्वं तारयते दुर्गा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः २० [४]

य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं शृण्वन्ति च जपन्ति च ।
त्रिषु लोकेषु विख्यातं त्रिषु लोकेषु पूजितम् २१
अपुत्रो लभते पुत्रान् धनहीनो धनं लभेत् ।
अचक्षुर्लभते चक्षु—र्बद्धो मुच्येत बन्धनात् २२
व्याधितो मुच्यते रोगा—दुरोगी श्रियमाप्नुयात् ।
ददाति कामितं सर्वं कात्यायनि नमोऽस्तु ते २३ [५]

[उलूकयातुं शुशुलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।
सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं दृषदेव प्रमृण रक्ष इंद्र [ऋ० मं० ७।१०४।२२] १
पिशंगभृष्टिमम्भृणं पिशाचिमिन्द्र सं मृण । सर्वं रक्षो निबर्हय] [ऋ० मं० १।१३३।५] २

(२७) [ऋ०अ०८।७।१६] [ऋ०मं०१०।१२८सूक्तस्यानन्तरम् ।]

११ सनक-सनन्दन-सनातनादयः । हिरण्यम् । अनुष्टुप् ; ५, ८-९ त्रिष्टुप्, ७ अतिशकरी, ११ जगती ।

आयुष्यं वर्चस्यं रायस्पोषमौद्भिदम् । इदं हिरण्यं वर्चस्व—जैत्राया विशतादुमाम् १
उच्चैर्वाजि पृतनाषाट् संभासाहं धनंजयम् ।
सर्वाः समग्रा ऋद्धयो हिरण्येऽस्मिन् समाहिताः २

[उलूकयातु० १-२ इमौ मन्त्रौ ऋग्वेदस्थौ खिलेषु गणयितुं न योग्यौ ।]
सू० २७ पाठभेदाः- १ विशतादु मां० । (वा० य० ३४।५०) २ त्समाहिताः ।

शुनमहं हिरण्यस्य पितुर्मानेव जग्रभं । तेन मां सूर्यत्वच—मकरं पुरुषं प्रियम् ३
सम्राजं च विराजं चा—भिष्टिर्या च मे ध्रुवा ।
लक्ष्मी राष्ट्रस्य या मुखे तया मामिन्द्र सं सृज ४
अग्नेः प्रजातं परि यद्धिरण्य—ममृतं यज्ञे अधि मर्त्येषु ।
य एनद्वेद स इदेनमर्हति जरामृत्युर्भवति यो बिभर्ति ५ [१]
पद्वेद राजा वरुणो यदु वेदी सरस्वती । इन्द्रो यद्वृत्रहा वेद तन्मे वर्चस आयुषे ६
न तद्रक्षांसि न पिशाचाश्चरन्ति देवानामोजः प्रथमजं ह्येतत् ।
यो बिभर्ति दाक्षायणा हिरण्यं स देवेषु कृणुते दीर्घमायुः स मनुष्येषु कृणुते दीर्घमायुः ७
यदाबध्नन् दाक्षायणा हिरण्यं शतानीकाय सुमनस्यमाना ।
तन्न आ बध्नामि शतशारदाया—युष्मान् जरदष्टिर्यथासत् ८
घृतादुलुप्तं मधुमत्सुवर्णं धनंजयं धरुणं धारयिष्णु ।
ऋणक् सपत्नादधरांश्च कृण्वदा—ऽऽरोह मां महते सौभगाय ९
प्रियं मा कुरु देवेषु प्रियं राजसु मा कुरु । प्रियं विश्वेषु गोप्त्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम् १०
आग्नेर्यन विराजति सूर्यो येन विराजति ।
विराज्येन विराजति तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते विराज समिधं कुरु ११ [२]

(२८) [ऋ० अ० ८।७।१६] [ऋ० मं० १।१२८ सूक्तस्यानन्तरम्]

(विहव्य आंगिरसः । इन्द्रः । जगती ।)

अर्वाञ्चमिन्द्रममुतो हवामहे यो गोजिद्धनजिदश्वजिद्यः ।
इमं नो हव्यं विहवे जुषस्वा—ऽस्मं कुलमो हरिवो मेदिनं त्वा १

(२९) [ऋ० अ० ८।७।१६] [ऋ० मं० १०।१२८ सूक्तस्यानन्तरम्]

यां कल्पयन्ति नोऽरयः क्रूरां कृत्यां वधूमिव ।
तां ब्रह्मणाप निर्णुद्मः प्रत्यक्कर्तारमृच्छतु १
शीर्षण्वतीं कर्णवतीं विषुरूपां भयंकरीम् ।
यः प्राहिणोदविहाय त्वां वि तं त्वं योजयासुभिः २

---

[२७] ३ हिरण्यस्यापितुर्मानेव, । ०नामेव । पुरुषप्रियं । ५ इदेयमर्हति, इदेनमर्हति, इवेदमर्हति, इदेनदर्हति । ७ दाक्षायणं हिरण्यं । (वा० य० ३४।५१) ८ ०मानाः । तन्म आ, तत्ते, तदा । यथासन्, ०सन्,० सत् वा, यथासम् । (वा० य० ३४।५२) ९ घृतादुल्लुप्तं, घृतादुल्लुप्तं । सपत्नानध० । (अथ० १९।६१।१) १० गोत्रेषु । ११ विराज्येन । [तै० सं० ४।७।१४।४; तै० ब्रा० २।४।३।३]

येन॒ दिष्टे॒हं व॑हसि प्रतिकू॒लम॒घायि॑नि ।
तमे॒वेतो॒ निव॑र्तस्व मास्मान् मृ॑च्छो॒ अना॑गसः ३
अ॒भिव॑र्तस्व कृ॒तार॑ं निर॑स्तास्मा॒भिरो॑जसा ।
आयु॑रस्य॒ निक्रृ॑न्तस्व प्र॒जां च॑ पुरु॒षादि॑नि ४
यस्त्वा॑ कृ॒त्ये च॒कारे॑ह तं त्वं ग॑च्छ॒ पुन॒र्नव॑ं ।
अरा॑तीः कृ॒त्ये नाश॑य॒ सर्वा॑श्च यातुधा॒न्यः॑ ५ [१]

क्षिप्रं॑ कृ॒त्ये॒ निव॑र्तस्व कर्तु॑रे॒व गृ॒हान् प्र॑ति ।
पशूँ॒श्चैवास्य॑ नाशय वी॒रांश्चा॑स्य॒ नि ब॑र्हय ६
यस्त्वा॑ कृ॒त्ये प्रजि॑घाय॒ विद्वाँ॑ अवि॑दुषो गृ॒हान् ।
तस्यै॒वेत॒ः परे॑त्याशु॒ तनुं॑ कृ॒धि॒ पर॑ुष्परुः ७
प्र॒तीची॑ त्वापसे॑धतु ब्रह्म॑ रोचिष्ण॒वमि॑त्रहा ।
अ॒ग्निश्च॒ कृत्ये॑ रक्षो॒हा रि॑प्र॒हा चाज॑ एकपात् ८
यथा॒ त्वाङ्गि॑रसः॒ पूर्वे॒ भृग॑वश्चाप॑ से॒धिरे ।
अत्र॑यश्च॒ वसि॑ष्ठाश्च॒ तथै॒व त्वाप॑ से॒धिम ९
यस्ते॑ पर॑ूंषि॒ सन्द॑धौ॒ रथ॑स्येव॒ वि॒भुर्धि॑या ।
तं ग॑च्छ॒ तत्र॒ तेऽय॑न॒मज्ञा॑तस्ते॒ अ॒यं जन॑ः १० [२]

यो नः॑ कश्चि॒द्रण॑स्थो॒ वा कश्चि॑द्वा॒न्योऽभि॒ हिंस॑ति ।
तस्य॒ त्वं द्रो॑रि॒वेद्भो॒ऽग्नि॒स्तनू॒मृ॑च्छस्व हे॒ळि॒ता ११
भवा॑शर्वा॒ वे॒वहे॑ळि॒मस्य॑त पापकृ॒त्वने॑ ।
हर॑स्वती॒ त्वं च॑ कृत्ये मोच्छि॒षस्तस्य॑ किं॒चन १२
यो नः॒ कश्चि॒द्दुहा॑राति॒मर्म॑ना॒ प्रति॑भूषति ।
दूर॑स्थो वान्ति॒कस्थो॑ वा तस्य॑ हृ॒द्यमसृ॑क् पिब १३
येना॑सि कृ॒त्ये प्रहि॑ता॒ दृ॒ढ्ये॑नास्मज्जि॒घांस॑या ।
तस्य॑ व्या॒नच्चा॑व्या॒नच्च॒ हिन॑स्तु॒ हर॑सा॒शनिः॑ १४
ये नः॑ शि॒वास॒ः पन्था॑नः परा॒यन्ति॑ परा॒वत॑म् ।
तैर्दि॑वि रात्र्याः॑ कृ॒त्या नो॒ गम॑यस्वानुकृ॒त्तये १५ [३]

यदि॒ वै॑षि द्वि॒पद्य॒स्मान् यदि॑ वै॒षि॒ चतु॑ष्पदी ।
निर॑स्तेतो व्रजास्मा॒मिः॒ कर्तु॑रष्टापदी॒ गृहान् १६

यो नः शपादशपतो यश्च नः शपतः शपात् ।
वृक्षमिव विद्युदाशु तमामूलादनु शोषय १७
यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्ट्यघायुर्यश्च नः शपात् ।
शुने पिष्टमिव क्षामं तं प्रत्यस्य स्वमृत्यवे १८
यश्च सापत्नः शपथो यश्च यामी शपातिं नः ।
ब्रह्मा च यत् क्रुद्धः शपात् सर्वं तत् कृध्यधस्पदम् १९
सबन्धुश्चार्प्यबन्धुश्च यो अस्माँ अभि दासति ।
तस्य त्वं भिन्ध्यधिष्ठाय पदा विस्फूर्य तच्छिरः २० [४]

अभि प्रेहि सहस्राक्षं युक्त्वा तु शपथं रथे ।
शत्रूनन्विच्छती कृत्ये वृकीवाविमतो गृहान् २१
परि णो वृङ्ग्धि शपथान् दहन्नग्निरिव ह्रदम् ।
शत्रूनेवाभितो जहि विद्म्या वृक्षमिवाशनिः २२
शत्रून् मे प्रोथ शपथात् कृत्याश्च सुहृदोऽसुहृत ।
जिह्माः श्लक्ष्णाश्च दुर्हृदः समिद्धं जातवेदसम् २३
असपत्नं पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतः कृधि ।
अभयं सततं पश्चात् भद्रमुत्तरतो गृहे २४
परेहि कृत्ये मा तिष्ठ विद्धस्येव पदं नय ।
मृगस्य हि मृगारिणो न त्वा नीकर्तुमर्हति २५ [५]

अघ्न्यास्येव घोररूपे विषुरूपेऽविनाशिनि ।
जृम्भिता प्रतिगृभ्णीष्व स्वयमादाय चाद्भुतम् २६
त्वामिन्द्रो यमो वरुण स्त्वमापोऽग्निरथानिलः ।
त्वं ब्रह्मा चैव रुद्रश्च त्वष्टा चैव प्रजापतिः २७
आवर्तध्वं निवर्तध्व मृतवः परिवत्सराः ।
अहोरात्राश्चाब्दाश्च त्वं दिशः प्रदिशश्च मे २८
त्वं यमं वरुणं सोमं त्वमापोऽग्निमथानिलम् ।
अत्राहृत्य पशूंश्चैव मुत्पादयसि चाद्भुतम् २९
ये मे दमे दारुगर्भे शयानं धिया सहितं पुरुषं निजह्रुः ।
कुम्भीपाकं नरकं ग्रीवबद्धं हता एवं पुरुषासो यमस्य ३० [६]

अभ्यक्ताक्ता स्वलङ्कृता सर्वं नो दुरितं दह ।
जानीथाश्चैवं कृत्यानां कर्तॄन् नॄन् पापचेतसः ३१
यथा हन्तिं पुरासींनं तथैवेष्वा सुकृन्नरः ।
तथा त्वया युजा वयं निकृण्म स्थास्नुं जङ्गमम् ३२
उत्तिष्ठैव परेहीतो ऽज्ञातिं किमिहेच्छसि ।
ग्रीवास्ते कृत्ये पादौ चा—ऽभि कर्त्स्यामि विद्रुव ३३
स्वायसाः सन्तिं नोऽसयो विद्म चैव परूंषि ते ।
तैस्ते निकृण्मस्तान्युग्रे यदिं नो जीवयस्वरीन् ३४
मास्योच्छिषो द्विपदुं मोत किञ्चिच्चतुष्पदम् ।
मा ज्ञातीननुजान् पुर्वान् मा वेंशि प्रतिवेशिनो ३५ [७]

शत्रूयता प्रहिंतासि दृढ्येनाभि यथायतः ।
तंस्तथा त्वा नुदतु योऽयमन्तर्मर्यि श्रितः ३६
एवं त्वं निकृतास्माभि—र्ब्रह्मणा देवि सर्वशः ।
यथेतमाश्रिता गत्वा पापधीनिव नो जहि ३७
यथा विद्युद्भ्रंतो वृक्ष आमूलादनु शुष्यति ।
एवं स प्रतिशुष्यतु यो मे पापं चिकीर्षति ३८
यथा प्रतिशुको भूत्वा तमेव प्रतिधावति ।
पापं तमेवं धावतु यो मे पापं चिकीर्षति ३९
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्ट्यो जिघांसति ।
वेवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम् + ४० [८]

उत्त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अवं ब्रह्मद्विषो जहि ४१
कुबेंर ते मुखं रौद्रं नन्दिन्नानन्दुमावंह ।
ज्वरमृत्युभयं घोरं विश नाशय मे ज्वरम् ४२
यो मे करोतिं प्रद्वारे यो गृहे यो निवेशने ।
यो मे केशनखे कुर्या—दुञ्चनें दन्तधावने ४३
प्रतिसर प्रतिधाव कुमारीव पितुर्गृहान् ।
मूर्धानमेषां स्फोटय पृदमेषां कुले कृधि ४४

+ [२९।४०] ऋ० ६।७५।१९; अथ० १।१९।३ (पाठभेदेन)

ये नो रयिं दुश्चरितासो अग्ने जुहुर्मतीसो अनृतं वदन्तः ।
तेषां वपूंष्यर्चिषा जातवेदः शुष्कं न वृक्षमभि सं दहस्व ४५

कृष्णवर्णे महद्रूपे बृहत्कर्णे महद्भये । देवि देवि महादेवि मम शत्रून् विनाशय ४६

खट् फट् जहि महाकृत्ये विधूमाग्निसमप्रभे ।
जहि शत्रूंस्त्रिशूलेन क्रुध्यस्व पिब शोणितम् ४७

ये द्रुह्युर्ऋजवे मह्यमग्ने कदाधियो दुर्मदा अश्मनासः ।
आबध्यैतान् शोचिषा विध्य तन्तून् वैवस्वतस्य सदनं नयस्व ४८ [९]

(३०) [ऋ० अ०८।७।३०] [ऋ० मं०१०।१४२ सूक्तस्यानन्तरम्।]

हिमस्य त्वा जरायुणा शाले परि व्ययामसि । [उत ह्रदो हि नो धियो ऽग्निर्ददातु भेषजम्×]१
शीतह्रदो हि नो धियो ऽग्निर्ददातु भेषजम् । अन्तिकाममुमजनय दूर्वादः शशहागमत्२
अजातपुत्रपक्षाया हृदयं मम दूयते । विपुलं वनं बह्वाकांशं चरं जातवेदुः कामाय ३
मां च रक्ष पुत्रांश्च शरणमभूत् तव । पिंगाक्ष लोहितग्रीव कृष्णवर्ण नमोऽस्तु ते ४
अस्मान्निर्बर्हरस्योनां सागरस्योर्मयो यथा । इन्द्रः क्षत्रं ददातु वरुणमभि षिंचतु ५
शत्रवो निधनं यान्तु जय त्वं ब्रह्मतेजसा । ६[१]

कपिलजटीं सर्वभक्षं चाग्निं प्रत्यक्षदैवतम् ॥ ७
वरुणं च वशाम्यग्रे मम पुत्रांश्च रक्षतु [मम पुत्रांश्च रक्षत्वो नमः ।] ८
साग्रं वर्षशतं जीव पिब खाद च मोद च ९
दुःखितांश्च द्विजांश्चैव प्रजां च पशु पालय १०
यावदादित्यस्तपति यावद्भ्राजति चन्द्रमाः । यावद्वायुः प्रवायति तावज्जीव जया जय ११

सू० ३०पाठभेदाः- १ जरायुणाग्ने। भुवोऽग्नि०, तुवोऽग्नि०, भवोऽग्नि०, भियोऽग्नि०। २ शीतह्रदो, शीतह्रदा । ०जरदूर्वादः,० जनयदूर्वासः, ०जनपूर्वादः, ०जनयद्दूर्वादः ०जनयद्दूर्वारः । शिशुरागमत् । ३ धूयते, हूयते । ४ मांश्च । ५ अस्माद्वि वर्ह स्योनां, अस्मान्निर्बर्हरस्योनां, अस्मान्नि बर्हणस्योनां, अस्मान्निबर्हरस्योनं, अस्मान्वि वर्जय स्थानं । इन्द्रं, इन्द्र शक्रं । ६ जयस्वं, जय त्वं। १० दुःखितां च, दुःखितांत०, ०तान्न। ११ वायुः प्रवाजति । जय तावज्जीव जया जय ।

× [३०।१] नैष मन्त्रस्य भागः, पाठभेद एषः ।

येन केन प्रकारेण को हि नाम नु जीवति ।
परेषामुपकाराथं यज्जीवति स जीवति । एतां वैश्वानरीं सर्वदेवात्नमोऽस्तु ते १२
न चोरभयं न च सर्पभयं न च व्याघ्रभयं न च मृत्युभयम् ।
यस्यापमृत्युर्न च मृत्युः सर्वं लभते सर्वं जयते १३ [२]

(३१) [ऋ०अ०८।८।९] [ऋ०मं० १०।१५१सूक्तस्यानन्तरम् ।]

अथ मेधा-सूक्तम् ।

मेधां मह्यमङ्गिरसो मेधां सप्त ऋषयो ददुः । मेधामिन्द्रश्चाग्निश्च मेधां धाता ददातु ते १
मेधां ते वरुणो राजा मेधां देवी सरस्वती । मेधां ते अश्विनौ देवावा धत्तां पुष्करस्रजा २
या मेधा अप्सरस्सु गन्धर्वेषु च यन्मनः । दैवी या मानुषी मेधा सा मामा विशतादिमाम् ३
यन्मे नोक्तं तद्रमतां शकेयं यदनुब्रुवे ।
निशामतं नि शामहै मयि व्रतं सह व्रतेषु भूयासं ब्रह्मणा सं गमेमहि ४
शरीरं मे विचक्षणं वाङ् मे मधुमद् दुहाम् ।
अवृद्धमहमसौ सूर्यो ब्रह्मणानी स्थः श्रुतं मे मा प्र हासीः ५[१]
मेधां देवीं मनसा रेजमानां गन्धर्वजुष्टां प्रति नो जुषस्व ।
मह्यं मेधां वरु मह्यं श्रियं वद मेधावी भूयासमजरांजरिष्णु ६
सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनिं मेधामयासिषम् ७
यां मेधां देवगणाः पितरश्चोपासते । तया मामद्यमेधयाऽग्ने मेधाविनं कुरु ८
मेधाव्यहं सुमनाः सुप्रतीकः श्रद्धामनाः सत्यमतिः सुशेवः ।
महायशा धारयिष्णुः प्रवक्ता भूयासमस्मै शरया प्रयोगे ९

सू० ३० पाठभेदाः-१२ विनामनु, हि नाम न, वीनामनु, हीनमनु । वैश्वानरं०, वैश्वानरं देवं सर्वदेव । अग्निं वैश्वानरं वन्दे सर्वदैव नमोऽस्तु ते । १३ यस्यापि मृ० । स सर्वं लभते स सर्वं जयते ।

सू० ३० पाठभेदाः- १ मेधां मह्य० दधातु ते, ददातु मे । २ मेधां मे । ३ अप्सरासु, अप्सरासो, अप्सरेषु । मानुषी युगा । सा मायाः मेधा विशतादुमां, मामा विशतादिह । ४ तद्रमतां । यदनुब्रुवे । निशामहै मयि व्रतं सह ब्रह्मणा संगमेमहि, ०निशामयि मयि... प्रियेण भूयासं ब्र० । ५ विचक्षण, मधुमद्दुहा, ०मद्रुहा, ०मद्रुहां, मधुमत्तमा । अवृतम० । प्र हासीत् । ६ देवीमनसो, देवीं समनसां । मेधावि । ०जरिष्णुः । ८ ०मेधया मेधा०, ०मामद्यमेधाग्ने मेधाविनयं ९ ०समनाः, मेधाव्यंसगणः, मेधाव्यं सुमनाः । ०मनाः सत्यमुपः सु०, ०मनास्यप्रमतिं सुवीरः । प्रवक्ता-भूयासमस्ये, ०समर्ये, स्वधया प्रयोगे ।

३१।७-८ (वा० य० ३२।१३-१४) २ (वा० य० ३२।१५ सदृशः)

❀

नाशायित्री पलाशस्या—रुर्वसौ पथिकामसु । अथो ततस्य यक्ष्माण—मपापा रोगनाशिनी १०
ब्रह्मवृक्ष पलाश त्वं श्रद्धां मेधां च देहि मे। वृक्षाधिप नमस्तेऽस्तु अत्र त्वं संनिधौ भव ११ [२]

(३२) [ऋ० अ० ८।८।१९] [ऋ० मं० १०।१६१ सूक्तस्यानन्तरम्]

ऊर्ध्वरेखा प्र दहन्ते विष्णुरिममिन्द्राग्नी अमृतं जुषेथाम् ।
मह्यं दधाना उप दीर्घमायुरस्मे धत्तं पुरुभुजा पुरन्धिः ।

(३३) [ऋ०अ० ८।८।२४] [ऋ० मं० १०।१६६ सूक्तस्यानन्तरम्]

येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत् परिं गृहीतममृतेन सर्वम् ।
येन यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसँकल्पमस्तु १
येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः ।
यदपूर्वं यक्षमन्तःप्रजानां तन्मे मनः शिवसँकल्पमस्तु २
यज्जाग्रतो दूरमुदैति दैवं तदु सुप्तस्य तथैवेति ।
दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसँकल्पमस्तु ३
यत् प्रज्ञानमुत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमृतं प्रजासु ।
यस्मान्न ऋते किञ्चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसँकल्पमस्तु ४
यस्मिन्नृचः साम यजूँषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभाविवाराः
यस्मिँश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसँकल्पमस्तु ५
सुषारथिरश्वानिव यन्मनुष्यान् नेनीयतेऽभीशुभिर्वाजिन इव ।
हृत्प्रतिष्ठं यदजिरं यविष्ठं तन्मे मनः शिवसँकल्पमस्तु ६ [१]

ये पञ्च पञ्चाशतः शतं च सहस्रं च नियुतं चार्बुदं च ।
ते यज्ञचित्तेष्टकाटं शरीरं तन्मे मनः शिवसँकल्पमस्तु ७
वेदाहमेतं पुरुषं महान्त—मादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।
तस्य योनिं परिपश्यन्ति धीरा—स्तन्मे मनः शिवसँकल्पमस्तु ८
येन कर्माणि प्रचरन्ति धीरा विप्रा वाचा मनसा कर्मणा वा ।
यत् स्वां दिशमनु संयन्ति प्राणिन—स्तन्मे मनः शिवसँकल्पमस्तु ९
ये मे मनो हृदयं ये च वेवा ये अन्तरिक्षं बहुधा कल्पयन्ति ।
ये श्रोत्रे च चक्षुषी संचरन्ति तन्मे मनः शिवसँकल्पमस्तु १०

[३३।१-६] (वा० य० ३४।१-६) । ८ (वा० य० ३१।१८)

यस्येदं धीराः प्रुनन्ति कवयो ब्रह्माणमेतं व्यावृणत इन्दुम् ।
स्थावरं जङ्गमं च यौराकाशं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ११ [२]

येन द्यौरुग्रा पृथिवी चान्तरिक्षं येन पर्वताः प्रदिशो दिशश्च ।
येनेदं सर्वं जगद्व्याप्तं प्रजानत् तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १२
अव्यक्तं चाप्रमेयं च व्यक्ताव्यक्तपरं शिवम् ।
सूक्ष्मात् सूक्ष्मतरं ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १३
कैलासशिखरे रम्ये शंकरस्य गृहालयम् ।
देवतास्तत् प्रमोदन्ते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १४
आदित्यवर्णं तपसा ज्वलन्तं यत् पश्यसि गुहासु जायमानः ।
शिवरूपं शिवमुदितं शिवालयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १५
येनेदं सर्वं जगतो बभूव यद्देवा अपि महतो जातवेदाः ।
यदेवाद्यं तपसो ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १६ [३]

गोभिर्जुष्टो धनेन हायुषा च बलेन च ।
प्रजया पशुभिः पुष्कराधं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १७
योऽसौ सर्वेषु वेदेषु पठ्यतेऽनदु ईश्वरः ।
अकार्यो निर्व्रणो ह्यात्मा तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १८
यो वेदादिषु गायत्री सर्वव्यापी महेश्वरः ।
तदुक्तं च यदा ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १९
प्रयतप्राणं ओंकारं प्रणवं च महेश्वरम् ।
यः सर्वं यस्य चित् सर्वं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २०
यो वै वेद महादेवं प्रणवं पुरुषोत्तमम् ।
ओंकारं परमात्मानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २१ [४]

ओंकारं चतुर्भुजं लोकनाथं नारायणम् ।
सर्वस्थितं सर्वगतं सर्वव्याप्तं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २२
तत् परात् परतो ब्रह्मा तत् परात् परतो हरिः ।
परात् परतरं ज्ञानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २३
य इदं शिवसंकल्पं सदाधीयन्ति ब्राह्मणाः ।
ते परं मोक्षमाप्स्यन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २४

अस्ति नास्ति शयित्वा सर्वमिदं नास्ति पुनस्तथैव हृष्टं ध्रुवम् ।
अस्ति नास्ति हितं मध्यमं पदं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २५
अस्ति नास्ति विपरीतो प्रवादो ऽस्ति नास्ति गुह्यं वा इदं सर्वम् ।
अस्ति नास्ति परात् परो यत् परं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २६ [५]

(३४) [ऋ०अ०८।८।४२] [ऋ०मं०१०।१८४सूक्तस्यानन्तरम् ।]

त्वष्टारूपकर्ता (नेजमेषः)। विष्णुः । अनुष्टुप् ।

नेजमेष परा पत सुपुत्रः पुनरा पत । अस्यै मे पुत्रकामायै गर्भमा धेहि यः पुमान् १
यथेयं पृथिवी मह्युत्तानो गर्भमादधे । एवं तं गर्भमा धेहि दशमे मासि सूतवे २
विष्णोः श्रेष्ठेन रूपेणाऽस्यां नार्यां गवीन्यायाम् । पुमांसं पुत्राना धेहि दशमे मासि सूतवे ३

(३५) [ऋ०अ०८।८।४५] [ऋ०मं० १०।१८७सूक्तस्यानन्तरम् ।]

वत्स आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अनीकवन्तमृतयेऽग्निं गीर्भिर्हवामहे । स नः पर्षदति द्विषः १

(३६) [ऋ०मं० ८।८।४९] [ऋग्वेदस्य दशममण्डलस्यान्ते ।]

संज्ञानमुशनावदत् संज्ञानं वरुणोऽवदत् । संज्ञानमिन्द्रश्चाग्निश्च संज्ञानं सवितावदत् १
संज्ञानं वः स्वेभ्यः संज्ञानमरणेभ्यः । संज्ञानमश्विना युव मिहास्मासु नि यच्छताम् २
यत् कक्षीवाँ संवननं पुत्रो अङ्गिरसां भवेत् । तेन नोऽद्य विश्वे देवाः सं प्रियां समजीजनन् ३
सं वो मनांसि जानतां समाकूतिर्मनामसि । असौ यो विमना मनः सं समावर्तयामसि ४
नैर्ऋत्यं सेनादरणं परि वर्मेतु यद्धविः । तेनामित्राणां बाहून् हविषा शोषयामसि ५
परिवर्मान्येषामिन्द्रः पूषा च सस्रतुः ।
तेषां वो अग्निदग्धानामग्निर्मूळ्हाना मिन्द्रो हन्तु वरंवरम् ६
ऐषु नह्यवृषाजिनं हरिणस्य धियं यथा । परा अमित्रा ऐष त्वर्वाचीं गौरुपाजतु ७
प्राध्वराणां पते वसो होतर्वरेण्यक्रतो । तुभ्यं गायत्रमूच्यते ८

सू० ३४ पाठभेदः- १ दशास्यां पुत्राना ।

सू० ३६ पाठभेदाः- १ वः स्वेभ्यः, वस्वभ्यः, नः स्वेभ्यः । ३ ०वांसंवननो, ०वान्संवननो । ०सामवे, ०सामवेत् समचीचरन् । ४ नमामसि । ५ जनस्तं समावर्त० ।

गोकामो अश्वकामः प्रजाकाम उत कश्यपः ।
भूतं भविष्यत् प्रस्तौति सह ब्रह्मैकमक्षरं बहुब्रह्मैकमक्षरम् ९
यदृक्षरं भूतकृतं विश्वेदेवा उपासते । महे ऋषिमस्य गोप्तारं जमदग्निरकुर्वतम् १०
जमदग्निराप्यायते छन्दोभिश्चतुरुत्तरैः । राजा सोमस्य भक्षेण ब्रह्मणा वीर्यावता ११
शिवा नः प्रदिशो दिशः सत्या नः प्रदिशो दिशः ।
अजो यत् तेजो दद्दृशे शुक्रं ज्योतिः परो गुहा १२
यदृषिः कश्यपः स्तौति सत्यं ब्रह्म चराचरं ध्रुवं ब्रह्म चराचरम् ।
त्र्यायुषं जमदग्नेः कश्यपस्य त्र्यायुषमगस्त्यस्य त्र्यायुषम् १३
यद्देवानां त्र्यायुषं तन्मे अस्तु त्र्यायुषं सर्वमस्तु शतायुषं बलायुषम् । १४
तच्छंयोरा वृणीमहे गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतये ।
दैवी स्वस्तिरस्तु नः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ।
ऊर्ध्वं जिगातु भेषजं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे १५

॥ इति परिशिष्टानि ॥

१३-१४ (अथ० ५।२८।७; वा० य० ३।६२)
१५ (तै० सं० १।६।१०।२)

अष्टौ विकृतयः ।

संहितालक्षणम् ।

परः सन्निकर्षः संहिता । (अष्टाध्यायां १।४।१०९ पाणिनिः) (वर्णानामतिशयितः संनिधिः संहितासंज्ञः स्यात्)

[१] संहितामन्त्रः ।

ओषधयःसंवदन्तेसोमेनसहराज्ञा । यस्मैकृणोतिब्राह्मणस्तंराजन्पारयामसि ॥

(ऋ० अष्टक ८, अ० ५, व० ११; मं० १०, सू० ९७, मं० २२)

(पदच्छेदपूर्वको) मंत्रपाठः ।

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणम् तं राजन् पारयामसि ॥

पदसंहितालक्षणम् ।

पदविच्छेदोऽसंहितः ॥ (प्रातिशाख्यसूत्रे कात्यायनः)

[२] पदपाठः ।

ओषधयः । सं । वदन्ते । सोमेन । सह । राज्ञा ।
१ २ ३ ४ ५ ६

यस्मै । कृणोति । ब्राह्मणः । तं । राजन् । पारयामसि ॥ १ ॥
७ ८ ९ १० ११ १२

क्रमलक्षणम् ।

क्रमेण पदद्वयस्य पाठः । क्रमपाठो 'योगरूढा संहिता' इत्युच्यते । 'क्रमः स्मृतिप्रयोजनः' (प्रा०सू०४।१८कात्यायनः)

[३] क्रमपाठः ।

ओषधयः सं । सं वदंते । वदंते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ॥
१ २ २ ३ ३ ४ ४ ५ ५ ६ ६ ६

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।
७ ८ ८ ९ ९ १० १० ११ ११ १२

पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥
१२ १२

[४] पञ्चसन्धिः ।

पञ्चसंधिलक्षणम् ।

अनुक्रमश्चोत्क्रमश्च व्युत्क्रमोऽभिक्रमस्तथा । संक्रमश्चेति पञ्चैते जटायां कथिताः क्रमाः ॥

क्रमः= १ + २; २ + ३ । उत्क्रमः= २ + २; ३ + ३ । व्युत्क्रमः= २ + १; ३ + २ ।
अभिक्रमः= १+१; २ + २ । संक्रमः= १ + २; २ + ३ ।

(क्रमः)	(उत्क्रमः)	(व्युत्क्रमः)	(अभिक्रमः)	(संक्रमः)
१–२	२–२	२–१	१–१	१–२
ओषधयः सं ।	सं सं ।	समोषधयः ।	ओषधय ओषधयः ।	ओषधयः सं ।
१ २	२ २	२ १	१ १	१ २
सं वदन्ते ।	वदन्ते वदन्ते ।	वदन्ते सं ।	सं सं ।	सं वदन्ते ।
२ ३	३ ३	३ २	२ २	२ ३
वदन्ते सोमेन ।	सोमेन सोमेन ।	सोमेन वदन्ते ।	वदन्ते वदन्ते ।	वदन्ते सोमेन ।
३ ४	४ ४	४ ३	३ ३	३ ४
सोमेन सह ।	सह सह ।	सह सोमेन ।	सोमेन सोमेन ।	सोमेन सह ।
४ ५	५ ५	५ ४	४ ४	४ ५
सह राज्ञा ।	राज्ञा राज्ञा ।	राज्ञा सह ।	सह सह ।	सह राज्ञा ।
५ ६	६ ६	६ ५	५ ५	५ ६
राज्ञेति राज्ञा ।				
६ ६				

' तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । ' (ऋ० अ० ३।४।१०। मं० ३।६२।१०) इत्यस्य—

पञ्चसन्धिः ।

तत्सवितुः ।	सवितुस्सवितुः ।	सवितुस्तत् ।	तत्तत् ।	तत्सवितुः ।
सवितुर्वरेण्यं ।	वरेण्यं वरेण्यं ।	वरेण्यं सवितुः ।	सवितुस्सवितुः ।	सवितुर्वरेण्यं ।
वरेण्यं भर्गः ।	भर्गो भर्गः ।	भर्गो वरेण्यं ।	वरेण्यं वरेण्यं ।	वरेण्यं भर्गः ।
भर्गो देवस्य ।	देवस्य देवस्य ।	देवस्य भर्गः ।	भर्गो भर्गः ।	भर्गो देवस्य ।
देवस्य धीमहि ।	धीमहि धीमहि ।	धीमहि देवस्य ।	देवस्य देवस्य ।	देवस्य धीमहि ।
धीमहीति धीमहि ।		(एवमग्रेऽपि)		

विकृति-लक्षणानि ।

शैशिरीये समाम्नाये व्याडिनैव[1] महर्षिणा ।
जटाद्या विकृतीरष्टौ लक्ष्यन्ते नातिविस्तरम् ॥ १ ॥
जटा माला शिखा रेखा ध्वजो दण्डो रथो घनः ।
अष्टौ विकृतयः प्रोक्ताः क्रमपूर्वा महर्षिभिः ॥ २ ॥

अष्टौ विकृतयः क्रमपूर्वा भवन्ति । तासु जटा-दण्डसंज्ञके द्वे विकृती मुख्ये । यत एताभ्यामेवान्या विकृतयः संभवन्ति । तत्र जटां शिखाऽनुसरति । तथा च दण्डं माला-रेखा-ध्वज-रथा अनुसरन्ति । घनस्तु जटादण्डावनुसरति ।

[१] जटा ।

प्रथमं जटालक्षणम् ।

अनुलोमविलोमाभ्यां त्रिवारं हि पठेत् क्रमम् । विलोमे पदवत्संधिः अनुलोमे यथाक्रमम् ॥

द्वितीयं जटालक्षणम् ।

क्रमे यथोक्ते पदजातमेव द्विरभ्यसेदुत्तरमेव पूर्वम् ।
अभ्यस्य पूर्वं च तथोत्तरे पदे ऽवसानमेवं हि जटाभिधीयते ॥

जटा= अनुलोमः १-२ + विलोमः २-१ + अनुलोमः १-२ ॥ [क्रमः १-२ + व्युत्क्रमः २-१ + संक्रमः १-२]

जटापाठः ।

ओषधयम् सं, समोषधयु, ओषधयम् सम् ॥ सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते ॥
१ २ २ १ १ २ २ ३ ३ २ २ ३

वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन ॥ सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह ॥
३ ४ ४ ३ ३ ४ ४ ५ ५ ४ ४ ५

सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ॥ राज्ञेति राज्ञा ॥
५ ६ ६ ५ ५ ६ ६ ६

यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति ॥
७ ८ ८ ७ ७ ८

कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणः ॥
८ ९ ९ ८ ८ ९

ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं ॥ तं राजन्, राजंस्तं, तं राजन् ॥
९ १० १० ९ ९ १० १० ११ ११ १० १० ११

राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन्पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥
११ १२ १२ ११ ११ १२ १२ १२

---

१ व्याडिना=व्याडिना ।

[२] माला ।

मालाया द्वौ भेदौ पुष्पमाला-क्रममाला चेति । तत्र क्रममालायाः लक्षणम्-

क्रम-मालालक्षणम् ।

ब्रूयात्क्रमविपर्यासावर्धर्चस्यादितोऽन्ततः । अन्तं चादिं नयेदेवं क्रममालेति गीयते ॥

(१ क्रम-माला)

ओषधयः सं । राजेति राजा ॥ सं वदन्ते । राजा सह ॥ वदन्ते सोमेन । सह सोमेन ॥
१ २ ६ ६ २ ३ ६ ५ ३ ४ ५ ४

सोमेन सह । सोमेन वदन्ते ॥ सह राजा । वदन्ते सं ॥ राजेति राजा । समोषधयः ॥
४ ५ ४ ३ ५ ६ ३ २ ६ ६ २ १

यस्मै कृणोति । पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति ब्राह्मणः । पारयामसि राजन् ॥
७ ८ १२ १२ ८ ९ १२ ११

ब्राह्मणस्तं । राजँस्तं ॥ तं राजन् । तं ब्राह्मणः ॥ राजन्पारयामसि । ब्राह्मणः कृणोति ॥
९ १० ११ १० १० ११ १० ९ ११ १२ ९ ८

पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति यस्मै ॥
१२ ११

\+ क्रम-माला

ओषधयः सं । १ २ राजेति राजा
सं वदन्ते । ३ ४ राजा सह ।
वदन्ते सोमेन । ५ ६ सह सोमेन ।
सोमेन सह । ७ ८ सोमेन वदन्ते ।
सह राजा । ९ १० वदन्ते सं ।
राजेति राजा । ११ १२ समोषधयः ।

यस्मै कृणोति । १३ १४ पारयामसीति पारयामसि ।
कृणोति ब्राह्मणः । १५ १६ पारयामसि राजन् ।
ब्राह्मणस्तं । १७ १८ राजँस्तं ।
तं राजन् । १९ २० तं ब्राह्मणः ।
राजन् पारयामसि । २१ २२ ब्राह्मणः कृणोति ।
पारयामसीति पारयामसि । २३ २४ कृणोति यस्मै ।

\+ क्रममालायाः पठनक्रमोऽग्राङ्कैः प्रदर्शितः ।

(क्रम-माला)

[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादिं नयेत्]			[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादिं नयेत्]		
[१] १ ओषधयः सं	— राज्ञेति राज्ञा	६	[२] ७ यस्मै कृणोति	— पारयामसीति पारयामसि	१२
२ सं वदन्ते	— राज्ञा सह	५	८ कृणोति ब्राह्मणः	— पारयामसि राजन्	११
३ वदन्ते सोमेन	— सह सोमेन	४	९ ब्राह्मणस् तं	— राजँस्तं	१०
४ सोमेन सह	— सोमेन वदन्ते	३	१० तं राजन्	— तं ब्राह्मणः	९
५ सह राज्ञा	— वदन्ते सं	२	११ राजन् पारयामसि	— ब्राह्मणः कृणोति	८
६ राज्ञेति राज्ञा	— समोषधयः	१	१२ पारयामसीति पारयामसि	— कृणोति यस्मै	७

(२ पुष्पमाला ।)

पुष्पमाला-लक्षणम् ।

माला मालेव पुष्पाणां पदानां ग्रन्थिनी हि सा । आवर्तन्ते त्रयस्तस्यां क्रमव्युत्क्रमसंक्रमाः ॥

जटावदेव पुष्पमाला भवति । तत्र प्रतिपदं विराम इतिकारश्चेति विशेषः । केचिच्च पुष्पमालायामितिकारं पदसन्धिस्थानेऽपि वदन्ति । यथा- "समोषधय" इति 'सम् ओषधयः' । "ब्राह्मणस्तं" इति 'ब्राह्मणः तम्' । "राजँस्तं" इति राजन् तम् । इत्यादिः ।

(क्रमः) विरामः	(व्युत्क्रमः) विरामः	(संक्रमः)		
१ ओषधयः सं	समोषधयः	ओषधयः सं ।	इति ।	(विराम)
२ सं वदन्ते	वदन्ते सं	सं वदन्ते	,,	,,
३ वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन	,,	,,
४ सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह	,,	,,
५ सह राज्ञा	राज्ञा सह	सह राज्ञा	,,	,,
६ राज्ञेति राज्ञा				
७ यस्मै कृणोति	कृणोति यस्मै	यस्मै कृणोति	,,	,,
८ कृणोति ब्राह्मणः	ब्राह्मणः कृणोति	कृणोति ब्राह्मणः	,,	,,
९ ब्राह्मणस्तं	तं ब्राह्मणः	ब्राह्मणस्तं	,,	,,
१० तं राजन्	राजँस्तं	तं राजन्	,,	,,
११ राजन्पारयामसि	पारयामसि राजन्	राजन्पारयामसि		
१२ पारयामसीति पारयामसि ।				

[३] शिखा ।

शिखा-लक्षणम् ।

पदोत्तरां जटामेव शिखामार्याः प्रचक्षते ।

ओषधयः सं, समोषधय, ओषधयः सं, — वदन्ते ।
१ २ २ १ १ २ ३

सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते, — सोमेन ।
२ ३ ३ २ २ ३ ४

वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन, — सह ।
३ ४ ४ ३ ३ ४ ५

सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह, — राज्ञा ।
४ ५ ५ ४ ४ ५ ६

सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ।
५ ६ ६ ५ ५ ६

राज्ञेति राज्ञा ।
६ ६

यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति, — ब्राह्मणः ।
७ ८ ८ ७ ७ ८ ९

कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणस्—तम् ।
८ ९ ९ ८ ८ ९ १०

ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं, — राजन् ।
९ १० १० ९ ९ १० ११

तं राजन्, राजंस्तं, तं राजन्, — पारयामसि ।
१० ११ ११ १० १० ११ १२

राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन् पारयामसि ।
११ १२ १२ ११ ११ १२

पारयामसीति पारयामसि ।
१२ १२

[४] रेखा ।

रेखा–लक्षणम् ।

क्रमाद् द्वित्रिचतुष्पञ्चपदक्रममुदाहरेत् । पृथक्पृथग्विपर्यस्य लेखामाहुः पुनः क्रमात् ॥

पूर्वार्धस्य–

२ (पदद्वयं) = ओषधयुः सं । समोषधयः । ओषधयुः सं ॥
३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
४(पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । राज्ञा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ॥

उत्तरार्धस्य–

२ = यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै । यस्मै कृणोति ॥
३ = कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥
४ = ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि । पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥
तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ॥

[यद्वा सर्वस्य मन्त्रस्य]

२ (पदद्वयं) = ओषधयुः सं । समोषधयः । ओषधयुः सम् ॥
३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । राज्ञा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
५ (पदपञ्चकं) = सोमेन सह राज्ञा यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै राज्ञा सह सोमेन । सोमेन सह ।
६ (पदषट्कं) = सह राज्ञा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राज्ञा सह ।
सह राज्ञा ॥
७ (पदसप्तकं) = राज्ञा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ।
पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राज्ञा । राज्ञा यस्मै ॥
यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।
पारयामसीति पारयामसि ॥

[५] ध्वजः ।

ध्वज-लक्षणम् ।

ब्रूयादादेः क्रमं सम्यगन्तादुत्तारयेद्यदि । वर्गं च ऋचि वा यत्र पठनं स ध्वजः स्मृतः ॥

(आदेः क्रमः)	(अन्तादुत्तारणं)
१ ओषधयः सं ।	२ पारयामसीति पारयामसि ।
३ सं वदन्ते ।	४ राजन् पारयामसि ।
५ वदन्ते सोमेन ।	६ तं राजन् ।
७ सोमेन सह ।	८ ब्राह्मणस्तं ।
९ सह राज्ञा ।	१० कृणोति ब्राह्मणः ।
११ राज्ञेति राज्ञा ।	१२ यस्मै कृणोति ।
१३ यस्मै कृणोति ।	१४ राज्ञेति राज्ञा
१५ कृणोति ब्राह्मणः ।	१६ सह राज्ञा ।
१७ ब्राह्मणस्तं ।	१८ सोमेन सह ।
१९ तं राजन् ।	२० वदन्ते सोमेन ।
२१ राजन् पारयामसि ।	२२ सं वदन्ते ।
२३ पारयामसीति पारयामसि।	२४ ओषधयः सं ।

अत्र विशेषः।

१ अत्र ध्वजस्य पठनक्रमोऽङ्कैः प्रदर्शितः ।

२ यथा मन्त्रस्यैकस्यैवं ध्वजो भवति, तथैव पञ्च-षट्-सप्त-मन्त्रसंख्याकस्य वर्गस्याप्येवमेव ध्वजो भवति । तत्र वर्गादिस्थितस्य पदद्वयस्य वर्गान्तस्थेन पदेन द्विरुक्तेनेतिकारसहितेन च संबंधो ज्ञातव्यः । यथा 'अग्निमीळे...आ गमदिति आ गमत्' इति प्रथमस्य वर्गस्य ऋग्वेदस्य ध्वजो बोद्धव्यः ।

---

* वर्गे वा ऋचि वा यः स्यात्पठितः स ध्वजः स्मृतः । इति वा पाठः ।

[६] दण्डः ।

दण्ड-लक्षणम् ।

क्रममुक्त्वा विपर्यस्य पुनश्च क्रममुत्तरम् । अर्धर्चादेवमुक्तोऽयं क्रमदण्डोऽभिधीयते ॥

पूर्वार्धस्य–

२ = ओषधयुः सं ॥ समोषधयः ।
३ = ओषधयुः सं । सं वदन्ते ॥ वदन्ते समोषधयः ।
४ = ओषधयुः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥ सोमेन वदन्ते समोषधयः ।
५ = ओषधयुः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह ॥ सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।
६ = ओषधयुः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा ॥
राज्ञा सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।
ओषधयुः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा ॥ राज्ञेति राज्ञा ।

उत्तरार्धस्य–

२ = यस्मै कृणोति ॥ कृणोति यस्मै ।
३ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥ ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।
४ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥ तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।
५ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् ॥ राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।
६ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥
पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।
यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥
पारयामसीति पारयामसि ।

[७] रथः ।

रथ-लक्षणम् ।

पादशोऽर्धचैशो वापि सहोक्त्या दण्डवद्रथः ।

रथस्त्रिविधः । द्विचक्रस्त्रिचक्रश्चतुश्चक्रश्चेति । तत्र द्विचक्रो रथोऽर्धचैशो भवति । त्रिचक्रस्तु रथः प्रतिपादे समानपद-संख्यायुतस्य गायत्रीछन्दस्कस्यैव मन्त्रस्य भवति । चतुश्चक्रो रथस्तु पादश एव भवति ।

(१) द्विचक्रो रथः (अर्धचैशः)
(पूर्वार्धः) (उत्तरार्धः)

Hindi Seminar Library OSMANIA UNIVERSITY No.....

[१] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (प्रथम एकपात्कमः)
समोषधयः । कृणोति यस्मै । (व्युत्क्रमः)

[२] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (द्वितीयो द्विपात्क्रमः)
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः । ,,
वदन्ते समोषधयः । ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । (व्युत्क्रमः)

[३] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (तृतीयस्त्रिपात्क्रमः)
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः । ,,
(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं । ,,
सोमेन वदन्ते समोषधयः । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । (व्युत्क्रमः)

[४] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (चतुर्थश्चतुष्पात्क्रमः)
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः । ,,
(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं । ,,
(४) सोमेन सह । तं राजन् । ,,
सह सोमेन वदन्ते समोषधयः । राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । (व्युत्क्रमः)

[५] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः)
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः । ,,
(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं । ,,
(४) सोमेन सह । तं राजन् । ,,
(५) सह राज्ञा । राजन् पारयामसि । ,,
राज्ञेति राज्ञा । पारयामसीति पारयामसि । (समासिः)

(२) द्विचक्रो रथः।

अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम्। होतारं रत्नधातमम्॥ ऋ० १।१।१
अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रेभिरासया। अकारि रत्नधातमः॥ ऋ० १।२०।१

मन्त्रद्वयस्य सहोक्त्याऽपि द्विचक्रो रथो भवति। सहोक्तिपाठभेदेन स द्विधा विभज्यते। तत्र प्रथमः—

(ऋ० १।१।१) (ऋ० १।२०।१)

[१] अग्निमीळे। अयं देवाय॥
ईळेऽग्निं। देवायायं॥

[२] अग्निमीळे। ईळे पुरोहितं॥ अयं देवाय। देवाय जन्मने॥
पुरोहितमीळेऽग्निं। जन्मने देवायायं॥

[३] अग्निमीळे। ईळे पुरोहितं। पुरोहितं यज्ञस्य॥ अयं देवाय। देवाय जन्मने। जन्मने स्तोमः॥
यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं। स्तोमो जन्मने देवायायं॥

[४] अग्निमीळे। ईळे पुरोहितं। पुरोहितं यज्ञस्य। 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं'। यज्ञस्य देवं॥
अयं देवाय। देवाय जन्मने। जन्मने स्तोमः। स्तोमो विप्रेभिः॥
देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं॥ विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं॥

[५] अग्निमीळे। ईळे पुरोहितं। पुरोहितं यज्ञस्य। 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं'। यज्ञस्य देवं। देवमृत्विजं॥
अयं देवाय। देवाय जन्मने। जन्मने स्तोमः। स्तोमो विप्रेभिः। विप्रेभिरासया॥
ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं॥ आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं॥

[६] अग्निमीळे। ईळे पुरोहितं। पुरोहितं यज्ञस्य। 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं'। यज्ञस्य देवं। देवमृत्विजं॥
अयं देवाय। देवाय जन्मने। जन्मने स्तोमः। स्तोमो विप्रेभिः। विप्रेभिरासया।
ऋत्विजमित्यृत्विजं। आसयेत्यासया॥

[७] होतारं रत्नधातमं। अकारि रत्नधातमः॥
रत्नधातमं होतारं। रत्नधातमोऽकारि॥
होतारं रत्नधातमं। अकारि रत्नधातमः॥
रत्नधातममिति रत्नऽधातमं। रत्नधातम इति रत्नऽधातमः॥

(३) द्विचक्रो रथः ।

पूर्वोक्तयोर्द्वयोर्मन्त्रयोः सहोक्त्या द्विचक्रो रथो भवति । तस्य द्वितीयः प्रकारो यथा—

(ऋ० १।१।१) (ऋ० १।२०।१)

[१](१)अग्निमीळे । अयं देवाय ॥
ईळेऽग्निं । देवायायं ॥

[२](१)अग्निमीळे । अयं देवाय ॥
(२)ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥
पुरोहितमीळेऽग्निं । जन्मने देवायायं ॥

[३](१)अग्निमीळे । अयं देवाय ॥
(२)ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥
(३)पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥
यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥
स्तोमो जन्मने देवायायं ॥

[४](१)अग्निमीळे । अयं देवाय ॥
(२)ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥
(३)पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥
'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' ।
(४)यज्ञस्य देवं । स्तोमो विप्रेभिः ॥
देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥
विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ॥

(ऋ० १।१।१) (ऋ० १।२०।१)

[५](१)अग्निमीळे । अयं देवाय ॥
(२)ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥
(३)पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥
'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' ।
(४)यज्ञस्य देवं । स्तोमो विप्रेभिः ॥
(५)देवमृत्विजं । विप्रेभिरासया ॥
ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ।
आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ।

[६](१)अग्निमीळे । अयं देवाय ॥
(२)ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥
(३)पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥
'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' ।
(४)यज्ञस्य देवं । स्तोमो विप्रेभिः ॥
(५)देवमृत्विजं । विप्रेभिरासया ॥
(६)ऋत्विजमित्यृत्विजं । आसयेत्यासया ॥

[७](१)होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥
रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारि ॥
होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥
रत्नधातममिति रत्नऽधातमं ।
रत्नधातम इति रत्नऽधातमः ॥

(४) त्रिचक्रो रथः ।

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ (ऋ० १।२२।१९)

इत्यस्य त्रिपदागायत्रीछन्दस्कस्य मन्त्रस्य प्रतिपादं समानपदसंख्यत्वात्त्रिचक्रो रथो भवति, यथा—

	(प्रथमः पादः)	(द्वितीयः पादः)	(तृतीयः पादः)	
[१] (१)	विष्णोः कर्माणि ।	यतो व्रतानि ।	इंद्रस्य युज्यः ।	(प्रथमः क्रमः)
	कर्माणि विष्णोः ।	व्रतानि यतः ।	युज्य इंद्रस्य ।	(व्युत्क्रमः)
[२] (१)	विष्णोः कर्माणि ।	यतो व्रतानि ।	इंद्रस्य युज्यः ।	(द्वितीयः क्रमः)
(२)	कर्माणि पश्यत ।	व्रतानि पस्पशे ।	युज्यः सखा ।	,,
	पश्यत कर्माणि विष्णोः ।	पस्पशे व्रतानि यतः ।	सखा युज्य इंद्रस्य ।	(व्युत्क्रमः)
(प्रथमः पादः)	विष्णोः कर्माणि ।	कर्माणि पश्यत ।	पश्यतेति पश्यत ।	(समाप्तिः)
(द्वितीयः ,,)	यतो व्रतानि ।	व्रतानि पस्पशे ।	पस्पश इति पस्पशे ।	,,
(तृतीयः ,,)	इंद्रस्य युज्यः ।	युज्यः सखा ।	सखेति सखा ।	,,

(५) चतुश्चक्रो रथः ।

चतुश्चक्रो रथश्चतुष्पान्मन्त्रस्य पादशो भवति, यथा—

	(प्रथमः पादः)	(द्वितीयः पादः)	(तृतीयः पादः)	(चतुर्थः पादः)	
[१] (१)	ओषधयः सं ।	सोमेन सह ।	यस्मै कृणोति ।	तं राजन् ।	(प्रथमः क्रमः)
	समोषधयः ।	सह सोमेन ।	कृणोति यस्मै ।	राजंस्तं ।	(व्युत्क्रमः)
[२] (१)	ओषधयः सं ।	सोमेन सह ।	यस्मै कृणोति ।	तं राजन् ।	(द्वितीयः क्रमः)
(२)	सं वदंते ।	सह राज्ञा ।	कृणोति ब्राह्मणः ।	राजन्पारयामसि ।	,,
	वदंते समोषधयः ।	राज्ञा सह सोमेन ।	ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।	पारयामसि राजंस्तं ।	(व्युत्क्रमः)
(प्रथमः पादः)	ओषधयः सं ।	सं वदंते ।	वदंत इति वदन्ते ।		(समाप्तिः)
(द्वितीयः ,,)	सोमेन सह ।	सह राज्ञा ।	राज्ञेति राज्ञा ।		,,
(तृतीयः ,,)	यस्मै कृणोति ।	कृणोति ब्राह्मणः ।	ब्राह्मण इति ब्राह्मणः ।		,,
(चतुर्थः ,,)	तं राजन् ।	राजन्पारयामसि ।	पारयामसीति पारयामसि ।		,,

[८] घनः ।

घनश्चतुर्विधः । घनो घनवल्लभश्च । तौ च प्रत्येकं द्विधा भवतः ।

[१] प्रथमं घन-लक्षणम् ।

अन्तात्क्रमं पठेत्पूर्वमादिपर्यन्तमानयेत् । आदिक्रमं नयेदन्तं घनमाहुर्मनीषिणः ॥

(१) पूर्वार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[१] राज्ञेति राज्ञा । सह राज्ञा । सोमेन सह । वदन्ते सोमेन । सं वदन्ते । ओषधयः सं–

(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ।

(२) उत्तरार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[२] पारयामसीति पारयामसि । राजन् पारयामसि । तं राजन् । ब्राह्मणस्तं । कृणोति ब्राह्मणः । यस्मै कृणोति–

(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ।

[२] द्वितीयं घनलक्षणम् ।

शिखामुक्त्वा विपर्यस्य तत्पदानि पुनः पठेत् । अयं घन इति प्रोक्त [इत्यष्टौ विकृतीः पठेत्] ॥

[१]

ओषधयः सं समोषधय ओषधयः सं वदन्ते वदन्ते समोषधय ओषधयः सं वदन्ते॥
सं वदन्ते वदन्ते सं सं वदन्ते सोमेन वदन्ते सं सं वदन्ते सोमेन ॥
वदन्ते सोमेन सोमेन वदन्ते वदन्ते सोमेन सह सह सोमेन वदन्ते वदन्ते सोमेन सह॥
सोमेन सह सह सोमेन सोमेन सह राज्ञा राज्ञा सह सोमेन सोमेन सह राज्ञा ॥
सह राज्ञा राज्ञा सह सह राज्ञा ॥ राज्ञेति राज्ञा॥

[२]

यस्मै कृणोति कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणः॥
कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं ॥
ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् राजंस्तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् ॥
तं राजन् राजंस्तं तं राजन् पारयामसि पारयामसि राजंस्तं तं राजन् पारयामसि॥
राजन् पारयामसि पारयामसि राजन् । राजन् पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ।

घनपाठः ।

द्वितीयघनलक्षणस्यान्यदुदाहरणम् ।

(१ शिक्षापाठः, २ तस्यविपर्ययः, ३ तत्पदानां च पुनः पाठो घनः ।)

गायन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कमर्किणः ।
ब्रह्माणस्त्वा शतक्रत उद्वंशमिव येमिरे । (ऋ० १।१०।१)

(१) प्रथमोऽर्धः ।

[१] गायँति त्वा, त्वा गायँति, गायँति त्वा, गायत्रिणो; गायत्रिणस्त्वा गायँति । गायँति त्वा गायत्रिणः ॥

[२] त्वा गायत्रिणो, गायत्रिणस्त्वा, त्वा गायत्रिणो,ऽर्चँत्य;—ऽर्चँति गायत्रिणस्त्वा । त्वा गायत्रिणोऽर्चँति ॥

[३] गायत्रिणोऽर्चँत्य,—ऽर्चँति गायत्रिणो, गायत्रिणोऽर्चँत्यर्कम—ऽर्कमर्चँति गायत्रिणो । गायत्रिणोऽर्चँत्यर्कम् ॥

[४] अर्चँत्यर्कम—ऽर्कमर्चँत्य—ऽर्चँत्यर्कम—ऽर्किणो;ऽर्किणोऽर्कमर्चँत्य—ऽर्चँत्यर्कमर्किणः ॥

[५] अर्कमर्किणो,—ऽर्किणोऽर्कम—ऽर्कमर्किणः ॥ अर्किण इत्यर्किणः ॥

(२) द्वितीयोऽर्धः ।

[१] ब्रह्माणस्त्वा, त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा, शतक्रतो; शतक्रतो त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतो ॥

[२] त्वा शतक्रतो, शतक्रतो त्वा, त्वा शतक्रत, उदु—च्छतक्रतो त्वा । त्वा शतक्रत उत् ॥

[३] शतक्रत उदुच्छतक्रतो, शतक्रत उद्वंशमिव; वंशमिवोच्छतक्रतो, शतक्रत उद्वंशमिव ॥ शतक्रतो इति शतऽक्रतो ॥

[४] उद्वंशमिव, वंशमिवोदुद्वंशमिव, येमिरे; येमिरे वंशमिवोदु—द्वंशमिव येमिरे ॥

[५] वंशमिव येमिरे, येमिरे वंशमिव, वंशमिव येमिरे ॥ वंशमिवेति वंशम्ऽइव । येमिर इति येमिरे ॥

पञ्चसन्धियुक्तो घनपाठः ।

(घनवल्लभः)

पदद्वयस्य क्रमोत्क्रमव्युत्क्रमाभिक्रमसंक्रमैः पञ्चसन्धिपाठो भवति । अनुलोमविलोमानुलोमैर्जटापाठौ जायते । जटया सहोत्तरपदपाठेन शिखापाठो भवति । क्रममुक्त्वा, विपर्यस्य, पुनश्च क्रमपाठे कृते ध्वजो भवति । जटाध्वजाभ्यां घनपाठः सिद्ध्यति । सर्वमेवैतत्पञ्चसंधियुते घनपाठे घनवल्लभे समुच्चयेन संगच्छते । पञ्चसंधियुतेन अन्तादादि-पर्यंतमादेरन्तपर्यंतं च पाठेन द्वितीयो घनवल्लभः सिध्यति ।

परा मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु ।
इच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥ (ऋ० १।३५।१६)

[१] परा मे । मे मे । मे परा । परा परा । परा मे ॥
परा मे, मे परा, परा मे, यंति; यंति मे परा, परा मे यंति ॥

[२] मे यंति । यंति यंति । यंति मे । मे मे । मे यंति ॥
मे यंति, यंति मे, मे यंति, धीतयो; धीतयो यंति मे, मे यंति धीतयः ॥

[३] यंति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यंति । यंति यंति । यंति धीतयः ॥
यंति धीतयो, धीतयो यंति, यंति धीतयो, गावो; गावो धीतयो यंति, यंति धीतयो गावः ॥

[४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ।
धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावो, न; न गावो धीतयो, धीतयो गावो न ॥

[५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥
गावो न, न गावो, गावो न, गव्यूती;—गव्यूतीर्न गावो, गावो न गव्यूतीः ॥

[६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ।
न गव्यूती,र्गव्यूतीर्न, न गव्यूतीर—ऽन्व;—ऽनु गव्यूतीर्न, न गव्यूतीरनु ॥

[७] गव्यूतीरनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ।
गव्यूतीरन्व—ऽनुगव्यूती—र्गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥

[८] इच्छंतीरुरुचक्षसं । उरुचक्षसमुरुचक्षसं । उरुचक्षसमिच्छंतीः । इच्छंतीरिच्छंतीः ।
इच्छंतीरुरुचक्षसं ॥
इच्छन्तीरुरुचक्षस—मुरुचक्षसमिच्छतीं—रिच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥
उरुचक्षसमित्युरु—ऽचक्षसं ॥

पञ्चसन्धियुक्तो जटापाठः ।

Kuppuswami Sastri Research Institute Library OSMANIA UNIVERSITY No.....

पञ्चसंधिपाठः — जटापाठः

[१] परां मे । मे मे । मे परां । परा परां । परां मे ॥ परां मे, मे परा, परां मे ॥

[२] मे यंति । यंति यंति । यंति मे । मे मे । मे यंति ॥ मे यंति, यंति मे, मे यंति ॥

[३] यंति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यंति । यंति यंति । यंति धीतयः ॥
यंति धीतयो, धीतयो यंति, यंति धीतयः ॥

[४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ॥
धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावः ॥

[५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥ गावो न, न गावो, गावो न ॥

[६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ॥ न गव्यूतीर्गव्यूतीर्न न गव्यूतीः ॥

[७] गव्यूतीरनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ॥
गव्यूतीरन्वनु गव्यूतीर्गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥

[८] इच्छंतीरुरुचक्षसं । उरुचक्षसमुरुचक्षसं । उरुचक्षसमिच्छंतीः । इच्छंतीरिच्छंतीः ।
इच्छंतीरुरुचक्षसं ॥
इच्छंतीरुरुचक्षसमुरुचक्षसमिच्छंतीरिच्छंतीरुरुचक्षसं ।
उरुचक्षसमित्युरुऽचक्षसं ॥

[एवमेव पञ्चसन्धियुक्ताः सर्वा अपि विकृतयः पठ्यन्ते वेदविद्भिः ।]

पदक्रमविशेषज्ञो वर्णक्रमविचक्षणः ।
स्वरमात्राविशेषज्ञो गच्छेदाचार्यसंपदम् ॥
संहितापाठतः पुण्यं द्विगुणं पदपाठतः ।
त्रिगुणं क्रमपाठेन जटापाठेन षड्गुणम् ॥ (वराहपुराणे)

अथ भगवत्कात्यायनविरचिता
ऋग्वेद-सर्वानुक्रमणी ।

अथ ऋग्वेदाम्नाये शाकलके सूक्तप्रतीकऋक्संख्यऋषिदैवतच्छन्दांस्यनुक्रमिष्यामो यथोपदेशं । न ह्येतज्ज्ञानमृते श्रौतस्मार्तकर्मप्रसिद्धिः । मंत्राणां ब्राह्मणार्षेयच्छंदोदैवतविद् याजनाध्यापनाभ्यां श्रेयोऽधिगच्छतीति । एताभ्यामेवानेवंविदो यातयामानि छंदांसि भवंति । स्थाणुं वच्छंति, गर्तं वा पात्यते, प्रमीयते वा, पापीयान्भवतीति विज्ञायते ॥१॥ [१]

अथ ऋषयः ॥१॥ शतर्चिन आद्ये मंडले,ऽन्ये क्षुद्रसूक्तमहासूक्ता, मध्यमेषु माध्यमाः ॥२॥ क्वचित्कथंचिदविशेषितं ब्रह्मर्षिमन्त्रियमनुक्तगोत्रमांगिरसं विद्यात् ॥३॥ यस्य वाक्यं स ऋषिः ॥४॥ या तेनोच्यते सा देवता ॥५॥ यदक्षरपरिमाणं तच्छंदः ॥६॥ अर्थेष्वव ऋषयो देवताश्छंदोभिरुपाधावन् ॥७॥ तिस्र एव देवताः क्षित्यंतरिक्षद्युस्थाना, अग्निर्वायुः सूर्य इति ॥८॥ एवं व्याहृतयः प्रोक्ता व्यस्ताः ॥९॥ समस्तानां प्रजापतिः ॥१०॥ ओंकारः सर्वदेवत्यः, पारमेष्ठ्यो वा ब्राह्मो, दैव, आध्यात्मिकः ॥११॥ तत्तत्स्थाना अन्यदेवतास्तद्विभूतयः ॥१२॥ कर्मपृथक्त्वाद्धि पृथगभिधानस्तुतयो भवंति ॥१३॥ एकैव वा महानात्मा देवता ॥१४॥ स सूर्य इत्याचक्षते ॥१५॥ स हि सर्वभूतात्मा ॥१६॥ तदुक्तमृषिणा 'सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्चेति' ॥१७॥ तद्विभूतयोऽन्या देवताः ॥१८॥ तदप्येतदृचोक्तं ॥१९॥ 'इंद्रं मित्रं वरुणमग्निमाहुरिति' ॥२०॥ यथाभिधानं त्वनुक्रमिष्यामः ॥२१॥ प्रायेणैन्द्रे मरुतः ॥२२॥ राज्ञां च दानस्तुतयः ॥२३॥ [२]

अथ च्छंदांसि ॥१॥ गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहतीपंक्तित्रिष्टुब्जगत्यतिजगतीशक्वर्यतिशक्वर्यष्ट्यष्टीधृत्यतिधृतयः ॥२॥ चतुर्विंशत्यक्षरादीनि चतुरुत्तराणि ॥३॥ ऊनाधिकैनैकेन निचृद्भुरिजौ ॥४॥ द्वाभ्यां विराट्स्वराजौ ॥५॥ पादपूरणार्थं तु क्षैप्रसंयोगैकाक्षरीभावान्न्यूनेत् ॥६॥ आद्ये तु सप्तवर्गे पादविशेषात्संज्ञाविशेषाः ॥७॥ तानानुक्रमत एवोदाहरिष्यामः ॥८॥ विराड्रूपा विराट्स्थानाश्च बहूना अपि त्रिष्टुभ एवेत्युद्देशः ॥९॥ तत्र दशैकादशद्वादशाक्षराणां वैराजत्रैष्टुभजागता इति संज्ञाः ॥१०॥ अनादेशेऽष्टाक्षराः पादाः ॥११॥ चतुष्पदाश्चर्चः ॥१२॥ [३]

प्रथमं छंदस्त्रिपदा गायत्री ॥१॥ पंचकाश्चत्वारः षट्कश्चैकश्चतुर्थश्चतुष्को वा पदपंक्तिः ॥२॥ षट्सप्तैकादशा उष्णिग्गर्भा ॥३॥ त्रयः सप्तकाः पादनिचृत् ॥४॥ मध्यमः षट्कश्चेदनिचृत् ॥५॥ दशकश्चेद्यवमध्या ॥६॥ यस्यास्तु षट्कसप्तकाष्टकाः सा वर्धमाना ॥७॥ विपरीता प्रतिष्ठा ॥८॥ द्वौ षट्कौ सप्तकश्च ह्रसीयसी ॥९॥ [४]

द्वितीयमुष्णिक् त्रिपदांत्यो द्वादशकः ॥१॥ आद्यश्चेत्पुरउष्णिक् ॥२॥ मध्यमश्चेत्ककुप् ॥३॥ त्रैष्टुभजागतचतुष्काः ककुम्न्यंकुशिरा ॥४॥ एकादशिनोः परः षट्कस्तनुशिरा ॥५॥ मध्ये चेत्पिपीलिकमध्या ॥६॥ आद्यः पंचकस्त्रयोऽष्टका अनुष्टुब्गर्भा ॥७॥ चतुःसप्तकोष्णिगेव ॥८॥ [५]

तृतीयमनुष्टुप् ॥१॥ पंच पंचकाः षट्कश्चैको महापदपंक्तिः॥२॥ जागतावष्टकश्च कृतिः ॥३॥ मध्ये चेदष्टकः पिपीलिकमध्या ॥४॥ नवकयोर्मध्ये जागतः काविराट् ॥५॥ नववैराजत्रयोदशैर्नष्टरूपी ॥६॥ दशकाख्यो विराट् ॥७॥ एकादशका वा॥८॥ [६]

चतुर्थं बृहती तृतीयो द्वादशकः ॥१॥ आद्यश्चेत्पुरस्तादबृहती ॥२॥ द्वितीयश्चेन्न्यंकुसारिण्युरोबृहती वा स्कंधोग्रीवी वा

[१] ब्राह्मण आर्षेयः । स श्रेयोऽधिगच्छतीत्येताभ्या० । अधिगच्छति । भवंत्यधस्तु विपरीते । स्थाणुमृच्छति ।

[२] (२) क्षुद्रसूक्ता। (३) ब्रह्म ऋषि०। (७) देवताश्छंदोभिरभ्यधावन् । (१०)०आर्षं तु प्रजापतिः। (११) आध्यात्मिकः । पारमेष्ठ्यो वा । (१२) तत्तत्स्थाना अन्यास्तद्विभूतयः । (१७) ऋ० १।११५।१ । (२०) ऋ० १।१६४।४६

[३] (२) अस्य सूत्रस्यानन्तरमेष मंत्रो दृश्यते । 'कृतिः प्रकृतिराकृतिर्विकृतिः संकृतिस्तथा । षष्ठी चाभिकृतिर्नाम सप्तम्युत्कृतिरुच्यते ॥' (ऋ० प्राति०) (४) एकेनोनाधिकेन। [४] (५) सप्तकश्चेति । [५] (१) द्वादश ।

॥३॥ अन्त्यश्चेदुपरिष्टाद्बृहती ॥४॥ अष्टिनोर्मध्ये दशकौ विष्टारबृहती ॥५॥ त्रिजागतोर्ध्वबृहती ॥६॥ त्रयोदशिनोर्मध्येऽष्टकः पिपीलिकमध्या ॥७॥ युजावष्टकावयुजौ नवैकादशिनौ बृहती विषमपदा ॥८॥ चतुर्नवका बृहत्येव ॥९॥ [७]

पंचमं पंक्तिः पंचपदा ॥१॥ अथ चतुष्पदा ॥२॥ विराड् दशकैः ॥३॥ अयुजौ जागतौ सतोबृहती ॥४॥ युजौ चेद्विपरीता ॥५॥ आद्यौ चेत्प्रस्तारपंक्तिः ॥६॥ अन्त्यौ चेदास्तारपंक्तिः ॥७॥ आद्यांत्यौ चेत्संस्तारपंक्तिः ॥८॥ मध्यमौ चेद्विष्टारपंक्तिः ॥९॥[८]

षष्ठं त्रिष्टुप् त्रैष्टुभपदा ॥१॥ द्वौ तु जागतौ यस्याः सा जागते जगती ॥२॥ त्रैष्टुभे त्रिष्टुप् ॥३॥ वैराजौ जागतौ चाभिसारिणी ॥४॥ नवकौ वैराजस्त्रैष्टुभश्च द्वौ वा त्रैराजौ नवकस्त्रैष्टुभश्च विराट्स्थाना ॥५॥ एकादशिनस्त्रयोऽष्टकश्च विराड्रूपा ॥६॥ द्वादशिनस्त्रयोऽष्टकश्च ज्योतिष्मती ॥७॥ यतोऽष्टकस्ततो ज्योतिः ॥८॥ चत्वारोऽष्टका जागतश्च महाबृहती ॥९॥ मध्ये चेच्चतुष्पदा ॥१०॥ आद्यौ दशकावष्टकास्त्रयः पंक्तयुत्तरा विराट्पूर्वा वा ॥११॥ [९]

सप्तमं जगती जागतपदा ॥१॥ अष्टिनस्त्रयः स्वौ च द्वौ महासतोबृहती॥२॥ अष्टकौ सप्तकः षट्को दशको नवकश्च षळष्टका वा महापंक्तिः ॥३॥ [१०]

अथ प्रगाथाः ॥१॥ बृहतीसतोबृहत्यौ बार्हतः ॥२॥ ककुप् चेत्पूर्वा काकुभः ॥३॥ महाबृहतीमहासतोबृहत्यौ महाबार्हतः ॥४॥ बृहतीविपरीते विपरीतोत्तरः ॥५॥ अनुष्टुङ्गायत्र्यौ चानुष्टुभोऽनुष्टुप्मुखास्तृचा इत्युक्ते ॥६॥ [११]

सूक्तसंख्यानुवर्तत आन्यस्याः सूक्तसंख्यायाः ॥१॥ ऋषिश्चान्यस्मादृषेरवाविशिष्टः ॥२॥ तु-हि-ह-वै-तच्छब्दविशिष्टान्यृषिदेवतच्छंदांसि द्वि-त्रि-चतुः-पंच-षट्-सूक्तभाजि यथासंख्यं ॥३॥ अनिरुक्ता संख्या विंशतिः ॥४॥ अनादेशे स्विंद्रो देवता ॥५॥ त्रिष्टुप् छंदः ॥६॥ प्रगाथा बार्हताः ॥७॥ विंशतिका द्विपदा विराजः ॥८॥ तदर्धमेकपदाः ॥९॥ द्विर्द्विपदास्तृचः समामनंति॥१०॥ अयुक्तंत्या द्विपदैव ॥११॥ मंडलादिष्वाग्नेयमैंद्रात् ॥१२॥ त्रिष्टुबंतस्य सूक्तस्य शिष्टा जगत्यः ॥१३॥ आदौ गायत्रं प्राग्वैरण्यस्तूपीयात् ॥१४॥ [१२]

॥ इति द्वादशकांडी तु परिभाषा प्रवर्णिता ॥

१ अग्निं नव मधुच्छंदा वैश्वामित्रः । २ वायो वायवैंद्रवायवमैत्रावरुणास्तृचाः । ३ अश्विना द्वादशा श्विनैंद्रवैश्वदेवसारस्वतास्तृचाः । सप्तैताः प्रउगदेवताः । ४ सुरूपकृत्नुं दशैंद्रं । ५ आ तु । ६ युंजंत्यादहेत्येताः षण्मारुत्यो वीळु चिदिंद्रैणेत्यैंद्री च । ७ इंद्रमित् । ८ एंद्र सानसिं । ९ इंद्रेहि । १० गायंति द्वादशानुष्टुभं तु । ११ इंद्रमष्टौ जेता माधुच्छंदसः । १२ अग्निं द्वादश मेधातिथिः काण्व आग्नेयमग्निनेति पादो व्यग्निदैवतो निर्मथ्याहवनीयौ । १३ सुसमिद्ध इतीध्मः समिद्धो वाग्निस्तनूनपात्रराशंस इळो बर्हिर्दैवीर्द्वार उषासानक्ता दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टा वनस्पतिः स्वाहाकृतय इति प्रत्यृचं देवताः । एतदाप्रीसूक्तं । एतेनान्यान्युक्तदैवतानि । एकादशकानि तु नाराशंसान्याप्रशब्दोक्तान्यतनूनपांति । १४ ऐभिर्वैश्वदेवं । १५ इंद्र सोममृतव्यं । तत्रैंद्री मारुती त्वाष्ट्याग्नेयैंद्री मैत्रावरुणी चतस्रो द्विर्विणोदस आश्विन्याग्नेयीत्यृतुदेवताः सर्वत्र । १६ आ त्वा नव । १७ इंद्रावरुणयोरैंद्रावरुणं युवाकु पादनिचृतौ इन्द्रो हृसीयसी वा । १८ सोमानमिति पंच ब्राह्मणस्पत्याश्चतुर्थ्यामिंद्रश्च सोमश्च पंचम्यां दक्षिणा चाम्याः सादसस्पत्या नाराशंसी वांत्या । १९ प्रति त्यमाग्निमारुतं ॥ [१] (मन्त्राः १९४)

२० अयमष्टावार्भवं । २१ इह षळैंद्राग्नं । २२ प्रातर्युजा सैका चतस्र आश्विन्यस्तथा सावित्र्य आग्नेय्यौ द्वे देवीनामेकैकेंद्राणीवरुणान्यग्नायीनां द्यावापृथिव्ये पार्थिवी षड्वैष्णव्योऽतो देवा दैवी वा । २३ तीव्राश्चतुर्विंशतिर्वायव्यैकैंद्रवायव्यौ मैत्रावरुणमरुत्वतीयवैश्वदेवपौष्णास्तृचाः शिष्टा आप्रोऽत्याध्वर्धाग्नेय्यस्तंतः पुरउष्णिक् परानुष्टुप्सिन्नश्चांत्या एकविंशी प्रतिष्ठा।

---

[७] (३) ०बृहती स्कंधोग्रीवी वा । (८) नवकाष्टकैकादशाष्टिनो विषमपदाः; नवकाष्टयेकादश्यष्टिनो विषमपदा ।
[८] चतुष्पादा । (३) दशकाः । वैराजैर्विराट् ।
[१२] (८) विंशिका । (१०) तृचः; ०दा ऋचः । (१३) शेषा । (१४) प्राग्विरण्यस्तूपात् ।
(१२) निर्मेथ्य; निर्मथ्य । निर्मथ्य आहवनीयश्च । निर्मथ्याहवनीयाभ्याम् ।
(१३) देवता । (१५) ०ग्नेय्यृतुदेवताः। (१८) वा; चांत्या । (२२) देवीनामेकैंद्राणीवरुणानि । (२३) शेषा ।

२४ कस्य पंचोनाजीगर्तिः शुनःशेपः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातो वारुणं तु त्रैष्टुभमादौ काश्याग्नेयौ सावित्रस्तृचो गायत्रोऽस्यांत्या भागी वा। २५ यच्चिदसैका। २६ वसिष्व दशाग्नेयं तु। २७ अश्वं सप्तोना गायत्रेऽन्त्या दैवी त्रिष्टुप्। २८ यत्र ग्रावा नव पळनुष्टुबादि यच्चिद्धयौलूखल्यौ परे मौसल्यौ च प्रजापतेर्हरिश्चंद्रस्यांत्या चर्मप्रशंसा वा। २९ यच्चिदसप्त पांक्तं। ३० आ वो अधिकास्माकं पादनिचृच्छश्वत्त्रिष्टुप्परौ तृचावाश्विनोषस्यौ। ३१ त्वमग्ने द्रुघ्नो हिरण्यस्तूप आग्नेयं त्रिष्टुबंत्याष्टमीषोळश्यौ च। ३२ इंद्रस्य पंचोना ॥ [२] (मन्त्राः १८९)

३३ एत। ३४ त्रिश्चिद्द्वादशाश्विनं नवम्यंत्ये त्रिष्टुभौ। ३५ द्रुघ्नाम्येकादश सावित्रं नवमी जगत्याद्या च सा लिंगोक्तदैवतपादा। ३६ प्र वो विंशतिः कण्वो घोर आग्नेयं प्रागाथमूर्ध्वं ऊ षु यौष्यौ। ३७ क्रीळं पंचोना मारुतं हि गायत्रं तु। ३८ कद्रु। ३९ प्र यद्दश प्रागाथं तु। ४० उत्तिष्ठाष्टौ ब्राह्मणस्पत्यं। ४१ यं रक्षंति नव वरुणमित्रार्यम्णां मध्ये तृच आदित्येभ्यो गायत्रं हि।४२ सं पूषन्दश पौष्णं। ४३ कद्रुद्राय नव रौद्रं तृतीया मैत्रावरुणी चात्यस्तृचः सौम्योऽन्त्यानुष्टुप्। ४४ अग्ने षळूना प्रस्कण्वः काण्व आग्नेयं तु प्रागाथमाद्यो द्वृचोऽभ्युषसां च। ४५ त्वमग्ने दशानुष्टुभमर्धर्चोऽन्त्यो दैवः। ४६ एषो पंचोनाश्विनं तु गायत्रं ॥ [३] (मन्त्राः १७३)

४७ अयं दश प्रागाथं तु। ४८ सह षोळशोपस्यं तु। ४९ उपश्चतुष्कमानुष्टुभं तु। ५० उदु त्यं सप्तोना सौर्यं नवाद्या गायत्र्योऽन्त्यस्तृचो रोगघ्न उपनिषत्। ५१ अभि त्यं पंचोना सव्यो द्वित्रिष्टुबंतं। अंगिरा इंद्रतुल्यं पुत्रमिच्छन्नभ्यध्यायत्तस्य इंद्रतीद्र एवास्य पुत्रोऽजायत। ५२ त्यं सु त्रयोदश्यंत्ये त्रिष्टुभौ। ५३ न्यू ष्वेकादशांत्ये त्रिष्टुभौ। ५४ मा नोऽत्या त्रिष्टुप् षष्ठ्यष्टमी नवमी च। ५५ दिवश्चिद्दृष्टौ जागतं हि। ५६ एष प्र पट्। ५७ प्र मंहिष्ठाय। ५८ नू चित्रव नोधा गौतम आग्नेयं हि चतुस्त्रिष्टुबंतं। ५९ वया इत्सप्त वैश्वानरीयं। ६० वह्निं पंच। ६१ अस्मा इदु षोळश ॥ [४] (मन्त्राः १५२)

६२ प्र सप्तोना। ६३ त्वं नव। ६४ वृष्णे पंचोना मारुतं त्रिष्टुबंतं। परमाग्नेयमैंद्रात्। ६५ पश्वा दश पराशरः शाक्त्यो द्वैपदं तत्। ६६ रयिः। ६७ वनेषु। ६८ श्रीणन्। ६९ शुक्रः। ७० वनेमैकादश। ७१ उप प्र दश। ७२ नि काव्या। ७३ रथिनं। ७४ उपप्रयंतो नव गोतमो राहूगणो गायत्रं तु। ७५ जुषस्व पंच। ७६ का ते। ७७ कथा। ७८ अभि त्वा गायत्रं तु। ७९ हिरण्यकेशो द्वादशाद्यौ तृचौ त्रैष्टुभौ।गिहौ पूर्वोऽग्नेय वा मध्यमाय। ८० इत्था षोळशैंद्रं पांक्तं हि यामित्यस्यां निपातिनो दध्यङ्मनुरथर्वा चेति ॥ [५] (मन्त्राः १८५)

८१ इंद्रो नव। ८२ उपो षु षड् जगत्यंतं। ८३ अश्वावति जागतं। ८४ असावि विंशतिः पळनुष्टुभ औशिगहपांक्त गायत्रत्रैष्टुभास्तृचाः प्रगाथः। ८५ प्र ये द्वादश मारुतं ह पंचम्यंत्ये त्रिष्टुभौ। ८६ मरुतो दश गायत्रं। ८७ प्रत्वक्षसः षड् जागतं। ८८ आ विद्युन्मद्भिराद्यांत्ये प्रस्तारपंक्ती पंचमी विराड्रूपा। ८९ आ नो दश वैश्वदेवं तु पंचाद्याः सप्तमी च जगत्यः षष्ठी विराट्स्थाना। ९० ऋजुनीती नव गायत्रमंत्यानुष्टुप्। ९१ त्वं सोम त्र्यधिका सौम्यं पंचम्यादि गायत्र्यो द्वादशोष्णिक् च। ९२ एता उ त्या द्रुघ्नोपस्यं चतुर्जगत्यादि षळुष्णिगंतं तृचोंऽत्य आश्विनः। ९३ अग्नीषोमौ द्वादशाग्नीषोमीयमाद्यास्तिस्रोऽनुष्टुभ उपांत्यास्तिस्रो गायत्र्योऽष्टमी जगती वा। ९४ इमं षोळश कुत्स आग्नेयं तद्द्वित्रिष्टुबंतं पूर्वो देवास्त्वयः पादा दैवास्तस्रो मित्रोऽर्धर्चो लिंगोक्तदेवतो यद्दैवस्यं वा सूक्तं ॥ [६] (मन्त्राः १६३)

९५ द्वे एकादशौषसाय वाग्नये। ९६ स प्रत्नथा नव द्रविणोदसे। ९७ अप नोऽष्टौ शुचये गायत्रं। ९८ वैश्वानरस्य तृचं वैश्वानरीयं। ९९ जातवेदस एका जातवेदस्यमेतदादीन्येकभूयांसि सूक्तसहस्रमेतत्कश्यपार्षं। १०० स यो वृषेकोना वार्षागिरा ऋज्राश्वांबरीषसहदेवभयमानसुराधसः। १०१ प्र मंदिन एकादश कुत्स आद्या गर्भस्राविण्युपनिषच्चतुस्त्रिष्टुबंतं।

---

(२४) अस्यांता। (२६) वसिष्वा। (२९) यच्चिद्धि। (३०) तृचावाश्विनौषस्यं। (३४) नवम्यंते (३५) लिंगोक्तदैवताः पादास्त्रयः; दैवतपादाः। (३६) घोर। (५०) उपनिषद् अंत्योऽर्धर्चः शत्रुघ्नश्च। द्विषघ्नः। (८५) पंचम्यंते। (९४)०देवत्यो; ०दैवतो। यद्दैवत्यं। (९५) एकादशौषसाय। (९९) सूक्तसहस्रमेतत्तु कश्यपार्षं। (१०१) कुत्सश्चतुस्त्रिष्टुबंतमाद्या गर्भस्राविण्युपनिषत्।

१०२ इमां तेऽस्या त्रिष्टुप्। १०३ तत्तेऽष्टौ। १०४ योनिर्नव। १०५ चंद्रमा एकोनाष्टास्तिस्रो वा वैश्वदेवं हि पांक्तमंत्र्या त्रिष्टुबष्टमी महाबृहती यवमध्या। १०६ इंद्रं मित्रं सप्त त्रिष्टुबंतं। १०७ यज्ञस्तृचं। १०८ य इंद्राग्नी सप्तोनैंद्राग्नं तु। १०९ वि ह्यष्टौ। ११० ततं नवार्भवं तु पंचम्यंत्ये त्रिष्टुभौ। १११ तक्षन्पंचांत्या त्रिष्टुप्। ११२ ईळे पंचाधिकाश्विनमाद्यौ पादौ लिंगोक्तदेवतावंत्ये त्रिष्टुभौ ॥ [७] (मन्त्राः १७९)

११३ इदं विंशतिरुषस्यं द्वितीयोऽर्धर्चो रात्रेश्च। ११४ इमा एकादश रौद्रं द्वित्रिष्टुबंतं। ११५ चित्रं षट् सौर्यं। ११६ नासत्याभ्यां पंचाधिका कक्षीवान्दैर्घतमस उशिक्प्रसूत आश्विनं वै। ११७ मध्वः। ११८ आ वामेकादश। ११९ आ वां रथं दश जागतं। १२० का राधद्द्वादशांत्या दुःस्वप्ननाशिन्याद्या गायत्री द्वितीया ककुप्तृतीयाचतुर्थ्यौ काविराण्नष्टरूप्यौ पंचमी तनुशिरा षष्ठ्यक्षरैरुष्णिग्विष्टारबृहती कृतिर्विराट् तिस्रो गायत्र्यः। १२१ कदित्था पंचोना वैश्वदेवं वा। [८] (मन्त्राः १३५) [इति प्रथमोष्टकः। मन्त्राः १३७८]

१२२ प्र वो वैश्वदेवमा वो विराड्रूपे। १२३ पृथुः सप्तोनोषस्यं तु। १२४ उषा उच्छंती। १२५ प्राता रत्नं सप्त स्वनयस्य दानस्तुतिरुपजगत्यौ। १२६ अमंदानिति कक्षीवान्दानतुष्टः पंचभिर्भावयव्यं तुष्टावांत्ये अनुष्टुभौ भावयव्यरोमशयोर्दंपत्योः संवादः। १२७ अग्निमेकादश परुच्छेपो दैवोदासिराग्नेयं तु पारुच्छेपं सर्वमास्यष्टं तत्रातिधृतिः षष्ठी। १२८ अयं जायताष्टौ। १२९ यं त्वमेकादश षष्ठ्यंदव्यौ प्रप्रा वोऽतिशक्वर्यावष्टिरंत्या। १३० एंद्र याहि दशांत्या त्रिष्टुप्। १३१ इंद्राय सप्त। १३२ त्वया षडनुवंतमैंद्रापार्वतोऽर्धर्चः। १३३ उभे सप्तादौ त्रिष्टुप्सिस्रोऽनुष्टुभो गायत्री धृतिरष्टिः। १३४ आ त्वा षड्वायव्यं त्वंत्याष्टिः। १३५ स्तीर्णं नव चतुर्थ्याद्याः पंचैंद्राश्चोपांत्ये अष्टी। १३६ प्र सु सप्त मैत्रावरुणं त्वंत्ये लिंगोक्तदेवतेऽत्या त्रिष्टुप् ॥ [९] (मन्त्राः १३७)

१३७ सुषुम तृचमतिशाक्वरं। १३८ प्रप्र चतुर्कं पौष्णं। १३९ अस्तु श्रौषळेकादश वैश्वदेवी मैत्रावरुण्याश्विन्यस्तिस्र ऐंद्राग्नेयी मारुत्यैंद्राग्नी बार्हस्पत्या वैश्वदेव्यंत्या त्रिष्टुप्पंचमी बृहती वैश्वदेवमेतदेवमन्यासामपि सूक्तप्रयोगे वैश्वदेवत्वं सूक्तभेदप्रयोगे यल्लिंगं सा देवता। १४० वेदिंदे सप्तोना दीर्घतमा औचथ्य आग्नेयं तु द्वित्रिष्टुबंतं तु त्रिष्टुब्दशमी वा। १४१ बलित्था। १४२ समिद्ध आप्रिय आनुष्टुभमंत्यैंद्री। १४३ प्र तव्यसीमष्टावाग्नेयं तु तत्त्रिष्टुबंतं। १४४ एति प्र सप्त जागतं। १४५ तं पृच्छत पंचांत्या त्रिष्टुप्। १४६ त्रिर्मूर्धानं। १४७ कथा। १४८ मथीद्यत्। १४९ महः स वेराजं। १५० पुरु तृचमौष्णिहं। १५१ मित्रं नव मैत्रावरुणं हि जागतं मैत्र्याद्या। १५२ युवं सप्त। १५३ यजामहे चतुर्कं। १५४ त्रिष्णोः षड्वैष्णवं हि। १५५ प्र वो जागतं त्वैंद्रश्चाद्यस्तृचः। १५६ भव पंच। १५७ अबोधि पळाश्विनं त्वंत्ये त्रिष्टुभौ ॥ [१०] (मन्त्राः १४३)

१५८ वसू अंत्यानुष्टुप्। १५९ प्र द्यावा पंच द्यावापृथिवीयं तु जागतं तु। १६० ते हि। १६१ किमु श्रेष्ठः षळूनार्भवं त्रिष्टुबंतं। १६२ मा नो द्वयधिकाश्वस्तुतिस्तु तृतीयाषष्ठ्यौ जगत्यौ। १६३ यदक्रंदः सप्तोना। १६४ अस्य द्विपंचाशदृलप्सतवं त्वेतत्संज्ञयोत्थापनप्रश्नप्रतिवाक्यान्यत्र प्रायेण ज्ञानमोक्षाक्षरप्रशंसा च पंचपादं साकंजानां यद्वायत्रेऽर्यं स शिंक्ते सप्तार्धगर्भा गौरीरिति जगत्यः। एतदंतं वैश्वदेवं तस्याः समुद्रा इति वाचः समुद्रा आपोऽक्षरं सा प्रस्तारपंक्तिः शकमयमिति शकधूम उक्षाणं पृश्निमिति सोमस्तुत्यः केशिन इत्यग्निः सूर्यो वायुश्च केशिनश्चत्वारि वाग्वाच इंद्रं मित्रं सौर्यौ द्वादशेति संवत्सरसंस्थं कालचक्रवर्णनं यस्ते सरस्वत्यै यज्ञेन साध्येभ्यः परानुष्टुप्सौरी पर्जन्यानिदेवता वांत्या सरस्वते सूर्याय वा। १६५ कया पंचोना संवादोऽगस्त्यैंद्रमरुतां तृतीयाद्ययुजो मरुतां वाक्यमंत्यस्तृचोऽगस्त्यस्य शिष्टा इंद्रस्यैकादशी च मरुत्वांस्त्रिंवद्रो देवता ॥ [११] (मन्त्राः १३२)

---

(१०५)त्रिष्टुबंतं। (११०) पंचम्यंते। (१२०) पंचम्यौ। का राधद्द्वादशांत्या दुःस्वप्ननाशिनी गायत्रानुष्टुभौष्णिहा द्रूचा विष्टारबृहती कृतिर्विराट् तिस्रो गायत्र्यो द्वितीयोष्णिग्वा तृतीयाचतुर्थ्यौ काविराण्नष्टरूप्यौ पंचमी तनुशिरा वा। (१२५) उप चरंति। (१२९) अतिशक्वर्याष्टयंत्या। (१३२) त्वया वयं। (१३६) ०देवते। (१४८) मथीत्। (१५९) द्यावापृथिव्यं। (१६४) ०एतदंतं तु। (१६५) ०संवादसूक्तीयाद्याऽग०। ०संवादस्तृतीया०। च शिष्टा०।

१६६ तम्वगस्त्यो मारुतं हि द्वित्रिष्टुबंतं मित्रावरुणयोर्दीक्षितयोरुर्वशीमप्सरसं दृष्ट्वा वासतीवरे कुंभे रेतोऽपतत्ततोऽगस्त्य-वसिष्ठावजायेतां । १६७ सहस्रमेकादशार्धेंद्री । १६८ यज्ञायज्ञा दश त्रिष्टुबंतं । १६९ महोऽष्टौ द्वितीया विराट् । १७० न नूनं पंचागस्त्येनेन्द्रे हविषि मरुतामुद्यत इंद्रागस्त्ययोः संवाद ऐन्द्रस्तत्राद्या तृतीया चेंद्रवाक्यं चतुर्थी चादौ बृहती तिस्रोऽनुष्टुभः । १७१ प्रति वः षण्मारुतं तु चतस्रोऽन्त्या मरुत्स्वतीयाः । १७२ चित्रस्तृचं गायत्रं । १७३ गायत्रसप्तोना । १७४ त्वं राजा दश । १७५ मस्सि षळानुष्टुभं तु त्रिष्टुबंतं त्वाद्या स्कंधोग्रीवा । १७६ मस्सि नः । १७७ आ चर्षणिप्राः पंच । १७८ यद्ध स्या । १७९ पूर्वीः षड् जाया-पत्योर्लोपामुद्राया अगस्त्यस्य च द्वयोर्भ्यां स्त्यर्थं संवादं श्रुत्वांतेवासी ब्रह्मचार्यास्ये बृहत्यादी अपश्यत् । १८० युवोर्दशाश्विनं वै । १८१ कदु नव । १८२ अभूदिदमष्टौ षष्ठ्यंत्ये त्रिष्टुभौ । १८३ तं युंजाथां षट् ॥ [१२] (मन्त्राः १४२)

१८४ ता वां । १८५ कतरैकादश त्र्यावापृथिवीयं । १८६ आ नो वैश्वदेवं । १८७ पितुं नस्तुतिर्गायत्रं त्र्याद्या-नुष्टुबगर्भा तृतीया पंचम्याद्यश्च तिस्रोऽनुष्टुभोऽन्त्या च बृहती वा । १८८ समिद्ध आग्नियः । १८९ अग्ने नयाष्टाग्नेयं । १९० अनर्वाणं बार्हस्पत्यं । १९१ कंकतः षोळशोपनिषदानुष्टुभमप्तृणसौर्यं विषशंकावानगस्त्यः प्राम्रवीद्दशम्याद्यास्तिस्रो महापंक्त्यो महाबृहती च ॥

॥ शतर्चिनां मण्डलं तु समाप्तं प्रथमं त्विति ॥ [प्रथममण्डलस्य मन्त्राः २००६]

य आंगिरसः शौनहोत्रो भूत्वा भार्गवः शौनकोऽभवत्स गृत्समदो द्वितीयं मंडलमपश्यत् । १ त्वमग्ने जागतं तु । २ यज्ञेन सप्तोना । ३ समिद्ध एकादशाग्र सप्तमी जगती । ४ हुवे नव सोमाहुतिर्भार्गवो ह । ५ होताष्टावानुष्टुभं । ६ इमां मे गायत्रं हि । ७ श्रेष्ठं षट् । ८ वाजयन्निवांत्यानुष्टुप् ॥ [१३] (मन्त्राः १५९)

९ नि होता । १० जोहूत्रः । ११ श्रुधि सैकैंद्रं विराट्स्थानमृतेऽन्त्यां । १२ यो जातः पंचोना । १३ ऋतुः सप्तोनांत्या त्रिष्टुप् । १४ अध्वर्यवो द्वादश । १५ प्र घ दश । १६ प्र वो नवांत्या त्रिष्टुप् । १७ तदस्मै द्वित्रिष्टुबंतं । १८ प्रातः । १९ अपाग्नि । २० वयं ते स नो विराड्रूपा । २१ विश्वजिते षट् त्रिष्टुबंतं । २२ त्रिकद्रुकेषु चतुष्क-मष्ट्याद्यतिशाक्वरमंत्यास्त्रिष्टुबंतं । २३ गणानामेकोना ब्राह्मणस्पत्यं इ बार्हस्पत्यास्तु दृष्टलिंगाः पंचदश्यंत्ये त्रिष्टुभौ ॥ [१४] (मन्त्राः १५७)

२४ सेमां षोळशांत्या त्रिष्टुब्द्वादशी च सैंद्री च । २५ इंधानः पंच जागतं तु । २६ ऋजुश्चतुष्कं । २७ इमा-स्त्र्यूना कूर्मो गार्त्समदो हि वादित्थेभ्यः । २८ इदमेकादश वारुणं । २९ धृतव्रताः सप्त वैश्वदेवं । ३० ऋतमेकादश जगत्यंतं षष्ठ्यैंद्रासोमी सरस्वति त्वमिति सारस्वतोऽधर्चो यो नो बार्हस्पत्या तं वो मारुती । ३१ अस्माकं सप्त वैश्वदेवं त्रिष्टुबंतं । ३२ अस्य मेऽष्टौ जागतं त्र्यनुष्टुबंतं त्र्यावापृथिव्यैका द्वे ऐंद्र्यौ त्र्याद्यौ वा द्वे द्वे राकासिनीवाल्योरन्त्या लिंगोक्त देवता । ३३ आते पंचोना रौद्रं । ३४ धारावरा मारुतं त्रिष्टुबंतं । ३५ उपेमपोनप्त्रीयं । ३६ तुभ्यं षळृतव्यं तु जागतं तु ॥ [१५] (मन्त्राः १३७)

३७ मंदस्व । ३८ उदु ष्य एकादश सावित्रं । ३९ प्रावाणेवाष्टावाश्विनं । ४० सोमापूषणा षट् सोमापौष्णमंत्योऽधर्चोऽप्यदितेः । ४१ वायो सैका गायत्रमुक्ता देवताः प्रउगेणाद्ये तु तृचेऽन्त्यैंद्रवायवी त्र्यावापृथिव्योऽन्त्यस्तृचो हाविर्धानो वा तृतीयः पादो वाग्नेयोंऽवितमेऽनुष्टुभौ बृहती च । ४२ कनिक्रदत्तृचं । ४३ प्रदक्षिणिज्जागतं मध्येऽतिशाक्वर्यस्त्रिष्टिर्वा । एताभ्यामृषिरध्वनि वाश्यमानं शकुंतं तुष्टाव ॥

॥ इति गार्त्समदं द्वितीयं मंडलं समाप्तम् ॥ [द्वितीयमण्डलस्य मन्त्राः ४२९]

---

(१६९) ०विराट्पंक्तिः । (१७०) वादौ च बृहती । (१८७) (ऋग्विधाने, १।२६।६॥) तृतीयांत्ये । ०अंत्या बृहती-वानुष्टुभा । (१९१) ०इशम्याद्याश्च तिस्रो० । ०निषदप्तृणसौर्यमानुष्टुभं ।

(३) षष्ठ्यादि जगत्यः; जगत्यौ । (२३) ब्राह्मणस्पत्यं इ । (२७) इमा गिरः । वादित्थं । (२८) वारुणमुपांत्या दुःस्वप्ननाशिनी । (३०) षष्ठ्यैंद्रासोमी.....नो बृहस्पतिस्तवोऽन्त्या । (३५) ०नप्त्रियं, ०नप्त्यं ।

कुशिकस्यवैधीरथिरिंद्रतुरस्यं पुत्रमिच्छन्ब्रह्मचर्यं चचार तस्येंद्र एव गाधी पुत्रो जज्ञे गाधिनो विश्वामित्रः स तृतीयं मंडलमपश्यत् । १ सोमस्य द्व्यधिका । २ वैश्वानराय पंचोना वैश्वानरीयं तु जागतं तु । ३ वैश्वानरायैकादश । ४ समिरसमिदाप्रियः । ५ प्रत्यग्निः । ६ प्र कारवः । इत्याग्नेययोरन्यासामपि निपातो दृश्यते ॥ [१६] (मन्त्राः १४०)

[द्वितीयोऽष्टकः । मन्त्राः ११४७]

७ प्र ये । ८ अंजंति यूपस्तुतिः षष्टयाद्याभिर्बृहत्यौऽस्या ब्रह्मिण्यष्टमी वैश्वदेवी वा तृतीयासप्तम्यावनुष्टुभौ । ९ सख्यो नव बार्हतं त्रिष्टुबंतं । १० त्वामग्न औष्णिहं । ११ अग्निर्होता गायत्रं तु । १२ इंद्राग्नी ऐंद्राग्नं । १३ प्र वः सप्त ऋषभस्त्वानुष्टुभं । १४ आ होता । १५ वि पाजसा काश्य उत्कीलस्तु । १६ अयमग्निः षट् प्रागाथं । १७ समिध्यमानः पंच कतो वैश्वामित्रस्तु । १८ भवा नः । १९ अग्निं होतारं गाथी ह । २० अग्निमुषसमाद्यांत्ये वैश्वदेव्यौ । २१ इमं न उपाधे अनुष्टुभौ विराड्रूपा सतोबृहती चांत्या । २२ अयं स उपांत्यानुष्टुप्पुरीष्येभ्योऽग्निभ्यः । २३ निर्मथितो देवश्रवा देववातश्च भारतौ तृतीया सतोबृहती । २४ अग्ने सहस्व गायत्रमाद्यानुष्टुप् । २५ अग्ने दिवो वैराजमुपांत्यार्ग्नेंद्री । २६ वैश्वानरं नव तृचौ वैश्वानरीयमारुतौ जागतौ द्वृच आत्मस्तुतिर्वा पूर्वांत्यगीतांत्योपाध्यायस्तुतिः । २७ प्र वः पंचोना गायत्रं त्वृतव्या वाद्या । २८ अग्ने जुषस्व षट् तृतीयानुष्णिक् त्रिष्टुब्जगत्यः । २९ अस्तीदं षोळशाद्याचतुर्थीदशमीद्वादश्योऽनुष्टुभः षष्ठ्येकादश्युपांत्ये च जगत्यः पंचम्यृत्विग्भ्यो वा ॥ [१७] (मन्त्राः १७६)

३० इच्छंति व्यधिकैंद्रं । ३१ शासत्कुशिको विश्वामित्र एव वा श्रुतेः । ३२ इंद्र सोमं त्र्यूना । ३३ प्र पवैतानां सप्तोना संवादो नदीभिर्विश्वामित्रस्योत्तितीर्षोस्तत्र नदीवाक्यं चतुर्थीषष्ठ्यष्टमीदशम्यः षष्ठीसप्तम्योस्त्विंद्रस्तुतिरंत्यानुष्टुप् । ३४ इंद्रः पूर्भिदेकादश । ३५ तिष्ठा हरी । ३६ इमामू षूपांत्यां घोरोऽपश्यत्सा निर्दहेच्छस्यमानेति श्रूयते । ३७ वात्रैहत्याय गायत्रमंत्यानुष्टुप् । ३८ अभि तष्टेव दश प्रजापतिः स वैश्वामित्रो वाच्यो वा द्वौ वा तौ न वैकोऽपि । ३९ इंद्रं मतिर्नव ॥ [१८] (मन्त्राः १३७)

४० इंद्र त्वा गायत्रं हि । ४१ आ तू नः । ४२ उप नः । ४३ आ याह्यष्टौ । ४४ अयं ते पंच बार्हतं तु । ४५ आ मंद्रैः । ४६ युध्मस्य । ४७ मरुत्वान् । ४८ सद्यो ह । ४९ शंसा महां । ५० इंद्रः स्वाहा । ५१ चर्षणीधृतं द्वादशाद्यांत्यौ तृचौ जागतगायत्रौ । ५२ धानावंतमष्टौ पूर्वार्धं गायत्रं षष्ठी जगती । ५३ इंद्रापर्वता चतुर्विंशतिरार्धेंद्रापार्वती पंचदश्यादिद्वे वाच्ये सप्तर्पेयं चतस्रो रथांगस्तुतयोंऽत्या अभिशापास्ता वसिष्ठद्वेषिण्यो न वसिष्ठाः शृण्वंति । दशमीषोळश्यौ जगत्यौ त्रयोदशी गायत्री द्वादशीविंशीद्वार्विंश्योऽनुष्टुभोऽष्टादशी बृहती । ५४ इमं महे व्यधिकोक्तगोत्रः प्रजापतिर्हि वैश्वदेवं ह । ५५ उषसः ॥ [१९] (मन्त्राः १५८)

५६ न ताष्टौ । ५७ प्र मे षट् । ५८ धेनुर्नवाश्विनं । ५९ मित्रो मैत्रं चतुर्गायध्यंतं । ६० इहेह वः सप्ताभ्यं जागतं तृचोंऽत्य ऐंद्रश्च । ६१ उष उषस्यं । ६२ इमा उ त्वर्नेंद्रावरुणबार्हस्पत्यपौष्णसावित्रसौम्यमैत्रावरुणास्तृचा अंत्यो जमदग्न्यार्षो वा चतुर्थ्याद्या गायत्र्यः ॥

॥ इति वैश्वामित्रं तृतीयं मंडलं समाप्तम् ॥ [तृतीयमण्डलस्य मन्त्राः ६१७]

× वामदेवो गौतमश्चतुर्थं मंडलमपश्यत् । १ त्वां ह्यग्ने विंशतिरष्टयतिजगतीकृतय आद्या उपाद्याश्चतस्रो वारुण्यश्च वा । २ यो मर्त्येषु । ३ आ वः षोळशाद्या रौद्री । ४ कृणुष्व पंचोना राक्षोघ्नं ॥ [२०] (मन्त्राः १३५)

५ वैश्वानराय वैश्वानरीयं । ६ ऊर्ध्व ऊ ष्वेकादश । ७ अयमिहादौ जगती पंचानुष्टुभः । ८ दूतं वोऽष्टौ गायत्रं तु । ९ अग्ने मृळ । १० अग्ने तमद्य पदपंक्तं पंचमी महापदपंक्तिरंत्योष्णिक् चतुर्थी षष्ठ्युपांत्या वा सप्तम्याः पंचकौ मुख्यौ तृतीयः सप्तको नवकश्चाष्टम्याः पंचकः पादश्चतुष्कः सप्तकस्त्रैष्टुभश्च । ११ भद्रं षट् । १२ यस्त्वा । १३ प्रत्यग्निः पंच किंगोक्तदैवतं त्वेके । १४ प्रत्यग्निः । १५ अग्निर्होता दश गायत्रमृषिर्बोधदित्याभ्यां सोमकं साहदेव्यमभ्यवदत्पराभ्या-

---

(१५) काश्योत्की० (५३) अभिशापार्थास्ता । (६०) इहेह सप्ताभ्यं । (६१) उष औषस्यं ।

(१५) गायत्रमृषिर्बोधदिति द्वाभ्यां । × यः पूजायितुं देवपितृमनुष्यान् पेचे भान्त्राणि शुनः श्येनरूपेणेन्द्रो वृत्रवधमाहरन्मधु यस्य स वामदेवो० ।

मस्वाश्विनावायुरयाचत । १६ आ सत्यः सैकैंद्रं । १७ त्वं महाँ असिक्न्यामेकपदा । १८ अयं पंथाः सप्तोना संवाद इंद्रादितिवामदेवानां ॥ [२१] (मन्त्राः १४८)

१९ एवैकादश । २० आ नः । २१ आ यातु । २२ यन्नः । २३ कथोपांत्यास्तिस्र ऋतदेव्यो वा । २४ का सुष्टुतिरुपांत्यानुष्टुप् । २५ को अद्याष्टौ । २६ अहं मनुः सप्ताभिस्तिसृभिरिंद्रमिवारमानमृषिस्तुष्टावेंद्रो वारमानं परा नवाष्टौ वा इयेनस्तुतिः । २७ गर्भे नु पंचांत्या शक्करी । २८ त्वा युजेंद्रासोमं वा । २९ आ नः स्तुतः । ३० नकिश्चतुर्विंशतिर्दिवाश्रित्तच उपस्यश्च गायत्रं ह्यष्टम्यंत्ये अनुष्टुभौ । ३१ कथा पंचोनाभी षु पादनिचृत् । ३२ आ तू नश्चतुर्विंशतिरंत्याभ्यामिंद्राग्नी स्तुतौ ॥ [२२] (मन्त्राः १५९)

३३ प्र ऋभुभ्य एकादशार्भवं वै । ३४ ऋभुर्विभ्वा । ३५ हवोप नव । ३६ अनश्वोऽत्या त्रिष्टुप् । ३७ उप नोऽष्टौ चतुरनुष्टुबंतं । ३८ उतो हि दश दाधिक्रं हि त्वावापृथिव्याद्या । ३९ आशुं षळंत्यानुष्टुप् । ४० दधिक्राण्णः पंच चतस्रोंत्या जगत्यौंऽत्या सौरी । ४१ इंद्रा को वामेकादशेंद्रावरुणं तु । ४२ मम द्विता दश त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः षळाद्या आत्मस्तवः । ४३ क उ श्रवत्सप्त पुरुमीळ्हाजमीळ्हौ सौहोत्रौ त्वाग्निं हि । ४४ तं वां । ४५ एष स्य त्रिष्टुबंतं । ४६ अग्रं वायव्यांशैंद्रवायवं तु गायत्रं । ४७ वायो चतुष्कमाद्या वायव्यानुष्टुभं तु । ४८ विहि पंच वायव्यं । ४९ इदं वां षळैंद्राबार्हस्पत्यं गायत्रं । ५० यस्तस्तंभैकादश बार्हस्पत्यमंत्ये ऐंद्रौ चोपांत्या जगती ॥ [२३] (मन्त्राः १४४)

५१ इदमुषस्यं तु । ५२ प्रति ष्या सप्त गायत्रं । ५३ तद्देवस्य सावित्रं तु जागतं । ५४ अभूद्देवः षट् त्रिष्टुबंतं । ५५ को वा दश वैश्वदेवं त्रिगायत्र्यंतं तु । ५६ मही सप्त त्वावापृथिवीयं । ५७ क्षेत्रस्याष्टौ तिस्रः क्षैत्रपत्याः शुनासैका परा पुरउष्णिक् सीत्या च शुनासीराभ्यामुपांत्ये सीतायै ते चानुष्टुभावाद्याचतुर्थ्यौ च । ५८ समुद्रादेकादशाग्नेयं जगत्यंतं सौर्यं वापं वा गव्यं वा घृतस्तुतिर्वा ॥

॥ इति वामदेव्यं चतुर्थं मंडलं समाप्तम् ॥ [चतुर्थमण्डलस्य मन्त्राः ५८९]

नमोऽत्रिभ्यो भौमोऽत्रिः पंचमे मंडलेऽनुक्तगोत्रमात्रेयं विद्यात्पंक्त्यंतस्य च सूक्तस्य शेषमानुष्टुभं । १ अबोधि द्वादश बुधगविष्ठिरो । २ कुमारं कुमारो वृशो वा जान उभौ वा शक्वर्यंतं कं वीत्यृचोस्तु वृश एव । ३ त्वमग्ने वसुश्रुतः+। ४ त्वामग्न एकादश । ५ सुसमिद्धायाग्रं गायत्रं । ६ अग्निं तं दश पांक्तं । ७ सखाय इषः पंक्त्यंतं । ८ त्वामग्ने सप्त जागतं ॥ [२४] (मन्त्राः १५२) [इति तृतीयोऽष्टकः । मन्त्राः १२०९]

९ त्वामग्ने गयोंऽत्यापंचम्यौ पंक्ती । १० अग्न ओजिष्ठमंत्याचतुर्थ्यौ च । ११ जनस्य षट् सुतंभरो जागतं । १२ प्राग्नये । १३ अर्चंतो गायत्रं तु । १४ अग्निं स्तोमेन । १५ प्र वेधसे पंचांगिरसो धरुणः । १६ बृहत्पूरुः पंक्त्यंतं हि । १७ आ यज्ञैः । १८ प्रातर्मृक्तवाहा द्वितः । १९ अभ्यवस्था वनिर्गायंत्र्यावनुष्टुभौ विराड्रूपा । २० यमग्ने चतुष्कं प्रयस्वंतः पंक्त्यंतं ह । २१ मनुष्वत्सप्तः । २२ प्र विश्वसामान्विश्वसामा । २३ अग्ने शुभ्रो विश्वचर्षणिः । २४ अग्ने त्वं गौपायना लौपायना वा बंधुः सुबंधुः श्रुतबंधुर्विप्रबंधुश्चैकर्चा द्वैपदं । २५ अच्छा वो नव वसूयव आनुष्टुभं । २६ अग्ने गायत्रमन्त्या लिंगोक्तदेवता । २७ अनश्वंता षट् त्रैवृष्णपौरुकुत्स्यौ द्वौ त्र्यरुणत्रसदस्यू राजानौ भारताश्वमेधोंऽत्यास्तिस्रोऽनुष्टुभो नात्मात्मने दद्यादिति सर्वास्वग्निं केचिदर्यैंद्राग्नी । २८ समिद्धो विश्ववाराग्नेयी त्रिष्टुब्जगती त्रिष्टुबनुष्टुब्गायत्र्यौ । २९ त्र्यर्यमा पंचोना गौरिवीतिः शाक्त्य ऐंद्रमुशना यदौशनसो वा पादः । ३० क्व स्य बभ्रुर्ऋणं-

---

(२८) युजेंद्रासोमं । (३०) ह्यष्टम्यंते । (४१) आत्मसंस्तवः । (४७) ० मानुष्टुभं त्वाद्या वायव्या । (५७) आद्या चतुर्थी च; ते अनुष्टुभावाद्या च चतुर्थी च ।

+ (३) आद्या विराट् तृतीया मारुतरौद्रावैष्णवी ।

(१०) अंत्या चतुर्थी च । (२१) मनुष्वच्छसः । (२२) प्र विश्वसामा । (२६) अंत्या वैश्वदेवी; अंत्या वैश्वदेवी वा । (२७) वृष्णिपौरुकुत्स्यौ । त्रैवृष्णः पौरुकुत्स्यो० ।

चयोऽप्यत्र राजा स्तुतः। ३१ इंद्रो रथाय सप्तोनावस्युरुमिति कौत्स्योशनसौ वा पादौ परेंद्राकौत्सी। ३२ अदर्दर्द्वादश गातुः ॥ २५ ॥ (मन्त्राः १६८)

३३ महि दश प्राजापत्यः संवरणः। ३४ अजातशत्रुं नव त्रिष्टुबंतं। ३५ यस्तेऽष्टौ प्रभूवसुरांगिरसः पंक्त्यंतं। ३६ स आ गमत् षट् तृतीया जगती। ३७ सं भानुना पंचात्रिः। ३८ उरोरानुष्टुभं। ३९ यदिंद्र पंक्त्यंतं। ४० आ याहि नव त्र्युष्णिगाद्यंत्र्यानुष्टुभमध्ये च सा सौरी तदादीतिहासः स्तुतिकर्मस्वादात्रिर्देवैतव। ४१ को नु विंशतिर्वैश्वदेवं वै तत् षोळश्यार्षतिजगत्यावंत्यैकपदा। ४२ प्र शंतमा द्वयूनैकादशी रौद्री। ४३ आ धेनवस्त्र्यूना। एतयोरुपांत्यैकपदा। ४४ तं प्रत्नथा पंचोना काश्यपोऽवत्सारोऽन्ये च ऋषयोऽत्र दृष्टलिंगा द्वित्रिष्टुबंतं। ४५ विदा एकादश सदापृणः। ४६ हयोऽष्टौ प्रतिक्षत्रोंऽत्यो द्वृचो देवपत्नीस्तवोंऽत्या त्रिष्टुब्द्वितीया च ॥ [२६] (मन्त्राः १४६)

४७ प्रयुंजती सप्त प्रतिरथः। ४८ कदु पंच प्रतिभानुर्जागतं। ४९ देवं वः प्रतिप्रभोंऽत्या तृणपाणिः। ५० विश्वः स्वस्त्यात्रेयः पंक्त्यंतं। ५१ अग्ने पंचोना चतस्रो गायत्र्यः षळुष्णिहस्तिस्रो जगत्यस्त्रिष्टुभो वांत्ये अनुष्टुभौ। ५२ प्र इयावाश्व त्र्युना इयावाश्वो मारुतं ह तत्पंक्तिः षष्ठ्यंत्ये च। ५३ को वेद षोळश ककुब्बृहत्र्यनुष्टुप्पुरउष्णिक् ककुप्सतो-बृहत्यौ गायत्री सतोबृहती ककुभौ गायत्री सतोबृहत्यौ ककुप्सतोबृहती। ५४ प्र शर्धाय पंचोना जागतमुपांत्या त्रिष्टुप्। ५५ प्रयज्यवो दशांत्या त्रिष्टुप्। ५६ अग्ने नव बार्हतं तृतीयासप्तम्यौ सतोबृहत्यौ। ५७ आ रुद्रासोऽष्टौ द्वित्रिष्टुबंतं। ५८ तमु। ५९ प्र वस्त्रिष्टुबंतं। ६० ईळे द्विजगत्यंतमाग्नेयं च वा। ६१ के षैकोना गायत्रं इयावाश्वोऽत्र वैदददश्वी तरंतपुरुमीळहौ दाल्भ्यं रथवीतिं मरुतश्च दानतुष्टः प्रशशंस बुद्ध्वा च तरंतमहिषीं शशीयसीं पंचम्यनुष्टुप्नवमी सतोबृहती। ६२ ऋतेन नव श्रुतविन्मैत्रावरुणं वै तत् ॥ २७ ॥ (मन्त्राः १६४)

६३ ऋतस्य सप्तार्चेनाना जागतं। ६४ वरुणं पंक्त्यंतं तु। ६५ यश्चिकेत षड्रातहव्यः। ६६ आ चिकितानानुष्टुभं तु। ६७ बलित्था पंच यजतः। ६८ प्र वो गायत्रं। ६९ त्री रोचना चतुष्कमुरुचक्रिः। ७० पुरूरुणा गायत्रं तु। ७१ आ नस्तृचं बाहुवृक्तः। ७२ आ मित्र औष्णिहं। ७३ यदद्य दश पौर आश्विनं तदानुष्टुभं तु। ७४ कृष्टः। ७५ प्रति नवावस्युः पांक्तं। ७६ आ भाति पंचात्रिः। ७७ प्रातर्यावाणा। ७८ अश्विनौ नव सप्तवध्रिस्त्र्युष्णिगादि चतुर्थी त्रिष्टुप्पंचानुष्टुभोंऽत्याः पंच गर्भस्त्राविण्युपनिषत्। ७९ महे दश सत्यश्रवा उषस्यं तु पांक्तं। ८० श्रुत्यामानं षट्। ८१ युंजते पंच इयावाश्वः सावित्रं तु जागतं। ८२ तत्सवितुर्नव गायत्रमाद्यानुष्टुप्। ८३ अच्छ दशात्रिः पार्जन्य-मुपाद्यास्तिस्रो जगत्य उपांत्यानुष्टुभं। ८४ बलित्था तृचं पार्थिवमानुष्टुभं। ८५ प्र सम्राजिष्टौ वारुणं। ८६ इंद्राग्नी पळैंद्राग्नमानुष्टुभं विराट्पूर्वांतं। ८७ प्र वो नवैवयामरुन्मारुतमतिजागतं।

॥ इति आत्रेयं पंचमं मंडलं समाप्तम् ॥ [पञ्चममण्डलस्य मन्त्राः ७२७]

बार्हस्पत्यो भरद्वाजः षष्ठं मंडलमपश्यत्। १ त्वं ह्यग्ने ससोना ॥ [२८] (मन्त्राः १७७)

२ त्वं ह्येकादशानुष्टुभं शक्वर्यंतं। ३ अग्नेर्ष्टा। ४ यथा होतः। ५ हुवे सप्त। ६ प्र नव्यसा। ७ मूर्धानं वैश्वानरीयं हि द्विजगत्यंतं। ८ पृक्षस्यांत्या त्रिष्टुप्। ९ अहश्च। १० पुरो वो द्विपदांतं। ११ यजस्व षट्। १२ मध्ये। १३ त्वद्विश्वा। १४ अग्ना य आनुष्टुभं शक्वर्यंतं। १५ इममू ष्वेकोना वीतहव्य ऋषिर्वा जागतं प्राग्दशम्या-स्तृतीयापंचदश्यौ शक्वर्यौ षष्ठ्यतिशक्वर्यनुष्टुब्बृहत्या उपांत्ये। १६ त्वमग्नेऽष्टाचत्वारिंशद्वायत्रं वर्धमानाद्या षष्ठी च सप्त-विंश्यनुष्टुप्त्रिष्टुप्पूर्वे चांत्ये ॥ [२९] (मन्त्राः १६०)

---

(४०) तदादीतिहासः स०। अत्रिरेव देवः। (५१) ० पंचोना चतुर्थ्यैन्द्रवायवी वायव्यैकैंद्रवायव्यौ गा०। (५२) षष्ठ्यंते च; अंत्या च। (६१) दार्भ्यं। (७८) त्रिष्टुप्पंचांत्या अनुष्टुभो गर्भस्त्राविण्यः; त्रिष्टुप्पंचानुष्टुभः।

(७) वैश्वानरं।

१७ पिब पंचोनैन्द्रं त्रैष्टुभं द्विपदांतं । १८ तमु ष्टुहि । १९ महाम्सप्तोना । २० द्यौर्न वि प्रिमोर्विराट् । २१ इमा उ द्वादश नवम्येकादश्यौ वैश्वदेव्यौ । २२ य एक एकादश । २३ सुत इदश । २४ वृषा । २५ या ते नव । २६ शुभी नोऽष्टौ । २७ किमस्यांस्या चायमानस्याभ्यावर्तिनो दानस्तुतिः । २८ आ गावो गव्यं द्वितीयैंद्री वांत्यश्च पादोऽत्यानुष्टुब्जागतस्तृचो द्वितीयादिः ॥ [३०] (मन्त्राः १३२)

२९ इंद्रं षट् । ३० भूयः पंच । ३१ अभूरेकः सुहोत्रस्तु चतुर्थी शक्करी । ३२ अपूर्व्या । ३३ य ओजिष्ठः शुनहोत्रस्तु । ३४ सं च त्वे । ३५ कदा नरस्तु । ३६ सत्रा । ३७ अवाँक् । ३८ अपात् । ३९ मंद्रस्य । ४० इंद्र पिब । ४१ अहेळमानः । ४२ प्रत्यस्मै चतुष्कमानुष्टुभं बृहत्यंतं । ४३ यस्यौणिहं । ४४ यो रयिवश्चतुर्विंशतिः शंयुर्बार्हस्पत्यो ह्यादौ षळनुष्टुभस्तिस्रश्च विराजो मध्यमैव वासां । ४५ य आनयत्त्रयस्त्रिंशद्वायत्रं पुरूतममतिनिचृदधि बृबुः पादनिचृदंत्यानुष्टुप्तृचेऽन्त्ये बृबुस्तक्षा दैवतं । ४६ त्वामिद्धि षळूना प्रागाथं । ४७ स्वादुरेकत्रिंशद्गर्गः पंचादौ सौम्योऽगस्त्यूत्यर्धर्चो लिंगोक्तदेवतः प्रस्तोक इति त्रिष्टुबनुष्टुबगायत्री द्विपदा साऽर्धस्य प्रस्तोकस्य दानस्तुतिः परो नृचौ रथधुंदुभिदेवत्यावैंद्रोंऽत्यो ऽर्धर्चो युजानो बृहती त्रिष्टुम्महि द्विपदा दिवस्पृथिव्या जगती ॥ [३१] (मन्त्राः १७६)

४८ यज्ञायज्ञा ग्रधिका शंयुस्तृणपाणिकं पृश्निसूक्तं प्रगाथौ बृहती महासतोबृहती महाबार्हतबार्हतौ प्रगाथाविश्वान्नेयः काकुभः प्रगाथः पुरउष्णिग्बृहत्यतिजगतीति मारुत्योऽत्याश्तिस्रो वासां लिंगोक्तदेवताः काकुभः प्रगाथः पुरउष्णिग्बृहतीति पौष्ण्यो बृहती महाबृहती यवमध्यांस्यानुष्टुम्मारुत्योऽत्या ग्रावाभूम्योर्वा पृश्नेर्वा । ४९ स्तुषे पंचोन ऋजिश्वा ह वैश्वदेवं ह शक्रर्यतं । ५० हुवे वः । ५१ उदुत्यग्घोळश त्र्युष्णिगनुष्टुबंतं । ५२ न तत्त्यूना सप्तम्याद्याः षड्गायत्र्यश्चतुर्दशी जगती । सुहोत्राद्योऽनुक्तगोत्रा भारद्वाजाः पौत्रा बृहस्पतेर्दौःषंतेर्वा भरतस्य । ५३ वयं दश पौष्णं तद्गायत्रं वै यां पूषन्ननुष्टुप् । ५४ सं पूषन् । ५५ एहि वां षट् । ५६ य एनमंत्यानुष्टुप् । ५७ इंद्रा त्वैंद्रं च । ५८ शुक्रं चतुष्कं द्वितीया जगती । ५९ प्र नु दर्शेंद्राग्नं तु बार्हतं चतुरनुष्टुबंतं । ६० ग्रथत्पंचोना गायत्रं तु त्रिष्टुबादि त्रिष्टुब्बृहत्यनुष्टुबंतं । ६१ इयं षळूना सारस्वतं त्रिजगत्यादि जगतीत्रिष्टुबंतं ॥ [३२] (मन्त्राः १६६) [इति चतुर्थोऽष्टकः । मन्त्राः १२८९]

६२ स्तुष एकादशाश्विनं तु । ६३ क्व त्यैकपदांतं त्रैष्टुभं । ६४ उदु ष्विये षळुषस्यं तु । ६५ एषा स्या । ६६ वपुर्वैकादश मारुतं । ६७ विश्वेषां मैत्रावरुणं । ६८ श्रुष्टी वामैंद्रावरुणमुषांस्ये जगत्यौ । ६९ सं वामष्टावैंद्रावैष्णवं । ७० घृतवती षट् द्यावापृथिवीयं जागतं । ७१ उदु ष्य सावित्रं त्रिष्टुबंतं । ७२ इंद्रासोमा पंचैंद्रासोमं । ७३ यो अद्रिभित्सप्तं बार्हस्पत्यं । ७४ सोमारुद्रा चतुष्कं सौमारौद्रं । ७५ जीमूतस्यैवैकोना पायुर्भारद्वाजः संग्रामांगान्यृक्शोऽभित्तोष्टाव वर्म धनुर्ज्यामास्नीं इषुधिं जगत्यर्धे सारथिमर्धे रश्मीनश्वान् रथं रथगोपाञ्जगत्याद्या लिंगोक्तदेवता द्वाभ्यामिषून् प्रतोदं हस्तघ्नं द्वाभ्यामिषून् पराः पंक्त्यादयो लिंगोक्तदेवताः संग्रामाशिषोऽत्यानुष्टुबुजीत आलाक्तेति च द्वे द्वे ॥

॥ इति भारद्वाजं षष्ठं मंडलं समाप्तम् ॥ (षष्ठमण्डलस्य मन्त्राः ७६५)

सप्तमं मंडलं × वसिष्ठोऽपश्यत् । १ अग्निं पंचाधिका विराजोऽष्टादशाद्याः ॥ [३३] (मन्त्राः १४३)

२ जुषस्वैकादशाग्रं । ३ अग्निं वो दश । ४ प्र वः । ५ प्राग्नये नव वैश्वानरीयं तु । ६ प्र सम्राजः सप्त । ७ प्र वो देवं । ८ इंधे । ९ अबोधि षट् । १० उषो न पंच । ११ महान् । १२ अगन्म तृचं । १३ प्राग्नये वैश्वानरीयं । १४ समिधा बृहत्यादि । १५ उपसद्याय पंचोना गायत्रं । १६ एना वो द्वादश प्रागाथं । १७ अग्ने भव सप्त त्रैपदं त्रैष्टुभं । १८ त्वे ह पंचाधिकैंद्रं सुदासः पैजवनस्यांस्याश्चतस्रो दानस्तुतिः । १९ यस्तिग्मशृंग एकादश ॥ [३४] (मन्त्राः १६६)

---

(१८) द्वितीयैंद्री चांत्यश्च । (४७) बृहती त्रिष्टुब्द्विपदा । (६३) त्रैष्टुभं आद्या विराट् । (७४) सोमारौद्रं । (७५) गोपाञ्जगत्यादि । ताभ्यामिषूः । × योऽद्भ्यः संभृतो वसतीवरीषु गृह्यमाणासु पुष्करे स्थितवान्सर्ववित् पुष्करं तस्मं विश्वेदेवा अधारयन्नुत्थापयत्ततो महत्तपश्चकाराद्दर्शमिंद्रमग्नेयैऋषिभिर्यो दृह्यँस्तपसा पूर्वं स्तोमभागान्परितुष्टः शक्रः प्रमूते यस्य स गुणतो नाम जज्ञे वसतः त्रैष्टयकर्मणः स ।

२० उग्रो दश । २१ असावि । २२ पिब नव वैराजमृतेऽत्या । २३ उदु षट् । २४ योनिः । २५ आ ते । २६ न सोमः पंच । २७ इंद्रं नरः । २८ ब्रह्माणः । २९ अयं सोमः । ३० आ नः । ३१ प्र वो द्वादश गायत्रं त्रिविराळंतं । ३२ मो षु सप्ताधिका प्रागाथं तृतीया द्विपदा सौदासैरग्नौ प्रक्षिप्यमाणः शक्तिरस्यं प्रगाथमालेभे सोऽधर्चं उक्तेऽदह्यत । तं पुत्रोक्तं वसिष्ठः समापयतेति शाट्यायनकं वसिष्ठस्यैव हतपुत्रस्यार्षमिति तांडकं । ३३ श्रित्यंचः षळूना संस्तवो वसिष्ठस्य सपुत्रस्येंद्रेण वा संवादः । ३४ प्र शुक्रा पंचाधिका वैश्वदेवं हाया एकविंशतिर्द्विपदा अङ्गामहेरर्धर्चं उत्तरोऽहिर्बुध्न्याय । ३५ शं नः पंचोना शांतिः ॥ [३५] (मन्त्राः १५५)

३६ प्र ब्रह्म नव । ३७ आ वोऽष्टौ । ३८ उदु ष्य सावित्रमंत्ये वाजिन्यौ भगमिति भागो वार्धर्चः । ३९ ऊर्ध्वो सप्त वैश्वदेवं तु । ४० ओ श्रुष्टिः । ४१ प्रातर्भागं जगत्याद्या लिंगोक्तदेवतांत्योष्टम्या । ४२ प्र ब्रह्माणः षड्वैश्वदेवं तु । ४३ प्र वः पंच । ४४ दधिक्रां दाधिक्रं जगत्याद्या लिंगोक्तदेवता । ४५ आ देवश्चतुष्कं सावित्रं । ४६ इमा रौद्रं त्रिष्टुबंतं । ४७ आपो यमापं । ४८ ऋभुक्षण आभवमंत्या वैश्वदेवी वा । ४९ समुद्रज्येष्ठा आपं । ५० आ मां मैत्रावरुण्याग्नेयी वैश्वदेवी नदीस्तुतिर्जागतमंत्यातिजगती शक्करी वा । ५१ आदित्यानां तृचमादित्यं तु । ५२ आदित्यासः । ५३ प्र द्यावा द्यावापृथिवीयं । ५४ वास्तोष्पते वास्तोष्पत्यं । ५५ अमीवहाष्टौ वास्तोष्पत्याद्या गायत्री शेषास्त्युपरिष्टाद्बृहत्यादयोऽनुष्टुभः प्रस्वापिन्य उपनिषत् । ५६ क इं पंचाधिका मारुतं हाया एकादश द्विपदाः । ५७ मध्वः सप्त । ५८ प्र साकमुक्षे षट् । ५९ यं त्रायध्वे द्वादश त्रिप्रगाथादि नवम्याद्या गायत्र्योऽत्यानुष्टुब्द्वौ मृत्युविमोचनी ॥ [३६] (मन्त्राः १५६)

६० यदद्य मैत्रावरुणं तु वे सौर्याद्या । ६१ उद्वां सप्त । ६२ उत्सूर्यः षळाद्यास्तिस्रः सौर्यः । ६३ उद्वेतीति चार्धपंचमाः । ६४ दिवि पंच । ६५ प्रति वां । ६६ प्र मित्रयोरेकोना गायत्रं दशम्यादयस्त्रयः प्रगाथाः पुरउष्णिक् चतुर्थ्याद्या दशादित्यास्तिस्रः सौर्यः । ६७ प्रति वां दशाक्षिनं तु तत् । ६८ आ शुभ्रा नव सप्ताद्या विराजः । ६९ आ वां रथोऽष्टौ । ७० आ विश्ववारा सप्त । ७१ अप स्वसुः षट् । ७२ आ गोमता पंच । ७३ अतारिष्म । ७४ इमा उ वां षट् प्रागाथं । ७५ व्युषा अष्टा उषस्यं तु वै । ७६ उदु सप्त । ७७ उपो रुरुचे षट् । ७८ प्रति पंच । ७९ व्युषाः । ८० प्रति तृचं ॥ [३७] (मन्त्राः १५०)

८१ प्रत्यु षट् प्रागाथं । ८२ इंद्रावरुणा दशैंद्रावरुणं ह जागतं तु । ८३ युवां नरा । ८४ आ वां पंच । ८५ पुनीषे । ८६ धीराष्टौ वारुणं ह । ८७ रदस्सप्त । ८८ प्र शुंध्युवमंत्या पाशविमोचनी । ८९ मो षु पंच गायत्रं जगत्यंतं । ९० प्र वीरया सप्त वायव्यं त्रैंद्र्यश्च या द्विवदुक्ताः । ९१ कुविदंग । ९२ आ वायो पंच । ९३ शुचिं त्वद्वावैंद्राग्नं तु । ९४ इयं वां द्वादश गायत्रमंत्यानुष्टुप् । ९५ प्र क्षोदसा षट् सारस्वतं तु तृतीया सारस्वते । ९६ बृहद्वु प्रगाथः प्रस्तारपंक्तिः परास्तिस्रो गायत्र्यः सारस्वते । ९७ यज्ञे दशैंद्र्यादि बार्हस्पत्यमंत्यैंद्री च तृतीयानवम्यावैंद्राबार्हस्पत्ये । ९८ अध्वर्यवः सप्तोक्तदेवतांत्या । ९९ परो वैष्णवं तृरुमित्यैंद्र्यश्च तिस्रः । १०० नू मर्तः ॥ [३८] (मन्त्राः १४५)

१०१ तिस्रः षट् पार्जन्यं तु । १०२ पर्जन्याय तृचं गायत्रं । एते कुमार आग्नेयोऽपश्यद्वसिष्ठ एव वा वृष्टिकामः । १०३ संवत्सरं दश पर्जन्यस्तुतिसंहृष्टान्मंडूकांस्तुष्टावाद्यानुष्टुप् । १०४ इंद्रासोमा पंचाधिकैंद्रासौमं राक्षोघ्नं शापाभिशापप्रायं षट् सप्त वाद्या जगत्य एकविंशीत्रयोविंश्यौ चाष्टादशी मारुती च दशमी चतुर्दश्यावाग्नेयौ दैव्येकादश्यंत्यानुष्टुब्नवमी द्वादशी त्रयोदशी सौम्यः सप्तदशी प्राण्यष्टमीषोळश्यावैंद्र्यौ प्र वर्तयेति चतस्र ऐंद्र्यो मा नो रक्ष दुस्यृषेरात्मन आशीरुत्तरोऽर्धर्चः पृथिव्यंतरिक्षदेवतः॥

॥ इति वासिष्ठं सप्तमं मंडलं समाप्तं ॥ (सप्तममण्डलस्य मन्त्राः ८४१)

परं गायत्रं प्राग्वत्सप्रेः । ऋषिश्चानुक्तगोत्रः प्राङ्गात्स्यात्काण्वः । १ मा चिच्चतुस्त्रिंशन्मेधातिथिमेध्यातिथी ऐंद्रं बार्हतं

---

(३२) प्रगाथमारंभे । (५४) वास्तोर्वास्तोष्पत्यम् । (१०२) ०गायत्रं द्वितीया पादनिचृत् । (१०३) पर्जन्यस्तुतिः । (१०४) पंचाधिकैंद्रासोमं । (१) प्रायोगिश्चासंगो ।

द्विप्रगाथादि द्वित्रिष्टुबंतमाद्यं दृचं प्रगाथोऽपश्यत्स घौरः सन्भ्रातुः कण्वस्य पुत्रतामगात् प्लायोगिश्चासंगो यः स्त्रीभूत्वा पुमानभूत्स मेध्यातिथये दानं दत्त्वा स्तुहि स्तुहीति चतसृभिरात्मानं तुष्टाव पत्नी चास्यांगिरसी शश्वती पुंस्त्वमुपलभ्यैनं प्रीतांस्त्या तुष्टाव । २ इदं वसो द्विचत्वारिंशन्मेध्यातिथिरांगिरसश्च प्रियमेधः स्वादवोऽनुष्टुबंत्याभ्यां मेध्यातिथिर्विभिंदोर्दानं तुष्टाव । ३ पिब चतुर्विंशतिर्मेध्यातिथिः प्रागाथं त्वनुष्टुप् गायत्र्यौ बृहती चास्याः कौरयाणस्य पाकस्थाम्नो दानस्तुतिः । ४ यदिंद्र सैका देवातिथिस्तृचोऽत्यः पुरउष्णिगंतः कुरुंगस्य दानस्तुतिस्तत्पूर्वाश्चतस्रः पौष्ण्यो वा ॥ [३९] (मन्त्राः १६५)

५ दूरादेकोनचत्वारिंशद् ब्रह्मातिथिराश्विने द्विबृहत्यनुष्टुबंतेऽत्याः पंचार्धचांशश्चैद्यस्य कशोर्दानस्तुतिः । ६ महाँ इंद्रोऽष्टाचत्वारिंशद्वृषसस्तृचोऽत्यस्तिरिंदिरस्य पार्शव्यस्य दानस्तुतिः । ७ प्र यद्वः षट्त्रिंशत्पुनर्वस्वो मारुतं । ८ आ नस्त्र्यधिका सप्तवंस आश्विनं ह्यानुष्टुभं तु । ९ आ नूनं सैका शशकर्णोऽत्ये गायत्र्या उपाये चाद्या चतुर्थी षष्ठी चतुर्दश्याद्ये च बृहत्यः पंचमी ककुब्दशम्याद्यास्त्रिष्टुब्विराड् जगत्यः । १० यत्स्थः षट् प्रगाथोऽपश्यद् बृहती मध्येज्योतिरनुष्टुबास्तारपंक्तिः प्रगाथः । ११ त्वमग्ने दश वत्स आग्नेये गायत्रेऽत्या दैवी त्रिष्टुबाद्या प्रतिष्ठोपाद्या वर्धमाना ॥ [४०] (मन्त्राः १८३) [इति पञ्चमोऽष्टकः । मन्त्राः १२६३]

१२ य इंद्र त्रयस्त्रिंशत्पर्वत औष्णिहं तु । १३ इंद्रः सुतेषु नारदः । १४ यदिंद्र पंचोना गोपूक्त्यश्वसूक्तिनौ काण्व्यायनौ । १५ तम्वभि सप्तोनौष्णिहं । १६ प्र सम्राजं द्वादशेरिंविठिः । १७ आ याहि पंचोना प्रगाथांतं । १८ इदं ह व्यधिकादित्यमौष्णिहमष्टम्यश्विभ्यां परानिसूर्यानिलानां देवेभिरित्यदितेरदितिर्न इति च द्वे द्वे । १९ तं गूर्धय सप्तत्रिंशत्सौभरिराग्नेयं काकुभं प्रागाथं ह पितुर्न द्विपदांत्ये ककुप्पंक्ती त्रसदस्योर्दानस्तुतिस्तत्पूर्वे उष्णिक्सतोबृहत्यावादित्येभ्यः । २० आ गंता षड्विंशतिर्मारुतं ॥ [४१] (मन्त्राः २०६)

२१ वयमु द्वयूनांत्ये दृचे चित्रस्य दानस्तुतिः । २२ ओ त्यमाश्विनं त्रिप्रगाथादि बृहत्यनुष्टुबेकादश्याद्ये ककुम्मध्येज्योतिषी । २३ हौळिंद्व त्रिंशद्विश्वमना वैयश्व आग्नेयमौष्णिहं ह । २४ सखायस्तृचोऽत्यः सौपाम्नस्य वरोर्दानस्तुतिरंत्यानुष्टुप् । २५ ता वां चतुर्विंशतिर्मैत्रावरुणं दशम्याद्यास्तिस्रो वैश्वदेव्य उपांत्योष्णिग्गर्भा । २६ युवोः पंचाधिका व्यश्वो वांगिरस आश्विनं विंशाद्या वायव्यास्तत्पूर्वाश्चतस्रो गायत्र्योऽत्यैकविंश्यो च विंश्यनुष्टुप् । २७ अग्निरुक्थे व्यधिका मनुर्वैवस्वतो वैश्वदेवं ह प्रागाथं । २८ ये त्रिंशति पंचोपांत्या पुरउष्णिक् । २९ बभ्रुर्दश कश्यपो वा मारीचो द्वैपदं । ३० नहि वश्चतुष्कं पुरउष्णिग्बृहत्यनुष्टुबंतं । ३१ यो यजाति द्वयूनात्रेज्यास्तवो यजमानप्रशंसा च येत्यादि पंच दंपत्योः शिष्टास्तदाशिषोऽनुष्टुप् चतुष्पंक्त्यंतं नवम्यनुष्टुब्दशमी पादनिचृत् ॥ [४२] (मन्त्राः २०४)

३२ प्र कृतानि त्रिंशन्मेध्यातिथिः । ३३ वयं घैकोना मेध्यातिथिर्बार्हतं त्रिगायत्र्यनुष्टुबंतं । ३४ एंद्र याहि द्वयूना नीपातिथिरानुष्टुभं तृचोऽन्यो गायत्रस्तं सहस्रं वसुरोचिषोऽगिरसोऽपश्यन् । ३५ अग्निना चतुर्विंशतिः इयावाश्व आश्विनमुपरिष्टाज्ज्यौतिषं पंक्तिमहाबृहतीपंक्त्यंतं । ३६ अविता सप्त शाक्करं महापंक्त्यंतं । ३७ प्रेदं महापांक्तमाद्यातिजगती । ३८ यज्ञस्य दर्शैंद्राग्नं । ३९ अग्निमस्तोषि नाभाक आग्नेयं महापांक्तं हि । ४० इंद्राग्नी द्वादशैंद्राग्नं त्रिष्टुबंतं द्वितीया शाक्करी । ४१ अस्मा ऊ षु दश वारुणं तु । ४२ अस्तभ्नात्षळचैनाना वा त्रैष्टुभमंत्यं वा तृचमादिचनमानुष्टुभमपश्यत् । ४३ इमे त्रयस्त्रिंशद्विरूप आंगिरस आग्नेयं तु । ४४ समिधाग्निं त्रिंशत् । ४५ आ घ द्विचत्वारिंशत्त्रिशोक आद्याग्नेंद्री ॥ [४३] (मन्त्राः २५८)

---

(५) ब्रह्मातिथिराश्विनं द्विबृहत्यनुष्टुबंतं । (६) अन्त्यस्तिरिंदिरस्य पाराशर्यस्य । (१८) द्वयधिकादित्यमौष्णिहं चतुर्थ्याद्याश्चतस्रोऽदितेः अष्टम्यश्विभ्यां; द्वयधिकादित्यमौष्णिहं चतुर्थीपंचमीषष्ठीसप्तमीष्वदितिः अष्टम्यश्विभ्यां । (१९) सप्तत्रिंशत्सौभरिराग्नेयं; सप्तत्रिंशत्सौभरमाग्नेयं ।; काकुभप्रागाथं; काकुभः प्रागाथः । (२२) व्यश्वमाश्विनौ । (२५) वैश्वदेव्यो वोपांत्योष्णिग्गर्भा; ०वैश्वदेव । (३५) आश्विनमुपरिष्टाज्ज्योतिषं । (३७-३९) माहापांक्तं ।

४६ त्वावतस्त्रयस्त्रिंशद्वृशोऽस्य आ स आदि कानीतस्य पृथुश्रवसो दानस्तुतिराद्या पादनिचृत् पंचम्यादि ककुब्गायत्री बृहत्यनुष्टुप् सतोबृहती गायत्री विपरीतोत्तरः प्रगाथो द्विपदा चतुर्विंशिका बृहती पिपीलिकमध्या ककुम्मध्यंकुशिरा विराड्जगत्यु-परिष्टाद्बृहतीबृहत्यौ विषमपदोत्तरे पंक्ती गायत्री पंक्तिः प्रगाथौ च वायव्यौ गायत्री द्विपदोष्णिक् पंक्तिर्वायव्या गायत्री । ४७ महि वो द्वयूना त्रित आप्त्य आदित्येभ्यौऽस्याः दुःस्वप्नघ्नः पंचोषसेऽपि महापांक्तं । ४८ स्वादोः पंचोना प्रगाथः सौम्यं त्रैष्टुभं पंचमी जगती । ४९ अभि प्र दश प्रस्कण्वः प्रागाथं तत् । ५० प्र सुश्रुतं पुष्टिगुः । ५१ यथा मनौ श्रुष्टिगुः । ५२ यथा मनावायुः । ५३ उपमं त्वाष्टौ मेध्यः । ५४ एतत्ते मातरिश्वा नो विश्व इति वैश्वदेवः प्रगाथः । ५५ भूरीत्पंच कृशः प्रस्कण्वस्य दानस्तुतिर्गायत्रं तृतीयापंचम्यावनुष्टुभौ । ५६ प्रति ते पृषध्रोऽस्याग्निसौरी पंक्तिः । ५७ युवं देवा चतुष्कं मेध्य आश्विनं त्रैष्टुभं । ५८ यस्त्विजस्तृचं वैश्वदेवमाद्य ऋत्विक्स्तुतिर्वा । ५९ इमानि वां सप्त सुपर्णे ऐंद्रावरुणं जागतं । ६० अग्न आ विंशतिर्भर्गः प्रागाथ आग्नेयं प्रागाथं तु । ६१ उभयं द्वयूना । ६२ प्रो अक्षै द्वादश प्रगाथः पांक्तं सप्तम्याद्या स्तिस्रो बृहत्यः। ६३ स पूर्व्यो गायत्रमाद्या चतुर्थ्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभोत्थ्या दैवी गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । ६४ उस्रा । ६५ यदिंद्र । ६६ तरोभिः पंचोना कलिः प्रागाथः प्रागाथमंत्यानुष्टुप् । ६७ स्याम सैका मत्स्यः सांमदो मैत्रावरुणिर्माम्यो वा बहवो वा मत्स्या जालनद्धा आदित्यानस्तुवन् दशम्याद्यास्तिस्रोऽप्यदितेः ॥ [४४] (मन्त्राः २६८)

६८ आ त्वैकोना प्रियमेध आदावनुष्टुम्मुखास्तृचाश्चत्वारोंऽत्याः षळक्षाश्चमेधयोर्दानस्तुतिः । ६९ प्रप्र द्वयूनानुष्टुभं द्विबृहत्यंतं द्वितीयोष्णिक् चतुर्थ्याद्यास्तिस्रो गायत्र्यः षोळश्येकादश्यौ पंक्ती अपाद्वैश्वदेवोऽर्धर्चस्त्रयो वारुणाः। ७० यो राजा पंचोना पुरुहन्मा बार्हतं त्रिप्रगाथाद्यष्णिगनुष्टुप्पुरउष्णिगंतं । ७१ त्वं नः सुदीतिपुरुमीळ्हौ तयोर्वान्यतर आग्नेयं तु त्रिप्रगाथांतं । ७२ हविर्द्वयूना हर्यतः प्रागाथो हविषां स्तुतिर्वा । ७३ उदीराथां गोपवन आग्नेयः सप्तवध्रिर्वाश्विनं । ७४ विशो विशो वः पंचोनाग्नेयं त्वनुष्टुम्मुखास्तृचाश्चत्वारोंऽत्याश्चास्तिस्रोऽनुष्टुभ आर्क्षस्य श्रुतर्वणो दानस्तुतिः । ७५ युक्ष्वा हि षोळश विरूपः । ७६ इमं नु द्वादश कुरुसुतिः काण्वः । ७७ जज्ञान एकादश प्रगाथांतं । ७८ पुरोळाश दश बृहत्यंतं । ७९ अयं कृत्नुर्नव कृत्नुर्भार्गवः सौम्यमंत्यानुष्टुप् । ८० न ह्यन्यं दशैकधूर्नौधसो गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । ८१ आ तू नो नव कुसीदी काण्वः ॥ [४५] (मन्त्राः १९५)

८२ आ प्र । ८३ देवानां वैश्वदेवं । ८४ श्रेष्ठमुशना काव्य आग्नेयं । ८५ आ मे कृष्ण आश्विनं हि । ८६ उभा हि पंच विश्वको वा कार्ष्णिर्जागतं । ८७ शुन्नी षड्वासिष्ठो वा शुन्नीकः प्रियमेधो वा प्रागाथं ह । ८८ तं वो दस्मं नोधाः । ८९ बृहदिंद्राय सप्त नृमेधपुरुमेधौ द्वयनुष्टुब्बृहत्यंतं । ९० आ नो विश्वासु षट् । ९१ कन्या वाः सप्तात्रेय्यपालेतिहास ऐंद्र आनुष्टुभं द्विपंक्त्यादि । ९२ पांतं त्रयस्त्रिंशत् श्रुतकक्षः सुकक्षो वाद्यानुष्टुप् । ९३ उद्व चतु-स्त्रिंशत्सुकक्षोऽत्यैंद्राभवी । ९४ गौधयति द्वादश बिंदुः पूतदक्षो वा मारुतं । ९५ आ त्वा नव तिरश्चीरांगिरस आनुष्टुभं । ९६ अस्मै सैका श्रुतानो वा मारुतिस्त्रैष्टुभं चतुर्थी विराळिष्यामीति मारुतः पादः परैंद्राबार्हस्पत्या । ९७ या इंद्र पंचोना रेभः काश्यपो बार्हतमतिजगत्यपरिष्टाद्बृहत्यावतिजगती त्रिष्टुब्जगतीत्यंततः ॥ [४६] (मन्त्राः १९७)

९८ इंद्राय द्वादश नृमेध औष्णिहं सप्तम्युपांत्ये च ककुभोऽत्यानवम्यौ पुरउष्णिहौ । ९९ त्वाग्निदाष्टौ प्रागाथं । १०० अयं ते द्वादश नेमो भार्गवस्त्रैष्टुभं षष्ठी जगती परास्तिस्रोऽनुष्टुभोऽयमिति दृढ़चेनेंद्र आत्मानमस्तौदुपांत्ये वाच्यौ ।

---

(४६) एकविंशी पंक्तिः । द्वाविंशी संस्तारपंक्तिः माहापांक्तं । विषमपदोत्तरा पंक्तिः संस्तारपंक्तिः, विषमपदोत्तरा पांक्तिः संस्तारपंक्तिः । प्रगाथौ वायव्यौ । वायव्यौ बृहत्यौ च । (५६) अंत्या सौरी । (६३) स पूर्व्य आद्या चतुर्थ्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभो गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । स पूर्व्यो गायत्रमाद्या चतुर्थ्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभो गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । (६७) आदित्यानस्तुवन् दशम्याद्यास्तिस्रोऽप्यदितेः । (७१) त्वं न सुदीतिः पुरुमीळहयो राज्ञोर्गृहपतियविष्ठयोर्वान्यतर आयं तु त्रिप्रगाथांतं । (७४) आर्क्षस्य । (९४) द्वादश बिंदुः । (९५) तिरश्ची-रानुष्टुभं । (९६) मारुतस्त्रैष्टुभं । (१००) आत्मानमस्तौदष्टमी सौपर्णी (सौवर्णी) नवमी वज्रसंस्तुतिरुपांत्ये वाच्यौ ।

१०१ ऋचक् षोळश जमदग्निर्भार्गवो मैत्रावरुणं प्रागाथं त्रिष्टुबंतं तृतीयादि गायत्री परा सतोबृहती स्तोत्रं राजस्वृक्सपादादि-स्यादिवम्यौ वायव्ये सौर्यौ बृहस्पुषस्या सूर्यप्रभास्तुतिर्वा पावमानी गव्ये । १०२ त्वमग्ने द्रुयाधिका भार्गवः प्रयोगो वाई-स्पत्यो वाग्निः पावकः सहसः सुतयोर्वाग्न्योर्गृहपतियविष्ठयोर्वाम्यतर आग्नेयं तु । १०३ अदर्शि चक्रुना सोभरिर्वार्हतं पंचमी विराड्रूपा सप्तम्यायुजः सतोबृहस्योऽष्टम्यादि युजः ककुब्भ्रसीयसी ककुबनुष्टुबंत्याग्निमारुती ।

॥ इत्यष्टमं मंडलं समाप्तं ॥ [अष्टममण्डलस्य मन्त्राः १७१६]

नवमं मंडलं पावमानं सौम्यं । १ स्वादिष्ठया दश मधुच्छंदाः । २ पवस्व मेधातिथिः । ३ एष शुनःशेपः । ४ सन हिरण्यस्तूपः । ५ समिद्ध एकादश काश्यपोऽसितो देवलो वा विंशतिः सूक्तान्याद्यमाग्नियश्चतुरनुष्टुबंतं । ६ मंद्रया नव । ७ असृग्रं । ८ एते सोमाः । ९ परि प्रिया । १० प्र स्वानासः । ११ उपास्मै । १२ सोमा असृग्रं ॥ [४७] (मन्त्राः १९८)

१३ सोमः । १४ परि प्राष्टौ । १५ एष धिया । १६ प्र ते । १७ प्र निम्नेनेव । १८ परि सुवानः सप्त १९ यस्सोम । २० प्र कविः । २१ एते धावंति । २२ एते सोमासः । २३ सोमा असृग्रं । २४ प्र सोमासः । २५ पवस्व षड् इळस्पुत्र आगस्त्यः । २६ तममृक्षंतेध्मवाहो दार्ढच्युतः । २७ एष कविर्नृमेधः । २८ एष वाजी प्रियमेधः । २९ प्रास्य नृमेधः । ३० प्र धारा बिंदुः । ३१ प्र सोमासो गोतमः । ३२ प्र सोमासः स्यावाश्वः । ३३ प्र सोमासस्त्रितः । ३४ प्र सुवानः । ३५ आ नः पवस्व प्रभूवसुः । ३६ असर्जि । ३७ स सुतो रहूगणः । ३८ एष उ स्यः । ३९ आशुर्ष बृहन्मतिः । ४० पुनानः । ४१ प्र ये गावो मेध्यातिथिः । ४२ जनयन् । ४३ यो अत्य इव ॥ [४८] (मन्त्राः २०४) [इति षष्ठोऽष्टकः । मन्त्राः १७३०]

४४ प्र णोऽयास्यः । ४५ स पवस्व । ४६ असृग्रन् । ४७ अया सोमः पंच कविर्भार्गवः । ४८ त्वं स्वः । ४९ पवस्व । ५० उत्ते शुष्मास उचथ्यः । ५१ अध्वर्यो । ५२ परि शुक्रः । ५३ उत्ते चतुष्कमवस्यारः । ५४ अस्य प्रत्नां । ५५ यवंयवं । ५६ परि सोमः । ५७ प्र ते धाराः । ५८ तरत्सः । ५९ पवस्व । ६० प्र गायत्रेणोपांत्या पुरउष्णिक् । ६१ अया वीती त्रिंशदमहीयुः । ६२ एते असृग्रं जमदग्निः । ६३ आ पवस्व निध्रुविः काश्यपः । ६४ कृषा सोम कश्यपः ॥ [४९] (मन्त्राः २००)

६५ हिन्वंति भृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्वा । ६६ पवस्व शतं वैखानसा अष्टादश्यनुष्टुप्परास्तित्र आग्नेयः । ६७ त्वं सोमासि द्वात्रिंशद्भरद्वाजः कश्यपो गोतमोऽत्रिर्विश्वामित्रो जमदग्निर्वसिष्ठ इतीह तृचाः सप्त ऋषयः शेषे पवित्रो वसिष्ठो वोभौ वा पवस्व सोम तिस्रो निरयद्विपदा गायत्र्योऽविता नस्तिस्रः पौष्ण्यो वा यत्ते पवित्रं पंचाग्नेयः सावित्र्यग्निसावित्री वैश्वदेवी वासामंत्र्यश्विशी पुरउष्णिक् सप्तविंश्यनुष्टुबंत्ये च ते पावमान्यध्येतृस्तुती । जागतमूर्ध्वं प्रागुशनसः । ६८ प्र देवं दश वत्सप्रिर्भार्कंदनश्चिष्टुबंतं ह । ६९ इषुर्न हिरण्यस्तूपोऽत्र्ये त्रिष्टुभौ । ७० त्रिरस्मै रेणुः । ७१ आ दक्षिणा नव ऋषभः । तौ वैश्वामित्रौ । ७२ हरिं हरिमंतः । ७३ स्रक्वे पवित्रः । ७४ शिशुर्न कक्षीवांस्त्रिष्टुबष्टमी । ७५ अभि प्रियाणि पंच कविः ॥ [५०] (मन्त्राः १६३)

७६ धर्ता । ७७ एषः । ७८ प्र राजा । ७९ अचोदसः । ८० सोमस्य वसुर्भारद्वाजः । ८१ प्र सोमस्य । ८२ असावीति त्रिष्टुबंतं । ८३ पवित्रे ते पवित्रः । ८४ पवस्व वाच्यः प्रजापतिः । ८५ इन्द्राय द्वादश वेनो भार्गवो द्वित्रिष्टुबंतं । ८६ प्र तेऽष्टाचत्वारिंशदधिगणा दशर्चा अकृष्टा माषाः प्रथमे सिकता निवावरी द्वितीये पृश्नयोऽजास्तृतीयेऽ-

---

(१०१) गृहपतियविष्ठयोः । (१०३) पंचम्यायुजः । ककुबुहसीयसी; ककुब् गायत्री ।

(५८) तरत्सः । (६८) वत्सप्रिर्भार्कंदनश्चिष्टुबंतं । (६९) हिरण्यस्तूपोऽत्रे । (८६) अजास्तृतीये ग्रवः । पंचांत्या तिस्रः ।

त्रयश्चतुर्थेऽत्रिः पंचांत्या गृत्समदः। ८७ प्र तु नवोशना। ८८ अयं सोमोऽहौ। ८९ प्रो ष्व सख। ९० प्र हिन्वानः षड्वसिष्ठः ॥ [५१] (मन्त्राः १३५)

९१ असर्जि कश्यपः। ९२ परि सुवानः। ९३ साकमुक्षः पंच नोधाः। ९४ अधि यत्कण्वः। ९५ कनिक्रंति प्रस्कण्वः। ९६ प्र सेनानीश्चतुर्विंशतिर्दैवोदासिः प्रतर्दनः। ९७ अस्य प्रेषाष्टापंचाशदाद्यं तृचं वसिष्ठोऽपश्चदुत्तराण्यव पृथग्वासिष्ठा इंद्रप्रमतिर्वृषगणो मन्युरुपमन्युर्व्याघ्रपाच्छक्तिः कर्णश्रुन्मृळीको वसुक्र इति चतुर्दश पराशरोऽत्याः कुत्सः। ९८ अभि नो द्वादशांबरीष ऋजिश्वा चानुष्टुभं ह बृहत्युपांत्या। ९९ आ हर्यतायाष्टौ रेभसूनू काश्यपौ बृहत्याद्या। १०० अभी नवंते नव ॥ [५२] (मन्त्राः १३८)

१०१ पुरोजिती षोळशांधीगुः इयावाश्चिर्ययातिर्नाहुषो नहुषो मानवो मनुः सांवरण इति तृचाः शेषे प्रजापतिरुषाग्ने गायत्र्यौ। १०२ क्षाणाष्टौ त्रित आप्त्यः। १०३ प्र पुनानाय पड् द्वित आप्त्यः। १०४ सखायः पर्वतनारदौ काश्यपौ द्वे शिखंडिन्यौ वाप्सरसौ। १०५ तं वः। १०६ इन्द्रमच्छ षळनाम्निश्चाक्षुषश्चाक्षुषमानवो मनुराप्सव इति तृचाः पंचाग्निः। १०७ परीतः षड्विंशतिः सप्त ऋषयः प्रागाथं तृतीयाषोळश्यौ द्विपदे अष्टम्याद्ये बृहत्यौ। १०८ पवस्व षोळश गौरिवीतिर्द्वर्चं शक्तिरेकामूरुर्ऋजिश्वोर्ध्वसप्ता कृतयशा ऋणंचय इत्यृषयो द्वे चास्तिस्रः शक्तिः काकुभाः प्रगाथाः स सुन्वे गायत्री यवमध्या। १०९ परि प्र द्व्यधिकाग्नयो धिष्ण्या ऐश्वरयो द्विपदं। ११० पर्यू षु द्वादश त्र्यरुणश्चसदस्यू राजानौ तिस्रोऽनुष्टुभः पिपीलिकमध्याः षळृर्ध्वं बृहत्यस्तिस्रश्च विराजः। १११ अया रुचा तृचमनानतः पारुच्छेपिरास्यष्टं। ११२ नानानं चतुष्कं शिशुः पांक्तं हि। ११३ शर्यणावत्येकादश कश्यपः। ११४ य इंदोश्चतुष्कं ॥

॥ इति नवमं मंडलं समाप्तं ॥ (नवममण्डलस्य मन्त्राः ११०८)

१ अग्ने सप्त त्रितः। २ पिप्रीहि। ३ इनः। ४ प्र ते। ५ एकः ॥ [५३] (मन्त्राः १८९)

६ अयं। ७ स्वस्ति। ८ प्र केतुना नव त्रिशिरास्त्वाष्टस्तृचोंऽस्य ऐंद्रः। ९ आपो हि सिंधुद्वीपो वांबरीष आपं गायत्रं द्व्यनुष्टुबंतं पंचमी वर्धमाना सप्तमी प्रतिष्ठा। १० ओ चित्सखाना वैवस्वतयोर्यमयम्योः संवादः षष्ठ्यर्युभिर्यमी मिथुनार्थं यमं प्रोवाच स तां नवमीयुग्मिरनिच्छन् प्रत्याचष्टे। ११ वृषा नवांगिर्हविर्धान आग्नेयं तु त्रिष्टुबंतं। १२ धावा। १३ युजे पंच विवस्वान्वादित्यो हाविर्धानं जगत्यंतं। १४ परेयिवांसं षोळश यमो यामं षष्ठी लिंगोक्तदेवता पराश्च तिस्रः पिप्या वा तिस्रः इडभ्यां परा अनुष्टुभो बृहत्युपांत्या। यामायनाः परे पंच। १५ उदीरतां षळृना शंखः पिप्यं जगत्येकादशी। १६ मैनं दमन आग्नेयं चतुरनुष्टुबंतं। १७ त्वष्टा देवश्रवा द्वे सरण्यूदेवते पौष्ण्यश्चतस्रः सारस्वत्यस्तिस्रः पंचाप्यो द्रप्सस्तिस्रः सौम्यो वांत्ये अनुष्टुभा उपांत्या पुरस्ताद्बृहती वा। १८ परं मृत्यो संकुसुकश्चतस्रो मृत्युदेवताः परा धात्री परा त्वाष्ट्री पराः पितृमेधा एकादशी प्रस्तारपंक्तिर्जगत्युपांत्यानुष्टुप् प्राजापत्या वा सानिरुक्ता ॥ [५४] (मन्त्राः १४१)

१९ नि वर्तध्वमष्टौ मथितो भृगुर्वारुणिर्भार्गवश्च्यवनो वापं गव्यं वानुष्टुभमग्नीषोमीयो द्वितीयोऽर्धर्चैः षष्ठी गायत्री। सप्तोत्तराण्यैंद्रो विमदः प्राजापत्यो वा वासुक्रो वसुकृद्वा। २० भद्रं दशाग्नेयं तु गायत्रमाद्यैकपदा पाद एव वा शांत्यर्थं; परानुष्टुबंत्यं विराट् त्रिष्टुभौ। २१ आग्निं नाष्टावास्तारपांक्तं। २२ कुह पंचोना पुरस्ताद्बार्हतं त्रिष्टुबंतं त्वं त्या चिदा नस्त्वं नोऽनुष्टुभः। २३ यजामहे सप्ताद्यांत्ये त्रिष्टुभौ पंचस्त्र्यभिसारिणी। २४ इंद्र सोमं षळास्तारपांक्तं त्वाग्नेयोंऽत्याऽस्तिस्रोऽनुष्टुभः। २५ भद्रमेकादश सौम्यं। २६ प्र हि नव पौष्णमानुष्टुभमाद्याचतुर्थ्या उष्णिहौ। २७ असत्सु

---

(१०१) इयावाश्चिरंधीगुः। (१०८)० यवमध्या परा सतोबृहती। (१०९) ऐश्वरा द्विपदं।

(११) तु त्रिष्टुबंतं। (१३) विवस्वानादित्यो। हाविर्धानं, हविर्धानं। (१७) वांते। (१९) वानुष्टुभमग्नीषोमीयो वा। द्वितीयोऽर्धर्चैः आनुष्टभं षष्ठी।, षष्ठी गायत्र्यैंद्री च। प्राजापत्यो वासुक्रपुत्रो वा। (२६) आद्या चतुर्थी च।

चतुर्विंशतिरैन्द्रो वसुकः । २८ विश्वो हि द्वादशेंद्रवसुकयोः संवाद ऐंद्रः सूक्तस्य प्रथममैंद्रस्य स्तुत्वा परोक्षवदिंद्रमाहेंद्रस्य युजः शिष्टा ऋषेश्चतुर्थी च । २९ वने नाष्टौ । ३० प्र देवत्रा पंचोना कवष ऐलूष आपमपोनप्त्रीयं वा । ३१ आ न एकादश वैश्वदेवं । ३२ प्र सु ग्मंता नव पंचाद्या जगत्यः ॥ [५५] (मन्त्राः १५३)

३३ प्र माद्या वैश्वदेर्यैंद्रः प्रगाथः परा गायध्यो द्वे कुरुश्रवणस्य त्रासदस्यवस्य दानस्तुतिः पराभिर्मृते मित्रातिथौ राज्ञि तस्यैहादधिरुपमश्रवसं पुत्रमस्य यशोकथत् । ३४ प्रावेपाः षळूना मौजवान्वाक्षोऽक्षकृषिप्रशंसा चाक्षकितवनिंदा च सप्तमी जगती । ३५ अबुध्रं लुशो धानाको वैश्वदेवं तु द्विष्टुबंतं तु । ३६ उषासानक्ता । ३७ नमो द्वादश सौर्योऽभितपाः सौर्यं जागतं वै त्रिष्टुबदशमी । ३८ अस्मिन्नः पंच मुष्कवानिंद्रः । ३९ यो वां षळूना काक्षीवती घोषाभिधानं हि त्रिष्टुबंतं । ४० रथं यांतं । ४१ समानं तृचं सुहस्त्यो घौषेयः । ४२ अस्तेवैकादश कृष्णः । ४३ अच्छा मे द्विष्टिबंतं तु । ४४ आ यातु त्रिष्टिबादि । ४५ दिवस्परि द्वादश वत्सप्रीराग्नेयं तु ॥ [५६] (मन्त्राः १४४) [इति सप्तमोऽष्टकः । मन्त्राः १२६३]

४६ प्र होता दश । ४७ जगृभ्माष्टौ सप्तगुर्वैकुठमिंद्रं तुष्टाव । विकुंठा नामासुरींद्रतुल्यं पुत्रमिच्छंती महत्तपस्तेपे तस्याः स्वयमेवेंद्रः पुत्रो जज्ञे । स सप्तगुस्तुतिसंहृष्ट आत्मानमुत्तरैस्त्रिभिस्तुष्टाव । ४८ अहं भुवमेकादशांत्ये त्रिष्टुभौ सप्तमी च । ४९ अहं दामंत्योपाये च त्रिष्टुभौ । ५० प्र वो महे सप्त द्विजगत्यार्धंतं के तेऽभिसारिण्यौ । वषट्कारेण वृकेणेषु भ्रातृषु सौचीकोऽग्निरपः प्रविश्य देवैः समवददुत्तरैस्त्रिभिः । ५१ महत्तच्चवात्र युजोऽग्निवाक्यं । ५२ विश्व इत्युत्तरं च षट्कम-युजो देवानां । ५३ यमैच्छामेत्युत्तरं चैकादशकं तदग्नेति तु दृवृचोऽग्नेस्तंतुमाद्या जगत्यो ऽष्टमीवर्जं । ५४ तां सु षड् बृहदुक्थो वामदेव्यः । ५५ दूरेऽष्टौ । ५६ इदं ते सप्त वैश्वदेवं तु चतुर्थ्याद्यास्तिस्रो जगत्यः । पराणि चत्वारि सूक्ता-न्युक्ता ऋषयो द्वैपदे स्वत्रिमंडले । अथ हैक्ष्वाको राजासमातिगौपायनान्बंधवादीन्पुरोहितांस्यक्त्वान्यौ मायाविनौ श्रेष्ठतमौ मत्वा पुरोदधे । तमितरे क्रुद्धा अभिचेरुः । अथ तौ मायाविनौ सुबंधोः प्राणानाचिक्षिपतुरथ हास्य भ्रातरस्त्रयः । ५७ मा प्र गामेति षट्कं गायत्रं स्वस्त्ययनं जप्त्वा । ५८ यत्ते यममिति द्वादशर्चमानुष्टुभं मनआवर्तनं जेषुः । ५९ प्र तारीति दशर्चे चतस्रो निर्ऋत्यपनोदार्थं जेषुश्चतुर्थ्यां सोमं चास्तुवन्मृत्योरपगमायोत्तराभ्यां देवीमसुनीतिं सप्तम्यां लिंगोक्तदेवताः शिष्टाभिः पंक्तिमहापंक्तिपंक्त्युत्तराभिर्यावापृथिव्यौ समिंद्रेतींद्रं चार्धर्चेन । ६० आ जनमिति द्वादशर्चं आनुष्टुभे चतस्र-भिरसमातिमस्तुवन् पंचम्यैंद्रं षष्ठ्यागस्त्यस्य स्वसा मातेषां राजानमस्तौत्सराभिः सुबंधोर्जीवमाङ्गयंस्तमंत्रया लब्धसंज्ञमस्पृशन् पंचाद्या गायत्र्योऽष्टम्याद्ये पंक्ती । ६१ इदमित्था सप्ताधिका नाभानेदिष्ठो मानवो वैश्वदेवं तत् ॥ [५७] (मन्त्राः १६१)

६२ ये यज्ञेनैकादशाद्याः षळंगिरसां स्तुतिर्वांत्या त्रिष्टुपंचम्यनुष्टुप्प्रगाथोऽनुष्टुभौ गायत्री चतस्रोऽत्याः सावर्णेर्दान-स्तुतिः । ६३ परावतस्त्र्यूना गयः प्लातो द्विष्टिष्टुबंतं तु स्वति नस्त्रिष्टुडवा सा सहोत्तरया पथ्यास्वस्तिदेवत्या । ६४ कथा यां मे त्रिष्टुप् । ६५ अग्निरिंद्रः पंचोना वसुकर्णो वासुकस्त्रिष्टुबंतं तु । ६६ देवान्हुवे । ६७ इमां धियं द्वादशाद्यास्यो बार्हस्पत्यं तु । ६८ उदप्रुतः । ६९ भद्राः सुमित्रो वाध्यश्च आग्नेयं द्विजगत्यादि । ७० इमां म एकादशाग्रे । ७१ बृहस्पते बृहस्पतिर्ज्ञानं तुष्टाव नवमी जगती ॥ [५८] (मन्त्राः १३३)

७२ देवानां नव लौक्यो वा बृहस्पतिर्दाक्षायण्यदितिर्वा दैवमानुष्टुभं । ७३ जनिष्ठा एकादश गौरिवीतिः । ७४ वसूनां षट् । ७५ प्र सु नव सिंधुक्षित्प्रैयमेधो नदीस्तुतिर्जागतं तु । ७६ आ वोऽष्टौ सर्प ऐरावतो जरत्कर्णो प्राग्नोऽ-स्तौत् । ७७ अभ्रप्रुषः स्यूमरश्मिर्भार्गवो मारुतं तु पंचमी जगती । ७८ विप्रासो द्वितीया पंचम्याद्याश्च तिस्रो जगत्यः ।

---

(२८) युजः शेषाः । (४१) सुहस्तो । (४५) वत्सप्रिः । (४७) पुत्रमिच्छन्ति तपस्तेपे तस्याः । (४९) दामंत्योपाये च; दामंत्योपाये च त्रिष्टुभौ । (५१) महत्तच्च तत्र । (५४) वामदेव्यः वा । (५६) प्राणाना-चिक्षिपतुरथ अस्य भ्रातरः । (५९) चार्धर्चेन । (६०) द्वादशर्चमानुष्टुभं । (६३) सा सहोत्तरया; चोत्तरया; सहोत्तरया । (७१) ज्ञानं ह शिष्टा ।

७९ अपश्यं सप्त सार्चीकोऽग्निर्वैश्वानरो वा सप्तिर्वा वाजंभर आग्नेयं तु । ८० अग्निः सप्तिः । ८१ य इमा विश्वकर्मा भौवनो वैश्वकर्माणं तु द्वितीया विराड्रूपा । ८२ चक्षुषः । ८३ यस्ते मन्यो मन्युस्तापसो मान्यवं त्वाष्ट्रा जगती । ८४ त्वया मन्यो चतुर्जगत्यंतं । ८५ सत्येन सप्तचत्वारिंशत्सावित्री सूर्यात्मदैवतमानुष्टुभं पंचभिः सोममस्तौत्पराभिः स्वविवाहं सप्तदशया देवान्परया सोमार्कौ परया चंद्रमसं परा नृणां विवाहमंत्रा आशीःप्रायाः परा देहीति द्वे वधूवासःसंस्पर्शमोचन्यौ परा यक्ष्मनाशिनी दंपत्योर्नवोनवस्तिस्रोऽनुक्षरा गृभ्णामीति द्वे द्वे यदश्विना पूषाघोरचक्षुरिति त्रिष्टुभस्त्रिष्टुसुरोबृहती पूर्वा-परमिह प्रियमा नः प्रजां जगत्यः ॥ [५९] (मन्त्राः १४८)

८६ वि हि त्र्यधिकैद्रो वृषाकपिरिंद्राणींद्रश्च समूदिरे पांक्तं । ८७ रक्षोहणं पंचाधिका पायुराग्नेयं रक्षोघ्नं चतुरनुष्टुबंतं । ८८ हविरेकोनांगिरसो मूर्धन्वान्वामदेव्यो वा सौर्यवैश्वानरीयं । ८९ इंद्रं स्तव द्व्यूना रेणुः पंचम्यैंद्रासोमी । ९० सहस्रशीर्षा षोळश नारायणः पौरुषमानुष्टुभं त्रिष्टुबंतं तु । ९१ सं जागृवद्भिः पंचोनारुणो वैतहव्य आग्नेयं । ९२ यज्ञस्य शार्यातो मानवो वैश्वदेवं तु जागतं । ९३ महि ताम्वः पार्थः प्रास्तारपंक्तं पुरस्ताद्बृहत्यंतं त्रयोदश्युपाष्ये चानु-ष्टुभो नवम्यक्षरैः पंक्तिरेकादशी न्यंकुसारिणी । ९४ प्रैते धक्ष्णा सर्पोऽर्बुदः काद्रवेयो प्राण्णोऽस्तौत्पंचम्यंत्ये त्रिष्टुभौ सप्तमी च ॥ [६०] (मन्त्राः १६०)

९५ हये द्व्यूनोर्वशीमैळः पुरूरवाः पूर्वोषितां कामात्पुनरासाद्यावरोद्धुमैच्छत्सा तमनिच्छंती प्रत्याचष्ट हय इयुर्या कदा सुदेवोऽतरिक्षप्रां सचेति तिस्रश्चैळवाक्यं शिष्टा उर्वश्याः । ९६ प्र ते सहोना बरुः सर्वहरिर्वैंद्रो हरिस्तुतिर्द्विष्टिबृहतं । ९७ या ओषधीरूग्व्यधिकाथर्वणो ऽभिगोषधिस्तुतिरानुष्टुभं । ९८ बृहस्पते द्वादशर्षिदेवो देवापिर्वृष्टिकामो देवास्तु-ष्टाव । ९९ कं नो वस्रो वैखानसः । १०० इंद्र द्युवस्युर्वांदनो वैश्वदेवं तु त्रिष्टुबंतं । १०१ उद्बुध्यध्वं बुधः सौम्य ऋत्विक्स्तुतिर्वा नवम्यंत्ये जगत्यौ पंचमी बृहती गायत्र्योर्मध्ये । १०२ प्र ते मुद्गलो भार्म्यश्वो द्युघणेन ऋषभेण चाजिं जिगायेति द्यौघणं वाद्या तृतीयांत्या च बृहत्यः । १०३ आशुः सप्तिर्नैंद्रोऽप्रतिरथश्चतुर्थी बार्हस्पत्योपांत्याप्त्रादेव्यंत्यानुष्टु-म्मारुती वा । १०४ असाव्येकादशाष्टको वैश्वामित्रः । १०५ कदा कौत्सो दुर्मित्रो नाम्ना सुमित्रो गुणतः सुमित्रो वा नाम्ना दुर्मित्रो गुणत औष्णिहं हरी वज्रं पिपीलिकमध्ये त्रिष्टुबंत्याद्या गायत्री वा ॥ [६१] (मन्त्राः १४९)

१०६ उभौ भूतांशः काश्यप आश्विनं । १०७ आविर्दिग्गो दक्षिणा वा प्राजापत्या दक्षिणां तद्दात्मवास्तौच्चतुर्थी जगती । १०८ किमिच्छंती पणिभिरसुरैर्निरूळहा गा अन्वेषुं सरमा देवशुनीमिंद्रेण प्रहितामयुग्भिः पणयो मित्रीयन्तः प्रोचुः सा तान्युग्मांत्याभिरनिच्छंती प्रत्याचष्टे । १०९ तेऽवदंस्सप्त जुहूब्रह्मजाया ब्राह्मो वोर्ध्वनाभा वैश्वदेवं द्व्यनुष्टुबंतं । ११० समिद्ध एकादश जमदग्निस्तत्सुतो वा राम आप्रियः । परे चत्वारो वैरूपाः । १११ मनीषिणो दशाष्टावृंदूः । ११२ इंद्र पिब नभःप्रभेदनः । ११३ तमस्य शतप्रभेदनोंऽत्या त्रिष्टुप् । ११४ घर्मो सप्तिस्तापसो वा घर्मो वैश्वदेवं चतुर्थी जगती । ११५ चित्र इन्नव वार्ष्टिहव्य उपस्तुत आग्नेयं जागतं त्रिष्टुपशक्वर्यंत । ११६ पिब स्थौरोऽग्नियुतोऽ-ग्नियूपो वा । ११७ न वा उ भिक्षुर्धनान्नदानप्रशंसार्थे जगत्यौ । ११८ अग्ने हंस्युरुक्षयआमहीयव आग्नेयं राक्षोघ्नं गायत्रं तु । ११९ इति वै सप्तोनैंद्रो लव आत्मानं तुष्टाव ॥ [६२] (मन्त्राः १४०)

१२० तदिन्नवार्थवंणो बृहद्दिवः । १२१ हिरण्यगर्भो दश हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः कायं । १२२ वसुं नाष्टौ चित्रमहा वासिष्ठ आग्नेयं जागतमाद्यां पंचमीं चर्ते । १२३ अयं वेनो वैन्यं । १२४ इमं नो नवैंद्रयुत्तमा निहवोऽग्निवरुणसोमाना-

---

(८५) विवाहमंत्राआशीःप्रायाः; विवाहमंत्राआशीः प्रायाः । संस्पर्शनिंदार्थे; संस्पर्शमोचिन्यौ; परा देहीत्यृङ्द्वये वधूवासःस्पर्शनिंदा । यक्ष्मनाशिनी परा । (८९) पंचम्यैंद्रासोमी । (९१) वीतहव्य । (९३) पार्थ्यः । चानुष्टुभौ । (९५) पूर्वोषितात् । (१००) त्वंत्या त्रिष्टुप् । (१०२) द्युघणेन वृषभेन । तृतीयांत्या बृहत्यः । (१०७) दक्षिणा; दक्षिणाः । (१०८) निगूळहाः । प्रेषिता अयुग्भिः । प्रोचुः स । तान्युग्मांताभिः । (१११) दशाष्टावृंदूः । (११३) त्रिष्टुबंतं । (११६) द्यौळः; द्यौवः । अग्नियूपो । (११७) भिक्षुर्धनान्नदानप्रशंसा चार्थे । (११९) सप्तोनैंद्रो लव ।

आद्याग्नेयी तिस्रश्चाग्नेरात्मस्तवः शिष्टा यथानिपातं सप्तमी जगती । १२५ अहमष्टौ वागांभृणी आत्मानं तुष्टाव द्वितीया जगती । १२६ न तं शैलूषिः कुक्मलबर्हिषो वामदेव्यो बार्होमुग्वैश्वदेवमुपरिष्टाद्बार्हतमंत्या त्रिष्टुप् । १२७ रात्री कुशिकः सौभरो रात्रिर्वा भारद्वाजी रात्रिस्तवं गायत्रं । १२८ ममाग्ने नव विहव्यो वैश्वदेवं जगत्यंतं । १२९ नासत्सद्ग प्रजापतिः परमेष्ठी भाववृत्तं तु । १३० यो यज्ञो यज्ञः प्राजापत्यो जगत्याद्या । १३१ अप प्राचः सुकीर्तिः काक्षीवतो मध्येऽनुष्टुप्स्तोत्रा चाश्विन्यौ । १३२ ईजानं शकपूनो नामेधो मैत्रावरुणमाद्या लिंगोक्तदेवता न्यंकुसारिण्यंत्या महासतो-बृहत्युपाद्योपांत्ये प्रस्तारपंक्ती शेषा विराड्रूपाः । १३३ प्रो षु सुदाः पैजवनः शाक्तरमहापांक्तावाद्यौ तृचौ त्रिष्टुबंत्या । १३४ उभे यन्मांधाता यौवनाश्वो महापांक्तं पंक्तिरंत्या तामध्यर्धा गोधाऽपश्यत् । १३५ यस्मिन्कुमारो यामायनो याममानुष्टुभं हि । १३६ केशी मुनयो वातरशना जूतिर्वातजूतिर्विप्रजूतिर्वृषाणकः करिक्रत एतश ऋष्यशृंगहचैकर्चाः केशिनं । १३७ उत देवाः सप्त ऋषय एकर्चो वैश्वदेवं । १३८ तव त्ये षळंग आंरवो जागतं । १३९ सूर्यरश्मिर्हैवर्गंधर्वो विश्वावसुरात्मानमस्तौत्पूर्वार्धे सवितारं । १४० अग्ने तवाग्निः पावक आग्नेयं विष्टारपंक्तिस्तिस्रः सतोबृहत्य उपरिष्टाज्ज्योतिः । १४१ अग्ने अच्छाग्निस्तापसो वैश्वदेवमानुष्टुभं हि । १४२ अयमष्टौ वृत्रघ्नः शार्ङ्गा जरिता द्रोणः सारिसृक्कः स्तंबमित्र-इत्याग्नेयमाद्ये जगत्यौ चतस्रश्च त्रिष्टुभः ॥ [६३] (मन्त्राः १७२)

१४३ त्यं षट् सांख्योऽत्रिराश्विनं । १४४ अयं हि तार्क्ष्यपुत्रः सुपर्णो यामायनो वोर्ध्वकृशनो गायत्री बृहती गायत्र्यौ सतोबृहती विष्टारपंक्तिः । १४५ इमामिंद्राण्युपनिषत्सपत्नीबाधनमानुष्टुभं तु पंक्त्यंतं । १४६ अरण्यान्यैरंमदो देवमुनिररण्यानीं तुष्टाव । १४७ अत्ते पंच सुवेदाः शैरीषिस्त्रिष्टुबंतं । १४८ सुत्राणासः पृथुबुध्नेभ्यः । १४९ सवितार्चन्नैरण्य-स्तूपः सावित्रं । १५० समिद्धो वासिष्ठो मूळीक आग्नेयं बार्हतमंत्ये उपरिष्टाज्ज्योतिषी जगत्युपांत्या वा । १५१ श्रद्धया श्रद्धा कामायनी श्राद्धमानुष्टुभं तु । १५२ शासः शासो भारद्वाजः । १५३ ईंखयंतीर्देवजामय इंद्रमातरो गायत्रं । १५४ सोमो यमी भाववृत्तमानुष्टुभं तु । १५५ अरायि शिरिंबिठो भारद्वाजोऽलक्ष्मीघ्नं द्वितीयातृतीये ब्राह्मणपत्ये अंत्या वैश्वदेवी । १५६ अग्निं केतुरात्रेय आग्नेयं गायत्रं । १५७ इमा नु कं भुवन आप्त्यः साधनो वा भौवनो वैश्वदेवं द्वैपदं त्रैष्टुभं । १५८ सूर्यो नश्चक्षुः सौर्यः सौर्यं गायत्रं । १५९ उदसौ षट् पौळोमी शच्यात्मानं तुष्टावानुष्टुभं । १६० तीव्रस्य पंच पूरणो वैश्वामित्रः । १६१ मुंचामि प्राजापत्यो यक्ष्मनाशनो राजयक्ष्मघ्नमंत्यानुष्टुप् । १६२ ब्रह्मणा षड् ब्राह्मो रक्षोहा गर्भसंस्रावे प्रायश्चित्तमानुष्टुभं हि । १६३ अक्षीभ्यां विबृहा काश्यपो यक्ष्मघ्नं । १६४ अपेहि पंच प्रचेता दुःस्वप्नघ्नं पंक्त्यंतं त्रिष्टुबंतमध्यं । १६५ देवा नैर्ऋतः कपोतः कपोतोपहतौ प्रायश्चित्तं वैश्वदेवं । १६६ ऋषभमृषभो वैराजः शाक्वरो वा सपत्नघ्नमानुष्टुभं महापंक्त्यंतं । १६७ तुभ्येदं चतुष्कं विश्वामित्रजमदग्नी जागतं तृतीया लिंगोक्तदेवता । १६८ वातस्यानिलो वातायनो वायव्यं । १६९ मयोभूः शंबरः काक्षीवतो गव्यं । १७० विभ्राड्बृहद्विभ्राट् सौर्यः सौर्यं जागतमास्तारपंक्त्यंतं । १७१ त्वं स्यमिटो भार्गवो गायत्रं । १७२ आ याहि संवर्त उषस्यं द्वैपदं । १७३ आ त्वा वह ध्रुवो राज्ञः स्तुतिस्त्वानुष्टुभं तु । १७४ अभीवर्तेन पंचाभीवर्तः । १७५ प्र बहत्तुष्कमूर्ध्नाग्नावा सर्पोऽऽर्बुदिर्मांणोऽस्तौ-द्बाग्नं । १७६ प्र सूनवः सूनुरांभव आग्नेयमानुष्टुभं द्वितीया गायत्र्याद्याभवी । १७७ पतंगं तृचं पतंगः प्राजापत्यो मायाभेदं जगत्यादि । १७८ त्वमू ष्वरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यस्तार्क्ष्यं । १७९ उत्तिष्ठतैकर्चाः शिबिरौशीनरः काशिराजः प्रतर्दनो रौहिदश्वो वसुमना आद्यानुष्टुप् । १८० प्र ससाहिषे जय ऐंद्रः । १८१ प्रथश्चैकर्चाः प्रथो वासिष्ठः सप्रथो भारद्वाजो वर्मः सौर्यो वैश्वदेवं । १८२ बृहस्पतिस्तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यो बार्हस्पत्यं । १८३ अपश्यं प्रजावान्प्राजापत्योऽन्वृचं यजमानपत्नी-होत्राशिषः । १८४ विष्णुस्त्वष्टा गर्भकर्ता विष्णुर्वा प्राजापत्यो गर्भार्थाशीर्लिंगोक्तदैवतमानुष्टुभं ।

---

(१२६) न तं शैलूषः । कुक्मलबर्हिषो । (१२७) रात्रिः भारद्वाजो० । (१३३) त्रिष्टुबन्तम् । (१३५) याममानुष्टुभं हि । (१३९) पूर्वार्धे । (१४०) आद्ये विष्टारपंक्तिः, आद्या विष्टारपंक्तिः । (१४२) सारिसृक्तः । (१४४) वोर्ध्वकृशनो । (१४९) सवितार्चिनो हैरण्यस्तूपः; सवितार्यन्हैरण्य० । सवितार्चन्तो० । (१५०) मूळीको वासिष्ठ० । (१५५) द्वितीया तृतीया । (१६५) प्रायश्चित्तमिदं वैश्वदेवं । (१६७) लिंगोक्तदेवता वा । (१६९) शंबरः । (१७३) द्वितीयं गायत्र्याद्यभवी । (१७९) शिबिरौशीनरः । रौहिदश्वो । (१८४) लिंगोक्तदेवतमानुष्टुभं ।

१८५ महि सत्यमुतेवारुणिरादित्यं स्वस्त्ययनं गायत्रं वै । १८६ वातो वातायन उक्तो वायव्यं । १८७ प्राग्नये पंचाग्नेर्वो वस्य आग्नेयं तु । १८८ प्र नूनं नृचमाग्नेयः श्येनो जातवेदस्यं । १८९ आयं गौः सार्पराज्ञ्यात्मदैवतं सौर्यं वा । १९० ऋतं च माधुच्छंदसोऽघमर्षणो भाववृत्तमानुष्टुभं तु । १९१ संसं चतुष्कं संवननः संज्ञानमाग्नेयी तृतीया त्रिष्टुप्, तृतीया त्रिष्टुप् । [६४] (मन्त्राः २१८) (इत्यष्टमाष्टकः । मन्त्राः १२८१)

इति दशमं मण्डलम् । (दशममण्डलस्य मन्त्राः १७५४)

॥ इति कात्यायनमुनिकृता सर्वानुक्रमणी समाप्ता ॥

—〰〰—

॥ अथ शौनकाचार्यकृतानुवाकानुक्रमणी ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

सर्वं कर्म सफलं यत्र तुष्टेऽतुष्टे न किंचित्तमहं नमामि ।
विनायकं गिरिराजेंद्रपुत्रीमहेश्वरप्रियसूनुं घृणाब्धिं १
बह्वृचानां जनानां तु शौनकस्य प्रसादतः । अनुवाकानुक्रमणीरूपं किंचित्प्रवर्ण्यते २
पितृदेवर्षिश्राद्धेभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च सर्वशः । आचार्येभ्यो गुरुभ्यश्च प्रणम्य प्रयतः शुचिः ३
मधुच्छंदःप्रभृतिभिर्ऋषिभिर्हि तपोबलात् । दृष्टानामनुवाकानामृजु वक्ष्याम्यतंद्रितः ४
सूक्तादिपरिमाणं तु संख्यां च क्रममेव च । मंडले मंडले चैव यावंतो हि समीरिताः ५
सूक्तसंख्यानुवाकानां सूक्तानामृक्समाहिता । पदाक्षरसमाम्नायं छंदस्येव प्रतिष्ठितं ६
एकैकमनुवाकं तु खिलानि ब्राह्मणानि च । संवत्सरे संवत्सरे पठेदहरहः शुचिः ७
श्रावणस्य तु मासस्य पौर्णमास्यामुपक्रमः । समाप्य तर्पयेद्देवानृषीन्पितॄननुक्रमात् ८
ऋग्वेदे शैशिरीयायां संहितायां यथाक्रमं । प्रमाणमनुवाकानां सूक्तैः शृणुत शाकलाः ९

आप्रीद्रष्टारः ।

कण्वाऽगिरोऽगस्यशुनका विश्वामित्रोऽत्रिरेव च । वसिष्ठकश्यपवाभ्यश्वा जमदग्निरथोत्तरं १०

आप्रीसूक्तानि ।

श्लोकस्यास्य यथासंख्यं सूक्तानि दश वै विदुः । न आ वहाऽग्न आ वहाऽथ राजसीत्याग्निनि च ११
समित्समित्सु, शोचिषे, जुषस्व, विश्वतस्तथा । इमां मे, अद्य मन्विमा यथर्षिपक्ष आप्रियः १२
वसिष्ठशुनकौ विना समिद्धसर्वपक्षता । जुषस्वादिद्वितीयया तनूनपाद्विरोधिता ।
यजुः श्रुतौ तथाश्रुतेः समिद्धसूक्तमध्यतः १३
प्रजापतेः पशोः सदा भवेयुरत्र मन्विमाः । इतीरितं हि बह्वृचैर्यथर्षि वेति सूत्रतः १४

---

(१) कर्मफलं । (२) पितृदेवऋषिश्राद्धेभ्यो; पितृदेवर्षिसाध्येभ्यो, पितृदेवार्षासिद्धेभ्यो । (४) मधुछंदप्रभृतिभिर्ऋषिभिर्हि; दृष्टानामनुवाकानामृक्षु । दृष्टानामनुवाकानां संख्यां । (५) आदिं सूक्तपरिमाणं संख्यां च क्रममेव च । (११) यथासंख्य; राजसीत्याग्निर्हितः । [१०-१२] (१) ऋ० १।१३; (२) ऋ० १।१४२ (दीर्घतमा); (३) ऋ० १।१८८; (४) ऋ० २।३; (५) ऋ० ३।४; (६) ऋ० ५।५; (७) ऋ० ७।२; (८) ऋ० ९।५; (९) ऋ० १०।७०; (१०) ऋ० १०।११०; (१३) जुषस्व द्वितीयया यजू यद्विरोधिनां, जुषस्व द्वितीयया यजू यद्विरोधिनं, यजुः श्रुतो । (१४) यथो, यक्षो, यशः । यदा ।

अथानुवाकाः ।

(१)अग्निमीळे त्रिसूक्तस्तु (२) सुरूपैं (३) द्र चतुःसूक्तौ । (४) अग्निं (५) सोमानमित्थेतौ षट्कौ (६) कस्येति सप्तकः १५
(७) त्वमग्ने पंचकं विद्यात् (८) प्र वो यह्वमथाष्टकं । (९) अग्ने विवस्वद (१०) भि त्यं (११) नू चित्ते सप्तकास्त्रयः १६
(१२) पञ्च न नवकं विद्यादु (१३) पप्रथंतो दशैकं च । लैलिकानामनादेशोऽस्मिन्ग्रंथेऽनुवाकानां १७
यस्तु चर्चायते वेदे तस्य संख्येति नः श्रुतिः । (१४) प्र ये शुंभंते नवकं (१५) मिमं द्वादशकं विद्यात् १८
(१६) इंद्रं मित्र दशैवाथ (१७) नासत्याभ्यां तु पंचकं । (१८) कदित्था षट् परः सप्त(१९)मिमा (२०) त्वा जुवः षट्कं १९
(२१) वेदिषदे सप्तदशा(२२) बोधीत्यष्टौ सूक्तानि । (२३) कया त्रिपंचसूक्तस्तु (२४) युवोर्द्वादशकं विद्यात् २०
इत्याद्ये मण्डले दृष्टाश्चत्वारो विंशतिश्चैव ।

प्रथमे मण्डले बाष्कलसंहिताक्रमः ।

गौतमादौशिजः कुत्सः परुच्छेपादयेः परः । कुत्साद्यैर्धृतमा इत्येष तु बाष्कलकः क्रमः २१

द्वितीयादिमण्डलानामनुवाकाः ।

(२५) त्वं (२६) यो (२७) गणानामा (२८) ते दश तृतीय एकादशाख्यः परे ।
(२९) सोमस्य मा तवसं द्वादशोक्तं (३०) प्र वो देवायेति सप्तदशकं तु विद्यात् २२
(३१) इच्छंति त्वा नवं (३२) द्रं मतिस्त्रिपंचको नवक (३३) इमं महे ।
(३४) त्वां ह्यग्ने दश (३५) भद्रं (३६) यस्यस्त्वेकादशकावुभावितौ २३
त्रयोदशायं (३७) प्र ऋभुभ्य ईरितो(३८)ऽग्रं पिबेत्येष चापि त्रयोदश ।
(३९) अवोध्यग्निः समिधा चतुर्दशात; परोऽष्टादशकः (४०) प्र वेधसे २४
(४१) महि महे द्वादशको (४२) विदास्तथा (४३)ऽऽरुद्रासः षोळश (४४)यस्त्रिपंचकः ।
४५) त्वं ह्यग्ने पंचदश (४६) त्वमष्टौ (४७)वृषा महो विंशति (४८)यों रयिवस्तु षट्कः २५
द्विषट् (४९) द्रुवे (५०) स्तुषेऽथ द्विसप्तकः षष्ठः पष्ठे मंडले योऽनुवाकः ।
(५१) अग्निं नरः सप्तदशाथ षोळश (५२) त्वे ह (५३) प्र शुक्रा अधिका तु विंशतिः २६
(५४) क ईं वक्तां पंचदशोना विंशतिर (५५) प त्वसुः पंचदश (५६) प्र वीरया ।
(५७) मा चिन् (५८) महाँ इंद्रः (५९) इंद्रः सुतेषु पंचाथ सप्ताष्ट (६०) वयं द्विपंचकः २७
(६१) यो यजाति द्वादशो (६२) मे ह षट्को (६३)ऽग्ने दशैकादशको (६४) य इत्युत ।
त्रयोदशा (६५) तू न इंद्र श्रुधीतमतः परो दशको (६६) गौर्धयत्यथं २८
(६७) स्वादिष्ठया त्र्यष्टसूक्तः (६८) पवस्व त्रिंशत्सषट्कः परः सप्तको (६९)ऽथा ।
(७०) प्राष्टादशैकादशकः (७१) प्र ते (७२)ऽस्य प्रेषा सप्तैकादशकः (७३) सखायः २९
(७४) अग्ने बृहन् षोळशकस्त्रयोदश (७५) त्वष्टा (७६) प्र देवव्रेति चाष्टादशा(७७)च्छ ।
अष्टा(७८)विदं षोळशकस्तु (७९) भद्राः (८०) सत्येन षट् (८१) सं नवें(८२)द्र त्रयोदश ३०
(८३) तमस्य द्यावापृथिवी अष्टकः परस्त्रयोविंशति(८४)र्नासदासीत् ।

---

(१५) चतुष्ककौ । (१७) उपप्रयंतो दशैवं च, विद्यादुपैकादशकं तथा । अस्मिन्ग्रंथेऽनुवाकानामिह स्मृतः । (१८) न श्रुति । नवकमिदं । द्वादशकं विदुः द्वादशके विदुः । (१९) जुवष्टकं, जुवश्च षट् । (२०) सप्तदशाबोधीत्येषोऽष्टसूक्तकः । विदुः । (२१) विंशतिस्तथैव, विंशतिस्तथा । (२१) बाष्कलकः क्रमात् । (२५) षोडश । यस्त्रिपंचकः यत् पंचकः । रयिवः षट् । (२६) द्विषट्द्रुवे । द्विषट् हुवे । द्विः षडस्तु य । षोडश । त्वे ह यत् । (२७) पंचदश ... ... ऊना विंशतिरप । पंचदशैकोनविंशतिरप, पंचदशैको तु विंशतिपः । (२८) इत्यथ इत्थ । इंद्र ... अतः । (२९) सप्तकोऽयाः । प्राष्टादशैकादश । (३०) षोडशकस्त्रयोदश । चाष्टादशाछ । चाष्टादशाथ । चाष्टादश ।

ऋग्वेदास्यो द्वादशकोऽनुवाकश्चत्वारिंशच् (८५)छास इत्येति चास्मिन् ३१

मण्डलेष्वनुवाकसंख्या ।

[१] आद्ये चतुर्विंशतिर्हानुवाका [२]अतः परं मंडलं यच्चतुष्कं ।
[३-४] द्वे पंचके [५-६-७] त्रीणि षट्कानि चैव [८] दशाष्टमं [९] सप्त नवमं [१०] द्वादशांत्यं ३२

मण्डलेषु सूक्तसंख्या ।

एकाधिका स्याच्चतिः शतं [१९१] च वदंति वै मण्डलमादितो यत् ।
चत्वारिंशत्त्रीणि [४३] चाहुर्द्वितीयं सूक्ते [६२] च षष्टिं च तृतीयमाहुः ३३
अष्टापंचाशदपि [५८] यच्चतुर्थं सप्ताधिकाशीतिरतः [८७] परं स्यात् ।
पंचाधिका [७५] सप्ततिरुत्तरं तु चत्वारि वासिष्ठमथो शतं [१०४] च ३४
द्वे चैव सूक्ते नवतिं [९२] च विद्यादथाष्टमं नवमं वै शतं [११४] स्यात् ।
चतुर्दश त्वाहुरथाधिकान्यप्याथे यदुक्तं दशमे [१९१] तथैव ३५

ऋग्वेदस्य सूक्तसंख्या ।

एतत्सहस्रं दश सप्त [१०१७] चैवाष्टावतो बाष्कलकेऽधिकानि [१०२५]।

वेदपारायणफलम् ।

ताम्पारणे शाकले शैशिरीये वदंति शिष्टा न खिलेषु विप्राः ३६
पंचाशीति[८५]र्द्वांशतयेऽनुवाका दृष्टाः पुराणैर्ऋषिभिर्महद्भिः ।
यस्तानृग्विद्वेद चैवाप्यधीते स नाकपृष्ठं भजते ह शश्वत् ३७
अध्यायानां (६४) चतुःषष्टिर्मंडलानि दशैव (१०) तु । वर्गाणां (२००६) तु सहस्रे द्वे संख्याते च षडुत्तरे ३८
सहस्रमेतत्सूक्तानां निश्चितं खैलिकैर्विना । दश सप्त च पञ्चैते संख्याते वै पदक्रमं ३९

ऋग्वेदस्य वर्गाः ।

एकश्च एकवर्गः (१) स्यादेकश्च (१) नवकस्तथा । द्वौ (२) वर्गौ तु हृचौ ज्ञेयौ, न्यूनं तृचशतं (९७) स्मृतं ४०
चतुष्कं शतमेकं (१७४) च चत्वारः सप्ततिस्तथा । पंचकानां सहस्रं तु द्वे च सप्तोत्तरे शते (१२०७) ४१
त्रीणि शतानि (३४६) षट्कानां, चत्वारिंशत् षट् च वर्गाः ।
शतमूनविंशतिः (११९) सप्तकानां न्यूना षष्टिरष्टकानां (५९) ४२
ऋचां दश सहस्राणि ऋचां पंचशतानि च । ऋचामशीतिः पादश्च पारणं संप्रकीर्तितं ॥ (ऋचः १०५८०।) ४३
अर्धर्चानां सहस्राणामेकविंशतिकं तथा । शतद्वयं तु द्वात्रिंशत्सपादं मुनिभिः पुरा ॥ (अर्धर्चाः २१२३२ ।) ४४
शाकल्यदृष्टे पदलक्षमेकं सार्धं च वेदे त्रिसहस्रयुक्तं ।
शतानि चाष्टौ दशकद्वयं च पदानि षट् चेति हि चर्चितानि ॥ (चर्चितानि पदानि १५३८२६) ४५
एकं च शतसहस्रं दश च सहस्राणि सप्त शतानि चर्चापदानि ज्ञेयानि, पदानि चान्यानि चत्वारि (चर्चापदानि ११०७०४)।
चत्वारि वाव शतसहस्राणि द्वात्रिंशच्चाक्षरसहस्राणि द्वात्रिंशच्चाक्षरसहस्राणि । (अक्षराणि ४३२०००

॥ इत्यनुवाकानुक्रमणी समाप्ता ॥

---

(३१) छास इत्था चास्मिन् । चत्वारिंशच्छास इत्येति चास्मिन्नृग्वेदान्ते द्वादशकोऽनुवाकः । (३२) आद्यं । चतुर्विंशतिरिहानुवाका अतः । यत् ... . अतः परं मंडल चतुष्कं । द्वादशांत्यं च । (३५) त्वाहुरथाधिकानि त्वाद्ये । (३६) बाष्कलकेऽधिकारे । बाष्कलाधिकारो । पारणे शाकले शैशीरीय ताम्पारणे शाकले शैशिरे तु । शैशिरीया वर्दंति शिष्टानखिलेषु विप्रा इति पठंत्यन्ये । (३७) पंचाशीतिर्द्वांशतत्वे । भजेतेह । (४०) एकवर्ग स्यात् । वर्गौ ... ... द्वृचौ । (४१) षट्कवर्गाः । षट्कवर्गः । शतमूनविंशकं । न्यूनं द्विषष्टिरष्टकानां । (४३) पादश्चैतत्पारायणमुच्यते । (४५) सार्धं ... ... वेदे ।

॥ अथ च्छन्दःसंख्या ॥

एकपंचाशदग्वेदे गायत्र्यः शाकलेयके । सहस्रद्वितयं चैव चत्वार्येव शतानि तु ॥ १ ॥
त्रीणि शतानि सैकानि चत्वारिंशत्तथोष्णिहः । अनुष्टुभां शतान्यष्टौ पंचाशत्पंचसंयुता ॥ २ ॥
बृहतीनां शतं ज्ञेयमेकाशीत्यधिकं बुधैः । शतानि त्रीणि पंक्तीनां द्वादशाभ्यधिकानि तु ॥ ३ ॥
पंचाशत्त्रिष्टुभः प्रोक्तास्तिस्रश्चैव ततोऽधिकाः । सहस्राण्येव चत्वारि विज्ञेयं तु शतद्वयं ॥ ४ ॥
चत्वारिंशत्तथाष्टौ च तथा चापि शतत्रयं । जगतीनामियं संख्या सहस्रं तु प्रकीर्तितं ॥ ५ ॥
दशैवातिजगत्योऽपि तथा सप्त न संशयः । शक्वर्योऽपि तथैवोक्तास्तथा नव विचक्षणैः ॥ ६ ॥
नव चैवातिशक्वर्यः षळष्टयः प्रकीर्तिताः । अशीतिश्च चतस्रश्च तथाष्टयष्टिऋचः स्मृताः ॥ ७ ॥
धृतिद्वयं विनिर्दिष्टमेकातिधृतिरेव च । एकपदास्तु षट् प्रोक्ता द्विपदा दश सप्त च ॥ ८ ॥
प्रगाथा बार्हता येऽत्र तेषां शतमुदाहृतं । चतुर्नवतिरेवोक्तास्तद्वद् बृहच्चास्वसंशयः ॥ ९ ॥
काकुभानां तु पंचाशद्विज्ञेया पंचसंयुता । महाबार्हत एवैक एवं सार्धं शतद्वयं ॥ १० ॥
एवं दश सहस्राणि शतानां तु चतुष्टयं । ऋचां व्यधिकमाख्यातमृषिभिस्तत्त्वदर्शिभिः ॥ ११ ॥

॥ इति छंदः संख्या समाप्ता ॥

परिभाषा-खण्डौ ।

(१३)

गोधा घोषा विश्ववारा, उपालोपनिषन्निषत् ॥ ब्रह्मजाया जुहूर्नामागस्यस्य स्वसादितिः ॥
इन्द्राणी चेन्द्रमाता च सरमा रोमशोर्वशी ॥ लोपामुद्रा च नद्यश्च यमी नारी च शश्वती ॥
श्रीर्लाक्षा सार्पराज्ञी वाक् श्रद्धा मेधा च दक्षिणा ॥ रात्री सूर्या च सावित्री ब्रह्मवादिन्य ईरिताः ॥१३॥ *

(१४)

पादा अतिजगत्यां तु त्रयो द्वादशकाः परे ॥ अष्टकौ शक्करीपादाः सप्तैवाष्टाक्षराःस्मृताः ॥ ॥
अतिशाक्करपादौ द्वावादितः षोळशाक्षरौ + ॥ जागतश्चाष्टकावष्टिपादाः षोळशकाक्षयः ॥
अष्टकौ चाष्टयष्टिपादौ जागतौ चाष्टकाक्षयः ॥ जागतश्चाष्टकश्चाथ धृतिपादौ तु जागतौ ॥
पादाक्षयोऽष्टकाश्चाथ षोळशाक्षर एव च ॥ अष्टकश्चाथातिधृतौ द्वौ पादौ जागतौ ततः * ॥
त्रयोऽष्टका जागतश्च तथैवाष्टक इत्यपि ॥ परः सप्तकपादास्तु प्रसंगात्स्वयमीरिताः ॥ १४ ॥

---

* श्रीः लाक्षा मेधा चेति तिसृणां मन्त्राः संहितायां न दृश्यन्ते । तथा च (१) काश्यप्यौ शिखण्डिन्यौ अप्सरसौ (९।१०४) (२) इन्द्रस्नुषा वसुरुपत्नी (१०।२८।१), (३) पौलोमी शची (१०।१५९). (४) नीवावरी सिकता (९।८६।११-२०, पृश्नयोऽजाः ३१-४०) अत्र संग्रहीता न दृश्यन्ते ।

(*) ० क्षराश्च ते । (+) ० पादौ द्वौ कर्तव्यौ षोळशाक्षरौ । (*) जागत षोळशाक्षरः । * तथैवाष्टाक्षरावपि ।

अथ छन्दसामुदाहरणानि।

अयं देवाय, —ऽऽभिष्टे अद्या, —ऽग्ने तमद्य, ता मे अहव्यानां, त्वावतः, पुरुतमं, स सुन्वे य, ईशाना, आपः पृणीत, प्रेष्ठं वृषं ॥ ४ ॥ (१)

य इन्द्र, युंजंति हरी, शर्धंशर्धं वो, वृदी रेक्णः, प्र या घोषे, हरी यस्य, पितुं नु, मंसीमह्यष्टौ ॥ ५ ॥ (२)

छन्दोभेदः	अक्षर-संख्या	चरणाक्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं।	मंत्रस्थानं म० सू० मं०
१ (४) गायत्री					
गायत्री +	२४	८।८।८	(प्रथमं छंदः) त्रिपदा गायत्री।	अयं देवाय०।	१ २० ७
पदपंक्तिः ॐ	२६	५।५।५।५।६	पंचकाइचत्वारः षट्कश्चैकः पदपंक्तिः।	आभिष्टे अद्य०।	४ १० ४
पदपंक्तिः	२५	५।५।५।४।६	(वा) चतुर्थश्चतुष्कः पदपंक्तिः।	अग्ने तमद्य०।	४ १० १
उष्णिग्गर्भा	२४	६।७।११	षट्सप्तकादशा उष्णिग्गर्भा।	ता मे अहव्यानां०।	८ २५ २३
पादनिचृत्	२१	७।७।७	त्रयः सप्तकाः पादनिचृत्।	त्वावतः पुरुवसो०।	८ ४६ १
अतिनिचृत्	२०	७।६।७	मध्यमः षट्कश्चेत् अतिनिचृत्।	पुरुतमं पुरूणां०।	६ ४५ २९
यवमध्या	२४	७।१०।७	दशकश्चेत् यवमध्या।	स सुन्वे यो वसूनां०।	९ १०८ १३
वर्धमाना	२१	६।७।८	यस्यास्तु षट्सप्तकाष्टकाः सा वर्धमाना।	ईशाना वार्याणां०।	१० ९ ५
प्रतिष्ठा	२१	८।७।६	विपरीता प्रतिष्ठा।	आपः पृणीत भेषजं०।	१० ९ ७
बृहसीयसी	१९	६।६।७	द्वौ षट्कौ सप्तकश्च बृहसीयसी।	प्रेष्ठमु प्रियाणां०।	८ १०३ १०
[विपरीता बृहसीयसी	,,	७।६।६	,,	इन्द्रः सहस्रदात्रां०।	१ १७ ५]
२ (५) उष्णिक्					
उष्णिक्	२८	८।८।१२	(द्वितीयम्) उष्णिक् त्रिपदार्त्यो द्वादश।	य इंद्र सोम पातमः।	८ १२ १
पुरउष्णिक्	२८	१२।८।८	आद्यश्चेत् पुरउष्णिक्।	युंजंति हरी इषिर०।	८ ९८ ९
ककुप्	२८	८।१२।८	मध्यमश्चेत् ककुप्।	शर्धंशर्धं व एषां०।	५ ५३ ११
ककुबन्यंकुशिरा	२७	११।१२।४	त्रैष्टुभजागतचतुष्काः ककुब् न्यंकुशिरा।	वृदी रेक्णस्तन्वे०।	८ ४६ १५
तनुशिरा	२८	११।११।६	एकादशिनोः परः षट्कस्तनुशिरा।	प्र या घोषे भृगवा०।	१ १२० ५
पिपीलिकमध्या	२८	११।६।११	मध्ये चेत् पिपीलिकमध्या।	हरी यस्य सुयुजा०।	१० १०५ २
अनुष्टुब् गर्भा	२९	५।८।८।८	आद्यः पंचकस्थयोष्टका अनुष्टुबगर्भा।	पितुं नु स्तोषं०।	१ १८७ १
उष्णिक् ×	२८	७।७।७।७	चतुः सप्तकोष्णिगेव।	मंसीमहि त्वा वयं०।	१० २६ ४

+ ओमासश्चर्षणी० (मं० १, सू० ३, मं० ७)। ॐ घृतं न पूतं०। (मं० ४, सू० १०, मं० ६)। [उष्णिग्वा]
× नर्यं व ओदतीनां०। (मं० ८, सू० ६९, मं० २)।

१ अग्न ओजिष्ठं, २ तव स्वाविष्ठ, ३ मा कस्मै, ४ पर्यू षु, ५ ता वि ह्वांसा, ६ वि पृच्छामि, ७ प्रेद्धो अग्ने, ८ ऽग्निं नरोऽष्टौ ॥ ६ ॥ (३)

१ मा चिदन्यन्, २ महो यस्पतिं, ३ रीजानमिदृधीं, ४ ये पातयंते, ५ युवं ह्यास्त, ६ मधु यदिमे, ७ ऽभि वो वीरं, ८ सनितस्, ९ तं त्वा वयं पितो नवं ॥ ७ ॥ (४)

छंदोभेदः	अक्षर-संख्या	चरणाक्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म०सू०मं०
३ (६) अनुष्टुप्					
अनुष्टुप्	३२	८।८।८।८	(तृतीयम्) अनुष्टुप् ।	अग्न ओजिष्ठमा भर० ।	५ १० १
महापदपंक्तिः	३१	५।५।५।५।५।६	पंचपंचकाः षट्कश्चैको महापदपंक्तिः ।	तव स्वाविष्ठा० ।	४ १० ५
कृतिः	३२	१२।१२।८	जागतावष्टकश्च कृतिः ।	मा कस्मै धातमभ्य० ।	१ १२० ८
पिपीलिकमध्या	३२	१२।८।१२	मध्ये चेदष्टकः पिपीलिकमध्या ।	पर्यू ष्प्र धन्व वाजसा० ।	९ ११० १
काविराट्	३०	९।१२।९	नवकयोर्मध्ये जागतः काविराट्	ता विह्वांसा हवामहे० ।	१ १२० ३
नष्टरूपी	३२	९।१०।१३	नव वैराजस्त्रयोदशो नष्टरूपी ।	वि पृच्छामि पाक्या० ।	१ १२० ४
विराट्	३०	१०।१०।१०	दशकास्त्रयो विराट् ।	प्रेद्धो अग्ने दीदिहि० ।	७ १ ३
विराट्	३३	११।११।११	एकादशका (वा) ।	अग्निं नरो दीधिति० ।	७ १ १
४ (७) बृहती					
बृहती	३६	८।८।१२।८	(चतुर्थं) बृहती तृतीयो द्वादशकः ।	मा चिदन्यद्वि शं० ।	८ १ १
पुरस्ताद्बृहती	३६	१२।८।८।८	आद्यश्चेत्पुरस्ताद्बृहती ।	महो यस्पतिः शव० ।	१० २१ ३
१ त्र्यवसानिनी	३६	८।१२।८।८	द्वितीयश्चेत् (१) त्र्यवसानिनी	इंजानमिद् घौ० ।	१० १३२ १
२ उरोबृहती वा +	,,	,,	(२) उरोबृहती वा	,, ,,	,,
३ स्कंधोग्रीवी वा	,,	,,	(३) स्कंधोग्रीवी वा ।	,, ,,	,,
उपरिष्टाद्बृहती	३६	८।८।८।१२	अंत्यश्चेत् उपरिष्टाद्बृहती ।	ये पातयन्ते अज्म० ।	८ ४६ १८
विष्टारबृहती	३६	८।१०।१०।८	अष्टिनोर्मध्ये दशकौ विष्टारबृहती ।	युवं ह्यास्तं महो रन्० ।	१ १२० ७
ऊर्ध्वबृहती	३६	१२।१२।१२	त्रिजागतोर्ध्वबृहती ।	अध यदिमे पवमा० ।	९ ११० ९
पिपीलिकमध्या	३४	१३।८।१३	त्रयोदशिनोर्मध्येऽष्टकः पिपीलिकमध्या ।	अभि वो वीरमन्धसो० ।	८ ४६ १४
विषमपदा	३६	९।८।११।८	नवकाष्टयेकादश्यष्टिनो विषमपदा ।	सनितः सुसनित० ।	८ ४६ २०
बृहती	३६	९।९।९।९	चतुर्नवका बृहती एव ।	तं त्वा वयं पितो वचो०	१ १८७ ११

+ एतं शंसमिन्द्रास्मयुः० । (मं० १०, सू० ९३, मं० ११)
,, तृष्टमेतत्कटुकमेतत्० । (मं० १०, सू० ८५, मं० ३४)
,, मत्स्वपायि मे महः । (मं० १, सू० १७५, मं० १)
ध्रुवमस्मभ्यमूतये० । (मं० १०, सू० १२६, मं० ७)

दानासो, वि पिप्रो,—रायं नरो, य ऋष्वस्, तस्याः समुद्रा, आग्निं न, षष्टिं सहस्रा,—ऽतीयाम निदोऽष्टौ ॥ ८ ॥ (५)

कस्य नूनं, यूपव्रस्का, ये वाजिनं, यो वाचा, स्वस्ति न इन्द्रः, श्रुधी हवं, श्रुतं मे, ऽग्निर्नेन्द्रेण, ताभिरा यातं, नवानां, सं मा तपन्त्ये,—वेन्द्राग्निभ्यां द्वादश ॥९॥ (६)

छंदोभेदः	अक्षर-संख्या	चरणाक्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं।	मंत्रस्थानं म०सू०मं०
५ (८) पंक्तिः					
पंक्तिः ॐ	४०	८।८।८।८।८	(पंचमं) पंक्तिः पंचपदा।	दानासः पृथुश्रवसः।	८ ४६ १४
विराट्	४०	१०।१०।१०।१०	अथ चतुष्पदा विराट् दशकैः।	वि पिप्रोरहिमायस्य०।	६ २० ७
सतोबृहती	४०	१२।८।१२।८	अयुजौ जागतौ सतोबृहती।	आ यं नरः सुदानवो०।	५ ५३ ६
विपरीता	४०	८।१२।८।१२	युजौ चेत् विपरीता।	य ऋष्वः श्रावयत्स०।	८ ४६ १२
प्रस्तारपंक्तिः	४०	१२।१२।८।८	आद्यौ चेत् प्रस्तारपंक्तिः।	तस्याः समुद्रा अधि०।	१ १६४ ४२
आस्तारपंक्तिः	४०	८।८।१२।१२	अंत्यौ चेत् आस्तारपंक्तिः।	आग्निं न स्ववृ०।	१० २१ १
संस्तारपंक्तिः	४०	१२।८।८।१२	आद्यांत्यौ चेत् संस्तारपंक्तिः।	षष्टिं सहस्रा०।	८ ४६ २२
विष्टारपंक्तिः +	४०	८।१२।१२।८	मध्यमौ चेद् विष्टारपंक्तिः।	अतीयाम निदस्तिरः।	५ ५३ १४
६ (९) त्रिष्टुप्					
त्रिष्टुप् *	४४	११।११।११।११	(षष्ठं) त्रिष्टुप् त्रैष्टुभपदा।	कस्य नूनं कतमस्या०।	१ २४ १
जगती	४६	११।१२।११।१२	द्वौ तु जागतौ यस्याः सा जागते जगती।	यूपव्रस्का उत ये यू०।	१ १६२ ६
त्रिष्टुप्	४६	१२।११।१२।११	त्रैष्टुभे त्रिष्टुप्।	(सनेमि चक्रमजरं०।	१ १६४ १४)
		११।११।१२।१२ वा ,, ,,		ये वाजिनं परिप०।	१ १६२ १२
अभिसारिणी	४४	१०।१०।१२।१२	वैराजौ जागतौ च अभिसारिणी।	यो वाचा विवाचो०।	१० २३ ५
	३९	९।९।१०।११	विराट्स्थाना।	स्वस्ति न इन्द्रः।	१ ८९ ६
[वैराजत्रिष्टुप्	३९	१०।९।११।९	नवकौ वैराजत्रैष्टुभश्च।	शुभ्रं नु ते शुष्मं व०।	२ ११ ४]
विराट्स्थाना	४०	१०।९।१०।११	द्वौ वा वैराजौ नवकः त्रैष्टुभश्च विराट्स्थाना।	श्रुधी हवमिन्द्र मा रि०।	२ ११ १
[विपरीता विराड्रूपा	४१	८।११।११।११		क्रीळन्तो रुद्रा आ०।	५ १९ ५]
विराट्रूपा	४१	११।११।११।८	एकादशिनक्रयोऽष्टकश्च विराट्रूपा।	श्रुतं मे मित्रावरुणा०।	१ १२२ ६
ज्योतिष्मती	४४	१२।१२।१२।८	द्वादशिनक्रयोऽष्टकश्च ज्योतिष्मती।	अग्निर्नेन्द्रेण वरुणेन०।	८ ३५ १

ॐ इत्था हि सोम इन्मदे। (मं० १, सू० ८०, मं० १

+ अग्ने तव श्रवो वयः। १०।१४०।१

* सो चिन्नु वृष्टिर्यूथ्या०। (मं० १०, सू० २३, मं० ४)

प्र देवमच्छा, ऽऽयः प्रा, वियत्तिका, तदश्नाय चत्वारि ॥ १० ॥

अयं वा, मा सखायो, बृहद्भिरग्ने, न हि ते शूरा, ऽऽत्वा रथं पञ्च ॥ ११ ॥

छंदोभेदः	अक्षर-संख्या	चरणाक्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमन्त्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थान म०सू० मं०
ज्योतिः ×	४४	१२।८।१२।१२	यतोऽष्टकस्ततो ज्योतिः ।	ताभिरा यातं वृषणो० ।	८ २२ १२
महाबृहती	४४	८।८।८।८।१२	चत्वारोऽष्टका जागतश्च महाबृहती ।	नवानां नवतीनां० ।	१ १९१ १३
यवमध्या	४४	८।८।१२।८।८	मध्ये चेत् यवमध्या ।	सं मा तपन्त्यभितः ।	१ १०५ ८
पंक्त्युत्तरा विराट्पूर्वा	४४	१०।१०।८।८।८	आद्यौ दशकावष्टकान्त्यः पंक्त्युत्तरा विराट्पूर्वा वा ।	एवेंद्राग्निभ्यामहा० ।	५ ८६ ६
(१०) जगती					
जगती	४८	१२।१२।१२।१२	(सप्तमं) जगती जागतपदा ।	प्र देवमच्छा मधुमं० ।	९ ६८ १
महासतोबृहती	४८	१२।८।१२।८।८	अष्टिनन्त्यः स्त्रौ च द्वौ महासतोबृहती ।	आ यः पप्रौ भानुना० ।	६ ४८ ६
महापंक्तिः	४८	८।८।७।६।१०।९	अष्टकौ सप्तकः षट्को दशको नवकश्च ।	इयत्तिका शकुंति० ।	१ १९१ ११
,,	,,	८।८।८।८।८।८	षळष्टका वा महापंक्तिः ।	तदश्नाय तद्पसे० ।	८ ४७ १६
(११) प्रगाथाः					
बार्हतः प्रगाथः	७६	८।८।१२।८= ३६	अथ प्रगाथा बृहतीसतोबृहत्यौ बार्हतः ।	अयं वां मधुमत्तमः० ।	१ ४७ १
((३६+४०)		१२।८।१२।८=४०		त्रिबन्धुरेण त्रिवृता० ।	२)
काकुभः प्रगाथः	६८	८।१२।८= २८	ककुप् चेत्पूर्वा काकुभः ।	आ सखायः सबर्दुघं० ।	६ ४८ ११
((२८+४०)		१२।८।१२।८=४०		या शर्धाय मारुताय० ।	१२)
महाबार्हतः प्रगाथः	९२	८।८।१२।८।८=४४	महाबृहतीमहासतोबृहत्यौ महाबार्हतः ।	बृहद्भिरग्ने अर्चिं० ।	६ ४८ ७
((४४+४८)		१२।८।१२।८।८=४८		विश्वासां गृहपतिः० ।	८)
विपरीतोत्तरः	७६	८।८।१२।८= ३६	बृहतीविपरीते विपरीतोत्तरः ।	नहि ते शूर राधसः० ।	८ ४६ ११
प्रगाथः ((३६+४०)		८।१२।८।१२= ४०		य ऋक्वभिः श्रावयत् ।	१२)
आनुष्टुभः	८०	८।८।८।८= ३२	अनुष्टुबुगायत्र्यौ चानुष्टुभः ।	आ त्वा रथं यथोत० ।	८ ६८ १
(गायत्र्यौ) ((३२+२४		८।८।८= २४		तुविशुष्म तुविक्रतो० ।	२)
प्रगाथः +२४)		,, २४		यस्य ते महिना महः ।	३)

× पुरस्ताज्ज्योतिः; मध्येज्योतिः; उपरिष्टाज्ज्योतिः ।

ऋ० १०५

प्र वो महे, प्रोष्वस्मै, साकं जात, त्रिकद्रुके, प्वग्निं होतार, मवर्महे इंद्र, स हि शर्धो न सप्त ॥ १२ ॥

छंदोभेदः	अक्षर-संख्या	चरणाक्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म०सू० मं०
(१२) संकीर्णम्					
१ अतिजगती	५२	१२।१२।१२।८।८	पादा अतिजगत्यां तु त्रयो-द्वादशकाः परौ अष्टकौ ।	प्र वो महे मतयो यंतु० ।	५ ८७ १
२ शकरी	५६	८।८।८।८।८।८।८	शकरीपादाः ससैवाष्टाक्षराश्च ते ।	प्रो ष्वस्मै पुरोरथं० ।	१० १३३ १
३ अतिशक्करी	६०	१६।१६।१२।८।८	अतिशाक्करपादौ द्वौ आदितः कर्तव्यौ षोळशाक्षरौ जागतश्चाष्टकौ ।	साकं जातः क्रतुना० ।	२ २२ ३
४ अष्टिः	६४	१६।१६।१६।८।८	अष्टिपादाः षोळशकाश्चयः अष्टकौ च ।	त्रिकद्रुकेषु माहिषो० ।	२ २२ १
५ अत्यष्टिः	६८	१२।१२।८।८।८।१२।८	अत्यष्टिपादौ जागतौ चाष्टकाश्चयः जागतश्चाष्टकश्च ।	अग्निं होतारं मन्ये दा० ।	१ १२७ १
६ धृतिः	७२	१२।१२।८।८।८।१६।८	धृतिपादौ तु जागतौ । पादाश्चयोष्टकाश्चाथ षोळशाक्षर एव च अष्टकश्च ॥	अवर्महे इंद्र दाहहि० ।	१ १३३ ६
७ अतिधृतिः	७६	१२।१२।८।८।८।१२।८।८	अथातिधृतौ जागतौ । त्रयोऽष्टका जागतश्च तथैवाष्टकौ इत्यपि ।	स हि शर्धो न मारुतं तु० ।	१ १२७ ६

Hindi Section Library
OSMANIA UNIVERSITY
No.....

१ कृतिः-	(त्रिशुग्धर्मो विभातु मे० । तै० आ० ४।२१।१)	[८० अक्षराणि]
२ प्रकृतिः-	(भगो अनुप्रयुक्तां० ।)	[८४ ,,]
३ आकृतिः-	(तच्चक्षुर्देवहितं० । तै० आ० ४।३५।३२; वा० सं० ३४।२४)	[८८ ,,]
४ विकृतिः-	(इमे सोमाः सुरामाणः० । वा० सं० २१।४२)	[९२ ,,]
५ संकृतिः-	(देवो अग्निः स्विष्टकृत्० । तै० आ० ३।५।९।१)	[९६ ,,]
६ अभिकृतिः-	(देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवान्यक्षत्० । वा० सं० २१।५८)	[१०० ,,]
७ उत्कृतिः-	(छागस्य हविष आत्तामथ । वा० सं० २१।४३)	[१०४ ,,]

ऋग्वेद-मन्त्राणां वर्णानुक्रमसूची ।

अंशुं दुहन्ति स्तनयन्तं ९, ७१, ६
अंसेषु व ऋषयः ५, ५४, ११
अंसेष्वा मरुतः खादयो ७, ५६, १३; तै. ब्रा. २,८,५,५
अंहोयुवस्तन्वस्तन्वते वि वयः ५, १५, ३
अकर्म ते स्वपसो अभूम ४, २, १९, अथर्व. १८,३,२४
अकर्मा दस्युरभि नो अमन्तु १०, २२, ८
अकारि त इन्द्र गोतमेभिः १, ६३, ९
अकारि ब्रह्म समिधान तुभ्यं ४, ६, ११
अकारि वामन्धसो ६, ६३, ३
अक्रन्ददग्निस्तनयन् १०, ४५, ४; वा. य. १२, ६; तै. सं. १,३,१४,२; ४,२,१; २,२,२
अक्रविहस्ता सुकृते ५, ६२, ६
अक्रान्त्समुद्रः प्रथमे ९, ९७, ४०; साम. ५२९; १२५३; तैत्ति. आर. १०, १, १५; नि. १४, १६
अक्रो न बभ्रिः समिथे ३, १, १२; नि. ६,१७
अक्षण्वंतः कर्णवन्तः सखायो १०, ७१, ७; नि. १,९
अक्षन्नमीमदंत ह्यव १, ८२, २; साम. ४१५; वा. य. ३।५१; तै. सं. १, ८, ५, २
अक्षानहो नह्यतनोत १०, ५३, ७
अक्षास इदं कृशिनः १०, ३४, ७
अक्षितोति सनेदिमं १, ५, ९; अथर्व. २०,६९,७
अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां १०, १६३, १; अथर्व. २,३३,१; २०,९६,१७
अक्षेत्रविरक्षेत्रविदं १०, ३२, ७
अक्षैर्मा दीव्यः कृषिमित् १०, ३४, १३
अक्षोदयच्छवसा क्षाम ४, १९, ४; तै. ब्रा. २,४,५,२
अक्षो न चक्रयोः शूर ६, २४, ३; नि. १,४
अक्ष्णश्चिद्रातुविस्तरा ८, २५, ९
अगच्छतं कृपमाणं परावति १, ११९, ८
अगच्छदु विप्रतमः सखीयन् ३, ३१, ७
अगन्निन्द्र श्रवो बृहत् ३,३७,१०; अथर्व. २०,२०,३; २०,५७,६
अगन्म महा नमसा ७, १२, १; साम. १३०४; तै. ब्रा. ३,११,६,२
अगन्मूति क्षेत्रमागन्म ६, ४७, २०
अगस्त्यः खनमानः खनित्रैः १, १७९, ६
अगस्त्यस्य नद्भयः १०, ६०, ६
अगोरुधाय गविषे ८, २४, २०; अथर्व. २०,६५,२
अग्न आ याहि वीतये ६,१६,१०; साम. १; ६६०; तै. सं. २,५,७,३; ८,१; तै. ब्रा. ३,५,२,१
अग्न आ याह्यग्निभिः ८, ६०, १; साम. १५५२; अथर्व. २०,१०३,२
अग्न आयूंषि पवसे ९,६६,१९; साम. ६२७;१४६४; १५१८; वा. य. १९,३८; ३५,१६; तै. ब्रा. २,६,३,४; तै. आ. २,५,१ तै. सं. १,३,१४,७,४,२९.१; ५,५,१;६,६,२
अग्न इळा समिध्यसे ३, २४, २
अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः ५, ४६, २; वा. य. ३३,४८
अग्न इन्द्रश्च दाशुषो ३, २५, ४
अग्न ओजिष्ठमा भर ५, १०, १; साम. ८१
अग्नये ब्रह्म ऋभवः १०, ८०, ७
अग्ना यो मर्त्यो दुवो ६, १४, १
अग्निं यंतुरमप्तुरं ३, २७, ११
अग्निं वः पूर्व्यं हुवे ८, २३, ७
अग्निं वः पूर्व्यं गिरा ८, ३१, १४; तै. सं. १,८,२२,३
अग्निं वर्धन्तु नो गिरः ३, १०, ६
अग्निं विश ईळते १०, ८०, ६
अग्निं विश्वा अभि पृक्षः १, ७१, ७
अग्निं विश्वायुवेपसं ८, ४३, २५
अग्निं वो देवमग्निभिः ७, ३, १; साम. १२१९
अग्निं वो देवयज्यया ८, ७१, १२
अग्निं वो वृधन्तं अध्वराणाम् ८,१०२,७; साम. २१; २४६
अग्निं सुदीतिं सुदृशं ३, १७, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
अग्निं सुम्नाय दधिरे पुरो जनः ३, २, ५
अग्निं सूनुं सनश्रुतं ३, ११, ४
अग्निं सूनुं सहसो जातवेदसं ८, ७१, ११; साम. १५५५
अग्निं स्तोमेन बोधय ५, १४, १, वा. य. २२, १५; तै. सं. ४, १, ११, ४
अग्निं हिन्वंतु नो धियः १०, १५६, १; साम. १५२७
अग्निं होतारमीळते वसुधितिं १, १२८, ८
अग्निं होतारं प्र वृणे ३, १९, १
अग्निं होतारं मन्ये दास्वंतं १, १२७, १; साम. ४६५; १८१३; अथर्व. २०, ६७, ३; वा. य. १५, ४७; तै. सं. ४, ४, ४, ८; निरुक्तं ६, ८

अग्निः पूर्वेभिर्ऋषिभिः १, १, २; नि. ७, १६
अग्निः प्रत्नेन मन्मना ८, ४४, १२; साम. १७११ तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
अग्निः शुचिव्रततमः ८ ४४, २१, तै. सं. १, ३, १४, ८, ५, ५, ३
अग्निः सनोति वीर्याणि ३, २५, २
अग्निः सप्तिं वाजंभरं १०, ८०, १
अग्निं घृतेन वावृधुः ५, १४, ६
अग्निनाग्निः समिध्यते १, १२, ६; साम. ८४४; तै. सं. १, ४ ४६, ३; ३, ५. ११, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३
अग्निना तुर्वशं यदुं १, ३६, १८
अग्निना रयिमश्नवत् १, १, ३; तै. सं. ३, १, ११, १; ४, ३, १३, ५
अग्निनेन्द्रेण वरुणेन ८, ३५, १; नि. ५, ५
अग्निं तं मन्ये यो वसुः ५, ६. १; साम. ४२५; १७३७; वा. य. १५,४१
अग्निं दूतं वृणीमहे १, १२, १; साम. ३; ७९०; अथर्व २०,१०१,१; तै. सं. २,५,८,५; तै. ब्रा. ३,५,२,३
अग्निं दूतं पुरो दधे ८, ४४, ३
अग्निं दूत प्रति यदब्रवीत न १, १६१, ३
अग्निं देवासो अग्रियं ६, १६, ४८
अग्निं देवासो मानुषीषु विक्षु १, ४, ३
अग्निं द्वेषो योतवै नो गृणीमसि ८, ७१, १५
अग्निं धीभिर्मनीषिणः ८, ४३, १९
अग्निं न मा मथितं सं दिदीपः ८, ४८, ६
अग्निं नरो दीधितिभिः ७, १, १; साम. ७२; १३७३; नि. ५, १०
अग्निमग्निं वः समिधा ६, १५, ६
अग्निमग्निं वो अग्निगुं ८, ६०, १७
अग्निमग्निं हवीमभिः १, १२, २; साम. ७९१; अथर्व. २०, १०१. २; तै. सं. ४, ३, १३, ८
अग्निमच्छा देवयतां ५, १, ४
अग्निमस्तोष्यृग्मियं ८, ३९, १; नि. ५, २३
अग्निमिंधानो मनसा ८, १०२. २२; साम. १९
अग्निमीळिष्वावसे ८, ७१, १४; साम. ४९; अथर्व. २०, १०३. १
अग्निमीळेन्यं कविं ५, १४, ५
अग्निमीळे पुरोहितं १, १, १; तै. सं. ४, ३, १३, ३; नि. ७, १५
अग्निमीळे भुजां यविष्ठं १०, २०, २
अग्निमुक्थैरृषयः १०, ८०, ५
अग्निमुषसमश्विना ३, २०, १
अग्निं मंद्रं पुरुप्रियं ८, ४३, ३१
अग्निं मन्ये पितरमग्निमापिं १०, ७, ३
अग्निरात्रिं भरद्वाजं १०, १५०, ५
अग्निरप्सामृतीषहं ६, १४, ४
अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा ३, २६, ७; वा. य. १८, ६६; नि. १४,२
अग्निरिद्धि प्रचेता ६, १४, २
अग्निरिंद्रो वरुणो मित्रः १०, ६५, १
अग्निरिव मन्यो त्विषितः १०, ८४, २; अथर्व० ४,३१,२; नि. १,१७
अग्निरिषां सख्ये ददातु नः ८, ७१, १३
अग्निरीशे बृहतः क्षत्रियस्य ४, १२, ३
अग्निरीशे बृहतो अध्वरस्य ७, ११, ४
अग्निरीशे वसव्यस्य ४, ५५, ८
अग्निरुक्थे पुरोहितः ८. २७, १; साम. ४८
अग्निर्ऋषिः पवमानः ९, ६६, २०; साम. १५१९; वा. य. २,६.९; तै. आ. २,५.२
अग्निर्जज्ञे जुह्वा३ रेजमानः ३ ३१, ३
अग्निर्जागार तमृचः कामयन्ते ५. ४४, १५; साम. १८२७
अग्निर्जातो देवानां अग्निः ८. ३९, ६
अग्निर्जातो अथर्वणः १०, २१, ५
अग्निर्जातो अरोचत ५ १४, ४
अग्निर्जुषत नो गिरः ५, १३, ३; साम. १४०६
अग्निर्ददाति सत्पतिं ५, २५, ६
अग्निर्दाद् द्रविणं १०, ८०, ४; तै. सं. २, २, १२, ६
अग्निर्देवभिर्मनुषश्च जंतुभिः ३, ३, ६
अग्निर्देवेषु राजति ५. २५, ४
अग्निर्देवेषु संवसुः ८, ३९, ७
अग्निर्देवो देवानामभवत् १०, १५०, ४
अग्निर्द्यावापृथिवी ३. २५, ३
अग्निर्धिया स चेतति ३. ११, ३
अग्निर्न ये भ्राजसा १०. ७८, २; नि. ३, १५
अग्निर्न यो वन आ ९, ८८. ५
अग्निर्न शुष्कं वनं ६, १८. १०
अग्निर्नेता भग इव ३. २०, ४
अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साधुया ५, ११. ४
अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत् ८,४४,१६; साम. २७; १५३२; वा. य. ३, १२; १३, १४; १५, २०; तै. सं. १, ५, ५, १; ४. ४, १, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १
अग्निर्वंश्न सुवीर्यमग्निः १, ३६, १७

अग्निर्नृम्णाणि जंघनत् ६, १६, ३४; साम. ४; १३९६; वा. य. ३३, ९; तै. सं. ४, ३, १३, १; तै. ब्रा. ३,५,६,१
अग्निर्हं त्यं जरतः कर्णम् १०, ८०, ३
अग्निर्हं नाम धायि १०, ११५, २
अग्निर्हि जानि पूर्व्यः ८, ७, ३६
अग्निर्हि वाजिनं विशे ५, ६, ३; साम. १७३८; तै. ब्रा. ३, ११, ६, ४
अग्निर्हि विप्रना निदः ६, १४, ५
अग्निर्होता कविक्रतुः १, १, ५
अग्निर्होता गृहपतिः ६, १५, १३; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १
अग्निर्होता दास्वतः ५. ९. २
अग्निर्होता नो अध्वरे ४, १५ १; तै. ब्रा. ३, ६, ४,१
अग्निर्होता न्यसीदत् ५, १, ६; तै. ब्रा. १, ३, १४, १
अग्निर्होता पुरोहितो ३, ११, १
अग्निश्च यन्मरुतो ५. ६०, ७
अग्निश्रियो मरुतो ३, २६, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३
अग्निष्वात्ताः पितरः १०, १५, ११; अथर्व. १८, ३, ४४; वा. य. १९, ५९; तै. सं. २, ६, १२, २
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा ६, १६, २८; साम. २२; वा. य. १७, १६; तै. सं. ४, ६, १, ५
अग्निस्तुविश्रवस्तमं ५, २५, ५
अग्निस्त्रीणि त्रिधातूनि ८. ३९ ९; तै. सं. ३, २, ११, ३
अग्नीपर्जन्यावतं ६, ५२, १६
अग्नी रक्षांसि सेधति ७, १५, १०; अथर्व. ८, ३, २६; तै. ब्रा. २, ४, १, ६
अग्नीषोमा चेति तद् १, ९३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०
अग्नीषोमा पितृतं १, ९३, १२
अग्नीषोमा य आहुतिं १, ९३, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०
अग्नीषोमा यो अश्व वां १. ९३, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ९
अग्नीषोमावनेन वां १. ९३, १०
अग्नीषोमाविमं सु मे १. ९३, १; तै. सं. २, ३, १४, २
अग्नीषोमाविमानि नो १, ९३, ११
अग्नीषोमा वृषणा वाजं १०, ६६, ७
अग्नीषोमा सवेदसा १, ९३, ९; तै. सं. २, ३, १४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, २
अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य १, ९३, ७; तै. सं. २, ३, १४, २
अग्ने अच्छा वदेह नः १०, १४१, १; अथर्व. ३, २०, २; वा. य. ९, २८; तै. सं. १, ७, १०, २
अग्ने अपां समिध्यसे ३, २५, ५
अग्नेः पूर्वे भ्रातरो १०, ५१, ६
अग्ने इळा समिध्यसे ३, २४, २
अग्ने कदा त आनुषक् ४, ७, २
अग्ने कविर्वेधा असि ८, ६०, ३
अग्ने केतुर्विशामसि १०, १५६, ५; साम. १५३१
अग्ने घृतस्य धीतिभिः ८, १०१, १६
अग्ने चिकिद्धस्य नः ५, २१, ४
अग्ने जरस्व स्वपत्य आयुनि ३, ३, ७
अग्ने जरितर्विडपतिः ८, ६०, १९; साम. ३९
अग्ने जुषस्व नो हविः ३, २८, १
अग्ने जुषस्व प्रति हर्यं तद्वचः १, १४४, ७
अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः ४, १०, १; साम. ४३४; १७७७; वा. य. १५, ४४; १७, ७७; तै. सं. ४, ४, ४, ७
अग्ने तव त्यदुक्थ्यं १, १०५, १३
अग्ने तव त्ये अजर ८, २३, ११
अग्ने तव श्रवो वयः १०, १४०, १; साम. १८१६; वा. य. १२, १०६; तै. सं. ४, २. ७, २
अग्ने तृतीयो सवने हि ३, २८, ५
अग्ने त्री ते वाजिना ३, २०, २; तै. सं. ३, २, ११, १
अग्ने त्वं यशा अस्या ८, २३, ३०
अग्ने त्वचं यातुधानस्य १०, ८७, ५; अथर्व. ८, ३, ४
अग्ने त्वं नो अंतमः ५, २४, १; साम. ४४८; ११०७; वा. य. ३, २५; १५, ४८; २५, ४७; तै. सं. १, ५, ६, २; ४, ४, ४, ८
अग्ने त्वमस्मद्युयोधि १, १८९, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४
अग्ने त्वं पारया नव्यः १, १८९, २; तै. सं. १,१,१४,४; तै. ब्रा. २, ८, २, ५; तै. आ. १०, २, १
अग्ने दा दाशुषे रयिं ३, २४, ५; तै. सं. २, २, १२, ६
अग्ने दिवः सूनुरसि ३, २५, १
अग्ने दिवो अर्णमच्छा ३, २२, ३; वा. य. १२, ४९; तै. सं. ४, २, ४, २
अग्ने देवाँ इहा वह जज्ञानः १, १२, ३; साम. ७९२; अथर्व. २०, १०१, ३; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २
अग्ने देवाँ इहा वह सादया १, १५, ४
अग्ने द्युम्नेन जागृवे ३, २४, ३
अग्ने घृतव्रताय ते ८, ४४, २५
अग्ने नक्षत्रमजरं १०, १५६, ४; साम. १५३०
अग्ने नय सुपथा राये १, १८९, १; वा. य. ३, ३६; ७, ४३ ४०, १६; तै. सं. १, १, १४, ३; ४, ४३, १; तै. ब्रा. १, ८, १, ३; तै. आ. १, ८, ८; शत. ब्रा. १४, ८, ३, १
अग्ने नि पाहि नस्त्वं ८, ४४, ११
अग्ने नेमिरराँ इव ५, १३, ६; तै. सं. १, ५, ९, ३

अग्ने पत्नीरिहा वह १, २२, ९; वा. य. २६, २०
अग्ने पवस्व स्वपाः ९, ६६, २१; साम. १५२०; वा. य. ८, ३८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, २; ६, ६, २; तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. आ. २, ५, १
अग्ने पावक रोचिषा ५, २६, १; साम. १५२१; वा. य. १७, ८; तै. सं. १. ३. १४, ८; ५, ५. ३; ४, ६, १, २
अग्ने पूर्वा अनूषसो १, ४४, १०
अग्ने बाधस्व वि मृधो १०, ९८, १२; तै. ब्रा. २, ५, ८, ११
अग्ने भव सुषमिधा ७, १७, १
अग्ने भूरीणि तव ३, २०, ३; तै. सं. ३, १, ११, ६
अग्ने भ्रातः सहस्कृत ८, ४३, १६
अग्ने मन्मानि तुभ्यं कं ८, ३९, ३
अग्ने मन्युं प्रतिनुदन् १०, १२८, ६; अथर्व. ५, ३, २; तै. सं. ४, ७, १४, २
अग्ने मरुद्भिः शुभयद्भिः ५, ६०, ८
अग्ने माकिष्टे देवस्य ८, ७१, ८
अग्ने मृळ महाँ असि ४, ९, १; साम. २३
अग्ने यं यज्ञमध्वरं १, १, ४; तै. सं. ४, १, ११, १
अग्ने यजस्व हविषा २, ९, ४
अग्ने याजिष्ठो अध्वरे ३, १०, ७; साम. १००
अग्ने यस्ते दिवि वर्चः ३, २२, २; वा. य. १२, ४८; तै. ब्रा. ४, २, ४, २
अग्ने यदद्य विशो ६, १५, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ४; तै. ब्रा. ३, ५. ७, ६; ६, १२, २
अग्ने याहि दूत्यं ७, ९, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ४
अग्ने याहि सुशस्तिभिः ८, २३, ६
अग्ने युक्ष्वा हि ये तवा ६, १६, ४३; साम. २५; १३८३; वा. य. १३, ३६; तै. सं. ४, २, ९, ५
अग्ने रक्षा णो अंहसः ७, १५, १३; साम. २४; तै. ब्रा. २, ४, १, ६
अग्नेरग्रसः समिदस्तु १०, ८०, २
अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य २, ८, ६
अग्नेर्गायत्र्यभवत् १०, १३०, ४
अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां १, २४, २
अग्नेर्वर्म परि गोभिः १०, १६, ७; अथर्व. १८, २, ५८; तै. आ. ६, १, ४
अग्ने वाजस्य गोमतः १, ७९, ४; साम. ९९; १५६१; वा. य. १५, ३५; तै. सं. ४, ४, ४, ५
अग्ने विवस्वदुषसः १, ४४, १; साम. ४०; १७८०
अग्ने विश्वानि वार्या ३, ११, ९
अग्ने विश्वेभिः स्वनीक ६, १५, १६; तै. सं. ३, ५, ११, २
अग्ने विश्वेभिरग्निभिः ३, २४, ४
अग्ने विश्वेभिरा गहि ५, २६, ४
अग्ने वीहि पुरोळाशं ३, २८, ३
अग्ने वीहि हविषा ७, १७, ३
अग्ने वृधान आहुतिं ३, २८, ६
अग्ने शकेम ते वयं ३, २७, ३; तै. ब्रा. २, ४, २, ५
अग्ने शर्धतमा गणं ५, ५६, १
अग्ने शर्ध महते सौभगाय ५, २८, ३; अथर्व. ७, ७३, १०; वा. य. ३३, १२; तै. ब्रा. २, ४, १, १; ५, २, ४
अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिः १, १२, १२
अग्ने शुक्रेण शोचिषोरु १०, २१, ८
अग्ने स क्षेषदृतपा ६, ३, १
अग्ने सहन्तमा भर ५, २३, १; तै. सं. १, ३, १४, ६
अग्ने सहस्व पृतना ३, २४, १; वा. य. ९, ३७
अग्ने सुखतमे रथे १, १३, ४; साम. १३५०
अग्ने सुतस्य पीतये ५, ५१, १
अग्ने स्तोमं जुषस्व मे ८, ४४, २
अग्नेः स्तोमं मनामहे ५, १३, २; साम. १४०५
अग्ने हंसि न्य१त्रिणं १०, ११८, १; तै. ब्रा. २, ४, १, ७
अग्रं पिबा मधूनां सुतं ४, ४६, १
अग्रेगो राजाप्यस्तविष्य ९, ८६, ४५; साम. १६१६
अग्रे बृहन्नुषसामूर्ध्वो १०, १, १; वा. य. १२, १३; तै. सं. ४, २, १, ४
अग्रे सिंधूनां पवमानः ९, ८६, १२; साम. १०३३
अघोरचक्षुरपतिघ्न्येधि १०, ८५, ४४; अथर्व. १४, २, १७
अग्नते विष्णवे वयं ८, २५, १२
अंगादंगाल्लोम्नोलोम्नः १०, १६३, ६; अथर्व. २, ३३, ७; २०, ९६, २२
अंगिरसो नः पितरः १०, १४, ६; अथर्व. १८, १, ५८; वा. य. १९, ५०; तै. सं. २, ६, १२, ६; नि. ११, १९
अंगिरस्वन्ता उत विष्णुवंता ८, ३५, १४
अंगिरोभिरा गहि १०, १४, ५; अथर्व. १८, १, ५९; तै. सं. २, ६, १२, ६
अचिकित्वाञ्चिकितुषः १, १६४, ६; अथर्व. ९, ९, ७
अचिक्रदद् वृषा हरिः ९, २, ६; साम. ४९७; १०४२; वा. य. ३८, २२; तै. आ. ४, ११, ६
अचित्ती यच्चकृमा ४, ५४, ३; तै. सं. ४, १, ११, १
अचेति दक्षा व्युनाकमृण्वथः १, १३९, ४
अचेति दिवो दुहिता मघोनि ७, ७८, ४
अचेत्यग्निश्चिकितुः ८, ५६, ५; साम. ४४७
अचोदसो नो धन्वन्तु ९, ७९, १; साम. ५५५

अध्युता चिद्वो अज्मन्ना ८, २०, ५
अध्व ऋषे मारुतं गणं ५, ५२, १४
अध्वा कविं नृमणो गा ४, १६, ९
अध्वा कोशं मधुश्च्युतं ९, ६६, ११; साम. ६५८
अध्वा गिरो मतयो ७, १०, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४
अध्वा च त्वैना नमसा ८, २१, ६
अध्वा नः शीरशोचिषं ८, ७१, १०; साम. १५५४
अध्वा नृचक्षा असरत् ९, ९२, २
अध्वा नो अंगिरस्तमं ८,२३,१०
अध्वा नो मित्रमहो देव ६,१,११
अध्वा नो मित्रमहो देव देवान् ६,१४,६
अध्वा नो याह्या वह ६, १६, ४४; साम. १३८४
अध्वा म इन्द्रं मतयः १०, ४३, १; अथर्व. २०, १७, १
अध्वा मही बृहती शंतमा ५, ४३, ८
अध्वायं वो मरुतः ७, ३६, ९
अध्वा यो गंता नाधमान ४, २९, ४
अध्वा वदा तना गिरा १, ३८, १३
अध्वा वद तवसं गीर्भिः ५, ८३, १; तै. ब्रा. २, ४, ५, ५
अध्वा विवक्मि रोदसी ३, ५७, ४
अध्वा वो अग्निमवसे ५, २५, १
अध्वा वोचेय शुचयुचानं ४, १, १९
अध्वा वो देवीमुषसं ३, ६१, ५
अध्वा समुद्रमिंदवः ९, ६६, १२; साम. ६५९
अध्वा सिंधुं मातृतमां ३, ३३, ३
अध्वा हि त्वा सहसः सूनो ८, ६०, २; साम. १५५३; अथर्व. २०, १०३, ३
अध्वा हि सोमः कलशान् ९, ८१, २
अच्छिद्रा शर्म जरितः ३, १५, ५
अच्छिद्रा सूनो सहसो नो १, ५८, ८
अजा अन्यस्य वह्नयः ६, ५७, ३
अजातशत्रुमजरा स्वर्वती ५, ३४, १
अजा वृत्त इन्द्र शूरपत्नीः १, १७४, ३
अजाश्वः पशुपा वाजपस्त्यो ६, ५८, २; तै. ब्रा. २,८,५,४
अजिरासस्तदप ईथमाना ५, ४७, २
अजिरासो हरयो येत आशव ८, ४९, ८
अजीजनन्नमृतं मर्त्यासः ३, २९, १३; तै. ब्रा. १,२,१,१९
अजीजनो अमृतं ९, ११०, ४; साम. १५०८
अजीजनो हि पवमान ९, ११०, ३; साम. १३६५; वा. य. २२, १८
अजीतयेऽहतये ९, ९६, ४
अजैष्माद्यासनाम च ८, ४७, १८; १०, १६४, ५
अजैष्माद्यासनाम च १०, १६४, ५
अजो न क्षां दाधार पृथिवीं १, ६७, ५
अजो भागस्तपसा तं १०, १६, ४; अथर्व. १८, २, ८; तै. आ. ६, १, ४
अजोहवीदश्विना तौग्र्यो १, ११७, १५
अजोहवीदश्विना वर्तिका १, ११७, १६; नि. ५, २१
अजोहवीन्नासत्या करा वां १, ११६, १३
अज्येष्ठासो अकनिष्ठासः ५, ६०, ५
अञ्जे चिदस्मै कृणुथा न्यंचनं ८, २७, १८
अंजते व्यंजते ९, ८६, ४३; साम. ५६४; १६१४; अथर्व. १८, ३, १८
अंजंति त्वामध्वरे ३, ८, १; तै. ब्रा. ३, ६, १, १; नि. ८, १८
अंजंति यं प्रथयंतो न विप्राः ५, ४३, ७; तै. आ. ४, ५, २
अंजस्येनं मध्वो रसेन ९, १०९, २०
अत उ त्वा पितुभृतः १०, १, ४
अतः परिज्मन्ना गहि १, ६, ९; अथर्व. २०, ७०, ५
अतः समुद्रमुद्वतः ८, ६, २९
अतः सहस्रनिर्णिजा ८, ८, ११
अतप्यमाने अवसावंती १, १८५, ४
अतश्चिदिंद्र ण उपा ८, ९२, १०; साम. २१५
अतस्त्वा रयिमभि ९, ४८, ३; साम. ८३८
अतारिषुर्भरता गव्यवः सं ३, ३३, १२
अतारिष्म तमसस्पारमस्य प्रति १, १८३, ६; १, १८४, ६
अतारिष्म तमसस्पारमस्य प्रति स्तोमं ७, ७३, १
अतारिष्म तमसस्पारमस्योषा १, ९२, ६
अतितृष्टं ववक्षिथा ३, ९, ३
अति त्री सोम रोचना ९, १७, ५
अतिथिं मानुषाणां ८, २३, २५
अति द्रव सारमेयौ १०, १४, १०; अथर्व. १८, २, ११; तै. आ. ६, ३, १
अति नः सश्चतो नय १, ४२, ७
अति नो विषिता पुरु ८, ८३, ३
अति वा यो मरुतो ६, ५२, २; अथर्व. २, १२, ६
अति वायो ससतो याहि १, १३५, ७
अति वारान्पवमानो असिष्यत् ९, ६०, ३
अतिविद्धा विधुरेणा चिदद्धा ८, ९६, २
अति विश्वाः परिष्ठाः १०, ९७, १०; वा. य. १२, ८४; तै. सं. ४, २, ६, ३
अति श्रिती तिरश्चता ९, १४, ६
अतिष्ठंतीनामनिवेशनानां १, ३२, १०; नि. २, १६
अतीदु शुक्र ओहत ८, ६९, १४; अथर्व. २०, ९२, ११

अतीयाम निदस्तिरः ५, ५३, १४
अतीहि मन्युषाविणं ८, ३२, २१; साम. २२३
अनृष्णुवंतं वियतम ४, १९, ३
अतो देवा अवन्तु नः १, २२, १६; साम. १६७४
अतो न आ नृनतिथी ५, ५०, ३
अतो वयमंतमेभिर्युजानाः १, १६५, ५
अतो विश्वान्यद्भुता १, २५, ११
अत्यं हविः सचते सच्च धातुः५, ४४, ३
अत्यं मृजंति कलशे ९, ८५, ७
अत्यायातमश्विना ५, ७५, २; साम. १७४४
अत्या वृधन्तू रोहिता ४, २, ३
अत्यासो न ये मरुतः ७, ५६, १६; तै. सं. ४, ३, १३, ७
अत्या हियाना न हेतृभिः ९, १३, ६; साम. ११९१
अत्यू पवित्रमक्रमीत् ९, ४५, ४
अत्यूर्मिमत्सरो मदः ९, १७, ३
अत्यो न हियानो अभि ९, ८६, ३
अत्यो नाज्मन्त्सर्गप्रतक्तः १, ६५, ६
अत्रा ते रूपमुत्तमं १, १६३, ७; वा. य. २९, १८; तै. सं. ४, ६, ७, ३; नि. ६, ८
अत्रा वि नेमिरेषां ८, ३४, ३; साम. १८०८
अत्राह गोरमन्वत १, ८४, १५; साम. १४७; ९१५ अथर्व. २०,४१,३; तै. ब्रा. १, ५,८, १; नि. ४,२५
अत्राह तद्वहेथे मध्व आहुतिं १, १३५, ८
अत्राह ते हरिवस्ता उ ४, २२, ७
अत्रिमनु स्वराज्यं २, ८, ५
अत्रिर्यद्ग्रामवरोहन् ५, ७८, ४
अत्रीणां स्तोममद्रिवो मह ८, ३६, ६
अत्रेदु मे मंससे सत्यमुक्तं १०, २७, १०
अत्रेरिव शृणुतं पूर्वस्तुतिं ८, ३५, १९
अत्रैव वोपि नह्यामि १०, १६६, ३
अथा ते अंगिरस्तमः १, ७५, २
अथा ते अन्तमानाम् १, ४, ३; साम. १०८९; अथर्व. २०, ५७, ३; ६८, ३
अथा न उभयेषां १, २६, ९
अदन्नया दृयते वार्याणि ५, ४९, ३
अददा अर्भा महते वचस्यवे १, ५१, १३
अदब्ध इंदो पवसे ९, ८५, ३
अदब्धस्य स्वधावतः ८, ४४, २०
अदब्धेभिः सवितः ६, ७१, ३; वा. य. ३३, ६९, ८४; तै. सं. १, ४, २४, १, तै. ब्रा. २, ४, ४, ७
अदब्धोभिस्त्व गोपाभिः ६, ८, ७
अददंरुत्समसृजो वि खानि ५, ३२, १; साम. ३१५; नि. १०, ९
अदर्शि गातुरुरवे वरीयसी १, १३६, २
अदर्शि गातुवित्तमः ८, १०३, १; साम. ४७; १५१५
अदान्मे पौरुकुत्स्यः ८, १९, ३६
अदाभ्यः पुरएता ३, ११, ५; साम. १५५६; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
अदाभ्येन शोचिषा १०, ११८, ७
अदाभ्यो भुवनानि ४, ५३, ४
अदितिद्यौरदितिरंतरिक्षं १, ८९, १०; अथर्व. ७, ६, १; वा. य. २५, २३; तै. आ. १, १३, २; नि. ४,२३
अदितिर्न उरुष्यतु ८, ४७, ९; तै. सं. १, ५, ११, ५
अतिदिर्नो दित्या ८, १८, ६
अदितिर्द्यौजनिष्ट १०, ७२, ५
अदिते मित्र वरुणोत २, २७, १४
अदिस्संतं चिदाघृणे ६, ५३, ३
अदिद्युतत्स्वपाको ६, ११, ४; अथर्व. ३, ३, १
अदभ्रमस्य केतवः १, ५०, ३; अथर्व. १३, २, १८; २०, ४७, १५; वा० य० ८, ४०
अदृष्टान्हंत्यायती १, १९१, २
अदेदिष्ट वृत्रहा गोपतिर्गाः ३, ३१, २१
अदेवाहेवः प्रचता १०, १२४, २
अदेवेन मनसा २, २३, १२
अदो यद्दारु प्लवते १०, १५५, ३
अद्धीदिन्द्र प्रस्थितेमा १०, ११६, ८; नि. ६, १६
अद्भिः सोम पपृचानस्य ९, ७४, ९
अद्या चिन्नू चित्तदपो ६, ३०, ३; नि. ४, १७
अद्या दूतं वृणीमहे १, ४४, ३
अद्या देवा उदिता सूर्यस्य १, ११५, ६; वा. य. ३३, ४१; तै. ब्रा. २, ८, ७, २
अद्याद्या श्वःश्व इन्द्रः ८, ६१, १७; साम. १४५८
अद्या नो देव सवितः ५, ८२, ४; साम. १४१; तै. ब्रा. २,१४, ६, ३; तै. आ. १०, १०, २
अद्या मुरीय यदि यातुधानः७,१०४,१५; अथर्व. ८,४,१५; नि. ७, ३
अध्येषु प्राणीदममश्निमा १०, ३१,८
अद्रिणा ते मन्दिनः १०, २८, ३
अद्रिभिः सुतः पवते गभस्त्योः ९, ७१, ३
अद्रिभिः सुतः पवसे पवित्र ९, ८६, २१
अद्रिभिः सुतो मतिभिः ९, ७५, ४

अद्रोघमा वहोशतो यविष्ठ्य ८, ६०, ४
अद्रोघ सत्यं तव तन्महित्वं ३, ३१, ९
अद्रौ चिदस्मा अन्तर्दुरोणे १, ७०, ४
अद्रेघो अद्य बर्हिषः १०, ३५, ९
अद्रेघो नो मरुतो गातुं ५, ८७, ८
अधः पश्यस्व मोपरि ८, ३३, १९
अध क्रत्वा मघवन्तुभ्यं देवाः ५, २९, ५
अध क्षपा परिष्कृतः ९, ९९, २; साम. १६३१
अध गमंता नहुषो हवं सूरेः १, १२२, ११
अध गमंतोशना पृच्छतेवां १०, २२, ६
अध जिह्वा पापतीति ६, ६, ५; नि. ४, १७
अध उमो अध वा दिवः ८, १, १८; साम. ५२
अध ते विश्वमनु हासदिष्ट १, ५७, २; अथर्व. २०, १५,२
अध त्यं द्रप्सं विभ्वं विचक्षणं १०, ११, ४; अथर्व. १८,१,२१
अध त्वमिन्द्र विद्धि १०, ६१, २२
अध त्वष्टा ते महः ६, १७, १०
अध त्वा विंशे पुरः ६, १७, ८
अध त्विषीमाँ अभ्योजसा २, २१, २; साम. १४८८
अध धृतानः पित्रोः ४, ५, १०
अध द्यौश्चित्ते अपसा ६, १७, ९
अध द्रप्सो अंशुमत्या उपस्थे ८, ९६, १५; अथर्व. २०,१३७,९
अध धारया मध्वा ९, ९७, ११; साम. १०२०
अध प्र जज्ञे तरणिर्मैमत्तु १, १२१, ६
अध प्रियमिषिराय ८, ४६, २९
अध प्लायोगिरति दासदन्यान् ८, १, ३३
अध यज्ञारथे गणे ८, ४६,३१
अध यदिमे पवमान ९, ११०, ९; साम. १४९६
अध यद्राजाना गविष्टौ १०, ६१, २३
अध श्रुतं कवषं वृद्धं ७, १८, १२
अध श्वेतं कलशं ९, ७४, ८
अध श्वेतं कलशं गोभिरक्तम् ४, २७, ५
अध स्म यस्यार्चयः ५, ९, ५
अध स्मा ते चर्षणयो ६, २५, ७
अध स्मा न उदवता २, ३१, २
अध स्मा नो वृधे भव ६, ४६, ११
अध स्मास्य पनयन्ति ६, १२, ५
अध स्या योषणा मही ८, ४६, ३३
अध स्वनादुत बिभ्युः १, ९४, ११
अध स्वनान्मरुतां विश्व १, ३८, १०
अध स्वप्नस्य निर्विदे १, १२०, १२
अधाकृणोः पृथिवीं २, १३, ५
अधाकृणोः प्रथमं वीर्यं २, १७, ३
अधा गाव उपमासि १०, ६१, २१
अधा चिन्नु यद्दिधिषामहे १०, १३२, ३
अधा ते अप्रतिष्कुतं ८, ९३, १२
अधा त्वं हि नस्करः ८, ८४, ६; साम. १५५१
अधा नरो न्योहतेऽधा ५, ५२, ११
अधा नो विश्वभाग १, ४२, ६
अधा न्वस्य जेन्यस्य १०, ६१, २४
अधा न्वस्य संहशं जगन्वान् ७, ८८, २
अधा मन्ये बृहद्सुर्यम् ६, ३०, २
अधा मन्ये श्रत्ते अस्मा अधा १, १०४, ७
अधा मही न आयस्यना ७, १५, १४
अधा मातुरुषसः सप्त विप्रा ४, २, १५
अधा यथा नः पितरः परासः ४, २, १६; अथर्व. १८, ३, २१; वा. य १९, ६९; तै. सं २, ६, १२, ४
अधायि धीतिरसमृग्र १०, ३१, ३
अधा यो विश्वा भुवनाभिः २, १७, ४
अधारयन्निर्मानुषीषु विक्षु ३, ५, ३
अधारयंत वह्नयः १, २०, ८
अधासु मन्द्रो अरतिः १०, ६१, २०
अधा ह यद्यमग्ने स्वया ४, २, १४
अधा ह यन्तो अश्विना ७, ७४, ५
अधा हि काण्वा युवं ५, ६६, ४
अधा हिन्वान इन्द्रियं ९, ४८, ५; साम. ८३९
अधा हि विक्षीव्योऽसि ६, २, ७
अधा हीन्द्र गिर्वणः ८, ९८, ७; साम ४०६; ७१०; अथर्व. २०, १००, १
अधा होतान्यचीदो ६, १, २; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १
अधा ह्यग्ने एषां ५, १६, ४
अधा ह्यग्ने क्रतोभद्रस्य ४, १०, २; साम. १७७८; वा. य. १५, ४५; तै. सं. ४, ४, ४, ७
अधा ह्यग्ने महा निषद्या १०, ६, ७
अधि ग्रामस्याद् वृषभो ९, ८५, ९
अधि द्वयोरदधा उक्थ्यं वचः १,८३,३; अथर्व. २०,२५,३
अधि न इन्द्रेषां ८, ८३, ७; वा य. ३३, ४७
अधि पुत्रोपमश्रवः १०, ३३, ७
अधि पेशांसि वपते नृतूरिव १, ९२, ४
अधि बृबुः पणीनां ६, ४५, ३१
अधि यदस्मिन्वाजिनीव ९, ९४, १; साम. ५३९; तै. सं. ७, १, २०, १

अधि यस्तस्थौ केशवन्ता १०, १०५, ५
अधि या बृहतो दिवः ८, २५, ७
अधि श्रियं नि दधुश्चारु १, ७२, १०
अधि श्रिये दुहिता ६, ६३, ५
अधि सानौ नि जिघ्नते १, ८०, ६
अधीन्वन्न सप्तिं च सप्त च १०, ९३, १५
अधीव यद्गिरीणां ८, ७, १४
अधीवासं परि मातृ १, १४०, ९
अधुक्षत प्रियं मधु ९, १, ३; साम. १०३९
अधुक्षत्पिप्युषीमिषं ८, ७१, १६
अधेनुं दस्रा सूर्यं वि चक्राम् १, ११७, २०
अध्वर्यवः कर्तना २, १४, ९
अध्वर्यवः पयसोधरं २, १४, १०
अध्वर्यवश्चकृवांसो मधूनि ५, ४३, ३
अध्वर्यवा तु हि षिञ्च ८, ३२, २४
अध्वर्यवोऽप इता समुद्रं १०, ३०, ३
अध्वर्यवो भरतेन्द्राय २, १४, १; नि. ५, १
अध्वर्यवो य उरणं २, १४, ४
अध्वर्यवो यः शतं शंबरस्य २, १४, ६
अध्वर्यवो यः शतं २, १४, ७
अध्वर्यवो यः स्वश्नं २, १४, ५
अध्वर्यवो यं नरः २, १४, ८
अध्वर्यवो यो अपो वव्रिवांसं २, १४, २
अध्वर्यवो यो दिव्यस्य २, १४, ११; नि. ३, २०
अध्वर्यवो यो दृभीकम् २, १४, ३
अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशुं ७, ९८, १; अथर्व. २०, ८७, १
अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि १०, ३०, २
अध्वर्युं वा मधुपाणिं १०, ४१, ३
अध्वर्युभिः पंचभिः ३, ७, ७
अध्वर्यो अद्रिभिः सुतं ९, ५१, १; साम. ४९९; १२१५; वा. य. २०, ३१
अध्वर्यो द्रावया त्वं ८, ४, ११; साम. ३०८
अध्वर्यो वीर प्र महे ६, ४४, १३
अनच्छये तुरगातु जीवं १, १६४, ३०; अथर्व. ९, १०, ८
अनश्नमप्सु दुष्टरं ९, १६, ३
अनमीवा उषस आ १०, ३५, ६
अनमीवास इळया मदन्तो ३, ५९, ३; तै. सं. २, ८, ७, ५
अनर्वाणं वृषभं मंद्रजिह्वं १, १९०, १; नि. ६, २३
अनर्वाणो ह्येषां पन्था ८, १८, २
अनशेरासिं वसुदामुप स्तुहि ८, ९९, ४; साम. १३२०; अथर्व. २०, ५८, २; नि. ६, २३
अनवद्यैरभि युभिः १, ६, ८; अथर्व. २०, ४०, २, ७०, ४
अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन् ५, ३१, ४; सा. ४३९, ४४०; तै. सं. १, ६, १२, ६
अनश्वो जातो अगभीष्टुरर्वा १, १५२, ५
अनश्वो जातो अनभीष्टु ४, ३६, १
अनस्वन्ता सप्तिर्मामहेमं ५, २७, १
अनागसो अदितये ५, ८२, ६
अनाधृष्टानि धृषितः १०, १३८, ४
अनानुदो वृषभो जग्मिः २, २३, १२
अनानुदो वृषभो दोधतः २, २१, ४
अनायतो अनिबद्धः कथायं ४, १३, ५; ४, १४, ५
अनारम्भणे तदवीरयेथां १, ११६, ५
अनिरेण वचसा फल्गुनेन ४, ५, १४
अनुकामं तर्पयेथां १, १७, ३
अनु कृष्णे वसुधिती जिहाते ३, ३१, १७
अनु कृष्णे वसुधिती येमाते ४, ४८, ३
अनु तदुर्वी रोदसी ७, ३४, २४
अनु तन्नो जास्पतिः ७, ३८, ६
अनु ते दायि मह इंद्रियाय ६, २५, ८; तै. सं. १, ६, ११, १; तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
अनु ते शुष्मं तुरयंतमीयतुः ८, ९९, ६; साम. १६३८; अथर्व. २०, १०५, २; वा. य. ३३, ६७
अनुत्तमा ते मघवन्नकिर्नु १, १६५, ९; वा. य. ३३, ७९
अनु त्रितस्य युध्यतः ८, ७, २४
अनु त्वा मही पाजसी अचक्रे १, १२१, ११
अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्वन् १, १६३, ८; वा. य. २९, १९; तै. सं. ४, ६, ७, ३
अनु त्वा रोदसी उभे क्रक्षमाणं ८, ७६, ११; साम. ९८९; अथर्व. २०, ४२, २
अनु त्वा रोदसी उभे चक्रं ८, ६, ३८
अनु त्वाहिन्ने अध देव ६, १८, १४
अनु द्यावापृथिवी ६, १८, १५
अनु द्रप्सास इंदवः ९, ६, ४
अनु द्वा जहिता नयः ४, ३०, १९
अनु पूर्वाण्योक्या ८, २५, १७
अनु प्रत्नस्यौकसः ८, ६९, १८; अथर्व. २०, ९१, १५
अनु प्रत्नस्यौकसः १, ३०, ९; साम. ७४४; अथर्व. २०, २६, ३
अनु प्रत्नास आयवः ९, २३, २; साम. ५०२
अनु प्र येजे जन आजो ६, ३६, २
अनु यदीं मरुतो मन्दसानं ५, २९, २
अनु व्रताय रन्धयन्नपव्रता १, ५१, ९

अनु श्रुतामर्ति वर्धद् ५, ६१, ५
अनुस्पशो भवत्येषः १०, १६०, ४; अथर्व. २०, ९६, ४
अनु स्वधामक्षरन्नापो १, ३३, ११; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
अनु हि त्वा सुतं सोम ९, ११०, २; साम. ४३२; १३६६
अनूनोदत्र हस्तयतो अद्रि ५, ४५, ७
अनूपे गोमान्गोभिरक्षाः ९, १०७, ९; साम. ९९८; नि. ५, ३
अनृक्षरा ऋजवः १०, ८५, २३; अथर्व. १४, १, ३४
अनेनो वो मरुतः ६, ६६, ७
अनेहसं वो हवमानमूतये ८, ५०. ४
अनेहसं प्रतरणं वि क्षरणं ८, ४९, ४
अनेहो दात्रमदितेरनर्वं १, १८५, ३
अनेहो न उरुज्रजे ८, ६७, १२
अनेहो मित्रार्यमन् ८, १८, २१
अन्तरिक्षप्रां रजसो १०, ९५, १७
अन्तरिक्षेण पतति १०, १३६, ४; अथर्व. ६, ८०, १
अन्तरिक्षे पथिभिः १०, १६८, ३
अन्तरिच्छंति तं जने ८, ७२, ३
अन्तरौक्षैस्तनयाय ६, ६२, १०
अन्तर्दूतो रोदसी दस्म ईयते ३, ३, २
अन्तर्यच्छ जिह्वांसतः १०, १०२, ३
अन्तर्ह्यग्न ईयसे २, ६, ७
अन्तश्च प्रागा अदितिर्भवा ८, ४८, २
अन्तश्चरति रोचना १०, १८९, २; साम. १३७७; अथर्व. ६, ३१, २, २०. ४८, ५; वा. य. ३, ७; तै. सं. १, ५, ३, १
अन्ति चित् सन्तमह ८, ११ ४
अन्तिवामा दूरे अमित्रमुच्छ ७, ७७, ४
अन्यदद्य कर्वरमन्यदु ६, २४, ५
अन्यमस्मद्भिया हयम् ८, ७५. १३; तै. सं. २, ६, ११, ३
अन्यमू षु त्वं यस्यन्याः १०. १०. १४; अथर्व. १८, १. १६; नि. ११, ३४
अन्यव्रतममानुषं ८, ७०, ११
अन्यस्या वत्सं रिहती ३, ५५, १३
अन्या वो अन्यामवत् १०, ९७, १४; वा. य. १२. ८८। तै. सं. ४, २, ६, ३
अन्ये जायां परिमृशंत्यस्य १०, ३४, ४
अन्योऽन्यमनु गृभ्णाति ७, १०३. ४
अन्वपां सम्यगृध्नुमोजसा ७, ८२, ३
अन्वस्य स्थूरं दद्शे पुरस्तात् ८, १, ३४
अन्वह मासा अन्विद्वनानि १०, ८९, २३; तै. सं. १, ७, १३, १
अन्वेको वदति यद्ददाति २, १३, ३
अपघ्नन्तो अराव्णः ९, १३, ९; साम. ११९५
अपघ्नन्वेषि पवमान ९, ९६, २३
अपघ्नन्पवते मृधः ९, ६१, २५; साम. ५१०; १२१३
अपघ्नन्पवसे मृधः ९, ६३, २४; साम. ४९२; १२३७
अपघ्नन्सोम रक्षसः ९, ६३, २९
अप ज्योतिषा तमो १०, ६८, ५; अथर्व. २०, १६, ५
अप त्यं वृजिनं रिपुं ६, ५१, १३; साम. १०५
अप त्यं परिपंथिनं १, ४२, ३
अप त्या अस्थुरनिरा ८, ४८, ११
अप त्ये तायवो यथा १, ५०, २; अथर्व. १३, २, १७; २०, ४७, १४
अप द्वारा मतीनां ९, १०, ६; साम. ११२४
अप नः शोशुचदघं १, ९७, १–८; अथर्व. ४, ३२, १; तै. ब्रा. ६, १०, १; ११, १
अप प्राच इंद्र विश्वान् १०, १३१, १; अथर्व. २०, १२५, १; तै. ब्रा. २, ४, १, २
अप योरिंद्रः पापजे १०, १०५. ३
अपश्चिदेष विभ्वो दमूनाः ३, ३१, १६
अपश्यं गोपामनिपद्यमानं १, १६४, ३१; १०, १७७. ३; ऐ. आ. २, ६; अथर्व. ९, १०, ११; वा.य.३७,१७; तै. आ. ४, ७, १; नि. १४. ३
अपश्यं ग्रामं वहमानं १०, २७, १९
अपश्यं त्वा मनसा चेकितानं १०, १८३, १
अपश्यं त्वा मनसादीध्यानां १०, १८३, २
अपश्यमस्य महतः १०, ७९, १; नि. ६, ४
अप स्वसुरुषसो नग्जिहीते ७, ७१. १
अप हत रक्षसो भंगुरावतः १०, ७६. ४
अपाः पूर्वेषां हरिवः १०, ९६, १३; अथर्व. १०, ३२, ३
अपाः सोममस्तमिन्द्र ३, ५३, ६
अपागूहन्नमृतां १०, १७, २; अथर्व. १८, २, ३३; नि. १२, १०
अपां गर्भं दर्शतम् ३, १, १३
अपाङ् प्राङेति स्वधया १, १६४, ३८. ऐ. आ. २. ८; अथर्व. ९, १०, १६; नि. १४, २३
अपादहस्तो अपृतन्यत् १, ३२, ७
अपादित उदु नश्चित्रतमः ६, ३८, १
अपादिन्द्रो अपादग्निः ८, ६९, ११; अथर्व. २०, ९२, ८
अपादुशिध्यं धसः ८, ९२, ४; साम. १४५
अपादेति प्रथमापद्वतीनां १, १५२, ३. अथर्व. ९, १०, २३
अपाद्वोत्रादुत पोत्रादमत्र २, ३७, ४
अपाधमद्भिशस्तीः ८, ८९, २; वा. य. ३३, ९५

अपां नपातमवसे १, २२, ६
अपां नपादा ह्यस्थादुपस्थ २, ३५ ९; तै.सं. २, ५, १२, १
अपान्यदेत्यभ्या॰ न्यदेति १, १२३, ७
अपामतिष्ठद्धरुणङ्करं तमः १, ५४, १०
अपाम सोममम्रता अभूम ८,४८,३; तै. सं. ३, २, ५, ४
अपामिदं न्ययनं १०, १४२, ७; अथर्व. ६,१०६,२; तै सं. ४, ६, १, ३; वा. य. १७, ७
अपामिवेदूर्मयस्तुराणाः ९, ९५, ३; साम. ५४४
अपामीवां सविता १०, १००, ८
अपामीवामप विश्वां १०, ६३, १२
अपामीवाप स्निध ८, १८, १०; साम. १०४७
अपामुपस्थे महिषा ६, ८, ४; नि. ७, २६
अपामूर्मिमुदियर्ति ८, १४, १०; अथर्व.२०, २८, ४; ३९, ५
अपां पेरुं जीवधन्यं १०, ३६, ८
अपां फेनेन नमुचेः ८ १४, १३; साम. २११; अथर्व. २०, २९, ३; वा. य. १९, ७१
अपां मध्ये तस्थिवांस ७, ८९, ४
अपाव्यस्यान्धसः २, १९, १
अपारो वो महिमा ५, ८७, ६
अपि पंथामगन्महि ६, ५१, १६; वा. य. ४, २९; तै. सं. १, २, ९, १
अपिबत्कद्रुवः सुतम् ८, ४५, २६; साम. १३१
अपि वृश्च पुराणवत् ८, ४०, ६; अथर्व. ७, ९०, १
अपि ष्टुतः सविता ७, ३८, ३
अपूर्व्या पुरुतमानि ६, ३२, १; साम. ३२२
अपेत वीत वि च सर्पतातः १०,१४,९; अथर्व. १८,१,५५; वा. य. १२, ४५; तै. सं ४, २, ४, १; तं. ब्रा. १, २, १, १६; तै. आ १, २७, ५; ६, ६, १
अपेंद्र द्विषतो मनः १०, १५२, ५; अथर्व. १, २१,४
अपेहि मनसस्पते १०, १६४, १; अथर्व. २०, ९६, २३; नि. १, १७
अपो देवीरुपह्वये १, २३, १८; अथर्व. १, ४, ३
अपो महीरभिशस्तेः १०, १०४, ९
अपो यदद्रिं पुरुहूत ४, १६, ८; अथर्व. २०, ७७, ८
अपो वसानः परिकोशमर्षति ९, १०७, २६
अपो वृत्रं वव्रिवांसं ४,१६, ७. अथर्व २०, ७७, ७
अपोषा अनसः सरत्सं ४, ३०, १०; नि. ११, ४७
अपो षु ण इयं शरुः ८, ६७, १५
अपो सुम्यक्ष वरुण २, २८, ६; नि. १३, १
अपो ह्येषामजुषंत देवाः ४, ३३, ९
अप्तूर्ये मरुत आपिः ३, ५१, ९
अप्नस्वतीमश्विना वाचम् १, ११२, २४; वा. य. ३४, २९
अप्रक्षितं वसु बिभर्षि हस्तयो १, ५५, ८
अप्रतीतो जयति सं धनानि ४, ५०, ९
अप्रयुच्छन्न प्रयुच्छद्भिरग्ने १, १४३, ८
अप्रामिसस्य मघवन् ८, ६१, ४
अप्सरसां गंधर्वाणां १०, १३६, ६
अप्सरा जारमुपसिस्मियाणा १०, १२३, ५
अप्सा इन्द्राय वायवे ९, ६५, २०; साम. ९९५
अप्सु त्वा मधुमत्तमं ९, ३०, ५
अप्सु धूतस्य हरिवः १०, १०४, २; अथर्व. २०, ३३, १
अप्सु मे सोमो अब्रवीत् १, २३, २०; १०, ९, ६; अथर्व. १, ६, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, ६
अप्स्वग्ने सधिष्टव ८, ४३, ९; वा. य. १२, ३६; तै.सं. ४,२,३,२; ११, ३
अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजं १, २३, १९; अथर्व. १, ४, ४; वा. य ९, ६; तै. सं. १, ७, ७, १
अबुध्रे राजा वरुणो वनस्य १, २४, ७
अबुध्रमु त्य इन्द्रवंतः १०, ३५, १
अबोधि जार उषसां ७, ९, १
अबोधि होता यजथाय ५,१,२; साम. १७४७; नि. ६,१३
अबोध्यग्निः समिधा ५, १, १; साम. ७३; १७४६; अथर्व. १३, २, ४६; वा. य. १५, २४; तै. सं. ४, ४, ४, १
अबोध्यग्निर्जर उदेति सूर्यः १, १५७, १; साम. १७५८
अब्जामुक्थैरहिं ७, ३४, १६; नि. १०, ४४
अभागः सन्नप परेतः १०, ८३, ५; अथर्व. ४, ३२, ५
अभि कण्वा अनूषत ८, ६, ३४
अभि क्रत्वेन्द्र भूरध ७, २१, ६; तै. सं. ७, ४, १५, १
अभि क्रंदन्कलशं ९, ८६, ११; साम. १०३२
अभि क्रद् स्तनयं ५, ८३, ७; तै. सं. ३, १, ११, ६; अथर्व. ४, १५, ६
अभि क्षिपः समग्मत ९, १४, ७
अभिख्या नो मघवन् १०, ११२, १०
अभि गंधर्वमतृणत् ८, ७७, ५
अभि गव्यानि वीतये ९, ६२, २३; साम. १०६२
अभि गावो अधन्विषुः ९, २४, २; साम. ९६२
अभि गावो अनूषत योषा ९, ३२, ५
अभि गोत्राणि सहसा १०,१०३,७; साम. १८५५; अथर्व. १९, १३, ७; वा. य. १७, ३९; तै. सं. ४, ६, ४, २
अभि जैत्रीरसचंत स्पृधानं ३, ३१, ४
अभि तष्टेव दीधया मनीषां ३, ३८, १

अभि ते मधुना पयः ९, ११, २; साम. ६५२
अभि त्यं वीरं गिर्वणसं ६, ५०, ६
अभि त्यं गावः पयसा ९, ८४, ५
अभि त्यं पूर्व्यं मदं ९, ६, ३
अभि त्यं मद्यं मदं ९, ६, २
अभि त्यं मेषं पुरुहूतमृग्मियं १, ५१, १; साम. ३७६
अभि त्रिपृष्ठं वृषणं ९, ९०, २; साम. ५२८; १४०८
अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदः १, ७८, १
अभि त्वा गोतमा गिरानूषत ४, ३२, ९
अभि त्वा देवः सवितामिः १०, १७४, ३; अथर्व. १,२९,३
अभि त्वा देव सवितः १, २४, ३; तै. सं. ३, ५, ११, ३
अभि त्वा नक्तीरुषसः २, २, १,२
अभि त्वा पाजो रक्षसः ६, २१, ७
अभि त्वा पूर्वपीतये ८, ३, ७; साम. २५६; १५७३; अथर्व. २०, ९९, १
अभि त्वा पूर्वपीतये १, १९, ९; नि. १०, ३७
अभि त्वा योषणो दश ९, ५६, ३
अभि त्वा वृषभा सुते ८, ४५, २२; साम. १६१; ७३८; अथर्व. २०, २२, १
अभि त्वा शूर नोनुम. ७, ३२, २२; साम. २३३; ६८०; अथर्व. २०, १२१, १; वा. य. २७, ३५; तै. सं. २, ४, १४, २
अभि त्वा सिंधो शिशुमित् १०, ७५, ४
अभि त्यां महिना भुवं १०, ११९, ८
अभि द्युम्नं बृहद्यशः ९, १०८, ९; साम. ५७९; १०११
अभि द्युम्नानि वनिनः ३, ४०, ७; अथर्व. २०, ६, ७
अभि द्रोणानि बभ्रवः ९, ३३, २; साम. ७६५
अभि द्विजन्मा त्रिवृद् १, १४०, २
अभि द्विजन्मा श्री रोचनानि १, १४९, ४; साम. १७७५
अभि न इळा यूथस्य माता ५, ४१, १९; नि. ११, ४९
अभि नक्षंतो अभ्र ये तं २, २४, ६
अभि नो देवीरवसा १, २२, ११
अभि नो नर्यं वसु ६, ५३, २
अभि नो वाजसातमं ९, ९८, १; साम. ५४९; १२३८
अभि प्र गोपतिं गिरा ८, ६९, ४; साम. १६८; १४८९; अथर्व. २०, २२, ४; ९२, १
अभि प्र दद्रुजनयो न ४, १९, ५
अभि प्र भर धृषता धृषत् ८, ८९, ४
अभि प्रयांसि वाहसा ३, ११, ७; साम. १५५७
अभि प्रयांसि सुधितानि ६, १५, १५
अभि प्र वः सुराधसः ८, ४९, १; साम. २३५; ८११; अथर्व. २०, ५१, १
अभि प्रवंत समनेव ४,५८,८; वा. य. १७,९६; नि. ७,१७
अभि प्र स्थाताहेव ७, ३४, ५
अभि प्रियाणि काव्या ९, ५७, २; साम. १७६२
अभि प्रियाणि पवते ९, ७५, १; साम. ५५४; ७००
अभि प्रियाणि पवते पुनानः ९, ९७, १२; साम. १०२१
अभि प्रिया दिवस्पदं ९, १०, ९; साम. ११२७
अभि प्रिया दिवस्पदा ९, १२, ८; साम. १२०४
अभि प्रिया मरुतो या ८, २७, ६
अभि प्रेहि दक्षिणतः १०, ८३, ७; अथर्व. ४, ३१, ७
अभि ब्रह्मीरनूषत ९, ३३, ५; साम. ८७०
अभि भुवेऽभिभंगाय २, २१, २
अभिभूरहमागमं १०, १६६, ४
अभि यज्ञं गृणीहि नः १, १५, ३; वा. य. २६, २१
अभि यं देवी निर्ऋतिः ७, ३७, ७
अभि यं देव्यदितिः ७, ३८, ४
अभि ये त्वा विभावरि ५, ७९, ४
अभि ये मिथो वनुषः ७, ३८, ५
अभि यो महिना दिवं ३,५९,७; वा. य. ३८, १७; तै. सं. ४, १, ६, ३; तै. आ. ४, ३, १
अभि वस्रा सुवसनानि ९, ९७, ५०; साम. १४२७
अभि वह्नय ऊतये ८, १२, १५
अभि वह्निरमर्त्यः ९, ९, ६
अभि वां नूनमश्विना ७, ६७, ३
अभि वायुं वीत्यर्षा ९, ९७, ४५; साम. १४२६
अभि विप्रा अनूषत गावः ९, १२, २; साम. ११९७
अभि विप्रा अनूषत मूर्धन् ९, १७, ६
अभि विश्वानि वार्या ९, ४२, ५
अभिवृत्य सपत्नान् १०, १७४, २; अथर्व. १, २९, २
अभि वेना अनूषत ९, ६४, २१
अभि वो अर्चे पोष्यावतो ५, ४१, ८
अभि वो देवीं धियं ७, ३४, ९
अभि वो वीरमन्धसो मदेषु ८, ४६, १४; साम. ९१५
अभि व्ययस्य खदिरस्य ३, ५३, १९
अभि व्रजं न तस्थिषे ८, ६, २५
अभिश्लोग्या चिदद्रिवः १, १३३, २
अभि श्यावं न कृशनेभिः १०,६८,११; अथर्व. २०,१६,११
अभिष्टने ते अद्रिवः १, ८०, १४
अभिष्टये सदावृधं ८, ६८, ५

अभि सिध्मो अजिगात १, ३३, १३; तै. ब्रा. २, ८, ४, ४; नि. ६, १६
अभि सुवानास इंदवः ९, १७, २
अभि सूयवसं नय १, ४२, ८
अभि सोमास आयवः ९, २३, ४
अभि सोमास आयवः ९, १०७, १४; साम. ५२८; ८५६
अभि स्वपूर्भिर्मिथः ७, ५६, ३
अभि स्वरंतु ये तव ८, १३, २८
अभि स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्य १, ५२, ५
अभि हि सत्य सोमपाः ८, ९८, ५; साम. १२४८; अथर्व. २०, ६४, २
अभीक आसां पदवीः ३, ५६, ४
अभी३दमेकमेकः १०, ४८,७; नि. ३, १०
अभी न आ ववृत्स्व ४, ३१, ४
अभी नवंते अद्रुहः ९, १००, १; साम. ५५०
अभी नो अग्न उक्थम् १, १४०, १३
अभी नो अर्षा दिव्या ९, ९७, ५१; साम. १४२८
अभी३ममघ्न्या उत ९, १, ९
अभीमवन्वन्स्वभिष्टिमूतयः १, ५१, २
अभीमृतस्य दोहना अनूषत १, १४४, २
अभीमृतस्य विष्टपं ९, ३४, ५
अभीवर्तेन हविषा १०, १७४, १; अथर्व. १, २९, १
अभीवृतं कृशनैर्विश्वरूपं १, ३५, ४; तै. ब्रा. २, ८, ६, १
अभी षतस्तदाभर ७, ३२, २४; साम. ३०९
अभी षु णः सखीनां ४, ३१, ३; साम. ६८४; अथर्व. २०, १२४, ३; वा. य. २७, ४१; ३६, ६; तै. आ. ४, ४२, ३
अभी षु णस्त्वं रयिं ८, ९३, २१
अभीष्व१र्यः पौंस्यैः १०, ५९, ३
अभीहि मन्यो तवसः १०, ८३, ३; अथर्व. ४, ३२, ३
अभुरसु प्र देव्या ८, ९, १६; अथर्व. २०, १४१, १
अभूदिदं वयुनमो षु भूषत १, १८१, १
अभूदु पारमेतवे १, ४६, ११
अभूदु भा उ अंशवे १, ४६, १०
अभूदु वो विधते रत्नधेयं ४, ३४, ४
अभूदुषा इंद्रतमा मघोनी ७, ७९, ३
अभूदुषा रुशत्पशुः ५, ७५, ९
अभूद्देवः सविता वंद्यः ४, ५४, १; तै. ब्रा. ३, ७, १३, ४
अभूरु वीर गिर्वणः ६, ४५, १३
अभूरेको रयिपते ६, ३१, १
अभूर्वाक्षीर्ष्यु१ आयुः १०, ९७, ७
अभ्यभि हि अवसा ९, ११०, ५; साम. १५०७; नि. ५, ४
अभ्यर्च नभाकवत् ८, ४०, ४
अभ्यर्चत सुष्टुतिं गव्यम् ४, ५८, १०; अथर्व. ७, ८१, १; वा. य. १७, ९८
अभ्यर्ष बृहच्छः ९, २०, ४; साम. ९७१
अभ्यर्ष महानां ९, १, ४
अभ्यर्ष विचक्षण ९, ५१, ५
अभ्यर्ष सहस्रिणं ९, ६३, ११
अभ्यर्ष स्वायुध ९, ४, ७; साम. १०५३
अभ्य१र्षानपच्युतः ९, ४, ८; साम. १०५४
अभ्यवस्थाः प्रजायंते ५, १९, १
अभ्यारमिद्द्रयः ८, ७२, ११; साम. १६०३
अभ्यूर्णोति यद्भगं ८, ७९, २
अभ्रमुचो न वाचा १०, ७७, १
अभ्राजि शर्धो मरुतः ५, ५४, ६; नि. ६, ४
अभ्रातरो न योषणः ४, ५, ५
अभ्रातृव्यो अना त्वं ८, २१, १३; साम. ३९९; १३८९; अथर्व. २०, ११४, १
अभ्रातेव पुंस एति १, १२४, ७; नि. ३, ५
अमंथिष्टां भारता ३, २३, २
अमंदन्मा मरुत स्तोमः १, १६५, ११
अमंदान्स्तोमान्प्र भरे १, १२६, १; नि. ९, १०
अमन्महीदनाशवः ८, १, १४; अथर्व. २०, ११६, १; तांड्यब्रा. ९, १०, १
अमाजुरश्विन्नवथो युवं १०, ३९, ३
अमाजूरिव पित्रोः २, १७, ७
अमादेषां भियसा ५, ५९, २
अमाय वो मरुतः ८, २०, ६
अमित्रहा विचर्षणिः ९, ११, ७; साम. १४४७
अमित्रायुधो मरुतामिव ३, २९, १५
अमिनती दैव्यानि व्रतानि १, १२४, २
अमी य ऋक्षानि हितासः १, २४, १०; तै. आ. १, ११, १; नि. ३, २०
अमी ये देवा स्थन १, १०५, ५; साम. ३६८
अमी ये पंचोक्षणः १, १०५, १०
अमी ये सप्त रश्मयः १, १०५, ९
अमीवहा वास्तोष्पते ७, ५५, १; नि. १०, १७
अमीषां चित्तं प्रति १०, १०३, १२; साम. १८६१; अथर्व. ३, २, ५; वा. य. १७, ४४; नि. ६, १२; ९, ११
अमूरः कविरदितिः ७, ९, ३
अमूरा विश्वा वृषणाविमा ७, ६१, ५

अमूरो होतास्यसादि ४, ६, २
अमूर्या उप सूर्ये १,२३,१७; अथर्व. १,४,२; वा. य. ६,२४
अमृक्तेन रुशता ९, ६९, ५
अमृतं जातवेदसं ८, ७४, ५
अमेव नः सुहवा २, ३६, ३; वा. य. २६, २४
अम्बयो यन्त्यध्वभिः १, २३, १६; अथर्व. १, ४, १
अम्बितमे नदीतमे २, ४१, १६
अम्यक्सा त इंद्र ऋषिरस्मे १, १६९, ३; नि. ६, १५
अयं यः सृंजये पुरः ४, १५, ४
अयं यज्ञो देवया अयं १, १७७, ४
अयं यथा न आ भुवत् ८, १०२, ८; साम. ९४७
अयं यो निश्चकृमायं वयन्ते ४, ३, २
अयं यो वज्रः पुरुधा १०, २७, २१
अयं यो होता किरु स १०, ५२, ३; नि. ६, ३५
अयं रोचयदरुचः ६, ३९, ४
अयं वां कृष्णो अश्विना ८, ८५, ३
अयं वां घर्मो अश्विना ८, ९, ४; अथर्व. २०, १३९, ४
अयं वामद्रिभिः सुतः ८, २२, ८
अयं वां परि षिच्यते ४, ४९, २; तै. आ. ३, ३, ११, १
अयं वां भागो निहितः ८, ५७, ४
अयं वां मधुमत्तमः १, ४७, १; साम. ३०६
अयं वां मित्रावरुणा २,४१,४; साम. ९१०; वा. य. ७, १९; तै. सं. १, ४, ५, १
अयं विचर्षणिर्हितः ९, ६२, १०; साम. ५०८
अयं विदच्चिन्नदशीकं ६, ४७, ५
अयं विप्राय दाशुषे १०, २५, ११
अयं विश्वा अभि श्रियः ८, १०२, ९; साम. ९४८
अयं विश्वानि तिष्ठति ९, ५४, ३; साम. ७५७
अयं वृतश्चातयते ४, १७, ९
अयं वेनश्चोदयत् १०, १२३, १; वा. य. ७, १६; तै. सं. १, ४, ८, १; नि. १०, ३९
अयं वो यज्ञ ऋभवः ४, ३४, ३
अयं शृण्वे अधजयन्नुत ४, १७, १०; तै. ब्रा. २, ८, ३, ३
अयं समह मा तनू १, १२०, ११
अयं स यस्य शर्मन् १०, ६, १
अयं स यो दिवस्परि ९, ३९, ४; साम. ९००
अयं स यो वरिमाणं ६, ४७, ४
अयं स शिक्षे १, १६४, २९; अथर्व. ९, १०, ७; नि. २,९
अयं सहस्रमृषिभिः ८, ३, ४; साम. १६०८; अथर्व. २०, १०४, २; वा. य. ३३, ८३
अयं स होता यो द्विजन्मा १, १४९, ५; साम. १७७६
अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावः ७, ८६, ८
अयं सूर्य इवोपदृक् ९, ५४, २; साम. ७५६
अयं सो अग्निराहुतः ७, १, १६
अयं सो अग्निर्यस्मिन् ३, २२, १; वा. य. १२, ४७; तै. सं. ४, २, ४, २
अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्वे ७, २९, १
अयं सोम इन्द्र तुभ्यं ९, ८८, २; साम. १४७१
अयं सोमः कपर्दिने ९, ६७, ११
अयं सोमश्चमूसुतो ५, ५१, ४
अयं स्तुतो राजा वंदि १०, ६१, १६
अयं स्वादुरिह मदिष्टः ६, ४७, २
अयं ह यद्वां देवया उ ७, ६८, ४
अयं ह येन वा इदं ८, ७६, ४
अयं हि ते अमर्त्यः १०, १४४, १
अयं हि नेता वरुणः ७, ४०, ४
अयं होता प्रथमः ६, ९, ४
अयं कविरकविषु ७, ४, ४
अयं कृत्नुरगृभीतः ८, ७९, २; तै. ब्रा. २, ४, ७, ६
अयं घ स तुरो मदः १०, २५, १०
अयं चक्रमिषणत्सूर्यस्य ४, १७, १४
अयं जायत मनुषो धरीमणि १, १२८, २
अयं त आ चृणे सुतः ९, ६७, १२
अयं त इन्द्र सोमः ८, १७, ११; साम. १५९; ७२५; अथर्व. २०, ५, ५
अयं त एमि तन्वा ८, १००, १
अयं ते अस्तु हर्यतः ३, ४४, १
अयं ते अस्म्युपमेह्यर्वाङ् १०, ८३, ६; अथर्व. ४, ३१, ६
अयं ते मानुषे जने ८, ६४, १०
अयं ते योनिर्ऋत्वियः ३,२९,१०; अथर्व. ३,२०,१; वा. य. ३, १४; १२, ५२; १५, ५६; तै. सं. १,५,५, २; ४, २, ४, ३; ७, १३, ५; तै. ब्रा. १, २, १, १६; २, ५, ८, ८
अयं ते शर्यणावति ८, ६४, ११
अयं ते स्तोमो अग्रियः १, १६, ७
अयं दक्षाय साधनः ९, १०५, ३; साम. ११००
अयं दशस्यन्नर्यभिः १०, ९९, १०
अयं दिव इषितो विश्वं ९, ६८, ९
अयं दीर्घाय चक्षसे ८, १३, ३०
अयं देवः सहसा ६, ४४, २२
अयं देवानामपसामपस्तम १, १६०, ४
अयं देवाय जन्मने १, २०, १

अयं देवेषु जागृविः ९, ४४, ३
अयं द्यावापृथिवी ६, ४४, २४
अयं द्योतयदद्युतः ६, ३९, ३
अहं नाभा वदति वह्नु वः १०, ६१, ४
अयं निधिः सरमे १०, १०८, ७
अयं नो विद्वान् ९, ७७, ४
अयमकृणोदुषसः ६, ४४, २३
अयमग्निः सहस्रिणः ८, ७५, ४; वा. य. १५, २१; तै. सं. २, ६, ११, १; ४, ४, ४, १
अयमग्निः सुवीर्यस्येशे ३, १६, १; साम. ६०
अयमग्निरुरुष्यति १०, १७६, ४; तै. सं. ३, ५, ११, १
अयमग्निर्वध्र्यश्वस्य १०, ६९, १२
अयमग्ने जरिता त्वे १०, १४२, १
अयमग्ने त्वे अपि ८, ४४, २८
अयमस्मान्वनस्पतिः ३, ५३, २०
अयमस्मासु काव्यः १०, १४४, २
अयमस्मि जरितः पश्य ८, १००, ४
अयमिन्द्र वृषाकपिः १०, ८६, १८; अथर्व. २०,१२६,१८
अयमिन्द्रो मरुत्सखा ८, ७६, २
अयमिह प्रथमो धायि ४, ७, १; वा. य. ३, १५; १५,२६; ३३, ६; तै. सं. १, ५, ५, १
अयमु ते समतसि १, ३०, ४; साम. १८३; १५९९; अथर्व. २०, ४५, १; नि. १, १०
अयमु ते सरस्वति वसिष्ठः ७, ९५, ६
अयमु त्वा विचर्षणे ८, १७, ७; अथर्व. २०, ५, १
अयमु वां पुरुतमो रयीणां ३, ६२, २
अयमुशानः पर्यद्रिं ६, ३९, २
अयमु ष्य प्र देवयुः १०, १७६, ३; तै. सं. ३, ५, ११, १
अयमु ष्य सुमहाँ ७, ८, २
अयमेक इत्था पुरूरु ८, २५, १६
अयमेमि विचाकशत् १०, ८६, १९; अथर्व. २०,१२६,१९
अयं पंथा अनुवित्तः ४, १८, १
अयं पुनान उषसः ९, ८६, २१; साम. ८२३
अयं पूषा रयिर्भगः ९, १०१. ७; साम. ५४६; ८१८
अयं भराय सानसिः ९, १०६, २; साम. ६९५
अयं मतवाम्छकुनः ९, ८६, १३
अयं मातायं पिता १०, ६०, ७
अयं मित्रस्य वरुणस्य १, ९४, १२
अयं मित्राय वरुणाय शंतमः १, १३६, ४
अयं मित्रो नमस्यः ३, ५९, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ५
अयं मे पीत उदियर्ति ६, ४७, ३
अयं मे हस्तो भगवान् १०, ६० १२; अथर्व. ४, १३, ६
अयांसमग्ने सुक्षितिं २, ३५, १५
अया चित्तो विपानया ९, ६५, १२; साम. ८०५
अया ते अग्ने विधेमोर्जे २, ६, २
अया ते अग्ने सामिधा ४, ४, १५; तै. सं. १, २, १४, ६; नि. ३, २१
अया धिया च गव्यया ८, ९३, १७; साम. १८८
अया निजघ्निरोजसा ९, ५३, २; साम. १७१५
अया पवस्व देवयुः ९, १०६, १४; साम. ७७२
अया पवस्व धारया ९, ६३, ७; साम. ४९३; १२१६
अया पवा पवस्वना ९, ९७, ५२; साम. ५४१; ११०४
अयाम धीवतो धियः ८, ९२, ११
अयामि घोष इन्द्र ७, २३, २; अथर्व. १०, १२, २
अयामि ते नमउक्तिं ३, १४, २
अया रुचा हरिण्या ९, १११, १; साम. ४६३; १५९०
अया वाजं देवहितं ६, १७, १५; साम. ४५४; अथर्व. १९, १२, १; २०, ६३, ३; १२४, ६
अया वीति परि स्राव ९, ६१, १; साम. ४९५; १२१०
अया सोमः सुकृत्यया ९, ४७, १; साम. ५०७
अया ह त्यं मायया वावृधानं ६, २२, ६; अथर्व. २०, ३६, ६;
अयुक्त सप्त शुंध्युवः १, ५०, ९; अथर्व. १३, २, २४ २०, ४७, २१; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
अयुक्तं सप्त हरितः ७, ६०, ३
अयुक्त सूर एतशं ९, ६३. ८; साम. १२१७
अयुजो असमो नृभिः ८. ६२, २
अयुज्रन्त इंद्र विश्वकृष्टीः १, १६९, २
अयुद्ध इषुधा वृतं ८, ४५. ३; साम. १३४०
अयुद्धसेनो विभ्वा १०, १३८, ५
अयुयुरसन्नवथस्य सेनां १, ३३, ६
अयो दंष्ट्रो अचिषा १०, ८७, २; अथर्व. ८, ३, २
अयोद्धेव दुर्मद आ हि जुह्वे १,३२,६; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३; नि. ६, ४
अरं हि ष्मा सुतेषु नः ८, ९२, २६
अरं कामाय हरयः १०, ९६, ७; अथर्व. २०, ३१, २
अरं कृण्वंतु वेदिं १, १७०, ४
अरं क्षयाय नो महे ८. १५, १३
अरण्यान्यरण्यानि १०, १४६, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६; नि. ९, ३०
अरण्योर्निहितो जातवेदाः ३, २९, २; साम. ७९
अरं त इन्द्र कुक्षये ८. ९२, २४; साम. १६६२
अरं दासो न मीळ्हुषे कराणि ७, ८६, ७

अरमतिरनर्वणो ८, ३१, १२
अरममाणो अत्येति ९, ७१, ३
अरमयः सरपसः २, १३, १२
अरमन्वाय गायसि ८, ९२, २५; साम. ११८
अरं म उस्रयाम्ण ४, ३१, २४
अरं मे गन्तं हवनायास्मै ६, ६३, २
अरश्मानो येऽरथा ९, ९७, २०
अरा इवेदचरमा ५, ५८, ५; तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
अराधि होता निषदा १०, ५३, २
अराधि होता स्वर्निषत्त १, ७०, ८
अरायि काणे विकटे १०, १५५, १; नि. ६, ३०
अरावीदंशुः सचमानः ९, ७४, ५
अरित्रं वां दिवस्पृथु १, ४६, ८
अरिष्टः स मर्तो विश्व १०, ६३, १३
अरुणप्सुरुषा अभूत् ८, ७३, १६
अरुणो मा सकृद् वृकः १, १०५, १८; नि. ५, २१
अरुषस्य दुहितरा ६, ४९, ३
अरुषो जनयन्गिरो ९, २५, ५
अरूरुचदुषसः पृश्निः ९, ८३, ३; साम. ८७७
अरोरवीद् वृष्णो अस्य २, ११ १०
अर्चत प्रार्चत ८, ६९, ८; साम. ३६२; अथर्व. २०, ९२, ५
अर्चद् वृषा वृषभिः १, १७३, २
अर्चत एके महि साम मन्वत ८, ९९, १०
अर्चतस्त्वा हवामहे ५, १३, १
अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः १, ९२, ३; साम. १७५७
अर्चा दिवे बृहते शूष्यं १, ५४, ३; नि. ६, १८
अर्चामि ते सुमतिं ४, ४, ८; तै. सं. १, २, १४, ३
अर्चामि वां वर्धायापो १०, १२, ४; अथर्व. १८, १, ३१
अर्चा शक्राय शाकिने शची १, ५४, २
अर्णांसि चित्प्रयाना ७, १८, ५
अर्थमिद्वा उ अर्थिन १, १०५, २
अर्थिनो यंति चेदयं ८, ७९, ५
अर्ध वीरस्य शृतपां ७, १८, १६
अर्भको न कुमारकः ८, ६९, १५; अथर्व. २०, ९२, १२
अर्यमणं वरुणं मित्रमेषां ४, २, ४
अर्यमणं बृहस्पतिं १०, १४१, ५; अथर्व. ३, २०, ७; वा. य. ९, २७; तै. सं. १, ७, १०, २
अर्यमा णो अदितिः ३, ५४, १८
अर्यम्यं वरुण मित्र्यं वा ५, ८५, ७
अर्वा वा गिरो अभ्यर्च १०, १४८, ३
अर्यो विशां गातुरेति १०, २०, ४
अर्वद्भिरग्ने अर्वतो नृभिः १, ७३, ९
अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा ७, ९०, ७; ९१, ७
अर्वाग्रथं विश्ववारं ते ६, ३७, १
अर्वाग्रथं नि यच्छतं ८, ३५, २२
अर्वाङेहि सोमकामं त्वाहुः १, १०४, ९; अथर्व. २०, ८, २
अर्वाङ् त्रिचक्रो मधुवाहनो १, १५७, ३; साम. १७६०
अर्वाङ्नरा दैव्येनावसा ७, ८२, ८
अर्वाचीनं सु ते मनः ३, ३७, २; अथर्व. २०, १९, २
अर्वाचीनो वसो भव ४, ३२, १४
अर्वाची सुभगे भव ४, ५७, ६; अथर्व. ३, १७, ८; तै. आ. ६, ६, २
अर्वाचं त्वा पुरुष्टुत ८, ६, ४५; ३१, ३०
अर्वाचं त्वा सुखे रथे ३, ४१, ९; अथर्व. २०, २३, ९
अर्वाचं दैव्यं जनं १, ४५, १०
अर्वाचमद्य यय्यं नृवाहणं २, ३७, ५
अर्वाचा वां सप्तयो १, ४७, ८
अर्वाच्यो अद्या भवता २, २९, ६; वा. य. ३३, ५१
अर्वाँ इव श्रवसे सातिं ९, ९७, २५
अर्वावतो न आ गहि परा ३. ४०, ८; अथर्व. २०, ६, ८
अर्वावतो न आ गह्यथो शक्र ३,३७,११; अथर्व. २०,२०,४; ५७, ७
अर्षा णः सोम शं गवे ९, ६१, १५; साम. १३३७
अर्षा सोम द्युमत्तमो ९, ६५, १९; साम. ५०३; ९९४
अर्हन्तो ये सुदानवः ५, ५२, ५
अर्हन्बिभर्षि सायकानि २, ३३, १०; तै. आ. ४, ५, ७
अलातृणो वल इन्द्र ३, ३०, १०; नि. ६, २
अलाय्यस्य परशुर्ननाश ९, ६७, ३०
अवंशे द्यामस्तभायद् २, १५, २
अवः परेण पर एना १, १६४, १७; अथर्व. ९, ९, १७
अवः परेण पितरं यः १, १६४, १८; अथर्व. ९, ९, १८
अवक्रक्षिणं वृषभं यथाजं ८, १, २; साम. १३६१; अथर्व. २०, ८५, २
अव क्रन्द दक्षिणतो गृहाणां २, ४२, ३
अव क्षिप दिवो अश्मानं २, ३०, ५
अव चष्ट ऋचीषमो ८, ६२, ६
अव ते हेळो वरुण नमोभिः १, २४, १४; तै. सं. १, ५, ११, ३
अव त्मना भरते केतवेदाः १, १०४, ३
अव त्या बृहतीरिषो १०, १३४, ३
अव त्वे इंद्र पृवतो ६, ४७, १४
अवद्यमिव मन्यमाना ४, १८, ५
अव द्युतानः कलशाँ ९, ७५, ३; साम. ७०२

अव द्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठ ८, ९६, १३; साम. ३२३; अथर्व. २०, १३७, ७; तै. आ. १, ६, ३
अव द्रुग्धानि पित्र्या सृजानो ७, ८६, ५
अव द्वके अव त्रिका १०, ५९, ९
अव नो वृजिना शिशीहि १०, १०५, ८
अवन्तमत्रये गृहं ८, ७३, ७
अवन्तु नः पितरः सुप्रवाच १, १०६, ३
अवन्तु मामुषसो ६, ५२, ४
अवपतन्तीरवदन् १०, ९७, १७; वा. य. १२, ९१; तै. सं. ४, २, ६, ५
अव यच्छयेनो अस्वनीद् ४, २७, ३
अव यत्सर्वं शतक्रतव १०, १३४, ४
अव यत्स्वे सदस्थे ८, ७९, ९
अवर्त्या शुन आंत्राणि ४, १८, १३
अवर्धयन् सुभगं सप्त यह्वीः ३, १, ४
अवर्महे इंद्र दादहि श्रुधी नः १, १३३, ६
अवर्षीर्वर्षमुदु ५, ८३, १०
अवस्थिरं तौग्र्यमप्सु १, १८२, ६
अव वेदिं होत्राभिर्यजेत ७, ६०, ९
अव सिंधुं वरुणो द्यौरिव ७, ८७, ६
अवसृजन्नुप त्मना १, १४२, ११
अवसृज पुनरग्ने १०, १६, ५; अथर्व. १८, २, १०; तै. आ. ६, ४, २
अव सृजा वनस्पते १, १३, ११
अवसृष्टा परा पत ६, ७५, १६; साम. १८६३; अथर्व. ३, १९, ८; वा. य. १७, ४५; तै. सं. ४, ६, ४, ४; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २३
अव स्पृधि पितरं योधि ५, ३, ९
अव स्म दुर्हणायतः १०, १३४, २; साम. १०९२
अव स्म यस्य वेषणे ५, ७, ५
अवस्यते स्तुवते कृष्णियाय १, ११६, २३
अव स्य शूराध्वनो नान्ते ४, १६, २; अथर्व. २०, ७७, २
अव स्यूमेव चिन्वती ३, ६१, ४
अव स्युमा दिव आ वृथा १, १६८, ४
अव स्वराति गर्गरो ८, ६९, ९; अथर्व. २०, ९२, ६
अव स्वेदा इवाभितो १०, १३४, ५
अवा कण्वेषु नः पुमः ९, ९, ७
अवा चचक्षे पदमस्य सत्वः ५, ३०, २
अवा नु कं ज्यायान् १०, ५०, ५
अवा नो अग्न ऊतिभिः १, ७९, ७; साम. १५२४
अवा नो वाजयुं रथं ८, ८०, ६
अवावशंत धीतयो ९, १९, ४
अवासां मघवञ्जहि १, १३३, ३
अवासृजः प्रस्रः श्वंचयः १०, १३८, २
अवासृजंत जिह्रयो न ४, १९, २
अविता नो अजाश्वः ९, ६७, १०
अवितासि सुन्वतो ८, ३६, १
अविदद्दक्षं मित्रो ६, ४४, ७
अविन्दद्दिवो निहितं १, १३०, ३
अविन्दं ते अतिहितं १०, १८१, २
अविप्रे चिद्वयो दधत् ६, ४५, २
अविप्रो वा यदविधत् ८, ६१, ९
अविष्टं धीष्वश्विना ७, ६७, ६; तै. ब्रा. २, ४, ३, ७
अविष्टो अस्मान्त्रिष्वासु ७, ३४, १२
अवीन्नो अग्निर्हव्यान् ७, ३४, १४
अवीरामिव मामयं १०, ८६, ९; अथर्व. २०, १२६, ९; नि. ६, ३१
अवीवृधद्वो अमृता ८, ८०, १०
अवीवृधन्त गोतमा ४, ३२, १२
अवेयमश्वैषुवतिः १, १२४, ११
अवोचाम कवये ५, १, १२; वा. य. १५, २५; तै. सं. ४, ४, ४, २
अवोचाम नमो अस्मा १, ११४, ११
अवोचाम निवचनानि १, १८९, ८
अवोचाम महते सौभगाय ८, ५९, ५
अवोचाम रहूगणा १, ७८, ५
अवो द्वाभ्यां पर एकया १०, ६७, ४; अथर्व. २०, ९१, ४
अवोरिथा वां छर्दिषः ६, ६७, ११
अवोर्वां नूनमश्विना युवाकुः ७, ६७, ४
अश्ये पुनानं परि वार ९, ८६, २५
अश्ये वधूयुः पवते ९, ६९, ३
अश्यो वारे परि प्रियं ९, ५०, ३; साम. १२०७
अश्यो वारे परि प्रियो ९, ७, ६; साम. ११३३
अश्यो वारेभिः पवते ९, १०१, १६
अशोच्यग्निः समिधानो ७, ६७, २
अश्वापिनद्धं मधु १०, ६८, ८; अथर्व. २०, १६, ८; नि. १०, १२
अश्मन्वती रीयते १०, ५३, ८; अथर्व. १२, २, २६; वा. य. ३५, १०; तै. आ. ६, ३, २
अश्मास्यमवतं ब्रह्मणः २, २४, ४; नि. १०, १३
अश्याम तं काममग्ने ६, ५, ७; वा. य. १८, ७४; तै. सं. १, ३, १४, ३
अश्याम ते सुमतिं देव १, ११४, ३
अश्रवं हि भूरिदावत्तरा वां १, १०९, २; तै. सं. १, १, १४, १; नि. ६, ९

अग्नीरा तनूर्भवति १०, ८५, ३०; अथर्व. १४, १, २७
अश्वत्थे वो निषदनं १०, ९७, ५: वा. य. १२, ७९; ३५,४: तै. सं. ४, २, ६, २
अश्वं न गीर्भी रथ्यं ८, १०३, ७; साम. १५८४
अश्वं न गूळहमश्विना १, ११७, ४
अश्वं न त्वा वारवन्तं १. २७, १; साम. १७; १६३४: नि. १, २०
अश्वमिन्नां रथ्यां ८, ७४, १०
अश्वस्यात्र जनिमास्य २, ३५, ६
अश्वा इवेदरुषास: ५, ५९, ५
अश्वादियायति यद्वदन्ति १०, ७३, १०
अश्वा न या वाजिना ६, ६७, ४
अश्वायन्तो गव्यन्तो १०, १६०, ५; अथर्व. २०, ९६, ५; तै. ब्रा. २, ५, ८, १२
अश्वावति प्रथमो गोषु १, ८३, १; अथर्व. २०, ९५, १
अश्वावतीं सोमावतीं १०,९७,७; वा. य. १२, ८१: तै. सं. ४, २, ६, ४
अश्वावतीर्गोमतीर्न ७, ४१, ७; ८०, ३: अथर्व. ३, १६,७; वा. य. ३४, ४०; तै. ब्रा. २, ८, ९, ९
अश्वावतीर्गोमतीर्विश्ववारा १, १२३, १२
अश्वावतीर्गोमतीर्विश्वसुविदो १, ४८, २
अश्वावन्तं रथिनं वीरा १०, ४७, ५
अश्वासो न ये ज्येष्ठास १०, ७८, ५
अश्वासो ये वामुप ७, ७४, ४
अश्विना परि वामिषः ३, ५८, ८
अश्विना पिबतं मधु १, १५, ११; तै. ब्रा. २, ७, १२, १
अश्विना पुरुदंससा १, ३, २
अश्विना मधुमत्तमं १, ४७, ३
अश्विना मधुपुत्तमो ३, ५८, ९
अश्विना यज्वरीरिषः १, ३, १
अश्विना यद्ध कर्हिचित् ५, ७४, १०
अश्विना यामहूतमा ८, ७३, ६
अश्विना वर्तिरस्मदा १, ९२, १६: साम. १७३४
अश्विना वाजिनीवसु ५, ७८, ३
अश्विना वायुना युवं ३, ५८, ७
अश्विनावेह गच्छतं ५, ७५, ७: नि. ३, २०
अश्विनावेह गच्छतं ५, ७८, १
अश्विना सु विचाकशत् ८, ७३, १७
अश्विना स्तुषे स्तुहि ८, १६, १०
अश्विना हरिणाविव ५, ७८, २
अश्विनोरसनं रथं १, १२०, १०
अश्वी रथी सुरूप इत् ८, ४, ९: साम. २७७
अश्वेव चित्रारुषी ४, ५२, २; साम. १७२६
अश्वो न क्रदो वृषभिः ९, ९७, २८
अश्वो न क्रंदन्जनिभिः ३, २६, ३
अश्वो न चक्रदो वृषा ९, ६४, ३
अश्वो वोळहा सुखं ९, ११२, ४; नि. ९, २
अश्वस्य रमना रथ्यस्य ४, ४१, १०
अष्ट्यो वारो अभवः १, ३२, १२
अषाळहं युत्सु पृतना १,९१,२१; वा. य. ३४, २०: तै. ब्रा. २, ४, ३, ८; ७, ४, १
अषाळहमुग्रं पृतनासु ८, ७०, ४: साम. ११५६: अथर्व. २०, ९२, १९
अषाळहो अग्ने वृषभो ३, १५, ४
अष्टा महो दिवो १, १२१, ८
अष्टौ पुत्रासो अदितेः १०, ७२, ८; तै. आ. १, १३, २; तांड्य ब्रा. २४, १२, ६
अष्टौ व्यख्यत् ककुभः १, ३५, ८; वा. य. ३४, २४
असच्च सच्च परमे व्योमन् १०, ५, ७
असत्सु मे जरितः १०, २७, १
असदत्र सुवीर्यं ८, ३१, १८
असन्नित्वे आहवनानि ७, ८, ५
असपत्नः सपत्नहा १०, १७४, ५; अथर्व. १, २९, ६
असपत्न सपत्नघ्नी १०, १५९, ५
असमं क्षत्रमसमा मनीषा १, ५४, ८
असमातिं नितोशनं १०, ६०, २
असंमृष्टो जायसे मात्रोः ५, ११, ३ तै. ब्रा. २, ४, ३, ३
असर्जि कलशाँ अभि ९, १०६, १२: साम. ९४२
असर्जि रथ्यो यथा ९, ३६, १; साम. ४९०
असर्जि वक्वा रथ्ये ९, ९१, १; साम. ५४३
असर्जि वां स्थविरा वेधसा १, १८१, ७
असर्जि वाजी तिरः पवित्र ९, १०९, १९
असर्जि स्कम्भो दिव ९, ८६, ४६
असश्चतः शतधारा ९, ८६, २७
असश्चता मघवन्नयो हि ७, ६७, ९
असश्चन्ती भूरिधारे ६, ७०, २; नि. ५, २
असादि वृत्रो वह्निः ७, ७, ५
असाम यथा सुषखाय १, १७३, ९
असामि हि प्रयज्यवः १, ३९, ९
असाम्योजो बिभृथा १, ३९, १०; नि. ६, २३
असावन्यो असुर १०, १३२, ४

असावि ते जुजुषाणाय ५, ४३, ५
असावि देवं गोऋजीकं ७, २१, १; साम. ३१३
असावि सोम इन्द्र ते १, ८४, १; साम. ३४७; १०२८; तै. सं. १, ४, ३९, १
असावि सोमः पुरुहूत १०, १०४, १
असावि सोमो अरुषो ९, ८२, १; साम. ५६२; १३१६
असाव्यंशुर्मदायाप्सु ९, ६२, ४; साम. ४७३; १००८
असिक्न्यां यजमानो ४, १७, १५
असि यमो अस्यादित्यः १, १६३, ३; वा. य. २९, १४; तै. सं. ४, ६, ७, १
असि हि वीर सेन्यो १, ८१, २; साम. १००३; अथर्व. २०, ५६, २
असुनीते पुनरस्मासु १०, ५९, ६
असुनीते मनो अस्मासु १०, ५९, ५; नि. १०, ४०
असुन्वन्तं समं जहि १, १७६, ४
असुन्वामिन्द्र संसदं ८, १४, १५; अथर्व. २०, २९, ५
असूत पूर्वो वृषभो ३, ३८, ५
असूत पृश्निर्महते १. १६८, ९
असृक्षत प्र वाजिनो ९, ६४, ४; साम. ४८२; १०३४
असृग्रन्देववीतये ९, ४६, १
असृग्रन्देववीतये वाजयन्तो ९, ६७, १७; साम. १८१२
असृग्रमिन्दवः पथा ९, ७, १; साम. ११२८
असृग्रमिन्द्र ते गिरः १, ९, ४; साम. २०५; अथर्व. २०, ७१, १०
असेन्या वः पणयो १०, १०८, ६
असौ च या न उर्वराद् ८, ९१, ६
असौ य एषि वीरको ८, ९१, २
असौ यः पंथा आदित्यो १, १०५, १६
अस्त्रेधाद्यामसुरो ८, ४२, १; वा. य. ४, ३०; तै. सं. १, २, ८, १
अस्तावी मन्म पूर्व्यं ८, ५२, ९; साम. १६७७; अथर्व. २०, ११९, १
अस्ताव्यग्निः शिमीवद्भिः १, १४१, १३
अस्ताव्यग्निर्नरां सुशेवो १०, ४५, १२; वा. य. १२, २९
अस्ति देवा अंहोरुः ८, ६७, ७
अस्ति सोमो अयं सुतः ८, ९४, ४; साम. १७४; १७८५
अस्ति हि वः सजात्यं ८, २७, १०; नि. ६, १४
अस्ति हि वामिह स्तोता ५, ७४, ६
अस्ति हि ष्मा मदाय १, ३७, १५
अस्तीदमधिमन्थनं ३, २९, १
अस्तु श्रौषट् पुरो १, १३९; १; साम. ४६१
अस्तेव सु प्रतरं १०, ४२, १; अथर्व. २०, ८९, १
अस्तोढ्वं स्तोम्या १, १२४, १३
अस्थुरु चित्रा उषसः ४, ५१, २
अस्मभ्यं रोदसी रयिं ९. ७, ९; साम. ११३६
अस्मभ्यं वाजिनीवसू ८, ५, १२
अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र १०, १३३, ७
अस्मभ्यं सु वृषण्वसू ८, २६, १५
अस्मभ्यं गातुवित्तमः ९, १०६, ६
अस्मभ्यं तद्दिवो अद्भ्यः २, ३८, ११
अस्मभ्यं तद्वसो दानाय २, १३, १३; १४, १२
अस्मभ्यं ताँ अपा वृधि ४, ३१, १३
अस्मभ्यं त्वा वसुविदं ९, १०४, ४; साम. ५७५
अस्मभ्यमिंदर्विद्वयुः ९, २, ९; साम. १०४६
अस्मा–अस्मा इदन्धसो ६, ४२, ४; साम. १४४३
अस्मा इत्काव्यं वचः ५, ३९, ५
अस्मा इदु ग्नाश्चिद् १, ६१, ८; अथर्व. २०, ३५, ८
अस्मा इदु त्यदनु १, ६१, १५; अथर्व २०, ३५, १५
अस्मा इदु त्यमुपमं १, ६१, ३; अथर्व. २०, ३५, ३
अस्मा इदु त्वष्टा तक्षत् १, ६१, ६; अथर्व. २०, ३५, ६
अस्मा इदु प्र तवसे तुराय १, ६१, १; अथर्व. २०, ३५, १; नि. ५, ११
अस्मा इदु प्र भरा १, ६१, १२; अथर्व. २०, ३५, १२; नि. ६, २०
अस्मा इदु प्रय इव १, ६१, २; अथर्व. २०, ३५, २
अस्मा इदु ससिमिव १, ६१ ५; अथर्व. २०, ३५, ५
अस्मा इदु स्तोमं १, ६१, ४; अथर्व. २०, ३५, ४
अस्मा उक्थाय पर्वतस्य ५, ४५, ३
अस्मा उ ते महि महे ६, १, १०; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ४
अस्मा उषास आतिरंत ८, ९६, १
अस्मा ऊ षु प्रभूतये ८, ४१, १
अस्मा एतद्दिव्या चैव ६, ३४, ४
अस्मा एतन्मह्यांगूषं ६, ३४, ५
अस्माकं व इन्द्रमुश्मसि १, १२९, ४
अस्माकं शिप्रिणीनां १, ३०, ११
अस्माकं सु रथं पुर ८, ४५, ९
अस्माकं जोष्यध्वरं ४, ९, ७
अस्माकं त्वा मतीनां ४, ३२, १५
अस्माकं त्वा सुताँ उप ८, ६, ४२
अस्माकं देवा उभयाय १०, ३७, ११
अस्माकं वृष्ण्या रथो ४, ३१, १४
अस्माकमग्ने अध्वरं ५, ४, ८

अस्माकमग्ने मघवत्सु दीदिह्यध १, १४०, १०
अस्माकमग्ने मघवत्सु धास्या ६, ८, ६; तै. सं. १, ५, ११, २
अस्माकमत्र पितरः ४, ४२, ८
अस्माकमत्र पितरो मनुष्या ४, १, १३
अस्माकमद्य वामयं ८, ५, १८
अस्माकमद्यान्तमं ८, ३३, १५
अस्माकमायुर्वर्धय ३, ६२, १५
अस्माकमित्सु शृणुहि ४, २२, १०
अस्माकमिन्द्रः समृतेषु १०, १०३, ११; साम. १८५९; अथर्व. १९, १३, ११; वा. य. १७, ४३; तै. सं. ४, ६, ४, ३
अस्माकमिद्र दुष्टरं ५, ३५, ७
अस्माकमिन्द्र भूतु ते ६, ४५, ३०
अस्माकमिन्द्रावरुणा भरे ७, ८२, ९
अस्माकमिन्द्रेहि नो ५, ३५, ८
अस्माकमुत्तमं कृधि ४, ३१, १५
अस्माकमूर्जा रथं १०, २६, ९
अस्माकं मित्रावरुणावतम् २, ३१, १
अस्माकेभिः सत्वभिः २, ३०, १०
अस्मादहं तविषादीषमाणः १, १७१, ४
अस्माँ अवंतु ते शतं ४, ३१, १०
अस्माँ अविड्ढि विश्वहेन्द्र ४, ३१, १२
अस्माँ इहा वृणीष्व ४, ३१, ११
अस्मान्त्समर्ये पवमान ९, ८५, २
अस्मान्सु तत्र चोदय १, ९, ६; अथर्व. २०, ७१, १२
अस्मिन्न इन्द्र पृत्सुतौ १०, ३८, १
अस्मिन्पदे परमे २, ३५, १४
अस्मिन्यज्ञे अदाभ्या ५, ७५, ८
अस्मिन्त्समुद्रे अध्युत्तर १०, ९८, ६
अस्मिन्त्स्वेऽतरुछकपूत १०, १३२, ५
अस्मे आ वहतं रयिं ८, ५, १५
अस्मे इंद्र सचा सुते ८, ९७, ८
अस्मे इन्द्राबृहस्पती ४, ४९, ४; तै. सं. ३, ३, ११, १
अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं ७, ८४, ४
अस्मे इन्द्रो वरुणो ७, ८२, १०; ८३, १०
अस्मे ऊ षु वृषणा १, १८४, २
अस्मे तदिन्द्रावरुणा ३, ६२, ३
अस्मे ता त इन्द्र सन्तु १०, २२, १३
अस्मे धेहि द्युमतीं १०, ९८, ३
अस्मे धेहि द्युमद्यशो ९, ३२, ६
अस्मे धेहि श्रवो बृहत् १, ९, ८; अथर्व. २०, ७१, १४
अस्मे प्र यंधि मघवन् ३, ३६, १०; नि. ६, ७
अस्मे रयिं न स्वर्थं १, १४१, ११
अस्मे रायो दिवेदिवे ४, ८, ७
अस्मे रुद्रा मेहना ८, ६३, १२; वा. य. ३३, ५०
अस्मे वत्सं परि षंतं १, ७२, २
अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ४, २२, ९
अस्मे वसूनि धारय ९, ६३, ३०
अस्मे वीरो मरुतः ७, ५६, २४
अस्मे श्रेष्ठेभिर्भानुभिः ७, ७७, ५
अस्मे सा वां माध्वी रातिः १, १८४, ४
अस्मे सोम श्रियमधि १, ४३, ७
अस्मै तिस्रो अघ्यध्याय २, ३५, ५
अस्मै ते प्रतिहर्यते ८, ४३, २
अस्मै बहूनामवसाय २, ३५, १२
अस्मै भीमाय नमसा १, ५७, ३; अथर्व. २०, १५, ३
अस्मे वयं यद्वावान ६, २३, ५
अस्य क्रत्वा विचेतसो ५, १७, ४
अस्य घा वीर ईवतो ४, १५, ५
अस्य ते सख्ये वयं ९, ६१, २९; साम. ७७९
अस्य ते सख्ये वयमियक्षंतः ९, ६६, १४
अस्य व्रितः क्रतुना १०, ८, ७
अस्य स्वेषा अजरा अस्य १, १४३, ३
अस्य देवस्य मीळ्हुषः ७, ४०, ५
अस्य देवस्य संसदि ७, ४, ३
अस्य पिब क्षुमतः १०, ११६, २
अस्य पिबतमश्विना ८, ५, १४
अस्य पिब यस्य जज्ञान ६, ४०, २
अस्य पीत्वा मदानां देवो ८, ९२, ६
अस्य पीत्वा मदानामिन्द्रो ९, ९३, ७
अस्य पीत्वा शतक्रतो १, ४, ८; अथर्व. २०, ६८, ८
अस्य प्र जातवेदसो १०, १८८, २
अस्य प्रजावती गृहे ८, ३१, ४
अस्य प्रत्नामनु द्युतं ९, ५४, १; साम. ७५५; वा. य. ३, १६; तै. सं. १, ५, ५, १
अस्य प्रेषा हेमना ९, ९७, १; साम. ५२६; १३९९
अस्य मदे पुरु वर्पांसि ६, ४४, १४
अस्य मदे स्वर्यं दा ऋताय १, १२१, ४
अस्य मंदानो मध्वो २, १९, २
अस्य मे द्यावापृथिवी २, ३२, १
अस्य यामासो बृहतो १०, ३, ४
अस्य रण्वा स्वस्येव धृष्टिः १, ४, ४

अस्य वामस्य पलितस्य १, १६४, १; अथर्व. ९, ९, १; नि. ४, २६
अस्य वामा उ अर्चिषा ५, १७, ३
अस्य वीरस्य बर्हिषि १, ८६, ४
अस्य वृष्णो व्योदन ८, ६३, ९
अस्य वो ह्यवसा ९, ९८, ८
अस्य व्रतानि नाधृषे ९, ५३, ३; साम. १७१६
अस्य व्रते सजोषसो ९, १०२, ५
अस्य शासुरुभयासः १, ६०, २
अस्य शुष्मासो दद्रशानपवे १०, ३, ६
अस्य श्रवो नद्यः सप्त १, १०२, २; तै. ब्रा. २, ८, ९, २
अस्य श्रिये समिधानस्य ४, ५, १५
अस्य श्रेष्ठा सुभगस्य ४, १, ६
अस्य श्रोषंत्वा भुवः १, ८६, ५
अस्य श्लोको दिवीयते १, १९०, ४
अस्य सुवानस्य मन्दिनः २, ११, २०
अस्य स्तुषे महिमघस्य राधः १, १२२, ८
अस्य स्तोमेभिरौशिजः १०, ९९, ११
अस्य स्तोमे मघोनः ५.१६, ३
अस्य हि स्वयशस्तरः ५, १७, २
अस्य हि स्वयशस्तरं ५, ८२, २
अस्या ऊ षु ण उप सातये १, १३८, ४; नि. ४, २५
अस्याजरासो दमां १०, ४६, ७; वा. य. ३३, १; तै. ब्रा. २, ७, १२, १
अस्येदिन्द्रो मदेष्वा ग्रभं ९, १०६, ३; साम. ६९६
अस्येदिन्द्रो मदेष्वा विश्वा ९, १, १०
अस्येदिन्द्रो वावृधे वृष्ण्यंश ८, ३, ८; साम. १५७४; अथर्व. २०, ९९, २; वा. य. ३३, ९७
अस्येदु त्वेषसा १, ६१, ११; अथर्व. २०, ३५, ११
अस्येदु प्र ब्रूहि पूर्व्याणि १, ६१, १३; अथर्व. २०, ३५, १३
अस्येदु भिया गिरयश्च १, ६१, १४; अथर्व. २०, ३५, १४
अस्येदु मातुः सवनेषु १, ६१, ७; अथर्व. २०, ३५, ७; नि. ५, ४
अस्येदेव प्र रिरिचे १, ६१, ९; अथर्व. २०, ३५, ९; तै. सं. २, ४, १४, २
अस्येदेव शवसा शुशन्तं १, ६१, १०; अथर्व. २०, ३५, १०
अस्येदेषा सुमतिः पप्रथाना १०, ३१, ६
अस्वमजस्तरणयः ४, ४, १२; तै. सं. १, २, १४, ५
अस्वापयदभीतये ४, ३०, २१
अहं रन्धयं मृगयं १०, ४९, ५
अहं राजा वरुणो मह्यं ४, ४२, २
अहं राष्ट्री संगमनी १०, १२५, ३, अथर्व. ४, ३०, २
अहं रुद्राय धनुरा १०, १२५, ६; अथर्व. ४, ३०, ५
अहं रुद्रेभिर्वसुभिः १०, १२५, १; अथर्व. ४, ३०, १
अहं सप्त स्रवतो १०, ४९, ९
अहं सप्तहा नहुषो १०, ४९, ८
अहं स यो नववास्त्वं १०, ४९, ६
अहं सुवे पितरमस्य १०, १२५, ७; अथर्व. ४, ३०, ७
अहं सूर्यस्य परि यामि १०, ४९, ७
अहं सो अस्मि यः पुरा १, १०५, ७
अहं सोममाहनसं १०, १२५, २, अथर्व. ४, ३०, ६
अहं हि ते हरिवो वज्र ८, ५३, ८
अहं हुवान आर्क्षे ८, ७४, १३
अहं होता न्यसीदं १०, ५२, २
अहं केतुरहं मूर्धा १०, १५९, २
अहं गर्भमदधां १०, १८३, ३
अहं गुङ्गुभ्यो अतिथिग्वं १०, ४८, ८
अहं च त्वं च वृत्रहन् ८, ६२, ११; तै. सं. ७, ४, १५, १; नि. १, ४
अहं चन तत्सूरिभिः ६, २६, ७
अहं तदासु धारयं १०, ४९, १०
अहं तष्टेव वन्धुरं १०, ११९, ५
अहं ता विश्वा चकरं ४, ४२, ६
अहं दां गृणते पूर्व्यं १०, ४९, १
अहन्नहिं परिशयानं ३, ३२, ११; शत. ब्रा. ४, ५, ३, ३
अहन्नहिं पर्वते शिश्रियाणं १, ३२, २; अथर्व. २, ५, ६; तै. ब्रा. २, ५, ४, २
अहन्निन्द्रो अदहदग्नि ४, २८, ३
अहन्वृत्रं वृत्रतरं व्यंसं १, ३२, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३; नि. ६, ४
अहन्वृत्रमृचीषमः ८, ३२, २६
अहमत्कं कवये १०, ४९, ३
अहमपो अपिन्वमुक्षमाणा ४, ४२, ४
अहमस्मि महामहो १०, ११९, १२
अहमस्मि सपत्नहेन्द्र १०, १६६, २
अहमस्मि सहमाना १०, १४५, ५; अथर्व. ३, १८, ५
अहमिद्धि पितुष्परि ८, ६, १०; साम. १५२, १५००; अथर्व. २०, ११५, १
अहमिन्द्रो न परा जिग्य १०, ४८, ५
अहमिन्द्रो रोधो वक्षो १०, ४८, २
अहमिन्द्रो वरुणस्ते महि ४, ४२, ३

अहमेतं गव्ययमश्व्यं १०, ४८, ४
अहमेताञ्छाश्वसतो १०, ४८, ६
अहमेव वात इव १०, १२५, ८; अथर्व. ४, ३०, ८
अहमेव स्वयमिदं १०, १२५, ५; अथर्व. ४, ३०, ३
अहं पितेव वेतसूँ १०, ४९, ४
अहं पुरो मंदसानो ४, २६, ३
अहं प्रत्नेन मन्मना ८, ६, ११; साम. १५०१; अथर्व. २०, ११५, २
अहं भुवं वसुनः १०, ४८, १
अहं भूमिमददामार्याय ४, २६, २
अहं मनुरभवं सूर्यश्चाहं ४, २६, १
अहश्च कृष्णमहरर्जुनं ६, ९, १; नि. २, २१
अहस्ता यदपदी १०, २२, १४
अहानि गृध्राः पर्याव १, ८८, ४
अहा यदिन्द्र सुदिना ७, ३०, ३
अहाव्यग्ने हविरास्ये १०, ९१, १५; वा. य. २०, ७९; तै. ब्रा. १, ४, २, १
अहितेन चिदृवता ८, ६२, ३
अहिरिव भोगैः पर्येति ६, ७५, १४; वा. य. २९, ५१; तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. ९, १५
अहेळता मनसा श्रुष्टिं २, २३, ३
अहेळमान उप याहि ६, ४१, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १२
अहेम यज्ञं पथामुराणा ७, ७३, ३
अहेर्यातारं कमपश्यदूं १, ३२, १४
आकरे वसोर्जरिता ३, ५१, ३
आ कलशा अनूषत ९, ६५, १४
आ कलशेषु धावति पवित्रे ९, १७, ४
आ कलशेषु धावति इयेनः ९, ६७, १४
आर्की सूर्यस्य रोचनात् १, १४, ९
आ कृष्णेन रजसा वर्तमानः १, ३५, २; वा. य. ३३, ४३; ३४, ३१; तै. सं. ३, ४, ११, २
आकेनिपासो अहभिः ४, ४५, ६
आ क्रन्दय बलमोजो ६, ४७, ३०; अथर्व. ६, १२६, २; वा. य. २९, ५६; तै. सं. ४, ६, ७, ७
आक्षित्पूर्वास्वपरा ३, ५५, ५
आ क्षोदो महि वृत्तं ६, १७, १२
आक्ष्णयावानो वहन्ति ८, ७, ३५
आगधिता परिगधिता १, १२६, ६; नि. ५, १५
आ गन्ता मा रिषण्यत ८, २०, १; साम. ४०१
आगन्देव ऋतुभिर्वर्धतु ४, ५३, ७
आगन्मृभूणामिह ४, ३५, २
आगन्म वृत्रहन्तमं ८, ७४, ४; साम. ८९
आ गावो अग्मन्नुत ६, २८, १; अथर्व. ४, २१, १; तै. ब्रा. २, ८, ८, ११
आ गोमता नासत्या रथेन ७, ७२, १
आ रना अग्न इहावसे १, २२, १०
आग्निं न स्ववृक्तिभिः १०, २१, १; साम. ४२०
आग्निरगामि भारतो ६, १६, १९
आग्ने गिरो दिव आ ७, ३९, ५
आग्ने याहि मरुत्सखा ८, १०३, १४
अग्ने वह वरुणं १०, ७०, ११
आग्ने वह हविरद्याय ७, ११, ५
आग्ने स्थूरं रयिं भर १०, १५६, ३; साम. १५२९
आग्मन्नाप उशतीर्बर्हिः १०, ३०, १५
आ ग्रावभिरहन्येभिः ५, ४८, ३
आ घ त्वावाँ त्मना १, ३०, १४; साम. १०८५; अथर्व. २०, १२२, २
आ घा गमद्यदि श्रवत् १, ३०, ८; साम. ७४५; अथर्व. २०, २६, २
आ घा ता गच्छानुत्तरा १०, १०, १०; अथर्व. १८,१,११; नि. ४, २०
आ घा ये अग्निमिन्धते ८, ४५, १; साम. १३३; १३३८; वा. य. ७, ३२; तै. ब्रा. २, ४, ५, ७; नि. ६,१४
आ घा योषेव सूनरी १, ४८, ५
आ च त्वामेता वृषणा ३, ४३, ४
आ चन त्वा चिकित्सामो ८, ९१, ३
आ च नो बर्हिः सदता ७, ५९, ६
आ चर्षणिप्रा वृषभो १, १७७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
आ च वहासि तॉं इह १, ७४, ६
आ चष्ट आसां पाथो ७, ३४, १०; नि. ६, ७
आ चिकितान सुक्रतू ५, ६६, १
आच्या जानु दक्षिणतो १०, १५, ६; अथर्व. १८, १, ५२; वा. य. १९, ६२
आच्छद्विधानैर्गुपितः १०, ८५, ४; अथर्व. १४, १, ५
आ जिघ्रन्ति साम्नेषां ६, ७५, १३; वा. य. २९,५०; तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. ९, २०
आ जनं स्वेषसंदृशं १०, ६०, १
आ जनाय तुहूणे ६, २२, ८; अथर्व २०, ३६, ८
आ जागृविर्विप्र ऋता ९, ९७, ३७; साम. १३५७
आ जातं जातवेदसि ६, १६, ४२; तै. सं. ३, ५, ११, ४
आ जामिरत्के अव्यत ९, १०१, १४; साम. १३८७
आजासः पूषणं रथे ६, ५५, ६
आजितुरं सत्पतिं विश्व ८, ५३, ६

आजिपते नृपते त्वमिद्धि ८, ५४, ६
आ जुहोता दुवस्यता ५, २८, ६; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
आ जुहोता स्वध्वरं ३, ९, ८; नि. ४, १४
आजुह्वान ईड्यो वंद्यः १०, ११०, ३; अथर्व. ५, १२, ३; वा. य. २९, २८; तै. ब्रा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ८
आजुह्वानो न ईड्यो देवाँ १, १८८, ३
आञ्जनगन्धिं सुरभिं १०, १४६, ६; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
आ त इन्दो मदाय कं ९, ६२, २०
आ त इन्द्र महिमानं ८, ६५, ४
आ त एता वचोयुजा ८, ४५, ३९
आ त एतु मनः पुनः १०, ५७, ४; वा. य. ३,५४; तै. सं. १, ८, ५, २
आ तक्षत सातिमस्मभ्यं १, १११, ३
आ तत्त इन्द्रायवः १०, ७४, ४; वा. य. ३३, २८
आ तत्ते दस्रमंतुमः १, ४२, ५
आ तं भज सौश्रवेषु १०, ४५, १०; वा. य. १२, २७; तै. सं. ४, २, २, ३
आ तिष्ठतं सुवृतं यो रथः १, १८३, ३
आतिष्ठन्तं परि विश्वे ३, ३८, ४; अथर्व. ४, ८, ३; वा. य. ३३, २२; तै. ब्रा. २, ७, ८, १
आ तिष्ठ रथं वृषणं १, १७७, ३
आ तिष्ठ वृत्रहन्नथं १, ८४, ३; वा. य. ८, ३३; तै. सं. १, ४, ३७, १
आ तू गहि प्र तु द्रव ८, १३, १४
आ तू न इन्दो शतदातु ९, ७२, ९
आ तू न इन्द्र कौशिक १, १०, ११
आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं ८, ८१, १; साम. १६७; ७२८
आ तू न इन्द्र मद्यग् ३, ४१, १; अथर्व. २०, २३, १
आ तू न इन्द्र वृत्रहन् ४, ३२, १; साम. १८१; वा. य. ३३, ६५
आ तू भर माकिरेत ३, ३६, ९; तै. सं. १, ७, १३, ३
आ तू षिञ्च कण्वमतं ८, २, २२
आ तू षिञ्च हरिमिन्द्रो १०, १०१, १०; नि. ४, १९
आ तू सुशिप्र दम्पते ८, ६९, १६; अथर्व. २०, ९२, १३
आ ते अग्न इधीमहि ५.६,४; साम. ४१९; १०२२; अथर्व. १८, ४, ८८; तै. सं. ४, ४, ४, ६
आ ते अग्न ऋचा हविः ५, ६, ५; साम. १०२३; तै. सं. ४, ४, ४, ६
आ ते अग्न ऋचा हविः ६, १६, ४७
आ ते कारो शृणवामा ३, ३३, १०; नि. २, २७
आ ते दक्षं वि रोचना ८, ९३, २६
आ ते दक्षं मयोभुवं ९, ६५, २८; साम. ४९८; ११३७
आ ते दधामीन्द्रियं ८. ९३, २७
आ तेन यातं मनसो १०, ३९, १२
आ ते पितर्मरुतां सुम्न २, ३३, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
आ ते मह इन्दोस्युम्न ७, २५, १; तै. सं. १, ७, १३, २
आ ते रथस्य पूषन् १०, २६, ८
आ ते रुचः पवमानस्य ९, ९६, २४
आ ते वत्सो मनो यमत् ८, ११, ७; साम. ८; ११६६; वा. य. १२, ११५
आ ते वृषन् वृषणो ६, ४४, २०
आ तेऽवो वरेण्यं ५, ३५, ३
आ ते शुष्मो वृषभ एतु ६, १९, ९; तै. ब्रा. २, ५, ८, १; ८, ५, ९
आ ते सपर्यू जवसे ३, ५०, २
आ ते सिञ्चामि कुक्ष्योः ८, १७, ५; अथर्व. २०, ४, २
आ ते सुपर्णा अभिनन्तँ एवैः १, ७९, २; तै. सं. ३,१,११,५
आ ते स्वस्तिमीमह ६, ५६, ६
आ ते हनू हरिवः शूरशिप्रे ५, ३६, २
आत्मन्वन्नभो दुह्यते ९, ७४, ४
आत्मा ते वातो रज ७, ८७, २
आत्मा देवानां भुवनस्य १०, १६८, ४
आत्मानं ते मनसा रादजा १, १६३, ६; वा. य. २९, १७; तै. सं. ४, ६, ७, २
आत्मा पितुस्तनूर्वासः ८, ३, २४
आत्मा यज्ञस्य रंह्या ९, ६, ८
आ त्व१ग्न सधस्तुतिं ८, १, १६
आ त्व१ग्न सबर्दुघां ८, १, १०; साम. २९५
आ त्वशन्नवा गहि ८, ८२, ४
आ त्वा कण्वा अहूषत १, १४, २
आ त्वा कण्वा इहावसे ८, ३४, ४
आ त्वागमं शन्तातिभिः १०, १३७, ४; अथर्व. ४,१३,५
आ त्वा गिरोरथीरिवास्थुः ८, ९५, १; साम. ३४९
आ त्वा गीर्भिर्महामुरुं ८, ६५, ३
आ त्वा गोभिरिव व्रजं ८, २४, ६
आ त्वा ग्रावा वदन्निह ८, ३४, १; साम. १८०९
आ त्वा जुवो रारहाणा अभि १, १३४, १
आ त्वा बृहन्तो हरयो ३, ४३, ६
आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी ८, १७, २; साम. ६६७; अथर्व. २०, ३, २; ३८, २; ४७, ८
आ त्वा मदच्युता हरी ८, ३४, ९

आ त्वा रथं यथोतये ८, ६८, १; साम. ३५४; १७७१; नि. ५, ३
आ त्वा रथे हिरण्यये ८, १, २५; साम. १३९२
आ त्वा रम्भं न जिग्रयो ८, ४५, २०; नि. ३, २१
आ त्वा वहन्तु हरयो १, १६, १
आ त्वा विप्रा अचुच्यवुः १, ४५, ८
आ त्वा विशन्त्वाशवः १, ५, ७; अथर्व. २०, ६९, ५
आ त्वा विशन्त्विन्दवः ८, ९२. २२; साम. १९७; १६६०
आ त्वा शुक्रा अचुच्यवुः ८, ९५, २
आ त्वा सहस्रमा शतम् ८, १, २४; साम. २४५; १३९१
आ त्वा सुतास इन्दवो ८, ४९, ३
आ त्वा हरयो वृषणो ६, ४४, १९
आ त्वा हर्यंतं प्रयुजो १०, ९६, १२; अथर्व. २०, ३२, २
आ त्वाहार्षमंतरेधि १०, १७३, १; अथर्व. ६, ८७, १; वा. य. १२, ११; तै. सं. ४, २, १, ४; तै. ब्रा. २, ४, २, ८
आ त्वा होता मनुर्हितो ८, ३४, ८
आ त्वेता नि षीदत १, ५, १; साम. १६४; ७४०; अथर्व. २०, ६८, ११
आत्सोम इंद्रियो रसो ९, ४७, ३
आथर्वणायाश्विना दधीचे १, ११७, २२
आ दक्षिणा सृजते ९, ७१, १
आदङ्गिराः प्रथमं दधिरे १, ८३, ४; अथर्व. २०, २५, ४
आ दधिक्राः शवसा ४, ३८, १०; तै. सं. १, ५, ११, ४; नि. १०, ३१
आ दशभिर्विवस्वत ८, ७२, ८
आदस्य ते ध्वसयंतो १, १४०, ५
आदस्य स्नुष्मिणो रसे ९, १४, ३
आ दस्युघ्ना मनसा ४, १६, १०
आदह स्वधामनु १, ६, ४; साम. ८५१; अथर्व. २०, ४०, ३; ६९, १२
आदाय श्येनो अभरत् ४. २६, ७; नि. ११, १
आदारो वां मतीनां १, ४६, ५
आदित्ते अस्य वीर्यस्य १, १३१, ५; अथर्व. २०, ७५, ३
आदित्ते विश्वे क्रतुं १, ६८, ३
आदित्यश्चा बुबुधाना ४, १, १८
आदित्यस्य रेतसो ८, ६, ३०; साम. २०
आदित्या अव हि क्यता ८, ४७, ११
आदित्यानां वसूनां १०, ४८, ११
आदित्यानामवसा ७, ५१, १; तै. सं. २, १, ११, ६
आदित्या रुद्रा वसवः सुनीथा ३, ८, ८
आदित्या रुद्रा वसवो ७, ३५, १४; अथर्व. १९, ११, ४
आदित्या विश्वे मरुतश्च ७, ५१, ३
आदित्यासो अति स्रिधो १०, १२६, ५
आदित्यासो अदितयः ७, ५२, १
आदित्यासो अदितिः ७, ५१, २
आदित्यैरिंद्रः सगणो १०, १५७, ३; साम. ११११; अथर्व. २०, ६३, २; १२४, ५; तै. आ. १, २७, १
आदिरसास्य चर्किरन् ८, ५५, ५
आदिद्ध नेम इंद्रियं ४, २४, ५
आदिद्धोतारं वृणते १, १४१, ६
आदिन्द्रः सश्रा तविषीर् १०, ११३, ५
आदिम्मातृराविशद् १, १४१, ५
आ दिवस्पृष्ठमश्वयुः ९, ३६, ६
आदीं शवस्यब्रवीद् ८, ७७, २
आदीं हंसो यथा गणम् ९, ३२, ३; साम. ७७०
आदीं के चित्पश्यमानास ९, ११०, ६; साम. १४९५
आदीं त्रितस्य योषणो ९, ३२, २; साम. ७७१
आदीमश्वं न हेतारो ९, ६२, ६; साम. १०१०
आदू मे निवरो भुवत् ८, ९३, १५
आदू नु ते अनु क्रतुं ८, ६३, ५
आदृध्नोति हविष्कृतिं १, १८, ८
आ देवानामग्रयावेह १०, ७०, २
आ देवानामपि पन्थां १०, २, ३; अथर्व. १९, ५९, ३; तै. सं. १, १, १४, ३
आ देवानामभवः केतुरग्ने ३, १, १७
आ देवो ददे बुध्न्या ७, ६, ७
आ देवो दूतो अजिरः १०, ९८, २
आ देवो यातु सविता ७. ४५, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, १
आ दैव्यानि पार्थिवानि ५, ४१, १४
आ दैव्यानि व्रता चिकित्वा १, ७०, २
आ दैव्या वृणीमहे ७, ९७, २
आद्य रथं भानुमो ५, १, ११
आ द्यां तनोषि रश्मिभिः ४, ५२, ७
आद्रोदसी वितरं विष्कंभा ५, २९, ४
आ द्वाभ्यां हरिभ्यां २, १८, ४; नि. ७, ६
आ द्विबर्हा अमिनो १०, ११६, ४
आ धर्णसिर्गृहदिवो ५, ४३, १३
आ धावता सुहस्त्यः ९, ४६, ४; नि. २, ५
आधीयमाणायाः पतिः १०, २६, ६
आ धूर्ष्वस्मै दधाता ७, ३४, ४
आ धेनवः पयसा ५, ४३, १

आ धेनवो धुनयंताम् ३, ५५, १६
आ धेनवो मामतेयं १, १५२, ६
आध्रेण चित्तद्वेकं ७, १८, १७
आ न इलाभिर्विदथे १, १८६, १; वा. य. ३३, ३४; ४७
आ न इन्दो महीमिषं ९, ६५, १३
आ न इन्दो शतग्विनं ९, ६७, ६
आ न इन्दो शतग्विनं गवां ९, ६५, १७; साम. ८३५
आ न इन्द्र पृक्षसे १०, २२, ७
आ न इन्द्र महीमिषं ८, ६, २३
आ न इन्द्राबृहस्पती ४, ४९, ३
आ न इन्दो दूराद ४, २०, १; वा. य. २०, ४८
आ न इन्दो हरिभिर्या ४, २०, २; वा. य. २०, ४९
आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवं १, १५७, ४
आ नः पवस्व धारया ९, ३५, १
आ नः पवस्व वसुमद् ९, ६९, ८
आ नः पूषा पवमानः ९, ८१, ४
आ नः प्रजां जनयतु १०, ८५, ४३
आ नः शुष्मं नृपाह्यं ९, ३०, ३
आ नः सहस्रशो भरा ८, ३४, १५
आ नः सुतास इन्दवः ९, १०६, ९; साम. १३२८
आ नः सोम पवमानः किरा ९, ८१, ३
आ नः सोमं पवित्र आ ९, ६२, २१
आ नः सोम संयतं ९, ८६, १८; साम. ११५४
आ नः सोम सहो जुवो ९, ६५, १८; साम. ८३४
आ नः सोमे स्वध्वर ८, ५०, ५
आ नपातः शवसो ४, ३४, ६
आ नस्तुजं रयिं ३, ४५, ४
आ नस्ते गन्तु मत्सरः १, १७५, २; साम. १४३३
आ न स्तुत उप वाजेभिः ४, २९, १
आ न स्तोममुप द्रवत् ८, ५, ७
आ न स्तोममुप द्रविध्यानो ८, ४९, ५
आ नामभिर्मरुतो वक्षि ५, ४३, १०
आ नार्यस्य दक्षिणा ८, २४, २९
आ नासत्या गच्छतं हूयते १, ३४, १०
आ नासत्या त्रिभिः १, ३४, ११; वा. य. ३४, ४७
आ निरेकमुत प्रियं ८, २४, ४
आ निवर्तन वर्तय १०, १९, ८; तै. सं. ३, ३, १०, १
आ निवर्त नि वर्तय पुनः १०, १९, ६
आ नूनं यातमश्विना रथेन ८, ८, २
आ नूनं यातमश्विनाश्वभिः ८, ८७, ५
आ नूनं यातमश्विनेमा ८, ९, १४; अथर्व. २०, १४१, ४
आ नूनं रघुवर्तनिं ८, ९, ८; अथर्व. २०, १४०, ३
आ नूनमश्विना युवं ८, ९, १; अथर्व. २०, १३९, १
आ नूनमश्विनोऋषिः ८, ९, ७; अथर्व. २०, १४०, २
आ नो अग्ने रयिं भर १, ७९, ८; साम. १५२५
आ नो अग्ने वयोदधं ८, ६०, ११; साम. ४३
आ नो अग्ने सुचेतना १, ७९, ९; साम. १५२६; तै. ब्रा. २, ४, ५, ३
आ नो अद्य समनसो ८, २७, ५
आ नो अश्वावदश्विना ८, २१, १७
आ नो अश्विना त्रिवृता १, ३४, १२
आ नो गन्तं रिशादसा ५, ७१, १
आ नो गन्तं रिशादसेमां ८, ८, १७
आ नो गन्तं मयोभुवा ८, ८, १९
आ नो गव्यान्यश्व्या ८, ३४, १४
आ नो गव्येभिरश्व्यैः ८, ७३, १४
आ नो गव्येभिरश्व्यैर्वसव्यैः ६, ६०, १४
आ नो गहि सख्येभिः शिवे ३, १, १९
आ नो गोत्रा दर्दहि गोपते ३, ३०, २१
आ नो गोमन्तमश्विना ८, ५, १०
आ नो दधिक्राः पथ्यां ७, ४४, ५
आ नो दिव आ पृथिव्या ७, २४, ३
आ नो दिवो बृहतः ५, ४३, ११; तै. सं. १, ८, २२, १
आ नो देवः सविता त्रायमाणो ६, ५०, ८
आ नो देवः सविता साविशद् १०, १००, ३
आ नो देव शवसा ७, ३०, १
आ नो देवानामुप वेतु १०, ३१, १
आ नो देवेभिरुप देवहूतिं ७, १४, ३
आ नो देवेभिरुप यातं ७, ७२, २
आ नो द्युम्नैरा श्रवोभिः ८, ५, ३२
आ नो द्रप्सा मधुमन्तो १०, ९८, ४
आ नो नावा मतीनां १, ४६, ७
आ नो नियुद्भिः शतिनीभिः ७, ९२, ५; वा. य. २७, २८; तै. ब्रा. २, ८, १, २
आ नो नियुद्भिः शतिनीभिः १, १३५, ३
आ नो बर्हिः सधमादे १०, ३५, १०
आ नो बर्ही रिशादसो १, २६, ४
आ नो बृहन्ता बृहतीभिः ४, ४१, ११
आ नो ब्रह्माणि मरुतः १, ३४, ६
आ नो भज परमेषु १, २७, ५; साम. १४९९
आ नो भद्राः क्रतवो यंतु १, ८९, १; वा. य. २५, १४; नि. ४, १९

आ नो भर दक्षिणेनाभि ८, ८१, ६
आ नो भर भगमिन्द्र ३, ३०, १९; तै. ब्रा. २, ५, ४, १; नि. ६, ७
आ नो भर वृषणं शुष्मं ६, १९, ८
आ नो भर व्यंजनं ८, ७८, २
आ नो मखस्य दावने ८, ७, २७
आ नो महीमरमतिं ५, ४३, ६
आ नो मित्र सुदीतिभिः ५, ६४, ५
आ नो मित्रावरुणा घृतैः ३, ६२, १६; साम. २२०; ६६३; वा. य. २१, ८; तै. सं. १, ८, २२, ३
आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं ७, ६५, ४; तै. ब्रा. २, ८, ६, ७
आ नो यज्ञं दिविस्पृशं ८, १०१, ९; वा. य. ३३, ८५
आ नो यज्ञं नमोवृधं ३, ४३, ३
आ नो यज्ञं भारती १०, ११०, ८; अथर्व. ५, १२, ८; वा. य. २९, ३३; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १३
आ नो यज्ञाय तक्षत १, १११, २
आ नो यातं दिवस्परि ८, ८, ४
आ नो यातं दिवो अच्छा ४, ४४, ५; अथर्व. २०, १४३, ५
आ नो यातमुपश्रुति ८, ८, ५
आ नो याहि परावतो ८, ६, ३६
आ नो याहि महेमते ८, ३४, ७
आ नो याहि सुतावतो ८, १७, ४; अथर्व. २०, ४, १
आ नो याह्युपश्रुति ८, ३४, ११
आ नो रत्नानि बिभ्रता ५, ७५, ३; साम. १७४५
आ नो रयिं मदच्युतं ८, ७, १३
आ नो राधांसि सवित ७, ३७, ८
आ नो रुद्रस्य सूनवो ६, ५०, ४
आ नो वायो महे तने ८, ४६, २५
आ नो विश्व आस्क्रा १, १८६, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ३
आ नो विश्वान्यश्विना ८, ८, १३
आ नो विश्वाभिरूतिभिः सजोषा ७, २४, ४; तै. ब्रा. २, ४, ३, ६; ७, १३, ४
आ नो विश्वाभिरूतिभिरश्विना ८, ८, १
आ नो विश्वासु हव्य ८, ९०, १; साम. २६९; १४९२; अथर्व. २०, १०४, ३
आ नो विड्वेषां रसं ८, ५३, ३
आ नो विड्वे सजोषसो ८, ५४, ३
आ नोऽवोभिर्मरुतो १, १६७, २
आन्नेभ्यस्ते १०, १६३, ३; अथर्व. २, ३३, ४; २०, ९६, २०
आन्यं दिवो मातरिश्वा १, ९३, ६; तै. सं. २, ३, १४, २
आप इद्वा उ भेषजी १०, १३७, ६; अथर्व. ३, ७, ५; ६, ९१, ३
आपः पृणीत भेषजं १, २३, २१; १०, ९, ७; अथर्व. १, ६, ३
आ पक्थासो भलानसो ७, १८, ७
आपथयो विपथयो ५, ५२, १०
आ पप्राथ महिना ८, ७०, ६; साम. ८६३; अथर्व. २०, ८१, २; ९२, २१
आपप्रुषी पार्थिवान्युरु ६, ६१, ११
आपप्रुषी विभावरि ४, ५२, ६
आ पप्रौ पार्थिवं १, ८१, ५
आ परमाभिरुत ६, ६२, ११
आ पर्वतस्य मरुतां ४, ५५, ५
आ पवमान धारय ९, १२, ९; साम. १२०३
आ पवमान नो भरायो ९, २३, ३
आ पवमान सुष्टुतिं ९, ६५, ३; साम. ९०६
आ पवस्व गविष्टये ९, ६६, १५
आ पवस्व दिशां पत ९, ११३, २
आ पवस्व मदिन्तम ९, २५, ६; ५०, ४; साम. १२०८
आ पवस्व महीमिषं ९, ४१, ४; साम. ८९५
आ पवस्व सहस्रिणं रयिं सोम ९, ६३, १; साम. ५०१
आ पवस्व सहस्रिणं रयिं गोमन्तं ९, ६२, १२
आ पवस्व सुवीर्यं ९, ६५, ५; साम. ७८६
आ पवस्व हिरण्यवद् ९, ६३, १८; वा. य. ८, ६३
आ पशुं गासि पृथिवीं ८, २७, २
आ पश्चात्ताच्चासत्या ७, ७२, ५; ७३, ५
आपश्चिदस्मै पिन्वन्त ७, ३४, ३
आपश्चिद्धि स्वयशसः ७, ८५, ३
आपानासो विवस्वतो ९, १०, ५; साम. ११२३
आपान्तमन्युः १०, ८९, ५; तै. सं. २, २, १२, ३; तै. आ. १०, १, ९; नि. ५, १२
आपी वो अस्मे पितरेव १०, १०६, ४
आ पुत्रासो न मातरं ७, ४३, ३
आपूर्णो अस्य कलशः ३, ३२, १५; अथर्व. २०, ८, ३
आ पृथिव्यामर्हिषं १, २३, १३
आपो अद्यान्वचारिषं १, २३, २३; १०, ९, ९; वा. य. २०, २१; तै. सं. १, ४, ४५, ३; ४६, २; तै. ब्रा. २, ६, ६, ५
आपो अस्मान्मातरः १०, १७, १०; अथर्व. ६, ५१, २; वा. य. ४, २; तै. सं. १, २, १, १
आपो न देवीरुप यंति १, ८३, २; अथर्व. २०, २५, २

आपो न सिंधुमभि यत् १०, ४३, ७; अथर्व. २०, १७, ७
आपो भूयिष्ठा इत्येको १, १६१, ९
आपो यं वः प्रथमं ७, ४७, १
आपो रेवतीः क्षयथा १०, ३०, १२
आपो ह यद् बृहतीर्विश्न १०, १२१, ७; अथर्व. ४, २, ६; वा. य. २७, २५; ३२, ७; तै. सं. २, २, १२, १; ४, १, ८, ५; तै. आ. १, २३, ८
आपो हि ष्ठा मयोभुवः १०, ९, १; साम. १८३७; अथर्व. १, ५, १; वा. य. ११, ५०; ३६, १४; तै. सं. ४, १, ५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; तै. आ. ४, ४२, ४; १०, १, ११; नि. ९, २७
आ प्यायस्व मदिन्तम १, ९१, १७; वा. य. १२, ११४; तै. सं. १, ४, ३२, १; तै. आ. ३, १७, १
आ प्यायस्व समेतु १, ९१, १६; ९, ३१, ४; वा. य. १२, ११२; तै. सं. ३, २, ५, ३; ४, २, ७, ४; तांड्य ब्रा. १, ५, ८
आ प्र द्रव परावतो ८, ८२, १
आ प्र द्रव हरिवो ५, ३१, २; नि. ३, २१
आ प्र यात मरुतो ८, २७, ८
आप्रा रजांसि दिव्यानि ४, ५३, ३
आप्रुषायन्मधुन १०, ६८, ४; अथर्व. २०, १६, ४
आ बुन्दं वृत्रहा ८, ४५, ४; साम. २१६
आ भंदमाने उषाके १, १४२, ७
आ भन्दमाने उषसा ३, ४, ६
आ भरतं शिक्षतं वज्रबाहू १, १०९, ७; तै. ब्रा. ३, ६, ११, १
आ भात्यग्निरुषसां ५, ७६, १; साम. १७५२
आ भानुना पार्थिवानि ६, ६, ६
आ भारती भारतीभिः ३, ४, ८; ७, २, ८
आभिर्विधेमाग्नये ८, २३, २३
आभिष्टे अद्य गीर्भिः ४, १०, ४; तै. सं. ४, ४, ४, ७
आभि स्तृधो मिथतीः ६, २५, २; तै. ब्रा. २, ८, ३, ३
आभूत्या सहजा वज्र १०, ८४, ६; अथर्व. ४, ३१, ६
आभूषेण्यं वो मरुतो ५, ५५, ४
आभोगयं प्र १, ११०, २
आ मध्वो अस्मा असिचन् १०, २९, ७; अथर्व. २०, ७६, ७
आ मनीषामन्तरिक्षस्य १, ११०, ६
आ मन्द्रमा वरेण्यं ९, ६५, २९; साम. ११३८
आ मन्द्रस्य सनिष्यंतो ३, २, ४
आ मंद्रैरिंद्र हरिभिः ३, ४५, १; साम. २४६; १७१८; अथर्व. ७, ११७, १; वा. य. २०, ५३; तै. आ. १, १२, २
आ मन्येथामा गतं ३, ५८, ४
आ मा पूषन्नुप द्रव ६, ४८, १६
आ मां मित्रावरुणेह ७, ५०, १
आमासु पक्वमैरय ८, ८९, ७; साम. १४३१; तै. सं. १, ६, १२, २, नि. ६, १४
आ मित्रावरुणा भगं ९, ७, ८; साम. ११३५
आ मित्रे वरुणे वयं ५, ७२, १
आमूरज प्रत्यावर्तये ६, ४७, ३१; अथर्व. ६, १२६, ३; वा. य. २९, ५७; तै. सं. ४, ६, ६, ७
आ मे अस्य प्रतीदृश्यं ८, २६, ८
आ मे वचांस्युश्मता ८, १०१, ७
आ मे हवं नासत्याश्विना ८, ८५, १
आ यं हस्ते न खादिनं ६, १६, ४०; तै. सं. ३, ५, ११, ४
आ यः पप्रौ जायमान ६, १०, ४
आ यः पप्रौ भानुना ६, ४८, ६
आ यः पुरं नार्मिणीम् १, १४९, ३; साम. १७७४
आ यः सोमेन जठरं ५, ३४, २
आ यः स्वर्णं भानुना २, ८, ४
आयं गौः पृश्निरक्रमीत् १०, १८९, १; साम. ६३०; १३७६; अथर्व. ६, ३१, १; २०, ४८, ४; वा. य. ३, ६; तै. सं. १, ५, ३, १
आयजी वाजसातमा १. २८, ७; नि. ९, ३६
आ यज्ञैर्देव मर्त्य ५, १७, १
आयं जना अभिचक्षे ५, ३१, १२
आ यत्पतंत्येन्यः ८, ६९, १०; अथर्व. २०, ९२, ७
आ यत्साकं यशसो ७, ३६, ६
आ यदश्वान्वनन्वतः ८, १, ३१
आ यदिंद्रश्च दद्वहे ८, ३४, १६
आ यदिषे नृपतिं तेज आनट् १, ७१, ८; वा. य. ३३, ११; तै. सं. १. ३, १४, ६
आ यद् दुवः शतक्रतः १, ३०, १५; साम. १०८६; अथर्व. २०, १२२, ३
आ यद् दुवस्याद् दुवसे न कारुः १, १६५, १४
आ यद्धरी इन्द्र विव्रता १, ६३, २
आ यद्योनिं हिरण्ययं वरुण ५, ६७, २
आ यद्योनिं हिरण्ययं आशुः ९, ६४, २०
आ यदुहाव वरुणश्च नावं ७, ८८, ३
आ यद्वज्रं इन्द्र धत्से ८, ९६, ५
आ यद्वां योषणा रथं ८, ८, १०
आ यद्वां सूर्या रथं ५, ७३, ५
आ यद्वामीयचक्षसा ५, ६६, ६

आयने ते परायणे १०, १४२, ८; अथर्व. ६, १०६, १
आयन्तारं महि स्थिरं ८, ३२, १४
आ यज्ञः पत्नीर्गमन् ७, ३४, २०
आ यं नरः सदानवो ५, ५३, ६; तै. सं. २, ४, ८, १
आ यन्मा वेना अरुहन्नृतस्य ८, १००, ५
आ यन्मे अभ्वं २, ४, ५; नि. ६, १७
आयमद्य सुकृतं प्रातरिच्छ १, १२५, ३
आ यं पृणन्ति दिवि १, ५२, ४
आ ययोर्विंशतं तना ९, ५८, ४; साम. १०६०
आ यस्ततन्थ रोदसी ६, १, ११; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
आ यस्तस्थौ भुवनानि ९, ८४, २
आ यस्ते अग्न इधते ७, १, ८
आ यस्ते सर्पिरासुते ५, ७, ९
आ यस्मिन्ते स्वपाके ६, १२, २
आ यस्मिन्त्सप्त रश्मयः २, ५, २
आ यस्मिन्हस्ते नर्या ६, २९, २
आ यस्य ते महिमानं ८, ४६, ३
आ यातं नहुषस्परि ८, ८, ३
आ यात मरुतो दिव ५, ५३, ८
आ यातमुप भूषतं ७, ७४, ३; वा. य. ३३, १८
आ यातं मित्रावरुणा जुषाणा ७, ६६, १९
आ यातं मित्रावरुणा सुशस्ति ६, ६७, ३
आ यार्विन्द्रः स्वपतिः १०, ४४, १; अथर्व. २०, ९४, १
आ यार्विन्द्रो दिव आ ४, २१, ३
आ यार्विन्द्रोऽवस उप ४, २१, १; वा. य. २०, ४७
आ याहि कृणवाम त ८, ६२, ४
आ याहि पर्वतेभ्यः ८, ३४, १३
आ याहि पूर्वीरति ३, ४३, २
आ याहि वनसा सह १०, १७२, १; साम. ४४३
आ याहि वस्त्या धिया १०, १७२, २
आ याहि शश्वदुशत ६, ४०, ४
आ याहि सुषुमा हि ते ८, १७, १; साम. १९१; ६६६; अथर्व. २०, ३, १; ३८, १; ४७, ७
आ याहीम इन्दवो ८, २१, ३; साम. ४०२
आ याह्यग्ने पथ्या अनु ७, ७, २
आ याह्यग्ने समिधानो अर्वा ३, ४, ११; ७, २, ११
आ याह्यद्रिभिः सुतं ५, ४०, १
आ याह्यर्य आ परि ८, ३४, १०
आ याह्यर्वाङ् उप ३, ४३, १
आयुर्विश्वायुः परि १०, १७, ४; अथर्व. १८, २, ५५; तै. ब्रा. ६, १, २
आ युवानः कवयो ६, ४९, ११
आ यूथेव क्षुमति पश्वो ४, २, १८; अथर्व. १८, ३, २३
आ ये तन्वन्ति रश्मिभिः १, १९, ८
आ ये तस्थुः पृषतीषु ५, ६०, २
आ ये रजांसि तविषीभिः १, १६६, ४
आ ये विश्वा पार्थिवानि ८, ९४, ९
आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्थुः १, ७२, ९; तै. ब्रा. २, ५, ८, १०
आ यो गोभिः सृजयत ९, ८४, ३
आ योनिमग्निर्घृतवन्तम ३, ५, ७
आ योनिमरुणो रुहत् ९, ४०, २; साम. ९२५
आ यो मूर्धानं पित्रोः १०, ८, ३
आ यो योनिं देवकृतं ७, ४, ५
आ यो वना तातृषाणो २, ४, ६
आ यो विवाय सचथाय १, १५६, ५
आ यो विश्वानि वार्या ९, १८, ४
आरङ्गरेव मध्वे १०, १०६, १०
आ रयिमा सुचेतुनं ९, ६५, ३०; साम. ११३९
आराच्छत्रुमप बाधस्व १०, ४२, ७; अथर्व. २०, ८९, ७; तै. ब्रा. २, ८, २, ७; नि. ५, २४
आ राजाना महऋतस्य ७, ६४, २
आ रिख किकिरा कृणु ६, ५३, ७
आ रुक्मैरा युधा ५, ५२, ६; नि. ६, १६
आ रुद्रास इन्द्रवंतः ५, ५७, १; नि. ११, १५
आरे अघा को न्वित्था १०, १०२, १०
आरे अस्मदमतिमारे ४, ११, ६
आरे ते गोघ्नमुत १, ११४, १०; तै. सं. ४, ५, १०, ३
आरे सा वः सुदानवो १, १७२, २
आरोका इव घेदहो ८, ४३, ३
आ रोदसी अपृणदा स्वः ३, २, ७; वा. य. ३३, ७५
आ रोदसी अपृणा जायमान ३, ६, २
आ रोदसी अपृणादोत १०, ५५, ३
आ रोदसी बृहती वेविदानः १, ७२, ४
आ रोदसी हर्यमाणो १०, ९६, ११; अथर्व. २०, ३२, १
आ रोहतायुः १०, १८, ६; अथर्व. १२, २, २४; तै. आ. ६, १० १
आर्चन्नत्र मरुतः १, ५२, १५
आर्ष्टिषेणो होत्रम् १०, ९८, ५; नि. २, ११
आलाक्ता या रुरुक्षीर्ण्णी ६, ७५, १५
आ व इन्द्रं क्रिविं यथा १, ३०, १; साम. २१४
आ व ऋञ्जस ऊर्जा १०, ७६, १; नि. ६, २१

आ वंसते मघवा वीरवद्यश ८, १०३, ९; साम. ८७९
आवः कुत्समिन्द्र यस्मिन् १, ३३, १४
आवः शमं वृषभं तुग्र्या १, ३३, १५
आ वक्षि देवाँ इह विप्र २, ३६, ४; अथर्व. २०, ६७, ५
आ वच्यस्व महि प्सरो९,२,२; साम. १०३८
आ वच्यस्व सुदक्ष ९, १०८, १०; साम. १०१२
आवदंस्वं शकुने भद्रमा २, ४३, ३
आवर्द्रिद्रं यमुना ७, १८, १९
आववृततीरध नु १०, ३०, १०
आवहन्ती पोष्या वार्याणि १, ११३, १५
आवहन्त्यरुणीर्जोतिषा ४, १४, ३
आ वहेथे पराकात् ८, ५, ३१
आ वां येष्ठाश्विना ५, ४१, ३
आ वां रथं युवतिः १, ११८, ५
आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य १, ११६, १७
आ वां रथमवस्यां व्युष्टौ ७, ७१, ३
आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं १, ११९, १
आ वां रथो अश्विना १, ११८, १
आ वां रथो नियुत्वान्वक्षद् १, १३५, ४
आ वां रथो रथानां ५, ७४, ८
आ वां रथो रोदसी ७, ६९, १; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
आ वां रथोऽवनिर्न १, १८१, ३
आ वां राजानावध्वरे ७, ८४, १
आ वां वयोऽश्वासो ६, ६३, ७
आ वां वहिष्ठा इह ते ४, १४, ४
आ वां वाहिष्ठो अश्विना ८, २६, ४
आ वां विप्र हवावसे ८, ८, ९
आ वां विश्वाभिरूतिभिः ८, ८७, ३
आ वां विश्वाभिरूतिभिः ८, ८, १८
आ वां श्येनासो अश्विना वह १, ११८, ४
आ वां सहस्रं हरय ४, ४६, ३
आ वां सुम्ने वरिमन् ६, ६३, ११
आ वां सुम्नैः शंयू इव १०, १४३, ६
आ वां स्रावाणो अश्विना ८, ४२, ४
आ वाजा यातोप न ऋभुः ४, ३४, ५
आ वात वाहि भेषजं १०, १३७, ३; अथर्व. ४, १३, ३; तै. ब्रा. १, ४, १, ७; तै. आ. ४, ४१, १
आ वातस्य ध्रजतो ७, ३६, ३
आ वां दानाय वक्षतीय दस्रा १, १८०, ५
आ वां धियो ववृत्युरध्वरान् १, १३५, ५
आ वो नरा मनोयुजो ५, ७५, ६
आ वामगन्त्सुमतिर्वां १०, ४०, १२; अथर्व. १४, २, ५
आ वामश्वासः शुचयः १, १८१, २
आ वामश्वासः सुयुजो ५, ६२, ४
आ वामश्वासो अभिमातिषाह ६, ६९, ४
आ वामुपस्थमदुहा २, ४१, २१; नि. ९, ३७
आ वामृताय केशिनीरनुष १, १५१, ६
आ वां भूषन्छितयो जन्म १, १५१, ३
आ वां मित्रावरुणा हव्य० १, १५२, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
आ वायो भूष शुचिपा ७, ९२, १; वा. य. ७, ७; तै. सं. १, ४, ४, १; ३, ४, २, १
आ विंशत्या त्रिंशता २, १८, ५
आ विद्युन्मद्भिर्मरुतः १, ८८, १; नि. ११, १४
आ विबाध्या परिरापः २, २३, ३
आविरभून्महि माघोनं १०, १०७, १
आ विवासन्परावतो ९, ३९, ५; साम. ९०२
आविशन्कलशं सुतो ९, ६२, १९; साम. ४८९
आ विश्वतः प्रत्यञ्चा २, १०, ५; वा. य. ११, २४; तै. सं. ४, १, २, ५
आ विश्वदेवं सत्पतिं ५, ८२, ७; तै. सं. ३, ४, ११, २
आ विश्ववाराश्विना गतं नः ७, ७०, १
आ विष्ण्यो वर्धते चारुरासु १,९५,५; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४; नि. ८, १५
आ वृत्रहणा वृत्रहभिः ६, ६०, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १
आ वृषस्व पुरूवसो ८, ६१, ३
आ वृषस्व महामह ८, २४, १०
आ वेधसं नीलपृष्ठं बृहन्तं ५, ४३, १२; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
आ वो धियं यज्ञियां १०, १०१, ९
आ वो मक्षू तनाय कं १, ३९, ७
आ वो यक्ष्यमृतत्वं १०, ५२, ५
आ वो यन्तूदवाहासो ५, ५८, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ३
आ वो यस्य द्विबर्हसो १, १७६, ५
आ वो राजानं अध्वरस्य ४, ३, १; साम. ६९; तै. सं. १. ३, १४, १
आ वो रुक्मयुमौशिजो १, १२२, ५
आ वो वहंतु सप्तयो रघुष्यदः १, ८५, ६; अथर्व. २०, १३, २
आ वो वाहिष्ठो वहतु ७, ३७, १
आ वो होता जोहवीति ७, ५६, १८
आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे ८, ३१, १०
आ शर्म पर्वतानामोतापां ८, १८, १६
आशसनं विशसनं १०, ८५, ३५; अथर्व. १४, १, १८
आशीरया नवत्याया २, १८, ६

आशुः शिशानो वृषभो १०, १०३, १; साम. १८४९; अथर्व. १९, १३, २; वा. य. १७, ३३; तै. सं. ४,६, ४, १; नि. १, १५
आशुं दधिक्रां तमु नु ष्ट ४, ३९, १
आशुं दूतं विवस्वतो ४, ७, ४
आशुभिश्चिद्यान्वि २, ३८, ३
आ शुभ्रा यातमश्विना ७, ६८, १
आशुरर्ष बृहन्मते ९, ३९, १; साम. ८९८
आ शृण्वते अदपिता ४, ३, ३
आ श्येनस्य जवसा १, ११८, ११; नि. ६, ७
आश्रुत्कर्ण श्रुधी हवं १, १०, ९; नि. ७, ६
आश्विनावश्वावत्येषा १, ३०, १७
आ श्रैत्रेयस्य जंतवो ५, १९, ३
आ स एतु य ईवदा ८, ४६, २१
आ संयतमिद्र नः ६, २२, १०; अथर्व. २०, ३६, १०
आ सखायः सबर्दुघां ६, ४८, ११
आ सत्यो यातु मघवाँ ४, १६, १; अथर्व. २०, ७७, १
आ सवं सवितुर्यथा ८, १०२, ६; तै. सं. ३, १, ११, ८
आसस्राणासः शवसानं ६, ३७, ३; नि. १०, ३
आ सहस्रं पथिभिरिन्द्र ६, १८, ११
आसां पूर्वासामहसु १, १२४, ९
आसीनासो अरुणीनां १०, १५, ७; अथर्व. १८, ३, ४३; वा. य. १९, ६३
आ सीमरोहत्सुयमा ३, ७, ३
आ सुग्म्याय सुग्म्यं ८, २२, १५
आ सुते सिंचत श्रियं ८, ७२,१३; साम. १४८०; वा. य. ३३, २१
आ सुष्टुती नमसा वर्तयध्यै ५, ४३, २
आसु ष्मा णो मघवन् ६, ४४, १८
आ सुष्वयन्ती यजते १०,११०,६; अथर्व. ५,११,६; वा. य. २९, ३१; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, ११
आ सूर्ये न रश्मयो ध्रुवासः १, ५९, ३
आ सूर्यो अरुहच्छुक्रं ५, ४५, १०
आ सूर्यो न भानुमद्भिः ६, ४, ६
आ सूर्यो यातु सप्ताश्वः ५, ४५, ९
आ सोता परि षिंचता ९,१०८,७; साम. ५८०; १३९४
आ सोम सुवानो अद्रिभिः ९, १०७, १०; साम. ५१३; १६८९
आ स्तुतासो मरुतो ७, ५७, ७
आस्थापयन्त युवतिं युवानः १, १६७, ६
आस्रो वृकस्य वर्तिकां १, ११६, १४
आ स्मा रथं वृषपाणेषु १, ५१, १२
आस्मिन्पिशंगमिन्दवो ९, २१, ५
आ स्वमद्म युवमानो अजरः १, ५८, २
आहं सरस्वतीवतोः ८, ३८, १०
आहं पितॄन्त्सुविदत्राँ १०, १५, ३; अथर्व. १८, १, ४५; वा. य. १९, ५६; तै. सं. २, ६, १२, ३
आ हरयः ससृज्रिरे ८, ६९, ५; साम. १४९०; अथर्व. २०, २२, ५; ९२, २
आ हर्यताय धृष्णवे ९, ९९, १; साम. ५५१
आ हर्यतो अर्जुने अत्के ९, १०७, १३; साम. ७६८
आहार्षं त्वाविदं त्वा १०, १६१, ५; अथर्व. ८, १, २०; २०, ९६, १०
आ हि द्यावापृथिवी अग्न १०, १, ७
आ हि रुहतमश्विना ८, २२, ९
आ हि ष्मा याति नर्यः ४, २९, २
आ हि ष्मा सूनवे पिता १, २६, ३
आ होता मन्द्रो विदथानि ३, १४, १

ईङ्खन्त रेतो मिथस्तनूषु १, ६८, ८
इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखा ३, ३०, १; वा. य. ३४, १८
इच्छन्ति देवाः सुन्वतं ८, २, १८; साम. ७२१; अथर्व. २०, १८, ३
इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः १, ८४, १४; साम. ९१४; अथर्व. २०, २१, २; तै. ब्रा. १, ५, ८, १
इळामग्ने पुरुदंसं ३, १, २३; ५, ११; ६, ११; ७, ११; १५, ७; २२, ५; २३, ५; साम. ७६; वा. य. १२, ५१; तै. सं. ४, २, ४, ३
इळायास्त्वा पदे वयं ३, २९, ४; वा. य. ३४, १५; तै. सं. ३, ५, ११, १
इळा सरस्वती मही १, १३, ९; ५, ५, ८
इत ऊती वो अजरं ८, ९९, ७; साम. २८३; अथर्व. २०, १०५, ३
इति चिद्धि त्वा धना १०, १२०, ४; अथर्व. ५, २, ४
इति चिन्नु प्रजायै ५, ४१, १७
इति चिन्मन्युमध्रिजः ५, ७, १०
इति त्वाग्ने वृष्टिहव्यस्य १०, ११५, ९
इति त्वा देवा इम १०, ९५, १८
इति वा इति मे मनो १०, ११९, १
इति स्तुतासो असथा ८, ३०, २
इतो वा सातिं १, ६, १०; अथर्व. २०, ७०, ६
इत्था धीवन्तमद्रिवः ८, २, ४०; नि. ३, १६

इत्था यथा त ऊतये ५, २०, ४
इत्था हि सोम इन्मदे १, ८०, १; साम. ४१०
इदं यमस्य सादनं १०, १३५, ७
इदं वचः पर्जन्याय ७, १०१, ५; तै. ब्रा. १, २९, १
इदं वचः शतसाः ७, ८, ६
इदं वपुर्निवचनं ५, ४७, ५
इदं वसो सुतमंधः ८, २, १; साम. १२४; ७३४
इदं वामास्ये हविः ४, ४९, १; तै. सं. ३, ३, ११, १
इदं वां मदिरं मधु ८, ३८, ३; साम. १०७५
इदं विष्णुर्वि चक्रमे १, २२, १७; साम. २२२; १६६९, अथर्व. ७, २६, ४; वा. य. ५, १५; तै. सं. १,२,१३,१; नि. १२, १९
इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागाच् १,११३,१; साम. १७४९; नि. २, १९
इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं १०,१७०,३; साम. १४५५
इदं सु मे जरितः १०, २८, ४; नि. ५, ३
इदं स्वरिदमिद १०, १२४, ६
इदं ह नूनमेषां ८, १८, १
इदं हविर्मघवन् १०, ११६, ७; नि. ७, ६
इदं हि वां प्रदिवि ५, ७६, ४
इदं ह्यन्वोजसा ३, ५१, १०; साम. १६५; ७३७
इदं कवेरादित्यस्य २, २८, १
इदं त एकं पर ऊ त १०, ५६, १; साम. ६५; अथर्व. १८,३,७; तै. ब्रा. ३,७,१,३; तै. आ. ६,३,१, ४,२
इदं ते पात्रं सनवित्तं १०, ११२, ६
इदं ते सोम्यं मधु ८, ६५, ८
इदं त्यत्पात्रमिन्द्रपानं ६, ४४, १६
इदं द्यावापृथिवी सत्यं १,१८५, ११; तै. ब्रा. २,८,४,८
इदं नमो वृषभाय १, ५१, १५
इदमकर्म नमो १०, ६८, १२; अथर्व. २०, १६, १२
इदमग्ने सुधितं १, १४०, ११
इदमापः प्र वहत १,२३,२२; १०,९,८; अथर्व. ७,८९,३; वा. य. ६, १७
इदमित्था रौद्रं १०, ६१, १
इदमु त्यपुरुतमं ४, ५१, १; नि. ४, २५
इदमु त्यन्महि महां ४, ५, ९
इदमुदकं पिबतेति १, १६१, ८
इदं पितृभ्यो नमो अस्तु १०, १५, २; अथर्व. १८, १, ४६; वा. य. १९, ६८; तै. सं. २, ६, १२, ४
इदं पित्रे मरुतां १, ११४, ६
इदं मे अग्ने कियते ४, ५, ६
इदा हि त उषो अद्रिसानो ६, ६५, ५
इदा हि ते वेविषतः ६, २१, ५
इदा हि व उपस्तुतिं ८, २७, ११
इदा हि वो विधते ६, ६५, ४
इदाह्नः पीतिं ४, ३३,१११
इध्मं यस्ते जभर ४, १२, २
इध्मेनाग्न इच्छमानो ३, १८, ३; अथर्व. ३, १५, ३
इनोत पृच्छ ३, ३८, २
इनो राजन्नरतिः १०, ३, १; साम. १५४६
इनो वाजानां पतिः १०, २६, ७
इन्दविंद्राय बृहते ९, ६९, १०
इन्दुं रिहंति महिषा ९, ९७, ५७
इन्दुः पविष्ट चारुमदाय ९, १०९, १३; साम. ४३१
इन्दुः पविष्ट चेतनः ९, ६४, १०; साम. ४८१
इन्दुः पुनानः प्रजां ९, १०९, ९
इन्दुः पुनानो अति ९, ८६, २६
इन्दुरत्यो न वाजसृत् ९, ४३, ५
इन्दुरिंद्राय तोशते ९, १०९, २२
इन्दुरिंद्राय पवत ९, १०१, ५; साम. ८७३; अथर्व. २०, १३७, ५
इन्दुर्देवानामुपसख्यं ९, ९७, ५
इन्दुर्वाजी पवते ९, ९७, १०; साम. ५४०, १०१९
इन्दुर्हिन्वानो अर्षति ९, ६७, ४
इन्दुर्हियानः सोतृभिः ९, ३०, २
इन्दो यथा तव स्तवो ९, ५५, २; साम. ९७६
इन्दो यदद्रिभिः सुतः ९, २४, ५; साम. ९६४
इन्दो व्यव्यमर्षसि ९, ६७, ५
इन्दो समुद्रमींखय ९, ३५, २
इन्द्र आशाभ्यस्परि २, ४१, १२; अथर्व. २०, २०, ७; ५७; १०; तै. ब्रा. २, ५, ३, १; नि. ६, १
इन्द्र आसां नेता १०, १०३, ८; साम. १८५६; अथर्व. १९, १३, ९; वा. य. १७,४०; तै. सं. ४, ६, ४, ३
इन्द्र इत्सोमपा एक ८, २, ४
इन्द्र इद्धर्योः १, ७, २; साम. ५९७; ७९७ अथर्व. २०, ३८, ५; ४७, ५; ७०, ८; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
इन्द्र इद्धो महानां ८, ९२, ३; साम. ७१५
इंद्र इषे ददातु नः ८, ९३, ३४; साम. १९९
इन्द्र उक्थेन शवसा १०, १००, ५
इन्द्र ऋभुभिर्वाजवद्भिः ३, ६०, ५
इन्द्र ऋभुभिर्वाजिभिः ३, ६०, ७
इन्द्र ऋभुमान्वाजवान् ३, ६०, ६

इन्द्र ओषधीरसनो ३, ३४, १०; अथर्व. २०, ११, १०
इन्द्रं वयं महाधन १, ७, ५; साम. १३०, अथर्व. २०, ७०, ११; तै. ब्रा. २, ७, १३, १
इन्द्रं वर्धंतु नो गिर ८, १३, १६
इन्द्रं वर्धतो अप्तुरः ९, ६३, ५
इन्द्रं वाणीरनुत्तमन्युमेव ७, ३१, १२; साम. १७९५
इन्द्रं विश्वा अवीवृधन् १, ११, १; साम. ३४३; ८२७; वा. य. १२, ५६; १५, ६१, १७, ६१; तै. सं. ४, ६, ३, ४; तै. ब्रा. २, ७, १५, ५
इन्द्रं वृत्राय हन्तवे देवसो ८, १२, २२
इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुहूतं ३, ३७, ५; अथर्व. २०,१९,५
इन्द्रं वो नरः सख्याय ६, २९, १
इन्द्रं धो विश्वतः परि १, ७, १०; साम. १६२०; अथर्व. २०, ३९, १; ७०, १६; तै. सं. १, ६, १२, १
इन्द्रं सोमस्य पीतये ३, ४२, ४; अथर्व. २०, २४, ४
इन्द्रं स्तवा नृतमं १०, ८९, १
इन्द्रः किल श्रुत्या अस्य १०, १११, ३
इन्द्रः पूर्भिदातिरद् ३,३४,१; अथर्व.२०,११,१; नि.४,१७
इन्द्रः स दामने कृत ८, ९३, ८; साम. १२२३; अथर्व. २०, ४७, २; १३७, १३; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३
इन्द्रः समत्सु यजमानं १, १३०, ८
इन्द्रः सहस्रदाम्नां १, १७, ५
इन्द्रः सीतां नि ४, ५७, ७; अथर्व. ३, १७, ४
इन्द्रः सुतेषु सोमेषु ८, १३, १; साम. ३८१, ७४६
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ ६, ४७, १२; १०, १३१, ६; अथर्व. ७, ९१, १, २०, १२५, ६; वा. य. २०, ५१; तै. सं. १, ७, १३, ४
इन्द्रः सु पूषा वृषणा ३, ५७, २
इन्द्रः सुशिप्रो मघवा ३, ३०, ३
इन्द्रः सूर्यस्य रश्मिभिः ८, १२, ९
इन्द्रः स्ववाँ जनयन् ३, ३४, ४; अथर्व. २०, ११, ४; तै. ब्रा. २, ४, ३, ६
इन्द्रः स्वाहा पिबतु ३, ५०, १
इन्द्र क्रतुं न आ भर ७, ३२, २६; साम. २५९; १४५६; अथर्व. १८,३,६७; २०, ७९, १; तै.सं. ७,५,७,४
इन्द्र क्रतुविदं सुतं ३, ४०, २; अथर्व. २०, ६, २; ७,४
इन्द्र क्षत्रमभि वामं १०, १८०, ३; अथर्व. ७, ८४, २; तै. सं. १, ६, १२, ४
इन्द्र क्षत्रासमातिषु १०, ६०, ५
इन्द्र गृणीष उ स्तुषे ८, ६५, ५
इन्द्रं कामा वसूयन्तो ४, १६, १५

इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं १, १०६, ६
इन्द्र जहि पुमांसं ७, १०४, २४; अथर्व. ८, ४, २४
इन्द्र जामय उत ये ६, २५, ३
इन्द्र ज्येष्ठं न आ भरँ ६, ४६, ५; अथर्व. २०, ८०, १
इन्द्रज्येष्ठान्बृहद्रयः ४, ५४, ५
इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा १, २३, ८; २, ४१, १५
इन्द्रतमा हि धिष्ण्या १, १८२, २
इन्द्र तुभ्यमिदद्रिवो १, ८०, ७; साम. ४१२
इन्द्र तुभ्यमिन्मघवन् ६, ४४, १०
इन्द्र त्रिधातु शरणं ६,४६,९; साम.२६६; अथर्व.२०,८३,१
इन्द्र त्वमवितेदसी ८, १३, २६
इन्द्र त्वा वृषभं वयं ३, ४०, १; अथर्व. २०, १, १; ६,१
इन्द्र त्वोतास आ वयं १, ८, ३; अथर्व. २०, ७०, १९
इन्द्र दक्ष मघवन् १०, १००, १
इन्द्र दक्ष यामकोशा ३, ३०, १५
इन्द्र दक्षस्व पूरसि ८, ८०, ७
इन्द्र नेदीय एदिहि ८, ५३, ५; साम. २८२
इन्द्रं तं शुंभ ८,७०,२; साम. ९३४; अथर्व. २०,९२,१७, १०५, ५
इन्द्रं नरो नेमधिता ७,२७,१; साम.३१८; तै.सं.१,६,१२,१
इन्द्रं नो अग्ने वसुभिः ७, १०, ४
इंद्र पिब तुभ्यं सुतो ६, ४०, १
इन्द्र पिब प्रतिकामं १०, ११२, १
इंद्र पिब वृषधूतस्य ३, ४३, ७
इंद्र पिब स्वधया चित्सुतस्य ३, ३५, १०
इंद्र प्र णः पुरएतेव ६, ४७, ७
इंद्र प्र णो धितावानं ३, ४०, ३; अथर्व. २०, ६, ३
इंद्र प्र णो रथमव ८, ८०, ४
इंद्रप्रसूता वरुणप्रशिष्टा १०, ६६, २
इंद्र प्रेहि पुरस्त्वं ८, १७, ९; अथर्व. २०, ५, ३
इंद्र ब्रह्म क्रियमाणा जुषस्व ५, २९, १५
इंद्रमग्निं कविच्छदा ३, १२, ३; साम. ६७१
इंद्रमच्छ सुता इमे ९, १०६, १; साम. ५६६; ६९४
इंद्र मरुत्व इह पाहि ३, ५१, ७; वा. य. ७, ३५; तै. सं. १, ४, १८, १
इंद्रमित्केशिना हरी ८, १४, १२; अथर्व. २०, २९, २
इंद्रमित्था गिरो ३, ४२, ३; अथर्व. २०, २४, ३
इंद्रमिद्गाथिनो बृहत् १,७,१; साम. १९८, ७९६; अथर्व. २०, ३८, ४; ४७, ४; ७०, ७; तै.सं. १,६,१२,२; तै. ब्रा. १, ५, ८, १; नि. ७, २

इंद्रामिहेवतातय ८, ३, ५; साम. २४९; १५८७; अथर्व. २०, ११८, ३
इंद्रमिद्धरी वहतो १,८४,२; साम. १०३०; वा. य. ८,३५; तै. सं. १, ४, ३८, १
इंद्रमिद्रिमहीनां ८, ६, ४४
इंद्रमिवेदुभये ४, ३९, ५
इंद्रमीशानमोजसाभि १, ११, ८; साम. १२५२
इंद्रसुक्थानि वावृधुः ८, ६, ३५
इंद्र मृळ मह्यं ६, ४७, १०
इंद्रमेव धिषणा ६, १९, २
इंद्र परेऽवरे ४, २५, ८
इन्द्रं प्रत्नेन मन्मना ८, ७६, ६
इन्द्रं प्रातर्हवामह १, १६, ३
इन्द्रं मतिर्हृद आ ३, ३९, १
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहुः १, १६४, ४६; अथर्व. ९, १०, २८; नि. ७, १८
इन्द्र मित्रं वरुणमग्निमूतये १, १०६, १
इन्द्र य उ नु ते अस्ति ८, ८१, ८
इन्द्र यथा ह्यस्ति ते ८, २४, ९
इन्द्र यस्ते नवीयसीं ८, ९५, ५; साम. ८८४
इन्द्र वाजेषु नोऽव १, ७, ४; साम. ५९८; ७९८; अथर्व. २०,७०,१०; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
इन्द्रवायू अयं सुतः ४, ४६, ६
इन्द्रवायू इमे सुता १, २, ४; वा. य. ७, ८; ३३, ५६; तै. सं. १, ४, ४, १
इन्द्रवायू बृहस्पति सुहवेह १०, १४१, ४; अथर्व.३,२०,६; वा. य. ३३, ८६
इन्द्रवायू बृहस्पतिं मित्राग्निम् १, १४, ३; वा. य. ३३, ४५
इन्द्रवायू मनोजुवा १, २३, ३
इन्द्र शविष्ट सत्पते ८, १३, १२
इन्द्र शुद्धो न आ गहि ८, ९५, ८; साम. १४०३
इन्द्र शुद्धो हि नो रयिं ८, ९५, ९; साम. १४०४
इन्द्रश्च मृळयाति नः २,४१,११; अथर्व.२०,२०,६; ५७, ९
इन्द्रश्च वायवेषां सुतानां ५, ५१, ६
इन्द्रश्च वायवेषां सोमानां ४, ४७, २; साम. १६२९
इन्द्रश्च सोमं पिबतं ४. ५०, १०; अथर्व. २०, १३, १
इन्द्रश्चिद्धातदब्रवीत् ८, ३३, १७
इन्द्र श्रुधि सु मे हवं ८, ८२, ६
इन्द्र श्रेष्ठानि द्रविणानि २, २१, ६
इन्द्र सोमं सोमपते ३, ३२, १
इन्द्र सोममिमं पिब १०, २४, १
इन्द्र सोमं पिब ऋतुना १, १५, १
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव ३, ४०, ४; अथर्व. २०, ६, ४
इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् ३, ४२, ५; अथर्व. २०,१४,५
इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ ३, ३४, ५; अथर्व. २०, ११, ५
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य ९, १०९, २; साम. १३६९
इन्द्र स्थातर्हरीणां ८, २४, १७; साम. १६८१; अथर्व. २०, ६४, ५
इन्द्रः स्पळुत वृत्रहा ८, ६१, १५
इंद्रस्य कर्म सुकृता पुरूणि ३, ३२, ८
इंद्रस्य दूतीरिषिता १०, १०८, २
इंद्रस्य नु वीर्याणि प्रवोचं १, ३२, १; साम. ६१२; अथर्व. २, ५, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, १; नि. ७, २
इंद्रस्य नु सुकृतं दैव्यं १०, १००, ६
इंद्रस्य वज्र आयसो निमि ८. ९६, ३
इंद्रस्य वज्रो मरुतां ६, ४७, २८; अथर्व. ६, १२५, ३; वा. य. २९, ५४; तै. सं. ४, ६, ६, ६
इंद्रस्य वृष्णो वरुणस्य १०, १०३, ९; साम.१८५७; अथर्व. १९, १३, १०; वा.य. १७, ४१; तै.सं. ४,६,४,३
इंद्रस्य सख्यमृभवः ३, ६०, ३
इंद्रस्य सोम पवमानं ९, ७६, ३; साम. १२३०
इंद्रस्य सोम राधसे पुनानो ९, ८, ३; साम. ११८०
इंद्रस्य सोम राधसे ९, ६०, ४
इंद्रस्य हार्दि सोमधानं ९, १०८, १६
इंद्रस्यांगिरसां चेष्टौ १, ६२, ३
इंद्रस्यात्र तविषीभ्यः १०, ११३, ६
इंद्रस्येव रातिमा १०, १७८, २
इंद्राकुत्सा वहमाना रथेन ५, ३१, ९
इन्द्रा को वां वरुणा ४, ४१, १
इंद्राग्नी अपसस्पर्युप ३, १२, ७; साम. १५७७; १६९४
इंद्राग्नी अपादियं ६, ५९, ६; साम. २८१; वा.य.३३,९३
इंद्राग्नी अवसागतं ७, ९४, ७
इंद्राग्नी आगतं सुतं ३,१२,१; साम. ६६९; वा.य. ७,३१; तै. सं. १, ४, १५, १
इंद्राग्नी आहि तन्वते ६, ५९, ७
इंद्राग्नी उक्थवाहसा ६, ५९, १०
इंद्राग्नी को अस्य वां ६, ५९, ५
इंद्राग्नी जरितुः सचा ३, १२, १; साम. ६७०
इंद्राग्नी तपति माघा ६, ५९, ८
इंद्राग्नी तविषाणि वां ३, १२, ८; साम. १५७८; १६९५
इंद्राग्नी नवतिं पुरो ३, १२, ६; साम. १५७६; १७०४; तै. सं. १, १, १४, १

इंद्राग्नी मित्रावरुणादितिं ५, ४६, ३; वा. य. ३३, ४९
इंद्राग्नी यमवथ उभा ५, ८६, १
इंद्राग्नी युवं सु नः ८, ४०, १
इंद्राग्नी युवामिमे ६, ६०, ७; साम. ९९१
इंद्राग्नी युवोरपि ६, ५९, ९
इंद्राग्नी रोचना दिवः ३, १२, ९; साम. १६९३, तै. सं. ४, २, ११, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
इंद्राग्नी वृत्रहत्येषु १०, ६५, २
इंद्राग्नी शतदाज्ञि ५, २७, ६
इंद्राग्नी श्रुणुतं हवं ६, ६०, १५
इंद्राणीमासु नारिषु १०,८६,११; अथर्व. २०, १२६,११; तै. सं. १, ७, १३, १; नि. ११, ३८
इंद्रानु पूषणा वयम् ६, ५७, १; साम. २०२
इन्द्रापर्वता बृहता रथेन ३, ५३, १; साम. ३३८
इंद्राबृहस्पती वयं ४, ४९, ५
इंद्राय गाव आशिरं ८, ६९, ६; साम. १४९१; अथर्व. २०,१२,६; ९२,३; तै.ब्रा. २,७,१३.४; नि. ६, ८
इंद्राय गिरो अनिशित १०, ८९, ४: साम. ३३९; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
इंद्राय नूनमर्चतो १, ८४, ५: साम. ९५१
इंद्राय पवते मदः ९, १०७, १७; साम. ५२०
इंद्राय मद्वने सुतं ८,९२, १९; साम.१५८; ७२२; अथर्व. २०, ११०, १
इंद्राय वृषणं मदं ९, १०६, ५
इंद्राय साम गायत ८, ९८, १; साम. ३८८; १०२५; अथर्व. २०, ६२, ५; नि. ७, २
इंद्राय सु मदिंतमं ८, १, १९
इंद्राय सोम परि षिच्यसे ९, ७८, २
इंद्राय सोम पवसे ९, २३, ६
इंद्राय सोम पातवे नृभिः ९, १०८, १५
इंद्राय सोम पातवे मदाय ९, ११, ८; साम. १४४८
इंद्राय सोम पातवे वृत्रघ्ने ९,९८,१०; साम.१३३१;१६७९
इंद्राय सोम सुषुतः ९, ८५, १; साम. ५६१
इंद्राय सोमाः प्र दिवो ३, ३६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १२
इंद्राय हि द्यौरसुरो अनम्नत १, १३१, १
इंद्रा याहि चित्रभानो १, ३, ४; साम. ११४६; अथर्व. २०, ८४, १; वा. य. २०, ८७
इंद्रा याहि तूतुजानः १, ३, ६; साम. ११४८; अथर्व. २०, ८४, ३; वा. य. २०; ८९
इंद्रा याहि धियेषितो १, ३, ५; साम. ११४७; अथर्व. २०, ८४, २; वा. य. २०, ८८
इंद्रा युवं वरुणा ४, ४१, ४
इंद्रा युवं वरुणा भूनं ४, ४१, ५
इंद्रायेंदुं पुनीतनो ९, ६२, २९
इंद्रायेंदो मरुत्वते ९, ६४, २२; साम. ४७२; १०७६
इंद्रावरुण नू नु वां १, १७, ८
इंद्रावरुणयोरहं १, १७, १; तै. सं. २, ५, १२, २
इंद्रावरुण वामहं १, १७, ७
इंद्रावरुणा मधुमत्तमस्य ६, ६८, ११; अथर्व. ७, ५८, २
इंद्रावरुणा यदिमानि चक्रथुः ७, ८२, ५
इंद्रावरुणा यदपिभ्यो ८, ५९, ६
इंद्रावरुणा युवमध्वरायो नः ७,८२,१; तै. सं. २,५,१२,२; तै. ब्रा. २, ८, ४, ५; नि. ५, २
इंद्रावरुणा वधनाभिरप्रति ७, ८३, ४
इंद्रावरुणाभ्यां तपंति ७, ८३, ५
इंद्रावरुणा सुतपाविमं ६, ६८, १०; अथर्व. ७, ५८, १
इंद्रावरुणा सौमनसं ८, ५९, ७
इंद्राविष्णू तत्पनयायय ६, ६९, ५
इंद्राविष्णू दंहिताः शंबरस्य ७,९९,५; तै. सं. ३, २, ११, ३
इंद्राविष्णू पिबतं ६, ६९, ७
इंद्राविष्णू मदपती ६, ६९, ३
इंद्राविष्णू हविषा ६, ६९, ६
इंद्रासोमा तपतं रक्ष उब्जतं ७, १०४, ३; अथर्व. ८,४,१
इन्द्रासोमा दुष्कृतो ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, ३
इंद्रासोमा पक्कमामासु ६, ७२, ४
इंद्रासोमा परि वां भूतु वि ७, १०४, ६; अथर्व ८, ४, ६
इंद्रासोमा महि तद्वां ६, ७२, १
इंद्रासोमा युवमंग ६, ७२, ५
इंद्रासोमा वर्तयतं दिवस्परि ७, १०४, ५; अथर्व. ८, ४, ५
इंद्रासोमा वर्तयतं दिवो ७, १०४, ४; अथर्व. ८, ४, ४
इंद्रासोमावहिमपः ६, ७२, ३
इंद्रासोमा वासयथ ६, ७२, २
इंद्रासोमा समघशंसं ७, १०४, २; अथर्व. ८, ४, २; नि. ६, ११
इंद्रा ह यो वरुणा ४, ४१, २
इंद्रा ह रत्न वरुणा ४, ४१, ३
इंद्रियाणि शतक्रतो ३, ३७, ९; अथर्व. २०, २०, २; ५७, ५; तै. सं. १, ६, १२, १
इंद्रे अम्ना नमो बृहत् ७, ९४, ४; साम. ८००
इंद्रेण याथ सरथं सुते ३, ६०, ४
इंद्रेण युजा निःसृजत १०, ६२, ७
इंद्रेण रोचना दिवो ८, १४, ९; अथर्व. २०,२८,३; ३९,४

इंद्रेण सं हि दृक्षसे १,६,७; साम. ८५०; अथर्व. २०,४०,१; ७०, ३; नि. ४, १२
इंद्रेणैते तृत्सवो ७, १८, १५; नि. ६, ६; ७, २
इंद्रे भुजं शशमानासः १०, ९२, ७
इंद्रे विश्वानि वीर्या ८, ६३, ६
इंद्रेषिते प्रसवं भिक्षमाणे ३, ३३, २
इंद्रेहि मत्स्यंधसो १,९,१; साम. १८०; अथर्व. २०,७१,७; वा. य. ३३, २५
इंद्रो अंग महद्भय २, ४१, १०; साम. २००; अथर्व. २०,२०,५; ५७,८
इंद्रो अधायि सुष्वो निरेके १, ५१, १४; नि. ६, ३१
इंद्रो अस्माँ अरदद्वज्रबाहुः ३, ३३, ६; नि. २, २६
इंद्रो अस्मे सुमना अस्तु १०, १००, ४
इंद्रोतिभिर्बहुलाभिनों ३, ५३ २१; अथर्व. ७, ३१, १
इंद्रो दधीचो अस्थभिः १, ८४, १३; साम. १७९; ९१३; अथर्व. २०, ४१, १; तै. ब्रा. १, ५, ८, १
इंद्रो दिव इंद्र ईशे १०, ८९, १०; नि. ७, २
इंद्रो दिवः प्रतिमानं १०, १११, ५
इंद्रो दीर्घाय चक्षसे १, ७, ३; साम. ७९९; अथर्व. २०, ३८, ६; ४७, ६; ७०, ९; तै. ब्रा. १,५,८,२
इंद्रो न यो महा कर्माणि ९, ८८, ४
इंद्रो नेदिष्ठमवसा ६, ५२, ६
इंद्रो ब्रह्मेंद्र ऋषिः ८, १६, ७
इंद्रो मदाय वावृधे १, ८१, १; साम. ४११; १००२; अथर्व. २०, ५६, १
इंद्रो मधु संभृतमुस्रियायां ३, ३९, ६
इंद्रो महां सिंधुमाशया २, ११, ९
इंद्रो मह्ना महतो १०, ६७, १२; अथर्व. २०, ९१, १२
इंद्रो मह्ना महतो १०, १११, ४
इंद्रो मह्ना रोदसी पप्रथच्छव ८,३,६; साम. १५८८; अथर्व. २०, ११८, ४
इंद्रो यज्वने पृणते ६, २८, २; अथर्व. ४, २१, २; तै. ब्रा. २, ८, ८, ११
इंद्रो यातूनामभवत्पराश ७, १०४, २१; अथर्व. ८,४,२१; नि. ३, २०, ६, ३०
इंद्रो यातो वसितस्य राजा १, ३२, १५: तै.ब्रा.२,८,४,३
इंद्रो रथाय प्रवतं कृणोति ५, ३१, १
इंद्रो राजा जगतः ७, २७, ३; अथर्व. १९, ५, १; तै. ब्रा. २, ८, ५, ८
इंद्रो वलं रक्षितारं १०, ६७, ६; अथर्व. २०, ९१, ६
इंद्रो वसुभिः परि पातु १०, ६६, ३
इंद्रो वा चेदियन्मघं ८, २१, १७
इंद्रो वाजस्य स्थविरस्य ६, ३७, ५
इंद्रो विश्वैर्वीर्यैः ३, ५४, १५
इंद्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः ३, ३४, ३; अथर्व. २०,११,१; वा. य. ३३, २६
इंद्रो वृत्रस्य तविषीं १, ८०, १०
इंद्रो वृत्रस्य दोधतः १, ८०, ५
इंद्रो हरी युयुजे अश्विना रथं १, १६१, ६
इंद्रो हर्यतमर्जुनं ३, ४४, ५
इंधन्वभिर्धेनुभिः २, ३४, ५
इंधानो अग्निं वनवत् २, २५, १; तै. ब्रा. २, ८, ५, २
इंधे राजा समर्यो ७, ८, १; साम. ७०
इम आ यातमिंदवः १, १३७, २
इम इंद्र भरतस्य ३, ५३, २४
इम इंद्राय सुन्विरे ७, ३२, ४; साम. २९३
इम उ त्वा पुरुशाक ६, २१, १०
इम उ त्वा वि चक्षते ८, ४५, १६; साम. १३६
इमं यज्ञं सहसावन् ३, १, २२
इमं यज्ञं चनो धा ६, १०, ६
इमं यज्ञं त्वमस्माकं ४, २०, ३
इमं यज्ञमिदं वचो १०, १५०, २
इमं यज्ञमिदं वचो १, ९१, १०
इमं यम प्रस्तरमा हि १०, १४, ४; अथर्व. १८, १, ६०; तै. सं. २, ६, १२, ६
इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः १, १६४, ३; अथर्व. ९, ९, ३
इमं विधंतो अपां सधस्थे ह्विता २, ४, २
इमं विधंतो अपां सधस्थे पशुं १०, ४६, २
इमं स्तोमं रोदसी ३, ५४, १०
इमं स्तोमं सक्रतवो २, २७, २
इमं स्तोममभिष्टये ८, १२, ४
इमं स्तोममर्हते जातवेदसे १,९४,१; साम. ६६; १०६४; अथर्व. २०, १३, ३
इमं स्वस्मै हृद आ सु तष्टं २, ३५, २
इमं कामं मंदया गोभिरश्वैः ३, ३०, २०; ३, ५०, ४; तै. ब्रा. २, ५, ४, १
इमं घा वीरो अमृतं ८, २३, १९
इमं च नो गवेषणं ६, ५६, ५
इमं जीवेभ्यः परिधिं १०, १८, ४; अथर्व. १२, २, २३; वा.य. ३५,१५; तै.ब्रा.३,७,११,३; तै.आ. ६,१०,२
इमं जुषस्व गिर्वणः ८, १२, ५
इमं तं पश्य वृषभस्य १०, १०२, ९; नि. ९, २४

इमं त्रितो भूर्यविंदत् १०, ४६, ३
इमं नराः पर्वतास्तुभ्यमापः ३, ३५, ८
इमं नरो मरुतः सश्चतानु ७, १८, २५
इमं नरो मरुतः सश्चता वृधं ३, १६, २
इमं नु माथिनं हुव ८, ७६, १
इमं नु सोममंतितो १, २७९, ५; नि. ६, ४
इमं नो अग्न उप यज्ञं १०, १२४, १
इमं नो अग्ने अध्वरं होतः ६, ५२, १२
इमं नो अग्ने अध्वरं जुषस्व ७, ४२, ५
इमं नो यज्ञममृतेषु ३, २१, १; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
इममग्ने चमसं मा वि १०, १६, ८; अथर्व. १८, ३, ५३; तै. आ. ६, १, ४
इममंजस्पामुभये १०, ९२, २
इममिंद्र गवाशिरं ३, ४२, ७; अथर्व. २०, २४, ७
इमामिंद्र सुतं पिब १, ८४, ४; साम. ३४४; ९४९
इममिंद्रो अदीधरत् १०, १७३, ३; अथर्व. ६, ८७, ३; तै. ब्रा. २, ४, २, ९
इममु त्यमथर्ववद् ६, १५, १७
इममू षु त्वमस्माकं १, २७, ४; साम. २८; १४९७; तै. आ. ४, ११, ८
इममू षु वो अतिथिं ६, १५, १
इमं बिभर्मि सुकृतं ते १०, ४४, ९; अथर्व. २०, ९४, ९
इमं महे विदथ्याय ३, ५४, १
इमं मे गंगे १०,७५,५; तै.आ. १०,१,१३; नि. ९.२६
इमं मे वरुण श्रुधि १, २५, १९; साम. १५८५; वा. य. २१, १; तै. ब्रा. २, १, ११, ६
इमं मे स्तोममश्विना ८, ८५, २
इमा अग्ने मतयस्तुभ्यं १०, ७, २
इमा अभि प्र णोनुमो ८, ६, ७
इमा अस्मै मतयो वाचो १०, ९१, १२
इमा अस्य प्रतूर्तयः ८, १३, २९
इमा इंद्रं वरुणं मे ४, ४१, ९
इमा उ त्वा पस्पृधाना ७, १८, ३
इमा उ त्वा पुरुतमस्य ६, २१, १
इमा उ त्वा पुरुशाक ६, २१, १०
इमा उ त्वा पुरूवसो ८, ३, ३; साम. २५०; १६०७; अथर्व. २०, १०४, १; वा. य. ३३, ८१
इमा उ त्वा शतक्रतो ६, ४५, २५; साम. १४६
इमा उ त्वा सुतेसुते ६, ४५, २८
इमा उ वः सुदानवो ८, ७, १९
इमा उ वां दिविष्टयः ७, ७४, १; साम. ३०४; ७५३
इमा उ वां भृमयो मन्यमा ३, ६२, १; नि. ५, ५
इमां वा मित्रावरुणा ७, ३६, २
इमां सुपूर्त्यां धियं ८, ६, ४३
इमां गावः सरमेयाः १०, १०८, ५
इमा गिर आदित्येभ्यो २, २७, १; नि. ११, ३६
इमा गिरः सवितारं ७, ४५, ४
इमां खनाम्योषधिं १०, १४५, १; अथर्व. ३, १८, १
इमां गायत्रवर्तनिं ८, ३८, ६
इमा जुषेथां सवना ८, ३८, ५
इमा जुह्वाना युष्मदावनो ७, ९५, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
इमां च नः पृथिवीं ३, ५५, २१
इमा ते वाजिन्नव माजैनानि १.१६३,५; वा. य. २९, १६; तै. सं. ४, ६, ७, २
इमा धाना घृतस्नुवो १, १६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १०
इमा नारीरविधवाः १०, १८, ७; अथर्व. १२, २, ३१; १८, ३, ५७; तै. आ. ६, १०, २
इमानि त्रीणि विष्टपा ८, ९१, ५
इमानि वां भागधेयानि ८, ५९, १
इमा नु कं भुवना १०, १५७, १; साम. ४५२; १११० अथर्व. २०, ६३, १; १२४, ४; वा. य. २५, ४६; तै. आ. १, २७, १
इमां त इंद्र सुष्टुतिं ८, १२, ३१
इमां ते धियं प्र भरे महोमहीम् १,१०२,१; वा.य. ३३,२९; तै. ब्रा. २, ७, १३, ४
इमां ते वाचं वसूयंत आयवो १, १३०, ६
इमां त्वमिंद्र मीढ्वः १०, ८५, ४५
इमां धियं शिक्षमाणस्य देव ८, ४२, ३; तै. सं. १,२,२,२
इमां धियं सप्तशीर्ष्णीम् १०, ६७, १; अथर्व. २०,९१,१
इमा ब्रह्म बृहद्दिवो १०, १२०, ८; अथर्व. ५, २, ८; २०, १०७, ११
इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः ३, ४१, ३; अथर्व. २०, २३, ३ तै. ब्रा. २, ४, ६, २; नि. ४, १९
इमा ब्रह्म सरस्वति २, ४१, १८
इमा ब्रह्माणि वर्धना ५, ७३, १०
इमा ब्रह्मेंद्र तुभ्यं शंसि १०, १४८, ४
इमामग्ने शरणिं मीमृषः १, ३१, १६; अथर्व. ३, १५, ४; नि. ६, २०
इमा मु षु सोमसुतिमुप नः ७, ९३, ६
इमामू नु कवितमस्य ५, ८५, ६; नि. ६, १३
इमामू षु प्रभृतिं सातये धाः ३, ३६, १
इमामू ष्वासुरस्य ५, ८५, ५
इमां प्रत्नाय सुष्टुतिं १०, ९१, १३

इमां म इंद्र सुष्टुतिं ८, ६, ३२
इमां मे अग्ने समिधं जुषस्व १०, ७०, १
इमां मे अग्ने समिधमिमां २, ६, १
इमां मे मरुतो गिरं ८, ७, ९
इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने १,११४,१; वा. य. १६, ४८; तै. सं. ४, ५, १०, १
इमा रुद्राय स्थिरधन्वने ७, ४६, १; तै. ब्रा. २,८,६,८; नि. १०, ६
इमास्त इंद्र पृश्नयो ८, ६, १९; साम. १८७
इमे चित्तव मन्यवे १, ८०, ११
इमे चेतारो अनृतस्य भूरेः ७, ६०, ५
इमे जीवा वि मृतैः १०,१८,३; अथर्व. १२,२,२२; तै. आ. ६, १०, २
इमे त इंद्र ते वयं पुरुष्टुत १, ५७, ४; साम. ३७३; अथर्व. २०, १५, ४
इमे त इंद्र सोमाः ८, २, १०
इमे तुरं मरुतो ७, ५६, १९; तै. ब्रा. २, ८, ५, ६
इमे दिवो अनिमिषा ७, ६०, ७; नि. ६, २०
इमे नरो वृत्रहत्येषु ७, १, १०
इमे भोजा अंगिरसो ३, ५३, ७
इमे मा पीता यशस उरुष्यवः ८, ४८, ५
इमे मित्रो वरुणो दूळभासो ७, ६०; ६
इमे यामासस्त्वद्रिगभूवन् ५, ३, १२
इमे ये ते सु वायो बाह्वोजसः १, १३५, ९
इमे ये नार्वाङ् न परः १०, ७१ ९
इमे रुद्रा चिन्मरुतो ७, ५६, २०
इमे वां सोमा अप्स्वा सुता १, १३५, ६
इमे विप्रस्य वेधसो ८, ४३, १
इमे सोमास इंदवः १, १६, ६
इमे हि ते कारवो वावशुर्धि ८, ३, १८
इमे हि ते ब्रह्मकृतः ७, ३२, २; साम. १६७६
इमो अग्ने वीततमानि ७, १, १८; तै. सं. ४, ३, १३, ६
इमौ देवौ जायमानौ जुषंत २, ४०, २; तै.सं. १,८,२२,५
इयं या नीच्यर्किणी ८, १०१, १३
इयं वामस्य मन्मन ७, ९४, १; साम. ९१६
इयं वामह्व श्रुणुतं १०, ३९. ६
इयं वां ब्रह्मणस्पते सुवृक्तिः ७, ९७, ९
इयं विसृष्टिर्यत आ १०, १२९, ७; तै. ब्रा. २, ८, ९, ६
इयं वेदिः परो अंतः १, १६४, ३५; अथर्व. ९, १०, १४; वा. य. २३, ६२
इयं शुष्मेभिर्बिसखा ६,६१,२; तै.ब्रा. २,८,२,८; नि.२,२४
इयं सा भूया उषसामिव क्षाः १०, ३१, ५
इयं सा वो अस्मे दीधितिः १, १८६, ११
इयत्तकः कुषुंभकः १, १९१, १५
इयत्तिका शकुंतिका १, १९१, ११
इयं त इंद्र गिर्वणो ८, १३, ४
इयं त ऋत्वियावती ८, १२, १०
इयं ते नव्यसी मतिः ८, ७४, ७
इयं ते पूषन्ना घृणे ३, ६२, ७
इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां ७, ६०, १२; ६१, ७
इयं न उक्षा प्रथमासु १०, ३५, ४
इयमददाद्रभसं ६, ६१, १
इयमिंद्रं वरुणमष्टमे गीः ७, ८४, ५; ८५; ५
इयमु ते अनुष्टुतिः ८, ६३, ८
इयमेषा मृतानाम् १०, ७४, ३
इयं मद्वां प्र स्तृणीते ६, ६७, २
इयं मनीषा इयमश्विना गीः ७, ७०, ७; ७१, ६
इयं मनीषा बृहती बृहंतः ७, ९९, ६
इयं मे नाभिरिह मे १०, ६१, १९
इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व १०, १४०, ४; साम. १८१९; वा. य. १२, १०९; तै. सं. ४, २, ७, २
इरावती धेनुमती ७, ९९, ३; वा. य. ५, १६; तै. सं. १, २, १३, १; तै. आ. १, ८, २
इरावतीर्धेनवो वां ५, ६९, २
इषं तोकाय नो दधत् ९, ६५, २१; साम. ९९६
इषं दुहन्नुदुधां १०, १२२, ६
इषमूर्जं च पिन्वस ९, ६३, २
इषमूर्जमभ्यर्ष ९, ९४, ५
इषमूर्जं पवमान ९, ८६, ३५
इषा मंदस्वादु ते ८, ८२, ३
इषिरेण ते मनसा सुतस्य ८, ४८, ७; नि. ४, ७
इषुर्न धन्वन्प्रति ९, ६९, १
इषुर्न श्रिय इषुधेः १०, ९५, ३
इषे पवस्व धारया ९, ६४, १३; साम. ५०५; ८४१
इष्कर्तारमध्वरस्य १०, १४०, ५; साम. १८२०; वा. य. १२, ११०; तै. सं. ४, २, ७, ३
इष्कर्तारमनिष्कृतं सहस्कृत ८, ९९, ८
इष्कृताहावमवतं १०, १०१, ६; तै. सं. ४, २, ५, ५
इष्कृतिर्नाम वो माता १०, ९७, ९; वा. य. १२, ८३; तै. सं. ४, ५, ६, २
इष्टा होत्रा असृक्षत ८, ९३, २३; साम. १५१
इष्यन्वाचमुप वक्तेव ९, ९५, ५

इह त्या पुरुभूतमा देवा ८, २२, ३
इह त्या पुरुभूतमा पुरू ५, ७३, २
इह त्या सधमाद्या युजानः ८, १३, २७; नि. ६, २१
इह त्या सधमाद्या हरी ८, ३२, २९; ९३, २४
इह त्वं सूनो सहसो नो ४, २, २
इह त्वष्टारमग्रियं १, १३, १०; तै. सं. ३, १, ११, १
इह त्वा गोपरीणसा ८, ४५, २४; साम. ७३३; अथर्व. २०, २२, ३
इह त्वा भूर्य चरेदुप ४, ४, ९; तै. सं. १, २, १४, ४
इह प्रजामिह रयिं ४, ३६, ९
इह ब्रूहि यतमः १०, ८७, ८; अथर्व. ८, ३, ८
इह प्रयाणमस्तु वां ४, ४६, ७
इह प्रियं प्रजया ते १०, ८५, २७; अथर्व. १४, १, २१; नि. ३, २१
इह ब्रवीतु य ईमंग वेद १, १६४, ७; अथर्व. ९, ९, ५
इह श्रुत इंद्रो अस्मे १०, २२, २; नि. ६, २३
इहागतं वृषण्वसू ८, ७३, १०
इह तिस्रः परावतः ८, ३२, २२
इहेंद्राग्नी उप ह्वये १, २१, १
इहेंद्राणीमुप ह्वये १, २२, १२; नि. ९, ३४
इहेव शृण्व एषां १, ३७, ३; साम. १३५
इहेह जाता समवावशीतां १, १८१, ४; नि. १२, ३
इहेह यद्वां समना ४,४३,७; ४४,७; अथर्व. २०,१४३,७
इहेह वः स्वतवसः ५, ५९. ११; तै. आ. १, ४, ३
इहेह वो मनसा बंधुता ३, ६०, १
इहेव स्तं मा वि यौष्टं १०,८५,४२; अथर्व. १४, १, २२; नि. १. १६
इहैवैधि माप च्योष्ठाः १०, १७३, २; अथर्व. ६, ८७, २; तै. ब्रा. २, ४, २, ८
इहोप यात शवसो नपातः ४, ३५, १
ईक्षे रायः क्षयस्य ४, २०, ८
ईखयंतीरपस्युवो १०, १५३, १; साम. १७५; अथर्व. २०, ९३, ४
ईजानमिद्यौर्गूर्ता वसुः १०, १३२, १
ईजे यज्ञेभिः शशमे ६, ३, २
ईळते त्वामवस्यवः १, १४, ५
ईळानायावस्यवे २, ६, ६
ईळितो अग्न आ वह १, १४२, ४
ईळितो अग्न आ वह ५, ५, ३
ईळितो अग्ने मनसा नः २, ३, ३
ईळिष्वा हि प्रतीव्यं ८, २३, १; साम. १०३
ईळे अग्निं विपश्चितं ३, २७, २; तै. ब्रा. २, ४, १, ४
ईळे अग्निं स्ववसं ५, ६०, १ अथर्व. ७,५०,३; तै. ब्रा. २, ७, १२, ४
ईळे गिरा मनुर्हितं ८, १९, २१
ईळे च त्वा यजमानो हविर्भिः ३, १, १५
ईळे द्यावापृथिवी पूर्वचित्तये १, ११२, १
ईळेन्यं वो असुरं ७, २, ३
ईळेन्यः पवमानो ९, ५, ३
ईळेन्यो नमस्यः ३, २७, १३; साम. १५३८; अथर्व. २०, १०२, १; तै. ब्रा. ३, ५, २, २
ईळेन्यो वो मनुषो ७, ९, ४
ईयिवांसमति स्रिधः ३, ९, ४
ईयुरर्थं न न्यर्थं ७, १८, ९
ईयुर्गावो न यवसाद् ७, १८, १०
ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् १,११३,११; तै. सं. १,४,३३,१; तै. आ. ३, १८, १
ईर्मान्तासः सिलिकमध्यमा १,१६३,१०; वा. य. २९,२१; तै. सं. ४, ६, ७, ४; नि. ४, १३
ईर्मान्यद्वपुषे धायि ५, ७३, ३
ईशान इमा भुवनानि ९, ८६, ३७; साम. ९५७
ईशानकृतो धुनयो १, ६४, ५
ईशानाय प्रहुतिं यस्त आ न ७, ९०, २
ईशाना वार्याणां १०, ९, ५; अथर्व. १, ५, ४; तै. ब्रा. २, ५, ८, ५; तै. आ. ४, ४२, ४
ईशानासो ये दधते स्वर्णः ७, ९०, ६
ईशिषे वार्यस्य हि ८, ४४, १८; साम. १५३३
ईशे यो विश्वस्या देववीतेः १०, ६, ३
ईशे ह्यग्निरमृतस्य ७, ४, ६

उक्थ उक्थे सोम इन्द्रं ७, २६, २; तै. सं. १, ४, ४६, १
उक्थं चन शस्यमानं ८, २, १४; साम. २२५; १८०५
उक्थभृतं सामभृतं ७, ३३, १४
उक्थमिन्द्राय शंस्यं १, १०, ५; साम. ३६३
उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां ८, ९६, ११
उक्थेभिरर्वागवसे १, ४७, १०
उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा ७, ९४, ११; वा. य. ३३, ७६
उक्थेष्विन्नु शूर येषु २, ११, ३
उक्षंते अश्वाँ अत्याँ इव २, ३४, ३
उक्षाजाय वशाजाय ८, ४३, ११; अथर्व. ३, २१, ६; २०, १, ३; तै. सं. १, ३, १४, ७

उक्षा महाँ अभि ववक्ष एने १, १४६, २
उक्षा मिमाति प्रति ९, ६९, ४; साम. १३७२
उक्षा समुद्रो अरुषः ५, ४७, ३; वा. य. १७,६०; तै. सं. ४, ६, ३, ३
उक्षेव यूथा परियन् ९, ७१, ९
उक्ष्णो हि मे पंच दश १०,८६,१४; अथर्व. २०,१२६,१४
उग्रं युयुग्म धृतनासु सास ८, ६१, १२
उग्रं व ओजः स्थिरा ७, ५६, ७
उग्रं न वीरं नमसोप सेदिम ८, ४९, ६
उग्रबाहुर्म्रक्ष कृत्वा पुरंदर ८, ६१, १०
उग्रस्तुराषाळभि भूत्योजा ३, ४८, ४
उग्रा इव प्रवहंतः समा यमुः १०, ९४, ६
उग्रा विघनिना मृध ६,६०,५; साम. ८५४; वा.य.३३,६१
उग्रा संता हवामह १, २१, ४
उग्रेष्व शूर इन्नु २, ११, १७
उग्रो जज्ञे वीर्याय ७, २०, १
उग्रो वां ककुहो यविः ५, ७३, ७
उचथ्ये वपुषि यः स्वराट् ८, ४६, २८
उच्चा ते जातमंधसो ९, ६१, १०; साम. ४६७; ६७१; वा. य. २६, १६
उच्चा दिवि दक्षिणावंतो १०, १०७, २
उच्छिष्टं चम्वोर्भर १, २८, ९
उच्छुष्मा ओषधीनां १०, ९७, ८; वा. य. १२, ८२; तै. सं. ४, २, ६, ३
उच्छोचिषा सहसस्पुत्र ३, १८, ४
उच्छ्रयस्व वनस्पते ३, ८, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १, १
उच्छ्वंचमाना पृथिवी १०, १८, १२; अथर्व. १८,३,५१; तै. आ. ६, ७, १
उच्छ्वंचस्व पृथिवि १०, १८, ११; अथर्व. १८, ३, ५०; तै. आ. ६, ७, १
उच्छंती या कृणोति मंहना ७, ८१, ४
उच्छंतीरद्य चितयंत ४, ५१, ३
उच्छंत्यां मे यजता ५, ६४, ७
उच्छन्नुषसः सुदिना अरिप्राः ७, ९०, ४
उच्छा दिवो दुहितः ६, ६५, ६
उजातमिंद्र ते शव ८, ६१, १०
उजायतां परशुः १०, ४३, ९; अथर्व. २०, १७, ९
उत ऋतुभिर्ऋतुपाः ३, ४७, ३
उत कण्वं नृषदः १०, ३१, ११
उत गाव हवादंति १०, १४६, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६
उत ग्ना अग्निरध्वर ४, ९, ४
उत ग्ना व्यंतु देवपत्नीः ५, ४६, ८; अथर्व.७,४९,२; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १; नि. १२, ४६
उत घा नेमो अस्तुतः ५, ६१, ८
उत घा स रथीतमः ६, ५६, २
उत ते सुहुता हरी ८, १३, २३
उत त्यं वीरं धनसामृजीषिणं ८, ८६, ४
उत त्यं चमसं नवं १, २०, ६
उत त्यदा स्वर्ण्यं ८, ६, २४; तै. ब्रा. २, ७, १३, २
उत त्यद्वां जुरते ७, ६८, ६
उत त्यन्नो मारुतं शर्ध ५, ४६, ५
उत त्यं पुत्रममुतः ४, ३०, १६
उत त्यं भुज्युमश्विना सखा ७, ६८, ७
उत त्या तुर्वशायदू ४, ३०, १७
उत त्या दैव्या भिषजा ८, १८, ८; तै. ब्रा. ३, ७, १०, ५
उत त्या मे यशसाश्वतनायै १, १२२, ४; नि. ६, २१
उत त्या मे रौद्रावर्चिमन्ता १०, ६१, १५
उत त्या मे हवमा जग्म्यातं ६, ५०, १०
उत त्या यजता हरी ४, १५, ८
उत त्या सद्य आर्या ४, ३०, १८
उत त्या हरितो दश ९, ६३, ९; साम. १२१८
उत त्ये देवी सुभगे २, ३१, ५
उत त्ये नः पर्वतासः सुशस्त्र ५, ४६, ६
उत त्ये नो मरुतो ७, ३६, ७
उत त्ये मा ध्वन्यस्य जुष्टाः ५, ३३, १०
उत त्ये मा पौरुकुत्सस्य सूरेः ५, ३३, ८
उत त्ये मा मारुताश्वस्य ५, ३३, ९
उत त्वं सख्ये स्थिरपीतं १०, ७१, ५; नि. १, ८; १०
उत त्वं सूनो सहसो ६, ५०, ९
उत त्वः पश्यन्न ददर्श १, ७१, ४; नि. १, ८; १९
उत त्वं मघवञ्छृणु ८, ४५, ६
उत त्वाग्ने मम स्तुतो ८, ४३, १७
उत त्वा धीतयो मम ८, ४४, २२
उत त्वा नमसा वयं ८, ४३, १२
उत त्वा बधिरं वयं ८, ४५, १७
उत त्वा भृगुवच्छुचे ८, ४३, १३
उत त्वा मदिते महि ८, ६७, १०
उत त्वामरुणं वयं ९, ४५, ३
उत त्वा स्त्री शशीयसी ५, ६१, ६
उत दासं कौलितरं ४, ३०, १४
उत दासस्य वर्चिनः ४, ३०, १५
उत दासा परिविषे १०, ६२, २

उत देवा अवहितं १०, १३७, १; अथर्व. ४, १३, १
उत द्यावापृथिवी क्षत्र ६, ५० ३
उत द्युमत्सुवीर्यं १, ७४, ९
उत द्वार उशतीः ७, १७, २
उत न ईं त्वष्टा गन्त्वच्छास्मत् १, १८६, ६
उत न ईं मतयोऽश्वयोगाः १, १८६, ७
उत न ईं मरुतो वृद्धसेना १, १८६, ८
उत न एना पवया ९, ९७, ५३; साम. ११०५
उत न एषु नृषु ७, ३४, १८
उत नः कर्णशोभमाना ८, ७८, ३
उत नः पितुमा भर ८, ३२, ८
उत नः प्रिया प्रियासु ६,६१,१०; साम. १४६१; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
उत नः सिंधुरपां ८, २५, १४
उत नः सुत्रात्रो देव गोपाः ६, ६८, ७
उत नः सुशोरुमा जीराश्वः १, १४१, १२
उत नः सुभगाँ अरिः १, ४, ६; अथर्व. २०, ६८, ६
उत नूनं यदिंद्रियं ४, ३०, २३
उत नो गोमतस्कृधि ८, ३२, ९
उत नो गोमतीरिष आ वहा ५, ७९, ८
उत नो गोमतीरिष उत ८, ५, ९
उत नो गोमतीरिषो विश्वा ९, ६१, २४; साम. १०६३
उत नो गोविदश्वित् ९, ५५, ३; साम. ९७७
उत नो गोषणिं धियं ६, ५३, १०; साम. १५९३
उत नो दिव्या इष ८, ५, २१
उत नो देव देवान् ८, ७५, २: तै. सं. २, ६, ११, १
उत नो देवावश्विना १०, ९३, ६
उत नो देव्यदितिः ८, २५, १०
उत नो धियो गोअग्राः १, ९०, ५
उत नो नक्तमपां १०, ९३, ५
उत नो ब्रह्मन्विष ३, १३, ६
उत नो रुद्रा चिन्मृळत १०, ९३, ७
उत नो वाजसातये ९, १३, ४, साम. ११९०
उत नो विष्णुरुत वातो अस्मि ५, ४६, ४
उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोतु ६, ५०, १४; वा. य. ३४, ५३; नि. १२, ३३
उत नोऽहिर्बुध्न्योऽमयस्कः १, १८६, ५
उत प्रधिमुदहन्नस्य १०, १०२, ७
उत प्र पिप्य जधरस्यायोः ९, ९३, ३; साम. १४२०
उत प्रहामतिदीव्या १०,४२,९; अथर्व. ७,५०,६; १०,८९,९
उत ब्रह्मण्या वयं ८, ६, ३३
उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्य ५, २९, ३
उत ब्रुवंतु जंतव १, ७४, ३; साम. १३८२; तै. सं. ३, ५, ११, ४
उत ब्रुवंतु नो निदो १, ४, ५; अथर्व. २०, ६८, ५
उत म ऋज्रे पुर एषु ६, ६३, ९
उत मन्ये पितुरद्रुहो १, १५९, २
उत माता बृहद्दिवा १०, ६४, १०
उत माता महिषमन्ववेन ४, १८, ११; तै.सं. ३,१,११,३
उत मे प्रयियोर्वयियोः ८, १९, ३७; नि. ४, १५
उत मे रपद्युवतिः ५, ६१, ९
उत मे वोचतादिति ५, ६१, १८
उत यासि सवितस्त्रीणि ५, ८१, ४
उत यो मानुषेष्वा १, २५, १५
उत योषणे दिव्ये मही ७, २, ६
उत वः शंसमुशिजा २, ३१, ६
उत वा उ परि वृणक्षि १०, १४२, ३
उत वां विश्वु मद्यास्वंधो १, १५३, ४; नि. ४, १९
उत वाजिनं पुरुनिष्षिध्वानं ४, ३८, २
उत वात पितासि न १०, १८६, २
उत वा यः सहस्य प्र विद्वान् १, १४७, ५
उत वा यस्य वाजिनो १, ८६, ३
उत वा यो नो मर्चयाद् २, २३, ७
उत व्रतानि सोम ते १०, २५, ३
उत शुष्णस्य शृष्णुया ४, ३०, १३
उत सखास्यश्विनोरुत ४, ५२, ३; साम. १७२७
उत सिंधुं विबाळ्यं ४, ३०, १२
उत सु त्ये पयोवृधा ८, २, ४२
उत स्तुतासो मरुतो ७, ५७, ६
उत स्म ते परुष्ण्यां ५, ५२, ९; नि. ५, ५
उत स्म ते वनस्पते १, २८, ६
उत स्म दुर्गृभीयसे ५, ९, ४
उत स्म यं शिशुं यथा ५, ९, ३
उत स्म राशिं परि ९, ८७, ९
उत स्म सद्म हर्यतस्य १०, ९६, १०; अथर्व. २०, ३१, ५
उत स्मा सद्य इत्परि ४, ३१, ८
उत स्मासु प्रथमः सरिष्य ४, ३८, ६
उत स्मास्य तन्यतोरिव ४, ३८, ८
उत स्मास्य द्रवतस्तुर ४, ४०, ३; वा. य. ९, १५; तै. सं. १, ७, ८, ३
उत स्मास्य पनयंति ४, ३८, ९
उत स्मा हि त्वामाहुः ४, ३१, ७

उत स्मैनं वस्त्रमथिं नता ४, ३८, ५; नि. ४, २४
उत स्य देवः सविता ६, ५०, १३
उत स्य देवो भुवनस्य २, ३१, ४
उत स्य न इंद्रो विश्व २, ३१, ३
उत स्य न उशिजामुर्विया १०, ९२, १२
उत स्य वाजी क्षिपणिं ४, ४०, ४; वा. य. ९,१४; तै. सं. १, ७, ८, ३; नि. २, २८
उत स्य वाजी सहुरिर्ऋतां ४, ३८, ७
उत स्य वाज्यरुषः ५, ५६, ७
उत स्या नः सरस्वती घोरा ६, ६१, ७
उत स्या नः सरस्वती जुषाणोप ७, ९५, ४
उत स्या नो दिवा ८, १८, ७; साम. १०२; तै. ब्रा. ३, ७, १०, ४
उत स्या वां रुशतो वप्ससो १, १८१, ८
उत स्या वां मधुमन्मक्षिकार १, ११९, ९
उत स्या श्वेतयावरी ८, २६, १८
उत स्वया तन्वा३ सं वदे तत् ७. ८६, २
उत स्वराजे अदितिः स्तोमं ८, १२, १४
उत स्वराजो अदितिः ७, ६६, ६; साम. १३५३
उत स्वस्य अराध्यः ९, ७९, ३
उत स्वानासो दिवि ५, २, १०; तै. सं. १, २, १४, ७
उतादः परुषे गवि ६, ५६, ३; नि. २, ६
उताभये पुरुहूत श्रवोभिः ३, ३०, ५; नि. ६, १; ७, ६
उतायातं संगवे प्रातः ५, ७६, ३; साम. १७५४
उतालब्धं स्पृणुहि १०, ८७, ७; अथर्व. ८, ३, ७
उताशिष्टा अनु शृण्वंति २, २४, १३
उतासि मैत्रावरुणो ७, ३३, ११; नि. ५, १४
उताहं नक्तमुत सोम ते दिवा ९, १०७,१०; साम. ९१३
उतेदानीं भगवंतः ७, ४१, ४; अथर्व. ३,१६,४, वा. य. ३४, ३७; तै. ब्रा. २, ८, ९, ८
उतेशिषे प्रसवस्य ५, ८१, ५
उतो घा ते पुरुष्या ७, २९, ४
उतो नो अस्य कस्यचित् ५, ३८, ४
उतो नो अस्या उषसो जुषेत १,१३१,६; अथर्व. २०,७२,३
उतो न्वस्य जोषमाँ ८, ९४, ६; साम. १७८७
उतो न्वस्य यत्पदं ८, ७२, १८
उतो न्वस्य यन्महत् ८, ७२, ६
उतो पतिर्य उच्यते ८, १३, ९
उतो पितृभ्यां प्रविदानु ३, ७, ६
उतो स मह्यमिन्दुभिः १, २३, १५
उतो सहस्रभर्णसं ९, ६४, २६
उतो हि वां रत्नधेयानि ७, ५३, ३
उतो हि वां दात्रा संति ४, ३८, १
उतो हि वां पूर्व्या आ विविद्र ३, ५४, ४
उत्तराहमुत्तरः १०, १४५, ३; अथर्व. ३, १८, ४
उत्तानपर्णे सुभगे १०, १४५, २; अथर्व. ३, १८, २
उत्तानायामजनयन् २, १०, ३
उत्तानायामव भरा ३, २९, ३; वा. य. ३४, १४
उत्तिष्ठाव पश्यते १०, १७९, १; अथर्व. ७, ७२, १
उत्तिष्ठ नूनमेषां ५, ५६, ५
उत्तिष्ठन्नोजसा सह ८, ७६, १०; साम. ९८८; अथर्व. २०, ४२, ३; वा. य. ८, ३९; तै. सं. १,४,३०,१
उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते १, ४०, १; वा. य. ३४, ५६; तै. ब्रा. ४, २, २
उत्तिष्ठसि स्वाहुतो १०, ११८, २
उत्ते बृहन्तो अर्चयः ८, ४४, ४; साम. १५४१
उत्ते वयश्चिदृसतेरपप्तन् १, १२४, १२; ६, ६४, ६
उत्ते शतान्मघवन्नुच्च भूय १, १०२, ७
उत्ते शुष्मा जिहतां १०, १४१, ६
उत्ते शुष्मास ईरते ९, ५०, १; साम. १२०५
उत्ते शुष्मासो अस्थुः ९, ५३, १; साम. १७१४
उत्ते स्तभ्नामि पृथिवीं १०, १८, १३; अथर्व. १८, ३, ५१; तै. आ. ६, ७, १
उ त्वा मदंतु स्तोमाः ८, ६४, १; साम. १९४; १३५४; अथर्व. २०, ९३, १
उत्पुरस्तात्सूर्य १, १९१, ८; अथर्व. ५, २३, ६
उत्पूषणं युवामहे ६, ५७, ६
उत्सूर्यो बृहदर्चीष्यश्रेत् ७, ६२, १
उत्स्म वातो वहति १०, १०२, २
उदगादयमादित्यो १, ५०, १३; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २३
उदग्ने तव तद् घृतात् ८, ४३, १०
उदग्ने तिष्ठ प्रत्यातनुष्व ४,४,४; वा. य. १३, १२; तै. सं. १, २, १४, २
उदग्ने भारत द्युमत् ६, १६, ४५; साम. १३८५
उदग्ने शुचयस्तव ८, ४४, १७; साम. १५३४; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; २, ४, १४, ४
उदपप्तदसौ सूर्यः १, १९१, ९; अथर्व. ६, ५२, १
उदपप्तन्नरुणा भानवो वृथा १, ९२, २; साम. १७५६
उदप्रुतो न वयो १०, ६८, १; अथर्व. २०,१६,१; तै. सं. ३, ४, ११, ३
उदभ्राणीव स्तनयन् ६, ४४, १२
उदसौ सूर्यो अगात् १०, १५९, १; अथर्व. १, ३९, ५

उदस्तंभीत्समिधा ३, ५, १०
उदस्य बाहू शिथिरा ७, ४५, २
उदस्य शुष्मान्नानुः ७, ३४, ७
उदस्य शोचिरस्थादाजुह्वा ७, १६, ३; तै. सं. ४, ४, ४, ५
उदस्य शोचिरस्थाद् दीदियुषो ८, २३, ४
उदातैर्जिहते बृहद् ९, ५, ५
उदानट्ककुहो दिवं ८, ६, ४८
उदावता स्वक्षसा ६, १८, ९
उदिता यो निदिता वेदिता ८, १०३, ११
उदिन्मरुत्स रिच्यते ७, ३२, १२; अथर्व. २०, ५९, ३
उदीरतां सुनृता उत १, १२३, ६
उदीरतामवर उत १०, १५, १; अथर्व. १८, १, ४४; वा. य. १९, ४९; तै. ब्रा. २, ६, १२, ३; नि. ११, १८
उदीरय कवितमं ५, ४२, ३
उदीरयथा मरुतः ५, ५५, ५; तै. सं. २, ४, ८, २
उदीरयन्त वायुभिः ८, ७, ३
उदीरय पितरा १०, ११, ६; अथर्व. १८, १, २३; नि. ३, १६
उदीराथामृतायते ८, ७३, १
उदीरध्वं जिवो असुः १, ११३, १६
उदीर्ष्व नार्यभि १०, १८, ८; अथर्व. १८, ३, २; तै. आ. ६, १, ३
उदीर्ष्वातः पतिवती १०, ८५, २१; अथर्व. १४, २, ३३
उदीर्ष्वातो विश्वावसो १०, ८२, २१; अथर्व. १४, २, ३३; श. ब्रा. १४, ९, ४, १८
उदु ज्योतिरमृतं ७, ७६, १; नि. ११, १०
उदु तिष्ठ सवितः श्रुधि ७, ३८, २
उदु तिष्ठ स्वधावर ८, २३, ५; वा. य. ११, ४१; तै. सं. ४, १, ४, १
उदुत्तमं वरुण १, २४, १५; अथर्व. ७, ८३, ३; १८, ४, ६९; वा. य. १२, १२; तै. सं. १, ५, ११, ३; ४, २, १, ३; नि. २, १३
उदुत्तमं मुमुग्धि नो १, २५, २१; तै. ब्रा. २, ४, २, ६
उदु त्यच्चक्षुर्मही ६, ५१, १
उदु त्यं जातवेदसं १, ५०, १; साम. ३१; अथर्व. १३, २, १६; २०, ४७, १३; वा. य. ७, ४१, ८, ४१, ३३, ३१; तै. सं. १, २, ८, २; ४, ४३, १; नि. १२, १५
उदु त्यदर्शतं वपुः ७, ६६, १४
उदु त्ये अरुणप्सव ८, ७, ७
उदु त्ये मधुमत्तमा गिरा ८, ३, १५; साम. २५१; १३६२; अथर्व. २०, १०, १; ५९, १
उदु त्ये सूनवो गिरः १, ३७, १०; साम. २२१
उदु ब्रह्माण्यैरत ७, २३, १; साम. ३३०; अथर्व. २० १२, १
उदु श्रिय उषसो ६, ६४, १
उदु ष्टुतः समिधा ३, ५, ९
उदु ष्य देवः सविता दमूना ६, ७१, ४
उदु ष्य देवः सविता ययाम ७, ३८, १
उदु ष्य देवः सविता सवाय २, ३८, १
उदु ष्य देवः सविता हिरण्यया ६, ७१, १
उदु ष्य वः सविता ८, २७, १२
उदु ष्य शरणे दिवो ८, २५, १९
उदु स्तोमासो अश्विनोः ७, ७२, ३
उदुस्रियाः सृजते सूर्यः ७, ८१, २; साम. ७५२; तै. ब्रा. ३, १, ३, २
उदु स्थानेभिरीरत ८, ७, १७
उदू अर्यो उपकेव ६, ७१, ५
उदू षु णो वसो महे ८, ७०, ९
उद्गा आजदङ्गिरोभ्य ८, १४, ८; साम. १६४१; अथर्व. २०, २८, २; ३९, ३
उद्गातेव शकुने २, ४३, २
उद्देदभि श्रुतामघं ८, ९३, १; साम. १२५; १४५०; अथर्व. २०, ७, १
उद् यामिवेत् तृष्णजो ७, ३३, ५
उद्वर्षय मघवन् १०, १०३, १०; साम. १८५८; वा. य. १७, ४२; तै. सं. ४, ६, ४, ४
उद्वो हृदमपिबज्जह्वाणः १०, १०२, ४
उद् बुध्यध्वम् १०, १०१, १
उद्यत् सहः सहस ५, ३१, ३
उद्यदिन्द्रो महते दानवाय ५, ३२, ७
उद्यद् ब्रह्मस्थ विष्टपं ८, ६९, ७; अथर्व. २०, ९२, ४
उद्यन्नद्य मित्रमह १, ५०, ११; तै ब्रा. ३, ७, ६, २२
उद्यन्यमीति १, ९५, ७
उद्यस्य ते नवजातस्य ७, ३, ३; साम. १२२१
उद्व ऊर्मिः शम्या ३, ३३, १३; अथर्व. १४, २, १६
उद्वत्स्वस्मा अकृणोतना १, १६१, ११; नि. ११, १६
उद्वन्दनमैरतम् १, ११८, ६
उद्वयं तमसस्परि १, ५०, १०; अथर्व. ७, ५३, ७; वा. य. २०, २१; २७, १०; ३५, १४; ३८, २४; तै. सं. ४, १, ७, ४; तै. ब्रा. २, ४, ४, ९; ६, ६, ४; तै. आ. ६, ३, २
उद्वां चक्षुर्वरुण ७, ६१, १
उद्वां पृक्षासो मधुमन्त ईरते ४, ४५, २
उद्वां पृक्षासो मधुमन्तो अस्थुः ७, ६०, ४
उद्वृहा रक्षः सह ३, ३०, १७; नि. ६, ३
उद्वेति प्रसवीता जनानां ७, ६३, २

उद्वेति सुभगो विश्वचक्षाः ७, ६३, १
उनत्ति भूमिं पृथिवीं ५, ८५, ४
उन्मदिता मौनेयेन १०, १३६, ३
उन्मध्व ऊर्मिर्वनना ९, ८६, ४०
उन्मा पीता अयंसत १०, ११९, ३
उन्मा ममंद वृषभो १, ३३, ६
उप क्रमस्वा भर ८, ८१, ७
उप क्षत्रं पृंचीत हंति १, ४०, ८
उप क्षरंति सिंधवो मयोभुवः १,१२५,४; तै.सं. १,८,२२,४
उपक्षेतारस्तव सुप्रणीते ३, १, १६
उप च्छायामिव घृणेः ६, १६, ३८; तै. ब्रा. २, ४, ४, ६
उप ते गा इवाकरं १०, १२७, ८; तै. ब्रा. २,४,६,१०
उप तेऽधां सहमाना १०, १४५, ६; अथर्व. ३, १८, ६
उप ते स्तोमान्पशुपा इवाकरं १, ११४, ९
उप त्मन्या वनस्पते १, १८८, १०
उप त्या वह्नी गमतो विशश्च; ७, ७३, ४
उप त्रितस्य पाष्यो: ९, १०२, २; साम. १०१४
उप त्वा कर्मन्नूतये ८, २१, २; साम. ७०९; अथर्व. २०, १४, २; ६२, २
उप त्वाग्ने दिवेदिवे १, १, ७: साम. १४; वा. य. ३, २२; तै. सं. १, ५, ६, २
उप त्वा जामयो गिरो ८, १०२, १३; साम. १३; १५७०; तै. ब्रा. १, ८, ८, १
उप त्वा जुह्वो३ मम ८, ४४, ५; साम. १५४२
उप त्वा रण्वसंदृशं ६, १६, ३७; साम. १७०५
उप त्वा सातये नरो ७, १५, ९
उप नः पितवा चर १, १८७, ३
उप नः सवना गहि १, ४, २; साम. १०८८; अथर्व. २०, ५७, २; ६८, २
उप नः सुतमागतम् ५, ७१, ३
उप नः सुतमा गहि सोमं ३, ४२, १; अथर्व. २०,२४,१
उप नः सुतमा गहि हरिभिः १, १६, ४
उप नः सूनवो गिरः ६, ५२, ९; साम. १५९५; वा. य. ३३, ७७; तै. सं. २, ४, १४, ५
उप नो देवा अवसा गमंतु १, १०७, २
उप नो यातमश्विना ८, २६, ७
उप नो वाजा अध्वर ४, ३७, १
उप नो वाजिनीवसू ८, २२, ७
उप नो हरिभिः सुतं ८, ९३, ३१; साम. १५०; १७९०
उप प्र जिन्वन्नुशतीः १, ७१, १
उपप्रयंतो अध्वरं १, ७४, १; साम. १३७९; वा.य. ३,११; तै. सं. १, ५, ५, १
उप प्रागाच्छसनं वाज्यर्वा १, १६३, १२; वा.य. २९,२३; तै. सं. ४, ६, ७, ४
उप प्रागात्परमं यत्सधस्थं १, १६३, १३; वा. य. २९,१४ तै. सं. ४, ६, ७, ५
उप प्रागात्सुमन्मे धायि म १, १६१, ७; वा. य. २५,३० तै. सं. ४, ६, ८, ३; नि. ६, २२
उप प्रियं पनिप्नतं ९, ६७, २९; अथर्व. ७, ३२, १
उप प्रेत कुशिकाश्चेतय ३, ५३, ११; नि. ७, १
उप ब्रह्मा वावाता वृषणा हरी ८, ४, १४
उप ब्रह्माणि हरिवो १०, १०४, ६
उपमं त्वा मघोनां ८, ५३, १
उप मा पेपिषुत्तमः १०, १२७, ७
उप मा मतिरस्थित १०, ११९, ४
उप मा इयावाः स्तनयेन १, १२६, ३
उप मा षड् ढा ढा ८, ६८, १४
उप यमेति युवतिः ७, १, ६; तै. सं. ४, ३, १४, ६
उप यो नमो नमसि ४, २१, ५
उप व एषे नमसा जिगीषा १, १८६, ४
उप व एषे वंध्योभिः शूषैः ५, ४१, ७
उप शिक्षाप तस्थुषः ९, १९, ६; साम. ७६१
उप श्वासय पृथिवीं ६, ४७, २९; अथर्व. ६, १२६, १; वा. य. २९, ५५; तै. सं. ४,६,६,६; नि. ९, १३
उपसद्याय मीळ्हुषः ७, १५, १
उप सर्प मातरं भूमिं १०, १८, १०; अथर्व. १८, ३, ४९; तै. आ. ६, ७, १
उपस्तुतिं नमस उद्यतिं च १, १९०, ३
उपस्तुतिरौचथ्यमुरुथे १, १५८, ४
उपस्तुहि प्रथमं रत्नधेय ५, ४२, ७
उपस्तृणीतमन्नये ८, ७३, ३
उपस्थायं चरति यत्समारत १, १४५, ४
उपस्थाय मातरमन्नं ३, ४८, ३
उपस्थेषु बप्सतः ८, ७२, १५; साम. १४८२
उपहूताः पितरः सोम्यासः १०,१५,५; अथर्व. १८,३,४५; वा. य. १९, ५७; तै. सं. २, ६, १२, ३
उप ह्वये सुदुघां धेनुमेतां १,१६४, २६; अथर्व. ७,७३,७; ९, १०, ४; नि. ११, ४३
उप ह्वये सुहवं मारुतं १०, ३६, ७
उपह्वरे गिरीणां ८, ६, २८; साम. १४३; वा. य. २६,१५
उपह्वरेषु यदचिध्वं १, ८७, २; तै. सं. ४, ३, १३, ७

उपाजिरा पुरुहूताय सप्तिः ३, ३५, २
उपायातं दाशुषे मर्त्याय ७, ७१, २
उपावसृज त्मन्या १०, ११०, १०; अथर्व. ५, १२, १०; वा. य. २९, ३५; तै. ब्रा. ३,६,३,४; नि. ८, १७
उपास्मै गायता नरः ९,११,१; साम. ६५१; ७६३; वा. य. ३३,६२; तै. ब्रा. १, ५, ९, ७
उपेदमुपपर्चनं ६, २८, ८; अथर्व. ९, ४, २३; तै. ब्रा. २, ८, ८, १२
उपेदहं धनदामप्रतीत १, ३३, २
उपेम सृक्षि वाजयुः २, ३५, १
उपो अदर्शि शुन्ध्युवो न वक्षः १, १२४, ४; नि. ४, १६
उपो नयस्व वृषणा तपुष्पोतेमव ३, ३५, ३
उपोप मे परा मृश मा मे १, १२६, ७; नि. ३, २०
उपो मतिः पृच्यते ९, ६९, २; साम. १३७१
उपो रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं १, ३९, ६
उपो रुरुचे युवतिर्न योषा ७, ७७, १
उपो षु जातमप्तुरं ९, ६१, १३; साम. ४८७; ७६२; १३३५
उपो षु शृणुही गिरः १, ८२, १; साम. ४१६
उपो ह यद्विदथं वाजिनो गुः ७,९३,३; तै. ब्रा. ३,६,१२,१
उपो हरीणां पतिं ८, १४, १४; साम. १५१०
उभयं शृणवच्च नो ८,६१,१; साम. २९०; १२३३; अथर्व. २०, ११३, १
उभयतः पवमानस्य ९, ८६, ६; साम. ८८७
उभयं ते न क्षीयते २, ९, ५
उभयासो जातवेदः स्याम २, २, १२
उभा उ नूनं तदिदर्थ १०, १०६, १
उभा जिग्यथुर्न परा ६,६९.८; अथर्व. ७, ४४, १; तै. सं. ३, १, ११, २; ७, १, ६, ७
उभा देवा दिवि स्पृशा १, २३, २
उभा देवा नृचक्षसा ९, ५, ७
उभा पिबतमश्विना १, ४६, १५; वा. य. ३४, २८
उभाभ्यां देव सवितः ९, ६७, २५; वा. य. १९, ४३; तै. ब्रा. १, ४, ८, २; २, ६, ३, ४
उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या ६,६०,१२; वा. य. ३,१३; तै. सं. १, १, १४, १; ५, ५, १
उभा शंसा नर्यामामविष्ठा १, १८५, ९
उभा हि दस्रा भिषजामथो ८, ८६, १
उभे अस्मै पीपयतः २, २७, १५
उभे चिदिन्द्र रोदसी ७, २०, ४
उभे द्यावापृथिवी विश्वमिन्वे ९, ८१, ५
उभे धुरौ वह्निरा विद्मानः १०, १०१, ११
उभे पुनामि रोदसी ऋतेन १, १३३, १
उभे भद्रे जोषयेते न मेने १, ९५, ६
उभे यत्ते महिना शुभ्रे अंध ७, ९६, २
उभे यदिन्द्र रोदसी १०, १३४, १; साम. ३७९; १०९०
उभे सुश्चन्द्र सर्पिषो ५,६,९; साम. १०२४; वा. य. १५,४३; तै. सं. २, २, १२, ७; ४, ४, ४, ६
उभे सोमावचाकशन् ९, ३१, ४
उभोभयाविन्नुपधेहि १०, ८७, ३; अथर्व. ८, ३, ३
उरुं यज्ञाय चक्रथुर्हि ७, ९९, ४
उरुं हि राजा वरुणश्चकार १, २४, ८; वा. य. ८, २३; तै. सं. १, ४, ४५, १
उरु गव्यूतिरभयानि ९, ९०, ४; साम. १४१०
उरुं गभीरं जनुषा ३, ४६, ४
उरु णस्तन्वे३ तने ८, ६८, १२
उरु ते ज्रयः पर्येति बुध्न १, ९५, ९
उरुं नृभ्य उरुं गव ८, ६८, १३
उरुं नो लोकमनु नेषि ६, ४७, ८; अथर्व. १९, १५, ४; तै. सं. २, ७, १३, ३; नि. ७, ६
उरु वां रथः परि नक्षति ४, ४३, ५
उरुव्यचसा महिनी असश्च १, १६०, २
उरुव्यचसे महिने ७, ३१, ११; साम. १७९४
उरुव्यचा नो महिषः १०, १२८, ८; अथर्व. ५, ३, ८; तै. सं. ४, ७, १४, ३
उरुशंसा नमोवृधा ३, ६२, १७; साम. ६६४
उरुष्या णो अभिशस्तेः १, ९१, १५
उरुष्या णो मा परा दाः ८, ७१, ७
उरूणसावसुतृपा १०, १४, १२; अथर्व. १८, १, १३; तै. आ. ६, ३, १
उरोष्ट इन्द्र राधसो ५, ३८, १; साम. ३६६
उरौ देवा अनिबाधे स्याम ५, ४२, १७; ४३, १६
उरौ महाँ अनिबाधे ववर्ध ३, १, ११
उरौ वा ये अंतरिक्षे मदंति ३, ६, ८
उर्वी पृथिवी बहुले दूरे १, १८५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ४,८
उर्वी सद्मनी बृहती ऋतेन १, १८५, ६
उलूकयातुं शुशुलूकयातुं ७, १०४, २२; अथर्व. ८, ४, २२
उवाच मे वरुणो मेधिराय ७, ८७, ४
उवासोषा उच्छाच्च नु १, ४८, ३
उवे अम्ब सुलाभिके १०, ८६, ७; अथर्व. २०, १२६, ७
उवोचिथ हि मघवन् ७, ३७, ३
उशना काव्यस्त्वा ८, २३, १७

उशना यत्परावत ८, ७, २६
उशना यत्सहस्यैः ५, २९, ९
उशंतस्त्वा नि धीमहि १०, १६, १२; अथर्व. १८,१,५६; वा. य. १९, ७०; तै. सं. २, ६, १२, १
उशंता दूता न दभाय गोपा ७, ९१, २
उशंति घा ते अमृतास १०, १०, ३; अथर्व. १८, १, ३
उशन्नु षु णः सुमना उपाके ४, २०, ४
उशिक्पावको अरतिः १०, ४५, ७; वा. य. १२, २४; तै. सं. ४, २, २, २
उशिक्पावको वसुर्मानु १, ६०, ४
उष आ भाहि भानुना १, ४८, ९
उष उषो हि वसो अग्रं १०, ८, ४
उषः प्रतीची भुवनानि ३, ६१, ३
उषसः पूर्वा अध यत् ३, ५५, १
उषसां न केतवो १०, ७८, ७
उषस्तच्चित्रमा भरा १, ९२, १३; साम. १७३१; वा. य. ३४, ३३; नि. १२, ६
उषस्तमश्यां यशसं सुवीरं १, ९२, ८
उषा अप स्वसुस्तमः १०, १७२, ४; साम. ४५१; अथर्व. १९, १२, १
उषा उच्छन्ती समिधाने १, १२४, १
उषासानक्ता बृहती १०, ३६, १
उषो अद्येह गोमति १, ९२, १४; साम. १७३२
उषो देव्यमर्त्या वि भाहि ३, ६१, २
उषो न जारः पृथुपाजो ७, १०, १
उषो न जारो विभावो १, ६९, ९
उषो भद्रेभिरा गहि १, ४९, १
उषो मघोन्या वह सूनृते ४, ५५, ९
उषो यदग्निं समिधे चकर्थ १, ११३, ९
उषो यदद्य भानुना १, ४८, १५
उषो ये ते प्र यामेषु १, ४८, ४
उषो वाजं हि वंस्व १, ४८, ११
उषो वाजेन वाजिनी प्रचेता ३, ६१, १
उष्टारेव फर्वरेषु १०, १०६, २
उस्रा वेद वसूनां ९, ५८, २; साम. १०५८
ऊती देवानां वयमिन्द्रवंतः १, १३६, ७
ऊती शचीवस्तव १०, १०४, ४; अथर्व. २०, ३३, ३
ऊरुण्यां ते अहीवद्ध्यां १०, १६३, ४; अथर्व. २,३३,५; २०, ९६, १०
ऊर्ज गावो यवसे १०, १००, १०
ऊर्ज नो द्यौश्च पृथिवी ६, ७०, ६
ऊर्जा देवाँ अवस्योजसा त्वां ८, ३६, ३
ऊर्जो नपाज्जातवेदः १०, १४०, ३; साम. १८१८; वा. य. १२, १०८; तै. सं. ४, २, ७, २
ऊर्जो नपातं स हिनायं ६, ४८, २; साम. ७०४; वा. य. २७, ४४
ऊर्जो नपातं सुभगं ८, १९, ४; साम. १४१४
ऊर्जो नपातमध्वरे ३, २७, १२
ऊर्जो नपातमा हुवे ८, ४४, १३; साम. १७१२
ऊर्जो नपात्सहसावन् १०, ११५, ८
ऊर्णम्रदा वि प्रथस्वाभ्य ५, ५, ४
ऊर्ध्व ऊषु ण ऊतये १, ३६, १३; साम. ५७; वा. य. ११, ४२; तै. सं. ४, १, ४, २; तै. ब्रा. ३,६,१,१
ऊर्ध्व ऊ षु णो अध्वरस्य ४, ६, १
ऊर्ध्व केतुं सविता देवो ४, १४, २
ऊर्ध्व नुनुद्रेवतं त ओजसा १, ८५, १०
ऊर्ध्व भानुं सविता देवो ४, १३, २
ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये १, ३०, ६; साम. १६०१; अथर्व. २०, ४५, ३
ऊर्ध्वा धीतिः प्रत्यस्य प्रयाम १, ११९, २
ऊर्ध्वा यत्ते त्रेतिनी भूत् १०, १०५, ९
ऊर्ध्वासस्त्वाग्निन्द्वः ७, ३१, ९
ऊर्ध्वा हि ते दिवेदिवो ८, ४५, १२
ऊर्ध्वो अग्निः सुमतिं ७, ३९, १
ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि १०, १२३, ७; साम. १८४४
ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके ९, ८५, १२
ऊर्ध्वो ग्रावा बृहद्भिः १०, ७०, ७
ऊर्ध्वो ग्रावा वसवो १०, १००, ९
ऊर्ध्वो नः पाह्यंहसो १, ३६, १४; तै. ब्रा. ३, ६, १, २
ऊर्ध्वो भव प्रति विध्या ४, ४, ५; वा. य. १३, १३; तै. सं. १, २, १४, २
ऊर्ध्वो वां गातुरध्वरे अकारि ३, ४, ४
ऊर्ध्वो वामग्निरध्वरेषु ६, ६३, ४
ऊर्ध्वो ह्यस्थादध्यन्तरिक्षे २, ३०, ३
ऊर्मिर्येस्ते पवित्र आ ९, ६४, ११
ऋक्सामाभ्यामभिहितौ १०,८५,११; अथर्व. १४,१,११
ऋचा कपोतं नुदत १०, १६५, ५; अथर्व. ६, २८, १
ऋचां त्वः पोषमास्ते १०, ७१, ११; नि. १, ८
ऋचो अक्षरे परमे व्योमन् १,१६४,३९; अथर्व. ९,१०,१८; तै. ब्रा. ३, १०, ९, १४; तै. आ. २, ११, १; नि. १३, १०

ऋजिप्य ईमिन्द्रावतो ४, २७, ४
ऋजीते परि वृङ्धि ६, ७५, १२; वा. य. २९, ४९; तै. सं. ४, ६, ६, ४
ऋजीत्येनी दशती १०, ७५, ७
ऋजीषी इयेनो दमानो ४, २६, ६
ऋजीषी वज्री वृषभस्तुराषाट् ५,४०,४; अथर्व. २०,१२,७
ऋजुः पवस्व वृजिनस्य ९, ९७, ४३
ऋजुनीती नो वरुणो १, ९०, १; साम. २१८; नि. ६,२१
ऋजुरिच्छंसो वनवत् २, २६, १
ऋज्रमुक्षण्यायने ८, २५, २२; नि. ५, १५
ऋज्राविन्द्रोत आ ददे ८, ६८, १५
ऋतं येमान ऋतामिद्भनो ४, २३, १०
ऋतं वदन्नृतद्युम्न ९, ११३, ४
ऋतं बोचे नमसा पृच्छय ४, ५, ११
ऋतं शंसन्त ऋजुदीध्यानाः १०,६७,२; अथर्व. २०,९१,२
ऋतउक्षेण क्षिप्रेण २, २४, ८
ऋतं च सत्यं चाभीद्धात् १०, १९०, १; तै. आ. १०,१,१३
ऋतं चिकित्व ऋतमित् ५, १२, २
ऋतधीतय आ गत ५, ५१, २
ऋतं दिवे तदवोचं पृथिव्यै १, १८५, १०
ऋतं देवाय कृण्वते २, ३०, १
ऋतमृतेन सपन्तेषिरं ५, ६८, ४; साम. १४६६
ऋतस्य गोपा न दभाय ९, ७३, ८
ऋतस्य गोपावधि ५, ६३, १
ऋतस्य जिह्वा पवते मधु ९, ७५, २; साम. ७०१
ऋतस्य तन्तुर्विततः ९, ७३, ९
ऋतस्य दृळहा धरुणानि ४, २३, ९
ऋतस्य देवा अनु व्रता १, ६५, ३
ऋतस्य पथि वेधा ६, ४४, ८
ऋतस्य प्रेषा ऋतस्य धीतिः १, ६८, ५
ऋतस्य बुध्न उषसामिषण्य ३, ६१, ७
ऋतस्य रश्मिमनुयच्छमाना १, १२३, १३
ऋतस्य वा केशिना योग्याभि ३, ६, ६
ऋतस्य वो रथ्यः पूत ६, ५१, ९
ऋतस्य हि धेनवो वावशानः १, ७३, ६
ऋतस्य हि प्रसितिर्द्यौः १०, ९२, ४
ऋतस्य हि वर्तनयः १०, ५, ४
ऋतस्य हि शुरुधः सन्ति ४,२३,८; नि. ६,१६; १०,४१
ऋतस्य हि सदसो १०, १११, २
ऋतायिनी मायिनी १०, ५, ३
ऋतावरी दिवो अर्कैरबोध्या ३, ६१, ६
ऋतावान ऋतजाता ऋतावृधो ७, ६६, १३
ऋतावानं यज्ञियं विप्रमुक्थ्यं ३, २, १३
ऋतावानं विचेतसं ४, ७, ३
ऋतावानः प्रतिचक्ष्या २, २४, ७
ऋतावानमृतायवो ८, २३, ९
ऋतावानं महिषं १०, १४०, ६; साम. १८२१; वा. य. १२, १११; तै. सं. ४, २, ७, ३
ऋतावाना नि षेदतुः ८, २५, ८
ऋतावा यस्य रोदसी ३, १३, २
ऋतुर्जनित्री तस्या २, १३, १
ऋतेन ऋतं धरुणं धारयन्त ५, १५, २
ऋतेन ऋतं नियतमीळ ४, ३, ९
ऋतेन ऋतमपिहितं ५, ६२, १
ऋतेन देवः सविता शमायत ८, ८६, ५
ऋतेन देवीरमृता ४, ३, १२
ऋतेन मित्रावरुणा १, २, ८; साम. ८४८
ऋतेन यावृतावृधा १, २३, ५; साम. ७९४
ऋतेन हि ष्मा वृषभश्चिदक्तः ४, ३, १०
ऋतेनाद्रिं व्यसन्भिदन्तः ४, ३, ११
ऋते स विन्दते युधः ८, २७, १७
ऋतूदरेण सख्या सचेय ८,४८,१०; तै. सं. २,२,१२,३; नि. ६, ४
ऋधक्सा वो मरुतो ७, ५७, ४
ऋधक्सोम स्वस्तये ९, ६४, ३०; साम. ६५६
ऋधगित्था स मर्त्यः ८, १०१, १; वा. य. ३३,८७
ऋधद्यस्ते सुदानवे ६, २, ४; साम. ३६५
ऋध्याम स्तोमं सनुयाम १०, १०६, ११
ऋभुक्षणं न वर्तव ८, ४५, २९
ऋभुक्षणामिन्द्रमा हुव ऊतये १, १११, ४
ऋभुक्षणो वाजा ७, ४८, १
ऋभुतो रयिः प्रथमश्रव ४, ३६, ५
ऋभुमन्ता वृषणा वाजवन्ता ८, ३५, १५
ऋभुमृभुक्षणो रयिं ४, ३७, ५
ऋभुर्ऋभुक्षा ऋभुर्विधतः १०, ९३, ८
ऋभुर्ऋभुभिरभि वः ७, ४८, २; नि. ५, २
ऋभुर्न इन्द्रः शवसान १, ११०, ७
ऋभुर्न रथ्यं नवं ९, २१, ६
ऋभुर्भराय सं शिशातु सातिं १, १११, ५
ऋभुर्विभ्वा वाज इन्द्रो ४, ३४, १
ऋभुश्चक्र ईड्यं चारु नाम ३, ५, ६
ऋश्यो न तृष्यञ्चव ८, ४, १०

ऋषभं मा समानानां १०, १६६, १
ऋषिं नरावंहसः पांचजन्यं १, ११७, ३
ऋषिमना य ऋषिकृत् ९, ९६, १८; साम. ११७६
ऋषिर्न स्तुभ्वा विक्षु प्रशस्तः १, ६६, ४
ऋषिर्विप्रः पुरएता ९, ८७, ३; साम. ६७९
ऋषिर्हि पूर्वजा असि ८, ६, ४१
ऋषे मंत्रकृतां स्तोमैः ९, ११४, २
ऋष्टयो वो मरुतो ५, ५७, ६
ऋष्वस्त्वमिन्द्र शूर जातः १०, १४८, २
ऋष्वा ते पादा प्र यजिगासी १०, ७३, ३

एक एवाग्निर्बहुधा ८, ५८, २
एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयम् ४, ३६, ४
एकः समुद्रो धरुणः १०, ५, १
एकः सुपर्णः स समुद्रं १०, ११४, ४; ऐ. आ. ३, ६; नि. १०, ४६
एकं चमसं चतुरः कृणोतन १, १६१, २
एकं च यो विंशतिं ७, १८, ११
एकं नु त्वा सत्पतिं पांचजन्यं ५, ३२, ११
एकपाद्भूयो द्विपदो १०,११७,८; अथर्व.१३,२,२७; ३,२५
एकया प्रतिधापिबत् ८, ७७, ४; नि. ५, १०
एकराळस्य भुवनस्य राजसि ८, ३७, ३
एकस्त्वष्टुरश्वस्याविशस्ता १, १६२, १९; वा. य. २५,४२; तै. सं. ४, ६, ९, ३
एकस्मिन्योगे भुरणा समाने ७, ६७, ८
एकस्य चिन्मे विभ्वस्त्वोजः १, १६५, १०
एकस्या वस्तोरावतं रणाय १, ११६, २१
एकाचेतत्सरस्वती नदीनां ७, ९५, २
एको द्वे वसुमती समीची ३, ३०, ११
एको बहूनामसि मन्यवीळि १०, ८४, ४; अथर्व.४,३१,४
एत उ त्ये अवीवशन् ९, २१, ७
एत उ त्ये पतयन्ति श्रया तवः ७,१०४,२०; अथर्व.८,४,२०
एत उ त्ये प्रत्यदृश्रन् १, १९१, ५
एतं वां स्तोममश्विना १०, ३९, १४
एतं शंसमिद्रामस्मयुद्वं १०, ९३, ११
एतं शर्धं धाम यस्य सूरेः १, १२२, १२
एतच्चन त्वो विचिकेतदेषाम् १, १५२, २
एतत्त इन्द्र वीर्यम् ८, ५४, १
एतस्यत्त इन्द्र वृष्ण उक्थं १, १००, १७
एतस्यत्त इन्द्रियं ६, २७, ४
एतस्यन्न योजनमचेति १, ८८, ५; नि. ५, ४
एतदस्या अनः शये ४, ३०, ११; नि. ११, ४८
एतद्धेदुत वीर्यं ४, ३०, ८
एतद्वचो जरितर्मापि मृष्ठाः ३, ३३, ८
एतं ते स्तोतं तुविजात ५, २, ११; तै. ब्रा. २, ४, ७,४
एतं त्यं हरितो दश ९, ३८, ३; साम. १२७९
एतं त्रितस्य योषणो ९, ३८, २; साम. १२७५
एतमु त्यं दश क्षिपो ९, १५, ८; साम. १२७३
एतमु त्यं दश क्षिपः ९, ६१, ७; साम. १०८१
एतमु त्यं मदच्युतं सहस्रा ९, १०८, ११; साम. ५८१
एतं मृजन्ति मर्ज्यमुप द्रोणे ९, १५, ७; साम. १२६८
एतं मे स्तोमं तना १०, ९३, १२
एतं मे स्तोममूर्म्ये ५, ६१, १७
एता अग्न आशुषाणास इष्टीः ७, ९३, ८
एता अर्षन्ति हृद्यात् ४, ५८, ५; वा. य. १७, ९३; १३,३८
एता अर्षन्त्यलला भवन्ती ४, १८, ६
एता उ त्या उषसः १, ९२, १; साम. १७५५; नि. १२,७
एता उ त्याः प्रत्यदृश्रन् ७, ७८, ३
एता चिकित्वो भूमा १, ७०, ६
एता चौरुनानि ते कृता ८, ७७, ९
एना ते अग्न उचथानि वेधो जुष्टानि १, ७३, १०
एता ते अग्न उचथानि वेधोऽवोचम ४, २, २०
एता ते अग्ने जनिमा ३, १, २०
एता त्यां ते श्रुत्यानि १०, १३८, ६
एता धियं कृणवामा ५, ४५, ६
एतानि धीरो निण्या चिकेत ७, ५६, ४
एतानि भद्रा कलश १०, ३२, ९
एतानि वां श्रवस्या १, ११७, १०
एतानि वामश्विना वर्धनानि २, ३९, ८
एतानि वामश्विना वीर्याणि १, ११७, २५
एतानि सोम पवमानो ९, ७८, ५
एता नो अग्ने सौभगा ७, ३, १०; ४, १०
एतान्यग्ने नवतिं सहस्रा १०, ९८, ११
एतान्यग्ने नवतिर्नव १०, ९८, १०
एतायामोप गव्यन्त १, ३३, १
एतावताश्विदेषां सुम्नं ८, ७, १५
एतावतस्त ईमह इन्द्र ८, ४९, ९
एतावतस्ते वसो विद्याम ८, ५०, ९
एतावद्वां वृषण्वसू ८, ५, २७
एतावद्वेदुषस् ५, ७९, १०

एतावानस्य महिमा १०, ९०, ३; अथर्व. १९, ६, ३; वा. य. ३१, ३; तै. आ. ३, १२, १
एता विश्वा चकृवाँ ५, २९, १४
एता विश्वा विदुषे ४, ३, १६
एता विश्वा सवना तुतुमा १०, ५०, ६; नि. ५, २५
एता वो वश्म्युशती २, ३१, ७
एति प्र होता व्रतमस्य १, १४४, १
एते असृग्रमाशवो ९, ६३, ४
एते असृग्रमिन्दवः ९, ६२, १; साम. ८३०
एते त इन्द्र जन्तवो १, ८१, ९; अथर्व. २०, ५६, ६
एते स्ये भानवो दर्शतायाः ७, ७५, ३
एते स्ये वृथगग्नय ८, ४३, ५
एते शुभ्रेभिर्विंशं ७, ७, ६
एते धामान्यार्या ९, ६३, १४
एते धावन्तीन्दवः ९, २१, १
एते नरः स्वपसो १०, ७६, ८
एतेनाग्ने ब्रह्मणा १, ३१, १८
एते पूता विपश्चितः (०। विपा) ९, २२, ३
एते पूता विपश्चितः (०। सूर्यासो) ९, १०१, १२; साम. ११०२
एते पृष्ठानि रोदसोः ९, २२, ५
एते मृष्टा अमर्त्याः ९, २२, ४
एते वदन्ति शतवत् १०, ९४, २
एते वदन्त्यविदज्जना १०, ९४, ३
एते वाता इवोरवः ९, २२, २
एते विश्वानि वार्या ९, २१, ४
एते शमीभिः सुशमी १०, २८, १२
एते सोमा अति वाराण्यव्या ९, ८८, ६
एते सोमा अभि गव्या ९, ८७, ५
एते सोमा अभि प्रियं ९, ८, १; साम. ११७८
एते सोमा असृक्षत ९, ६२, २२; साम. १०६१
एते सोमाः पवमानास ९, ६९, ९
एते सोमास आशवो ९, २२, १
एते सोमास इन्दवः ९, ४६, ३
एते स्तोमा नरां नृतम ७, १९, १०; अथर्व. २०, ३७, १०
एतो न्वद्य सुध्यो ५, ४५, ५
एतोन्विन्द्रं स्तवाम शुद्धं ८, ९५, ७; साम. ३५०; १४०२
एतो न्विन्द्रं स्तवाम सख्याय: ८, २४, १९; अथर्व. २०, ६५, १
एतो न्विन्द्रं स्तवाममेषानं ८, ८१, ४
एतौ मे गावौ प्रमरस्य १०, २७, २०
एतं महतो अश्विना ५, २६, ९

एतु मघ्वो मदिन्तरं ८, २४, १६; साम. ३८५; १६८४; अथर्व. २०, ६४, ४
एनाङ्गुषेण वयमिन्द्रवन्तो १, १०५, १९; नि. ५, ११
एना मन्दानो जहि शूर ६, ४४, १७
एना वयं पयसा ३, ३३, ४
एना विश्वान्यर्य आ ९, ६१, ११; साम. ५९४; ६७४; वा. य. २६, १८
एना वो अग्निं नमसो ७, १६, १; साम. ४५; ७४९; वा. य. १५, ३२; तै. सं. ४, ४, ४, ४; नि. ३, २१
एन्दुमिन्द्राय सिञ्चत ८, २४, १३; साम. ३८६; १५०९
एन्दो पार्थिवं रयिं ९, २९, ६
एन्द्र नो गधि प्रियः ८, ९८, ४; साम. ३९३; १२४७; अथर्व. २०, ६४, १
एन्द्र याहि पीतये ८, ३३, १३
एन्द्र याहि मत्स्व ८, १, २३
एन्द्र याहि हरिभिः ८, ३४, १; साम. ३४८; १८०७
एन्द्र याह्युप नः १, १३०, १; साम. ४५९
एन्द्रवाहो नृपतिं १०, ४४, ३; अथर्व. २०, ९४, ३
एन्द्र सानसिं रयिं १, ८, १; साम. १२९; अथर्व. २०, ७०, १७; तै. सं ३, ४, ११, ३; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
एन्द्रस्य कुक्षा पवते ९, ८०, ३
एन्द्रो बर्हिः सीदतु १०, ३६, ५
एभिर्ध्रुभिः सुमना १, ५३, ४; अथर्व. २०, २१, ४
एभिर्न इन्द्राहभिः ७, २८, ४
एभिर्नृभिरिन्द्र त्वायुभिः ४, १६, १९
एभिर्नो अर्कैर्भवा ४, १०, ३; साम. १७७२; वा. य. १५, ४६; तै. सं. ४, ४, ४, ७
एभिर्भव सुमना अग्ने ४, ३, १५
एमा अग्मन्नेवतीः १०, ३०, १४
एमाशुमाशवे १, ४, ७; अथर्व. २०, ६८, ७
एमेनं सृजता १, ९, २; अथर्व. २०, ७१, ८; नि. १, १०
एमेनं प्रत्नेतन ६, ४२, २; साम. १४४१
एवाँ अग्निं वसूयवः ५, २५, ९
एवाँ अग्निमजुर्यमुः ५, ६, १०
एवा कविस्तुवीरवाँ १०, ६४, १६
एवाग्निं सहस्यं ७, ४२, ६
एवाग्निर्गोतमेभिर्ऋतावा १, ७७, ५
एवाग्निर्मर्तैः सह १०, ११५, ७
एवा च त्वं सरम १०, १०८, ९
एवा जज्ञानं सहसे ६, ३८, ५
एवा त इन्दो सुष्वम् ९, ७९, ५

एवा त इन्द्रोचथमहेम २, १९, ७
एवा तदिन्द्रं इन्दुना १०, १४४, ६
एवा तमाहुरुत ७, २६, ४
एवा ता विश्वा चकृवांसं ६, १७, १३
एवा ते अग्ने विमदो १०, २०, १०
एवा ते अग्ने सुमतिं ५, २७, ३
एवा ते गृत्समदाः २, १९, ८
एवा ते वयमिन्द्र भुंजतीनां १०, ८९, १७
एवा ते हारियोजना १, ६१, १६; अथर्व. २०, ३५, १६
एवा त्वामिन्द्र वज्रिञ्चव ४, १९, १
एवा देव देवताते ९, ९७, २७
एवा देवाँ इन्द्रो विश्वे १०, ४९, ११
एवा न इन्दो अभि ९, ९७, २१
एवा न इन्द्र वार्यस्य ७, २४, ६; २५, ६
एवा न इन्द्रोतिभिरव ५, ३३, ७
एवा न इन्द्रो मघवा ४, १७, २०
एवा नः सोम परिषिच्यमान आ पवस्व ९, ९७, ३६; साम. ८६१
एवा नः सोम परिषिच्यमानो वयो ९, ६८, १०
एवा नपातो मम तस्य ६, ५०, १५
एवा न स्पृधः सम ६, २५, ९
एवा नूनमुप स्तुहि ८, २४, २३; अथर्व. २०, ६६, २
एवा नृभिरिन्द्रः सुश्रवस्या १, १७८, ४
एवा नो अग्ने अमृतेषु २, २, ९
एवा नो अग्ने विक्ष्वा ७, ४३ ५
एवा नो अग्ने समिधा १, ९५, ११; ९६, ९
एवा पतिं द्रोणसाचं १०, ४४, ४; अथर्व. २०, ९४, ४
एवा पवस्व मदिरो ९, ९७, १५; साम. ८०८
एवा पाहि प्रत्नथा ६, १७, ३; अथर्व. २०, ८, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ११
एवा पित्रे विश्वदेवाय ४, ५०, ६; अथर्व. २०, ८८, ६; तै. सं. १, ८, २२, २
एवा पुनान इन्द्रयुः ९, ६, ९
एवा पुनानो अपः स्वः ९, ९१, ६
एवा फुनेः सूनुरवीवृधद्वः १०, ६३, १७; ६४, १७
एवा बभ्रो वृषभ २, ३३, १५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
एवा महस्तुविजातः १, १९०, ८
एवा महान्बृहद्दिवो १०, १२०, ९; अथर्व. ५, २, ९; २०, १०७, १२
एवा महो असुर १०, ९९, १२; नि. ५, ३
एवामृताय महे क्षयाय ९, १०९, ३; साम. १३६८
एवा राजेव ऋतुभाँ ९, ९०, ६
एवा रातिस्तुवीमघ ८, ९२, २९; साम. ८२५; अथर्व. २०, ६०, २
एवारे वृषभा सुते ८, ४५, ३८
एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तं ८, ४२, २; तै. ब्रा. १,५,८,४
एवा वसिष्ठ इन्द्रं ७, २६, ५
एवा वस्वः इन्द्रः सत्य: ४, २१, १०
एवा वामह्व ऊतये (०। इंद्राग्नी) ८, ३८, ९
एवा वामह्व ऊतये (०। नासत्या) ८, ४२, ६
एवा सत्यं मघवाना युवं ४, २८, ५
एवा हि ते विभूतय १, ८, ९; अथर्व. २०, ६०, ५; ७१,५
एवा हि ते शं सवना १, १७३, ८
एवा हि त्वामृतुथा यातयन्त ५, ३२, १२
एवा हि मां तवसं वर्धयन्ति १०, २८, ६
एवा हि मां तवसं जज्ञुः १०, २८, ७
एवा ह्यसि वीरयुः ८, ९२, २८; साम. २३२; ८२४; अथर्व. २०, ६०, १
एवा ह्यस्य काम्या १, ८, १०; अथर्व. २०, ६०, ६; ७१,६
एवा ह्यस्य सूनृता १, ८, ८; अथर्व. २०, ६०, ४; ७१, ४
एवेदिन्द्रं वृषणं ७, २३, ६; अथर्व. २०, १२, ६; बा. ब्र. २०, ५४
एवेदिन्द्रः सुते अस्तावि ६, २३, १०
एवेदिन्द्रः सुहव ६, २९, ६
एवेदिन्द्राय वृषभाय ४, १६, २०
एवेदेते प्रति मा १, १६५, १२
एवेदेष तुविकूर्मिः ८, २, ३१
एवेदेषा पुरुतमा दशोकं १, १२४, ६
एवेद्यूने युवतयो नमन्त १०, ३०, ६
एवेन सद्यः पर्येति १, १२८, ३
एवेन्द्राग्निभ्यामहावि ५, ८६, ६
एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन् ८, ४०, १२
एवेन्द्राग्नी पपिवांसा १, १०८, १३
एवेन्नु कं सिंधुमेभिः ७, ३३, ३
एवैवापागपरे १०, ४४, ७; अथर्व. २०, ९४, ७
एष इन्द्राय वायवे ९, १७, २; साम. १२८७
एष उ स्य पुरुव्रतो ९, ३, १०; साम. १२६५
एष उ स्य वृषा रथो ९, ३८, १; साम. १२७४
एष एतानि चकारेन्द्रो ८, २, ३४
एष कविरभिष्टुतः ९, २७, १; साम. १२८६
एष क्षेति रथवीतिः ५, ६१, १९
एष गव्युरचक्रदत् ९, २७, ४; साम. १२८९

एष प्रावेव जरिता ५, ३६, ४
एष च्छागः पुरो १, १६२, ३; वा. य. २५, २६; तै. सं. ४, ६, ८, १
एष तुञ्जो अभिष्टुतः ९, ६७, २०
एष ते देव नेता ५, ५०, ५
एष दिवं वि धावति ९, ३, ७; साम. १२६२
एष दिवं व्यासरत् ९, ३, ८; साम. १२६३
एष देवः शुभायते ९, २८, ३; साम. १२८२
एष देवो अमर्त्यः ९, ३, १; साम. १२५६
एष देवो रथर्यति ९, ३, ५; साम. १२५९; नि. ६, २८
एष देवो विपन्युभिः ९, ३, ३; साम. १२६०
एष देवो विपा कृतो ९, ३, २; साम. १२६१
एष द्रप्सो वृषभो ६, ४१, ३
एष धिया यात्यण्ड्या ९, १५, १; साम. १२६६
एष नृभिर्वि नीयते ९, २७, ३; साम. १२८८
एष पवित्रे अक्षरत् ९, २८, २; साम. १२८१
एष पुनानो मधुमाँ ९, ११०, ११
एष पुरू धियायते ९, १५, २; साम. १२६७
एष प्र कोशे मधुमाँ ९, ७७, १; साम. ५५६
एष प्रत्नेन जन्मना ९, ३, ९; साम. ७५८; १२६४
एष प्रत्नेन मन्मना ९, ४२, २; साम. ७५९
एष प्रत्नेन वयसा ९, ९७, ४७
एष प्र पूर्वीरव १, ५६, १
एष रुक्मिभिरीयते ९, १५, ५; साम. १२७०
एष वसूनि पिब्दना ९, १५, ६; साम. १२७२
एष व स्तोमो मरुत इयं १, १६५, १५; १६६, १५; १६७, ११; १६८, १०
एष वः स्तोमो मरुतो नमस्वान् १, १७१, २
एष वां स्तोमो अश्विनावकारि १, १८४, ५
एष वाजी हितो नृभिः ९, २८, १; साम. १२८०
एष वां देवावश्विना ४, १५, ९
एष विप्रैरभिष्टुतो ९, ३, ६; साम. १२५७
एष विश्वचिरप्यते ९, ९७, ५६
एष विश्वानि वार्या ९, ३, ४; साम. १२५८
एष वृषा कनिक्रदत् ९, २८, ४; साम. १२८३
एष वृषा वृषव्रतः ९, ६२, ११
एष शुष्म्यदाभ्यः ९, २८, ६; साम. १२९१
एष शुष्म्यसिष्यदत् ९, २७, ६ साम. १२९०
एष शृङ्गाणि दोधुवत् ९, १५, ४; साम. १२७१
एष सुवानः परि सोमः ९, ८७, ७
एष सूर्यमरोचयत् ९, २८, ५; साम. १२८४
एष सूर्येण हासते ९, २७, ५; साम. १२८५
एष सोमो अधि त्वचि ९, ६६, २९
एष स्तोम इन्द्र तुभ्य १, १७३, १३
एष स्तोमो अचिक्रदद् ७, २०, ९
एष स्तोमो मह उग्राय ७, २४, ५; ऐ. आ. १, २१
एष स्तोमो मारुतं शर्धो अच्छ ५, ४२, १५
एष स्तोमो वरुण मित्र ७, ६४, ५; ६५, ५
एष स्य काशृजरते ७, ६८, ९
एष स्य ते तन्वो १, ३६, ५; अथर्व. २०, ६७, ६
एष स्य ते पवत ९, ९७, ४६
एष स्य ते मधुमाँ ९, ८७, ४; साम. ५३१
एष स्य धारया सुतो ९, १०८, ५; साम. ५८४
एष स्य परि षिच्यते ९, ६२, १३
एष स्य पीतये सुतो ९, ३८, ६; साम. १२७८
एष स्य भानुरुदियर्ति ४, ४५, १
एष स्य मद्यो रसो ९, ३८, ५; साम. १२७७
एष स्य मानुषीष्वा ९, ३८, ४; साम. १२७६
एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षाः ७, ६०, २
एष स्य वां पूर्वगत्वेव सख्ये ७, ६७, ७
एष स्य सोमः पवते ९, ८४, ४
एष स्य सोमो मतिभिः ९, ९६, १५
एष हितो वि नीयते ९, १५, ३; साम. १२६९
एषा गोभिररुणेभिः ५, ८०, ३
एषा जनं दर्शता बोधयन्ती ५, ८०, २
एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि ज्योतिः १, १२४, ३
एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि व्युच्छन्ती १, ११३, ७
एषा नेत्री राधसः ७, ७६, ७
एषा प्रतीची दुहिता ५, ८०, ६
एषा ययौ परमादन्तः ९, ८७, ८
एषायुक्त परावतः १, ४८, ७
एषा श्येनी भवति ५, ८०, ४
एषा शुभ्रा न तन्वो ५, ८०, ५
एषा स्या नव्यमायुर्दधाना ७, ८०, २
एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः ६, ६५, १
एषा स्या युजाना ७, ७५, ४
एषा स्या वो मरुतोऽनुभर्त्री १, ८८, ६
एषो उषा अपूर्व्या १, ४६, १; साम. १७८; १७२८
एह गमन्नृषयः सोम १०, १०८, ८
एह देवा मयोभुवा १, ९२, १८; साम. १७३५
एह वां प्रुषितप्सवो ८, ५, ३३

एह हरी ब्रह्मयुजा ८, २, २७; साम. १६५८
एहि प्रेहि क्षयो दिवीवि ८, ६४, ४
एहि मनुर्देवयुः १०, ५१, ५
एहि वां विमुचो ६, ५५, १; नि. ५, ९
एहि स्तोमाँ अभि स्वराभिः १, १०, ४
एह्यग्न इह होता नि १, ७६, २
एह्यु षु ब्रवाणि ६,१६,१६; साम. ७,७०५; वा. य. २६,१३
ऐच्छाम त्वा बहुधा १०, ५१, ३;
ऐतान्रथेषु तस्थुषः ५, ५३, २
ऐतु पूषा रयिभगः ८, ३१, ११
ऐभिरग्ने दुवो गिरो १, १४, १
ऐभिरग्ने सरथं ३, ६, ९; अथर्व. २०, १३, ४
ऐभिर्ददे वृष्ण्या पौंस्यानि १०, ५५, ७; साम. १७८४
ऐषु चाकन्धि पुरुहूत १०, १४७, ३
ऐषु चेतद् वृषण्वती ८, ६८, १८
ऐषु द्यावापृथिवी १०, ९३, १०
ऐषु धा वीरवद्यशः ५, ७९, ६
ओकिवांसा सुते सचाँ ६, ५९, ३
ओ चित्सखायं सख्या १९, १०, १; साम. ३४०; अथर्व. १८, १, १
ओजस्तदस्य तित्विषे ८,६,५; साम.१८२; १६५३; अथर्व. २०, १०७, २
ओजिष्ठं ते मध्यतो ३, २१, ५; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
ओ त्यमद्य आ रथं ८, २२, १
ओ त्ये नर इन्द्र मूतये १, १०४, २
ओमानमापो मानुषी ६, ५०, ७
ओमासश्चर्षणीधृतो १, ३, ७; ऐ. आ. १, ४; वा. य. ७, ३३; तै. सं. १, ४, १६, १; नि. १२, ४०
ओर्वप्रा अमर्त्या १०, १२७, २
ओ श्रुष्टिर्विदथ्या ७, ४०, १
ओषधयः सं वदन्ते १०, ९७, २२; वा. य. १२, ९६; तै. सं. ४, २, ६, ५
ओषधीः प्रति मोदध्वं १०, ९७, ३; वा. य. १२, ७७; तै. सं. ४, २, ६, १
ओषधीरिति मातरः १०,९७,४; वा. य. १२, ७८; तै. सं. ४, २, ६, १; नि. ६, ३
ओषमित्पृथिवीमहं १०, ११९, १०
ओ षु वृष्विराधसो ७, ५९, ७
ओ षु प्र याहि वाजेभिः ८, २, १९; साम. २२७
ओ षु वृष्णः प्रयज्यून् ८, ७, ३३
ओ षु स्वसारः कारवे शृणोत ३, ३३, ९
ओ षू णो अग्ने शृणुहि त्वं १, १३९, ७
ओष्ठाविव मध्वास्ये वदन्ता २, ३९, ६
ओ सुष्टुत इन्द्र याहि १, १७७, ५
औच्छत्सा रात्री परितक्म्या ५, ३०, १४
और्वभृगुवच्छुचिं ८, १०२, ४; साम. १८; तै. सं. ३, १, ११, ८
क इमं वो निण्यमा चिकेत १, ९५, ४
क इमं दशभिर्मम ४, २४, १०
क ईं वेद सुते सचा ८, ३३, ७; साम. २९७; १६९६; अथर्व. २०, ५३, १; ५७, ११
क ईं व्यक्ता नरः सनीळाः ७, ५६, १; साम. ४३३
क ईं स्तवत्कः पृणात्को यजाते ६, ४७, १५
क ईषते तुज्यते १, ८४, १७; नि. १४, २६
क उ नु ते महिमनः समस्या १०, ५४, ३
क उ श्रवत्कतमो यज्ञियानां ४, ४३, १
कं याथः कं ह गच्छथः कः ५, ७४, ३
कः कुमारमजनयत् १०, १३५, ५
कः स्विद् वृक्षो निष्ठितो मध्ये १, १८२, ७
ककर्दवे वृषभो युक्त आसीत् १०, १०२, ६
ककुहः सोम्यो रस ९, ६७, ८
ककुहं चित्वा कवे ८. ४५, १४
कंकतो न कङ्कतो १, १९१, १
कण्वा इन्द्रं यदक्रत ८, ६, ३; साम. १३०८; अथर्व. २०, १३८, ३
कण्वा इव भृगवः सूर्या इव ८, ३, १६; साम. १३६३; अथर्व. २०, १०, २; ५९, २
कण्वास इन्द्र ते मतिं ८, ६, ३१
कण्वेभिर्धृष्णवा धृषत् ८,३३,३; ८६६; अथर्व. २०,५२,३; ५७, १६
कतरा पूर्वा कतरा परायोः १, १८५, १; नि. ३, २२
कत्यग्नयः कति सूर्यासः १०, ८८, १८
कथा कदस्या उषसो ४, २३, ५
कथा कविस्तुवीरवाम्कया १०, ६४, ४
कथा त एतदहमा चिकेतं १०, २८, ५
कथा ते अग्ने शुचयन्त आयोः १, १४७, १
कथा दाशेम नमसा सुदानून् ५, ४१, १६
कथा दाशेमाग्नये १, ७७, १
कथा देवानां कतमस्य याम १०, ६४, १
कथा नूनं वां विमना उपस्तवे ८, ८६, २

कथा महामघवत्कस्य होतुः ४, २३, १
कथामहे पुष्टिं भराय पूष्णे ४, ३, ७
कथामहे रुद्रियाय ब्रवाम ५, ४१, ११
कथा राधाम सख्याय १, ४१, ७
कथा शर्धाय मरुतामृताय ४, ३, ८
कथा शृणोति हूयमानमिन्द्र ४, २३, ३
कथा सबाधः शशमानो अस्य ४, २३, ४
कथा ह तद्वरुणाय त्वमग्ने ४, ३, ५
कथो नु ते परिचराणि विद्वान् ५, २९, १३
कदरिवन्त सूरयः ८, ९४, ७
कदा क्षत्रश्रियं नरं १, २५, ५
कदा गच्छाथ मरुतः ८, ७, ३०
कदा चन प्रयुच्छस्य ८, ५२, ७; वा. य. ८, ३; तै. सं. १, ४, २२, १
कदा चन स्तरीरसि ८,५१,७; साम. ३००; वा. य. ३,३४; ८, २; तै. सं. १, ४, २२, १; ५, ६, ४
कदा त इन्द्र गिर्वण ८, १३, २२
कदा भुवन्नथक्षयाणि ब्रह्म ६, ३५, १
कदा मर्तमराधसं १, ८४, ८; साम. १३४३; अथर्व. २०, ६३, ५; नि. ५, १७
कदा वसो स्तोत्रं हर्यतः १०, १०५, १; साम. २२८; नि. ५, १२
कदा वां तौग्र्यो विधत् ८, ५, २२
कदा सूनुः पितरं जात इच्छात् १०, ९५, १२
कदित्था नॄंः पात्रं देवयतां १, १२१, १
कदु ष्टुमिन्द्र स्थावतो नॄन् १०,२९,४; अथर्व. २०,७६,४
कदु प्रियाय धाम्ने मनामहे ५, ४८, १; नि. ५, ५
कदु प्रेष्ठा विषां रयीणां १, १८१, १
कदु स्तुवंत ऋतयन्त देवता ८, ३, १४; अथर्व. २०,५०,२
कदू न्वस्याकृतं ८, ६६, ९; अथर्व. २०, ९७, ३
कदू महीरधृष्टा अस्य तविषीः ८, ६६, १०; नि. ६, २६
कद्ध नूनं कधप्रियः पिता १, ३८, १
कद्ध नूनं कधप्रियो यद् ८, ७, ३१
कद्विष्ण्यासु वृधसानो अग्ने ४, ३, ६
कद्रुद्राय प्रचेतसे १, ४३, १; तै. आ. १०, १७, १
कद्व ऋतस्य धर्णसि १, १०५, ६
कद्वो अद्य महानां ८, ९४, ८
कनिक्रदज्जनुषं प्रब्रुवाणः २, ४२, १, नि. ९, ४
कनिक्रदत्कलशे गोभिरज्य ९, ८५, ५
कनिक्रदद्वनु पन्थामृतस्य ९, ९७, ३२
कनिक्रन्ति हरिरा सृज्यमानः ९, ९५, १; साम. ५३०
कनीनकेव विद्रधे ४, ३२, २३; नि. ४, १५
कं ते दाना असक्षत ८, ६४, ९
कन्यभ्यो अतसीनां ८, ३, १३; अथर्व. २०, ५०, १
कं नश्चित्रमिषण्यसि १०, ९९, १
कन्या इव वहतु मे तवा उ ४, ५८, ९; वा. य. १७, ९७
कन्याइ वारवायती ८, ९१, १
कन्येव तन्वाइ शासदाना १, १२३, १०
कपृन्नरः कपृथमुद्धातन १०,१०१,१२; अथर्व. २०,१३७,२
कमु स्विदस्य सेनयाग्नेः ८, ७५, ७; तै. सं. २, ६, ११, २
कमेतं त्वं युवते कुमारं ५, २, २
कया तच्छृण्वे शच्या शचिष्ठ ४, २०, ९
कया ते अग्ने अङ्गिरः ८, ८४, ४; साम. १५४९
कया त्वं न ऊत्याभि ८, ९३, १९; साम. १५८६; वा. य. ३६, ७
कया नश्चित्र आ भुवदूति ४, ३१, १; साम. १६९; ६८२; अथर्व. २०, १२४, १; वा. य. २७,३९; ३६, ४; तै. सं. ४, २, ११, २; तै. आ. ४, ४२, २
कया नो अग्न ऋतयन्नृतेन ५, १२, ३
कया नो अग्ने वि वसः ७, ८, ३
कया शुभा सवयसः १, १६५, १
करंभ ओषधे भव १, १८७, १०
कर्णगृह्या मघवा शौरदेव्यः ८, ७०, १५
कर्हिस्वित्तदिन्द्र यज्जरित्रे ६, ३५, ३
कर्हिस्वित्तदिन्द्र यन्नृभिर्नॄन् ६, ३५, २
कर्हिस्विन्नु त इन्द्र चेत्यासत् १०, ८९, १४
कवी शशासुः कवयो दंध्या ४, २, ११
कविः कवित्वा दिवि रूपमास १०, १२४, ७
कविं केतुं धासिं भानुमग्ने ७, ६, २
कविमग्निमुप स्तुहि १, १२, ७; साम. ३२
कविमिव प्रचेतसं ८, ८४ २; साम. १२४५
कविं मृजन्ति मर्ज्यं ९, ६३, २०
कविर्न निण्यम् ४, १६, ३; अथर्व. २०, ७७, ३
कविर्नृचक्षा अभि षीमचष्ट ३, ५४, ६
कविर्वेधस्या पर्येषि ९, ८२, २; साम. १३१८
कवी नो मित्रावरुणा १, २, ९; साम. ८४९
कश्छन्दसां योगं १०, ११४, ९
कस्त उषः कधप्रिये १, ३०, २०
कस्तमिन्द्र त्वावसु ७, ३२, १४; साम. २८०; १६८२
कस्ते जामिर्जनानां १, ७५, ३; साम. १५३५
कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो १०, २९, ३, अथर्व. २०, ७६, ३
कस्ते मातरं विधवामचिक्रत् ४, १८, १२
कनीनकेव विद्रधे ४, ३२, २३; नि. ४, १५
कं ते दाना असक्षत ८, ६४, ९
कन्यभ्यो अतसीनां ८, ३, १३; अथर्व. २०, ५०, १
कं नश्चित्रमिषण्यसि १०, ९९, १
कन्या इव वहतु मे तवा उ ४, ५८, ९; वा. य. १७, ९७
कन्याइ वारवायती ८, ९१, १
कन्येव तन्वाइ शासदाना १, १२३, १०
कपृन्नरः कपृथमुद्धातन १०,१०१,१२; अथर्व. २०,१३७,२
कमु स्विदस्य सेनयाग्नेः ८, ७५, ७; तै. सं. २, ६, ११, २
कमेतं त्वं युवते कुमारं ५, २, २
कया तच्छृण्वे शच्या शचिष्ठ ४, २०, ९
कया ते अग्ने अङ्गिरः ८, ८४, ४; साम. १५४९
कया त्वं न ऊत्याभि ८, ९३, १९; साम. १५८६; वा. य. ३६, ७
कया नश्चित्र आ भुवदूति ४, ३१, १; साम. १६९; ६८२; अथर्व. २०, १२४, १; वा. य. २७,३९; ३६, ४; तै. सं. ४, २, ११, २; तै. आ. ४, ४२, २
कया नो अग्न ऋतयन्नृतेन ५, १२, ३
कया नो अग्ने वि वसः ७, ८, ३
कया शुभा सवयसः १, १६५, १
करंभ ओषधे भव १, १८७, १०
कर्णगृह्या मघवा शौरदेव्यः ८, ७०, १५
कर्हिस्वित्तदिन्द्र यज्जरित्रे ६, ३५, ३
कर्हिस्वित्तदिन्द्र यन्नृभिर्नॄन् ६, ३५, २
कर्हिस्विन्नु त इन्द्र चेत्यासत् १०, ८९, १४
कवी शशासुः कवयो दंध्या ४, २, ११
कविः कवित्वा दिवि रूपमास १०, १२४, ७
कविं केतुं धासिं भानुमग्ने ७, ६, २
कविमग्निमुप स्तुहि १, १२, ७; साम. ३२
कविमिव प्रचेतसं ८, ८४ २; साम. १२४५
कविं मृजन्ति मर्ज्यं ९, ६३, २०
कविर्न निण्यम् ४, १६, ३; अथर्व. २०, ७७, ३
कविर्नृचक्षा अभि षीमचष्ट ३, ५४, ६
कविर्वेधस्या पर्येषि ९, ८२, २; साम. १३१८
कवी नो मित्रावरुणा १, २, ९; साम. ८४९
कश्छन्दसां योगं १०, ११४, ९
कस्त उषः कधप्रिये १, ३०, २०
कस्तमिन्द्र त्वावसु ७, ३२, १४; साम. २८०; १६८२
कस्ते जामिर्जनानां १, ७५, ३; साम. १५३५
कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो १०, २९, ३, अथर्व. २०, ७६, ३
कस्ते मातरं विधवामचिक्रत् ४, १८, १२

कस्त्वा सत्यो मदानां ४, ३१, २; साम. ६८३; अथर्व. २०, १२४, २; वा. य. २७, ४०; ३६, ५; तै. आ. ४, ४१, ३
कस्मा अद्य सुजाताय ५, ५३, १२
कस्य नूनं कतमस्यामृतानां १, २४, १
कस्य नूनं परीणसो ८, ८४, ७; साम. ३४
कस्य ब्रह्माणि जुजुषुर्युवा १, १६५, २
कस्य वृषा सुते सचा ८, ९३, २०; तै. ब्रा. २, ४, ५, १; ७, १३, १
कस्य स्वित्सवनं वृषा ८, ६४, ८
का त उपेतिर्मनुषो १, ७६, १
का ते अस्त्यरंकृतिः सूक्तैः ७, २९, ३
का मर्यादा वयुना कद्ध वामं. ४, ५, १३
कामस्तदग्रे समवर्तताधि १०,१२९,४; तै. ब्रा. २,४,१,१०; ८, ९, ४; तै. आ. १, २३, १
कायमानो वनास्पां ३, ९, २; साम. ५३; नि. ४, १४
का राधद्धोत्राश्विना १, १२०, १
कारुरहं ततोऽभिषक् ९, ११२, ३; नि. ६, ६
का वां भूदुपमातिः कयानः ४, ४३, ४
काव्येऽभिरदाभ्या ७, ६६, १७
कासीत्प्रमा प्रतिमा १०, १३०, ३
का सुष्टुतिः शवसः सूनुमिन्द्रः ४, २४, १
किं स ऋधक् कृणवद्यत सहस्रं ४, १८, ४
किं सुबाहो स्वंगुरे १०, ८६, ८; अथर्व. २०, १२६, ८
किं स्विदासीदधिष्ठानमारंभ १०,८१,२; वा. य. १७,१८; तै. सं. ४, ६, २, ४
किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस (०। मनीषिणो) १०, ८१, ४; वा. य. १७,२०; तै. सं. ४,६,२,५; तै. ब्रा. २,८,९,६
किं स्विदनं क उ स वृक्ष आस (०। संतस्थाने) १०,३१,७
किं स्विन्नो राजा जगृहे १०, ११,५; अथर्व. १८, १, ३३
कितवासो यद्रिरिपुर्न ५, ८५, ८; तै. सं. ३, ४, ११, ६
किं ते कृण्वन्ति कीकटेषु गावः ३, ५३, १४; नि. ६, ३२
किं देवेषु त्यज एनश्चकर्थ १०, ७९, ६
किं न इन्द्र जिघांससि १, १७०, २
किं नो अस्य द्रविणं कद्ध रत्नं ४, ५, ११
किं नो भ्रातरगस्त्य १, १७०, ३
किमंग त्वा ब्रह्मणः सोम ६, ५२, ३
किमंग त्वा मघवन्भोजमाहुः १०,४२,३; अथर्व. २०,८९,३
किमङ्ग रध्रचोदनः ८, ८०, ३
किमत्र दस्रा कृणुथः १, १८२, ३
किमत्ये पर्यांसते ८, ८, ८
किमयं त्वां वृषाकपिः १०, ८६, ३; अथर्व. २०, १२६, ३
किमस्य मदे किम्वस्य ६, २७, १
किमाग आस वरुण ज्येष्ठं ७, ८६, ४
किमादमत्रं सख्यं सखिभ्यः ४, २३, ६
किमादुतासि वृत्रहन् ४, ३०, ७
किमिच्छंती सरमा प्रेदमान १०, १०८, १; नि. ११, २५
किमिस्ते विष्णो परि चक्ष्यं भूत् ७,१००,६; साम. १६२५; तै. सं. २, २, १२, ५; नि. ५, ८
किमिदं वां पुराणवत् ८, ७३, ११
किमु श्रेष्ठः किं यविष्ठान आ १, १६१, १
किमु स्विदस्मै निविदो ४, १८, ७
किमू नु वः कृणवामा २, २९, ३
किमेता वाचा कृणवा तवाहं १०, ९५, २; शत. ब्रा. ११, ५, १, ७
किं भ्रातासद्यदनाथं भवाति १०,१०,११; अथर्व. १८,१,१२
किंमयः शिक्वसः एष आस ४, ३५, ४
कियती योषा मर्यतो वधूयो १०, २७, १२
कियत्स्विदिन्द्रो अभ्येति ४, १७, १२
कियात्या यत्समया भवाति १, ११३, १०
कीदङ्खिन्द्रः सरमे का दशीका १०, १०८, ३
कीरिश्चिद्धि त्वामवसे जुहाव ७, २१, ८
कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः १, १६५, ३; वा. य. ३३, २७
कुत्राचिद्यस्य समृतौ ५, ७, २; तै. सं. २, १, ११, ३
कुत्सा एते हर्यश्वाय शूषं ७, २५, ५
कुत्साय शुष्णमशुषं निबर्हीं ४, १६, १२
कुमारं माता युवतिः समुब्धं ५, २, १
कुमारश्चित्पितरं २, ३३, १२
कुरुश्रवणमावृणि १०, ३३, ४
कुर्मस्त आयुरजरं यदग्ने १०, ५१, ७
कुविच्छकत्कुविरकरत् ८, ९१, ४
कुविस्स देवीः सनयो नवो ४, ५१, ४
कुविस्सस्य प्र हि व्रजं ६, ४५, २४; साम. १६६८; अथर्व. २०, ७८, ३
कुविस्नु नो गविष्टये ८, ७५, ११; साम. १६४९; तै. सं. २, ६, ११, ३
कुविदङ्ग नमसा ये वृधासः ७, ९१, १
कुविदङ्ग प्रति यथा चिदस्यन १०, ६४, १३
कुविदङ्ग यवमन्तो यवंचित्१०,१३१,२;अथर्व.२०,१२५,२; वा. य. १०, ३२; १९, ६; २३, ३८; तै. सं. १, ८, २१, १; ५,२,११,२; तै.ब्रा. २, ६, १, ३
कुविद् वृषण्यन्तीभ्यः ९, १९, ५

कुविन्नो अग्निरुचथस्य १, १४३, ६
कुविन्मा गोपां करसे जनस्य ३, ४३, ५
कुषुंभकस्तदब्रवीत् १, १९१, १६
कुह त्या कुह न श्रुता ५, ७४, २
कुह यान्ता सुष्टुतिं काम्यस्य १, ११७, १२
कुह श्रुत इन्द्रः कस्मिन्नद १०, २२, १
कुह स्थः कुह जग्मथुः ८, ७३, ४
कुह स्विद्दोषा कुह वस्तोरश्वि १०, ४०, २; नि. ३, १५
कूचिज्जायते सनयासु नव्यः १०, ४, ५
कृष्टो देवावश्विनाथा ५, ७४, १
कृणुश्च पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं ४, ४, १; वा. य. १३, ९; तै. सं. १, २, १४, १; नि. ६, १२
कृणोत धूमं वृषणं ३, २९, ९
कृणोत्यस्मै वरिवो य इत्था ४, २४, ६
कृण्वंतो वरिवो गवे ९, ६२, ३; साम. ८३२
कृतं चिद्धि ष्मा सनेमि द्वेषः ४, १०, ७
कृतं न श्वघ्नी वि चिनोति देवने १०, ४३, ५; अथर्व. २०, १७, ५; नि. ५, २२
कृतं नो यज्ञं विदथेषु चारुं ७, ८४, ३
कृतानीदस्य कर्त्वा ९, ४७, २
कृते चिदत्र मरुतो रणन्त ७, ५७, ५
कृधि रत्नं यजमानाय ७, १६, ६
कृधि रत्नं सुसनितः ३, १८, ५
कृधी नो अहयो देव १०, ९३, ९
कृषन्निरफाल १०, ११७, ७
कृष्णः श्वेतोऽरुषो १०, २०, ९
कृष्णं त एम रुशतः ४, ७, ९
कृष्णं नियानं हरयः सुपर्णा १,१६४,४७; अथर्व. ६,२२,१; ९,१०,२२; १३,३,९; तै. सं ३,१,११,४; नि.७,२४
कृष्णप्रुतौ वेविजे अस्य १, १४०, ३
कृष्णां यदेनीमभि १०, ३, २; साम. १५४७
कृष्णा यद्रोध्वरुणीषु सोदत् १०, ६१, ४
कृष्णा रजांसि पप्लुतः ८, ४३, ६
केतुं यज्ञानां विदथस्य साधनं ३, ३, ३
केतुं कृण्वन्दिवस्परि ९, ६४, ८; साम. ९५९
केतुं कृण्वन्नकेतवे १,६,३; साम. १४७०; अथर्व. २०,२६,६; ४७, १२; ६९, ११; वा. य. २९, ३७; तै. सं. ७,४,२०,१; तै. ब्रा. ३, ९, ४, ३
के ते अग्ने रिपवे ५, १२, ४
के ते नर इन्द्र १०, ५०, ३
केतेन शर्मन्त्सचते ८, ६०, १८
के मे मर्यकं वि यवन्त ५, २, ५
केश्यग्निं केशी १०, १३६, १; नि. १२, २६
के ह्या नरः श्रेष्ठतमा ५, ६१, १
को अग्निमीट्टे हविषा १, ८४, १८; नि. १४, २७
को अद्धा वेद क इह प्र वोचत् कुत १०,१२९, ६; तै. ब्रा. २, ८, ९, ५
को अद्धा वेद क इह प्र वोचदेवाँ ३, ५४, ५
को अद्य नर्यो देवकामः ४, २५, १
को अद्य युङ्क्ते १, ८४, १६; साम.३४१; अथर्व.१८,१,६; तै. सं. ४, २, ११, ३; नि. १४, २५
को अस्य वीरः सधमादमाप ४, २३, २
को अस्य वेद प्रथमस्याह्नः १०, १०, ६; अथर्व. १८,१,७
को अस्य शुष्मं तविषीं ५, ३२, ९
को ददर्श प्रथमं १, १६४, ४; अथर्व. ९, ९, ४
को देवयन्तमश्नवत् १, ४०, ७
को देवानामवो अद्या ४, २५, ३
को नानाम वचसा ४, २५, २
को नु मर्या आमिथितः ८,४५,३७; तै.आ.१,३,१; नि.४,२
को नु वां मित्रावरुणावृतायन् ५, ४१, १
को नु वां मित्रास्तुतो ५, ६७, ५
को न्वत्र मरुतो १, १६५, १३
को मा ददर्श कतमः १०, ५१, २
को मृळाति कतम ४, ४३, २
को व स्तोमं राधति १०, ६३, ६
को वश्राता वसवः ४, ५५, १
को वां दाशत्सुमतये १, १५८, २
को वामद्या पुरूणां ५, ७४, ७
को वामद्या करते ४, ४४, ३; अथर्व २०, १४३, ३
को वेद जानमेषां ५, ५३, १
को वेद नूनमेषां ५, ६१, १४
को वोऽन्तर्मरुत १, १६८, ५
को वो महान्ति महता ५, ५९, ४
को वो वर्षिष्ठ आ नरो १, ३७, ६
क्रतुप्रावा जरिता १०, १००, ११
क्रत्वन्ति क्रतवो १०, ६४, २
क्रत्वन्ति क्षितयो ४, २४, ४
क्रत्व इत्पूर्णमुदरं ८, ७८, ७
क्रत्वः समह दीनता ७, ८९, ३
क्रत्वा दक्षस्य तरुषो ३, २, ३
क्रत्वा दक्षस्य रथ्यं ९, १६, २
क्रत्वा दा अस्तु श्रेष्ठः ६, १६, २६; तै. ब्रा. २,४, ६, २

क्रत्वा महाँ अनुष्वधं १, ८१, ४; साम. ४२३
क्रत्वा यदस्य तविषीषु १, १२८, ५
क्रत्वा शुक्रेभिरक्षभिः ९, १०१, ८
क्रत्वा हि द्रोणे अज्यसे ६, २, ८
क्रत्वे दक्षाय नः कवे ९, १००, ५
क्रव्यादमग्निं प्र हिणोमि १०, १६, ९; अथर्व. १२, २, ८; वा. य. ३५, १९
क्राणा रुद्रा मरुतो १०, ९२, ६
क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः १, ५८, ३
क्राणा शिशुर्महीनां ९, १०२, १; साम. ५७०; १०१३
क्रीळं वः शर्धो १, ३७, १; तै.सं. ४,३,१३,६; नि. ७, २
क्रीळंत्यस्य सूनृता ८, १३, ८
क्रीळन्नो रश्मे ५, १९, ५
क्रीळुर्मखो ९, २०, ७; साम. ९७४
क्रीस्थानि नौ सख्या ७, ८८, ५
क्व१त्या वल्गू पुरुहूताय ६, ६३, १
क्व१त्री चक्रा त्रिवृतो १, ३४, ९
क्व नूनं सुदानवो ८, ७, २०
क्व नूनं कद्वो अर्थं १, ३८, २
क्व वः सुम्ना नव्यांसि १, ३८, ३
क्व१ वोऽश्वाः क्वा३भीशवः ५, ६१, २
क्व१स्य ते रुद्र मृळयाकुः २, ३३, ७
क्व१स्य वीरः को अपश्यद् ५, ३०, १
क्व१स्य वृषभे युवा ८, ६४, ७; साम. १४२
क्व१स्या वो मरुतः १,१६५,६; तै. ब्रा. २,८,३,५
क्व सिदस्य कतमास्वश्विना १०, ४०, १४
क्व स्विदस्य रजसो महः १, १६८, ६
क्व स्विदासां कतमा पुराणी ४, ५१, ६
क्वेयथ क्वेदसि ८, १, ७; साम. २७१

क्षत्रं जिन्वतमुत ८, ३५, १७
क्षत्राय त्वं श्रवसे १, ११३, ६
क्षत्राय त्वमवसि ८, ३७, ६
क्षप उरश्च दीदिहि ७, १५, ८
क्षपो राजन्नुत १, ७९, ६; साम. १५६३; वा. य. १५,३७; तै. सं. ४, ४, ४, ५
क्षियन्तं त्वमक्षियन्तं ४, १७,१३
क्षेति क्षेमेभिः साधुभिः ८, ८४, ९
क्षेत्रमिव वि ममुः १, ११०, ५
क्षेत्रस्य पतिना वयं ४, ५७, १; तै. सं. १, १, १४, २; नि. १०, १५
क्षेत्रस्य पते मधुमन्तं ४, ५७, २; तै. सं. १, १, १४, ३; नि. १०, १६
क्षेत्रादपश्यं सनुतः ५, २, ४
क्षेमस्य च प्रयुजश्च ८, ३७, ५
क्षेमो न साधुः १, ६७, २

खे रथस्य खेऽनसः ८, ९१, ७; अथर्व. १४, १, ४१

गच्छतं दाशुषो गृहं ८, ८५, ६
गणानां त्वा गणपतिं २, २३, १; तै. सं. २, ३, १४, ३
गंता नो यज्ञं यज्ञियाः ५, ८७, ९
गन्तारा हि स्थोऽवसे १, १७, २
गंतेयान्ति सवना हरिभ्यां ६, २३, ४
गन्धर्वं दृस्था पदमस्य रक्षति ९, ८३, ४
गमद्राजं वाजयन्निन्द्र मर्त्यः ७, ३२, ११
गमन्नस्मे वसून्या हि शंसिषं १०,४४,५; अथर्व. २०,९४,५
गंभीराँ उदधीरिव ३, ४५, ३; साम. १७२०
गंभीरेण न उरुणामन्त्रिन्प्रेषः ६, २४, ९
गयस्फानो अमीवहा १, ९१, २१; तै. सं. ४, ३, १३, ५
गर्भं धेहि सिनीवालि १०, १८४, २; अथर्व. ५, २५, ३; शत. ब्रा. १४, ९, ४, २०
गर्भे नु नौ जनिता दंपती कः १०,१०,५; अथर्व. १८,१,५
गर्भे नु सं नन्वेषामवेद ४, २७, १; ऐ. आ. २, २४
गर्भे मातुः पितुष्पिता ६, १६, ३५; साम. १३९७
गर्भे योषामदधुर्वत्समासनि १०, ५३, ११
गर्भो यज्ञस्य देवयुः ८, १२, ११
गर्भो यो अपां गर्भः १, ७०, ३
गवामिव श्रियसे शृंगमुत्तमं ५, ५९, ३
गवाशिरं मन्थिनमिन्द्र शुक्रं ३, ३२, २
गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विप्राः ४, १७, १६
गव्यो षु णो यथा पुरा ८, ४६, १०; साम. १८६
गाथपतिं मेधपतिं १, ४३, ४
गाथश्रवसं सत्पतिं ८, २, ३८
गामश्वं आ रुहयति १०, १४६, ४; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
गायत्रेण प्रति मिमीते अर्कं १, १६४, २४; अथर्व. ९,१०,२
गायत्साम नभन्यं १, १७३, १
गायन्ति त्वा गायत्रिणो १, १०, १; साम. ३४२; १३४४; तै. सं. १, ६, १२, २; नि. ५, ५
गार्हपत्येन संत्य १, १५, १२
गाव इव ग्रामं यूयुधिरिवाश्वा १०, १४९, ४
गाव उपावतावतं ८, ७२, १२; साम. ११७; १६०२; वा. य. १३, १९; ७१

गावश्चिद्धा समन्यवः ८, २०, २१; साम. ४०४
गावो न यूथमुप यन्ति ८, ४६, ३०
गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छा ६, २८, ५; अथर्व. ४, २१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ८, १२
गावो यवं प्रयुता अर्यो अक्षन् १०, २७, ८
गिरयश्चिज्जि जिहते ८, ७, ३४
गिरश्च यास्ते गिर्वाहः ८, २, ३०
गिरस्त इंद्र ओजसा ९, २, ७; साम. १०४३
गिरा जात इह स्तुत ९, ६२, १५
गिरा य एता युनजद्धरी ते ७, ३६, ४
गिरा यदी सबंधवः ९, १४, २
गिरा ब्रह्मो न संभृतः ८, ९३, ९; साम. १२२४; अथर्व. २०, ४७, ३; १३७, १४; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३
गिरिर्न यः स्वतवाँ ऋष्व इन्द्रः ४, २०, ६
गिरौंरज्राञ्जमानाँ अधारय १०,४४,८; अथर्व. २०,९४,८
गिरो जुषेथामध्वरं जुषेथां ८, ३५, ६
गिर्वणः पाहि नः सुतं३,४०,६; साम.१९५; अथर्व.२०,६,६
गीर्णं भुवनं तमसापगूळहं १०, ८८, २
गीर्भिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमान ७, ९३, ४; तै. ब्रा. ३, ६,९,१
गुहा शिरो निहितमृधगक्षी १०, ७९, २
गुहा सतीरुप त्मना ८, ६, ८
गुहा हितं गुह्यं गूळहं २, ११, ५
गूहता गुह्यं तमो १, ८६, १०
गृणाना जमदग्निना ३, ६२, १८; साम. ६६५
गृणानो अङ्गिरोभिर्दस्म १, ६२, ५
गृणे तदिन्द्र ते शव ८, ६२, ८; साम. ३९१
गृभीतं ते मन इन्द्र द्विबर्हाः ७, २४, २
गृभ्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं१०,८५,३६; अथर्व.१४,१,५०
गृष्टिः ससूवः स्थविरं तवागां ४, १८, १०
गृहंगृहमहना यात्य १, १२३, ४
गृहमेधास आगत ७, ५९, १०; तै. सं. ४, ३, १३, ५
गृहो यास्यरंकृतो १०, ११९, १३
गोजिता बाहू अमितक्रतुः १, १०२, ६
गोजिद्भः सोमो रथजिद् ९, ७८, ४
गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं १०, १०३, ६; साम. १८५४; अथर्व. ६,९७,३; १९, १३, ६; वा. य. १७, ३८; तै. सं. ४, ६, ४, २
गोभिर्मिमिक्षुं दधिरे सुपारं ३, ५०, ३
गोभिर्वरंदीमग्ने अस्मत् ८, २, ६; नि. ५, ३
गोभिर्वाणो अज्यते सोभरी ८, २०, ८
गोमिष्टरेमामतिं दुरेवां १०, ४२, १०; ४३, १०; ४४,१०; अथर्व. ७,५०,७; २०,१७ १०; ८९,१०; ९४,१०
गोमदश्वावद्रथवत्सुवीरं ५, ५७, ७
गोमदू षु नासत्या २, ४१, ७; वा. य. २०, ८१
गोमद्धिरण्यवद्वसु ७, ९४, ९
गोमन्न इन्दो अश्ववत् २, १०५, ४; साम ५७४; १६११
गोमन्नः सोम वीरवद् ९, ४२, ६
गोमातरो यच्छुभयन्त १. ८५, ३
गोमाँ अग्नेऽविमाँ अश्वी यज्ञः ४, २, ५; तै. सं. १,६,६,४; ३, १, ११, १
गोमायुरदादजमायुरदाद् ७, १०३. १०
गोमायुरेको अजमायुरेकः ७, १०३, ६
गोविप्पवस्व वसुविद्धिरण्य ९. ८६, ३९; साम. ९५५
गोषा इन्दो नृषा ९, २, १०; साम. १०४५
गोषु प्रशस्तिं वनेषु धिषे १, ७०, ९
गौरमीमेदनु वत्सं मिषंतं १, १६४, २८; अथर्व. ९,१०,६; १, ८; नि. ११, ४२
गौरीर्मिमाय सलिलानि १, १६४, ४१; अथर्व. ९,१०,२१; १३, १, ४१; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११; तै. आ. १,९,४; नि. ११, ४०
गौर्धयति मरुतां ८, ९४, १; साम. १४९
ग्नाश्च यन्नरश्च वावृधन्त ६, ६८, ४
ग्रन्थिं न वि ष्य ग्रथितं ९. ९७, १८
ग्रावाण उपरेष्वा १०, १७५, ३
ग्रावाणः सविता नु वो १०, १७५, ४
ग्रावाणः सोम नो हि कं ६, ५१, १४
ग्रावाणेव तदिदर्थं जरेथे २, ३९, १
ग्रावाणो अप दुच्छुनां १०, १७५, २
ग्रावाणो न सूरयः सिन्धुमातः १०, ७८, ६
ग्रावा वदन्नप रक्षांसि सेधतुः १०, ३६, ४
ग्राव्णा तुञ्जो अभि द्युतः ९, ६७, १९
ग्राव्णो ब्रह्मा युयुजानः सपर्य ५, ४०, ८
ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः १०, १६३, २; अथर्व. २,३३,२; २०, ९६, १८
घृनेव विष्वग्विच जह्य १, ३६, १६
घर्मा समन्ता त्रिवृतं व्यापतुः १०, ११४, १
घर्मेव मधु जठरे सनेरू १०, १०६, ८
घृतं न पूतं तनूरेपाः ४. १०. ६; तै. सं. २, २, १२, ७
घृतपृष्ठा मनोयुजो १, १४, ६
घृतप्रतीकं व यातस्य १, १४३, ७; तै. ब्रा. १, २, १, १२
घृतपृष्ठः सौम्या ८, ५९, ४

घृतमग्नेर्वध्र्यश्वस्य वर्धनं १०, ६९, २
घृतं पवस्व धारया ९, ४९, ३; साम. १४३७
घृतं मिमिक्षे घृतमस्य २,३,११; वा. य. १७,८८; तै. आ. १०, १०, २
घृतवती भुवनानामभिश्रि ६, ७०, १; साम. ३७८; वा. य. ३४, ४५
घृतवन्तः पावक ते ३, २१, २; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
घृतवन्तमुप मासि १, १४२, २
घृताहवन दीदिवः १, १२, ५
घृताहवन संत्यमा १, ४५, ५
घृतेन द्यावापृथिवी अभीवृते ६, ७०, ४
घृतेनाग्निः समज्यते १०, ११८, ४
घृषुः श्येनाय कृत्वने १०, १४४, ३
घृषुं पावकं वानिनं १, ६४, १२
घ्नतो वृत्रमतरद्रोदसी १, ३६, ८
घ्नन्मृधोऽप द्विषो ८, ४३, २६
चकार ता कृणवन्नु नमन्या ७, २६, ३
चकृवांस ऋभवस्तदपृच्छत १, १६१, ४
चक्र यदस्याप्स्वा निषत्तं १० ७३, ९; साम. ३३१
चक्रं न वृत्तं पुरुहूत वेपते ५, ३६, ३
चक्राणासः परीणहं पृथिव्या १, ३३, ८
चक्राथे हि सध्र्यङ् नाम भद्र १, १०८, ३
चाक्रिर्दिवः पवते कृत्वो रसः ९, ७७, ५
चक्रियो विश्वा भुवना ३, १६, ४
चक्षुर्नो देवः सविता १०, १५८, ३
चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे १०, १५८, ४
चक्षुषः पिता मनसा हि धीरः१०,८२,१; वा. य. १७.२५; तै. सं. ४, ६, २, ४
चतस्र ईं घृतदुहः सचंते ९, ८९, ५
चतुःसहस्रं गव्यस्य ५, ३०, १५
चतुरश्रिदृदमानात् १, ४१, ९; नि. ३, १६
चतुर्दशान्यं महिमानो अस्य १०, ११४, ७
चतुर्भिः साकं नवतिं च नाम १, १५५, ६
चतुष्कपर्दा युवतिः सुपेशाः १०, ११४, ३; तै. ब्रा. १, २, १, २७; ३, ७, ६, ५; ७, १४
चतुस्त्रिंशद्वाजिनो देव १, १६२, १८; वा. य. २५, ४१; तै. सं ४, ६, ९, ३
चत्तो इतश्चत्तामुतः १०, १५५, २
चत्वार ईं बिभ्रति क्षेमयन्तः ५, ४७, ४
चत्वारिंशद्रथशतस्य १, १२६, ४
चत्वारि ते असुर्याणि नाम १०, ५४, ४
चत्वारि वाक्परिमिता पदानि १, १६४, ४५; अथर्व. ९, १०, २७; तै. ब्रा. २.८, ८, ५; शत. ब्रा. ४, १, ३, १७; नि. १३, ९
चत्वारि शृंगा त्रयो अस्य पादा ४,५८,३; वा. य. १७,९१; तै. आ. १०, १०, २; नि. १३, ७
चत्वारो मा पैजवनस्य दानाः ७, १८ २३
चत्वारो मा मशर्शारस्य १, १२२, १५
चनिष्ठं देवा ओषधीषु ७, ७०, ४
चन्द्रमग्निं चन्द्ररथं हरिव्रतं ३, ३, ५
चन्द्रमा अप्स्वंतरा १, १०५, १; साम. ४१७; अथर्व. १८, ४. ८९; वा. य. ३३, ९०
चन्द्रमा मनसो जातः १०, ९०, १३; अथर्व. १९, ६, ७; वा. य. ३१, १२; तै. आ. ३, १२, ६
चमूषच्छ्येनः शकुनो ९, ९६, १९; साम. ११७७
चरन्वत्सो रुशन्निह ८, ७२, ५
चरित्रं हि वेरिवाच्छेदि पर्णं १, ११६, १५
चरुर्न यस्तर्मीखय ९, ५२, ३
चर्कृत्यं मरुतः पृत्सु १. ६४, १४
चर्षणीधृतं मघवानमुक्थ्यं ३, ५१, १; साम. ३७४
चाक्लृप्रे तेन ऋषयो मनुष्याः १०, १३०, ६
चिकित्विन्मनसं ५, २२, ३
चिते तद्वां सुराधसा १०, १४३, ४
चित्तिमचित्तिं चिनवद् ४. २, ११; तै. सं. ५, ५, ४, ४
चित्तिरपां दमे विश्वायुः १, ६७, १०
चित्तिरा उपबर्हणं १०, ८५, ७; अथर्व. १४, १, ६
चित्र इच्छिशोस्तरुणस्य १०, ११५, १; साम. ६४
चित्र इद्राजा राजका इदन्यके ८, २१, १८
चित्रं ह यद्वां भोजनं न्वस्ति ७, ६८, ५
चित्रं तद्वो मरुतो याम २, ३४, १०
चित्रं देवानामुदगादनीकं १, ११५,१; ऐ.आ. ३,९; अथर्व. १३, २, ३५; २०, १०७, १४; वा. य. ७, ४२; १३,४६; तै. सं. १,४.४३ १; १,४,१४,४; तै. ब्रा. २.८,७,३; तै. आ. १,७,६; १,१३,१; नि. १२,१६
चित्रस्ते भानुः क्रतुप्रा अभि १०, १००, १२
चित्रा वा येषु दीधितिः ५, १८, ४
चित्रैरंजिभिर्वपुषे १, ६४, ४
चित्रो यदभ्राट् श्वेतो न विक्षु १, ६६, ६
चित्रो वोऽस्तु यामः १, १७२, १
चोदयतं सूनृताः पिन्वतं धिय १०, ३९, २
चोदयित्री सूनृतानां १, ३, ११; वा. य. २०, ८५; तै.सं. ४, १, ११, २

छन्दस्तुभः कुभन्यवः ५, ५१, ११
छर्दिर्यन्तमदाभ्यं ८, ८५, ५
जगता सिन्धुं दिव्यस्तभाय १,१६४,२५; अथर्व. ९,१०,३
जगृभ्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं १०, ४७, १; साम. ३१७; तै. ब्रा. २, ८, २, ५
जघने चोद् एषां ५, ६१, ३
जघन्वाँ इन्द्र मित्रेरूञ्चोद० १, १७४, ६
जघन्वाँ उ हरिभिः संभृत १, ५२, ८
जघान वृत्रं स्वधितिर्वनेव १०, ८९, ७
जघ्निर्वृत्रममित्रियं ९, ६१, २०; साम. ८१६
जज्ञान एव व्यबाधत स्पृधः १०, ११३, ४
जज्ञानं सप्तमातरो ९, १०२, ४; साम. १०१
जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ ७, ९८, ३; अथर्व. २०,८७,३
जज्ञानो नु शतक्रतुः ८, ७७, १
जज्ञानो हरितो वृषा ३, ४४, ४
जज्ञिष हत्था गोपीथ्याय हि १०, ९५, ११
जनं वज्रिन्महि चिन् ६, १९, १२
जनयन्नोचना दिवो ९, ४२, १
जनस्य गोपा अजनिष्ट ५, ११, १; साम. ९०७; वा. य. १५, २७; तै. सं. ४, ४, ४, २
जनाय चित्र ईयत उ लोकं ६, ७३, २; अथर्व. २०,९०,२
जनासो अग्निं दधिरे सहः १, ३६, २
जनासो वृक्तबर्हिषो ८, ५, १७
जनिता दिवो जनिता पृथिव्या ८, ३६, ४
जनिताश्वानां जनिता गवां ८, ३६, ५
जनिष्ट योषा पतयत्कनीनक १०, ४०, ९
जनिष्ट हि जेन्यो अग्रे अह्नां ५,१,५; तै. सं. ४, १, ३, ४
जनिष्ठा उग्रः सहसे तुराय १०, ७३, १; वा. य. ३३, ६४; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
जनिष्वा देववीतये ६, १५, १८
जनीयन्तो न्वग्रवः ७, ९६, ४; साम. १४६०; अथर्व. १४, २, ७२
जनूँरिह्वो मरुतस्त्वेष्येण ७, ५८, २
जने न शेव आहूर्यः १, ६९, ४
जनो यो मित्रावरुणा १, १२२, ९
जन्मञ्जन्मन्निहितो जातवेदा ३, १, २१
जन्मन्यतमभितो १, १८२, ४
जयतं च प्र स्तुतं च ८, ३५, ११
जयतामिव तन्यतुः १, २३, ११
जयेम कारे पुरुहूत कारिणः ८, २१, १२
जरतीभिरोषधीभिः ९, ११२, २
जरमाणः समिध्यसे १०, ११८, ५
जरावोध तद्विविड्ढि १, २७, १०; साम. १५; १६६३; नि. १०, ८
जातवेदसे सुनवाम सोममरातिं १,९९,१; तै.आ.१०,१,१; नि. १४, ३३
जातो अग्नी रोचते ३, २९, ७
जातो जायते सुदिनत्वे ३, ८, ५; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
जातो यदग्ने भुवना व्यख्यः ७, १३, ३; तै. सं.१,५,११,२
जानत्यह्नः प्रथमस्य १, १२३, ९
जानन्ति वृष्णो अरुषस्य ३, ७, ५
जानन्तो रूपमकृपन्त विप्राः १०, १२३, ४
जामिः सिंधूनां भ्रातवे १, ६५, ७
जाम्यतीतपे धनुः ८, ७२, ४
जाया तप्यते कितवस्य हीना १०, ३४, १०
जायेदस्तं मघवन्त्सेदयो निः ३, ५३, ४
जायेव पत्यावधि शेव मंहसे ९, ८२, ४
जिघर्म्यग्निं हविषा २, १०, ४; वा. य. ११, २३; तै. सं. ४, १, २, ४
जिह्मं नुनुद्रेऽवतं तया १, ८५, ११
जिह्मश्ये चरितवे मघोनी १, ११३, ५
जिह्वाभिरह नन्नमद् ८, ४३, ८
जीमूतस्येव भवति प्रतीकं ६, ७५, १; वा. य. २९, ३८; तै. सं. ४, ६, ६, १
जीवं रुदन्ति वि यवन्ते १०, ४०, १०; अथर्व. १४,१,४६
जीवात्नो अभि धेतना ८, ६७, ५; नि. ६, २७
जुजुरुषो नासत्योत वन्रिं १, ११६, १०
जुषद्धव्या मानुषस्य १०, २०, ५
जुषस्व नः समिधमग्ने अद्य ७, २, १
जुषस्व सप्रथस्तमं १. ७५, १; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
जुषस्वाग्न इळया सजोषाः ५, ४, ४
जुषाणो अग्ने प्रति हर्यमेव १०, १२२, २
जुषाणो अङ्गिरस्तमेमा ८, ४४, ८
जुषेथां यज्ञमिष्टये ८, ३८, ४
जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे विश्वेह ८, ३५, ४
जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे सत्तो २, ३६, ६
जुष्ट इन्द्राय मत्सरः ९, १३, ८; साम. ११९४
जुष्टी नरो ब्रह्मणा वः पितॄणां ७, ३३, ४; तै. ब्रा. २.४.३.१
जुष्टो दमूना अतिथिर्दुरोण ५, ४, ५; अथर्व. ७, ७३, ९; तै. ब्रा. २, ४, १, १; नि. ४, ५
जुष्टो मदाय देवतात इन्दो ९, ९७, १९

जुष्टो हि दूतो असि १, ४४, १; साम. १७८१
जुष्ट्वी न इन्दो सुपथा सुगानि ९, ९७, १६
जुहुराणा चिदश्विना ८, २६, ५
जुहुरे वि चितयन्तो ५. १९, २; नि. ४, १९
जेतानृभिरिन्द्रः पृत्सु शूरः १, १७८, ३
जोषद्यदीमसुर्या सचध्यै १, १६७, ५
जोषा सवितर्यस्य ते १०, १५८, २
जोष्यग्ने समिधं जोष्याहुतिं २, ३७, ६
जोहूत्रो अग्निः प्रथमः २, १०, १
ज्ञेया भागं सहसा नो २, १०, ६
उमया अत्र वसवो रन्त देवा ७, ३९, ३; नि. ११, ४३
ज्यायांसमस्य यतुनस्य केतुं ५, ४४, ८; नि. ६, १५
ज्येष्ठ आह चमसाद्वाकरेति ४, ३३, ५
ज्येष्ठेन सोतरिन्द्राय सोमं ८, १, २३
ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधुप्रियं ९, ८६, १०; साम. १०३१
ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनु ३, ३९, ८
ज्योतिर्वृणीत तमसो विजानन् ३, ३९, ७
ज्योतिष्मतीमदितिं धारयत्कविं १, १३६, ३
ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं ८, ५८, ३

त आदित्या आ गता सर्वतातये भूत १, १०६, २
त आदित्या आ गता सर्वतातये बृधे नो १०, ३५, ११
त आदित्यास उरवो २, २७, ३
त आयजन्त द्रविणं समस्मा १०. ८२, ४; वा. य. १७,२८; तै. सं. ४, ६, २, २; नि. ६, १५
त इदुग्राः शवसा धृष्णुषेणाः ६, ६६, ६
त इद्देवानां सधमाद आसन् ७, ७६, ४
त इद्देदिं सुभग त आहुतिं ८, १९, १८
त इन्नियं हृदयस्य प्रकेतैः ७, ३३, ९
त इन्मन्वस्य मधुमद्वि विप्र ३, ३२, ४
त उक्षितासो महिमानं १, ८५, २
त उग्रास वृषण ८, २०, १२
त ऊ पु णो महो यज्ञाः १०, ६१, २७
तं यज्ञं बर्हिषि १०, ९०, ७; अथर्व. १९, ६, ११; वा. य. ३१, ९; तै. आ. ३, १२, ३
तं यज्ञसाधमपि १, १२८, २
तं युञ्जाथां मनसो यो १, १८३, १
तं युवं देवावश्विना ४, १५, १०
तं व इन्द्रं चतिनं ६, १९, ४
तं व इन्द्रं न सुकृतुम् ६, ४८, १४
तं वः शर्धं रथानाम् ५, ५३, १०
तं वः शर्धं रथेशुभम् ५, ५६, ९
तं वः शर्धं मरुतं २, ३०, ११
तं वः सखायः सं ६, २३, ९
तं वः सखायो मदाय ९. १०५, १; साम. ५६९; १०९८
तं वर्धयन्तो मतिभिः १०, ६७, ९; अथर्व. २०, ९१, ९
तं वश्चराथा १, ६६, ९; नि. १०, २१
तं वां रथं वयमद्या हुवेम पृथुज्रयम् ४, ४४, १; अथर्व. २०, १४३, १
तं वां रथं वयमद्या हुवेम स्तोमैः १, १८०, १०
तं वृधन्तं मारुतं ६, ६६, ११
तं वेधां मेधयाद्यन् ९, २६, ३
तं वो दस्ममृतीषहम् ८, ८८. १; साम. २३६; ६८५; अथर्व. २०, ९, १; ४९, ४; वा. य. २६, ११
तं वो दीर्घायुशोचिषं ५, १८, ३
तं वो धिया नव्यस्या ६, २२, ७; अथर्व. २०, ३६, ७
तं वो धिया परमया ६, ३८, ३
तं वो महो महाव्यम् ८, ७०, ८
तं वो वाजानां पतिं ८, १४, १८; साम. १६८६; अथर्व. २०, ६४, ६
तं वो विं न द्रुषदम् १०, ११५, ३
तं शग्मासो अरुषासो ७, ९७, ६
तं शश्वतीषु मातृषु ४, ७, ६
तं शिशीता सुवृक्तिभिः ८, ४०, १०
तं शिशीता स्वध्वरम् ८, ४०, ११
तं शुभ्रमग्निमवसे ३, २६, २
तं सखायः पुरोरुचम् ९,९८,१२; साम. १६८०; नि. ५,१५
तं सप्तीचीरूतयो ६, ३६, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
तं सबाधो यतस्रुच ३, २७. ६; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
तं सानावधि जामयो ९, २६, ५
तं सिन्धवो मत्सरं १०, ३०, ९
तं सुप्रतीकं सुदृशम् ६, १५, १०; तै. सं. २, ५, १२, ५
तं सुहुत्या विवासे ८, १६, ३; अथर्व. २०, ४४, ३
तं सोतारो धनस्पृतं ९, ६२, १८
तं स्मा रथं मघवन् १, १०२, ३
तं हिन्वन्ति मदच्युतं ९, ५३, ४; साम. १७१७
तं हि शश्वन्त ईळते ५, १४, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ८
तं हि स्वराजं वृषभं ८, ६१, २; साम. १२३४; अथर्व. २०, ११३, २
तं हुवेम यतस्रुचः ८, २३, २०
तं होतारमध्वरस्य ७, १६, १२; साम. १५१४
तक्षा न भूर्णिः १, ६६, २

तक्षद्यत्त उशना १, ५१, १०
तक्षद्यदी मनसो ९, ९७, २२; साम. ५३७
तक्षन्नासत्याभ्यां १, २०, ३
तक्षन्नथं सुकृतं १, १११, १
तं गाथया पुराण्या ९, ९९, ४; साम. १६३३
तं गावो अभ्यनूषत ९, २६, २
तं गीर्भिर्वाचमीङ्खयम् ९, ३५, ५
तं गूर्तयो नेमन्निषः १, ५६, २
तं गूर्धया ८, १९, १; साम. १०९; १६८७
तं गोभिर्वृषणं रसं ९, ६, ६
तं घेमित्था (०। अथं चिद्)८,६९,१७; अथर्व. २०,९२,१४
तं घेमित्था (०। होत्राभिः) १, ३६, ७
तच्चक्षुर्देवहितं ७,६६,१६; वा.य. ३६,२४; तै. आ.४,४२,५
तच्चित्रं राध आ भरोषो ७, ८१, ५
ततं मे अपः १, ११०, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, १
ततुरिर्वीरो नर्यो विचेताः ६, २४, २
ततृदानाः सिन्धवः ५, ५३, ७
तत्त इन्द्रियं परमं पराचैः १, १०३, १
तत्तदग्निर्वयो दधे ८, ३९, ४
तत्तदिदश्विनोः १, ४६, १२
तत्तदिदस्य पौंस्यं १, १५५, ४
तत्तु ते दंसो १, ६९, ८
तत्तु प्रयः प्रत्नथा ते १, १३२, ३
तत्ते भद्रं यत् १, ९४, १४
तत्ते यज्ञो अजायत ८, ८९, ६; साम. १४३०
तत्ते सहस्व ईमहे ८, ४३, ३३
तत्त्वा यामि ब्रह्मणा १, २४, ११; वा.य. १८,४९; २१,२; तै. सं. २, १, ११, ६
तत्त्वा यामि सुवीर्यम् ८, ३, ९; अथर्व. २०,९,३; ४९,६
तत्रो अपि प्राणीयत ८, ५६, ४
तत्सविता वोऽमृतत्वं १, ११०, ३
तत्सवितुर्वरेण्यम् ३,६२,१०; साम. १४६१; वा.य. ३,३५; २२, ९; ३०, २; ३६, ३; तै. सं. १, ५, ६, ४; ४, १, ११, १; तै. आ. १, ११, २
तत्सवितुर्वृणीमहे वयं ५, ८२, १; तै. आ. १, ११, ३
तत्सु नः शर्म यच्छता० ८, १८, १२
तत्सु नः सविता भगो (०। इन्द्रो) ४, ५५, १०
तत्सु नः सविता भगो (०। शर्म) ८, १८, ३
तत्सु नो नव्यं सन्यस ८, ६७, १८
तत्सु नो विश्वे (०। हुवम्) ६, ४५, ३३
तत्सु नो विश्वे (०। मरुतः) ८, ९४, ३
तत्सु वां मित्रावरुणा ५, ६२, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ६
तत्सूर्यं रोदसी उभे ८, २५, २१
तत्सूर्यस्य देवत्वं १, ११५, ४; अथर्व. २०, १२३, १; वा. य. ३३, ३७; तै. ब्रा. २,८,७,१; नि. ४,११
तथा तदस्तु सोमपाः १, ३०, १२
तदग्ने चक्षुः प्रति १०, ८७, १२; अथर्व. ८, ३, २१
तदग्न द्युम्नमा भर ८, १९, १५; साम. ११३
तदश्च वाचः प्रथमं १०, ५३, ४; नि. ३, ८
तदश्या चित्त उक्थिनो ८, १५, ६; साम. ८८२; अथर्व. २०, ६१, ३
तदह्नाय तदपसे ८, ४७, १६
तदस्तु मित्रावरुणा ५, ४७, ७; अथर्व. १९, ११, ६
तदस्मै नव्यमङ्गिरस्वद् २, १७, १
तदस्य प्रियमभि १, १५४, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, २
तदस्यानीकमुत चारु २, ३५, ११
तदस्येदं पश्यता १, १०३, ५
तदित्सधस्थमभि चारु १०, ३२, ४
तदित्समानमाशाते १, २५, ६
तदिदास भुवनेषु १०, १२०, १; ऐ. आ. १, १२; अथर्व. ५, २, १; २०, १०७, ४; नि. १४, १४
तदिध्मस्य सवनं विवेरपः १०, ७६, ३
तदिद्रुद्रस्य चेतति ८, १३, २०
तदिद्वदन्त्यद्रयो विमोचने १०, ९४, १३
तदिन्द्र प्रेव वीर्यं १, १०३, ७
तदिन्द्राव आ भर ८, २४, २५
तदिन्नक्तं तद्दिवा मह्यमाहुः १, २४, १२
तदिन्नु ते करणं ५, ३१, ७
तदिन्मन्वस्य परिधानो १०, ६१, १३
तदिन्मन्वस्य वृषभस्य ३, ३८, ७
तदिन्मन्वस्य सवितुः ३, ३८, ८
तदिन्मे श्लक्ष्नसद्वृषो १०, ३२, ३
तदु प्रयक्षतमस्य १, ६२, ६
तदु श्रेष्ठं सवनं १०, ७६, २
तदूचुषे मानुषेमा १, १०३, ४
तदु षु वामेना कृतं ५, ७३, ४
तदेतं पृथिवि वहत् ५, ६६, ५
तद्धाना अवस्यवो ८, ६३, १०
तद्देवस्य सवितुर्वार्यं ४, ५३, १
तद्देवानां देवतमाय २, २४, ३
तद्धि वयं वृणीमहे १०, १२६, २
तद्विष्णुः सूरिर्दिवि १०, ६१, १८

तद्भद्रं तव दंसना ३, ९, ७
तद्राधो अद्य सवितुर्वरेण्यं १, १५९, ५
तद्व उक्थस्य बर्हणे ६, ४४, ६
तद्वः सुजाता मरुतो १, १६६, १२
तद्वां नरा नासत्यावनुष्यात् १, १८२, ८
तद्वां नरा शंस्यं राध्यं १, ११६, ११
तद्वां नरा शंस्यं पज्रियेण १, ११७, ६
तद्वां नरा सनये १, ११६, १२
तद्वामृतं रोदसी प्र ब्रवीमि १०, ७९, ४
तद्वार्यं वृणीमहे ८, २५, १३; नि. ५, १
तद्विप्रासो विपन्यवो १, २२, २१; साम. १६७३; वा.य. ३४,४४
तद्विविद्धि यत्त इन्द्रो जुजोषत् ८, ९६, १२
तद्विष्णोः परमं पदं १, २२, २०; साम. १६७२; अथर्व. ७,२६.७; वा.य.६,५; तै.सं. १,३,६,२; ४,२,९,३
तद्वीर्यं वो मरुतो ५, ५४, ५
तद्वो अद्य मनामहे ७, ६६, १२
तद्वो गाय सुते सचा ६, ४५, २२; साम. ११५; १६६६; अथर्व. २०, ७८, १
तद्वो जामित्वं मरुतः १, १६६, १३
तद्वो दिवो दुहितरो विभातीः ४, ५१, ११
तद्वो यामि द्रविणं ५, ५४, १५
तद्वो वाजा ऋभवः ४, २६, ३
तनूत्यजेव तस्करा १०, ४, ६; नि. ३, १४
तनूनपात्पथ ऋतस्य १०,११०,२; अथर्व. ५.१२,२; वा.य. २९,२६; तै.ब्रा. ३,६,३,१; नि. ८,६
तनूनपात्पवमानः ९, ५, २
तनूनपादुच्यते ३, २९, ११
तनूनपादृतं यते १, १८८, २
तनूष्टे वाजिन्तन्वं १०, ५६, २
तं तमिद्राधसे महे ८, ६८, ७
तन्तुं तन्वन्रजसो १०, ५३, ६; तै. सं. ३, ४, २, २
तन्तुं तन्वानमुत्तमं ९, २२, ६
तं ते मदं गृणीमसि ८,१५,४; साम. ३८३; ८८०; अथर्व. २०, ६१, १
तं ते यवं यथा गोभिः ८, २, ३; साम. ७३६
तं ते सोतारो रसं मदाय ९, १०९, ११; साम. १३३३
तं त्रिपृष्ठे त्रिवंधुरे ९, ६२, १७
तं त्वा गीर्भिरुरुक्षया १०, ११८, ९
तं त्वा गीर्भिर्गिर्वणसं २, ६, ३
तं त्वा घृतस्य वीमहे ५. २६. २; साम. १५२२
तं त्वाजनन्त मातरः ८, १०२, १७
तं त्वा दूतं कृण्महे ७, १६, ४
तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं ९, ८०, ४
तं त्वा धर्तारमोण्योः ९, ६५, ११; साम. ८०४
तं त्वा नरो दम आ १. ७३, ४
तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतं ९, ४८, १; साम. ८३६
तं त्वा मज्मेषु ८, ४३, २०
तं त्वा मदाय घृष्वय ९. २, ८; साम. १०४४
तं त्वा मरुत्वती परि ७, ३१, ८
तं त्वा मर्ता अगृभ्नत ३. ९. ६
तं त्वा यज्ञेभिरीमहे ८, ६८, १०
तं त्वा यं यज्ञवाहा १, ३०, १०
तं त्वा वयं सुध्यो ६, १, ७; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ३
तं त्वा वयं हवामहे ८, ४३, २३
तं त्वा वयं पतिं १, ६०, ५
तं त्वा वयं पितो १, १८७, ११
तं त्वा वाजेषु वाजिनम् १, ४, ९; अथर्व. २०, ६८, ९
तं त्वा विप्रा वचोविदः ९, ६४, २३; साम. १०७७
तं त्वा विप्रा विपन्यवो ३, १०, ९
तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः ५, २४, ४; साम. ११०९; वा.य. ३,२६; १५,४८; तै. सं. १,५,६,३; ४.४,४,८
तं त्वा समिद्भिरङ्गिरो ६,१६,११; साम. ६६१; वा.य. ३ ३; तै. सं. २,५,८,१; तै. ब्रा. १,२,१,१०; ३,५,२,१
तं त्वा सहस्रचक्षसं ९, ६०, २
तं त्वा सुतेष्वाभुवो ९, ६५, २७
तं त्वा हविष्मतीः ८, ६, २७
तं त्वा हस्तिनो मधुमन्तं ९, ८०, ५
तं त्वा हिन्वन्ति वेधसः ९, २६. ६
तं दुरोषमभी नरः ९, १०१, ३; साम. ६९९
तं देवा बुभ्रे रजसः २, २, ३
तन्न इंद्रस्तदरुणः १, १०७, ३
तन्न इंद्रो वरुणो ७, ३४, २५; ५६, २५
तन्न प्रत्नं सख्यं ६, १८, ५
तं नव्यसी हृद आ १, ६०, ३
तन्नस्तुरीपमद्भुतं १, १४२, १०; वा. य. २७, २०; तै. सं. ४, १, ८, ३; नि. ६, २१
तन्नस्तुरीपमध ३, ४, ९; ७, २, ९; तै. सं. ३,१,११,१
तं नाकमर्यो ५, ५४, १२
तन्नु वोचाम रभसाय १, १६६, १
तन्नु सख्यं पवमानस्यास्तु ९. ९२, ५
तं नेमिरभवो यथा ८. ७५, ५; तै. सं. २, ६, ११, १
तं नो अग्ने अभि नरो ५, ९, ७

तं नो अग्ने मघवद्भ्यः ७, ५, ९
तन्नो अनर्वा सविता ५, ४९, ४
तं नो दात मरुतो २, ३४, ७
तन्नो देवा यच्छत १०, ३५, १२
तं नो द्यावापृथिवी १०, ३७, ६
तन्नो रायः पर्वताः ७, ३४, २३
तं नो वाजा ऋभुक्षण ४, ३७, ८
तन्नो वातो मयोभु १, ८९, ४; वा. य. २५, १७
तन्नो वि वोचो यदि ६, २२, ४; अथर्व. २०, ३६, ४
तं नो विश्वा अवस्युवो ९, ४३, २
तन्नोऽहिर्बुध्न्यो अज्निः ६, ४९, १४
तन्न ऋतमिन्द्र शूर ८, ९७, १५
तन्मित्रस्य वरुणस्याभि १, ११५, ५; अथर्व. २०,१२३,२
वा. य. ३३, ३८; तै. ब्रा. २, ८, ७, २
तपन्ति शत्रुं स्वर्णे ७, ३४, १९
तपसा ये अनाधृष्याः १०, १५४, २; अथर्व. १८, २, १६;
तै. आ. ६, ३, २
तपुर्जम्भो वन आ १, ५८, ५
तपुर्मूर्धा तपतु रक्षसो १०, १८२ ३
तपोष्पविश्रं वितनं ९, ८३, २; साम. ८७६
तपोष्वग्न अंतरो ३, १८, २; तै. आ. ४, ५, ५
तम आसीत्तमसा १०,१२९,३; तै.ब्रा.२,८,९,४; नि.७,३
तमग्निमस्ते ७, १, २; साम. १३७४
तमग्ने पास्युत ६, १५, ११
तमग्ने घृतनाघहं ५, २३, २; तै. सं. १, ३, १४, ७
तमग्रुवः केशिनीः १, १४०, ८
तमङ्गिरस्वन्नमसा ३, ३१, १९
तमद्य राधसे महे ८, ६४ १२
तमध्वरेष्वीळते ५, १४, २
तमप्सन्त शवस उत्सवेषु १, १००, ८
तममृक्षन्त वाजिनं ९, २६, १
तमर्केभिस्तं सामभिः ८, १६, ९
तमर्वन्तं न सानसिं गृणीहि ८, १०२, १२
तमर्वन्तं न सानसिमरुषं ४, १५, ६
तमस्मेरा युवतयो २, ३५, ४; तै. सं. २, ५, ११, २
तमस्य द्यावापृथिवी सचेत १०, ११३, १
तमस्य पृक्षमुपरासु १, १२७, ५
तमस्य मर्जयामसि ९, ९९, ३; साम. १६३२
तमस्य राजा वरुणः १, १५६, ४
तमस्य विष्णुर्महिमानमोज १०, ११३, १
तमङ्गन्मुरिजोर्धिया ९, २६, ४
तमङ्के वाजसातय ८, १३, ३; साम. ७४८
तमागन्म सोभरयः ८, १९, ३२
तमानूनं व्रजनमन्यथा ६, ३५, ५
तमा नो अर्कमभृताय ७, ९७, ५
तमिच्च्यौत्नैरायन्ति ८, १६, ६
तमिद्पृच्छन्ति न सिमो १, १४५, २
तमित्सखित्व १, १०, ६
तमित्सुहव्यमङ्गिरः १, ७४, ५
तमिद्गच्छन्ति जुह्वस्तवर्म १, १४५, ३
तमिद्गर्भं प्रथमं दध्र आपः १०, ८२, ६; वा. य. १७,३०;
तै. सं. ४, ६, २, ३
तमिद्घोषा तमुषसि यविष्ठं ७, ३, ५
तमिद्धनेषु हितेषु ८. १६, ५
तमिद्व इन्द्रं सुहवं हुवेम ४, १६, १६
तमिद्वर्धन्तु नो गिरो ९, ६१, १४; साम. १३३६
तमिद्विप्रा अवस्यवः ८, १३, १७
तमिद्वोचेम विदथेषु १, ४०, ६
तमिन्द्रं वाजयामसि ८,९३,७; साम. ११९; १२२२; अथर्व.
२०,४७,१; १३७,१२; तै. ब्रा. १,५,८,३; २,४.१,३
तमिन्द्रं जोहवीमि ८, ९७, १३; साम. ४६०; अथर्व.
२०, ५५, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ९
तमिन्द्रं दानमीमहे ८, ४६, ६
तमिन्द्र मदमा गहि ३, ४२, २; अथर्व. २०, २४, २
तमिन्नरो वि ह्वयन्ते समीके ४, २४, ३
तमिन्वेव समना समान ४, ५, ७; नि. ६, १७
तमीं हिन्वन्ति धीतयो १, १४४, ५
तमीं हिन्वत्यग्रुवो ९, १, ८
तमीं होतारमानुषक् ४, ७, ५
तमीळत प्रथमं यज्ञसाधं १, ९६, ३
तमीळिष्व य आहुतो ८, ४३, २२
तमीमण्वीः समर्य आ ९, १, ७
तमीमह इन्द्रमस्य रायः ६, २२, ३; अथर्व. २०, ३६, ३,
नि. ६, ३
तमीमहे पुरुहुतं ८, १३, २४
तमी मृजन्त्यायवो ९, ६३, १७
तमीशानं जगतः १, ८९, ५; वा. य. २५, १८
तमुक्षमाणं राजसि २, २, ४
तमुक्षमाणमव्यये ९, ९९, ५
तमु ज्येष्ठं नमसा हविर्भिः ९, ९७, ३
तमु त्वा गोतमा गिरा १, ७८, २

तमु त्वा दध्यङ् ऋषिः ६,१६,१४; वा. य. ११, ३३; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २
तमु त्वा नूनमसुर ८, ९०, ६; साम. १४१२; नि. ५, २१
तमु त्वा नूनमीमहे ८, २४, २६
तमु त्वा पाथ्यो वृषा ६, १६, १५; वा. य. ११, ३४; तै. सं. ३, ५, ११, ४; ४, १, ३, ३
तमु त्वा यः पुरासिथ ६, ४५, ११
तमु त्वा वाजसातमं १, ७८, ३
तमु त्वा वाजिनं नरो ९, १७, ७
तमु त्वा वृत्रहन्तमं १, ७८. ४
तमु त्वा सत्य सोमपा ६, ४५, १०
तमु ष्टुमः ६, १०, २
तमु नः पूर्वे पितरो ६, २१, २; अथर्व. २०, ३६, २
तमु नूनं तविषीमन्तमेषां ५, ५८, १
तमु ष्टवाम य इमा जजान ८, ९६, ५
तमु ष्टवाम यं गिर ८, ९५, ६; साम. ८८५
तमु ष्टुहि यः स्विषुः सुधन्वा ५, ४२, ११
तमु ष्टुहि यो अभिभूत्योजाः ६, १८, १; तै. ब्रा. २,८,५,८
तमु ष्टुहीन्द्रं यो ह १, १७३, ५
तमु स्तुष इन्द्रं यो विदानः ६, २१, २
तमु स्तुष इन्द्रं तं गृणीषे २, २०, ४
तमु स्तोतारः पूर्व्यं १, १५६, ३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ९
तमुस्राभिन्द्रं न १०, ६, ५
तमूतयो रणयञ्छूरसातौ १, १००, ७
तमूर्मिमापो ७, ४७, २
तमू षु समना गिरा ८, ४१, २; नि. १०, ५
तमृत्विया उप वाचः १, १९०, २
तमेव ऋषिं तमु १०, १०७, ६
तमोषधीर्दधिरे गर्भमृत्वियं १०, ९१, ६; साम. १८२४
तं पृच्छता स १, १४५, १
तं पृच्छन्ति वज्रहस्तं ६, २२, ५; अथर्व. २०, ३६, ५
तं पृच्छन्तोऽवरासः ६, २१, ६
तं प्रत्नथा पूर्वथा ५, ४४, १; वा. य. ७, १२; तै. सं. १, ४, ९, १; नि. ३, १६
तं मर्जयन्त सुक्रतुम् ८, ८४, ८; तै. सं. ३, ५, ११, ५
तं मर्ता अमर्त्य १०, ११८, ६
तं मर्जयन्त महिषं ९, ९५, ४
तम्वभि प्र गायत ८,१५,१; साम. ३८१, अथर्व. २०,६१,४; ६२, ८
तम्वभि प्रार्चतेन्द्रं ८, ९२, ५
तया पवस्व धारया यया गाव ९, ४९, २; साम. १४३६
तया पवस्व धारया यया पितो ९, ४५, ६
तयोरिदमवच्छवः ५, ८६, ३
तयोरिद्वसा वयं १, १७, ६
तयोरिद् घृतवत्पयः १, २२, १४
तरणिं वो जनानां ८, ४५, २८; साम. २०४
तरणिरित्सिषासति ७, ३२, २०; साम. २३८; ८६७
तरणिर्विश्वदर्शतो १, ५०, ४; अथर्व. १३, २, १९; २०,४७,१६; वा. य. ३३,३६; तै. सं.१,४,३१,१; तै. आ. ३, १६, १
तरत्स मन्दी धावति १,५८,१; साम. ५००; १०५७; नि. १३, ६
तरत्समुद्रं पवमान ऊर्मिणा ९, १०७, १५; साम. ८५७
तरोभिर्वो विदद्वसुं ८, ६६, १; साम. २३७; ६८७
तव क्रत्वा तव तहंसनाभिः ६, १७, ६
तव क्रत्वा तवोतिभिः ९, ४, ६; साम. १०५२
तव क्रत्वा सनेयं ८, १९, २९
तव क्र्यौरनानि वज्रहस्त ७, १९, ५; अथर्व. २०, ३७, ५
तव त्य इन्दो अन्धसो ९,५१, ३; साम. १२२६
तव त्य इन्द्र सख्येषु वह्नयः १०, १३८, १; नि. ४, २५
तव त्यदिन्द्रियं बृहत् ८, १५, ७; साम. १६४५; अथर्व. २०, १०६, १
तव त्यन्नर्य २, २२, ४, साम. ४६६
तव त्ये अग्ने अर्चयो भ्राजन्तो ५, १०, ५
तव त्ये अग्ने अर्चयो महि ५, ६, ७
तव त्ये अग्ने हरितो ४, ६, ९
तव त्ये पितो ददतः १, १८७, ५
तव त्ये पितो रसा १, १८७, ४
तव त्ये सोम पवमान ९, ९१, ४
तव त्ये सोम शक्तिभिः १०, २५, ५
तव त्रिधातु पृथिवी ७, ५, ४
तव त्विषो जनिम ४, १७, २
तव द्युमन्तो अर्चयो ५, २५, ८
तव द्यौरिन्द्र पौंस्यं ८, १५, ८; साम. १६४६; अथर्व. २०, १०६, २
तव द्रप्सा उदप्रुत ९, १०६, ८; साम. १३२७
तव द्रप्सो नीलवान् ८, १९, ३१; साम. १८२३
तव प्रणीतीन्द्र जोहुवानान् ७, २८, ३
तव प्रत्नेभिरध्वभिः ९, ५२, २
तव प्र यक्षि संहसं ६, १६, ८
तव प्रयाजा अनुयाजाश्च १०, ५१, ९; नि. ८, २२

तव भ्रमास आशुया ४, ४, २; वा. य. १३, १०; तै. सं. १, २, १४, १
तव वायवृतस्पते ८, २६, २१; वा. य. २७, ३४
तव विश्वे सजोषसो ९, १८, ३; साम. १०९५
तव व्रते सुभगासः २, २८, २
तव शरीरं पतयिष्ण्वर्वन् १, १६३, ११; वा. य. २९,२२; तै. सं. ४, ६, ७, ४
तव शुक्रासो अर्चयो दिवः ९, ६६, ५
तव श्रिया सुदृशो ५, ३, ४
तव श्रिये मरुतो मर्जयन्त ५, ३, ३
तव श्रियं व्यजिहीत २, २३, १८
तव श्रियो वर्ष्यस्येव १०, ९१, ५; साम. ९८२
तव स्याम पुरुवीरस्य २, २८, ३
तव स्वादिष्टाग्ने ४, १०, ५
तव ह त्यदिन्द्र विश्वमाजौ ६, २०, १३
तवाग्ने होत्रं तव २, १, २; १०, ९१, १०
तवायं सोमस्त्वमेह्यर्वाङ् ३, ३५, ६; वा. य. २६, २३
तवाहं शूर रातिभिः १, ११, ६
तवाहं सोम रारण ९, १०७, १९; साम. ५१६; ९२२; तांड्य ब्रा. १२, ९, ३
तवाहमग्न ऊतिभिर्नेदिष्ठाभिः ८, १९, २६
तवाहमग्न ऊतिभिर्मित्रस्य ५, ९, ६
तवेदं विश्वमभितः पशव्यं ७, ९८, ६; अथर्व. २०,८७ ६; तै. ब्रा. २, ८, २, ६
तवेदिंद्र प्रणीतिषून ८, ६, २२
तवेदिंद्रावमं वसु ७, ३२, १६; साम. २७०
तवेदिन्द्राहमाशसा ८, ७८, १०
तवेदु ताः सुकीर्तयो ८, ४५, ३३
तवेमाः प्रजा दिव्यस्य रेतसः ९, ८६, २८
तवेमे सप्त सिन्धवः ९, ६६, ६
तवोतिभिः सचमाना ५, ४२, ८
तस्मा अग्निर्भरत ४, २५, ४
तस्मा अरं गमाम वो १०, ९, ३; साम. १८३९; अथर्व. १, ५, ३; वा. य. ११,५१; ३६,१६; तै.सं. ४,१, ५,१; ५,६,१,४; ७,४,१९,४; तै. आ. ४, ४२, ४, १०, १, १२
तस्मा अर्षंति दिव्या २, २५, ४
तस्मा इदास्ये हविः ७, १०२, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६
तस्मा इद्विश्वे धुनयंत २, २५, ५
तस्मादश्वा अजायन्त १०, ९०, १०; अथर्व. १९, ६, १२; वा.य. ३१, ८; तै. आ. ३, १२, ५

तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः १०,९०,९; अथर्व. १९, ६, १३; वा. य. ३१, ७, तै. आ. ३, १२, ४
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं १०,९०,८; अथर्व. १९,६,१४; वा. य. ३१, ६; तै. आ. ३, १२, ४
तस्माद्विराळजायत १०,९०,५; अथर्व. १९,६,९; वा. य. ३१, ५; तै आ. ३, १२, २
तस्मिन्ना वेशया गिरो १, १७६, २
तस्मिन्हि सन्त्यूतयो ८, ४६,७
तस्मै तवस्यमनु २, २०, ८
तस्मै नूनमभिद्यवे ८, ७५, ६; तै. सं. २, ६, ११, २
तस्य ते वाजिनो वयं ९, ६५, ९
तस्य धुमाँ असद्रथो ८, ३१, ३
तस्य वज्रः क्रंदति १, १००, १३
तस्य वयं सुमतौ ६, ४७, १३; १०, १३१, ७; अथर्व. ७,९२,१; २०, १२५, ७; वा. य. २०, ५२; तै. सं. १,७,१३,५; नि. ६,७
तस्याः समुद्रा १,१६४.४२; तै.ब्रा.२,४,६,११; नि.११,४१
तस्येदवंस्तो रंहयंत ८, १९, ६
तस्येदिह स्तवथ वृष्ण्यानि ४, २१, २
ता अस्नत वयुनं ५, ४८, २
ता अभि सन्तमस्तृतं ९, ९, ५
ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं १०, १२४, ८
ता अस्य नमसा सहः १, ८४, १२; साम.१००७; अथर्व. २०, १०९, ३
ता अस्य पृशनायुवः १, ८४, ११; साम. १००६; अथर्व. २०, १०९, २
ता अस्य वर्णमायुवो २, ५, ५
ता अस्य सूददोहसः ८, ६९, ३; वा य.१२,५५; १५,६०; तै. सं. ४, २, ४, ४; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २
ता आ चरंति समना ४, ५१, ८
ता इन्वेव समना ४, ५१, ९
ता ईं वर्धंति मह्यस्य १, १५५, ३
तां वां धेनुं न १, १३७, ३
तां वो देवाः सुमतिं ५. ४१, १८
तां सु ते कीर्तिम् १०, ५४, १
ता कर्माणतराम्यै १, १७३, ४
ता गृणीहि नमस्येभिः ६, ६८, ३
ता घा ता भद्रा उषसः ४, ५१, ७
ता जिह्वया सदमेदं ६, ६७, ८
तां जुषस्व गिरं मम ३, ६२, ८
ता तू त इन्द्र महतो ४, २२, ५

ता तू ते सख्या तुवि ४, २२, ६
ता ते गृणन्ति वेधसो ४, ३२, ११
ता न आ वोळ्हमश्विना २, ४१, ९; वा. य. २०, ८३
ता नः शक्तं पार्थिवस्य ५, ६८, ३; साम.११४५; १४६५
ता नः क्षिपा तनूपा ७, ६६, ३
ता नव्यसो जरमाणस्य ६, ६२, ४
ताँ आ रुद्रस्य मीळ्हुषो ७, ५८, ५; नि. ४, १५
ताँ आशिरं पुरोळाशं ८, २, ११
ताँ इयानो महि २, ३४, १४
तानीदहानि बहुलान्यासन् ७, ७६, ३
ताँ उशतो वि बोधय १, १२, ४
ता नृभ्य आ सौश्रवसा ६, १३, ५
ता नो अद्य वनस्पती १, २८, ८
ता नो रासन्नातिषाचो ७, ३४, २२; नि. ६, १४
ता नो वाजवतीरिष ६, ६०, १२; साम. ११५१
तान्पूर्वया निविदा १, ८९, ३; वा. य. २५, १६
तान्यज्ञत्राँ ऋतावृधो १, १४, ७
तान्वन्दस्व मरुतस्ताँ ८, २०, १४
तान्वो महो मरुत २, ३४, ११
ता बाहवा सुचेतुना ५, ६४, २
ताभिरा गच्छतं नरो ६, ६०, ९; साम. ९९३
ताभिरायातं वृषणोप ८, २२, १२
ताभिरायातमूतिभिः ८, ५, २४
ता भुज्युं विभिरूतयः ६, ६२, ६
ता भूरिपाशावनृतस्य ७, ६५, ३
ताभ्यां विश्वस्य राजसि ९, ६६, २
तामग्ने अस्मे इषं ७, ५, ८
ता मन्दसाना मनुषो १०, ४०, १३; अथर्व. १४, २, ६
तामस्य रीतिं ५, ४८, ४
ता महान्ता सदस्पती १, २१, ५
ता माता विश्ववेदसा ८, २५, ३
ता मित्रस्य प्रशस्तये १, २१, ३
ता मे अश्विना सनीनां ८, ५, ३७
ता मे अश्व्यानां ८, २५, २३
तां पूषञ्छिवतमाम् १०, ८५, ३७; अथर्व. १४, २, ३८; नि. ३, २१
तां पूषणः सुमतिं वयं ६, ५७, ६
ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमा ६, ६२, २
ता यज्ञेषु प्र शंसते १, २१, २
ता योधिष्टमभि गा ६, ६०, २
ता राजाना शुचिव्रता ६, १६, २४
ता वज्रिणं मन्दिनं १०, ९६, ६; अथर्व. २०, ३१, १
तावदुषो राधो अस्मभ्यं ७, ७९, ४
ता वर्तियांतं जयुषा १०, ३९, १३
ता वस्गू दस्रा पुरु ६, ६२, ५
ता वां वास्तून्युश्मसि १, १५४, ६; वा. य. ६, ३; तै. सं. १, ३, ६, १; नि. २, ७
ता वां विश्वस्य गोपा ८, २५, १
ता वां सम्यगद्रुहाणे ५, ७०, २; साम. ९८६
ता वां गीर्भिर्विपन्यवः ७, ९४, ६; साम ८०२
ता वां धियोऽवसे ४, ४१, ८
ता वां नरा स्ववसे १, ११८, १०
ता वामद्य तावपरं १, १८४, १
ता वामद्य हवामहे ८, २६, ३
ता वामियानोऽवसे ५, ६५, ३
ता वामेषे रथानां इन्द्राग्नी ५, ८६, ४
ता वामेषे रथानां उर्वीम् ५, ६६, ३
ता वां मित्रावरुणा १०, १३२, २
ता विग्रं धेथे ६, ६७, ७
ताविदा चिदहानां ८, २२, १३
ताविद्दशंसं मर्त्यं ७, ९४, १२
ताविद्दोषा ता उषसि ८, २२, १४
ता विद्वांसा हवामहे वां १, १२०, ३
ता वृधन्तावनु द्यून् ५, ८६, ५
ता सम्राजा घृतासुती २, ४१, ६; साम. ९११; नि. २, १३
ता सानसी शवसाना ७, ९३, २
ता सुजिह्वा उप ह्वये १, १३, ८
ता सुदेवाय दाशुषे ८, ५, ६
ता ह त्यद्वर्तिर्यद् ६, ६२, ३
ता हि क्षत्रं धारयेथे ६, ६७, ६
ता हि क्षत्रमविहुतं ५, ६६, २
ता हि देवानामसुरा ता ७, ६५, २
ता हि मध्यं भराणां ८, ४०, ३
ता हि शश्वंत ईळत ७, ९४, ५; साम. ८०१
ता हि श्रेष्ठवर्चसा ५, ६५, २
ता हि श्रेष्ठा देवताता ६, ६८, २
ता हुवे ययोरिदं ६, ६०, ४; साम. ८५३
तिग्मजम्भाय तरुणाय ८, १९, २२
तिग्मं चिदेम ६, ३, ४
तिग्ममायुधं मरुतां ८, ९६, ९
तिग्ममेको बिभर्ति ८, २९, ५
तिग्मा यदन्तरशनिः ४, १६, १७

तिग्मायुधौ तिग्महेती ६, ७४, ४
तिरः पुरू चिदश्विना ३, ५८, ५
तिरश्चीनो विततो १०, १२९, ५; वा.य. ३३,७४; तै. ब्रा. २, ८, ९, ५
तिष्ठा सु कं मघवन् ३, ५३, २
तिष्ठा हरी रथ आ ३, ३५, १; तै. ब्रा. २, ७, १३, १
तिस्रः क्षपस्त्रिः १, ११६, ४; तै. आ. १, १०, ३
तिस्रो देवीर्बर्हिरिदं वरीय १०, ७०, ८
तिस्रो देष्ट्राय १०, ११४, २
तिस्रो द्यावः सवितुः १, ३५, ६
तिस्रो द्यावो निहिता ७, ८७, ५
तिस्रो भूमीर्धारयन् २, २७, ८; तै. सं. २, १, ११, ५
तिस्रो मातॄस्त्रीन्पितॄन् १, १६४, १०; अथर्व. ९, ९, १०
तिस्रो यदग्ने शरदः १, ७२, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६
तिस्रो यद्यस्य समिधः ३, २, ९
तिस्रो वाच ईरयति प्र वह्निः ९, ९७, ३४; साम. ५२५; ८५९; नि. १४, १४
तिस्रो वाच उदीरते ९, ३३, ४; साम. ४७१; ८६९
तिस्रो वाचः प्र वद ७, १०१, १
तीक्ष्णेनाग्ने चक्षुषा १०, ८७, ९; अथर्व. ८, ३, ९
तीव्रस्याभिवयसो १०, १६०, १; अथर्व. २०, ९६, १
तीव्राः सोमास आ गहि सुतासो ८, ८२, ८
तीव्राः सोमास आ गह्याशीर्वन्तः १, २३, १
तीव्रान्घोषान्कृण्वते ६, ७५, ७; वा. य. २९, ४४; तै. सं. ४, ६, ६, ३
तीव्रो वो मधुमाँ अयं २, ४१, १४
तुभ्रो ह भुज्युमश्विनो १, ११६, ३; तै. आ. १, १०, २
तुचे तनाय तत्सु नो ८, १८, १८; साम. ३९५
तुजे नस्तने पर्वताः ५, ४१, ९
तुजेतुजे य १, ७, ७; अथर्व. २०, ७०, १३; नि. ६,१८
तुभ्यं वाता अभिप्रियः ९, ३१, ३
तुभ्यं शुक्रासः शुचयस्तु १, १३४, ५
तुभ्यं स्रोतस्त्यद्रिगो ३, २१, ४; तै. ब्रा. ३, ६. ७, २
तुभ्यं सुतास्तुभ्यमु १०, १६०, २; अथर्व. २०, ९६, २
तुभ्यं सोमाः सुता इमे ८, ९३, २५; साम. २१३
तुभ्यं स्तोका घृत ३, २१. ३; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
तुभ्यं हिन्वानो वसिष्ठ २, ३६, १
तुभ्यं गावो घृतं ९, ३१, ५
तुभ्यं धेनू जना ८, ४३, २९
तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम ८, ४३, १८; वा. य. १२, ११६; तै. सं. १, ३, १४, ३; तै. ब्रा. ३, ७, १, १
तुभ्यं दक्ष कविक्रतो ३, १४, ७
तुभ्यमग्ने पर्यवहन् १०, ८५, ३८; अथर्व. १४, २, १
तुभ्यमुषासः शुचयः १, १३४, ४
तुभ्यं पयो यत् १, १२१, ५
तुभ्यं ब्रह्माणि गिर ३, ५१, ६
तुभ्यं भरन्ति क्षितयो ५, १, १०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
तुभ्यायं सोमः परिपूतो १, १३५, २
तुभ्यायमद्रिभिः सुतो ८, ८२, ५
तुभ्येदमग्ने मधुमत्तमं ५, ११, ५
तुभ्येदमिंद्र परि षिच्यते १०, १६७, १
तुभ्येदिंद्र मरुत्वते ८, ७६, ८
तुभ्येदिंद्र स्व ओक्ये ३, ४२, ८; अथर्व. २०, २४, ८
तुभ्येदिमा सवना ७, २२, ७; अथर्व. २०, ७३, १
तुभ्येदेते बहुला १, ५४, ९
तुभ्येदेते मरुतः ५, ३०, ६
तुभ्येमा भुवना कवे ९, ६२, २७; साम. ७७७
तुरण्यवोऽङ्गिरसो ७, ५२, ३
तुरण्यवो मधुमन्तं ८, ५१, १०; साम. १६१०; अथर्व. २०, ११९, २
तुरीयं नाम यज्ञियं ८, ८०, ९
तुविक्षं ते सुकृतं ८, ७७, ११; नि. ६, ३३
तुविग्रीवो वपोदरः ८, १७, ८; अथर्व. २०, ५, २
तुविग्रीवो वृषभो वावृधानो ५, २, १२
तुविशुष्म तुविक्रतो ८, ६८. २; साम. १७७२
तूतुजानो महेमते ८, १३, ११
तूर्वन्नो जीयान् ६, २०, ३
तृणस्कंदस्य नु विशः १, १७२, ३
तृतीये धानाः सवने ३, ५२, ६
तृदिला अतृदिलासो १०, ९४, ११
तृषु यदन्ना तृषुणा ४, ७, ११
तृष्वमेतत्कदुकमेतत् १०, ८५, ३४; अथर्व. १४, १, २९
तृष्टामया प्रथमं १०, ७५, ६
ते अज्येष्ठा अकनिष्ठास ५, ५९, ६
ते अद्रयो दशयंत्रास १०, ९४, ८
ते अस्मभ्यं शर्म १, ९०, ३
ते अस्य सन्तु केतवो ९, ७०, ३; साम. १४२५
ते आचरन्ती समनेव ६, ७५, ४; वा. य. २९, ४१; तै. सं. ४, ६, ६, २; नि. ९, ४०
ते क्षोणीभिरुरुणेभिः २, ३४, १३
ते गव्यता मनसा ४, १, १५
ते घा राजानो अमृतस्य १०, ९३, ४

ते धेदग्ने स्वाध्यो ये त्वा ८, १९, १७
ते धेदग्ने स्वाध्योऽहा विश्वा ८, ४३, ३०
ते चिद्धि पूर्वीरभि ७, ४८, ३
ते जज्ञिरे दिव ऋष्वास १, ६४, २
ते जानत स्वमोक्यं ८, ७२, १४; साम. १४८१
तेजिष्ठया तपनी २, २३, १४
तेजिष्ठा यस्यारतिः ६, १२, ३
ते ते अग्ने स्योता ६, १६, २७
ते ते देव नेतः ५, ५०, २
ते ते देवाय दाशतः ७, १७, ७
ते त्वा मदा अमदन् १, ५३, ६; अथर्व. २०, २१, ६
ते त्वा मदा इंद्र मादयन्तु ७, २३, ५; अथर्व. २०,१२,५
ते त्वा मदा बृहदिंद्र ६, १७, ४
ते दशग्वाः प्रथमा २, ३४, १२
ते न आस्नो वृकाणां ८, ६७, १४
ते न इंद्रः पृथिवी ६, ५१, ११
ते नः पूर्वांस उपरास ९, ७७, ३
ते नः सन्तु युजः सदा ८, ८३, २
ते नः सहस्रिणं रयिं ९, १३, ५; साम, ११९२
तेन नासत्या गतं १, ४७, ९
तेन नो वाजिनीवसू परावतः ८, ५, ३०
तेन नो वाजिनीवसू पश्चे ८, ५ २०
तेन सत्येन जागृतम् १, २१, ६
तेन स्तोतृभ्य आ भर ८, ७७, ८
ते नस्त्राध्वं ते ८, ३०, ३
ते नूनं नोऽयमूतये १०, १२६, ३
ते नो अर्वंतो हवनश्रुतो १०, ६४, ६; वा. य. ९, १७; तै. सं. १, ७, ८, २
ते नो गृणाने महिनी १, १६०, ५
ते नो गोपा अपाच्यः ८, २८, ३
ते नो नावमुरुष्यत ८, २५, ११
ते नो भद्रेण शर्मणा ८, १८, १७
ते नो मित्रो वरुणो अर्यमा ५, ४१, २
ते नो रत्नानि धत्तन १, २०, ७
ते नो रायो द्युमतो वाजवतः ६, ५०, ११
ते नो रुद्रः सरस्वती ६, ५०, १२
ते नो वसूनि काम्या ५, ६१, १६
ते नो वृष्टिं दिवस्परि ९, ६५, २४; साम. ११६५
ते प्रत्नासो व्युष्टिषु ९, ९८, ११
तेभ्यो गोधा अयथं १०, २८, ११
तेभ्यो द्युम्नं बृहद्यशः ५, ७९, ७
ते म आहुर्य आययुः ५, ५३, ३
ते मन्वत प्रथमं नाम धेनोः ४, १, १६
ते मर्मृजत दद्वांसो अद्रिं ४, १, १४
ते मायिनो ममिरे १, १५९, ४
ते राया ते सुवीर्यैः ४, ८, ६
तेऽरुणेभिर्वरमागैः १, ८८, २
ते रुद्रासः सुमखा ५, ८७, ७
तेऽवदन् प्रथमा १०, १०९, १; अथर्व. ५, १७, १
तेऽवर्धन्त स्वतवसो १, ८५, ७; तै. सं. ४, १, ११,३
तेऽविंदन्मनसा १०, १८१, ३
ते विश्वा दाशुषे वसु ९, ६४, ६; साम. १०३६
ते वो हृदे मनसे ४, ३७ २
तेषां हि चित्रमुक्थ्यं ८, ६७, ३
तेषां हि मह्ना महतां १०, ६५, ३
ते सत्येन मनसा गोपतिं १०, ६७, ८; अथर्व. २०,९१,८
ते सत्येन मनसा दीध्यानाः ७, ९०, ५
ते सीषपन्त जोषम् ७, ४३, ४
ते सुतासो मदिन्तमाः ९, ६७, १८; साम. १८११
ते सूनवः स्वपसः १, १५९, ३
ते सोमादो हरी १०, ९४, ९; नि. २, ५
ते स्पंद्रासो नोक्षणो ५, ५२, ३
ते स्याम देव वरुण ७, ६६, ९; साम. १०६९
ते स्याम ये अग्नये ४, ८, ५
ते हि द्यावापृथिवी भूरिरेतसः १०, ९२, ११
ते हि द्यावापृथिवी मातरा १०, ६४, १४
ते हि द्यावापृथिवी विश्व १, १६०, १
ते हिन्विरे अरुणं ८, १०१, ६
ते हि पुत्रासो अदितेः ८, १८, ५
ते हि प्रजाया अभरन्त १०, ९२, १०
ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमा आदित्येन १०, ७७, ८
ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमाः सधस्थम् ७,३९,४; नि. ६,१३
ते हि वस्वो वसवानाः १, ९०, २
ते हि श्रेष्ठवर्चसः ६, ५१, १०
ते हि ष्मा वनुषो नरो ८, २५, १५
ते हि सत्या ऋतस्पृश ५, ६७, ४
ते हि स्थिरस्य शवसः ५, ५२, २
तोके हिते तनय ४, ४१, ६
तोशा वृत्रहणा हुवे ३, १२ ४; साम. १७०२
तोशासा रथयावाना ८, ३८, २; साम. १०७४
त्मना वहन्तो १, ६९, १०
त्मना समस्सु हिनोत ७, ३४, ६

त्यं सु मेघं १, ५२, १; साम. ३७७
त्यं चित्पर्वतं गिरिं ८, ६४, ५
त्यं चिदग्निमृतजुरं १०, १४३, १
त्यं चिदर्णं ५, ३२, ८
त्यं चिदत्यं १०, १४३, २
त्यं चिदस्य क्रतुभिः ५, ३२, ५
त्यं चिदित्था कण्वय ५, ३२, ६; नि. ६, ३
त्यं चिदेषां स्वधया ५, ३२, ४
त्यं चिद्धा दीर्घं १, ३७, ११
त्यं नु मारुतं गणं ८, ९४, १२
त्यमु वः सत्रसाहं ८, ९२, ७; साम. १७०; १६४२
त्यमु वो अप्रहणं ६. ४४, ४; साम. ३५७
त्यमूषु वाजिनं १०,१७८,१; साम. ३३२; अथर्व. ७,८५,१; नि. १०, २८
त्यस्यचिन्महतो निर्मृगस्य ५. ३२, ३
त्यान्नु क्षत्रियाँ ८, ६७, १; तै. सं. १, १, ११, ५
त्यान्नु पूतदक्षसो ८, ९४, १०
त्यान्नु ये वि रोदसी ८, ९४, ११
त्या त्वश्विना हुवे ८, १०, ३
त्रय इन्द्रस्य सोमाः ८, २, ७
त्रयः कृण्वन्ति भुवनेषु ७, ३३, ७
त्रयः केशिन १, १६४, ४४; अथर्व. ९, १०, २६; नि. १२, २७
त्रयः कोशासश्चोतन्ति ८, २, ८
त्रयः पवयो मधुवाहने १, ३४, २
त्राता नो बोधि ददशान ४, १७, १७
त्रातारं त्वा तनूनां २, २३, ८
त्रातारमिन्द्रमवितारमिंद्रं ६, ४७, ११; साम. ३३३; अथर्व. ७, ८६, १; वा. य. २०, ५०; तै. सं. १.६,१२,५
त्रातारो देवा अधि वोचता ८, ४८, १४
त्रायन्तामिह देवाः १०, १३७, ५; अथर्व. ४, १३, ४
त्रिंशच्छतं वर्मिण ६, २७, ६
त्रिंशद्धाम वि राजति १०, १८९, ३; साम. ६३१; १३७८; अथर्व. ६, ३१, ३; २०, ४८, ६; वा. य. ३, ८; तै. सं. १, ५, ३, १
त्रिः षष्टिस्वा मरुतो ८, ९६, ८
त्रिः सप्त मयूर्यः १, १९१, १४
त्रिः सप्त यद्गुह्यानि १, ७१, ६
त्रिः सप्त विष्पुलिङ्गका १, १९१, १२
त्रिः सप्त सखा नयो १०. ६४, ८
त्रिः स्मा माह्नः १०, ९५, ५; नि. ३, २१
त्रिकद्रुकेभिः पतति १०, १४, १६; अथर्व १८, २, ६; तै. आ. ६, ५, ३
त्रिकद्रुकेषु चेतनं० ।० नो गिरः ८,९१,२१; साम. ७२४; अथर्व. २०, ११०, ३
त्रिकद्रुकेषु० ।० नो गिरः सदावृधम् ८,१३,१८; नि. १,१०
त्रिकद्रुकेषु महिषो २, २२, १; साम. ४५७; १४८६; अथर्व २०. ९५, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ९
त्रितः कूपे १, १०५, १७; नि. ६, २७
त्रिधा हितं पणिभिः ४,५८,४; वा. य. १७, ९२; तै. आ. १०, १०, २
त्रिपञ्चाशः क्रीळति १०. ३४, ८
त्रिपाजस्यो वृषभो ३, ५६, ३
त्रिपादूर्ध्व १०, ९०, ४; अथर्व. १९, ६, २; वा. य ३१, ४; तै. आ ३, १२, २
त्रिभिः पवित्रैरपुपोद् ३, २६ ८
त्रिभिर्हृत्वं देव सवितः ९, ६७, २६
त्रिमूर्धानं सप्तरश्मिं १, १४६, १
त्रिरन्तरिक्षं सविता ४, ५३, ५
त्रिरश्विना सिंधुभिः १. ३४, ८
त्रिरस्मै सप्तधेनवो ९, ७०, १; साम. ५६०; १४२३
त्रिरस्य ता परमा ४, १, ७
त्रिरा दिवः सवितर्वार्याणि ३, ५६, ६
त्रिरा दिवः सविता सोषवीति ३, ५६, ७
त्रिरुत्तमा दूणशा ३ ५६, ८
त्रिर्देवः पृथिवी ७, १००, ३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ५
त्रिर्नो अश्विना दिव्यानी १, ३४, ६
त्रिर्नो अश्विना यजता १, ३४, ७
त्रिर्नो रयिं वहतमश्विना १, ३४, ५
त्रिर्यातुधानः प्रसितिं १०, ८७, ११; अथर्व. ८, ३, ११
त्रिर्वर्तिर्यातं त्रिरनुव्रते १, ३४, ४
त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण १, ११८, २
त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन यातं ८, ५८, ८
त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेशसा १, ४७, २
त्रिविष्टिधातु प्रतिमानं १, १०२, ८
त्रिश्चिदक्तोः प्र चिकितुः ७, ११, ३
त्रिश्चिन्नो अद्या १, ३४, १
त्रिषधस्था सप्तधातुः ६, ६१, १२
त्रिषधस्थे बर्हिषि १, ४७, ४
त्रीणि जाना परि १, ९५, ३
त्रीणि त आहुर्दिवि १, १६३, ४; वा.य. २९,१५; तै. सं. ४, ६, ७, २

त्रीणि त्रितस्य धारया ९, १०२, ३; साम. १०१५
त्रीणि पदान्यश्विनोः ८, ८, २३
त्रीणि पदा वि चक्रमे १, २२, १८; साम. १६७०; अथर्व. ७, २६, ५; वा. य. ३४, ४३; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
त्रीणि राजाना विदथे ३, ३८, ६
त्रीणि शता त्री सहस्राणि ३, ९, ९; १०, ५२, ६; वा. य. ३३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, २
त्रीणि शतान्यर्वतां ८, ६, ४७
त्रीणि सरांसि पृश्नयो ८, ७, १०
त्रीण्यायूंषि तव ३, १७, ३; तै. सं. ३, २, ११, २
त्रीण्येक उरुगायो ८, २९, ७
त्री यच्छता महिषाणाम् ५, २९, ८
त्री रोचना दिव्या धारयंत २, २७, ९
त्री रोचना वरुण ५, ६९, १
त्री षधस्था सिंधवः ३, ५६, ५
त्र्यंबकं यजामहे ७, ५९, १२; अथर्व.१४, १, १७; वा.य. ३, ६०; तै. सं. १, ८, ६, २; नि. १४, ३५
त्र्यर्यमा मनुषो ५, २९, १
त्र्युदायं देवहितं ४, ३७, ३
त्वं यविष्ठ दाशुषो ८, ८४, ३; साम. १२४६; वा. य. १३, ५२; १८, ७७
त्वं रथं प्र भरो ६, २६, ४
त्वं रयिं पुरुवीरं ८, ७१, ६
त्वं राजेन्द्र ये च १, १७४, १
त्वं राजेव सुव्रतो ९, २०, ५; साम. ९७१
त्वं वरुण उत मित्रो ७, १२, ३; साम. १३०६; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३; ६, १, ३
त्वं वरो सुषाम्णे ८, २३, २८
त्वं वर्मासि सप्रथः ७, ३१, ६; अथर्व. २०, १८, ६
त्वं वलस्य गोमतो १, ११, ५; साम. १२५१
त्वं विक्षु प्रदिवः सीद ६, ५, ३
त्वं विप्रस्त्वं कविः ९, १८, २; साम. १०९४
त्वं विश्वस्य जगतश्चक्षुः १०, १०२, १२
त्वं विश्वस्य धनदा ७, ३२, १७
त्वं विश्वस्य मेधिरः १, २५, २०
त्वं विश्वा दधिषे १०, ५४, ५
त्वं विश्वेषां वरुणासि २, २७, १०
त्वं विष्णो सुमतिं विश्व ७, १००, २
त्वं वृषा नद्य इन्द्र १, १३०, ५
त्वं वृष इंद्र पूर्व्यो ६, २०, ११
त्वं वृषा जनानां ८, १५, १०
त्वं शतान्यव शम्बरस्य ६, ३१, ४
त्वं शर्धाय महिना १०, १४७, ५
त्वं श्रद्धाभिर्मन्दसानः ६, २६, ६
त्वं सत्य इन्द्र धृष्णुरेता १, ६३, ३
त्वं सद्यो अपिबो जात ३, ३२, १०
त्वं समुद्रिया अपो ९, ६२, २६; साम. ७७६
त्वं समुद्रो असि विश्ववित् ९, ८६, २९
त्वं सिंधूँरवासृजो १०, १३३, २; साम. १८०२; अथर्व. २०, ९५, ३; नि. १, १५
त्वं सुतस्य पीतये १, ५, ६; अथर्व. २०, ६९, ४; तै. सं. ३, ४, ११, ४
त्वं सुतो नृमादनो ९, ६७, २; साम. १३२४
त्वं सुष्वाणो अद्रिभिः ९, ६७, ३; साम. १३२५
त्वं सूकरस्य दर्दृहि ७, ५५, ४
त्वं सूरो हरितो रामयो १, १२१, १३
त्वं सूर्यं न आ भज ९, ४, ५; साम. १०५१
त्वं सोम क्रतुभिः १, ९१, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
त्वं सोम तनूकृद्भयो ८, ७९, ३; वा. य. ५, ३५; तै. सं. १, ३, ४, १
त्वं सोम नृमादनः ९, २४, ४; साम. ९६५
त्वं सोम पणिभ्य आ ९, २२, ७
त्वं सोम पवमानो ९, ५९, ३
त्वं सोम पितृभिः संविदानो ८,४८,१३; वा. य. १९,५४; तै. सं. २, ६, १२, २
त्वं सोम प्र चिकितो १,९१,१; वा. य. १९, ५२; तै. सं. २, ६, १२, १
त्वं सोम महे १, ९१, ७; तै. ब्रा. २, ४, ५, ३
त्वं सोम विपश्चितं तना ९, १६, ८
त्वं सोम विपश्चितं पुनानो ९, ६४, २५
त्वं सोम सूर एषसोकस्य ९, ६६, १८
त्वं सोमासि धारयुः ९, ६७, १; साम. १३२३
त्वं सोमासि सत्पतिः १, ९१, ५; तै. सं. ४, ३, १३, १; तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
त्वं ह त्यत्सप्तभ्यो जायमानो ८, ९६, १६; साम. ३२६; अथर्व. २०, १३७, १०
त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजः ८,९६,१७; अथर्व. २०,१३७,११
त्वं ह त्यदिन्द्र कुत्समावः ७. १९, २; अथर्व. २०,३७,२
त्वं ह त्यदिन्द्र चोदीः १, ६३, ४
त्वं ह त्यदिन्द्र सप्त १, ६३, ७
त्वं ह त्यदिन्द्रा रिषण्यन् १, ६३, ५
त्वं ह त्वरणया इन्द्र १०, ८९, ८

त्वं ह त्यद्वृषभ ८, ९६, १८
त्वं ह नु त्यदमायो ६, १८, ३
त्वं ह यद्यविष्ठ्य ८, ७५, ३; तै. सं. २, ६, ११, १
त्वं हि क्षैतवद्यशो ६, २, १; साम. ८४
त्वं हि नः पिता वसो ८, ९८, ११; साम. ११७०; अथर्व. २०, १०८, २
त्वं हि नस्त्वन्वः सोमगोपाः ८, ४८, ९
त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजा १०, ८३, ४; अथर्व. ४,३२,४
त्वं हि मानुषे जने ५, २१, २
त्वं हि राधस्पते ८, ६१, १४; साम. १३२२
त्वं हि विश्वतोमुख १, ९७, ६; अथर्व. ४, ३३, ६; तै. आ. ६, ११, २
त्वं हि वृत्रहन्नेषां ८, ९३, ३३; साम. १७९२
त्वं हि शश्वतीनामिंद्र ८, ९८, ६; साम. १२४९; अथर्व. २०, ६४, ३
त्वं हि शूरः सनिता १, १७५, ३; साम. १४३४
त्वं हि ष्मा च्यावयन्नच्युता ३, ३०, ४
त्वं हि सत्यो मघवन्ननानतः ८, ९०, ४
त्वं हि सुप्रतूरसि ८, २३, २९
त्वं हि सोम वर्धयन् ९, ५१, ४
त्वं हि स्तोमवर्धन ८, १४, ११; अथर्व. २०, २९, १
त्वं होता मनुर्हितोऽग्ने १, १४, ११
त्वं होता मनुर्हितो वह्निः ६, १६, ९
त्वं होता मन्द्रतमो ६, ११, २
त्वं ह्यग्ने अग्निना ८, ४३, १४; तै. सं. १, ४, ४६, ३; ३, ५, ११, ५
त्वं ह्यग्ने दिव्यस्य १, १४४, ६
त्वं ह्यग्ने प्रथमो ६, १, १; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १
त्वं ह्यङ्ग दैव्या ९, १०८, ३; साम. ५८३; ९३८
त्वं ह्येक ईशिष ४, ३१, ७
त्वं ह्येहि चेरवे ८, ६१, ७; साम. २४०; १५८१
त्वं करञ्जमुत १, ५३, ८; अथर्व. २०, २१, ८
त्वं कविं चोदयो ६, २६, ३
त्वं कुत्सं शुष्णहत्येषु १, ५१, ६
त्वं कुत्सेनाभि शुष्णं ६, ३१, ३
त्वं गोत्रमङ्गिरोभ्यो १, ५१, ३
त्वं च सोम नो वशो १, ९१, ६; तै. सं. ३, ४, ११, १
त्वं चित्ती तव दक्षैः ८, ७९, ४
त्वं चित्रः शम्या ४, ३, ४
त्वं जघन्थ नमुचिं १०, ७३, ७
त्वं जामिजेनानां १, ७५, ४; साम. १५३६
त्वं जिगेथ न धना १, १०२, १०
त्वदग्ने काम्या ४, ११, ३
त्वद्धि पुत्र सहसो ३, १४, ६
त्वद्भिया विश आयञ्जसि ७, ५, ३
त्वाग्नियेन्द्र पार्थिवानि ६, ३१, २
त्वद्भाजी वाजंभरो ४, ११, ४
त्वद्भिप्रो जायते ६, ७, ३
त्वद्भिश्वा सुभगा ६, १३, १
त्वं तदुक्थं इन्द्र ६, २६, ५
त्वं तं देव जिह्वया ६, १६, ३२
त्वं तमग्ने अमृतत्व १, ३१, ७
त्वं तमिन्द्र पर्वतं न १. ५५, ३
त्वं तमिन्द्र पर्वतं महां १, ५७, ६; अथर्व. २०, १५, ६
त्वं तमिन्द्रमर्त्य ५, ३५, ५
त्वं तमिन्द्र वावृधानो १, १३१, ७
त्वं तं ब्रह्मणस्पते १, १८, ५
त्वं तस्य द्वयाविनो १, ४१, ४
त्वं ताँ अग्न उभयान्वि १, १८९, ७
त्वं ताँ इन्द्रोभयाँ ६, ३३, ३
त्वं तान्वृत्रहत्ये १०, २२, १०
त्वं तान्त्सं च प्रति चासि २, १, १५,
त्वं तू न इन्द्र तं १, १६९, ४
त्वं त्यष्टणीनां विदो ९, १११, २; साम. १५९२
त्वं त्यमिटतो रथं १०, १७१, १
त्वं त्यमिन्द्र मर्त्यम् १०, १७१ ३
त्वं त्यमिन्द्र सूर्यं १०. १७१, ४
त्वं त्या चिदच्युताग्ने ६, २, ९; तै. सं. ३, १, ११,६
त्वं त्या चिद्वातस्याश्वा १०, २२, ५
त्वं त्यां न इंद्र देव १, ६३. ८
त्वं त्योभिरा गहि १, ३०, २२
त्वंत्वमहर्यथा १०, ९६, ५; अथर्व. २०, ३०, ५
त्वं दाता प्रथमो ८, ९०, २; साम. १४९३; अथर्व. २०, १०४, ४
त्वं दिवो धरुणं धिष १, ५६, ६
त्वं दिवो बृहतः सानु १, ५४, ४
त्वं दूतः प्रथमो १०, १२२, ५
त्वं दूतस्त्वमु नः २, ९, २; तै. सं. ३, ५, ११, २
त्वं दूतो अमर्त्य आ ६, १६, ६
त्वं देवि सरस्वत्यवा ६, ६१, ६
त्वं द्यां च महिव्रत ९, १००, ९; साम. १०१८
त्वं धियं मनोयुजं ९, १००, ३

त्वं धुनिरिन्द्र १, १७४, ९; ६, २०, १२
त्वं धृष्णो धृषता ७, १९ ३; अथर्व. २०, ३७, ३
त्वं न इन्द्र ऋतयुः ८, ७०, १०
त्वं न इन्द्र त्वाभिरूती २, २०, २
त्वं न इन्द्र राया तरूषसो १, १२९, १०
त्वं न इन्द्र राया परीणसा १, १२९, ९
त्वं न इन्द्र वाजयुः ७, ३१, ३; साम. ७१८
त्वं न इन्द्र शूर १०, २२, ९
त्वं न इन्द्रा भरँ ओजो ८,९८,१०; साम. ४०५; ११६९; अथर्व. २०. १०८, १
त्वं न इन्द्रासां हस्ते ८, ७०, १२
त्वं नः पश्चादधराद् ८, ६१. १६
त्वं नः पाह्यंहसो जातवेदो ६. १६, ३०
त्वं नः पाह्यंहसो दोषावस्ताः ७, १५, १५
त्वं नः सोम विश्वतो गोपा १०. २५. ७
त्वं नः सोम विश्वतो रक्षा १, ९१, ८; तै. सं. १,३,१४,१
त्वं नः सोम विश्वतो वयोधाः ८, ४८, १५
त्वं नः सोम सुक्रतुः १०, २५. ८
त्वं नश्चित्र ऊत्या ६, ४८, ९; साम. ४१; १६२३
त्वं नृचक्षा असि सोम ९, ८६, ३८; साम. ९५६
त्वं नृचक्षा वृषभानु ३, १५, ३
त्वं नृभिर्नृमणो ७, १९, ४; अथर्व. २०, ३७, ४; तै. ब्रा. २, ५, ८, १०
त्वं नो अग्न आयुषु ८. ३९, १०
त्वं नो अग्न एषां ५, १०. ३
त्वं नो अग्ने अग्निभिः १०,१४१,६; साम. १५०५; अथर्व. ३, २०, ५
त्वं नो अग्ने अङ्गिर स्तुतः ५, १०, ७
त्वं नो अग्ने अद्रुत ५. १०, २
त्वं नो अग्ने अधराद् १०, ८७, २०; अथर्व. ८. ३, १९
त्वं नो अग्ने तव देव १, ३१, १२; वा. य. ३४, १३
त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थे १, ३१. ९
त्वं नो अग्ने महोभिः ८, ७१, १; साम. ६
त्वं नो अग्ने वरुणस्य ४, १, ४; वा. य. २१, ३; तै. सं. २. ५, १२, ३
त्वं नो अग्ने सनये १, ३१, ८
त्वं नो असि भारताग्ने २, ७, ५
त्वं नो अस्या अमतेरुत ८, ६६, १४
त्वं नो अस्या इंद्र दुर्हणायाः १, १२१, १४
त्वं नो अस्या उषसो ३. १५. २
त्वं नो गोपाः पथिकृद् २, २३, ६
त्वं नो वायवेषामपूर्व्यः १. १३४, ६
त्वं नो वृत्रहन्तमे १०, २५, ९
त्वमग्न इंद्रो वृषभः २, १, ३
त्वमग्न ईळितो जातवेदो १०,१५,१२; अथर्व. १८,३,४२; वा. य. १९,६६; तै. सं. २,६,१२,५
त्वमग्न उरुशंसाय १, ३१, १४
त्वमग्न ऋभुरासे २, १, १०
त्वमग्ने अदितिर्देव २, १, ११
त्वमग्ने गृहपतिः ७, १६, ५; साम. ६१
त्वमग्ने त्वष्टा २, १, ५
त्वमग्ने द्युभिस्त्वमा २, १, १; वा. य. ११, २७; तै. सं. ४,१.२,५; तै. आ. १०,७६,१; नि. ६,१, १३,१
त्वमग्ने द्रविणोदा २, १, ७
त्वमग्ने पुरुरूपो ५, ८, ५
त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः १, ३१, २
त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा १, ३१, १; वा. य. ३४, १२
त्वमग्ने प्रथमो मातरिश्वन १, ३१, ३
त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं १, ३१, १०
त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं १, ३१, १५
त्वमग्ने बृहद्वयो ८, १०२, १; तै. सं. ३, ४, ११, १
त्वमग्ने मनवे द्याम् १, ३१, ४
त्वमग्ने यज्ञानां ६, १६, १; साम. २; १४७४
त्वमग्ने यज्यवे पायुः १, ३१, १३
त्वमग्ने राजा वरुणो २, १, ४
त्वमग्ने रुद्रो असुरो २, १, ६; तै. सं. १,३,१४,१; तै. ब्रा. ३, ११, २, १
त्वमग्ने वनुष्यतो ६, १५, १२; ७, ४, ९
त्वमग्ने वरुणो जायसे ५, ३, १
त्वमग्न वसूँरिह १, ४५, १; साम. ९६
त्वमग्ने वाघते ४, २, १३
त्वमग्ने वीरवद्यशो ७, १५, १२
त्वमग्ने वृजिनवर्तनिं १, ३१, ६
त्वमग्ने वृषभः १. ३१, ५
त्वमग्ने व्रतपा असि ८, ११, १; अथर्व १९,५९,१; वा. य. ४, १६; तै. सं. १.१,१४,४; २,३,१
त्वमग्ने शशमानाय १, १४१, १०
त्वमग्ने शोचिषा चानः ७, १३, २; तै. सं. १,५,११,२
त्वमग्ने सप्रथा असि ५, १३, ४; साम. १४०७; तै. ब्रा. २,४, १, ६; नि. ६, ७
त्वमग्ने सहसा १, १२७, ९
त्वमग्ने सुभृत २, १, १२

त्वमग्ने सुहवो ७, १, २१
त्वमङ्ग जरितारं ५, ३, ११
त्वमङ्ग प्र शंसिषो १, ८४, १९; साम. २४७; १७१३; वा. य. ६, ३७; नि. १४, २८
त्वमध प्रथमं जायमानः ४, १७, ७
त्वमध्वर्युरुत होतासि १, ९४, ६
त्वमपामपिधाना दृणोरप १, ५१, ४
त्वमपो यदवे तुर्वशाय० ५, ३१, ८
त्वमपो यद्ध वृत्रं जघन्वान् ३, ३२, ६
त्वमपो वि दुरो ६, ३०, ५
त्वमर्यमा भवसि यत् ५, ३, २
त्वमसि प्रशस्यो ८, ११, २
त्वमस्माकमिन्द्र विश्वध १, १७४, १०
त्वमस्य पारे रजसो १, ५२, १२
त्वमायसं प्रति १, १२१, ९
त्वमाविथ नर्यं तुर्वशं १, ५४, ६
त्वमाविथ सुश्रवसं १, ५३, १०; अथर्व. २०, २१, १०
त्वमिस्सप्रथा अस्य ८, ६०, ५; साम. ४२
त्वमिन्दो परि स्रव ९, ६२, ९; साम. ९८१
त्वमिन्द्र नर्यो याँ १, १२१, १२
त्वमिन्द्र प्रतूर्तिषु ८. ९९. ५; साम. ३११; १६३७; अथर्व. २०, १०५, १; वा. य. ३३, ६६
त्वमिन्द्र बलादधि १०, १५३, २; साम. १२०; अथर्व. २०, ९३, ५; नि. ७, २
त्वमिन्द्र यशा असि ८, ९०. ५; साम. २४८; १४११
त्वमिन्द्र सजोषसं १०, १५३, ४; अथर्व. २०, ९३, ७
त्वमिन्द्र सवितवा अपस्कः ७, २१, ३
त्वमिन्द्र स्वयशा ऋभुक्षाः ७, ३७, ४
त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यं ८, ९८, २; साम. १०२६; अथर्व. २०, ६२, ६
त्वमिन्द्राभिभूरसि विश्वा १०, १५३, ५; अथर्व. २०, ९३, ८
त्वमिन्द्राय विष्णवे ९, ५६, ४
त्वमिन्द्रासि वृत्रहा १०, १५३, ३; अथर्व. २०, ९३, ६
त्वमिमा ओषधीः सोम १, ९१, २२; वा. य. ३४, २२; तै. ब्रा. २, ८, ३, १
त्वमिमा वार्या पुरु ६. १६, ५
त्वमीशिषे वसुपते वसूनां १. १७०, ५
त्वमीशिषे सुतानां ८, ६४, ३; साम. १३५६; अथर्व. २०, ९३, ३
त्वमुत्तमास्योषधे १०, ९७, २३; अथर्व. ६, १५, १; वा. य. १२, १०१
त्वमुरसाँ ऋतुभिर्बद्बधानाँ ५, ३२, २
त्वमेकस्य वृत्रहन् ६, ४५, ५
त्वमेतद्धारयः ८, ९३, १३
त्वमेताञ्जनराज्ञो द्विर्दशा १, ५३, ९; अथर्व. २०, २१, ९
त्वमेतानि प्रपिषे १०, ७३, ८
त्वमेताम्रुदतो जक्षतः १, ३३, ७
त्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि ९, ८६, ३०
त्वं पाहीन्द्र सहीयसो नॄन् १, १७१, ६
त्वं पिप्रुं मृगयं ४, १६, १३
त्वं पुर इन्द्र चिकिद् ८, ९७, १४
त्वं पुरं चरिष्ण्वं ८, १, २८
त्वं पुरूण्या भरा १०, ११३, १०
त्वं पुरू सहस्राणि शतानि च ८, ६१, ८; साम. १५८१
त्वं भगो न आ हि ६, १३, २
त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या १, ५२, १३
त्वं मखस्य दोधतः १०, १७१, २
त्वं महाँ इन्द्र तुभ्यं ४. १७, १
त्वं महाँ इन्द्र यो १, ६३, १
त्वं महीमवनिं विश्वधेनां ४, १९, ६
त्वं मानेभ्य इन्द्र विश्वजन्या १, १६९, ८
त्वं मायाभिरनवद्य १०, १४७, २
त्वं मायाभिरप १, ५१, ५
त्वया मन्यो सरथं १०, ८४, २; अथर्व. ४, ३१, १ तै. ब्रा. २, ४, १, १०; नि. १०, ३०
त्वया यथा गृत्समदासो २, ४, ९
त्वया वयं शाशद्महे १०, १२०, ५; अथर्व. ५, २, ५; २०, १०७, ८
त्वया वयं सधन्यस्त्वोताः ४, ४, १४; तै.सं. १, २, १४, ६; नि. ५, १५
त्वया वयं सुवृधा २, २३, २; नि. ३, ११
त्वया वयमुत्तमं २, २३, १०
त्वया वयं पवमानेन सोम ९, ९७, ५८
त्वया वयं मघवन्निन्द्र १, १७८, ५
त्वया वयं मघवन्पूर्ये १, १३२, १; नि. ५, २
त्वया वीरेण वीरवो ९, ३५, ३
त्वया ह स्विद्युजा वयं चोदिष्ठेन ८, १०२, ३
त्वया ह स्विद्युजा वयं प्रति ८, २१, ११; साम. ४०३
त्वया हितमप्स्यप्सु २, ३८, ७
त्वया हि नः पितरः ९, ९६, ११; वा. य. १९, ५३; तै.सं. २, ६, १२, १
त्वया ह्यग्ने वरुणो धृतव्रतो १, १४१, ९

स्वयेदिन्द्र युजा वयं ८, ९२, ३२
स्वष्टा दुहित्रे वहतुं १०, १७, १; अथर्व. १८, १, ५३; ३, ३१, ५; नि. १२, ११
स्वष्टा माया वेदपसा १०, ५३, ९
स्वष्टा यद्वह्नं सुकृतं १, ८५, ९
स्वष्टारं वायुमृभवो १०, ६५, १०
स्वष्टारं अग्रजां गोषां ९, ५, ९
स्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः १, १८८, ९
स्वष्टुर्जामातरं वयं ८, २६, २२
स्वां यज्ञेभिरुक्थैः १०, २४, २
स्वां यज्ञेष्वीळते १०, २१, ६
स्वां यज्ञेष्वृत्विजं चारुं १०, २१. ७
स्वां यज्ञेष्वृत्विजं अग्ने ३, १०, २
स्वां यज्ञैरवीवृधन् ९, ४, ९; साम. १०५५
स्वां रिहन्ति मातरो ९., १००. ७; साम. १०१७
स्वां वर्धंति क्षितयः पृथिव्या ६, १५; तै. ब्रा. ३, ६.१०, २
स्वां वाजी हवते वाजिनेयो ६, २६, २
स्वां विश्वे अमृत जायमानं ६. ७. ४; साम. ११४१
स्वां विश्वे सजोषसो ५, २१. ३
स्वां विष्णुर्बृहन्क्षयो ८, १५, ९; साम. १६४७; अथर्व. २०, १०६, ३
स्वां शुष्मिन्पुरुहूत वाजयं ८,९८,१२; साम.११७१; अथर्व. २०, १०८, ३
स्वां सुतस्य पीतये ३. ४२, ९; अथर्व. २०, २४, ९
स्वां सोम पवमानं स्वाध्यः ९, ८६, २४
स्वां स्तोमा अवीवृधन् १, ५, ८; अथर्व. २०, ६९, ६
स्वां ह त्यदिन्द्राणसातौ १, ६३, ६
स्वां हि मंद्रतममर्कशोकैः ६,४.७; वा.य.३३,१३; नि.१,१७
स्वां हि ष्मा चर्षणयो ६. २, २
स्वां हि सत्यमद्रिवो ८, ४६, २
स्वां हि सुष्वरस्तमं ८, २६, २४
स्वां हीन्द्रावसे विवाचो ६, ३३, २
स्वां ह्यग्ने सदमित्समन्यवः ४, १, १
स्वां चित्रश्रवस्तम १, ४५, ६; वा.य. १५, ३१; तै. सं. ४, ४, ४, ३
स्वां जना ममसत्येष्विन्द्र १०, ४२, ४; अथर्व. २०.८९,४
स्वादत्तेभी रुद्र शंतमेभिः २, ३३, २; तै. ब्रा २.८,६,८
स्वां दूतमग्ने अमृतं युगंयुगे ६, १५, ८; साम. १५६८
स्वां देवेषु प्रथमं हवामहे १, १०१, ९
स्वामग्न आदित्यासः २, १, १३; तै. ब्रा. २, ७, १२, ६
स्वामग्न ऋतायवः समीधि ५, ८, १
स्वामग्ने अङ्गिरसो गुहा हितं ५, ११. ६; साम. ९०८; वा. य. १५. २८; तै. सं. ४, ४, ४, २
स्वामग्ने अतिथिं पूर्व्यं विशः ५. ८, २
स्वामग्ने दम आ विश्पतिं २, १. ८
स्वामग्ने धर्णसिं विश्वधा वयं ५, ८, ४
स्वामग्ने पितरमिष्टिभिः २, १, ९
स्वामग्ने पुष्करादधि ६.१६.१३; साम. ९; वा.य. ११,३९; १५. २२; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २; ४, ४, १
स्वामग्ने प्रथमं वेवयन्तो ४, ११, ५
स्वामग्ने प्रथममायुम् १, ३१, ११
स्वामग्ने प्रदिव आहुतं ५ ८. ७; तै. ब्रा. १, २, १, १२
स्वामग्ने मनीषिणः सम्राजं ३, १०, १
स्वामग्ने मनीषिणस्त्वम् ८, ४४, १९
स्वामग्ने मानुषीरीळते ५, ८, ३; तै. सं. ३, ३, ११, २
स्वामग्ने यजमाना अनुयून् १०,४५,११; वा. य. १२,२८; तै. सं. ४, २, २, ४
स्वामग्ने वसुपतिं वसूनां ५, ४, १; तै. सं. १,४,४६,२
स्वामग्ने वाजसातमं ५, १३, ५; तै. सं. १, ४, ४६, ३
स्वामग्ने समिधानं यविष्ठ्य ५, ८, ६; तै. ब्रा. १ २,१,११
स्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो ७, ९, ६; नि. ६, १७
स्वामग्ने स्वाध्यो ६, १६, ७
स्वामग्ने हरितो वातशाना ७, ५, ५
स्वामग्ने हविष्मन्तो ५, ९, १; तै. ब्रा. २, ४, १, ४
स्वामच्छा चरामसि ९, १, ५
स्वामस्या व्युषि देव पूर्वे ५, ३, ८
स्वामिच्छवसस्पते ८, ६, २१
स्वामिदत्र वृणते स्वायवः १०. ९१. ९
स्वामिदस्या उषसो व्युष्टिषु १०, १२२, ७
स्वामिदा ह्यो नरो ८, ९९, १; साम. ३०२; ८१३
स्वामिद्धि स्वावयो ८. ९२, ३३
स्वामिद्धि सहसस्पुत्र १, ४०, २
स्वामिद्धि हवामहे साता ६, ४६, १; साम. १३४; ८०९; अथर्व. २०, ९८, १; वा. य. २७, ३७; तै. सं. २, ४, १४, ३
स्वामिद्यवयुर्मम ८, ७८, ९
स्वामिद् वृत्रहन्तम (०। उग्रम्) ५. ३५, ६
स्वामिद् वृत्रहन्तम (०। हवन्ते) ८, ६, ३७
स्वामिद् वृत्रहन्तम सुनावन्तो ८, ९३, ३०
स्वामीळते अजिरं ७, ११. २; तै. ब्रा. ३, ६, ८, २
स्वामीळे अध द्विता ६, १६, ४

त्वामुग्रमवसे चर्षणी सह ६, ४६, ६; अथर्व. २०, ८०, २
त्वामु जातवेदसं १०, १५०, ३
त्वामु ते दधिरे हव्यवाहं ७, १७, ६
त्वामु ते स्वाभुवः १०, २१, २
त्वां पूर्वा ऋषयो १०, ९८, ९
त्वां मृजन्ति दश ९, ६८, ७
त्वा युजा तव तत्सोम सख्यः ४, २८, १
त्वा युजा नि खिदत्सूर्यस्य ४, २८, २
त्वायेन्द्र सोमं सुषुवा सुदक्ष १, १०१, ९
त्वावतः पुरूवसो ८, ४६, १; साम. १९३
त्वावतो हीन्द्र क्रत्वे अस्मि ७, २५, ४
त्विषीमन्तो अध्वरस्येव हि ६, ६६, १०
त्वे अन्न आहवनानि ७, १, १७
त्वे अग्ने विश्वे अमृतासो २, १, १४
त्वे अग्ने सुमतिं भिक्ष १, ७३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः ७, १६, ७; साम. ३८; वा. य. ३३, १४
त्वे असुर्यं वसवो न्यृण्वन् ७, ५, ६
त्वे इदग्ने सुभगे १, ३६, ६
त्वे इन्द्राप्यभूम विप्रा २, ११, १२
त्वे ऋतुमपि वृञ्जन्ति विश्वे १०, १२०, ३; साम. १४८५; अथर्व. ५, २, ३, २०, १०७, ६; ऐ. ब्रा. १, १२; तै. सं. ३, ५, १०, १
त्वे धर्माण आसते १०, २१, ३
त्वे धेनुः सुदुघा जातवेदः १०, ६९, ८
त्वे पितो महानां देवानां १, १८७, ६
त्वे राय इन्द्र तोशतमाः १, १६९, ५
त्वे वसूनि पुर्वणीक ६, ५, २; तै. सं. १, ३, १४, २
त्वे वसूनि संगता ८, ७८. ८
त्वे विश्वा तविषी सध्यग्घि १, ५१, ७
त्वे विश्वा सरस्वती २, ४१, १७
त्वेषं रूपं कृणुत उत्तरं यत् १, ९५, ८
त्वेषं रूपं कृणुते वर्णो अस्य ९, ७१, ८
त्वेषं वयं रुद्रं यज्ञसाधं १, ११४, ४
त्वेषं शर्धो न मारुतं तुविष्वणि ६, ४८, १५
त्वेषं गणं तवसं ५, ५८, २
त्वेषमित्था समरणं शिमीवतां १, १५५, २; नि. ११, ७
त्वेषसो धूम ऋण्वति ६, २, ६; साम. ८३; अथर्व. १८, ४, ५९
त्वेषासो अग्नेरमवन्तो १, ३६. २०
त्वे सु पुत्र शवसो ८, ९२, १४; तै. सं. १, ४, ४६, १
त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिषः ९, ११०, ७; साम. १५०६
त्वे ह यत्पितरश्चिन् ७, १८, १
त्वोतासस्तेवावसा ९, ६१, २४
त्वोतासस्त्वा युजाप्सु ८, ६८, ९
त्वोतासो मघवन्निंद्र विप्राः ४, २९, ५
त्वोतो वाज्यहयो १, ७४, ८
त्वक्षस्य वादिते जन्मनि १०, ६४, ५; नि. ११, २३
दक्षिणावतामिदिमानि १, १२५. ६
दक्षिणावान्प्रथमो १०, १०७, ५
दक्षिणाश्व दक्षिणा १०, १०७, ७
दण्डा इवेद्गोअजनास ७, ३३, ६
ददानमिन्न ददभन्त १, १४८, २
ददि रेक्णस्तन्वे ददिर्वसु ८. ४६, १५
दधन्नृतं धनयन्नस्य १, ७१, ३
दधन्वे वा यदीमनु २,५,३; साम. ९४; तै. सं. ३,३,३,३
दधानो गोमदश्ववत् ८, ४६, ५
दधामि ते मधुनो ८, १००, २
दधामि ते सुतानां ८, ३४, ५
दधिक्रां वः प्रथम ७, ४४, १
दधिक्रामग्निमुषसं ३. २०, ५
दधिक्रामु नमसा बोधयन्तः ७ ४४, २
दधिक्रावाणं बुबुधानो ७, ४४, ३
दधिक्रावा प्रथमो वाज्यर्वा ७, ४४, ४
दधिक्राव्ण इदु नु ४, ४०, १
दधिक्राव्ण इष ऊर्जा ४, ३९. ४
दधिक्राव्णो अकारिषं ४, ३९. ६; साम. ३५८; अथर्व. २०.१३७,३; वा. य. २३,३२; तै. सं. १,५.११,४; ७, ४, १९. ४; तांड्य ब्रा. १, ६, १७
दधिष्वा जठरे सुतं ३. ४०, ५; अथर्व. २०, ६, ५
दधृष्वा भृगवो मानुषे वा १, ५८, ६
दध्यङ् ह मे जनुषं पूर्वो १, १३९, ९
दनो विश इन्द्र १, १७४, २; नि. ६, ३१
दभ्रं चिद्धि त्वावतः ८, ४५, ३२
दभ्रमिच्छंशीयांसं ४, ३२, ३
दमूनसो अपसो ये सुहस्ताः ५, ४२, १२
दर्शं नु विश्वदर्शतं १, २५, १८
दर्शन्नत्र मृतपाँ अनिन्द्रान् १०, २७, ६
दविद्युतत्या रुचा ९, ६४, २८; साम. ६५४
दशक्षिपः पूर्व्यं सीमु ३, २३, ३
दशक्षिपो युञ्जते बाहू ५, ४३, ४
दश ते कलशानां ४, ३२, १९

दश मह्यं पौतक्रतः ८, ५६, २
दश मासाम्च्छशयानः ५, ७८, ९
दश रथान् प्रष्टिमतः ६, ४७, २४
दश राजानः समिता अयज्य ७, ८३, ७
दश रात्रीरशिवेनानवद्यून् १, ११६, २४
दश इयावा ऋधद्रयो ८, ४६, २३
दशस्यन्ता मनवे पूर्व्यं ८, २२, ६
दशस्यन्तो नो मरुतो मृळन्तु ७, ५६, १७
दशस्या नः पुर्वणीक होतः ६, ११, ६
दशानामेकं कपिलं समानं १०, २७, १६
दशावनिभ्यो दश कक्षेभ्यः १०, ९४, ७; नि. ३, ९
दशाश्वान्दश कोशान् ६, ४७, २३
दशेमं त्वष्टुर्जनयन्त गर्भं १, ९५, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४
दस्रो हि ष्मा वृषणं १, १२९, ३
दस्यूञ्छिम्युँश्च पुरुहूत एवैः १, १००, १८
दस्रा युवाकवः सुता १, ३, ३; वा. य. ३३, ५८
दस्रा हि विश्वमानुषङ् ८, २६, ६
दाता मे पृषतीनां ८, ६५, १०
दाद्हाणो वज्रमिन्द्रो १, १३०, ४
दाधार क्षेमं १, ६६, ३
दाना मृगो न वारणः ८, ३३, ८; साम. १६९७; अथर्व. २०, ५३, २; ५७, १२
दानाय मनः सोमपावन्न १, ५५, ७
दानास्पृथुश्रवसः ८, ४६, २४
दा नो अग्ने धिया रयिं ७, १, ५
दा नो अग्ने बृहतो दाः २, २, ७; तै. सं. २, २, १२, ६
दामानं विश्वचर्षणे ८, २३, २
दाशराज्ञे परियत्ताय विश्व ७, ८३, ८
दाशेम कस्य मनसा ८, ८४, ५; साम. १५५०
दासपत्नीरहिगोपा १, ३२, ११; नि. २, १७
दिदृक्षन्त उषसो ३, ३०, १३
दिदृक्षेण्यः परि काष्ठासु १, १४६, ५
दिवः पीयूषमुत्तमं ९, ५१, २; साम. १२२७
दिवः पीयूषं पूर्व्यं ९, ११०, ८; साम. १४९४
दिवक्षसो अग्निजिह्वा १०, ६५, ७
दिवक्षसो धेनवो ३, ७, २
दिवश्चित्ते बृहतो जातवेदः १, ५९, ५
दिवश्चिदस्य वरिमा १, ५५, १
दिवश्चिदा ते रुचयन्त ३, ६, ७
दिवश्चिदा पूर्व्या ३, ३९, २
दिवश्चिदा बोऽमवत्तेभ्यो १०, ७६, ५
दिवश्चिद् घा दुहितरं ४, ३०, ९
दिवश्चिद्रोचनादधि ८, ८. ७
दिवस्कण्वास इन्दवो १, ४६, ९
दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निः १०,४५,१; वा. य. ११,१८; तै. सं. १,३,१४,५; ४,१,१,१; नि. ४,२४
दिवस्पृथिव्या अधि भवेन्दो ९, ३१, २
दिवस्पृथिव्या पर्योज ६, ४७, २७; अथर्व. ६, १२५, २; वा. य. २९, ५३; तै. सं. ४, ६, ६, ५
दिवस्पृथिव्योरव आ १०, ३५, २
दिवा चित्तमः कृण्वन्ति १, ३८, ९; तै. सं. २, ४, ८, १
दिवा यान्ति मरुतो भूम्याग्नि १, १६१, १४
दिवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां ७, ६४, १
दिवि ते नाभा परमो य ९, ७९, ४
दिवि न केतुरधि १०, ९६, ४; अथर्व. २०, ३०, ४
दिवि मे अन्यः पक्षो १०, ११९, ११
दिविस्पृशं यज्ञमस्माकं १०, ३६, ६
दिवि स्वनो यतते भूम्योप १०, ७५, ३
दिवेदिवे सदृशीरन्यमर्धं ६, ४७, २१
दिवो धर्ता भुवनस्य ४, ५३, २
दिवो धर्तासि शुक्रः पीयूषः ९, १०९, ६; साम. १२४३
दिवो धामभिर्वरुण ७, ६६, १८
दिवो न तुभ्यमन्विन्द्र ६, २०, २
दिवो न यस्य रेतसो दुघानाः १, १००, ३
दिवो न यस्य विधतो-६, ३, ७
दिवो न सर्गा असृग्रमह्नां ९, ९७, ३०
दिवो न सानु पिप्युषी ९, १६, ७
दिवो न सानु स्तनयन्नचिक्रद ९, ८६, ९
दिवो नाके मधुजिह्वा ९, ८५, १०
दिवो नाभा विचक्षणो ९, १२, ४; साम. ११९९
दिवो नो वृष्टिं मरुतो ५, ८३, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
दिवो मानं नोत्सदन् ८, ६३, २
दिवो य स्कम्भो धरुणः ९, ७४, २
दिवो रुक्म उरुचक्षा ७, ६३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ३
दिवो वराहमरुषं १, ११४, ५
दिवो वा सानु स्पृशता १०, ७०, ५
दिव्यं सुपर्णं वायसं १, १६४, ५२; अथर्व. ७, ३९, १; तै. सं. ३, १, ११, ३
दिव्यः सुपर्णोऽव चक्षि ९, ९७, ३३
दिव्यन्यः सदनं २, ४०, ४; तै. ब्रा. २, ८, १, ५
दिव्या आप अभि यदेनम् ७, १०३, २
दिशः सूर्यो न मिनाति ३, ३०, १२

दीदिवांसमपूर्व्यं ३, १३, ५
दीर्घं ह्यङ्कुशं १०, १३४, ६; साम. १०९१
दीर्घतमुन्मृष्टहदुक्षाश्वमग्निः १०, ६९, ७
दीर्घतमा मामतेयो १, १५८, ६
दीर्घेऽहे अस्त्वङ्कुशो ८, १७, १०; अथर्व. २०, ५, ४
दुराध्यो अदितिं स्तवयन्तो ७, १८, ८
दुरो अश्वस्य १, ५३, १; अथर्व. २०, २१, २
दुरोकशोचिः क्रतुने १, ६६, ५
दुर्गे चिन्नः सुगं कृधि ८, ९३, १०
दुर्मन्त्वत्राऽमृतस्य नाम १०, २२, ६; अथर्व. १८, १, ३४
दुहन्ति सप्तैकामुप ८, ७२, ७
दुहान ऊधर्दिव्यं ९, १०७, ५; साम. ६७६
दुहानः प्रत्नमित्पय ९, ४१, ४; साम. ७६०
दुहीयन्मित्रधितये युवाकुः १, १२०, ९
दूणाशं सख्यं तव ६, ४५, २६
दूतं वो विश्ववेदसं ४, ८, १; साम. १२
दूरं किल प्रथमा १०, १११, ८
दूरमित पणयो वरीयः १०, १०८, ११
दूराच्चिद्वा वसतो ६, ३८, २
दूरादिन्द्रमनयन्ना ७, ३३, २
दूरादिहेव यत्सती ८, ५, १; साम. २१९
दूरे तन्नाम गुह्यं पराचैः १०, ५५, १
दृळहा चिदस्या अनु दुः १, १२७, ४
दृळहा चिद्वा वनस्पतीन् ५, ८४, ३
दृतेरिव तेऽवृकमस्तु ६, ४८, १८
दृशान रुक्म उर्विया १०, ४५, ८; वा. य. १२, १; २५; तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, १, १०, ४; २, २, ४
दृशेन्यो यो महिना १०, ८८, ७
देवं वो अद्य सवितारमेषे ५, ४९, १
देवं वो देवयज्यया ५, २१, ४
देव त्वष्टर्यद्ध १०, ७०, ९
देवंदेवं राधसे चोदयन्ति ७, ७९, ५
देवंदेवं वोऽवस इन्द्रमिन्द्रं ८, १२, १९
देवंदेवं वोऽवसे देवंदेवं ८, २७, १३; वा. य. ३३, ९१
देवं नरः सवितारं ३, ६२, १२
देवं बर्हिर्वर्धमानं २, ३, ४
देवयन्तो यथा मतिं १, ६, ६; अथर्व. २०, ७०, २
देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः ३, ५५, १९; नि. १०, ३४
देवस्य वयं सवितुः सवीमनि ६, ७१, २; नि. ६, ७
देवस्य सवितुर्वयं ३, ६२, ११
देवहितिं जुगुप्तुर्द्वावसस्य ७, १०३, ९
देवा एतस्यामवदन्त पूर्वे १०, १०९, ४; अथर्व. ५, १७, ६
देवाः कपोत इषितो १०, १६५, १; अथर्व. ६, २७, १; नि. १, १७
देवानां युगे प्रथमे १०, ७२, ३
देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ति ७, ७७, ३
देवानां दूतः पुरुध ३, ५४, १९
देवानां नु वयं जाना १०, ७२, १
देवानामिदवो महत् ८, ८३, १; साम. १३८
देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु ५, ४६, ७; अथर्व. ७, ४९, १; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १; नि. १२, ४५
देवानां भद्रा सुमतिर्ऋजू १, ८९, २; वा. य. २५, १५; नि. १२, ३९
देवानां माने प्रथमातिष्ठ १०, २७, २३; नि. २, २२
देवान्वसिष्ठो अमृतान् १०, ६५, १५; ६६, १५
देवाम्बा यच्चकृमा १, १८५, ८
देवान्हुवे बृहच्छ्रवसः १०, ६६, १
देवाश्यो नः परिषिच्यमानाः ९, ९७, २६
देवाश्चित्ते अमृता जातवेदः १०, ६९, ९
देवाश्चित्ते असुर्यं २, २३, २
देवाश्चित्ते असुर्यायं पूर्वे ७, २१, ७
देवास आयन् परशूँरबिभ्रन् १०, २८, ८
देवास्त्वा वरुण मित्रो १, २६, ४
देवासो हि ष्मा मनवे ८, २७, १४; वा. य. ३३, ९४
देवीं वाचमजनयन्त देवाः ८, १००, ११; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०; नि. ११, २९
देवीः षळुर्वीरुरु नः कृणोत १०, १२८, ५; अथर्व. ५, ३, ६; तै. सं. ४, ७, १४, २
देवी दिवो दुहितरा सुशि १०, ७०, ६
देवी देवस्य रोदसी जनित्री ७, ९७, ८
देवी देवेभिर्यजते यजत्रैः ४, ५६, २
देवी यदि तविषी १, ५६, ४
देवीर्द्वारो वि श्रयध्वम् ५, ५, ५
देवेन नो मनसा देव १, ९१, २३; वा. य. ३४, २३
देवेभिर्देव्यदिते ८, १८, ४
देवेभिर्म्विषितो यज्ञियेभिः १०, ८८, ३
देवेभ्यः कमवृणीत मृत्युं १०, १३, ४; अथर्व. १८, ३, ४१
देवेभ्यस्त्वा मदाय कं ९, ८, ५; साम. ११८२
देवेभ्यस्त्वा वृथा पाजसे ९, १०९, २२
देवेभ्यो हि प्रथमं ४, ५४, २; वा. य. ३३, ५४
देवैनों देव्यदितिर्नि पातु (०। सन) १, १०६, ७
देवैनों देव्यदितिर्नि पातु (०। नहि) ४, ५५, ७

देवो देवानामसि मित्रो १, ९४, १३
देवो देवान्परिभूरृतेन १०, १२, २; अथर्व. १८, १, ३०; नि. ६, ४
देवो देवाय धारयेन्द्राय ९, ६, ७
देवो न यः पृथिवीं १, ७३, ३
देवो न यः सविता १, ७३, २
देवो भगः सविता रायो ५, ४२, ५
देवो वो द्रविणोदाः ७, १६, ११; साम. ५५; १५१३
दैवी पूर्तिर्दक्षणा देवयज्या १०, १०७, ३
दैव्या होतारा प्रथमा न्यृञ्जे ३, ४. ७; ७, ८
दैव्या होतारा प्रथमा पुरोहित १०, ६६, १३
दैव्या होतारा प्रथमा विदुष्टरा २, ३, ७
दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा १०,११०,७; अथर्व. ५,१२,७; वा. य. २९,३२; तै. ब्रा. ३,६,३ ३; नि. ८,१२
दोहेन गामुप शिक्षा सखायं १०, ४२,२; अथर्व.२०,८९,२
द्यामिन्द्रो हरिधायसं ३, ४४, ३
द्यावा चिदस्मै पृथिवी २, ११, १३; अथर्व. २०, ३४. १४
द्यावा नः पृथिवी इमं २, ४१, २०; तै. सं. ४, १, ११,४; नि. ९. ३८
द्यावा नो अद्य पृथिवी १०, ३५, ३
द्यावापृथिवी जनयञ्जभि १०, ६६, ९
द्यावाभूमी अदिते ७, ६२, ४
द्यावा यमद्भिः पृथिवी १०, ४६, ९
द्यावा ह क्षामा प्रथमे १०, ११, १; अथर्व. १८. १, २९
द्यावो न यस्य पनयन्ति ६, ४, ३
द्यावो न स्तृभिश्चित २, ३४, २
द्युक्षं सुदानुं तविषीभिरावृतं ८,८८,२; साम. ६८६; अथर्व. २०. ९, २; ४९, ५
द्युतद्यामानं बृहतीमृतेन ५, ८०, १
द्युतानं वो अतिथिं स्वर्णरं ६, १५, ४
द्युभिरक्तुभिः परिपातम १, ११२, २५; वा. य. ३४, ३०; तै. आ. ४, ४२, ३
द्युभिर्हितं मित्रमिव प्रयोगं १०, ७, ५
द्युमत्तमं दक्षं धेह्यस्मे ६, ४४, ९
द्युम्नी वां स्तोमो अश्विना ८, ८७, १
द्युम्नेषु पृतनाज्ये ३, ३७, ७; अथर्व. २०, १९, ७
द्यौर्न य इन्द्राभि भूमार्यः ६, २०, १
द्यौर्मे पिता जनिता नाभि १,१६४,३३; अथर्व. ९,१०,११; नि. ४, २१
द्यौर्वः पिता पृथिवी १, १९१, ४
द्यौश्च त्वा पृथिवी यज्ञियासः ३, ६, ३
द्यौश्च नः पृथिवी च प्रचेतसा १०, ३६, २
द्यौरदृंहद्यामवाँ अहेः १, ५२, १०
द्यौष्पितः पृथिवीमातर् ६, ५१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
द्रप्सः समुद्रमभि यज्जिगा १०, १२३, ८; साम. १८४८
द्रप्समपश्यं विषुणे चरन्तं ८,९६,१४; अथर्व. २०,१३७,८
द्रप्सश्चस्कन्द प्रथमाँ १०, १७, ११; अथर्व. १८, ४, २८; वा. य. १३, ५; तै. सं. ३, १, ८, ३; ४,२,८,२; ९, ५; तै. आ. ६, ६, १
द्रवतान्त उपसो ३, १४, ३
द्रविणोदाः पिपीषति १, १५, ९; वा. य. २६, २२
द्रविणोदा ददातु नो १, १५. ८
द्रविणोदा द्रविणस्तुरस्य १, ९६, ८
द्रविणोदा द्रविणसो ग्रावा १, १५, ७; नि. ८, २
द्रापिं वसानो यजतो दिवि ९. ८६, १४
द्रुहं जिघांसं ध्वरसमं ४, २३, ७
द्रुहो निषत्तापृशनीचिदेवैः १०, ७३, २
द्रुवक्षः सर्पिरासुतिः २, ७, ६; वा. य. ११, ७०; तै. सं. ४, १, ९, २
द्वयाँ अग्ने रथिनो विंशतिं ६, २७, ८
द्वादश शून्यदगोह्यस्य ४. ३३, ७
द्वादश प्रधयश्चक्र १,१६४,४८; अथर्व १०,८ ४; नि. ४,२७
द्वादशारं नहि तज्जराय १. १६४, ११; अथर्व. ९, ९, १३; नि. ४, २७
द्वाविमौ वातौ वातः १०, १३७, २; अथर्व. ४, १३, २; तै. ब्रा. २, ४, १, ७; तै आ. ४, ४२, १
द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया १,१६४,२०; अथर्व. ९,९,२०; नि. १४, ३०
द्विता यदीं कीस्तासो १, १२७ ७
द्विताय सृक्तवाहसे ५, १८, २
द्विता यो वृत्रहन्तमो ८,९३,३२; साम. १७९१; तै. ब्रा. २, ७, १३, २
द्विता वि वव्रे सनजा १, ६२. ७
द्विता व्युर्व्वञ्चमृतस्य ९, ९४, २
द्विधा सूनवोऽसुरं स्वर्विदं १०. ५६, ६
द्विमाता होता विदथेषु ३. ५५, ७
द्विर्यत्पञ्च जीजनन्त्संवसा ४, ६, ८
द्विर्यत्पञ्च स्वयशसं ९.९८. ६; साम. १३३०
द्विषो नो विश्वतोमुखा १, ९७, ७; अथर्व. ४, ३१, ७; तै. आ. ६, ११, २
द्वे हृदस्य क्रमणे स्वर्दृशो १, १५५, ५
द्वे ते चक्रे सूर्ये १०, ८५, १६; अथर्व. १४, १, १६

द्वे नप्तुर्देववतः ७, १८, २२
द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे १, ९५, १; वा. य. ३३, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, २
द्वेष्टि श्वश्रूरप जाया १०, ३४, ३
द्वे समीची बिभृतश्चरंतं १० ८८, १६
द्वे स्रुती अशृणवं पितृणां १०, ८८, १५; वा. य. १९, ४७; तै. ब्रा. १, ४, २, ३; २, ६, ३ ५; श. ब्रा. १४, ९, १, ४
धृनं न स्पन्द्रं बहुलं यो अस्मे १०, ४२, ५; अथर्व. २०, ८९, ५
धनुर्हस्तादाददानो १०, १८, ९; अथर्व. १८, २, ५९-६०; तै. आ. ६, १, ३
धन्या चिद्धि त्वे धिषणाव ६, ११, ३
धन्व च यत्कृन्तत्रं च १०, ८६, २०; अथर्व. २०, १२६, २०
धन्वना गा धन्वनाजिं जये ६, ७५, २; वा. य. २९, ३९; तै. सं. ४. ६, ६, १; नि. ९. १७
धन्वन्स्रोतः कृणुते गातुं १, ९५, १०
धर्ता दिवः पवते कृत्व्योरसः ९, ७६, १; साम. ५५८; १२२८
धर्ता दिवो रजसस्पृष्ट ऊ ३, ४९, ४
धर्तारो दिव ऋभवः १०, ६६, १०
धर्मणा मित्रावरुणा ५, ६३, ७
धाता धातृणां भुवनस्य १०, १२८, ७; अथर्व. ५, ३, ९; तै. सं. ४. ७, १४, ३
धानावन्तं करम्भिणं ३ ५२, १; साम. २१०; वा. य. २०, २९
धामन्ते विश्वं भुवनमधि ४, ५८, ११; वा. य. १७, ९९
धायोभिर्वा यो युज्येभिरर्के ६, ३, ८
धारयन्त आदित्यासो २, २७, ४; तै. सं. २, १, ११, ४
धारावरा मरुतो २, ३४, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
धासिं कृण्वान ओषधीः ८, ४३, ७
धियं वो अप्सु दधिषे स्वर्षां ५, ४५, ११
धियं पूषा जिन्वतु २, ४०, ६; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
धिया चक्रे वरेण्यो ३, २७. ९; साम. १४७९
धिषा यदि धिषण्यन्तः ४. २१, ६
धिष्व वज्रं गभस्त्यो ६. ४५, १८
धिष्वा शवः शूर ये नः २, ११. १८
धीभिः सातानि काण्वस्य ८, ४, २०
धीभिरर्वद्भिरर्वतो ६, ४५, १२
धीभिर्हिन्वन्ति वाजिनं ९, १०६, ११; साम. ९४१
धीरा त्वस्य महिना जनूँषि ७, ८६, १
धीरासः पदं कवयो नयन्ति १, १४६, ४
धीरो ह्यस्यसद् ८, ४४, २९
धुनेतयः सुप्रकेतं ४, ५०, २; अथर्व. २०, ८८, २
धूनुथ द्यां पर्वतां दाशुषे ५, ५७, ३
धृतव्रता आदित्या इषिरा २, २९, १
धृतव्रताः क्षत्रिया १०, ६६, ८
धृतव्रतो धनदाः सोमवृद्धः ६, १९, ५
धृषतश्चिद्धृषन्मनः ८, ६२, ५
धृषत्पिब कलशे ६, ४७, ६; अथर्व. ७, ७६, ६
धेनुः प्रत्नस्य काम्यं ३, ५८, १
धेनुं न त्वा सुयवसे दुदुक्षन् ७, १८, ४
धेनुष्ट इन्द्र सूनृता ८, १४, ३; साम. १८३६; अथर्व. २०, २७, ३
धेनूर्जिन्वतमुत ८, ३५, १८
ध्रुव ज्योतिर्निहितं ६, ९, ५
ध्रुवं ते राजा वरुणो १०, १७३, ५; अथर्व. ६, ८८, २
ध्रुवं ध्रुवेण हविषा १०, १७३, ६; अथर्व. ७, ९४, १; वा. य. ७, २५; तै. सं. ३, २, ८, ६
ध्रुवा एव वः पितरो युगेयुगे १०, ९४, १२
ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी १०, १७३, ४; अथर्व. ६, ८८, १; तै. ब्रा. २, ४, २, ८
ध्रुवासु त्वासु क्षितिषु ७. ८८, ७
ध्वस्रयोः पुरुषन्थ्योः ९, ५८, ३; साम. १०५९
न्नकिः परिष्टिर्मघवन् ८. ८८, ६
नकिः सुदासो रथं ७, ३२, १०
नकिरस्य शचीनां ८, ३१, १५
नकिरस्य सहन्त्य १, २७, ८; साम. १४१६
नकिरिन्द्र त्वदुत्तरो ४, ३०, १; साम. २०३
नकिरेषां निंदिता मर्त्येषु ३, ३९, ४
नकिर्देवा मनीमसि १०, १३४, ७; साम. १७६
नकिर्द्वेषां जनूँषि ७, ५६, २
नकिष्ट एता व्रता १, ६९, ७
नकिष्टं कर्मणा नशद्यस् ८, ७०, ३; साम. २४३; ११५५; अथर्व. २०, ९२, १८
नकिष्टं कर्मणा नशद्य प्र ८, ३१, १७; तै. सं. १, ८, २२, ४
नकिष्ट्वद्रथीतरो १. ८४, ६; साम. ९५०
नकीं वृधीक इन्द्र ते ८, ७८, ४
नकीमिंद्रो निकर्तवे ८, ७८, ५
नकीरेवन्तं सख्याय विन्दसे ८, २१, १४; साम. १३९०; अथर्व. २०, ११४, २
नक्तोषासा वर्णमामेम्याने १. ९६ ५; वा. य. १२, २; १७, ७०; तै. सं. ४, १, १०, ४; ६ ५, २; ७, १२, ३
नक्तोषासा सुपेशसामिन् १, १३. ७
नक्षद्दधमरुणीः पूर्व्यं राट् १, १२१, ३

नक्षद्धोता परि सद्म १, १७३, ३
नक्षन्त इन्द्रमवसे ८, ५४, २
न क्षोणीभ्यां परिभ्वे २, १६, ३
न घा त्वद्रिगप १०, ४३, २; अथर्व. २०, १७, २
न घा राजेन्द्र आ दभन्नः १, १७८, २
न घा वसुर्नि यमते ६, ४५, २३; साम. १६६७; अथर्व. २०, ७८, २
न घा स मामप जोषं जभार ४, २७, २
न घेमन्यदा पपन ८,२,१७; साम.७२०; अथर्व.२०,१८,२
न जामये तान्वो रिक्थमा ३, ३१, २; नि. ३, ६
न त इन्द्र सुमतयो न रायः ७, १८, २०
न तं राजानावदिते कुतश्चन १०, ३९, ११
न तं विदाथ य इमा जजान १०. ८२, ७; वा.य. १७,३१; तै. सं. ४. ६, २, २; नि. १४, १०
न तं जिनन्ति बहवो न दभ्रा ४, २५, ५
न तद्दिवा न पृथिव्या ६, ५२, १
न तं तिग्मं चन त्यजो ८, ४७, ७
न तमँहो न दुरितं कुतः २, २३, ५
न तमँहो न दुरितं देवासो १०, १२६, १; साम. ४२६
न तमँहो न दुरितानि ७, ८२, ७
न तमग्ने अरातयो ८, ७१, ४
न तमश्नोति कश्चन १०. ६२, ९
न तस्य माययां चन ८, २३, १५; साम. १०४
न तस्य विघ्न तदु षु १०. ४०, ११
न ता अर्वा रेणुककाटो अश्नुते ६,२८,४; अथर्व. ४,२१,४; तै. ब्रा. २, ४, ६. ९
न ता नशन्ति न दभाति ६, २८, ३; अथर्व. ४, २१, ३; तै. ब्रा. २, ४. ६, ९
न ता मिनन्ति मायिनो ३, ५६, १
न तिष्ठन्ति न नि १०, १०, ८; अथर्व. १८,१.९; नि.५,२
न ते अदेवः प्रदिवो निवासते १०, ३७, ३
न ते अन्तः शवसो धाय्यस्य ६, २९, ५
न ते गिरो अपि मृष्ये तुरस्य ७, २२, ५; साम. १७९९
न ते त इन्द्राभ्यस्मदूत्र ५, ३३, ३; वा. य. १०, २२
न ते दूरे परमा चिद्रजांसि ३, ३०, २; वा. य. ३४, १९
न ते वर्तास्ति राधस ८. १४. ४; अथर्व. २०, १७, ४
न ते विष्णो जायमानो ७, ९९. २
न ते सख्या सख्यं वष्टयेतत् १०,१०,२; अथर्व. १८, १. २
न ते सख्यं न दक्षिणं ८, २४, ५
न त्वद्धोता पूर्वो अग्ने ५, ३, ५
न त्वा गभीरः पुरुहूत सिन्धुः ३, ३२, १६
न त्वा देवास आशत ८, ९७, ९
न त्वा बृहन्तो अद्रयो ८, ८८, ३; साम. २९६
न त्वा रासीयाभिशस्तये ८, १९, २६
न त्वा वरन्ते अन्यथा ४, ३२. ८
न त्वावाँ अन्यो दिव्यो ७, ३२ २३; साम. ६८१; अथर्व. २०, १२१, २; वा. य. २७, ३६
न त्वा शतं चन हुतो ९, ६१, २७; साम. १२१५
नदं व ओहतीनां ८,६९,२; साम. १५१२; ऐ.आ. १.१३;
न दक्षिणा वि चिकिते २, २७, ११; तै. सं. २,१,११,५
नदं न भिन्नममुया १, ३२, ८
नदस्य मा रुधतः काम १, १७९, ४; नि. ५, २
न दुष्टुती मर्त्यो विन्दते ७, ३२, २१; साम. ८६८
न देवानामति व्रतं १०, ३३, ९
न देवानामपिह्नुतः ८, ३१, ७
न द्यावा इन्द्रमोजसा ८, ६, १५
न नूनमस्ति नोऽश्वः १, १७०, १; नि. १, ६
न नूनं ब्रह्मणामृणं ८, ३१, १६
न पञ्चभिर्दशभिः ५, ३४, ५
न पर्वता न नद्यो ५, ५५, ७
नपाता शवसो महः ८, २५, ५
नपातो दुर्गहस्य मे ८, ६५, १२
न पापासो मनामहे ८, ६१, ११; नि. ६, २५
न पूषणं मेथामसि १, ४२, १०
नक्षीभिर्यो विवस्वतः ९, १४. ५
न प्रमिये सवितुर्दैव्यस्य ४, ५४, ४
न भोजा मरुतो ११०, १०७, ८
नम इदुग्रं नम आ विवासे ६, ५१, ८
न म इन्द्रेण सख्यं १, १८, ८
नमः पुरा ते वरुणोत २, २८. ८
न मर्खी सुभसत्तरा १०, ८६, ६; अथर्व. २०, १२६, ६
नमसेदुप सीदत ९, ११, ६; साम. १४४६
नमस्ते अग्न ओजसे ८. ७५, १०; साम. ११; १६४८; तै. सं. २, ६, ११, २
नमस्यत हव्यदातिं स्वध्वरं ३, २, ८
न मा गरन्धर्यो मातृतमा १, १५८, ५
न मा तमन्न श्रमजोत २, ३०, ७
न मा मिमेथ १०, ३४, २
न मृत्युरासीदमृतं न १०, १२९, २; तै. ब्रा. २,८,९,४; नि. ७, ३
न मृषा श्रान्तं यदवन्ति देवाः १, १७९, ३
नमो दिवे बृहते रोदसीभ्यां १, १३६, ६

नमो महद्भ्यो नमो १, २७, १३; नि. ३, २०
नमो मित्रस्य वरुणस्य १०, ३७, १; वा. य. ४, ३५; तै. सं. १, २, ९, १
नमो वाके प्रस्थिते ८, ३५. २३
न य इषन्ते जनुषोऽया ६, ६६, ४
न यं रिपवो न रिषण्यवो १, १४८, ५
न यं विविक्तो रोदसी ८, १२, २४
न यं क्षुद्रो न दुराशी ८, २, ५
न यं हिंसन्ति धीतयो ६, ३४, ३
न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतवे ८, १०१. ४
न यजमान रिष्यसि ८, ३१, १६; तै. सं. १,८,२२,४
न यं जरन्ति शरदो ६, २४, ७
न यत्परो नान्तर २, ४१, ८; वा. य. २०, ८२
न यत्पुरा चकृमा कद्ध नूनं १०, १०, ४; अथर्व. १८,१,४
न यं दिप्सन्ति १, २५, १४
न यं दुध्रा वरन्ते ८, ६६, २; साम. ६८८
नयसीद्धति द्विषः ६, ४५, ६
न यस्य ते शवसान ८, ६८, ८
न यस्य देवा देवता १, १००, १५
न यस्य द्यावापृथिवी अनु १, ५२, १४
न यस्य द्यावापृथिवी न धन्व १०, ८९, ६; नि. ५, ३
न यस्य वर्ता जनुषा न्वस्ति ४, २०, ७
न यस्य सातुर्जनितो ४, ६, ७
न यस्येन्द्रो वरुणो २, ३८, ९
न यातव इन्द्र जूजुवुर्नः ७, २१, ५; नि. ४, १९
न युष्मे वाजबन्धवो ८, ६८, १९
न ये दिवः पृथिव्या १, ३३, १०
न योरुपब्दिरश्व्यः १, ७४, ७
न यो वराय मरुतां १, १४३, ५
नरा गौरेव विद्युतं तृषाणा ७, ६९, ६
नरा दंसिष्ठावत्रये १०, १४३, ३
नरा वा शंसं पूषणमगोह्यं १०, ६४, ३
नराशंसं वाजिनं वाजयन्निह १, १०६, ४
नराशंसं सुधृष्टमं १, १८, ९
नराशंसः प्रतिधामानि २, ३, २
नराशंसः सुषूदति ५, ५, २
नराशंसमिह प्रियं १, १३, ३; साम १३४९
नराशंसस्य महिमानमेषां ७,२,२, वा. य.२९,२७; तै. ब्रा. ३,६,३,१; नि. ८,७
नराशंसो नोऽवतु १०, १८२, २
न रेवता पणिना सख्यमिन्द्रः ४, २५, ७
नरो ये के चास्मदा १०, २०, ८
नवग्वासः सुतसोमास इन्द्रं ५, २९ १२
नवं नु स्तोममग्नये ७, १५, ४; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
नव यदस्य नवतिं च भोगान् ५, २९, ६
नव यो नवतिं पुरो ८,९३,२; साम. १४५१; अथर्व.२०,७,२
न वा अरण्यानिर्हन्ति १०, १४६, ५; तै. ब्रा. २, ५, ५,७
न वा उ एतन्म्रियसे १, १६२, २१; वा. य. २३, १६; २५, ४४; तै. सं. ४, ६, ९, ४; तै. ब्रा. ३,७,७,१४
न वा उ ते तन्वा तन्वं १०,१०,१२; अथर्व. १८,१,१३-१४
न वा उ देवाः क्षुधमिद्वधं १०, ११७, १
न वा उ मां वृजने वारयन्ते १०, २७, ५
न वा उ सोमो वृजिनं ७, १०४, १३; अथर्व. ८, ४, १३
नवानां नवतीनां १, १९१, १३
नवा नो अग्न आ भर ५, ६, ८
न वि जानामि १. १६४, ३७; अथर्व. ९, १०, १५; नि. ७, ३; १४, २२
न वीळवे नमते न स्थिराय ६, २४, ८
न वेपसा न तन्यतेन्द्रम् १, ८०, १२
न वो गुहा चकृम १०, १००, ७
नवोनवो भवति जायमानो १०, ८५, १९; अथर्व. ७, ८१, २; १४, १. २४; तै. सं. २, ३, ५, ३, ४, १४, १; नि. ११, ६
नश्यं तदुक्थ्यं हितं १, १०५, १२
न संस्कृतं प्र मिमीतो ५, ७६, २; साम. १७५३
न स जीयते मरुतो ५, ५४. ७
न स राजा व्यथते यस्मिन् ५, ३७. ४
न स सखा यो न ददाति सख्ये १०,११७,४
न स स्वो दक्षो वरुण धृतिः ७, ८६, ६
न सायकस्य चिकिते जनासः ३, ५३, २३; नि. ४, १४
न सीमदेव आप्दिषं ८, ७०. ७; साम. २६८
न सेशे यस्य रम्बते १०, ८६, १६; अथर्व. २०,१२६,१६
स सेशे यस्य रोमशं १०, ८६, १७; अथर्व. २०,१२६,१७
न सोम इन्द्रमसुतो ७, २६, १
नहि प्रभायारणः सुशेवः ७, ४, ८; नि. ३, ३
नहि ते अग्ने क्रतुभ ८, ६०, १४
नहि ते क्षत्रं न सहो १, २४, ६
नहि ते पूर्तमक्षिपत् ६, १६, १८; साम. ७०७
नहि ते शूर राधसो ८, ४६, ११
नहि तेषाममा चन १०, १८५, २; वा.य. ३,३२
नहि त्वा रोदसी उभे १, १०, ८
नहि त्वा शूर देवा ८, ८१, ३; साम. ७३०

नहि त्वा शूरो न तुरो ६, २५, ५
नहि देवो न मर्त्यो १, १९, २
नहि नु ते महिमनः समस्या ६, २७, ३
नहि नु यादधीमसि १, ८०, १५
नहि मन्युः पौरुषेय ८, ७१, २
नहि मे अक्षिपच्चन १०, ११९, ६
नहि मे अस्त्यघ्न्या ८, १०२, १९
नहि मे रोदसी उभे १०, ११९, ७,
नहि व ऊतिः पृतनासु ७, ५९, ४
नहि वः शत्रुर्विविदे १, ३९, ४
नहि वश्चरमं चन ७, ५९, ३; साम. २४१
नहि वां वन्नयामहे ८, ४०, २
नहि वामस्ति दूरके १, २२, ४
नहि वो अस्त्यर्भको ८, ३०, १
नहि पस्तव नो मम ८, ३३, १६
नहि एम यद्ध वः पुरा ८, ७, २१
नहि एमा ते शतं चन ४, ३१, ९
नहि स्थूरंतुथा यातमस्ति १०,१३१,३; अथर्व.२०,१२५,३
नही नु वो मरुतो अन्त्यस्मे १, १६७, ९
नह्यङ्ग नृतो त्वत् ८, २४, १२
नह्यङ्ग पुरा चन ८, २४, १५; साम. १५११
नह्यन्यं बळाकरं ८, ८०, १
नह्यस्या नाम गृभ्णामि १०, १४५, ४; अथर्व. ३, १८, ३
नाकस्य पृष्ठे अधि १, १२५, ५
नाके सुपर्णमुपपप्तिवांसं ९, ८५, ११
नाके सुपर्णमुप यत्पतन्तं १०,१२३,६; साम.३२०; १८४६; अथर्व.१८,३,६६; तै.ब्रा. २,५,८,५; तै.आ.६,३,१
नाना चक्राते यम्या ३, ५५, ११
नानानं वा उ नो धियो ९, ११२, १
नाना हि त्वा हवमाना १, १०२, ५
नाना ह्यासेऽवसे ६, १४, ३
नानौकांसि दुर्यो २, ३८, ५
नापाभूत न वो ४, ३४, ११
नाभा नाभिं न आ ददे ९, १०, ८; साम. ११२६
नाभा पृथिव्या धरुणो ९, ७२, ७
नाभिं यज्ञानां सदनं ६, ७, २; साम. ११४२
नाभ्या आसीदन्तरिक्षं १०, ९०, १४; अथर्व. १९, ६, ८; वा. य. ३१, १३; तै. आ. ३, १२, ६
नामानि ते शतक्रतो ३, ३७, ३; अथर्व. २०, १९, ३
नावा न क्षोदः प्रदिशः १०, ५६, ७
नावेव नः पारयन्तं २, ३९, ४
नासत्याभ्यां बर्हिरिव १, ११६, १
नासत्या मे पितरा बन्धुपृच्छा ३, ५४, १६
नासदासीन्नो १०, १२९, १; तै.ब्रा. २, ८, ९, ३; श. ब्रा. १०,५, ३, २
नास्माकमस्ति तत्तरः ८, ६७, १९
नासै विद्युन्न तन्यतुः १, ३२, १३
नास्य वर्ता न तरुता ६, ६६, ८
नाहं वेद भ्रातृत्वं नो १०, १०८, १०
नाहं तं वेद दभ्यं दभत्सः १०, १०८, ४
नाहं तं वेद य इति ब्रवीति १०, २७, ३
नाहं तन्तुं न वि जानाम्योतुं ६, ९, २
नाहमतो निरया ४, १८, २
नाहमिन्द्राणि रारण १०, ८६, ११; अथर्व. २०,१२६,११; तै. सं. १, ७, १३, २; नि. ११, ३९
नि काव्या वेधसः शश्वत् १, ७२, १; तै. सं. २,२,१२,१
निक्रमणं निषदनं विवर्तनं १, १६२, १४; वा.य. २५,३८; तै. सं. ४, ६, ९, १
निखातं चिद्यः पुरुसंभृतं ८, ६६, ४
नि गव्यता मनसा सेदुरर्कैः ३, ३१, ९
नि गव्यवोऽनवो द्रुह्यवश्च ७, १८, १४
नि गावो गोष्ठे असदन् १, १९१, ४; अथर्व. ६, ५१, २
नि ग्रामासो अविक्षत १०, १२७, ५
निचेतारो हि मरुतो गृणन्तं ७, ५७, २
नि तद्दधिषेऽवरं परं च १०, १२०, ७; अथर्व. ५, २, ६; २०, १०७, ९
नितिक्ति यो वारणमञ्जम् ६, ४, ५
नि तिग्ममभ्यंशुं ८, ७२, २
नि तिग्मानि भ्राशयन् १०, ११६, ५
नित्यं न सूनुं मधु बिभ्रत १, १६६, २
नित्यश्चाकन्यात्स्वपतिर्दमूः १०, ३१, ४
नित्यस्तोत्रो वनस्पतिः ९, १२, ७; साम. १२०२
नित्ये चिन्नु यं सदने १, १४८, ३
नि त्वा दधे वर आ ३, २३, ४
नि त्वा दधे वरेण्यं ३, २७, १०
नि त्वा नक्ष्य विश्पते ७, १५, ७; साम. २६
नि त्वामग्ने मनुर्दधे १, ३६, १९; साम. ५४
नि त्वा यज्ञस्य साधनं १, ४४, ११; तै. ब्रा. २,७,१२,६
नि त्वा वसिष्ठा अह्वन्त १०, १२२, ८
नि त्वा होतारमृत्विजं १, ४५, ७
नि दुरोणे अमृतो मर्त्यानां ३, १, १८
नि दुर्ग इन्द्र श्नथिह्यमित्रान् ७, २५, २

निधीयमानमपगूळहमप्सु १०, ३२, ६
नि नो होता वरेण्यः १, २६, २
नि पर्वतः साद्यप्रयुच्छन् २, ११, ८
नि पस्त्यासु त्रित स्तभूयन् १०, ४६, ६
निमिषश्चिज्जवीयस्या ८, ७३, २
नि यद्यामाय वो गिरिः ८, ७, ५
नि यद्युवेथे नियुतः सुदानू १, १८०, ६
नि यद् वृणक्षि श्वसनस्य मूर्धन १, ५४, ५; नि. ५, १६
नियुत्वन्तो ग्रामजितो यथा ५, ५४, ८
नियुत्वान्वायवा गहि २, ४१, २; वा. य. २७, २९
नियुवाना नि युतः स्पार्हवी ७, ९१, ५
नि येन मुष्टिहत्यया १, ८, २; अथर्व. २०, ७९, १८
नि ये रिणन्त्योजसा ५, ५६, ४
निरग्नयो रुरुचुर्निरुषूर्यः ८, ३, २०
निराविद्धयद्रिभिश्च आ ८, ७७, ६; नि. ६, ३४
निराहावान्कृणोतन १०, १०१, ५; तै. सं. ४, २, ५, ५
निरिणानो वि धावति ९, १४, ४
निरिन्द्र बृहतीभ्यो ८, ३, १९
निरिन्द्र भूम्या अधि १, ८०, ४
निरु स्वसारमस्कृतोषसं १०, १२७, ३
निर्मथितः सुधित आ ३, २३, १
निर्मायां उ त्ये असुरा अभूवन् १०, १२४, ५
निर्यत्पूतेव स्वधितिः शुचि ७, ३, ९
निर्यदीं बुध्नान्महिषस्य १, १४१, ३
निर्युवाणो अशस्तीः ४, ४८, २
नि वर्तध्वं मानु गाता १०, १९, १
नि वेवेति पलितो दूत ३, ५५, ९
नि वो यामाय मानुषो १, ३७, ७
नि शत्रोः सोम वृष्ण्यं ९, १९, ७
नि शुष्ण इन्द्र धर्णसिं ८, ६, १४
नि शुष्ममिन्द्रवेषां ९, ५२, ४
निश्रमंण ऋभवो गामपिंश १, ११०, ८
निश्रमंणो गामरिणीत १, १६१, ७
नि षसाद धृतव्रतो १,२५,१०; वा. य. १०, २७; २०,२; तै. सं. १, ८, १६, १; तै. ब्रा. १, ७, १०, २; २, ६, ५, १
नि षीमिदत्र गुह्या ३, ३८, ३
नि षु ब्रह्म जनानां ८, ५, १३
नि षु सीद गणपते गणेषु १०, ११२, ९
नि षू नमातिमति १, १२९, ५
निष्कं वा घा कृणवते ८, ४७, १५
नि ष्वापया मिथूदृशा १, २९, ३; अथर्व. २०, ७४, ३
निष्षिध्वरीरोषधीराप ८, ५९, २
निष्षिध्वरीस्त ओषधीरुत ३, ५५,२२
नि सर्वसेन इषुधीँर १, ३३, ३
नि सामनामिषिरामिन्द्र ३, ३०, ९
नि होता होतृषदने २, ९, १; वा. य. ११, ३६; तै. सं. ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३
नीचावया अभवद् वृत्रपुत्र १, ३२, ९
नीचा वर्तत उपरि १०, ३४, ९
नीचीनबारं वरुणः कबन्धं ५, ८५, ३; नि. १०, ४
नीललोहितं भवति १०, ८५, २८; अथर्व. १४, १, २६
नू अन्यत्रा चिद्दिवः ८, २४, ११
नू इत्था ते पूर्वथा च १, १३२, ४
नू इन्द्र राये वरिवस्कृधी नः ७, २७, ५
नू इन्द्र शूर स्तवमान ७, १९, ११; अथर्व. २०, ३७, ११
नू गृणानो गृणते प्रत्नराजन् ६, ३९, ५
नू च पुरा च सदनं रयीणाम् १, ९६, ७; नि. ४, १७
नू चित्स ह्येषते जनो नरेषन् ७, २०, ६
नू चित्सहोजा अमृतो १, ५८, १
नू चिन्न इन्द्रो मघवा ७, २७, ४
नू चिन्नु ते मन्यमानस्य ७, २२, ८; अथर्व. २०, ७३, २
नू त आभिरभिष्टिभिः ५, ३८, ५
नू ते पूर्वस्यावसो २, ४, ८
नूना इदिन्द्र ते वयं ८, २१, ७
नू स्वामग्न ईमहे वसिष्ठाः ७, ७, ७; ८, ७
नू देवासो वरिवः कर्तना नः ७, ४८, ४
नू न इद्धि वार्यमासा ५, १७, ५
नू न इन्द्रा वरुणा गृणाना ६, ६८, ८
नू न एहि वार्यमग्ने ५, १६, ५
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे २, ११, २१; १५,१०; १६,९; १७, ९; १८, ९; १९, ९; २०, ९; नि. १, ७
नूनं तदिन्द्र दद्धि नो ८, १३, ५
नूनं न इन्द्रापराय च ६, ३३, ५
नूनमर्च विहायसे ८, २३, २४
नूनं पुनानोऽविभिः परि स्रव ९, १०७, २; साम. १३१४
नू नव्यसे नवीयसे ९, ९, ८
नू नश्चित्रं पुरुवाजाभिरूती ६, १०, ५
नू नस्त्वं रथिरो देवसोम ९, ९७, ४८
नू नो अग्न ऊतये सबाधसः ५, १०, ६
नू नो अग्नेऽवृकेभिः स्वस्ति ६, ४, ८
नू नो गोमद्वीरवद्धेहि ७, ७५, ८

नू नो रयिं रथ्यं चर्षणिप्रां ६, ४९, १५
नू नो रयिं उप मास्व ९, ९३, ५; नि. ६, २८
नू नो रयिं पुरुवीरं बृहन्तं ४, ४४, ६; अथर्व. २०,१४३,६
नू नो रयिं महामिन्दो ९, ४०, ३; साम. ९२६
नू नो रास्व सहस्रवत् ३, १७, ७
नू म आ वाचमुप याहि ६, २१, ११
नू मन्वान एषां ५, ५१, १५
नू मर्तो दयते सनिष्यन् ७, १००, १; तै. ब्रा. १,४,३,४
नू मित्रो वरुणो अर्यमा नः ७, ६१, ६; ६३, ६
नू मे गिरो नासत्याश्विना ८, ८५, ९
नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि ७, १, २०; २५
नू मे हवमा शृणुतं युवाना ७, ६७, १०; ६९, ८
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठैः ७, ३९, ७; ४०, ७
नू रोदसी अहिना बुध्न्येन ४, ५५, ६
नू रोदसी बृहद्भिर्नो ४, ५६, ४
नू ष्टुत इन्द्र नू गृणानः ४, १६, २१; १७, २१; १९, ११; २०,११; २१,११; २२,११; २३,११; २४,११
नू स्थिरं मरुतो वीरवन्तं १, ६४, १५
नू सप्रथे दिव्यं ६, ५१, १२
नृवक्षसं त्वा वयं ९, ८, ९; साम. ११८५
नृचक्षसो अनिमिषन्तो १०, ६३, ४
नृचक्षा एष दिवो मध्य १०, १३९, २; वा. य. १७, ५९; तै. सं. ४, ६, ३, ३
नृचक्षा रक्षः परि पश्य १०, ८७, १०; अथर्व. ८, ३, १०
नृणामु त्वा नृतमं गीर्भिः ३, ५१, ४
नृधूतो अद्रिषुतो बर्हिषि ९, ७२, ४
नृबाहुभ्यां चोदितो धारया ९, ७२, ५
नृभिर्धूतः सुतो ८, २, २; साम. ७३५
नृभिर्यमानो जज्ञानः पूतः ९, १०९, ८
नृभिर्यमानो हर्यतो विचक्ष ९, १०७, १६; साम. ८५८
नृवत्त इन्द्र नृतमाभिरूती ६, १९, १०; नि. ६, ६
नृवद्वसो मनोयुजा ८, ५, २
नृवद्वसो सदमिद्धेह्यस्मे ६, १, १२; तै. ब्रा. ३, ६, १०,५
नेतार ऊ षु णस्तिरो १०, १२६, ६
नेमिं नमन्ति चक्षसा ८, ९७, १२; साम. ९३१; अथर्व. २०, ५४, ३
नेशत्तमो दुधितं ४, १, १७
नेह भद्रं रक्षस्विने ८, ४७, १२
नैतावदन्ये मरुतो यथेमे ७, ५७, ३
नैतावदेना परो अन्यदस्ति १०, ३१, ८
न्यक्रन्मथिनो ७, ६, ३
न्यक्रन्दयन्नुपयन्त १०, १०१, ५; नि. ९, २३
न्यग्निं जातवेदसं होत्रवा ५, २६, ७
न्यग्निं जातवेदसं दधाता ५, २२, २
न्यग्ने नव्यसा वचः ८, ३९, १
न्यग्वातोऽव वाति १०, ६०, ११; अथर्व. ६, ९१, १
न्यङ्ङस्य मूर्धनि १, ३०, १९
न्यर्बुदस्य विष्टपं ८, ३२, ३
न्यस्मै देवी स्वधितिर्जिहीत ५, ३२, १०
न्याविध्यदिलीबिसस्य १, ३३, १२; नि. ६, १९
न्यु प्रियो मनुषः ७, ७३, २
न्यु षु वाचं १, ५३, १; अथर्व. २०, २१, १

पक्वेव चर्चरं जारं १०, १०६, ७
पञ्च जना मम होत्रं जुषन्तां १०, ५३, ५;
पञ्च पदानि रुपो अन्वरोहम् १०,१३,३; अथर्व.१८,३,४०
पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं १, १६४, १२; अथर्व.९,९,१२
पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने १, १६४, १३; अथर्व. ९, ९, ११; नि. ४, २७
पतङ्गमक्तमसुरस्य १०, १७७, १; तै.आ. ३, ११, १०
पतङ्गो वाचं मनसा १०, १७७, २; तै. आ. ३, ११, ११
पताति कुण्डृणाक्या १, २९, ६; अथर्व. २०, ७४, ६
पतिर्भव वृत्रहन्त्सूनृतानां ३, ३१, १८
पतिर्ह्यध्वराणां १, ४४, ९
पत्तो जगार प्रत्यञ्चं १०, २७, १३; नि. ६, ६
पत्नीवन्तः सुता इम ८, ९३, २२; नि. ५, १८
पत्नीव पूर्वहूतिं १, १२२, २
पथ एकः पीपाय तस्करो ८, २९, ६
पथस्पथः परिपतिं ६, ४९, ८; वा. य. ३४, ४१; तै. सं. १, १, १४, २; नि. १२, १८
पदं देवस्य नमसा ६, १, ४; तै. ब्रा. ३, ६, १०, २; नि. ४, १९
पदं देवस्य मीळ्हुषो ८, १०२, १५; साम. १५७२
पदापणीँरराधसो ८,६४,२; साम.१३५५; अथर्व.२०,९३,२
पदे इव निहिते दस्मे ३, ५५, १५
पदेपदे मे जरिमा निधायि ५, ४१, १५
पद्या वस्ते पुरुरूपाः ३, ५५, १४
पनाय्यं तदश्विना ८, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ९
पन्य आ दर्दिरच्छता ८, ३२, १८
पन्य इदुप गायत ८, ३२, १७
पन्यं पन्यमित्सोतारः ८, २, २५; साम. १२३; १६५७
पन्यांसं जातवेदसं ८, ७४, ३; साम. १५६६

पक्षेष्वमिन्द्र त्वे ओजः ५, ३३, ६
पप्राथ क्षां महि ६, १७, ७
पयस्वतीरोषधयः १०, १७, १४; अथर्व. ३, २४, १; १८, ३, ५६; तै. सं. १, ५, १०, २
पर ऋणा सावीः १, २८, ९
परः सो अस्तु तन्वा ७, १०४, ११; अथर्व. ८, ४, ११
परं मृत्यो अनु १०, १८, १; अथर्व. १२,१,२१; वा. य. ३५, ७; तै. ब्रा. ३, ७, १४, ५; तै. आ. ३,१५,२; ६, ७, ३; नि. ११, ८
परशुं चिद्धि तपति ३, ५३, २२
परस्या अधि संवतो ८, ७५, १५; वा. य. ११, ७१; तै. सं. २, ६, ११, ३; ४, १, ९, २
पराकात्ताच्चिदद्रिवः ८, ९२, २७
परा गावो यवसं कच्चिद् ८, ४. १८
परा चिच्छीर्षा ववृजुस्त इन्द्र १. ३३, ५
परा णुदस्व मघवन्नमित्रान् ७, ३२, २५
परा देहि शामुल्यं १०, ८५, २९; अथर्व. १४, १, २५
पराच देवा वृजिनं १०, ८७, १५; अथर्व. ८, ३, १४
परा पूर्वेषां सख्या वृणक्ति ६, ४७, १७
परा मे यन्ति धीतयो १, २५. १६
परायतीनामम्वेति पाथः १, ११३, ८
परायतीं मातरं ४, १८, ३
परा याहि मघवन् ३, ५३, ५
परावतं नासत्या २, ११६, ९
परावतो ये दिधिषन्ति १०, ६३, १
परा वीरास एतन ५, ६१, ४
परा व्यक्तो अरुषो ९, ७१, ७
परा शुभ्रा अयासो १. १६७, ४
परा शृणीहि तपसा १०, ८७, १४; अथर्व. ८, ३, १३
परा ह यत्स्थिरं १, ३९, ३
परा हि मे विमन्यवः १, २५. ४
परा हीन्द्र धावसि १०, ८६, २; अथर्व. २०, १२६, २
परि कोशं मधुश्चुतं ९, १०३, ३; साम. ५७७
परिक्षिता पितरा १०, ६५, ८
परि चिन्मर्तो द्रविणं १०, ३१, २
परि णः शर्मयन्त्या ९. ४१, ६; साम. ८९७
परि जेता मतीनां ९, १०३, ४
परि णो अश्वमश्वविद् ९, ६१, ३; साम. १२१२
परि णो देववीतये ९, ५४, ४
परि णो याह्यस्मयुः ९, ६४, १८
परि णो वृणजन्नघा ८, ४७, ५
परि णो हेती रुद्रस्य वृज्याः २,३३,१४; वा. य. १६,५०; तै. सं. ४, ५, १०, ४
परि तृन्धि पणीनां ६, ५३, ५
परि ते जिग्युषो यथा ९, १००, ४
परि ते दूळभो रथो ४, ९, ८; वा. य. ३, ३६
परि त्मना मितद्रुरिति ४, ६, ५
परि त्वं हर्यतं हरिं ९.९८७; साम. ५५२; १३२९; १६८१
परि त्रिधातुरध्वरं ८, ७२, ९
परि त्रिविष्टयध्वरं ४, १५, २; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
परि त्वा गिर्वणो गिर १,१०,१२; वा. य. ५,२९; तै. सं. १, ३, १, २
परि त्वाग्ने पुरं वयं १०, ८७. २२; अथर्व. ७, ७१, १; ८, ३, २२; वा. य. ११, २६; तै. सं. १, ५, ६, ४; ४, १, २, ५
परि दिव्यानि मर्म्हशत् ९. १४, ८
परि दैवीरनु स्वधा ९, १०३, ५
परि द्युक्षं सहसः ९, ७१, ४
परि द्युक्षः सनद्रयिः ९, ५२, १; साम. ४९६
परि धामानि यानि ते ९, ६६, ३
परि पूषा पुरस्तात् ६, ५४, १०; अथर्व. ७, ९, ४
परि प्रजातः क्रत्वा १, ६९, २
परि प्र धन्वेन्द्राय सोम ९.१०९,१; साम. ४२७; १३६७
परिप्रयन्तं वरुणं सुषंसदं ९, ६८, ८
परि प्र सोम ते रसो ९, ६७, १५
परि प्रासिष्यदत्कविः ९, १४, १; साम. ४८६
परि प्रियः कलशे ९, ९६, ९
परि प्रिया दिवः कविः ९, ९, १; साम. ४७६; ९३५
परि यत्कविः काव्या ९, ९४, ३
परि यत्काव्या कविः ९, ७, ४; साम. ११३१
परि यदिन्द्र रोदसी उभे १, ३३, ९
परि यदेषामेको १. ६८, २
परि यो रश्मिना दिवो ८, ९५, १८
परि यो रोदसी उभे ९, १८, ६
परि वाजपतिः कविः ४,१५,३; साम. ३०; वा. य. ११,२५; तै. सं. ४, १, २, ५; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
परि वाजे न वाजयुं ९, ६३, १९
परि वाराण्यव्यया ९, १०३, २
परि विश्वानि चेतसा ९, २०, ३; साम. ९७०
परि विश्वानि सुधिताग्नेः ३, ११, ८
परिविष्टं जाहुषं विश्वतः १, ११६, १०
परिवृक्तेव पतिविषं १०, १०१, ११

परि वो विश्वतो दध १०, १९, ७
परिषदं ह्यरणस्य ७, ४, ७; नि. ३, १
परिष्कृण्वन्ननिष्कृतं ९, ३९, २; साम ८९९
परिष्कृतास इन्दवो योषेव ९, ४६, २
परि ष्य सुवानो अक्ष इन्दुः ९, ९८, ३; साम. १२४०
परि ष्य सुवानो अव्ययं ९, ९८, २
परि सप्तेव पक्षुमान्ति ९, ९१, ६
परि सप्तिर्न वाजयुः ९, १०३, ६
परि सुवानअक्षसे ९, १०७, ३; साम. १३१५
परि सुवानास इन्दवो ९, १०, ४; साम. ४८५; ११२२
परि सुवानो गिरिष्ठाः ९, १८, १; साम. ४७५; १०९३
परि सुवानो हरिरंशुः ९, ९२, १
परि सोम ऋतं बृहत् ९, ५६, १
परि सोम प्र धन्वा ९, ७५, ५; नि. ४, १५
परि स्पशो वरुणस्य ७, ८७, ३
परि हि ष्मा पुरुहूतो ९, ८७, ६
परिहृतेदना जनो ८, ४७, ६
परीं घृणा चरति १, ५२, ६
परीतो वायवे सुतं ९, ६३, १०
परीतो षिञ्चता सुतं सोमो ९, १०७, १; साम. ५१२; १३१३; वा.य. १९, २; तै. ब्रा. २, ६, १, १
परीमे गामनेषत १०, १५५, ५; अथर्व. ६,२८,२; वा.य. ३५, १८
परेयिवाँसं प्रवतो १०, १४, १; अथर्व. १८,१,४९; तै.आ. ६,१,१; नि. १०, २०
परेहि विग्रमस्तृतं १, ४, ४; अथर्व. २०, ६८, ४
परो दिवा पर एना १०, ८२, ५; वा. य. १७, २९; तै. सं. ४, ६, २, २
परो मात्रमृचीषमं ८, ६८, ६
परो मात्रया तन्वा ७, ९९ १; तै. ब्रा. २, ८, ३, २
परो यत्खं परम आ जनिष्ठाः ५, ३०, ५
परो हि मर्त्यैरसि ६, ४८, १९
पर्जन्यः पिता महिषस्य ९, ८२, ३; साम. १३१७
पर्जन्यवाता वृषभा ६, ४९, ६
पर्जन्यवृद्धं महिषं ९, ११३, ३
पर्जन्याय प्र गायत ७, १०२, १; तै. ब्रा. २, ४, ५, ५; तै. आ. १, २९, १
पर्जन्यावाता वृषभा १०, ६५, ९
पर्यू षु प्र धन्व वाजसातये ९,११०,१; साम.४२८; १३६४; अथर्व. ५, ६, ४
पर्वतस्त्रिरन्महि वृष्णो विभाय ५, ६०, ३; तै.सं.३,१,११,५; पर्शुर्ह नाम मानवी १०, ८६, २३; अथर्व. २०,१२६ २३
पर्षि तोकं तनयं पर्तृभिष्ट्वं ६, ४८, १०; साम. १६२४
पर्षि दीने गभीर आँ ८, ६७, ११
पवते हर्यतो हरिरति ९, १०६, १३; साम. ५७६; ७७३
पवते हर्यतो हरिर्गृणानो ९, ६५, २५
पवन्ते वाजसातये ९,१३,३;साम.११८९; तांड्य ब्रा.४,२,१५
पवमान ऋतः कविः ९, ६२, ३०
पवमान ऋतं बृहत् ९, ६६, २४
पवमानः सुतो नृभिः ९, ६२, १६
पवमानः सो अद्य नः ९, ६७, २२; वा. य. १९.४२
पवमान धिया हितो ९, २५, २; साम. ९२१
पवमान नि तोशसे ९, ६३, २३; साम. १२३६
पवमानमवस्यवो ९, १३, २; साम. ११८८
पवमान महि श्रवश्चित्रेभिः ९, १००, ८
पवमान महि श्रवो गाम् ९, ९, ९
पवमान मह्यर्णो ९, ८६, ३४; नि. ५, ६
पवमान रसस्तव ९, ६१, १८; साम. ८९०
पवमान रुचारुचा ९. ६५, २; साम. ९०५
पवमान विदा रयिमस्मभ्यं सोम दुष्टरम् ९, ६३, ११
पवमान विदा रयिमस्मभ्यं सोम सुश्रियम् ९, ४३, ४
पवमान सुवीर्यं ९, ११, ९; साम. १४४९
पवमानस्य जङ्घ्नतो ९, ६६, २५; साम. १३१०
पवमानस्य ते कवे ९, ६६ १०; साम. ६५७
पवमानस्य ते रसो ९, ६१, १७; साम. ८९१
पवमानस्य ते वयं ९ ६१, ४; साम. ७८७
पवमानस्य विश्ववित् ९ ६४, ७; साम. ९५८
पवमाना स्वर्विदो ९, ५९, ४
पवमाना असृक्षत पवित्रमति ९, १०७, २५; साम. ५२२
पवमाना असृक्षत सोमाः ९, ६३, २५; साम. १६९९
पवमाना दिवस्परि ९, ६३, २७; साम. १७००
पवमानास आशवः ९, ६३, २६; साम. १७०१
पवमानास इन्दवः ९, ६७, ७
पवमानो अजीजनद् ९, ६१. १६; साम. ४८४; ८८९
पवमानो अति स्रिधो ९, ६६, २२
पवमानो अभि स्पृधो ९, ७, ५; साम. ११३२
पवमानो अभ्यर्षा सुवीर्यम् ९, ८५, ८
पवमानो असिष्यदद्रक्षांसि ९, ४९, ५; साम. १४३९
पवमानो रथीतमः ९, ६६, २६; साम. १३११
पवमानो व्यक्षरत् ९, ६६, २७; साम. १३१२
पवस्व गोजिदश्वजित् ९, ५९, १
पवस्व जनयन्निषो ९, ६६, ४

पवस्व दक्षसाधनो ९, २५, १; साम. ४७४; ९१९
पवस्व देवमादनो ९, ८४, १
पवस्व देववीतय इन्दो ९, १०६, ७; साम. ५७१; १३२६
पवस्व देववीरति ९, २, १; साम. १०३७
पवस्व देवायुषग् ९, ६३, २२; साम. ४८३; १२३५
पवस्व मधुमत्तम इन्द्राय ९, १०८, १; साम. ५७८; ६९२
पवस्व वाचो अग्रियः ९, ६२, २५; साम. ७७५
पवस्व वाजसातमः ९, १००, ६; साम. १०१६
पवस्व वाजसातयेऽभिविश्वानि ९, १०७, २३; साम. ५२१
पवस्व वाजसातये विप्रस्य ९, ४३, ६
पवस्व विश्वचर्षणे ९, ६६, १
पवस्व वृत्रहन्तमोक्थेभिः ९, २४, ६; साम. ९६६
पवस्व वृष्टिमा सु नो ९, ४९, १; साम. १४३५
पवस्व सोम क्रतुविन् ९, ८६, ४८
पवस्व सोम क्रत्वे दक्षाय ९,१०९,१०; साम. ४३०;१३३१
पवस्व सोम दिव्येषु ९, ८६, २२
पवस्व सोम देववीतये ९, ७०, ९
पवस्व सोम द्युम्नी सुधारो ९, १०९, ७; साम. ४३६
पवस्व सोम मधुमाँ ९. ९६, १३; साम. ५३२
पवस्व सोम मन्दयन् ९, ६७, १६; साम. १८१०
पवस्व सोम महान्त्समुद्रः ९,१०९,४; साम. ४२९; १२४१
पवस्वाङ्गयो अदाभ्यः ९, ५९, २
पवस्वेन्दो पवमानो ९, ९६, २१
पवस्वेन्दो वृषा सुतः ९, ६१, २८; साम. ४७९; ७७८
पवित्रं ते वितनं ९, ८३, १; साम. ५६५; ८७५; तै. आ. १, ११, १; ताण्ड्य ब्रा. १, २, ८
पवित्रवन्तः परि वाचं ९, ७३, ३; तै. आ. १,११, १; नि. १२, ३२
पवित्रेभिः पवमानो ९, ९७. २४
पवीतारः पुनीतन ९, ४, ४; साम. १०५०
पशुं नः सोम रक्षसि १०, २५, ६
पशूञ्च चित्रा सुभगा १, ९२, १२
पश्चात्पुरस्तादधरात् १०, ८७, २१; अथर्व. ८, ३,२०
पश्येदमन्यदभवत् १०, १४९, ३
पश्यन्नन्यस्या अतिथिं १०, १२४, ३
पश्वा न तायुं गुहा १, ६५, १
पश्वा यत्पश्वा वियुता १०, ६१, १२
पाकः पृच्छामि मनसा १, १६४, ५; अथर्व. ९, ९, ६
पाकत्रा स्थन देवा ८, १८, १५
पातं नो रुद्रा पायुभिः ५, ७०, ३; साम. ९८७
पाता वृत्रहा सुतं ८, २, २६; साम. १६५९
पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता ६, ४४, १५
पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीः ६, २३, ३
पाति प्रियं रिपो अग्रं पदं ३, ५, ५
पान्तं आ वो अन्धस ८, ९१, १; साम. १५५; ७१३
पान्ति मित्रावरुणावव्यात् १, १६७, ८
पारावतस्य रातिषु ८, ३४, १८
पार्षद्वाणः प्रस्कण्वं ८, ५१, २
पावकया यश्चित्तया ६, १५, ५; वा. य. १७, १०; तै. सं. ४. ६, १, २
पावकवर्चाः शुक्रवर्चाः १०,१४०,२; साम. १८१७; वा. य. १२, १०७; तै. सं. ४, २, ७, ३
पावकशोचे तव हि क्षयं ३, २, ६
पावका नः सरस्वती १, ३, १०; साम. १८९; वा. य. २०, ८४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १; नि. ११. २६
पावमानीर्यो अध्येति ९. ६७, ३२; साम. १२९९
पावीरवी कन्या चित्रायुः ६, ४९, ७; तै. सं. ४.१,११,२
पावीरवी तन्यतुरेकपादयः १०, ६५, १३; नि. १२, ३०
पाहि गायान्धसो मदे ८. ३३, ४; साम. २८९
पाहि न इन्द्र सुष्टुत १, १२९. ११
पाहि नो अग्न एकया ८, ६०, ९; साम. ३६; १५४४; वा. य. २७, ४३
पाहि नो अग्ने पायुभिः १. १८९, ४
पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि १, ३६, १५
पाहि नो अग्ने रक्षसो अजुष्टात् ७, १, १३
पाहि विश्वस्माद्रक्षसो ८, ६०, १०; साम. १५४५
पिता यज्ञानामसुरो ३, ३, ४; नि. ५, २
पिता यस्त्वां दुहितरं १०, ६१, ७
पितुः प्रत्नस्य जन्मना १, ८७, ५
पितुं नु स्तोषं महो १, १८७, १; वा. य. ३४, ७; नि. ९, २५
पितुभृतो न तन्तुमित् १०, १७२, ३
पितुर्न पुत्रः सुभृतो ८, १९, २७
पितुर्न पुत्राः क्रतु १, ६८. ९
पितुर्मातुरध्या ये ९, ७३, ५
पितुश्च गर्भं जनितुश्च ३, १, १०
पितुश्चिदूधर्जनुषा ३, १, ९
पितेव पुत्रमभिभः १०, ६९ १०
पित्रे चिच्चकृः सदनं समस्मै ३, ३१, १२
पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदान १, ६४, ६; तै. सं. ३,१,११,७
पिपर्तु नो अदितिं राजपुत्रा २, २७, ७
पिपर्तु मा तद्वतस्य १०, ३५, ८

पिपीले अंशुर्मेधो न ४ २१, ८
पिप्रीहि देवाँ उशतो १०,२,१; तै.सं. ४,३,१३,४; तै.ब्रा. ३, ५, ७, ५; ६, ११, ४
पिबतं सोमं मधुमन्तं ८, ८७, ४
पिबतं धर्मं मधुमन्तम् ८, ८७, १
पिबतं च तृप्णुतं च ८, ३५, १०
पिबन्ति मित्रो अर्यमा ८, ९४, ५; साम. १७८६
पिबन्त्यस्य विश्वे देवासो ९, १०९, १५
पिब स्वधैनवानां ८, ३१, १०
पिबा त्वस्य गिर्वणः ८, १, २६; साम. १३९३
पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मन्दन्तु २, ११, ११
पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मा रिषण्यो १०, २२, १५
पिबा वर्धस्व तव घा सुतासः ३, ३६, ३
पिबा सुतस्य रासिनो ८, ३, १; साम. २३९; १४२१
पिबा सोममभि यमुग्रतः ६, १७, १
पिबा सोममिन्द्र मन्दतु ७, २२, १; साम. ३९८; ९२७; अथर्व. २०, ११७, १; तै. सं. २, ४, १४, ३
पिबा सोममिन्द्र सुवानम् १, १३०, २
पिबा सोमं मदाय कं ८, ९५, ३
पिबा सोमं महत १०, ११६, १
पिबेदिन्द्र मरुत्सखा ८, ७६, ९
पिशङ्गभृष्टिमम्भृणं १, १३३, ५
पिशङ्गरूपः सुभरो २, ३, ९; तै. सं. ३, १, ११, २
पीपाय धेनुरदितिः १, १५३, ३
पीपाय स श्रवसा मर्त्येषु ६, १०, ३
पीपिवांसं सरस्वत ७, ९६, ६; तै. सं. ३, १, ११, २
पीवानं मेषमपचन्त १०, २७, १७
पीवोअन्नाँ रयिवृधः ७,९१,३; वा.य. २७, ३३; तै. ब्रा. २, ८, १, १
पीवोअश्वाः सुचद्रथा ४, ३७, ४
पुत्रमिव पितरा १०, १३१, ५; अथर्व.२०,१२५,५; वा.य. १०, ३४; २०, ७७; तै. ब्रा. १, ४, २, १
पुत्रिणा ता कुमारिणा ८, ३१, ८
पुत्रो न जातो रण्वो १, ६९, ५
पुनः पत्नीमग्निरदाद् १०, ८५, ३९; अथर्व. १४, १, २, नि. ४, २५
पुनःपुनर्जायमाना १, ९२, १०
पुनः समध्यद्वितते २, ३८, ४; नि. ४, ११
पुनन्तु मां देवजनाः ९, ६७, २७; वा.य. १९,३९; तै.ब्रा. १,४,८,१; २,६,३.४
पुनरेता नि वर्तन्ताम् १०, १९, ३
पुनरेना नि वर्तय १०, १९, २
पुनरेहि वृषाकपे १०, ८६, २१; अथर्व. २०, १२६, २१; नि. १२, २८
पुनर्दाय ब्रह्मजायां १०, १०९, ७; अथर्व. ५, १७, ११
पुनर्नः पितरो मनो १०, ५७, ५; वा. य. ३,५५; तै. सं. १, ८, ५, ३
पुनर्नो असुं पृथिवी १०, ५९, ७
पुनर्ये चक्रुः पितरा युवाना ४, ३३, ३
पुनर्वै देवा अददुः १०, १०९, ६; अथर्व. ५, १७, १०
पुनाता दक्षसाधनं ९, १०४, ३; साम. ११५९
पुनाति ते परिस्रुतं ९, १, ६; वा. य. १९, ४; तै. सं. १, ८, २१, १; तै. ब्रा. २, ६, १, २
पुनान इन्दवा भर (०। त्वं वसूनि०) ९, १००, २
पुनान इन्दवा भर (०। वृषन्०) ९, ४०, ६
पुनान इन्दवेषां पुरुहूत ९, ६४, २७
पुनानः कलशेष्वा ९, ८, ६; साम. ११८३
पुनानः सोम जागृविः ९, १०७, ६; साम. ५१९
पुनानः सोम धारयापो ९, १०७, ४; साम. ५११; ६७५
पुनानः सोम धारयेन्दो ९, ६३, २८
पुनानश्चमू जनयन् ९, १०७, १८
पुनानासश्चमूषदो ९, ८, २; साम. ११७९
पुनाने तन्वा मिथः ४, ५६, ६; साम. १५९७
पुनानो अक्रमीदभि ९, ४०, १; साम. ४८८; ९२४
पुनानो देववीतय ९, ६४, १५; साम. ८४३
पुनानो याति हर्यतः ९, ४३, ३
पुनानो रूपे अव्यये ९, १६, ६
पुनानो वरिवस्कृधि ९, ६४, १४; साम. ८४२
पुनीषे वामरक्षसं मनीषां ७, ८५, १
पुमाँ एनं तनुत उत् १०,१३०,२; अथर्व. १०,७; ४३-४४
पुरः सद्य इत्थाधिये ९, ६१, २; साम. १२११
पुरंदरा शिक्षतं वज्रहस्ता १, १०९, ८
पुरं न शूष्णवा रुज ८, ७३, १८
पुराग्ने दुरितेभ्यः ८, ४४, ३०
पुराणमोकः सख्यम् ३, ५८, ६
पुराणाँ अनुवेनन्तं १०, १३५, २
पुराणा वां वीर्या १०, ३९, ५
पुरां भिन्दुर्युवा कविः १, ११, ४; साम. ३५९; १२५०; ताल्य ब्रा. १४, ११, ३
पुरा वस्तूरुत्तमसो अपीतेः १, १२१, १०
पुरा संबाधादभ्यावर्तस्व २, १६, ८

पुरीष्यासो अग्नयः ३, २१, ४; वा. य १२, ५०; तै. सं. ४. २, ४, ३
पुरुकुत्सानी हि वामदाशत् ४, ४२, ९
पुरुत्रा चिद्धि वां नरा ८, ५, १६
पुरुत्रा हि सदृङ्ङसि ८, ११. ८; ४३, २१; साम. ११६७; तै. ब्रा. १, ४, ४ ४
पुरु त्वा दाश्वान्वोचे १, १५०, १; साम. ९७: नि. ५, ७
पुरुत्रप्सा अञ्जिमन्तः ५, ५७, ५
पुरुप्रिया ण ऊतये ८, ५, ४
पुरुमन्द्रा पुरूवसू ८, ८, १२
पुरुष एवेदं सर्वं १०,९०,२; साम. ६१९; अथर्व. १९,६,४; वा. य. ३१, २; तै. आ. ३, १२, १
पुरुहुतस्य धामभिः ३, ३७, ४; अथर्व. २०, १९, ४
पुरु हि वां पुरुभुजा ६, ६३, ८; नि. ६, २९
पुरुहूतं पुरुहुतं ८, ९२, २; साम. ७१४
पुरुहूतो यः पुरुगूर्तः ६, ३४, २
पुरूणि द्रक्षो नि रिणाति १, १४८, ४
पुरूणि हि त्वा सवना १०, ८९, १६
पुरूण्यग्ने पुरुधा त्वाया ६, १, १३; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
पुरूतमं पुरूणां स्तोतॄणां ६, ४५, २९
पुरूतमं पुरूणामीशानं १, ५, २; साम. ७४१; अथर्व. २०, ६८, १२
पुरू यत्त इन्द्र सन्युकथा ५, ३३, ४
पुरूरवो मा मृथा १०, ९५, १५; शत. ब्रा. ११. ५, १, ९
पुरूरुणा चिद्ध्यस्ति ५, ७०, १; साम. ९८५
पुरू वपांस्यग्निना दधाना १, ११७, ९
पुरोगा अग्निर्देवानां १, १८८, ११
पुरोजिती वो अन्धसः ९, १०१, १; साम. ५४५; ६९७
पुरोळा अग्ने पचतः ३, २८, २; नि. ६, १६
पुरोळा इत्तुर्वशो ७, १८, ६
पुरोळाशं यो अस्मै सोमं ८, ३१, २
पुरोळाशं सनश्रुत ३, ५२, ४
पुरोळाशं च नो घसो ३, ५२, ३; ४, ३२, १६
पुरोळाशं नो अन्धस ८, ७८, १
पुरोळाशं पचत्यं ३, ५२, २
पुरो वो मन्द्रं दिव्यं सुवृक्तिं ६, १०, १
पुष्टिर्न रण्वा क्षितिर्न १, ६५, ५
पुष्यात्क्षेमे अभियोगे ५, ३७, ५
पूर्वापरं चरतो १०,८५ १८; अथर्व. ७,८१,१; १३,२,११; १४, १, २३; तै. ब्रा. २, ७, १२, २; ८, ९, ३
पूर्वापुरं सुहवं पुरुस्पृहं ८, २२, २
पूर्वामनु प्रदिशं याति ९, १११, ३; साम. १५९१
पूर्वामनु प्रयतिम् १, १२६, ५
पूर्वा विश्वस्माद्भुवनाद् १, १२३, २
पूर्वीभिर्हि ददाशिम १. ८६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, ५
पूर्वीरस्य निष्षिधो ३, ५१, ५
पूर्वीरहं शरदः शश्रमाणा १, १७९, १
पूर्वीरिन्द्रस्य रातयो १, ११, ३; साम. ८२९
पूर्वीरुषसः शरदश्च ४, १९, ८
पूर्वीश्चिद्धि त्वे तुविकूर्मे ८, ६६, १२
पूर्वीष्ट इन्द्रोपमातयः ८, ४०, ९
पूर्वे अर्धे रजसो १, १२४, ५
पूर्वो देवा भवतु १, ९४, ८
पूर्व्य होतरस्य नो १, २६. ५
पूषणं न्वजाश्वं ६, ५५, ४
पूष्णवते ते चकृमा ३, ५२, ७
पूष्णवते मरुत्वते १, १४२, १२
पूषन्तव व्रते वयं ६, ५४, ९; अथर्व. ७, ९, ३; वा. य. ३४, ४१; तै. ब्रा. २. ५, ५, ५
पूषन्नु प्र गा इहि ६, ५४, ६
पूषा गा अन्वेतु नः ६, ५४, ५; तै. सं. ४, १, ११, २; तै. ब्रा. २, ४. १, ५
पूषा त्वेतश्च्यावयतु १०. १७, ३; अथर्व. १८, २, ५४; तै. आ ६, १, १; नि ७. ९
पूषा त्वेतो नयतु १०, ८५. २६; अथर्व. १४, १, २०
पूषा राजानमाघृणिः १, २३, १४
पूषा विष्णुर्हवनं मे ८. ५४, ४
पूषा सुबन्धुर्दिव ६, ५८, ४; तै. ब्रा. २, ८, ५, ४
पूषेमा आशा अनु वेद १०. १७. ५: अथर्व. ७, ९, २; तै. ब्रा. २, ४, १, ५; तै. आ. ६, १, १
पृणश्चक्रं न रिष्यति ६, ५४, ३
पृक्षप्रयजो द्रविणः ३, ७, १०
पृक्षस्य वृष्णो अरुषस्य ६, ८, १
पृक्षे ता विश्वा भुवना २, ३४, ४
पृक्षो वपुः पितुमान् १, १४१, २
पृच्छामि त्वा परमन्तं १, १६४ ३४; अथर्व. ९,१०,१३; वा य. २३, ६१
पृच्छे तदेनो वरुण ७, ८६, ३
पृणीयादिन्नाधमानाय १०. ११७, ५
पृथक्प्रायन्प्रथमा १०, ४४, ६; अथर्व. २०, ९४, ६; नि. ५, २५
पृथुपाजा अमर्त्यो ३, २७, ५; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३

पृथू करस्ना बहुला ६, १९, ३
पृथू रथो दक्षिणाया १, १२३, १
पृदाकुसानुर्यजतो गवेषणः ८, १७, १५
पृषदश्वा मरुतः पृश्नि १, ८९, ७; वा. य. २५, २०
पृषध्रे मेध्ये मातरिश्वनि ८, ५२, २
पृष्टो दिवि धाय्यग्निः ७, ५, २
पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः १, ९८, २; वा. य. १८,७३; तै.सं. १, ५, ११,१; तै. ब्रा. ३, ११, ६, ४
पौरं चिद्धयुदप्रुतं ५, ७४, ४
पौरो अश्वस्य पुरुकृद् ८, ६१, ६; साम. १५८०; अथर्व. २०, ११८, २
प्र ऋभुभ्यो दूतमिव ४, ३३, १
प्र कविर्देववीतये ९, २०, १; साम. ९६८
प्र कारवो मनना ३, ६, १; तै. ब्रा. २, ८, २.५
प्र काव्यमुशनेव ९, ९७, ७; साम. ५२४; ११२६
प्र कृतान्यृजीषिणः ८, ३२, १
प्र कृष्टिहेव शूष एति ९, ७१, २
प्र केतुना बृहता याष्यग्निः १०, ८, १; साम. ७१; अथर्व. १८, ३, ६५; तै. आ. ६, ३, १
प्र क्षोदसा धायसा ७, ९५, १
प्र गायताभ्यर्चाम ९, ९७, ४; साम. ५३५
प्र गायत्रेण गायत ९, ६०, १
प्र घा नवस्य महतो २, १५, १
प्र चक्रे सहसा सहो ८, ४, ५
प्र चर्षणिभ्यः पृतना० १, १०९, ६; ते. सं. ४, २, ११, १
प्र चित्रमर्कं गृणते ६, ६६, ९; ते.सं. ४,१,११,३; तै. ब्रा. २, ८, ५, ५; नि. ३, २१
प्रचेतसं त्वा कवे ८, १०२, १८
प्र च्यवानाज्जुजुरुषो ५, ७४, ५
प्रजानन्नग्ने तव योनिं १०, ९१, ४
प्रजापतिर्मह्यमेता १०, १६९, ४; तै. सं. ७, ४, १७, २
प्रजापते न त्वदेतानि १०, १२१, १०; अथर्व. ७, ७९, ४; ८०, ३; वा. य. १०, २०; २३, ६५; तै. सं. १, ८, १४, २, ३, २, ५, ६; तै. ब्रा. २, ८, १, २, ३, ५, ७, १; नि १०, ४३
प्रजाभ्यः पुष्टिं विभजंत २, १३, ४
प्रजामृतस्य पिप्रतः ८, ६, २; साम. १३०९; अथर्व. २०, १३८, २
प्रजावता वचसा १, ७६, ४
प्रजावतीः सूयवसं ६, २८, ७; अथर्व. ४, २१, ७; तै. ब्रा. २, ८, ८, १२
प्रजा ह तिस्रो अत्यायम् ८,१०१,१४; ऐ.ब्रा. २,१; अथर्व. १०, ८, ३
प्र जिह्वया भरते वेपो १०, ४६, ८
प्र ण इन्दो महे तन ९, ४४, १; साम. ५०९
प्र ण इन्दो महे रण ९, ६६, १३
प्रणीतिभिष्टे हर्यश्व १०, १०४, ५
प्र णु त्यं विप्रमध्वरेषु साधुं ५, १, ७
प्रणेतारं वस्यो अच्छा ८, १६, १०; अथर्व. २०, ४६, १
प्र णो देवी सरस्वती ६, ६१, ४; तै. सं. १, ८, २२, १
प्र णो धन्वत्विन्दवो ९, ७९, २
प्र त आशवः पवमान ९, ८६, १
प्र त आश्विनीः पवमान ९, ८६, ४; साम. ८८६
प्र त इन्द्र पूर्ण्याणि १०, ११२, ८
प्र तं विविक्मि १, १६७, ७
प्र तत्त अद्य शिपिविष्ट ७, १००, ५; साम. १६२६; तै. सं. २, २, १२, ५; नि. ५, ९
प्र तत्से अद्या कारणं कृतं भूत् ६, १८, १३
प्र तद्दुःशीमे पृथवाने १०, ९३, १४
प्र तद्विष्णु स्तवते १, १५४, २; अथर्व. ७, २६, २–३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ४; नि. १, २०
प्र तद्वोचेयं भव्याये १, १२९, ६; नि. १०, ४२
प्र तमिन्द्र नशीमहि ८, ६, ९
प्र तव्यसीं नव्यसीं १, १४३, १
प्र तव्यसो नमउक्तिं तुरस्य ५, ४३, ९
प्र तॉं अग्निर्बभसत् ४, ५, ४
प्र तार्यायुः प्रतरं १०, ५९, १
प्रति केतवः प्रथमा अदृश्रन् ७, ७८, १
प्रति घोराणामेतानाम् १, १६९, ७
प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वे ७, १०४, २५; अथर्व. ८,४,२५
प्रति ते दस्यवे वृक ८, ५६, १
प्रति त्यं चारुमध्वरं १, १९, १; साम. १६; नि. १०, ३६
प्रति त्वा दुहितर्दिवः ७, ८१, ३
प्रति त्वाद्य सुमनसो ७, ७८, ५
प्रति त्वा शवसी वदत् ८, ४५, ५
प्रति त्वा स्तोमैरीळते ७, ७६, ६
प्रति श्रुतानामरुषासो ७, ७५, ६
प्रति धाना भरत ३, ५१, ८
प्रति न स्तोमं त्वष्टा जुषेत ७, ३४, २१
प्रति प्रयाणमसुरस्य विद्वान् ५, ४९, २
प्रति प्र याहीन्द्र मीळ्हुषो नॄन् १, १६९, ६
प्रति प्राशव्यॉं इतः ८, ३१ ६

प्रति प्रियतमं रथं ५, ७५, १; साम. ४१८; १७४३
प्रति प्रवाणि वर्तयते १०, ९५, १३
प्रति भद्रा अदृक्षत ४, ५१, ५
प्रति मे स्तोममदितिर्जगृ ५, ४२, २
प्रति यत्स्या नीथा दर्शि १, १०४, ५; नि. ५, १६
प्रति यदापो अदृश्रं १०, ३०, १३
प्रति वा एना नमसाहमेमि १, १७१, १
प्रति वां रथं नृपती जरध्यै ७, ६७, १
प्रति वां सूर उदिते मित्र ७, ६६, ७; साम. १०६७
प्रति वां सूर उदिते सूक्तैः ७, ६५, १
प्रति वो वृषदंशये ८, २०, ९
प्रति श्रुताय वो धृषत् ८, ३२, ४; नि. ५, १६
प्रति षीमग्निर्जरते समिद्धः ७, ७८, २
प्रति ष्टोभन्ति सिंधवः १, १६८, ८
प्रति ष्या सूनरी जनी ४, ५२, १; साम. १७२५
प्रति स्तोमेभिरुषसं वसिष्ठाः ७, ८०, १
प्रति स्पशो वि सृज ४, ४, ३; वा. य. १३, ११; तै. सं. १, २, १४, १
प्रति स्मरेथां तुजयद्भिरेवैः ७, १०४, ७; अथर्व. ८, ४, ७
प्रतीचीने मामहनी १०, १८, १४
प्र तु द्रव परि कोशं ९, ८७, १; साम. ५२३; ६७७
प्र तुविशुष्मस्य स्थविरस्य ६, १८, १२
प्र ते अग्नयोऽग्निभ्यो वरं ७, १, ४
प्र ते अग्ने हविष्मतीं ३, १९, २
प्र ते अश्नोतु कुक्ष्योः ३, ५१, १२; साम. ७३९
प्र ते अस्या उषसः १०, २९, २; अथर्व. २०, ७६, २
प्र ते दिवो न वृष्टयो ९, ६२, २८
प्र ते धारा असृग्वानि ९, ८६, ४७
प्र ते धारा असश्चतो ९, ५७, १; साम. १७६१
प्र ते धारा मधुमतीः ९, ९७, ३१; साम. ५३४
प्र ते नावं न समने २, १६, ७
प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्रा ४, १९, १०
प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं ५, ३१, ६
प्र ते बभ्रू विचक्षण ४, ३२, २२
प्र ते मदासो मदिरास ९, ८६, २
प्र ते महे विदथे शंसिषं १०, ९६, १; अथर्व. २०,३०,१; तै. ब्रा. २, ४, ३, १०; ३, ७, ९, ६
प्र ते यक्षि प्र त इयर्मि १०, ४, १; तै. सं. २, ५, १२, ४
प्र ते रथं मिथूकृतं १०, १०२, १
प्र तेऽरदद्वरुणो यातवे १०, ७५, २
प्र ते वोचाम वीर्या ४, ३२, १०
प्र ते सोतार ओण्योः ९, १६, १
प्रत्नं रथीणां युजं ६, ४५, १९
प्रत्नं होतारमीड्यं ८, ४४, ७
प्रत्नवज्जनया गिरः ८, १३, ७
प्रत्नान्मानादध्या ये ९, ७३, ६
प्रत्नो हि कमीड्यो अध्वरेषु ८, ११, १०; तै.ब्रा. १०,२,१
प्रत्यग्निरुषसश्चेकितानो ३, ५, १
प्रत्यग्निरुषसामग्रम् ४, १३, १
प्रत्यग्निरुषसो जातवेदा ४, १४, १
प्रत्यग्ने मिथुना १०, ८७, २४
प्रत्यग्ने हरसा हरः १०, ८७, २५; साम. ९५; नि. ४, १९
प्रत्यङ् देवानां विशः १, ५०, ५; अथर्व. १३, २, २०; २०, ४७, १७; नि. १२, २४
प्रत्यञ्जमर्कमनयन् १०, १५७, ५; अथर्व. २०, ६३, ३; १२४, ६
प्रत्यर्चीरुशदस्या १, ९२, ५
प्रत्यर्धयज्ञानां १०, २६, ५
प्रत्यस्रे पिपीषते ६, ४२, १; साम. ३५२; १४४०; तै.ब्रा. ३, ७, १०, ६
प्रत्यस्य श्रेणयो ददृश्र १०, १४२, ५
प्रत्यु अदर्शायती ७, ८१, १; साम. ३०३; ७५१; तै.ब्रा. ३, १, ३, १
प्रत्यक्षसः प्रतवसो १, ८७, १
प्र त्वा दूतं वृणीमहे १, ३६, ३
प्र त्वा नमोभिरिन्दव ९, १६, ५
प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य १०,८५,२४; अथर्व.१४,१,१९;५८
प्रथमं जातवेदसमग्निं ८, २३, २२
प्रथमभाजं यशसं वयोधां ६, ४९, ९
प्रथमा हि सुवाचसा १, १८८, ७
प्रथश्च यस्य सप्रथश्च १०, १८१, १
प्रथिष्ट यस्य वीरकर्म १०, ६१, ५
प्रथिष्ट यामन्पृथिवी चिदेषां ५, ५८, ७
प्रदक्षिणिदभि गृणन्ति २, ४३, १
प्र दानुदो दिव्यो दानु ९, ९७, २३
प्र दीधितिर्विश्ववारा ३, ४, ३
प्र देवत्रा ब्रह्मणे १०, ३०, १
प्र देवं देववीतये ६, १६, ४१; तै. सं. ३, ५, ११, ४
प्र देवं देव्या धिया १०, १७६, २; तै. सं. ३, ५, ११, १
प्र देवमच्छा मधुमन्त ९, ६८, १; साम. ५६३
प्र दैवोदासो अग्निः ८, १०३, २; साम. ५१; १५१७
प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी ऋताबृधा १, १५९, १

प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः ७, ५३, १
प्र शुक्राय प्र शवसे ८, ९, २०; अथर्व. २०, १४२, ५
प्र धन्वा सोम जागृविः ९, १०६, ४; साम. ५६७
प्र धारा अस्य शुष्मिणो ९, ३०, १
प्र धारा मध्वो अग्रियो ९, ७, २; साम. ११२९
प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्यः १०, ९२, १३
प्र नव्यसा सहसः सूनुं ६, ६, १
प्र निम्नेनेव सिन्धवो ९, १७, १
प्र नु यदेषां महिना १, १८६, ९
प्र नु वयं सुते या ५, ३०, ३
प्र नु वोचा सुतेषु वां ६, ५९, १
प्र नूनं जातवेदसं १०, १८८, १; नि. ७, २०
प्र नूनं जायतामयं १०, ६२, ८
प्र नूनं धावता पृथक् ८, १००, ७
प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ५; वा. य. ३४, ५७
प्र नू महित्वं वृषभस्य १, ५९, ६; नि. ७, २३
प्र नू स मर्तः शवसा १, ६४, १३
प्र नेमस्मिन्दधृषे १०, ४८, १०
प्र नो यच्छत्वर्यमा १०, १४१, २; अथर्व. ३, २०, ३; वा. य. ९, २९; तै. सं. १, ७, १०, २
प्रपथे पथामजनिष्ट १०, १७, ६; अथर्व. ७,९,१; तै. ब्रा. २, ८, ५, ३
प्र पर्वतानामुशती उपस्था ३, ३३, १; नि ९, ३९
प्र पवमान धन्वसि ९, २४, ३; साम. ९६३
प्र पस्त्यामदितिं सिन्धुम् ४, ५५, ३
प्र पीपय वृषभ जिन्व वाजानग्ने ३, १५, ६
प्र पुनानस्य चेतसा ९, १६, ४
प्र पुनानाय वेधसे ९, १०३, १; साम. ५७३
प्र पूतास्तिरमशोचिषे १, ७९, १०
प्र पूर्वजे पितरा नव्यसीभिः ७,५३,२; तै. सं. ४,१ ११,४; तै. ब्रा. २, ८, ४, ७
प्र पूषणं वृणीमहे ८, ४, १५
प्र प्यायस्व प्र स्यन्दस्व ९, ६७, २८
प्रप्र क्षयाय पन्यसे ९, ९, २; साम, ९३७
प्रप्र पूष्णस्तुविजातस्य १, १३८. १
प्रप्र वस्त्रिष्टुभं ८, ६९, १; साम ३६०
प्रप्रायमग्निर्भरतस्य ७, ८, ४; वा. य. ११, ३४; तै. सं. २, ५, १२, ४; ४, २, ३, २
प्रप्रा वो अस्मे १, १२९, ८; नि. ६, ४
प्र बभ्रवे वृषभाय २, ३३, ८
प्र बाहवा सिसृतं ७, ६२, ५; वा. य. २१, ९; तै. सं. १, ८, २१, ३; तै. ब्रा. २, ७, १५, ६; ८, ६, ७
प्र बुध्न्या व ईरते ७, ५६, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ६
प्र बोधयोषः पूषणं १, १२४, १०
प्र बोधयोषो अश्विना ८, ९, १७; अथर्व. २०, १४१, २
प्र ब्रह्माणि नभाकवद् ८, ४०, ५
प्र ब्रह्माणो अङ्गिरसो नक्षन्त ७, ४१, १
प्र ब्रह्मैतु सदनादृतस्य ७, ३६, १
प्रभङ्गं दुर्मतीनां ८. ४६, १९
प्रभङ्गी शूरो मघवा तुवीमघः ८, ६१, १८; साम. १४५९
प्रभर्ता रथं गव्यन्त ८, २, ३५
प्र भूजयेन्तं महां १०. ४६, ५; साम. ७४
प्र भ्रातृत्वं सुदानवो ८, ८३, ८
प्र मंहिष्ठाय गायत ८, १०३, ८; साम. १०७, ८७८
प्र मंहिष्ठाय बृहते बृ १, ५७, १; अथर्व. २०, १५, १
प्र मन्दिने पितुमदर्चता १, १०१, १; साम. ३८०; नि. ४, २४
प्र मन्महे शवसानाय १, ६२, १; वा. य. ३४, १६
प्र मातुः प्रतरं गुह्यं १०, ७९, ३; नि. ५, ३
प्र मात्राभी रिरिचे ३, ४६, ३
प्र मा युयुज्रे प्रयुजो १०. ३३, १
प्र मित्रयोर्वरुणयो ७, ६६, १
प्र मित्राय प्रार्यम्णे ८, १०१, ५; साम. २५५
प्र मे नमी साप्य १०, ४८, ९
प्र मे पंथा देवयाना अदृश्रन् ७, ७६, २
प्र मे विविक्वाँ अविदन् ३, ५७, १
प्र य आरुः शितिपृष्ठस्य ३, ७, १
प्र यं राये निनीषसि ८. १०३, ४; साम. ५८
प्र यज्ञ एतु होत्रो न सप्तिः ७, ४३, २
प्र यज्ञ एत्वानुषक् ५, २६, ८
प्रयज्यवो मरुतो भ्राजदृष्टयः ५, ५५, १
प्र यत्ते अग्ने सूरयो १, ९७, ४; अथर्व. ४,३३,४; तै. आ. ६, ११, १
प्र यत्पितुः परमान् १, १४१, ४
प्र यत्सिन्धवः प्रसवं ३, ३६, ६; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
प्र यदग्नेः सहस्वतो १, ९७, ५; अथर्व. ४,३३,५; तै. आ ६, ११, १
प्र यदित्था परावतः १, ३९, १
प्र यदित्था महिना नृभ्यो १, १७३, ६
प्र यन्निन्द्रं पर्षां १, ९७, ३; अथर्व. ४, ३३, ३; तै. आ. ६, ११, १

प्र यद्वयेषु वृषतीरयुग्ध्वं १, ८५, ५
प्र यद्वस्त्रिष्टुभामिषं ८, ७, १
प्र यद्वहध्वे मरुतः १०, ७७, ६
प्र यद्वहेथे महिना रथस्य १, १८०, ९
प्र यद्वां मित्रावरुणा ६, ६७, ९
प्र यन्तमित्परि जारं १, १५२, ४
प्र यन्ति यज्ञं विपयन्ति बर्हिः ७ २१, २
प्र यन्तु वाजास्तविषीभिः ३, २६, ४
प्र यमन्तर्वृषसवासो १०, ४२, ८; अथर्व. २०, ८९, ८
प्र याः सिस्रते सूर्यस्य १०, ३५, ५
प्र या घोषे भृगवाणे १, १२०, ५
प्रयाजान्मे अनुयाजांश्च १०, ५१, ८; नि. ८, २२
प्र या जिगाति खर्गलेव ७, १०४, १७; अथर्व. ८,४,१७
प्र यात शीभमाशुभिः १, ३७ १४
प्र याभिर्यासि दाश्वांसम् ७, ९२, ३; वा. य. २७, २७; तै. सं. २, २, १२, ७
प्र या महिम्ना महिनासु ६, ६१, १३
प्र युजो वाचो अग्रियो ९, ७, ३; साम. ११३०
प्र युञ्जती दिव एति ब्रुवाणा ५, ४७, १
प्र ये गावो न भूर्णयः ९, ४१, १; साम. ४९१; ८९२
प्र ये गृहादममदुस्त्वाया ७, १८, २१; नि. ६, ३०
प्र ये जाता महिना ५, ८७, २
प्र ये दिवः पृथिव्या न १०, ७७, ३
प्र ये दिवो बृहतः शृण्विरे ५, ८७, ३
प्र ये धामानि पूर्व्याण्यर्चा ४, ५५, २
प्र ये मित्रं प्रार्यमणं १०, ८९, ९
प्र ये मे बन्धवेषे ५, ५२, १६
प्र ये ययुरकासो रथा इव ७, ७४, ६
प्र ये वसुभ्य ईवदानमोदुः ५, ४९, ५
प्र ये शुम्भन्ते जनयो न ७, ८५, १
प्र यो ननक्षे अभ्योजसा ८, ५१, ८
प्र यो वां मित्रावरुणाजिरो ८, १०१, ३
प्र राजा वाचं जनयन् ९ ७८, १
प्र रुद्रेण ययिना यति १०, ९२, ५
प्र रेभ एत्यति धारं ९, ८६, ३१
प्र व इन्द्राय बृहते ८ ८९,३; साम २५७; वा.य. ३३,९६
प्र व इन्द्राय मादनं ७, ३१, १; साम. १५६; ७१६
प्र व उग्राय निष्टुरं ८, ३२, २७
प्र व एको मिथ्य २, २९, ५
प्र व एते सुयुजो ५ ४४, ४
प्र वः पान्तं रघुमन्यवो १, १२२, १
प्र वः पान्तमन्धसो १, १५५, १
प्र वः शंसाम्यद्रुहः ८, २७, १५
प्र वः शर्धाय घृष्वये १, ३७, ४
प्र वः शुक्राय भानवे ७, ४, १; तै. ब्रा. २, ८, २, ३
प्र वः सखायो अग्नये ६, १६, २२
प्र वः सतां ज्येष्ठतमाय २, १६, १
प्रवता हि क्रतूनां ४, ३१, ५
प्रवत्ते अग्ने जनिमा १०, १४२, २
प्रवत्वतीयं पृथिवी मरुद्वयः ५, ५४, ९
प्रवद्यामना सुकृता रथेन १, ११८, ३
प्र वर्तय दिवो अश्मानमिंद्र ७,१०४,१९; अथर्व. ८,४, १९
प्र व स्पळक्रन्सुवि ५, ५९, १
प्र वां रथो मनोजवा इषर्ति ७, ६८, ३
प्र वां शरद्वान्वृषभो १, १८१, ६
प्र वां स मित्रावरुणावृतावा ७, ६१, २
प्र वां स्तोमाः सुवृक्तयो ८, ८, २२
प्र वाचमिन्दुरिष्यति ९, १२, ६; साम. १२०१
प्र वाच्यं वचसः ४, ५, ८
प्र वाच्यं शश्वधा वीर्यं तत् ३, ३३, ७
प्र वाजमिंदुरिष्यति ९, ३५, ४
प्र वाता इव दोधत १०, ११९, २
प्र वाता वान्ति पतयंति ५, ८३, ४; तै. आ. ६, ६, २
प्र वां दंसांस्यश्विनाववोचं १, ११६, २५
प्र वां निचेरुः ककुहो वशाँ १, १८१, ५
प्र वामन्धांसि मद्यान्यस्थुः ७, ६८, २
प्र वामर्चन्त्युकथिनो ३, ११, ५; साम. १५७५; १७०३
प्र वामवोचमश्विना ४, ४५, ७
प्र वामश्नोतु सुष्टुतिः १, १७, ९
प्र वां महि द्यवि ४, ५६, ५; साम. १५९६
प्र वायुमच्छा बृहती ६,४९,४; वा. य. ३३,५५; तै. ब्रा. २, ८, १, १
प्र वावृजे सुप्रया बर्हिरेषां ७, ३९, २; वा. य. ३३, ४४; नि. ५, २८
प्र विश्वसामन् ५, २२, १
प्र विष्णवे शूषमेतु १, १५४, ३
प्र वीरमुग्रं विविचिं ८, ५०, ६
प्र वीरया शुचयो दद्रिरे ७, ९०, १; वा. य. ३३, ७०
प्र वीरया प्र तवसे तुराय ६. ४९, १२
प्रवृण्वन्तो अभियुजः ९, २१, २
प्र वेधसे कवये वेद्याय ५, १५, १; तै. ब्रा. १, २, १, ९
प्र वेपयन्ति पर्वतान् १, ३९, ५; तै. ब्रा. २, ४, ४, ३

प्र वो ग्रावाणः सविता १०, १७५, १
प्र वोऽच्छा रिरिचे देवयुः १०, ३२, ५
प्र वो देवं चित्सहसानमग्निं ७, ७, १
प्र वो देवायाग्नये ३, १३, १; आश्व. श्रौ. ५, ९, २१
प्र वो धियो मन्द्रयुवो ९, ८६, १७; साम. ११५३
प्र वो भ्रियन्त इन्दवो १, १४, ४
प्र वो मरुतस्त्विषा ५, ५४, २
प्र वो महीमरमतिं कृणुध्वं ७, ३६, ८
प्र वो महे मतयो यन्तु ५, ८७, १; साम. ४६२
प्र वो महे मन्दमानायान्धसः १०,५०,१; वा. य. ३३,२३; नि. ११, ९
प्र वो महे महि नमो १, ६२, २; वा. य. ३४, १७
प्र वो महे महिकृधे भरध्वं ७,३१,१०; साम. ३२८;१७९३; अथर्व. २०, ७३, ३
प्र वो महे सहसा १, १२७, १०
प्र वो मित्राय गायत ५, ६८, १; साम. ११४३
प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अर्चन् ७, ४३, १
प्र वो यह्वं पुरूणां १, ३६, १; साम. ५९
प्र वो रयिं युक्ताश्वं भरध्वं ५, ४१, ५
प्र वो वाजा अभिद्यवो ३, २७, १; तै. सं. २, ५, ७, २; तै. ब्रा. ३, ५, २, १
प्र वो वायुं रथयुजं कृणुध्वं ५, ४१, ६
प्र वो वायुं रथयुजं पुरंधिम् १०, ६४, ७
प्रशंसमानो अतिथिर्न ८, १९, ८
प्र शंसा गोष्वघ्न्यं १, ३७, ५
प्र शन्तमा वरुणं ५, ४२, १
प्र शर्ध आर्त प्रथमं ४, १, १२
प्र शर्धाय मारुताय ५, ५४, १
प्र शुक्रासो वयोजुवो ९, ६५, २६
प्र शुक्रैतु देवी मनीषा ७, ३४, १; तै. ब्रा. ४, १७, १; तांड्य ब्रा. १, २, ९
प्र शुन्ध्युवं वरुणाय ७, ८८, १
प्र शोशुचत्या उषसो १०, ८९, १२
प्र इयानश्च धृष्णुया ५, ५२, १
प्र श्येनो न मदिरं ६, २०, ६
प्र सक्षणो दिव्यः ५, ४१, ४
प्र स ऋषे तिरते ८, २७, १६
प्र सद्यो अग्ने अत्येष्यन्यान् ५, १, ९; तै. ब्रा. २,४,७,१०
प्र सप्तगुमृतधीतिं १०, ४७, ६
प्र सप्तवध्रिराशसा ८, ७३, ९
प्र सप्तहोता सनकादरोचत् ३, २९, १४
प्र स मित्र मर्तो अस्तु ३, ५९, २; तै. सं. ३, ४, ११, ५; नि. २, १३
प्र सम्राजं चर्षणीनां ८,१६,१; साम.१४४; अथर्व.२०,४४,१
प्र सम्राजे बृहते मन्मनु ६, ६८, ९
प्र सम्राजे बृहदर्चा गभीरं ५, ८५, १
प्र सम्राजो असुरस्य प्रशस्तिं ७, ६, १; साम. ७८
प्रसवे त उदीरते ९, ५०, २; साम. १२०६
प्र ससाहिषे पुरुहूत १०, १८०, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४; तै. ब्रा. २,६,९,१; ३,५,७,४
प्र साकमुक्षे अर्चता गणाय ७, ५८, १
प्र सा क्षितिरसुर १, १५१, ४
प्र सा वाचि सुष्टुतिर्मघोनां ७, ५८, ६
प्र सीमादित्यो असृजत् २, २८, ४; नि. १, ७
प्र सु ग्मन्ता धियसानस्य १०, ३२, १
प्र सु ज्येष्ठं निचिराभ्यां १, १३६, १
प्र सुम्वानस्यान्धसो ९, १०१, १३; साम. ५५३; ७७४; १३८६
प्र सुमेधा गातुवित् ९, ९२, ३
प्र सु व आपो महिमानं १०, ७५, १
प्र सुवान इन्दुरक्षाः ९, ६६, २८
प्र सुवानो अक्षाः सहस्रं ९, १०९, १६; साम. ११६०
प्र सुवानो धारया ९, ३४, १
प्र सु विश्वाभ्रक्षसो १, ७६, ३
प्र सु श्रुतं सुराधसं ८, ५०, १; अथर्व. २०, ५१, ३
प्र सु ष विभ्यो मरुतो ४, २६, ४
प्र सुष्टुतिः स्तनयन्तं रुवंतं ५, ४२, १४
प्र सु स्तोमं भरत वाजयंतः ८, १००, ३
प्र सू त इन्द्र प्रवता हरिभ्यां ३, ३०, ६; अथर्व. ३,१,४
प्रसूतो भक्षमकरं १०, १६७, ४
प्र सू न एत्वध्वरो ८, २७, ३
प्र सूनव ऋभूणां १०, १७६, १
प्र सू महे सुशरणाय ५, ४२, १३
प्र सेनानीः शूरो अग्रे ९, ९६, १; साम. ५३३
प्र सो अग्ने तवोतिभिः ८, १९, ३०; साम. १०८; १८२२; तै. सं. ३, २, ११, १
प्र सोता जिरो अध्वरेषु ७, ९२, २
प्र सोम देववीतये ९, १०७, १२; साम. ५१४; ७६७
प्र सोम मधुमत्तमो ९, ६३, १६
प्र सोम याहि धारया ९, ६६, ७
प्र सोम याहीन्द्रस्य कुक्षा ९, १०९, १८; साम. ११६२
प्र सोमस्य पवमानस्योर्मया ९, ८१, १

प्र सोमाय व्यश्ववत् ९, ६५, ७
प्र सोमासः स्वाध्यः ९, ३१, १
प्र सोमासो अधन्विषुः ९, २४, १; साम. ९६१
प्र सोमासो मदच्युतः ९, ३२, १; साम. ४७७; ७६९
प्र सोमासो विपश्चितो ९, ३३, १; साम. ४७८; ७६४
प्र सोमो अति धारया ९, ३०, ४
प्र स्कम्भदेष्णा अनवभ्र १, १६६, ७
प्रस्तुतिर्वां धाम १, १५३, २
प्रस्तोक इन्नु राधसस्त इंद्र ६, ४७, २२
प्र स्तोषदुप गासिषत् ८, ८१, ५
प्र स्वानासो रथा इवार्वन्तो ९, १०, १; साम. १११९
प्र हंसासस्तृपलं मन्युं ९, ९७, ८; साम. १११७
प्र हि क्रतुं वृहथो २, ३०, ६
प्र हि त्वा पूषन् १, १३८, २
प्र हिन्वानास इन्दवो ९, ६४, १६
प्र हिन्वानो जनिता ९, ९०, १; साम. ५३६
प्र हि रिरिक्ष ओजसा ८, ८८, ५; साम. ३१२
प्र होता जातो महान् १०, ४६, १; साम. ७७
प्र होत्रे पूर्व्यं वचो ३, १०, ५; साम. ९८; तै. सं. ३, २, ११, १
प्र ह्रच्छा मनीषा १०, २६, १
प्राक्तुभ्य इन्द्रः प्र १०, ८९, ११
प्राग्नये तवसे भरध्वं ७, ५, १
प्राग्नये बृहते यज्ञियाय ५, १२, १
प्राग्नये वाचमीरय १०, १८७, १; अथर्व. ६, ३४, १
प्राग्नये विश्वशुचे धियं ७, १३, १
प्राग्रुवो नभन्वो ४, १९, ७
प्राचीनां बर्हिः प्रदिशा १०, ११०, ४; अथर्व. ५, १२, ४; वा. य. २९, २९; तै. ब्रा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ९
प्राचीनं बर्हिरोजसा १, १८८, ४
प्राचीनो यज्ञः सुधितं ७, ७, ३
प्राचीमु देवाश्विना धियं ७, ६७, ५
प्राञ्चं यज्ञं चकृम वर्धतां गीः ३, १, २
प्रातः सुतमपिबो ४, ३५, ७
प्रातरग्निः पुरुप्रियो ५, १८, १; साम. ८५
प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं ७, ४१, १; अथर्व. ३,१६,१; वा. य. ३४, ३४; तै. ब्रा. २, ८, ९, ७
प्रातर्जरेथे जरणेव १०, ४०, ३
प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम ७, ४१, २; अथर्व. ३, १६, २; वा. य. ३४, ३५; तै.ब्रा २,८,९,७; नि.१२,१४
प्रातर्देवीमदितिं जोहवीमि ५, ६९, ३
प्रातर्यजध्वमश्विना ५,७७,२; तै.ब्रा.२,४,३,१३; नि. १२,५
प्रातर्यावभिरागतं ८, ३८, ७
प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वं ५, ७७, १; तै.ब्रा. २,४,३,१३
प्रातर्यावाणा रथ्येव २, ३९, २
प्रातर्योग्णः सहस्कृत १, ४५, ९
प्रातर्युजं नासत्याधि तिष्ठतः १०, ४१, २
प्रातर्युजा वि बोधय १, २२, १; तै.सं. १,४,७,१; तै.ब्रा. २,४,३,१३; नि. १२,४
प्राता रत्नं प्रातरित्वा १, १२५, १
प्राता रथो नवो २, १८, १
प्राच्यचक्रमवृहः सूर्यस्य ५, २९, १०
प्राव स्तोतारं मघवन्नव ८, ३६, २
प्रावीविपद्वाच ऊर्मिं ९, ९६, ७; साम. ९४५
प्रावेपा मा बृहतो १०, ३४, १; नि. ९, ८
प्रास्तौदश्वौजा ऋष्वेभिः १०, १०५, ६
प्रास्मा ऊर्जं घृतश्चुतं ८, ८, १६
प्रास्मै गायत्रमर्चत ८, १, ८
प्रास्मै हिनोत मधुमन्तं १०, ३०, ८
प्रास्य धारा अक्षरन् ९, २९, १; साम. १७६५
प्रास्य धारा बृहतीः ९, ९६, २२
प्रियं श्रद्धे ददतः १०, १५१ २; तै. ब्रा. १, ८, ८, ६
प्रियं दुग्धं न काम्यं ५, १९, ४
प्रियमेधवदत्रिवत् १, ४५, ३; नि. ३, १७
प्रिया तष्टानि मे कपिः १०, ८६, ५; अथर्व. २०, १२६, ५
प्रिया पदानि पश्वो १, ६७, ६
प्रिया वो नाम हुवे तुराणां ७,५६,१०; तै.सं. २,१,११,१
प्रियास इत्ते मघवन्नभिष्टौ ७, १९,८; अथर्व. २०, ३७, ८
प्रियो नो अस्तु विश्पतिः १, २६, ७; साम. १६१९
प्रीणीताश्वान्हितं जयाथ १०, १०१, ७; नि. ५, २६
प्रेतां यज्ञस्य शम्भुवा २, ४१, १९
प्रेता जयता नरः १०, १०३, १३; साम. १८६१; अथर्व. ३,१९,७; वा. य. १७, ४६; तै. सं. ४, ६, ४, ४
प्रेतो मुंचामि नामुतः १०, ८५, २५; अथर्व. १४, १, १८
प्रेदं ब्रह्म बृहत्यूर्ये वाविथ ८, ३७, १
प्रेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो ७, १, ३; साम. १३७५; वा. य. १७, ७६; तै. सं. ४, ६, ५, ४
प्रेद्धो अग्निर्वधूये स्तोमेभिः ३, ५, २
प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि ७,९८, ५; अथर्व. २०,८७,५
प्रेन्द्राग्निभ्यां सुवचस्यां १०, ११६, ९
प्रेरय सूरो अर्थं न १०, २९, ५; अथर्व. २०, ७६, ५
प्रेषं वो अतिथिं स्तुषे ८, ८४, १; साम. ५; १२४४

प्रेद्धं वो अतिथिं गृणीषे १, १८६, ३
प्रेष्ठमु प्रियाणां ८, १०३, १०
प्रेहि प्रेहि पथिभिः १०, १४, ७; अथर्व. १८,१,५४
प्रेह्यभीहि धृष्णुहि १, ८०, ३; साम. ४१३
प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ३; साम. ५६; वा. य. ३३,८९; ३७, ७; तै. आ ४, २, २
प्रैते वदन्तु प्र वयं १०, ९४, १; नि. ९, ९
प्रैष स्तोमः पृथिवीमन्तरि० ५. ४१, १६
प्रैषामञ्मेषु विथुरव १, ८७, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ७
प्रो अयासीदिन्दुरिन्द्रस्य ९,८६,१६; साम. ५५७;११५१; अथर्व. १८, ४, ६०
प्रो अश्विनाववसे १, १८६, १०
प्रो अस्मा उपस्तुतिं ८, ६१, १
प्रोग्रां पीतिं वृष्ण इयर्मि १०, १०४, ३ अथर्व. २०,२५,७; ३३, २
प्रोतये वरुणं मित्रमिन्द्रं ६, २१, ९
प्रो ष्व अग्नयोऽग्निषु ५, ६, ६
प्रोथदश्वो न यवसे ७, ३, २; साम. १२२०; वा. य. १५, ६२; वै. सं. ४, ४, ३, ३
प्रो द्रोणे हरयः ६, ३७, २
प्रोरोर्मिन्नावरुणा ७, ६१, ३
प्रोष्ठेशया वह्येशया ७, ५५, ८; अथर्व. ४, ५, ३
प्रो ष्वस्मै पुरोरथं १०, १३३, १; साम. १८०१; अथर्व. २०,९५,२; तै. सं. १,७,१३,५; तै. ब्रा. २,५,८,१
प्रो ष्य वह्निः पथ्याभिः ९, ८९, १
ब्रट् सूर्य श्रवसा ८, १०१, १२; साम. १७८९; अथर्व. २०, ५८, ४; वा. य. ३३, ४०
बलस्य नीथा वि १०, ९२, ३
बलित्था तद्वपुषे १, १४१, १
बलित्था देव निष्कृतं ५, ६७, १
बलित्था पर्वतानां ५,८४,१; तै.सं.२,२,१२,२; नि.११,३७
बलित्था महिमा वां ६, ५९, २
बळ् ऋत्वियाय धाम्न ८, ६३, ११
बण्महाँ असि सूर्य ८, १०१, ११; साम. २७६; १७८८; अथर्व. १३,२,२९; २०,५८,३; तै.ब्रा. १,४,५,३
बतो बतासि १०,१०,१३; अथर्व. १८,१,१५; नि. ६,२८
बभ्रवे नु स्वतवसे ९, ११, ४; साम. १४४४
बभ्राणः सूनो सहसो ३, १, ८
बभ्रुरेको विषुणः ८, २९, १
बर्हिः प्राचीनमोजसा ९, ५, ४
बर्हिर्वो यज्ञपत्याय १, ८३, ६; अथर्व. २०, २५, ६
बर्हिषदः पितर ऊति १०,१५,४; अथर्व १८,१.५१; वा.य. १९,५५; तै. सं. २.६,१२,२; नि. ४,२१
बलं धेहि तनूषु नो ३, ५३, १८
बलविज्ञाय स्थविरः १०, १०३, ५; साम. १८५३; अथर्व. १९,३,५; वा.य. १७,३७; तै. सं. ४,६,४,२
बहवः सूरचक्षसो ७, ६६, १०
बह्वीः समा अकरमंतः १०, १२४, ४
बह्वीनां पिता ६, ७५, ५, वा.य.२९ ४१; तै.सं.४,६,६,१; नि. ९, १४
बाधसे जनान्वृषभेव मन्यु ६, ४६, ४
बिभया हि त्वावतः ८, ४५, ३५
बिभर्ति चार्विन्द्रस्य ९, १०९, १४
बिभ्रद्द्रापिं हिरण्ययं १, २५, १३
बीभत्सूनां सयुजं हंसं १०, १२४, ९
बृबदुक्थं हवामहे ८, ३२. १०; साम.२१७; नि.६,४,१७
बृहती इव सूनवे रोदसी १. ५९, ४
बृहत्सुम्नः प्रसवीता निवेश ४, ५३, ६
बृहत्स्वश्चन्द्रममवद्य १, ५१, ९
बृहदिन्द्राय गायत ८, ८९, १; साम. २५८; वा. य. २०, ३०; तै. ब्रा. २, ५, ८, ३
बृहदु गायिषे वचो सूर्यां ७, ९६, १
बृहद्भिरग्ने अर्चिभिः ६, ४८, ७; साम. ३७
बृहद्वदन्ति मदिरेण १०, ९४, ४
बृहद्वयो बृहते तुभ्यमग्ने ५, ४३, १५
बृहद्वयो मघवद्भ्यो ७, ५८, ३
बृहद्वयो हि भानवे ५, १६, १; साम. ८८
बृहद्वरूथं मरुतां ८, १८, २०
बृहन्त इद्भानवो ३,१, १४
बृहन्त इन्नु ये ते २, ११, १६
बृहन्तेव गम्भरेषु १०, १०६, ९
बृहन्नच्छायो अपलाशः १०, २७, १४
बृहन्निदिध्म एषां ८, ४५, १; साम. १३३९; वा. य. ३३, २४
बृहस्पत इन्द्र वर्धतं ४, ५०, ११
बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो ४, ५०, ४; अथर्व. २०,८८,४; तै. ब्रा. २, ८, २, ७
बृहस्पतिः समजयद्वसूनि ६, ७३, ३; अथर्व. २०, ९०, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ८
बृहस्पतिरमत हि त्यद् १०, ६८, ७; अथर्व. २०, १६, ७

बृहस्पतिर्नः परि पातु १०, ४२, ११; ४३. ११; ४४,११. अथर्व. ७,५१,१; २०,१७,११; ८९,११; ९४,११; तै. सं. ३, ३, ११, १
बृहस्पतिर्नयतु दुर्गहा १०. १८२, १
बृहस्पते अति यदर्यो २,२३,१५; वा. य. २६, ३; तै. सं. १, ८, २२, २
बृहस्पते जुषस्व नो ३, ६२, ४; तै. सं. १, ८, २२, २
बृहस्पते तपुषाश्चेव २, ३०, ४
बृहस्पते परि दीया १०, १०३, ४; साम. १८५२; अथर्व. १९, १३, ८; वा. य. १७, ३६; तै. सं. ४,६,४,१
बृहस्पते प्रति मे देवताम् १०, ९८, १
बृहस्पते प्रथमं वाचो १०, ७१, १; ऐ. आ. १, ११, १४
बृहस्पते या परमा परावत् ४, ५०, ३; अथर्व. २०,८८.३
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च ७, ९७, १०; ९८, ७; अथर्व २०, १७, १२; ८७, ७; तै. ब्रा. २, ५, ६, ३
बृहस्पते सदमिन्नः १, १०६, ५
बोधयन्मा हरिभ्यां ४, १५, ७
बोधा मे अस्य वचसो १, १४७, २; वा. य. १२, ४२; तै. सं. ४, २, ३, ४; नि. ३, २०
बोधा सु मे मघवन्वाचमेमां ७, २२, ३; साम. ९२९; अथर्व. २०, ११७, ३
बोधिन्मनसा रथ्ये ५, ७५, ५
बोधिन्मना इदस्तु नो ८. ९३. १८; साम. १४०
ब्रह्म गामश्वं जनयन्त १०, ६५, ११
ब्रह्म च ते जातवेदो १०, ४, ७
ब्रह्मचारी चरति १०, १०९. ५; अथर्व. ५. १७, ५
ब्रह्म जिन्वतमुत जिन्वतं ८, ३५, १६
ब्रह्मणस्पतिरेता १०, ७२, २
ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता २. २३, १९; २४, १६; वा. य. ३४. ५८; तै. ब्रा. २, ८. ५, १
ब्रह्मणस्पतेरभवद्यथा २. २४, १४; तै. ब्रा. २. ८, ५, २
ब्रह्मणस्पते सुयमस्य २, २४, १५; तै. ब्रा. २, ८. ५, २
ब्रह्मणाग्निः संविदानो १०, १६२, १; अथर्व. २०,९६,११
ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा ३, ३५, ४; अथर्व. २०, ८६, १
ब्रह्मन्वीर ब्रह्मकृतिं जुषाण ७, २९. २
ब्रह्म प्रजावदा भर ६, १६, ३६; साम १३९८
ब्रह्मा कृणोति वरुणो १. १०५, १५
ब्रह्मा ण इन्द्रोप याहि ७, २८, १
ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसं ६, ४५, ७
ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा ८, १७, ३; साम. ६६८; अथर्व. २०, ३, ३; ३८, ३; ४७, ९.
ऋ० ११७
ब्रह्माणि मे मतयः १, १६५, ४; वा य. ३३, ७८
ब्रह्माणि हि चकृषे वर्धनानि ६, २३, ६
ब्रह्मा त इन्द्र गिर्वणः ८, ९०, ३
ब्रह्मा देवानां पदवीः ९, ९६, ६; साम. ९४४; तै. सं. ३, ४, ११, १; तै. आ. १०, १०, १; नि १४,१३
ब्राह्मणादिन्द्र राधसः १, १५, ५; साम. २२९
ब्राह्मणासः पितरः ६, ७५, १०; वा. य. २९, ४७; तै. सं. ४, ६, ६, ३
ब्राह्मणासः सोमिनो वच ७, १०३, ८
ब्राह्मणासो अतिरात्रे ७, १०३, ७
ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत् १०,९०,१२; अथर्व. १९, ६, ६; वा. य. ३१, ११; तै. आ. ३, १२, ५
भग एव भगवाँ अस्तु देवाः ७.४१.५; अथर्व. ३,१६,५; वा. य. ३४, ३८; तै. ब्रा. २, ५, ५, १; ८, ९.८
भगं धियं वाजयन्तः २, ३८, १०; तै. ब्रा. २, ८. ६, ३
भग प्रणेतर्भग सत्यराधः ७. ४१. ३; अथर्व. ३, १६, ३; वा. य. ३४, ३६; तै. ब्रा. २, ५, ५, २; ८, ९, ८
भगभक्तस्य ते वय १, २४. ५
भगस्य स्वसा वरुणस्य १. १२३, ५
भजन्त विश्वे देवत्वं १, ६८, ४
भद्रं वै वरं वृणते १०, १६४, २
भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम १, ८९. ८; साम. १८७४; वा.य. २५, २१; तै. आ. १, १, १
भद्रं ते अग्ने सहसिन् ४. ११. १; तै. सं. ४, ३, १३, १
भद्रं नो अपि वातय मनः १०, २०, १
भद्रं नो अपि वातय मनो १०, २५, १; साम. ४२२
भद्रमिदं रुशमा अग्ने अक्रन् ५. ३०, १२
भद्रमिद्भद्रा ७, ९६, ३
भद्रंभद्रं न आ भर ८, ९३, २८; साम. १७३
भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये ८, १९, २०; साम. १५६०; वा. य १५, ३९ ४०
भद्रा अग्नेर्व्यश्वस्य १०. ६९, १
भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य १. ११५. ३; तै. ब्रा. २,८,७,१
भद्रा ते अग्ने स्वनीक ४, ६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, १
भद्रा ते हस्ता सुकृतोत ४, २१, ९
भद्रा दक्षस उर्विया ६, ६४. २
भद्रा वस्त्रा समन्या ९ ९७, २; साम. १४००
भद्रो नो अग्निराहुतो ८. १९. १९; साम. १११; १५५९; वा. य. १५, ३८-३९
भद्रो भद्रया सचमान १०. ३ ३; साम. १५४८
भरद्वाजि विरतो ४, २६, ५

भरद्वाजाय सप्रथः ६, १६, ३३
भरद्वाजायाव धुक्षत द्विता ६, ४८, १३
भरामेध्मं कृणवा १, ९४, ४; साम. १०६५
भराय सु भरत भागं १०, १००, २
भरेषु हव्यो नमसोप २, २३, १३
भरेष्विन्द्रं सुहवं १०, ६३, ९; तै. सं. २,१,११,१; तै.ब्रा. २, ७, १३, ३
भर्गो ह नामोत यस्य १०, ६१, १४
भवा द्युम्नी वाड्यश्नात १०, ६९, ५
भवा नो अग्नेऽवितोत १०, ७, ७
भवा नो अग्ने सुमना उपेतौ ३, १८, १
भवा मित्रो न शेव्यो १, १५६, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
भवा वरूथं गृणते १, ५८, ९
भवा वरूथं मघवन्मघोनां ७, ३२, ७
भारतीळे सरस्वति १, १८८, ८
भारती पवमानस्य ९, ५, ८
भास्वती नेत्री सूनृतानां दिव १, ९२, ७
भास्वती नेत्री सूनृतानामचेति १, ११३, ४
भिनत्पुरो नवतिं इन्द्र १, १३०, ७
भिनद्गिरिं शवसा ४, १७, ३
भिनद्बलमङ्गिरोभिः २, १५, ८; तै. सं. २, ३, १४, ५
भिंधि विश्वा अपद्विषः ८,४५,४०; साम. १३४; १०७०; अथर्व. २०, ४३, १
भीताय नाधमानाय ५, ७८, ६
भीमो विवेषायुधेभिरेषां ७, २१, ४
भुज्युमंहसः पिपृथो १०, ६५, १२
भुरन्तु नो यशसः १०, ७६, ६
भुवत्त्रितस्य मर्ज्यो ९, ३४, ४
भुवनस्य पितरं गीर्भिराभिः ६, ४९, १०
भुवश्चक्षुर्मह ऋतस्य १०, ८, ५
भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा १०, ५०, ४; तै. सं. ३, ४, ११, ४
भुवो जनस्य दिव्यस्य राजा ६, २२, ९; अथर्व. २०,३६,९
भुवो यज्ञस्य रजसश्च १०, ८, ६; वा.य. १३, १५; १५, २३; तै. सं. ४, ४, ४, १; तै. ब्रा. ३,५,७,१
भुवोऽविता वामदेवस्य ४, १६, १८
भूम्या अन्तं पर्येके चरन्ति १०, ११४, १०
भूय इद्वावृधे वीर्या ६, ३०, १
भूयसा वस्नमचरत् ४, २४, ९
भूयाम ते सुमतौ ८, ३, २; साम. १४२१
भूयामो पु त्वावतः ४, ३२, ६
भूरिकर्मणे वृषभाय १, १०३, ६
भूरि चकर्थ युज्येभिः १, १६५, ७; नि. ६, ७
भूरि चक्र मरुतः पित्र्याणि ७, ५६, २३
भूरि त इन्द्र वीर्यं १, ५७, ५; अथर्व. २०, १५, ५
भूरि दक्षेभिर्वचनेभिः १०, ११३, ९
भूरिदा भूरि देहि ४, ३२, २०
भूरिदा ह्यसि श्रुतः पुरुत्रा ४, ३२, २१
भूरि नाम वन्दमानो दधाति ५, ३, १०
भूरिं द्वे अचरंती चरंतं १, १८५, २; तै. ब्रा. २,८,४,८
भूरिभिः समह ऋषिभिः ८, ७०, १४
भूरि हि ते सवना मानुषेषु ७, २२, ६; साम. १८००
भूरीणि भद्रा नर्येषु १, १६६, १०
भूरीणि हि त्वे दधिरे ३, १९, ४
भूरीदिन्द्र उदिनक्षंत १०, ८, ९
भूरिदिन्द्रस्य वीर्यं ८, ५५, १
भूजैज्ञ उत्तानपदः १०, ७२, ४
भूषन्न योऽधि बभ्रूषु १, १४०, ६
भृमिश्चिद्रासि तुतुजिः ४, ३२, २
भोजं त्वामिन्द्र २, १७, ८
भोजमश्वाः सुधुवाहः १०, १०७, ११
भोजा जिग्युः सुरभिं १०, १०७, ९
भोजायाश्वं सनृजन्ति १०, १०७, १०; नि. ७, ३

मंसीमहि त्वा वयं १०, ९६, ४; नि. ६, २९
मंहिष्ठं वो मघोनां ५, ३९, ४
मंहिष्ठा वाजसातमेषा ८, ५, ५
मक्षू कनायाः सख्यं नवग्वा १०, ६१, १०
मक्षू कनायाः सख्यं नवीयो १०, ६१, ११
मक्षू ता त इन्द्र दानाम्रस १०, २२, ११
मक्षू देववतो रथः ८, ३१, १५; तै. सं. १, ८, २२, ३
मक्षू न येषु दोहसे चिदया ६, ६६, ५
मक्षू न वह्निः प्रजाया १०, ६१, ९
मक्षू हि ष्मा गच्छथ ईवतोधू ४, ४३, ३
मखस्य ते तविषस्य प्रजूतिं ३, ३४, २; अथर्व. २०,११,२
मघोन आ पवस्व नो ९, ८, ७; साम. ११८४
मघोनः स्म वृत्रहत्येषु चोदय ७, ३२, १५; साम. १६८३
मतयः सोमपामुरुं ३, ४१, ५; अथर्व. २०, २३, ५
मती जुष्टो धिया हितः ९, ४४, २
मत्सि नो वस्य इष्टये १, १७६, १
मत्सि वायुमिष्टये ९, ९७, ४२; साम. १२५४
मत्सि सोम वरुणं ९, ९०, ५
मत्सरापाये ते महः १, १७५, १; साम. १४३२
मत्सरा सुप्रिय मंदिभिः १, ९, ३; अथर्व. २०, ७१, ९

मत्स्वा सुशिप्र हरिवस्तदीम ८, ९९, २; साम. ८१४
मथीद्यदीं विभृतो १, ७१, ४
मथीद्यदीं विद्रो मा १, १४८, १
मदच्युत्क्षेति सादने ९, १२, ३; साम. ११९८
मदेनेषितं मदं ८, १, २१
मदेमदे हि नो ददिः १, ८१, ७; अथर्व. २०, ५६, ४; तै. ब्रा. २, ४, ४, ७
मधु नक्तमुतोषसो १, ९०, ७; वा. य. १३, २८; तै. सं. ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा. १४, ९, ३, १२
मधु नो द्यावापृथिवी ६, ७०, ५
मधुपृष्ठं घोरमयासं ९, ८९, ४
मधुमतीरोषधीर्द्याव आपः ४, ५७, ३; अथर्व. २०,१४३,८
मधुमन्तं तनूनपाद् १, १३, २; साम. १३४८
मधुमन्मे परायणं १०, २४, ६
मधुमान्नो वनस्पतिः १, ९० ८; वा. य. १३, २९; तै.सं. ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा. १४, ९, ३, १३
मधु वाता ऋतायते १, ९०, ६, वा. य. १३, २७; तै. सं. ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा. १४, ९, ३, ११
मधोर्धारामनु क्षर ९, १७, ८
मध्या यत्कर्त्वमभवत् १०, ६१, ६
मध्ये होता दुरोणे बर्हिषोरा ६, १२, १
मध्व ऊ षु मधूयुवा ५, ७३, ८
मध्वः पिबतं मधुपेभिरासा ४, ४५, ३
मध्वः सृदं पवस्व ९, ९७, ४४
मध्वः सोमस्याश्विना १, ११७, १
मध्वो वो नाम मारुतं ७, ५७, १
मनीषिणः प्र भरध्वं १०, १११, १
मनीषिभिः पवते पूर्व्यः ९, ८६, २०; साम. ८२२
मनुष्वत्स्वा नि धीमहि ५, २१, १; तै. ब्रा. ३,११,६,३
मनुष्वदग्ने अङ्गिरस्वदङ्गिरः १, ३१, १७
मनुष्वदिन्द्र सवनं जुषाणः ३, ३२, ५
मनो अस्या अन आसीत् १०, ८५, १०; अथर्व. १४,१,१०
मनोजवसा वृषणा मदच्युं ८, २२, १६
मनोजवा अयमान ८, १००, ८
मनो न येषु हवनेषु १०, ६१, ३; वा. य. ७, १७
मनो न योऽध्वनः १, ७१, ९
मनो न्वा हुवामहे १०, ५७, ३; वा. य. ३, ५३; तै. सं. १, ८, ५, २
मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेशसं ७,३२,१३; अथर्व. २०,५९,४
मंथता नरः कविमद्वयन्तं ३, २९, ५
मन्दन्तु त्वा मघवन्निन्द्रेन्दवः ८, ४, ४; साम. १७२२
मन्दन्तु त्वा मन्दिनो १, १३४, २
मन्दमान ऋतादधि १०, ७३, ५
मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धसः २, ३७, १
मन्दस्वा सु स्वर्णर ८, ६, ३९
मन्दामहे दशतयस्य १, १२२, १३
मन्दिष्ठ यदुशने काव्ये १, ५१, ११
मन्द्रं होतारं शुचिमद्वया ३, २, १५
मन्द्रं होतारमुशिजो नमोभिः १०, ४६, ४
मन्द्रं होतारमुशिजो यविष्ठं ७, १०, ५
मन्द्रं होतारमृत्वियं ८, ४४. ६; साम. १५४३
मन्द्रजिह्वा जुगुर्वणिः १, १४२, ८
मन्द्रया सोम धारया ९, ६, १; साम. ५०६
मन्द्रस्य कवेर्दिव्यस्य ६, ३९, १
मन्द्रस्य रूपं विविदुः ९, ६८, ६
मन्द्रा कृणुध्वं धिय १०, १०१, २
मन्द्रो होता गृहपतिः १, ३६, ५
मन्युरिन्द्रो मन्युरेवास १०,८३, २; अथर्व. ४, ३२, २; तै. ब्रा. २, ४, १, ११
मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां ८, ९६, ४
ममच्छन ते मघवन् ४, १८, ९
ममच्छन त्वा युवतिः ४, १८, ८
ममत्तु त्वा दिव्यः सोमः १०, ११६, ३
ममत्तु नः परिज्मा १, १२२, ३; तै. सं. २, १, ११, १
मम त्वा सूर उदिते ८, १, २९
मम देवा विहवे सन्तु १०, १२८, २; अथर्व. ५, ३, ३; तै. सं. ४, ७, १४, १
मम द्वित्रा राष्ट्रं क्षत्रियस्य ४, ४२, १
मम पुत्राः शत्रुहणो १०, १५९, ३
मम ब्रह्मेन्द्र याह्यच्छ २, १८, ७
ममाग्ने वर्चो विहवेषु १०, १२८, १; अथर्व. ५, ३, १; तै. सं. ४, ७, १४, १
मया सो अन्नमत्ति १०, १२५, ४; अथर्व. ४, ३०, ४
मयि देवा द्रविणम् १०, १२८, ३; अथर्व. ५, ३, ५; तै. सं. ४, ७, १४, १
मयो दधे मेधिरः पूतदक्षः ३, १, ३
मयोभूर्वातो अभि वातु १०,१६९, १; तै.सं. ७,४,१७,१; नि. १, १७
मरुतः पिबत ऋतुना १, १५, २

मरुतो मारुतस्य न ८, २०, २३
मरुतो यद्ध वो दिवः ८, ७, ११; तै. सं. १, ५, ११, ४
मरुतो यद्ध वो बलं १, ३७, १२
मरुतो यस्य हि क्षये १, ८६, १; अथर्व. २०,१,२; वा.य. ८, ३१; तै. सं. ४, २, ११, १
मरुतो वीळुपाणिभिः १, ३८, ११
मरुत्वतो अप्रतीतस्य ५, ४२, ६
मरुत्वन्तं वृषभं ३, ४७, ५; ६, १९, ११; वा. य. ७,३६; तै. सं. १, ४, १७, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
मरुत्वन्तं हवामह १, २३, ७
मरुत्वन्तमृजीषिणं ८, ७६, ५
मरुत्वाँ इन्द्रमीदृवः ८, ७६, ७
मरुत्वाँ इन्द्र वृषभो ३, ४७, १; वा. य. ७, ३८; तै. सं. १, ४, १९, १; नि. ४, ९
मरुत्सु वो दधीमहि ५, ५२, ४
मरुत्सोमस्य वृजनस्य १, १०१, ११
मर्तश्चिद्वो नृतवो रुक्मवक्ष ८, २०, २२
मर्ता अमर्त्यस्य ते ८, ११, ५
मर्माणि ते वर्मणा ६, ७५, १८; सामं. १८७०; अथर्व. ७,११८,१; वा. य. १७, ४९; तै. सं. ४,६,४.५
मर्मृजानास आयवो ९, ६४, १७
मर्यो न शुभ्रस्तन्वं ९, ९६, २०
मह उग्राय तवसे सुवृक्ति ८, ९६, १०
महः स राय एषते १, १४९, १
महः सु वो अरमिषे स्तवाम ८, ४६, १७
महत्तत्सोमो महिषः ९, ९७, ४१; सामं. ५४२; १२५५; नि. १४, १७
महत्तदुल्बं स्थविरं १०, ५१, १; नि. ६, ३५
महत्तद्वः कवयः ३, ५४, १७
महत्तन्नाम गुह्यं पुरुस्पृक् १०, ५५, २
महदद्य महतामावृणीमहे १०, ३६, ११
महश्चर्कर्म्यर्वतः क्रतुप्राः ४, ३९, २
महश्चित्त्वमिन्द्र यत एतान् १, १६९, १
महश्चिदग्न एनसो ४, १२, ५
महाँ अमत्रो वृजने विरप्शी ३, ३६, ४; नि. ६, २३
महाँ असि महिष ३, ४६, २
महाँ असि सोम ज्येष्ठ ९, ६६, १६
महाँ अस्यध्वरस्य ७, ११, १
महाँ आदित्यो नमसोप ३, ५९, ५; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
महाँ इन्द्रः परश्चनु १,८,५; सामं.१६६; अथर्व.२०,७१,१
महाँ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा ६, १९, १; वा. य. ७, ३९; तै सं. १,४ २१.१; तै.ब्रा.३,५.७,४; नि.६,१६-१७
महाँ इन्द्रो य ओजसा ८, ६, १; सामं. १३०७; अथर्व. २०,१३८,१; वा य ७,४०; तै. सं. १, ४, २०, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७ ४
महाँ उग्रो वावृधे वीर्याय ३, ३६, ५
महाँ उतासि यस्य ते ७, ३१, ७
महाँ ऋषिर्देवजा ३, ५३, ९
महान्तं कोशमुदचा ५, ८३, ८; अथर्व. ४, १५, १६
महान्तं त्वा महीरनु ९, १, ४; सामं. १०४०
महान्तं महिना वयं ८, १२, २३
महान्ता मित्रावरुणा ८, २५, ४
महान्तो मह्ना विश्वो १, १६६, ११
महान्त्सधस्थे ध्रुव आनिषे ३, ६, ४
महिकेरव ऊतये १, ४५, ४
महि क्षेत्रं पुरुश्चन्द्रं विविद्वान् ३,३१,१५; तै.ब्रा.२,७,१३,३
महि ज्योतिर्निहितं वक्षणा ३, ३०, १४
महि ज्योतिर्बिभ्रतं त्वा १०. ३७. ८
महि श्रीणामवोऽस्तु १०, १८५, १; सामं. १९२; वा. य. ३, ३१
महि त्वाष्टमूर्जयन्तीरजुर्यं ३, ७, ४
महि द्यावापृथिवी भूतं १०, ९३, १
महि प्सरः सुकृतं सोम्यं ९, ७४, ३
महि महे तवसे दीध्ये नॄन् ५, ३३, १
महि महे दिवे अर्चा ३, ५४, २
महिम्न एषां पितरः १०, ५६, ४
महि राधो विश्वजन्यं ६, ४७, २५
महि वो महतामवो वरुण मित्र दाशुषे ८, ४७, १
महि वो महतामवो वरुण मित्रार्यमन् ८, ६७, ४
महिषासो मायिनश्चित्र १. ६४, ७
मही अत्र महिना १, १५१, ५
मही द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे ४, ५६, १
मही द्यौः पृथिवी चनः १ २२,१३; वा.य ८,३२; १३,३२; तै.सं. ३,३,१०,२; ५.११,३; ४,२,९,३
मही मित्रस्य साधथः ४, ५६, ७; सामं. १५९८
महीमे अस्य वृषनाम ९, ९७, ५४; सामं. ११०६
मही यदि धिषणा शिश्रये ३, ३१, १३
महीरस्य प्रणीतयः (०नास्य) ६, ४५, ३
महीरस्य प्रणीतयः (०विश्वा वसूनि) ८, १२, २१
मही वामूतिरश्विना मयोभु १, ११७, १९

महीं समैरयम्वा ३, ५५, २०
महे चन त्वामद्रिवः ८, १, ५; साम. २९१
महे नो अद्य बोधयोषो ५, ७९, १; साम. ४२१; १७४०
महे नो अद्य सुविताय बोधि ७, ७५, २
महे यत्पित्र ईं रसं १, ७१, ५
महे शुल्काय वरुणस्य ७, ८२, ६
महो अग्नेः समिधानस्य १०, ३६, १२; वा. य ३३, १७
महो अर्णः सरस्वती १,३,१२; वा.य. २०,८६; नि.११,२७
महो देवान्यजसि यक्ष्यानु ६, ४८, ४
महो द्रुहो अप विश्वायु ६, २०, ५
महो नो अग्ने सुवितस्य ७, १, २४
महो नो राय आ भर ९, ६१, २६; साम. १२१४
महो महानि पनयन्त्यस्य ३, ३४, ६; अथर्व. २०,११,६
महो यस्पतिः शवसो १०, २२, ३
महो रुजामि बन्धुता ४, ४, ११; तै. सं. १, २, १४, ४
महो विश्वां अभि षतो ८, २३, २६
मह्यं यजन्तु मम १०, १२८, ४; अथर्व. ५, ३, ४; तै.सं. ४, ७, १४, २
मह्या त्वष्टा वज्रमतक्षत् १०, ४८, ३
मह्या ते सख्यं ३, ३१, १४
मा कस्मै धातमभ्यमित्रिणे १, १२०, ८
मा कस्य नो अररुषो ७, ९४, ८
मा कस्य यक्षं सदमित् ४, ३, १३
मा कस्याद्भुतक्रतू ५, ७०, ४
मा काकम्बीरमुदहो ६, ४८, १७
माकिरेना पथा गात् ८, ५, ३९
माकिर्नेना सख्या १०, २३, ७
माकिर्नेशन्माकीं ६, ५४, ७
माकुप्रयगिन्द्र शूर वस्वीः १०, २२, १२
मा चिदन्यद्वि शंसत ८,१,१; साम. २४१; १३६०; अथर्व. २०, ८५. १; नि. ७, २
मा च्छेद्म रश्मीरिति १, १०९, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
मा जस्वने वृषभ ६, ४४, ११
मां चत्वार आशवः ८, ७४, १४
मातली कव्यैर्यमो १०, १४, ३; अथर्व. १८,१,४७; तै. सं. १, ६, १२, ५
माता च यत्र दुहिता ३, ५५, १२
माता देवानामदितेः १, ११३, १९
माता पितरमृत आ भज १, १६४, ८; अथर्व. ९, ९, ८
माता रुद्राणां दुहिता ८, १०१, १५; तै. आ. ६, १२, १
मातुर्दिधिषुम् ६, ५५, ५; नि. ३, १६
मातुष्पदे परमे ५, ४३, १४
मा ते अमाजुरो यथा ८, २१. १५
मा ते अस्यां सहसावन्परि ७, १९, ७; अथर्व. २०,३७,७; तै. सं. १, ६, १२, ५
मा ते गोदन्न निरराम राधसः ८, २१, १६
मा ते राधांसि मा त ऊतयो १, ८४, २०; साम. १७२४; नि. १४, ३७
मातेव यद्भरसे पप्रथानः ५, १५, ४
मा ते हरि वृषणा वीतपृष्ठा ३, ३५, ५
मात्र पूषन्नाघृण इरस्यः ७, ४०, ६
मात्रे नु ते सुमिते १०, २९, ६; अथर्व. २०, ७६, ६
मा त्वाग्निर्ध्वनयीद्धूमगंधिः १,१६२,१५; वा.य. २५, ३७; तै. सं. ४, ६, ९, २
मा त्वा तपस्प्रिय आत्मापि १,१६२,२०; वा. य. २५,४३; तै. सं. ४, ६, ९, ३
मा त्वा मूरा अविष्यवो ८, ४५, २३; साम. ७३२; अथर्व. २०, २२, २
मा त्वा रुद्र चुक्रुधामा नमो २, ३३, ४
मा त्वा श्येन उद्वधीन् २, ४२, २
मा त्वा सोमस्य गल्दया ८, १, २०; साम. ३०७; नि. ६, २४
मादयस्व सुते सचा १, ८१, ८; अथर्व. २०, ५६, ५
मादयस्व हरिभिः १, १०१, १०; नि. ६, १७
माध्यन्दिनस्य सवनस्य धानाः ३, ५२, ५
माध्यन्दिने सवने जातवेदः ३, २८, ४
मा न इन्द्र परा वृणक् ८, ९७, ७; साम. २६०
मा न इन्द्र पीयत्नवे ८, २, १५; साम. १८०६
मा न इन्द्राभ्यादिशः ८, ९२, ३१; साम. १२८
मा न एकस्मिन्नागसि ८, ४५, ३४
मा नः शंसो अररुषो १, १८, ३; वा. य. ३, ३०
मा नः समस्य दूढ्यः ८, ७५, ९; तै. सं. १, ६, ११, २; नि. ५, १३
मा नः सेतुः सिषेदयं ८, ६७, ८
मा नः सोमपरिबाधो १. ४३, ८
मा नः सोम सं वीविजो ८, ७९, ८; तै. सं. ३,२,५,२
मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि २, २३, १६
मा नस्तोके तनये १, ११४. ८; वा. य. १६, १६; तै. सं. ३, ४, ११, २; ४, ५, १०, ३
मा निन्दत य इमां ४, ५. २
मा नो अग्ने दुर्भृतये ७, १, २२

मा नो अग्नेऽमतये ३, १६, ५
मा नो अग्नेऽवसृजो १, १८९, ५
मा नो अग्नेऽवीरते परादा ७, १, १९
मा नो अग्ने सख्या १, ७१, १०
मा नो अज्ञाता वृजना ७,३२,२७; साम. १४५७; अथर्व. २०, ७९, २; तांड्य ब्रा. ४, ७, ५, ६
मा नो अरातिरीशत २, ७, २
मा नो अस्मिन्मघवन् १, ५४, १
मा नो अस्मिन्महाधने ८, ७५, १२; साम. १६५०; तै.सं. २, ६, ११, ३
मा नो गव्येभिरश्व्यैः ८, ७३, १५
मा नो गुह्या रिप आयोरहन्द २, ३२, २
मा नो देवानां विशः ८, ७५, ८; तै. सं. २, ६, ११, २
मा नो निदे च वक्तवे ७, ३१, ५; अथर्व. २०, १८, ५
मा नो मर्ता अभि द्रुहन् १, ५, १०; अथर्व. २०,६९,८
मा नो मर्ताय रिपवे ८, ६०, ८
मा नो मर्धीरा भरा ४, २०, १०; तै. सं. १, ७, १३, ३
मा नो महान्तमुत १, ११४, ७; वा. य. १६, १५; तै.सं. ४, ५, १०, २
मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायुः १,१६२,१; वा.य.२५,२४; तै. सं. ४, ६, ८, १; नि. ९, ३
मा नो मृचा रिपूणां ८, ६७, ९
मा नो रक्ष आ वेशीदाघृणीव ८, ६०, २०
मा नो रक्षो अभि नड्यातु ७, १०४, २३; अथर्व.८,४,२३
मा नो वधाय हत्नवे १, २५, २
मा नो वधीरिन्द्र मा १, १०४, ८
मा नो वधी रुद्र मा ७, ४६, ४
मा नो वधैर्वरुण २, २८, ७
मा नो वृकाय वृक्ये समस्मै ६, ५१, ६
मा नो हिंसीजनिता १०, १२१, ९; वा. य. १२, १०२; तै. सं. ४, २, ७, १
मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषेधात् ७, ३४, १७; नि. १०, ४५
मा नो हृणीतामतिथिर्वसु ८, १०३, १२; साम. ११०
मा नो हेतिर्विवस्वत ८, ६७, २०
मां देव दधिरे हव्यवाहं १०, ५२, ४
मां धुरिन्द्रं नाम देवता १०, ४९, २
मां नरः स्वश्वा वाजयन्तः ४, ४२, ५
मा पापत्वाय नो नरेन्द्राग्नी ७, ९४, ३; साम. ९१८
मा पृणन्तो दुरितम् १, १२५, ७
मा प्र गाम पथो वयं १०, ५७, १; अथर्व. १३, १, ५९
मा भूम निष्ट्या इवे ८, १, १३; अथर्व. २०, ११६,१; तांड्य ब्रा. ९, १०, १
मा भेम मा श्रमिष्मो ८, ४, ७; साम. १६०५
मा मामिमं तव ५, ४०, ७
मायाभिरिन्द्र मायिनं १, ११, ७
मायाभिरुत्सिसृप्सत ८, १४, १४; अथर्व. २०, २९, ४
माया वां मित्रावरुणा दिवि ५, ६३, ४
मारे अस्मद्वि मुमुचो ३, ४१, ८; अथर्व. २०, २३, ८
मार्जाल्यो मृज्यते स्वे ५, १, ८
मा व एनो अन्यकृतं भुजेम ६, ५१, ७
मा वां वृको १, १८३, ४
मा विदन्परिपंथिनो १०, ८५, ३२; अथर्व. १४, २, ११
मा वो घ्नन्तं मा शपंतं १, ४१, ८
मा वो दात्रान्मरुतो ७, ५६, २१
मा वो मृगो न यवसे १, ३८, ५
मा वो रसानितभा ५, ५३, ९
मा वो रिषत्खनिता १०, ९७, २०; वा. य. १२, ९५; तै. सं. ४, २, ६, ५
मा शूने अग्ने नि षदाम नृणां ७, १, ११
मा सख्युः शूनमा विदे ८, ४५, ३६
मा सा ते अस्मत्सुमतिर्विद १. १२१, १५
मा सीमवद्य आ भाग् ८, ८०, ८
मा स्तेधत सोमिनो दक्षता ७, ३२, ९
माहं मघोनो वरुण २, २७, १७; २८, ११; २९, ७
मित्रं वयं हवामहे १, २३, ४; साम. ७९३
मित्रं हुवे पूतदक्षं १, २, ७; साम. ८४७; वा.य. ३३,५७
मित्रं कृणुध्वं खलु १०, ३४, १४
मित्रं न यं शिम्या गोषु १, १५१, १; तै. ब्रा. २,८,७,६
मित्रं न यं सुधितं ६, १५, २
मित्रश्च तुभ्यं वरुणः ३, १४, ४
मित्रश्च नो वरुणश्च ५, ७१, ३
मित्रस्त्वो वरुणो देवो अर्यः ७, ६४, ३
मित्रस्त्वो वरुणो मामहन्त ७, ५२, २
मित्रस्त्वो वरुणो रोदसी ७, ४०, २
मित्रस्य चर्षणीधृतो ३, ५९, ६; वा. य. ११, ६२; तै. सं. ३, ४, ११, ५; ४, १, ६, ३; तै. आ. ४, ३, २
मित्रा तना न रथ्या ८, २५, २
मित्राय पञ्च येमिरे ३, ५९, ८
मित्राय शिक्ष वरुणाय १०, ६५, ५
मित्रावरुणवन्ता उत ८, ३५, १३
मित्रो अंहोश्चिदादुरु ५, ६५, ४

मित्रो अग्निर्भवति यत् ३, ५, ४
मित्रो जनान्यातयति ३, ५९, १; तै. सं. ३, ४, ११, ५; तै. ब्रा. ३, ७, २, ३; नि. १०, २२
मित्रो देवेष्वायुषु ३, ५९, ९
मित्रो नो अत्यंहतिं ८, ६७, २
मिमाति वह्निरेतशः ९, ६४, १९
मिमातु द्यौरदितिर्वीतये नः ५, ५९, ८
मिमीहि श्लोकमास्ये १, ३८, १४
मिम्यक्ष येषु रोदसी ६, ५०, ५; नि. ६, ६
मिम्यक्ष येषु सुधिता १, १६७, ३
मिहः पावकाः प्रतता अभूव ३, ३१, २०
मीळ्हुष्मतीव पृथिवी ५, ५६, ३
मुञ्चन्तु मा शपथ्याद् १०, ९७, १६; अथर्व. ६, ९६, २; ७, ११२, २; वा. य. १२, ९०
मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय १०, १६१, १; अथर्व. ३, ११, १; २०, ९६, ६
मुनयो वातरशनाः १०, १३६, २
मुमुक्ष्वो मनवे १, १४०, ४
मुमोद गर्भो वृषभः १०, ८, २
मुषाय सूर्यं कवे १, १७५, ४
मूरा अमूरा न वयं १०, ४, ४; नि. ६, ८
मूर्धा दिवो नाभिरग्निः १, ५९, २
मूर्धानं दिवो अरतिं ६,७,१; साम. ६७; ११४०; वा. य. ७, २४; ३३, ८; तै. सं. १, ४, १३, १
मूर्धा भुवो भवति नक्तं १०, ८८, ६; नि. ७, २७
मूषो न शिश्ना व्यदन्ति १०, ३३, ३
मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः १०, १८०, २; साम. १८७३; अथर्व. ७, ८४, ३; वा. य. १८, ७१; तै. सं. १, ६, १२, ४
मृजन्ति त्वा दश क्षिपो ९, ८, ४; साम. ११८१
मृजन्ति त्वा समद्युवो ९, ६६, ९
मृजानो वारे पवमानो ९, १०७, २२; साम. १०८०
मृज्यमानः सुहस्त्य ९, १०७, २१; साम. ५१७; १०७९
मृळत नो मरुतो मा वधि ५, ५५, ९
मृळा नो रुद्रोत १, ११४, २; तै. सं. ४, ५, १०, २
मृत्योः पदं योपयन्तो १०, १८, २, अथर्व. १२, २, ३०; तै. आ. ६, १०, २
मेधन्तु ते वह्नयो २, ३७, ३; नि. ८, ३
मेधाकारं विदथस्य १०, ९१, ८; साम. ९८४; तै. ब्रा. ३, ११, ६, ३
मेहनाद्वनंकरणात् १०, १६३, ५; अथर्व. २०, ९६, २१
मैनमग्ने वि दहो १०, १६, १; अथर्व. १८,२,४; तै. आ. ६, १, ४
मोघमन्नं विन्दते १०, ११७, ६; तै. ब्रा. २, ८, ८, ३; नि. ७, ३
मो ते रिषन्ये अरुजोक्तिभिः ८, १०३, १३
मो षु णः परापरा १, ३८, ६
मो षु णः सोम मृत्यवे १०, ५९, ४
मो षु त्वा वाघतश्चनारे ७, ३२, १; साम. २८४; १६७५
मो षु देवा अदः स्वर् १, १०५, ३
मो षु ब्रह्मेव ८,९२,३०; साम. ८२६; अथर्व. २०,६०,३
मो षु वरुण मृण्मयं ७, ८९, १
मो षु वो अस्मदभि तानि १,१३९.८; अथर्व. २०,६७,२
मो षु ण इन्द्रात्र पृत्सु १, १७३, १२; वा. य. ३, ४६
मो षु णो अत्र जुहुरन्त ३, ५५, २
मो ष्वद्य दुर्हणावान् ८, २, २०

य आत्मदा बलदा यस्य १०, १२१, २; अथर्व. ४, २, १; १३, ३, २४; वा. य. २५, १३; तै. सं. ४,१,८,४; ७, ५, १७, १
य आध्राय चकमानाय १०, ११७, २
य आनयत्परावतः ६, ४५, १; साम. १२७
य आपिर्नित्यो वरुण प्रियः ७, ८८, ६
य आयुं कुत्समतिथिग्व ८, ५३, २
य आर्जीकेषु कृत्वसु ९, ६५, २३; साम. ११६४
य आस्रेयश्च चरति ७, ५५, ६; अथर्व. ४, ५, ५
य आस्वक्त आशये ८, ४१, ७
य इद्ध आविवासति ६, ६०, ११; साम. ११५०
य इन्दोः पवमानस्यानु ९, ११४, १
य इन्द्र चमसेष्वा ८, ८२, ७; साम. १६२
य इन्द्र यतयस्त्वा ८, ६, १८
य इन्द्र शुष्मो मघवन्ते अस्ति ७,२७,२; तै. ब्रा. २,८,५,७
य इन्द्र सस्त्यव्रतो ८, ९७, ३
य इन्द्र सोमपातमो ८, १२, १; साम. ३९४; अथर्व. २०, ६३, ७
य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथो १, १०८, १
य इन्द्राग्नी सुतेषु वां ६, ५९, ४; नि. ५, २२
य इन्द्राय वचोयुजा १, २०, २
य इन्द्राय सुनवत् सोमं ४, २४, ७
य इमा विश्वा जातानि ५, ८१, ९
य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वत् १०,८१,१; वा. य. १७,१७; तै. सं. ४, ६, २, १

य इमे उभे अहनी ५, ८१, ८
य इमे द्यावापृथिवी जनित्री १०, ११०, ९; अथर्व. ५,१२,९; वा. य. २९, ३४; तै. ब्रा. ३,६,३,४; नि. ८, १४
य इमे रोदसी उभे अहं ३, ५३, ११
य इमे रोदसी मही समीची ८, ६, १७
य इमे रोदसी मही सं मातरेव ९, १८, ५
य ईं राजानावृतुथा ६, ६१, ९
य ईं वहन्त आशुभिः ५, ६१, ११
य ईंखयन्ति पर्वतान् १, १९, ७
य ईं च कार न सो अस्य १,१६४,३२; अथर्व. ९,१०,१०; नि. २, ८
य ईं चिकेत गुहा १, ६७, ७
य ईंशिरे भुवनस्य १०, ६३, ८
य उक्था केवला दधे ८, ५१, ३
य उक्थेभिर्न विन्धते ८, ५१, ३
य उग्र इव शर्यहा ६, १६, ३९; साम. १७०७; तै. सं. २, ६, ११, ४
य उग्रः सन्ननिष्टृतः ८, ३३, ९; साम. १६९८; अथर्व. २०, ५३, ३; ५७, १३
य उग्रा अकेमानृचुः १, १९, ४
य उग्रेभ्यश्चिदोजियान् ९, ६६, १७
य उदाजन्पितरो १०, ६२, २
य उदानड् व्यथनं १०, १९, ५; अथर्व. ६, ७७, २
य उदचि यज्ञे अध्वरेष्ठा १०. ७७, ७
य उदचीन्द्र देवगोपाः १, ५३. ११; अथर्व. २०,२१,११
य उद्नः फलिगं भिनत् ८, ३२, २५
य उशता मनसा सोमं १०, १६०, ३; अथर्व. २०,९६,३
य उ श्रिया दमेष्वा २. ८, ३
य उस्रिया अप्या अन्तः ९, १०८. ६; साम ५८५
य ऋक्षादंहसो मुचत् ८, २४, २७
य ऋज्रामक्षं मामहे ८, १, ३२
य ऋज्रा वातरंहसो ८, ३४. १७
य ऋते चिदभिश्रिषः ८, १. ११; साम. २४४; अथर्व. १४, १, ४७; तै. आ. ४, २०, १; काल्या. श्रौ सू. २५, ५, ३०; ताण्ड्य. ब्रा. ९, १०, १
य ऋते चिद्गास्पदेभ्यः ८, २, ३९
य ऋतेन सूर्यमारोहन् १०, ६२, ३
य ऋत्वः श्रावयत्सखा ८, ४६, १२
य ऋत्वा रिष्टविद्युतः ५, ५२, १३
य एक इज्ज्यावयती ४, १७, ५
य एक इत्तमु ष्टुहि ६, ४५, १६
य एक इद्वव्यश्चर्षणीनां ६, २२, १; अथर्व. २०,३६,१
य एक इद्विदयते १,८४,७; साम. ३८९; १३४१; अथर्व. २०, ६३, ४; नि. ४, १७
य एकश्चर्षणीनाम् १, ७, ९; अथर्व. २०, ७०, १५
य एको अस्ति दंसना ८, १, २७
य एनमादिदेशति ६. ५६, १
य ओजिष्ठ इन्द्र तं ६, ३३, १
य ओजिष्ठस्त्रामा भर ९, १०१. ९; साम. ८२०
य ओहते रक्षसो देववीतौ ५, ४२, १०
यं यज्ञं नयथा नरः १, ४१, ५
यं युवं दाश्वध्वराय देवा ६, ६८, ६
यं रक्षन्ति प्रचेतसो १, ४१, १; साम. १८५
यं वर्धयन्तीद्गिरः ६, ४४, ५
यं विप्रा उक्थवाहसो ८, १२, १३
यं वै सूर्य स्वर्भानुः ५, ४०, ९
यं सीमकृण्वन्तमसे ४. १३, ३
यं सीमनु प्रवतेव द्रवन्तं ४. ३८, ३
यं सुपर्णः परावतः १०, १४४, ४
यं सोममिन्द्र पृथिवी० ३, ४६, ५
यं स्मा पृच्छन्ति कुह २, १२, ५; अथर्व. २०, ३४, ५
यः ककुभो निधारयः ८, ४१, ४
यः कुक्षिः सोमपातमः १, ८, ७; अथर्व. २०, ७१, ३
यः कृन्तदिद्वि योन्यं ८, ४५, ३०
यः पंचचर्षणीरभि ७, १५, २
यः परस्याः परावतः १०, १८७, २; अथर्व. ६, ३४, ३; नि. ५, ५
यः पावमानीरध्येति ९, ६७, ३१; साम. १२९८
यः पुष्पिणीश्च २, १३, ७
यः पूर्व्याय वेधसे १, १५६, २; तै. ब्रा २, ४, ३, ९
यः पृथिवीं व्यथमानाम् २, १२, २; अथर्व. २०, ३४, २
यः पौरुषेयेण क्रविषा १०, ८७, १६; अथर्व. ८, ३, १५
यः प्राणतो निमिषतो १०, १२१, ३, अथर्व. ४. २, २; वा. य. २३, ३; २५, ११; तै. सं. ४, १, ८, ४; ७, ५, १६, १
यः शर्धो मृक्षो अर्हव्यः ८, ६६, ३
यः शर्मस्तुविशर्मम ते ६, ४४, २
यः शश्वतं पर्वतेषु २, १२, ११; अथर्व. २०, ३४, ११
यः शश्वतो मह्येनो २, १२, १०; अथर्व. २०, ३४, १०
यः शुक्र इव सूर्यो १, ४३, ५
यः शूरेभिर्हव्यो १, १०१, ६

यः खेताँ अधिनिर्जिजः ८, ४१, १०
यः संस्थे चिच्छतक्रतुः ८, ३२, ११
यः सन्नाहा विचर्षणिः ६, ४६, ३; साम. २८६
यः सप्तरश्मिर्वृषभः २, १२, १२; अथर्व. २०, ३४, १३
यः समिधा य आहुती ८, १९, ५
यः सुनीथो ददाशुषे १, ८, २
यः सुन्वते पचते २, १२, १५; अथर्व. २०, ३४, १८
यः सुन्वंतमवति यः २, १२, १४; अथर्व. २०,३४,१५
यः सुपथ्यः सुदक्षिणः ८, ३३, ५
यः सृबिन्दमनर्शनिं ८, ३२, २
यः सोमः कलशेष्वाँ ९, १२, ५; साम. १२००
यः सोम सख्ये तव १, ९१, १४
यः स्त्रीहितीषु पूर्व्यः १, ७४, २; साम. १३८०
यः स्थारुन्धानो गध्यासम ४, ३८, ४
यं कुमार नवं रथं १०, १३५, ३
यं कुमार प्रावर्तयो १०, १३५, ४
यं क्रन्दसी अवसा १०, १२१, ६; अथर्व. ४,२,३; वा.य. ३२. ७; तै. सं. ४, १, ८, ५
यं क्रन्दसी संयती २, १२, ८; अथर्व. २०, ३४, ८
यच्च गोषु दुष्वप्न्यं ८, ४७, १४
यच्चित्रमप्न उषसो वहन्ती १, ११३, २०
यच्चिद्धि ते अपि व्यथिः ८. ४५, १९
यच्चिद्धि ते गणा इमे ५, ७९, ५
यच्चिद्धि ते पुरुषत्रा ४, १२, ४; तै. सं. ४,७,१५,६
यच्चिद्धि ते विशो यथा १, २५. १; तै. सं. ३,४,११,४
यच्चिद्धि त्वं गृहेगृह १, २८. ५; नि. ९,११
यच्चिद्धि त्वा जना इमे ८, १, ३; अथर्व. २०, ८५, ३
यच्चिद्धि वां पुर ऋषयो ८, ८, ६
यच्चिद्धि शश्वता तना १, २६. ६; साम. १६१८
यच्चिद्धि शश्वतामसीन्द्र ४, ३२. १३; ८, ६५, ७
यच्चिद्धि सत्य सोमपा १, २९, १; अथर्व. २०,७४,१
यच्छक्रासि परावति (०। अतस्त्वा) ८, ९७, ४; साम. २६४
यच्छक्रासि परावति (०। यद्वा) ८, १३, १५
यच्छमश्नी भवति ७, ५०, ३
यच्छ्रुष्ट्या इमं हवं ८, ४५, १८
यजध्वैनं प्रियमेधा ८, २, ३७
यजन्ते अस्य सख्यम् ७, ३६, ५
यजमानाय सुन्वते आङ्गे ५, २६, ५
यजस्व वीर प्र विहि २, २६, २
यजस्व होतरित्यितो ६, ११, १
ऋ० ११८
यजा नो मित्रावरुणा १. ७५, ५; साम. १५३७; वा. य. ३३,३; तै. ब्रा. २, ७, १२, १
यजाम इन्नमसा वृद्धमिन्द्रं ३, ३१, ७
यजामह इन्द्रं वज्र० १०, २३, १; साम. ३३४
यजामहे वां महः १, १५३, १
यजिष्ठं त्वा यजमाना १, १२७, २; साम. १८१४
यजिष्ठं त्वा वहतमहे ८, १९, ३; साम. ११२; १४१३
यजातवेदो भुवनस्य १०, ८८, ५
यजायथा अपूर्व्य ८. ८९, ५; साम. ६०१; १४२९
यजायथास्तदहरस्य ३. ४८, २
यज्ञ इन्द्रमवर्धयत् ८,१४,५; साम.१२१; १६३९; अथर्व. २०, २७, ५
यज्ञं च नस्तन्वं च १०, १५७, २; साम. ११११; अथर्व. २०, ६३, १; १२४, ४
यज्ञं पृच्छामि १, १०५, ४
यज्ञस्य केतुः पवते ९, ८६, ७
यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्मन्त १०, १२१, ४
यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितमग्निम् ५, ११, २; साम. ९०९; तै. सं. ४,४,४,३
यज्ञस्य वो रथ्य विप्रयुजे १०, ९२, १
यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विजा ८, ३८, १; साम. १०७३
यज्ञानां रथ्ये वयं ८, ४४, २७
यज्ञायज्ञा वः समना तुतुर्वणिः १, १६८. १
यज्ञायज्ञा वो अग्नये ६, ४८,१; साम.३५; ७०३; वा. य. २७, ४२
यज्ञासाहं दुव इषे १०, २०, ७
यज्ञे दिवो नृषदने पृथिव्या ७, ९७, १
यज्ञेन गातुमप्तुरो २, २१, ५
यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः १, १६४, ५०; १०, ९०, १६; अथर्व. ७,५,१; वा.य. ३१,१६; तै.सं.३,५,११,५; तै. आ. ३,२,७; श. ब्रा. १०,२,२,२
यज्ञेन वर्धत जातवेदसम् २, २, १
यज्ञेन वाचः पदवीयं १०, ७१, ३
यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अर्वाक् ३, ३२, १३
यज्ञेभिरुक्थवाहसं ८, २३, ८
यज्ञेभिर्यज्ञवाहसं ८, १२, २०
यज्ञेयज्ञे स मर्त्यो १०, ९३, २
यज्ञैः सम्मिश्लाः पृषतीभिः २, ३६, २; अथर्व. २०,६७,४
यज्ञैरथर्वा प्रथमः १, ८३, ५; अथर्व. २०, २५. ५
यज्ञैरिषू संनममानः १०, ८७, ४; अथर्व. ८, ३, ६
यज्ञैर्वा यज्ञवाहसो १, ८६, २; तै. सं. ४, २, ११, २

यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नं १, १०७, १; वा. य. ८, ४; ३३,६८; तै. सं. १,४,२२,१; २,१,११,४
यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भूत् ३, ३२, १२
यज्ञो हि ष्मेन्द्रं १, १७३, ११
यज्ञो हीळो वो अन्तर ८, १८, १९
यं जनासो हविष्मन्तो ८, ७४, २; साम. १५६५
यत इन्द्र भयामहे ८, ६१, १३; साम. २७४; १३२१; अथर्व. १९, १५, १; तै.ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै.आ. १०, १, १; तां. ब्रा. १५, ४, ३
यता सुजूर्णी रातिनी ४, ६, ३
यत्किं चेदं वरुण ७, ८९, ५; अथर्व. ६, ५१, ३; तै. सं. ३, ४, ११, ६
यत्तुदत्सूर एतशं ८, १, ११
यत्तृतीयं सवनं रत्नधेयं ४, ३५, ९
यत्ते अपो यदोषधीः १०, ५८, ७
यत्ते कृष्णः शकुन १०, १६, ६; अथर्व.१८,३,५५; तै.आ. ६, ४, २
यत्ते गात्रादग्निना १, १६२, ११; वा. य. २५, ३४; तै.सं. ४, ६, ८, ४
यत्ते चतस्रः प्रदिशो १०, ५८, ४
यत्ते दिक्षु प्रराध्यं ५, ३९, ३; साम. ११७४
यत्ते दिवं यत्पृथिवीं १०, ५८, २
यत्ते पराः परावतो १०, ५८, ११
यत्ते पर्वतान्बृहतो १०, ५८, ९
यत्ते पवित्रमर्चिषि ९, ६७, २४
यत्ते पवित्रमर्चिषि ९, ६७, २३; वा. य. १९, ४१; तै.ब्रा. १, ४, ८, २
यत्ते भूतं च भव्यं च १०, ५८, १२
यत्ते भूमिं चतुर्मृष्टिं १०, ५८, ३
यत्ते मनुर्यदनीकं १०, ६९, ३
यत्ते मरीचीः प्रवतो १०, ५८, ३
यत्ते यमं वैवस्वतं १०, ५८, १
यत्ते राजञ्छृतं हविः ९, ११४, ४
यत्ते विश्वमिदं जगन् १०, ५८, १०
यत्ते समुद्रमर्णवम् १०, ५८, ५
यत्ते सादे महसा १, १६२, १७; वा. य. २५, ४०; तै.सं. ४, ६, ९, २
यत्ते सूर्य यदुषसं १०, ५८, ८
यत्ते सोम गवाशिरो १, १८७, ९
यत्वा तुरीयमृतुभिः १, १५, १०
यत्वा देवा प्रपिबन्ति १०, ८५, ५; अथर्व. १४,१,४; नि. ११, ५
यत्वा पृच्छादीजानः ८, २४, ३०
यत्वा यामि दधि तन्नः १०, ४७, ८
यत्वा सूर्य स्वर्भानुः ५, ४०, ५
यत्वा होतारमनजन् ३, १९, ५
यत्वेषया मा नदयन्त १, १६६, ५
यत्पर्जन्य कनिक्रदत् ५, ८३, ९
यत्पाकत्रा मनसा १०, २, ५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ५
यत्पाक्त्रजन्यया विशेन्द्रे ८, ६३, ७; नि. ३, ८
यत्पुरुषं व्यदधुः १०, ९०, ११; अथर्व. १९,६,५; वा. य. ३१, १०; तै. आ. ३, १२, ५
यत्पुरुषेण हविषा १०, ९०, ६; अथर्व. १९, ६, १०; वा.य. ३१, १४; तै. आ. ३, १२, ३
यत्पूर्व्य मरुतो यच्च नूतन ५, ५५, ८
यत्प्रायासिष्ट पृषतीभिरश्वैः ५, ५८, ६
यत्र कामा निकामाश्च ९, ११३, १०
यत्र क च ते मनो ६, १६, १७; साम. ७०६
यत्र ग्रावा पृथुबुध्न १, २८, १
यत्र ज्योतिरजस्रं ९, ११३, ७
यत्र देवाँ ऋघायतो ४, ३०, ५
यत्र द्वाविव जघना १, २८, २
यत्र नार्यपच्यवं १, २८, ३
यत्र बाणाः संपतन्ति ६, ७५, १७; साम. १८६६; वा.य. १७, ४८; तै. सं. ४, ६, ४, ४
यत्र ब्रह्मा पवमान ९, ११३, ६
यत्र मंथां वि बध्नते १, २८, ४
यत्र राजा वैवस्वतो ९, ११३, ८
यत्र वह्निरभिहितो ५, ५०, ४
यत्र वेत्थ वनस्पते ५, ५, १०; तै. ब्रा. ३, ७, ५, ५
यत्र शूरासस्तन्वो वितन्वते ६, ४६, १२
यत्रा चक्रुरमृता गातुमस्मै ७, ६३, ५; नि. ६, ७
यत्रानन्दाश्च मोदाश्च ९, ११३, ११
यत्रा नरः समयन्ते कृतध्वजो ७, ८३, २
यत्रानुकामं चरणं ९, ११३, ९
यत्रा वदेते अवरः १०, ८८, १७; नि. ७, ३०
यत्रा समुद्रः स्कभितो १०, १४९, २
यत्रा सुपर्णा अमृतस्य १, १६४, २१; अथर्व. ९, ९, २१; नि. ३, १२
यत्रेदानीं पश्यसि १०, ८७, ६; अथर्व. ८, ३, ५

यत्रोत बाधितेभ्यः ४, ३०, ४
यत्रोत मर्त्याय कं ४, ३०, ६
यत्रोषधीः समग्मत १०, ९७, ६; वा. य. १२,८०; तै.सं. ४, २, ६, २
यत्संवत्सऋभवो गामरक्षन् ४, ३३, ४
यत्सानोः सानुमारुहत् १, १०, २; साम. १३४५
यत्सिन्धौ यदसिक्न्यां ८, २०, २५
यत्सोम आ सुते नर ७, ९४, १०
यत्सोम चित्रमुक्थ्यं ९, १९, ९; साम. ९९९
यत्सोममिन्द्र विष्णवि ८, १२, १६; साम. ३८४; अथर्व. २०, १११, १
यत्सोमो वाजमर्षति ९, ५६, २
यत्स्थो दीर्घप्रसद्मनि ८, १०, १
यथा कण्वे मघवन्त्रसदस्यवि ८, ४९, १०
यथा कण्वे मघवन्मेधे ८, ५०, १०
यथा कलां यथा शफं ८, ४७, १७; अथर्व. ६, ४६, ३; १९, ५७, १
यथा गौरो अपा कृतं ८, ४, ३; साम. २५२; १७२१; नि. ३, २०
यथा चित्कण्वमावतं ८, ५, २५
यथा चिद्वृद्धमतसं ८, ६०, ७
यथा चिन्मन्यसे हृदा ५, ५६, २
यथा देवा असुरेषु १०, १५१, ३; तै. ब्रा. २, ८, ८, ७
यथा नो अदितिः करत् १, ४३, २; तै. सं. ३, ४, ११, २
यथा नो मित्रो अर्यमा ८, ३१, १३
यथा नो मित्रो वरुणो १, ४३, ३
यथापवथा मनवे ९, ९६, १२
यथा पूर्वेभ्यः शतसा ९, ८२, ५
यथा पूर्वेभ्यो जरितृभ्यः १, १७५, ६; १७६, ६
यथाभवदनुदेयी १०, १३५, ६
यथा मनौ विवस्वति ८, ५२, १
यथा मनौ सांवरणौ ८, ५१, १
यथायजो होत्रमग्ने पृथिव्या ३, १७, २
यथा युगं वरत्रया १०, ६०, ८
यथा रुद्रस्य सूनवो ८, २०, १७
यथा वः स्वाहा अग्नये दाशेम ७, ३, ७
यथा वरो सुषाम्णे ८, २४, २८
यथा वशन्ति देवास्तथेदसत् ८, २८, ४
यथा वातः पुष्करिणीं ५, ७८, ७; श. ब्रा. १४, ९, ४, २२
यथा वातो यथा वनं ५, ७८, ८; वा. य. ८, २८; नि. ३, १५
यथा वामत्रिरश्विना ८, ४२, ५
यथा विद्वाँ अरं करत् २, ५, ८
यथा विप्रस्य मनुषो १, ७६, ५
यथा ह त्यद्वसवो ४, १२, ६; १०, १२६, ८; तै. सं. ४, ७, १५, ७
यथाहान्यनुपूर्वं १०, १८, ५; अथर्व. १२, २, २५; तै. आ. ६, १०, १
यथा होतर्मनुषो देवताता ६, ४, १; तै. सं. ४, ३, १३, २
यथेयं पृथिवी मही १०, ६०, ९
यथोत कृत्व्ये धने ८, ५, २६
यदक्रन्दः प्रथमं जायमानः १, १६३, १; वा. य. २९, १२; तै. सं. ४, २, ८, १; ६, ७, १
यदग्न एषा समितिः १०, ११, ८; अथर्व. १८, १, २६
यदग्ने अद्य मिथुना १०, ८७, १३; अथर्व. ८, ३, १२
यदग्ने कानि कानि चित् ८, १०१, २०; अथर्व. १९.६४,३; वा. य. ११, ७३; तै. सं. ४, १, १०, १
यदग्ने दिविजा असि ८, ४३, २८
यदग्ने मर्त्यस्त्वं ८, १९, २५
यदग्ने स्यामहं त्वं ८, ४४, २३
यदङ्ग तविषीयवो ८, ७, २
यदङ्ग तविषीयस ८, ६, २६
यदङ्ग त्वा भरताः सं तरेषु ३, ३३, ११
यदङ्ग दाशुषे त्वं १, १, ६
यदचरस्तन्वा वावृधानो १०, ५४, २; श. ब्रा. ११, १, ६, १०
यदज्ञातेषु वृजनेषु १०, २७, ४
यदस्युपजिह्विका ८, १०२, २१; वा. य. ११, ७४; तै. सं. ४, १, १०, १; नि. ३, २०
यददो दिवो अर्णव ८, २६, १७
यददो पितो अजगन् १, १८७, ७
यददो वात ते गृहे १०, १८६, ३; साम. १८४२; तै. ब्रा. २, ४, १, ८; तै. आ. २, ४२, २
यदद्भिः परिषिच्यसे ९, ६५, ६; साम. ७८५
यदद्य कच्च वृत्रहन् ८.९३,४; साम. १२६; अथर्व. २०,११२,१; वा. य. ३३.३५
यदद्य कच्चिदहं चित् ८, ७३, ५
यदद्य त्वा पुरुष्टुत ६, ५६, ४
यदद्य त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन् ३.२९,१६; अथर्व. ७,९७,१; वा. य. ८, २०; तै. सं. १, ४, ४४, २
यदद्य भागं विभजासि १, १२३, ३
यदद्य वां नासत्योक्थैः ८, ९, ९; अथर्व. २०, १४०, ४
यदद्य सूर उदितेऽनागा ७,६६,४; साम. १३५१; वा.य.३३ २०
यदद्य सूर उदिते यन् ८, २७, २१

यदद्य सूर्य उद्यति ८, २७, १९
यदद्य सूर्य ब्रवो नागाः ७, ६०, १
यदद्य स्थः परावति ५, ७३, १
यदद्याश्विनावपाक ८, १०, ५
यदद्याश्विनावहम् ८, ९, १३; अथर्व. २०, १४१, ३
यदद्रिगावो अद्रिगू ८, २२, ११
यदंतरा परावतम् ३, ४०. ९; अथर्व. २०, ६, ९
यदन्तरिक्षे पतथः पुरुभुजा ८, १०, ६
यदन्तरिक्षे यद्दिवि ८. ९, २; अथर्व. २०, १३९, २
यदन्ति यच्च दूरके ९, ६७, २१
यदन्यासु वृषभो ३, ५५. १७
यदपामोषधीनां १, १८७, ८
यदप्सु यद्वनस्पतौ ८. ९, ५; अथर्व २०, १३९, ५
यदब्रवं प्रथमं वां वृणानः १. १०८, ६
यदयातं शुभस्पती १०, ८५, १५; अथर्व. १४,१,१५
यदयातं दिवोदासाय वर्तिः १, ११६, १८
यदयुक्था अरुषा १. ९४, १०
यदर्जुन सारमेय ७, ५५, २
यदश्वस्य क्रविषो मक्षिका १, १६२, ९; वा. य. २५, ३२; तै. सं. ४, ६, ८, ३
यदश्वान्धूर्षु पृषतीरयुग्ध्वं ५, ५५ ६
यदश्वाय वास उपस्तृणंति १, १६२, १६; वा.य. २५,३९; तै. सं. ४, ६, ९, २
यदश्विना पृच्छमानाव० १०, ८५, १४; अथर्व. १४,१,१४
यदस्य धामनि प्रिये ८. १२, ३२
यदस्य मन्युरध्वनीत् ८, ६, १३
यदाजिं याथ्याजिकृत् ८ ४५, ७
यदा ते मारुतीर्विशः ८, १२, २९
यदा ते विष्णुरोजसा ८, १२, २७
यदा ते हर्यता हरी ८, १२. २८
यदादीध्ये नदविषाणि १०, ३४, ५: नि. १२, ७
यदापीतासो अंशवो ८, ९, १९; अथर्व. २०, १४२, ४
यदारमक्रन्नृभवः पितृभ्यां ४. ३३, २
यदा वज्रं हिरण्यमित् १०, २३, ३, अथर्व. २०, ७३, ४
यदा वलस्य पीयतो १०, ६८, ६; अथर्व. २०, १६, ६
यदा वाजमसनत् १०, ६७, १०; अथर्व. २०, ९१, १०
यदा वीर्यदपीच्यं ८, ४७, १३
यदा वीरस्य रेवतो दुरोणे ७, ४२, ४
यदा वृत्रं नदीवृतं ८, १२, २६
यदाशसा निःशसा १०, १६४, ३; अथर्व. ६, ४५, २; तै. ब्रा. ३, ७, १२, ४
यदा समर्य व्यचेद् ४. २४, ८
यदासु मर्तो अमृतासु १०, ९५, ९
यदा सूर्यममुं दिवि ८, १२, ३०
यदि क्षितायुर्यदि वा १०, १६१, २; अथर्व. ३, ११, २; २०, ९६, ७
यदिन्द्र चित्र मेहनास्ति ५, ३९, १; साम. ३४५; ११७२; तांड्य ब्रा. १४, ६, ४; नि. ४, ४
यदिन्द्र ते चतस्रो ५, ३५, २
यदिन्द्र दिवि पार्ये यदध्यक् ६, ४०, ५
यदिन्द्र नाहुषीष्वाँ ६, ४६, ७; साम. २६२
यदिन्द्र पूर्वो अपराय शिक्षन् ७, २०, ७
यदिन्द्र पृतनाज्ये ८, १२, २५
यदिन्द्र प्रागपागुदङ् (०। आ याहि) ८. ६५, १
यदिन्द्र प्रागपागुदङ् (०। सिमा) ८, ४, १; साम. २७९; १२३१; अथर्व. २०, १२०, १
यदिन्द्र ब्रह्मणस्पते १०, १६४. ४; अथर्व. ६, ४५, ३
यदिन्द्र मन्मशस्त्वा ८, १५, १२
यदिन्द्र यावतस्त्वं ७, ३२, १८; साम. ३१०; १७९६; अथर्व. २०, ८२, १
यदिन्द्र राधो अस्ति ८, ५४, ५
यदिन्द्र सर्गे अर्वतः ६, ४६, १३
यदिन्द्राग्नी अवमस्यां १, १०८ ९
यदिन्द्राग्नी उदिता सूर्यस्य १, १०८, १२
यदिन्द्राग्नी जना इमे ८. ४०, ७
यदिन्द्राग्नी दिवि ष्ठो १, १०८, ११
यदिन्द्राग्नी परमस्यां १. १०८, १०; नि. १२, ३१
यदिन्द्राग्नी मदथः स्वे १, १०८, ७
यदिन्द्राग्नी यदुषु १, १०८, ८
यदिन्द्राहं यथा त्वं ८,१४,१; साम.१२२; १८३४; अथर्व. २०, २७,१
यदिन्द्राहन्प्रथमजामहीनां १, ३२, ४; तै. ब्रा. २,५,४,३
यदिन्द्रेण सरथं याथो ८, ९, १२, अथर्व. २०,१४१,२
यदिन्द्रो अनयद्रितो ६, ५७, ४; साम. १४८
यदिन्विन्द्र पृथिवी १, ५२, ११
यदि प्रबुद्ध सत्पते ८. १२, ८
यदिमा वाजयन्नहं १०, ९७, ११; वा.य. १२,८५; तै. सं. ४, २, ६, २; नि. ३, १५
यदि मे शरणः सुत ८, ३२, ६
यदि मे सख्यमावर ८, १३, २१
यदि वाहमनृतदेव ७, १०४, २४; अथर्व. ८, ४, १४
यदि स्तुतस्य मरुतो अधि ७, ५६, १५
यदि स्तोमं मम श्रवद् ८, १, १५

यदीं घृतास इन्दवोऽभि ८, ५०, ३
यदीं सोमा बभ्रुधूना ५, ३०, ११
यदी घृतेभिराहुतो ८. १९, २३
यदीं गणस्य रशनामजीगः ५, १, ३; साम. १७४८
यदीदहं युधये १०, २७. २
यदी मह्नन्ति बाहुभिः ३, २९, ६
यदी मातुरुप स्वसा २, ५, ६
यदीमिन्द्र श्रवाय्यं ५. ३८, २
यदीमृतस्य पयसा १, ७९, ३
यदीमेनाँ उशतो ७, १०३, ३
यदीशीयामृतानां १०, ३३, ८
यदी सुतेभिरिन्दुभिः ६, ४२, ३; साम. १४४२
यदुत्तमे मरुतो ५, ६०, ६; तै ब्रा. २, ७, १२, ४
यदुदञ्चो वृषाकपे १०, ८६, २२; अथर्व. २०, १२६, २२; नि. १३, ३
यदुदीरत आजयो १. ८१, ३; साम. ४१४; १००४; अथर्व. २०, ५६, ३
यदुद्वतो निवतो यासि १०, १४१, ४
यदुलूको वदति मोघं १०, १६५, ४
यदुष औच्छः प्रथमा १०, ५५, ४
यदुषो यासि भानुना ८, ९, १८; अथर्व. २०, १४२, ३
यदूवध्यमुदरस्यापवाति १, १६२, १०; वा. य. २५, ३३; तै. सं. ४, ६, ८, ४
यदेदेनमदधुर्यज्ञियासो १०. ८८, ११; नि. ७, २९
यदेमि प्रस्फुरन्निव ७, ८९, २
यदेवामन्यो अन्यस्य वाचं ७, १०३, ५
यदेषां पृथती रथे ८, ७, २८; अथर्व. १३, १, २१
यद्गायत्रे अधि गायत्रं १, १६४, २३; अथर्व. ९, १०, १
यद्गोपावददितिः ७, ६०, ८
यद्धविषे प्रदिवि चार्वन्नं ७, ९८, २; अथर्व. २०, ८७, २
यद्धविषे मनस्यसि ८, ४५, ३१
यद्देवा अदः सलिले १०, ७२, ६
यद्देवाः शर्म शरणं ८, ४७, १०
यद्देवानां मित्रमहः पुरोहित १, ४४, १२
यद्देवापिः शंतनवे १०, ९८. ७; नि. २, १२
यद्देवा यतयो यथा १०, ७२, ७
यद्याव इन्द्र ते शतम् ८, ७०, ५; साम. २७८; ८६२; अथर्व. २०,८१,१; ९२.२०; तै. सं. २,४,१४,३; तै. आ. १. ७, ५; नि. १३, १
यद्ध त्यद्वां पुरुमीळ्हस्य १, १५१, २
यद्ध त्यन्मित्रावरुणा १, १३९, २
यद्ध नूनं यद्वा यज्ञे ८, ४९. ७
यद्ध नूनं परावति ८, ५० ७
यद्ध प्राचीरजगन्तोरो १०, १५५, ४; अथर्व. २०,१३७,१
यद्ध यान्ति मरुतः १. ३७, १३
यद्यविष्यमृतुशो देवयानं १, १६२, ४; वा. य. २५, २७; तै. सं. ४, ६, ८, २
यद्ध स्या त इन्द्र श्रुष्टिरस्ति १, १७८, १
यद्यहिष्ठं नातिविधे सुदानू ५, ६२. ९; तै. ब्रा. २, ८,६,७
यद्युञ्जाते मरुतो रुक्मवक्षसः २, ३४, ८
यद्युञ्जाथे वृषणमश्विना १, १५७, २; साम. १७५९
यद्यूयं पृश्निमातरो १, ३८, ४
यद्योधया महतो मन्यमानः ७, ९८, ४; अथर्व.२०,८७,४
यद्रोदसी प्रदिवो अस्ति ६, ६२, ८
यद्वः श्रान्ताय सुन्वते ८, ६७, ६
यद्वा उ विश्पतिः शितः ८, २३, १३; साम. ११४
यद्वाग्वदन्त्यविचेतनानि ८, १००, १०; तै.ब्रा. २,४,६,११; नि. ११, २८
यद्वां कक्षीवाँ उत ८, ९, १०; अथर्व. २०, १४०, ५
यद्वाजिनो दाम १, १६२, ८; वा. य. २५, ३१; तै. सं. ४, ६, ८, ३
यद्वातजूतो वना १, ६५, ८
यद्वा तृक्षौ मघवं तुस्वावाज ६, ४६, ८
यद्वा दिवि पार्ये सुष्विमिन्द्र ६. २३, २
यद्वा प्रवृद्ध सत्पते ८, ९३, ५; अथर्व. २०, ११२, २
यद्वा प्रस्रवणे दिवो ८, ६५, २
यद्वाभिपित्वे असुरा ८, २७, २०
यद्वा मरुत्वः परमे सधस्थे १, १०१, ८
यद्वा यज्ञं मनवे संमिमिक्ष ८, १०, २
यद्वा रुमे रुशमे ८,४,२; साम.१२३२; अथर्व.२०,१२०,२
यद्वावन्थ पुरुहुत ८. ६६, ५
यद्वावान पुरुतमं १०, ७४, ६
यद्वा शक्र परावति ८, १२, १७; अथर्व. २०, १११, १
यद्वासि रोचने दिवः ८, ९७, ५
यद्वासि सुन्वतो वृधो ८, १२, १८; अथर्व. २०,१११,३
यद्वाहिष्ठं तदग्नये ५, २५, ७; साम. ८६; वा. य. २६,१२; तै. सं. १, १, १४, ४
यद्विजामन्पुरुषि ७, ५०, २
यद्विरूपाचरं मर्त्येषु १०, ९५, १६; श. ब्रा. ११,५,१,१०
यद्वीळाविन्द्र यत्स्थिरे ८, ४५, ४१; साम. २०७; १०७२; अथर्व. २०, ४३, २
यद् वृत्रं तव चाशनिं १, ८०, १३

यद्वो देवाश्चकृम जिह्वया १०, ३७, १२
यद्वो वयं प्रमिनाम १०, २, ४; अथर्व.१९,५९,२; तै. सं. १, १, १४, ४
यं ते श्येनः पदाभरत् ८, ८२, ९
यं ते श्येनश्चारुमकृकं १०, १४४, ५
यं त्रायध्व इदमिदं ७, ५९, १
यं त्वं रथमिन्द्र मेधसा १, १२९, १
यं त्वं विप्र मेधसातौ ८, ७१, ५
यं त्वमग्ने समदहः १०, १६, १३; अथर्व. १८, ३, ६; तै. आ. ६, ४, १
यं त्वा गोपवनो गिरा ८, ७४, ११; साम. २९
यं त्वा जनास इन्धते ८, ४३, २७
यं त्वा जनास ईळते ८, ७४, १२
यं त्वा जनासो अभि संचरन्ति १०, ४, २; नि. ५, १
यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं १०, ४६, १०
यं त्वा देवापिः शुशुचानो १०, ९८, ८
यं त्वा देवासो मनवे दधुरिह १, ३६, १०
यं त्वा द्यावापृथिवी यं १०, २, ७
यं त्वा पूर्वमीळितो १०, ६९, ४; नि. ६, १७
यं त्वा वाजिन्नध्न्या अभि ९, ८०, २
यं देवासस्त्रिरहन् ३, ४, २
यं देवासोऽजनयन्ताग्निं १०, ८८, ९
यं देवासोऽवथ वाजसातौ यं शूरसाता १०, ६३, १४
यं देवासोऽवथ वाजसातौ यं त्रायध्वे १०, ३५, १४
यज्ञ इन्द्रो जुजुषे ४, २२, १
यज्ञासत्या पराके अर्वाके ८, ९, १५; अथर्व. २०,१४१,५
यज्ञासत्या परावति यद्वा स्थो अधि तुर्वशे १, ४७, ७
यज्ञासत्या परावति यद्वा स्थो अध्यम्बरे ८, ८, १४
यज्ञासत्या भुरण्यथो ८, ९, ६; अथर्व. २०, १४०, १
यत्रियानं न्ययनं १०, १९, ४
यत्रिर्णिजा रेक्णसा १, १६२, २; वा. य. २५, २५; तै.सं. ४, ६, ८, १
यत्रीक्षणं मां स्पचन्या १, १६२, १३; वा. य. २५, ३६; तै. सं. ४, ६, ९, १
यं नु नकिः पृतनासु ३, ४९, २; नि. ५, ९
यन्नूनं धीभिरश्विना ८, ९, २१; अथर्व. २०, १४२, ६
यन्नूनमश्र्यां गतिं ५, ६४, ३
यन्मन्यसे वरेण्यं ५, ३९, २; साम. ११७३; नि. ४, १८
यन्मरुतः सरभसः स्वर्णरः ५, ५४, १०
यमग्निं मेध्यातिथिः १, ३६, ११
यमग्ने पृत्सु मर्त्यं १, २७,७; साम. १४१५; वा. य. ६, २९; तै. सं. १, ३, १३, २
यमग्ने मन्यसे रयिं १०, २१, ४
यमग्ने वाजसातम ५, २०, १; वा. य. १९, ६४
यमश्वमिव वाजिनं ९, ६, ५
यमश्विना ददथुः श्वेतमश्वं १, ११६, ६
यमश्वी नित्यमुपयाति य ७, १, १२
यमस्य मा यम्यं कामः १०, १०, ७; अथर्व. १८, १, ८
यमाग्निदग्न यमसूरसूत ३, ३९, ३
यमादहं वैवस्वतात् १०, ६०, १०
यमादित्यासो अद्रुहः ८, १९, ३४
यमापो अद्रयो वना ६, ४८, ५
यमाय घृतवद्धविः १०,१४,१४; अथर्व. १८,२,३; तै. आ. ६, ५, १
यमाय मधुमत्तमं १०, १४, १५; अथर्व. १८,२,२; तै. आ. ६, ५, १
यमाय सोमं सुनुत १०,१४,१३; अथर्व. १८,२,१; तै. आ. ६, ५, १
यमासा कृपनीळे १०, २०, ३
यमिन्द्र दधिषे त्वं ८, ९७, २; अथर्व. २०, ५५, ३
यमिमं त्वं वृषाकपिं १०, ८६, ४; अथर्व. २०, १२६, ४
यमी गर्भमृतावृधो ९, १०२, ६
यमी द्वा सवयसा १, १४४, ४
यमु पूर्वमहुवे तमिदं हुवे २, ३७, २; अथर्व. २०, ६७, ७
यमृत्विजो बहुधा ८, ५८, १
यमे इव यतमाने १०,१३,२; अथर्व. १८,३,३८; तै. आ. ६, ५, १
यमेन दत्तं त्रित एनमायुन १. १६३, २; वा. य. २९,१३; तै. सं. ४, ६, ७, १; नि. ४, १३
यमेरिरे भृगवो १, १४३, ४; नि. ४, २३
यमैच्छाम मनसा सो १०, ५३, १
यमो नो गातुं प्रथमो १०, १४, २; अथर्व. १८, १, ५०
यमो ह जातो यमो १, ६६, ८; नि. १०, २१
यं बहुतेव पिप्रती १, ४१, २
यं मर्त्यः पुरुस्पृहं ५, ७, ६
यं मे दुरिन्द्रो मरुतः ८, ३, २१; नि. ५, १५
यया गा आकरामहे १०, १५६, २; साम. १५२८
यया रध्रं पारयथात्यंहो २, ३४, १५
ययोरधि प्र यज्ञा ८, १०, ४
यवंयवं नो अन्धसा ९, ५५, १; साम. ९७५
यवं वृकेणाश्विना वपन्ता १, ११७, २१; नि. ६, २६

यश्चिकेत स सुक्रतुः ५, ६५, १
यश्चिदापो महिना १०, १२१, ८; वा.य. २७,२६; ३२,७; तै. सं. ४, १, ८, ६
यश्चिद्धि त इत्था भगः १, २४, ४
यश्चिद्धि त्वा बहुभ्यः १, ८४, ९; साम. १३४२; अथर्व. २०, ६३, ६
यस्त इध्मं जभरत्सि ४, २, ६; तै. आ. ६, २, १
यस्त इन्द्र प्रियो जनो ७, २०, ८
यस्त इन्द्र महीरप ८, ६, १६
यस्त ऊरू विहरति १०, १६२, ४; अथर्व. २०, ९६, १४
यस्तस्तम्भ सहसा विज्मः ४, ५०, १; अथर्व.२०,८८,१
यस्ता चकार स कुह ६, २१, ४
यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो ७, १९, १; अथर्व. २०, ३७, १
यस्तित्याज सचिविदं १०, ७१, ६; ऐ.आ. ३, १०; तै.आ. १, ३, १; २, १५, १
यस्तुभ्यं दाशाथो १, ६८, ६
यस्तुभ्यमग्ने अमृताय दाशद् ४, २, ९
यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मर्त्यः १०, ९१, ११
यस्ते अग्ने नमसा यज्ञमीट्टे ५, १२, ६
यस्ते अग्ने सुमतिं मर्तो १०, ११, ७; अथर्व. १८, १, २४
यस्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचे १०, ४५, ९; वा. य. १२, २६; तै. सं. ४, २, २, ३
यस्ते अनु स्वधामसत् ३, ५१, ११; साम. ७३८
यस्ते गर्भममीवा १०, १६२, २; अथर्व. २०, ९६, १२; नि. ६, १२
यस्ते चित्रश्रवस्तमो ८, ९२, १७
यस्ते द्रप्स स्कन्दति यः १०, १७, १२; वा. य. ७, २६; तै. सं. ३, १, १०, १
यस्ते द्रप्स स्कन्धो यस्ते १०, १७, १३
यस्ते नूनं शतक्रतव ८, ९२, १६; साम. ११६
यस्ते भरादनियते ४, २, ७
यस्ते मदः पृतनाषाळ् ६, १९, ७
यस्ते मदो युज्यश्चारुः ७, २२, २; साम. ९२८; अथर्व. २०, ११७, २
यस्ते मदो वरेण्यस्तेना ९, ६१, १९; साम. ४७०; ८१५
यस्ते मदो वरेण्यो य ८, ४६, ८
यस्ते मन्योऽविधद्वज्र १०, ८३, १; अथर्व. ४, ३२, १
यस्ते यज्ञेन समिधा ६, ५, ५
यस्ते रथो मनसा १०, ११२, २
यस्ते रेवाँ अदाशुरिः ८, ४५, १५
यस्ते शृङ्गवृषो नपात् ८, १७, १३; साम. ७२७; अथर्व. २०, ५, ७; तै. ब्रा. २, ४, ५, १
यस्ते साधिष्ठोऽवस इन्द्र ५, ३५, १
यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते स्या ८, ५३, ७
यस्ते सूनो सहसो गीर्भिः ६, १३, ४
यस्ते स्तनः शशयो १, १६४, ४९; अथर्व. ७, १०, १; वा. य. ३८, ५; तै. आ. ४, ८, २; श. ब्रा. १४, ९, ४, २८
यस्ते हन्ति पतयन्त १०, १६२, ३; अथर्व. २०, ९६, १३
यस्त्वद्धोता पूर्वो ३, १७, ५; नि. ५, ३
यस्त्वा देवि सरस्वति ६, ६१, ५
यस्त्वा दोषा य उषसि ४, २, ८
यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा १०.१६२,५; अथर्व. २०,९६,१५
यस्त्वामग्न इनधते ४, १२, १
यस्त्वामग्ने हविष्पतिः १, १२, ८; साम. ८४५
यस्त्वा स्वग्नेन तमसा १०, १६२, ६; अथर्व. २०,९६,१६
यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो ४, ४, १०; तै. सं. १, २, १४, ४
यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानः ५, ४, १०; तै. सं. १, ४, ४६, १
यस्पतिर्वार्याणामसि १०, २४, ३
यस्मा अन्ये दश प्रति ८, ३, २३
यस्मा अरासत क्षयं ८, ४७, ४
यस्मा अर्कं सप्तशीर्षाणम् ८, ५१, ४
यस्मा ऊमासो अमृता १, १६६, ३
यस्मादिन्द्राद् बृहतः २, १६, २
यस्मादृते न सिध्यति १, १८, ७
यस्माद्देजन्त कृष्टयः ८, १०३, ३; साम. १५१६
यस्माद्ध ऋते विजयन्ते २, १२, ९; अथर्व. २०,३४,९
यस्मिन्देवा मन्मनि १०, १२, ८; अथर्व. १८, १, ३६
यस्मिन्देवा विदथे १०, १२, ७; अथर्व. १८, १, ३५
यस्मिन्नश्वास ऋषभासः १०. ९१, १४; वा. य. २०,७८; तै. ब्रा. १, ४, २, २
यस्मिन्नुक्थानि रण्यन्ति ८, १६, २; अथर्व. २०,४४,२
यस्मिन्वयं दधिमा १०, ४२, ६; अथर्व. २०, ८९, ६
यस्मिन्विश्वा अधि श्रियो ८,९२,२०; साम. ७२३; अथर्व. २०, ११०, २
यस्मिन्विश्वानि काव्या चक्रे ८, ४१, ६
यस्मिन्विश्वानि भुवनानि ७, १०१, ४
यस्मिन्विश्वार्पणयः ८, २, ३३
यस्मिन्वृक्षे मध्वदः सुपर्णा १, १६४, २२; अथर्व.९,९,२१
यस्मिन्वृक्षे सुपलाशे १०, १३५, १; तै. आ. ६,५,३

यस्मै त्वं वसो दानाय मंहसे ८, ५१, ६
यस्मै त्वं वसो दानाय शिक्षसि ८, ५१, ६
यस्मै त्वं सुकृते जातवेदः ५, ४, ११; तै. सं. १,४,४६,१
यस्मै त्वं सुद्रविणो १, ९४, १५; नि. ११, २४
यस्मै त्वमायजसे १. ९४, २; नि. ४, २५
यस्मै त्वं मघवन्निन्द्र ८, ५१, ८
यस्मै धायुरदधा मर्त्याय ३, ३०, ७
यस्मै पुत्रासो अदितेः १०, १८५, ३; वा. य. ३, ३३
यस्य गा अन्तरश्मनो ६, ४३, ३
यस्य गावावरुषा ६, २७, ७
यस्य तीव्रसुतं मदं ६, ४३, २
यस्य ते अग्ने अन्ये अग्नय ८, १९, ३३
यस्य ते शुक्रवल्पयः ९, ६६, ३०
यस्य ते नू चिदादिशं ८, ९३, ११
यस्य ते पीत्वा वृषभो ९, १०८, २; साम. ६९३
यस्य ते पूषन्सख्ये १, १३८, ३
यस्य ते मद्यं रसं ९, ६५, १५
यस्य ते महिना महः ८, ६८, ३; साम. १७७३
यस्य ते विश्वमानुषो ८, ४५, ४२; साम. १०७१, अथर्व. २०, ४३, ३
यस्य ते विश्वा भुवनानि केतुना १०, ३७, ९
यस्य ते स्वादु सख्यं ८, ६८, ११
यस्य त्यच्छम्बरं मदे ६, ४३, १; साम. ३९२
यस्य त्वत्ते महिमानं १०, ११२, ४
यस्य त्वन्महित्वं वाताप्यम् १०, २६, २
यस्य त्रिधात्ववृतं ८, १०२, १४; साम. १५७१
यस्य त्री पूर्णा मधुना १, १५४, ४
यस्य त्वमग्ने अध्वरम् ४, २, १०
यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु ८, ५२, ४
यस्य त्वमूर्ध्वो अध्वराय ८, १९, १०
यस्य दूतो असि क्षये १, ७४, ४
यस्य द्यावापृथिवी पौंस्यं १, १०१, ३
यस्य द्विबर्हसो बृहत् ८,१५,२; अथर्व. २०,६१,५; ६२,९
यस्य न इन्द्रः पितास्य ९, १०८, १४; साम. १०९७
यस्य प्रयाणमन्वय ५, ८१, ३; वा. य. ११, ६; तै. सं. ४, १, १, २
यस्य प्रस्वादसो गिर १०, ३३, ६
यस्य मन्दानो अन्धसो ६, ४३, ४
यस्य मा पशवाः शतं ५, २७, ५
यस्य मा हरितो रथे १०, ३३, ५
यस्य वर्णं मधुश्चुतं ९, ६५, ८
यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो ८, २०, १६
यस्य वायोरिव द्रवत् ६, ४५, ३१
यस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च १, १७६, ३
यस्य विश्वानि हस्तयोरूचुः ६, ४५, ८
यस्य व्रते पृथिवी नन्नमीति ५, ८३, ५
यस्य शर्मन्नुप विश्वे जनासः ७, ६, ६
यस्य शश्वत्पपिवाँ इन्द्र १०, ११२, ५
यस्य श्रवो रोदसी ७, १८, २४
यस्य श्वेता विचक्षणा ८, ४१, ९
यस्य संख्ये न वृण्वते १, ५, ४; अथर्व. २०,६९,२
यस्या अनम्तो अहुतः ६, ६१, ८
यस्याग्निर्वपुर्गृहे ८, १९, ११
यस्याजस्रं शवसा १, १००, १४
यस्याजुषन्नमस्विनः ८, ७५, १४; तै. सं. २, ६, ११, ३
यस्या देवा उपस्थे व्रता ८, ९४, २
यस्यानक्षा दुहिता १०, २७, ११
यस्यानाप्तः सूर्यस्येव यामः १, १००, २
यस्यानूना गभीरा ८, १६, ४
यस्यामितानि वीर्या ८, २४, २१; अथर्व. २०, ६५, ३
यस्यायं विश्व आर्यो ८,५१,९; साम.१६०९; वा.य.३३,८२
यस्या रुशन्तो अर्चयः १, ४८, १३
यस्यावधीत्पितरं ५, ३४, ४
यस्याश्वासः प्रदिशि २, १२, ७; अथर्व. २०, ३४, ७
यस्येक्ष्वाकुरुप व्रते १०, ६०, ४
यस्येमे हिमवन्तो १०, १२१, ४; अथर्व.४. २, ५; वा.य २५, १२; तै. सं. ४, १, ८, ४
यस्यौषधीः प्रसर्पथा १०, ९७, १२; वा. य. १२, ८६
या आपो दिव्या उत वा ७, ४९, २
या इन्द्र प्रस्वस्वासा ८, ६, २०
या इन्द्र भुज आभरः ८, ९७, १; साम. २५४; अथर्व २०, ५५, २
या ओषधीः पूर्वा जाताः १०, ९७, १; वा. य. १२, ७५ तै. सं. ४, २, ६, १; नि. ९, २८
या ओषधीः सोमराज्ञीर्बह्वीः १०, ९७. १८; अथर्व ६, ९६, १; वा. य १२, ९२; तै. सं. ४, २, ६,
या ओषधीः सोमराज्ञीर्विष्ठिताः १०, ९७, १९; वा. १२, ९३; तै. सं. ४, २, ६, ४
वाः प्रवतो निवता ७, ५०, ४
वाः फलिनीर्या १०, ९७, १५; वा.य. १२, ८९; तै. ४, २, ६, ४
वाः सेरूपा विरूपाः १०, १६९, २; तै. सं. ७, ४, १७,

याः सूर्यो रश्मिभिरातताम ७, ४७, ४
या गुरुगूर्या सिनीवाली २, ३२, ८
या गोमतीरुषसः सर्ववीरा १, १३३, १८
या गौर्वर्तनिं पर्येति १०, ६५, ६
या जामयो वृष्ण इच्छन्ति ३, ५७, ३
या त ऊतिरमित्रहन् ६, ४५, १४
या त ऊतिरवमा ६, २५, १
या तं च्छर्दिष्पा उत नः परः ८, ९, ११; अथर्व २०,१४१,१
यातिं देवः प्रवता १, ३५, ३
या ते अग्ने पर्वतस्येव ३, ५७ ६
या ते अष्टा गोओपशा ६, ५३, ९
या ते काकुत्सुकृता यावरि ६, ४१, २; तै. ब्रा. २,४,३,१३
या ते जिह्वा मधुमती ३, ५७ ५
या ते दिद्युदवसृष्टा ७, ४६, ३; नि. १० ७
या ते धामानि दिवि १, ९१. ४; तं. स. २, ३, १४. १; तं. ब्रा. २, ८, ३, २
या ते धामानि परमाणि १०, ८१, ५; वा. य. १७. २१; तै. सं. ४, ६, २, ५
या ते धामानि हविषा १,९१ १९; वा.य. ४,३७; तै. सं. १, २. १०, १
या ते भीमान्यायुधा ९, ६१, ३०; साम. ७८०
या दम्पती समनसा ८. ३१ ५
या दक्षा सिन्धुमातरा १. ४६, २; साम. १७२९
यादृगेव दृश्से तादृगुच्यते ५, ४४ ६
या देवेषु तन्वमैरयन्त १०, १६९. ३; तै. सं. ७,४,१७,१
याद्राध्यं वरुणो २, ३८, ८
या धर्तारा रजसो रोचनस्थो ५, ६९, ४
या धारयन्त देवाः ७, ६६, २; तै. ब्रा. २. ४, ६, ४
या नः पीपरदश्विना १, ४६, ६
यॉं आभजो मरुत ३, ३५, ९
यानि स्थानानि अश्विना ७, ७०, ३
यानीन्द्राग्नी चक्रथुर्वीर्या १, १०८, ५
या नु श्वेतावहो दिव ८. ४०, ८
यां त्वा दिवो दुहितर्वर्धय ७, ७७, ६
यात्राग्ने मर्तांस्सुधुरो १. ७३, ८
यात्वो मरो देवयतो ३, ८, ६
या पूतनासु दुष्टरा ५, ८६, २
याभिः कण्वमभिष्टिभिः १, ४७, ५
याभिः कण्वं मेधातिथिं ८, ८, २०
याभिः कुत्समार्जुनेयं १, ११२, २३
याभिः कृशानुमसने १, ११२, २१
याभिः पक्थमवथो ८, २२, १०
याभिः पठर्वा जठरस्य १, ११२, १७
याभिः पक्वीर्विमदाय १, ११२, १९
याभिः परिज्मा तनयस्य १, ११२, ४
याभिः शचीभिर्वृषणा १, ११२, ८
याभिः शचीभिरुग्रमसौ ३, ६०, २
याभिः शंताती भवथो १, ११२, २०
याभिः शुचन्ति धनसा १, ११२, ७
याभिः सिन्धुमवथ याभि ८. २०, २४
याभिः सिन्धुं मधुमन्तं १, ११२. ९
याभिः सुदानू औशिजाय १, ११२, ११
याभिः सूर्यं परियाथः १, ११२, १३
याभिः सोमो मोदते १०, ३०, ५
याभिरंगिरो मनसा १, ११२. १८
याभिरन्तकं जसमानम् १. ११२, ६
याभिर्नरं गोषुयुधं १, ११२ २२
याभिर्नरा ब्रसदस्युं ८, ८. २१
याभिर्नरा शयवे याभिः १, ११२, १६
याभिर्मेहामतिथिग्वं १, ११२, १४
याभिर्वध्रिं विषितान १, ११२, १५
याभिर्विष्टिपला धनसां ., ११२, १०
याभीरसां क्षोदसो १. ११२ १२
याभी रेभं निवृतं १, ११२ ५
याम येष्ठाः शुभाशोभिष्ठा ७, ५६, ६
यामथर्वा मनुष्पिता १, ८०. १६; नि. १२, ३४
यां पूषन्ब्रह्मचोदनीम् ६, ५३, ८
यां मे धिय मरुत १०, ६४, १२
या रुचो जातवेदसो १०, १८८. ३
या वः शर्म १, ८५, १२; तै. सं. १, ५, ११. ५; तै. ब्रा. २. ८. ५, ६
यावत्तरस्त्न ो ७, ९१, ४
यावदिद भुवनं विश्व १. १०८,२
यावन्मात्रमुषसो १०, ८८, १९; नि. ७, ३१
यावयद्द्वेषस त्वा ४, ५१ ४
यावयद्द्वेषा ऋतपा ऋतेजाः १ ११३, १२
यावया वृक्यं वृक १०, १२७, ६
या वां शतं नियुतो याः ७, ९१, ६
या वां सन्ति पुरुस्पृहः (०। अस्मे ता) ४, ४७ ४
या वां सन्ति पुरुस्पृहः (०। इन्द्रावरुणौ) ६, ६०, ८; साम ९९२

या वां कशा मधुमति १, २२, ३; वा. य. ७, ११; तै.सं. १, ४, ६, १
या वा ते सन्ति दाशुषे ७, ३, ८
याविस्था श्लोकमादिव १, ९२, १७; साम. १७३६
या विश्वासां जनितारा ६, ६९, २
या वीर्याणि प्रथमानि १०, ११३, ७
या वृत्रहा परावति ८, ४५, २५
या वो भेषजा मरुतः २, ३३, १३
या वो माया अभिद्रुहे २, २७, १६
या शर्धाय मारुताय ६, ४८, १०
याश्चेदं उपशृण्वन्ति १०,९७,२१; वा. य. १२,९४; तै. सं. ४, २, ६,५
यासां राजा वरुणो याति ७, ४९, ३; अथर्व. १, ३३, २; तै. सं. ५, ६, १, १
यासां तिस्रः पंचाशतो १, १३३, ४
यासि कुत्सेन सरथं ४, १६, ११; नि ५, १५
या सुजूर्णिः श्रेणिः सुभ्रे १०, ९५, ६
या सुनीथे शौचद्रथे ५,७९, २; साम. १७४१
या सुबाहुः सांगुरिः २, ३२, ७; अथर्व. ७, ४६, २; तै.सं. ३, १, ११, ४
या सुरथा रथीतमोभा १, २२, २
यासु राजा वरुणो यासु ५, ४९, ७
यास्ते धारा मधुश्चुतो ९, ६२, ७; साम. ९७९
यास्ते पूषन्नावो ६, ५८, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ५
यास्ते प्रजा अमृतस्य १, ४३, ९
यास्ते राके सुमतयः २, ३२, ५; अथर्व. ७,४८,२; तै. सं. ३, ३, ११, ५
युक्तस्ते अस्तु दक्षिण १, ८२, ५
युक्ता मातासीद्धुरि दक्षिणाया १, १६४, ९; अथर्व. ९,९,९
युक्तो ह यद्वां तौग्र्याय १. १५८, ३
युक्ष्वा हि केशिना हरी १,१०,३; साम.१३४६; वा.य.८,३४
युक्ष्वा हि त्वं रथासहा ८, २६, २०
युक्ष्वा हि देवहूतमाँ अश्वाँ ८, ७५, १; वा. य. १३, ३७; ३३, ४; तै. सं. २, ६, ११, १
युक्ष्वा हि वाजिनीवती १, ९२, १५; साम. १७३३
युक्ष्वा हि वृत्रहन्तम ८, ३, १७; साम. ३०१
युक्ष्वा ह्यरुषी रथे १, १४, १२
युगेयुगे विदथ्यं गृणद्भ्यः ६, ८, ५
युरूध्वं ह्यरुषी रथे ५, ५६, ६
युजं हि मामकृथा आदिदि ५, ३०, ८
युजा कर्माणि जनयन् १०, ५५, ८
युजानो अश्वा वातस्य १०, २२, ४
युजानो हरिता रथे ६, ४७, १९
युजे रथं गवेषणं हरिभ्यां ७, २३, ३; अथर्व. २०,१२,३; तै. ब्रा. २, ४, १, ३
युजे वां ब्रह्म पूर्व्यं १०, १३. १; अथर्व.१८,३,३९; वा.य. ११, ५; तै. सं. ४, १. १. २
युञ्जते मन उत युञ्जते धियः ५, ८१, १; वा. य.५, १४; ११, ४; ३७, २; तै.सं. १, २, १३, १; ४,१,१,१; तै. आ. ४, २, १
युञ्जन्ति ब्रध्नमरुष १,६.१; साम.१४६८; अथर्व. २०,२६,४; ४७,१०; ६९,९; वा.य. २३,५; तै.सं. ७,४,२०,१
युञ्जन्ति हरी इषिरस्य ८, ९८, ९; साम. ७१२; अथर्व. २०, १००, ३
युञ्जन्त्यस्य काम्या १,६,२; साम.१४६९, अथर्व.२०.२६,५; ४७,११; ६९,१०; वा.य. २३,६; तै.सं. ७,४,२०,१
युञ्जाथां रासभं रथे ८, ८५, ७; वा. य. ११, १३
युधा युधमुप घेदेषि १, ५३, ७; अथर्व. २०,२१,७
युधेन्द्रो मह्ना वरिवश्चकार ३, ३४, ७; अथर्व. २०,११,७
युध्म सन्तमनर्वाणं ८. ९२, ८; साम. १६४३
युध्मस्य ते वृषभस्य ३, ४६, १
युध्मो अनर्वा खजकृत्समं ७, २०, ३
युनक्त सीरा वि युगा १०, १०१, ३; अथर्व ३, १७, २; वा. य. १२,६८; तै. सं ४, २, ५, ५; नि. ५,२८
युनज्मि ते ब्रह्मणा १, ८२, ६
युयूषतः सवयसा १, १४४, ३
युयोता शरुमस्मदाँ ८, १८, ११
युयोप नाभिरुपरस्यायो १, १०४, ४
युवं रथेन विमदाय १०, ३९, ७
युवं रेभं परिषूतेरुरुष्यथः १, ११९, ६
युवं वन्दनं निर्ऋतं जरण्यया १, ११९, ७
युवं वरो सुषाम्णे ८, २६, २
युवं वस्त्राणि पीवसा १, १५२, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ६
युवं विप्रस्य जरणां १०, ३९. ८
युवं शक्रा मायाविना १०, २४, ४
युवं श्यावाय रुशतीमदत्तं १, ११७, ८; नि. ६. ६
युवं श्रियमश्विना देवताता ४,४४,२; अथर्व. २०,१४३,२
युवं श्रीभिर्दर्शताभिः ६, ६३, ६
युवं श्वेतं पेदव इन्द्रजूतं १, ११८, ९
युवं श्वेतं पेदवेऽश्विना १०, ३९. १०
युवं सुराममश्विना १०, १३१, ४; अथर्व. २०, १२५, ४; वा. य. १०, ३३; २०, ७६; तै. ब्रा. १, ४, २, १

युवं ह कृशं युवमश्विना १०, ४०, ८
युवं ह गर्भं जगतीषु १, १५७, ५
युवं ह घर्मं मधुमन्तमत्रये १, १८०, ४
युवं ह भुज्युं युवमश्विना १०, ४०, ७
युवं ह रेभं वृषणा १०, ३९, ९
युवं ह स्थो भिषजा १, १५७, ६
युवं हि ष्मा पुरुभुजेममेधतुं ८, ८६, ३
युवं हि स्थः स्वर्पती ९, १९, १; साम. १००१
युवं ह्यप्नराजाव सीदतं १०, १३२, ७
युवं ह्यास्तं महो रन्युवं १, १२०, ७
युवं कण्वाय नासत्या ८, ५, २३
युवं कवी षः पर्यश्विनारयं १०, ४०, ६
युवं चित्रं ददथुर्भोजनं ७, ७४, २; साम. ७५४
युवं च्यवानं सनयं १०, ३९, ४; नि. ४, १९
युवं च्यवानं जरसो मुमुक्तं ७, ७१, ५
युवं च्यवानमश्विना जरन्तं १, ११७, १३
युवं तमिन्द्रापर्वता १, १३२, ६; वा.य. ८, ५३
युवं तासां दिव्यस्य १, ११२, ३
युवं तुग्राय पूर्व्येभिरेवैः १, ११७, १४
युवं दक्षं धृतव्रता १, १५, ६
युवं देवा ऋतुना ८, ५७, १
युवं धेनुं शयवे १, ११८, ८
युवं नरा स्तुवते कृष्णियाय १, ११७, ७
युवं नरा स्तुवते पञ्चियाय १, ११६, ७
युवं नो येषु वरुणा ५, ६४, ६
युवमत्यस्याव नक्षथो १, १८०, २
युवमत्रयेऽवनीताय तप्तं १, ११८, ७
युवमेतं चक्रथुः सिंधुषु प्लवं १, १८२, ५
युवमेतानि दिवि १, ९३, ५: तै. सं. २,३,१४,१; तै. ब्रा. ३, ५, ७, २
युवं पय उस्रियायामधत्त १, १८०, ३
युवं पेदवे पुरुवारमश्विना १, ११९, १०
युवं प्रत्नस्य साधथो महो यत् ३, ३८, ९
युवं भुज्युं समुद्र आ १०, १४३, ५
युवं भुज्युमवविद्धं समुद्र ७, ६९, ७; तै. ब्रा. २,८,७,८
युवं भुज्यु भुरमाणं १, ११९, ४
युवं मित्रेमं जनं ५, ६५, ६
युवं सूरं जागृवांसं ८, ५, ३६
युवां यज्ञैः प्रथमा १, १५१, ८
युवां स्तोमेभिर्हवयन्तो १, १३९, ३
युवां ह घोषा पर्यश्विनायती १०, ४०, ५
युवां हवन्त उभयास ७, ८३, ६
युवाकु हि शचीनां १, १७, ४
युवां गोतमः पुरुमीळ्हो १, १८३, ५
युवां चिद्धि ष्माश्विनावनु १, १८०, ८
युवादत्तस्य धिष्ण्या ८, २६, १२
युवानं विश्पतिं कविं ८, ४४, २६
युवाना पितरा पुनः १, २०, ४
युवानो रुद्रा अजरा १, ६४, ३
युवां देवास्राय ८, ५७, २
युवां नरा पश्यमानास ७, ८३, १
युवाभ्यां वाजिनीवसु ८, ५, २
युवाभ्यां देवी धिषणा १, १०९, ४
युवाभ्यां मित्रावरुणोपमां ५, ६४, ४
युवाभिर्द्युवसे पूर्व्याय ४, ४१, ७
युवाभिष्टुःसु पृतनासु ७, ८२, ४
युवामिन्द्राग्नी वसुनो १, १०९, ५
युवां पूषेवाश्विना १, १८१, ९
युवां मृगेव वारणा १०, ४०, ४
युवा स मारुतो गणः ५, ६१, १३
युवा सुवासाः परिवीत ३, ८, ४; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
युवो श्रियं परि योषावृणीत ७,६९,४; तै. ब्रा. २,८,७,८; नि. ६, ४
युवो राजोसि सुयमासो १, १८०, १
युवोरश्विश्रिकेतति ५, ७३, ६
युवो रथस्य परि चक्रमीयते ८, २१, ४
युवोरश्विना वपुषे युवा युजं १, ११९, ५
युवो राष्ट्रं बृहदिन्वतिर्यौः ७, ८४, २
युवोरुषा अनु श्रियं १, ४६, १४
युवोरुषू रथं हुवे ८, २६, १
युवोर्ऋतं रोदसी ३, ५४, ३
युवोर्दानाय सुभरा १, ११२, २
युवोर्यदि सख्यायास्मे १०, ६१, २५
युवोर्हि मातादितिः १०, १३२, ६
युष्माकं ष्मा रथाँ अनु ५, ५३, ५
युष्माकं देवा अवसाहनि ७, ५९, २
युष्माकं बुध्ने अपां १०, ७७, ४
युष्मादत्तस्य मरुतो विचेत ५, ५४, १३
युष्माँ उ नक्तं ८, ७, ६
युष्मे देवा अपि ष्मसि ८, ४७, ८
युष्मेषितो मरुतो १, ३९, ८
युष्मोतो विप्रो मरुतः ७, ५८, ४

यून ऊ षु नविष्टया ८, २० १९
यूथन्नृता उत ये १, १६२, ६; वा. य. २५, २९; तै. सं. ४, ६, ८ २
यूयं रयिं मरुत ५, ५४. १४
यूयं राजानः कश्चिद्यतेणी ८ १९. ३५
यूयं राजानमिर्यं जनाय ५, ५८. ४
यूयं विश्व परि पाथ १०, १२६ ४
यूयं ह रत्नं मघवत्सु धत्थ ७, ३७. २
यूयं हि दृतीरृतयुभिरक्तैः ४. ५१. ५
यूयं हि ष्ठा सुदानव (०' अधा चिद्) ८, ८३, ९
यूयं हि ष्ठा सुदानव (०। कर्तो) ६, ५१, १५
यूयं हि ष्ठा सुदानवो रुद्रा ८, ७. १२
यूयं गावो मेदयथा कृशं ६, २८, ६; अथर्व. ४, २१, ६; तै ब्रा. २. ८, ८, १२
यूयं तत्सत्यशवस १, ८६, ९
यूयं देवाः प्रमतियूय २ २९, २
यूयं धूर्षु प्रयुजो न १०, ७७, ५
यूयं न उग्रा मरुतः १. १६६. ६; ६, ३०
यूयमस्मभ्यं धिषणाभ्य ४, ३६. ८
यूयमस्मान्नयत वस्यो ५, ५५, १०
यूयं मर्तं विपन्यवः ५, ६१, १५
ये अंस्या ये अङ्ग्याः १, १९१, ७
ये अग्नयो न शोशुचन्नधाना ६, ६६, २
ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा १०, १५, १४; अथर्व. १८, २, ३५; वा. य. १९, ६०
ये अग्नेः परि जज्ञिरे १०, ६२. ६
ये अग्ने चन्द्र ते गिरः ५. १०, ४
ये अग्ने नेरयन्ति ते ५, २०, २
ये अञ्जिषु ये वाशीषु ५, ५३, ४
ये अर्वाचस्तौ १, १६४, १९; अथर्व. ९, ९, १९
ये अश्विना ये पितरा ४, ३४, ९
ये के च उभा महिनो ६, ५१, १५
ये गव्यता मनसा शत्रुमाद ६,४६.१०; अथर्व. २०,८३,२
ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं ४. ३४, १०
ये च पूर्व ऋषयो ये ७, २२, ९
ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते ५, ३१, १३
ये चार्हन्ति मरुतः सुदानवः ८. २०, १८
ये चित्पूर्व ऋतसाप १०, १५४, ४. अथर्व. १८, २. १५
ये चिद्धि स्वामृषयः पूर्वे १, ४८. १४
ये चिद्धि पूर्व ऋतसाप १. १७९ २
ये चिद्धि मृत्युबन्धव ८, १८, २२
ये चेह पितरो ये च १०, १५, १३; वा. य. १९, ६७
ये तातृषुर्देवत्रा १०, १५, ९; अथर्व १८. ३, ४७; तै. ब्रा. २, ६, १६. २; नि. ६, १४
ये ते त्रिरहन्त्सवितः ४, ५४, ६
ये ते पन्थाः सवित. पूर्व्यासः १,३५,११; वा. य. ३४,२७; तै. सं. ७, ५, २४. १
ये ते पवित्रमूर्मयो ९, ६१. ५; साम. ७८८
ये ते विप्र ब्रह्मकृतः १०, ५०, ७
ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र १ १७७, २
ये ते शुक्रासः शुचयः शुचि ६, ६, ४
ये ते शुष्मं ये तविषीमवर्धन् ३, ३२, ३
य ते सन्ति दशग्विनः ८, १, ९
ये ते सरस्य ऊर्मयो ७,९६,५; तै.सं.३,१,११.३; नि.१०,२४
ये त्रिंशति त्रयस्परो ८, २८, १
ये त्वा देवोऽजिरं मन्ये १, १९०. ५; नि. ४, २५
ये त्वाभिन्द्र न तुष्टुवुः ८, ६, १२; साम. १५०२; अथर्व. २०, ११५, ३
ये त्वाहिहत्ये मघवन् ३, ४७, ४; वा.य. ३३, ६३; तै. ब्रा. ३, २०
ये देवानां यज्ञिया यज्ञिया ७,३५,१५; अथर्व. १९,११,५
ये देवास इह स्थन विश्वे ८, ३०, ४
ये देवासो अभवता सुकृत्या ४, ३५, ८
ये देवासो दिव्येकादश १, १३९, ११; वा. य. ७. १९; तै. सं. १, ४, १०. १
ये द्रप्सा इव रोदसी ८. ७, १६
ये नः पूर्वे पितरः सोम्यासो १०,१५.८; अथर्व.१८,३,४६; वा. य. १९, ५१
ये नः सपत्ना अप ते १०, १२८, ९; अथर्व. ५, ३. १०; वा य. ३४, ४६; तै. सं. ४, ७, १४, ४
येन चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमा ८ १९, १६
येन उग्रोतीर्ध्यायवे ८ १५,५; साम.८८१; अथर्व.२०,६१,२
येन तोकाय तनयाय धान्यं ५, ५३, १३
येन दीर्घं मरुतः १, १६६, १४
येन द्यौरुग्रा पृथिवी १०, १२१, ५; अथर्व ४, २ ४; वा. य. ३२, ६; तै. सं ४, १, ८. ५
येन मानासश्चितयन्त उक्षाः १, १७१ ५
येन वंसाम पृतनासु शर्धतः ८, ६०, १२
येन वृद्धो न शवसा ६, ४४, ३
येन सिन्धुं महीरपो ८, १९. ३; अथर्व. २०, ६३, ९
येन सूर्यं ज्योतिषा १०, ३७. ४
यं नाकस्याधि रोचने १, १९. ६

येना दशग्वमभिगुं ८, १२, २; अथर्व. २०, ६३, ८
येना नवग्वो दध्यङ्ङ् ९, १०८, ४; साम. ९३९
येना पावक चक्षसा १, ५०, ६; साम. ६३७; अथर्व. १३, २, २१; २०, ४७, १८; वा. य. ३३, ३२; नि. १२, २२-२५
येनाव तुर्वशं यदुं ८, ७, १८
येना समुद्रमसृजो ८,३,१०; अथर्व. २०, ९, ४; ४९,७
येनेन्द्रो हविषा कृत्वी (।०...अ५पक्ष।) १०, १७४, ४
येनेन्द्रो हविषा कृत्वी (।० असपक्ष।) १०, १५९, ४
येनेमा विश्वा च्यवना २, १२, ४; अथर्व. २०, ३४, ४
ये पाकशंसं विहरन्त एवैः ७,१०४,९; अथर्व. ८, ४, ९
ये पातयन्ते अज्मभिर्गिरी ८, ४६, १८
ये पायवो मामतेयं १, १४७, ३; ४, ४, १३; तै. सं. १. २, १४, ५
ये पृषतीभिर्ऋष्टिभिः १, ३७, २
येभिः सूर्यमुषसं मन्दसानः ६, १७, ५
येभिस्तिस्रः परावतो ८, ५, ८
येभ्यो माता मधुमत् १०, ६३, ३
येभ्यो होत्रां प्रथमां १०, ६३, ७
ये महो रजसो विदुः १, १९, ३
ये मूर्धानः क्षितीनां ८, ६७, १३
ये मे पञ्चाशतं ददुः ५, १८, ५; तै. ब्रा. २, ७, ५, २
ये यजत्रा य ईड्याः १, १४, ८
ये यज्ञेन दक्षिणया समक्ताः १०, ६२, १
ये युध्यन्ते प्रधनेषु १०, १५४, ३; अथर्व. १८, २, १७; तै. आ. ६, ३, २
ये राधांसि ददत्यश्व्या ७, १६, १०
ये वध्वश्चन्द्रा वहतुं १०, ८५, ३१; अथर्व. १४, २, १०
ये वाजिनं परिपश्यन्ति १, १६२, १२; वा. य. २५, ३५; तै. सं. ४, ६, ९, १
ये वां दंसांस्यश्विना ८, ९, ३; अथर्व. २०, १३९, ३
ये वायव इन्द्रमादनास ७, ९२, ४
ये वाहेषन्त पार्थिवा ५, ५२, ७
ये वृक्णासो अधि क्षमि ३, ८, ७
ये शुभ्रा घोरवर्पसः १, १९, ५
येषां श्रियाधि रोदसी ५ ६१, १२
येषामजेषु पृथिवी १, ३७, ८
येषामर्णो न सप्रथो ८, २०, १३
येषामाबाध ऋमियं ८, २३ ३
येषामेळा घृतहस्ता ७, १६, ८
ये सत्यासो हविरदो १०, १५, १०; अथर्व. १८, ३, ४८
ये सवितुः सत्यसवस्य १०, ३६, १३; तै. ब्रा. २,८.६,४
ये सोमासः परावति (०।ये वादः) ९,६५.२२; साम. ११६३
ये सोमासः पशवति (०। सर्वाम्) ८, ९३, ६; अथर्व. २०, ११२, ३
ये स्तोतृभ्यो गोअग्राम् २, १, १६; २, १३
ये स्था मनोर्यज्ञियास्ते १०, ३६, १०
ये ह त्ये ते सहमाना ४, ६, १०
ये हरी मेधयोक्था मदन्तः ४, ३३, १०
यो अग्निं हव्यदातिभिः ८, १९, १३
यो अग्निः कव्यवाहनः १०, १६, ११; वा.य. १९, ६५
यो अग्निः क्रव्यात्प्रविवेश १०, १६, १०; अथर्व. १२,२,७
यो अग्निः सप्तमानुषः ८, ३९, ८
यो अग्निं तन्वो दमे ८, ४४, १५
यो अग्निं देववीतये १, १२, ९; साम. ८४६
यो अग्नीषोमा हविषा १, ९३, ८; तै. ब्रा. २, ८, ७, ९
यो अस्य हव्यं मृज्यते ९, ४३, १
यो अदधाज्ज्योतिषि १०, ५४, ६
यो अद्रिभित्प्रथमजा ऋतावा ६, ७३, १; अथर्व. २०,९०,१
यो अध्वरेषु शन्तम १, ७७ २
यो अनिध्मो दीदयत् १०, ३०, ४; अथर्व. १४, १, ३७; नि. १०, १९
यो अपाचीने तमसि ७, ६, ४
यो अप्सु चन्द्रमा इव ८, ८२, ८
यो अप्स्वा शुचिना दैव्येन २, ३५, ८
यो अर्यो मर्तभोजनं १, ८१, ६
यो अश्वस्य दधिक्राव्णो ४, ३९, ३
यो अश्वानां यो गवां गोपति १, १०१, ४; नि. ५, १५
यो अश्वेभिर्वहते ८, ४६, २६
यो अस्मा अन्नं तृपु १०, ७९, ५
यो अस्मै घ्नंस उत वाय ५, ३४, ३; नि. ६, १९
यो अस्मै हविषाविधन् ६, ५४, ४
यो अस्मै हव्यदातिभिः ८, २३, २१
यो अस्मै हव्यैर्घृत २, २६, ४
यो अस्य पारे रजसः १० १८७, ५; अथर्व. ६,३४, ५
योगक्षेमं व आदायाहं १०, १६६, ५
यो गर्भमोषधीनां ७, १०२, २; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६; तै. आ. १, २९, १
यो गृणतामिदासिथापिः ६, ४५, १७
योगे-योगे तवस्तरं १,३०,७; साम. १६३; ७४३; अथर्व. २०. २६. १; वा. य. ११,१४; तै. सं. ४,१,२.१
यो जनान्महिषाँ इवा १०, ६०, ३

यो जागार तमृचः ५, ४४, १४; साम. १८२६
यो जात एव प्रथमो २, १२. १; अथर्व. २०, ३४, १; तै. सं. १. ७, १३, २; नि. ३, २१; १०, १०
यो जिनाति न जीयते ९, ५५, ४; साम. ९७८
यो दभ्रेभिर्हव्यो यश्च १०, ३८, ४
यो दुष्टरो विश्ववारः अवाव्य ८, ४६, ९
यो देवो देवतमो ४, २२, ३
यो देह्यो अनमयद्वधस्रैः ७, ६, ५; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
योद्धासि क्रत्वा शवसो ८, ८८, ४
यो धर्ता भुवनानां ८, ४१, ५
यो धारया पावकया ९, १०१, २; साम. ६९८
यो घृषितो योऽघृतो ८. ३३, ६
यो न आगो अभ्येनो भरति ५, ३, ७
यो न इदमिदं पुरा ८, २१, ९; साम. ४००; अथर्व. २०, १४, ३; ६२, ३
यो न इन्दुः पितरो हृत्सुपीतः ८, ४८, १२
यो न इन्द्राभितो जनो १०, १३३, ४
यो न इन्द्राभिदासति १०, १३३, ५; अथर्व. ६, ६, ३
यो नः कश्चिद्रिरिक्षति ८, १८, १३
यो नः पिता जनिता यो १०, ८२, ३; अथर्व. २. १, ३; वा. य. १७, २७; तै. सं. ४, ६, २, १; तै. आ. १०, १, ४
यो नः पृषन्नघो वृकः १, ४२, २
यो नः शश्वत्पुराविथ ८, ८० २
यो नः सनुत्य उत २, ३०, ९
यो नः सनुत्यो अभिदासदग्ने ६, ५, ४
यो नः स्वो अरणो यश्च ६, ७५, १९; साम. १८७२
यो नम्स्वान्यनमन् २, २४, २
यो नार्मरं सहवसुं १, १३, ८
योनिमेक आ ससाद ८, २९, २
योनिष्ट इन्द्र निषदे १, १०४, १; नि. १, १७
योनिष्ट इन्द्र सदने ७, २४, १; साम. ३१४
यो नो अग्ने अररिवाँ १, १४७, ४
यो नो अग्ने दुरेव आ ६, १६, ३१
यो नो अग्नेऽभिदासति १, ७९, ११
यो नो दाता वसूनां ८, ५१, ५
यो नो दाता स नः पिता ८, ५२, ५
यो नो दास आर्यो वा १०, ३८, ३
यो नो देवः परावतः ८, १२, ६
यो नो मरुतो अभि दुर्हृणायुः ७,५९,८; अथर्व. ७,७७,२; तै. सं. ४, ३, १३, ३
यो नो मरुतो वृकतात २, ३४, ९
यो नो रसं दिप्सति पित्वो ७,१०४,१०; अथर्व. ८,४,१०
यो ब्रह्मणे सुमतिमायजाते ७, ६०, ११
यो भानुभिर्विभावा १०, ६, २
यो भूयिष्ठं नासत्याभ्यां ५, ७७, ४
यो भोजनं च दयसे २, १३, ६
यो म इति प्रवोचति ५, २७, ४
यो म इमं चिदु त्मना ८, ४६, २७
यो मर्त्येष्वमृत ऋतावा ४, २, १
यो मा पाकेन मनसा चरन्तं ७, १०४, ८; अथर्व. ८,४,८
यो मायातुं यातुधानेत्याह ७, १०४, १६; अथर्व. ८,४,१६
यो मित्राय वरुणायाविधज् १, १३६, ५
यो मृळयाति चक्रुषे चिदा ७, ८७, ७
यो मे धेनूनां शत ५, ६१, १०
यो मे राजन्युज्यो वा २, २८, १०
यो मे शता च विंशतिं च ५, २७, २
यो मे हिरण्यसंदृशो ८, ५, ३८
यो यजाति यजात इत् ८, ३१, १
यो यज्ञस्य प्रसाधनः १०, ५७, २; अथर्व. १३, १, ६०
यो यज्ञो विश्वतस्तन्तुभिः १०, १३०, १
यो रक्षांसि निजूर्वति १०, १८७, ३; अथर्व. ६, ३४, २
यो रजांसि विममे पार्थिवानि ६, ४९, १३
यो रश्मस्य चोदिता २, १२, ६; अथर्व. २०, ३४, ६
यो रयिवो रयिन्तमो ६, ४४, १; साम. ३५१
यो राजभ्य ऋतनिभ्यो २, २७, १२
यो राजा चर्षणीनां याता ८, ७०. १; साम. २७३; ९३३; अथर्व. २०, ९२, १६; १०५, ४
यो रायो अवनिर्महान् (०। तमिन्द्रम्) ८, ३२, १३
यो रायो अवनिर्महान् (०। तस्मा इन्द्राय) १, ४, १० अथर्व. २०, ६८, १०
यो रेवाम्यो अमीवहा १, १८, २; वा. य. ३, २९; नि. ३. २१
यो रोहितौ वाजिनौ ५, ३६, ६
यो वः शिवतमो रसः १०, ९. २; साम. १८३८; अथर्व. १, ५, २; वा. य. ११, ५१; ३६, १५; तै. सं. ४, १, ५, १; ७, ४, १९, ४; तै. आ. ४, ४२, ४; १०, १, ११
यो वः सुनोत्यभिपित्वे ४, ३५, ६
यो वः सेनानीर्महतो १०, ३४, १२
योऽवरे वृजने विश्वथाविभुः २, २४, ११
यो वर्धन ओषधीनां यो अपां ७, १०१, २

यो वां यज्ञेभिरावृतो ८, २६, १३
यो वां यज्ञैः शशमानो १, १५१, ७; नि. ६, ८
यो वां यज्ञो नासत्या ७, ७०, ६
यो वां रजांस्यश्विना ८, ७३, १३
यो वां रथो नृपती अस्ति वो ७, ७१, ४
यो वाघते ददाति सूनृरं १, ४०, ४
यो वां गर्तं मनसा ७, ६४, ४
यो वाचा विवाचो १०, २३, ५; अथर्व. २०, ७३, ६
यो वां नासत्यावृषि ८, ८, १५
यो वामश्विना मनसो १, ११७, २
यो वामुरुष्यच्चक्षसं ८, २६, १४
यो वाभृजवे क्रमणाय ६, ७०, ३
यो वां परिज्मा सुवृद् १०, ३९, १
यो विश्वतः सुप्रतीकः १, ९४, ७; नि. ३, ११
यो विश्वस्य जगतः १, १०१, ५
यो विश्वा दयते वसु ८, १०३, ६; साम. ४४,१५८३
यो विश्वान्यभि व्रता ८, ३२, २८
यो विश्वाभि विपश्यति (०। स नः पर्षद्) १०, १८७, ४; अथर्व. ६, ३४, ४
यो विश्वाभि विपश्यति (०। स नः पूषा) ३, ६२, ९
यो व्रताय सिनमन्ना २, ३०, २
यो वेदिष्टो अध्वथिषु ८, २, २४
यो वो देवा घृतस्नुना ६, ५२, ८
यो वो व्रताभ्यो अकृणोद् १०, ३०, ७
यो व्यंसं जाहृषाणेन १, १०१, २
यो व्यसींरफाणयत् ८, ६९, १३; अथर्व. २०, ९२, १०
यो हत्वाहिमरिणात् २, १२, ३; अथर्व. २०, ३४, ३
यो ह वां मधुनो दृतिः ८, ५, १९
यो हव्यान्यैरयता मनुर्हितः ८, १९, २४
यो ह स्य वां रथिरा ७, ६९, ५; तै. सं. २, ८, ७, ८
यो होता सीत्प्रथमो १०, ८८, ४; नि. ५, ३
यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ १०,१४,११; अथर्व.१८,२,११; तै. आ. ६, ३, १

रक्षा णो अग्ने तव ४, ३, १४
रक्षा सु नो अररुषः ९, २९, ५
रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्मि १०, ८७, १; अथर्व. ८,३,१; तै. सं. १, २, १४, ६
रक्षोहा विश्वचर्षणिः ९, १, २; साम.६९०; वा.य.२६,२६
रण्वः संदृष्टौ पितुमान् १०, ६४, ११
रथं याम्तं कुह १०, ४०, १
रथं युञ्जते मरुतः शुभे ५, ६३, ५; तै. ब्रा. २, ४, ५, ३; नि. ४, १९
रथं ये चक्रुः सुवृतं नरेष्ठां ४, ३३, ८
रथं ये चक्रुः सुवृतं सुचेतसो ४, ३६, २
रथं वामनुगायसं ८, ५, ३४
रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीशुम् ८, ५, २८
रथं हिरण्यवन्धुरं इन्द्रवायू ४, ४६, ४
रथं नु मारुतं वयं ५, ५६, ८; नि. ११, ५०
रथवाहनं हविरस्य ६, ७५, ८; वा. य. २९, ४५; तै. सं. ४. ६. ६, ३
रथानां न येऽराः १०, ७८, ४
रथाय नावमुतनो १, १४०, १२
रथिरासो हरयो ये ते अस्रि ८, ५०, ८
रथीतमं कपर्दिनं ६, ५५, २
रथीव कशयाश्वाँ ५, ८३, ३
रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः ६,७५,६; वा.य. २९,४३; तै.सं. ४.६,६,२; नि. ९.१६
रथेन पृथुपाजसा ४, ४६, ५
रथेष्ठायाध्वर्यवः ८, ४, १३
रथो न यातः शिक्वभिः १, १४१, ८
रथो यो वां त्रिवन्धुरो ८, २२, ५
रदत्पथो वरुणः सूर्याय ७. ८७. १
रपत्कविरिन्द्रार्कसातौ १, १७४, ७
रपद्गन्धर्वीरप्या १०, ११, २; अथर्व. १८, १, १९
रमध्वं मे वचसे सोम्याय ३, ३३, ५; नि. २, २५
रयिं सुक्षत्रं स्वपत्यं १, ११६, १९
रयिं दिवो दुहितरो ४, ५१, १०
रयिं नश्चित्रमश्विनं ९, ४, १०; साम. १०५६
रयिर्न चित्रा सूरो १, ६६, १
रयिर्न यः पितृवित्तो १, ७३, १
ररे हव्यं मतिभिर्यज्ञियानां ७, ३९, ६
रश्मीरिव यच्छतमध्वराँ ८, ३५, २१
रसं ते मित्रो अर्यमा ९, ६४, २४; साम. १०७८
रसाब्धयः पयसा पिन्वमान ९, ९७, १४; साम. ८०७
राकामहं सुहवां सुष्टुती हुवे २, ३२,४; अथर्व. ७,४८,१; तै. सं. ३, ३, ११, ५; नि. ११, ३१
राजन्तमध्वराणां १, १, ८; वा. य. ३, २३; तै. सं. १, ५, ६, २
राजानावनभिद्रुहा १, ४१, ५; साम. ९११
राजानो न प्रशस्तिभिः ९, १०, ३; साम. ११२१
राजा मेधाभिरीयते ९, ६५, १६; साम. ८३३

राजा राष्ट्राणां पेशो नदीनां ७, ३४, ११
राजा समुद्रं नद्यो ९, ८६, ८
राजा सिन्धूनामवसिष्ट ९, ८९, २
राजा सिन्धूनां पवते पतिः ९, ८६, ३३
राजेव हि जनिभिः ७, १८. २
राज्ञो नु ते वरुणस्य १, ९१, ३, ९, ८८, ८
रातिं यद्वामरक्षसं हवामहे ८, १०१, ८
रात्रीभिरस्मा अहभिः १०, १०, ९; अथर्व. १८, १. १०
रात्री व्यख्यदायती १०, १२७, १; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०
रायः समुद्राँश्चतुरो ९, ३३, ६; साम. ८७१
रायस्कामो वज्रहस्तं ७, ३२, ३
रायस्पूर्धि स्वधावो १, ३६, १२
राया वयं ससवांसो ४, ४२, १०; वा. य. ७. १०
राया हिरण्यया मतिः ७, ६६, ८; साम. १०६८
राये नु यं जज्ञतु रोदसी मे ७, ९०, ३; वा. य. २७, २४; तै. ब्रा. २, ८, १, १
रायो धारास्यायुगे ६, ५५, ३
रायो बुध्नः संगमनो वसूनां यज्ञस्य १, ९६, ६
रायो बुध्नः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभिः १०, १३९, ३; अथर्व. १०, ८, ४२; वा. य. १२, ६६; तै. सं. ४, २, ५, ४
रारन्धि सवनेषु ण ३, ४१, ४; अथर्व. २०, २३, ४
रासि क्षयं रासि मित्र २, ११, १४
रिशादसः सप्तधाँरदधा ६, ५१, ४
रुजा दृळहा चिद्रक्षसः ९, ९१. ४
रुद्रस्य ये मीळ्हुषः सन्ति ६, ६६, ३
रुद्राणामेति प्रदिशा १, १०१, ७
रुवति भीमो वृषभः ९, ७०, ७
रुशद्वत्सा रुशती १, ११३, २; साम. १७५०; नि.२, २०
रूपंरूपं प्रतिरूपो बभूव ६, ४७, १८
रूपरूपं मघवा बोभवीति ३, ५३, ८
रेभदत्र जनुषा पूर्वः १०, ९२, १५
रेवतीर्नः सधमाद १,३०,१३; साम.१५३; १०८४; अथर्व. २०, १२२, १; तै.सं.१, ७, १३, ५; २,१,१२,८; ४. १४. ४
रेवद्यो दधाथे १, १५१, ९
रेवाँ इद्रेवत स्तोता ८, २, १३; साम. १८०४; तै. सं. २, २, १२, ८
रैभ्यासीदनुदेयी १०, ८५, ६; अथर्व. १४, १, ७
रोदसी आ वदता १. ६४ ९
रोहिच्छ्यावा १, १००, १६
रोहितं मे पाकस्थामा ८, ३, २२
वंसगेव पूषर्या १०, १०६ ५
वस्व विश्वा वार्याणि ७, १७, ५
वंस्वा नो वार्या पुरु ८. २३, २७
वक्षयन्तीवेदा ६, ७५, ३; वा.य.२९ ४०; तै.सं.४,६,६,१; नि. ९, १८
वचो दीर्घप्रसद्मनीशे ८. २५, २०
वचोविदं वाचमुदीरयन्तीं ८, १०१, १६
वच्यन्ते वां ककुहासो १, ४६, ३; साम. १७३०
वज्रं यजस्व सुहनाय १०, १०५, ७
वज्रमेको बिभर्ति ८, २९, ४
वज्रेण हि वृत्रहा वृत्र १०, १११, ६
वद्मा सूनो सहसो ६, १३, ६
वद्मा हि सूनो अस्य प्रसद्वा ६, ४, ४; तै. सं. १.३,१४,७
वधीं वृत्रं मरुत १, १६५, ८; तै. ब्रा. २, ८, ३, ६
वधीदिन्द्रो वरशिखस्य ६, २७, ५
वधीर्हि दस्युं धनिनं घनेन १, ३३, ४
वधूरियं पतिमिच्छन्त्येति ५. ३७, २
वधेन दस्युं प्र हि ५, ४, ६
वधैर्दुःशंसाँ अप १, ९४. ९
वनस्पतिं पवमान ९, ५, १०
वनस्पतिरवसृजन्नुप २, ३, १०
वनस्पते रशनया नियूयः १०, ७०, १०; नि. ६, ७
वनस्पतेऽवसृजोप देवान् ३, ४, १०; ७,२,१०; वा. य. २७, २१; तै. सं. ४, १, ८, ३
वनस्पते वीड्वंगो हि भूगाः ६.४७,२६; अथर्व. ६,१२५ १; वा. य. २९,५१; तै. सं. ४,६.६,५; नि.२.५; ९,१२
वनस्पते शतवल्शो ३. ८, ११; तै. सं १, ३, ५, १
वनीवानो मम कृतास १०, ४७, ७
वने न वा यो न्यधायि १०, २९. १; अथर्व. २०,७६,१; नि. ६, २८
वनेम तद्धोत्रया १, १३९, ७
वनेम पूर्वीरयो १, ७०, १
वनेषु जायुर्मतेषु १, ६७, १
वनेषु व्यंतरिक्ष ततान ५, ८५, २; वा.य.४, ३१; तै. सं. १, २, ८, १
वनोति हि सुन्वन् १, १३३, ७; अथर्व. २०, ६७, १
वन्दस्व मारुतं गणम् १, ३८, १५
वन्वन्नवातो अभि ९, ८९, ७
वपन्ति मरुतो मिहं ८, ७, ४
वपुर्नु तच्चिकितुषे ६, ६६, १

वज्रोभिः पुत्रमसुरो ४, १९, ९; नि. ३, २०
वयं वो वृक्तबर्हिषो ८, २७, ७
वयं शूरेभिरस्तृभिः १. ८, ४; अथर्व. २०, ७०, २०
वयं सोम व्रते तव १०, ५७. ६; वा. य. ३, ५६; तै. ब्रा. २. ४, २, ७; ३, ७, १४, ३
वयं हि ते अमन्महि १, ३०, २१
वयं हि त्वा बन्धुमन्तं ८, २१, ४
वयं हि वां हवामह उक्षण्यन्तो ८, २६, ९
वयं हि वां हवामहे विपन्यवो ८, ८७, ६
वयः सुपर्णा उप सेदुः १०, ७३, ११; साम.३१९; तै ब्रा. २. ५. ८, ३; तै. आ. ४, ४२, ३; नि. ४, ३
वयं घ त्वा सुतावन्त ८, ३३, १; साम. २६१; ८६४; अथर्व. २०, ५२, १; ५७, १४
वयं घा ते अपि ष्मसि ८, ३२, ७; साम. २३०
वयं घा ते अपूर्व्येन्द्र ८, ६६, ११
वयं घा ते त्वे इत् ८, ६६. १३
वयं चिद्धि वां जरितारः १ १८०, ७
वयं जयेम त्वया युजा वृतं १, १०२, ४; अथर्व. ७,५०,४
वयं त इन्द्र स्तोमेभिः ८, ५४, ८
वयं त ग्नाभिः पुरुहूत सख्यैः ६, १९, १३
वयं तद्वः सम्राज ८, २७, २२
वयं ते अग्न उक्थैर्विधेम ५, ४, ७
वयं ते अग्न समिधा विधेम ७, १४, २
वयं ते अद्य ररिमा ३, १४, ५; वा. य. १८, ७५
वयं ते अस्य वृत्रहन् वसो ९, ९८, ५; साम. १२३९
वयं ते अस्य वृत्रहन् विद्याम ८, २४, ८
वयं ते अस्यामिन्द्र शुष्महूतौ ६, २६, ८
वयं ते त इन्द्र ये च देव ७, ३०, ४
वयं ते त इन्द्र ये च नरः ५, ३३, ५
वयं ते वय इन्द्र विद्धि २, २०, १
वयं नाम प्र ब्रवामा घृतस्य ४, ५८, २; वा. य. १७, ९०; तै. आ. १०, १०, २
वयमग्ने अर्वता २, २, १०
वयमग्ने वनुयाम त्वोता ५, ३, ६
वयमद्येन्द्रस्य प्रेष्ठा १, १६७, १०
वयमिद्वः सुदानवः ८, ८३, ६
वयमिन्द्र त्वायवः सखित्वं १०, १३३, ६
वयमिन्द्र त्वायवोऽभि प्र णोनुमो ७, ३१,४; साम. १३२; अथर्व. २०, १८, ४
वयमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो ३,४१,७; अथर्व.२०,२३,७
वयमिन्द्र त्वे सचा ४, ३२, ४
वयमु त्वा गृहपते जनानां ६,१५,१९; तै. ब्रा. ३,५,१२,१
वयमु त्वा तदिदर्था ८, २, १६; साम. १५७; ७१९; अथर्व. २०, १८, १
वयमु त्वा दिवा सुते ८ ६४, ६
वयमु त्वा पथस्पते ६, ५३, १; तै. सं. १, १, १४, २
वयमु त्वामपूर्व्य ८. २१, १; साम. ४०८; ७०८; अथर्व. २०, १४, १; ६२, १
वयमु त्वा शतक्रतो ८, ९२, १२
वयमेनमिदा ह्यो ८, ६६, ७; साम. २७२; १६९१; अथर्व. २०, ९७, १
वयं मित्रस्यावसि ५, ६५, ५
वयश्चिते पतत्रिणो १. ४९, ३: साम. ३६७
वया इदग्ने अग्नयस्ते १ ५९, १
वयो न ये श्रेणीः ५, ५९, ७
वयो न वृक्षं सुपलाशं १०, ४३, ४; अथर्व. २०, १७, ४
वरा इवेद्देवतासो हिरण्यैः ५, ६०, ४
वरिवो धातमो भव ९, १, ३; साम. ६९१
वरिष्ठे न इन्द्र बन्धुरे ६, ४७, ९
वरिष्ठो अस्य दक्षिणां ६, ३७, ४
वरुण वो रिशादसं ५, ६४, १
वरुणः प्राविता भुवन् १, २३, ६; साम. ७९५; वा. य. ३३ ४६
वरुणो मित्रो अर्यमा ८, २८, १
वरेण्ये अग्निमातपो ८, ७३. ८
वर्धन्तीमापः पन्वा १, ६५, ४
वर्धस्वा सु पुरुहुत ८, १३, २५
वर्धाद्यं यज्ञ उत ६, ३८, ४
वर्धान्यं विश्व मरुतः ६. १७, ११
वर्धान्यं पूर्वीः क्षपो १. ७०, ७
वर्षिष्ठ क्षत्रा उरुचक्षसा ८, १०१, २
ववक्ष इन्द्रो अमितं ४, १६. ५; अथर्व. २०, ७७, ५
ववक्षुरस्य केतवो ८, १२, ७
वव्राजा सीमनदतीः ३. १, ६
व्रासो न ये स्वजास्वतवसः १, १६८, २
वषट् ते विष्णवासा ७, ९९. ७; १००, ७; साम. १६२७; तै. सं. २, २, १२, ४
वसां राजानं वसतिं ५. २, ६
वसिष्ठ ह वरुणो ७, ८८ ४
वसिष्ठासः पितृवत् १०, ६६, १४
वसिष्वा हि मियेध्य १. २६, १
वसुं न चित्रमहसं १०, १२२, १

वसुरग्निर्वसुश्रवा ५, २४, २; साम. ११०८; वा. य. ३, २५; १५, ४८; तै. सं. १,५,६,३; ४,४,४,८
वसुर्वसुपतिर्हि कं ८, ४४. २४; तै. सं. १, ४, ४६, २
वसूनां वा चर्कृषे १०, ७४, १
वसू रुद्रा पुरुमन्तू १, १५८, १
वसोरिन्द्रं वसुपतिं १. ९, ९; अथर्व. २०, ७१, १५
वस्यॉं इन्द्रासि मे पितुः ८, १, ६; साम. २९१
वस्वी ते अग्ने संदृष्टिः ६, १६, २५
वह कुत्समिन्द्र यस्मिन् १, १७४, ५
वहन्ति सीमरुणासो ६, ६४, ३
वहन्तु त्वा मनोयुजो ४, ४८, ४
वहन्तु त्वा रथेष्ठां ८, ३३, १४
वाहिष्ठाभिर्विहरन् ४, १३, ४; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
वाह्नि यशसं विदथस्य १, ६०, १
वाचं सु मित्रावरुणाविराव ५, ६३, ६; तै. ब्रा. २,४,५,४
वाचमष्टापदीमहं ८, ७६, १२; साम. ९९०; अथर्व. २०, ४२, १
वाचस्पतिं विश्वकर्माणं १०,८१,७; वा. य. ८,४५; १७,२३; तै. सं ४, ६, २, ५
वाचो जन्तुः कवीनां ९, ६७, १३
वाजयन्निव नू रथान् २, ८, १
वाजिनीवती सूर्यस्य यो ७, ७५, ५
वाजिन्तमाय सह्यसे १०, ११५, ६
वाजी वाजेषु धीयते ३, २७, ८; साम. १४७८
वाजेभिर्नो वाजसाता० १, ११०, ९
वाजेवाजेऽवत वाजिनो नः ७, ३८, ८; वा. य. ९, १८; २१, ११; तै. सं. १, ७, ८, २; ४, ७, १२, १
वाजेषु सासहिर्भव ३, ३७, ६; अथर्व. २०, १९, ६
वाजो नु ते शवसस्पात्यन्तं ५, १५, ५
वाज्यसि वाजिनेना १०, ५६, ३
वात आ वातु भेषजं १०, १८६, १; साम. १८४; १८४०; तै. ब्रा. २, ४, १, ८; तै. आ. ४, ४१, १; नि. १०, ३५
वातस्विषो मरुतो वर्षनि ५, ५७, ४
वातस्य नु महिमानं १०, १६८, १
वातस्य परमक्षीळिता ५, ५, ७
वातस्य युक्तान्त्सुयुजश्चिद् ५, ३१, १०
वातस्याश्वो वायोः सखा १०, १३६, ५
वातासो न ये धुनयो १०, ७८, ३
वातेवाजुर्या नयेवरीतोः २, ३९, ५
वातोपधूत इषितो १०, ९१, ७; साम. ९८३
वामं वामं त आदुरे ४, ३०, २४; नि. ६, ३१
वामं नो अस्त्वर्यमन् ८, ८३, ४
वाममद्य सवितर्वाममु ६, ७१, ६; वा. य. ८, ६; तै. सं. १, ४, १३, १; २, २, १२, २
वामस्य हि प्रचेतसो ८, ८३, ५
वामी वामस्य धूतयः ६, ४८, २०
वाय उक्थेभिर्जरन्ते १, २, २
वायवा याहि दर्शतेमे १, २, १; नि. १०, २
वायवा याहि वीतये ५, ५१, ५
वायविन्द्रश्च चेतथः १, २, ५
वायविन्द्रश्च सुष्मिणा ४, ४७, ३; साम १६३०
वायविन्द्रश्च सुन्वत १, २, ६
वायुरस्मा उपामन्थत् १०, १३६, ७
वायुर्नो यो नियुत्वाँ ९, ८८, ३
वायुर्युङ्क्ते रोहिता १, १३४, ३
वायो तव प्रपृंचती १, २, ३
वायो याहि शिवा दिवो ८, २६, २३
वायो ये ते सहस्त्रिणो २, ४१, १; वा. य. २७, ३२
वायो शतं हरीणां ४, ४८, ५; तै. सं. २, २, १२, ७
वायो शुक्रो अयामि ते ४, ४७, १; साम. १६२८; वा.य. २७, ३०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ६
वार्णं त्वा यव्याभिः ८, ९८, ८; साम. ७११; अथर्व. २०, १००, २
वार्त्रहत्याय शवसे ३, ३७, १; अथर्व. २०, १९, १; वा.य. १८, ६८; तै. ब्रा. २, ५, ६, १
वावर्त. एवां राया १०, ९३, १३
वावसाना विवस्वती १, ४६, १३
वावृधान उप द्यवि ८, ६, ४०
वावृधानः शवसा भूर्योजाः १०, १२०, २; ऐ. आ. १,१२; साम. १४८४; अथर्व. ५, २, २; २०, १०७, ५
वावृधानस्य ते वयं ८, १४, ६; अथर्व. २०, २७, ६
वावृधानाय तूर्वये ९, ४२, ३
वावृधासा शुभस्पती ८, ५, ११
वावृधानो मरुत्सखेन्द्रो ८, ७६, ३
वाशीमंत ऋष्टिमंतो ५, ५७, २
वाशीमेको बिभर्ति ८, २९, ३
वाश्रा अर्षन्तीन्दवो ९, १३, ७; साम. ११९३
वाश्रेव विद्युन्मिमाति १, ३८, ८; तै. सं. ३,१,११,५
वासयसीव वेधसस्त्वं नः ७, ३७, ६
वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूणा ८, १७, १४; साम. २७५
वास्तोष्पते प्रतरणो ७, ५४, २

वास्तोष्पते प्रति जानीहि ७, ५४, १; तै. सं. ३,४,१०,१
वास्तोष्पते शग्मया संसदा ७, ५४, ३; तै. सं. ३,४.१०,१
वाहिष्ठो वां हवानां ८, २६, १६; नि. ५, १
वि क्रोशनासो १०, २७, १८
वि घ त्वावाँ ऋतजात १, १८९, ६
विघ्नन्तो दुरिता पुरु ९, ६१, २; साम. ८३१
वि चक्रमे पृथिवीमेष ७, १००, ४; तै. ब्रा. २,४,३,५
वि चिद् वृत्रस्य दोधतो ८, ६, ६; साम. १६५२; अथर्व. २०, १०७, ३
वि चेदुच्छन्त्यश्विना ७, ७२, ४
वि जनाञ्छयावाः १, ३५, ५; तै. ब्रा. १, ८, ६, २
वि जयुधा रथ्या या ६, ६१, ७
वि जानीह्यार्यान् १, ५१, ८
वि जिह्रीष्व वनस्पते ५, ७८, ५
विजेषकृदिन्द्र इव १०,८४,५; अथर्व ४,३१,५; नि. ६,२९
वि ज्योतिषा बृहता भाति ५, २, ९; अथर्व. ८, ३, २४; तै. सं. १, २, १४, ७; नि. ४, १८
वि तत्युररुणयुग्भिरश्वैः ६, ६५, २
वि तन्वते धियो अस्मा अपां ५, ४७, ६
वि तर्तूर्यन्ते मघवन् ८, १, ४; अथर्व. २०, ८५. ४
वि तिष्ठध्वं मरुतो ७, १०४, १८; अथर्व. ८, ४, १८
वि ते वज्रासो अस्थिरन् १, ८०, ८
वि ते विष्वग्वातजूतासो ६, ६, ३; तै. सं. ३,३,११,१
विश्वक्षणः सम्भृतौ चक्रमास ५, ३४. ६
वि त्वदापो न पर्वतस्य ६, २४, ६; साम. ६८
वि त्वा ततस्रे मिथुना १,१३१,३; अथर्व २०,७२,२; ७५,१
वि त्वा नरः पुरुत्रा १, ७०, १०
विदथ्यस्पूर्यं नष्टं ८, ७२, ६
विदथ्यदी सरमा ३, ३१, ६; वा. य ३३, ५९; तै. ब्रा. १, ५, ८, १०
विदन्तीमत्र नरो १, ६७, ४
विदा चिन्नु महान्तो ५, ४१, १३
विदा दिवो विष्यन्नद्रिमुक्थैः ५, ४५, १
विदा देवा अघानां ८, ४७, २
विदानासो जन्मनो ४, ३४, २
विदुः पृथिव्या दिवो ७, ३४, २; तांड्य ब्रा. १, २, ९
वि दुर्गा वि द्विषः पुरः १, ४१, ३
विदुष्टे अस्य वीर्यस्य १, १३१, ४; अथर्व. २०, ७५, २
विदुष्टे विश्वा भुवनानि ४, ४२, ७
विदूळहानि चिदद्रिवो ६, ४५, ९
विश्वा ते अग्ने त्रेधा १०, ४५, २; वा. य. १२,१९; तै. सं. ४, २, २, १
विश्वा सखित्वमुत ८, २१, ८; नि. ६, १७
विश्वा हि ते पुरा वयं ८, ७५, १६; तै. सं. २,६,११,४
विश्वा हि त्वा तुविकूर्मिं ८, ८१, २; साम. ७२९
विश्वा हि त्वा धनंजयं वाजेषु ३,४२,६; अथर्व. २०,२४,६
विश्वा हि त्वा धनंजयमिन्द्र ८, ४५, १३
विश्वा हि त्वा वृषन्तमं १, १०, १०
विश्वा हि यस्ते अद्रिवः ८, ९२, १८
विश्वा हि रुद्रियाणां ८, २०, ३
विश्वा ह्यस्य वीरस्य ८, २, २१
विश्वामादित्या अवसो २, २७, ५
वि श्यामेषि रजस्पृथु १, ५०, ७; अथर्व. १३, २, २२; २०, ४७, १९; नि. १२, २३
विश्रुतो ज्योतिः परि ७, ३३, १०
विश्वुद्रुस्ता अभिश्रयः ८, ७, २५
विश्वुद्रथा मरुत ३, ५४, १३
विश्वुन्नया पतन्ती १०, ९५, १०; नि. ११, ३६
विश्वुन्महसो नरो ५, ५४, ३
विद्वाँ अग्ने वयुनानि १, ७२, ७
विद्वांसाविद्दुरः पृच्छेत् १, १२०, २
वि द्वीपानि पप्रतन् ८, २०, ४
वि द्वेषांसीनुहि वर्धयेळां ६, १०, ७
विधुं दद्राण समने १०, ५५, ५; साम. ३२५; १७८२; अथर्व. ९,१०,९; तै. आ. ४,२०,१; नि १४,१८
विधेम ते परमे जन्मन्नग्ने २, ९, ३; वा. य. १७, ७५; तै. सं. ४, ६, ५, ४
वि न इन्द्रमृधो जहि १०, १५२, ४; साम. १८६८; अथर्व. १, २१, २; वा. य. ८, ४४; १८, ७०; तै. सं. १, ६, १२, ४; नि. ७, २
वि नः पथः सुवितायं १, ९०, ४
वि नः सहस्रं शुरुधो ७, ६२, ३
वि नो देवासो अद्रुहो ८ २७, ९
वि नो वाजा ऋभुक्षणः ४, ३७, ७
वि पथो वाजसातये ६, ५३, ४
विपश्चिते पवमानाय ९, ८६, ४४; साम. १६१५. तै ब्रा. ३, १०, ८, १
वि पाजसा पृथुना ३, १५. १; वा. य. ११, ४९; तै. सं. ४, १, ५, १
वि पिप्रोरहिमायस्य दळहाः ६, २०, ७
वि पूषन्नारया ६, ५३, ६

वि पृक्षो अग्ने मघवानो १ ७३, ५
वि पृच्छामि पाक्या न देवाः १. १२०, ४
विप्रं विप्रासोऽवसे ८, ११, ६; नि १४, ३१
विप्रं होतारमद्रुहं ८, ४४. १०
वि प्रथतां देवजुष्ट १०, ७०, ४
विप्रस्य वा स्तुवतः सहस्रो ८, १९, १२
विप्रा यज्ञेषु मानुषेषु ७, १, ७
विप्रासो न मन्मभिः १०, ७८. १
विप्रेभिर्विप्र सन्त्य ५. ५१, ३
विभक्तारं हवामहे १, २२, ७; वा. य. ३०, ४; तै. आ. १०, १०, २
विभक्तासि चित्रभानो १, २७. ६; साम. १४९८
विभावा देवः सुरणः ३. ३, ९
विभिद्या पुरं शयथा १०, ६७, ५; अथर्व. २०, ९१, ५
विभिर्द्रुहो चरत ८, २९, ८
विभु प्रभु प्रथमं मेहनां २, २४, १०
विभूतरातिं विप्र ८, १९. २; साम. १६८८
विभूवसू उभयाँ ६, १५, ९; साम १५६९
विभ्राजञ्ज्योतिषा स्वः (०। देवास्त) ८, ९८, ३; साम. १०२७; अथर्व. २०, ६२, ७
विभ्राजञ्ज्योतिषा स्वः (०। यनेमा) १०, १७०, ४
विभ्राजमान उषसामुपस्थाः ७, ६३, ३
विभ्राड् बृहत्पिबतु सोम्यं १०, १७०, १; साम. ६२८; १४५३; वा. य. ३३, ३०
विभ्राड् बृहत्सुभृतं १०, १७०, २; साम. १४५४
वि मच्छ्रथाय रशनाम् २. २८. ५
वि मृळीकाय ते मनो १, २५, ३
वि मे कर्णा पतयतो विचक्षुः ६ ९, ६
वि मे पुरुत्रा पतयन्ति ३. ५५, ३
वि यत्तिरो धरुणमच्युतं १, ५६. ५
वि यदस्थाद्यजतो १, १४१. ७
वि यदहेरध त्विषो ८, ९३, १४
वि यद्गिरांसि पर्वतस्य ४, २१, ८
वि यद्वाचं कीस्तासो भरन्ते ६, ६७, १०
वि यस्य ते त्रयसानस्या० १०, ११५. ४
वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो ७, ३. ४
वि या जानाति जसुरिं ५, ६१, ७
वि या सृजति समनं १, ४८. ६
वि ये चृतन्यृता सपन्त १. ६७, ८
वि ये ते अग्ने भेजिरे अनीकं ७. १, ९
वि ये दधुः शरदं मासमादहः ७, ६६, ११
वि ये भ्राजन्ते सुमखास १, ८५, ४
वि यो ममे यम्या संयती ९, ६८, ३
वि यो रजांस्यमिमीत ६. ७, ७
वि यो ररप्श ऋषिभिः ४, २०, ५
वि यो वीरुत्सु रोध १, ६७, ९
वि रक्षो वि मृधो जहि १०, १५२, ३; साम. १८६७; अथर्व. १, २१, ३
विराट् सम्राड्विभ्वीः १, १८८, ५
विराण्मित्रावरुणयोः १०. १३०, ५
वि राय और्णोद्दुरः १, ६८. १०
विरूपास इषयः १० ६२, ५; नि. ११, १७
वि वातजूतो अतसेषु तिष्ठते १, ५८, ४
वि वृक्षान्हन्त्युत हन्ति ५ ८३, २; नि. १०, ११
वि वृत्रं पर्वशो ययुः ८, ७, २३
विवेष यन्मा धिषणा जजान ३, ३२, १४; तै. सं. १, ६, १२. ३
विश्वकर्ण महिना वृषन् ८, ९२, २३; साम. १६६१
विशंविशं मघवा परि १०. ४३, ६; अथर्व. २०, १७, ६
विशां राजानमद्रुहं ८, ४३, २४
विशां कविं विश्पतिं शश्वतीनां ६, १, ८; तै. ब्रा. ३. ६, १०, ३
विशां कविं विश्पतिं मानुषीणाम् ५, ४. ३
विशां कविं विश्पतिं मानुषीः ३. २, १०
विशां गोपा अस्य चरन्ति १. ९४. ५
विशामासामभयानां १०, ९२, १४
विशो यदह्वे नृभिः १, ६९ ६
विशोविश इड्यमध्वरेषु ६. ४९, २
विशोविशो वो अतिथिं ८ ७४, १; साम. ८७; १५६४
विश्पतिं यह्वमतिथिं नरः ३, ३. ८
वि श्रयन्तामुर्विया १, ३, ५
वि श्रयन्तामृतावृधः प्रयै १, १४२ ६
वि श्रयन्तामृतावृधो द्वारो १, १३, ६
विश्वं सत्यं मघवाना २, २४, १२
विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः १०. ८१, ६; साम. १५८९; वा. य. १७, २२; तै. सं. ४,६,२,६; नि. १०,२७
विश्वकर्मा विमना १०, ८२, २; वा. य. १७, २६; तै. सं. ४, ६. २, १; नि. १०, २६
विश्वजिते धनजिते २, २१, १
विश्वतश्चक्षुरुत १०. ८१. ३; अथर्व १३, २, २६; वा. य. १७, १९; तै. सं. ४, ६, २, ४; तै. आ. १०,१,३

विश्वदानीं सुमनसः स्याम ६, ५१, ५
विश्वमस्या नानाम चक्षसे १, ४८ ८
विश्वमित्सवनं सुतं १. १६, ८
विश्व पश्यंतो विभूथा ८, २०, २६
विश्व प्रतीची सप्रथा ७. ७७, २
विश्ववेदसो रविभिः १, ६४, १०
विश्वस्मा अग्निं भुवनाय १०, ८८, १२
विश्वस्मा इत्स्वर्दृशे ९. ४८, ४; साम. ८४०
विश्वस्मात्सीमधमाँ ४, २८, ४
विश्वस्माञ्जो अदितिः १०, ३६, ३
विश्वस्य केतुर्भुवनस्य १०, ४५, ६; वा. य. १२, २३; तै. सं. ४, २, २, २
विश्वस्य राजा पवते ९, ७६. ४
विश्वस्य हि प्रचेतसा ५, ७१, २
विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं १, ४८, १०
विश्वस्य हि प्रेषितो १०, ३७, ५
विश्वस्य हि श्रुष्टये देव ऊर्ध्वः २, ३८, २
विश्वा अग्नेऽप दहारातीः ७. १, ७
विश्वा उत त्वया वयं २, ७. ३
विश्वाः पृतना अभिभूतरं ८,९७,१०; साम ३७०; ९३०; अथर्व. २०. ५४, १
विश्वा द्वेषांसि जहि ८, ५३ ४
विश्वा धामानि विश्वचक्ष ९, ८६, ५; साम ८८८
विश्वानरस्य वस्पतिं ८. ६८, ४; साम. ३६४; नि. ११,२१
विश्वाँ अर्यो विपश्चितो ८. ६५. ९
विश्वानि देव सवितर्दुरितानि ५, ८२, ५; वा. य. ३०, ३; तै. ब्रा. २, ४, ६, ३; तै. आ. १०, १०, २
विश्वानि देवी भुवना १, ९२, ९
विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदा ५,४,९; तै. ब्रा. २,४,१,५; तै. आ. १०. २, १
विश्वानि भद्रा मरुतो १, १६६, ९
विश्वानि विश्वमनसो ८, २४, ७
विश्वानि शुक्रो नर्याणि ४, १६, ६; अथर्व. २०, ७७, ६
विश्वान्देवाँ आ वह १. ४८, १२
विश्वान्देवान्हवामहे १, २३, १०
विश्वान्यन्यो भुवना २, ४०, ५; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
विश्वाभिर्धीभिर्भुवनेन ८, ३५, २
विश्वामित्रा अरासत ३, ५३, १३
विश्वा रूपाणि प्रति मुञ्चते ५, ८१, २; वा. य. १२, ३; तै. सं. ४, १, १०, ४; नि. १२, १३
विश्वा रूपाण्याविशन् ९, २५, ४
विश्वा रोधांसि प्रवतश्च ४, २२, ४
विश्वावसुं सोमगन्धर्वम् १०. १३९, ४; तै. आ. ४,११,७
विश्वावसुरभि तन्नो १०, १३९, ५; तै. आ. ४, ११, ७
विश्वा वसूनि संजयन् ९, २९, ४
विश्वासां गृहपतिर्विशाम् ६, ४८, ८
विश्वासां त्वा विशां १, १२७, ८
विश्वा सोम पवमान ९, ४०. ४
विश्वाहा त्वा सुमनसः १०. ३७, ७
विश्वा हि मर्त्यत्वना ८, ९२. १३
विश्वा हि वो नमस्यानि १०, ६३, २
विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो १, १००, १९; १०२, ११
विश्वे अद्य मरुतो विश्व १०, ३५, १३; वा. य. १८, ३१; ३३, ५२; तै. सं. ४, ७, १२, १
विश्वे अस्या व्युषि माहिना ५, ४५, ८
विश्वे चनेदना त्वा ४, ३०, ३
विश्वे त इन्द्र वीर्यं ८, ६२. ७
विश्वेत्ता ते सवनेषु ८. १००, ६
विश्वेत्ता विष्णुराभरत् ८. ७७, १०; नि. ५, ४
विश्वेदनु रोधना २, १३, १०
विश्वेदेते जनिमा ३, ५४, ८
विश्वे देवा अकृपन्त १०, २४. ५
विश्वे देवा अनमस्यन् ६, ९, ५
विश्वे देवा ऋतावृध ६, ५२, १०; तै. सं. २, ४, १४, ५
विश्वे देवाः शास्तन मा १०, ५२, १; श. ब्रा. १,५,१,२६
विश्वे देवाः शृणुतेमम् ६, ५२, १३; वा. य. ३३, ५३, तै. सं. २, ४, १४, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
विश्वे देवाः सह धीभिः १०, ६५, १४
विश्वे देवाः स्वाहाकृतिं ९, ५, ११
विश्वे देवा नो अद्या स्वस्तये ५. ५१, १३
विश्वे देवा मम शृण्वन्तु ६, ५२, १४
विश्वे देवास आ गत२, ४१, १३; ६,५२.७; वा.य.७,३४
विश्वे देवासो अध घृण्यानि १०, ११३, ८
विश्वे देवासो अप्तुरः १, ३, ८; नि. ५, ४
विश्व देवासो अस्रिध १, ३. ९
विश्वेभिः सोम्यं १, १४, १०; वा. य. ३३. १०
विश्वेभिरग्ने अग्निभिः १, २६, १०; साम. १६१७
विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यः २, १३, १७
विश्वे यजत्रा अधि १०, ६३, ११
विश्वे यद्वां महिना मन्दमानाः ६, ६७, ५
विश्वेषां वः सतां ज्येष्ठतमा ६, ६७, १
विश्वेषां शश्वतामीमहे १०, २, ६

विश्वेषामदितिर्यज्ञियानां ४, १, २०; वा. य. ३३, १६; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
विश्वेषामिरज्यन्तं वसूनां ८, ४६, १६
विश्वेषामिरज्यवो १०, ९३, ३
विश्वेषामिह स्तुहि ८, १०१, १०
विश्वेषु हि त्वा सवनेषु १, १३१, २; अथर्व. २०, ७२, १
विश्वे हि त्वा सजोषसो जनासो ५, २३, ३
विश्वे हि त्वा सजोषसो देवासो ८, २३, १८
विश्वे हि विश्ववेदसो ५, ६७, ३
विश्वे हि त्वा मनवे ८, २७, ४
विश्वे ह्यस्मै यजताय २, १६, ४
विश्वैर्देवेभिरेकादशैः ८, ३५, ३
विश्वो देवस्य नेतुः ५, ५०, १; वा. य. ४, ८; ११, ६७; २१, २१; तै. सं. १, २, १, १; ४, १, ९, १
विश्वो यस्य व्रते जनो ९, ३५, ६
विश्वो विहाया अरतिः १, १२८, ६; तै. ब्रा. २, ५, ४, ४
विश्वो ह्यन्यो अरिः १०, २८, १
विषं गवां यातुधानाः १०, ८७, १८; अथर्व. ८, ३, १६
वि षा होत्रा विश्वमभोति १०, ६४, १५
वि षाह्यग्ने गृणते ४, ११, २
वि षु द्वेषो व्यंहतिं ८, ६७, २१
वि षु विश्वा अभियुजो ८, ४५, ८
वि षु विश्वा अरातयो १०, १३३, ३: साम. १८०३; अथर्व. २०, ९५, ४
वि षू चर स्वधा अनु ८, ३२, १९
विषूचो अश्वान्युयुजे १०, ७९, ७
वि षू मृधो जनुषा ५, ३०, ७
विषूवृदिन्द्रो अमतेः १०, ४३, ३; अथर्व. २०, १७, ३
विषेण भङ्गुरावतः १०, ८७, २३; अथर्व. ८, ३. २३
विष्टम्भो दिवो धरुणः ९, ८९, ६
विष्ट्वी शमी तरणित्वेन १, ११०, ४; नि. ११, १६
विष्णुं स्तोमासः पुरुदस्मं ३, ५४, १४
विष्णुरित्था परममस्य १०, १, ३
विष्णुर्गोपाः परमं ३, ५५, १०
विष्णुर्योनिं कल्पयतु १०, १८४, १; अथर्व. ५, २५, ५; श. ब्रा. १४, ९, ४, २०
विष्णोः कर्माणि पश्यत १, २२, १९; साम. १६७१; अथर्व. ७, २६, ६; वा.य. ६, ४; १३, ३३; तै.सं. १, ३, ६, २
विष्णोर्नु कं वीर्याणि १, १५४, १; अथर्व. ७, २६, १; वा. य. ५, १८; तै. सं. १, २, १३, २
विष्पर्धसो नरां न शंसैः १, १७३, १०
वि सद्यो विश्वा दंहितानि ७, १८, १३
विसर्मणं कृणुहि वित्तमेषां ५, ४१, ९
वि सुपर्णो अन्तरिक्षाण्यख्यत् १, ३५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, २
वि सूर्यो अमतिं न भिन्धं ५, ४५, २
वि सूर्यो मध्ये अमुचत् १०, १३८, ३
वि हि त्वामिन्द्र पुरुधा १०, ११२, ७
वि हि सोतोरसृक्षत १०, ८६, १; अथर्व. २०, १२६, १; नि. १, ४; १३, ४
विहि होत्रा अवीता ४, ४८, १
वि ह्वयं मनसा १, १०९, १; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १
वीळु चिदारुजत्नुभिः १, ६.५; साम. ८५२; अथर्व. २०, ७०, १
वीळु चिद् दळहा पितरो १, ७१, २
वीळुपरमभिराशुहेमभिर्वा १, ११६, २
वीळुपविभिर्मरुत ८, २०, २
वीळौ सतीरभि धीरा ३, ३१, ५
वीतिहोत्रं त्वा कवे ५, २६, ३; साम. १५२३
वीतिहोत्रा कृतद्वसू ८, ३१, ९
वीती जनस्य दिव्यस्य ९, ९१, २
वीती यो देवं मर्तो दुवस्येत् ६, १६, ४६
वीन्द्र यासि दिव्यानि १०, ३२, २
वीरस्य नु स्वश्त्यं ३, ५५, १८
वीरेण्यः क्रतुरिन्द्रः १०, १०४, १०
वीरेभिर्वीराञ्जनयन् २, २५, २
वृकश्चिदस्य वारण ८, ६६, ८; साम. १६९२; अथर्व. २०, ९७, २; नि. ५, २१
वृकाय चिज्जसमानाय ७, ६८, ८
वृक्षाश्चिन्मे अभिपित्वे ८, ४, २१
वृक्षेवृक्षे नियता १०, २७, २२; नि. २, ६
वृज्याम ते परि द्विषो ८, ४५, १०
वृञ्जे ह यन्नमसा बर्हिरग्नौ ६, ११, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, २
वृतेव यन्तं बहुभिर्वसव्यैः ६, १, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १
वृत्रखादो वलंरुजः ३, ४५, २; साम. १७१९
वृत्रस्य त्वा श्वसथादीषमाणा ८, ९६, ७; साम. ३२४; तै. ब्रा. २, ८, ३, ५; ऐ. ब्रा. ३, २०
वृत्राण्यन्यः समिथेषु ७, ८३, ९
वृत्रेण यद्दाभिना बिभ्रत् १०, ११३, ३
वृथा क्रीळन्त इन्दवः ९, २१, ३
वृषणं त्वा वयं वृषन् ३, २७, १५; साम. १५४०; अथर्व. २०, १०२, ३; तै. ब्रा. ३, ५, २, २
वृषणं धीभिरप्तुरं ९, ६३, २१
वृषणश्वेन मरुतो ८, २०, १०

वृषणश्ले अभीशवो ८, ३३, ११
वृषन्निन्द्र वृषपाणास १, १३९, ६
वृषभं चर्षणीनां ३, ६२, ६
वृषभो न तिग्मशृङ्गो १०, ८६, १५; अथर्व. २०,१२६.१५
वृषाकपायि रेवति १०, ८६, १३, अथर्व. २०, १२६, १३; नि. ११, ९
वृषा ग्रावा वृषा मदो (०। वृषन्निन्द्र) ५, ४०, ३
वृषा ग्रावा वृषा मदो (०। वृषा यज्ञो) ८, १३, ३२
वृषा जजान वृषणं रणाय ७, २०, ५
वृषाणं वृषभिर्यतं ९, ३४, ३
वृषा ते वज्र उत ते २, १६, ६
वृषा त्वा वृषणं वर्धतु ५, ३६, ५
वृषा त्वा वृषणं हुवे (०। वावन्थ) ८, १३, ३३
वृषा त्वा वृषणं हुवे (०। वृषन्निन्द्र) ५, ४०, ३
वृषा न क्रुद्धः पतयत् १०, ४३, ८; अथर्व. २०,१७,८
वृषा पवस्व धारया ९, ६५, १०; साम. ४६९; ८०३
वृषा पुनान आयुषु ९, १९, ३; साम. १०००
वृषा मतीनां पवते ९,८६,१९; साम.५५९; ८२१; अथर्व. १८. ४, ५८
वृषा मद इन्द्रे श्लोक उक्था ६, १४, १
वृषा यज्ञो वृषणः १०, ६६, ६
वृषायन्ते महे अत्याय पूर्वीः ३, ७, ९
वृषावमाणोऽवृणीत सोमं १, ३२, ३; अथर्व. २, ५, ७; तै. ब्रा. २, ५, ४, २
वृषायमिन्द्र ते रथ ८, १३, ३१
वृषा यूथेव वंसगः १, ७, ८; साम. १६२२; अथर्व. २०, ७०, १४
वृषा रवाय वदते १०, १४६, २; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६
वृषा वि जज्ञे जनयन् ९, १०८, १२
वृषा वृषभिः चतुरः ४, २२, २
वृषा वृष्णे दुदुहे दोहसा १०, ११, १; अथर्व. १८, १,१८
वृषा वृष्णे रोरुवद् ९, ९१, ३
वृषा वो अंशुर्न किला १०, ९४, १०
वृषा शोणो अभिकनिक्रदद् ९, ९७, १३; साम. ८०६
वृषासि दिवो वृषभो पृ. ४४, २१; नि. ६, १७
वृषा सोता सुनोतु ते ८, ३३, १२
वृषा सोम द्युमाँ असि ९, ६४, १; साम. ५०४, ७८१; तै. सं. ४, २, ११, ३; ३, १३, ३
वृषा ह्यग्ने अजरो ६, ४८, ३
वृषा ह्यसि भानुना ९, ६५, ४; साम. ४८०; ७८४
वृषा ह्यसि राधसे ५, ३५, ४
वृषेव यूथा परि कोशं ९, ७६, ५
वृषो अग्निः समिध्यते ३, २७, १४; साम. १५३९; अथर्व. २०, १०२, २; तै. ब्रा. ३, ५, २, २
वृष्टिद्यावा रीत्यापेषः ५, ६८, ५; साम. १४६७
वृष्टिं दिवः परि स्रव ९, ८, ८; साम. ११८६
वृष्टिं दिवः शतधारः ९, ९६, १४
वृष्टिं नो अर्ष दिव्यां ९, ९७, १७
वृष्णः कोशः पवते २, १६, ५
वृष्णस्ते वृष्ण्यंशवो ९, ६४, २; साम. ७८२
वृष्णे यत्ते वृषणो अर्कमर्चा ५,३१,५; तै. सं. १,६,१२,६
वृष्णे शर्धाय सुमखाय १, ६४, १
वृष्णो अस्तोषि भूम्यस्य ५, ४१, १०
वेरथा हि निष्कृतीनां ८, २४, २४; साम. ३९६; अथर्व. २०, ६६, ३
वेरथा हि वेधो अध्वनः ६, १६, ३; साम. १४७६
वेरयुर्युजानिवाम्वा ५, ४४, ७
वेरध्वर्युः पथिभी रजिष्ठैः ८, १०१, १०
वेद मासो धृतव्रतो १, २५, ८
वेद यज्ञीणि विदथान्येषां ६, ५१, २
वेद वातस्य वर्तनिं १, २५, ९
वेदा यो वीनां पदं १, २५. ७
वेदिषदे प्रियधामाय १, १४०, १
वेधा अदृग्रो अग्निः १, ६९, २
वेमि त्वा पूषन्नृञ्जसे ८, ४, १७
वेरध्वरस्य दूत्यानि ४, ७, ८; नि. ६, १७
वेषि होत्रमुत पोत्रं जनानां १०, २, २
वेषि ह्यध्वरीयतामग्ने ६, २, १०
वेषी ह्यध्वरीयतामुपवक्ता ४, ९, ५
वेषीदस्य दूत्यं ४, ९, ६
वैयश्वस्य श्रुतं नरोतो ८, २६, ११
वैश्वानरं विश्वहा १०, ८८, १४
वैश्वानरः प्रत्नथा नाकम् ३, २, १२; तांड्य ब्रा. १, ७, ६
वैश्वानरं कवयो यज्ञियासो १०, ८८, १३
वैश्वानर तव तत्सत्यमस्तु १. ९८, ३
वैश्वानर तव तानि व्रतानि ६, ७, ५
वैश्वानर तव धामान्या ३, ३, १०
वैश्वानरं मनसाग्निं ३, २६, १
वैश्वानरस्य दंसनाभ्यो ३, ३, ११; तै. सं. १, ५, ११, १
वैश्वानरस्य विमितानि ६, ७. ६; नि. ६, ३
वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम १, ९८, १; वा. य. २६,७; तै.सं. १, ५, ११, ३; नि. ७, २२

वैश्वानराय धिषणाम् ३, २, १
वैश्वानराय पृथुपाजसे ३, ३, १
वैश्वानराय मीळ्हुषे ४, ५, १
वैश्वानरो महित्ना १, ५९, ७
वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं ७, २८. ५; २९, ५; ३०. ५
व्यकृणोत चमसं चतुर्धा ४, ३५, ३
व्यक्तून्रुद्रा व्यहानि ५, ५४, ४
व्यचस्वतिरुर्विया १०, ११०. ५; अथर्व. ५,१२,५; वा. य. २९, ३० तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १०
व्यजस्ते दिवो अंतेष्वक्तून् ७, ७९, २
व्यंजिभिर्दिव आताम्र १, ११३, १४
व्यनिनस्य धनिनः १, १५०, २
व्यन्तरिक्षमतिरन् ८,१४,७; साम.१६४०; अथर्व.२०,२८.१; ३९, २
व्यस्मिन्वनु येषु मन्दसानः २, ११ १५
व्यर्थं इन्द्र तनुहि श्रवांसि १०, ११६, ६
व्यर्थमा वरुणश्चेति पन्थां ४, ५५, ४
व्यश्वस्वा वसुविदम् ८, २३, १६
व्यक्षन्नाद्रोदसी मित्रो ६, ८, ३
व्यसे अधि शर्म तत् ८, ४७, ३
व्यानळिन्द्रः पृतनाः १०. २९, ८; अथर्व. २०, ७६, ८
व्युच्छन्ती हि रश्मिभिः १, ४९, ४
व्युच्छा दुहितर्दिवो ७, ७९. ९
व्युषा आवः पथ्या जनां ७, ७९. १
व्युषा आवो दिविजा ऋते ७, ७५, १
व्यूर्वती दिवो अस्ताँ १, ९२, ११
व्येतु दिद्युद् द्विषाम् ७, ३४, १३
व्रजं कृणुध्वं १०, १०१. ८
व्रता ते अग्ने महतो ३, ६, ५
व्रतेन स्थो ध्रुवक्षेमा ५, ७१, २
व्रातं-व्रातं गणं-गणं सुशस्ति ३, २६, ६

शं रोदसी सुबन्धवे १०, ५९, ८
शंसा महामिन्द्रं ३, ४९, १
शंसा मित्रस्य वरुणस्य ७, ६१, ४
शंसावाध्वर्यो ३, ५३. ३; नि ४, १६
शंसेदुक्थं सुदानव ७, ३१, २; साम. ७१७
शकमयं धूममारादपथ्यं १, १६४, ४३; अथर्व. ९,१०,२५
शकेम त्वा समिधं १, ९४, ३; साम. १०६६
शग्धि पूर्धि प्र यंसि १, ४२, ९
शग्धि वाजस्य सुभग प्रजा ३, १६, ६
शग्धी न इन्द्र यत्वा ८, ३, ११
शग्धी नो अस्य यद्ध ८, ३, १२
शग्ध्यू षु शचीपत ८.६१.५; साम.२५३; १५७९; अथर्व. २०, ११८, १
शचीभिर्नः शचीवसू १, १३९, ५; साम. २८७
शचीव इन्द्र पुरुकृद् द्युमत्तम १,५३ ३; अथर्व. २०,२१,१
शचीव इन्द्रमवसे १०, ७४, ५
शचीवतस्ते पुरुशाक ६, २४, ४
शच्याकर्त पितरा युवाना ४, ३५, ५
शतं राज्ञो नाधमानस्य १, १२६, २
शतं वा यः शुचीनां १, ३०, २
शतं वा यदसुर्यं १०, १०५. ११
शतं वा यस्य दश साकं २, १३, ९
शतं वेणूञ्छतं शुनः ८, ५५. ३
शतं वो अम्ब धामानि १०,९७,२; वा. य. १२,७६; तै. सं ४, २, ६, १
शतं श्वेतास उक्षणो ८, ५५, २
शतक्रतुमर्णवं शाकिनं ३, ५१. २
शतं जीव शरदो १०, १६१. ४; अथर्व. ३, ११, ४ २०, ९६, ९; नि. १४, ३६
शतधारं वायुमर्कं १०, १०७, ४; अथर्व. १८, ४, २९
शतधारमुत्समक्षीयमाणं ३, २६, ९
शतं ते राजन् भिषजः सहस्रम् १.२४,९; तै.सं. १,४,४५,१
शतं ते शिप्रिन्नूतयः सुदासे ७, २५, ३
शतं दासे बल्बूथे ८, ४६, ३२
शतं धारा देवजाताः ९, ९७, २९
शतं न इन्द्र ऊतिभिः ९, ५२, ५
शतपवित्राः स्वधया मदं ७, ४७, ३; नि. ५, ६
शतब्रह्म इषुस्तव ८. ७७. ७
शतभुजिभिस्तमभिहुते १, १६६, ८
शतमश्मन्मयीनां ४, ३०, २०
शतमहं तिरिन्दिरे ८, ६, ४६
शतमिन्नु शरदो १. ८९, ९; वा. य. २५, २२
शतं मे गर्दभानां ८, ५६, ३
शतं मेषान्वृक्ये चक्षदानं १, ११६. १६; नि. ५, २१
शतं मेषान्वृक्ये मामहानं १, ११७. १७
शतानीका हेतयो अस्य ८, ५०. १, अथर्व. २०,५१ ४
शतानीकेव प्र जिगाति ८, ४९. २; साम. ८१२; अथर्व २०, ५१, २
शतेना नो अभिष्टिभिः ४, ४६, २
शतैरपद्रन्पणय ६, २०, ४

शत्रूयन्तो अभि ये नः १०, ८९, १५
शर्मेन्द्रियन्तो अग्नयो ८, ४५, ११
शं न इन्द्राग्नी भवतामवो ७, ३५, १; अथर्व. १९,१०,१; वा. य. ३६, ११
शं न इन्द्रो वसुभिर्देवो ७, ३५, ६; अथर्व. १९, १०, ६
शं नः करत्यर्वते १, ४३, ६
शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु ७,३५,११; अथर्व. १९,११,१
शं नः सूर्य उरुचक्षा ७, ३५, ८; अथर्व. १९,१०,८
शं नः सोमो भवतु ७, ३५, ७; अथर्व. १९, १०, ७
शं नो अग्निर्ज्योतिरनीको ७. ३५. ४; अथर्व. १९.१०.४
शं नो अज एकपाद्देवो ७, ३५, १३; अथर्व. १९,११,३
शं नो अदितिर्भवतु व्रतेभिः ७, ३५, ९; अथर्व.१९,१०,९
शं नो देवः सविता त्रायमाण ७,३५,१०; अथर्व.१९.१०.१०
शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु ७,३५,११; अथर्व.१९,११,२; तै. ब्रा. २, ८, ६, ३
शं नो देवीरभीष्टय १०, ९, ४; साम. ३३; अथर्व १.६,१; वा. य. ३६,१२; तै. ब्रा. १,२,१ १; २,५.८,५; तै. आ. ४, ४२, ४
शं नो द्यावापृथिवी ७, ३५, ५; अथर्व. १९, १०, ५
शं नो धाता शमु धर्ता ७, ३५, ३; अथर्व. १९ १०,३
शं नो भगः शमु नः ७, ३५, २; अथर्व. १९.१०,२
शं नो भव चक्षसा १०, ३७, १०; तै. ब्रा. २,८,७,३
शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु ७, ३८, ७; वा य. ९, १६; २१,१०; तै. सं. १,७ ८,२; नि. १२,४४
शं नो भव हृद ८, ४८, ४
शं नो मित्रः शं वरुणः १, ९०, ९; अथर्व. १९, ९, ६; वा. य. ३६, ९
शमग्निरग्निभिः करत् ८, १८. ९; तै. ब्रा. ३,७,१०,५
शमू षु वां मधूयुवा ५, ७४, ९
शयुः परस्तादध नु ३, ५५, ६
शरस्य पितार्चत्कस्या १. ११६, २२
शरासः कुशरासो १, १९१, ३
शर्धार्धं व एषां ५, ५३, ११
शर्धो मारुतमुच्छंस ५, ५२. ८
शर्धणावति सोमं इन्द्रः ९, ११३, १
शवसा क्षत्रि शुतो ८, २४, २; अथर्व. १८, १, ३८
शविष्ठं न आ भर ६, १९, ६
शशः क्षुरं प्रत्यञ्च १०, २८, ९
शशमानस्य वा नरः १, ८६, ८; साम. १५९४
शश्वत्तमग्मीळते वृत्राय १०, ७०, ३
शश्वत्पुरोषा व्युवास देव्य १, ११३, १३

शश्वदग्निर्वयस्यस्य शत्रून् १०, ६९, ११
शश्वदिन्द्रः पोप्रुथद्भिः १, ३०, १६
शश्वद्धि वः सुदानव ८, ६७, १६
शश्वन्त हि प्रचेतसः ८, ६७, १७
शश्वन्तो हि शत्रवो ७, १८, १८
शाकमना शाको अरुणः १०, ५५, ६; साम. १७८३
शाचिगो शाचिपूजना० ८,१७,१२; साम. ७२६; अथर्व. २०, ५, ६; नि. ३, १०
शास इत्था महाँ असि १०, १५२, १; अथर्व. १,२०,४
शासद्वह्निर्दुहितुर्नप्त्यङ्गात् ३, ३१, १; नि. ३, ४
शिक्षा ण इन्द्र राय ८, ९२, ९; साम. १६४४
शिक्षा विभिन्दो अस्मै ८, २, ४१
शिक्षेयमस्मै दित्सेयं ८, १४, २; साम. १८३५; अथर्व. २०, २७. २
शिक्षेयमिन् महयते दिवेदिवे ७,३२,१९; साम. १७९७; अथर्व. २०. ८१, २
शिप्रिन्वाजानां पते १,२९,२; अथर्व. २०,७४,२; तै. ब्रा. २, ४. ४, ८
शिवः कपोत इषितो नो १०, १६५, २; अथर्व. ६,२७,२
शिवस्त्वष्टरिहा गहि ५, ५, ९; तै. सं. ३,१,११,२
शिवा नः सख्या सन्तु ४, १०, ८
शिशानो वृषभो यथाग्निः ८, ६०, १३
शिशुं जज्ञानं हरिं ९, १०९, १२; साम. १३३४
शिशुं जज्ञानं हर्यतं ९.९६. १७; साम. ११७५
शिशु न त्वा जेन्यं वर्धयन्ति १०, ४, ३
शिशुर्न जातोऽव चक्रदत् ९, ७४, १
शीतिके शीतिकावति १०, १६, १४; अथर्व. १८,३,६०; तै. आ. ६, ४, १
शीरं पावकशोचिषम् ८, १०२, ११
शीर्ष्णःशीर्ष्णो जगतः ७, ६६, १५
शुकेषु मे हरिमाणं १, ५०, १२; अथर्व १, २२, ४; तै.ब्रा. ३, ७, ६, २२
शुक्रः पवस्व देवेभ्यः ९, १०९, ५; साम. १२४२
शुक्रः शुशुक्वाँ उषो न १, ६९, १
शुक्रं ते अन्यद्यजते ६, ५८, १; साम. ७५; तै. सं. ४, १, ११, २; तै. आ. १,२.४; १०,१; ४,५,६; नि. १२, १७
शुक्रस्याश्व गवाशिर २, ४१, ३
शुक्रेभिरङ्गै रज आ ततन्वा ३, १, ५
शुचिः पावक उच्यते ९, २४, ७; साम. ९६७
शुचिः पावक वन्द्योग्ने २, ७, ४; तै. सं. १, ३, १४, ५
शुचिः पावको अद्भुतो १, १४२, ३

शुचिः पुनानस्तन्वं ९, ७०, ८
शुचिः स्म यस्मा अत्रिवत् ५, ७, ८
शुचिं न यामन्निषिरं ३, २, १४
शुचिं नु स्तोमं नवजातम ७, ९३, १; तै. सं. १, १४, १; तै. ब्रा. २, ४, ८, ३
शुचिमर्कैर्बृहस्पतिं ३, ६२, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, ३
शुचिरपः सृयवसा २, २७, १३; तै. सं. २, १, ११, ४
शुचिरसि पुरुनिष्ठाः ८, २, ९
शुचिर्देवेषु अर्पिता १, १४२, ९
शुची ते चक्रे १०, ८५, १२; अथर्व. १४, १, १२
शुची वो हव्या मरुतः ७, ५६, १२; तै. ब्रा. २,८,५,५
शुनं वाहाः शुनं नरः ४,५७,४; अथर्व. ३,१७,४; तै. आ. ६, ६, २
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र ३.३०,२२; ३१,२२; ३२,१७; ३४, ११; ३५, ११; ३६, ११; ३८, १०; ३९, ९; ४३, ८; ४८, ५; ४९, ५; ५०, ५; १०, ८९, १८; १०४, ११; साम. ३२९; अथर्व. २०, ११, ११; तै. ब्रा. २, ४, ४, ३
शुनःशेपो ह्यह्वद् गृभीतः १, २४, १३
शुनं नः फाला ४,५७,८; अथर्व. ३,१७,५; वा.य.१२,६९; तै. सं. ४, २, ५, ६
शुनमन्धाय भरमह्वयत्सा १. ११७, १८
शुनमष्टा व्यचरत् १०, १०२, ८
शुनमस्मभ्यमूतये १०, १२६, ७
शुनश्चिच्छेपं ५, २, ७
शुनासीराविमां वाचं जुषे ४,५७, ५; तै. आ. ६, ६, २; नि. ९, ४१
शुभ्रं नु ते शुष्मं वर्धयन्तः २, ११, ४
शुभ्रमन्धो देववातं ९, ६२, ५; साम. १००९
शुभ्रो वः शुष्मः कुधी ७, ५६, ८
शुंभमान ऋतायुभिः ९, ३६, ४
शुंभमाना ऋतायुभिः ९, ६४, ५; साम. १०३५
शुश्रुवांसाचिदश्विना ७.७०, ५
शुष्णं पिप्रुं कुयवं वृत्रमिन्द्र १, १०३, ८
शुष्मासो ये ते अद्रिवो ५, ३८, ३
शुष्मिन्तमं न ऊतये ३, ३७, ८; अथर्व. २०,२०,१;५७,४
शुष्मिन्तमो हि ते मदो १, १७५, ५
शुष्मी शर्धो न मारुतं ९, ८८, ७; साम. १४७३
शूरग्रामः सर्ववीरः ९, ९०, ३; साम. १४०९
शूरस्येव युध्यतो ३, ५५, ८
शूरा इवेद्युयुधयो १, ८५, ८
शूरो न धत्त आयुधा ९, ७३, २; साम. १२२९
शूरो वा शूरं वनते शरीरैः ६, २५, ४
शूषेभिर्बृधो जुषाणो १०, ६, ४
शृङ्गाणीवेच्छृङ्गिणां ३, ८, १०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ११
शृङ्गेव नः प्रथमा ३, ३९, ३
शृणुतं जरितुर्हवं कृष्णस्य ८, ८५, ४
शृणुतं जरितुर्हवमिन्द्राग्नी ७, ९४, २; साम. ९१७
शृणोतु न ऊर्जां पतिर्गिरः ५, ४१, १२
शृण्वन्तं पूषणं वयं ६, ५४, ८
शृण्वन्तु नो वृषणः ३, ५४, २०
शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः १, ४४, १४
शृण्वे वीर उग्रमुग्रं दमायन् ६, ४७, १६; नि. ६, ११
शृण्वे वृष्टेरिव स्वनः ९, ४१, ३; साम. ८९४
शृतं यदा करसि १०,१६,२; अथर्व. १८,२,५; तै.आ.६,१,४
शेवारे वार्या ८, १, २२
शेषन्नु त इन्द्र सस्मिन्योनौ १, १७४, ४
शेषे वनेषु मात्रोः ८, ६०, १५; साम. ४६
शोचा शोचिष्ठ दीदिहि ८, ६०, ६
श्नथद्वृत्रमुत सनोति वा ६, ६०, १; तै. सं. ४,२,११,१; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
श्यावाश्वस्य रेभतस्तथा ८, ३७, ७
श्यावाश्वस्य सुन्वतस्तथा ८, ३६, ७
श्वावाश्वस्य सुन्वतोऽत्रीणां ८, ३८, ८
श्येन आसामदितिः कक्ष्यो ५, ४४, ११
श्येनाविव पतथो ८, ३५, ९
श्येनो न योनिं सदनं ९, ७१, ६
श्रत्ते दधामि प्रथमाय १०, १४७, १; साम. ३७१
श्रद्धयाग्निः समिध्यते १०, १५१, १; तै. ब्रा. २,८,८,६; नि. ९, ३१
श्रद्धां देवा यजमाना १०.१५१,४; तै. ब्रा. २, ८. ८, ७
श्रद्धां प्रातर्हवामहे १०, १५१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ८, ७
श्रवः सूरिभ्यो अमृतं ७, ८१, ६
श्रवच्छुष्कर्ण ईयते वसूनां ७, ३२, ५
श्रवो वाजमिषमूर्जं वहन्ती ६, ६५, ३
श्रातं हविरोविन्द्र प्र याहि १०,१७९,२; अथर्व. ७,७२,१
श्रातं मन्य ऊधनि १०, १७९, ३; अथर्व. ७, ७२, ३
श्रायन्त इव सूर्यं ८, ९९, ३; साम. २६७; १३१९; अथर्व. २०, ५८, १; वा. य. ३३, ४१; नि. ६, ८
श्रावयेदस्य कर्णा ४, ३९, ३
श्रियसे कं भानुभिः १, ८७, ६; तै. सं. २, १, ११, २; ४, २, ११, २; नि. ४, १६

श्रिये कं वो अधि तनूषु १, ८८, ३
श्रिये जातः श्रिय आ ९, ९४, ४
श्रिये ते पादा दुव आ ६, २९, ३
श्रिये ते पृश्निरूपसेचनी १०, १०५, १०
श्रिये पूषन्नुक्षतेव देवाः १, १८४, ३
श्रिये मर्यासो अञ्जी १०, ७७, २
श्रिये सुदृशीरुपरस्य याम्नः ५, ४४, २
श्रीणन्नुप स्थाद्दिवं १, ६८, १
श्रीणामुदारो १०,४५,५; वा. य. १२,२२; तै.सं. ४,२,२,३
श्रुतं वो वृत्रहन्तमं ८. ९३, १६; साम. २०८
श्रुतं गायत्रं तकवानस्याहं १, १२०, ६
श्रुतं मे मित्रावरुणा १, १२२, ६
श्रुधि श्रुत्कर्ण वह्निभिः १, ४४, १३; साम. ५०; वा. य. ३३, १५; तै. ब्रा २, ७, १२, ५
श्रुधी न इन्द्र ह्वयामसि ६, २६, १
श्रुधी नो अग्ने सदने १०,११, ९;१२,९; अथर्व. १८,१,२५
श्रुधी हवं विपिपानस्याद्रेः ७, २२, ४; साम. १७९८
श्रुधी हवं तिरश्च्या ८, ९५, ४; साम. ३४६; ८८३
श्रुधी हवमिन्द्र मा रिषण्यः २, ११, १
श्रुधी हवमिन्द्र शूर १०, १४८, ५
श्रुष्टी वां यज्ञ उद्यतः सजोषा ६, ६८, १
श्रुष्टीवानो हि दाशुषे १, ४५, २
श्रुष्ट्यग्ने नवस्य मे ८, २३, १४; साम. १०६
श्रूया अग्निश्चित्रभानुः २, १०, २
श्रेष्ठ यविष्ठ भारताग्ने २, ७, १; तै. सं. १, ३, १४, ३
श्रेष्ठं यविष्ठमतिथिं १, ४४, ४
श्रेष्ठं वः पेशो अधि धायि दर्शतं ४, ३६, ७
श्रेष्ठं नो अद्य सवितः १०, ३५, ७
श्रेष्ठो जातस्य रुद्रा श्रियासि २, ३३, ३
श्रोणामेक उदकं गामवाज १, १६१, १०
श्वसित्यप्सु हंसो न १, ६५, ९
श्विभ्यो मा दक्षिणत ७, ३३, १
श्वेतं रूपं कृणुते यत् ९, ७४, ७

षट्त्रिंशांश्च चतुरः १०, ११४, ६
षड्भाराँ एको अचरन् ३, ५६, २
षळश्वाँ आतिथिग्व ८, ६८, १७
षष्टिं सहस्राश्वस्य ८, ४६, २२

स आगमदिन्द्रो यो वसूनां ५, ३६, १
स आ नो योनिं सदतु प्रेष्ठो ७, ९७, ४
स आ वक्षि महि न आ च १०, ३, ७; निं. ४, १८
स आहुतो वि रोचते १०, ११८, ३
स इज्जनेन स विशा २, २६, ३; तै. सं. २, ३, १४, ३; तै. ब्रा. २,८,५,३
स इक्षेति सुधित ४, ५०, ८; तै. ब्रा. २,४,६,४
स इत्तन्तुं स वि जानात्योतुं ६, ९, २
स इत्तमोऽवयुनं ततन्वत् ६, २१, ३; नि. ५, १५
स इत्सुदानुः स्ववाँ ६, ६८, ५
स इत्स्वपा भुवनेष्वास ४, ५६, ३; तै. ब्रा. २, ८, ४, ७
स इदग्निः कण्वतमः १०, ११५, ५
स इदस्त्रे प्रति धाद् ६, ३, ५
स इद्दानाय दभ्याय १०, ६१, २
स इद्दासं तुवीरवं १०, ९९, ६
स इद्भोजो यो गृहवे १०, ११७, ३
स इद्राजा प्रतिजन्यानि ४, ५०, ७
स इद्वने नमस्युभिर्वचस्यते १, ५५, ४
स इधान उषसो रामया २, २, ८
स इधान वसुष्कविः १, ७९, ५; साम. १५६२; वा. य. १५, ३६; तै. सं. ४, ४, ४, ५
स इन्नु रायः सुभृतस्य १०, १४७, ४
स इन्महानि समिथानि १, ५५, ५
स इषुहस्तैः सनिषङ्गिभिः १०, १०३, ३; साम. १८५१; अथर्व. १९,१३,४; वा.य. १७,३५; तै.सं.४,६,४,१
स ईं रथो न भुरिषाळ् ९, ८८, २; साम. १४७२
स ईं रेभो न प्रति वस्त उस्राः ६, ३, ६
स ईं वृषा जनयत्तासु गर्भं २, ३५, १३
स ईं वृषा न फेनमस्य १०, ६१, ८
स ईं सत्येभिः सखिभिः १०, ६७, ७; अथर्व. २०,९१,७; तै. ब्रा. २,८,५,१; नि. ५, ४
स ईं स्तृधो वनते अप्रतीतः ६, २०, ९
स ईं पाहि य ऋजीषी ६, १७, २; तै. ब्रा. २,५,८,१
स ईं महीं धुनिं २, १५, ५
स ईं मृगो अप्यो १, १४५, ५
सं यं स्तुभोऽवनयो न १, १९०, ७
सं यज्जनान् क्रतुभि १, १३२, ५
सं वज्जनो सुधनो विश्वशर्ध ५, ३४, ८
सं यत्त इन्द्र मन्यवः ४, ३१, ६
सं यदिषो वनामहे ५, ७, ३; तै. सं. २, १, ११, ३
सं यद्वनन्त मन्युभिर्जना ७, ५६, २२
सं यद्यूयं यवसादो १०, २७, ९
सं यन्मदाय शुष्मिणः १, ३०, ३
सं यन्महीं मिथती ७, ९३, ५
सं यन्मिथः पस्पृधानासो २, ११९, ३

सं यस्मिन्विश्वा वसूनि १०, ६, ६
सं या दानूनि येमथुः ८, २५, ६
सं वत्स इव मातृभिः ९, १०५, २; साम. १०९९
संवत्सरं शशयानाः ७, १०३, १; अथर्व. ४, १५, १३; नि. ९, ६
संवत्सरीणं पय उक्षियायाः १०, ८७, १७; अथर्व. ८,३,१७
सं वां शतानासत्या सहस्रा ६, ६३, १०
सं वां कर्मणा समिषा ६. ६९, १; तै. सं. ३, २, ११, १
संवृक्तघृष्णुमुक्थ्यं ९, ४८, २; साम. ८३७
सं वो मदासो अग्मतेा १, २०, ५
संसमिद्युवसे वृषन् १०, १९१, १; अथर्व. ६, ६३, ४; वा. य. १५, ३०; तै. सं. २, ६, ११,४; ४.४,४.४
सं सीदस्व महाँ असि १,३६,९; वा. य. ११,३७; तै. सं. ४, १. ३, ३; तै. आ. ४, ५, २
संसृष्टं धनमुभयं १०, ८४, ७; अथर्व. ४, ३१, ७
संहोत्रं स्म पुरानारीः १०,८६,१०; अथर्व. २०,१२६,१०
सकृद्ध धीरजायत ६, ४८, २२
स केतुरध्वराणां ३, १०, ४
सक्तुमिव तितउना १०, ७१, २; नि. ४, १०
स क्षपः परि षस्वजे ८, ४१, ३
सखाय आ नि षीदत पुनानाय ९, १०४, १; साम. ५६८; ११५७
सखाय आ नि षीदत सविता १, २२, ८
सखाय आ शिषामहि ८, २४, १; साम. ३९०; अथर्व. १८, १, ३७
सखायः क्रतुमिच्छत ८, ७०, १३
सखायः सं वः सम्यञ्च ५, ७, १; वा. य. १५,२९; तै.सं. २, ६, ११. ४; ४, ४, ४, ३
सख्यस्य इन्द्र विश्वह स्याम ७, २१, ९
सख्यास्ते विषुण ५, १२, ५
सख्यास्त्वा ववृमहे ३, ९, १; साम. ६२
सखायो ब्रह्मवाहसे ६, ४५, ४
सखा सख्ये अपचत्तूयमग्निः ५, २९, ७
सखा ह यत्र सखिभिर्नवग्वैः ३, ३९, ५
सखीयतामविता बोधि ४, १७, १८
सखे विष्णो वितरं ८, १००, १२
सखे सख्यायमश्व्या ४, १, ३
सख्ये त इन्द्र वाजिनो १. ११, २; साम. ८२८
स गृणानो अङ्गिर्देववान् १०, ६१, २६
स गृत्सो अग्निस्तरुणश्चिदस्तु ७, ४, २
स गोमघा जरित्रे ६, ३५, ४
स गोरश्वस्य वि व्रजं ८, ३१, ५
स ग्रामेभिः सनिता रथे १, १००. १०
स घा तं वृषणं रथमधि १, ८२. ४; साम. ४२४
स घा नः सूनुः शवसा १, २७, २; साम. १६३५
स घा नो देवः सविता सहा ७,४५.३; तै. ब्रा. २,८.६,१
स घा नो योग आ भुवत् १, ५, ३; साम. ७४२; अथर्व. २०, ६९, १
स घा यस्ते ददाशति ३, १०, ३
स घा राजा सत्पतिः १. ५४. ७
स घा वीरो न रिष्यति १, १८, ४
स घेदुतासि वृत्रहन् ४, ३०, २२
संक्रंदनेनानिमिषेण १०, १०३, २; साम. १८५०; अथर्व. १९, १३, ३; वा. य. १७, ३४; तै. सं. ४, ६, ४, १
सं गच्छध्वं सं वदध्वं १०, १९१, २, अथर्व. ६, ६४, १; तै. ब्रा. २, ४. ४. ४
संगच्छमाने युवति १, १८५, ५
सं गच्छस्व पितृभिः १०, १४, ८; अथर्व. १८, ३, ५८; तै. आ. ६, ४, २
सं गोभिरङ्गिरसो १०, ६८, २; अथर्व. २०, १६, २
सं गोमदिन्द्र वाजवद् १. ९. ७; अथर्व. २०, ७१, १३
सं घोषः शृण्वे वसैरमित्रैः ३, ३०. १६
स चक्रमे महतो निरुः ५, ८७, ४
सचन्त यदुषसः सूर्येण १०, १११, ७
स चन्द्रो विप्र मर्त्यो १, १५०, ३
सचस्व नायमवसे अभीके ६, २४, १०
सचा यदासु जहतीषु १०, ९५, ८
सचायोरिन्द्रश्चर्कृषे १०, १०५, ४
सचा सोमेषु पुरुहूत ८, ६६, ६
स चिकेत सहीयसाग्निः ८, ३९, ५
स चिन्नचित्रं चितयन्तमस्मे ६, ६, ७
स चेतयन्मनुषो ४, १, ९
स जातूभर्मा श्रद्दधाने १, १०३, ३
स जातेभिर्वृत्रहा ३, ३१, ११
स जातो गर्भो असि १०, १, २; वा. य. ११, ४३; तै.सं. ४, १, ४, १
स जामिभिर्यत्समजाति १, १००, ११
स जायत प्रथमः पस्त्यासु ४, १, ११
स जायमानः परमे व्योमनि व्रतानि ६, ८, २
स जायमानः परमे व्योमन्याबिः १, १४३, २
स जायमानः परमे व्योमन् वायुर्न ७, ५, ७

स जिन्वते जठरेषु प्रजज्ञि ३, २, ११
स जिह्वया चतुरनीक ५, ४८, ५
सजूरादित्यैर्वसुभिः ५, ५१, १०
सजूर्देवेभिरपां नपातं ७, ३४, १५
सजूर्मित्रावरुणाभ्यां ५, ५१, ९
सजूर्विश्वेभिर्देवेभिः ५, ५१, ८
सजोषस आदित्यैर्मादय ४, ३४, ८
सजोषस्त्वा दिवो नरो ६, २, ३
सजोषा इन्द्र वरुणेन सोमं ४, ३४, ७
सजोषा इन्द्र सगणो ३, ४७, २; वा. य. ७, ३७; तै. सं. १, ४, ४२, १; तै. आ. १०, १, ११
सजोषा धीराः पदैरनु १, ६५, २
सं च त्वे जग्मुर्गिर इन्द्र ६, ३४, १
सं चोदय चित्रमर्वाक् १, ९, ५; अथर्व. २०, ७१, ११
सं जर्भुराणस्तरुभिः सुते ५, ४४, ५
सं जागृवद्भिर्जरमाण १०, ९१, १
संजानाना उप सीदन् १, ७२, ५
सतः सतः प्रतिमानं ३, ३१, ८
स तत्कृधीषितस्तूयमग्ने ६, ५, ६
स तुर्वणिर्महाँ अरेणु १, ५६, ३; नि. ६, १४
स तु वक्षाण्यधपेशनानि १०, १, ६
स तु श्रुधि श्रुत्या यो ६, ३६, ५
स तु श्रुधीन्द्र नूतनस्य ६, २१, ८
स तू नो अग्निर्नयतु ४, १, १०
स तू पवस्व परि पार्थिवं राजा स्तोत्रे ९, ७२, ८
स तू पवस्व परि पार्थिवं राजो दिव्या च ९, १०७, २४
स ते जानाति सुमतिं यविष्ठ ४, ४, ६; तै.सं. १.२.१४,२
स तेजीयसा मनसा त्वोतः ३, १९, ३; तै.सं. १,३,१४,६
सतो नूनं कवयः सं १०, ५३, १०
सत्तो होता न ऋत्वियः ३, ४१, २; अथर्व. २०,२३,२
सत्तो होता मनुष्वदा १, १०५, १४
सत्यं तत्तुर्वशे यदौ ८, ४५, २७
सत्यं तदिन्द्रा वरुणा ८, ५९, ३
सत्यं त्वेषा अमवन्तो १, ३८, ७
सत्यमित्तन्न त्वावाँ ६, ३०, ४; तै. ब्रा. २, ६, ९, १
सत्यमित्था महेनदि ८, ७४, १५
सत्यमित्था वृषेदसि ८, ३३, १०; साम. २६३
सत्यमिद्वा उ अश्विना ५, ७३, ९
सत्यमिद्वा ह तं वयं ८, ६२, १२
सत्यमुग्रस्य बृहतः ९, ११३, ५
सत्यमूचुर्नर एवा हि चक्रुः ४, ३३, ६
सत्यामाशिषं कृणुता १०, ६७, ११; अथर्व. २०,९१,११
सत्या सत्येभिर्मरुती ७, ७५, ७
सत्येनोत्तभिता भूमिः १०, ८५, १; अथर्व. १४, १, १
सत्रा ते अनु कृष्टयो ४, ३०, २
सत्रा त्वं पुरुहूत ८, १५, ११
सत्रा मदासस्तव ६, ३६, १
सत्रा यदीं भावरस्य ४, २१, ७
सत्रासाहं वरेण्यं सहोदां ३, ३४, ८; अथर्व. २०,११,८
सत्रासाहो जनभक्षो २, २१, ३
सत्रा सोमा अभवन् ४, १७, ६
सत्राहणं दाधृषिं ४, १७, ८; साम. ३३५
स त्रितस्याधि सानवि ९, ३७, ४; साम. १२९५
सत्रे ह जाताविषिता नमो ७, ३३, १३
स त्वं विप्राय दाशुषे ८, ४३, १५
स त्वं दक्षस्यावृको ६, १५, ३
स त्वं न इन्द्र धियसानो अर्कैः ५, ३३, २
स त्वं न इन्द्र वाजेभिः ८, १६, १२; अथर्व. २०,४६,३
स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अप्सु १, १०४, ६
स त्वं न इन्द्राकवाभिः ६, ३३, ४
स त्वं न ऊर्जा पते ८, २३, १२
स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णु ६,४६,२; साम.८१०; अथर्व. २०, ९८, २; वा. य. २७, ३८
स त्वं नो अग्नेऽवमो ४, १, ५; वा. य. २१, ४; तै. सं. २, ५, १२, ३
स त्वं नो अर्वाञ्चिदाया ६, १२, ६
स त्वं नो देव मनसा ८, २६, २५
स त्वं नो रायः शिशीहि ३, १६, ३
स त्वमग्ने प्रतीकेन १०, ११८, ८; तै. सं. २,५,१२,५
स त्वमग्ने विभावसुः ८, ४३, ३२
स त्वमग्ने सौभगत्वस्य १, ९४, १६
स त्वमस्मदप द्विषो ८, ११, ३
सत्वा भरिषो गविषो दुव ४, ४०, २
स त्वामदद् वृषा मदः १, ८०, २
स दर्शतश्रीरतिथिः १०, ९१, २
सदसस्पतिमद्भुतं १, १८, ६; साम. १७१; वा.य.३२,१३; तै. आ. १०,१,४
सदस्य मदे सदृस्य ६, २७, २
सदा कवी सुमतिमाचके १, ११७, २३
सदाचुणो यजतो बिद्विषो ५, ४४, १२
सदानि रण्वो यवसेव १०, ११, ५; अथर्व. १८,१,२२

सदा सुगः पितुमाँ ३, ५४, २१
सदिद्धि ते तुविजातस्य ६, १८, ४
स दूतो विश्वेदभि वष्टि ४, १, ८
स दृळ्हे चिदभि तृणत्ति ८, १०३, ५
सदृशीरद्य सदृशी १, १२३, ८
स देवः कविनेषितो ९, ३७, ६; साम. १२९७
सदो द्वा चक्राते उप ८. २९, ९
सध्रेञ्च प्राचो विमिमाय २. १५ ३; तै. सं. २,३,१४,५
सध्रिचः शवसा पञ्च १०, १७८. ३; नि. १०, २९
सध्रिचस्य चर्कृतिः ६, ४८, २१
सध्रिन्नु ते मघवन्नभि ७, १९, ९; अथर्व. २०,३७,९
सद्यो अध्वरे रथिरं जनन्त ७, ७, ४
सद्यो जात ओषधीभिः ३, ५, ८
सद्यो जातस्य ददृशानं ४, ७, १०
सद्यो जातो व्यमिमीत १०.११०,११; अथर्व. ५,१२,११; वा. य. २९, ३६; तै.ब्रा. ३,६,३,४; नि. ८,२१
सद्योजुवस्ते वाजा ८, ८१, ९
सद्यो ह जातो वृषभः ३, ४८, १
स द्रुह्वणे मनुष १०, ९९, ७
स द्विबन्धुर्वैतरणो १०, ६१, १७
स धारयत्पृथिवीं पप्रथ १, १०३, २
सध्रीचीः सिन्धुमुशतीरिवा १०, १११, १०
सध्रीमा यन्ति परि २, १३, २
स न इन्द्रः शिवः सखा ८, ९३, ३; साम. १४५२; अथर्व. २०, ७, ३
स न इन्द्र त्वयतायां इषेधाः ७, २०, १०; २१, १०
स न इन्द्र यज्यवे ९, ६१, १२; साम. ५९२; ६७३; वा. य. २६, १७
स न ईळानया सह ८, १०२, २
स न ऊर्जे व्यव्ययं ९, ४९, ४; साम. १४३८
स नः क्षुमन्तं सदने १०, ३८, २
स नः पप्रिः पारयाति ८, १६, ११; अथर्व. २०, ४६, २
स नः पवस्व वाजयुः ९, ४४, ४
स नः पवस्व शं गवे ९, ११, ३; साम. ६५३
स नः पावक दीदिवो १, १२, १०; वा. य. १७, ९; तै. सं. १, ३. १४, ८; ५, ५, ३; ४, ६, १, ३
स नः पावक दीदिहि ३, १०, ८
स नः पितेव सूनवे १, १, ९; वा. य. ३, २४; तै. सं. १, ५, ६, २; नि. ३, २१
स नः पुनान आ भर रयिं वीरवतीम् ९, ६१, ६; साम. ७८९
स नः पुनान आ भर रयिं स्तोत्रे ९, ४०, ५
स नः पृथु श्रवाय्यं ६, १६, ११; साम. ६६१; तै. ब्रा. ३, ५, २, १
स नः शक्रश्चिदाशकन् ८, ३२, १२
स नः शर्माणि वीतये ३, १३, ४
स नः सिंधुमिव नावयाति १, ९७, ८; अथर्व. ४,३३,८; तै. आ. ६, ११, २
स नः सोमेषु सोमपाः ८, ९७, ६
सनत्साश्वयं पशुं ५, ६१, ५
सनद्वाजं विप्रवीरं १०, ४७, ४
स नक्षित्राभिरद्दिवो ४, ३२, ५
स न स्तवान आ भर गायत्रेण १, १२, ११
स न स्तवान आ भर रयिं ८, २४, ३
सना च सोम जेषि च ९, ४, १; साम. १०४७
सना ज्योतिः सना स्वः ९, ४, २; साम. १०४८
सना ता का चिद्भुवना २, २४, ५
सना ता त इन्द्र नव्या १, १७४. ८
सना ता त इन्द्र भोजनानि ७,१९,६; अथर्व. २०,३७,६
सनात्सनीळा अवनीरवा १. ६२, १०
सना दक्षमुत क्रतुं ९, ४, ३; साम. १०४९
सनादग्ने मृणसि यातुधानान् १०, ८७, १९; साम. ८०; अथर्व. ५, २९, ११; ८, ३, १८
सनादेव तव रायो १, ६२, १२
सनाद्दिवं परि भूमा १, ६२, ८
सना पुराणमध्येमि ३, ५४, ९
सनामाना चिद् ध्वसयो १०, ७३, ६
सनायेव गोतम इन्द्र १, ६२, १३
सनाबुवो नमसा नव्यो १. ६२, ११
सनितः क्षुमनितरुग्र ८. ४६, १०
सनिता विप्रो अर्वद्भिः ८, २, ३६
सनितासि प्रवतो दाशुषे ७, ३७, ५
सनिर्मित्रस्य पप्रथः ८, १२, १२
स नीथ्याभिर्नशंतारः ६, ३२, ४
सनेम तत्सुसनिता १०, ३६. ९
सनेम तेऽवसा नव्य इन्द्र ६, २०, १०
सनेम ये त ऊतिभिः २, ११. १९
सनेमि कृध्यास्मदा ९, १०४, ६
सनेमि चक्रमजरं १. १६४, १४; अथर्व. ९, ९, १४
सनेमि त्वमस्मदाँ अदेवं ९, १०५. ६; साम, १६१३
सनेमि सख्यं स्वपस्यमानः १, ६२, ९
सनेम्यस्मद्युयोत दिद्युं ७, ५६, ९

स नो अद्य वसुत्तये ९, ४४, ६
स नो अर्ष पवित्र आ ९, ६४, १२
सनो अर्षाभि दूत्यं ९, ४५, २
स नो ज्योतींषि पूर्व्य ९, ३६, ३
स नो दूराच्चासाच्च १, २७, ३; साम. १६३६
स नो देव देवताते ९, ९६, ३
स नो देवेभिः पवमान ९, ९३, ४
स नो धीती वरिष्ठया ५, २५, ३
स नो नव्येभिर्वृषकर्मन् १, १३०, १०
स नो नियुद्भिः पुरुहूत ६, २२, ११; अथर्व. २०, ३६, ११
स नो नियुद्भिरा पृण ६, ४५, २१
स नो नृणां नृतमो १, ७७, ४
स नो नेदिष्ठं दृशान १, १२७, ११
स नो बोधि पुरएता सुगेषूत ६, २१, १२
स नो बोधि पुरोळाशं ६, २३, ७
स नो बोधि श्रुधी हवं ५, २४, ३; वा. य. ३, २६
स नो बोधि सहस्य २, २, ११
स नो भगाय वायवे पूष्णे ९, ६१, ९; साम. १०८३
स नो भगाय वायवे विप्रवीरः ९, ४४, ५
स नो मदानां पत ९, ४४, ५
स नो मन्द्राभिरध्वरे ६, १६, २; साम. १४७५
स नो महाँ अनिमानो १, २७, ११; साम. १६६४
स नो मित्रमहस्त्वं ८, ४४, १४; साम. १७१३
स नो युवेन्द्रो जोहूत्रः २, २०, ३
स नो राधांस्या भरे० ७, १५, ११
स नो रेवत्समिधानः २, २, ६
स नो वस्व उप मासि ८, ७१, ९
स नो वाजाय श्रवस इषे च ६, १७, १४
स नो वाजेष्वविता पुरूत्र ८, ४६, १३
स नो विभावा चक्षणिर्नव ६, ४, २
स नो विश्वा दिवो वसूतो ९, ५७, ४; साम. १७६४
स नो विश्वान्या भर सुवितानि ८, ९३, २९
स नो विश्वाहा सुक्रतुः १, २५, १२
स नो विश्वेभिर्देवेभिः ८, ७१, ३
स नो वृषन्नमुं चरुं १, ७, ६; साम. १६११, अथर्व. २०, ७०, १२; नि. ६, १६
स नो वृषन्तनिष्टया ८, ९२, १५
स नो वृष्टिं दिवस्परि २, ६, ५
स नो वेदो अमात्यं ७, १५, ३; साम १३८१
स नो हरीणां पत ९, १०५, ५; साम. १६१२
सन्ति ह्यर्य आशिष ८, ५४, ७
सं ते पयांसि समु १, ९१, १८; वा. य. १२, ११३; तै.सं. ४, २, ७, ४
सं त्री पवित्रा वितता नि ९, ९७, ५५
सं दक्षेण मनसा जायते ९, ६८, ५
सं देवैः शोभते वृषा ९, २५, ३; साम. ९२०
सं नः शिशीहि भुरिजो ८, ४, १६
सं नु वोचावहै पुनः १, २५, १७
सं नो राया बृहता विश्वपेश १, ४८, १६
स पक्षत उभयोर्नृम्णमयोः ६, २५, ६
स पप्रथानो अभि पञ्च ७, ६९, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ७
सपर्यवो भरमाणा अभिज्ञु ७, २, ४
सपर्येण्यः स प्रियो विक्ष्व ६, १, ६; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ३
स पर्वतो न धरुणेष्वच्युतः १, ५१, २
स पवस्व धनंजय ९, ४६, ५
स पवस्व मदाय कं ९, ४५, १
स पवस्व मदिन्तम ९, ५०, ५; साम. १२०९
स पवस्व य अविथेन्द्रं ९, ६१, २१; साम. ४९४
स पवस्व विचर्षण ९, ४१, ५; साम. ८९६
स पवस्व सहमानः ९, ११०, १२
स पवित्र विचक्षणो ९, ३७, २; साम. १२९३
स पिप्याण्यायुधानि १०, ८, ८
स पुनान उप सूरे न ९, ९७ ३८; साम. १३५८
स पुनानो मदिन्तमः ९, ९९, ६
स पूर्व्या निविदा १, ९६, २
स पूर्व्यः पवते ९, ७७, २
स पूर्व्यो महानां ८, ६३, १; साम. ३५५
स पूर्व्यो वसुविज्जायमानो ९, ९६, १०
सप्त क्षरन्ति शिशवे १०, १३, ५; अथर्व. ७, ५७, २
सप्त त्वा हरितो रथे १, ५०, ८; अथर्व. १३, २, २३; २०, ४७ २०; तै. सं. २, ४, १४, ४
सप्त दिशो नानासूर्याः ९, ११४, ३; तै. आ. १, ७, ४
सप्त धामानि परियन् १०, १२१, ३
सप्तभिः पुत्रैरदितिः १०, ७२, ९; तै. आ. १, १३, ३
सप्त मर्यादाः कवयः १०, ५, ६; अथर्व. ५, १, ६; नि. ६, २७
सप्त मे सप्त शाकिनः ५, ५२, १७
सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रं १, १६४, २; अथर्व. ९, ९, २; १३, ३, १८; तै. आ. ३, ११, ८; नि. ४, २७
सप्त वीरासो अधरात् १०, २७, १५
सप्त स्वसारो अभि मातरः ९, ८६, ३६
सप्त स्वसॄरुषीर्वावसानः १०, ५, ५; नि. ५, १
सप्त होतारमिदीळते ८, ६०, १६

सप्त होत्राणि मनसा ३, ४, ५
सप्तानां सप्त ऋष्टयः ८, २८, ५
सप्तापो देवीः सुरणा १०, १०४, ८
सप्तार्धगर्भा भुवनस्य रेतः १,१६४,३६; अथर्व.९,१०,१७; नि. १४, २१
सप्तास्यासन्परिधयः १०, ९०, १५; अथर्व. १९, ६, १५; वा. य. ३१, १५; तै. आ. ३, १२, ३
सप्ती सृजन्ति वेधसो ९, २९, १; साम. १७६६
सप्ती चिद्धा मदच्युता ८, ३३, १८
स प्रकेत उभयस्य प्रविद्वान् ७, ३३, ११
स प्रत्नथा कविवृध ८, ६३, ४
स प्रत्नथा सहसा जायमानः १, ९६, १
स प्रत्नवन्नवीयसा ६, १६, २१; तै. सं. १, २, १२, १; तै. ब्रा. २,४ ८,१
स प्रत्नवन्नव्यसे ९, ९१, ५
स प्रथमे व्योमनि ८, १३, २; साम. ७४७
स प्रवोळ्हॄन्परिगत्या १, १५, ४
स प्राचीनान्पर्वतान् २, १७, ५
सबाधो यं जना इमे ८, ७४, ६
स बोधि सूरिर्मघवा २, ६, ४; वा. य. १२, ४३; तै. सं. ४, २, ३, ४
स भन्दना उदियर्ति ९, ८६, ४१; नि. ५, २
सभामेति कितवः १०, ३४, ६
स भिक्षमाणो अमृतस्य ९, ७०, २; साम. १४२४
स भूतु यो प्रथमाय २, १७, २
स भ्रातरं वरुणमग्न ४, १, २
समजैषमिमा अहं १०, १५९, ६
समञ्मना जनिम मानुषाणाम् ६, १८, ७
समञ्जया पर्वत्या वसूनि १०, ६९, ६
समञ्जन्तु विश्वे देवाः १०, ८५, ४७
समन्न गावोऽभितो ५, ३०, १०
स मत्सरः पृत्सु वन्वन् ९, ९६, ८
समत्सु त्वा शूर सतामुराणं १, १७३, ७
समत्स्वग्निमवसे ८,११,९; साम.११६८; तै.ब्रा.२,४,४,४
समध्वरायोषसो ७, ४१, ६; अथर्व. ३, १६, ६; वा. य. ३४, ३९; तै. ब्रा. २, ८, ९, ९
समना तूर्णिरुप वासि १०, ७३, ४
समनेव वपुष्यतः ८, ६१, ९
स मन्दस्वा ह्यनु जोषम् ६, २३, ८
स मन्दस्वा ह्यन्धसो ३, ४१, ६; ६, ४५, २७; अथर्व. २०, २३, ६
स मन्द्रया च जिह्वया ७, १६, ९
समन्या यन्युप यन्ति २, ३५, ३; साम. ६०७; तै. सं. १,५,१२,१
स मन्युमीः समदनस्यक० १, १००, ६
स मन्युं मर्त्यानां ८, ७८, ६
स मर्तो अग्ने स्वनीकरेवान् ७, १, २३
स मर्मृजान आयुभिः प्रयस्वान् ९, ६६, २३
स मर्मृजान आयुभिरिभो ९, ५७, ३; साम. १७६३
स मर्मृजान इन्द्रियाय ९, ७०, ५
समश्विनोरवसा ५, ४२, १८; ४३,१७; ७६,५; ७७, ५
समस्मिञ्जायमान आसत १०, ९५, ७; नि. १०,४७
समस्य मन्यवे विशो ८, ६, ४; साम. १३७; १६५१; अथर्व. २०, १०७, १
समस्य हरिं हरयो ९, ९६, २
स मह्ना विश्वा दुरितानि ७, १२, २; साम. १३०५
स मातरा न ददृशान ९, ७०, ६
स मातरा विचरन् वाजयन् ९, ६८, ४
स मातरा सूर्येणा ६, ३२, २
स मातरिश्वा पुरुवार १, ९६, ४
समान ऊर्वे अधि संगतासः ७, ७६, ५
समानं वत्समभि १, १४६, ३
समानं वां सजात्यं ८, ७३, १२
समानं नीळं वृषणो १०, ५, २
समानमञ्जयेषां ८, २०, ११
समानमस्रा अनपावृत् १०, ८९, ३
समानमु त्यं पुरुहूतं १०, ४१, १
समानमेतदुदकं १, १६४, ५१; तै. आ. १, ९, ५; नि. ६, २२; ७, २३
समानं पूर्वीरभि वावशाना १०, १२३, ३
समानयोजनो हि वां १, ३०, १८
समानी व आकूतिः १०, १९१, ४; अथर्व. ६, ६४, ३; तै. ब्रा. २, ४, ४, ५
स मानुषीषु दूळभो ४, ९, २
स मानुषे वृजने शन्तमो १, १२८, ७
समाने अहन्त्रिरवद्यगोहना १, ३४, ३
समानो अध्वा स्वस्रोरनन्त १, ११३, ३; साम. १७५१
समानो मन्त्रः समितिः १०, १९१, ३; अथर्व. ६,६४,२; तै. ब्रा. २, ४, ४, ५
समानो राजा विभृतः ३, ५५, ४
समाम्या वियुते दूरे० ३, ५४, ७; नि. ४, २५
स मामृजे तिरो अण्वानि ९, १०७, ११; साम. १६९०

समाववर्ति विष्ठितो २, ३८, ६
स माहिन इन्द्रो अर्णो २, १९, ३
समित्तमघमश्नवत् ८, १८, १४
समित्तान्कृत्रहाखिदद् ८, ७७, ३
समित्समिद्भिरुमना ३, ४, १
समिद्धमग्निं समिधा गिरा ६, १५, ७; साम. १५६७
समिद्धश्चित्समिध्यसे १०, १५०, १
समिद्धस्य प्रमहसो ५, २८, ४
समिद्धस्य श्रयमाणः ३, ८, २; तै. ब्रा. ३, ६, १, १
समिद्धाग्निर्वनवस्त्रीर्ण० ५, ३७, २
समिद्धे अग्नौ सुत इन्द्र ६, ४०, ३
समिद्धेष्वग्निष्वानजानाः १, १०८, ४
समिद्धो अग्न आ वह १, १४२, १
समिद्धो अग्न आहुत देवान् ५, २८, ५; तै. सं. २,५,८,६; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
समिद्धो अग्निर्दिवि ५, २८, १
समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्यां २, ३, १
समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे १०,११०,१; अथर्व. ५.१२,१; वा. य. २९, १५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, १; नि. ८,५
समिद्धो अद्य राजसि १, १८८, १
समिद्धो विश्वतस्पतिः ९, ५, १
समिधाग्निं दुवस्यत ८, ४४, १; वा. य. ३,१; १२, ३०; तै. सं. ४, २, ३, १; तै. ब्रा. १, २, १, ९
समिधा जातवेदसे ७, १४, १
समिधान उ सन्त्य ८, ४४, ९
समिधानः सहस्रजित् ५, २६, ६
समिधा यस्त आहुतिं निशितं ६, २, ५
समिधा यो निशितिं दाशत् ८, १९. १४
समिध्यमानः प्रथमानु ३, १७, १; तै. ब्रा. १, २, १, १०
समिध्यमानो अध्वरेऽग्निः ३, २७, ४; तै. ब्रा. ३,५,२,३
समिध्यमानो अमृतस्य ५, २८, २
समिन्द्र गर्दभं १, २९, ५; अथर्व. २०, ७४, ५
समिन्द्र णो मनसा नेषिगो ५, ४२, ४; अथर्व. ७,९७, २; वा. य. ८,१५; तै. सं. १,४,४४,१; तै. ब्रा. २,८,८,६
समिन्द्र राया समिषा १, ५३, ५; अथर्व. २०. २१, ५
समिन्द्रेणोत वायुना ९, ६१, ८; साम. १६७८
समिन्द्रेरय गामनड्वाहं १०, ५९, १०
समिन्द्रो गा अजयत् ४, १७, ११
समिन्द्रो रायो बृहती ८, ५२, १०; साम. १७३२
समीं रेभसो अस्वरन् ८, ९७, ११; साम. ९३२; अथर्व. २०, ५४, २
समीचीना अनूषत ९, ३९, ६; साम. ९०३
समीचीनास आसते ९, १०, ७; साम. ११२५
समीचीने अभि त्मना यह्वी ९, १०२, ७
समीं पणेरजति ५, ३४, ७
समी रथं न भुरिजोः ९, ७१, ५
समी वत्सं न मातृभिः ९, १०४, २; साम. ११५८
समी सखायो अस्वरन् ९, ४५, ५
समु त्ये महतीरपः ८, ७, २२
समु त्वा धीभिरस्वरन् ९, ६६, ८
समुद्रः सिन्धू रजो १०, ६६, ११
समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य ७, ४९, १
समुद्रमासामव तस्थे अग्निः ५, ४४, ९
समुद्रादर्णवादधि १०, १९०, २; तै. आ. १०, १, १४
समुद्रादूर्मिमुदियर्ति १०, १२३, २
समुद्रादूर्मिमेधूधाँ ४, ५८, १; वा. य. १७, ८९; तै. आ. १०, १०, २
समुद्रिया अप्सरसो ९, ७८, ३
समुद्रे अन्तः शयत ८, १००, ९
समुद्रेण सिन्धवो ३, ३६, ७
समुद्रे त्वा नृमणा १०, ४५, ३; वा. य. १२,२०; तै. सं. ४, २, २, १
समुद्रो अप्सु मामृजे ९, २, ५; साम. १०४१
समु पूष्णा गमेमहि ६, ५४, २
समु प्र यन्ति धीतयः १०, ९५, ४
समु प्रिया अनूषत ९, १०१, ८; साम. ८१९
समु प्रियो मृज्यते ९, ९७, ३; साम. १४०१
समु वां यज्ञं महयन्नमोभिः ७, ६१, ६
समु वो यज्ञं महयन्नमोभिः ७, ४२, ३
स मृज्यते सुकर्मभिः ९, ९९, ७
स मृज्यमानो दशभिः ९, ७०, ४
समेनमह्रुता इमा ९, ३४, ६
स मे व पुश्छदयदश्विनोर्यः ६, ४९, ५
समोहे वा य आशत १, ८, ६; अथर्व. २०, ७१, २
सम्रौ चिद्रुद्रौ १०, ११७, ९
सं पश्यमाना अमदन्नभि ३, ३१, १०
सं पूषन्नध्वनस्तिर १, ४२, १
सं पूषन्त्रिवृषा नय ६, ५४, १
सं प्रेरते अनु वातस्य १०, १६८, २
सं भानुना यतते सूर्यस्य ५, ३७, १; नि. ५, ७
सं भूम्या अन्तां ७, ८३, ३

सं माग्ने वर्चसा १, २३, २४; अथर्व. ७, ८९, २; ९,१,१५; तै. सं. १०, ५, ४७
सं मा तपन्त्यभितः (०। नि बाधते) १०, ३३, २
सं मा तपन्त्यभितः (०। मूषो) १, १०५, ८; नि. ४,६
सं मातृभिर्न शिशुः ९, ९३, २; साम. १४१९
संमिश्लो अरुषो भव ९, ६१, २१; साम. ८१७
संमीद्य यदुवना १, १६१, १२
सम्यक्सम्यञ्चो महिषा ९, ७३, २
सम्यक्स्रवन्ति सरितो न ४, ५८, ६; वा. य. १३, ३८; १७, ९४; तै. सं. ४, २, ९, ६
सं यज्जनान्कृतुभिः १, १३२, ५
सम्राजा उग्रा वृषभादिव ५, ६३, ३
सम्राजा या घृतयोनी ५, ६८, २; साम. ११४४
सम्राजावस्य भुवनस्य ५, ६३, २
सम्राजो ये सुवृधो यज्ञं १०, ६३, ५
सम्राज्ञी श्वशुरे भव १०, ८५, ४६; अथर्व. १४, १, ४४
सम्राळन्यः स्वराळन्य ७, ८२, २
स यन्ता विप्र एषां ३, १३, ३
स यक्ष्योऽवनीर्गोष्वर्वा १०, ९९, ४
स युध्मः सत्वा खजकृत्सम ६, १८, २
स योजते अरुषा विश्वभोज ७,१६,२; साम.७५०; वा. य. १५, ३३; तै. सं. ४, ४, ४, ४
स यो न मुहे न मिथू ६, १८, ८
स यो वृषा नरां न १, १४९, २
स यो वृषा वृष्ण्येभिः १, १००, १; तै. ब्रा. २,८,३,६
स यो व्यख्यादभि २, ४, ७
स रंहत उरुगायस्य ९, ९७, ९; साम. १११८
स रत्नं मर्त्यो वसु १, ४१, ६
स रथेन रथीतमो ६, ४५, १५
स रन्धयत्सदिवः २, १९, ६
सरस्वति त्वमस्माँ २, ३०, ८
सरस्वति देवनिदो नि ६, ६१, ३
सरस्वति या सरथं १०, १७, ८; अथर्व. १८,१,४३
सरस्वतीं यां पितरो १०, १७, ९; अथर्व. १८,१,४१
सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते १०, १७, ७; अथर्व. १८,१,४१
सरस्वती सरयुः सिंधुः १०, ६४, ९
सरस्वती साधयन्ती २, ३, ८
सरस्वत्याभि नो नेषि ६, ६१, १४; तै. ब्रा. २,४,३,१
सरस्वान्दीभिर्वरुणः १०, ६६, ५
स राजसि पुरुष्टुतँ एको ८,१५,३; अथर्व.२०,६१,६; ६२,१०
स रायस्खामुप सृजा ६, ३६, ४
स रुद्रेभिरशस्तवार १०, ९९, ५
सरूपैरा सु नो गहि ८, ३४, १२
स रेतोधा वृषभः ७, १०१, ६
स रेवाँ इव विश्पतिः १, २७, १२; साम. १६६५
स रोचयज्जनुषा रोदसी ३, २, २
स रोरुवदभिपूर्वा ९, ६८, २
स रोरुवद् वृषभः १०, २८, २
सर्गाँ इव सृजतं सुष्टुतीरुप ८, ३५, २०
सर्वं परिक्रोशं जहि १, २९, ७; अथर्व. २०, ७४, ७
सर्वे नन्दन्ति यशसा १०, ७१, १०
स वज्रभृद्दस्युहा १, १००, १२
स वर्धिता वर्धनः ९, ९७, ३९; साम. १३५९
स वह्निः पुत्रः पित्रोः १, १६०, ३
स वह्निः सोम जागृविः ९, ३६, २
स वह्निभिर्ऋक्वभिः ६, ३२, ३
स वह्निरप्सु दुष्टरो ९, २०, ६; साम. ९७३
स वां यज्ञेषु मानवी ९, ९८, ९
स वाजं यातापदुष्पदायन् १०, ९९, ३
स वाजं विश्वचर्षणिः १, २७, ९; साम. १४१७
स वाजी रोचना दिवः ९, ३७, ३; साम. १२९४
स वाज्यक्षाः सहस्ररेताः ९, १०९, १७; साम. ११६१
स वाज्यर्वा स ऋषिर्वचस्य ४, ३६, ६
स वावृधे नर्यो योषणासु ७, ९५, ३
सविता पश्चातात्सविता १०, ३६, १४
सविता यन्त्रैः पृथिवीं १०, १४९, १; नि. १०, ३२
सवितारमुषसमश्विना १, ४४, ८
स विद्वाँ अङ्गिरोभ्य इन्दो ८, ६३, ३
स विद्वाँ अपगोहं २, १५, ७
स विद्वाँ आ च पिप्रयो २, ६, ८
स विप्रश्चर्षणीनां ४, ८, ८
स विश्वा दाशुषे वसु ९, ३६, ५
स वीरो अप्रतिष्कुत ७, ३२, ६
स वीरो दक्षसाधनो ९, १०१, १५; साम. १३८८
स वृत्रहत्ये हव्यः स ४, २४, २
स वृत्रहा वृषा सुतो ९, ३७, ५; साम. १२९६
स वृत्रहेन्द्र ऋभुक्षाः ८, ९६, २१
स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोनीः २, २०, ७
स वृत्रहेन्द्रश्चर्षणीधृत् ८, ९६, २०
स वेतसुं दशमायं दशोणिं ६, २०, ८
स वेद देव आनमं ४, ८, ३
स वेद सुष्टुतीनां १०, २६, ३

स वायुमिन्द्रमश्विना ९, ७, ७; साम. ११३४
स वावशान इह पाहि ३, ५१, ८
सव्यामनु स्फिग्यं वावसे ८, ४, ८; साम. १६०६
स व्राधतः शवसानेभिः १०, ९९, ९
स व्राधतो नहुषो १, १२२, १०
स शुष्मी कलशेष्वा ६, १८, ७
स शेवृधमधि धा शुक्रमस्म १,५४,११; तै. ब्रा. २,६,९,१
स श्रुधि यः स्मा पृतनासु १, १९९, २
स श्वितानस्तन्यतू ६, ६, २; तै. सं. १,३,१४,४
सं संस्तिरो विष्टरः १, १४०, ७
स सप्तिः शवसा हन्ति ६, १३, ३
स सत्यसत्वन्महते ६, ३१, ५
स सद्म परि णीयते ४, ९, ३
ससम्नु स्या अरातयो १, २९, ४; अथर्व. २०, ७४, ४
स संनयः स विनयः २, २४, ९
स सप्त धीतिभिर्हितो ९, ९, ४
स समुद्रो अपीच्यः ८, ४१, ८
स सर्गेण शवसा तक्तो ६, ३२, ५
ससर्परीरभरत् ३. ५३, १६
ससर्परीरमतिं ३, ५३, १५
स सख्येन यमति व्राधतः १, १००, ९
ससस्य यद्विधुता ४, ७, ७
ससानात्यां उत सूर्यं ससान ३. ३४, ९; अथर्व. २०,११,९
स सुक्रतुः पुरोहितो १, १२८, ४
स सुक्रतुर्यस्तचिदस्तु ७, ८५, ४
स सुक्रतुर्यो वि दुरः पणीनां ७, ९, २
स सुक्रत् रणिता यः सुनेषु ८, ९६, १९
स सुतः पीतये वृषा ९, ३७, १; साम. १२९२
स सुन्वत इन्द्रः सूर्यं २, १९. ५
स सुन्वे यो वसूनां ९, १०८, १३; साम. ५८२; १०९६
स सुष्टुभा स ऋक्वता गणेन ४,५०,५; अथर्व. २०,८८,५; तै. सं. २, ३, १४, ४
स सुष्टुभा स स्तुभा १, ६२, ४
स सूनुभिर्न रुद्रेभिर्ऋभ्वा १, १००, ५
स सूनुर्मातरा शुचिः ९, ९ ३; साम. ९३६
स सूर्यः पर्युरू वरांसि १०. ८९ २
स सूर्य प्रति पुरो न उद्गाः ७, ६२, २
स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत ९, ८६, ३१
ससृवांसमिव स्मना ३, ९, ५
स सोम आमिष्टतमः ६. २९. ४
सस्तु माता सस्तु पिता ७, ५५, ५; अथर्व. ४, ५, ६
स स्तोम्यः स हव्यः ८, १६, ८
सस्थावाना यवयसि ८, ३७, ४
सस्मिन्विन्द्रचरणे १०, १३९. ६; तै. आ. ४, ११, ८; नि. ५, १
स स्मा क्रुणोति केतुमा ५, ७, ४
सस्वश्चिद्धि तन्वः ७. ५९, ७
सस्वश्चिद्धि समृतिस्त्वेष्ये ७, ६०, १०
सहदानुं पुरुहूत क्षियन्तं ३, ३०, ८; वा. य. १८, ६९; नि. ६, १
सह वामेन न उषो १, ४८, १
स हव्यवाळमर्त्यः ३, ११, २; वा. य. २२, १६; तै. सं. ४, १, ११, ४
स ह श्रुत इन्द्रो नाम १, २०, ६
सहस्तोमाः सहच्छन्दस १०, १३०, ७; वा. य. ३४, ४९
सहस्र व्यतीनाम् ४, ३२, १७
सहस्रं साकमर्चत १. ८०, ९
सहस्रणीथः शतधारो ९, ८५, ४
सहस्रणीथाः कवयो १०, १५४, ५; अथर्व. १८, २, १८
सहस्रदा ग्रामणीः १०, ६२, ११
सहस्रधा पञ्चदशानि १०, ११४, ८; ऐ. आ १, १६
सहस्रधारं वृषभं ९, १०८, ८: साम. १३९५
सहस्रधारः पवते समुद्रो ९, १०१, ६; साम. ८७४; अथर्व. २०, १३७, ६
सहस्रधारेऽव ता असश्चतः ९, ७४, ६
सहस्रधारेऽव ते सं ९. ७३, ४; अथर्व. ५, ६, ३
सहस्रधारे वितते पवित्र ९. ७३, ७
सहस्रं ते इन्द्रोतयो १. १६७. १
सहस्रवाजमभिमातिषाहम् १०, १०४, ७
सहस्रशीर्षा पुरुषः १०, ९०, १; साम. ६१७; अथर्व. १९, ६, १; वा. य. ३१, १; तै. आ. ३, १२, १
सहस्रशृङ्गो वृषभो यः ७, ५५, ७; अथर्व. ४, ५, १
सहस्रसामाग्निवेशिं ५, ३४. ९
सहस्राक्षेण शतशारदेन १०, १६१, ३; अथर्व. ३, ११, ३; २०, ९६, ८
सहस्राक्षो विचर्षणिः १, ७९, १२
सहस्रा ते शता वयं ४, ३२, १८
सहस्रेणेव सचते वयोधुवा ८, ४, ६
सहस्रे पृथतीनां ८, ६५. ११
सहस्रोतिः शतामघो ९, ६२, १४
सहस्व मन्यो अभिमातिं १०, ८४, ३; अथर्व. ४, ३१, ३
सहावा पृत्सु तरणिः ३, ४९, ३

स हि क्रतुः स मर्यः १, ७७, ३
स हि क्षत्रस्य मनसस्य ५, ४४, १०
स हि क्षपावाँ अग्नी १, ७०, ५
स हि क्षयेण क्षम्यस्य ७, ४६, २
स हि क्षेमो हविर्यज्ञः १०, २०, ६
स हि त्वं देव शश्वते ९, ९८, ४
स हि द्युता विद्युता १०, ९९, २
स हि द्युभिर्जनानां ५, १६, २
स हि द्वरो द्वरिषु १, ५२, ३
स हि धीभिर्हव्यो अस्युग्र ६, १८, ६
स हि पुरू चिदोजसा १, १२७, ३; साम. १८१५
स हि यो मानुषा युगा ६, १६, २३
स हि रत्नानि दाशुषे ५, ८२, ३
स हि विश्वाति पार्थिवा ६, १६, २०
स हि विश्वानि पार्थिवाँ एको ६, ४५, २०
स हि वेदा वसुधितिं ४, ८, २
स हि शर्धो न मारुतं १, १२७, ६
स हि शुचिः शतपत्रः ७, ९७, ७; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
स हि श्रवस्युः सदनानि १, ५५, ६
स हि ष्मा जरितृभ्य आ ९, २०, २; साम. ९६९
स हि ष्मा धन्वाशितं ५, ७, ७
स हि ष्मा विश्वचर्षणिः ५, २३, ४
स हि सत्यो यं पूर्वे ५, २५, २
स हि स्वसृत्पृषदश्वो १, ८७, ४
स होता यस्य रोदसी ३, ६, १०
स होता विश्वं परि २, २, ५
स होता सेदु ४, ८, ४
सहोभिर्विश्वं परि चक्रमे १०, ५६, ५
सहो षु णो वज्रहस्तैः ८, ७, ३२
साकं यक्ष्म प्र पत १०, ९७, १३; वा. य. १२,८७; तै. सं. ४, २, ६, ४
साकंयुजा शकुनस्येव १०, १०६, ३
साकं वदन्ति बहवो ९, ७२, २
साकं हि शुचिना शुचिः २, ५, ४
साकं जातः क्रतुना २, २२, ३; साम. १४८७
साकं जाताः सुभ्वः ५, ५५, ३
साकंजानां सप्तथमाहुः १, १६४, १५; अथर्व. ९, ९, १६; तै. आ. १, ३, १; नि. १४, १९
साकमुक्षो मर्जयन्त ९, ९३, १; साम. ५३८; १४१८
सातिर्न वोऽमवती १, १६८, ७
सा ते अग्ने शंतमा ८, ७४, ८
सा ते जीवातुरुत तस्य १०, २७, २४; नि. ५, १९
सा द्युम्नैर्युक्ष्मिनी बृहत् ८, ७४, ९
साधुर्न गृध्नुरस्तेव १, ७०, ११
साध्वपांसि सनता २, ३, ६
साध्वर्या अतिथिनीः १०, ६८, ३; अथर्व. २०, १६, ३
साध्वीमकर्देवतिं १०, ५३, ३; तै. सं. १, ३, १४, २
सा नो अद्य यस्या वयं १०, १२७, ४
सा नो अद्या भरद्वसुः ५, ७९, ३; साम. १७४२
सा नो विश्वा अति द्विषः ६, ६१, ९
सांतपना इदं हविः ७, ५९, ९; अथर्व. ७,७७,१; तै. सं. ४, ३, १३, ३
साम द्विबर्हा महि ४, ५, ३
सामन्नु राये निधिमत् १०, ५९, २
सा मा सत्योक्तिः परि पातु १०, ३७, २
सा वसु दधती श्वशुराय १०, ९५, ४
सा वह योक्षभिः ६, ६४, ५
सा विट् सुवीरा मरुद्भिरस्तु ७, ५६, ५
सास्मा अरं प्रथमं २, १८, २
सास्मा अरं बाहुभ्यां २, १७, ६
सास्माकेभिरेतरी न शूषैः ६, १२, ४; नि. ६, १५
साहा ये सन्ति मुष्टिहेव हव्यः ८, २०, २०
साह्वान्विश्वा अभियुजः ३, ११, ६; साम. १५५८
सिंहं नसन्त मध्वो ९, ८९, ३
सिंहा इव नानदति १, ६४, ८
सिञ्चन्ति नमसावतं ८, ७२, १०; साम. १६०४
सिध्रा अग्ने धियो अस्मे १०, ७, ४
सिनीवालिं पृथुष्टुके २, ३२, ६; अथर्व. ७,४६,१; वा. य. ३४,१०; तै. सं. ३,१,११,३; नि. ११, ३२
सिंधुर्न क्षोदः १, ६६, १०
सिंधुर्न क्षोदः शिमीवाँ २, १५, ३
सिंधुर्ह वां रसया ४, ४३, ६
सिंधूँरिव प्रवण आशुया ६, ४६, १४
सिंधोरिव प्राध्वने ४, ५८, ७; वा. य. १७, ९५
सिषक्ति सा वां सुमतिश्चनि ७, ७०, २
सिषक्तु न ऊर्जयस्य पुष्टेः ५, ४१, २०; नि. ११, ४९
सिषासतू रयीणां ९, ४७, ५
सीदन्तस्ते वयो यथा ८, २१, ५; साम. ४०७
सीद होतः स्व उ लोके ३,२९,८; वा. य. ११, ३५; तै. सं. ३,५,११,२; ४,१,३,३

सीरा युञ्जन्ति कवयो १०, १०१, ४; अथर्व. ३, १७, १; वा. य. १२,६७; तै. सं. ४.२,५,५
सुकर्माणः सुरुचो ४, १. १७; अथर्व. १८, ३, २२
सुकिंशुकं शल्मलिं १०, ८५, २०; अथर्व. १४, १, ६१; नि. ११, ८
सुकृत्सुपाणिः स्वयँ ३, ५४, १२
सुक्षेत्रिया सुगातुया १, ९७, २; अथर्व. ४,३३,२; तै. आ. ६, ११. १
सुखं रथं युयुजे सिन्धुः १०, ७५, ९
सुगः पन्था अनृक्षरः १, ४१, ४
सुगव्यं नो वाजी स्वश्व्यं पुंसः १,१६२,२२; वा.य.२५,४२; तै. सं. ४, ६, ९, ४
सुगस्ते अग्ने सनवित्तो ७, ४२, २
सुगुरसत्सुहिरण्यः १, १२५, २; नि. ५, १९
सुगोत ते सुपथा पर्वते ६. ६४, ४
सुगो हि वो अर्यमन् २, २७. ६
सुज्योतिषः सूर्य दक्षपितॄन् ६. ५०, २
सुत इत्वं निमिश्ल इन्द्र ६. २३, १
सुत इन्दो पवित्र आ ९, ९९, ८
सुत इन्द्राय वायवे ९, ३४, २
सुत इन्द्राय विष्णवे ९, ६३, ३
सुत एति पवित्र आ ९, ३९, ३; साम. ९०१
सुतः सोमो अमुताविन्द्र ६, ४१, ४
सुतपाश्च सुता इमे १, ५, ५; अथर्व. २०,६९,३
सुतंभगो यजमानस्य सस्प ५, ४४, १३
सुता अनु स्वमारजो ९, ६३, ६
सुता इन्द्राय वज्रिणे ९, ६३, १५
सुता इन्द्राय वायवे वरुणाय ९, ३३, ३; साम. ७६६
सुता इन्द्राय वायवे सोमासो ५, ५१, ७
सुतावन्तस्त्वा वयं ८, ६५, ६
सुतासो मधुमत्तमाः ९, १०१, ४; साम. ५४७. ८७२; अथर्व. २०, १३७, ४
सुते अध्वरे अधि वाचं १०, ९४, १४
सुतेसुते न्योकसे १, ९. १०; अथर्व. २०, ७१, १६
सुत्रामाणं पृथिवीं द्यां १०.६३,१०; अथर्व. ७,६,३; वा.य. २१,६; तै. सं. १,५,११,५
सुदक्षो दक्षैः क्रतुना १०, ९१, ३
सुदासे दस्रा वसु बिभ्रता १, ४७, ६
सुदेवः समहासति ५, ५३, १५
सुदेवा स्थ काण्वायुना ८, ५५, ४
सुदेवो अद्य प्रपतेद् १०, ९५, १४; श. ब्रा. ११,५,१,८; नि. ७, ३
सुदेवो असि वरुण ८, ६९, १२; अथर्व. २०, ९२, ९; नि. ५, २७
सुनिर्मथा निर्मथितः ३, २९. ११
सुनीतिभिर्नयसि त्रायसे २, २३, ४
सुनीथो घा स मर्त्यो ८, ४६, ४; साम. २०६
सुनोता मधुमत्तमं सोमं ९, ३०, ६
सुनोता सोमपाश्चे सोमं ७, ३२, ८; साम. २८५; अथर्व. ६, २, ३
सुन्वन्ति सोमं रथिरासो १०, ७६, ७
सुपर्णं इत्था नखमासि १०, २८, १०
सुपर्णं वस्ते मृगो ६, ७५, ११; वा. य. २९, ४८; तै. सं. ४, ६, ६, ४; नि. २, ५; ९. १९
सुपर्णं विप्राः कवयो १०, ११४, ५
सुपर्णो एत आसते १, १०५, ११
सुपर्णो वाचमक्रोप १०, ९४, ५; अथर्व. ६, ४९, ३
सुपेशसं सुखं रथं १, ४९, २
सुपेशसं माव सृजन्त्यस्तं ५, ३०, १३
सुप्रतीके वयोधुवा ५, ५, ६
सुप्रवाचनं तव वीर २, १३, ११
सुप्रावर्गं सुवीर्यं ८, २२, १८
सुप्रावीरस्तु स क्षयः ७, ६६, ५, साम. १३५२
सुप्राव्यः प्राशुषाळ ४, २५, ६
सुप्रैतुः सूयवसो १, १९०, ६
सुब्रह्माणं देववन्तं १०, ४७, ३; तै. ब्रा. २, ५, ६, १
सुभगः स प्रयज्यवो १, ८६, ७
सुभगः स व ऊतिषु ८, २०, १५
सुभगाग्नो देवाः कृणुत १०, ७८, ८
सुमङ्गलीरियं वधूः १०, ८५, ३३; अथर्व. १४, २, २८
सुयुग्भिरश्वैः सुवृता ३, ५८, ३
सुयुग्वहन्ति प्रति ३, ५८, २
सुरथाँ आतिथिरिवे ८, ६८, १६
सुरुक्मे हि सुपेशसाधि १. १८८, ६
सुरूपकृत्नुमूतये १, ४. १; साम. १६०; १०८७; अथर्व. २०, ५७, १; ६८, १
सुविज्ञानं चिकितुषे ७, १०४, १२; अथर्व. ८. ४, १२
सुवितस्य मनामहेऽति ९, ४१, २; साम. ८९३
सुविवृतं सुनिरजं १. १०, ७
सुवीरं रयिमा भर ६, १६, २९
सुवीरस्ते जनिता मन्यत ४, १७, ४

सुवीरासो वयं धना ९, ६१. १३
सुवीर्यं स्वइश्यं सुगव्यं ८, १२, ३३
सुवृद्रथो वर्तते यन् १, १८३, २
सुशस्तो बोधि गृणते १, ४४. ६
सुशिल्पे बृहती मही ९, ५, ६
सुशेवो नो मृळयाकुः ८, ७९ ७
सुषहा सोम तानि ९, १९. ३; साम. १७६७
सुषुप्वांस ऋभवस्तदपृच्छ १, १६१. १३
सुषुप्वांसं न निर्ऋतेरुपस्थे १, ११७ ५
सुषुमा यातमद्रिभिः १, १३७, १
सुषोमे शर्यणावति ८ ७, २९
सुष्टुभो वां वृषण्वसू ५. ७५, ४
सुष्ठामा रथः सुयमा १०, ४४, २; अथर्व. २०, ९४, २
सुष्वाणास इन्द्र स्तुमसि १०, १४८, १; साम ३१६
सुष्वाणासो व्यद्रिभि ९, १०१, ११; साम. ११०३
सुसंकाशा मातृमृष्टेव १. १२३. ११
सुसंदृक्ते स्वनीक प्रतीक ७, ३, ६
सुसंदृशं त्वा वयं प्रति पश्येम १०, १५८, ५
सुसंदृशं त्वा वयं मघवन् १,८१,३; वा. य. ३,५२; तै सं. १, ८, ५, १
सुसमिद्धाय शोचिषे ५, ५, १; वा. य. ३, १
सुसमिद्धो न आ वह १, १३, १; साम. १३४७
सूक्तवाकं प्रथमम् १०, ८८, ८
सूक्तेभिर्वो वचोभिः ५, ४५ ४
सूनोर्मानेनाश्विना गृणाना १, ११७, ११
सूयवसाद्भगवती १, १६४, ४०; अथर्व. ७, ७३, ११; ९. १०, २०; नि. ११, ४४
सूर उपाके तन्वं दधानो ४, १६, १४
सूरश्चक्रं प्र वृहत् १, १३०, ९
सूरश्चिदा हरितो अस्य १०, ९२, ८
सूरश्चिद्रथं परितक्म्यायां ५, ३१, ११
सूरो न यस्य दृशतिरेपाः ६, ३, ३
सूर्य चक्षुर्गच्छतु १०, १६, ३; अथर्व. १८, १, ७; तै. आ. ६, १, ४; ७, ३
सूर्यरश्मिर्हरिकेशः १०, १३९, १; वा. य. १७,५८; तै. सं. ४, ६, ३, ३
सूर्यस्येव रश्मयो द्रावयित्नवो ९, ६९, ६; साम. १३७०; नि. ७, २
सूर्यस्येव वक्षथो ज्योतिरेषां ७. ३३, ८; नि. ११, २०
सूर्याचन्द्रमसौ धाता १०, १९०, ३; तै.आ. १०,१,१४
सूर्याया वहतुः प्रागात् १०, ८५, १३; अथर्व. १४,१,१३
सूर्यायै देवेभ्यो १०, ८५, १७; अथर्व. १४, १, ४६
सूर्ये विषमा सजामि १, १९१, १०
सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां १,११५,२; अथर्व.२०,१०७,१५; तै. ब्रा. २, ८ ७, १
सूर्यो नो दिवस्पातु १०, १५८, १
सूर्यो रश्मिं यथा सृजा ८, ३१, १३
सृजः सिंधूँरहिना १०, १११, ९
सृजन्ति रश्मिमोजसा ८, ७, ८
सृजो महीरिन्द्र या १, ११, २
सृण्येव जर्भरी १०, १०६, ६; नि. १३, ५
सेदग्निराँग्नेरस्त्वन्या ७, १, १४; तै. ब्रा. २,५,३,३
सेदग्नियों वनुष्यतो ७, १, १५
सेदग्ने अस्तु सुभगः ४, ४. ७; तै. सं. १.२,१४,३
सेदुग्रो अस्तु मरुतः ७, ४०, ३
सेदृभवो यमवथ ४, ३७, ६
सेनेव सृष्टामं दधा १, ६६, ७; नि. १०, २१
सेमं नः कामम पृण १. १६, ९
सेमं नः स्तोममागहि १, १६. ५
सेमां वेतु वषट्कृतिम् ७, १५. ६
सेमामविड्ढि प्रभृतिं २, २४, १
सेहान उग्र पृतना ८, ३७. २
सैनानीकेन सुविदत्रो २, ९. ६; तै. सं. ४, ३, १३, २
सो अग्न ईजे शशमे च मर्तः ६. १, ९; तै.ब्रा. ३,६,१०,४
सो अग्न एना नमसा ७, ९३, ७
सो अग्नियों वसुर्गृणे ५.६ २; साम.१७३९; वा.य.१५,४२
सो अग्ने अद्धा हरिः ९ ८६ ४२
सो अङ्गिरसां उचथा २, २०, ५
सो अङ्गिरोभिः १, १००. ४
सो अद्धा दाश्वध्वरो ८, १९, ९
सो अप्रतीनि मनवे २, १९. ४
सो अभियो न यवस १०, ९९ ८
सो अर्णवो न नद्यः १, ५५, २
सो अर्षेन्द्राय पीतये ९. ६२, ८; साम. ९८०
सो अस्य वज्रो हरितो १०, ९६. ३; अथर्व. २०,३०,३
सो अस्य विशे महि शर्म ९, ८६, १५
सो चिन्नु भद्रा क्षुमती १०, ११, ३; अथर्व. १८,१,१०
सो चिन्नु वृष्टिर्यूथ्या १०, २३, ४; अथर्व. २०,७३,५
सो चिन्नु सख्या नर्य इनः १०, ५०, २
सोता हि सोममद्रिभिः ८, १, १७
सोदञ्च सिन्धुमरिणान् २. १५, ६
सोम इद्वः सुतो अस्तु ८, ६६. १५

सोम उ त्वाणः सोतृभिः ९, १०७, ८; साम.५१५; ९९७
सोम एकेभ्यः पवते १०, १५४, १; अथर्व. १८, १, १४; तै. आ. ६, ३, १
सोमं राजानमवसे १०, १४१, ३; साम. ९१; अथर्व. ३,२०,४; वा य. ९ २६; तै. सं. १.७,१०,३
सोमः पवते जनिता ९, ९६, ५; साम. ५२७; ९४३; नि. १४. १२
सोमः पुनान ऊर्मिणाव्यो ९,१०६,१०; साम. ५७२; ९४०
सोमः पुनानो अर्षति ९, १३, १; साम. ११८७
सोमः पुनानो अव्यये ९, ११०, १०
सोमः प्रथमो विविदे १०, ८५. ४०; अथर्व. १४,१,३
सोमः सुतो धारयात्यो ९, ९७, ४५
सोम गीर्भिष्ट्वा वयं १, ९१, ११; तै. ब्रा. ३, ५, ६, १; तांड्य ब्रा. १. ५. ७
सोमं गावो धेनवो ९, ९७, ३५; साम.८६०; नि. १४,१५
सोममन्य उपासदत् ६, ५७, २
सोममिन्द्रा बृहस्पती ४. ४९, ६
सोमं मन्यते पपिवान् १०, ८५, ३; अथर्व. १४, १, ३; नि. ११. ४
सोम यास्ते मयोभुव १, ९१. ९; तै. सं. ४,१,११,१
सोम राजन्मृळया नः ८, ४८, ८
सोम रारन्धि नो हृदि १. ९१, १३; तांड्य ब्रा. १.५,६
सोमस्य धारा पवते ९, ८०, १
सोमस्य मा तवसं वक्ष्यग्ने ३, १, १
सोमस्य मित्रावरुणादिता ८, ७२, १७
सोमस्य राज्ञो वरुणस्य १०, १६७, ३; नि. ११, १२
सोमा असुम्रमाशवो ९, ९३, १
सोमा असुम्रमिन्दवः ९. १२, १; साम. ११९६
सोमाः पवन्त इन्दवो ९,१०१.१०; साम. ५४८; ११०१
सोमानं स्वरणं १, १८, १; साम. १३९; १४६३; वा. य. ३,१८; तै.सं.१.५,६ ४; तै.आ.१०,१,११; नि.६,१०
सोमापूषणा जनना रयीणां २, ४०. १; तै. सं. १.८,२२,५
सोमापूषणा रजसो विमानं २,४०,३; तै. सं. १,८,२२,५; तै. ब्रा. २, ८, १. ५
सोमारुद्रा धारयेथाम् ६, ७४, १
सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मे ६, ७४, ३; अथर्व. ७, ४१, २; तै. सं. १. ८. २२, ५
सोमारुद्रा वि वृहतं ६, ७४, २; अथर्व. ७,४१,१; तै. सं. १, ८, २२, १
सोमासो न बे सुताः १. १६८, ३
सोमेनादित्या बलिनः १०, ८५, २; अथर्व. १४, १, २
सोमो अर्षति धर्णसिः ९, २३, ५
सोमो अस्मभ्यं द्विपदे ३, ६१, १४
सोमो जिगाति गातुवित् ३. ६१. १३; तै. सं. १,३,४,१
सोमो ददद्गन्धर्वाय १०, ८५, ४१; अथर्व. १४,२,४
सोमो देवो न सूर्यो ९, ६३. १३
सोमो धेनुं सोमो १, ९१, २०; वा. य. ३४,२१; तै. ब्रा. २, ८, ३, १
सोमो न वेधा ऋत० १, ६५, १०
सोमो मीढ्वान्पवते ९, १०७, ७
सोमो राजा प्रथमो ब्रह्म० १०, १०९, २; अथर्व.५.१७,२
सोमो वधूयुरभवत् १०, ८५, ९; अथर्व. १४, १. ९
सोषामविन्दत्स्व: १०, ६८, ९; अथर्व. २०, १६, ९
स्तम्भीद्धं द्यां १. १२१, २
स्तीरु स्वद्भवति ७, १०१. ३
स्तरीर्यस्सूत १०. ३१, १०
स्तवा नु त इन्द्र पूर्व्या २, ११, ६
स्तविष्यामि त्वामहं १, ४४, ५
स्तीर्णं ते बर्हिः सुत ३, ३५, ७
स्तीर्णं बर्हिरुप नो याहि १, १३५, १
स्तीर्णा अस्य संहतो ३, १, ७
स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्ना ऊर्ध्वो ४, ६, ४
स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्नौ सूक्तेन ६, ५२, १७
स्तुत इन्द्रो मघवा यद् ४, १७, १९
स्तुतश्च यास्त्वा वर्धन्ति ८, २, २९
स्तुतासो नो मरुतो १, १७१, ३
स्तुष उ वो मह ऋतस्य ६, ५१, ३
स्तुषे जनं सुव्रतं नव्यसीभिः ६, ४९. १
स्तुषे नरा दिवो अस्य प्रसन्ता ६, ६२, १
स्तुषेऽयं पुरुवर्पसं १०, १२०, ६; अथर्व. ५, २, ७; २०, १०७, ९; नि. ११. २१
स्तुषे सा वां वरुण मित्र १, १२२, ७
स्तुहि भोजान्स्तुवतो अस्य ५, ५३, १६
स्तुहि श्रुतं विपश्चितं ८ १३. १०
स्तुहि श्रुतं गर्तसदं युवानं २,३३,११; अथर्व. १८,१,४०; तै. सं. ४, ५, १०, ३
स्तुहि स्तुहीदेते घा ते ८, १, ३०
स्तुहीन्द्रं स्वश्वयद् ८, २४. २२, अथर्व. २०, ६६, १
स्तृणानासो यतस्रुचो १, १४२, ५
स्तृणीत बर्हिरानुषक् १, १३, ५
स्तेगो न क्षामत्येति १०, ३१, ९; अथर्व. १८, १, ३९
स्तेमं राय सारमेय ७, ५५, ३

स्तोता यत्ते अनुव्रत ८, १३, १९
स्तोता यत्ते विचर्षणिः ८, १३, ६
स्तोत्रं राधानां पते १, ३०, ५; साम. १६००, अथर्व. २०, ४५, २
स्तोत्रमिन्द्राय गायत ८, ४५, २१
स्तोत्रमिन्द्रो मरुत्वणः ६, ५२, ११
स्तोत्रे राये हरिवर्पो ९, ९७, ६
स्तोमं वो अद्य रुद्राय १०, ९२, ९
स्तोमं जुषेथां युवशेव कन्ये ८, ३५, ५
स्तोमं त इन्द्र विमदा १०, २३, ६
स्तोमा आसन् प्रतिधयः १०, ८५, ८; अथर्व. १४, १, ८
स्तोमासस्त्वा गौरिवीतेरवर्धन् ५, २९, ११
स्तोमासस्त्वा विचारिणि ५, ८४, २; तै. सं. २, २, १२, ३
स्तोमेन हि दिवि देवासो १०, ८८, १०; नि. ७, २८
स्त्रियः सतीस्ताँ १, १६४, १६; अथर्व. ९, ९.१५; तै. आ. १, ११, ४; नि. ५, १; १४, २०
स्त्रियं दृष्टाय कितवं १०, ३४, ११
स्त्रियो हि दास आयुधानि ५, ३०, ९
स्थिरं हि जानमेषां १, ३७, ९
स्थिरं मनश्चकृषे ५, ३०, ४
स्थिरा वः सन्तु नेमयो १, ३८, १२
स्थिरा वः सन्ववायुधा १, ३९, २
स्थिरेभिरङ्गैः पुरुरूप २, ३३, ९
स्थिरो गावो भवतां ३, ५३, १७
स्थूरं राधः शतास्रं ८, ४. १९; नि. ६, २२
स्थूरस्य रायो बृहतो ४, २१, ४; तै. ब्रा. २, ८, ५, ८
स्पर्धन्ते वा उ देवहूये ७, ८५, २
स्पार्हा यस्य श्रियो दृशे ७, १५, ५; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
स्मत्पुरंधिर्न आ गहि ८, ३४, ६
स्मदभीशू कशावन्ता ८, २५, २४
स्मदेतया सुकीर्त्या ८, २६, १९
स्याम ते त इन्द्र ये त २, ११, १३
स्याम वो मनवो देववीतये १०, ६६, १२
स्यूमना वाच उदियर्ति १, ११३, १७
स्योना पृथिवि भवा० १, २२, १५; अथर्व. १८, २, १९; वा. य. ३५, २१; ३६, १३; तै. आ. १०, १, १०; नि. ९ ३२
स्रक्वे द्रप्सस्य धमतः ९, ७३, १
स्रुवेव यस्य हरिणी १०, ९६, ९; अथर्व. २०, ३१, ४
स्व आ दमे सुदुघा यस्य २, ३५, ७
स्व आ यस्तुभ्यं दम १, ७१, ६
स्वः स्वाय धायसे १, ५, ७
स्वग्नयो वो अग्निभिः ८, १९, ७
स्वग्नयो हि वार्यं १, २६, ८
स्वदस्व हव्या समिषो ३, ५४, २२
स्वधामनु श्रियं नरो ८, २०, ७
स्वध्वरा करति जातवेदा ७, १७, ४
स्वध्वरासो मधुमन्तो ४, ४५, ५
स्वना न यस्य भामासः १०, ३, ५
स्वनो न वोऽमवाञ्ज्रयद्वृषा ५, ८७, ५
स्वग्नेनाभ्युषा चुमुरिं २, १५, ९
स्वयं यजस्व दिवि देव १०, ७, ६
स्वयं कविर्विधर्तरि ९, ४७, ४
स्वयं चिस्म मन्यते ८, ४, १२
स्वयं दधिध्वे तविषीं यथा ५, ५५, १
स्वयुरिन्द्र स्वराळसि ३, ४५, ५
स्वरन्ति त्वा सुते नरो ८, ३३, २; साम. ८६५; अथर्व. २०, ५२, २; ५७, १५
स्वर्जितं महि मन्दानं १०, १६७, २
स्वर्जेषे भर आप्रस्य १, १३२, २
स्वर्णरमन्तरिक्षाणि १०, ६५, ४
स्वर्णवस्तोरुषसाम् ७, १०, २
स्वर्भानोरध यदिन्द्रमायाः ५, ४०, ६
स्वर्यद्वेदि सुदृशीकं ४, १६, ४; अथर्व. २०, ७७, ४
स्वर्वृजं हि त्वामहमिन्द्र १०, ३८, ५
स्वश्वा यशसा यातमर्वाङ् ७, ६९, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, ७
स्वश्वा सिन्धुः सुरथा १०, ७५, ८
स्वसा स्वस्रे उषायस्यै १, १२४, ८
स्वस्तये वाजिभिश्च ३, ३०, १८
स्वस्तये वायुमुप ब्रवामहै ५, ५१, १२
स्वस्तिदा विशस्पतिः १०, १५१, २; अथर्व. १, २१, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै. आ. १०, १, ९
स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः १, ८९, ६; साम. १८७५; वा. य. २५, १९; तै. आ. १, १, १; २१, ३; १०, १, ९
स्वस्ति नः पथ्यासु १०, ६३, १५
स्वस्ति नो दिवो अग्ने १०, ७, १; तै. सं. ४, ३, १३, २
स्वस्ति नो मिमीतामश्विना ५, ५१, ११
स्वस्ति पन्थामनु चरेम ५, ५१, १५
स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति ५, ५१, १४
स्वस्तिरिद्धि प्रपथे श्रेष्ठा १०, ६३, १६; नि. ११, ४६
स्वादवः सोमा आ याहि ८, २, २८

स्वादिष्ठया मदिष्ठया ९, १, १; साम. ४६८; ६८९; वा.य. २६, २५; नि. ११, ३
स्वादुः पवस्व दिव्याय ९, ८५, ६
स्वादुषसदः पितरो वयो ६, ७५, ९; वा. य. २९, ४६; तै. सं. ४, ६, ६, ३
स्वादुष्किलायं मधुमाँ ६, ४७, १; अथर्व. १८, १, ४८
स्वादुष्टे अस्तु संसुदे ८, १७. ६; अथर्व. २०. ४, ३
स्वादो पितो मधो पितो १. १८७, २
स्वादोरभक्षि वयसः ८, ४८, १
स्वादोरित्था विषूवतो १, ८४, १०; साम. ४०९; १००५; अथर्व. २०, १०९, १
स्वाध्यो दिव आ सप्त १, ७२. ८; तै. ब्रा. २, ५, ८, १०
स्वाध्यो वि दुरो देवयन्तो ७, २, ५
स्वायुधं स्ववसं सुनीथं १०, ४७, २
स्वायुधः पवते देव इन्दुः ९. ८७, २; साम. ६७८
स्वायुधः सोतृभिः पूयमानो ९, ९६, १६
स्वायुधस्य ते सतो ९, ३१, ६
स्वायुधास इष्मिणः ७. ५६, ११
स्वाहुरग्देवस्यामृतं यदी १०. १२, ३; अथर्व. १८, १, ३२
स्वाहा कृतस्य तृम्पतं ८, ३५, २४
स्वाहा कृतान्या गह्युप १, १४२, १३
स्वाहाग्नये वरुणाय ५, ५, ११
स्वाहा यज्ञं कृणोतने० १, १३, १२
स्विध्मा यद्वनधितिः १, १२१, ७

हंसः शुचिषद्वसु ४, ४०, ५; वा. य. १०,२४; १२; १४; तै. सं. १, ८, १५, २; ४, २, १, ५; तै. ब्रा. १०, १०, २
हंसा इव कृणुथ श्लोकं ३, ५३, १०
हंसा इव श्रेणिशो ३, ८, ९
हंसाविव पतथो ८, ३५, ८
हंसासो ये वां मधुमन्तो ४, ४५, ४
हंसैरिव सखिभिः १०. ६७, ३; अथर्व. २०, ९१, ३; तै. सं. ३, ४, ११, ३
हतं च शत्रून्यततं च ८, ३५, १२
हत वृत्रं सुदानव १, २३, ९
हतो वृत्राण्यार्या ६, ६०, ६; साम. ८५५
हत्वाय देवा असुरान्यदाय १०,१५७,४; अथर्व. २०,६३,२
हनामैनाँ इति त्वष्टा १, १६१, ५
हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः ८, १, ३२
हन्ता वृत्रमिन्द्रः ७, २०, २
हन्ताहं पृथिवीमिमां १०. ११९ ९; नि. १, ४
हन्तो नु किमाससे ८, ८०, ५
हये जाये मनसा १०. ९५, १; श. ब्रा. ११, ५, १, ६
हये देवा यूयमिद् २, २९, ४
हये नरो मरुतो मृळता ५, ५७, ८; ५८, ८
हयो न विद्वाँ अयुजि ५, ४६, १
हरयो धूमकेतवो ८, ४३, ४
हरिं हि योनिमभि १०, ९६, २; अथर्व. २०, ३०, २
हरिः सृजनः पथ्याम् ९, ९५, २
हरिश्वता वर्चसा सूर्यस्य १०, ११२, ३
हरिं मृजन्त्यरुषो न ९, ७२, १
हरिमशारुहद्धरि १०, ९६, ८; अथर्व. २०, ३१, ३
हरी नु कं रथ इन्द्रस्य २, १८, ३
हरी नु त इन्द्र वाजयन्ता २. ११, ७
हरी न्वस्य या वने १०, २३, २
हरी यस्य सुयुजा विव्रता १०, १०५, २
हर्यन्नुषसमर्चयः ३, ४४, २
हर्यश्व सत्पतिं ८, २१, १०; अथर्व. २०, १४, ४; ६२, ४
हव एषामसुरो १०, ७४, २
हवं त इन्द्र महिमा ७, २८, २
हवन्त उ त्वा हव्यं ७, ३०, २
हविर्हविष्मो मह ९, ८३. ५
हविषा जारो अपां १. ४६, ४; नि. ५, २४
हविष्कृणुध्वमा गमत् ८, ७२, १
हविष्पान्तमजरं १०, ८८, १; नि. ७, २५
हवीमभिर्हवते यो हविर्भिः २, ३३, ५
हवे त्वा सूर उदिते ८, १३, १३
हव्यवाळग्निरजरः ५, ४, २; तै. सं. ३, ४, ११, १
हस्कारादिद्युतस्पर्यतो १, २३, १२
हस्तच्युतेभिरद्रिभिः ९, ११, ५; साम. १४४५
हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां १०, १३७, ७; अथर्व. ४, १३, ७
हस्ते दधानो नृम्णा १, ६७, ३
हस्तेनैव ग्राह्य १०, १०९, ३; अथर्व. ५, १७, ३
हस्तेव शक्तिमभि २, ३९, ७
हारिद्रवेव पतथो वनेषुप ८, ३५, ७
हिरण्यवती वसुपत्नी १. १६४, २७; अथर्व. ७, ७३, ८; ९, १०, ५; नि. ११, ४५
हितो न सप्तिरभि ९, ७०, १०
हिनोता नो अध्वरं १०, ३०, ११; नि. ६, २२
हिन्वन्ति सूरमुषसः पवमानं ९, ६७, ९
हिन्वन्ति सूरमुषसः खरासो ९, ६५, १; साम. ९०४

हिन्वानासो रथा इव ९, १०, १; साम. ११२०
हिन्वानो वाचमिष्यसि ९, ६४, ९; साम. ९६०
हिन्वानो हेतृभिर्यत ९, ६४, २९; साम. ६५५
हिमेनाग्निं घ्रंसमवारयेथां १, ११६, ८; नि. ६, ३६
हिमेव पर्णा मुषिता वनानि १०,६८,१०; अथर्व.२०,१६,१०
हिरण्यकर्ण मणिग्रीवं १, १२२, १४
हिरण्यकेशो रजसो १, ७९, १; तै. सं. ३,१,११,४
हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे १०,१२१.१; अथर्व.४,२ ७; वा.य. १३,४; २३,१; २५,१०; तै.सं.४,१,८,३; २,८,४; तांड्य ब्रा. ९,९,१२; नि. १०,२३
हिरण्यरूपमुषसो व्युष्टौ ५, ७७, ३
हिरण्यदन्तं शुचिवर्ण ५. १; ३
हिरण्यनिर्णिगयो अस्य ५, ६२, ७
हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणिः १,३५,९; वा. य. ३४,२५
हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्वः ३, ५४, ११
हिरण्यपाणिमूतये १, २२. ५; वा. य. २२, १०; तै. सं. १,४ २५,१; २,२,१२,२
हिरण्ययी अरणी १०, १८४, ३; श. ब्रा. १४,९,४,२१
हिरण्ययी वां रभिः ८, ५, २९
हिरण्ययेन पुरुभू ४, ४४, ४; अथर्व. २०, १४३, ४
हिरण्ययेन रथेन द्रवद् ८, ५, ३५
हिरण्ययेभिः पविभिः १, ६४, ११
हिरण्यरूपः स हिरण्यसद्ग् २, ३५, १०; नि. ३, १६
हिरण्यरूपमुषसो व्युष्टौ ५ ६२,८; वा.य. १०,१६; तै. सं. १, ८, १२, ३; नि. ३. ५
हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य १,१६३,९; वा.य. २९,२०; तै. सं. ४, ६, ७, ४
हिरण्यस्तूपः सवितर्यथा १०, १४९, ५; नि. १०, ३३
हिरण्यहस्तमश्विना रराणा १, ११७, २४
हिरण्यहस्तो असुरः १, ३५, १०; वा.य. ३४, २६
हुवे वः सुद्योत्मानं २, ४, १
हुवे वः सूनुं सहसो ६, ५, १
हुवे वातस्वनं कविं ८, १०२, ५; तै. सं. ३,१,११,८
हुवे वो देवीमदितिं ६. ५०, १
हूयमानो अप हि मद् ५. २, ८
हेसु पीतासो युध्यन्ते ८, २, १२; नि. १, ४
हृदा तष्टेषु मनसो १०, ७१, ८; नि. १३, १३
हृषीवृशस्त आसते १०, २५, २
हेतिः पक्षिणी १०, १६५, ३; अथर्व. ६, ३७, ३
होताजनिष्ट चेतनः २, ५, १
होता देवो अमर्त्यः ३, २७. ७; साम. १४७७; नि. ६, ७
होताध्वर्युरावया १,१६२,५; वा.य.२५,२८; तै.सं.४,३,८,२
होता निषत्तो मनोरपत्ये १, ६८. ७
होतायक्षद्वनिनो १, १३९, १०
होतारं विश्ववेदसं १, ४४. ७
होतारं सप्तजुह्वो यजिष्ठं १, ५८, ७
होतारं चित्ररथं १०, १, ५; तै. ब्रा. २,४,३,६
होतारं त्वा वृणीमहे ५, २०, ३
होत्रादहं वरुण बिभ्यदाय १०, ५१, ४
ह्रदं न हि त्वाम्यृषन्म्यूर्मयः १, ५२. ७
ह्रदा इव कुक्षयः सोमधानाः ३, ३६, ८
ह्रयामसि त्वेन्द्र याहि ६, ४१, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
ह्रयामि देवाँ अयातुः ७, ३४, ८
ह्रयाम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये १, ३५, १